HISTORIÆ AUGUSTÆ SCRIPTORES VI.

ÆLIUS SPARTIANUS. VULC. GALLICANUS.
JULIUS CAPITOLINUS. TREBELL. POLLIO.
ÆLIUS LAMPRIDIUS. FLAVIUS VOPISCUS.

Cum notis selectis

ISAACI CASAUBONI, CL. SALMASII & JANI GRUTERI.

Cum INDICE Locupletißimo Rerum ac Verborum.

Accurante

CORNELIO SCHREVELIO.

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex Officina Francisci Hackii. A°. MDCLXI.

J. Adams.

ILLUSTRISSIMO, GENEROSISSIMO

DOMINO,

D^NO JACOBO
BARONI DE WASSENAER,

DYNASTÆ IN OBDAM, HENSBROECK, SPIERDIJCK, WOCHMEER, ZUYDWIJCK, SCOONOUW, CERNHEM, PRÆFECTO ET CHILIARCHÆ EQUITUM, GUBERNATORI ET SATRAPÆ, URBIS, ARCIS, SATRAPIÆQUE HEUSDANÆ, PROPUGNACULORUMQUE IN MOSA CIRCUMJACENTIUM, ARCHITHALASSO HOLLANDIÆ ET WEST-FRISIÆ, PRÆFECTO SALTUUM, UT ET EQUITI REGII ORDINIS ELEPHANTINI DANIÆ REGIS, &c.

HIſtoriam Auguſtam, qua variorum Imperatorum res geſtæ tanquam in diffuſo theatro ſpectantur, Tibi offerre auſus ſum, ILLUSTRIS DOMINE. Impulit me, ſublimis & heroica tua Virtus, qua majorum tuorum merita ita æquaſti; ut dubium ſit, an illi magis nobilitatis verum exemplar Tibi

ſuo ſanguine impreſſerint; an tu illorum ſplendorem tuis meritis auxeris. Nam quid ſit nobilem eſſe, non ſolum ſanguine, ſed potiſſimum invicto animo oſtendiſti. Ità quod aliis vix poſt mortem contingit; Tu immortale nomen adhuc vivus tibi comparaſti. Magnarum virtutum comes ſolet eſſe invidia, qua ingens & excelſus Spiritus tuus non magis impetitur, quam immotæ rupes fædis agitantur tempeſtatibus. Et quamquam copioſiſſimas tuas laudes mare Arctoum prædicet; ubi non tantum cum hoſtibus, quos in fugam jeciſti; verum etiam cum irato & hyberno mari pugnandum fuit; ſufficit tamen tuæ modeſtiæ, benefactorum propriam conſcientiam teſtem habere. Præter hæc, innata Tibi eſt generoſa quædam humanitas; quam neque maxima Præfecturæ maritimæ dignitas mutavit; ſed, quod admirandum, auxit; ità ut ſolo propemodum intuitu, omnes trahas, obligeſque. Sol quo altior, minores umbras jacit; tua quoque ſublimis dignitas,
nullas

nullas ſuperbiæ vel arrogantiæ umbras jacit. Verum laudes hic tuas, exili noſtro dicendi genere diminuere, neque ſors tua, neque verecundia noſtra patitur. Accipe itaque Vir illuſtris, ſerena fronte Hiſtoricum hoc munus, quo Imperatorum vitæ, eadem libertate ſcribuntur, qua ipſi victitarunt: quod & Tibi gratum fore ſpero, non tantum meo, ſed Parentis mei τȣ̃ μακαρίτȣ, Viri Opt. Doctiſſimique nomine, qui Te litteris primum humanioribus imbuit, ſub cujus tecto tanquam Muſarum communi domicilio habitaſti, ingenium nobile & igneum formaſti; mecum quoque in otio & negotio, liceat ita loqui, familiariter vixiſti. Voto & precibus concludo, ILLUSTRISSIME DOMINE, uti Tibi, nobiliſſimæque & antiquiſſimæ familiæ, quam prima Comitum Hollandiæ tempora ſuperare, auctores celebres teſtantur, Deus immortalis, omnia fauſta & felicia largiatur, diuq; te incolumem ſervet. Vale vir Nobiliſſime:

Tuæ Excellentiæ humillimus cultor

CORN. SCHREVELIUS.

Natura communis omnium parens, universum hominum genus, nullo modo frustrà produxisse dici potest aut debet; sed ut primario studeat agnitioni & celebrationi sui Creatoris: secundario suâ opera juvet communem hominum societatem, atque ejus commodis & conservationi inserviat: & sicut in Politica congregatione boni civis est, Salutem populi legem supremam putare, ad eamque stabiliendam omnes actiones referre: ita in magna hac totius orbis quasi Repub. cujusvis civis, id est hominis est, natura duce contendere, ut si non ad omnes, tamen ad quamplurimos ex studiis & laboribus suis redeat utilitas. Itaque hominum ii meliores, *qui id unicè student, ut neminem vitæ ipsorum pœniteat: quique benefactorum & meritorum in genus humanum, & vivi & mortui laudantur. Porrò cum non omnium eadem sit conditio, non idem status aut vitæ genus; sed ut res* Deus *nostras dispensat; quidam magni quidam humiles, quidam mediæ sortis: alii in parendo, alii in imperando occupati: in bonis item animi, corporis, fortunæ magnum compareat discrimen, magna difficultas: inde fit, ut alii plus, alii minus ad conjunctionem hominum inter se atque ad usum vitæ conferant. Quilibet tamen officio hominis fungi videtur, qui pro sua virili nititur naturæ legem in hac re præscriptam implere. Jam verò certum quum sit, honestè in quoque genere vitæ vivi posse, observata ista norma & fine,* juvandæ societatis humanæ. *Sed quum plurima sint ac diversissima scribendi genera, in quibus industria eorum occupari solet, qui pro virili quisque sua pomærium Doctrinæ studiorumque promovere ac dilatare conantur. Alii enim vel nova prorsus inveniunt; vel vetera novis inventa cumulant, posteritatique tradunt: alii rursum, ab aliis jam ante tradita, meliore via succinctiorique methodo proponunt: alii denique scriptores veteres omnis generis, aut obscuros illustrant; aut injuria temporum depravatos, quâ ingenio, quâ manuscriptorum codicum auctoritate freti, pristino atque nativo splendori restituunt.* Etsi *verò priora duo scribendi genera, digniora ut plurimum, & ad famam nominis uberiora judicantur: haud scio tamen,*

men, an non tertium hoc multò publicè sit utilius multoque fructuosius existimandum. Illud certè nemo inficias ibit, hoc genus, in hac literarum ætate, & librorum ea qua laboramus propemodum infinita mole, solum esse necessarium. Nam veteres illi vel doctißimè scripti libri, neque usui esse possunt, nisi à doctioribus explicati intelligantur: nec vel à doctißimis intelligi, si maculis scateant. Quibus malis ut remedium adhiberetur, plurimi in id operam suam impenderunt, & inter illos minimam laudem non meruerunt D.D. Casaubonus, Vir incomparabilis & sæculi sui decus immortale: Cl. Gruterus, nunquam etiam sine laude nominandus: ut & ὁ μακαρίτης Salmasius; qui sua industria, acumine, & labore indefesso, cæteris omnibus palmam præripuit, in illustrandis auctoribus claßicis: cujus certè laudes si deprædicare vellem; idem facerem ac si Soli lucem accenderem. De quo itaque præstat tacere, quam pauca dicere. Hoc tantum obiter dicam; quod variis auctoribus enucleandis, & emendandis, tantam operam tam feliciter navaverit, ut hac in parte multis parasangis reliquos omnes prætergressus sit. Nam hos Historiæ Augustæ scriptores, tres Musagetæ, ope variorum optimæ notæ Manuscriptorum codicum, præcipue Codicis Palatini, qui bonitate & antiquitate omnibus aliis codicibus antistat, quos in Italia Galliaque pervolutaverant antiquarii; integritati & nitori suo reddiderunt, doctißimis notis illustrarunt, ut nihil ipsis amplius aliorum industria videatur adstrui posse; visum tamen nobis eas non quidem integras hic exhibere: tum quia hæc nostra forma, non omnium capax erat: tum etiam quod longius subinde evagari videntur, & critica multa inserunt. Ideo visum nobis, imò injunctum potius, ut brevitati studeremus; & ut notas adderemus maxime necessarias, tam ad correctionem textus, quam ad mentem Auctoris intelligendam; & quæ Antiquitatem spectarent; quod & pro virili fecimus. ne quid ergo huic Editioni nitidißimæ correctißimæque deesset; ex variis Auctoribus, commentariisque doctißimis insigniores emendationes & selectißimas notas collegimus, collectas ad Auctorem quasque suum retulimus. Ut autem ignobilis & obscurus iste colligendi labor, molestiâ quam ingenio majore constitit, ità seligendi rationem & expendendi sin-

di singula, haud paulò plus judicii, simul & ἀκριβείας exigere nemo negaverit. Textum, repetitis tot editionibus mirificè corruptum à mendis typographicis, quo ad id licuit, incorruptum præstare conati sumus. Indicem etiam utilissimum, additis sectionibus capitum, adjunximus. Opellam ergò hanc qualemcunque nostram huic Auctori ac Studiosæ juventuti præstitam, æqui bonique consule.

ACUTISSIMI JUDICII VIRO

CORNELIO SCHREVELIO

Historiæ Augustæ scriptores edenti.

Solus Iüleas quisquis moderatus habenas
Et Sacer, & domito primus in orbe fuit;
Nobile depositos non siccâ morte Tyrannos,
Per sua divisum heic tempora vulgus habes.
Serva pares quondam quos ferri posse negavit,
Ferre pares Dominos posthuma Roma potest.
Sed situs antiqui custos nimis invidus, Urbis
Rudera cum tabulis inficiatus erat.
Gallica, cum tenebris ne luctaremur & umbra,
Sidera Romanum restituere diem.
Sed nimia affectæ tot erant medicamina Romæ,
Et fuerat moles interitura simul.
Sarcina Schrevelio dum tanta reciditur, & dum
Auctores ferri quod bene possit, habent;
Dignum operâ! moles, quâ tantùm vivere fas est,
Hæc meliore sui parte superstes erit.

B. SOMERUS.

ÆLII

[1] ÆLII SPARTIANI [2] ADRIANUS IMP. AD [3] DIOCLETIANUM AUG.

[4] ORIGO imperatoris Adriani vetuſtior à Picentibus, [5] poſterior ab Hiſpanienſibus manat: ſiquidem Adria ortos majores ſuos, [6] apud Italicam, [7] Sci- 1

1. ÆLII SPARTIANI.] Fuerunt iſti ſex temporum Cæſareorum ſcriptores, ætate propemodum æquales. Omnes imperante Diocletiano, aut Conſtantio qui ei ſucceſſit, vel certè filio ejus Conſtantino vixerunt. Porrò omnis quæ ſex hiſce auctoribus deſcribitur hiſtoria, annorum eſt circiter centum & ſexaginta. Nam Hadrianus imperii habenas ſuſcepit circa annum à conditu Urbis ɪↄcccclxx. ab eo habes hîc omnes Cæſares & Auguſtos ad Diocletiani uſque principatum: hoc eſt annum U. C. quadrageſimum, vel xli. ſupra milleſimum. Excipiendi ſunt anni circiter novem aut decem, propter amiſſas caſu neſcio quo, principum aliquot vitas: Philipporum, Deciorum, & Galli Hoſtilianique, cum Galli filio Voluſiano, & Æmilio Æmiliano. *Caſaubonus.*

ÆLII SPARTIANI.] Ita liber Palatinæ Bibliothecæ ſemper ſcriptum exhibet: qui liber ut de authorum iſtorum recenſione, & nova eorundem editione, cogitare vellemus, atque etiam fortaſſe poſſemus, ſolus fecit. Infinitis enim locis veram ſcripturam ſine diſſimulatione nobis obtulit. Hujus igitur Codicis fiducia id auſi ſumus, & aggreſſi, quod abſque illo fuiſſet, fortaſſean ne tentaſſem quidem. Quis autem primus omnes iſtos hiſtoriæ Cæſarianæ ſcriptores in unum coëgerit ac compegerit, tam incertum mihi eſt, ut ulla ratione certum fieri poſſe non exiſtimem. nec dictu facile eſt, quam rationem ille quiſquis tandem eſt, ſequutus ſit in his auctoribus componendis & ſub uno faſce colligendis. quæri non immerito poteſt, cur ab Hadriano initium hujus συναγωγῆς fecerit, omiſſis Nerva & Traiano optimis imperatoribus? Fortaſſe verum eſt quod ſuſpicamur; unicum olim codicem, patrum ſcilicet noſtrorum temporibus, extitiſſe horum hiſtoricorum, eumque initio mutilum, ex quo omnia quæ nunc extant exemplaria manuſcripta cum propagata fuerint, eumdem defectum ſervaſſe, non mirum eſt. & per hoc deſiderari cœptæ Nervæ Traianique vitæ, quas vitio illius unici Codicis intercidiſſe apparet. De ordine librorum non minor in ſcriptis codicibus varie-

7 Scipionum temporibus, resedisse, in libris vitæ suæ Adria-

tas. hac igitur serie libri collocantur in Palatino Codice, excerptis Spartiani, & illa veteri Editione.

ADRIANVS.
ÆLIVS VERVS.
ANTONINVS MARCVS.
VERVS ANTONINVS.
DIDIVS JVLIANVS.
COMMODVS ANTONINVS.
HELVIVS PERTINAX.
AVIDIVS CASSIVS.
SEVERVS.
PESCENNIVS NIGER.
ANTONINVS CARACALLA.
ANTONINVS GETA.
ANTONINVS HELIOGABALVS.
DIADVMENVS ANTONINVS.
OPILIVS MACRINVS.
CLODIVS ALBINVS.
AVRELIVS ALEXANDER.
MAXIMINVS.

Cujus equidem ordinis, adeo inordinati, quæ sit ratio non intelligere me profiteor. Cur enim Diadumenus ante Opilium? ante patrem filius? Cur Julianus ante Commodum, successor antecessorem? Hoc est, quod ego me nescire fateor. nisi dicamus hoc ordine fuisse editos ab auctore libros, ac prout, prius aut posterius, hos vel illos ediderit, ita locum tenuisse. Sed de his infra ad singulos vitarum libros suo loco fusius dicemus. *Salmasius.*

2. ADRIANVS.] Melius scribitur hoc nomen cum aspiratione *Hadrianus*, Græci tamen cum tenui Ἀδριανὸς: aut etiam, si Musis placet, Ἀνδριανὸς: quasi esset deductum nomen ab ἀνδρεία, vel ἀνδριάς. *Casaub.*

3. DIOCLETIANVM AVGVSTVM.] Pal. noster hæc non habet, nisi manu recentiore, ad oram. *Gruterus.*

4. *Origo Imperatoris Hadriani vetustior à Picentibus.*] Sanè vetusta origo: & cujus servare memoriam qui potuerint majores Hadriani, homines præsertim provinciales aut municipales, non sine caussa addubites. Nam si ab ejus natalibus ad tempora quæ hîc designantur retro ascendas, trecentos & plures multo annos invenies. Ego verò nullus dubito Hadrianum, à quo sumserunt quantum fuit historicorum, ex censoriis tabulis, quæ summa cura ubique servabantur, gentis suæ stemma ab origine ultima repetiisse: idque majore fortasse diligentia, quæ ferè hominum ambitio, quàm fide. De Picentibus Italiæ populo supra Umbros sito non dicam quæ nota sunt omnibus. *Casaub.*

Origo Imperatoris Hadriani.] Sic semper codex ille Palatinus; meliusque quàm illi quibus abest adspiratio, quam ei adserunt etiam numismata. *Grut.*

5. *Posterior ab Hispaniensibus manat.*] *Hispanus*, ὁ αὐτόχθων, & cujus majores aliunde orti non dicantur: *Hispaniensis* hoc loco qui etsi in Hispania natus, aliunde tamen sit oriundus. Vopiscus, *Bonosus homo Hispaniensis fuit, origine Britannus.* Sic Judæos toto orbe à tot seculis θεηλάτῳ πάθει dispersos, propriè non Hispanos aut Germanos dixeris, sed Hispanienses, vel Germanienses. Alibi accipiuntur hæc nomina aliter: ut cùm *Hispanienses merces* dicuntur, *Graciense mare.* Aliter item *Romanensem ecclesiam* Tertullianus, ejusdem cum Romana fidei. *Casaub.*

6. *Apud Italicam Scipionum temporibus resedisse.*] Sic rectè, non ut in primis editionibus, *apud Italiam.* Clarissimè Appianus in Hispanicis de Italica loquens, καὶ πόλεώς ἐστι Τραϊανοῦ τε καὶ Ἀδριανοῦ, τῶν ὕστερον Ῥωμαίοις ἀρξάντων τὴν αὐτοκράτορα ἀρχήν. Falluntur qui huc afferunt Aurelii Victoris junioris verba ista: *Ælius Hadrianus stirpis Italicæ, Ælio Hadriano Traiani principis consobrino Adriæ orto genitus.* non enim hoc dicit Victor, Hadrianum Italica urbe Hispaniæ esse oriundum: sed planè è contrario, & Italiæ, quantum potest, Hadrianum asserit. *stirpis Italicæ* quid aliud est interpretari quàm Ἰταλικοῦ γένους? *Idem.*

Adrianus ipſe commemorat.[1] Adriano pater Ælius Adrianus cognomento Afer fuit,[2] conſobrinus Trajani imperatoris: mater[3] Domitia Paulina Gadibus orta:[4] ſoror Paulina[5] nupta Serviano, uxor Sabina:[6] avus Marullinus,[1] qui

Apud Italicam.] Haud aliter quoque Pal. ille integer. *Grut.*

7. *Scipionum temporibus.*] Liber Puteani, *ſub Scipionum temporibus.* Obſcure autem Spartianus illud tempus denotat, cùm Scipio rebus in Hiſpania compoſitis, de reditu in Italiam cogitans, omnes Italos vulneribus affectos in una urbe collocavit, quam de ipſorum patria Italicam nominavit. auctor Appianus. *Caſaub.*

Scipionum temporibus.] Ita Pal. & recte, & ſic editio Mediolanenſis. perperam libri, quos verſavit Caſaubonus, præferunt: *ſub Scipionum temporibus.* Salmaſ.

1 *Hadriano pater.*] Magnam injuriam accuratiſſimæ diligentiæ hiſtorico Dioni ivit factum breviator hic cùm iſta ſcriberet. Falſiſſimam enim ſententiam illi appingit: cùm ſit indubitatum, Hadriani patrem non ortu fuiſſe Afrum, ſed cognomento ſic dictum. Quis putet tantum virum, & rerum Romanarum adeò peritum, ignoraſſe quod nemo tunc hominum neſcivit, Hadrianum ſtirpis eſſe Italicæ, aut, ut dicam verius, Italo-Hiſpanicæ? Quid multa? ipſe Dio procul à ſe errorem hunc amolitur, cùm Hadrianum *Τραϊανοῦ πολίτην* nominat, ſicut Spartianus in Severo *Traiani municipem.* Caſaub.

Hadriano pater Ælius Hadrianus cognomento Afer fuit.] Verba Xiphilini idem ſonant: *ἦν δὲ Ἀδριανὸς γένος μὲν Ἀδριανοῦ Ἄφρου υἱὸς, φύσει δὲ φιλόλογος ἐν ἑκατέρᾳ τῇ γλώσσῃ.* *Adrianum, Adriani Afri filium.* nam illud *γένος* ad patrem, non ad patriam debet referri. unde & *συγγενεῖς* dicuntur, qui ab eadem origine, hoc eſt patre genus ducunt. *Salmaſ.*

2. *Conſobrinus Trajani imperatoris.*] Ælio Ælii Hadriani imperatoris avo conjux fuit Ulpia M. Ulpii Traiani ſoror, Traiani Auguſti amita. Traianus igitur imperator & pater Hadriani Cæſaris, ut ex fratre & ſorore nati, amitini invicem fuerunt: quos etiam conſobrinos nominare ſolent Latini, ut & Juriſconſultus notat. Sed & filii conſobrinorum vocantur conſobrini: quare Spartiano etiam Trajanus & Hadrianus Auguſti ſic dicuntur. Præter hoc jus cognationis, erant & vinculo adfinitatis conjuncti. *Caſaub.*

3. *Domitia Paulina Gadibus orta.*] In inſula hac oppidum fuit civium Romanorum, ut ſcribit Plinius: ne quis hîc miretur nomina Romana. Ait autem *Gadibus orta*, quia etſi Gaditanis parentibus nata, non Gadibus tamen. ferè enim cives Gaditani Romæ habitabant aut alibi locorum, ut de iis obſervat non ſemel Strabo. *Idem.*

4. *Soror Paulina.*] Hadrianus in epiſtola qua matrem ad natalitiam cœnam invitat. *ἐὰν θέλεις οὖν ἐνωρότερον μετὰ τῶν ἀδελφῶν μου λελουμένη ἔρχου.* plures igitur una ſorores habuit: ſi fides conſtat ei ſcripto. *Idem.*

5. *Nupta Serviano.*] Hic eſt Julius Servianus, qui ad tertium conſulatum pervenit, in quo habuit collegam Vibium Verum, anno Hadriani XVII. de ejus cæde ſub finem hujus libri Spartianus. Xiphilini codices initio quidem Hadriani Servianum cum Spartiano: ſed poſtea ſemper Severianum nominant. Scribe *Σερβιανόν.* nam ita conſtanter Latini codices. *Idem.*

6. *Avus Marillinus.*] Recte Caſaubonus ex libris ſuis, *atavus*, repoſuit. ſic enim noſtri. Sed *Marillinus* mendoſum, non enim *Marillus* dicitur, ſed *Marilius* à *Marius*: ut *Servilius*, à *Servius*: &c. legendum igitur *Marullinus*, à *Marullus*:

[1] qui primus in sua familia senator populi Romani fuit. [2] Natus est Romæ IX. Cal. Feb. Vespasiano septies & Tito quinquies Coss. Ac decimo ætatis anno patre orbatus, [3] Ulpium Trajanum prætorium virum, consobrinum suum, qui postea imperium tenuit,[4] & [5] Cælium Tatianum equitem Romanum, tutores habuit. [6] Imbutusque impensiùs Græcis studiis, [7] ingenio ejus sic ad ea declinante, ut à
2 nonnullis Græculus diceretur: Quintodecimo anno [8] ad

[1] pa-

confirmat Palatinus liber, qui habet *Maryllinus*. nec enim dubium, quin ita scriptum sit pro *Marullinus*. sic *Centyrio* scribebant, pro *Centurio*, *&c.* Salmasius.

Atavus Marillinus.] Ita etiam Pal. noster, nisi quòd is, *Maryllinus*. Gruterus.

1. *Qui primus in sua familia senator populi Rom. fuit.*] Etiam coloniarum & municipiorum decuriones dicti sunt senatores: & cœtus eorum, minor senatus, vel etiam, senatus, ἁπλῶς: majorum præsertim urbium, cujusmodi fuit Vienna Allobrogum: unde etiam ipsa aliquando *urbis senatoriæ* nomen tulit. Ad distinctionem igitur addit, *populi R.* Casaub.

2. *Natus est Romæ.*] Parentes Hadriani, domicilium Italicæ habebant; Romam autem non aliter quàm rationibus ipsorum id postulantibus commeabant. propterea & Spartianus propriam Hadriani patriam, etsi Romæ nati, Italicam, sive Bæticam in qua fuit Italica, nominat in sequentibus. *Idem.*

3. *Ulpium Trajanum prætorium virum.*] Ita veteres: priùs editi, *prætorium tunc.* Scribo, *prætorium tunc virum.* Quòd autem fuerit tunc temporis prætorius tantùm Trajanus, annorum ratio probat. *Idem.*

4. *Et Cælium Tatianum Equitem Rom.*] Sic uterque liber Pal. at infra cap. 4. ut & 5. & 9. idem vocatur alteri Palatino integro, *Attianus*. Grut.

5. *Cælium Tatianum.*] Vetus editio *Cælium*, rectius. pro *Tatianum* autem, ipsa *Attianum* vel *Accianum* semper exhibet: ut & optimus Palatinus, in quo semper *Attianum* scriptum reperi. cujus optimi libri auctoritate permotus, & Xiphilini qui Ἀττιανὸν vocat, ubique scribendum censeo Attianum. nec dubito quin Τατιανὸς apud Zonaram corruptum sit: sed & Titiani meminit Spartianus infra. ubi magno errore Titianum pro hoc Attiano intellexit vir eruditissimus. Hic igitur erit Titianus Gallicani collega, quem perperam cum Attiano confundit Onuphrius. *Salmasius.*

6. *Imbutusque impensiùs Græcis literis.*] Junior Victor, *Hic Græcis literis impensiùs eruditus, à plerisque Græculus appellatus est.* Cùm igitur utriusque linguæ peritissimus esset Hadrianus, præsides provinciarum utroque sermone literas ad illum dare solitos observamus. Latinas quidem de iis negotiis quæ ad rem publicam aut administrationem suam pertinerent: Græcas verò de literis & iis quæ ad eruditionem spectarent. *Casaub.*

7. *Ingenio ejus sic ad ea declinante.*] Adeò quidem, ut & rescripta illius Græca, & ad necessarios ac familiares epistolæ, lingua eadem scriptæ, per multa secula in eruditorum manibus sint versatæ: quod ex Dosithei reliquiis hodie cognoscimus. *Idem.*

8. *Ad patriam rediit.*] *Ad* pro *in*, sequioris seculi idiotismus. sic, *profectus est ad Campaniam*, contrà *in* pro *ad*. Patria Hadriani, ut jam diximus, Italica Bæticæ urbs fuit. *Idem.*

1. *Patriam*

[1] patriam rediit, ac statim militiam iniit, [2] venandi [3] usque ad reprehensionem studiosus. Quare à Trajano abductus à patria & [4] pro filio habitus, [5] nec multo pòst decemvir litibus judicandis datus, [6] atque inde tribunus secundæ adjutricis

1. *Patriam rediit.*] Magna incogitantia, vel loquendi securitas in his auctoribus. quid enim ista sibi volunt, *ad patriam rediit?* Hadrianus Romæ natus ibidemque educatus, anno decimo ætatis, amisso patre tutores habuit Trajanum, & Celium Tatianum. postea vero anno demum decimo quinto, studiis imbutus, *in patriam*, inquit Spartianus, *rediit*. Sed ut verum fatear, cum itionis nusquam meminerit, eum nunc reditionis in patriam mentionem facere, mihi valde durum. Omnino mihi placet, *rediit*, heic positum pro simplici *ivit*. sic *reddere* pro dare vel tradere. Martialis:

——*suburranæ tironem redde magistræ.*

Et apud Ennium *reddita* pro *data*: & *illa reddita nuptum.* notat Servius 3. Æneid. quem vide. sic *redire* etiam infra usurpavit auctor. cum enim dixisset Hadrianum in amore Trajani fuisse, addit paulo post, *denique statim suffragante Sura ad amicitiam Trajani pleniorem rediit*. nam ibi *redire* nihil aliud quam *ire* significat, aut *venire*, nec reversionis habet significationem. sic nobis igitur hoc loco accipiendum videtur, *Hadrianum in patriam rediisse*, quam nunquam antea viderat. *Salmasius.*

2. *Venandi usque ad reprehensionem studiosus.*] Plinius epistola VII. libri tertii: *Erat φιλόκαλος usque ad emacitatis reprehensionem.* Libri multi, *prehensionem*. simplex pro composito, ut *tulit* pro abstulit. De venandi studio Hadriani plura Dio. Ita instituebantur ad militiam. *Casaub.*

Venandi usque ad reprehensionem studiosus.] Pal. integer habet *venando*, *us prehensionem*, spatiumque vacuum inter *us* & *prehensionem* litterarum quinque; quod deinde recenti calamo suppletum est, factumque, *venando usque ad reprehensionem studiosus*. Consulatur Casaubonus. *Grut.*

3. *Usque ad reprehensionem studiosus.*] *Prehensionem* heic pro *reprehensionem* habet vet. editio Mediolanensis, ita & libri legebant quos vidit Casaubonus. quod si verum est, sic & loquuti videntur Græci, λαμβάνεσθαι pro ἐπιλαμβάνεσθαι, quod Græcis utrumque significat. *Salmasius.*

4. *Pro filio habitus.*] Refer ad consuetudinem & convictum vitæ quotidianæ, aut militiæ contubernium. Dionis breviator, τὸ σύμπαν συνῆν αὐτῷ καὶ συνδιῃτᾶτο. *Casaub.*

5. *Nec multò pòst decemvir litibus judicandis datus.*] Ait, *nec multò pòst*, ut hoc significet, multo ante vigesimum ætatis annum factum esse judicem Hadrianum: quod & sequentia arguunt. nam decemviratu hoc functus, tribunusque militum creatus, in Mœsiam est translatus, vivo adhuc Domitiano. quo pereunte agebat Hadrianus annum vitæ primum & vigesimum. è numero centum illorum virorum qui caussas centumvirales disceptabant, erant decemviri, quorum in eo negotio præcipuæ partes. *Idem.*

6. *Atque inde tribunus secundæ Adjutricis legionis creatus.*] Regius codex, *ac idem.* non rectè: cùm non posset idem Romæ litibus operam dare, & tribunum legionis agere. Sed mutata distinctione sententia hoc fortasse modo reformanda. *Atque idem tribunus secundæ Adjutricis legionis creatus post hoc, in inferiorem Mœsiam translatus.* Non est dubitandum quin tempore eodem Hadrianus & creatus fuerit tribunus legionis, & in Mœsiam inferiorem missus. neque duæ hic promotiones illius diversæ notantur: sed una tantùm. Favere tamen vulgatæ lectioni videtur

jutricis legionis creatus, [1] post hoc in inferiorem Mœsiam translatus, extremis jam Domitiani temporibus. [2] ibi à mathematico quodam de futuro imperio id dicitur comperisse, quod à patruo magno Ælio Adriano [3] peritiam cœlestium callente, prædictum esse compererat. [4] Trajano à Nerva

quòd legio secunda Adjutrix, non in Mysia inferiore, verùm in Pannonia inferiore prætendebat. Dio libro LV. Οὐεσπασιανὸς (κατέλεξε) τὸ δεύτερον (στρατόπεδον) τὸ ἐπικουρικὸν, τὸ ἐν Παννονίᾳ τῇ κάτω Sed de temporibus suis loquitur Dio: facilè autem fieri potuit, (& scimus sæpe factum) ut de prima statione sua legio hæc in aliam provinciam transferretur. *Idem.*

Atque inde Tribunus secundæ adjutricis legionis.] Casaubonus, mutata distinctione putat legendum: *atque idem secundæ adjutricis legionis creatus post hoc in inferiorem Mœsiam translatus.* ut una promotio, non duæ intelligantur, & Tribunum secundæ legionis adjutricis translatum in Mœsiam accipiamus; nimium multa sunt, quæ huic distinctioni assensum commodare me prohibent. Primum librorum veterum auctoritas, deinde historiæ ratio. nam secunda illa adjutrix legio, non in Mœsia inferiore sed in Pannonia residebat. ἐν τῇ Παννονίᾳ κάτω, inquit Dio. Præterea usitata loquendi forma hanc lectionem respuit. non dubium est igitur veram esse distinctionem quæ habetur in editis, nec ea sollicitanda est non dicit autem quid muneris ibi facturus, in Mœsiam translatus sit Adrianus. videtur alicujus militaris legationis gratia: vel aliquo uberiore atque honestiore stipendio militaturus. *Salmasius.*

Atque inde tribunus, &c.] Hæc quoque est scriptura Palatini codicis. *Grut.*

1. *Post hæc in inferiorem Mœsiam translatus.*] Ita distinguit, ita exprimit Pal. *Grut.*

2. *Ibi à mathematico quodam.*] Pravè avidi sumus omnes scire futura. itaque vix est quin quisque astrologos adeat: vereque de iis ipsis Tacitus lib. I. Hist. cap. 22. *Genus hominum, potentibus infidum, sperantibus fallax; quod in civitate nostrâ, & vetabitur semper, & habebitur.* quid ni?

Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata. Idem.

3. *Peritiam cœlestium callente.*] Σοφὸν τὰ οὐράνια. vel τὰ περὶ οὐρανοῦ quod eleganter dixit Ausonius,

Tu cœli numeros & conscia sidera fati Callebas.

Sic autem loquitur Spartianus, ne si diceret astrologum aut mathematicum vel genethliacum, civem Romanum ejus loci infamaret: nam ita vocibus illis ad invidiam utebantur. Hic igitur cùm recens nati Hadriani genesin indagasset, ex artis præceptis imperii spem aliquam ei fecerat: quod cùm in illius animum penitiùs descendisset, nactus in Mysia mathematicum, hoc arcanum cum ipso communicavit. *Casaub.*

4. *Trajano à Nerva adoptato ad gratulationem exercitus missus.*] Paullò antè in inferiorem Mysiam Hadrianum dixit translatum, & totius loci sententia capienda hoc modo. Cùm XIIII. Kal. Octobris, aut non multò pòst, celebrata fuisset Romæ Trajani per Nervam adoptio, ubi ejus rei fama in Mœsiam inferiorem est perlata, statim à provinciæ Præside, vel ab ipso exercitu missus est Hadrianus Romam, qui seni Imperatori consensum & gratulationem exercitus deferret. Ibi tum egisse cum Nerva Hadrianus videtur, ut quo propiùs à Trajano consobrino suo abesset, relicta Mysia, stipendia mereretur in Germania. Ita Imperatoris jussu in superiorem Germaniam translatus est Hadrianus. qui vix eo pervenerat, cùm de morte Nervæ auditum est, quæ sequentis

Nerva adoptato, [1] ad gratulationem exercitus missus, in Germaniam superiorem translatus est: ex qua festinans ad Trajanum ut primus nuntiaret excessum Nervæ, [2] à Serviano sororis viro (qui & sumptibus & ære alieno ejus prodito Trajani odium in eum movit) diu detentus, fractoque consultè vehiculo tardatus, [3] pedibus iter faciens, [4] ejusdem Serviani beneficiarium antevenit: fuitque in amore

tis anni principio ante diem sextum accidit Kal. Febr. Erat tum temporis Trajanus in Germania inferiore, longiusque à Roma aberat quàm Hadrianus. qui intellecto Nervæ excessu, è vestigio ad Trajanum iter arripuit, gratiam aucupatus læti adeò nuntii. Invenit autem, opinor, Trajanum apud Agrippinam coloniam: ibi enim susceptum ab illo imperium, Aurelius Victor scribit. *Idem.*

Trajano à Nerva adoptato ad gratulationem exercitus missus.] Mirum mihi videretur hoc loquendi genus, si ita acciperemus, ut viris doctissimis accipiendum placet: Sed nec vera Scaligeri emendatio. Simplicius multo est, nihil mutare, & sic accipere. Trajano à Nerva adoptato, Hadrianum ad exercitus gratulationem missum, in superiorem Germaniam translatum esse. id est, missum ad gratulandum exercitui de Trajano adoptato, Germaniæ præside. Germaniæ autem præerat Trajanus cum à Nerva adoptatus est. missus igitur ad gratandum exercitui Germaniciano Hadrianus de adoptione Trajani, ducis ac præsidis sui, & ad eam rem in Germaniam superiorem translatus est. eodem plane loquendi modo dicitur in jure, *deportatione insulæ condemnari*, qui deportandus in insulam condemnatur. *Salmasius.*

1. *Ad gratulationem exercitus missus, in Germaniam superiorem translatus est.*] Pal. non agnoscit voculam *in*, nisi à manu secundâ; videantur & notæ Casauboni. *Grut.*

2. *A Serviano sororis viro diu detentus.*] Videtur Servianus stationarii aut potiùs curiosi (cursum publicum curabant isti, ut & qui Græcis λογοθέται vel φροντισταὶ τοῦ δρόμου dicebantur) munus curasse in illa provincia. Tergiversandi autem prætextus non deerat: quia sine tractoria & apicibus principis cogi ad veredorum exhibitionem stationarii non poterant. Hadriano, ut in tali re, diploma fuit nullum. *Casaub.*

3. *Pedibus iter faciens.*] Rara & meritò mirabilis diligentia: pedibus cursum publicum antevertisse. Alibi scribit Spartianus Hadrianum *vicena millia pedibus armatum ambulasse.* quot igitur fecit expeditus? Et tamen res eò facilior quòd paucis diebus confici hoc curriculum potuit: neque enim Trajanus in ultimam recesserat provinciam: quem in Agrippinensium Vibiorum colonia repertum modò dicebamus. *Idem.*

4. *Ejusdem Serviani beneficiarium antevenit.*] Servianus cùm non posset ipse ad Trajanum contendere, unius è militibus suis opera in eam rem est usus. Soliti milites hanc operam ducibus suis ac præfectis præstare. Aristides Sacrarum libro II. ubi suum in Italiam iter describit, tanta contentione se usum ait, ut ipsos milites qui nuntios deferunt anteverteret: οὔτε γὰρ, inquit, οἱ τὰς ἀγγελίας κομίζοντες τῶν στρατιωτῶν ἡμᾶς γε παρῆλθον. Hujus generis milites erant certo numero singulis legionibus attributi, optiones, tesserarii, spiculatores, & frumentarii. At Servianus, ut in tanti momenti re hominem misit, cujus sibi esset perspecta fides ac diligentia: hoc est, ut loquitur Spartianus, beneficiarium suum. Qui

 alicu-

amore Trajani, [1] nec tamen ei per [2] pædagogos puerorum quos

alicujus commendatione aut suffragio fuerant promoti, beneficiarii illius dicebantur. *Idem.*

Ejusdem Serviani beneficiarium antevenit.] Ita eleganter restituit Casaubonus. nam sic planè Palatinus noster. Beneficiarios interpretatur Festus qui vacationem munerum habebant, beneficio. opponebantur igitur munificibus beneficiarii: beneficiarii enim muneribus vacabant, beneficio Ducis vel Tribuni. Hinc in veteribus monumentis beneficiarii, præsidum, præfectorum, consulum, Tribunorumque. Frequentissime Tribunorum beneficiarii occurrunt: & Vegetius beneficiarios esse ait qui beneficio Tribuni promovebantur. extant etiam inscriptiones in quibus beneficiarii absolute vocantur, non apposito, cujus beneficio id meruerint. *Salmasius.*

Ejusdem Serviani beneficiarium antevenit.] Ita forsan quoque fuit in Palatino nostro: sed erasum à scriba posterioris ævi, quod exaratum esset *veneficiarum*, factumque, *ejusdem Serviani veneficia antevenit.* Grut.

1. *Nec tamen ei per pædagogos puerorum.*] Corruptus locus, &, ut videtur, mutilus. quid enim hæc significent? à mss. auxilium nullum. Quare totum locum ita concipimus: *fuitque in amore Trajani: nec tamen ei per pædagogos puerorum quos Trajanus impensiùs diligebat, Gallo faciente, invidia defuit.* hoc vult: Gallum qui Hadriano Trajani amicitia florenti invideret, pædagogos delicatorum Trajani puerorum stimulasse, ut Hadrianum apud imperatorem παιδομανῆ traducerent, quasi rivalem videlicet ejus amorum. Trajanum in eam fœditatem fuisse proclivem, notissimum ex Dione, Juliano, aliis. etsi contrarium Plinius suadet, castitatem illius dilaudans. *Casaub.*

Nec tamen ei per pædagogos defuit.] Locus hic eruditissimi viri sententia, & mancus & corruptus est. levi mutatione lego: *nec tamen ei super pædagogos puerorum, Gallo favente, defuit.* hoc est, nec ei defuit amor Trajani, Gallo super pædagogos puerorum, quos impensius diligebat Trajanus, favente. Erat hic Gallus, ut videtur, super pædagogos puerorum delicatorum Trajani, id est præfectus pædagogorum, sic *super velarios*, est præpositus velariorum in veteri inscriptione: sic *superjumentarius* apud Suetonium, jumentariorum præfectus: nec huic sententiæ obstat, quod paulo post sequitur, suffragante Sura ad amicitiam Trajani pleniorem rediisse. gradus enim quosdam quasi designat amoris Trajani erga Hadrianum. & primo quidem in illius amore fuisse, cum primus ei nunciasset excessum Nervæ, quo in amore retinendo faventem habuit sibi Gallum pædagogorum præfectum. postea suffragante Sura ad amicitiam Trajani pleniorem rediisse: post mortem vero Suræ, familiaritatem erga ipsum Trajani crevisse, causa epistolarum quas dictabat, favente etiam nonnihil Plotina. *Salmasius.*

Nec tamen ei defuit.] *Tamen* hoc loco παρέλκει, aut positum est pro *autem*, vel *quidem*. sic in vita Commodi: *tunc tamen Perennis cuncta sibimet vindicavit, quos voluit interemit, spoliavit plurimos.* Idem.

Nec tamen ei per pædagogos puerorum, quos Trajanus impensius diligebat, Gallo favente, defuit.] Corruptus locus: sed nihil juvat Palatinus codex; qui nullâ litterâ abit à vulgato. variè locus emendatur, sed meo judicio minus feliciter. nam certè illud *Gallo favente* prorsus heic ineptum. quis enim iste *Gallus*? hariolabar aliquando; *nec tamen ei per pædagogos puerorum, quos Trajanus impensius diligebat, malefaventia defuit*; ut nimirum nocuerit loco verbum inusitatius. *Grut.*

2. *Pædagogos puerorum.*] Lapis Romæ. T. FLAVIO. AVG. LIB. GANYMEDI. PAEDAGOGO. PVERORVM. CAES. N. alius, D. M. TI. CLAVDIO. AVG. LIB.

quos Trajanus impensiùs diligebat, Gallo favente defuit. Quo quidem tempore quum solicitus [1] de imperatoris erga se judicio, [2] Virgilianas sortes consuleret,

Quis procul ille autem ramis insignis olivæ
Sacra ferens? nosco crines [3] incanáque menta
Regis Romani, [4] primam qui legibus urbem
Fundavit, Curibus parvis & paupere terra,
Missus in imperium magnum, cui deinde subibit,

sors excidit, [5] quam alii ex Sibyllinis versibus ei provenisse dixe-

LIB. GRATIO. PAEDAGOGO. PVERORVM. CAERETANORVM. AVG. N. SER. FECIT. *Casaub.*

1. *De imperatoris erga se judicio.*] *Judicium* hîc non est κρίσις, & opinio de alicujus virtute aut vitio: sed, ut passim apud juris auctores, propensio ad amorem aut odium: quos affectus suprema sua ordinantes declarare homines solent. De successione imperii sollicitus erat Hadrianus. *Idem.*

2. *Virgilianas sortes consuleret.*] Μαντικῆς illius quæ per sortes divinabat, multæ leguntur species. Est enim κληρομαντεία quasi genus quoddam in diversas species fusum. quæ hîc commemoratur ea est quam Græci ῥαψῳδομαντείαν vel ῥαψῳδομαντικὴν, & eam callentes ῥαψῳδομάντεις nominant. Etiam hujus varii modi. Interdum nobilis alicujus poëtæ selectos versus in pittaciis describebant: quibus in situlam conjectis idem ordo servabatur qui in aliis sortitionibus; queis urna interveniebat. de hoc genere propriè dicitur *sors excidit* vel *extitit*, & κλῆρος ἐξέπεσε. Interdum versus fatidicos in tabella describebant, & talorum arbitrante alea divinationem peragebant. Hic est πίναξ ἀγυρτικὸς sive ἀγυρτικὴ σανὶς, cujus sæpe in libris Græcorum fit mentio. Fuit & modus alius ῥαψῳδομαντείας: cùm temere arrepto & aperto poëtæ cujusdam libro, ut quidq; primum oculis se objecerat, pro sorte id & oraculi loco habebatur. *Idem.*

3. *Incanaque menta*] Optimè in Hadrianum conveniebat, quem canos ad imperium attulisse quidam volunt, in vita Taciti: *Hadrianus senex ad imperium venit.* Salmasius.

4. *Primam qui legibus urbem Fundavit.*] Scribe, *Fundabit.* Apud poëtam est *primus*: sed hoc videtur de industria mutatum, ut falsum de Hadriano & invidiosum nimis futurum. *Casaubonus.*

Primam qui legibus urbem.] Non de industria mutatum puto, *primus* in *primam*, quod illud *primus* Adriani vita non caperet; sed memoria lapsum Spartianum in referendis versibus. nec enim qui sortes Virgilianas consulebant, quidquam mutare consueverant de verbis poëtæ, nec erat necesse omnia verba ad amussim quadrare in personam illius, qui consulebat; sed nec id fieri poterat. satis erat intelligi quid & cui portenderetur. At ista sorte quæ Adriano consultante excidit, nemini dubium potuit esse, quin illi portenderetur imperium. *Salmasius.*

Primam qui legibus urbem Fundabit.] Ita Regius codex quem consuluit Casaubonus. nam noster Pal. *Fundavit*, ut vulgati. neque mirandum. scribis veteris ævi *u* & *b* mutuas præstabant vices. *Grut.*

5. *Quam alii ex Sibyllinis versibus ei provenisse dixerunt.*] Cùm Hadrianus non Virgilium, sed oraculorum Sibyllinorum librum consuluisset. Sanè etiam in subdititiis versibus qui extant hodie

ſe dixerunt. [1] Habuit autem præſumptionem imperii mox futuri [2] ex fano quoque Nicephorii Jovis manante reſponſo, quod [3] Apollonius Syrus Platonicus libris ſuis indidit.

hodie ſub Sibyllarum nomine, luculentum de Hadriano eſt oraculum hoc:

-- μετ' αὐτὸν δ' ἄλλος ἀνάξει
Ἀργυρόκρανος ἀνὴρ τῷ δ' ἔσσεται οὔνομα πόντου·
Ἔσται καὶ πανάριστος ἀνὴρ, καὶ πάντα νοήσει.

Planiſſimè Hadrianum deſcribit: cui illud optimè convenit, πάντα νοήσει: nam hanc maximè gloriam affectavit, ut omnes artes, omnes diſciplinas, atque adeò quicquid ἐπιστητὸν, aut ſciret, aut videretur ſcire. De reliquis poſſet dubitari. *Caſaub.*

1. *Habuit autem præſumptionem imperii.*] *Præſumptio* eſt πρόληψις, anticipata rei notitia, πρόγνωσις. vox philoſophorum. nam apud I. Ctos Caſſiodorum, alios, non id ſignificat. *Idem.*

Habuit autem præſumptionem imperii.] *Præſumptio* heic non eſt ſimpliciter πρόγνωσις, ſed fiducia quædam & ſpes indubitata rei neceſſario eventuræ. Sic infra præſumptionem adoptionis eum dicit habuiſſe cum omnino certus eſſe cæpit de adoptione. Spondemus enim nobis quæ plerumque eventura non ſunt: ſed non niſi pæne certa præſumimus. *Salmaſius.*

2. *Ex fano quoque Nicephorii Jovis manante reſponſo.*] Prima editio *Nicefori*, rectiùs. nam poſt victoriam partam, cujus fuit monumentum oppidum Nicephorium, ante omnia poſitum eſt Jovis Victoris fanum: quo nomine etiam Romæ colebatur: Græcis ἱερὸν Διὸς νικηφόρου: non autem Νικηφορίου: quaſi ab urbe, quæ poſtea acceſſit, cognomen illud Jupiter inveniſſet. imò verò ἀπὸ τοῦ Νικηφόρου Διὸς, Νικηφόριον τὸ κτίσμα eſt appellatum. *Caſaub.*

Ex fano Nicephorii Jovis.] Mediolanenſis editio, *Nicephori.* quod eſſet Νικηφόρου. Sed optimus liber habet, *Nicephorii*, cui magis accedo. Νικηφόρος Ζεὺς multis locis cultus, ſed legendo *Nicephorii*, nulla erit dubitatio quìn de Nicephorio urbe ſit capiendum, in qua Jovis Nicephori fanum, ex quo reſponſum manavit Hadriano. Nicephorium urbs circa Edeſſam, unde Juppiter Nicephorius. vide Stephan. *Salmaſius.*

Ex fano quoque Nicephori Jovis.] Palat. *Nicefori Jovis.* Grut.

3. *Apollonius Syrus Platonicus.*] Addit *Platonicus*, ne confundamus cum Appollonio Calchidenſi, de quo in M. Antonino. uterque Syrus, uterque philoſophus: ætas quoque eadem, aut non multùm diverſa: ſed Platonicus hic, ille Stoïcus. *Caſaub.*

Apollonius Syrus Platonicus.] Fateor me dubitaſſe diu multumque, an non hic eſſet Chalcidenus ille philoſophus quo magiſtro uſus Marcus imperator. Chalcis enim, ut notum, eſt urbs Syriæ, cujus ἐθνικὸν, Χαλκιδηνός. Sed ille Chalcidenus Stoicus fuit; & Dio eum accenſet τοῖς Ζηνωνείους λόγους μελετῶσιν. At iſte Platonicus, Apollonium neſcio quem memorat Suidas, qui Adriani temporibus vixerit. putarem hunc ipſum eſſe qui heic nominatur, niſi Τυανεὺς ibi diceretur. Ἀπολλώνιος ἕτερος Τυανεὺς νεώτερος γεγονὼς ἐπὶ Ἀδριανοῦ βασιλέως, ὡς Ἀγρέσφων ἐν τῷ περὶ ὁμωνύμων. Sed cur ille Agreſphon, quiſquis eſt, in illo ſuo περὶ ὁμωνύμων libro, hos ὁμωνύμους Apollonios non recenſuit, hunc Platonicum, & illum Stoicum? neſcio tamen an Syrus appellari poſſit, qui Tyanenſis fuerit. Nam Tyana ad portas Cilicias ſita, à quibus in Syriam breviſſimus tranſitus. *Salmaſius.*

1. *Suffra-*

didit. Denique ſtatim [1] ſuffragante Sura, ad amicitiam
Trajani pleniorem rediit, [2] nepte per ſororem Trajani
uxore accepta, favente Plotina, Trajano leviter (ut [3] Ma-
rius Maximus dixit) volente. [4] Quæſturam geſſit [5] Tra- 3
jano quater [6] & Arunculeio Coſs. in qua quum [7] oratio-
nem imperatoris in ſenatu agreſtiùs pronunt ans riſus eſ-
ſet, uſ ue ad ſummam peritiam & facundiam [8] Latinis o-
peram dedit. [9] Poſt quæſturam, acta ſenatus curavit:
[1] atque

1. *Suffragante Sura.*] Licinio Sura: de quo & de Trajani erga ipſum amicitia, multa Juvenalis, Martialis, & Dio. *Caſaub.*

2. *Nepte per ſororem Trajani uxore accepta.*] Sabina ut ante diximus. Juris auctoribus & vetuſtioribus Latinis *nepos* eſt tantùm ὁ ἔκγονος, filii aut filiæ natus. Poſterior ætas produxit vocis uſum ad ἀδελφιδοῦς, natos fratre aut ſorore: quam ſolam vocis ejus notionem, vernaculus ſermo noſter & Italicus agnoſcunt. Sic aliquoties in his libris capiuntur nepotis & neptis appellationes: & in Liviana epitoma atque Eutropio, qui inde habet, Octavianus C. Cæſaris ex ſorore nepos dicitur. *Idem.*

3. *Marius Maximus.*] Hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptor inter primos è Latinis: unde pleraque conſtat deſumta, quæ hiſce continentur libris ad Alexandrum uſque Severum: in quo principe videtur Marius ſcribendi feciſſe finem, ipſe, niſi fallor, eorum temporum æqualis. Opus ſuum in ſeptenorum librorum tomos aliquot tribuerat: nam alibi eum Spartianus in primo ſeptenario laudat. Scribit Ammianus Marcellinus, fuiſſe ſuo ſeculo multos, qui in ſummo veterum omnium ſcriptorum faſtidio, hunc ſolum ex hiſtoricis, è poëtis unum Juvenalem mirarentur ac ſtudioſè lectitarent. Laudatur Marius Maximus & à veteri Juvenalis interprete. *Idem.*

4. *Quæſturam geſſit Trajano* IIII. *& Arunculeio* COSS.] Erat hic Adriano annus legitimus petendæ quæſturæ: vigeſimus quintus nempe. Scribendum autem, ut in editione prima, & codice Auguſtano, *& Articuleio.* Vetus lapis,
M. ULPIO. TRAIANO. AVG. IIII.
SEX. ARTICVLEIO. PAETO. *Idem.*

5. *Trajano quater & Articuleio Conſulibus.*] Confirmat & hanc ſcripturam Pal. noſter, etſi deinceps ſcribæ mutarint in *Arculeio* Grut.

6. *Et Arunculeio.*] Palatinus liber: *& Arculeio.* Sed Mediolanenſis editio, *Articuleio*, & ita reponendum jam viderunt eruditiſſimi viri. *Salmaſius.*

7. *Orationem Imperatoris in ſenatu agreſtiùs pronuntians*] Notus mos ex Dionis variis locis, juris auctoribus, Caſſiodoro, & aliis hiſtoricis. Olim conſcripti illi patres ſententiam de more ex ſcripto in ſenatu recitaturi ſurgebant: quod & Imperatores initio factitarunt. Obſervat Dio, ut illa ætate inſolens, quòd ſedens Imperator ſententiam in curia legerit. Hujus igitur moleſtiæ vitandæ, ſimul ſtabiliendæ ſuæ majeſtatis, jam idem ab Auguſto ſæpiùs factum ab Imperatoribus, ut vel quæſtoris, vel curionis aut præconis ore tam in ſenatu patres, quàm in concione populum alloquerentur. *Caſaubonus.*

8. *Latinis operam dedit.*] Pro literis Latinis, aut rhetoribus Latinis, ſive grammaticis. Audivit Hadrianus Scaurum grammaticum. *Idem.*

Latinis operam dedit.] Sic & Pal. intelligitur *ſtudiis*, aut *litteris*, aut quid ſimile. *Grut.*

9. *Poſt quæſturam acta ſenatus curavit.*]

[1] atque ad bellum Dacicum [2] Trajanum [3] familiariùs prosequutus est. [4] quandoquidem & [5] indulsisse vino se dicit, [6] Trajani moribus obsequentem: atque ob hoc se à Trajano locupletissimè muneratum. Tribunus plebis factus est [7] Candido & Quadrato iterum Coss. in quo magistratu [8] ad perpetuam tribunitiam potestatem omen sibi factum asserit, quòd penulas amiserit [9] quibus uti tribuni plebis pluviæ

vit.] Videtur Hadrianus & quæsturam & curam actorum senatus paucos menses eodem anno egisse: qui quidem in expeditione Dacica Trajanum sit comitatus, ut statim subjicitur: nam ea expeditio illo ipso anno suscepta. Propterea etiam ædilitas ab Hadriano omissa: cùm tamen esset moris ab actorum senatus cura ad illam ascendere. *Casaub.*

1. *Atque ad bellum Dacicum.*] Vet. Ed. *ad bellum Dacum. Dacum* pro *Dacicum.* sic *bellum Illyrum*, pro *Illyrico.* Salmasius.

2. *Trajanum familiarius prosequutus est.*] Ita & Pal. *Grut.*

3. *Familiariùs prosecutus est.*] Hoc est, ut ex Dione jam diximus, τὸ σύμπαν συνῆν αὐτῷ καὶ συνδιήγετο. Mox, *per ea tempora quibus in aula familiarior fuit.* Evertunt hi loci emendationem viri docti qui corrigit hoc loco *in familiaribus.* magnum enim discrimen inter familiares alicujus, & junctos alicui familiariùs. *Casaub.*

4. *Quandoquidem & indulsisse.*] Malè alii *quandoquidem.* est enim ὅ τε καὶ, non ἐπειδή. *Idem.*

5. *Indulsisse vino se dicit, Trajani moribus obsequentem: atque ob hoc se à Trajano locupletissimè muneratum.*] Non solum promotos ad opes, ad honores qui Principi indulgent circa res serias, sed etiam ineptas, immò vitiosas; pluribus ostendi ad Tacitum lib. XII. Ann. cap. 49. Immò, certum sæpe adfuisse exitium iis, qui detrectarent turpe obsequium; liquet vel ex Suetonii Neronæ cap. 5. ubi pater Neronis, libertum suum occidit; *quod potare, quantum jubebatur, recusarat.* Grut.

6. *Trajani moribus obsequentem.*] De cujus vinositate Dio Cassius, Lampridius in Alexandro Severo, multique alii. Julianus, οὐκ ἦν ἔξω τῷ δυνάστῃ ῥηθρεύειν, ὑπὸ δὲ τῆς φιλοποσίας ἀμελέστερος ἑαυτοῦ πολλάκις ἦν. Sed notanda adprime quæ de ea re scribit Aurelius Victor, *Vinolentiam quo vitio, uti Nerva, angebatur, prudentia molliverat, curari vetans jussa post longiores epulas.* ubi scribendum *agebatur. Agi vitio* tam Latinè dicitur, quàm falsum est vitio angi vitiosum quo delectatur. sic alibi idem scriptor *agi libidine.* Casaub.

7. *Candido & Quadrato iterum* coss.] *τὸ iterum* refer ad utrumque. Vetus inscriptio, T. JVLIO. CANDIDO. II. A. JVLIO. QVADRATO. II. COS. Erat hic annus imperii Trajani octavus: ætatis Hadriani nonus & vigesimus. Observabit diligens lector, ordinem hîc temporum, ut sæpe in istis vitis, perverti ab auctore: nam horum consulatum biennio Dacicum bellum secundum præcessit, de quo mox dicturus est. *Idem.*

8. *Ad perpetuam tribunitiam potestatem.*] Ad imperium, cujus individua comes potestas tribunitia. *Idem.*

9. *Quibus uti Tribuni pluviæ tempore solebant.*] Cum Tribunus plebis esset Hadrianus, omen sibi factum imperii ex eo credidit, quod pænulas amiserit, quibus imperatores, qui perpetuam habebant Tribunitiam potestatem nunquam utebantur; at Tribuni plebis pluviæ tantum tempore uti consueverant. nec

pluviæ tempore solebant, [1] imperatores autem nunquam. [2] Unde hodieque imperatores sine penulis à togatis videntur.

nec tantum Tribuni plebis, sed etiam reliqui magistratus videntur pluviali tempore, pænulas usurpasse. immo Adriani temporibus pænulæ jam erant in usu promiscuo, etiam senatoribus, & cum pluviale tempus non esset. rarus tamen earum etiam tunc usus, & nonnisi frigoris gratia aut pluviæ, capiebantur pænulæ. in quo etiam distinctio pænularum adhibenda. nam cum peregre irent Romani, in itinere pænulas semper habuere, easque scorteas. eundem ad usum, hoc est itineris & pluviæ scorteas pænulas commendat Martialis:

Ingrediare viam cælo licet usque sereno,
Ad subitas nunquam scortea desit aquas.

Lemma ipsius epigrammatis, *pænula scortea.* erat & aliud pænularum genus, ex lana, quas intra urbem usurparunt sub imperatoribus, hyemis præcipue tempore, & frigoris. Martialis *Gausapinas pænulas* eas appellat, de quibus sic ait:

Is mihi candor inest, villorum gratia tanta,
Vt me vel media sumere messe velis.

idem lib. VI. epigram. LIX.

Et dolet, & queritur sibi non contingere frigus
Propter sexcentas Baccara Gausapinas.

Hadriani ergo tempore, immo & Domitiani, pænulæ in usu per hiemem & frigora. at lacernæ tunc temporis plurimum frequentatæ, quæ cum penulis confundendæ non sunt; quod fecisse quosdam video: nam pænulæ, ut jam dixi, non alias habebantur, quam urgente frigore, aut pluvia impendente: at lacernæ passim, & omni tempore, apud Senatores, equites, & plebem ipsam. Lacernas istas Græci vocant χλαμύδας, ἐφεστρίδας, μανδύας, falluntur, qui μανδύλω pænulam interpretantur, quoties id nomen occurrit apud Dionem Cassium. μανδύη est lacerna, non valde sane diversum vestimenti genus lacerna & pænula, tamen diversum. hanc Græci φαινόλην proprie vocant; illam μανδύην. & sic aperte distinguit Artemidorus libro secundo capite tertio. *Salmasius.*

1. *Imperatores autem nunquam.*] Erat enim pænula vestis non Romana, sed peregrina, & exotica. A magnæ Græciæ incolis aut etiam aliis Græcis usum simul & nomen pænulæ habuerunt Romani. Etsi autem verisimile est, non eandem penitus Romanæ pænulæ formam fuisse, quæ erat olim Laconicarum φαινολῶν: tamen & hæc recentior vestis arctiùs amiciebat & pressiùs, quàm toga aut pallium. Initio pænulam apud Romanos tenuissimi quique tantùm gestabant, putâ servi aut his conditione proximi: eratque propria iter facientium vestis: cujusmodi mulionica pænula Ciceroni nominatur. Postea etiam intra urbem cepere gestari pænulæ: nec ut antè à servis solùm, aut sordidioris conditionis hominibus; sed etiam ab honestis civibus: donec tandem eò ventum, ut Hadriani tempore etiam senatores & magistratus ipsos in publicum prodire pænulatos non puderet: quod ex hoc Spartiani loco apparet, & A. Gellii libro XIII. capite XX. Assumebantur autem pænulæ frigoris aut pluviæ caussâ; vel cùm Imperatoris funus celebraretur, ut dicemus ad Lampridii Commodum: nec viri tantùm, sed & matronæ Romanæ pænularum usum probarunt, ut in Alexandro Severo auctor est idem Lampridius. *Casaubonus.*

Imperatores vero nunquam.] Tribuni plebis, & ceteri magistratus, patriciique omnes aliquando pænulati, pluviæ nempe tempore, imperator vero nunquam: & sane imperatoris pænulam nusquam legi, nisi si quis improprie pænulam pro lacerna usurparit. *Salmasius.*

2. *Unde hodieque imperatores sine pænulis à togatis videntur.*] A salutatoribus

dentur. [1] Secunda expeditione Dacica, Trajanus eum [2] primæ legioni Minerviæ præpoſuit ſecumque duxit: [3] quando quidem multa egregia ejus facta claruerunt. Quare [4] adamante gemma quam Trajanus à Nerva acceperat donatus, ad ſpem ſucceſſionis erectus eſt. [5] Prætor factus

bus nempe: qui Romano more imperatoribus ſalutationem matutinam, velut officium aliquod neceſſarium præſtabant. Res notiſſima. *Togati* pro ſalutatores: quia in alia veſte matutinum illud ave deferre fas non erat: quod ſciunt qui Martialem ſaltem legerunt. nec ſoli ſalutantes togati, verùm & imperator. Cùm autem Spartianus hic de principum veſte agat, non eorum qui ad principem adibant, ſcribi malim, *ſine pænulis togati videntur.* aut potiùs, *ſ. p. attogati v.* Gloſſæ veteres præſtantiſſimi Puteani, *attogatio, paradiſis.* lego, παρένδυσις ſic togam vocat quæ tunicis ſuperinduitur. Græci meliùs ἐπενδύματα & ἐπενδύτας omne extimarum genus veſtium. *Caſaub.*

Unde hodieque imperatores ſine pænulis à togatis videntur.] Perperam de hujus loci emendatione ſolliciti fuere doctiſſimi viri: nihil enim mutari debet. Spartiani igitur ſenſus eſt, Hadriani tempore nunquam imperatores cum pænulis viſos, quas tamen Tribuni plebis, & reliqui magiſtratus pluviæ ſaltem tempore geſtabant. Sua vero ætate, non omnino quidem nec omni tempore pænularum geſtamen illis incognitum, ſed illo tantum tempore ſine pænulis eos fuiſſe quo videbantur à togatis. tangit matutinum ſalutationis tempus, quo togati videbant imperatorem, & ſalutabant: nec enim in alio habitu quam in toga ſalutationis illud officium peragebatur. Hinc togati hoc loco dicuntur, qui illud *ave matutinum*, Imperatori portabant. quos togatos cum excipiebat imperator, pænulas non habebat: poſt hoc officium, ut videtur habebat, & hoc Spartiani ætate. Nam Trajani, Hadriani, & anteriorum principum ævo, nunquam cum pænulis Cæſar. De toga ſalutantium Martialis lib. XIV. Epigr. 125.

Si matutinos facile eſt tibi rumpere ſomnos,
A trita veniet ſportula ſæpe toga

ita legendum. vulgo *attrita*, perperam. *Salmaſius.*

Unde hodieque Impp. ſine pænulis à togatis videntur.] Sic etiam Pal. *Grut.*

1. *Secunda expeditione Dacica.*] Prior ſuſcepta quarto Trajani conſulatu: altera quinto, cùm ſextum jam annum imperaret. Teſtes nummi hoc anno cuſi: quales videre eſt paſſim multos. *Caſaub.*

2. *Primæ legioni Minerviæ.*] Hanc Domitianus conſcripſit, ut ſcribit Dio. nominatur & in veteribus inſcriptionibus ſæpe. Secundam verò Minerviam inveni adhuc nuſquam. *Idem.*

3. *Quando quidem multa egregia ejus facta claruerunt.*] Ὅτε καὶ πολλὰ αὐτοῦ ἀνδραγαθήματα διέλαμψε. Poëticum eſt pro, multis egregiis factis claruit. *Idem.*

4. *Adamante gemma, quam Trajanus à Nerva acceperat, donatus.*] Virtutis præmia in militia Romana & multa & diverſi generis. In his erant armillæ, coronæ etiam aureæ, torques vel ſimplares vel duplares, & pro accipientis conditione majoris, aut minoris pretii fibulæ. Gemmas inter ἀριστεῖα Romanorum fortium legere non memini: imò verò certum eſt, morem eum non fuiſſe. Quare Hadrianus extra ordinem gemma donatus, & quidem ea quæ jam ſemel omen fuerat imperii, non temere ad ſucceſſionis ſpem eſt erectus. Erat enim conſuetudo veterum, anuli traditione heredem & ſucceſſorem deſignare. *Idem.*

5. *Prætor factus eſt.*] Fuit tum Hadrianus annorum unius & triginta. *Idem.*

Prætor

factus est [1] Sura bis, Serviano iterum Coss. [2] quum sestertium iterum vicies ad ludos edendos à Trajano accepit.

[1] Lega-

Prætor factus est, Sura bis, Serviano iterum Coss.] Vet. Ed. cum Palatino codice constanter legunt: *Subsurano bis, Serviano iterum Coss.* scribendum, *sub Surano bis, Serviano iterum Coss.* sic enim loquitur in vita Antonini Pii: *ipse Antoninus Pius natus est tertio decimo Kal. Octobres, sub Domitiano duodecimum & Cornelio Dolabella Coss.* Salmasius.

Prætor factus est, Surano bis, Serviano iterum Consulibus.] Hæc etiam est lectio Palatina, quæ tamen interserit voculam, *est*, *sub Surano*, *&c.* vulgg. *Surâ bis.* Grut.

1. *Sura bis, Serviano iterum* Coss.] Scribe, *Surano bis, & Serviano iterum* Coss. quia Suram sæpius in hac vita nominat Spartianus, hic quoque putarunt eum intelligi. Regius sic, *Suriano & Serviano iterum* coss. sed isti nomen Surano fuit, non Suriano: neque aliter Augustanus. *Casaub.*

2. *Cùm sestertium vicies ad ludos edendos à Trajano accepit.*] Ita fuit tum moris, ut tenuioris census hominibus, vel quibus aliàs cuperent imperatores, simul cum honoribus sumtus quoque decernerent. Magni enim ludorum cura & præsidatus constabant. Exempla passim in his scriptoribus. Mamertinus in Gratiarum actione ad Julianum: *Quid quòd nihil speranti mihi de honoris augmento perfertur nuntius, Consulem me creatum sine impendio? quod jam diu paucis.* Habes hujusmodi impensarum definitum ab Imperatore Constantino modum lege quinta & xxv. Codicis Theodos. De prætoribus & quæstoribus. *Idem.*

Quum sestertium vicies ad ludos edendos.] Nimis permodica hæc summa pro liberalitate Trajani, præsertim si aliorum imperatorum in his rebus liberalitates in comparationem adducantur, & prætorum sumptus in ludis edendis. itaque recte hanc summam duplicant libri veteres. habent enim, tam excusi quam scripti: *sestertium iterum vicies.* elegans & usitata loquutio, *iterum vicies*, & *bis vicies*, pro quadragies. sic enim loqui amabant: quod non videntur animadvertisse, qui *iterum* hoc loco expunxerunt. sic *bis decies* pro vicies, & *bis dena* Martiali, & *bis centena*, pro *ducentis*. Ita heic *iterum vicies*, pro bis vicies, & utrumque pro quadragies. quadragies autem sestertium, efficit aureorum qui tunc erant, hoc est Romanorum, quadraginta millia, vel nostrorum centum millia. satis magna summa, & liberalitate Trajani digna. nec est quod quisquam opponat illam Valeriani ut majorem, qui Aureliano ad ludos edendos deferri jussit, *aureos Antoninianos trecentos, argenteos Philippeos tria millia, in ære sestertium quinquagies.* Hæc quidem summa totis decem millibus aureorum, quales erant Romani, & quadringentis præterea cum viginti, illam Traiani jussu, Adriano delatam superat. Sed Consuli data sunt illa ad editionem Circensium; cui longe majores impensæ, ut par est, faciendæ quam prætori, pro modo scilicet, & mensura dignitatis. nemo enim dubitet, multo plus impendendum consuli, in editione ludorum, quam prætori. Ideo non mirum, si plus dedit Valerianus Aureliano consuli creato ad editionem Circensium, quam Trajanus Hadriano prætori facto. Temporum præterea diversitas consideranda. Nam sub Valeriano, & sequentibus principibus, longe magis insaniebant sumptibus & profusionibus Consules prætoresque, cum magistratum inibant, quam Trajani temporibus. Hinc illæ auctorum de suis temporibus querelæ, consulatum jam non esse hominum, sed divitiarum. tota enim patrimonia in ludos exhauriebantur, immanissimis largitionibus, & inanissimis voluptatibus. Quis non miretur Symmachum qui de mediocribus erat, in prætura filii viginti

auri

[1] Legatus postea prætorius in Pannoniam inferiorem missus,

auri centenaria prodegisse? quæ efficiunt, centum sexaginta quattuor millia aureorum, qui tunc erant Romanis in usu, nostrorum autem trecenta viginti octo millia. Fuerunt qui illa in ætate alterum tantum impenderent, ut de Maximo narrat Olympiodorus quod miror post definitum lege Constantii hujusmodi largitionum & erogationum modum, & ad magnam parcitatem redactum. Sed quod attinet, ad has prætorum impensas & largitiones, leges illæ quæ de modo iis adhibendo sancitæ sunt, parum observatæ fuisse videntur. Vel quas ego leges ita intelligendas esse censeo, ut minorem quidem modum argenti quam qui præscriptus erat, in præturæ functione nulli expendere liceret: magna vero libertas ac facultas esset expendendi, quantum quis vellet, aut posset, pro facultatum scilicet modo. Nam Maximus, qui ditissimus erat, altero tanto plus impendit in prætura filii quam Symmachus. prætura illis temporibus, ut omnes norunt, erat onus, non honos, cujus functioni erat obnoxius senatorius ordo. Sic igitur ejus sumptibus modum statuerunt imperatores illi, ut minus nemo posset in præturam insumere, quam quod constitutionibus esset præscriptum: qui plus vellet, ei sane liceret. *Salmas.*

Cùm sestertiûm vicies ad ludos edendos à Trajano accepit.] Visitur & in Palat. lectio auctior verbo; nempe, *cùm sestertium iterum vicies ad ludos*, &c. sed locutio non satis placet. *Grut.*

1. *Legatus postea prætorius.*] Qui in Cæsaris provincias mittebantur, ii ex institutione Augusti, Legati Cæsaris, & Proprætore dicebantur, ut scribit Dio Cassius. Sed ex lectione historicorum & antiquis inscriptionibus constat, etiam aliter postea hos fuisse nominatos. nam etiam Proconsules hi quoque dicti, & Proconsules Augusti vel principes ejus à quo mittebantur: ut *Proconsul Tiberii* apud Tertullianum in Apologetico, sic enim ibi legendum est, ut observavit Josephus Scaliger, doctissimè & acutissimè. Dicebantur & Legati consulares, ii nempe qui è consulatu in Cæsaris provincias mittebantur: & Legati prætorii, ut Hadrianus hîc, qui mox à Prætura in Pannoniam inferiorem, Cæsaris tum provinciam, missus est. Lapis antiquus: PRAETORIO. LEGATO. PROVINCIAE. AFR. *Casaub.*

Legatus postea prætorius.] Legati prætorii, qui & legati pro prætore, qui Cæsaris missu in provincias prætorias ibant; ii & legati Cæsaris pro prætore dicebantur. quorum frequens mentio in vetustis inscriptionibus. Græci ἀντιστράτηγοι Καίσαρος eos appellant, proprætores Cæsaris. Sed quod docti homines, aliter etiam eos postea fuisse nominatos, ex lectione historicorum, & antiquis inscriptionibus constare ajunt, Proconsules scilicet quoque dictos, & proconsules Augusti, id falsissimum esse deprehendi. Ex institutione Augusti notum est, alias fuisse provincias pop. R. alias Cæsaris. qui in provincias pop. Romani mittebantur, hi dicebantur Proconsules: qui in provincias Cæsaris, proprætores, vel legati pro prætore. non ignoro postea, & provincias proconsulares, quæ olim in potestate populi erant secundum Augusti divisionem, in Cæsarum potestatem & arbitrium etiam concessisse. Certum est præterea, proconsulares provincias, prætorias esse factas & contra. unde legatus prætorius Africæ, & legatus pro prætore Africæ, in inscriptionibus Grutterianis sæpe occurrit, cum tamen ea provincia proconsularis fuerit. Sed proconsules Augusti, vel legatos proconsule dictos esse proprætores Augusti, non possum persuaderi. unius ad hoc probandum inscriptionis antiquæ testimonio nituntur, quæ sic habet: APOLLINI. GRANNO. Q. LUCIUS. SABINIANUS. PROCOS. AUG. In Britannia reperta est illa inscriptio. constat autem Britanniam administratam fuisse ab Au-

sus, [1] Sarmatas compressit, disciplinam militarem tenuit, [2] procuratores latiùs evagantes coërcuit: [3] ob hoc Cos. est factus. In quo magistratu, ut à Sura comperit adoptandum se à Trajano esse, ab amicis Trajani contemni desiit ac negligi. [4] Et defuncto quidem Sura, Trajani ei familiaritas crevit, [5] causa præcipuè orationum quas pro imperatore dicta-

ab Augusti proprætore. Hinc argumentantur Sabinianum illum legatum in ea provincia pro prætore fuisse, quod Proconsul Augusti ibi dicatur. nam Proconsulem Augusti, & proprætorem eumdem esse. Ego aliud sentio. Proconsul ille Augusti Sabinianus, si provinciæ præsidebat, eamque jure proconsulari obtinebat, cur non hoc ipsum apposuit? sane non omisisset. Valde igitur mihi suspecta illa scriptura, PRO-COS. AVG. Ut quid enim in aliis inscriptionibus non reperiuntur illi Augusti Proconsules? puto itaque in lapide scriptum fuisse, PROC. AVG. hoc est, procurator Augusti, vel PROCOR. & perperam lectum esse, PROCOS. Procuratores autem in provinciis erant, tam Cæsaris, quam populi, qui procuratores Augusti dicebantur. nec mihi dubium est, quin ille Sabinianus procurator Augusti fuerit in Britannia. nam de proconsule, somnia sunt. extant tamen & aliæ inscriptiones in quibus mentionem fieri existimant, legati Augusti Proconsule. nam ita in indice veterum inscriptionum scripsit vir eruditissimus: *Legatus Tib. Cæsaris Augusti pro Cons.* &, *Legatus Ti. Claudii Cæsaris Augusti Procons.* Sed si adeamus ad ipsas inscriptiones, nihil tale habent, si quidem recte capiantur, hoc est si separetur vox Proconsul, à legato Cæsaris. duæ enim sunt ac diversæ dignitates. *Salmas.*

1. *Sarmatas compressit.*] Rectè *compressit.* Inter gentes quas Trajanus non subegit, sed in fidem accepit, & Sarmatæ sive Sauromatæ nominantur Eusebio in Chronico. Sarmatas autem intellige populos trans Istrum, non procul ab ejus ostiis, (ubi etiam fuit Sarmatarum quædam insula) partem aliquam τῶν πολυασπερέων Scytharum. Bosporo Thracio vicinos fuisse Plinii ad Trajanum epistola docet libro decimo: quam vide. Vide Josephum Belli Judaïci libro 5. cap. XII. *Casaub.*

2. *Procuratores latiùs evagantes coërcuit.*] Hadrianus verò & ante imperium, & postea princeps, huic generi hominum infestus. Paullò pòst, *circumiens provincias procuratores & præsides pro factis puniit.* Eleganter *latiùs evagari*, pro eo quod Capitolinus in Gordianis, *sibi præter procurationem omnia vindicare.* Idem in Pio, *Procuratores suos modestè suscipere tributa jussit: excedentes modum, rationem factorum suorum reddere præcepit.* Idem.

3. *Ob hoc consul est factus.*] Tertio post præturam anno Hadrianus agens annum XXXIV. consul fuit non ordinarius, sed suffectus, cum L. Publilio Celso. *Idem.*

4. *Et defuncto quidem Surâ, Trajani ei familiaritas crevit.*] Palatinus habuit à primâ manu *crebuit.* Grut.

5. *Caussa præcipuè orationum quas pro imperatore dictaverat.*] Fuit Licinius Sura, dum vixit, Trajano familiarissimus, & omnium arcanorum vel ideo conscius, quòd solitus imperator fugitans ejus laboris, epistolas omnes & orationes de majori re dictandas ipsi relinquere. *Casaub.*

Causa præcipue orationum, quas pro imperatore dictaverat.] Ait defuncto Sura familiaritatem Trajani erga Hadrianum crevisse, causa orationum quas pro imperatore dictaverat. Postrema hæc verba, *quas pro imperatore dictaverat*, ad Suram, qui Trajano erat ab epistolis, referri,

4 re dictaverat. Usus Plotinæ quoque favore, cujus studio etiam [1] legatus, expeditionis Parthicæ tempore, destinatus est. Qua quidem tempestate utebatur Adrianus amicitia [2] Sosii Pappi & Pletorii Nepotis, ex senatorio ordine: ex equestri autem Tatiani tutoris quondam sui & [3] Liviani Turbonis. [4] In adoptionis sponsionem venit [5] Palma & Celso

referri, doctissimo viro placet, mihi vero non placet: Non dubium est defuncto Sura in ejus locum successisse Hadrianum, & orationes Trajani dictasse, quas Sura dictabat. Hinc factum ut à Trajano impensius amaretur, & in ejus familiaritatem intimam admitteretur. qua in re tamen usus etiam est favore Plotinæ. itaque non dubitem totum hunc locum sic legere & distinguere: *& defuncto quidem Sura Trajani ei familiaritas crevit, causa præcipue orationum, quas pro imperatore dictavit, in ea re usus Plotinæ quoque favore, cujus studio etiam legatus, &c.* Scilicet, in ea re, etiam favore Plotinæ adjutus est, ut Suræ succederet dictandis principis orationibus. Sed & *dictaverat* eo sensu retineri potest, & positum est pro *dictabat.* quæ temporum mutatio istis auctoribus familiaris, & aliis omnibus qui jam labente latinitate scripserunt. Utut sit, de Adriano constat hæc accipi debere, non de Sura. Hoc autem curandarum epistolarum principis officium, magni erat momenti ad maxima quæque in aula consequenda, & familiaritatem principis promerendam. *Salmas.*

1. *Legatus expeditionis Parthicæ tempore.*] Non, ut quidem arbitror, à principio expeditionis illius, in qua plures annos posuit Trajanus: sed cùm jam ultimarent ejus tempora, & de reditu in Italiam cogitaret: tum Hadrianus Syriæ est impositus. *Casaub.*

2. *Sosii Pappi, & Pletorii Nepotis.*] Sosium in historia temporum Trajani invenio, & quidem notissimum: fuit enim quartùm consul: sed illi cognomen Senecioni, non Pappo. at hic de quo Spartianus, ille est quem narrat Dio sic dilectum Trajano, ut ei statuam dicaret. Pletorius Nepos is est de cujus cæde infrà Spartianus. *Idem.*

3. *Liviani Turbonis.*] Martius Livianus Turbo notissimæ famæ vir sub Trajano & Hadriano. *Idem.*

4. *In adoptionis sponsionem venit.*] Nos parva mutatione magnam sententiæ lucem fecimus, & verbis sanitatem reddidimus. nam pro *lapsos*, legendum *lapsis.* & sic constituendus locus: *in adoptionis sponsionem venit, Palma & Celso inimicis semper suis, & quos postea insecutus est, in suspicionem adfectatæ tyrannidis lapsis.* Dicit heic Spartianus, Adrianum spopondisse sibi adoptionem, Palma, & Celso, quos inimicos semper habuit privatus, & quos postea insectatus est imperator factus, in suspicionem adfectatæ tyrannidis, adductis. amotis enim illis, ob suspicionem affectati regni, qui plurimum apud Trajanum poterant, & sibi infensi erant, bene cœpisse sperare de adoptione, & in sponsionem ejus venisse, quam certiorem mox habuit, secundo Consul Plotinæ favore factus. *Salmas.*

In adoptionis sponsionem venit Palmâ & Celso.] Sic quoque Pal Putabam aliquando, legendum, *in adoptionis suspicionem.* nunc taceo; videoque præstare, nonnulla ignorare, quàm omnia scire. *Grut.*

5. *Palma & Celso.*] A. Cornelium Palmam, sine dubio intelligit, qui fuit cos. II. ordinarius, eodem anno quo inter suffectos Hadrianus. Celsi plures in Rep. illo tempore clari: hic verò est, opinor, L. Publilius Celsus, Hadriani in illo suo consulatu collega. Sed velim doceant me peritiores qualenam, hoc

Celso inimicis semper suis: & quos postea ipse insequutus est [1] in suspicionem affectatæ tyrannidis lapsos. [2] Secundò Cos. favore Plotinæ factus, [3] totam præsumptionem adoptionis emeruit. [4] Corrupisse eum Trajani libertos, [5] curasse delicatos, [6] eosdemque sepelisse per ea tempora

hoc loquendi sit genus: *In adoptionis sponsionem venit, Palma & Celso inimicis semper suis.* An dicit Hadrianum qui jam tum spem aliquam adoptionis suæ conceperat, & per Plotinam id seriò agebat, ausum esse de eo cum Palma & Celso sponsione contendere: qui videlicet ad Trajanum rem detulerint, & instituti negotii rationes conturbarint. Scribo, *In adoptionis sponsionem venit tum Palma, &c.* Novum, sed non inelegans dicendi genus, *in sponsionem venire cum aliquo.* ut dicimus *venire in suspicionem apud aliquem.* Cædem utriusque horum infrà narrat auctor. *Casaub.*

1. *In suspicionem adfectatæ tyrannidis.*] Optimus Pal. *adjectæ.* legendum *adfectæ.* & ita plane habet vetus editio. *afficere tyrannidem* pro *affectare*, auctoribus istis usitatum, & non uno loco usurpatum. in Avidio Cassio: *affectio tyrannidis* pro *affectatio.* ita etiam *affectio* sumitur apud Tertullianum pro affectatione. *Salmas.*

2. *Secundò* COS. *favore Plotinæ factus.*] Hoc est, designatus. Annis novem post priorem consulatum designatus est Hadrianus consul ordinarius in annum proximum: quem & gessit ex Kal. Januarii: sed auctus imperatoria majestate, mortuo Trajano a.d. III. Eidus Augusti. Hallucinantur omnino qui putant Trajano vivo Hadrianum consulatum suum secundum egisse. *Casaub.*

3. *Totam præsumtionem adoptionis emeruit.*] Pro incerta spe quam dudum conceptam hactenus foverat, πληροφορίαν est consecutus ac spem certam. *præsumtio*, πρόγνωσις: *tota præsumtio*, plena & perfecta cognitio futuri. Primò Hadrianus de imperio cogitavit ex suggestione patrui magni, & Mœsi cujusdam mathematici. sed id votum erat potiùs quàm spes. deinde autem donatus à Trajano adamante gemma, *ad spem successionis est erectus.* in ea spe posteà confirmavit eum Sura, *a quo comperit adoptandum se à Trajano.* Itaque ausus est aliquanto pòst *in adoptionis sponsionem venire cum Palma & Celso.* Tandem verò secundùm consul designatus, *totam præsumtionem adoptionis emeruit.* *Merere* sive *emerere* pro nancisci. *Idem.*

Totam præsumptionem adoptionis emeruit.] Notavimus supra, præsumptionem apud hos auctores esse, certam spem ac fiduciam, de re ut necessario eventura conceptam. paulo ante, *habuit quoque præsumptionem imperii mox futuri* Salmas.

4. *Corrupisse eum Trajani libertos.*] Id est, δώροις πεῖσαι, & muneribus. *Casaubonus.*

5. *Curasse delicatos.*] Θεραπεῦσαι τὰ παιδικὰ αὐτοῦ. *Delicati* qui & *deliciæ* etiam Suetonio. οἱ ἐρώμενοι. & in antiquis lapidibus DELICATI ac DELICATAE sæpe nominantur. *Curare* in idiotismo nostro *faire la cour.* Idem.

Curasse delicatos.] *Curasse* heic θεραπεῦσαι accipiunt, ut Hadrianus coluisse delicatos pueros Trajani dicatur. curasse ad cultum corporis refero, ut comendis & ornandis delicatis operam dedisse Hadrianum intelligamus. quod sequentia ostendunt. *curare* igitur θεραπεῦσαι interpretamur, non θεραπεῦσαι, nec ψαλίζειν. *Salmas.*

Curasse delicatos, eosdemque sepelisse, &c.] Lipsio placebat, *eosdemque depilasse*: Casaubono, *eosdemque sæpè lisse*, hoc est *livisse.* valde ἀσύστοχως. *Grut.*

6. *Eosdemque sæpelisse.*] Corrupta lectio:

pora quibus in aula familiarior fuit, opinio multa firmavit. [1] Quinto Iduum Augusti die, legatus Syriæ literas adoptionis accepit: [2] quando & natalem adoptionis celebrari

ctio. Scribimus sine ullius literæ mutatione, *eosdemque sæpe lisse*, hoc est, livisse. Aptissimum huic loco est τὸ *linere*, verbum τῆς κομμωτικῆς proprium, & τῆς θεραπευτικῆς: unde & *curare* est traductum. Nemo dubitat cosmetas illos, quorum circa cutim occupabatur industria, plurimùm collyriorum inunctionibus, omnibusque illis remediis usos, quæ eò quòd linantur, ἔγχριστα aut περίχριστα φάρμακα vocant Græci. Linebant faciem vel ad oculorum ὑπογραφὰς, quibus adeo veteres delectati. vel ad glabritiem & lævigationem. Suetonius de Othone, *Quin & faciem quotidie rasitare, ac pane madido linere consuetum.* vel ad sollicitandum candorem. Juvenalis vetus interpres, ad sextam satyram: *Asinino lacte faciem linit, ut cutem tendat & candorem eliciat.* Quidam ut nævos occultarent faciem linebant: Atque hinc ortum proverbium, *os sublinere*: quod de eo propriè dicebant, qui simulans se os alicui linere ad decorum, uti mos fuit, contrà & secus quàm erat consuetudo, os illi ridiculis picturis deturpabat, ut qui olim gryllum pingebant. nam *sublinere* in hac parœmia est περιχρίειν, potiùs quàm ὑποχρίειν. *oblinere* est καταχρίειν, ad plenum linere: E contrario *linere aliquem* pro κολακεύειν dixerunt. *Casaub.*

Eosdemque sæpelisse.] Scribendum *levisse*, pro *sæpe levisse*. male scriptum fuit, *sæpelevisse*. postea correctum ab aliquo sciolo, *sepelevisse*, aut *sepelisse*. Lini autem moris erat istos delicatos, vel ad candorem nitoremque cutis conciliandum, vel ne cito barbati essent. Suetonius de Othone narrat, *faciem quotidie pane madido linere consuetum, idque instituisse à prima lanugine, ne barbatus unquam esset.* delicatos lini simpliciter heic dicit Spartianus. sic Martialis de muliere:

Deque coloratis nunquam lita mater Etruscis.

Coloratos Etruscos vocat, ἡλιοκαύστους, & mulierem nunquam litam, quæ faciem medicamentis nunquam induxerit, ad candorem servandum, & solem cuti defendendum, ne coloraretur. Hujusmodi autem medicamina, quæ præstabant, ne sole facies læderetur, θερινὰ προφυλακτικὰ προσώπων vocabant τῶν κομμωτικῶν auctores, eaque omnia erant ἐπίχριστα. *Salmas.*

1. *Quinto Iduum Augusti.*] Apparet Trajanum in Hadriani adoptionem non antè Plotinæ consensisse, quàm spe diuturnioris vitæ posita. Obiit enim Trajanus biduo post aut triduo. *Casaub.*

Quinto Iduum Augusti legatus Syriæ litteras adoptionis accepit.] Agebat Antiochiæ Adrianus, ubi à Trajano cum exercitu relictus erat, cùm litteras adoptionis accepit. Tertio autem Idus Augustas eidem nunciatum est Trajanum Selinunte decessisse. Sed eodem die minime fieri potuit, ut & Trajanus decederet, & Hadriano decessisse nunciaretur, propter intervallum locorum. ita biduum tantum intererit inter adoptionem Adriani, & excessum Trajani. Scribit Dio aliquot dies tacitam esse mortem imperatoris, donec ordinarentur à Plotina, quæ ad Hadriani adoptionem spectabant. Spartianus suppositum dicit aliquem, qui verba adoptionis pronuntiaret, fessa & deficiente voce, Trajano scilicet jam extincto. *Salmasius.*

2. *Quando & natalem adoptionis celebrari jussit.*] Antiqui vocarunt natales omnes dies propter aliquam lætitiam insignem sibi solennes. Inde in historiis principis ejusdem tot natales. *Casaubonus.*

brari jussit. [1] Tertio Iduum earumdem, quando & natalem imperii instituit celebrandum, excessus ei Trajani nuntiatus est. Frequens sanè opinio fuit, [2] Trajano id animi fuisse ut [3] Neratium Priscum non Adrianum successorem relinqueret, multis amicis in hoc consentientibus, usque eò ut Prisco aliquando dixerit, [4] *Commendo tibi provincias,* [5] *siquid mihi fatale contigerit.* Et multi quidem dicunt, Trajanum in animo id habuisse, [6] ut exemplo Alexandri Mace-

1. *Tertio Iduum earundem, excessus ei Trajani nuntiatus est.*] Notari hunc locum velim: nam ex doctissimorum virorum ratiociniis incidit mors Trajani in hunc ipsum diem. Atqui longiore intervallo Selinus Ciliciæ & Antiochia Syriæ metropolis sejunctæ sunt, quàm ut vel rapidissimi veredi, vel incitatissimus myoparo pauculis horis tantum iter emetirentur. Trajanum Selinunte hominem exuisse dubitat nemo, etsi non ignoramus esse qui Seleuciæ dicant: sed cur illis potiùs quàm Dioni fidem habeamus? In quinto Sibyllinorum oraculorum, de loco ubi fato concessurus esset Trajanus hæc verba leguntur:

Οὐ κόνις ἀλλοτρίη κρύψει νέκυν· ἀλλ' ἀνεμείης
Ἄνθεος οὔνομ' ἔχουσα.

Non nominat, sed periphrasi circumloquitur Selinuntem. Quare corrigendum,

---- ἀλλὰ Νεμείου Ἄνθεος οὔν. ἔ.

Apium appellat Νέμειον ἄνθος: quia Nemeonicarum erat præmium σέλινον, id est ex apio corona. res notissima. *Casaub.*

Tertio Iduum earumdem, &c.] Pal. *Tertium*; item *statuit celeb.* Grut.

2. *Trajano id animi fuisse ut Neratium Priscum.*] De Neratio tacet Dio. idem in vita Hadriani non Neratium, sed Servianum imperio maxime dignum Trajano visum scribit. Nam in convivio quodam, cum ab amicis exegisset ut decem viros imperio dignos nominarent, paulum substitit, & mox, ut novem tantum nominarent, jussit: unum quippe se jam tenere, nempe Servianum. ita enim apud Dionem legendum, non Σεβηριανόν. *Salmas.*

3. *Neratium Priscum.*] Jurisconsultum illum nobilem: cujus virtutibus nullum excellentius elogium, aut testimonium ἀξιοπιστότερον possit desiderari isto Optimi principum judicio. *Casaub.*

4. COMMENDO TIBI PROVINCIAS.] Παρακατατίθεμαί σοι τὰς ἐπαρχίας. propria ultimis illis pietatis curis verba apud Græcos & Latinos. sed cur provincias nominat potiùs quàm Rempublicam? Puto erupisse in hæc verba Trajanum de miseriis provincialium cogitantem, vel cum Prisco sermones habentem. *Idem.*

5. SI QUID MIHI FATALE ACCIDERIT.] *Fatale*, hoc est, mors, τὸ χρεών. sed in hoc loquendi genere sæpiùs reticetur hoc verbum à Latinis: etiam à Græcis, ἐάν τι πάθω, ἐάν τι συμβῇ. *Idem.*

6. *Ut exemplo Alexandri Macedonis.*] Respicit morientis Alexandri dictum: cùm interrogatus ab amicis cui regnum relinqueret, *Optimo*, inquit, & addidit, Προορῶμαι γὰρ ἐπιτάφιον μέγαν ἀγῶνα γενησόμενόν μοι τῶν φίλων. Sic Trajanus hîc Alexandri auctoritate consilium suum defendit: Hadrianus mox Catonis: *exemplo, ut dicebat, Catonis, qui Macedonas liberos pron.* & paullò pòst de eodem, *exemplo Scipionis Æmiliani & Metelli, & auctoris sui Trajani.* Idem.

Macedonis, sine certo successore moreretur: multi ad Senatum eum orationem voluisse mittere, petiturum ut siquid ei evenisset, principem Romanæ reip. senatus daret, [1] additis duntaxat nominibus, ex quibus optimum idem senatus eligeret. [2] Nec desunt qui factione Plotinæ mortuo jam Trajano, Adrianum in adoptionem adscitum esse prodiderint, supposito qui pro Trajano fessa voce loqueretur. Adeptus imperium, ad priscum se statim morem instituit, [3] & tenendæ per orbem terrarum paci operam impendit. Nam deficientibus his nationibus quas Trajanus subegerat, Mauri lacessebant, Sarmatæ bellum inferebant, [4] Britanni teneri sub Romana ditione non poterant, Ægyptus seditionibus urgebatur, [5] Lycia denique ac

1. *Additis duntaxat nominibus.*] Fortasse deest hic numeri nota post vocem *additis.* Casaub.

Additis duntaxat nominibus.] Censet vir doctissimus excidisse numeri notam. ego aliter censeo. sed id velle Spartianum: nuda tantum nomina in ea oratione ponere voluisse Trajanum, illorum quos imperio dignos judicabat: ut nudis nominibus propositis, senatus optimum eligeret. Libertatem enim electionis ac judicii Senatui Trajanus eripuisset, si ad singulorum nomina commendationem à virtute aut merito cujusque adjecisset. Sic suam de unoquoque sententiam ostendendo, magis quis ex omnibus eligi dignior aperuisset, quam integrum ea de re senatui judicium reliquisset. *Salmas.*

2. *Nec desunt qui factione Plotinæ mortuo.*] Fusè narrat Dio Cassius: etiam è Latinis quidam. Aurelius Victor: *Quanquam alii Plotinæ Trajani conjugis favore imperium assecutum putent: quæ viri testamento heredem regni institutum simularat.* Casaub.

3. *Et tenendæ per orbem terrarum paci operam intendit.*] Immo, *impendit. operam* enim *alicui rei impendere*, Latinum est. at *operam intendere*, vix dici potest. ita etiam in membranis scriptum reperi. *Salmas.*

Et tenendæ per orbem terrarum paci operam intendit.] Pal. noster ab emendatrice manu, sed satis tamen antiquâ, *impendit.* Grut.

4. *Britanni teneri sub Romana ditione non poterant.*] De Britannico motu sub Hadriano magnum apud auctores silentium. Constanter tamen hanc lectionem retinent libri nostri. cum præter illas nationes à Trajano subactas, & cum maxime defectionem cogitantes, deficerent & aliæ gentes imperii Romani, ut Sarmatæ, Mauri, Britanni, Ægyptii, Judæi, coactus est Hadrianus provincias virtute Trajani imperio acquisitas, quia teneri amplius non poterant, dimittere, & tenendæ paci per orbem terrarum operam impendere. Si quis autem conjecturæ locus, videntur Britanni novis rebus eo tempore studuisse, quo Julius Severus ex Britannia cui præsidebat, evocatus ad Judæos, qui tunc rebellabant, comprimendos missus est. *Salmas.*

5. *Lycia deniq; ac Palæstina.*] Ita quoque libri nostri. placet tamen eruditissimo viro, *Libya*, & Lybiam illam intelligi quæ Ægypto vicina. sed cur Libyam Palæstinæ potius adjungeret, quam Ægypto, cui erat adjuncta & attributa? nam ut omnes sciunt, sub Ægyptia-

ac Palæstina rebelles animos efferebant. [1] Quare omnia trans Euphratem ac Tigrim reliquit, exemplo (ut dicebat) Catonis, [2] qui [3] Macedonas liberos pronuntiavit quia teneri non poterant. [4] Psamatossirim, quem Trajanus Parthis

Ægyptiaca præfectura erat illa Libya. Sed Lyciam, inquiunt, quis credat, aliquid tunc movere ausam, provinciam nec potentem, & longa serviendi consuetudine mansuetam? ego profecto credo, quoniam ita heic habetur. siquid esset mutandum, libentius legerem, *Cilicia denique ac Palæstina.* Cilicia enim Syriæ vicina, & Cilices rerum novarum studiosi, leves, perfidique, juxta cum Syris. nisi quis malit in Lycia turbasse Judæos ut & in Palæstina. quod verum est. *Salmas.*

Lycia denique ac Palæstina rebelles animos efferebant] Idem, *afferebant.* nihil tamen variat in illo *Lycia*, nisi quod habeat *Licya.* quo juvatur conjectura Casauboniana, *Libya.* Grut.

1. *Quare omnia trans Euphratem & Tigrim reliquit.*] Ut esset imperii finis Euphrates, inquit Eutropius. At Trajanus *ad ortum solis cunctas gentes quæ inter Indum & Euphratem amnes inclytos sunt, bello concusserat.* ut scribit Aurelius Victor. De Hadriano eleganter Augustinus De civitate Dei libro IV. cap. XXVIII. Hadriani factum reprehendunt plerique omnes: non illi, opinor, improbent. qui statuant cum sapientissimo principum Augusto, & publicam habendi cupiditatem esse coërcendam. Quamobrem Diocletianus, princeps & ipse prudentissimus, Augusti præceptum, Hadrianique exemplum secutus, imperii fines à meridie supra Ægyptum arctavit: auctor Procopius in Persicis. *Casaub.*

2. *Qui Macedonas liberos pronuntiavit, quia teneri non poterant.*] Perseo devicto cum missi sunt in Macedoniam legati decem, ut de eorum sententia res componerentur, pronuntiata ea est libera, & suis legibus uti permissa. Historiam narrat Livius libro XLV. *Idem.*

3. *Macedonas liberos pronuntiavit, quia teneri non poterant.*] Etiam Pal. servat, *tueri non poterant.* Grut.

4. *Psamatossirim quem Trajanus Parthis regem fecerat.*] Lectio scripta, *Sarmathesirim.* Scripsisse Spartianum autumo, *Parthamosirim*, ut apud Dionem Παρθαμασίριν: vel *Pharmacosirim*, cum Eutropio: in cujus libris male hodie, *Pharnace Syro occiso:* pro, *Pharmacosiri occiso.* Sed falsus est in hoc nomine Spartianus, deceptus affinitate duarum dictionum. Nam ille rex quem Parthis imposuit Trajanus, & quem ipsi expulerunt, Parthamaspates nominabatur. at is cujus nomen posuit Spartianus, Armeniorum rex erat, & regno suo à Trajano fuit spoliatus. Hæc liquidò constant ex Dione. *Casaub.*

Psamatossirim.] *Sarmatossirin*, hunc regem indigetant membranæ Palatinæ, & editio Mediolanensis. quod propius accedit ad Παρθημόσπερις, ut eum vocat Dio. non prætereundum est, recte animadvertisse doctos viros, perperam heic ab auctore confundi Parthamosirin cum Parthamosape. quorum alter Armeniæ rex, nempe Parthamosiris: alter Parthis à Trajano impositus, qui Parthamosapes Dioni dicitur. Sic de eo scribit Dio: Καὶ ἐπὶ βῆμα ὑψηλὸν ἀναβὰς καὶ μεγαληγορήσας ὑπὲρ ὧν κατειργάσατο, Παρθαμασπάτην τοῖς Πάρθοις βασιλέα ἀπέδειξε τὸ διάδημα αὐτῷ ἐπιθείς. Eodem libro paulo post: Καὶ γὰρ καὶ οἱ Πάρθοι τὸν Παρθαμασπάτην ἀπαξιώσαντες ἐν τῷ σφετέρῳ τρόπῳ ἤρξαντο βασιλεύεσθαι. Et hoc ipsum est quod hoc loco tangit Spartianus, Hadrianum cum apud Parthos videret haud in magno pondere haberi regem suum Parthamosirin, proximis gentibus eum dedisse

this regem fecerat, [1] quòd eum non magni ponderis apud Parthos videret, [2] proximis gentibus regem dedit. Tantum autem ſtatim clementiæ ſtudium habuit, ut quum ſub primis imperii diebus [3] ab Tatiano per epiſtolas eſſet admonitus, ut & [4] Bæbius Macer præfectus urbis, ſi reniteretur ejus imperio, necaretur, [5] & Laberius Maximus qui [6] ſuſpectus imperio in inſula exulabat, & Frugi Craſſus, neminem læderet. quamvis Craſſum poſtea procurator [7] egreſſum inſula, [8] quaſi res novas moliretur, [9] injuſſu ejus occiderit. [10] Militibus ob auſpicia imperii duplicem largitionem dedit. [11] Luſium Quietum, [12] ſublatis gentibus Mau-

diſſe regem. ſed *Parthamoſirin* perperam appellat, qui *Parthamoſpates*. Salmaſ.

Pſamatoſirim.] Noſtra quoque ſcripta lectio, *Sarmatoſirin*. Grut.

1. *Quòd eum non magni ponderis apud Parthos videret.*] Paullò aliter Dio: non enim contemtui ſolùm habitum, ſed planè ejectum. *Caſaub.*

2. *Proximis gentibus regem dedit.*] Temporibus illis pleræque Orientis gentes aut à Trajano aut ab Hadriano acceptos reges habuerunt. *Idem.*

3. *Ab Tatiano.*] Regius, *ab Arriano*: Puteani: *Arciano*: Auguſtanus, *Actiano*. Idem.

4. *Bæbius Macer præfectus urbi.*] Hic eſt Bæbius Macer, cujus nomen inter conſules ſuffectos ejus anni, cui nomen dederunt Trajanus IIII. & Articuleius coss. de eodem conſule deſignato Plinius libro IV. epiſtola nona. An hic eſt Bæbius Macer hiſtoricus, quem aliquoties Servius aliique laudant? Scripſiſſe hunc faſtos dies auctor Fulgentius de priſco ſermone. *Idem.*

5. *Et Laberius Maximus.*] Regius, *Labienus*. ſed Laberius Maximus notus illa tempeſtate inter Romanos proceres. Vide Plinii epiſtolam XVI. libri 10. Labienus Maximus nuſquam repertus. *Idem.*

Et Laberius Maximus.] Sic & Pal. noſter. *Grut.*

6. *Suſpectus imperio.*] Hoc eſt, affectatæ tyrannidis. Sic iterum mox loquitur. *Caſaub.*

7. *Egreſſum inſula, quaſi res novas molir.*] Ex Hadriani conſtitutione exſul in inſulam relegatus, qui exceſſerit, non punitur capite, ſed in inſulam deportatur, auctore Calliſtrato, lege XXVIII. Dig. De pœnis. *Idem.*

8. *Quaſi res novas moliretur, injuſſu ejus occiderit.*] Palat *injuſſo ejus*. ſed non diſplicet lectio codicis Gallicani, *juſſu ejus*. Grut.

9. *Injuſſu ejus occiderit.*] Regius, *juſſu*. quod putem verius. *Caſaub.*

10. *Militibus ob auſpicia imperii.*] Qui imperium ſuſcipiebant, aut in eam ſpem adoptabantur, donativo milites, populum congiario ſibi conciliabant. Sed conſuetum & quaſi legitimum ejus largitionis modum duplicavit Hadrianus. de militibus hîc Spartianus: de populo non longè poſt. *Idem.*

11. *Luſium Quietum.*] Hic eſt ille Luſius inter Trajani duces ſtrenuiſſimus: de quo tam multa in illius principis hiſtoria. In depravando ejus nomine variè luſit librariorum oſcitantia. Regius hîc, *Buſium*. apud Xiphilinum Λούκιος ſemel aut iterum pro Λούσιος, ut ſemper alibi. id enim rectum. *Idem.*

Luſium Quietum, ſublatis gentibus Mauris.] Ita conſtanter Pal. *Grut.*

12. *Sublatis gentibus Mauris quos regebat.*] Σχῆμα πρὸς τὸ σημαινόμενον, genti-

Mauris, quos regebat, quia suspectus imperio fuerat, exarmavit, [1] Martio Turbone, Judæis compressis, [2] ad deprimendum tumultum Mauritaniæ destinato. [3] Post hoc Antiochia digressus est [4] ad inspiciendas reliquias Trajani, quas Tatianus, [5] Plotina [6] & Mattidia deferebant. Quibus exce-

gentibus quos. nam ita scripti. Infrà, *non injucundum rem inserere, ex quo constet eum multa didicisse.* nisi ex glossa irrepsit vox *gentibus*. sed ea figura frequentius nihil. Non diu autem rexit Mauros Lusius. nam extremis Trajani temporibus adversus rebellantes Judæos in Cyprum insulam missum refert Dio. Functus est & præsidatu Judææ, non multò ante Trajani excessum. *Casaub.*

1. *Martio Turbone Judæis compreßis.*] Ubi? & quibus? nam paullò ante obitum Trajani variis locis Asiæ Africæque motus Judæorum extiterunt. Narrat Eusebius usum opera hujus Trajanum contra Judæos Cyrenenses, & vicinos Ægyptios. Videtur & Hadrianus primo imperii sui tempore, in ordinandis Ægypti rebus ejusdem usus ministerio. *Idem.*

Martio Turbone Judæis compreßis.] Ubi & quando factum, ut Judæos compresserit Turbo, quæritur à doctis hominibus hoc loco? Judæos sane sub Hadriano rebellasse, non solum sub Trajano, legere est apud Xiphilinum; nec in una tantum orbis parte seditionem excitasse, sed ubique terrarum: ad quos comprimendos, & compescendos Julium Severum Britanniæ præsidem scriptum reliquit idem Xiphilinus. Martiani autem Turbonis opera ad eam rem usum Hadrianum non dixit. verisimile tamen est, etiam Martianum Turbonem in illis fuisse qui Judæos tumultuantes represserunt & contuderunt. non enim unum tantum, sed multos, & optimos duces ad tumultum eorum pacandum missos ab Hadriano scribit idem Dio: Vel Xiphilinus potius. *Salmas.*

2. *Ad deprimendum tumultum.*] Sic omnes libri scripti editique, uno consensu. *deprimere* pro *reprimere*, ut *detrectare* & *retrectare* idem. puto tamen *reprimendum* legi debere. *Idem.*

Ad deprimendum tumultum.] Sic quoque Pal. ut & mox, *ad inspiciendas reliquias.* Grut.

3. *Post hoc Antiochia digressus est.*] Regius: *Post hæc Antiochiam digressus est.* sed refutat historia. *Casaub.*

4. *Ad inspiciendas Trajani reliquias.*] Malim, *excipiendas.* Sequitur statim, *quibus exceptis, & navi Romam dimißis.* an ibi potius *inspectis* scribendum? Reliquiarum exceptio videtur ad ossilegium pertinere. nam mirum sanè fuerit Hadrianum ad legendas de more reliquias parentis sui, (ita voluit credi,) Selinuntem non venisse. Inspectio reliquiarum ad venerationem illarum spectat, & ritum inferias faciendi. *Idem.*

Ad inspiciendas reliquias.] Dubitat Casaubonus, an heic legendum, *ad excipiendas reliquias.* sequitur enim, *quibus exceptis.* sed nihil opus nec *excipere* significat hoc loco quod vulgo putant. non enim ad ossilegium quidquam pertinet, sed ad honorem tantum τῆς ὑπαντήσεως. cum igitur reliquias Trajani deferrent Attianus, Plotina & Mattidia, Antiochia digressus est Hadrianus, ut obviam illis procederet, inspiceret, & exciperet. quibus exceptis & Romam dimissis Antiochiam regressus est. Igitur *inspicere* & *excipere* eodem pertinent hoc loco, nec de ossilegio agitur. legi etiam posset, *ad suscipiendas reliquias.* Salmas.

5. *Plotina & Matidia.*] Haud aliter Pal. unico *t*, non ut alii *Mattidia.* Gruterus.

6. *Et Mattidia.*] Scribendum, *Matidia*, unico T. ut in saxis. *Casaub.*

exceptis & navi Romam dimissis, ipse Antiochiam regressus, præpositoque Syriæ [1] Catilio Severo, [2] per Illyricum
6 Romam venit. [3] Trajano divinos honores, datis ad senatum & quidem accuratissimis literis postulavit, [4] & cunctis volentibus meruit, ita ut senatus multa quæ Adrianus non postulaverat, in honorem Trajani sponte decerneret. Quum ad senatum scriberet, veniam petiit [5] quòd de imperio suo judicium senatui non dedisset, [6] salutatus scilicet

præpro-

1. *Catilio Severo.*] De quo in vita Marci Antonini Qui legunt hìc, *C. Atilio Severo*, refelluntur etiam à literatis lapidibus. *Casaub.*

2. *Per Illyricum Romam venit.*] Hic primus est Hadriani Imperatoris adventus Romam. Cùm enim in Oriente sub Trajani mortem magni motus variis locis fuissent excitati, ut antè dictum: coactus est novus Augustus componendis iis rebus, & paci stabiliendæ, diutiùs in Syria morari, aut vicinis provinciis. Ideo Plotina, & Matidia eo non expectato, defuncti reliquias Romam advexerunt. Mox composito Orientis statu, cùm se itineri Hadrianus accinxit, *per Illyricum*, inquit Spartianus, *Romam venit*. nimirum prudens princeps navigationi terrestre iter ante posuit, ut in transitu provincias Achajam, Macedoniamque posset inspicere. Ex istis perspicuum fit, non potuisse Hadrianum, eo anno qui supremus fuit Trajano, Romam venire. Atqui secundùm Consul venit. nam id evincunt nummi decreto senatus cusi, in quibus ab altera parte secundus ejus consulatus est adnotatus; ab altera hæc: FORTVNAE. REDVCI. S. C. Quamobrem falluntur viri magni, qui ab Onuphrio dissentientes, putant Hadrianum secundum consulatum vivo Trajano egisse: & primum hunc illius in Urbem adventum ad tertium ipsius referunt consulatum. *Idem.*

3. *Trajano divinos honores, datis.*] Hæc alieno loco ab auctore posita. priùs enim hoc factum quàm itineri se accingeret: cùm de ejus reditu jam dixerit. Sexcenta in his scriptoribus talia: quæ facilè incauto lectori imponant. Duos excipio, Trebellium Pollionem, & Flavium Vopiscum, in quorum scriptis hanc ἀταξίαν minùs deprehendes. Vopiscus quidem ita accuratus & castigatus scriptor, ut videatur nobis unus ex omnibus merito suo ὑπείροχος ἔμμεναι ἄλλων. *Idem.*

4. *Et cunctis volentibus meruit ita, ut Senatus.*] Distingue, *Trajano divinos honores, datis ad Senatum, & quidem accuratissimis litteris, postulavit, & cunctis volentibus meruit. ita ut Senatus multa quæ Hadrianus non postulaverat, in honorem Trajani sponte decerneret.* Salmas.

5. *Quòd de imperio suo judicium senatui non dedisset.*] Quod fecere alii imperatores, verè an simulatè. Gordianus in epistola ad senatum prima post assumtam purpuram: *Vestrum est æstimare quid velitis: Nam ego usque ad senatus judicium incertus & varius fluctuabo.* Opilius quoque Macrinus etsi tyrrannus manifestus, hac tamen simulatione usus, scribens ad senatum in hæc verba: *Milites detulerant ad me imperium, cujus ego P. C. interim tutelam recepi. tenebo regimen, si & vobis placuerit, quod militibus placuit. Dare judicium*, pro deferre. aliter in jure cùm Prætor *judicium dare* dicitur. *Casaub.*

6. *Salutatus scilicet præpropere à militibus imperator.*] Salutatus scilicet Antiochiæ ubi cum exercitu relictus à Trajano fuerat: Ἦν δὲ ὅτε ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς ἐν τῇ μητροπόλει Συρίας Ἀντιοχείᾳ ἧς ἦρχεν. Salm.

1. Quòd

præpropere à militibus imperator,[1] quòd esse respub. sine imperatore non posset. Quum triumphum ei senatus, qui Trajano debitus erat, detulisset, recusavit ipse, atque imaginem Trajani curru triumphali vexit,[2] ut optimus imperator ne post mortem quidem triumphi amitteret dignitatem.[3] Patris patriæ nomen sibi delatum statim & iterum postea, distulit:[4] quòd hoc nomen Augustus serò meruisset.[5] Aurum coronarium Italiæ remisit, in provinciis minuit, & quidem difficultatibus ærarii ambitiosè ac diligenter expositis.[6] Audito dein tumultu Sarmatarum & Roxolanorum, præmissis exercitibus Mœsiam petiit.

Martium

1. *Quod esse Resp. sine imperatore non posset.*] Id olim tristissimi ominis loco habitum. Nam inde est, quòd inter Caji immania id quoque posuerunt, per illum Remp. triduo sine summa fuisse potestate. Hoc igitur prætexit Hadrianus festinationi suæ in occupando imperio. At enimvero posse Remp. etiam sine imperatore esse declaratum est post cædem Aureliani: cùm quidem totis sex mensibus principe caruit Respublica. *Casaub.*

2. *Ut optimus imperator.*] Allusum ad Trajani cognomen OPTIMVS. Porrò videtur Hadriani hæc moderatio ita grata vulgò omnibus fuisse, ut ejus pietatem erga Trajani manes publico testimonio senatus sibi prosequendum judicarit. Huc enim refero nummum eo anno cusum cum hac inscriptione, PIETAS. *Idem.*

3. *Patris patriæ nomen sibi delatum, & iterum postea distulit.*] Quamdiu autem? hoc vellem adjecisset Spartianus. Cæterùm constat hanc moram longam non fuisse: atque fortasse minimam, ne dicam nullam. Lapis secundo ejus consulatu positus, hoc est, paullò pòst quàm imperium Hadrianus suscepit. IMP. CAES. TRAIAN. HADRIANVS. AVG. P. M. TR. POT. COS. II. P. P. Sunt & similes alii: ex quibus rectè conjiciebat eruditissimus Onuphrius, Hadrianum unà cum imperio omnes ἀθρόως suscepisse titulos Augustis solemnes. nec miramur: nam testamento adoptatus, cum Trajani nomine & imperium, & omnia imperii ornamenta, quantumvis initio aliqua dissimulatione usus, re tamen ipsa & suscepit & gessit. *Idem.*

4. *Quòd hoc nomen Augustus serò meruisset.*] Sanè serò, & vix novem ante excessum suum annis, cùm tot imperarit. *Idem.*

5. *Aurum coronarium Italiæ remisit, in provinciis minuit.*] Notum genus exactionis, & circa illud indulgentia principum, jam inde ab Augusto. Exigebatur ob varias caussas: frequentissimè propter partam de hoste victoriam, vel susceptum imperium, aut Cæsaris adoptionem. Dio vocat τὸ χρυσίον τὸ τοῖς στεφάνοις προσῆκον. *Remittere* hic quod idem scriptor ἐ δέχεσθαι. alibi idem ac minuere. nam utrumque vox ea significat. Italis igitur remissum hoc aurum: provinciis saltem minutum, cur silet de Roma? nam & ab urbicis exigebant. non dubium quin & his Hadrianus remiserit: semper enim in talibus civium urbanorum ante Italicos habita ratio; tum deinde Italicorum ante provincias. *Idem.*

6. *Audito dein tumultu Sarmatarum & Roxolanorum.*] Regius, *Audito dein tumultu Sarmatarum & regum Alanorum.* Possit legi *Sarmatarum regum & Alanorum*; sed veriùs *Roxolanorum.* nam in Au-

Martium [1] Turbonem [2] post Mauritaniæ præfecturam infulis ornatum, Pannoniæ Daciæque ad tempus præfecit. [3] Cum rege Roxolanorum, * qui de imminutis stipendiis quere-

in Augustano scriptum, *& rex Alanorum*. Inter septentrionis populos Romanis tum infestos & Roxolani fuerunt. Situm eorum pete è geographis. docet nos Spartianus, primam post reditum in Urbem susceptam hanc fuisse expeditionem ab Hadriano. Incidit in proximum à reditu annum: quando cusi hi nummi: EXPED. AVG. COS. III. S. C. nam secundum & tertium consulatum gessit Hadrianus annis continuis. *Casaub.*

Audito dein tumultu Sarmatarum & Roxolanorum.] Pal. à secunda manu, *& regis Alanorum*. sed prius erat tamen, *& alanorum*, cum spatio trium aut quatuor litterarum inter *&* atque *alanorum*. statim etiam idem liber, *Cum rege mox Alanorum*: proximè ad verum. *Grut.*

1. *Turbonem post Mauritaniæ præfecturam infulis ornatum.*] Regebatur Mauritania à Præside. quare infulæ hîc sunt insignia Præsidatus alia erant insignia proconsulatus, & omnium aliorum magistratuum. Glossæ, *Infulæ*, στέμματα alix Glossæ, *Infulæ*, καυσίαι. falsum hoc: nam infulæ non sunt causiæ, sed lorum illud & diadema quo cingebant suas causias sive pileos Macedoniæ reges. Meliùs glossographus alius: *Infula, sacerdotalis vitta, & administratio judicialis*. Duo infularum genera: sacrarum, quæ Homero στέμματα de his Varro, Festus, & Spartianus in Juliano. & ἀρχοντικῶν: quas iste vocat administrationem judicialem: judicem enim appellabant omnem magistratum Urbis Italiæ aut provinciæ. Erat autem & Dacia tunc temporis provincia præsidialis. Sed Turboni mox delatum honoris incrementum; ut postea dicitur. *Casaub.*

2. *Post Mauritaniæ præfecturam infulis ornatum, Pannoniæ Daciæque ad tempus præfecit.*] Infulis ornatum dicit Turbonem post Mauritaniæ præfecturam, sed quibus infulis? præsidum sane istæ infulæ fuerunt, & reliquorum magistratuum. sed nimis generale est, *infulis ornatum* dicere, nec addere cujus dignitatis infulis, aut cujus præfecturæ. miror non vidisse doctissimos homines hunc locum interpunctionis vitio laborare. distinguendum igitur: *Martium Turbonem post Mauritaniæ præfecturam, infulis ornatum Pannoniæ, Daciæ quoque ad tempus præfecit.* sic enim etiam legendum, *Daciæ quoque*, non *Daciæque*. Dicit ornatum Turbonem infulis Pannoniæ, & Daciæ ad tempus præfectum: non autem Pannoniæ Daciæque præfectum. nam cum dicit *infulis ornatum Pannoniæ*, non Pannoniæ præfectum intelligit, sed titulo duntaxat Pannoniacæ præfecturæ ornatum. sic de eodem Turbone paulo post: *Romam venit Dacia Turboni credita, titulo Ægyptiacæ præfecturæ, quo plus haberet auctoritatis, ornato.* Non dicit præfectum eum Augustalem Ægypti factum, nec enim duas simul provincias poterat administrare: sed titulo tantum ornatum, ad augendam ejus dignitatem, & auctoritatem. tantum autem interest, inter præfectum, & præfecturæ infulis ornatum, quantum inter consulem, & consularibus ornamentis honoratum. hujusmodi dignitatum infulas στέμματα vocat Artemidorus lib. 1. cap. 18. *Salmas.*

3. *Cum rege Roxolanorum.*] Ita veteres libri, edita lectio *cum rege mox Alanorum*. erat autem Pharasmanes Alanorum rex, cujus infrà habetur mentio. *Casaub.*

Cum rege Roxolanorum qui de imminutis stipendiis querebatur.] An regi Roxolanorum solverint stipendia Romani, nescio. Sane videtur diversum quod hoc loco memorat Spartianus de querela regis Roxolanorum, & imminutis stipendiis, à tumultu Sarmatarum & Roxo-

querebatur, cognito negotio pacem compoſuit. [1] Nigrini 7
inſidias, quas ille [2] ſacrificanti Adriano, conſcio ſibi Luſio [3] & multis aliis paraverat, quum eum etiam ſucceſſorem ſibimet Adrianus deſtinaſſet, evaſit. [4] Quare Palma Terracinæ, Celſus Bajis, Nigrinus Faventiæ, Luſius in itinere,

ſenatu

Roxolanorum, cujus ſupra meminit. Heic enim querela tenus tantum videtur proceſſiſſe rex iſte Roxolanorum, propter imminuta ſtipendia, quod negotium, facile compoſuit Hadrianus. at tumultus Roxolanorum alius fuit, propter quem præmiſſis exercitibus Mœſiam petiit Hadrianus. libens itaque reponerem lectionem in omnibus libris mihi, qua ſcriptis, qua editis repertam: *Cum rege mox Alanorum, qui de imminutis ſtipendiis querebatur, pacem compoſuit.* De Pharaſmane Alanorum rege accipi velim, qui inter amicos reges imperii, & cui fortaſſe etiam ſtipendia ſolvebantur. nam & eum invitaſſe dicitur Hadrianus, & invitationem eam ſuperbe contempſiſſe. non autem ſine motu fuit illa querela regis Alanorum. ideo pacem cum illo compoſuiſſe Adrianum ſcribit Spartianus. *Salmaſ.*

* *Qui de imminutis ſtipendiis querebatur.*] Vetus malum in Romano imperio, annuis muneribus gentium barbararum pacem redimere. Quod quid erat aliud quàm probroſa tributi penſione, ad rebellandum animos illis facere? Exemplum à Domitiano primo, quantum memoria teneo, in Remp. introductum. Nam illa peſtis Decebalum Dacorum regem, cùm armis vincere non poſſet, annui tributi penſitatione ſibi eum placavit. Pernitioſiſſimum exemplum retinuere omnes deinceps principes in utroque imperio. De Trajano & Hadriano conſtat ex iſtis. iterum Spartianus paullò pòſt: *A pleriſque regibus pacem redemit.* Sed conſuluerunt exiſtimationi ſuæ Rom. imperatores, cùm penſionem hanc annuam, quæ verum erat tributum, honeſtiore vocabulo *ſtipendium* nominarunt, aut *munus.* Herodianus *συντάξεις*, Salvianus De providentia Dei libro VI. *Ubi ſunt antiquæ Romanorum opes & dignitates? Fortiſſimi quondam Romani erant, nunc ſine viribus. Terrebant Romani veteres, nos timemus: vectigalia illis ſolvebant populi Barbarorum, nos vectigales Barbaris ſumus. Vendunt nobis hoſtes lucis uſuram: tota admodum ſalus noſtra commercium eſt.* & ſtatim: *Inſuper etiam ridiculos ipſi nos facimus, aurum quod pendimus* MUNERA *vocamus, &c.* Caſaub.

1. *Nigrini inſidias.*] Fuêre tum in Rep. Nigrini plures, diverſarum gentium. Avidiæ, Pontiæ, Domitiæ: ex qua hic. nam ejus filia erat Domitia Lucilla Ælii Veri uxor: quem, etſi inſidiatoris ſui generum, adoptavit Hadrianus. *Idem.*

2. *Sacrificanti Hadriano.*] Dio Caſſius: *ὡς ἐν θήρᾳ δῆθεν ἐπιβεβουλευκότες αὐτῷ.* Diſſentit de modo inſidiarum: niſi ſcripſerat *ὡς ἐν θυσίᾳ.* Utrumque tempus & venationis & rei divinæ aptum inſidiis. fiunt enim opportuni injuriæ qui alibi mentem habent occupatam. Valerius Maximus de Q. Pompeio conſule: *Ambitioſi ducis illecebris corrupti milites, ſacrificare incipientem adorti, in modum victimæ mactarunt.* Idem.

3. *Et multis aliis.*] Hi ſunt quibus cùm eſſet ab Hadriano remiſſa pœna, cuſus eſt hic nummus: CLEMENTIA. AVG. COSS. III. P. P. *Idem.*

4. *Quare Palma Terracinæ.*] Optimæ membranæ, *Terracenis*, & confirmat hanc lectionem vetus editio, quæ habet *Tracenis.* *Terracenam* igitur, & *Terracenas* dixere, ut *Tyanam* & *Tyanas*, *Melitenam* & *Melitenas*, in veteri Tabula. Sic Ἄρκη & Ἄρκαι, & alia infinita. *Salmaſius.*

1. *Romam*

ſenatu jubente, invito Adriano (ut ipſe in vita ſua dicit) occiſi ſunt. Unde ſtatim Adrianus ad refellendam triſtiſſimam de ſe opinionem, quòd occidi paſſus eſſet uno tempore quatuor conſulares, [1] Romam venit, Dacia Turboni credita, [2] titulo Ægyptiacæ præfecturæ, quo plus haberet auctoritatis, ornato: & [3] ad comprimendam de ſe famam, [4] congiarium duplex præſens populo dedit, ternis jam [5] per ſingulos aureis ſe abſente diviſis. In ſenatu quoque excuſatis quæ facta erant, juravit ſe nunquam ſenatorem

1. *Romam venit.*] Refer huc iſtos nummos perperam nonnullis acceptos: FORT. RED. COS. III. S. C. & in aliis ejuſdem anni, ADVENTVS. AVG. S. C. Rediit autem non pedibus, ſed navigio. Alii nummi, NEPTVNO. RED. COS. III. S. C. *Caſaub.*

2. *Titulo Ægyptiacæ præfecturæ, quò plus haberet auctoritatis, ornato.*] Tiberii inſtitutum fuit, ut referunt Tacitus & Tranquillus, provinciæ alicujus præfecturam alii deferre, nomine tenus, alii eam regendam credere. Ad id exemplum, etſi mente diverſa ac fine, videtur Hadrianus Turbonem Daciæ præfectum, alîus præfecturæ titulo ornaſſe. Ægyptiacæ autem præfecturæ honor illi defertur: quia inter præfecturas ordini equeſtri proprias, Auguſtalis Ægypti præcipua fuit dignatio. *Idem.*

Titulo Ægyptiacæ præfecturæ ornatum.] Hoc eſt infulis Ægyptiacæ præfecturæ. ut ſupra, *infulis ornatum Pannoniæ, & Daciæ ad tempus præfectum*, dixit. heic vero Daciæ præfectum participat etiam titulo Ægyptiacæ præfecturæ, hoc eſt inſignia illi defert præfecti Auguſtalis. ſic ornamenta conſularia cum alicui deferebantur, non Conſulem eum factum deſignabant, niſi titulo tantum & nomine tenus. *Salmaſ.*

3. *Ad comprimendam de ſe famam, congiarium duplex præſens populo dedit.*] Sollemne iſtud Principibus, ſepelire infamiam ſuam pulvere aureo. de quâ arte, nimis quam nervoſe Plinius paneg. ad Trajanum cap. XXVIII. cujus verba, ut & aliorum multa produximus ad Tac. lib. XIII. Annal. cap. 18. *Grut.*

4. *Congiarium duplex præſens populo dedit.*] Referas huc non abſurde nummum: LIBERALITAS. AVG. COS. III. addit *præſens*: quia ut plurimum Imperatores pronuntiabant, non repræſentabant congiaria. *Caſaub.*

5. *Per ſingulos diviſis.*] Reg. *pro ſingulis.* minùs eleganter: minùs verè. *Idem.*

* *Statim curſum fiſcalem inſtituit.*] Spartianus dicit: curſum à privatis ad fiſcum eſſe traductum. *τὸ inſtituit*, refer ad *fiſcalem*, non ad *curſum.* Auguſtus primus publicum & vehicularium curſum inſtituit. Utilitas inventi pace belloque palàm maxima: ſed calamitas non minor illorum, quorum poſſeſſionibus ſive patrimoniis indicebantur angariæ aut veredi. Cùm autem in curſu publico etiam eorum qui illum uſurpabant, ſumtus intervenirent; videtur Hadrianus ea lege qua de hîc Spartianus, non provincialium conſuluiſſe commodis, ſed illorum qui curſum eſſent uſurpaturi. Nam ſubjungit auctor: *ne magiſtratus hoc onere gravarentur.* Magiſtratus hîc capio, non urbicos: quid enim illis cum curſu? ſed qui irent in provincias, aut per provincias ſuas iter facerent. Hos juſſit Hadrianus, non propriis ipſorum, ſed fiſci impenſis, uti publicis equis. Ante Octavium nihil opus tali ſubſidio magiſtratibus provinciarum: cùm præſto ipſis adeſſent præbendorum mancipes, qui equos, mulos,

rem nisi ex senatus sententia puniturum. * Statim cursum [1] fisca-

mulos, tabernacula, & quicquid ad iter necessarium, de publico exhiberent. Postea verò quàm mutata est per Augustum ratio vetus, & cuique eorum qui in provincias destinarentur, certum quid, ut referunt Suetonius libro secundo, cap. XXXVI. & Dio lib. LIII. fuit attributum pro cujusque dignitate: tum cepêre illi vecturæ sumtus experiri quàm essent magni. His igitur Hadrianus lege ista ivit consultum. *Casaub.*

Statim cursum fiscalem instituit.] Institutio hæc fiscalis cursus ab Hadriano cursum repressit eruditissimorum interpretum, qui scopulo quasi quodam objecto heic repente restiterunt. Sane non potest aliter hic locus exponi, quam Adrianum primum instituisse publicum cursum, cum ante ipsum non esset: idque in gratiam magistratuum, ne in provincias euntes, impensis suis iter facerent. nam *cursum fiscalem* heic vocat Spartianus, quem alii *cursum publicum.* sic *Rèda fiscalis*, Sulpitio Severo lib. III. de vita Martini: *Per aggerem publicum plena militantibus viris fiscalis reda veniebat.* Atqui constat cursum publicum ab Augusto primum institutum, sic enim scribit Suetonius: *Quo celerius ac sub manum annunciari cognoscique posset, quid in provincia quaque gereretur, juvenes, primo modicis intervallis, per militares vias, dehinc vehicula disposuit.* Videtur tamen Augustus ita vehicularium illum cursum instituisse, ut ad eam rem tantum usurparetur, quam ibi notat Suetonius, nempe, ut quid in provinciis gereretur, cognoscere celerius posset, non ut etiam magistratibus aliisque passim hominibus exhiberetur: quod postea factum est, ex instituto Adriani, quemadmodum hic locus aperte ostendit. & ut scias non posse nec debere hæc aliter accipi, en tibi Aurelium Victorem qui hanc institutionem publici cursus Trajano tribuit sub eadem ratione qua Suetonius Augusto: *Simul noscendis ocius quæ ubique è republica gerebantur admota media publici cursus: quod equidem munus satis utile in pestem Romani orbis vertit posteriorum avaritia insolentiaque.* An non satis aperte ac dilucide Trajanum auctorem facit primum, & institutorem publici cursus? nec minus manifesto hoc loco Spartianus Hadrianum. non dubium tamen est ante Trajanum & Hadrianum vehicularium cursum fuisse cognitum vel ab illa institutione Augusti, de qua Suetonius in ejus vita. Nam & vehiculationem Italiæ remissam in veteribus Nervæ nummis legere est sed & initio vitæ hujus ubi sic scriptum est de Hadriano adhuc privato, *ex qua festinans ad Trajanum ut primus nunciaret excessum Nervæ, à Serviano sororis viro diu detentus, fractoque consulte vehiculo diu tardatus, pedibus iter faciens ejusdem Serviani beneficiarium antevenit.* Vehiculum illud ὄχημα δημόσιον fuisse interpretor. falsi igitur fuerunt Spartianus & Aurelius Victor, hic qui Trajano, ille qui Adriano inventionem publici cursus vindicat. Constat tamen & certum est ante Adrianum magistratibus, cum in suas ibant provincias, non patuisse copiam publici cursus, sed suis sumptibus ire & redire solitos. nec enim alii vehicularium illum cursum usurpabant, quam qui ex provinciis ad principem destinabantur, aut qui à principe in provincias mittebantur, aliquid annunciaturi. nam ad hoc tantum fuit primum institutus. atque ita quidem verum erit, quod ad magistratus, Hadrianum instituisse cursum fiscalem, ne hoc onere gravarentur. nam antea non fuerat, ut ejus facultas daretur magistratibus. Fiscalis igitur reda, & fiscalis cursus, non quod eum fiscus exhibere teneretur, sed quod res fiscales eo transveherentur; ut aurum & argentum sacrarum largitionum, cum ad comitatum principis destinabantur, vestes & aliæ species, quæ fiscales dicebantur. vel fiscalis simpliciter, est δημόσιος. ut contra τὸ δημόσιον, fiscum appellarunt. nec enim publicus cursus dicebatur, quod omnibus esset publicus, aut passim omnibus licentia

[1] fiſcalem inſtituit, [2] ne magiſtratus hoc onere gravarentur. Ad colligendam autem gratiam nihil prætermittens, [3] infinitam pecuniam quæ fiſco debebatur, [4] privatis debitoribus

licentia fieret ejus uſurpandi. nam præter magiſtratus, & illuſtres, quorum honori potius quam uſui hoc deferebatur, ut ait lex LIIII. Cod. Theod. *de curſu publico*, & eos quos ad ſe princeps evocabat, aut à ſe dimittebat, nemini prorſus privato, vindicandi publici curſus facultas erat conceſſa, nec niſi in publicis cauſis evectiones fieri licebat, aut ad tranſmittendos largitionales titulos. hic publicus & fiſcalis dictus. adde quod ne ſub poſterioribus quidem imperatoribus omnes magiſtratus hanc publici curſus uſurpationem ſibi vindicare audebant, ſed illi tantum, *quos ſublimiſſimæ adminiſtrationis inluſtraverat indeptio, &c.* ut fertur lege Gratiani, Valentiniani & Theodoſii A. A. A. titulo quo ſupra. Sic varie pro temporibus moderata eſt publicæ evectionis ratio, & modo latius, modo arctius diſpenſata, ut dicturi ſumus ad vitam Antonini Pii. Favebit etiam huic expoſitioni quod curſum ſimpliciter, curſum illum publicum appellent interdum auctores, ut leg. V. Cod Theod. *De curioſis: in his duntaxat in quibus curſus à provincialibus exhibetur*, & leg. III. eod. tit. *Per id tempus quo curſus tuendi ſollicitudinem ſuſtinetis.* Sic *curſum inſtituere fiſcalem*, hoc loco eſſet, inſtituere ut curſus publicus eſſet fiſcalis: hoc eſt à fiſco exhiberetur. tunc omnino illa verba, *ne hoc onere magiſtratus gravarentur*, de onere exhibitionis accipi deberent, & de magiſtratibus municipalibus vel curialibus. non enim minus hoc onere levati eſſent rectores provinciarum, ſi provinciales curſum exhibuiſſent, quam ſi fiſcus. quod jam ſupra nobis dictum. Hanc interpretationem qui volet amplectatur, quam fateor maxime veriſimilem eſſe, vel propter illud, *hoc onere.* non poſſum adhuc tamen à priore mea ſententia deduci, *curſum fiſcalem*, heic eſſe publicum curſum. *Salmaſ.*

Statim curſum fiſcalem inſtituit.] Haud aliter Pal. etiam noſter; male mutatum ab aliis in *inhibuit*. Grut.

1. *Fiſcalem curſum.*] *Fiſcalis curſus* & *curſus publicus* idem. ſic *res publicæ*; & *res fiſcales*. Salmaſ.

2. *Ne magiſtratus hoc onere gravarentur.*] Ut in auctore & inſtitutore primo publici curſus diſſident Victor & Spartianus, ſic in cauſa quoque inſtitutionis. ille enim ad hoc inſtitutum refert, ut ocius noſcerentur annunciarenturq; principi quæ ubique terrarum è rep. gerebantur. in quo falſus eſt. nam longo ante Trajanum tempore jam Auguſtus vehicularium curſum inſtituerat in hoc, ut citius & ſub manum poſſet noſcere, quid in provinciis gereretur. Spartianus autem non Trajanum, ſed ſucceſſorem ejus Hadrianum auctorem publici curſus agnoſcit, & cauſam inſtitutionis hanc fuiſſe vult, ne magiſtratus hoc onere gravarentur, hoc eſt ne ſuis impenſis iter facerent, cum in provincias ſuas mittebantur magiſtratus. δημοσίᾳ vero ἱππεύειν, non eſt curſum publicum uſurpare, ut cenſet vir undequaque doctiſſimus. nam quibus dabatur δημοσίᾳ ἱππεύειν ab Imperatore, illi erant qui publico equo donabantur, ut infra multis docebimus. *Idem.*

3. *Infinitam pecuniam quæ fiſco debebatur.*] Fiſci nomine etiam populi Rom. ærarium debes hic intelligere. *Caſaub.*

4. *Privatis debitoribus in urbe atque Italia.*] Separat debita civium urbanorum atque Italicorum à debitis provincialium. Omnes perinde fiſco tenebantur: ſed diverſo modo. cives urbani & Italici privatim ex diverſis cauſſis: putâ, legatis teſtamentorum, adminiſtratione rerum fiſci, aut ærarii, item ex mulctis, & ſimilibus: provinciales homines etiam publicè tributorum reliqua debebant, *Idem.*

1. In

toribus in urbe atque Italia, [1] in provinciis verò etiam [2] ex reliquis [3] ingentes ſummas remiſit, [4] ſyngraphis in foro divi Trajani, quo magis ſecuritas omnibus roboraretur, incenſis. [5] Damnatorum bona [6] in fiſcum privatum redigi

1. *In provinciis vero etiam ex reliquis.*] Euſebius in Chronico: Ἀδριανὸς χρεῶν ὀφειλὰς τῶν ὑπ' αὐτὸν πόλεων καὶ πολιτῶν, &c. igitur τὰς ὑπ' αὐτὸν πόλεις, non aliter interpretari poſſumus, quam provincias omnes imperii Romani, vel urbes omnes quæ ſub imperio erant, vel imperatore. itaque indefinitè provincias dixit Spartianus: *provinciis ex reliquis ingentem ſummam remiſit.* nam τῶν ὑπ' αὐτὸν πόλεων καὶ πολιτῶν, idem ſignificat. Et non dubium eſt quin Euſebius, per Ῥωμαίους cives urbanos & Italicos intellexerit: per πόλεις vero, καὶ πολίτας, provincias & provinciales. nam ſub Hadriano adhuc obſervabatur illud diſcrimen, inter cives Romanos, & provinciales, quod poſtea ſublatum eſt lege Antonini Pii, qua civitas omnibus data. *Salmaſ.*

2. *Ex reliquis.*] Non rectè priùs editi, *reliquis:* etſi dicunt Græci & ἐλλείμματα & λοιπάδας. dicunt & λοιπά. Gloſſ. λοιπά, *reliqua*, *reliquorum.* Caſaub.

Ex reliquis ingentes ſummas remiſit.] Palatinus codex, & Mediol. editio, *ex reliquiis.* Non puto tamen *reliquias* ab auctoribus in hoc ſenſu uſurpari. ſed *reliqua* ſemper dicunt, Græci λοιπάδας, & λοιπογραφίας. & *reliquiæ* proprie ſunt λείψανα. *Salmaſ.*

3. *Ingentes ſummas remiſit.*] Definit vetus lapis ſummam hujus indulgentiæ. IMP. CAESAR. TRAIANVS. HADRIANVS. AVG. P. M. TR. P. COS. III. RELIQVA. VETERA. HS. NOVIES. MILL. ABOLITA. ait VETERA: hoc eſt proximorum ſedecim annorum: quo ſpatio liberalitas hæc ab Hadriano circumſcripta, teſte Dione. *Caſaub.*

4. *Syngraphis in foro incenſis.*] Fecere hoc multi principes: qua de re ad Suetonium multa, libro ſecundo, c. XXXII. *Idem.*

Syngraphis in foro Trajani, &c.] Caſſiodorus in chronico: *Aviola & Panſa, his conſulibus reliqua tributorum urbibus relaxavit, chartis publicis incenſis, plurimos etiam ipſis tributis liberos fecit.* At vetus collectio chronicorum ex Thoromacho ſic habet: *Adrianus utraque lingua eruditus benigniter tributa urbium plurimarum relaxavit: polepticis publicis incenſis plurimos à tributis liberos fecit. poleptica*, pro *polyptica.* ſic enim ſcribebant, ut *megalinæ pelles*, apud vetuſtum auctorem pro *mygalinis.* Polyptica igitur, & ſyngraphæ, & chartæ publicæ, pro eodem. laterculum & indicem, etiam hodie *poliarium* vocamus, quaſi *polypticarium.* Salmaſ.

5. *Damnatorum bona.*] Male dubitari video, utrum omnium, an illorum tantum quattuor conſularium, de quorum damnatione paulo ante loquutus eſt auctor. nullo modo dubitandum eſt quin omnium. *Idem.*

6. *In fiſcum privatum redigi vetuit.*] Quaſi alius eſſet fiſcus præter privatum principis. Sed abutuntur vocibus *fiſcus* & *ærarium* mediæ ætatis ſcriptores. *Caſaubonus.*

In fiſcum privatum redigi vetuit.] *In fiſcum privatum*, εἰς τὸ βασιλικόν. fiſcus, & ærarium συνώνυμα ſunt. ſed magis proprie, fiſcus de principis ærario: ita enim uſus obtinuit. Confundunt tamen auctores, & privatum ærarium, & privatum fiſcum appellant, τὸ βασιλικὸν ταμεῖον. publicum autem, populi ærarium. Sic Dio, aliique ſcriptores Græci, τὸ βασιλικὸν τῷ δημοσίῳ opponunt: privatum nempe ærarium publico. *Salmaſ.*

1. *Omni*

redigi vetuit, [1] omni ſumma in ærario publico recepta. [2] Pueris ac puellis, quibus etiam Trajanus alimenta detulerat, incrementum liberalitatis adjecit. [3] Senatoribus qui non vitio ſuo decoxerant, patrimonium pro liberorum modo ſenatoriæ profeſſionis explevit, ita [4] ut pleriſque [5] in diem vitæ ſuæ [6] dimenſum [7] ſine dilatione præſtiterit. [8] Ad honores explendos non ſolùm amicis, [9] ſed etiam peſſimis

1. *Omni ſumma in ærarium publicum ſuſcepta.*] Invenio ſcripturam longè aliam in regio: ubi totus locus ita eſt conceptus: *Damn. b. in f. pr. r. vetuit. omnem ſummam in ærario publico receptam, pueris ac puellis, quibus e. T. a. d. incrementum liberalitatis adjecit.* Caſaub.

Omni ſumma in ærarium publicum ſuſcepta.] Non ſollicitanda hæc ſcriptura, nec diſtinctio. cave enim illam admittendam cenſeas, quam in ſuo Regio reperi teſtatur vir eruditiſſimus. nihil ea falſius. *Salmaſ.*

2. *Pueris ac puellis, quibus etiam Traj.*] Veteri lege ante undecimum ætatis annum pueri ad frumentationem non admiſſi. Primus gratiam fecit annorum Auguſtus, ut narrat Suetonius, vitæ ejus, cap. XLI. Sed Auguſti beneficium ad unam aut fortaſſe alteram ipſius liberalitatem pertinuit, non immutata lege veteri: quam primus ille Optimus principum labefactavit etiam cum pueris & puellis hoc jure communicato. Quo nomine meritò laudatur in illo perfectæ artis panegyrico Plinii. *Caſaubonus.*

3. *Senatoribus patrimonium explevit.*] Suetonius in Veſpaſiano, *Explevit cenſum ſenatorium.* Exemplum ab Auguſto. Suetonius, cap. XLI. *Senatorum cenſum ampliavit, ſupplevitque non habentibus.* Sed illud Hadriano proprium, quòd *pro liberorum modo* cuique cenſus expletur ſenatoriæ profeſſionis. Addit, *qui non vitio ſuo decoxerant:* quia in decoctores ſeverè animadvertit Hadrianus, ut narratur inferiùs. *Idem.*

4. *Ut pleriſque in diem vitæ ſuæ dimenſum ſine dilatione reſtituerit.*] Palat. *reſtiterit:* adeo ut videatur fuiſſe *præſtiterit.* Grut.

5. *In diem vitæ ſuæ.*] Διὰ βίου. Mira locutio: nam dies obitus intelligitur, ſive ultimus vitæ. alius dixiſſet, uſque ad mortem. Sic vivere pro mori. Capitolinus in Vero: *Non imperandi ſecutos ordinem ſed vivendi.* Id eſt, vitam implendi & moriendi, ut ibi exponemus. *Caſaub.*

In diem vitæ ſuæ.] Dies heic pro tempus, & *in diem vitæ ſuæ*, nihil aliud vult, quam *in vitam ſuam*, vel *in vitæ ſuæ tempus*, quod Græci διὰ βίου dicunt. ſic in menſem, in annum durare, & ſimilia. ſic *in diem*, pro in tempus, vel in longi temporis dilationem accipitur apud Terent. *Salmaſ.*

6. *Dimenſum ſine dilatione reſtituerit.*] Lego *præſtiterit*, aut, *exhibuerit.* Eſt enim *reſtituere* debitori proprium verbum, non beneficium præſtantis. *Caſaubonus.*

7. *Sine dilatione reſtituerit.*] Reſtituuntur, quæ ab aliquo abierunt, ſed præſtantur, quæ nondum cuiquam contigerunt. legendum igitur hoc loco, *præſtiterit*, ex fide & auctoritate vetuſti Codicis. *Salmaſ.*

8. *Ad honores explendos, non ſolùm amicis, ſed etiam paſſim aliquantis, multa largitus eſt.*] Adſcripta item Palatino aliorum lectio, *ſed etiam peſſimis.* verùm ipſe alteram retinet. rectè. idem enim dicit quod Tac. lib. IV. Annal. cap. 64. *Sine ambitione, aut proximorum precibus, ignotos etiam & ultro accitos munificentia juverat.* ubi nos de vera largitione, plura. *Grut.*

9. *Sed etiam paſſim aliquantis m.*] Regius,

ſimis aliquantis multa largitus eſt. Fœminas nonnullas ad ſuſtentandam vitam [1] ſumptibus juvit. Gladiatorium munus per ſex dies continuos exhibuit, & [2] mille feras natali ſuo

gius, *ſed peßimis etiam al.* atque ita deſcripſit Robertus Bonon. ſanè peſſimè: nam verum eſt *paßim:* id eſt, χύδlω & ſine privatæ amicitiæ reſpectu, ut quemque fors obtulerat Hadriano ejus opis egentem. inde *paßivus* apud Tertull. & Firmium, & *paßivitus*, quod aliis paſſim. *Aliquantis* pro aliquot, ut *tanti* pro tot, *quanti* pro quot, apud Tertullianum & omnes inferiores ſcriptores nuſquam non. Sic apud Græcos τόσοι & τοσοῦτοι confunduntur. *Caſaubonus.*

Sed etiam paßim aliquantis.] Quidquid placeat eruditiſſimo Caſaubono, non mihi placet hoc loquendi genus, *paßim aliquantis.* quæ paſſim dantur, omnibus fere dantur. omnes certe libri manu exarati, & editiones anteriores agnoſcunt, *peßimis aliquantis.* nec aliter in ſuis offendit ſcriptum Caſaubonus, quam tamen lectionem ipſe peſſimam judicavit. ego contra, tot librorum conſenſu facile permovear, ut optimam eſſe judicem. quærendum duntaxat qua ſignificatione heic dicantur *peßimi. peſſimus* non ſemper τὸ κάκιστον ſignificat, ſed etiam vilem, & infimum. Gloſſæ: *peßimus*, ἔσχατος, κάκιστος. χείριστος· nec caret ratione. nam *peſſumus* à *peſſum* veteri voce, quæ κάτω ſignificat. unde *peſſum dare.* ita vocem *peſsimum* uſurpavit Salluſtius in Jugurthino: *primi*, *peſſumique.* quid ſi peſſimos hoc ſenſu heic interpretamur? ut Hadrianus non ſolum ſenatoribus patrimonium expleverit, & amicis ſuis, honoratis ſcilicet viris, ad honores explendos multa largitus ſit, ſed etiam peſſimos aliquantos, viles ſcilicet, & infimas perſonas liberalitate juverit? videtur id confirmari eo quod ſequitur, fœminas nonnullas ab eodem fuiſſe ſumptibus adjutas. liceat etiam peſſimos accipere, nequam homines, καὶ ἀσώτους, & qui vitio ſuo decoxerant. nam ſupra dixit Hadrianum multis ſenatoribus qui non vitio ſuo decoxerant, ſenatorium cenſum ſuppleviſſe. at nunc dicat eum & multis etiam multa largitum eſſe malæ vitæ hominibus. *Salmaſ.*

1. *Sumtibus juvit.*] Id eſt pecunia. M. Tullius, *pecuniæ collocandæ ratio eſt, quæ perpetuos ſumtus ſuppeditat.* Infrà, *& ſervis eum donavit & ſumtibus.* ſic cùm dicimus, *magnis ſumtibus redimere aliquid.* Paulinus in vita Ambroſii, *Cui non minimum ſolatii ſacerdos præbuit, dando ſumtus, vel alia quæ erant neceſſaria.* Separat victum ἀπὸ τῶν ἐπιτηδείων. cùm tamen ſæpe idem ſint. Inde *exercere ſumtum diurnum*, locutio ejus ſeculi, pro χρηματίζειν, πορίζειν αὑτῷ τὰ ἐπιτήδεια, vel τὰ καθ' ἡμέραν. *Caſaub.*

Sumptibus juvit.] Cave *ſumptus*, heic pro alimentis accipias. *ſumptus* pecuniam proprie ſignificat, apud illius ætatis auctores. Sic vox *ſumptus* accipitur in lege 11. Cod. Theod. de concuſſ. advoc. *Nec latet manſuetudinem noſtram ſæpiſsime ſcholaſticos ultra modum acceptis honorariis in defenſione cauſarum omnium & annonas & ſumptus accipere conſueſſe.* Ubi *ſumptus* manifeſto ſunt pecuniæ. hinc *ſumptum diurnum exercere*, eſt quæſtum diurnum exercere, & pecuniam colligere ex mercedibus operæ diurnæ. Sic Græci ἀνάλωμα pecuniam dicunt. Seneca *inſumptum* dixit pecuniam quæ inſumitur, exemplo Græcorum, qui ἀνάλωμα. lib. 11. de Benef. cap. x. Paulinus in vita Ambroſii: *Cui non minimum ſolatii ſacerdos præbuit, dando ſumptus, vel alia quæ erant neceſſaria.* nam ibi *ſumptus* eſt pecunia: *alia* autem *neceſſaria*, τὰ ἐπιτήδεια, quæ Græce pro victu accipiuntur. *Salmaſ.*

2. *Mille feras natali ſuo exhibuit.*]

8 suo edidit. Optimos quosque de senatu [1] in contubernium imperatoriæ majestatis adscivit. Ludos circenses, præter natalitios, decretos sibi sprevit: [2] & in concione & in senatu sæpe dixit, [3] *Ita se rempub. gesturum* [4] *ut sciret populi rem esse, non propriam.* [5] Tertio consules, quum ipse ter fuisset, plurimos fecit. Infinitos autem secundi consulatus honore cumulavit. Ipsum autem tertium consulatum, & quatuor mensibus tantùm egit, & in eo sæpe jus dixit. [6] Senatui legitimo quum in urbe vel juxta urbem esset, semper interfuit. Senatus fastigium in tantum extulit, difficile faciens senatores, ut quum Tatianum [7] ex præfecto prætorii, orna-

Dio centum leones & leas totidem ludis natalitiis simul exhibuisse Hadrianum scribit. ut mirum non sit universas eorum ludorum feras tot numero fuisse, quot ait Spartianus. *Casaub.*

1. *In contubernium imperatoriæ majestatis.*] Hoc est, in consilium suum, & ad de publicis rebus consultationes. hoc enim vocat contubernium imperatoriæ majestatis. Sic Augustus è senatoribus consilium sibi instituit, cum quo de negotiis ad frequentem senatum referendis antè tractaret. Suet. c. xxxv. *Idem.*

2. *Et in concione & in senatu sæpe dixit.*] Robertus à Porta olim legit, *& in consilio & in s.* Idem.

Et in concione, & in Senatu sæpe dixit.] Ita quoque Pal. *Grut.*

3. *Ita se Rempublicam gesturum, ut sciret populi rem esse, non propriam.*] Egregiè. bonus enim Princeps, nihil aliud quàm procurator. de quâ re egimus ad Taciti lib. I. Hist. cap. 49. *Pecuniæ alienæ non appetens, suæ parcus, publicæ avarus.* Idem.

4. *Ut sciret populi rem esse, non propriam.*] Eadem mens illius φιλοσοφωτάτου imperatoris Marci, de quo Dio Cassius, ὁ Μάρκος πάντα τὰ βουλῆς καὶ τοῦ δήμου καὶ τὰ χρήματα, καὶ τἄλλα ἔλεγεν εἶναι. Alexander quoque Severus dispensatorem se publicum solitus appellare. *Casaub.*

5. *Tertiò consules, cùm ipse ter fuisset, plurimos fecit.*] Quinam sunt isti tertiò consules ab Hadriano facti? nam in fastis consularibus vix unum invenias aut alterum. atqui Spartianus ait factos plurimos. vereor ne oratoriè nimis. Sed interiere videlicet horum nomina, ut ferè omnium suffectorum consulum: quos memoriæ hominum ereptos fama obscura recondit. Cur autem non & quartò consules quosdam fecit? Ejus rei rationem reddit hanc Spartianus: cùm ipse ter fuisset. Res nempe absurda futura erat, si aliquis reperiretur, qui sæpius quàm Imperator consul fuisset: neque hoc moderatio & pudor tunc hominum sustinuisset. Observabamus ad quartum Suetonii, mansisse consulatui summum honorem, etiam post imminutum, & penitus enervatum ejus robur. *Idem.*

6. *Senatui legitimo.*] Exposuimus ad Suetonium lib. II. cap. xxxv. *Idem.*

7. *Ex præfecto prætorii faceret senat.*] Nam præfectura prætorii ex Mecænatis consilio, quod ille Augusto dedit, ut refert Dio libro LII. penes equestrem ordinem diu mansit: rarissimè ad præfecturam vocatis qui ordinis essent senatorii: de Tito observat Suetonius. Mutavit hoc institutum Alexander Severus: qui narrante Lampridio, *præfectis prætorio suis senatoriam addidit dignitatem.* Idem.

1. *Equi-*

ornamentis consularibus præditum, faceret senatorem, nihil se amplius habere quod in eum conferri posset, ostenderit. [1] Equites Romanos, nec sine se de senatoribus nec secum judicare permisit. Erat enim tunc mos, [2] ut quum princeps causas cognosceret, & senatores & equites Romanos [3] in consilium vocaret, & sententiam ex omnium deliberatione proferret. Execratus est denique principes qui minus senatoribus detulissent. Serviano sororis viro, cui tantum detulit [4] ut ei venienti de cubiculo semper occurrerit, tertium consulatum, [5] nec secum tamen, [6] quum ille bis ante Adrianum fuisset, [7] ne esset

1. *Equites Romanos nec sine se de senatoribus.*] Capitolinus in Marco, *Hoc quoque senatoribus detulit, ut quoties de eorum capite esset judicandum, non pateretur equites Romanos talibus interesse caussis.* Judicabat tamen de senatoribus præfectus prætorio, qui rarissimè factus ex ordine senatorio: idque ad Alexandrum Severum video obtinuisse: qui, ut scribit Lampridius, *idcirco senatores esse voluit præfectos prætorii, ne quis non senator, de Romano senatore judicaret.* Cognovit & præfectus urbi de senatore: ut ex Dione & libris juris constat. *Idem.*

2. *Ut cum princeps causas cognosceret.*] Vet. ed. cum Palatinis membranis, *causas agnosceret.* Salmas.

3. *In consilium vocaret, sententiam ex omnium sententia diceret.*] Inserenda particula, *&: in consilium vocaret, & sententiam ex omnium deliberatione proferret.* Idem.

4. *Ut ei venienti de cubiculo semper occurrerit.*] Ita moris fuit comioribus principibus, & magis civilibus. *Casaub.*

5. *Nec secum tamen.*] Scias dedisse hoc Hadrianum Serviani moribus: qui etiam in illa extrema ætatis suæ tegula φρονηματίας τις ὤν, regiosque adeò animos gerebat: quo & nomine tandem sibi pernitiem accivit. Nam quod vel ipse, vel conscius morum ejus imperator, parum putavit honorificum; id videas ab aliis expetitum ambitiosissimè: ut collegæ in consulatu essent principis. Quare Trajanus tertium consulatum ideo in plures produxit menses, ut duos summos viros pariter consules tertiò, collegas sibi alterum post alterum posset facere. Sanè tanti honor iste habitus est, ut eum postea principes privatis inviderint: sed restituit Julianus. *Idem.*

6. *Quum ille bis ante Hadrianum fuisset.*] Spartianus supra: *Prætor factus est sub Surano bis, Serviano iterum Cos.* Quod falsum: eo enim anno primum Consulatum cepit. Secundum autem Consul fuit cum L. Fabio Justo, tertio post Hadriani primum Consulatum anno, ut ex vetustis lapidibus constat, in quibus ita scribitur non uno loco: C. URSO. SERVIANO. II. ET. JUSTO. COSS. alibi autem in iisdem lapidibus nominatur, *C. Julius Servilius, Ursus Servianus.* sic non bis ante Hadrianum Consul fuerit Servianus, sed semel tantum. Tertium autem Consulatum, cujus heic apud Spartianum mentio, gessit cum Vibio Varro, quem Verum vocari vult Onuphrius. perperam. nam is, C. Ubius Juventius Varus dictus est, ut nos alibi dicemus. *Salmas.*

7. *Ne esset secundæ sententiæ.*] Ipsene an Servianus? Hadrianum imperatoria majestas supra collegam efferebat: Servianum, si antiquis moribus fuisset lo-

esset secundæ sententiæ, * non petenti ac sine precatione con-

cas, ætas, & quòd, ut Spartianus ait, bis ante Adrianum consul fuisset. Primæ aut secundæ sententiæ esse dicebantur propriè senatores, non autem consules. horum erat relatio; illorum sententiæ dictio. Primi sententias rogabantur coss. designati: aut si ii nulli essent, princeps senatus. quare *primæ sententiæ senator*, & *princeps senatus* tantundem valent. Trebellius Pollio in Pisone tyranno; *Aurelius Fuscus consularis primæ sententiæ, qui in locum Valeriani successerat.* Valerianum autem Capitolinus in Gordianis vocat *principem senatus.* Trebellius, *clarissimum principem civitatis.* Casaub.

Ne esset secundæ sententiæ.] Hæc verba, *ne secundæ sententiæ esset*, aut de Serviano, aut de Hadriano dictum accipiamus. utrumlibet autem exponendi modum amplectaris, falsus & absurdus apparebit. in vicino remedium: nihil enim propius est, quam hæc verba falsi arguere & expungere, quæ sciolus aliquis in hunc locum infulsit, qui rationem heic desiderari putabat, quare Hadrianus non secum tertium Consulatum Serviano detulisset; & eam quam maxime verisimilem reperiebat, ad oram Codicis adposuerat, quæ postea in contextum admissa est. Sic igitur totus hic locus legendus, & constituendus ejectis inserticiis illis verbis: *Serviano sororis viro, cui tantum detulit, ut ei venienti de cubiculo semper occurrerit, tertium Consulatum, nec secum tamen, cum ille bis ante Hadrianum fuisset, non petenti ac sine precatione concessit.* Spartianus paulo ante, ut Hadrianum senatoribus multum semper detulisse, & civilem in omnibus principem egisse ostenderet, scripsit eum tertio Consules plurimos fecisse, cum ipse ter fuisset; sic numero Consulatuum plures sibi exæquasse. eumdem hunc honorem tertii Consulatus Serviano non petenti ac sine precatione concessisse heic dicit. non illud solum magnum, quod tertium consulatum, nam multis hoc dederat, sed quod non petenti. addit Spartianus, *non tamen secum.* quod pertinet ad imminutionem honoris isti Serviano ab imperatore concessi. nam majus, & magis honorificum ipsi fuisset, si collega Hadriani in hoc tertio Consulatu factus esset. Honorem enim Consulatus istud non parum augebat, eum magistratum cum principe gerere, & principis collegam esse. tantum vero abest ut cuiquam minime honorificum fuerit, collegam Cæsaris in consulatu fieri, quod de Serviano putarunt ad hunc locum eruditi, ut etiam de fastigio suo descendere quodammodo existimaretur imperator, & in æquum venire cum privatis, dum eum honorem non solus, sed cum altero gereret. Suetonius in Octavio: *Exegit autem, ut quoties sibi consulatus daretur, binos pro singulis collegas haberet: nec obtinuit, reclamantibus cunctis, satis majestatem ejus imminui, quod honorem eum non solus, sed cum altero gereret.* Hinc factum, ut omnes post Diocletianum principes hunc honorem privatis communicare desierint, usque ad Julianum, qui veterem morem restituit, & collegam sibi in consulatu unum ex privatis adscivit. refert Ammianus. non igitur hoc honori Serviani dedit Hadrianus, quod eum secum consulem non fecerit, πολλȣ γε ϰ̣ δεῖ, nec hic sensus hujus loci. Contrarium plane ostendit Spartianus, illa voce, *Tamen concessit*, inquit, *tertium Consulatum Serviano, cui plurimum deferebat, non petenti ac sine precatione, non secum tamen.* Quibus verbis aperte significat unum istud defuisse honori, quem Serviano concessum ivit Hadrianus, quod non secum eum illi honorem indulserit, nec collegam sibi in tertio Consulatu fecerit. quæ sequuntur autem, *quum ille bis ante Hadrianum fuisset*, eo pertinent, ut demonstret Spartianus, Hadrianum si voluisset potuisse Servianum secum tertio consulem nuncupare. nam cum hic Servianus bis consul ante Hadrianum fuerit, tres vero Consulatus post Servianum

concessit. [1] Inter hæc tamen & multas [2] provincias à Trajano acquisitas reliquit: & [3] theatrum quod ille in campo Martio posuerat, contra omnium vota destruxit. Et hæc quidem eo tristiora videbantur quòd [4] omnia quæ displicere vidisset Adrianus, [5] mandata sibi ut faceret decreto Trajani esse simulabat. [6] Quum Tatiani, præfecti sui & quondam tutoris, potentiam ferre non posset, nisus est eum obtruncare: sed revocatus est, quia jam quatuor consularium occisorum, [7] quorum quidem necem in Tatiani con- 9

vianum iterum consulem gesserit Hadrianus, poterat Servianum in uno ex his tribus consulatibus collegam sibi assumere, & tertio consulem facere. quod tamen non fecit, sed tres iniit & cepit Consulatus, antequam tertium Serviano deferret. Causam non adjecit Spartianus, quare Serviano cum tertium Consulatum daret Hadrianus, non secum tamen dederit. Extitit glossator quidam, ineptissimus homo, qui divinaret non aliam esse posse, quam *ne secundæ sententiæ esset.* quæ quam absurda sit & falsa, nemo non ex iis quæ diximus, potest intelligere. *Salmas.*

* *Non petenti, ac sine precatione concessit.*] Aliud quid fuit in Pal. codice, loco illo *non*; sed quod ita erasum est, ut nihil appareat vocis prioris. *Grut.*

1. *Inter hæc tamen & multas provincias à Trajano acquisitas reliquit.*] Diverse hoc Hadriani factum homines accepere. quidam enim id eum in invidiam rerum gestarum gloriæque Trajani, alii callido consilio fecisse interpretati sunt, quasi astute donaret illud quod retinere non poterat: Dio vero inconsiderate & inconsulte Persis postulantibus eam provinciam à Trajano acquisitam concessisse. *Salmas.*

2. *Provincias à Trajano acquisitas.*] Sic auctor Græcus: Κτηθεῖσαν ὑπὸ Τραϊανοῦ Μεσοποταμίαν. *Idem.*

3. *Theatrum quod ille in campo Martio posuerat.*] P. Victor in descriptione Urbis, *Trajani porticus in campo Martio.* theatri, ut ab Hadriano destructi, mentio nulla. *Casaub.*

4. *Omnia quæ displicere vidisset Hadrianus.*] Astutia non incommoda, ad minuendam præsentium invidiam; ut ostendimus ad Tac. lib. I. Ann. cap. 6. *Patris jussa simulabat.* Grut.

5. *Mandata sibi ut faceret decreto Trajani.*] Vetus ars principum ad declinandam tristioris facti invidiam. Sic Antonius & Octavius, omnia ex tabulis Cæsaris fingebant se facere: Tiberius ex Augusti præceptis. *Casaub.*

Mandata sibi ut faceret decreto Trajani esse simulabat.] Optimæ membranæ: *decreto à Trajano.* vet. ed. *decreta à Trajano.* legendum putarim: *Et hæc quidem eo tristiora videbantur, quod omnia quæ displicere vidisset Hadrianus, mandata sibi ut faceret, & decreta Trajano esse simulabat.* Ea decrevisse facere Trajanum, & sibi mandasse ut faceret. legi etiam posset, *decreta à Trajano*, ex fide veteris Editionis. *Salmas.*

6. *Et quum Tatianum ex præfecto prætorii.*] Vet. ed. *Atutinum*, & paulo post, *quorum quidem necem in Tatiani consilia refundebat, in Attatiani* habet. utrobique legendum *in Attiani.* diximus de hoc *Attiano* supra, qui tutor Hadriani fuit, quemque perperam viri docti, & inter hos Onuphrius cum Titiano confundunt, qui anno decimo imperii Hadriani Consul fuisse memoratur cum Gallicano. nam hic Attianus nunquam Consul fuit, sed consularibus tantum ornamentis præditus. *Idem.*

7. *Quorum quidem necem in Tatiani consi-*

consilia refundebat, premebatur invidia. [1] Cui quum successorem dare non posset [2] quia non petebat, id egit ut peteret: atque ubi primùm petiit, in Turbonem transtulit potestatem: [3] quum quidem [4] etiam Simili alteri præfecto, Septicium Clarum successorem dedit. [5] Summotis his à præfectura quibus debebat imperium, Campaniam petit: ejusque omnia oppida beneficiis & largitionibus sublevavit, [6] optimum quenque amicitiis suis jungens. Romæ verò

consilia refundebat.] Regius, *quorum quidam necem in Arciani consilia refundebat.* Ἀκυρολογία est, *refundere*, pro transfundere, vel transferre, & ut vertitur in Glossis, μεταβάλλειν. propriè est μετεγχύειν. Jurisconsultis ἀναλύειν τὴν δαπάνην: cùm restituitur facta impensa. Apud Apollionem in Claudio, *loricam refundere*, *cocum refundere*: reddere cùm fueris usus. *Casaub.*

1. *Cui cùm successorem dare non posset.*] *Dare successorem* alicui dicebant, ut verbi invidiam mollirent, pro summovere, exauctorare, καθαιρεῖν. paullò pòst, *Septitio Claro & Suetonio Tranquillo successores dedit.* Lampridius in Alexandro Severo, *Si unquam alicui præsentium successorem dedit, semper illud addit, Gratias tibi agit Resp.* sic *mittere successorem*, & Διάδοχον πέμπειν apud Herodianum pro abrogare alicui imperium. *Idem.*

2. *Quia non petebat, id egit ut peteret.*] Procul dubiè arte aliquâ simili, quam descripsit Tacitus in vitâ Agricolæ capite XLII. ubi hæc examinamus pensius. *Grut.*

3. *Quum quidem Simili alteri præfecto Septicium clarum.*] Non potest ex Dione colligi duos illa tempestate fuisse præfectos prætorio. dissentit etiam Spartianus à Dione de hoc Simili. nam videtur Spartianus heic innuere Hadrianum Simili offensum, successorem ei dedisse ut Attiano. sequitur enim, *Summotis his à præfectura, quibus imperium debebat, Campaniam petiit.* Contrarium plane scribit Dio, qui & Similem invitum ad præfecturam venisse, ac brevi illam tempore administrasse ac statim sponte sua dimisisse narrat, cum vix id impetrasset: Καὶ τὴν τῶν δορυφόρων ἀρχὴν ἄκων τότε ἔλαβε, καὶ λαβὼν ἐξίςατο· μόλις δὲ ἀφεθεὶς ἐν ἀγρῷ ἥσυχος ἑπτὰ ἔτη τὰ λοιπὰ τοῦ βίου διήγαγε. *Salmas.*

4. *Etiam Simili alteri præfecto.*] Erant igitur illa tempestate duo præfecti prætorio: quod jam inde ab Augusto interdum accidisse observat Dio. postea auxit variè numerus. Similem in præfectura collegam Tatiani tollit in cælum laudibus Dio, & ex eo Zonaras, Cedrenus, alii. Vellem tanti viri proprium nomen & prænomen ne nobis invidissent. *Casaub.*

5. *Summotis his à præfecturâ, quibus debebat imperium.*] Aliud obtinebat sæculo aureo. de quo sic Seneca epist. XC. *Officium erat regnare, non regnum. nemo quantum posset, adversus eos experiebatur, per quos cœperat posse.* de qua modestia nos plura ad illa Taciti lib. IV. Ann. cap. 57. *Grut.*

6. *Optimum quemque amicitiis, &c.*] Etsi de Campanis hominibus solum videtur loqui, est tamen verum etiam in aliis. Dio observat & Romæ & in provinciis optimum quemque in contubernio suo habuisse Hadrianum: cum iis cœnitasse; atque adeò sæpe quartum in curru vectum. *Casaub.*

Optimos quosque amicitiis suis jungens.] Optimos quosque in amicorum numero habuisse Adrianum non semel dixit Spartianus. Hinc confirmatur expositio nostra loci illius ita à nobis emendati supra: *Non solum amicis ad explen-*

rò [1] prætorum & conſulum officia frequentavit, conviviis amicorum interfuit. [2] Ægros bis ac ter die, & nonnullos equites Romanos ac libertinos, viſitavit, [3] ſolatiis refovit, conſiliis ſublevavit, conviviis ſuis ſemper adhibuit. omnia denique ad privati hominis modum fecit. [4] Socrui ſuæ honores præcipuos impendit ludis gladiatoriis [5] cæteriſque officiis. [6] Poſt hæc profectus in Gallias, [7] omnes cauſariis liberalitatibus ſublevavit. Inde in Germaniam tranſiit: paciſ-

explendos honores, ſed etiam peſſimis aliquantis multa largitus eſt. Quæ verba hoc volunt, non optimis tantum quibuſque, quales erant omnes amici Hadriani, ſed etiam peſſimis aliquantis, multa ab Hadriano donata. *Salmaſ.*

1. *Prætorum & conſulum officia frequentavit.*] Ita imperatorum comiſſimus quiſque. De Auguſto & Suetonius & Dio multa: qui etiam de Trajano refert ſimilia. De iſtis officiis diximus ad Suet. libro ſecundo, capite LIII. *Caſaub.*

2. *Ægros bis ac ter die.*] Qui præſertim graviùs ægrotarent. Dio, τοὺς πάνυ νοσοῦντας φίλους ἐπεσκέπτετο· poteſt verti, *amicos graviùs ægrotantes viſitavit.* Spartianus infrà, *ægros milites in hoſpitiis ſuis viſebat.* Apparet magni Romanos officii genus hoc æſtimaſſe, cujus adeò frequens in vitis imperatorum mentio. *Idem.*

Ægros bis ac ter die.] Sic & Pal. noſter. *Grut.*

3. *Solatiis refovit.*] *Solatia* heic, mea quidem ſententia, non ſunt ſimplices allocutiones, quibus adverſus ægrotantes amicos defungimur, cum eos inviſimus, ſed aliquid plus quam verba vox hæc ſignificat hoc loco. *ſolatia* pro alimentis & ſalariis accipiebat non ſolum ſequior & poſterior ætas, ſed etiam illa quæ optimæ, & antiquæ propior. exempla paſſim obvia, & jam pridem ab eruditis viris hoc obſervatum in Cod. Theod. *ſolatiis pro mercedula præſtitis.* Commoda & ſalaria militiæ, *ſolatia* appellant imperatores in Codice. Juſtinianus etiam *puncta* dixit Cod. de advocat. diverſ. jud. inde *adpunctari* vulgo dicimus, cui ſalarium conſtitutum eſt, & *diſpungere* donare. hinc *diſpunctores*, *donatores* in veteribus Gloſſis. *ſolatiis* igitur *refovit*, heic apud Spartianum eſt, muneribus miſſis, aut neceſſariis quibuſdam ad ægros ſublevandos & ſuſtentandos juvit. *Salmaſ.*

4. *Socrui ſuæ honores præcip.*] Marcianæ ſorori Trajani: quam etiam Auguſtæ nomine fuiſſe decoratam, nummi teſtantur & ſaxa. Eadem mortua in deos relata, & DIVA eſt appellata. Ludi gladiatorii ſolennis honos funereus omnium Auguſtorum. *Caſaub.*

5. *Cæteriſque officiis.*] Significat etiam ſacerdotes & flaminicas Marcianales illi ab Hadriano inſtitutas. Leges in veteri ſaxo inter cætera, SEVERINAE. SACERDOTI. DIVAE. MARCIANAE. *Idem.*

6. *Poſt hæc profectus in Gallias.*] *Poſt hæc*, id eſt, poſtea quam reverſus è bello Sarmatico, res urbanas & Italicas ordinaſſet. Hæc ſecunda Hadriani ex Urbe profectio extra Italiam. *Idem.*

7. *Omnes cauſariis liberalitatibus ſublevavit.*] Regius, *caſuariis liberalitatibus ſ.* alii aliter. *Cauſaria liberalitas* ita dicta, ut miſſio cauſſaria, nam vocabulum *cauſſa*, etſi natura ſua μέσον, in deteriorem tamen partem accipiebant: quod & in aliis dictionibus multis accidit, ut τύχη, συμφορά, *caſus*, *valetudo*, aliis. inde eſt *cauſſa* pro morbo, apud Marcellum Empiricum, *in cauſſa eſſe* pro νοσεῖν eidem, paullò aliter apud Scri-

pacisque magis quàm belli cupidus, militem, quasi bellum immineret, exercuit, tolerantiæ documentis eum imbuens, [1] ipse quoque inter manipulares * vitam militarem magistrans,

Scribonium Largum, *medicamentum caussam faciens*, capite XCI. cùm vim suam incipiens exerere dolorem gignit. *Caussaria missio*, cui morbus caussa fuit, ut loquitur Livius. sic *caussaria liberalitas*, cui aliquis casus ac calamitas fuit caussa: putâ, terræ motus: &c. Sed & alii multi sunt casus per quos liberalitas principis posset provocari, ut vel reliqua tributorum remitteret, vel eorum minueret modum. *Caussaria liberalitas* opponitur illi, quæ virtutis ergo aut meritorum impetretur. In membranis queis olim in Italia præstantissimus Puteanus est usus, scriptum, *censuariis liberalitatibus.* quæ fortasse vera lectio. Videtur Hadrianus cùm in Galliis esset, censum egisse Galliarum, exemplo Augusti: de quo Livii lib. CXXXIIII. *Cùm ille conventum Narbone egit, census à tribus Galliis quas Cæsar pater vicerat actus.* Neque dubium lustris singulis mitti solitos qui tabulas censuales reficerent, & denuò rationem cujusque censuum inirent. ex censu enim tributum pendebant Galliæ: quod etiam census dicitur, & Græcis κῆνσος. Igitur *liberalitates censuariæ* erunt, quas in exigendis professionibus censualibus, aut censibus ipsis, & in privos Gallos, & in urbes ipsas Galliæ contulit Hadrianus. *Idem.*

Omnes causariis liberalitatibus sublevavit.] Non parum sollicitos habuit hic locus eruditos interpretes. legendum puto: *omnes causarios liberalitatibus sublevavit.* potuissem quidem, *causarias liberalitates*, ut causarias missiones heic intelligere, quibus scilicet causam præbuerit necessitas & egestas eorum quos sublevavit. Sed nihil verius, quam *causarios.* falsum siquidem omnes ab Hadriano liberalitatibus sublevatos: nam neque causa fuit Hadriano, ut omnes sublevaret. quam multi nòn indiguere ista liberalitate? erga solos igitur causarios liberalis fuit: id est egentes & facultatibus defectos, & quibus non sine causa subveniretur. *Causarius homo* sic dicitur, ut *causarius locus* apud medicos qui in causa est, vel qui morbo tentatur, aut dolore. sic *dens causarius* Marcello Empirico, *oculus causarius*, c. 8. ubi etiam *causarius oculorum* homo dicitur, cui oculi dolent, aut in causa sunt. nam *causas oculorum, causas intestinorum*, passim dicunt pro doloribus. Hesychius: ὑπαίτιον, vocat, id est causarium, qui morbo comitiali vexatur. quem caducum & cadivum Latini recentiores dixere. & is morbus sonticus Latinis dicitur. sonticus autem est αἴτιος, vel ὑπαίτιος. nam sontes sunt αἴτιοι, ὑπεύθυνοι. *insontes*, ἀναίτιοι. inde sonticus morbus de comitiali, & sontici vel ὑπαίτιοι Hesychio, qui illo morbo tentantur. Glossæ, ὑπαίτιος, *causarius.* nam *sons* Latinis est, αἰτίαν τινὸς ἔχων, vel αἴτιος. Sic causarii heic dicuntur egeni, & facultatibus lapsi; vel etiam ægroti: quod genus hominum in Galliis cum esset Hadrianus liberalitatibus fovit, & adjuvit. *Salmas.*

Omnes caussariis liberalitatibus sublevavit.] Pal. quoque *casuariis.* ideò scilicet quod minus notam haberent vim vocis alterius: de qua videndus Casaubonus noster. *Grut.*

1. *Ipse quoque inter manipulares vitam militarem magistrans.*] Scribebam, *v. militarem agitans.* Retineo tamen scripturam librorum, *magistrans*, pro agens magistrum vitæ militaris. στρατιωτικοῦ βίου ἡγούμενος, vel, οἷς ἐποίει τύπον στρατιωτικοῦ βίου παραδιδούς. verbo *magistrari* usus Aurelius Victor. Alibi dicitur, *facere aliquid ad exemplum docendi.* Vopiscus in Tacito: *ad exemplum docendi milites frequenter equitare.* Sed mirum quod ait Spartianus, *inter manipula-*

ſtrans, [1] cibis etiam caſtrenſibus [2] in propatulo libenter utens, hoc eſt, larido, caſeo & poſca, [3] exemplo Scipionis Æmiliani & [4] Metelli, [5] & autoris ſui Trajani: multos præmiis, nonnullos honoribus donans, ut ferre poſſent ea quæ aſperiùs jubebat: ſiquidem ipſe [6] poſt Cæſarem Octavianum, [7] labantem diſciplinam incuria ſuperiorum principum,

nipulares, id eſt, in peditum contuberniis cum ipſis militibus caligatis ſumtum ab Hadriano cibum, non ſecus atque ab aliquo gregario commanipulone. *Caſaub.*

Ipſe quoque inter manipulares vitam militarem magiſtrans.] Vetus editio cum Palatino libro habet *inter manipula.* quod retinendum cenſeo, id eſt, *inter contubernia militum. Manipulum* autem heic pro *manipulus*, generis enallage uſitatiſſima. *Salmaſ.*

* *Vitam militarem magiſtrans.*] Notanda vox *magiſtrare*, quæ hoc loco vicem magiſtri fungi ſignificat. magiſtrabat vitam militarem Hadrianus, cum ipſe militibus exemplo præeſſet, & in conſuetudinem vitæ militaris eos induceret. magiſtrare ergò eſt docere. Feſtus: *magiſtrare, regere, & temperare eſt.* Idem.

Vitam militarem magiſtrans.] Haud aliter etiam Pal. *Grut.*

1. *Cibis etiam caſtrenſibus.*] Facilibus paratu & minimè delicatis: ſed ut Tacitus ait de Veſpaſiano, *cibo fortuito*: ut Ammianus, *brevi & vili.* σκληρὰν δίαιταν appellat Dio. *Caſaub.*

2. *In propatulo.*] Non in tabernaculo, aut ſub cryptis vel trichilis; ſed ſub dio omnibus ſpectantibus: ὅπως γε, ait Dio, ὁρῶντες ὠφελοῖντο. *Idem.*

3. *Exemplo Scipionis Æmiliani.*] Cujus ſeveritatem in exigenda atque etiam intendenda diſciplina militari, omnes hiſtorici celebrant, in belli Numantini præſertim hiſtoria. Vide Polyænum. *Idem.*

4. *Metelli.*] Q. Cæcilii Metelli Numidici, qui bello Jugurthino in Numidiam profectus malos militis mores, & omnibus partibus corruptam militarem diſciplinam ſingulari diligentia reſtituit, ut refert Salluſtius. *Idem.*

5. *Et auctoris ſui Trajani.*] Plinius in Panegyrico, de Trajano in militiam proficiſcente. *Nullus in exigendis vehiculis tumultus, nullum circa hoſpitia faſtidium, annona quæ cæteris.* Auctorem Hadriani Trajanum vocat, à quo imperium habuerat, & in cujus contubernio militarem diſciplinam addidicerat. *Idem.*

6. *Poſt Cæſarem Octavium.*] Reg. *Octavianum.* Idem.

Poſt Cæſarem Octavianum.] Antea editi *Octavium*; ſed noſtrum illud, viſitur in Regio codice & Pal. quamvis hic emendatus ad formam vulgarem; manentibus interim veſtigiis ſcripturæ alterius. *Grut.*

7. *Labantem diſciplinam retinuit.*] Ideo percuſſi nummi, non per adulationem, ſed ex rei veritate, ſic inſcripti: HADRIANVS. AVG. COS. III. P. P. ab altera parte, DISCIPLINA AVG. S. C. nec retinuit ſolùm in præſens, ſed & promulgatis multis conſtitutionibus in poſterum ſanciit. Dio etiam ſcribit militaria Hadriani inſtituta, ſua adhuc ætate pro legibus fuiſſe obſervata. *Caſaub.*

Labantem diſciplinam incuria ſuperiorum principum retinuit.] De diſciplina tantum militari loquitur: rei vero militaris omnis ſcientiſſimum fuiſſe Hadrianum veteres teſtantur. nam & τακτικώτατος fuit, & τακτικὰ etiam ſcripſit, poſt longum igitur temporis intervallum tactica illa Hadriani Imperatoris cum diu latuiſſent, ſub Anaſtaſio tandem emerſerunt, opera Urbicii viri conſularis, vel ex conſulibus, ut tunc

pum, retinuit, [1] ordinatis & officiis & impendiis: [2] nunquam passus aliquem à castris injustè abesse, [3] quum tribunos non favor militum sed justitia commendaret: exemplo etiam virtutis suæ cæteros adhortatus, [4] quum etiam vicena millia pedibus armatus ambularet, [5] triclinia de castris

tunc loquebantur. qui quidem Urbicius multa de suo videtur addidisse Tacticis Adriani, & vetera priscorum ducum inventa ad tacticen pertinentia, quæ continebantur illo Hadriani libro, novis & ætate sua demum repertis auxisse. *Salmas.*

1. *Ordinatis officiis.*] Victor alter, sive Victorinus, de Hadriano, *Officia sanè publica & palatina, necnon militiæ, in eam formam statuit, quæ paucis per Constantinum immutatis perseverat.* Casaub.

2. *Nunquam passus aliquem à castris injustè abesse.*] Hoc ait: cavisse Hadrianum severè, ne tribuni gratiosos militibus commeatus, sub obtentu falsarum caussarum, darent. *Idem.*

3. *Cùm tribunos non favor militum sed justitia commendaret.*] Duobus modis ad tribunatum militum perveniebatur sub extrema libertatis tempora, vel populi suffragiis in comitio: vel militum commendatione apud imperatorem. Idem servatum & diu postea, commutata Reip. forma. *Idem.*

4. *Cùm etiam vicena millia pedibus armatus ambularet.*] Nimirum Hadrianus ad manipularis militis modum omnia agebat. Ut plurimum itinera militum ita se habebant: horas quinque ambulabant quotidie: eo spatio conficiebant modò vicena, modò vicena & quaterna passuum millia. Ille militaris gradus, hic plenus dicebatur, ut scribit Vegetius libro primo, cap. IX. *Idem.*

5. *Triclinia de castris dirueret.*] Ut vel sedentes, vel etiam stantes cibum sumerent, lectos tricliniares sustulit, & totum illum apparatum, quo triclinia moris erat instrui. Ammianus de Juliano, *Per varios procinctus stans interdum more militiæ cibum brevem vilemque sumere visebatur.* Idem.

Triclinia de castris, & porticus, & topia dirueret.] Nescio an de castris olim triclinia diruerit Hadrianus, sed sane libenter illa de hoc loco diruerem, & disturbarem, si mei res esset arbitrii. Primum, triclinia pro lectis tricliniaribus illius temporis auctores non dixere, sed pro conclavibus & cænationibus ipsis hanc vocem usurparunt Vitruvius, Quintilianus, Suetonius, &c. Deinde triclinarium lectorum illa tempestate usus erat prorsus abolitus, & in eorum locum successerant stibadia & sigmata, & accubita, ut vocabant. Triclinia igitur Hadriani tempore, & Spartiani erant conclavia, & membra domus. nec aliter hanc vocem heic accipi liceret, si liberet eam agnoscere. an autem hujusmodi triclinia, & cænationes in castris Romanorum extructæ fuerint nescio. Constat enim sub tentoriis & papilionibus, ut vocarunt recentioris ævi scriptores, semper egisse Romanos milites in castris suis. Ergo pro *triclinia diruit*, putarem scribendum, *trichilia diruit.* quam conjecturam sequentia comprobant: *porticus, topia, cryptas* in æstivis castris milites, labante disciplina militari, trichilas, & topia, & virides porticus sibi extruebant, umbræ & frigoris captandi gratia: quæ omnia diruit Hadrianus & evertit. similem luxum in castris Pompeji fuisse observat Cæsar lib. III. de bello civili, apud quem *trichilas* in *triclinia* mutaverant. Græca vox est, *Trichila.* Græcis est τριχίλη, & τριχίλιον. *trichilium.* *o* in *i* mutatur. ut βάσκανος, fascinus. κάναστρον, *canistrum.* Τριχαλὸν autem Græci vocant, quidquid curvum est, & inflexum. hinc τριχάλας dixere porticus virides, arcuatas & in camerarum modum factas. nos *bercellos*, & *tonnel-las*,

castris &[1] porticus &[2] cryptas[3] & topia dirueret:[4] vestem humil-

las, vulgo vocamus. sic καμάρα Græcis idem quod τρουλλόν. inde καμάραι. & Latinis cameræ, arcuata tecta, & in morem rotarum rotundata. nec dubium est, trichilas hinc appellatas pergulas illas concameratas, & arcuatas, ex harundinibus inflexis, & opere topiario colligatis contextas. *Salmas.*

1. *Porticus & cryptas.*] Hujusmodi loca sibi comparabant, qui inter ambulandum, exercendum, aut vescendum, neque æstatis neq; hiemis ferre poterant incommoda. quod tamen non in omnibus fiebat castris; sed iis solùm ubi collocati milites præsidiarii & limitanei. nam horum castra cùm temporaria non essent, urbium instar habuerunt. Porticus ut & balnea inter delinimenta vitiorum censet gravis auctor Tacitus in vita Agricolæ. *Casaub.*

Porticus & cryptas.] Milites æstate in campo exercebantur, hyeme sub tecto, sed pluviali tantum tempore. nam si pluviæ, vel nives cessarent, etiam hybernis diebus exercebantur in campo, & sub dio. porticus igitur ad hanc rem struebant, & tegulis vel scandulis tegebant, aut si abessent, ulva aut cannis. Hadrianus, ergò hìc diruisse dicitur virides porticus, & flexibilibus & in se curvatis arboribus constructas, sub quibus delicati milites, & otiosi, omnis jam exercitii militaris expertes æstum vitabant, & deambulabant. eodem referendæ cryptæ sive hypogæa, quæ per summum æstum subirent, captandi frigoris gratia. sic hæc quatuor conjunxit hoc loco Spartianus, quæ in æstivis castris milites luxuria diffluentes usurpabant; trichilas, porticus, cryptas, & topia. *Salmas.*

2. *Cryptas.*] Sic propriè appellatur locus in ædibus minùs expositus hominum oculis & latens, aut in quo res lateant reconditæ. hìc verò cryptæ sunt quas Vitruvius alibi hypogæas deambulationes nominat: porticus quædam subterraneæ, quæ ideo etiam cryptoporticus vocantur Vitruvio, Plinio, &c. Has igitur hypogæas cryptas destruit Hadrianus, ut luxus instrumenta. *Casaub.*

3. *Et topia.*] Quid sit *topiarium opus* apud Plinium, vel *herba topiaria*, apud M. Tullium, *topiariam facere*, apud Vitruvium *varietatibus topiorum ornare*, &, *per topium pingere*, ignorat hodie nemo. Funiculis opus totum dirigitur: iisque adeò plurimùm artifices topiarii utuntur. inde nomen arti. nam τοπεῖον Græcis restis aut funis. *Idem.*

Et topia.] Auctor belli Alexandrini: *Quibus rebus attenuati milites oppido perquam pauci sub pellibus acquiescebant, reliqui ex vestimentis tentoriolis factis atque arundinibus scopisque contextis.* Ita scriptum habetur in vulgatis. scripti habent: *atque arundinum copiis.* scribe, *arundinum topiis contextis*, vel *arundine topiis contextis.* topiarium autem opus, ut omnes norunt, ex arboribus maxime sequacibus, & flexibilibus constabat, & tonderi aptis, ut sunt myrtus, buxum, acanthus, & similia. hinc ψαλιστοὶ μυῤῥινῶνες apud Hieroclem. sunt *tonsilia myrteta.* sic *tonsile buxetum*, Martiali. Firmicus: *Aut qui buxeas arbores tondens in belluas fingat.* ψαλίζειν est tondere. ψαλίξαι, κεῖραι. Hesychius. nec fingere tantum sed pingere per topia dicebant, ut apud Vitruvium. qui belluas, arbores, homines, antra, portus, & alia id genus, variaque, & minuta, opere topiario exprimebant, ῥωπογράφοι vulgo dicebantur. nam ῥῶπος est varia & minuta merces. sic ῥωπογραφία in rebus humilibus & argumentis variis & exiguis versatur; megalographia in grandibus & magnificis. *Salmas.*

4. *Vestem humillimam.*] Castrensem videlicet dictam: Tacitus de Vespasiano, *veste habituque vix à gregario milite discrepans.* Quæcunque autem de Hadriani vestibus hìc dicuntur, ad illud referenda sunt tempus, quo versatus est in castris. *Casaub.*

1. *Sine*

humillimam frequenter acciperet, [1] sine auro balteum sumeret, [2] sine gemmis fibulas stringeret, [3] capulo vix eburneo

1. *Sine auro balteum sumeret.*] Cùm tamen balteos ornatos auro & gemmis constellatos duces Romani haberent. sed is luxus post Hadrianum in mores publicos irrepsit. nam idem Pollio in altero Gallieno ut rarum observat, quòd *gemmato balteo sit usus.* Idem.

Sine auro baltheum sumeret.] An & sine argento? non putem. nam passim, milites argentata balthea sumebant. Si gregarii milites argentatis baltheis utebantur, quidni duces & Tribuni auratos stellatosque, id est gemmatos usurparent? auro enim, vel aureis clavis configebantur balthei, & gemmis stellabantur. Virgilius:

—— *& aurea bullis*
Cingula ——

Clavos aureos interpretatur Servius. sed de his alibi. *Salmas.*

2. *Sine gemmis fibulas stringeret.*] Balteo solent jungi fibulæ: & apud Græcos similiter ζωστῆρος & πορπῶν junctim sæpe mentio. veteres etiam pallia & saga fibulis annectebant. *fibulas stringere* ita dictum, ut mox, *spatham claudere.* Vopiscus observat in Aureliano, *ut fibulas aureas gregarii milites haberent, idem primus concessit: cùm antea argenteas habuissent.* Casaub.

Sine gemmis fibulas stringere.] Fibulæ stringi non dicuntur, sed vestes fibulis stringi. sic in Trebellii Tyrannis, *vestis muliebri fibula stricta.* & apud Florum: *vestis ingentibus obstricta gemmis,* id est gemmatis fibulis obstricta. quod tamen ajunt, ita dici *fibulas stringere,* quemadmodum *spatham claudere,* ut paulo post sequitur, dici non potest, quam diversum sit. legebam olim, *sine gemmis fibula stringeretur.* postea nulla littera minus ita scriptum offendi in vetere Palatino. *fibula* dixit, quod unica tantum fibula stringerentur chlamydes & paludamenta imperatorum, & saga militum. Hadrianus autem more Tribuni militaris, auream fibulam, nulla gemma ornatam gerebat. *Salmas.*

Sine gemmis fibulas stringeret.] Pal. *sine gemmis fibula stringeretur.* Grut.

3. *Capulo vix eburneo spatham clauderet.*] Spatha, σπάθη, pro latiore gladio. *claudere spatham capulo*, venustè dictum & Λακωνικῶς, pro ensem gestare, cujus in extremo sit capulus eburneus. Amat Tertullianus hæc loquendi genera: ut De Pallio: *Aries trabes machina est, quæ muros frangere militat.* id est, qua utuntur militantes in frangendis muris. non enim audiendi qui emendant *minitat.* Ensium capuli tenuioribus è cornu: honestioribus ex ebore. Virgilius, *atque ensem collo suspendit eburnum.* Legas etiam capulos ex auro, argento & gemmis. τὸ *claudere* & *includere*, fabrilis artis interdum sunt verba, & propriè λιθοκολλήτοις operibus conveniunt. Lucret. lib. IV.

Scilicet & grandes viridi cum luce smaragdi
Auro includuntur. Casaub.

Capulo vix eburneo spatham clauderet.] Gregarii plane militis habitu incedebat Hadrianus: vestis humilis, hoc est sine purpura: fibula sine gemmis, baltheum sine auro, spatha vix capulo eburneo clausa. atqui Plinius sua ætate scribit militibus fastiditos eburneos etiam capulos, & argento cælatos habuisse. *spatham eburno capulo claudere,* nihil aliud est quam eburnum capulum vel clausulam spathæ addere. sic Græci κατακλείειν τὸ ξίφος dicunt de ense, cui capulus additur. Græci vocant ensis capulum, quod fungi formam referat. nos *pomale* à pomi similitudine vulgo appellamus. Græci quoque hodierni μῆλον eadem de causa. clausulam ensis etiam liceat vocare, ut Græci κατακλεῖδα. nam extremum alicujus rei, vel id quo teneri potest, κατακλεῖδα appellant, Latini clausulam. spatham autem eburno capulo clausam Græci ἐλεφαντόκωπον σπάθην vocant. sic χειρο-

neo ſpatham clauderet: [1] ægros milites in hoſpitiis ſuis videret, [2] locum caſtris caperet: [3] nulli vitem, niſi robuſto & bonæ

κερούκωποι, ſpathæ quæ capulum habent ex cornu. ut & χρυσένδετοι, quæ capulo erant aureis clavis vincto. *Salmaſ.*

Capulo vix eburneo ſpatham clauderet.] Spatham eburneo capulo clauſam geſtabat Hadrianus, non tamen ipſe claudebat. Sed hoc eſt genus loquendi non inelegans, ita me Deus amet, nec invenuſtum: cui plane par & ſimile illud apud Julium Capitolinum in Maximinis: *Uſus eſt argentea lorica. uſus eſt & clypeo gemmato inaurato, & haſta inaurata. fecit & ſpathas argenteas, fecit etiam aureas, & quidquid ejus pulcritudinem poſſet juvare. fecit & galeas gemmatas, fecit & buculas.* Sic enim ibi Maximinus ſpathas feciſſe dicitur ut heic Hadrianus ſpatham eburno capulo clauſiſſe. non utique fecit, ſed factis uſus, vel ſibi faciendas curavit. ita hoc loco capulo eburneo ſpatham ſibi claudendam curavit. *Idem.*

1. *Ægros milites in hoſpitiis ſuis videret.*] *Videret* pro viſeret, ut εἶναι, γενέσθαι & *eſſe*, pro venire: niſi tamen ſcripſerit auctor *viſeret*. Caſaub.

2. *Locum caſtris caperet.*] Quæ erat metatorum provincia, eorumve qui præfecti caſtrorum dicti: aut certè diligentiorum ducum. *Idem.*

3. *Nulli vitem niſi robuſto & bonæ famæ daret.*] De vite centurionum omnia protrita: vitem dare, & centurionem facere, diverſa ſunt: Ratio eſt, quia datio vitis, quaſi deſignatio fuit ad centurionatum: qui tunc poſtea obibatur, cùm erat aliquis vacuefactus locus morte unius centurionum, aut miſſione, vel regradatione. Cùm erant plures vite donati, promovebatur is qui erat gradu propior, aut qui eſſet antiquior ejus loci candidatus: niſi qui hunc proximè impellebat, cauſſam diceret, cur ille prior expelleretur. *Idem.*

Nulli vitem, niſi robuſto ac bonæ famæ daret.] Nihil mutant libri noſtri, & recte. Doctiſſ. Caſaub. dicit aliud eſſe *vitem dare*, aliud *centurionem facere*? ſed magis mirum quod ſcripſit, ut diverſa poni hæc duo à Spartiano, ubi vero iſtud? nam in hoc loco nihil tale: nec centurionis ulla mentio. *Nulli vitem niſi robuſto ac bonæ famæ daret, nec tribunum niſi plena barba faceret.* ſi pro tribuno centurionem poſuiſſet, tunc locus eſſet illi diverſitati. puto igitur, cum aliud cogitaret, doctiſſimum virum heic tribunum pro centurione accepiſſe. locus Euſebii, quem ad confirmationem hujus novæ obſervationis ſuæ adducit, ſi recte diſtinguatur, & exponatur, nihil illum juvabit. ſic enim ille lib. VII. Τιμή τις ἐστὶ παρὰ Ῥωμαίοις τὸ κλῆμα, οὗ τοὺς τυχόντας φασὶν ἑκατοντάρχους γίνεσθαι· τόπου σχολάζοντος· ἐπὶ τὴν τούτου προκοπὴν τὸν Μαρῖνον ἡ τοῦ βαθμοῦ τάξις ἐκάλει. ἤδη τε μέλλοντα τῆς τιμῆς ἔχεσθαι παρελθὼν ἄλλος πρὸ τοῦ βήματος, μὴ ἐξεῖναι μὲν ἐκείνῳ τῆς Ῥωμαίων μετέχειν ἀξίας κατὰ τοὺς παλαιοὺς νόμους Χριστιανῷ γε ὄντι καὶ τοῖς βασιλεῦσι μὴ θύοντι κατηγόρει. Ita Euſebius, qui cum illa vitioſa diſtinctione quæ vulgatas editiones occupat, hoc velle videtur: *Vitem nomen eſſe honoris apud Romanos, quem qui adepti ſunt, centuriones fieri, ſi vacet locus.* Sed quis in legitima & ordinaria militia deſignatorum centurionum meminit? quo nomine vero dicebantur illi deſignati centuriones? priuſquam enim centuriones eſſent, quo tempore vitem tantum gerebant, quo titulo vel quo militiæ munere fungebantur? an milites vite caſtigabant? at hoc ipſum centurionum proprium fuit, quibus propterea vitis in manu data, verberando ſcilicet militi qui deliquiſſet. Qui centuriones fiebant, vel ordine promotionis ad hunc gradum perveniebant, ut ille Marinus apud Euſebium, & Scæva apud Lucan.

——— *ibi ſanguine multo*
Promotus Latiam longo gerit ordine vitem.

Vel

& bonæ famæ daret, [1] nec tribunum nisi plena barba faceret, [2] aut ejus ætatis quæ prudentia & annis tribunatus robur impleret, [3] nec pateretur quicquam tribunum à milite accipere: [4] delicata omnia undique summoveret, [1] arma

Vel beneficio imperatoris aut ducis ad hunc honorem promovebantur. *Salmas.*

Nulli vitem, nisi robusto, &c.] Ita & rectè Palat. *Grut.*

1. *Nec tribunum nisi plena barba faceret.*] In faciendo tribuno duo præcipuè spectabat Hadrianus, ætatis maturitatem, & famæ integritatem. Ad utrumque potest referri quod hîc de plena barba dicitur: nam & impudici adolescentes studiosissimè cùm psilothris tum volsellis depilabantur. *Casaub.*

Nec tribunum nisi plena barba faceret.] Plena barba esse dicitur qui ad plenum barbatus est, qualem Græci *ἁδρο-πώγωνα* vocant. ut prima barba dicitur *ὁ πρωτογενειάζων.* Mihi, ut ad ætatem solum hæc plena barba referatur, placet: ut eos tantum fecisse tribunos Hadrianum existimemus, qui id ætatis essent, quæ plena barba mentum operire consuevit. non præcise tamen Hadrianus semper in tribunis faciendis plenam barbam exegisse videtur, si ejus ætatis essent & prudentiæ, quæ tribunatui par esse posset. sequitur enim: *Aut ejus ætatis quæ prudentia & annis tribunatus robur impleret.* pleniberbes autem Græci *πληρογενεῖς* & *ὁλογενεῖς* vocant. *Salmas.*

2. *Aut ejus ætatis quæ prudentia aut annis facile tribunatus robur impleret.*] Hæc aliter fortasse capi debent, quam in præmissa animadversione capienda duximus. ut dicat neminem ab Hadriano creatum tribunum nisi plene barbatum, *καὶ εἰς ἄνδρα γενειάζοντα*, aut etiam provectioris ætatis, qui per annos & rerum experientiam, ac prudentiam facile ejus muneris administrationi superesse possent. *Idem.*

3. *Nec pateretur quicquam tribunum à milite accipere.*] Centuriones, tribuni, duces emolumenta à militibus accipiebant. Centuriones militibus munerum vacationem vendebant. quod tamen boni principes prohibuere, & centurionibus vacationes annuas è fisco solvendas constituere. Tacitus lib. 1. Hist. Milites autem qui alicujus beneficio vacationem muneris impetrabant, sive gratiis, sive pretio, beneficiarii illius dicebantur, per quem id erant consequuti. nec dubito centurionum multos beneficiarios hoc pacto factos, quo tempore illis vacationes vendere permissum. Hadrianus ne quid à militibus acciperent, cavit. alii item principes post Hadrianum in Tribunos severe vindicarunt, qui aliquid per stellaturam à militibus accepissent. non hoc tamen perpetuum, nec sub omnibus principibus obtinuit. quis autem dubitat quin & vacationes vendiderint militibus tribuni, & commeatus, pecuniamque eo nomine, aut annonam à militibus acceperint? Hinc passim beneficiarii tribunorum in vetustis monumentis occurrunt. eorum enim quos dimittebant, aut quibus commeatum dabant, militum stipendia tribuni in sinum convertebant, aut aliquid eo nomine ab illis corradebant. atque hinc fortasse *stellatura* dicta est, quam tribunis milites pro commeatu dabant. nam *στέλλειν* est mittere aut dimittere. hinc *στόλος* Græcis, qui Latinis *commeatus.* Idem.

4. *Delicata omnia undique summoveret.*] Dio: *Καὶ πολλά γε εἰς τὸ ἁβρότερον ἐκδεδιῃτημένα καὶ κατεσκευασμένα καὶ μετερρύθμιζε καὶ κατέσκαψεν.* *ἐκδεδιῃτημένον* Græci vocant hominem perversum, malæ vitæ, & pravi instituti, delicate luxuriose que viventem, quasi extra communem vivendi ordinem & morem positum. *ἐκδεδιῃτημένος βίος*, *vita mollis & effæminata,*

[1] arma postremò eorum [2] suppellectilemque corrigeret. [3] De militum etiam ætatibus judicabat,[4] nequis aut [5] minor quàm virtus posceret, aut [6] major quàm pateretur humanitas, in castris [7] contra morem veterem versaretur: agebatque ut sibi semper noti essent, [8] & eorum numerus sciretur. [9] Laborabat præterea ut* condita militaria diligenter agno- 11
sceret:

minata, & luxurie perdita. Hesychius; ἐνδιαιτηθῆναι, διατετραφῆναι. scribe: ἐνδιαιτηθῆναι, διαστραφῆναι. perverti. *Idem.*

1. *Arma postremò eorum supellectilemque corrigeret.*] Haud abit ab hac scriptura Pal. *Grut.*

2.° *Suppellectilemque.*] Robertus Bon. *& suppellectilia.* Casaub.

3. *De militum etiam ætatibus.*] Regius, *actibus*, non probè. *Idem.*

4. *Ne quis aut minor, quam virtus posceret.*] Tuentur hanc lectionem ambo Palatini. & vult omninò, exclusisse castris, quibus nondum erat ætas aut robur militare. Sic Sallustius Catilin. cap. 7. *Jam primùm juventus, simul ac belli patiens erat, in castris per laborem usu militiam discebat.* Sed de hac re diximus plenè ad Livium lib. XXVII. cap. 13. *Grut.*

5. *Minor quàm virtus posceret.*] Ante legitimum adeundæ militiæ tempus. *Virtus* hîc est corporis robur, & ut interpretatur Justinianus, ἡ ἐν τοῖς ὅπλοις ἰσχύς. Scripta lectio, *minus*, posset accipi de missione ante exactum legitimorum stipendiorum tempus impetrata. sed refutat sequens vox *major.* Casaub.

Minor quam virtus posceret.] Id est, qui per ætatem arma ferre non posset, nec satis virium ad hanc rem haberet. nam virtutem, pro corporis viribus heic posuit. sic Phædrus:

Virtuti semper prævalet sapientia.

Salmas.

6. *Major quàm pateretur humanitas.*] Ne post emerita stipendia cogerentur militare. Vigesimus annus sub imperatoribus finem afferebat militiæ. Sed diversa in pedite & equite observata esse tempora, & in iis sæpius variatum non ignorant eruditi. Ita igitur Hadrianus juniores senioresque militia excludebat. *Casaub.*

7. *Contra morem veterem versaretur.*] Excerpta Pal. *veterum.* Grut.

8. *Et eorum numerus sciretur.*] In laterculis militaribus descripti nominatim manipuli, cohortes, alæ, legiones: & eorum qui subinde morerentur nomina diligenter adnotata. hoc laterculum, & ut Appianus vocat, βιβλίον ἐφήμερον τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ παρόντος, tribuni quotidie Imperatori offerebant, cùm ab eo signum peterent. *Casaub.*

9. *Laborabat præterea ut condita militaria diligenter agnosceret.*] Quin ita recte restituerint eruditi, non inficias eundum, pro eo quod olim legebatur, *condicta militaria.* non aliter tamen scriptum præfert Palatinus, aut excusum vetus editio, ut scias vetustum esse mendum. Hæc autem condita militaria Græci vocant ἀποθέσεις. Annonariæ illæ species, militibus erogandæ, asservabantur in limitaneis civitatibus, & prout magnæ, aut parvæ essent illæ urbes limitaneæ, plurium aut pauciorum mensium habebant condita. ideo autem in urbibus limitaneis illa condita, quod longe major pars militum in limitibus constituta, quibus annona erogabatur promenda ex horreis publicis, quæ in illis urbibus habebantur. hinc tam frequens mentio in Codice Theodosiano, *Primipilariorum ad pascendos milites ad limitem sollenniter destinatorum.* Ex limitibus vero, vel limitaneis urbibus ad castra deferebantur species

ſceret: [1] reditus quoque provinciales ſolerter explorans, ut ſi alicubi quippiam deeſſet, expleret. [2] Ante omnes tamen enitebatur [3] ne quid otioſum vel emeret aliquando [4] vel paſceret. [5] Ergo * converſis regio more militibus, Bri-

annonariæ per viciniores limitis provinciales, militeſque in limitaneis caſtris conſtituti, duas alimoniarum partes ibidem de conditis ſumebant, tertiam ipſi vehere cogebantur. ita habet lex Juliani Cod. Theod. *de erogat. militaris annonæ.* δημόσια Græci vocant horrea in quibus ſpecies illæ publicæ recondebantur. Δημόσιον vulgo, Græcis dicitur fiſcus vel ærarium publicum. Procopius pro horreo publico uſurpavit. horreum autem apud Latinos, non ſolum frumenti, ſed etiam rerum quarumcumque ταμεῖον. & in illis horreis militaribus, non frumentum condi tantum erat ſolitum, ſed vinum, acetum, lardum, fœnum, paleæ, & reliquæ ſpecies fiſcales & militares. Græcis ὡρεῖον cujuſlibet rei φυλάκιον & conditorium, ex quo vox Latina ducta *horreum.* Heſychius: ὤρειον, φυλακή, σημεῖον. & ὅρειον, τείχισμα, φραγμόν. ὄρος, terminum & limitem ſignificat, à verbo ὁρῶ, tueor, & video. quod cum cura agrorum limites cuſtodirentur. ὅρος, Ionice οὖρος: & Dorice, ὦρος. ſic ὅρειον, οὔρειον, & ὥρειον, idem ſignificat. ex illo igitur ὥρειον, non dubium eſt Latinos horreum ſuum deduxiſſe. idem enim omnino eſt ὥρειον, & horreum. *Salmaſ.*

Laborabat præterea, ut condita militaria diligenter agnoſceret.] Pal. *condicta*, quæ vox alicui ſalivam movere poſſet; non mihi. *Grut.*

* *Condita militaria diligenter agnoſceret.*] In Alexandro Lampridius, *Annonam militum diligenter inſpexit.* Capitolinus in Gordiano juniore: *Cujus viri tanta in Rep. diſpoſitio fuit, ut nulla eſſet unquam civitas limitanea potior, quæ non poſſet exercitum Rom. ac principem ferre, quæ totius anni in aceto, frumento, & lardo atque hordeo & paleis condita non haberet.* Vides quæ potiſſimùm ſpecies intelligantur appellatione conditorum: de quibus & in utroque Codice titulus extat. Græci etiam ut Latini ἀποθέτα ſimpliciter vocant. Hæ annonariæ ſpecies ſive horreaticæ, in urbibus munitiſſimis, quæ ferè capita ſuarum provinciarum erant, aſſervandæ condebantur: ſervabantur & in caſtris, ubi prætenturæ militum limitaneorum: nam hæc caſtra burgi erant & munitiſſima oppida. Cùm autem per provincias iter faciebat Imperator, totius annonæ militaris ratio coram illi exponebatur, atque etiam δείγματα oculis ſubjiciebantur: quæ poſterior ætas appellavit *probam.* Caſaub.

1. *Reditus quoque.*] Scripti, *redditus.* quæ ſcriptura in veteribus libris frequens. *Idem.*

2. *Ante omnes tamen enitebatur.*] Scribe, *Ante omnia t.* Idem.

Ante omnes tamen enitebatur.] Ita libri conſtanter. vult enim, ſi qui quandoque curaverunt & enixe ſtuduerunt, ut nihil otioſum emerent aut paſcerent, eos omnes in hoc ſtudio curaque ab Hadriano ſuperatos. ſic ante omnes hoc Hadrianus eniſus eſt, nequid otioſum emeret vel paſceret. *Salmaſ.*

Ante omnes tamen enitebatur.] Stant pro hac lectione duo Pall. *Grut.*

3. *Ne quid otioſum vel emeret.*] Ut bonum patremfamilias ſe præſtaret. *Caſaub.*

4. *Vel paſceret.*] *Paſcere* propriè de familia ſervorum: ut apud Catonem *bene veſtire & bene paſcere.* Idem.

5. *Ergo converſis regio more militibus.*] Mira locutio, *converti regio more*, pro, ad mores regis ſive imperatoris: πρὸς τὰ τοῦ βασιλέως ἤθη. Regis appellationem quam tantopere abominati ſunt veteres

Britanniam petiit: in qua multa correxit, [1] murumque [2] per octoginta milia passuum primus duxit, qui barbaros Romanosque divideret. Septicio Claro præfecto prætorii, & Suetonio Tranquillo epistolarum magistro, [3] multisque aliis [4] qui apud Sabinam uxorem, injussu ejus, familiariùs se tunc egerant quàm reverentia domus aulicæ postulabat, successores dedit: [5] uxorem etiam [6] ut morosam & aspe-

veteres Romani, & primi etiam Imperatores, proxima ætas frequentavit. Sanè etiam apud Tacitum *regnum* appellari Romanum imperium aliquoties adnotavimus in ejus Annalibus. Atqui multùm interfuit, ætate præsertim illa, inter Romanum imperatorem, qui princeps propriè dictus est initio, & regum aliquem. *Idem.*

* *Conversis regio more militibus.*] Hoc est, συναναστρεφομένων κατὰ τὸν βασιλικὸν τρόπον στρατιωτῶν. conversatis vel conversantibus regio more militibus. converti enim & conversari idem. quod Græcis ἀναστρέφεσθαι & συναναστρέφεσθαι. quod vulgò dicimus, *se comporter.* si quis vero malit cum Casaubono morem heic pro moribus accipere, & *converti regio more*, pro *converti ad regios mores*, non invitus ad ejus accedam sententiam, & convertar. ita tamen ut morem non pro moribus hoc loco, sed pro vitæ consuetudine exponam. moris enim habuit Hadrianus, vestem humilem sumere, sine auro baltheum cingere, & fibulis sine gemma vestem stringere, & vicena millia armatus ambulare, & in omnibus vitam plane militarem magistrare, ut supra dixit. quo more institutoque vitæ milites suos convertit, & à pristina consuetudine delicate & luxuriose vivendi deduxit. hoc est quod hoc loco dicit Spartianus, *conversis more regio militibus.* Salmas.

1. *Murum per octoginta millia passuum primus duxit.*] Sic quoque ambo Pall. *Grut.*

2. *Per octoginta millia passuum.*] Membranæ Puteani, *per octo.* perspicuè falso. *Casaub.*

3. *Multisque aliis, qui apud Sabinam uxorem.*] Pal. *quos apud Sab.* ut fortè fuerit, *quod.* Grut.

4. *Qui apud Sabinam uxorem injussu ejus familiarius se tunc egerant.*] Legendum: *Quod apud Sabinam uxorem familiarius se tunc egerant.* Hæc enim causa fuit quare successores illis daret Hadrianus, quod se familiarius apud Augustam egerant. qua vero in re, tacet Spartianus. qui impudicam familiaritatem intelligunt, næ illi multum falluntur. ne tale quicquam cogitarent, poterat per illas duas voces fieri, *injussu ejus.* Salmas.

5. *Uxorem etiam.*] Quam tandem occidisse dicitur. *Casaub.*

6. *Ut morosam & asperam dimissurus.*] Et aspera Sabina uxor Hadriano: & invicem Hadrianus asper & morosus uxori Sabinæ. male enim tractatam ab Hadriano uxorem Victor alter scribit: *Hujus uxor Sabina dum prope servilibus injuriis afficitur, ad mortem voluntariam compulsa est.* Ex his apparet, quantopere uxorem contempserit hic imperator, & quam indignis modis eam tractarit, adeo ut etiam videatur non ipse eam tantum despicatui habuisse, sed amicis quoque, ut irreverenter erga illam se gererent, imperasse. quod eum facere solitum facile arguunt, quæ præcedunt si recte intelligantur. *Septicio Claro præfecto prætorio, & Suetonio Tranquillo epistolarum magistro, multisque aliis, quod apud Sabinam uxorem, injussu ejus, familiarius se tunc egerant quam reverentia domus aulicæ postulabat, successores dedit.* his enim, qui nominantur, non ideo successores dedit, quod non eum hono-

 rem

asperam dimissurus (ut ipse dicebat) si privatus fuisset. [1] Et erat curiosus non solùm domus suæ, sed etiam amicorum, ita ut [2] per frumentarios occulta omnia exploraret: nec

rem Augustæ habuissent, quem reverentia domus aulicæ poscebat, & quod nimis familiariter erga illam se gessissent; hoc enim volebat ipse, eam scilicet quam contemptissime haberi; sed quod injussu suo hoc fecissent. non potest alius sensus illis verbis accommodari, *injussu ejus.* Salmas.

1. *Et erat curiosus.*] Tertullianus Apologetico, *Hadrianus curiositatum omnium explorator.* Etsi de alio genere curiositatis loquitur. *Casaub.*

Et erat curiosus non solum domus suæ, sed etiam amicorum.] Mira loquutio, *curiosum domus suæ, & amicorum* aliquem dici, non qui illorum curam habeat, eosque curet, & pro illis sollicitus sit, sed qui multa scire cupiat de amicis, & diligenter inquirat, & rimetur quid rerum agant. Seneca sane dixit, *Deum nostri curiosum*, qui nos curat, & res nostras, lib. IV. de beneficiis, cap. XVII. at heic non in bonam partem accipitur à Spartiano. *Salmas.*

2. *Per frumentarios occulta omnia exploraret.*] Ut Athenis vetita ficuum exportatione, certi homines jussi observare qui legi non obtemperarent, cùm per calumniam innocentes multos deferrent, συκοφάντας appellationem omnibus improbis delatoribus communem reliquerunt: sic in Rom. imperio, milites qui ad perquirenda frumenta, aut eos observandos qui contra leges mercem ἀπόῤῥητον exportarent, cùm latius evagantes, omnium domuum secreta rimarentur, servato veteri nomine ministerium mutarunt, facti principum ὠτακουστάς. Hi sunt qui spargebantur per domos privatorum habitu, ut Tacitus scribit, vel egentium, ut Ammianus lib. XIV. qui in provincias mittebantur tentandis hominum animis, nuntiisque deferendis & cædibus etiam patrandis interdum, ut ex multis horum librorum locis constat. Atque hoc genus milites in legionibus boni malique principes habuerunt: sed illis pessimus quisque Imperatorum detulit plurimum. De Alexandro Severo scribit Lampridius: *De omnibus hominibus per fideles suos semper quæsivit, & per eos quos nemo nosset hoc agere.* Describuntur his verbis frumentarii milites, qui ἐν ἰδιωτικῷ σχήματι & occulto habitu omnia observabant: sed videtur bonus princeps, cùm rem cogeretur retinere; appellationem frumentariorum, ut invisi bonis omnibus nominis, vitasse: quod tandem sustulit de Rep. magnus Imper. Diocletianus. *Casaub.*

Per frumentarios.] Sciendum frumentariorum nomen & officium sub imperatoribus natum, & tunc primum cognitum in ordinaria militia: nam antea hoc nomen de frumentariis negotiatoribus aut mensoribus, tantum usurpabatur. isti autem frumentarii, quorum heic mentio, milites erant, & singulis quidem legionibus certo numero ascripti: unde in veteribus inscriptionibus, *frumentarius legionis illius & illius*, videntur hi originem habuisse à prima publici cursus institutione, quam ad hoc introduxit Augustus, ut omnia minima maxima, quæ in provinciis gererentur, sibi mature ac celeriter annunciari possent, juvenibus primo dispositis per militares vias, mox etiam vehiculis. quibus hoc muneris injunctum fuit, ut res novas explorarent, & Cæsari nunciarent, vehiculisque publicis, & per intervalla mutatis iter accelerarent. Græcis ἀγγελιαφόροι, & γραμματηφόροι, atque etiam πτεροφόροι dicti, Latinis *frumentarii.* cujus nominis hæc ratio, quod cum vehiculariæ rei præessent, frumentum militare, vel annonam militarem transvehendam à provinciis curarent, & in horrea militaria comportandam, vel etiam ex horreis in castra

nec adverterent amici, sciri ab imperatore suam vitam priusquam ipse hoc imperator ostenderet. Unde non injucun-

castra deferendam, ut publici cursus prosequutores. sic enim vocantur Cod. Theod. *de cursu publico.* leg. XLVII. & XLVIII. *sint præterea duo palatini prosequutores singularum rhedarum, cum tribus servis habentes quinquagenarum librarum avertas, & saga quibus par erit eos pro itineris necessitate muniri.* Ab illis sagis, quibus muniebantur, *sagones* eos appellavit posterior ætas, vel corrupta voce *saiones.* Saio enim nihil aliud est, quam sago, *g* in *i* mutato. Sagonum autem vel sajonum frequens apud Cassiodorum mentio: ex quo colligi potest, non eos tantum publicum cursum curasse, sed etiam pecunias publicas exegisse. qui cursu publico destinabantur aliquo jussu principis, veredarii dicebantur, & sagones ætate Cassiodori, quod sagis uterentur. hinc leg. I. Cod. Theod. tit. quo supra, cavetur ne hippocomis saga sua auferant veredarii: saga enim sunt in ea lege quibus hippocomi ipsi muniebantur, & quæ item gerebant veredarii. Græcos illo loco vertisse πιλεια observat. quis non videt legendum, πάλλια? quam Latinam vocem Græci usu suam fecerunt. Glossæ: *Pallium*, πάλλιον. sic frumentarii sub prioribus imperatoribus dicti, quos veredarios sequens ætas appellavit: iique omnino qui Græcis ἀγγελιαφόροι, quorum appellationis hæc etiam potest afferri ratio, quod annonæ tributisque exigendis præessent, & provinciales ad solvendum compellerent, & census curam agerent. nam eorum frumentariorum præfecti, iidem & census erant magistri. illud etiam docemur ex Dione, magistrum census eumdem fuisse, qui & frumentariorum præpositus, eique hanc curam incubuisse, ut per frumentarios vel γραμματηφόρους, imperatorem de omnibus certiorem faceret. frumentarios vero non tantum cursus publici procuratores & prosequutores fuisse, sed etiam exigendis vectigalibus operam dedisse & compellendis ad solutionem pensionum provincialibus. quod postea fuit etiam agentium in rebus officium qui in locum frumentariorum successerunt. Curiosi quoque, qui olim iidem cum frumentariis, postea ex corpore agentium in rebus ad cursum regendum sumpti sunt, sublatis scilicet frumentariis, non cursum tantum publicum procurabant, sed vectigalium etiam exigendorum curam gerebant. sic *sagones*, apud Cassiodorum, sive *sajones*, & cursui publico deserviebant, & pecunias publicas exigebant, & noxios constringebant. in legibus Wisigothorum *saio*, semper pro officiali ponitur, *Judex, & saio.* hoc est judex & ejus officialis, frumentarii quoque olim reis persequendis, & exhibendis, & in carcerem compingendis, & criminibus nunciandis, operam dabant. *curiosi*, ut jam dixi, & *frumentarii* idem. sed frumentariis à Diocletiano remotis, & penitus sublatis, curiosi ex corpore agentium in rebus per singulas provincias mittebantur, ad curas agendas, & idem munus obeundum, quod olim frumentarii: quos *ad explorandum annunciandumque, siqui forte motus existerent*, institutos esse scribit Victor. *ad explorandum annunciandumque*, πρὸς τὸ διοπτεύειν καὶ διαγγέλλειν. quod officium commune videntur habuisse cum speculatoribus, quos Plutarchus vocat διοπτῆρας καὶ διαγγέλους, id est exploratores, & annunciatores. Locus Plutarchi: Ἐν δὲ τούτοις Ἰτούριος καὶ Βάρβιος, ὁ μὲν ὀπτίων, ὁ δὲ τεσσεράριος. οὕτω γὰρ καλοῦνται, οἱ διαγγέλων καὶ διοπτήρων ὑπηρεσίας τελοῦντες. Secundum hæc verba Plutarchi mens esset, optiones & tesserarios Romanis dici, qui exploratorum nunciorumque partibus fungerentur. διάγγελοι & διοπτῆρες idem sunt. qui explorat aliquid, non in alium finem speculatur & explorat, quam ut nuntiet id quod explorando

rando

jucundum est [1] rem inserere, ex quo constet eum de amicis multa didicisse. Nam quum ad quendam scripsisset uxor sua, quòd [2] voluptatibus detentus & lavacris ad se redire nollet, atque hoc Adrianus per frumentarios cognovisset, petente illo commeatum, Adrianus ei lavacra & voluptates exprobravit. Cui ille, *Num & tibi uxor mea, quod & mihi, scripsit?* [3] Et hoc quidem vitiosissimum putant, atque huic adjungunt quæ de adultorum amore ac nuptarum adulteriis, quibus Adrianus laborasse dicitur, asserunt:
12 jungentes quòd ne amicis quidem servaverit fidem. Compositis in Britannia rebus, transgressus in Galliam Alexandrina seditione turbatus, quæ nata est ob Apin: [4] qui quum repertus esset post multos annos, turbas inter populos crea-

rando didicerit. optionem vero, & tesserarium diversorum esse officiorum nomina nemo queat inficias ire. Speculatores carnificis officium peragebant, in reis capite damnatis decollandis. unde eos δημίους, id est carnifices vocat Dio. Ergò per speculatores, carnifices; per optiones, carceris præpositos vel commentarienses intelligendum est. Frumentarii vero perquirendis quidem reis & prosequendis deducendisque operam navabant, non etiam supplicio afficiendis. ideo honestiores & gradus in militia majoris. sed quamvis diversi ordinis fuerint, speculatores & frumentarii curiosique, frequenter tamen conjunguntur apud auctores ob affinitatem & similitudinem ministerii. *Salmasius.*

1. *Rem inserere ex quo cons. &c.*] Puteani codex, *reinserere.* putavit librarius non esse orationem Latinam. *quo* enim non *qua* omnes libri. ut suprà, *Maurorum gentes quos regebat.* Casaub.

Rem inserere, ex quo constet.] Agnoscit & hanc scripturam Pal. noster. *Gruterus.*

2. *Voluptatibus detentus & lavacris.*] Nam & lavacra, θερμολουσίαι præsertim, inter voluptates censebantur, quarum abstinentia in laude ponenda. Sic Suetonius in Augusto lavandi raritatem commendat. Severiores quoque duces lavacra militibus ademerunt sæpe, ut de Scipione Æmiliano, Metello, aliisque memoriæ proditum est. *Casaubonus.*

3. *Et hoc quidam vitiosissimum putant.*] Nihil mutare ausim: melior tamen fuerit sententia si ita scribas: *Et hoc quidem vitiosissimum putarunt.* Non enim quidam, sed vulgò omnes in Hadriano hoc reprehenderunt. Fortean mutaverunt, quos offendebant τὸ *putaverunt*, sine casu; cùm sit usitatissimum. *Idem.*

Et hoc quidem vitiosissimum putant.] Sequutus sum autographum Palatinum, in quo hæc lectio; vulgati prius, *quidam.* Grut.

4. *Qui cùm repertus esset post multos annos.*] Neque enim Ægyptii præsentem semper hunc suum deum coluerunt: sed per intervalla temporum existebat ille nobilis taurus, certis notis insignitus, quæ illum probarent deum. Herodotus, Ἔφερζον Αἰγύπτιοι ὥς σφι θεὸς παρείη φανείς, διὰ χρόνου πολλοῦ εἰωθὼς ἐπιφαίνεσθαι. Multa ibidem parens ille historiæ de exultatione Ægyptiorum Api invento. *Casaub.*

1. *Apud*

creavit, [1] apud quem deberet locari [2] omnibus studiosè certantibus. Per idem tempus in honorem Plotinæ [3] basilicam apud Nemausum opere mirabili extruxit. [4] post hæc Hispanias petit, & Tarracone hyemavit, [5] ubi sumptu suo ædem Augusti restituit, omnibus Hispanis [6] Tarraconem in conventum vocatis: [7] delectumque * jculariter, ut verba ipsa

1. *Apud quem deberet locari.*] Apud Memphitas fuit moris locari, ut Mnevim alterum bovem sacrum Heliopoli. Statim inventum taurum Nicopolim deducebant sacerdotes: ubi per dies quadraginta illum exhibebant etiam mulieribus spectandum. postea Memphim perductus, in Vulcani templo consecrabatur, ut loquitur Suetonius. *Idem.*

2. *Omnibus studiosè certantibus.*] Vocem Græcam voluit exprimere, *πάντων φιλονεικούντων.* Fuit autem familiare ventosis illis & ridicule stultis populis, pro consecratis animalibus tumultuari, & interdum etiam armis decertare. vide Juvenalem: qui bellum illud inter Tentyritas & Ombitas, vel oculis suis spectaverat, vel ab aliis acceperat qui fuerant *αὐτόπται.* *Idem.*

3. *Basilicam apud Nemausum opere mirabili extruxit.*] Dio templum nominat: si quidem de monumento Nemausi posito accipienda ejus verba. Sed non aliena à probabilitate eorum sententia, qui & stupendam illius amphitheatri molem, aliaque talia ædificia magnifica, quæ etiam hodie quà Nemausum, quà circumjacentem agrum nobilitant, Hadriani fuisse opera conjiciunt, ad memoriam Plotinæ commendandam extructa: aut Pii certè; quem genus Nemauso traxisse Capitolinus affirmat. *Idem.*

4. *Post hæc Hispanias petit.*] Reg. *petiit.* E Galliis in Hispanias est profectus, ut hinc licet colligere, priusquam Urbem repeteret. Extat nummus: HADRIANVS. AVG. COS. III. P.P. & in altera facie: RESTITVTORI. HISPANIAE. S. C. *Idem.*

5. *Ubi sumtu suo ædem Augusti restituit.*] Inter primos qui Augusto templa posuerunt Tarraconenses fuisse notum est: Tacitus Annali primo: *Templum ut in colonia Tarraconensi strueretur Augusto, petentibus Hispanis permissum: datumque in omnes provincias exemplum.* Idem.

6. *Tarraconem in conventum vocatis.*] Regius semper, *Terraconam.* Idem.

7. *Delectumque jculariter detrectantibus Italicis.*] Julius Capitolinus in Marco, *Hispaniis exhaustis, Italica allectione contra Trajani præcepta, verecundè consuluit.* Ex horum locorum comparatione clarè discimus, Hispanias temporibus illis exhaustas fuisse ob frequentes dilectus: cùm numeri Hispanico milite ut plurimùm explerentur. Itali enim consilio cati principis Augusti otio & pacis artibus dediti, parcius militabant, ut scribit etiam Herodianus libro secundo. Inde est quòd Hadriano dilectus in Hispania agente, Italici qui in Hispaniæ coloniis aut municipiis erant ejus imperium detrectant. Inde etiam, quòd cogitur tandem Marcus, allectione civium Italicorum, exhaustas & propè jam solas Hispaniæ urbes frequentare. *Italici* hoc loco sunt Itali aut Italis orti, qui Hispanica oppida inhabitabant. *Idem.*

Delectumque jculariter, ut verba ipsa ponit Martius, detrectantibus Italicis.] Hæc verba, *jculariter delectum detrectantibus Italicis*, putant esse Marii, quod Spartianus dicat, *ut verba ipsa ponit Marius*, sed non eam mentem Spartiani esse censeo. vult quippe dicere, verba illa ipsa jcularia quibus delectum detrectabant Italici, apud Marium esse posita. quæ si quis requirat, ab eo petenda. *Salmas.*

ba ipſa ponit Marius Maximus, [1] detrectantibus Italicis, [2] vehementiſſimè, [3] cæteris, prudenter & cautè conſuluit. Quo quidem tempore, non ſine gloria graviſſimum periculum adiit, [4] apud Tarraconem ſpatians [5] per viridaria, ſervo in ſe hoſpitis cum gladio furioſiùs irruente: quem retentum ille miniſtris accurrentibus tradidit: & [6] ubi furioſum

Delectumque jocularitet detrectantibus.] Pal. *retrectantibus*; qui & heic & alibi ſemper exprimit *dilectum*. Ceterùm periodum hanc ita interpunxi, tamquam & Hiſpani αὐτόχθονες & Italici ſimul jocularitet indicarint abhorrere ſe ab militia; ſeorſim tamen utriſque reſponderit Hadrianus: quam diſtinctionem ſententia ipſa poſtulare mihi videbatur. Lipſius noſter reſcribendum putabat, *populariter detractantibus*, Epiſtolâ XVIII. Centuriâ Miſcellaneâ. *Grut.*

* *Jocularitet detrectantibus.*] Qui palàm non audebant rebellare, per jocos ac facetias animum ſuum à militia abhorrentem indicabant. Ita ſperabant eludi poſſe Hadriani juſſa: cùm ſe liberis quærendis operam velle dare, aut neſcio quid ejuſmodi, ſeriò quidem, ſed quaſi joco dictitarent. *Caſaub.*

1. *Detrectantibus Italicis.*] Palatinus, *retractantibus. retractare* pro *detrectare* familiare apud iſtos auctores, & uſitatum verbum. infrà: *retractantem, & refutantem.* Aurelius Victor in vita Conſtantii: *Interim Romæ vulgus, turmæque prætoriæ Maxentium, retractante diu patre Herculio, imperatorem confirmant. retractat*, διστάζει, παραιτεῖται. *retractat*, ὑποχωρεῖ. *Salmaſ.*

2. *Vehementiſsimè conſuluit.*] Ἐμβριθέστερον. ut apud Julianum, μετ' ἐμβριθείας κολάζειν Sed obſervemus locutionem: *Italicis vehementiſsimè conſuluit.* pro, ſic conſuluit, ut principem experirentur vehementiſſimum & ſeveriſſimum. Nec mirum principem natura ſua triſtem, & regnandi probè gnarum, jocis Italicorum offenſum, aſperius cum iis egiſſe. *Caſaub.*

Vehementiſsime conſuluit.] Ita diſtingue: *Omnibus Hiſpanis in conventum vocatis, delectumque jocularitet, ut verba ipſa ponit Marius Maximus, retractantibus Italicis, ceteris vehementiſsime, prudenter & caute conſuluit.* Nihil mutavimus in hac lectione niſi diſtinctionem. ſenſus eſt apertus. cum omnes Hiſpani in conventum vocati eſſent, & Italici jocularitet & leviter dilectum detrectarent, ceteri vero Hiſpani ſerio & vehementer, Hadrianus *prudenter & caute conſuluit*, id eſt conſulte & prudenter egit, cautum & prudens conſilium cepit, cum magna prudentia judicioque ſtatuit quid in illa re ſibi agendum eſſet. *Salmaſ.*

3. *Cæteris prudenter & cautè.*] *Cæteri* iſti ſunt Hiſpani αὐτόχθονες, qui dilectum detractarant non minus quàm Italici: ſed modeſtè, non ut illi jocularitet. *Caſaub.*

4. *Apud Tarraconem ſpatians per hoſpitiva viridaria, ſervo in ſe hoſpitis cum gladio furioſius irruente, &c.*] Vox *hoſpitiva* in neutro conſpicitur Palatino; habetque uterque *viridiaria*. forſan rectè. *Grut.*

5. *Per hoſpitiva viridaria.*] Vocem *hoſpitiva* hinc ejecimus, jubente pro ſua auctoritate Palatino codice. Vera lectio, *Apud Tarraconem ſpatians per viridaria, ſervo hoſpitis cum gladio furioſius in ſe irruente.* Salmaſ.

6. *Ubi furioſum conſtitit medicis curandum dedit.*] Rectè. ſatis enim punitur cui talis morbus. Sed & legimus in Suetonii Auguſto cap. 67. *Diomedem diſpenſatorem, &c.* Grut.

1. *In*

riosum esse constitit, medicis curandum dedit, [1] in nullo omnino commotus. Per ea tempora & aliàs frequenter in plurimis locis, in quibus barbari [2] non fluminibus sed limitibus dividuntur, stipitibus magnis [3] in modum muralis sepis [4] funditus jactis atque connexis, barbaros separavit: Germanis regem constituit: motus Maurorum compressit, & [5] à senatu supplicationes emeruit. [6] Bellum Parthorum per idem tempus in motu tantùm fuit, [7] idque Adriani col-

1. *In nullo omnino commotus.*] Est ἀρχαϊσμὸς, *in nullo*, pro nihil. *Casaub.*

2. *Non fluminibus sed limitibus distinguuntur.*] Quid appellat *limites*? nam & flumina pro limitibus. Romanum imperium alibi limitibus à natura positis claudebatur: alibi arte constructis. prioris generis sunt, mare, hoc est Oceanus: flumina magna, ut Danubius & Euphrates, vel aliquando Rhenus & Tigris. item montes, ut in Asia Taurus quibusdam locis, alibi alii. Posterioris generis sunt fossæ, castra, arces, concædes, stipites, muri. Atque ista χειροποίητα sunt, quæ specialiter appellat hîc Spartianus *limites*. Fossarum meminit Herodianus item Arcium, & Castrorum. Hujusmodi castra instar habuerunt urbium: imò verò vel à principio, vel temporis tractu urbes fuerant: neque alia origo tot burgorum per Germaniam, Græciam, aliasque finitimas provincias. *Idem.*

3. *In modum muralis sepis.*] Quid si scribamus, *in modum naturalis sepis*? Inter species varias sepimentorum, quas describunt accuratè rei rusticæ scriptores, una est quæ vocatur *naturalis sepes.* sed neque editam lectionem damnare ausim: ut sit sepes muralis, quæ facta est, ut præstet usum muri. *Idem.*

In modum muralis sepis.] *Muralis sepes*, est murus. nam sepes pro quovis ambitu ædificii ponitur, unde & *sepire*, pro, muro lapideo circumdare. apud Vopiscum, *septiones urbis*, pro muris: sepes ex Græco est σηκὸς, sepis: ut λύκος, lupus. σηκὸν Græci omnem περίβολον vocant, sive ex lapidibus, sive ex stipitibus, vel tabulatis constructus sit. hinc σηκὸν, μάνδρην vocant. sic Latini sepem pro stabulo. septum quoque pro stabulo Virgilio, ut notum est ex illo versu,

Quamvis multa meis exiret victima septis.

Salmas.

In modum muralis sepis.] Sic & Pal. ut & mox, *funditus jactis atque connexis.* Grut.

4. *Funditus jactis atque connexis.*] Regius, *jecit atque connexuit.* Casaub.

5. *A senatu supplicationes emeruit.*] Glossæ, *Supplicatio*, λιτανεία. rem dicunt: sed morem inlustrant historici Græci, qui hujusmodi honorem hac periphrasi exprimunt: Η' σύγκλητος ἐψηφίσατο θύειν τοῖς θεοῖς, καὶ σχολάζειν ἑορτάζοντας. Interdum supplicationem vertunt θυσίαν καὶ ἱερομηνίαν. *Idem.*

6. *Bellum Parthorum per idem tempus in motu tantùm fuit.* Reg. B. *Parthicum.* pro *motu* quidam *metu* perperam. *Idem.*

Bellum Parthorum per idem tempus in motu tantum fuit.] Ita uterque Palat. nisi quod Excerpta, *tamen.* Grut.

7. *Idque Hadriani colloquio repressum est.*] Ubi autem & quicum habito? nam cum Partho non potest: neque hoc scripsit ullus veterum. & aut omnem historiæ seriem mirificè perturbavit Spartianus: aut hæc gesta cùm adhuc versaretur Hadrianus in Hispania: aut non multò antè ex ea esset profectus. *Casaubonus.*

13 ni colloquio repressum est. [1] Post hoc per Asiam & insulas ad Achaiam navigavit, [2] & [3] Eleusinia sacra exemplo Her-

1. *Post hoc per Asiam & insulas ad Achaiam navig.*] Videtur Hadrianus ex Hispania in Africam trajecisse: inde Ægyptum petiisse & Syriam, reliquamque Asiam. Suadet itineris ordo, quo venisse dicitur in Achaiam: nam si Romam ex Hispaniis reversus, inde Græciam adiit, quomodo illud erit verum? *per Asiam & insulas.* contrà tamen Dio Cassius: Διὰ τῆς Ἰουδαίας μετὰ ταῦτα εἰς Αἴγυπτον παρελθών. Venisse in Ægyptum ex Asia: non ut dicebamus ex Ægypto in Asiam. Adde quòd hic illius in Græciam adventus in quintum sextumve ejus imperii annum incidit: cùm decimo pòst anno vel etiam undecimo Ægyptum adierit, imperii XVI. aut decimoseptimo: ut indicat non obscurè epistola quam de Ægypto & Ægyptiis ad Servianum COS. paullò mox scripsit. *Idem.*

Post hoc per Asiam & insulas.] Palatinus, *post hæc.* Salmas.

2. *Et Eleusinia sacra exemplo Herculis Philippique suscepit.*] *Suscipere sacra*, ut Græci παραλαμβάνειν τὰ μυστήρια. pro μυεῖσθαι. Dio sic, ἐπώπτευσε τὰ μυστήρια, ab eo quod erat postremum, universum sacrorum illorum apparatum designans. Olim Resp. Atheniensium magni beneficii loco præstantibus viris, aut de se bene meritis jus detulit participandi istis sacris. Observat Soranus secundum ab Hercule Hippocratem eo honore fuisse affectum. Aristides in Panathenaico Herculi adjungit Castoras: Postea delatus hic honos multis ab Atheniensibus: & quidem interdum per turpissimam adulationem, ut narratur ab Athenæo. de Hadriano verò Aurelius Victor scribit, illum Romæ Græcorum more cæremonias curare occœpisse. *Casaub.*

3. *Eleusinia sacra exemplo Herculis, &c.*] Sacra suscipere est μυεῖσθαι. sic Græci λαμβάνειν & παραλαμβάνειν τὰ ἱερὰ, καὶ τὰ μυστήρια. *sumere sacrum* dixit Tibullus:

Hoc sollemne sacrum, multos hoc sumet in annos.

Sumere igitur *sacrum* Tibullo est accipere vel suscipere. nam qui sacris initiabantur, ea accipere dicebantur, & invisere. qui vero initiabant, ut Pontifices & Sacerdotes, ea tradere & ostendere. Græcis δεικνύειν τὰ ἱερὰ, de his qui sacra tradunt & initiant: ἐποπτεύειν, de illis qui initiantur, & quibus sacra traduntur. in veteri inscriptione: *tradiderunt Eliaca: tradiderunt Leontica:* AVRELIVS. VICTOR. AVGENTIVS. V. C. P. P. FILIO. SVO. AEMILIANO. CORFONI. OLYMPIO. C. P. ANNO. TRICESIMO. CONSECRATIONIS. SVAE. TRADIDIT. CORACICA. in eadem inscriptione, OSTENDERVNT. CRIPHIOS. Ista autem ἐποπτεύσεις & ostensiones in sacris præcipue locum habebant quæ κρύφια Græci vocant. qualia erant Eleusinia, Samothracia, Mithriaca, Cotyttia, & alia id genus. *Sacra crypta* vocavit Petronius: Latini *operta sacra* dixerunt. *sacerdos. Thyotes.* Quod ad hunc autem locum attinet, ubi Hadrianus dicitur sacra Eleusinia suscepisse, D. Hieronymus in Chronico Eusebii hoc sic rettulit: *Hadrianus sacris Eleusinæ initiatus multa Atheniensibus dona largitur.* Spartianus quoque heic refert multa Hadrianum in Athenienses contulisse eo tempore, quo sacris initiatus est. ut hinc forte hauserit Hieronymus. verba Hieronymi sic legenda sunt: *Hadrianus Athenis hyemem exigens Eleusina invisit.* quod est, τὰ Ἐλευσίνια ἐπόπτευσεν. cum vero diversis temporibus apud auctores illam initiationem Hadriani positam reperisset Eusebius, existimavit Hadrianum primum quidem initiatum sacris illis, postea sexennio interjecto, eadem invisisse. nam quinquennii spatium vulgo intererat, inter μύησιν,

Herculis Philippique suscepit: [1] multa in Athenienses contulit, [2] & pro agonotheta resedit. & in Achaia quidem [1] illud

σιν, & ἐπόπτευσιν. sed fere est ut mihi persuadeam Hadrianum μυστικοὺς illos νόμους minime observasse, sed simul & semel μυηθῆναί τε καὶ ἐποπτεῦσαι. quod & Demetrio ab Atheniensibus privilegio quodam concessum, narrant Græci. Marcus quoque Antoninus, & initia Cereris adiit, & eodem tempore sacrarium intimum ingressus est. hoc est, ἅμα ἐμυήθη καὶ ἐπόπτευσεν. Huc accedit, quod nec Dio, nec Spartianus quidquam de iterata ac repetita Hadriani initiatione scripserunt. ut ne addam quam verisimile sit Hadrianum omnium hominum principem curiosissimum, æquo animo tulisse, in interius sanctuarii secretum se non statim admitti, sed in sexennium remitti, & curiositatem suam tot annorum intervallo suspendi. non soli Demetrio hoc indulserunt Athenienses τὸ ἅμα μυηθῆναι καὶ ἐποπτεῦσαι: nam & alii quam plurimi hoc idem usurparunt. Latius his de rebus differentem Cl. Salmasium videre licet. *Salmas.*

1. *Multa in Athenienses contulit.*] Multa refert Dio, quæ inde fas petere. *Casaub.*

2. *Et pro agonotheta resedit.*] Diligentissimus scriptor Dio tria breviter nos docet: Hadrianum Athenis Dionysia celebrasse: fuisse tum archontem: inque ea solennitate non pro imperatore se egisse, verùm pro archonte & supremo Atheniensium magistratu. Malè ceperunt Dionis mentem qui ἀρχὴν ἄρξας interpretati sunt *functus magistratu.* nam Hadrianus quando per Liberalia ludos edidit, archon erat cùm maximè. quin videtur ea fine archon fieri voluisse, ut pro dignitatis illius jure Liberalibus præsidere posset. Est igitur ἀρχὴν ἄρξαι, quod aliter Græci παρελθεῖν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, *suscepisse magistratum archontis:* non eo functum esse. Suetonii verba sunt: *Certamini præsedit crepidatus, purpureaque amictus toga Græcanica, capite gestans coronam auream.* Sed apud Græcos pro genere ludorum, diversa vestis fuit agonothetæ; nam in alia musicis præsidebant, in alia gymnicis, &c. *Resedit* Spartianus posuit pro præsedit, προεκαθέσθη. Non ubique tamen agonothetæ præsidebant. Quare non absurdè dici potest, auctorem non sine caussa usum verbo *residere* de Hadriano: qui de majestate sua remisit multum, cùm dissimulato imperatore archontis & agonothetæ locum implevit. similiter tamen eo verbo usus Capitolinus in Lucio Vero: *Medius inter Pium & Marcum resedit, cùm quæstor populo munus daret.* Idem.

Et pro agonotheta resedit.] Nescio quid sibi voluit vir magnus qui citatis his Xiphilini verbis ex Dione, τὰ Διονύσια τὴν μεγίστην παρ' αὐτοῖς ἀρχὴν ἄρξας, immo τὰ Διονύσια τὰ μεγάλα ἐποπτεύσας, *ut scripserat Dio. Nam* τὰ Διονύσια *non sunt* ἀρχὴ, *sed* τελετή. nec enim τὰ Διονύσια τὴν μεγίστην ἀρχὴν vocat, sed τὴν τοῦ ἄρχοντος ἀρχὴν, qui maximus apud Athenienses magistratus. de magistratu igitur archontis loquitur. certum est ex Phlegonte Tralliano Hadrianum archonta Athenis fuisse priusquam imperium adeptus esset. cujus hæc sunt verba: Ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἀδριανοῦ τοῦ αὐτοκράτορος γενομένου, ὑπατευόντων ἐν Ῥώμῃ αὐτοκράτορος Τραϊανοῦ τὸ ἕκτον καὶ Τίτου Σεξτίου Ἀφρικανοῦ. Illa verba, τοῦ αὐτοκράτορος γενομένου, ita accipienda, *archonte Adriano, qui postea imperator factus est. qui postea imperavit.* cui vero de his rebus melius tutiusve credi possit quam Phlegonti Hadriani liberto? Præterea non dicit Spartianus hoc loco Hadrianum eo tempore quo pro Agonotheta resedit in ludis Liberalium, archonta fuisse. quod tamen non omisisset ut opinor. præsertim

[1] illud observatum ferunt, quòd quum in sacris multi cultros haberent, cum Adriano nullus armatus ingressus est. Pòst in Siciliam navigavit, [2] in qua Ætnam montem conscendit, [3] ut solis ortum videret [4] arcus specie, ut dicitur, varium. Inde Romam venit, atque ex ea in Africam transiit, ac [5] multum beneficiorum provinciis Africanis attribuit. [6] Nec quisquam ferè principum tantum terrarum tam

tim cum paulo post scribat, eum jam imperatorem magistratum illum archontis apud Athenienses cepisse. Dio ipse qui ἀρχὴν ἄρξας dixit, non intellexit eo ipso anno archonta fuisse, quo ludos Liberalium edidit, sed plane ex archonte tunc fuisse & olim magistratum illum gessisse significat. nam τὴν μεγίστην παρ᾽ αὐτοῖς ἀρχὴν ἄρξας, ita vertendum: *cum maximum apud eos magistratum gessisset.* sic Γύγης ὁ τυραννεύσας, *cum Gyges regnum adeptus esset*, apud Herodotum. ἀρχὴν ἄρξας igitur sic accipiendum, ut ἀγορανομήσας, γυμνασιαρχήσας, & similia in veteribus inscriptionibus. quorum omnium significatio, non ad magistratum vel honorem quo quis in præsenti fungitur, referenda est, sed quo olim functus est. ita hoc loco apud Dionem dicitur Hadrianus magnifice τὰ Διονύσια celebrasse jure magistratus, quem olim maximum apud Athenienses gesserat, id est archontis. cum enim in Orientem profectus per Athenas iter fecisset, & in astu aliquantum moratus esset, & in id tempus incidissent Liberalia, iis jure suo tanquam vetus archon præsidere voluit, & hoc munus illius anni archonti præripuit. *Salmas.*

1. *Illud observatum ferunt.*] Metu videlicet insidiarum, ut antè diximus. Quòd autem fuerit moris ut ituri ad rem divinam faciendam, cultros assumerent, vel proverbium declarat, ἡ αἶξ τὴν μάχαιραν. *Casaub.*

2. *In qua montem.*] Regius, *inque montem.* Idem.

In quâ Ætnam montem conscendit.] Sic ambo Pall. *Grut.*

3. *Ut solis ortum videret.*] Altitudinem montis Ætnæ & mediocriter docti norunt. Est autem evidentissima ratio cur è cacumine præcelsorum montium, ortus solis & aliorum siderum citiùs videantur. *Casaub.*

4. *Arcus specie varium.*] *Arcum* intellige cœlestem. Pro qualitate, densitate aut raritate nubium quæ inter spectantis oculum intercedunt, & solem cùm jam supra horizontem incipit ascendere, varii parent colores. diversimodè enim oculis nostris illuditur. *Idem.*

5. *Multum beneficiorum provinciis Africanis attribuit.*] Testes nummi in eam rem cusi: ut, RESTITVTORI. AFRICAE. & in alio, ADVENTVI. AVG. MAVRETANIAE. S. C. *Idem.*

6. *Nec quisquam ferè principum tantum terrarum tam celeriter peragravit.*] Propterea ceu alter Hercules vulgò habitus hic imperator: qui orbem Romanum assiduè peragraret simul, & beneficiis suis adjuvaret. Nummum vidimus apud amplissimum Præsidem Thuanum, ΑΥΤ. Κ. ΑΔΡΙΑΝΟϹ. ϹΕΒΑϹΤΟϹ. ΗΡΑΚΛΗϹ. ΡΩΜΑΙΟϹ. spectatur ibi in ornamentis Herculeis novus hic HERCVLES ROMANVS. Ipse enim Hadrianus Augustus dictus est HERCVLES SERVATOR; sive AVERRVNCVS: quòd provincias circumiens, procuratores & præsides, (genus hominum quovis monstro sæpe tetrius) pro factis supplicio afficeret quàm severissimè. *Idem.*

Nec quisquam fere principum tantum terrarum tam celeriter peragravit.] Omnino scribendum puto: *Nec quisquam*

tam celeriter peragravit. Denique quum post Africam Romam rediisset, [1] statim ad orientem profectus per Athenas iter fecit, atque opera quæ apud Athenienses cœperat, dedicavit: [2] ut Jovis Olympii ædem & aram sibi: eodemque modo per Asiam iter faciens, [3] templa sui nominis consecravit. [4] Deinde * à Cappadocibus servitia castris profutura

quàm fere principum tantum tam celeriter peragravit. tantum peragravit, id est, τοσοῦτον περιενόστησεν. *tantum terrarum obivit.* Glossæ: *Peragrat*, περινοστεῖ, περιέρχεται. *Salmas.*

1. *Statim ad Orientem profectus per Athenas iter fecit.*] Hujus profectionis Eusebius meminit in Chronico, sexto Hadriani anno. *Casaub.*

2. *Ut Jovis Olympii ædem & aram sibi.*] Dio: Τό, τε Ὀλυμπιῖε τὸ ἐν ταῖς Ἀθήναις ἐν ᾧ καὶ αὐτὸς ἵδρυται ἐξεποίησε. de hoc templo adi ad Strabonem & Pausaniam. ex hoc disces, totum illud fanum non minùs ad Hadriani honorem pertinuisse, quàm Jovis. fuit enim ibi exstructus qui dicebatur σηκὸς Πανελλήνιος, locus amplissimus, Hadriano consecratus: statuis repletus quas illi urbes Græciæ certatim posuerant. De Jovis Olympii æde notandum Dionis verbum, ἐξεποίησε, *perfecit*, quo significat auctor, non à fundamentis struxisse Hadrianum hanc ædem; sed ab aliis inchoatam consummasse ac dedicasse. quod verum est. *Idem.*

Ut Jovis Olympii, & aram sibi.] Ædem Jovis Olympii Dio vocat Ὀλύμπιον: τότε Ὀλύμπιον τὸ ἐν ταῖς Ἀθήναις ἐν ᾧ καὶ αὐτὸς ἵδρυται ἐξεποίησε. perperam vir magnus Ὀλυμπιῖε legit in illo Dionis loco. nam Ὀλύμπιον pro Ὀλυμπιεῖον est Jovis Olympii templum. sic Ἴσιον pro Ἰσιεῖον, &c. *Salmas.*

3. *Templa sui nominis consecravit.*] Hæc Græci Ἀδριάνεια vocabant: ut Epiphanius contra Ebionæos, & alii. nam apud eundem Epiphanium in Ario malè Ἀνδριανὸν scriptum. Ibi narrat Epiphanius Hadriani templum quod Alexandriæ fuerat ejus honori consecratum, versum postea fuisse in gymnasium, vel prætorium Licinnianum: tandem verò à Constantino imperatore ædem sacram ibi positam, & de nomine Gregorii Meletiani appellatam. Ita paullatim à Christianis imperatoribus in pios usus conversa omnia istius παρεγγράπτε cœlitis templa. diu tamen eorum memoria duravit & nomen. *Casaub.*

4. *Deinde à Cappadocibus servitia castris profutura suscepit.*] Servitia ista castris profutura, quæ à Cappadocibus suscepisse dicitur Hadrianus, non de castrensibus ministris qui in aula militabant accipienda sunt. in regia familia erant, & *castrenses ministri*; vel *castrensiani*, sub posterioribus imperatoribus, qui erant in officio *comitis & castrensis sacri Palatii.* Scio imperatoris comitatum στρατόπεδον appellari, & castrenses, ministros aulicos. non propterea tamen castra heic acceperim *aulam principis.* nam Latini *castra* non dixerunt de imperatorio comitatu. Servorum autem in castris Romanis magna multitudo: calonum, inquam, lixarumque. sed de calonibus heic accipiendum. hi per incuriam disciplinæ magno numero in castra semper inducti, qui munus facerent, vallum portarent, fossam ducerent. Prioribus sane temporibus & stante adhuc disciplina rari in castris servi, nec nisi digniorum, ducum tribunorumque: postea vero labantibus moribus plures pene servi quam milites, ita ut ne gregarius quidem ullus sine servo. At sub imperatoribus passim suus

futura suscepit. [1] Toparchas & reges [2] ad amicitiam invitavit, [3] invitato etiam [4] Cosdroe rege Parthorum, remissaque illi filia quam Trajanus ceperat, [5] ac promissa sella quæ itidem capta fuerat. Quumque ad eum quidam reges venissent, [6] ita cum his egit [7] ut eos pœniteret qui venire noluerunt, [8] causa speciatim Pharasmanis, qui ejus invitationem

suus cuique gregario servus. calones hi veteribus dicti. recentioribus *Galiarii*, servi militum proprie sic dicti quod galeam portarent. Propertius:

Et fesso galea qui tibi portet aquam.

Salmas.

* *A Cappadocibus servitia castris profutura.*] Olim pars magna servorum Cappadoces erant: de quorum illiberali ingenio multa passim Græci. apud Romanos verò Cappadox & mancipium, sæpe idem. *Casaub.*

1. *Toparchas & reges.*] Regius, *Tetrarchas.* non multùm interest utro legamus modo. *Idem.*

2. *Ad amicitiam invitavit.*] Regius, *ad amicitias.* Scrib. *ad amicitiam suam.* nam *amicitias* numero multitudinis hîc quidem duriusculum. *Idem.*

3. *Invitato etiam Cosdroe rege Parthorum.*] Pall. duo, *Osdroe.* Grut.

4. *Cosdroe rege Parthorum.*] Aurelius Victor in Trajano Persarum regem hunc appellat: parum accuratè & ad tempora sua oculos referens, non Trajani. Fuêre eo nomine plures & Parthorum & mox Persarum reges. Scribitur autem variè: & cum litera *d Cosdroes*, ut hîc & apud Victorem atque alibi: & *Cosroas* sine *d*, ut in Martyrologiis aliquoties, & in aliis locis. *Casaub.*

Cosdroe rege Parthorum.] Palatinus: *Osdroe.* quod idem est. Græci autem frequentius Ὀσρόην & Χοσρόην pronuntiant. Latini vero scriptores; *Osdroen*, & *Cosdroen* inserto *d.* *Salmas.*

5. *Ac promissa sella quæ itidem capta fuerat.*] Hæc sella aurea est cui insidebant Parthorum reges, & mox Persarum, cùm se præberent spectandos hominibus. Multa in historiis de hac sella non semel apud Romanos captiva. *Casaubonus.*

6. *Ita cum his egit.*] Paullò pòst, *Regibus multis plurimum detulit: à plerisque verò etiam pacem redemit.* Idem.

7. *Ut eos pœniteret qui venire noluerunt.*] Ibidem, *à nonnullis* regibus *contemtus est.* Idem.

8. *Caussa speciatim Pharasmanis.*] Dio, Ἕτερος δὲ πόλεμος ἐξ Ἀλανῶν, εἰσὶ δὲ Μασσαγέται, ἐκινήθη ὑπὸ Φαρασμάνου. An de isto rege Alanorum Spartiani verba hæc capienda? an potiùs de alio ejusdem nominis Iberorum rege? In Excerptis Legationum è Dione lego, Pharasmanem Iberorum regem Romam cum uxore venisse, & ab Hadriano liberaliter fuisse acceptum. narrat historiam Spartianus quoque in sequentibus: sed parum dilucidè. Jam olim Iberiæ reges ita appellatos invenio. Tacitus Annalium XII. *Idem.*

Causa speciatim Pharasmanis.] Verba Spartiani: *Quumque ad eum quidam reges venissent, ita cum iis egit, ut eos pœniteret qui venire noluerunt, causa speciatim Pharasmanis qui ejus invitationem superbe neglexit.* Sensus hic esse videtur: cum Hadrianus comiter & benigne tractasset regulos quosdam qui ad se venissent, pœnituisse reliquos qui venire noluerunt, speciatim Pharasmanem, qui ejus invitationem superbe neglexerat. delenda igitur vox *causa,* & legendum: *Ita cum eis egit, ut eos pœniteret qui venire noluerunt, speciatim Pharasmanem qui ejus invitationem superbe neglexit.* Nisi si quis retinendam potius censet illa mente, ut nempe Hadrianus ita se humane gesserit cum regibus qui ad se vene-

nem superbè neglexerit. Et circumiens quidem provincias, [1] procuratores & præsides pro factis supplicio affecit, ita severè [2] ut accusatores per se crederetur immittere. [3] Antiochenses inter hæc ita odio habuit ut Syriam à Phœnice separare voluerit, ne tot civitatum metropolis Antiochia diceretur. [4] Moverunt ea tempestate & Judæi bellum, [5] quòd vetabantur mutilare genitalia. [6] Sed * in monte Cas- 14

venerunt, eam maxime ob causam, ut reliquos pœniteret qui venire noluerunt, & speciatim Pharasmanem, qui invitanti ut ad se veniret Hadriano, superbe responderat. Hic autem Pharasmanes rex fuit Iberorum. *Salmas.*

1. *Procuratores & præsides pro factis supplicio affecit.*] Cave heic appellationem præsidis ad proconsules & proprætores etiam extendas. præses quidem generale nomen de provinciæ administratore. proprie tamen sic dicti, qui minores provincias quæ à solis procuratoribus regebantur, administrabant. itaque in illis provinciis procurator, & præses idem. quinimmo utraque appellatione gaudebant, procuratoris & præsidis. Hinc in veteribus inscriptionibus, *Procurator & præses Alpium. procurator & præses provinciarum per Orientem.* sic Græcis ἄρχοντες καὶ ἐπίτροποι. At qui in provinciis proconsularibus procuratores erant Cæsaris, hi non præsides sed procuratores tantum dicebantur, qui rem fisci curabant, & nullam nisi in fiscalibus causis jurisdictionem habebant. tam de his procuratoribus quam de illis qui præsidum nomine provinciis præerant capiendus hic locus. *Idem.*

2. *Ut accusatores per se crederetur immittere.*] *Per se*, id est, ultro, non cujusquam rogatu, & ut loquuntur Jurisperiti, ex officio judicis. Paullò pòst, *quos ad militiam ipse per se vocabat.* id est, sine ullius suffragatoris commendatione. Propertius,

Litora nativos per se dent picta lapillos. Casaub.

Ut accusatores per se crederetur immittere.] Sic quoque ista expressit Palatinus integer. *Grut.*

3. *Antiochenses inter hæc ita odio habuit.*] Putamus, Hadrianum tristem, seriumque semper, & nimia sæpe notum severitate principem, offensum ingenio levi, procaci, & petulante populi luxu diffluentis. Accedit eorundem Antiochensium dicacitas: quo vitio sæpe principum odia in se excitarunt. Cùm igitur ita leves adeoque φιλοσκώμμονες essent Antiochenses, ut gratiam sui principis semper quàm dictum mallent perdere: censen' Hadrianum qui Antiochiæ erat, quando ille mimus inter ipsum & Plotinam agebatur, faceti illius populi dicteria potuisse effugere? *Casaub.*

4. *Moverunt ea tempestate & Judæi bellum.*] Imò verò motum Trajano imperante bellum à Judæis, & sub illo, & sub Hadriano variis temporibus ac locis sæpius recruduit: maximè autem XVIII. imperii Hadriani anno, ut ex vetustioribus scriptoribus narrat Eusebius libro IV. cap. VI. *Idem.*

5. *Quòd vetabantur mutilare genitalia.*] Etsi magnum discrimen est inter περιτέμνειν & ἐκτέμνειν, circumcidere & castrare; videntur tamen legibus Domitiani, Nervæ & Hadriani, quibus vetita ἐκτομὴ, id est marium eviratio, etiam circumcisioni fibula esse imposita. quod cùm impatientissimè Judæi ferrent, aut potiùs cùm non ferrent, à Pio tandem auxiliarem legem impetrarunt. *Idem.*

6. *Sed in monte Caßio cum videndi Solis, &c.*] *Caßio* legendum est, non *Cassia.* Dionysius in περιηγήσει semper Κάσιον vocat. Stephanus Κάσιον dictum

te Caſſio [1] quum videndi ſolis ortus gratia nocte aſcendiſſet, imbre orto, fulmen decidens hoſtiam & victimarium [2] ſacrificanti afflavit. [3] Peragrata Arabia [4] Peluſium venit, & [5] Pompeji tumulum magnificentiùs extruxit. [6] Antinoum ſuum dum per Nilum navigat, perdidit, quem muliebriter flevit: de quo varia fama eſt, [7] aliis eum devotum pro

ctum à Caſo inſula una ex Cycladibus colonia inde ducta ſcribit, vel à Caſo quodam Cleomachi filio. heic autem non de Caſio Ægypti, ſed de Caſio Antiochiæ propinquo intelligendum, cujus tantam altitudinem eſſe tradunt auctores, ut ſolis ortus inde videatur quarta fere noctis vigilia. Solinus: *Talis è Caſio ſpecula eſt ut lucem prius videas quam auſpicetur dies.* Salmaſ.

Sed in monte Caſio.] Neſcio quorſum iſtud *ſed* hoc loco poſitum. nullo modo enim cohæret cum præcedentibus. *Idem.*

Sed in monte Caſſio, &c.] Pal. idem, *Caſio.* Grut.

* *In monte Caſſio.*] Caſius vel Caſſius mons duplex; alter ad Peluſium in ipſo Ægypti aditu: quò acceſſiſſe Hadrianum, præter Dionem, & refert Spartianus mox, & Appianus Alexandrinus. Alter Caſius ad Antiochiam fuit. nam ita multi illum præaltum montem nominant, qui ei urbi imminet. Dion in Trajano Coraſium: *ἐσείσθη καὶ αὐτὸ τὸ* Κοράσιον, ſed legendum ibi, *αὐτὸ τὸ ὄρος* Κάσιον, vel unica dictione Ὀροκάσιον. nam in ſecunda Perſicorum Procopii Orocaſias nominatur mons quidam ad Antiochiam. de hoc igitur Caſio loquitur Spart. non de illo altero. *Caſaub.*

1. *Cùm videndi ſolis ortus gratia nocte aſcendiſſet.*] Plinius, *Caſii montis excelſa altitudo, quarta vigilia orientem per tenebras ſolem aſpicit.* Idem.

2. *Sacrificanti afflavit.*] Jovem Caſium etiam ibi fuiſſe cultum conſtat. *Idem.*

3. *Peragrata Arabia Peluſium venit.*] Vult Hadrianum ex Arabia tranſiſſe in Ægyptum. Dio ait recta è Judæa. *Διὰ τῆς Ἰουδαίας μετὰ ταῦτα εἰς Αἴγυπτον περαιῶν. Idem.*

4. *Peluſium venit, & Pompeii tumulum, &c.*] Tumulus Pompeii in Caſio monte fuit, quod Κάσιον πρὸς τῷ Αἰγύπτῳ, & Κάσιον πρὸς τῷ Πηλουσίῳ vocat Strabo ad differentiam alterius Caſii, qui in Seleucia prope Antiochiam, de quo in ſuperiori animadverſione diximus. In illo monte Trajanus cum ad bellum Parthicum proficiſceretur, ſpolia quæ de Getis ceperat, Jovi Caſio appendit; crateres nempe argenteos & poculum deauratum ex uri ſylveſtris cornu. *Salmaſ.*

5. *Pompeii tumulum magnificentiùs exſtruxit.*] Dio, *Καὶ τὸ μνῆμα αὐτοῦ διεφθαρμένον ἀνῳκοδόμησεν. Caſaub.*

6. *Antinoum ſuum dum per Nilum navigat.*] Auctorem ſequitur ipſum Hadrianum, qui ita in literas retulerat. Dio, *Εἴτ' οὖν εἰς τὸν Νεῖλον ἐμπεσών, ὡς Ἀδριανὸς γράφει. Idem.*

7. *Aliis eum devotum pro Hadriano aſſerentibus.*] Obſervabamus ad quartum Suetonii, veterum perſuaſionem hanc fuiſſe, poſſe alicujus produci fata, ſi ejus vicem ſubiret alter, velut hoſtia quædam ſuccidanea. Multa hujus ſuperſtitionis, falſiſſimæ quidem, ſed ex vero manantis, exempla non in Græcorum & Romanorum ſolùm hiſtoriis; ſed & multarum aliarum gentium Barbararum: vel vide quæ de inſulis Canariarum inſularum narrat Aloyſius Cadamuſtus capite octavo. Neque tantùm pro capitibus principum hujuſmodi permutatio fieri ſolita: verùm etiam pro quovis aliorum. Ariſtides Hadriani ferme

pro Hadriano asserentibus,[1] aliis quod & forma ejus ostentat & nimia voluptas Adriani. [2] & Græci quidem volente Adriano

ferme æqualis, in Sacrarum quinta narrat, se, cùm periculose ægrotaret, oraculo monitum, Ὅτι ἡ Φιλȣμένη ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς, καὶ σῶμα ἀντὶ σώματος ἀντέδωκε, τὰ αὐτῆς ἀντὶ τῶν ἐμῶν. Moritur ergo Philumene, convalescit Aristides. Erat hæc filia Callitychæ nutricis quondam Aristidis, vel collactaneæ: Oportebat autem, ut qui pro alio moriebatur, ultro mortem oppeteret: quod & in victimis aræ admovendis scimus servatum. Aurelius Victor, de Hadriano & Antinoo verba faciens: *Quæ quidem alii pia volunt religiosaque: quippe Hadriano cupiente fatum producere, cùm voluntarium ad vicem magi poposcissent, cunctis retractantibus, Antinoum objecisse se referunt.* Ferè tamen quicunque ex antiquis scriptoribus Hadriani famæ voluerunt consultum, sacrificium istud humanum studio dissimularunt. Quare etiam Athenagoras in Apologetico ad Marcum imperatorem, Antinoi consecrationem humanitati Hadriani adscribit, non amori fœdo. Ἀντίνȣς, inquit, φιλανθρωπίᾳ τῶν ὑμετέρων προγόνων πρὸς τὺς ὑπηκόȣς ἔτυχε νομίζεσθαι θεός. *Idem.*

Aliis cum devotum pro Hadriano asserentibus.] Qui pro alio devovebantur, & alieni fati vicarii, sua sponte mortem obibant, Græcis ἀντίψυχοι dicti quod animam pro anima redderent. ut de Alcestide narrant Græci. Dio vel Xiphilinus ἱερȣργηθέντα quidem Antinoum scribit, sed non in eam rem, ut Adriani fata proferrentur, siquidem ejus verba recte interpretamur, quæ perperam accepta viris doctis putamus. nam, nisi fallor, sentit Dio Antinoum ab Hadriano ad hoc immolatum, ut extispicio puerilis victimæ futura exploraret. nam quæ de Adriani curiositate heic scribit circa divinationes & vaticinationes, magicasque artes, ad illum morem cædendarum humanarum hostiarum, ut extispiciis futura panderentur, spectat, quem morem curiositatum Hadriani sedulus imitator Julianus usurpasse dicitur. Lampridius de Heliogabalo: *Cædit & humanas hostias lectis ad hoc pueris nobilibus & decoris per omnem Italiam patrimis & matrimis, credo ut major esset utrique parenti dolor. omne denique magorum genus aderat illi, &c.* Ubi vides pueros etiam decoros ad hanc rem quæri solitos. Antinous autem adeo decorus ut & formæ gratia Hadriano amaretur ejusque delicium esset. non dubium igitur in alia fuisse sententia Dionem ac Spartianum de hac Antinoi morte sive immolatione, vel causa immolationis. *Salmas.*

1. *Aliis, quod & forma ejus ostentat, & nimia voluptas Hadriani.*] Honestè reticet rem turpem & ne nominandam quidem. ita enim suppleri debet: aliis asserentibus eum fuisse delicias Hadriani, quod & forma ejus ostentat, & Hadriani nimia voluptas. hoc est παιδομανία. *id voluptas* significat hoc loco, ut mox, *in voluptatibus nimius.* Est autem firmissimum quo utitur argumentum, à forma Antinoi: quam didicerat Spartianus ex illius statuis, & veteribus nummis. *Casaub.*

2. *Et Græci quidem volente Hadriano eum consecraverunt.*] Respicit ad profusas Græculorum adulationes, quibus Hadriani luctum minuere conati sunt, cùm illi Alexandriæ Antinoum suum muliebriter defleret. Habes inlustre exemplum in decimoquinto Athenæi, de Pancrate. Ait, *volente Hadriano*, quasi consecrationis hujus non fuisset Hadrianus auctor, sed Græci homines: quod & Athenagoras iis verbis quæ modò attulimus, videtur significare. Illi igitur non solùm inter heroas & minorum gentium deos Antinoum retulerunt: sed & stationem in cœlis certam eidem assignarunt, novum sidus ANTINOUM inter cœlestes imagines

Adriano eum consecraverunt, * oracula † per eum dari asse-

commenti. Ejus posituram in siderum ἀστροθεσίαις & descriptionibus astrologorum invenies. Quidam in orbe Lunæ cum Endymione collocarunt. Ejus consecrationis cùm alia extant hodieque monumenta, tum istud Romæ egregium.

ΑΝΤΙΝΟΩ
CΥΝΘΡΟΝΩ ΤΩΝ
ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩ ΘΕΩΝ
Μ. ΟΥΛΠΙΟC ΑΠΟΛΛΩΝΙΟC
ΠΡΟΦΗΤΗC.

Qui lapidem hunc honori Antinoi dedicavit, Hadriani libertus fuit, aut alicujus è Trajani cognatis. Erat autem προφήτης, id est, sacerdos Antinoi. sed quoniam vulgò creditum est hoc sacerdotio præditis vim divinandi inesse; ideo non ἱερέα se aut sacerdotem vel flaminem nominat, verùm Prophetam. Quòd autem hîc nominatur Antinous σύνθρονος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ θεῶν, deorum Ægypti consessor & consors, illud significat: urbem de hujus nomine Antinoum sive Antinoopolin in Thebaide jussu Hadriani appellatam, non à fundamentis fuisse novam factam; sed ejus gratia instauratam, & quasi denuo conditam: cùm esset antè is locus alii numini consecratus. BESAM deum illum, & urbem quoque priores vocabant: quam appellationem diu etiam postea retinuerunt Ægyptii, altera Græcis relicta. Propterea fuêre qui de duobus unum nomen componerent, & oppidum istud BESSANTINOUM appellarent. *Idem.*

Et Græci quidem volente, &c.] Tertulliani locus de hac Antinoi consecratione excutiendus. is ita se habet in vulgatis codicibus Apologetici c. XIII. *Cum Simonem magum statua & inscriptione sancti Dei inauguratis, quum de pædagogiis aulicis nescio quem cinædum deum facitis.* legendum, *Synodi Deum facitis.* id est in Synodum & collegium Deorum cooptatis. sic *collegium Deorum* in veteri inscriptione: JOVI. OPTIMO. MAXIMO. CAELESTINO. FONTEIVS. ET. MINERVAE. ET. COLLEGIO. SANCTISSIMO. *Deorum*, scilicet. sic in alia inscriptione, *Deorum consilium* dicitur: item *consessus Deorum* in alio marmore. & *Synodus Xystica* sæpe occurrit in veteribus monumentis. qui autem de hominibus in Deorum numerum referebantur: hi πάρεδροι deorum fieri dicebantur, & σύνθρονοι, quasi adsessores & eadem sede præditi cum ceteris Diis. Hoc est quod ait Tertullianus, Synhodi deorum fieri, & collegio eorum adscribi. Virgilius ad Augustum:

Tuque adeo quem mox quæ sint habitura deorum
Concilia, incertum est. ——

Synhodus Deorum apud Græcos erat ex duodecim Diis, quos magnos appellabant. in quorum numerum qui ex hominibus referebantur, hi πάρεδροι τῶν μεγάλων θεῶν dicebantur. Hesychius: πάρεδρος, παρακαθήμενος, παραμένων, σύνθρονος. Sciendum vero est unicuique Deorum suos attributos παρέδρους. Jovi τοὺς δώδεκα θεοὺς, sex mares, sex fœminas, quos propterea Consentes appellabant, id est, συνέδρους, Matri deûm idæos Dactylos. Consentes veteribus Latinis dicti qui Jovis consiliarii & assessores esse existimabantur. *consentium* igitur *deorum*, & consessus, & *concilium*, & *collegium*, & *Synodus*, ut in illo Tertulliani loco, sunt συνώνυμα. Hujuscemodi autem deorum παρέδρους qui de hominibus in deorum concilium & collegium adlegebantur, Latini veteres appellarunt *novemsiles* vel *novemsides* secundum quorumdam opinionem, quod eadem sede præditi essent. *Quos Græci συνέδρους, à novem ac sidendo, id est eadem sede præditi.* quod novem in eadem sede, hoc est, in eodem templo collocati essent. putavi tamen aliquando deum Synodi dici Antinoum, qui pro deo coleretur à Synodo Xystica. sic enim argumentabar: eum ephebum à Græcis in gra-

tiam

asserentes: quæ Adrianus ipse composuisse jactatur.

[1] Fuit

tiam & solatium Hadriani consecratum; statuas ejus in Gymnasiis Græcorum positas cum Herculis, Mercurii, Minervæ, & aliorum deorum qui in Gymnasiis ponebantur, simulacris. Agonem in ejus honorem institutum Gymnicum, ab ejus nomine *Ἀντινόειον* dictum. cum igitur illi de more sacra facerent Xystici qui in eo agone certabant, putabam Synodi deum propterea eum appellari à Tertulliano. nam Synodi illæ Xysticorum sua sacra habebant, & pontifices suos, ut & alia omnia collegia. Sed *Deorum Synhodi fieri*, dicitur Tertulliano qui in Synodum & Concilium deorum cooptatur. *Salmas.*

* *Oracula per eum dari asserentes.*] Idem Græci de Hephæstione narrabant quem Alexander divum fecerat, somnia per illum immitti, curationes fieri, & oracula reddi asserentes. De paredris supra diximus, ita scilicet appellari solitos, qui beneficio principis alicujus, aut propriæ virtutis merito, numinis dignitatem erant adepti, & in consortium Deorum recepti. nil erat esse Deum nisi Dei quoque officio fungerentur. itaque novitii illi & adscriptitii Dii, ut aliqua divinitatis auctoritate censerentur, somniis & oraculis responsa dare, & curationes facere credebantur. quod in Æsculapio, Amphiarao, Trophonio, aliisque stulta credidit antiquitas. idem de Hephæstione finxerunt, qui Alexandro adulabantur; & de Antinoo qui Hadriano. *παρέδρȣς* ejusmodi Deos appellitabant. Hinc & *πάρεδροι δαίμονες* dicti quos ad futura prænoscenda magi evocabant. tres igitur ibi *μαντικῶν* spirituum gradus ponuntur à Fulgentio. Dynameri, hoc est, *Δυναμηροὶ*, potentes & magni Dii vel spiritus, quorum in oraculis reddendis, & somniis mittendis semper certior fides & effectus major. Hos Græci *Θεȣ̀ς δυνατȣ̀ς* vocarunt. hinc qui apud Samothraciam colebantur *Θεοὶ δυνατοί*. *δυνατȣ̀ς* autem & *δυναμηρȣ̀ς* idem. Dynameros etiam apud Dardanum liceat interpretari, quos simpliciter *Θεȣ̀ς* appellabant. qui distinguebantur in superos, inferos & medioxumos. De Paredris jam diximus, & quare sic dicti jam dedimus rationem, eos nimirum qui ex hominum numero inter Deos relati, & alicui Deo adsessores & ministri attributi. Sequitur de catabolicis quos eosdem cum infernalibus videtur facere Fulgentius. Sed unde nomen his catabolicis? an *ἀπὸ τ̃ καταβολῆς*, quæ vox sacrificium vel victimam significat? quod scilicet sacrificiis & victimis elicerentur. Hesychius: *καταβολὴ, θυσία, τελετή*. Græci *καταβάλλειν ἱερεῖον*, mactare hostiam dicunt. Hinc *καταβόλοι* victimarii, vel confectores victimarum. & *καταβολὴ*, victima. sed Catabolici dicti illi dæmones ac spiritus quod dejicerent & adfligerent, prosternerentque, quos numine suo implebant, *ἀπὸ τȣ̃ καταβάλλειν*, vel *ἀπὸ τ̃ καταβολῆς*, quæ accessionem & adflationem cum impetu significat, quod derepente irruerent scilicet, & vates suos corriperent, spirituque fatidico implerent. nam *καταβολὴ, ἐπίπνοιαν θεȣ̃ καὶ κάθοδον* significat, ut ex Polluce videre est. *Idem.*

† *Per eum oracula dari asserentes.*] Hinc & prophetas habuit. in veteri inscriptione Ulpius Apollonius quidam propheta Antinoi memoratur. D. Hieronymus in Hegesippo: *Tumulos mortuis templaque fecerunt, sicut usque hodie videmus. è quibus est & Antinous servus Hadriani Cæsaris, cujus & Gymnicus agon exercetur Antinoius, civitatem ex ejus nomine condidit, & statuit prophetas in templo.* Agon ille Gymnicus in honorem Antinoi institutus celebrabatur, ut ex illis verbis constat, apud Antinoopolim Ægypti urbem. Licet autem in multis Græciæ urbibus templa, & sacerdotes habuerit Antinous, præcipue tamen eum coluisse videntur

[1] Fuit enim poëmatum & literarum omnium ſtudioſiſſimus,[2] arithmeticæ, geometriæ,[3] picturæ peritiſſimus. Jam pſallendi & cantandi ſcientiam præ ſe ferebat: in voluptatibus nimius. [4] Nam & de ſuis dilectis [5] multa verſibus compoſuit, [6] amatoria carmina ſcripſit. Idem armorum peri-

Ægyptii in ea urbe quæ ab ipſo nomen accepit. nam ibi ſepultus eſt. ibi oracula per eum reddi credebantur. ibi & prophetas habuit. *Idem.*

1. *Fuit enim poëmatum & litterarum omnium ſtudioſiſſimus.*] Servat uterque Pall. *& litterarum nimium ſtudioſiſſimus*, & videri queat auctoris genuinum. *Grut.*

2. *Arithmeticæ, geometriæ, picturæ per.*] Victor junior, qui ferè Spartianum ſequitur cùm alibi, tum etiam hîc, pro *arithmetica* tribuit Hadriano *medendi ſcientiam.* an ille aliter hîc legit? *Caſaubonus.*

Arithmeticæ, geometriæ, picturæ peritiſſimus.] Agnoſcunt & hanc lectionem ambo Pall. *Grut.*

3. *Picturæ peritiſſimus.*] Dio addit plaſticæ peritiam. ἔπλασσε καὶ ἔγραφε. Fortaſſe Hadrianus Senecam imitatus, qui Ἀποκολοκύνθωσιν ſcripſit, aliquod ſimilis & argumenti & tituli ſcriptum compoſuerat: quod non abhorret ab illius ingenio. eò alludens Apollodorus dixerit, Ἄπελθε καὶ τὰς κολοκύνθας γράφε. *Caſaub.*

Picturæ peritiſſimus.] Dubitat Caſaubonus ad hunc locum, an huc referri debeat hiſtoria quæ apud Dionem legitur. Apollodorus architectus, cum Trajanum imperatorem ſecum de operibus publicis aliquid agentem atque tractantem diligenter attenderet, interpellantem Hadrianum & intempeſtive obloquentem hoc dicto amolitus eſt, ἄπελθε καὶ τὰς κολοκύνθας γράφε. τούτων γὰρ οὐδὲν ἐπίστασαι. Hæret, inquam, vir doctiſſimus, propter ambiguitatem verbi γράφειν, quod *pingere* & *ſcribere* ſignificat. Ego vero quin de pictura capiendum ſit, nullus dubito. τὰς κολοκύνθας γράφειν pro περὶ τῶν κολοκυνθῶν γράφειν, de cucurbitis ſcribere, Græcum non eſt. at κολοκύνθας γράφειν, *cucurbitas in tabula pingere*, recte, & ſolito Græcorum loquendi more dicitur. γράμματα autem non minus de opere picto quam de ſcripto uſurpatur. γράμματα igitur heic vocat Dio tabellam in qua cucurbitæ pictæ fuerant ab Hadriano, qui ut videtur de belle pictis à ſe cucurbitis gloriabatur. *Salmaſ.*

4. *Nam & de ſuis dilectis.*] Περὶ τῶν ἐρωμένων αὐτοῦ. ſed malim *delicatis* ſcribi, aut *deliciis.* Caſaub.

Nam & de ſuis dilectis.] Sueton. *Sed ex dilectis unum Maſgabam nomine, quaſi conditorem inſulæ* κτίστην *vocare conſueverat. dilectus* eſt ἀγαπητὸς, ἐρώμενος. Totus autem hic locus ita diſtinguendus: *Jam pſallendi & cantandi ſcientiam præ ſe ferebat. in voluptatibus nimius, nam & de ſuis dilectis multa verſibus compoſuit. amatoria carmina ſcripſit.* Putem tamen hæc verba, *amatoria carmina ſcripſit*, ex gloſſa eſſe illius qui illa interpretari voluerit, *de ſuis dilectis multa verſibus compoſuit.* nam qui de dilectis ſuis verſus componit, utique is & amatoria carmina ſcribit. *Salmaſ.*

Nam & de ſuis dilectis multa verſibus compoſuit; amatoria carmina ſcripſit.] Cur & ego illa, *amatoria carmina ſcripſit*, inducenda cenſeam, inducor ab Excerptis Palatinis. in iis enim loco horum verborum omnium tantum viſitur; *Amatoria carmina verſibus compoſuit.* Grut.

5. *Multa verſibus compoſuit.*] Apulejus in Apologetico, *Ipſius etiam Divi Hadriani multa id genus* amatoria *legere me memini.* Caſaub.

6. *Amatoria carmina ſcripſit.*] Retinent antiqui etiam iſta verba. Ego inducenda

peritissimus, & rei militaris scientissimus, [1] gladiatoria quoque arma tractavit. [2] Idem severus, lætus: comis, gravis: [3] lascivus, cunctator: tenax, liberalis: simulator, sævus, clemens, & semper in omnibus varius. [4] Amicos ditavit, & quidem non petentes, [5] quum petentibus nihil negaret. Idem tamen facilè de amicis quicquid insusurrabatur, audivit. atque ideo propè cunctos vel amicissimos, vel eos quos summis honoribus evexit, [6] postea [7] ut hostium loco habuit, [8] ut Tatianum & Nepotem, & Septicium Clarum. Nam Eudæmonem [9] priùs conscium imperii, ad egestatem

ducenda censebam. annon enim supervacuè bis dicitur idem? *Idem.*

1. *Gladiatoria quoque arma tractavit.*] Quod in hoc principe notatum ut curiositatis argumentum; idem in aliis minùs severis duriùs acceptum. *Idem.*

2. *Idem severus, lætus: com.*] Omnia hæc uno verbo Dio Cassius. ᾐτιῶντο αὐτοῦ τὸ πολύτροπον, *quod esset in omnibus varius*, ut expressit mox Spartianus. *Lætus* hìc & alibi in his libris, opponitur severo aut rigido. *Idem.*

3. *Lascivus, cunctator: tenax, liberalis: simulator, sævus, clemens.*] Pessime interpunctus hic locus. lege & distingue: *Idem severus, lætus: comis, gravis: lascivus, cunctator: tenax, liberalis simulator: sævus, clemens & semper in omnibus varius.* eleganter *liberalis simulatorem* vocat, qui liberalem ageret, & liberalis videri vellet. *Salmas.*

Lascivus, cunctator.] Cunctatorem lascivo opponit, ut severum læto; comem gravi, tenacem liberali, & clementem sævo. *Lascivum* Græci interpretantur προπετῆ. quæ vox petulantem & protervum significat, in libidinem voluptatemque effusum, quique facile moveatur & impellatur ad rem quamcunque ex qua voluptatem possit comparare. Hoc sensu *lascivus* contrarius est *cunctatori*, qui nihil perperam aut proterve facit. προπετεῖς *lascivos* Græci propriè vocant. *Idem.*

4. *Amicos ditavit, & quidem non petentes.*] Videtur ex Dione, οὐδὲ γὰρ ἀνέμενεν αἰτηθῆναι. *Casaub.*

Amicos ditavit, & quidem non petentes; cùm petentibus nihil non negaret.] Si respicit ad ea modò dicta: *tenax, liberalis*; lectio nihil habet vitii. & tamen, neque Palatinus noster integer, eam scripturam admittit. habet enim, *cùm petentibus nihil negaret.* quæ cur non displiceat, facit sequens membrum: *Idem tamen facilè de amicis, quidquid insusurrabatur, audivit.* Grut.

5. *Cùm petentibus nihil non negaret.*] In regio, *c. p. non negaret.* in aliis, *nihil neg.* quod fortasse verius. *Casaub.*

Cum petentibus nihil non negaret.] Qui amicos ditaret & quidem non petentes, mirum est eumdem, petentibus nihil non negasse. sed tollenda negatio, & legendum auctoribus libris; *cum petentibus nihil negaret.* confirmat Dio his verbis: Καὶ πολλοῖς πολλὰ καὶ δήμοις καὶ ἰδιώταις καὶ βουλευταῖς τε καὶ ἱππεῦσιν ἐχαρίζετο. οὐδὲ γὰρ ἀνέμενεν αἰτηθῆναι, ἀλλὰ πάνυ πάντα πρὸς τὴν ἑκάστου χρείαν ἐποίει. *Salmas.*

6. *Postea ut hostium loco habuit.*] Haud aliter Palatinus. *ut* notat *velut.* Gruterus.

7. *Ut hostium loco habuit.*] Scrib. *in host. l.* vel tolle τὸ *ut.* Casaub.

8. *Ut Tatianum & Nepotem, & Septicium Clarum.*] Habet & heic Pal. *Attianum.* Grut.

9. *Priùs conscium imperii.*] Hoc est,

ſtatem perduxit: [1] Polyænum & Marcellum ad mortem voluntariam coëgit. [2] Heliodorum famoſiſſimis literis laceſſivit. [3] Tatianum ut conſcium tyrannidis, & argui paſſus eſt & proſcribi. [4] Numilium Quadratum, [5] & Catilium Severum, & Turbonem graviter inſequutus eſt. Servianum ſororis virum nonageſimum jam annum agentem, ne ſibi

quicum Hadrianus adhuc privatus, & viam ad imperium affectans, ſolitus omnia conſilia communicare. Vel interpretare ex illis præcedentibus, *in contubernium imperatoriæ majeſtatis adſcivit*. de quibus antè. *Caſaub.*

1. *Polyænum & Marcellum, &c.*] Polyænus nomen non eſt Romanum, ſed purum Græcum. Palatinus & editio Mediolanenſis, *Polænum* habent. forte, *Pollienum*, vel *Pullienum* ſcribendum, vel etiam *Pollenium*. quæ omnia nomina ſunt Romana. Polyænus tamen retineri poteſt, cum Eudæmonem etiam heic habeamus. *Salmaſ.*

Polyænum & Marcellum.] Pal. *Polænum*. Grut.

2. *Heliodorum.*] Paullò pòſt inter philoſophos Hadriani familiares Heliodorus quidam nominatur. Dio hunc magis nobis aperit, qui eum fuiſſe Hadriano à cura epiſtolarum ſcribit. *Caſaubonus.*

Heliodorum famoſiſsimis litteris laceßivit.] Heliodorum hunc eſſe puto, cujus paulo poſt meminit, quemque in ſumma familiaritate habuiſſe dicitur Hadrianus. ſed philoſophum ibi appellat Hadrianus, & cum Epicteto conjungit: *In ſumma familiaritate Epictetum & Heliodorum Philoſophos habuit.* An & ille ipſe eſt, cujus mentio apud Dionem, quique huic imperatori ab epiſtolis fuit? at ne Rhetor quidem Dioni eſt, tantum abeſt ut Philoſophus dici mereatur. *Salmaſ.*

3. *Titianum ut conſcium t.*] Ille eſt, qui Tatianus antea dictus: de quo jam multa. *Caſaub.*

Titianum ut conſcium tyrannidis & proſcribi, &c.] Titianum hunc eumdem eſſe arbitrantur eruditi, cum eo qui Attianus in his libris frequenter appellatur, tutor quondam Hadriani, & ad ſummos honores ab eodem provectus. quod non mihi ſit veriſimile. nam ille in antiquis membranis & in veteri editione *Attianus* vocatur. heic vero Titianum conſtanter retinet editio vetus cum Palatino. ſed & cum paulo ſupra Attianum inter eos enumerarit, quos ſummis honoribus prius evexit Hadrianus, & poſtea hoſtium loco habuit, ibique ſimul cum Attiano & Nepotem & Septitium Clarum nominet, quos heic non repetit, nulla cauſa eſt cur Attianum repetat. Diverſus igitur omnino hic Titianus ab illo Attiano. fuerit igitur hic Titianus cujus hoc loco mentio, ille idem quem decimo anno Hadriani, conſulem factum faſti notant. *Salmaſ.*

Titianum, ut conſcium tyrannidis, & argui, &c.] Sic Pal. noſter. & verò cùm præceſſerit de Tatiano, non facilè *Titianum* mutarim in nomen alterum; immò mutari non poteſt, non debet. *Grut.*

4. *Numilium Quadratum.*] Regius, *Umidium*. Scribendum *Numidium Q.* ſatis notus iſte ex hiſtoria. *Caſaub.*

Numidium Quadratum.] Pal. & vet. ed. Umidium hunc vocant. recte hoc loco *Umidium Quadratum* libri veteres. *Umidios* & *Ummidios* exhibent lapides. *Salmaſ.*

5. *Et Catilium Severum.*] *Catalium* Pal. cum veteri editione. mendoſe, ut opinor: niſi ſi forte ſcribendum, *Catulium Severum*. Idem.

Et Catilium Severum.] Pal. *Catalium*. Grut.

1. *Ora-*

ſibi ſuperviveret, mori coëgit. Libertos denique & nonnullos milites inſequutus eſt. Et quamvis eſſet [1] oratione & [2] verſu promptiſſimus, & in omnibus artibus peritiſſimus, tamen [3] profeſſores omnium artium ſemper ut doctior riſit, contempſit, obtrivit. [4] Cum his ipſis profeſſoribus & philoſophis, libris vel carminibus invicem editis, ſæpe certavit. [5] Et Favorinus quidem, [6] quum verbum ejus quoddam ab Adriano reprehenſum eſſet, atque ille ceſſiſſet, arguentibus amicis quòd malè cederet Adriano, de verbo quod idonei autores uſurpaſſent, riſum jucundiſſimum movit. Ait enim, *Non rectè ſuadetis, familiares, qui non*

1. *Oratione & verſu promptiſſimus.*] Sic etiam Palat. noſter. *Idem.*

2. *Verſu promptiſſimus.*] Regius, *verſu potentiſſimus.* altera lectio recta. Suetonius in Tito, *Latinæ Græcæque linguæ promptus ac facilis.* Ubi malim, *Latina Græcaque lingua p.* Caſaub.

3. *Profeſſores omnium artium, ut doctior, riſit, contemſit, obtrivit.*] Hadrianus, ait Dio, cùm vellet etiam in minimis primas tenere, τῶν ἔν τινι προεχόντων πολλοὺς μὲν καθεῖλε, πολλοὺς δὲ καὶ ἀπώλεσε. Ammianus libro xxx. in elogio Valentiniani, *Oderat eruditos, & opulentos & nobiles: & fortibus detrahebat, ut ſolus videretur bonis artibus eminere. quo vitio exarſiſſe principem legimus Hadrianum.* Sed ut vario fuit Hadrianus ingenio, ita varia de eo à ſcriptoribus ſunt prodita. nam quid poteſt magis contradicere præcedentibus, quàm quod ſubjicit poſt pauca Spartianus? *Omnes profeſſores & honoravit & divites fecit.* Quod tamen falſo ſcriptum non eſſe docebimus. *Idem.*

4. *Cum his ipſis profeſſoribus & philoſophis, &c.*] Ad has cum Philoſophis & rhetoribus de litteris concertationes & confabulationes divertiſſe Hadrianum refert Philoſtratus, animi tantum relaxandi & avocandi gratia. in Phavorino: Ταῦτα μὲν, inquit, αὐτοκράτωρ διαλεχθεὶς ἐπεποίητο καὶ διῆγε τὰς βασιλείους φροντίδας, ἀποδύων εἰς σοφιστάς τε καὶ φιλοσόφους. Ubi ridiculus eſt interpres qui Hadrianum philoſophos & ſophiſtas frequentaſſe dicit & imperatorias ſæpe curas cum illis communicaſſe. Διάγειν φροντίδας dicitur qui animum remittit, & à curis ſegregat. Ergò διάγειν eſt quod Latini dicunt *avocare.* quod Virgilius *animum pictura paſcere* dixit. nam διάγειν Græcis etiam eſt abducere & deducere de aliqua re: ut διάγω σε τούτου, διάγω σε ἀπὸ τοῦ λόγου, *avoco & abduco.* Hinc & pro *oblectare* ſumitur apud Græcos: ut apud Latinos *avocare* in eodem ſenſu poſitum. Et διαγωγὴ, *oblectamentum.* vulgo dicimus *paſſe-temps.* & διάγειν χρόνον, quod eſt *tempus tranſigere*, dicimus *paſſer le temps.* Salmaſ.

5. *Et Favorinus quidem.*] Et Dio Caſſius & Philoſtratus contentionem quandam commemorant inter Hadrianum & Favorinum: ſed quod hîc narratur, alibi non legas. Verbum de quo erat controverſia utrius linguæ fuerit, non dicit Spartianus. Favorinus quidem & Latinæ fuit peritus, & Græcæ, ut ſi quis alius ea tempeſtate, peritiſſimus. *Caſaub.*

6. *Quum verbum ejus quoddam, &c.*] Latinum hoc verbum fuiſſe ſuſpicor de quo controverſia inter Hadrianum & Phavorinum mota eſt. *Salmaſ.*

non patimini me [1] *illum doctiorem omnibus credere* [2] *qui habet tri-*
16 *ginta legiones.* Famæ celebris Adrianus tam cupidus fuit, ut libros vitæ ſuæ ſcriptos à ſe, libertis ſuis literatis dederit, jubens ut eos ſuis nominibus publicarent: [3] nam [4] Phlegontis libri Adriani eſſe dicuntur. [5] *Catacrianos* * libros obſcu-

1. *Illum doctiorem omnibus credere.*] Non puto ipſa eſſe Favorini verba. *doctior* pro doctiſſimus, recentioris eſt Latinitatis idiotiſmus. *Caſaub.*

2. *Qui habet triginta legiones.*] Sic eſt: temporibus illis alebantur ab imperatore Ro. legiones triginta, aut circiter. Dio proximus illi ſeculo duas & triginta, (non, ut vir doctus ſcripſit, novem & viginti) nominat, & cujuſque illarum ſedes indicat libro LV. *Idem.*

3. *Nam Phlegontis libri Hadriani eſſe dicuntur.*] Plures libros ſcripſerat Phlegon quos commemorat Suidas. an illos omnes Hadriani fuiſſe intelligat Spartianus, neſcio. videtur libros tantum quos de vita ſua ſcripſerat Hadrianus ſub nomine Phlegontis publicaſſe. inter opera tamen Phlegontis, quæ recenſentur à Suida, nulli ſunt libri de vita Hadriani. ſed multa alia eum ſcripſiſſe ibidem refert. licet igitur Phlegontis nomine publicati eſſent illi libri, fama tamen erat conſtans ab Hadriano ſcriptos eos eſſe. ideoque ab eruditis paſſim Hadriani, hoc eſt auctoris nomine citabantur. *Salmaſ.*

4. *Phlegontis libri Hadriani eſſe dicuntur.*] Phlegon igitur Hadriani libertus, non Augusti. Vide Photii Bibliothecam tmemate XCVII. *Caſaub.*

5. *Catacrianos libros obſcuriſſimos.*] Regius, *Catacaymos.* Quæ pura puta eſt Græca vox, Καταχαυμὸς ſive Καταχαυσμός. Multifariam exponi poteſt hic titulus. Vel quòd orbis terrarum incendium, quod Phaëthontis temeritate accidit, eo opere deſcripſiſſet: vel quòd Heracliti & quorundam aliorum philoſophorum ſententiam de futura conflagratione, qua totum hoc periturum pronuntiabant, iis libris tractaſſet. Utrumlibet horum duorum argumentum ſive incendii poëtici, ſive Heraclitex ἐκπυρώσεως, cujus & Marcus Imp. libro III. meminit, intextis Lycophroneo more fabulis antiquis, obſcuritatis quam ait Spartianus, fuit capaciſſimum. *Idem.*

Catacrianos libros obſcuriſſimos.] Nihil opus eſt referre aut refellere quæ ad hunc locum commentati ſunt interpretes. ſed meam tantum ſententiam breviter exponam. Palatinus & editio vetus præferunt *catacaimos* pro *catacrianos.* ita etiam in ſuis libris offendit Caſaubonus, ex quo non καταχαυμὸς faciendum eſſet, ſed καταχαυμοὺς. ſed quinam illi καταχαυμοί? *Catacaumon Iliacum* compoſuerat Nero: hoc eſt Troiæ incendium. & niſi me fallit memoria, Lucanus quoque. an & aliquid ſimile tentaverat Hadrianus? ſed ne in hac lectione moroſius exponenda hærendum exiſtimem, facit altera ſcriptura in longe vetuſtiſſimis Spartiani excerptis mihi reperta, quæ diſertim habuit, *catacannas.* Turnebus in veteribus libris, quos pervolutavit, eamdem lectionem ſibi notatam, teſtatus eſt. Circa hanc igitur ſolam morandum eſt, & in expoſitione ejus laborandum. nam ſolam eam eſſe veram mihi perſuadeo. quomodo tamen explicanda ſit juxta cum ignariſſimis ſcio. ſuſpicabar olim τὰ κατὰ Κάννας ſcripſiſſe Hadrianum, & hunc operis illius obſcuriſſimi fuiſſe titulum. tunc legendum hoc loco eſſet: τῶν κατὰ Κάννας, *libros obſcuriſſimos Antimachum imitando ſcripſit.* τὰ κατὰ Κάννας, *res ad Cannas geſtæ.* ut memorabilem illam Cannenſem cladem Romanorum verſibus deſcripſerit Hadrianus, exemplo Antimachi qui bellum Thebanum compoſuit. *Salmaſ.*

Cata-

obſcuriſſimos,[1] Antimachum imitando, ſcripſit. [2] Floro poëtæ ſcribenti ad ſe,

Ego nolo Cæſar eſſe,
[3] *Ambulare per Britannos,*
Scythicas pati pruinas.

reſcripſit,

Ego nolo Florus eſſe,
[4] *Ambulare per tabernas,*

Lati-

Catacrianos libros obſcuriſsimos, &c.] Palatin habet, *Catacaimos*. Excerpta, *Catacannas*. Grut.

* *Libros obſcuriſsimos Antimachum imitando, ſ.*] Veterum criticorum de hoc poëta judicium legere eſt apud Dionyſium Halicarn. & Quintilianum, Horatium quoque. *Caſaub.*

1. *Antimachum imitando.*] An ſimilitudine argumenti Antimachum imitatus eſt, an vero librorum obſcuritate? ut obſcuritate imitatorem Antimachi fuiſſe intelligamus ſuadent verba Spartiani. non tamen ut obſcurus ab antiquis notatur Antimachus, nec iis poëtis adnumeratur qui κτ̓ γλῶτῖαν ſcripſerunt. ejus adeo ſtudioſus fuit Hadrianus, ut omnibus eum poëtis, Homero etiam ipſi præferre non dubitaret. ut Hadrianus Antimacho, ſic Tiberius Euphorione & Rhiano delectabatur, quos & imitatus eſt in pangendis poëmatis. Non tamen verum eſt, quod ſcribit Dio, vulgus hunc poëtam ſemper neglexiſſe. immo vulgo ſemper in deliciis & amoribus fuit. Catullus:

At populus mundo gaudeat Antimacho.

Salmaſ.

2. *Floro poëtæ ſcribenti ad ſe.*] Dubitavimus olim num hic eſſet Florus cujus rerum Romanarum epitomen elegantiſſime conſcriptam habemus. vixit ille ſub Hadriano, & elegantiſſimum illud hiſtoriæ Romanæ breviarium imperante Hadriano edidit: ut ad Florum docuimus. nec prohibet quod poëtam eum heic vocat Spartianus. ſum adhuc igitur in ea ſententia, Florum hunc & illum eumdem eſſe, quam pluribus firmabimus in nova editione illius enchiridii, propediem à nobis evulganda. *Idem.*

3. *Ambulare per Britannos.*] Scribe, *Amblare*, ob metrum. Verbum *amblare* reſedit in Gallica lingua diverſa notione, ut cùm de tolutario vel aſturcone uſurpamus. *Caſaub.*

Ambulare per Britannos.] Non opus eſt ſcribi *amblare*, propter verſum pro *ambulare*, ut vir doctus cenſebat. Trochaicus enim eſt dimetrus acatalectus, quales ſæpe ab Anacreonte uſurpati, & dimetris jambicis catalecticis mixti, ut in hoc ὠδαρίῳ:

Στεφανηφόρε μετ' ἦρος
Μέλπομαι ῥόδον τέρεινον.

Ad hoc exemplar plane facti verſus Flori hoc loco & Hadriani:

Ego nolo Cæſar eſſe,
Ambulare per Britannos,
Scythicas pati pruinas.

Salmaſ.

4. *Ambulare per tabernas.*] Sequitur: *Latitare per popinas*. *tabernæ* igitur heic ſunt œnopolia. nam medii ævi ſcriptores, *tabernas* tantum dixerunt de vinariis. id nos in noſtra lingua retinemus. nam dicimus *tavernes*. Latini *ganea* appellabant, quas recentiores *tabernas* dixere. Loca igitur illa in quibus homines vino & epulis & veneri deſidiæque operam dabant, veteribus *luſtra* & *ganea*, recentioribus Latinis *tabernæ*, dicebantur. & ita heic accipiendum quod objicit Floro Hadrianus, *ambulare per tabernas*. ſed male *ganeum* Donatus ceterique

Latitare per popinas,
[1] *Culices pati rotundos.*

Amavit præterea genus dicendi vetuſtum, [2] controverſias declamavit. Ciceroni Catonem, Virgilio Ennium, [3] Salluſtio Cælium prætulit. [4] Eademque jactatione [5] de Homero ac Platone judicavit. Matheſin ſic ſcire ſibi viſus

terique antiquiores Grammatici ἀπὸ τῆς γᾶς deducunt. nam *ganea* pura puta vox Græca eſt, dicunt enim illi γάνειον, γάνος & γάνειον idem, ut δεῖπνος & δείπνειον. γάνεια autem vocabant loca voluptaria in quibus lætæ vitæ homines, ventri & libidini vacabant. γάνος enim lætitiam & gaudium etiam vocabant. & γάνυμαι *gaudeo.* Hinc γανῖται homines luxurioſi & luſtris dediti, nepotes & helluones, quos Latini *ganeones* vocant. Heſychius: γανῖται, δείπνοι, ἄσωτοι. γάνειον igitur locus in quo ejuſmodi homines nepotabantur. γάνειον, ganeum: ut μουσεῖον, muſeum. & ſimilia ſexcenta. *Idem.*

1. *Culices pati rotundos.*] Υ῾πὸ τῶν κωνώπων ἐνοχλεῖσθαι τοῖς αὐτῶν κέντροις κεντούμενον. Acerbè Florum ſuggillat Imper. vitam illius deſcribens in ganeis & popinis. Culicibus infeſta eſſe œnopolia & omnes ſimiles locos nemo ignorat: *rotundos* autem vocat, vel quia ſuctu ſanguinis impleti, diſtenta cute rotundantur; vel ad tumuſculos reſpiciens, qui in puncta cute culicis aculeo excitantur, verè ſemirotundi. *Caſaub.*

Culices pati rotundos.] Culices iſti non ſunt quos Turnebus intelligebat χαλκέμφάτως, ſed veri culices qui tabernas & cauponas infeſtant. Cæſar per Britannos ambulabat, & Scythicas patiebatur pruinas. Florus per cauponas ambulabat, & culices patiebatur, id eſt à culicibus infeſtabatur, qui circa cauponas & vinarias tabernas ut plurimum ſolent eſſe moleſti. Hinc *cauponarum animalia*, dixit eleganter Plinius, cum culices intelligi vellet. lib. IX. cap. XLVII. *Muſciones* ſequens ætas vocavit. à *muſto* ita dictos volunt Grammatici. ſed verius, à *muſca* per diminutionem. quid enim aliud ſunt quam parvæ muſcæ? hinc nobis *muſcerones* dicuntur. neſcio an & *vappones* eos appellarint veteres. à *vappa*, cujus, ut & vini, amantes ſunt & cupidi. Sed cur culices illos tabernales, *rotundos*, heic appellat Hadrianus? an à forma? an *culices* dixit, culicum morſus, ex quibus tuberculum rotundum ſurgere ſolet? ſic *fuſtes* & *flagella* pro *fuſtium* & *flagellorum ictibus*, in legibus Wiſigothorum. *duodecim flagella accipiat.* id eſt, *duodecim flagellorum ictus.* & *centum fuſtes accipere*, pro *centum ictus fuſtium.* ita hoc loco *culices rotundi*, ſunt ictus culicum rotundi. niſi quis à forma potius rotundos appellari cenſeat. ſed culices rotundos adhuc non vidi. *Salmaſ.*

Culices pati rotundos.] Sic Pall. ambo, niſi quod integer, *rutundos*; adſcriptumque etiam *calices.* Grut.

2. *Controverſias declamavit.*] Latinas declamationes puto intelligi: de Græcis ejuſdem antè diximus. *Caſaubonus.*

3. *Saluſtio Cælium prætulit.*] Legebatur *Cæcilium.* membranæ *Cælium.* Cæcilius veteris poëtæ nomen: qui tam ineptè Saluſtio comparetur, quàm convenienter Criſpus & Cælius componuntur. antiquus fuit hiſtoriographus, ex quo multa A. Gellius, Priſcianus, Soſipater Chariſius, alii. *Idem.*

4. *Eademque jactatione.*] Κουφότητι καὶ ἀλαζονείᾳ. nam utrumque ineſt vitium, levitas & arrogantia. *Idem.*

5. *De Homero ac Platone judicavit.*] Homero prætulit Antimachum, ut ex Dione modò dicebamus. Platoni verò quem? nihil enim invenio. *Idem.*

1. Ut

ſus eſt, [1] ut ſerò Calendis Januariis ſcripſerit quid ei toto anno poſſet evenire: ita ut eo anno quo periit, uſque ad illam horam qua eſt mortuus, ſcripſerit quid acturus eſſet. Sed quamvis eſſet in reprehendendis muſicis, tragicis, comicis, grammaticis, rhetoribus, oratoribus, facilis: tamen [2] omnes profeſſores & honoravit & divites fecit, licet eos [3] quæſtionibus ſemper agitaverit. Et quum ipſe autor eſſet [4] ut multi ab eo triſtes recederent, dicebat ſe graviter ferre ſiquem triſtem videret. In ſumma familiaritate [5] Epictetum & Heliodorum philoſophos, & (ne nominatim de omnibus dicam) grammaticos, rhetores, muſicos, geometras, pictores, aſtrologos habuit: præ cæteris (ut multi aſſerunt) [6] eminente Favorino. Doctores qui profeſſioni ſuæ inhabiles videbantur, ditatos honoratoſque à profeſſione dimi-

1. *Ut ſerò Kal. Januariis ſcripſerit.*] *Serò*, id eſt, ὀψὲ τῆς ἡμέρας. veſpera diei primi ejus anni. Id tempus opportunum prædictionibus aſtrologorum. Regius, *ut ſexo.* fortaſſe, *ut ſexto Kal. I.* At Robertus Bon. legit, *ut ſemel Kal. I.* probo: & quod ſequitur, *quid ei toto anno poſſet evenire*, de ipſo Hadriano interpretor: quod & proxima verba ſuadent, & ſimilis huic locus in vita Veri: ubi dicitur *cuncta de ſe ſciſſe* & omnes futuros ſuos actus antè præſcripſiſſe. *ei* igitur pro ſibi, vel ipſi poſitum, quod illi ſeculo familiare. *Idem.*

Ut ſero calendis Januariis ſcripſerit.] Non ſollicitanda hæc ſcriptura, quam quaſi de compacto tuentur optimi libri. *ſero* autem non ideo dixiſſe opinor, quod ſerum diei aptum eſſet & accommodatum aſtrologicis ſpeculationibus, ſed *ſero ſcripſit*, hoc eſt poſt actus diurnos & cum illi vacaret, ſcripſit & annotavit, quid ſibi toto anno poſſet evenire. per hæc magnam in matheſi ſcientiam & experientiam Hadriani oſtendit, qui Calendis ipſis Januariis, nec illis quidem totis, ſed ejus diei ſero, quid toto ſibi anno eventurum eſſet, viderit & in ephemeridibus adnotaverit. *Salmaſ.*

Ut ſerò Kalendis Januariis ſcripſerit, quid ei toto annò poſſet evenire.] Confirmant & hanc lectionem Palatini codd. duo. arridet tamen conjectura quam per litteras mecum communicavit Joannes Meurſius; *ut vero Kal.* videatur vita Ælii Veri infra, capite 3. fine ipſo. *Grut.*

2. *Omnes profeſſores & honoravit & divites fecit.*] Propterea ſcribit Philoſtratus ſuperaſſe Hadrianum omnes ſuperioris memoriæ principes ſtudio virtutes promovendi: hoc eſt, erga viros inſignes virtute aut eruditione munificentiâ. *Caſaub.*

3. *Quæſtionibus ſemper agitavit.*] Repoſuimus *agitaverit* pro *agitavit*, ex libris; *agitare* autem pro *exagitare* & *vexare*. Salmaſ.

4. *Ut multi ab eo triſtes recederent.*] Alludit ad Titi Auguſti dictum: *Non oportet quenquam à ſermone principis triſtem diſcedere.* Caſaub.

5. *Epictetum.*] Reg. *Epyctetum.* Idem. *Epictetum & Heliodorum.*] Et hæc χωρὶς Φῆ duorum Palatinorum. *Gruterus.*

6. *Eminente Favorino.*] Reg. *præeminente F.* ſublatis illis, *præ cæteris.* Caſaubonus.

1. *Quos*

17 dimisit. [1] Quos in privata vita inimicos habuit, imperator tantùm neglexit: [2] ita ut uni quem capitalem habuerat, factus imperator diceret, *Evasisti.* Iis quos ad militiam ipse per se vocavit, equos, mulos, vestes, sumptus, & omnem ornatum semper exhibuit. Saturnalitia & sigillaritia frequenter amicis inopinantibus misit, & ipse ab his libenter accepit, & alia invicem dedit. Ad deprehendendas obsonatorum fraudes quum [3] cum plurimis summatibus pasceret, fercula [4] de aliis mensis etiam ultimis quibusque jussit appo-

1. *Quos in privata vita inimicos habuerat, imperator neglexit.*] Rara & eo principe dignissima laus, qui in literis tantus esset. Celebratur in Annalibus nostris Ludovici XII. regis sapientissimi, qui de Aurelianensi Duce ad regium fastigium pervenerat, vox aurea. Nam cùm illum sui stimularent, ut Ludovicum Trimolium, qui sibi olim multùm nocuisset, pro meritis acciperet, *Ego verò*, inquit, *non faciam: neque enim Galliarum regem decet offensas inimicitiasve Aurelianensis Ducis meminisse aut exequi.* Idem.

2. *Ita ut uni quem capitalem habuerat.*] Reg. *tantùm neglexit, ut Choniquem c. h.* neque Græcum id nomen agnosco, neque Latinum: nisi *Chioni* scribendum: de quo tamen legi nihil. *Idem.*

Ita ut uni quem capitalem habuerat.] Sic planè & Pal. integer. *Grut.*

3. *Cùm plurimis sumentibus pasceret.*] Lego, *cùm plurimos suis sumtibus p.* adstipulante regio codice, totus locus ita distinguendus ac scribendus. *Ad deprehendendas obsonatorum fraudes, cùm pluréis suis sumtibus pasceret, fercula de aliis mensis, etiam ultimis quibusque, jussit sibi apponi.* Planissima sententia, cùm ante nemo eam caperet. Illa verba, *cùm pluréis suis sumtibus pasceret*, propterea ab auctore adjecta, quia non semper plures paverit Hadrianus: quem paullò antè dicebat cavisse summa diligentia, ne quid otiosum pasceret: interdum tamen, ita rebus ferentibus, aluit sumtu suo vel plurimos: ut multis opus esset mensis. Has igitur mensas Hadriani ἀγορασταὶ & opsonatores, quæstus proprii quàm existimationis sui Heri studiosiores, instruebant: sed ut quæque illarum ab Imperatoria mensa plurimùm aberat, ita parcissimè & tenuissimè insternebatur. Quam opsonatorum fraudem ut detegeret Hadrianus, quæso, quid poterat ingeniosius comminisci? *Opsonatorem* Græci vocant ἀγοραστὴν, ut alibi dicebamus: posterior ætas *optionem* appellavit. *Casaub.*

Quum plurimis sumentibus pasceret.] Pal. habuit *summatibus*, non *sumentibus.* vix ambigo quin legendum sit: *ad deprehendendas obsonatorum fraudes quum cum plurimis summatibus pasceret, fercula de aliis mensis etiam ultimis quibusque jussit apponi.* convivium exhibebat summatibus & proceribus Hadrianus. hoc est quod dicit, *pascebat cum summatibus. pascere* absolute dictum pro convivium exhibere, vel epulari. *pascere* dicebatur imperator, cum sollemne convivium exhiberet magistratibus, & reliquis proceribus & summatibus. *pascere* igitur est convivia celebrare, & epulas apparare. sed tam is qui convivium præbebat, quam ille cui præbebatur, *pascere* tunc dicebatur. & *pascere apud aliquem* pro convivari, & convivio interesse. *Salmas.*

Cum plurimis sumentibus pasceret.] Eædem membranæ, *summatibus.* sed prætulerim vulgatum. *Grut.*

4. *De aliis mensis, etiam ultimis quibusque jussit apponi.*] Ita quidem à recentiore

apponi. Omnes reges muneribus ſuis vicit. [1] Publicè frequenter & cum omnibus lavit: ex quo ille jocus balnearis innotuit. Nam quum quodam tempore veteranum quendam notum ſibi in militia, dorſum [2] & cæteram partem corporis vidiſſet atterere, percontatus cur ſe marmoribus deſtringendum daret, ubi audivit hoc idcirco fieri [3] quòd ſervum non haberet, & ſervis eum donavit & ſumptibus. Verùm alia die quum plures ſenes ad provocandam liberalitatem principis [4] pariter & ſe attererent, evocari eos juſſit, & alium ab alio invicem defricari. [5] Fuit & plebis jactan-

centiore calamo Palat. ſed prius tantum fuit, *ultimis quique adponi*, ſine illo *juſſit*. Idem.

1. *Publicè frequenter & cum omnibus lavit.*] Duplex civilitatis argumentum: quòd publicè lavaret, & quod frequenter cum vulgo. *Caſaub.*

Publice frequenter & cum omnibus lavit.] Notat Caſaubonus *publice & frequenter, &c.* in noſtris libris, *publice* & *cum omnibus* ἐκ παραλλήλου poſita ſunt, & oſtendunt adeo popularem & communem fuiſſe Hadrianum, ut ſæpius in publico & cum omnibus lavarit. *Salmaſ.*

Publicè frequenter & cum omnibus lavit.] Hanc lectionem ſervat omninò biga Palatinorum codicum. *Grut.*

2. *Et cæteram partem corporis.*] Poſtulabat Latinitas purior, *cæterum corpus*. Sed lego cum regiis membr. *dorſum ſibi & cæteras partes c. v. atterere.* in regio eſt *terere*: melius *atterere*, προστρίβειν τῷ τοίχῳ, ut mox dicemus. at *diſtringere* eſt, ἀποστλεγγίζεσθαι. *Caſaub.*

Et cæteram partem corporis vidiſſet atterere.] Nec quidquam iidem libri iſto variant loco. *Grut.*

3. *Quòd ſervum non haberet.*] Hi ſunt qui propriè Græcis αὐτολήκυθοι, quibus deerat ſervus qui ampullam & ſtrigilem in balneas deferret, quique herum ibi tereret ac defricaret. *Caſaub.*

4. *Pariter & ſe attererent.*] Scribendum ut in regio & Puteani, *parieti ſe attererent*. Præcedit enim, *percontans, cur ſe marmoribus diſtringendum daret*. Quare etiam illo loco, cæteras partes corporis vidiſſet atterere, ſic accipe *τὸ atterere*, pro ad parietem ſolii balnearis angulum defricaret. *Idem.*

Pariter ſe adtererent.] Ut ille ſcilicet veteranus fecerat, qui ſe marmoribus deſtringendum dederat, ut liberalitatem principis provocaret. reponit tamen ex ſuis libris vir doctus, *parieti ſe adtereret*. quam etiam ſcripturam inveni in excerptis Spartiani. ſed Palatinus liber retinet *pariter*. quod mutari nolim. imitabantur enim illum veteranum iſti ſenes, & pariter ſeſe adterebant, ut illum feciſſe viderant, ut eo pacto provocarent liberalitatem Hadriani, quemadmodum & ille provocarat. ſi quis tamen *parieti* legendum contendat, nec dux illi nec ratio deerit. *Salmaſ.*

Pariter ſe attererent.] Sic excerpta Pal. item à manu ſecundâ alter ille integer; ut fortè prius habuerit *pariter* vulgatum. *Grut.*

5. *Fuit & plebis jactantiſſimus amator.*] Membranæ regiæ, *acuratiſſimus am.* Robertus Bon. *diligentiſſimus am.* En hominum imperitorum facinus. non enim alia mutandi cauſſa illis fuit, præter imperitiam: cum non intelligerent Spartiani verbum, qui Hadrianum ita vocat, quod plebem Ro. non tam ex animo diligeret, quàm ut de ſuo in illam

jactantiſſimus amator. Peregrinationis ita cupidus, ut omnia quæ legerat de locis orbis terrarum, præſens vellet addiſcere. Frigora & tempeſtates ita patienter tulit [1] ut nunquam caput tegeret. Regibus multis plurimum detulit: à pleriſque verò etiam pacem redemit, à nonnullis contemptus eſt: multis ingentia dedit munera, ſed nulli majora quàm [2] Hiberorum: cui & [3] elephantum [4] & [5] quingenariam cohortem poſt magnifica dedit dona. [6] Quum à Pharaſmane [7] ipſe quoque [8] ingentia dona accepiſſet, atque inter

illam amore, & plebis in ſe viciſſim, ſe jactaret. *Caſaub.*

Fuit & plebis jactantiſſimus amator.] Palatinus liber, *accuratiſſimus*. quod præ vulgato amplector. & magis ad mentem Spartiani facit hoc loco, qui Hadrianum tota hac pagina laudat, & eo maxime nomine quod communiſſimus eſſet, ut qui frequenter cum omnibus lavaret, plebemque non ὀλιγώρως aut perfunctorie, ſed vere & cum cura amaret. *Salmaſ.*

Fuit & plebis jactantiſſimus amator.] Sic prorſus Palat. noſter. *Grut.*

1. *Ut nunquam caput tegeret.*] Tantum eſt ἡ ἄσκησις. Nam etiam quæ per naturam fieri non poſſe videantur, per conſuetudinem, quæ natura altera eſt, & facilè, & ſine noxa fiunt. Quis hodie nudum caput radiis ſolis, aut omnia perurenti frigori auſit exponere? Sed veteres à primis annis capita ad caloris frigoriſque patientiam durabant, crebris frigidæ lotionibus, & aſſidua nuditate domi & per urbis vicos. Ad iter petaſum, vel galerum, vel cauſiam Macedonicam ſumebant, vel pileum ſive Theſſalicum, ſive Arcadicum, ſive Laconicum. tamen infrà Spartianus, Hadrianum mortis cauſſam hinc maximè contraxiſſe. *Caſaub.*

2. *Hiberorum.*] Ille ipſe eſt, qui Pharaſmanes ſtatim nominatur. niſi tamen aliter Spartiano viſum. non enim ſine cauſa dubitaveris. *Idem.*

3. *Elephantum & quinquagenariam cohortem, &c.*] Ita etiam Pal. *Grut.*

4. *Et quinquagenariam cohortem.*] Edi juſſimus, *quingenariam.* nullæ enim cohortes quinquagenariæ, hoc eſt quæ quinquaginta hominibus conſtarent; ſed quingenariæ omnes, ex quingentis ſcilicet hominibus. *Salmaſ.*

5. *Quinquagenariam cohortem.*] Malim *quingenariam*, non obſcura motus ratione: etſi aliter libri. *Caſaub.*

6. *Quum à Pharaſmane ipſe quoque ingentia dona accepiſſet.*] Palatinus noſter cum Regio: *Quum à Pharaſmane ipſe quoque ingentia munia dona accepiſſet.* ſuſpicor illa verba, *munia*, *dona*, ex variorum gloſſis & additamentis intruſa eſſe, & ſcripſiſſe Spartianum, *Cui & elephantum & quingenariam cohortem poſt magnifica dedit dona, quum à Pharaſmane ipſe quoque ingentia accepiſſet.* Facile enim ex proximo ſubintelligi poteſt *dona.* ſed & *ingentia* pro rebus ingentibus & magnis dicunt iſti auctores, ut, *ingentia polliceri, &c.* Cum igitur hoc loquendi genus parum probarent imperiti homines, alii de ſuo inferſerunt *munera*, alii *dona.* Salmaſ.

7. *Ipſe quoque ingentia dona accepiſſet.*] Pal. *ingentia munia dona accep.* putarim ſcribendum *munera*, & alterutram vocem interpretamentum: adfictam initio à ſcribâ, neque etiam deletam, ne paginam inquinaret litura. *Grut.*

8. *Ingentia dona accepiſſet.*] Scribo, *ingentia munera dono accepiſſet.* Caſaubonus.

1. Tre-

inter hæc auratas quoque chlamydes, [1] trecentos noxios cum auratis chlamydibus in harenam misit ad ejus munera deridenda. Quum judicaret, [2] in consilio habuit [3] non 18
amicos

1. *Trecentos noxios, &c.*] Lego, *Atque inter hæc auratas quoque chlamydes trecentas, trecentos noxios*: ut sit numerus par exhibitorum noxiorum ab Hadriano, & missarum à Pharasmane chlamydum. *Idem.*

Trecentos noxios cum auratis chlamydibus.] Non puto tot chlamydes auratas Hadriano misisse Pharasmanem, nec hoc dicere Spartianum. sed cum inter alia ingentia munera misisset & auratas chlamydes, Hadrianum ad ejus dona traducenda & deridenda, trecentos noxios chlamydibus auratis indutos in arenam misisse. non enim ut ad numerum chlamydum à Pharasmane missarum, numerus responderet noxiorum, curavit imperator: sed cum forte tot noxii in arenam essent mittendi, omnes illos chlamydibus auratis indui jussit in derisionem munerum Pharasmanis. solebant autem noxii per amphitheatrum in auratis tunicis, & purpureis togis traduci. *Salmas.*

2. *In consilio habuit.*] Palatinus & edit. vetus: *in consilia habuit*, pro *ad consilia*, vel *in consiliis*. Idem.

3. *Non amicos aut c. solùm, sed jurisconsultos.*] Quasi non & jurisconsulti inter principum amicos. Amici principis duobus modis dicebantur: interdum illi solùm eo nomine comprehensi, quos in domestica & interiore vita haberet privata amicitia sibi junctos. ita Spartianus hîc accipit: ideo addit, velut interpretans, *aut comites.* sæpiùs sic appellantur, quos publicè, ut ita dicam, princeps amabat & quorum consiliis regebatur. Sic accipe apud Suetonium in Tito, capite septimo, *Amicos elegit, quibus etiam post eum principes, ut sibi & Reip. necessariis acquieverunt, præcipueque sunt usi.* In his & similibus locis, *amici imperatoris* sunt, quos hodie vocamus *Conseillers d'estat.* Inter hujus generis amicos ut & nunc, sic & olim semper, apud bonos certè principes, Jurisconsulti fuerunt. *Casaub.*

Non amicos suos aut comites solum.] Amici & comites Augusti dicebantur, qui à consiliis Augusti erant, & amici quidem quod in interiorem familiaritatem principis admissi, & in contubernium adsciti, omnibus ejusdem consiliis interessent. Spartianus supra, *Optimos quosque de senatu in contubernium imperatoriæ majestatis ascivit.* Idem infra scribit eum optimos quosque de senatoribus consilio suo adhibuisse. Si igitur amici Augusti, familiares, & contubernales erant, & dicebantur, inter officia domus Augustæ *cura amicorum* Augusti fuit. quo officio fungebantur ut plurimum liberti, qui *à cura amicorum* vocabantur. horum frequens in vetustis monumentis mentio: pauca ex multis exempla heic ponam. T. FLAVI. AVG. LIB. VICTORIS. A. CVRA. AMICORVM. in alio: M. ULPIVS. AVG. LIB. HERMA. A. CVRA. AMICORVM. Comites autem Augusti iidem dicebantur, quod Augustum in omnibus processibus, ut vocabant, & expeditionibus bellicis comitarentur. ejusdemque contubernales & commensales erant. hi pedaturam in castris juxta prætorium accipiebant à pedibus LX. ad LXX. refert Hyginus in Gromatico. vetus saxum Mediolani:

C. SENTIO
SEVERO
QVADRATO
C. V. COS.
AMICO. ET
COM. AVG. N.

Vides *amicum & comitem* Augusti simul dici, ut hoc loco *amicos & comites* junctim posuit Spartianus. Hos igitur amicos & comites in consilio habebat, si quando judicaret imperator. aliquando etiam & Jurisconsultos adhibebat, ut hoc loco fecisse Hadrianum notat auctor,

amicos ſuos aut comites ſolùm, ſed juriſconſultos, [1] & [2] præcipuè Julium Celſum, Salvium Julianum, Neratium Priſcum, alioſque, quos tamen ſenatus omnis probaſſet. Conſtituit inter cætera, [3] ut in nulla civitate domus aliquæ transferendæ ad aliam urbem ullius materiæ cauſa diruerentur. [4] Liberis proſcriptorum duodecimas bonorum conceſſit. [5] Majeſtatis crimina non admiſit. [6] Ignotorum hereditates repudiavit: nec notorum accepit, [7] ſi filios

ctor. nam & Juriſconſulti ſæpe inter illos amicos & comites Auguſtorum fuere. *Conſiliarii* etiam Auguſtorum dicebantur. Comites igitur iſti eodem & nomine & munere uſque ad poſteriores imperatores manſerunt. nam *comites conſiſtorii vel conſiſtoriani* dicebantur. *conſiſtorium*, ut notum eſt, τὸ συνέδριον Principis. Mentio in ſaxis, *Comitis intra palatium ordinis primi. comitis intra conſiſtorium ordinis primi.* Primus autem Conſtantinus, ut volunt, gradus iſtos comitum fecit, & in primi ordinis, ſecundi, tertii diſtinxit. veterum tamen omnium imperatorum exemplo, qui amicos totidem claſſibus & ordinibus diſtinctos habuere. nam in primas & ſecundas & tertias admiſſiones digerebantur, ut ait Seneca lib. VI. de beneficiis, erantque primi, & ſecundi amici. Primæ claſſis, & primi ordinis erant fere digniores, & cum his conſilia participabat imperator. ſic & ſub Conſtantino, & qui eum ſequuti ſunt imperatoribus conſiſtoriani comites ordinis erant primi. *Salmaſ.*

1. *Et præcipuè Julium Celſum.*] Nihil variat Palatinus. ſed profectò reſtituendum, *Juventium Celſum*, ut dudum monuere viri docti. *Grut.*

2. *Præcipuè Julium Celſum.*] Quis iſte, aut ubi ejus mentio inter illius tempeſtatis prudentes? Pub. Juventium Celſum novimus nos clariſſimum illa ætate juriſconſultum: cujus nomen hîc arbitramur reſtituendum. *Caſaub.*

3. *Ut in nulla civitate transferendæ ad aliam urb.*] Nullum dubium eſt, quin ad dictum S.C. reſpiciat Spartianus: etſi verba ejus mentem S.C. parum plenè exprimunt: quod paſſim in his libris obſervabimus. Ergo hoc ait Spartianus, conſtituiſſe Hadrianum, ne transferendæ ullius materiæ cauſſa ad aliam urbem, in ulla civitate domum aliquam diruere fas eſſet. Ait, *ut in nulla civitate*, hoc eſt, non Romæ ſolùm, ſed ne in aliis quidem civitatibus. Ulpianus §. ſexto dictæ legis; *Hoc ſenatuſconſultum non tantùm ad urbem, ſed & ad alias civitates pertinet.* Ibidem Ulpianus docet, appellationem domus laxè hîc accipiendam. Materiæ in aliam urbem ſolitæ transferri ſunt, ut tigna, marmora, typi, & quod mireris jure mecum, parietes aut parietum partes. *Idem.*

4. *Liberis proſcriptorum duodecimas bonorum conceſſit.*] Veteris legis Corneliæ de proſcriptione duo capita fuêre: altero proſcriptorum liberis aditus ad honores obſtruebantur: altero bona patris proſcripti publicabantur. Prius caput antiquavit Julius Cæſar, & poſt illum principes alii, ut notamus ad Suet. libro primo, cap. XLI. poſterius lege hac tollit Hadrianus: ſed ex parte ſolùm, eaque admodum exigua. *Idem.*

5. *Majeſtatis crimina non admiſit.*] Judicia majeſtatis prout erat principis ingenium, vel exercebantur vel ſilebant. *Idem.*

6. *Ignotorum hereditates repudiavit.*] Et hoc, exemplo Auguſti. Suetonius libro II. cap. LXVI. *Idem.*

7. *Si filios haberent.*] Regius, *ſed ſi f. h.* Idem.

1. De

lios haberent. [1] De theſauris ita cavit, ut ſiquis in ſuo reperiſſet, ipſe potiretur: ſi quis in alieno, dimidium domino daret: ſi quis in publico, [2] cum fiſco æqualiter partiretur. [3] Servos à dominis occidi vetuit, [4] eoſque juſſit damnari per judices, ſi digni eſſent. Lenoni & laniſtæ ſervum vel ancillam [5] vendi vetuit cauſa non præſtita. [6] Decoctores bonorum ſuorum, [7] ſi ſuæ autoritatis eſſent, [8] catamidiari

1. *De theſauris ita cavit.*] Adi ad Juſtinianum Inſtitutionum libro ſecundo. *Idem.*

2. *Cum fiſco æqualiter partiretur.*] Palat. *æquabiliter.* Grut.

3. *Servos à dominis occidi vetuit.*] Lege titulum De jure & ſævitia dominorum in elegantiſſimo libello Licinii Rufini, qui collationem Moſaici juris & civilis Romanorum continet. *Caſaubonus.*

4. *Eoſque juſſit damnari per judices.*] Cajus Inſtitutionum titulo III. *Si ſervus dignum morte crimen admiſerit, iis judicibus, quibus publici officii poteſtas commiſſa eſt, tradendus eſt, ut pro ſuo crimine puniatur.* Idem.

5. *Vendi vetuit cauſſa non præſtita.*] Id eſt, ſine judice & arbitrio domini, ut in ſimillima re loquitur Modeſtinus lege XI. Dig. Ad legem Corneliam de ſicar. *Idem.*

6. *Decoctores bonorum ſuorum, ſi ſ.*] Jam olim lege fuerat cautum ne liceret decoctoribus ſedere in ſpectaculis inter ſui ordinis homines. *Idem.*

Decoctores bonorum ſuorum ſi ſuæ auctoritatis eſſent.] Diſplicet interpretatio viri doctiſſimi, poteſt enim & ille qui ſuæ non ſit auctoritatis, etiam decoquere, ut filius familias & pupillus. at Hadrianus ſolos eos decoctores, qui ſuæ eſſent auctoritatis, in amphitheatro catomis cædi juſſit. interpretor igitur, *ſi ſuæ auctoritatis eſſent*, ſi ſui juris eſſent. quinam autem ſui juris eſſe dicerentur vel Inſtitutiones docent. *Salmaſ.*

7. *Si ſuæ auctoritatis eſſent.*] Hoc eſt, qui vitio ſuo decoxiſſent, &c. *Caſaub.*

8. *Catamidiari in amphitheatro.*] Notiſſimus mos veterum, ſontes & pœnis addictos ad exemplum traducendi per amphitheatrum. Pro *catamidiari* regiæ membranæ præferunt *cathomidiari*: quod detracta aſpiratione, videri poſſit non temere ſpernendum, pro catomis cædi, ut in vita S. Viti: *hoc audiens pater ejus juſſit infantem catomis cædi: Catomidiari* ergo, ſive *catomadiari* fuerit *κατωμαδὸν τύπτεσθαι*. Sed placet magis vulgata lectio, quæ & ſine dubio vera eſt. Græcum eſt, *καταμειδιᾶσθαι*. Noxii per fora, theatra & amphitheatra inter magna rerum verborumque ludibria traducebantur. Quare etiam quò major eſſet omnium cachinnatio, vel aſino imponebantur, ut infrà notamus, vel joculariter ornati producebantur. In quibuſdam Græciæ urbibus mos fuit, decoctores in forum inducere, & ſedere juſſis, cophinum capiti imponere ludibrii cauſſa: idque vocabant *κοφινῶσιν*. *Idem.*

Catamidiari in amphitheatro.] Veteres omnes *catomidiari*. & mihi placet, & hanc lectionem ſolam veram eſſe exiſtimo. *Catomidiari*, eſt quod alii dixere, *catomis cædi*. à *κατωμίδια* voce Græca quæ *κατ' ὤμων* ſignificat, verbum Latinum *catomidiare*, hoc eſt ſcapulas verberare, nam *a* in *i* mutant Latini in pleriſque vocibus quas ex Græco deflexerunt. ſic *κωμάζω*, *comiſſo*. ſic *λεπαστὴ*, *lepiſta*. *πατάνη*, *patina*. & infinita talia. ſic *catomidiare* ἀπὸ τοῦ *κατωμίδια*. Hinc igitur *catomidiare* verbum, *κατὰ τῶν ὤμων τύπτειν*. quod alii dixerunt, *catomis cædere*, vel *catomo*. *τὸ κάτωμον*, vel *τὰ κάτωμα*, pars eſt

tamidiari in amphitheatro & dimitti jussit. [1] Ergastula ser-

sub collo inter scapulas, quod Latini *interscapulum* vel *interscaplium*, & *conscaplium* appellant. hoc est, συνωμίαν. sic autem aliquis catomo aut catomis cædi dicitur, cui catomum aut catoma cæduntur, quemadmodum *capite cædi* ille dicitur cui caput cæditur. & apud veterem Juvenalis interpretem, *manibus vapulare*, cui manus flagris cæduntur, aut ferula, ad illum versum Satyrici:

Nec prodest agili palmas præbere Luperco. *Palmas ideo dicit, quia aut catomidiabantur*, seu *catomis cædebantur*. Luperci, ut notum est, per urbem discurrentes occursantium sibi qua mulierum, qua virorum terga aut manus feriebant pellibus. quibus etiam sponte cædenda terga mulieres præbebant. nam hoc ad fœcunditatem facere credebatur. Decoctores ergò bonorum suorum Hadrianus in amphitheatro catomidiari jussit, & dimitti. Fustibus aut virgis castigatos possumus, immo debemus intelligere, nisi malimus plumbatis, quarum ictibus cervices & terga contundi moris fuit, sed posteriorum tantum imperatorum ævo. *Salmas.*

Catamidiari in amphitheatro & dimitti jussit.]. Pal. *catomidiari* proximè ad lectionem regiarum membranarum. *Grut.*

I. *Ergastula servorum & libertorum tulit.*] Libertos intellige eos, qui ut ingrati in servitutem retracti: nam inter jura patronatus & istud, de quo lege Ælia Sentia cautum. Est verò insignis hic locus: nam aliunde hoc non discas. Sed an credemus constitutione ista Hadriani omnia penitus ergastula fuisse sublata? hæreo. nam publica saltem ergastula etiam post illa tempora, inter coërcitionum species video nominari. *Ferre* pro auferre, familiare his scriptoribus. *Casaub.*

Ergastula servorum & libertorum tulit.] Ergastula servorum nota, sed libertorum non item. Omnes enim tam editi quam scripti non *libertorum*, sed *liberorum* exhibent: *ergastula servorum & liberorum tulit*. eamdem igitur tollendorum in totum ergastulorum causam habuit Hadrianus, quam olim Augustus repurgandorum. multi enim liberi & ingenui homines ex occulto & insidiis inter viam rapiebantur, & in ergastula compingebantur à possessoribus: multi etiam sua sponte ad vitandam militiam, in ea se conjiciebant ut laterent. Suetonius in Tiberio: *Curam sustinuit repurgandorum tota Italia ergastulorum, quorum domini in invidiam venerant, quasi exceptos supprimerent non solum viatores, sed & quos sacramenti metus ad hujusmodi latebras compulisset.* Idem in Augusto: *Rapti per agros viatores sine discrimine, liberi servique, ergastulis possessorum supprimebantur.* Hadrianus illa non repurgavit, sed penitus sustulit, ut ne unquam illi fraudi occasio pateret. non enim in gratiam servorum, sed ingenuorum videtur ea sustulisse, ne ut antea sæpe factum per factionem possessorum abripi possent & in ergastulum dari. Hoc est quod ait Spartianus ergastula servorum & liberorum per Hadrianum sublata. Sane concesserim libenter non de publicis ergastulis, sed de privatis hanc Hadriani constitutionem esse intelligendam, & male sentire viros doctos qui de publicis etiam eam explicant. Hadriani enim multæ constitutiones & rescripta in libris Digestorum reperiuntur, quæ mentionem habent operis publici & metalli pœnæ. privata igitur tantum ergastula ab Hadriano sublata fuisse ponamus. hoc sub ipso tantum obtinuisse, vel non diu post ipsum durasse, fidem fecerint multi auctorum loci qui mentionem eorum repræsentant. Porro vox *ergastuli* non tantum origine, sed etiam formatione Græca, eamque ut alias plerasque, à Siculis Romani sumpsere. ut enim ab ἐργαστής, ἐργάστυλος· κηρύκτης, κηρύκτυλος· ἔρως ἔρωτος, ἐρώτυλος, & τὸ ἐρώτυλον pro amatorio. sic ἐργαστής, ἐργάστυλος dimi-

ſervorum & libertorum tulit. [1] Lavacra pro ſexibus ſeparavit. [2] Si dominus in domo interemptus eſſet, non de omnibus ſervis quæſtionem haberi, ſed de his qui per vicinitatem poterant ſentire, præcepit. [3] In Hetruria præturam imperator egit. [4] Per Latina oppida dictator [5] & ædilis & duumvir fuit. 19
[6] Apud Neapolim demarchus, [7] in patria ſua quinquennalis: [8] & item Adriæ quinquennalis quaſi in

diminutiva forma, qui terram colit, & in terræ cultu laborat, qua arando, qua fodiendo. ἐργάστυλον igitur eſt ἐργαστικὸν, ut ἐρώτυλον, ἐρωτικόν. inde ἐργάστυλος τόπος adjective locus in quo ejuſmodi ἐργασταὶ vincti detinebantur ad opus ruſticum faciendum: quod adjectivum poſtea in ſubſtantivum tranſiit & ἐργάστυλον factum. inde Romanis *ergaſtulum*. Salmaſ.

1. *Lavacra pro ſexibus ſeparavit.*] Olim viri feminæque mixtim lavabant, nullo pudore nuditatis: quem turpiſſimum morem Græcos accepiſſe à Romanis in M. Catone queritur Plutarchus. Quem tollere conatus Hadrianus: de quo Dio, λούεσθαι χωρὶς ἀλλήλων αὐτοῖς, viris & mulieribus, προσέταξε. Sed non obtinuit, aut non diu lex Hadriani: nam alioquin opus nova lege non fuiſſet, cujus auctor Marcus; qui auctore Capitolino, *lavacra mixta ſuſtulit.* Laodiceni concilii canone xxx. vetantur συλλούεσθαι γυναιξὶν ἄνδρας. Quid profuit? adeò enim mos ille per hunc canonem extinctus non eſt, ut etiam è clero & monachorum ordine multi, poſt concilium illud, promiſcuè cum feminis lavarent. *Caſaub.*

2. *Si dominus in domo interemtus eſſet.*] Moderatur ſenatuſconſulto Silaniano: cujus providentia crudelis ex Tacito & libris Juriſprudentum nota. Hadrianeæ verò hujus conſtitutionis in ſuperſtitibus veteris doctrinæ civilis reliquiis, nulla, niſi fallor, extat hodie mentio. *Idem.*

3. *In Hetruria præturam imperator egit.*] Accipiebam *in Hetruria*, pro in aliquo, aut ſi fortè, in quibuſdam Hetruriæ oppidis. Certum eſt fuiſſe urbes in Italia nonnullas, quæ ſuos magiſtratus prætores vocarent: idque ex Cicerone & aliis docti pridem obſervarunt. Sed aliò ducit nos vetus inſcriptio, in qua leguntur hæc inter cætera: PRAET. ETRVR. XV. POPVLORVM. *Idem.*

4. *Per Latina oppida dictator.*] Nam & Dictatores vocarunt ſuos magiſtratus quædam Latinæ urbes. *Idem.*

5. *Et ædilis & duumvir fuit.*] Utrumque nomen in municipiis & coloniis frequens fuiſſe, notum omnibus. *Idem.*

6. *Apud Neapolin demarchus.*] Neapoleos ordinarius magiſtratus ita vocabatur ab antiquo. *Idem.*

7. *In patria ſua quinquennalis.*] Jam diximus Italicam in Bætica intelligi. In pleriſque coloniis & municipiis fuiſſe Quinquennales, nemo jam ignorat. Abſens autem geſſit hunc magiſtratum Hadrianus, ſi verè obſervatum Dioni, nunquam illum poſt ſuſceptum imperium, patriam ſuam adiiſſe: etſi de illa meritum quàm optimè. *Idem.*

In patria ſua quinquennalis.] Gloſſæ, πενταετηρικὸν exponunt in capite de magiſtratibus: Varia autem corpora & collegia ſuos Quinquennales habuere, & quidem non ex nomine ſuo perpetuos; item municipia & oppida, coloniæque multæ de quibus nos alibi. *Salmaſ.*

8. *Et item Adriæ quinqu.*] Reg. *& iterum Ad. q.* Ex initio hujus libri clarum, cùm hæc urbs Hadriani alia patria dicatur. *Caſaub.*

ſi in alia patria, [1] & [2] Athenis archon fuit. [3] In omnibus penè urbibus, [4] & aliquid ædificavit, & ludos edidit. Athenis mille ferarum venationem in ſtadio exhibuit. Ab urbe nunquam ullum venatorem aut ſcenicum avocavit. Romæ poſt cæteras immenſiſſimas voluptates, in honorem ſocrus ſuæ, [5] aromatica populo donavit. [6] In honorem Trajani [7] balſama & crocum per gradus theatri fluere juſſit:

1. *Et Athenis archon fuit.*] Hadrianum jam imperatorem archonta Athenis fuiſſe notat heic Spartianus. in ſuperioribus tamen animadverſionibus notavimus, eum antequam imperaret, hoc magiſtratu functum eſſe, Trajano VI. & Tito Sextio Africano Coſſ. hoc eſt anno Trajani quartodecimo. *Salmaſ.*

2. *Athenis archon fuit.*] Lege Trebellium Pollionem in Gallienis. *Caſaub.*

3. *In omnibus pene urbibus ædificavit.*] De Græcia certè locuples teſtis Pauſanias: cujus Περιήγησις Hadriani referta eſt ædificiis. *Idem.*

4. *Et aliquid ædificavit & ludos edidit.*] Palatinus, *luſus edidit*, vet. edit. *luſus*. ut ludus pro luſu, ſic luſus etiam pro ludo ſumitur. hinc *luſorium* apud medii ævi ſcriptores pro ludo vel amphitheatro ipſo. vetus interpres Juvenalis ad illud:

—— quod comminus urſos
Figebat Numidas Albana nudus arena.

In luſorio Cæſaris juvenis iſte urſos ſæpe quaſi venator occidit. Multis autem in urbibus ludos edidiſſe Hadrianum vel novos inſtituiſſe paſſim loquuntur veterum monumenta Πανελλήνια Athenis. Πανελλήνια Agoni illi nomen: cujus mentio in veteri inſcriptione, Παναθήναια, Ὀλύμπια, Πανελλήνια, Ἀδριάνεια. Fallitur vero vir ſummus qui quattuor illos agones pro uno accepit, & de Adrianeis interpretatur. vetus interpres Pindari ad Olympionicas: Εἴη δ' ἂν ἢ τὰ Παναθήναια νενικηκὼς, ἢ τὰ Ἡράκλεια, ἢ τὰ Ὀλύμπια, ἢ τὰ Ἐλευσίνια, ἢ τὰ Πανελλήνια. Quibus verbis omnes agones complexus eſt qui Athenis aut in Attica celebrarentur. vetuſta igitur τὰ Ὀλύμπια καὶ τὰ Πανελλήνια, nec ab Hadriano inſtituta, ut videtur velle Dio. niſi forte duo Πανελλήνια Athenis fuiſſe dicamus. una quidem jam ex antiquo inſtituta & celebrari ſolita; alia nuper ab Hadriano. *Salmaſ.*

5. *Aromatica populo donavit.*] Parentaliorum die fiebat in plebem diviſio ſpecierum variarum, ut vini, olei, aut pecuniæ. cujus moris teſtes extant infinitæ inſcriptiones. Sed aromatica donare, meritò notatum in Hadriano ut rarum, & antè fortaſſe inauditum. *Caſaub.*

6. *In honorem Trajani.*] Id eſt, ludis quos in honorem Trajani magnificentiſſimos edidit. multos autem edidit honorandæ Trajani memoriæ: natalitios, parentalitios, ſive conſecrationis, & Parthicos. ſic appellati, qui in honorem victoriarum Trajani agebantur: de quibus Dio. *Idem.*

7. *Balſama & crocum per gradus theatri fluere juſſit.*] Ad croci ſparſionem in theatro fieri ſolitam hæc referri debere recte viris doctis animadverſum. κρόκου ῥαίνειν optimæ Gloſſæ vocant. in illo vetuſto Gloſſario ſcriptum eſt;

Sparſio, κρόκος ὁ ῥαινόμενος
Spartum, λευκαία. [ἐν θεάτροις.

Nihil ibi *ſpartum* ad theatra. recte autem *ſpartum*, λευκαία exponitur. titulus extat capitis cujuſdam in ὀνειροκριτικοῖς Artemidori, περὶ λευκέας, καὶ λίνου καὶ καννάβεως, qui ſic erat vertendus: *de ſparto, lino & Cannabe.* Heſychius,

sit: [1] fabulas omnis generis more antiquo in theatro dedit: [2] histriones aulicos publicavit. In circo multas feras, [3] & sæpè centum leones, interfecit. [4] Militares pyrrhicas populo frequenter exhibuit: gladiatores frequenter spectavit. Quum opera ubique infinita fecisset, nunquam ipse, nisi

sychius, σπλὸν, λευκαίας σχοινίον. *funis è sparto.* Salmas.

1. *Fabulas omnis generis.*] Suetonius in Octavio, cap. XLIII. *Fecit ludos nonnunquam & vicatim, ac pluribus scenis per omnium linguarum histriones.* Sed Spartianus ad fabularum diversas species videtur aspicere. *Casaub.*

Fabulas omnis generis more antiquo in theatro dedit.] Fabulæ omnis generis sunt prætextatæ, togatæ, tabernariæ, Atellanæ, quarum meminerunt Grammatici veteres, quas antiqui poëtæ in scena dictabant, quæ omnes posteriorum imperatorum ævo agi desierunt, & in desuetudinem abierunt. eas vero revocavit in scenam Hadrianus, & more antiquo in theatro exhibuit. *Salmas.*

2. *Histriones aulicos publicavit.*] Ut ludum peculiarem habuit princeps, & proprios gladiatores qui & fiscales dicti, & postulaticii, quòd eorum editionem populus à principe solitus postulare: sic etiam histriones, quos Spartianus aulicos appellat. *Casaub.*

Histriones aulicos publicavit.] Id est, in publico ut agerent permisit, & publice spectandos dedit. Sic Suetonius in vita Augusti: *Solebat etiam citra spectaculorum dies, si quando quid inusitatum dignumque cognitu advectum esset, id extra ordinem quolibet loco publicare.* Publicare igitur est, publico spectaculo ostendere, publice spectandum exhibere. *Salmasius.*

Histriones aulicos publicavit.] Sententia ambigua, vel quod ludis privatorum commodato dederit histriones suos Princeps; vel quod permiserit eosdem spectari à populo in Palatio. sed prior interpretatio verior videtur. *Gruterus.*

3. *Et sæpe centum leones interfecit.*] Regius, *& sæpe cunctos leones.* Fuerit hoc singulare, & venationum Hadriani proprium, ut solos aliquando leones exhiberet: qui longè ursis, tauris, & aliis multis feris præstant, quæ in circo aut amphitheatro per venationes solitæ confici. *Casaub.*

Et sæpe centum leones interfecit.] Eamdem lectionem in Palatino inveni, quam in Regio Casaubonus: *& sæpe cunctos leones interfecit.* ut magnum magnificentiæ, vel ut loquebantur, magnanimitatis argumentum crebro notant in Romanis principibus scriptores multarum ferarum, & leonum præcipue confectionem. idem Spartianus de Marco: *In munere autem publico tam magnanimus fuit, ut una missione centum leones simul exhiberet sagittis interfectos.* Idem dicit hoc loco de Hadriano, cunctos leones qui una missione simul exhibiti essent, interfectos. Dio centum leones & centum leænas una missione aliquando exhibitas ab Hadriano & interfectas refert. fere semper centenos exhiberi solitos video una missione, & in eo magnifici editores, quod omnes interficerentur. *Salmas.*

4. *Militares pyrrichas populo freq. exhib.*] Etiam pyrrichæ inter populi voluptates, ut notum ex Suetonio. addit *militares*, sine caussa: estque non διακριτικὸν, sed perpetuum epithetum: omnis enim pyrriche militaris. Lege Athenæum. *Casaub.*

Militares pyrrichas populo frequenter exhibuit.] De pyrrichis militaribus, nihil scio quod non jam dictum sit, nisi hoc quod me vetus epigramma Latinum ἀνέκδοτον docuit, aciem illam in armis saltantium ex viris & mulieribus componi solitam, & buxeis armis, non ex ferro, fuisse instructam. *Salmas.*

nisi in Trajani patris templo, nomen suum scripsit. [1]Romæ instauravit Pantheum, Septa, basilicam Neptuni, sacras ædes plurimas, forum Augusti, [2] lavacrum Agrippæ: [3] eaque omnia propriis & veteribus nominibus consecravit. [4] Fecit & sui nominis pontem, [5] & sepulcrum juxta Tiberim, [6] & ædem Bonæ deæ transtulit: [7] & [8] colossum stantem atque suspensum [9] per Detrianum architectum * de eo loco in quo

1. *Romæ instauravit Pantheon, Septa, basil. N.*] Tito imperante cùm Roma continuos tres dies totidemque noctes flagravit, arserant & istæ, & quæ subjunguntur, forum Augusti, ac lavacrum Agrippæ: Dio inter alia quæ tum incensa, hæc nominat, τὰ Σεπτὰ, τὸ Ποσειδώνιον, τὸ βαλανεῖον τὸ τοῦ Ἀγρίππου, καὶ τὸ Πάνθειον. Horum autem omnium Trajanus instaurationem inchoavit, non perfecit: aut si quid ab eo pristinæ formæ fuerat redditum, alio casu aliquo fuerat labefactatum. *Casaub.*

2. *Lavacrum Agrippæ.*] Ad oram Palatini, adscriptum erat eadem manu, *Agrippinæ.* sed *Agrippæ* verum est. ita enim Dioni vocatur. *Salmas.*

3. *Eaque omnia propriis & veteribus nominibus consecravit.*] *Et veterum nominibus.* Pal. cum veteri editione. *Idem.*

4. *Fecit & sui nominis pontem.*] Ælium pontem nominat Dio. *Casaub.*

5. *Et sepulchrum juxta Tiberim.*] Procopius, qui solus ex antiquis describit accuratè, modò sepulchrum Hadriani nominat, modò Hadriani turrim, vel arcem. Videtur autem opus imperfectum ab Hadriano relictum: nam inter ea quæ Romæ Pius fecit, recenset Capitolinus & sepulchrum Hadriani. *Idem.*

Et sepulcrum juxta Tiberim.] De hoc sepulcro accipienda sunt verba Joannis Antiochensis libro περὶ ἀρχαιολογίας: Ἐγένετο μετὰ πίνακα Ἀδριανῷ τηλικοῦτον ἄγαλμα μετὰ τεθρίππου, ὥστε διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἑκάστου ἵππου παχύτατον ἄνδρα διιέναι. οἱ δὲ ἐν γῇ βαδίζοντες, ἐκ τῆς ὑπερβολῆς τοῦ ὕψους τοῦ κλίσματος, αὐτοὺς δὲ τοὺς ἵππους βραχυτάτους καὶ τὸν Ἀδριανὸν νομίζουσι. κλίσμα vocat sepulcri molem, cui superimposita illa quadriga cum statua Hadriani. altissimum verò fuisse illud monimentum testis Procopius, qui nunc arcem, nunc turrim appellat, meminitque equorum & statuæ superpositæ. *Salmas.*

6. *Et ædem Bonæ deæ transtulit.*] Impropriè loquitur, & eget interpretamenti. Hìc verò per ædis translationem intelligimus, antiqui Bonæ deæ simulacri in alium locum translationem & dedicationem, cum ædis novæ extructione. *Casaub.*

7. *Et colossum stantem atque suspensum per Detrianum architectum, &c.*] Nomen artificis hujus verum, restitui ope chirographi Palatini. vulgati hactenus, *Detrianum.* Grut.

8. *Colossum stantem.*] Hic est colossus Neronis de quo Plinius, & Suetonius. Hujus colossi translatio non adeò mira est, atque illud, quòd stans & suspensus fuerit translatus. *Casaub.*

9. *Per Detrianum architectum.*] An *Dextrianum?* Erat ea tempestate Cassius Dexter quidam: cujus hic libertus fortasse. an est verius, *Demetrianum?* Idem.

Per Detrianum architectum.] Detrianus hic ut nunc scribitur nec Græcus est nec Romanus de nomine. nihil tamen variant antiqui libri. Detrianus igitur scriptum more illius seculi pro *Dætrianus.* nisi forte *Dentrianus* scribendum. nam *Dentrius* nomen Romanum, unde *Dentrianus.* posset etiam legi, *Dextrianus.* Salmas.

* De

in quo nunc templum urbis eſt ingenti molimine, [1] ita [2] ut operi etiam elephantes XXIIII. exhiberet. Et quum hoc ſimulacrum [3] poſt Neronis vultum cui antea dicatum fuerat [4] Soli conſecraſſet, aliud tale [5] Apollodoro architecto autore facere Lunæ molitus eſt. In colloquiis etiam humillimorum civiliſſimus fuit, [6] deteſtans eos qui ſibi hanc voluptatem humanitatis [7] quaſi ſervantes faſtigium principis inviderent. [8] Apud Alexandriam in muſio, multas quæ-ſtiones

* *De eo loco in quo nunc templum Urbis eſt.*] Veſpaſianus ex Aurea domo Neronis in Sacram viam transtulerat, ut narrat Dio. Et Sacra autem via, & Urbis templum in quarta regione collocantur à Victore. *Caſaub.*

1. *Ita ut operi etiam elephantes* XXIIII. *exhiberet.*] Non ad ſpeciem aut pompam huic operi admovit elephantos Hadrianus, ſed tantæ molis erat ſtantem atque ſuſpenſum coloſſum transferre, ut præter equos, etiam viginti elephantos adhiberi fuerit neceſſe: ut ita accipiamus ſuadent, immo compellunt verba Spartiani: *Ingenti molimine, ita ut operi etiam viginti quattuor elephantes exhiberet.* Salmaſ.

2. *Ut operi ei elephantes* XXIIII. *exhiberet.*] Malim *adhiberet*. nam *operi exhibere*, duriuſculum. Elephantos autem operi adhibet Hadrianus ad rei ſpeciem & pompam: non quòd ita eſſet neceſſe. nam Dominicus Fontanus, qui ante XVII. annos, auſpiciis maximi principis Sixti V. molimine non minùs memorabili, obeliſcum Romæ tranſtulit, elephantos quidem operi nullos adhibuit; ſed homines nongentos & ſeptem, equos ſeptuaginta quinque. *Caſaub.*

3. *Poſt Neronis vultum cui antea dicatum fuerat Soli conſecraſſet.*] Fallitur Spartianus. Verum quidem eſt hoc ſimulacrum poſt Neronis vultum Soli fuiſſe conſecratum: ſed ejus conſecrationis Veſpaſianus auctor, non Hadrianus, quod vult Spartianus. ſimilis Lampridii error in Commodo. *Idem.*

4. *Soli conſecraſſet.*] Reg. *ſibi conſecr.* ſed refutat hiſtoria, & quod ſequitur de Luna. nam ita amant Sol & Luna coniungi & ſimul dedicari, ſimul coli. ut in veteri lapide, SOLI. ET. LVNAE. DONVM. POSVERVNT. *Idem.*

5. *Apollodoro architecto.*] Is eſt de quo multa Dio in Hadriano. *Idem.*

6. *Deteſtans eos qui ſibi hanc vol.*] Poſſis referre ad adulatores, qui majeſtatem imperatoriam exaggerantes negarent comitatem & civilitatem regias eſſe virtutes. Sic Alexandro Severo nimiam civilitatem amici objiciebant: quaſi molliorem ſibi & contemtibiliorem poteſtatem imperii faceret, ut refertur à Lampridio. Potiùs tamen eos intelligam, qui ex immodica reverentia principis, cum metu ſua deſideria Hadriano exponerent: qualis ille joco Auguſti correptus, *Quòd ſic ipſi libellum porrigere dubitaret, quaſi elephanto ſtipem.* Idem.

7. *Quaſi ſervantes faſtigium principis.*] *Servantis* ſcriptum in Palatino, legendum, *ſervanti. deteſtans eos qui ſibi hanc voluptatem humanitatis quaſi ſervanti faſtigium principis, inviderent.* hæc mens enim hujus ſententiæ. principem qui nimis ſollicite & accurate principis faſtigium ſervare conatur, carere ea voluptate humanitatis quæ in humillimorum colloquiis & converſatione percipi ſolet. Deteſtabatur igitur eos Hadrianus, qui ſibi hanc voluptatem inviderent, dum illum ab humiliorum congreſſu & colloquio volebant amovere hoc nomine, quod ſervandum ipſi eſſet faſtigium principis. *Salmaſ.*

8. *Apud Alexandriam in Muſio m.*]

ſtiones profeſſoribus propoſuit, & propoſitas ipſe diſſolvit. Marius Maximus dicit eum natura crudelem fuiſſe, [1] & idcirco [2] multa piè feciſſe, quòd timeret ne ſibi idem quod Domitiano accidit, eveniret. Et quum titulos in operibus non amaret, [3] multas civitates *Adrianopolis* appellavit, [4] ut ipſam Carthaginem, * & Athenarum partem. Aqua-

De hoc ad Tranquilli Claudium ſatis olim. Locus ſive regio urbis in qua Muſeum fuit, Bruchium vocabant: Ammianus accipit libro XXII. ubi ait fuiſſe *diuturnum præſtantium hominum domicilium:* ex quo multi magnæ doctrinæ viri prodierint. Erat hoc Alexandrinorum prytaneum quoddam, hoc eſt, πυρȣ ταμιεῖον. Βρύχιον corruptè, pro Πυρȣχεῖον. *Caſaub.*

Apud Alexandriam in Muſio.] Ita ſemper exaratum in antiquis libris. *Muſium* pro *Muſeum.* nam Græcum eſt Μȣσεῖον. τὴν ἐν Μȣσείῳ σίτησιν pro magno munere viris eruditione præſtantibus olim conceſſam fuiſſe ab imperatoribus paſſim legitur apud auctores cum Græcos tum Latinos. Αἰγυπτίαν τράπεζαν vocat Philoſtratus. πυρȣχεῖον etiam dictum fuit illud Muſarum πρυτανεῖον. quod in eo ſcilicet conditum eſſet & ſervaretur frumentum ad illam σίτησιν doctorum hominum deſtinatum. nam πυρȣχεῖον & πρυτανεῖον idem. & σίτησις ἐν πρυτανείῳ dicebatur, ut σίτησις ἐν Μȣσείῳ. Muſeum autem Alexandrinum, & πυρȣχεῖον, pro eodem poſuit Ammianus Marcellinus. & ſic appellata eſt regio quædam Alexandrinæ urbis, in qua Μȣσεῖον illud, ſive πυρȣχεῖον, vel Μȣσῶν πρυτανεῖον, ut vocat Euſtathius, erat ſitum. *Salmaſ.*

1. *Et idcirco multa piè feciſſe.*] Sic quoque Pal. *Grut.*

2. *Multa piè feciſſe.*] Reg. vocem *piè* non agnoſcit. *Caſaub.*

3. *Multas civitates Hadrianopolis appellavit.*] Sanè multas: nam præter illas quarum intercidit memoria, ſex ſeptem urbes nomine eodem diligentiſſimus & veteris geographiæ peritiſſimus Abrahamus Ortelius adnotavit. Quædam ſine dubio Hadriani vel Hadrianæ quaſi Hadrianopoles dictæ: nam ita erat moris hujuſmodi nomina dimidiata efferre. Sic *Antinous* pro Antinoopolis: Sed & Ælias nominavit non paucas. Erat illis temporibus uſitatiſſimum hoc adulationis genus: quo novorum ſemper Auguſtorum gratiam captabant civitates. *Idem.*

Multas civitates Hadrianopolis appellavit.] Pervolutanti mihi veterum ſcripta non plures novem hoc nomine urbes occurrerunt. quarum notiſſimæ duæ Hadrianopoles dictæ, nec alio nomine cognitæ. reliquæ ſub prioribus nominibus remanſerunt, quamvis earum cives pro Hadrianopolitis ſe jactaverint, & ita appellari voluerint. prima in Cyrenaica quæ *Hadrianopolis* in vetuſta Peutingerorum tabula appellatur. altera in Thraciâ viginti quattuor millibus paſſuum diſtans à Plotinopoli. Atque hæ duæ ſunt Hadrianopolis ſic proprie nec unquam aliter appellatæ. reliquæ nomen antiquum ſuum retinuerunt. Antinoopolis quam Hadrianus in honorem delicati ſui condidit, dicta etiam fuit Hadrianopolis. Stephanus: Ἀντινόεια πόλις ἀπ' Ἀντινόȣ παιδός. τὸ ἐθνικὸν Ἀντινοεύς. ἐκλήθη ἡ πόλις καὶ Ἀδριανȣπόλις. Ἀντινόειαν vocat ab Antinoo, ut Antiochia ab Antiocho. *Salmaſ.*

4. *Ut ipſam Carthaginem.*] At non obtinuit hæc nova appellatio, ne eo quidem vivente. *Caſaub.*

Ut ipſam Carthaginem & Athenarum partem.] Carthaginem Adrianopolim

Aquarum etiam ductus infinitos hoc nomine nuncupavit. [1] Fisci advocatum primus instituit. Fuit memoriæ ingentis, [2] facultatis immensæ: [3] nam & ipse orationes dictavit, & ad omnia respondit. Joca ejus plurima extant: nam fuit etiam dicaculus. Unde illud quoque innotuit, quòd quum cuidam canescenti quiddam negasset, eidem iterum petenti, sed infecto capite, respondit, [4] *Jam hoc patri tuo negavi.*

lim appellatam, & partem Athenarum nesciremus, nisi hic docuisset. sed & illas omnes civitates quas Hadrianopoles dictas in superiori animadversione docebamus, uni Stephano debemus quod ita appellatas esse scimus. nam veterum nemo præter illum meminit. ad Athenas quod attinet, cum illam urbem multis operibus instaurasset Hadrianus, partem urbis quæ maxime illis ædificiis ornata fuit, Hadrianopolim nuncupavit: errant viri docti qui novarum Athenarum nomine, partem illam urbis, quam splendidis ædificiis ornavit Hadrianus, insignitam fuisse censent. cum plane ac diserte scribat heic Spartianus Hadrianopolim partem Athenarum fuisse dictam. & mirum ni ex istis ipsis versiculis, qui in arce illius urbis inscripti erant, hoc hauserit Spartianus, vel ille quisquis est quem sequitur. sic enim habent.

Αἵδ' εἰσ' Ἀθῆναι Θησέως ἡ πρὶν πόλις,
Αἱ δ' Ἀδριανοῦ κ' οὐδὲ Θησέως πόλις.

En Ἀδριανοῦ πόλις Athenæ, vel Athenarum pars illa quam novis operibus illustravit Hadrianus. ex sola autem illa inscriptione certum mihi est hunc auctorem adstruere Athenarum partem Hadrianopolim fuisse nuncupatam. sed nec omittendum est in optimo Palatino *Thenarum*, heic pro Athenarum haberi scriptum. *Thenæ* colonia in Africa celebris, sed quam heic intelligi nolim. *Salmas.*

* *Et Athenarum partem.*] Pausanias tamen, & Dio qui Hadriani munificentiam erga Athenienses prædicant, ejusque aliquot opera commemorant, quibus Athenas decoravit, nihil quod huc faciat, memoriæ prodiderunt. *Casaub.*

1. *Fisci advocatum primus instituit.*] Ante Hadrianum jura fisci curabant Cæsarum procuratores. *Casaub.*

2. *Facultatis immensæ.*] Magni & excellentis ingenii, quod par esset tot privatis publicisque curis. tacitè anteponit Hadrianum aliis principibus, qui præ ignavia, ut de Trajano scribit Julianus, alieno uterentur ingenio in dictandis orationibus, & formandis epistolis aut rescriptis. *Idem.*

Facultatis immensæ.] *Facultas* hoc loco non magnum aut excellens ingenium significat, nec illam vim qua quis multa potest simul facere, sed dicendi tantum facilitatem & copiam. facultatem hoc sensu optimi quique auctores dixere. Cicero pro Cornelio Balbo: *Quæ fuerit hesterno die Cn. Pompeii gravitas in dicendo, quæ facultas, quæ copia.* Et paulo post: *Quæ enim in L. Crasso potuit homine nato ad dicendi singularem quamdam facultatem major esse ubertas?* Idem pro Deiotaro *facultatem* simpliciter pro dicendi facultate dixit. *Salmas.*

3. *Nam ipse orationes dictavit.*] Interserit Palatin. copulam, *& dictavit.* Grut.

4. *Jam hoc patri tuo negavi.*] Argutè, sed salis hujus Ὑποκριτικὸν illud ἀνδράποδον Laïs, auctor, Hadrianus imitator. *Casaub.*

Jam hoc patri tuo negavi.] Dicaculum fuisse Hadrianum ex hoc responso conatur ostendere Spartianus. hujus tamen dicti ipsum esse auctorem negant eruditi, & Laidi tribuunt, moti auctoritate

gavi. [1] Nomina plurimis ſine nomenclatore reddidit, [2] quæ ſemel & congeſta ſimul audiverat, ut nomenclatores ſæpius errantes emendaverit. Dixit & veteranorum nomina quos aliquando dimiſerat. [3] Libros ſtatim lectos & ignotos quidem plurimis memoriter reddidit. Uno tempore ſcripſit, dictavit, audivit [4] & cum amicis fabulatus eſt. [5] Omnes publicas rationes ita complexus eſt, ut domum privatam quivis paterfamiliâs diligens non ſatis novit. [6] Equos & canes ſic amavit ut eis ſepulcra conſtitueret.

ctoritate Auſonii cujus notum eſt epigramma:

Canus rogabat Laidis noctem Myron:
Tulit repulſam protinus, &c.

Sed illi tota via deerrarunt. Quis enim non videt Auſonium hujuſce dicti ſalem & argutiam hinc ſumpſiſſe & ingenioſe Laidi accommodaſſe, cui nimium bene convenire videbatur hoc reſponſum, & aliquanto etiam melius quam Hadriano? adeo autem verum eſt ex dicto Hadriani ſalſuram, ut ita dicam, & condituram illius epigrammatis mutuatum eſſe Auſonium, ut & ipſiſmet Hadriani verbis concluſerit, *Patri negavi jam tuo:* perſonas tantum mutavit, Laidem pro Hadriano, & illi caneſcenti nomen Myronis adfinxit. *Salmaſ.*

1. *Nomina plurimis ſine nomenclatore reddidit.*] Cùm ad ſalutationem certis diebus etiam plebem admitteret. In reg. *ſine nominis latore.* Caſaub.

2. *Quæ ſemel & congeſta ſimul audiverat.*] Et nos quoque vidimus prodigioſæ memoriæ aliquot ſimilia exempla. Omnia tamen quæ legimus aut vidimus, ſuperat quod de Proclo, nobiliſſimo illo Platonis interprete, narratur. Is cùm eſſet Olympiodori auditor, (hominis facundi, & cujus dicentis oratio non fluebat, ſed torrentis inſtar ferebatur, ut pauci dicta ejus aſſequerentur,) ſolitus à recitatione omnia quæ dixiſſet Olympiodorus totidem atque iiſdem verbis reddere. *Idem.*

3. *Libros ſtatim lectos & ignotos quidem plurimis memoriter reddidit.*] Ferri poteſt, *plurimis:* ego tamen *plurimos*, vel *plurimùm* ſcribi malim. *ſtatim lectos* eſt quod Marinus dixit, ἀπὸ ψιλῆς ἀναγνώσεως. *Idem.*

Libros ſtatim lectos & ignotos quidem plurimis.] Sic & Pal. codex. *Grut.*

4. *Et cum amicis fabulatus eſt.*] Poſt hæc verba ſubjungit princeps editio, *ſi credi poteſt.* quod neſcio an ſit Spartiani. fortaſſe additum ab aliquo lectore qui credulitatem ſuam non commodabat verbis Spartiani, referentis Hadrianum uno tempore ſcripſiſſe, dictaſſe, & audiviſſe & cum amicis fabulatum eſſe. *Salmaſ.*

5. *Omnes publicas rationes ita complexus eſt, ut domum privat.*] Mira res: ſed minùs mirabitur qui eorum meminerit quæ de Rationario imperii ab Auguſto inſtituto, & tabulario Cæſaris, ac Beneficiorum libro Suetonius, aliique ſcriptores nos docent. Omnino quod diligenti patrifamilias privatarum rationum libri fuerunt, id ſobriis & frugi Cæſaribus, quales imprimis Octavius, Veſpaſianus, & Hadrianus, ſuperiùs dicti commentarii. *Caſaub.*

Omnes publicas rationes ita complexus eſt, &c.] Pal. præmittit: *Si poteſt credi; omnes publicas rationes, &c.* Grut.

6. *Equos & canes ſic amavit, ut eis ſepulchra conſtitueret.*] Mos olim multorum, cujus ſunt exempla apud Plinium, Plutarchum, Ælianum, Martialem, alioſque, omnibus obvia. Hadrianus verò & ſepulchra equis canibuſque quos ama-

ret. [1] Oppidum Adrianotheras in quodam loco, quòd illic & feliciter esset venatus & ursam occidisset aliquando, constituit. [2] De judicibus omnibus semper cuncta scru- 21
tando,

amaverat, constituere; & eorum memoriam carmine epitaphio solitus prosequi. præcipuè autem in Borysthene equo hæc officia usurpavit, cùm illo ad venandum diu multumque esset usus. *Casaub.*

Equos & canes sic amavit ut sepulcra his constituerit.] Extat hodieque epigramma Hadriani in Borysthenem equum cui sepulcrum constituerat. quod quia uno & altero loco mendosum protulit Casaubonus, ego heic emendatius adponam.

Borysthenes Alanus,
Cæsareus veredus,
Per æquor & paludes,
Et tumulos Etruscos,
Volare qui solebat,
Pannonios nec ullus
Apros eum insequentem
Dente aper albicanti
Ausus fuit nocere,
Vel extimam saliva
Sparsit ab ore caudam,
Ut solet evenire:
Sed integer juventa,
Inviolatus artus,
Die sua peremptus,
Hoc situs est in agro.

In Latinis ubi legebatur, *apros insequentem*, claudicante versu, reposuimus, *Apros eum sequentem* vel *insequentem*. *nocere aliquem* trita bonis & antiquis auctoribus loquutio. Celsus: *si falangium nocuit.* nocere aliquem dicitur serpens, cum mordet. & sic *aper equum nocere*, in epitaphio Borysthenis dixit Hadrianus. *Salmas.*

1. *Oppidum Hadrianotheras in quodam loco constituit.*] Constituit in Mysia. Dio, *πόλιν ἐν τῇ Μυσίᾳ οἰκίσας Ἀδριανοῦ θήρας αὐτὴν ὠνόμασε.* At Cedrenus sic, *ἐν Μυσίᾳ θηράσας, οἰκοδόμησε πόλιν, καὶ μετωνόμασεν αὐτὴν Ἀδριανοῦ θήρας ἐν μιτάτοις,* unde cognoscimus castra exercitus Hadriani in urbis novæ sedem fuisse conversa, ut sæpe factum legimus. ita accipi debet quod ait, *ἐν μιτάτοις.* Metata quid sint vel ex titulo Cod. sic inscripto notum. Græci *μίτατα* semper non *μέτατα*: Porrò hanc urbem Græci non Hadrianotheras, sed breviùs *Ἀδριανοῦ*, & corruptè *Ἀδριανοὺς* dixerunt, jam inde ab initio cùm est constructa. *Casaub.*

Oppidum Hadrianotheras.] Scribendum *Hadrianutheras.* hoc est Ἀ'*δριανοῦ θήρας*. sic *Antinoupolis*, aliquando *polis* omittebant dicentes *Hadrianu.* sic *Antinou* apud Marcellinum. *Salmas.*

2. *De judicibus omnibus semper cuncta scrutando*] An potius *de indicibus?* Duobus potissimùm temporibus diligenti hac inquisitione opus imperatori: cùm aut defertur aliquis puniendus: aut commendatur promovendus. de priore videtur locutus Spart. nam *index* est delator: de posteriore Capitolinus cùm de Marco scribit simillimè: *Suffragatoribus non citò credidit, sed semper diu quæsivit quod erat verum.* Si retinemus *judicibus*, referemus ad cognitiones principum: ubi de caussis ferè agi solitum apud judices ordinarios priùs ventilatis: à quibus ad imperatorem esset appellatum. *Casaub.*

De judicibus omnibus semper cuncta scrutando.] Sic scribi debet hic locus, & exponi. *Cuncta scrutando de omnibus judicibus, tamdiu requisivisse Hadrianum quamdiu verum inveniret.* Hoc puto significat, studiose ac diligenter eum inquisivisse in vitam, mores & actus omnium judicum. hoc est provinciarum præsidum. ut si male provincias administrare comperti essent, successores illis mitteret, & ipsi puniendi evocarentur. quod optimos semper principes factitasse certum est. *judices* autem de provin-

tando, tamdiu requisivit quamdiu verum inveniret. Libertos suos nec sciri voluit in publico, [1] nec aliquid apud se posse, [2] dicto suo omnibus superioribus principibus vitia imputans libertorum, damnatis omnibus libertis suis [3] quicunque se de eo jactaverant. Unde extat etiam illud severè quidem, sed propè joculare de servis. Nam [4] quum quodam tempore [5] servum suum inter duos senatores [6] è conspectu ambulare vidisset, [7] misit qui ei colaphum daret, & diceret, *Noli inter eos ambulare quorum esse adhuc potes servus.* Inter cibos [8] unicè amabat tetrapharmacum, quod erat

provinciarum præsidibus tralatitium est. *Salmas.*

De judicibus omnibus, semper cuncta scrutando, &c.] Potest quidem tolerari istud; sed tolerabilius fuerit, si littera mutata, fieret *indicibus.* quomodo etiam volebat Casaubonus. *Grut.*

1. *Nec aliquid apud se posse.*] *Nec* pro nedum. Voluit libertos suos publicè ignorari: nedum ut olim Claudius, Galba, Vitellius, pateretur credi ab omnibus, multum apud se libertos suos posse. Erit planior sententia, si scribas, *Libertos suos nesciri voluit in publico aliquid apud se posse.* At Rob. Bon. vel imperitiâ, vel nactus aliam lectionem, sic expressit, *Hadrianus noluit libertos suos scire sua secreta aut consilia.* Casaub.

2. *Dicto suo.*] Scribe, *edicto suo.* De hujus generis edictis notavimus ad Suetonium. *Idem.*

Dicto suo.] Nihil mutandum, nec sequor virum doctissimum legentem, *edicto suo.* satis habuisset dicere *edicto.* atque ita semper apud Suetonium de ejuscemodi edictis, *edicto increpuit. edicto admonuit.* at heic Hadrianus nolebat libertos suos in publico conspici, aut aliquid apud se posse, dicto suo omnibus superioribus principibus vitia imputans libertorum. id est cum diceret, aut dicere solitus esset, superioribus principibus vitia libertorum esse imputanda. si quis tamen malit *edicto*, non pugnabo. *Salmas.*

Dicto suo, omnibus superioribus Principibus vitia imputans libertorum.] Hoc est, sententia sua, quam crebro usurpare solebat. *Grut.*

3. *Quicunque se de eo jactaverant.*] Hoc & Dio tetigit. quid sit *jactare se de principe*, declarant unicè verba Lampridii in Alexandro: *Nec dedit alicui facultatem vel fumorum vendendorum de se, vel sibi de aliis malè loquendi: maximè occiso Thurino, qui illum quasi fatuum & vecordem sæpe vendiderat.* Casaub.

4. *Cum servum suum inter duos senatores è conspectu ambulare vidisset.*] *E conspectu*, hoc loco non est ἐκ περιωπῆς, nec ex edito loco, unde conspici potest: *è conspectu* est à longe, ita tamen ut conspici possit. *Salmas.*

5. *Servum suum inter duos senatores.*] Medius locus honestissimus, sive deambularent sive sederent. Inde Hadriani indignatio. *Casaub.*

6. *E conspectu a. vidisset.*] *Conspectus* hîc est σκοπιά, locus elatior unde spectantur inferiora. Possumus accipere de genere quodam fenestrarum aut specularibus. *Idem.*

7. *Misit qui ei colaphum daret, & diceret: Noli inter, &c.*] Sic quidem à calamo recenti, sed aliud quid horum loco ibi fuisse, prodit Excerptum, in quo, *misit qui colla fundaret qui nolit inter, &c.* abjectis ceteris. *Grut.*

8. *Unicè amabat tetrapharmacum.*] Allusum ad tetrapharmacum quod celebrant medici. *Casaub.*

1. *Perna*

erat de fasiano, sumine, [1] perna & crustulo. [2] Fuerunt ejus temporibus fames, pestilentia & terræmotus: [3] quæ omnia quantum potuit, procuravit: multisque civitatibus vastatis per ista, subvenit. Fuit etiam Tiberis inundatio. [4] Latium multis civitatibus dedit, tributa multis remisit. [5] Expeditiones sub eo graves nullæ fuerunt. Bella etiam silentio penè transacta. A militibus [6] propter curam exercitus nimiam multùm amatus est, simul quòd in eos liberalissimus fuit. Parthos in amicitia semper habuit, quòd inde regem retraxit quem Trajanus imposuerat. [7] Armeniis regem habere permisit, [8] quum sub Trajano legatum habuissent. [9] A Mesopotamiis non exegit tributum quod

1. *Perna & crustulo.*] In Vero nôn ut diversa hæc ponuntur, sed ut conflata in unam è duabus speciem, quam vocat *pernam crustulatam.* Idem.

2. *Fuerunt ejus temporibus fames p.*] Suetonium imitatur, qui etiam fortuita & tristia adnotat, quæ sub principibus evenerant. *Idem.*

3. *Quæ omnia quantum potuit procuravit.*] Græci τὰ δεινὰ θεραπεύειν. sed illi à re medica verbum mutuantur: *procurare* sacrorum est verbum. *Idem.*

4. *Latium multis civitatibus dedit.*] Nondum enim jus civitatis promiscuum fuit & commune. Atqui non desunt, qui Hadriano tribuant illam legem, per quam civitas omnibus data: quos & locus hic refellit, & Jurisconsulti, qui Marcum Antoninum faciunt auctorem, suffragante Aurelio Victore. *Idem.*

5. *Expeditiones sub eo graves nullæ fuerunt.*] Esset verum si bellum saltem Judaicum excepisset. Annon enim inter gravia illud bellum, quo sexcenta propè millia hostium ceciderunt? Jam Romani exercitus clades tanta, ut observet Dio, Hadrianum cùm ad senatum scriberet, solenni illa formula abstinuisse: SI VOS LIBERIQUE VESTRI VALETIS, BENE EST: EGO EXERCITUSQUE VALEMUS. *Idem.*

6. *Propter curam exercitus nimiam multum amatus est.*] *Nimia cura exercitus*, esset pro magna. posset tamen legi, atque ut quidem puto, melius: *A militibus propter curam exercitus nimium multum amatus est.* sic *nimium quantum* apud Florum. *Salmas.*

7. *Armenis regem habere permisit.*] Palatinus *Armeniis.* Trajanus autem occiso Armeniorum rege, quod diadema à rege Parthorum non à se accepisset, legatum illis imposuerat. hunc legatum retraxisse inde heic dicitur Hadrianus, & regem iis ut haberent permisisse. sed quomodo nunc Hadrianus permittit Armeniis regem habere, qui initio statim imperii Armeniam & Mesopotamiam & Assyriam Persis concessit, reductis inde exercitibus? nam hoc ipso satis illis permiserat regem habere. *Idem.*

Armenis regem habere permisit.] Nihilo pejus Palatinus, *Armeniis regem, &c.* Grut.

8. *Cum sub Trajano legatum habuissent.*] Occiderat enim vel removerat regem ipsorum Trajanus. *Salmas.*

9. *A Mesopotamiis non exegit trib.*] Quare exigeret? jam enim dictum omnia fuisse relicta trans Euphratem & Tigrim. *Casaub.*

A Mesopotamiis non exegit tributum, quod Trajanus.] Palatinus; *Mesopotamenses non exegit tributum.* quæ & ipsa

quod Trajanus impoſuit. [1] Albanos & Hiberos amiciſſimos habuit, quòd reges eorum largitionibus proſequutus eſt quum ad illum venire contempſiſſent. [2] Reges Bactrianorum legatos ad eum amicitiæ petendæ cauſa ſupplices
22 miſerunt. Tutores ſæpiſſimè dedit. [3] Diſciplinam civilem non aliter tenuit quàm militarem. [4] Senatores & equites Rom. ſemper in publico togatos eſſe juſſit, [5] niſi ſi à cœna reverterentur. [6] Ipſe quum in Italia eſſet, ſemper togatus proceſſit. Ad convivium venientes ſenatores, ſtans excepit: [7] ſemperque aut pallio tectus diſcubuit, aut toga ſub-

ipſa Latina locutio eſt & vetus. ſic *exigor portorium* apud Cæcilium. nam *exigi aliquis tributum* eodem loquendi genere dicitur, quo *aliquem tributum exigere. Meſopotamenſes.* nam Græcis Μεσοποταμεῖς, & Μεσοποταμηνοί. ſed quo jure à Meſopotamenſibus tributum exegiſſet Hadrianus qui eam provinciam dimiſerat, & Parthis conceſſerat, cum retineri non poſſe videret? *Salmaſ.*

1. *Albanos & Hiberos a.*] Suprà mentio facta eſt Alanorum, & eorum regis: ſed non ideo hîc quicquam mutandum. Albani populi ſupra Hiberes ſiti, jam inde à bellis Mithridaticis rebus Romanis interveniunt. Alani quoque: ſed ſeriùs noti; & vix, ut puto, ante Flavios principes. *Caſaub.*

2. *Reges Bactrianorum.*] Pal. *Bactranorum.* Βάκτροι & Βάκτριοι dicebantur. unde & tam *Bactrani* quam *Bactriani.* Salmaſ.

3. *Diſciplinam civilem n.*] Curam morum publicorum, quæ cenſorum olim erat provincia. Sic apud conſultos juris antiquos, *diſciplina publica*, & *diſciplina communis.* Caſaub.

4. *Senatores & equites Rom. &c.*] Revocata Auguſti lege, de qua Suetonius capite XL. ſed Auguſti lex etiam plebem complexa: quæ per Hadrianum libera à neceſſitate hujus habitus. poſtea etiam equites idem ſibi licere voluerunt: ipſique adeo ſenatores, ſæpe, jam Hadriani temporibus, pænulati aut lacernati in publicum prodibant, ut ex A. Gellio conſtat. *Idem.*

5. *Niſi ſi à cœna reverterentur.*] Fuit enim moris, ut cœnatoria geſtarent cùm à cœna domum redirent. Sic è balneis & thermis in balneari veſte revertebantur. Ferè autem qui à convivio redibant, comiſſantium licentiam atque petulantiam imitabantur. *Idem.*

6. *Ipſe cùm in Italia eſſet ſemper togatus proceßit.*] Capitolinus de Marco, *Per Brunduſium veniens in Italiam togam ſumpſit.* Lampridius de Alexandro, *In urbe ſemper togatus fuit, & in Italiæ urbibus.* Extra Italiam rarò togam aut imperatorium cultum aſſumebant. *Idem.*

7. *Semperque aut pallio tectus diſcubuit, aut toga ſubmiſſa.*] Ea tempeſtate nemo fuit lautiorum in Urbe, quin impenſi pretii cœnatoria haberet: nam in utroque lectorum genere paruit vel maximè Romanorum luxus, ut alibi docemus. ideo notat Spartianus, Hadrianum exemplo ſuo aliorum ἁδρότητα caſtigaſſe. *Idem.*

Semperque aut pallio tectus diſcubuit, aut toga.] Romanæ fuit conſuetudinis calceos ſoleis mutare cum accumberent menſæ, & togas cænatoriis. Hadrianus autem ſemper palliatus aut togatus accubuit, ſed toga ſubmiſſa. ſubmiſſa autem toga non eſt quæ nullos facit ſinus, nam demiſſa id eſſet, ſed ſub bracchium miſſa: qui enim ad cænandum accumbunt, neceſſario bracchio dextro

submissa. [1] Judicum sumptus constituit & ad antiquum modum redegit. [2] Vehicula cum ingentibus sarcinis urbem ingredi prohibuit. [3] Sederi equos in civitatibus non sivit. [4] Ante octavam horam in publico neminem nisi ægrum lavari passus est. Ab epistolis & à libellis, primus equi-

dextro exerto esse debent. quod faciebant scilicet, toga sub dextrum bracchium missa & in lævum humerum congesta. at in publico utrumque humerum toga obvolutum habebant. at palliati omnes iidem & bracchium exerti. Pallium igitur & toga submissa invicem respondent. *Salmas.*

1. *Judicum sumtus constituit.*] Malim *judiciorum:* ut referamus ad judicum sportulas, & præmia advocatorum: de quibus tamen nihil ab Hadriano cautum reperio. Si retineas *judicum*, sensus erit, imminutas impensas à magistratibus fieri solitas, tam in Urbe, quàm in provinciis. Errant qui scribunt, *judices sumtus*, & de revocatis legibus sumtuariis interpretantur. *Casaubonus.*

Judicum sumptus constituit.] Palatinus legit, *diligentia judices sumptus convivii constituit.* Lego: *Diligentia judicis sumptus conviviis constituit, & ad antiquum modum redegit.* Ad legem sumptuariam hoc pertinet, quam ex integro sanxisse videtur Hadrianus, redigendo ad antiquum modum conviviorum sumptus, idque diligentia judicis, cujus officio continebatur videre ne quis plus in cænam insumeret, quam illa lege statutum esset. sed quod ait ad antiquum modum redegisse cænarum sumptus Hadrianum, non ad Fanniam ut puto legem aut Liciniam referendum, nam nimis illæ antiquæ & diu antiquatæ, verum ad Juliam, qua modus hic conviviis erat definitus, ut non plus ducenti sestertii profestis diebus in cœnam impenderentur: Kalendis, Idibus, Nonis, aliisque festivis, trecenti: nuptiis autem & repotiis, mille. *Salmas.*

2. *Vehicula cum ingentibus sarcinis Urbem ingredi prohibuit.*] Utilis & Romæ necessaria lex. Juvenalis:

—— modò longa coruscat
Sarraco veniente abies, &c.

Casaub.

3. *Sederi equos in civitatibus non sivit.*] *Sederi*, pro insideri. Capitolinus in Marco: *Sederi in civitatibus vetuit in equis.* Sic alibi, *sederi equos*, & *sederi in equis*, aut vehiculis, pro vehi, ὀχεῖσθ. Porrò lex hæc postea mutata est alia molliore, per quam equo vehi licuit in civitatibus, vehiculo non licuit. *Idem.*

Sederi equos.] Notanda loquutio qua *equum sedere*, & *equus sederi* dicitur. in vita Marci, *in equis sederi* dixit. *Salmasius.*

4. *Ante octavam horam in publico, &c.*] Accommodatè ad mores publicos. lavabant enim sub horam cœnæ: ea erat nona: Martialis,

Imperat extructos frangere nona toros.

Casaub.

Ante octavam horam in publico neminem nisi ægrum lavari passus est.] Ad nonam ut plurimum patebant balnea, & ante solis occasum claudebantur. Lampridius in Alexandro Severo: *Addidit & oleum luminibus thermarum, cum ante & ad nonam paterent, & ante solis occasum clauderentur.* Ita enim locus ille legendus ex veteris scripturæ vestigiis, qui vulgo valde depravatus circumfertur. eadem hora qua balnea, & tabernæ vinariæ, & lupanaria aperiebantur. hinc nonariæ meretrices dictæ, quod ad nonam prostarent. Hadriani tempore octava thermis aperiendis videtur constituta. Ab octava igitur ad nonam hora lavandi; ut à nona ad decimam cænandi. qui temporius aut lavarent, aut cænarent, intemperantes habiti. *Salmas.*

3. Eos

equites Romanos habuit. [1] Eos quos pauperes & innocentes vidit, ſponte ditavit: quos verò calliditate ditatos, etiam odio habuit. [2] Sacra Romana diligentiſſimè curavit: peregrina contempſit. [3] Pontificis maximi officium peregit. Cauſas Romæ atque in provinciis frequenter audivit, adhibitis conſilio ſuo conſulibus atque prætoribus & optimis ſenatoribus. [4] Fucinum lacum emiſit. [5] Quatuor conſulares per omnem Italiam judices conſtituit.

Quando

1. *Eos quos pauperes & innocentes.*] In regio periodus hæc integra rejicitur poſt iſtam, quæ ſequitur ſtatim: *Pontificis maximi officium peregit.* Ejuſmodi tranſpoſitiones multæ in eo codice occurrebant. *Caſaub.*

2. *Sacra Romana diligentißime curavit.*] Græca ſacra, ut Eleuſina, Hadriano peregrina non erant, cum ipſe tanto rerum litterarumque Græcarum ſtudio teneretur, ut inde vulgo Græculus audiret. per peregrina igitur ſacra, Ægyptiaca intelligit, quæ multi principes contempſerunt: confundit Aurelius ſacra Cereris cum Eleuſinis initiis. fortaſſe in eorum ſacrorum ritu aliquid mutavit Hadrianus, & ut more magis Attico celebrarentur, curavit. Eleuſina autem ſacra uſque ad Valentinianum & Theodoſium manſere. ſub quibus imperatoribus penitus deſerta ſunt, & abolita. *Salmaſ.*

3. *Pontificis maximi officium peregit.*] Cùm priores titulo contenti, ut amat fieri, rem negligerent. omnes enim imperatores ab Auguſto pontifices maximi: cujus rei cauſſam ad Suetonium exponebamus lib. II. cap. XXXI. *Caſaub.*

4. *Fucinum lacum emiſit.*] Purgato & effoſſo altiùs emiſſario Claudii imperatoris: de quo Suetonius, & Tacitus libro XII. *Idem.*

5. *Quatuor conſulares per omnem Italiam judices conſtituit.*] Tangit mutationem ab Hadriano factam in adminiſtratione Italiæ & provinciarum. Sed Spartiani negligentiam hîc non excuſaverim. cur enim rem ſcitu digniſſimam, ſcriptione parum dignam putavit? Nam certum eſt adeò multa Hadrianum in imperii adminiſtratione immutaſſe, ut prioris formæ, cujus auctor Auguſtus, non multa poſt illum fuerint veſtigia. De quatuor iſtis Italiæ conſularibus, Capitolinus in Pio: *Hic ab Hadriano inter quatuor conſulares, quibus Italia committebatur, electus eſt ad partem Italiæ regendam.* Idem.

Quattuor conſulares per omnem Italiam judices conſtituit.] De conſularibus heic dicendum κτ̀ πλάτος. nam vulgo perſuaſum eſſe video viris in hac litteratura primariis, conſulares qui provincias hoc jure ac nomine regerent, partim ab Hadriano inſtitutos; partim vero à Conſtantino. Id certe longe ſecus habet. Quippe ante Conſtantinum hæc diviſio provinciarum in conſulares & proconſulares in uſu erat. & conſularis provinciæ dicebatur, qui eam jure conſulari adminiſtrabat. idem de Hadriano dicendum, qui non primus hanc conſularium adminiſtrationem inſtituit; ſed cum ante ipſum Italia non regeretur à Conſularibus, ipſe conſulares judices qui ſingulis Italiæ provinciis jura darent, conſtituit. altius igitur totam hanc rem repetamus. Ex provinciis quæ populo aſſignatæ ſunt in partitione per Auguſtum inſtituta, aliæ fuere prætoriæ, aliæ proconſulares. ac duæ quidem Proconſulares, quibus qui præerant proconſules dicti ſunt, Africa nempe & Aſia. Decem autem prætoriæ, quas enumerat Strabo lib. XVII. ſub finem. reliquas omnes ſibi Cæſar retinuit, ac regendas ſuſcepit. & in eas quidem modo conſulares viros mittebat,

Quando in Africam venit, [1] ad adventum ejus post quinquennium pluit: atque ideo ab Africanis dilectus est. Per- 23
agratis sanè omnibus partibus capite nudo, & in summis plerumque imbribus atque frigoribus, [2] in morbum incidit

bat, modò prætorios, modo equites. consulares qui mittebantur ex parte Cæsaris, legati consulares dicti sunt: qui prætorii, legati pro prætore. Græci πρεσβευτὰς ὑπατικοὺς, καὶ πρεσβευτὰς στρατηγικοὺς eos vocant, ut Strabo lib. III. quos autem ex equestri ordine ad regendas provincias mittebat, hi minutis provinciis præerant, præsidum nomine atque procuratorum. Consulares qui populi provincias administrabant, dicebantur proconsules, & sortito in eas proficiscebantur, antiquo scilicet more, qui stante republica obtinebat. qui vero provincias Cæsaris, legati consulares vel consulares simpliciter. nec illos proconsules dici moris erat, ne confunderentur cum populi Proconsulibus. alias nihil prohibebat & eos appellari legatos Cæsaris pro consule, ut legati pro prætore dicebantur prætorii viri, quos provinciis suis nomine ac jure prætorio gubernandis præficiebat Cæsar. hinc illi consulares qui passim in veterum libris & antiquis saxis occurrunt de provinciarum rectoribus. atque hi originem habent non ab Hadriano vel Constantino, sed ab Augusto ipso. quoties itaque leges in veteribus monumentis consularem provinciæ, semper de legato Cæsaris consulari intelligas licebit. Strabo ὑπατικοὺς ἡγεμόνας eos vocat, & ὑπατικοὺς δικαιοδότας. sed pro arbitrio suo imperatores provinciarum jura & administrationes sæpe mutabant, & quæ populi erant suas esse volebant, suas autem populo transcribebant. & sic de consularibus proconsulares, & contra: de præsidalibus prætorias & de prætoriis præsidales faciebant. quarum mutationum exempla tam multa reperiuntur in antiquis præsertim inscriptionibus, ut ea huc afferre nihil sit necesse. Hinc sub Imperatoribus, consulares provinciarum & proconsules passim observare est, qui post administratas illas provincias consules primum fierent, cum antehac non fuissent. sed & inferiorum principum ævo consulares & proconsulares ita distincti, ut minor esset dignitas consularitatis quam proconsulatus. præter hos autem provinciarum consulares, qui legati Cæsaris erant, reperio in veteribus inscriptionibus, *Consulares Aquarum & Miniciæ*, qui alibi curatores Aquarum & Miniciæ dicuntur, & procuratores. sic & in veteribus Glossis, *consularis*, καθολικὸς exponitur. quis vero ignorat καθολικὸν procuratorem Cæsaris appellari? unde igitur illi consulares dicti? à consularibus ornamentis quibus insigniti. *Salmas.*

1. *Ad adventum ejus post quinquennium pluit.*] Ait pluisse in Africa sub Hadriani adventum: cùm superioris quinquennii siccitate Afrorum agri squallerent. *Casaub.*

2. *In morbum incidit letalem.*] Periisse Hadrianum aquæ intercutis morbo, scribunt plerique: Dio & αἱμοῤῥαγίᾳ laborasse, & φθόῃ. profluvii sanguinis & Spartianus mox meminit. *Idem.*

In morbum incidit lethalem.] Nulla paulo vetustior editio quæ non habeat *lectualem*: per lectualem morbum intelligit longum & diuturnum difficilemque ac tabificum morbum, quem contraxerat Hadrianus ex eo quod in summis caloribus atque frigoribus capite intecto semper iter facere solitus esset. lectuales ejusmodi morbos Latini vocarunt, quod diu in lecto detinerent ægrotantes. sed & ipsi qui longis ac lentis languoribus laborabant, lectuales dicti. Græcis κλινικοί. Latini etiam *clinicos* eos dixerant, voce Græca. *Salmasius.*

dit lectualem. Factusque de successore solicitus, primùm de Serviano cogitavit: quem postea, ut diximus, mori coëgit. [1] Fuscum, [2] quòd imperium præsagiis & ostentis agitatus speraret, [3] in summa detestatione habuit: [4] Pletorium Nepotem [5] quem tantopere antè dilexit, ut veniens ad eum ægrotantem Adrianus [6] impunè non admitteretur, suspicionibus adductus: [7] eodem modo & [8] Terentium Gentianum: & hunc vehementiùs, [9] quòd à senatu diligi tunc videbat. Omnes postremò de quorum imperio cogitavit,

In morbum incidit lethalem.] Palatini ambo repræsentant à prima manu illud quod & in suis invenit Janus Parrhasius; repræsentant, inquam, *lectualem*; neque videtur vox ævo illo indigna. *Grut.*

1. *Fuscum.*] Huic pater Claudius Fuscus Salinator, de quo in epistolis Plinii & Trajani,& in Fastis: fuit enim collega Hadriani II. consulis: mater, filia Julii Serviani: nam Dio semper illum Σερβιανοῦ ἔγγονον appellat. *Casaub.*

2. *Quòd imperium speraret.*] Reg. *paraverat.* Fortasse, *speraverat.* aut *pararet.* infrà, *qui sibi præparabat imperium.* Idem.

Quod imperium, præsagiis & ostentis agitatus, speraret.] Sic & Pal. an fuit *spiraret*? nam aliud quid fuisse verbi primitus illo loco, indicio est, quod legatur in regio codice, *paraverat.* Grut.

3. *In summa detestatione habuit Pletorium Nepotem, &c*] Hæc est distinctio membranarum Palatinarum. sed enim cùm & sic laborent superiora, non video quomodo emendari queant nisi admisso conjectaneo Casauboni nostri; *Fuscum quoque quod imperium, &c.* ut subintelligatur scilicet, *mori coëgit.* Idem.

4. *Pletorium Nepotem, &c.*] Totum locum ita concipiamus: *Quem postea, ut diximus, mori coëgit: Fuscum quoque, quòd imperium præsagiis, & ostentis agitatus, speraret. In summa detestatione habuit Pletorium Nepotem, quem tantopere d.* Oscitans librarius cùm τὸ *quoque* ante *quod* omisisset. insuper distinctione prava locum deformaverat. *Casaub.*

5. *Quem tantopere antè dilexit.*] Hoc est, dilexerat. *Idem.*

6. *Impune non admitteretur.*] Regius, *non impune admitt.* vitiato sensu, qui hic est: Ægrotabat Pletorius Nepos: invisit illum Hadrianus, suo illo more, de quo dictum suprà: cùm ad fores Nepotis venisset, repulsam tulit à janitoribus, aut admissionalibus. videbatur imminuta imperatoris majestas: Hadrianus tamen amori Nepotis injuriam ab ipsius servis acceptam condonavit. Placet viro præstantiss. delendam esse vocem *Hadrianus* de hac periodo: ita fore cætera plana ex obscurissimis. Vult enim, inquit, Hadrianum suspicione quadam affectati imperii Pletorium perstrinxisse: ideoque ad se ægrum venire interdixisse. Eadem locutio: *Urbem quam status vestra est.* & *ad eum* pro ad se. Quam, etsi videtur aliter nobis, noluimus prætermissam. *Idem.*

7. *Eodem modo & Terentium Gentianum.*] Sic & Palat. noster. *Grut.*

8. *Terentium Gentianum.*] Membranæ, *Terecentium G.* fortasse aliquid latet. *Casaub.*

9. *Quod à senatu diligi tunc videbat. Omnes postremo.*] Aliquid omnino deest, nec sensus procedit, nisi deleveris τὴν τελείαν, & hoc modo distinxeris: *Pletorium Nepotem quem tantopere ante dilexit, ut veniens ad eum ægrotantem Hadrianus impune non admitteretur suspicionibus adductus, eodem modo & Terentium Gentianum, & hunc vehementius, quod à senatu diligi tunc videbat, omnes postremo de quo-*

gitavit, quaſi futuros imperatores deteſtatus eſt, [1] & omnem quidem vim crudelitatis ingenitæ uſque eò repreſſit donec in villa Tiburtina profluvio ſanguinis penè [2] ad exitum venit. Tunc liberè Servianum quaſi affectatorem imperii, [3] quòd ſervis regis cœnam miſiſſet; quòd [4] in ſedili regio juxta lectum poſito ſediſſet, [5] quòd erectus ad ſtationes militum ſenex nonagenarius proceſſiſſet, mori coëgit: multis aliis interfectis vel apertè, vel per inſidias: quando quidem etiam [6] Sabina uxor non ſine fabula veneni dati ab Adriano defuncta eſt. [7] Tunc Ceionium Commodum, [8] Nigrini generum inſidiatoris, [9] quondam ſibi [10] forma commendatum, adoptare conſtituit. * Adoptavit ergo

de quorum imperio cogitavit, quaſi futuros imperatores deteſtatus eſt. Salmaſ.

1. *Et omnem quidem vim crudelitatis ingenitæ.*] Pal. *ingenuæ. ingenuum* idem quod *ingenitum.* ſic *ingenuum ſignum*, ἔμφυτος χαρακτήρ. *Idem.*

2. *Ad exitum venit.*] Regius, *exitium.* Caſaub.

3. *Quòd ſervis regis cœnam miſiſſet.*] His artibus Galbam Othoni dejectum meminerat Hadrianus. Pro *cœnam*, eſt in antiquis editionibus *ſcenam.* Lego cum Scaligero, *ſtrenam.* Idem.

Quod ſervis regis cœnam miſiſſet.] Hæc vera lectio. id quod in ſportula mittebatur clientibus de cœna divitum, cœna etiam dicebatur. Græci δεῖπνον ἐν σπυρίδι, cœnam in ſportula dicunt. per cœnam igitur ſportulam intellige vel ſportularem cœnam. *Salmaſ.*

Quòd ſervis regiis ſtrenam miſiſſet.] Eſt ab ingenio eximii Scaligeri, cùm inveniſſet in mſſ. regis *ſcenam.* & verò etiam in Pal. reperias, *ſcœnam.* vulgati prius *regis cœnam miſiſſet*; nullo bono ſenſu. *Grut.*

4. *In ſedili regio juxta lectum poſito.*] Circum lectos erant ſedilia & cathedræ. In ſella autem regia ſedere privato nefas: ſic equo imperatoris inſidere fas privato non erat, ut habes apud Vopiſcum in Aureliano. Utrunque autem horum non in Romanis ſolùm imperatoribus olim ſervatum; ſed & in aliis regibus ac principibus. *Caſaub.*

5. *Quòd erectus ad ſtationes militum ſenex nonag. proceſſ.*] Non eſt otioſum verbum *erectus.* nam ex eo præcipua calumniandi occaſio obtrectatoribus: quaſi habilem ſe regno militibus probare Servianus voluerit. *Idem.*

6. *Sabina uxor, non ſine fabula veneni dati.*] Victor: *Hujus uxor Sabina, dum propè ſervilibus injuriis afficitur, ad mortem voluntariam compulſa eſt. Quæ palam jactabat quàm immane ingenium pertuliſſet: & elaboraſſe, ne ex eo ad humani generis pernitiem gravidaretur.* Idem.

7. *Tunc Ceionium Commodum, Nigrini generum, inſidiatoris quondam ſui, formâ commendatum.*] Eſt à codice Regis Galliarum. nam vulgati, *quondam ſibi forma comm.* à quibus nihil recedit Palatinus. *Grut.*

8. *Nigrini generum inſidiatoris quondam ſibi forma commendatum.*] Lege: *Nigrini generum inſidiatoris quondam ſui, ſibi forma commendatum.* Salmaſ.

9. *Quondam ſibi forma commendatum, adop.*] Diſtinguit legitque Regius, *Nigrini generum, inſidiatoris quondam ſui, forma commendatum.* nec diſplicet. *Caſaubonus.*

10. *Forma commendatum.*] Ariſtotelis dicto fidem facit, τὸ κάλλος παντὸς ἐπιστολίου συστατικώτερον. *Idem.*

ergo Ceionium Commodum Verum invitis omnibus, eumque Ælium Verum Cæſarem appellavit. Ob cujus adoptionem ludos circenſes dedit, & [1] donativum populo ac militibus expendit: quem prætura honoravit, ac ſtatim Pannoniis impoſuit, decreto conſulatu cum ſumptibus; eundem Commodum ſecundùm conſulem deſignavit. Quem quum minùs ſanum videret, ſæpiſſimè dictavit, [2] *In caducum parietem nos inclinavimus*, [3] *& perdidimus quater millies* H-S. *quod populo & militibus pro adoptione Commodi dedimus.* Commodus autem præ valetudine, nec gratias quidem in ſenatu agere potuit Adriano de adoptione. Denique [4] accepto largiùs antidoto, ingraveſcente valetudine, [5] per ſomnum periit, ipſis calendis Januariis. Quare
24 ab Adriano [6] votorum cauſa lugeri eſt vetitus. [7] Et mortuo Ælio

* *Adoptavit ergo Ceionium Commodum Verum.*] Obiter indicat fuiſſe hunc etiam ante adoptionem πολυώνυμον. Dictus eſt enim L. Ceionius Commodus Verus: poſt adoptionem verò, L. Ælius Verus Cæſar. *Idem.*

1. *Donativum populo ac militibus expendit.*] Alius verborum diligentior dixiſſet, donativum militibus, congiarium populo. Alii promiſcuè uſurparunt utrumvis horum pro utroq;. *Idem.*

2. *In caducum parietem nos inclinavimus.*] Alludit ad proverbium Græcorum, πρὸς τὸν ὑπερρέοντα τοῖχον ῥέπειν. *Idem.*

3. *Et perdidimus quater millies* HS.] Congiarii nomine crogatum populo millies HS. donatum, militibus ter millies ita capimus quod ſcriptum eſt in Vero, & hunc locum ex illo illuſtramus. *Idem.*

4. *Accepto largiùs antidoto.*] Antidotum pro acriore cathartico: non ſemper enim locum in venenis habet. *Idem.*

5. *Per ſomnum periit.*] Dormienti ſanguis omnis eſt effuſus. ex Spartiani & Dionis junctis verbis cognoſcimus. *Idem.*

6. *Votorum cauſſa lugeri eſt vetitus.*] Ne auſpicatiſſimi diei religio vitiaretur; nihil enim religionum ceremoniis magìs credebatur adverſari, quàm luctus. Propterea multi apud veteres rei divinæ operati mortuos ſuos agnoſcere noluerunt. Lege Valerium Maximum, lib. v. cap. x. hæc ratio cur votorum die interveniente non lugeatur Verus. Sic Marcus, cùm ei filius eſſet mortuus, *Quia ludi Jovis* OPT. MAX. *erant, interpellari eos publico luctu noluit. Vota* & *Votorum dies* Latinis appellari qui annum inchoant, ob ſolennem pro ſalute principis votorum nuncupationem, ambigit nemo. Et quidem κυρίως tertius poſt Kal. Ianu. dies appellatione Votorum intelligitur, ut eſt in lege CCXXXIII De verborum ſignificatione, & apud Dionem libro LVIII. licet ipſis etiam Kalendis ſuſcepta pro principe vota, ut illo ipſo loco ſcripſit Dio. Retinuere Chriſtiani principes Votorum & morem & appellationem. *Idem.*

7. *Et mortuo Ælio.*] Meliùs in regio, *Sed mortuo Ælio.* Idem.

Sed mortuo Ælio Vero Cæſare.] Et iſtud eſt à codice regio, à quo non nimis abit Palat. in quo, *Et mortuo.* nam publicati, *At mortuo.* Grut.

1. *Ad-*

Ælio Vero Cæſare, Adrianus ingruente triſtiſſima valetudine, [1] adoptavit Arrium Antoninum, qui poſtea Pius dictus eſt: [2] ſed ea demum lege, ut ille ſibi duos adoptaret, Annium Verum & Marcum Antoninum. Hi ſunt, qui poſtea [3] duo pariter auguſti, primi rempub. gubernaverunt. Antoninus quidem Pius idcirco appellatus dicitur, [4] quòd [5] ſocerum feſſum ætate, manu ſublevarit. quamvis alii cognomentum hoc ei dicant inditum, [6] quòd [7] multos ſenatores [8] Adriano jam ſævienti eripuiſſet: alii quòd ipſi Adriano magnos honores poſt mortem detuliſſet. Antonini adoptionem plurimi tunc factam eſſe doluerunt, [9] ſpeciatim Catilius Severus præfectus urbis, qui ſibi præparabat imperium. Qua re prodita, [10] ſucceſſore accepto, dignitate privatus eſt. [11] Adrianus autem ultimo vitæ tædio

1. *Adoptavit Arrium Antoninum.*] Regius, *Annium Antoninum.* nec rarò factum, ut duarum vocum iſtarum altera alterius loco ſcriberetur. eſt verò Antoninus cognomen Arriorum, non Anniorum, qui cognomine dicti ſunt Veri. *Caſaub.*

Adoptavit Arrium Antoninum.] Sic prorſus Palat. non *Annium*, ut malè alii codd. *Grut.*

2. *Sed ea demum lege.*] Sic loquitur quaſi parum ex voluntate Pii hæ adoptiones ab eo factæ. & ita ſæpiùs infrà. Suetonius in ſimili re uſus verbo *cogendi*, in Tiberio, cap. XV. *Adoptatur ab Auguſto, coactus priùs ipſe Germanicum fratris ſui filium adoptare.* Caſaub.

3. *Duo pariter Auguſti primi Remp. g.*] Regius, *primitus*, ἀπ' ἀρχῆς: quod alienum ab hoc loco: niſi interpreteris πρῶτον. *Idem.*

4. *Quòd ſocerum feſſum ætate manu ſublevarit.*] Veri namque eſt ſimile ſeni parenti non ſemel hoc officii genus exhibuiſſe Antoninum, ſed id facere conſuetum quoties in ſenatum veniret, & inde cognomentum Pii meruiſſe. *Salmaſius.*

5. *Socerum feſſum ætate manu ſublevarit.*] *Feſſus ætate*, ut apud Tacitum ſæpiùs, *feſſa ætas* eſt ſenectus. *Caſaub.*

6. *Quod multos ſenatores Hadriano jam ſævienti eripuiſſet.*] Pal. *abripuiſſet.* edit. Mediol. *arripuiſſet*, pro *abripuiſſet.* Salmaſius.

7. *Multos Senatores Hadriano jam ſævienti eripuiſſet.*] Pal. *abripuiſſet.* Gruterus.

8. *Hadriano jam ſævienti eripuiſſet.*] Puteani cod. *abripuiſſet*: regius, *ſurripuiſſet* meliùs pro ὑπεξαιρεῖν, furtim eripere. *Caſaub.*

9. *Speciatim Catilius Severus.*] Pal. *Atilius Severus.* vet. edit. *Attilius.* ſupra tamen *Catilius* dictus eſt, & ibi Palatinus habebat, *Catalius.* *Salmaſ.*

10. *Succeſſore accepto, dignitate privatus eſt.*] Poſtrema verba non neceſſariò ab auctore adjecta: nam ut *dare ſucceſſorem* pro dignitate privare dicebant: ſic *accipere ſucceſſorem* pro dignitate privari. *Caſaub.*

11. *Adrianus autem ultimo vitæ tædio jam affectus.*] Quid eſt *ultimum vitæ tædium*? omnino ſcribendum & diſtinguendum: *Hadrianus ultimo, vitæ tædio jam affectus. ultimo*, ut *poſtremo.* Salmaſius.

dio jam affectus, [1] gladio se transfigi à servo jussit. Quod quum proditum esset, & in Antonini usque notitiam venisset, ingressis ad se præfectis & filio, rogantibusque ut æquo animo necessitatem morbi ferret, iratus illis, [2] autorem proditionis jussit occidi, [3] qui tamen ab Antonino servatus est. Statimque testamentum scripsit: nec tamen actus reipub. prætermisit, [4] dicente Antonino, parricidam se futurum si Adrianum adoptatus ipse pateretur occidi. Et post testamentum quidem iterum se conatus occidere, subtracto pugione, [5] sævior factus est: petiit & ve-
25 nenum à medico, qui se ipse, ne daret, occidit. Ea tempestate supervenit quædam mulier quæ diceret somnio se monitam, ut insinuaret Adriano ne se occideret quòd esset bene valiturus: quod quum non fecisset, esse cæcatam. [6] Jussam tamen iterum [7] Adriano eadem diceret, [8] atque genua ejus oscularetur, [9] receptura visum si id fecisset.

[1] Quod

1. *Gladio se transfigi à servo jussit.*] Servus ille est Mastor Iazyx, de quo multa Dio. *Casaub.*

2. *Auctorem proditionis.*] Grave verbum: sed sine re, nam quod notandum duximus, proditio hîc est μήνυσις, occulti consilii revelatio, non προδοσία. *Idem.*

3. *Qui tamen ab Antonino servatus est; dicente Antonino, parricidam se futurum, si Hadrianum adoptatus ipse pateretur occidi. Statimque testamentum scripsit: nec tamen actus reipublicæ prætermisit. Et post, &c.*] Duarum periodorum ordinem, qui inversus erat, redintegravi; sequutus & judicium Casauboni nostri, & lectionem Roberti Bononiensis; tanto confidentius, quod in altera lectione nihil restaret tolerabile. *Grut.*

4. *Dicente Antonino, parricidam se fut.*] Non cohærent ista cum superioribus; sed non dubitabit attentus lector, duarum periodorum ordinem inversum esse. Quare ita integrum locum restituemus. *Auctorem proditionis jussit occidi: qui tamen ab Antonino servatus est; dicente Antonino, parricidam se futurum, si Hadrianum adoptatus ipse pateretur occidi. Statimque t.* Casaub.

5. *Sævior factus est.*] Reg. *severior.* atqui non solùm sævus, sed & furiosus factus est Hadrianus, ut narrat Lampridius in Heliogabalo. *Idem.*

6. *Jussam tamen iterum, Hadriano eadem dicere.*] Sic & Pal. non *diceret*, ut editiones. *Grut.*

7. *Hadriano eadem diceret atque genua ejus oscularetur.*] Paulo aliter hæc concepta in veteribus libris scriptis & editis, nempe ad hunc modum: *Jussam tamen Hadriano eadem dicere & genua ejus osculare. osculare* pro *osculari.* sic *revertere* & *experire* apud hos auctores pro *reverti* & *experiri.* Salmas.

8. *Atque genua ejus oscularetur; receptura visum si id fecisset.*] Pal. non habet vocem *visum*, nisi à manu recenti ad oram, præfertque *osculare* non *oscularetur.* & verò cum præcedat *dicere*, scribendum erit *osculari.* Grut.

9. *Receptura visum, si id fecisset.*] Rectè *receptura*, cum editis scripti. referendum ad vocem *oscularetur.* sine caussa docti

[1] Quod quum insomnium implesset, oculos recepit, [2] quum aqua quæ in fano erat, ex quo venerat, oculos abluisset. [3] Venit & de Pannonia quidam natus cæcus ad febrientem Adrianum, eumque contigit: quo facto, & ipse oculos recepit, & Adrianum febris reliquit: [4] quamvis Marius Maximus [5] hæc per simulationem facta commemoret. Post hoc Adrianus Bajas petiit, Antonino Romæ ad imperandum relicto. Ubi quum nihil proficeret, [6] accersito Antonino, in conspectu ejus apud ipsas Bajas periit, die sexto Iduum

sa docti mutant in *recepturam.* sic paullò antè *diceret* scribunt editiones: membranæ *dicere.* utrumque rectum. *Casaubonus.*

1. *Quòd cùm insomnium implesset.*] Regius, *Quòd cùm ex somnio implesset.* Idem.

Quod cum insomnium implesset.] Pal. & edit. Mediol. *insomnio implesset.* Salmas.

Quod cùm insomnium implesset.] Pal. *insomnio.* Grut.

2. *Cùm aquâ quæ in fano erat, ex quo venerat, oculos abluisset.*] Nimirum solebant homines, remedium morbis petituri, indormire templis, ibidemque captare somnia. id fecit & hæc mulier. itaque somnio monita est in fano. mos iste notissimus. *Idem.*

3. *Venit & de Pannonia quidam natus cæcus.*] Hoc fidem superat, ut nati cæci oculos receperint. minus incredibile est, quod suggerit Palatinus: *vetus cæcus.* sic *veteres cæci* Juvenali:

Et quæ jam veteres sanant mortaria cæcos.

sic Marcello *antiqua cæcitas.* Salmas.

Venit & de Pannonia quidam natus cæcus ad febrientem Hadrianum.] Nescio an hanc scripturam admittere debeamus. quippe natus cæcus sanari non potest ab homine mortali. & verò Palnoster habet *quidam vetus cæcus*, quod esset Spartiani lingua, is qui diu laborasset cæcitudine. *Grut.*

4. *Quamvis Marius Maximus hæc per simulationem facta commemoret.*] Omnia quæ heic Spartianus narrat tanquam vere facta, ea Marius Maximus simulata & ficta esse commemorabat, & ad hoc tantum excogitata ab Antonino, ut Hadrianus in spem recuperandæ sanitatis induceretur, qui ideo se occidere tentabat, quod eam recuperare posse desperaret. Hoc ut prohiberet Antoninus & Hadrianum bono animo esse juberet, quasi brevi convaliturum, hac illum arte & simulatione aggressus est. induxit mulierem quamdam quæ diceret somnio se monitam ut insinuaret Hadriano ne se occideret, quod esset bene valiturus. quod quum non fecisset esse cæcatam. jussam tamen Hadriano eadem hæc dicere, & genua ejus osculari, recepturam visum si ita fecisset: induxit & Pannonium quemdam veterem cæcum, qui à febriente Hadriano tangeretur ad visum recipiendum: quo facto & illum oculos recepisse, & ab Hadriano febrem discessisse. Hæc sunt quæ per simulationem facta commemorabat Marius Maximus, quæ alii reapse & in veritate accidisse volebant. *Salmasius.*

5. *Hæc per simulationem facta commemoret.*] Ita vocavit Marius incantationes & alia remedia magica, quibus levari morbus Hadriani aliquandiu est visus. *Casaub.*

6. *Accersito Antonino, in conspectu ejus periit.*] Non omnes idem tradiderunt: nam alii auctores priùs periisse Hadrianum, quàm Baias advenisset Antoninus, memoriæ prodiderunt. *Idem.*

Iduum Juliarum. Invisusque omnibus [1] sepultus est in villa Ciceroniana Puteolis. Sub ipso mortis tempore & Servianum nonaginta annos agentem, ut suprà dictum est, ne sibi superviveret, atque (ut putabat) imperaret, mori coëgit: & ob leves offensas plurimos jussit occidi, quos Antoninus reservavit. Et moriens quidem, hos versus fecisse dicitur,

[2] Animula vagula, blandula,
Hospes, comesque corporis,
Quæ nunc abibis in loca
Pallidula, rigida, nudula;
Nec ut soles, dabis jocos.

26 Tales autem [3] nec multo meliores fecit & Græcos. [4] Vixit annis LXXII. mensibus V. [5] diebus XVII. [6] Imperavit annis

1. *Sepultus est in villa Ciceroniana Puteolis.*] Imperatoribus & cæteris quos consecratio manebat, si alibi quàm Romæ diem obiissent, funus duplex fiebat: priùs enim more communi corpus eorum cremabatur: deinde ablatæ Romam reliquiæ Mausoleo inferebantur, & consecrationis ritus peragebantur. Ita factum in Trajano, Hadriano, & aliis principibus qui longiùs Roma essent mortui. Quorundam, ut Augusti, corpora in urbem illata, ut ibi non consecrarentur solùm, sed & sepelirentur. Videtur sanè Antoninus ideo Puteolis Hadrianum sepelisse, quòd desperaret tam citò se posse ejus consecrationem à Romano senatu obtinere. declarat hoc Spartianus extremo libro: etiam hîc si attendimus: ait enim; *invisusque omnibus sepultus est in villa.* Locum villæ Ciceronianæ hodieque monstrant Puteolani, non procul ab urbe sua, quâ itur Neapolin. *Idem.*

2. *Animula vagula, blandula.*] Mirum quare Spartiano hi versiculi parum videantur elegantes: nam ita mox judicat. *Idem.*

3. *Nec multò meliores fecit & Græcos.*] Extant nonnulli adhuc, non quales hic criticus judicat; sed qui merito suo cæterorum quos amisimus ingens desiderium in nobis excitent. Quare etiam non defuêre qui argutias illius imitarentur. *Idem.*

4. *Vixit annis* LXXII. *mensibus* V *diebus* XVII.] Hunc numerum retinent omnes libri: Dio, Victor, aliique sexaginta duo annos Hadrianum vixisse prodiderunt. Eusebius sexaginta annis majorem obiisse scripsit. Fasti tamen Siculi hanc Spartiani scripturam confirmant. Ἐπὶ τούτων τῶν ὑπάτων Αἴλιος Ἀδριανὸς νοσήσας οὐκ ὀλίγας ἡμέρας ἐτελεύτησεν ὢν ἐτῶν οζ'. Et quidem aliquot quinque annis liberalior est quam Spartianus. *Salmas.*

Vixit annis LXXII. *mensibus* V. *diebus* XVII. *imperavit annis* XXI. *mensibus* XI.] Sic nullo apice minus exemplar Palatinum. *Grut.*

5. *Diebus* XVII.] Regius, XII. sed vulgatus numerus quadrat exactè. *Casaubonus.*

6. *Imperavit annis* XXI. *mensibus* XI.] Et hîc constans error est: nam XX. non XXI. scribi debuit. repugnat enim rationi temporum numerus editus: repugnat & Dioni, qui ponit ἔτη εἴκοσι, καὶ μῆνας ἕνδεκα. *Idem.*

1. *Flexo*

nis XXI. mensibus XI. Statura fuit procerus, forma comptus,[1] flexo ad pectinem capillo,[2] promissa barba,[3] ut vulnera quæ in facie naturalia erant, tegeret: habitudine robusta. Equitavit ambulavitque plurimum. [4] Armisque & pilo se semper exercuit. [5] Venatu frequentissimè [6] leonem manu sua occidit. [7] venando autem [8] jugulum & costam

1. *Flexo ad pectinem capillo.*] Martial.
Tu flexa nitidus coma vagaris.
Idem.

Flexo ad pectinem capillo.] *Flexi ad pectinem capilli*, sunt arte flexi & calamistro crispati. contra ingenio suo flexi qui nulla arte adhibita tales sunt. *Salmas.*

2. *Promissa barba.*] Primus Romanorum, dato aliis exemplo. Dio: Ἀδριανὸς πρῶτος γένειον κατέδειξε. caussam cognoscimus ex Spartiani verbis: *ut vulnera quæ in facie naturalia erant, tegeret.* hem! *vulnera naturalia.* sed appellat auctor *vulnera naturalia* maculas genitivas & συμφύτους, quæ sic faciem dehonestarent, ut cicatrices. *Casaub.*

3. *Ut vulnera quæ in facie naturalia erant.*] *Vulnera naturalia* vocat quæ Græci ἕλκη ἔμφυτα in facie. infra *vulnerata frons* dicitur. *Salmas.*

4. *Armisque & pilo se semper exercuit.*] Est ἓν διὰ δυοῖν figura. *armis & pilo*, ut, *patera & auro.* vel ita cape, cùm cæteris armorum generibus, tum etiam pilo. *Casaub.*

Armisque & pilo se semper exercuit.] Exercitium armorum ab exercitio sagittarum, missilium pilorumque diversum. sic exercitium armorum à sagittis separat Suetonius in Domitiano: *Armorum*, inquit, *nullo, sagittarum vel præcipuo studio tenebatur.* si arma generaliter accipiantur, non sum nescius & sagittas, & pila, & alia missilia eo nomine comprehendi. sub armorum vero exercitio, scutum & gladius tantum comprehendebatur. Armorum igitur exercitium, tam apud milites quam gladiatores in solo clypeo & gladio constabat. qui clypeum scienter vibrare & quatere, & obliquis ictibus telorum jactum deflectere, qui gladio dimicare noverat, is in armorum exercitio peritus censebatur. Hinc qui illam armorum scientiam exacte perdiscere volebant, in ludo lanistæ operam dabant, & gladiatoriis armis exercebant: quod & multi imperatores fecere. Spartianus de Hadriano: *Idem armorum peritissimus & rei militaris scientissimus, gladiatoria quoque arma tractavit.* ratio tractandorum armorum in milite & gladiatore pæne similis, nisi quod penes gladiatorem exactior. accedere, recedere; in clypeum assurgere, & mox subsidere, & in arma sua se colligere: impetum in aliam partem minari, in aliam facere, & cætera ejusdem modi, in utrisque similia. *Salmas.*

Armisque & pilo se semper exercuit.] Ita quoque idem codex; non *pilâ*; aut *palo.* Grut.

5. *Venatu frequentissimè.*] Membranæ, *venatus*, θηρεύσεις. meliùs *venatu*, ἐν θήρᾳ. *Casaub.*

Venatu frequentissime leonem manu sua occidit.] Casaubonus; *Venatus frequentissime leonem manu sua occidit.* illud *venatus* nescio an possit esse, inter venandum vel cum venaretur. nec enim *venatu* per se probum est. dicendum enim esset *in venatu*. Salmas.

6. *Leonem manu sua occidit.*] Ut illum qui tot annos Africæ tractum Alexandriæ vicinum vastaverat. *Casaub.*

7. *Venando autem jugulum & costam fregit.*] Regius verò, pro *costam* scribit *coxam* rectè. nam ita & Dio, ἐν τὸ σκέλος μικροῦ ἐπηρώθη. *Idem.*

8. *Jugulum & costam fregit.*] *Costa* irrepsit

ſtam fregit. venationem ſemper cum amicis participavit. [1] In convivio tragœdias, comœdias, [2] Atellanas, ſambucas, lectores, poëtas, pro re ſemper exhibuit. [3] Tiburtinam villam mirè exædificavit, ita ut in ea & provinciarum & locorum celeberrima nomina inſcriberet. [4] velut Lyceum, Academiam, Prytaneum, Canopum, [5] Pœcilen, Tempe vocaret. [6] Et ut nihil prætermitteret, [7] etiam inferos finxit. Signa mortis hæc habuit: Natali ſuo ultimo quum Antoninum commendaret, [8] prætexta ſponte delapſa

irrepſit pro antiquitus ſcripto, *oſſa.* nam ita Palatinus ad oram adſcriptum habuit. *coſſa* pro *coxa.* inde noſtrum *cuiſſe.* *coſſa* igitur vel *coxa* legendum ex Dione qui μηρὸν habet. *Salmaſ.*

Jugulum & coxam fregit.] Eſt à codice Regio, quem ſublevat Palatinus, in quo ſuperſcriptum. aliter legi *coſſam.* habebat autem vulgatum illud *coſtam,* in textu. *Grut.*

1. *In convivio tragœdias, com.*] Hoc quoque ſpecimen morum habet: vide Suetonium in Auguſto, capite LXXIV. *Caſaub.*

2. *Atellanas, ſambucas, lectores.*] *Sambucæ* heic non ſunt inſtrumenta illa muſica vulgo nota, ſed muſicariæ mulieres, quæ illo inſtrumento ludere ſciunt. *Sambucum* enim Latini dixerunt pro *ſambucicine*, vel ſambuciſta. Gloſſæ manuſcriptæ: *ſambucus, hiſtrio, ſaltator.* Salmaſ.

3. *Tiburtinam villam mirè exædificavit.*] Apparet è ruderibus; quæ miri operis hodieque teſtes eſſe, docti viri ſcribunt in Italiæ ſuæ deſcriptione. *Caſaub.*

4. *Velut Lyceum, Academiam, Prytaneum.*] *Lycium* & *prytanium* hoc loco veteres. ſic *topium* & *muſium*, & *nymphium* dixere. *Salmaſ.*

5. *Pœcilen Tempe vocaret.*] Idem veteres ſcriptum habent, *picilen* pro pœcilen. nec aliter illa ætate ſcribebant. *picile*, ποικίλη. ſic *ſoliciſmus* Auſonio, σολοικισμὸς. quod non verſus gratia ab illo uſurpatum eſt, ſed uſitatiſſimam in illa ætate ſcribendi rationem ſequutus eſt. ſic *Synaliphe*, pro *Synalœphe.* *cimiterium* in vetuſtis martyrologiis pro *cœmiterion.* & quod magis mireris *aulidus* pro *aulœdus* apud Capellam. ſic *tragidi* pro *tragœdis.* Gloſſæ: *tragidi*, τραγῳδοί. *Idem.*

6. *Et ut nihil prætermitteret, etiam inferos finxit.*] Cum Spartianus dicat villam Tiburtinam miris operibus ab Hadriano fuiſſe extructam & ornatam, ita ut & Academiam, & Lyceum & Prytaneum & Canopum & Tempe ad imitationem celebrium illorum locorum ibidem exædificaverit, & ne quid prætermitteret, inferos etiam finxerit; minime pictos inferos intelligere debemus, & penicillo expreſſos, ſed locum quemdam in ea villa ædificatum ad exemplum inferorum, ut ibi eſſent omnia quæ apud inferos eſſe dicuntur, Elyſii campi, Styx, Acheron, & cætera quæ de inferis memorantur. quemadmodum enim & Academia & Lyceum & Canopus loca erant in ea villa ſic extructa, ut Academiam vere referrent, & Canopum & Lyceum, idem quoque de inferis quos ibidem finxerat, ſentiendum. *Idem.*

7. *Etiam inferos finxit.*] Νεκύιαν, ut puto, Homericam vel penicillo pingendam curavit, vel aliter exprimendam. *Caſaub.*

8. *Prætexta ſponte delapſa caput ei operuit.*] Scripſerat Spartianus, non *operuit*, ſed *aperuit.* quod, ut poſtea obſervavimus, etiam eruditiſſimus Lipſius ante

pſa caput ei operuit. Annulus in quo imago ipſius ſculpta erat, ſponte de digito delapſus eſt. Ante diem natalis ejus, neſcio quis ad ſenatum ululans venit: contra quem Adrianus ita motus eſt, quaſi de ſua morte loqueretur, quum ejus verba nullus agnoſceret. Idem quum vellet in ſenatu dicere, [1] *Poſt filii mei mortem*, *Poſt mortem meam* dixit. Somniavit præterea ſe à patre potionem ſoporiferam
impetraſſe. Item ſomniavit à leone ſe oppreſſum eſſe. In 27
mortuum eum à multis multa ſunt dicta. Acta ejus irrita fieri ſenatus volebat: [2] nec appellatus eſſet divus niſi Antoninus rogaſſet. [3] Templum denique ei pro ſepulcro apud Puteolos conſtituit, [4] & quinquennale certamen, [1] & fla-

ante nos vidit. Die natali vota faciebant pro ſua & ſuorum ſalute, eumque diem cognati & propinqui communi religione concelebrabant. Extat Hadriani ſchedium, die ejus natali ad matrem miſſum: quo ipſam & ſorores ſuas invitat ad cœnam; ut communibus votis pro mutua ſalute deos orent. ait ergò Spartianus, *Natali ſuo ultimo cùm Antoninum commendaret*: id eſt, rem divinam faciens vota pro Antonino, recens in filium adoptato nuncuparet. *diis commendare*, vel ἁπλῶς *commendare*, eſt εὔχεσθαι ὑπέρ τινός· unde eſt, *natalem alicujus commendare*. Spartianus in Geta: *Cùm infantis Getæ natalem Severus commendare vellet*. Lampridius in Alexandro, *Cùm ejus natalem aruſpices commendarent*. Solitos Romanos cùm ſacra facerent lacinia togæ ſive prætextæ caput velare, ne tirunculi quidem neſciunt. Alibi dicebamus caducum auſpicium appellaſſe veteres, & peſſimi ſemper ominis loco habuiſſe, ſi quid inter ſacrificandum cecidiſſet: ſicut hîc prætexta de capite delabitur, & de digito annulus. nam hæc duo omina ſimul videntur fuiſſe oblata. *Idem*.

Prætexta ſponte delapſa caput ei aperuit.] Eſt à conjectura Lipſii noſtri, probata etiam aliis, & à ratione. nam & Pal. noſter adſtipulatur vulgato, *operuit*. Grut.

1. *Poſt filii mei mortem, Poſt mortem meam dixit.*] Pal. non agnoſcit dictionem *mortem*, ſecundo loco poſitam. rectè. *Idem*.

2. *Nec appellatus eſſet divus, niſi Antoninus rogaſſet.*] Hic quoque ægrè impetravit. vide Aurelium Victorem. *Divus* eſt ἀποθεωθεὶς: ſed Græci θεὸς ſæpe vertunt: alii θεῖος aut θειότατος. *Caſaub.*

3. *Templum denique ei pro ſepulcro apud Puteolos conſtituit.*] Etiam Romæ poſtea templum illi conſtitutum. *Idem*.

4. *Et quinquennale certamen.*] Pialia intelligit, ſive Εὐσέβεια, ab Antonino Pio in patris honorem Puteolis, ut ait Spartianus, inſtituta. Mentio hujus agonis in vetere inſcriptione Græca: ubi nobilis agoniſta & palmarum quàm plurimarum, ludos unde præmia reportarat enumerans, viciſſe ait ΕΥCΕΒΕΙΑ. ΕΝ ΠΟΤΙΟΛΟΙC. ΔΙC. Idem agon in ſaxo Melphæ eruto, & *ſacrum certamen* nominatur & *iſelaſticum*. etſi vitioſe ſculptum *ſelaſticum*. εἰσελαύνειν proprium eſt hieronicarum verbum, ut dicebamus ad Athenæum lib. XV. cap. XVII. Eſt ergo certamen *iſelaſticum* ſive *ſelaſticum*, cujus victores eos honores

[1] & flamines & ſodales, & multa alia [2] quæ ad honorem quaſi numinis pertinerent. [3] Quare, ut ſuprà dictum eſt, [4] multi putant ob hæc Antoninum Pium dictum.

ÆLII

res conſequebantur, qui Hieronicis exhibebatur. Inſcriptio ſaxi Melphenſis eſt hæc:

IMP. CÆSARI.
DIVI. HADRIANI. FIL.
DIVI. TRAIANI
PARTHICI. NEPOTI
DIVI. NERVÆ. PRONEP.
T. ÆLIO. HADRIANO
ANTONINO. AUG. PIO
PONTIF. MAX. TRIB. POT. V.
IMP. II. COS. III. P. P.
CONSTITUTORI. SACRI
CERTAMINIS. SELASTICI
SOCII. LICTORES. POPULARES
DENUNCIATORES. PUTEOLANI.

Idem.

Et quinquennale certamen.] Εὐσέβεια vel Pialia intelligit, agonem ſacrum in honorem Hadriani Puteolis ab Antonino Pio conſtitutum. & mirum non Ἀδριάνεια potius dictum eſſe certamen illud ab ejus nomine, cujus honori dicabantur, quam Εὐσέβεια, de conſtitutoris nomine. ſic quinquennalem agonem in honorem Auguſti inſtitutum Neapoli, Σεβαστὰ appellaverunt. Sic Ἀντινόεια Hadrianus ab Antinoo appellavit. & ſic ſemper in omnibus obſervatum, ut nomen ejus ferrent illa ludicra cujus memoriæ & honori conſecrabantur. Iſelaſticus autem fuit ille agon Puteolanus. quo nomine celeberrimis & antiquiſſimis Græciæ certaminibus adæquatus eſt. ſola enim iſelaſtica olim fuere, Olympia, Nemea, Pythia, Iſthmia. & ſciendum eſt in omnibus ſacris certaminibus qui coronabantur, Hieronicas eſſe appellatos: non tamen omnia ſacra certamina iſelaſtica fuiſſe. qui in iſelaſticis vicerant, præter honorem εἰσελασίας, perpetuum ſtatutum vectigal è publico percipiebant. *Salmaſ.*

1. *Et flamines & ſodales.*] In antiquis inſcriptionibus ſæpius leges, *flamen Hadrianalis*: invenies etiam, *ſodalis Hadrianalis*. Caſaub.

2. *Quæ ad honorem quaſi numinis pertinerent.*] In regio non habetur τὸ *quaſi*, & videtur vox adjecta à pio aliquo, qui ridiculam impietatem deos facientium de mortuis hominibus impatienter ferret. nam veteres quos ſemel conſecraverant, non quaſi deos, ſed verè deos haberi poſtularunt, & coli. *Idem.*

3. *Quâ re, ut ſupra dictum eſt, multi putant, Antoninum Pium dictum.*] Expreſſi quod erat in Palatino. vulgati amplius: *Quare, ut ſupra dictum eſt, multi putant ob hæc Antoninum, &c.* Grut.

4. *Multi putant ob hæc Antoninum Pium.*] *Ob hæc* non legitur in ſcriptis libris, nec editione prima. & ſane abſque illis etiam conſtat ſenſus: *Quare ut ſupra dictum eſt, multi putant Antoninum Pium dictum. quare*, id eſt, ob quam rem. *Salmaſ.*

ÆLII SPARTIANI
ÆLIUS VERUS
AD
DIOCLETIANUM AUG.

Diocletiano Aug. [1] *Ælius Spartianus ſuus Sal.*

IN animo mihi eſt, Diocletiane Auguſte, [2] tot 1
principum maxime, [3] non ſolùm eorum [4] qui
principem locum [5] in hac ſtatione quam tem-
peras, [6] retentarunt, [7] ut uſque ad divum A-
drianum feci, ſed illorum etiam qui vel Cæſarum nomi-
ne appellati ſunt, nec principes aut Auguſti fuerunt, vel
quolibet alio genere aut in famam aut in ſpem principatus
venerunt, [8] cognitioni numinis tui ſternere: quorum præ-
cipuè

1. ÆLIUS *Spartianus ſuus Sal.*] Ὁ αὐτοῦ ἴδιος. Sic Eutropius in epiſtola ad Valentem, ſubſcripſit hoc modo, *Eutropius* v. c. *peculiariter ſuus.* id eſt veſtræ clementiæ peculiaris ſervus. *Caſaub.*

2. *Tot principum maxime.*] Abeſt vecula *tot* à regio: in qua tamen præcipua vis eſt hujus adulationis. *Idem.*

3. *Non ſolum eos, &c.*] Eſt à regio & Pal. codd. *Grut.*

4. *Qui principum locum.*] Scribo, *principem locum.* Caſaub.

Qui principum locum.] Omnino legendum eſt, *principem locum:* atque ita excudi voluimus. Tacitus lib. II. Annal. *Adeo neminem iiſdem in terris ortum qui principem locum impleat.* vulgò, *principis locum.* ſed ibi ſcripti codices, *principem locum* habent. & recte. Ammianus Marcellinus lib. XIV. *Eo neceſſitatis adductus, ultimaque ni vigilaſſet opperiens, principem locum ſi qua patuiſſet copia affectabat.* alibi *principalem locum* pro eodem dixit. *Salmaſ.*

5. *In hac ſtatione quam temperas.*] Id eſt, imperatoria. alibi vocatur, *ſtatio regia.* alia eſt *ſtatio Cæſarum*, apud Capitolinum in hujus Veri filio. *Caſaub.*

6. *Retentarunt.*] Severus in epiſtola ad Albinum, *Tu velim exercitus Reip. ac nobis retentes.* Idem.

7. *Ut uſque ad divum Hadrianum feci.*] Ab ipſo Julio Cæſare: nam inde erat orſus Spartianus, ut in fine hujus ſcribit. *Idem.*

8. *Cognitioni numinis tui ſternere.*] Alii libri, *cognitionem numinis tui ſternere.*

Ferri

cipuè de Ælio Vero dicendum est, [1] qui [2] primus tantùm *Cæsaris* nomen accepit, adoptione Adriani [3] familiæ principum adscriptus. Et quoniam nimis [4] pauca dicenda sunt, [5] nec debet [6] prologus enormior esse quàm fabula, de ipso jam loquar.

2 CEJONIUS COMMODUS, [7] qui & ÆLIUS VERUS appellatus est, quem sibi Adrianus ævo ingravescente morbis tristioribus pressus, peragrato jam orbe terrarum, adoptavit, nihil habet in sua vita memorabile [8] nisi quòd tantùm *Cæsar* est appellatus: non testamento, ut

Ferri & vulgata potest, si scribas, *cognitionem numini tuo sterncre.* eâdem sententiâ. *Sternere* pro referre in literas, & historiæ inserere: ut apud Græcos καταστρωννύειν. *Idem.*

1. *Qui primus tantùm.*] Regius, *qui primus Cæsaris tamen n. a.* Mox, *tantùm Cæsar est app.* Idem.

2. *Primus tantùm.*] Ita planè Pal. alii vocem *primus* non habebant. *Grut.*

3. *Familiæ principum adscriptus.*] Reg. *adscitus.* Casaub.

Familiæ principum adscriptus.] Non damno quidem, *adscriptus.* sed *adscitus* magis probo, quo frequentius in hac re Spartianus usus & reliqui. *Salmas.*

4. *Pauca dicenda sunt.*] Reg. *pauca ad hoc dic.* Scribe, *pauca de hoc d.* Casaub.

5. *Nec debet prologus enormior esse quam fabula.*] Proverbium est: *Prologus fabula longior:* πρόλογος δράματος μακρότερος. ex hoc autem loco licet conjicere quam non optimi fuerint illi libri quibus usus est præstantiss. Casaubonus in his authoribus emendandis. præferunt enim, *morosior*, quod in optimo Palatino correctionis vicem additum repperimus. is enim in contextu habebat *mormior:* pro quo scioli corrigebant, *morosior.* at *mormior*, est pro *inormior.* non enim aliter tunc temporis scribebant: *inormis* & *inorme* pro *enorme.* ideoque primam ejus vocis syllabam temporis illius poëtæ correptam efferebant, quæ longa mansisset, si per *e* scriberetur. dicebant igitur *inormis*, ut *inanis*, & similia. *Salmas.*

6. *Prologus enormior e. quàm fabula.*] Propriè *enorme*, quod non exactum est ad amussim, nec bene quadrat, τὸ μὴ πρὸς στάθμην ἰθυνθέν. dicitur *enorme* & quod est ἀσύμμετρον: & quod longius est quàm par sit. *Casaub.*

7. *Qui & Ælius Verus.*] *Helvius* pro Ælius Palatinæ Bibliothecæ liber. *Salmasius.*

8. *Nisi quod tantùm Cæsar est appell.*] Regius, *nisi quòd primo tantùm Cæsar.* scribe *primus.* Duo observanda notat in Vero; quòd Cæsar tantùm fuerit: cùm antè imperatoribus hoc nomen esset proprium. Tunc primùm enim novum genus honoris in Remp. inductum, ut essent CAESARES, velut candidati quidam imperii, & designati ejus heredes. Eadem olim Augusti mens, cùm Cajum & Lucium suos, PRINCIPES IVVENTVTIS voluit appellari. pari civilitatis studio, atque titulum PRINCIPIS SENATVS ipse sibi vindicavit. Porrò huic Vero simul cum appellatione Cæsaris tributa est facultas utendi coccinei pallii præsente Hadriano: & purpura etiam, sed sine auro. *Casaub.*

Nisi quod tantum Cæsar est appellatus.] Adducit ex suis vir doctissimus: *nisi quod primo tantum Cæsar est appellatus*, quod nostri non agnoscunt. Ex qua lectione conjecturam ducunt legendum: *quod primus tantum Cæsar.* quod nos

to, ut antea solebat, neque eo modo quo Trajanus est adoptatus; sed eo propè genere quo nostris temporibus à vestra clementia [1] Maximianus atque Constantius Cæsares dicti sunt: quasi quidam principum filii viri, & designati augustæ majestatis heredes. Et quoniam de *Cæsarum nomine* in hujus præcipuè vita est aliquid disputandum, [2] qui hoc solum [3] nomen adeptus est, Cæsarem, vel ab elephanto ([4] qui lingua Maurorum *cæsa* dicitur) in prælio cæso, [5] eum qui primus sic appellatus est, doctissimi & eruditissimi viri putant dictum: vel [6] quia mortua matre, ventre cæso sit natus: [7] vel quòd cum [8] magnis crinibus sit utero parentis effusus: vel quòd oculis cæsiis [9] & ultra humanum morem vigue-

nos non sequimur. Hac enim lectione delendum esset, *tantum*: ut hoc diceret: hoc memorabile vitam habuisse Ælii Veri, quod primus Cæsar esset adoptione appellatus. Non enim hoc voluit Spartianus: sed nihil extare in vita Ælii Veri memoratu dignum, nisi quod tantum Cæsar est appellatus. non enim ad imperatoriam pervenit dignitatem, sed in Cæsariana dignitate mansit. sic etiam paulo post loquitur: *Et quoniam de Cæsarum nomine in ejus præcipue vita est aliquid disputandum, qui hoc solum nomen adeptus est.* De Ælio enim Vero loquitur, qui tantum Cæsar est appellatus, quemque adeo dicit nihil de se memoria dignum dare, quam hoc, quod solum nomen Cæsaris habuit. Notandum igitur, Spartianum dicere non primum quidem Cæsarem, sed Cæsarem tantum dictum. quod bis dixit. nihil igitur mutandum in vulgata lectione. *Salmasius.*

1. *Maximianus atque Constantius Cæsares dicti sunt.*] Fuerat à Diocletiano ascitus ante istos Maximianus Herculius, sed in imperatorem: isti in Cæsares. ille collega & ex æquo particeps imperii: hi in spem futuræ successionis. quare de his Aurelius Victor, *creatos Cæsares, in affinitatem vocant*: de illo, *Maximianum imperatorem jubet.* eleganter. sic alibi duobus locis *Cæsarem jubet*, pro creat. *Casaub.*

2. *Qui hoc solum nomen adeptus est.*] Idem liber: *indeptus est.* Salmas.

3. *Nomen indeptus.*] Est à Palatino. aliæ editiones, *adeptus.* Grut.

4. *Qui lingua Maurorum Cæsa dicitur.*] Audio quidem doctissimum virum *Cæsar* pro *Cæsa* legentem ex Servio: sed optimorum librorum scripturam non dissimulabo, qui omnes *Cæsai* hoc loco scriptum exhibent. *Salmasius.*

5. *Eum qui primus sic appellatus est.*] Non igitur Julius Cæsar: neque enim primus ille id cognomen apud Rom. aut in gente Julia tulit. *Casaub.*

6. *Quia mortua matre ventre cæso sit natus.*] Multorum hæc sententia. Sed Cæsarem ideo dixerunt quia fuit ejus mater *Ketsutsa* cæsa. *Idem.*

7. *Vel quòd cum magnis crinibus.*] *Magni crines*, magna cæsaries. nam crines sunt πλόκαμοι cæsariem enim Græci, etiam προσκεφαλαίων vocant, hoc est crines appositos. *Salmas.*

8. *Magnis crinibus.*] Magna cæsarie. *Casaub.*

9. *Et ultra humanum morem viguerit.*] Reg. *bis & ultra.* pro, *& bis ultra h. m, v.* probat Cæsarem à colore oculorum sic dictum, quasi γλαυκωπόν: quia præstan-

viguerit. Certè quæcunque illa [1] felix necessitas fuit, unde tam clarum & duraturum cum æternitate mundi nomen effloruit. Hic ergo de quo sermo est, primùm Lucius Aurelius Verus est dictus, sed ab Adriano ascitus in Æliorum familiam, hoc est in Adriani transcriptus, & appellatus est Cæsar. Huic pater Cejonius Commodus fuit, quem alii Verum, alii Lucium Aurelium, multi Annium prodiderunt: majores omnes nobilissimi, quorum origo pleraque ex Hetruria fuit, vel ex Faventia. Et de hujus quidem familia pleniùs in vita Lucii Aurelii Cejonii Commodi Veri Antonini, filii hujusce, quem sibi adoptare Antoninus jussus est, differemus. Is enim liber debet omnia quæ ad stemma generis pertinent, continere, qui
3 habet principem de quo plura dicenda sunt. Adoptatus autem Ælius Verus ab Adriano eo tempore quo jam (ut superiùs diximus) parum vigebat, & de successore necessariò cogitabat, statimque prætor factus, [2] & Pannoniis dux ac rector impositus, mox consul creatus. [3] Et quia erat deputatus imperio, [4] iterum consul designatus est. Datum etiam populo congiarium causa ejus adoptionis, [5] collatumque militibus H-S ter millies,* circenses editi: neque

præstantissima fuerit oculorum acie excellunt nempe oculi cætii: ideo Minervam quæ γλαυκῶπις poëtæ dicta, Ἀθηνᾶν, quasi Ἀθρηνᾶν παρὰ τὸ ἀθρεῖν volunt dictam. *Idem.*

1. *Felix necessitas fuit.*] Id est caussa. Sed necessitas ferè in deteriorem partem capitur.. *Idem.*

2. *Et Pannoniis dux ac rector impositus.*] Nummus. L. ÆLIVS. CAESAR. PANNONIA. S. C. *Idem.*

3. *Et quia erat deputatus imperio iterum consul designatus.*] Ut imperium suscipiens consulatum simul iniret: nam ita fuit moris. *Idem.*

Et quia erat deputatus imperio.] Optimus liber: *deputans imperio.* quod non pro rejectitio debet esse. sic enim loquebantur illa ætate. posterior vero ætas etiam ad satietatem abusa est illo loquendi genere. *deputans* igitur pro *deputatus.* sic *nominans* pro *nominatus.* sic *res studentes*, pro *multo studio dignas* Cyprianus dixit. Sophocles, ὁρῶντα πράγματα pro claris & manifestis quæ videri possint à quolibet: inde passim in vetustis formulis: *jactante denario*, pro jactato: & *argentum computans* pro computato: hoc est numerata pecunia. *Salmasius.*

4. *Iterum consul designatus.*] In Hadriano hunc locum sic expressit, *Quem prætura honoravit ac statim Pannoniis imposuit, decreto consulatu cum sumptibus, eumdem Commodum secundum consulem designavit.* Clarius sic & lucidius. hinc igitur illa lucem debent mutuari. *Idem.*

5. *Collatumque militibus* HS. *ter millies.*]

que quicquam prætermissum quod posset lætitiam publicam frequentare. Tantumque apud Adrianum principem valuit, ut præter adoptionis affectum quo ei videbatur adjunctus, solus omnia quæ cuperet [1] etiam per literas impetraret. Nec provinciæ quidem cui præpositus erat, defuit. Nam bene gestis rebus vel potius feliciter, etsi non summi, [2] medii tamen obtinuit ducis famam. Hic tamen valetudinis adeò miseræ fuit, ut Adrianum statim adoptionis pœnituerit, [3] potueritque eum amovere à familia imperatoria, quum sæpe de aliis cogitaret, si fortè vixisset. Fertur denique ab his qui Adriani vitam diligentiùs in literas retulerunt, Adrianum Veri scisse genituram: & eum quem non multùm ad rempublicam gerendam probaret, ob hoc tantùm adoptasse, [4] ut suæ satisfaceret voluptati:

lies.] *Militibus*, inquit. de militum ergo donativo solùm loquitur. Quare igitur emendemus? cùm major summa, quæ alibi expressa, etiam populo datum congiarium comprehendat. *Casaubonus.*

Collatumque militibus H-S *ter millies.*] Variat hæc summa in Hadriano, ibi enim, *quater millies* ponitur, in verbis Hadriani: *Perdidimus quater millies H-S. quod populo & militibus pro adoptione Commodi dedimus.* Sed ibi populus & milites comprehensi. heic tantum milites. noli dubitare quin & hoc loco quoque sub hoc ter millies sestertio comprehendat & populum & milites. quod tamen negat vir doctissimus. at cur negat? aperte enim in sequentibus id narrat, ubi profert ad litteram verba Hadriani: *Ter millies perdidimus, quod exercitui populoque dependimus.* Ad hoc igitur exemplum puto emendandum illud, *quater*, quod in vita Hadriani habetur, & rescribendum *ter.* Salmasius.

* *Circenses editi.*] Regius, *additi.* Quasi fuerint Circenses qui ex alia caussa celebrabantur, putâ ob natalem principis, aut ludos, ampliati numero vel dierum vel missuum. Legas alibi in his libris, *Addidit Circenses.* Casaub.

Circenses editi.] Falsa est Regii codicis scriptura, *additi.* nec enim numero dierum ampliati Circenses qui in natali principis vel ob adoptionem edebantur. *Salmas.*

1. *Etiam per litteras impetraret.*] Palatinus: *imperaret.* Idem.

2. *Medii tamen obtinuit ducis famam.*] *Medius* pro mediocris: & *medietas* pro mediocritas etiam apud optimos scriptores. *Casaub.*

3. *Potueritque eum amovere.*] Regius, *petiveritque.* Magni Turnebi, *voluerit,* Idem.

Potueritque eum amovere.] Ad oram nostri codicis adpositum, *petiveritque:* quam lectionem in contextu habuerunt Casauboniani libri. sic illi pejorem semper habuerunt. nec enim heic locum potest habere. dicit Hadrianum potuisse amovere Ælium Verum si vixisset, ob improsperam miseramque valetudinem. hoc est, fortasse fuisse amoturum. κινδυνεύειν hoc sensu usurpant Græci, quo *potuisse* hoc loco Spartianus. ἐκινδύνευσεν ἂν ἀπωθῆσαι αὐτόν. *Salmas.*

4. *Ut suæ satisfaceret voluptati.*] Hoc voluit in Hadriani vita tectis illis verbis,

luptati : &, ut quidam dicunt, jurijurando quod interceſſiſſe inter ipſum ac Verum ſecretis conditionibus ferebatur. [1] Fuiſſe enim Adrianum peritum matheſeos, Marius Maximus uſqueadeo demonſtrat, ut eum dicat cuncta de ſe ſciſſe, ſic, ut omnium dierum uſque ad horam mortis
4 [2] futuros actus antè perſcripſerit. Satis præterea conſtat [3] eum de Vero ſæpe dixiſſe :

Oſtendent terris hunc tantùm fata, neque ultrà
Eſſe ſinent.

Quos verſus quum aliquando [4] in hortulo ſpatians cantitaret, atque adeſſet unus ex literatis quorum Adrianus [5] ſpecioſa ſocietate gaudebat, velletque addere :

——— nimium vobis Romana propago
Viſa potens, ſuperi, propria hæc ſi dona fuiſſent.

Adrianus dixiſſe fertur, [6] *Hos verſus vita non capit Veri.* illud addens :

——— manibus date lilia plenis :
Purpureos ſpargam flores, animamque nepotis
His ſaltem accumulem donis, & fungar inani
Munere.

[7] Quum quidem etiam illud dicitur [8] cum irriſione dixiſſe, *Ego mihi divum adoptavi, non filium.* [9] Eum tamen quum conſola-

bis, *forma commendatum.* Sed vide aliquantò poſt. *Caſaub.*

1. *Fuiſſe enim Hadrian.*] Reg. *etenim fuiſſe Hadrian.* Pro *præſcripſerit*, regius *præſcripſit.* non improbem *perſcripſerit :* hoc eſt accuratè & dictim ſcripſerit. *Idem.*

2. *Futuros actus ante præſcripſerit.*] Lege, *perſcripſerit :* ex omnibus libris. *perſcribit*, καταγράφει, gloſſæ veteres. *Salmaſ.*

Futuros actus ante perſcripſerit.] Sic diſertè Pal. non *præſcripſerit.* Grut.

3. *Eum de Vero ſæpe dixiſſe : Oſtendent terris.*] Idem Gordianus de filio, ut ſcribit Capitolinus. *Caſaub.*

4. *In hortulo ſpacians.*] Regius, *in circo.* Sic & Angeli Politiani codices. *Idem.*

5. *Specioſa ſocietate g.*] Simile illi in vita Had. *plebis jactantiſſimus amator.* Utrobique idem vitium notatur : quòd fuerit τοῦ δοκεῖν magis quàm τοῦ εἶναι ſtudioſus. *Idem.*

6. *Hos verſus vita non capit Veri.*] Capitolinus in Vero hujus F. *Nota eſt fabula quam Marci non capit vita.* hoc eſt, non patitur credi. Juvenalis :

Non capit has nugas humilis domus.

Idem.

7. *Cum quidem etiam illud dicitur, &c.*] Palatinus adſcriptum habet, alias legi, *Eum quidem.* Grut.

8. *Cum irriſione dixiſſe.*] *Cum riſione*, Palatinus & editio Mediolanenſis. *Salmaſius.*

9. *Eum tamen cum conſolaretur.*] Idem liber,

ſolaretur unus de literatis qui aderant, ac diceret; *Quid ſi non rectè conſtellatio ejus collecta eſt* [1] *quem credimus eſſe victurum?* Adrianus dixiſſe fertur, *Facilè iſta dicis* [2] *tu qui patrimonii tui non reip. quæris heredem.* Unde apparet eum habuiſſe in animo alium deligere, atque hunc ultimo vitæ ſuæ tempore à rep. ſubmovere: [3] ſed ejus conſilia juvit eventus. Nam quum de provincia Ælius rediſſet, atque orationem pulcherrimam, quæ hodieque legitur, ſive per ſe, ſive [4] per ſcriniorum aut dicendi magiſtros paraſſet, qua

liber, cum eadem editione: *Nunc tamen cum conſolaretur*: lege, *Hunc tamen cum conſolaretur unus de litteratis qui aderant.* *Hunc*, id eſt, Hadrianum. *Idem.*

1. *Quem credimus eſſe victurum.*] Imò verò, *non victurum.* Id enim eſt quod Hadriano dolet. Petavius, mutata diſtinctione ſic ſcribebat: *Quid ſi non rectè conſtellatio ejus collecta? Eſt quem credimus eſſe victurum.* Duo affert minuendo luctui Hadriani: quorum poſterius in vulgata lectione diſſimulatur. convenientiſſima ſanè conſolanti & meliora ſperare jubenti oratio. *Caſaub.*

Quem credimus eſſe victurum.] Ex ſua mente & voto ac deſiderio loquitur hic litteratus, qui conſolator adſtat Hadriano. Hadrianus quidem ex ſcientia dicebat; Adoptavi mihi divum non filium, de eo quem certò ſciret non eſſe victurum. At hic litteratus conſolandi gratia poſſe fieri dicebat, ut ejus conſtellatio male collecta eſſet, quem & vellet vivere, & victurum etiam crederet. quod volumus enim, id libenter credimus. Quid ſi, inquit, male collecta eſt ejus geneſis, quem victurum credimus? Credimus quia optamus, & ideo dubitamus de ejus conſtellatione an recte ſit collecta. non alius eſt hujus loci ſenſus. *Salmaſ.*

2. *Tu qui patrimonii tui non Reip. &c.*] Eſt enim longè aliud ſervulis ſuis dominum, & Reip. principem quærere. *Caſaub.*

3. *Sed haud ejus conſilia juvit eventus.*] Mendoſa lectio: nam ſententia tam falſa eſt, quàm quod falſiſſimum. Hadrianus cùm diffideret ingenio Veri aut valetudini, cogitabat alium deligere cùm moreretur: quod tamen invitus, & magnis rationibus, atque adeò, ut videri voluit, amore Reip. coactus, erat facturus. interea moritur Verus: Hadrianus, vitata illa moleſtia quam diximus, fit voti compos. an non igitur ejus voto deus affuit, & conſilia juvit eventus? Patet legendum, *ſed hæc ejus conſilia juvit eventus.* Idem.

Sed haud ejus conſilia juvit eventus.] Immo juvit. eventus enim id præſtitit, quod ipſe in animo habebat facere. Submovit enim à vita Ælium verum quem ipſe ſummovere parabat ab imperio. Reſtituendum igitur ex optimi libri Palatini fide: *ſed ejus conſiliis juvit eventus.* quæ lectio conſervatur etiam in editione Mediolanenſi. ubi notandus eſt ἀρχαϊσμὸς, *juvit conſiliis*, pro juvit conſilia. Antiqui enim non ſolum *juvare aliquem*, ſed *alicui juvare* dicebant. Apud Plautum in Ciſtellaria; *quando ita tibi juvat, vale.* Salmaſ.

Sed ejus conſilia juvit eventus.] Ita proximè Palatinus, *conſiliis* nempe; nam vulgg. prius, *ſed haud ejus conſilia, &c.* Grut.

4. *Per ſcriniorum aut dicendi magiſtros.*] Quis primùm magiſtros ſcriniorum inſtituerit, nuſquam invenio apud veteres. Hic antiquiſſima eſt ejus dignitatis mentio: nam in priorum temporum hiſtoria mentio horum nulla; in poſteriorum, frequentiſſima. Vide in Alexandro

qua Cal. Januariis Adriano patri gratias ageret, accepta potione qua se existimaret juvari, Calend. ipsis Januariis periit: [1] jussusque ab Adriano, quia vota interveniebant, non lugeri. Fuit hic vitæ lætissimæ, eruditus in literis, Adriano (ut malevoli loquuntur) acceptior forma quàm moribus. In aula diu non fuit, in vita privata, etsi minùs probabilis, minùs tamen reprehendendus, ac memor familiæ suæ, comptus, decorus, [2] pulchritudinis regiæ, oris venerandi, [3] eloquentiæ celsioris, versu facilis, in rep. etiam non inutilis. Hujus voluptates ab iis qui vitam ejus scripserunt, multæ feruntur, [4] equidem non infames, sed aliquatenus diffluentes. [5] Nam tetrapharmacum [6] seu potiùs pentapharmacum, quo postea semper Adrianus est usus, ipse dicitur reperisse, hoc est, sumen, fasianum, pavonem, [7] pernam crustulatam, [8] & aprugnam. [9] De quo genere

xandro Severo, & apud auctores juris. *Casaub.*

1. *Jussusque ab Adriano, &c.*] *Jussus non lugeri*, pro lugeri vetitus. *non jubere* pro vetare, frequens in Codice Theodosiano, & aliis æquævis auctoribus. *Salmas.*

2. *Pulchritudinis regiæ.*] In Pertinace, *statura imperatoria.* Cornelius Nepos in Iphicrate, *Imperatoria forma.* Casaub.

3. *Eloquentiæ celsioris.*] Regius, & Politiani, *eloquentiæ sonoræ.* Idem.

4. *Equidem non infames, sed aliquatenus diffluentes.*] En voluptatum patronum. quas hic vocat non infames voluptates, eæ sunt quas mox, *non ad perniciem publicam promtas.* Idem.

5. *Nam tetrapharmacum seu potius pentapharmacum.*] In Hadriani vita tetrapharmacum appellat, & quattuor in illo tantum species inditas nominat. Fasianum, sumen, pernam & crustulum. Heic vero etiam Pentapharmacum fuisse dicit, & quinque ejus species enumerat: sumen, fasianum, pavonem, pernam, crustulatam & aprugnam. & ita quidem si pernam crustulatam pro una specie accipiamus, quod vix fieri posse arbitror. recte igitur abest vox, *pernam*, veteri editioni Mediolanensi. sic erunt illæ quinque species, sumen, fasianus, pavo, crustulata, & apruna. Pavo autem non erat in tetrapharmaco Hadriani. reliquæ quattuor species inerant. tantum aprunam heic pro perna posuit. Crustulatam autem vel crustulatum, quod cum perna jungebatur perperam, pro crustulo dixit. Sic *magistrati* pro magistris apud Livium: *terminati* pro *terminis*. sic *signatum* pro *signum* in vita Antonini Pii: *Signatum tribuno æquanimitatis dedit*. Salmas.

6. *Seu potius pentaph.*] Regius & Politiani, *s. p. ut alii ferunt, p.* Casaub.

7. *Pernam crustulatam.*] Iidem codd. *pernam, crustula, & aprugnam.* Sed fuerint per hanc scripturam species sex: quod pentapharmaci non capit appellatio. *Idem.*

8. *Et aprugnam.*] *Aprunam* Palatinus. Excerpta Spartiani; *prunam.* manifesto pro *aprunam*. Aprunam autem frequentius scriptum in libris quam *aprugnam* reperias. *Salmas.*

9. *De quo genere cibi.*] Tota hæc periodus usque ad vocem *Fertur* ab iisdem libris

genere cibi aliter refert Marius Maximus, non pentapharmacum, sed tetrapharmacum appellans: ut & nos ipsi in ejus vita prosequuti sumus. Fertur etiam aliud genus voluptatis quod Verus invenerat. [1] Nam lectum eminentibus

libris abest: ubi eorum loco sunt ista solùm: *Prout alibi in vita Hadriani descripsimus.* Sed eo loco nihil Spartianus de pentapharmaco. *Casaub.*

1. *Nam lectum eminentibus quatuor anacliteriis fecerat.*] Lectorum quatuor sunt ἐνήλατα: ad caput unum, alterum ad pedes: ad spondas interiorem & exteriorem duo. illud cui incumbit caput, Græci ἀνακλιντήριον, vel ἀνάκλιντρον nominant; Romani fulcrum, vel interdum pluteum. LXX. Geneseos interpretes, κεφαλὴν κλίνης. Erat apud veteres lectorum genus qui duo anacliteria habebant: quos ipsi ἀμφικεφάλους, quasi utrinque capitatos dixerunt. At eum Veri lectum de quo hîc Spartianus, enormis fuisse magnitudinis necessum est. Nam in amphicephalis, longitudo solùm desiderabatur ultra communem morem: in isto, & latitudo par necessaria: in quo quidem adversis vestigiis, jacerent qui omni ex parte invicem oppositi cubabant. *Reticulum minutum* quo Spartianus ait fuisse undique inclusum hunc lectum, conopeum est, reticulato opere confectum. nam ejusmodi erant conopea etiam apud Ægyptios: unde in alias gentes illorum usus manavit. ideo Herodotus ἀμφίβληστρα vocat. Quod addit eum lectum foliis rosæ fuisse repletum, novum non est Veri inventum; sed pervetus lascivientium τρυφητῶν luxus. Amabant enim delicatiores cubare in floribus. Lampridius in Heliogabalo, *Stravit & triclinia de rosa, & lectos.* Claudianus de lecto geniali,

Roseisque cubilia surgunt Floribus.

Tales sunt quæ Νυμφῶν εὐναὶ dicebantur. *Idem.*

Nam lectum eminentibus quatuor anacliteriis.] Ἀνακλιντήριον magis Græci dicunt, & κλιντήριον, & ἀνάκλιντρον & ἐπίκλιντρον. itaque heic legerim lubentius: *anaclinteriis.* anaclinterium autem dicebatur pars lecti, ad quam pulvinum ponebant sustinendo capiti. Attici ἐπίκλιντρον appellabant. habuere etiam lectos antiqui duobus eminentibus anaclinteriis, quos ἀμφικεφάλους vocabant. ita enim apud Hesychium κνέφαλον est cervical vel pulvinus. nam in illa parte lecti cui caput incumbebat, & qua pulvinus ponebatur, eminentem pluteum ex asseribus compactum erigebant, quod ἀνάκλιτον & ἀνακλιντήριον & ἀνάκλισιν vocabant. hi etiam plutei in hodiernis lectis ad caput fieri solent. cathedræ similiter, & sedilia quibus adduntur ejusmodi plutei reclinando dorso ἀνάκλιτα Græcis dicuntur. hos pluteos sive anaclita hodie vocamus *dossualia* vel *dossuaria*, quod ad ea dorsum applicemus & adclinemus. Duo lecti latera, *spondæ* Latinis, ἐνήλατα Græcis. harum altera interior, altera exterior dicta. interior quæ propius parietem erat, & ea eminenti etiam pluteo munita, sed non tam alto quam ille qui ad lecti caput. hinc pluteus proprie dicebatur illa interior sponda. Isidorus: *Sponda exterior pars lecti, pluteus autem interior.* Sic enim lectos in cubiculo collocabant veteres, ut parieti propius admoverentur, nec in medio essent positi, quod etiam hodieque solemus. sic illa pars quæ parietem spectabat & pluteo muniebatur, & interior sponda vocabatur. ad pluteum mulieres cubabant, viri autem in priore sponda, quæ & exterior, quæque carebat pluteo. prior & exterior sponda eadem. Tibullus:

Et pressus prior est interiorque torus.

Salmas.

bus quatuor anacliteriis fecerat, minuto reticulo undique inclusum, eumque foliis rosæ [1] quibus demptum esset album, replebat, jacensque cum concubinis, velamine de liliis facto se tegebat, unctus odoribus Persicis. Jam illa frequentantur à nonnullis,[2] quod & [3] accubationes ac mensas de rosis ac liliis fecerit, & quidem purgatis: quæ etsi non decora, [4] non tamen ad perniciem publicam prompta sunt. [5] Atque idem [6] Ovidii libros amorum in lecto semper

1. *Quibus demptum esset album.*] Nam ea pars rosæ minùs tenera & delicata. Sic mox accubationes & mensæ fiunt de rosis & liliis, sed priùs purgatis. *Casaubonus.*

2. *Quod & accubationes ac mensas de rosis ac liliis fecerit.*] *Accubitationes*, in membranaceo Palatino & veteri editione. Casaubonus legit *accubita.* nos *accubitationes* retinemus. *accubitationes* enim pro accubitis dixit: qua voce etiam usus est infra: *Ut accubitationum numerus cresceret & convivarum.* Ubi vulgo perperam *accubantium*, editum est. sed quod heic dicitur, accubationes ac mensas de rosis & liliis fecisse Ælium Verum, de accubitis quidem vel accubitationibus potest esse verum. at quomodo mensæ de rosis & liliis factæ? Parva igitur mutatione legendum: *Accubitationes ad mensas de rosis & liliis fecit.* Quod potest esse verum. sed longe verius nihil esse mutandum. sic enim mensas & triclinia de rosis facere dixit, ut Trebellius *cubicula de rosis facere*, pro, cubicula rosis sternere. mensas igitur de rosis facere nihil aliud est quam rosas in mensam spargere, & mensam rosis sternere & operire, ita ut tota de rosis facta videatur. *Salmas.*

3. *Accubationes ac mens.*] Scripta lectio, *accubitationes.* Fortasse, *accubita sibi ac mens.* de ea voce ad Heliogabalum. *Casaub.*

Accubitationes.] Sic quoque Palat. noster, non *accubationes.* Grut.

4. *Non tamen ad perniciem publicam prompta sunt.*] Examinamus hunc locum ad illa Taciti: *Quin & incestum, ac, si sperneretur, ne in malum publicum erumperet, metuebatur.* lib. XII. Annal. cap. 5. *Idem.*

5. *Atque idem Ovidii libros amorum.*] Veteres libri: *Atque idem Ovidii ab aliis relata. idem Apicii libros amorum, in lecto semper habuisse:* Quæ nullo majori opere, quam levi transpositione videntur posse sanari. sic igitur lege: *Atque idem Apicii relata, idem Ovidii libros amorum in lecto semper habuisse.* Illud vero *ab aliis*, ut ex glossa natum expungimus. qui enim *relata* quid esset ignorabat, *ab aliis* de suo addidit. *Relata* autem Apicii, sunt scripta Apicii. nam *referre* pro scribere istis auctoribus protritum. *Salmas.*

Atque idem Ovidii libros amorum in lecto semper habuisse, idem Martialem.] Locus malè acceptus: neque tamen juvat Palatinus, quàm quod prodat falsitatem lectionis vulgatæ. habet enim, *Atque idem Ovidii ab aliis relata, idem Apicii libros amorum in lectos semper habuisse. idem Martialem.* Grut.

6. *Ovidii libros Amorum in lecto semper habuisse.*] Antiqui cùm in lectis plurimùm studerent, ut docuimus ad Tranquilli secundum librum, pulvino soliti subjicere auctores quibus maximè delectarentur: quod Platonem fecisse in Sophrone mimographo, scribunt veteres. Porrò hic locus, si quis alius in his libris, mendosissimus est, & verbis quoque plusculis mutilatus: *Atque idem Apitium, & Ovidii libros Amorum in lecto semper habuisse, atque ad verbum memoria*

per habuisse, idem Martialem epigrammaticum poëtam, Virgilium suum dixisse. Jam illa leviora quòd [1] cursoribus suis exemplo cupidinum alas frequenter apposuit, eosque ventorum nominibus sæpe vocitavit, Boream alium, alium Notum, & item Aquilonem aut Circium, cæterisque nominibus appellans, & indefessè atque inhumaniter faciens cursitare. Idem uxori conquerenti de extraneis voluptatibus, dixisse fertur, *Patere me per alias exercere cupiditates meas:* [2] *uxor enim dignitatis nomen est, non voluptatis.* [3] Ejus filius

moria (vel *memoriter*) *tenuisse fertur*, *idem M.* Aliter constituere scripturam conclamatam non possumus. *Casaub.*

1. *Cursoribus suis exemplo Cupidinum alas fr. apposuit.*] Non legimus ante Verum apposuisse quenquam aut suis aut publicis cursoribus alas: erat tamen militum πτερoφόρων, id est pinnigerorum, sive pinnitaporum ordo, quibus imperatores & præsides provinciarum pro tabellariis cursoribusque utebantur. Vide quæ de illis scripsimus ad secundum Tranquilli. Cursores verò imperatorum peculiari habitu fuêre. Et erant non servi sed ingenui: quod tamen mutasse Alexandrum narrat Lampridius: quo notabilior Veri inclementia, qui cursores suos homines ingenuos, *indefesse atque inhumaniter faciebat cursitare.* Idem.

2. *Uxor enim dignitatis nomen est, non voluptatis.*] Tria sunt conjunctionis hujus nomina apud juris auctores & alios: uxor, pellex, amica. horum unicum est nomen dignitatis, uxor. αὕτη ἡ ἀμίαντος κοίτη. Reliqua sunt nomina voluptatis: Voces *concubina* & παλλακίς modò pro amica, modò pro pellice usurpari, observamus apud auctores juris tam civilis quàm canonici. *Idem.*

3. *Ejus filius est Antoninus Verus qui adoptatus est à Marco, &c.*] Multa in his verbis imperitorum hominum flagitia. *Antoninus* primùm perperam scriptum pro *Annius.* Nam ante adoptionem, dici hic Antoninus non potuit. Vitiosissimè in regio & Politiani, *Ennius Antoninus Verus.* sed hoc vitium veram lectionem prodit, quam diximus: cætera etiam graviùs affecta: nam iidem codd. & Puteani quoque sic habent: *Qui adoptatus est à Marco, vel certè cum Marco: & cum eodem æquale gessit imperium.* Sic & prima editio: nisi quòd pro *vel* editum est *Verus.* Est autem planè insignis restitutio, & necessaria. discimus hinc variè traditam esse à veteribus adoptionem Veri, qui postea imperavit: quosdam unà cum Marco à Pio adoptatum scripsisse: ut facti inter se fratres, ambo Pii essent filii, Hadriani nepotes. atque hoc multis locis scriptum ita à Spartiano. Non defuêre, ut hîc Spartianus observat, qui Verum non cum Marco, sed à Marco dicerent adoptatum. Fuerit ergo Verus istorum sententiâ Marci non frater, sed filius, Pii nepos, Hadriani pronepos. *Idem.*

Ejus filius est Antoninus Verus.] Nescio quid in mente fuerit eruditissimo viro cum putaret heic legendum: *Annius Verus*, pro *Antoninus.* nec enim mihi potest opponi, Verum non fuisse dictum Antoninum, priusquam adoptaretur ab Antonino Pio. quid enim de Marco, qui simul adoptatus est, quem Antoninum vocat? an ille ante adoptionem Antoninus vocabatur? igitur Verus de quo heic sermo, nunquam Annius est dictus. sed ipse Antoninus Marcus sic dicebatur. post excessum vero patris, Annius Verissimus vocatus est ab Hadriano. *Salmas.*

filius est Antoninus Verus, [1] qui adoptatus est à Marco. [2] Verus certè cum Marco æquale gessit imperium. Nam ipsi sunt qui primi *duo Augusti* appellati sunt: & quorum fastis consularibus sic nomina præscribuntur, [3] ut dicantur [4] non tantùm duo Antonini, sed duo Augusti: tantumque hujus rei & novitas & dignitas valuit, [5] ut fasti consulares
6 nonnulli ab his sumerent ordinem consulum. Pro ejus adoptione [6] infinitam pecuniam populo & militibus Adrianus dedit. Sed quum eum videret homo paulo argutior miserrimæ valetudinis, ita [7] ut scutum solidius jactare non posset,

1. *Qui adoptatus est à Marco. Verus certe cum Marco.*] Optime restituit hunc locum Casaubonus ex libris hoc modo: *Ejus est filius Antoninus Verus qui adoptatus est à Marco, vel certe cum Marco, & cum eodem æquale gessit imperium.* In omnium tamen facile optimo Palatino sic habetur scriptum: *Qui adoptatus est à Marco Vermarco & cum eodem, &c.* Si *Vermarco* illud deleatur, erit integrum: *Qui adoptatus est à Marco, & cum eodem æquale gessit imperium.* Ut opinionem unam heic tantum tangat adoptati à Marco Lucii Veri. *Idem.*

2. *Vel certè cum Marco, & cum eodem æquale.*] Si ferè etiam Pal. nisi quod habeat primore voce *verus.* Grut.

3. *Ut dicantur non tantum duo Antonini.*] Vox *tantum* abest veteribus libris. legatur ergò: *Ut dicantur non duo Antonini, sed duo Augusti.* Et hoc voluit Spartianus; Verum & Marcum primos una æquale imperium gessisse, & simul Augustos appellatos: adeo ut eorum nomina fastis sic præscriberentur, *duo Augusti*, non *duo Antonini:* & per duos Augustos nemo non intelligi sciret Verum Antoninum & Marcum Antoninum. *Salmas.*

4. *Non duo Antonini.*] Ita disertè Palatin. sine illo *tantum*, quod interlineare ibi solùm à manu recenti. *Grut.*

5. *Ut fasti consulares nonnulli ab his sumerent ordinem consulum.*] Hoc vult: fuisse qui in digerendis consularibus fastis, basim supputationis suæ ponerent consulatum Marci & Lucii Veri, duorum Augustorum ab eo capite annos posteriores numerabant: ut dicerent, hoc illudve accidisse anno post consulatum duorum Augustorum tali. *Casaub.*

6. *Infinitam pecuniam populo & mil.*] Quatuor millies HS. Quoties jam dictum? *Idem.*

7. *Ut scutum solidius jactare non posset.*] *Solidius*, pro gravius: nam quæ sunt ναστὰ nec ὑπόκενα, eadem graviora sunt. Olim etiam principes, scutum quatientes variis motibus exercebantur in campo. *Idem.*

Ut scutum solidius jactare non posset.] *Solidius* non cum scuto jungendum, sed cum jactare. non enim nomen est, sed adverbium. Verus adeo imbecillarum virium & miseræ valetudinis, ut scutum in exercitio armorum solide jactare non posset. non igitur opponit scutum solidum scutis levioribus, quibus exercebantur ad palum. immo scuta illa exercitoria lusoriaque, etsi de levi materia, graviora tamen haud paulo erant scutis vulgaribus. quatere autem & jactare scutum non principum solum exercitium, sed militum omnium qui in armaturæ exercitio hoc primum discebant quomodo tractandum & jactandum esset scutum. Græci σείειν ἀσπίδα, & ἀσπίδα νωμᾶν. *Salmas.*

1. Ter

possset, dixisse fertur, [1] *Ter millies perdidimus quod exercitui populoque dependimus: siquidem satis* [2] *in caducum parietem incubuimus:* [3] *& qui non ipsam remp. sed nos ipsos sustentare vix possit.* Et hæc quidem Adrianus [4] cum præfecto suo loquutus est. Quæ quum prodidisset præfectus, [5] ac per hoc Ælius Cæsar indies magis magisque, [6] solicitudine, [7] utpote desperati hominis, aggravaretur, præfecto suo Adrianus qui rem prodiderat, successorem dedit, [8] volens videri quòd verba tristia temperasset: sed nihil profuit. Nam, ut diximus, [9] *Lucius Ceionius Commodus Verus Ælius Cæsar* (nam

1. *Ter millies perdidimus q.*] Scribe, *quater millies*, ut in Hadriani vita; nam sequitur, *quod exercitui populoque dependimus.* At paullò antè, *collatumque militibus* HS. *ter millies.* rectè: nam ibi de impensa in solos milites facta loquitur. *Casaub.*

Ter millies perdidimus.] Hanc lectionem confirmat supra: *Datum etiam populo congiarium causa ejus adoptionis, collatumque militibus ter millies.* Salmas.

2. *In caducum parietem incurrimus.*] Palatinus & vetus editio: *incumbimus.* In Adriano tamen, *inclinavimus* pro eodem dixit. *Idem.*

3. *Et qui non ipsam Remp.*] Scribe ut in regio: *& qui non Remp. sed nos ipsos sustentare vix possit: non*, pro nedum. *Casaub.*

4. *Cum præfecto suo locutus est.*] Quisnam iste est Hadriani præfectus? multi enim erant præfecti: ut prætorii duo, Urbis unus, ærarii duo, castrorum item unus, alii. Fortasse scribendum, *cum præfecto Severo locutus est.* Ut intelligatur hîc Catilius Severus præfectus Urbi cui Hadrianus paullò ante obitum suum successorem dedit, sicut dictum est in ejus vita. *Idem.*

5. *Ac per hoc Ælius Cæsar indies magis magisque sollicitudine, utpote desperati hominis, aggravaretur.*] Mirè homini nocere, opinionem cujusque rei; ostendimus ad illa de Germanico apud Tacitum: *Sævam vim morbi augebat persuasio veneni à Pisone accepti.* l. II. Annal. *Grut.*

6. *Sollicitudine utpote desperati hominis aggravaretur.*] Fortasse, *desperati honoris:* nam hoc ait: eo magis Veri sollicitudinem auxisse, quo magis spes minuebat obtinendi honoris, cujus spem certam antè habuerat. Si cui placet nihil mutare, erit *sollicitudo desperati hominis*, pro qualis solet esse sollicitudo hominum, quos omnis undique spes destituit. vel erit absolutè dictum, *utpote desperati hominis*, pro ἅτε ἀπελπὶς ὢν ἄνθρωπος. *Casaub.*

7. *Utpote desperati hominis.*] Hoc est, ipsius Ælii desperati: nec aliter hæc possunt exponi. Hadrianus coram præfecto suo judicium quod habuit de Ælio Cæsare liberius aperuit, caducum parietem illum appellans. qua re prodita per præfectum Ælio Cæsari, in dies magis & magis adflictabatur sollicitudine, qua adflictari par est hominem qui salutem suam desperari ab omnibus intelligit. *Salmas.*

8. *Volens videri quod verba tristia temperasset.*] An quod verbis tam tristibus non usus esset, quam retulisset ille præfectus, sed mitioribus lenioribusque? an verba quæ habuit tristia de Ælio Cæsare per hoc mitigasse ac temperasse videri voluit, dum præfectum suum qui illa prodidit, dignitate privavit? & hoc potius. *Idem.*

9. *Lucius Ceionius Commodus Ælius Verus Cæsar.*] His, inquit Spartianus, omnibus nominibus appellatus est, at ejus filius qui adoptatus est à Marco,

(nam his omnibus nominibus appellatus est) periit: sepultusque est imperatorio funere: [1] neque quicquam de regia, [2] nisi mortem, habuit dignitate. [3] Doluit ergo illius mortem [4] ut bonus pater, [5] non ut bonus princeps. Nam quum amici soliciti quærerent qui adoptari posset, [6] Adrianus dixisse fertur his, [7] *Etiam vivente adhuc Vero decreveram:* ex quo ostendit aut judicium suum aut scientiam futurorum. Post hunc denique Adrianus diu anceps quid faceret, Antoninum adoptavit, Pium cognomine appellatum: cui conditionem addidit, [8] ut ipse sibi Marcum & Verum Antoninus

vel ut alii volunt cum Marco, Lucius Ceionius Ælius Commodus Verus Antoninus, non autem Annius, ut supra ostendimus. *Idem.*

1. *Neque quicquam de regia, nisi mortem, habuit dignitate.*] Reponenda est Palatini Codicis scriptura: *Neque quicquam de regia nisi mortis habuit dignitatem.* Mortis dignitatem vocat imperatorium funus quo elatus est. & hoc tantum de Regia habuit, ut qui rex, hoc est imperator non fuit, Regium & imperatorium funus meruerit. *Idem.*

Neque quidquam de regiâ nisi mortis habuit dignitatem.] Ita uterque Palatinus, quomodo item erat in codice regio. ante impressi; *nisi mortem, habuit dignitate.* Grut.

2. *Nisi mortem.*] Planiùs dixisset, *nisi in morte.* Nam durum est quòd *mortem* dixit, cùm funus imperatorium intelligeret. *Casaub.*

3. *Doluit ergo illius mortem.*] Vel *morte.* ita scribe. *Idem.*

Doluit illius mortem ut bonus pater, non ut bonus princeps.] Immo contra videtur doluisse mortem illius Hadrianus, non ut bonus pater, sed ut bonus princeps. cui sententiæ favent quæ sequuntur. Nam quum amici sollíciti quærerent quis adoptari posset, Adrianus dixisse fertur his, *etiam vivente adhuc Vero decreveram.* Nonne hoc boni principis potius quam boni patris dictum, cujus hoc fuit judicium de Ælio Vero filio, ut in animo habuerit à rep. submovere nisi periisset, quod inutilem eum imperio judicaret, & in ejus locum digniorem aliquem utilioremque subrogare? sic igitur ejus mortem doluit, ut diceret, etiam vivente Vero se decrevisse alium adoptare. Si res igitur sit mei judicii, non dubitem verba hæc sic transponere: *Doluit illius mortem ut bonus princeps, non ut bonus pater.* Salmas.

4. *Ut bonus pater.*] Hoc est, vehementer: quod eo maximè probatur, quia imperatorio extulit funere. *Casaubonus.*

5. *Non ut bonus princeps.*] Cùm bonus princeps optare non debuerit, eum habere successorem in imperio, qui futurus esset Reip. inutilis. *Idem.*

6. *Hadrianus dixisse fertur his.*] Palatinus *is.* legendum, *id.* Et sic distinguendum: *Hadrianus dixisse fertur, Id etiam vivente adhuc Vero decreveram.* Salmas.

7. *Etiam vivente adhuc Vero decreveram.*] Nempe adoptare alium: nam quem adoptaret nondum decreverat. Falsum alioqui foret quod statim subjicit, *Post hunc Hadrianus diu anceps quid faceret, Antoninum adoptavit.* Casaubonus.

8. *Ut ipse sibi Marcum & Verum Antoninos.*] Lege ex Palatino: *Cui conditionem addidit, ut ipse sibi Marcum & Verum Antoninus adoptaret.* Hoc est, ut ipse Antoninus sibi Marcum & Verum adoptaret. *Salmas.*

1. *Filiam-*

toninus adoptaret, [1] filiamque suam Vero non Marco daret. Nec diutius dixit, gravatus languore ac diverso genere morborum, sæpe dicens; [2] *Sanum principem mori debere, non debilem.* [3] Statuas sanè Ælio Vero [4] per totum or- 7
bem colosseas poni jussit, templa etiam in nonnullis urbibus fieri. Denique illius merito, filium ejus Verum, nepotem utpote suum, qui pereunte Ælio [5] in familia ipsius Adriani remanserat, adoptandum Antonino Pio cum Marco, ut jam diximus, dedit: sæpe dicens, [6] *Habeat respub. quodcumque de Vero:* quod quidem contrarium his quæ de adoptionis pœnitentia per autores plurimos intimata sunt, quum Verus posterior [7] nihil dignum præter clementiam in moribus habuerit, quod imperatoriæ familiæ lumen afferret. Hæc sunt [8] quæ de Vero Cæsare mandanda literis

1. *Filiamque suam Vero non Marco daret.*] Nam Marco affinitas Commodi destinata est, ut scribitur alibi. Cæterùm hæc conditio impleta non est: nam Faustina Pii Marco nupsit. Vide in Marco & Vero. *Casaub.*

2. *Sanum principem mori debere, non debilem.*] Æmulatur Hadrianus Vespasiani notum dictum: *Imperatorem stantem mori debere.* Idem.

3. *Statuas sanè Ælio Vero per totum orbem colosseas poni jussit.*] Id eò factum, ut omnibus persuaderetur, Hadrianum pro herede & imperii successore Ælium Verum habuisse. Statuæ colosseæ deorum aut imperatorum erant. Quæ aliis ponebantur, quàmlibet magnis & honoratis viris, erant cujusque staturæ pares. Græci *ἰσομετρήτες* vocant. *Idem.*

4. *Per totum orbem colosseas.*] Colosseæ statuæ *κολοσσιαῖαι* Græcis: ut *ἀνδρειὰς κολοσσιαῖος*. Sed *colossæ* heic libri. *Colossæ* igitur statuæ pro colosseæ. In Alexandro Severo: *Statuas colossas in urbe multas locavit artificibus undique conquisitis.* *colosseas* semper reponunt eruditi viri pro *colossas*, contra librorum fidem. *Colossum* pro *colosseum*: ut *Electrum* apud Lampridium, pro *electreum*, electri nummi. sic *vasa aurichalca*, pro ex aurichalco. *Salmas.*

5. *In familia ipsius Hadriani remanserat.*] Eadem verba leges apud Capitolinum: ut videantur ambo ex eodem aliquo auctore transcripsisse. *Casaub.*

6. *Habeat Resp. quodcunque de Vero.*] Contrarium est apud Victorem alterum: cùm enim Maximinus junior occideretur, non suo, sed patris nomine ac merito, conclamarunt cuncti militari joco, *Ex pessimo genere nec catulum habendum.* Idem.

7. *Nihil dignum præter clementiam.*] Non video quid hîc faciat vox *dignum*: nam ea sublata nihil sententiæ decesserit: lux quinimo accesserit. Legi potest, *nihil admodum.* Idem.

Nihil dignum præter clementiam in moribus habuerit.] *Dignum* hoc loco absolute ponitur pro *λαμπρὸν* & magnificum, multique meriti, & *ἀξιωματικόν.* ut dicat nihil habuisse dignum in moribus, quod lumen adferret imperatoriæ dignitati, nisi unam, si forte, clementiam. *Salmas.*

8. *Quæ de Vero Cæsare mandata litteris fuerunt.*] Lege meo periculo: *Hæc sunt quæ de Vero Cæsare mandanda litteris*

literis fuerunt: [1] de quo idcirco non tacui, quia mihi propositum fuit omnes qui post Cæsarem dictatorem, hoc est divum Julium, vel Cæsares vel Augusti, vel principes appellati sunt, quique in adoptionem venerunt, vel imperatorum filii, aut parentes Cæsarum nomine consecrati sunt, singulis libris exponere, meæ satisfaciens conscientiæ, [2] etiamsi [3] multis nulla sit necessitas talia requirendi.

ris fuerunt. Hæc enim esse dicit quæ scribenda habuit de Ælio Cæsare: nec aliter Palatinus exhibet & v. ed. atque ita edi curavimus. *Idem.*

1. *De quo idcirco non tacui, &c.*] Perpetuum scriptorum horumce vitium, ut idem repetant sæpius. *Casaub.*

De quo idcirco non tacui.] Non tacui pro scripsi vel dixi. ut *non jubere* pro vetare. *Salmas.*

2. *Etiamsi multis nulla sit necessitas talia requirendi.*] Ain' tu *multis*? ergo quibusdam. quare istis potiùs quàm aliis? Dele vocem *multis*, auctoribus membranis. *Perquirendi* in eisdem pro *requirendi*. Casaub.

Etiamsi multis nulla sit necessitas talia requirendi.] Dicit multis non esse necessitatem talia requirendi, quia pauci sunt historiæ curiosi studiosique. si qui sunt autem, necesse est ut hæc ejusmodi requirant, quo curiositati suæ satisfaciant. *Requirendi* etiam non *perquirendi*, heic habent nostri. *Salmas.*

3. *Multis nulla sit necessitas.*] Illud *multis* retinetur à Palatino. *Grut.*

[1] JULII CAPITOLINI ANTONINUS PIUS AD DIOCLETIANUM AUG.

I [2] TITO AURELIO FULVIO BOIONIO ANTONINO PIO, paternum genus è Gallia Transalpina, Nemausense scili-

1. JULII CAPITOLINI.] De ætate qua vixit hic scriptor, satis initio dictum est. cætera de illo nobis hodie incognita: ut & de Cornelio Capitolino. *Casaub.*

JULII CAPITOLINI.] Meminit hujus Julii Capitolini Flavius Vopiscus in Probo, inter eos scriptores qui verius quam elegantius scripserunt. *Salmasius.*

2. TITO AURELIO FULVIO BOIONIO ANTONINO.] Regius, *Fulvo Ionio*, quorum prius rectum est: raro enim Romanorum cognomina in *jus* terminabantur: hoc autem cognomen tulit Pius ab avo & patre: quorum uterque mox in vulgatis libris *Aurelius Fulvius* nominatur: in Regio semper *Fulvus*. at *Ionio* perperam pro *Boionio*. Unde habuit Pius hoc nomen, fortè ab avia materna Bovinia Procella, cùm heres ab illa fuisset scriptus. *Boionius* idem ac Bovinius. alii non hunc, sed Marcum vocant Boionium. *Casaub.*

TITO AURELIO FULVIO BOIONIO.] In Palatino pro *Fulvo Boionio*, leges

ſcilicet, avus Titus Aurelius Fulvius, qui per honores diverſos [1] ad ſecundum conſulatum & præfecturam urbis pervenit. Pater Aurelius Fulvius, [2] qui & ipſe fuit conſul, [3] homo caſtus & integer. [4] avia materna [5] Boionia Procilla, mater Arria Fadilla. avus maternus [6] Arrius Antoninus, bis conſul, homo ſanctus, & qui Nervam miſeratus eſſet quòd imperare cœpiſſet. ſoror uterina, Julia Fadilla. vitricus Julius Lupus conſularis. ſocer Annius Verus. [7] uxor Annia Fauſtina. filii mares duo, duæ fœminæ, gener per majorem filiam, Lamia Syllanus; per minorem, Marcus Antoninus fuere. Ipſe Antoninus Pius natus eſt tertiodecimo Cal. Octobres, [8] ſub Domitiano duodecimo, &

leges unica voce, *Fulboionio.* manifeſto pro *Fulbo Boionio. Fulbo* autem pro *Fulvo.* & ita in ſequentibus ſemper ſcriptum invenitur: quod & lapides & vetera monumenta confirmant. *Salmaſ.*

TITO AVRELIO FVLVIO BOIONIO.] Sic & Palat. etiam infra. ſed heic tamen junctim, *Fulboionio.* nimirum repeti debebat ſyllaba *Fulbo Boionio.* Grut.

1. *Ad ſecundum conſulatum.*] Bis conſul fuit principe Domitiano: in priore conſulatu collegam habuit Domitianum undecies: poſteriorem geſſit quadriennio poſt collega Atratino. *Caſaubonus.*

2. *Qui & ipſe fuit conſul.*] Suffectus, ut opinor, non ordinarius. nam in Faſtis tacetur ejus nomen. *Idem.*

3. *Homo triſtis & æger.*] Scripta lectio, *homo caſtus & integer.* Idem.

Homo caſtus & integer.] Palatinæ membranæ & editio Mediol. *homo triſtis & integer.* morum triſtitia in laude ponitur ſæpius apud iſtos authores. Triſtibus autem iſtis opponuntur, οἱ διαμέτες homines læti & lætæ vitæ. Triſtis igitur hoc loco ſeverum ſignificat. *Salmaſ.*

Homo triſtis & integer.] Ita Palatinus, & malui, quàm quod in aliis, *homo caſtus & integer.* quippe *triſtis* idem cum ſevero, qualis deſcribitur Cato. *Grut.*

4. *Avia materna Bovinia Fadilla.*] *Boiunia* non *Bovinia* legit bonæ notæ liber Palatinus. nec dubium quin debeat ſcribi, *Boionia.* ab hac igitur avia materna Boionia Fadilla, Boionius nomen habuit Antoninus Pius. *Boionia Procella: Boionia Antulla* in ſaxis. *Salmaſ.*

5. *Bovinia Procilla.*] Eſt in Pal. *Boiunia*, ut proculdubio fuerit *Boionia*, habueritque nomen matris ſimul ac patris. *Grut.*

6. *Arrius Antoninus bis conſul.*] Hic eſt quem inter ſuffectos conſules nominat Caſſiodorus in ultimo Domitiani anno. *Caſaub.*

7. *Uxor Annia Fauſtina.*] Quæ & Galeria Fauſtina dicitur initio vitæ Marci. *Idem.*

8. *Sub Domitiano duodecimo & Dolabella* Coss.] Factum aliquid ſub illo aut illo principe latinè dici ſcio: ſub conſulibus illis, an Latinum ſit viderimus: certè non eſt uſitatum. Quare legebam hîc, *ſub Domitiano, ipſo duodec. & D. C.* ſed aliter ſcripti medentur. Nam in libro Puteani, pro *ſub*, exaratum *Fl.* quare ſcribe, *Flavio Domitiano.* Idem.

Flavio Domitiano.] Sic & Palat. non *ſub Domitiano.* Excerpta neque *ſub* habent, neque *Flavio*; ſed tantum, *natus eſt* XIII. *Kal. Octobris Domitiano duodecies.* Grut.

1. In

mo, & Cornelio Dolabella Coss. [1] in villa Lanuvina: [2] educatus Lauri in Aurelia: ubi postea palatium extruxit, cujus hodieque reliquiæ manent. Pueritiam egit cum avo paterno, mox cum materno, omnes suos religiosè colens: atque adeò & consobrinorum & vitrici & multorum affi-
2 nium hereditate ditatus est. [3] Fuit vir forma conspicuus, ingenio clarus, moribus clemens, nobilis vultu, & placidus ingenio, singularis eloquentiæ, nitidæ literaturæ, præcipuè sobrius, diligens agri cultor, mitis, [4] largus, alieni abstinens, [5] & omnia hæc cum mensura & sine jactantia. In cunctis postremò laudabilis, [6] & qui meritò Numæ Pompilio

1. *In villa Lanuvina.*] Scripti, *Lavinia.* nihil interesse inter Lavinium & Lanuvium, multis disputat illustrissimus Scaliger. Videntur Pii majores qui in Italiam primi è Gallia nostra migrarunt, apud Lanuvium municipinm consedisse. ideo scribit de Pio Aurelius Victor, *vir veterrimæ familiæ è Lanuvino municipio.* at Romæ seriùs innotuit hæc familia: Villæ hujus Lanuvinæ & Lampridius meminit initio vitæ Commodi. *Casaub.*

In villa Lanuvina.] Ita Palatinus, non *Laviniana.* hæc villa Antonini Lanuvina dicta sic videtur quod vicina esset Lanuvio municipio. è quo municipio originem duxisse Antoninum Pium scribit Aurelius Victor. Marcus Antoninus de vita sua ut patrem Antoninum Pium valde in vestitu civilem & communem fuisse ostendat, scribit eum sæpius Lanuvii visum esse tunicatum. nam in municipiis Italiæ tunicati fere omnes, non togati. *Salmas.*

2. *Educatus Lauri in Aurelia.*] Hâc petebantur Etrusci. in ea via ad XII. ab urbe lapidem fuit villa Pii, ubi & educatus est, & mortuus. *Lorium* & *Laurium* ea villa nominatur infrà, & Eutropio, Eusebio, aliis. Græcè Λωρεόν. *Casaub.*

Educatus Lauri in Aurelia.] Melius scribatur *Lori* ex veteribus libris. *Lorium* infra nominatur. *Lorios* vocat Aurelius Victor: *Igitur Aurelius socero apud Lorios anno vitæ post quintum & septuagesimum mortuo, confestim Lucium Verum in societatem potentiæ accepit.* Laurentium autem quo secessit Commodus pestis tempore, longe ab hoc Lorio diversum, & in via Hostensi, non longe à Lanuvio. *Salmas.*

Educatus Lauri.] Pal. *Lori*; quod eodem quidem recidit, sed tamen notandum fuit. nam & postea eadem iterum formâ comparet in nostro. *Gruterus.*

3. *Fuit vir forma conspicuus.*] Totam hanc periodum ex fide veteris & optimi libri sic distinguendam & constituendam censeo: *Fuit vir forma conspicuus, clarus moribus, clemens, nobilis, vultu placidus, ingenio singulari, eloquentiæ nitidæ, litteraturæ præcipuæ, sobrius, diligens agri cultor, mitis, largus, &c.* Salmasius.

4. *Largus, alieni abstinens.*] Scribe, *largus sui, alieni abstinens.* ex Roberto Bonon. *Casaub.*

5. *Et omnia hæc cum mensura.*] Imitatur illud Terentianum: *& tamen omnia hæc mediocriter.* Idem.

6. *Et qui meritò Numæ Pompilio comparatur.*] Sanè meritò: nam quem potiùs cum Numa, qui sacra & ceremonias Romæ constituit, componas, quàm eum cui sua pietas cognomen peperit Pii? *Idem.*

Pompilio ex bonorum ſententia comparatur. *Pius* cognominatus eſt à ſenatu, [1] vel [2] quòd [3] ſocerum feſſa jam ætate, manu, præſente ſenatu, levaverit: (quod quidem [4] non ſatis magnæ pietatis eſt argumentum, quum [5] impius ſit magis qui iſta non faciat, quàm pius qui debitum reddat) vel quòd eos quos Adrianus [6] per malam valetudinem occidi juſſerat, reſervavit: [7] vel quòd Adriano contra omnium ſtudia, poſt mortem infinitos atque immenſos honores decrevit: vel quòd, quum ſe Adrianus interimere vellet, ingenti cuſtodia & diligentia fecit ne id poſſet admittere: [8] vel quòd verè natura clementiſſimus, & nihil temporibus ſuis aſperum fecit. Idem [9] fœnus trientarium, hoc

1. *Vel quod ſocerum feſſa jam ætate, manu.*] Hæc aliter concipiuntur in illo optimo: *Vel quod ſoceri feſſi jam ætatem manum præſente ſenatu levaret.* Lege: *Vel quod ſoceri feſſi jam ætate manum præſente ſenatu levaret.* Manum igitur levare hominis ætate jam feſſi, eſt manum ejus ſuſtentare & quaſi ſcipionis vicem ſe ſupponere. quod κουφίζειν χεῖρα dixit Heliodorus in re ſimili. ſic *attollere palmas*, Valerio Flacco lib. IV. *Salmaſ.*

2. *Quod ſocerum feſſa jam ætate, manu.*] Pal. integer, *quod ſocer feſſi jam ætatem*, neque aliter excerpta. fortè, *quod ſoceri feſſam jam ætatem, manu.* Grut.

3. *Socerum feſſa jam ætate.*] Malim *feſſum.* Caſaub.

4. *Non ſatis magnæ pietatis argumentum eſt.*] Scribe, *non ſatis magnum.* Idem.

5. *Impius ſit magis qui iſta non faciat, quàm pius qui debitum reddat.*] Turpiter aliquem ſe jactare, qui tantum fecerit officium ſuum; pluribus oſtendi veterum ſententiis, in ludo Diſcurſuum meorum. *Grut.*

6. *Per malam valetudinem.*] Bonus & antiquus auctor dixiſſet, per valetudinem. ſed *malam valetudinem* dicebant, & unica etiam voce, *malevaletudinem.* in actis paſſionis beati Cypriani manuſcriptis, *benevaletudo* pro bona valetudo. *Salmaſ.*

7. *Vel quòd Hadriano contra omnium ſtudia, &c.*] Ex omnibus quæ adferuntur hìc, iſtam potiſſimum rationem probo. magnis enim laboribus Pio conſtitit, ut hæc poſtrema pietatis officia parenti ſuo præſtaret, cujus memoriam ſenatus cupiit damnare. cùm igitur ſtudio huic ſuo pietatis nomen neceſſariò prætenderet; puto inde illi partum Pii cognomen. Hæc quoque, niſi fallor, cauſſa eſt, cur ludos Puteolis in honorem Hadriani à ſe inſtitutos, Pialia ſive Εὐσέβεια Pius idem nuncuparit. *Caſaubonus.*

8. *Vel quod verè natura clementiſſimus.*] Romani quem laudatum volebant à clementia, *pium* vocabant. Vulcatius Gallicanus in Avidio Caſſio, *Hanc Marci clementiam ſenatus his acclamationibus proſecutus eſt: Antonine pie, dii te ſervent, Antonine clemens, dii te ſervent.* Idem.

9. *Fœnus trientarium, hoc eſt minimis uſuris exercuit.*] Sapiunt gloſſema hæc, *hoc eſt minimis uſuris.* fortaſſe inducenda: quæ tamen libri omnes retinent. Trientarium fœnus, ſive, uſuræ trientes ſunt, cùm centeſima redigitur ad trientem, & pro centum, non duodena annua, ſed quaterna tantùm penduntur. Pii exemplum retulit optimus Alexander: qui *fœnus publicum trientarium exercuit, ita ut pauperibus pleriſque ſine uſuris pecunias dederit.* Idem.

hoc eſt minimis uſuris exercuit, ut patrimonio ſuo plurimos adjuvaret. Fuit quæſtor liberalis, prætor ſplendidus, [1] conſul cum Catilio Severo. Hic in omni vita privata in agris frequentiſſimè vixit: ſed clarus in locis omnibus fuit. Ab Adriano [2] inter quatuor conſulares, quibus Italia committebatur, electus eſt [3] ad eam partem Italiæ regendam in qua plurimùm poſſidebat, ut Adrianus viri talis &
3 honori conſuleret & quieti. Huic quum Italiam regeret, imperii omen factum eſt. Nam quum tribunal aſcendiſſet, inter alias acclamationes dictum eſt, *Auguſte, dii te ſervent.* [4] Proconſulatum Aſiæ ſic egit, ut ſolus avum vinceret. In proconſulatu etiam ſic imperii omen accepit. Nam quum [5] ſacerdos fœmina Trallis ex more proconſules ſemper

1. *Conſul cum Catilio Severo.*] Quarto Hadriani anno. *Idem.*

2. *Inter quatuor conſulares.*] De his in vita Hadriani. *Idem.*

3. *Ad eam partem Italiæ regendam in qua plurimum poßidebat.*] Hadrianus ut Antonini Pii honori conſuleret & quieti, cum quattuor conſularibus regendam totam Italiam daret, Antonino commiſit eam partem Italiæ in qua plurimos agros habebat. Ea videtur eſſe Campania: nam ibi plurimum poſſidebat ille, & ibi libenter eſſe ſolebat. *Salmaſ.*

4. *Proconſulatum Aſiæ ſic egit, ut ſolus avum vinceret.*] Avus hic quem intelligit, eſt Pii avus maternus Arrius Antoninus. Ambo proconſules Aſiæ fuerunt, & Pius, & avus. De avo illius Proconſule Aſiæ, & immortali laude quam inde reportavit, Plinius in epiſtola ad ipſum Arrium Antoninum. *Quòd ſemel atque iterum conſul fuiſti ſimilis antiquis, quòd proconſul Aſiæ qualis ante te, qualis poſt te vix unus aut alter, (non ſinit enim me verecundia tua dicere, qualis nemo) quòd ſanctitate, quòd auctoritate, ætate quoque princeps civitatis, eſt quidem venerabile ac pulchrum: ego tamen te vel magis in remiſsionibus miror.* Ingentem, ut vides, integritatis & prudentiæ famam ex ea provincia reportaverat Arrius: ut non dubitet Plinius omnibus illum anteponere, qui ante ipſum aut poſt ipſum Aſiam rexerant. Hinc cognoſcimus cur dicatur Pius à Capitolino, *ſolus in ſuo proconſulatu avum viciſſe.* Quod Plinii epiſtolas ad Arrium Antoninum ſcriptas vir illuſtriſſimus Pio miſſas putat: id verò temporum ratio manifeſtiſſimè revincit. Nam Arrius ille cui Plinius ſcribebat, ſenex tum capularis erat, duobus conſulatibus, & proconſulatu illo Aſiæ multos antè annos functus, otio pridem redditus. ſcriptæ autem ſunt epiſtolæ illæ à Plinio, ſub primos Trajani annos: qua tempeſtate conſtat Pium, vix ex ephebis egreſſum, primos adoleſcentiæ annos attigiſſe. *Caſaub.*

Proconſulatum Aſiæ ſic egit] Hujus proconſulatus meminit Philoſtratus in Polemone: Ἦρξε μὲν γὰρ, inquit, πάσης ὁμοῦ Ἀσίας ὁ Ἀντωνῖνος. Quo in proconſulatu quam moderate clementerque ſe geſſerit fidem faciet ſuavis & lepida hiſtoria quæ apud Philoſtratum refertur. *Salmaſ.*

5. *Sacerdos fœmina Trallis.*] Scribe, *Trallibus.* Caſaub.

Sacerdos fœmina Trallis.] Nihil variant noſtri codices. *Tralli* autem pro *Tralles,*

ſemper hoc nomine ſalutaret, non dixit, *Ave proconſul*, ſed, [1] *Ave imperator.* [2] Cyzici etiam de ſimulacro dei ad ſtatuam ejus corona tranſlata eſt. Et poſt conſulatum in viridario taurus marmoreus, [3] cornibus ramis arboris accreſcentibus, appenſus eſt. [4] Et fulgur cœlo ſereno ſine noxa in ejus domum venit. Et in Hetruria [5] dolia quæ defoſſa fuerant, ſupra terram reperta ſunt. Et [6] ejus ſtatuas in omni Hetruria [7] examen apum replevit. [8] Et ſomnio ſæpe monitus, [9] ſe penitus ejus Adriani ſimulacrum inſerere. Proficiſcens ad proconſulatum, filiam majorem amiſit. De hujus uxore multa

Tralles, vel Τράλλεις, non inuſitato metaplaſmo. Alias Τράλλοι, populus Illyricus. legi etiam poſſet, *Tralli*: nam Trallis urbs illa Græce dicitur, Τράλλις. *Salmaſ.*

1. *Ave imperator.*] Eadem ſalutatio à populo Rom. facta, etſi aliud cogitante, omen Trajano fuit imperii: ut in Panegyrico narrat Plinius. *Caſaub.*

2. *Cyzici etiam de ſimulacro Dei.*] *Cilici* conſtanter heic libri. unde & vet. ed. *Ciliciæ.* ſed omnino *Cilici* pro *Cidici*, nam ita ſcribebant. *Salmaſ.*

3. *Cornibus ramis arboris accreſcentibus, appenſus eſt.*] Cùm eſſet in viridario taurus marmoreus poſitus, arbor proxima teneros ramos primùm ſubmiſit tauri cornibus: deinde cùm paulatim creſcerent, & cornua & ipſum tandem taurum ſuſtulerunt: ut videretur ſic appenſus cornibus, tanquam aliquod donarium ſtudio & induſtria dedicantium ibi poſitum. digna planè res admiratione, & quæ meritò ſit habita prodigii loco. *Caſaub.*

4. *Et fulgur cœlo ſereno, &c.*] Fulgur etiam pro fulmine poſuerunt. *Idem.*

5. *Dolia quæ defoſſa fuerant.*] In horreis dolia defodere moris erat: quod è ſcriptoribus rei ruſticæ, poëtis & juriſconſultis notiſſimum. *Idem.*

6. *Ejus ſtatuas in omni Hetruria examen apum replevit.*] Examen apum συμβολικῶς populorum multitudinem denotabat. quare hoc portentum futiles augures ſic interpretati ſunt, quaſi omnes gentes in fidem Arrii Antonini, qui poſtea Pius, ſe dedituræ eſſent. *Idem.*

7. *Examen apum replevit.*] Palatinus, *apium.* ſic *civitatium*, *hominium* Salluſtio. *Salmaſ.*

8. *Et ſomnio ſæpe monitus ſe penitus, ejus Adriani ſimulacrum inſerere.*] Optime ad veritatem emendabat doctiſſimus Caſaubonus: *Penatibus ſuis Adriani ſimulacrum inſerere.* Sed penates ſimpliciter, pro ædibus vel domo fere accipiuntur. itaque Deos penates ſemper addunt, qui de diis volunt intelligi. Palatinus codex habet: *ſed pennus ejus.* puto ſic poſſe reſcribi: *ſe D. penus*, hoc eſt compendioſe: *ſe diis penatibus ejus.* *ejus* autem pro *ſuis*: nec mutandum. ſic enim alibi loquuntur iſti authores. monitus igitur Antoninus inter deos penates ſuos ſimulacrum Adriani inſerere. *Idem.*

9. *Se penitus ejus Hadriani ſimulacrum inſerere.*] Corruptiſſima lectio, etiam in veteribus. Legendum cenſeo, *Et ſomnio ſæpe monitus eſt, penatibus ſuis Hadriani ſimul. inſ.* non longè diſcedimus à lectione edita. ſententia verò optima, & ut arbitror certiſſima. Filii apud Romanos patres mortuos loco numinum colebant: ut ad Suet. obſervamus. Quare Pius cùm juberetur Hadrianum inter penates ſuos referre, in ſpem inducebatur & adoptionis & imperii. Hæc certiſſima ſunt. *Caſaub.*

multa dicta sunt [1] ob nimiam libertatem & vivendi facilitatem, quæ iste cum animi dolore compressit. Post proconsulatum, in consiliis Adriani Romæ frequens vixit, [2] de omnibus quibus Adrianus consulebat, mitiorem [3] sen-
4 tentiam semper ostendens. Genus sanè adoptionis tale fertur: Mortuo Ælio Vero quem sibi Adrianus adoptaverat & Cæsarem nuncupaverat, dies senatus habebatur, [4] Eò Arrius Antoninus soceri vestigia levans venit, atque idcirco ab Adriano dicitur adoptatus: quæ causa sola esse adoptionis nec potuit omnino nec debuit, maximè quum & semper rempub. bene egisset Antoninus, & in proconsulatu se sanctum gravemque præbuisset. [5] Ergo quum eum Adrianus adoptare se velle publicasset, acceptum est spatium deliberandi utrum arrogari ab Adriano vellet. Adoptionis lex hujusmodi data est: ut quemadmodum Antoninus ab Adriano adoptabatur, ita sibi ille adoptaret M. Antoninum fratris uxoris suæ filium, & L. Verum, Ælii Veri qui ab Adriano adoptatus fuerat, filium, qui postea Verus Antoninus est dictus. Adoptatus est v. Calend. Martias die, in senatu gratias agens quòd de se ita sensisset Adrianus: [6] factusque est patri & in imperio proconsu-

1. *Ob nimiam libertatem facilitatemque vivendi.*] *Libere vivere* dicuntur qui genio indulgent suo, lætamque & hilarem in voluptatibus degunt vitam. & hæc libertas vivendi appellatur, quam alibi licentiorem vitam appellat & liberam. & hoc sensu *vindemia libera* dicebatur Heliogabalo, quam libere licenterque, hoc est jocose atque hilare transigerent. ita Græci ἐλευθέρους vocant homines amatores & deliciose viventes. sic ἐλευθερίαν dicebant pro hilaritate, & jocosa vita. unde ἐλευθεριάζειν, ridere, & hilarem se præbere. *Salmas.*

2. *De omnibus de quibus Hadrianus consulebat, mitiorem sententiam semper ostendens.*] Nemini istud umquam vitio fuit, sed laudi; ut palam feci productis exemplis ad illa Taciti de M. Lepido: *Pleraque à sævis adulationibus aliorum in melius deflexit.* Grut.

3. *Sententiam semper ostendens.*] Græcum est, *γνώμην ἀποφαίνων.* *Casaub.*

4. *Eò Arrius Antoninus, soceri vestigia levans, venit.*] Alii genitorem ajunt fuisse, non socerum. *vestigia levare*, venustè, pro ingredientem sublevare manu, & ὑποβαστάζειν. *Idem.*

5. *Ergo eum quum Hadrianus.*] *Ergo quum eum Hadrianus adoptare se velle publicasset.* ita Pal. *Salmas.*

6. *Factusque est patri & in imperio proconsulari, &c.*] Inter principatus titulos & proconsulatus fuit, & tribunitia potestas. Exemplum jam inde ab Augusto: estque apud Dionem utriusque dignitatis origo diligenter exposita. Græci pro-

consulari & in tribunitia potestate collega. Hujus primum hoc fertur quòd [1] quum ab uxore argueretur [2] quasi parum nescio quid suis largiens, dixerit, *Stulta, posteaquam ad imperium transivimus, & illud quod habuimus antè perdidimus.* [3] Congiarium militibus ac populo de proprio dedit, & ea quæ pater promiserat. Et ad opera Adriani plurimùm contulit: & aurum coronarium, quod adoptionis suæ caussa oblatum fuerat, Italicis totum, [4] medium provincialibus reddidit. [5] Et patri, quoad vixit, religiosissimè paruit. Sed Adriano apud Baias mortuo, [6] reliquias ejus Romam pervexit sanctê ac reverenter, [7] atque in hortis Domitiæ collocavit: etiam repugnantibus cunctis, inter divos eum retulit. [8] Uxorem Faustinam, *Augustam* appellari à senatu per-

ci proconsulare imperium modò τὴν ἀρχὴν τὴν ἀνθυπάτων nominant, modò τὴν τῶν ὑπάτων ἐξουσίαν. *Casaub.*

1. *Quum ab uxore argueretur quasi parum nescio quid suis largiens.*] Haud scio quam bene hæc conveniant cum Antonini responso. Arguitur ab uxore Antoninus quasi parum largiens suis: respondet ille, postquam ad imperium venerint, & illud quod ante habuerant, perdidisse. quorum verborum vim mentemque non capio, & facile mihi persuadeo legendum esse: *Quum ab uxore argueretur quasi carum nescio quid suis largiens*, vel *rarum*. Nescio quid carum, rem nescio quam multi pretii. & huic lectioni optime respondet dictum Antonini, quo negavit quicquam se proprium jam habere, sed omnia amisisse, quæ habuerit, priusquam ad imperium transiret. *Salmas.*

2. *Quasi parum nescio quid suis largiens.*] Aliis verbis de Marco idem Capitolinus: *Erat haud secus rei suæ quam in privata domo parcus ac diligens, pro instituto patris volens agere, dicere, cogitare.* Casaub.

3. *Congiarium militibus ac populo.*] Sequitur non longè, *Congiarium populo dedit, militibus donativum addidit.* Sive eadem est liberalitas, sive alia, mirum est cur maluerit hanc historiam separatis locis ponere, quàm unà & semel. *Idem.*

4. *Medium provincialibus reddidit.*] Novè, *medium*, pro alicujus rei dimidio. *Idem.*

5. *Et patri quoad vixit religiosissime paruit.*] Palatinus: *& patri cum advixit.* Lege, *& patri dum advixit.* *advivere* pro simplici vivere. *Salmas.*

6. *Reliquias ejus Romam pervexit sanctè & reverenter.*] Exemplo Tiberii & Caligulæ: de quibus Suetonius lib. II. cap. C. & IV. cap. XIII. *Casaub.*

7. *Atque in hortis Domitiæ collocavit.*] Hortorum Domitiæ meminit Victor in regione urbis XIV. & Vopiscus in Aureliano. *Collocare* hìc cave accipias pro condere aut sepelire: id enim significat quod Græcis προτίθεσθαι de mortuis: cùm eos lugendos laudandosque in vestibulo domus exponebant. Nam similiter Hadriani reliquiæ in his hortis sunt expositæ, ut illas pop. Rom. inspiceret ac veneraretur, priusquàm in sepulcrum sive Hadriani molem inferrentur. *Idem.*

8. *Uxorem Faustinam Augustam appellari à senatu permisit.*] Numisma antiquum, FAVSTINA AVGVSTA. LAETITIA. S. C. Et in alio, FAVSTINA AVG-

permiſit: *Pii* appellationem recepit. Patri & matri atque avis & fratribus jam mortuis, ſtatuas decretas libenter accepit. Circenſes natali ſuo dicatos non reſpuit, [1] aliis honoribus refutatis.[2] Clypeum Adriano magnificentiſſimum poſuit, & ſacerdotes inſtituit. Factus imperator, nulli eorum quos Adrianus provexerat, ſucceſſorem dedit. [3] Fuitque ea conſtantia ut ſeptenis & novenis annis in provinciis bonos præſides detineret. [4] Per legatos ſuos plurima bella geſſit. [5] Nam & Britannos per Lollium Urbicum legatum vicit, [6] alio muro ceſpititio ſubmotis barbaris ducto: [7] & Mauros ad pacem poſtulandam coëgit: & Germanos

ANTONINI AVG. PII. P. P. CONCORDIA. *Idem.*

1. *Aliis honoribus refutatis.*] *Refutare* etiam apud Ciceronem ſæpe pro ἀποτρέπεσθαι & ἐκβάλλειν. hic mollius, pro non admittere, παραιτεῖσθαι. *Idem.*

Aliis honoribus refutatis.] *Refutare honores* pro non recipere. ſic nummos *refutare*, Solino. *Salmaſ.*

2. *Clypeum Hadriano magnificentiſſimum.*] Genus honoris frequens & notum. vide Pollionem in Claudio. *Caſaubonus.*

3. *Fuitque ea conſtantia, ut ſeptenis.*] Appellat conſtantiam τὴν εὐελπιστίαν Pii, & animum bonæ ſpei plenum: qui illud non metueret, ne præſides provinciarum capti imperandi conſuetudine longi adeò temporis, res novas molirentur. difficillimum eſt enim, ut æquo animo ſub legibus vivant, aſſueti diuturnis imperiis. *Idem.*

Fuitque ea conſtantia.] Conſtantiam heic ſimpliciter accipimus, animi propoſitum certum fixumque, quod demutari non poteſt flectique, quin obtineat quod ſemel decrevit. Hanc ergo conſtantiam tenuit in detinendis bonis præſidibus Antoninus, nec ſibi perſuaderi ſivit ut daret ſucceſſores illis quos bene gerere remp. comperiſſet. ſic conſtantiam ſumit in Marco Antonino: *Sane quamvis eſſet conſtans, erat etiam verecundus.* Conſtantiam opponit verecundiæ: verecundus enim qui animi quadam imbecillitate, & frontis teneritudine nihil poteſt negare. conſtans contra, qui mores ſuos tenet, nec facile mutatur. *Salmaſ.*

Fuitque ea conſtantia, ut ſeptenis & novenis annis in provinciis bonos præſides detineret.] Ita & de Tiberio Tacitus libro I. Annal. cap. 80. *Grut.*

4. *Per legatos ſuos plurima bella geſſit.*] Pauſanias in Arcadicis: Antoninus prior, inquit, ultro quidem bellum nemini unquam intulit: laceſſitus verò hoſtes validè repulit, & res magnas geſſit. deinde ſubjicit eruditus ille ſcriptor præcipua rerum hujus Pii. *Caſaub.*

5. *Nam & Britannos per Lollium Urbicum legatum vicit.*] Brigantas populum Britanniæ magnis cladibus à Pio fuiſſe affectum teſtis Pauſanias. in nummis tamen non Briganticus, ſed BRITANNICVS appellatur. *Idem.*

6. *Alio muro ceſpititio ſubmotis barbaris ducto.*] Reſpicit priorem illum murum, qui ab Hadriano fuerat exſtructus. *Idem.*

7. *Et Mauros ad pacem poſtulandam coëgit.*] Pauſanias, qui ferè ſolus belli hujus memoriam nobis conſervavit, de pace nihil: ſed hoc ſolum, fugatos Mauros, & in ultimum Africæ angulum, ubi mons Atlas, fuiſſe compulſos. *Idem.*

manos & Dacos & multas gentes atque Judæos rebellantes
contudit per præsides ac legatos. In Achaia etiam atque
Ægypto [1] rebelliones repressit. Alanos molientes sæpe re- 6
frenavit: [2] procuratores suos modestè suscipere tributa jus-
sit: excedentes modum, rationem factorum suorum red-
dere præcepit: [3] nec unquam lætatus est lucro quo pro-
vincialis oppressus est. [4] Contra procuratores suos con-
querentes libenter audivit. His quos Adrianus damnave-
rat, in senatu indulgentias petiit, [5] dicens, etiam ipsum
Adrianum hoc fuisse facturum. [6] Imperatorium fastigium
ad summam civilitatem deduxit. [7] Unde plus crevit recu-
santibus aulicis ministris, qui illo nihil per internuntios
agente,

1. *Rebelliones repreßit.*] Τοὺς ἀποστατοῦντας. accipio enim ut in epistola Faustinæ ad Marcum, *Hortor, ut si amas liberos, tuos istos rebelliones acerrimè prosequaris.* Idem.

2. *Procuratores suos modeste suscipere.*] Bis particulam, *&*, interserunt heic veteres libri: *Procuratores suos & modeste suscipere tributa jußit & excedentes modum rationem factorum suorum reddere præcepit.* Salmas.

3. *Nec unquam lætatus est lucro.*] Adde, *ullo*, ex veteribus. *Idem.*

4. *Contra procuratores suos conquerentes.*] *Contra*, non est ἐκ τοῦ ἐναντίου, ut sæpe sumitur, pro è contrario: sed *conqueri contra aliquem* dixit, pro de aliquo. *Casaub.*

5. *Dicens etiam ipsum Hadrianum hoc fuisse facturum.*] Si convaluisset, & à furore fuisset liberatus. Refero enim ad narrationem memorabilem quæ Lampridio narratur in Alagabalo: *Ex eo emollitam Hadriani insaniam ferunt, per quam multos senatores occidi jusserat: quibus servatis Antoninus Pii nomen meruit, quòd eos post ad Senatum adduxit, quos omnes jussu principis interfectos credebant.* Refertur & ab Aurelio Victore in extremo Hadriano. *Idem.*

6. *Imperatorium fastigium ad summam civilitatem deduxit: unde plus crevit.*] Sic necesse est, argutè Plinius Panegyr. ad Trajanum, cap. 71. *Cui nihil ad augendum fastigium superest, hic uno modo crescere potest, si se ipse submittat, securus magnitudinis suæ.* Grut.

7. *Unde plus crevit, recusantibus aulicis ministris.*] Scribendum: *Imperatorium fastigium ad summam civilitatem deduxit, unde plus crevit: recusantibus aulicis ministris, qui &c.* quò civiliorem se, inquit, exhibebat Pius, eò plus illi reverentiæ præstabatur. *aulici ministri* sunt fumorum venditores. *recusare* καινοπρεπέστερον pro indignari, & ferre aliquid impatienter. *Casaub.*

Unde plus crevit recusantibus aulicis ministris.] Optime distinguunt, *unde plus crevit*, eruditissimi viri. referendum enim ad fastigium quod sic magis crescebat, quo magis ad civilitatem deducebatur. sed illud, *recusantibus aulicis*, non est, indignantibus, sed παραιτουμένοις & repellentibus eos qui sua opera uti vellent, cum nihil possent, sed ipse omnia ageret sciretque Antoninus, nihilque internuntiorum ministerio nec per aulicos curaret. ut dicam tamen quod sentio, legendum mihi videtur, *recusatis aulicis ministris*, id est rejectis & ab illo ministerio quod prius obibant sub aliis imperatoribus, repulsis: cum scilicet per internuntios agerentur omnia. *recusare* autem est παραιτεῖσθαι. ut heic *recusare aulicos*, sic Ter-

agente, nec terrere poterant homines aliquando, nec ea quæ occulta non erant vendere. Senatui tantùm detulit imperator [1] quantum quum privatus esset deferri sibi ab alio principe optavit. Patris patriæ nomen delatum à senatu, quod primò distulerat, cum ingenti gratiarum actione suscepit. Tertio anno imperii sui Faustinam uxorem perdidit: [2] quæ à senatu consecrata est, delatis circensibus atque templo, [3] & flaminicis & statuis aureis atque argenteis: quum etiam ipse hoc concesserit [4] ut imago ejus cunctis circensibus poneretur. [5] Statuam auream delatam à senatu positam suscepit. M. Antoninum quæstorem, consulem petente senatu creavit. Annium Verum, qui postea dictus est Antoninus, ante tempus quæstorem designavit: [6] neque de provinciis neque de ullis actibus quicquam constituit [7] nisi quod priùs ad amicos retulit: [8] atque ex eorum sententia formas composuit. [9] Visus est sanè ab amicis, & cum

tulliano, *recusare annos*, hoc est deponere & exuere. infra, *recusare remp.* est dimittere gubernacula reip. ita hoc loco recusare aulicos ministros dicitur Imperator, qui per illos adiri non vult reliquorum more imperatorum, sed ipse civiliter cum omnibus, absque internuntiorum opera, conversatur & colloquitur. *Salmas.*

1. *Quantum quum privatus esset deferri sibi ab alio principe optavit.*] Metius Falconius Nicomachus in ea oratione quam habuit in senatu postquam Tacitus factus esset imperator: *Omnia seria, cuncta gravia, & quasi ipsa respublica jubeat, auguranda sunt: scit enim qualem sibi principem semper optaverit: nec potest aliud nobis exhibere, quàm quod ipse desideravit & voluit.* Casaub.

2. *Quæ à senatu consecrata est.*] Multi nummi testantur: ut hic, DIVA. FAVSTINA. PIA. SIDERIBVS. RECEPTA. S.C. *Idem.*

3. *Et flaminicis.*] Extat vetus inscriptio hæc:

SÆNIÆ. CN. FIL.
BALBILLÆ
SACERDOTI. DIVÆ
FAUSTINÆ. DECURI
ONES. ÆRE. COLLA
TO. OB. MERITA. EJUS.

Idem.

4. *Ut imago ejus cunctis Circensibus poneretur.*] Notum honoris genus ex Suetonio, & iis quæ ad illum observamus libro primo, cap. LXXVI. *Idem.*

5. *Statuam auream delatam à senatu positam suscepit.*] Potest abesse τὸ *positam.* imò fortasse debet. *Idem.*

6. *Neque de provinciis, neque de ullis actibus.*] Regius hoc tantùm, *Neque de ullis actibus.* Idem.

7. *Nisi quod prius ad amicos retulit.*] Bonus Latinitatis auctor dixisset: *Neque de provinciis neque de ullis actibus quicquam prius constituit, quam ad amicos retulisset.* Salmas.

8. *Atque ex eorum sententia formas composuit.*] Principum constitutiones, formas vocarunt. *Casaub.*

9. *Visus est sanè ab amicis & cum privatis vestibus.*] Poterat intelligi de toga communi, quæ nihil differret à toga senatoria, aut cujuscumque etiam è civibus

cum privatis veſtibus, & domeſtica quædam gerens. Tanta ſanè diligentia ſubjectos ſibi populos rexit,[1] ut omnia & omnes, quaſi ſua eſſent, curaret. [2] Provinciæ ſub eo cunctæ floruerunt. Quadruplatores extincti ſunt. Publicatio bonorum rarior quàm unquam fuit, [3] ita ut unus tantùm proſcriberetur affectatæ tyrannidis reus, [4] hoc eſt, Attilius Tatianus ſenatu puniente, à quo conſcios requiri vetuit, [5] filio ejus in omnibus ſemper adjuto. Periit & Priſcianus reus affectatæ tyrannidis, ſed morte voluntaria. De qua conjuratione quæri vetuit. Victus Antonini Pii talis fuit, ut eſſet opulentia ſine reprehenſione, parſimonia ſine ſordibus, & menſa ejus per proprios ſervos, proprios aucupes, piſcatores & venatores inſtrueretur. [6] Balneum quo uſus fuiſſet, ſine mercede populo exhibuit: [7] nec omnino quic-

7

vibus Romanis. Verùm quia ſequitur, *& domeſtica quædam gerens*, ſic accipiendum, ut Pius ne togatus quidem domi ab amicis fuerit viſus; ſed ſolùm tunicatus, aut, ſi fortè, propter frigus pænulatus. Privatæ veſtes igitur ſunt, qualibus domi homines privati utebantur. *Idem.*

1. *Ut omnia & omnes, quaſi ſua eſſent, curaret.*] Scribe cum Roberto Bonon. *ut omnes & omnia.* Illud *quaſi ſua eſſent*, videtur ei contrarium, quod de Hadriano alibi ſcriptum, ſæpe illum in ſenatu dixiſſe, *Ita ſe Remp. geſſurum, ut ſciret populi rem eſſe, non propriam.* Idem.

Ut omnia & omnes quaſi ſua eſſent.] Nihil mutant veteres libri, nec ſane quicquam mutandum. *Salmaſ.*

Ut omnia & omnes, quaſi ſua eſſent curaret.] Collegimus huc pertinentia multa ad illa Othonis ad prætorianos milites: *Minore avaritia aut licentia graſſatus eſſet Titus Vinius, ſi ipſe imperaſſet. nunc & ſubjectos nos habuit, tanquam ſuos; & viles, ut alienos.* libro 1. Hiſt. Taciti cap. 37. f. *Grut.*

2. *Provinciæ ſub eo cunctæ floruerunt.*] Aurelius Victor prudenter & verè de hoc Pio: *Plane docuit*, ait, *eo demum fortunatas urbes fore, ſi regna ſapientiæ ſint:* alludens dictum Platonis. *Caſaub.*

3. *Ita ut unus tantùm proſcriberetur.*] Atqui plures fuerunt ſub Pio affectatæ tyrannidis rei: in his ille Celſus, de quo Fauſtina in epiſtola ad Marcum. *Idem.*

4. *Hoc eſt Attilius Tatianus.*] Alii libri, *Titianus.* periit pridem hæc omnis hiſtoria apud Dionem: neque eſt unde jacturam ſarcias. *Idem.*

Hoc eſt, Attilius Tatianus.] Palatinus & vet. ed *Atilius Titianus.* Salmaſ.

5. *Filio ejus in omnibus ſemper adjuto.*] *Ad omnia ſemper adjuto.* Pal. & editio Mediol. *Idem.*

Filio ejus in omnibus ſemper adjuto.] Inſignis profecto clementia. ſic & de Auguſto erga M. Antonii filium Vellejus lib. II. cap. 100. *Grut.*

6. *Balneum quo uſus fuiſſet, ſine mercede populo exhibuit.*] Hoc vult: Pium laviſſe publicè, ſive in publicis balneis, ut de Hadriano dictum: ſed ad balneas ſuo ſumtu paratas & calefactas, poſtquam ipſe exiiſſet, populum gratis admiſiſſe. *Caſaub.*

Balneum quo uſus fuiſſet, ſine mercede populo exhibuit.] Palatinus non agnoſcit illud *ſine*. Grut.

7. *Nec omnino quicquam de vitæ pri-*

no quicquam de vitæ privatæ qualitate mutavit. Salaria multis subtraxit, quos otiosos videbat accipere, dicens, [1] *Nihil esse sordidius, imò crudelius, quàm [2] si remp. [3] ii arroderent qui nihil in eam suo labore conferrent.* [4] Unde etiam Mesomedi lyrico salarium imminuit. [5] Rationes omnium provincialium apprimè scivit & vectigalium. [6] Patrimonium privatum in filiam contulit: [7] sed fructus reipub. donavit.

[1] Spe-

vatæ qualitate mutavit.] In Hadriano, *Omnia denique ad privati hominis modum fecit.* Casaub.

1. *Nihil esse sordidius, imò crudelius.*] Quæri potest, quàm bene vox *sordidius* hîc conveniat: est enim magnificentiæ propius quàm sordibus, multos pascere: quod ante omnia cavisse Hadrianum superiore libro dictum. Illud verò Alexandri Severi planè divinum dictum: *Nefas est, ut dispensator publicus in delectationes suas & suorum convertat id quod provinciales dederint.* Idem.

2. *Si Rempublicam is arroderet, qui nihil in eam suo labore conferret.*] Ita etiam præter Regium codicem, membranæ Palatinæ; non, *ii arroderent qui nihil in eam suo labore conferrent*, ut retro vulgati. *Grut.*

3. *Ii arroderent.*] Regius, *is arroderet*, &, *conferret.* Casaub.

4. *Unde etiam Mesomedi lyrico salarium imminuit.*] Lyricus poëta fuit, natione Cretensis, magnæ temporibus illis famæ. *Idem.*

Unde etiam Mesomedi lyrico.] Hujus lyrici poëtæ etiam hodie extat inter vetera epigrammata carmen Anacreonticum de vitro, quod in Trochaicos numeros redegerunt Critici malo facinore & exemplo. sic enim restituendum, ut lyrici videatur esse.

Ταν ὕαλον ἐκόμιζε
Κόψας ἐργάτις ἀνήρ.
Ἐς δὲ πῦρ ἔθηκε βῶλον
Ὡς σίδηρον οὐδενί.
Αἱ δ᾽ ὕαλος οἷα κηρὸς
Ἐξεχεῖτο παμφάγοισι
Φλοξὶν ἐκπυρούμενος.
Θαῦμα δ᾽ ἦν ἰδεῖν βροτοῖς
Ὁλκὸν ἐκ πυρὸς ῥέοντα,
Καὶ τὸν ἐργάτην τρέμοντα
Μὴ πεσὼν διαρραγῇ.
Ἐς δὲ διπλύχων ἀκμαὶ
Χειλέων ἔθηκε βῶλον. Salmas.

5. *Rationes omnium provincialium apprimè scivit.*] Reg. vocem *omnium* non agnoscit: Faber mutandam censebat in *onerum.* Prima editio, *Rationes provinciarum.* rectè. sed possumus & vulgatam ferre. *omnium provincialium* dixerit, pro omnium redituum & commodorum quæ ex provinciis ad Remp. pervenire solent. referendum autem hoc ad imperii rationarium. *Casaub.*

Rationes omnium provincialium.] Quomodo potuit Antoninus omnium provincialium rationes scire? vetus editio cum Palatino legunt: *Omnium provinciarum rationes apprime scivit.* Publicas rationes dixit Spartianus in Hadriano: *Omnes publicas rationes ita complexus est ut domum privatam quivis paterfamilias diligens non satis novit.* Salmas.

6. *Patrimonium privatum in filiam contulit.*] Non dicit utrum donatione inter vivos, an mortis caussa facta. infrà de Pio suprema ordinante scribit: *Privatum patrimonium filiæ reliquit.* Casaub.

7. *Sed fructus reip. donavit.*] Videbatur magis rationi consentaneum, ut contrarium fieret: fructus, inquam, filiæ donaret; proprietatem vero Reipublicæ. Faustina sanè quid ex iis prædiis, quorum ususfructus ad Remp. pertineret, commodi potuerit percipere, præter aliquam fortasse oblectationem, non video. *Casaub.*

1. Spe-

[1] Species imperatorias superfluas & prædia vendidit: &
in suis propriis fundis [2] vixit variè ac pro temporibus:
[3] nec ullas expeditiones obiit nisi quòd ad agros suos pro-
fectus est & ad Campaniam, dicens, *gravem esse provinciali-
bus comitatum principis etiam nimis parci:* & tamen ingenti au-
toritate apud omnes gentes fuit, quum in urbe [4] propterea
sederet, [5] ut undique nuntios, medius ut pote, citiùs [6] pos-
set accipere. Congiarium populo dedit, militibus donati- 8
vum addidit. Puellas alimentarias in honorem Faustinæ,
Faustinianas constituit. [7] Opera ejus hæc extant Romæ,
Templum Adriani honori patris dicatum, [8] Græco-sta-
dium post incendium restitutum, instauratum amphithea-
trum, sepulcrum Adriani, templum Agrippæ, pons subli-
cius, [9] phari restitutio, Cajetæ portus, [10] Tarracinensis por-
tus restitutio, [11] lavacrum Ostiense, Antiatum aquæ ductus,
[1] templa

1. *Species imperatorias superfluas, &c.*] Vide ad Marcum. *Idem.*

2. *Vixit variè ac pro temporibus.*] An tempora Reip. dicit? an tempora anni? nam pro tempore anni, aliter diem disponebant, & totam vitæ rationem mutabant. Lege Plinii epistolas XXXVI. & XL. libri noni. *Idem.*

3. *Nec ullas expeditiones obiit, &c.*] Profectiones principis ab Urbe, appellat Capitolinus *expeditiones*, hoc est, *στρατείας*: respiciens ad eam quæ dicebatur militia Palatina. *Idem.*

4. *Propterea sederet.*] Reg. *resideret.* Idem.

5. *Ut undique nuntios, medius, &c.*] Faber, locum hunc, ita censebat scribendum, *ut undique nuntios meliùs posset accipere.* Nos, mutata distinctione, ita scribimus: *ut undique nuntios (medius ut pote) citiùs posset accipere.* Appellat medium, qui in medio imperio sedeat: regia videlicet urbe, & capite imperii, Roma: quam undique longè lateque diffusæ provinciæ in orbem cingebant. *Idem.*

Ut undique nuntios medius, ut pote, citius posset accipere.] Vera est distinctio quam adhibet vir eruditissimus: *Ut undique nuntios, medius ut pote, citius posset accipere.* Salmas.

6. *Posset accipere.*] Ad oram adscriptum habebat Pal. *anticipare* pro accipere. *Idem.*

7. *Opera ejus extant Romæ.*] Distingue: *Opera ejus hæc extant. Romæ, &c.* Casaub.

8. *Græcostadium.*] Græcostasis dicitur aliis. *Idem.*

9. *Phari restitutio, Cajetæ portus.*] Malim uno spiritu hæc legere, *Phari restitutio Cajetæ portus.* ut non diversa opera duo denotentur, sed unicum. Phari tempore Plinii duo tantùm videntur fuisse in Italia, Puteolis & Ravennæ. postea plures sunt factæ. *Idem.*

10. *Tarracinensis portus restitutio.*] Cajetano & Tarracinensi poterat adjicere Puteolanum, sive coloniæ Flaviæ. quem à Pio fuisse ornatum novis munitionibus pilarum vice, testatur hodieque veteris inscriptionis fragmentum. *Idem.*

11. *Lavacrum Ostiense.*] Reg. *lavatorium Ostiense.* vox sequioris seculi lecta nobis & alibi. *Idem.*

[1] templa Lanuviana. Multas etiam civitates adjuvit pecunia, ut opera vel nova facerent, vel vetera restituerent: ita ut & magistratus adjuvaret, & senatores urbis ad functiones suas. Hereditates eorum qui filios habebant, repudiavit. [2] Primus constituit ne pœnæ causa legatum relictum maneret: successorem viventi bono judici nulli dedit,[3] nisi Orphito præfecto urbi, sed petenti. Nam [4] Gavius Maximus præfectus prætorii usque ad XX. annum sub eo pervenit, vir severissimus, cui Tatius Maximus successit. In cujus demortui locum duos præfectos substituit, Fabium Repentinum & Cornelium Victorinum. [5] Sed Repentinus [6] famosa voce percussus est quòd per concubinam principis ad præfecturam venisset. Usque adeo sub eo nullus percussus est senator, ut etiam parricida confessus in insula deserta poneretur, quia vivere illi naturæ legibus non licebat. Vini, olei, & tritici penuriam [7] per ærarii sui damna emendo

1. *Templa Lanuviana.*] Regius, *Laviniana*: ita passim ubique Lavinium & Lanuvium invicem permutantur. *Idem.*

2. *Primus constituit ne pœnæ caussa legatum relictum maneret.*] Qui pro *maneret* corrigunt *valeret*, errant, nec locutionibus jurisconsultorum aures habent satis tritas. Pœnæ nomine inutiliter legari discimus ex legibus multis quà Digestorum, quà Codicis: sed quod hic observat Capitolinus, primum fuisse Pium, qui hoc jus sanciret, neque in Digestis, opinor, neque in Codice, neque alibi usquam legas. *Idem.*

3. *Nisi Orphito præfecto urbi.*] Videtur esse L. Cornelius Scipio Orphitus, qui sub Pio consul fuit. ejusdem gentis alter fuit Orphitus Marco principe consul cum Rufo, qui Orphitiano SCto nomen dedit. *Idem.*

4. *Gavius Maximus.*] Vetus lapis, C. GAVIVS. C. F. STRABO. MAXIMVS. COS. *Idem.*

5. *Sed Repentinus famosa voce percussus est.*] Omnes legunt: *sed Repentinus famosa percussus est.* ita nostri. fortasse scribendum, *famoso.* *famosos* dicebant simpliciter cum subintelligerent libellos: vel *famosa*, subintelligendo scripta. quidni & *famosas*? ut cantiones & cantilenas ad aliquem infamandum compositas & publice cantatas subaudiamus. *famosam vocem* heic nullo modo probare possum. *Salmas.*

6. *Famosa voce percussus est.*] Non probo Regiam & Politiani lectionem, *famose percussus est.* Sic apud M. Tullium *percutere cogitatione.* Casaub.

Famosa voce percussus est.] Pal. non habet *voce* nisi à manu recentiori: adeo ut inclinet ea lectio ad Politiani & Regii codicis scripturam, *famosè percussus est.* si quid tamen mutandum, malim deleto *voce*, retineri *famosa*, ut subintelligatur vel *voce* vel *fama*, vel aliud quid simile. nam & infra in M. Antonino, cap. 3. ponitur abstracte *Imperatoriam*, item in Vero, cap. 6. *Tiberianam*: denique in Opilio, cap. 2. *privatas curare.* Grut.

7. *Per ærarii sui damna.*] Κυριολογία. nam *damnum* est δαπάνη. at *ærarium* pro fisco principis, ἀκύρως. *Casaubonus.*

emendo & gratis populo dando, ſedavit. Adverſa ejus temporibus hæc provenerunt: Fames de qua diximus, circi ruina, [1] terræmotus, quo Rhodiorum & Aſiæ oppida conciderunt: quæ omnia mirificè inſtauravit. Et Romæ incendium, quod trecentas quadraginta inſulas vel domos abſumpſit. Et Narbonenſis civitas, & Antiochenſe oppidum, & Carthaginenſe forum arſit. Fuit & inundatio Tiberis. Apparuit & ſtella crinita. Natus eſt & biceps puer, [2] & uno partu mulieris quinque pueri editi ſunt. Viſus eſt in Arabia jubatus anguis major ſolitis, qui ſe à cauda medium comedit. Lues etiam in Arabia fuit. Hordeum in Mœſia in culminibus arborum natum eſt. Quatuor præterea leones manſueti, ſponte ſe capiendos in Arabia præbuerunt. [3] Pharaſmanes rex ad eum Romam venit, pluſque illi quàm Adriano detulit. [4] Pacorum regem Ladis dedit. Parthorum regem ab Armeniorum expugnatione ſolis literis repulit. [5] Abgarum regem ex orientis partibus 9

[1] ſola

1. *Terræ motus, quo Rhodiorum & Aſiæ oppida conciderunt.*] Regius, *Corinthiorum.* Dio ſuadeat *Cyzicenorum.* ſed pars maxima librorum ſtat ab edita lectione. *Idem.*

2. *Et uno partu mulieris quinque pueri editi ſunt.*] Ego ſuſpicor hîc commiſſum eſſe anachroniſmum, & lapſum memoria Capitolinum. nam videtur Sarapias intelligi, quæ uno fœtu quinque enixa liberos, miſſa eſt Alexandria ad Hadrianum, non autem ad Pium. Magis in hoc genere mirandum eſt, quod apud Euſtathium memini legere. narrat ille paulò ante memoriam ſuam factum, ut illuſtris cujuſdam viri uxor uno partu pueros novem ederet: quorum ſeptem cùm mater ſubmergendos miſiſſet, eos pater, caſu interveniens, ſervavit jam penè fluitantes. Gephyros inde eſſe appellatos, à loco ubi fuerant, niſi adfuiſſet θεὸς ἀπὸ μηχανῆς, perituri. *Ca. Idem.*

3. *Pharaſmanes rex.*] Hiberorum. *Idem.*

4. *Pacorum regem Ladis dedit.*] Scribe, *Lazis.* hujus populi nomen, variè corruptum in Latinis codicibus, ex Græcis ſcriptoribus ubique ſic reſtituendum. Nuperæ Ptolemæi tabulæ *Zalas* perperam nominant: in Græco exemplari rectè Λάζαι: quanquam alii Λάζους potiùs dicunt. gens Scythica, quæ Colchorum ditionem inſedit. *Idem.*

Pacorum regem Ladis dedit.] *Ladis* in *Lazis* mutant eruditiſſimi viri, ſed nihil neceſſe. *Ladi* enim ſunt Lazi, ſcribendi more tunc temporis uſitato. *d*, pro *z*. ſic *Cidicos* pro *Cyzicos*, ſupra notabamus. ſic *orydia* pro *oryza*, *Trapedia* pro *Trapezia*. ſic *ſibadia ſacra* Arnobio, quæ Σαβάζια Græcis dicuntur. *Salmaſius.*

Pacorum regem Ladis dedit.] Pal. *Ladiis.* non dubium eſt quin reponi debeat *Lazis.* Grut.

5. *Abgarum regem ex orientis, &c.*] Familiare nomen regulis Orientis Abgarus, vel ut plures Græcorum ſcribunt Αὔγαρος. minùs rectè alii libri *Abgarus.*

[1] sola autoritate deduxit. [2] Causas regales terminavit. [3] Sellam regiam Parthorum regi repetenti, quam Trajanus ceperat, pernegavit. [4] Rimethalcen in regnum Bosphoranum, [5] audito inter ipsum & curatorem negotio, remisit. [6] Olbiopolitis contra Tauroscythas in Pontum auxilia misit: & Tauroscythas usque ad dandos Olbiopolitis obsides vicit. Tantum sanè autoritatis apud exteras gentes nemo habuit, quum semper amaverit pacem, eo usque ut Scipionis sententiam frequentarit, qua ille dicebat, [7] *Malle se unum civem servare, quàm mille hostes occidere.* [8] Menses Septembrem atque Octobrem, [9] Antonianum atque Faustinianum appellandos decrevit senatus, sed id Antoninus respuit. Nuptias filiæ suæ Faustinæ, quum Marco Antonino eam conjungeret, usque ad donativum militum celeberrimas fecit. Verum Antoninum post quæsturam consulem

garus. Ferè qui leguntur Abgari, Edessæ toparchæ fuerunt. Sed & Persidis rex quidam Abgarus Spartiano nuncupatur in Severo. *Casaub.*

1. *Sola authoritate.*] Hinc illa sunt Victoris junioris: *Orbem terræ nullo bello per annos viginti tres auctoritate sola rexit.* Idem.

2. *Caussas regales terminavit.*] Victor idem, *Adeò trementibus eum atque amantibus cunctis regibus, ut parentem seu patronum magis quàm dominum imperatoremve reputarent.* Quod ambitiose ait Victor de cunctis regibus, veriùs interpreteris tu de regulis aliquot Orientis populorum, qui suos illa tempestate reges habuerunt; sed ferè ex imperatoris Rom. ordinatione. *Idem.*

3. *Sellam regiam Parthorum.*] Promissam ab Hadriano, ut scribit Spartian. *Idem.*

4. *Rimethalcen in regnum Bosporanum.*] Variè depravatum hoc nomen in regio & aliis. etiam Græci reges illorum tractuum plures appellant Ῥομεσβάλκας, sive Ῥοιμητάλκας. *Idem.*

5. *Audito inter ipsum & curatorem.*] Scrib. *& procuratorem.* Idem.

6. *Olbiopolitis contra Tauroscythas in Pontum auxilia misit.*] Olbiopolitæ Græci erant aut certè Græcis mixti: Tauroscythæ barbari, vel Scythæ, vel Gotthi, sive Getæ: à quibus etiam Borysthenem civitatem fuisse habitatam auctor est Dio Chrysostomus, qui omnia illa loca lustraverat. *Idem.*

7. *Malle se unum civem servare.*] Hinc ille tantus honos civicæ præ cæteris coronis. *Idem.*

8. *Menses Septembrem atque Octobrem, Antoninianum atque Faustinianum.*] Immo *Antoninum & Faustinum.* Antoninus enim mensis & Faustinus ab Antonino & Faustina, sicut Julius à Julio, Augustus ab Augusto: non Augustanus nec Julianus. *Salmas.*

Menses Septembrem atque Octobrem, Antoninum atque Faustinum, &c.] Sic libuit rescribere, suasu exemplaris Palatini; eò quidem libentius, quod *Julius* & *Augustus* menses sunt; neque quid tamen additum nomini. vulgò erat, *Antonianum atque Faustinianum.* Grut.

9. *Antonianum.*] Scrib. *Antoninianum.* Casaub.

1. *Apol-*

sulem fecit. Quum [1] Apollonium quem Chalcide acciverat, [2] ad Tiberianam domum in qua habitabat vocasset, ut ei Marcum Antoninum traderet, atque ille dixisset, *Non magister ad discipulum debet venire, sed discipulus ad magistrum,* [3] risit eum dicens, *Facilius fuit Apollonio à Chalcide Romam venire quàm à domo sua in palatium:* [4] cujus avaritiam [5] etiam in mercedibus notavit. Inter argumenta pietatis ejus & hoc habetur, quòd quum Marcus mortuum educatorem suum fleret, [6] vocareturque ab aulicis ministris ab ostentatione pietatis, ipse dixerit: *Permittite* (inquit) *illi ut homo sit: neque enim vel philosophia vel imperium tollit affectus.* [7] Præfectos suos & locupletavit & ornamentis consularibus donavit: si quos

1. *Apollonium quem Chalcide acciverat.*] Scripti, *à Chalcide*, ut paulò pòst. in antiquis editionibus & regio, hæc urbs semper *Calchis* dicitur, non *Chalcis:* quem Ionismum caussæ nihil est cur hic probemus. Plures fuerunt eadem tempestate Apollonii. hic Syrus fuit è Chalcide urbe, cujus præter geographos sæpe Josephus meminit: professione Stoicus, ut in Marco scribitur, & in Eusebii Chronico: ubi rectè *Chalcidicus* nuncupatur: perperam in Marci vita, *Chalcedonius*. Idem.

2. *Ad Tiberianam domum.*] In Vero Antonino, *educatus est in domo Tiberiana.* alibi dicitur Tiberiana ἁπλῶς. *Idem.*

3. *Risit eum.*] Sed & morem gessit insipienti sapientiæ magistro: ad quem itasse Marcum juvenem cur dubitemus, cùm etiam *ascitus jam in imperatoriam dignitatem, tamen ad domum Apollonii discendi caussa veniret?* auctor Capitolinus. *Idem.*

4. *Cujus avaritiam etiam mercedibus notavit.*] Scripti codices, *in mercedibus.* diversa nonnihil sententia: quam & vulgata non incommodam continet. Propter hæc verba dubito sintne de hoc Apollonio accipienda, quæ scribit Marcus imperator libri primi initio. quid enim illis tantis virtutibus magis contrarium quàm hæc μικρολογία, & sordes? *Idem.*

5. *Etiam mercedibus notavit.*] Sic olim editi: quod cùm etiam servaret Pal. prætuli nuper vulgato, *in mercedibus.* Grut.

6. *Vocareturque ab aulicis ministris.*] Regius, *& vetaretur*, sed non admittunt sequentia. Scribe cum Josepho Scaligero, *revocareturq;* nam principium dictionis periit ob verbi præcedentis finem. Nos scribebamus, *jocareturque*, παθητικῶς, ut alibi. *Casaub.*

Vocareturque ab aulicis ministris ab ostentatione pietatis.] Legebam olim, *jocareturque:* atque ita etiam postea Casaubono venisse in mentem vidi, verum illud *vocaretur* miro consensu retinent libri. sic sane verbo *appellari* usus est Lampridius in Commodo: *Appellatus est à mimis quasi obstupratus, eosdemque ita ut non apparerent subito deportavit.* Ubi *appellari à mimis* eodem plane sensu dictum est, quo heic *vocari ab aulicis ministris.* Salmas.

Vocareturque ab aulicis ministris ab ostentatione pietatis.] Sic & Pal. additumque, alias legi, *vetareturque.* malim *avocareturque:* quamquam fortè eadem & publicatæ vis. *Grut.*

7. *Præfectos suos & locupletavit & ornamentis consularibus donavit.*] Non solos

si quos repetundarum damnavit, eorum liberis bona paterna restituit, ea tamen lege ut illi provincialibus redderent quod parentes acceperant. [1] Ad indulgentias pronissimus fuit. [2] Edita munera, in quibus elephantos,[3] & [4] crocutas, & strepsicerotas, & crocodilos etiam atque hippopotamos, & omnia [5] ex toto orbe terrarum cum tigridibus

11 exhibuit. [6] Centum etiam leones una missione edidit. Amicis suis in imperio suo [7] non aliter usus est quàm privatus: [8] quia & ipsi nunquam de eo cum libertis suis per fumum

los prætorii præfectos intelligit; sed & alios, qui à Pio vel provinciis imponebantur, vel in aliis publicæ rei stationibus collocabantur. Hos à benignissimo principe consularibus ornamentis fuisse ornatos, non est mirum; cùm etiam procuratoribus suis ducenariis eadem Claudius sæpe concesserit. *Casaub.*

1. *Ad indulgentias pronissimus fuit.*] Politiani codex, *indulgentiam.* potes referre sive ad reliquorum indulgentias, sive ad condemnationum. etsi non defuerunt magni principes, qui ab utroque hoc genere indulgentiarum censerent sibi abstinendum. Lampridius de Alexandro; *Condemnationes & raras esse jussit: & quæ facta fuerant, non indulsit.* Idem.

Ad indulgentias pronissimus fuit.] Indulgentiæ criminum, & indulgentiæ debitorum apud auctores dicuntur, ad quas autem indulgentias pronissimum fuisse Antoninum Pium hoc loco velit intelligi Capitolinus, dubium esse posset, nisi præmissa de debitorum indulgentiis suaderent accipere. Sed & quæ sequuntur de munerum editione eodem spectare videntur, ad designandum nempe munificum magnanimumque imperatoris ingenium. ad utriusque tamen generis indulgentias proclivem & propensum fuisse Antoninum licet interpretari. *Salmas.*

2. *Edita munera in quibus elephantos & crocutas & strepsicerotas.*] Nescio unde *strepsicerotas* huc invexerunt eruditi homines. ad unum enim omnes sic legunt: *Edita munera in quibus elephantos & corocottas & tigrides & rhinocerotes, crocodillos etiam & omnia ex toto orbe terrarum cum tigridibus exhibuit.* Cur igitur strepsicerotas, pro rhinocerotas substituerunt? *corocottæ* autem fere semper scriptum invenitur in melioris notæ libris, non *crocottæ.* Κροκόττας tamen Græcis appellatur hoc animal. *Idem.*

3. *Et crocutas & strepsicerotas, & crocodilos.*] Scribendum, *corocotas*, *strepsicerotas, crocodilos.* de utroque genere horum animalium consule Plinium. *Casaub.*

4. *Corocottas & stropsicerotas, crocodilos.*] Nimium abit ab his Pal. nam primam vocem expressit ut eam heic posui. in sequentibus variat. habet enim, *& tigrides, & rhinocerontes. crocodillos, &c.* Grut.

5. *Ex toto orbe terrarum.*] Scripti, *ex omni orbe terrarum.* Casaub.

6. *Centum etiam leones una missione edidit.*] Hoc ut magnum in Hadriano notavit Spartianus: *In circo multas feras & sæpe centum leones interfecit.* Salmas.

7. *Non aliter usus est quàm privatus.*] Καινοπρεπὲς, pro, quàm ut privatus. *Casaub.*

8. *Quia & ipsi.*] Non displiceat, *qui & ipsi.* sed & *quia* probamus. Est verò καινοπρεπὴς oratio, *& ipsi nunquam cum libertis suis:* pro, neque ipsi neque liberti sui. γραφικωτάτην hominis fumos vendentis descriptionem petas licet è Lampridii Alexandro. alibi dicuntur isti in his libris, *dicta factaque principis*

fumum aliquid vendiderunt: ſiquidem libertis ſuis ſeveriſſimè uſus eſt. Amavit hiſtrionum artes: piſcando ſe & venando multùm oblectavit, & deambulatione cum amicis atque ſermone. [1] Vindemias privati modo cum amicis agebat. [2] Rhetoribus & philoſophis per omnes provincias & honores & ſalaria detulit. [3] Orationes plerique alienas eſſe dixerunt quæ ſub ejus nomine feruntur: Marius Maximus ejus proprias fuiſſe dicit. Convivia cum amicis & privata communicavit & publica: nec ullum ſacrificium per vicarium fecit, niſi quum æger fuit. [4] Quum ſibi & filiis honores peteret, [5] omnia quaſi privatus fecit. Frequentavit & ipſe amicorum ſuorum convivia. Inter alia etiam hoc civilitatis ejus præcipuum argumentum eſt, [1] quòd

principis fumis vendere; vel *fumum de principe vendere.* Attici ſcurræ genus iſtud hominum non καπνοπώλας aut καπνολόγους, ſed καπνοὺς appellarunt, ut ad ſextum Athenæi dicebamus. *Idem.*

1. *Vindemias privati modo cum amicis agebat.*] Feſtum οἰνωμάτων ſoliti etiam Imperatores cum amicis rure agitare. plura de hoc Lampridius in Heliogabalo. *Idem.*

2. *Rhetoribus & philoſophis per omnes provincias, &c.*] Extat veſtigium conſtitutionis hujus in libris juris hodieque, tam in lege ſexta Digeſtorum, De excuſationibus tutorum; quàm in lege quarta, Cod. De profeſſoribus & med. *Idem.*

Rhetoribus & philoſophis per omnes provincias.] Antonino Pio attribuit Capitolinus, quod Aurelius Victor Hadriano tribuere videtur: *Leges, Gymnaſia, doctoreſque curare occæpit. adeo quidem ut etiam ludum ingenuarum artium, quod Athenæum vocant, conſtitueret.* Dio Marcum Athenis idem inſtituiſſe refert: Ὁ δὲ Μάρκος ἐλθὼν εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ μυηθεὶς ἔδωκε μὲν τοῖς Ἀθηναίοις τιμὰς, ἔδωκε δὲ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις διδασκάλους ἐπὶ πάσης λόγων παιδείας μισθὸν ἐτήσιον φέροντας. ἐτήσιος autem ille μισθὸς, erant μυρίαι δραχμαί. hac enim mercede docebant Athenis & Romæ, Philoſophi, oratores, Sophiſtæ, Grammatici. unde paſſim apud Græcos auctores, qui illorum temporum adfines fuere, μυρίαι ἐκ βασιλέως, pro ſalario quod erat conſtitutum philoſophis & oratoribus. Μυρίαι autem efficiunt, monetæ Romanæ quadraginta ſeſtertia, aureos vero quadringentos, at noſtræ, coronatos millenos. *Salmaſ.*

3. *Orationes plerique alienas eſſe dixerunt, &c.*] Ferebantur olim multorum principum orationes, quas vel ipſi in ſenatu recitaverant, vel ad ſenatum miſerant, quoties jus aliquod novum introducere, aut vetus inſtaurare vellent. Hæ ſunt orationes quarum toties in Pandectis & Codice utroque fit mentio. *Caſaub.*

4. *Quum ſibi & filiis honores peteret.*] Filiis quidem diverſos honores petiit: ſibi quem peteret, unus fuit conſulatus. petiit autem hunc geſſitque ter, ex quo factus eſt imperator: cùm antè ſemel fuiſſet Cos. *Idem.*

5. *Omnia quaſi privatus fecit.*] Lege Plinii panegyricum, ubi de Trajano idem. *Idem.*

1. *Quod*

[1] quòd quum [2] domum Omuli visens, miransque columnas porphyreticas, requisisset unde eas haberet: atque Omulus ei dixisset, *Quum in domum alienam veneris, & mutus & surdus esto*, patienter tulit. cujus Omuli multa joca semper pa-
12 tienter accepit. Multa de jure sanxit, ususque est [3] juris peritis, [4] Vinidio Vero, [5] Salvio Valente, Volusio Metiano, [6] Ulpio Marcello, & Jaboleno. Seditiones ubicunque factas, non crudelitate, sed modestia & gravitate compressit. [7] Intra urbes sepeliri mortuos vetuit. [8] Sumptum muneribus gladiatoriis instituit. [9] Vehicularium cursum summa diligentia sublevavit. Omnium quæ gessit, & in senatu

[1] &

1. *Quod cum domum Omuli visens.*] In Palatino codice *Omulli*, & infra *Omullus*. aliquando etiam *Omullius*. Salmas.

2. *Domum Omuli visens.*] In saxorum inscriptionibus semper est *Omollus*. at hic est C. Valerius Omollus Verianus, homo consularis & prudens: ut colligas ex hoc dicto, & item alio quod refert Lampridius in Severo. *Casaub.*

3. *Jurisperitis Vinidio Vero.*] Scribe ex eodem Palatino: *Vindio Vero.* nam ita etiam in Digestis vocatur. *Salmas.*

4. *Vinidio Vero.*] Is est quem libro quarto & quinto Digestorum, Ulpianus Vindium nominat. *Casaub.*

5. *Salvio Valente.*] Ulpianus lib. VII. De officio proconsulis: *Iisdem criminibus quibus quis liberatus est, non debet præses pati eundem accusari; & ita Divus Pius Salvio Valenti rescripsit.* Refertur in titulo De accusat. alibi, nisi fallor, nulla in toto jure istius mentio. *Idem.*

6. *Ulpio Marcello & Iaboleno.*] *Iabolenus* fit pro *Zabolenus*, ut *jugum*, ζυγὸν & *Ionarius* pro *Zonarius* apud Nonium. utrumque autem pro *Diabolenus*, quomodo scriptum hoc loco repperi, in optimo codice Palatinæ Bibliothecæ. Διαβολή. inde Διαβολληνὸς: vel etiam Διαβολῖνος, *Diabolenus*, vel *Diabolinus*. deinde *Zabolenus* & *Iabolenus*: ut *Dieta*, *Zeta*, *Diarritum*, *Zarritum*: & διάστρα, ζάστρα. *Salmas.*

7. *Intra urbes sepeliri mortuos vetuit.*] Mortuos intra urbem neque Romani sepeliebant, neque Athenienses, neque alii populi quàm plurimi: quare illorum caussa nihil opus hac Pii lege. Sed erant quibus in civitate sepelire jura municipalia permitterent, ut significat Ulpianus: & de Lacedæmoniis scimus ex Plutarcho. *Casaub.*

8. *Sumtum muneribus gladiatoriis instituit.*] Malim *statuit*, vel *constituit*: nam hoc vult: impositum esse modum sumtibus munerum gladiatoriorum. *Idem.*

Sumptum muneribus gladiatoriis instituit.] Instituere heic pro statuere: ut *injungere*, pro *jungere*, in Digestis sæpe. *Salmas.*

9. *Vehicularium cursum.*] Exposuimus ad Hadrianum. *Casaub.*

Vehicularium cursum summa diligentia sublevavit.] Cum Antonini temporibus cursus publicus, provincialium onus fuerit, & primus eum Severus, ut se hominibus commendaret, à privatis ad fiscum traduxerit, certum est Antoninum cum publicum cursum sublevaret, rationem tantum habuisse provincialium qui eum præstabant. sublevavit autem cursum publicum Antoninus diplomata paucis largiendo, ac non nisi in publicis ac necessariis causis evectiones fieri sinendo: quo plures enim essent, quibus cursus usurpandi licentia daretur, eo majus provincialium onus, & gra-

[1] & per edicta rationem reddidit. [2] Periit anno septuagesimo: sed quasi adolescens desideratus est. Mors autem ejus talis fuisse narratur: [3] Quum Alpinum caseum in cœna edisset avidiùs, nocte rejectavit, [4] atque alia die febre commotus est. Tertia die quum se gravari videret, M. Antonino remp. & filiam præsentibus præfectis commendavit, [5] Fortunamque auream quæ in cubiculo principum poni

& gravior præstatio. hinc illa querela Ammiani Marcellini de Episcopis cursu publico ultro citroque discurrentibus per Synodos, quæ res, ut ait, *rei vehiculariæ nervos succidebat. vehicularius cursus* generalis appellatio publici cursus quæ rhedas, cisia, veredos, angarias & omnia quæ in cursu publico usurparentur, sive vehicula, sive animalia comprehendit. at clavularis cursus, particularis fuit & specialis. Clavulare carrum dicebatur, quod undique clavulis erat confixum & contextum, & capsum ex clavulis factum habebat, ad res quæ imponerentur retinendas, ne defluerent. quod & in nostris carris onerariis fieri videmus, quæ undique vallantur & sudibus vel clabulis muniuntur ne onera imposita decidant. Latini capsum vocabant. Carrum igitur clavulare adjective dictum: postea adjectivum in substantivum transiit, & clabulare absolute appellatum hoc carri genus, quod clabulas haberet. hoc ita esse ut diximus evincet illustris locus ex leg. I. Cod. Theod. de curiosis, qui ex emendatione nostra ita legendus est: *Hi vero pervigili diligentia providebunt, ne quis citra evectionis auctoritatem moveat cursum vel amplius postulet quam concessit evectio; ne habens unius copiam rhedæ, flagitet duas: aut rhedam usurpet cui birotum, vel veredum postulet cui clavulare permissum est.* Quibus verbis omnia quæ in publico cursu movebantur vehicula continentur, rhedæ, birota, veredi, & clabularia vel carra, quæ alias angariæ dicuntur. *Salmas.*

1. *Et per edicta rationem reddidit.*] Similium edictorum exemplum apud Suetonium in Augusto, cap. XXVIII. & Claudio cap. XVI. *Casaub.*

Et per edicta rationem reddidit.] Huc pertinet, quod scribit Aurelius Victor: *Usque eo autem mitis fuit, ut cum ob inopiæ frumentariæ suspicionem lapidibus à plebe Romana perstringeretur, maluerit ratione exposita placare quam ulcisci seditionem. dicta* pro *edicta* scriptum habetur in Palatino. nec semel sic scriptum in antiquis libris offendimus, *dictum* pro *edictum.* ut contra *edicere* non rarò pro simplici dicere. *Salmas.*

2. *Periit anno septuagesimo.*] Falsissimum: nec difficile est rationem inire, cùm de natali Pii ex ipso Capitolino constet. Nam si à duodecimo Domitiani consulatu ad annum descendas quo excessit Pius, & Marcus imperium suscepit, quatuor & septuaginta annos invenies. Theophilus imperasse scribit annos XXII. menses septem, dies sex. *Casaub.*

Periit anno septuagesimo.] Convenit hic numerus cum Fastis Siculis. nam à duodecimo consulatu Domitiani quo Pium natum tradidit Capitolinus usque ad consules Braduam & Verum, quibus idem denatus dicitur, anni sunt septuaginta. Joannes Gazensis viginti quattuor annos regnasse scribit, cum alii fere omnes, aut viginti tres aut viginti duo tantum ponant. *Salmas.*

3. *Cùm Alpinum caseum.*] Caseus Alpinus, quem Alpes mittunt: Plinius libro XI. cap. XLII. *Casaub.*

4. *Atque alia die.*] Τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ. *alia* pro altera, ut sæpe Plautus. *Idem.*

5. *Fortunamque auream, &c.*] Eadem in Marco. hoc simulacrum velut pignus

 impe-

poni solebat, transferri ad eum jussit: [1] signum tribuno Æquanimitatis dedit: atque ita conversus quasi dormiret, [2] spiritum reddidit apud Lorium. alienatus in febri, nihil aliud quàm de republ. & de his regibus quibus irascebatur,
13 loquutus est. Privatum patrimonium filiæ reliquit. Testamento autem omnes suos legatis idoneis prosequutus est. [3] Fuit statura elevata decorus. Sed quum esset longus & senex, incurvareturque, [4] tiliaceis tabulis in pectore positis fasciabatur, ut rectus incederet. [5] Senex etiam antequam

imperatoriæ majestatis fuit: ideo Fortuna regia nominatur in Severo. *Idem.*

1. *Signum tribuno Æquanimitatis dedit.*] Erit mens auctoris magis perspicua, si scribas & hîc & in vita Marci, ÆQUANIMITAS. Pro tessera modò plura, modò pauciora verba dabant: sæpe unicam vocem. omnium exempla apud Suetonium, quæ nota studiosis, vel noscenda. Hic vero datur à Pio signum verbo, ÆQUANIMITAS: ut ab impuro Cajo, qui tribuno signum petenti solitus PRIAPUM, aut VENEREM dare. *Idem.*

Signum tribuno æquanimitatis dedit.] Non placet legi *Æquanimitas*, pro æquanimitatis: sic enim, signum æquanimitatis dare dicitur, ut pro signo Venerem dare aut Priapum, quemadmodum à Caligula factum narrat Suetonius. Qui *signum dabat* imperator nominandi quidem casu illud enunciabat; Æquanimitas, Venus, Priapus. *Salmas.*

2. *Spiritum reddidit apud Lorium.*] De Lorio sive Laurio villa jam dictum. *Casaub.*

3. *Fuit statura elevata decorus.*] Posterior Victor: *Procerus membra, decenter validus.* Distingue: *Procerus membra decenter, validus.* Procerum membra decenter vocat, quem Capitolinus statura elevata decorum. *Salmas.*

4. *Tiliaceis tabulis in pectore positis fasciabatur.*] Petitum ab arte medicinæ exemplum: nam in medicorum libris tabularum hujusmodi multiplex docetur usus. Vulgò hodie feminæ surrigendo corpori non tiliaceas tabellas, sed ferulas è balenæ costa, aut ebeno, aut alia materia non prædura neque rigida pectori apponunt. *Casaub.*

Tiliaceis tabulis.] Palatinus, *tiliaticeis.* Salmas.

5. *Senex etiam antequam salutatores venirent, &c.*] Etsi non damno vulgatam lectionem hujus loci; præfero tamen quam olim in suis exemplaribus Victor invenit: quæ caput hujus periodi facit caudam præcedentis. Quare scribe, *ut rectus incederet etiam senex. Antequam salutatores, &c.* Verba posterioris Victoris, qui, ut sæpe diximus, pleraque ex istis auctoribus πρὸς ἔπος descripsit, sunt hæc. *Priusquam salutandus prodiret, degustans panis aliquantulum, ne frigescente circum præcordia per jejunia sanguine, viribus exesis, interciperetur, eoque actuum publicorum laboribus minimè sufficeret.* Idem, ut vides, cum Capitolino dicit Victor; sed fecisse hoc Pium senem: hoc verò non dicit Victor. *Casaub.*

Senex etiam antequam salutatores venirent.] Non placet mihi distinctio quæ viro doctissimo placet, ut sic legamus: *Ut rectus incederet senex etiam. Antequam salutatores venirent, &c.* Nonne enim satis dixisse, *Cum senex esset & incurvus, tiliaticeis tabulis ad pectus positis devinciebatur, ut rectus incederet.* Bene: mane enim salutabantur imperatores, quibus non erat moris aliquid gustare priusquam salutarentur. Antoninus vero jam senex ad sustentandas vires, paulum sicci panis sumebat priusquam salutandus prodiret. *Salmas.*

1. *Panem*

tequam ſalutatores venirent, [1] panem ſiccum comedit ad ſuſtentandas vires. [2] Fuit voce rauca & ſonora, cum jucunditate. A ſenatu divus eſt appellatus, cunctis certatim adnitentibus: [3] quum omnes ejus pietatem, clementiam, ingenium, ſanctimoniam laudarent. [4] decreti etiam ſunt omnes honores qui optimis principibus antè delati ſunt. Meruit & flaminem & circenſes & templum & ſodales Antoninianos: [5] ſoluſque omnium propè principum prorſus ſine civili ſanguine & hoſtili, [6] quantum ad ſeipſum pertinet, vixit: [7] & qui rite comparetur Numæ, cujus felicitatem pietatemque & ſecuritatem ceremoniaſque ſemper obtinuit.

JULII

1. *Panem ſiccum comedit ad ſuſtentandas vires.*] Per *panem ſiccum*, panem ſolum intellige abſque ullo alio pulmento. fuit autem hæc veterum frugalitas, eorum præcipue qui negotioſam vitam καὶ πολιτικὴν agebant, ut matutinis horis ſolo pane deguſtato uſque ad veſperam & tempus cœnæ impranſi perdurarent, adeo ut ne biberent quidem. panis enim ſiccus jentaculum fuit veterum. hinc ἀριστίζειν pro jentare apud Lucianum. qui panem ſiccum comedere non poterant, aut palmulas, aut uvas paſſas, aut parum mellis Attici vel ſalis cum pane edebant. quidam bibebant, quidam nec bibebant. hinc βουκκίζειν *jentare* veteres Grammatici exponunt, à *bucceis* panis quas in jentaculo comedebant. *Idem.*

2. *Fuit voce rauca, &c.*] Regius, *Fuit vocis raucæ & ſonoræ cum jucunditate.* Caſaub.

3. *Cùm omnes ejus pietatem, &c.*] Et harum & cæterarum virtutum teſtimonium Pio exhibent, velut una voce, omnes antiqui ſcriptores: ut videatur non temere pronuntiaſſe Victor alter, *haud dubiè ſine exemplo illum vixiſſe.* multa de ejus laudibus magna quidem, ſed quæ non dubito eſſe vera, Marcus filius patris ſimillimus, in ſexto commentariorum quos de ſe ipſo fecit. Scribit Pauſanias, propter ſummam pietatem & reverentiam erga numen Pii nomen eum inveniſſe: poſſe verò eundem & COMMVNEM PARENTEM ob beneficia omnibus populis præſtita, jure nuncupari. *Idem.*

4. *Decreti etiam ſunt.*] Regius, *Additi etiam ſunt.* Idem.

5. *Soluſque omnium propè, &c.*] Eximia, ſed heu! rara etiam bonorum principum laus: fuiſſe eorum imperium ἀναίμακτον. *Idem.*

6. *Quantum ad ſeipſum pertinet.*] Vel *ſe*, vel *ipſum* puto παρέλκειν, ex gloſſa natum. *Idem.*

Quantum ad ſeipſum pertinet.] *Seipſum*, pro *ipſum.* ſic enim loquebantur ætate Capitolini vel Spartiani. *Salmaſius.*

7. *Et qui rite comparatur Numæ.*] Scribe ex Palatino & veteri editione: *Et qui recte comparetur Numæ.* Idem.

JULII CAPITOLINI [1] M. ANTONINUS PHILOSOPHUS.

1 [2] MARCO ANTONINO in omni vita philoſophanti viro, & qui ſanctitate vitæ omnibus principibus antecellit, pater Annius Verus, qui in prætura deceſſit: [3] avus Annius Verus, item conſul & præfectus urbi, [4] adſcitus in patritios à principibus Veſpaſiano & Tito cenſoribus: patruus Annius

1. M. ANTONINUS PHILOSOPHUS.] Omnes libri veteres hanc ἐπιγραφὴν agnoſcunt: cui ſimilis illa in Dionis & Zonaræ codicibus, ΜΑΡΚΟΣ ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ. Nos tamen non dubitamus, recentiorum criticorum inventum eſſe, ut inter imperatoris hujus titulos PHILOSOPHI appellatio locum habeat. Omnes antiquæ hiſtoriæ hoc cognomen ignorant: omnes ſaxorum inſcriptiones: omnes nummi, qui extant etiam hodie quàm plurimi. & meritò: cur enim eo nomine optimum & minimè ambitioſum principem afficerent, quod neque ille vivus, quæ fuit ipſius moderatio, agnoviſſet: neque illi unquam, vel vivo vel mortuo, neque à Senatu, neque à populo fuit delatum? Non negamus ſapientiſſimum principem jam inde à puero per omnem vitam philoſophantem, à multis antiquis ſcriptoribus philoſophum legi appellatum: ſed ἐπιθέτως, non ἐπωνύμως, & ſic planè, ut Julium Cæſarem virum fortem, Auguſtum felicem, Caligulam inſanum ſæpe dicimus: cognomen verò PHILOSOPHI ſic Marco fuiſſe unquam datum, ut Trajano OPTIMI, Tito Aurelio PII, id nos eſſe verum negamus & pernegamus. *Caſaub.*

MARCUS ANTONINUS PHILOSOPHUS.] Recte animadverterunt eruditiſſimi viri, hanc PHILOSOPHI ἐπιγραφὴν, quæ adtribuitur Antonino Marco, non eſſe veterem, quam ſcilicet refutant & nummi ejus nomine cuſi & veterum monumentorum inſcriptiones. ſed quod iidem ajunt omnes libros veteres hanc agnoſcere, neſcio quam veteres illi fuerint quos viderunt. noſtri ſane omnes, quos & veteres, imo & vetuſtiſſimos ſuo jure meritoque poſſumus appellare, nullomodo agnoſcunt. *Salmaſ.*

2. MARCO ANTONINO, *in omni vita philoſophanti viro.*] Penè ad verbum neſcio quis ſcriptor apud Suidam, Μάρκος ὁ καὶ Ἀντωνῖνος βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὁ ἐπαινετὸς κατὰ πάντα φιλόσοφος. *Caſaub.*

3. *Avus Annius Verus, iterum Conſul, & præfectus Urbi.*] Dioni non iterum, ſed ter fuit conſul, τρὶς non δὶς: & tribunus militum, non Urbi præfectus: niſi apud Xiphilinum πολιαρχήσαντος ſcribendum, pro χιλιαρχήσαντος. *Idem.*

4. *Adſcitus in patricios à principibus Veſpaſiano & Tito cenſoribus.*] Legendum: *Adſcitus in patricios à Veſpaſiano & Tito cenſoribus.* Salmaſ.

1. *Mater*

nius Libo consul: amita Galeria Faustina Augusta: [1] mater Domitia Calvilla, Calvisii Tulli bis consulis filia: [2] proavus paternus Annius Verus prætorius [3] ex Succubitano [4] municipio ex Hispania factus senator: proavus maternus Catilius Severus, bis consul & præfectus urbi: avia paterna Rupilia Faustina, [5] Rupilii Boni consularis filia, fuere. Natus est Marcus Romæ sexto Cal. Maias in monte Celio in hortis, [6] avo suo iterum & Augure Coss. [7] Cujus familia in originem recurrens, à Numa probatur sanguinem trahere, ut Marius Maximus docet. Item [8] à rege Salentino [9] Malennio Dasummi filio, [10] qui Lupias condidit. Educatus est [11] in eo loco in quo natus est, & in domo avi sui Veri juxta ædes Laterani. Habuit & sororem natu minorem Anniam Cornificiam: uxorem Anniam Faustinam consobrinam suam. [12] M. Antoninus * principio avi sui nomen

1. *Mater Domitia Calvilla.*] Quæ & Lucilla etiam dicta paulò pòst: *Cum Lucillam matrem Marci vidisset.* Casaub.

2. *Proavus pater.*] *Paternus.* Idem.

3. *Ex Succubitano municipio ex Hispania.*] Scrib. *municipio Hispaniæ.* nam *παρέλκει τὸ ex*, neque est in Regio. *Idem.*

Ex Succubitano municipio ex Hispania.] Pal. habet, *municipio ex Spania.* & verò in multis aliis calamo exaratis codicibus ita semper id vocis invenitur. *Grut.*

4. *Municipio ex Hispania.*] Idem liber: *Municipio ex Spania.* notum est, *Spaniam* pro *Hispania* veteribus dictam, & *Spanum* pro *Hispano*, Græcis pariter & Latinis. *Salmas.*

5. *Rupilii Boni consularis filia.*] Obscurus homo & nomine & cognomine. videtur fuisse consul suffectus: aut fortasse ne id quidem, sed ornamentis consularibus ornatus. *Casaub.*

6. *Avo suo iterum & Augure Coss.*] Hadriani anno IV. Coss. fuerunt Annius Verus II. & Augur. *Idem.*

7. *Cujus familia in originem recurrens, à Numa Pompilio.*] Brevius, sed clarius Eutropius: *Cùm ejus origo paterna à Numa Pompilio, materna à Salentino rege penderet.* Idem.

8. *A rege Salentino.*] Qui Salentinorum sive Japygiæ rex erat. *Idem.*

9. *Malennio Dasummi filio.*] A quo manavit Dasumiorum appellatio inter Romanas gentes: quos alioquin obscurissimos nobilitat senatusconsultum Dasumianum: cujus fit aliquoties mentio in titulo Pandectarum De fideicommissariis libertatibus. Extat & lapis Romæ, Q. DASVMIO JANVARIO positus. *Idem.*

10. *Qui Lupias condidit.*] Reg. *Lopias.* Straboni libro VI. in περιηγήσει Salentinorum, Λουπίαι. *Idem.*

Qui Lopias condidit.] Sic Regius codex, sic Palat. non *Lupias.* Grut.

11. *In eo loco in quo natus est, & in domo avi s.*] Regius de duobus locis unum facit: *in quo natus, in domo avi s.* Omnia hæc in regione Urbis secunda, sive Cœlimontio. *Casaub.*

12. *M. Antoninus principio avi sui nomen habuit & Catilii Severi.*] Non pauca sunt quæ suspectam mihi reddunt hanc lectionem. cur enim dicit avi sui nomen

nomen habuit, & Catilii Severi materni proavi. Post excessum verò patris [1] ab Adriano *Annius Verissimus* vocatus est: [2] post virilem autem togam, *Annius Verus*, patre mortuo, ab avo paterno adoptatus est & educatus.
2 Fuit à prima infantia gravis. At ubi egressus est annos qui nutricum foventur auxilio, magnis præceptoribus traditus ad philosophiæ scita pervenit. Usus est magistris ad prima elementa Euphorione literatore, & Gemino comœdo, [3] musico Androne eodemque geometra: quibus

men habuisse M. Antoninum? cur non patris potius? Nam & proavus & avus & pater idem nomen habuerunt, & Annii Veri dicti sunt. Præterea non valde verisimile mihi fit, principio & avi simul & proavi materni nomen habuisse Antoninum. Recte Palatinus particulam *&* nullus agnoscit, in quo ita legitur: *M. Antoninus principio avi sui nomen habuit Catilii Severi materni proavi.* Sed nondum integer & purgatus locus. Fortean sic optime emendentur: *M. Antoninus ab suis nomen habuit Catilii Severi materni proavi.* Ut suos illi parentes nomen proavi materni imposuisse intelligamus. quod diserte testatur Dio: Τοῦτο ὁ Ἀντωνῖνος Μάρκος ὁ Κατίλιος πρότερον ὀνομαζόμενος: πρότερον dixit, ut Capitolinus, principio. Nam certo certius de solo proavo materno Catilio Severo heic loqui Capitolinum, non etiam de avo, sive paternus ille sit, sive maternus. etsi emendari non possunt, deleri certe possunt illa verba, *avi sui*, quæ molestiam hujus loci sententiæ facessunt. sed quidni possint emendari? certe aut nulla aut hæc emendatio vera est: *Principio ævi sui nomen habuit Catilii Severi materni proavi.* Id est principio ætatis suæ: ævum pro ætate. unde primævus & longævus. *Salmas.*

* *Principiò avi sui nomen habuit, & Catilii Severi.*] Dio in Hadriano, οὗτος ὁ Ἀντωνῖνος Μάρκος, ὁ Κατίλιος πρότερον ὀνομαζόμενος. Caute accipe vocem *principiò.* nam principiò quidem, hoc est, lustrico die, appellatus est M. Annius Verus: postea verò adoptatus à proavo materno, L. Catilio Severo, dici cepit L. Catilius L. F. Annius Severus. *principiò* igitur interpretare, quando primùm in Aureliam gentem venit. Avus & proavus materni quorum hîc meminit, nomen & cognomen idem ambo habuerunt. *Casaub.*

1. *Ab Hadriano Annius Verissimus vocatus est.*] Antè dicebatur *Annius Verus.* Hadrianus jussit dici *Annium Verissimum.* quare? πρὸς τὴν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ῥήματος ἔννοιαν, inquit Dio. hoc est, quòd esset veritatis amantissimus, tenacissimus. Magnum rectæ indolis argumentum, & animi verè generosi, amor veritatis, odium falsi. Nullum vitium æquè ac mendacium servilis ingenii est indicium. *Idem.*

2. *Post virilem autem togam Annius Verus.*] Rediit igitur ad illud nomen quod principiò habuerat, sicuti modò diximus. Sed in regio exemplari & Politiani, verba illa sunt omissa, *Annius Verus*, sententiâ diversâ: quam tamen non putamus veram. *Idem.*

3. *Musico Androne.*] Marcus imperator initiò operis sui nominans eos qui primi ipsum studiis philosophiæ imbuerant, Tantasidem quendam nominat: quod nomen cùm videatur nobis mendam continere, videndum an non is ipse sit, qui Andron heic appellatur. *Idem.*

1. *Usus*

bus omnibus ut disciplinarum autoribus plurimum detulit. [1] Usus præterea grammaticis, Græco, Alexandro: quotidianis Latinis, [2] Trosio Apro, & Pollione, [3] & Eutychio Proculo Siccensi. Oratoribus usus est, Græcis, [4] Annio Marco, [5] Caninio Celere, [6] & Herode Attico: Latino,

1. *Usus præterea grammaticis, Græco, Alexandro.*] Marcus, Παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ γραμματικοῦ τὸ ἀνεπίπληκτον. *Idem.*

2. *Trosio Apro.*] Prima editio distinguit inter has voces, quasi essent duorum nomina: quod non puto. Membranæ, *Crosio Apro.* Idem.

Trosio Apro & Pollione, &c.] Veteres membranæ, *& Polono* legunt. suspicor, corruptum latere nomen urbis ex qua fuerit Trosius Aper. ut duos tantum heic habeamus Latinos Marci Grammaticos, Trosium Aprum, & Eutychium Proculum Siccensem. Trosii vero Apri patriam celant & dissimulant illa verba, *& Polono.* an *Polano* ex urbe Pola? *Salmas.*

3. *Et Eutychio Proculo Siccensi.*] Regius & Polit. corruptissimè, *Cutilio Protheo: Successivè orat.* probo editam lectionem. Sicca urbs Africæ notissima: ubi postea fuisse institutum episcopatum, scimus ex historia ecclesiastica. Videtur hic Proculus ille esse, qui *sui temporis doctissimus grammaticus* Pollioni dicitur in Æmiliano tyranno. *Casaub.*

4. *Annio Marco.*] Fuit temporibus Hadriani Marcus quidam orator & sophista vehemens, ipsi Hadriano admodum probatus, uti narrat Philostratus. sed de illo agi hìc non puto. Prima editio, *Animo Macro:* scripti quidam *Annio Macro.* Ipse quidem inter disciplinarum auctores à quibus fuerat juvenis informatus, Marcianum quendam nominat, Marcum aut Macrum nullum. *Idem.*

Annio Marco.] Marcus hic non possit esse alius quam cujus mentio est apud Philostratum in Sophistarum vitis. Nam & illis temporibus vixit quibus potuit esse Marci magister in Rhetoricis, & illa ætate magno in pretio fuit. *Salmas.*

Annio Marco.] Ita expresserat Pal. noster, convenienter editioni primæ: quæ cùm debeat originem suam codici alicui manu scripto, duobus testibus standum nobis putabatur. alias vulgati, *Annio Marco.* ineptè. *Grut.*

5. *Caninio Celere.*] Hic & inter Lucii præceptores infrà nominatur. *Casaub.*

Caninio Celere.] Nusquàm hujus oratoris mentionem fieri reperio nisi apud unum Philostratum, cujus nec vitam ex proposito scripsit, sed obiter tantum meminit, & τεχνογράφον nominat. quem & ab epistolis imperatoris fuisse dicit, sed cujus non dicit. sed Hadriani fuisse facile est divinare. *Salmasius.*

6. *Et Herode Attico.*] Rectè ita emendarunt viri docti monstra primæ editionis, & membranarum. in vita Veri, sic jungitur cum Caninio Celere ut hoc loco. Dio nominat Claudium Herodem. in veteri lapide, TI. CLAVDIVS ATTICVS HERODES. *Casaub.*

Et Herode Attico: Latino Frontone.] Hujus Herodis, qui præceptor Marci imperatoris fuit, effossa est ante aliquot annos tribus ab urbe miliariis inscriptio Græca, quæ dedicationem continet fundi Triopii & ædiculæ Minervæ & Adrasteæ: eam inscriptionem Herodis tetrarchæ nomini vindicarunt doctissimi viri, nam ibi Herodem se nominat Auctor ἐπιγραφῆς:

Υμμι γὰρ Ἡρώδης ἱερὴν τὴν γαῖαν ἔθηκε.

Nos certis argumentis ducti hujus esse Herodis Attici nobis persuasimus, & notis illam inscriptionem illustravimus. *Salmas.*

Latino, Frontone Cornelio. [1] Sed multum ex his Frontoni detulit, cui & statuam in senatu petiit: Proculum verò usque ad proconsulatum provexit, [2] oneribus in se receptis. Philosophiæ operam vehementer dedit, & quidem adhuc puer. Nam duodecimum annum ingressus, [3] habitum philosophi assumpsit: & deinceps tolerantiam, quum studeret in pallio [4] & humi cubaret, [5] vix autem matre agente, [6] instrato pellibus lectulo accubaret. [7] Usus est

1. *Sed multum ex his Frontoni detulit.*] Quem quidem etiam consulem fecit: sed ordinariò suffectum in duos menses, ut scribit Ausonius in Gratiarum actione. *Casaub.*

2. *Oneribus in se receptis.*] Hæc scriptura omnium: quam evertit palam quod sequitur, *& quidem adhuc puer.* Scribe igitur sine dubitatione ulla cum summo viro Hadriano Turnebo, sic, *Proculum verò usque ad proconsulatum* (vel potiùs *consulatum*) *provexit, oneribus in se receptis. Phil.* mos principum fuit tenuiorum inopiam sublevare, cùm illis magistratus mandarent, ut ad vitam Hadriani dicebamus. Etiam alio loco paulò pòst, *honoribus*, pro *oneribus* supposuerunt. *Idem.*

Oneribus in se receptis.] Nullus facilior lapsus librariorum, quàm in hac voce; quod scilicet scriberetur ferè *honeribus*: degeneravitque plerumque in *honoribus*, ut & heic. sed perperam. quocirca non dubitavi admittere δὑστχίαν optimi Turnebi. *Grut.*

3. *Habitum philosophi assumsit.*] Pallium nempe Græcanicum, sine tunica, cum totius corporis illuvie. Lege Dionis Chrysostomi orationem περὶ τῆ χήματος, & Tertullianum De pallio. Hic communis habitus omnium philosophantium, quo separabantur à cæteris. *Casaub.*

Habitum Philosophi assumpsit.] *Pallium*, inquiunt, *sine tunica.* cur sine tunica? quia talis habitus philosophi. verum est, sed Cynici. at κυνισμὸν nunquam professus est Marcus. habitus autem Cynicorum eo tantum à reliquorum philosophorum habitu distabat, quod hi tunicam sub pallio non gestarent, reliqui omnes gestarent. *Salmas.*

4. *Et humi cubaret.*] Χαμευνία sive humicubatio olim consueta omnibus qui vitam delicatiorem aspernarentur. vel enim super duro silice, aut nudo solo dormiebant: vel stoream aut psiathum, aut pelliculas substernebant. *Casaubonus.*

5. *Vix autem matre agente.*] Scribebam, *urgente.* sed nihil muto. nam & agere posuerunt pro impellere, auctor esse, vel jubere. Alii *satis agere* eodem sensu. Faustina autem filio Marco, non luxuriæ magistra, sed vitæ tenuiter ac sobriè instituendæ. Nam ait filius doctum se à matre τὸ λιτὸν κατὰ τὴν δίαιταν, καὶ πόῤῥω τῆς πλουσιακῆς ἀγωγῆς. Propterea vir ille divinus, neque satis unquam vel cognitus vel laudatus, alio loco diis gratias agit, quòd cùm lege fatorum matri ipsius cita mors immineret, postremos saltem annos unà cum ipsa egerit, vel potiùs illa secum. *Idem.*

6. *Instrato pellibus lectulo accubaret.*] *Cubare* propriè de cubicularibus lectis: *accubare* de tricliniaribus, quæ & accubita dicuntur, & accubationes. dicitur & de lucubratoriis lectulis, de quibus multa notamus ad Suetonium: neque dubium de iis hîc esse accipiendum. *Idem.*

7. *Usus est etiam Commodo magistro, cujus.*] Esset obscurum de quo sentiat: nisi sequeretur, *cujus affinitas ei fuerat desti-*

est etiam Commodo magistro, cujus ei affinitas fuerat destinata. [1] Usus est & [2] Apollonio Chalcedonio Stoico philosopho. Tantum autem studium in eo philosophiæ fuit, 3
[3] ut adscitus jam in imperatoriam dignitatem, tamen [4] ad domum

destinata. quæ ostendunt Lucium Cejonium Commodum Cæsarem intelligi, qui fuerat ab Hadriano adoptatus. hujus affinitatem fuisse Marco destinatam, non semel dicit Capitolinus. *Idem.*

Usus est etiam Commodo magistro.] Ut planum faciat quis ille Commodus, addit, *cujus illi adfinitas fuerat destinata.* cujus affinitatis etiam infra meminit. Virilem togam sumpsit quintodecimo ætatis anno (de Marco loquitur) statimque ei Lucii Ceionii Commodi filia desponsata est ex Adriani voluntate. at mirum alibi nusquam apud hos auctores hujus Ceionii Commodi filiæ mentionem extare; Nam locus qui infra legitur, *& quum dissolutis sponsalibus quæ cum Lucii Ceionii Commodi filia despondori voluerat*, vitiose scriptus est: nec de filia Ceionii Commodi, sed de filio Antonino Vero accipiendus est. & ita accepisse scripsisseque se, auctor ipse Capitolinus in Vero, his verbis de Hadriano: *Quum sibi ille Pium filium, Marcum nepotem esse voluisset, posteritati satis providens, & ea quidem lege ut filiam Pii Verus acciperet, quæ data est Marco idcirco quia hic ad hoc impar videbatur ætate, ut in Marci vita exposuimus.* Vero igitur destinata erat Pii filia, ex instituto Hadriani. Sed cum impar esset ætate, Marco data est. ipse Verus Marci filiam accepit. at Lucii Ceionii Commodi filia desponsata Marco ubinam gentium est, aut quid illa factum? Aliud mihi exoritur dubium; quomodo Commodus ille præceptor Marci, aut in quibus disciplinis? Eum ducis famam ex rebus gestis obtinuisse refert Spartianus, etsi non summi, mediocris tamen. verum in philosophia videtur illo magistro usus esse Marcus. Nam statim sequitur: *usus est & Apollonio Chalcedonio.* Marcus autem in vita enumerans omnes per quos aut in litteris aut in vita & moribus profecit, Commodum hunc ne nominat quidem: sed Verum fratrem, à quo habuisse se dicit, τὸ φιλοοίκειον. παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ Οὐήρου τὸ φιλοοίκειον. De alio Vero non licet intelligere quam qui simul cum Marco imperavit. Hæc igitur excutienda doctis in medium relinquo. *Salmas.*

1. *Usus est & Apollonio Chalcedonio Stoico.*] Nihil hoc loco variant libri. sed ipse Capitolinus variat, qui in Antonino accitum Chalcide hunc Apollonium dixerat. nunc heic eum Chalcedonium facit. ne verò mutandum esse in Chalcideno credamus, præsto sunt authores qui Chalcedonem illi patriam assignent. Eutropius: *Institutus est*, inquit, *ad philosophiam per Apollonium Chalcedonium.* Locum hunc considerandum attentius doctis relinquo. *Idem.*

2. *Apollonio Chalcedonio.*] Membranæ, *Calcedonico.* Scribendum verò, *Chalcideno*, ut ad Pium probavimus. *Casaubonus.*

3. *Ut adscitus jam in Imperatoriam dignitatem, tamen, &c.*] Non agnoscitur à Palatinis duobus vox *dignitatem*; adscriptaque eis à manu recentissima. ut fuerit fortè, *ut adscitus jam Imperator, &c.* sed non opus est insistere conjecturis. potest enim ferri lectio prior, omisso verbo illo *dignitate.* uti ea ipsa subintelligatur, vel *majestatem*, vel tertium quid, istis simile. sanè & capite sequenti posuit absolutè *Aureliam*, subaudiendumque *familiam.* quæ dictio, an & heic quoque subintelligenda, viderint quibus otium & tempus, quo utroque destituor. suspicor tamen posse bellè convenire. *Grut.*

4. *Ad domum Apollonii discendi caussa veniret.*] Etiam ad Sexti domum discendi caussa ventitasse jam imperatorem

domum Apollonii diſcendi cauſa veniret. [1] Audivit & Sextum Chæronenſem Plutarchi nepotem: [2] Junium Ruſticum, [3] Claudium Maximum, [4] & [5] Cinnam Catullum, Stoicos. [6] Peripateticæ verò ſtudioſos audivit Claudium Severum, [7] & præcipuè Junium Ruſticum. quem & reveritus eſt & ſectatus: qui domi militiæque pollebat, Stoicæ diſciplinæ peritiſſimum, cum quo omnia communicavit publica privataque conſilia: [8] cui etiam ante præfectos præ-

rem Marcum, Dio narrat, & Philoſtratus in Herode. *Caſaub.*

1. *Audivit & Sextum Chæronenſem.*] Marcus Sextum nominat tantùm: Philoſtratus Σέξτον τὸν ἐκ Βοιωτίας φιλόσοφον: Suidas etiam Plutarchi nepotem, cum Capitolino. Sanè in Græco qui penes nos eſt, codice, nuſquam aliter quàm Σέξτος ὁ ἐμπειρικὸς, auctor ille nominatur. Adde quòd ille empiricus, nullius dogmatis approbator, nedum auctor, omnium fuit everſor. Sextus hic Marci præceptor, non ea ſolùm quæ priores ſciverant ſapientes, nota habuit exactè: ſed ipſe etiam nonnullorum ſcitorum fuit auctor, & primus inventor. *Idem.*

Audivit & Sextum Chæronenſem.] Dubitant viri docti Sextus hicne ſit cujus hodieque habemus adverſus reliquas philoſophorum ſectas, diſſertationes. Sane Πυῤῥώνειον fuiſſe hunc Sextum Chæronenſem ſcribit Suidas: at in Græcis exemplaribus manuſcriptis, ἐμπειρικὸς vocatur ille Sextus. Hujus mentionem à Galeno factam repperi, qui quidem Galenus σύγχρονος hujus Sexti Chæronenſis fuit ſub Marco nempe imperatore, ut videatur paulo antiquior Empiricus ille hoc noſtro Chæronenſi. *Salmaſ.*

2. *Junium Ruſticum.*] Miratus ſum, quod legi in primo aureolorum Marci librorum: nam ille gratias ſuperis agit, quòd cùm ſæpe Ruſtico ſuccenſuiſſet, nunquam tamen illum, aut facto aut verbo læſiſſet, cujus poſtea ſe pœniteret. *Caſaub.*

3. *Claudium Maximum, & Cinnam Catullum.*] Et iſtorum meminit Marcus: ſed ſolis cognominibus, παρὰ Κατούλου, & παρὰ Μαξίμου. *Caſaubonus.*

Claudium Maximum.] Meminit hujus Maximi non ſemel Marcus in libris de vita ſua. *Salmaſ.*

4. *Et Cinnam Catullum.*] Scribe: *Catulum.* Nam *Catulus*, non Catullus vocabatur ille Cinna, & ita habet Palatinus. *Idem.*

5. *Cinnam Catullum.*] Noſter authenticus, *Catulum*; neque aliter in vita ſua ipſe Marcus. *Grut.*

6. *Peripateticæ verò ſtudioſos.*] Membranæ, *ſtudioſus.* ἐραστὴς ὤν. & ita ſcribendum neceſſariò: nam peripateticum unum nominat, Claudium Severum: in quo deſinit enumeratio præceptorum Marci. poſteà verò tanquam ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς de Junio Ruſtico quædam adjicit. Quare poſt *Severum* major diſtinctio ponenda. *Caſaub.*

7. *Et præcipue Junium Ruſticum.*] Alieniore loco poſita eſt hæc de Junio Ruſtico repetitio. cur enim uno ductu contextuque, cum de Stoicis ageret, de hoc Stoico quæ voluit dicere, non continuavit? Hæc eſt iſtorum ſcriptorum in ſcribendo ſecuritas, ut omnia permiſceant & confundant. *Salmaſ.*

8. *Cui etiam ante præfectos prætorio ſemper oſculum dedit.*] Et quòd oſculo convenientem excipit, magnum; & quòd ante præfectos prætorii, maximum. ideo laudata Similis modeſtia, qui ſimile honoris genus ab Hadriano ſibi

prætorio ſemper oſculum dedit: quem & conſulem iterum deſignavit, [1] cui poſt obitum à ſenatu ſtatuas poſtulavit. Tantum autem honoris magiſtris ſuis detulit, ut imagines eorum aureas in larario haberet, [2] ac [3] ſepulcra eorum [4] aditu, hoſtiis, floribus ſemper honoraret. Studuit & juri, [5] audiens L. Voluſium Metianum: tantumque operis & laboris ſtudiis impendit, [6] ut corpus afficeret, atque in hoc ſolo pueritia ejus reprehenderetur. Frequentavit & declamatorum ſcholas publicas: [7] amavitque ex condiſcipulis præcipuos ſenatorii ordinis [8] Sejum Fuſcianum, [9] & Aufidium Victorinum: ex equeſtri, [10] Bæbium Longum [11] & Calenum, in quos maximè liberalis fuit:

ſibi delatum, ſapienter non admiſit, ut narrat Xiphilinus. *Caſaub.*

1. *Cui poſt obitum à ſenatu ſtatuas poſtulavit.*] Pro magno hoc tum cenſebatur. *Idem.*

2. *Ac ſepulcra eorum aditu, hoſtiis, floribus honoraret.*] *Aditu* vera lectio, & ita membranæ Pal. hæc tria verba propria juris monumentorum, itus, aditus, ambitus. hinc illa in titulis ſepulcrorum incidi ſolita: *itu, aditu, ambitu, coronare, ſacrificare.* &, *itu, ambitu, ſacrificium faciendi.* Libertos ingratos aditu etiam & acceſſu ſepulcri ſui prohibebant atque ita in titulo cavebant: ſed frequenti aditu monumenta eorum honorabant, quos in vita charos habuerant, ſacrificabant, roſis & floribus ornabant. Propertius:

—— memento

Hoc itere ad lapides ſæpe venire meos.

Salmaſ.

3. *Sepulcra eorum aditu, hoſtiis, &c.*] Regis & aliæ membranæ, *additis hoſtiis.* ſenſu non incommodo. Alii ſolebant defunctorum amicorum ſepulcra viſere, & floribus ornare: Marcus etiam hoſtias adjiciebat. Aliquando placebat ſcribi *redditu* pro *aditu.* nam ſæpe qui defuncti memoriam honoratam volebant, redditus in eam rem aſſignabant. ſed non dubitandum quin auctor ſcripſerit *aditu.* Caſaub.

4. *Aditu, hoſtiis, floribus.*] Rectè *aditu*; neque ſecus Palatinus. eamque vocem omninò heic neceſſariam, memini pluribus alibi adſtruere *in* libellis Suſpicionum. *Grut.*

5. *Audiens L. Voluſium Metianum.*] Vel *Macianum*, ut antè monuimus. *Caſaubonus.*

6. *Ut corpus afficeret.*] Explicat Dio, Ἐκ τῆς πολλῆς ἀσχολίας τε καὶ ἀσκήσεως ἀσθενέστατον τὸ σῶμα ἔσχε. *Idem.*

7. *Amavitque ex condiſcipulis præcipuos.*] Regius, *amavitque condiſcipulos, præcipuè ſenatorii ord.* Idem.

8. *Seium Fuſcianum.*] Quæſivi hunc, neque reperi uſquam. In vita Commodi Fuſcianus quidam Lampridio nominatur ſecundùm Cos. qui etiam Urbi fuit præfectus, ut narratur in Pertinace qui illi ſucceſſit. Fuerit hic fortaſſe Marci condiſcipulus: niſi tamen ætas impediat. ſed non urget hoc incommodum. *Idem.*

9. *Et Aufidium Victorinum.*] Fuit hic bis conſul & præfectus urbi: is eſt ad quem Marci extant reſcripta nonnulla. Membranæ, *Laufidium.* Scribo, *L. Aufidium*, etſi non neſcio alios huic Marci, non Lucii prænomen tribuere. *Idem.*

10. *Bebium longum.*] Scrib. *Bæbium.* ut ſemper apud auctores alios. *Idem.*

11. *Et Calenum.*] Regius, *Galienum.* Idem.

Et Ca-

fuit: & ita quidem ut quos non posset ob qualitatem vitæ
4 reip. præponere, [1] locupletatos teneret. Educatus est in Adriani gremio, qui illum (ut suprà diximus) Verissimum nominabat: [2] & qui ei honorem equi publici sexenni detulit: [3] octavo ætatis anno in Saliorum collegium retulit. In

Et Calenum.] *Et Callenum.* vet. ed. & Pal. *Salmas.*

Et Calenum.] Pal. *Callenum.* Grut.

1. *Locupletatos teneret.*] In contubernio videlicet suo, aut aliàs in usu vitæ privatæ. *Casaub.*

Locupletatos teneret.] Diverso modo liberalem se præbuit Marcus in condiscipulos suos, cum alios honoribus bearet, & reip. præponeret: si quorum vero vitæ qualitas id ferre non posset, eos locupletaret. ita illos honoribus, istos divitiis, suo quemque pro merito, magnos faciebat. *locupletatum tenere* pro locupletare, sic & *locupletatum habere*, quæ loquendi forma ita crebra est apud infimæ Latinitatis scriptores, ut aliam non habeant usitatiorem. *apertum habere* pro aperire. *solutos habere*, pro solvere. *Salmas.*

2. *Et qui ei honorem etiam publicè sexenni detulit.*] Membranæ hîc & veteres editiones insigniter corruptæ. Quare ita scribamus, *qui ei honorem, & quidem sexenni detulit.* bona prorsus & convenientissima sententia. De honoribus enim Marci dicturus auctor, jure ab illo orditur, qui sexenni est habitus ab Hadriano, & quidem publicè. Non dicit Capitolinus, quale id fuerit honoris genus: sed non est difficile aliquid divinare, quod à vero non abhorreat. Nam videtur Hadrianus cùm ludos spectaret, in suggestu suo aut cubiculo puerum Marcum collocasse; aut aliquem in orchestra honore insignem locum illi attribuisse: vel cùm iter faceret, in suo vehiculo eum aliquando habuisse: aliquid denique eorum illi tribuisse, quæ solita in principibus juventutis, aut imperatorum liberis usurpari. Firmat validè hanc emendationem, quod subjicitur de habito octenni Marco honore. ordine enim progreditur, hîc quidem. utinam verò & in omni vita. *Casaub.*

Et qui ei honorem etiam publice sexenni detulit.] Non alius contaminatior locus, aut fœdius corruptus in his auctoribus sese offert quam hic est. Vetus lectio Palatini optimi Codicis hæc est: *Et qui ei honorem, & qui publicis exemi.* Legendum contendo: *Et qui ei honorem equi publici sexenni detulit.* Honor autem hic equi publici ab Hadriano delatus Marco, & per se magnus olim fuit, & eo heic etiam major quod sexenni delatus. ut & ille qui sequitur quod octavo ætatis in collegium Saliorum relatus est. Nam & aliis quamplurimis deferebatur hic honos, sed qui id ætatis essent quo tunc Marcus, paucis. ideoque pro magno heic ponit Capitolinus honorem equi publici ei sexenni delatum. non parvi autem honoris rem fuisse equo publico ab imperatore donari, liquet ex multis auctorum locis. & veteres inscriptiones pæne infinitos suggerunt equo publico donatos. *Salmasius.*

Et qui ei honorem, etiam publicè, sexenni detulit.] Turbat & heic quoque Pal. sed proximius tamen accedit ad lectionem vulgatam, quàm ceterorum scripti. habet enim *& qui ei honorem & qui publicis exenni detulit*; factumque deinde scriptura recentiore, *exennis.* Grut.

3. *Octavo ætatis anno in Saliorum collegium retulit.*] Soliti enim in hoc Martis sacerdotum collegium patricii juvenes cooptari patrimi & matrimi. Ferè autem nobilis juventus ad honores per sacerdotia adibat. *Casaub.*

1. Co-

In ſaliatu omen accepit imperii. [1] Coronas omnibus in pulvinar ex more jacientibus, aliæ aliis locis hæſerunt; [2] hujus, velut manu, capiti Martis aptata eſt. [3] Fuit [4] in eo ſacerdotio & præſul & vates & magiſter, & multos inauguravit atque exauguravit, nemine præeunte, [5] quòd ipſe carmina cuncta didiciſſet. Virilem togam ſumpſit quintodecimo ætatis anno, ſtatimque ei L. Cejonii Commodi filia deſponſata eſt ex Adriani voluntate. [6] Nec multò pòſt præfectus feriarum Latinarum fuit. In quo honore præ-

1. *Coronas omnibus in pulvinar ex more jacientibus.*] Salii die feſto ancilia per urbem geſtabant apicati, & caput coronati: eam coronam mox conditis ancilibus, in pulvinar conjiciebant, ubi Martis ſimulacrum. ita enim ſoliti jactu floris modò ſerti, modò ſoluti, ſuos deos honorare. *Idem.*

Coronas omnibus in pulvinar ex more jacientibus.] Salii coronas jaciunt in pulvinar Dei ſui, quod non ex alio diſcas auctore. ſed & in reliquorum divorum pulvinaria & ſtatuas jaci coronas & flores omne genus notius eſt quam ut pluribus debeat indicari, diebus præſertim feſtis. *Salmaſ.*

2. *Hujus velut manu, capiti Martis aptata eſſet.*] Hujus loci ſenſus eſt. cum coronæ quæ à Saliis jaciebantur in pulvinar Martis, fortuitu vel in hanc vel in illam partem caderent, atque aliis aliæ locis hærerent, illam quam jecit Marcus, in caput Martis ſic cecidiſſe atque hæſiſſe, ac ſi manu illam aptaſſet atque impoſuiſſet, non vero jeciſſet, ut tunc factum erat, de longinquo. atque hinc factum omen imperii Marco. *Idem.*

3. *Fuit in eo ſacerdotio & præſul & vates & magiſter.*] In voce *præſul* quæ ſæpe Latinis generaliter omnem προεστῶτα notat, heic κυριολογία eſt: nam propriè *præſul* ſive *præſultor* princeps Saliorum dicitur, ὁ ἐξάρχων τῆς ὀρχήσεως. *Vates* is erat in Saliorum collegio, ad quem pertinuit cura carminum Saliarium & axamentorum. *Magiſter*, commune nomen omnium προεχόντων cujuſcunque collegii ſacerdotalis. nam quos Græci ἀρχιερέας, ἀρχιβούκχους, ἀρχιγάλλους aut ſimilibus vocibus deſignant, Latini magiſtros ſui ordinis nuncupant: & ἀρχιερωσύνην, *magiſterium ſacerdotii.* Caſaub.

4. *In eodem ſacerdotio & præſul & vates & magiſter.*] Diſtinguit hæc tria in Saliatu munera Capitolinus, Præſulis, Vatis & Magiſtri. & præſul quidem eſt, quem *proſaltorem* Gloſſæ veteres vocant. *proſaltor*, ὁ ἐν τοῖς ἱεροῖς προορχούμενος. Vates eſt ὑμνῳδός. omnes quidem erant ὑμνηταὶ & χορευταὶ Salii. ſed ut inter χορευτὰς erat præſul, ſic inter ὑμνητὰς ille quem heic vatem appellat Capitolinus. Vates igitur qui carmen canebat Saliare, aut ſaltem qui præcinebat; ut præſaltor qui præſaltabat. ad omnes autem æque pertinuiſſe curam carminum & axamentorum, non ad unum ſolum, veriſimilius, immo verius eſt. Magiſter vero eſt ἔξαρχος, ad quem, puto, ſpectabat & inaugurandi & exaugurandi poteſtas. quod quidem tunc fecit Marcus, cum eſſet magiſter collegii, etiam nemine præeunte, cum cuncta & inaugurationis & exaugurationis carmina teneret. *Salmaſ.*

5. *Quòd ipſe carmina cuncta didiciſſet.*] Membranæ, *quo tempore carmina cuncta.* quod facile ſit concinnare, niſi placeret vulgata. *Caſaub.*

6. *Nec multò poſt præfectus feriarum Latinarum fuit.*] Legendum, *præf. Urb. feria-*

re præclariſſimè ſe pro magiſtratibus agentem, [1] & in conviviis Adriani principis oſtendit. Poſt hoc patrimonium paternum ſorori totum conceſſit: quum eum ad diviſionem mater vocaret: [2] reſpondit, avi bonis ſe eſſe contentum: addens, ut & mater, ſi vellet, in ſororem ſuum patrimonium conferret, [3] ne inferior eſſet ſoror marito. [4] Fuit autem ea vitæ indulgentia, ut cogeretur nonnunquam vel [5] in venationes pergere, vel in theatrum deſcendere, vel ſpecta-

feriarum Latinarum cauſſa fuit. Cùm eſſet compendio ſcriptum *præf. Urb.* imperiti homines ſcripſerunt *præfectus*, omiſſa voce *Urbi.* deinde altera vox ſublata tanquam ſuperflua. Hæc ita eſſe & res ipſa & uſus Latinè loquentium evincit. nam puer ille patricius, qui proficiſcentibus conſulibus ad Latinas ferias in montem Albanum Urbi præficiebatur; neque fuit, neque aut dictus eſt, aut dici potuit, præfectus feriarum Latinarum; ſed contrà, Præf. Urb. Latinarum cauſſa: vel, ſacro Latinarum, ut loquitur Suetonius. & ſic Græci non ἄρχειν vel ἐπιμελεῖσθαι τῶν ἀνοχῶν, ſed πολιαρχεῖν ἐν ταῖς ἀνοχαῖς. ita ſemper Dio ubique. *Idem.*

1. *Et in conviviis.*] Regius, *in convivio.* Idem.

2. *Reſpondit.*] Sic hunc locum ſcribe & diſtingue: *Poſt hoc patrimonium paternum ſorori totum conceſſit, quum eum ad diviſionem mater vocaret, reſponditque avi bonis ſe eſſe contentum.* Salmaſ.

3. *Ne inferior eſſet ſoror marito.*] Numidio Quadrato. Natus ex hoc matrimonio Numidius Quadratus. *Caſaub.*

4. *Fuit autem ea vitæ indulgentia, &c.*] *Indulgentia vitæ* Capitolino dicitur, quæ Platoni εὐαρμοστία τῶν τρόπων, facilitas morum, per quam alienæ voluntati nos accommodamus ſæpiùs quam noſtræ. vitia huic virtuti contraria ſunt αὐθάδεια & ἰσχυρογνωμοσύνη, ſive pertinacia: cùm aliquis quod vult, vehementer vult, & ſic, ut dimoveri non poſſit. Rara laus in ea præſertim fortuna & ætate, qua fuit tum Marcus: potuiſſe illum ſuorum omnium voluntatibus ſe συσχηματίζειν, quaſi careret propria. Pro illis, *in venationes pergere,* regius præfert, *venationem ſpatiari.* credo, pro *ſpectare.* malo quod editum: & refero ad veram venationem, non amphitheatralem, propter ſequentia; ne bis idem dicat. *Idem.*

Fuit autem ea vitæ indulgentia.] Indulgentiam igitur heic accipimus non εὐπείθειαν ſolum & ὑπακοήν. at aliquid plus per indulgentiam voluit indicare Capitolinus, quæ tanta in Marco fuerit, ut etiam contra animi ſui voluntatem & propoſitum cogeretur quædam facere. & hæc δυσωπία eſt quum inſtantes amicos & acrius urgentes repellere non poſſumus, & vinci patimur: atque ita voluntate noſtra cogimur. quo vitio laboraſſe videtur Marcus, etſi id purgare ſerio conatur auctor iſte, qui verecundum fuiſſe ſine ignavia conteſtatur: & tamen fatetur infra, *Quamvis eſſet conſtans, fuiſſe tamen verecundum.* Indulgentiam ergo δυσωπίαν heic interpretamur. nam δυσωπεῖσθαι eſt exorari. qui facile exorantur, iidem & ad indulgentiam proni, nec ſui ſed aliorum arbitrii ſunt, totique in aliena poteſtate verſantur. *Salmaſ.*

Fuit autem ea vitæ indulgentia.] Scio quomodo hæc alii interpretentur: inclinat tamen animus ſuſpicari, ſcriptum primitus *ea vitæ inindulgentia,* ſyllaba repetita. indulget vitæ, qui ei ſufficit quod debet: non indulget, qui ita ſe macerat ut peccet in valetudinem. *Grut.*

5. *In venationes pergere.*] Sic Palatinus

ſpectaculis intereſſe. [1] Operam præterea pingendo ſub magiſtro Diogneto dedit. [2] Amavit pugilatum, luctamina, & curſum, & aucupatus. & pila luſit apprimè, & venatus eſt. [3] Sed ab omnibus his intentionibus ſtudium eum philoſophiæ abduxit, ſeriumque & gravem reddidit: non tamen

nus & vetus editio. nam venationes non aliæ heic ſunt intelligendæ quam amphitheatrales. dixiſſet igitur *venatum pergere*, ſi veram venationem intelligi voluiſſet. At bis idem dicit Spartianus: ſequitur enim, *& ſpectaculis intereſſe.* ſed ibi ſpectacula proprie ſunt circenſium ſpectacula. Non libenter autem ſpectabat Marcus aut amphitheatrales venationes, nec ludos ſcenicos, nec Circenſes. itaque cogebatur illis aliquando intereſſe, &, ut erat ſummæ lenitatis & facilitatis atque indulgentiæ, cogentibus ſe manum dabat. *In venationes pergere*, eſt ad venationes amphitheatrales ire & illis intereſſe. venationes enim hoc numero plurium dicebantur. *Salmaſ.*

1. *Operam præterea pingendo ſub Diogneto magiſtro dedit.*] Ego non dubito Diognetum hunc eſſe, à quo didiciſſe ait Marcus τὸ ἀκενόσπουδον, ne vana pro ſeriis amplecteretur, falſa pro veris: qui error omnibus ſeculis maximam humani generis partem occupavit: & ne facilè iis crederet, quæ de diis homines γόητες & τερατευόμενοι fingere ſoliti. Nemini potiùs quàm pictori hujus πλάνης agnitio conveniebat. norat enim pleraque eorum quæ de diis vulgò crederentur, ad libidinem pictorum inventa primò; ridiculè poſtea fidem inveniſſe apud homines quà ſuperſtitioſos, quà veritatis incurioſos. *Caſaub.*

Operam præterea pingendo ſub Diogneto dedit.] Pictorem hunc Diognetum oportet fuiſſe, ſub quo pingendi artem didicerit Marcus. meminit Diogneti Marcus de vita ſua, ſed à quo non picturam ſe didiciſſe dicit, ſed τὸ ἀκενόσπουδον καὶ τὸ ἀπιστητικὸν τοῖς ὑπὸ τῶν τερατευομένων καὶ γοήτων ἀποπομπῆς καὶ τῶν τοιούτων λεγομένοις. Non jam igitur ille pictor ſed philoſophus: & ad magicarum incantationum præſtigias & ludibria, quibus fidem nullam adjungi & accommodari debere Marcum docebat ille Diognetus. qua in re non pictoris officium faciebat ſcilicet, ſed philoſophi. Alius igitur omnino Diognetus ille Marci ab hoc pictore Diogneto Capitolini. quid igitur dicemus? hunc Diognetum pictorem fuiſſe ſimul & philoſophum? poteſt hoc dici. poſſunt etiam diverſi eſſe & hic ſub quo dedit operam picturæ Marcus, & ille cujus ipſe meminit: Palatinus *Diogenetum* heic legit, non *Diognetum*. & ita etiam princeps editio. *Salmaſ.*

2. *Amavit pugilatum, luctamina, & curſum.*] An ut ſpectaculo pugilum, luctatorum & curſorum ſe oblectaret? an potius ut iſte illa omnia faceret, exercendi corporis? hoc verius. in Vero ait Capitolinus: *Amavit venatus, palæſtras, & omnia exercitia juventutis.* Et auctor eſt Galenus Ὑγιεινῶν libro ſexto, Antoninum curandi corporis fuiſſe admodum ſtudioſum: certamq; vitæ rationem conſtantiſſimè tenuiſſe. *Caſaub.*

3. *Sed ab omnibus his intentionibus.*] Studiis & occupationibus. *Idem.*

Sed ab omnibus his intentionibus.] Liber Palatinus: *intentionis.* forte *intentioris*, ut ad *Philoſophiæ* referatur hoc modo: *Sed ab omnibus his, intentioris ſtudium eum Philoſophiæ abduxit:* Ut intentiorem Philoſophiam vocet Stoicam, cui plurimum deditus Marcus. ſi cui placeat magis vulgatam lectionem retinere, per me licet retineat, ut intentio ſit προσοχὴ & ſtudium. nihil igitur mutandum puto. *Salmaſ.*

tamen prorſus abolita in eo comitate, quam præcipuè [1] ſuis mox amicis atque etiam minùs notis exhibebat: quum frugi eſſet ſine contumacia, verecundus ſine ignavia, ſine triſtitia gravis. His ita ſe habentibus, quum poſt obitum L. Cæſaris Adrianus ſucceſſorem imperii quæreret, nec idoneus, utpote decem & octo annos agens, Marcus haberetur, amitæ Marci virum Antoninum Pium Adrianus ea lege in adoptionem legit, ut ſibi Marcum Pius adoptaret: [2] ita tamen ut & Marcus ſibi Lucium Commodum adoptaret. Sanè ea die qua adoptatus eſt Verus, in ſomnis ſe humeros eburneos habere vidit: [3] ſciſcitatuſque an apti eſſent oneri ferundo, ſolito reperit fortiores. Ubi autem comperit ſe ab Adriano adoptatum, magis eſt deterritus quàm lætatus: juſſuſque [4] in Adriani privatam domum migrare, invitus de maternis hortis receſſit. Quumque ab eo domeſtici quærerent cur triſtis in adoptionem regiam tranſiret, diſputavit quæ mala in ſe contineret imperium. Tunc primùm pro Annio Aurelius cœpit vocari, quòd in Aureliam, hoc eſt Antonini, adoptionis jure tranſiſſet. Octavodecimo ergo ætatis anno adoptatus, [5] in ſecundo conſulatu Antonini jam patris ſui,

[1] Adria-

1. *Suis mox amicis.*] An igitur tunc amici illius non erant? imò erant: ſed *mox amicos* appellat eos qui Marci imperantis dicti poſtea ſunt amici, quòd cum illis conſilia ſua participaret, ut ad Hadrianum diximus. Si cum verbo jungas, duriuſculum erit, *mox exhibebat.* Caſaub.

2. *Ita tamen ut & Marcus.*] Vide quæ notavimus ad Verum Cæſarem. *Idem.*

3. *Sciſcitatuſque.*] Novè, pro expertus, πειρηθείσης, vel πεῖραν λαβεῖν θελήσας: neque enim heic eſt idem ac πυνθάνεσθαι. *Idem.*

4. *In Hadriani privatam domum.*] In qua privatus habitaverat. *Idem.*

5. *In ſecundo conſulatu Antonini jam patris ſui.*] Hîc video pleraque omnia in deterius eſſe mutata: non quia ſic diſponi melius ſit, ſed temere, nulla certa ratione; imò contra certiſſimam ut plurimùm rationem: ſicut iſto loco: nam ita habent regiæ membranæ: *In ſecundo conſulatu Antonini. Jam qui dicebant Marcum velle finiti belli gloriam ſibi vendicare, &c.* Tranſlatis in alium locum, quæcunque in vulgatis habentur poſt illa *in ſecundo conſulatu Antonini*, uſque ad verſum primum paginæ 172. quæ nemo eſt tam ſtultus qui putet cum iſtis poſſe continuari. Quo igitur caſu factum dicemus ut illa ordine tam perverſo deſcriberentur? quid ille Marrucinus cogitabat, qui hæc iſta diſpoſuit? Nos igitur cùm vitam principis tam boni, tam malè fuiſſe acceptam doleremus; non temperavimus, quin & memoriæ Marci & honori Capitolini, pro

[1] Adriano ferente, gratia ætatis facta, quæstor est designatus. Adoptatusque in aulicam domum, [2] omnibus parentibus suis tantam reverentiam quantam privatus exhibuit. Eratque haud secus rei suæ quàm in privata domo [3] parcus ac diligens, pro instituto patris volens agere, dicere, cogitare. [4] Adriano Baiis absumpto, [5] quum Pius ad ve- 6
hendas ejus reliquias esset profectus, [6] relictus Romæ, avo justa implevit: [7] & gladiatorium, quasi privatus quæstor, edidit munus. Post excessum Adriani statim Pius per uxorem suam Marcum sciscitatus est: [8] & quum dissolutis

ni, pro virili consuleremus: totumque hunc librum verbis quidem Capitolini, sed judicio nostro retexeremus, & hoc mangonio scriptum antiquum faceremus novum. Eam lucubratiunculam in studiosorum gratiam separatim, cum bono Deo, sumus edituri. *Idem.*

1. *Hadriano ferente gratia ætatis facta.*] *Ferre* pro referre ad senatum & patres. Nam gratiam annariæ legis petitu Hadriani senatus fecit. sic Commodus fit consul venia hujus legis impetrata, inquit Lampridius: hoc est, Marco ferente, senatu decernente. *Idem.*

2. *Omnibus parentibus suis tantam reverentiam.*] Hem! *omnibus*? tam multos igitur habuit Marcus parentes? Atqui patre qui genuerat pridem extincto, duos solos habuit parentis reverentia colendos, patrem Pium, & Hadrianum avum. mater, & avi paternus ac maternus fato jam concesserant. Quinam igitur isti tot parentes? Si γονέας quæris præter quos diximus, nulli erant: sed nego vocem *parentis* ex usu veterum Romanorum debere heic accipi: verùm planè quomodo in idiotismo Gallico, Hispanico etiam & Italico, pro quibuscunque sanguine vel affinitate junctis usurpatur. *Idem.*

3. *Parcus ac diligens.*] Dio de Marco, οἰκονομικώτατος ὡς ἀληθῶς ἦν. *Idem.*

4. *Hadriano Bajis absumpto.*] *Bajas* in veteri Palatino. scribendum: *apud Bajas.* sic in Hadriano: *In conspectu ejus apud ipsas Bajas periit.* Salmas.

5. *Cum Pius ad vehendas ejus reliquias esset profectus.*] Hadrianus cùm postremùm Roma proficiscens Baias peteret, Pium ad imperandum reliquit in Urbe. sed cùm remediis nihil proficeret, finem adesse sibi intelligens, Antoninum accersiit, ut in ejus conspectu moreretur: quod & factum esse scribit Spartianus: Capitolinus alios heic auctores sequitur. *Casaub.*

Cùm Pius ad advehendas ejus reliquias.] Sic Pal. ut appareat ea syllaba absorpta, scriptum solummodò, *ad vehendas.* Grut.

6. *Relictus Romæ avo justa implevit.*] Si de Hadriano intelligit, cui per adoptionem nepos Marcus, mirum est, cur dicatur Marcus justa illi implevisse, quasi privatus quæstor. Deinde constat mortuo Hadriano funus factum esse primùm Puteolis; deinde autem Romæ, postquam eò advectæ ipsius reliquiæ. An igitur avum hìc accipere debemus Annium Verum paternum Hadriani avum, cui paullò antè mortuo, justa nondum implevisset? *Casaubonus.*

7. *Et gladiatorum quasi privatus quæstor.*] *Et gladiatorium quasi privatus quæstor edidit munus.* ita legendum ex veteri codice. *Salmas.*

8. *Et quum dissolutis sponsalibus, quæ cum Lucii Ceionii filia despondere voluerat:*

L impar

solutis sponsalibus, quæ cum Lucii Cejonii [1] Commodi filia desponderi voluerat, impar adhuc ætati esset, habita deli-

impar adhuc ætati esset.] Jam antè diximus librariorum improbitatem eximiè grassatam esse in hoc libro: cujus rei insigne argumentum locus hic præbet, corruptus insigniter. quæro quis ille sit de quo hæc verba, *impar adhuc ætati* (vel potius *ætate:*) dicantur? omnino, ut hæc scriptura est, vel de Marco illa accipienda, vel de filia Lucii. atque falsum utrumque: de neutro enim illorum sentiebat Capitolinus cùm ea poneret; sed de Vero qui cum Marco imperavit. Audiamus ipsius testimonium: scribit enim in illius vita: *Ab Hadriano Aurelio datus est adoptandus ea lege, ut filiam Pii Verus acciperet, quæ data est Marco idcirco, quia hic ad hoc impar videbatur ætate, ut in Marci vita exposuimus.* Vides non laudari solùm istum locum: sed iisdem etiam verbis repetitis, ejus sententiam indicari. Cùm igitur in hodiernis codicibus nulla hoc loco mentio facta Veri inveniatur: constat liquidò vulnus illis esse impositum, & voces aliquot ademtas. Deesse verò unum aut alterum vocabulum, acutus lector facilè concedet nobis, si observaverit, quod res arguit manifestissimè, binorum sponsaliorum heic fuisse factam mentionem: Marci cum Lucii filia, & Veri cum Pii filia Faustina. utraque Hadrianus fieri voluerat jusseratque: & tamen utraque post ejus obitum dissoluta voluntate Pii: qui ne temerè patris voluntatem videretur irritam fecisse, hanc caussam facto prætexuit, quòd Verus filiæ suæ nuptiis impar adhuc ætate esset. His positis nemo cui rite cor saliat negaverit, mutilum locum & conclamatum in pristinam sententiam his aut similibus verbis esse restituendum. *Et quum dissolutis sponsalibus, quæ cum Lucii Ceionii Commodi filia [contrahere illum Hadrianus voluerat, Faustina illi offerretur, quòd Verus, cui eam Hadrianus] desponderi voluerat, impar adhuc ætate esset, de eo habita deliberatione cogitare velle se dixit.* Audebo dicere, dextro Apolline manus interfecto loco à nobis admotas. nam membranæ nihil aliud nisi mendæ vetustatem arguunt. erat in iis & veteribus editis, *de habita delib.* scripsimus, *de eo habita del.* Casaub.

Et quum dissolutis sponsalibus.] Pessime de hoc auctore meriti sunt, qui locum istum ad hunc quo legitur hodie modum, interpolaverunt. Videamus igitur quemadmodum poterit constitui totus hic locus ad scripturæ veteris instar, ut non sibi ipsi disconveniat Capitolinus & ratio historiæ constet. Ita legimus: *Post excessum Hadriani statim Pius per uxorem suam Marcum sciscitatus est, & eum dissolutis sponsalibus quæ cum Lucio Commodo desponderi voluerat, impari adhuc ætate, habita deliberatione, velle se dixit.* Nihil omnino nobis permisimus licentiæ, nec tantillum discessimus à vestigiis veteris libri. & hic horum verborum sensus est: Verus qui Lucius Commodus erat priusquam à Marco adoptatus est, quum ab Hadriano Aurelio datus esset adoptandus, & ea quidem lege ut Pii filiam Lucius Commodus acciperet, cum mortuo Hadriano impar ætate videretur ad hoc matrimonium, data est Pii filia Marco quam Hadrianus Vero dari voluerat. ita igitur hæc procedunt: post excessum Hadriani Pius per uxorem suam Marcum sciscitatus est, & eum habita deliberatione velle se dixit, dissolutis sponsalibus quæ cum Lucio Commodo desponderi voluerat, Hadrianus scilicet, post cujus mortem hæc fiunt præter ipsius voluntatem. ut exploraret voluntatem Marci, Pius per uxorem eum tentavit quid animi haberet de hac conditione, & eum velle se dixit potius quam Verum cujus erat impar ætas ad hoc matrimonium. *eum velle se dixit*, generum scilicet, & ita infra locutus est. *Salmas.*

1. *Commodi filia desponderi voluerat, impar adhuc ætati esset, habita deliberatione cogitare, &c.*] Locus verè interfectus.

deliberatione cogitare velle se dixit. His ita gestis, [1] adhuc quæstorem & [2] consulem secum Pius Marcum designavit, & Cæsaris appellatione donavit: [3] & sevirum turmis equitum Romanorum jam consulem designatum creavit: & edenti cum collegis ludos sevirales adsedit, & in Tiberianam domum transgredi jussit, & aulico fastigio renitentem ornavit, & in collegia sacerdotum jubente senatu recepit, secundùm etiam consulem designavit, quum ipse quartùm pariter iniret. Per eadem tempora [4] quum tantis honoribus occuparetur, & quum formandus ad regendum statum reipub. patris actibus interesset, studia cupidissimè frequentavit. Post hæc Faustinam duxit uxorem, & suscepta filia, tribunitia potestate donatus est, [5] atque impe-

ctus. Palatinus codex non agnoscit vocem *filia*, habetque *impari adhuc ætati*, excluditque præterea verbum *cogitare*. videantur notæ Casauboni nostri. *Grut.*

1. *Adhuc quæstorem.*] Hoc notat, quia contra veterem disciplinam: cùm neque magistratus continuare fas esset: neque à quæstura ad consulatum ascenderetur, sed ad præturam. *Casaubonus.*

2. *Consulem secum Pius Marcum designavit.*] Cùm quidem Pius tertium, Marcus primum consulatum unà egerunt. *Idem.*

3. *Et sevirum turmis equitum Rom.*] Inscriptio vetus, VI. VIRO. EQVIT. ROMAN. TVRM. & cum adscripto turmæ numero. Lapis alius: VI. VIR. EQVIT. ROM. TVRMAE. PRIMAE. Erant seviri distincti in seniores & juniores: quod ex aliis lapidibus cognoscimus. *Idem.*

4. *Quum tantis honoribus occuparetur.*] Malim scribi: *oneribus.* Idem.

5. *Atque imperio extra urbem Proconsulari.*] Vana illa adjectio *extra urbem.* nam imperium Proconsulare extra urbem tantum fuit: intra urbem nullum Proconsulis imperium. Supra in Antonino Pio: *Factusque est patri & in imperio Proconsulari, & in tribunitia potestate collega.* Et ita alibi passim apud alios. Augustus non contentus perpetua dictatura, omnium populi Romani magistratuum, & qui intra urbem, & qui extra urbem imperium haberent, titulis & insignibus ornari & muniri voluit. inter quæ non omisit proconsulare imperium. quod postea sequentes imperatores etiam usurparunt, quibus semper honoris gratia proconsulare imperium delatum est, & tam Cæsaribus quam Augustis, solebat dari. Tacitus lib. I. Annal. *At Germanico Cæsari proconsulare imperium petivit, missique legati qui deferrent.* Quibus igitur hic proconsulatus honos delatus, non mirum & eos proconsules fuisse appellatos. & istum quidem proconsulis titulum ex imperatoribus ante Antoninum Pium qui usurparit, neminem invenio: etsi omnes jam inde ab Augusto imperio proconsulari donati sint. falsissimum vero in veteribus inscriptionibus sex tantum inveniri, qui proconsules nominentur, & Severo quidem antiquiorem nullum ita nominari. Nam & Marcus Antoninus, & Commodus, & Verus, & Gordianus, & Valerianus & Gallienus & reliqui omnes ita passim in veteribus saxis inscribuntur. *Salmasius.*

imperio extra urbem proconſulari, [1] addito jure quintæ relationis: tantumque apud Pium valuit ut nunquam quenquam ſine eo facilè promoverit. [2] Erat autem in ſummis obſequiis patris Marcus, quamvis non deeſſent qui aliqua adverſum eum inſuſurrarent, [3] & præ cæteris [4] Valerius Omulus: qui quum Lucillam matrem Marci in viridario venerantem ſimulacrum Apollinis vidiſſet, inſuſurravit, [5] *Illa nunc rogat ut diem tuum claudas, & filius imperet.* quod omnino apud Pium nihil valuit: tanta erat Marci probitas, & [6] tanta in imperatorio principatu mo-
7 deſtia. [7] Æſtimationis autem tantam curam habuit, [8] ut & procuratores ſuos puer ſemper moneret nequid arrogantiùs facerent, [9] & hereditates delatas reddens proximis aliquando reſpuerit: denique per viginti & tres annos in domo patris ita verſatus, ut ejus quotidie amor creſceret: [10] nec præter duas noctes per tot annos ab eo manſit diver-

1. *Addito jure quintæ ralationis.*] De hoc jure diximus ad Suetonium libro primo, cap. XX. *Caſaub.*

2. *Erat autem in ſummis obſequiis patris Marcus.*] Loquendi genus inſolens, *eſſe in obſequiis ſummis alicujus*: cui nonnihil affine, quod apud Luciferum obſervabamus, *repræſentare ſe alicui in obſequiis.* ita dictum, ut *eſſe in amore alicui*, & *imperare in amore omnium*, quomodo loquitur alibi Capitolinus. *Idem.*

3. *Et præ ceteris Valerius Omulus.*] Palat. *Omullus*, fortaſſe melius. *Grut.*

4. *Valerius Omulus.*] Vel *Omollus.* Caſaub.

5. *Illa nunc rogat, ut diem tuum claudas.*] Apud tyrannos & vota crimina ſunt. Et Caligula, *Opinans ſibi exules ſuos mortem imprecari, miſit circum inſulas, qui univerſos contrucidarent*, ait Suetonius. *Idem.*

6. *Tanta in imperatorio principatu modeſtia.*] Atqui nondum imperator erat Marcus, ſed ſolùm Cæſar. verùm ita locutus, quòd jam tum futuri imperii certam in ſpem venerat. Sed alii libri pro *principatu* ſcribunt *participatu*. Idem.

7. *Æſtimationis autem.*] Meliùs libri, *Exiſtimationis.* Idem.

Exiſtimationis autem tantam curam habuit.] Eſt à Palatino noſtro. nam prius editi, *Æſtimationis*, quod heic minus quadrare, indicatum & ab aliis. *Grut.*

8. *Ut & procuratores ſuos ſemper moneret.*] Trajectio eſt in verbis commiſſa: nam ita accipiendum: *ut & puer procuratores ſuos.* Caſaub.

9. *Et hereditates delatas reddens proximis aliquando reſpuerit.*] Immo potius debuit: *Et hereditates delatas reſpuens proximis aliquando reddiderit.* Hoc enim vult, Marcum ſibi delatas hereditates reſpuiſſe & proximis reddidiſſe. *Salmaſ.*

10. *Nec præter duas noctes ab eo manſit.*] Scribe, *emanſit.* tranſlatum à militari diſciplina. Notum qui dicantur emanſores in jure. idem eſt *decubare* apud A. Gellium lib. X. cap. XV. *Caſaubonus.*

Nec præter duas noctes, &c.] Non audio virum doctiſſimum emendantem: *ab eo emanſit.* nam eundem ſenſum

diverſis vicibus. Ob hoc Antoninus Pius quum ſibi adeſſe finem vitæ videret, vocatis amicis & præfectis, ut ſucceſſorem eum imperii omnibus commendavit atque firmavit, [1] ſtatimque ſigno Æquanimitatis tribuno dato, Fortunam auream quæ in cubiculo ſolebat eſſe, ad Marci cubiculum tranſire juſſit. Bonorum maternorum partem [2] Mummio Quadrato ſororis filio (quia illa jam mortua erat) tradidit. Poſt exceſſum divi Pii à ſenatu coactus regimen publicum capere, fratrem ſibi participem in imperio deſignavit: quem *Lucium Aurelium Verum Commodum* appellavit, Cæſaremque atque Auguſtum dixit, atque ex eo pariter cœperunt rempublicam regere. Tuncque primùm Romanum [3] imperium [4] duos Auguſtos habere cœpit * lictum cum alio participaſſet. [5] Antonini mox

ſum præſtat lectio vulgata. *ab aliquo manere*, eſt amanere, ἀποκοιτεῖν. Gloſſæ veteres: *amanſit*, ἀπεκοίτησεν. dicebant etiam *emanere* & *eminere* pro eodem. eædem gloſſæ: *emanſiones*, ἐκκοιτισμοὶ, ἀπόκοιτοι. pervigilia emanſiones dicebantur, quod qui pervigiliis alicujus dei operabantur, domo ſecubabant & emanebant, vel amanebant. nam *manere* pro cubare dicebant. hinc amanere & emanere eſt ſecubare Sueton. in Octavio: *Ac per annos amplius quadraginta eodem cubiculo æſtate & hyeme manſit.* id eſt cubavit. *τὸ apud aliquem manere* contrarium eſt, *ab aliquo manere*, quod heic habemus. *Salmaſ.*

1. *Statimque ſigno æquanimitatis dato.*] Ita ſupra loquutus in Antonino. *Idem.*

2. *Mummio Quadrato.*] Scripti, *Muninio.* ſcribendum, *Numidio*, aut *Numio.* Caſaub.

Mummio Quadrato ſororis filio.] Haud aliter idem noſter Palatinus. *Gruterus.*

3. *Imperium duos Auguſtos habere cœpit * lictum cum alio, &c.*] Iſthæc ita ſcribuntur in Pal. integro, tamquam nihil deſit. qui excerpta continet, non habet illud *lictum cum alio, &c.* ut ſuſpicio ſuboriri poſſet à margine irrepſiſſe in contextum, quamvis mutilum. *Grut.*

4. *Duos Auguſtos habere cœpit ...... lictum cum alio participaſſet.*] Deſunt paucula verba. Sententiam expleveris, ſi ſcribas, *cùm id nemo ante iſtum cum alio participaſſet.* Vel hoc modo, *cùm antea nemo ſibi relictum cum alio participaſſet.* Caſaub.

*Duos Auguſtos habere cœpit * lictum cum alio participaſſet.*] Et hic locus unus eſt de depoſitis ac deſperatis. videamus an ita legendo in meliorem poſſit reſtitui: *Tuncque primum Romanum imperium duos Auguſtos habere cœpit. id quum cum alio participaſſet, Antonini mox ipſe nomen recepit. id*, nempe imperium. nam poſt participatum ſtatim imperium, Marcus qui Verus prius vocabatur, Antonini nomen recepit. nec movere quemquam debet concurſus duarum vocum *cum cum*, in diverſa ſignificatione. ſic enim alibi uſus eſt Spartianus. In Hadriano: *Ad deprehendendas obſonatorum fraudes quum cum plurimus ſummatibus paſceret.* Salmaſ.

5. *Antonini mox ipſe nomen recepit.*] Antoninus cognomen fuit Arriæ gentis. Pius Auguſtorum primus id geſſit: initiò quidem ut cognomen: cùm adoptatus

 optatus

mox ipse nomen recepit. & quasi pater L. Commodi esset, [1] & Verum eum appellavit, addito Antonini nomine: filiamque suam Lucillam fratri despondit. [2] Ob hanc conjunctionem [3] pueros & puellas novorum hominum frumenta-

optatus fuisset à T. Arrio Antonino avo materno. sed quod priùs illi cognomen erat, accedente Pii cognomine factum est nomen: dictus est enim T. ANTONINVS PIVS. Sic accipiendum quod ait in Diadumeno Lampridius: *Pius verum nomen Antonini habuit, cognomen Pii.* Nam hoc nisi dextrè interpreteris, falsissimum est. A Pio transiit eadem appellatio ad Marcum: qui non quasi cognomine, sed ut vero nomine dictus est MARCVS ANTONINVS. Quare scribit Lampridius: *Marcus verum nomen Verißimi habuit: sed hoc sublato atque abolito, non prænomen] Antonini, sed nomen accepit.* In Marco cepit hæc appellatio velut symbolum esse imperii: quòd imperium cùm ipse communicasset Vero, etiam hoc nomen illi detulit, ut subjicit statim Capitolinus. & Lampridius quoque non prænomen, sed nomen Antonini ab illo acceptum admonet. Posteriores verò imperatores ad Maximinum usque, prænomine hoc usi tanquam omnibus Augustis debito: qua de re præclarè disserit apud populum Rom. Alexander Severus, referente Lampridio. Ita vides appellationem eandem pro cognomine, nomine, & prænomine diversis temporibus habitam. Quod semel dictum voluimus: quia multa sparsim hi scriptores super ea re, parum perspicuè, & indigestè. *Casaub.*

1. *Et Verum eum appellavit.*] Dele τὸ *&*. Ait Marcum simul cum communicato imperio Veri nomen fratri Lucio communicasse. Nos scimus etiam ante adoptionem, nedum ante imperii participatum, hunc Veri nomen habuisse: quo & pater ejus adhuc privatus fuit nominatus. Scribit tamen idem auctor in ejus vita, *Ex Antonini conjunctione Verus & Antoninus appellatus est.* Et iterum ibidem, *Verum vocari præcepit, suum in illum transferens nomen.* Video nec video quî rectè ista capiam. *Idem.*

Et Verum eum appellavit.] Tamen hic ejus filius Lucius Commodus non ante appellatus est Verus quam adoptaretur à Marco & particeps imperii fieret, qui Lucii Commodi nominibus antea tantum censebatur. ideoque Capitolinus hoc diligenter observavit, ut Lucium Commodum semper vocaret, cum ejus meminit ante adoptionem: post vero, ut in sequentibus, non jam Lucium Commodum, sed Verum appellat. Nec mirum à principio Veri nomen habuisse hunc Lucium, etsi patrem haberet Verum nomine. sic enim & ipse Marcus, Annii Veri filius, Veri nomen post virilem demum togam accepit, cum principio ætatis suæ proavi materni Catilii Severi nomen haberet, & Catilius vocaretur. *Salmas.*

2. *Ob hanc conjunctionem.*] Sic infra conjunctionem vocat, in vita Veri. *Idem.*

3. *Pueros & puellas novorum hominum frumentariæ, &c.*] Minùs rectè in membranis *præceptioni.* rectè *perceptioni.* familiare verbum juris auctoribus, & Symmacho, aliisque. Secuti in hac re sunt Divi fratres exempla Trajani, Hadriani, & Pii: qui beneficium frumentationis novis constitutionibus ampliarunt. Sed qui sunt isti *novi homines*, quorum pueri tunc primùm perceptioni frumentariæ ascripti? Nos eos interpretemur, qui recens ex lege Pii civitatem nacti, cives quidem erant, sed conditionis deterioris quàm alii ab antiquo cives Rom. Sic alibi invenias duo civium genera, veterum & novorum. neque est quisquam rerum Rom. peritus quin sciat, novorum quàm veterum civium conditionem fuisse in multis durio-

mentariæ perceptioni aſcribi præceperunt. Actis igitur quæ agenda fuerant in ſenatu, pariter caſtra prætoria petiverunt, & vicena millia nummum ſingulis ob participatum imperium militibus promiſerunt, [1] & cæteris pro rata. Adriani autem ſepulcro corpus patris intulerunt [2] magnifico exequiarum officio: mox juſtitio ſequuto, publicè quoque

duriorem: quod vel hic unicus Plinii locus arguit è libro Panegyrico: ubi de tributo vigeſimæ verba faciens, ita ſcribit: *Hæc manſuetudo legis veteribus civibus ſervabatur: novi ſeu per Latium in civitatem, ſeu beneficio principis veniſſent, niſi ſimul cognationis jura impetraſſent, alieniſſimi habebantur, quibus conjunctiſſimi fuerant.* Si in exigendis vectigalibus diſcreta fuerunt novorum & veterum civium jura: dubitabimus & in perceptione frumentaria veteribus potiùs quàm novitiis & aſcriptitiis civibus fuiſſe conſultum? Vera igitur cauſſa hujus liberalitatis ea fuit, quam notat Capitolinus: ob conjunctionem Lucillæ Marci filiæ, & Veri Antonini. qua occaſione ſolitam provocari liberalitatem principum nemo ignorat. *Caſaub.*

Pueros & puellas novorum hominum.] Moris eſt Latinos ſcriptores novos homines appellare non alios quam qui ex humili loco ad ſumma evecti merito ſuo vel principum favore natalibus ſuis nihil debent. aut cur novorum potius civium pueri puellæque huic tantum alimentariæ perceptioni adſcripti? ſed me ex hoc nodo moraque quæſtionis abſolvam unius litteræ mutatione. Legendum enim: *Pueros & puellas novorum nominum frumentariæ perceptioni aſcribi præceperunt.* Primus, ut dixi, Trajanus, pueros & puellas alimentarias conſtituerat. quibus liberalitatis incrementum adjecit Hadrianus. Pius etiam in honorem Fauſtinæ novas puellas aſcribi fecit, quas Fauſtinianas appellavit. Nunc Marcus & Verus ob conjunctionem & participationem imperii novorum nominum pueros & puellas aſcribi præcipiunt: cum enim darent nomina ſua qui aſcribendi erant huic frumentariæ perceptioni, pueri puellæque ideo *novorum nominum* dicuntur, quod præter illos & illas, quarum nomina jam habebantur aſcripta, quaſque jam inſtituerant priores imperatores; novi iſti, Marci & Veri juſſu aſcribantur. Atque hæc eſt hujus loci vera lectio. *Salmaſ.*

1. *Et cæteris pro rata.*] Vicena millia quaſi legitimus fuit modus donativi cuique militum, prætorianorum præſertim, dari ſoliti poſt ſuſceptum imperium. at centurionibus duplum dabant: tribunis verò & præfectis alarum adhuc alterum tantùm, ut ad Suetonium obſervabamus libro I. cap. XXXVIII. Hoc vocat Capitolinus *pro rata.* Caſaub.

2. *Magnifico exequiarum officio, mox juſtitio ſequuto.*] Quid hoc ſibi vult, ut præcedant exequiæ magnifico officio celebratæ, mox juſtitium ſequatur, & ordo funeris publice expediatur? an non & ille funeris ordo exequiæ ſunt? cur igitur heic exequiæ ſeparantur à funere ut res diverſa & diſtincta? funus, exequiæ, pompa funeris, nonne res eadem? ita quidem in plebeiis funeribus, at in imperatoriis non item. quod aperte locus hic indicat, quo neſcio an clarior & illuſtrior alius in his auctoribus reperiri poſſit. ſciendum eſt, imperatore mortuo, more reliquorum hominum, exequias ejus celebrari & corpus humo condi ſolitum. quod factum cum eſſet, juſtitium indicebatur, & pompa funeris publice explicabatur, & lecto ferebatur imago ejus cerea ad verum expreſſa, & reliqua ad conſecrationem pertinentia peragebantur, quæ apud Herodianum deſcribuntur. apud quem

quoque funeris expeditus est ordo. Et laudavere uterque pro rostris patrem, flaminemque ei ex affinibus, & [1] sodales ex amicissimis Aurelianos creavere. Adepti imperium,
8 ita civiliter se ambo egerunt, [2] ut [3] lenitatem Pii nemo desideraret, quum eos [4] Marullus sui temporis mimographus cavillando impunè perstringeret. [5] Funebre munus patri dederunt. [6] Dabat se Marcus totum & philosophiæ, amorem civium affectans. Sed interpellavit istam felicitatem securitatemque imperatoris prima Tiberis inundatio, quæ sub illis gravissima fuit: quæ res & multa urbis ædificia vexavit, & plurimum animalium interemit, & famem gravissimam peperit. [7] Quæ omnia mala [8] Marcus & Verus sua cura & præsentiâ temperarunt. [9] Fuit eo tempore etiam Parthicum bellum, [10] quod Vologesus para-

quem exemplum hujus moris illustre legere est in vita Severi. *Salmas.*

1. *Sodales ex amicissimis Aurelianos creavere.*] Servat memoriam vetus lapis. SODALI. MARCIANO. AVRELIANO. *Casaub.*

2. *Ut lenitatem Pii nemo desideraret.*] Non injucunda super hac re, prompsimus ad illa Livii de Hieronymo succedente patri Hieroni Siciliæ regi: *Vix quidem ulli bono moderatoque regi facilis erat favor apud Syracusanos, succedendi tanta caritate Hieronis.* lib. XXIV. cap. 4. ubi reponendum videtur, *apud Syracusanos succedenti, tanta caritate Hieronis.* Grut.

3. *Ienitatem Pii nemo desideraret.*] Galenus vocat Marcum συγγνώμονά τε καὶ μέτριον, ἥμερόν τε καὶ πρᾶον. *Salmas.*

4. *Marullus sui temporis mimographus.*] Pro, illius temporis. *Casaub.*

5. *Funebre munus patri dederunt.*] Ludos gladiatorios: quod genus spectaculi propriè *munus* dixerunt. *Idem.*

6. *Dabat se Marcus totum & philosophiæ.*] Repetit ut hoc doceat nos: Marcum etiam postquam imperium esset adeptus, totum fuisse in philosophiæ studiis; saltem per initia & dum licuit; mox enim negotiorum procellis jactatum, aliis curis coactum vacare. *Idem.*

7. *Quæ omnia mala Marcus & Verus suâ curâ & præsentiâ temperarunt.*] Sic quoque Pal. non *temperavit*, ut editio princeps. præsentiæ autem meminit Capitolinus, quia ipsa mirè recreatur populus, uti pluribus probavi in Discursibus meis ad Taciti lib. XV. cap. 36. f. *Grut.*

8. *Marcus & Verus sua cura & præsentia temperarunt.*] Princeps editio, *temperavit. præsentia* hic, est favor, auxilium; βοήθεια propriè Græcis: cùm ad vocem laborantis accurrimus, & præsentes illi nos sistimus, atque opem ferimus: sic *præsentia numina* apud poëtam, id est, propitia. *Casaub.*

9. *Fuit eo tempore etiam Parthicum bellum.*] Sub initia divorum fratrum. *Idem.*

10. *Quod Vologesus patratum sub Pio, Marci & Veri tempore indixit.*] Σφάλμα est temere in hanc editionem ex alia propagatum: nam *paratum*, erat scribendum. Vologesus hic filius est illius Vologesi, de quo Tacitus in Annalibus. quidam è Græcis scribunt Οὐολόγαισος, ut Dio: alii Βολόγεσος, ut Aristides. *Idem.*

I. *Fu-*

paratum sub Pio, Marci & Veri tempore indixit, [1] fugato [2] Atidio Corneliano, qui Syriam tunc administrabat. Imminebat etiam Britannicum bellum, [3] & Catti in Germaniam ac Rhetiam irruperant. Et [4] adversus Britannos quidem Calphurnius Agricola missus est, contra Cattos Aufidius Victorinus. Ad Parthicum verò bellum senatu consentiente, [5] Verus frater ejus missus est: ipse Romæ remansit, quòd res urbanæ imperatoris præsentiam postularent. Et Verum quidem Marcus Capuam usque prosequutus, [6] amicis comitantibus à senatu ornavit, [7] additis officiorum omnium principibus. Sed quum Romam rediisset

1. *Fugato Atidio Corneliano.*] Malim *Atilio.* nam in antiqua inscriptione nominatur *Atilius Cornelianus*, hujus, nisi fallor, filius. *Idem.*

2. *Atidio Corneliano.*] Sic quoque Pal. *Grut.*

3. *Et Catti in Germaniam ac Rhetiam irruperant.*] Germaniam accipe quà fuit Romanorum provincia, Rheno propior. nam & Catti, sive Chatti populus Germaniæ. *Casaub.*

4. *Adversus Britannos Calphurnius Agricola missus est.*] Firmat hanc historiam unicum, quod sciam veteris apud Britannos aræ testimonium, cujus inscriptio servat hodieque nomen *Calphurnii Agricolæ legati Augusti.* Idem.

5. *Verus frater ejus missus est.*] Sic loquitur tanquam de proconsule: non ut de eo qui pari potestate cum Marco imperaret. inde etiam verbum *ornavit:* quo mox utitur. *Idem.*

Verus frater ejus missus est.] Breviùs & concinnius Palatinus: *Verus frater est missus.* & ita semper fratrem vocat. *Salmas.*

6. *Amicis comitantibus è senatu ornavit.*] *Comitantibus*, id est, qui Marcum Capuam usque erant prosecuti, & comitati. vel, pro comitaturis: id est, qui Vero in provincia futuri erant comites & consiliorum participes. *Casaub.*

7. *Additis officiorum omnium principibus.*] *Principes officiorum*, sive *principales*, itemque *magistros officiorum* dixerunt, qui inter sui ordinis homines principem locum tenent: posterior ætas primicerios, quasi πρωτογεγραμμένους τῶν ἄλλων. *Idem.*

Additis officiorum omnium principibus.] Quos heic principes officiorum, alibi magistros vocat. in Pescennio: *Quum hoc ei & præfecti suggererent & officiorum magistri.* Singula officia Palatina habebant principes suos: qui & primates officii dicebantur & priores. unus tamen erat qui proprie princeps officii dicebatur tam in Palatinis officii, quam in officiis præsidum & rectorum provinciarum. præter hos principes singulorum officiorum, erat magister officiorum qui omnibus officiis præerat, & omnium officiorum Palatinorum, & principum officiorum princeps fuit & magister. is in vetusta inscriptione dicitur magister omnium officiorum: FL. EVGENIO. V. C. EX PRAEFECTO. PRAETORIO. CONSVLI. ORDINARIO. DESIGNATO. MAGISTRO. OFFICIORVM. OMNIVM. Idem princeps officiorum dicitur in antiquo saxo: NERITO. DIVI. CLAVDI. PRINCIPIS. OFFICI. IMPER. id est principis officiorum, non principis officii, ut censebat vir magnus. multum interest inter officii principem & officiorum. hic magister dicebatur, & omnia officia sub se habebat; illi unius officii princeps & primus

dixisset Marcus, cognovissetque Verum apud Canusium ægrotare, ad eum videndum contendit, susceptis in senatu votis: quæ posteaquam Romam rediit, audita Veri transmissione, statim reddidit. Et Verus quidem posteaquam in Syriam venit, [1] in deliciis apud Antiochiam & Daphnen vixit, [2] armisque se gladiatoriis & venatibus exercuit, quum per legatos bellum Parthicum gerens, imperator appellatus esset, quum Marcus horis omnibus reipublicæ actibus incubaret, [3] patienterque delicias fratris

primus erat, nec magister audiebat. habebat autem hic magister officiorum & officium suum, & principatus dicebatur, & omnes qui in ejus officio apparerent, principes. itaque magisterianus & magistri princeps idem est. Magisteriana potestas dicebatur de magistro officiorum. *Salmas.*

1. *In delitiis apud Antiochiam & Daphnen vixit.*] Verum dum fuit in Syria resedisse apud Daphnen, testatur & sanctissimi Albercii historia. Quod autem in Italia Baiæ, ad Alexandriam Canopus, id erat in Syria suburbium Antiochiæ Daphne: locus ita infamis voluptatibus, ut modestioribus ac frugi propè inaccessum scribat Chrysostomus. Et natum ex eo proverbium, *Daphnicis moribus agere:* quod de luxuria diffluentibus usurpabant: Erant sanè omnia ibi ad amœnitatem comparata: cœli aërisque temperamentum maximum: solum & natura & arte delitiis hominum τρυφητῶν accommodum. Sed duo fuere imprimis, quæ in admirationem & amorem Daphnes cunctos raperent: arborum umbriferarum, & optimarum aquarum copia. Præcipuæ arborum lauri & cupressi erant: quas multis constitutionibus cædere imperatores vetuerunt, ut ex historia & Codicis titulo scimus. Erant & arbores aliæ multæ, quæ totum locum instar pergularum tegerent, quas moris est in hortis & pomariis è vitis arbore aliisque conficere. accedebat gratia florum, quos sub illis arboribus terra edebat, & aspectu & odoratu suavissimos pro anni tempore alios atque alios. *Casaubonus.*

2. *Armisque se gladiatoriis exercuit.*] Lampridius de Pertinace: *Objectum est Juliano quòd armis gladiatoriis exercitatus esset.* At sine probro de Hadriano Spartianus, *Gladiatoria quoque arma tractavit.* Idem.

3. *Patienterque delicias fratris & propè invitus ac nolens ferret.*] Lege, *& propè non invitus ac volens.* Sic ferebat fratris delicias patienter, ut videretur non invitus connivere, & reip. actibus solus, suam & Veri vicem, incubare. Paullò post: *Tantæ autem sanctitatis fuit Marcus, ut Veri vitia & celaverit, & defenderit, cùm ei vehementissimè displicerent.* Idem.

Patienterque delicias fratris ac prope invitus ac nolens.] Optime vetus editio: *ac prope invitus ac volens.* & sic legimus: non, *ac prope non invitus ac volens.* quod tamen placuit eruditissimo Casaubono. eleganter dictum, *prope invitus ac volens.* Marcus patienter fratris delicias ferebat, atque ita patienter, ut videretur prope invitus & volens eas ferre. ἑκὼν nempe, ἀέκοντι δὲ θυμῷ, quod exprimere voluit hoc loco Capitolinus. medius igitur inter volentem & nolentem eas ferebat: qui quidem si potuisset mutare fratrem & facere ut ne in deliciis viveret, libenter id fecisset: sed quoniam mutari non poterat, quod reliquum fuit, ferebat patienter ac prope nolens volens. *Salmas.*

1. *Prope*

tris & [1] prope invitus ac volens ferret. Denique omnia quæ ad bellum erant necessaria, Romæ positus & dispo-suit Marcus & ordinavit. Gestæ sunt res in Armenia pro- 9
sperè [2] per Statium Priscum Artaxatis captis: delatumque *Armeniacum* nomen utrique principum: quod Marcus per verecundiam primò recusavit, postea tamen recepit. Profligato autem bello, uterque *Parthicus* appellatus est. sed hoc quoqueMarcus delatum nomen repudiavit,quod postea recepit. *Patris patriæ* autem nomen delatum fratre absente, in ejusdem præsentiam distulit: medio belli tempore [3] & Civicam patruum Veri & [4] filiam suam nupturam [5] commissam sororis suæ curæ, [6] eandem locupletatam, Brun-

1. *Prope invitus ac volens.*] Ausus sum admittere hanc lectionem, cùm eam firmarent non modò membranæ Palatinæ, sed & Augustanæ. putant alii adhuc legendum, *prope non invitus:* sed cùm id sit contra libros, non id ausus fui recipere; tantò quidem minus,quod videretur exprimere voluisse illud Græcorum, οὐχ ἑκὼν, ἑκών. *Grut.*

2. *Per Statium Priscum Artaxatis captis.*] Armeniæ urbs sive φρούριον, captum à Romanis bello Mithridatico: deinde amissum ab iisdem & receptum sæpiùs. Statius Priscus consul fuit primo & vigesimo Pii anno. De cognominibus Marco delatis, quorum hìc mentio,adeantur veteres inscriptiones & nummi. *Casaub.*

3. *Et Civicam patruum Veri.*] Videtur is esse, qui sub Hadriano consulatum gessit cum L. Ceionio Commodo Vero, qui postea dictus est Cæsar. Nominatur in antiquo lapide, SEX. VETVLENVS. CIVICA. POMPEJANVS. *Idem.*

4. *Filiam suam nupturam.*] Lucillam Vero desponsatam, antequam ad bellum Parthicum proficisceretur. *Idem.*

5. *Commissam sororis suæ curæ, eamdem locupletatam*] *Sorori suæ*, in Palatino. ex cujus fide totum hunc locum sic constituere licet: *Et filiam nupturam commissam sorori suæ, eamdemque locupletatam, Brundusium usque deduxit & ad eum misit: Romamque statim rediit revocatus eorum sermonibus qui dicerent Marcum velle finiti belli gloriam sibimet vindicare.* verba autem illa, *eamdemque locupletatam*, manifesto de filia Marci, non de sorore capienda sunt. nec aliter patitur orationis contextus. Si enim de sorore intelligeret, aliter loquutus esset, hoc nempe modo: *Filiam suam commissam sorori suæ, eidemque locupletatæ, Brundusium usque deduxit:* sed ut dixi, de filia non de sorore capiendum, quam non nudam ad virum misit, sed locupletatam, ut imperatoris filiæ conveniebat, & imperatoris uxori futuræ. *Salmas.*

Commissam sororis suæ curæ.] Palatinus adsentitur Augustanis membranis, eisque quas excussit Puteanus; habentque tantum, *sorori suæ.* nihilo peius quàm vulgatum; si non melius. *Grut.*

6. *Eandem locupletatam.*] Legendum censeo, *eademque locupletata.* nempe sorore sua Annia Cornificia. Nam cùm ejus fidei crederet charissimum filiæ pignus; videtur bonus pater, de ejus salute sollicitus, sororem locupletasse, ut & iter adeò longum ne gravaretur suscipere, & eò diligentius illam curaret. *Casaub.*

I. Mar-

Brundusium usque deduxit, & ad eum misit. Romam verò statim rediit, revocatus eorum sermonibus qui dicebant [1] Marcum velle finiti belli gloriam sibimet vindicare, [2] atque idcirco in Syriam proficisci. [3] Ad proconsulem scribit, nequis filiæ suæ iter facienti occurreret. [4] Inter hæc liberales causas ita munivit, [5] ut primus juberet [6] apud præfectos ærarii Saturni unumquemque civium [7] natos liberos profiteri, [8] intra tricesimum diem nomine imposito. [9] Per provincias tabulariorum publicorum usum instituit, [10] apud quos idem de originibus fieret quod Romæ

1. *Marcum velle finiti belli gloriam sibimet vindicare.*] Quod frigidæ nimis ambitionis: nedum cadat in hominem Philosophum, *alienæ intervenire gloriæ*, ut loquitur Tacitus l. IV. Hist. cap. ultimo; ubi nos hac de re, plura. *Grut.*

2. *Atque idcirco in Syriam proficisci.*] Decreverat enim initio Marcus in Asiam proficisci, & filiam suam ad Verum ipse deducere: quod Acta etiam Albercii confirmant. *Casaub.*

3. *Ad proconsulem scripsit.*] Puteani, *proconsules.* magnâ sententiæ differentiâ: nam ex illa voce *proconsulem*, colligebamus, Marci filiam Brundusii navem conscendisse, non ut in Epirum trajiceret, & inde per provincias Macedoniæ, Achaiæ, & Asiæ, in Syriam tenderet; sed ut rectà in Syriam vel Asiam navigaret. *Idem.*

4. *Inter hæc liberales caussas ita munivit.*] Juris verbum est *munire*, frequens apud antiquos prudentes. Erat sanè Marcus libertatum conservandarum studiosissimus: cujus rei gratia multa ab eo nova jura fuisse introducta, vel XL. Digestorum liber palam fecerit. *Idem.*

5. *Ut primus juberet.*] Falsum hoc, nisi commoda interpretatione mollias. Marcus sanè non primus hujus instituti auctor: sed vetus inventum in melius reformavit. *Idem.*

6. *Apud præfectos ærarii Saturni.*] Ubi acta publica servabantur. *Idem.*

7. *Natos liberos profiteri, intra tricesimum diem nomine imposito.*] Voluit Marcus unumquemque civium intra tricesimum diem natos liberos profiteri. verba autem illa, *nomine imposito*, otiosa sunt, cum enim profitebantur natos liberos, sub nomine illo & illo eos deferebant. nec aliter in acta referri poterant. inserebatur enim nomen actis publicis. nec nomen tantum, sed etiam cognomen. Forte legendum hoc loco; *Intra tricesimum diem à nomine imposito.* Salmas.

8. *Intra trigesimum diem nomine imposito.*] Distingui malim, *Natos liberos profiterentur intra trigesimum diem, nomine imposito.* Nam ante professionem nomina imponebant die lustrico. Nominalia autem Græci septima vel octava die à nativitate celebrabant. nec multò aliter, opinor, Latini. *Casaub.*

9. *Per provincias tabulariorum publicorum usum instituit.*] Servi erant publici, qui in provinciarum civitatibus publica Acta curabant: ideo in lege tertia Cod. De servis publicis manumittendis, quidam quòd tabulariam administrasset, status controversiam patitur. *Idem.*

10. *Apud quos idem de originibus fieret.*] Hujusmodi tabulas Græci παιδογραφίας dixerunt. Modestinus libro primo Excusationum: Ἡ δὲ ἡλικία δείκνυται ἢ ἐκ παιδογραφιῶν, ἢ ἐξ ἑτέρων ἀποδείξεων νομίμων. Ubi vides alteram utilitatem, quæ ex isto Marci in-

mæ apud præfectos ærarii: ut si fortè aliquis in provincia natus causam liberalem diceret, testationes inde ferret: atque hanc totam legem [1] de assertionibus firmavit: [2] aliasque de mensariis & auctionibus tulit. Senatum multis cognitionibus, & maximè ad se pertinentibus, judicem dedit. [3] De statu etiam defunctorum intra quinquennium quæri jussit: neque quisquam principum ampliùs senatui detulit. In senatus autem honorificentiam, multis & [4] prætoriis & consularibus privatis decidenda negotia delegavit, quò magis eorum cum exercitio juris autoritas cresceret. Multos ex amicis in senatum allegit cum ædilitiis aut prætoriis dignitatibus: [5] multis senatoribus vel pauperibus sine crimine, dignitates tribunitias ædilitiasque con-

ci instituto capitur, præter illam quæ ad liberales caussas pertinebat. Nam quoties erat de alicujus ætate quæstio, ad tabularios adibatur. Quàm multi autem juris articuli in quibus de ætate movetur controversia? *Idem.*

1. *De assertionibus.*] Id est, liberalibus caussis. *Assertio* vel *vindiciæ* Græcis καρπιστία, vel καρπισμοῦ δίκη. *Idem.*

2. *Aliasque de mensariis & auctionibus tulit.*] Reg. *de massaritiis & actionibus.* an lateat hîc aliquid viderint acutiores. ego non dubito rectam esse vulgatam, quæ mensarios cum auctionibus rectè jungit: cùm celebrarentur ut plurimùm auctiones ad mensam alicujus trapezitæ: nam ibi nomina facere, inde expungere moris erat. Cura mensariorum ad præfectum Urbi pertinebat. *Idem.*

3. *De statu etiam defunctorum intra quinquennium quæri jussit.*] Et hoc ad liberales caussas pertinet, de quibus antè dictum. Sed parum plenè Marci beneficium exprimit Capitolinus. Cape tu meliùs ex lege prima Digestis. Ne de statu defunctorum post quinquennium quæratur. *Idem.*

4. *Prætoriis & consularibus decidenda negotia delegavit.*] Refero huc verba Ulpiani libro primo De appellationibus: Interdum Imperator ita solet judicem dare, ne liceat ab eo provocare: ut scio sæpissimè à Divo Marco judices datos. Idem.

5. *Multis senatoribus vel pauperibus sine crimine.*] Tolle τὸ *vel*, quod optimam sententiam corrumpit. Senatores pauperes sine crimine, ii sunt de quibus Spartianus in Hadriano. *Senatoribus qui non vitio suo decoxerant, &c.* Idem.

Multis senatoribus vel pauperibus sine crimine.] Palat. *Multis Senatibus.* in promptu est facere ex *senatibus*, *summatibus*: *multis summatibus vel pauperibus sine crimine senatoribus.* Summates autem illos intelligo qui non erant ordinis senatorii, quibus dignitates ædilicias & tribunicias concedebat Marcus: quod idem faciebat in senatoribus qui sine crimine ad egestatem perducti essent. *Salmas.*

Multis Senatoribus pauperibus sine crimine, &c.] Prius publicati, *Senatoribus vel pauperibus*; quam syllabam mediam sustuli, quod non invenisset in suis libris Puteanus. vereor nihilominus, ne aliud quid adhuc lateat. nam habet Palatinus: *Multis Senatibus vel pauperibus sine crimine Senatoribus dignitates.* an voluit forte dicere, eis etiam succurrisse quibus paternæ angustiæ fuerant, non solùm quibus propriæ? *Grut.*

1. *Nec*

concessit: [1] nec quemquam in ordinem legit nisi quem ipse bene scisset. Hoc quoque senatoribus detulit, [2] ut quoties de eorum capite esset judicandum, [3] secretò pertractaret, [4] atque ita in publicum prodiret: nec pateretur equites Romanos talibus interesse causis. Semper autem quum potuit, interfuit senatui, etiamsi nihil esset referendum, si Romæ fuit: si verò aliquid referre voluit, etiam de Campania ipse venit. [5] Comitiis præterea etiam usque ad noctem frequenter interfuit: neque unquam recessit de curia nisi consul dixisset, [6] *Nihil vos moramur, Patres conscripti:* [7] senatum appellationibus à consule factis, judicem dedit. Judiciariæ rei singularem diligentiam adhibuit: [8] fastis dies judiciarios addidit, ita ut ducentos triginta dies annuos rebus agendis litibusque disceptandis constitueret. [9] Prætorem tutelarem primus fecit, [10] quum antè tutores

1. *Nec quenquam in ordinem legit.*] Reg. *in eum ordinem legit.* planiùs: sed *ordo* per se, ordinem senatorium designat, aut etiam decurionum: ut sæpe observabis in antiquis inscriptionibus. *Casaub.*

2. *Ut quoties de eorum capite esset judicandum.*] Palatinus: *quoties de quorum.* ne dubita scribere: *quoties de quorumdam capite esset judicandum.* vel, *de aliquorum.* Salmas.

3. *Secretò pertractaret.*] Regius, *secreto opere pertractaret.* fortasse pro *secreta opera tractaret.* Casaub.

4. *Atque ita in publicum prodiret.*] In Senatum videlicet, tractaturus de eodem negotio cum patribus: vel in forum, ut in tribunali consulis, aut prætoris cum ipsis de re cognosceret. *Idem.*

5. *Comitiis præterea etiam usque ad noctem frequenter interfuit.*] *Comitia* appellat Capitolinus, judicia quæ in foro aut comitio celebrarentur. Quod ajunt Dio & Capitolinus interfuisse comitiis Marcum usque ad noctem, idem Suetonius de Augusto: *Ipse jus dixit assiduè, & in noctem nonnunquam.* Idem.

Comitiis etiam usque ad noctem frequenter interfuit.] Comitia notandum heic vocare Capitolinum, non quæ vulgari notione sic dicuntur, sed quæ inferior ætas *placita* vocavit. inde *comitare*, in conventu loqui & dicere: & *comitius*, verbosus, loquax. *Salmas.*

6. *Nihil vos moramur, Patres conscripti.*] Hæc formula dimittendi senatus: at concionem verbo, DISCEDITE: quod apud M. Tullium extat, & T. Livium. *Casaub.*

7. *Senatum appellationibus à consule factis judicem dedit.*] Restituimus è libro Puteani, cùm antè legeretur *sin autem*, pessimè. *Idem.*

8. *Fastis dies judiciarios addidit.*] Etiam in hoc maximi principum, dico Augustum, imitatur exemplum. Vide Suetonium capite XXXII. ubi hunc locum attigimus. *Idem.*

9. *Prætorem tutelarem primus fecit.*] Meminêre multis locis juris civilis auctores. *Idem.*

10. *Cùm antè tutores à Coss. poscerentur.*] Tranquillus in Claudio, c. XXIII. *Sanxit ut pupillis extra ordinem tutores à Coss. darentur.* Dabantur & à principe. *Idem.*

tutores à consulibus poscerentur, ut diligentiùs de tutoribus tractaretur. De curatoribus verò, quum antè nonnisi [1] ex [2] lege Lectoria vel propter lasciviam vel propter dementiam darentur, ita statuit ut omnes adulti curatores acciperent non redditis causis. [3] Cavit & sumptibus pu- 11
blicis, & calumniis quadruplatorum intercessit, [4] apposita falsis delatoribus nota. Delationes quibus fiscus augeretur, contempsit. [5] De alimentis publicis multa prudenter invenit. [6] Curatores multis civitatibus, quò latiùs senatorias tenderet dignitates, [7] à senatu dedit. Italicis civitatibus [8] famis tempore [9] frumentum ex urbe donavit: omnique frumentariæ rei consuluit. [10] Gladiatoria spectacula

1. *Ex lege Lectoria.*] Nostræ *Lætoria.* & ita legitur leg. 2. de Donat. Cod. Theod. sed & alibi in scriptis codicibus legem hanc *Lætoriam* dici observavimus. *Lætus*, *Lætilius*, *Lætitius*, *Lætorius*, nomina Romanorum propria. *Salmas.*

2. *Lege Lectoria.*] Ita membranæ, non *Lætoria*, ut alibi lex hæc vocatur. *Casaubonus.*

Lege Lætoriâ.] Ita exemplar Pal. nempe *Laetoria*; non *Lectoriâ*; quod ultimum cùm nusquam occurrat apud auctores, heic infarciri minimè potest, suasu unius modo manuscripti. *Grut.*

3. *Cavit & sumtibus publicis.*] Hoc sæpe legimus factum ab Imperatoribus. Suetonius de Nerone, *Multa sub eo & animadversa severè, & coërcita, nec minùs instituta: adhibitus sumtibus modus, publicæ cœnæ ad sportulas redactæ.* Spartianus de Hadriano: *Judicum sumtus constituit, & ad antiquum modum redegit.* Refero enim ad publicos sumtus. *Casaubonus.*

4. *Apposita falsis delatoribus nota.*] Videtur Marcus pœnam legis Rhemniæ intendisse: aut illam ipsam veterem legem, severè & acriter exercuisse, non ut mali principes; qui aut spernebant palàm, aut exercebant dicis caussa. *Idem.*

5. *De alimentis publicis multa prudenter invenit.*] Ad hoc caput referri potest quod ante dictum de novorum hominum pueris puellisque ad frumentationem vocatis lege Marci: itemque sequentia hæc verba; *Rei frumentariæ graviter providit.* Illud pertinet ad alimenta eorum qui pane gradili alebantur. hoc ad universi populi Rom. commoda: cui soliti imperatores summa cura procurare ex Ægypto, Africa, Sicilia frumenti atque aliarum specierum vilitatem. Sed providit Marcus & privatorum alimentis. Quare cogitemus an non sit hìc legendum, *De alimentis publicis privatisque.* Idem.

6. *Curatores multis civitatibus è senatu dedit.*] Sic *Aquini curator* nominatur in Pescennio Nigro. Erant & regionum curatores, ac viarum, quorum mox fit mentio, & passim in saxorum inscriptionibus: atque alii multi sub titulis diversis curatores leguntur. *Idem.*

7. *E senatu dedit.*] Palatinus: *à senatu dedit.* & sic supra. *Salmas.*

8. *Famis tempore frumentum, &c.*] Sic & Pal. quod malim, quàm aliorum, *frumenta.* Grut.

9. *Frumentum ex urbe donavit.*] Regius, *frumenta.* sic scribendum. *Casaub.*

10. *Gladiatoria spectacula omnifariam temperavit.*] Tria præcipua Marci inventa fuerunt temperandis hisce crudelissimis spectaculis. Primum illud, quòd sumtus minuit: quò pertinent sequentia

cula omnifariam [1] temperavit: Temperavit etiam ſcenicas donationes, [2] jubens ut quinos aureos ſcenici acciperent: ita tamen ut nullus editor decem aureos egrederetur. Vias etiam urbis atque itinerum diligentiſſimè curavit. [3] Rei frumentariæ graviter providit. [4] Datis juridicis Italiæ conſuluit, [5] ad id exemplum quo Adrianus conſulares viros reddere jura præceperat. [6] Hiſpaniis exhauſtis [7] Italica allectione contra Trajani præcepta, [1] vere-

tia hæc verba: *Gladiatorii muneris ſumtus modum fecit.* Alterum, quòd munera juſſit edi incruenta, (certè quoties ipſe intereſſet) retunſis aut præpilatis gladiis, & more athletarum ſine cæde. Tertium illud fuit, quòd gladiatores ad bellorum uſum traduxit, contra veterem obſervationem militare juſſos. *Idem.*

1. *Temperavit etiam ſcenicas donationes.*] An de corollariis ſolùm hiſtrionicis intelligit, quorum meminere Cicero, Plinius, Suetonius, alii? an in univerſum de omnibus quæ accipere ſoliti hiſtriones? Sæpe enim ſobrii principes horum mercedem aut temperarunt, aut reſciderunt, ut Tiberius. *Idem.*

2. *Jubens ut quinos aureos ſcenici acciperent.*] Juvenalis,

Accipe victori populus quod poſtulat aurum.

Vetus interpres, *In theatro ſolent petere quinque aureos: nam non licebat ampliùs dare.* Idem.

Jubens ut quinos aureos.] Vox *jubens*, ſupervacanea eſt. verùm auctoribus iſtis abſurdè præſcribatur loquendi forma melior: adeo paſſim ab eâ diſcedunt. nam & capite ſequenti ubi legitur: *Non aliter egit quàm eſt actum ſub civitate libera*; poterat omninò omitti illud, *eſt actum ſub.* ut velit nullum fuiſſe diſcrimen inter imperium Marci, & rempublicam Romanorum veterem. *Grut.*

3. *Rei frumentariæ graviter providit.*] Dictum modò, *omnique frumentariæ rei conſuluit.* quorſum igitur hæc nunc repetuntur? *Caſaub.*

4. *Datis juridicis Italiæ conſ.*] Vide ad Hadrianum. *Idem.*

Datis juridicis Italiæ conſuluit ad exemplum Hadriani.] Quomodo hæc accipiemus? an ſublatis conſularibus, quos judices per Italiam inſtituerat Hadrianus, juridicos in eorum locum ſubſtituit Antoninus? juriſdictio in Italiæ provinciis varie pro temporibus adminiſtrata, modo per conſulares, modo per juridicos, modo per correctores, & poſtea etiam per conſulares ſub Conſtantino & ſequentibus. *Salmaſ.*

5. *Ad id exemplum.*] Regius, *addidit ad id exemplum.* videntur temere geminaſſe voculas *ad id.* inde vox illa ficta. puto hoc verius, quàm quod aliquando exiſtimavi: quia præcedat vox *conſuluit*, omiſſam eſſe dictionem *conſulares*: ut ita ſcribatur totus locus. *Datis juridicis Italiæ conſuluit: conſulares etiam addidit, ad id exemplum, quo Hadrianus conſulares viros reddere jura præceperat.* Caſaub.

6. *Hiſpaniis exhauſtis.*] Frequentibus dilectibus. *Idem.*

7. *Italica allectione contra Trajani præcepta.*] Italiam bellis civilibus exhauſtam coloniis frequentaverat Auguſtus: ſimul exemplum futuris principibus dederat, ut milite Italico parcius numeros explerent. quod adeò ſervatum eſt, ut ſcribat Herodianus libro ſecundo, Italos traductis pridem animis ab arte militari ad pacis artes, uni agricolationi operam dare. Cùm igitur milite provinciali legiones ſubinde ſupplerentur, maximè autem Hiſpanico; ſoliti principes exhauſta per provincias oppida Italicis colonis frequentare: quod

[1] verecunde consuluit. Leges etiam addidit [2] de vicesima hereditatum, [3] de tutelis libertorum, [4] de bonis maternis, & item de filiorum successionibus pro parte materna, [5] utque senatores peregrini quartam partem in Italia possiderent. Dedit præterea curatoribus regionum ac viarum potestatem, ut vel punirent, vel ad præfectum urbi puniendos remitterent [6] eos [7] qui ultra vectigalia quicquam ab aliquo exegissent. Jus autem magis vetus restituit quàm novum fecit. Habuit secum præfectos, [8] quorum & autoritate & periculo semper jura dictavit. Usus autem

quod postea Trajani lege vetitum fuisse ex hoc unico loco discimus. *Idem.*

1. *Verecundè consuluit.*] Cum multa & accurata excusatione, qua publicè est usus: ut appareret ipsum, salva in Trajanum reverentia, legem Trajani migrare. *Idem.*

2. *De vicesima hereditatum.*] Adi ad juris auctores, & Plinium in Panegyrico. *Idem.*

3. *De tutelis libertorum.*] Ita membranæ. Legitimæ tutelæ species quædam est libertorum aut libertarum tutela. Alii libri scribunt, *liberorum.* hoc est, de iis quos patres liberis suis possent tutores dare aut non possent. ita exponimus, quia non dicit simpliciter, *de tutelis:* aut, *de tutelis pupillorum.* Idem.

De tutelis libertorum.] Sic quoque Pal. non *liberorum*, quod heic convenientius videri queat. *Grut.*

4. *De bonis maternis.*] Recte: nam jus novum introduxit Marcus, ut matribus liberi ab intestato succedant: atque hoc est quod modò orationem D. Marci nominant; modò Senatusconsultum Orphitianum: quia Orphito & Ruffo Coss. fuit factum. fuse de his apud Jurisconsultos. *Casaub.*

5. *Utque senatores peregrini quartam partem in Italia possiderent.*] Non est novum jus, sed veteris reformatio quædam. Plin. libro sexto, epistola XIX. Qui è provinciis fiebant senatores, non ideo cogebantur prius domicilium deserere: ut etiam habetur disertè in titulo De senatoribus. propterea hujusmodi opus fuit legibus. *Idem.*

6. *Eos qui ultra vectigalia quicquam ab aliquo exegissent.*] Lege titulum Pandectarum, De publicanis & vectigalibus. At liber regius, *ultra vehicula:* ut referatur ad eos qui cursum publicum usurpabant: de quibus multa scimus à variis principibus constituta. *Idem.*

7. *Qui ultra vectigalia quidquam ab aliquo exegissent.*] Haud secus Pal. non *vehicula*, quod heic minus locum suum tueatur. Diximus de istis adfatim ad illa Taciti: *Ergo edixit Princeps, ut leges cujusque publici, occultæ ad id tempus, proscriberentur.* Grut.

8. *Quorum & auctoritate & periculo jura dictavit.*] Scrib. *quorum ex auctor.* non solùm usus est consilio jurisconsultorum; sed & formulam secutus ab illis sibi præscriptam. *Casaub.*

Quorum & auctoritate & periculo jura dictavit.] Verba autem ipsa haud scio an illam sententiam admittant, ut Marcus non solum usus sit consilio jurisperitorum, sed etiam formam sequutus ab iis præscriptam. de præfectis enim loquitur urbis & prætorio, quorum auctoritate ac periculo jura dictasse Antoninum refert. Cum auctores alicui sumus aliquid faciendi, jubemus ut periculo nostro faciat. sic judices periculo suo judicare dicebantur, à quibus appellari non licebat: quos *periculi sui judices* eleganter vocat Ammianus Marcellinus. à præfectis non appellabatur,

12 tem eſt Scævola præcipuè juris perito. Cum populo autem non aliter egit quàm eſt actum ſub civitate libera. Fuitque per omnia moderatiſſimus in hominibus deterrendis à malo, invitandis ad bona, remunerandis copia, indulgentia liberandis: fecitque ex malis bonos, ex bonis optimos: moderatè etiam cavillationes nonnullorum ferens. [1] Nam [2] quum quendam Veteraſinum famæ deteſtandæ honorem petentem moneret [3] ut ſe ab opinionibus populi vindicaret, & ille contrà reſpondiſſet, multos qui ſecum in harena pugnaſſent, ſe prætores videre, patienter tulit. Ac ne in quenquam facilè vindicaret, [4] prætorem quoque dum peſſimè egerat, non abdicare ſe prætura juſſit,

batur. & præfectus quidem prætorio ſemper vice ſacra judicavit: præfectus urbi non ſemper. auctoritate igitur ac periculo ſuorum præfectorum jura ſemper dictavit Marcus, id eſt, præfectis ſuis poteſtatem abſque provocatione judicandi ſemper conceſſit. *Salmaſius.*

Quorum ex auctoritate & periculo ſemper jura dictavit.] Videatur heic Caſaubonus noſter, nec non Cujacii liber v. Obſerv. cap. 25. non poſſum tamen mihi perſuadere aliud eſſe *periculum*, quàm *breviculum:* de quo certius quid opinarer ſi incidiſſem in teſtimonia, quorum, tamquam laudata à doctiſſimo Savarone, meminit Caſaubonus noſter. *Grut.*

1. *Nam cum quemdam Veteraſinum.*] Hunc ideo famæ deteſtandæ hominem vocat Capitolinus, quod ſæpius ad beſtias pugnaſſet. debet igitur illius infamis hominis heic nomen eſſe proprium. Palatinus habet: *Vetraſinum.* forte: *Vetraſium* vel *Vitraſium.* Salmaſ.

2. *Cùm quendam Veteraſinum.*] Non aſſentior Petro Fabro, ſcribente *quendam harenarium.* Poteſt ſcribi *Vitraſium.* fuit Romæ ea tempeſtate nota gens Vitraſia: unde & Vitraſiano ſenatuſconſulto nomen. poteſt etiam, *Veretraſinum*, ut accedamus propiùs ad veſtigia editæ lectionis. eam vocem ad Lampridii Commodum explicamus. *Caſaub.*

Cùm quendam Vetraſinum.] Vulgo editi *Veteraſinum:* ſed malunt alterum membranæ Palatinæ. *Grut.*

3. *Ut ſe ab opinionibus populi vindicaret.*] Hoc eſt, ſermonibus & rumoribus, qui de eo ſiniſtri jactabantur: id enim eſt *opinio* & *opinari*, ut ad Suetonium obſervabamus. *Caſaub.*

Ut ſe ab opinionibus populi vindicaret.] Opiniones heic populi de illo Vetraſio vel Vetraſino, malæ & in malam partem. nam *opinio* ut *fama*, eſt τῶ μέζων. unde & opinari bene aut male de aliquo. recentioris tamen Latinitatis auctores frequentius in bonam accipiebant *opinari.* unde *opinati duces*, optimi & præſtantiſſimi, καὶ δεδοκιμασμένοι. *Salmaſ.*

4. *Prætorem quoque dum peſſimè egerat.*] Reg. *prætorem quique dum p. e.* Lege, *prætorem qui quiddam p. e.* vel *quædam.* Caſaub.

Prætorem quoque dum peſſime egerat.] Optimus Palatinus: *prætorem qui quædam peſſime egerat.* & ita omnino ſcribendum. *Salmaſ.*

Prætorem qui quædam peſſimè egerat.] Sic nullo apice minus Palat. codex. nam malè retrò cuſi, *prætorem quoque dum peſſimè egerat.* Grut.

1. *Fiſc.*

jussit, sed collegæ jurisdictionem mandavit. [1] Fisco in causis compendii nunquam judicans favit: [2] sanè quamvis esset constans, erat etiam verecundus. Posteaquam autem à Syria victor frater rediit, patris patriæ nomen ambobus decretum est, quum se Marcus absente Vero ergà omnes senatores atque homines moderatissimè gessisset. [3] Corona præterea civica oblata est ambobus, petiitque Lucius ut secum Marcus triumpharet. Petiit præterea Lucius ut filii Marci Cæsares appellarentur. Sed Marcus [4] tanta fuit moderatione ut quum simul triumphasset, [5] tamen [6] post mortem Lucium tantùm Parthicum, Germanicum se vocaret, quod sibi bello proprio pepererat. In triumpho autem liberos Marci utriusque sexus secum vexerunt, [7] ita tamen

1. *Fisco in caußis compendii judicans nunquam favit.*] Fisci mala caussa nunquam nisi sub bono principe: ait Plinius in Paneg. *Casaub.*

2. *Sanè quamvis esset constans, erat etiam verecundus.*] Non est hic *verecundus* αἰσχυντηλὸς, sed αἰδήμων, & is qui rogatus negare non sustineret. Sic Græci αἰδεῖσθαι pro, cedere precibus. Verecundiæ illi quam Capitolinus hîc intelligit, affinis est quæ propriè Græcis cùm nimia est, δυσωπία dicitur. sed à nimietate hujus affectus Marcum defendit auctor his verbis, *erat verecundus sine ignavia.* Idem.

3. *Corona præterea civica.*] Propter summam hujus coronæ nobilitatem, ejus honos jam inde ab Augusto ad imperatores est translatus. *Idem.*

4. *Tanta fuit moderatione.*] Reg. *tantæ fuit moderationis.* Idem.

5. *Tamen post mortem Lucium.*] Apertè mendosam scripturam sic emendabam: *Tamen post mortuum Lucium, eum tantùm Parthicum, Germanicum se vocaret.* Sed aliter statuendum auctoribus membranis: in quibus *Lucii* scriptum est, voce *Parthicum* prætermissa. Scribe igitur, *post mortem Lucii tantùm Germanicum se vocaret.* Idem.

Tamen post mortem Lucium tantum Parthicum.] Si quid esset mutandum, sic esset: *tamen post mortem Lucii, Lucium tantum Parthicum, se vero Germanicum vocaret.* vel si *post mortem* tantum legamus, facile erit intelligere mortem Lucii: Parthicum autem etiam appellatum Marcum dum viveret Lucius, ostendit Capitolinus supra: *profligato autem bello uterque Parthicus appellatus est.* sed hoc quoque sibi Marcus delatum nomen repudiavit, quod postea recepit, ut ex hoc loco apparet. mortuo Lucio, Lucium tantum Parthicum, se vero Germanicum vocavit, quod nomen sibi proprio specialique bello pepererat. posset etiam legi: *post mortem Lucii eum tantum Parthicum, se vero Germanicum vocaret.* Salmas.

6. *Post mortem Lucii tantùm Germanicum se vocaret.*] Accedit prorsus ad hanc aliorum authenticorum scripturam Pal. nisi quod habeat, *Lucium.* editi prius, *Post mortem Lucium tantum Parthicum Germanicum se vocaret.* Grut.

7. *Ita tamen ut & puellas virgines veheret.*] Erat moris jam olim, ut cum patre triumphante veherentur in curru, non pueri solùm, sed & puellæ. *τὸ tamen* hîc non est particula adversativa; sed παρέλκει, ut aliquoties in his libris. *Casaub.*

tamen ut & puellas virgines veherent. [1] Ludos etiam ob triumphum decretos ſpectaverunt habitu ttiumphali. Inter cætera pietatis ejus hæc quoque moderatio prædicanda eſt : [2] Funambulis poſt puerum lapſum culcitras
13 ſubjici juſſit : unde hodiéque rete prætenditur. Dum Parthicum bellum geritur , natum eſt *Marcomannicum*, quod diu eorum qui aderant arte ſuſpenſum eſt , ut finito jam orientali bello Marcomannicum agi poſſet. Et quum famis

1. *Ludos ob triumphum decretos.*] Qui etiam ludi victoriæ aut victoriales dicuntur. *Idem.*

2. *Cunabilis poſt puerorum lapſum culcitras ſubjici juſsit.*] Regius *Funabilis :* ſine dubio pro *funambulis.* Scribimus igitur , *Funambulis poſt puerorum lapſum.* Et notum eſt quanto cum ſui capitis periculo artem quam profitentur funambuli exerceant. Quare non raro videmus accidere, ut vel peritiſſimi uſuque maximo præditi ſchœnobatæ de ſublimi fune lapſi funus inveniant. Neque poteſt obſcurum eſſe quò pertineat ingenioſum iſtud principis humaniſſimi de culcitis ſubjiciendis inventum. Etiam hodie ſolet culcita excipi funambulus, cùm pectori incumbens , per extentum funem, volanti ſimilis deorſum fertur. Ait autem *poſt puerorum lapſum*, occaſionem indicans quæ Marcum impulit, ut hoc excogitaret. Sed ſequentia quomodo interpretabimur ? *unde hodieque rete prætenditur.* aut quis veterum hujus moris fecit mentionem ? Quamobrem vulgatam lectionem *cunabulis*, quam & ſcripti plerique retinent , damnare non poſſumus. Sententiam quæ optima ſimul & planiſſima eſt , fuſe explicamus in Commentario De lectis & ſtragula veterum veſte, capite de cunis infantium. *Culcitras* ſcribit regius, cum vulgatis : rectius *culcitas* cum Pandectis Piſanis & libris melioribus. *Idem.*

Cunabulis poſt puerorum lapſum.] Nihil illa lectione inquinatius. De funambulis autem loqui velle Capitolinum certo certius eſt , non de cunabulis legendum igitur ex Palatino : *funambulis poſt puerum lapſum, culcitas ſubjici juſsit. poſt puerum lapſum* , non *poſt lapſum puerorum.* nec enim credibile tot pueros lapſos eſſe. Hic ergo ſenſus eſt: Cum funambulus puer lapſus eſſet , & ut credi par eſt , collum fregiſſet , Marcus qua erat moderatione & pietate, ne quid tale poſtea eveniret , funambulis culcitas ſubjici juſſit , ut ſi laberentur funambuli , culcitis excepti nihil mali paterentur. ſequitur : *unde hodieque rete prætenditur.* Ut ſi fune laberentur , reti quod prætendebatur ſuſcepti, ad terram uſque non devenirent ? *Recte* habet Palatinus. ſed pro *rete* poſitum eſt. *Salmaſius.*

Funambulis poſt puerum lapſum culcitas ſubjici juſsit.] Sic initio fuit in Palatino integro. ſed factum deinde , *Cunabulis poſt puerorum lapſum culcitras ;* quomodo vulgati, perperam. vult enim pueri funambuli caſum occaſionem præbuiſſe huic remedio. quamvis poſſit quoque retineri , *puerorum ;* uti plures ſcilicet deciderint. planè Palatinus in quo excerpta præfert : *Funambulis poſt puerorum lapſum culcitas* , *&c.* qui heic propugnant *cunabula* , non faciunt illi quidem abſurdè : ſed difficilius forte probaverint rete ideo præpanſum cunabulis ne inde exciderent pueri , quàm ego oſtendero ſchœnobatis rete ſubtenſum ne deciderent in perniciem ſuam , & fortaſſis etiam ſpectatorum, quod ſuo ævo obtinuiſſe,indicare voluit Capitolinus. *Grut.*

famis tempore populo insinuasset de bello, [1] fratre post quinquennium reverso, in senatu egit, ambos necessarios dicens bello Germanico imperatores. [2] Tantus autem terror belli Marcomannici fuit, [3] ut undique sacerdotes Antoninus acciverit, peregrinos ritus impleverit, [4] Romam omni genere lustraverit, retardatusque à bellica profectione sit. celebravit & Romano ritu lectisternia per septem dies. [5] Tanta autem pestilentia fuit [6] ut vehiculis cadavera sint [7] exportata [8] sarracisque. [9] Tunc autem [10] Antonini leges sepeliendi sepulcrorumque asperrimas sanxerunt:

1. *Fratre post quinquennium reverso.*] Constat ratio: nam in Vero dicitur hoc bellum per quadriennium esse actum, non tam à Vero, quàm à legatis Veri. in itu & reditu aut belli apparatu, vel ordinatione provinciæ bello confecto, annus insumtus. *Casaub.*

2. *Tantus autem terror belli.*] Scribe ex eodem Palatino: *tantus autem timor.* Timor enim ex parte Romanorum erat, qui Marcomannos, & ab illis bellum timebant. *Salmas.*

Tantus autem terror belli Marcomannici fuit.] Vox *fuit* forsan attexta à librariis. planè non comparet in Pal. nisi à manu secundâ. *Grut.*

3. *Ut undique sacerdotes acciverit.*] Puto tunc accidisse propter ingentem numerum victimarum quæ mactabantur, & in futurum mactandæ vovebantur, ut jocis urbanorum hominum perstringeretur hic imperator: cùm dicerent, boves, si victor rediret Marcus, defuturos. *Casaub.*

4. *Romam omni genere lustraverit.*] Usitatum lustrationis genus fuit, ut vel aspergine circumlatæ aquæ urbes expiarent. vel ipsas victimas cùm pomeria aut muros urbis ducerent. *Idem.*

5. *Tanta autem pestilentia fuit.*] Scribe cum Regio, *Tanta autem tunc pestilentia.* vel ut nobis placebat, *Tanta ea tempestate pestilentia fuit.* Idem.

6. *Ut vehiculis cadavera sint exportata sarracisque.*] Cùm de more honestiores in lectis efferrentur; vel pauperes, populari saltem sandapila, non vehiculis, ut tunc: & quidem ad sordidos usus comparatis. tale enim sarracum fuit. *Idem.*

7. *Exportata sarracisque.*] *Serracisque.* Serracum & Sarracum dicebatur, & erat hæc vox jam optimis Latinitatis temporibus usitata. Juvenalis:

——— *coruscat*
Serraco veniente abies. ——

Glossæ: *Sarraca*, ἅμαξα. Corrigendus error est eruditorum hominum, quibus hodie persuasum est *soracum* idem esse cum sarraco. tantum sane interest quantum inter cophinum & plaustrum. Soracum enim vox est mere Græca, nam σώρακος illis dicitur. *Salmasius.*

8. *Sarracisque.*] Pal. *serracisque.* Gruterus.

9. *Tunc autem Antonini leges sepeliendi, &c.*] Quia grassante pestilentia violari sepulcrorum jura solebant, alias sanctissima: ideo novis legibus hisce fuit tum opus: & eo quidem asperioribus, quo vehementior erat vis morbi. Declarant hunc locum Thucydidis verba è descriptione illa accurata pestilentiæ Atheniensium. ut ex lege sexta De religiosis, & sumtibus funerum: & lege tertia De sepulchro violato. *Casaubonus.*

10. *Antonini leges sepeliendi sepulcrorumque asperrimas sanxerunt.*] Pal. *asperrima*, quod etiam ferri queat. *Grut.*

runt: [1] quandoquidem caverunt [2] ne uti quis vellet fabricaret ſepulcrum: quod hodieque ſervatur. Et multa quidem millia peſtilentia conſumpſit, multoſque ex proceribus: quorum ampliſſimis Antoninus ſtatuas collocavit. [3] Tantaque clementia fuit [4] ut & ſumptu publico [5] vulgaria funera juberet efferri: [6] & plano cuidam qui diripiendæ urbis occaſionem cum quibuſdam conſciis requirens, de caprifici arbore in campo Martio concionabundus, ignem de cælo lapſurum, [7] finemque mundi affore diceret, ſi ipſe lapſus ex arbore in ciconiam verteretur: quum ſtatuto

1. *Quando quidem caverunt, ne uti quis vellet fabricaret ſepulcrum.*] Hæc lectio eſt membranarum: ubi diſertè ſcriptum *ne*, ſecus quàm in vulgatis. coërcentur hac lege immodici heredum ſumtus circa ſepulcra: quæ pro defuncti conditione ad certum modum impenſarum Marcus redegit. Sed cùm peſtilentiæ tempore hæc lex ſit lata, quando catervatim homines moriebantur, non video quàm opportuna lex iſta fuerit. nam ut docebamus ex Thucydide, tali tempeſtate incuriam potiùs heredum circa defunctos, habuit Marcus caſtigare, quàm luxum coërcere. Quare unius vocis adjectione locum ita cenſeam potiùs integrandum: *Quando quidem caverunt, ut ſi quis ſuccedere vellet, fabricaret ſepulcrum.* Caſaub.

Quando quidem caverunt ne uti quis vellet fabricaret ſepulcrum.] Pal. Cod. ſic habet: *Tunc autem Antonini, &c. quandoquidem ita caverunt, ne quis velle fabricaretur ſepulcrum.* ex quo facimus: *quandoquidem ita caverunt, ne quis belle fabricaretur ſepulcrum.* belle autem ſepulcrum fabricari, eſt ſumptuoſe ſepulcra ædificare & marmoribus & aliis ejuſmodi decorare: quod vetuerunt illo in tempore, cum peſtis ubique graſſaretur, Antonini, caveruntque ne quis belle ſepulcrum conderet. Belle autem pro decore & magnifice non heic tantum ſed alibi poſitum leges. merito igitur ita caverunt prudentiſſimi imperatores: ne multum temporis impenderetur extruendis magnificis ſepulcris, & mora illa retardarentur ſepulturæ: quod minime oportuit in tanta ſepeliendorum hominum & fabricandorum ſepulcrorum multitudine. *Salmaſius.*

2. *Ne uti quis vellet fabricaret ſepulcrum.*] Lectio importuna. tale enim nihil præcipiendum veniebat tempore peſtis; ſed potius, ne quis negligeretur ab heredibus, ut rectè monuerunt viri eruditiſſimi Palatinus nihil nobis optitulatur, niſi quod detegat falſitatem ſcripturæ: habet enim, *ne quiſ velle abfricaretur ſepulcrum.* Grut.

3. *Tantaque clementia fuit.*] Abutitur voce *clementia*: nam ὁσίαν, & pietatem erga defunctos intelligit. *Caſaub.*

4. *Ut & ſumtu publico vulgaria funera juberet efferri.*] Reg. *fieri.* Æmilius Probus, ſive is eſt Cornelius Nepos, in Cimone, *Complureis pauperes mortuos, qui unde efferrentur non reliquiſſent, ſuo ſumtu extulit.* Idem.

5. *Vulgaria funera juberet efferri.*] *Juberet & eo ferri*, Palat. mendoſe. *Salmaſ.*

6. *Et vano cuidam.*] Ita noſtri codices. at liber Fulvii Urſini *plano.* uſitatiùs, & meliùs. *Caſaub.*

Et vano cuidam.] Palatinus cum Urſini codice conſentit: habet enim, *& plano cuidam.* & ita reſtituendum. Gloſſæ: *planum, fallacem*, ἀπὸ τοῦ πλανᾶν. *Salmaſ.*

7. *Finemque mundi affore diceret.*] Scribe *dicebat*: ut in Regio. *Caſaub.*

1. *Fro-*

tuto tempore decidisset, atque ex sinu ciconiam emisisset, perducto ad se atque confesso veniam daret. [1] Profecti 14
itaque sunt paludati ambo imperatores, [2] Victovalis & Marcomannis cuncta turbantibus, aliis etiam gentibus quæ pulsæ à superioribus barbaris fugerant, nisi reciperentur, bellum inferentibus. Nec parum profuit ista profectio, [3] quum Aquileiam usque venissent. Nam plerique reges & cum populis suis se retraxerunt, & tumultus autores interemerunt. Quadi autem amisso rege suo, non priùs se confirmaturos eum qui erat creatus, dicebant, quàm id nostris placuisset imperatoribus. [4] Lucius tamen invitus profectus est, [5] quum plerique * ad legatos imperatorum mitte-

1. *Profecti itaque sunt.*] Sic regius. erat priùs, *profecti tamen sunt.* Scribebam *tandem.* ut hac voce indiceretur mora biennii in belli hujus apparatu consumta. *Idem.*

Profecti itaque sunt paludati ambo Imperatores.] Sic regius codex. at noster heic adhæret vulgatis: *Profecti tamen sunt*, quod retineri queat, quemadmodum & infra: *Lucius tamen invitus profectus est*; nisi mutare velimus in *tandem*, ut placebat viris summis. *Grut.*

2. *Victovalis & Marcomannis cuncta turbantibus.*] Victovali jam inde à temporibus Trajani inter inimicas Romanis gentes innotuerunt. meminere Eutropius, Ammianus & alii: Aliis dicuntur *Victophali*, quibusdam *Victuhali*: Pæanio Βιχθάλοι. *Casaub.*

Victovalis.] *Victualis*, Palatinus. *Salmas.*

Victovalis & Marcomannis.] Pal. unâ litterâ minus, *Victualis.* Grut.

3. *Cùm Aquileiam usque venissent.*] Qui? nam potest utrovis modo accipi: sive de Marco & Vero, sive de hostibus: quos Marci temporibus usque ad vicina Aquileiæ loca progressos esse, testes Lucianus in Pseudomanti, & Dio. & addit Lucianus eam urbem penè interceptam à Barbaris. accipio tamen de imperatoribus: quos Aquileiam venisse, iterum in Vero dicitur. *Casaub.*

Cum Aquileiam usque venissent.] Aquileiæ hiemabant imperatores ut statim ineunte vere in Marcomannos proficiscerentur. *Salmas.*

4. *Lucius tamen invitus profectus est.*] Invitum traxit Marcus. *Casaub.*

5. *Cùm plerique ad legatos imperatorum mitterent.*] Cur ad legatos, cùm ipsi imperatores adessent? Scribe, *Cùm plerique ad imperatorem legatos mitterent.* Idem.

Quum plerique ad legatos imperatorum mitterent.] Legatos nempe consulares qui provincias barbaris vicinas regebant & in quibus belli semper aliqua suspicio esset. has provincias, quod annuis magistratibus regi non possent, sibi Cæsar reservavit, & per legatos consulares eas administrabat. barbari igitur ad illos legatos miserunt, qui limites tuebantur, & defectionis veniam postularunt. non repugnabo tamen si quis eruditissimo Casaubono assentietur legenti: *quum plerique legatos ad imperatorem mitterent.* nisi sit verius: *ad imperatores.* cum autem dicat Capitolinus Lucium tamen invitum profectum esse, non jam de profectione illa accipio qua Romam egressi Aquileiam usque venerunt, sed de ea qua Marcus ulterius pergere voluit & adversus Barbaros proficisci. cum enim Aquileiæ hibernarent, & reges plerique se retraxerunt, & legatos miserunt defectio-

mitterent, defectionis veniam postulantes. Et Lucius quidem [1] quòd amissus esset præfectus prætorio Furius Victorinus, [2] atque pars exercitus interisset, redeundum esse censebat: Marcus autem fingere barbaros existimans & fugam [3] & cætera quæ securitatem bellicam ostenderent, ob hoc ne tanti apparatus mole premerentur, [4] instandum esse dicebat. Denique transcensis Alpibus longiùs processerunt, composueruntque omnia quæ ad munimen Italiæ atque Illyrici pertinebant. Placuit autem, urgente Lucio, ut præmissis ad senatum literis Lucius Romam rediret. [5] Via quoque posteaquam iter ingressi sunt, sedens cum fratre in vehiculo Lucius, [6] apoplexi arreptus periit.

nis veniam postulantes. quod cum fieret, Lucius redeundum esse censebat: Marcus autem ulterius tendendum, quod simulate illa fieri à barbaris crederet, ne mole belli premerentur. Sed verius est de tota profectione accipiendum quam non libenter Lucius aggrediebatur, cui urbanæ voluptates magis erant cordi. *Salmas.*

* *Ad legatos Imperatorum.*] Nihil abit ab hac scripturâ Pal. nec video cur ferri nequeat, in tantâ totius narrationis confusione. *Grut.*

1. *Quòd amissus esset præfectus prætorio Furius Victorinus.*] Qui fortasse idem est cum Cornelio Victorino præf. præt. de quo in vita Pii. Pro *amissus*, alii libri scribunt, *admissus.* quod Turnebo scimus probatum. *Casaub.*

Quod admissus esset.] Quamvis non abeat à vulgato, *amissus*, noster Pal. placuit tamen Turnebi *admissus*; utique cùm item exstaret in mss. aliis. *Grut.*

2. *Atque pars exercitus interisset.*] Pal. *ut quæ pars, &c.* Idem.

3. *Et cetera quæ securitatem bellicam ostenderent.*] Numquam memini fugam inter securitatis bellicæ signa. itaque aliud quid ei voci subsit oportet. an fuit? *quæ insecuritatem bellicam; &c.* Idem.

4. *Instandum esse dicebat.*] Puteani meliùs, *ducebat.* Casaub.

Instandum esse ducebat.] Ita præter Puteani codicem etiam Pal. non *dicebat*, ut vulgg. *Grut.*

5. *Via quoque posteaquam iter ingressi sunt.*] Non displicet quomodo in nonnullis editionibus est emendatum: *Unâ quoque postea iter ingressi sunt.* Etsi scribit idem Capitolinus in Vero non ambos esse profectos, sed Lucium solum in urbem destinatum. Verùm non constat sibi Capitolinus: sicut sequentia quoque arguunt. Meliùs autem ista cum sequentibus cohærebunt, si scribas: *Ubi autem postea unà iter ingressi sunt, sedens cum fratre in vehiculo Lucius, ap.* Casaubonus.

Via quoque postquam iter ingressi sunt.] *Via* dixit pro *in via.* in via autem extinctum esse Lucium omnes consentiunt. distingue igitur hunc locum: *Via quoque, postquam iter ingressi sunt, sedens cum fratre in vehiculo Lucius, apoplexi arreptus periit.* Salmas.

Via quoque posteaquam iter ingressi sunt, sedens cum, &c.] Nihil adminiculatur Palat. præfert tantum; *bia quoque postquam inter ingressi sunt.* aliquid proculdubio deest. *Grut.*

6. *Apoplexi arreptus periit.*] Scribe, *apoplexia.* ἀποπληξίᾳ. *Casaub.*

Apoplexi arreptus periit.] Nec fidem potest facere ad legendum, *apoplexia.* nam *apoplexi* veteres & optimi nostri

periit. [1] Fuit autem consuetudo Marco ut in circensium spectaculo legeret, audiretque ac subscriberet: [2] ex quo quidem sæpe jocis popularibus dicitur lacessitus. [3] Multum sanè potuerunt liberti sub Marco & Vero, Geminas & Agaclytus. Tantæ autem sanctitatis fuit Marcus, ut Veri vitia & celaverit & defenderit, quum ei vehementissimè displicerent, [4] mortuumque eum divum appellaverit: amitasque ejus & sorores honoribus & salariis decretis sublevaverit atque provexerit, sacrisque eum plurimis honoraverit. flaminem & [5] Antonianos sodales, & omnes honores [6] qui divis habentur, eidem dedicavit. [7] Nemo est principum quem non gravis fama perstringat, usque adeo ut etiam Marcus in sermonem venerit [8] quòd Verum vel 15

stri retinent. nec dubium quin ἀποπλήξεις vocent ejusmodi species morborum, per quas, impetu ruentis sanguinis & vitales vias obstruentis momento quis eripitur, & suffocatur. *Salmasius.*

Apoplexia correptus.] Sic regius codex, melius quàm retro cusi, *apoplexi arreptus*, quomodo tamen & Palatinus: neque aliter ea dictio scribitur apud alios inferioris ætatis scriptores. *Grut.*

1. *Fuit autem consuetudo Marco.*] Quàm aliena hæc sint ab isto loco, ne tirones quidem monendi sunt. *Casaub.*

2. *Ex quo quidem sæpe jocis popularibus dicitur lacessitus.*] Confer cum simili loco apud Tranquillum libro secundo, capite XLV. *Idem.*

3. *Multum sanè potuerunt liberti sub Marco & Vero, Geminas & Agaclytus.*] En solutas scopas. expones verò ex iis quæ scribit idem Capitolinus in Vero, *Liberti multum potuerunt apud Verum, ut in vita Marci diximus.* Nam posita hîc verba Marci æquè ac Veri existimationem lædunt; immeritò, & non sine scriptoris vel exscriptoris lata culpa. *Idem.*

4. *Mortuumque eum divum appellaverit.*] Nummi veteris inscriptio, DIVVS. VERVS, PARTHICVS. & ab altera facie, CONSECRATIO. S. C. *Idem.*

Mortuumque eum divum appellaverit.] Meminit quoque Galenus Lucii ἀποθεώσεως. *Salmas.*

5. *Antonianos sodales.*] *Antoninianos.* Lapis antiquus: SODALI. ANTONINIANO. VERIANO. FETIALI. *Casaub.*

Antoninianos sodales.] Editi *Antonianos*; malè & præter mſ. Pal. *Grut.*

6. *Qui Divis habentur.*] Pal. à manu prima, *Diis*, quod eodem redit, ut puto. *Idem.*

7. *Nemo est principum quem non gravis fama perstringat.*] Ne hominum quidem, vel sanctissimorum, nedum principum. Græcorum verum est dictum, ἄπλετοι μῶμοι καὶ τῶν ἀψαύστων. *Casaub.*

8. *Quòd Verum veneno ita sustulerit, &c.*] Fabulam tangit Capitolinus iterum in Vero, & Aurelius Victor: ambo acriter confutant. Dio aliter rem narrat: Verum Marci vitæ insidiatum, ne perderet, periisse. ego puto falso hæc conficta. *Idem.*

Quod Verum vel veneno ita sustulerit.] Præter Dionem qui narrat Verum, insidias Marco cum pararet, præventum ab eodem ne præveniret, Philostratum id etiam tradere comperi. in vita Herodis; ubi scribit Lucium insidiarum & conjurationis adversus Marcum

vel [1] veneno ita sustulerit, ut parte cultri veneno lita vulvam inciderit, venenatam partem fratri edendam propinans, & sibi innoxiam reservans: vel certè per medicum Posidippum, qui ei sanguinem intempestivè dicitur emi-
16 sisse. [2] Cassius post mortem Veri à Marco descivit. Jam in suos tanta fuit benignitate Marcus, ut cùm in omnes propinquos cuncta honoris ornamenta contulerit, [3] tum in filium Commodum, & quidem scelestum atque impurum, [4] citò nomen Cæsaris, & mox sacerdotium, statimque nomen imperatoris ac triumphi participationem & consulatum. [5] quo quidem tempore sine imperatoris filio ad

eum fuisse insimulatum. cujus etiam rei suspicione leviter aspersum Herodem propter familiaritatem, & jus hospitii quod ipsi cùm Lucio intercedebat. Lucio igitur inter Altinum & Concordiam subiti vi morbi extincto, Romam rediit Marcus, & relliquias Lucii devexit: quibus mox conditis, ipsoque divo facto, expeditionem adversus Marcomannos jam ante Lucii mortem & cum ipso Lucio susceptam, sequuta vero Lucii morte derelictam resumpsit: quod ex Galeno notamus, qui tunc temporis vivebat & imperatori familiaris erat. cujus hæc verba sunt; *τὴν ἀποθέωσιν Λουκίου ἐποιήσατο, καὶ μετ' αὐτὴν τὴν ἐπὶ τοὺς Γερμανοὺς στρατείας εἴχετο.* qua in expeditione præter spem omnium diu mansit Antoninus. post reditum autem suum, imperatoris nomen & triumphi participationem & consulatum in filium Commodum contulit, quem admodum puerum reliquerat. *Salmas.*

1. *Veneno ita tulerit.*] Adhæret Pal. regio exemplari; mavult, inquam, *tulerit*, non *sustulerit*, quomodo antea cusi. sicque iterum locutus infra fine cap. 25. ut & in Avidio cap. 4. p. *Grut.*

2. *Caßius post mortem Veri à Marco descivit.*] Quorsum ista hoc loco? nam de Caßii rebellione inferius. eò igitur rejice. *Casaub.*

3. *Tum in filium Commodum & quidem scelestum atque impurum.*] Hoc vult: tanta fuisse Marcum in suos benignitate, ut qui deberet filium Commodum aut perdere, aut à Rep. procul habere ob væsaniam; concesserit tamen affectui paterno, & *φιλότεκνον* potiùs quam *φιλόπολιν* se probarit: quod apud Dionem illi objicit Imp. Severus. *Idem.*

Tum in filium Commodum.] Non miratur enim quod in filium, sed quod in talem filium, qualis Commodus, scelestum, atque impurum. *Salmas.*

Tum in filium Commodum, & quidem, &c.] Pal. *tum in filium, & Commodum quidem, &c.* Grut.

4. *Citò nomen Cæsaris.*] Atqui dictum suprà rogatu Veri liberos Marci dictos Cæsares. *Casaub.*

5. *Quo quidem tempore sine imperatoris filio ad triumphalem currum in circo pedes cucurrit.*] Turnebus olim sic emendabat. *Quo quidem tempore sanè cquo imperatoris filius ad triumphalem, &c.* Alii sic: *Quo quidem tempore sanè imperatoris filius, &c.* Refellit verò has emendationes, quod de eodem scriptum antè Capitolino: *In triumpho liberos Marci utriusque sexus secum vexerunt.* Nam si vectus curru triumphali Commodus, corruunt hæ correctiones. Enimverò cùm de eximiis Commodi honoribus loquatur hîc Capitolinus, quàm alienæ sint ab hujus loci sententia superiores emendationes, nemo non videt. Nos aliam

ad triumphalem currum in circo pedes cucurrit. Post Veri obitum Marcus Antoninus solus remp. tenuit, multo melior & [1] feracior ad virtutes: [2] quippe qui nullis Veri jam impediretur aut simulatis callidæ severitatis ([3] quo ille ingenito vitio laborabat) erroribus, [4] aut his quibus præcipuè displicebat Marco Antonino jam inde à primo ætatis suæ tempore, [5] vel * institutis mentis pravæ, vel moribus.

aliam longè sententiam esse arbitramur: & pro *sine* scribimus *senatus*, pro *cucurrit*, *accurrit*. nihil potest aptius dici ad hunc locum. Sensus est: triumphanti Commodo cum Marco & Vero, insignem illum contigisse honorem, ut currum quo ipse vehebatur per circum transeuntem, senatus comitaretur, hinc inde pedibus accurrens. De hoc genere honoris dicebamus ad Suetonium libro quarto, capite XXVI. Ait autem *in circo*, quia triumphantes per circum & forum in Capitolium veniebant. *Idem.*

Quo quidem tempore sine imperatoris filio.] Palatinus habet: *quo quidem tempore sine intemperator filio, &c.* facili conjectura legimus: *quo quidem tempore senex imperator filio ad triumphalem currum in circo pedes cucurrit.* nomen imperatoris & triumphi participationem & consulatum in Commodum contulerat Marcus, inquit Capitolinus, quo quidem tempore senex imperator filio pedes cucurrit ad currum. de consulatu autem filii loquitur, non de triumpho, quem ita honoravit senex imperator, ut in officio cum aliis ad currum filii pedes curreret. sic Julianus qui in omnibus volebat Marco videri similis, consulum officia frequentabat. Ammianus lib. XXII. *Salmas.*

Quo quidem tempore sine Imperatoris filio, &c.] Nihil etiam auxiliatur huic loco Pal. nisi quod scribat, *sine Imperator filio.* Grut.

1. *Feracior ad virtutes.*] Εὐφορώτερος πρὸς ἀρετάς: sed *virtutes* hîc accipe præclara facta ex virtute manantia. *Casaub.*

2. *Quippe qui nullis Veri jam.*] Vocat, *simulatos callidæ severitatis errores?* an severus aut severitatis simulator Verus? nihil minus. nihil enim magis contrarium lascivo & simplici quam calliditas & severitas, quæ tribuitur heic Lucio Vero. an hoc vult, Lucium qui vixerit non in libero imperio, sed sub Marco, non sui arbitrii semper fuisse, sed accommodasse se moribus Marci & severitatem aliquando simulasse? legebam aliquando, *securitatis.* quæ securitas aliquanto magis cum ἁπλότητι convenit. sed sequitur, *quo ille ingenito vitio laborabat*, quod jam minime ad securitatem potest aptari. Vitium igitur ingenitum vocat, callidam severitatem, quam fingere noverat Verus, & propter quam merito displicebat Marco, cujus in vita & moribus nihil fictum aut simulatum: Eutrop. scribit *eum ingenii parum civilis fuisse, reverentia tamen fratris nihil unquam atrox ausum.* accomdasse autem aliquando se Marci moribus Lucium, testatum etiam reliquit in ejus vita Capitolinus. *Salmas.*

3. *Quo ille ingenito vitio laborabat erroribus.*] Palatinus: *quia ille.* perperam. *Callidæ severitatis errores*, ut infra: *luxuriæ errores* dixit in Vero. *Idem.*

4. *Aut his quibus præcipue displicebat.*] *Aut his qui præcipue displicebant Marco Antonino.* Idem.

5. *Vel institutis mentis pravæ, vel moribus.*] Ingenita Vero vitia, quæ non ab aliis accepisset, verùm ipse suopte ingenio excogitasset, appellat *instituta mentis pravæ.* At *mores*, quæ velut contagione à sodalibus & familiaribus in ipsum

bus. Erat enim ipſe tantæ tranquillitatis [1] ut vultum nunquam mutaverit mœrore vel gaudio, philoſophiæ deditus Stoicæ, quam & per optimos quoſque magiſtros acceperat, & undique ipſe collegerat. Nam [2] & Adrianus, ut dictum eſt, hunc eundem ſucceſſorem paraverat: [3] niſi ei ætas puerilis obſtitiſſet. Quod quidem apparet ex eo [4] quòd generum Pio hunc eundem delegit, ut ad eum, dignum utpote virum, [5] quandoque Romanum perveniret imperium.
17 Ergo provincias poſt hæc [6] ingenti moderatione ac benignitate tractavit. [7] Contra Germanos res feliciter geſſit. [8] Specialiter ipſe bellum Marcomannicum, [1] ſed

ipſum erant derivata. nam ἡ διάθεσις eſt φύσις· ἔθη verò ex quibus naſcitur ἦθος ποιὸν, eſt ἐπίκλητον. *Caſaub.*

* *Inſtitutis mentis pravæ vel moribus.*] *Mens prava*, ut mala mens Comico: *mala mens, malus animus.* Salmaſius.

1. *Ut vultum nunquam mutaverit mœrore vel gaudio.*] Hæc illa eſt ἀπάθεια Stoicorum: quorum doctrinam plenè hauſerat imbiberatque Marcus. *Caſaub.*

Ut vultum nunquam mutaverit mærore nec gaudio.] Eutropius ex hoc loco ſumpſit: *à principio*, inquit, *vitæ tranquilliſſimus, adeo ut ab infantia quoque vultum nec ex gaudio nec ex mœrore mutaverit.* Salmaſ.

2. *Et Hadrianus, ut dictum eſt.*] Sic membranæ. locus quò nos rejicit non eſt in iis quæ præceſſerunt Julii Capitolini. *Caſaub.*

Et Hadrianus.] Lege ex Palatino: *Nam & Hadrianus, ut dictum eſt, hunc eumdem ſucceſſorem paraverat.* Salmaſ.

3. *Niſi & ætas puerilis obſtitiſſet.*] Scribe, *niſi ei ætas.* & obſerva genus loquendi. *Caſaub.*

4. *Quòd generum Pio hunc eundem delegit.*] Ain' tu? Marcum Hadrianus Pio generum delegerat? atqui toties dictum, & dicendum, Hadriani juſſu Ceionii Commodi filiam fuiſſe ei deſponſatam. nemo excuſaverit hanc tantam inconſtantiam: auctor enim dum modò hos ſequitur, modò illos, planè ἀσυστάτως ſcribit. *Idem.*

Quod generum Pio hunc eundem delegit.] Non Hadrianus Pio Marcum generum delegit, ſed ipſe ſibi Pius: cum voluiſſet Hadrianus ut is Verum ſibi generum haberet. ſed quum Verus impar ætate eſſet, diſſoluta ſunt ſponſalia, quæ cum illo deſponderi voluerat Hadrianus, & ſic ejus locum occupavit Marcus cui Pii filia data eſt. ex Hadriani voluntate Lucii Cejonii filiam Marco fuiſſe deſponſatam uno loco tantum ſcribit Capitolinus. Parum igitur ſibi conſtat hic author. *Salmaſ.*

5. *Quandoque.*] *Quandocunque. quandoque* & *quandocunque* invicem alterum pro altero poſita reperiuntur apud milites. *Idem.*

6. *Ingenti moderatione.*] Alibi, *moderamine.* Caſaub.

7. *Contra Germanos res feliciter geſſit.*] En ut longo intervallo poſt Lucii mortem repetit, quæ ſtatim ejus mortem ſunt ſequuta, multis rebus interpoſitis quæ longi temporis ſpatio expeditione iſta Germanica poſteriores fuere. Nam, ut jam ſupra docuimus, Marcus conſecrato Lucio expeditionem adverſus Germanos repetiit, quam cum fratre ſuſceperat, quamque fratris morte omittere fuerat coactus. *Salmaſ.*

8. *Specialiter ipſe bellum Marcomannicum, &c.*] *Specialiter*, hoc eſt, ſuo unius ductu

[1] sed quantum nulla unquam memoria fuit, tum virtute tum etiam felicitate transegit, & eo quidem tempore quo pestilentia gravis [2] multa millia & popularium & militum interemerat. Pannonias ergo Marcomannis, Sarmatis, Wandalis, simul etiam Quadis extinctis, servitio liberavit: & Romæ cum Commodo, quem jam Cæsarem fecerat, filio ut diximus suo, triumphavit. Quum autem ad hoc bellum [3] omne ærarium exhausisset suum, neque in animum induceret ut extra ordinem provincialibus aliquid imperaret, in foro divi Trajani [4] auctionem ornamentorum imperialium fecit, vendiditque aurea pocula & crystallina &

ductu & auspiciis, non etiam Veri fratris: qui ejus belli initiò est extinctus. Scribendum judico, *Speciali ipse bellum Marcomannicum, sed quantum nulla unquam memoria fuit, tum virtute, tum etiam felicitate transegit.* Etiam in plerisque libris est *speciale*, non ut in regio *specialiter.* Casaub.

Specialiter ipse bellum Marcomannicum.] *Speciale* Palatinus, & princeps editio. speciale bellum gessisse Marcomannicum dicitur Marcus, quod ipse gessit solus, & per se. *proprium* supra dixit in eadem re. *Salmas.*

Speciali ipse bellum Marcomannicum, &c.] Etiam in nostro visebatur *Speciale*, non illud vulgatum *specialiter.* Grut.

1. *Sed quantum nulla unquam memoria fuit.*] Oratoriene hoc sit dictum, an ex fide historica, quæ omnes ampullas & τραγῳδήματα aspernatur, non sine caussa potest dubitari. Sed loquitur auctor ex sententia hominum illius tempestatis: qui neque ullum bellum cum Marcomannico, neque ullum imperatorem aut ducem cum Marco censebant comparandum. Quamobrem in Romana inscriptione, quæ posita fuit Marco post patratum hoc bellum, leges hæc verba. QVOD. OMNES. OMNIVM. ANTE. SE. MAXIMOR. IMPP. GLORIAS. SVPERGRESSVS. BELLICOSISS. GENTIB. DELETIS. ATQVE. SVBACTIS. S. P. Q. ROM. neque multò aliter de ejus belli magnitudine Ammianus Marcellinus judicat libro XXXI. *Casaub.*

Sed quantum nulla unquam memoria fuit.] Palatinus, *sed quanto:* ex quo olim faciebam: *sed quanta nulla unquam memoria fuit, tum virtute, tum felicitate transegit.* sed vulgatam tuetur Eutropius: felicitatem autem qua usus est in illo bello conficiendo Marcus, sic expressit Dio: καὶ πόλεμος αὐτῷ συνέστη μέγας, καὶ νίκη παράδοξος εὐτυχήθη, μᾶλλον δὲ παρὰ θεοῦ ἐδωρήθη. qui locus etiam confirmat lectionem, *quantum*, ut ad bellum referatur. Nam ait Dio, πόλεμος συνέστη μέγας. *Salmas.*

2. *Multa millia & popularium & militum interemerat.*] Urbanam multitudinem vocat *populares*, & militibus opponit. sic sæpe apud optimos Latinæ linguæ scriptores. Pro *interemerat*, regius, *interierunt.* non malè, si scribas, *pestilentia gravi.* Casaub.

3. *Omne ærarium exhausisset suum.*] Id est, tam fiscum quàm ærarium. *Idem.*

4. *Auctionem ornamentorum imperialium fecit.*] Factum sæpe à Rom. imperatoribus, ut in pecuniæ inopia species supervacuas, quæ inter ornamenta imperialia habebantur, vænum exponerent. *Idem.*

I. Et

na & myrrhina, vasa etiam regia [1] & vestem uxoriam sericam & auratam, [2] gemmasque etiam quas multas [3] in repostorio sanctiore Adriani repererat: & per duos quidem menses hæc venditio celebrata est, tantumque auri redactum ut reliquias belli Marcomannici ex sententia persequutus, postea dederit potestatem emptoribus, ut siquis vellet empta reddere atque aurum recipere, [4] sciret licere. Nec molestus ulli fuit [5] qui vel non reddidit empta, vel reddidit. [6] Tunc viris claris permisit ut eodem cultu quo & ipse, [7] vel ministeriis similibus convivia exhiberent. [1] In

1. *Et vestem uxoriam sericam & auratam.*] Johannes Gazensis βασιλικὸν κόσμον tantum dixit. serica autem & aurata vestis propria fuit Augustæ non Augusti. Eutropius tamen & Victor *suam* heic interserunt; *uxoriam ac suam sericam atque auream vestem.* habuerunt rationem temporis sui, quo serica veste Augusti utebantur. *Salmas.*

2. *Gemmas quin etiam, quas multas.*] Sic Pal. videturque paullò vividius, quàm vulgatum, *gemmasque etiam quas, &c.* Grut.

3. *In repostorio sanctiore.*] Ita dictum, ut sanctius ærarium. *Casaub.*

4. *Sciret licere.*] Mira locutio: *dedit potestatem, ut sciret licere:* sed non est obscura mens. antecedens positum pro consequenti: nam est sensus: dedit potestatem ut consulerent suis quisque commodis, gnari id sibi licere. Sic locutus Cicero epistola quadam ad Acilium proconsulem: *Peto abs te ut eum in meis intimis maximeque necessariis scias esse.* Id est, sic ejus consulas commodis, ut qui scias eum mihi esse conjunctissimum. *Idem.*

5. *Qui vel non reddidit empta vel reddidit.*] Illud, *vel reddidit*, adjectum ab illis videtur, qui sententiam integram absque eo non putarent: sed penitus supervacaneum est. finito enim & peracto bello, dedit potestatem Marcus emptoribus, ut si quis vellet empta reddere, pretium, quod dedisset, reciperet. nulli vero molestum se exhibuit qui semel empta retinere maluit. adde quod nec aliter olim descripsere Victor & Eutropius, quorum hæc verba sunt: *post victoriam tamen emptoribus pretia restituit qui reddere comparata voluerunt: molestus nulli fuit, qui maluit semel empta retinere.* Salmas.

6. *Tunc viris claris permisit.*] Regius, *clarioribus:* sic olim legit Victor, cujus verba: *Hic permisit viris clarioribus, ut convivia eodem cultu quo & ipse, & ministris similibus, exhiberent.* Erat hæc permissio necessaria, ut instituta sectio posset peragi. Nam alioquin imperatoriam supellectilem quis esset ausus emere? *Casaub.*

Tunc viris clarioribus permisit.] Sic noster quoque Pal. ideoque ejeci alterum illud, *viris claris.* Grut.

7. *Vel ministeriis similibus.*] Hoc enim licebat nemini. Tranquillus de Domitiano: *Generum fratris, indignè ferens & ipsum albatos ministros habere, proclamavit,*

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη.

Ne cursores quidem fas privato habere eodem cultu quo essent imperatorii. Erant autem hæc ministeria albata & aurata, ut ex Suetonio, Lampridio, aliis, est notum. ac ferè non alia quàm lasciva erant ista ministeria: quæ propterea pium principem Theodosium lege sustulisse narrat Victor. *Casaub.*

Vel ministeriis similibus.] *Vel* pro *&.* quod non semel apud istos auctores obser-

[1] In munere autem publico tam magnanimus fuit ut cen-
tum leones una miſſione ſimul exhiberet ſagittis interfe-
ctos. Quum igitur in amore omnium imperaſſet, atque ab 18
aliis modò frater, modò pater, modò filius, ut cujuſque ætas
ſinebat, & diceretur & amaretur, [2] octavodecimo anno
imperii ſui, ſexageſimo & primo vitæ, diem ultimum clau-
ſit. [3] Tantuſque illius amor eo die regii funeris claruit,
ut nemo illum plangendum cenſuerit, certis omnibus
quòd à diis commodatus, ad deos rediſſet. Denique priuſ-
quam funus conderetur, ut plerique dicunt (quod nun-
quam antea factum fuerat neque poſtea) [4] ſenatus populuſ-
que, non diviſis locis, ſed in una ſede propitium deum di-
xit.

obſervabis. *tunc viris clarioribus permiſit, ut eodem cultu quo & ipſe, vel miniſteriis ſimilibus convivia exhiberent.* pro quo Eutropius & Victor: *& miniſtris ſimilibus.* perperam permiſit Antoninus ut privati eodem cultu quo ipſe, & ſimilibus miniſteriis convivia exhiberent. miniſteria ſunt, vaſa aurea & argentea. non igitur promiſcui uſus, vaſa aurea & argentea. miniſteria pro vaſis & poculis. Paulus lib. III. ſent. tit. de uſufructu. *Salmaſ.*

1. *In munere autem publico tam magnanimus fuit.*] Parum hæc ſuperioribus cohærent: & longè alius ordo in regio. *Magnanimus*, καταχορηγητικῶς, pro magnificus. *Caſaub.*

In munere autem publico tam magnanimus fuit.] Expreſſit Dionem qui μεγαλόφρονα eadem notione poſuit: pro liberali & magnifico. Eutropius in eadem re: *in editione munerum poſt victoriam adeo magnificus fuit, ut centum ſimul leones exhibuiſſe tradatur.* animoſum optimi & vetuſti ſcriptores in eodem ſignificatu poſuere. ſic *animoſus homo* in codice Theodoſiano, qui in extruendis & decorandis magnifice ædificiis, minime ſumptibus parcit: μεγαλόψυχον Græci vocant ut Latini magnanimum & animoſum. unde μεγαλοψυχεῖν pro largiri & magnifice liberalem eſſe. contra μικρόψυχοι, tenues, ſordidi, parci & avari. *Salmaſ.*

2. *Octavodecimo anno imperii ſui.*] Mirum unde hic error: qui tamen etiam apud Aurelium Victorem habetur, ſive auctorum ille eſt, ſive exſcriptorum. Annus integer in hoc numero prætermittitur, & dies ampliùs decem vel undecim. Obiit apud Sirmium, (alii ſcribunt Vendobonæ) die decimoſexto Kalendarum Aprilium, ait Tertullianus in Apologetico. *Caſaub.*

3. *Tantuſque illius amor eo die regii funeris claruit.*] Tolle vocem *eo*, quæ totam ſententiam obſcurat. Ait, die quo celebratum eſt imperatorium Marci funus, neminem illum planxiſſe: jam quippe illum populus Rom. eluxerat. Nam ad nuntium è Pannonia allatum de ejus obitu, *Confuſa luctu publico Urbe, ſenatus in Curia veſte tetra* (vel *atra*) *amictus, lacrymans convenit*, ait Victor. *Idem.*

Tantuſque illius amor die regii funeris.] Mirum eſt exſtare etiam in Palat. turbatrix illud pronomen, *amor eo die.* certè deleri debebat; & forſan etiam ſequens *regis funeris*. Grut.

4. *Senatus populuſque, non diviſis locis.*] Aurelii Victoris verba hinc cape: *Denique qui ſejuncti in aliis, Patres ac vulgus Soli omnia decrevere, templa, columnas, ſacerdotes.* Caſaub.

xit. [1] Hic ſanè vir tantus & talis, ac diis vita & morte conjunctus, filium Commodum dereliquit: [2] qui ſi felix fuiſſet, filium non reliquiſſet. Et parum ſanè fuit quòd illi honores divinos omnis ætas, omnis ſexus, omnis conditio ac dignitas dedit, niſi quòd etiam [3] ſacrilegus judicatus eſt, qui ejus imaginem in ſua domo non habuit, qui per fortunam vel potuit habere vel debuit. Denique hodieque in multis domibus M. Antonini ſtatuæ conſiſtunt inter deos penates: nec defuerunt homines [4] qui [5] ſomniis eum multa prædixiſſe futura & vera concinuerunt. Unde etiam templum ei conſtitutum, dati ſacerdotes Antoniniani, & ſodales & flamines, [6] & [7] omnia quæ de ſacratis decre-

1. *Hic ſanè vir tantus.*] Infertam periodum alieno loco nemo non videt. *Idem.*

2. *Qui ſi felix fuiſſet, filium non reliquiſſet.*] Scribebam, *qui felix fuiſſet, ſi filium.* Spartianus in Severo, *Quid Marco felicius fuiſſet, ſi Commodum non reliquiſſet heredem?* Dio eleganter: quòd filium, ait, à ſe educatum optimè, peſſimum reliquerit, ἐν τούτῳ ἐς τὴν ἐκ δυσδαιμονίαν αὐτοῦ συνηνέχθη. *Idem.*

Qui ſi felix fuiſſet filiam non reliquiſſet.] Nihil mutandum, amat enim ejuſmodi trajectionibus uti Capitolinus. *ſi felix fuiſſet, filium non reliquiſſet.* pro, *felix fuiſſet, ſi filium non reliquiſſet.* Salmaſius.

3. *Sacrilegus judicatus eſt, &c.*] Genus honoris, quod initio peperit affectus in principem, vel metus aut adulatio: poſtea neceſſitas acceſſit. *Caſaub.*

4. *Qui ſomniis eum multa prædixiſſe augurantès, futura & vera concinuerunt.*] Induxerunt alii vocem *augurantes*, auctoribus libris ſuis. cuperem & ego, ſi pateretur Palatinus ætate nulli manuſcripto codici ſecundus. & verò ſi propius inſpiciamus Latinitatem auctoris, non eum dedecere videtur. *Grut.*

5. *Somniis eum multa prædixiſſe.*] Videtur ſignificare ſolitam in Marci templis exerceri τὴν δι' ἐγκοιμήσεως μαντικὴν: conſultoreſque inibi incubantes ſomnia captaſſe, ut in Æſculapii templis, & aliis quibuſdam fieri ſolitum. Legebatur, *multa prædixiſſe augurantes futura & vera:* nos vocem *augurantes*, libris auctoribus induximus. *Caſaub.*

6. *Et omnia quæ de ſacratis decrevit antiquitas.*] Ut *ſacratis* dixerit pro *conſecratis*? non puto. ſacrati enim & ſacratiſſimi imperatores dicebantur à veteribus, ſed tantum vivi. at conſecrati, de divis, hoc eſt mortuis. legendum: *dati ſacerdotes Antoniniani & ſodales & flamines, & omnia quæ deſacratis decrevit antiquitas.* *deſacratos* vocat unico vocabulo Capitolinus, qui conſecrati dicerentur. at *deſacrare* quin pro *conſecrare* uſurpaverint, non dubito. deſacrati igitur & conſecrati ἀποθεωθέντες ſunt: & vox ipſa *deſacratus*, propius & magis proprie verbum ἀποθεωθεὶς exprimit. *Salmaſ.*

7. *Omnia quæ de ſacratis decrevit antiquitas.*] Impropriè *ſacratis*, pro conſecratis. nam *ſacrare* cùm de perſonis dicitur, eſt θεῖόν τι προσνέμειν, ut olim in tribunis factum, poſtea in imperatoribus: qui propterea ſacratiſſimi dicuntur. at mortuis principibus quos inter cœlites retulerant, non divini aliquid, ſed deitatem, ut ita dicam, cenſebant ineſſe: neque hoc *ſacrare*, ſed *conſecrare*, Græci ἀποθεοῦν dixerunt, vel θεὸν ποιεῖν. *Caſaub.*

1. *Quod*

decrevit antiquitas. Ajunt quidam ([1] quod verisimile vi- 19
detur) Commodum Antoninum successorem illius ac filium non esse de eo natum, sed de adulterio: [2] ac [3] talem fabellam vulgari sermone contexunt: Faustinam quondam Pii filiam, Marci uxorem, [4] quum gladiatores transire vidisset, unius ex his amore succensam, quum longa ægritudine laboraret, viro de amore confessam. Quod quum ad Chaldæos Marcus retulisset, illorum fuisse consilium [5] ut occiso gladiatore, [6] sanguine illius sese Faustina sub-

1. *Quod verisimile videtur.*] *Quod & verisimile videtur*, Palatinus. *Salmas.*

Quod & verosimile.] Adjeci copulam *&* volente Palatino, quod in ea videretur nescio quid energiæ. *Grut.*

2. *Ac talem fabellam vulgari sermone contexunt.*] Cur fabellam appellat historiam, quam modò dixit verisimilem? quod & paullò post repetit. *vulgari sermone contexere*, non est vili & plebeia dictione componere: sed è sermonibus vulgi, non autem ex ullo probatæ fidei auctore. *Casaub.*

Ac talem fabellam vulgari sermone contexunt.] Quærit vir eruditissimus cur fabellam appellet, quod paulo post verisimile esse dicit, sed quando hæc quærebat, non meminerat fabulam & fabellam illa ætate, non pro ficto & composito ad arbitrium sermone, ut priscis Latinitatis temporibus, sed pro sermone quolibet vel narratione seu ficta, seu vera, quæ in ore populi versabatur, usurpatam. Capitolini enim tempore atque etiam anteriore, *fabula* est sermo simpliciter. ita fabellam hoc loco accipe. *Salmas.*

3. *Talem fabellam vulgari sermone.*] Notat *fabula* Latinis, non rem modò fictam, sed & factam, omniumque ore jactatam, ut pluribus ostendi in Suspicionibus. *Grut.*

4. *Cùm gladiatores transire vidisset.*] Non temere aut casu, ut vulgò accipiunt: sed *cùm ostentata per arenam periturorum corpora mortis suæ pompam ducerent*, ut loquitur Quintilianus. *Casaub.*

Cum gladiatores transire vidisset.] Per sollemnem traductionem & pompam, qua depugnaturi gladiatores per ora populi transducebantur. *Salmas.*

5. *Ut occiso gladiatore.*] Scripti quidam, *ut occiso Pantonomo, seu gladiatore.* Scripserat Capitolinus, *ut occiso pantomimo seu gladiatore.* nam sequitur, *De amatis pantomimis ab uxore fuit sermo, ut superiùs diximus.* Casaub.

Ut occiso gladiatore.] Sic noster Pal. in quo nec vola nec vestigium *pantomimi.* quare id etiam abjeci, quamvis alluderent aliorum membranæ, & auctor infra testaretur tale quid à se scriptum. quis enim scit, an non & is locus expertus sit scalpellum librariorum? *Grut.*

6. *Sanguine illius sese Faustina sublavaret.*] Hoc est, locos sibi & τὴν φύσιν lavaret. Utrumque potest significari voce *sublavare*, leviter lavare, vel inferiores partes lavare: quod magis videtur sententiæ accommodum. Princeps editio *sublevaret.* Sunt qui scribant, gladiatoris hujus quem Faustina deperibat, sanguinem, in aquæ speciem mutatum, illi infaustæ fuisse propinatum: cui rei fingendæ videtur vox ista *sublevaret* ansam præbuisse. hoc tamen commentum secutus est ille suaviludius, qui inscriptionem eam composuit, quæ à Faustina posita fingitur, amore isto liberata. *Casaub.*

Sanguine illius sese Faustina sublavaret.] Nescio quis primus *sublavaret*, hoc loco reposuit pro eo quod vetus editio & scripti codices habebant, *suble-*

 leva-

ſublavaret, atque ita cum viro concumberet. Quod quum eſſet factum, ſolutum quidem amorem, natum verò Commodum gladiatorem eſſe non principem: qui mille propè pugnas publicè populo inſpectante gladiatorias imperator exhibuit, [1] ut in vita ejus docebitur. Quod quidem veriſimile ex eo habetur quòd tam ſancti principis filius his moribus fuit, quibus nullus laniſta, nullus ſcenicus, nullus harenarius, nullus poſtremò ex omnium dedecorum ac ſcelerum colluvione concretus. Multi autem ferunt Commodum omnino ex adulterio natum: ſiquidem Fauſtinam ſatis conſtat [2] apud Cajetam [3] conditiones ſibi & nauticas & gladiatorias elegiſſe: de qua quum diceretur Antonino Marco, ut repudiaret, ſi non occideret, dixiſſe fertur, [4] *Si uxorem dimittimus, reddamus & dotem.* [1] Dos

levaret. quam veram eſſe ſcripturam quovis pignore contendere ſum paratus. non dicit autem quomodo ſublevarit ſe Fauſtina ſanguine illius gladiatoris occiſi. quod de induſtria tacuit hic auctor, & modeſtis verbis mollivit horrendum medicationis genus. non dubium certe eſt, pro remedio ſanguinem illum ebibiſſe Fauſtinam, atque ita ſe ſublevaſſe. Nam *ſublevare, ſubvenire, ſuccurrere, juvare*, verba ſunt medelarum & medicamentorum propria. *Salmaſ.*

Sanguine illius ſeſe Fauſtina ſublavaret.] Palatinus adhæret vulgatis, *ſublevaret*; quod tamen minus quadrat. *Gruterus.*

1. *Ut in vita ejus docebitur.*] Non extat hæc vita à Capitolino ſcripta: eſt enim Lampridii quæ infrà habetur: niſi imponunt nobis vulgares tituli. *Caſaubonus.*

Ut in vita ejus docebitur.] Vita Commodi vulgo non huic ſed Lampridio aſcribitur. excerpta tamen Spartiani utriuſque vitæ unum auctorem faciunt, nec eum Capitolinum, ſed Spartianum. fitque mihi valde veriſimile, ab uno eodemque auctore & hanc & illam vitam perſcriptam, ſive ille ſit Capitolinus, ſive magis Spartianus, ut excerpta illa nobis indicant. *Salmaſ.*

2. *Apud Cajetam.*] Aurelius Victor, *In Campania ſedens amœna littorum obſidebat.* eum vide. *Caſaub.*

3. *Conditiones ſibi & nauticas & gladiatorias elegiſſe.*] Ut γαμεῖν & *nubere*, voces honeſtiſſimæ ad turpem notionem transferuntur, ſic *conditio.* nam apud Ciceronem atque alios, *conditio* id eſt quod vulgò dicitur, *un parti.* hîc aliter. *Idem.*

Conditiones ſibi & nauticas & gladiatorias.] Facilis in nauticis legendis ratio, & parum fallax: nudi enim plerumque agebant. ipſa igitur aderat, & qui ſibi magis placerent, quoſque valentiores judicabat, oculis arbitris eligebat. *Salmaſ.*

4. *Si uxorem dimittimus, reddamus & dotem.*] Perpendimus locum hunc ad illud Taciti de Tiberio latitante Capreis: *Traditur etiam matris impotentia extruſum, quam dominationis ſociam aſpernabatur: neque depellere poterat, cùm dominationem ipſam donum ejus accepiſſet.* lib. IV. Annal. cap. 57. *Grut.*

1. Dos

[1] Dos autem quid erat, nisi imperium quod ille ab socero, volente Adriano adoptatus, acceperat? Tantum sanè valet boni principis vita, sanctitas, tranquillitas, pietas, ut ejus famam nullius proximi decoloret invidia. Denique Antonino quum suos mores semper teneret, neque alicujus insusurratione mutaretur, non obfuit gladiator filius, uxor infamis: [2] deus usque etiam nunc habetur, [3] ut vobis ipsis, sacratissime imperator Diocletiane, & semper visum est & videtur: qui eum inter numina vestra, non ut cæteros, sed specialiter veneramini, ac sæpe dicitis vos vita & clementia tales esse cupere qualis fuit Marcus, [4] etiamsi philosophia nec Plato esse possit, si revertatur in vitam: & quidem hæc breviter & congestè. [5] Sub Marco Antonino [6] hæc sunt gesta post fratrem. [7] Primùm

1. *Dos autem quid erat.*] Sic scripti. alii, *quid habebatur.* Casaub.

Dos autem quid erat.] Palatinus & editio princeps: *dos autem quid habebatur.* quod non temere rejici debuit. *Salmas.*

Dos autem quid erat nisi imperium?] Pal. *dos autem quid habebatur imperium.* sine voce *nisi*; ut fortè voluerit, sine interrogatione: *dos autem quidem habebatur imperium.* sed vel satis fuisset; *dos autem erat imperium.* Grut.

2. *Deus usque etiam nunc.*] Scripti, *deusque etiam nunc h.* Casaub.

Deusque etiam nunc.] Ita præter Casauboni scriptos codd. etiam Palatinus noster: non, *Deus usque etiam nunc*, ut ante publicati. *Grut.*

3. *Ut vobis ipsis sacratissime imperator.*] In primis editionibus & manu exaratis plerisque, *vobis ipsi.* qui fuit postremæ Latinitatis idiotismus. nam in scriptoribus illis, ut apud Ivonem Carnutensem, sæpissimè leges, *vos ipse attendite.* &, *vos ipse scripsistis*, ac similia. ejus generis est apud veteres Romanos, *tacente nobis*, *dicente nobis*, quæ nota sunt eruditis. *Casaub.*

Ut vobis ipsis, sacratissime imperator.] Constanter heic habent veteres libri: *vobis ipsi.* quod glossæ confirmant veteres in quibus legitur: *vos ipse*, αὐτός. *nos mitto.* Salmas.

Ut vobis ipsis.] Etiam Pal. *ipsi.* sed potuit delituisse littera finalis sub voce sequenti. *Grut.*

4. *Etiamsi philosophia nec Plato esse possit.*] Scribe: *Ac sæpe dicitis vos vitâ & clementiâ tales esse cupere qualis fuit Marcus: etiam si philosophiâ nec Plato esse possit.* Talis & tantus videlicet qualis quantusque in eo studio fuit Marcus. *Casaub.*

5. *Sub Marco Antonino hæc sunt gesta.*] Non quid sub Marco Antonino gestum sit, sed quid ab ipso post fratris mortem, cum solus teneret imperium, significare voluit hoc loco Capitolinus. restituendum igitur ex veteri libro: *sed Marco Antonino hæc sunt gesta post fratrem. Primum corpus ejus Romam devectum est.* Salmas.

6. *Hæc sunt gesta. Post fratrem primum.*] Distingue, *Sub Marco Antonino hæc sunt gesta post fratrem. Primùm corpus.* Casaub.

7. *Primum corpus ejus Romam devectum est.*] Pleraque in hac pagina jam supra dicta fuere: quæ nunc temere repetit, aut frustra ibi sunt posita, cum heic illa iterum reponere cogitaret. ordine tamen heic paulo meliore proce-

[1] corpus ejus Romam devectum est, & illatum majorum sepulcris: [2] divini honores decreti. Deinde quum gratias ageret senatui quòd fratrem consecrasset, occultè ostendit omnia bellica consilia sua fuisse quibus superati sunt Parthi. Addidit præterea quædam quibus ostendit nunc demum [3] se quasi à principio acturum esse remp. [4] amoto eo qui remissior videbatur. [5] Nec aliter senatus accepit quàm Marcus dixerat, ut videretur gratias agere quòd Verus excessisset vita. [6] Omnibus deinde sororibus & affinibus & libertis, juris & honoris & pecuniæ plurimum detulit. [7] Erat enim famæ suæ * curiosissimus, † & requirens

dit, & uno contextu narrat quæ Marcus gesserit post mortem fratris. post cujus consecrationem statim de profectione adversus Germanos cogitavit Marcus, idque verba illa quæ paulo post sequuntur manifesto evincunt: *proficiscens ad bellum Germanicum filiam suam non decurso luctus tempore, grandævo equitis Romani filio Claudio Pompeiano dedit.* per filiam suam, Lucillam intelligit, Vero prius nuptam, quàm collocavit Pompejano Marcus ad bellum proficiscens, cum illa nondum Verum eluxisset. non igitur potuit annus interesse inter Marci profectionem & Veri consecrationem. *Salmas.*

1. *Corpus ejus Romam devectum est.*] Suspicionem mendæ injicit regius qui præfert, *corpus ejus ut Romam deveheretur est & ill.* Auctor est Galenus in Commentario Περὶ τῦ προγινώσκειν, Marcum Veri media hieme defuncti corpus Romam advexisse, & justis illi factis ad bellum contra Germanos statim esse profectum. *Casaub.*

2. *Divini honores decreti.*] Pal. voculâ amplius, *divini in honores decreti.* an fuit? *divini inde honores decreti.* Grut.

3. *Se quasi à principio acturum esse Remp.*] Ὅτι οἱονεὶ ἐξ ὑπαρχῆς μέλλοι πολιτεύεσθαι: hoc est, velut jactis novis fundamentis omnia in melius mutare. *Casaub.*

4. *Amoto eo qui remissior videbatur.*] De Vero hæc dicuntur quem remissiorem fuisse vult, quod voluptatibus & deliciis esset deditus. si tamen fides habetur Dioni, non remissior fuerit Marco Verus, immo etiam aliquanto bellicis actibus aptior & accommodatior. & tamen omnia bellica consilia sua fuisse videri volebat Marcus oratione ad senatum. *Salmas.*

5. *Nec aliter senatus accepit quàm Marcus dixerat.*] Satis inhumanum est putare Marcum de morte fratris palàm esse gavisum. Molliamus censeo asperitatem sententiæ, & scribamus, *Nec aliter senatus accepit quæ Marcus dixerat, quàm ut videretur grat. ag.* Casaub.

Nec aliter senatus accepit quam Marcus dixerat.] Nolim mutari *quam* in *quæ.* apparet enim quid velit Capitolinus; nempe senatum sic accepisse verba Marci, quasi ille gauderet quod Verus excessisset è vita. & recte sic quidem accepit: cum aperte ea verborum Marci mens fuerit. *Salmas.*

Nec aliter Senatus accepit, quàm Marcus dixerat, ut videretur.] Nihil variant membranæ Palat. & subest sensus aliquis huic scripturæ. *Grut.*

6. *Omnibus deinde sororibus.*] Jam dixit, *Amitasque ejus & sorores honoribus & salariis sublevavit.* Quare in regio ista heic non leguntur. *Casaub.*

7. *Erat enim famæ suæ curiosissimus.*] Paullò post, *Malè loquentium dictis vel literis*

rens ad verum quid quiſque de ſe diceret, [1] emendans quæ bene reprehenſa viderentur. Proficiſcens ad bellum Germanicum, filiam ſuam [2] non decurſo luctus tempore, [3] grandævo equitis Romani filio Claudio Pompeiano dedit, genere Antiochenſi, nec ſatis nobili: [4] quem poſtea bis conſulem fecit, quum filia ejus Auguſta eſſet & Auguſtæ filia. [5] Sed has nuptias & Fauſtina & ipſa quæ dabatur, invitæ habuerunt. Quum Mauri Hiſpanias propè omnes 21
vaſtarent, [6] res per legatos benè geſtæ ſunt. Et quum [7] per Ægyptum Bucolici milites gravia multa feciſſent, per

literis vel ſermone reſpondebat. Et in fine, *De avaritia ſe multis epiſtolis purgat.* Idem.

* *Curioſißimus, & requirens.*] Caret particula, &, vetus editio. ſic igitur ἀσυνδέτως concipienda hæc periodus: *erat enim famæ ſuæ ſtudioſißimus, requirens ad verum quid quiſque de ſe diceret, emendans quæ bene reprehenſa viderentur.* Salmaſ.

† *Et requirens ad verum quid quiſque de ſe diceret, emendans quæ bene reprehenſa viderentur.*] Sed de Principibus, qui habitu diſſimulato explorarunt populi de ſe opinionem, non vulgaria poſuimus ad Taciti lib. II. c. 13. p. *Grut.*

1. *Emendans quæ bene reprehenſa viderentur.*] *Erat emendans*, pro emendabat. ut Attici ἐπανορθῶν ἦν pro ἐπηνώρθου. *Caſaub.*

2. *Non decurſo luctus tempore.*] Ante exactum annum luctus legitimi. *Idem.*

3. *Grandævo equitis Rom. filio.*] Sic regius: alii libri, *grandævi.* malè. *Idem.*

4. *Quem poſtea bis conſulem fecit.*] In anno Marci XIII. Severum II. & hunc Pompejanum Coss. exhibent Faſti. alterum conſulatum adhuc quæro. *Idem.*

5. *Sed has nuptias, & Fauſtina, & ipſa quæ dabatur, invitæ habuerunt.*] Quid mirum? videtur enim pollui nobilitas familiæ nuptiis tam imparibus; ut pluribus diduximus ad illud Taciti lib. I. Ann. cap. 53. *Fuerat in matrimonio Tiberii Julia, ſpreveratque ut imparem.* Grut.

6. *Res per legatos bene geſtæ ſunt.*] Huc refero quòd in ſaxo quodam Hiſpanico dicitur Marcus, DEVICTOR. OMNIVM. GENTIVM. BARBARARVM. Addit regius, *& per ipſum compoſitæ.* Caſaubonus.

7. *Per Ægyptum Bucolici milites gravia multa feciſſent.*] Volcatius Gallicanus in Avidio Caſſio non idem ſolùm dicit, ſed iiſdem planè verbis cum Capitolino: ut videatur alter alterum deſcribere: vel potiùs, quod & certum eſt, ambo Marii Maximi verbis loquuntur. de hoc bello & prædonibus iſtis Ægyptiacis eorumque duce Iſidoro, lege Xiphilinum. dicti ſunt Βουκόλοι & Bucolici à vulgari appellatione ejus loci quem inſiderent: nam, ut ait Heliodorus, Βουκόλια σύμπας κέκληται πρὸς Αἰγυπτίων ὁ τόπος. Vide neceſſariò ſequentia: nullus enim eſt veterum ſcriptorum, unde hæc diſcas tam bene, atque hic unus. *Idem.*

Per Ægyptum Bucolici milites gravia multa feciſſent.] Palatinus, *Bucolicis:* mendoſe. ipſiſſima autem hæc verba referuntur à Volcatio in Avidio Caſſio: *Nam quum & Bucolici milites per Ægyptum gravia multa facerent, ab hoc retunſi ſunt.* Salmaſ.

Per Ægyptum Bucolici milites gravia multa feciſſent.] Pal. noſter planè alio ſenſu, *Bucolicis*; & contra ea quæ refert in Avidio Caſſio Vulcatius c.6. f. *Grut.*

per Avidium Cassium [1] retusi sunt, qui postea tyrrannidem arripuit. [2] Sub ipsis profectionis diebus in secessu Prænestino agens, [3] filium nomine Verum Cæsarem [4] exe-cto sub aure tubere septennem amisit, quem non plus quinque diebus luxit, [5] consolatusque etiam medicos [6] actibus publicis se reddidit. Et quia ludi Jovis optimi maximi erant, interpellari eos publico luctu noluit: jussitque ut statuæ tantummodo filio mortuo decernerentur, & [1] imago

1. *Retusi sunt.*] Reg. *retunsi.* ut obtunsus, alibi, pro obtusus. *Casaub.*

Retusi sunt.] Etiam noster Palatinus mavult illud aliorum, *retunsi.* Grut.

2. *Sub ipsis profectionis diebus, &c.*] Palam est auctorem loqui de altera Marci ad bellum Germanicum profectione, post Veri mortem suscepta: hoc enim arguunt manifestissimè verba præcedentia, quibus hæc cohærent. *Casaubonus.*

3. *Filium nomine Verum Cæsarem.*] Lege quæ notamus ad Lampridii Commodum. *Idem.*

4. *Exccto sub aure tubere.*] Videtur, ea voce medicorum imperitiam notare, qui intempestiva tuberis sectione pernitiem huic puero attulerunt. *Idem.*

Exsecto sub aure tubere.] Sic rectè Pal. nempe incidit in febrem continuam ob dolorem obortum à sectione illâ, & sic periit. *Grut.*

5. *Consulatusque etiam medicos actibus publicis se reddidit.*] Prorsus ridicula lectio: placet nobis impense Lipsii emendatio, *Consultusque, etiam medios publicis actibus reddidit.* Casaub.

Consolatusque etiam medicos actibus publicis se reddidit.] Nihil aliud video huic loco corrumpendo materiam suggessisse quam vox *consolatus* ignorata. Hujus, inquam, unius vocabuli parum cognita ratio fecit, ut *medios* pro *medicos* legeretur: aliud enim nihil mutandum: *consolatusque, etiam medios actibus publicis reddidit.* quæ sententia olim fuit doctissimi Lipsii. sed ille *consultus* pro *consolatus* legebat, ego *consulatus* retineo. non semel mihi veteres libros pervolventi *consolatio* pro *consultatio*, & *consolari* pro *consuli* scriptum occurrit. apud Servium lib. III. Æneidis: *Augurium est exquisita Deorum voluntas per consolationem avium aut signorum. Consolationis* etiam scriptum repperi bis aut ter in optimo Titi Livii exemplari. sic *consolatus* hoc loco pro *consultus.* ut autem *consolari* pro consulere, ita contra *consulere* pro consolari, quo sensu apud Venantium sæpe positum reperitur, & notant veteres Glossæ: *consulit:* ἐπώθετο, παρεμυθήσατο. sed ut dicam libere quod sentio, mihi videtur quoties *consolatio*, pro *consultatio* legitur, consolationem ibi scriptum esse pro consulatione. nec dubium quin *consulare* pro *consulere* dixerint, ut *inducare* pro *inducere, &c.* Salmas.

Consolatusque etiam medicos, actibus publicis se reddidit.] Nihil divertunt ab hac scriptura membranæ Pall. quàm quod non agnoscunt pronomen *se*, si quid mutandum; bellè Lipsius, *consultusque etiam medios, publicis actibus, &c.* sed quis ille importunè impudens qui ausus fuisset consulere Imperatorem tam recenti luctu. verosimilius est, Marcum ea statim fuisse fortitudine animi, ut alios erigere tentaverit alloquio suo, etiam medicos, qui non simpliciter sanè lugebant hanc filii ejus mortem; vel ob artis suæ successum minus felicem. *Grut.*

6. *Actibus publicis se reddidit.*] Haud aliter Tiberius: de quo ipsemet sic apud Tacitum lib. IV. cap. 8. *Idem.*

1. *Imago*

[1] imago aurea circensibus per pompam ferenda, [2] & ut saliari carmini nomen ejus insereretur. Instante sanè adhuc pestilentia, & [3] deorum cultum diligentissimè restituit, & servos, [4] quemadmodum bello Punico factum fuerat, ad militiam paravit, [5] quos *Voluntarios* exemplo Volonum appellavit. Armavit etiam gladiatores, [6] quos *Obsequentes* appellavit. [7] Latrones etiam Dalmatiæ atque Dardaniæ, milites fecit. [8] Armavit & Diocmitas. emit & Germanorum

1. *Imago aurea circensibus per pompam ferenda.*] Petitum exemplum ab iis quæ in Germanicum olim decreta. Tacitus: *Decretum ut ludos circenses eburna effigies præiret.* notus mos. *Casaub.*

2. *Et ut saliari carmini nomen ejus insereretur.*] Tacitus, *Ut nomen ejus saliari carmine caneretur.* Multa nos de hoc genere honoris apud Athenæum libro sexto, capite XIV. ἄξιός ἐστι τοῦ πέπλου. ut si dicas, dignus est, cujus nomen saliari carmine canatur. *Idem.*

3. *Deorum cultum diligentissimè restituit.*] Fecerat idem imminente bello Parthico. *Idem.*

4. *Quemadmodum bello Punico factum est.*] Robertus à Porta, *bello secundo Punico.* Idem.

5. *Quos Voluntarios exemplo Volonum appellavit.*] De Volonibus notum ex Livio, Festo, Macrobio, aliis. Apud Livium in eadem historia Voluntarii quoque sæpe nominantur, qui diversæ conditionis fuerunt ab istis Marci Volonibus: liberi nempe homines, non servi: qui cùm vel propter ætatem, vel quòd legitima stipendia confecissent, cogi non possent, sponte militabant. Evocati postea dicti sunt, hoc est, inquit Dio, ἀνάκλητοι. *Idem.*

6. *Quos Obsequentes appellavit.*] Tanquam non in legionibus militantes, sed in obsequiis principis. in vita Pertinacis: *Cùm milites de castris ad obsequium principis convenissent.* Idem.

7. *Latrones etiam Dalmatiæ atque Dardaniæ milites fecit.*] Latrones appellat gentem latrociniis deditam, ex præda & rapinis plurimùm viventem. *Idem.*

8. *Armavit & Diocmitas.*] Diu multumque perpendenti non aliunde mihi deduci posse videntur isti Diocmitæ quam ἀπὸ τοῦ διωγμοῦ. nam à διωγμός, διωγμίτης, vox quidem non illa barbara, insolentis tamen & novæ formæ. itaque magis placeat διωγμήτας illos appellari, ἀπὸ τοῦ διωγμῆσαι. quod verbum factum est à διωγμός. sic autem videntur appellasse genus militum leviter armatorum, & expeditorum, ad persequendum fugitivos aut latrones, quos & διώκτας appellabant. & ut ita accipiamus, aperte suadent verba Marcellini: *genus semiermium*, inquit, *hominum quos Diocmitas appellant.* Salmasius.

Armavit & Diocmitas.] Sic omnibus litteris codex Palatinus. *Gruterus.*

Armavit & Diocmitas.] Errant qui existimant scribendum *diogmitas.* διωγμὸς Græcum est vocabulum: at διωγμίτης, non Græcum sed Barbarum. Nobis diu placuit scribi *dioctas.* Sed quoniam *Diocmitas* scriptum in omnibus libris, regio excepto, invenimus, scribam lubens cum Josepho Scaligero, *Docimitas.* id nomen populi in agro Synadensi Phrygiæ, de quo Strabo aliique. Videtur Marcus horum aliquot cohortes in exercitu suo habuisse, ut Dalmatarum & Dardanorum. Meruerunt aliquando inter Romanorum mercenarios & Dolomitæ. gens ea fuit in Persidis montanis sita: de qua fuse Procopius libro ultimo. *Idem.*

norum auxilia contra Germanos. Omni præterea diligentia paravit legiones ad Germanicum & Marcomannicum bellum: & ne provincialibus esset molestus, auctionem rerum aulicarum, ut diximus, fecit in foro divi Trajani, in qua præter vestes & pocula & vasa aurea, etiam signa [1] cum tabulis [2] magnorum artificum vendidit. [3] Marcomannos autem in ipso transitu Danubii delevit, & præ-
22 dam provincialibus reddidit. [4] Gentes omnes ab Illyrici limite [5] usque Galliam conspiraverant, [6] ut Marcomanni, [7] Narisci, [8] Hermunduri, & Quadi, [9] Suevi, Sarmatæ, [10] Latringes, & Buri: * hi aliique cum Victovalis † Sosibes, [1] Sico-

1. *Cum tabulis magnorum artificum.*] Perperam in membranis, *magistrorum artificum.* Idem.

2. *Magnorum artificum.*] Non aliter quoque Palat. *Grut.*

3. *Marcomannos in ipso transitu Danubii delevit.*] Marcomannos intellige, non gentem ipsam, quæ multis post seculis infesta Romano nomini perduravit: sed illum tantùm exercitum eorum, qui stabat in acie. Sequitur statim, *Accepit in deditionem Marcomannos.* Casaubonus.

4. *Gentes omnes ab Illyrici limite usque Galliam conspiraverant.*] Aurelius Victor, *Triumphi acti ex nationibus quæ regi Marcomaro ab usque urbe Pannoniæ, cui Carnuto nomen est, ad media Gallorum protendebantur.* Idem.

5. *Usque in Galliam.*] Sic quoque Palatinus noster. *Grut.*

6. *Ut Marcomanni, Narisci.*] Naristæ dicuntur veteri libro, quod abest propius à Dionis lectione, qui in excerptis Legationum, Ναρίστας appellat. Οὐαρίσται Ptolemæo recte igitur heic *Varistæ* legeretur. sed N & V sæpe invicem mutantur. itaque Naristæ & Varistæ idem, vel Naristi & Varisti. *Salmas.*

7. *Narisci.*] In excerptis Legationum è Dione appellantur isti Ναρισταί. in regio quoque eadem terminatio: sed in principio ibi peccatum, *Tharistæ* pro Naristæ. Tacitus *Nariscos* aut fortasse *Naristos* nominat, in libro De moribus Germanorum. in codice Augustano *Varistæ*: quomodo etiam in Ptolemæi codicibus: nam ibi Οὐαρισοί. *Casaub.*

Narisci.] Exstat in Pal. *Varistæ*, quemadmodum & aliorum aliquot authentici. *Grut.*

8. *Hermunduri & Quadi.*] Reg. *Hermunduli.* Quatuor hos populos etiam Tacitus similiter jungit. *Juxta Hermunduros*, ait, *Narisci, ac deinde Marcomanni & Quadi agunt.* Casaub.

9. *Suevi, Sarmatæ.*] Plura genera Sarmatarum ponit tabula vetus Peutingerorum. *Salmas.*

10. *Latringes & Buri.*] Reg. *Latringes, Burci.* Suspicor esse qui in libris Taciti dicuntur Marsigni & Burii, sermone cultuque Suevos referentes. nisi mavis Marsignos Taciti esse Μαρσουΐγγους Ptolemæi: quod propius vero. *Casaub.*

Latringes & Buri.] Palatinus: *Lacringes, Burci.* & *Lacringes* quidem melius quam *Latringes.* Nam Dioni sunt Δάκριγγοι pro Λάκριγγοι, quomodo reponendum ápud Dionem censeo. Buri autem Βοῦῤῥοι Dioni dicuntur in Trajano. populos autem illos omnes quibus cum rem habuit Marcus, sic enumerantur à Dione: *Astingi, Jazyges, Marcomanni, Quadi, Naristæ, Diacringi, Buri.* Salmas.

Latringes & Buri.] Idem codex *Lacringes & Burei.* Grut.

*Hi

[1] Sicobotes, [2] Rhoxolani, Bastarnæ, [3] Alani, Peucini, [4] Costoboci. Imminebat & Parthicum bellum & Britannicum. Magno igitur labore etiam suo gentes asperrimas vicit, [5] militibus sese invitantibus, ducentibus etiam exercitum legatis & præfectis prætorio: accepitque in deditionem Marcomannos, plurimis in Italiam traductis. [6] Semper sanè cum optimatibus, non solùm bellicas res, sed etiam civiles, priusquam faceret aliquid, contulit. Denique sententia illius præcipua semper hæc fuit, *Æquius est ut ego tot & talium amicorum consilium sequar, quàm ut tot & tales amici meam unius voluntatem sequantur.* Sanè quia durus

* *Hi aliique cum Victoualis.*] Regius *Hyalii.* Assentior Beato Rhenano, qui pridem corrigendum monuit *Taifali.* nota gens ex Mamertini panegyrico, & magis ex Ammiani historia XXXI. ubi multa de horum turpi & obscœna vita. *Casaub.*

Hi aliique cum Victovalis.] Palatinus unica voce: *Hialiique cum Victualis.* populos ego quidem nullos isto novi nomine. *Victuali* autem semper scriptum in optimo libro. *Salmas.*

Hi aliique cum Victoualis.] Pal. iterum *Victualis.* ita tamen expressit priora, ut hæreas an duabus vocibus pronuntiari voluerit, an verò unà, *Hialiique*; quod & alii invenerunt in libris suis. *Grut.*

† *Sosibes, Sicobotes.*] Nobis hæc populorum nomina, alibi non comperta. Qui deinceps sequuntur, omnes vulgò notissimi. *Costoboci,* Dioni Κοστουβῶκοι. *Casaub.*

1. *Sicobotes.*] Haud secus Palatinus. *Grut.*

2. *Rhoxolani, Bastarnæ, Alani.*] *Blastarni* pro Bastarni. nam & ibi in propinquo ponuntur, *alpes Bastarnicæ.* Salmasius.

3. *Alani, Peucini.*] Noster, *Halani, Peutini.* Grut.

4. *Costoboci.*] *Costobocæ,* Ammiano Marcellino. *Salmas.*

5. *Militibus sese invitantibus.*] Quis neget veram esse lectionem libri Palatini, *sese imitantibus*? *sese* autem loquendi genere illa ætate vulgato pro *ipsum.* nempe Marcum; cum milites scilicet ipsum imperatorem suum imitarentur & ad illius exemplum laborarent. *Idem.*

Militibus sese invitantibus.] Pal. *imitantibus.* qui probissimum heic fuerit, si acceperit scriptor *sese* pro *eum.* fit enim ferè ut miles sequatur exemplum ducis sui. vulgato tamen non sua etiam desit ratio. *Grut.*

6. *Semper sanè cum optimatibus.*] Non significat vox hæc sub Imperatoribus, quod olim libera Rep. cùm essent & dicerentur alii optimates, alii populares. nam mutata ejus forma, & studiis partium extinctis, omnes qui in Repub. eminerent dicti optimates. Glossæ vertunt rectè, πρωτοπολῖται. at vetere notione, optimates erant οἱ ὀλιγαρχικοὶ, non autem indistinctè τοὶ πρῶτοι τῆς πόλεως. *Casaub.*

Semper sane cum optimatibus.] Optimates heic vocat Capitolinus, quos in Hadriano *summates* Spartianus appellat: *quum cum plurimis summatibus pasceret.* alibi dicuntur *proceres.* optimates illis temporibus & proceres, & summates, non alii erant & dicebantur quam senatores. optimos nobilium vocat Aurelius Victor Scotthi. *Salmas.*

 1. *Gra-*

rus videbatur ex philosophiæ institutione Marcus ad militiæ labores atque ad omnem vitam [1] graviter carpebatur: sed malè loquentium dictis, vel literis vel sermone respondebat. Et multi nobiles [2] bello Germanico sive Marcomannico, imò plurimarum gentium, interierunt: [3] quibus omnibus statuas in foro Ulpio collocavit. Quare amici frequenter suaserunt ut à bellis discederet, & Romam veniret: sed ille contempsit ac perstitit; [4] nec priùs recessit quàm omnia bella finiret. [5] Provincias ex proconsula-

1. *Graviter carpebatur.*] Istud probabilius, quàm quod antè dictum: *Dabat se Marcus totum & philosophiæ, amorem civium affectans.* Casaub.

2. *Bello Germanico, sive Marcomannico, sive plurimarum gentium.*] Sic loquitur ut significet posse hoc bellum non solùm Germanicum aut Marcomannicum appellari; sed etiam Sarmaticum, & Quadicum, & Suevicum, &c. *Idem.*

3. *Quibus omnibus statuas in foro Ulpio collocavit.*] Sic Augustus statuas omnium ducum in utraque fori sui porticu dedicavit. *Idem.*

4. *Nec priùs recessit quàm omnia bella finiret.*] Rectè, si de prioribus expeditionibus accipias: nunquam enim recessit nisi victor & rebus cum hoste compositis. at ultimum bellum constat ab eo non esse confectum: sed non recedit à bello qui illi immoritur. *Idem.*

5. *Provincias ex proconsularibus consulares, aut ex consularibus proconsulares, aut prætorias, &c.*] Provinciarum alia est ordinaria administratio, alia extraordinaria. sæpe enim principes, pro temporum necessitatibus, formam usitatam immutarunt. *Temporaria autem permutatio jus provinciæ non immutat*, inquit Ulpianus lege CXXIV. de regulis juris. Exempla sunt in historia principali, jam inde ab Augusto multa. Ejusmodi est quod hìc observatur de Marco: & quod de Alexandro scribit Lampridius: *Provincias prætorias præsidiales plurimas fecit: proconsulares ex senatus voluntate ordinavit.* Observabis in Capitolini verbis distingui provincias consulares à proconsularibus: in quo vel peritissimi rei Romanæ jure hæreant. nam quod inter has discrimen statuemus? Proconsulares scimus dictas in quas mittebantur functi consulatu, ut illis proconsule præessent. iidem consulares dicebantur, & eorum provinciæ modò consulares, modò proconsulares. Mira igitur hæc Capitolini distinctio. Accedit huc, quòd præsidialium provinciarum nulla heic mentio. cur prætermisit? melius Lampridius: qui tria provinciarum nomina, quot & fuerunt, ponit distinctè: proconsularium, & prætoriarum, quæ in potestate populi; & præsidialium, quæ propriæ principis ex institutione Augusti. Erant præter provincias & præfecturæ quædam cùm in Italia, tum alibi, quas consulares viri administrabant, de quibus in Hadriani vita dictum est. an igitur de his præfecturis sentit Capitolinus, & provincias diversa notione nominat? *Idem.*

Provincias ex proconsularibus consulares, aut ex consularibus proconsulares.] Semper fuit in arbitrio ac potestate Romanorum Principum jam inde ab Augusto provinciarum administrationem pro belli ac temporum necessitate immutare. pacatas provincias & quæ annuis magistratibus facile regi possent, populo concessit Augustus, eæque ordinario jure administrabantur. nam magistratus Populi Romani, Consules, Prætores, magistratu functi sortitu provincias illas accipiebant regendas, more

ſularibus conſulares, aut ex conſularibus proconſulares, [1] aut prætorias pro belli neceſſitate fecit. Res etiam in Sequanis turbatas, [2] cenſura & autoritate repreſſit. Compoſitæ

more qui ſtante etiam rep. obſervabatur, & peracto adminiſtrationis tempore decedebant. ac dictæ illæ proconſulares & prætoriæ, vel etiam proconſulares tantum, ut in ſuperioribus obſervabamus. & proconſules dicebantur prætores, qui jure & imperio conſulari provinciis præerant. Bellicas autem provincias & quæ annuo magiſtratu retineri non poterant, ſuæ eſſe partis voluit Cæſar, eaſque per legatos conſulares & prætorios adminiſtrabat. & eæ quidem in quas ex parte Cæſaris viri conſulares mittebantur, conſulares dictæ, ut prætoriæ, quæ à legatis prætoriis. vel potius inter provincias Cæſaris ſi quæ eſſent ex antiquo conſulares, in eas viros conſulares legatos mittebat; ſi quæ vero prætoriæ, prætorios qui & legati Auguſti pro prætore dicebantur. hinc nata differentia provinciarum conſularium & proconſularium, quæ ſub libera Republica fuit inaudita. ſed ſub Cæſaribus, ut jam ante ad Hadriani vitam notavi, populi provinciæ proconſulares dicebantur, Cæſaris vero conſulares. illæ à proconſulibus more & ordine antiquo adminiſtrabantur: iſtæ jure novo & extraordinario per legatos Auguſti conſulares. ſi quid autem novi exoriretur in provinciis pacatis, aut in earum vicinia, & bellici motus exiſterent, de proconſulari conſularem eam faciebat Cæſar, & eo legatos mittebat, & populo in locum ejus quam ademerat, aliam ex ſuis quæ pacatior eſſet reddebat, & ſic illa de conſulari proconſularis fiebat. hoc eſt quod ait Spartianus, Marcum pro belli neceſſitate de conſularibus proconſulares, & de proconſularibus conſulares provincias feciſſe. quoties igitur legeris *conſularem provinciæ*, ſemper de legato Cæſaris ille tibi conſularis accipiendus; quoties proconſulem, de magiſtratu populi Romani intelligere debebis: & ſecundum hanc proconſulum & conſularium differentiam, diſtinctio quoque provinciarum proconſularium & conſularium procedit. *Salmaſ.*

1. *Aut prætorias.*] Eas intelligo quæ à legatis prætoriis regebantur, qui & legati Auguſti pro prætore dicti ſunt. Populus etiam habuit ſuas provincias prætorias. nam ex inſtitutione Auguſti inter populi provincias, duæ tantum proconſulares fuere, decem prætoriæ, in quas prætores mittebantur. ita Strabo lib. XVII. εἰς δὲ τὰς δημοσίας ὁ δῆμος στρατηγοὺς ἢ ὑπατικοὺς πέμπει. *prætores aut conſulares.* ſed omnes poſtea prætores prætoriique qui provincias populi adminiſtrabant, dicti ſunt proconſules, & proconſulari jure eas regebant. hinc tam frequens mentio proconſulum eorum qui nunquam conſules fuiſſent, in veterum libris. quod ſæpe viris doctis impoſuit. Tacitus lib. XVI. Annal. ſcribit Petronium factum eſſe proconſulem Bithyniæ, & mox conſulem. Bithynia populi fuit provincia, quam inter στρατηγίας, id eſt prætorias recenſet Strabo. itaque idem Tacitus lib. I. Annal. Granii Marcelli prætoris Bithyniæ meminit. ubi prætorem in proconſulem mutandum exiſtimant viri docti. ſed fruſtra, nam prætor & proconſul, idem. Petronius Bithyniæ præſes, proconſul dicitur, qui nunquam tamen antea conſul fuerat. nec conſularis erat, ſed conſulari poteſtate Bithyniam prætoriam adminiſtrabat. *Idem.*

2. *Cenſura & auctoritate repreßit.*] Reg. *compreßit. Cenſura* pro ſeveritate & exactiore diſciplina, recentioris eſt Latinitatis. *Caſaub.*

Cenſura & auctoritate repreßit.] Cenſuram pro gravitate ac dignitate poſuerunt illius ætatis ſcriptores. unde *oris cenſuram*, quæ veteribus oris dignitas, dixerunt. Cenſura igitur eſt ἀξίωμα.

ſitæ res in Hiſpania quæ per Luſitaniam turbatæ erant.
[1] Filio Commodo accerſito ad limitem, togam virilem
dedit: quare congiarium populo diviſit, & eum [2] ante
23 tempus conſulem deſignavit. Siquis unquam [3] proſcriptus
eſſet à præfecto urbi, non libenter accepit. Ipſe in largitionibus pecuniæ publicæ parciſſimus fuit: quod laudi potius datur quàm reprehenſioni: ſed tamen & bonis viris pecunias dedit, & oppidis labentibus auxilium tulit, [4] & tributa vel vectigalia [5] ubi neceſſitas cogebat remiſit. Abſens [6] populi Romani voluptates curari vehementer præcepit per ditiſſimos editores. Fuit enim populo hic ſermo, quum ſuſtuliſſet ad bellum gladiatores, quòd populum ſublatis voluptatibus vellet cogere ad philoſophiam. juſſerat enim, ne mercimonia impedirentur, [7] tardiùs panto-

ἀξίωμα. *Dignatio, dignitas, honos, meritum.* poſtea etiam vulgus cepit *cenſuram* uſurpare pro honeſtate vultus & decore, proque ipſa forma & pulcritudine. unde & *cenſorium hominem* vulgo qui pulcher eſſet, vocabant, & ſic ab animo ad corpus tranſtulerunt. *Salmaſius.*

1. *Filio Commodo accerſito ad limitem.*] Germanicum. Dio. *Caſaub.*

2. *Ante tempus.*] Venia legis annariæ impetrata. Lamprid. *Idem.*

3. *Proſcriptus eſſet à præfecto Urbi.*] Accipe illa *à præfecto Urbi*, ut exempli loco poſita: non enim libentiùs accepit Marcus à ſenatu proſcriptos, aut aliis magiſtratibus. *Idem.*

4. *Et tributa vel vectigalia ubi neceßitas cogebat, remiſit.*] Non magna principis optimi laus; ſi neceſſitate cogente, hoc eſt, iis à quibus exigi nihil poterat, tributa remiſit. ſed ſcripſerat fortaſſe, *ubi neceßitas non cogebat.* ut intelligamus voluntatem Marco ſublevandi tenuiores, defuiſſe nunquam: etſi voluntas ſæpe, per Reip. neceſſitates. ſed nihil pronuntio. *Idem.*

Et tributa vel vectigalia ubi neceßitas cogebat remiſit] Hanc neceſſitatem ad Marcum refero, qui etiam ubi neceſſitas cogeret, & res ita poſtularent, tributa tamen tum remiſerit, cum opus eſſet minime remitti. qua in re magnopere laudandus. ſic princeps philoſophus, qui urgentibus etiam reipublicæ neceſſitatibus non ſolum novis indictis & tributis onerandos non duxerit provinciales, ſed ſolitis etiam debitiſque penſionibus ſublevaverit, & illis vectigalia remiſerit. *Salmaſ.*

5. *Ubi neceßitas cogebat.*] Sic & noſter codex; optimeque convenit antedictis: *Ipſe in largitionibus pecuniæ publicæ parcißimus fuit.* tributa quippe & vectigalia exacta bono publico: ideoque non niſi juſta umquam de cauſſa remiſſa. *Grut.*

6. *Populi Rom. voluptates.*] Perperam in ſcriptis, *voluntates.* notum eſt ſpectacula ſic vocari. *Caſaub.*

Populi Romani voluptates curari vehementer præcepit per ditißimos editores.] Qui nimirum damnum minus ſentirent; & glorioſum arbitrarentur placere vel ſic populo. *Grut.*

7. *Tardiùs pantomimos exhiberi, non votis diebus.*] Poteſt ſcribi, *non totis diebus.* Poteſt & retineri quod eſt editum. *voti dies*, quibus eduntur ludi votivi, quas εὐχωλιμαίας θέας appellat Dio in He-

pantomimos exhiberi non votis diebus. De amatis pantomimis ab uxore fuit ſermo, ut ſuperiùs diximus: ſed hæc omnia per epiſtolas ſuas purgavit.] Idem Marcus [1] ſederi in civitatibus vetuit in equis ſive vehiculis: lavacra mixta ſubmovit. Mores matronarum compoſuit diffluentes, [2] & juvenum nobilium. [3] Sacra Serapidis [4] à vulgaritate

in Heliogabalo: Hi ludi, ceu debiti, maxima cura edebantur, & religione etiam quàm cæteri majore. *Caſaub.*

Tardius pantomimos exhiberi non votis diebus.] Notare vult certos dies, quibus diebus tardius exhiberi juſſi ſunt pantomimi: & cauſam hanc addit, *ne mercimonia impedirentur.* illis igitur diebus tantum, tardius exhibebant pantomimos quibus mercimonia poterant impediri. Mercimoniorum vero dies, nundinæ. Hinc ad certam veramque hujus loci lectionem poſſumus pervenire. liber Palatinus, prò *non votis*, habet diſerte, *novotis*, quidam etiam *novis.* omnino legendum, *nonis diebus.* per nonos dies, Nundinas intelligit. quibus diebus ne impediretur mercimoniorum curſus, non hora ſolita vulgataque, ſed paulo tardius exhibebantur pantomimi. ſic Virgilius in Moreto, *nonos dies* vocat mercimoniorum dies, hoc eſt nundinas:

——— *noniſque diebus*
Venales olerum faſces portabat in urbem.

tres illa tempeſtate fuiſſe notos & celebres pantomimos, Pyladen, Morphum, & tertium quemdam, cujus nomen ignotum, qui alternis diebus ſaltabant. *Salmaſ.*

Tardius pantomimos exhiberi non votis diebus.] Palat. habet *novotis diebus.* ut fortè aliud quid adhuc lateat ſub illis, *non votis.* Grut.

1. *Sederi in equis.*] Expoſuimus ad Hadrianum. ibidem & de lavacris mixtis. *Caſaub.*

2. *Et juvenum nobilium ſacra Serapidis.*] Volebam diſtinctum: *Mores matronarum compoſuit diffluentes, & juvenum nobilium. Sacra Serapidis,* vel pueri hoc videant: ſed & liber regius non aliter. *Idem.*

3. *Sacra Serapidis à vulgaritate Peluſiæ ſubmovit.*] Lege, *Peluſia.* urbem enim hanc Ægypti nemo unquam dixit Peluſiam: omnes Peluſium. Peluſiam ſive Peluſiacam vulgaritatem appellat cives Peluſiotas, & omnem illam turbam, quæ Serapeæ hujus feſtivitatis cauſſa, eò ſolebat ex cætera Ægypto convenire. Concurrebatur in eam urbem & mercimonii gratia. Videntur ludi Peluſii quorum meminit Tertullianus libro De baptiſmo, magna hominum frequentia celebrati. Cùm igitur Peluſiotæ obtentu ſacrorum Serapidis, & religionis ludorum, multa flagitia & ſcelera ſoliti eſſent exercere, ut eorum petulantiam coërceret Marcus, ſacra iſta illis ademit. nam alioquin mirum, ſacra Ægyptiaca, quæ etiam Romam eſſent recepta, urbi Ægyptiacæ fuiſſe adempta. Sed populi hujus perverſam mentem & pravos mores etiam proverbio notarunt veteres. *Idem.*

Sacra Serapidis à vulgaritate Peluſiæ ſubmovit.] Omnes libri, *Peluſiæ* retinent: etiam princeps editio, *Peloſiæ.* ſic eſſet Peluſia pro Peluſium. quod non eſt prorſus aſpernandum. licenter enim agebant in enumerandis urbium nominibus illi veteres & in genere & in numero, ut τὰ Λούγδουνα pro Lugdunum: ſi quis malit, *à vulgaritate Peluſia*, legere cum eruditiſſimo viro, non me rapiat reluctantem, ſed ducat volentem. *Salmaſ.*

4. *A vulgaritate Peluſiæ.*] Sic etiam noſter Pal. alias maluiſſem *Peluſiaca*, aut *Peluſia*, aut aliud quid. porrò iſthæc ita capio, non ut omninò abſtulerit Peluſiotis

garitate Pelusiæ submovit. Fama fuit sanè [1] quod [2] sub philosophorum specie quidam remp. vexarent & privatos:
24 quod ille purgavit. Erat mos iste Antonino [3] ut [4] omnia crimina minore supplicio quàm legibus plecti solent, puniret: quamvis nonnunquam contra manifestos & gravium criminum reos inexorabilis permaneret. Capitales causas [5] hominum honestorum ipse cognovit, & quidem summa

lusiotis omnibus sacra Serapidis, sed ab eis excluserit vulgus promiscuum, cura eorum demandata sacerdotibus tantum ac viris primariis. *Grut.*

1. *Quòd sub philosophorum specie quidam remp. vexarent & privatos.*] Verbum *vexare* variam interpretationem admittit. Cùm tanti faceret Marcus philosophiam, nemo prudens dubitaverit fuisse multos, qui philosophiæ studium simularent, potiùs quàm scita præstarent: ut imperatoris benevolentiam sibi conciliarent. Hi gratia qua pollebant apud principem ad quæstum suum abutebantur, cum multorum querelis. Sunt isti fortasse, quos dicit Capitolinus, remp. vexasse & privatos. Sed & illi remp. vexant, qui pravis religionibus vulgi animos inficiunt: sæpe ut ad rerum novarum molitionem impellant. Etiam illi vexant remp. qui cùm in illam nihil conferant, ex ærario alimenta percipiunt, & alia commoda debita iis, qui propter industriam suam & operam publico navatam, digni sunt præmio, καὶ τῆς ἐν πρυτανείῳ σιτήσεως. *Casaub.*

2. *Sub philosophorum specie quidam rempublicam vexarent & privatos.*] Evenit sub Marco quod sub aliis solet evenire principibus, ut omnes qui vident principem ad alicujus rei studium animi quadam inclinatione ferri, statim ejusdem rei studio ut cum maxime teneri se fingant, ad gratiam scilicet & favorem promerendum. Cum igitur plurimus esset in philosophiæ studiis Marcus, multos illa tempestate extitisse non est dubium, qui tota animi contentione philosophiam sectarentur, & philosophandi libidine ducerentur, ut liberalitatem optimi principis provocarent, quem hujusmodi hominibus favere animadvertebant. Et sic erant reip. oneri, cum eos imperator promoveret, ditaret, stipendiis salariisque sublevaret. & isti erant qui rempublicam vexabant, & sub philosophiæ obtentu multa sibi licere putabant, & impune quidvis moliebantur. Privatos autem vexari ab hoc genere hominum habitum philosophi præ se ferentium, idcirco puto dixit, quod innumera tunc copia emerserat hominum qui philosophos ementiebantur, & Cynicos profitebantur: mera potius mendicabula, qui magna libertate & audacia in domos privatorum se inferebant, vere θυρεπανοίκται, quibus nihil clausum tectumque poterat esse, quique libere quod opus esset, petebant; liberius, non dantes conviciis & maledictis impetebant, & ita privatos vexabant æruscatores ejusmodi & nulli rei bonæ homines, quique nihil philosophorum haberent præter barbam & pallium. *Salmas.*

3. *Ut omnia crimina minore supplicio quam legibus plecti solent, puniret.*] Moderationem hanc & ἐπιείκειαν Marci in criminibus puniendis Philostratus in vita Herodis tangit. *Idem.*

4. *Omnia crimina minore supplicio quàm legibus plecti solent, puniret.*] Quod & ipsum aliis quoque Principibus sollemne, uti pulcrè ostendit Freherus noster in *Sulpitio suo.* Grut.

5. *Hominum honestorum.*] Scrib. *honestiorum*, τῶν ἐντιμοτέρων. non enim poterat omnium honestorum. *Casaubonus.*

1. Tra-

summa æquitate, ita ut,[1] prætorem reprehenderet[2] qui citò reorum causas audierat: juberetque illum iterum cognoscere, [3] dignitatis eorum interesse dicens ut ab eo audirentur qui pro populo judicaret. [4] Æquitatem autem etiam circa captos hostes custodivit. Infinitos ex gentibus in Romano solo collocavit. [5] Fulmen de cælo precibus suis [6] contra hostium machinamentum extorsit, suis pluvia

1. *Prætorem reprehenderet qui citò reorum caussas audierat.*] Rectè. nam juxta P. Syrum: *In judicando, criminosa est celeritas.* Quinimmò ut idem vult Mimographus: *Properare in judicando, est crimen quærere.* Grut.

2. *Qui citò reorum caussas audierat.*] Qui judicia de reis brevi auditione peregerat: quod inter mali principis notas ponunt veteres. *Casaub.*

3. *Dignitatis eorum interesse dicens.*] Lege, *reorum.* Solebant prætores non per se, sed per decemviros, aut quæsitores, aliosve quibus jurisdictionem mandassent, de reorum etiam honestiorum caussis cognoscere: hoc non fert Marcus, & ait verè interesse dignitatis reorum, ut ab eo audirentur, qui pro populo judicaret. *Idem.*

Dignitatis eorum interesse dicens.] *Eorum*, reorum scilicet. nec enim alio potest referri, cum de reis tantum loquatur. non opus est igitur *reorum* reponi. *Salmas.*

Dignitatis eorum interesse dicens.] Sic Palat. & subintelligitur *reorum*, quod præcessit. *Grut.*

4. *Æquitatem etiam circa captos hostes custodivit.*] Exemplum est hujus æquitatis, quod narrat Dio. Captivus adolescentulus Barbarus, à Marco de re aliqua interrogatus, negavit se responsurum priùs quàm jussisset ille dari sibi vestem defendendo frigori, quo urebatur. indulsit Marcus, nihil commotus hac captivi hominis libertate. *Casaub.*

5. *Fulmen de cælo precibus, &c.*] Imò verò militum Christianorum, qui illi tunc militabant, precibus. *Idem.*

Fulmen de cælo precibus suis contra hostium machinamentum extorsit.] In epistola Marci, quæ Græce est edita apud Justinum ad finem ejus Apologetici, ita hæc res narratur: *ἅμα δὲ τῷ τούτους ῥίψαι ἐπὶ τὴν γῆν ἑαυτοὺς καὶ εὔχεσθαι θεῷ ὃν ἠγνόουν, εὐθέως ὕδωρ ἠκολούθει οὐρανόθεν, ἐπὶ μὲν ἡμᾶς ψυχρότατον, ἐπὶ δὲ τοὺς Ῥωμαίων ἐπιβούλους χάλαζα πυρώδης.* ubi per illa verba, *τοὺς Ῥωμαίων ἐπιβούλους*, idem videtur intelligere quod heic Spartianus de hostium machinamento. quod tamen, ut verum fatear, quid sit nescio. simpliciter enim alii auctores scribunt, adversus Germanos & Sarmatas fulmen elicitum precibus imperatoris Marci, nihilque de istiusmodi machinamento produnt. an machinam bellicam aliquam hostium intelligit, in quam fulmen descenderit, quo conflagravit? sed Græculus ille auctor epistolæ illius subdititiæ, *ἐπιβούλους Ῥωμαίων* dum vocat, ad hoc fortasse machinamentum respexerit. quod tamen affirmare nolim. Et recte quidem vir summus judicavit non esse germanam illius Marci epistolam, sed ab aliquo non Græco sed semibarbaro homine confictam. *Salmasius.*

6. *Contra machinamentum hostium.*] Nunc intelligo quale illud fuerit hostium machinamentum. Barbari ex composito pugnam detrectabant, quod absque prælio Romanos in potestatem venturos sperarent, æstu sitique confectos & undique conclusos, locis opportunis omnibus à se occupatis ne aquari possent. Epitome Dionis: *καὶ οἱ βάρβαροι τὴν μὲν μάχην ἐπεῖχον προσ-δοκήσαν-*

via impetrata quum siti laborarent. Voluit Marcomanniam provinciam, voluit etiam Sarmatiam facere: & fecisset nisi Avidius Cassius rebellasset sub eodem in oriente, [1] qui imperatorem se appellavit (ut quidam dicunt) Faustina volente, quæ de mariti valetudine desperaret. Alii dicunt, ementita morte Antonini, Cassium imperatorem se appellasse quum divum Marcum appellasset. [2] Et Antoninus quidem [3] non est satis motus defectione Cassii, [4] nec in ejus affectus sæviit, sed per senatum hostis est judicatus, [5] bonaque ejus proscripta per ærarium publicum: Relicto

δοκήσαντες σφᾶς ῥᾳδίως ὑπό τε τοῦ καύματος καὶ ὑπὸ τοῦ δίψους αἱρήσειν. πάντα δὲ τὰ πέριξ διαλαβόντες ἀπέφραξαν ὅπως μηδαμόθεν ὕδωρ λάβωσι· πολὺ γὰρ τοῦ πλήθους περιῆσαν. Idem intellexit auctor fictitiæ Epistolæ, cum barbaros ἐπιβούλους Ῥωμαίων vocat: ἐπὶ μὲν ἡμᾶς ψυχρότατον ὕδωρ, ἐπὶ δὲ τοὺς Ῥωμαίων ἐπιβούλους χάλαζα πυρώδης. *Idem.*

1. *Qui imperatorem se appellavit, ut quidam dicunt Faustina volente.*] Eadem pæne verba apud Volcatium. *Idem.*

2. *Et Antoninus quidem non est satis motus defectione Caßii, nec in ejus affectus sæviit*] Et hoc verbis ferè iisdem apud Volcatium: *Nec tamen Antoninus graviter est iratus, rebellione cognita, nec in ejus liberos aut affectus sæviit.* sunt, opinor, verba Marii Maximi. *Casaub.*

3. *Non est satis motus defectione Caßii.*] *Satis* pro valde. hoc est, non valde motus est defectione Cassii. sic supra: *satis nobilis*, pro valde nobilis. *Salmas.*

4. *Nec in ejus affectus sæviit.*] Uxorem Cassii intelligit, & liberos ac generum: de quibus vide in ipsius vita. Non cepêre hoc verbum qui scripserunt in membranis, *nec ejus affectus sævi*: atqui affectus sæpe apud hos scriptores, sunt charitates, & ipsæ personæ quæ affectu præcipuo amantur. Capitolinus in Gordiano, *affectus suos unicè dilexit.* sic & alii scriptores sæpe. *Casaub.*

Nec in ejus affectus sæviit.] Prius erat scriptum: *nec affectus ejus sæviit. Sævire aliquem* pro sævire in aliquem, loquendi forma illo sæculo usitata. incertus auctor in Magni Alexandri vita, qui sub Constantio vixit, de Bucephala, *namque homines edit, & ejusmodi pabulum sævit.* pro sævit in ejusmodi pabulum. sic Tertullianus, lib. III. adversus Marcionem: *quem post necem prophetarum, suffigendo nervos ejus clavis, desævierunt.* pro in quem desævierunt: ita sævire affectus hoc loco pro sævire in affectus. *Salmas.*

5. *Bonaque ejus proscripta per ærarium publicum.*] Non laboramus de mente, quæ hæc est: proscripti Cassii bona non in fiscum Cæsaris fuisse illata, sed in ærarium publicum. pluribus verbis hoc narrat Vulcatius. in verbis laboramus. *proscribi per ærarium*, nescio quid sit. Puto omissione hîc peccatum. nam quia sequens periodus incipit à voce *relicto*, videtur in hujus fine omissum verbum *redacto*, ob affinitatem illarum duarum vocum. Scribo igitur, *bona ejus proscripta, inque ærarium publicum redacta. Relicto e.* aut voce per servata: *bona ejus proscripta per senatum: inque ærarium publicum redacta.* Casaub.

Bonaque ejus proscripta per ærarium publicum.] Mira loquutio, *per ærarium bona proscribi*, quæ proscribuntur, & in ærarium rediguntur. nihil tamen mutatum velim. ut enim dicerentur fiscum proscripsisse alicujus bona, sic per fiscum proscripta recte dicuntur, cum nempe fiscus vel ejus procurator proscri-

Relicto ergo Sarmatico Marcomannicoque bello, contra Cassium profectus est. [1] Romæ turbæ etiam fuerunt, quasi Cassius absente Antonino adventaret: sed Cassius statim interfectus est: caput ejus allatum est ad Antoninum. Marcus tamen non exultavit interfectione Cassii, caputque ejus humari jussit. [2] Mæcianum etiam filium Cassii, cui Alexandria erat commissa, exercitus occidit: [3] nam & præfectum præt. sibi fecerat. qui & ipse occisus est. In conscios defectionis vetuit senatum graviter vindicare: simul petiit nequis senator tempore principatus sui occideretur, [4] ne ejus pollueretur imperium: eos etiam qui deportati fuerant revocari jussit, quum paucissimi centuriones capite essent puniti. Ignovit & civitatibus quæ Cassio consenserant: ignovit Antiochensibus qui multa in Marcum pro Cassio dixerant. quibus & spectacula & conventus publicos tulerat, & omnium concionum genus, contra quos edictum gravissimum misit. Seditiosos autem eos & oratio Marci indicat indita à Mario Maximo, qua ille usus est apud amicos. Denique noluit Antiochiam videre quum Syriam peteret: [5] nam nec Cyprum voluit videre, 25

ex

proscriptionem bonorum sibi vindicat. ita *fiscum* aliquando pro fisci advocato memini legere. At heic non per fiscum illa proscripta Cassii bona fuisse docet Capitolinus quæ in fiscum principis relata non sint, sed per ærarium publicum: quasi dicat non principem illa bona proscribi curavisse, nec ejus fiscum, sed populum vel ejus ærarium. *Salmasius*.

Bonaque ejus proscripta per ærarium publicum.] Nihil recedit ab hac scriptura Palatin. & videtur phrasis eorum temporum; quâ voluerint, ærarii quæstores ea bona sibi applicasse. *Grut.*

1. *Romæ turbæ etiam fuerunt.*] In vita Cassii: Nec Romæ terror defuit, *Cùm quidam Avidium Cassium dicerent absente Antonino, esse venturum.* Casaub.

2. *Metianum etiam filium Cassii.*] *Mæcianum*, in melioribus libris. & ita legendum. *Salmas.*

Mæcianum etiam filium.] Sic Palat. non ut vulgati *Metianum*. Grut.

3. *Nam & præfectum præt. sibi fecerat.*] Non Metianus, ne erres: sed Cassius. vide in ejus vita. *Casaub.*

4. *Ne ejus pollueretur imperium.*] Ἀκύρως *ejus*, pro suum, vel ipsius. *Idem.*

5. *Nam nec Cyprum voluit videre ex qua erat Cassius.*] Scribe *Cyrrhum*. Dio, ὁ δὴ Κάσσιος Σύρος ἐκ τοῦ Κύρου ἦν. legendum Κύῤῥου. Nam Cassius non Cyropolitanus fuit, sed Cyrrhestes, vel Cyrrhestanus ex urbe Syriaca Cyrrho. ita scribi debere id nomen auctor est Stephanus Περὶ πόλεων. *Idem.*

Nam nec Cyprum voluit videre.] *Cyprum* pro *Cyrrum*. ut infra apud Vopiscum, *Arpianum* pro *Arrianum*. Salmasius.

26 ex qua erat Cassius. [1] Fuit Alexandriæ, clementer cum iis agens. [2] postea tamen Antiochiam vidit. Multa egit cum regibus, & pacem confirmavit sibi occurrentibus cunctis regibus & [3] legatis Persarum: omnibus orientalibus provinciis charissimus fuit: [4] apud multas etiam philosophiæ vestigia reliquit. [5] Apud Ægyptios civem se egit [6] & philosophum [7] in omnibus stadiis, templis, locis. Et quum multa Alexandrini in Cassium dixissent fausta, tamen omnibus ignovit, [8] & filiam suam apud eos reliquit. [9] Faustinam uxorem suam in radicibus montis Tauri, [1] in

1. *Fuit Alexandriæ, clementer cum iis agens.*] *Cum iis*, πρὸς τὸ σημαινόμενον, sed fortasse veriùs, *cum cunctis*. Casaub.

2. *Postea tamen etiam Antiochiam vidit.*] Ponenda hæc erant ante verba præcedentia: *Fuit Alexandriæ, &c.* vel scribendum, *postea sanè, & An.* Idem.

3. *Legatis Persarum.*] Parthos intellige. vide Lamprid. in Alexandro. *Idem.*

4. *Apud multas etiam philosophiæ vestigia reliquit.*] Robertus Bonon. *apud milites.* non probo. *Philosophiæ vestigium* interpretor, memoriam gravissimorum sermonum, quos & privatim & publicè habuit, quocunque venisset: cùm ad virtutum amorem, & sapientiæ studium omnes hortaretur, & exemplo suo stimularet. *Idem.*

5. *Apud Ægyptios civem se egit.*] Vel *civilem*, quod Petrus Faber malebat: potest defendi utrumque. *Idem.*

6. *Et philosophum in omnibus studiis, templis, locis.*] *Studia* appellat loca in quibus eruditi conveniebant communicaturi de studiis. μουσεῖα Græci. *Idem.*

7. *In omnibus studiis, templis, locis.*] Legendum censeo: *in omnibus stadiis, templis, locis.* loca enim publica designavit in quibus habuit sermones de philosophia Marcus. in stadiis autem & gymnasiis id frequenter fiebat apud Græcos, ut homines docti & philosophi plerique illo convenirent & sermones de studiis & litteris concelebrarent. quod fecit apud Ægyptios Marcus, in locis omnibus publicis, ut sunt stadia & templa. *Salmas.*

8. *Et filiam suam apud eos reliquit.*] Potest fieri ut filiam suam Marcus Alexandriæ relinqueret, cùm ipsa vel ob valetudinem patrem comitari non posset, vel aliam ob caussam. sed in hoc quid sit adeò memorabile, non video. Cogitemus igitur, num de Cassii filia Alexandra hæc sint potiùs accipienda. *suam* pro ipsius vel ejus. abutuntur enim his voculis sæpe etiam mediæ Latinitatis auctores. *Casaub.*

Et filiam suam apud eos reliquit.] Filiam Marci accipe; cum enim offensus esset Alexandrinis Marcus, quod in Cassium multa fausta dixissent, ignovit illis facile, qua erat clementia, atque ut certius offensæ depositæ pignus haberent, filiam suam apud eos reliquit. nec hoc parum fuit. Nam civitates quibus graviter infensus fuit, nec voluit videre: Alexandriam vero non solum invisit, sed filiam suam ibi reliquit, non valetudine ejus id cogente vel alia re, sed ob hoc solum, ut fiduciam Alexandrinis daret suæ cum illis reconciliationis. *Salmas.*

Et filiam suam apud eos reliquit.] Signum haud parvum favoris. videbatur enim paternæ benevolentiæ pignus atque obses. *Grut.*

9. *Faustinam suam in radicibus, &c.*] Obsecutus sum Palatino, qui non agnoscebat vocem *uxorem*, quæ adhuc in publicatis. & satis sanè subintelligitur. *Idem.*

1. In

[1] in vico Halalæ [2] exanimatam ſubito morbo amiſit. Petiit à ſenatu ut [3] honores Fauſtinæ ædemque decernerent, laudata eadem, [4] quum tamen impudicitiæ fama graviter laboraſſet: quæ Antoninus vel neſcivit vel diſſimulavit. [5] Novas puellas Fauſtinianas inſtituit in honorem uxoris mortuæ. [6] Divam etiam Fauſtinam à ſenatu appellatam gratulatus eſt: quam ſecum & in æſtivis habuerat, [7] ut matrem caſtrorum appellaret. Fecit & coloniam vicum in quo obiit Fauſtina, & ædem illi extruxit. ſed hæc poſtea ædes [8] Heliogabalo dedicata eſt. [9] Ipſum Caſſium pro clementia [10] occidi paſſus eſt, non occidi juſſit. [11] Deportatus

1. *In vico Alale.*] Vide ad Alagabali vitam. *Caſaub.*

In vico Halale exanimatam ſubito morbo.] *In vico Halalæ*, Pal. & ita lege. nam Halala vicus ille vocabatur. *Vicus Halalæ*, ut urbs Romæ. *Salmaſ.*

In vico Halale.] Palatinus *Halalae.* Grut.

2. *Exanimatam ſubito morbo amiſit.*] *Exanimatam vi ſubiti morbi.* ita Palatin. in hibernis autem amiſit uxorem ſuam Marcus. *Salmaſ.*

Exanimatam ſubito morbo amiſit.] Pal. *exanimatam vi ſubiti morbi.* quod admitterem ſi confirmaretur aliorum præterea ſcriptorum fide. *Grut.*

3. *Honores Fauſtinæ ædemque decernerent.*] Templum Fauſtinæ fuerat poſitum in Romulei montis pede. *Caſaubonus.*

4. *Cùm tamen impudicitiæ fama graviter laboraſſet.*] Satis dictum antè: eoque nomine reprehenſus vulgò Marcus. extant tamen nummi multi in ejus honorem cuſi, cum hac inſcriptione, PVDICITIA. *Idem.*

5. *Novas puellas Fauſtinianas.*] Cur dicat *novas* clarum eſt, ex vita Pii. *Idem.*

Novas puellas Fauſtinianas inſtituit in honorem Fauſtinæ.] *Novas puellas* dixit eodem ſenſu quo *pueros & puellas novorum nominum*, ſupra dixit. *Salmaſ.*

6. *Divam etiam Fauſtinam à ſenatu appellatam.*] Nummi, DIVA. FAVSTINA. PIA. & ab altera parte, CONSECRATIO. S. C. *Caſaub.*

7. *Ut matrem caſtrorum appellaret.*] Poſt illam de Quadis inſignem victoriam, Marcus IMPERATOR VII. ſalutatus eſt: Fauſtina verò, MATER CASTRORVM. Olim Livia Auguſti *Parens patriæ* dicta, exemplum dedit ſimilium adulationum. *Idem.*

8. *Heliogabalo dedicata eſt.*] Narrat Spartianus in extremo Caracallo. *Idem.*

9. *Ipſum Caſſium pro clementia occidi paſſus eſt, non juſſit.*] Gallicanus, *quem quidem occidi non juſſit, ſed paſſus eſt.* Dicitur autem paſſus fieri quod factum non vindicavit. nam conſtat occiſum Caſſium inſcio atque inconſulto Marco. *Idem.*

10. *Occidi paſſus eſt, non occidi juſſit.*] Palat. *occiſus paſſus eſt.* forte, *occiſum paſſus eſt, non occidi juſſit.* prohibuiſſet enim occidi ſi ſciviſſet, nihilque magis eum timuiſſe ſcribit Dio, quam ne ſe inſcio occideretur. quod cùm eſſet factum, magnam ſibi exercendæ clementiæ præreptam occaſionem doluit. *Salmaſius.*

11. *Deportatus eſt Heliodorus filius Caſſii.*] Ita dictus hic de avi ſui nomine, ut ferè ſemper apud Græcos. Caſſio autem pater Heliodorus. *Caſaub.*

Deportatus eſt Heliodorus filius Caſſii.] An hunc ſolum ex filiis Caſſii deportatum eſſe, reliquos autem donatos media

portatus est [1] Heliodorus filius Cassii, & alii liberum exilium acceperunt cum bonorum parte. [2] Filii autem Cassii [3] & amplius media parte acceperunt paterni patrimonii, & auro atque argento adjuti, mulieres autem etiam ornamentis, [4] ita ut [5] Alexandria filia Cassii [6] & Druncianus gener, liberam vagandi potestatem haberent, [7] commendati amitæ marito. Doluit denique Cassium extinctum, dicens voluisse se sine senatorio sanguine imperium trans-
27 igere. Orientalibus rebus ordinatis, [8] Athenis fuit, [1] &

media patrimonii parte, in summa securitate vixisse dicemus? cur vero dispar hujus causa fortunaque. sed solent isti auctores, quidquid apud diversos scriptores legerunt, conradere, & nullo delectu, aliqua etiam invicem pugnantia ὑπὸ μίαν Μύκονον congerere. ita heic fecit Capitolinus: cum enim legisset, Heliodorum Cassii filium deportatum, ut repperit, ita heic posuit. rursus cum penes alium reperisset filios Cassii donatos plus media parte patrimonii, & hoc sicut repperit, chartis illevit. *Salmas.*

1. *Heliodorus filius Cassii.*] Sic etiam Palat. noster. *Grut.*

2. *Filii autem Cassii e.*] Scribo, *Filii autem Cassi alii e.* nam de uno è filiis Cassii, Heliodoro, dictum est. nisi cui suspecta ibi vox *filius*. Volcatius certè ejus mentionem facit nullam. *Casaub.*

Filii autem Cassii & amplius media parte.] Distinguit filios Cassii ab illis aliis quos liberum exilium cum bonorum parte accepisse scripsit: nam filios Cassii, plus media parte patrimonii accepisse. *Salmas.*

3. *Et amplius media parte.*] Vulcatius omittit illa, *& amplius.* Casaub.

4. *Ita Alexandria filia Cassii.*] Alexandria hæc filia Cassii non heic solum vocatur, sed apud Volcatium quoque, nec libri variant. Alexandram tamen in suis vocari vir eruditissimus observat. sed parum refert Alexandra an Alexandria dicatur, cum utrumque idem sit. *Salmas.*

5. *Alexandria filia Cassii.*] Scribe ut in regio, & Puteani, *Alexandria.* nam Græci Ἀλεξάνδρα. *Casaub.*

6. *Et Druncianus gener.*] Vulcatius, *Druentianus*: in regio, *Adruntianus.* Paulus libro singulari De publicis judiciis: *Divus Marcus Drunciani utpote senatoris, qui Cassiani furoris socius fuerat, bona post mortem vindicari jussit.* Referuntur hæc in lege septima Codicis, Ad legem Juliam majestatis. Non ait Paulus simpliciter Drunciani bona jussisse Marcum vindicari: sed cum hac adjectione, *post mortem.* nihil quod hoc destruat Capitolinus aut Vulcatius. illi ajunt Druentiano datam facultatem ut tanquam insons viveret: Paulus indicat mortuum ut sontem. illud ex indulgentia Marci; hoc ex censura. nusquam scriptum à Capitolino aut Vulcatio, Marcum Drunciano ignovisse penitus, & omnem pœnam remisisse. *Idem.*

Et Druncianus gener.] Ita quoque nullo apice minus Palatinus. *Grut.*

7. *Commendati amitæ marito.*] Vulcatius, *quos quidem amitæ suæ marito commendavit.* Casaub.

8. *Athenis fuit.*] *Fuit* pro venit. *Idem.*

Athenis fuit & inter alia Cereris templum adiit.] Cod. Palat. *Athenis fuit, & initalia Cereris adiit, ut innocentem se probaret.* Quis non videt locum ab illis fuisse corruptum, qui quid essent initalia parum intelligebant? initalia Capitolinus vocat quæ frequentius & usitatius initia dicuntur. ab *initium* παράγωγον est *initale*; ut à parricidium, parri-

[1] & inter alia [2] Cereris templum adiit [3] ut se innocentem probaret,[4] & [5] sacrarium solum ingressus est.[6] Revertens ad Italiam navigio, tempestatem gravissimam passus est. Per Brundusium veniens in Italiam,[7] togam & ipse sumpsit, & milites togatos esse jussit: [8] nec unquam sagati fuerunt sub eo milites. [9] Romam ut venit triumphavit. [10] Exinde Lavinium profectus est. Commodum deinde sibi collegam [11] in tribunitiam potestatem junxit: congiarium populo dedit & spectacula mirifica: dein civilia multa correxit. Gladiatorii muneris sumptus modum fecit. [12] Sententia

parricidale; conjugium, conjugale, & cetera. *initalia* autem vel *initia* Cereris adire dixit pro μυεῖσθαι. Et sane Marcus initiatus est Cereris sacris ut innocentem se probaret. Dio in eadem historia: Εἰς Ἀθήνας ἦλθε καὶ ἐμυήθη. En tibi vel ob hoc solum Athenas visendi cupidum fuisse Marcum, ut initia Cereris adiret. *Salmas.*

1. *Et inter alia Cereris templum adiit, ut se innocentem probaret.*] Aut locus vitiosus est, aut delendum illud *templum*; quod non comparet in Pal. habetque, *& initalia ceteris adit, ut se.* fortè fuit, *& initialia Cereris adiit, ut se &c.* ut ita vocet ipsa initiamenta. sed præstat forsan retinere vulgatum, exclusa tantum voce *templum.* Grut.

2. *Cereris templum adiit.*] Dio, de Marco ex Syria revertente, εἰς Ἀθήνας ἦλθε καὶ ἐμυήθη. *Casaub.*

3. *Ut se innocentem probaret.*] In sacris Eleusiniis clamabat sacer præco, ἑκὰς ἑκὰς ὅστις ἀλιτρός. Vel ut ait Lampridius, *Nemo ingrediatur nisi qui se innocentem novit.* Hæc prioribus temporibus erat τῆς προρρήσεως formula: postea fuit alia: nam tria nominatim hominum genera sacris arcebantur: athei, Christiani, & Epicurei. *Idem.*

Ut se innocentem probaret.] Sic enim innocentiam suam probavit, quod exesse sacris jubebantur qui sibi alicujus sceleris essent conscii. quod in Eleusiniis sacris non solum fiebat, sed in aliis omnibus in quibus clamabat sacerdos & edicebat exirent omnes, qui se innocentes non esse scirent. *Salmas.*

4. *Et sacrarium solum ingressus est.*] *Solum* pro *solus.* sic Græci κατὰ μόνας pro μόνος. ita enim & alibi loquutus hic author. In Alexandro Severo: *Jam illud insigne quod solum intra palatium præter præfectum & Ulpianum quidem neminem vidit. solum* enim ibi pro *solus.* Idem.

5. *Sacrarium solùm ingressus est.*] Scribe ex regio, *solus.* Casaub.

6. *Revertens ad Italiam.*] Sic scripti, pro in Italiam. *Idem.*

7. *Togam & ipse sumsit.*] Vide ad Hadrianum Spartiani. *Idem.*

8. *Neque unquam sagati fuerunt sub eo milites.*] Romæ quidem, aut in Italia. ita accipe. *Idem.*

9. *Romam ut venit triumphavit.*] Regius, *Romam ut venit, cum Commodo filio suo, quem jam ut diximus, Cæsarem fecerat, triumphavit.* Idem.

Romam ut venit, triumphavit.] Sic & Palatinus, nihil amplius. *Grut.*

10. *Exinde Lavinium profectus est.*] In villam Lanuvinam, de qua diximus ad Pium. *Casaub.*

Exinde Lavinium profectus est.] Hæc quoque verba visuntur in Pal. *Grut.*

11. *In tribunitiam potestatem.*] Regius, *in tribunitia potestate.* Casaub.

12. *Sententia Platonis.*] In quinto De republica. *Idem.*

tentia Platonis semper in ore illius fuit, *Florere civitates*, [1] *si aut philosophi imperarent, aut imperatores philosopharentur.* Filio suo [2] Brutii Præsentis filiam junxit, nuptiis celebratis exemplo privatorum. quare etiam congiarium populo dedit. Deinde ad conficiendum bellum conversus, in administratione ejus belli obiit, labentibus jam filii moribus ab instituto suo. [3] Triennio bellum postea cum Marcomannis, Hermunduris, Sarmatis, Quadis etiam egit: [4] & si anno uno superfuisset, provincias ex his fecisset. [5] Ante biduum [6] quàm expirasset, admissis amicis [7] dicitur ostendisse

1. *Si aut philosophi imperarent.*] Hanc sententiam in ore Marci semper fuisse dicit, quàm & re ipsa comprobavit. *Salmas.*

2. *Brutii Præsentis filiam.*] Crispinam, filiam viri consularis. nam Brutius Præsens collega fuit Pii secundùm consulis: deinde Marcus iterum fecit consulem: inque ejus consulatu ipse ultimum diem clausit. *Casaub.*

Brutii Præsentis.] Melius fortasse Palatinus, *Bruttii.* Grut.

3. *Triennio bellum postea.*] Τὸ *postea*, turbatum hîc aliquid docet: nam ridiculum est, subjici ista verbis præcedentibus, quæ Marci mortem continent. hujus triennii mentio est in Eutropio, & in Eusebii Chronico: unde clarum pertinere hæc verba non ad ultimam Marci contra Germanos expeditionem, sed ad superiorem huic proximam. *Casaub.*

Triennio bellum postea cum Marcomannis.] Triennium in bello Marcomannico consumpsisse Marcum scribit etiam Eutropius, non tamen hoc postremo, in quo & mortuus est, sed illo priore, quo confecto cum filio Commodo triumphavit. *Salmas.*

4. *Et si anno uno superfuisset, provincias ex his fecisset.*] Dio idem, sed non ita præcise: Καὶ εἴγε πλέον ἐβεβιώκει, πάντα τὰ ἐκεῖ ἂν ἐκεχείρωτο. *Casaub.*

5. *Ante biduum quàm expirasset.*] Sic pars librorum: alii, *expiraret*: quod etsi melius, haud scio tamen an & verius. nam illa ætas hæc duo tempora amavit confundere. *Idem.*

Ante biduum quam expirasset.] Melius ex Palatino legas: *ante biduum quam expiraret.* Salmas.

6. *Quàm exspiraret.*] Sic etiam meus Palat. non *exspirasset.* Grut.

7. *Dicitur ostendisse sententiam de filio eandem, quam Philippus de Alexandro.*] Videtur respicere ad dictum aliquod Philippi morientis de Alexandro: sed non ita est: nam Philippum repentina mors ita oppressit, ut dicendi quicquam facultatem non haberet. Legimus igitur: *Ostendisse sententiam de filio non eandem quam Philippus de Alexandro.* Sapientissimus princeps cùm morti propinquus de filii moribus, qui, ut subjicit Capitolinus, turpem jam & cruentum se ostentabat, cogitare cepisset, non abstinuit quin suum de illo judicium amicis aperiret. Ait igitur illis Marcus: ea Commodum esse indole, iis moribus, ut non possit ipse de eo sperare, aut aliis spondere, quod olim Philippus de suo Alexandro verè præsagisset. *Casaub.*

Dicitur ostendisse sententiam de filio eamdem, quam Philippus de Alexandro.] Sententia quam de filio Alexandro Philippus ostendisse hoc loco dicitur, non alia potest esse, nam neque alia memoratur, quam illa qua dixit, *ὦ τέκνον Μακεδονία ού σε χωρεῖ* sed nec omissam esse negationem, qua restituta locus planus & integer sit futurus, facile vincam.

disse sententiam de filio eandem quam Philippus de Ale-
xandro, quum de hoc malè sentiret, [1] addens [2] minimè se
ægrè mortem ferre, filium superstitem relinquens. nam
jam Commodus turpem se & cruentum ostentabat. Mors 28
autem talis fuit: Quum ægrotare cœpisset, filium advoca-
vit, atque ab eo primùm petiit ut belli reliquias non con-
temneret, ne videretur remp. prodere: & [3] quum filius ei
respondisset, [4] cupere se primùm sanitatem, [5] ut vellet, per-
misit, [6] petens tamen * ut expectaret paucos dies, † aut si-
mul

vincam. ait igitur Capitolinus eamdem de filio sententiam ostendisse Marcum moriturum, quam olim de Alexandro Philippus, sed longè diversa mente. Sequitur enim: *cum de illo male sentiret.* Idem igitur de filio male sentiens dixit, quod Philippus bene sentiens de Alexandro. quo dicto significabat Marcus, vix orbem Romanum suffecturum ejus vitiis, qui omnia, profusa libidine, contaminatissimisque moribus, perditurus esset. non video qui possit aliter hujus loci sententia explicari. *Salmas.*

1. *Addens minimè se ægrè mortem ferre, filium superstitem relinquens.*] Vocem *mortem* quæ exciderat, restituimus è regio. sed locus nondum bene habet. Scribo, *Addens minimè se ægrè mortem ferre, sed quòd moreretur filium superstitem relinquens.* Quanto morientibus parentibus solatio esse solent liberi superstites; tantum doloris Marco afferebat Commodus superstes: quem provida mens illius pernitiosissimum Reip. futurum augurabatur. *Casaub.*

Addens minime se ægre mortem ferre, filium superstitem relinquens.] Palatinus, & prima editio *mortem*, heic non agnoscunt. nec sane illa addita quicquam accedit huic loco perspicuitatis, cujus hic esse debet sensus, ut non dicat Marcus minime se ægre mortem ferre, sed illud solum, quod filium superstitem relinquat. Cui sententiæ ut ratio constet, legendum sit: *Addens se nimium ægre ferre, filium superstitem relinquens.* Et id confirmant post paulo sequentia: *Fertur filium mori voluisse, quum talem videret futurum qualis extitit post ejus mortem.* Posset etiam nulla aut minima mutatione legi: *Addens minimo se ægre ferre, &c.* igitur, *minimo ægre ferre*, esset, ὀλίγου βαρέως φέρειν. utut est, non aliud hoc loco vult dicere Marcus, quam se ægre ferre, quod filium superstitem relinquat, quem mortuum videre præoptasset. *Salmas.*

2. *Minimè se ægrè mortem ferre, filium superstitem relinquens.*] Nihil variat hoc loco codex noster, nisi quod accedat vulgatis, respuatque verbum *mortem.* Grut.

3. *Cùm filius ei respondisset, cupere se primùm sanitatem.*] Sine caussa viri doctissimi hæc conati emendare: optimè enim habent. Victor alter Commodi responsum aliis verbis, sed in eandem sententiam, refert hoc modo: *Cùm in supremis moneretur à parente, attritos jam Barbaros ne permitteret vires recipere: respondit, Ab incolumi quamvis paullatim negotia perfici posse; à mortuo verò nihil.* Casaub.

4. *Cupere se primum sanitatem.*] Ita & Pal. Lipsio placebat *civitatem.* Grut.

5. *Ut vellet permisit.*] *Ut vellet*, ex formula qua dicebant: *vellem ut velles.* Casaub.

6. *Petens tamen ut expectaret paucos dies, aut simul proficisceretur.*] Quæro quo sensu hæc dicantur, & quid sibi velit quod petit Marcus? ut dicam quod sentio, videtur Marcus cum ægrotare cepisset, Romam revertendi consilium cepisse,

mul proficisceretur. Deinde [1] abstinuit cibo potuque, mori cupiens, auxitque morbum. Sexta die vocatis amicis, & [2] ridens res humanas, [3] mortem autem contemnens, ad amicos dixit, *Quid me fletis, & non magis de pestilentia & communi morte cogitatis?* Et quum illi vellent recedere, ingemiscens ait, *Si jam me dimittitis, vale vobis dico, vos præcedens.* [4] Et quum ab eo quæreretur cui filium commendaret, ille respondit, *Vobis, si dignus fuerit, & diis immortalibus.* Exercitus cognita mala valetudine, vehementissimè dolebant, quia illum unicè amabant. Septimo die gravatus est, & solum filium admisit: quem statim dimisit [5] ne in eum mor-

cepisse, & filio auctorem fuisse ut maneret, & belli reliquias persequeretur. quod cum nollet facere, petiit ut saltem dies paucos expectaret, nec simul proficisceretur. secundum quam sententiam legendum: *Ut paucos dies expectaret, haut simul proficisceretur.* Nam sæpe, *aut* pro *haud* vel *haut* veteres libri scriptum exhibent. atque hoc verum esse puto. nam petierat Marcus ægrotans, ut filius bellum incœptum conficeret, se mortuo. quod cum ille recusasset, petiit ut non statim post mortem suam proficisceretur, sed paucos dies saltem expectaret: ut sic videretur rempublicam non prodere, qui post mortem patris, etiam aliquantulum contra barbaros subsisteret, & voluntatem aliquam belli conficiendi præ se ferret. Et videtur Marcus de valetudine desperasse, statim atque ægrotare cæpit. *Salmas.*

* *Ut exspectaret paucos dies, &c.*] Pal. quoque præ se fert illud *exspectasset*, sed, quomodo tamen minimè scriptum ab auctore, arguit vel sequens *proficisceretur.* quod Lipsius noster mutatum it in *proficiscerentur.* Grut.

† *Aut simul proficisceretur.*] *Simul*, hoc est, simul cum dicto, statim, & nulla interposita mora. hoc perinde est ac si diceret infelix pater: Si meo uteris consilio, fili, manebis, & susceptum bellum hoc urgebis: sin aliud cogitas, & ire vis te perditum, age, voluntati tuæ morem gere: nihil te moror. sed quia ait auctor, habitum hoc colloquium cùm adhuc Marcus ægrotare cepisset, fortasse scribi sit satius: *ut simul proficisceretur.* Casaub.

1. *Abstinuit cibo potuque.*] Pal. *abstinuit vi potuque*; quo quid velit, nescio. *Grut.*

2. *Ridens res humanas.*] Non ridere, sed rite ac suo pretio æstimare res humanas solitus vir hic sapientissimus. Hoc ille nos docet divinis illis suis libris. *Casaub.*

3. *Mortem autem contemnens.*] Meliùs Marcus libro nono: *Μὴ καταφρόνει θανάτου, ἀλλ' εὐαρέστει αὐτῷ.* & vide sis sequentia. *Idem.*

4. *Et cùm ab eo quæreretur cui filium commendaret.*] Scilicet expectavit Marcus, ut alius eum paterni hujus officii sui moneret. sed lege Herodianum: cujus narratio constans & gravis, plus fidei meretur, quàm isti ex diversis scriptoribus consuti centunculi. *Idem.*

5. *Ne in eum morbus transiret.*] Peste igitur videtur absumptus Marcus qui filium ideo dimittit ne in eum morbus transeat. etsi non id aperte tradant auctores; & Dio scribat etiam, non vi morbi quo tunc laborabat extinctum esse, sed opera & ope medicorum, *τῶν Κομόδῳ χαριζομένων.* *Salmas.*

Ne in illum morbus transiret.] *Transire* verbum insignite proprium de ejus-

modi

morbus transiret. Dimisso filio, caput operuit quasi volens dormire: sed nocte animam efflavit. [1] Fertur illum mori voluisse quum filium [2] talem videret futurum qualis extitit post ejus mortem, ne, ut ipse dicebat, similis [3] Neroni, Caligulæ & Domitiano esset. Crimini ei datum 29
est quòd adulteros uxoris promoverit, [4] Tertullum & Utilium & Orphitum & Moderatum, ad varios honores: [5] quum Tertullum etiam prandentem cum uxore deprehenderit. de quo mimus in scena præsente Antonino dixit, quum stupidus nomen adulteri uxoris à servo quæreret, [6] & ille diceret *ter Tullus*, & adhuc stupidus quæreret, respondit ille, *Jam dixi ter*, *Tullus dicitur*. Et de hoc qui-

modi morbis contagiosis. unde & *transitio*, pro contagione. Ovidius:

Multaque corporibus transitione nocent.

Idem.

1. *Fertur illum mori voluisse.*] Regius, *Fertur filium mori voluisse, cùm eum talem videret futurum.* Placet sententia: quæ evidentior futura, si scribas, *Fertur illum filium mori voluisse.* atque ita legit olim Robertus à Porta. Ex iis quæ antè dicta sunt, nemo mirabitur Marcum optasse filio mortem, priusquam illa patraret, quæ non temere ipse metuebat. *Casaub.*

Fertur illum mori voluisse quum filium.] Omnino restituenda Palatini Codicis scriptuta: *Fertur filium mori voluisse, cum eum talem videret futurum.* Salmas.

Fertur filium mori voluisse, cùm eum talem, &c.] Exhibui lectionem Pal. nostri, quod firmaretur auctoritate aliorum codd. scriptorum. Nam pessimè prius cusi; *Fertur illum mori voluisse, quàm filium talem videret.* Ut enim patres liberos bonos optant superstites, sic iidem malunt supervivere liberis malis. De Augusto Suetonius cap. 65. Videatur Quintilianus pater Declamatione CCCXLIV. *Grut.*

2. *Talem videret futurum qualis extitit.*] Idem Palatinus: *qui talis extitit.* *qui talis*, pro *qualis*. Salmas.

3. *Neroni, Caligulæ.*] Ita omnes libri: nec refert quòd alio ordine vixerunt. *Casaub.*

4. *Tertullum & Utilium.*] A regio abest *&*. Lego cum illustrissimo Scaligero, *Tertullum Tutilium.* Gens Tutilia ex historia & saxis nota. *Idem.*

Tertullum & Utilium.] Nusquam ambigo quin legi debeat, *Tertullum, & Tutilium*, sed cum *&* particula, quam omnes libri agnoscunt, ut diversi sint isti Tertullus & Tutilius. *Salmas.*

Tertullum & Utilium.] Pal. *Tertullum etutilium*, quo ipso proximè acceditur ad Scaligeranam conjecturam *Tertullum Tutilium.* verùm enimverò cur isti *Tertullo* addidit nomen familiæ, non etiam aliis? suspicatus sum olim, fuisse potius, *Tertullum, & Vitulum*; ut cognomen fuerit alicujus è familia *Voconiorum.* Grut.

5. *Cùm Tertullum etiam prandentem cum uxore deprehenderit.*] Temporibus illis certum flagitii argumentum habebatur, si quis cum Augusta familiariùs se ageret, quàm reverentia domus aulicæ postulabat. *Casaub.*

6. *Et ille diceret ter Tullus.*] Hoc est, Tullus, Tullus, Tullus. *Idem.*

Et ille diceret ter Tullus.] *Diceret* pro dixisset. *Salmas.*

quidem multa populus, [1] multa alii dixerunt, patientiam Antonini incuſantes. Ante tempus ſanè mortis priuſquam ad bellum Marcomannicum rediret, in Capitolio juravit, nullum ſenatorem ſe ſciente occiſum, [2] quum etiam [3] rebelles dixerit ſe ſervaturum fuiſſe, ſi ſciſſet. [4] Nihil enim magis & timuit & deprecatus eſt quàm avaritiæ famam: de qua ſe multis epiſtolis purgat. Dederunt ei vitio [5] quòd & fictus fuiſſet, nec tam ſimplex quàm videretur, aut quàm vel Pius vel Verus fuiſſet. [6] Dederunt etiam crimini [7] quòd aulicam arrogantiam confirmaverit [8] ſubmovendo amicos à ſocietate communi & à conviviis. Parentibus conſe-

1. *Multa etiam alii.*] Vox *etiam*, eſt à Pal. hactenus aliis edd. omiſſa. *Grut.*

2. *Quum etiam rebelles.*] Palatinus, *rebelliones*. *Rebellio*, ut notum eſt, & ἀπόστασιν & ἀποστάτην ſignificat. *Salmaſius.*

Quum etiam dixerit ſe ſervaturum fuiſſe ſi ſciſſet.] Ut de Caſſio quem ſervatum voluerat: ſed occiſus eſt inſcio Marco, quem quidem occiſum paſſus eſt, non occidi juſſit, ut ſupra dixit Capitolinus. *Idem.*

Cùm etiam rebelliones dixerit ſe ſervaturum.] Repræſentavi lectionem quæ erat in mſſ. aliorum, etiamque viſitur in Pal. noſtro. uſique ea voce ejus ſæculi ſcriptores haud ſemel, ut annotatum ab aliis. prius edebatur, *etiam rebelles*. Grut.

3. *Rebelles dixerit ſe ſervaturum fuiſſe.*] Lego cum principe editione, *rebelliones*. Caſaub.

4. *Nihil enim magis & timuit & deprecatus eſt, quàm avaritiæ famam.*] Αἰτιολογικὸν illud *enim*, eò ſpectat, quòd mali principes proſcriptionibus damnatorum amabant locupletari. Et *in largitionibus pecuniæ publicæ fuiſſe parciſſimum* antè dictum. Hinc igitur illa avaritiæ criminatio: quam optimus ſcriptor Dio tanta diligentia diluit. *Idem.*

5. *Quòd & fictus fuiſſet, nec tam ſimplex quàm videretur.*] Loquere tu Dio, & ſententiam tuam dice: Ὅτι οὐ προσποιητὸς, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς πάντα ἔπραττε πρόδηλον. Et ſtatim, Οὕτως ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸς ἀνὴρ ἦν, καὶ οὐδὲν προσποιητὸν εἶχε. *Idem.*

6. *Dederunt etiam crimini quòd aulicam arrogantiam.*] Legitur in quibuſdam codicibus: *Dederunt etiam crimini quòd liberti multum potuere ſub eo verò:* ſed ſcribendum, *ſub eo & Vero*, ut alio loco ſuprà ſcriptum eſt. ubi cùm eadem verba habeantur, quid opus eadem hîc repetere? jure igitur ſunt extruſa ab hac ſede. *Idem.*

7. *Quòd aulicam arrogantiam confirmaverit.*] Eſt contrarium ejus quod in Pio dixit, *Imperatorium faſtigium ad ſummam civilitatem deduxit.* Idem.

8. *Summovendo amicos à ſocietate communi & à conviviis.*] Μονοφαγία, ut Athenæus obſervat, velut criminis loco ſolita quondam objici. Marcum verò pro ſe loquentem audiamus. Is cùm alia ſe à patre Pio doctum refert, tum imprimis τὴν κοινονοημοσύνην. propria Marco eſt vox illa. ſic autem appellat civilitatem, & virtutem illam, per quam cenſeri communi cum cæteris civibus jure æquo animo aliquis patitur. Herodianus vocat, τὸ μέτριον καὶ ἰσόμετρον. Subjicit verò Antoninus, quaſi hanc vocem interpretans: Καὶ τὸ ἐφεῖσθαι τοῖς φίλοις μήτε συνδειπνεῖν αὐτῷ πάντως, μήτε συναποδημεῖν ἐπάναγκες. Didici, inquit, à parente, amicis

consecrationem decrevit. Amicos parentum etiam mortuos statuis ornavit. Suffragatoribus non citò credidit, sed semper diu quæsivit quod erat verum. [1] Enisa est Fabia ut Faustina mortua in ejus matrimonium coiret, sed ille concubinam sibi ascivit procuratoris uxoris suæ filiam, [2] ne tot liberis superduceret novercam.

[1] JULII

cis remittere & cœnandi mecum necessitatem, & unà mecum peregrinandi. Non igitur ut aulicam arrogantiam confirmaret, ut malè feriati quidam in animum induxerunt, solus esitavit Marcus: sed ut sæpiùs convivandi molestia & se pariter, & amicos suos liberaret. *Idem.*

Submovendo amicos à societate communi atque à conviviis.] Civilissimi & communissimi quique principes amicos semper suos conviviis adhibuere privatis & publicis. Capitolinus in Antonino Pio: *Convivia cum amicis & privata communicavit & publica.* Lampridius de Alexandro Severo: *Aliquos autem haberet quotidianos etiam non vocatos.* Quod etiam moris habuit Antoninus Pius, ut non solum publicis conviviis, sed etiam privatis & quotidianis amicos adhiberet: quam consuetudinem submovisse arguitur heic Antoninus Marcus. quotidiani convivæ imperatorum, etiam non vocati aderant, & adesse quodammodo cogebantur, quod sine illis esse non posset princeps. non tenuit autem hunc morem Marcus, sed amicos liberabat hac necessitate veniendi & gratiam illis faciebat secum convivandi. nullos igitur habuit ejusmodi quotidianos convivas Marcus qui de necessitate imperatorio convivio interessent & non vocati: nec ejusmodi alios qui cogerentur συναποδημεῖν, & in comitatu esse principis. & κοινονοημοσύνην eleganter vocat modestam illam, moderatam, usitatam & ordinariam, ut ita dicam, hominis mentem, quæ in commune quodammodo consulit, nec omnia ad commodum suum refert, respectumque etiam habet eorum cum quibus versatur, modeste modiceque de se sentiens. at contra inflati & superbi omnes se sibi tantum suisque commodis natos arbitrantur, & præ se ceteros contemnunt & negligunt. & hi sunt qui sensum communem non habere recte dici possunt. nam ita sensum communem accipit Juvenalis eodem plane sensu, quo Marcus κοινονοημοσύνην. lib. III. Sat. VIII.

Rarus enim ferme sensus communis in illa
Fortuna, &c. Salmas.

1. *Enisa est Fabia ut Faustina mortua in ejus matrimonium coiret.*] Hæc fuit Veri soror, auctore Capitolino in ejus vita. Videtur illa ipsa esse Lucii Ceionii Commodi filia quam voluerat Hadrianus Marco desponderi. etsi unde illi fuerit nomen Fabiæ nescimus. In Antoninorum stemmate reperiuntur aliquot Fadillæ. fortasse & hæc Fadia vero nomine fuit, non Fabia. *Casaub.*

Enisa est Fabia.] Sic quoque Palatinus; etsi non abhorream ab amicissimorum meorum conjectura, *Fadia.* Grut.

2. *Ne tot liberis superduceret novercam.*] Κυρίως *superducere* de noverca Donatus: *Phasma nomen est fabulæ Menandri, in qua noverca superducta est adolescenti.* sic Græci ἐπάγεσθαι & ἐπεισάγειν. Vetus poëta, Ὁ παισὶν αὐτοῦ μητρυιὰν ἐπεισάγων. *Casaub.*

[1]JULII CAPITOLINI VERUS IMPERATOR AD DIOCLETIANUM AUG.

1 SCIO plerosque ita vitam Marci ac Veri, [2] literis atque historiæ dedicasse, [3] ut priorem Verum [4] intimatum legentibus darent, [5] non imperandi sequuti ordinem, [1] sed

1. JULII CAPITOLINI.] Etiam membranæ omnes vitæ hujus auctorem faciunt Capitolinum, non Spartianum: cui ascribunt eædem patris hujus Veri Cæsaris vitam. Si quis tamen utrumque scriptum diligentiùs inter se compares, inveniet cur ejus animo suspicio oboriatur de fide librorum hac in parte. nihil enim similius gemino hoc scripto. *Casaub.*

JULII CAPITOLINI.] Vix est ut mihi persuaderi sinam aliùs esse auctoris hanc vitam quam Spartiani. cujus sententiæ fundum habeo vetera excerpta Spartiani. Quæ quidem excerpta, certum est, auctorem illorum quisquis est, non ex hac farragine & colluvie scriptorum, sed ex integris Spartiani scriptis collegisse. ille igitur excerptor hanc vitam Spartiano vindicat, ut & superiores Marci & Antonini. *Salmas.*

2. *Literis atque historiæ dedicasse.*] Regius, *historia.* at *historiæ dedicare*, ut illa, historiæ tradere, consecrare posteritati. *Casaub.*

Litteris atque historiæ dedicasse.] Ita Palatinus noster, non *historiæ.* idem codex vitæ hujus auctorem adseverat Capitolinum, non Spartianum. *Grut.*

3. *Ut priorem Verum intimandum legentibus darent.*] *Intimare*, ut rectè Glossarum auctor, est γνωρίσαι, & ἐμφανίσαι, cognoscendum aliquid exhibere. quare ineptè locutus est auctor, si ita scripsit. nam quò illud *darent*? cujus verbi nòtio inest τῷ *intimare*, ut diximus. ideo etiam, optimus ille Glossographus, *intimare* παρέχεσθαι interpretatur. neque aliter verbo *intimare* usus Spartianus in vita Veri. Lego igitur, *intimandum legentibus putarent*: vel, *crederent.* ut statim, *credidi celebrandum.* Casaub.

Ut priorem Verum intimandum legentibus darent.] Legatur: *Priorem Verum intimatum legentibus darent. intimatum darent*, id est intimarent. ut *effectum dare* pro efficere, *impetratum dare*, pro impetrare. Duo verba sunt ejusdem notionis, intimare & insinuare; utrumque enim ἐμφανίζειν vel διδάσκειν significat. nam *intimare* est quasi in intimo ponere vel intimum facere. sic & *insinuare*, eadem ratione dicitur: unde nostrum, *enseigner.* apud recentis enim Latinitatis magistros insinuare est docere. Glossæ veteres: *intimare*, γνωρίσαι, δηλῶσαι: ἐμφανίσαι, φανερῶσαι. *Salmas.*

4. *Intimandum legentibus darent.*] Nihil ab hac divertit scriptura Palatinus. *Grut.*

5. *Non imperandi secuti ordinem.*] Ita veteres: alii *secutos*, nihilo deteriùs, & fortasse veriùs. *Casaub.*

Non imperandi secuti ordinem.] Scribendum: *sequutos.* nam refertur ad *plerosque: scio plerosque ita vitam Marci ac Veri litteris atque historiæ dedicasse, ut priorem Verum intimatum legentibus darent, non imperandi sequutos ordinem, sed vivendi.* Salmas.

Non

* sed vivendi. Ego verò, quòd prior Marcus imperare cœpit, deinde Verus qui superstite periit Marco, priorem Marcum, dehinc Verum credidi celebrandum. Igitur [2] L. Ceionius Ælius Commodus Verus Antoninus, qui ex Adriani voluntate Ælius appellatus est, ex Antonini conjunctione Verus & Antoninus; [3] neque inter bonos, neque inter malos principes ponitur, quem constat [4] non inhorruisse vitiis, [5] nec abundasse virtutibus: vixisse deinde [6] non in suo libero principatu, sed sub Marco [7] in simili ac pari majestatis imperio. à cujus secta, lascivia morum [8] & vitæ licentioris nimietate dissensit. [9] erat enim morum simplicium, & qui adum-

Non imperandi sequutos ordinem sed vivendi.] Ordinem vivendi dixit propterea quod illi priores vixisse intelligi debent, qui priores vita sunt functi. superstes fuit Vero Marcus: post Verum igitur vixit. atque hic ordo est vivendi, quo in ordine prior est Marco Verus. *Idem.*

Non imperandi, secutos ordinem.] Sic erant à manu primâ in Palat. factumque deinde, *secuti sunt ordinem*, quod & mihi quoque minus placet. *Grut.*

1. *Sed vivendi.*] Hoc est moriendi, sive vitam finiendi. ita enim exposuimus ad Spartianum in vita Hadriani: ubi similiter *vita* pro morte ponitur. Macrinus apud Lampridium, *mihi non multum superesse videtur ad vitam*, hoc est, ad finem vitæ, sive mortem. *Casaub.*

2. *L. Ceionius Ælius Commodus Verus.*] Pro *Ælius*, in vita à Spartiano scripta, sæpiùs legitur *Aurelius*. Idem.

3. *Neque inter bonos neque inter malos.*] Inter medios igitur ponendus Verus. Nam medios vocant isti scriptores, qui nec boni nec mali fuere. *Salmas.*

4. *Non inhorruisse vitiis.*] Οὐκ ἀποξηρωθῆναι τῇ κακίᾳ. translatum ab apris & aliis feris, quæ tum maximè horripilantes surrigunt setas cùm maximè ad sæviendum se parant. *Casaub.*

5. *Nec abundasse virtutibus.*] Reg. *non abundasse*, elegantiùs. *Idem.*

6. *Non in libero principatu.*] Lege ex Pal. & vet. ed. Mediolanensi, *non in suo libero principatu.* Salmas.

Non in libero principatu.] Palatinus amplius, *non in suo libero*, forsan rectè. *Grut.*

7. *In simili ac pari majestatis imperio.*] Meliùs dixisset, *in similis ac paris imperii majestate.* nam ex imperio nascitur majestas; non ex majestate imperium. *Casaubonus.*

In simili ac pari majestatis imperio.] Legendum: *In simili ac paris majestatis imperio.* Simile & paris majestatis imperium est, duorum Augustorum, qui pari majestate regnant. *Salmas.*

8. *Et vitæ licentioris nimietate.*] Licentis sive licentiosæ vitæ nulla est mediocritas. meliùs paullò pòst, *licentia vitæ liberioris*. at *secta* eleganter pro moribus, ex M. Tullio. *Casaub.*

9. *Erat enim morum simplicium, &c.*] Quò illud *enim*? hoc vult: per simplicitatem morum Veri factum, ut vitia sua palàm faceret, cùm non minùs viveret incaute, quàm parum castè. *Idem.*

Erat enim morum simplicium, & qui adumbrare nihil posset.] Id est qui nec simulare posset, nec dissimulare. de quâ, virtute ne an vitio, multa coacervavimus ad illud Taciti: *Nullam æque Tiberius, ut rebatur, ex virtutibus suis, quàm dissimulationem diligebat.* Gruterus.

1. *In*

adumbrare nihil posset. Huic naturalis pater fuit L. Ælius Verus, qui ab Adriano adoptatus, primus, *Cæsar* est dictus, & [1] in eadem statione constitutus periit. Avi ac proavi & item majores plurimi consulares. [2] Natus est Lucius Romæ in prætura patris sui, XVIII. Calend. Ianuarias, [3] die quo & Nero qui rerum potitus est. Origo ejus paterna pleraque
2 ex Hetruria fuit, materna ex Faventia. Hac prosapia genitus, patre ab Adriano adoptato, in familiam Æliam devenit: mortuoque patre Cæsare, [4] in Adriani familia remansit. A quo Aurelio datus est adoptandus, quum sibi ille Pium filium, [5] Marcum nepotem esse voluisset, posteritati satis providens, & ea quidem lege ut filiam Pii Verus acciperet: quæ data est Marco idcirco quia hic ad hoc impar videbatur ætate, [6] ut in Marci vita exposuimus. Duxit autem uxorem Marci filiam Lucillam: [7] educatus est in domo Tiberiana. [8] Audivit Scaurum grammaticum Latinum, Scauri filium, [9] qui grammaticus Adriani fuit: Græ-

1. *In eadem statione constitutus periit.*] Abest à regio vox *constitutus*. Casaubonus.

2. *Natus est Lucius Romæ in prætura patris sui.*] Post adoptionem igitur patris sui. nam scribit Spartianus: *Adoptatus Ælius Verus ab Hadriano eo tempore quo jam parum vigebat, & de successore necessariò cogitabat, statimque prætor factus.* Hoc verò falsum est, si rectè scribitur infrà vixisse hunc annis quadraginta duobus. Sequor verò Capitolinum: & Spartianum, qui Cæsarem Verum post adoptionem factum prætorem scribit, aut errasse puto, aut quod fortasse verius, esse corruptum. Planè ita censeo, scripserat Spartianus *statimque Proc. factus.* id est proconsul. imperiti homines scripserunt *Prætor.* non puto futurum quemquam historiæ hujus peritum, qui emendationem istam non approbaturus sit. *Idem.*

3. *Die quo & Nero.*] Suetonius, capite sexto. *Idem.*

4. *In Hadriani familia remansit.*] Spartianus, *Qui pereunte Ælio in familia ipsius Hadriani remanserat.* Idem.

5. *Marcum nepotem esse voluisset.*] Si historiam spectes, nihil refert sive *Marcum* hîc legas, sive *Verum.* qua de re satis diximus ad librum superiorem. Sed postulat hujus loci sententia scribi hîc *Verum.* Sequitur, *Verum pater ita in adoptionem Pii transire jusserat, ut nepotem appellaret.* Idem.

6. *Ut in Marci vita exposuimus.*] Vide quæ ibi observamus. locus est non longè ab initio libri. *Idem.*

7. *Educatus est in domo Tiberiana.*] Ibidem & Marcus: ut antè dictum. *Idem.*

8. *Audivit Scaurum Grammaticum.*] *Scaurinum* libri veteres præferunt. & sane *Scaurinus* vocabatur Scauri illius nobilissimi Hadriani temporibus Grammatici filius. qui Scaurinus Scauri filius habuit & filium qui Scaurinus vocabatur, qui & Grammaticus & præceptor fuit Alexandri Severi. *Salmas.*

9. *Qui grammaticus Hadriani fuit.*] A. Gellius libro XI. cap. XV. *Casaub.*

Græcos, [1] Telephum, [2] Hephæstionem, Harpocrationem: rhetores Apollonium, Celerem Caninium, [3] Herodem Atticum: Latinum, Cornelium Frontonem: philosophos, Apollonium & Sextum: hos omnes amavit unicè, [4] atque ab his invicem dilectus est; nec tamen ingeniosus ad literas. Amavit autem [5] in pueritia versus facere, pòst orationes: & melior quidem orator fuisse dicitur quàm poëta, imò (ut veriùs dicam) peior poëta quàm rhetor. Nec desunt qui dicant eum fuisse adjutum ingenio amicorum, [6] atque ab aliis ei [7] illa ipsa qualiacunque sunt scripta. Siquidem multos disertos & eruditos semper secum habuisse dicitur. Educatorem habuit Nicomedem. Fuit [8] voluptuarius & nimis lætus, & omnibus deliciis, ludis, jocis [9] decenter aptissimus. [10] Post septimum annum in familiam Aureliam traductus, Marci moribus & autoritate formatus est. Amavit venatus, palæstras, & omnia exercitia

1. *Telephum, Hephæstionem.*] Hic autem Telephus Grammaticus Pergamenus fuit, qui multa scripsit, quæ referuntur à Suida. *Salmas.*

2. *Hephæstionem, Harpocrationem.*] Hephæstion hic videtur ille esse Alexandrinus grammaticus, cujus extat hodieque de re metrica elegans libellus. Harpocrationem quendam Suidas commemorat sophistam Alexandrinum qui Ælius fuit dictus. est hic fortasse Veri præceptor: aut alter ille Valerius Harpocration, qui eruditum illum de dictionibus decem oratorum Atheniensium librum composuit. *Casaub.*

3. *Herodem Atticum.*] Missus ad hunc fuit Verus, nec doctorem tantum sed hospitem habuit Herodem: qua ex familiaritate & hospitii jure, in suspicionem venit Herodes apud Marcum quasi socius, conscius, & particeps consiliorum Veri & insidiarum Marco paratarum. *Salmas.*

4. *Atque ab his invicem dilectus est, nec tamen ingeniosus ad litteras.*] Distingue: *Hos omnes amavit unice, atque ab his invicem dilectus est. Nec tamen ingeniosus ad litteras.* deest enim, *fuit. tamen* vero pro *autem* heic positum est. *Idem.*

5. *In pueritia versus facere.*] Et præcipue tragicos, si Victori fides. *Idem.*

6. *Atque ab aliis ei illa qualiacunque sint.*] *Illa ipsa qualicunque sunt.* Palatinus & vetus editio. *Idem.*

7. *Illa qualiacunque sunt.*] Extabant, ut apparet, temporibus Capitolini scripta Veri imperatoris: sic enim loquitur, quasi illa legerit. *Casaub.*

8. *Voluptuarius & nimis lætus.*] *Voluptarius*, vet. ed. & ita sæpe legas *voluptarium*, pro *voluptuarium.* Salmasius.

9. *Decenter aptißimus.*] Sic apud Victorem: *procerus membra decenter.* Idem.

10. *Post septimum annum in familiam Aureliam traductus.*] Post mortem patris sui. atqui eo anno quo Verus Cæsar obiit, filius hic illius septenni major fuit: novem minimùm annorum. mendose igitur notatus hic numerus. *Casaubonus.*

1. Me-

citia juventutis. Fuitque privatus in domo imperatoria
3 viginti & tribus annis. Qua die togam virilem Verus accepit, Antoninus Pius ea occasione qua patris templum dedicabat, populo liberalis fuit; [1] mediusque inter Pium & Marcum idem resedit, quum quæstor populo munus daret. Post quæsturam statim consul est factus cum Sextilio Laterano: [2] interjectis annis, cum Marco fatre iterum factus est consul. Diu autem & privatus fuit, & ea honorificentia caruit qua Marcus ornabatur. [3] Namque [4] in senatu ante quæsturam non sedit: [5] neque in itinere cum patre, sed cum præfecto prætorii vectus est: [6] nec aliud ei honorificentiæ adnomen adjunctum est quàm quòd Augusti filius est appellatus. Fuit studiosus etiam Circensium haud aliter quàm gladiatorii muneris. Hic quum tantis deliciarum & luxuriæ quateretur erroribus, ab Antonino videtur ob hoc retentus, quòd eum pater ita in adoptionem Pii transire jusserat, ut nepotem appellaret: cui, quantum videtur, fidem exhibuit, non amorem. Amavit tamen Antoninus Pius simplicitatem ingenii [7] puritatemque vivendi:

1. *Mediusque inter Pium & Marcum idem resedit, &c.*] Pone τελείαν στιγμὴν ante hæc verba. diversus est hic honor à præcedenti: non enim togam virilem simul sumsit, & ludos quæstor dedit. imò, ut videtur, satis serò quæsturam consecutus est: nam consulatus qui mox ei delatus, in annum incidit Pii decimum sextum. *Idem.*

2. *Interjectis annis.*] Videtur numerus deesse. Scribo, *interjectis* VII. *annis.* Idem.

3. *Namque in senatu ante quæsturam non sedit.*] Palat. absque negatione. legendum; *Neque in senatu ante quæsturam sedit: neque in itinere cum patre, sed cum præfecto prætorii vectus est.* Salmasius.

4. *In senatu ante quæsturam non sedit.*] Quæstura & ædilitas curulis velut januæ erant, per quas aditus cuivis patuit in senatum: in principum liberis id tempus non expectabatur: quod tamen hic in Vero factum. *Casaub.*

5. *Neque in itinere cum patre vectus est.*] Nam vehi cum principe magni honoris loco habitum. *Idem.*

6. *Nec aliud ei honorificentiæ ad nomen adjunctum est.*] Pro duabus vocibus *ad nomen*, scribendum junctim; & unico verbo, *adnomen. Adnomen* pro agnomen: sic *adnoscere* pro agnoscere in his ipsis libris sæpius nobis lectum. & *dinoscere* in aliis pro *dignoscere.* ait igitur nullo alio honorifico cognomine insignitum esse Verum, quam quod diceretur Augusti filius: non enim Cæsar dicebatur, ut ipsius pater ab Adriano adoptatus. nec enim Cæsar prius appellatus quam quum illum in societatem imperii ascivit Marcus. *Salmas.*

7. *Puritatemque vivendi.*] Καθαριότητα: quæ jure inter virtutes censetur. *Casaub.*

vivendi: hortatusque est ut imitaretur & fratrem. Defuncto Pio Marcus in eum omnia contulit, [1] principatu etiam imperatoriæ potestatis indulto: sibique consortem fecit, quum illi soli senatus detulisset imperium. Dato igitur imperio & indulta tribunitia potestate, proconsulatus etiam honore delato, [2] *Verum* vocari præcepit, suum in eum transferens nomen, quum antè *Commodus* vocaretur. [3] Lucius quidem Marco [4] vicem reddens suscepit, obsequutus ut legatus proconsuli vel præses imperatori; [5] jam primùm quum Marcus pro ambobus ad milites est loquu- 4

1. *Principatu etiam imperatoriæ potestatis indulto.*] Lege cum prima editione *participatu*. non semel ea menda commissa in his libris. *Idem.*

Principatu etiam imperatoriæ potestatis indulto.] Pal. & Mediolanensis editio; *participatu*: & recte. *Salmas.*

Participatu etiam imperatoriæ.] Sic quoque Pal. nec non editio princeps; surrepserat deinde, *principatu ejus.* minus rectè. *Grut.*

2. *Verum vocari præcepit, suum in eum transferens nomen.*] Idem supra dixit in vita Marci. *Salmas.*

3. *Lucius quidem Marco vicem reddens suscepit.*] Totum locum ita concipimus: *Lucius quidem Marco vicem reddens, sicuti par erat, obsequutus ut legatus proconsuli, vel præses imperatori. Jam &c.* Est certum quod dicit Capitolinus: Verum per initia principatus sui, proconsulem egisse potiùs quàm principem αὐτοκράτορα. *Casaub.*

Lucius quidem Marco vicem reddens suscepit obsecutus.] Palat. *si susciperet.* sensu tali: Lucius tot & tam ingentium beneficiorum memor quæ in eum contulerat & congesserat Marcus, ut gratum se ostenderet, minorem semper & inferiorem sese Marco gessit, quamvis in pari esset imperio: Quoties igitur Marcum susciperet, sic illi obsequebatur, ut proconsuli legatus solet, aut præses imperatori. *si susciperet*, est, cum susciperet. Ea reverentia & illo obsequio suscipere solebat Marcum Verus, quo imperatores à præsidibus, proconsules à legatis suscipi mos est. *Salmas.*

4. *Vicem reddens suscepit.*] Ita Regius codex: noster Pal. *vicem reddens, si susciperet, obsecutus*; quemadmodum retrò publicati. neutra lectio bona. suspicabar olim; *vicem reddens, sic suspexit, & obsecutus*, &c. *Grut.*

5. *Jam primùm cùm Marcus pro ambobus ad milites est locutus, &c.*] Distinctio major ponenda ante *jam.* dixit modò Verum Marco obsecutum ut inferiorem, neque ut parem idem juris in Rep. sibi usurpasse. id nunc probare aggreditur. duo ejus argumenta vel fortasse & plura attulerat. sed locus hodie inquinatissimus, & ut censeo mutilus. Scribe autem ex libris, *Jam primùm enim Marcus.* hoc solum rectè in antiquis: cætera æquè malè. primum quod affertur argumentum ei quod dicimus probando, planum certumque est: ait Marcum post initum à se & Vero imperium, suo fratrisque nomine milites esse allocutum. Allocutio militum proprium & peculiare jus fuit Augustorum: privato nec militem fas alloqui, nec in concionem prodire, aut ad senatum epistolam mittere: omnes autem privati præter principem. mater etiam imperatoris hoc jure caruit. *Casaubonus.*

Jam primum quum Marcus.] Restitue & distingue cum Casaubono: *Jam primum enim Marcus pro ambobus ad milites loquutus est.* Optima editio: *Jam primum*

loquutus [1] & pro consensus imperio [2] graviter se ad Marci mores egit. Ubi verò in Syriam profectus est, non solùm licentia vitæ liberioris, sed etiam adulteriis & juventutis amoribus infamatus est. Siquidem tantæ luxuriæ fuisse dicitur, [3] ut etiam posteaquam de Syria rediit, [4] popinam domi institueret, ad quam [5] post convivium Marci divertebat, ministrantibus sibi omni genere turpium personarum. [6] Fertur & nocte perpeti alea lusisse, quum in Syria concepisset id vitium: atque intantum vitiorum Cajanorum & Neronianorum ac Vitellianorum fuisse æmulum, [7] ut vagaretur nocte per tabernas ac lupanaria, [8] obtecto

primum eam. Ita etiam edi volebamus, quod nescio quomodo sumus obliti. *Salmas.*

Jam primum enim Marcus pro, &c.] Haud aliter quoque Pal. non ut ante vulgg. *id primum quum Marcus.* Grut.

1. *Et pro consensus imperio graviter se ad Marci mores egit.*] Prima editio: *& proconsulis imperio graviter.* Scribebam, *& in proconsulis*, vel *proconsulatus imperio graviter se Verus ad Marci mores egit.* Et erunt fortasse quibus hæc lectio arrideat. nos non dubitamus gravius hic latere ulcus. Quid multa? videtur Capitolinus tale quid scripsisse: *Et pro consensu in imperio* [*gratias egisse: ipse autem in principio*] *graviter se ad Marci mores egit.* Satis constat novos imperatores antiquius nihil habuisse, ubi primum nacti essent imperium, quàm ut in senatum statim, ac deinde in castra prætoria se conferrent, ut illic quidem patribus, hic verò militibus, quòd imperio suo consensissent, gratias agerent. Omnino enim illa *pro consensus imperio*, aliter quàm ut diximus emendanda non sunt. Sic *consentire imperio* dixit Gallicanus in Avidio Cassio. Quod sequitur de Veri moderatione in principio imperii, & reverentiâ Marco præstita; non perstitisse illum in eadem simulatione alter quoque locus declarat: ubi auctor: *Reversus*, ait, *è Parthico bello minore circa fratrem cultu fuit.* Casaub.

Et pro consensus imperio graviter se ad Marci mores egit.] Scribe: *Graviter se & ad Marci mores egit.* Suspicor autem hæc non tantum vitiosa esse, sed etiam aliquot verborum defectu laborare, ad quem explendum melioris exemplaris & integrioris ope opus sit. *Salmas.*

Et pro consensus imperio.] Sic & Pal. locus minus sanus. *Grut.*

2. *Graviter se, & ad Marci mores egit.*] Illud *&* manavit à Palatino, & profectò requiritur. *Idem.*

3. *Ut etiam posteaquam de Syria rediit.*] Palatinus: *quam postea*, quæ transpositio elegantiæ est. sic *quam prius*, pro priusquam. *Salmas.*

4. *Popinam domi institueret.*] *Instituerit.* Pal. *Idem.*

Popinam domi instituerit.] Prius erat *institueret.* sed alterum suggessere membranæ Palatinæ. *Grut.*

5. *Post convivium Marci divertebat.*] *Devertebat*, scriptum in prima editione. & ita melius scribi censeam. nam *de* Latina præpositio respondet Græcæ τῇ κατὰ. *Salmas.*

6. *Refertur & nocte perpeti alea lusisse.*] Pernoctem aleam vocat Juvenalis quæ perpeti nocte luditur. *Idem.*

7. *Ut vagaretur nocte per tabernas & lupanaria.*] Similia his Suetonius Nerone, cap. XXIV. *Casaub.*

8. *Obtecto capite cucullione vulgari viatorio.*] In Heliogabalo: *Tectus cucullione mulio-*

tecto capite [1] cucullione vulgari viatorio, [2] & commissaretur cum triconibus, & committeret rixas, dissimulans quis esset, [3] sæpeque afflictum livida facie rediisse, & in tabernis agnitum quum sese absconderet. [4] jaciebat & nummos in popinas maximos, [5] quibus calices frangeret. [6] Amavit & aurigas Prasino favens. [7] Gladiatorum etiam frequentiùs pugnas in convivio habuit, trahens cænam in noctem: & [8] in thoro convivali condormiens, ita ut levatus

mulionico ne agnosceretur. Glossæ veteres: *cucullio*, σκεπαςόν. Latini *tegillum* pro eodem dixere. Festus *tegillum* parvum cuculliunculum interpretatur, de scirpo factum. *Salmas.*

1. *Cuculliono.*] Laxè nimis Glossarum magister, *cucullio*, σκέπαςον. scribe σκέπαςρον. formam & usum disce ex Johanne Cassiano libro primo, capite quarto, & aliis qui veterum monachorum habitum descripserunt. *Casaub.*

2. *Et commisceretur cum triconibus.*] Sequor scripturam optimi libri Palatini, *Et comisaretur cum triconibus.* tricones autem isti, cum quibus comisatum ibat Verus, sunt nequam nebulones, nulli rei bonæ homines. Glossæ: *trico*, ἀχρεῖος, ἔκλυτος, λαγγών. qui nihil igitur habent, quod agant, homines desides & male feriati istoc nomine nuncupabantur, & langones & langi dicebantur. *Salmas.*

Et cum commisceretur cum triconibus.] Palat. noster & excerpta *comisaretur*, emendatumque in altero *commessatur.* quod quis ferè probare posset, nisi alterum optimè heic conveniret. *Grut.*

3. *Sæpeque afflictum livida facie rediisse.*] *Afflictum* esset, in turba humi dejectum & ϖροσουδισθένζα. sed quod additur de livida facie, aliter legendum indicat. Lego, *sæpeque à conflictu livida facie rediisse.* Casaub.

Sæpeque adflictum livida facie rediisse.] Omnino verius puto: *sæpeque efflictum livida facie rediisse. efflictum* id est percussum. Apulejus lib. III. *Retroflexum effligere lapide gestit.* Ubi *effligere* lapide est percutere & verberare. *effligere* apud Plautum etiam legitur, sed fere pro perdere & pessumdare. Heic & apud Apulejum simpliciter pro ferire & percutere. sic *cædes*, quæ apud veteres, pro occisione & contrucidatione semper sumi solet, recentis ævi scriptoribus usurpari cœpit pro verberatione tantum, & pulsatione, quæ pugnis fit, & manibus. Ad illud Comici: *Istuc volo ergo ipsum experiri. Expresse ostendit*, inquit, *pauperioris loquacem contumaciam usque ad pericula cædis.* Hoc est, usque ad verberum pericula. *Salmas.*

Sæpeque afflictum livida facie rediisse.] Pall. duo *efflictum*; quod alteri præposuerim. *Grut.*

4. *Jaciebat & nummos.*] Suetonius de Cajo, *Quin & nummos non mediocris summæ sparsit in plebem.* Casaub.

5. *Quibus calices frangeret.*] Similis παιδιὰ apud Græcos, de qua in Animadversionibus ad Athenæum libro primo, capite XIV. *Idem.*

6. *Amavit & aurigas prasino favens.*] Cajanum hoc: nam de Caligula Suetonius, *Prasinæ factioni ita addictus & deditus, ut staret in stabulo asiduè & maneret.* Etiam Commodus factioni prasinæ addictus sic, ut prasinam ipse indueret cùm circenses in palatio sibi exhibebat. *Idem.*

7. *Gladiatorum etiam frequentius pugnas in convivio habuit.*] *Gladiatore etiam frequentius pugnarum in convivio habuit.* Ita Pal. quod quid sit ignoro. fortasse nullum hæret vitium in vulgata. *Salmas.*

8. *In thoro convivali.*] *Toro.* apage aspirationem ab hac voce. *Casaub.*

vatus cum ſtromatibus in cubiculum perferretur. [1] Somni fuit permodici, digeſtionis facillimæ. [2] Sed Marcus hæc omnia quaſi neſciens diſſimulabat rem, pudore illo ne reprehenderet fratrem. [3] Et notiſſimum ejus quidem [4] fertur tale convivium, [5] in quo primùm duodecim accubuiſſe dicitur, [6] quum ſit notiſſimum dictum de numero convivarum, [7] *Septem, convivium; novem verò, convitium.* donatos autem pueros decoros qui miniſtrabant ſingulis. [8] donatos etiam ſtructores & lances ſingulis quibuſque: [9] donata & viva animalia, vel cicurum vel ferarum

1. *Somni fuit permodici, digeſtionis facillimæ.*] Non enim ſemper qui plurimum edunt aut bibunt, plurimum & dormiunt. *Idem.*

2. *Sed Marcus hæc omnia quaſi neſciens, diſſimulabat rem, &c.*] Videbatur diſtinguendum & ſcribendum: *Sed Marcus hæc omnia, quaſi neſciens, diſſimulabat: retentus pudore illo, ne repr. fr.* Nunc muto nihil, refragantibus libris. ſic alibi, *metu illo.* Diſſimulationis verò hujus qua uſus Marcus, non ea fuit cauſſa vera, quam affert Capitolinus; ſed quòd nollet ſi quid fuit pudoris reſiduum in Vero, increpationibus ſuis id exhaurire. norat vir ſapientiſſimus, ſapientum id eſſe conſilium. *Idem.*

Sed Marcus hæc omnia quaſi neſciens diſsimulabat rem, pudore illo.] Legendum: *Sed Marcus hæc omnia, quaſi neſciens, diſsimulabat, pudore illo ne reprehenderet fratrem.* Salmaſ.

Sed Marcus hæc omnia quaſi neſciens diſsimulabat rem, pudore illo, &c.] Pal. noſter non habet illud *quaſi*, niſi inter lineas, à manu recentiſſima. idem loco vocis *rem*, exhibet. R. majuſculum cum ſuperjacente lineâ. *Grut.*

3. *Et notiſsimum ejus quidem fertur tale convivium.*] Palatinus initio habuit *fertale convivium.* quid? an quod confertim diſcubarent, nata vox *fertale*? alii examinabunt. *Idem.*

4. *Fertur tale convivium.*] Mendoſe in regio, *feriale convivium.* Caſaub.

5. *In quo primùm duodecim accubuiſſe dicitur.*] Puto Verum famoſiſſimam illam Octavii juvenis cœnam δωδεκάθεον æmulatum: cujus ſi veniſſet in mentem Capitolino hæc ſcribenti, abſtinuiſſet, credo, voce *primùm.* Idem.

6. *Cùm ſit notiſsimum dictum de numero convivarum.*] Videri poſſent voces tres à fine irrepſiſſe in contextum è margine; niſi ſcriptor iſte ſatis alioqui luxuriaret vocibus ſuperfluis. *Grut.*

7. *Septem convivium; novem verò convitium.*] Auſonius in Ephemeride:

Quinque advocavi: ſex enim convivium
Cum rege juſtum: ſi ſuper, convitium eſt.

Lege Aulum Gellium lib. XIII. cap. XI. *Caſaub.*

8. *Donatos autem pueros decoros, &c.*] Adi ad Athenæum, & Lampridium in Heliogabalo. *Idem.*

Donatos etiam ſtructores.] Eleganter, *ſtructores,* οἰκονόμους δείπνων vocat Heſychius, qui Græce propria voce τραπεζοκόμοι dicebantur. *Salmaſ.*

9. *Donata & viva animalia vel cicurum vel ferarum avium.*] Pro, *Et cicurum & ferarum avium.* Sic infra: *Ceperunt equis aurei vel brabia poſtulari,* hoc eſt, aurei & brabia. Sed heic etiam obſervemus licet, genus mirificum locutionis; *Animalia ferarum avium & cicurum,* & *animalia quadrupedum.* Quis enim ſic loquitur? debuit enim: donatas aves feras & cicures vivas, & quadrupedes quarum cibi erant adpoſiti. nec de vitio tamen liceat ſuſpicari. Hoc igitur impu-

rum avium vel quadrupedum quorum cibi appositi erant. donatos etiam calices singulis per singulas potiones, murrhinos, [1] & crystallinos Alexandrinos, quoties bibitum est. data etiam aurea atque argentea pocula & gemmata. [2] Coronas quinetiam datas, lemniscis aureis interpositis, & alieni temporis floribus. data & vasa aurea cum unguentis ad speciem alabastrorum. data & vehicula [3] cum mulabus ac mulionibus cum juncturis argenteis, ut ita de convivio redirent. [4] Omne autem convivium æstimatum dicitur sexagies centenis millibus H-S. Hoc convivium posteaquam Marcus audivit, ingemuisse dicitur & doluisse publicum fatum. Post convivium lusum est tesseris usque ad lucem. Et hæc quidem post Parthicum bellum, ad quod eum misisse dicitur Marcus, ne vel in urbe ante omnium oculos peccaret, vel ut parsimoniam peregrinatione addisceret, vel ut timore bellico emendatior rediret, vel ut se imperatorem esse cognosceret. Sed quantum profecerit, [5] cùm alia vita tum hæc

imputemus seculo & seculi scriptoribus, qui nec ipsi de se exigi volunt elegantiam aliquam aut scribendi venustatem, contenti si sola historiæ veritate censeantur. *Idem.*

1. *Et crystallinos Alexandrinos ac quoties bibitum est.*] Cur addit, *& quoties bibitum est?* jam dixerat, *per singulas potiones*, quod idem est. Lege igitur hunc totum locum & distingue sic: *Donatos etiam calices singulis per singulas potiones, myrrhinos & crystallinos Alexandrinos. data etiam aurea atque argentea pocula & gemmata.* Idem.

Et crystallinos Alexandrinos quoties libitum est.] Sic Pal. nam vulgati: *Alexandrinos, ac quoties.* Grut.

2. *Coronas quinetiam datas lemniscis aureis interpositis.*] Coronæ enim fiebant ex foliis, quibus interponebantur aurei lemnisci: & sic lauream triumphi concinnari solitam scribit eruditissimus & vetustissimus auctor Tertullianus, de Corona militis. *Salmas.*

3. *Cum mulabus ac mulionibus, cum juncturis argenteis.*] *Junctura* est qua junguntur mulæ carrucariæ, ut jumenta aut boves ad aratrum jugo. Fieri autem solitas ex argento & Ulpianus docet, qui juncturæ argenteæ facit mentionem in lege decimanona, Digestis, De auro, argento, mundo, &c. *Casaub.*

Cum mulabus ac mulionibus, cum juncturis argenteis.] De juncturis nihil reliqui fecere quod notatu sit dignum, viri eruditione præstantes. *jungula* vocat auctor glossarum. ut enim à cingo, cingula: sic à jungi, jungula: *jungla*, ζεύγλη ζευκτήριον, pro jungula. ut ungla pro ungula. *Salmas.*

4. *Omne autem convivium æstimatum dicitur sexagies centenis millibus sestertiûm.*] Budæi æstimatione, fiunt aurei quingenti supra centum & quinquaginta duo millia. nec mirabitur summæ hujus magnitudinem, qui Neronis aut Vitellii cœnas meminerit. *Casaub.*

5. *Cùm alia vita.*] Hoc est, cætera vita, sive

6 hæc quam narravimus cœna monstravit. Circensium tantam curam habuit, [1] ut frequenter provincialibus literas causa circensium & miserit & acceperit. Denique etiam [2] præsens & cum Marco sedens, multas à Venetianis est passus injurias, [3] quòd turpissimè contra eos faveret. Nam & [4] Volucri equo prasino aureum simulacrum fecerat quod secum portabat. [5] Cui quidem passas uvas & nucleos in vicem hordei in præsepe ponebat, [6] quem sagis fuco tinctis

sive cætera alia quæ gessit in vita. *Idem.*

1. *Ut frequenter provincialibus literas caussa Circensium & miserit & acceperit.*] Ait *caussa Circensium:* hoc est parandorum equorum gratia curulium. ejus argumenti epistolas multas habes apud Symmachum. ex epistola autem ejusdem LXIII. libro quarto, discimus tanto studio Circenses actitatos Antiochiæ, ut sæpe Antiochensium summates ad mercandas quadrigas usque in Hispaniam mitterentur. *Idem.*

Ut frequenter provincialibus litteras, causa circensium & miserit & acceperit.] *Ut frequenter provincia literas causa circensium, &c.* Pal. an scribendum, *Ut frequenter è provincia litteras causa circensium & miserit & acceperit:* Ut velit Lucium è provincia, hoc est, Syria literas Romam misisse, & vicissim accepisse, circensium causa? cum scire vellet scilicet quis in qua factione vicisset: Venetiani an Prasini defecissent, & similia quæ ad circenses pertinent. Id comprobare videtur quod sequitur: *Denique etiam præsens & cum Marco sedens multas à Venetianis est passus injurias.* Absens igitur illas litteras scribebat. *Salmasius.*

2. *Præsens & cum Marco sedens.*] Cùm in Circo spectaret Circenses. *Casaub.*

3. *Quòd turpissimè contra eos faveret.*] Duo eâdem operâ præstabat Verus: Venetianos irridebat, & prasinæ factionis populo favebat. Multis autem modis signum favoris in theatro & circo dabant; ore, gestu totius corporis, & vestis agitatione vel orarii: interdum vero & sannas in eos adjiciebant quibus non faverent. putâ, manu in obscœnum modum formata, & in illos protensa: quod vocat Capitolinus, *turpiter contra aliquem favere.* Idem.

Quod turpissime contra eos faveret.] Dicitur contra aliquem favere, qui contrariæ ejus parti favet. Verus favebat Prasinis, Venetianorum contrariis. turpissime autem favere est cum clamore, & motu corporis indecenti favere. *ἀκόσμως σπουδάζειν* id vocat Arrianus in dissertationibus libro III. cap. IV. *Salmas.*

4. *Volucri equo prasino.*] Sic scribendum: infrà, *Habuit calycem crystallinum nomine Volucrem, ex ejus equi nomine quem dilexit.* Hujusmodi nomina equis curulibus imponebant. notus Caligulæ Incitatus. *Casaub.*

5. *Cui quidem passas uvas & nucleos.*] Hanc insaniam de Cajanis vitiis traxit. Lege Dionem libro LVIII. & Suetonium, capite LV. eadem væsania Heliogabali. *nucleos* hîc interpretor *πιτυίδας.* *Idem.*

Cui quidem uvas passas & nucleos.] Nucleos, *στροβίλους* & *στροβίλια* Glossarum auctores exponunt. videntur igitur Græci tam nucem pineam quam nucleum *στρόβιλον* vocasse. *Salmas.*

6. *Quem sagis fuco tinctis coopertum.*] Vocat *purpurea tegumenta.* Vox *sagum*, & *εἰδικῶς* appellatio certæ vestis est: & *γενικῶς* quodvis tegumentum. quæ alii coopertoria vel tegumenta equorum dicunt, ea sæpe nominantur saga, ut hîc. *Casaub.*

Quem

ctis coopertum, in Tiberianam ad se adduci jubebat. [1] cui mortuo sepulcrum in Vaticano fecit. [2] In hujus equi gratiam primùm cœperunt equi aurei vel bravia postulari. In tanto autem equus ille honore fuit, ut ei à populo prasinianorum sæpe modius aureorum postularetur. Profectum eum ad Parthicum bellum, Marcus Capuam prosequutus est. Quumque inde per omnium villas se ingurgitaret morbo implicitus, [3] apud Canusium ægrotabat, [4] quò ad eum visendum frater contendit. Multa in ejus vita ignava & sordida, etiam belli tempore, [5] deteguntur. Nam quum [6] interfecto legato, cæsis legionibus, [7] Syriis defectionem cogitantibus, oriens vastaretur, ille in Apuleia venabatur: & apud Corinthum & Athenas inter symphonias & cantica navigabat: & per singulas maritimas civitates Asiæ, Pamphyliæ, Ciliciæque clariores, voluptatibus

Quem sagis fuco tinctis coopertum.] Quemadmodum equum suum Volucrem sagis fuco tinctis cooperiebat Verus, sic Commodus pelle inaurata equum Pertinacem nomine integebat. *Dorsualia* vocabant ejusmodi pelles quibus equorum terga insternebantur. dicebantur & *scordisca.* nam *scordiscum* ὑποκοριστικὸν à scorto quod pellem significat. Ergò scordiscum vel scortiscon est ἐφίππιον, pellis nempe qua equi insternuntur. *Salmas.*

1. *Cui mortuo sepulchrum in Vaticano fecit.*] In Vaticano Circenses exhibebant imperatores. ibi igitur prope Circum qui Neronis dicitur Victori, videtur exstructus hic tumulus. *Casaub.*

2. *In hujus equi gratiam primùm ceperunt equi aurei vel bravia postulari.*] Scribe, ut olim ad Suetonii librum quintum emendavimus, *ceperunt equis aurei.* malim etiam, *velut bravia.* Morem aurigarum postulandi aurum, aperit & Dio in Caracallo. *Idem.*

In hujus equi gratiam primum cœperunt equi aurei vel bravia postulari.] Recte vir doctissimus pridem emendavit: *Cœperunt equis aurei vel bravia postulari.* Sed quod idem, *velut bravia*, mavult legere, id non recipiendum. *vel* enim heic pro particula *&* positum est. *aurei vel bravia*, pro aurei & bravia. quod minime observatum frequenter imposuit hominibus doctis. *Salmas.*

3. *Apud Canusium ægrotabat, &c.*] Scribe, *ægrotavit, &c.* Casaub.

Apud Canusium ægrotabat.] Omnino scribendum Palatino auctore: *Apud Canusium ægrotavit.* Salmas.

Apud Canusium ægrotavit.] Ita ferè Pal. nempe *ægrotabit*; non ut hactenus editi *ægrotabat*. Grut.

4. *Quo ad eum visendum frater contendit.*] Idem liber, *Quo eum visendum frater contendit.* Salmas.

5. *Deteguntur.*] Pro, commemorantur memoriæ prodita. durum verbum. *Casaub.*

6. *Interfecto legato, cæsis legionibus.*] Severianum cæciderat Vologæsus cum omni ejus exercitu. *Idem.*

7. *Syriis defectionem cogitantibus.*] Lege, *Syris.* Salmas.

Syriis defectionem cogitantibus.] Pal. *Syris.* æquè benè, si non melius. *Gruterus.*

7 bus immorabatur. Antiochiam poſteaquam venit, ipſe quidem ſe luxuriæ dedit: duces autem confecerunt Parthicum bellum [1] Statius Priſcus, & Avidius Caſſius, [2] & Martius Verus [3] per quadriennium, ita ut Babylonem & Mediam pervenirent, & Armeniam vendicarent. partúmque eſt ipſi nomen *Armenici*, *Parthici*, *Medici*, quod etiam Marco Romæ agenti delatum eſt. Egit autem per quadriennium Verus [4] hyemem Laodiceæ, æſtatem apud Daphnen, reliquam partem Antiochiæ. [5] Riſui fuit omnibus Syriis, quorum multa joca in theatro in eum dicta extant. [6] Vernas in triclinium Saturnalibus & diebus feſtis ſemper admiſit. Ad Euphratem tamen impulſu comitum ſuorum ſecundò profectus eſt. [7] Epheſum etiam rediit, ut Lucillam uxorem miſſam à patre Marco ſuſciperet: & idcirco maximè, ne Marcus cum ea in Syriam veniret [8] ac flagitia ejus agnoſceret. Nam ſenatui Marcus dixerat ſe filiam in Syriam deducturum. Confecto ſanè bello, regna regibus, provincias verò comitibus ſuis regendas dedit. Romam inde ad triumphum invitus, quòd Syriam quaſi regnum ſuum relinqueret, rediit, & pariter cum fratre triumphavit, ſuſceptis à ſenatu nominibus quæ in exer-
8 citu acceperat. [9] Fertur præterea ad amicæ vulgaris arbitrium

1. *Statius Priſcus.*] De quo in Marci vita. *Caſaub.*

2. *Et Martius Verus.*] Is eſt, quem Dio Cappadociæ præſidem appellat. *Idem.*

3. *Per quadriennium.*] Vide ad illa è Marci vita, *fratre poſt quinquennium reverſo.* Idem.

4. *Hyemem Laodiceæ.*] *Laudiciæ*, vetus editio, & Pal. *Salmaſ.*

5. *Riſui fuit omnibus Syriis.*] Scribe *Syris.* Antiochenſes præſertim intellige. *Caſaub.*

Riſui fuit omnibus Syris.] Sic rurſus Pal. non *Syriis*, ut vulgati. *Grut.*

6. *Vernas in triclinium Saturnalibus & diebus feſtis ſemper admiſit.*] De Saturnalibus ſine cauſſa notat ut rarum. quis neſcit Saturnaliorum diebus ſervos omnia pro dominis egiſſe? Scribi mallim, *Vernas in triclinium, ut Saturnalibus, &c.* Caſaub.

7. *Epheſum etiam rediit, ut Lucillam uxorem, &c.*] Vide locum ex Actis Abercii, quem protulimus ad vitam Marci. *Idem.*

8. *Ac flagitia ejus agnoſceret.*] *Adnoſceret*, habetur in optimo Pal. ita ſupra *adnomen* pro *agnomen.* Salmaſ.

9. *Fertur præterea ad amicæ vulgaris arbitrium in Syria poſuiſſe barbam.*] Antiochenſes & Syri eos qui barbam alerent averſabantur, & ſubſannabant. Ab Hadriano omnes ferè Rom. imperatores barbati. ſed qui molliores fuêre inter illos; ii in gratiam Antiochenſium

trium in Syria posuisse barbam. unde in eum à Syris multa sunt dicta. Fuit ejus fati ut in eas provincias per quas rediit, Romam usque, [1] luem secum deferre videretur. Et nata fertur pestilentia in Babylonia: [2] ubi [3] de templo Apollinis [4] ex arcula aurea quam miles fortè inciderat, spiritus pestilens evasit, atque inde Parthos orbemque complesse. Et hoc non Lucii Veri vitio, sed Cassii, à quo contra fidem Seleucia, quæ ut amicos milites nostros receperat, [5] expugnata est. Quod quidem inter cæteros etiam [6] Quadratus belli Parthici scriptor, incusatis Seleucenis qui fidem primi ruperant, purgat. Habuit hanc reverentiam Marci Verus, ut nomina quæ sibi delata fuerant, cum fratre communicaret die triumphi, quem pariter celebrarunt. Reversus è Parthico bello, minore circa fratrem cultu fuit Verus: nam & libertis inhonestiùs indulsit, & multa sine fratre disposuit. His accessit quòd quasi reges aliquos

sium barbam posuerunt. Contrà Macrinus, cùm severitatis famam affectaret, ac velut alter Marcus haberi vellet, in oculis Antiochensium γένειον ἤσκει, ait Herodianus. *Casaub.*

1. *Luem secum deferre videretur.*] De hac pestilentia in vita Marci. *Idem.*

Luem secum deferre videretur.] Palat. *secum ferre.* Salmas.

2. *Vbi de templo Apollinis.*] Idem liber: *Apollonis.* inflexione Græca. *Idem.*

3. *De templo Apollinis.*] Addit Ammianus libro XXIII. *Apollinis Chomei.* sed quis ille Apollo Chomeus? noli dubitare quin sit legendum *Chocheus* vel *Chochæus.* Seleucia enim illa etiam Coche dicta teste ipso Ammiano l. XXIIII. *Quibus Coche quam Seleuciam nominant haud longius disparatur.* Inde Apollo Χωχαῖος. *Idem.*

4. *Ex arcula aurea quam miles forte inciderat.*] Foramen fuisse dicit angustum Ammianus Marcellinus libro XXIII. *Idem.*

5. *Expugnata est.*] Expugnari urbs dicitur quæ vi capitur, aut deditionem facere cogitur. sed *expugnata* heic est, solo æquata, & funditus deleta. *Casaub.*

Expugnata est.] Ammianus Marcellinus, expulsatam dicit hanc urbem, lib. XXIII. *Post hanc Seleucia ambitiosum opus Nicanoris Seleuci. Quæ per duces Veri expulsata.* Expulsatam posuit pro expugnatam. *Salmas.*

6. *Quadratus belli Parthici scriptor.*] Asinius Quadratus, cujus Παρθικὰ laudant Græci & Latini non rarò. Scripserat de hoc bello, & de universis Marci rebus, ut indicat Zosimus. *Casaub.*

Quadratus belli Parthici scriptor.] Quadratus παρθικὰ scripserat, vel παρθυηνικὰ: nam ita scriptum inveni apud Stephanum ἐθνικογράφον, qui Quadratum citat sæpe. aliquando etiam παρθενικὰ, quod corruptum est, pro παρθυηνικά. Parthi enim dicebantur, & Parthyæi & Parthyeni. Vixit hic Quadratus sub Philippis, & Romanam historiam exorsus à primo anno urbis usque ad millesimum quem Philippi celebrarunt, χιλιαρχίαν vel χιλιάδα titulo signavit. *Salmas.*

aliquos ad triumphum adduceret, ſic hiſtriones eduxit è Syria: [1] quorum præcipuus fuit Maximinus, quem Paridis nomine nuncupavit. Villam præterea extruxit in via Clodia famoſiſſimam, in qua permultos dies & ipſe ingenti luxuria debacchatus eſt cum libertis ſuis [2] & amicis paribus, [3] quorum præſentiæ nulla inerat reverentia. Et Marcum rogavit: qui venit ut fratri venerabilem morum ſuorum & imitandam oſtenderet ſanctitudinem: & quinque diebus in eadem villa reſidens, cognitionibus continuis operam dedit, [4] aut convivante fratre, [5] aut convivia comparante. [6] Habuit [7] & Agrippum hiſtrionem, cui cognomentum erat Memphi, quem & ipſum è Syria veluti trophæum Parthicum adduxerat, [8] quem Apolauſtum nomi-

1. *Quorum præcipuus fuit Maximinus.*] Vet. ed. *Maximus*. Idem.

2. *Et amicis paribus.*] Refer ad ſimilitudinem morum: *par* ſæpe, pro ſimilis. vel, ad ætatem. *Caſaub.*

Et amicis paribus quorum præſentiæ nulla inerat reverentia.] Pal. *Quorum præſentia ulla inerat provincia.* Legas: *Et amicis paribus quorum præſentia illa inerat provincia:* Et amicis qui præſentes erant in illa provincia, nec amicis quidem omnibus ſed vitæ & morum ſimilitudine paribus & eadem ſectantibus. Omnes igitur amici pares Veri qui domos & villas habebant in via Clodia ad Verum conveniebant, cum illic eſſet in villa quam ibi extruxerat. nec movere debet quemquam, quod viam Clodiam vocat provinciam: ſic enim aliæ viæ ab urbe & ſub urbe provinciæ dictæ: ut Flaminia provincia, & Aurelia. ſic omnes regiones ſuburbicariæ, etiam provinciæ dicebantur. Amicos igitur pares Veri vocat qui in illa regione aderant, ſolitos ad ipſum in villam commeare, ut ibi totos dies debaccharentur & luxuriæ operam darent. *Salmaſ.*

3. *Quorum præſentiæ nulla inerat reverentia.*] Pal. *quorum præſentia ulla inerat*, ut videri queant aliquammulta deſiderari; dixeritque fortè ablegaſſe alios comites, quorum gravitate luxuria ejus inhiberetur. verùm ſi hoc admiſerimus, quæretur, cur antea tam licenter egerit. & alioqui ſi volebat amoliri tales, non erat ei accerſendus frater. *Grut.*

4. *Aut convivante aut convivia comparante.*] Comparante, id eſt parante. Tibullus:

Et calidam feſſo comparat uxor aquam.

Sic *malum alicui comparare*. Plaut. Ita & comparare hoc loco ut παρασκευάζειν. Gloſſæ: *Comparat*, κατασκευάζει. *Salmaſ.*

5. *Aut convivia comparante.*] Regius, *cooptante*. Caſaub.

Aut convivia comparante.] Sic & Palatinus. *Grut.*

6. *Habuit & Agrippum hiſtrionem.*] Regius, *Agrippium*. malim *Agrippam*, vel *Agrippinum*. Caſaub.

Habuit & Agrippum Hiſtrionem.] Ita Pal. at vir doctiſſimus qui mallet, *Agrippam* vel *Agrippinum*, non ſequendus. Agrippa & Agrippinus nomina purè Romana ſunt. Hic vero hiſtrio de genere Syrorum: unde & Memphis illi cognomentum, & nomen Agrippus. *Salm.*

7. *Et Agrippum hiſtrionem.*] Haud aliter quoque Palatinus. *Grut.*

8. *Quem Apolauſtum nominavit.*] Propter

nominavit. Adduxerat secum & fidicinas & tibicines & histriones, [1] scurrasque mimarios & præstigiatores, [2] & omnia mancipiorum genera, quorum Syria & Alexandria pascitur voluptate, prorsus ut videretur bellum non Parthicum sed histrionicum confecisse. Et hæc vitæ diversi- 9
tas atque alia multa, inter Marcum & Verum simultates fecisse, non aperta veritas indicabat, [3] sed [4] occultus rumor insusurrabat. Verùm illud præcipuum, quòd quum Libonem quendam patruelem suum Marcus legatum in Syriam misisset, atque ille se insolentiùs quàm verecundus senator efferret, [5] dicens, * ad fratrem se scripturum esse

[1] siquid

pter obscenum ministerium : nam ἀπολαυστικὴ vita, qualis Epicureorum. Videtur esse Apolaustus ille, quem unà cum aliis libertis aulicis cæsum temporibus Commodi narrat Lampridius. *Idem.*

1. *Scurrasque mimarios.*] Alibi vocat, *scurras mimicos.* Salmas.

2. *Et omnia mancipiorum genera quorum Syria.*] Intelligit nanos & illos pueros minutos procacitate commendatos Romanis proceribus: Suetonii lib. secund., capite LXXXIII. *Casaubonus.*

3. *Sed occultus rumor insusurrabat.*] Pal. *inseverat.* Legendum: *Non aperta veritas indicabat, sed occultus rumor severat.* Seri enim rumores & seminari dicuntur. sic & sermones serere. sed & *inseverat*, eodem sensu possumus ferre. *inserere*, ἐγκατασπείρειν. unde inserere rumores, est disseminare. *Salmas.*

4. *Occultus rumor inseverat.*] Est à Palatin. aliisque scriptis. antea erat, *insusurrabat.* Grut.

5. *Dicens, ad fratrem se scripturum esse, si quid fortè dubitaret.*] Regius, *ad fratres suos scripturum.* Sunt hæc Libonis verba: qui cùm esset frater patruelis Marci, per vanitatem & arrogantiam quoties de illo, aut ejus fratre loqueretur apud provinciales, fratres illos nominabat: jure ille quidem & more Romano: nam & patrueles fratres suos, ἁπλῶς vocabant fratres: sed hanc appellationem ægrè ferebat Verus: ut qui fratrem sei à privato homine appellari sine majestatis imperatoriæ imminutione non posse censeret. Hinc caussa odii in Libonem, & suspicio veneni ex illo odio. *Casaub.*

Dicens ad fratrem se scripturum esse si quid forte dubitaret.] Vetus editio & Pal. hoc loco cum Regio consentiunt: *Dicens ad fratres suos scripturum esse si qui fortasse dubitaret.* Videtur ex seculi sui consuetudine & usu loquendi, prius scriptum esse *ad fratre suo.* in talibus enim parum observabant leges Grammaticas. hinc in veteribus lapidibus monumentorum *ante fronte* pro *ante frontem. cum quem* pro *cum quo. cum conjugem suam, cum partem. à latus* pro *à latere. extra fano, extra sanctuario.* ita enim scriptum in antiquis libris. ex eadem consuetudine loquendi supra dixit Capitolinus, *vos ipse* pro *vos ipsi.* ex illis igitur *ad fratre suo* factum est postea *ad fratres suos*, secundum Grammaticorum præscriptum, non juxta rei veritatem. nam omnino scribendum fuit, *ad fratrem suum.* & Marcum intelligebat hic legatus cui frater patruelis erat. hoc impatienter tulit Verus, adeo sui nullam præsentis haberi rationem ab isto legato fratre Marci patrueli, ut non aliter secum ageret, quam si nusquam esset, aut longe abesset, nec ad se rem ullam

refer-

[1] siquid fortè dubitaret, nec Verus præsens pati posset, subitoque morbo notis propè veneni existentibus interisset, [2] visum est nonnullis, non tamen Marco, [3] quòd ejus fraude putaretur occisus. Quæ res simultatum auxit rumorem. Liberti multum potuerunt apud Verum,[4] ut in vita Marci diximus, Geminas & Agaclytus, cui dedit, invito Marco, Libonis uxorem. [5] Denique nuptiis ab Vero celebratis, [6] Marcus convivio interfuit. Habuit & alios libertos Verus improbos, [7] Codem & Eclectum, cæterosque quos omnes Marcus post mortem Veri, [8] specie honoris

referret, sed ad fratrem suum scripturum jactaret, si quid dubitatione dignum emersisset. non aliter aut explicari, aut emendari hunc locum posse arbitror: atq; hæc mea sententia est. *Salmas.*

* *Ad fratres suos scripturum esse, &c.*] Conspirant in hanc lectionem codex Regius & Palatinus. nam publicata, *ad fratrem se scripturum.* Grut.

1. *Si quid fortasse dubitaret.*] Pal. & vet. ed. *si qui forte dubitaret.* Salmas.

2. *Visum est nonnullis quod ejus fraude putaretur occisus.*] *Visum est nonnullis quod putaretur occisus.* Pro, nonnulli putaverant occisum. illa enim ætate, abutebantur ista locutione vel verbo potius *visus est.* ut, visus est hoc facere, vel quod hoc faceret, pro hoc fecit. sic *videri judicare*, pro judicare. in epistolis Pontificum à Gretzero editis frequens occurrit hæc locutio. *ad me venire visus est.* pro, ad me venit. *Idem.*

3. *Quòd ejus fraude putaretur occisus.*] Notanda locutio, *visum est quòd putaretur occisus*, pro, quòd esset occisus. apud Græcos sæpe δοκεῖν pro εἶναι. *Casaub.*

4. *Ut in vita Marci diximus.*] Et quidem totidem verbis, ut ibi notatum est. *Idem.*

5. *Denique nuptiis ab Vero celebratis, Marcus convivio interfuit.*] Nisi inserta negatione legas, *convivio non interfuit.* quod præcedentia verba suadent, quibus dicitur Marcus has nuptias non probasse. *Idem.*

Denique nuptiis ab Vero celebratis Marcus convivio interfuit.] Interponenda omnino hoc loco negationis particula, ex fide Pal. Codicis: *convivio non interfuit.* quod si nihil aliud, id certe satis indicat vox *denique* quæ hujus initio periodi posita est: *Agaclytus cui dedit invito Marco Libonis uxorem. denique nuptiis Marcus non interfuit.* Salmas.

6. *Marcus convivio non interfuit.*] Negativam requirebat orationis nexus: & visitur ea ipsa planè in Palatino. vulgatis antea malè aberat. *Grut.*

7. *Codem & Eclectum.*] Non dubito prius nomen esse corruptum. Electi nomen Græco more scriptum est Ἔκλεκτος: nam Latinum esset Electus. origine fuit Ægyptius, Commodi mox cubicularius. de hoc multa Herodianus. *Casaub.*

Codem & Eclectum.] Pal. scribit, *Coedem.* ita & vet. ed. mutata littera, verum erues, quod est *Coetem.* Coetes enim ille libertus vocabatur: Κοίτης. nam Κοίτης & Κοῖτος nomina sunt propria apud Græcos. Coeti mentio in veteri inscriptione. *Salmas.*

Codem & Eclectum.] Palatin. *Coeden & Teclectum.* sed postea tamen infra agnoscit *Eclecto.* videtur illum *Coedum*, mutandum in *Cæum*, aut dictionem litteris ei vicinam. *Grut.*

8. *Specie honoris adjecit.*] Sic & apud Tacitum, libr. XII. Annal. capit. 41. videndus Suetonius Julii cap. 9. sub finem. *Idem.*

1. *Quod*

ris abjecit, Electo retento, qui postea Commodum filium ejus occidit. Ad bellum Germanicum, [1] quòd Marcus nollet Lucium sine se vel ad bellum mittere, vel in urbe dimittere causa luxuriæ, simul profecti sunt, atque Aquileiam venerunt: invitoque Lucio Alpes transgressi, quum Verus apud Aquileiam tantùm venatus convivatusque esset, Marcus autem omnia prospexisset. [2] De quo bello quid per legatos barbarorum pacem petentium, quid per duces nostros gestum est, in Marci vita plenissimè disputatum est. Composito autem bello in Pannonia, [3] urgente Lucio Aquileiam rediret, quòd urbanas desiderabat Lucius voluptates, [4] in urbem destinatus est: sed non longè ab Altino subitò in vehiculo morbo quem apoplexin vocant, correptus Lucius, [5] depositus è vehiculo, detracto sanguine Altinum perductus, quum triduo mutus vixisset, apud Altinum perit. Fuit sermo quòd & socrum Faustinam incestasset. Et dicitur Faustinæ socrus dolo, aspersis ostreis veneno extinctus esse: idcirco quòd consuetudinem quam cum matre habuerat, filiæ prodidisset: [6] quamvis & illa fabula quæ in Marci vita posita est, [7] abhorrens à talis viri vita sit exorta: quum multi etiam uxori ejus, [8] flagitium mortis

1. *Quod Marcus nollet.*] Pal. & vet. ed. *Marcus quod nollet.* Salmas.

2. *De quo bello quid per legatos.*] Forte: *De quo bello quid & per legatos barbarorum pacem petentium, quid & per duces nostros gestum est, in Marci vita plenissime disputatum est.* Idem.

3. *Urgente Lucio Aquileiam rediret.*] In Marco, *Placuit autem, urgente Lucio, ut præmissis ad senatum literis, Lucius Romam rediret.* Urbem sanè non Aquileiam desiderabat Lucius. mutandum tamen nihil, nisi quis malit, *redirent*, pro *rediret*: nam ut dicitur in Marci vita, transcensis Alpibus longiùs ab Aquileia ambo processerant. *Casaubonus.*

4. *In urbem destinatus est.*] An solus Lucius destinatus est? atqui Marcus quoque cum Lucio fuit in eodem vehiculo, cum apoplexi correptus, & simul in urbem ambo contendebant. optime Palatinus liber hoc loco legit, *in urbem destinatum est.* hoc est destinarunt imperatores Marcus & Verus. *Salmas.*

5. *Depositus è vehiculo, detracto sanguine.*] Hinc illi malevoli & iniqui de Marco sermones, quod per Posidippum medicum sanguinem Vero intempestive emitti curaverit, ut refertur in vita Marci. *Idem.*

6. *Quanvis & illa fabula.*] De extincto Vero fraude Marci, cùm illi venenum propinasset. *Casaub.*

7. *Abhorrens à talis viri vita sit exorta.*] Pal. *extorta.* Grut.

8. *Flagitium mortis assignent, idcirco.*] *Flagitium mortis assignent, & idcirco.* Pal. *Salmas.*

1. *Cujus*

mortis assignent, idcirco quòd Fabiæ nimium indulserat Verus: [1] cujus potentiam uxor Lucii vel Marci ferre non posset. Tanta sanè familiaritas inter Lucium & Fabiam sororem fuit, ut hoc quoque usurpaverit rumor, quòd inierint consilium ad Marcum è vita tollendum: Idque quum esset per Agaclytum libertum proditum Marco, [2] ante adventum, Lucium Faustina nece prævenerat. [3] Fuit decorus corpore, [4] vultu geniatus, barba propè barbaricè demissa,

1. *Cujus potentiam uxor Lucii vel Marci ferre non posset.*] Potest sic accipi, ut conjunctis consiliis uxor Marci cum uxore Lucii, cum potentiam Fabiæ ferre non possent, cui nimium & magis quam sorori par esset, indulgebat Lucius, eam dolo sustulerint: & ita *vel* pro *&* accipiemus, ut alibi locis aliquammultis. sed satius est Palatinam lectionem sequi, quæ vel *Marci*, non agnoscit. varias tangit Capitolinus de morte Veri opiniones. cujus mortis causam, quidam Faustinæ ascribebant, idcirco quod consuetudinem quam cum matre habuerat, filiæ prodiderat. alii vero Lucillæ ipsi Lucii uxori facinus istud assignabant, quæ Fabiam pellicem & ex eo nimis potentem apud Lucium maritum ferre non posset. Nec vero intererat Faustinæ quam potens esset Fabia & quantum illi indulgeret Lucius, sed uxoris Lucii, cui pellex erat Fabia. Legendum igitur: *Quum multi etiam uxori ejus flagitium mortis assignent, & idcirco quod Fabiæ nimium indulserat Verus: cujus potentiam uxor Lucii ferre non posset.* Idem.

2. *Ante adventum, Lucium Faustina nece prævenerat.*] Palat. pro, *nece prævenerat*, exhibet, *ne præveniret*. quod & vetus editio conservavit. Lege ergò: *Tanta sane familiaritas inter Lucium & Fabiam sororem fuit, ut hoc quoque usurpaverit rumor, quod inierint consilium ad Marcum è vita tollendum: idque cum esset per Agaclytum libertum proditum Marco, ante adventum Lucium Faustina ne præveniret.* Quod autem narrat heic Capitolinus ejusmodi est. Lucius cum Fabia sorore consilium inierat ad Marcum è vita tollendum. id cum prodidisset Marco Agaclytus Veri libertus, Faustina Lucium prævenit, ne præveniret, & hunc è vita sustulit. *Idem.*

Ante adventum, Lucium Faustina nece prævenerat.] Abit à vulgatis Palatin. quippe in eo; *Ante adventum Lucium Faustina ne præveniret.* Grut.

3. *Fuit decorus corpore, vultu gemmatus.*] Hanc lectionem *gemmatus* tueri placet eruditissimis viris adversus omnium librorum authoritatem, qui *geniatus* præferunt: & *vultu geniatum* interpretator qui facie sit venusta & geniali & plurimum grata atque amabili. nam geniatus est ὡραῖος. Isidorus in Glossis: *Geniatus, genialis, gratus.* A voce enim genius, verbum geniare pro decorare, unde *degeniare* apud Cassiodorum pro dedecorare, & devenustare. Genius igitur est venustas & gratia quæ Græcis ὥρα dicitur & χάρις. Corrigendus Cassiodorus l. VI. form. XXIII. *consdis gemmatum tribunal.* scribe, *geniatum tribunal.* sic *genius judicis* apud eumdem lib. VII. cap. XXIV. & alibi, *geniata obsequia.* & passim geniatus pro pulcro & decoro, & qui habet genium, hinc *geniatus vultus* hoc loco ὡραῖος. *Salmas.*

4. *Vultu gemmatus.*] Gemmata facies dicitur, in qua tumores crebri, ut de Tiberio scribit Suetonius. in idiotismo nostro similis metaphora: dicimus enim *visage boutonné.* Casaub.

Vultu gemmatus.] Palatinus uterque subscribit codici Regio, præfertque *geniatus*: quod magis arridet: præsertim

missa, procerus, & fronte in supercilia adductiore venerabilis. Dicitur sanè tantam habuisse curam flaventium capillorum, [1] ut capiti auri ramenta respergeret, quò magis coma illuminata flavesceret. Lingua impeditior fuit. aleæ cupidissimus, vitæ semper luxuriosæ, atque in pluribus Nero, [2] præter crudelitatem & ludibria. Habuit inter alium luxuriæ apparatum calicem crystallinum nomine Volucrem, ex ejus equi nomine quem dilexit, humanæ
potionis modum supergressum. Vixit annis quadraginta 11
duobus. [3] Imperavit cum fratre annis undecim. Illatumque ejus corpus est Adriani sepulcro, in quo & Cæsar pater ejus naturalis sepultus est. Nota est fabula quam Marci non capit vita, quòd partem vulvæ veneno illitam, quum eam execuisset cultro una parte venenato, [4] Marcus Vero porrexit: sed hoc nefas est de Marco putari, quamvis Veri & cogitata & facta mereantur: quod nos [5] non in medio relinquimus, [6] sed togam purgatam confutatamque respui-

sertim cùm non meminerim *vultum gemmatum* Latinis usurpatum pro eo qui abundet tumoribus. *Grut.*

1. *Ut capiti auri ramenta respergeret.*] Ineptè vulgò, *roramenta:* etsi ita pleræque etiam membranæ. in Commodo rectè, *capillo semper fucato, & auri ramentis illuminato.* Trebellius in Gallieno, *Crinibus suis auri scobem aspersit.* ramentum, dixerunt & scobem, quod humi cadit cùm lima similive instrumento aliquid atteritur. affines sunt voces, rasura & rasamen. nam hujusmodi ramenta Græci appellant ψήγματα, ξέσματα, πρίσματα, aut ῥινήματα. Porro veteres cùm magnam haberent curam flaventium capillorum, usi in eam rem medicamentis variis, quorum meminerunt medici in præceptis τῆς κομμωτικῆς. *Casaub.*

Ut capiti auri ramenta respergeret.] Ramentum auri Græcis τρίμμα χρυσοῦ dicitur. unde etiam *auri trimmam* Latini dixere. trimma auri est, auri rasura vel ramentum. *Salmas.*

2. *Præter crudelitatem & ludibria.*] De crudelitate Neronis Suetonius capite XXXIII. *Ludibria* autem Capitolinus vocat, illud insanum ejusdem studium ludicrarum artium. *Casaub.*

3. *Imperavit cum fratre annis undecim.*] Imò novem, ut dudum probarunt viri docti. *Idem.*

4. *Marcus Vero porrexerit.*] Sic melius Pal. quàm vulgatus, *porrexit.* Grut.

5. *Non in medio relinquimus.*] Pal. *relinquemus.* Et paulo post ex eodem legendum: *Sed totum purgatum confutatumque respuimus.* Salmas.

6. *Sed totam purgatam confutatamque respuimus.*] Scribe *totum purgatum, confutatumque resp.* Casaub.

Sed totam purgatam confutatamque respuimus.] Sic quoque Pal. absque quo fuisset, prætulissem conjectaneum aliorum, *totum purgatum confutatumque.* Interim crimina hominibus adficta, aut incredibilia haberi aut credibilia, prout eis vita fuit, proba vel improba. *Gruterus.*

1. Vul-

respuimus, quum adhuc post Marcum, præter vestram clementiam, Diocletiane Auguste, imperatorem talem nec adulatio videatur, potuisse confingere.

[1] VULCATII GALLICANI V. C.

AVIDIUS CASSIUS.

1 [2] AVIDIUS CASSIUS, ut quidam volunt, ex familia Cassiorum fuisse dicitur, [3] per marem tamen avo genitus Avidio Severo: qui ordines duxerat, & pòst ad summas dignitates pervenerat. [4] Cujus Quadra-

1. VULCATII GALLICANI V. C.] Senatoria dignitate fuisse Vulcatium præditum indicio sunt illæ notæ, v. c. id est, vir clarissimus. fuit hic titulus diu ordinis amplissimi proprius. qui inde colligunt quintùm fuisse consulem, faciunt ineptè: cùm ne unum quidem hujus consulatum auctoribus Fastis possint probare. *Casaub.*

VULCATII GALLICANI.] Hucusque ordine procedunt libri in collocandis imperatorum vitis. turbant vero deinceps & miscent omnia. nam hanc vitam rejiciunt post Didii Juliani, Commodi, Pertinacis vitas. an hunc scribendi ordinem sequuti sint authores nescio. omnes sane veteres cum scripti, tum editi in hac serie constanter conspirant. De authore autem hujus Avidii Cassii, non certiores nos dimittunt iidem libri. habui enim antiqua Spartiani excerpta ex Pal. Bibliotheca qui Spartiano cum reliquis supra scriptorum imperatorum libris attribuerent. Idem stili genius, eadem scribendi ratio in hoc scriptore deprehenditur atque in Spartiano, cui Pii, Marci, & Veri vitæ etiam in vetustis membranis feruntur ascriptæ: eadem vero in multis prope verba, ut si diversi sint auctores censendi, uno veluti ore loquuti videri debeant. *Salmas.*

2. AVIDIUS CASSIUS, *ut quidam volunt, ex familia Cassiorum fuisse dicitur.*] Atque ipse Cassius non genus trahere se à Cassio, & stirpis originem, sed nomen tantum L. Cassii gestare scribit. ait enim, *Ubi L. Cassius, cujus nos frustra tenet nomen?* & refutat hanc fabulam Dio qui non dubitanter Syrum natione prodit, Heliodori filium. *Casaub.*

3. *Per matrem tamen avo genitus Avidio Severo.*] Vetus omnis habuit lectio, *Ex Cassiorum familia fuisse dicitur. per marem tamen novo genitus Avidio Severo.* Non ambiguum est illud *marem* corruptum esse pro *matrem.* Scribendum igitur hoc loco, *Ex Cassiorum familia fuisse dicitur per matrem tamen, novo genitus Avidio Severo qui ordines duxerat, & post ad summas dignitates pervenerat.* quorum hæc mens est: Cassium ex familia fuisse Cassiorum, sed per matrem tantum: patrem enim novum hominem habuisse Avidium Severum. quod explicat dum ait, *qui ordines duxerat, & post ad summas dignitates pervenerat.* Tale est enim novorum hominum fatum, ut ex nullis aut minimis principiis ad summa quæq; perveniant & evehantur. & hi sunt qui vulgo *novi homines* sunt appellati. *Salmas.*

Per matrem tamen avo genitus Avidio.] Exstat & in Pal. nostro lectio illa primogeniæ editionis, *per marem tamen novo genitus Avidio.* Grut.

4. *Cujus Quadratus in Historiis meminit.*] Quibus in historiis? Ῥωμαϊκὰ enim

Quadratus in historiis meminit: & quidem graviter,[1] quum illum summum virum & necessarium reipubl. asserit, [2] & apud ipsum Marcum Antoninum prævalidum. Nam jam eo imperante [3] perisse fatali sorte perhibetur. Hic ergo Cassius [4] ex familia (ut diximus) [5] Cassiorum, [6] qui in Caium Julium conspirarunt, oderat tacitè principatum, nec ferre poterat imperatorium nomen: [7] dicebatque [8] nihil esse gravius nomine imperii quod non posset è rep. tolli nisi per alterum imperatorem. Denique tentasse in pueritia dicitur extorquere etiam Pio principatum, [9] sed per patrem virum sanctum & gravem,[10] affectationem tyranni-

enim illum scrisipsse superius in vita Veri annotabamus, & Ῥωμαϊκὴν χιλιάδα. quam an hoc loco intelligat, nescio. ita esse tamen sentio. *Salmas.*

1. *Cùm illum summum virum & Reip. necessarium asserit.*] Elogium hoc planè magnificum; & quod melius imperatori alicui conveniat, quàm privato duci, licet fortissimo. Sic Lampridio dicitur Alexander Severus, *juvenis optimus & Reip. necessarius.* Casaub.

2. *Et apud ipsum Marcum Antoninum prævalidum.*] *Et apud ipsum Marcum, prævalidum*, P. & v. ed. & sane ita sæpe ab authoribus nominatur, non adjecto Antonini cognomine, Græci etiam non aliter quam Μάρκον nuncupant. *Salmasius.*

3. *Periisse fatali sorte.*] Ἀπελθεῖν ἐς τὸ χρεών. Latini veteres, *fato concedere, fato fungi, naturæ concedere.* Casaub.

4. *Ex familia Cassiorum qui in curia in Julium conspirarunt.*] Palatinus: *Hic ergo Cassius ex familia ut diximus Cassiorum qui in C. Julium conspiraverunt.* facile est enim videre male feriatos homines ex illa nota, *in C.* fecisse, *in curia.* Salmas.

5. *Cassiorum qui in Curia in Julium conspirarunt.*] Palatinus stat à vulgatis, *Cassiorum qui in Cajum Julium conspiraverant.* Grut.

6. *Qui in Curia in Julium conspirarunt.*] Expressa est membranarum scriptura: alii, *qui in Cajum Julium conspiraverant.* Casaub.

7. *Dicebatque nihil esse gravius nomine imperii.*] Explevimus ex membranis mutilum antè & corruptum locum. *Idem.*

Dicebatque nihil esse gravius nomine imperii.] Perperam in principe editione: *dicebatque esse gravius imperii nomen.* Salmasius.

8. *Nihil esse gravius nomine imperii.*] Vox *nihil* non visitur etiam in Palatin. habet is tamen, *nomine*, non *nomen*, quod restat in vulgatis. *Grut.*

9. *Sed per patrem virum sanctum & gravem.*] Patrem Avidium Severum intelligit, quem de patre avum fecerant optimi correctores. Heliodorum tamen Cassii patrem Dio nominat, & Syrum natione fuisse scribit. diversos igitur secutus est authores Volcatius: nisi dicamus Avidium Severum Heliodorum fuisse dictum, quod non nimis à vera ratione longe fuerit. solemne enim Græcis unico tantum nomine appellare de quibus scribunt. ut Herodes Græcis tantum dicitur, qui erat Tit. Claudius Atticus Herodes. *Salmas.*

10. *Affectationem tyrannidis latuisse.*] Pal. *affectionem*, & v. ed. sic infra paulo post, *misera conditio imperatorum quibus de affecta tyrannide nisi occisis credi non potest.* *affecta* pro *affectata.* ut *affectio.* pro *affectatio.* vide quæ superius in Ha-

rannidis latuisse,[1] habitum tamen semper à ducibus suspectum. [2] Vero autem illum parasse insidias, ipsius Veri epistola indicat quam inserui. Ex epistola Veri: *Avidius Cassius avidus est imperii, quantum & mihi videtur, & jam inde sub avo meo patre tuo innotuit, quem velim observari jubeas. Omnia ei nostra displicent,* [3] *opes non mediocres parat,* [4] *literas nostras ridet.* [5] *Te* [6] *philosopham aniculam, me luxuriosum morionem vocat. Vide quid agendum sit: ego hominem non odi: sed vide ne tibi & liberis tuis* [7] *non bene consulat,* [8] *quum* [9] *tales inter præcinctos habeas,* [10] *quales milites libenter audiunt, libenter vident.*

2 Rescriptum Marci de Avidio Cassio: *Epistolam tuam legi, &* [1] *soli-*

driano nobis sunt notata. sic *trahere* pro *tractare*, unde *rem trahere*, pro rem tractare, de re tractare. Justinus lib. XVI. *diu re in senatu tracta cum exitus non inveniretur.* Idem.

1. *Habitum tamen semper à ducibus suspectum.*] Lege absque præpositione: *habitum tamen semper ducibus suspectum.* Idem.

2. *Vero autem illum parasse insidias.*] Reg. *antè autem illum* quod possumus tueri. *antè*, id est, etiam priùs quàm moreretur Verus: nam erupit Cassii conjuratio mortuo demum illo. hîc autem tempus illud intelligitur, quo Syriam regebat Verus. *Casaub.*

3. *Opes non mediocres parat.*] Semper suspectæ regnantibus divitiæ. Unde Tigellinus insusurrat auribus Neronis: *Plautum magnis opibus, ne fingere quidem cupidinem otii, &c.* lib. XIV. Annal. cap. 57. ubi nos plura. *Grut.*

4. *Literas nostras ridet.*] Philosophiam: cujus studium profitebatur Verus quo tempore se ad Marci mores agebat. *Casaub.*

5. *Te philosopham aniculam.*] Videtur scribendum, *te philisophum aniculam.* hoc est, quem vulgò homines pro philosopho habent. *Idem.*

Te Philosopham aniculam.] Φιλόσοφον γραίδιον. nec mutandum *philosopham* in *philosophum.* magno enim contemptu ne philosophum quidem Marcum appellabat Cassius, sed philosopham aniculam. *Salmas.*

6. *Philosopham aniculam.*] Sic quoque Palat. & rectè. ut enim ei Verus videbatur morio luxuriosus, sic Marcus anicula Philosopha. ita contrario modo Caligulæ dicta avia sua Livia, *Ulysses stolatus*, cap. 23. Suetonii. *Grut.*

7. *Non bene consulat.*] Regius *consulatur.* Casaub.

8. *Quum tales inter præcinctos habeas.*] *Cincti* & *præcincti* sunt & dicuntur milites. Petronius:

Qui pugnas & castra petit præcingitur auro.

propter pecuniam quam in zona gestabant milites. sic infra cinctos pro militibus posuit. *Salmas.*

9. *Tales inter præcinctos habeas.*] Milites aut cinguli honore præditos. cingulum, ζώνη & ςρατεία idem. *Casaub.*

10. *Quales milites libenter audiunt.*] Cupidos rerum novarum, à quibus ingentia sperant præmia. *Idem.*

Quales milites libenter audiunt.] Pal. *qualem milites*, & recte: de solo enim Cassio loquitur & intelligit. legendum igitur: *sed vide ne tibi & liberis tuis non bene consulat, quum talem inter præcinctos habeas, qualem milites libenter audiunt, libenter vident.* Vide, inquit, ne tibi non vortat bene, talem inter præcinctos habere qualis est Cassius, quem libenter vident & audiunt milites. *Salmas.*

1. Solli-

[1] *solicitam potius quàm imperatoriam,* [2] *& non nostri temporis.* [3] *Nam si ei divinitus debetur imperium, non poterimus interficere, etiamsi velimus.* [4] *Scis enim proavi tui dictum,* [5] *Successorem suum nullus occidit. sin minùs,* [6] *ipse sponte sine nostra crudelitate fatales laqueos inciderit.* [7] *Adde quòd non possumus reum facere* [8] *quem nullus accusat, & (ut ipse dicis) milites amant. Deinde* [9] *in caussis majestatis hæc natura est,* [10] *ut videantur vim pati etiam quibus proba-*

1. *Sollicitam potiùs quàm imperatoriam.*] Quasi virtus imperatoris præcipua sit τὸ ἀδεές, & fati sui fiducia. quo animo qui sunt, ii suspicionibus non facilè commoventur. *Casaub.*

2. *Et non nostri temporis.*] Hoc vult: Sollicitum esse & meticulosum, non est imperatoris: certè meum non est, qui bonis artibus ad imperium accessi, & nullius facti mihi sum conscius, cur odio cujusquam sim dignus. *Idem.*

3. *Nam si ei divinitus debetur imperium, non poterimus interficere.*] Regius, *non poterimus resistere.* quod lenitati Marci est convenientius. *Idem.*

Nam si ei divinitus debetur imperium, non poterimus interficere.] Addit *etiam si velimus, non poterimus interficere.* & respondet epistolæ Veri qui cavendum Marco Cassium censebat, & eum ex medio tollendum, ut suspectum imperio: non eum posse interfici etiam si omnia fiant, cui divinitus debeatur imperium. *Salmasius.*

Nam si ei divinitus debetur imperium, non poterimus interficere.] Hocque est quod volebat Titus Imper. *Principatum fato dari.* quod examinat accuratius Plinius in Panegyrico suo, mox ab initio. *Grut.*

4. *Scis enim proavi tui dictum.*] Mox avum appellat. sic Verus imperator aliis nepos, aliis pronepos Hadriani dictus. *Casaub.*

5. *Successorem suum nemo occidit.*] Est in voce ὁμωνυμία. Successorem appellamus tam illum qui ex voluntate principis, aut legibus regni vel imperii destinatur successioni; quàm eum qui fatali lege ad successionem, sive debitam sive indebitam, est destinatus. ille potest occidi; hic non potest: semper enim quicquid humanæ mentes moliantur, *Fata viam invenient.* Idem.

Successorem suum nullus occidit.] Usurpatum & Senecæ adversus Neronem, ut patet ex Dionis Cassii fragmentis apud Xiphilinum. *Grut.*

6. *Ipse sponte sine nostra crudelitate fatales laqueos inciderit.*] Haud aliter Cajus Memmius apud Sall. Jugurth. cap. 31. *Nihil vi, nihil secessione opus est: necesse est suomet ipsi more præcipites eant.* Idem.

7. *Adde quòd non possumus reum facere quem nullus accusat.*] Nisi adsit accusator, institui judicium non potest. Itaque sævi principes cùm aliquem imperio suspectum vellent tollere, accusatorem submittebant: quod etsi iniquum est, speciem tamen, saltem inanem, justitiæ habet. *Casaub.*

8. *Quem & nullus accusat.*] Palatinus inseruit particulam *&*, quæ non frustranea est. prudenter enim innuit, non facile, non honestè, non tutò, recipiendum inter reos eum, cui nullus adest accusator, & superest tamen favor militum. *Grut.*

9. *In caussis majestatis hæc natura est.*] Sic omnes libri: pro, *caussis majestatis hæc natura inest.* vel, *caussarum majestatis.* Casaub.

10. *Ut videantur vim pati etiam quibus probatur.*] ὡς δοκεῖν ἀδικεῖσθαι καὶ τοὺς σαφῶς ἐλεγχομένους. nihil video cur non Latina hæc sit oratio. Ut sæpe in libris juris actor caussam suam judici probare vel approbare dicitur, cùm illi rationibus suis facit satis: sic reo sua accu-

probatur. Scis enim ipse quid avus tuus Adrianus dixerit, Misera conditio imperatorum, [1] *quibus de affectata tyrannide nisi occisis non potest credi. Ejus autem exemplum ponere* [2] *quàm Domitiani* [3] *qui hoc primus dixisse fertur, malui.* [4] *Tyrannorum enim etiam bona dicta non habent tantum autoritatis quantum debent. Sibi ergo habeat suos mores, maximè quum bonus dux sit & severus, & fortis & Reip. necessarius.* [5] *Nam quod dicis, liberis meis cavendum esse morte illius, planè liberi mei pereant si magis amari merebitur Avidius quàm illi,* [6] *& si Reipub. expediet Caßium vivere*
3 *quàm liberos Marci.* Hæc de Cassio Verus, hæc Marcus. Sed nos hominis naturam & mores breviter explicabimus. Neque enim plura de his sciri possunt quorum vitam illustrare nullus [7] audet eorum causa à quibus oppressi fuerunt. [8] Addemus autem quemadmodum ad imperium venerit, & quem-

accusatio probatur, quando ille certis argumentis convictus tenetur. *Idem.*

Ut videantur vim pati etiam quibus probatur.] Sic uterque Palatinus; nisi quod excerpta adscriptum haberent manu recentissima, *etiam ab his quibus probatur.* sensus verborum est, perire tamquam innocentes quos perculit lex majestatis. rationem reddidit Livia Augusti apud Dionem libro LV. Οὐδεὶς γὰρ ῥᾳδίως πιστεύει ὅτι τὶς ἐν τε ἐξουσίᾳ καὶ ἐν δυνάμει τοσαύτῃ ὢν ὑπὸ ἰδιώτου τινὸς ἀόπλου ἐπιβουλευθῆναι δύναται: *Haud enim facilè creditur, eum qui in tanta potentia ac licentia vivit, ab inermi homine privatoque insidiis peti posse.* Lipsius verba textus hujus emendanda putabat Epistolâ XVIII. Centuriæ Miscellæ; legebatque, *etiam quibus parabatur*, vel, *& à quibus.* Grut.

1. *Quibus de affectata tyrannide.*] Palat. *de affecta tyrannide.* vide quæ supra nobis notantur. *Salmas.*

2. *Quàm Domitiani.*] Suetonius capite XXI.

3. *Qui hoc primus dixisse fertur, malui.*] Dictio, *malui*, non est in Palatino; ponitur quidem inter lineas, sed ita, ut dicat scriba, subintelligendam. *Grut.*

4. *Tyrannorum etiam bona dicta non habent tantum auctoritatis quantum.*] Verum est Græcorum dictum,

οὐχ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ πείθων, ἀλλ' ὁ τρόπος. *Casaub.*

5. *Nam quod dicis, liberis meis cavendum esse morte illius.*] Hoc nusquam dixit Verus expresè in ea certè quæ præcedit epistola: significavit tamen non obscurè, cùm imminens periculum ob oculos poneret. *Idem.*

6. *Et si reip. expediet Caßium vivere quam liberos Marci.*] V. ed. *expedit.* Græca autem figura, cui deest, *magis*, pro *si reip. magis expedit Caßium vivere quam Marci liberos.* cujus loquutionis exempla passim obvia. *Salmasius.*

7. *Et eorum caussa à quibus oppreßi fuerint.*] Dele *&*.ac scribe *fuerunt.* Casaubonus.

Et eorum causa, &c.] Dele particulam *&*. Salmas.

8. *Addemus autem quemadmodum ad imperium venerit, &c.*] Tria se pollicetur dicturum: quomodo ad imperium venerit, quomodo fuerit occisus, & ubi victus. Lege omnia quæ deinceps sequuntur: miraberis scriptoris hujus supinitatem: vel fatum & cladem mecum

& quemadmodum sit occisus & ubi victus. Proposui enim Diocletiane Auguste, omnes qui imperatorum nomen [1] sive justè sive injustè habuerunt, in literas mittere, [2] ut omnes purpuratos Augustos cognosceres. Fuit his moribus ut nonnunquam trux & asper videretur, aliquando mitis & lenis, sæpe religiosus, aliàs contemptor sacrorum, [3] avidus vini, [4] interim abstinens, cibi appetens, & inediæ patiens, veneris cupidus & castitatis amator. [5] Nec defuere qui illum Catilinam vocarent: quum & ipse se ita gauderet appellari, [6] addens futurum se Sergium, si dialogistam occidisset, [7] Antoninum hoc nomine significans: qui tan-

cum miseraberis. nam eorum quæ hîc proponuntur, quæque necessariò erant dicenda, alterum caput ita negligenter attingitur, ut penè prætermissum jure videatur; tertium penitus omittitur. *Casaub.*

1. *Sive justè sive injustè.*] Pal. non agnoscit illud *sive justè*. Grut.

2. *Ut omnes purpuratos Augustos.*] Nec Augustos tantum, sed etiam Cæsares & qui quoquomodo παρέτρωξαν τ̃ ἀρχῆς. *Salmas.*

3. *Avidus vini, interim abstinens, cibi appetens, inediæ patiens.*] Brevius in excerptis, sed alia mente: *avidus vini, abstinens cibi, veneris cupidus. nec defuere qui illum Catilinam vocarent.* præfero tamen vulgatam, quam præfert etiam optimus Pal. quæ magis quadrat in varietatem morum Cassii: qua quidem natura pro temporibus & locis mores suos variandi, Catilinam illum optime referebat unde & Catilina etiam dictus Cassius. *Idem.*

4. *Interim abstinens.*] *Interim* pro *interdum*, ut sæpe, Palatinus tamen heic legit: *item abstinens.* forte, *idem avidus vini, idem abstinens.* nec negem tamen *item* heic legi posse. *Idem.*

5. *Nec defuere qui illum Catilinam vocarent.*] Non solùm propter similem conjurationem; sed magis propter morum similitudinem. *Casaub.*

6. *Addens futurum se Sergium si dialogistam occidisset.*] Ea væcordia fuit Cassius, ut non solùm Catilina audiret lubens; sed ultro etiam diceret, se vel Sergium dici velle, si modò Marcum occidisset. Quis autem hic Sergius? Aio illum ipsum esse Catilinæ libertum, vel cognatum, & in conjuratione socium, quem lacerat ac proscindit meritò divina illa M. Tullii δεινότης. ejus verba sunt in ea Pro domo sua ad pontifices. *Idem.*

Addens futurum se Sergium si dialogistam occidisset.] Pugnat heic cum Dione Volcatius sive Spartianus; qui disertim scribit Cassium ne levissima quidem unquam contumelia aut minimo maledicto Marcum perstrinxisse, ut nec ipsum Cassium à Marco conviciis ullo modo lacessitum, nisi quod ingratum eum sæpius compellaverit. at heic *dialogistam* vocat Marcum, & supra in litteris Veri, *philosopham aniculam* appellabat: quod longe abest ab illa moderatione modestiaque quam in illo prædicat Dio, qui tradit nec maledicum quidquam aut contumeliosum in Marcum ab illo unquam dictum scriptumve. *Salmasius.*

7. *Antoninum hoc nomine significans.*] Nihil admodum erat opus, ut hanc interpretationem Capitolinus adjiceret: est enim manifestissimum Marcum intelligi à Cassio: qui in epistola ad generum, *Marcus Antoninus*, ait, *philosophatur*,

tantùm enituit in philoſophia, ut iturus ad bellum Marcomannicum, [1] timentibus cunctis [2] nequid fatale proveniret, rogatus ſit non adulatione ſed ſeriò, ut præcepta philoſophiæ ederet: [3] nec ille timuit, ſed [4] per ordinem paræneſeon, [5] hoc eſt præceptionum, per triduum diſputavit. Fuit præterea diſciplinæ militaris Avidius Caſſius tenax,
4 [6] & qui ſe Marium dici vellet. Quoniam de ſeveritate illius dicere cœpimus, multa extant crudelitatis potiùs quàm ſeveritatis ejus indicia. Nam primùm milites qui provincialibus

phatur, & quærit de clementia, & de animis, & de honeſto & de juſto. his verbis exponitur vox *dialogiſta.* Caſaub.

1. *Timentibus cunctis ne quid fatale proveniret, rogatus ſit non.*] Meliùs in regio, *eveniret.* C. Plinius epiſtolarum libro primo, de Tito Ariſtone ægrotante: *nihil eſt illo gravius, ſanctius, doctius: ut mihi non unus homo, ſed literæ ipſæ, omneſque bonæ artes in uno homine ſummum periculum adire videantur.* Idem.

Timentibus cunctis ne quid fatale proveniret.] *Provenire* pro *evenire.* nam *provenire alicui* pulcre dicitur & procedere: rem ipſam ſic narrat Aurelius Victor, *tantumq; Marco ſapientiæ, lenitudinis, innocentiæ ac litterarum fuiſſe ut is Marcomannos cum filio Commodo petiturus philoſophorum obteſtantium circumfunderetur; ne ſe expeditioni aut pugnæ prius committeret, quam ſectarum ardua & occulta explanaviſſet. ita incerta belli, ejus ſalute, doctrinæ ſtudiis metuebantur. ita metuebantur incerta belli doctrinæ ſtudiis, ejus ſalute,* id eſt per ejus ſalutem, cujus ſalus, doctrinæ ſtudiorum ſalus eſſe exiſtimabatur ab omnibus. poſſet etiam ſcribi: *ejus ſaluti & doctrinarum ſtudiis metuebantur.* ita ut in eodem periculo verſari viderentur unius Marci ſalus & doctrinarum ſtudia. in ſuperioribus autem rectiſſime vir praſtantiſſimus emendavit: *philoſophorum obteſtantium vi circumfunderetur.* Salmaſ.

2. *Ne quid fatale proveniret.*] Ita Palatinus. neque temerè mutaverim; cùm non ſit auctor iſte ex eis qui nobis præſcribere debeat proprietatem linguæ Latinæ. *Grut.*

3. *Nec ille timuit.*] Quid autem poterat timere? an ſermunculos malevolorum qui ſtudia ſapientiæ vitio illi verterent. *Caſaub.*

Neque ille timuit.] De fatali neceſſitate quam non timuit Marcus cum ad illud bellum Marcomannicum proficiſceretur, cum enim cuncti timerent pro Marco ne quid illi fatale proveniret, eoque peterent amici ut philoſophiæ præcepta vellet edere; ipſe non timuit, ſed libenter amicorum voluntati obſequutus eſt. *Salmaſ.*

Nec ille timuit.] Sic quoque Palatinus. quod ſi retinemus; indicat, non refugiſſe eam diſſerendi provinciam Marcum, tamquam qui eidem ſufficeret. *Grut.*

4. *Per ordinem parænefeos.*] Vel *paræneſeon*, ut ſuadet ſequens interpretatio. *Caſaub.*

Per ordinem parænefeos.] Probo, *paræneſeon*, quod vir doctiſſimus reponendum cenſuit. *Salmaſ.*

5. *Hoc eſt præceptionum.*] Cenſeo inducenda: nondum enim ætate Capitolini ita exaruerat Græcarum literarum ſtudium, ſine quibus nulla poteſt eſſe eruditio ſolida, ut voculæ præcedenti adjicienda eſſet interpretatio. *Caſaub.*

6. *Et qui ſe Marium dici vellet.*] Regius, *Mallium Marcum.* Idem.

Et qui ſe Marium dici vellet.] Ita omnes libri. *Salmaſ.*

1. *Pri-*

libus aliquid tulissent per vim, in illis ipsis locis in quibus peccaverant, in crucem sustulit. [1] Primus etiam in supplicii genus invenit [2] ut stipitem grandem poneret [3] pedum octoginta & centum, [4] id est materiam, & à summo usque ad imum damnatos ligaret: & ab imo focum apponeret, [5] incensisque aliis, [6] alios fumi cruciatu, timore etiam alios necaret. Idem denos catenatos in profluentem mergi jubebat, vel in mare. Idem multis desertoribus manus excidit, aliis crura incidit ac poplites, dicens [7] majus exemplum esse viventis miserabiliter criminosi quàm occisi. Quum exercitum duceret, & inscio ipso manus auxiliaria centu-

1. *Primus etiam.*] Regius, *Primitus etiam.* Casaub.

2. *Ut stipitem grandem poneret pedum octoginta & centum, id est materiam.*] *Materiam* pro glossamento volunt irrepsisse: ego contra censeo, non de nihilo additum. nam stipites grandes ad eum modum ut octoginta vel centum pedes alti, *materiæ* proprie dicebantur, ut materiæ quinquagenariæ quæ pedum essent quinquaginta: sic centenariæ quæ centum pedes haberent. *Salmas.*

3. *Pedum octoginta & centum.*] Hoc est, aut octoginta, aut centum. *Casaub.*

6. *Id est materiam.*] Reg. *idem materiam.* ego hæc censeo glossema esse vocis *stipitem.* Idem.

Id est materiam.] Nimis resipit glossam; & is à quo nata est, retulit forte magis ad *focum* infra, quàm ad *stipitem.* Grut.

5. *Incensisque aliis alios fumi cruciatu, timore etiam alios necaret.*] Tria heic mortis genera indicantur, cum alii igne, fumo alii, etiam quidam timore tantum necarentur. Palatinus liber habet: *incensisque aliis, alios fumo cruciato, timore etiam necaret.* ne dubita scribere: *incensisque aliis, alios fumo cruciatos, etiam timore, necaret.* hoc verum est, cum alios incendisset, alios fumo cruciatos, etiam timore, ignis scilicet, necabat. Fuit autem & hoc supplicii genus quo solo fumo rei puniebantur, iisque plurimum fumus ex lignis humidis & viridibus fiebat, & ex earum maxime arborum genere, quarum καπνὸς δριμὺς, ut est ficus & similes. Ἀνδροφόνοι & ἱερόσυλοι igne comburebantur, non fumo: & vult illo genere cruciatam vitam emittere Cynicos Lucianus, ut qui viverent non aliorum hominum more, perirent & non solita cæteris hominibus etiam nocentissimis & perditissimis morte. ὥστε ἄμεινον, inquit, τὸ διὰ τοῦ καπνοῦ. ἴδιον γὰρ ὑμῶν μόνων ἂν γένοιτο. quibus ostendit gloriæ & fumorum venditores Cynicos non alia convenientiore morte finire vitam posse quam διὰ καπνοῦ, ut fumo scilicet perirent, qui fumum per totam vitam vendiderant. quod fecit etiam Alexander in fumi venditore, quem sub hoc elogio puniri jussit, *Fumo punitur qui vendidit fumum.* Salmas.

6. *Alios fumi cruciatu.*] Et fumus pro instrumento sævitiæ crudelibus tyrannis usurpatus. Ne Alexandrum quidem Severum laudo, optimum alioquin principem, qui fumo ex stipulis & humidis lignis facto, eum puniit, qui vendiderat fumum. *Casaub.*

7. *Majus exemplum esse viventis miserabiliter criminosi quàm occisi.*] Hinc argumentum Senecæ lib. 1. de Clementiâ cap. 21. *Perdidit vitam qui debet, &c.* Grut.

centurionibus ſuis autoribus, tria millia Sarmatarum ne-
gligentius agentium in Danubii ripis occidiſſent, & cum
præda ingenti ad eum rediſſent, ſperantibus centurionibus
præmium, quòd perparva manu tantum hoſtium, ſegniùs
agentibus tribunis & ignorantibus, occidiſſent, rapi eos
[1] juſſit & in crucem tolli, ſervilique ſupplicio affici, quod
exemplum non extabat: dicens evenire potuiſſe ut eſſent
inſidiæ, [2] ac periret Romani imperii reverentia. Et quum
ingens [3] ſeditio in exercitu exorta eſſet, proceſſit [4] nudus
[5] campeſtri ſolo tectus, & ait, *Percutite* (inquit) *me ſi audetis,*
& corruptæ diſciplinæ facinus addite. Tunc conquieſcentibus
cunctis [6] meruit timeri, quia non timuit. Quæ res tantum
diſciplinæ Romanis addidit, [7] tantum terroris barbaris in-
jecit, ut pacem annorum centum ab Antonino abſente pe-
terent: ſiquidem viderant damnatos Romani ducis judi-
5 cio etiam eos qui contra fas vicerant. [8] De hoc multa gra-
via contra militum licentiam facta inveniuntur apud Æ-
milium Parthenianum, [9] qui affectatores tyrannidis jam in-
de à veteribus hiſtoriæ tradidit. [10] Nam & virgis cæſos in
foro

1. *Juſsit in crucem tolli, ſervilique ſupplicio affici, quod exemplum non extabat.*] Supplicium enim militare non fuit, crux: ſed ſecuris, vel etiam gladius: inter quæ ſuppliciorum genera plurimum intererat. Sed & in crucem acti milites interdum, transfugæ præſertim. *Caſaub.*

2. *Ac periret Romani imperii reverentia*] Quæ ad hujus loci explicationem faciunt, petenda ex oratione Papyrii contra Fabium, Livii lib. VIII. cap. 34. *Grut.*

3. *Seditio in exercitu exorta eſſet.*] *In exercitum exorta eſſet*, vetus lectio. *in exercitum* pro in exercitu, ut Ciceroni, *in civitatem* pro in civitate *Salmaſ.*

4. *Campeſtri ſolo tectus.*] Haud aliter Pal. neque aliter ſcribi debet. *Grut.*

5. *Nudus, campeſtri ſolo tectus.*] Regius, *ſagulo.* Campeſtre ſagulum legi alibi nuſquam: campeſtre ἁπλῶς quid ſit, ſcimus. quare nihil mutamus. Ac videtur Caſſius è campo ubi ſe exercebat rectà ad milites profectus *Caſaub.*

6. *Meruit timeri, quia non timuit*] Lucanus in ſimili narratione de Cæſare qui cæſpititium tribunal aſcenderat, integram legionem exauctoraturus:

— *meruitque timeri*
Non metuens. — Idem.

7. *Tantum terroris barbaris injecit.*] Idem effectus diſciplinæ memoratus Tacito, ſub Domitii Corbulonis ducatu: *Ceterùm is terror milites hoſtesque in diverſum afficit. nos virtutem auximus; Barbari ferociam infregerunt:* lib. XI. Annal. cap. 19. *Grut.*

8. *De hoc multa gravia.*] *De hoc* pro *hujus.* ut ſupra, *municipium ex Spania* pro municipium Spaniæ. ſic miles de ſtipendiis quattuor, pro *ſtipendiorùm* in veteri lapide. *Salmaſ.*

9. *Qui affectatores tyrannidis.*] V. ed. *affectores.* Idem.

10. *Nam & virgis cæſos in foro.*] Eadem

foro & in mediis castris securi percussit, qui ita meruerunt: & manus multis amputavit. [1] Et [2] præter lardum ac buccellatum atque acetum, militem in expeditione [3] portare prohibuit: & si aliud quippiam reperit, luxuriem non levi supplicio affecit. Extat de hoc epistola divi Marci ad præfectum suum talis: *Avidio Caßio legiones Syriacas dedi, diffluentes luxuria, [4] & Daphnicis moribus agentes, [5] quas totas excaldantes se reperisse Cæsonius Vectilianus scripsit. & puto me non errasse, siquidem & tu notum habeas Caßium, hominem Caßianæ severitatis & disciplinæ. [6] neque enim milites regi possunt nisi vetere disciplina. [7] Scis enim versum [8] à bono poëta dictum & omnibus frequentatum,* Moribus antiquis res stat Romana virisque. *Tu tantùm fac adsint legionibus abundè commeatus. quos (si bene Avidium novi) scio non perituros.* Responsio præfecti ad Marcum, *Rectè consuluisti, mi domine, quòd Caßium præfecisti Syriacis legionibus. Nihil enim tam expedit quàm homo severior [9] Græcanicis mili-*

dem v. ed. *Nam & virgis cæsit in foro & in mediis castris securi percußit.* quod fere probem. *cæsit* autem pro cecidit, ut *occisit*, pro *occidit.* melius tamen legatur, *occidit.* Idem.

1. *Et præter lardum & buccellatum atque acetum.*] *Lardum* veteres scribunt, non *laridum.* buccellatum sciunt jam omnes esse ξηρὸν ἄρτον, quo plurimùm alebantur milites. etiam illud omnibus notum, ordinarium potum Rom. militum, acetum fuisse. *Casaub.*

2. *Præter laridum.*] Sic etiam Palat. neque vox ea necessariò diminuenda vocali tertiâ. *Grut.*

3. *Portare prohibuit.*] Erat usitatius, portare quicquam prohibuit. *Casaub.*

4. *Et Daphnicis moribus agentes.*] Pal. & v. ed. *Daphnidis moribus agentes.* forte, *Daphnitis moribus.* & *Daphnitæ mores*, pro Daphnitici. nam Δαφνίτης ἐθνικὸν est ab illa Daphne quæ heic intelligitur, & κτητικὸν Δαφνιτικός. at Δαφνικὸς nullo modo dicitur. *Salmasius.*

5. *Quas totas excaldantes se, &c.*] Lampridius in Alexandro: *cùm Antiochiam venisset, ac milites lavacris muliebribus ac deliciis vacarent.* lavacra muliebria appellat, quas Capitolinus *excaldationes.* Carinus apud Vopiscum *aquam muliebrem.* rarò his viri utebantur à luxuria alieni. interdum tamen. in piscinis lavationes & ψυχρολουσίαι omnes, etiam ad firmandum corpus valent: cùm θερμολουσίαι, ut sæpe repetit Galenus, corpora reddant ἀσθενῆ καὶ μαλακά. *Casaub.*

6. *Neque enim milites regi possunt nisi in vetere disciplina.*] Scribe authoribus libris: *nisi vetere disciplina.* Salmas.

7. *Scis enim versum à bono poëta dictum.*] Regius *ab uno poëta dictum.* fortasse *ab Ennio poëta:* nam versum esse Ennii, certum ex Augustini De civitate Dei, libro secundo, capite XXI. *Casaub.*

8. *A bono poëta.*] Ita quoque Palat. non *ab uno.* maluissem ego, *à veteri poëta*, vel tale quid. *Grut.*

9. *Græcanicis militibus.*] Romani munditiem & delicias Græcis ferebant acceptas. *Casaub.*

 1. Omnes

militibus. Ille sanè[1] *omnes excaldationes,*[2] *omnes flores de capite, collo & sinu militi excutiet. Annona militaris omnis parata est, neque quicquam deest sub bono duce: non enim multum aut quæri-*
6 *tur aut impenditur.* Nec fefellit de se judicium habitum. Nam statim ad signa edici jussit, &[3] programma in parietibus fixit, ut siquis cinctus inveniretur apud Daphnen, discinctus rediret.[4] Arma militum septima die semper respexit, vestimenta etiam & calciamenta & ocreas: delicias omnes de castris submovit, jussitque eos hyemem sub pellibus agere, nisi corrigerent suos mores: & egissent, nisi honestiùs vixissent.[5] Exercitium septimi diei fuit omnium militum,[6] ita ut & sagittas mitterent[7] & armis luderent. Dicebat enim, miserum esse, quum exercerentur athletæ, venatores[8] & gladiatores, non exerceri milites, quibus minor esset futurus labor si consuetus esset. Ergo correcta disciplina, & in Armenia & in Arabia & in Ægypto res optimè gessit: amatusque est ab omnibus orientalibus, & speciatim ab Antiochensibus: qui etiam imperio ejus consenserunt, ut docet Marius Maximus in vita divi Marci.[9] Nam quum Bucolici milites per Ægyptum gravia multa face-

1. *Omnes excaldationes.*] Excaldationes, θερμολουσίαι. & *excaldare se*, est θερμολουτεῖν, unde & *caldaria*, ἐμβάσεις θερμολουσιώντων, & θερμοφόρος. *Salmas.*

2. *Omnes flores de capite, collo, sinu, militi excutiet.*] Haud aliter Pal. *Gruterus.*

3. *Programma.*] Pro edicto & imperatores usurpant in Codice, & Cassiodorus in Formulis. *Casaub.*

4. *Arma militum septima die semper respexit, vestimenta etiam, & calceamenta & ocreas.*] Inter præcipuas prudentis ducis curas, erat armorum & vestium militarium frequens inspectio. Capitolinus de Gordiano: *cùm esset præfectus, arma militum semper inspexit.* Idem.

5. *Exercitium septimi diei fuit.*] De observatione septimi diei aliquid notabamus ad Suetonium libro tertio, capite XXXI. sed in exercendo milite non eandem omnes rationem tenuerunt. *Idem.*

6. *Ita ut sagittas mitterent & armis luderent.*] *Ita ut & sagittas mitterent & armis luderent.* distinguit autem hoc loco exercitium sagittas mittendi & armis ludendi, ut & Spartianus in Hadriano pili & armorum: *armisque & pilo se semper exercuit.* ad quem locum legenda sunt quæ notavimus. *Salmas.*

7. *Et armis luderent.*] *Ludere armis* dicebantur qui se armis exercerent: & dies ille armiludium, ut armilustium quo arma lustrabant. *Casaub.*

8. *Et gladiatores.*] Ab his sumsere Romani ὅπλων μελέτην. Valerius Maximus, libro secundo, capite tertio. *Idem.*

9. *Nam quum Bucolici milites.*] *Nam quum & Bucolici milites.* Salmas.

1. *Ab*

facerent, [1] ab hoc retusi sunt, ut idem Marius Maximus refert in eo libro quem secundum de vita Marci Antonini
edidit. Hic imperatorem se in oriente appellavit, [2] ut qui- 7
dam dicunt, Faustina volente, quæ valetudini Marci jam diffidebat, & timebat ne infantes filios tueri sola non posset, atque aliquis existeret qui capta statione regia infantes de medio tolleret. Alii autem dicunt hanc artem adhibuisse militibus & provincialibus Cassium contra Marci amorem, ut sibi posset consentiri, [3] quò diceret Marcum diem suum obiisse. [4] Nam & divum eum appellasse dicitur, ut desiderium illius leniret. [5] Imperatorio nomine quum processisset, eum qui sibi aptaverat ornamenta regia, statim [6] præfectum prætorii fecit, qui & ipse occisus est, Antonino invito, ab exercitu: qui [7] & Metianum cui erat commissa Alexandria, quique consenserat spe participatus Cassio, invito, atque ignorante Antonino, interemit. Nec tamen Antoninus graviter est iratus, rebellione cognita, nec in [8] ejus liberos aut affectus sæviit. Senatus illum hostem appellavit, [9] bonaque ejus proscripsit, quæ Antoninus in privatum ærarium congeri noluit. quare senatu præcipiente in ærarium publicum sunt relata. Nec Romæ terror defuit, quum quidam Avidium Cassium dicerent, absente

1. *Ab hoc retusi sunt.*] Pal. iterum, *retunsi sunt*. Grut.

2. *Ut quidam dicunt, Faustina volente.*] Eadem verba in Marco. sed hoc paullò pòst multis confutatur. Dio habet pro vera historia & caussam eandem ferè affert. *Casaub.*

3. *Quo diceret.*] Scrib. *quòd dic.* Idem.

4. *Nam & divum eum appellasse dicitur.*] Similiter Philippus cùm Gordianum occidisset, divum vocabat, peregrina calliditate, inquit Capitolinus. *Idem.*

5. *Imperatorio nomine cum processisset.*] Pal. *imperatorio animo* legit, ut & vetus editio Mediolanensis, & erit hic sensus: cum primum cepit procedere Cassius Imperatorio animo, id est, animum sese pro imperatore gerendi habens & imperium arripiendi, eum qui sibi ornamenta imperatoria aptavit præfectum prætorii fecit. *Salmas.*

6. *Præfectum prætorii fecit.*] Vide librum superiorem: ibi & de Metiano, & multis aliis, quæ verbis ferme iisdem mox repetuntur. *Casaub.*

7. *Et Mæcianum.*] Ita rursum heic quoque Pal. ut & in vitâ Marci, non *Metianum*. Grut.

8. *Ejus liberos & affectus.*] Satis erat dicere, ejus affectus. nam *affectus* etiam pro liberis, *caritates* Ammiano Marcellino. *Salmas.*

9. *Bonaque ejus proscripsit, quæ, &c.*] *Bona ejus proscripta per ærarium publicum:* in vita Marci. *Idem.*

1. *Qui*

ſente Antonino, [1] qui niſi à voluptariis unicè amabatur, Romam eſſe venturum, atque urbem tyrannicè direpturum, maximè ſenatorum cauſa qui eum hoſtem judicaverant bonis proſcriptis. Et amor Antonini hoc maximè enituit, quòd conſenſu omnium, præter Antiochenſes, Avidius interemptus eſt: quem quidem occidi non juſſit, ſed paſſus eſt, quum apud cunctos clarum eſſet, ſi poteſtatis
8 ſuæ fuiſſet, parſurum illi fuiſſe. Caput ejus ad Antoninum quum delatum eſſet, ille non exultavit, non elatus eſt: ſed etiam doluit ereptam ſibi eſſe occaſionem miſericordiæ, quum diceret ſe vivum illum voluiſſe capere [2] ut illi exprobraret beneficia ſua, eumque ſervaret. Denique quum quidam diceret, reprehendendum Antoninum quòd tam mitis eſſet in hoſtem ſuum, ejuſque liberos & affectus, atque omnes quos conſcios tyrannidis reperiſſet, addente illo qui reprehendebat, *Quid ſi ille viciſſet?* dixiſſe dicitur, [3] *Non ſic deos coluimus, nec ſic vivimus ut ille nos vinceret.* Enumeravit deinde, omnes principes qui occiſi eſſent, habuiſſe cauſas quibus mererentur occidi, nec quenquam facilè bonum vel victum à tyranno vel occiſum, dicens, meruiſſe Neronem, debuiſſe Caligulam, [4] Othonem & Vitellium, [5] nec impe-

1. *Qui niſi à voluptariis unice amabatur.*] Id eſt, qui ab omnibus præterquam à voluptariis unice amabatur. *Idem.*

2. *Ut illi exprobraret beneficia ſua, eumque ſervaret.*] Etiam Dio auctor eſt, nihil gravius in Caſſium dixiſſe Marcum, niſi quòd beneficia ſua illi exprobrarit, ingratum frequenter appellans. de Marci voluntate Caſſium ſervandi multa idem Dio. *Caſaub.*

3. *Non ſic deos coluimus, nec ſic vivimus, ut ille nos vinceret.*] O virum! quid hic faceret ſi verum Deum noſſet? *Idem.*

4. *Othonem & Vitellium nec imperare voluiſſe.*] Rectè: ea enim fuêre principatus eorum primordia, contra morem opinionemque hominum; ac ſi non tam imperare vellent, quàm ſeipſos ire perditum. Verè enim Salluſtius Catilin. cap. 2. *Imperium facilè his artibus retinetur quibus initio partum eſt, &c.* Verùm de ea re plura diximus ad Taciti illud XII. Annalium capite triceſimo: *Vangio ac Sido egregiâ erga nos fide, &c.* Interim hanc noſtram interpretationem adſerit ipſemet Vulcatius, dum ſubjicit: *nam de Pertinace & Galba paria ſentiebat*; ſcilicet noluiſſe regnare; quandoquidem imperii ſui initio, viam eam non calcarent, quam ſolent imperaturi. *Grut.*

5. *Nec imperare voluiſſe.*] Putem *valuiſſe.* nam Vitellium imperare noluiſſe falſiſſimum eſt: ne Otho quidem noluit: etſi ei ſpei paullò maturiùs renuntiavit. *Caſaub.*

1. Nam

imperare voluisse. [1] Nam de Pertinace & Galba paria sentiebat, quum diceret, *In imperatore avaritiam esse acerbissimum malum.* Denique non Augustum, non Trajanum, non Adrianum, [2] non parentem suum Pium à rebellibus potuisse superari, quum & multi fuerint, & ipsis vel invitis vel insciis extincti. Ipse autem Antoninus à senatu petiit ne graviter in conscios defectionis animadverteretur, eo ipso tempore quo rogavit nequis senator temporibus suis capitali supplicio afficeretur: quod illi maximum amorem conciliavit. Denique paucissimis centurionibus punitis, deportatos revocari jussit. Antiochensibus qui Avidio 9
Cassio consenserant, [3] sed & aliis civitatibus quæ illum juverant, ignovit: quum primò Antiochensibus graviter iratus esset, hisque spectacula sustulisset & multa alia civitatis ornamenta, quæ postea reddidit. Filios verò Avidii Cassii, Antoninus Marcus parte media paterni patrimonii donavit, ita ut filias ejus auro, argento, [4] & gemmis honestaret. [5] Nam & Alexandriæ filiæ Cassii & genero Druentiano,

1. *Nam de Pertinace & Galba paria sentiebat.*] Ridiculum: de Pertinace Marcum. sed excusari potest, si accipias ut illud poetæ:

ἔνθ᾽ ἐλέτην δίφρον τε καὶ ἀνέρε δήμου ἀρίστω.

& similia apud Græcos & Latinos multa: ubi *τὸ κοινῶς λαμβανόμενον, διαφόρως νοεῖται.* sic hoc loco, *sentiebat* de Galba, est *ἔκρινε*, vel *ἔγνω*: de Pertinace, *ἔγνω ἄν*. hoc ideo dicimus, quia omnes libri hanc scripturam retinent. *Idem.*

Nam de Pertinace & Galba paria sentiebat.] *Μνημονικὸν ἁμάρτημα* Volcatii. aut ille *de Pertinace* sunt delenda, aut erratum memoriæ, quod heic erravit author, fatendum. *Salmas.*

Nam de Pertinace & Galba, paria sentiebat.] Ridicula lectio, pronuntiare de Pertinace, illo qui nondum tempore notus erat, nedum Imperator. itaque adhæreo conjecturæ meæ; *nam de pertinacitate Galbæ paria sentiebat*; ut respexerit ad illud Taciti libro primo Histor. capitis decimioctavi fine: *Constat potuisse conciliari animos quantulacumque parci senis liberalitate. nocuit antiquus rigor, & nimia severitas; cui jam pares non sumus.* Grut.

2. *Non parentem suum Pium.*] *Non patrem suum Pium.* P. & v. ed. *Salmasius.*

3. *Sed & aliis civitatibus quæ illum juverant.*] *Sed & his & aliis civitatibus quæ illum juverant.* idem P. &. v. ed. *Idem.*

4. *Et gemmis honestaret.*] *Cohonestaret.* Idem.

5. *Nam & Alexandriæ.*] Scribe cum regio, *Alexandræ.* Casaub.

Nam & Alexandriæ.] Ita Palatinus. vir doctissimus malit *Alexandriæ*: sed supra diximus *Alexandriam* & *Alexandram* idem nomen esse, & utrumque dici. *Salmas.*

tiano, liberam [1] evagandi ubi vellent poteſtatem dedit: vixeruntque non quaſi tyranni pignora, ſed quaſi ſenatorii ordinis in ſumma ſecuritate: quum illis etiam in lite objici fortunam propriæ vetuiſſet domus, [2] damnatis aliquibus injuriarum, quod in eos petulantes fuiſſent, quos quidem amitæ ſuæ marito commendavit. Siquis autem omnem hanc hiſtoriam ſcire deſiderat, legat Marii Maximi ſecundum librum De vita Marci, in quo ille ea dicit [3] quæ ſolum Marcus mortuo jam Vero egit. Tunc enim Caſſius rebellavit, ut probat epiſtola miſſa ad Fauſtinam, cujus hoc exemplum eſt: *Verus mihi de Avidio verum ſcripſerat, quòd cuperet imperare.* [4] *Audiſſe enim te arbitror* [5] *quod æruſcatores de eo nuntiarent.* [6] *Veni igitur in Albanum,* [7] *ut tractemus omnia diis volentibus, nihil timens.* [8] Hinc autem apparet, Fauſtinam iſta neſciſſe, quum dicat Marius, infamari eam cupiens, quòd ea conſcia Caſſius imperium ſumpſiſſet. [9] Nam & ipſius

1. *Evagandi ubi vellent.*] *Ubi* pro quò. ſicut ſæpe in Græcorum libris πῦ & ποῖ confunduntur. *Caſaub.*

Evagandi ubi vellent.] *Ubi* pro quo. *Salmaſ.*

2. *Damnatis aliquibus injuriarum.*] Inepte alii lib. *ob injuriam.* Caſaub.

Damnatis aliquibus injuriarum.] Sic quoque Palat. noſter. non, *ob injurias,* quod obtinet in vulgg. *Grut.*

3. *Quæ ſolum Marcus.*] Scribe *ſolus Marcus.* Caſaub.

4. *Audiſſe enim te arbitror quod æruſcatores de eo nuntiarent.*] Pal. habet *heriſpatores.* ex qua eruimus, veram lectionem, quæ eſt, *Veri ſtatores.* Verus iſte cujus ſtatores Marco nuntium attulerunt defectionis Caſſianæ, non eſt imperator Verus & Marci collega, utpote qui jam deceſſerat: ſed Verus Cappadociæ legatus, qui primus Marco miſit nuntios de motu Caſſii. Dio: ὁ δὲ δὴ Μάρκος παρὰ τοῦ Βήρου τοῦ τῆς Καππαδοκίας ἄρχοντος, τὴν ἐπανάστασιν αὐτοῦ μαθὼν, τέως μὲν συνέκρυπτεν. quem Martium Verum vócat Capitolinus in vita Lucii Veri. Hic igitur Verus per ſtatores ſuos nuntiavit Marco defectum Caſſii. & hoc erat munus ſtatorum qui magiſtratibus apparebant etiam ſtante rep. Cicero in epiſt. *litteras à te mihi ſtator tuus reddidit.* lib. x. *præſto mihi fuit ſtator ejus cum litteris, quibus ne venirem denuntiabat.* unde *ſtatores altius cincti* Petronio. ſtatores in caſtris hoc muneris habebant, ut prætorii poſticium tuerentur. hinc *ſtatores Prætorii* dicuntur in veteribus inſcriptionibus: L. MARIO. VERNO. STATORI. PR. id eſt, *ſtatorii prætorii. Salmaſ.*

5. *Quod æruſcatores de eo nuntiarent.*] Pal. *quod heriſpatores.* Grut.

6. *Veni igitur in Albanum.*] Vetus Auguſtorum ſeceſſus: de quo ad Suetonii Domitianum capite IV. nonnihil. *Caſaub.*

7. *Ut tractemus omnia Diis volentibus, nihil timens.*] Scribendum *nihil timentes,* niſi forte fuit, *nihil timeas.* Grut.

8. *Hîc autem apparet Fauſtinam.*] Scribe, *Hinc apparet.* Caſaub.

9. *Nam & ipſius extat epiſtola ad Verum, qua.*] Epiſtola quam ait, ea ipſe eſt, cujus exemplum ſubjicitur ſtatim: illa

ipsius epistola extat ad Verum, qua urget Marcum ut in eum graviter vindicet. Exemplum epistolæ Faustinæ ad Marcum: [1] *Ipsa in Albanum cras, ut jubes, mox veniam: tamen jam hortor, ut si amas liberos tuos, istos rebelliones* [2] *acerrimè prosequaris. Malè enim assueverunt & duces & milites:* [3] *qui nisi opprimuntur, opprimunt.* Item alia epistola ejusdem Faustinæ ad Marcum: [4] *Mater mea Faustina* [5] *patrem tuum Pium ejusdem in defectione Celsi sic hortata est, ut pietatem primùm circa suos servaret, sic circa alienos.* [6] *Non enim pius est imperator qui non cogitat uxorem & filios. Commodus noster vides in qua ætate sit:* [7] *Pompeianus gener, & senior est* [8] *& peregrinus. Vide quid agas de Avidio Cassio & de ejus consciis. Noli parcere hominibus qui tibi non pepercerunt: & nec mihi nec filiis nostris parcerent, si vicissent. Ipsa iter tuum mox consequor: quia Fadilla nostra ægrotabat, in Formianum venire non potui. Sed* [9] *si te Formiis invenire non potero, assequar Capuam: quæ civitas & meam & filiorum nostrorum ægritudinem poterit adjuvare. Soteridam medicum in Formianum ut dimittas rogo: ego autem* [10] *Pisitheo nihil credo, qui*

illa verò non ad Verum missa est, sed ad Marcum. quare mirum est unde illæ voculæ *ad Verum* in hanc periodum irrepserint. Lego, *ergo ad virum.* hoc est, maritum suum. *Idem.*

1. *Ipsa in Albanum cras, ut jubes, mox veniam.*] Fortasse, *cras, ut jubes, aut mox veniam.* Idem.

2. *Acerrimè prosequaris.*] Scribe ex regio, *persequaris.* Idem.

Acerrimè persequaris.] Est à mss. aliorum, etiam Pal. nostro. antea editi *prosequaris.* Grut.

3. *Qui nisi opprimantur, oppriment.*] Concinnius in Pal. *qui nisi opprimuntur, opprimunt.* atque ita edimus. *Salmas.*

4. *Mater mea Faustina patrem tuum Pium ejusdem.*] Scribo, *virum ejusdem:* necessaria emendatione: nisi malis τὸ *ejusdem* inducere: quod non probo: nam ratione non caret, quòd Faustina Pium matris virum potiùs quàm patrem suum hic nominat. *Casaub.*

5. *Patrem tuum Pium ejusdem in defectione Celsi.*] Nihil discrepat ab hac scriptura Palatinus. & tamen illud *Pium* corruptum sit oportet, vel *ejusdem.* Grut.

6. *Non enim pius est imperator qui non cogitat uxorem & suos.*] *Non cogitat*, ὃς οὐ προνοεῖ, εἴ τις τῶν ἰδίων οὐ προνοεῖ, ἀπίστου χείρων. *Casaub.*

7. *Pompejanus gener & senior est & peregrinus.*] In Marci vita, grandævus equitis Romani filius, genere Antiochensis, nec satis nobilis dicitur. neque aliud vox *peregrinus*, hoc loco significat, quàm generis obscuritatem. *Idem.*

8. *Et peregrinis.*] Hoc est, qui cùm sit procul à domo, & familia; nihil heic habet cognatorum, nihil clientium, quibus incontinenti juvemur rebus nostris dubiis. *Grut.*

9. *Si te Formiis invenire non potero.*] Non potuero. *Salmas.*

10. *Pisitheo nihil credo.*] Πεισιθέῳ. *Idem.*

1. *Signa-*

do, qui puellæ virgini curationem neſcit adhibere. [1] *Signatas mihi literas Calphurnius dedit, ad quas reſcribam ſi tardavero, per Cæcilium ſenem ſpadonem, hominem (ut ſcis) fidelem: cui* [2] *verbo mandabo quid uxor Avidii Caſſii & filii & gener de te jactare dicantur.*

11 Ex his literis intelligitur Caſſio Fauſtinam conſciam non fuiſſe, quinetiam ſupplicium ejus graviter exegiſſe: ſiquidem Antoninum quieſcentem & clementiora cogitantem, ad vindictæ neceſſitatem impulit. Cui Antoninus quid reſcripſerit, ſubdita epiſtola perdocebit: *Tu quidem mea Fauſtina religioſè pro marito & pro noſtris liberis agis. Nam relegi epiſtolam tuam in Formiano, qua me hortaris ut in Avidii conſcios vindicem. Ego verò & ejus liberis parcam, & genero & uxori, & ad ſenatum ſcribam ne aut proſcriptio gravior ſit, aut pœna crudelior. Non enim quicquam eſt quod imperatorem Romanum meliùs commendet gentibus quàm clementia. Hæc Cæſarem deum fecit, hæc Auguſtum conſecravit,* [3] *hæc patrem tuum in primis Pii nomine ornavit. Denique ſi ex mea ſententia de bello judicatum eſſet, nec Avidius eſſet occiſus. Eſto igitur ſecura,* [4] *dii me tuentur, diis pietas mea cordi eſt. Pompeianum noſtrum in annum ſequentem con-*
12 *ſulem dixi.* hæc Antoninus ad conjugem. Ad ſenatum autem qualem orationem miſerit, intereſt ſcire. Ex oratione M. Antonini: *Habetis igitur P. C. pro gratulatione victoriæ generum meum conſulem, Pompeianum dico: cujus ætas olim remuneranda fuerat conſulatu, niſi viri fortes interveniſſent, quibus reddi debuit quod à rep. debebatur. Nunc quod ad defectionem Caſſianam pertinet, vos oro atque obſecro P. C. ut cenſura veſtra depoſita,*

1. *Signatas mihi litteras Calphurnius dedit.*] Neſcio an dici debeat lectio ſincera. neque enim vero ſimile, ſæpius miſſas epiſtolas non ſignatas, utique à peregrè poſito. Palatinus ſervat *ſignitas.* an fuit? *Signitas mihi litteras, &c.* ut eæ intelligantur quas Imperator exaravit, cùm Signii ageret. *Grut.*

2. *Verbo mandabo.*] Ἐντέλλεσθαι ῥήματι Græce dicuntur: quod opponunt τῷ ἐπιστέλλεσθαι, quod ſcripto mandare ſignificat. *Salmaſ.*

3. *Hæc patrem tuum ſpecialiter Pii nomine ornavit.*] Obſecutus ſum autographis Palat. utique cùm idem appareret in volumine Regio. antea legebamus, *hæc patrem tuum in primis Pii nomine, &c.* Grut.

4. *Dii me tuentur. diis pietas mea cordi eſt*] Horatius:

Dii me tuentur: diis pietas mea
Et Muſa cordi eſt.

alluſum eodem & mox ab acclamante populo, *Dii te tuentur.* Caſaub.

1. *Neque*

sita, meam pietatem clementiamque servetis, imò vestram: [1] *neque quemquam ullum senatus occidat. Nemo senatorum puniatur,* [2] *nullius fundatur viri nobilis sanguis: deportati redeant, proscripti bona recipiant.* [3] *Utinam possem multos etiam ab inferis excitare. Non enim unquam placet in imperatore vindicta sui doloris:* [4] *quæ etsi justior fuerit, acrior videtur. Quare filiis Avidii Cassii & genero & uxori veniam dabitis. Et quid dico veniam? quum illi nihil fecerint. Vivant igitur securi,* [5] *scientes sub Marco se vivere.* [6] *Vivant in patrimonio parentum pro parte donato:* [7] *auro, argento, vestibus fruantur: sint divites,* [8] *sint securi,* [9] *sint vagi & liberi, & per ora omnium ubique populorum circumferant meæ, circumferant vestræ pietatis exemplum. Nec magna hæc est P.C. clementia, veniam*

1. *Neque quenquam ullum senatus occidat.*] Cogitemus de voce *ullum.* nescio an scripserit, *nobilium.* nec refert quod idem mox dicitur. videntur tamen postrema orationis verba eam vocem tueri. *Idem.*

2. *Nullus fundatur viri nobilis sanguis.*] *Nullius fundatur viri nobilis sanguis.* quod τυπογραφικὸν videtur esse ἁμάρτημα. *Salmas.*

3. *Utinam possem multos etiam ab inferis excitare.*] Placeat magis *mortuos.* Casaub.

Utinam possem multos etiam ab inferis excitare.] Forte, *utinam possim sepultos ab inferis excitare.* quæ conjectura est optimi & doctissimi Jureti nostri. non damno tamen *mortuos*, quod heic loci reposuit vir doctissimus. *Salmas.*

Utinam possem multos etiam ab inferis excitare.] Videat lector, an non scribi possit, *possem ultos etiam.* vocavit autem *ultos* sui sæculi locutione, de quibus Senatus aut miles ultionem sumpserat, ignaro Marco, aut patiente potius, quàm volente; Avidio scilicet, Mæciano, aliisque. *Grut.*

4. *Quæ etsi justior fuerit.*] Regius, *justa.* Casaub.

5. *Scientes sub Marco se vivere.*] Scribe ex membranis, *sub Marco Antonino se vivere.* Idem.

6. *Vivant in patrimonio parentum pro parte donato.*] Rectè *pro parte.* in Marco: *Filii Cassii & amplius media parte acceperunt paterni patrimonii.* Idem.

Vivant in patrimonio parentum pro parte donato.] Hinc accepêre Capitolinus & Volcatius, dum iste Antoninum Marcum partem mediam paterni patrimonii filiis Cassii donavisse scribit; ille vero amplius etiam media parte eos accepisse tradit. *Salmas.*

7. *Auro, argento, vestibus fruantur.*] Volcatius ad filias Cassii rettulit hanc humanitatem Principis: *ita ut*, inquit, *filias ejus auro, argento & gemmis cohonestaret.* Capitolinus autem aurum & argentum filiis maribus, ornamenta autem feminis reliquisse Marcum: inde autem hæc tam diverse, quod Marci epistolæ quas uterque vidit, & quæ heic à Volcatio ponuntur, non disertim scribant, & explicent, quid cui concessum sit ac donatum. *Idem.*

8. *Sint securi.*] Volcatius: *vixeruntque non quasi Tyranni pignera, sed quasi senatorum ordinis in summa securitate.* Idem.

9. *Sint vagi & liberi.*] Ex hoc loco Capitolinus, *ita ut Alexandria filia Cassii & Druncianus gener liberam vagandi potestatem haberent.* & ita quoque Volcatius. *Idem.*

niam proſcriptorum liberis & conjugibus dari. Ego verò à vobis peto ut conſcios ſenatorii ordinis & equeſtris, à cæde, à proſcriptione, à timore, ab infamia, ab invidia, & poſtremò ab omni vindiceris injuria: detiſque hoc meis temporibus, [1] *ut in cauſa tyrannidis qui in*
13 *tumultu cecidit, probetur occiſus.* [2] Hanc ejus clementiam ſenatus his acclamationibus proſequutus eſt, [3] *Antonine pie, dii te*

1. *Ut in cauſſa tyrannidis qui in tumultu cecidit probetur occiſus.*] Hoc eſt, ut è rebellibus ac perduellibus, illi ſoli pereant, qui in tumultu fuerint occiſi. *Caſaub.*

2. *Hanc ejus clementiam ſenatus his acclamationibus proſequutus.*] Mos acclamandi, qui è theatris in fora primùm penetravit, deinde etiam in ſenatum, ex aliis ſcriptoribus notus eſt: ſed ipſas acclamationum formulas, & earum exempla non invenias apud vetuſtiorem alium Capitolino, ac cæteris hiſtoriæ Auguſtæ ſcriptoribus hiſce. Ejus rei cauſſa, quòd omnes quæ in his libris proferuntur acclamationes, ex Actis publicis deſcriptæ ſunt ab auctoribus. non temere autem quid quiſque vellet acclamabant: ſed, ut in choris, erat aliquis cujus vox cæteris præiret: hic formulam acclamationis concipiebat: reliqua turba nihil niſi acceptas ab eo voces reddebat. Ars verò adhibita, & in concipiendis acclamationibus, quas ideo Plinius Secundus cantica appellat: & in acclamando modulatione enim quadam utebantur canentibus non diſſimiles. Atque ut in ruſticis quibuſdam cantilenis fieri videmus, ut idem repetatur ſæpiùs; ſic qui acclamabant, non ſemel aut iterum, ſed ſæpiùs eadem verba reſonabant. Semper autem in Actis adnotatum, quoties quidque fuiſſet repetitum. quod ne hiſtorici quidam neglexerunt: nam leges ſæpe in iſtis libris: *dictum quinquies, dictum decies, dictum vicies*, & ſimilia. Trebellius verò in Claudio etiam ſexagies atque octuagies idem acclamatum obſervat. Adeò illa tempeſtate mos acclamandi invaluerat: quem non dubitamus ægrè initiò & paucis auctoribus, modicè ac verecundè à conſcriptis patribus fuiſſe admiſſum. res enim erat, ut nobis quidem videtur, indecora prorſus, & à gravitate tam venerandi conſeſſus alieniſſima. Sed ubi acceſſit uſus & conſuetudo, per quam ſæpe τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται: facilè vetuſtas ipſa omnem deformitatis hujus ſenſum in hominum vel ſapientiſſimorum animis extinxit. Igitur ſemel receptus mos auxit in dies: neque ſolùm in ſenatu aut aliis civilibus cœtibus id ſervatum; ſed & in omnibus Eccleſiaſticis conventibus idem olim factitatum. Vetus enim eccleſia & acclamandi morem uſurpavit, & illas ipſas etiam formulas retinuit, quas habent auctores iſti diverſis locis. In Actis ordinationis Eradii, cùm illum beatiſſimus Auguſtinus jam ſenex apud clerum & populum ſucceſſorem ſibi dixit: poſt iſta Auguſtini verba, *Presbyterum Eradium mihi ſucceſſorem volo*, ſequuntur iſta: *A populo acclamatum eſt: Deo gratias, Chriſto laudes:* dictum eſt vicies ter. *Exaudi Chriſte, Auguſtino vita:* dictum eſt ſexies decies. *Te patrem, te epiſcopum:* dictum eſt octies. Planè hæc gemina ſunt iis quæ in Claudium ſenatores dixerunt, cùm illi imperium deferrent. *Auguſte Claudi, dii te nobis præſtent:* dictum ſexagies. *Claudi Auguſte, principem te, aut qualis tu es, ſemper optavimus:* dictum quadragies. *Claudi Auguſte, te Reſpublica requirebat:* dictum quadragies: *Claudi Auguſte, tu frater, tu pater, &c.* Idem.

3. *Antonine pie, dii te ſervent: Antonine.*] Formulæ acclamandi aliæ erant ſolennes & communes: aliæ certis negotiis propriæ. Capitolinus in Maximo & Balbino: *Inde in ſenatum itum eſt: ubi poſt illa quæ communia ſolent eſſe feſta,*

dii te servent. Antonine clemens, dii te servent. Antonine clemens, dii te servent. Tu noluisti quod licebat, nos fecimus quod decebat. [1] *Commodo imperium justum rogamus, progeniem tuam robora.* [2] *Fac securi sint liberi tui, bonum imperium nulla vis lædit. Commodo Antonino tribunitiam potestatem rogamus:* [3] *præsentiam tuam rogamus; philosophiæ tuæ, patientiæ tuæ, doctrinæ tuæ, nobilitati tuæ, innocentiæ tuæ. Vincis inimicos, hostes exuperas: dii te tuentur.* & reliqua. Vixerunt igitur posteri Avidii Cassii securi, & ad honores admissi sunt. Sed eos Commodus Antoninus post excessum divi patris sui, omnes vivos incendi jussit, quasi in factione deprehensos. Hæc sunt quæ de Cassio Avidio comperimus: cujus ipsius mores (ut suprà diximus) varii semper fuerunt, sed ad censuram crudelitatemque propensiores: [4] qui si obtinuisset imperium, fuisset non modò clemens, sed bonus, sed utilis & optimus imperator.

festa, dictum est. malim *fausta.* appellat *communia fausta*, voces usurpari solitas in omni acclamatione fausta. hæ ἑξκύκλιοι acclamationes nihil aliud nisi vota & laudationes erant. ferè autem à votis incipiebant, ut hîc, & alibi. Sic in illa elegantissima narratione quæ habetur in codice Theodosiano, lib. VII. titulo XX. præfectorum & tribunorum acclamationes ita incipiunt: *Auguste Constantine dii te nobis servent: vestra salus, nostra salus: verè dicimus, jurati dicimus.* Interdum & versibus acclamabant. talis illa est apud Tertullianum acclamatio,

De nostris annis addat tibi Juppiter annos. Idem.

1. *Commodo imperium justum rogamus.*] Jacobus Lectius meus, *Commodo imperium tutum rogamus.* & firmant sequentia, *progeniem tuam robora. Fac securi sint liberi tui.* Ego aliter accipiebam, & *imperium justum* interpretabar plenum, ad differentiam ejus dignitatis quam obtinebant Cæsares. *Idem.*

2. *Fac securi sint liberi nostri.*] Elegans isthæc emendatio debetur membranis Palatinis. habebamus antea oppidò inficetè, *liberi tui.* immò *nostri*; ut velit Senatus salute Commodi annexam item liberorum suorum incolumitatem. *Grut.*

3. *Præsentiam tuam rogamus, philosophiæ tuæ, patientiæ.*] Distingue: *præsentiam tuam rogamus. philosophiæ tuæ, patientiæ tuæ, doctrinæ.* pessimè hæc membra conjunguntur: nam præsentiam Marci optat sibi senatus. illo enim absente, postquam recitata est epistola ipsius ad senatum, acclamationes istæ sunt habitæ. Deinde sequitur ὡς ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς: *philosophiæ tuæ, patientiæ tuæ, doctrinæ tuæ, nobilitati tuæ, innocentiæ tuæ.* deest in hac periodo verbum, bene precamur, vel tale quid. *Casaub.*

4. *Qui si obtinuisset imperium, fuisset non modò clemens, sed bonus, sed utilis & optimus imperator.*] *Fuisset*, hoc est, dictus fuisset. non enim ex sententia sua loquitur Vulcatius, sed ex consuetudine hominum, qui in cæteris veritatem utcumque amplectentes, in principibus per adulationem illam ferè corrumpunt. δεινὰ γὰρ, ut ait Græcus orator, ἐπισκιάσαι τοῖς κακοῖς αἱ δυναστεῖαι. *Idem.*

14 rator. [1] Nam extat epiſtola ejus ad generum ſuum jam imperatoris hujuſmodi: *Miſera reſp.* [2] *quæ iſtos divitiarum* [3] *cupidos & divites patitur miſera. Marcus homo ſanè optimus: qui dum clemens dici cupit, eos patitur vivere quorum ipſe non probat vitam. Ubi L. Caßius, cujus nos fruſtra tenet nomen?* [4] *Ubi Marcus ille Cato Cenſorius? Ubi omnis diſciplina majorum? quæ olim quidem intercidit, nunc verò nec quæritur.* [5] *Marcus Antoninus philoſophatur, & quærit de clementia,* [6] *& de animis, & de honeſto & juſto,* [7] *nec ſentit pro rep. Vides* [8] *multis opus eſſe gladiis, multis elogiis, ut in antiquum ſtatum publica forma reddatur.* [9] *Ego verò iſtis præſidibus provinciarum: an ego proconſules, an ego præſides putem, qui ob hoc ſibi à ſenatu & ab Antonino* [10] *provincias datas credunt, ut luxurientur, ut divites fiant? Audiſti præf. prætorii noſtri philo-*

1. *Non extat epiſtola ei.*] Cave referas ad proxima verba: pertinent enim ad illa, *ſed ad cenſuram crudelitatemque propenſiores.* eos fuiſſe Caſſii mores, probat alia ta epiſtola quæ planiſſimum id facit. *Idem.*

2. *Quæ iſtos divitiarum cupidos, & divites patitur: miſera.*] Sic Pal. haud tamen ſpreverim aliorum codicum ſcripturam, *patitur. Miſer Marcus! homo, &c.* Grut.

3. *Cupidos & divites patitur miſera. Marcus homo.*] Regius & Puteani, *cupidos & divites patitur. Miſer Marcus homo.* in vulgata, *miſera* in fine ſententiæ σχετλιαστικῶς eleganter poſitum, at initio periodi *miſera Reſp.* ἀποφαντικῶς dictum, δυστυχής ἐστιν ἡ πολιτεία. Probo tamen ſcriptam lectionem, propter ſequentia verba: quibus rationem reddit, cur Marcum dixerit miſerum. *Caſaubonus.*

4. *Ubi Marcus ille Cato Cenſorius?*] Abeſt à regio nomen *Cato.* Ego verò miror cur Cenſorium potiùs quàm Uticenſem Catonem appellet in hac re Caſſius. *Idem.*

5. *Marcus Antoninus philoſophatur & quærit de clementia.*] Cur de clementia potius quam de alia qualibet virtute? Palatinus heic legit: *& quærit de clementes.* emenda *& quærit de elementis.* quod nemo ambigere poſſit, eſſe verum. Philoſophi enim proprium de elementis quærere. *Salmaſ.*

6. *Et de animis.*] Ammianus Marcellinus de Juliano; *cum Maximo & Priſco Philoſophis ſuper animorum ſublimitate diſputans.* Idem.

7. *Nec ſentit pro Rep.*] Nec ſententias dicit in ſenatu ſatis fortes & viriles: ſed nimietate clementiæ fovet malos, in pernitiem Reip. *Caſaub.*

8. *Multis opus eſſe gladiis, multis elogiis.*] Reſpicit ad titulos puniendorum, quæ vocari elogia notum eſt. *Idem.*

9. *Ego verò iſtis præſidibus provinciarum.*] Malam crucem videlicet opto, aut tale quid. *Idem.*

Ego vero iſtis præſidibus provinciarum, an ego proconſules, an ego præſides putem.] Videtur hæc oratio interrupta. *Salmaſ.*

10. *Provincias datas credunt, ut luxurientur, ut divites fiant?*] Non quidem credunt ideo ſibi creditas; ſed interim non aliter ſe gerunt, atque ſi eam ob cauſſam accepiſſent. Planè, maximam partem hominum honores petentium magis animo volvere commodum ſuum privatum, quàm publicum. *Gruterus.*

1. Æra-

philosophi, ante triduum quàm fieret, mendicum & pauperem, sed subitò divitem factum. Unde quæso nisi de visceribus reip. provincialiumque fortunis? Sint sanè divites, sint locupletes;[1] *ærarium publicum refercient. Tantùm dii faveant bonis partibus.*[2] *Reddant Caßiani reip. principatum.* Hæc epistola ejus indicat quàm severus & quàm tristis futurus fuerit imperator.

1. *Ærarium publicum refercient.*] *Referient* P. *Salmas.*

2. *Reddant Caßiani Reip. principatum.*] Malim, *reddent*, ut pendeat à superiore periodo. *Reddere Reip. principatum*, non aliud est, quàm, *reddere Remp.* Casaub.

Reddant Caßiani reip. principatum.] Cur non potius rectà dicit se, id est *Caßium redditurum reip. principatum?* omnino legendum & distinguendum; *Tantum Dii faveant bonis partibus, reddam Caßiane reip. principatum.* Cassiane, ad morem Cassiorum qui omnia olim fecerunt, ut reip. principatum redderent, & Julium Cæsarem Dictatorem conspiratione inita occiderunt. *Salmas.*

[1]ÆLII LAMPRIDII
COMMODUS ANT.
AD
DIOCLETIANUM AUG.

1 DE COMMODI ANTONINI parentibus, in vita Marci Antonini satis est disputatum. Ipse autem natus est[2] apud Lanuvium [3] cum fratre Antonino Gemino, [4] pridie Cal. Septemb. patre patruoque coss. ubi & avus maternus dicitur natus. Faustina quum esset Commodo cum fratre prægnans, visa est in somnis [5] serpentes parere; sed ex his unum ferociorem. Quum autem peperisset Com-

1. ÆLII LAMPRIDII.] Excerpta Palatina Ælio Spartiano non Ælio Lampridio hanc vitam vindicant. Non habeo certi quid statuam. *Salmas.*

2. *Apud Lanuvium.*] In villa Lanuvina. vide Capitolinum in Pio. *Casaubonus.*

3. *Cum fratre Antonino Gemino.*] E re cognomen impositum. sed an rectè scriptum? nam fortasse veriùs litera minore, *gemino.* Idem.

Cum fratre Antonino gemino.] Scripsi vocem postremam litterâ minusculâ, quod non aliter esset in Palatino, putaremque non tam cognomen fuisse huic puero, quàm nativitatis notam. *Grut.*

4. *Pridie Cal. Septemb.*] Die quo & Caligula natus, ut mox. Suetonius, cap. VIII. *Casaub.*

5. *Serpentes parere.*] Videtur numerus excidisse. Scripserim cum Lectio, *s. duos parere.* quia sequitur, *sed ex his unum ferociorem.* Ita reperi postea apud Robertum Bonon. *Idem.*

Commodum atque Antoninum, Antoninus quadrimus est elatus, [1] quem parem astrorum cursu Commodo mathematici promittebant. Mortuo igitur fratre, Commodum Marcus & suis præceptis & etiam [2] magnorum atque optimorum virorum erudire conatus est. [3] Habuit literatorem Græcum, Onesicritum; Latinum, Capellam Antistium: orator ei Atteius Sanctus fuit. [4] Sed tot disciplinarum magistri nihil ei profuerunt. [5] *Tantum valet aut ingenii vis, aut* [6] *eorum qui in aula institutores habentur.* Nam à prima statim pueritia, turpis, improbus, crudelis, libidinosus, ore quoque pollutus & constupratus fuit: [7] Jam in his artifex quæ

1. *Quem parem astrorum cursu Commodo, &c.*] Malim, *ex astrorum cursu.* Ridet obiter mathematicos genethliacos, qui fratrum geminorum paria & eadem fata esse dixerant. Eos igitur exemplum hoc, ut alia infinita, vanitatis arguit. *Idem.*

Quem parem astrorum cursu, Commodo promittebant.] Quomodo parem? an vitæ curriculo? quod si est, hoc dixerit, irridens vanitatem Mathematicorum. *Salmas.*

2. *Magnorum atque optimorum virorum.*] Notat Herodianus, statim initio ipse Marcus quantæ fuerit sibi curæ recta liberorum educatio, testatur abunde libro primo, ubi inter maxima beneficia à Deo sibi collata & hoc ponit: τὸ ἐπιτηδείων τροφέων εἰς τὰ παιδία εὐπορῆσαι. Pitholaum cubicularium, Commodi τροφέα novimus è Galeno. *Casaub.*

3. *Habuit litteratorem Græcum Onesicritum.*] Non *Onesicritus*, sed *Onesicrates* hic litterator nomen habet in membranis Palatinis, & prima editione. *Salmasius.*

4. *Sed tot disciplinarum magistri, nihil ei profuerunt. tantum valet aut ingenii vis, &c.*] Sic quoque Aurelius Victor in vitâ Didii Juliani: *Hincque satis compertum, cohibendæ cupidini, ingenium ni juvet, eruditionem imbecillem esse: cùm, &c.* Grut.

5. *Tantum valet aut ingenii vis.*] Non sine caussa dubitat: nam fuit naturâ suâ Commodus minimè malus: atque adeò, auctore Dione, εἰ καί τις ἀνθρώπων ἄκακος. quod tamen elogium iis quæ statim subjicit Lampridius, nullo modo convenit. *Casaub.*

6. *Eorum qui in aula institutores habentur.*] Pitholaum videtur perstringere qui fuit ejus educator, & in aula institutor. *Idem.*

7. *Jam in his artifex quæ stationis, &c.*] Scribe: *tam in his artifex quæ stationis imperatoriæ non erant, ut calices fingeret, saltaret, &c.* Salmas.

Jam in his artifex quæ stationis Imperatoriæ minimè erant, ut calices fingeret.] Sic quoque uterque Palatinus, & nescio quomodo placeat magis, quàm divinatio aliorum *calices frangeret.* quam ipsam tamen non exsibilo. vulgatam stabilit regum aliorum exemplum, qui ærariæ artis fabricæ se tradidere, cerisque fingendis & ære fundendo procudendoque oblectati fuere; item eorum qui mensulis & lucernulis, telisque adeo formandis exacuendisque, tempus traduxere. quorum meminit Plutarchus in vitâ Demetrii, Justinus libro XXXVI. capite 8. habet enim calicum fictio aliquid in se, quod hominem mire delectet; dum simplice spiritu vitrum in plures habitus format, qui vix diligenti manu effingerentur, ut loquitur

quæ ſtationis imperatoriæ non erant, [1] ut calices fingeret, [2] ſaltaret, cantaret, ſibilaret, [3] ſcurram denique & gladiatorem ſe perfectum oſtenderet. Auſpicium crudelitatis [4] apud Centumcellas dedit anno ætatis XII. Nam quum tepidiùs fortè lotus eſſet, [5] balneatorem in fornacem conjici juſſit: [6] quando à pædagogo cui hoc juſſum fuerat, vervecina pellis in fornace conſumpta eſt, ut fidem pœnæ de fœtore nidoris impleret. [7] Appellatus eſt autem Cæſar puer [1] cum

tur Seneca Epiſt. xc. quid quod & arte conſtat: quæ an etiam requiratur ad calices frangendos, dubito. *Grut.*

1. *Ut calices fingeret.*] Lego, *frangeret.* de hoc genere παιδιᾶς dictum aliquid ad Verum Imper. Eſt & calices fingere vinearii artificis potiùs quàm ejus qui in imperatoria ſtatione ſit collocatus: ſed eam lectionem refellunt ſequentia *Caſaub.*

Ut & calices fingeret.] Ita omnes libri. Nec enim illud de Vero ſimile eſt, qui per ludum & laſciviam, cum iret comiſatum, calices frangebat. at Commodus id dicitur hoc loco feciſſe inter ſtudia & artificia ſua, quibus callebat: quare & inter ceteras artes ludicras quas perdidicerat Commodus & hanc quoque annumerat Lampridius, quod calices ſciret fingere. plures ſane imperatores fingendi ſtudium amaviſſe patet illorum vitas pervolutantibus. *Salmaſius.*

2. *Saltaret, cantaret, ſibilaret.*] *Sibilare* heic eſt fiſtulare, vel fiſtula canere. *Sibilus* autem dicitur proprie ſonus quem emittit fiſtula. Ovidius:

Et norunt omnes paſtoria ſibila montes.

Idem.

3. *Scurram denique & gladiatorem ſe perfectum oſtenderet.*] Legendum abſque pronomine: *ſcurram denique & gladiatorem perfectum oſtenderet.* ſic habent libri. *gladiatorem oſtendere*, μονόμαχον ἐπιδείκνυσθαι. ſic *patronum agere*, & *hominem gerere*. Idem.

Scurram denique & gladiatorem perfectum oſtenderet.] Sic malui, ſecutus fidem utriuſque Palatini, ejecto pronomine *ſe*, quod in editis. *Grut.*

4. *Apud Centumcellas.*] Fabellam de conditis Centumcellis per Hadrianum non feciſſet tanti nugator Egnatius, ſi epiſtolam Plinii XXXI. libro ſexto legere olim meminiſſet. *Caſaub.*

5. *Balneatorem in fornacem conjici juſſit.*] Balneatorum hîc interpretor non dominum vel mancipem balinei, τὸν βαλανέα: ſed ſervum mediaſtinum qui in balneis aquam & oleum affundebat. *Idem.*

Balneatorem in fornacem conjici juſſit.] Balneatorem heic poſuit pro eo qui balneum ſuccendit & calefacit. *Salmaſ.*

6. *Quando à pædagogo cui hoc juſſum fuerat.*] Pitholaus hic prædagogus vocabatur. *Idem.*

7. *Appellatus eſt autem Cæſar puer cum fratre Severo*] Quis hic Severus frater Commodi, quærunt docti, & inveniſſe putant legendo, *Sex. Verum.* & illum eſſe ajunt cujus meminit Capitolinus, quique ſeptennis periit ſub ipſis Germanicæ profectionis diebus, eumdemque eſſe volunt cum illo quem Galenus Sextum vocat. quod vereor ut poſſit ſubſiſtere. Nam Sextus ille Marci filius cujus apud Galenum mentio, adhuc in vivis erat Marco apud Marcomannos agente: at Verus Capitolini periiſſe dicitur ſub ipſis profectionis diebus. Verum heic eſſe legendum nullus dubito: *appellatus eſt autem Cæſar puer cum fratre ſuo Vero. Severo* enim perperam irrepſit pro *Vero.* ſic apud ipſum Galenum Σεβῆρος pro Βῆρος. ita in faſtis Siculis Σεβη-

[1] cum fratre suo Severo: [2] XIIII. ætatis anno in collegium
2 sacerdotum ascitus est. [3] Cooptatus inter tres solos principes juventutis quum togam sumpsit: adhuc in prætexta puerili congiarium dedit, atque ipse in basilica Trajani præsedit. Indutus autem toga est [4] Nonarum Juliarum die, quo in terris Romulus non apparuit, & eo tempore quo Cassius à Marco descivit. Profectus est, commendatus militibus,

Σεοῆρος pro Βῆρος, non uno loco legitur. *Idem.*

1. *Cum fratre suo Severo.*] Marco Antonino nati sunt è Faustina filii tres: Commodus qui imperavit: Antoninus Geminus, qui partu eodem cum fatre Commodo editus, quadrimus periit: & Verus ille quem obiisse cùm esset annorum septem, in Marco narrat Capitolinus. Cùm igitur plures filios tribus illis quos diximus non habuerit Marcus, quis iste frater Commodi Severus? Sed non dubitamus Verum esse, de quo Capitolinus. Lego, *Sex Verum.* Casaub.

Cum fratre Severo.] Adsentior certissimæ conjecturæ amicissimi Casauboni, *Sex. Veri*; sed secutus sum tamen manuscriptos. *Grut.*

2. *Ætatis anno in collegium sacerdotum adscitus est.*] Infrà ex Actis posteà factis, vel emendatis: *assumtus est in omnia collegia sacerdotalia sacerdos*, XIII. *Kal. Invictas, Pisone & Juliano Coss.* Casaubonus.

3. *Cooptatus inter tres solos principes juventutis cùm togam sumpsit.*] Omnes libri corrupti. Lege, *inter trossulos principes juventutis.* Idem.

Cooptatus inter tressolos juventutis.] Emendabat olim Lipsius: *cooptatus inter trossulos principes juventutis.* mallem ego: *inter trossulos, princeps juventutis.* unicus princeps illa ætate juventutis Commodus. Vetus verbum *trossulus* pro equite. & sic dicti equites, ut notum est, ab oppido in Tuscis quod absque opera & adjumento peditum soli expugnavere. sub Romulo dicebantur *celeres.* κέλης enim Græcis est eques. Ætolice, κέληρ. inde *celer.* Latini recentiores *celeres* etiam dixerunt. postea dicti sunt *flexutes*, à flectendis equis in gyrum. Trossulorum autem nomen pro equitibus non diu post Gracchum mansisse auctor Plin. jam enim tum pudebat multos istoc nomine appellari propter ambiguitatem vocis *Trossulus*, quæ olim equitem significabat ab oppido Trossulo quod ceperant: illo vero tempore etiam pro delicato & molli accipiebatur à Græco vocabulo τρυφερός, quod delicatum & mollitia infamem significat. at heic vetus verbum usurpavit Capitolinus, & *trossulos* pro equitibus dixit, inter quos cooptatus est Commodus & princeps juventutis designatus, cum togam virilem sumpsit. vulgo enim octavo decimo ætatis anno in equitum numerum cooptabantur. Hadrianus tamen Marco Philosopho honorem equi publici sexenni detulit, & octavo ætatis anno in Saliorum collegium retulit. at Commodus heic quarto decimo tantum ætatis anno in collegium Saliorum ascitus esse dicitur, & septimo decimo inter equites relatus, & eo tempore quo togam virilem sumpsit. Isidori Glossæ: *trosuli, equites*: *trosulus, equester adolescens.* Salmas.

Cooptatus inter tres solos.] Palatinus viam sternit ad emendationem hujus loci, scripsit enim unicâ voce *tressolos.* & verò nihil verius conjecturâ Lipsianâ, *inter trossulos.* Grut.

4. *Nonarum Juliarum die, quo in terris Romulus non apparuit.*] Romuli excessum nonnulli in diem hunc Nonarum Quintilium Caprotinarum conjiciebant, ut Plutarchus: alii in Quirinalia & Februarium mensem. *Casaub.*

1. *Topi-*

litibus, cum patre in Syriam & Ægyptum, & cum eo Romam rediit. Post hæc venia legis Annariæ impetrata, cos. est factus: & cum patre imperator est appellatus v. Cal. Decemb. die, Pollione & Apro coss. & triumphavit cum patre: nam & hoc patres decreverant. Profectus est cum patre & ad Germanicum bellum. Adhibitos custodes vitæ suæ honestiores ferre non potuit, pessimos quosque detinuit, & submotos usque ad ægritudinem desideravit: quibus per patris mollitiem restitutis, [1] popinas & ganeas in Palatinis semper ædibus fecit: neque unquam pepercit vel pudori vel sumptui. In domo aleam exercuit.[2] Mulierculas formæ scitioris, [3] ut prostibula mancipia lupanarium ad ludibrium pudicitiæ contraxit. [4] Imitatus etiam propolas

1. *Popinas & ganeas in palatinis sempra ædibus fecit.*] Didicerat à Vero, de quo Capitolinus, *popinam domi instituit.* Idem.

2. *Mulierculas formæ scitioris ut prostibula mancipia lupanarium.*] Veteres libri infulciunt vocem *perficiem.* quam etsi corruptam, temere tamen ejecerunt viri docti: *perficiem* enim est, *per faciem.* & sic totus locus constituendus: *mulierculas formæ scitioris ut prostibula mancipia, per faciem lupanarium ad ludibrium pudicitiæ contraxit.* verum egit lenonem Commodus, cum mulierculas luculentioris formæ contraheret, ut prostibula mancipia, specie lupanarium. *per faciem,* genus loquendi minus usitatum, pro per speciem. Juvenalis:

—— expedit illis
Et strepitu & facie majoris vivere census.

facie majoris census, pro specie. Salmas.

3. *Ut prostibula mancipia lupanarium.*] Vetus editio, ante vocem *lupanarium* inserebat monstrum verbi *perficiem.* Turnebus, *per speciem lupanarium.* nobis tamen libri regii lectio placet. nisi illa *mancipia lupanarium* sunt glossa τῦ *prostibula.* Casaub.

Ut prostibula, mancipia lupanarium, ad ludibrium pudicitiæ contraxit.] Nihil hic adjuvat Palatinus. habet tamen, *ut prostibula mancipia perficiens lupanarium & dibrium pudicitiæ contraxit.* stare tamen videtur pro Turnebi emendatione; *ut prostibula mancipia, per speciem lupanarium, ad ludibrium.* Grut.

4. *Imitatus etiam propolas circumforaneos, equos curules sibi comparavit.*] Tale quid in Vero notabat Capitolinus, cùm inter flagitia illius poneret, quòd *frequenter provincialibus literas caussa Circensium & miserit & acceperit.* sed Commodi projectior pudor. Propolas circumforaneos vocat eos, qui curulium equorum greges sibi comparabant, quos dominis factionum venderent, aut locarent. Sed nondum penitus displicet, quod aliquando venit nobis in mentem: mutata distinctione totum locum ita esse concipiendum. *Mulierculas formæ scitioris, ut prostibula mancipia lupanarium, ad ludibrium pudicitiæ contraxit, imitatus etiam propolas circumforaneos. Equos c.* Erit sensus, Commodum in emendis hisce mulierculis, quarum pudicitiæ cùm ipse, tum sodales ejus erant illusuri, imitatum esse circumforaneos propolas, sive mangones impurissimos, qui virgines quas emerent, aut venderent, soliti denudare atque perspicere. Tangit hunc morem Suetonius libro

polas circumforaneos; equos curules sibi comparavit. [1] Aurigæ habitu currus rexit, [2] gladiatoribus convixit, [3] aquam gessit ut lenonum minister, [4] ut probris natum magis quàm
3 ei loco eum crederes ad quem fortuna provexit. Patris ministeria seniora submovit, amicos senes abjecit. Filium Salvii Juliani qui exercitibus præerat, ad impudicitiam frustra tentavit, atque exinde Juliano tetendit insidias. Honestissimos quosque, aut per contumeliam aut per honorem indignissimum, abjecit. Appellatus est à mimis quasi obstupratus, eosdemque ita ut non apparerent, subitò deportavit. Bellum etiam quod pater penè confecerat, [5] regibus hostium addictus remisit, ac Romam reversus est. [1] Romam

libro secundo, cap. LXXIX. & libro quarto, cap. XXXVI. *Casaub.*

Imitatus etiam propolas circumforaneos, equos curules sibi comparavit.] Propolæ circumforanei non alii sunt quam tenues quidam non magnarum mercium negotiatores, quas ipsi secum circumferunt & fora diversa sequuntur, tenuis lucri captandi gratia. *Propolam* ficuum venditorem vocat Lucillius l.v. post *circumforaneos* ponenda τελεία στιγμὴ, & sic distinguendum: *imitatus etiam propolas circumforaneos. Equos curules sibi comparavit. Aurigæ habitu currus rexit. Gladiatoribus convixit. Aquam gessit ut lenonum minister.* hæc enim ut diversa studia ponit, quæ diversis temporibus amplexus est monstrum illud imperatoris, ut aliquando propolas & mercatores illos circumforaneos & περιοδεύτας imitaretur, aliquando curulium negotiatores equorum, qui equos curules emebant quos aurigis & dominis factionum venderent aut locarent: sed & aurigæ habitu interdum currus regeret. *Salmas.*

Imitatus est propolas circumforaneos.] Ita legebatur & distinguebatur in Pal. hactenus vulgati, *imitatus etiam propolas.* Grut.

1. *Aurigæ habitu currus rexit.*] Non publicè tamen, nisi fortè noctu, luna silente. *Casaub.*

2. *Gladiatoribus conjunxit.*] Infrà, *Ludum semper ingressus est.* plura ibi. Sed mirum scribi constanter in membranis, *cum gladiatoribus commisit.* Idem.

Gladiatorbus convixit.] *Commisit* Casaubon. Palatinus *convisit* exhibet. *Salmasius.*

3. *Aquam gessit ut lenonum minister.*] Id est, ut aquariolus aut baccario: nam ita vocabantur οἱ πορνοδιάκονοι, qui in lupanaribus aquam ministrabant. Multum in illis lustris aquæ usum fuisse, testis M. Tullius plurimis locis: ut in oratione pro M. Cælio, pro Muræna, & in Vatinium. *Casaub.*

4. *Ut probris natum magis q.*] In quibusdam libris τὸ *ut* non reperitur ante *probris*. Quare Turnebus locum ita concipiebat: *Gladiatoribus convixit, aquam gessit: ut lenonum ministeriis probrosis natum magis, quàm eo loco eum crederes, &c.* Idem.

Ut probris natum magis, quàm ei loco.] Haud aliter quoque Pal. sed nihil verius Turnebi conjectaneo; *aquam gessit: ut lenonum ministeriis probrosis natum magis, quàm eo loco crederes, &c.* Gruterus.

5. *Regibus hostium addictus remisit.*] Optimè in regio & Puteani, *legibus.* ita rescribe. *Casaub.*

Legibus hostium addictus.] Sic quoque Pal. non *regibus*, ut ante vulgg. *Grut.*

1. *Romam*

[1] Romam ut rediit, ſubactore ſuo [2] Antero poſt ſe in curru locato, ita triumphavit, ut eum ſæpius cervice reflexa publicè oſcularetur: etiam in orcheſtra hoc idem fecit. Et quum portaret in lucem, [3] heluareturque viribus Romani imperii, veſpera etiam per tabernas ac lupanaria volitavit. Miſit homines ad provincias regendas, vel criminum ſocios, vel à criminoſis commendatos. In ſenatus odium ita venit ut & ipſe crudeliter in tanti ordinis perniciem ſæviret, [4] fieretque contemptui. [5] Crudelis vita Commodi 4
Quadratum & Lucillam compulit ad ejus interfectionem conſilia inire, [6] non ſine præf. præt. [7] Tarrutini Paterni conſi-

1. *Romam ut rediit ſubactore ſuo Antero.*] Ignotus hactenus hic Anterus Commodi ſubactor, & qui tantum potuit apud ipſum Commodum. pro *Antro*, *Suatero* præfert heic Palat. & paulo poſt *Santeri* idem habet ſcriptum, & *Soaterum.* vitioſe omnia, ſed valde veritatem proxime: nam *Saotero* ſcribendum, vel *Sautero*: ut *Laucon* pro *Laocoon*, & ſimilia. nomen igitur habuit *Saoterus.* Dioni enim Σαώτερ⊛ dicitur. quod mirum à nemine adhuc animadverſum. Ad hoc igitur exemplum erit refingendum nomen iſtud infra bis aut ter poſitum, ſed in vitio ſemper. *Salmaſ.*

2. *Antero poſt ſe curru locato, ita triumphavit ut eum ſæpiùs cervice reflexa publicè oſcularetur.*] Quos plurimum amabant imperatores, hos in triumphali curru pone ſe collocabant. quod Lampridius, *ſæpiùs cervice reflexa*, Græcus ſcriptor, θαμὰ ἐπιστρεφόμεν⊛. *Caſaub.*

3. *Heluareturque viribus imperii.*] Elegantiſſimè. declarant autem hæc ſequentia paullò pòſt verba, *cum ſumtus ejus vires Romani imperii ſuſtinere non poſſent.* Idem.

Heluareturque viribus imperii.] Sic infra: *deſtinaverat & alios quattuor occidere, cum ſumptus ejus viribus imperii Romani ſuſtineri non poſſent. elueretur* pro *heluaretur*, vet. ed. perperam. *Salmaſ.*

4. *Fieretque contemtui.*] Atqui ſævitia principis non contemtum, ſed odium potiùs in ſubditorum animis generat, ſed eò reſpicit Lampridius quod vitium omne parit contemtum. *Caſaubonus.*

5. *Crudelis vita Commodi Quadratum & Lucillam compulit.*] Cauſſam hujus conſpirationis aliam affert Herodianus, qui omnia diligentiſſimè perſequitur. Quadratus hic quem Herodianus νεανίσκον vocat, videtur eſſe filius Numidii Quadrati illius, de quo in vita Marci. *Idem.*

6. *Non ſine præf. præt. Tarrutini Paterni conſilio.*] Ex Herodiano dubites an hoc ſatis verum: qui ſcribit, Perennem factum præfectum prætorio antè quàm hæc acciderent. Dio inter eos qui occaſione hujus conjurationis cæſi ſunt, aut certè ſub id tempus, Paternum nominat: unde videtur data occaſio conjiciendi fuiſſe & illum conſcium: at negat non obſcurè idem Dio: qui in Paterni poteſtate fuiſſe ait, vitam Commodi; ſi voluiſſet ille occidere. *Idem.*

Non ſine præf. præt. Tarrutini Paterni conſilio.] Pal. *Tarruteni.* Salmaſ.

7. *Tarrutini Paterni.*] Scribe *Tarruntii Paterni.* ut rectè legitur in lege XII. Digeſtis, De re militari. *Caſaub.*

Tarrutini Paterni.] Malui iſtud cum Palatino noſtro, quàm, quomodo aliis auctoribus præfectus hic nominatur, *Tarruntio*; videantur Inſcriptiones noſtræ pag. CCCCLXXII. 8. *Grut.*

1. *Datum*

consilio. [1] Datum autem est negotium peragendæ necis Claudio Pompejano propinquo, [2] qui ingressus ad Commodum districto gladio, quum faciendi potestatem habuisset, in hæc verba prorumpens, [3] *Hunc tibi pugionem senatus mittit*; detexit facinus fatuus, nec implevit, multis cum eo participantibus causam. Post hæc interfecti sunt Pompejanus primò & Quadratus: [4] dein Narbana atque Norbanus [5] & Paralius, [6] & mater ejus Lucilla in exilium exacta. Quum præf. præt. vidissent Commodum in tantum odium incidisse, [7] obtentu Anteri, [8] cujus potentiam præf. præt.

1. *Datum est negotium peragendæ necis Claudio Pompeiano propinquo.*] Paullò pòst accisus est eo tempore etiam Claudius, quasi à latronibus: cujus filius cum pugione quondam ad Commodum ingressus est. quem hîc solo Claudii nomine designat, is est Claudius Pompejanus ille, cui post Veri mortem nupsit Lucilla. hujus filium Claudium Pompejanum cædem hanc aggressum, cum Lampridio scribit Dio, qui sibi in his, ut testi αὐτόπτῃ fidem haberi postulat. *Casaub.*

2. *Quis ingressus ad Commodum.*] Sic mox. *quondam ad Commodum ingressus est.* hoc tamen falsum: non enim tentata cædes in palatio: sed in aditu Circi, ut scribit Dio. *Idem.*

3. *Hunc tibi pugionem senatus mittit.*] Dio, Τοῦτό σοι τὸ ξίφος ἡ βουλὴ πέπομφε. similis vox ejus militis qui Pertinacem occidit: Τοῦτό σοι τὸ ξίφος οἱ στρατιῶται πέπομφασι. *Idem.*

4. *Dein Narbana.*] Scribe, *Norbana. Idem.*

Dein Narbana.] Sic etiam Pal. vix tamen dubium est, quin refingi debeat in *Norbana.* Grut.

5. *Et Paralius, & mater ejus Lucilla in exilium exacta.*] Lucilla hæc soror Commodi est: quam Capreas in exilium relegatam, deinde occisam, scribit Dio. sed quis iste Paralius ejus filius? duos Lucilla habuit maritos; Verum & Pompejanum. Veri filius esse non potest. Pompejano genitus esse ac Lucillâ per temporum rationem non potest. Superest ut locus sit mendosus. Distingue: *& Paralius & mater ejus. Lucilla in exilium exacta.* Casaub.

6. *Et mater ejus Lucilla in exilium acta.*] Recte viderunt eruditi, Lucillam non posse dici aut esse matrem illius Paralii. optime igitur ex Palatini codicis fide scribas: *deinde Norbana atque Norbanus, & Paralius & mater ejus, & Lucilla in exilium exacta.* Salmas.

Et mater ejus & Lucilla.] Ita quoque Pal. immissâ copulâ, quæ abest à libris editis. *Grut.*

7. *Obtentu Anteri.*] Ms. *Sauteri.* lege *Saoteri.* & mox: *urbane Saoterum eductum à Palatio.* Dio occisum à Cleandro hunc dicit. *Salmas.*

8. *Cujus potentiam præfecti prætorio ferre non poterant.*] Liber regius, *cujus potentiam populus Romanus ferre non poterat.* sæpissimè librarii literarum istarum loco P.R. aliud quid scripserunt. *Casaub.*

Cujus potentiam præf. præt. ferre non possent.] Ridicula hæc lectio, præfectos prætorio Sauterum occidisse cujus potentiam Præfecti prætorio ferre non poterant. Palatinus habet, *P. R.* hoc est populus Romanus, quæ verissima est scriptura hujus loci. cujus sensus est: Præfectos prætorio, cum viderent Commodum odio laborare propter nimiam Sauteri potentiam, quam populus non ferebat, interficiendum Saoterum curavisse. *Salmas.*

Cujus

præt. ferre non poterat, urbanè Anterum eductum à palatio sacrorum causa, & redeuntem [1] in hortos suos, per frumentarios occiderunt. Id verò gravius quàm de se ipso Commodo fuit. Paternum autem & hujus cædis autorem, & (quantum videbatur) [2] paratæ necis Commodi conscium, [3] & interventorem ne conjuratio latiùs puniretur, [4] instigante Tigidio, [5] per laticlavi honorem à præfecturæ administratione submovit. Post paucos dies insimulavit eum conjurationis, quum diceret ob hoc promissam [6] Juliani filio filiam Paterni, ut in Julianum transferretur imperium. Quare & Paternum & Julianum [7] & [8] Vitruvium Secundum Paterni familiarissimum, [9] qui epistolas imperatorias curabat, interfecit. [10] Domus præterea Quintiliorum

Cujus potentiam populus Romanus ferre non poterat.] Sic libuit reponere fide membranarum, quas alii excusserunt. non dissentit Pal. quàm quod duabus litteris utrumque nomen exprimat. vulgati: *cujus potentiam præfecti prætorio ferre non poterant.* Grut.

1. *In hortos suos.*] Regius semper *ortos.* quomodo & veteres scripsisse testes grammatici. *Casaub.*

2. *Paratæ necis Commodi.*] Vel *Commodo.* Idem.

Paratæ necis Commodi conscium & interventorem.] Τὸν μεσίτην, qui id procurarat. *Salmas.*

3. *Et interventorem ne conjuratio latiùs puniretur.*] *Interventor* apud jurisconsultos, est pararius, proxeneta. heic est μεσίτης & deprecator. *Casaub.*

4. *Instigante Tigidio.*] Regius, *Acidio.* Idem.

Instigante Tigidio.] Ita quoque Pal. *Grut.*

5. *Per laticlavi honorem à præfecturæ administratione submovit.*] Scrib, *laticlavii* vel *laticlaviæ*: ut alibi apud Lamprid. aut *lati clavi.* Laticlavium proprius senatorum honos. at præfecti prætorio ad illam ætatem nunquam, nisi rarissime ex ordine senatorio; semper ex equestri. Lege verò Lampridium in Alexandro Severo, qui vetus hoc jus immutavit. *Casaub.*

6. *Juliani filio.*] Julianum patrem cum Paterno occisum scribit Dio quoque. *Idem.*

7. *Et Vitruvium Secundum Paterni familiarissimum.*] *Et Vitruvium Secundo Paterni familiarissimum.* Palat. & vet. ed. *Salmas.*

8. *Vitruvium Secundum Paterni familiariss.*] An hic Victorinus, cujus cædem narrat Dio? nam eloquentiam hominis prædicat: quod non malè conveniat cum illis sequentibus, *qui epistolas imperatorias curabat.* sed illum præfectura Urbis functum scribit: de cura epistolarum nihil. *Casaub.*

9. *Qui epistolas imperatorias curabat.*] *Curarat.* idem liber. *Salmas.*

10. *Domus præterea Quintiliorum omnis extincta.*] Par fratrum nobilissimorum & magnæ dum viverent optimæque famæ. Dio cædem narrans hoc illos honestat elogio: ἐφόνευσε καὶ τοὺς Κυϊντιλίους, τόν τε Καρδιανὸν, καὶ τὸν Μάξιμον· μεγάλην γὰρ εἶχον δόξαν ἐπὶ παιδείᾳ καὶ στρατηγίᾳ καὶ ὁμοφροσύνῃ καὶ πλούτῳ. Ait occisos Quintilios Cardianum & Maximum, quòd magna florerent gloria propter eruditionem, scientiam regendorum exercituum,

liorum omnis extincta,[1] quòd [2] Sextus Cocidiani filius specie mortis ad defectionem diceretur evasisse. Interfecta & Vitrasia Faustina, & [3] Velius Rufus, [4] & Egnatius Capito consulares. In exilium autem acti sunt [5] Æmilius Junctus & Attilius Severus coss. & in multos alios variè sævitum.
5 [6] Post hæc Commodus nunquam facilè in publicum processit: neque quicquam sibi nuntiari passus, nisi quod Perennis antè tractasset. [7] Perennis autem Commodi animum persciens, invenit quemadmodum ipse potens esset. Nam persuasit Commodo ut ipse deliciis vacaret, idem verò Perennis curis incumberet: quod Commodus lætanter acce-

tuum, concordiam inter se, & divitias. omisit Dio honores quibus erant functi maximis. At concordia horum fratrum, æterna laude dignissima. Putes unum fuisse, non duos: ita semper conjunctim Quintilii nominantur à veteribus: imò ita conjuncti semper illi vixerunt. Consulatum simul gesserunt; provincias simul rexerunt; libros simul scripserunt, simul ediderunt. Postremò qui ita conjuncti longam egerant vitam, unâ simul jussu latronis hujus perierunt. *Casaub.*

1. *Quòd Sextus Cocidiani filius, specie mortis ad defectionem diceretur evasisse.*] Historiam perstringit, quam fusè narratam Dioni, legant studiosi apud Xiphilinum. In nominibus magna discrepantia; imò & in re: nam alterum Quintiliorum Cocidianum fuisse nominatum, significant hæc Lampridii verba. Dio alterum Maximum vocat, alterum Cardianum. sed scribendum esse aliter ex Fastis. Scribe igitur, *Sextus Condiani f.* Idem.

Quod Sextus Cocidiani filius.] Palat. *Condiciani filius*, quod propius ad verum nomen accedit. nam *Condianus* vocabatur, cujus filius hoc loco Sextus dicitur. Dioni Κονδιανός. *Casaub.*

2. *Sextus Condiani filius.*] Sic fere Palatinus, nempe *Concidiani*, vulgati enim pejus *Cocidiani.* Grut.

3. *Velius Rufus.*] Legitur in Fastis Vettius Rufus consul biennio ante obitum Marci. sed *Velius* hìc omnes libri, non ut Onuphrius *Vettius.* Casaub.

4. *Et Egnatius Capito consulares.*] Palatinus: *& Egnatius Capito consularis*: ut de solo Egnatio consulari intelligamus. *Salmas.*

5. *Æmilius, & Attilius Severus Coss.*] Ulpianus lege XXVIII. Digestis, De fideicommissis libertatibus: *Factum est senatusconsultum, Æmilio Junco, & Julio Severo consulibus.* alibi hos consules nusquam invenio. quare utra lectio sit verior, nihil possumus pronuntiare. *Casaubonus.*

6. *Post hæc Commodus nunquam facile in publicum processit.*] *Post hæc*, id est, post Lucillæ conspirationem cujus Paternus fuit conscius. Materni verò conjuratio tempore posterior, neque habuit commune quicquam cum illa priore, cui immixtus Paternus. *Idem.*

7. *Perennis autem Commodi animum persciens.*] Dele *animum* auctore veteri scriptura, hoc modo: *Perennis autem Commodi persciens. Commodi persciens*, ut fugitans litium, hoc est qui Commodum optime sciret. sic enim alibi locutus: scire aliquem pro nosse. *Salmas.*

Perennis autem Commodi persciens.] Vulgati omnes, *Commodi animum persciens.* male, certè contra Ms. & Regium & Pal. quibus ea vox media non adest. *Grut.*

1. *Hac*

accepit. [1] Hac igitur lege vivens ipse cum trecentis concubinis, quas ex matronarum meretricumque delectu [2] ad formæ speciem conciliâverat, trecentisque aliis puberibus exoletis, quos æquè, [3] ex plebe ac nobilitate, [4] nuptusque [5] forma disceptatrice collegerat, in palatio per convivia & balneas bacchabatur. [6] Inter hæc habitu victimarii, victimas immolavit. [7] in harena rudibus inter cubicularios gladiatores pugnavit, lucentibus aliquando mucronibus. [1] Tunc

1. *Hac igitur lege vivens i.*] *Lege*, hoc est, more ac ratione: ut scilicet publicæ rei partem nullam attingeret: Perennis esset unus in Rep. τὰ πάντα. *Casaub.*

2. *Ad formæ speciem conciliaverat.*] Palat. & vet. editio pro *conciliaverat* legunt *concilii*. mihi vero magis placeret legi *ad formæ specimen.* Salmas.

3. *Ex plebe ac nobilitate nuptusque.*] Regius, *nuptiisque*. Fortasse, *nuptiis suis*. Similes nuptiæ Neronis & Spori aliquantò pòst. Sed placet Turnebi elegans conjectura, scribentis, *vultusque forma disceptatrice coëgerat*. Casaub.

4. *Nuptusque forma disceptatrice collegerat.*] Forte scribendum: *nuptus quoque forma disceptatrice*. *nuptus* verbum probum heic in re improba. *nuptus forma disceptatrice*, id est quos ad nuptum deligebat forma disceptatrice, ex formæ scilicet spectatione: cum qui sibi nuberent vel quibus ipse nuberet, ad formæ speciem, ut ante loquutus est, deligeret. *Salmas.*

Nuptiisque formâ disceptatrice collegerat.] Sic quoque Pal. non *nuptusque*, quod antea vulgabatur. lectio neutra forsan recta; eaque potior conjectura Turnebi, *vultusque formâ disceptatrice coëgerat*. Grut.

5. *Forma disceptatrice collegerat.*] hoc est, ut modò dicebat, delectos ad formæ speciem. *Casaub.*

6. *Inter hæc habitu victimarii victimas immolavit, in harena rudibus.*] Illa mendosa sunt, *inter cubicularios gladiatores pugnavit lucentibus aliquando mucronibus.* quos enim appellet cubicularios gladiatores, nescio. expungenda igitur hoc loco vox *gladiatores*, & ita legendum: *inter hæc habitu victimarii victimas immolavit. in harena rudibus inter cubicularios pugnavit lucentibus aliquando mucronibus*: aut, *inter cubicularios gladiator pugnavit lucentibus aliquando mucronibus*. pugnavit gladiator, hoc est gladiatoris habitu. sic vetus interpres Juvenalis de Nerone, *in gladiatore pugnavit*. Victor Scotthi ad feritatem ejus ingenii ostendendam scribit illum specie depugnandi gladiatores trucidasse. locus Victoris in vulgatis mendose scriptus habetur. sic enim legitur: *immiti prorsus feroque ingenio, ut gladiatores specie depugnandi crebro trucidaret, cum ipse ferrum objectum veronibus plumbeis uterentur.* Lege: *cum ipsi ferro obtecto mucronibus plumbeis uterentur.* c & e in veteribus libris crebro invicem permutantur, *m* autem adhæserat fini præcedentis vocabuli. gladiatores cum quibus pugnabat Commodus, plumbeos tantum mucrones habebant, aut ferrum cujus in extremo erant mucrones plumbei. ipse autem lucenti ferro pugnabat: & sic eos facile trucidabat cum ipse ab illis nihil pati posset. plumbeos mucrones vocat quibus contrarii sunt *lucentes mucrones*, & pugnatorii decretoriique. *Salmas.*

7. *In harena rudibus int.*] Distingue ex Dione: *in harena rudibus: inter cubicularios gladiatores pugnavit, lucentibus aliquando mucronibus. Lucentes mucrones* opponuntur præpilatis ac retusis, quibus utebantur in ludicris certaminibus, & armaturæ tirociniis. *Casaub.*

1. Tunc

[1] Tunc tamen Perennis cuncta sibimet vindicavit: [2] quos voluit, interemit, spoliavit plurimos, omnia jura subvertit, [3] prædam omnem in sinum contulit. Ipse autem Commodus Lucillam sororem, [4] quum eam compressisset, occidit: sororibus dein suis cæteris, ut dicitur, constupratis, consobrina patris [5] complexibus suis conjuncta, [6] uni etiam ex concubinis matris nomen imposuit & uxoris. Quam deprehensam in adulterio exegit, exactam relegavit, & postea occidit. Ipsas concubinas suas sub oculis suis stuprari jubebat. Nec irruentium in se juvenum carebat infamia, omni parte corporis, atque ore in sexum utrumque pollutus. [7] Occisus est eo tempore etiam Claudius quasi à latronibus: cujus filius cum pugione quondam ad Commodum ingressus est, multique alii senatores sine judicio interempti, fœminæ quoque divites. [8] Et nonnulli per provincias

à Per-

1. *Tunc tamen Perennis cuncta sibimet vindicavit.*] *Tamen* pro, autem, vel potiùs vacat, ut in his libris sæpissimè. *Idem.*

2. *Quos voluit interemit, spoliavit plurimos, omnia jura subvertit, pr.*] Pugnant ista ἐκ διαμέτρου cum iis quæ de eodem Perenni scribit Dio. *Idem.*

3. *Prædam omnem in sinum contulit.*] Paullò post, *Qui etiam condemnationes in sinum vertisse dicuntur.* Idem.

4. *Cùm eam compressisset.*] Regius, *oppressisset.* Idem.

Cum eam compressisset.] Nulli lib. sic habent. Palat. *cum ea præmisisset.* quomodo sit explicanda illa scriptura, *cum ea præmisisset*, non video. Hæc Lucilla soror Commodi de eo occidendo inierat cum Quadrato & Tarruteno Paterno consilium, propter quod in exilium exacta fuerat & postea occisa. quod hoc loco narrat Lampridius. occidit igitur eam Commodus, *cum illa præmisisset*, id est cum prius Commodum occidere voluisset. *præmittere* pro *præire*: nec, si in mendo est, quo pacto emendem, satis perspicio. *Salmas.*

5. *Complexibus suis conjuncta.*] Palatinus, *injuncta. injuncta* pro simplici *juncta.* ita enim *injungere* sæpius in Pandectis Florentinis occurrit pro jungere. *Idem.*

Complexibus suis conjuncta.] Pal. *injuncta*, fortasse melius. *Grut.*

6. *Uni etiam ex concubinis matris nomen imposuit & uxoris.*] Omnino scribendum: *uni etiam è concubinis patris, nomen imposuit uxoris.* hoc est, unam ex concubinis patris uxorem appellavit. *Salmas.*

7. *Occisus est eo tempore etiam Claudius, quasi à latronibus.*] Claudius Pompejanus Lucillæ maritus. Sed fallitur hîc Lampridius. nam hic Commodo fuit superstes. vide in Pertinace Dionem. De illis verbis, *quasi à latronibus*, lege quæ notamus ad Spartiani Caracallum. *Casaub.*

8. *Et nonnulli per provincias à Perenni.*] Regius refert ad fœminas tantùm, quæ modò nominatæ: Scribit igitur, *Nonnullæ insimulatæ, spoliatæ, interemtæ.* Idem.

Et nonnulli per provincias.] Noster Palat. non accommodat istud feminis, nisi quod nihilominus habeat, *insimulatæ.* cetera concepit genere masculino. *Grut.*

1. *Obji-*

à Perenni ob divitias insimulati, spoliati sunt, vel etiam interempti. His autem quibus deerat ficti criminis appositio, [1] objiciebatur [2] quòd scribere voluissent Commodum heredem. Eo tempore in Sarmatia res benè gestas per 6
alios duces, [3] in filium suum Perennis referebat. Hic tamen Perennis qui tantum potuit, subitò quòd bello Britannico militibus [4] equestris loci viros præfecerat, amotis senatoribus, [5] prodita re per legatos, exercitus, hostis appellatus [6] lacerandusque militibus est deductus. In cujus potentiæ locum [7] Cleandrum ex cubiculariis subrogavit. Multa sanè post interfectum Perennem ejusque filium, quasi à se non gesta rescidit, velut in integrum restituens. [8] Et hanc quidem pœnitentiam scelerum ultra triginta dies tenere non potuit, graviora per Cleandrum faciens quàm fecerat per suprà dictum Perennem. Et in potentia quidem Cleander Perenni successerat: in præfectura verò Niger, qui sex tantùm horis præfectus prætorii fuisse perhibetur. Mutabantur enim præfecti prætorii per horas ac dies, Commodo pejora omnia quàm fecerat antè, faciente. [9] Fuit item Martius Quartus præfectus præt. diebus quinque. Horum successores ad arbitrium Cleandri aut retenti sunt aut

1. *Objiciebatur, quòd scribere voluissent Commodum heredem.*] An *noluissent*? planior ita multò futura sententia. tamen & *voluissent* subtiliter potest excusari. *Casaub.*

2. *Quod scribere voluissent Commodum heredem.*] Sic quoque Palat. hoc est, quod eum nuncupassent heredem. *Gruterus.*

3. *In filium suum Perennis referebat.*] Præerat tum Illyricis exercitibus filius Perennis. *Casaub.*

4. *Equestris loci viros.*] Ulpium Marcellum intelligo. *Idem.*

5. *Prodita re per legatos, exercitus hostis est appellatus.*] Distingue, *Prodita re per legatos exercitus, hostis est appellatus.* Legatos exercitus appellat illos mille quingentos jaculatores, quos ab exercitu Britannico Romam missos narrat Dio. *Idem.*

6. *Lacerandusque militibus est deductus.*] *Lacerandusque militibus est deditus.* ita Palatinus, nec aliter edi debuit. *Salm.*

Lacerandusque militibus est deditus.] Vulgati *deductus.* sed alterum tuetur se fide Puteani codicis & Palatini. *Grut.*

7. *Cleandrum ex cubiculariis.*] Phryx origine & quondam Romæ de catasta emptus, & inter regios servos diu versatus. *Casaub.*

8. *Et hanc quidem pœnitentiam scelerum.*] Addit Regius, *suorum Commodus.* Idem.

9. *Fuit item Marcius Quartus.*] Pal. loco vocis *item*, nihil habet. irrepsit tantum inter lineas à manu admodum recenti, *autem.* Grut.

aut occisi. [1] Ad cujus nutum etiam libertini in senatum atque in patricios lecti sunt: tuncque primùm vigintiquinque coss. in unum annum, venditæque omnes provinciæ. [2] Omnia Cleander pecunia venditabat. revocatos de exilio dignitatibus ornabat, res judicatas rescindebat: qui tantum per stultitiam Commodi potuit, [3] ut Byrrum sororis Commodi virum reprehendentem nuntiantemque Commodo quæ fiebant, in suspicionem regni affectati traheret & occideret, multis aliis qui Byrrum defendebant, pariter interemptis. [4] Præfectus etiam Ebutianus inter hos est interemptus: in cujus locum ipse Cleander cum aliis duobus quos ipse delegerat, præfectus est factus. Tuncque primùm tres præf. prætor. fuere, [5] inter quos libertinus qui à pugione appellatus est. Sed & Cleandro dignus tandem vitæ
7 finis impositus. [6] Nam quum insidiis illius Arrius Antoninus [7] fictis criminibus in Attali gratiam, quem in proconsu-

1. *Ad cujus nutum etiam libertini in senatum, &c.*] De senatu, nihil mirum aut novum: at de allectione in gentes patricias id novum: cùm antè præcipua nobilitas & maximè edecumata deligeretur explendis patriciis gentibus. *Casaubonus.*

2. *Omnia Cleander pecunia venditabat.*] Dio, Ἐχαρίσατο καὶ ἐπώλησε βουλείας, στρατείας, ἐπιτροπείας, ἡγεμονίας, πάντα πράγματα. *Idem.*

3. *Ut Byrrhum sororis Commodi virum.*] Antistium Burrhum, de quo & Capitolinus in Pertinace. *Idem.*

4. *Præfectus etiam Ebutianus.*] *Ebutianus*, P. legendum, *Æbutianus.* Salmas.

5. *Inter quos libertinus qui à pugione est appellatus.*] Hic velut minister reliquorum, qui erant legitimi præfecti prætorio, assiduè illos comitabatur pugionem ferens. Pugio autem erat insigne potestatis quam habuit præfectus prætorii. *Casaub.*

Inter quos libertinus qui à pugione appellatus est.] Pugionem Cæsares habebant, quod erat imperatoriæ potestatis ac majestatis insigne. hunc pugionem imperatores præfecto prætorio committebant, qui eum gerebat vicem imperatoris. Philostratus de Basso præfecto prætorio Marci: τὸ ξίφος πεπιστευμένος. cum igitur tres præfectos prætorio creavisset Commodus, & in his libertinum quemdam, cum omnibus pugio credi non posset, libertino eum commisit, qui à pugione propterea dictus est. nec minister erat reliquorum, sed ipse majori etiam aliquando dignitate quam ceteri, ac potestate præditus, cum pugionem solus haberet, & id potestatis insigne quo verus ac ligitimus prætorii præfectus ornabatur. *Salmasius.*

6. *Nam cùm insidiis illius Arrius Antoninus.*] Apud Xiphilinum & Herodianum caussa cædis Cleandri longè diversa, & longè quidem probabilior. *Casaubonus.*

7. *Fictis criminibus.*] *Factis criminibus* in Palatino. quod & locum potest habere. nam *facere crimen* pro fingere etiam eleganter dici potest. at in hoc versu qui inter sententias P. Syri legitur: *Factum crimen tacendo facias acrius:* vete-

consulatu Asiæ damnaverat, esset occisus, nec eam tum invidiam populo sæviente Commodus ferre potuisset, plebi ad pænam donatus est: quum etiam Apolaustus, aliique liberti aulici pariter interempti sunt. Cleander inter cætera [1] etiam concubinas ejus constupravit, de quibus filios suscepit, qui post ejus interitum cum matribus interempti sunt. In cujus locum [2] Julianus & Regillus subrogati sunt: quos & ipsos postea pœnis affecit. His occisis, [3] interemit [4] Servilium [5] & Dulium Silanos cum suis: [6] mox Anitium Lupum, & Petronios Mamertinum & Suram, filiumque Mamertini Antoninum ex sorore sua genitum. [7] Et post eos sex simul ex consularibus, Allium Fuscum, Celium Felicem, Luceium Torquatum, [8] Lartium Euripianum, Valerium Bassianum, [9] Pactuleium Magnum cum suis: atque

veteres schidæ habent *jactum crimen*. atque ita omnino legendum. *jacere crimen* pro criminari eleganter & Latine dictum. *Salmas.*

1. *Etiam concubinas ejus constupravit.*] Damostratiam Commodi concubinam uxorem duxit. *Casaub.*

2. *Julianus & Regillus.*] Juliani ἐπάρχου post Cleandri cædem Dio meminit; Regilli nemo. *Idem.*

3. *Interemit Servilium & Dulium Silanos cum suis.*] Non aliter Pal. malè antea edebatur *Syllanos*. nescio etiam an non debeat *Dulius* reformari in *Cluilium*. Grut.

4. *Servilium & Dulium Syllanos.*] *Silanos*, Pal. atque ita scribendum. *Salmas.*

5. *Et Dulium.*] Suspecta vox, & ut arbitror parum Romana. Fort. *Duilium*. Casaub.

6. *Mox Anitium Lupum.*] *Antium Lupum*: idem liber. *Salmas.*

7. *Et post eos sex simul ex consularibus.*] An *ex consularibus* dixit pro *consulares*? ita certe videtur. sed verior scriptura Palatini Codicis: *& post eos sex simul exconsulibus*. *exconsulibus* sunt consulares vel qui consules fuerunt. sic infra: *ex consulibus viros*, pro consulares viros. sic *ex gladiatore*, qui gladiator fuit, & amplius non est, sed artem desiit. sic Arnobio, *ex maribus* dicuntur castrati, & qui mares fuere. sic apud Plautum, *mulier ex viro facta dicitur*, quæ virum perdidit ita quoque Græci non minus eleganter cæcos, ἐξ ὀμμάτων vocant, quasi qui ex oculis facti sunt, quos eadem prope ratione idiotismo nostro *ab oculis* vel unica voce *aboculos* vocamus. *Idem.*

8. *Lartium Euripianum.*] Filius hic an nepos illius de quo Scævola in lege XXI. Digest. De annuis legatis, &c. ubi scriptum in Pisano, *Largius Euripianus*. Casaub.

Lartium Euripianum.] *Larcium Euripianum*, Palatinus: *Larcium* magis accedit ad *Largium*, quomodo nepos ejus aut filius in Digestis vocatur. Vide Casaubonum. *Salmas.*

9. *Pactuleium Magnum cum suis.*] Hoc est cum amicis quisque suis, libertis, liberisque, interdum & utriusque sexus. Quamobrem cùm hic est occisus, rumor statim percrebuit de filiæ quoque illius morte. Scribe *Pactumeium*. nam & alibi scribitur sic hoc nomen. ut in lege XXI. Digest. De statuliberis: & in lapide Campano: PACTVMEIAE. CAMPANAE. *Casaub.*

atque in Asia Sulpitium Crassum proconsulem & Julium Proculum cum suis, Claudiumque Lucanum consularem, & consobrinam patris sui Faustinam Anniam in Achaia, & alios infinitos. Destinaverat & alios quatuordecim occidere, [1] quum sumptus ejus vires Romani imperii sustineri
8 non possent. Inter hæc Commodus, [2] senatu semet ridente, quum adulterum matris consulem designasset, appellatus est *Pius*; quum occidisset Perennem, appellatus est *Felix*. Inter plurimas cædes multorum civium, quasi quidam novus Sylla, idem Commodus, ille Pius, ille Felix, finxisse etiam quandam contra se conjurationem dicitur ut multos occideret. [3] Nec alia ulla fuit defectio præter Alexandri, [4] qui postea se & suos interemit, & sororis Lucillæ. [5] Appellatus est Commodus etiam *Britannicus* ab adulatoribus, [6] quum Britanni etiam imperatorem contra eum deligere voluerint. [7] Appellatus est etiam *Romanus Hercules*, quòd feras Lanuvii in amphitheatro occidisset. Erat enim hæc illi consuetudo, [8] ut domi bestias interficeret. Fuit præterea

Pacluleium Magnum.] Assentior doctissimo viro scribenti *Paclumeium*: sed & apud Horatium *Paclumeius* ex libris reponendum. *Salmas.*

Pacluleium Magnum.] Non abit ab hac scriptura Pal. verius tamen putarim, *Paclumeium*. Grut.

1. *Cùm sumtus ejus vires Romani imperii sustineri.*] Scrib. *sustinere*. Casaub.

Cùm sumptus ejus, vires Romani imperii sustinere non possent.] Sic etiam Pal. noster; nisi quod perperam habeat, *virus* pro *vires*. Grut.

2. *Senatu semet ridente.*] Ita regius ac Puteani. vulgò *tradente*. perperam. *Casaubonus.*

Senatu semet ridente.] Pal adhæret vulgato, *tradente*: & habet lectio utraque quo se tueatur. *Grut.*

3. *Nec ulla defectio fuit præter Alexandri.*] Quis iste? sine dubio Julius ille est Alexander Emesenus, de quo Dio. sed de illius defectione, nihil apud nobilissimum historicum. *Casaub.*

4. *Qui postea se & suos interemit.*] *Suos*, id est, puerum delicatum, digna lectu historia apud Dionem. *Idem.*

5. *Appellatus est Commodus etiam Britannicus ab adulatoribus.*] Quare ab adulatoribus? nam verè potuit: cùm per legatos ipsius magnum bellum in Britannia constet esse confectum. *Idem.*

6. *Cùm Britanni etiam imperatorem contra eum, &c.*] Illustrant hunc locum quæ infrà scribuntur: *Pannoniæ quoque compositæ: in Britannia, in Germania & in Dacia imperium ejus recusantibus provincialibus.* Tale quid narrat & Xiphilinus è Dione. hæc est illa seditio quam compescuisse in Britannia tantis cum periculis suis dicitur Pertinax. *Idem.*

7. *Appellatus est etiam Romanus Hercules.*] Cùm ad senatum scriberet, inquit Dio, cum alios titulos usurpabat, tum istum, Ῥωμαῖος Ἡρακλῆς. *Idem.*

8. *Ut domi bestias interficeret.*] Ille verò & publicè. Dio. *Idem.*

1. *Ut*

terea ea dementia[1] ut urbem Romam, *coloniam Commodianam* vocari voluerit: qui furor dicitur ei [2] inter delinimenta Martiæ injectus. [3] Voluit etiam in circo quadrigas agitare. [4] Dalmaticus in publico processit, [5] atque ita signum [6] quadrigis emittendis dedit. Et eo quidem tempore quo ad senatum retulit de Commodiana facienda Roma, non solùm senatus hoc libenter accepit per irrisionem (quantum intelligitur) sed etiam seipsum Commodianum vocavit, Commodum Herculem & deum appellans. Simulavit se & in 9
Africam iturum ut sumptum itinerarium exigeret: & exegit, eumque in convivia & aleam convertit. [7] Motilenum præf. præt. per ficus veneno interemit. Accepit statuas in Herculis habitu, eique immolatum est ut deo. [8] Multos preterea paraverat interimere, [9] quod per parvulum quendam proditum est qui [10] tabulam [11] è cubiculo ejecit, in qua occidendorum erant nomina scripta. [12] Sacra Isidis coluit, ut &

1. *Ut urbem Romam coloniam Commodianam, &c.*] Dio tantùm Κομμοδιανήν. addit verò & castra Commodiana, & diem quo decretum ea de re factum fuisset in senatu *Commodium*. Idem.

2. *Inter delinimenta Marciæ.*] Hæc illa famosissima ejus concubina, cæde ipsius notissima. *Idem.*

3. *Voluit etiam in circo, &c.*] Non fecit tamen. *Idem.*

4. *Dalmaticatus in publico processit.*] In auctione rerum Commodi, jussu Pertinacis celebrata, repertæ sunt, auctore Capitolino, *Lacernæ & chirodotæ Dalmatarum.* Dalmaticatum autem prodire in publicum, dedecori summo fuisse declarat alter locus Lampridii in vita Heliogabali, quem vide. de Dalmaticis, non hîc locus est dicendi. & sciunt qui vel degustarunt veteris ecclesiæ historias, vestem illam, quæ olim fuerat mollium & delicatorum, postea gravissimorum sanctissimorumque episcoporum fuisse gestamen: sed & forma mutata & materia. verùm hæc alibi. *In publico procedere*, pro in publicum, recentior est Latinitas. *Idem.*

5. *Atque ita signum quadrigis emittendis daret.*] Scribo, *mittendis.* sic *mittere quadrigas* vel mappam, sæpe apud Livium, & alios. Id munus fuit olim summi magistratus, dictatoris, vel consulis, aut prætoris. *Idem.*

6. *Quadrigis emittendis.*] Haud aliter quoque Pal. *Grut.*

7. *Motilenum præf. præt.*] Malim si liceat, *M. Attilianum.* vel *Atilicinum.* quæ scimus esse nomina Romana. *Casaubonus.*

8. *Multos præterea paraverat interimere.*] Ista non erant loci hujus. *Idem.*

9. *Quod per parvulum quendam proditum est.*] Per Philocommodum puerulum minutum, de quo Herodianus multa. *Idem.*

10. *Tabulam è cubiculo ejecit.*] Prò, abstulit vel extulit. *Idem.*

11. *E cubiculo ejecit.*] Per fenestram fortè in locum inferiorem, nisi aliter doceremur ab Herodiano. potuit tamen alium auctorem secutus esse Lampridius. *Grut.*

12. *Sacra Isidis coluit, ut & caput raderet, & Anubin portaret.*] Spartianus in Ca-

ut & caput raderet & Anubin portaret. [1] Bellonæ servientes verè exsecare brachium, præcepit studio crudelitatis. [2] Isiacos verò pineis usque ad perniciem pectus tundere cogebat. [3] Quum Anubin portaret, capita Isiacorum graviter obtundebat ore simulacri. Clava non solùm leones in veste muliebri & pelle leonina, sed etiam multos homines afflixit. Debiles pedibus, & eos qui ambulare non possent, [4] in gigantum modum formavit, ita ut à genibus de pannis & linteis quasi dracones digererentur, eosdemque [5] sagittis confecit. [6] Sacra Mithriaca homicidio vero polluit,

in Caracallo: *Sacra Isidis Antoninus Commodus ita celebravit, ut & Anubin portaret, & pausa sederet.* Sed postrema verba menda. Isiaci autem caput radebant, communi ferè omnium sacerdotum Ægyptiorum more. Caussam cur Isiaci caput raderent, pete è Plutarcho in De Iside & Osiride. Ibidem habes quis iste Anubis, & quomodo ad Isiaca sacra cultus illius pertinuerit. Anubin autem portare, est simulacrum illius humeris impositum per urbem circumferre. mos hic gentibus planè ridiculus fuit, & stultus. *Casaub.*

1. *Bellonæ servientes verè exsecare brachium, &c.*] Bellonarii fanatici missione sanguinis sui deam placabant, nono Kal. Aprilis: qui dicebatur dies sanguinis. Sed observa vocem Lampridii, *verè.* nam ex illa discimus, plerumque ficta & simulata fuisse tantùm vulnera Bellonariorum. *Idem.*

2. *Isiacos pineis usque ad perniciem pectus tundere cogebat.*] Lactantius libro primo, *Sacerdotes Isidis deglabrato corpore pectora sua tundunt, lamentando sicut ipsa, cùm filium perdidit, fecerat.* Idem.

3. *Cùm Anubin portaret, capita Isiacorum, &c.*] Cùm simulacrum Anubis plures simul baiularent, cæteros baiulos præcedebat Commodus: sed ibat ante simulacrum, & qui illud gestabant Isiacorum sacerdotum agmen. Commodus igitur per lasciviam sese incurvans, facilè efficiebat, ut simulacri, quod humeris gestabat, os in proximi cujusque caput incideret. non poterat hoc fieri sine læsione eorum qui ictum illum excipiebant. nam & capite nudo erant: & os Anubis in rostri canini similitudinem, ut notum est, effigiatum, inferendo vulneri aptissimum. *Idem.*

4. *In gigantum modum formavit, ita ut à genibus de pannis, &c.*] Quia dicitur Hercules cum monstris & gigantibus pugnasse & vicisse, voluit & novus hic Hercules Romanus gigantes occidere. Vix credi possit tantus furor, nisi narraret qui præsens vidit omnia Dio. eum lege. Gigantes poëtæ fingunt δρακοντόποδας. Ovidius in Fastis,

Mille manus dedit illis, & pro cruribus angues.

Idem.

In gigantum modum formavit, ita ut à genibus.] Pro *à genibus* perperam in Palatino, *agentibus. à genibus* autem verum est. Dio: Δρακόντων τέ τινα αὐτοῖς εἴδη περὶ τὰ γόνατα περιπλέξας. Idem Palatinus, *degererentur*, legit, non *digererentur.* vet. ed. *detegerentur*, mendose. *Salmas.*

5. *Sagittis confecit.*] Dio ait, clava: quod fuit alterum Herculis gestamen. *Casaub.*

6. *Sacra Mithriaca homicidio vero polluit.*] Olim Mithriaca sacra non sine humana victima peragebantur. sed desitus mos in orbe Romano, lege lata ab Hadriano qua omnes penitus ἀνθρωποθυσίαι sunt vetitæ. *Idem.*

1. Cùm

luit, [1] quum illic aliquid ad ſpeciem timoris vel dici vel fingi ſoleat. Etiam puer & guloſus & impudicus fuit. Adoleſcens omne genus infamavit hominum quod erat ſecum, & ab omnibus eſt infamatus. irridentes ſe feris objiciebat. Eum etiam qui Tranquilli librum vitam Caligulæ continentem legerat, feris objici juſſit: quia eundem diem natalis habuerat quem & Caligula. [2] Siquis ſanè ſe mori velle prædixiſſet, hunc invitum præcipitari jubebat. In jocis quoque pernicioſus. nam eum quem vidiſſet albeſcentes inter nigros capillos quaſi vermiculos habere, ſturno appoſito, qui ſe vermes ſectari crederet, [3] capite * ſuppuratum redde-

1. *Cùm illic aliquid ad ſpeciem timoris vel dici vel fingi ſoleat.*] Tertullianus De corona militis extremo libro: Præter martyrii mimum quem ibi deſcribit Tertullianus, erant in Mithriacis ſacris & alia ad terrorem comparata. nam quo animi robore miſellis qui initiabantur opus fuit, cùm in ſpeluncam atram deducti, nihil niſi leones, hyænas & corvos cernerent? Ut enim in Iſiacis caninam perſonam aſſumebant; ſic in iſtis viri leones ſe fingebant; mulieres, hyænas; miniſtri ſacrorum, corvos; ipſi qui ad ſacra admittebantur, modò in leones, modò in alias feras, effingebantur. Quare quod in Cereris ſacris dicebant τὰ μυστήρια παραλαμβάνειν, Spartianus in Hadriano, *Eleuſinia ſacra ſuſcipere*, in myſteriis Mithræ dixerunt τὰ λεοντικὰ παραλαμβάνειν. *Idem.*

Cum illic aliquid ad ſpeciem timoris vel dici vel fingi ſoleat.] Pro, & *dici* & *fingi ſoleat.* rectè autem dixit aliquid in ſacris Mithriacis ad ſpeciem timoris fingi. non enim omnia ſic fingebantur ad pavorem fictum & ridiculum, ſed quædam etiam fiebant veri timoris & periculi plena: ut erant κολάσεις quibus tentabantur prius, qui ſacris illis initiari habebant. multiplicia autem videntur illa Mithriaca ſacra fuiſſe. nec Leontica tantum ſacra ſuſcipere dicebantur, qui illis initiabantur, ut Eleuſinia ſacra ſuſcipere in myſteriis Cereris & Proſerpinæ. ſed & Coracica quædam erant ſacra. Patrica quoque accipiebantur illis Mithriacis ſacris. nam ἱεροφάντας ſuos patres appellabant, unde *patrica.* de quibus nos alibi plura nondum obſervata in medium proferemus, totamque Mithriacorum ſacrorum cerimoniam explicabimus. *Salmaſ.*

2. *Si quis ſanè ſe mori velle prædixiſſet.*] Suſpectum verbum, *prædixiſſet.* malim, *præ dolore dixiſſet.* aut ſimile quid. *Caſaub.*

Si quis ſane ſe mori velle prædixiſſet.] *Prædicere* heic non eſt vaticinantium verbum, qui futura prædicunt, ſed hominum qui quod facturi ſunt aut facere in animo habent id prædicunt, apud Terentium: *Ne tibi dicas non prædictum.* Salmaſ.

Si quis ſane ſe mori velle prædixiſſet, &c.] Vel execratus ſæculi ſui calamitatem morbumve aliquem incurabilem; vel etiam quod per adulationem præ ſe ferret, velle vitam impendere Imperatori. ſic ſanè legimus de Caligula apud Suetonium cap. 27. *Votum exegit ab eo, &c.* Grut.

3. *Capite ſuppuratum reddebat. Obtunſi oneris pinguem.*] Lege, *capite ſuppuratum reddebat obtunſionibus. Pinguem hominem.* obtundere eſt κολάπτειν, quod ſemper Ariſtoteles uſurpat de avibus quæ roſtro nocent. *Caſaub.*

reddebat obtunſione. Pinguem hominem medio ventre
diſſecuit, ut ejus inteſtina ſubitò funderentur. [1] Mono-
podios [2] & luſcinios, eos quibus aut ſingulos tuliſſet oculos
aut ſingulos pedes fregiſſet, appellabat. Multos præterea
paſſim extinxit: alios quia barbarico habitu occurrerant;
alios quia nobiles & ſpecioſi erant. [3] Habuit in deliciis ho-
mines appellatos nominibus verendorum utriuſque ſexus,
[4] quos libentiùs [5] ſuis oculis applicabat. [6] Habuit & hominem
pene prominente ultra modum animalium, [7] quem Onon
appellabat, ſibi chariſſimum, quem & ditavit & [8] ſacerdo-
11 tio Herculis ruſtici præpoſuit. Dicitur ſæpe pretioſiſſimis
cibis

Capite ſuppuratum reddebat. obtunſi oneris pinguem hominem.] Lege & diſtingue, *Sturno appoſito qui ſe vermes ſectari crederet, capite ſuppuratum reddebat obtunſione. Pinguem hominem medio ventre diſſecuit. obtunſione*, τῇ κθλάψῃ, & obtundendo. *Salmaſ.*

* *Suppuratum reddebat. Obtunſi oneris pinguem hominem, &c.*] Probo lectionem Caſauboni, *reddebat obtunſionibus. pinguem hominem, &c.* nihil tamen divertit à vulgatâ ſcripturâ Pal. *Grut.*

1. *Monopodios & luſcinios.*] Scrib. *Luſcinios.* hi quòd luſci eſſent facti, illi quòd μονόποδες. *Caſaub.*

Monopedios & Luſcinios.] Lege *Monopodios.* Μονοπόδιοι ſunt Μονόποδες. nam πόδια dixere forma ὑποκοριστικῶν τοὺς πόδας. unde & Monopodiæ menſæ quæ uno tantum pede nitebantur. Monopodios autem vocando, quibus ſingulos pedes fregiſſet Commodus, per jocum adludebat ad gentis illius appellationem quibus à natura ſinguli tantum pedes. atque inde Μονόποδες, & Μονόκωλοι dicebantur. nec mihi dubium eſt eo reſpexiſſe per jocum, cum illis appellationibus luderet in rebus triſtiſſimi exempli, ſæviſſimus imperator. *Salmaſ.*

2. *Et Luſcinios quibus ſingulos tuliſſet oculos.*] Quos luſcos feciſſet jocoſe appellabat Commodus *Luſcinios*. Luſcinii autem ſunt Luſciniæ, nam *Luſcinius* & *Luſcinia* dicebatur: ut ſimius, & ſimia: Turdus & Turda: Gloſſæ: *Luſcinus*, ἀηδών. ſic enim *Luſcinius* & *Luſcinus* dicebatur, ut ſimus & ſimius. *Idem.*

3. *Habuit in deliciis homines, &c.*] Rem eandem pluribus narrat Dio, quem lege in vita Pertinacis. *Caſaub.*

4. *Quos libentiùs ſuis oculis.*] Scribi malim, *oſculis.* Idem.

Quos libentius oſculis ſuis applicabat.] *Adplicare oſculis*, eſt oſculari. *Salmaſius.*

5. *Suis oculis applicabat.*] Sic quoque Pal. noſter, nec malè. *Grut.*

6. *Habuit & hominem pene prominente, ultra modum animalium.*] Idem alibi de Heliogabalo: *Ad honores reliquos promovit, commendatos ſibi pudibilium enormitate membrorum.* Caſaub.

7. *Quem Onon appellabat.*] Ezechiel Dei propheta, cap XXIII. & Hieronymus in illum locum: Juvenalis,

— *atque alium bipedem ſibi quærit aſellum.*

Idem.

8. *Sacerdotio Herculis Ruſtici præpoſuit.*] Hîcne eſt qui in deſcriptione Urbis, dicitur Victori Hercules Silvanus? an Hercules ruſticus dicitur, qui rure dedicatus à Commodo fuiſſet? *Idem.*

Sacerdotio Herculis Ruſtici præpoſuit.] Hercules Ruſticus idem cum Hercule Silvano. Ruſticus autem & Agreſtis, & Silvanus συνώνυμα ſunt. Hercules

cibis humana stercora miscuisse, [1] nec abstinuisse gustum, [2] aliis (ut putabat) irrisis. [3] Duos gibbos retortos in lance argentea sibi sinapi perfusos exhibuit, eosdemque statim promovit ac ditavit. Præf. præt. suum Julianum, [4] togatum, præsente officio suo in piscinam detrusit: quem saltare etiam nudum ante concubinas suas jussit [5] quatientem cymbala, deformato vultu. [6] Genera leguminum coctorum ad convivium propter luxuriæ continuationem raro vocavit. [7] Lavabat per diem septies atque octies, [8] & in ipsis

cules ille Rusticus is est qui cum Silvano jungebatur, quem & Silvanum etiam Herculem dicebant. *Salmas.*

1. *Nec abstinuisse gustu.*] Melius & elegantius in Palatino: *Nec abstinuisse gustum. abstinere gustum*, ut *manum abstinere.* Idem.

Nec abstinuisse gustu.] Non displicet quod in Pal. *gustum.* Grut.

2. *Aliis, ut putabat, irrisis.*] Homo furiosus putabat magnum facere, cùm suos convivas ab esu ciborum quibus ipse delectaretur, hac spurcitie averteret. *Casaub.*

3. *Duos gibbos.*] Scripti ineptè, *gilbos.* Idem.

Duos gilbos retortos.] Palatinus: *Duos gilbos retorridos. retorridus* sic plane dicitur ut *torridus. retorridum* in arboribus rei rusticæ auctores dicunt, ut retorridos ramos, qui non grandescunt, sed in nodos contrahuntur, scabritiemque corticis & squallorem præ se ferunt. Gibbi vero retorridi sunt sicci, aridi, & macilenti, & cutis contractæ squalidæ & asperæ, striatæque, qualem habent senes & vetulæ. inde per metaphoram *retorridi homines*, exercitati, & qui in negotiis multis versati sunt. aliquando sic appellantur, qui non facile flectuntur à proposito. *Salmas.*

4. *Togatum, præsente officio suo.*] *Suo*, nempe Juliani. *Casaub.*

5. *Quatientem cymbala.*] Cymbala & tympana mollioribus saltationibus adhiberi solita notum est, vel ex Plinio, epistola XIII, libri secundi. *Idem.*

6. *Genera leguminum coctorum ad convivium propter luxuriæ continuationem, raro vocavit.*] Lego, *Genera leguminum cuncta suum ad convivium propter luxuriæ continuationem non raro vocavit.* Naturæ rerum adeo imperitus nemo, quin sciat legumina pleraque inflare, & proinde Veneri conducere. est notum & pueris vetus proverbium, A fabis abstine. *Idem.*

Genera leguminum coctorum ad convivium propter luxuriæ continuationem raro vocavit.] Paucis mutatis repone: *Genere leguminum cunctorum propter luxuriæ continuationem raro vacavit:* qua lectione veriorem noli quærere. quod dicit, hoc est. Commodum propter libidinis continuationem raro vacasse cunctorum leguminum genere. exhiberi igitur sibi fere semper jubebat, legumina omne genus, iisque raro caruit ejus convivium. vacare aliqua re, pro carere. *Salmas.*

Genera leguminum coctorum ad convivium, &c.] Sic etiam codex Pal. forsan omnia se bene habuerint, rescripto, *continuationem revocavit.* Grut.

7. *Lavabat per diem septies atque octies.*] Diem intellige æstivum. in vita Gordiani: *Quater & quinquies in die lavabat æstate; in hieme bis.* Casaubonus.

8. *Et in ipsis balneis edebat.*] More delicatiorum. ideo in balneis frequentes libarii, botularii, crustularii, & omnes popinarum institores, ut scribit Seneca, epistola LVI. *Idem.*

ipsis balneis edebat. [1] Deorum templa polluit stupris & humano sanguine. [2] Imitatus est & medicum, [3] ut sanguinem hominibus emitteret scalpris feralibus. [4] Menses quoque in honorem ejus [5] pro Augusto *Commodum*, [6] pro Septembri

1. *Deorum templa polluit stupris.*] Venerem in templis deorum exercere, barbaræ gentes susque deque habuerunt: magis politæ piaculum duxerunt. *Idem.*

Deorum templa polluit stupris & sanguine.] Palatinus & ed. Med. *Deorum templa pollutus stupris & sanguine. Pollutus* pro *polluit.* sic *honoratus est*, apud Solinum pro *honoravit.* & *provocatus est rex*, Floro, pro *provocavit.* Salmas.

2. *Imitatus est & medicum.*] Chirurgum medicum agens, aliis aurem, aliis nasi partem, aut aliud quid præcidere solitus. *Casaub.*

3. *Ut hominibus sanguinem emitteret scalpris feralibus.*] *Scalpra feralia:* sic edicta feralia. *Salmas.*

4. *Menses quoque in honorem ejus.*] Mensium omnium fuisse mutata nomina constat inter Dionem & Herodianum. sunt autem:

AMAZONIUS.	AMAZONIOC.
INVICTUS.	ANIKHTOC.
FELIX.	ΕΥΤΥΧΗC.
PIUS.	ΕΥCΕΒΗC.
LUCIUS.	ΛΟΥΚΙΟC.
ÆLIUS.	ΑΙΛΙΟC.
AURELIUS.	ΑΥΡΗΛΙΟC.
COMMODUS.	ΚΟΜΜΟΔΟC.
AUGUSTUS.	ΑΥΓΟΥCΤΟC.
HERCULEUS.	ΗΡΑΚΛΕΙΟC.
ROMANUS.	ΡΩΜΑΙΟC.
EXUPERATORIUS.	ΥΠΕΡΑΙΡΩΝ.

Ex istis duodecim nominibus, quatuor sunt tantùm, quæ possint *εἰς Ἡρακλέα ἀναφέρεσθαι*, ut loquitur Herodianus: ΗΡΑΚΛΕΙΟC, ΥΠΕΡΑΙΡΩΝ, AMAZONIOC, ANIKHTOC. reliqua omnia partim propria Commodo, partim omnibus imperatoribus solennia sunt. Ex ea tamen serie conjicimus, primum Commodianorum mensium esse LUCIUM: semper autem propria cujusque principis nomina præcedebant: cujusmodi sunt ista hic. LUCIUS. ÆLIUS. AURELIUS. COMMODUS. quæ ita junctim ex Dione recensent Xiphilinus & Zonaras. Porro ejus anni caput videtur ille mensis esse factus, vel quo natus, vel quo Cæsar est appellatus, vel ille potiùs quo Augustus. *Casaub.*

Menses quoque in honorem ejus pro Augusto Commodum.] Non parum dissentiunt authores in horum mensium nominibus à Commodo mutatis, constituendis: quis primo loco, quis deinde, quis postremo collocandus. Dionem ordine ipso, quo statui deberent, eos retulisse omnimodis censeo: quod ejus hæc verba satis produnt: Καὶ τέλος καὶ οἱ μῆνες ἀπ' αὐτοῦ πάντες ἐπεκλήθησαν, ὥστε καταριθμεῖσθαι αὐτοὺς οὕτως. Hac autem apud illum serie digesti leguntur:

Ἀμαζόνιος,	*Ianuarius.*
Ἀνίκητος,	*Februarius.*
Εὐτυχής,	*Martius.*
Εὐσεβής,	*Aprilis.*
Λούκιος,	*Majus.*
Αἴλιος,	*Iunius.*
Αὐρήλιος,	*Iulius.*
Κόμμοδος,	*Augustus.*
Αὔγουστος,	*September.*
Ἡράκλειος,	*October.*
Ῥωμαῖος,	*November.*
Ὑπεραίρων,	*December.*

Salmas.

5. *Pro Augusto Commodum.*] Statim sequitur ex Actis, *iterum profectus* III. *Nonas Commodias.* Lapis Lanuvii,

IDUS. COMMODAS
ELIANO. COS.

Casaub.

Pro Augusto Commodum.] Sequitur vulgatos codex Pal. *Grut.*

6. *Pro Septembri Herculem.*] Non Herculem

ptembri *Herculem*, pro Octobri *Invictum*, [1] pro Novembri *Exuperatorium*, pro Decembri *Amazonium*, ex ſigno ipſius adulatores vocabant. *Amazonius* autem vocatus eſt ex amore concubinæ ſuæ Martiæ,[2] quam pictam in Amazone diligebat: propter quam & ipſe Amazonico habitu in harenam Romanam procedere voluit. Gladiatorum etiam certamen ſubiit, [3] & nomina gladiatorum recepit eo gaudio quaſi acciperet triumphalia. [4] Ludum ſemper ingreſſus eſt: & quoties ingrederetur, publicis monumentis indi juſſit. [5] Pugnaſſe autem dicitur ſeptingenties tricies quinquies. Nominatus inter Cæſares quarto Iduum Octobrium, quas Herculeas poſtea nominavit, [6] Pudente & Pollione coss. Appel-

culem ſed Herculeum vocat Dio. Sed in ejus laterculo inter Commodum menſem & Herculeum alius interjectus, qui veteri nomine, ſed nova notione Auguſtus dictus: is autem eſt September, Commodus enim eſt Auguſtus. Herculeus igitur erit October, non September. ita Dio. Ita ergo locus concipiendus: *Pro Auguſto* COMMODUM, AUGUSTUM *pro Septembri*, HERCULEUM *pro Octobri*, INVICTUM *pro Novembri*, EXUPEPATORIUM *pro Decembri*, AMAZONIUM *pro Januario.* nam Dioni ΡΩΜΑΙΟC eſt qui noſtro INVICTUS. ΑΝΙΚΗΤΟC, illi Februarius. COMMODUS September eſt Victori, Eutropio, Euſebio. *Caſaub.*

Pro Septembri Herculem.] Dioni non Ἡρακλῆς, ſed Ἡράκλειος, hic menſis appellatur; Heracleus, non Hercules. ut enim à Julio non Julianus menſis, ſed Julius; ſic & Commodus menſis, non Commodianus. Commodus autem non Hercules, ſed Herculeus cognominatus. *Salmaſ.*

1. *Pro Novembri exuperatorium.*] Fallitur. docuimus enim, Decembrem exuperatorium dictum fuiſſe. exuperatorius Dioni ὑπερχίρων, quo nomine appellari unice gaudebat Commodus, Ὡς ἐν πᾶσιν ἁπλῶς πάντας ἀνθρώπους καθ' ὑπερβολὴν νικῶν. Sed cur non exuperator potius quam exuperatorius dictus eſt: *exuperator* enim eſt ὑπερχίρων. & fortaſſe ita dictus fuerit exuperator, ut triumphator; menſis autem exuperatorius: quamvis videatur illa vox *exuperatorius*, aliquid plus ipſa vi continere quam exuperator. eſt enim ille qui ſemper vincere ſoleat, nunquam vinci. ὑπερχίρειν autem Græci pro longe ſuperare ponunt. *Idem.*

2. *Quam pictam in Amazone.*] Scribe, *in Amazonem.* Caſaub.

Quam pictam in Amazone diligebat.] Scribit vir doctiſſimus: *in Amazonem.* nihil opus. *picta in Amazone*, Latine & eleganter dictum. ſic *Jovem fluxiſſe in imbre.* Vetus interpres Juvenalis: *Neronem pugnaſſe in gladiatore.* hoc eſt in habitu gladiatoris. *Salmaſ.*

Quam pictam in Amazone diligebat.] Pal. *Amaſione.* Grut.

3. *Et nomina gladiatorum recepit, eo gaudio quaſi acciperet triumphalia.*] Infrà, *Appellatus eſt inter cætera triumphalia nomina etiam ſexcenties vicies Paulus* (vel *Palus*) *primus ſecutorum.* Caſaub.

4. *Ludum ſemper ingreſſus eſt*] Suprà, *gladiatoribus convixit.* Pro *ſemper* malim *ſæpe*, cum Jacobo Lectio. *Idem.*

5. *Pugnaſſe autem dicitur, &c.*] Vide paullò poſt. *Idem.*

6. *Pudente & Pollione Coss.*] Anno impe-

Appellatus *Germanicus*, Idibus Herculeis, [1] Maximo & Or-
12 phito coss. Assumptus est in omnia collegia sacerdotalia sacerdos, XIII. Calendas Invictas, [2] Pisone & Juliano coss. [3] Profectus in Germaniam XIIII. Calendas Ælias, ut postea nominavit, iisdem coss. [4] Togam virilem accepit cum patre: appellatus imperator V. Calendas Exuperatorias, Pollione iterum & Apro coss. Triumphavit X. Calendas Amazonias, iisdem coss. Iterum profectus III. Nonas Commodias, [5] Orphito & Ruffo coss. Datus in perpetuum ab exercitu & senatu in domo palatina Commodiana conservandus, XI. Calendas Romanas, [6] Præsente iterum cos. [7] Tertiò meditans de profectione, à senatu & [8] populo suo retentus est. Vota pro eo facta sunt Nonis Piis, [9] Fusciano iterum cos. Inter hæc refertur in literas, [10] pugnasse illum sub patre trecenties sexagies quinquies. Item postea tantum palmarum gladiatoriarum confecisse, vel victis retiariis vel occisis, [11] ut mille contingeret.

[1] Fera-

imperii Marci & vitæ Commodi VI. *Idem.*

1. *Maximo & Orphito Coss.*] Anno XII. *Idem.*

2. *Pisone & Juliano Coss.*] Anno XV. *Idem.*

3. *Profectus est in Germaniam.*] Hæc prima profectio, cùm à patre in Germaniam ascitus est, ut togam virilem sumeret; quo tempore, Cassius rebellavit. *Idem.*

4. *Togam virilem accepit, &c.*] Inepta distinctio: Rescribe, *Togam virilem accepit, cum patre appellatus imperator* V. *Kal. Exuperatorias, Pollione iterum & Apro Coss.* fuere isti Coss. anno XVI. *Idem.*

5. *Orphito & Rufo Coss.*] Anno XVIII. Idem.

6. *Præsente iterum Cos.*] Anno quo obiit Marcus, & Commodus è Germanico exercitu Romam rediit, Coss. fuerunt Præsens iterum & Condianus: sed Condiani postea memoria damnata est, ipse hostis appellatus condemnatusque. propterea erasum ejus nomen ex Actis, ut hic vides. *Idem.*

7. *Tertiò meditans de profectione.*] Hoc est, de expeditione aliqua contra barbaros. *Idem.*

8. *Populo suo.*] Sic enim Commodus Romanos coloniam suam, sive Commodianam vocitabat: & ita loquebantur, qui Acta conficiebant. *Idem.*

9. *Fusciano iterum Cos.*] Annum octavum imperante Commodo Coss. facti Fuscianus & Silanus. *Idem.*

10. *Pugnasse illum sub patre trecenties sexagies quinquies.*] Paullò antè scriptum, *Pugnasse dicitur septingenties tricies quinquies.* nam ille major numerus pugnas post patrem pugnatas continet. Est verò digna res maxima admiratione, hanc filii sui insaniam tantum virum inhibere non potuisse. *Idem.*

11. *Ut mille contingeret.*] Capitolinus in Vero: *Qui mille propè pugnas publicè populo inspectante gladiatorias imperator exhibuit.* Auctor est Herodianus Commodum basi colossi cui caput suum imposuerat, pro imperatoriis titulis hunc subscripsisse, VICTOR MILLE GLADIATORUM. *Idem.*

1. *Fera-*

[1] Ferarum autem diversarum manu sua occidit multa millia, ita ut elephantos occideret. Et hæc fecit sæpe spectante populo Romano. Fuit autem validus ad hæc, aliàs debi- 13
lis & infirmus, [2] vitio etiam inter inguina prominenti, ita ut ejus tumorem [3] per sericas vestes populus Romanus agnosceret. Versus in eum multi scripti sunt, [4] de quibus etiam in opere suo Marius Maximus gloriatur. Virium ad conficiendas feras tantarum fuit, [5] ut [6] elephantum conto transfigeret: [7] & orygis cornu [8] hasta transmiserit: & singulis ictibus multa millia ferarum ingentium conficeret. Impudentiæ tantæ fuit ut cum muliebri veste [9] in amphitheatro vel theatro sedens, publicè sæpissimè biberit. Victi sunt

1. *Ferarum autem diversarum, &c.*] Vide Ammian. Marcell. l. xxxi. *Idem.*

2. *Vitio etiam inter inguina prominenti.*] Laborabat enim hernia Commodus. *Idem.*

3. *Per sericas vestes populus Rom. agnosceret.*] Dio tamen & dalmaticatum & sericatum fuisse visum scribit, non in publico, sed domi à salutantibus. *Idem.*

4. *De quibus etiam in opere suo Marius Maximus gloriatur.*] Non quòd illos versus fecisset, ne erres; junior enim Marius Maximus fuit; sed quòd diligenter collegisset. Pro *in opere suo.* regius liber & Puteani, *in libro suo.* Idem.

De quibus etiam in opere suo Marius Maximus gloriatur.] Sic quoque Pal. non *in libro suo*, quod in aliorum mss. *Grut.*

5. *Ut elephantum conto transfigeret; & orygis cornu hasta transmiserit.*] De elephanto etsi mirum est, minuunt tamen miraculum similes narrationes ab Herodiano & Dione diligenter expositæ. de orygis cornu transmisso non adducor ut credam; utique si de vero sentit oryge: quod animal cornu habet non solùm magnum; sed & durum adeò, ut instar ferri secet. Quare nationes fuerunt quæ orygis cornibus pugnarent, ut aliæ gladiis ferreis. *Casaub.*

6. *Elephantum conto transfigeret.*] Nihilo pejus Pal. *transfigeret.* Grut.

7. *Et orygis cornu hasta transmiserit.*] Etsi satis hoc mirum videatur de orygis cornu hasta transmisso, magis tamen mirum faciunt membranæ quæ *basto*, pro *hasta* diserte scribunt. *Bastum* autem quid sit vel *Bastus*, aperiemus. Bastum igitur est baculum vel fustis, quem vulgo *bastonem* vocamus idiotismo nostro. *Bastus* & *Basto:* ut Cardus & Cardo, onis. nam *βαστὸς* est fustis, quo onera portantur. unde & *βαστάζω* pro ferre & portare. *bastus* igitur vel *bastum*, fustis quo transmittebat Commodus orygis cornu, tantarum fuit virium. si cui videtur hoc nimis mirandum, atque adeo minus credibile, ne longius eat, habebit quo suam mirandi libidinem expleat in illo quod sequitur, magis mirando: *Et singulis ictibus multa millia ferarum ingentium conficeret.* Sed & elephantum conto transfigere Dii boni quantarum, & qualium virium est opus; ne miremur jam de orygis cornu basto transmisso. Dicemus etiam infra de hac voce, cum de basternis tractabimus. *Salmas.*

8. *Hasta transmiserit.*] Pal. *basto.* Grut.

9. *In amphitheatro vel theatro, &c.*] Narrat Dio accuratè: sed non sedentem bibisse; verùm *ἐν μέσῃ τῇ ἀγωνίᾳ κειμένῳ.* *Casaub.*

1. *Quæ*

ſunt ſub eo tamen, quum ille ſic viveret, per legatos, Mauri, victi Daci, Pannoniæ quoque compoſitæ: in Britannia, in Germania & in Dacia imperium ejus recuſantibus provincialibus.[1] Quæ omnia iſta per duces ſedata ſunt. Ipſe Commodus in ſubſcribendo tardus & negligens,[2] ita ut libellis una forma multis ſubſcriberet;[3] in epiſtolis autem plurimis, *Vale*, tantùm ſcriberet. Agebanturque omnia per alios, qui etiam condemnationes in ſinum ver-
14 tiſſe dicuntur. Per hanc autem negligentiam,[4] quum & annonam vaſtarent ii qui tunc rempub. gerebant, etiam inopia ingens Romæ exorta eſt quum fruges non deeſſent: & eos quidem qui omnia vaſtabant, poſtea Commodus occidit atque proſcripſit. [5] Ipſe verò ſeculum aureum, *Commodianum* nomine aſſimulans,[6] vilitatem propoſuit, ex qua majorem penuriam fecit. Multi ſub eo & alienam pœnam & ſuam ſalutem pecunia redemerunt. Vendidit etiam ſuppliciorum diverſitates[7] & ſepulturas[8] &[9] immunitates malorum, & alios pro aliis occidit. Vendidit etiam

1. *Quæ omnia iſta per duces ſedata ſunt.*] Scribo, *Quæ omnia ſtatim per duces ſedata ſunt.* Idem.

Quæ omnia iſta per duces ſedata ſunt.] Sic quoque Pal. noſter. *Grut.*

2. *Ita ut libellis una forma multis ſubſcriberet.*] Hoc ego non capio: Lego, *una forma multis ſemel ſubſcriberet.* Caſaubonus.

Ita ut libellis unâ formâ multis ſubſcriberet.] Haud aliter etiam Pal. & videtur innuere, libellis aliter atque aliter ſubſcribere ſolitos Imperatores, prout hoc vel illud complecterentur. *Grut.*

3. *In epiſtolis autem plurimis Vale tantùm ſcriberet.*] Interdum tamen & totas ipſe ſcribebat: ut illam ad Albinum, quæ Capitolino deſcripta. *Caſaub.*

4. *Cùm & annonam vaſtarent, &c.*] Cleandrum intelligit, qui aſtu improbo id agebat, ſicut referunt Dio & Herodianus, ut conflata ex ea re invidia Commodum opprimeret. *Idem.*

5. *Ipſe verò ſeculum aureum, &c.*] Vocabat, inquit Dio, ſeculum ſuum, *ſeculum aureum:* atque ita in Actis omnibus juſſit ſcribi. *Idem.*

6. *Vilitatem propoſuit, ex qua majorem inopiam fecit.*] *Vilitatem proponere* dicitur magiſtratus, qui pretia rerum ad victum neceſſariarum edicto ſuo minuit: quod ſæpe malum eſſe caritatis annonæ remedium, per quotidiana exempla teſtatiſſimum eſt. Amm. Marcell. lib. XXII. in elogio Juliani. *Idem.*

7. *Et ſepulturas, & imminutiones malorum.*] Adhæret huic ſcripturæ Pal. vulgati nuperè, *immunitates.* Grut.

8. *Et immunitates malorum.*] Veteres editi, & omnes ſcripti, *imminutiones malorum.* Caſaub.

9. *Immunitates malorum.*] Palat. *imminutiones.* puto igitur *immunitiones* heic ab auctore ſcriptum fuiſſe pro *immunitates.* id verbi poſtea facili mutatione cum tranſiſſet in vocem *imminutiones*, cauſam præbuit alicui ſciolo addendi hanc dictionem *malorum*, quam hujus loci

iam provincias & adminiſtrationes, quum hi per quos venderet, partem acciperent, partem verò Commodus. Vendidit nonnullis & inimicorum ſuorum cædes. Vendiderunt ſub eo etiam eventus litium liberti. Præfectos Paternum & Perennem non diu tulit, ita tamen ut etiam de his præfectis quos ipſe fecerat, [1] triennium nullus impleret: quorum plurimos interfecit vel veneno vel gladio. Et præfectos urbi eadem facilitate mutavit. Cubicularios ſuos libenter occidit, quum omnia ex nutu eorum ſemper feciſſet. Electus cubicularius quum videret eum tam facilè cubicularios occidere, prævenit eum, & factioni mortis ejus [2] interfuit. [3] Spectator gladiatoria ſumpſit arma, panno purpureo nudos humeros advelans. Habuit præterea morem ut omnia quæ turpiter, quæ impurè, quæ crudeliter, quæ gladiatoriè, quæ lenonicè faceret, actis urbis indi juberet, ut Marii Maximi ſcripta teſtantur. [4] *Commodianum* etiam P. R. dixit, [5] quo ſæpiſſimè præſente gladiator

loci ſententiæ neceſſariam exiſtimabat, eoque omninò adjiciendum ad illud verbum *imminutiones*. ſic ergo totus hic locus concinnandus, ejecto illo ſpurio additamento: *Vendidit etiam ſuppliciorum diverſitates, & ſepulturas, & imminutiones, & alios pro aliis occidit. immunitio* pro immunitas. ſic Cod. Theod. leg. unica, de privilegiis domus Auguſtæ: *Præſentibus cenſualibus ac principalibus quos hujus imminutionis oneribus premi non dubium eſt.* Immunitiones, id eſt immunitates, ita vendebat Commodus, ut Galba olim, de quo Suetonius. *Salmaſ.*

1. *Triennium nullus impleret.*] Suprà, *Mutabantur præfecti prætorii, per horas ac dies.* Caſaub.

2. *Interfuit. Spectator gladiatoria ſumpſit arma, &c.*] Pal. eandem habet diſtinctionem quam regius codex, nempe, *interfuit ſpectator. Gladiatoria, &c.* Grut.

3. *Spectator gladiatoria ſumſit arma, &c.*] O hominem obliviosum, vel negligentem! nam quoties jam dictum de gladiatoriis Commodi pugnis? mutata diſtinctione ſcribe: *Et factioni mortis ejus interfuit ſpectator. Gladiatoria ſumſit arma.* eadem & in regio diſtinctio: ubi tamen pro *ſpectator* ſcriptum *ſpeculator.* ſed cædis Commodi Electus non ſpectactor fuit, verùm arthitectus & machinator. per gladiatoria arma cape hîc armaturam ſecutorum. *Caſaub.*

Spectator gladiatoria ſumpſit arma.] Quaſi probaturus an ſatis acutam haberent aciem. quod & alii factitavere aliquando imperatores. Poſſumus heic accipere dictum de pugnis gladiatoriis Commodi. *Salmaſ.*

4. *Commodianum etiam P. R. dixit, quo ſæpiſſimè præſente gladiator pugnavit.*] Prima editio, non P. R. ſed *præt.* exhibet, id eſt *prætorem.* quæ lectio ſi cui probabitur, non *præſente* ſcripſerim, ſed *præſidente*, cum Juſto Lipſio. Fuiſſe tamen & populum Romanum ab iſto monſtro Commodianum appellatum ex dictis ſuprà atque alibi certiſſimum. *Caſaub.*

5. *Quo ſæpiſſime præſente gladiator pugnavit.*]

diator pugnavit. Sanè quum illi sæpe pugnanti, ut deo, populus favisset, irrisum se credens, populum Romanum [1] à militibus classiariis qui vela ducebant, in amphitheatro interimi præceperat. Urbem incendi jusserat, [2] utpote coloniam suam. Quod factum esset [3] nisi Lætus præf. præt. Commodum deterruisset. Appellatus est sanè inter cætera [4] triumphalia nomina, etiam [5] sexcenties vicies [6] *Paulus primus sequutorum*.
16 Prodigia ejus imperio & publicè & privatim hæc facta sunt: [7] Crinita stella apparuit. [8] Vestigia deorum in foro visa sunt exeuntia. [9] Et antè bellum desertorum cælum arsit: & repentina [10] caligo ac tenebra in circo Cal. Januariis oborta: & ante lucem fuerant etiam [11] incendiariæ aves, ac diræ. [12] De Palatio ipse ad Cælium mon-

gnavit.] *Gladiator pugnavit*, hoc est habitu gladiatoris. *Salmas.*

1. *A militibus classiariis, qui vela ducebant.*] Ducere hic generalis vox, pro adducere & reducere. De theatrorum velis nota jam omnia. Ad theatrica autem vela jure classiarii milites adhibiti, propter usum & peritiam nauticorum velorum. *Casaub.*

2. *Utpote coloniam suam.*] Ita dici Romam voluit jussitque. Dio. *Idem.*

3. *Nisi Lætus.*] Scribe, *Ælius Lætus.* vel potiùs *Æmilius.* & mox, *triumphalia cognomina.* Idem.

4. *Triumphalia nomina.*] Sic etiam Pal. non, *cognomina.* Grut.

5. *Sexcenties vicies Palus primus secutorum.*] Nihil variat Palat. *Idem.*

6. *Paulus primus secutorum.*] Scribendum, *Palus primus secutorum:* & apud Dionem, Πρῶτος Πάλος σεκουτόρων. Palus hîc ille est nobilis gladiator προτετελευτηκὼς, ait Herodianus, cujus nomen assumsit Commodus. *Casaub.*

Paulus primus sequutorum.] *Palus primus sequutorum*, Palatinus. & ita legendum esse docuerunt ex Dione doctissimi viri. apud quem legitur, πρωτόπαλος σεκουτόρων. nec enim assentior legentibus, πρῶτος Πάλος σεκουτόρων, ut Πάλος sit nomen proprium. πρωτόπαλος igitur unica voce scribendum apud Dionem: quæ vox nihil aliud significat, quam primum sequutorum. sequutoris autem armatura utebatur Commodus. Dio: Ἤσκει δὲ καὶ ἐχρῆτο τῇ ὁπλίσει τῇ τοῦ σεκούτορος καλουμένῃ. Sequutores enim erant qui sorte victis sufficiebantur, & victoribus comparabantur, qui Græce ἔφεδροι, de quibus nos alibi ad plenum. *Salmas.*

7. *Crinita stella apparuit.*] Herodianus quoque inter alia prodigia istud primo loco recenset. *Casaub.*

8. *Vestigia deorum in foro visa sunt exeuntia.*] Scribo, *exeuntium.* Idem.

9. *Et ante bellum desertorum cælum arsit.*] Bellum desertorum est quod excitavit Maternus militiæ desertor. describit illud bellum unus Herodianus. *Idem.*

10. *Caligo ac tenebra in circo.*] Ita etiam noster Palatinus, *tenebra*, inquam, & *in circo*; quod posterius malè abest nonnullis mss. *Grut.*

11. *Incendiariæ aves.*] De incendiariis avibus Plinius lib. x. cap. XIII. *Casaubonus.*

12. *De Palatio ipse ad Cælium montem in Vectilianas ædes migravit.*] Apud Victorem in regione secunda sive Cælimontio est Vectiliana domus. *Idem.*

1. *In*

montem [1] in Vectilianas ædes migravit, [2] negans se in Palatio posse dormire. Janus geminus sua sponte apertus est, & Anubis simulacrum marmoreum moveri visum est. [3] Herculis signum æneum sudavit [4] in Minutia per plures dies. [5] bubo etiam [6] supra cubiculum ejus deprehensus est tam Romæ quàm Lanuvii. Ipse autem prodigium non leve sibi fecit. Nam quum in gladiatoris occisi vulnus manum misisset, [7] ad caput sibi detersit: [8] & contra consuetudinem, [9] penulatos jussit spectatores, non togatos, ad munus

1. *In Vectilianas ædes.*] Haud aliter quoque Pal. neque rescribendum cum Fulvio Ursino *Vettilianas*. Grut.

2. *Negans se in Palatio posse dormire.*] Et in verbis omen sibi fecit hîc Commodus, & in re etiam. *Casaub.*

3. *Herculis signum æneum sudavit.*] Frequens portentum in historiis Græcorum & Latinorum. cæterùm sudoris hujus caussam naturalem explicat Theophrastus ultimo libro quinto Historiæ plantarum. *Idem.*

4. *In Minutia.*] Veteri, ut puto: nam alteram Frumentariæ cognomine distinguebant. *Idem.*

5. *Bubo etiam supra cubiculum ejus deprehensus, &c.*] Regius, *deprehensa*: ut apud poëtam,

Solaque culminibus ferali carmine bubo,
Visa queri.

Vide quæ ad eum locum Servius notat. *Idem.*

6. *Supra cubiculum ejus deprehensa est.*] Vulgatum fuit, *deprehensus est*, sed alterum propugnatur à Pal. & codice regio. *Grut.*

7. *Ad caput sibi detersit.*] Ceu imprecaretur ipse sibi, veteri proverbio, εἰς κεφαλὴν ἐμοί. *Casaub.*

8. *Et contra consuetudinem penulatos jussit spectatores, &c.*] Dio postquam dixit de metu summo, in quo ipse versabatur & omnes boni propter hujus insani furorem: Τοιούτων τούτων γινομένων, παρεμυθήσατο ἡμᾶς, ὅτι μέλλων αὖθις μονομαχήσειν, παρήγγειλεν ἡμῖν ἔν τε τῇ στολῇ τῇ ἱππάδι καὶ ἐν τοῖς μανδύαις εἰς τὸ θέατρον εἰσελθεῖν. ὅπερ οὐκ ἄλλως ποιοῦμεν εἰσιόντες εἰς τὸ θέατρον, εἰ μὴ τῶν αὐτοκρατόρων τις μεταλλάξειε. Duo hîc præter consuetudinem: genus vestis: nam togati sedebant in spectaculis Romani, si per temporis conditionem liceret, non autem pænulati: alterum est, color insolens & mali ominis: nam pænularum color vulgò apud Romanos pullus: quod tamen ut notum omnibus, neque Dio neque Lampridius hîc notarunt. Lampridius verò cùm subjicit, *ipse in pullis vestimentis præsidens*, satis indicat quo colore vestis erat quam jussi sunt ipsi sumere. *Idem.*

9. *Penulatos jussit spectatores.*] Scribendum *senatores*. adi ad Dionem. *Idem.*

Penulatos jussit spectatores, non togatos.] Penulas Lampridius dixit quæ Dioni μανδύαι in ejusdem historiæ narratione. lacernas melius reddidisset. nam apud Dionem μανδύη est lacerna, non pænula. notandum in verbis Dionis μανδύας & ἱππάδα στολὴν ἐκ παραλλήλου posita. μανδύη igitur, id est lacerna, equitum vestis, nec equitum tantum, sed etiam popularium. toga in solis senatoribus per illa tempora substiterat. lacernæ autem pullæ. hinc pullata turba, pullatus circulus apud Quintilianum de plebe lacernis induta. lacernæ in spectaculis habebantur albæ ut plurimum. non enim spectabant nisi in lacernis albis aut togis. & senatores quidem semper togati,

nus convenire, [1] quod funeribus solebat, ipse in pullis vestimentis præsidens. Galea ejus bis per portam Libitinensem elata est. [2] Congiarium dedit populo, singulis denarios septingenos vicenos quinos: circa alios omnes parcissimus fuit [3] quòd luxuriæ sumptibus ærarium minuerat. [4] Circenses multos addidit ex libidine potiùs quàm reli-
17 gione, & ut dominos factionum ditaret. His incitati, licet nimis serò, [5] Quintus Ælius Lætus præfectus, & Martia concubina ejus, inierunt conjurationem ad occidendum eum. Primùm ei venenum dederunt: [6] quod quum minùs operaretur, [7] per athletam cum quo exerceri solebat,

eques cum plebe lacernatus. delicatiores in lacernis purpureis, reliqui in albis, plebs vero minuta in nigris. lacernæ albæ in spectaculis tantum usurpatæ. Martialis: *Lacernæ albæ.*

Amphitheatrali nos commendamur ab usu,
Cum tegit albentes alba lacerna togas.

Hinc ille eidem Martiali notatus, qui cum omnes candidi sederent spectaculorum die, ipse nigris lacernis spectabat. alias lacernæ quæ vulgo in usu habebantur aut nigræ aut purpureæ. Birrus autem & lacerna idem, communis vestis. pænula vero aliud genus vestis, non ita tamen diversum, ut non plerumque unum pro altero confundat auctorum usurpatio. ut heic Lampridius pænulas dixit pro lacernis. lacernas pænulis breviores fuisse, cetera vero similes videor observasse ex veteribus Grammaticis. inter prodigia mortis Commodi quæ sibi ipsi fecit, & illud fuit, quod senatores lacernatos ad munus ut convenirent jussit, atque ita spectarent ut in funeribus solebant. tales vero lacernæ in usu, ut dixi, vulgi pullæ. at pænulæ proprie loquendo aut scorteæ erant, ut pluviales & itinerariæ: aut gausapinæ, ut plurimum candidæ ex lana Appula, nec fere unquam in luctu usurpatæ. *Salmas.*

Penulatos jussit spectatores.] Sic & Pal. quamvis videatur convenientius *Senatores.* sed non sic libri. *Grut.*

1. *Quod funeribus solebat.*] Inveni scriptum *funebribus.* nempe ludis. *Casaub.*

2. *Congiarium dedit populo singulis denarios septingenos vicenos quinos.*] Narrat Dio datum sæpiùs congiarium populo ab hoc principe, drachmas sive denarios centenos & quadragenos: sed ista quam commemorat hîc Lampridius, alia & prorsus stupenda liberalitas. Efficiunt enim denarii septingeni viceni quini, H S. nummum trina millia: quæ hodiernæ pecuniæ æstimatione valent ὡς ἔγγιστα, aureis septuagenis quinis. *Idem.*

3. *Quòd luxuriæ sumtibus ærarium minuerat.*] Imò penitus exhauserat, ludicris maximè sumtibus. *Idem.*

4. *Circenses multos addidit.*] Minùs rectè in membranis, *edidit.* contrà eædem in Pio, *circenses additi*, non ut vulgò, *editi.* Addere circenses, est vel dies ejus θέας multiplicare, vel bigarum adjectione, & missuum multiplicatione spectaculum protrahere. solitum hoc interdum fieri vel Suetonii unius varii loci declarant. *Idem.*

5. *Quintus Ælius Lætus.*] Scripti, *Æmilius.* sic Dio & Zonaras. *Idem.*

Quintus Ælius Lætus.] Lege ex Palatino: *Quintus Æmilius Lætus.* Salmas.

6. *Quod cùm minùs operaretur.*] Frustrata ejus vi per cibum. *Casaub.*

7. *Per athletam cum quo exerceri solebat.*] Ministrum unguendi, alii vocant, alii

bat, eum ſtrangulaverunt. [1] Fuit forma quidem corporis juſta, [2] vultu inſubido, [3] ut ebrioſi ſolent, & ſermone incondito, [4] capillo ſemper fucato & auri ramentis illuminato, [5] adurens comam & barbam timore tonſoris. Corpus ejus ut unco traheretur, atque in Tiberim mitteretur, ſenatus & populus poſtulavit: ſed poſtea juſſu Pertinacis in monumentum Adriani tranſlatum eſt. [6] Opera ejus [7] præter lavacrum quod Cleander nomine ipſius fecerat, nulla extant:

alii palæſtritam, vel γυμναςὴν. Spartianus in Nigro ut hîc, athletam. Euſebius: *Commodus ſtrangulatur in domo Vectiliani.* Domum Vectilianam voluit dicere. *Idem.*

Per athletam cum quo exerceri ſolebat, eum ſtrangulaverunt.] Aurelius Victor Scotthi: *Et Commodum quidem primo occultatius veneno petivere, anno regni tertio fere atque decimo: cujus vis fruſtrata per cibum quo ſe caſu repleverat; cum tamen alvi dolorem cauſaretur, auctore medico principe factionis in palæſtram perrexit. ibi per miniſtrum ungendi, nam forte is quoque è conſilio erat, faucibus quaſi arte exercitii bracchiorum nodo validius preſſis, exſpiravit.* ubi *miniſter ungendi* eſt ἀλείπτης. quem & γυμναςὴν appellabant. Palæſtritam vocat alter Victor. *bracchiorum* autem *nodum* dixit, quod Græci in palæſtra ἅμμα vocant, Latini *nodum* & *nexum.* bracchiorum circa collum implicationem & ſtrangulationem. utrumque autem ſimul faciebant expertes palæſtritæ & uno tempore pedibus pedes ſubvinciebant, quod ſubplantare dicebatur & ἀσκωλίζειν, ac manibus vel bracchiorum nodis collum ſtringebant. *Salmaſ.*

1. *Fuit forma quidem corporis juſta.*] Melius libri, *Fuit autem f. c. i.* Caſaub.

Fuit forma corporis juſta.] Sic *juſta ſtatura*, Suetonio. *Salmaſ.*

2. *Vultu inſubido.*] Contrarium Herodianus, qui tribuit κάλλος προσώπου μετ' ἀνδρείας. *Caſaub.*

3. *Ut ebrioſi ſolent.*] Hoc dicit propter oculos igne micantes. *Idem.*

4. *Capillo ſemper fucato & auri ramentis illuminato.*] Hoc falſum, ſi Herodiano fides, qui ut temere jactatum refellit. *Idem.*

5. *Adurens comam & barbam timore tonſoris.*] Timebat in ſe quod fecerat ipſe in aliis: cùm chirurgum agens, ſcalpris feralibus alios naribus, alios auribus, mutilaret. Sed poteſt & alia eſſe cauſſa. Suetonius libro ſecundo: *Solitus crura ſuburere nuce ardenti, quò mollior pilus ſurgeret.* Idem.

6. *Opera ejus præter lavacrum quod Cleander nomine ejus fecerat extant.*] De hoc lavacro ita ſcribit Aurelius Victor quem Scotthus edidit: *Mœnia Romana potentia vix digna, lavandi uſui inſtituit.* Mœnia igitur non ſemper ſunt, quod dicuntur vulgo, nempe urbium mœnia. ſed mœnia Latini etiam appellant quælibet opera atque ædificia publica. itaque mœnia illo Victoris loco nihil aliud ſunt, quam opera vel ædificia. unde *mœnia publica* pro publicis operibus. Victor Scotthi in Decio: *Statimque eo in Illyricos præmiſſo Romæ aliquantum moratur, mœnium gratia quæ inſtituit dedicandorum.* Quo loco, *mœnium*, id eſt *operum*, intelligi debet, non murorum. atque ut *mœnia* ſunt ædificia, ſic *mœnire* pro ædificare & condere. Plautus:

—— *Pergamum divina mœnitum manu.*

Id eſt ſtructum & conditum. Iſidorus: *mœnit, ſtruit, ædificat.* Salmaſ.

7. *Præter lavacrum quod Cleander nomine ipſius fecerat.*] Thermæ Commodianæ notiſſimæ. *Caſaub.*

extant: ſed nomen ejus alienis operibus inciſum, ſenatus eraſit. nec patris autem ſui opera perfecit. Claſſem Africanam inſtituit: quæ ſubſidio eſſet ſi fortè Alexandrina frumenta ceſſaſſent. Ridiculè etiam Carthaginem, *Alexandriam Commodam togatam* appellavit: quum claſſem quoque Africanam, *Commodianam Herculeam* appellaſſet. Ornamenta ſanè quædam coloſſo addidit, quæ poſtea cuncta ſublata ſunt. [1] Coloſſi autem caput dempſit quod Neronis eſſet, ac ſuum impoſuit: [2] & titulum more ſolito ſubſcripſit, [3] ita ut illum gladiatorium & effœminatum non prætermitteret. [4] Hunc tamen Severus [5] imperator amantiſſimus nominis ſui, odio (ut videtur) ſenatus, inter deos retulit, flamine addito quem ipſe vivus ſibi paraverat, Herculaneo Commodiano. Sorores tres ſuperſtites reli-
18 quit. Ut natalis ejus celebraretur, Severus inſtituit. [6] Acclamationes ſenatus poſt mortem Commodi graves fuerunt.

1. *Coloſſi autem caput dempſit, quòd Neronis eſſet.*] Falſum, *eſſet.* fuerat quidem aliquando: ſed jam non erat, verùm Solis. *Idem.*

2. *Et titulum more ſolito ſubſcripſit.*] Herodianus vult: baſi coloſſi omnes titulos fuiſſe ſubſcriptos à Commodo, quos vel ejus pater uſurpaſſet, vel imperatores cæteri, illo excepto, GERMANICVS. cujus loco ſcripſit, VICTOR MILIE GLADIATORVM. *Idem.*

3. *Ita ut illum gladiatorium effœminatum.*] Quare vocat titulum effœminatum, quo de mille palmis gladiatoriis gloriabatur? an reſpicit auctor ad parum virilem miſeros homines vincendi modum, quem narrant Dio & Victor? *Idem.*

Ita ut illum gladiatorium effœminatum non prætermitteret.] Scribe ex Palatino: *Ita ut illum gladiatorium & effœminatum non prætermitteret.* Non dubium eſt quin per effeminatum titulum *Amazonium* intelligat. *Salmaſ.*

4. *Hunc tamen Severus imperator amantiſſimus nominis ſui.*] Longè aliter membranæ regiæ, ubi ſcriptum: *Hunc autem Severus imperator gravis, & vir nominis ſui, odio quem, &c.* Planè eleganter & rectè. *vir nominis ſui* dicebant pro φερώνυμος, infrà hoc libro: *Damnabantur alii cur pleraque figurata dixiſſent: ut, quòd eſſet imperator verè nominis ſui, verè pertinax, verè ſeverus.* Caſaub.

Hunc tamen Severus imperator amantiſſimus nominis ſui.] Palat. *Hunc tamen Severus imperator gravis, & vir nominis ſui. vir nominis ſui,* ἰδιώνυμος. ſic *vir moris ſui,* ἰδιότροπος. &, *lapides ſui metalli* ἰδιόχωροι, & ἔγχωροι. φερωνύμους etiam vocant & ἐπωνύμους, hujuſmodi ſui nominis viros Græci. ſed & φέρειν τοὔνομα dixerunt, qui ſui eſſent nominis. *Salmaſ.*

5. *Imperator gravis, & vir nominis ſui.*] Exhibui ſcripturam regii & Pal. codd. nam inſubidè vulgati prius, *imperator amantiſſimus nominis ſui.* videtur tamen adhuc reſtituendum, *& verè nominis ſui.* Grut.

6. *Acclamationes ſenatus.*] Occiſo Commodo, cùm Pertinax in caſtra deductus imperium ſuſcipere fuiſſet coactus;

runt. Ut autem sciretur quod judicium senatus de Commodo fuerit, ipsas acclamationes de Mario Maximo indidi, & sententiam senatusconsulti: [1] *Hosti patriæ honores detrahantur,* [2] *parricidæ honores detrahantur, parricida trahatur. Hostis patriæ, parricida, gladiator in spoliario lanietur. Hostis deorum, carnifex senatûs. hostis deorum, parricida senatûs. hostis deorum, hostis senatûs. gladiatorem in spoliario. Qui senatum occidit, in spoliario ponatur. Qui senatum occidit, unco trahatur. Qui innocentes occidit, unco trahatur: hostis, parricida, verè severè.* [3] *Qui sanguini suo non pepercit, unco trahatur.* [4] *Qui te occisurus fuit, unco trahatur. Nobiscum timuisti, nobiscum periclitatus es. Ut salvi simus, Jupiter optime maxime, serva nobis Pertinacem. Fidei prætorianorum feliciter: prætoriis cohortibus feliciter: exercitibus Romanis feliciter: pietati senatus feliciter. Parricida trahatur. Rogamus, Auguste, parricida trahatur. Hoc rogamus, parricida trahatur.* [5] *Exaudi Cæsar. Delatores ad leonem, exaudi Cæsar. Delatores ad leonem, exaudi Cæsar.* [6] *Speratum ad leonem. Victoriæ populi Romani feliciter: fidei militum feliciter:*

ctus; statim ille priusquam illucesceret, in Curiam venit, & senatum habet. in eo senatu factæ acclamationes quæ hîc descriptæ. Dio narrat ipse qui interfuit. *Casaub.*

1. *Hosti patriæ honores detrahantur.*] Dio, Καὶ ὁ Κόμμοδος πολέμιος ἀπεδείχθη. *Idem.*

2. *Parricidæ honores detrahantur.*] Hoc colum superiori propè ἰσοσύλλαβον, atque iisdem fermè vocibus constat. in his duobus maximè positum est τὸ εὔρυθμον harum acclamationum: quam venustatem eximiè servatam in iis quæ dicta fuerunt in Commodum, & Dio scribit, & facilè quivis inter legendum observet. *Idem.*

3. *Qui sanguini suo non pepercit.*] Propter occisam Lucillam, Anniam Faustinam, Claudium Pompejanum, alios; etiam de patre suspicio fuit multorum. *Idem.*

4. *Qui te occisurus fuit unco trahatur.*] In hanc sententiam multò plura dicta sunt quàm hîc referantur à Lampridio: neque enim Pertinaci soli gratulati sunt quòd Commodi manus evasisset, sed & optimo cuique senatorum. *Idem.*

5. *Exaudi Cæsar. Delatores ad Leonem, exaudi Cæsar.*] Melius ad hunc modum distinxeris: *Exaudi Cæsar, delatores ad leonem. Exaudi Cæsar, delatores ad leonem. Exaudi Cæsar, Speratum ad leonem.* Salmas.

6. *Speratum ad leonem.*] Quis hic Speratus? an aliquis delator, vel alius scelerum Commodi minister? imò, ut videtur, ipse Commodus. videtur hoc unum esse de gladiatoriis cognominibus, quæ solitus assumere. aliquando scribebam *Spartacum.* Casaub.

Speratum ad leonem.] Quis hic Speratus aut unde sic dictus Commodus non nemo quæsivit. de Commodo sane heic sermo, sed cur sic dictus, omnia in incerto. legebam aliquando, *desperatum ad leonem.* desperatus autem est παράβολος. nam ita vocati, qui aliter confecto-

ter: fidei prætorianorum feliciter: cohortibus prætoriis feliciter. Hostis statuas undique, parricidæ statuas undique. gladiatoris statuas undique. gladiatoris & parricidæ statuæ detrahantur. [1] *necator civium trahatur, parricida civium trahatur. gladiatoris statuæ detrahantur. Te salvo, salvi & securi sumus,* [2] *verè, verè: modò verè, modò dignè, modò verè, modò liberè. Nunc securi sumus, delatoribus metum. Ut securi simus, delatoribus metum:* [3] *salvi simus, delatores de senatu.* [4] *Delatoribus fustem te salvo.*
19 *delatores ad leonem te imperante. delatoribus fustem. Parricidæ gladiatoris memoria aboleatur, parricidæ gladiatoris statuæ detrahantur.* [5] *Impuri gladiatoris memoria aboleatur: gladiatorem in spoliario. Exaudi Cæsar. carnifex unco trahatur. carnifex senatus more majorum unco trahatur. Sævior Domitiano, impurior Nerone,* [6] *sic fecit, sic patiatur. Memoriæ innocentium serventur, honores innocentium restituas.* [7] *Rogamus, parricidæ cadaver unco trahatur, gladiatoris cadaver unco trahatur, gladiatoris cadaver in spoliario ponatur.* [8] *Perroga, porroga, omnes censemus unco trahendum. Qui omnes occidit, unco trahatur. Qui omnem ætatem occidit, unco trahatur. Qui utrumque sexum occidit, unco trahatur.*

fectores dicebantur, qui ad bestias pugnabant & illis conficiendis operam suam locabant. quos παραβόλους inde appellabant, hoc est desperatos. & ita olim Christiani indigetati, quod sibi non parcerent atque animam libenter pro Deo suo ponerent. Lactantius de Justitia lib. v. qui Claudiano *audaces. Speratus* tamen possit esse nomen gladiatoris. *Salmas.*

1. *Necator civium trahatur.*] Sic & Pal. non *mercator.* Grut.

2. *Verè, verè: modò verè, modò dignè, modò verè, modò liberè.*] Sic & Pal. noster, *Idem.*

3. *Salvi simus, delatores de senatu.*] Scribe ut in regio, *Salvi sumus. Delatores de senatu.* Casaub.

4. *Delatoribus fustem te salvo, delatores*] Distingue totum hunc locum: *Nunc securi sumus, delatoribus metum: ut securi simus, delatoribus metum. ut salvi simus, delatores de senatu, delatoribus fustem. Te salvo delatores ad leonem. Te imperante, delatoribus fustem. Parricidæ, gladiatoris memoria aboleatur, &c.* Salmasius.

5. *Impuri gladiatoris memoria aboleatur.*] Regius, *Imperii gladiatoris* optima sententia. sic apud Athenienses damnata archontum memoria, scribebatur in Fastis ΑΝΑΡΧΙΑ. *Casaub.*

Impuri gladiatoris.] Ita & Pal. non *imperii.* Grut.

6. *Sic fecit, sic patiatur.*] Malo, ut in regio: *sicut fecit, sic patiatur.* Casaub.

7. *Rogamus parricidæ cad.*] Placet distinctio regii: *Honores innocentium restituas rogamus, &c.* Idem.

8. *Præroga, præroga.*] Meliùs ut in regio, *Perroga, perroga, omnes censemus.* sic paullò post, *De parricida refer, refer, perroga.* Idem.

Perroga, perroga.] Sic melius codex regius & Pal. quàm quod aliàs vulgg. *præroga, præroga.* Grut.

1. *Qui*

tur. Qui sanguini suo non pepercit, unco trahatur. Qui templa spoliavit, unco trahatur. Qui testamenta delevit, unco trahatur. Qui vivos spoliavit, unco trahatur. Servis servivimus. Qui pretia vitæ exegit, unco trahatur. Qui pretia vitæ exegit & fidem non servavit, unco trahatur. Qui senatum vendidit, unco trahatur. [1] *Qui filiis abstulit hereditatem, unco trahatur. Indices de senatu, delatores de senatu. servorum subornatores de senatu. & tu nobiscum timuisti, omnia scis, bonos & malos nosti: omnia scis, omnia emenda, pro te timuimus.* [2] *O nos felices te viro imperante. De parricida refer, refer, perroga,* [3] *præsentiam tuam rogamus. Innocentes sepulti non sunt. Parricidæ cadaver trahatur. Parricida sepultos eruit: parricidæ cadaver trahatur.* Et quum [4] jussu Pertinacis [5] Livius Laurensis procurator patrimonii, Fabio Chiloni consuli designato dedisset, per noctem Commodi cadaver sepultum est. Senatus acclamavit, *Quo autore sepelierunt? Parricida sepultus eruatur, trahatur.* [6] Cingius Severus dixit; *Injustè sepultus est.* [7] *Quia pontifex dico, hoc collegium pontificum dicit.* [8] *Quoniam læta percensui, nunc convertar ad necessaria,* [9] *censeoque (quòd is qui nonnisi ad perniciem civium*

1. *Qui filiis abstulit hereditatem.*] Regius, *Qui hereditates tulit.* sic passim tulit pro abstulit. *Casaub.*

2. *O nos felices te viro imperante.*] Regius, *Omnes felices.* malim etiam, *te vivo & imperante.* Idem.

O nos felices te viro imperante.] Nihil abit ab hac scriptura Pal. *Grut.*

3. *Præsentiam tuam rogamus.*] Doctis viris placebat *sententiam.* Casaub.

4. *Jussu Pertinacis.*] Non absunt ista à Palatinis. *Grut.*

5. *Livius Laurensis procurator patrimonii.*] Regius, *Larensis.* optimè judicio meo & verissimè. Hic ille est Larensis, dipnosophistarum cœnis decantatissimus, quæsitus diu nobis, beneficio regii codicis tandem hîc repertus. Λαρήσιος, *Larensis.* aliter Græcè non poterat efferri. *Casaub.*

Livius Laurensis.] Sic quoque Palat. ideoque nihil sum ausus mutare. *Grut.*

6. *Cingius Severus dixit.*] Videtur esse Africæ proconsul, is qui Cincius Severus nominatur Tertulliano in libro ad Scapulam. *Casaub.*

7. *Qui Pontifex.*] Maluerim *qua*, ut habet Palatinus. *Grut.*

8. *Quoniam læta percensui, convertar ad necessaria.*] Palatinus habet: *Quoniam lætam percensui.* Lego: *Quoniam læta nuper censui, nunc convertar ad necessaria.* De qua emendatione nemo dubitaverit, quin sit vera. *Salmas.*

9. *Censeoque (quod is qui in.*] Fortasse verius sublatis parentheseos notis, *quas is qui nonnisi.* atque ita præstantissimus emendabat. *Casaub.*

Censeoque (quod is qui non nisi.] Palat. & vet. editio: *Censeo quæ is qui non nisi.* Scribendum procul dubio: *Censeo quas is, qui non nisi ad perniciem civium & ad dedecus suum vixit, ob honorem suum decerni coëgit, abolendas statuas.* Salmas.

Censeoque (quod is qui, &c.] Palat. *censeo.*

civium & ad dedecus suum vixit, ob honorem suum decerni coëgit) abolendas statuas: quæ undique sunt abolendæ, nomenque ex omnibus privatis publicisque monumentis eradendum: mensesque his nominibus nuncupandos quibus nuncupabantur quum primùm illud malum in rempub. incubuit.

censeo. quæ is qui, &c. ut omnia videantur bene habitura, si rescribatur: *censeo, quæ is qui numquam nisi ad perniciem civium, & ad dedecus suum vixit, ob honorem suum decerni coëgit, abolenda. statuæ, quæ undique sunt, abolendæ, &c.* Grut.

[1]JULII CAPITOLINI PERTINAX IMPERATOR.

1 [2]PUBLIO HELVIO PERTINACI, pater libertinus Helvius Successus fuit, [3] qui filio nomen ex continuatione lignariæ negotiationis, quòd pertinaciter eam rem gereret, [4] imposuisse fertur. [5] Natus est Pertinax in Apennino [6] in villa Martis. Equus pullus

1. JULII CAPITOLINI.] Et hanc vitam Spartiano asserunt vetera excerpta Palatina. Si mei itaque judicii res sit, non dubitem omnes superiores vitas & hanc quoque Pertinacis uni Spartiano assignare. *Salmas.*

2. PUBLIO HELVIO PERTINACI *pater libertinus.*] Fortasse, *pater Ligur.* Ipse Pertinax Dioni Λίγυς dicitur propter parentem Ligurem, ut suspicamur nos. *Casaub.*

3. *Qui filio nomen ex continuatione lignariæ negotiationis.*] Helvius Successus Pertinacis pater cùm coctiliciam in Liguria tabernam exercens mediocres opes consecutus esset, filium literas curavit docendum, ὅπως ἀπο ζῆν ἀπ' αὐτῶν, inquit Dio. hoc est, ut vel docendis literis, vel caussis agendis rem faceret. filius verò contra patris voluntatem paternam negotiationem continuare maluit: neque ab ista sententia diu potuit dimoveri. ab hac igitur pertinacia Pertinacis cognomen patre auctore est nactus. *Idem.*

Qui filio nomen ex continuatione lignariæ negotiationis.] In continuatione rei alicujus esse dicitur, qui pertinaciter, & incessanter illi rei dat operam, nec usquam demovetur à studio semel instituto, sed unum illud agit attente & continuo absque ulla intermissione. ut heic *continuatio lignariæ negotiationis.* unde cognomentum Pertinacis adhæsit Publio Helvio à patre impositum. sic supra, *continuatio libidinis*, de Commodo, qui assidue libidini dabat operam. *Salmas.*

4. *Imposuisse fertur.*] Palatinus & editio Mediolanensis: *imposuisse fatetur:* id est declarat, significat. Florus: *Quos ex alio cœlo venire color fatebatur.* Idem.

5. *Natus est Pertinax in Apennino in villa Martis.*] Quia inferiùs vada Sabatia nominantur, scripserunt nonnulli Martis villam ubi natus Pertinax, ad vada Sabatia fuisse olim sitam. ex Dione potiùs statuas, Albæ Pompeiæ fuisse vicinam. dubito, num Martis villa illa sit quam Donatus statuit in via Appia. *Casaub.*

6. *In villa Martis.*] Palatinæ membranæ,

pullus ea hora qua natus est, in tegulas ascendit, [1] atque ibi breviter commoratus, decidens expiravit. Hac re pater motus ad Chaldæum venit. Qui [2] quum illi futura ingentia prædixisset, [3] stipem se perdidisse dixit. [4] Puer literis elementariis & calculo imbutus, datus etiam Græco grammatico, [5] atque inde Sulpitio Apollinari, post quem idem Pertinax grammaticen professus est. [6] Sed quum in ea minùs quæstus proficeret, [7] per Lollianum Avitum consularem virum, patris patronum, ducendi ordinis dignitatem petiit. Dein præfectus cohortis [8] in Syria profectus, T. Aurelio imperatore à præside Syriæ, [9] quòd sine diplomatibus cursum usurpaverat, pedibus ab Antiochia

[1] ad

branæ, *in villa matris*; nec aliter ejusdem bibliothecæ Excerpta. sic & post meminit *villæ paternæ*, in Liguriâ constitutæ. *Grut.*

1. *Atque ibi breviter commoratus decidens expiravit.*] Palatinus & vet. ed. *Atque ibi breviter commoratus decidit expiravit.* Scribe: *Decidit & expiravit.* Salmas.

2. *Quum illi futura ingentia prædixisset.*] Sic in vita Severi: *Tunc in quadam civitate Africana quum sollicitus Mathematicum consuluisset, positaque hora ingentia vidisset Astrologus.* Idem.

3. *Stipem se perdidisse dixit.*] Quia conscius suæ tenuitatis magna pollicenti Chaldæo fidem habebat nullam: ideo stipem se ait perdidisse quam genethliaco dederat. *Casaub.*

4. *Puer litteris elementariis & calculo imbutus.*] Litteras primas elementarias vocavit, ad differentiam earum litterarum quas qui tenent litterati & eruditi vocantur. unde & *homo multarum litterarum*, pro multiscio Latinis dictus: Horatius:

—— *pueris dant crustula blandi*
Doctores, elementa velint ut discere prima.

Litteras etiam vocant authores absolute elementa ista prima quibus imbuuntur pueri. unde & *litteratores* qui litteras illas docent, qui & γραμματισταὶ Græcis, Latinis etiam *calculones*, aut *cauculones*, ut in vetustis libris scribitur. vetus Epigramma:

—— *docendam suscepit cauculo pubem.*

Salmas.

5. *Atque inde Sulpicio Apollinari.*] Ille est aut ejus filius, de quo multa apud A. Gellium. *Casaub.*

Atque inde Sulpitio Apollinari.] Is omnino est Sulpitius Apollinaris, de quo tam multa apud Agellium. nec enim potest ejus esse filius. sed mirum heic non *Sulpitio* sed *Sulpio*, diserte scriptum extare in optimo Palatino. *Salmasius.*

6. *Sed cùm in ea minus quæstus proficeret.*] Videri queat vox ultima ab librario. planè si absit, nihil defuerit sententiæ. *Grut.*

7. *Per Lollianum Avitum consularem virum.*] Consul fuit sub Pio. is ipse est de quo Apuleius in Apologia, & quem Victor hîc Lollium Gentianum vocat, per errorem. *Casaub.*

8. *In Syria.*] *In Syriam.* Idem.

9. *Quod sine diplomatibus cursum usurpaverat.*] *Duplomata* passim apud veteres, quæ recentioribus evectiones, tractoriæ & combinæ. quorum trium vocabulorum eadem pæne ratio. nam *combinæ*, sunt litteræ quæ dabantur à principe ad combinanda publica animalia, & cursum usurpandum. *combina* pro

2 [1] ad legationem ſuam iter facere coactus eſt. Bello Parthico induſtria ſua promeritus, [2] in Britanniam tranſlatus eſt ac retentus. Pòſt in Mœſia [3] rexit alam, deinde [4] alimentis dividendis in via Æmilia procuravit. Inde claſſem Germanicam rexit. Mater eum uſque in Germaniam proſequuta eſt, ibique obiit. cujus etiam ſepulcrum ſtare nunc dicitur. [5] Inde [6] ad ducenûm H-S ſtipendium tranſlatus in Daciam,

combinatione. *combinare* autem proprie eſt κατὰ δύο ζευγνύειν. ut *conquaternare*, κατὰ τέσσαρα. optimæ Gloſſæ: *conbinat*, ζευγνύει, συνάπτει. *combina* igitur pro *combinatio*, eſt evectio vel combinandorum animalium publicorum & jungendorum ad currum copia & facultas. vel ſic potius *combina* eſt σύνθημα. nam *combinare* eſt συνδυάζειν. hinc *combina* συνδυασμός. ἀπὸ συνδυασμοῦ aliquid facere, idem eſt quod ἀπὸ τοῦ συνθήματος. ex compacto, ex compoſito. *Salmaſ.*

1. *Ad legationem ſuam iter facere.*] Lego, *ad legionem ſuam.* non enim legatus fuit tum Pertinax, ſed præfectus cohortis. *Caſaub.*

Ad legationem ſuam iter facere coactus eſt.] Ita libri ſine ulla varietate. nam ejuſmodi cohortium & legionum præfecturas, *legationes* etiam vocabant, & legatos qui cohortibus aut legionibus præerant. hinc *legationes militares*, infra: ſi legatus legionis dicebatur, quidni & legatio? *Salmaſ.*

Ad legationem ſuam iter facere, &c.] Haud aliter quoque Palat. benè tamen Caſaubonus, *ad legionem ſuam.* Grut.

2. *In Britanniam.*] Lego ex regio, *in Bithyniam.* nam ex Syria in Bithyniam tranſlatus eſt; deinde in Mœſiam, ut ſtatim ſequitur. *Caſaub.*

3. *Rexit alam.*] Optimus Palatinus & excerpta Spartiani: *rexit halam. Hala* pro *ala.* nam ita etiam ſcribebant. *Salmaſius.*

4. *Alimentis dividendis in via Æmilia procuravit.*] Sequitur non longè: *Accepto ſucceſſore alimentorum ei cura mandata eſt.* ſed eam curam Pertinax in Urbe ſuſtinuit, ætate jam provecta, poſt multos & magnos honores: iſtam quæ hic commemoratur, juvenis adhuc obiit per oppida & vicos ad viam Æmiliam hinc inde ſitos. *Caſaub.*

5. *Inde ad ducenûm H-S. ſtipendium tranſlatus in Daciam.*] Ita ſcripti: vulgò: *ducentorum.* Vide Jacob. Cujac. ad legem primam Cod. De exactionibus tributorum. *Idem.*

6. *Ad ducenum HS. ſtipendium tranſlatus in Daciam.*] Nihil mutant libri. & nihil ſane mutandum. ſic enim loquebantur, *procurator ad ducena ſeſtertia.* id eſt procurator ducenarius. & *procurator ad ſexagena*, qui ſexagenarius. Procuratores igitur ducenarii à ducenis ſeſtertiis, quæ ſtipendii nomine accipiebant. in veteri inſcriptione Anquariæ Hiſpan. II. ITEM. PRO. AVG. PROV. BAETI. AD. DVCEN. ACCIPIENDA. id eſt, *Procuratori Auguſti Provinciæ Bæticæ ad ducena accipienda.* Idem eſt ac ſi dixiſſet, *procuratori ducenario.* Sic enim plerumque dicebant, *ducena*, *centena*, non adjectis ſeſtertiis. ſic hoc loco Pertinax, qui ad ducenorum ſeſtertiûm ſtipendium dicitur tranſlatus in Daciam, procurator ducenarius Daciæ factus intelligi debet. at *ducenaria dignitas*, ejus eſt qui ducena ſtipendii nomine accipiebat. *ducena dignitas*, in militia alia erat, & ab alia origine, ſicut & centena. nam centena dignitas ejus eſt qui centum homines ducebat. centenaria vero illius qui centena ſeſtertia in ſalarium accipiebat. *Salmaſ.*

Ad ducenûm ſeſtertiûm ſtipendium.] Pal. *ſeſtertiorum.* Scaliger ad Manilium monu it,

Daciam, [1] suspectusque Marco [2] quorundam relatu, [3] à partibus remotus est: [4] & postea per Claudium Pompeianum generum Marci, quasi [5] adjutor ejus futurus, [6] vexillis regendis ascitus est. In quo munere approbatus, lectus est in senatum. Postea iterum re bene gesta, prodita est factio quæ illi concinnata fuerat: Marcusque imperator, ut compensaret injuriam, prætorium eum fecit, [7] & primæ legioni regendæ imposuit: statimque Rhetias & Noricum ab hostibus vindicavit. Ex quo eminente industria, studio Marci imperatoris [8] cos. est designatus. Extat oratio

monuit, restituendum, *ad ducenariorum stipendium, &c.* qui videatur. *Grut.*

1. *Suspectusque Marco, quorumdam relatu, à partibus remotus est.*] Pal. non habet dictionem *relatu*, sed *suspectusque à Marco quorumdam à partibus, &c.* Idem.

2. *Quorundam relatu.*] An *delatu?* factio enim fuit quorundam, mox prodita, ut subjicitur. *Casaub.*

Quorumdam relatu remotus à partibus.] Aliquid heic hærere vitii sum semper suspicatus. Palatinus vocem *relatu* non agnoscit. hinc optima recte legendi occasio: *Suspectusque Marco, quorumdam partibus remotus est.* Vel etiam *quorumdam à partibus*, hoc est per partes quorumdam, vel quorumdam factione. partes enim semper pro factione. partes igitur quorumdam suspectum Marco fecerunt Pertinacem, atque ideo remotus est. *Salmas.*

3. *A partibus remotus est.*] Hoc est, ab administratione reip. & ab illa statione quam tunc temperabat. *Casaub.*

4. *Et postea per Claudium Pompeianum.*] Quem virum præcipuo cultu semper coluit Pertinax, ut ex Dione constat. *Idem.*

5. *Adjutor ejus futurus.*] Meliùs in Reg. *ei futurus.* Idem.

6. *Vexillis regendis ascitus est.*] Ut præesset cohortibus veteranorum ad signa retentorum. *Idem.*

Vexillis regendis ascitus est.] In exercitu Romano semper legiones & auxilia fuisse notius quam ut dici debeat. auxilia in cohortes divisa, cohortes in vexilla. itaque cohortes semper de auxiliis, & vexilla de cohortibus. sic vexilla sunt auxilia. Livius lib. XXXIX. *Quattuor millia militum amissa & legionis secundæ signa tria, undecim vexilla sociûm nominis Latini.* Tacitus Hist. l. III. vexillarios è cohortibus vocat, ut distinguat à vexillariis legionum. at vexillarii è cohortibus sunt auxiliarii. *Antonino vexillarios è cohortibus & partem equitum ad invadendam Italiam rapienti comes fuit Arrius Varus.* Vexilla igitur hoc loco auxilia sunt intelligenda: & Pertinax qui regendis vexillis ascitus esse dicitur, dux vexillorum vel auxiliorum præpositus intelligi debet. at vexilla aut vexillarii cum de veteranis dicuntur sub signo ac vexillo retentis, nunquam vexillarii aut vexilla sunt simpliciter, sed vexillarii legionum. ut *tertiæ decimæ legionis vexillum* apud Tacitum. de quibus nos alibi fusius. *Salmas.*

7. *Et primæ legioni regendæ imposuit.*] Legiones primæ erant plures: sed cognominibus distinguebantur. Prima Italica Neronis, prima Adjutrix Galbæ, & prima Minervia Domitiani. *Casaub.*

8. *Cos. est designatus.*] Inter suffectos: gessitque absens, collega Didio Juliano, qui ei successit. nam consul ordinarius ante ultimum Commodi annum non fuit. & tamen hunc quoque consulatum invidiosum Pertinaci apud multos fuisse, ob sordidam originem, declarat Dio in vita Marci. *Idem.*

1. *Quod*

tio apud Marium Maximum, laudes ejus continens, & omnia vel quæ fecit vel quæ perpessus est. & præter illam orationem, quam longum fuerit connectere, sæpissimè Pertinax à Marco & in concione militari & in senatu laudatus est: doluitque palam Marcus [1] quòd quum senator esset, præfectus prætorii fieri à se non posset. Cassiano motu composito, è Syria ad Danubii tutelam profectus est, atque inde Mœsiæ utriusque, mox Daciæ regimen acce-
3 pit. Bene gestis his provinciis, Syriam meruit. [2] Integrè se usque ad Syriæ regimen Pertinax tenuit: post excessum verò Marci, pecuniæ studuit: quare etiam dictis popularibus est lacessitus. Curiam Romanam post quatuor provincias consulares, quia consulatum absens gesserat, jam dives ingressus est, [3] quum eam senator antea non vidisset. Jussus est præterea statim à Perenne in Liguriam secedere in villam paternam. [4] Nam [5] pater ejus tabernam coctiliciam

1. *Quod quum senator esset, præfectus prætorii fieri à se non posset.*] Omnino legendum: *Doluitque palam Marcus quod senator esset, & præfectus prætorii à se fieri non posset.* Salmas.

2. *Integrè se usque ad Syriæ regimen Pertinax tenuit.*] *Se tenuit*, διεβίω egit. sed non displiceat *integrum*. *ἄμεμπτον ἑαυτὸν διετήρησε. Casaub.*

3. *Cùm eam senator antea non vidisset.*] Jam illa tempestate multi Romani erant senatores, qui Romam raro commearent: nonnulli qui vidissent nunquam. post tempora verò Constantini etiam legibus & constitutionibus principum opus fuit, ut compellerentur Romam venire senatores. Lege in Codice Theodosiano titulum quartum libri sexti. *Idem.*

4. *Nam pater ejus tabernam coactilitiam in Liguria.*] Omnino scribendum *coctiliariam.* generaliore voce usus, idem significavit statim initiò, lignariam negotiationem appellans. at coctialiarii sunt illi, qui non quævis ligna, sed coctilia tantum parant venduntque. Græci, & Latini etiam multi, acapna dicunt. ferè enim qui coctiliariam faciebant, in montibus degebant, aut sylvis, ut hujus pater in Apennino. Coctilia ista ut plurimùm in batillis accendebant. *Casaub.*

Nam pater ejus tabernam coactiliciam.] Scribe: *coctiliciam. Coctilitiam tabernam* vocat quæ coctilibus lignis erat instructa, in qua coctilia vendebantur. aliud enim fuit coctiliarium esse, aliud coctilitiam tabernam exercere. *Coctiliarii* dicebantur, qui coctilia ligna in sylva faciebant: sic restiarii, qui restes. at *tabernæ coctilitiæ exercitor*, is erat, qui negotiabatur & coctilia ligna promercalia habebat. coctilia igitur differebant à carbonibus: carbones enim ligna dici non possunt. coctilia erant, cocta quidem ligna, sed non ad plenum, neque ita ut carbones videri possint. at carbones penitus & ad plenum erant cocti. *Salmas.*

5. *Pater ejus tabernam coactiliariam.*] Sic proximè Palatinus, nempe *coactiliriam.* litterâ unâ tantum transpositâ. *Grut.*

1. *Ma-*

etiam in Liguria exercuerat. Sed posteaquam in Liguriam
venit, multis agris coemptis, tabernam paternam [1] ma-
nente forma priore, infinitis ædificiis circundedit: fuit-
que illic per triennium & mercatus est per suos servos. Oc-
ciso sanè Perenni, Commodus Pertinaci satisfecit, [2] eum-
que petiit [3] per literas ut ad Britanniam proficisceretur:
profectusque milites ab omni seditione deterruit, quum
illi quemcumque imperatorem vellent habere & ipsum
specialiter Pertinacem. Tunc Pertinax malevolentiæ no-
tam subiit, quòd dictus est insimulasse apud Commodum
affectati imperii Antistium Burrum, & Arrium Antoni-
num. [4] Et seditiones quidem contrà ipse compescuit in
Britannia: verùm ingens periculum adiit: seditione le-
gionis penè occisus, certè inter occisos relictus. quam
quidem rem idem Pertinax acerrimè vindicavit. Denique
postea veniam legationis petiit, dicens sibi ob defensam
disciplinam infestas esse legiones. Accepto successore, ali- 4
mentorum ei cura mandata est, [5] deinde proconsul Africæ
factus est. In quo proconsulatu multas seditiones perpessus
dicitur, [6] vaticinationibus earum quæ de templo Cælestis
emergunt. Post hoc præfectus urbi factus: in qua præfe-
ctura post Fuscianum hominem severum, Pertinax mitis-
simus & humanissimus fuit, [7] & ipsi Commodo plurimùm
placuit, [8] quia ille esset iterum, quum Pertinax factus est.

[1] Tunc

1. *Manente forma priore.*] Scripti, *fortuna*, contra auctoris mentem. *Casaub.*

2. *Eumque petiit per literas.*] *Petere aliquem* pro rogare. *Idem.*

3. *Per litteras ut ad Britanniam proficisceretur.*] Vox *ad* non visitur in Palatin. à manu primâ, ut nec pronomen *per*. Grut.

4. *Et seditiones quidem contra ipse, &c.*] Lege: *Et seditiones quidem contra se compescuit in Britannia: verum ingens periculum adiit. contra se* pro contra eum, nempe Commodum. sic *suum* pro *ejus*. Britanni enim contra Commodum imperatorem eligere volebant: quam seditionem compescuit Pertinax. *Salmas.*

5. *Deinde proconsul Africæ factus est.*] *Proconsule.* Idem.

6. *Vaticinationibus earum quæ de templo Cælestis emergunt.*] Idem in vita Macrini, *Vates Cælestis apud Carthaginem deo repleta solebat vera canere.* Casaub.

7. *Et ipsi Commodo plurimùm placuit, qui ille esset iterum, cùm Pertinax.*] Non dubito deesse hîc aliquid, & fortasse etiam pluscula verba: quantumvis membranæ veteres vitium dissimulent. *Idem.*

8. *Quia ille esset iterum, quum Pertinax est factus.*] Palatinus cum prima editione: *Quia illi esset iterum, quum Perti-*

nax

[1] Tunc Pertinax interficiendi Commodi conscientiam delatam sibi ab aliis non fugit. Commodo autem interempto, Lætus præfectus prætorii & Electus cubicularius [2] ad eum venerunt ut eum confirmarent, atque in castra duxerunt. Illic Pertinax milites alloquutus est. [3] Donativum promisit, ingeri sibi imperium à Læto & Electo dixit. Fictum est autem quòd morbo esset Commodus extinctus, [4] quia & milites, ne tentarentur, pertimescebant. Denique à paucis primùm est Pertinax Imperator appellatus. Factus est autem sexagenario major imperator, [5] prid. Cal. Januarias. De castris nocte quum ad senatum venisset, & [6] cellam curiæ jussisset aperiri, [7] neque inveniretur æditus, in templo Concordiæ resedit. Et quum ad eum Claudius Pompeianus gener Marci venisset, casumque Commodi lacrymasset, eum hortatus est Pertinax ut imperium sumeret: sed ille recusavit, quia jam imperatorem Pertinacem videbat. Statim ergo omnis magistratus cum con-

nax est factus. hunc locum non capio. *Salmas.*

Quia ille esset iterum, cùm Pertinax factus est.] Pal. *illi*, item *es.* locus proculdubio mendosus. *Grut.*

1. *Tunc Pertinax interficiendi Commodi conscientiam delatam sibi ab aliis non fugit.*] Si de conjuratione Marciæ & Læti & Electi qui Commodum non interemerunt, sentit Capitolinus, haud dubiè fallitur. nam Pertinax de consilio rescivit nihil quicquam. adi ad Herodianum. Julianus tamen imperator idem scribit cum Capitolino. *Casaub.*

2. *Ad eum venerunt ut eum confirmarent.*] Scribe: *Commodo autem interempto, Lætus præfectus prætorii & Electus cubicularius, ad eum venerunt, & eum confirmarunt, atq; in castra duxerunt.* Salmas.

3. *Donativum promisit.*] In singulos denariûm trina millia: sive aureos hodiernos circiter ccc. *Casaub.*

4. *Quia & milites ne tentarentur pertimescebant.*] Ait *& milites*, quia & Pertinax ad quem priùs venerant Lætus & Electus, diu ne tentaretur timuit: neque Commodi cœdem priùs credidit, quàm per suorum unum explorasset, cui cadaver est ostensum. *Idem.*

5. *Pridie Cal. Januarias.*] Regius, *Kalendis Januariis.* idque verissimum est. nam Commodus occisus est pridie Calendas: noctis autem illius pars multò maxima prætererat priusquam in Castra adductus Pertinax à prætoriis militibus salutaretur Imperator: neque multò antè quàm illucesceret, imperium illi in senatu confirmatum. Kalendis igitur acta, quæ post mediam noctem gesta. *Idem.*

Prid. Kal. Januarias.] Ita Pal. sed compendio scripturæ tali. P. KAL. JAN. *Grut.*

6. *Cellam curiæ.*] *Cella* veteribus quæ *capella* amissa Latinitate dicta est, ναΐδιον, sacellum. Semper autem cellam Curiæ priùs quàm Curiam ingrediebantur, ex Augusti præcepto. *Casaub.*

7. *Neque inveniretur æditus.*] Sic etiam fere Pal. *æditus* nimirum. nam malè vulgg. *aditus.* Grut.

1. *Per-*

consule ad curiam venerunt, ingressumque [1] Pertinacem nocte imperatorem appellaverunt. Ipse autem Pertinax post laudes suas à consulibus dictas, & post vituperationem Commodi acclamationibus senatus ostensam, egit gratias senatui, & præcipuè Læto præfecto prætorii, quo autore & Commodus interemptus & ipse imperator est factus. Sed quum Læto gratias egisset Pertinax, Falco consul dixit, *Qualis imperator es futurus, hinc intelligimus quòd Lætum & Martiam ministros scelerum Commodi post te videmus.* cui Pertinax respondit, [2] *Juvenis es consul,* [3] *nec parendi scis necessitatem. Paruerunt inviti Commodo, sed ubi habuerunt facultatem, quid semper voluerint ostenderunt.* Eadem die qua Augustus est appellatus, [4] & Flavia Titiana uxor ejus augusta est appellata. His horis quibus ille in Capitolium vota solvebat, [5] primus sanè omnium ea die qua Augustus est ap-

1. *Pertinacem nocte imperatorem appellaverunt.*] Dio ait, νυκτὸς ἔτι οὔσης. hoc est, appetente die, ut modò dicebamus. *Casaub.*

2. *Juvenis es consul, nec parendi scis necessitatem.*] Palatinus *necessitates.* non pejus, si non melius. & necessitas profectò plurimum nos cogit. Verùm nos de hac necessitate plura, ad Taciti illud: *Ille nihil ex his sponte susceptum, sed Principi paruisse defendebat.* l. XIII. Ann c. 43. *Grut.*

3. *Nec parendi scis necessitatem.*] *Necessitates.* Palatinus. *Salmas.*

4. *Et Flavia Titiana uxor ejus Augusta est appellata.*] Decreto senatus Augusta est appellata: sed eum honorem ab ea recipi noluit Pertinax. Cæterùm totus locus in vulgatis perturbatus, concipiendus hoc modo: *Eadem die qua Augustus est appellatus, & Flavia Titiana ejus uxor est appellata, eis horis quibus ille in Capitolio vota solvebat: prima sanè omnium ea die, qua Augustus est appellatus. Etiam patris patriæ nomen recepit.* Casaub.

Et Flavia Titiana uxor ejus Augusta est appellata. His horis.] Perturbatus hic locus, sic eum constitue: *Eadem die qua Augustus est appellatus, his horis quibus ille in Capitolium vota solvebat. Primus sane omnium ea die qua Augustus est appellatus, etiam patris patriæ nomen recepit, nec non simul etiam imperium proconsulare, nec non jus quartæ relationis. quod ominis loco fuit Pertinaci.* De Pertinace accipiendum, cui etiam omini fuere istæ omnes simul & ἀθρόως congestæ cum Augusti nomine appellationes. primus igitur omnium eo die quo est Augustus appellatus, etiam patris patriæ recepit, & alias quæ sequuntur appellationes. cum alii id differrent, nec nisi sero susciperent, ut de Antonino Pio tradit Capitolinus: *Patris*, inquit, *patriæ nomen delatum à senatu quod primo distulerat, cum ingenti gratiarum actione suscepit.* Non mirum igitur, si præceps ista honorum continuatio visa est omini fuisse Pertinaci, quam & in Alexandro Severo excusare nititur, ut insolentem & inusitatam Lampridius his verbis: *Accepit imperium quum ante Cæsar à senatu esset appellatus, &c.* Salmas.

5. *Primus sanè omnium ea die qua Augustus, &c.*] Nihil abit ab hac scriptura Palatinus: neque temerè accesserim alio-

est appellatus, etiam patris patriæ nomen recepit: [1] necnon simul etiam imperium proconsulare, [2] necnon jus quartæ relationis, quod ominis loco fuit Pertinaci. Ad palatium ergo Pertinax profectus, quod tunc vacuum erat, quia Commodus [3] in Vectilianis occisus est, petenti signum prima die tribuno dedit, *Militemus*, exprobrans utique segnitiem temporum superiorum: quod quidem
6 etiam antè in omnibus ducatibus dederat. Exprobrationem autem istam milites non tulerunt, statimque de imperatore mutando cogitarunt. [4] Ea die etiam ad convivium magistratus & proceres senatus rogavit, quam consuetudinem Commodus prætermiserat. Sanè quum postero Calendarum die statuæ Commodi dejicerentur, gemuerunt milites: simul quia iterum signum idem dederat imperator. Timebatur autem militia sub sene imperatore. Denique tertium Nonarum diem Votis ipsis milites Triarium Maternum Lascivium, senatorem nobilem, ducere in castra voluerunt, ut eum rebus Romanis imponerent: sed ille nudus fugit, atque ad Pertinacem in Palatium venit, & pòst ex urbe discessit. Timore sanè Pertinax coactus, omnia quæ Commodus militibus & veteranis dederat, confirmavit. [5] Suscipere se etiam imperium à senatu dixit, quod jam sponte inierat. Quæstionem majestatis penitus

aliorum emendationibus, cùm eis contradicat nexus verborum sequentium. *Grut.*

1. *Necnon simul etiam imperium proconsulare.*] Mirum nihil. nam & proconsulare imperium, & tribunitia potestas necessariò cohærent majestati imperatoriæ. *Casaub.*

2. *Necnon jus quartæ relationis, quod ominis loco fuit Pertinaci.*] Jus relationis, quod Augustis solitum attribui, exposuimus ad Suetonium, libro primo: cæterùm omen præcipuum sine controversia in eo fuit, quòd contra consuetudinem omnes Augustorum honores ita simul & ἀθρόως in Pertinacem essent congesti. citò enim periturum illum augurati sunt, qui sic repentè ac confertim omnia nactus esset, quæ multis annis priores principes meruissent. *Idem.*

3. *In Vectilianis.*] In ædibus Vectilianis, ubicunque princeps, ibi aula. *Idem.*

4. *Ea die etiam ad convivium magistratus & proceres senatus rogavit.*] Ea dies, fuit Kalendarum anni novi: quam ludis, jocis, munusculorumque missitationibus atque omni genere festivitatum celebrabant Romani. *Idem.*

5. *Suscipere se etiam imperium à senatu dixit, quod.*] Dixit in senatu. verba Pertinacis referunt Herodianus & Dio. *Idem.*

I. Eorum

penitus tulit cum jurejurando. Revocavit etiam eos qui deportati fuerant crimine majeſtatis, [1] eorum memoria reſtituta qui occiſi fuerant. [2] Filium ejus Pertinacem ſenatus Cæſarem appellavit. Sed Pertinax nec uxoris Auguſtæ appellationem recepit, & [3] de filio dixit, [4] *Quum meruerit.* [5] Et quum Commodus [6] allectionibus innumeris prætorios miſcuiſſet, ſenatuſconſultum Pertinax fecit, juſſitque eos qui præturas non geſſiſſent, ſed allectione acceſſiſſent, poſt eos eſſe qui verè prætores fuiſſent. Sed hinc quoque grande odium ſibi multorum commovit. [7] Cenſus 7
retractari juſſit: [8] delatores vinctos graviter puniri juſſit, & tamen molliùs quàm priores imperatores unicuique dignitati, ſi delationis crimen incurreret, pœnam ſtatuens. Legem ſanè tulit [9] ut teſtamenta priora non priùs eſſent irrita quàm alia perfecta eſſent, neve ob hoc fiſcus aliquando ſuccederet. [10] Ipſeque profeſſus eſt nullius ſe aditu-

1. *Eorum memoria reſtituta qui occiſi fuerant.*] Contra legem Corneliam, quam & Cicero Conſul propter publicam utilitatem firmavit. *Idem.*

2. *Filium ejus Senatus Cæſarem appellavit.*] Sic Pal. nam vulgg. infarcierant, *Filium ejus Pertinacem Senatus.* Grut.

3. *De filio dixit, Cùm meruerit.*] Suetonius de Auguſto: *Numquam filios ſuos commendavit ut non adjiceret, Si merebuntur.* Caſaub.

4. *Cùm meruerit.*] Egregia vox, ſed quâ uſi etiam alii. Suetonius de Auguſto cap. 56. *Numquam filios ſuos populo commendavit, ut non adjiceret, Si merebuntur.* Vulcatius in vita Avidii cap. 2. f. *Grut.*

5. *Et quum Commodus allectionibus innumeris prætorios miſcuiſſet.*] Membranæ *prætorias miſcuiſſet.* prætoriæ enim allectiones dicuntur, quibus prætores alleguntur, ut ſenatoriæ quibus ſenatores. cum igitur ante Commodum alii honores allectione ſumerentur, ſola prætura non ita accipiebatur. Commodus autem aliis innumeris allectionibus etiam prætorias miſcuit, non aliter pôtuit aut debuit loqui Capitolinus. *Salmaſ.*

6. *Allectionibus innumeris prætorios miſcuiſſet.*] Malè ſcripti, *prætorias.* Prætorii ſunt ſenatores prætura functi, vel ornamentis prætoriis donati: quod ſolitum fieri ab imperatoribus; ſed cum judicio, & pro meritis in Remp. Commodus verò adulatores & voluptatum miniſtros inter prætorios adlegerat, ut loquitur Plinius in epiſtolis. *Miſcere*, pro inquinare. Græci dicunt κοινοῦν. Sed præſtat referre ad ordinem ſedendi. *Caſaub.*

7. *Cenſus retractari juſſit.*] Iſtæ ſunt cenſuariæ liberalitates, de quibus ad Hadrianum Spartiani. *Idem.*

8. *Delatores vinctos.*] Regius, *certos.* probo. Petrus Faber *convictos*: quod idem eſt ac certos. *Idem.*

9. *Ut teſtamenta priora non priùs eſſent irrita quàm alia perfecta eſſent.*] Juſtinianus Inſtitutionum libro ſecundo, titulo XVII. *Idem.*

10. *Ipſeque profeſſus eſt, nullius ſe aditurum hereditatem, quæ aut adulatione.*] Juſtinianus ibidem: *Eadem oratione expreſ-*

rum hereditatem, quæ aut adulatione alicujus delata esset, [1] aut lite perplexa, [2] aut legitimi heredes, & necessarii privarentur: addiditque senatusconsulto hæc verba, [3] *Sanctius est P. C. inopem remp. obtinere, quàm ad divitiarum cumulum* [4] *per discrimina atque dedecoris vestigia pervenire.* Donativa & congiaria quæ Commodus promiserat, solvit. Annonæ consultissimè providit. [5] Et quum [6] tantam pecuniam ærarii haberent, ut præter decies H-S non se invenisse fateretur, [7] coactus est [8] ea exigere quæ Commodus indixerat, contrà quàm professus fuerat. Denique aggressus eum [9] Lollianus Gentianus consularis, quòd contrà promissum faceret, necessitatis rationem accepit. Auctionem rerum Commodi habuit, ita ut & pueros & concubinas vendi juberet, exceptis iis [10] qui per vim Palatio videbantur

sit, non admissurum se hereditatem ejus, qui litis caussa principem reliquerit heredem, &c. Idem.

1. *Aut lite perplexa.*] Taciti lib II. Ann. cap. 48. *Neque hereditatem cujusquam adiit, nisi cùm amicitiâ meruisset. ignotos, & aliis infensos, eoque Principem nuncupantes, procul arcebat.* Grut.

2. *Aut legitimi.*] *Ut leg.* Casaub.

Aut legitimi heredes & necessarii privarentur.] Lege, *ut*, hoc modo: *Ipseque professus est nullius se aditurum hereditatem, quæ aut adulatione alicujus delata esset, aut lite perplexa, ut legitimi heredes, & necessarii privarentur.* Salmas.

3. *Sanctius est P. C. inopem remp. obtinere.*] Scribe: *Satius est P. C. inopem remp. obtinere quam ad divitiarum cumulum per discrimina atque dedecoris vestigia pervenire.* Idem.

Sanctius est, Patres Conscripti.] Palat. prius habuit: *Statius est*, ut appareat restituendum, *Satius est.* nam *Sanctius* sanè minus heic quadrat. *Grut.*

4. *Per discrimina atque.*] Malim tamen, *per hujus modi crimina.* vel ut amplissimo Fabro videbatur, *per ista crimina.* Casaub.

Per discrimina atque dedecoris vestigia.] Idem Palatinus, *per discriminum atque dedecorum vestigia.* quomodo olim editi; nec displicet. quippe Princeps ditatus artibus malis, & discrimen subit, & dedecus. tot enim sibi fecit hostes, quot reddidit pauperes. *Grut.*

5. *Et quum tantam pecuniam ærarii haberet.*] Lege: *Et quum tanta penuria ærarium haberet.* Ad verbum enim ex Dione: Τοσαύτη δὲ ἀπορία τότε τὸ βασίλειον εἶχεν χρημάτων. *Salmas.*

Et cùm tantam pænuriam ærarii haberet.] Postulabat hanc scripturam ipsa sententia: sicque emendatum in Pal. nostro. legebatur prius, *pecuniam.* Gruterus.

6. *Tantam pecuniam.*] Scribe *penuriam*, non *pecuniam.* Casaub.

7. *Coactus est ea exigere quæ Commodus indixerat.*] Ita quoque Palat. & rectè. nam aliorum *indulserat*, eodem redit, estque adhuc lenius. *Grut.*

8. *Ea exigere quæ Commodus indixerat.*] Regius, *indulserat:* & scribendum sic. *Casaub.*

9. *Lollius Gentianus.*] Est is qui ultimo Severi anno Consul fuit cum Basso. assentior enim Onuphrio, quem consule. *Idem.*

10. *Qui per vim Palatio videbantur inserti.*] Hi sunt quos ex nobilitate Commodus

bantur inserti. Et de his quos vendi jussit, multi postea reducti ad ministerium, oblectaverunt senem, qui per alios principes usque ad senatoriam dignitatem pervenerunt. [1] Scurras turpissimorum nominum dedecora perferentes, proscripsit ac vendidit. Cujus nundinationis pecuniam quæ ingens fuit, [2] militibus donativo dedit. A li- 8
bertis etiam ea exegit quibus Commodo vendente ditati fuerant. Auctio sanè rerum Commodi in his insignior fuit. [3] Vestis subtegmine serico aureis filis insignior, per tunicas penulasque, lacernas & [4] chirodotas Dalmatarum [5] & cirratas militares, *purpureasque chlamydes Græcanicas atque

modus forma disceptatrice collegerat. *Idem.*

1. *Scurras turpissimorum nominum dedecora perferentes.*] Scribe cum eruditissimo Petro Fabro, *præferentes.* Idem.

2. *Militibus donativo dedit.*] Addit Dio & populo congiarium datum, sed oppidò tenue, denarios singulis centenos; cùm prætorianis darentur trina millia denariûm. *Idem.*

3. *Vestis subtegmine serico aureis.*] Antiquissimus mos est *subtegmen* scribere pro *subtemen*: ita enim scriptum invenies apud Tertullianum, Hieronymum, Augustinum, aliosque. Falluntur qui initio libri De pallio corrigunt, *de subtegminis studio*, & de discrimine inter voces *subtegmen* ac *subtemen* argutantur. *Idem.*

Vestis subtegmine serico, filis aureis insignior, per tunicas.] Nihil certius emendatione Casauboni: *Vestes subtegmine serico, filis aureis, insigni opere.* Sed heic notandum, quod ille prætermisit, *subtegmen*, vel *subtemen*, pro stamine. veteres contra stamen, & subtemen sic distinxere, ut *stamen* esset, qui Græcis στήμων, *subtemen* idem cum trama quam iidem Græci κρόκην vocant. *fila* vero heic pro subtemine. hæ vestes igitur aureis filis & serico subtemine sunt, quas Græci χρυσοπλώκες appellant. nam πλώκη, subtemen. vestes enim aureo stamine texi non posse notant veteres. in vestibus igitur auro textis semper subtemen ex auro fuit. nam & cum vestibus aurum intexi dicitur, non potest capi nisi de subtemine. proprie siquidem subtemen inseri, & immitti & intexi stamini dicitur, non contra stamen subtemini. *Salmas.*

4. *Chirodotas Dalmatarum.*] Dio in Commodo, χειροδωτὸν σηρικόν. *Casaubonus.*

Chirodotas Dalmatarum.] Scribe *chiridotas.* Et putabam neminem ignorare χειριδωτὸν debere scribi de tunica quæ χειρίδας habeat. καρπωτοὺς etiam Græci vocant, quod usque ad καρπὸν manus pertingant. *Salmas.*

5. *Et cirratas militares.*] Cirratas militares censemus cum Josepho Scaligero, esse chlamydes hirtas, quarum in Severo & Alexandro habetur mentio apud Spartianum & Lampridium. Hoc putamus verius, quàm ut scribatur *citratas*, vel *citrosas.* Casaub.

Et cirratas militares.] Duplicem possunt sensum induere cirratæ istæ militares. nam aut erunt fimbriatæ, aut villosæ & hirtæ. cirri enim fimbrias significant quæ per extimam vestis oram dependent: unde tunicæ cirratæ Phædro. Cirri autem sunt fimbriæ. *cirros* κροσσοὺς interpretatur vetus magister. cirratas etiam possumus villosas interpretari, καὶ ἀμφιμάλλους, quas & μαλλωτοὺς Græci vocant. veteres Glossæ:

 μαλλὸς,

atque castrenses, & [1] cuculli Bardaici. [2] Et toga armaque gladiatoria gemmis auroque composita, [3] & machæras Herculaneas, & torques gladiatorias, [4] vasaque eluto auro, ebore, argento, citroque composita, [5] atque etiam [1] phal-

μαλλὸς, *cirra, villus.* μαλλωτὸς, *villosus.* hinc *vestes bicirres* quæ ab utraque parte cirros habent & villos. sed *cirratas* heic *militares* accipere magis debemus fimbriatas. *fibrum* Latini veteres quidquid esset extremum, aut in extremitate positum dicebant. hinc *fibræ* & *fibriæ*, vestimentorum oræ & jecoris extremæ partes, & radicum cirri. pro fibris fimbrias dixere posteriores. eodem modo quo *thensaurum* pro thesauro. *Salmas.*

* *Purpureasque chlamydes Græcanicas.*] Chlamydes Græcanicas præsertim militares purpureas fuisse, etiam Suetonius in Nerone scribit. Græci passim πορφυροβαφεῖς, ὁλοπορφύρους vel ἁλουργίδας vocant. *Casaub.*

1. *Cuculli bardaici.*] Hoc est bardocuculli. ita enim vocantur & Martiali, & aliis. *Bardiacus* eidem ἁπλῶς metri caussa pro bardocucullus illo versu:

Lassi Bardiacus quòd evocati:

nam ita meliores libri. & fortasse hîc quoque *cuculli Bardiaci* scribendum. è Gallis Santonibus & Lingonibus Romam mitti solitos, ex eodem poëta constat. *Idem.*

Cuculli bardaici.] Veram hanc opinor esse scripturam, quia libri eam retinent, & confirmat ratio. nam *Bardaicus* à *Bardæus*, ut *archaicus* ab ἀρχαῖος. Bardæi populi sunt Illyrici à quibus isti Bardaici cuculli. *Liburnicos cucullos* appellat Martialis, & nisi fallor Bardaicos intelligit. Bardaici cuculli militare gestamen. calceos etiam Bardaicos militum reperio appellatos. *Salmasius.*

Cuculli Bardaici.] Ita quoque Palatinus, non *Bardiaci.* Etiam in optimo mſ. Palat. legitur illo Martialis versu lib. IV. Epigr. 5. *Lassi vardaicus quod evocati.* Grut.

2. *Et toga armaque gladiatoria.*] Mendum inesse voci *togæ*, facilè assentior doctissimo Petro Fabro, ac lego, *& saga ar.* Casaub.

Et toga armaque.] Nihil variat Pal. *Grut.*

3. *Et machæras Herculaneas.*] Enses iis similes, quos pictores & poëtæ Herculi tribuunt: nam & Commodus alter Hercules. *Casaub.*

Et machæras Herculaneas.] Vetus editio: *& macheras Herculaneas.* sic enim scribebant: *macheræ* & *maceræ*: & secundam ejus syllabam illius temporis poëtæ correptam enuntiabant. *Salmas.*

4. *Vasaque eluto auro, ebore, argento, citroque composita.*] Elutum aurum est, probè purgatum. nam in auro purgando lavationibus multis opus, ut scimus è Strabone ac Plinio. in membranis corruptè *eludo.* forsan placeat alicui vasa è ludo, dici τὰ ἐκ τοῦ τῶν μονομάχων καταγωγίου, id est gladiatoria. nobis non placet: nam si quid mutandum, scribam certa conjectura *electro.* vasa electrina habes etiam apud Paulum Jurisconsultum lege XXXII. De auro, argento. *Casaub.*

Vasaque eluto auro, ebore, argentos citroque composita.] *Vasaque è ludo, auro, ebore, argento, citroque composita.* Quod mirifice confirmat Dio, cujus hæc verba sunt: Σύμπαντα γὰρ ὅσα Κόμμοδος ἐπί τε τρυφῇ καὶ ἐς ὁπλομαχίαν ἢ καὶ ἐς ἁρματηλασίαν ἐκέκτητο, ἐς τὸ πωλητήριον ἐξετέθη. Omnia igitur vasa è ludo, hoc est quibus in ludo utebatur Commodus, proscripsit & vendidit Pertinax. *Salmas.*

5. *Atque etiam phallovitroboli.*] *Phallovitrobolos*, vel, *phallovitrobelos* appellabat Commodus pocula quæ obscœnitatem illam figura sua referebant, quam Græci φαλλὸν, Latini *belum* vocabant. unde

[1] phallovitroboli ex materie eadem, [2] & vasa Samnitica, calefactandæ resinæ ac pici [3] divellendis hominibus [4] ac levigandis: necnon vehicula arte fabricæ nova, perplexis [5] diversisque rotarum orbibus & exquisitis sedilibus, nunc ad solem declinandum, [6] nunc ad spiritus opportunitatem per vertiginem: & alia iter metientia horasque monstrantia, & cætera vitiis ejus convenientia. Reddidit prætere dominis eos qui se ex privatis domibus in aulam contulerant. Convivium imperatorium ex immenso ad certum revocavit modum: [7] sumptus etiam omnes Commodi reci-

unde *monobeli* in Alagabalo. *belum* pro telo è Græco βέλΘ- posterior ætas usurpavit, etiam extra fœditates istas. Si legas *phalloveretrobeli*, erunt synonyma tria ad majorem obscœnitatem à flagitiosissimis propudiis conjuncta. juvat quòd non è vitro calyces hi fuerunt; sed ex auro, ebore, argento. Non sine exemplo autem insaniam hanc insanivit Commodus. Plinius lib. XXXIII. *In poculis libidines celare jubet, ac per obscœnitates bibere.* Juvenalis:

Vitreo bibit ille Priapo. Casaub.

Atque etiam phallovitroboli.] In antique excusis legitur *phandovitrobuli.* quam vocem quomodo explicem nescio. corruptam enim censeo, nec rationem emendandi nunc video: quam præstat intactam sic relinquere, quam inepta vocabula heic comminisci biformia, quæ nec Græca sunt nec Latina. *Salmas.*

1. *Phallovitroboli.*] Palatin. *phando vitrobuli.* Vulgata lectio bona esse potest. quamvis pocula ea non fuerint è vitro. sæpè enim re mutatâ, manet tamen nomen. sic *pyxides* dicimus, quamvis sint ex auro vel argento. *Grut.*

2. *Et vasa Samnitica calefactandæ resinæ.*] Athenæus libro XII. jure igitur Samnitica vasa appellata sunt quæ ad artem pertinerent, cujus auctores præcipui Samnites. *Casaub.*

3. *Divellendis hominibus ac levigandis.*] *Divellere* non aliud est quam ἀποσπᾶν & discerpere. legendum vero, *devellendis. devellere* enim est vellere & depilare. *Salmas.*

4. *Ad levigandis.*] Palatinus: *ac libiginandis. forte* pro *leviginandis.* nam *levigare* & *leviginare* pro eodem. *Idem.*

5. *Diversisque rotarum orbibus.*] Idem liber: *divisisque rotarum orbibus.* Idem.

6. *Nunc ad spiritus opportunitatem, per vertiginem.*] Fit enim sæpe, ut inclusi in vehiculis vertigine tententur: qui auræ spiritu in vehiculum admisso, statim recreantur. *Casaub.*

Nunc ad spiritus opportunitatem per vertiginem.] Per vertiginem heic intelligit author, vehiculorum ipsorum vertiginem, quæ sic erant composita arte nova fabricæ, ut divisis & perplexis rotarum orbibus, per vertiginem flecti vertique possent nunc ad solem devitandum, nunc ad captandam auræ & spiritus opportunitatem. vertiginem igitur posuit pro versatilitate, si ita loqui liceat. ita autem apta vertebris & verticulis erant, ut nunc in partem qua sol esset, versari, nunc in aliam unde aura veniret, facile possent. *Salmas.*

7. *Sumtus etiam omnes Commodi reddidit.*] Hoc quid sit? lego cum Josepho Scaligero, *rescidit.* hoc est, ad soliti dimidium detraxit, ut statim sequitur. *Casaub.*

Sumptus etiam omnes Commodi reddidit.] Contrariam hæc authoris menti verba sententiam efficiunt. quin etiam illa quæ sequuntur contrarium manifesto suadent. Palatinus pro *reddidit*, habet

recidit. [1] Exemplo autem imperatoris quum ille parciùs se ageret, ex omnium continentia vilitas nata est. Nam imperatorium sumptum, pulsis non necessariis, ad soliti
9 dimidium detraxit. [2] Præmia militantibus posuit. Æs alienum quod primo imperii tempore contraxerat, solvit. Ærarium in suum statum restituit. Ad opera publica certum sumptum constituit. [3] Reformandis suis pecuniam contulit: stipendia plurimis retrò debita exolvit. Obeundis postremò cunctis muneribus fiscum parem fecit. [4] Alimentaria etiam compendia [5] quæ novem annorum ex instituto Trajani debebantur, obdurata verecundia sustulit. Avaritiæ suspicione privatus non caruit, quum [6] apud vada Sabatia oppressis fœnore possessoribus, [7] latiùs suos teneret fines. [8] Denique * ex versu Luciliano *agrarius mergus* est ap-

bet *reddit.* ex quo facile facio, *recidit.* illud enim prius *d* corruptum est pro *ci*, quod & in aliis sæpissime vocibus vidi accidere. *Salmas.*

Sumptus etiam omnes Commodi reddidit.] Pal. *reddit.* sed nihil melius conjectaneo maximi Scaligeri, *rescidit.* Gruterus.

1. *Exemplo autem imperatoris cùm ille parciùs se ageret.*] Quis ille? sed nihil omnino præcedit quò possis referre. Lego retracta litera fugitiva, *cùm miles parciùs se ageret.* omnino ita scribi & sententia postulat & historia. *Casaub.*

2. *Præmia militantibus posuit.*] Regius, *militantibus*, pro militibus. *Idem.*

3. *Reformandis suis.*] Qui isti *sunt*? Scribo, *reformandis viis.* Idem.

Reformandis suis pecuniam contulit.] Veritas est, non hariolatio, quod Casaubonus noster volebat, *Reformandis viis.* Grut.

4. *Alimentaria etiam compendia.*] Nihil est caussæ cur emendes cum viro docto *impendia.* compendia alimentaria sive alimentariorum, ut commoda militiæ. *Casaub.*

Alimentaria etiam compendia.] Compendia heic sunt ὠφέλειαι. & idem pæne quod impendia. *Salmas.*

5. *Quæ novem annorum ex instituto Trajani debebantur.*] Reg. *ex institutu.* pro institutione. Videtur autem hoc dicere Capitolinus: non omnibus alimentariis debita fuisse alimenta; sed iis solùm qui beneficio Trajani primùm ad perceptionem frumentariam, id est quinque illis millibus puerorum ingenuorum, quibus frumenta dari primus Trajanus instituit. *Casaub.*

6. *Apud vada Sabatia.*] Palatinus: *Sabbatia.* Salmas.

7. *Latiùs suos teneret fines.*] Scribo, *tenderet.* eleganter pro extenderet. *Casaub.*

8. *Denique ex versu Lucilliano agrarius mergus est appellatus.*] Scripti Codices *grarius.* ut & optimi nostri libri. hinc pronum fuit correctoribus, *agrarius* facere. *grarius* aut *crarius*, quod scriptum habent libri, non dubitamus ita vitio esse scriptum pro *erarius.* *c* pro *e* & *g* pro *c* sæpius mutationibus invicem alternant. *erarius* autem scribebant pro *ærarius*, & *eris* pro *æris.* unde *aderare* pro adærare, & similia. *erarius* autem *mergus* dictus Lucillio fenerator quidam improbus, quod fœnore & ære alieno homines mergeret. & ita loquutus est Satyrice simul & poëtice: allusione facta ad mergi etymon. Obærati autem & op-

est appellatus. Multi autem eum etiam in provinciis quas consularis gessit, sordidè se egisse in literas retulere. [1] Nam vacationes & legationes militares dicitur vendidisse. Denique quum parentum minimum esset patrimonium, & nulla hereditas obvenisset, [2] subitò dives est factus. Omnibus sanè possessiones suas reddidit quibus Commodus ademerat, sed non sine pretio. Senatui legitimo semper interfuit, ac semper aliquid retulit. Civilem se salutantibus & interpellantibus semper exhibuit. Eos qui calumniis appetiti per servos fuerant, damnatis servis delatoribus liberavit, in crucem sublatis talibus servis, aliquos etiam mortuos vindicavit. [3] Insidias paravit ei * Falco, volens imperare:

& oppressi fœnore homines, *ære alieno mersi* dicuntur scriptoribus Latinis: & ita sæpe in jure nostro. id igitur Pertinaci nomen adhæsit ex Lucilliano versu. non quod latius suos teneret fines, sed quod oppressis fœnore possessoribus id faceret, eosque mergeret usuris, *erarius mergus* dictus est. *Salmas.*

* *Ex Luciliano versu agrarius mergus est appellatus.*] Scripta lectio, *Granius.* Fortasse scripserat, *Granius agrarius mergus.* nam Granii præconis, de quo tam multa M. Tullius, frequens in Lucilii satyris mentio; ut in istis apud Gellium:

—— & jam
Conjicere in versus dictum præconi' volebant
Grani. ——

Hunc scurram lucella captantem bonis dictis, videtur poëta appellasse mergum: solet enim ea avis minutorum pisciculorum prædam è littorum saxis captare. Græcorum est proverbium, λάρος χάσκων. At Pertinax qui non ex aquis compendia sibi quæreret, sed ex vicinorum incommodis, non simpliciter *mergus* est dictus, sed *agrarius mergus.* Nihil improbius eo hominum genere, qui afflictorum tempora observant, ut ex eorum miseriis rei suæ amplificandæ occasionem capiant. fecisse hoc Pertinacem. verbis illis, *oppreßis fœnore possessoribus* auctor significat. Atque hæc caussa est, cur mergus sit dictus. *Casaub.*

Ex versu Luciliano, Agrarius mergus, &c.] Pal. *Luciniano grarius.* Grut.

1. *Nam vacationes & legationes militares dicitur vendidisse.*] Quænam dicantur *vacationes* in Romana militia, & quomodo duces illas vendere sint soliti, ex multis veterum scriptorum locis, manifestissimum est. at *legationes militares,* alibi legere non memini. mendosum tamen non existimo: sed de honore illorum accipio, quos soliti interdum limitanei exercitus, eorumve duces, ad imperatores mittere. *Casaub.*

Nam vacationes & legationes militares.] Attigimus supra nonnihil de his legationibus militaribus. nec dubium quin præfecturæ legionum, cohortium & ejusmodi, legationes etiam dictæ sint. sic *præfectum cohortis ad legationem suam profectum* initio hujus vitæ scribit Capitolinus. *Salmas.*

2. *Subitò dives est factus.*] Refellit Herodianus, cui potius fidem habe. Ait ille, Commodum, qui omnes patris amicos sustulit, unico Pertinaci pepercisse, quòd propter paupertatem illum contemneret. *Casaub.*

3. *Insidias paravit ei Falco.*] Sosius Falco consul, opibus potens. historiam unus Dio narrat. *Idem.*

Insidias paravit ei Falco volens imperare.] Non est alius perturbatior in his

rare: de quo conqueſtus eſt in ſenatu: [1] quod quidem ſenatus credidit. Dum ſibi quidam ſervus, quaſi Fabiæ eſſet filius ex Cejonii Commodi familia, Palatinam domum ridiculè vindicaſſet, cognitus, juſſus eſt flagellis cæſus domino reſtitui. In cujus vindicta hi qui oderant Pertinacem, occaſionem ſeditionis inveniſſe dicuntur. Falconi tamen pepercit, [2] & à ſenatu impunitatem ejus petiit. Denique Falco in rebus ſuis ſecurus vixit, & herede filio periit: quamvis multi Falconem neſciſſe dixerint imperium ſibi parari. Alii etiam à ſervis qui rationes interverterant, falſis teſtimoniis appetitum eum eſſe dixerunt. Sed Pertinaci [3] factio præparata eſt per Lætum præfectum prætorii, & eos quos Pertinacis ſanctimonia offenderat. Lætum enim pœnituerat quòd imperatorem fecerat Pertinacem, idcirco quia eum velut ſtultum intimatorem nonnullarum rerum reprehendebat. Grave præterea militibus viſum, [4] quòd in cauſa Falconis multos milites ad unius ſervi te-
11 ſtimonium occidi præceperat. [5] Trecenti igitur de caſtris armati

his authoribus locus. ſic minimo negotio reſtitui poſſe arbitror: *Inſidias paravit ei Falco, ut queſtus eſt in ſenatu,* (vel, *de quo queſtus eſt in ſenatu:* vel etiam, *quod queſtus eſt in ſenatu*) *volens imperare: quod quidem credidit dum ſibi quidam ſervus quaſi Fabiæ eſſet filius ex Ceionii Commodi filia, Palatinam domum ridicule vindicaſſet, cognituſque juſſus eſt flagellis cæſus domino reſtitui. quod quidem credidit*, Pertinax ſcilicet, non ſenatus, ut vulgo editum eſt. & recte vocem *ſenatus* authore veteri ſcriptura ſuſtulimus. ſervus hic autem qui Palatinam ſibi domum eo nomine vindicabat quod eſſet Fabiæ filius Commodi Cæſaris filiæ, ſororis Lucii Veri, videtur fuiſſe ſervus Falconis. ex quo non temere ſuſpectus eſt Falco quaſi per ſervi ſui operam strueret inſidias Pertinaci. quidam vero Falconem abſolvebant iſto crimine, & eum neſciſſe ſibi imperium parari dictitabant. *Salmaſ.*

* *Falco volens imperare: de quo conqueſtus.*] Pal *Falco conqueſtus eſt in Senatu volens imperare.* Grut.

1. *Quod quidem ſenatus credidit.*] Attende ad verba: non negabis aliquid deeſſe. Lego: *Inſidias paravit ei Falco: de quo conqueſtus eſt in ſenatu, ut volente imperare q.* verùm, ut diximus, videtur deeſſe aliquid. Tota etiam quæ ſequitur narratio de Fabiæ ſervo, an ad Falconis inſidias quicquam pertineat, non poſſis liquidò cognoſcere. & certum eſt, Falconem non alii, ſed ſibi imperium quæſiviſſe. *Caſaub.*

2. *Et à ſenatu impunitatem ejus petiit.*] Regius & Puteani, *impetravit.* ſcribendum, *ei impetravit.* Idem.

3. *Factio præparata eſt per Lætum.*] Convenit cum Dione. *Idem.*

4. *Quod in cauſſa Falconis multos milites ad unius ſervi teſtimonium.*] De hoc ſervo nihil Dio: cætera penè ad verbum. *Idem.*

5. *Trecenti igitur de caſtris armati.*] Lego, *Ducenti igitur.* Idem.

Trecenti

armati [1] ad imperatorias ædes cuneo facto milites venere. [2] Eadem tamen die immolante Pertinace, [3] negatur in hostia cor repertum: & quum id vellet procurare, [4] caput extorum non deprehendit. Et tunc quidem omnes milites in castris manebant. [5] Qui quum de castris ad obsequium principis convenissent, & Pertinax eo die [6] processionem quam ad Athenæum paraverat ut audiret poëtam, ob sacrificii præsagium distulisset, hi qui ad obsequium venerant, redire in castra cœperunt. Sed subitò globus ille in Palatium pervenit: neque aut arceri potuit, [7] aut Imperatori nunciari. Enimvero tantum odium in Pertinacem [8] omnium aulicorum fuit, ut ad facinus milites hortarentur. Supervenerunt autem Pertinaci quum ille aulicum famulitium ordinaret, ingressique porticus Palatii usque [9] ad locum qui appellatur *Sicilia*, & *Jovis cœnatio*. Hoc

Trecenti igitur de castris armati, &c.] Haud aliter quoque Pal. *Grut.*

1. *Ad Imperatorias ædes cuneo facto.*] Palat. *cædes.* malè. *Idem.*

2. *Eadem tamen die in.*] *Tamen* pro sanè. sæpe enim abutuntur illa voce hi scriptores. *Casaub.*

3. *Negatur in hostia cor repertum.*] Poparum fraude plerumque factum, aut ipsorum etiam extispicum, ut victimis mactatis modò cor, modò caput extorum, aut nescio quid aliud deesset. *Idem.*

4. *Caput extorum non deprehendit.*] Cicero, *Caput est in jecore, cor in extis.* Fuere hujus quoque artis propria vocabula & τεχνικά. Quare apud veteres grammaticos sæpe leges illa verba, σημεῖόν ἐστιν ἐν θυσίᾳ. & extispices iidem non solùm ἱερέας, θύτας, aut σπλαγχνομάντεις sed etiam σημειωτικούς. ut Hesychius, περιβοσκόπος, μάντις σημειωτικός. *Idem.*

5. *Qui cùm de castris ad obsequium principis convenissent.*] Satellitium principis vocabant obsequium: quam vocem Græci quoque suam fecerunt. sic accipe τὰ ὀψίκια apud Arrianum libro tertio Dissertationum Epicteti. *Idem.*

6. *Processionem quam paraverat ut audiret poëtas.*] Lampridius in Alexandro Severo, *Ad Athenæum audiendorum & Græcorum & Latinorum rhetorum vel poëtarum caussa frequenter processit.* locus fuit, quod nomen ipsum arguit, studiis Minervæ sacer: cujus honori dicatam inibi fuisse aliquam ædem aut cellam ex eo conjiciebamus, quòd etiam senatum haberi in Athenæo mos fuit. senatus autem nisi in templo, & loco per augures constituto, haberi non potuit. *Idem.*

7. *Aut imperatori nuntiari.*] Nuntiatum est tamen: sed serò & frustra. Dio ait ab uxore, Herodianus ab amicis. *Idem.*

8. *Omnium aulicorum.*] Aulici sunt οἱ Καισάρειοι. hi Dione teste cùm in Pertinacem eodem quo milites prætoriani essent animo, tamen quòd nudi essent & ἄοπλοι, inviti se continuerunt. *Idem.*

9. *Ad locum qui appellatur Sicilia & Jovis cœnatio.*] Videntur esse ejusdem loci duo nomina. Sic Augustus locum in edito singularem habuit, quem vocabat Syracusas & Τεχνόφυον. *Idem.*

Hoc cognito, Pertinax Lætum præfectum prætorii ad eos misit. Sed ille declinatis militibus per porticus egressus, adoperto capite, domum se contulit. Verùm quum ad interiora prorumperent, Pertinax ad eos processit, eosque longa & gravi oratione placavit: Sed quum [1] Tausius quidam, unus è Tungris, [2] in iram & timorem milites loquendo adduxisset, hastam in pectus Pertinacis objecit. Tunc ille precatus Jovem Ultorem, toga caput operuit, atque à cæteris confossus est: & Electus quidem confossis duobus cum eodem periit. reliqui autem cubicularii palatini (nam suos statim [3] ut imperator factus est filius emancipatos dederat) diffugerunt. Multi sanè dicunt etiam cubiculum milites irrupisse, atque illic circa lectum fugientem Pertinacem occidisse.
12 Fuit autem senex venerabilis, [4] immissa barba, * reflexo capillo, habitudine corporis pinguiore,

Ad locum qui appellatur Sicilia.] Sic etiam Palatinus. *Grut.*

1. *Tausius quidam, unus è Tungris.*] Tungrorum cohortes inter prætorianos militasse cum aliis Germanis & Gallis, notissimum. *Casaub.*

2. *In iram & timorem milites loquendo adduxisset.*] Scribendum, *In iram & tumorem milites adduxisset.* Nec enim ira cum timore. *Salmas.*

3. *Ut imperator factus est, filiis emancipatos dederat.*] An *emancipatis*? quod quidem suadet similis in Juliano locus. Filiorum appellatione filium & filiam intellige, ut ipse Capitolinus postea. *Casaub.*

Ut imperator factus est filius, &c.] Lege authore veteri membrana: *Reliqui autem cubicularii Palatini, nam suos statim ut imperator factus est, filiis emancipatis dederat, diffugerunt.* Cubicularios enim suos Pertinax, statim atque ad imperium pervenit, filiis emancipatis dederat. suos igitur, quos privatus habuerat. Palatinos autem, quos in Palatio reppererat, qui & sub Commodo id munus habebant. Nam etsi multos vendiderat Pertinax, retinuit tamen plures, & eos qui per vim Palatio videbantur inserti. sed & de iis quos vendi jusserat, multi reducti ad ministerium, ut supra notavit Capitolinus. & isti fere sunt qui diffugisse cum occideretur Pertinax, heic dicuntur, qui & sub aliis imperatoribus in statione manserunt, atque etiam ad dignitates provecti sunt. *Salmas.*

4. *Immissa barba.*] Virgilius,

—— *Immissaque barba.* Casaub.

Immissa barba, reflexo capillo.] Reflexus capillus idem est quod flexus. flexus autem capillus est οὖλος vel οὐλώδεις, quem in Albino *crispum & renodem* dixit. flectere igitur capillum est torquere & vibrare, unde flexi ingenio suo capilli Petronio, qui natura tales, non arte. Quintilianus *in annulum ponere capillos*, pro flectere & calamistrare. flexi enim capilli annulos & nodos quodammodo exprimunt. Martialis *ordine crines digerere* dixit. alicubi videor legisse comam comptam gradulatim. Latini in his exprimendis, *ordinem, stationem, gradus* solent usurpare. Ovidio *crines in ordine ponere*, & *in statione.* Manilius *crines in fluctum ponere* eleganter. nam

guiore, ventre prominulo, ſtatura imperatoria, eloquentia mediocri, [1] & magis blandus quàm benignus, [2] nec unquam creditus ſimplex. Et quum verbis eſſet affabilis, [3] re erat illiberalis ac propè ſordidus, ut dimidiatas [4] lactucas & carduos in privata vita convivis apponeret: [5] & [6] niſi quod miſſum eſſet edulium, quotquot eſſent amici, novem libras carnis per tres miſſus ponebat. Si autem plus aliquid miſſum eſſet etiam in alium diem differebat, quum ſemper ad convivium multos vocaret. Imperator etiam, ſi ſine conviviis eſſet, eadem conſuetudine cœnitabat. Amicis ſi quando de prandio ſuo mittere voluit, miſit offulas binas, aut omaſi partem, aliquando lumbos gallinaceos. [7] Faſianum nunquam privato convivio comedit, aut alicui miſit. Quum ſine amicis cœnaret, adhibebat uxorem ſuam & [8] Valerianum, [9] ut cum eodem qui docuerat, [1] fa-

nam illa crinium per annulos inflexio, & per gradus digeſtio, fluctuum modo extantium, modo ſubſidentium & invicem ſe propellentium undulatos intortoſque motus plane refert. *Salmaſ.*

* *Reflexo capillo.*] Criſpo, quod & nummi docent. *Caſaub.*

1. *Et magis blandus quam benignus.*] Blandus verbis, benignus factis. unde apud Comicum *blande dicere*, & *benigne facere.* unde *terra benigna* apud Poëtas fertilis & fœcunda. *Salmaſ.*

2. *Nec unquam creditus ſimplex.*] Ibidem, *Amabat ſimplicitatem.* Caſaub.

3. *Re erat illiberalis ac propè ſordidus.*] Ita judicabant homines lauti: frugi & ſobrii, aliter longè pronuntiabant. lege Dionem. *Idem.*

4. *Lactucas & carduos.*] Optimus codex: *& cardos.* & ita tunc temporis ſcribebant & enunciabant. Cardi pro Cardui. Gloſſæ veteres περὶ λαχάνων: *cardus*, κινάρα. inde cardelus vel cardelis pro carduelis in optimo Gloſſario. ſic *mutari* pro mutuari. ſic *continari* pro continuari. ſic & *continum* pro continuum. *vacum* pro *vacuum.*

At nobis reſcire vacum eſt. ——

Unde *vacefacere* pro vacuefacere apud Lucretium. *Salmaſ.*

5. *Et niſi quod.*] *Et niſi quid.* Pal. & v. ed. atque ita legendum. *Idem.*

6. *Niſi quòd miſſum eſſet edulium.*] Dono nempe. *Caſaub.*

7. *Faſianum nunquam privato convivio comedit.*] Sobriis principibus delitiarum ultimus finis erat phaſianus. Alexander Severus nunquam niſi diebus feſtis ſibi appoſuit. Julianus planè abſtinuit. *Idem.*

Faſianum nunquam comedit.] Palat. *nunquam cumeditavit.* pro, *nunquam cumedit aut alicui miſit.* *cumedit* pro *comedit.* Salmaſ.

8. *Valerianum, ut cum eodem qui docuerat, fabulas litteratas, &c.*] Palatinus, *Valerianum qui cum eodem docuerat, fabulas, &c.* Grut.

9. *Ut cum eodem qui docuerat.*] Scribo, *ut cum eo quicum docuerat.* Caſaub.

Ut cum eodem qui, &c.] Palat. *Ut qui cum eodem docuerat.* Parvum negotium eſt reponere, *Ut quicum eodem docuerat, fabulas litteratas haberet.* Hoc eſt, ut cum eodem quicum docuerat, fabulas haberet litteratas. Hoc verum eſt. *Salmaſ.*

1. *Fa-*

[1] fabulas literatas haberet. Sanè nullum ex iis quos Commodus rebus agendis impoſuerat, mutavit, [2] expectans urbis natalem, quòd eum diem, rerum principium volebat eſſe: atque ideo etiam in balneis ei Commodiani miniſtri
13 necem paraſſe dicuntur. Imperium & omnia imperialia ſic horruit, ut ſibi ſemper oſtenderet diſplicere. denique non alium ſe quàm fuerat videri volebat. Fuit in Curia honorificentiſſimus, ita [3] ut ſenatum faventem adoraret, & quaſi præfectus urbi cum omnibus ſermonem participaret. Voluit etiam imperium deponere atque ad privatam vitam redire. [4] Filios ſuos in Palatio nutriri noluit. Tam parcus autem & tam lucri cupidus fuit, ut apud vada Sabatia mercaturas exercuerit imperator per homines ſuos, non aliter quàm privatus ſolebat. nec multùm tamen amatus eſt. [5] Siquidem [6] omnes qui liberè fabulas conferebant, [7] malè Pertinaci loquebantur, [8] *chreſtologum* eum appellantes, qui bene loqueretur, & malè faceret. Nam & cives

1. *Fabulas literatas haberet.*] Lampridius in Alexandro: *ut haberet fabulas literatas, quibus ſe recreari dicebat & paſci.* Caſaub.

2. *Expectans Urbis natalem.*] Palilia quæ non longè aberant. Imperavit à Kalendis Januariis ad v. Kal. Aprilis: quo menſe XI. vel XII. Kal. Majas Palilia agitabant. *Idem.*

3. *Ut ſenatum faventem adoraret.*] Senatui ſibi fauſta dicenti, & acclamationibus faventi, gratias agebat, eo geſtu, eo vultu quaſi deos adoraret. *Idem.*

4. *Filios ſuos in Palatio nutriri noluit.*] Palat. *nutriri voluit.* ſed vulgatam Dio comprobat. Capitolinus ſemper de Pertinacis filiis quaſi plures fuerint loquitur, cum Dio unum tamen atque unicum fuiſſe indicet. & ſcire potuit certius qui illa ipſa ætate vivebat & Pertinacem vidit. *Salmaſ.*

5. *Siquidem omnes qui liberè fabulas conferebant, malè Pertinacem loquebantur.*] Inſolens locutio, ſed prodita veteribus editionibus & firmata noſtro Palatino. *Grut.*

6. *Omnes qui liberè fabulas conferebant.*] πάντες οἱ λογοποιοῦντες. *Caſaub.*

7. *Malè Pertinaci loquebantur.*] Veteres editiones, *Pertinacem.* inſolens locutio, pro de Pertinace. ſed eſt Græcorum æmulatio: *malè loqui aliquem*, κακῶς λέγειν τινά. at *Pertinaci*, ut maledicere alicui. *Idem.*

Male Pertinaci loquebantur.] Veteres membranæ: *male Pertinacem loquebantur. male* & *bene loqui aliquem*, pro de aliquo bene aut male loqui uſitata loquutio. ſic *benedicere aliquem* apud recentiores atque etiam vetuſtiores. *Salmaſius.*

8. *Chreſtologum eum appellantes.*] Græci χρηστολόγους appellant pollicitatores ac Doſontas, quos ajunt τοῖς χρηστοῖς λόγοις δελεάζειν. χρηστολόγος, verbis munificus. *Caſaub.*

Chreſtologum eum appellantes.] *Chriſtologum* Palatinus more ſcribendi illa ætate conſueto. *Chreſtologus* autem vel *Chriſto-*

cives sui qui ad eum confluxerant jam imperatorem, [1] & nihil de eo meruerant, sic eum appellabant. Munera quoque lucri libenter accepit. Reliquit filium & filiam superstites, & uxorem Flavii Sulpitiani filiam, quem præfectum urbi loco suo fecerat. Circa uxoris pudicitiam minùs curiosus fuit, [2] quum palàm citharœdum illa diligeret: [3] ipse præterea Cornificiæ infamissimè dicitur adhæsisse. Libertos aulicos vehementissimè compressit: unde 14
grande quoque odium contraxit. Signa interitus hæc fuerunt: Ipse ante triduum quàm occideretur, in piscina sibi visus est videre hominem [4] cum gladio infestantem. Et ea die qua occisus est, [5] negabant [6] in oculis ejus [7] pupillas cum imaginibus quas reddunt spectantibus, visas. Et quum apud Lares sacrificaret, carbones vivacissimi extincti sunt, quum inflammari soleant: & (ut suprà dictum est) cor & caput in hostiis non est repertum. Stellæ etiam juxta so-

Christologus qui blande diceret, nec benigne faceret. sic Græci, χρηστὰ λέγειν. *Salmas.*

1. *Et nihil de eo meruerant.*] Congiarium enim adeò dedit exiguum, ut pro eodem haberetur, ac si nihil dedisset. *Casaub.*

2. *Cùm palam citharœdum illa diligeret.*] In matronarum, etiam Principum, amoribus, primas semper ferunt partes citharœdi; adeo per aures ad animum blandè influit vox duplex, oris fidiumque; capiunturque præterea oculi gesticulatione illâ manuum irrequietarum. *Grut.*

3. *Ipse præterea infamissimè dicitur.*] Etsi elegans est viri docti conjectura, *insanissimè.* ἐπεμάνη αὐτῇ. sed quod statim vocem *vehementissimè* delet idem, non assentior: nam & libri habent, & videtur necessaria, consentiente historia. *Casaub.*

Ipse præterea Cornificiæ infamissime dicitur adhæsisse.] Repone scripturam Palatinam: *Ipse præterea Cornificiam infamissime dicitur dilexisse.* Quam retinet & vetus editio. *Salmas.*

Ipse præterea Cornificiæ infamissimè dicitur adhæsisse.] Pal. *Cornificiam infamissimè dicitur dilexisse.* quid sibi non permittit librariorum natio? *Gruterus.*

4. *Cum gladio infestantem.*] Eleganter pro, insectantem. *Casaub.*

5. *Negabant in oculis ejus pupillas cum imaginibus.*] Servius in illud poëtæ,

Dat somnos adimitque, & lumina morte resignat.

Physici dicunt pupillas quas in oculis videmus morituros ante triduum non habere: quibus non visis est summa desperatio. Porro quomodo pupilla diffundatur, ut desinat apparere, medici docent cùm περὶ ὑποχύσεων ὀφθαλμῶν disputant. *Idem.*

6. *In oculis ejus pupillas.*] Idem liber, *pupulas*, pro *pupillas.* Ovidius:

— *oculis quoque pupula duplex*
Fulminat, & gemino lumen ab orbe venit.

Salmas.

7. *Pupillas cum imaginibus.*]Pal. *pupulas.* Grut.

1. *Ante*

ta solem per diem visæ sunt clarissimæ [1] ante dies quàm obiret. Et ipse omen de Juliano successore dedisse dicitur. Nam quum ei Didius Julianus fratris filium obtulisset, cui despondebat filiam suam, adhortatus juvenem ad patrui observationem, adjecit, *Observa* [2] *collegam & successorem meum*: nam antè Julianus ei & in consulatu collega fuerat, & in proconsulatu successerat. Milites eum & aulici odio habuerunt: populus mortem ejus indignissimè tulit, quia videbat omnia per eum antiqua posse restitui. Caput ejus conto fixum, milites qui eum occiderant, per urbem in castra pertulerunt. Reliquiæ ejus recuperato capite, in sepulcro avi uxoris locatæ sunt. Et Julianus successor illius, corpus ejus quanto potuit honore funeratus est, quum id in Palatio reperisset: qui nunquam ejus ullam mentionem vel apud populum vel apud senatum publicè fecit: sed quum ipse quoque à militibus desertus jam esset, per senatum & populum, Pertinax in deos relatus est. Sub Severo autem imperatore quum senatus ingens testimonium habuisset Pertinax, [3] funus imaginarium ei & censorium ductum est, & ab ipso Severo funebri laudatione ornatus est. Ipse autem Severus amore boni principis, [4] à senatu Pertinacis nomen accepit. [5] Filius Pertinacis patris flamen est factus. [6] Marciani sodales, qui divi Marci sacra curabant,

1. *Ante dies quàm obiret.*] Legebam, *ante dies duos quàm obiret*. Casaub.

Ante diem quàm obiret.] Sequutus sum codicem Regium. vulgo erat, *dies*. Grut.

2. *Collegam & successorem meum.*] Idem accidit in Juliano : nam & ille collegam in consulatu & successorem in Proconsulatu Severum habuit. *Casaubonus.*

3. *Funus imaginarium ei & censorium ductum est.*] *Imaginarium* appellat, quod non corpori Pertinacis, sed ejus imagini ductum est, ut loquitur Spartianus in Severo. *Censorium* veteri appellatione dixit, quod seculo convenientiùs in Opilio Macrino, *funus regium* vocavit: Spartianus in Ælio Vero, *imperatorium.* Temporibus verò liberæ Reip. censorium dicebatur : quia censura omnium dignitatum maxima & præstantissima habebatur. *Idem.*

4. *A senatu nomen accepit.*] Vel ipse sibi ascivit. *Idem.*

5. *Filius Pertinacis.*] Qui à Cacarallo postea occisus, cùm esset Cos. suffectus *Idem.*

6. *Marciani sodales Helviani sunt dicti.*] Spartianus in Severo, *addito flamine, & sodalibus Helvianis, qui Marciani fuerant.* sic loquuntur & Capitolinus & Spartianus, quasi Marcianorum fuisset tum nomen sublatum. meminit tamen amborum lapis vetus Romæ, ubi hæc

bant, Helviani sunt dicti propter Helvium Pertinacem. [1] Circenses, & imperii natalis additi (qui à Severo postea sublati sunt) & [2] Genethliaci, qui manent. Natus autem Cal. Augustis, [3] Vero & Bibulo coss. Interfectus autem est v. Kal. Aprilis, Falcone & Claro coss. [4] Vixit annis LX. mensibus VII. [5] diebus XXVI. [6] Imperavit mensibus II. diebus XXV. [7] Congiarium dedit populo denarios centenos. [8] Prætorianis promisit duodena millia nummûm; sed dedit sena. Quod exercitibus promissum est, datum non est: quia mors eum prævenit. Horruisse autem illum imperium epistola docet quæ vitæ illius à Mario Maximo apposita est: [9] quam ego inseri, ob nimam longitudinem, nolui.

hæc inter cætera. SODALI. MARCIANO. AVRELIANO. COMMODIANO. HELVIANO. SEVERIANO. *Idem.*

1. *Circenses & imperii natalis additi.*] Quid sit, *circenses addere*, diximus ad Commodum. Natalis imperii Pertinacis incidebat in Kalendas ipsas Januarias: diem & aliâs festum ac solennem. *Idem.*

2. *Et Genethliaci.*] Scribe, *Genitalitii.* Idem.

Et genitiali qui manent.] Scribendum & *genethlii qui manent*: vel *genethliaci.* γενεθλιακὰς ὥρας vocat Leonides quodam epigrammate. τὰ γενέθλια passim Græci. *Salmas.*

Et genitiali, qui manent.] Sic & Pal. nisi quod is divisis vocibus, *& geniti aliqui manent.* vulgg. *genitalii*, quod nescio an alii usurparint pro *genitalitio.* Grut.

3. *Vero & Bibulo Coss.*] Anno imperii Hadriani nono. *Casaub.*

4. *Vixit annis LX.*] Scribendum, LXVI. palàm est ex adscriptis consulibus. & ita apud Dionem. *Idem.*

Vixit annis sexaginta.] Non aliter uterque Palatinus. *Grut.*

5. *Diebus XXVI.*] Si rectè scriptum modò occisum fuisse quinto Kal. Apr. scribendum hîc XXVIII. aut, ut dies cædis non numeretur, XXVII. *Casaub.*

6. *Imperavit mensibus II.*] Inveni in regio, VI. quæ menda multos etiam Græcorum chronologorum olim decepit. *Idem.*

7. *Congiarium dedit populo denarios centenos.*] Dio: ἔδωκε τῷ δήμῳ καθ' ἕκαστον δραχμὰς ρ'. *Idem.*

8. *Prætorianis promisit duodena millia nummûm.*] Et hîc sequitur Dionem: sed quod adjicit, *sed dedit sena*; dissentit à Dione, qui scribit, τοῖς δορυφόροις ἔδωκεν ὅσα ὑπέσχετο. *Idem.*

9. *Quam ego inseri.*] Puteaneus, *inserere.* Idem.

Quam ego inseri, ob nimiam longitudinem nolui.] Sic quoque Pal. *Grut.*

[1]ÆLII SPARTIANI DIDIUS JULIANUS, AD DIOCLETIANUM AUG.

I DIDIO JULIANO, qui post Pertinacem imperium adeptus est, [2]proavus fuit Salvius Julianus, bis consul, præfectus urbi, [3]& Jurisconsultus: quod magis eum nobilem fecit. Mater Clara Æmilia: pater Petronius Didius Severus: fratres Didius Proculus, & [4]Nummius Albinus: avunculus Salvius Julianus: [5]avus paternus, [6]Insuber Mediolanensis: [7]maternus [8]ex [9]Adrumentina colonia. Educatus est apud Domitiam Lucillam, matrem

1. ÆLII SPARTIANI.] Ad Spartianum tandem reversi sumus, cui hanc vitam tribuunt omnes libri. sed si fides Excerptis, in Spartiano semper fuimus. *Salmas.*

2. *Proavus fuit Salvius Julianus.*] Maternus hic proavus, non paternus Juliani Aug. cujus stemma satis perturbatè descriptum hic à Spartiano. meminit idem inferiùs, & avi & proavi, ambosque fuisse dictos Severos indicat. *Casaub.*

3. *Et Jurisconsultus, quod magis eum nobilem fecit.*] Adeò quidem, ut Græci scriptores nonnulli ipsum quoque appellent τ̀ νομοθέτην: quasi fuerit hic ille celeberrimus Jurisconsultus, qui Edictum perpetuum composuit. *Idem.*

Et Jurisconsultus; quod magis eum nobilem fecit.] Ita est, sæpe plus nominis à professione litteratâ, quàm honore maximo. Tacitus lib. XII. Annal. cap. 28. *Grut.*

4. *Nummius Albinus.*] Lapis Romæ:

JOVI
SERENO
NUMMIUS
ALBINUS
EX VOTO. *Casaub.*

5. *Avus paternus Insuber Mediolanensis: maternus ex Adrumentina colonia.*] Avus hic maternus filius fuit Salvii Juliani qui Romæ vixit celeberrimus Hadriano imperante. quomodo igitur hujus filius Afer Hadrumetinus? ego non concoquo. Lego verò, *proavus paternus.* quia erant Romæ vetustiores gentes Didia & Salvia, quarum sæpe in historiis mentio; ne cum illis prioribus recentiores istas è quibus ortus Julianus, quisquam confunderet, primam utriusque gentis originem, & unde ac quando Romæ innotuerit, adnotat Spartianus. *Idem.*

Insuber Mediolanensis.] Palatinus, *Insubris.* Grut.

7. *Maternus ex Adrumentina.*] Palat. *Adrumetina.* nihilo pejus. *Idem.*

8. *Ex Adrumentina colonia.*] *Ex Adrumetina.* Pal. melius; nam *Adrumetum* Latinis, ut Græcis Ἀδρύμητον. *Salmas.*

9. *Hadrumentina colonia.*] Mirum est quàm variè & Græci & Latini hoc nomen extulerint, scripserintque. observat Hermolaus è Stephano, dixisse Græcos, Ἀδρύμητα, & Ἀδρύμητον, alios masculino, alios fœminino genere, quosdam neutro. *Casaub.*

1. *Inter*

matrem Marci imperatoris. [1] Inter viginti viros electus est suffragio matris Marci. Quæstor ante annum quàm legitima ætas sinebat, designatus est. Ædilitatem suffragio Marci consequutus est. Prætor ejusdem suffragio fuit. Post præturam [2] legioni præfuit in Germania vicesimæ secundæ Primigeniæ. Inde Belgicam sanctè ac diu rexit. Ibi Cauchis, [3] Germaniæ populis qui Albim fluvium accolebant, erumpentibus restitit, tumultuariis auxiliis provincialium: ob quæ consulatum meruit, testimonio imperatoris. Cattos etiam debellavit. Inde Dalmatiam regendam accepit, eamque à confinibus hostibus vindicavit. Pòst Germaniam inferiorem rexit. Post hoc curam alimentorum in Italia meruit. Tunc factus est reus [4] per quendam 2
Severum clarissimum militem, conjurationis cum Salvio contra Commodum: sed à Commodo, quia multos jam senatores occiderat, & quidem nobiles ac potentes in caussis majestatis, ne tristiùs gravaretur, [5] Didius liberatus est, accusatore damnato. Absolutus, iterum ad regendam provinciam missus est. Bithyniam deinde rexit: sed non ea fama qua cæteras. Fuit consul cum Pertinace, & in proconsu-

1. *Inter viginti viros electus est.*] Fuit liberâ Rep. vetus consuetudo, ut populus quotannis XXVI. viros crearet, quorum munia sic postea distribuebantur. Fiebant ex illis Triumviri capitales, Triumviri monetales, Quatuorviri curatores viarum in Urbe. Decemviri stlitibus judicandis, qui hastam centumviralem cogebant, Duumviri curatores viarum extra urbem, Quatuorviri in præfecturas Campaniæ mittebantur: sed hic numerus Augusto fuit imminutus, sublatis Viocuris qui extra Urbem curabant, & Quatuorviris qui in Campaniæ præfecturas mittebantur. ita pro XXVI. fuere XX. viri solùm: quos quidem non instituit Augustus, sed eorum tantùm creationem mutavit: jubens ut ex equestri ordine eligerentur; qui videntur ante soliti è liberis senatorum creari. Erat vigintiviratus velut janua quæ aditum ad honores patefaceret: sed hujus muneris obeundi necessitatem sæpe remittebat illis senatus. *Idem.*

Inter viginti viros electus est.] *Lectus est.* Salmas.

2. *Legioni præfuit in Germania vicesimæ secundæ, Primigeniæ.*] Vetus lapis Romanus ubi insculpta legionum nomina, hanc non prætermittit. nam ibi leges, XXII. PRIM. hoc est, VICESIMA SECUNDA, PRIMIGENIA. *Casaub.*

3. *Germaniæ populis qui Albim.*] Codex Palatinus, *Album.* Excerpta autem Spartiani, *Albam.* Vopiscus quoque *Albam* vocavit, in Probo. *Salmas.*

4. *Per quendam Severum clarissimum militem.*] Scribo, *Clarissimum.* est enim proprium ejus militis nomen. *Casaub.*

5. *Didius liberatus est.*] Priùs tamen in veterem patriam suam, Mediolanum relegatus. *Idem.*

consulatu Africæ eidem successit. & semper ab eo collega est & successor appellatus: maximè eo die [1] quum filiam suam Julianus despondens affini suo, ad Pertinacem venisset, idque intimasset. [2] dixitque debita reverentia, *quia collega, & successor meus est.* Statim enim mors Pertinacis sequuta est. Quo interfecto, quum [3] Sulpitianus imperator in castris appellari vellet, [4] & [5] Julianus cum genero [6] ad senatum venisset quem indictum acceperat, quumque clausas valvas invenisset, atque illic duos tribunos reperisset, P. Florianum & Vectium Aprum, cœperunt eum hortari tribuni, ut locum arriperet: quibus quum diceret, jam alium imperatorem appellatum, [7] retinentes eum ad prætoria castra duxerunt. Sed posteaquam in castra ventum est, quum Sulpitiano præfecto urbi, socero Pertinacis, concionante sibique imperium vindicante, Julianum è muro ingentia pollicentem nullus admitteret, primùm Julianus monuit prætorianos ne eum facerent imperatorem, qui Pertinacem vindicaret: deinde scripsit in tabulis se Commodi memoriam restituturum: atque ita & admissus est & imperator appellatus: rogantibus prætorianis ne Sulpitiano aliquid noceret quòd imperator esse voluisset.

3 Tunc Julianus Flavium Genialem & Tullium Crispinum suffragiis prætorianorum præfectos prætorii fecit, stipatusque est caterva imperatoria per Maurentium, qui se antea

1. *Cùm filiam suam Julianus despondens affini suo.*] Affinem vocat, fratris filium. *Idem.*

2. *Dixitque debita reverentia, quia collega & successor.*] Deest aliquid manifestissimè. Supplendum in hanc sententiam: *dixit tum juveni Pertinax, Hunc tu observa debita reverentia, quia collega.* Idem.

3. *Sulpitianus imperator in castris appellari vellet.*] Eo missus fuerat Sulpicianus à genero Pertinace, ut motus prætorianorum componeret. *Idem.*

4. *Et Julianus cum genero.*] Puteani, *cum genero Cornelio Repentino.* quod verum esse liquet ex sequentibus. *Idem.*

5. *Julianus cum genero ad Senatum.*] Palatinus quoque subscriptum habet ad illud *genero, Cornelio Repentino*, sed est à manu recentissima. *Grut.*

6. *Ad senatum venisset.*] Imò cœnanti & inter pocula versanti, nuntius de cæde Pertinacis allatus, & suggestum ab uxore & filia consilium de capessendo imperio. *Casaub.*

7. *Retinentes eum ad castra prætoria duxerunt.*] Lego, *renitentem.* Idem.

Retinentes eum ad prætoria castra duxerunt.] Melius fuisset, *retinentem*, dummodò adblandirentur mss. *Grut.*

1. Quum

antea Sulpitiano conjunxerat. Sanè [1] quum vicena quina millia militibus promisisset, tricena dedit. Inde habita concione militari, vespera in senatum venit, [2] totumque se senatui permisit: factoque senatusconsulto imperator est appellatus, & tribunitiam potestatem, jus proconsulare in patricias familias relatus, emeruit. Uxor etiam Mallia Scantilla, & filia ejus Didia Clara; augustæ sunt appellatæ. Inde se ad Palatium recepit, [3] uxore ac filia illuc vocatis, trepidis & invitis eò transeuntibus [4] quasi jam imminens exitium præsagirent. Præfectum urbi Cornelium Repentinum, generum suum, fecit in locum Sulpitiani. Erat interea in odio populi Didius Julianus ob hoc quòd creditum fuerat, emendationem temporum Commodi Pertinacis autoritate reparandam: habebaturque ita [5] quasi Juliani consilio esset interemptus. [6] Etiam hi primùm qui Julianum odisse cœperant, disseminarunt, prima statim die Pertinacis cœna despecta, luxuriosum parasse convivium ostreis & altilibus & piscibus adornatum: [7] quod falsum fuisse constat. Nam Julianus tantæ parsimoniæ fuisse perhibetur, ut per triduum porcellum, per triduum leporem divideret, siquis ei fortè misisset: [8] sæpe autem nulla existente religione, oleribus leguminibusque contentus, [9] sine carne cœnaverit. Deinde * neque cœnavit priusquam sepul-

1. *Quum vicena quina millia militibus promisisset.*] Dio summam ait eandem, sed aliter exprimit. promisisse enim scribit drachmarum sena millia, ducenas, & quinquagenas. *Casaub.*

2. *Totumque se senatui permisit.*] Imponit nobis Spartianus, sive is potiùs scriptor quem ille sequitur: nam hoc falsissimum esse, testis locuples Dio, etsi privatim Juliani inimicus. *Idem.*

3. *Uxore ac filia illuc vocatis, trepidis & invitis transeuntibus.*] Etiam in hoc dissentit ab aliis, qui impulsum Julianum ab uxore & filia scribunt. *Idem.*

4. *Quasi jam imminens exitium præsagirent.*] De hac animorum divinatione, multa accumulavimus ad Livii lib. xxv. cap. 35. *Ad Romanos nondum quidem fama tantæ cladis pervenerat, &c.* Grut.

5. *Quasi Juliani consilio, &c.*] *Habebaturque ita quasi Juliani consilio esset Pertinax interemptus.* Palat. *Salmas.*

6. *Etiam hi.*] Scribe, *Et iam hi.* Casaubonus.

7. *Quod falsum fuisse constat.*] Refellit Dionem. *Idem.*

8. *Sæpe autem nulla existente religione.*] Malim, *exigente.* sed ferri potest, pro, cùm nulla esset religio. hoc autem addit, quia religionis caussa sæpe abstinebant carnibus, & oleribus se leguminibusque oblectabant. *Idem.*

9. *Sine carne cœnaverit.*] Idem in Severo. *Idem.*

ſepultus eſſet Pertinax, & triſtiſſimus cibum ob ejus necem ſumpſit, & primam noctem vigiliis continuavit, de tanta
4 neceſſitate ſolicitus. Ubi verò primùm illuxit, ſenatum & equeſtrem ordinem in Palatium venientem admiſit, [1] atque unumquemque, ut erat ætas, vel patrem vel filium, vel parentem affatus blandiſſimè eſt. Sed populus in Roſtris atque ante curiam, ingentibus eum convitiis laceſſebat, ſperans deponi ab eo poſſe imperium quod milites dederant. [2] Lapidationem quoque fecere: deſcendenti cum militibus & ſenatu in Curiam diras imprecati ſunt: rem divinam facienti ne litaret optarunt. Lapides etiam in eum jecerunt, quum Julianus manu eos ſemper placare cuperet. Ingreſſus autem curiam, [3] placidè & prudenter verba fecit. Egit gratias quòd eſſet aſcitus, quòd & ipſe & uxor & filia ejus Auguſtorum nomen acceperunt. Patris patriæ quoque nomen recepit: argenteam ſtatuam reſpuit. E ſenatu in Capitolium pergenti populus obſtitit, ſed ferro & vulneribus [4] & pollicitationibus aureorum [5] quos digitis oſtendebat, ipſe Julianus (ut fidem faceret) ſum-

* *Neque cœnavit priuſquam ſepultus eſſet Pertinax.*] Evertit Dionis illa, ἔνδον ἔτι τοῦ νεκροῦ κειμένου. *Idem.*

1. *Atque unumquemque ut erat ætas.*] Spartianus humanitati ac civilitati aſcribit, quod veriùs Dio blanditiis & aſſentationi, & ut ipſe ait, *ἀκράτῳ θωπείᾳ*. *Idem.*

Atque unumquemque, ut erat ætas, vel patrem, vel filium, vel parentem affatus blandiſſimè eſt.] Nullam video differentiam inter *patrem* & *parentem*; multo minus tales differre ætate. itaque perſuadeor, vel contra mſſ. reſcribendum, *vel fratrem, vel filium, vel parentem.* ſic ſupra in Marco Antonino Philoſopho cap XVIII. *Grut.*

2. *Lapidationem quoque fecere.*] Meminit harum lapidationum & in Peſcennio Nigro Spartianus. *Caſaub.*

3. *Placidè & prudenter verba fecit.*] Extat apud Dionem inſulſiſſima & impudentiſſima oratio quam in ſenatu habuit Julianus, ſed non eſt illa oratio, quam intelligit hic Spartianus: nam hæc ſecundo ſenatu habita poſtridie quàm imperium occupaſſet; illa primo ſenatu cùm in Curiam è Caſtris veniſſet. *Idem.*

4. *Et pollicitationibus aureorum, quos digitis oſtendebat.*] Non ipſos fortaſſe, ſed eorum numerum. Digitis numeros expreſſiſſe veteres etiam maximos, & pueri ſciunt. Si quis malit ipſos aureos fuiſſe oſtentatos, non repugnabo: imò verò, propter illa verba, *ut fidem faceret*, lubens aſſentiar. *Idem.*

5. *Quos digitis oſtendebat ipſe Julianus.*] Diſtingue: *Sed ferro & vulneribus & pollicitationibus aureorum, quos digitis oſtendebat ipſe Julianus ut fidem faceret, ſummotus atque depulſus eſt.* Utrum ipſos aureos oſtentarit & manibus eos tenuerit; an numerum aureorum ſolummodo

summotus atque depulsus est: [1] inde ad circense spectaculum itum est. Sed occupatis indifferenter omnium subselliis, populus geminavit convitia in Julianum: Pescennium Nigrum, qui jam imperare dicebatur, ad urbis præsidium vocavit. Hæc omnia Julianus placidè tulit, totoque imperii sui tempore mitissimus fuit: populus autem in milites vehementissimè invehebatur, qui ob pecuniam Pertinacem occidissent. [2] Multa igitur quæ Commodus statuerat, Pertinax tulerat, ad conciliandum favorem populi, restituit. De ipso Pertinace neque malè neque bene quicquam egit: [3] quod gravissimum plurimis visum est. Constituit propter metum militum [4] de honore Pertinacis tacitum esse. Et Julianus quidem neque Britannicos exercitus, neque Illyricos timebat: Nigrum verò [5] misso primipi-

modo per digitos in notam numerariam formatos significarit, incertum est. placet magis ut de aureorum numero, quos populo daturus erat, digitis ostentato accipiamus. cujus rei exemplum apud Dionem in Marco: ubi χερσὶ προενδείξασθαι vocat, quod Spartianus digitis ostentare. alibi idem Dio χερσὶν ἐνδείξασθαι dixit, ubi narrat quomodo licitatus sit imperium Julianus. *Salmas.*

1. *Inde ad circense spectaculum itum est.*] *Spectaculum est* θέα. quo tamen modo si hîc accipias, erres ridiculè. nihil enim aliud *circense spectaculum* hoc loco, nisi Circus ipse, & locus spectaculorum. meliùs Dio, συνέδραμον ἐς τὸν ἱππόδρομον. Mirum verò quod scribit Dio, mansisse populum in Circo diem noctemque integram cibo potuque neglecto, donec fames tandem inde exire compulit. *Casaub.*

Inde ad circense spectaculum itum est.] Durum est heic accipere circense spectaculum pro circo. quid si aliter accepit, & populum in circum venisse spectandi gratia intellexit? id sane omnino & illa sequentia verba declarant: *Sed occupatis indifferenter omnium subselliis, populus geminavit convitia in Julianum.* Quo enim hanc observationem de occupatis omnium subselliis indifferenter à populo, si populus non spectandi gratia eo convenerat? *Salmas.*

2. *Multa igitur quæ Commodus statuerat, &c.*] Cave accipere vocem *populi*, in propria notione, hoc est, pro universo pop. Rom. plebem enim hic, & è populo vilissimum quemque ac perditissimum significat. Populus quidem institutam à Pertinace publicorum morum emendationem probavit, eoque nomine defunctum illum desideravit. sic in Pertinace Capitolinus, *Populus mortem ejus indignissimè tulit, quia videbat omnia per eum antiqua posse restitui.* Casaub.

3. *Quod gravissimum plurimis visum est.*] Erat enim moris, ut novi principes de honoribus defunctorum imperatorum relationem statim facerent. *Idem.*

4. *De honore Pertinacis tacitum esse.*] Palatinus: *tacitum est.* Legendum ita: *Constitit quod propter metum militum de honore Pertinacis tacitum est.* Quomodo sæpe loquuntur isti scriptores. & hoc probo. *Salmas.*

5. *Misso primipilario occidi præceperat.*] Sic & scripti. *Casaub.*

mipilario occidi præceperat, timens præcipuè Syriacos exercitus. Ergo Pescennius Niger in Syria, Septimius Severus in Illyrico, cum exercitibus quibus præsidebant à Juliano descivere. Sed quum ei nuntiatum esset Severum descivisse, quem suspectum non habuerat, [1] perturbatus ad senatum venit, [2] impetravitque ut hostis Severus renuntiaretur: militibus etiam qui Severum sequuti fuerant, dies præstitutus, ultra quem si cum Severo fuissent, hostium numero haberentur. Missi sunt præterea legati consulares à senatu ad milites, qui suaderent ut Severus repudiaretur, [3] & [4] is esset imperator quem senatus elegerat. Inter cæteros [5] legatus est [6] Vespronius Candidus, vetus consularis, olim militibus invisus ob durum & sordidum imperium. Missus est successor Severo Valerius Catulinus: quasi posset ei succedi qui militem jam sibi tenebat. Missus præterea Aquilius centurio, [7] notus cædibus senatoriis, qui Severum occideret. [8] Ipse autem Julianus prætorianos in Campum deduci jubet, muniri turres: sed milites desides & urbana luxuria dissolutos, invitissimos ad exer-

Misso primipilario.] Sic & ms. Pal. non *primipilari*. Grut.

1. *Perturbatus ad senatum venit.*] Palat. *perturbatus est*. Lege: *Sed quum ei nuntiatum esset Severum descivisse, quem suspectum non habuerat, perturbatus est & ad Senatum venit, impetravitque ut hostis Severus renuntiaretur.* Salmas.

2. *Impetravitque ut hostis Severus renuntiaretur.*] Regius, *imperavitque*. non multùm diverso sensu. & imperavit autem & impetravit. *Casaub.*

3. *Et is esset imperator quem Senatus eligeret.*] Idem liber: *quem Senatus elegerat*, melius. non enim de eligendo imperatore agi volebat Julianus, sed de eo tenendo tuendoque qui erat jam electus. nam facto Senatusconsulto appellatum fuisse Julianum imperatorem scripsit supra Spartianus. *Salmas.*

4. *Is esset Imperator quem Senatus elegerat.*] Ita quoque Palatin. non ut recentiores editi, *eligeret*. Grut.

5. *Legatus est Vespronius Candidus vetus Consularis.*] Sic nullâ litterâ minus Palatin. noster. *Idem.*

6. *Vespronius Candidus, vetus consularis.*] Regius *Vesprimius Candidus Verus cons.* Fortasse scripserat, *Vespronius Candidus Verus, vetus cons.* Vespronii Candidi hujusce, vel ejus patris aut avi & in Fastis mentio, & in alia historia, atque etiam apud Tertullianum. Veri cognomen eruditissimus quoque Onuphrius agnoscit, de consulibus differens anni ıↄcccLxxıx. & alibi. *Casaub.*

7. *Motus cædibus senatoriis.*] Spartianus in Severo; *cùm jam antè misisset notos ducum interfectores quosdam, qui Severum occiderent.* Idem.

8. *Ipse autem Julianus prætorianos in campum deduci jubet.*] Exercendi gratia. *Idem.*

1. Ita

exercitium militare produxit, [1] ita ut vicarios operis quod
unicuique præſcribebatur, mercede conducerent. Et Se- 6
verus quidem ad urbem infeſto agmine veniebat: ſed Di-
dius Julianus nihil cum exercitu prætoriano proficiebat,
quem quotidie populus & magis oderat & ridebat. [2] Sed
Julianus ſperans Lætum fautorem Severi, quum per eum
Commodi manus evaſiſſet, ingratus tanto beneficio, [3] juſ-
ſit eum occidi. [4] juſſit etiam Martiam interfici. [5] Sed dum
hæc egit Julianus, Severus [6] claſſem Ravennatem occu-
pat: legati ſenatus qui Juliano promiſerant operam ſuam,
ad Severum tranſierunt. Tullius Criſpinus præfectus
prætorio, contra Severum miſſus ut claſſem produceret,
repulſus Romam rediit. Hæc quum Julianus videret, ſe-
natum rogavit ut virgines Veſtales & cæteri ſacerdotes
cum ſenatu obviam exercitui Severi prodirent, & præten-
tis infulis rogarent: [7] inane contra barbaros milites præſi-
dium parans. Hæc tamen agenti Juliano [8] Fauſtus Quin-
tillus conſularis augur contradixit, aſſerens, non debere
imperare eum qui armis adverſario non poſſet reſiſtere.
cui multi ſenatores conſenſerunt. Quare iratus Didius,
milites è caſtris petiit qui ſenatum ad obſequium cogerent
aut obtruncarent. Sed id conſilium diſplicuit. Neque
enim

1. *Ita ut vicarios operis quod unicuique præſcribebatur, mercede conducerent.*] Simile huic illud quod legitur apud Valerium Maximum libro IX. capite primo. Verùm nos, de hac corporum animorumque deſidiâ, ad Tacitum lib. XII. Annal. cap. 35. p. lib. II. Hiſt. cap. 21. f. *Grut.*

2. *Sed Julianus ſperans Lætum fautorem Severi.*] *Sperare* pro opinari, δοκεῖν, paſſim apud recentioris Latinitatis ſcriptores, interdum etiam pro metuens. *Caſaub.*

3. *Juſsit eum occidi.*] Alius eſt Julius Lætus ille cujus multa mentio in ſequentium temporum rebus. nam hic & juſſus eſt occidi, & occiſus. Dio, ἔσφαξε τὸν Λαῖτον. *Idem.*

4. *Juſsit etiam Martiam interfici.*] Malè veteres, *Marcianum.* Dio, ἔσφαξε καὶ τὴν Μαρκίαν. *Idem.*

5. *Sed dum hæc egit Julianus.*] Scribe *agit.* ita & codd. *Idem.*

Sed dum hæc agit Julianus.] Ita ſcripti aliorum. editi hactenus, *egit.* Gruterus.

6. *Claſſem Ravennatem occupat.*] Et claſſem & urbem. Dio, τὴν Ῥάβενναν ἀκονιτὶ παρέλαβε. Notæ ſunt claſſes Ravennas & Miſenas. *Caſaub.*

7. *Inane contra barbaros milites præſidium parans.*] Vox *præſidium* abeſt antiquis membranis. *Salmaſ.*

8. *Fauſtus Quintillus.*] Palatinus: *Phauſtius Quantillus.* vet. ed. *Fauſtius.* Idem.

enim decebat ut quum ſenatus hoſtem Severum Juliani cauſa judicaſſet, eundem Julianum pateretur infeſtum. Quare meliore conſilio ad ſenatum venit, petiitque ut fieret ſenatuſconſultum de participatione imperii. Quod
7 ſtatim factum eſt. Tunc omen quod ſibi Julianus quum imperium acciperet fecerat, omnibus venit in mentem. Nam quum conſul deſignatus de eo ſententiam dicens, ita pronuntiaſſet, *Didium Julianum imperatorem appellandum eſſe cenſeo:* [1] Julianus ſuggeſſit, *Adde & Severum:* quod cognomentum avi & proavi ſibi Julianus aſciverat. Sunt tamen qui dicant [2] nullum fuiſſe Juliani conſilium de obtruncando ſenatu, quum tanta in eum ſenatus contuliſſet. Poſt ſenatuſconſultum ſtatim Didius Julianus unum ex præfectis Tullium Criſpinum miſit. Ipſe autem tertium fecit præfectum Veturium Macrinum, ad quem Severus literas miſerat ut eſſet præfectus. [3] Sed pacem ſimulatam tentatamque cædem Severi Tullio Criſpino præfecto prætorii & populus loquutus eſt & Severus ſuſpicatus. Denique hoſtem ſe Juliano Severus eſſe maluit quàm participem, conſenſu militum. Severus autem ſtatim & ad plurimos Romam ſcripſit, & occultè miſit edicta quæ propoſita ſunt. Fuit prætera in Juliano hæc amentia, ut per magos pleraque faceret [4] quibus putaret vel odium populi deliniri, [5] vel militum arma compeſci. * Nam & quaſdam non

1. *Julianus ſuggeſſit.*] Regius, *ſubjunxit.* lego, *ſubjecit.* Caſaub.

2. *Nullum fuiſſe Juliani conſilium de obtruncando ſenatu.*] In Dionis ſanè reliquiis & Herodiano, nullum tam ſævi conſilii veſtigium. *Idem.*

3. *Sed pacem ſimulatam, tentatamque cædem.*] Probo Urſini conjecturam, ſcribentis, *mandatamque cædem.* Idem.

Sed pacem ſimulatam, &c.] Palatinus: *Sed pacem ſimulatam eſſe tantamque cædem.* ex qua ſcriptura nihil aliud elicio, quam quod Urſino olim elicitum: *Sed pacem ſimulatam eſſe, mandatamque cædem, &c.* Salmaſ.

Sed pacem ſimulatam tentatamque cædem Severi.] Palatinus *ſimulatam eſſe tantamque cædem Severi*, quomodo & edd. veteres: ut forte fuerit, *ſimulatam agitatamque:* aut, *ſimulatam meditatamque.* aut, *mandatamque*, uti placebat amico noſtro Fulvio Urſino. *Grut.*

4. *Quibus putaret odium populi deliniri.*] Exemplo videlicet ab amantibus petito: notæ ſunt artes φίλτρων conficiendorum. *Caſaub.*

Quibus putaret.] *Vitaret* Palat. perperam. *Salmaſ.*

5. *Vel militum arma compeſci.*] Meminerat Julianus agitatores Circenſium factio-

non convenientes Romanis sacris hostias immolaverunt,
& [1] carmina profana incantaverunt, [2] & ea quæ ad specu-
lum dicunt fieri, in quo pueri præligatis oculis [3] incanta-
to vertice respicere dicuntur, Julianus fecit. Tuncque
puer vidisse dicitur & adventum Severi & Juliani deces-
sionem. Et Crispinus quidem quum occurrisset præcur- 8
soribus Severi, [4] Julio Læto autore à [5] Severo interemptus
est. [6] Dejecta sunt etiam ea consulta è senatu. Julianus
con-

factionum his artibus solitos sibi parare victoriam. Sed & in seriis pugnis, magicis sacris adversus hostes qui uterentur fuere præter Julianum & alii. *Casaub.*

* *Nam & quasdam non convenientes Romanis, &c.*] Pueros multos mactavit. Lege autem Hadriani humana sacrificia fuisse vetita, suprà dicebamus ex Porphyrio. *Idem.*

1. *Carmina profana incantaverunt.*] Magicas ἐπῳδὰς vocat *carmina profana:* ut Romanis sacris non convenientia, sed Barbaricis. *Idem.*

2. *Et ea quæ ad speculum dicunt fieri, in quo pueri præligatis oculis incantato vertice respicere dicuntur.*] Pro *respicere*, malim scribi, *res prospicere.* Ἐνοπτρομαντείας observo apud antiquos species diversas: nam & sagæ Thessalæ quibus frequens cum luna commercium, ad divinationes suas speculo usæ, in quo literas sanguine inscribebant, responsa ipsarum continentes: has legebant qui consuluerant, non in speculo, sed in orbe lunæ. id enim carminibus suis se præstare jactitabant: esseque id Pythagoræ inventum. Alius modus κατοπτρομαντείας est, cujus hic Spartianus meminit; cùm præter speculum adhibebant & puerum ad μαγγανεύματα sua. multa de hujus modi pueris Apulejus in Apologia. Quot autem genera sunt corporum quæ imagines referunt, tot fuere & ἐνοπτρομαντικῆς species & nomina. reddunt autem imagines levia ferè omnia, ac tersa & perpolita, item aqua. itaque potes ad hanc referre cùm ὑδρομαντείαν, λεκανομαντείαν, κυλικομαντείαν, ἐλαιομαντείαν, ξιφομαντείαν: tum similes alias, quarum mentionem apud veteres reperimus. Neque solùm ad futurorum præscientiam hæc faciebant; verùm etiam in adversis præsidium inde sibi petebant: quò videtur potiùs spectasse Julianus. *Idem.*

3. *Incantato vertice.*] *Incantando vertice*, Mediolanensis editio, ut puto, mendose. *Salmas.*

4. *Julio Læto auctore, &c.*] Lege: *Julio Læto authore à Severo interemptus est.* ex Pal. & vet. ed. *Idem.*

Julio Læto auctore, Severo interemptus.] Palatin. stat à vulgatis, habetque *à Severo.* Grut.

5. *Severo interemtus est.*] Ita scripti, pro *à Severo.* Casaub.

6. *Dejecta sunt etiam ea consulta è senatu.*] Regius, *ea consulta senatus.* Idem.

Dejecta sunt etiam ea consulta è senatu.] Vetus Palat. *dejecta sunt etiam è senatus:* Ex quo vet. ed. *dejecta sunt etiam è senatu.* atqui nihil aliud in veteri lectione mutatum oportuit, quam *e* in *c.* *dejecta sunt etiam c. senatus.* Hoc est, dejecta sunt etiam consulta senatus. senatus nempe consulta quæ in favorem Juliani erant facta, dejecta sunt & pro nihilo habita. *Salmas.*

Ejecta sunt etiam ea consulta è Senatu.] Maluissem *etiam consulta Senatus.* certè aliquid compendiosè scriptum fuisse prodit Palatinus, in quo tantum est, *ejecta sunt etiam è Senatus.* Grut.

convocato ſenatu, quæſitiſque ſententiis quid facto opus eſſet, certi nihil comperit à ſenatu: ſed poſtea ſponte ſua gladiatores Capuæ juſſit armari per Lollianum Titianum, & [1] Claudium Pompejanum [2] è Tarracinenſi [3] ad principatum evocavit, quòd & gener imperatoris fuiſſet & diu militibus præfuiſſet. Sed hoc ille recuſavit, [4] ſenem ſe & debilem luminibus reſpondens. Tranſierant & ex Umbria milites ad Severum: & præmiſerat quidem literas Severus, quibus jubebat [5] interfectores Pertinacis ſervari. Brevi autem deſertus eſt ab omnibus Julianus, & remanſit in Palatio cum uno de præfectis ſuis Geniali & genero Repentino. Actum eſt denique ut Juliano ſenatus autoritate abrogaretur imperium, & abrogatum eſt, appellatuſque ſtatim Severus imperator, quum fingeretur quòd veneno ſe abſumpſiſſet Julianus: [6] miſſi tamen à ſenatu quorum cura per militem gregarium in Palatio idem Julianus occiſus eſt, [7] fidem Cæſaris implorans, hoc eſt Severi. Filiam ſuam potitus imperio, dato patrimonio emancipaverat, quod ei cum Auguſtæ nomine ſtatim ſublatum eſt. Corpus ejus à Severo uxori Manliæ Scantillæ ac filiæ ad ſe-

1. *Claudium Pompeianum è Tarracinenſi.*] Intelligit autem ſeceſſum Tarracinenſem, ubi tædio Commodianorum temporum Claudius Pompejanus vitam agebat. ἐν γὰρ τοῖς ἀγροῖς τὸ πλεῖστον διῆγεν. ait Dio. ex quo tamen conſtat, fuiſſe in Urbe Pompejanum cùm Pertinax factus eſt imperator. narrat enim tum primùm ſibi illum viſum, & ultimùm. *Caſaub.*

2. *E Tarracinenſi.*] Etiam Palatinus noſter conſentit cum Regio codice, habetque *& Arracinenſi.* nihil tamen mutatum iverim. *Grut.*

3. *Ad principatum evocavit.*] Puteani liber, *participatum.* nempe imperii. *Caſaub.*

Ad principatum evocavit.] Prima editio: *participatum.* atque ita omnino legendum. *Salmaſ.*

Ad participatum evocavit.] Sic & rectè Palatinus. nam *ad principatum,* quod erat in vulgatis, heic conſiſtere non poteſt. partiario enim imperio eum honeſtatum volebat Julianus, non etiam integro. *Grut.*

4. *Senem ſe & debilem luminibus reſpondens.*] Xiphilinus, Τὸ γῆρας καὶ τὸ τῶν ὀφθαλμῶν νόσημα προβαλλόμενος. *Caſaub.*

5. *Interfectores Pertinacis ſervari.*] Comprehendi & in vinculis ſervari. *Idem.*

6. *Miſſi tamen à ſenatu.*] Miſſus eſt tribunus militum, cui cædes mandata. *Idem.*

7. *Fidem Cæſaris implorans, hoc eſt Severi.*] Cæſarem appellat Severum: quia ſponte jam imperio illi ceſſerat. non eſt putandum gloſſam eſſe poſtrema verba. Dio hoc ſolùm ab illo dictum: *Quid commerui? quem occidi?* Idem.

1. *Et*

ad sepulturam est redditum, [1] & [2] in proavi monumento translatum, milliario quinto, via Lavicana. Objecta sanè sunt Juliano hæc, quòd gulosus fuisset, quòd aleator, 9
[3] quòd armis gladiatoriis exercitus esset, [4] eaque omnia senex fecerit quum antea nunquam adolescens his esset vitiis infamatus. Objecta est etiam superbia, quum ille etiam in imperio fuisset humillimus. Fuit autem contrà humanissimus ad convivia, benignissimus ad subscriptiones, [5] moderatissimus ad libertatem. [6] Vixit annis quinquaginta sex, mensibus quatuor: imperavit mensibus duobus, diebus quinque. Reprehensum in eo præcipuè, quòd eos quos regere autoritate sua debuerat, [7] regendæ reipubl. sibi præsules ipse fecisset.

1. *Et in proavi monumento translatum.*] Scribe ex Pal. *Et in proavi monumenta translatum.* Salmas.

2. *In proavi monumento.*] Palatinus *monumenta*, melius. *Grut.*

3. *Quòd armis gladiatoriis exercitus esset.*] Meliùs in regio, *exercitatus*. Casaub.

Quod armis gladiatoriis exercitus esset.] Ita & Palat. idemque est cum *exercitatus*; quamvis minus usitatum. *Grut.*

4. *Eaque omnia senex fecerit, cùm antea numquam adolescens his esset vitiis infamatus.*] Nihil enim videtur inhonestius, quàm si bona juventæ senectus flagitiosa oblitteret; ut pluribus diduximus ad Taciti librum VI. Annal. capitis tricesimi secundi f. *Idem.*

5. *Moderatissimus ad libertatem.*] Qui moderatissimè ferret, si quis amicorum paullò liberiùs secum ageret. *Casaub.*

6. *Vixit annis quinquaginta sex.*] Dio aliter. sed de anno quo natus Julianus, nobis non constat. *Idem.*

7. *Regendæ reip. sibi præsules.*] *Sibi* non habet vetus editio. Ita legendum: *Reprensum in eo præcipue, quod eos quos regere sua authoritate debuerat, regendæ reipublicæ præsules ipse fecisset.* Salmas.

[1] ÆLII SPARTIANI
SEVERUS,
AD
DIOCLETIANUM AUG.

INTERFECTO Didio Juliano, [2] Severus Africa oriundus imperium obtinuit: * cui civitas Leptis, pater Geta: 1

1. ÆLII SPARTIANI.] Regius codex vitæ hujus auctorem facit non Ælium Spartianum, sed Ælium Lampridium. *Casaub.*

2. *Severus Africa oriundus.*] Ex ea parte Africæ, quæ sic propriè dicta, infrà: *Tripolim unde oriundus erat, securissimam reddidit.* Eutropius, *Septimius Severus oriundus ex Africa, provincia Tripolitana, oppido Lepti.* Idem.

Severus

Geta: majores, equites Romani [1] ante civitatem omnibus datam: mater, Fulvia Pia: patrui, M. Agrippa & Severus consulares: [2] avus maternus, Macer: paternus, Fulvius Pius fuêre. Ipse natus est [3] Erucio Claro bis & Severo coss. [4] VI. Idus Apriles. In prima pueritia priusquàm Latinis Græcisque literis imbueretur, quibus eruditissimus fuit, [5] nullum alium inter pueros ludum nisi ad judices exercuit, quum ipse prælatis fascibus ac securibus ordine puerorum circumstante sederet ac judicaret. [6] Octavodecimo anno [7] publicè declamavit. Postea studiorum causa Romam venit, [8] latum clavum à divo Marco petiit,

Severus Africa oriundus.] Sic Trebellius Pollio: *Gallia oriundus.* Aurelius Victor de ortu Severi sic loquitur: *Ortus mediæ humili, primo litteris, deinde imbutus foro, &c.* Quæ verba corruptissima sunt, atque haud dubie ita corrigenda: *ortus medie humilis,* hoc est ortus mediocriter humilis. sic *medie* & *medieter* pro mediocriter. *Salmas.*

* *Cui civitas Leptis.*] Vetus editio: *cui civitas Lepti.* ita etiam efferebant hujus urbis nomen illo tempore. parum autem solliciti illa tempestate fuisse videntur homines quibus in casibus enuntiarent urbium nomina: tertium enim & quartum frequenter pro recto usurpabant, & sic indeclinabilia faciebant. sic *Durocortoro*, pro Durocortorum apud Frontonem. *Idem.*

1. *Ante civitatem omnibus datam.*] Ab Antonino Pio. *Casaub.*

2. *Avus maternus, Macer: paternus, Fulvius Pius.*] Regius aliter: *Avus paternus, Macer: maternus, Fulvius Pius.* optimè. nam ut dictum modò, Severo mater fuit Fulvia Pia: filia nempe hujus Fulvii Pii. quare ita rescribendum. *Idem.*

Avus maternus Macer, paternus Fulvius Pius fuere.] Sic Palatin. & verò cùm nihil frequentius occurrat in Inscriptionibus antiquis, quàm filios filiasque transiisse adoptione in familiam maternam, nihil temere mutaverim. *Grut.*

3. *Erucio Claro bis & Severo Coss.*] Adi ad Fastos, in anno octavo Pii. *Casaubonus.*

4. *VI. Idus Apriles.*] Scribe, *III. Idus Apriles.* Dio enim, *τῇ ἑνδεκάτῃ τοῦ Ἀπριλλίου.* Sic passim extrema duorum II. vitio coaluisse observabis. *Idem.*

5. *Nullum alium inter pueros ludum nisi ad judices exercuit.*] Familiare pueris ducatus & imperia ludere, ut loquitur Suetonius in Nerone capite XXXV. vel, ut Trebellius Pollio in Gallienis, fingere per ludibria (sive, ludicra) potestates. Semper autem hoc serii ingenii, & nati ad magna habitum est indicium: cujus rei triste exemplum narrat ibi Suetonius. *Idem.*

Nullum alium inter pueros ludum nisi ad judices exercuit.] Observa genus loquutionis, *ludere ad judices* pro *judicibus ludere.* sic *ad aleam ludere* & *ad tabulam*, pro *tabula* & *alea ludere* in recentiorum scriptis memini legere. *Salmas.*

6. *Octavo decimo anno publice declamavit.*] Mira constantia librorum in asserenda vitiosa lectione, *adclamavit* pro declamavit. *Idem.*

7. *Publicè declamavit.*] Palat. *publicè adclamavit.* & sanè aliquoties inveni *adclamare* pro *declamare* in classicorum auctorum libris mss. *Grut.*

8. *Latum clavum à divo Marco petiit & accepit.*] Et simul patrocinium fisci: nisi tamen verius, functum priùs ea cura, se-

petiit, & accepit, favente sibi Septimio Severo affine suo, bis jam consulari. Quum Romam venisset, hospitem nactus qui Adriani vitam imperatoriam [1] eadem hora legeret, sibi omen futuræ felicitatis arripuit. Habuit etiam aliud omen imperii: Quum rogatus ad cœnam imperatoriam palliatus venisset, qui togatus venire debuerat, [2] togam præsidiariam ipsius imperatoris accepit. [3] Eadem nocte somniavit, lupæ se uberibus ut Remum inhærere vel Romulum: [4] sedit & in sella imperatoria temere à ministro posita, ignarus quòd non liceret. [5] Dormienti etiam in stabulo serpens caput cinxit, & sine noxa expergefactis & acclamantibus familiaribus abiit. Juventam ple- 2
nam furorum, nonnunquam & criminum, habuit. Adulterii causam dixit, absolutusque est à Juliano proconsule, cui & in proconsulatu successit, & in consulatu collega fuit, & in imperio item successit. [6] Quæsturam diligenter egit:

ra, senatoria dignitate postea fuisse donatum. Aurelius Victor: *Adeò Marcum Severus percoluerat: quòd ex illo post multos dubiosque eventus, auspicia honorum cepisset, patrocinio fisci. * deinde laborantibus secundarum initia, earumque auctores memoriæ sunt.* Scribendum, *proinde*, & asteriscus tollendus: nihil enim deest. *proinde*, pro adeò, ut apud eundem in Caro: *proinde arduum fatalia devertere.* pro, adeò arduum est. sic hoc loco: sensus enim est; homines novos qui ægrè emergunt, solitos ejus diei memoriam colere, qui januam dignitatum, & amplioris fortunæ ipsis patefecerit. Alibi notabamus, veteres fuisse solitos dies hujusmodi pro natalibus colere. *secundarum auctores* appellat Victor, eos qui primi jacentes attollunt, & producunt. *Casaub.*

1. *Eadem hora legeret, sibi omen futuræ felicitatis arripuit.*] Palatinus interserit, *quod.* Scribendum: *Quum Romam venisset hospitem nactus, qui Hadriani vitam imperatoriam eadem hora legeret: quod sibi omen futuræ felicitatis arripuit. Hospitem nactus*, pro *hospitem nactus est*, quomodo sæpe loquuntur isti scriptores. *Salmas.*

2. *Togam præsidiariam ipsius.*] *Præsidiaria* enim toga est, quam præsidens gestaret. *Casaub.*

3. *Eadem nocte somniavit.*] Dio sic tempus indicat, Ὅτε ἐς τὸ βουλευτήριον ἐσεγράφη. Eadem igitur die & allectus est in senatum; & cœnans cum Marco toga ejus præsidiaria fuit amictus. *Idem.*

4. *Sedit & in sella imperatoria, temerè à ministro posita, &c.*] Dio, Ὕπαρ δὲ ἐς τὸν βασιλικὸν δίφρον ἔφηβος ὢν ἐπ' ἀγνοίᾳ ἐνιδρύνθη. Habes simile exemplum in vita Hadriani. *Idem.*

5. *Dormienti etiam in stabulo serpens caput cinxit.*] Duplex hic omen: nam & serpens visus in cubiculo imperium præsagire videbatur: & quòd cingit serpens caput, alterum hoc illustris fortunæ omen. *Idem.*

6. *Quæsturam diligenter egit omnibus sortibus natus.*] *Quæsturam diligenter egit. omnibus sortibus natu militari post quæsturam sorte Beticam accepit.* Ita omnes libri. divinent qui velint. *Salmas.*

egit: [1] omnibus ſortibus natus, militari poſt quæſturam
ſorte Beticam accepit: atque inde Africam petiit, ut mor-
tuo patre rem domeſticam componeret. Sed dum in Afri-
ca eſt, pro Betica Sardinia ei attributa eſt, quòd Beticam
Mauri populabantur. Acta igitur quæſtura Sardinienſi,
legationem proconſulis Africæ accepit. In qua legatione
quum eum quidam municipum ſuorum Leptitanus, præ-
cedentibus faſcibus, ut antiquum contubernalem ipſe
plebeius amplexus eſſet, fuſtibus eum ſub elogio ejuſdem
præconis cecidit, [2] *Legatum* P. R. *homo plebeius temere ample-
cti noli.* Ex quo factum eſt ut in vehiculo etiam legati ſede-
rent, qui antè pedibus ambulabant. Tunc in quadam ci-
vitate Africana quum ſolicitus mathematicum conſuluiſ-
ſet, poſitaque hora, ingentia vidiſſet aſtrologus, dixit ei,
Tuam, non alienam pone genituram. Quum Severus juraſſet
3 ſuam eſſe, omnia ei dixit quæ poſtea facta ſunt. Tribu-
natum plebis Marco imperatore decernente promeruit,
[3] eumque ſeveriſſimè [4] exertiſſimèque egit. [5] Uxorem tunc
Martiam duxit, [6] de qua tacuit in hiſtoria vitæ privatæ:
cui

Quæſturam diligenter egit: omnibus ſortibus natus, militari poſt quæſturam ſorte Beticam.] Lectio vitioſa. neque auxiliatur Pal. in quo eſt; *egit. omnis ſortibus natu militari, poſt quæſturam, &c.* Petrus Faber emendabat: *Quæſturam diligenter egit, omnibus ſortibus nactus, militarem. poſt quæſturam, &c.* Grut.

1. *Omnibus ſortibus natus.*] Lego, *Quæſturam diligenter egit, omnibus ſortibus nactus: in militari poſtea quæſtura, ſorte Beticam accepit.* Quæſtura illa ætate multiplex; urbana, palatina, provincialis. At eruditiſſimus Petrus Faber, ita emendabat: *Omnibus ſortibus nactus militarem: poſt quæſturam ſorte Beticam accepit.* Caſaub.

2. *Legatum P. R. homo plebeius temere amplecti noli.*] Plebeii enim & qui nulla dignitate eſſent ornati arcebantur complexu provincias obtinentium, ut notatur Cornelio Tacito, Annal. xv. qua in re ſi quis geſſiſſet ſe inſolentiùs, aut cædebatur, aut propellebatur, aut aliqua verecundiæ atque exiſtimationis ſuæ labe multabatur. *Idem.*

3. *Eumque ſeveriſſimè exertiſſimeque egit.*] Sic veteres, non ut in vulgatis, *exercitatiſſimeque.* Idem.

Eumque ſeveriſſime exercitiſſimeque egit.] Legebam aliquando: *Severiſſime, certiſſimeque egit.* Torrentius: *exercitiſſime.* alii: *exactiſſime.* nihil mutandum, vide ad hunc locum doctiſſimum Caſaubonum. *Salmaſ.*

4. *Exertiſſimeque egit.*] Haud ſecus etiam Pal. non *exercitatiſſimè*, ut vulgg. *Grut.*

5. *Uxorem tunc Marciam duxit.*] Hæc Caracalli mater. ideo Julia dicitur alibi Spartiano, hujus noverca, Getæ mater. & Dio tamen & Herodianus matrem non minùs Antonini quàm Getæ Juliam faciunt. *Caſaub.*

6. *De qua tacuit in hiſtoria vitæ privatæ.*] Id eſt, in ea parte librorum quos
de

cui postea in imperio statuas collocavit. Prætor designatus à Marco est non in candida sed in competitorum grege, anno ætatis XXXII. Tunc ad Hispaniam missus somniavit primo sibi dici ut templum Tarraconense Augusti, [1] quod jam labebatur, restitueret. deinde ex altissimi montis vertice, [2] orbem terrarum Romamque despexit, [3] concinentibus provinciis lyra, voce, vel tibia. Ludos absens edidit. [4] Legioni IIII. Scythicæ deinde [5] præpositus est circa Massiliam. Post hoc [6] Athenas petiit studiorum sacrorumque causa & operum ac vetustatum: ubi quum injurias quasdam ab Atheniensibus pertulisset, inimicus his factus, [7] minuendo eorum privilegia jam imperator se ultus est. Deinde Lugdunensem provinciam legatus accepit. Quum amissa uxore aliam vellet ducere, genituras sponsarum requirebat, ipse quoque matheseos peritissimus: & quum audisset esse in Syria quandam quæ id genituræ haberet ut regi jungeretur, eandem uxorem petiit,

de suis rebus gestis scripsit, ubi privatam vitam exponebat. Auctor ipse inferiùs: *Vitam suam privatam publicamque ipse composuit ad fidem: solam crudelitatem excusans.* Quod ajunt de fide, noli assentiri temere: nam Dio, etsi illius principis amantissimus, scribit tamen alicubi: Λέγω γὰρ οὐχ ὅσα Σεβῆρος ἔγραψε, ἀλλ' ὅσα καὶ ἀληθῶς ἐγένετο. *Idem.*

1. *Quod jam labebatur.*] Etsi ab Hadriano refectum. *Idem.*

2. *Orbem terrarum Romamque despexit.*] Orbem Romanum: nam de provinciis imperii Rom. tantùm loquitur. *despexit*, κυρίως, pro ex alto aspexit, & κάτω ὄντα. *Idem.*

3. *Concinentibus provinciis lyra, voce, vel tibia.*] Λύρῃ καὶ συμφωνίᾳ καὶ αὐλῷ. sic hæc tria simul conjungit Philostratus in Aristocle. *Salmas.*

4. *Legioni* IIII. *Scythicæ deinde præpositus est, circa Massiliam.*] Scribe, *Mœsiam*, etsi non me fugit Dionem τὸ τέταρτον Σκυθικὸν τάγμα, non in Mysia collocare, verùm in Syria. sed hanc discrepantiam sæpe in aliarum quoque legionum sede observabis. *Casaub.*

Legioni IIII. *Scythicæ deinde præpositus est circa Massyliam.*] *Legionibus* IIII. *Scythicæ dein præpositus circa Massyliam.* Ita Palat. & vet. ed. vitiose, *Mœsiam* reponit vir doctissimus. sed in Syria non in Mœsia collocatur legio quarta Scythica. legendum igitur potius: *circa Syriam.* Salmas.

5. *Præpositus est circa Maßiliam.*] Nihil ab hac abit scripturâ Pal. ideoque non ausus fui *Maßiliam* illud transformare in *Mœsiam*, aliumve locum, ubi opus magis milite præsidiario. *Gruterus.*

6. *Athenas petiit studiorum sacrorumque caussa.*] Quid si ita? *studiorum Græcorum, sacrorumque caussa.* Casaub.

7. *Minuendo eorum privilegia jam Imperator se ultus est.*] Minimè esse imperatorium vindicare injuriam privatam, pluribus exemplis ostendi ad lib. II. Annal. Taciti cap. 42. *Grut.*

1. Et

petiit, Juliam ſcilicet: [1] & accepit interventu amicorum: ex qua ſtatim pater factus eſt. A Gallis ob ſeveritatem & honorificentiam & abſtinentiam, tantum quantum nemo dilectus eſt. Deinde Pannonias proconſulari imperio rexit. Poſt hoc [2] Siciliam proconſularem ſorte meruit, ſuſcepitque Romæ alterum filium. In Sicilia, quaſi de imperio vel vates vel Chaldæos conſuluiſſet, reus factus, apud præfectos prætorio, quibus audiendus datus fuerat, jam Commodo in odium veniente abſolutus eſt, calumniatore in crucem acto. Conſulatum cum Apuleio Ruffino primum egit, [3] Commodo ſe inter plurimos deſignante. Poſt conſulatum anno fermè fuit Romæ otioſus: deinde Læto ſuffragante, [4] exercitui Germanico præponitur. Proficiſcens ad Germanicos exercitus, hortos ſpatioſos comparavit, [5] quum antea ædes breviſſimas Romæ habuiſſet, & unum fundum. In his hortis [6] quum humi jacens epularetur cum filiis parca cœna, pomaque appoſita major filius, qui tunc quinquennis erat, cum colluſoribus puerulis manu largiore divideret, paterque illum reprehendens dixiſſet, *Parciùs divide; non enim regias opes poſſides*: quinquennis puer reſpondit, [7] *Sed poſſidebo.* In Germa-

4

1. *Et accepit interventu amicorum.*] Ut arbitror Fauſtinæ maximè, uxoris Marci: quæ etiam die nuptiarum, lectum genialem illi in æde Veneris Palatinæ ſtatuit. *Caſaub.*

2. *Siciliam proconſularem ſorte meruit.*] Regius, *proconſulari ſorte.* Idem.

3. *Commodo ſe inter plurimos deſignante.*] Lego, *Commodo eos int. pl. deſig.* Significat conſules fuiſſe ſuffectos Severum & Apulejum: & rectè illud, *inter plurimos.* nam ita fuit moris Commodo: qui etiam XXV. Coss. aliquando in unum annum creavit. *Idem.*

Commodo ſe inter plurimos deſignante.] Videtur illud *ſe* non attribuendum *Commodo*, ut ratio poſtulabat Latinitatis, ſed ipſi *Severo.* & ita loqui ſolitos hujus ævi ſcriptores, ſupra quoque memini monere. *Grut.*

4. *Exercitui Germanico.*] *Exercitui Germano*, Pal. & mox, *Proficiſcens ad exercitus Germanos.* Salmaſ.

5. *Quum antea ædes breviſſimas Romæ habuiſſet & unum fundum.*] Ubi illum unum fundum habuit Severus? an etiam Romæ, ut & illas breviſſimas ædes? ſed unde Romæ fundi? patet igitur aliquid deeſſe, nomen ſcilicet regionis in qua fundus ille unicus Severi fuit ſitus. Putamus igitur fuiſſe: *Et unum fundum in Venetia*, hoc eſt in agro Veneto. *Idem.*

6. *Cùm humi jacens epularetur.*] Tapete ſolùm ſubſtrato, aut foliis congeſtis, more antiquiſſimorum hominum. *Caſaubonus.*

7. *Sed poſſidebo.*] Addunt Palatinus & Mediolanenſis editio, *inquit.* Salmaſ.

1. Ut

Germaniam profectus, ita se in ea legatione egit [1] ut famam nobilitatam jam antè cumularet. Et hactenus rem militarem privatus egit. Dehinc à Germanicis legionibus ubi auditum est Commodum occisum, Julianum autem cum odio cunctorum imperare, multis hortantibus repugnans [2] imperator est appellatus apud Carnutum idibus Augustis: [3] quingena sestertia, quod nemo unquam principum, militibus dedit. Deinde firmatis quas post tergum relinquebat provinciis, Romam iter contendit cedentibus sibi cunctis, quacunque iter fecit, quum jam Illyriciani exercitus & Gallicani cogentibus ducibus in ejus verba jurassent. excipiebatur enim ab omnibus quasi ultor Pertinacis. Per idem tempus autore Juliano Septimius Severus à senatu hostis est appellatus, legatis ad exercitum senatus verbis missis, qui juberent ut ab eo milites senatu præcipiente discederent. Et Severus quidem quum audisset

1. *Ut famam nobilitatam jam ante cumularet.*] Idem Pal. *Ut famam nobilitatem jam ante cumularet.* Idem.

2. *Imperator est appellatus apud Carnuntum Idibus Augustis.*] Scripti *Carnutum.* Non potest autem de Augusto esse verum: nisi error est suprà in numeris temporum quibus imperarunt Pertinax & Julianus. Non dubium est Majo aut Junio motam mentionem in exercitu de creando Severo imperatore. *Casaub.*

Imperator appellatus est apud Carnutum.] *Apud Carnuntum.* Pal. & ita nomen istius urbis efferunt Græci juxta Latinique, Καρνοῦντον. *Salmas.*

3. *Quingena sestertia, quod nemo unquam principum, militibus dedit.*] In aliis deest vox numeralis. Videri possit favere vulgatæ lectioni, quod narrat Dio, de aureis denis à Severo divisis: nam viritim sestertia dare, sive sestertios millenos, tantundem est, ac si dicas cum Dione aureos denos. centum enim sestertios uno aureo valuisse liquidò constat. sed locus Dionis nihil huc facit: loquitur enim Spartianus de donativo solis prætorianis diviso, cùm susceptum est à Severo imperium. Donativum de quo Spartianus, soli prætoriani sunt consecuti: ac ne illi quidem, ut videtur, omnes; multi enim discincti, & cum ignominia missi. Pro *quingena* autem, quod nulla ratione potest ferri, scribo, *quinquagena.* verè insolens & antè inauditus donativi modus: nam Julianus qui priores genere hoc profusionis superavit, tricena solùm dederat, cùm vicena tantum quina promisisset. *Casaub.*

Quingena sestertia, quod nemo, &c.] Optimus sane Palatinus: *Qui etiam sestertia, quod nemo unquam Principum, militibus dedit.* Sestertia sunt deni aurei quos militibus distribuit Severus. sed in eo dissentit à Dione Spartianus, quod hic eos solis militibus & eo tempore quo imperator est appellatus, scribit fuisse donatos. Dio vero ἐπὶ τοῦ δεκεστηκότος τῆς ἀρχῆς donasse tradit Severum. *Salmas.*

Quingena sestertia, quod nemo unquam.] Palatinus adhæret receptæ vulgo scripturæ, *qui etiam sestertia, &c.* Grut.

ſet ſenatus conſentientis autoritate miſſos legatos, primò pertimuit: poſtea id egit, corruptis legatis, ut apud exercitum pro ſe loquerentur, [1] tranſirentque in ejus partes. His compertis Julianus ſenatuſconſultum fecit fieri de participando imperio cum Severo. Incertum verè id an dolo fecerit, quum jam antè miſiſſet notos ducum interfectores quoſdam qui Severum occiderent, ita ut ad Peſcennium Nigrum interficiendum miſerat: qui & ipſe imperium, contra eum ſuſceperat, autoribus Syriacis exercitibus. Verùm Severus evitatis eorum manibus quos ad ſe interficiendum Julianus miſerat, miſſis ad prætorianos literis, ſignum vel deſerendi vel occidendi Juliani dedit: ſtatimque auditus eſt. Nam & Julianus occiſus eſt in Palatio, [2] & Severus Romam invitatus: [3] ita [4] quod nulli unquam contigit, nutu tantùm Severus victor eſt factus, ar-
6 matuſque Romam contendit. Occiſo Juliano quum Severus in caſtris & tentoriis, quaſi per hoſticum veniens, adhuc maneret, centum ſenatores legatos ad eum ſenatus miſit ad gratulandum rogandumque: qui ei occurrerunt Interamnæ, armatumque circunſtantibus armatis ſalutarunt, excuſſi ne quid ferri haberent. Et poſtera die occurrente omni famulitio aulico, ſeptuagenos vicenos aureos legatis dedit: eoſdem præmiſit, facta poteſtate ſiqui vellent remanere, ac ſecum Romam redire. Fecit etiam ſtatim præfectum prætorio Flavium Juvenalem: quem etiam Julianus [5] tertium præfectum prætorii ſibi aſſumpſerat. Interim Romæ ingens trepidatio militum civiumque, quòd armatus contra eos Severus veniret, qui ſe hoſtem

1. *Tranſirentque in ejus partes.*] *Suas* fuerat dicendum. *Caſaub.*

2. *Et Severus Romam invitatus, &c.*] Repone ex veteri editione: *Et Severus Romam invitatus: ita quod nulli unquam contigit, nutu tantum Severus victor eſt factus, armatuſque Romam contendit.* Salmaſ.

3. *Ita quod nulli unquam.*] Particula *ita*, comparebat item in Palatino noſtro. antea deerat vulgatis. *Grut.*

4. *Quod nulli unquam contigit, &c.*] Deeſt neceſſaria vocula: Scribe ex regio, *Ita, quod n. unq. contig. nutu tantùm Severus victor eſt factus.* Caſaub.

5. *Tertium præfectum prætorii.*] Vox ultima non eſt in Palat. & poterat eo carere textus. *Grut.*

1. *Eadem*

ſtem judicaſſent. His acceſſit quòd comperit Peſcennium Nigrum à Syriacis legionibus imperatorem appellatum: cujus edicta & literas ad populum vel ſenatum intercepit per eos qui miſſi fuerant, ne vel proponerentur populo vel legerentur in Curia. [1] Eodem tempore etiam de Clodio Albino ſibi ſubſtituendo cogitavit, [2] cui Cæſarianum decretum aut Commodianum videbatur imperium. Sed eos ipſos pertimeſcens de quibus rectè judicabat, Heraclitum ad obtinendas Britannias, [3] Plautianum ad occupandos Nigri liberos miſit. [4] Quum Romam Severus veniſſet, [5] prætorianos cum ſubarmalibus inermes ſibi juſſit occur-

1. *Eodem tempore etiam de Clodio Albino ſibi ſubſtituendo cogitavit.*] Capitolinus in Albino: *Coſ. à Severo declaratus eſt, eo tempore quo Albinum ſibi cum Peſcennio paraverat ſubrogare.* Vide iterum Spartianum in Peſcennio. *Caſaub.*

2. *Cui Cæſarianum decretum aut Commodianum videbatur imperium.*] Locus depravatiſſimus. Verba ita concinnamus. *Cui Cæſarianum decretum & à Commodo delatum videbatur imperium.* Albini ipſius verba ſunt in ea concione quam habuit, cùm imperium iniit: *Invitum me commilitones, ductum ad imperium, etiam illud probat, quòd Commodum donantem me Cæſariano nomine contempſi.* Idem.

Cui Cæſarianum decretum aut Commodianum videbatur imperium.] Commodus Albinum Cæſarem adoptavit, eique per epiſtolam permiſit, ut Cæſarianum nomen aſſumeret. qui Cæſares autem adoptabantur, id eſt quibus Cæſarianum imperium decernebatur, hi certiſſimam imperii præſumptionem habebant, ut & hic Albinus, cui ex illius adoptionis merito debebatur imperium extincto Commodo. Hinc Spartianus decretum dicit Cæſarianum, aut Commodianum fuiſſe imperium Albino. addit, *aut Commodianum*, ut oſtendat à quo illud Cæſaris imperium nomenque emeruerit Albinus, cui poſt mortem ſcilicet Commodi jus eſſet in imperium Commodianum ſuccedendi. ut Commodo mortuo Commodi imperium ſpectarit Albinum, cui Cæſarianum ab ipſo Commodo vivente decretum fuerat. *Salmaſ.*

Cui Cæſarianum decretum aut Commodianum.] Nihil heic variat Pal. & fruſtra quis iſthæc conſtituat ab ingenio. *Grut.*

3. *Plautianum ad occupandos Nigri liberos miſit.*] Infrà aliter, *Fulvium ad occupandos adultos Nigri filios.* de re vide Herodianum. *Caſaub.*

4. *Quum Romam Severus veniſſet.*] Cùm ad Urbem acceſſiſſet, priùs quàm ingrederetur. *Idem.*

5. *Prætorianos cum ſubarmalibus inermes ſibi juſſit occurrere.*] Pleniùs explicat Herodianus: juſſit prætorianos, inquit, obviam ſibi prodire in habitu pacis, & triumphali: id eſt, quo uterentur feſtis diebus, & cùm imperatores proſequerentur triumphantes. Erat verò prætorianorum veſtis εἰρηνικὴ, ſive habitus pacem denotans, ut loquitur Tertullianus, ἐφεςρὶς, & trabeæ ſimilis chlamys, vel ſagum. Subarmalia ſunt ſaga ſive militares togæ ſic appellatæ, quòd ſub armis fibula annecterentur, vel ſub armos rejicerentur. nam etſi εἰρηνικοὶ erant, ex parte tamen militarem habitum referebant. *Idem.*

Prætorianos cum ſubarmalibus inermes ſibi, &c.] Hanc rem narrat Joan-

occurrere, eoſdem ſic ad tribunal vocavit, armatis undi-
7 que circundatis. Ingreſſus deinde Romam, [1] armatus cum armatis militibus Capitolium aſcendit. Inde in Palatium eodem habitu perrexit, prælatis ſignis quæ prætorianis ademerat, [2] ſupinis, non erectis. Tota deinde urbe milites [3] in templis, in porticibus, in ædibus palatinis, quaſi in ſtabulis manſerunt: [4] fuitque ingreſſus Severi odioſus atque terribilis, quum milites inempta diriperent, vaſtationem urbi minantes. Alia die armatis ſtipatus non ſolùm militibus, ſed etiam amicis, in ſenatum venit. In Curia reddidit rationem ſuſcepti imperii: cauſatuſque eſt quòd ad ſe occidendum Julianus notos ducum cædibus miſiſſet. [5] Fieri etiam ſenatuſconſultum coëgit, ne liceret imperatori inconſulto ſenatu occidere ſenatorem. Sed quum in ſenatu eſſet, [6] milites per ſeditionem dena millia popo-

nes Antiochenſis, & in epitoma Dionis habentur, exceptis illis, Ἐπὶ φυλακῇ γὰρ βασιλικῇ ταχθέντες, οὐκ ἐν τῷ ἀριστερῷ μέρει, ἀλλ' ἐν τῷ δεξιῷ τὰ ξίφη διαζώννυνται. quæ notanda ſunt ob id ſolum quod indicant prætorianos milites non ceterorum militum more lævo latere accinctos enſes habuiſſe, ſed dextro. quod neſcio an alibi legatur. Polybius militem Romanum ſua ætate, dextro latere cinctum enſem geſtaſſe ſcribit: Ἅμα δὲ τῷ θυρεῷ μάχαιραν, ταύτην δὲ περὶ τὸ δεξιὸν φέρει μηρόν. Poſtea ut videtur & ſub imperatoribus ſoli prætoriani milites ita cincti, reliqui vero ſiniſtros enſes habuere. *Salmaſ.*

1. *Armatus cum armatis militibus Capitolium aſcendit.*] Videtur legiſſe apud Herodianum, Σὺν παντὶ τῷ λοιπῷ στρατῷ ὡπλισμένῳ ὡπλισμένος. Hodierni libri vocem ὡπλισμένος non agnoſcunt. & rectè: nam Dio qui ſpeciem ejus diei pulcherrimam omnium quas unquam viderat, ſcribit fuiſſe, Severum ait ad portam urbis trabeam toga mutaſſe. *Caſaub.*

2. *Supinis, non erectis.*] Signa ſupina, vel verſa, luctus aut alius calamitatis indicium faciebant. *Idem.*

3. *In templis, in porticibus.*] Ita erat moris quoties ſtabula ſive hoſpitia deficerent. *Idem.*

4. *Fuitque ingreſſus Severi odioſus atque terribilis.*] Magis illud odioſum quod Dio obſervat: nam cùm more veteri cuſtodes principis eſſent omnes vel Itali vel Hiſpani, vel Macedones aut Norici, primus Severus urbem implevit militibus moribus feris, aſpectu audituque terribilibus. *Idem.*

5. *Fieri etiam ſenatuſconſultum coëgit, ne liceret imperatori, &c.*] Illudebat Severus ſenatui, cùm eum juberet hoc facere ſenatuſconſultum: quod mox illius cæde primùm eſt violatum, qui ipſum Senatuſconſultum juſſu illius ſcripſerat. fuſe hæc Dio: qui eleganter factum hoc Severi vocat νεανίευμα. ſciunt Græcè periti ita appellari quæ jactabundè dicantur vel temere, ſuprà quàm alicujus ferant vires, aut contra animi ſententiam. *Idem.*

6. *Milites per ſeditionem.*] Illi milites qui Severo imperium detulerant, eumq; in

poposcerunt à senatu, [1] exemplo eorum qui Augustum
Octavium Romam deduxerant, tantumque acceperant.
Et quum eos voluisset comprimere Severus, nec potuisset,
tamen [2] mitigatos addita liberalitate dimisit. Funus dein-
de censorium Pertinacis imagini duxit, [3] eumque inter
divos sacravit, addito flamine & sodalibus Helvianis, qui
Marciani fuerant. [4] se quoque *Pertinacem* vocari jussit:
quamvis [5] postea id nomen aboleri voluerit, querimonia
amicorum. Dehinc æs alienum dissolvit. Filias suas do- 8
tatas, maritis Probo & Aëtio dedit. Et quum Probo ge-
nero suo præfecturam urbis obtulisset, ille recusavit, di-
xitque, minus sibi videri præfectum esse quàm principis
generum. Utrumque autem generum suum [6] statim con-
sulem fecit, utrumque ditavit. Alia die ad senatum ve-
nit, & amicos Juliani incusatos proscriptioni ac neci de-
dit. Causas plurimas audivit. [7] Accusatos à provinciali-
bus

in urbem deduxerant. non enim milites prætoriani, aut urbaniciani. *Idem.*

1. *Exemplo eorum qui Augustum Octavium Romam deduxerant.*] Libro XLVI. in rebus Augusti historiam hanc exponit Dio. *Idem.*

2. *Mitigatos addita liberalitate dimisit.*] Dena millia H-S. poscebant: abstulerunt denarios ducentos quinquaginta: hoc est decimam partem ejus quod postulabant. *Idem.*

3. *Eumque inter divos sacravit.*] Recte. nec enim bene dixisset, *eumque sacravit*: nam *sacrati* imperatores & *sacratissimi* etiam vivi dicebantur: at qui divi jam facti, ii *consecrati* vel *inter divos sacrati*, ut hoc loco. supra desacratos eosdem appellavit Capitolinus in Marco. *Salmas.*

4. *Se quoque Pertinacem vocari jussit.*] Aurelius Victor: *Horum infinita cæde crudelior habitus, ac cognomento Pertinax. Quanquam ob vitæ parsimoniam similem, ipsum magis adscivisse plures putent: nobis mens ad credendum prona, acerbitati impositum.* Casaub.

5. *Postea id nomem aboleri voluerit, querimonia amicorum.*] Longe aliam repræsentat lectionem Palatinus, in quo scriptum est: *Quamvis postea id nomen aboleri voluerit, quæ omen amicorum. Dehinc æs alienum dissolvit.* Lego: *Se quoque Pertinacem vocari jussit, quamvis postea id nomen aboleri voluerit. atque omne amicorum dehinc æs alienum dissolvit.* Vel etiam: *Quamvis postea id nomen aboleri voluerit, atque omen. Amicorum dehinc æs alienum dissolvit.* Atque hoc verius ac certius esse arbitror. & recte Pertinacis nomen aboleri voluit tanquam mali ominis, non enim diu imperavit Pertinax. *amicorum dehinc æs alienum dissolvit.* nihil enim mirum, liberalissimum in omnes principem, ita ut & militibus tantum dederit & populo quantum nemo principum, amicorum æs alienum dissolvisse. de suo vero qui potest intelligi? *Salmas.*

6. *Statim consulem fecit.*] Fecit suffectos Coss. ex Kal. Juliis, ut videtur. *Casaub.*

7. *Accusatos à provincialibus judices.*] Proconsules, præsides, legatos, procuratores. latè enim patet judicum appellatio apud recentiores latinos. *Idem.*

bus judices, probatis rebus graviter punivit. Rei frumentariæ quam minimam repererat, ita consuluit, [1] ut excedens vita, [2] septem annorum canonem P. R. relinqueret. Ad orientis statum confirmandum profectus est, [3] nihil adhuc de Nigro palàm dicens. Ad Africam tamen legiones misit, ne per Libyam & Ægyptum Niger Africam occuparet, ac P. R. penuria rei frumentariæ perurgeret. Domitium Dextrum [4] in locum Bassi præfecti urbi reliquit, atque intra triginta dies quàm Romam venerat, est profectus. Egressus ab urbe ad Saxa rubra, seditionem ingentem ob locum castrorum metandorum ab exercitu passus est. Occurrit ei & statim Geta frater suus, quem provinciam sibi creditam regere præcepit [5] aliud sperantem. Nigri liberos ad se adductos in eo habuit honore quo suos. Miserat sanè legionem [6] quæ Græciam Thraciamque præriperet, ne eas Pescennius occuparet: sed jam [7] Byzantium Niger tenebat. Perinthum etiam Niger volens occupare, plurimos de exercitu interfecit, atque ideo hostis [8] cum Æmiliano est appellatus. Quumque [9] Severum ad participatum vocaret, contemptus est. Promisit sanè Nigro tutum exilium, si vellet: Æmiliano autem non ignovit. Æmilianus dehinc victus in Hellesponto à Severi ducibus, Cyzicum primùm confugit, atque inde in aliam civitatem: in qua eorum jussu occisus est. Fusæ sunt item

copiæ

1. *Ut excedens ipse vita septem annorum canonem relinqueret.*] *Ipse* παρέλκει. Lege ex Pal. *Rei frumentariæ quam minimam repererat, ita consuluit, ut excedens vita septem annorum canonem P. R. relinqueret.* Salmas.

2. *Septem annorum canonem.*] Puteani codex, *septem annorum annonam.* nihil mutandum. *Casaub.*

3. *Nihil adhuc de Nigro palam dicens.*] Lege vitam Pescennii. *Idem.*

Nihil adhuc de Nigro palam dicens.] Cautè: & ad præceptum illud Publii Syri: *De inimico ne loquaris malè, sed cogites.* Grut.

4. *In locum Bassi.*] Regius, *Rufsi.* Casaub.

5. *Aliud sperantem.*] Imperii participatum, aut Cæsaris nomen sperabat. *Idem.*

6. *Quæ Græciam Thraciamque præriperet.*] Haud temerè rejecerim quod inveni in Pal. *præciperet.* Grut.

7. *Byzantium.*] Pal. *Byzantiam.* Grut.

8. *Cum Æmiliano.*] Hic erat tum Asiæ proconsul, cùm in Syriæ administratione Pescennius ei successisset. *Casaub.*

9. *Severum ad participatum vocaret.*] Emendavimus ex regio: nam ineptè alii libri, *ad principatum.* Idem.

1. *Eum-*

copiæ ab iisdem ducibus etiam Nigri. His auditis ad senatum Severus Pertinax, quasi confectis rebus, literas misit. deinde conflixit cum Nigro, [1] eumque apud Cyzicum interemit, caputque ejus pilo circumtulit. Filios Nigri post hoc, [2] quos suorum liberorum cultu habuerat, in exilium cum matre misit. Literas ad senatum de victoria dedit. Neque quenquam senatorum qui Nigri partium fuerant, [3] præter unum, supplicio affecit. Antiochensibus iratior fuit, quòd & administrantem se in oriente riserant, & Nigrum etiam victu juverant. denique multa his ademit. [4] Neapolitanis etiam Palæstinensibus jus civitatis tulit, quòd pro Nigro diu in armis fuerant. [5] In multos animadvertit, præter ordinem senatorium, qui Nigrum fuerant sequuti. Multas etiam civitatis ejusdem partes injuriis affecit & damnis. Eos senatores occidit qui cum Nigro militaverant ducum vel tribunorum nomine. deinde circa Arabiam plura gessit, Parthis etiam in ditionem redactis, [6] necnon etiam Adiabenis: qui quidem omnes cum Pescennio senserant. Atque ob hoc reversus triumpho delato, appellatus est *Arabicus*, *Adiabenicus*, *Parthicus*. Sed triumphum respuit, [7] ne videretur de civili triumphare victoria. [8] recusavit & Parthicum nomen, ne Parthos lacesse-

9

1. *Eumque apud Cyzicum interemit.*] Sic iterum in Pescennio. *Idem.*

2. *Quos suorum liberorum cultu habuerat, in exilium cum matre misit.*] Quo ipso indicat scriptor honorem eis priorem non exhibuisse nisi ob caussam. Sic & de Arsacide Justinus lib. XXXVIII. cap. 18. sed de his plura ad illud Flavii ad Arminium: *Neque conjugem & filium ejus hostiliter haberi*; cujus meminit Tacitus lib. II. Annal. cap. 10. p. *Grut.*

3. *Præter unum.*] Et illos qui ducum vel tribunorum nomine Nigro militaverant: nam hi omnes occisi, ut subjicitur. nihil enim ista pugnant. *Casaub.*

4. *Neapolitanis etiam Palæstinensibus jus civitatis tulit.*] Junge istis quæ habes inferiùs: *Palæstinis pœnam remisit, quam ob caussam Nigri meruerant.* Iterum, *Palæstinis plurima jura fundavit.* Vide in Nigro. *Idem.*

5. *In multos animadvertit.*] *In multos se animadvertit.* Palatinus. an, *in multos severe animadvertit*? Salmas.

6. *Necnon etiam Adiabenis.*] De his & eorum appellatione adi Marcellinum libro XXIII. *Casaub.*

7. *Ne videretur de civili triumphare victoria.*] Quod fuisse, si quid aliud, Julio Cæsari invidiosum veteres narrant. *Idem.*

8. *Recusavit & Parthicum nomen.*] Atqui id passim adscriptum in omnibus nummis & saxis. *Idem.*

Recusavit & Parthicum nomen.] Idem Palatinus: *Excusavit & Parthicum*

10 cesseret. Redeunti sanè Romam post bellum civile Nigri, aliud bellum civile Clodii Albini nuntiatum est, qui rebellavit in Gallia: quare postea occisi sunt filii Nigri cum matre. Albinum igitur statim hostem judicavit, & eos qui ad illum molliùs vel [1] scripserunt vel rescripserunt. [2] Et quum iret contra Albinum, in itinere apud Viminatium filium suum majorem *Baßianum*, apposito *Aurelii Antonini* nomine, Cæsarem appellavit, ut fratrem suum Getam ab spe imperii quam ille conceperat, submoveret. Et nomen quidem Antonini idcirco filio apposuit, quod somniaverat, Antoninum sibi successurum. [3] Unde Getam etiam quidam Antoninum putant dictum, ut & ipse succederet in imperio. Aliqui putant idcirco illum Antoninum appellatum, [4] quòd Severus ipse in Marci familiam transire voluerit. [5] Et primò quidem ab Albinianis Severi duces victi sunt. Tunc solicitus quum [6] consuleret à Pannoniacis auguribus comperit se victorem futurum, adversarium verò nec in potestatem venturum, nec evasurum, sed juxta aquam esse periturum. Multi statim amici Albinum deserentes venêre, multi duces capti sunt, in
11 quos Severus animadvertit. Multis interim variè gestis in Gallia, primo [7] apud Tinurtium contra Albinum felicissimè

cum nomen. Quod rectum est, pro respuit & recusavit. nam *excusare* idem est quod recusare & παραιτεῖσθαι. *Salmasius.*

1. *Scripserunt aut rescripserunt.*] Lege, *Scripserant aut rescripserant.* Casaubonus.

2. *Et cùm iret contra Albinum in itinere apud Viminatium*] Erat Severus in Thracia prope Byzantium, quando iter contra Albinum suscepit. transiit igitur per Pannoniam superiorem, ubi Viminacium ponit Ptolemæus. *Idem.*

3. *Unde Getam etiam quidam Antoninum putant dictum.*] Hîc dubitat Spartianus: idem infrà ἀνενδοιάστως affirmat. *Idem.*

4. *Quòd Severus ipse in Marci familiam transire voluerit.*] Hoc verum: nam & Marci filius voluit dici, & Commodi frater. *Idem.*

5. *Et primò quidem ab Albinianis Severi duces victi sunt.*] Priore pugna victus est Lupus dux Severi. *Idem.*

6. *Consuleret à Pannoniacis.*] *A Pannoniciacis* Pal. fortè, *Pannonicianis.* Salmasius.

7. *Apud Trinurtium.*] Locus non procul Lugduno, ut apparet ex Dione. ideo & Herodianus & Capitolinus in Albino victum eum scribunt ad Lugdunum. Reperio in territorio Cabillonensi, castrum Trenurtium apud Reginonem chronologum in anno domini cxxv. fitque in Martyrologio ejusdem loci mentio. *Casaub.*

1. *Ingens*

ſimè pugnavit Severus. Quum quidem [1] ingens pe ricu lum equi caſu adiit, ita ut mortuus ictu plumbeæ crederetur, ita [2] ut alius jam penè imperator ab exercitu deligeretur. Eo tempore lectis actis quæ de Clodio Celſino laudando qui Adrumetinus & affinis Albini erat, facta ſunt, iratus ſenatui Severus quaſi hoc Albino ſenatus præſtitiſſet, Commodum inter divos referendum eſſe cenſuit, quaſi hoc genere ſe de ſenatu poſſet ulciſci: primuſque inter milites divum Commodum pronuntiavit, [3] idque ad ſenatum ſcripſit addita oratione victoriæ. Senatorum deinde qui in bello erant interempti, cadavera diſſipari juſſit. Deinde Albini corpore allato, penè ſeminecis caput abſcindi juſſit, Romamque deferri, [4] idque literis proſequutus eſt. [5] Victus eſt Albinus die XI. Calendas Martii. [6] Reliquum autem cadaver ejus [7] ante domum propriam exponi ac dividi juſſit. Equum præterea ipſe reſidens ſupra cadaver Albini egit, [8] expaveſcentemque admonuit ut effre-

1. *Ingens periculum equi caſu adiit.*] Quod nec Dio prætermittit, nec Herodianus: qui etiam addit Severum paludamento imperatorio abjecto aliquandiu latuiſſe. tunc nempe creditus eſt ictu plumbeæ mortuus, quod ait Spartianus. *Idem.*

2. *Ut alius jam penè imperator ab exercitu deligeretur.*] Lætum innuit, qui ſuſpicionem affectati tum imperii capitis ſupplicio mox expiavit. *Idem.*

3. *Idque ad ſenatum ſcripſit addita oratione victoriæ.*] Orationem victoriæ appellat, quam ſuper victoria ſua compoſitam, miſit Romam, in ſenatu recitandam. *Idem.*

4. *Idque literis proſecutus eſt.*] Quarum argumentum paucis referunt Herodianus & Capitolinus. *Idem.*

5. *Victus eſt Albinus die* XI. *Kal. Martii.*] Exeunte anno tertio imperii Severi. *Idem.*

6. *Reliquum autem cadaver ejus ante domum propriam exponi ac dividi juſſit.*] Alio nos ducunt membranæ in quibus ſcriptum; *ac dividere juſſit.* Lego: *Ac diu videri juſſit. reliquum autem cadaver ejus ante domum propriam exponi, ac diu videri juſſit.* Expoſuit nempe ante domum ſuam, Albini cadaver Severus, & diu ibi eſſe paſſus eſt, ut ab omnibus videri poſſet. *Salmaſ.*

7. *Ante domum propriam exponi ac dividi juſſit.*] Ante prætorium ſuum jacere juſſit dies plurimos uſque ad fœtorem. *Caſaub.*

8. *Expaveſcentemque admonuit.*] Ut apud Virgilium, *Admonuit bijugos.* Idem.

Expaveſcentemque admonuit, &c.] Palat. *Admonuit ut & effrenatum audacter protereret.* Scribendum: *Equum præterea ipſe reſidens ſupra cadaver Albini egit, expaveſcentemque admonuit & effrenatum, ut audacter protereret.* Expaveſcentem & effrenatum equum admonuit, hoc eſt πτυόμενον καὶ ἀφηνιάζοντα. Effrenantur enim equi dum expaveſcunt, nec ſeſſorem aut frena audiunt, ſic expaveſcentem & effrenatum equum

effrenatus audacter protereret. Addunt alii quòd idem cadaver in Rhodanum abjici præcepit, simul etiam uxo-
12 ris liberorumque ejus. Interfectis innumeris Albini partium viris, inter quos multi principes civitatis, multæ fœminæ illustres fuerunt, omnium bona publicata sunt, [1] ærariumque auxerunt: [2] tum Hispanorum & Gallorum proceres multi occisi sunt. Denique militibus tantum stipendiorum quantum nemo principum, dedit. Filiis etiam suis ex hac proscriptione tantum reliquit quantum nullus imperatorum, [3] quum [4] magnam partem auri per Gallias, per Hispanias, per Italiam imperator jam fecisset, [5] tuncque primùm privatarum rerum procuratio constituta est. Multi sanè post Albinum, fidem ei servantes, bello à Severo superati sunt. Eodem tempore etiam legio Arabica

equum admonuit & incitavit calcaribus admotis Severus ut audacter protereret cadaver expositum. *Salmas.*

1. *Ærariumque auxerunt.*] Ærarium augere bona publicata damnatorum dicuntur. *Idem.*

2. *Tum Hispanorum & Gallorum.*] Palat. *cum eis & Hispanorum & Gallorum.* Idem.

3. *Quum magnam partem auri per Gallias.*] Narrat Dio quomodo Severus magnam partem auri per Gallias fecerit. Numerianus enim quidam Ludimagister, qua ratione ductus incertum, relicta Roma in Galliam profectus, Severi nomine ad colligendum exercitum se missum & senatorem urbis esse simulans, parvas primum copias comparavit, quibus aliquot Albini partium equites profligavit. quod cum Severo nuntiatum esset & revera Senatorem esse crederet, missis ad illum litteris, quibus gratias ageret laudaretque institutum, mandavit porro ut majores copias congregaret, quibus facile collectis multa præclara & fortia facinora fecit, redegitque *χιλίας καὶ ἑπτακοσίας καὶ πεντήκοντα μυριάδας δραχμῶν*, quas Severo misit. cumque ab his ingentibus factis ad summos honores & divitias posset pervenire, modico contentus, in agello quodam in Galliis consenuit, quem ipsi donavit Severus, cujus reditu vitam toleraret. *Idem.*

4. *Magnam partem, &c.*] *Aurum facere.* sic *facere pecuniam*, Sallustio. *Idem.*

5. *Tuncque primùm privatarum rerum procuratio constituta est.*] Quid intersit inter patrimonii & rerum privatarum procuratores sive comites, cupidum cognoscere docebit primus liber Codicis Justinianei, & in Paratitlis Jacobus Cujacius. *Casaub.*

Tuncque primum procuratio rei privatæ constituta est.] Ain tu Spartiane, Severi temporibus procurationem rerum privatarum fuisse constitutam? nulli igitur ante Severum rei privatæ procuratores? immo jam ab Augusti temporibus, & res & nomen ipsum fuit cognitum. sed eodem errore rerum privatarum procurationem sub Severo primum fuisse constitutam scribit, quæ longe ante Severum extitit, quo cursus publici institutionem Hadriano tribuit, quam certum est ad Augustum ipsum referri debere. *ἴδιος λόγος* dicebatur, privata ratio, vel rationis privatæ procurator, vel rei privatæ rationalis. *Salmas.*

1. *Inter-*

bica defecisse ad Albinum nuntiata est. Ultus igitur gra-
viter Albinianam defectionem [1] interfectis plurimis, ge-
nere quoque ejus extincto, iratus populo & senatoribus
Romam venit. [2] Commodum in senatu & concione lau-
davit, deum appellavit, [3] infamibus displicuisse dixit: ut
appareret eum apertissimè furere. Post hæc de sua clemen-
tia disseruit, quum crudelissimus fuerit, & senatores in-
frà scriptos occiderit. Occidit autem sine causæ dictione 13
hos nobiles, Mummium Secundinum, Asellium Claudia-
num, Claudium Rufum, [4] Vitalium Victorem, Papium
Faustum, Ælium Celsum, [5] Julium Rufum, Lollium
Professum, [6] Aurunculeium Cornelianum, Antoninum
Balbum, Posthumium Severum, Sergium Lustralem,
Fabium Paulinum, Nonium Gracchum, [7] Mustium Fa-
bianum, Casperium Agrippinum, Cejonium Albinum,
[8] Claudium Sulpicianum, Memmium Rufinum, Caspe-
rium Æmilianum, Cocceium Verum, [9] Erucium Clarum,
L. Stilonem, [10] Clodium Rufum, Egnatuleium Honora-
tum, Petronium Juniorem: [11] Pescennios, Festum & Ne-
ratianum & Aurelianum, & Materianum & Julianum, &
Albi-

1. *Interfectis plurimis.*] Novem & viginti extremo supplicio sunt affecti: ita Dio. *Casaub.*

2. *Commodum in senatu & concione laudavit.*] *In concionem & senatum laudavit*: Palatinus. *Salmas.*

3. *Infamibus displicuisse dixit.*] Cùm plerique è senatu, turpiùs Commodo viverent. Lege hîc Dionem. *Casaubonus.*

4. *Vitalium Victorem.*] Vitalius hîc gentis nomen est. forsan scribendum *Vitellius.* Idem.

5. *Iulium Rufum.*] Non semel in Pandectarum libris Julius Rufus nominatur, ad quem etiam rescripsisse dicitur Antoninus Severi filius: est autem ille, opinor, istius filius. *Idem.*

6. *Arunculeium Cornelianum.*] Lege ex Palatino: *Aurunculeium. Aurunculei* enim noti Romæ. *Salmas.*

7. *Mustium Fabianum.*] Mustia gens rariùs occurrit in libris veterum. Legitur tamen in veteri lapide, T. MVSTIO. C. F. FAB. sed iste Nerva principe vivebat. *Casaub.*

Mustium Fabianum.] Palat. legit: *Masticinum Fabianum.* Vetus etiam editio: *Mastium.* an *Mascium* vel *Maßium*? nam & hæc nomina Romana sunt. *Salmasius.*

8. *Claudium Sulpitianum.*] Pertinacis socerum: hunc ex istis omnibus solum nominatim indicat Dio. *Casaub.*

9. *Erutium Clarum.*] Scribe *Erucium*, filius is erat scilicet illius Erucii Clari, cujus secundo consulatu natus ipse Severus. *Salmas.*

10. *Clodium Rufum.*] *Clodium Rufinum.* Pal. *Idem.*

11. *Pescennios Festum & Neratianum.*] *Veratianum*, Pal. & v. ed. *Idem.*

1. Sul-

Albinum : Cerellios, Macrinum & Faustinianum & Julianum : Herennium Nepotem, [1] Sulpitium Canum, Valerium Catulinum, Novium Rufum, Claudium Arabianum, Marcum Asellionem. Horum igitur tantorum ac tam illustrium virorum (nam multi in his consulares, multi prætorii, omnes certè summi viri fuere) interfector, ab Afris ut deus habetur. [2] Cincium Severum calumniatus
14 est quòd se veneno appetisset, atque ita interfecit. [3] Narcissum deinde Commodi strangulatorem leonibus objecit. Multos præterea obscuri loci homines interemit, [4] præter eos quos jus prælii absumpsit. Post hæc quum se vellet commendare hominibus, [5] vehicularium munus à privatis ad fiscum traduxit. Cæsarem deinde Bassianum filium suum Antoninum à senatu appellari jussit, [6] decretis imperatoriis insignibus. Rumore deinde belli Parthici extincto, patri, matri, avo, & uxori priori [7] per se statuas collocavit. Plautianum ex amicissimo, [8] cognita ejus vita, ita odio habuit ut & hostem publicum appellaret, & depositis statuis ejus per orbem terræ gravi eum insigniret injuria, iratus præcipuè quòd [9] inter propinquorum & affinium

1. *Sulpitium Canum.*] *Sulpium Canum* in Palatino. *Idem.*

2. *Cincium Severum.*] Puto illum esse de quo in extrema vita Commodi. *Casaubonus.*

3. *Narcissum deinde Commodi strangulatorem leonibus objecit.*] Objectus est leonibus sub hoc præconis elogio, HIC EST QVI COMMODVM STRANGVLAVIT. *Idem.*

4. *Præter eos quos jus prælii absumpsit.*] *Prælium* pro *bellum*, quod illa ætate & illis scriptoribus frequentabatur. nam melioris seculi autor dixisset, *jure belli absumptos*. ut autem *prælium* pro *bellum*, sic vicissim, *bellum* pro prælio sumebant. *Salmas.*

5. *Vehicularium munus.*] Exposuimus jam ad Hadriani vitam. *Casaub.*

6. *Decretis imperatoriis insignibus.*] Cæsares, qui & imperatores destinati dicebantur, imperatoriis insignibus utebantur, ut pallio coccineo, & purpura, sed sine auro. simul igitur cum nomine Cæsaris & imperialia insignia decernebantur. *Salmas.*

7. *Per se statuas collocavit.*] Jus publicè ponendi statuas, penes senatum fuit. at Severus ponit suis istas, per se: hoc est, sine decreto vel auctoritate patrum. *Casaub.*

8. *Cognita ejus vita.*] Erat enim ἀσωτότατος τῶν ἀνθρώπων, & hoc ampliùs, calumniator, & omnium vitiorum homo. sed in hac narratione multa Dio aliter; & item aliter Herodianus. nam hic vero crimine appetitum Plautianum scribit periisse; ille ficto, & immani scelere generi Antonini. *Idem.*

9. *Inter propinquorum & affinium Severi, &c.*] Hoc parum, quod statuæ Plau-

nium Severi simulachra suam statuam ille posuisset. Palæstinis pœnam remisit, quam ob causam Nigri meruerant. Postea iterum cum Plautiano in gratiam rediit, & veluti ovans urbem ingressus Capitolium petiit: quamvis & ipsum procedenti tempore occiderit. Getæ minori filio togam virilem dedit, majori Plautiani filiam uxorem junxit. [1] Hi qui hostem publicum Plautianum dixerant, deportati sunt. [2] ITA omnium rerum semper quasi naturali lege mutatio est. Filios deinde consules designavit. [3] Getam fratrem extulit. [4] Profectus deinde ad bellum Parthicum est, edito gladiatorio munere, & congiario populo dato. Multos inter hæc causis vel veris vel simulatis occidit. Damnabantur autem plerique cur jocati essent, alii cur tacuissent, [5] alii [6] cur pleraque figurata dixissent, [7] *ut esset imperator verè nominis sui, verè Pertinax, verè Severus?* [8] Erat sanè in sermone vulgari, Parthicum bellum affectare Septi-

Plautiani inter statuas affinium Severi positæ. nam & multo plures illi statuæ quam Severo: sed & majores *κ̀ ηγλοσσιαυοτέρας*, nec tantum in aliis urbibus, sed Romæ, atque id authoritate senatus decretæ sunt. *Salmas.*

1. *Hi qui hostem publicum Plautianum dixerant, deportati sunt.*] Confundit historiam, ut sæpe. nam hoc referendum ad illud tempus quo frigusculo interruptus Severi in Plautianum amor. tunc statuas ejus jussit dejici. at mox reconciliata gratia, pœnæ de his exactæ, qui medio tempore adversus Plautianum aliquid dixissent, fecissentve. *Casaubonus.*

2. *Ita omnium rerum semper quasi naturali lege mutatio est.*] Terentiana *γνώμη* notissima. *Idem.*

3. *Getam fratrem extulit.*] Etiam hîc pervertit temporum rationem: nam Geta frater Severi ante Plautianum mortuus. *Idem.*

4. *Profectus deinde ad bellum Parthicum est, edito gladiatorio munere.*] Solebant enim imperatores ad bellum proficiscentes gladiatorium munus edere; qui mos unde sit tractus, quærit Capitolinus in Maximo & Balbino. *Idem.*

5. *Alii cur pleraque figurata dixissent.*] Figurata autem dicta quæ Græci *ἐσχηματισμένα* vel *σχήματα* vocant, de quibus ad Suetonium videnda sunt quæ vir incomparabilis olim observavit. Vetus editio heic habet: *Alii cur pleraque figura dixissent.* Quod non improbandum. *figura* enim *dicere*, est *ἐσχηματισμένως λαλεῖν*. *Salmas.*

6. *Cur pleraque figurata.*] Malim τὸ *pleraque* abesse: neque est in regio. *Casaubonus.*

Cur pleraque figuratè dixissent, ut esset Imperator verè nominis sui.] Pal. *esse.* fortè, *ut ecce: Imperator, &c.* tamquam specimen promat figuratè dictorum. *Grut.*

7. *Ut esset imperator.*] Scribi malim, *ut, quòd esset imperator.* est enim hoc unum tantùm exemplum dictorum *ἐσχηματισμένων*. *Casaub.*

8. *Erat sanè in sermone vulgari.*] Dixisset alius, in sermone vulgi. sed non vulgus solum ita judicavit: nam & Dio palam pronunciat, totidem ferè verbis: Σεβῆ-

Septimium Severum, gloriæ cupiditate, non aliqua necessitate deductum. Trajecto denique exercitu à Brundusio continuato itinere [1] venit in Syriam, Parthosque submovit. [2] Sed postea in Syriam rediit, ita ut se pararet ac bellum Parthis inferret. Inter hæc Pescennianas reliquias Plautiano autore persequebatur, ita ut nonnullos etiam amicis suis quasi vitæ suæ insidiatores appeteret. [3] Multos etiam quasi Chaldæos aut vates de sua salute consuluissent, interemit: [4] præcipuè [5] suspectos unumquemque idoneum imperio quum ipse parvulos adhuc filios haberet, [6] idque dici ab his vel crederet vel audiret qui sibi augurabantur imperium. Denique quum occisi essent nonnulli, Severus se excusabat: & [7] post eorum mortem [8] negabat fieri

Σεβῆρος ἐν ᾧ ταῦτα ἐπολιορκεῖτο, κατὰ τῶν βαρβάρων ἐπιθυμίᾳ δόξης ἐστράτευσε. Inde constat nobis de tempore hujus expeditionis: quæ in medium tempus incidit bellorum civilium contra Pescennium, & Albinum. sed fuêre Severi contra Parthos expeditiones plures. *Idem.*

1. *Venit in Syriam Parthosque submovit.*] Cur heic iterum reponit de Parthis, cum supra posuerit Severum de Parthis redactis in potestatem triumphasse, qui quidem cum Pescennio senserant, unde & Parthicum nomen meruit, quod infra etiam repetit? *Salmas.*

2. *Sed postea in Syriam rediit, ita ut se pararet, ac bellum Parthis inferret.*] Qui bellum parat, non infert, nec nisi paratum potest inferri. Scribendum: *Sed postea in Syriam rediit, ita ut se pararet ad bellum Parthis inferre.* Insolens ut videtur loquutio: *Ad bellum Parthis inferre*, pro; *ad bellum Parthis inferendum.* More Græce loquentium, quibus sic usus est scribere, *πρὸς τὸ πολεμεῖν*, *ad bellandum*, & similia. *Idem.*

3. *Multos etiam quasi Chaldæos aut vates de sua salute consuluissent, interemit.*] Ad horum supplicia alludens Tertullianus, dicit: *Eadem officia dependunt & qui astrologos & aruspices, & augures, & magos de Cæsarum capite consultant.* Casaubonus.

4. *Præcipue suspectos unumquemque idoneum.*] Scribendum: *Præcipue suspectus unumquemque idoneum. Suspectus*, id est cum suspectum haberet. *suspectus* enim utramque habet significationem, & pro eo accipitur qui suspectus est, & qui suspicioni habet. *Salmas.*

5. *Suspectos.*] Lego, *suspectans.* Casaubonus.

6. *Idque dici ab his vel crederet vel audiret, &c.*] Dicebant isti, vel fingebat Severus eos dicere, utendum esse occasione temporis, & maturè dejiciendum Severum, dum essent filii ejus adhuc parvuli. *Idem.*

7. *Post eorum mortem negabat fieri se jussisse quod factum est.*] Tres voces postremæ nihil faciunt complendæ sententiæ. videntur ortæ à glossatore aliquo. Vide quæ dixi ad Taciti lib. 1. Ann. cap. 6. *Nuntianti Centurioni, factum esse quod imperasset; neque imperasse sese, & rationem facti reddendam apud Senatum respondit.* Grut.

8. *Negabat fieri se jussisse quod factum est.*] Et, puto, verè negabat de multis. exemplo sit Bæbius Marcellinus: cujus tristissimum casum, & necem commiseratione dignissimam cùm exposuisset Dio,

fieri se jussisse quod factum est: [1] quod de Læto præcipuè
Marius Maximus dicit. Quum soror sua Leptitana ad eum
venisset vix Latinè loquens, ac de illa multùm imperator
erubesceret, dato filio ejus lato clavo, atque ipsi multis
muneribus, redire mulierem in patriam præcepit, [2] & qui-
dem cum filio, qui brevi vita defunctus est. Æstate igi- 16
tur jam exeunte, Parthiam ingressus, Ctesiphontem pul-
so rege pervenit & cepit hyemali propè tempore, (quòd
in illis regionibus meliùs per hyemem bella tractantur)
[3] quum herbarum radicibus milites viverent, atque inde
morbos ægritudinesque contraherent: quare quum obsi-
stentibus Parthis, fluente quoque per insuetudinem cibi
alvo militum, longiùs ire non posset, tamen perstitit, &
oppidum cepit, & regem fugavit, ac plurimos interemit,
& Parthicum nomen meruit. Ob hoc etiam filium ejus
Bassianum Antoninum, qui Cæsar appellatus jam fuerat,
annum decimumtertium agentem, [4] participem imperii
dixerunt milites. Getam quoque minorem filium Cæsa-
rem dixerunt: eundem Antoninum, ut plerique in literas
tradunt, appellantes. Harum appellationum causa dona-
tivum militibus largissimum dedit, [5] concessa omni præ-
da op-

Dio, hoc adjicit: priùs illi caput fuisse amputatum, quàm de ejus condemnatione quicquam Severus rescisset. *Casaubonus.*

1. *Quod dè Læto præcipuè Marius Maximus dicit.*] Sane & Herodianus cædem hujus excusat. *Idem.*

2. *Et quidem cum filio qui brevi vita defunctus est.*] Veteres tam editi quam manu exarati habent: *Quibus sevi vita defunctus est.* Et sane jam nunc incipio suspectam habere de vitio vulgatam lectionem. quomodo enim illa accipiemus, *Qui brevi vita defunctus est?* an brevi post reditum in patriam? an reponendum, *Qui brevis ævi defunctus est?* ut ὀλιγοχρόνιον illum periisse ostendat & fuisse ævi brevem. *Salmas.*

3. *Cum herbarum radicibus milites viverent.*] Mira lectio occurrit in Palatinis & veteri editione: *Quum culparum radicibus milites viverent.* Genus herbæ omnino voluit designare in illis locis frequens cujus radicibus vitam sustinuerunt milites. quærendum relinquo otiosis. *Idem.*

4. *Participem imperii dixerunt milites.*] Quinto, vel, ut alii, sexto imperii Severi anno: ab eo tempore duo numerari ceperunt Augusti, Severus pater, & Antoninus filius. deinde accessit tertius filius minor Geta: quem multò antè Cæsarem appellatum, Augustum nuncupavit Severus, octavum annum imperans, vel ad summum, nonum. Atque hæc illa est *imperii triplex virtus*, hi illi *tot Augusti* quos laudat Tertullianus in florida De pallio. *Casaub.*

5. *Concessa omni præda oppidi Parthici.*] Ctesiphontis. *Idem.*

da oppidi Parthici, quod milites quærebant. Inde in Syriam rediit victor, & Parthicum deferentibus sibi patribus triumphum, idcirco recusavit, quòd consistere in curru affectus articulari morbo non posset: filio sanè concessit ut triumpharet. [1] cui senatus Judaicum triumphum decreverat, idcirco quòd & in Syria res bene gestæ fuerant à Severo. Deinde quum Antiochiam transisset, data virili toga filio majori, [2] secum eum consulem designavit, & statim in Syria consulatum inierunt. Post hoc dato stipendio
17 cumulatiore militibus, Alexandriam petiit. In itinere Palæstinis plurima jura fundavit. [3] Judæos fieri sub gravi pœna vetuit. [4] Idem etiam de Christianis sanxit. [5] Deinde Alexandrinis jus buleutarum dedit, [6] qui sine publico consilio, ita ut sub regibus, antè vivebant uno judice contenti quem Cæsar dedisset. Multa præterea his jura mutavit. Jucundam sibi peregrinationem hanc [7] propter religionem

1. *Cui senatus Judaicum triumphum decreverat.*] Triumphum Judaicum hic invenio; bellum Judaicum à Severo gestum, unde illi partus triumphus, nusquam invenio. *Idem.*

Cui senatus Judaicum triumphum decreverat.] Scripsit Eusebius sub Severo Judaicum bellum & Samariticum motum, quod ad hunc triumphum refero. *Salmas.*

2. *Secum eum consulem designavit.*] Consules simul fuêre anno Severi decimo. *Casaub.*

3. *Judæos fieri sub gravi pœna vetuit. idem etiam de Christianis sanxit.*] Aliter de Severo sentire & pronuntiare videtur Tertullianus ad Scapulam: *Sed & clarissimas feminas & clarissimos viros Severus sciens hujus sectæ esse, non modo non læsit, verum & testimonio exornavit, & populo furenti in os palam restitit.* Salmasius.

4. *Idem etiam de Christianis sanxit.*] Decimo Severi anno instituta persecutio Christianorum, ut scribit Eusebius, aliique. *Casaub.*

5. *Deinde Alexandrinis jus buleutarum dedit.*] Dio libro quinquagesimo primo, ubi ordinationem Ægypti commemorat, per Augustum factam: *Τοῖς Ἀλεξανδρεῦσιν*, ait, *ἄνευ βουλευτῶν πολιτεύεσθαι ἐκέλευσε· τοσαύτην που νεωτεροποιΐαν αὐτῶν κατέγνω.* Ita datum Alexandrinis jus curiæ à Severo. *Idem.*

6. *Qui sine publico consilio*] Videtur Augustus cùm hoc ita cavit, ob oculos habuisse vetus exemplum in Campanos editum, cùm receptæ Capuæ victor P. R. leges imposuit. sic Alexandriam mittebant Cæsares ad jura reddenda, eum qui Juridicus Alexandriæ dicebatur. *Idem.*

7. *Propter religionem dei Sarapidis.*] Hic erat deus Alexandriæ tutelaris, & præcipuum illorum numen, ut certum est ex historia & patribus. de hoc accipe verba Herodiani, libro quarto, cùm ait Caracallam suæ Alexandriam profectionis prætexuisse hanc caussam, quòd vellet *τῷ θεῷ χαρίσασθαι, ὃν ἐκεῖνοι σέβουσιν ἐξαιρέτως.* *Idem.*

Propter religionem dei Serapidis.] *Sarapidis.* Salmas.

1. Et

gionem dei Serapidis, [1] & [2] propter novitatem animalium vel locorum fuisse, Severus ipse postea semper ostendit. Nam & Memphin & Memnonem, & pyramides, & labyrinthum, diligenter inspexit. Et quoniam longum est minora persequi, hujus magnifica illa, quòd victo & occiso Juliano, prætorianas cohortes exautoravit: Pertinacem contra militum voluntatem in deos retulit: Salvii Juliani decreta jussit aboleri: [3] quod non obtinuit. [4] Denique cognomentum Pertinacis [5] non tam ex sua voluntate quàm [6] ex morum parsimonia videtur habuisse. Nam & infinita multorum cæde crudelior habitus, [7] & * quum quidam ex hosti-

1. *Et propter novitatem animalium.*] Adde ex Palatino: *Et propter rerum antiquarum cognitionem & novitatem animalium vel locorum fuisse.* Ita supra Athenas dicitur petiisse idem Severus, *Studiorum sacrorumque causa, operum ac vetustatum.* Idem.

Et novitatem animalium vel locorum.] Pro *animalium & locorum*; Palat. *Et propter novitatem animalium belleorum.* Forte: *animalium Nileorum:* vel, *Nilæorum.* nam etiam alibi *Nilæum* pro *Niliacum* legimus ex veteri scriptura. sed vulgatam non moveo sede sua, magisque censeo corruptam esse quæ scripta est. loca enim intelligit quæ magno studio invisit Severus, *Memphim*, *Memnonem*, Pyramides & labyrinthum, & cætera in Ægypto visenda. *Salmas.*

2. *Propter novitatem animalium.*] Nam & in Nilo pisces multi, qui alibi non reperiuntur, & in terra Ægypto, multa ἰδιότροπα animalia. consule Marcellinum libro XXII. discimus, diligenter ab illo fuisse descriptam, libris qui perierunt, totam hanc Severi peregrinationem Ægyptiacam. *Casaub.*

3. *Quod non obtinuit.*] Aurelius Victor: *Salvii nomen atque ejus scripta factaque aboleri jubet: quod unum effici nequivit. Tantum gratia doctarum artium valet, ut scriptoribus ne sævi mores quidem ad memoriam officiant.* Idem.

4. *Denique cognomentum Pertinacis non tam ex sua voluntate, &c.*] Ab uno eodemque authore sumpserunt Spartianus & Victor, & diversi tamen abeunt in eadem re exponenda, quamvis verbis non dissimilibus uterque utantur. *Salmas.*

5. *Non tam ex sua voluntate.*] Corrigit quod antè dixit: *Se quoque Pertinacem vocari jussit.* Casaub.

6. *Ex morum parsimonia.*] Aurelius Victor, ex hoc loco, ut facilè apparet, dixit, *ob vitæ parsimoniam similem.* Ei nempe parsimoniæ quam irriserunt in Pertinace multi: alii etiam duriùs acceperunt. *Idem.*

7. *Et quum quidem ex hostibus eidem se suppliciter obtulisset, dixissetque ille, quid tu facturus es?*] Et in hac re narranda aliquantum dissentit Victor à Spartiano. sed & heic dissentiunt scripta ab editis. nam Palatinus totum hunc locum sic habet scriptum: *Et quum quidam ex hostibus eidem se suppliciter obtulissetque dixisset ille, quod facturus est, non est mollitus tam prudente dicto.* Quam ex parte sequitur, ut in aliis, vetus editio, quæ habet, *quod facturus esset.* atque id magis placet. Sic igitur hæc legenda censeo: *Et quum quidam ex hostibus eidem se suppliciter obtulisset atque dixisset, illi quod facturus esset.* Dixit nempe ad Severum supplex ille Albini partium vir & interrogavit quod facturus esset ipse, si eodem loco esset. Aurelius Vi-

hostibus eidem se suppliciter obtulisset, [1] dixissetque ille, [2] *Quid tu facturus es?* non mollitus tam prudente dicto interfici eum jussit. [3] Fuit præterea delendarum cupidus factionum: [4] propè à nullo congressu nisi victor. [5] Persarum re-
18 gem Abgarum subegit. [6] Arabas in deditionem accepit. [7] Adiabenos in tributarios coëgit. [8] Britanniam (quod maximum ejus imperii decus est) [9] muro per transversam insulam

ctor responsum Severi subjicit: *ea perferrem quæ tu.* sed alios secutus est Spartianus. *Salmas.*

* *Cùm quidam hostium.*] *Quem, uti bellis civilibus solet, conditio loci ad Albinum detulerat,* addit utiliter Aurelius Victor, ex eodem auctore locum describens cum nostro. *Casaub.*

1. *Dixissetque ille.*] Meliùs *illi.* nempe captivus Severo. *Idem.*

2. *Quid tu facturus es?*] Ita restituimus ex regio & Puteani: sed erat scribendum, *esses.* aliàs enim jacet sententia, imò interfecta est. Porrò illa verba, *Quid tu facturus esses?* subjecerat hic captivus longiori orationi, ut docet Victor, quam ad Severum habuerat, ut graves caussas se habuisse doceret, cur Albini partes sequeretur. sperabat ille, Severum etiam in hoste fidem & officii constantiam amaturum. ita olim Augustus cùm Herodi ignovit, & optimi quique principum sæpissimè. *Idem.*

Quid tu facturus es?] Melius, *eras?* sed aliud quid fortè latet. nam exstat in Pal. *optulissetque dixisset ille quod facturus est. non, &c.* Interim notandum excusari sæpe qui arma contra nos ferunt, si deprehendantur id fecisse magis voluntate alienâ quàm suâ. Tacitus: *Segestes quamquam consensu gentis in bellum tractus, &c.* lib. I. Annal. cap. 55. *Grut.*

3. *Fuit præterea delendarum cupidus factionum.*] Separat hæc verba à superiore narratione, aliter quàm auctor ille (Marius, opinor, Maximus) unde sumit. *Casaub.*

4. *Propè à nullo congressu nisi victor.*] Locus corruptus. Scribendum, *Propè à nullo congressu digressus nisi victor.* Aurelius Victor, *Felix ac prudens armis præcipuè: adeò ut à nullo congressu, nisi victor discesserit.* Idem.

5. *Persarum regem Abgarum subegit.*] Aurelius Victor, *Subacto Persarum rege, nomine Abgaro.* Sic & Dio in Abito, obiter scribit, Abgarum hunc non dissimili pompa in Urbem venisse, ac Neronis temporibus Teridatem. *Idem.*

6. *Arabas in deditionem accepit.*] Vetus editio: *in dictionem.* lege: *in ditionem.* Salmas.

7. *Adiabenos in tributarios coëgit.*] *Adiabenas.* Palatinus & vet. ed. *Adiavenas. Adiabenas* pro *Adiabenam:* ut *Syrias, Babylonias.* Idem.

8. *Britanniam, quod maximum imperii ejus decus.*] Aurelius Victor, *His majora aggressus, Britanniam, quoad ei utilis erat, pulsis hostibus muro munivit.* Casaub.

Britanniam quod maximum ejus imperii decus est, &c.] Victor: *His majora aggressus, Britanniam quod ea utilis erat, pulsis hostibus muro munivit, per transversam insulam ducto utrimque ad finem Oceani.* Ita legendum: *quod ea utilis erat.* Respexit enim ad id quod dixerat de Adiabena, quam despexit propter terrarum maciem Severus, nec propterea tributariam fecit. at Britanniam quod ea utilis esset, muro transverso munivit. *muro* autem intellige *cespititio.* atque isti muri cespititii, Valli proprie dicuntur Latinis. Græci recentiores *βωλῆρες* appellarunt. & inde nostrum, *Bolever.* Salmas.

9. *Muro per transversam insulam ducto.*] Victor, *Muro munivit, per transversam insulam ducto, utrinque ad finem Oceani.* Ut certum sit eundem auctorem transcriptum

ſulam ducto, utrimque ad finem Oceani munivit: unde etiam *Britannici* nomen accepit. [1] Tripolin, unde oriundus erat, contuſis bellicoſiſſimis gentibus, ſecuriſſimam reddidit: [2] ac pacem diuturnam, [3] oleum gratuitum, & fœcundiſſimum agrum donavit. Idem cùm implacabilis delictis fuit, [4] tum ad eligendos induſtrios quoſque judicii ſingularis. [5] Philoſophiæ ac dicendi ſtudiis ſatis deditus, doctri-

ſcriptum ab utroque. de muro refellit acriter Beda Hiſtoriæ libro primo. Eutropius quoque non murum, ſed vallum vocat. *Caſaub.*

1. *Tripolim, unde oriundus erat.*] Natus Lepti, oriundus Tripoli. In ora ejus provinciæ in Africa quæ commune nomen ut proprium ſibi vindicat, collocatur à Ptolemæo urbs Νεάπολις ἡ καὶ Τρίπολις, inquit, prope oſtia fluminis Cinyphis. Solino Tripolis non urbis nomen eſt, ſed regionis: quam ſic dictam ſcribit, de trium urbium numero Oeæ, Sabratæ, Leptis magnæ. Tripolis tamen quæ erat in Syria nominis rationem aliam habuit: ſic enim dicta fuit, quòd eſſet, inquit Strabo, trium urbium κτίσμα, condita à convenis Tyriis, Sidoniis, Aradiis. fortaſſe & Africana Tripolis aliam ob cauſſam ita dicta, quàm à ſocietate trium urbium. *Idem.*

Tripolin ſecuriſſimam reddidit: ac populo Romano diurnum oleum gratuitum, & fecundiſſimum agrum donavit.] Lectio iſthæc proximè accedit ad Palatinum codicem, in quo; *reddidit; ac P. R. diuturnam, oleum gratuitum & fæcundiſſimum in æternum donavit.* retrò cuſi, *reddidit, ac pacem diuturnam, oleum gratuitum, &c.* Grut.

2. *Ad pacem diuturnam, oleum gratuitum.*] Palatinus, *ac pop. R. diuturnum oleum, &c.* Scribe: *Ac pop. R. diurnum oleum gratuitum, & fœcundiſſimum agrum donavit.* Vide Caſaubonum. *Salmaſ.*

3. *Oleum gratuitum & fœcundiſſimum agrum donavit.*] Agrum Tripolitanum veteris urbis fuiſſe olim fœcundiſſimum, atque olei frumentique feraciſſimum etiam ſcriptores Africani memoriæ prodiderunt; etſi hodie uber ſolum non eſt: cujus mutationis cauſſam illi afferunt, quòd magnam partem ejus agri quem antiqua Tripolis arabat, mare occupavit, reliquo etiam quod non obtexit corrupto. Oleum ad uſum gymnaſiorum civitatibus olim & gratuitum concedi à principibus, & legari etiam à privatis ſolitum. ſed de hac largitate in Tripolitanos nihil Aurelius Victor. imò verò contrarium planè ſcribit. Atqui, ut diximus ſæpe, iiſdem uſi auctoribus & Spartianus & Victor: ut planè mirum ſit adeò pugnantia ſcribere. Sed non dubitamus nos Spartianum, ſi iſta ſic ſcripſit, aliud agentem auctoris ſui (Marii Maximi, ut arbitror) mentem pervertiſſe. ſed optimum ſcriptorem manifeſtiſſima culpa liberant regius & Puteani codices: nam illi præferunt; *Ac populo Roman. diurnum letum gratuitum & fœcundiſſimum in æternum donavit.* Scribe, *Diurnum oleum grat. & fœc. in æt. agrum donavit.* Veriſſima & optima ſententia: nam oleum populo Romano fuiſſe delatum à Severo, & Spartianus infrà alio loco indicat, & affirmat Lampridius in Alexandro. *Caſaub.*

4. *Tum ad eligendos induſtrios quoſque judicii.*] Palatinus cum veteri editione: *Tum ad erigendos induſtrios quoſque.* Quod abſque dubio verum eſt, & confirmat Aurelius Victor. *Salmaſ.*

5. *Philoſophiæ ac dicendi ſtudiis ſatis deditus.*] *Satis deditus*, hoc eſt valde deditus, ut *ſatis mane* pro *bene mane* apud Marcellum. Philoſophus autem dici viderique affectabat Severus. Hinc de

doctrinæ quoque nimis cupidus, latronum ubique hostis, [1] vitam suam publicamque ipse composuit ad fidem, solum tamen vitium crudelitatis excusans. De hoc senatus ita judicavit, [2] illum aut nasci non debuisse, aut non mori; quòd & nimis crudelis & nimis utilis reip. videretur. Domi tamen minùs cautus, [3] qui [4] uxorem Juliam famosam adulteriis tenuit, etiam conjurationis consciam. [5] Idem quum pedibus æger bellum moraretur, idque milites anxiè ferrent, [6] ejusque filium Bassianum, qui unà erat, Augustum

ejus studiis in philosophia passim authores. sed nec minus ipsius uxor Julia Augusta philosopha quoque audiebat, quæ & totos dies philosophando disputandoque terebat cum Sophistis & Philosophis. *Idem.*

1. *Vitam suam privatam publicamque ipse composuit ad fidem.*] Libros vitæ privatæ & publicæ scriptos reliquerat Severus, quos illum ad fidem composuisse scribit heic Spartianus assentiente Aurelio Victore. aliter enim de illis Severi commentariis sentit Dio, qui fidei Severum non usquequaque litasse in illa scriptione ostendit. *Idem.*

Vitam suam privatam publicamque ipse composuit ad fidem.] De ea ratione scribendi nos multa ad illud Taciti c. 1. Agricolæ: *Ac plerique suam ipsi vitam narrare, fiduciam potius morum quàm arrogantiam arbitrati sunt.* Grut.

2. *Illum aut nasci non debuisse, aut non mori.*] Dictum translatitium, de multis principibus usurpatum. *Casaub.*

Illum aut nasci non debuisse, aut non mori.] Palatinus: *Illum aut nasci non debuisse aut mori.* Quæ secunda negatione dempta, cave censeas alium hujus dicti sensum existere. prima enim negatio abunde utrique sufficit. proinde enim est ac si sic extulisset: *Illum aut nasci aut mori non debuisse.* Salmas.

3. *Qui uxorem Iuliam famosam adulteriis tenuit.*] Vide Aurelium Victorem. *Casaub.*

4. *Uxorem Juliam famosam adulteriis tenuit, etiam conjurationis consciam.*] Palatinus & vet. ed. interserunt *eam: tenuit eam etiam.* Legendum puto: *Uxorem Juliam famosam adulteriis tenuit, ream etiam conjurationis & consciam.* Salmas.

5. *Idem cùm pedibus æger bellum moraretur.*] Victor, *Nam* (fortè, *jam*, vel, *idem*) *cùm pedibus æger bellum moraretur, &c.* Casaub.

6. *Ejusque filium Bassianum qui una erat Augustum fecissent.*] *Qui una erant Augustum fecissent.* Ita Palatinus & editio Mediol. quæ lectio etiam commode potest explicari. sed mirum mihi videtur quod heic scribit Spartianus, milites Augustum appellasse & fecisse Severi filium Antoninum, invito ipso & insciente Severo. atqui jam ante post bellum Parthicum consentiente patre appellatus est imperii particeps: qui vero particeps imperii, is omnino & Augustus censebatur. nihil enim medium inter Augusti appellationem & Cæsaris, cur igitur heic tantopere excandescit Severus, propter filium Augustum à militibus appellatum? Videant ergo peritiores, quo pacto solvendus hic nodus: nec hujus historiæ quæ heic apud Spartianum tangitur de Antonino Augusto appellato à militibus, mentio penes Dionem ulla comparet: qui mihi videtur factum adeo memoratu dignum non prætermissurus esse: qui tamen narrat, quomodo illo ipso tempore, cum in Britannia nempe ageret Severus, in patrem conspiraverit Antoninus, eumque occidere voluerit. adeo ut ve-

gustum fecissent, tolli se atque in tribunal ferri jussit: adesse deinde omnes tribunos, centuriones, duces, & cohortes, quibus autoribus id acciderat: sisti deinde filium qui Augusti nomen acceperat. Quumque animadverti in omnes autores facti, [1] præter filium, juberet, rogareturque omnibus ante tribunal prostratis, caput manu contingens, ait, [2] *Tandem sentitis caput imperare, non pedes.* Hujus dictum est, quum eum ex humili per literarum & militiæ officia ad imperium plurimis gradibus fortuna duxisset, [3] *Omnia* (inquit) *fui, & nihil expedit.* [4] Periit Eboraci in 19
Britannia: subactis gentibus quæ Britanniæ videbantur infestæ, anno imperii decimooctavo, [5] morbo gravissimo extinctus jam senex. Reliquit filios duos, Antoninum Bassianum & Getam, cui & ipsi in honorem Marci, Antonini nomen imposuit. [6] Illatus sepulchro Marci Antonini, quem ex omnibus imperatoribus [7] tantum coluit ut & Commodum in divos referret, & Antonini nomen omnibus

ut verissimum esse mihi persuadeam quod scripsit Dio, falsissimum autem quod Spartianus. *Salmas.*

1. *Præter filium.*] Etiam de hujus supplicio consilia agitasse patrem scribit auctor in ejus vita. *Casaub.*

2. *Tandem sentitis caput imperare, non pedes.*] Victor, *Sentitisne, inquit, pulsans manu, caput potiùs quàm pedes imperare?* Sententia scribi postulat, *Pulsans manu caput, caput pot.* quod noster, *caput manu contingens.* Idem.

Tandem sentitis caput imperare non pedes.] Brevius Victor Scotthi: *Sentitisne, inquit pulsans manu caput, potius imperare quam pedes*, ita enim distinguendum, nec iteranda vox, *caput*, quæ satis intelligitur. & simile vero est, cum hoc diceret Severus, & caput manu tangeret, non caput nominasse, sed dixisse, *sentitis hoc imperare non pedes?* Salmas.

3. *Omnia, inquit, fui, & nihil expedit.*] Cave mutare hanc scripturam: nam viri docti falluntur, qui mendam hîc suspectant. Sic Augustus, sic Marcus, cùm morerentur, res humanas riserunt, & vanas mortalium curas, votaque inania, atque in contrarium sæpe vertentia. Vide Aurel. Victor. *Casaub.*

4. *Periit Eboraci, &c.*] Pridie nonas Februarii, Coss. Gentiano & Basso. ætatis anno LXV. mense VII. die XVIII. cùm imperasset ann. XVII. menses VIII. & paucos dies. *Idem.*

5. *Morbo gravissimo.*] Arthritide: sed genus mortis miserum. *Idem.*

6. *Illatus sepulcro Marci Antonini.*] Optimus Palatinus: *Illegatus sepulcro Antonini. illegare* est *inferre.* ut enim *legare* est mittere, *allegare* adferre: sic *inlegare*, immittere & inferre. *Salmas.*

7. *Tantum coluit ut & Commodum in divos referret.*] Hoc igitur tribuit honori Marci & cultui Severus, ut ejus filium Commodum quamvis non meritum in deos referret. nec in odium senatus id fecit, ut supra sentire videbatur Spartianus. *Idem.*

bus deinceps quasi Augusti ascribendum putaret. [1] Ipsi à senatu, à gentilibus liberisque ejus funus amplissimum exhibitum fuit, atque inter divos est relatus. [2] Opera publica præcipuè ejus extant, [3] Septizonium & [4] thermæ Severianæ. [5] Ejus denique etiam [6] januæ in Transtiberina regione [7] ad portam nominis sui, [8] quarum forma intercidens statim usum publicum invidit. [9] Judicium de eo post mortem magnum omnium fuit, maximè quòd diu nec à filiis ejus boni aliquid reip. venit: & postea invadentibus multis remp. res Romana prædonibus direptui fuit. [10] Hic tam

1. *Ipsi à senatu, à gentilibus liberisque ejus.*] Aurelius Victor: *Funus quod liberi Geta Bassianusque Romam detulerant celebratum.* Nihil igitur ille de gentilibus: sed nec Spartianus, si veteres Codices sequimur, in quibus habetur: *Ipse à senatu agentibus liberisque ei, &c.* Ex quibus legimus certa conjectura, *Ipse à senatu, agentibus liberis, qui ei funus amplissimum exhibuerunt, atque inter deos est relatus.* Quis dubitabit hæc esse vera? *Idem.*

2. *Opera publica præcipuè ejus extant.*] Lege ut in regio: *Opera publica ejus, præcipuè Romæ extant.* Opera Severi tangit & Dio, sed alia. *Casaub.*

Opera publica præcipue ejus extant.] Repone: *Opera publica præcipua ejus extant.* Nec aliter Palatinus. *Salmas.*

3. *Septizonium.*] Erat etiam ante Severum celebris Romæ locus, Septizonium, ut ait Ammianus libro XV. ubi operis ambitiosi nympheum Marcus condiderat, teste eodem. Fortasse à columnationis genere operi nomen impositum, & tæniis quibus columnarum diversi ordines distinguebantur. Sed videtur Severus opus vetustum ita instaurasse ut planè faceret novum: quare in antiqua Urbis descriptione leguntur hæc verba: *Septizonium vetus, aliàs Severi.* Casaub.

4. *Thermæ Severianæ.*] Non procul à Capena porta regione Urbis prima. *Idem.*

5. *Ejus denique etiam januæ.*] Idem optimus liber: *Ejus denique etiam janæ in Transtiberina regione. Janæ* pro *Jani.* Salmas.

Ejus denique etiam Jani in, &c. quorum forma.] Non accedit huic scripturæ Pal. nisi quod præferat, *Janæ in, &c. quarum.* quod examinabunt acutiores. nam & olim vulgati *Januæ, &c.* Grut.

6. *Ianuæ in Transberina regione.*] Scribe cum eruditis viris, *Iani in Transb.* & mox, *quorum f.* Erant Romæ multi jani sive transitiones perviæ, quò homines conveniebant. Marcell. lib. XXVIII. sed in his Septimianum unum tantùm. *Casaub.*

7. *Ad portam nominis sui.*] Septimianam, tertiam & ultimam trans Tiberim: quam priùs Fontinalem fuisse appellatam putat Onuphrius. *Idem.*

8. *Quorum forma intercidens.*] Accipit *formam*, pro fornice jani, vel pro tota ædificii mole. apud auctores juris civilis, & eos qui de aquæductibus scripserant, forma interdum est tubus quo defertur aqua: interdum arcus ipsi sic dicuntur, devehendis aquis humilioribus in locis soliti exstrui. *Idem.*

9. *Iudicium de ea post mortem magnum omnium fuit.*] *Iudicium* in bonam partem accipe: nam sequitur: *Post mortem multùm amatus vel invidia deposita, vel crudelitatis metu.* Idem.

10. *Hic tam exiguis vestibus usus est.*] Quid appellat vestes exiguas? viles equidem ac λιτὰς accipio, & hominis Latinitatem miror. *Idem.*

Hic

tam exiguis vestibus usus est [1] ut vix tunica ejus aliquid purpuræ haberet, [2] & cum [3] hirta chlamyde humeros velaret: cibi parcissimus, [4] leguminis patrii avidus, vini aliquando cupidus, carnis frequenter ignarus. [5] Ipse decorus, ipse ingens, promissa barba, cano capite & crispo, vultu reverendus, canorus voce, sed Afrum quiddam usque ad senectutem sonans: ac post mortem multùm amatus, vel invidia deposita vel crudelitatis metu. Legisse me [6] apud Ælium Maurum Phlegontis Tralliani libertum memini, [7] Septimium Severum [8] immoderatissimè quum moreretur lætatum, quòd duos Antoninos pari imperio reipub.

Hic tam exiguis vestibus usus est.] Exiguas vestes heic vocat, quas in Hadriano humiles appellavit. humilis igitur & exigua vestis pro eadem, qualem scilicet humiles & exigui homines gestarent. nam & *exiguus* pro parvæ & contemptæ sortis homine. *Salmas.*

1. *Ut vix tunica ejus aliquid purpuræ haberet.*] Scribe, *Ut vix & tunica ejus aliquid purpuræ haberet*. Tunicas autem ejusmodi quæ vix aliquid purpuræ haberent, *asemas* vocat in Alexandro Severo. ita autem dicebantur non quæ prorsus clavum nullum haberent purpureum, sed quæ perparvos haberent, quales quæ dicebantur ψιχόστημοι. quod micas veluti quasdam haberent purpuræ. Glossæ: *angusticlavia*, ψιχόστημος. *Idem.*

2. *Et cum hirta chlamide.*] *Et* particula abest veteri editioni: Scribendum, *Hic tam exiguis vestibus usus est, ut vix & tunica ejus aliquid purpuræ haberet: cum hirta chlamide humeros velaret.* Ut & Græcorum, μετὰ μέλανος γράφειν, *cum atramento scribere.* sic cum hirta chlamide *humeros velare.* Idem.

3. *Hirta chlamyde humeros velaret.*] Vide Lampridium in Alexandro. *Casaubonus.*

4. *Leguminis patrii avidus.*] Non certam leguminis speciem, ut cicer Punicum, sed diversas intelligo: quæ soliti Severo mittere quotannis Leptitani, & alii Tripolitani cum oleo & frumento. *Idem.*

5. *Ipse decorus, ipse ingens.*] Legendum ex Palatino: *Ipse decorus, ingens, promissa barba, cano capite & crispo.* Salmasius.

6. *Apud Ælium Maurum Phlegontis Tralliani libertum.*] In Palatino: *Phlegontis Adriani libertum.* Phlegon hic quidem Adriani imperatoris fuit libertus: qui, ut videtur, Adrianus etiam vocatus est ex patroni nomine. Forte scriptum fuit: *Apud Ælium Maurum Phlegontis Hadriani liberti libertum.* Idem.

7. *Septimium Severum moderatissime cum moreretur lætatum.*] Reponenda est omnium scriptorum Codicum lectio: *Immoderatissime cum moreretur lætatum.* Non parum autem, nec modice lætatus est Severus cum moreretur, quod duos Antoninos pari imperio reip. relinqueret: exemplo Pii qui Verum & Marcum Antoninos reliquerat. atque eo quidem majore gaudio afficiebatur, quod illi Antonini per adoptionem Pii erant: hic autem relinquebat Antoninos ex se genitos. *Idem.*

8. *Moderatissimè cùm moreretur lætatum.*] Regius & Puteani, *immoderatissimè.* Casaub.

Immoderatissimè cùm moreretur lætatum.] Sic etiam exemplar Pal. non *moderatissimè*, ut vulgg. *Grut.*

reipub. relinqueret, exemplo Pii, qui Verum & Marcum Antoninos per adoptionem filios reipub. reliquit: hoc meliùs, quòd ille filios per adoptionem, hic per ſe genitos, rectores Romanæ reipub. daret, [1] Antoninum ſcilicet Baſſianum, quem ex priore matrimonio ſuſceperat, & Getam quem de Julia genuerat. Sed illum multùm ſpes fefellit. Nam unum parricidium, alterum ſui mores reipub. inviderunt: [2] ſanctumque illud nomen in nullo diu bene manſit. [3] Et reputanti mihi, Diocletiane Auguſte, [4] neminem propè magnorum virorum optimum & utilem filium reliquiſſe ſatis claret. [5] Denique aut ſine liberis viri interierunt, aut tales habuerunt plerique, ut melius fuerit
21 de rebus humanis ſine poſteritate diſcedere. Et ut ordiamur à Romulo, hic nihil liberorum reliquit, nihil Numa Pom-

1. *Antoninum ſcilicet Baſſianum quem ex priore matrimonio, &c.*] *Antoninum ſcilicet Baſſianum quidem ex priore matrimonio ſuſceperat & Getam de Julia genuerat.* Ita Palatinus & editio vetus. prioris autem hujus matrimonii de quo Severus Baſſianum ſuſcepit, cum ex ſecundo Getam ſuſtulerit, ſoli Spartianus & Aurelius Victor meminere: nam Græci authores qui illa tempeſtate vivebant, & quibus hæc omnia ad certum nota eſſe potuerunt, omnes Juliam Auguſtam Antonini Caracalli, ſicut Getæ matrem faciunt, non novercam. Dio enim aperte Caracallam filium Juliæ vocat, ubi dicit Antoninum, τὸ πανοῦργον de matre habuiſſe. de eadem capiendum & illud ſaxum Romæ ad amphitheatrum:

I. O. M.
ET. JVNONI. REGINAE
PRO. SALVTE
M. AVRELII. ANTONINI
FEL. AVG.
ET. JVLIAE. AVG.

Iſtius Juliæ proprium fuit nomen Domna, vel cognomen potius, nam Julia Domna vocabatur. *Domnus* autem & *Domna* contractum ex *Dominus* & *Domina*, quæ & ipſa nominum propriorum vicem ſunt uſurpata. *Salmaſ.*

2. *Sanctumque illud nomen in nullo diu hæſit.*] *In nullo*, pro, in neutro. de duobus enim tantùm loquitur Antoninis, Baſſiano & Geta. *Caſaub.*

3. *Et reputanti mihi, Diocletiane Aug.*] Παρέκβασις eximia, quales in his ſcriptoribus habentur aliquot, ſanè luculentæ, & lectu digniſſimæ. in eandem ſententiam ſunt iſta apud Aurelium Victorem in Caligula. Ex eo natum eſt proverbium, ἡρώων παῖδες λῶβαι. *Idem.*

4. *Neminem prope magnorum virorum.*] Pal. *neminem facere.* pro quo lege: *neminem fære.* pro *fere.* ſed *fere* & *prope*, idem valent. & fortaſſean ſit tollendum illud *prope*, ut *fere* admittamus: *Neminem fere magnorum virorum optimum & utilem filium reliquiſſe ſatis claret.* Salmaſ.

5. *Denique aut ſine liberis viri interierunt.*] Legendum, *ſine liberis ſuis interierunt.* ſuos opponit adoptatis. *Caſaub.*

Denique aut ſine liberis viri interierunt.] Forte melius: *Sine liberis veris interiere.* Veri liberi opponuntur adoptitiis; ut verus pater illi qui adoptione pater eſt. *Salmaſ.*

1. *Qui*

Pompilius quod utile posset esse reipub. Quid Camillus? num sui similes liberos habuit? Quid Scipio? Quid Catones, qui magni fuerunt? Jam verò quid de Homero, Demosthene, Virgilio, Crispo, & Terentio, Plauto, cæterisque aliis loquar? Quid de Cæsare? Quid de Tullio, cui soli melius fuerat liberos non habere? Quid de Augusto, qui nec adoptivum bonum filium habuit, quum illi eligendi potestas fuisset ex omnibus? Falsus est etiam ipse Trajanus in suo municipe ac nepote deligendo. Sed ut omittamus adoptivos, ne nobis Antonini Pius & Marcus numina Reipublicæ occurrant, veniamus ad genitos. Quid Marco felicius fuisset si Commodum non reliquisset heredem? Quid Severo Septimio, si Bassianum non genuisset? qui statim insimulatum fratrem insidiarum contra se cogitatarum, parricidiali etiam figmento interemit. [1] qui novercam, matrem quinimo, in cujus sinu Getam filium ejus occiderat, uxorem duxit: qui Papinianum juris asylum [2] & doctrinæ legalis thesaurum, quòd parricidium excusare noluisset, occidit: [3] & præfectum quidem suum, ne homini per se & per scientiam suam magno deesset & dignitas. Deniq; ut alia omittam, ex hujus moribus factum puto ut Severus tristior vir ad omnia, imò etiam crudelior, pius & dignus deorum altaribus duceretur. [4] * Qui quidem divinam Sallustii orationem qua Micipsa filios ad pacem hortatur, [5] ingravatus morbo misisse filio dicitur majori. * [6] idque frustra & hominem tantùm valetudine. Vixit

1. *Qui novercam, matrem quinimmo.*] Immo veram matrem ut supra docuimus. *Idem.*

2. *Et doctrinæ legalis thesaurum*] Palatinus: *doctrinæ regalis.* perperam. *Idem.*

3. *Et præfectum quidem suum, &c.*] *Et præfectum quidem, ne homini per se & scientiam suam magno deesset & dignitas.* Ita melius legas Palatini libri authoritate. *Idem.*

4. * *Qui quidem divinam Salustii orationem.*] Non video cur hîc opus sit asterisco: non enim deest quicquam. oratio Salustii est in Jugurthino bello. *Casaubonus.*

Qui quidem divinam Sallustii orationem.] Libri editi, *Qui quidem diu immo Sallustii orationem.* Ex quibus manifestum est multa deesse. *Salmas.*

5. *Ingravatus morbo misisse filio dicitur majori.*] Erat hic mos veterum, ut dicebamus ad Suetonii librum secundum, capite LXXXIX. Lege epistolam sextam Senecæ. *Casaub.*

6. *Idque frustra & hominem tantum*

 vale-

xit denique in odio populi diu Antoninus, [1] nomenque illud ſanctum ac venerabile diu, minùs amatum eſt: quamvis & veſtimenta populo dederit, (unde *Caracallus* eſt dictus) & thermas magnificentiſſimas fecerit. Extat ſanè Romæ [2] Severi porticus, geſta ejus exprimens, [3] à filio,
22 quantum plurimi docent, ſtructa. Signa mortis ejus hæc fuerunt: Ipſe ſomniavit quatuor aquilis & gemmato curru [4] prævolante neſcio qua ingenti humana ſpecie [5] ad cœlum ſe raptum, quumque raperetur, [6] octoginta & novem numeros explicuiſſe: ultra quot annos ne unum quidem annum vixit: nam ad imperium ſenex venit, quumque poſitus eſſet in circulo ingenti æreo, diu ſolus & deſtitutus ſtetit. Quum vereretur autem ne præceps rueret, à Jove ſe vocatum vidit, atque inter Antoninos locatum. Die circenſium [7] quum tres victoriæ more ſolito eſſent locatæ gypſeæ cum palmis, media [8] quæ ipſius nomine aſcriptum orbem

valetudine, &c.] Non eò loci collocandus fuerat aſteriſcus, ſed poſt vocabulum *fruſtra.* nam hactenus nihil vitii: ſequentia corruptiſſima ſunt: etſi non variant membranæ. *Idem.*

1. *Nomenque illud ſanctum ac venerabile diu.*] *Nomenque illud venerabile diu minus amatum eſt.* Nam *ſanctum* non comparet in vetuſtis membranis & editionibus. *Salmaſ.*

2. *Severi porticus geſta ejus exprimens.*] Herodianus libro tertio, de Severo, Τὰς μάχας τε καὶ τὰς νίκας δημοσίαις ἀνέθηκε γραφαῖς. Videtur iis aſſentiri, qui porticum Severi ubi erant geſta ejus depicta, ab ipſo, non filio fuiſſe ſtructam. *Caſaub.*

3. *A filio quantum plurimi docent, ſtructa.*] Regius, venuſtè: *A filio, quàm plurimo decore ſtructa.* Idem.

A filio, quantum plurimi docent, ſtructa.] Haud aliter Pal. ut mirer extare in Regio codice, *à filio quàm plurimo decore ſtructa.* qua ſcriptura cum nil ſit planius, qua de cauſſa degeneravit in illam alteram? *Grut.*

4. *Prævolante neſcio qua ingenti humana ſpecie.*] Moris eſt ſcriptoribus iſtas novas & mirandas ſpecies, majores humanis deſcribere & auguſtiores, ut fortaſſe ſcripſerit hoc loco Spartianus: *ingentiori humana ſpecie:* vel, *quam humana ſpecie.* Salmaſ.

5. *Ad cœlum ſe raptum.*] *Ad cœlum eſſe raptum.* Idem.

6. *Octoginta & novem numeros explicuiſſe, &c.*] Error in numero. ut ferè ſemper in his auctoribus. Scribendum erat, *ſexaginta quinque.* Caſaub.

7. *Cùm tres Victoriæ.*] Victoriarum ſimulacra, ut & cæterorum deorum in Circum ſolita inferri ad ſpectacula, notum ex Ovidio & Tertulliano. Tria autem tunc poſita, quia totidem imperatores. Idem.

Quum tres victoriæ.] *Tres victoriolæ.* Salmaſ.

8. *Quæ ipſius nomine aſcriptum orbem palmis tenebat.*] Delenda omnino vox, *palmis*, & legendum: *Die circenſium quum tres victoriolæ more ſolito eſſent locatæ gypſeæ cum palmis, media quæ ipſius nomine aſcriptum orbem tenebat, de podio ſtans decidit.* Victoriarum igitur illa ſimulacra

orbem palmis tenebat, vento icta, de podio stans decidit, & humi constitit: eaque quæ Getæ nomine inscripta erat, corruit, & omnis comminuta est: illa verò quæ Bassiani titulum præferebat, amissa palma venti turbine vix constitit.[1] Post murum aut vallum missum in Britannia, quum ad proximam mansionem rediret, non solùm victor, sed etiam in æternum pace fundata, volvens animo quid ominis sibi occurreret, Æthiops quidam è numero militari, claræ inter scurras famæ, & celebratorum semper jocorum, cum corona è cupressu facta eidem occurrit. [2] Quem quum ille iratus removeri ab oculis præcepisset, & coloris ejus tactus omine & coronæ, dixisse ille dicitur joci causa, [3] *Totum fuisti, totum vicisti,* [4] *jam deus esto victor.* Et in civitatem veniens, quum rem divinam vellet facere, primùm ad Bellonæ templum ductus est errore aruspicis rustici, deinde hostiæ furvæ sunt applicitæ. Quod quum esset aspernatus, atque ad Palatium se reciperet, negligentia ministrorum [5] nigræ hostiæ usque ad limen domus palatinæ imperatorem sequutæ sunt. Sunt per plurimas civita- 23
tes opera ejus insignia. [6] Magnum verò illud in vita ejus, quòd

mulacra orbes manibus tenebant vel globos nomine imperatorum inscriptos. postea à victoriarum simulacris ad statuas imperatorum ipsorum traducti sunt illi globi. fingebantur enim sphæras in manibus tenentes. nam in nummo veteri visitur Severus orbem manu tenens. *Idem.*

1. *Post murum apud vallum missum.*] Lege ut supra correximus: *Post murum aut vallum missum.* Alii vallum, alii murum appellabant. ut omnibus satisfaceret Spartianus, *vallum aut murum* dixit. utut sit, murus ille cespiticius fuit. nec novum est vocari vallum, murum cespiticium. *Idem.*

2. *Quem cùm ille iratus removeri ab oculis præcepisset.*] Omini avertendo, si fortè Æthiopi aliquis occurrisset, non solùm removebant illum ab oculis; sed etiam tollebant de medio, ut in auctoris caput omen malum recideret. *Casaubonus.*

3. *Totum fuisti, totum vicisti.*] *Totum,* pro omnia. ut paullò antè, *Omnia fui.* sed amavit posterior ætas *totum* dicere potiùs quàm *omnia.* Zeno Veronensis in psalmum CXXX. *Propheta modestus, totum potest: à toto dissimulat.* Idem.

Totum fuisti, totum vicisti, jam Deus esto victor.] *Totum* pro *omnia.* sic *toti* pro *omnes* apud Senecam. *Salmas.*

4. *Iam deus esto victor.*] Omen malum in voce *deus.* nam imperatores non fiebant divi nisi mortui. Vespasiani morientis vox fuit: *ut puto deus fio.* Casaub.

5. *Nigræ hostiæ usque ad limen domus Palatinæ imperatorem sequutæ sunt.*] Ejusque ad limen domus. Pal. lege: *Nigræ hostiæ & usque ad limen domus imperatorem sequutæ sunt.* Salmas.

6. *Magnum verò illud in civitate ejus.*] Reg.

quòd Romæ omnes ædes publicas, quæ vitio temporum labebantur, instauravit, nusquam propè suo nomine ascripto, servatis tamen ubique titulis conditorum. Moriens septem annorum canonem, [1] ita ut quotidiana septuaginta quinque millia modiorum expendi possent, reliquit: olei verò tantum ut per quinquennium non solùm urbis usibus, [2] sed & totius Italiæ quæ oleo egeret, sufficeret. Ultima verba ejus dicuntur hæc fuisse: *Turbatam Rempub. ubique accepi, pacatam etiam Britannis relinquo, senex & pedibus æger, firmum imperium Antoninis meis relinquens, si boni erunt; imbecillum, si mali.* Jussit deinde signum tribuno dari, *Laboremus*: [3] quia Pertinax quando in imperium adscitus est, signum dederat, *Militemus.* [4] Fortunam deinde regiam quæ comi-

Reg *in civitate est.* ὁ νοῦς, illud ejus magnum est in civitate. *Casaub.*

Magnum vero illud in civitate ejus.] Sine dubio scribendum: *Magnum vero illud in vita ejus quod ædes publicas, &c.* Magnum enim revera illud in vita Severi, quod cum plurima ædificia publica temporis vetustate labentia refecisset, nusquam suum nomen adscripserit, sed fere ubique veteres authorum titulos servaverit. *Salmas.*

1. *Ita ut septuaginta quinque millia modiorum expendi possent.*] Scribendum, *septuagena quina millia modiûm.* Et est singularis in Romana historia locus hic: ex quo de multitudine turbæ frumentariæ conjecturam facere possumus. Constat in modio Romano chœnices fuisse octo: quæ legitima mensura est homini in diem alendo necessaria. quare nemo negaverit esse admodum simile veri, quod ponit vir maximus Guilielmus Budæus: tesseras frumentarias quæ singulis dividerentur, chœnicarias fuisse. neque interest quicquam sive confectus panis donaretur, sive ad panem farina. Hac igitur ratione colligimus, turbam frumentantem, quæ quotidianum demensum de publico accipiebat, ad sexies centena millia accessisse. Quanta igitur universorum civium multitudo? nam frumento publico plebs tantùm & milites alebantur; certè civium tenuissimi quique solùm. Quid hodie Sol videt cum hac veteris Romæ amplitudine comparandum? *Casaub.*

Ita ut septuagena quinque milla modiorum, &c.] Palatinus subscribit vulgatis, habetque *septuaginta.* Grut.

2. *Sed & totius Italiæ quæ oleo egeret.*] *Quæ oleo eget,* ex Palatino. nam tota fere Italia eget oleo. *Salmas.*

3. *Quia Pertinax quando in imperium adscitus est, signum dederat, Militemus.*] Vide περιεργίαν optimi scriptoris. nam quare hujus rei caussam petemus ab exemplo Pertinacis, potiùs quàm à natura & ingenio Severi? quem virum constat fuisse vehementem, rebus agendis intentum, & semper serium. inde est quòd & morti propinquus signum dat, LABOREMUS. Dio sic narrat, aliter paullò, & meliùs: Τὸ σύμπαν οὕτως ἐνεργὸς ἐγένετο, ὥστε καὶ ἀποψύχων ἀναφθέγξασθαι, ΑΓΕΤΕ, ΔΟΤΕ ΕΙ ΤΙ ΠΡΑΞΑΙ ΕΧΟΜΕΝ. *Casaub.*

4. *Fortunam deinde regiam*] De hac Capitolinus in Antonino Pio, & Marco Antonino. *Idem.*

1. *Sed*

comitari principes & in cubiculis poni ſolebat, geminare ſtatuerat, ut ſacratiſſimum ſimulacrum utrique relinqueret filiorum. [1] Sed quum videret ſe perurgeri ſub hora mortis, juſſiſſe fertur ut alternis diebus apud filios imperatores in cubiculis Fortuna poneretur. Quod Baſſianus priùs contempſit quàm faceret parricidium. Corpus ejus 24
à Britannia Romam uſque cum magna provincialium reverentia ſuſceptum eſt: [2] quanvis aliqui urnulam auream tantùm fuiſſe dicant, Severi reliquias continentem, [3] eandemque Antoninorum ſepulcro illatam, [4] quum Septimius Pertinax Severus illic ubi vita functus eſt, eſſet incenſus. [5] Quum Septizonium faceret, nihil aliud cogitavit quàm ut ex Africa venientibus ſuum opus occurreret: [6] & niſi abſente eo [7] per præfectum urbis medium ſimulacrum ejus eſſet locatum, aditum palatinis ædibus, id

eſt

1. *Sed quum videret ſe perurgeri ſub horam mortis.*] Vetus editio cum Palatino: *ſub hora mortis*, quod eſt uſitatius. ſic apud Cyprianum: *ſub ictu mortis*, hoc eſt ſub momento & puncto moriendi. *Salmaſ.*

2. *Quamvis aliqui urnulam auream tantùm fuiſſe dicant.*] Certum hoc, ſi quid in hiſtoria certum. nam cur Dioni qui vidiſſe potuit, imò ut ſenator, debuit, fidem non habeamus? ille ſic narrat: corpus Severi, inibi fuiſſe incenſum, ubi erat mortuus, filiis pyram accendentibus: poſt oſſilegium reliquias in urnam fuiſſe conjectas, quæ eſſet è marmore porphyrite: ita Romam advectas, & monumento Antoninorum eſſe illatas. *Caſaub.*

3. *Eandemque Antoninorum ſepulcro illatam.*] Jam diximus ex Dione, εἰς τὸ Ἀντωνινεῖον ἀπετέθη. Spartianus in Geta: *Illatus eſt majorum ſepulcro, hoc eſt, Severi; quod eſt in Appia via euntibus ad portam dextrum ſpecie Septizonii exſtructum, quod ſibi ille vivus ornaverat.* ut conſtet ſibi Spartianus, neceſſariò dicendum, & Antoninorum ſepulcrum & Severi Septizonium ejuſdem mauſolei partes fuiſſe: quod Herodianus communi & generali appellatione Monumenta imperatoria nominavit. *Idem.*

4. *Quum Septimius Pertinax Severus.*] *Cum Septimius illic ubi vita functus eſt.* Reliqua nomina abſunt veteri libro. quorſum enim attinuit nomen Pertinacis ponere, quod Severus uſque ad finem non retinuit? ſed ut ſponte aſſumpſerat, ſponte depoſuit, & ſic poſtea appellari noluit, propter omen nominis, ut ſupra oſtendimus. ſic in Nigro, *Septimium* tantum vocat, *Severum.* Salmaſius.

5. *Quum Septizonium faceret.*] *Septizodium* pro *Septizonium*, heic ſcriptum exhibent veteres. & ita etiam repperit ſcriptum in ſcriptis Euſebii Codicibus illuſtris Scaliger. Vide ipſum in animadverſionibus Euſebianis. *Idem.*

6. *Et niſi abſente eo.*] Pro, *niſi abſente ſe.* Idem.

7. *Per Præfectum Urbis medium ſimulacrum ejus eſſet locatum.*] Semel enim dedicatum ſimulacrum religio erat movere: quare mutari forma hujus ædificii non potuit: cùm manente ſimulacro eodem loci, manere & forma ædis eadem neceſſariò deberet. *Caſaub.*

1. *Quum*

est regium atrium, ab ea parte facere voluisse perhibetur: quod etiam pòst Alexander quum vellet facere, ab aruspicibus dicitur esse prohibitus, [1] quum hoc sciscitatus non litasset.

1. *Quum hoc sciscitatus non litasset.*] *Cum hoc sciscitans non litasset.* Salmas.

[1]ÆLII SPARTIANI PESCENNIUS NIGER, AD DIOCLETIANUM AUG.

1 RARUM atque difficile est ut [2] quos tyrannos aliorum victoria fecerit, bene mittantur in literas: atque ideo vix omnia de his plenè in monumentis atque annalibus habentur. [3] Primùm enim [4] quæ magna sunt, in eorum honorem ab scriptoribus depravantur, deinde alia supprimuntur: postremò non magna diligentia in eorum genere ac vita requiritur, quum satis sit audaciam eorum & bellum in quo victi fuerint, ac pœnam, proferre. PESCENNIUS ergo NIGER, ut alii tradunt, modicis parentibus; ut alii, nobilibus fuisse dicitur, patre

1. ÆLII SPARTIANI.] Non abest suspicio, & hanc Nigri, & eam quæ sequitur Albini vitam, ab eodem auctore scriptam. illa tamen Capitolino, hæc constanter in omnibus libris Spartiano tribuitur. *Casaub.*

2. *Quos tyrannos aliorum victoria fecerit.*] Nam semper in hujusmodi bellis ducum Romanorum, is princeps legitimus habitus, qui aliorum victor extitisset: & ut eleganter ait Spartianus, non sua facta istos, sed aliena victoria efficiebat tyrannos. Procopius verissimè: Πᾶσα πρᾶξις πέφυκεν ἀεὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐκ τῆς κατὰ τὸ ἔργον φύσεως ὀνομάζεσθαι. *Idem.*

3. *Primùm enim quæ magna, &c.*] Distinguendum fuit, *Primùm enim quæ magna sunt in eorum honorem, ab scriptoribus depravantur.* Idem.

Primum enim quæ magna sunt, in eorum honorem.] Legamus: *Primum enim quæ magna sunt, in eorum horrorem ab scriptoribus depravantur, alia supprimuntur.* quod indubitate verum. Nam quæ magna sunt in vita tyrannorum, in eorum horrorem depravantur, & supprimuntur. in horrorem, hoc est σικχασίαν. *horrere aliquem,* σικχαίνεσθαι. *Horridus,* σικχαντὸς, odio & fastidio dignus. in odium igitur Tyrannorum supprimuntur eorum præclara facta, & quæ magna sunt depravantur. atque hic est hujus loci sensus & lectio. *Salmas.*

4. *Quæ magna sunt, in eorum honorem ab scriptoribus depravantur.*] Quid mirum, idem fieri solet à Senatu. Dio Cassius lib. XLVIII. *Grut.*

patre Anno Fuſco, matre Lampridia, avo curatore Aqui-
ni, [1] ex qua familia originem ducebat: quod quidem du-
bium etiam nunc habetur. [2] Hic eruditus mediocribus li-
teris, moribus ferox, [3] divitiis etiam modicus, vita par-
cus, libidinis effrenatæ ad omne genus cupiditatum, or-
dines diu duxit, multiſque ducatibus pervenit ut exerci-
tus Syriacos juſſu Commodi regeret, ſuffragio maximè
[4] athletæ qui Commodum ſtrangulavit, ut omnia tunc fie-
bant. Is poſteaquam comperit occiſum Commodum, Ju- 2
lianum imperatorem appellatum, eumdemque juſſu Se-
veri & ſenatus occiſum, [5] Albinum etiam in Gallia ſum-
pſiſſe nomen imperatoris, ab exercitibus Syriacis, quos
regebat, appellatus eſt imperator, ut quidam dicunt, ma-
gis in Juliani odium quàm in æmulationem Severi. Huic
ob deteſtationem Juliani primis imperii diebus [6] ita Romæ
fautum eſt [7] à ſenatoribus duntaxat, qui & Severum ode-
rant, ut inter lapidationes execrationeſque omnium [8] illi
feliciter optarent, [9] illum principem inſuper, & illum Au-
guſtum populus acclamaret. Julianum autem oderant po-
pulares

1. *Ex qua familia originem ducebat.*] Oratio eſt hiulca. Lego, *ex equeſtri fam. origin. duceb.* Dio, Ἰταλὸς ὢν ἐξ ἱππέων. *Caſaub.*

Ex qua familia originem ducebat.] Compendioſe & per notas ſcriptum fuit; *ex eque. familia,* prò ex equeſtri familia. legi etiam poſſet; *ex eq.or.familia.* hoc eſt, *ex equeſt.ordinis familia.* Salmaſ.

2. *Hic eruditus mediocribus litteris.*] *Hic eruditus mediocriter.* ita legitur in Palat. *Idem.*

3. *Divitiis etiam modicus, vita parcus.*] Iidem libri: *Divitiis immodicus, vita parcus.* Idem.

4. *Athletæ qui Commodum ſtrangulavit.*] Narciſſi. *Caſaub.*

5. *Albinum etiam in Gallia ſumpſiſſe nomen imperatoris.*] Palat. *ſumpſiſſe nomen ejus imperatoris.* an, *nomen & jus imperatoris?* Salmaſ.

6. *Ita Romæ fautum eſt.*] Reſpicit illas populi Romani in circo acclamationes, quibus Peſcennium vindicem Pertinacis optare ſe ſignificabant. Lege Dionem in Juliano. *Favere* verbum theatrorum & Circi. *Caſaub.*

7. *A ſenatoribus duntaxat qui & Severum oderant.*] Qui & Julianum & Severum oderant. nam & Severus habuit qui ſibi faverent. *Idem.*

8. *Illi feliciter optarent.*] *Illi feliciter optarentur.* Salmaſ.

9. *Illum principem inſuper & illum Auguſtum populus acclamaret.*] Optimus liber Palatinæ: ut & vetus editio: *Illum principem ſuperi, & illum Auguſtum, populus adclamaret.* hoc enim ex acclamationibus populi ſumptum, quæ ſic videntur pro Nigro fuiſſe conceptæ: *Peſcennio Nigro feliciter: illum principem ſuperi, illum Auguſtum:* ſubaudi, *nobis dent.* de qua lectione neminem dubitaturum eſſe confido. *Idem.*

1. *A pri-*

pulares quòd Pertinacem milites occidissent, & illum imperatorem adversa populi voluntate appellassent. Denique ingentes ob hoc seditiones fuerunt. Ad occidendum autem Nigrum, primipilarem Julianus miserat, stultè ad eum qui haberet exercitus, & se tueri posset: perinde quasi quilibet imperator [1] à primipilario posset occidi. Eadem autem dementia etiam Severo jam principi Julianus successorem miserat. Denique etiam Aquilium centurionem, notum cædibus ducum miserat, quasi imperator tantus à centurione posset occidi. Par denique insania fuit quòd [2] cum Severo ex interdicto de imperio egisse fertur, [3] ut
3 jure videretur ad principatum pervenisse. Et de Pescennio Nigro judicium populi ex eo apparuit, [4] quòd quum ludos Circenses Julianus Romæ daret, [5] & indiscretè subsellia Circi maximi repleta essent, ingentique injuria populus affectus esset, per omnes uno consensu Pescennius Niger ad tutelam urbis est expetitus, odio (ut diximus) Juliani & amore occisi Pertinacis: [6] cui quidem Julianus dixisse fertur, *Nec sibi neque Pescennio longum imperium deberi,*

1. *A primipilario posset occidi.*] Primipilarius heic, ut in vita Juliani. tribus tamen abhinc verbis *primipilarem* vocavit. *Idem.*

2. *Cum Severo ex interdicto de imperio egisse fertur.*] Ordinarii juris apud Romanos remedia erant duo, Actiones, & Interdicta. Julianus imperii possessionem voluit tueri ex interdicto Vti possidetis. De interdictis doctè Jacobus Cujacius Observationum libro v. capite xvii. *Casaub.*

3. *Ut jure videretur ad imperium pervenisse.*] Longe melius, in Palatino: *Ut jure videretur imperium prævenisse.* Quod elegantissime dictum. ex interdicto de imperio agebat Julianus cum Severo, & suam meliorem conditionem dicebat, quasi qui prior occupasset. nam *prævenire imperium* dicitur qui prior ad imperium venit. Sic dixit Vopiscus in Floriano, *convivia prævenire,* hoc est ad convivia venire temporius, & ea celebrare non hora omnibus consueta, ut solebant luxuriosi homines. *Salmas.*

4. *Quod cum ludos circenses Julianus Romæ daret, &c.*] Sic eandem rem narrat in Juliano: *Inde ad circense spectaculum itum est:* pro ad ludos circenses spectandos itum est; non pro loco ubi eduntur Circensia spectacula. *Idem.*

5. *Et indiscrete subsellia circi maximi repleta essent.*] Idem in Juliano: *Sed occupatis indifferenter omnium subselliis.* Idem.

6. *Cui quidem Iulianus dixisse fertur.*] Scribe, *cùm quidem.* ὅτε δή. sic sæpe. *Casaub.*

Cui quidem.] Reponendum ex Palatino: *cum quidem.* Salmas.

Cùm quidem Julianus dixisse fertur, &c.] Sic etiam Pal. noster, non ut vulgg. *cui quidem.* Grut.

1. *Odio*

beri, *sed Severo qui magis esset* [1] *odio habendus à senatoribus, militibus, provincialibus, popularibus* : quod probavit rei eventus. Et Pescennius quidem Severo eo tempore quo Lugdunensem provinciam regebat, amicissimus fuit: nam ipse missus erat ad comprehendendos desertores qui innumeri Gallias tunc vexabant. In quo officio quòd se honestè gessit, [2] jucundissimum fuit Severo, ita ut de eo [3] ad Commodum Septimius referret, asserens necessarium reip. virum. Et re vera in re militari vehemens fuit. [4] Nunquam sub eo miles provinciali lignum, oleum, operam extorsit. ipse à milite nihil accepit: quum tribunatus ageret, nihil accipi passus est. [5] Nam & imperator [6] tribunos duos quos constitit [7] stellaturas accepisse, lapidibus obrui ab auxiliaribus

1. *Odio habendus à senatoribus, militibus, provincialibus, popularibus.*] Per hos universum imperium Romanum intelligebant. Senatores & populares, hoc est senatus & populus Romæ duntaxat. provinciales omnes extra Romam populos. Tum per senatores, proceres & nobilitatem intelligebant; per populares vero, infimam & minutam plebem. *Salmas.*

2. *Jucundissimum fuit Severo.*] Omnino velim scribi: *Jucundissimus fuit Severo.* De Pescennio enim sermo, quem ait jucundissimum ideo Severo fuisse quod honeste se gessisset in officio sibi demandato. *Idem.*

3. *Ad Commodum Septimius referret.*] Sic supra in Severo, *Septimium* dixit: *Quum Septimius illic ubi vita functus est, esset incensus.* Idem.

4. *Nunquam sub eo miles provinciali lignum, &c.*] Malim, *provinciali sal, lignum, &c.* Vopiscus in Aureliano: *Oleum, sal, lignum nemo exigat: annona sua contentus sit.* Casaub.

5. *Nam & imperator tribunos duos.*] Scribe: *Nam & imperator jam tribunos duos, quos constitit stellaturas accepisse, lapidibus obrui jussit.* Salmas.

6. *Tribunos duos, quos constitit stellaturas accepisse.*] Non à provincialibus, sed à militibus exigebant tribuni stellaturas. Lampridius in Alexandro: *Annonam militum diligenter inspexit: tribunos qui per stellaturas aliquid tulissent, capitali pœna affecit.* Ex lege tricesima Codicis Theod. De erogatione militaris annonæ, & lege XII. Cod. Justin. eodem titulo, constat, solitos tribunos in exercitus sui transitu emolumenti aliquid facere per occasionem erogationis annonæ, quod cùm adeò improbarint Pescennius & Alexander Severus, ut stellaturas exigentes tribunos capitali pœna affecerint; posteriores tamen imperatores non tulerunt solùm, sed palam etiam probarunt. *Casaub.*

7. *Stellaturas accepisse.*] Quæsivere, & frustra quidem, viri docti quid essent *stellaturæ*, & unde illis nomen. Sciendum igitur stellaturam & stellionaturam vel stellionatum, idem omnino esse. *stellionatus* exponitur in veteribus Glossis ἐπίθεσις & πανουργία. *impostura, stellionatus.* ἐπιθέτης, *stellionator, impostor.* imposturæ igitur *stellionaturæ* sunt, sed & *stellaturæ.* & *stellator* & *stellionator* idem. improbos etiam & impostores versutosque homines & versatiles, quos ποικίλους & ποικιλοτρόπους Græci vocant, stelliones Latini vocarunt & stellionatores. Nam

liaribus jussit. Extat epistola Severi [1] quam scribit [2] ad Rogonium Celsum Gallias regentem: *Miserum est ut imitari ejus disciplinam militarem non possimus, quem bello vicimus. Milites tui vagantur, tribuni medio die lavant, pro tricliniis popinas habent,* [3] *pro cubiculis, meritoria:* [4] *saltant, bibunt, cantant,* [5] *& mensuris conviviorum vacant quum sine mensura potent.* [6] *Hæc si ulla vena paternæ disciplinæ in nobis viveret, fierent?* [7] *Emenda igitur*

stellio est πυνέργ☉ & ἐπιθέτης, ab illis maculis quibus tanquam stellis variatus est stellio. Ovidius:

—— *aptumque colori*
Nomen habet variis stellatus corpora guttis.

Ab illa inquam varietate & stellatura homines impostores & versuti, *stellatores* dicti & *stellionatores*, quos Homerus τρώκτας vocavit. & nota est in pisce qui τρώκτης dicitur, varietas maculosa qua tergum ejus stellatum est. Aldelmus egregius auceps antiquarum vocum, *stellas* pro imposturis posuit. unde verbum *stellare*: quod est stellis variare, & variegare. atque inde *stellaturæ*. & *per stellaturas accipere*, hoc est per fraudes & imposturas, & κακουργίαν. & fortassean heic melius legatur, *per stellaturas accepisse* quam *stellaturas*, ut in Alexandro Severo *per stellaturas ferre*. solebant autem tribuni militibus commeatum dare, aut muneris vacationem, accepta ab iisdem pecunia de eorum stipendiis. *stellaturam* hoc dicebant, & *per stellaturam accipere*, ut Justinianus in eadem re *per fraudem*. Salmas.

1. *Quam scribit ad Rogonium Celsum.*] Vet. ed. *ad Ragonium Celsum.* rectè. *Idem.*

2. *Ad Ragonium Celsum.*] Ita expresserat Palatinus, & præferendum profectò illi hactenus recepto *Rogonio*. videantur modò Inscriptiones nostræ paginâ CCCCLXII. I. *Grut.*

3. *Pro cubiculis meritoria.*] Vopiscus in Tacito, *Meritoria intra urbem stare vetuit.* Ubi de hac voce nonnihil. *Casaub.*

4. *Saltant, bibunt, cantant.*] Palatinus legit: *saltant, vivent, cantant.* aliquod aliud verbum excogitandum est quod pro illo *vivent* supponamus. nam *bibunt*, non convenit. divinent acutiores. *Salmas.*

5. *Et mensuris conviviorum vacant.*] Ambrosius sermone sexto, de margaritis: *Unum scio; quòd si quis illa die honoratus aut dives ob natalem filii sui ad decimum usque miliarium ad prandium rogavisset, propter accuratas epulas, & inæquales mensuras absque dubio vos ituros fuisse.* Casaub.

Et mensuris conviviorum vacant cum sine mensura potent.] Palat. *Et mensuras conviviorum vocat cum hoc sine mensura potare.* Ex quo scribimus: *Et mensuras conviviorum vocant hoc, sine mensura potare.* Et hoc, inquit, vocant mensuras conviviorum, sine mensura potare. mensuræ autem conviviorum sunt pocula & calices qui ebibuntur, triunces, & septunces & ejusmodi mensuræ: ut Græcis μέτρα. *Salmas.*

6. *Hæc si ulla vena paternæ disciplinæ in nobis viveret?*] Persius:

Hæc fierent, si testiculi vena ulla paterni
Viveret in nobis?

Casaub.

7. *Emenda militem: quem quamdiu timueris, &c.*] Hæc verba efficiunt sententiam mihi suspectam. aliter membranæ & veteres editiones: *Emenda militem quem quamdiu timueris, tamdiu timebis.* Primo aspectu videtur sensu carere. Optima tamen lectio, quæ & optimum habet sensum: *Quamdiu*, inquit, *militem timueris, tamdiu timebis*, non militem, sed omnia. hoc est, semper in metu eris. non enim ille audeat militibus fidere, aut quicquam iis credere qui

cos

igitur primùm tribunos, deinde militem: [1] *quem quamdiu timueris, tamdiu non timeberis. Sed ſcias id de Nigro, militem timere non poſſe, niſi integri fuerint tribuni & duces militum.* [2] Hæc de 4
Peſcennio Severus Auguſtus, adhuc milite. Marcus etiam Antoninus ad Cornelium Balbum: *Peſcennium mihi laudas, agnoſco: nam & deceſſor tuus eum manu ſtrenuum, vita gravem, & jam tum pluſquam militem dixit. Itaque miſi literas recitandas ad ſigna, quibus eum trecentis Armenicis, & centum Sarmatis, & mille noſtris præeſſe juſsi. Tuum eſt oſtendere hominem non ambitione (quod noſtris non convenit moribus) ſed virtute veniſſe ad eum locum, quem avus meus Adrianus, quem Trajanus proavus non niſi exploratiſsimis dabat.* De hoc eodem Commodus, *Peſcennium fortem virum novi, & ei tribunatus jam duos dedi:* [3] *ducatum mox dabo,* [4] *ubi per ſenectutem* [5] *Ælius Corduenus rempublic. recuſaverit.* Hæc de eo judicia omnium fuerunt. Sed & Severus ipſe ſæpe dixit, ignoturum ſe Peſcennio niſi perſeveraret. A Commodo denique Peſcennius cos. declaratus, Severo præpoſitus eſt: & quidem irato quòd primipilaribus commendantibus, conſulatum Niger

eos habet parum emendatos, & qui ducem ſuum & diſciplinam non timeant: immo quos ipſe dux timet. nunquam igitur erit ſecurus aut animi fidens adverſus hoſtes qui ſuos timuerit milites. *Salmaſ.*

1. *Quem quamdiu timebis, tamdiu non timeberis.*] Vulcatius in Caſſio, *Meruitque timeri quia non timuit.* Caſaub.

2. *Hæc de Peſcennio Severus Auguſtus adhuc milite.*] Ridicula lectio: nam Severus poſt mortem Peſcennii hæc ſcripſit: deeſt ſine dubio aliquid. Scribendum enim eſt: *Hæc de Peſc. Sev. Auguſtus. De eodem adhuc milite Marcus etiam Ant.* Idem.

Hæc de Peſcennio Severus Auguſtus adhuc milite. Marcus etiam.] Facile fuit videre lectionem hanc minime cohærere. Sed minima mutatione ſic veram lectionem poſſumus reſtituere: *Hæc de Peſcennio Severus Auguſto; adhuc milite Marcus etiam Antoninus ad Cornelium Balbum.* Peſcennium enim jam Auguſtum vicit Severus, & de ejus diſciplina loquitur quem vicit, ut doleat victorem victi imperatoris diſciplinam in regendis militibus imitari non poſſe. *Salmaſ.*

3. *Ducatum mox dabo.*] Ducatus ordinum, via eſt ad tribunatum. Vopiſcus in Probo: *Cùm ordines honeſtiſsimè duxiſſet, tribunatum eſt adeptus.* Et paſſim alibi tribunatus eſt infra ducatum, & ſupra tribunum dux: legionis nempe, vel limitis. *Caſaub.*

4. *Ubi per ſenectutem Ælius Corduenus rempublicam recuſaverit.*] Corduenus rempublicam recuſare heic dicitur, quam propter ſenectutem non poſſet amplius adminiſtrare. ſic eleganter Tertullianus dixit recuſari annos à ſerpente, quæ ſenectutem cum ſuperficie exuit. *Salmaſ.*

5. *Ælius Corduenus.*] Scripti, *Ælius Cordianus.* Caſaub.

Niger mereretur. In vita ſua Severus dicit, ſe priuſquam filii ſui id ætatis haberent ut imperare poſſent, ægrotantem id in animo habuiſſe, ut, ſiquid fortè ſibi accidiſſet, [1] Niger Peſcennius eidem & Clodius Albinus ſuccederent, qui ambo Severo graviſſimi hoſtes extiterunt. Unde apparet quod etiam Severi de Peſcennio judicium fuerit. [2] Si Severo credimus, fuit gloriæ cupidus Niger, vita fictus, moribus turpis, ætatis provectæ quum imperium invaſit: ex quo cupiditates ejus incuſat, [3] perinde quaſi Severus minor ad imperium venerit, qui annos ſuos contrahit, [4] quum decem & octo annis imperarit [5] & octogeſimo nono perierit. [6] Sanè Severus Heraclium [7] ad obtinendam Bithyniam miſit: [8] Fulvium autem ad occupandos adultos Nigri filios: nec tamen in ſenatu quicquam de Nigro Severus dixit, quum jam audiſſet de ejus imperio, ipſe autem proficiſceretur ad componendum Orientis ſtatum. Tantùm ſanè illud fecit proficiſcens ut legiones ad Africam mitteret, ne eam Peſcennius occuparet, & fame populum Romanum perurgeret. [9] Et videbatur id facere poſſe per Libyam

1. *Niger Peſcennius eidem.*] Pro, ſibi. *Idem.*

Niger Peſcennius eidem.] *Eidem* pro *ſibi.* at Palatin. *eodem.* pro *eidem.* & *nullo* pro *nulli*: *eo* pro *ei*, *&c.* Salmaſius.

2. *Si Severo credimus, fuit gloriæ cupidus Niger.*] Cenſeo Severo credendum, ſi bene hoſti creditur de hoſte. *Idem.*

3. *Perinde quaſi Severus.*] *Proinde quaſi Severus.* Idem.

4. *Quum decem & octo annis imperarit.*] *Quum decem & octo annis imperavit & octogeſimo nono periit.* Ita Palatinus, cum veteri editione. *Idem.*

5. *Et octuageſimo nono perierit.*] Falſum: vide ad librum ſuperiorem. *Caſaubonus.*

6. *Sane Severus Heraclium ad obtinendam Bithyniam miſit.*] In vita Severi; Heraclitum pro Heraclio nominat: & Britanniam pro Bithynia. ſed ex hoc loco ille corrigendus eſt. *Bithynia* enim verum eſt, non *Britannia*: *ſed eos ipſos pertimeſcens de quibus recte judicabat, Heraclitum ad obtinendas Bithynias, Plautianum ad occupandos Nigri liberos miſit.* Paulo poſt enim in eadem vita ſcribit quem ſucceſſum habuerit utraque legatio. nam Nigri quidem liberos cepit, qui ad illam rem miſſus eſt & adduxit. Bithyniam vero occupare non potuit Heraclius, Byzantium jam tenente Nigro. *Salmaſ.*

7. *Ad obtinendam Bithyniam.*] Vel *Britanniam.* ut libro ſuperiore legitur. *Caſaub.*

8. *Fulvium autem.*] Fulvium Plautianum. *Idem.*

9. *Et videbatur id facere poſſe, &c.*] Palatinus: *Videbatur autem id facere poſſe, &c.* Idem in Severo. *Salmaſius.*

1. Diffi-

byam Ægyptumque vicinas Africæ, [1] difficili licet itinere ac navigatione. Et Peſcennius quidem veniente ad Orientem Severo, Græciam, Thracias, & Macedoniam, interfectis multis illuſtribus viris, tenebat, ad participatum imperii Severum vocans: à quo, cauſa eorum quos occiderat, cum Æmiliano hoſtis eſt appellatus: deinde à ducibus Severi per Æmilianum pugnans victus eſt. Et quum illi tutum exilium promitteret ſi ab armis recederet, perſiſtens iterum pugnavit, & victus eſt, atque apud Cyzicum circa paludem fugiens ſauciatus, [2] & ſic ad Severum deductus, atque ſtatim mortuus. [3] Hujus caput 6
circumlatum pilo Romam miſſum, filii occiſi, necata uxor, patrimonium publicatum, familia omnis extincta. Sed hæc omnia poſteaquam de Albini rebellione cognitum eſt, facta ſunt: nam priùs & filios Nigri & matrem in exilium miſerat. [4] Sed exarſit ſecundo civili bello, imò etiam tertio, & factus eſt durior. Tunc etiam innumeros ſenatores interemit Severus, & ab aliis *Syllæ Punici*, ab aliis *Marii* nomen accepit. Fuit ſtatura Peſcennius prolixa, forma decorus, [5] capillo in verticem ad gratiam reflexo,

[1] vocis

1. *Difficili licet itinere ac navigatione.*] Hæreo in hac periodo. Videtur ſententia poſtulare ut legatur: *Difficilia faciens itinera ac navigationes.* Sed cogitandum ampliùs. *Caſaub.*

Difficili licet itinere & navigatione.] Senſus eſt; Severum cum metueret ne Africam Peſcennius occuparet, ad eam legiones miſiſſe. id autem poſſe videbatur facere Peſcennius, ut Africam ſcilicet occuparet, per Libyam & Ægyptum, quæ vicinæ ſunt Africæ, quamvis iter ſit difficile, nec admodum facilis navigatio. id eſt quamvis & mari & terra difficile ſit iter per Ægyptum & Libyam ad occupandam Africam, tamen id facere poſſe videbatur. arduum enim & difficile id erat, non autem impoſſibile prorſus, ideoque ne id faceret metuebat Severus. illa igitur verba, *Difficili licet itinere ac navigatione*, ita capienda ſunt ac ſi dixiſſet, *licet ſit iter difficile ac navigatio.* iter & navigationem opponit, cum illud terra, hæc mari fiat. *Salmaſ.*

2. *Et ſic ad Severum deductus.*] *Et ſic ad Severum adductus.* Palatinus & editio vetus. *Idem.*

3. *Hujus caput circumlatum pilo Romam miſſum.*] Imò Byzantium, non Romam. Dio, Τὴν κεφαλὴν ὁ Σεβῆρος ἐς τὸ Βυζάντιον πέμψας, ἀνεσταύρωσεν, ἵν' ἰδόντες αὐτὸν οἱ Βυζάντιοι προσχωρήσωσι. *Caſaub.*

4. *Sed exarſit ſecundo civili bello, imò etiam tertio.*] Primum bellum contra Julianum, alterum contra Peſcennium, tertium contra Albinum: ſed multi non tria, verùm duo ſolùm bella civilia à Severo geſta ſcripſerunt: quia bellum primum, nihil habuit bellici. *Idem.*

5. *Capillo in verticem ad gratiam reflexo.*]

[1] vocis canoræ, ita ut in campo loquens per mille passus audiretur, nisi ventus adversaretur: [2] oris verecundi & semper rubidi: cervice adeò nigra, vt quemadmodum multi dicunt, ab ea *Nigri* nomen acceperit. Cætera corporis parte candidus & magis pinguis: vini avidus, cibi parcus, rei venereæ nisi ad procreandos liberos prorsus ignarus. [3] Denique etiam sacra quædam in Gallia quæ castissimis decernuntur, consensu publico celebranda suscepit. [4] Hunc in Commodianis hortis, in porticu curva, [5] pictum de musivo inter Commodi amicissimos videmus sacra Isidis feren-

xo.] De capillo flexo reflexoque diximus satis in Pertinace. *reflexus* autem *capillus* opponitur prolixo & prolicino. *Salmas.*

1. *Vocis canoræ.*] Sic de Severo: *canorus voce.* Idem.

2. *Oris verecundi & semper rubidi.*] Quibus os rubebat, pro modestis & ingenuis habebantur apud veteres, & *oris probi* dicebantur. illis igitur verecundum os esse dicebatur, quibus rubebat: & qui multum sanguinis in ore habebant, illi modesti, illi probi audiebant. Plinius epist. lib. I. epist. XIV. ita Horatius verecundum colorem vocavit, τὸ ἐρύθρος. pallidos autem & mali coloris homines impudentes fere, & inverecundos ducebant, dicebantque, nisi si pallor ille ex studiorum contentione contractus videretur. atque inde vox ἄχρωμος & ἄχρος, impudentem Græcis designat & improbum: quæ non solum ad homines sed etiam ad res extensa est. *Idem.*

3. *Denique sacra quædam in Gallia quæ castissimis decernuntur.*] Hæc est omnium librorum lectio: quod eò testatum voluimus, quia scimus viros doctissimos nodum hic in sirpo quæsiisse. initiò libri dictum est, Pescennium à Commodo in Galliam aliquando missum. *Casaub.*

4. *Nunc in Commodianis hortis.*] Neque in antiquis Urbis descriptionibus, neque usquam alibi hos invenio. *Idem.*

Hunc in Commodianis hortis in porticu curva.] *Porticum curvam* interpretor concameratam, & in camera porticus illius pictum de musivo Commodum cum reliquis amicis Isidis sacra ferentem fuisse intelligo. apsides enim & cameræ frequenter opere isto musivario ornabantur. & legere est apud Anastasium Bibliothecarium locis plus mille apsidas & cameras de musivo ornatas. *curvaturæ* autem *arcuaturæ*, & *concamerationes* & *volutæ* pro eodem. *Salmas.*

5. *Pictum de musivo inter Commodi amicissimos videmus, sacra Isidis ferentem.*] Cùm aliàs Romæ, tum illo potissimùm seculo multus picturæ usus fuit, ad propagandam rerum memoriam. libro superiore de porticu dictum, in qua res bello gestæ à Severo fuerant depictæ. Sic ludorum magnificentiam in porticibus depingebant, ne memoria intercideret, ut scribit Vopiscus in Carino. quinetiam, ut antè dicebamus, si cujus principis memoriæ faveret senatus, sæpe decreto patrum jussi omnes illum habere pictum. Ergo etiam Isiaci sacerdotes cùm Anubin portarant, ejus diei & pompæ, vel ut ipsi loquebantur, ejus humilitatis memoriam pictura conservabant. Quid sit *pingere de musivo*, Josephus Scaliger ad Manilium, nos ad Suetonium fuse docuimus. *Casaub.*

Pictum de musivo, &c.] *De musivo* habet

ferentem: quibus Commodus adeò deditus fuit ut & caput raderet, & Anubim portaret, [1] & omnes partes expleret. Fuit ergo Niger miles optimus, tribunus ſingularis, dux præcipuus, legatus ſeveriſſimus, [2] conſul inſignis, vir domi foriſque conſpicuus, imperator infelix: uſui denique reipub. ſub Severo homine tetrico eſſe potuiſſet, ſi cum eo eſſe voluiſſet. [3] Sed deceptus eſt conſiliis [4] Severi 7
Aureliani, [5] qui filias ſuas ejus filiis deſpondens, perſiſtere eum fecit in imperio. Hic tantæ fuit autoritatis, ut ad Marcum

habet heic ſcriptum Palatinus. & ſane *muſium* & *muſivum* dicebatur: ut dium & divum. ſic *odium* & *odivum*, quod Græcis ᾠδεῖον. nam muſeum & muſium idem. ſed muſium melius ſcribitur. ut Lycium, Λύκειον: *Gynecium*, γυναικεῖον. ſic muſium μουσεῖον. Græci vocaverunt illud muſivum opus, & μουσειοῦν muſivo decorare. doctiſſimi hujus ætatis viri pavimentum & muſivum nihil differre arbitrantur. ſed tantum intereſt inter muſium & pavimentum, quantum inter ſolum & cameram triclinii. nuſquam enim invenies dictum, pavimenta de muſivo picta aut ſola de muſivo ſtrata. ſemper cameris & apſidibus aſſignatur muſivum, ut ſolo pavimentum. idem eſt tamen utrumque opus & teſſellatione utrumque contexitur. ſed ut pavimentum nunquam de camera, ſic nec muſeum de pavimento. Plin. lib. 36. cap. XXI. *In ædificiis muſea vocant dependentia ad imaginem ſpecus arte reddendam.* Vides muſea proprie dici in ædificiis non pavimenta, ſed arcuaturam ad ſimilitudinem ſpecus arte factam. Codinus hanc differentiam religioſe obſervat. cum enim eodem opere ſola, parietes & cameræ decorarentur; πάτωσιν vocat quod in ſolo ponitur; ὀρθομαρμάρωσιν, quod in parietibus; in cameris vero & pendentibus μουσείωσιν. *Salmaſ.*

1. *Et omnes partes expleret.*] Palat. *& omnes paucas expleret.* Scribendum utique: *& omnes pauſas expleret. paucas* pro *pauſas. paucas* autem *explere* dixit quod in Caracallo in eadem re, *pauſas edere.* certæ igitur videntur fuiſſe pauſæ conſtitutæ in quibus pauſabant, qui Anubim portabant, quas pauſas nunc ſtationes dicimus. quas omnes pauſas cogebantur explere qui ſacra Iſidis ferebant, cum certis locis requieſcebant ubi ſtatutæ erant illæ pauſæ, & ſimulacrum deponebant, pauſas edere & explere dicebantur. *Idem.*

Et omnes pauſas expleret.] Admiſi hanc lectionem, ejectâ vulgari, *partes*, quòd exſtaret diſertè in Palatinis membranis, *paucas.* videatur infra Caracallæ caput IX. *Grut.*

2. *Conſul inſignis, vir domi foriſque conſpicuus.*] Non tantam illi conſpicuitatem tribuit Dio, qui modice modeſteque de illo loquitur. *Salmaſ.*

3. *Sed deceptus eſt conſiliis Severi Aureliani.*] Membranæ & vetus editio: *ſcevi Aureliani.* Unde ſcribendum conjicio: *Sed deceptus eſt conſiliis ſcævis Aureliani.* Scæva & ſiniſtra conſilia Aureliani illius vocat, quibus deceptus Niger in imperio perſeveravit. mala igitur conſilia, *ſcæva* vocat. *Idem.*

4. *Severi Aureliani.*] Palatinus *Scevi Aureliani.* Grut.

5. *Qui filias ſuas ejus filiis deſpondens.*] Regius, *Qui filiis ſuis ejus filias deſpondens.* Sed filiorum Peſcennii ſæpius mentio habetur in hac & Severi vita. *Caſaub.*

 1. Cum

cum Antoninum primùm, deinde ad Commodum scriberet, [1] quum videret [2] provincias facili administrationum mutatione subverti: Primùm ut nulli ante quinquennium succederetur provinciæ præsidi, vel legato, vel proconsuli, quòd priùs deponerent potestatem quàm scirent administrare: [3] deinde ne novi ad regendam Remp. accederent. Præter militares administrationes, [4] intimavit etiam, ut assessores in quibus provinciis assedissent, in his administrarent: quod postea Severus, & deinceps multi tenuerunt ut probant [5] Pauli & Ulpiani præfecturæ, [6] qui Papiniano in consilio fuerunt: ac postea quum [7] unus ad memoriam, alter ad libellos paruisset, statim præfecti facti sunt. Hujus etiam illud fuit, [8] Ut nemo assideret in sua

1. *Cum videret provincias facili administrationum mutatione subverti.*] *Administrationes* heic sunt *administratores.* sic infra *orationes* pro *oratoribus* notabimus. *Regna* pro *regibus.* Salmas.

2. *Provincias facili administrationum mutatione subverti.*] Ipsos qui provincias administrarent vocat *administrationes*, ut conjuges passim dicuntur *matrimonia.* Quin autem utile sit provinciis non facilè administrationem mutare, ambigit nemo. Ideo jure laudatus imperator Pius, qui bonos præsides septenis & novenis annis detineret, ut scribit Capitolinus. sed ut sunt res humanæ, huic commodo ingens periculum adnexum: multos enim diuturnioris imperii consuetudo corrupit, & ad rerum novarum consilia impulit. *Casaub.*

3. *Deinde ne novi ad regendam remp. accederent. Præter militares administrationes intimavit etiam.*] Distingue: *Deinde ne novi ad remp. regendam accederent præter militares administrationes. Intimavit etiam, ut assessores in quibus provinciis assedissent, in his administrarent.* Novi autem heic non sunt novi cives Romani ex edicto Antonini, sed novi homines qui humili loco nati sibi ad amplissimas dignitates & honores per virtutem & meritum viam patefecerunt. volebat igitur hic Pescennius, & de eo ad principem retulerat, ut novi homines ad regendam rempublicam non admitterentur in administrationibus duntaxat civilibus: nam in militaribus ubi sola virtus pensitanda est, & perpendendum meritum, non putabat spectari debere antiquitatem familiæ & nobilitatem; sed solis illis id genus administrationes dari, qui digni essent. novis igitur hominibus non interclusit aditum ad militares administrationes Pescennius, sed solas civiles. *Salmas.*

4. *Intimavit etiam, ut assessores in quibus provinciis assedissent, &c.*] *Intimare* est γνώμην εἰσφέρειν, auctor esse principi vel senatui ut aliquid decernatur. Assessores & urbanis & provincialibus magistratibus erant communes. itaque *provinciæ* hîc non sunt ἐπαρχίαι, sed ἀρχαί. *Casaub.*

5. *Pauli & Ulpiani præfecturæ.*] Prætorianæ. *Idem.*

6. *Qui Papiniano.*] Vetus editio *Papiano.* Salmas.

7. *Unus ad memoriam paruisset.*] *Parere ad memoriam*, quod Herodianus, Προεστῶσαι τῆς μνήμης τοῦ βασιλέως. *Casaub.*

8. *Ut nemo assideret in sua provincia.*] Vide legem tertiam Dig. De officio asseſſo-

sua provincia, ut nemo administraret Romæ, [1] nisi Romanus, hoc est oriundus urbe. [2] Addidit præterea consiliariis salaria, ne eos gravarent quibus assidebant, dicens, Judicem nec debere dare nec accipere. Hic erga milites tanta fuit censura, ut quum apud Æygptum ab eo limitanei milites vinum peterent, responderit, [3] *Nilum habetis, & vinum quæritis?* [4] si quidem tanta illius fluminis dulcedo, ut accolæ vina non quærant. Idem tumultuantibus iis qui à Sarracenis victi fuerant, & dicentibus, *Vinum non accepimus, pugnare non possumus. Erubescite*, inquit, [5] *illi qui vos vincunt, aquam bibunt.* [6] Idem Palæstinis rogantibus ut eorum censitio levaretur idcirco quòd esset gravata, respondit, *Vos terras vestras levari censitione vultis*, [7] *ego verò* [8] *etiam aërem vestrum censere vellem.* Denique Delphici Apollinis vates 8
in motu reip. maximo, quum nuntiaretur tres esse imperatores, Severum Septimium, Pescennium Nigrum, Clodium Albinum, consultus quem expediret reip. imperare, versum Græcum hujusmodi fudisse dicitur,

[1] *Opti-*

sessorum, & titulum Codicis XII. libri primi. *Idem.*

1. *Nisi Romanus, hoc est oriundus Urbe.*] Non natus solùm in Urbe, sed cujus pater & majores, cives fuissent Romani. Nam illis temporibus cùm omnes facti essent cives lege Antonini, discrimen statuebatur inter veteres & novos. Quamobrem quod modò dictum est, intimasse Pescennium, *ne novi ad regendam remp. accederent*, bifariam accipi potest: vel de iis qui lege Antonini cives facti fuerant, sive ipsi, sive eorum patres; vel de iis quorum fides & industria levioribus administrationibus non fuisset probata. multi enim per saltum à malis principibus fuerant promoti. *Idem.*

2. *Addidit præterea consiliariis salaria.*] Nam Augustus qui primus præsidibus provinciarum salaria instituit, de assessoribus & consiliariis caverat nihil. Dio libro LIII. *Idem.*

3. *Nilum habetis & vinum quæritis.*] Simili voce querentem populum de inopia & caritate vini coërcet Augustus apud Suet. cap. XLII. *Idem.*

4. *Si quidem tanta illius fluminis dulcedo.*] Palat. *dulcitudo.* Salmas.

5. *Illi qui vos vincunt, aquam bibunt.*] Et hodie Sarraceni hydropotæ sunt: etsi non voluntate, sed præcepto religionis, quod à pseudopropheta suo acceperunt. olim verò inopia faciebat abstemios, & rei rusticæ inscitia pariter ac neglectus. Ammianus Marcellinus, libro XIIII. *Casaub.*

6. *Idem Palæstinis rogantibus.*] Non assentior viris magnis, qui interpretantur de Judæis. sed illi intelliguntur, qui iis expulsis Palæstinam incoluerunt. *Idem.*

7. *Ego vero etiam, &c.*] Ἀερικὸν vectigal. *Salmas.*

8. *Etiam aërem vestrum censere vellem.*] Id verò etiam avaritia principum tandem est factum: imposito non Judæis solùm, sed in universum omnibus, tributi genere, quod ἀερικὸν de aëris censitione dictum est. *Casaub.*

 1. *Opti-*

[1] *Optimus est Fuscus, bonus Afer, pessimus Albus.*

Ex quo intellectum *Fuscum*, Nigrum appellatum vaticinatione: Severum, *Afrum*: *Album* verò, Albinum dictum. Nec defuit alia curiositas. Requisitum est qui esset obtenturus rempub. Ad quod ille respondit alium versum talem,

[2] *Fundetur sanguis Albi*, [3] *Nigrique minantis,*
Imperium mundi Pœna reget urbe profectus.

Item quum quæsitum esset quis illi successurus esset, respondisse itidem Græco versu dicitur,

[4] *Cui dederint superi, nomen habere Pii.*

Quod omnino intellectum non est nisi quum Bassianus Antonini, [5] quod verum signum Pii fuit, nomen accepit. Item quum quæreretur quamdiu imperaturus esset, respondisse Græcè dicitur,

[6] *Bis denis Italûm conscendet navibus æquor:*

[1] *Si*

1. *Optimus est Fuscus, bonus Afer, pessimus Albus.*]
Ἄριστος ὁ φαιός, Ἄφρος δ' ἐσθλός, Λευκὸς δὲ κάκιστος. *Idem.*

2. *Fundetur sanguis Albi, Nigrique minantis.*
Imperium mundi Pœna reget urbe profectus.]
Ῥεύσεται αἷμα χύδην Λευκοῦ, Μέλανός τε ἀγανοῦ·
Ὃς δὲ Λίβυς γένος ἐστὶν ἀνήρ, κεῖνος βασιλεύσει.
Idem.

3. *Nigrique minantis.*] Optime in Palatino, *animantis.* itaque legendum:
Fundetur sanguis albi nigrique animantis.
Per *album animantem*, *Albinum* designabat oraculum: per *nigrum*, *Nigrum.* & probabile est in Græco fuisse,
Λευκοῦ καὶ μέλανος ζώου.
Per quæ Nigrum & Albinum significabat. aut *animantem* posuit pro homine. nam animus facit animantes: anima vero animalia, secundum Grammaticos. *Salmas.*

4. *Cui dederint superi nomen habere Pii.*] Ὧι θεοὶ Εὐσεβέος τοὔνομα δῶσιν ἔχειν. *Casaub.*

5. *Quod verum signum Pii fuit.*] Nam ille primus Augustorum Antonini cognomen habuit: ab eo ceu fonte primario, derivatum est in alios omnes. *Idem.*

6. *Bis denis Italûm conscendet navibus æquor.*
Si tamen una ratis transiliet pelagus.]
Εἴκοσι νῆας ἔχων Ἰταλὴν ἀναβήσεται αἶαν·
Εἴγε μία πόντον νηὸς ὁλοὸν περάσῃ.
Idem.

Bis denis Italum conscendet.] In membranis: *conscendit.* Scribendum:
Bis denis Italum conscendit navibus æquor,
Si tamen una ratis transiliet pelagus.
Per Italum æquor Romanam intelligebat rempublicam. *conscendit* autem non *conscendet.* editum enim oraculum illo tempore quo jam imperator appellatus erat Severus cum aliis duobus Albino & Pescennio: & illud agitabatur, quis maneret. Secundum versum oraculi inexplicatum reliquit Spartianus. de imperio igitur Severi edita illa sors, quem bis denis navibus æquor Italum conscendisse dixit. quæ bis denæ naves ad an-

[1] *Si tamen una ratis transiliet pelagus.*

Ex quo intellectum, Severum viginti annos expleturum.

[2] Hæc sunt Diocletiane maxime Augustorum, quæ de 9
Pescennio didicimus ex pluribus libris. Non enim facilè (ut in principio libri diximus) quisquam vitas eorum mittit in libros qui aut principes in Rep. non fuerunt, aut à senatu appellati non sunt imperatores, aut occisi citiùs, ad famam venire nequiverunt. [3] Inde, quòd latet Vindex, quòd Piso nescitur, quòd omnes illi qui aut tantùm adoptati sunt, aut à militibus imperatores appellati, ut sub Domitiano Antonius: aut citò interempti, [4] vitam cum imperii usurpatione posuerunt. [5] Ac nequid ex iis quæ ad Pescennium pertinent, præteriisse videamur, (licet aliis libris cognosci possint) de hoc Pescennio vates dixerunt, quòd neque vivus neque mortuus in potestatem Severi venturus esset, sed juxta aquas illi pereundum esset: quod quidam

ad annos referebantur, quibus imperaturus esset. *Salmas.*

1. *Si tamen una ratis transiliet pelagus.*] His verbis significabatur non unam ratim transmissuram illud pelagus; sed aliam sententiam aliter legendo efficies, hoc modo:

Bis denis Italum conscendit navibus æquor:
Sic tamen una ratis transiliet pelagus.

Quæ lectio proculdubio vera est. *sic tamen* pro *si tamen.* cujus hic est sensus: illum qui bis denis navibus æquor conscendit, unica tantum rate salvum perventurum. in quo ambigue ludit oraculum. nam per bis denas naves annos imperii voluit intelligere. per unam ratem Severum ipsum imperatorem, qui illud imperii pelagus transiturus vel transiliturus erat. *Idem.*

2. *Hæc sunt Diocletiane Maxime Augustorum quæ de Pescennio didicimus.*] Heic finire velle videbatur Spartianus, & verba sic sonant, quasi non amplius habeat quod dicat de Pescennio. repente tamen ad illa regreditur de Pescennio dicenda quæ omitti non poterant. *Idem.*

3. *Inde quòd latet Vindex, quòd Piso nescitur.*] Ambo in Neronem conspirarunt: noti ambo ex Tacito & Suetonio; sed leviter, nec propriis libris descripti. *Casaub.*

4. *Vitam cum imperii usurpatione posuerunt.*] Post hæc verba sequitur in omnibus libris & antiquitus excusis & manu exaratis: *Sequitur nunc ut de Clodio Albino dicam, qui quasi socius hujus habetur*, & cetera, quæ nunc habentur in fine libri, quo loci sunt collocata auctoritate doctissimi viri, atque hinc ejecta. cur enim non eadem via, illa quæ supra sunt posita, *hæc sunt Diocletiane Maxime Augustorum*, suo loco pulsa in ultimam quoque sedem migrare jusserunt? eodem enim prorsus spectant. *Salmas.*

5. *Ac ne quid ex iis quæ, &c.*] Quæ ante hæc verba leguntur in vulgatis editionibus, ea nos auctore codice regio in suum locum, hoc est, librum extremum rejecimus. Sic etiam alter Puteanorum. *Casaub.*

1. *Ipsum*

quidam dicunt [1] ipſum Severum de matheſi quam callebat, dixiſſe. Nec abfuit reſponſis veritas, quum ille inventus ſit juxta paludem ſemivivus. Hic tantæ fuit ſeveritatis [2] ut quum milites quoſdam [3] in cauco argenteo expeditionis tempore bibere vidiſſet, juſſerit omne argentum ſubmoveri de uſu expeditionali, addito eo ut ligneis vaſis uterentur: quod quidem illi odium militare concitavit. Dicebat enim poſſe fieri ut ſarcinæ militares in poteſtatem hoſtium venirent, [4] ne ſe barbaræ nationes argento noſtro glorioſiores facerent, quum alia minùs apta hoſticam viderentur ad gloriam. Idem juſſit vinum in expeditione neminem bibere, ſed [5] aceto univerſos eſſe contentos. Idem piſtores ſequi expeditionem prohibuit, buccellato jubens milites & omnes contentos eſſe. Idem ob unius gallinacei direptionem, decem commanipulones qui raptum ab uno comederant, ſecuri percuti juſſit: & feciſſet, niſi ab omni exercitu [6] propè uſque ad metum ſeditionis eſſet

1. *Ipſum Severum de matheſi quam callebat, dixiſſe.*] Lege, *didiciſſe.* Idem.

2. *Ut quum milites quoſdam in caveo argenteo.*] Exterminanda ſolo Latino vox *caveus*: & in ejus locum reſtituenda, *caucus.* *caucus* & *cauca* eſt patera unde bibitur. optimæ Gloſſæ: *καῦκος*, *patera.* *Caucum*, & diminutivum *cauculum*: unde *caucularii* & *cauculatores* pro incantatoribus. *Caucularii* autem proprie ſunt quos hodie vocamus *joüeurs de gobelets.* nam *cauculum* vocamus *un gobelet.* *cauculum* enim eſt acetabulum. *cauculator*, ψηφοπαίκτης & præſtigiator. *Salmaſ.*

3. *In caveo argenteo.*] Valerianus imperator in epiſtola ad Zoſimionem procuratorem Syriæ: *Claudio dabis argenti in caveos & ſcyphos pondo undecim.* erant & lignei. Eſt igitur caveus genus poculi. ſed Joſephus Scaliger damnata voce *caveus* legit hîc *cauco*, & ita ubique. *Caſaub.*

In cauco argenteo.] Ita malebat Scaliger; neque aliter erat in Pal. noſtro. *Grut.*

4. *Ne ſe barbaræ, &c.*] Ante *ne*, deeſt ex uſu loquendi Græcorum & Romanorum, cavendum eſt, δεῖ φυλάττειν. præſtantiſſimi Puteani codices ſcribunt, *nec ſe.* ipſe corrigebat, *& ſe barbaræ.* Caſaub.

Ne ſe barbaræ nationes argento, &c.] Nihil deeſt ante *ne*, ſed illud in *nec* mutandum authore vetere ſcriptura, ut ſit ſenſus: dicebat Peſcennius, cum removiſſet ex uſu expeditionali omne argentum, poſſe accidere ut ſarcinæ militares in poteſtatem venirent hoſtium, nec ſe illi glorioſiores facerent argento Romano, quod nullum erit inter impedimenta militaria. *Salmaſ.*

5. *Aceto eſſe contentos.*] Acetum enim loco vini apud veteres habebatur, ut docent Juriſconſulti, & alii auctorum loci: ex quibus etiam conſtat aceto aqua diluto milites manipulares & ordinarios fuiſſe potatos. ſic ſervi, captivi, vincti, & omnes miſeri. *Caſaubonus.*

6. *Propè uſque ad metum ſeditionis.*] Placet

esset rogatus: & quum pepercisset, [1] jussit ut denorum gallinaceorum pretia provinciali redderent decem [2] qui simul furto convixerant, addito eo ut tota in expeditione in commanipulatione nemo focum faceret, ne unquam recèns coctum cibum sumerent, [3] sed pane ac frigidis vescerentur, appositis speculatoribus qui id curarent. [4] Idem jussit ne in zonis milites ad bellum aureos vel argenteos nummos portarent, [5] sed publicè commendarent, recepturi post prælia quod dederant: [6] addens, liberis eorum & uxoribus [7] & heredibus certè reddendum qui venissent, ne ad hostes aliquid prædæ perveniret, siquid fortè adversi fortuna fecisset. Sed hæc omnia, ut se habuerat Commodi tem-

Placet quod habet regius, *usque ad motum seditionis*. Idem.

1. *Jussit ut denorum gallinaceorum pretia provinciali redderent decem.*] Ita fiebat ut res furtiva cum centuplo rependeretur. *Idem.*

2. *Qui simul furto convixerant.*] Legebam: *Qui simul furto condixerunt*. Ut unus quidem furtum fecerit, reliqui furto condixerint, hoc est consenserint. nunc nihil muto. *qui furto convixerant* est, qui de furto vel re furtiva simul convivati erant. præcessit enim, decem commanipulones ab uno raptum Gallinaceum comedisse. atque hoc est *convivere*, una comedere. *Salmas.*

3. *Sed pane ac frigidis vescerentur.*] In Maximino. *Idem.*

4. *Idem jussit ne in zonis milites ad bellum.*] *Jussit ne portarent*, pro portare vetuit. membranæ Palatinæ: *Idem jussit ne zona milites, &c.* Forte: *Ne zonam milites ad bellum, id est aureos vel argenteos nummos portarent.* Quod est elegantissimum. explicat quid sit zona. cum enim vetaret Pescennius zonam ad bellum portare milites, nolebat ille quidem ut essent discincti milites, sed ne aureos vel argenteos portarent. in zona enim aurei & argentei militibus, ut notum est. Horatius:

Ibit eo quo vis qui zonam perdidit, ——

Ventralis vero dicebatur & *funda*, & zonæ genus erat quæ fundam referebat. ligamenta enim & habenas quibus circa ventrem cingebatur habebat, & in medio receptaculum quo nummi continebantur, ut sinum funda quo lapides conlocabantur. *Idem.*

5. *Sed publicè commendarent.*] Notus mos Romanæ militiæ; ut prælium adituri milites recusas suas, & quicquid haberent in zonula, apud signa in castris deponerent. quod ex veteri militia repetit nunc Pescennius. *Commendare* est deponere, ut explicat Ulpianus, & sæpe in jure. *Casaub.*

6. *Addens liberis eorum & uxoribus, &c.*] Palat. *venisset* pro *venissent*. Distingue: *Addens liberis eorum & uxoribus & heredibus, certe reddendum qui venisset*: Id est, omnino reddendum illi qui venisset, recepturus scilicet, sive ille heres, sive uxor, sive natus, sive quilibet esset qui jus haberet repetendi depositum. Posset etiam non incommode legi: *Certe reddendum, cui venisset.* Et verum omnino esse arbitror. id est illi omnino reddendum cui venisset, hoc est obvenisset vel contigisset. *Salmas.*

7. *Et heredibus certè reddendum qui venissent.*] Scribo, *hered. cæteris redd.* τὸ *venissent*, diu mihi fuit suspectum. *Casaubonus.*

1. *Ad*

di temporum diſſolutio, adverſa eidem fuêre. Denique etſi nemo fuit qui ſuis temporibus dux ſeverior videretur, [1] ad perniciem illi magis iſta fuere, quo jam mortuo ubi & invidia & odium depoſita erant, talia exempla valuerunt.
11 Idem in omni expeditione ante omnes militarem cibum ſumpſit ante papilionem: nec ſibi unquam vel contra ſolem, vel contra imbres quæſivit tecti ſuffragium. ſimiles non habuit. Tantum denique belli tempore ratione militibus demonſtrata, ſibi & ſervis ſuis vel contubernalibus portavit, quantum à militibus ferebatur: quum ſervos ſuos oneraret annona, [2] ne illi ſecuri ambularent, & onuſti milites, idque ab exercitu cum ſuſpirio videretur. Idem in concione juravit ſe quamdiu in expeditionibus fuiſſet [3] eſſetque adhuc futurus [4] non aliter eſſe acturum ſe quàm militem, Marium ante oculos habentem & duces tales. nec alias fabulas unquam habuit niſi de Annibale, cæteriſque talibus. Denique quum imperatori facto quidam panegyricum recitare vellet, dixit ei, *Scribe laudes Marii vel Annibalis, vel alicujus ducis optimi vita functi, & dic quid ille fecerit ut eum nos imitemur. Nam viventes laudare irriſio eſt,*

1. *Ad pernitiem illi magis iſta fuere quàm mortuo * ubi, &c.*] Lege & diſtingue: *Ad pernitiem illi magis iſta fuêre: quum mortuo eo ubi & invidia & odium depoſita erant, tal. exempla valuerint*, vel ſcribe, *quo tamen mort.* aut, *quanquam m.* Idem.

Ad perniciem illi magis iſta fuere quam mortuo.] Lege: *Denique etſi nemo fuit qui ſuis temporibus dux ſeverior videretur, ad perniciem illi magis iſta fuere: quoniam mortuo, ubi & invidia & odium depoſita erant, talia exempla valuerunt.* Salmaſ.

Ad perniciem illi magis iſta fuere quàm mortuo: ubi & invidia, &c.] Subintelligi poteſt, *vivo*. Palatinus non habet illud *ad*, ut nec *fuere*. Grut.

2. *Ne illi ſecuri ambularent, & onuſti milites.*] *Ne illi ſecuri ambularent, onuſti milites.* vet. ed. quod aſyndeton hoc loco non eſt inconcinnum. *Salmaſ.*

3. *Eſſetque adhuc futurus.*] Videntur à gloſsâ. nam præcedentia iſtud ſatis ſubindicant, immò exprimunt. exprimerent magis, ſi vice *fuiſſet*, poneretur, *eſſet*. certè locum minus ſanum arguit Palatinus, in quo, *expeditionibus fuiſſet eſſe quæ adhuc futurus, non aliter, &c.* Grut.

4. *Non aliter eſſe acturum ſe quam militem.*] Veteris libri ſcriptura, *Non aliter eſſet, acturumque eſſe quam militem.* Credo ſcribend. *Idem in concione juravit ſe quamdiu in expeditionibus fuiſſet, eſſetque adhuc futurus, non aliter egiſſe, acturumque eſſe quam militem.* Attende pauliſper & fateberis eſſe verum. Sic enim hæc ſibi mutuo reſpondent: *Se quamdiu in expeditionibus fuiſſet, non aliter egiſſe quam militem, nec aliter acturum eſſe, quamdiu eſſet adhuc futurus.* Salmaſ.

1. *Reli-*

sio est, maximè imperatores, à quibus speratur, qui timentur, qui præstare publicè possunt, qui possunt necare, qui proscribere: se autem vivum placere velle, mortuum etiam laudari. Amavit de 12
principibus Augustum, Vespasianum, Titum, Trajanum, Pium, Marcum; [1] reliquos [2] fœmineos vel venenatos vocans: maximè tamen in historiis Marium & Camillum & Q. Martium Coriolanum dilexit. Interrogatus autem quid de Scipionibus sentiret, dixisse fertur, *Felices illos fuisse magis quàm fortes:* idque probare domesticam vitam & juventutem, [3] quæ in utroque [4] nimis speciosa domi fuisset. Apud omnes constat quòd si rerum potitus fuisset, omnia correcturus fuerat quæ Severus vel non potuit emendare, vel noluit: & quidem sine crudelitate, imò etiam cum lenitate, sed militari, non remissa & inepta atque ridicula. Domus ejus hodie Romæ visitur [5] in campo Jovis,

1. *Reliquos fœmineos vel venenatos vocans.*] Haut dubiè locus corruptus. Ingeniose conjiciebat Lectius, *vel peni natos v.* nos tamen hoc modo: *vel venena orbis v.* aut *venena p. Ro.* sic Augustus vomicas suas & carcinomata appellabat filias. *Casaub.*

Reliquos fœmineos vel venenatos vocans.] Optimus Palatinus *fœneos* legit, *reliquos fœneos vel venenatos vocans.* Fœnei autem homines sunt nulli rei & pretii homines, nec pluris æstimandi quam fœneæ illæ imagines vel pilæ quibus proritabantur tauri ad pugnandum. *Pilæ taurariæ* vocantur in veteribus Glossis, & exponuntur Ταυροκαθάπτ). inde igitur *fœneos imperatores* heic vocabat Pescennius τοὺς οὐδένας καὶ οὐτιδανούς. *venenatos* vero perniciosos & pestiferos & in hominum perniciem natos, ut Nerones, Caligulas, Domitianos & id genus. *Salmas.*

2. *Fœneos vel venenatos.*] Ausus sum admittere scripturam exemplaris Palatini, ejecto *femineos.* duobus generibus ceteros Imperatores includit. *fœnei* fuerunt quibus nomen tantum & species externa Principis, nihil præterea. *venenatos* vocat, qui ita imperio abusi, ut serpentes dici mererentur, malo publico propriè nati. *Grut.*

3. *Quæ in utroque nimis fuisse.*] Φιλοκάλους enim Scipiones fuisse, ut etiam Græcanicum habitum aliquando assumserint in provinciis, antiquæ historiæ produnt. *Casaub.*

Quæ in utroque nimis speciosa domi fuisse apud omnes constat.] Palat. *fuisset.* Distingue hoc modo: *Idque probare domesticam vitam & juventutem quæ in utroque nimis speciosa domi fuisset. Apud omnes constat, quod si rerum potitus fuisset, omnia correcturus fuerat quæ Severus vel non potuit emendare vel noluit.* Atque ita edidimus. *Salmas.*

4. *Nimis speciosa.*] Convenientius heic quod erat in membranis, *minus speciosa.* constat enim Scipiones solutiore vitâ primos adolescentiæ annos egisse ex Gellio, Valerio Maximo, Panegyricis. sic, de Catone cùm scribat alibi Livius, *dedecorat toga candida*; nihil vult, quàm ei minus fuisse speciosam. Videantur etiam quæ ad hunc locum faciant, infra in Lampridii Elagabalo, cap. 26. *Grut.*

5. *In campo Jovis.*] In descriptionibus

Jovis, [1] quæ appellatur *Pescenniana:* [2] in qua simulacrum ejus

bus Urbis Romæ prætermittitur hic locus, aut aliter nominatur. *Casaub.*

1. *Quæ appellatur Pescenniana.*] Excerpta Spartiani, Palatinus liber, vetus editio, hi tres hoc loco legunt: *Quæ appellatur Pescenniani. Domus Pescenniani* est, *domus Pescennii.* nam Pescennius & Pescennianus indifferenter enunciabant. *Salmas.*

2. *In qua simulacrum ejus in Trichoro constituit statim post, &c.*] Non dicit quis ille fuerit, qui hoc simulacrum in Pescenniana domo constituit. nam Pescennium ipsum non fuisse, satis docet cùm dicit, *simulacrum ejus*, non autem, suum, illa autem, *statim post annum*, nullam interpretationem admittunt. Scribimus, *Sim. ejus in t. constituit Statius Postumius.* sententia planissima. Statius hic Postumius domus Pescennianæ, eo extincto cum liberis & universo nomine, fuit dominus: qui non in gratiam Pescennii, sed ut ædes suas ornaret, illius simulacrum nactus, in sua domo illud posuit. Dici etiam potest, vivo Pescennio positam in ejus domo hanc statuam, cùm eo absente negotia illius gereret Statius Postumius amicus & fautor ipsius. Scribendum etiam minore litera initiante *trichoro.* dixit autem Spartianus *in trichoro*, pro, in uno è trichoris. Magnatum ædes & palatia tribus distinctis partibus constare solent: quarum una ingredienti adversa occurrit, duæ sunt ad latera. has tripertitas domos architecti vocabant trichora, τρίχωρα. Statius Papinius in Tiburtino Manlii Vopisci:

—— *quid nunc ingentia mirer,*
Aut quid partitis distantia tecta trichoris?

Architecti nostri vocant hodie papiliones: quia harum partium (ædificii corpora vulgò dicimus) diversa tecta sic consurgunt, ut in metatura castrorum separata totidem papilionum fastigia. *Casaub.*

In qua ejus in trichoro simulacrum constituit.] In trichoro domus, id est in fastigio. nam in fastigio domorum Augustarum statuæ collocari solitæ, ut & in fastigiis templorum. fastigium autem *trichorum* dictum à forma triangulari. nam τρίχωρον & τρίγωνον idem. Galenus in lexico Hippocratis: Ἀέτωμα, τὸ εἰς ὕψος ἀνατεταμένον τῆς ὀροφῆς ὥσπερ τρίγωνον. Omnia enim ædificiorum tecta apud veteres, aut erant plana aut fastigata. in Græcia & in Asia & toto pæne oriente ædium privatarum tecta plana fiebant: ædes vero sacræ culmen & fastigium habebant, quod ἀετὸν & ἀέτωμα Græci dicunt. fallitur vir eruditissimus, qui putat *papiliones* ab architectis nostris hódie vocari, quæ veteres τρίχωρα dicebant. nam hi nostri *papiliones* quos vocamus, testudinatis veterum tectis similes sunt, non trichoris. tecta igitur apud veteres aut erant plana, & solaria, vel mœniana vocabantur; aut inclinata ad deducenda stillicidia: quod genus Latini fastigium aut culmen, Græci ἀετὸν καὶ ἀέτωμα dixere. *fastigium* vulgari & communi notione nihil aliud erat quam tectum in utramque partem proclinatum ad stillicidia deducenda, quod & trichoron hoc loco dicitur & Statio Papinio illo versu:

—— *partitis distantia tecta trichoris.*

Nam pluribus fastigiis id est trichoris, tecta plerumque fiebant. hinc *tecta distantia partitis trichoris*, id est fastigiis, dixit Statius. sed quemadmodum fastigiis templorum, quædam addebantur ornamenta quibus privatorum ædificiorum culmina carebant, ut statuæ, victoriæ & alia deorum simulacra: sic cum multa Cæsari decreta essent ut deo, ejus quoque ædium fastigium eodem modo ornaverunt, quo solebant ornari deorum templa; ideo Plutarchus cum de illo Cæsaris domus fastigio loquitur, non ἀετὸν vocat vel ἀέτωμα sed ἀκρωτήριον. quod esset quasi fastigii fastigium, & fastigio domus imponeretur. *Salmas.*

1. In

ejus [1] in Trichoro conſtituit, ſtatim poſt annum [2] ex Thebaico marmore, quod ille ad ſimilitudinem ſui factum [3] à rege Thebæorum acceperat. [4] Extat etiam epigramma Græcum; [5] quod Latinè hanc habet ſententiam.

[6] *Terror Ægyptiaci Niger aſtat militis ingens,*
Thebaidos ſocius, aurea ſecla volens.
[7] *Hunc reges, hunc gentes amant, hunc aurea Roma:*
Hinc Antoninis charus & imperio.
[8] *Nigrum nomen habet, * Nigrum formavimus ipſi,*
[1] *Ut*

1. *In trichoro conſtituit, ſtatim poſt annum ex Thebaico.*] Nihil abeunt ab hac lectione Palatinæ membranæ, niſi quod in iis *trichroro.* ego non integro locum tam fractum. *Grut.*

2. *Ex Thebaïco marmore.*] Fuere diverſi generis & coloris, quod ex Plinii libro XXXVI. apparet. *Caſaub.*

3. *A rege Thebæorum.*] Habuere Ægyptiæ Thebæ proprium dynaſtam quem regem vocabant, ſed Romano imperio ſubditum: nam provinciæ Ægypti pars Thebaïs fuit, jam inde à temporibus Auguſti. *Idem.*

4. *Extat etiam epigramma Græcum.*] Quod baſi fuerat adſcriptum ejus ſimulacri de quo dictum eſt modò. *Idem.*

5. *Quod Latinè hanc habet ſententiam.*] Inveneritne Spartianus Græcum hoc epigramma in Latinum verſum, an ipſe verterit, ex ejus verbis cognoſci non poteſt. neque ita malè de Spartiano judicamus, ut tam ineptam verſionem velimus illi adſcribere. *Idem.*

6. *Terror Ægyptiaci, &c.*] Scribendum *Egyptiaci.* nam ea ætate neque ſcribebant diphthongos, neque earum rationem in pangendis verſibus habebant. cujus licentiæ exempla ſcimus extare aliquot, non ſolùm apud Chriſtianos poëtas, qui metricam non admodum curarunt, ſed etiam apud caſtigatiſſimum poëtam Auſonium. in antiquiſſimis membranis & lapidibus ſæpe Egyptum offendes ſcriptum: ut in Neapolitano quodam: PROCVR. LVDI. FAMIL. GLAD. CAESARIS. ALEXANDRIAE. AD. EGYPTVM. ADLECTVS. Sic *premium* ſcribebant pro præmio, & in verſu corripiebant. *Idem.*

Terror Ægyptiaci Niger aſtat.] *Egyptiaci* ſcribendum erat. ita enim illo tempore multis in nominibus diphthongos non admittebant: nec videntur id poëtæ licenter feciſſe verſus gratia, ſed conſuetudinem ſequebantur. ſic *enigma* pro *ænigma.* ſic *ſphera.* nec Latini tantum, ſed & Græci ſic plerumque ſcribebant. apud Maximianum elegiarum libro, *pedagogus* pro *pædagogus*:

Me pedagogus adit. ——

Salmaſ.

7. *Hunc reges, hunc gentes amant.*] Peccatum non poëtæ ſed ſeculi, quod ultima correpta enunciatur in voce *gentes.* Sympoſius in ænigmate *ſerræ*:

Cætera mando focis ſpernunt quæ dentes acuti.

Sic *fames* ultima correpta apud Prudentium: & ultima in *colluces* apud eumdem. *Idem.*

8. *Nigrum nomen habet, Nigrum formavimus ipſi.*] Scribe ex optimi codicis Palatini fide:

Nigrum nomen habet, nigrum formavimus ipſi,
Ut conſentiret forma metalle tibi.

Cujus hic eſt ſenſus. diu fuerat in Ægypto Peſcennius, ut dux Ægyptiaci limitis, atque inde cæli illius colorem contraxerat. Thebæorum Rex igitur qui iſtud ſimulacrum ex Thebaïco marmore ad ſimilitudinem Peſcennii factum,

[1] *Ut conſentirent forma metalla tibi.*

Quos quidem verſus Severus eradi noluit, quum hoc ei & præfecti ſuggererent, & officiorum magiſtri, addens, *Si talis fuit, ſciant omnes qualem vicerimus. ſi talis non fuit, putent omnes nos talem viciſſe: imò ſic ſit, quia fuit talis.* [2] Sequitur nunc ut de Clodio Albino dicam, qui quaſi ſocius hujus habetur, quòd & pariter contra Severum rebellaverunt, & ab eodem victi atque occiſi ſunt. [3] De quo ipſo neque ſatis clara extant: quia eadem fortuna illius fuit quæ Peſcennii, etiamſi vita ſatis diſpar.

[1] JULII

ctum, Peſcennio donavit, hoc dicit: Peſcennius Niger vocatur, nos ipſi Ægyptii nigrum ipſum reddidimus, & cæli noſtri colore imbuimus, ut forma, hoc eſt facies & color metallo de quo ſimulacrum factum eſt conveniret & reſponderet. *metallus* autem pro *metallum*, Græcorum imitatione dixit: & veriſimile eſt in Græco epigrammate fuiſſe μέταλλος. *Idem.*

* *Nigrum formavimus ipſi.*] Scribe, *nigrum.* in regio eſt *nigram*: ut ſit figura, πρὸς τὸ σημαινόμενον, & referatur ad vocem *ſtatuam*, ἔξωθεν ſupplendam. quod tamen minùs probo. *Caſaub.*

Nigrum formavimus ipſi, Ut conſentirent forma metalla tibi.] Caſaubonus refert ex regio: *Ut conſentirent forma metalla ſibi:* nullo ſenſu, ut ait: legendum autem: *Ut conſentirent forma, metalla ſibi.* Velle enim auctorem, de marmore nigro factum eſſe ſtatuam Nigri, ut concolor eſſet formæ ipſius. At qui hoc optime ſignificat vulgata: *Ut conſentirent, forma, metalla tibi.* Ut tibi, ó forma Nigri, conſentirent metalla. Sic ſolent poëtæ quævis exanima alloqui. Nec video quare hoc ſpernam præ illo inſolenti: *Ut conſentiret forma, metalle, tibi,* quod probat Salmaſius. *Gronovius.*

1. *Ut conſentirent forma metalla tibi.*] Mens haut dubiè eſt illa, quam antè, expreſſimus. quòd de marmore nigro facta eſſet ſtatua Nigri, hanc affert rationem, ut concolor eſſet formæ ipſius. ergo legendum,

Ut conſentirent forma, metalla ſibi.

Forma, metalla ἀσυνδέτως, pro, forma & metalla. appellat *metalla* marmor Thebaicum ex quo factum ſimulacrum dixit antè Spartianus. Si retinere velis vocem *tibi*, potes ſcribere,

Ut conſentirent furva metalla tibi.

Et fortaſſè vera hæc ſcriptura eſt, *furva metalla* interpretor marmor illud, vel ei ſimile aliud, quod Plinius in Ægypto ſcribit reperiri ferrei coloris & duritiæ. *Caſaub.*

Ut conſentiret forma, metalle, tibi.] Expreſſi ſcripturam Palatinam, in quâ nihil difficultatis, niſi quod tranſmutat genus *metalli*, æquè bonus auctor Latinitatis quàm carminis. vulgabatur prius, *Ut conſentiret forma metalla tibi.* Grut.

2. *Sequitur nunc ut de Clodio Albino dicam.*] Hæc in ſuum locum rejecimus: ſaltem in illum, cujus in poſſeſſione diu fuerunt, & fuiſſent adhuc, niſi vir doctus, per vim & injuriam inde ejeciſſet. *Salmaſ.*

3. *De quo ipſo neque ſatis clara extant.*] Deeſt aliquid explendæ ſententiæ. vel ſcribendum *nec*, pro non. *Caſaub.*

[1]JULII CAPITOLINI CLODIUS ALBINUS, AD CONSTANTINUM AUG.

[2]UNo eodemque tempore post Pertinacem, qui autore Albino interemptus est, Julianus à senatu Romæ, Septimius Severus ab exercitu in Illyrico, Pescennius Niger in Oriente, Clodius Albinus in Gallia imperatores appellati sunt. [3]Et Clodium quidem Herodianus dicit Severi Cæsarem fuisse. sed quum alter alterum indignaretur imperare, nec Galli ferre possent [4]aut Germaniani exercitus (quòd & ipsi suum specialem principem haberent) [5]undique cuncta turbata sunt. Fuit autem CLODIUS ALBINUS familia nobili. [6]Adrumetinus tamen ex Africa. Quare sortem illam qua Severum laudatum in Pescennii vita diximus, ad se trahebat, [7]nolens intelligi, *Pessimus Albus*, quod eodem versu contineba- 1

1. JULII CAPITOLINI.] Ita & libri scripti: quorum nisi auctoritas obstaret, vix putem ab alio scriptam hanc vitam, quàm ab eo qui superiorem Pescennii. *Casaub.*

JULII CAPITOLINI.] Non mecum sentit, qui ab alio scriptam putat hanc vitam, quam ab Spartiano. *Salmas.*

2. *Uno eodemque tempore.*] Scribendum: *uno eodemque prope tempore.* & recte, non enim ita uno eodemque, ut non intercesserit vel aliquantulum intervalli inter horum trium Severi, Nigri, & Albini imperatorias appellationes. *Idem.*

Uno eodemque tempore.] Pal. uterque, *pro tempore*, emendatumque in secundo, *prope tempore*: quod placet. *Grut.*

3. *Et Claudium.*] Scrib. *Clodium.* Casaub.

4. *Aut Germaniani exercitus.*] Legendum: *Germaniciani*, aut *Germani*, ut habet vetus editio Mediolanensis. sic *Germani exercitus* supra, &c. *Salmas.*

5. *Undique cuncta turbata sunt.*] Dio in eadem re, *συγκινουμένης διὰ ταῦτα τῆς οἰκουμένης.* *Casaub.*

6. *Adrumetinus tamen ex Africa.*] *Hadrumentinus.* vetus editio. *Salmas.*

7. *Nolens intelligi, pessimus albus.*] Non solùm sortis ejusdem meminit, cujus in Pescennio fecit mentionem: sed etiam versionem eandem Græci versus affert, quam & libri superioris auctor usurpavit: nam ibi Græcus versus ita vertitur:

Optimus est Fuscus, bonus Afer, pessimus Albus. Casaub.

Nolens intelligi pessimus Albus.] Lege: *albus.* versum enim illum intelligit, qui in vita Pescennii productus est:

Optimus est fuscus, bonus afer, pessimus albus. Salmas.

nebatur, quo & Severi laus, & approbatio Nigri Pescennii. Sed priusquam vel de vita ejus [1] vel de morte differam, etiam hoc dicendum est quod eum nobilem fecit.
2 Nam ad hunc eundem quondam Commodus, [2] quum successorem Albino daret, literas dederat, [3] quibus jusserat ut Cæsar esset. Exemplum indidi. *Imperator Commodus Clodio Albino.* [4] *Alias ad te publicè* [5] *de successore atque honore tuo misi, sed hanc familiarem & domesticam, omnem (ut vides)* [6] *manu mea scriptam epistolam dirigo, qua tibi do facultatem,* [7] *ut, si necessitas fuerit,* [8] *ad milites prodeas, & tibi Cæsareum nomen assumas. Audio enim & Septimium Severum* [9] *&* [10] *Nonium Murcum malè de me apud milites loqui,* [11] *ut sibi parent stationis augustæ procurationem. Habebis præterea quum id feceris, dandi stipendii us-*

1. *Vel de morte differam.*] Pall. ambo *differo.* non malè. *Grut.*

2. *Quum successorem Albino daret.*] *Quum successorem eum Albino daret*: Palatinus. *Salmas.*

3. *Quibus jusserat ut Cæsar esset.*] Brevius diceret Aurelius Victor: *quibus jusserat Cæsarem.* Sic enim ille loqui solitus: *Cæsarem jubere, & imperatorem jubere*, pro, jubere ut Cæsar sit aliquis vel imperator. *Idem.*

4. *Alias ad te publice de successore atque honore tuo misi.*] Atqui unis eisdemque litteris & Albino successorem dedit Commodus & de ejus honore tractavit. Legend. cum Palatino: *Alias ad te publice de successore atque honore tuo misissem, sed hanc familiarem & domesticam omnem ut vides manu mea scriptam epistolam dirigo.* Excusat Commodus ad Albinum quod non publicas sed domesticas litteras miserit, quibus & successorem illi daret, & de ejus honore tractaret. immo non excusat, sed magis hoc vel honori ejus vel amori tribuisse vult videri, quod & domesticam familiaremque & quidem totam ipsius manu scriptam epistolam direxerit, qua illi facultatem daret & ad milites prodeundi, & Cæsareanum nomen assumendi. hoc igitur vult, alias in animo habuisse publice mittere Albino, de honore ipsius & successore, ut mos erat in re simili aliorum imperatorum, sed familiariter & familiari epistola cum illo agere maluisse. *alias* igitur non epistolas intelligendum, sed *alias*, hoc loco adverbium est. *Idem.*

5. *De successore atque honore tuo.*] Uterque Pall. *successione.* probo. *Grut.*

6 *Manu meâ scriptam epistolam dirigo.*] Palatinus non agnoscit duas voces postremas: & possunt abesse. *Idem.*

7. *Ut si necessitas fuerit, ad milites prodeas, & tibi Cæsareum nomen adsumas.*] Diximus multa de hac arte aulicâ ad Taciti librum VI. Annalium cap. 23. f. *Idem.*

8. *Ad milites prodeas.*] Hoc quam vim habeat diximus ad Verum Augustum. *Casaub.*

9. *Et Nonium Marcum.*] *Et Nonium Murcum.* Ita Palatinus & vetus editio. *Salmas.*

10. *Nonium Marcum.*] Ita regius: alii *Murcum.* Casaub.

Nonium Murcum.] Sic quoque Pal. noster. ineptè prius cusi, *Marcum.* Grut.

11. *Ut tibi parent stationis augustæ procurationem.*] Scribendum, *sibi.* Casaub.

Ut sibi parent stationis augustæ procurationem.] Vulgati prius, *tibi*; sed contradi-

dii usque ad tres aureos liberam potestatem: [1] *quin & super hoc ad Procuratores meos literas misi, quas ipse signatas excipies signo Amazoniæ: & quum opus fuerit, rationalibus dabis, ne te non audiant quum de ærario volueris imperare. Sanè ut tibi insigne aliquod imperialis majestatis accedat, habebis utendi coccinei pallii* [2] *facultatem me præsente, & ad me, & quum mecum fueris, habiturus & purpuram, sed sine auro:* [3] *quia ita &* [4] *proavus meus Verus, qui puer vita functus est, ab Adriano qui eum adoptavit, accepit.* [5] His literis acceptis * omnino id quod jubebat facere 3

tradicentibus codd. Regio ac Palatino. *Grut.*

1. *Quin & super hoc.*] Biga Palatinorum; *quia &c.* non malè. *Idem.*

2. *Facultatem me præsente, & ad me, & cùm mecum fueris.*] Inhæret istis verbis aliquid battologiæ, quod tamen non secerno. nihil variat Palatinus integer nisi quod scripserit, *præsentem.* excerpta habent à manu emendatrice: *me præsente, & absque me.* non ineptè quidem, sed nondum satisfacit. *Idem.*

3. *Quia ita & proavus meus Verus.*] Certum est de eo debere accipi qui Cæsar Hadriani fuit ac tantum Cæsar. quominus enim ad imperatoris fastigium perveniret, mors qua præventus est, ipsum prohibuit. Sic igitur accipiendum, quasi Verus ille imperasset qui tantum Cæsar fuerit. sed licet in Cæsaris tantum dignitate manserit, non minus tamen Hadriani filius fuit, per adoptionem scilicet. ita erit Hadrianus Commodi atavus, Verus ejusdem proavus, Antoninus Pius avus & Marcus Antoninus pater. Nam Verus qui adoptatus est ab Hadriano ante Antoninum Pium, is quasi patris Pii vicem sustinebat, non secus atque idem Pius pater Marci philosophi, atque idem Marcus alterius Veri imperatoris pater dictus est, qui tamen Verus & ex æquo imperavit cum Marco, & simul cum eodem ab Antonino Pio adoptatus. Non mirum igitur debet esse si Commodus proavum suum vocet Hadriani filium, cum Hadrianus ipsi atavus fuerit. Verus ergo proavus. *Salmas.*

4. *Proavus meus Verus, qui puer vita functus est.*] Quis iste Commodi proavus? Ælium Verum necessariò intelligendum non ambigimus. sed cur hunc Commodus proavum suum appellet, difficilis quæstio. nam sive naturæ, sive adoptionis jura spectes, falsum hoc. an adeò fuit ille insanus stemmatis sui incuriosus, ut Pium avum suum putaret ab Ælio Vero, non ab Hadriano adoptatum? Scimus quidem non ita factum: sed potuit hic error in illius furiosi mentem cadere. An id potiùs dicemus: quod & vix dubitamus esse verum? non Commodum hîc peccasse, sed librarium; qui *proavus* perperam scripserit, cùm invenisset *propatruus.* omnino sic est: neque aliter legi potest. Viri doctissimi censebant legendum, *qui nuper vita functus est.* de Annio enim Vero accipiebant: de cujus morte nihil à veteribus memoriæ proditum. sed cùm, ut jam diximus, de Vero Cæsare necessariò Commodi verba sint intelligenda, mutandum nihil censemus: & *puerum* παχυμερῶς καὶ παραλληκῶς dictum arbitramur eum qui non παῖς, verùm βούπαις, & adolescens adhuc esset. *Casaub.*

5. *His literis acceptis, omnino id quod jubebat facere noluit.*] Hæc regia lectio & Puteani utriusque. sed *jubebatur* malim, quàm *jubebat.* non dubium est, cùm has literas Albinus accepisset, quin fuerint multi qui illum impellerent, ut

cere noluit, [1] timens odiosum Commodum propter mores suos, quibus Remp. perdiderat & se dedecoraverat, quandocunque feriendum, ne ipse pariter occideretur. Extat denique illius concio, quæ quum accepit imperium, [2] & quidem Severi (ut quidam) voluntate firmatum, hujus rei memoriam facit. cujus hoc exemplum est. *Invitum me, commilitones, ductum ad imperium* [3] *etiam illud probat quòd Commodum donantem me* [4] *Cæsariano nomine, contempsi: sed & vestræ voluntati & Severi Augusti parendum est: quia credo sub homine optimo & viro forti posse bene Remp. regi.* Nec negari potest, quod etiam Marius Maximus dicit, hunc animum Severo primùm fuisse, ut siquid ei contingeret, Pescennium Nigrum, & Clodium Albinum sibi substitueret. [5] Sed postea & filiis jam majusculis studentem

[1] & Al-

Cæsaris nomen sibi delatum arriperet: at ille *omnino noluit*, id est, adduci eò nulla ratione potuit. *Idem.*

His litteris acceptis omnino id quod jubebat facere noluit.] Mira constantia librorum nostrorum legentium: *His litteris acceptis à Nonio id quod jubebat facere noluit.* Ita & vet. editio princeps. Nihil tamen nunc succurrit quod melius esse putem vulgata lectione. Fortasse scribendum, *His litteris à Commodo acceptis, id quod jubebat facere noluit.* Salmas.

* *Omninò id quod jubebat facere noluit.*] Palatinus adsertor venit vulgatis, in quibus, *à Nonio id quod, &c.* Gruterus.

1. *Timens odiosum Commodum.*] Genus loquendi valde mirum. Cùm debuisset dicere; timens ne si aliquando occideretur Commodus, qui omnibus odiosus erat propter mores suos, & ipse cum illo occideretur. *Salmas.*

2. *Et quidem Severi, ut quidam, voluntate firmatum.*] Tollenda sunt illa, *ut quidam:* quod vidit acutè Jacobus Lectius. cùm fuissent temere repetitæ voculæ præcedentes, *& quidem*, postea emendarunt *ut quidam.* sed nullum esse huic dubitationi locum ex ipsis quæ subjiciuntur Juliani verbis constat planissimè. *Casaub.*

Et quidem Severi, ut quidam, voluntate firmatum.] Ego potius censeo legendum, *Et quidem Severi, ut quidam volunt, voluntate firmatum.* Nec erat enim omnium authorum hæc constans opinio, imperio Albini Severum consensisse: sed quorumdam duntaxat, & inter eos Herodiani, qui Albinum Severi Cæsarem fuisse scripsit. aliter tamen hunc locum ponit vetus editio: *Accepit imperium, & quidem Severi, ut quidam volunt, arte firmatum.* Salmas.

Et quidem Severi, (ut quidam) voluntate firmatum.] Sic manuscr. Palatinus. & potest sanè illud *ut quidam*, innuere quosdam historicos ita prodidisse. placet tamen magis ut tollatur Lectio. *Grut.*

3. *Etiam illud probat.*] Scribe; *Etiam illud probat, quod Commodum donantem me Cæsariano nomine contempsi.* Salmas.

4. *Cæsariano nomine.*] Vetus editio cum Palatino, *Cæsareano nomine.* sic alibi, *Cæsareanum imperium.* Idem.

5. *Sed postea & filiis jam majusculis studentem.*] Ita vetus editio & Palat. *Sed postea filiis jam majusculis studens & Albini amori invidens sententiam mutasse, atque*

[1] & Albini amori invidentem, ſententiam mutaſſe, atque illos utroſque bello oppreſſiſſe, [2] maximè precibus uxoris adductum. Denique Severus eum cos. deſignavit: quod utique niſi de optimo viro non feciſſet, homo in legendis magiſtratibus diligens. Sed ut ad eum redeam, [3] fuit (ut di- 4
xi) Albinus Adrumento oriundus, ſed nobilis apud ſuos, & originem à Romanis familiis trahens, Poſthumiorum ſcilicet & Albinorum Cejoniorum. Quæ familia hodie quoque, Conſtantine maxime, nobiliſſima eſt, & per te aucta & augenda, quæ per Galienum & Gordianos plurimùm crevit. Hic tamen natus lare modico, patrimonio pertenui, parentibus ſanctis, [4] patre Cejonio Poſthumio, matre Aurelia Meſſalina, primus ſuis parentibus fuit: quum exceptus utero, quòd [5] contra conſuetudinem puerorum qui naſcuntur, & ſolent rubere, eſſet candidiſſimus, *Albinus* eſt dictus. Quod verum eſſe, patris epiſtola ad Ælium Baſſianum tunc proconſulem Africæ data deſignat, affinem (quantum videtur) eorum ipſorum. Epiſtola Cejonii Poſthumii ad Ælium Baſſianum. *Filius mihi natus eſt* VII. *Cal. Decemb. ita candidus ſtatim toto corpore ut* [6] *linteamen quo exceptus eſt, vinceret. Quare ſuſceptum eum Albinorum familiæ, quæ mihi tecum communis eſt, dedi, Albini nomine impoſito. Fac ut remp. & te & nos, ut facis, diligas.* Hic ergo omnem pue- 5
ritiam

atquè illorum utrumque bello oppreßiſſe precibus uxoris adductus. In qua lectione ſubaudiendum eſt, *fertur* aut *dicitur.* nec inconſuetum aut inuſitatum authoribus ſic loqui. *Idem.*

1. *Et Albini amori invidentem.*] *Albini amori*, hoc eſt, amori ſenatorum in Albinum: ſive Albino circa quem major erat ſenatus voluntas, ut ipſe auctor infrà ſe explicans loquitur. vide & ſub libri finem. *Caſaub.*

2. *Maximè precibus uxoris adductum.*] Quantum tribuant blanditiis illis uxorum nocturnis Principes, oſtendimus non parcè ad lib. I. Annalium Taciti, cap. 3. m. *Grut.*

3. *Fuit Albinus Adrumento oriundus.*] Scribe ex Palat. *Hadrumetinus oriundo*, hoc eſt, *origine Hadrumetinus.* Ita alibi loquitur: *Gallus oriundo*, pro, *origine Gallus*, ut ſuo loco dicemus. *Salmaſius.*

4. *Patre Ceionio Poſthumio.*] *Ceionio Poſtumo.* Palatinus. *Idem.*

5. *Contra conſuetudinem puerorum qui naſcuntur & ſolent rubere.*] Juvenalis,

—— modò primos incipientem
Edere vagitus, & adhuc à matre rubentem.

Atque hos propterea Juriſconſulti ſanguinolentos nominant. *Caſaub.*

6. *Linteamen quo exceptus eſt.*] Vide Hieronymum in cap. XVI. Ezechielis. *Idem.*

ritiam in Africa transegit, eruditus literis Græcis ac Latinis mediocriter, [1] quòd esset animi jam militaris & superbi. Fertur in scholis sæpissimè cantasse inter puerulos,

Arma amens capio, nec sat rationis in armis,

repetens, *Arma amens capio.*

Huic multa imperii signa, quum esset natus, facta dicuntur. [2] Nam & bos albus [3] purpureis ad plenum colorem cornibus natus est, [4] quod mirandum fuit: quæ tamen cornua in templo Apollinis Cumani ab eodem posita jam tribuno diu fuisse dicuntur: quod, quum ille sortem de fato suo tolleret, his versibus eidem dicitur esse responsum.

Hic rem Romanam magno turbante tumultu
Sistet eques: sternet Pœnos Gallumque rebellem.

Et in Gallia quidem eum multas gentes domuisse constat. Ipse autem suspicabatur de Severo sibi prædictum, *Sternet Pœnos*, quòd Septimius Afer esset. Fuit & aliud signum futuri imperii. Nam quum Cæsariana familia hoc speciale habuerit [5] ut parvuli domus ejus in testudineis alveis lavarentur, nato infantulo testudo ingens patri ejus munere

1. *Quod esset animi jam militaris ac superbi.*] Idem liber Palat. *Jam inte militaris ac superbi.* Scribendum: *Quod esset animi jam inde militaris & superbi. jam inde*, hoc est etiam à pueritia. nec otiosum est illud *inde.* superbia autem propria militis. *Salmas.*

Quod esset animi jam militaris & superbi.] Uterque Pal. *animi jam inte militaris & superbiam.* forte, *jam inde militaris & superbi.* excerpta emendata habent, *inter militaris.* Grut.

2. *Nam & bos albus purpureis ad plenum colorem cornibus natus est.*] Posset etiam scribi: *ad plenum colore.* hoc est, bos albus natus est cornibus colore ad plenum purpureis. sed, *ad plenum colorem* retineo. *plenus* enim *color* est qui & *saturus* dicitur. purpurea igitur cornua ad plenum colorem sunt, purpuræ acutissimæ & verissimæ & intensi luminis. hunc Græci κατακορῆ colorem dicunt, qui & plenus vel saturus Latine vocatur. *Salm.*

3. *Purpureis ad plenum colorem cornibus.*] Poterat omitti vox *colorem.* in regio est, *colore.* quod & ferri potest. *Casaubonus.*

4. *Quod mirandum fuit.*] Addit vetus editio: *Quod mirandum fuit cum cornibus.* Mirandum enim revera est, bovem nasci cum cornibus. atqui non solum cornua omen imperii fecerunt Albino, sed purpurea cornua. *Salmas.*

5. *Ut parvuli domus ejus in testudineis alveis lavarentur.*] Non pueri solum in alveis, sed olim etiam viri lavabantur, illa veterum duritia & parcitate, cum balnea nondum luxuries invenisset aut invexisset. sed & *alvei* in balneis, qui Græcis ἐμβάσεις, & Latinis *descensiones.* sed ad pueriles alveos redeamus, in quibus infantes excaldabantur. σκάφαι enim & σκαφιστήρια Græcis dicebantur, sed & *scaphisteria* Latinis. *Idem.*

1. Septi-

nere piscatoris allata est, quod ille homo literatus omen accipiens, & testudinem libenter accepit & eam curari jussit, atque infantulo ad excaldationes pueriles dicari, nobilitandum etiam hinc sperans. Quum rarum esset aquilas in his locis videri in quibus natus est Albinus; [1] septima ejus diei hora convivio quod celebritati pueri deputabatur, [2] quum ei fierent nomina septem aquilæ parvulæ de nido allatæ sunt, [3] & [4] quasi ad jocum circa cunas pueri constitutæ: nec hoc omen pater abnuit, qui jussit aquilas ali, & diligenter curari. Accessit omen, quòd quum pueri ejus familiæ russulis fasciolis illigarentur, quòd fortè lotæ atque udæ essent russulæ fasciolæ, quas mater prægnans paraverat, [5] purpurea matris illigatus est fascia: [6] unde illi joco nutricis etiam *Porphyrii* nomen inditum est. Hæc atque alia signa imperii futuri fuere. quæ qui volet nosse, Ælium Cordum legat, [7] qui frivola [1] super

1. *Septima ejus diei hora convivii, &c.*] Oratio non est Latina. sed dubio procul scribendum, *Septima ejus die, hora convivii, &c.* Loquitur de solennitate diei lustrici, quo celebrata sunt infantis nominalia. septimo autem die suis liberis nomina plerique imponebant Græci Latinique. *Casaub.*

2. *Quum ei fierent nomina.*] Lego, *nominalia.* Idem.

Quum ei fierent nomina.] *Nomina fieri* pro imponi quis Latinum esse dubitet? nomen enim facere & nomina, est idem quod Græcis, ὀνόματα τίθεσθαι. Nomina vero in numero multitudinis, dixit, quod nomen & prænomen & cognomen imponebatur simul in ipsis nominalibus, quæ & tria nomina dicebantur:

—— *tanquam habeas tria nomina.* ——

Licet etiam heic *nomina* pro nominalibus accipere, ut *compita* pro compitalibus apud Gratium. sed illud verius, quod prius posuimus. *Salmas.*

3. *Et quasi ad jocum circa cunas pueri constitutæ.*] Nota heic *jocum* eo significatu poni quo apud nos *jeu*, pro ludo scilicet vel lusu. unde & *jocari* pro ludere dicimus. *Idem.*

4. *Quasi ad jocum circa cunas pueri constitutæ.*] Ita fuit moris. Plautus:

Patriciis pueris aut monedulæ,
Aut anates, aut coturnices dantur, quicum lusitent.

Casaub.

5. *Purpurea matris illigatus est fascia.*] Color purpureus quoquomodo infanti admotus spem faciebat regiæ fortunæ: quia purpura erat ἀρχῆς σύμβολον, & propria imperatorum, ut notum ex historia & Codice. quinetiam institutum postea est ab Imperatoribus Constantinopolitanis, ut Augustæ liberos non parerent nisi ἐν πορφύρᾳ: quem morem Nicetas Choniates aperit lib. v. & Luitphrandus lib. I. c. I. Inde est quòd inter omina imperii quibus scatent hi libri, semper ferè invenies purpureum aliquid. *Idem.*

6. *Unde illi joco nutricis etiam Porphyrii nomen.*] *Porphyri* Palat. & excerpta Spartiani. *Salmas.*

7. *Qui frivola super ejusmodi omnibus cuncta persequitur.*] Lege: *Qui frivola super*

6 [1] super hujusmodi omnibus cuncta persequitur. Adolescens igitur statim se ad militiam contulit, atque Antoninis per Lollium Serenum, [2] & Bæbium Matianum & Cejonium Posthumianum suos affines innotuit. Egit tribunus equites Dalmatas: egit & legionem Quartanorum & Primanorum: [3] Bithynicos exercitus eo tempore quo Avidius rebellabat, fideliter tenuit. Deinde per Commodum ad Gallias translatus, [4] in qua fusis Frisiis Transrhenanis, celebre nomen suum & apud Romanos & apud Barbaros fecit. Quibus rebus accensus Commodus, Cæsarianum ei nomen obtulit, & dandi stipendii facultatem, [5] & pallii coccini utendi. Quibus omnibus ille prudenter abstinuit, dicens, *Commodum quærere qui aut cum eo perirent, aut quos cum causa ipse posset occidere.* Quæsturæ gratia illi facta est: qua concessa, ædilis non amplius quàm decem diebus fuit, quòd [6] ad exercitum festinanter mitteretur. Deinde præturam egit sub Commodo famosissimam. Nam ejusdem ludis Commodus & in foro & in theatro pugnas exhibuisse perhibetur. cos. à Severo declaratus est eo tempore [7] quo
7 Albinum sibi cum Pescennio paraverat subrogare. Ad imperium

super ejusmodi omnibus cuncta persequitur. Idem.

Qui frivola super hujusmodi omnibus cuncta persequitur.] Pal. integer *hominibus.* mutilus, *ominibus.* quomodo & reponendum volebat optimus Casaubonus. *Grut.*

1. *Super hujusmodi omnibus.*] Scribendum, *ominibus.* Casaub.

2. *Et Bæbium Mæcianum.*] Sic ambo Pall. non *Metianum*, ut retrò vulgati. *Grut.*

3. *Bithynicos exercitus eo tempore quo Avidius rebellabat fideliter tenuit.*] Vetus editio, *Bithanicos.* forte *Britannicos.* nam infra Britannicos exercitus egisse Albinum jussu Commodi scribitur. utrum tamen verius, ex historia adfirmare non possumus. *Salmas.*

4. *In qua fusis Frisiis transrhenanis.*] Nusquam Frisiorum mentio in veteribus libris, qui exhibent: *In qua fusis fugientibus transrhenanis.* Lege: *In qua fusis quibusdam gentibus transrhenanis celebre nomen suum & apud Romanos & apud Barbaros fecit.* vel *fusis fugatis gentibus transrhenanis.* Alterutrum enim verum est & proxime vestigia veteris scripturæ. multæ autem & variæ gentes transrhenanæ. & tacet hoc loco Spartianus, quas fuderit ex illis, contentus dixisse, transrhenanas. *Idem.*

5. *Et pallii coccini utendi.*] *Coccinei.* Casaub.

Et pallii coccini utendi.] Excerpta *coccinii*, ab manu verò emendatrice, *coccinei*, quomodo & alii conjecerant. *Grut.*

6. *Ad exercitum festinanter mitteretur.*] Pal. *festinò*, non ineptè. *Idem.*

7. *Quo Albinum sibi cum Pescennio paraverat subrogare.*] Melius Pal. *quo illum sibi, &c.* Idem.

1. *Es*

perium venit natu jam grandior, & major Pescennio Nigro, ut Severus ipse in vita sua testatur. Sed victo Pescennio, quum & filiis suis imperium servare cuperet, [1] & voluntatem senatus majorem circa [2] Clodium Albinum videret, quòd esset vir antiquæ familiæ, literas ad eum per quosdam summi honoris ac summæ affectionis misit, quibus hortabatur, ut quoniam occisus esset Pescennius Niger, ipse cum eo fideliter Remp. regeret. Quarum exemplum hoc esse Cordus ostendit. *Imperator Severus Augustus Claudio Albino Cæsari, fratri amantiβimo, & desideratiβimo salutem. Victo Pescennio, literas Romam dedimus, quas senatus tui amantiβimus libenter accepit. Te quæso, ut eo animo Remp. regas quo dilectus es frater animi mei, frater imperii. Bassianus & Geta te salutant. Julia nostra & te & sororem salutat. [3] Infantulo tuo Pescennio Prineo munera digna suo loco tuoque mittemus. Tu velim exercitus Reip. ac nobis retentes, mi unanime, mi chariβime, mi amantiβime.* [4] Et has quidem literas 8
missis stipatoribus fidelissimis dedit, quibus præcepit ut epistolam publicè darent, postea verò dicerent se velle pleraque occultè suggerere quæ ad res bellicas pertinerent, [5] & ad secreta castrorum [6] atque [7] aulicam fidem: ubi verò in secretum venissent, quasi mandata dicturi, quinque

1. *Et voluntatem Senatus majorem circa Clodium, &c.*] Malim, *& ingentem Senatus amorem circa Clodium, &c.* quomodo Pal. *Idem.*

2. *Claudium Alb.*] *Clodium.* Casaub.

3. *Infantulo tuo Pescennio Prineo.*] Regius, *Princo.* ego satis miror infanti Clodii Albini hæc nomina esse imposita: & caussam ejus rei quæro. Prineus autem quid sit nescio, neque Princus. Perineus fuerit nomen Græcum, περινέως. *Idem.*

Infantulo tuo Pescennio Prineo.] Omnes libri: *Pescennio Princo.* Salmas.

Infantulo tuo Pescennio Prineo.] Exhibet etiam Pal. illud *Princo*, quod in codice Regio. haud tamen exputo quid sibi velit. *Grut.*

4. *Et hic quidem litteras.*] Lege auctoribus libris: *Et has quidem litteras miβis stipatoribus fideliβimis dedit.* Salmasius.

Et hic quidem litteras.] Præstat Pal. *Et has quidem litteras, &c.* Grut.

5. *Et ad secreta castrorum atque aulicam fidem.*] Intelligit fidem quæ aulæ debetur. secreta sunt aulæ non minus quam castrorum, & in utrisque merito fides exigitur. *Salmas.*

6. *Atque aulicam fidem.*] Lego *sedem*. alibi vocat stationem imperatoriam. *Casaub.*

7. *Aulicam fidem.*] Capio de eis quæ spectant ad interiora Imperatoris consilia, summâ fide secretò custodienda. neque aliter Pal. *Grut.*

1. *Gla-*

que validissimi eum interimerent [1] gladiolis intra vestem latentibus. Nec illorum quidem fides defuit. Nam quum ad Albinum venissent, & epistolam dedissent, qua lecta, quum dicerent quædam secretiùs suggerenda, & locum semotum ab omnibus arbitris postularent, & quum omnino neminem paterentur ad porticum longissimam cum Albino progredi, ea specie ne mandata proderentur; Albinus intellexit insidias. Denique indulgens suspicionibus, eos tormentis dedit. Qui diu primò pernegarunt, sed postea victi necessitate, confessi sunt ea quæ Severus iisdem præceperat. Tunc jam proditis rebus & apertis insidiis, ea quæ suspicabatur Albinus clara esse intelligens, exercitu ingenti collecto contra Severum atque ejus du-
9 ces venit. Et primo quidem conflictu habito contra duces Severi, potior fuit: pòst autem Severus ipse quum id egisset apud senatum ut hostis judicaretur Albinus contra eum profectus, acerrimè fortissimeque pugnavit in Gallia non sine varietate fortunæ. Denique [2] quum solicitus augures consuleret, responsum illi est (ut dicit Marius Maximus) venturum quidem in potestatem ejus Albinum, sed non vivum nec mortuum: quod & factum est. [3] Nam quum ultimum prælium commissum esset, innumeris suorum cæsis, plurimis fugatis, multis etiam deditis, Albinus fugit: &, ut multi dicunt, se ipse percussit: ut alii, à servo suo percussus, semivivus ad Severum deductus est. Unde confirmatum est augurium quod fuerat antè prædictum. Multi præterea dicunt, à militibus, [4] cujus nece à Severo gratiam requirebant. Fuit Albino unus (ut aliqui dicunt)

1. *Gladiolis intra vestem latentibus.*] Palatinus & editio: *infra vestem.* hoc erit, *sub veste.* Salmas.

2. *Quum sollicitus augures consuleret.*] Pannonios. vide in Severo, ubi pleraque omnia eorum quæ in hac vita. *Casaubonus.*

3. *Nam quum ultimum prælium commissum esset.*] *Ultimo prælio commissum esset*, iidem libri suggerunt. quod Latinum est & elegans. committere enim absolute est, prælium committere. Glossæ: *committere*, *συμβάλλειν μάχην. Salmas.*

4. *Cujus nece à Severo gratiam requirebant.*] Scribe, *qui ejus nece.* Casaub.

Cujus nece à Severo gratiam requirebant.] Omnino scribendum: *Multi præterea*

dicunt) filius: Maximus dicit duos. quibus primùm veniam dedit, postea verò eos cum matre percussit, & in profluentem abjici jussit. Caput ejus excisum pilo circuntulit, Romamque misit literis ad senatum datis, quibus insultabat quòd Albinum tantopere dilexissent, ut ejus affines & fratrem præcipuè ingenti honore cumularent. Jacuisse ante prætorium Severi Albini corpus per dies plurimos dicitur usque ad fœtorem, [1] laniatumque à canibus in profluentem abjectum esse. De moribus ejus varia dicuntur. Et Severus quidem ipse hæc de eodem loquitur, ut eum dicat turpem, malitiosum, improbum, inhonestum, cupidum, luxuriosum. sed hæc belli tempore vel post bellum, [2] quando ei jam velut de hoste credi non poterat: quum & ipse ad eum quasi ad amicissimum frequentes miserit literas, & multi de Albino bene senserint: & Severus ipse Cæsarem suum eundem appellari voluerit: & quum de successore cogitaret, hunc primum habuerit ante oculos. Extant præterea Marci epistolæ de hoc eodem, quæ testimonium & virtutum ejus ferunt & morum: quarum unam inserere ad præfectos datam super ejus nomine [3] absurdum non fuit. *M. Aurelius Antoninus præfectis suis salutem. Albino ex familia Cejoniorum, Afro quidem homini, sed non multa ex Afris habenti, Plautilli genero duas cohortes alares regendas dedi. Est homo exercitatus, vita tristis, gravis moribus. puto eum rebus castrensibus profuturum: certè obfuturum non esse satis novi.* [4] *Huic salarium duplex decrevi, vestem militarem simpli-*

terea dicunt à militibus, qui ejus nece à Severo gratiam requirebant. Salmas.

1. *Laniatumque à canibus in profluentem abjectum esse.*] Pal. *abjectum est*, æquè benè *Grut.*

2. *Quando ei jam velut de hoste credi non poterat.*] Ut nec ei credere profitetur Dio, qui in hac parte fidem Severi elevat. *Salmas.*

3. *Absurdum non fuit.*] Melius *fuerit.* Casaub.

4. *Huic salarium duplex decrevi, vestem militarem simplicem, sed loci sui stipendium quadruplum.*] Voces annona, salarium & stipendium, etsi separantur sæpe à scriptoribus, ut quæ proprias significationes habeant, inter se diversas; sæpe tamen confunduntur. sic hoc loco *salarium* & *stipendium* non differunt. nam *salarium duplex* intelligit Marcus, quod merebat Albinus priùs quàm in altiorem gradum promoveretur, & quod promoto debebatur pro ratione muneris quod illi imponebatur. Qui mutant

ſimplicem, ſed loci ſui ſtipendium quadruplum. Hunc vos adhortamini ut ſe reip. oſtentet, habiturus præmium quod merebitur. Eſt & alia epiſtola qua idem M. Avidii Caſſii temporibus de hoc eodem ſcripſit, cujus exemplum hoc eſt. *Laudanda eſt Albini conſtantia,* [1] *qui graviter deficientes exercitus tenuit, quum ad Avidium Caßium confugerent. & niſi hic fuiſſet, omnes defeciſſent. Habemus igitur virum dignum conſulatu, quem ſufficiam in locum Caßii Papirii, qui mihi exanimis propè jam nuntiatus eſt. Quod interim à te publicari nolo, ne aut ad ipſum Papirium, aut ad ejus affectus perveniat: noſque videamur in locum vi-*
11 *ventis* cos. *ſubrogaſſe.* Iſtæ igitur epiſtolæ teſtantur, Albinum virum utilem fuiſſe. Indicat & illud præcipuè quòd ad eas civitates inſtaurandas quas Niger attriverat, pecuniam

mutant militiam, ſalarium quoque mutant, ſive majore ſive minore, pro ſtatione in qua collocantur. Marcus Albino utrumque pendi juſſit: atque hoc duplex eſt ſalarium. At *ſui loci ſtipendium quadruplum* eſt quadruplum illius ſtipendii ſive ſalarii, quod vulgò omnibus exhiberi ſolitum, qui locum illum obtinerent, in quem vocatus erat Albinus. Ordinarium illud fuit, ut cuique militantium ſalaria ſui ordinis decernerentur, ut loquitur Vopiſcus: illud honoris cauſſa fieri ſolitum, ut viris fortibus ſui loci ſtipendium multiplicaretur. Sic alibi leges in his libris tribuno omnia præſtari quaſi duci. Hinc appellati duplares, qui ſtipendium ſive ſalarium duplum acciperent. *Idem.*

Huic ſalarium duplex decrevi, veſtem militarem ſimplicem, &c.] Mirifice hæc exponunt eruditi viri. milites dicebantur accipere loci ſui ſtipendium vel ſalarium, cum nihil plus in ſtipendium ſalariumve acciperent, quam quod talis loci militibus dari ſolitum eſſet. hoc erat ſimplex ſtipendium. at quadruplum vel duplum ſtipendium tunc illis dari dicebatur, cum duplo vel quadruplo plus acciperent, quàm milites ejus loci ſolerent accipere. Non igitur recta illa loquutio: *Sed loci ſui ſtipendium quadruplum.* Sola interpunctio male poſita totum hunc locum turbavit, & viros eruditos fruſtra vexavit. Diſtingue ſic: *Huic ſalarium duplex decrevi, veſtem militarem ſimplicem ſed loci ſui, ſtipendium quadruplum.* Diſtinguit ſtipendium à ſalario Capitolinus hoc loco. quod item alii fecere. ſcio tamen plerumque non diſcerni. aperte etiam ſeparatur in epiſtola Valeriani ad Mucianum quæ apud Flavium Vopiſcum legitur in vita Probi. nam poſtquam ſtipendium, quod in auro & argento dabatur, memoravit, & veſtem, ſequitur de ſalario: *In ſalario*, inquit, *diurno, bubulæ pondo octo, porcinæ pondo ſex, &c.* Quod autem Antoninus in hac epiſtola ſcribit, ſimplicem ſe veſtem Albino decreviſſe, ſed loci ſui: oſtendit veſtem non duplicaſſe, ut ſalarium, nec quadruplicaſſe ut ſtipendium, ſed ſimplicem tantum decreviſſe, & eam quæ debebatur militibus ejus loci in quo tunc militabat Albinus. cum igitur illi duplicaſſet ſalarium, & ſtipendium quadruplum decreviſſet, veſtem tantum ſimplicem dari juſſit, & qualis debebatur illius ordinis militi quem tunc obtinebat Albinus. *Salmaſ.*

1. *Qui graviter deficientes exercitus.*] Exercitus Bithynicos. *Idem.*

1. *Ut*

niam misit, quò facilius sibi earum accolas conciliaret. Gulosum eum Cordus qui talia persequitur in suis voluminibus, fuisse dicit: & ita quidem, [1] ut pomorum tantum hauserit quantum ratio humana non patitur. Nam & [2] quingentas ficus passarias, quas Græci callistruthias vocant, jejunum comedisse dicit, & [3] centum persica Campana, [4] & melones Hostienses decem, & uvarum Lavicanarum pondo viginti, & ficedulas centum, & ostrea quadringenta. Vini sanè parcum fuisse dicit, quod Severus negat, qui eum asserit ebrium etiam in bello fuisse. [5] Cum suis etiam nunquam cœnavit, vel propter vinolentiam, (ut dicit Severus) vel propter morum acrimoniam. Uxori odiosissimus fuit, servis injustus, atrox circa militem. Nam sæpe & [6] ordinarios centuriones, ubi causæ qualitas non postulabat, in crucem sustulit. Verberavit certè virgis sæpissimè: neque unquam delictis pepercit. In vestitu nitidissimus fuit, in convivio sordidissimus, & soli studens copiæ: mulierarius inter primos amatores, aversæ Veneris semper ignarus, & talium persequutor: agricolandi peritissimus, ita ut etiam Georgica scripserit. Milesias nonnulli ejusdem esse dicunt, quarum fama non igno-

1. *Ut pomorum tantum hauserit.*] Palatinus *auxerit.* pro *auserit. aurio* enim scribebant librarii veteres absque aspiratione. *haurire* autem *poma* pro comedere, ut *haurire ostrea* Ausonio. *haurire sua bona* pro comedere Martiali:

Hausissetq; suas luxuriosus opes. Idem.

2. *Quingentas ficus passarias, quas Græci callistruthias vocant.*] Etiam veteres Latini callistruthias appellabant, non passarias. de his Plinius libro xv. & Athenæus in tertio. *Casaub.*

3. *Centum Persia Campana.*] Quæ magnitudine alibi nata superarent. *Idem.*

4. *Et melones Hostienses decem.*] Cucumeris genus ætate Plinii in Campania primò natum, postea latiùs propagatum, & diligenter cultum. melopepones initiò dicti, & Græcis quoque μηλοπέπονες. postea contracta voce *melones*, ut hic & apud Palladium. Nihil melones isti ad hodiernos: quos omnis vetustas ignoravit. *Idem.*

5. *Cum suis etiam nunquam cœnavit.*] An solus semper cœnavit? in veteri libro: *Cum suis etiam nunquam convenit.* Et hanc magis firmat ratio subdita: *Vel propter vinolentiam vel propter morum acrimoniam.* Indicant enim hæc verba ita morosum ac difficilem fuisse Albinum ut inde suis esset odiosus, nec illi bene cum suis conveniret. *Salmas.*

6. *Ordinarios centuriones.*] Vopiscus in Bonoso: *Militavit primùm inter ordinarios, deinde inter equites.* Horum centuriones, dicti centuriones ordinarii. Extraordinariorum equitum meminit Spartianus in Caracalla. *Casaub.*

12 ignobilis habetur, quanvis mediocriter ſcriptæ ſint. A ſenatu tantum amatus eſt quantum nemo principum, [1] in odium ſpeciatim Severi, quem vehementer ob crudelitatem oderant ſenatores. Denique victo eo plurimi ſenatores à Severo interfecti ſunt, qui ejus partium vel verè fuerant vel eſſe videbantur. Denique quum apud Lugdunum eundem interfeciſſet, [2] ſtatim literas inquiri juſſit, ita ut inveniret vel ad quos ipſe ſcripſiſſet, vel qui ad eum reſcripſiſſent, omneſque illos quorum epiſtolas reperit, hoſtes judicari à ſenatu fecit: nec his pepercit, ſed & ipſos interemit, & bona eorum proſcripſit, atque in ærarium publicum retulit. [3] Extat epiſtola Severi, quæ oſtendit animum ſuum, miſſa ad ſenatum, cujus hoc exemplum eſt. [4] *Nihil mihi gratius poteſt evenire* P. C. *quàm ut veſtrum judicium Albinus haberet potius quàm Severus. Ego frumenta Reipub. detuli, ego multa bella pro Republica geſſi, ego populo Romano tantum olei detuli quantum rerum natura vix habuit. Ego interfecto Peſcennio Nigro vos à malis tyrannicis liberavi. Magnam ſanè mihi reddidiſtis vicem, magnam gratiam.* [5] *Unum ex Afris, & quidem Adrumetinis, fingentem quòd de Cejoniorum ſtemmate ſan-*

1. *In odium ſpeciatim Severi.*] Unde ſæpe accidit, ut quemlibet ſibi malint homines imperare, etiam indigniſſimum, quàm eum à quo læſi ſunt. Conſulatur Juſtinus lib. XXXV. cap. 2. m. libro XXXVIII. cap. I. f. item Tacitus lib. II. Hiſtor. cap. 76. videatur & Capitolini Opilius capite 2. f. *Grut.*

2. *Statim litteras inquiri juſsit.*] *Requiri juſsit*, Palat. *Salmaſ.*

3. *Extat epiſtola Severi, quæ oſtendit animum ſuum.*] Scribendum, *qua.* niſi *ſuum* dixit pro *ipſius.* Caſaub.

4. *Nihil mihi gratius poteſt evenire.*] Εἰρωνικῶς hoc dicit, aut ſcribendum, *Nihil mihi ingratius poteſt evenire.* & *poterat* malim quàm *poteſt.* In altero Puteani cod. *gravius* ſcriptum non *gratius.* Idem.

Nihil mihi gravius poteſt evenire, &c.] Vulgati, *gratius*: ſed noſtrum tuetur ſe fide Palatini codicis, & Puteani, requiritque ſententia. *Grut.*

5. *Unum ex Afris, & quidem Adrumetinis.*] Mirum eſt ita contemtim de Afris locutum Severum, hominem Afrum, & ſui nequaquam contemnentem. Fortaſſe non ipſius hæc epiſtola eſt, verùm Marii Maximi, aut alius cujuſdam, qui pro eo jure quod ſibi hiſtoriarum conditores uſurpant, ſub nomine Severi iſtam epiſtolam compoſuit. etſi temere hoc non credam: ſpirat enim tota hæc ſcriptio genuinum aliquid, & Severo non indignum. Hadrumetum verò oppidum ea tempeſtate nec magnæ nec nimiùm bonæ famæ fuiſſe hinc colligas. *Caſaub.*

Unum ex Afris & quidem Adrumetinis.] Non adeo contemnit heic Afros Severus ipſe Afer: ſed dolet hominem Afrum ſibi præferri eo nomine quod

ſanguinem duceret, uſque adeò extuliſtis [1] *ut eum principem habere velitis, me principe, ſalvis liberis meis. Defuitne quæſo tanto ſenatui quem amare deberetis, qui vos amaret? Hujus fratrem honoribus extuliſtis; ab hoc conſulatus, ab hoc præturas, ab hoc ſperatis cujuſvis magiſtratus inſignia. Non eam gratiam mihi redditis quam majores veſtri contra Piſonianam factionem, quam item pro Trajano, quam nuper contra Avidium Caßium præſtiterunt: fictum illum & ad omnia mendaciorum genera paratum, qui nobilitatem quoque mentitus eſt, mihi prapoſuiſtis. Quinetiam* [2] *audiendus in ſenatu fuit* [3] *Statilius Corſulenus, qui honores Albino & ejus fratri decernendos ducebat: cui hoc ſuperfuit* [4] *ut de me decerneret* [5] *homo nobilis & triumphum. Major fuit dolor quòd illum pro literato laudandum plerique duxiſtis, quum ille næniis quibuſdam anilibus occupatus* [6] *inter Mileſias Punicas Apuleii ſui, & ludicra literaria conſeneſceret.* Hinc apparet quanta ſeveritate factionem vel Peſcennianam vel Clodianam vindicaverit. Quæ quidem omnia in vita ejus poſita ſunt: quæ qui diligentiùs ſcire velit, legat Marium Maximum, de Latinis ſcriptoribus; de Græcis, Herodianum, qui ad fidem
pleraque dixerunt. Fuit ſtatura procerus, capillo renodi 13
& criſpo, fronte lata, & candore mirabili: & ut plerique putant, ex eo nomen accepit: voce muliebri & propè ad eunu-

quod de Ceioniorum ſtemmate ortum ſe fingeret. Hoc igitur Severum male habebat quod unum ex Afris & quidem Adrumetinis, illo, ut videtur, tempore inter Afros non multum laudatis adeo extuliſſet ſenatus, ut & imperatorem habere vellet: cum nihil haberet Albinus quare ſibi merito præferretur, niſi forte ejus familiæ imagines, quam ementiebatur. *Salmaſ.*

1. *Vt eum principem habere velitis.*] *Velletis.* Idem.

2. *Audiendus in Senatu fuit, &c.*] Sic quoque Palatinus, ut vulgati. *Grut.*

3. *Statilius Corſulenus.*] Membranæ, *Corſulenus.* quomodo & alibi, niſi fallor, hoc cognomen memini ſcriptum. *Caſaub.*

4. *Vt de me ille decerneret homo nobilis ad triumphum.*] Sic olim emendabam: *Cui hoc ſuperfuit, ut de me decerneret homo nobilis & triumphum.* Hoc, inquit, illi homini nobili (per irriſionem hæc dicit) ſenatui tantopere grato gratioſoque ſuperfuit, ut & de me triumphum decerneret. *Salmaſ.*

5. *Homo nobilis ad triumphum.*] Εἰρωνικῶς & venuſtè. *homo nobilis ad triumphum.* hoc eſt, ea nobilitate ut vel inter triumphales propterea mereatur cenſeri. aut, cui ad ſummum decus nihil deſit, niſi ut brevi triumphus illi decernatur. *Caſaub.*

6. *Inter Mileſias Punicas Apuleii ſui.*] Ita Apuleii librum vocat Severus per contemtum. *Idem.*

eunuchorum sonum, motu facili, iracundia gravi, furore tristissimo: in luxuria varius; nam sæpe appetens vini, frequenter abstinens. [1] Armorum strenuus prorsus, ut non malè sui temporis Catilina diceretur. Non ab re esse credimus, causas ostendere quibus amorem senatus Clodius Albinus meruit. Quum Britannicos exercitus regeret jussu Commodi, atque illum interemptum adhuc falso comperisset, quum sibi ab ipso Commodo Cæsarianum nomen esset delatum, processit ad milites, & hac concione usus est: *Si senatus P. R. suum illud vetus haberet imperium, nec in unius potestate res tanta consisteret, non ad Vitellios, neque ad Nerones, neque ad Domitianos publica fata venissent: in imperio consulari nostræ illæ gentes Ceioniorum, Albinorum, Posthumiorum: de quibus patres vestri, qui & ipsi ab avis suis audierant, multa didicerunt: & certè Africam Romano imperio senatus adjunxit: Galliam senatus subegit, & Hispanias: orientalibus populis senatus dedit leges. Parthos tentavit senatus: & subegisset,* [2] *nisi* [3] *tam avarum principem Romano exercitui fortuna Reipublicæ tunc dedisset. Britannias Cæsar subegit, certè senator, nondum tamen dictator. Hic ipse Commodus quanto melior fuisset, si timuisset senatum? Et usque ad Neronem quidem senatus autoritas valuit qui sordidum & impurum principem damnare non timuit, quum sententiæ in eum dictæ sunt qui vitæ necisque potestatem atque imperium tunc tenebat. Quare, commilitones,* [4] *ego* [5] *Cæsareum nomen quod mihi Commodus detulit, nolo: di faxint ut ne alii quidem velint. Senatus imperet, provincias dividat: senatus nos consules faciat, & quid dico senatus? vos ipsi & patres vestri:*
14 *eritis enim ipsi senatores.* Hæc concio, vivo adhuc Commodo,

1. *Armorum strenuus, &c.*] Malim ita distinguere: *Armorum strenuus: prorsus ut non, &c.* Idem.

Armorum strenuus prorsus, &c.] Uterq; Pal. *Armorum sciens prorsus. &c.* Grut.

2. *Nisi tam avarum principem Romano exercitui fortuna Reipublicæ tunc dedisset.*] Palatini ambo *tunc dixisset*, neque displicet. *Idem.*

3. *Tam avarum principem.*] Dignum observatu, quòd Crassum qui in expeditione Parthica periit, principem appellat Albinus. sed credo imperatorem, hoc est στρατηγὸν voluit dicere. *Casaub.*

4. *Ego Cæsareum nomen.*] Sic à prima manu Palat. *Cæsareanum* à secunda. *Grut.*

5. *Cæsareum nomen.*] Regius, *Cæsareanum.* Casaub.

1. Ex

do, Romam delata est: quæ Commodum in Albinum exasperavit, statimque successorem misit Junium Severum, unum ex contubernalibus suis. Senatui autem placuit ut miris acclamationibus absentem eum ornaret, [1] & vivo Commodo & deinceps interempto: ita ut nonnulli etiam Pertinaci autores fuerint ut eum sibi socium adsisceret, [2] apud Julianum de occidendo Pertinace ipsius plurimum autoritas valuerit. Ut autem hoc verum intelligatur, epistolam Commodi ad præfectos prætorii suos datam inserui, qua de occidendo Albino significavit suam mentem. [3] *Aurelius Commodus Severus præfectis salutem. Audisse vos credo primùm fictum esse quòd ego meorum consilio interfectus essem: deinde concionem Clodii Albini apud milites meos habitam, qui se multùm senatui commendat, idque, quantum videmus, non frustra. Nam qui principem unum in Republica negat esse debere, quique asserit à senatu oportere totam Rempublicam regi, is per senatum sibi petit imperium. Cavete igitur diligentißimè: jam enim hominem scitis* [4] *vobis militibus populoque vitandum.* [5] Has literas quum Pertinax invenisset, in Albini odium publicavit. Quare Albinus occidendi Pertinacis Juliano autor fuit.

ÆLII

1. *Et vivo Commodo, & deinceps interemto.*] Non est simile veri senatum vivo Commodo ausum Albino palam favere, ut & adclamationibus eum ornaret. Quare auctoris verba in hanc potiùs sententiam interpretare, ut dicat, orationem Albini placuisse senatui, & vivo Commodo: sed adclamationes, eo demum interemto factas. *Idem.*

2. *Apud Julianum.*] Scrib. *& apud Jul.* Idem.

3. *Aurelius Commodus Severus.*] Unde hoc *Severi* cognomen? nam inter plurima, quæ assumsit Commodus, quæque in nummis & lapidibus extant hodieque, istud invenies nusquam. Fortean scribendum, *A. C. suis præt. præfectis salutem.* præcedentia verba suadent. *Idem.*

4. *Vobis militibus populoque vitandum.*] Regius; *vobis inutilem, populoque vitandum.* Idem.

5. *Has litteras cum Pertinax invenisset, in Albini odium publicavit.*] Palatinus uterque, *odium publicasse tu id.* emendatumque in sec. *publicare studuit.* Gruterus.

ÆLII SPARTIANI [1]ANTONINUS CARACALLUS.

1 EX duobus liberis quos Septimius Severus reliquit, Getam & Baſſianum,[2] quorum unum exercitus, alterum pater dixit, Geta hoſtis eſt judicatus, [3] Baſſianum autem obtinuiſſe imperium conſtat: de cujus majoribus [4] fruſtra putamus iterandum, quum omnia in Severi vita ſatis dicta ſint. Hujus igitur pueritia blanda, ingenioſa, [5] parentibus affabilis, amicis parentum jucunda, populo accepta, grata Senatui, ipſi etiam ad amorem conciliandum ſalutaris fuit. [6] Non ille in literis tardus, non in benevolentiis ſegnis, non tenax in largitate, non lentus in clementia, [7] ſed ſub parentibus, viſus. Denique, [8] ſi quando feris objectos damnatos vidit, flevit aut oculos avertit: [9] quod populo pluſquam amabile fuit. [10] Septennis puer, quum colluſorem ſuum puerum, [11] ob Judaïcam religionem

1. ANTONINUS CARACALLUS.] Alii, CARACALLA. utrumque dicunt Latini: Græci ſemper Καρακάλλος. *Caſaub.*

2. *Quorum unum exercitus, alterum pater dixit.*] Mira locutio, & cujus exemplum quærere ſit quàm invenire facilius: *dixit*, pro dixit Cæſarem, vel Antoninum, vel Auguſtum. nam tot modis exponi poteſt. Præterea non ſibi conſtat Spartianus qui alterum à patre, alterum ab exercitu Cæſareum nomen aut imperium dicat accepiſſe. nam in Severi vita milites ſunt, qui utrumque Cæſarem dicunt, ac mox Auguſtum. Fortaſſe ante verbum *dixit*, deeſt vox *Cæſarem*, vel *Auguſtum*. judicent periti lectores. *Idem.*

3. *Baſſianum autem obtinuiſſe imperium conſtat.*] Mendoſa forte lectio. nam illud *conſtat* non viſitur in Pal. habetque *obtinuit ſe.* Grut.

4. *Fruſtra putamus iterandum.*] Hoc eſt, iteratum iri. alioqui *fruſtra*, poſitum erit, pro non. *Caſaub.*

5. *Parentibus affabilis.*] Robertus Bon. *parent. delectabilis.* Idem.

6. *Non ille in literis tardus.*] Et Græcas literas didiciſſe, & valuiſſe etiam memoria, indicat Dio. *Idem.*

7. *Sed ſub parentibus.*] Sic ſtatim, *Sed hæc puer.* Idem.

8. *Si quando objectos feris damnatos vidit, flevit aut oculos avertit.*] Sic & Veſpaſiano Suetonius cap. 15. f. *Cæterùm neque cujuſquam cæde umquam lætatus eſt; juſtis ſuppliciis illacrimavit etiam & ingemuit.* Quæ loca excutimus ad librum 1. Annal. Taciti c. 76. f. *Grut.*

9. *Quod populo pluſquam amabile fuit.*] Pro valde amabile. ſic Aurelio Victori: *pluſquam pius* pro valde pius. *Salmaſ.*

10. *Septennis puer.*] Capitolinus de Gordiano puero: *Bonitatis inſignis: adeò ut ſemper in ſcholis ſi quis puerorum verberaretur, ille lachrymaret.* Caſaub.

11. *Ob Judaicam religionem.*] Quam poſtea edicto prohibuit pater Severus, & Chriſtianam ſimul, ut in ejus vita dictum. Judaicæ autem appellatione & Chri-

nem graviùs verberatum audiſſet, neque patrem ſuum neque patrem pueri [1] vel autores verberum diu reſpexit. Antiochenſibus & Byzantiis interventu ſuo jura vetuſta reſtituit: quibus iratus fuit Severus quòd Nigrum juverant. Plautiani odium [2] crudelitatis cauſa concepit. [3] Quæ à parentibus gratia ſigillariorum acceperat, ea vel clientibus vel magiſtris ſponte donavit. Sed hæc puer. Egreſ- 2
ſus verò pueritiam, ſeu patris monitis, ſeu calliditate ingenii, ſive quòd ſe Alexandro Magno Macedoni æquandum putabat, reſtrictior, gravior, vultu etiam truculentior factus eſt, [4] prorſus [5] ut eum quem puerum ſcirent, multi eſſe non crederent. Alexandrum Magnum ejuſque geſta in ore ſemper habuit. Tiberium & Syllam in conventu plerumque laudavit. [6] Patre ſuperbior fuit: [7] fratrem magna ejus humilitate deſpexit. [8] Poſt patris mortem

Chriſtianam intelligi, notum omnibus. Ipſum Antoninum lacte Chriſtiano fuiſſe educatum ſcribit diſertè Tertullianus ad Scapulam. *Idem.*

1. *Vel auctores verberum.*] Scribe, *velut auctores verberum.* οἱά τε αἰτίους ὄντας τῶν πληγῶν. *Idem.*

2. *Crudelitatis cauſſa.*] Quam in omnes exercuiſſe Plautianum affatim docet Dio. *Idem.*

3. *Quæ à parentibus gratia ſigillariorum acceperat.*] Viri docti, *ſigillaritiorum.* ut dicimus, dare nomine xeniorum. tamen & *Sigillariorum* ferri poteſt: quomodo apud Suetonium, *Quadraginta aureos in Saturnalia & Sigillaria ſe miſiſſe ei.* Idem.

4. *Prorſus ut eum quem puerum ſcirent multi eſſe non crederent.*] Diu mihi ſuſpecta viſa eſt hæc lectio. Itaque legebam, *Prorſus ut eum quem puerum ſcierant, multi eſſe non crederent.* Hoc eſt, ut eumdem eſſe non cognoſcerent, quem puerum meminerant vidiſſe. Vel quem puerum ſciverant, id eſt, quem puerum cognoverant. Sed Palatinus habet: *Ut eum quem puerum fecerant.* Ut enim *ſolem condere* dicimur, cum ſolem condentem ſe videmus, ſic *pueros facere* dici poſſumus quos pueros factos vidimus. *Salm.*

Prorſus ut eum quem puerum ſcierant, multi eſſe non crederent.] Ita requirit curſus orationis, non *ſcirent*, quod in retrò vulgatis. & noſtrum iſtud diſertè exſtat in codice Regio Palatinoque. *Grut.*

5. *Ut eum quem puerum ſcirent.*] Id eſt, quem, qualis puer fuiſſet, ſcirent. ſcire pro cognoſcere. ſic alibi, *qui Remp. ſciret*, id eſt, probè cognitam haberet. *Caſaub.*

6. *Patre ſuperbior fuit.*] Infrà, *patre duro crudelior.* Idem.

Patre ſuperbior fuit.] Idem liber: *patris ſuperbior fuit.* Et ſic optimos auctores loqui memini. Apulejus: *Nec ſui molliorem provocaverat.* Salmaſ.

7. *Fratrem magna ejus humilitate deſpexit.*] Id eſt, cùm frater magna humilitate adverſus ipſum uteretur. *Caſaub.*

Fratrem magna ejus humilitate deſpexit.] Id eſt, *Propter magnam ejus humilitatem.* Nec mirum ſi homo ſuperbus fratrem humilem & civilem deſpiceret & præ ſe contemneret. *Salmaſ.*

8. *Poſt patris mortem in caſtra prætoria pergens.*]

tem in castra prætoria pergens, apud milites conquestus est, circumveniri se fratris insidiis: atque ita fratrem in Palatio fecit occidi. ejus corpus statim cremari præcepit. Dixit præterea in castris fratrem sibi venenum parasse, matri eum irreverentem fuisse: egitque publicè iis gratias qui eum occiderunt. [1] Addidit denique iis qui fideliores erga se fuerant, stipendium. [2] Pars militum apud Albam, Getam occisum ægerrimè accepit, dicentibus cunctis, duobus se fidem promisisse liberis Severi, duobus servare debere. clausisque portis diu imperator non admissus, nisi delinitis animis, non solùm querelis de Geta & criminationibus editis, sed [3] enormitate stipendii militibus (ut solet) placatis: atque inde Romam rediit. Tunc sub veste senatoria loricam habens, cum armatis militibus curiam ingressus est. Hos in medio inter subsellia duplici ordine collocavit, & sic verba fecit. Questus est de fratris insidiis involutè & inconditè, ad illius accusationem, sui vero excusationem: quod quidem nec senatus libenter accepit, quum ille dixisset, fratri se omnia permisisse, fratrem ab insidiis liberasse, & illum tamen sibi gravissimas insidias fecisse, nec
3 vicem amori reddidisse fraterno. [4] Post hoc relegatis deportatisque reditum in patriam restituit: inde ad prætorianos

pergens.] Omittit reditum è Britannia in Italiam, & Urbem. sed & historiam narrat perturbatè: nam Antoninus non ante cædem, verùm ea admissa statim in castra prætoria perrexit. *Casaub.*

1. *Addidit denique iis qui fideliores erga se stipendium.*] Palat. *Addidit denique hos quos fidelioribus erga se stipendium.* Lege, *Addidit denique fidelioribus erga se stipendium,* omissis illis *hos quos.* quibus duabus vocibus quamvis corruptis contineri puto summam stipendii quod fidelibus erga se addidit Antoninus. quam tamen nunc non expedio. *Salmas.*

Addidit denique iis qui fideliores erga se fuerant stipendium.] An fuit? *quo fideliores erga se forent stipendium.* sed aliud quid forte latet. nam est tantum in Pal. *his quos fidelioribus erga se stipendium.* Grut.

2. *Pars militum apud Albam.*] Præter castra quæ in Urbe, erant alia ad Albani montis radices. Capitolinus in Maximinis: *Quare timentes milites quorum affectus in Albano monte erant.* Horum castrorum meminit sæpiùs Dio in Theodosii Excerptis. *Casaub.*

3. *Enormitate stipendii militibus ut solet placatis.*] Herodianus promissos scribit militibus viritim denarios bis millenos quingenos: diurnum etiam frumenti modum dimidio auctum ejus quod priùs accipiebant. *Idem.*

4. *Post hoc relegatis deportatisque reditum in patriam restituit.*] *Post hoc*, id est, statim post habitam superiorem orationem,

tianos processit, & in castris mansit. Altera die Capitolium petiit: [1] & [2] eos quos occidere parabat, affabiliter est alloquutus, [3] innitensque Papiniano, [4] & Chiloni, ad Palatium rediit. Quum flentem matrem Getæ vidisset, [5] aliasque mulieres, post necem fratris, [6] mulieres occidere conatus est: [7] sed ob hoc retentus [8] ne augeretur fratris occisi crudelitas. Lætum ad mortem coëgit, misso à se veneno: [9] ipse enim inter suasores Getæ mortis primus fuerat, qui & primus interemptus est. Ipse mortem ejus sæpissimè flevit. Multos qui cædis ejus conscii fuerant, interemit, [10] eumque & imaginem ejus honoravit. Post hoc [11] fratrem patruelem Afrum, cui pridie partes de cœna miserat, jussit occidi.

nem, cùm inibi esset, ut Curia egrederetur, & jam ad fores accessisset. impetu enim factum, non consilio. *Idem.*

1. *Et eos quos occidere parabat, affabiliter est alloquutus.*] Callidæ hujus & inopinatæ sævitiæ exempla aliquammulta collegi in Diatribis meis ad Tacitum. interim adeatur Curtius lib. VI. c. 39. f. Suet. Domitiano c. 11. p. *Grut.*

2. *Eos quos occidere parabat affabiliter est alloquutus.*] In Geta: *Fuit ejus immanitatis Antoninus, ut iis præcipuè blandiretur, quos ad necem destinabat.* Casaub.

3. *Innitensque Papiniano & Chiloni.*] Vetus liber: *Papiano.* & ita semper. scribendum etiam *Ciloni* pro *Chiloni.* Salm.

Innitensque Papiniano & Ciloni.] Sic quoque Palatinus, non ut antea vulgati, *Chiloni.* Grut.

4. *Et Chiloni.*] Dio *Cilonem* nominat. Τὸν Κίλωνα τὸν τροφέα, τὸν εὐεργέτην, τὸν ἐπὶ τοῦ πατρός πεπολιαρχηκότα. *Casaub.*

5. *Aliasque mulieres, post necem fratris, mulieres occidere conatus est.*] Ita distingue: *Quum flentem matrem Getæ vidisset, aliasque mulieres post necem fratris, mulieres occidere conatus est.* Salmas.

6. *Mulieres occidere conatus est.*] Regius, *multas occid.* Casaub.

7. *Sed ob hoc retentus ne augeretur fratris occisi crudelitas.*] *Crudelitas* dixit, pro invidia ex crudelitate. Sed quod ait retentum à cæde mulierum, de nonnullis verum est, non de omnibus: nam & harum multæ occisæ: sed à matris cæde quam cogitaverat est retentus, ut narrat Spartianus in extrema vita Getæ. *Idem.*

8. *Ne augeretur fratris occisi crudelitas.*] Juretus, *credulitas.* sed *crudelitas* non moveo. qui enim poterat notam occisi fratris effugere Caracalla, aut crimen illud à se amoliri, qui fratrem in sinu matris propria manu occiderat? *Salmas.*

9. *Ipse enim inter suasores Getæ mortis primus fuerat, qui & primus interemptus est.*] Ita est; sua ferè exempla in consultores recidunt; sicuti pluribus ostendi ad Taciti l. VI. Annal. c. 10. m. *Grut.*

10. *Eumque & imaginem ejus honoravit.*] Ita legendum: *Multos qui cædis ejus conscii fuerant interemit, & eum qui imaginem ejus honoravit. post hoc fratrem patruelem cui pridie partes de cœna miserat, jußit occidi.* Vel etiam ita ut minimum aut nihil discedamus à veteri scriptura, *Multos qui cædis ejus conscii fuerant, interemit. eum qui imaginem ejus honoravit, &c.* Honorabantur autem imagines floribus injectis & coronis impositis. *Salmas.*

11. *Fratrem patruelem Afrum.*] Explica ex Dione, Τόν τε ἀνεψιὸν αὐτοῦ, Σεβῆρόν τε ὁμώνυμον. *Casaub.*

occidi. Qui quum se præcipitasset percussorum timore, & [1] ad uxorem crure fracto erepsisset, tamen [2] per ludibrium à percussoribus deprehensus est, & occisus. Occidit etiam Pompeianum Marci nepotem ex filia natum & ex Pompeiano cui nupta fuerat Lucilla post mortem Veri imperatoris: quem & consulem bis fecerat, & omnibus bellis præposuerat, quæ gravissima tunc fuerunt: [3] & ita quidem ut
4 videretur à latronibus interemptus. Deinde in conspectu ejus Papinianus securi percussus est, & à militibus occisus: [4] quo facto percussori dixit, *Gladio te exequi oportuit meum jussum.* [5] Occisus est etiam ejus jussu Petronius ante templum divi Pii, tractaque sunt eorum per plateam cadavera, sine aliqua humanitatis reverentia. Filium autem Papiniani, qui ante triduum quæstor opulentum munus ediderat, interemit. [6] Iisdem diebus occisi sunt innumeri, qui fratris ejus partibus faverant. Occisi etiam liberti qui Getæ administraverant. Cædes deinde in omnibus locis & in balneis factæ. Occisique nonnulli etiam cœnantes, inter quos etiam [7] Sammonicus Serenus, cujus libri plurimi ad doctrinam extant. [8] In summum discrimen etiam Chilo iterum præfectus & consul venit, ob hoc quod concordiam inter fratres

1. *Ad uxorem fracto crure erepsisset.*] *Erepisset*, Palatinus. *Salmas.*

2. *Per ludibrium à percussoribus deprehensus est & occisus.*] Distingue, *per ludibrium, à percussoribus deprehensus, est occisus.* Casaub.

3. *Et ita quidem ut videretur à latronibus interemtus.*] Lampridius in Commodo: *Occisus est eo tempore etiam Claudius quasi à latronibus.* Loquitur Lampridius de Claudio Pompeiano patre Pompeiani, cujus hîc cædes narratur. Sed erroris manifestissimi arguit Lampridium, omni exceptione major testis Dio; cui visus post necem Commodi Pompeianus ille quem Lampridius à Commodo scribit occisum. *Idem.*

4. *Quo facto, percussori dixit, Gladio te exequi oportuit meum jussum.*] Dio, Τῷ τὸν Παπινιανὸν φονεύσαντι ἐπετίμησεν, ὅτι ἀξίνῃ αὐτὸν, καὶ οὐ ξίφει διεχρήσατο. *Idem.*

5. *Occisus est etiam ejus jussu Petronius.*] Idem: *Patrons.* Salmas.

6. *Iisdem diebus occisi sunt innumeri, qui fratris ejus partibus faverant.*] Non sine stupore lego apud Dionem, ex amicis, fautoribus aut ministris Getæ cæsa tum fuisse, nullo sexus discrimine, quà in Palatio, quà in Urbe, millia hominum viginti. *Casaub.*

7. *Sammonicus Serenus, cujus libri plurimi ad doctrinam extant.*] In Geta: *Sereni Sammonici libros familiarißimos habuit, quos ille ad Antoninum scripsit.* Vide etiam Lampridium in Alexandro. *Idem.*

8. *In summum discrimen etiam Chilo.*] Lege *Cilo*, ut supra. *Salmas.*

fratres ſuaſerat. [1] Et quum idem Chilo ſublata veſte ſenatoria, [2] nudis pedibus ab urbanicianis raptus eſſet, Antoninus ſeditionem compreſſit. Multas præterea poſtea cædes in urbe fecit, paſſim raptis à militibus nonnullis hominibus & occiſis, quaſi ſeditionem vindicans. [3] Helvium Pertinacem ſuffectum cos. ob hoc ſolùm quòd filius eſſet imperatoris, occidit. Neque ceſſavit unquam ſub diverſis occaſionibus eos interficere qui fratris amici fuiſſent. Sæpe in ſenatum, ſæpe in populum ſuperbè invectus eſt, aut edictis propoſitis aut orationibus editis, Syllam ſe etiam oſtendens futurum. His geſtis Galliam petiit: atque ut 5
primùm in eam venit; Narbonenſem proconſulem occidit. Cunctis deinde turbatis [4] qui in Gallia res regebant, odium tyrannicum meruit, [5] quamvis aliquando fingeret ſe benignum, quum eſſet natura truculentus. Et quum multa contra homines & contra jura civitatum feciſſet, [6] morbo implicitus graviter laboravit. Circa eos qui eum curabant, crudeliſſimus fuit. Deinde ad Orientem profectionem parans, omiſſo itinere in Dacia reſedit. Circa Rhetiam non paucos Barbaros interemit, militeſque ſuos quaſi Syllæ milites & cohortatus eſt & donavit. Deorum ſanè ſe nominibus appellari vetuit, quod Commodus fecerat, quum illi eum, quòd leonem aliaſque feras occidiſſet,

1. *Et quum idem Chilo ſublata veſte ſenatoria, &c.*] Diſſentit in hac narratione Spartianus à Dione. Spartiano hæc mens eſt; cum raperetur à militibus Cilo, ſublatam illi veſtem ſenatoriam & patricios calceos. at Dio illo loci deprehenſum à militibus ubi nec veſtem ſenatoriam nec calceos habere poterat, nempe in balneis. *Idem.*

2. *Nudis pedibus ab urbanicianis raptus eſſet.*] De ſoleato dixit, *nudis pedibus.* nam Dio ait, *βλαύτας ὑποδεδεμένον.* & rationem adjicit, quia erat in balneis. *Caſaub.*

3. *Helvium Pertinacem ſuffectum Conſulem, ob hoc ſolùm, quod filius eſſet Imperatoris, occidit.*] Cauſſa tamen non levis, ſed quantivis ponderis, ut probavimus ad illud Taciti: *Plurimum terroris intulit cædes Calpurnii Galeriani, &c.* lib. IV. Hiſt. cap. II. *Grut.*

4. *Qui in Gallia res regebant.*] Scribe, *gerebant.* Caſaub.

Qui in Galliâ res gerebant.] Eſt à Palatino noſtro. anteà legebatur, *regebant.* Grut.

5. *Quamvis aliquando fingeret ſe benignum.*] Bene & eleganter in Pal. *Quamvis aliquando fingeret & benignum.* Salmaſius.

6. *Morbo implicitus.*] Rectè: & *implicari morbo*, & *implicari in morbum* ſæpe apud Livium, & Cornelium Nepotem atque alios. *Caſaub.*

diſſet, Herculem dicerent. [1] Et quum Germanos ſubegiſſet, [2] *Germanicum* ſe appellavit: vel joco vel ſeriò, ut erat ſtultus & demens, [3] aſſerens ſi Lucanos viciſſet, *Lucanicum* ſe appellandum. [4] Damnati ſunt eo tempore qui urinam in eo loco fecerunt in quo ſtatuæ aut imagines erant principis: & qui coronas imaginibus ejus detraxerant ut alias ponerent. [5] Damnati ſunt & qui remedia quartanis tertianiſque

1. *Et quum Germanos ſubegiſſet, Germanicum ſe appellavit.*] Palatinus & excerpta Spartiani: *Germanum ſe appellavit.* Sic ſupra: *Germani exercitus* pro *Germanici*, & *Germanum bellum.* Salmaſ.

2. *Germanicum ſe appellavit.*] Vel potiùs cognomen vivo patre delatum uſurpavit: aut nova de Germanis parta victoria, iterum meruit. ita exponendum: quia ſtatim ſequitur, *Germanici nomen patre vivo fuerat conſecutus.* Sed videtur cùm in Dacia res gereret, aliquam de Germanis victoriam reportaſſe: cujus gratiâ denuo GERMANICUS ſit ſalutatus. geminabant enim hujuſmodi cognomina, ut & appellationem IMPERATORIS. Erat verò res ridicula, Germanicum dici velle eum qui fratrem ſuum occidiſſet. debuit enim homo ſceleratus cogitare, multos ſic cognomen interpretaturos, quaſi de ſublato fratre germano gloriaretur, non de victis Germaniæ populis. *Caſaub.*

3. *Aſſerens, ſi Lucanos viciſſet, Lucanicum ſe appellandum.*] Cùm conarentur amici Antonini, illi perſuadere, ut à cognomine GERMANICI abſtineret, propter eam rationem, quam modò diximus, & τὸ ἀμφίβολον duarum vocum *Germanus* ac *germanus*: ille contrà pertendere, ac dicere, nullum adeò βλάσφημον aut ridiculum populi nomen poſſe inveniri, ut cognomen ab eo ductum velit refugere, ſi eum populum viciſſet. deinde afferebat exempla, cujuſmodi hoc eſt: ajebat enim ſi victi à ſe eſſent Lucani, cognomen LUCANICI non aſpernaturum. quid inſit ridiculi in hoc cognomine obſcurum non eſt: nam inter edulia, genus quoddam fuit inteſtini farti, quod *lucanicam* vocabant. ideò Romani, homines ventri atque abdomini natos, Lucanicos ſoliti vocitare, ut auctor eſt Ammianus Marcellinus libro XXVIII. *Idem.*

4. *Damnati ſunt eo tempore.*] Videlicet legibus majeſtatis. Similium calumniarum exempla apud Tacitum & Suetonium. *Idem.*

Damnati ſunt eo tempore, qui urinam in eo loco fecerunt, in quo ſtatuæ aut imagines erant Principis.] Exemplo nimirum Tiberiano, de quo Tranquillus cap. 58. quâ de re non pauca bonorum auctorum loca accumulavimus, ad librum I. Annal. Taciti cap. 72. *Grut.*

5. *Damnati ſunt & qui remedia quartanis tertianiſque collo annexa geſtarent.*] Plena ſunt monumenta Græcorum & Latinorum hujuſmodi remediis. Græci περίαπτα & περιάμματα, interdum & ἐξαρτήματα nominant. ferè autem cum magicorum verborum ſuſurro iſta amuleta adhibebantur: quam vanitatem omnium ſeculorum ſapientes damnarunt. Mirum verò adeò ſeverè in eos qui talia remedia geſtarent, ab eo principe, omnium, niſi fallor, primo, fuiſſe animadverſum: quem curioſis artibus fuiſſe deditiſſimum, teſtibus Dione & Herodiano conſtat nobis. ita nempe videas libidinoſiſſimum quemque principum legem Juliam de adulteriis plurimùm ſæpe urſiſſe. Vide & Ammianum libro XXIX. in rebus Valentiniani & Valentis. & lib. XIX. *Caſaubonus.*

Damnati ſunt & qui remedia quartanis.] *Damnatis & qui remedia quartanis*

que collo annexa gestarent. Per Thracias cum præfecto prætorii iter fecit, inde quum in Asiam trajiceret, naufragii periculum adiit, antemna fracta, ita ut in scapham [1] cum protectoribus descenderet. Unde in triremem à præfecto classis receptus, evasit. Excepit apros frequenter, contra leonem etiam stetit: quo etiam missis ad amicos literis gloriatus est, seque ad Herculis virtutem accessisse jactavit. Post hoc ad bellum Armeniacum Parthicumque 6
conversus, ducem bellicum qui suis competebat moribus fecit. Inde Alexandriam petiit: in gymnasium populum convocavit, [2] eumque objurgavit: legi etiam validos ad militiam præcepit. [3] Eos autem quos legerat, occidit exemplo Ptolemæi Euergetis, qui octavus hoc nomine appellatus est. Dato præterea signo militibus ut hospites suos occiderent, magnam cædem Alexandriæ fecit. Dehinc [4] per Cadusios fines & Babylonios ingressus, tumultuariè [5] cum Parthorum satrapis manum contulit, feris etiam bestiis in hostes immissis. Datis ad senatum, quasi post victoriam literis, *Parthicus* appellatus est: nam Germanici nomen patre vivo fuerat consequutus. Deinde quum iterum vellet Parthis bellum inferre, [6] atque [7] hyber-

naret

nis tertianisque collo annexa gestarent: Palatinus. *Salmas.*

1. *Cum protectoribus.*] Mox *inter protectores suos.* τοὺς σωματοφύλακας: quos alia ætas aliter vocitavit. frequens vox Ammiano. *Casaub.*

2. *Eumque objurgavit.*] Offensus eorum jocis & dicteriis. Fuse narrant tristissimum urbis illius casum & Dio & Herodianus. *Idem.*

3. *Eos autem quos legerat, occidit, exemplo Ptolemæi Euergetis, &c.*] Ptolemæus hic usitatiore cognomine Physcon est appellatus: cujus appellationis caussam explicat Justinus lib. XXXVIII. sed & Euergetes alter homo maleficentissimus est dictus, ut observat Strabo libro ultimo. prudenter verò Spartianus ut eum nobis certiùs designaret adjicit, *qui octavus hoc nomine appellatus est*: nam in laterculo Ptolemæorum Ægypti, multi Physconem octavo loco recensent. de hujus tyranni immanitate multa passim veteres: historiam verò quæ hîc tangitur, pluribus explicat Valerius Maximus libro IX. capite II. *Idem.*

4. *Per Cadusios & Babylonios ingressus.*] Auscultare libuit Palatino. nam vocem adhuc aliam immiserant librarii, *per Cadusios fines &, &c.* non necessariò. quippe subauditur. *Grut.*

5. *Cum Parthorum Satrapis manum contulit.*] Ipsum regem Artabanum fraude insignita propè cepit vivum. *Casaubonus.*

6. *Atque hybernare Edessæ.*] Lege: *Atque hybernaret Edessæ.* Salmas.

7. *Hybernare Edessæ.*] In Osroena, quam

naret Edessæ, [1] atque inde Carras Luni dei gratia venisset, die natalis sui, [2] VIII. Idus Aprilis [3] ipsis Megalensibus quum ad requisita naturæ discessisset, insidiis à Macrino præfecto prætorii positis, qui post eum invasit imperium, interemptus est. Conscii cædis fuerunt Nemesianus & frater ejus [4] Apollinaris Retianusque [5] qui præfectus [6] legionis secundæ Parthicæ militabat, & qui equitibus extraordinariis præerat, non ignorantibus Martio Agrippa qui classi præerat, & præterea plerisque officialium
7 [7] impulsu Martialis. Occisus est autem in medio itinere inter Carras & Edessam quum levandæ vesicæ gratia ex equo descendisset, atque inter protectores suos, conjuratos cædis, ageret. [8] Denique quum illum in equum strator ejus

quam paullò antè in provinciæ formam redegerat, amico rege Abgaro non victo, sed vincto perfidissimè. *Casaubonus.*

1. *Atque inde Carras Luni dei gratia venisset.*] Vide Herodianum. paullò aliter Dio; qui occisum scribit, cùm Edessa profectus Carras peteret. *Idem.*

2. *VIII. Idus Aprilis.*] Dio ait, octavo die Aprilis: hoc est, sexto Idus. *Idem.*

3. *Ipsis Megalensibus.*] Diem nullum certum designat hæc nota. Megalensia enim plurium dierum erant. in veteri Kalendario continui dies septem ludis attribuuntur, quorum primus est, pridie Nonas. *Idem.*

4. *Apollinaris Retianusque.*] *Recianusque*, Pal. at vet. ed. *Reanusque*. Salmasius.

5. *Qui præfectus legionis secundæ Parthicæ militabat.*] Nota, *qui præfectus militabat.* Sic centurionem militare veteri & optimo Juvenalis interpreti, ad illud poëtæ:

Sed caput intactum buxo, naresque pilosas.

Idem.

6. *Legionis secundæ Parthicæ.*] Hanc Severus instituerat, cum aliis duabus Parthicis, prima & tertia. *Casaub.*

7. *Impulsu Martialis.*] Centurionis: de quo multa Dio & Herodianus. *Idem.*

8. *Denique cum illum in equum strator ejus levaret.*] *Stratores*, ut notum est, qui Græcis ἀναβολεῖς & στρῶται. cum enim non haberent illa ferrea instrumenta & scansoria ex utraque sellæ parte dependentia quibus hodie innitentes in equum levamur; homines ad hanc rem veteribus fuere qui equum inscensuros manu erigerent, & levarent. atque hi ἀναβολεῖς dicti Græcis, quod dominos suos equis imponerent, Latinis *stratores* ab sternendis equis. non hodie tamen atque heri illa scansoria inscendendis equis facta, & pedibus sustinendis reperta sunt; sed veteribus etiam videntur fuisse cognita, non tamen vetustissimis. D. Hieronymi temporibus in usu fuerunt, qui *stapedes* vocat, quod in his pedes starent. Suidas: Ἀναβολεὺς καὶ ἡ παρὰ Ῥωμαίοις λεγομένη σκάλα. Manifesto indicat Romanos scalam vocasse illud instrumentum cui pedem imponebant ad inscendendum equum. tabellas illas vel scalas ferreas scandendis equis, *astrabas* etiam dixere. Isidori Glossæ: *Astraba, tabella in qua pedes requiescunt.* Sine dubio scalas illas intellexit. *Salmas.*

1. *Atque*

ejus levaret, pugione latus ejus confodit: conclamatumque ab omnibus est id Martialem fecisse. Et quoniam dei Luni fecimus mentionem, sciendum doctissimis quibusque id memoriæ traditum, [1] atque ita nunc quoque à Carrenis præcipuè haberi, [2] ut qui Lunam fœmineo nomine ac sexu putaverit nuncupandam, is addictus mulieribus semper inserviat: at verò qui marem deum esse crediderit, is dominetur uxori, neque ullas muliebres patiatur insidias. Unde quamvis Græci vel Ægyptii [3] eo genere quo fœminam hominem, etiam Lunam deam dicant, mysticè tamen deum dicunt. Scio de Papiniani nece multos 8
ita in literas retulisse [4] ut cædis non sciverint causam, aliis alia referentibus: [5] sed [6] ego malui veritatem opinionum edere

1. *Atque ita tunc quoque.*] *Nunc.* Casaubonus.

2. *Ut qui Lunam fœmineo nomine ac sexu putaverit nuncupandam.*] Omissis frivolis, putamus nos cur hoc numen alii pro deo, alii pro dea habuerint, ejusque nomen quidam masculino, quidam fœminino genere extulerint, caussam ejus varietatis esse, quòd Lunæ nomina & virilis & fœminei generis in linguis Orientis habeantur. Strabo verò homo Cappadox masculum hunc deum aliter Græcè extulit: non enim dicit ΣΕΛΗΝΟΝ, verùm ΜΗΝΑ: commemorans libro duodecimo varia loca, ubi essent MENIS hujus templa. sciebat Strabo vocem quam vertebat utrumque significare, & σελήνην & μῆνα. Eandem generis varietatem observabamus & in Cœlesti Carthaginensium aliorumque Afrorum. Cœlestis autem eadem cum Luna dea: etsi alii Venerem sunt interpretati. *Idem.*

Ut qui Lunam fœmineo nomine ac sexu putaverit nuncupandum.] Carreni Lunam marem non fœminam esse censebant, & fœmineo genere minime enuntiandam, sed masculino. Lunum Deum igitur, non Lunam Deam colebant & dicebant. Nomen non habent Græci quo Lunum appellent. *Salmas.*

3. *Eo genere quo fœminam hominem, etiam Lunam Deam dicant.*] Scribendum: *Unde quamvis Græci vel Ægyptii eo genere quo fœminam hominem, Lunam Deum dicant, mystice tamen Deum ducunt.* Dicit, Græcos, etsi eo genere quo fœminam hominem, etiam Lunam quoque Deum dicant, nempe fœminino, mystice tamen Deum intelligere. Nam Græcis fœmina ἄνθρωπος dicitur, & Luna θεός. sed fœminino utrumque genere, licet enunciatione masculina. *Idem.*

4. *Ut necis non sciverint causam.*] Palat. & vet. ed. *adsciverint.* forte legendum, *adseruerint.* Sensus est, multos de cæde Papiniani scriptores retulisse in litteras, neminem tamen causam cædis adseruisse, cum nimis incerta jactata fuerit inter authores, aliis alias referentibus. Posset etiam legi: *ut necis non adscripserint causam.* Idem.

Ut cædis non sciverint caussam.] Stat pro vulgatis olim Palat. habetque, *non adsciverint.* Grut.

5. *Sed ego malui veritatem opinionum edere, &c.*] Legendum erat vel contra omnes scriptos, *varietatem.* sed detur sane ea reverentia antiquitati, ut nihil ejus temerè damnemus; contenti eidem movisse controversiam. *Idem.*

6. *Ego malui veritatem opinionum edere.*]

edere quàm de tanti viri cæde reticere. Papinianum amicissimum fuisse imperatori Severo, &, ut aliqui loquuntur, affinem etiam per secundam uxorem, memoriæ traditur: & huic præcipuè utrumque filium à Severo commendatum, [1] eumque cum Severo professum sub Scævola, & Severo in advocatione fisci successisse, [2] atque ad hoc concordiam fratrum Antoninorum fovisse: egisse quinetiam ne occideretur, quum jam de insidiis ejus Bassianus quereretur: atque ideò unà cum iis qui fautores fuerant Getæ à militibus, non solùm permittente, verum etiam suadente Antonino, occisum. Multi dicunt Bassianum occiso fratre illi mandasse, [3] ut & in senatu per se & apud populum facinus dilueret: illum autem respondisse, *Non tam facilè parricidium excusari posse quàm fieri.* Est etiam hæc fabella, quòd dictare noluerit orationem qua invehendum erat in fratrem, ut causa ejus melior fieret qui occiderat: illum aut negantem respondisse, [4] *Aliud est parricidium, accusare innocentem occisum.* Sed hoc omnino non convenit: [5] nam neque præfectus poterat dictare orationem. & constat eum quasi fautorem Getæ occisum. Et fertur quidem, Papinianum, quum raptus

ve.] Auctor scripserat *varietatem*, sine dubio. *Casaub.*

1. *Eumque cum Severo professum, sub Scævola & Severo in advocatione fisci successisse.*] Distingue cum antiquioribus editis, *professum sub Scævola: & Severo in advocatione fisci successisse.* Severum juvenem fisci advocatum fuisse, docet Spartianus in Geta, nec prætermittit Victor. *Idem.*

2. *Atque ad hoc concordiam fratrum Antoninorum fovisse.*] Lege: *Atque ob hoc concordiæ fratrum Antoninorum favisse.* Sic enim locutus in vita Getæ. *Salmas.*

3. *Vt & in senatu per se & apud populum facinus dilueret.*] Scribe: *Vt & in senatu pro se & apud populum facinus dilueret.* Idem.

4. *Aliud est parricidium accusare innocentem occisum.*] Scribe: *Illum autem negantem respondisse, esse parricidium aliud accusare innocentem occisum.* Vel, *Aliud esse parricidium.* Vel, *Illud esse parricidium aliud, accusare innocentem occisum.* Idem.

5. *Nam neque præfectus poterat dictare orationem.*] Verum est non solitos imperatores præfectorum prætorii ingenio formare aut epistolas aut orationes: nam vel quæstores ipsorum & qui scrinia curabant, eas componebant, vel qui erant ab epistolis, vel interdum dicendi magistri. sæpe etiam ipsi suopte ingenio scribebant: ut de Alexandro scribit Lampridius. Hæc ita vulgò: sed cur non potuerit extra ordinem mandari Papiniano ut orationem hanc dictaret, nullam caussam affert Spartianus. *Casaub.*

1. *Vixit*

ptus à militibus ad Palatium traheretur occidendus, prædivinasse, dicentem, Stultissimum fore qui in suum subrogaretur locum, nisi appetitam crudeliter præfecturam vindicaret. Quod factum est: nam Macrinus Antoninum occidit, ut suprà exposuimus: qui cum filio factus in castris imperator, filium suum qui DIADUMENUS vocabatur, ANTONINUM vocavit, idcirco quòd à prætorianis
multùm Antoninus desideratus est. [1] Vixit autem Bassia- 9
nus annis XLIII. Imperavit annis VI. Publico funere elatus est. Filium reliquit qui postea & ipse M. ANTONINUS HELIOGABALUS est dictus: ita enim nomen Antoninorum inoleverat ut velli ex animis hominum non posset: quòd omnium pectora velut Augusti nomen obsederat. [2] Fuit malè moratus, & patre duro crudelior. Avidus cibi, vini etiam appetens, suis odiosus, & præter milites prætorianos omnibus castris exosus: prorsus nihil inter fratres simile. Opera Romæ reliquit, [3] thermas nominis sui

1. *Vixit autem Bassianus annis* XLIII.] Dio Cassius ait annos novem & viginti. & consentit alter Victor: *Vixit annis fermè triginta.* Ut meritò videatur vel hallucinatus hîc Spartianus; vel ejus scriptura à librariis esse depravata. Sciant studiosi, diversas veterum sententias super Bassiani matre extitisse: alios enim ex priore Severi uxore Martia natum illum existimasse, atque ita in literas retulisse: alios Juliæ, quæ posterior uxor, non privignum, sed verè filium credidisse: hoc Dio Cassius atque Herodianus sentiunt; illud priùs probatum Spartiano, Aurelio Victori, & Eutropio. Ex hac autem varietate sententiarum super matre, & hæc de annis vitæ tanta diversitas manavit. Qui Juliæ filium credebant, iidem vitæ tempora contrahebant; quod faciunt Dio, & qui cum illo consentiunt: qui prioris conjugis, vitam Bassiani necessariò producebant. Viderimus utra sententia sit verior: illud nunc dico, his qui annos XLIII. assignant, rationem constare probè. nam totidem fermè annos invenias à morte prioris Severi uxoris, ad Caracalli necem. Scribit enim Dio, Faustinam Marci cùm Severus Juliam in uxorem duceret, thalamum illi in palatina æde Veneris adornasse. ab excessu autem Faustinæ ad Bassiani necem sunt anni circiter quadraginta. Adjice nunc illud tempus quod amissa uxore impendit Severus in genituris sponsarum requirendis, sicut scribit Spartianus. Adjice etiam Bassiani ætatem, qua ille tum fuit, cùm mater moreretur: non enim dicitur obiisse ex partu. Hæ rationes sunt eorum qui annos Bassiano tribuunt XLIII. Basis verò cui innititur hæc demonstratio est illa: Bassianum non Julia, sed Martia genitum. *Idem.*

2. *Fuit malè moratus, & patre duro crudelior.*] Palatinus, *ex patre duro, &c.* cui & sua gratia. *Grut.*

3. *Thermas nominis sui.*] Antoninianas. de quibus in Alexandro Lampridius. *Casaub.*

1. Quorum

ſui eximias: [1] quarum cellam ſolearem architecti [2] negant poſſe ulla imitatione qua facta eſt, fieri. [3] Nam & [4] ex ære vel cupro [5] cancelli ſuperpoſiti eſſe dicuntur, quibus cameratio tota concredita eſt: & tantum eſt ſpatium [6] ut idipſum fieri negent potuiſſe docti mechanici. Reliquit & porticum patris nomine, quæ [7] geſta illius contineret, & triumphos & bella. Ipſe CARACALLI nomen accepit [8] à veſtimento quod populo dederat demiſſo uſque ad talos: (quod antè non fuerat) [9] unde hodieque *Antoninianæ* dicuntur

1. *Quarum cellam ſolearem.*] Scribe, *quarum cellam ſoliarem.* nam à *ſolium*, *ſoliaris*: ut à *dolium*, *doliaris*. Salmaſ.

2. *Negant poſſe ulla imitatione qua facta eſt fieri.*] *Quâ*, ᾗ ἐποιήθη. pro, qua arte aut ratione. *Caſaub.*

3. *Nam & ex ære vel cupro.*] Cyprum vel cuprum, utroque modo dixerunt. unde *acus cyprea*, acus ex cypro. *Salmaſ.*

Nam vel ex ære vel cupro cancelli, &c.] Sic etiam Palat. *Grut.*

4. *Ex ære vel cupro.*] Id eſt, ex ære Cyprio, vel ex alio ære. *Caſaub.*

5. *Cancelli ſuperpoſiti eſſe dicuntur.*] Regius & Puteani ſcribunt, *ſuppoſiti.* probo. niſi malis, *ſubterpoſiti.* nam error ex affinitate illarum vocum. *Idem.*

Cancelli ſuperpoſiti eſſe dicuntur quibus cameratio tota concredita eſt.] Lege: *ſubterpoſiti.* Non hoc novum illo tempore aut mirum viſum eſt in illius cellæ ſoliaris fabrica, quod tota ejus cameratio ſubterpoſitis cancellis eſſet impoſita, ſed tantum erat ſpatium ut vix fieri potuiſſe videretur. Cancellorum autem ejuſmodi æreorum aut ferreorum quibus apſidæ & concamerationes confirmarentur, meminit non uno loco Anaſtaſius Bibliothecarius in vita Pontificum. *Salmaſ.*

6. *Ut id ipſum fieri, &c.*] Hoc eſt, negant ſe videre qua ratione id fieri potuerit. *Caſaub.*

Ut id ipſum fieri negent potuiſſe docti mechanici.] Palat. *Vt idipſum fieri potuiſſe negent docti mechanis. Docti mechanis*, ſunt mechanici. *Salmaſ.*

7. *Geſta illius contineret.*] Picta in parietibus. *Caſaub.*

8. *A veſtimento quod populo dederat.*] Erat igitur hæc veſtis urbanæ multitudini communis cum militibus. nam juſſos milites ea uti ſcribit Dio: qui pænulæ ſimilem fuiſſe verbo indicat, cùm μανδύην nominat. Alibi docemus pleraſque omnes veterum veſtes textura ſolùm confici ſolitas ſine opera ſutoris ulla, & ut loquuntur Euangeliſtæ, ὑφαντὰς δι᾽ ὅλου. at pænulæ iſtæ diverſi generis fuerunt: conficiebantur enim more hodiernarum veſtium à pluribus pannis ſciſſis primò, deinde conſutis. *Idem.*

9. *Vnde hodieque Antoninianæ dicuntur Caracallæ hujuſmodi.*] Aurelius Victor: *Antoninus incognita munerum ſpecie urbem Romanam alliciens, quòd indumenta in talos dimiſſa largiretur, Caracalla dictus: cùm pari modo veſti Antoninianæ nomen è ſuo daret.* Sic ſcribendus hic locus. *Idem.*

Vnde hodieque Antoninianæ dicuntur Caracallæ.] Volunt harum veſtium & genus & nomen inveniſſe Antoninum. quod non puto. nam ex Gallia genus id veſtis in Romanum ſolum invexit, eaſque primus talares fecit ad populi Romani uſum qui non niſi longis veſtibus utebatur, cum in Gallia tales non eſſent. Idque confirmat Victor. *Cum Gallia veſtem plurimam devexiſſet, talareſque caracallas feciſſet, coëgiſſetque plebem ad ſe ſalutandum indutam talibus introire, de nomine hujus veſtis Caracalla dictus*

tur caracallæ hujusmodi, [1] in usu maximè Romanæ plebis frequentatæ. Idem viam novam munivit, quæ est [2] sub ejus thermis, Antoninianis scilicet, qua pulchrius inter Romanas plateas non facilè quicquam invenias. Sacra Isidis Romam deportavit, & templa ubique magnifica eidem deæ fecit. Sacra etiam majore reverentia celebravit quàm antè celebrabantur. [3] In quo quidem mihi mirum videtur, quem ad modum sacra Isidis primùm per hunc Romam venisse dicantur, quum Antoninus Commodus ita ea celebraverit [4] ut & Anubin portaret, * & pausas ederet: [1] nisi

dictus est. Neutrum igitur excogitavit Antoninus, nec nomen nec vestem. sed talares instituit, quæ antea talares non fuerant. *Caracallæ ejusmodi*, id est talares vel ad talos demissæ, quas instituerat Caracalla, eæque Antoninianæ proprie dicebantur, quod novum earum modum excogitasset Antoninus demittendo usque ad talos, quod antea non fuerat. *Caracallæ* postea clericis sunt assignatæ. Καρακάλλιον Glossæ exponunt *cucullam.* Caracalla non erat proprie cuculla, sed palliolum cucullatum. nunquam enim Caracalla sine cuculla. Caracallæ ante Antoninum nullæ talares. post Antoninum Caracallæ ejusmodi ad talos demissæ plebi tantum Romanæ usurpatæ, non jam sub Caracallarum nomine, sed Antoniniarum. at Caracallæ de quibus Beatus Hieronymus, erant palliola cum cucullis, qualia monachi & ἀσκηταὶ gerebant. *Salmas.*

1. *In usu maximè Romanæ plebis frequentatæ.*] Scribend. *In usu maximo Romanæ plebi frequentatæ.* Casaub.

2. *Sub ejus thermis, Antoninianis scilicet.*] Dele voces duas posteriores: sunt enim è glossa certissimè. *Idem.*

3. *In quo mihi mirum videtur quemadmodum sacra Isidis primùm, &c.*] Cùm bona fide recitasset Spartianus, quod apud Marium Maximum legerat, de sacris Isidis Romam per Bassianum illatis: venit illi in mentem ejus quod in vita Commodi super iisdem sacris legerat. Non extant hodie neque Marii Maximi, neque Spartiani scripta de Commodo: sed in ea quæ superest ejus principis vita, cujus auctor Lampridius, leguntur hæc verba: *Sacra Isidis coluit, ut & caput raderet, & Anubin portaret.* Refellit hæc quod modò dicebatur de Caracallo, *Sacra Isidis Romam deportavit.* Fatendum ergo aut Marium Maximum, esse hallucinatum: aut Spartianum, cùm ex illo superiora verba describeret, mendoso usum codice: ubi perperam scripsisset librarius, *Sacra Isidis Romam deportavit*: pro, *Sacra Isidis Romæ portavit.* Qua lectione admissa nullus superest scrupulus. Neque assentimur amplissimo viro Petro Fabro, qui in tertio Semestrium de toto hoc loco aliter pronuntiat. Sed manifestò refellunt ejus sententiam Aurelii Victoris verba ista: *Ægypti sacra per eum deportata Romam.* Idem.

4. *Ut & Anubin portaret, & pausa sederet.*] De ritu portandi Anubin satis ad Commodum. Pro *pausa sederet*, placet viris eruditis scribi, *pausas ederet.* Hoc vult auctor: Bassianum etsi imperatorem, omnia tamen egisse quoties Anubin portaret, quasi unum ex Isiacis. Erat moris cùm simulacra deorum portarent, certis locis interjungere. Videntur Isiaci cùm portandi simulacrum pausam facerent, deæ hymnos cecinisse, aut nescio quid aliud egisse. *Idem.*

Ut & Anubim portaret, & pausa sederet.] Nemini dubium esse potest quin sit legendum: *pausas ederet*, sic supra in eadem

[1] nisi fortè iste addidit celebritati, non eam primus invexit. Corpus ejus Antoninorum sepulchro illatum est, ut ea sedes reliquias ejus acciperet quæ nomen addiderat. Interest scire quemadmodum novercam suam Juliam uxorem duxisse dicatur. Quæ quum esset pulcherrima, [2] & quasi per negligentiam se maxima corporis parte nudasset, dixissetque Antoninus, *Vellem, si liceret:* [3] respondisse fertur, *Si libet, licet. An nescis te imperatorem esse, & leges dare, non accipere?* Quo audito, furor inconditus ad effectum criminis roboratus est: nuptiasque eas celebravit [4] quas si sciret se leges dare, verè solus prohibere debuisset. Matrem enim ([5] non alio dicenda erat nomine) duxit uxorem, ad parricidium junxit incestum: siquidem eam matrimonio sociavit cujus filium nuper occiderat. Non ab re est etiam diasyrticum quiddam in eum dictum addere. [6] Nam quum

[1] *Ger-*

eadem re, *pausas explere* dixit: hinc *pausarii* dicebantur qui pausas illas explerent in sacris Isidis, & Anubim portarent. vetus inscriptio:

PRO. SALVTE. DOMVS. AVGVSTAE
CORPORA. PAVSARIORVM. ET
ARGENTARIORVM. ISIDI
ET. OSIRI. MANSIONEM
AEDIFICAVIMVS.

ne vero quis putet *pausarios* artifices, aut opifices fuisse quosdam, propter argentariorum nomen cum quibus junguntur in illa inscriptione. nam sic & dendrophori in aliis quamplurimis inscriptionibus cum tignariis, & fabris &c. ponuntur. *Dendrophori* enim nomen religionis vel superstitionis. *Salmasius.*

* *Et pausas ederet.*] Ita rursus scribere libuit, suggerente Palatino, quamvis ipse unita dictione, *pausasederet.* Grut.

1. *Nisi si fortè iste addidit celebritati, non eam primus invexit.*] Repræsentavi quod erat in Pal. & non discedit à lectione olim vulgatorum, quàm additione syllabæ *si.* *Idem.*

2. *Et quasi per negligentiam se maxima corporis parte nudasset.*] Victor: *Cùm illa factiosior, aspectui adolescentis, præsentiæ quasi ignara, semet dedisset, intecto corpore.* Casaub.

3 *Respondisse dicitur, si libet licet.*] Vide Aurelium Victorem Scotthi. *Salmasius.*

4. *Quas si sciret se leges dare, verè solus prohibere debuisset.*] Mutanda distinctio, sic: *Quas si sciret se leges dare verè, solus prohibere debuisset.* nam τὸ *verè* jungendum cum verbo *sciret.* ita erit optima sententia. *Casaub.*

5. *Non alio dicenda erat nomine.*] Hoc ideo adjicit, quia re vera non mater, sed noverca fuit. *Idem.*

6. *Nam quum Germanici & Parthici & Arabici & Alamannici.*] Manifesto heic Alamannos à Germanis diversos facit. nam Antoninus Germanicus & Alamannicus dictus, non συνωνύμως, vel ex eadem gente, utpote qui patre adhuc vivente Germanicus vocaretur. at post mortem patris devictis Alamannis Alamannici nomen assumpsit quod antea non habuerat. Germaniæ igitur populus, Alamanni, & vetustior, quam quidam putant, qui postea toti Germa-

niæ

[1]*Germanici* & *Parthici* & *Arabici* & *Alemannici* nomen aſcriberet ([2]nam Alemannorum gentem devicerat) Helvius Pertinax filius Pertinacis dicitur joco dixiſſe, *Adde ſi placet etiam* GETICUS MAXIMUS, quòd Getam occiderat fatrem, & Gotti *Getæ* dicerentur: quos ille dum ad Orientem tranſiit, tumultuariis præliis devicerat. Occidendi Getæ multa 11
prodigia extiterunt, ut in vita ejus exponemus. Nam quamvis prior ille è vita exceſſerit, nos tamen ordinem ſequuti ſumus, ut qui & prior natus eſt & prior imperare cœperat, prior ſcriberetur. [3]Eo ſanè tempore quo ab exercitu appellatus eſt Auguſtus vivo patre, quòd ille pedibus æger gubernare non poſſe videretur imperium, contuſis animis militum & tribunorum, Severus dicitur animo volutaſſe, ut & hunc occideret, [4]niſi repugnaſſent præfecti ejus graves viri. Aliqui contrà dicunt, præfectos voluiſſe id fieri, ſed Septimium noluiſſe, ne & ſeveritas illius crudelitatis nomine inquinaretur: & quum autores criminis milites fuerint, adoleſcens ſtultæ temeritatis pœnas lueret tam gravis ſupplicii titulo ut à patre videretur occiſus. Hic tamen omnium duriſſimus, & ut uno complectamur verbo, [5]parricida & inceſtus, patris & matris & fratris

niæ nomen dedit. & ſic pro Germanis Alemanni dicti. quando id primum factum, obſcurum eſt. *Salmaſ.*

1. *Germanici*, &c.] Veteres libri: *Germani*, &c. Idem.

2. *Nam Alemannorum gentem devicerat.*] Hæc eſt antiquiſſima Alemannorum in hiſtoria Rom. mentio: nam id nomen ante hæc tempora obſcurum, aut penitus ignotum, ne tum quidem in magna celebritate verſabatur: quare ſcribit Flavius Vopiſcus in Proculo tyranno: *Nonnihil tamen Gallis profuit: nam Alemannos, qui tunc adhuc Germani dicebantur, non ſine gloriæ ſplendore contrivit.* De victoria Caracalli ſic Aurelius Victor: *Alamannos gentem populoſam, ex eo mirificè pugnantem, prope Mœnum amnem devicit.* Caſaub.

Nam Alamannorum gentem devicerat.] Victor Scotthi: *Alamannos gentem populoſam ex equo mirifice pugnantem prope Mœnum amnem devicit.* populoſa illa gens omni poſtea Germaniæ nomen dedit, atque etiam nunc ex equo mirifice pugnat. *Salmaſ.*

3. *Eo ſane tempore quo ab exercitu Auguſtus appellatus eſt.*] Hanc fabellam ſupra confutavimus, & oſtendimus Antoninum vivente & conſentiente patre jam multo ante à militibus Auguſtum fuiſſe appellatum, & hoc nomen cum patre & minore fratre uſurpaſſe. Fallaces hoc loco Latini Hiſtorici, falſique. Vide Dionem. *Idem.*

4. *Niſi repugnaſſent præfecti.*] Palatinus: *niſi pugnaſſent.* Idem.

5. *Parricida & inceſtus, patris, & matris, & fratris inimicus.*] Idem liber: *Parricida & inceſtus, patris, matris, fratris*

fratris inimicus, à Macrino qui eum occiderat, timore militum, ac maximè prætorianorum, inter deos relatus est. Habet templum, habet salios, habet sodales Antoninianos, qui Faustinæ templum & divale nomen eripuit: certè [1] templum quod ei sub Tauri radicibus fundaverat olim maritus Antoninus, in quo postea filius hujus Bassiani Heliogabalus Antoninus sibi vel [2] Jovi Syrio, vel Soli (incertum enim id est) templum fecit.

tris inimicus. quod asyndeton nescio quo modo magis placet, & vibrantius videtur. *Idem.*

1. *Templum quod ei sub Tauri radicibus fundaverat olim maritus.*] Narrat historiam Capitolinus in Marco. *Casaub.*

2. *Jovi Syrio vel Soli.*] Vide ad Heliogabalum. *Idem.*

[1]ÆLII SPARTIANI
ANTONINUS GETA.
AD
CONSTANTINUM AUG.

1 SCIO, Constantine Auguste, & multos, & clementiam tuam [2] quæstionem movere posse cur etiam GETA ANTONINUS à me tradatur. de cujus priusquam vel vita vel nece dicam, differam cur & ipsi *Antonini* à Severo patre sit nomen appositum. Neque enim multa in ejus vita dici possunt, qui prius rebus humanis exemptus est quàm cum fratre teneret imperium. Septimius Severus quodam tempore quum consuluisset ac petiisset ut sibi indicaretur quo esset successore moriturus, in somnis vidit

1. ÆLII SPARTIANI.] Ita omnes membranæ, quarum consensum hoc loco magni faciendum judico. nec accedo partibus eruditissimi viri dubitantis hæsitantisque an hic Spartiani sit liber. *Salmas.*

2. *Quæstionem movere posse, &c.*] Expectabam ut ad quæstionem hanc, quam ait auctor moveri posse, responsio subjiceretur. frustra fui: nam proxima periodus ad rem nihil facit. Ergò totum hoc principium ita concipimus:

SCIO, *Constantine Auguste, & multos & clementiam tuam quæstionem movere posse, cur etiam* GETA ANTONINUS *à me tradatur. Neque enim multa in ejus vita dici possunt, qui priùs rebus humanis exemtus est, quàm cum fratre teneret imperium. De cujus priusquàm vel vita, vel nece dicam, differam cur & ipsi* ANTONINI *à Severo patre sit nomen appositum. Septim.* Casaub.

1. *Quod*

vidit Antoninum sibi successurum. Quare statim ad milites processit, & Bassianum filium majorem natu, *M. Aurelium Antoninum* appellavit. [1] Quod quum fecisset, paterna cogitatione, vel (ut quidam dicunt) à Julia uxore commonitus, quæ gnara erat somnii, quòd minori filio hoc facto ipse interclusisset aditum imperandi, etiam Getam minorem filium, *Antoninum* vocari jussit. Itaque semper ab eo in epistolis familiaribus dictus est Antoninus, quum, si fortè abesset, scriberet, *Salutate Antoninos filios & successores meos.* [2] Sed nihil valuit patris matrisve cautio: nam solus ille successit qui primus Antonini nomen accepit. Et hæc de Antonini nomine. *Geta* autem dictus est, [3] vel à 2
patrui nomine, vel avi paterni: de cujus vita & moribus in vita Severi Marius Maximus primo septenario satis copiosè retulit. Fuit autem Antoninus Geta etiam ob hoc ita dictus, quòd in animo habuit Severus ut omnes deinceps principes quemadmodum *Augusti*, ita etiam *Antonini* dicerentur: [4] atque [5] amore Marci quem fuisse vel fratrem suum dicebat, & cujus philosophiam literarumque institutionem

1. *Quod quum fecisset paterna cogitatione.*] Palatinus codex & vetus editio: *quod fecisset & paterna cogitatione.* aliquid fortasse latet, quod conjectura non possum assequi. *Salmas.*

2. *Sed nihil valuit patris matrisve cautio.*] Deest *matrisve*, in omnibus libris. & sane solus pater cavit ut & Geta Antoninus appellaretur. *Idem.*

3. *Vel à patrui nomine, vel avi paterni.*] De utroque habetur mentio in vita Severi. ab avo autem potiùs quàm à patruo Getam nomen habuisse, Victori assentior. nam ita erat moris. *Casaub.*

4. *Atque amore Marci quem fuisse vel fratrem suum dicebat.*] Manifesta vitii tenetur hæc lectio. Palat. *atque amore Marci vel fratrem suum semet dicebat.* fortassean sic emendandum, quod in animo habuit Severus, ut omnes deinceps principes quemadmodum Augusti ita etiam Antonini dicerentur; *idque amore Marci cujus filium semet dicebat, & cujus philosophiam litterarumque institutionem semper imitatus est.* quod ad sensum attinet, non potuit melius; quantum ad verba, etsi paulo longius recedunt à vetere scriptura, non aliter constitui posse existimo. *Salmas.*

Atque amore Marci, quem fuisse vel fratrem suum dicebant.] Oratio hiulca, si non & fracta. certè Pal. tantum habet, *atque amore Marci vel fratrem sem dicebat*, superscriptumque postea *et*, ut fieret *semet*, quæ scriptura suam quoque habet rationem. *Grut.*

5. *Amore Marci, quem fuisse vel fratrem suum dicebat.*] Hoc est, in cujus familiam transire volebat Severus, & videri Marci frater. sed falsum est de fratre: nam Severus, ait Dio, Μάρκυ ὑὸν, καὶ τοῦ Κομμόδυ ἀδελφὸν ἑαυτὸν ἔλεγε. Scribendum igitur, *Vel patrem, vel fratrem suum dicebat.* Casaub.

nem ſemper imitatus eſt. Dicunt aliqui, non in Marci honorem tantùm Antonini nomini delatum,[1] quum id Marcus hoc nomen adoptivum habuerit, ſed in ejus qui Pius cognominatus eſt Adriani ſcilicet ſucceſſoris: & quidem ob hoc quòd Severum ille [2] ad fiſci advocationem [3] delegerat ex formulario forenſi, quum ad tantos proceſſus ei patuiſſet dati ab Antonino [4] primi gradus vel honoris auſpicium: ſimul quòd nemo ei videretur felicior imperator ad commodandum nomen, eo principe cujus proprium nomen jam per quatuor principes cucurriſſet. De hoc eodem Severus gnarus genituræ illius, cujus, ut plerique Afrorum, peritiſſimus fuit, dixiſſe fertur, *Mirum mihi videtur, Juvenalis amantiſſime, Geta noſter divus futurus, cujus nihil imperiale in genitura video.* Erat enim Juvenalis præfectus ejus prætorio. Nec eum fefellit. Nam Baſſianus quum eum occidiſſet, ac vereretur tyrannicam ex parricidio notam, audiretque poſſe mitigari facinus ſi divum fratrem appellaret, dixiſſe fertur, *Sit divus dum non ſit vivus.* Denique eum inter divos retulit, atque ideo utcunque re-
3 diit cum fama in gratiam parricida. [5] Natus eſt Geta Severo & Vitellio coss. Mediolani, etſi aliter alii prodiderunt, VI. Ca-

1. *Quum id Marcus hoc nomen adoptivum habuerit.*] Illud, *hoc nomen*, ex gloſſa eſt. dele & lege: *dicunt aliqui non in Marci honorem tantum Antonini nomini delatum, quum id Marcus adoptivum habuerit.* Salmaſ.

Cùm id Marcus adoptivum habuerit.] Sequutus ſum veſtigia exemplaris Palatini, in quo, *cùm id Marcum adoptivus habuerit.* Vulgati amplius, *cùm id Marcus hoc nomen adoptivum habuerit*, nimium verboſe. *Grut.*

2. *Ad fiſci advocationem, &c.*] Ex corpore advocatorum qui in diverſis foris poſtulabant, elegebatur advocatus fiſci. ſed Severo cauſſidicinam exercenti, parum commodavit forum, ut ait Victor. ideo auctor hic vocat formularium forenſem. *Caſaub.*

3. *Delegerat ex formulario forenſi.*] *Ex formularia forenſi*: Palat. an formulariam pro turba formulariorum dixit? puto magis formulariam heic appellari actum & officium formularii, ut vicaria dicitur, officium & dignitas vicarii: delegit igitur Severum Marcus ex formularia forenſi, quam agebat, eique fiſci advocationem commiſit. *Salmaſius.*

4. *Primi gradus vel honoris auſpicium.*] Aurelius Victor: *Quòd ex illo poſt multos dubioſque eventus, auſpicia honorum cepiſſet, patrocinio fiſci.* Sed de Marco ille, non de Pio, loquitur. *Caſaub.*

5. *Natus eſt Geta Severo & Vitellio Coſs.*] Suffectis, nempe. ut quærendum ſit quibus conſulibus iſti fuerint Coſs. *Idem.*

1. Nun-

VI. Calend. Junias, ex Julia quam idcirco Severus uxorem duxerat quòd eam in genitura habere compererat ut regis uxor esset isque privatus, sed jam optimi in Repub. loci. Statim ut natus est, [1] nuntiatum est ovum gallinam in aula peperisse purpureum. Quod quum allatum Bassianus frater ejus accepisset, & quasi parvulus applosum ad terram fregisset, Julia dixisse fertur joco, [2] *Maledicte parricida, fratrem tuum occidisti.* Idque joco dictum, Severus altiùs quàm quisquam præsentium accepit: à circunstantibus autem postea velut divinitus effusum approbatum est. Fuit etiam aliud omen. Nam quum in villa cujusdam Antonini plebeii hominis agnus natus esset qui vellus in fronte purpureum haberet, eadem die atque hora qua Geta natus est, audissetque ille ab aruspice, post Severum Antoninum imperaturum, ac de se ille auguraretur, sed tamen [3] tale fati timeret indicium, ferro eum adegit: quod & ipsum signo fuit, Getam ab Antonino interimendum, ut postea satis claruit. Fuit etiam aliud omen ingens postea, ut exitus docuit hujus facinoris quod evenit. Nam quum infantis Getæ [4] natalem Severus commendare vellet, hostiam popa nomine Antoninus percussit: quod tunc nec quæsitum nec animadversum, pòst verò intellectum est. [5] Fuit adolescens 4
mori-

1. *Nuntiatum est ovum gallinam in aula peperisse purpureum.*] Lampridius in Alexandro: *Omen fuit, quòd ovum purpurei coloris eadem die natum, qua ille natus est. palumbinum* ὀρχαϊστρὸς est. *in aula*, pro in olla. ut apud Plautum. *Idem.*

2. *Maledicte parricida, fratrem tuum occidisti.*] *Maledictus* pro ἐπικατάρατος, quomodo hìc accipitur, proprium est scriptorum Christianorum verbum. *Idem.*

Maledicte parricida fratrem tuum occidisti.] *Maledictus*, κατάρατος. *Salmasius.*

3. *Tale fati timeret indicium.*] Scribo, *talis fati.* Casaub.

4. *Natalem Severus commendare vellet.*] Vide ad vitam Hadriani. *Idem.*

5. *Fuit adolescens moribus asperis, sed non impiis, à natura decorus.*] Veteris scripturæ libri: *fuit adolescens decorus, moribus asperis sed non impiis, anarbo retractator, gulosus, &c.* nihil illis corruptius: *à narbo retractator.* illud *narbo* fortasse mutandum in *nario.* *nariones* enim dixerunt subsannatores, quique naribus uncis omnia suspenderent. Glossæ Isidori: *nario subsannans.* in Glossis veteribus: *Nario subsannator.* Græci ῥινᾷν id vocarunt, nempe naso suspendere. *Salmas.*

Fuit adolescens moribus asperis, sed non impiis, à naturâ decorus, &c.] Locus minus sanus, modò si non mentitur Palatinus, in quo exstat: *Fuit adolescens decorus, moribus asperis, sed non impius. anarboretractator.* Quæ vox ultima omnino

moribus aſperis, ſed non impiis, à natura decorus, [1] tractator, guloſus, cupidus ciborum & vini variè conditi. Hujus illud pueri fertur inſigne, quòd quum vellet partium diverſarum viros Severus occidere, & inter ſuos diceret, *Hoſtes vobis eripio:* conſentiretque adeò uſque Baſſianus ut eorum etiam liberos ſi ſibi conſuleret, diceret occidendos, Geta interrogaſſe fertur, quantus eſſet interficiendorum numerus: quumque dixiſſet pater, ille interrogavit, *Iſti habent parentes, habent propinquos?* [2] quum reſponſum eſſet, [3] habere complures: *Ergo in civitate*, ait, *plures erunt triſtes quàm læti quòd vicimus.* Et obtinuiſſet ejus ſententia, niſi Plautianus præfectus vel Juvenalis inſtitiſſent ſpe proſcriptionum, ex quibus ditati ſunt. His accedebat Baſſiani fratris nimia crudelitas: qui quum contenderet [4] & diceret quaſi joco, quaſi ſeriò, omnes cum liberis occidendos partium diverſarum, Geta ei dixiſſe dicitur, *Tu qui nulli parcis,* [5] *potes etiam fratrem occidere.* [6] Quod dictum ejus tunc nihil, pòſt

nino monſtroſà. quærendum tantum venit, an ita omnia poſſint inverti: *Fuit adoleſcens decorus, moribus aſper, ſed non impius, à natura tractator.* De quo judicabunt otioſi, atque aliquid boni fingent ex illo *anarbore.* Grut.

1. *Tractator.*] Locutuleius & ἀδολεσχος. nam tractare dicebantur philoſophi cùm ſcholam haberent ac docerent. Inde apud veteres patres *tractatores* paſſim dicuntur, qui Dei verbum vel voce vel ſcriptis exponerent. *Caſaub.*

Tractator guloſus.] Scripta lectio, *retractator.* quod verbi magis convenit moribus aſperis illius juvenis quam *tractator.* nam poteſt accipi pro illo qui nunquam libens in alicujus ſententiam deſcendat, ſed ſemper retractet, & ſui quodammodo moris ſit. *retractare* enim eſt recuſare & reniti contra alicujus voluntatem. *Salmaſ.*

2. *Cùm reſponſum eſſet, habere complures. Ergo in civitate, ait, plures erunt triſtes.*] Aliter & iſthæc Palat. nempe: *eſſet, haberet. complures ergo in civitate triſtes erunt.* Fortè, *eſſet, habere, ait, Complures ergo in civitate triſtes erunt quam læti, &c.* Grut.

3. *Habere complures, ergo in civitate, &c.*] Sic legendum & diſtinguendum judico. *Geta interrogaſſe fertur, quantus eſſet interficiendorum numerus. quumque dixiſſet pater, ille interrogavit, iſti habent parentes, habent propinquos? quum reſponſum eſſet habere: plures ergo in civitate, ait, erunt triſtes quam læti quod vicimus.* Salmaſius.

4. *Et diceret quaſi joco, quaſi ſeriò.*] Fortean, *quà joco, quà ſeriò.* ſed poteſt vulgata ferri. *Caſaub.*

Ut diceret quaſi joco, quaſi ſeriò, omnes cum liberis occidendos partium diverſarum.] Cur non potius, *qua joco, qua ſeriò.* Ita certè loquuntur optimi ſcriptores. *Gronovius.*

5. *Potes etiam fratrem occidere.*] *Potes & fratrem occidere.* Salmaſ.

6. *Quod dictum ejus, tunc nihil.*] Nempe ominis viſum habere. Capitolinus in Maximo & Balbino: *Id eo tempore nihil*

pôſt verò præſagio fuit. Fuit in literis aſſequendis & tenax veterum ſcriptorum, & paternarum etiam ſententiarum memor, fratri ſemper inviſus, [1] matri amabilior quàm frater, [2] ſubbalbè tamen canorus. [3] Veſtitus nitidi cupidiſſimus, ita ut patri doleret: ſiquid acciperet à præſentibus, id ad ſuum contulit cultum, neque quicquam cuipiam dedit. Poſt Parthicum bellum pater quum ingenti gloria floreret, Baſſiano participe imperii appellato, Geta quoque Cæſaris & Antonini, ut quidam dicunt, nomen accepit. Familiare illi fuit has quæſtiones grammaticis proponere, ut dicerent; [4] ſingula animalia quomodo vocem emitterent, velut, *Agni balant, porcelli grunniunt,* [5] *palumbes minurriunt, urſi ſæviunt, leones rugiunt, leopardi rictant, elephanti barriunt, ranæ coaxant, equi hinniunt,* [6] *aſini rudunt, tauri mugiunt,* eaſque de veteribus approbare. Serenni Sammonici libros familiariſſimos habuit, quos ille ad Antoninum ſcripſit. Habebat etiam iſtam conſuetudinem, ut convivia & maximè [7] prandia per ſingulas literas juberet, [8] ſcientibus ſervis,

hil viſum eſt ominis habere: ſed non ſine cauſſa factum probavit imperium. Caſaub.

1. *Matri amabilior.*] An *patri?* nam de matre nihil mirum: cùm illa huic verè mater, Baſſiano noverca eſſet. *Idem.*

Matri amabilior quam frater.] Mater ergo Antonini Caracalli Julia; ut & Antonini Getæ: non enim mirum, ſi filius matri ſuæ amabilior quam novercæ. *Salmaſ.*

Matri amabilior quàm frater.] Ita Pal. & videtur ſanè hic auctor Juliam quoque facere matrem Caracalli: unde ſupra habuimus cap. 3. *& quaſi parvulus.* ſed idem tamen *novercam* nominat infra capite 7. adeo ut nihil dicere habeam, quàm compilaſſe hanc ſuam hiſtoriam ex auctoribus diverſis, quorum hi Baſſianum privignum conſtituerant, iſti filium. *Grut.*

2. *Subalbè.*] *Subbalbè.* Caſaub.

3. *Veſtitus nitidi cupidißimus ita ut patri doleret.*] Mirum patri doluiſſe quod filius eſſet veſtitus nitidi cupidiſſimus. vitium manifeſtum arguit vetus ſcriptura quæ habet, *ita ut patri deret*, vitium video, emendationem non item. *Salmaſ.*

4. *Singula animalia quomodo vocem emitterent.*] Illuſtravimus hunc locum in diatriba, quam ſcripſimus de vocibus animalium. *Caſaub.*

5. *Palumbes minurriunt.*] Minurire quidem, vel minurrire avicularum proprium, quarum *minuritiones* dicuntur teſte Pompeio & auctore veteris vocabularii. At palumbes non minuriunt, ſed *minarriunt.* & ita hoc loco legendum. *Salmaſius.*

6. *Aſini rudunt.*] Optimus Palatinus; *ragiunt.* quod alibi memini legere dictum de aſinis. *Idem.*

Aſini rudunt.] Pal. *ragiunt.* Grut.

7. *Prandia per ſingulas literas juberet.*] *Jubere prandia* pro imperare, & parari jubere, recentioris eſt Latinitatis. *Caſaubonus.*

8. *Scientibus ſervis.*] Id eſt, literas ſaltem leviter doctis. Erant enim de re culi-

vis, velut in quo erat anſer, aprugna, anas: item pullus, perdix, pavus, porcellus, piſcis, perna, & quæ in eam literam genera edulium caderent: & item [1] faſianus, farta, ficus, & talia. [2] Quare comis etiam habebatur in adoleſ-
6 centia. [3] Occiſo eo pars militum quæ incorrupta erat, parricidium ægerrimè accepit, [4] dicentibus cunctis, duobus ſe liberis fidem promiſiſſe, duobus ſervare debere: clauſiſque portis diu non eſt imperator admiſſus. Denique niſi querelis de Geta editis, & animis militum delinitis, enormibus etiam ſtipendiis datis, [5] Romam Baſſianus redire non potuit. Poſt hæc denique & Papinianus, & multi alii interempti ſunt, qui vel concordiæ faverant, vel qui partium Getæ fuerant: [6] ita ut utriuſque ordinis viri [7] & in balneo cœnantes, & in publico percuterentur: Papinianus ipſe ſecuri percuſſus ſit, improbante Baſſiano quòd non gladio res peracta ſit. Ventum denique eſt uſque ad ſeditionem urbanicianorum militum: quos quidem [8] non levi autoritate Baſſianus compreſſit, tribuno eorum, ut alii dicunt, interfecto: ut alii, relegato. Ipſe autem tantum timuit

culinaria multi libri editi: quos oportuit iſtos ſervos probè callere, ut ex omni copia edulium quæcunque ab eadem litera inchoarent, poſſent eligere. Veteres, cocos habuiſſe eruditos ex Athenæo notiſſimum eſt. *Idem.*

1. *Faſianus, farta, ficus.*] Palat. *farrata* genus edulii. Juvenalis:

Ponebant igitur Tuſco farrata catino, &c. ubi vetus interpres *farrata* cibum ex farre interpretatur, heic autem *farrata*, *farratæ*, placentæ genus ex farre conſperſæ, vel genus pultis ex farre. *Salmaſ.*

Faſianus, farta, ficus.] Palat. uterque, *farrata.* Grut.

2. *Quare comis etiam habebatur in adoleſcentia.*] Vide Herodianum. *Salmaſ.*

3. *Occiſo eo, pars militum, &c.*] Hæc & ſequentia quatuor ferè immò ſex linearum, verbotenus tranſlata ſunt ex Spartiani Caracallæ capite ſecundo. *Grut.*

4. *Dicentibus cunctis duobus ſe liberis fidem promiſiſſe.*] Addendum: *duobus ſe liberis Severi fidem promiſiſſe.* hæc eadem verba leguntur in Caracallo. *Salmaſius.*

5. *Romam Baſſianus redire non potuit.*] Jam diximus loqui auctorem de reditu ex Britannia. *Caſaub.*

6. *Ita ut utriuſque ordinis viri & in balneo cœnantes.*] Diſtinctione tantum hic locus corrigendus: *ita ut utriuſque ordinis viri & in balneo, cœnantes, & in publico percuterentur.* Salmaſ.

7. *Et in balneo cœnantes.*] Emendabamus ſuprà, *& in balneo & cœnantes.* confirmant verba Spartiani in Caracallo: *Cædes deinde in omnibus locis, & in balneis factæ: occiſique etiam nonnulli cœnantes.* Caſaub.

8. *Non levi auctoritate.*] Quam alibi vocat cenſuram, hîc *auctoritatem*: nam pro ſeveritate ponitur iſto loco. *Idem.*

1. *Quaſi*

timuit ut loricam sub lato habens clavo, etiam Curiam sit ingressus, atque ita rationem facti sui & necis Geticæ reddiderit. Quo quidem tempore Helvius Pertinax, filius Pertinacis, qui postea est ab eodem Bassiano interemptus, recitanti Faustino prætori & dicenti, *Sarmaticus maximus & Parthicus maximus*, dixisse dicitur, *Adde &* GETICUS MAXIMUS, [1] quasi Gotticus: [2] quod dictum altiùs in pectus Bassiani descendit, ut postea nece Pertinacis est approbatum: nec solùm Pertinacis, sed & aliorum, ut suprà dictum est, passim & iniquè. Helvium autem etiam suspectum habuit affectatæ tyrannidis [3] quòd esset in amore omnium, & filius Pertinacis imperatoris: quæ res nulli facilè privato satis tuta est. [4] Funus Getæ accuratius fuisse 7
dicitur quam ejus qui à fratre videretur occisus. [5] Illatusq; est majorum sepulchro, hoc est Severi, quod est in Appia via euntibus ad portam dextrum, [6] specie Septizonii extructum, quod sibi ille vivus ornaverat. Occidere voluit & matrem Getæ, novercam suam, quòd fratrem lugeret, & mulieres [7] quas post reditum de Curia flentes reperit.

Fuit

1. *Quasi Gotticus.*] Nam Getæ dicebantur tum, qui postea Gothi vel Gotti, ut est in Caracallo. *Idem.*

2. *Quod dictum altius in pectus Bassiani descendit.*] Neque injuriâ: erat enim nimis ambiguè dictum & in interpretationem sequiorem pronius. hujusmodi dicacitates per jugulum ferè redire, pluribus docui ad Taciti librum V. Annalium cap. 2. *Grut.*

3. *Quod esset in amore omnium, & filius Pertinacis Imperatoris; &c.*] Verè. Vide Tacit. lib IV. Hist. cap. 80. *Idem.*

4. *Funus Getæ accuratius fuisse dicitur, quam ejus qui à fratre videretur occisus.*] Satis stultè: immò ita fieri oportebat, ut palam faceret, non occidisse fratrem, nisi salutis suæ tuendæ; non simultatis; non odii caussa. de qua simulatione, non protrita adduximus ad illud Taciti lib. XIV. Annal. c. 3. *Additurum Principem defunctæ templum, & aras, & cetera ostentandæ pietatis.* Idem.

5. *Illatusque est majorum sepulcro, hoc est Severi.*] Non est adscititia glossa; sed necessaria explicatio. Majorum appellatione solent venire pater, avus & qui supra hunc ascendunt. hic solus pater Getæ potest intelligi: ideo interpretatio est adjecta. *majorum* autem *sepulcrum* dixit, ex communi adulantium usu loquendi, qui ad majorem honorificentiam sic potiùs dicebant, quàm patris sepulcrum. Adde quòd Severus in Antoninorum familiam, quorum ibi monumenta erant, se inserebat: qua ratione potuit dici rectè de Geta eum illatum esse sepulcro majorum. de hoc monumento ad Severum diximus. *Casaubonus.*

6. *Specie septizonii extructum.*] Palatinus: *septizodii*. de quo supra diximus. *Salmas.*

7. *Quas post reditum de Curia.*] Cùm sub vesperam occisus fuisset Geta, (πρὸς δείλην ait Herodianus) confessim

Fuit præterea ejus immanitatis Antoninus, [1] ut iis præcipuè blandiretur quos ad necem destinabat, ut ejus magis blandimentum timeretur quàm iracundia. Mirum sanè omnibus videbatur quòd mortem Getæ toties ipse etiam fleret quoties nominis ejus mentio fieret, & quoties imago videretur aut statua. Varietas autem tanta fuit Antonini Bassiani, imò tanta sitis cædis, ut modò fautores Getæ, modò inimicos occideret, quos fors obtulisset. quo facto magis Geta desiderabatur.

stim delatus parricida in prætoriana castra, ibi pernoctavit: manè diei sequentis venit in Curiam: inde redit in Palatium. de hoc reditu nunc auctor loquitur. oblitus nempe prioris sententiæ iis consentit, qui parricidium in Urbe tradunt admissum. *Casaubonus.*

1. *Vt iis præcipuè blandiretur, quos ad necem destinabat.*] In vita: *Eos quos occidere parabat, affabiliter est locutus.* Ibidem & de luctu ob necem Getæ. *Idem.*

[1]JULII CAPITOLINI OPILIUS MACRINUS, AD DIOCLETIANUM AUG.

1 [2] VITÆ illorum principum, seu tyrannorum, sive Cæsarum, qui non diu imperaverunt, in obscuro latent, idcircò quòd neque de privata eorum vita digna sunt quæ dicantur, quum omnino ne scirentur quidem, nisi aspirassent ad imperium: & de imperio quod non diu tenuerunt, non multa dici possunt: [3] nos tamen [4] ex diversis historicis eruta in lucem proferemus, & ea quidem quæ memoratu digna erunt. [5] Non enim est quisquam in vita

1. JULII CAPITOLINI.] Vetera excerpta Spartiani non Julio Capitolino, sed Spartiano ascribunt hanc vitam ut & sequentem Diadumeni. & sane qui Diadumeni vitæ author fuit, idem & vitam hanc Opilii scripsisse existimandus est. *Salmas.*

2. VITAE *illorum principum seu tyrannorum, &c.*] Confer cum principio vitæ Pescennii. Similia & in Avidio Cassio, & in Albino, & aliis locis horum librorum. *Casaub.*

3. *Nos tamen ex diversis historiis, &c.*] Melius: *ex diversis historicis eruta.* Salmasius.

4. *Ex diversis historiis eruta, &c.*] Similia his in fine vitæ. *Casaub.*

5. *Non enim est quisquam in vita qui non ad diem quodcunque fecerit.*] *Ad diem,* est cottidie. *quodcunque facere*, saltem aliquid,

vita qui non ad diem quodcunque fecerit: sed ejus qui vitas aliorum scribere orditur, officium est digna cognitione perscribere. [1] Et Junio quidem Cordo studium fuit eorum imperatorum vitas edere quos obscuriores videbat: qui non multùm profecit. Nam & pauca reperit & indigna memoratu, asserens se minima quæque persequuturum: quasi vel de Trajano, aut Pio, aut Marco sciendum sit, quoties processerit, [2] quando cibos variaverit, & quando vestem mutaverit, & quos quando promoverit: [3] quæ ille omnia exequendo libros mythistoriis replevit talia scribendo, quum omnino rerum vilium aut nulla scribenda sint, [4] aut nimis pauca, [5] si tamen ex his mores possint animadverti, qui revera sciendi sunt: [6] sed ex parte, ut ex ea cætera colligantur. Occiso ergo Antonino Bassiano, [7] OPILIUS MACRINUS præfectus prætorio ejus, [7] qui antea 2
priva-

aliquid, qualecunque illud sit. Nemo est mortalium, ait, qui tantisper dum vivit, non quotidie aliquid agat: sed non quicquid agitur est ἀξιαπήγητον & historia dignum. *Idem.*

1. *Et Junio quidem Cordo studium fuit.*] Passim in his libris reprehenditur Ælius Junius Cordus, tanquam λεπτολόγος, & scriptor minutiarum. *Idem.*

2. *Quando cibos variaverit.*] Scribe, *quomodo.* Idem.

3. *Quæ ille omnia exequendo libros mythistoriis replevit talia scribendo.*] Poterant ista abesse, *talia scribendo.* nam affine βαττολογίᾳ est, *quæ ille omnia exequendo,* & *talia scribendo.* Historiam veram, sed fabulis falsis mixtam, & in qua multa frivola, vocat μυθιστορίαν. *Idem.*

4. *Aut nimis pauca, si tamen ex his mores possunt animadverti.*] Ex minimis enim rebus & vilibus melius aliquando posse magnorum virorum mores perspici, quam ex magnis & gloriosis gestis testatur alicubi Plutarchus. *Salmas.*

5. *Si tamen ex his mores possint animadverti.*] Quasi dicat: & illa quoque tum demum digna scriptione sunt judicanda, cùm ex his mores possunt animadverti. *Casaub.*

6. *Sed ex parte, ut ex ea cætera colligantur.*] Malim, *Sed ex parte: ut ex eo cætera colligantur.* Idem.

7. OPILIUS MACRINUS.] Fuit Macrinus natione Maurus, domo ἀπὸ Σικελίας Καισαρείας. ita Dio apud Xiphilinum in vulgatis codicibus. sed nulla ejus nominis urbs in Mauritania fuisse proditur. Malim igitur apud Dionem, ἀπὸ Ἰȣλίας Καισαρείας. nota urbs quæ in Ptolemæi libris, modò Ἰȣλία Καισάρεια dicitur, modò Ἰὼλ Καισάρεια. *Idem.*

8. *Quia antea privatas curabat.*] Melius, *curarat.* De privatarum rerum procuratore dictum ad Severum. Peritiam legum & rerum forensium usum tribuunt Macrino veteres. *Idem.*

Qui antea privatas curabat, imperium arripuit.] Ex manuscriptis, lege: *Opilius Macrinus; præfectus prætorio ejus, qui antea privatus cubabat, imperium arripuit. privatus cubabat,* eleganti locutione pro qui privatus erat. Nam omnes sub imperio præter imperatorem privati censentur, etsi in magnis, immo maximis

privatas curabat, imperium arripuit, [1] humili natus loco, & animi atque oris inverecundi: seque [2] nunc *Severum* nunc *Antoninum*, quum in odio esset omnium & hominum, & militum, nuncupavit. [3] Statimque ad bellum Parthicum profectus, [4] & vindicandi se de militibus, [5] & rumoribus quibus premebatur adolescendi potestatem dempsit: quamvis senatus eum imperatorem odio Antonini Bassiani libenter acceperit, quum in senatu omnibus una vox esset, [6] *quemvis magis quàm parricidam, quemvis quàm incestum, quemvis magis quàm impurum, quemvis magis quàm interfectorem & senatus & populi.* Et mirum omnibus fortasse videatur [7] cur *Diadumenus* filius Macrini, *Antoninus* voluerit nuncupari, quum

ximis dignitatibus positi. cui tamen vulgatam placebit retinere, retineat, non, me invito, id facturus. *Salmas.*

Qui antea privatas curarat.] Ita ausus sum scribere, non *curabat*, quòd reperissem in utroque Palatino *cubabat.* *Grut.*

1. *Humili natus loco.*] Fatetur ipse in epistola quam scribit ad senatum, apud Herodianum, se ex equestri ordine ad imperium ascendisse. sed origo illi ne equestris quidem: nam serò tandem jure aureorum anulorum donatus est, ut paullò mox ex Aurelio Victore narratur. *Casaub.*

2. *Nunc Severum, nunc Antoninum.*] Nondum invenimus ullum monumentum ubi vocaretur Antoninus. nam in nummis quos aut ipsi vidimus, aut viri docti descripserunt, SEVERUS, semper nuncupatur, nunquam ANTONINUS. in antiquo lapide nominatur AURELIUS. quod mirum est silere historicos. *Idem.*

3. *Statimque ad bellum Parthicum profectus.*] Adversus Artabanum qui jam imminebat, sine mora ductus est exercitus. *Idem.*

4. *Et vindicandi se de militibus.*] Dele τὸ *de*. Versuto prorsus consilio Macrinus statim post occupatum imperium militem contra hostem duxit: ut antè novo imperio assuescerent, quàm otium haberent inquirendi in originem suam aut mores, & capita conferendi, quò se ab illegitimo principe vindicarent: de quo sinistri jam rumores totis castris insusurrabantur. sed hos rumusculos Macrinus hoc facto extinxit, adhuc nascentes necdum confirmatos. *Idem.*

Et vindicandi se de militibus.] Vet. ed *indicandi.* lego: *& judicandi de se militibus, & rumoribus quibus premebatur potestatem dempsit.* cavit enim hoc consilio Macrinus, ne milites in se & suam vitam inquirere, ac de se judicare possent. *Salmas.*

Et judicandi de se militibus.] Exhibui scripturam membranarum Palatinarum tantò securius quod etiam exstaret in codice Regio. prius editi, *& vindicandi se de militibus.* aut, *& vindicandi se militibus.* quorum neutrum satisfacit. *Grut.*

5. *Et rumoribus quibus premebatur potestatem dempsit.*] *Seu rumoribus quibus premebatur*, in edit. Mediolan. *seu* pro *&* apud recentiores passim. *Salmas.*

6. *Quemvis magis quàm parricidam.*] Hæc desumta sunt ex acclamationibus senatus, cùm in curia recitatæ sunt literæ Macrini. *Casaub*

7. *Cur Diadumenus filius Macrini, Antoninus voluerit nuncupari.*] Quid? ut Diadumenus filius Macrini ipse nomen Antonini non patris voluntate, sed sua sponte

quum autor necis Antoninianæ fuiſſe dicatur. De ipſo
quæ in annales relata ſunt, proferam. Vates Cæleſtis apud 3
Carthaginem [1] quæ deo repleta ſolebat vera canere, ſub Antonino Pio, [2] quum ſciſcitante proconſule de ſtatu, ut ſolebat, publico, & de ſuo imperio, futura prædiceret; ubi ad principes ventum eſt, clara voce numerari juſſit, quoties diceret *Antoninum.* Tuncque attentis omnibus, *Antonini* nomen *Auguſti* octavò edidit. Sed credentibus cunctis quòd VIII. annis Antoninus Pius imperaturus eſſet, [3] & ille tranſcendit hunc annorum numerum: & [4] conſtitit apud credentes [5] vel tunc vel poſtea per vatem aliud deſignatum. Denique adnumeratis omnibus qui Antonini appellati ſunt, is Antoninorum numerus invenitur. Enimvero Pius primus, Marcus ſecundus, Verus tertius, Commodus quartus, quintus Caracallus, ſextus Geta, ſeptimus Diadumenus, octavus Heliogabalus, Antonini fuere. Nec inter Antoninos referendi ſunt duo Gordiani: qui [6] aut prænomen tantùm Antoninorum habuerunt, aut etiam

ſponte aſſumſerit? hoc abſurdum eſt; cùm puer eſſet novem annorum: & certum ſit nihil aliud illum in hoc toto negotio, niſi patris voluntati eſſe obſecutum. Lego igitur, *Cur Diadumenum filium Macrinus Antoninum voluerit nuncupari.* Sic ſtatim, & infrà ſæpiùs. *Idem.*

Cur Diadumenus filius Macrini, Antoninus voluerit nuncupari, &c.] Sic quoque uterque Palatinus. ſed nihil certius emendatione Caſauboniana. *Grut.*

1. *Quæ deo repleta ſolebat vera canere.*] Neque dubitamus Julium Capitolinum, etſi temporibus Conſtantini vixit, fuiſſe gentium erroribus implicitum. de his vaticinationibus iterum idem in Pertinace. *Caſaub.*

Quæ Deo repleta ſolebat vera canere.] Inde *veratores* dicti qui vera canerent, vates nimirum, & harioli: hinc *veratura*, in antiquis Burgundionum legibus pro divinatione & pro pretio & mercede, quæ pro divinatione datur hariolo. *Salmaſius.*

Quæ Deo repleta ſolet vera canere, &c.] Concordat in hanc lectionem etiam Palatinus integer, item à calamo primo ſecundus qui excerpta complectitur. vulgati, *ſolebat.* Grut.

2. *Quum ſciſcitante proconſule.*] Melius: *cum ſciſcitanti proconſuli de ſtatu, ut ſolebat, publico & de ſuo imperio futura prædiceret.* Salmaſ.

3. *Et ille tranſcendit hunc, &c.*] Planior ſententia, ſi legas: *Ubi ille tranſcendit hunc annorum numerum, &c.* Caſaub.

4. *Conſtitit apud credentes.*] Id eſt apud eos qui oraculis fidem habere ſolent; non enim omnes habebant. Dicuntur *conſtare* quæ evidentem probationem habent, & quorum certa fides. *Idem.*

5. *Vel tunc vel poſtea.*] Ita loquitur, quia ut ſuprà dicebamus de ominibus, ſic & oracula fidem ex eventu capiebant. nemo igitur, aut admodum pauci, fidem illis habebat, cùm ederentur: ſed poſtquam res evenerant. *Idem.*

6. *Aut prænomen tantùm.*] Non autem

iam [1] Antonii dicti sunt, non Antonini. Inde est quòd se & Severus Antoninum vocavit, & plurimi fuerunt, & Pertinax & Julianus, & idem Macrinus. Et ab ipsis Antoninis qui veri successores Antonini fuerunt, hoc nomen magis quàm proprium retentum est. Hæc alii. Sed alii idcirco Antoninum Diadumenum à Macrino patre appellatum ferunt, ut suspicio à Macrino interfecti Antonini Bassiani militibus tolleretur. Alii verò tantum desiderium nominis hujus fuisse dicunt, [2] ut nisi populus & milites Antonini nomen audirent, [3] imperatorium non putarent.
4 Et de Macrino quidem in senatu à multis quando nuntiatum est Varium Heliogabalum imperatorem, [4] quum jam Cæsarem Alexandrum senatus dixisset, ea dicta sunt, ut appareat ignobilem, sordidum, spurcum fuisse. Verba denique [5] Aurelii Victoris, [6] qui Primo cognomen erat, hæc fuerunt: [7] *Macrinum libertinum hominem prostibulum, servilibus officiis occupatum in domo imperatoria, venali fide, vita sordida sub Commodo, à Severo remotum etiam à miserrimis officiis, relegatumque in Africam: ubi ut infamiam damnationis tegeret, lectioni*

tem verum nomen. exposuimus ad Marcum Antoninum. *Idem.*

1. *Antonii dicti sunt, non Antonini.*] De hoc ad librum ejusdem Capitolini de Gordianis. *Idem.*

2. *Ut nisi populus & milites Antonini nomen audirent, imperium non putarent.*] Sic codex Regius. nam Palatinus, cavet vulgatæ, *imperatorium*; quod cur minus feramus, facit locus Diadumeni capite principe, *Ingens mæror obsedit omnium pectora, quòd Antoninum in Republica non haberent, existimantium quod cum eo Romanum esset imperium periturum.* Grut.

3. *Imperatorium non putarent.*] Lege, ut in regio, *imperium non putarent.* Casaubonus.

4. *Quum jam Cæsarem Alexandrum senatus dixisset.*] Dictus est enim à senatu Cæsar mortuo Macrino. *Idem.*

5. *Aurelii Victoris, cui Primo cognomen erat.*] Fuisse Aurelios Victores multos, antiquæ inscriptiones fidem faciunt: in quibus minimùm quatuor nomine & cognomine eodem est invenire. iccirco huic etiam agnomen est adjectum. *Idem.*

Aurelii Victoris cui Pinio cognomen erat.] Vulgati prius, *cui Primo*: sed alterum conspicitur & in Pal. & Regio codice. nimirum in Inscriptionibus nostris decem amplius occurrunt *Aurelii Victores*: itaque ipsimet aliquando aliud adhuc sibi adsumebant agnomen. *Grut.*

6. *Cui Primo cognomen erat.*] *Cui Pinio cognomen erat.* ita Pal. *Pinius* & *Pinnius*, nomen Romanum, in vetustis inscriptionibus habetur, *L. Pinnius Celer.* & *L. Pinnius Celsus.* sed ibi nomen, heic cognomen est. *Salmas.*

7. *Macrinum libertinum hominem, prostibulum.*] Distingue: *Macrinum libertinum, hominem prostibulum.* Idem.

1. *Egisse*

lectioni operam dedisse, [1] *egisse causulas, declamasse, jus postremò dixisse.* [2] *Donatum autem anulis aureis*, [3] *patrocinante sibi liberto suo Festo*, [4] *advocatum fisci factum sub Vero Antonino.* Sed & hæc dubia ponuntur, & alia dicuntur ab aliis quæ ipsa quoque non tacebimus. Nam plerique gladiatoriam pugnam eum exhibuisse dixerunt: Et accepta rudi, ad Africam isse venatorem primò, pòst etiam tabellionem fuisse, deinceps advocatum fuisse fisci: ex quo officio ad amplissima quæque pervenit. Deinde [5] quum esset præfectus prætorio collega ablegato, Antoninum Caracallum imperatorem suum interemit [6] tanta fictione ut ab eo non videretur occisus. Nam stratore ejus redempto, & spe ingenti proposita, id egit ut quasi militaribus insidiis, [7] quòd vel ob parricidium vel incestum displiceret, interemptus diceretur.

1. *Egisse causulas.*] Pal. cum Med. editione: *egisse causulas.* mendose. *Idem.*

2. *Donatum autem annulis aureis.*] Libertini, qualis hic Macrinus, qui aureis annulis donabantur, equites Romani fiebant, de jure hoc vel honore aureorum annulorum elegantes versus Statii:

Mutavitq; genus, lævæq; ignobile ferrum
Exuit, & celsè natorum æquavit honori.

Is de quo loquitur ibi poëta, libertinus fuit, cui genus mutavit imperator & pro libertino equitem fecit, & pro ferreis annulis, quales libertini generis homines gerebant, aureos dedit qui equitum proprii. Celse ergo nati sunt equites, quorum honori is æquatur, qui exutis annulis ferreis, aureos induit, sibi à principe concessos. *Idem.*

3. *Patrocinante sibi liberto suo Festo.*] Pal. *patrocinante non liberto suo.* aliquid heic vitii latere suspicor. forte legendum sic; *donatum autem aureis annulis, patrocinante mox liberto Severi Festo advocatum factum à Severo vel Antonino.* cum scriptum esset *Seu.* pro *Severi*, factum est *suo.* Vide Dionem. *Idem.*

4. *Advocatum fisci factum, sub Vero Antonino.*] Fortasse, *sub Severo, vel Antonino.* malim tamen, *sub Antonino.* inducta voce *Vero*: quam constat esse mendosam. *Casaub.*

5. *Cùm esset præf. præt. collega ablegato.*] Collega hic est Ecdecianus Adventus, cujus mentio in lege prima Cod. De sententiam passis. Auctor est Herodianus delatum huic imperium priùs quàm Macrino, verùm illum propter ætatem recusasse. quod videtur astu Macrini factum: hæc certè caussa cur dicatur sibi ab eo timuisse. cæterùm Dio hic aliter. *Idem.*

6. *Tanta fictione, ut ab eo non videretur occisus.*] Omnes membranæ *factione.* ego non possum damnare alteram lectionem, quæ auctoris menti videtur hîc convenientior. nam quod mox sequitur in oratione Macrini ad senatum, *cui & ipse utique vindicandam factionem mandasset*, aliam habet sententiam. Capitolinus enim de dissimulatione loquitur, qua usus Macrinus in hoc negotio. *Idem.*

Tantâ fictione, ut ab eo, &c.] Etiam habet Palatinus noster illud aliorum *factione*, quod tamen heic minus convenit, ut & ab aliis jam dictum. *Grut.*

7. *Quod vel ob parricidium, vel incestum displiceret.*] Nimirum ea erat bonitatè morum miles populusque Romanus,

retur. [1] Statim denique arripuit imperium, filio Diadumeno in participatum ascito, quem continuò (ut diximus) Antoninum appellari à militibus jussit. [2] Deinde corpus Antonini Romam remisit sepulchris majorum inferendum. Mandavit collegæ dudum suo præfecto prætorii, ut munus suum curaret, ac præcipuè Antoninum honorabiliter sepeliret ducto funere regio: quòd sciebat ob vestimenta populo & congiaria data, multùm Antoninum à plebe dilectum. Accedebat etiam illud quòd militarem motum timebat, ne eo interveniente, suum impediretur imperium quod raptum ierat, sed quasi invitus acceperat, *ut sunt homines qui ad ea se cogi dicunt quæ vel sceleribus comparant.* Timuit autem etiam collegam ne & ipse imperare cuperet, sperantibus cunctis [3] quòd si unius numeri consensus accederet, [4] neque ille recusaret, & omnes cupidissimè id facerent odio Macrini, vel propter vitam improbam, vel propter ignobilitatem, [5] quum omnes superiores, nobiles fuissent imperatores. [6] Insulsit præterea nomen Severi, quum illius nulla cognatione tangeretur: unde

nus, ut arbitrarentur Principem omnibus modis vitiosum vivere exitio suo, suorumque omnium: veluti pluribus probatum mihi ad Taciti lib. XII. c. 5. iterumque lib. XIX. cap. 2. *Idem.*

1. *Statim denique arripuit imperium.*] Non planè statim; sed quarto demum die, ut Dio ait. *Casaub.*

2. *Deinde corpus Antonini Romam remisit.*] Herod. nec corpus missum, sed reliquias in urna: nec Romam, sed ad Juliam matrem quæ erat Antiochiæ. *Idem.*

3. *Quod si unius numeri consensus accederet.*] Palatinus & editio princeps: *concessus.* quod non temere rejiciendum: *concedere* enim pro consentire, & *concessio* pro consensu apud optimos quosque authores pervulgatum est. *Salmasius.*

4. *Neque ille recusaret.*] Nam, ut modò diximus ex Herodiano, recusabat Adventus, prætextu ætatis usus. sed mirum in tota hac narratione, imò toto hoc libro ejus viri nomen ne semel quidem esse positum. *Casaub.*

5. *Cùm omnes superiores nobiles fuissent imperatores.*] Potest objici de Pertinace & Severo: sed & hi, & si qui alii ante Macrinum ex humili loco orti ad imperium venerant, magnis rebus gestis domi & militiæ majoribus suis præluxerant. quod de Macrino dici minùs potest. *Idem.*

6. *Insulsit præterea.*] An scribendum *invasit?* Græci dicunt ἐπιβατεύειν. *Idem.*

Insulsit præterea nomen Severi, &c.] optimus liber sic habet: *insulsit præterea in nomen Severis.* addita littera, & distinctione adhibita, veram habes lectionem: *insulsit præterea in nomen Severi se, quum illius nulla cognatione tangeretur.* Dicit Macrinum se in nomen Severi insulsisse, cum tamen ad illam familiam nulla adfinitate aut cognatione

unde jocus extitit, *Sic Macrinus est Severus quomodo Diadumenus Antoninus.* Statim tamen ad delendum militum motum, stipendium & legionariis & prætorianis dedit solito uberius, utpote qui extenuare cuperet imperatoris occisi crimen: *Profuitque pecunia, ut solet, cui innocentia prodesse non poterat.* Retentus est enim aliquanto tempore in imperio [1] homo vitiorum omnium. Ad senatum deinde literas misit de morte Antonini, divum illum appellans, excusansque se, & jurans quòd de cæde illius nescierit. [2] Ita sceleri suo, more hominum perditorum, junxit perjurium [3] à quo incipere decuit hominem improbum, quum ad senatum scriberet. Interest scire cujusmodi oratio fue- 6
rit qua se excusavit, ut & impudentia hominis noscatur & sacrilegium à quo initium sumpsit improbus imperator. Capita ex oratione Macrini & Diadumeni imperatorum. *Vellemus P. C. & incolumi Antonino nostro,* [4] *& revecto cum triumpho vestram clementiam videre. Tunc demum enim florente Rep. & omnes felices essemus, & sub eo principe viveremus, quem nobis Antoninorum loco dii dederant. Verùm quia id evenire per tumultum militarem non potuit, nuntiamus primùm quid de nobis exercitus fecerit: deinde honores divinos (quod primùm faciendum est) decernimus ei viro in cujus verba juravimus,* [5] *quum exercitus ultorem cædis Baßiani neminem digniorem præfecto ejus putavit, cui & ipse utique vindicandam factionem mandasset si vivus*

gnatione pertineret. *insulcire se aliquo*, aut *aliquam rem insulcire*, oratio Latinissima. *Salmas.*

Insulsit præterea nomen Severi.] Sic & Pal. nisi quod idem quoque, *in nomen Severis*; ut hæream an non scribi possit, *Insulsit in nomen Severi*; ut idem sit cum eo quod habemus infra in Elagabalo cap. 7. *irreperet in nomen.* & cap. 9. *invaserat in nomen.* Grut.

1. *Homo vitiorum omnium.*] Sic apud Tertullianum, *homo nullius boni.* Casaubonus.

2. *Ita sceleri suo, more hominum perditorum, junxit perjurium, &c.*] Scilicet ita hominibus natura comparatum est, quasi admissum facinus majore scelere tegere possent. *Grut.*

3. *A quo incipere decuit hominem improbum, &c.*] Muta distinctionem, & scribe, *A quo incipere decuit hominem improbum. Cùm ad senatum scriberet, interest scire, &c.* Casaub.

4. *Et revecto cum triumpho.*] *Et revecti cum triumpho.* Salmas.

5. *Cùm exercitus ultorem cædis Baßiani neminem digniorem præfecto ejus putavit.*] Refert & Herodianus capita quædam hujus orationis: sed alia quàm quæ hîc sunt descripta. *Casaub.*

 1. *An-*

vivus deprendere potuisset. Et infra: *Detulerunt ad me imperium, cujus ego P.C. interim tutelam recepi: tenebo regimen, si & vobis placuerit quod militibus placuit: quibus & stipendium dedi, & omnia imperatorio more jussi.* Item infrà: *Diadumenum filium meum vobis notum, & imperio miles donavit, & nomine Antoninum videlicet appellans, ut cohonestaretur prius nomine, sic etiam regni honore: quod vos P. C. bono faustoque omine approbetis petimus, ne vobis desit Antoninorum nomen quod maximè diligitis.* Item infrà: [1] *Antonino autem divinos honores & miles decrevit, & nos decrevimus: & vos P. C. ut decernatis,* [2] *quum possimus imperatorio jure præcipere, tamen rogamus, dicantes & duas statuas equestres, pedestres duas habitu militari, sedentes civili habitu duas: item divo Severo duas triumphales. Quæ omnia P. C. vos impleri jubebitis nobis religiose pro prioribus*
7 *ambientibus.* Lectis igitur in senatu literis, contra opinionem omnium & [3] mortem Antonini senatus gratanter accepit, & Opilium Macrinum libertatem publicam curaturum sperans, primùm in patritios allegit, novum hominem, & [4] qui paulò antè procurator privatæ rei fuisset. Eundem, [5] quum scriba pontificum esset ([6] quos hodie *pontifices minores* vocant) Pontificem Max. appellavit, [7] Pii nomine

1. *Antonino divinos honores miles decrevit.*] Vide initium vitæ sequentis. *Idem.*

2. *Cùm possimus Imperatorio jure præcipere, tamen rogamus.*] Videlicet *Roganti melius quam imperanti pareas*, ut loquitur Publius Syrus. *Grut.*

3. *Mortem Antonini senatus gratanter accepit.*] Odio Bassiani, senatus imperatorem Macrinum libenter acceperat. sic autem accipitur sæpe τὸ *gratanter*, pro κεχαρισμένως. *Casaub.*

4. *Qui paulo ante procurator privatæ rei fuisset.*] *Procurator privatæ fuisset*, in Palatino. *Salmas.*

5. *Cùm scriba Pontificum esset.*] Hoc eò spectat, ut doceat quàm ex humili loco Macrinus ad imperium pervenerit. Scribarum Romæ ingens numerus, in certas decurias tributus: qui cùm operam suam diversis magistratibus locarent, cognominibus ex eo diversis distinguebantur: ut quæstorii, ædilitii, prætorii, alii. in his & pontificum scribæ: Olim non nimis honestus ille ordo Romæ habitus: in quo plerique libertini qui pecunia locum illum emebant, ut in Verrinis auctor est Cicero. *Casaubonus.*

6. *Quos hodie pontifices minores vocant.*] In antiquis inscriptionibus, & majorum & minorum pontificum non semel fit mentio. *Idem.*

7. *Pii nomine decreto.*] Sed non recepit, ut postea subjicietur: ideo in nummis hocnomen non invenitur. ut nec *Felicis*, quod tamen mox auctor dicit illum recepisse. *Idem.*

1. *Dia*

nomine decreto. [1] Diù tamen lectis literis quum omnino
nemo crederet de Antonini morte, ſilentium fuit. Sed
poſteaquam conſtitit occiſum, ſenatus in eum velut in ty-
rannum invectus eſt. Denique ſtatim Macrino & procon-
ſulare imperium, & poteſtatem tribunitiam detulerunt.
Filium ſanè ſuum quum ipſe Felicis nomen recepiſſet, ut
ſuſpicionem occiſi à ſe Antonini Baſſiani removeret, *An-
toninum* vocavit, *Diadumenum* antea dictum. Quod qui-
dem etiam Varius Heliogabalus qui ſe Baſſiani filium di-
ceret, homo ſordidiſſimus, & ex meretrice conceptus,
idem poſtea nomen accepit. Denique verſus extant cujuſ-
dam poëtæ, quibus oſtenditur, Antonini nomen cœpiſſe
à Pio, & paulatim per Antoninos uſque ad ſordes ulti-
mas perveniſſe: ſiquidem ſolus Marcus nomen illud ſan-
ctum vitæ genere auxiſſe videtur; [2] Verus autem dege-
niaſſe, Commodus verò etiam polluiſſe ſacrati nominis
reverentiam. Jam quid de Caracallo Antonino, quidve
de hoc poteſt dici? Poſtremò etiam quid de Heliogabalo,
qui Antoninorum ultimus in ſumma impuritate vixiſſe
memoratur? Appellatus igitur imperator ſuſcepto bello 8
contra Parthos, profectus eſt magno apparatu, ſtudens
ſordes generis & prioris vitæ infamiam victoriæ magni-
tudine abolere. Sed conflictu habito contra Parthos, [3] de-
fectu legionum quæ ad Varium Heliogabalum confuge-
rant, interemptus eſt. [4] Sed anno ampliùs imperavit. Sa-
nè quum eſſet inferior in eo bello quod Antoninus geſſe-
rat,

1. *Diu tamen lectis litteris, cùm omnino nemo crederet de Antonini morte, &c.*] Veritus quiſque ne tentaretur. videatur Suetonii Caligula ipſo capite ultimo. *Grut.*

2. *Verus autem degeneraſſe.*] De nomine Antonini loquitur, cujus nominis ſanctitatem auxiſſe Marcus dicitur, degeneraſſe Verus, polluiſſe etiam Commodus. ſed pro *degeneraſſe*, lege, *degeniaſſe*. cujus verbi notio huic loco aptiſſima eſt. noſque in ſuperioribus illud verbum Latinitati vindicavimus. *geniare* igitur & *degeniare* Latina ſunt verba, quorum complura exempla ſuperius adduximus, neque heic videntur repetenda. *Salmaſius.*

3. *Defectu legionum.*] *defectu*, pro defectione. vide ad Heliogabalum. *Caſaubonus.*

4. *Sed anno ampliùs imperavit.*] Annum integrum & menſes duos, tribus diebus minùs. *Idem.*

rat, [1] Artabane graviter necem ſuorum civium vindicante, primò Macrinus repugnavit: poſtea verò miſſis legatis petiit pacem, quam libenti animo interfecto Antonino Parthus conceſſit. Inde quum ſe Antiochiam recepiſſet ac luxuriæ operam daret, juſtam cauſam interficiendi ſui præbuit exercitui, ac Baſſiani (ut putabatur) filium ſequendi, id eſt *Heliogabalum Baßianum Varium*, qui poſtea
9 & *Baßianus* & *Antoninus* appellatus eſt. [2] Fuit quædam mulier Mœſa, ſive Varia, ex Emiſſena urbe, ſoror Juliæ uxoris Severi Pertinacis Afri, [3] quæ poſt mortem Antonini Baſſiani ex aulica domo fuerat expulſa per Macrini ſuperbiam: cui quidem omnia conceſſit Macrinus quæ diu illa collegerat. [4] Huic erant duæ filiæ, Semiamira & Mammæa, quarum majori filius erat Heliogabalus, qui & Baſſiani & Antonini nomen accepit. [5] Nam Heliogabalum Phœnices vocant ſolem. Sed Heliogabalus pulchritudine ac ſtatura & ſacerdotio conſpicuus erat, [6] ac notus omnibus hominibus qui ad templum veniebant, militibus præcipuè.

1. *Artabane graviter necem ſuorum vindicante.*] Ita & ſcripti. alii Artabanum dicunt, & Græci Ἀρτάβανος. hiſtoria quæ hîc tangitur eſt apud Dionem & Herodianum in Caracallo. *Idem*

Artabane graviter necem ſuorum civium vindicante.] Sic quoque Palatinus. *Grut.*

2. *Fuit quædam mulier Mœſa, ſive Varia.*] Scribe ſemper *Mæſa* per *æ* non *œ*. in nummis ſemper JULIA. MAESA. & quidem cum titulo AUG. *Caſaub.*

Fuit quædam mulier Mæſa.] *Fuit aliqua mulier Mœſa.* Palatinus. *Salmaſ.*

3. *Quæ poſt mortem Antonini Baßiani ex Aulica domo fuerat expulſa per Macrini ſuperbiam.*] Vide Herodian. τὴν δὴ Μαισὰν ταύτην ὁ Μακρῖνος μετὰ τὴν τῆς ἀδελφῆς τελευτὴν. Ἀντωνίνου δὲ ἀναίρεσιν, προσέταξεν εἰς τὴν πατρίδα ἐπανελθοῦσαν, &c. *Caſaub.*

4. *Huic erant duæ filiæ, Semiamira & Mammæa.*] Ἦσαν δὲ αὐτῇ θυγατέρες δύο. Σοαιμὶς μὲν ἡ πρεσβυτέρα ἐκαλεῖτο, ἡ δὲ ἑτέρα Μαμμαία. filiarum Mæſæ majori duplex fuit nomen, *Soæmis* & *Semiamira*. alterum Herodianus uſurpat, alterum Capitolinus. *Idem.*

Huic erant duæ filiæ, Semiamira & Mammæa.] Duplex nomen huic Semiamiræ fuiſſe ſcripſit ad hunc locum vir incomparabilis doctrinæ, *Semiamiram* nempe & *Soamidem*, quorum alterum uſurparit Capitolinus, alterum Herodianus & reliqui Græci ſcriptores. Leg. Palat. *Symiamira.* Salmaſ.

5. *Nam Heliogabalum Phœnices vocant ſolem.*] De his, & de ſcriptione hujus nominis, vide ad Heliogabali vitam. *Caſaub.*

6. *Ac notus omnibus hominibus, qui ad templum veniebant, militibus præcipuè.*] Et hæc de Græco ad verbum expreſſa, omiſſis quibuſdam: ἱερουργοῦντα δὴ τοῦτον περιεργότερον ἐπέβλεπον οἵ τε ἄλλοι ἄνθρωποι, καὶ μάλιστα οἱ στρατιῶται. *Idem.*

1. *Impe-*

cipuè. His Mœsa, sive Varia, dixit, Bassianum filium esse Antonini, quod paulatim omnibus militibus innotuit. Erat præterea Mœsa ipsa ditissima, ex quo etiam Heliogabalus luxuriosissimus: qua promittente militibus, legiones abductæ sunt à Macrino. Suscepta enim illa noctu in oppidum cum suis, nepos ejus *Antoninus* est appellatus, [1] imperii delatis insignibus. [2] Hæc ubi sunt Macrino apud Antiochiam posito nuntiata, [3] miratus audaciam muliebrem, simul etiam contemnens, Julianum præfectum ad obsidendos eos cum legionibus misit. Quibus quum Antoninus ostenderetur, miro amore in eum omnibus inclinatis, occiso Juliano præfecto ad eum omnes transierunt. Deinde parte exercitus conjuncta, venit contra Macrinum Antoninus contra se festinantem: [4] commissoque prælio, Macrinus est victus proditione militum ejus & amore Antonini. fugiens sanè Macrinus cum paucis & filio, [5] in vico quodam Bithyniæ occisus est cum Diadumeno: ablatumque ejus caput est, & ad Antoninum perlatum. [6] Sciendum præterea quòd Cæsar fuisse dicatur, non Augustus Diadumenus puer, quem plerique pari fuisse cum patre imperio tradiderunt. Occisus est etiam filius, cui hoc solùm attulit imperium ut interficeretur à milite. Non enim aliquid dignum in ejus vita erat quod dicatur, præter hoc [7] quòd Antoninorum nomini est velut nothus appo-

1. *Imperii delatis insignibus.*] Τὴν πορφύραν χλαμύδι περιβαλόντες. *Idem.*

2. *Hæc ubi sunt Macrino apud Antiochiam posito nunciata.*] Non poterant magis ad verbum verti Græca verba: ὡς δὴ ταῦτα ἀπηγγέλη τῷ Μακρίνῳ ἐν Ἀντιοχείᾳ διατρίβοντι. conferant reliqua quibus utriusq; linguæ amor & studium. *Idem.*

3. *Miratus audaciam muliebrem, simul etiam contemnens.*] Tantò pejus. melius de Tiberio Tacit. l. II. Annal. c. 40. *Grut.*

4. *Commissoque prælio.*] In finibus Phœnices & Syriæ pugnatum est, ait Herod. *Casaub.*

5. *In vico quodam Bithyniæ occisus est cum Diadumeno.*] Captus est Calchedone, quod erat Bithyniæ non ignobile oppidum. *Idem.*

6. *Sciendum præterea quòd Cæsar fuisse dicatur, non Aug.*] Hoc addit, propter Herodiani verba, quæ modò attulimus, ubi Diadumenianus vocatur non Augustus, sed Cæsar. *Idem.*

7. *Quod Antoninorum nomini est velut nothus appositus.*] Lego: *velut nota.* eleganti translatione significat Diadumenum nomen Antoninorum maculasse, cùm nihil esset in eo Antoninis dignum. *Idem.*

Quod Antoninorum nomini est velut

11 appositus. Fuit Macrinus tamen in vita imperatoria paulò rigidior & austerior, sperans se anteacta omnia posse oblivioni dare, quum ipsa severitas illius occasionem reprehendendi & lacerandi ejus aperiret. Nam & *Severum* se & *Pertinacem* voluerat nuncupari: quæ duo illi asperitatis nomina videbantur. Et quum illum senatus *Pium* ac *Felicem* nuncupasset, Felicis nomen recepit, Pii habere noluit. [1] Unde in eum epigramma illatum Græci cujusdam poëtæ videtur extare, [2] quod Latinè hac sententia continetur.

Histrio jam senior turpis, gravis, asper, iniquus,
Impius, & felix sic simul esse cupit,
[3] *Ut nolit pius esse, velit tamen esse beatus:*
[4] *Quod natura negat, nec recipit ratio.*

[1] *Nam*

ut nothus appositus.] Non mutant heic nostri libri: verba enim hæc sonant, nihil fuisse in Diadumeni vita memorabile, nisi quod παρέγγραπτος fuerit Antoninus, & huic nomini veluti nothus adpositus, cum ad eum hoc nomen nihil pertineret, quippe qui nulla cognatione Antoninos tangeret. *Salmas.*

Quòd Antoninorum nomini est veluti nothus appositus.] Palat. *notus.* Gruterus.

1. *Unde in eum epigramma illatum Græci cujusdam poëtæ videtur extare, &c.*] *Inferre epigramma in aliquem*, pro facere vel componere, ridicula est Latinitas: etsi dicimus jacere in aliquem convitia, & Græci βάλλειν ὀνείδη εἰς τινὰ, vel ὀνείδεσι βάλλειν τινά. Fortasse significat illatum epigramma in forum, atque ibi propositum, ut statim subjicitur. *videtur extare* dixit, pro extat. *Casaubonus.*

Unde in eum epigramma illatum Græci cujusdam poëtæ.] Non immerito viris doctis hæc visa sunt suspecta. Scribe: *unde in eum Epigramma non inlautum Græci cujusdam poëtæ videtur extare.* non inlautum autem epigramma dicitur, non insulsum nec inficetum, nec insipidum, sed lautum & argutum. Sic apud Terent. *salsè, lepidè, lautè, nihil suprà.* Salmas.

Unde in eum epigramma illatum.] Palatini ambo, *epigramma non inlatum*; ut sine dubio rescribi debeat, *non illautum.* Grut.

2. *Quod Latinè hac sententia continetur.*] Sciremus meliùs an Græcorum versuum sententia rectè Latinis sit expressa, si illos haberemus. ego verò puto ineptum illum hominem qui hoc epigramma Latinum fecit, ne assecutum quidem esse Græci poëtæ mentem: nam postremum certè versum, in quo videtur acumen aliquod fuisse, sic vertit, ut Oedipo sit opus. *Casaub.*

3. *Ut nolit pius esse, velit tamen esse beatus.*] Scribe, majuscula litera, *Pius.* & *Beatus.* Idem.

Ut noluit pius esse, velit tamen esse beatus.] In Palatino: *ut noluit pius esse.* respicit autem ad illud: *Felicis nomen recepit, Pii habere noluit.* Salmas.

4. *Quod natura negat, nec recipit ratio.*] Sic Græce conceptus hic videtur fuisse versiculus:

καὶ φύσις ἀρνεῖται, καὶ λόγος οὐ δέχεται.

Idem.

1. *Nam*

[1] *Nam pius & felix poterat dici atque videri,*
[2] *Cui imperium infelix est, erit ille sibi.*

[3] Hos versus nescio quis de Latinis, juxta eos qui Græci erant propositi, in foro posuit: quibus acceptis Macrinus his versibus respondisse fertur:

[4] *Si talem Grajum retulissent fata poëtam,*
[5] *Qualis Latinus Gabalus iste fuit,*
[6] *Nil populus nosset, nil nosset curia, magno*
Nullus scripsisset carmina tetra mihi.

His versibus Macrinus longè pejoribus quàm illi Latini sunt, respondisse se credidit: sed non minùs est risui habitus quàm poëta ille qui de Græco Latinè coactus est scri-

1. *Nam pius & felix poterat dici atque videri.*] In veteribus scriptis,
Nam pius & felix poterat dicique viderique.
Imperium infelix est, erit ille sibi. acuto sensu Epigramma concludit. Macrinum cum Felicis nomen recepisset, Pii habere noluisset, duas quodammodo res quæ separari nequeunt disjungi voluisse, cum nemo felix esse possit, nisi & idem pius. at ille Pius dici noluit, & Felicis nomen recepit: quod carebat ratione. nam poterat quidem pius simul & felix dici & videri. conclusio ergo, esse imperium infelix sub homine qui felix dici & videri cupiat, non autem pius. ipsum vero sibi & infelicem futurum, hoc est non diu felicitate illa fruiturum, quam sibi promitteret, & cujus nomine appellari gauderet. pro *imperium infelix*, etiam legere possemus, *imperio infelix* hoc modo:
Imperio infelix est, erit ille sibi.
hoc sensu: qui dici voluit felix, & tamen imperio infelix est. sibi quoque infelix erit. *Idem.*

2. *Cui imperium infelix est, erit ille sibi.*] Divinavimus hanc esse mentem: non posse tandem infortunium evadere principem, qui multos subditorum reddit infortunatos. atque ut illius imperium subditis infaustum, sic futurum & ipsi quandoque. *Casaub.*

3. *Hos versus nescio quis de Latinis juxta eos qui Græci erant, &c.*] Et hæc lectio suspecta & libri variant. nam excerpta Spartiani *delatis* pro *de Latinis* alius codex exhibet. *hos versus nescio quis delatos juxta eos qui Græci erant propositi in foro posuit.* sic prius scriptum fuisse arbitror: *hos versus nescio quis delatus eos qui Græci erant propositi, in foro posuit.* *delatus* idem est quod juxta. aliquis igitur interpretamenti vicem ad oram adposuerat *juxta.* quod postea in contextum receptum est. *delatus eos* pro juxta eos. sic loquebantur ætate Spartiani. sed & *latus* adverbialiter videntur posuisse pro juxta. ut *latus se* pro juxta se apud Innocentium. *Salmasius.*

4. *Si talem Grajum tetulissent fata poëtam, &c.*] Ita conjecerat Casaubonus: sed id admisimus, quod exstaret apertè in utroque Palatino. antea edebatur, *retulissent.* Grut.

Si talem Grajum retulissent fata poëtam.] Scribendum, ex Palatino: *tetulissent.* Salmas.

5. *Qualis Latinus Gabalus ille fuit.*] Crucem vocabant gabalum, ut est apud Nonium. hìc *gabalus*, homo cruce dignus. *Casaub.*

6. *Nil populus nosset, nil nosset, &c.*] *Magno mihi* hoc est, imperatori. dignus versus tortore Macrino. *Idem.*

12 scribere. [1] Fuit igitur superbus & sanguinarius, & volens militariter imperare, incusans quinetiam superiorum temporum disciplinam, ac solum Severum præ cæteris laudans. Nam & in crucem milites tulit, & servilibus suppliciis semper affecit: & quum seditiones militares pateretur, milites sæpiùs decumavit, aliquando etiam centesimavit: quod verbum proprium ipsius est, quum se clementem diceret, quando eos centesimaret qui digni essent decumatione atque vicesimatione. Longum est ejus crudelitates omnes aperire: attamen unam ostendam non magnam, ut ipse credebat, sed omnibus tyrannicis immanitatibus tristiorem. [2] Quum quidam milites ancillæ hospitis pudorem depravasse suspecti essent, atque per quendam frumentarium ille didicisset, adduci eos jussit, interrogavitque utrum esset factum: quod quum constitisset, [3] duos boves miræ magnitudinis vivos subitò aperiri jussit, atque his singulos milites inseri, capitibus, ut secum colloqui possent, exertis. [4] Itaque pœna hos affecit, [5] quum ne adulteris quidem talia apud majores vel sui tem-

1. *Fuit igitur superbus & sanguinarius, &c.*] Dos enim est propria militum superbia. supra de Albino: *animi jam inde militaris & superbi.* Salmas.

2. *Quum quidam milites ancillæ hospitis pudorem depravasse suspecti essent.*] Scriptura Codicis membranacei, hæc est: *quum quidam milites ancillam hospitis jamdiu pravi pudore suffectassent.* verba quidem ipsa corrupta, sed ex quibus facile perspici potest legendum esse: *quum quidam milites ancillam hospitis jam diu pravi pudoris affectassent.* hinc magis elucet immanis diri principis crudelitas. non enim vitium obtulerant puellæ milites, sed scortillum nec illud quidem devium, sed omnibus obvium usurpaverant. quod minime pœnam merebatur, nedum talem, qualis neque apud majores adulteris erat constituta. *Idem.*

Cùm quidam milites ancillæ hospitis pudorem depravasse suspecti essent, &c.] Lectio falsa. scribendum enim, *ancillam hospitis jamdiu pravi pudoris affectassent: idque per, &c.* ita, inquam legendum, si sequi libet vestigia Palatinorum codicum. voluit dicere, eandem ancillam jampridem malè audiisse; adeò ut nemo in talem jam peccare posse videretur. quod verum est. sed Macrinus heic non tam attendit personæ mulieris, quàm militum vi, qui attrectassent repugnantem. *Grut.*

3. *Duos boves miræ magnitudinis vivos subitò aperiri jussit, &c.*] Et hoc supplicium & affine huic quod σκαφισμὸς dicitur Eunapio, σκάφευσις Plutarcho, Persarum sunt inventa. *Casaub.*

4. *Itaque pœna hos affecit.*] Lege, *istaque pœna eos affecit.* Salmas.

5. *Quum ne adulteris quidem talia apud, &c.*] Scribe ex Palatino & excerptis Spartiani: *quum ne adulteris quidem talia apud majores vel sui temporis essent constituta supplicia.* Idem.

1. *Et*

temporis essent constituta supplicia. Pugnavit tamen & contra Parthos & contra Armenios, [1] & contra Arabas quos Eudæmonas vocant, non minùs fortiter quàm feliciter. Tribunum qui excubias deseri passus est, carpento rotali subter adnexum per totum iter vivum atque exanimem traxit. Reddidit etiam Mezentii supplicium, quòd ille vivos mortuis illigabat, & ad mortem cogebat longa tabe confectos. Unde etiam in Circo, [2] quum favor publicus in Diadumenum semper fuisset, acclamatum,

[3] *Egregius forma juvenis, cui pater haud Mezentius esset.*

[4] Vivos etiam homines parietibus inclusit, & struxit. Adulterii reos semper vivos simul incendit, junctis corporibus. Servos, qui à dominis fugissent, repertos ad gladium ludi deputabat. [5] Delatores, si non probarent, capite affecit: si probarent, delato pecuniæ præmio, infames dimisit. Fuit in jure non incallidus, adeò ut statuisset omnia 13
rescripta veterum principum tollere, [6] ut jure non rescriptis ageretur, nefas esse dicens leges videri Commodi & Caracalli & hominum imperitorum voluntates, quum Traja-

1. *Et contra Arabas quos Eudæmonas.*] Palatino: *quos Eutemones.* scribe: *Eudemones.* raras enim tunc diphthongos usurpabant. sic *Egyptus*, *Betis*, *Sphera*, & similia sexcenta. *Idem.*

2. *Quum favor publicus in Diadumenum semper fuisset, acclamatum.*] Vult Capitolinus, cum aliquando in circo favor publicus accensus esset erga Diadumenum, acclamatum fuisse quod sequitur. Bene ergo legitur in Palatino Codice: *quum favor publicus in Diadumenum se proseruisset.* *proserere* autem est exerere, & in apertum ponere. sic Avieno mons jugum proserere dicitur, cujus vertex eminet, & in altum tollitur. *Idem.*

Cùm favor publicus in Diadumenum se proseruisset.] Lectio hæc manavit à bonitate codicis Palatini integri. *Grut.*

3. *Egregius forma juvenis, cui pater haud Mezentius esset.*] Non est versus, sed diversa frusta versuum in unam sententiam, at non in metrum unum conflata. Ante *cui pater*, deest vox *dignus.* videntur sustulisse qui centonem hunc in metri legem cogere laborarunt. *Casaubonus.*

4. *Vivos etiam homines parietibus inclusit & struxit.*] Unico id verbo expriment Græci, quod est ἐγκατοικοδομεῖν. vetus interpres Juven. ad illum versum:

Sanguine adhuc vivo terram subitura sacerdos.

hæc virginibus Vestæ pœna fuit decreta, si vitiatæ fuissent, vivæ parietibus struebantur. Salmas.

5. *Delatores si non probarent, capite affecit.*] Vel in insulam deportavit. *Casaub.*

6. *Ut jure, non rescriptis ageretur.*] Ut vim legum haberent antiquæ leges, & prudentium responsa: at non principum rescripta neque subscriptiones. *Idem.*

1. Ne

Trajanus nunquam libellis reſponderit, [1] ne ad alias cauſas facta præferrentur, quæ ad gratiam compoſita viderentur. In annonis tribuendis largiſſimus fuit, in auro parciſſimus. [2] In vernaculis vel aulicis tam impius, tam pertinax, tam aſper, ut ſervi illum ſui non Macrinum dicerent, ſed *Macellinum*, [3] quòd macelli ſpecie domus ejus cruentaretur ſanguine vernularum. Vini cibique avidiſſimus, nonnunquam uſque ad ebrietatem; ſed veſpertinis horis. Nam ſi prandiſſet vel privatim parciſſimus, in cœna effuſiſſimus. Adhibuit convivio literatos, [4] ut loquens de ſtudiis libe-

34 ralibus neceſſariò abſtineret. Sed quum ejus vilitatem homines antiquam cogitarent, [5] crudelitatem nimiam viderent, hominem putidulum in imperio ferre non poſſent, & maximè milites, qui multa ejus meminerant funeſtiſſima, & aliquando turpiſſima, inita factione illum occiderunt cum puero ſuo Diadumeno, ſcilicet Antonino cognomine, de quo dictum eſt quòd in ſomnis Antoninus fuiſſet. Unde etiam verſus extant hujuſmodi,

Vidi-

1. *Ne ad alias cauſas facta præferrentur.*] Meliùs, *proferrentur.* Idem.

Ne ad alias cauſſas facta præferrentur, quæ ad gratiam compoſita viderentur.] Poterant abjici aliquot voces, reſcribique, *præferrentur ad gratiam compoſita.* Grut.

2. *In vernaculis.*] Scribe cum Scaligero, *In vernulis.* manifeſtum ex ſequentibus. *Caſaub.*

In vernaculis vel aulicis tam impius.] *vernaculi* ſunt vernulæ. optimæ Gloſſæ: οἰκογενὴς, *verna*, *vernaculus*, inde & *vernaculi* ſicut & *vernæ*, pro præſtigiatoribus & ridiculariis hominibus quos vulgo *charlatans* indigetamus. Martialis *vernaculos*, ἀστεϊσμοὺς appellavit, dicaces & ſcurriles nempe homines & mimicos. *Salmaſius.*

In vernaculis vel aulicis.] Pall. ambo, *in verandis vel aulicis.* emendatumque in excerptis, *in veredariis.* ſed verior Scaligeri conjectura, *in vernulis.* Grut.

3. *Quod macelli ſpecie domus ejus cruentaretur ſanguine vernularum.*] Macellum antiquis Latinis erat forum, in quo omnia quæ ad victum pertinerent, venum ibant. poſtea ſic proprie appellari voluerunt, ubi caro venalis exponebatur. hinc Gloſſis, *macellum*, κρεοπωλεῖον. & *macellarii*, laniones. Donatus *macellum*, à mactandis pecoribus vult dictum. Gloſſæ: μακελλίτης, *corporicida* hinc patet quare *Macellinus*, dictus Macrinus, quod ſpecie macelli cruentabatur ejus aula vernaculorum vel aulicorum ſanguine. *Salmaſius.*

4. *Ut loquens de ſtudiis liberalibus neceſſario abſtineret.*] In Palatino *abſtemius*, forte legendum: *neceſſario abſtemius eſſet. ſed quum*, &c. *Idem.*

5. *Crudelitatem nimiam viderent.*] Idem Palat. *crudelitatem mirum.* quivis videat legendum: *crudelitatem morum.* Idem.

1. Sed

Vidimus in somnis cives (nisi fallor) & istud:
Antoninorum nomen puer ille gerebat,
Qui patre venali genitus, [1] *sed matre pudica:*
Centum nam mœchos passa est centumque rogavit.
[2] *Ipse etiam* [3] *calvus mœchus fuit, inde maritus:*
[4] *En Pius, en Marcus: Verus nam non fuit ille.*

Et isti versus ex Græco translati sunt in Latinum. Nam Græcè sunt disertissimi. videntur autem mihi ab aliquo poëta vulgari translati esse. Quod quum Macrinus audisset, fecit jambos qui non extant: jucundissimi autem fuisse dicuntur. qui quidem perierunt in eo tumultu in quo ipse occisus est, [5] quando & omnia ejus à militibus pervasa sunt. Genus mortis (ut diximus) tale fuit. Quum in Antoninum Heliogabalum exercitus inclinasset, ille fugit, belloque victus est & occisus in suburbano Bithyniæ, suis partim deditis, partim occisis, partim fugatis. Ita Heliogabalus clarus redditus est quòd videretur patris vindicasse mortem: atque inde in imperium venit, quod dedecoravit vitiis ingentibus, luxuria, turpitudine, abliguritione, superbia, immanitate: qui & ipse similem exitum vitæ suæ sortitus est. Hæc de Macrino nobis sunt cognita, multis

1. *Sed matre pudica.*] An emendandum, *nec matre pudica?* an hoc per irrisionem dictum est? quomodo enim pudica, quæ centum mœchos passa est, & centum rogavit? *Idem.*

2. *Ipse etiam calvus mœchus fuit, inde maritus.*] Quasi Nonia Celsa mater Diadumeni stupro priùs cognita Macrino fuerit, quàm in uxorem duceretur. Etiam in vita Diadumeni aliquid legitur unde colligas suspicione adulterii hanc non caruisse. Calvum fuisse Opelium Macrinum, etiam ex antiquis aliquot nummis potest colligi. *Casaub.*

3. *Calvus fuit inde maritus.*] Palat. *inte maritus.* in excerptis supra correctum, *ante.* sed *inde* non moveo sua sede. *Salmas.*

4. *En pius, en Marcus: Verus nam non fuit ille.*] Arguta conclusio: ludit enim in voce *Verus.* Age, inquit, Antoninus esto, vel Pius, si lubet, vel Marcus: certè Antoninus Verus nunquam. hoc est, nunquam eris Antoninus Verè & ὕπαρ, sed ὄναρ tantùm. Imperatorem Verum non aliter ferè appellant Græci quam Οὐῆρον, sive Βῆρον: qui tamen Pium non Πίον, sed Εὐσεβῆ nominant. *Casaub.*

5. *Quando & omnia ejus à militibus pervastata sunt.*] Non improbo. sed magis probo quod repperi in scriptis: *pervasa sunt.* ex quo veteris editionis auctor fecerat, *perversa sunt.* quod sequentes admiserunt. nos antiquam reposuimus. *Salmas.*

Quando & omnia ejus à militibus pervastata sunt.] Malim cum biga Palatinorum, *pervasa sunt.* Grut.

multis aliqua variantibus, ut se habet omnis historia: quæ de plurimis collecta, serenitati tuæ, Diocletiane Auguste, detulimus, quia te cupidum veterum imperatorum esse perspeximus.

[1] ÆLII LAMPRIDII
ANTONINUS DIADUMENUS.

1 ANTONINI DIADUMENI pueri, quem cum patre Opilio Macrino imperatorem dixit exercitus, occiso Bassiano factione Macriniana, nihil habet vita memorabile, nisi quòd Antoninus est dictus, & quòd ei stupenda omina sunt facta imperii non diuturni: ut evenit. Nam quum primùm innotuit per legiones, occisum esse Bassianum, [2] ingens mœror obsedit omnium pectora quòd Antoninum in Rep. non haberent, existimantium quòd cum eo Romanum esset imperium periturum. Id ubi Macrino jam imperatori nuntiatum est, veritus ne in aliquem Antoninorum, qui multi [3] ex affinibus Antonini

1. ÆLII LAMPRIDII.] Et membranæ omnes auctorem hujus vitæ faciunt Lampridium; cùm tamen Macrini patris vitam Capitolini desumsissent corporis hujus contextores. *Casaub.*

ÆLII LAMPRIDII.] Membranæ nostræ vitam hanc auctori tribuunt Lampridio: nam excerpta Spartiani Spartiano vindicant, ut & superiorem Macrini vitam, quam & postponunt filii Diadumeni vitæ, ut & antiquæ omnes editiones. & sane unus & idem auctor utramque vitam perscripsit, sive ille sit Capitolinus, sive Spartianus, sive alius quis. videantur hæc verba in hac ipsa Diadumeni vita posita ab illius auctore, quisquis est. *Hæc sunt*, inquit, *quæ digna memoratu in Antonino Diadumeno esse videantur: cujus vitam junxissem patris gestis, nisi Antoninorum nomen me ad edendam puerilis specialem expositionem vitæ coëgisset.* nonne satis his verbis manifestum fit, editam hanc Diadumeni vitam ab illo ipso scriptore, qui patris gesta perscripserit? palam auctor profitetur, qui & causam hanc habuisse refert quare specialem expositionem Diadumeni vitæ ediderit, nec patris gestis eam junxerit quod filius Antonini nomen habuerit. jungendus igitur erat Antoninis. & recte hoc ordine digestæ habentur hæ vitæ in antiquis qua scriptis qua excusis exemplaribus, ut post Bassiani & Getæ Antoninorum vitas, statim subdatur Diadumeni Antonini vita: deinde patris Macrini sequatur. Post quem Heliogabalus & Alexander & ceteri deinceps. *Salmas.*

2. *Ingens mœror obsedit omnium pectora, quòd Antoninum in Rep. non haberent.*] Aurelius Victor, *eo quòd ingens legionibus amissi principis desiderium erat, adolescentem Antoninum vocavere.* Casaub.

3. *Ex affinibus Antonini Pii.*] *Adfines* vocabant omnes qui aliqua cognatione se invicem contingerent. *Idem.*

1. *Con-*

Antonini Pii erant inter duces, exercitus inclinaret, statim concionem parari jussit, filiumque suum hunc puerum Antoninum appellavit. [1] Concionis verba ejusdem: *Videtis, commilitones, [2] & me ætatis jam provectæ, & Diadumenum puerum: quem diu principem, si dii faveant, habebitis. Intelligo præterea [3] desiderium ingens Antonini nominis apud vos manere: quare quoniam mihi per conditionem fragilitatis humanæ non multum superesse videtur ad vitam, hunc puerum Antoninum vobis autoribus nuncupo, diu vobis Antoninum repræsentaturum.* Acclamatum, *Macrine imperator, dii te servent. Antonine Diadumene, dii te servent. [4] Antoninum divum omnes rogamus. Jupiter optime maxime, Macrino & Antonino vitam. Tu scis Jupiter, Macrinus vinci non potest: tu scis Jupiter, Macrinus vinci non potest. [5] Antoninum habemus, omnia habemus. [6] Antoninum nobis dii dederunt patrem. Antoninus dignus imperio.* Macrinus 2
imperator dixit: *Habete igitur, commilitones, pro imperio aureos ternos, pro Antonini nomine aureos quinos, & solitas promotiones, sed geminatas: dii faciant ut hæc sæpiùs fiant. Dabimus autem [7] per cuncta quinquennia [8] id quod hodie deputavimus.* Post

1. *Concionis verba ejusdem.*] Palat. & vetus editio *concio*. nec pluribus opus esse videtur. *Salmas.*

2. *Et me ætatis provectæ.*] *Et me ætatis jam provectæ.* Idem.

3. *Desiderium ingens Antonini nominis.*] *Antoniniani nominis.* Idem.

4. *Antoninum divum omnes rogamus.*] Quod fieri solitum in senatu, ut in dicenda sententia senatores aliud quoque proponerent: sic milites hoc loco. in medias enim adclamationes, quibus Diadumeno cognomen ANTONINI deferunt, hæc inserunt, ut desiderium suum consecrandi Caracallæ ostendant. *Casaubonus.*

5. *Antoninum habemus, omnia habemus.*] In fragmentis ex Dione leguntur hæc verba. Τοῦτον ἔχοντες πάντα ἔχομεν. *Idem.*

6. *Antoninum nobis dii dederunt patrem.*] Vocem ultimam de menda suspectam habeo. *Idem.*

Antoninum nobis dii dederunt patrem.] Palat. *patris*: excerpta Spartiani, *pater.* fortassean scribend. *Antoninum nobis dii dederunt. Pater Antonini dignus imperio.* vel etiam distinguendum: *pater, Antoninus dignus imperio*, ut & patrem & filium ejus Antoninum dignos imperio esse dicant. *Salmas.*

Antoninum nobis Dii dederunt patrem. Antoninus dignus imperio.] Palatinus primus, *patre.* secund. *pater Antoninus.* an forte fuit, *Antonino nobis Dii dederunt parem*, vel *Antoninum nobis Dii dederunt. per te Antoninus, &c.* Grut.

7. *Per cuncta quinquennia.*] Nam ita moris erat, ut quinquennia imperii sui celebrarent imperatores, & decennia ac vicennia. *Casaub.*

8. *Id quod hodie deputavimus.*] In Pal. & edit. Mediol. *putavimus. putare est*, ὁρίσασθαι, quod pro deputare positum non heic tantum, sed & alibi legi. *Salmas.*

1. *Hono-*

Poſt hoc ipſe puerulus Diadumenus Antoninus imperator dixit, *Gratias ago vobis, commilitones, quòd me imperio donaſtis & nomine, ſiquidem dignos & me & patrem meum duxiſtis quos imperatores Romanos diceretis, & quibus committeretis Remp. Et pater quidem meus curabit ne deſit imperio: ego autem elaborabo ne deſim nomini Antoninorum. Scio enim me Pii, me Marci, me Veri ſuſcepiſſe nomen, quibus ſatisfacere perdifficile eſt. Interim tamen cauſa imperii, cauſa nominis id omne quod pater & tantundem promitto,* [1] *honoribus, ut venerandus Macrinus pater præſens promiſit, duplicatis.* Herodianus Græcus ſcriptor hæc præteriens, [2] Diadumenum tantùm Cæſarem dicit puerum à militibus nuncupatum, & cum patre occiſum. Hac habita concione, ſtatim apud Antiochiam moneta Antonini Diadumeni nomine percuſſa eſt: Macrini, uſque ad juſſum ſenatus dilata eſt. Miſſæ etiam ad ſenatum literæ quibus nomen Antonini indicatum eſt. Quare etiam ſenatus imperium id libenter dicitur recepiſſe, quamvis alii Antonini Caracalli odio id factum putent. [3] Paraverat ſanè

1. *Honoribus, ut venerandus pater præſens promiſit duplicatis.*] Honores vocat, quas pater promotiones vocaverat: *& ſolitas promotiones ſed geminatas.* Idem.

2. *Diadumenum tantùm Cæſarem dicit puerum à militibus, &c.*] Herodianus, τέλους μὲν δὴ τοιούτῳ ὁ Μακρῖνος ἐχρήσατο, συναναιρεθέντος αὐτῷ καὶ τοῦ παιδὸς, ὃν ἦν ποιήσας Καίσαρα, Διαδουμενιανὸν καλούμενον. *Caſaub.*

3. *Paraverat ſanè pœnulas populo coloris roſei.*] Pænulæ iſtæ, quas populo paraviſſe Diadumenum ſcribit heic Spartianus, ſunt lacernæ. lacernas autem & pænulas indiſcretim uſurpant auctores iſti. de quo jam ſupra ſatis multa diximus. *Lacerna* autem plebis Romanæ veſtis, eaque nigra: hinc pullata turba, de infima plebe. at Macrinus pro pullis lacernis vel pænulis, quales antea in uſu plebis fuerant, ruſſas parabat populo dare in honorem Diadumeni quas & ejus nomine ſignare volebat, ut Antoninianæ dicerentur. nihil igitur novi iſtæ penulæ, quas populo dare parabat Macrinus, habuere præter colorem. nam illæ Baſſiani caracallæ non colore ſed forma novæ. Romana plebs igitur fuſcis pænulis vel lacernis ibat induta vulgo, milites vero & famuli lautiores ruſſis. Martialis:

Roma magis fuſcis veſtitur, Gallia ruſſis,
Et placet hic pueris militibuſque color.

ceterum pænulæ illæ militares & ſerviles, & plebeiæ omnes cinctæ. hinc apud Agellium: *piguit ſaltem vos pænulatos cinctoſque eſſe.* tunicatum populum cum dicit Horatius, utique lacernatum vel pænulatum intelligit. nam ejus ætate minuta plebs poſitis togis, lacernas indutui habebat, de quo ſupra diximus ex Suetonio. ita igitur veſtiti milites. *linea* primum, quam camiſiam recentiores dixerunt, & ſuper eam pænula, quaſi tunica ſuperior, quam ſuperariam Latini, Græci ἐπενδύτην dicunt. ita etiam & populus ſubuculam, & ſub-

ſanè penulas populo [1] coloris roſei dare Macrinus imperator in honorem Antonini filii ſui, quæ vocarentur Antoninianæ, [2] ut Caracallæ Baſſiani dictæ ſunt, aſſerens meliùs filium ſuum *Penuleum* vel *Penularium* dicendum, quàm *Caracallus* eſſet dictus Baſſianus. Congiarium etiam per edictum Antoninianum promiſit, ut ipſum edictum poterit indicare. Verba edicti: *Vellem Quirites jam præſentes eſſemus. Antoninus veſter vobis congiarium ſui nominis daret.* [3] *Daret præterea* [4] *& pueros Antoninianos & puellas Antoninianas, quæ tam grati nominis gloriam propagarent*, & reliqua. His ita 3
geſtis, ſigna in caſtris & vexilla fieri Antoniniana juſſit. Fecitque Baſſiani ſimulacra ex auro atque argento, atque dies ſeptem ſupplicatio pro Antonini nomine celebrata eſt. [5] Puer fuit omnium ſpecioſiſſimus, ſtatura longiuſcula, crine flavo, nigris oculis, [6] naſo deducto, ad omnem decorem mento compoſito, [7] ore ad oſcula parato, fortis

natu-

ſubuculæ tunicam ſive pænulam superinduebat. *Salmaſ.*

1. *Coloris roſei.*] Roſeus heic color non eſt à roſa, ſed *roſeus* pro *roſſeus*, vel *ruſſeus* ſcriptum eſt. Græci cum ſcriptum paſſim invenirent *ruſeum*, ipſi quoque ῥούσιον dixerunt Gloſſæ: ῥούσιον φάρος, *vexillum.* vexilla enim coloris erant ruſſei vel flammei. unde & *flammula* dicebantur vulgo. *Idem.*

2. *Ut caracallæ Baßiani.*] Hoc eſt, ut ſicut caracallæ quas Baſſianus dederat, dictæ ſunt Antoninianæ. hoc verum eſſe conſtat ex vita Baſſiani. Minùs probo doctiſſimorum virorum emendationem ſcribentium *Baßianæ.* Caſaub.

3. *Daret præterea & pueros Antoninianos & puellas Antoninianas.*] Vetus liber, *incidaret præterea & pueros*, &c. ex quo eruo *incideret præterea, & pueros Antoninianos & puellas Antoninianas.* id eſt reciperet, & aſcriberet in numerum eorum puerorum puellarumque quibus ex publico dabantur alimenta. nomina enim eorum puerorum puellarumque incidebantur in æs, qui ad illam frumentariam perceptionem participandam recipiebantur. Seneca lib. IV. de beneficiis, cap. XXVIII. de his qui frumentum è publico percipiebant: *frumentum publicum tam fur quam perjurus, & adulter accipiunt, & ſine delectu morum quiſquis inciſus eſt.* & hanc meam mihi poſtea conjecturam poſtea pleniſſime confirmavit editio Mediol. quam per Juretum noſtrum ſum nactus, in qua plane excuſum vidi: *incideret præterea & pueros.* Salmaſ.

4. *Et pueros Antoninianos & puellas Antoninianas.*] Exempla imitatur Pii & Marci: quaſi vellet per omnia eos principes referre. *Caſaub.*

5. *Puer fuit om.*] Erat decem annorum cùm occiſus eſt. Dio. *Idem.*

6. *Naſo deducto ad omnem decorem, mento compoſito.*] Diſtingue, *crine flavo, nigris oculis, naſo deducto, ad omnem decorem mento compoſito. deducto naſo*, eſt εὐθύῤῥιν. quos vulgo *tractiles* aut *tractitios* naſos appellamus. *Salmaſ.*

7. *Ore ad oſculum parato.*] Hoc eſt, prominulo. Græcis, πρόστομος. *Caſaubonus.*

Ore ad oſcula parato.] Mira ſane,

vete-

naturaliter, exercitio delicatior. Hic ubi primùm indumenta coccea & purpurea cæteraque castrensia imperii insignia accepit, quasi sidereus & cælestis emicuit, ut amaretur ab omnibus gratia venustatis. [1] Hæc sunt quæ de imperio pueri dicenda putavi. Nunc veniamus ad omina imperii, quæ cùm in aliis, tum in hoc præcipuè sunt stupenda.
4 Die qua natus est, [2] pater ejus purpuras [3] tum fortè procurator

veterum omnium exemplarium scriptura, *ore oscyla parato*, scriptum pro *oscula*. sic *gylam* pro *gula* scribebant, &c. *os* autem *oscula paratum* elegantissime dicitur de ore prominulo, & quasi ad osculum dandum & accipiendum parato. *Salmasius.*

1. *Hæc sunt quæ de imperio pueri dicenda putavi.*] *Hæc quæ de puero sint dicenda. nunc veniamus ad omina imperii.* ita edit. Mediol. *Idem.*

2. *Pater ejus purpuras tum fortè procurator jam ærarii majoris inspexit.*] Scimus quid sit ærarium sanctius: at majus ærarium alibi legere non memini. sed puto legendum hic esse aliter: nam certissimum est, probationem purpurarum, non pertinuisse ad procuratores ærarii, sed ad alios quibus cura peculiaris vestium principalium. quis autem ille, nisi vestiarii procurator, aut gynæcii vel baphii? Noli dubitare scripsisse auctorem, vel *procurator jam vestiarii majoris.* vel, *procurator gynæcei majoris.* Casaub.

Pater ejus purpuras tum fortè procurator jam ærarii majoris.] Palatinus non agnoscit syllabam *jam.* majori huic ærario meritò controversiam movent viri doctissimi. nihil veniebat mihi in mentem quod propius accederet ad litterarum & pronuntiationis formam, quàm, *procurator choragii majoris.* sanè, *procurator summi choragii*, bis occurrit in Inscriptionibus nostris antiquis, semel pagina XLII. 5. iterum CCCXXXI. 3. & cur istud Opilio nostro attribueremus faciebat locus Capitolini in vita ejus cap. II. *Histrio jam senior turpis*, &c. histrionis enim nomine bellè utcumque venit, qui eis inservit. *Grut.*

3. *Tum forte procurator jam ærarii majoris.*] Dele *jam*, auctoribus membranis. majus ærarium heic vocatur, ærarium sacrum, cujus præfectus aurum, argentum quod ex provinciarum tributis cogebatur, vestes omnes, species publicas, quidquid denique sanctiori principis ærario inferretur curabat. sub eo præfecti baphiorum, textrinorum, magistri lineæ vestis, magistri privatæ, murileguli, gynæciarii. non mirum igitur, si Macrinus cum hanc ærarii sacri procurationem ageret, inspectionem purpurarum probationemque curæ habuit, quæ proprie ad ejus curam pertinebat. Statius Papinius procuratorem vel præfectum ærarii majoris describit his versibus:

—— jam creditur uni
Sanctarum digestus opum, partæque per omnes
Divitiæ populos, magnique impendia mundi, &c.

per sanctas illas opes quid aliud possumus intelligere, quam sanctius, ut dicebatur, vel sacrum ærarium? cui dispositio digestioque sacrarum opum creditur, quis alius quam ærarii sacri procurator? sub cujus administratione fuere omnia illa quæ ibidem recenset, & monetarii præterea. Statius ibidem:

Ausoniæ quicquid crepat igne monetæ.

idem omnino ejusdem officium fuit posteriorum imperatorum ævo; sed nomen mutatum, nam pro ærario sacro, largitiones sacras dixerunt, & præfectum ærarii sacri, comitem sacrarum largitionum. sic res etiam privatæ principis, largitiones dicebantur. atq; hæ non tantum in auro argentoque, gemmis & ve-

curator jam ærarii majoris inſpexit, & [1] quas claras probavit, in id conclave redigi præcepit, in quo poſt duas horas Diadumenus natus eſt. [2] Solent deinde pueri pileo inſigniri naturali [3] quod obſtetrices rapiunt, & advocatis credulis vendunt, ſiquidem cauſidici hoc juvari dicuntur: at iſte puer [4] pileum non habuit, ſed diadema tenue, ſed ita forte ut rumpi non potuerit, [5] venis intercedentibus ſpecie nervi ſagittarii: [6] Ferunt denique *Diadematum* puerum appellatum. Sed ubi adolevit, avi ſui nomine materni *Dia-*

& veſtibus ac reliquis mobilibus conſiſtebant: ſed etiam in domibus palatiiſque, prædiis ac poſſeſſionibus, rebuſque ſoli erant poſitæ. ut olim igitur duo æraria, publicum & privatum principis, ſic ſub poſterioribus imperatoribus duæ largitiones, ſacræ & privatæ. nam ſacræ largitiones, & ſacrum ærarium, idem: ut privatæ largitiones, & privatum ærarium. publicum ærarium, quod erat olim populi, etiam principis factum eſt. *Salmaſ.*

1. *Quas claras probavit.*] Probè nitentes, & veri luminis, ut alibi dicitur. *Caſaub.*

2. *Solent deinde pueri pileo inſigniri naturali.*] Præter diverſas χορίου membranas quibus in utero involvitur embryo, reperitur quorundam infantium cùm naſcuntur obtectum caput alia pellicula, quam hîc Lampridius vocat *pileum.* noſtrates quoque obſtetrices *coeffe* nuncupant, quaſi pileum dicas, eadem ratione Belgicum vulgus, ut audio, vocat *galeas.* Idem.

3. *Quod obſtetrices rapiunt, & advocatis credulis vendunt.*] Erat hoc unum è plurimis amuletorum ac phylacteriorum generibus, quæ olim à curioſarum artium peritis ſolita uſurpari legimus. nam hodieque reperiuntur obſtetrices, quæ pilea hæc præripiant &ad maleficia ſervent, ac vendant. Eſt etiam illa vulgi opinio, raræ cujuſdam felicitatis indicium facere hoc pileum: quod & vetus Gallicum proverbium teſtatur: dicimus enim de eo quem appellavit ſatyricus, gallinæ albæ filium, Natus eſt pileatus. *Idem.*

4. *Pileum non habuit, ſed diadema tenue.*] Videtur alluſum ad eos qui naſcuntur diademate naturali inſigniti. nam inter legendum veteres multos meminimus obſervare qui Diadumeni nominarentur: cujus appellationis hæc videtur eſſe cauſſa. *Idem.*

5. *Venis intercedentibus ſpecie nervi ſagittarii.*] Impropriè *venas* nominat quæ ſunt potiùs ἶνες, fibræ aut villi. ſcribe, *fibris plurimis intercedentibus.* Idem.

Venis intercedentibus ſpecie nervi ſagittarii.] Vetus lectio habet: *viris interſedentibus, &c.* legendum: *at iſte puer pileum non habuit, ſed diadema tenue, ſed ita forte ut rumpi non potuerit viris inter ſe tendentibus, ſpecie nervi ſagittarii.* ſignificat pileum illum ſeu diadema tenue quidem fuiſſe, ut illi ſolent naturaliter pilei, ſed ita forte, ut viri inter ſe tendentes rumpere illud non potuerint ſpecie nervi ſagittarii, qui tenditur quidem, non tamen rumpitur. *Salmaſ.*

Venis intercedentibus ſpecie nervi ſagittarii.] Etiam Palatin. noſter habet *viris interſedentibus, &c.* ſed ſine ullo ſpatio medio: adeo ut videatur reponendum, *fibris intercedentibus.* Grut.

6. *Ferunt denique Diadematum puerum appellatum.*] Ait filium Macrini puerum quidem appellatum eſſe DIADEMATUM: poſtea verò ubi adolevit, DIADUMENUM. ſeparat duo nomina, inter

ni *Diadumenum* vocatum, [1] quamvis non multùm abhorruerit ab illo ſigno diadematis nomen Diadumeni. In agro patris ejus oves purpureas XII. ferunt natas, quarum una tantùm varia fuerit. Eadem die qua hic natus eſt, aquilam ei conſtat ſenſim [2] palumbum regium parvulum attuliſſe, & poſuiſſe in cunis dormienti, ac receſſiſſe ſine noxa. Pantagathi in domo patris ejus nidum poſuerunt. His diebus quibus ille natus eſt, mathematici accepta genitura ejus exclamaverunt & ipſum filium imperatoris eſſe & ipſum imperatorem: quaſi mater ejus adulterata eſſet, quod fama retinebat. [3] Huic eidem aquila pileum in agro ambulanti tulit. Et quum comitum infantis clamor eſſet factus, in monumento regio quod juxta villam eſſet, in qua tunc pater agebat, [4] ſupra ſtatuam regis poſuit, ita ut capiti ejus aptaret: quod multi ominoſum putarunt [5] & morti accommodum. Clarum autem eventus oſtendit. [6] Natus eſt

præ-

quæ diſcrimen nullum in ſignificatione. formatio ſolùm diverſa, Græca altera, altera Latina. quid enim eſt *diadematus*, niſi Διαδούμενος. *Caſaub.*

1. *Quamvis non multum abhorruerit ab illo ſigno diadematis nomen Diadumeni.*] Hoc modo. lege: *quamvis non multum abhorruerit ab illo ſigno Diademati, nomen Diadumeni.* fefellit eos qui mutaverunt. ambigua notio vocis *ſignum*, quod hoc loco non pro inſigni, ſed pro cognomine accipi debet. dicit ergo Spartianus puerum fuiſſe appellatum Diadematum ab illo inſigni naturali diadematis. adoleſcentem vero avi materni nomine appellari cœpiſſe Diadumenum, quamvis, inquit Spartianus, ab illo cognomine non multum abhorreat nomen Diadumeni, immo ne tantillum quidem abhorret. nam Diadumenus, Διαδούμενος eſt Græcum, *Diadematus* Latinum. ſignum autem pro cognomine tritum eſt iſtis auctoribus. *Salmaſ.*

2. *Palumbum regium parvulum attuliſſe.*] Neque palumbi regii, neque pantagathorum de quibus auctor, mentionem ullam faciunt Ariſtoteles, Plinius, &c. Fortaſſe ſunt & hæc vocabula, ex ipſa re impoſita: nam regius palumbus illis dictus, qui omen faceret regiæ fortunæ: pantagathi quòd amplas divitias, aut perfectam felicitatem ſponderent. *Caſaub.*

3. *Hinc eidem aquila pil.*] Scrib. *Huic eidem.* de aquila pileum tollente ſimillima hiſtoria in vita Tarquinii Priſci. *Idem*

Hinc eidem aquila pileum in agro ambulanti tulit.] Lege: *huic eidem aquila pileum in agro ambulanti tulit.* Salmaſ.

Huic eidem aquila pileum in agro ambulanti tulit.] Sic etiam Palatinus, non *Hinc eidem.* Grut.

4. *Supra ſtatuam regis poſuit.*] V. ed. *poſuiſſe.* Salmaſ.

5. *Et morti accommodum.*] Θανατῶδες, vel εἰς θάνατον φέρον. cauſſa in promptu: propter periculum ex ſuſpicione affectatæ tyrannidis. *Caſaub.*

6. *Natus eſt præterea natali Antonini.*] XIII. Kal. Octobreis. *Idem.*

1. *Et*

præterea natali Antonini, [1] & ea hora & [2] signis propè concinentibus quibus & Antoninus Pius: quare dixerunt mathematici, & imperatoris illum filium futurum, & imperatorem, sed non diu. Die qua natus est (quòd Antonini esset natalis) mulier quædam propinqua dicitur exclamasse, Antoninus vocetur, sed Macrinum timuisse quòd nullus ex ejus genere hoc nomine censeretur, abstinuisseque nomine imperatorio, simul quòd jam rumor de vi genituræ illius emanasset. Hæc atque alia omina fuisse multi in literas retulerunt: sed illud præcipuè quòd quum in cunis esset Diadumenus, [3] & leo ruptis vinculis, & quidem ferus, effugisset atque ad incunabula ejus venisset, puerum delinxit, & inviolatum reliquit, quum nutrix se in leonem misisset, atque ejus morsu affecta periisset, quæ sola fortè in areola inventa erat, in qua infans jacebat. Hæc sunt quæ digna memoratu in Antonino 6
Diadumeno esse videantur: [4] cujus vitam junxissem patris gestis, nisi Antoninorum nomen me ad edendam puerilis specialem expositionem vitæ coëgisset. Et fuit quidem tam

1. *Et ea hora & signis prope continentibus.*] Scribe: *natus est præterea natali Antonini & ea hora & signis prope concinentibus.* Salmas.

Et ea hora & signis propè concinentibus, &c.] Est & istud à Palatino. vulgò *continentibus*; quod & damnaverat Casaubonus noster. *Grut.*

2. *Signis propè continentibus.*] Scribe, *concinentibus.* Casaub.

3. *Et leo raptis vinculis & quidem ferus.*] Palatinus: *ut quidam ferus.* diversa auctorum opinio est, quibusdam tradentibus leonem illum ferum fuisse, aliis vero mansuetum. *Salmas.*

4. *Cujus vitam junxissem patris gestis, &c.*] Falluntur qui negationem autumant inserendam. hoc enim vult: quod speciali hoc libello dixerit, neque obiter & velut ὁδῷ πάρεργον, rebus patris eum inseruerit, habuisse hunc honorem appellatione Antonini qua fuit decoratus: quo vel solo nomine dignum censuit speciali expositione. *Casaubonus.*

Cujus vitam junxissem patris gestis nisi me Antoninorum nomen.] Ex istis verbis facile liquere arbitror eidem authori recte tribui & hanc vitam Diadumeni, & illam superiorem Macrini, sed non eo scriptam ordine quem nobis exhibent excusa exemplaria. fidem enim maxime faciunt hæc verba, una serie trium horum Antoninorum vitas ab auctore digestas esse, Bassiani, Getæ, & Diadumeni. qui & hanc rationem pro omnibus unam sibi fuisse scribit, quamobrem specialem Diadumeni vitæ expositionem ederet, nec eam gestis patris jungeret, quod filius Antonini nomen habuerit, non item pater. jungendus igitur fuit Antoninis propter hoc ipsum & ante patrem scribendus. *Salmasius.*

tam amabile illis temporibus nomen Antoninorum, ut qui eo nomine non niteretur, mereri non videretur imperium. Unde etiam quidam & Severum, & Pertinacem, & Julianum, [1] Antoninorum prænominibus honorandos putant: unde postea duos Gordianos, patrem & filium, Antoninos cognominatos putent. Sed aliud est quum prænomen adsciscitur, aliud quum ipsum nomen imponitur. Nam Pius verum nomen Antonini habuit, cognomen Pii: Marcus verum nomen Verissimi habuit, sed hoc sublato atque abolito, non prænomen Antonini, sed nomen accepit. Verus autem Commodi nomen habuit, quo abolito, Antonini non prænomen, sed nomen accepit. Commodum autem Marcus Antoninum appellavit, [2] atque ita in publicum edidit [3] diem natalis sui. Jam Caracallum Bassianum satis constat vel somnii causa, quod Severus viderat quum sibi Antoninum successorem prædictum sensisset, anno demum XIII. Antoninum dixisse, quando ei etiam imperatoriam addidisse dicitur potestatem. Getam verò, quem multi Antoninum negant dictum, eadem ratione qua Bassianum appellatum satis constat, ut patri Severo succederet: quod minimè factum est. Post hoc ipse Diadumenus, ut commendaretur exercitui, senatui populoque

que

1. *Antoninorum prænominibus honorandos putant.*] *Pronominibus* scriptum in libris. ut & paulo post: *cum pronomen adscitur*: &, *non pronomen Antonini*. Idem.

2. *Atque ita in publicum edidit diem natalis sui.*] Lego, *in publicum edidit die natalis ejus.* neque enim Commodus ipse nomen suum professus est recens natus; sed pater Marcus, more cæterorum patrum: qua de re superiùs. *Casaubonus.*

Atque ita in publicum edidit diem natalis sui.] *In publicas*, Palat. scil. litteras vel chartas vel tabulas: quamvis *in publicum* non improbem. nam nominum notitiam publica contestatione devulgabant, ut loquitur vetus interpres Juvenalis ad illud:

—— libris actorum spargere gaudes
Argumenta viri. Salmas.

Atque ita in publicas edidit.] Expressi quod erat in Pal. subintelligitur autem *tabulas*; quemadmodum supra in Opilio cap. 2. posuit, *privatas curare*, pro, *res Principis privatas*. nonnulla & nos supra, cap. 8. Antonini Pii; & sæpius infra. *Grut.*

3. *Diem natalis sui.*] Nihil abit ab hac scripturâ Pal. sed tamen, quàm magis rei attendo, tam magis mihi hæc verborum triga suspecta est, ceu nata à librariis. nam sanè filii non profitebantur nomen: & quamvis patres profiterentur, non id tamen præcise fiebat ipso die liberorum suorum natali. *Idem.*

1. *Baf-*

que Romano, quum esset ingens desiderium [1] Bassiani Caracallæ, Antoninum appellatum satis constat. Extat epistola Opilii Macrini patris Diadumeni, qua gloriatur non tam se ad imperium pervenisse, [2] qui esset secundus imperii, quàm quòd Antoniniani nominis esset pater factus, [3] quo clarius illis temporibus non fuerat vel deorum. [4] Quam epistolam priusquam intexam, libet versus inserere in Commodum dictos, qui se Herculem appellaverat, ut intelligant omnes tam clarum fuisse Antoninorum nomen, ut illi nec deorum nomen commodè videretur adjungi. Versus in Commodum Antoninum dicti, 7

Commodus Herculeum nomen habere cupit,
Antoninorum non putat esse bonum:
Expers humani juris & imperii:
Sperans quinetiam clarius esse deum,
Quàm si sit princeps nominis egregii.
Non erit iste deus, nec tamen ullus homo.

Hi versus à Græco nescio quo compositi, à malo poëta in Latinum translati sunt: quos ego idcirco inserendos putavi, ut scirent omnes, Antoninos pluris fuisse quàm deos: [5] ac trium principum amorem, [6] quo sapientia, bonitas, pietas, consecrata sit: in Antonino pietas, in Vero boni-

1. *Baßiani Caracallæ.*] *Caracalli*, libri. sed Caracallus & Caracalla dicebatur absque differentia. *Salmas.*

2. *Qui esset secundus imperii.*] Præfectus nempe prætorio. quam dignitatem potentiâ parum cedere imperatoriæ majestati ait ipse Macrinus in oratione ad senatum missa. Eunapius, imperium sine purpura nominat in Proæresio. *Casaub.*

3. *Quo clarius illis temporibus non fuerat vel deorum.*] *Fuerat* pro erat. sic, *fuisset, dixisset, scripsisset,* pro esset, diceret, scriberet. *Idem.*

4. *Quam epistolam priusquam interseram.*] Pal. *priusquam intextam.* lege, *priusquam intexam.* Salmas.

5. *Ac trium principum amore quo sapientia, bonitas, pietas consecrata sit.*] Scribe: *quos ego idcirco inserendos putavi ut scirent omnes, Antoninos pluris fuisse quam deos ob trium principum amorem, quos sapientia, bonitas, pietas consecrata sit. consecrata sit*, pro *consecraverit.* pluris igitur habitos illos seculo Antoninos quam deos ipsos refert, trium illorum principum amore, quos sapientia, bonitas & pietas consecravit. Antoninus enim Pius propter pietatem consecratus; Marcus propter sapientiam; propter vero bonitatem Verus. *Idem.*

6. *Quo sapientia, bonitas, pietas, consecrata sit.*] Pal. *quos*, cui voci & suus foret locus, si *consecrata* accipi posset activè. *Grut.*

bonitas, in Marco ſapientia. Redeo nunc ad epiſtolam Opilii Macrini. *Opilius Macrinus Noniæ Celſæ conjugi: Quid boni adepti ſumus, mea uxor, caret æſtimatione, & fortaſsis de imperio me putes dicere. Non magnum iſtud quod etiam indignis fortuna conceſsit. Antonini pater factus ſum. Antonini mater es facta. O nos beatos, ô fortunatam domum, præclaram laudem nunc demum felicis imperii.* [1] *Dii faxint & bona Juno quam colis, ut & ille Antonini meritum effingat:* [2] *& ego qui ſum pater Anto-*
8 *nini, dignus omnibus videar.* Hæc epiſtola indicat, quantum gloriæ adeptus ſibi videretur quòd vocatus eſt filius Antoninus. Hic tamen [3] XIIII. menſe imperii [4] ob incivilem patris atque aſperum principatum [5] interfectus eſt cum patre, non ſuo nomine. Quamvis etiam iſtum ultra ætatem ſæviſſe in pleroſque reperiam, ut docent literæ ab hoc eodem ad patrem miſſæ. Nam quum quidam defectionis ſuſpicionem incurriſſent, & eos Macrinus ſæviſſimè puniſſet, filio fortè abſente, atque hic audiſſet autores quidem defectionis occiſos, [6] quorum tamen unus, dux Armeniæ erat, & item [7] legatos Aſiæ atque Arabiæ ob antiquam familiaritatem dimiſſos, his literis conveniſſe patrem

1. *Dii faxint & bona Juno.*] Lege Servium in illum verſum,

Adſit lætitiæ Bacchus dator, & bona Juno.

Caſaubonus.

2. *Et ego qui ſum pater Antonini dignus videar.*] Lege, *& ego, qui ſim pater Ant. dig. vid.* Trajecta ſunt verba: pro, & ego dignus videar, qui ſim pater Ant. *Idem.*

3. XIIII. *menſe imperii.*] Rectè: imperarunt enim annum unum, menſes duos, demtis diebus tribus. *Idem.*

4. *Ob incivilem atque aſperum principatum.*] Aurelius Victor, *Horum nihil præter ſævos atque inciviles animos interim reperio.* Idem.

Ob incivilem patris atque aſperum principatum interfectus eſt cum patre, non ſuo nomine.] Nimirum ſemper *patrem ſequitur ſua proles*; & tam abripiuntur parentum adverſis filii, quàm eorum gaudent ſecundis; cujus rei aliquot deprompſi exempla ad Taciti lib. IV. Annal. cap. 13. fine ipſo. *Grut.*

5. *Interfectus eſt cum patre non ſuo nomine.*] Apertiùs Pollio de Salonino Gallieno: *occiſus eſt, non ſua, ſed patris cauſſa.* Caſaub.

6. *Quorum tamen unus dux Armeniæ erat & item legatos Aſiæ.*] Legendum: *atque hic audiſſet auctores quidem defectionis occiſos, tamen qui eorum dux Armeniæ erat, & item legatus Aſiæ ob antiquam familiam dimiſſos.* hoc vult nimirum: cum ceteros defectionis auctores occidi juſſiſſet Macrinus, inter eos tamen ducem Armeniæ & item Aſiæ legatum ob antiquam familiam dimiſſos. *Salmaſius.*

7. *Legatos Aſiæ atque Arabiæ.*] Regius & Puteani, *atque Achaiæ.* Caſaub.

1. *Pari-*

trem dicitur, [1] paribus missis etiam ad matrem: quarum exemplum historiæ causa inserendum putavi. *Patri Augusto filius Augustus. Non satis mi pater videris in amore nostro tenuisse tuos mores, qui tyrannidis affectatæ conscios reservasti, sperans eos vel amiciores tibi futuros si iis parceres, vel ob antiquam familiaritatem dimittendos:* [2] *quod nec debuit fieri, nec potuit. Nam primùm omnium jam te exulcerati suspicionibus amare non possunt. denique crudeliores inimici sunt, qui obliti veteris familiaritatis se inimicissimis tuis junxerunt. Adde quòd exercitus adhuc habent.*

Si te nulla movet tantarum gloria rerum,
Ascanium surgentem, & spes heredis Iuli
Respice, cui regnum Italiæ Romanaque tellus
Debetur.

Feriendi sunt isti, si vis esse securus. Nam vitio generis humani alii non sunt defuturi quum isti servantur. Hanc epistolam quidam ipsius, quidam [3] magistri ejus Celiani ferunt, Afri quondam rhetoris, ex qua apparet, quàm asper futurus
juvenis, si vixisset. Extat alia epistola ad matrem ab eo- 9
dem destinata talis: *Dominus noster & Augustus nec te amat, nec ipsum se, qui inimicos suos servat. Age igitur* [4] *ut Arabianus, & Thuscus, & Gellius, ad palum deligentur:* [5] *ne, si occasio fuerit, non prætermittant.* Et, quantum Lollius Urbicus in historia sui temporis dicit, istæ literæ per notarium proditæ, illi puero multùm apud milites obfuisse dicuntur. Nam, quum patrem occidissent, quidam hunc servare volue-

1. *Paribus missis etiam ad matrem.*] Nihil refert, sive pares literas accipias, sive paria literarum. sic Græci ἴσα, id est, *paria* appellant diversa ejusdem scripti exempla. *Idem.*

2. *Quod nec debuit fieri, nec potuit.*] Dictum ἐκ παραλλήλου. nam sanè potuit fieri quod constat factum. sed ita vulgò negamus fieri posse, quæ volumus intelligi nullo modo debuisse fieri. *Idem.*

Quod nec debuit fieri nec potuit.] Palatinus & editio: *nec poterit.* Salmasius.

3. *Magistri ejus Cæliani.*] Et regius liber & quantum est veterum membranarum magistrum hunc Diadumeni Cælianum nominant. *Casaub.*

4. *Vt Arabianus & Tuscus & Gellius, ad palum deligentur.*] Sic Palatinus, interserta copulâ priore, quæ perperam abest retrò vulgatis. *Grut.*

5. *Ne si occasio fuerit, nos interimant.*] *Ne si occasio fuerit non prætermittant.* ita libri omnes. *Salmas.*

Ne si occasio fuerit, nos interimant.] Mitius paullò Palatinus, *non prætermittant.* Grut.

Iuerunt: sed extitit cubicularius qui has epistolas concioni militum legit. Interfectis igitur ambobus, & capitibus pilo circumlatis, in Marcum Aurelium Antoninum, charitate nominis, inclinavit exercitus. [1] Is filius [2] Bassiani Caracallæ ferebatur. Erat autem templi Heliogabali sacerdos, homo omnium impurissimus, & qui fato quodam Romanum deformaverit imperium. [3] De quo quidem, quia multa sunt dicenda, loco suo differam.

1. *Is filius fuit Baßiani Caracallæ.*] *Caracalli.* Salmas.

2. *Baßiani Caracallæ.*] Palatinus & heic & supra semper *Caracalli.* Grut.

3. *De quo quidem quia multa sunt dicenda, loco suo differam.*] Vox *dicenda* non agnoscitur à Palatino, neque admodum requiritur. *Idem.*

[1] ÆLII LAMPRIDII [2] ANTONINUS HELIOGABALUS, AD CONSTANTINUM AUG.

I [3] VITAM Heliogabali Antonini impurissimam, qui Varius etiam dictus est, nunquam in literas misissem, ne quis fuisse Romanorum

1. ÆLII LAMPRIDII.] Non Lampridio sed Spartiano ascribunt hanc vitam vetustissima Spartiani excerpta. *Salmas.*

2. ANTONINUS HELIOGABALUS.] Syrus homo de Syriaci idoli nomine ita dictus. Sed dubitatum à Capitolino & Lampridio de hoc Syrorum idolo, Solne esset an Jupiter. sed tollunt omnem dubitationem lapides, in quibus conjunctim SOL, ALAGABALUS nominatur. extant & nummi quorum hæc inscriptio: SACERD. SOLIS. DEI. ELAGAB. præterea Dio & Herodianus Ἥλιον sine dubitatione ulla interpretantur. plerasque gentes Orientis præcipuo cultu Solem veneratas esse, cùm alia multa testantur, tum etiam ex hoc nomine potest colligi: ut enim Athenienses τὴν θεὸν simpliciter cùm dicerent, Minervam intelligebant; sic isti Solem communi nomine אלה DEUM dixerunt. *Casaub.*

ANTONINUS HELIOGABALUS.] Heliogabalus Emissenus fuit, & in Emissa urbe sacerdos Dei Alagabali, qui Deus peculiaris fuit illius urbis, & templum eidem in ea urbe Phœnices maximum magnificentissimumque extructum. unde vero Alagabalus sic dictus? Emiseni solem colebant in montis effigie, quem montem cælo delapsum credebant. hinc Alagabal dictus sol apud illos quasi Deus mons; vel Deus, in montis figuram effigiatus. ejus enim simulacrum, erat ingens saxum rude & impolitum, in modum plane montis vel rupis: Herodian. *Salmasius.*

3. VITAM HELIOGABALI ANTONINI, *qui Varius etiam dictus est.*] Est quidem interjecta vox in vulgatis, *impurissi-*

rum principem sciret, nisi antè Caligulas, & Nerones, & Vitellios, hoc idem habuisset imperium. Sed quum eadem terra [1] & venena ferat & frumentum, atque alia salutaria, alia contraria, eadem serpentes & ciconias, compensationem sibi lector diligens faciet, quum legerit Augustum, Vespasianum, Titum, Trajanum, Adrianum, Pium, Marcum, contra hos prodigiosos tyrannos. simul intelliget Romanorum judicia: quòd illi & diu imperarunt, & exitu naturali functi sunt; hi verò interfecti, tracti, tyranni etiam appellati, quorum nec nomina libet dicere. Igitur occiso Macrino, ejusque filio Diadumeno qui pari potestate imperii Antonini etiam nomen acceperat, in Varium Heliogabalum imperium collatum est, idcirco quòd Bassiani filius diceretur. Fuit autem Heliogabali, vel Jovis, vel Solis sacerdos, atque Antonini sibi nomen asciverat, vel in argumentum generis, vel quòd [2] id nomen usque adeo charum esse cognoverat gentibus, ut etiam parricida Bassianus causa nominis amaretur. [3] Et hic quidem priùs dictus est *Varius*, [4] post *Heliogabalus* à sacerdotio

vissimam; sed ea non comparet in membranis Palatinis: neque adeò desideratur. *Grut.*

1. *Et venena ferat & frumentum & alia salutaria, alia contraria.*] Cum optimis membranis sic scribe: *sed quum eadem terra & venena ferat & frumentum & alia salutaria, eadem serpentes & cicures, compensationem sibi lector diligens faciet quum legerit Augustum, Vespasianum, Titum, Trajanum, Adrianum, Pium, Marcum contra hos prodigiosos Tyrannos.* eamdem igitur terram ferre ait venena & frumentum, cum aliis salutaribus, serpentes & cicures: compensari igitur debere frumenta & alia salutaria cum venenis, sicut cicures & alia animalia ad usum & victum hominis nata, mansuetaque cum aliis feris quæ ad nocendum tantum videntur creata. *Salmas.*

2. *Id nomen usque adeo carum esse cognoverat gentibus, ut etiam parricida Bassianus, caussa nominis amaretur.*] Magnum hac in re populum tenent intemperiæ: quemadmodum contra, quem idem odit, odit usque ad nomen; uti duplici exemplorum serie prodidimus ad Livii lib. II. cap. 2. m. *Grut.*

3. *Et hic quidem priùs dictus est Varius.*] Caussam prætermittit; quam ex Dione accipe: quia Soæmis mater ejus nupserat Οὐαρίῳ Μαρκέλλῳ Σύρῳ ἀνδρί. meliùs Οὐαρίῳ. obscurior caussa est, cur ejus avia Julia Mæsa à Lampridio Varia appelletur. ab hoc Varianæ thermæ Romæ nomen invenerunt. earum & in inscriptionibus mentio. *Cas.*

4. *Post Heliogabalus à sacerdotio dei Heliogabali.*] Novo exemplo hic fanaticus de nomine ejus dei cujus sacerdos fuit, se quoque dici voluit. quod non minùs insolens quàm si Jovis sacerdos aut dialis flamen ipsam Jovis appellationem sibi vindicasset. *Idem.*

1. *Atque*

cerdotio dei Heliogabali, cui templum Romæ in eo loco
constituit in quo priùs ædes Horci fuit, quem è Syria secum advexit. Postremò quum accepit imperium, *Antoninus* appellatus est: [1] atque ipse in Romano imperio ulti-
2 mus Antoninorum fuit. [2] Hic tantum Semiamiræ matri deditus fuit, ut sine illius voluntate nihil in Rep. faceret, quum ipsa meretricio more vivens, in aula omnia turpia exerceret: [3] Antonino autem Caracallo stupro cognita, ita ut hinc vel Varius vel Heliogabalus vulgò conceptus putaretur. Et ajunt quidam, *Varii* etiam nomen idcirco eidem inditum à condiscipulis, [4] quòd vario semine, de meretrice utpote, conceptus videretur. Hic fertur occiso Macrini factione patre, ut dicebatur, Antonino, in templum dei Heliogabali confugisse velut in asylum, ne interficeretur à Macrino, qui sævissimè cum filio luxurioso & crudeli exercuit imperium. Sed de nomine hactenus, quamvis sanctum illud Antoninorum nomen polluerit: [5] quod tu, Constantine sacratissime, ita veneraris, ut Marcum & Pium inter Constantios Claudiosque velut majores tuos aureos formaveris, [6] adoptans virtutes veterum
3 tuis moribus congruentes, & tibi amicas charasque. Sed ut ad

1. *Atque ipse in Romano imperio ultimus Antoninorum fuit.*] Hoc est, octavus. vide Capitolinum in Opellio Macrino. *Idem.*

2. *Hic tantum Semiamiræ.*] Scriptum heic & ubique *Symiamiræ.* Salmas.

3. *Antonino autem Caracallo stupro cognita.*] Jactatum hoc pro tempore: sed falsum esse creditum à plerisque. Dio πλάσμα vocat. *Casaub.*

4. *Quòd vario semine.*] Ex iis quæ modo diximus ex Dione falsum hoc paret. & notum est hujus aviam fuisse Variam dictam. vide inferiùs. *Idem.*

5. *Quod tu, Constantine sacratissime, ita veneraris.*] Similis Capitolini adulatio in Marco: *deus usque etiam nunc habetur, ut vobis ipsis, sacratissime imperator Diocletiane, & semper visum est, & videtur.* Idem.

6. *Adoptans virtutes veterum tuis moribus congruentes, & tibi amicas charasque.*] Regius, *eorum*, pro *veterum.* non displiceat *majoribus* pro *moribus.* quod non damno tamen. venustè autem verbum *adoptare* usurpatum, cùm de majoribus in cognationem adscitis à Constantino loquatur: cùm non soleant adoptari, nisi liberi aut nepotes. *Idem.*

Adoptans virtutes tibi amicas charasque.] Palatinus & vetus editio: *& tibi amicas charas. amicus charus*, pro valde amico & valde charo, quod vulgo dicimus *cher ami.* Cato:

Dilige sic alios, ut sis tibi carus amicus.

Salmas.

1. *Nactus*

ut ad Antoninum Varium revertamur, [1] nactus imperium Romam nuntios misit: excitatisque omnibus ordinibus, omni etiam populo ad nomen Antoninum, quòd non solùm titulo, ut in Diadumeno fuerat, [2] sed etiam in sanguine redditum videbatur, quum se Antoninum Bassiani filium scripsisset, ingens ejus desiderium factum est. Erat præterea etiam [3] rumor [4] qui novis post tyrannos solet donari principibus: qui nisi ex summis virtutibus non permanet, & quem multi mediocres principes amiserunt. Denique ubi in senatu lectæ sunt literæ Heliogabali, statim fausta in Antoninum, & dira in Macrinum ejusque filium dicta sunt, appellatusque Antoninus princeps, volentibus cunctis, & studiose credentibus, ut sese habent vota hominum ad credulitatem festinantium, [5] quum quod optant, verum esse desiderant. Sed ubi primùm ingressus est urbem, omissis iis quæ in provincia gerebantur, Heliogabalum in Palatino monte juxta ædes imperatorias consecravit, eique templum fecit, studens [6] & Matris typum, & Vestæ ignem, & Palladium, & ancilia, & omnia Romanis veneranda in illud transferre templum, & id agens ne quis Romæ deus nisi Heliogabalus coleretur. Dice-

1. *Nactus imperium Romam nuntios misit.*] Misit & imaginem suam, eo habitu quo ut sacerdos Alagabali utebatur: ipsamque in sanctissimo Curiæ loco jussit poni. lege Herodianum. *Casaubonus.*

2. *Sed etiam in sanguine.*] Dele *in.* *Idem.*

3. *Rumor qui novis post tyrannos solet donari principibus.*] Appellat *rumorem* novè, favorem ac studium quo ferri vulgò solent homines in eos principes. qui tyrannis succedunt. ferè enim solet de iis spes quædam ingens concipi: cui tamen spei, ut rectè ait Lampridius, pauci responderunt. *Idem.*

4. *Qui novis post Tyrannos solet donari principibus.*] In Palatino & veteri editione: *damnari.* Salmas.

5. *Cùm quod optant verum esse desiderant.*] Error manifestus: nam ut docuit pridem Petrus Faber, pro *desiderant*, aliud quid sententia desiderat; putâ, *existimant*, vel *credunt*, aut, ut arbitrabatur Josephus Scaliger, *asseverant*. eadem sententia apud Galenum penè iisdem verbis: ὃ γὰρ ἕκαστος βούλεται, δηλονότι τοῦτο καὶ οἴεται γνώσεσθαι. in libro Περὶ τοῦ προγινώσκειν. *Casaubonus.*

Quum quod optent, verum esse desiderant.] Legendum puto: *quum quod putant, id verum esse edisserant.* id est, id verum esse dicunt, quod optant. *Salmasius.*

6. *Et matris typum.*] Διοπετὲς illud ἄγαλμα, quod describit Herodianus libro primo prolixè. *Casaub.*

1. *Judæo-*

Dicebat præterea, [1] Judæorum & Samaritanorum religiones, & Christianam devotionem illuc transferendam, ut omnium culturarum secretum Heliogabali sacerdo-
4 tium teneret. Deinde ubi primum diem senatus habuit, matrem suam in senatum rogari jussit. Quæ quum venisset vocata ad consulum subsellia, [2] scribendo affuit, id est, senatusconsulti conficiendi testis: [3] solusque omnium imperatorum fuit, [4] sub quo mulier quasi clarissima, loco viri senatum ingressa est. [5] Fecit & in colle Quirinali senaculum, id est mulierum senatum, in quo antè fuerat conventus matronalis, solennibus duntaxat diebus, [6] & [7] si unquam aliqua matrona consularis, conjugii ornamentis esset donata: quod veteres imperatores affinibus detulerunt,

1. *Judæorum & Samaritanorum religiones, & Christianam devotionem.*] Reg. *Christianorum.* Sic alibi hæc tria nomina junguntur. Quid & quantum inter Judæos ac Samaritas sit discriminis, explicatum est à Scaligero in septimo De emendatione. *Idem.*

2. *Scribendo affuit, id est, senatus consulti conficiendi testis.*] Quid sit *scribendo adesset*, notissimum ex epistolis Marci Tullii, & antiquis senatus consultis. & inducenda illa censeo, *id est, senatusconsulti conficiendi testis.* Idem.

3. *Solusque omnium imperatorum fuit.*] Hoc verum est: nam Livia, quæ una inter omnes Augustas plurimùm in Rep. potuit, à Curia tamen abstinuit, eò audaciæ progredi nunquam ausa. *Idem.*

4. *Sub quo mulier quasi clarissima loco viri senatum ingressa est.*] Quia nolebat feminino genere vocem *senator* usurpare, neque *senatrix* dicere, coactus est circumlocutione uti. Sunt autem *fœminæ clarissimæ*, senatorum conjuges, ut apud Augustinum De civitate Dei lib. XXII. cap. VIII. & in multis legibus Codicis. *Idem.*

5. *Fecit & in colle Quirinali senatulum, id est, mulierum senatum.*] Scribe, *senaculum mulierum.* & dele illa, *id est, senatum.* est enim glossema ineptum. neque enim senaculum est senatus: sed locus quò conveniebatur ad senatum velut in curiam. erant jam olim senacula tria Romæ, quò patres conveniebant, ut scribit Festus. sed istud & erat & dicebatur Senaculum mulierum. *Idem.*

Fecit & in colle Quirinali senatulum.] *Senaculum* scribendùm à *senatus* enim, *senaculum*, parvus senatus. *Salmas.*

Fecit & in colle Quirinali Senaculum.] Ita quoque Palat. non ut editi, *Senatulum.* Grut.

6. *Et si unquam aliqua matrona consularis, conjugii ornamentis esset donata.*] Distinguendum: *& si unquam aliqua matrona consularis conjugii ornamentis esset donata.* Salmas.

7. *Si unquam aliqua matrona consularis conjugii ornamentis esset donata.*] Locus singularis, & quantum nunc memini, in Romana historia unicus. Equidem exemplum matronæ cui ornamenta consularis conjugii fuerint donata, succurrit impræsentiarum mihi nullum. Sed non dissimile jus est, quod in honorem matronarum quæ consularibus aliquando nuptæ fuerant, aliquando fuisse usurpatum discimus ex Ulpiani verbis, in lege XII. Dig. De senatoribus. *Casaub.*

1. Sed

runt, & his maximè quæ nobilitatos maritos non habuerant, ne innobilitatæ remanerent. [1] Sed Semiamirica facta sunt senatusconsulta ridicula de legibus matronalibus: [2] quæ quo vestitu incederent, quæ cui cederet, quæ ad cujus osculum veniret: [3] quæ pilento, [4] quæ equo sagmario, [5] quæ asino veheretur, [6] quæ carpento mulari, quæ boum: [7] quæ sella veheretur, & utrum pellicea, an ossea, an eborata, an argentata: & [8] quæ aurum vel gemmas in calciamentis haberent. Ergo quum hybernasset Nicomediæ, atque omnia sordidè ageret, inireturque à viris & subaret, statim milites facti sui pœnituit quòd in Macrinum conspiraverant ut hunc principem facerent: atque in consobrinum ejusdem Heliogabali Alexandrum, quem Cæsarem senatus Macrino interempto appellaverat, inclinavere

1. *Sed Semiamirica facta sunt senatusconsulta.*] *Sed semiamira*, Pal. & v. ed. *Symiamirus* pro *Symiamiricus*. Salmas.

2. *Quæ quo vestitu incederent.*] Scribas rectius, *incederet*, Casaub.

3. *Quæ pilento.*] Separat pilentum à carpento: nam illud fuit honoratius. Trebellius Pollio de Zenobia: *Usa vehiculo carpentario, raro pilento, equo sæpiùs.* Sed & vocabula hæc, & eorum usus, variè mutarunt in Rep. sæpeque ab auctoribus confunduntur. *Idem.*

4. *Quæ equo sagmario.*] Græcæ vocis formatio Latina, ut in multis. recens Hellenismus retinuit, & dixit τζαγμάριος. at *sagma* est σάγμα, vel σαγὴ quod jumento imponitur ut mollius vehat, & sine noxa sua. Differt sagma à sella: nam sagma propriè est quod jumentis onera bajulantibus imponitur: sella equorum est, vel aliorum animalium quibus homo vehitur. inde *equi sellares* & *sagmarii*. Idem.

5. *Quæ asino veheretur.*] Apud veteres asino vehebantur tantùm humiliores. ideo temporibus Chrysostomi, patriarcha Constantinopolitanus asino vehi solitus: tanta erat illorum temporum moderatio: Erat etiam moris, ut asino imponerent, quos vellent ignominiæ caussa traducere: cujus rei exemplum apud Procopium in tertio Persicorum, & alibi. *Idem.*

6. *Quæ carpento mulari, quæ boum.*] Secundùm pilentum erat honestissimum vehiculi genus carpentum. sed posteriores è Latinis laxè hanc vocem usurparunt. interdum enim vehiculum est honorificum, ut cùm loquuntur de magistratuum carpentis, de quibus & in Codice fit mentio: Vopiscus initio Aureliani *judiciale carpentum* appellat. interdum pro quovis curru accipiunt. ut Ammianus libro XXXI. *carpenta hostium*, id est currus vel carri. Carpentis autem matronarum videntur successisse basternæ; quarum frequens apud scriptores mentio. Ad hujusmodi vehicula non solum equi aut mulæ jungebantur, sed & boves. *Idem.*

7. *Quæ sella veheretur.*] Aut lecticæ quod membrum auctorne prætermiserit an librarius, nondum constitui. *Idem.*

8. *Quæ aurum vel gemmas in calciamentis haberent.*] nam & χρυσῷ καταπάστους, & χρυσοῦς, & λιθοκολλήτους habuerant: Vetantur hujusmodi calcei lege Alexandri, de qua Lampridius. *Idem.*

I. Per

navere animos. Quis enim ferre posset principem [1] per cuncta cava corporis libidinem recipientem, quum ne belluam quidem talem quisquam ferat? Romæ denique nihil egit aliud, nisi [2] ut emissarios haberet qui ei bene vasatos perquirerent, eosque ad aulam perducerent, ut eorum conditionibus frui posset. Agebat præterea domi fabulam Paridis, ipse Veneris personam subiens, ita ut subitò vestes ad pedes defluerent: nudusque una manu ad mammam, [3] altera pudendis adhibita ingenicularet, posterioribus eminentibus in subactorem rejectis & oppositis. Vultum præterea eodem, quo Venus pingitur, schemate figurabat, corpore toto expolitus: [4] eum fructum vitæ præcipuum existimans si dignus atque aptus libidini
6 plurimorum videretur. Vendidit & honores & dignitates & potestatem, tam per se quàm per omnes servos ac libidinum ministros. In senatum legit sine discrimine ætatis, census, generis, pecuniæ merito, militaribus etiam præposituris & tribunatibus, & legationibus & ducatibus venditis, etiam procurationibus & Palatinis officiis. Aurigas [5] Protogenem [6] & Gordium, primò in certamine curuli socios, post in omni vita & actu participes habuit. Multos quorum corpora placuerant, de scena & circo & harena

1. *Per cuncta cava corporis libidinem recipientem.*] Idem auctor in Commodo: *omni parte corporis atque ore, in sexum utrumque pollutus.* Idem.

2. *Ut emissarios haberet, qui ei bene vasatos perquirerent.*] Dio, διερευνητὰς συχνοὺς εἶχε, δι' ὧν ἐπολυπραγμόνει τοὺς μάλιστα αὐτῷ ἀρέσειν τῇ ἀνα-θασίᾳ δυναμένους. *bene vasatos* & majoris peculii viros. *Idem.*

3. *Altera pudendis adhibita ingenicularet.*] Ingeniculare verbum ἐστὶ σύσχημον in turpiculis rebus. *Salmasius.*

4. *Eum fructum vitæ præcipuum existimans.*] Opponamus furori hujus prodigii veram viri sapientis sententiam. Marcus Antoninus libro sexto: Αἰδοῦ θεοὺς, σῶζε ἀνθρώπους, βραχὺς ὁ βίος. ΕΙΣ ΚΑΡΠΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΓΕΙΟΥ ΖΩΗΣ ΔΙΑΘΕΣΙΣ ΟΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ. *Deum reverere, mortalium salutem cura, vita brevis: unus fructus est vitæ quam in terris agimus, animus sanctus, actiones societati hominum conducibiles.* Casaub.

5. *Protogenem & Gordium.*] *Et Cordium*: Palatinus & ed. Med. ita lege. *Salmasius.*

6. *Et Gordium.*] Paullò pòst *Gordus* dicitur. vulgò Romani *Gurdos* vocabant stultos, voce Hispanica, ut ait Quintilianus. *Casaub.*

1. *Hiero-*

harena in aulam traduxit. [1] Hieroclem verò ſic amavit ut eidem inguina oſcularetur, quod dictu etiam verecundum eſt, Floralia ſacra ſe aſſerens celebrare. In virginem Veſtalem inceſtum admiſit. Sacra P. R. [2] ſublatis penetralibus profanavit. Ignem perpetuum extinguere voluit. Nec Romanas tantùm extinguere voluit religiones, ſed per orbem terræ unum ſtudens ut Heliogabalus deus unus ubique coleretur: & in penum Veſtæ, quod ſolæ virgines ſolique pontifices adeunt, irrupit pollutus ipſe omni contagione morum, cum iis qui ſe polluerant. [3] Et penetrale ſacrum eſt auferre conatus: quumque ſeriam quaſi veram rapuiſſet, [4] quamvis virgo maxima falſam monſtraverat, atque in ea nihil reperiſſet, apploſam fregit: nec tamen quicquam religioni dempſit, quia plures ſimiles factæ dicuntur eſſe, nequis veram unquam poſſit auferre. Hæc quum ita eſſent, ſignum tamen quod Palladium eſſe credebat, abſtulit: [5] & auro fictum, in ſui dei templo locavit. Matris etiam deûm ſacra accepit, [6] & tauroboliatus 7 eſt

1. *Herodem verò ſic amavit.*] Scribe & hìc & paullò pòſt, *Hieroclem*, ex Dione. *Idem.*

Herodem vero ſic amavit.] Idem liber *Heroclem*. proxime ad veritatem. Nam *Hieroclem* ex Dione jam pridem aſſeruerunt viri docti. *Salmaſ.*

2. *Sublatis penetralibus.*] Simulacris, vel cæteris rebus quæ pro ſimulacris colebantur. hæc penetralia & inſpexit, & tractavit, & loco etiam movit; in dei Heliogabali templum omnia conferens. *Caſaub.*

3. *Et penetrale ſacrum.*] Palladium, quod fatale pignus imperii Rom. vocat Livius lib. XXVI. *Idem.*

4. *Quamvis virgo maxima falſam monſtraverat.*] Scribe, *quam ei virgo m.* de virgine maxima, Suetonius, Aulus Gellius, & alii. *Idem.*

Quamvis virgo maxima falſam monſtraverat.] Legendum: *quumque ſeriam quaſi veram rapuiſſet, quoniam ei virgo maxima*, vel, *quia ei virgo maxima falſam monſtraverat, atque in ea nihil repperiſſet, apploſam fregit.* Salmaſ.

5. *Et auro fictum in ſui dei templo locavit.*] Quid eſt *auro fictum* hoc loco? Palatinus optimus liber exhibet, *victum*: facilis conjectura *vinctum*, reponere. *auro vinctum* eſt deauratum, quod Græci dicunt χρυσόδετον. *Idem.*

Et auro fictum in ſui Dei templo collocavit.] Sententia loci aperta. eſt tamen in Pal. *vinctum*. quod ſi verum eſt; fecit hoc exemplo eorum, qui ſimulacra Deorum ſuorum catenis aureis devinciebant, ne transfugerent, quemadmodum & Apollini factum à Tyriis prodit Curtius lib. IV. cap. 24. *Grut.*

6. *Et adeo debacchatus eſt ut typum eriperet.*] Optimus liber: *matris etiam deum ſacra accepit, & tauroboliatus eſt, ut typum eriperet. Tauroboliari* eſt, *taurobolium accipere*. ita enim ſæpe in vetuſtis inſcriptionibus, *taurobolio accepto, taurobolio percepto.* Taurobolium autem dicebatur ſacrificium taurorum, qui in ſacris

est ut typum eriperet & alia sacra quæ penitus habentur condita. [1] Jactavit autem caput inter præcisos phanaticos, [2] & genitalia sibi devinxit, [3] & * omnia fecit quæ Galli facere

sacris matris Deum immolabantur. & *taurobolium* dictum à mactandis tauris. sic *criobolium* arietum immolatio quæ Attini fiebat. hinc taurobolium facere quod uno verbo Spartianus dixit, *tauroboliari*, & facere criobolium dicebantur qui sacra matris deum & Attidis accipiebant. hinc *tauroboliati* dicti qui taurobolium fecerant, & sacra matris deum acceperant. ut enim *Hierophanta* proprie dicebatur in sacris Hecates, & *pater sacrorum* in sacris Mithriacis: sic *tauroboliatus* in sacris matris deum. & *tauroboliata* mulier quæ taurobolium fecerat, & sacra illa acceperat. ut vir *tauroboliatus*. *Taurobolinus* etiam dicebatur. qui taurobolium accipiebat & consecrandus erat, in scrobem profundam terra egesta ad hoc ipsum factam demittebatur. deinde scrobs illa, plancis vel tabulis, quæ multis locis erant foraminatæ, consternebatur. super quem pontilem stratum multis pertusum locis, taurus mactabatur auratis cornibus, ut sanguis per foramina in scrobem deflueret, quem capite, naribus, oculis, auribus, & toto denique corpore excipiebat sacerdos in ea caverna defossus, & tauri sanguine se abluebat. quem sacri morem luculentis versibus describit Prudentius in Romano:

Hunc inquinatum talibus contagiis
Tabo recentis sordidum piaculi
Omnes salutant, atque adorant eminus, &c.

quod genus consecrationis & lustrationis tanti meriti putabatur esse, ac tantæ efficaciæ, ut per eam se renasci crederent. hinc illa in veteri saxo: TAVROBOLIOQVE. IN. AETERNVM. RENATVS. ideoque non iterabatur nisi post viginti annos. nam isto sacro piati in annum vicesimum puri mundique permanere existimabantur. post quod temporis spatium sacra Taurobolii repetebant. Taurobolio facto cornua tauri, quo fecerant, consecrabant, & dedicabant. hinc intelligendæ illæ inscriptiones: SEVERVS. IVLII. F. L. VIRES. TAVRI. QVO. PROPR. PER. TAVROPOL. PVB. FAC. FECERAT. CONSECRAVIT. id est, *vires tauri quo proprie per taurobolium publice factum, fecerat, consecravit*. *vires tauri*, cornua tauri appellat. nam tauri vires in cornibus. *Salmas.*

Et adeò tauroboliatus est, ut typum eriperet.] Vera hæc hujus loci lectio, debetur exemplari Palatino. nihil enim ineptius hactenus receptâ, *& adeo debacchatus est.* vult enim auctor, Heliogabalum mysteriis taurobolitarum fastidiosissimis operosissimisque operam dedisse; ut ea occasione auferre posset typum matris Deûm. illa ipsa qualia fuerint, ex nullo scriptore haurias melius quàm ex Inscriptionibus nostris. *Grut.*

1. *Jactavit autem caput inter præcisos fanaticos.*] Ulpianus lege prima De ædilitio edicto: *Si servus inter fanaticos non semper caput jactaret, & aliqua profatus esset.* Hoc Lucianus dicit σείειν τὴν κόμην ἀνέδην. erant enim capillati. vetus lapis, CAPILLATVS A MATRE MAGNA. Varro: *Tibi nunc semiviri teretem comam volantem Jactant tibi galli.* Sic etiam leones quibus vehebatur. jubam jactare assuefiebant. *Casaub.*

2. *Et genitalia sibi devinxit.*] Palatinus, *devixit* ita puto scriptum fuisse pro *defixit*. *v.* & *f.* in veteribus libris sæpius commutantur. defigere igitur hoc loco capitur pro avellere & refigere quod fixum est. eleganter genitalia sibi defixisse heic dicitur Bassianus, qui pensilia sua sibi avulsit & abscidit. *Salmas.*

Et genitalia sibi devinxit.] Cùm servet Palatinus *devixit*, videsis an non legi possit *defixit*. Grut.

3. *Et omnia fecit, quæ Galli facere solent.*] Perperam vulgò per majusculam literam nomen gallorum scribitur, cùm Matris

facere solent: [1] ablatumque sanctum nomen in penetrale dei sui transtulit. [2] Salambonem etiam omni planctu & jactatione Syriaci cultus exhibuit, [3] omen sibi faciens imminentis exitii. Omnes sanè deos sui dei ministros esse ajebat, quum alios ejus cubicularios appellaret, alios servos, alios diversarum rerum ministros. [4] Lapides qui divi dicuntur, ex proprio templo Dianæ Laodiceæ, ex adyto suo

Matris deûm sacerdotes significat. Asiatica enim vox est, quæ τ ἀπόκοπον denotat, neque à Galliæ populis ea notio manavit. gallis istis præerat, qui dicebatur archigallus: cujus sæpe apud veteres mentio. *Casaub.*

* *Omnia fecit quæ Galli facere solent*] Victor alter, *abscißis genitalibus*, *Matri se magnæ sacravit*. Idem.

1. *Ablatumque sanctum nomen.*] Scribe *numen*. sic vocat typum Matris deûm. & illud διοπετὲς ἄγαλμα. *Idem.*

Ablatumque sanctum nomen in penetrale dei sui transtulit.] Palatinus vocem, *nomen* non agnoscit. *sanctum* igitur simpliciter & substantive dixerit, typum matris deûm. Arnobius sanctum posuit pro templo vel sanctuario. heic *sanctum* est, simulacrum. *Salmas.*

Ablatumque sanctum in penetrale Dei sui transtulit.] Obsequutus sum mss. Gallicanis ac Pall. nam vulgati verbo auctiores, *sanctum nomen in*, &c. quod natum à glossatore, qui indicare amabat, illud *sanctum*, proprium esse nomen. *Grut.*

2. *Salambonem etiam omni planctu & jactatione Syriaci cultus exhibuit.*] Hesychius, Σαλαμβὼ ἡ Ἀφροδίτη παρὰ Ἀσσυρίοις. sed non omnino quadrat huic loco Hesychii interpretatio; nam dubium nullum est, quin appellatione Salambonis hoc loco vel Adonis, vel Venus Adonim plangens intelligatur. Hæc igitur Adonia sacra & solennes planctus Venerearum cultricum intelligit Lampridius. *Casaub.*

Salambonem etiam omni planctu & jactatione, &c.] *Salambo* Veneris est epitheton Adonidem plangentis; & purum putum Græcum est vocabulum. *Salambonem exhibere* est Venerem imitari dum Adonidem luget ac plangit. cujus memoria luctus magna sollennitate quotannis renovabatur per Adonia, non solum in Græcia sed etiam Ægypto & Syria, aliisque regionibus Orientis. Σάλα, curam & mentis agitationem fluctuationemque & æstum significat. Hinc σαλαΐζειν, lugere & in luctu pectus tundere & plangere. σαλάβη quoque & σαλάμβη ab eodem σάλα deductum eamdem habet significationem. Hinc Σαλαμβὼ Venus dicta. Hesychius: Σαλαμβὼ ἡ Ἀφροδίτη παρὰ Βαβυλωνίοις. Adonia celebrasse Babylonios, & Syros & Ægyptios verum est. non tamen Babylonicum nomen Σαλαμβώ. *Salmas.*

3. *Omen sibi faciens imminentis exitii.*] Vide Ammianum Marcellin. libro XXII. de Juliani adventu Antiochiam. *Casaub.*

4. *Lapides qui divi dicuntur, ex proprio templo Dianæ Laodiceæ.*] *Lapides divos* appellat famosissimum illud simulacrum, ab Oreste & Iphigenia è Taurica ablatum, quod apud se conditum esse tot civitates Asiæ Europæque olim contendebant harum urbium è numero fuit Laodicea: Vide Tacitum XIV. Annalium. *Idem.*

Lapides qui divi dicuntur.] Haud scio quinam isti divi lapides Palatinus. habet. *diviti* aut *viviti*. puto, dum nihil aliud succurrit, interim scribendum: *vivi lapides*, vivorum lapidum non rara apud veteres mentio, & præcipue

ſuo in quo id Oreſtes poſuerat, [1] afferre voluit. Et Oreſtem quidem ferunt non unum ſimulachrum Dianæ, nec uno in loco poſuiſſe, ſed multa in multis. Poſteaquam [2] ſe apud tria flumina circa Hebrum ex reſponſo purificavit, [3] etiam Oreſtam condidit civitatem, quam ſæpe cruentari hominum ſanguine neceſſe eſt. [4] Et Oreſtam quidem urbem Adrianus [5] ſuo nomine vindicari juſſit, eo tempore quo furore cœperat laborare, ut ex reſponſo quum ei dictum eſſet ut in furioſi alicujus domum vel nomen irreperet. [6] Nam ex eo emollitam inſaniam ferunt, per quam multos ſenatores occidi juſſerat: quibus ſervatis, Antoninus Pii nomen meruit, quòd eos poſt ad ſenatum adduxit,
8 quos omnes juſſu principis interfectos credebant. [7] Cædit & humanas hoſtias lectis ad hoc pueris nobilibus & decoris per omnem Italiam patrimis & matrimis, [8] credo ut major eſſet utrique parenti dolor. Omne denique magorum genus aderat illi operabaturque quotidie, hortante illo

cipue ſcriptores Cræcos, qui ἐμψύχους λίθους eos vocant. hi ſunt etiam qui βαιτύλοι dicebantur, de quibus multa mira fabuloſaque narrant Græculi nugatores. Tum in vita Iſidori à Damaſcio ſcripta apud Photium. De hoc genere bætylorum fuere dubio procul iſti vivi lapides qui in adyto templi Dianæ Laodicenæ. nam alii aliis Diis videntur fuiſſe conſecrati, ut Jovi, Saturno, Soli, ut ille ſcribit apud Photium. ſic etiam Diana ſuos habuit ſibi dedicatos. *Salmaſ.*

1. *Afferre voluit.*] Scribe, *efferre*, vel auferre. *Caſaub.*

2. *Se apud tria flumina circa Hebrum ex reſponſo purificavit.*] Scribe *Tria fl.* loci nomen eſt Τρεῖς ποταμοί. ut *Tres tabernæ*, & alia multa. ſic dictus, quòd ad ripam Hebri eſſet ſitus, eò loci ubi duos fluvios alios Hebrus ſuſcipiebat. Alter horum fortaſſe Ariſbus fuit, de quo Strabo libro XIII. *Idem.*

3. *Etiam Oreſtam, &c.*] Græcis vocatur Ὀρέστη & Ὀρεστιάς. *Idem.*

4. *Et Oreſtam quidem urbem Hadrianus ſuo nomine vindicari juſſit.*] Scribe, *ſuo nomini*. hoc eſt, Hadrianopolim vocari juſſit. Invenio in Thracia Hadrianopoles diverſas. *Idem.*

5. *Suo nomine vindicare juſſit.*] Totum locum ſic lege: & *Oreſtam quidem urbem Adrianus ſuo nomini vindicari juſſit eo tempore quo furore cœperat laborare, & reſponſo, quum ei dictum eſſet ut in furioſi alicujus domum vel nomen irreperet.* Salmaſ.

6. *Nam ex eo emolitam inſaniam.*] Scribe, *emollitam*. & ita ſcripti. *Caſaubonus.*

7. *Cædit & humanas hoſtias.*] Scrib. *cecìdit*. Idem.

8. *Credo ut major eſſet utrique parenti dolor.*] Hæc poſſent abeſſe, niſi extarent in omnibus codicibus. malim autem, *utriuſque parentis*. ut occiſorum puerorum dolor eſſet major; ſive perveniret ad plures; nam ſi alter parens obiiſſet, minore luctu periiſſent. *Idem.*

illo & gratias diis agente [1] quòd amicos eorum invenisset, [2] quum inspiceret exta puerilia [3] & excuteret hostias ad ritum gentilem suum. [4] Quum consulatum iisset in populum non nummos vel argenteos vel aureos, [5] vel bellaria, vel minuta animalia, [6] sed [7] boves opimos & camelos, & asinos, & servos populo diripiendos objecit, imperatorium id esse dictitans. [8] Insectatus est famam Macrini crudeliter, sed multò magis Diadumeni quod Antoninus dictus est, [9] Pseudoantoninum & Pseudophilippum eum appellans, [10] simul quòd quum luxuriosissimus extitisset, vir fortissi-

1. *Quòd amicos eorum invenisset.*] Nam veram magiam Persarum, Plato pronuntiat θεῶν θεραπείαν. *Idem.*

2. *Cum inspiceret exta puerilia & excuteret hostias, &c.*] Nescio quare displicuit nuperis editionibus: *& excruciaret hostias ad ritum gentilem suum.* quod antiquæ omnes editiones servant, & habetur in omnibus scriptis codicibus. *Salmas.*

3. *Et excuteret hostias ad ritum gentilem suum.*] Si accederent & aliæ membranæ, non abhorruerim à scriptura codicis Palatini; *& excruciaret.* Grut.

4. *Cùm collatum misisset in populum.*] Turnebus, *cùm consulatum iisset.* probabili conjectura. nam largitates hujusmodi tum maximè exhibitæ, cùm iniretur consulatus: omnes tamen libri retinent vocem *collatus*, nec displicet, pro collatio. Sic *sancitus* pro sanctio, *intentus* & *deceptus*, pro intentio & deceptio, & similia multa. Erit ergo *collatus*, sparsio facta in populum, διάδοσις, vel πάσμαρπος. Firmat hanc lectionem non mediocriter Herodianus, qui genus hoc totum largitionum Heliogabali fusè describens, non occasione initi consulatus hæc donata scribit; sed in honorem dei Alagabali, cum illum quotannis stato die ex urbe in suburbanam ædem ingenti pompa deduceret. *Casaub.*

Quum collatum misisset in populum.] Scribat quisque quod voluerit & commentetur. nihil verius Turnebi conjectura: *cum consulatum iisset.* Salmas.

Cùm collatum misisset in populum.] Palatinus noster juvat aliorum *iisset.* Grut.

5. *Vel bellaria.*] Ut nuces & frictum cicer, aliaque id genus spargi antiquo more solita. *Casaub.*

6. *Sed boves opimos, &c.*] Omne genus animantium quà ferorum, quà cicurum, porcis exceptis. *Idem.*

7. *Boves opimos & camelos & asinos & servos.*] Scribe: *& cervos.* & ita Pal. *Salmas.*

8. *Insectatus est famam Macrini crudeliter.*] Idem liber: *insecutus est.* quo modo loqui amat Spartianus. *Idem.*

9. *Pseudoantoninum & Pseudophilippum eum appellans.*] Legendum: *sed multo magis Diadumeni quod Antoninus dictus est. Pseudoantoninum, ut Pseudophilippum, eum appellans.* hoc est, Pseudoantoninum eum appellans, sicut olim quidam Pseudophilippus appellatus est. nisi quis hæc verba, *ut Pseudophilippum*, non authoris esse, sed in margine ab aliquo lectore addita & sic in contextum irrepsisse existimet. quod valde mihi fit verisimile. *Idem.*

10. *Simul quod quum luxuriosissimus extitisset, vir fortissimus diceretur.*] Palatinus liber: *simul quod ex luxuriosissimo, vir fortissimus, optimus, gravissimus diceretur.* id est, quod vulgo diceretur Diadumenus ex luxuriosissimo, ut erat

fortiſſimus, optimus, graviſſimus, ſeveriſſimus diceretur. [1] Coëgit denique ſcriptores nonnullos [2] nefanda, imò potius non ferenda ejus dicta de luxuria diſputare, in vita ejus. Lavacrum publicum in ædibus aulicis fecit, [3] ſimul & palàm populo exhibuit, ut ex eo conditiones bene vaſatorum hominum colligeret. Idque diligenter curatum eſt ut [4] ex tota penitus urbe atque [5] ex nauticis monobelos quærerent: ſic eos appellabant qui viriliores videbantur.
9 Quum Marcomannis [6] bellum inferre vellet, [7] quos Antoninus pulcherrimè profligaverat, dictum eſt à quibuſdam, per Chaldæos & magos Antoninum Marcum id egiſſe, ut Marcomanni P. R. ſemper devoti eſſent atque amici, idque [8] factis carminibus & conſecratione: [9] quum quæreret quæ illa

prius, in virum graviſſimum & fortiſſimum evaſiſſe. tales autem oderat hoc monſtrum qui mores in melius mutabant. *Idem.*

1. *Coëgit denique ſcriptores nonnullos nefanda, imo potius non ferenda ejus dicta de luxuria diſputare, in vita ejus.*] Legendum: *coëgit denique ſcriptores nonnullos nefanda, immo potius mira dictu de ejuſdem luxuria diſputarent in vita ejus.* aut nihil tranſponendo: *nefanda immo potius mira de ejuſdem dicta luxuria diſputarent in vita ejus.* Idem.

Coëgit denique ſcriptores nonnullos nefanda, immò potius non ferenda ejus dicta de luxuriâ diſputare, in vita ejus.] Aliter Palat nempe: *Immò potius mipace de ejuſdem dictum luxuriâ diſputare, ut in vita ejus.* Grut.

2. *Nefanda, imò potiùs non ferenda ejus dicta, &c.*] Scribendum: *nefanda, imò potiùs impia dictu de ejuſdem luxuria diſputare in vita ejus.* Caſaub.

3. *Simul & Plautini populo exhibuit.*] Ineptè prius legebatur, *ſimul & palam populo exhibuit.* alteram lectionem dictavit nobis codex Palatinus. *Grut.*

4. *Ex tota penitus urbe atque ex nauticis monobelos quærerent.*] Palatino ſcribitur: *monobiles*, pro *monobeles*, parva tranſpoſitione, hoc eſt μονοβελεῖς. ſic igitur viriliores homines appellantur. nam βέλος illud vocatur, quo homines viri ſunt. quod telum qui non habent, nihil habent viri. *Salmaſ.*

5. *Ex nauticis monobelos.*] Nauticarum conditionum & in Marco eſt mentio. de voce *belum* pro telo, ante admonuimus. *Caſaub.*

Ex nauticis monobelos.] Palat. *monobiles.* videntur *monobeli* dicti quod ea parte potiſſimum cenſerentur: unde & Mamurra inſignitus Catullo nomine *Mentulæ.* Lipſio clarius videbatur *onobelos*, quaſi aſinino telo inſignes. qui adeatur Epiſtola XVIII. Centuriæ Miſcellæ. *Grut.*

6. *Bellum inferre vellet, quod Antoninus.*] Eſt à Palatino. nam minus bellè impreſſi prius, *quos.* Idem.

7. *Quos Antoninus pulcherrime profligaverat.*] Liber Pal. *quod*, non *quos*, ut referatur ad bellum. quod melius eſt. *Salmaſ.*

8. *Factis carminibus: & conſecrationem cùm quæreret quæ illa eſſet, vel ubi eſſet, &c.*] Hanc quoque lectionem imputat nobis Palatinus. *Grut.*

9. *Quum quæreret quæ illa eſſent aut ubi eſſent.*] *Quum quæreret quæ illa eſſet, & ubi eſſet.* ita legendum. nam de conſecratione intelligi oportet. ſequitur enim:

illa essent, vel ubi essent, suppressum est. Constabat enim illum [1] ob hoc consecrationem quærere ut eam dissiparet spe belli concitandi: & idcirco maximè quòd audierat responsum fuisse ab Antonino bellum Marcomannicum finiendum, quum hic Varius, & Heliogabalus, & ludibrium publicum diceretur: nomen autem Antonini pollueret in quod invaserat. Prodebatur autem per eos maximè qui dolebant sibi homines ad exercendas libidines bene vasatos & [2] majoris peculii opponi. Unde etiam de nece ejus cogitari cœpit: Et hæc quidem domi. Sed milites pestem illam velari imperatoris nomine pati nequiverunt, ac primum inter sese, deinde per coronas jecere sermones in Alexandrum omnes inclinantes, [3] qui jam Cæsar erat à senatu dictus [4] eo tempore quo Macrinus, consobrinus hujus Antonini. [5] Nam Varia una his erat avia: unde Heliogabalus *Varius* dicebatur. [6] Zoticus sub eo tantum valuit ut ab omnibus officiorum principibus sic haberetur [7] quasi domini

enim: *constabat enim illum ob hoc consecrationem quærere, ut eam dissiparet spe belli concitandi.* Salmas.

1. *Ob hoc creationem quærere, ut eam dissiparet spe belli concitandi.*] *Consecrationem* appellat ipsam formulam qua utebantur in defixionibus magicis: at *dissipare consecrationem* est contraria formula necessitatem magicæ defixionis solvere. *Casaub.*

2. *Majoris peculii*] Plautus Pseudolo:
Mea quidem hercle habeo omnia,
Meo peculio emta. Idem.

3. *Qui jam Cæsar erat à senatu dictus eo tempore, &c.*] Dele illa omnia, *eo tempore quo Macrinus.* irrepserunt enim ex ora libri. *Idem.*

Qui jam Cæsar erat à senatu dictus eo tempore quo Macrinus, &c.] Veteres membranæ, & editio Mediolan. *qui jam Cæsar erat à senatu, eo tempore quo Macrinus, hujus Antonini.* ex, *quo Macrinus*, faciendum *consobrinus: in Alexandrum omnes inclinantes qui jam Cæsar erat à senatu eo tempore, consobrinus Antonini.* hic enim sensus est: jam eo tempore fuisse Cæsarem Alxandrum Heliogabali consobrinum, quo tempore de nece illius monstri cogitari cæptum est. *Salmas.*

4. *Eo tempore quo Macrinus, consobrinus hujus Antonini.*] Vox *consobrinus* non est in Pal. at eam tamen heic requiri, quivis videt; magisque abjiciendum alterum *Macrinus.* Grut.

5. *Nam Varia una his erat avia.*] Tò *una*, in menda cubat. & fortasse delendum. *Casaub.*

6. *Zoticus sub eo tantum valuit.*] Aurelius Zoticus Smyrnæus, qui & Magirus de artificio quod pater exercuerat, dictus. lege Dionem. *Idem.*

7. *Quasi domini maritus esset.*] Lego, *dominæ.* Zoticus maritus, Alagabalus domina, id est uxor. disertè apud Dionem ipse Alagabalus jubet Zoticum haberi, κύριον, se κυρίαν. *Idem.*

Quasi domini maritus esset] Deest Palatino verbum *esset.* & rectè deest: *Salmas.*

domini maritus eſſet. [1] Erat præterea idem Zoticus, qui hoc familiaritatis nomine abutens, omnia Heliogabali dicta & facta venderet fumis, quàm maximè divitias enormes ſperans, quum aliis minaretur, aliis polliceretur, omnes falleret: egrediensque ab illo ſingulos adiret, dicens, *De te hoc loquutus ſum, de te hoc audivi, de te hoc futurum eſt:* ut ſunt homines hujuſmodi, qui ſi admiſſi fuerint ad nimiam familiaritatem principum, famam non ſolùm malorum, ſed & bonorum principum vendunt, & qui, ſtultitia, vel innocentia imperatorum qui hoc non perſpiciunt, [2] infami rumigeratione paſcuntur. Nupſit & coiit ut & pronubum haberet, clamaretque, [3] *Concide Magire,* [4] & eo quidem tempore quo Zoticus ægrotabat. quærebat deinde à philoſophis & graviſſimis viris, [5] an & ipſi in adoleſcentia perpeſſi eſſent quæ ipſe pateretur, & quidem impudentiſſimè: neque enim unquam verbis pepercit infamibus, [6] quum & [7] digitis impudicitiam oſtentaret, nec ullus in conventu & audiente populo eſſet pudor.
11 [8] Fecit libertos præſides, legatos, conſules, duces, omneſque

1. *Erat præterea idem Zoticus.*] Scribe, *Erat præterea is idem Z.* Caſaub.

2. *Infami rumigeratione*] Λογοποιΐα omnia referens ad lucrum ſuum. *Idem.*

3. *Concide magire.*] Scribe, *Magire. percidere & concidere* obſcenæ notionis ſunt verba. *Idem.*

4. *Et eo quidem tempore quo Zoticus ægrotus.*] Vocat ægrotum qui potionatus à rivali laboraret ἀσυσίᾳ, ut ait Dio. *Idem.*

5. *An & ipſe in adoleſcentia perpeſſi eſſent quæ ipſe pateretur.*] Quia Tractitio perſuaſum erat, neminem hominem eſſe pudicum. *Idem.*

6. *Cum & digitis impudicitiam oſtentaret.*] *Oſtentare digitis impudicitiam*, eſt digitos ita formare, ut obſcœnam figuram oſtendant. *digitis aureos oſtentare* ſupra dixit. *Salmaſ.*

7. *Digitis impudicitiam oſtentaret.*] Digitis in obſcœnum modum formatis, ut de Caligula Suetonius. *Caſaubonus.*

8. *Facit libertos præſides, legatos, conſules, duces.*] Puto legendum: *fecit libertos præſides, legatos, proconſules.* atque hi ſunt omnes qui per illa tempora nominantur provintiarum rectores. in vita Peſcennii, & in Alexandro Severo: *præſides vero, proconſules, & legatos nunquam fecit ad beneficium, ſed ad judicium vel ſuum vel ſenatus.* in eadem vita, provinciæ nominantur *præſidales, legatoriæ, & proconſulares.* proconſulares erant populi; præſidales & legatoriæ Cæſaris: atque hæ per legatos vel prætorios vel conſulares adminiſtrabantur. qui prætorii enim tantum erant, conſulari tamen fere poteſtatē provincias regebant, & ſic omnes dicti ſunt conſulares. eodem fere modo quo proconſules omnes appellati ſunt, qui in populi provincias proficiſcebantur, etiam

que dignitates polluit ignobilitate hominum perditorum. Quum ad vindemias vocaſſet amicos nobiles [1] & ad corbes ſediſſet, graviſſimum quemque percunctari cœpit an promptus eſſet in Venerem, erubeſcentibuſque ſenibus exclamabat, *Erubuit, ſalva res eſt*, ſilentium ac ruborem pro conſenſu ducens. Addidit præterea ipſe quæ faceret ſine ullius pudoris velamento. Poſteaquam ſenes vidit erubeſcere ac tacere, vel quia ætas vel quia dignitas talia refutabat, contulit ſe ad juvenes, & ab his cœpit omnia exquirere. à quibus quum audiret ætati congrua, gaudere cœpit & dicere, [2] verè liberam vindemiam eſſe quam ſic celebrarent. Ferunt multi ab ipſo primùm repertum, ut in vindemiarum feſtivo multa in dominos jocularia & audientibus dominis dicerentur, quæ ipſe compoſuerat & Græca maximè. Horum pleraque Marius Maximus dicit in vita ipſius Heliogabali. Erant amici improbi, & ſenes quidam & ſpecie philoſophi, qui caput reticulo componerent, qui improba quædam pati ſe dicerent, qui maritos ſe habere jactarent. Quos quidam finxiſſe dicunt [3] ut illi
fierent vitiorum imitatione chariores. Ad præfecturam 12
prætorii ſaltatorem qui hiſtrionicam Romæ fecerat, aſcivit: præfectum vigilum [4] Gordium aurigam fecit: [5] præfectum annonæ Claudium cenſorem. ad honores reliquos pro-

etiam ſi prætoriæ tantum eſſent. ſed hæc alibi fuſius. *Salmaſ.*

1. *Et ad corbes ſediſſet.*] Uvas electas ad edendum. *Caſaub.*

2. *Verè liberam vindemiam eſſe.*] *Liberam* ſive *Liberam*, hoc eſt, Βακχικὴν & convenientem Libero patri. *Idem.*

Verè liberam vindemiam, &c.] Quæ vera cum libertate, ac factorum dictorumque licentia celebraretur. unde vita libera, & vitæ liberæ homines, luxurioſi & genio indulgentes. *Salmaſ.*

3. *Ut illi fierent vitiorum imitatione clariores.*] Legendum *chariores*. Caſaub.

Ut illi fierent vitiorum imitatione cariores.] Sic omninò Pal. malè vulgò *clariores*. Grut.

4. *Gordium Aurigam.*] Pal. *Cordium*, Salmaſ.

Gordium aurigam.] Ita rurſus heic Palatinus, niſi quod is *Cordium*. Grut.

5. *Præfectum annonæ Claudium cenſorem.*] Meliùs *Cenſorem*, ut ſit cognomen iſtius *Caſaub.*

Præfectum annonæ Claudium cenſorem.] An cum Cujacio *tonſorem* legend. debet enim eſſe vilis & minus honeſti cujuſdam artificii nomen. præfectus prætorii ſaltator & præfectus vigilum auriga ab illa bellua promoti, & mulio viceſimæ hereditatium procurator factus, & curſor, & coquus, & clauſtrarius artifex. ſic & præfecturam annonæ alicui tali contemnendæ & in-

promovit commendatos sibi pudibilium enormitate membrorum. [1] ad vicesimam hereditatium mulionem curare jussit. jussit & cursorem, jussit & cocum & claustrarium artificem. Quum ingressus est vel castra vel curiam, aviam suam Variam nomine, de qua superiùs dictum est, secum induxit, ut ejus autoritate honestior fieret, quia per se non poterat: nec ante eum (quod jam diximus) senatum mulier ingressa est ita ut ad scribendum rogaretur & sententiam diceret. In conviviis exoletos maximè juxta se ponebat, eorumque attrectatione & tactu præcipuè gaudebat: [2] nec quisquam ei magis poculum quum bibisset,
13 dabat. Inter hæc mala vitæ impudicissimæ, Alexandrum quem sibi adoptaverat, à se amoveri jussit, dicens se pœnitere adoptionis, mandavitque ad senatum ut Cæsaris ei nomen abrogaretur. Sed in senatu hoc prodito ingens silentium fuit. [3] Siquidem erat optimus juvenis Alexander, postea comprobatus genere imperii ejus, [4] quum ideo displiceret patri quod impudicus non esset. [5] Erat autem idem consobrinus, & ut quidam dicunt, à militibus etiam amabatur, & senatui acceptus erat & equestri ordini. Nec defuit tamen furor usque ad exitum voti pessimi: [6] nam ei per-

simæ conditionis & artis homini commisit. *Salmas.*

Præfectum annonæ Claudium censorem.] Nihil variat Palat. sed mihi eripi non potest fuisse scriptum primitus *tonsorem:* quod cùm retineat codex Cujacii, habuerim pro verissimo. *Grut.*

1. *Ad vicesimam hereditatium, &c.*] Hoc est, destinavit procuratorem ad vicesimam hæreditatium. *Casaub.*

Ad vicesimam hereditatium mulionem curare jussit.] *Procurator ad vicesimam, procurator à vicesima,* & *procurator vicesimæ* dicebatur. tot enim modis hæc efferebant. sic magister ad epistolas, magister ab epistolis, & magister epistolarum pro eodem. sic minister ad cyathos, & à cyathis, & cyathorum dicebatur: & servus à manu, & ad manum. *Salmas.*

2. *Nec quisquam ei magis poculum cum bibisset dabat.*] *Cum bibisset*, id est cum biberet. *Idem.*

3. *Siquidem erat optimus juvenis Alexander postea comprobatus, &c.*] Scribendum: *siquidem erat optimus juvenis Alexander, ut postea comprobatum genere imperii ejus.* Idem.

4. *Cùm ideo displiceret patri.*] Alagabalo, qui contra quàm legibus R. sit constitutum filium adoptaverat annorum XII. cùm esset ipse XVI. natus. *Casaubonus.*

5. *Erat autem idem consobrinus, & ut quidam, &c.*] Lege: *erat autem eidem consobrinus, ut quidam dicunt, à militibus etiam amabatur & senatui acceptus erat & equestri ordini.* Salmas.

6. *Nam ei percussores immisit.*] Vel, *summisit.* Casaub.

1. *Ad*

percussores immisit. Et hoc quidem modo ipse secessit [1] ad hortos Spei veteris, quasi contra novum juvenem vota concipiens, relicta in Palatio matre & avia & consobrino suo: jussitque ut trucidaretur juvenis optimus & Reip. necessarius. Misit ad milites literas quibus jussit ut abrogaretur nomen Cæsaris Alexandro. Misit [2] qui in castris [3] statuarum ejus titulos luto tegerent, ut fieri solet de tyrannis. Misit & ad nutritores ejus quibus imperavit sub præmiorum spe atque honorum, ut eum occiderent quo vellent modo, vel in balneis, vel veneno, vel ferro. *Sed* 14
nihil agunt improbi contra innocentes. Nam nulla vi quis adduci potuit ut tantum facinus impleret, quum in ipsum magis conversa sint tela quæ parabat aliis, ab iisque sit interfectus quibus alios appetebat. Sed ubi primùm lutati sunt tituli statuarum, milites omnes exarserunt: & pars in Palatium, pars in hortos in quibus erat Varius, ire tendunt ut Alexandrum vindicarent, hominemque impurum eundemque parricidialis animi tandem à Rep. depellerent. Et quum in Palatium venissent, Alexandrum cum matre atque avia custoditum diligentissimè postea in castra duxerunt. Sequuta autem erat illos Semiamira mater Heliogabali pedibus, [4] solicita filio. Inde itum est in hortos: ubi Varius invenitur certamen aurigandi parans, expectans tamen intentissimè quando eidem nuntiaretur consobrinus occisus. Qui subito militum strepitu exterritus in angulum se condidit: objectuque [5] veli cubicularis, quod

1. *Ad hortos Spei veteris.*] *Spes vetus* nominatur regione quinta Esquilina. videntur ad ædem hanc isti horti fuisse. Spem deam coluere deinde plures eidem ædes positæ. *Idem.*

2. *Qui in castris statuarum ejus titulos luto tegerent.*] *Tegeret*, P. & v. ed. *Salmas.*

3. *Statuarum ejus titulos luto tegerent, ut fieri solet de tyrannis.*] Cur non hoc potius jubet, ut statuæ detrahantur franganturque? Mos luto inquinandi antiquissimus est, & qui, si credimus Græcis grammaticis, ab Atheniensium institutis habet originem: nam scribunt illi, solitos Athenienses damnatos alicujus criminis lutulare, & ita traducere: quod προπηλακίζειν dixerunt. *Casaub.*

4. *Sollicita filio.*] Sic & membranæ, pro, de filio. ita dixerunt *dolere alicui*, pro vicem alicujus. *Idem.*

5. *Vel cubicularis, quod introitu erat cubiculi.*] Assentior fermè Fabro, qui illa, *quod in introitu erat cubiculi*, censebat inducenda. *Idem.*

1. Et

quod in introitu erat cubiculi, ſe texit. Miſit ex præfectis alios ad compeſcendos milites in caſtra; alios verò ad eos placandos qui jam in hortos veniſſent. Antiochianus igitur ex præfectis unus, milites qui in hortos venerant, & ſacramenti admonitione exoravit ne illum occiderent, quia nec multi venerant, & plerique cum vexillo quod Ariſtomachus tribunus retinuerat, remanſerant. hæc in hortis. In caſtris verò milites precanti præfecto dixerunt ſe parſuros eſſe Heliogabalo, ſi & impuros homines & aurigas & hiſtriones à ſe dimoveret, atque ad bonam frugem rediret: his maximè ſubmotis qui cum omnium dolore apud eum plurimùm poterant, [1] & qui omnia ejus vendebant, vel vanitate vel fumis. [2] Remoti ſunt denique ab eo [3] Hierocles, [4] Gordus, & Muriſſimus, & duo improbi familiares qui eum ex ſtulto ſtultiorem faciebant. Mandatum præterea à militibus præfectis ne paterentur illum ita diutiùs vivere: & ut Alexander cuſtodiretur, ne vel illi aliqua vis afferretur, ſimul ne Cæſar quempiam amicum Auguſti videret, ne ulla fieret imitatio turpitudinis. Sed Heliogabalus [5] & ingenti prece Hieroclem repoſcebat impudiciſſimum hominem, [6] & inſidias indies Cæſari propagabat. Denique Cal. Januariis, quum ſimul tum deſignati eſſent conſules, [7] noluit cum conſobrino procedere.

Ad

1. *Et qui omnia ejus vendebant vel vanitate vel fumis.*] Sunt qui revera vendunt, plurimumque poſſunt apud principes, dictaque eorum & facta vendunt. iique veritate vendunt non vanitate. quam lectionem heic reponendam cenſeo Palatini codicis teſtimonio: *his maxime ſubmotis qui cum omnium dolore apud eum plurimum poterant, & qui omnia ejus vendebant vel veritate vel fumis.* veritate aliquid fieri dicitur quod revera fit. *Salmaſius.*

2. *Remoti ſunt denique ab eo Herodes Gordius, & Muriſsimus.*] Pal. *Myriſsimus.* Grut.

3. *Herodes.*] Jam diximus ſcribenbendum eſſe *Hierocles.* Caſaub.

4. *Gordus Muriſsimus.*] De Gordo antè dictum. Tum pro *Muriſſimus* forte leg. *Myriſſimus.* quod agitatori multarum palmarum quadrat optimè. *Idem.*

Gordus & Muriſsimus.] *Cordus & Myriſſimus.* Palat. ſed *Miriſſimus* reponendum. cujus mentio in veteribus inſcriptionibus. *Salmaſ.*

5. *Et ingenti prece Herodem repoſcebat.*] Palat. *Hieroclem.* Idem.

6. *Et inſidias in dies Cæſari propagabat.*] Mediolanenſis editio cum Palatino: *& inſidias in dies Cæſaris propagabat.* inſidiæ Cæſaris, quæ Cæſari ſtruebantur. nihil tamen mutandum. *Idem.*

7. *Noluit cum conſobrino procedere.*] Quid ſit πρόοδος Conſulis nemo explicat

Ad extremum quum ei avia & mater dicerent, imminere
milites ad ejus exitium, nisi concordiam viderent inter se
consobrinorum, sumpta prætexta hora diei sexta proces-
sit ad senatum, avia sua ad senatum vocata, [1] & ad sellam
producta. Deinde in Capitolium ad vota concipienda, &
perficienda solennia ire noluit: omnia per præfectum ur-
banum facta sunt, quasi consules illic non essent. Nec 16
distulit cædem consobrini, sed timens ne senatus ad ali-
quem se inclinaret si ille consobrinum occidisset, jussit
subitò senatum urbe decedere: omnesque etiam quibus
aut vehicula aut servi deerant, subitò proficisci jussi sunt:
quum alii [2] per bajulos, alii per fortuita animalia & mer-
cede conducta veherentur: [3] Sabinum consularem virum,
[4] ad quem libros Ulpianus scripsit, quòd in urbe reman-
sisset, [5] vocato centurione mollioribus verbis, jussit occidi.
Sed centurio aure surdior imperari sibi credidit ut urbe
pelleretur: itaque fecit. sic vitium centurionis Sabino sa-
luti fuit. Removit & Ulpianum jurisconsultum, ut bo-
num virum; [6] & Silvinum rhetorem, quem magistrum
Cæsaris fecerat. Et Silvinus quidem occisus est, Ulpianus
verò reservatus. [7] Sed milites, & maximè prætoriani,
[1] vel

plicat ita ubertim ac Justinianus Novella c. v. sed loquitur hîc de processu primo Kalendis Januarii in Curiam & in Capitolium: qua de re Plinius in panegyrico. *Casaub.*

1. *Et ad sellam producta.*] Quid est *ad sellam producere?* vetus lectio habet: *perducta.* atque id verum est. *avia sua ad senatum vocata & ad sellam perducta.* id est, vocata ad senatum venit sella perducta. perducere ad sellam pro sella perducere. sic *ad pila pugnare* pro *pilis pugnare.* sed hæc alibi. *Salmas.*

2. *Per bajulos.*] Lecticariorum aut διφροφόρων vice subcollantes. *Casaub.*

3. *Sabinum consularem virum.*] De hoc in extrema vita Alexandri Severi. *Idem.*

4. *Ad quem libros scripsit.*] Scripsit Ulpianus ad Sabinum libros unum & quinquaginta. *Idem.*

5. *Vocato centurione mollioribus verbis.*] Distingue, *vocato centurione, mollioribus verbis jussit occidi.* hoc est, voce submissiore, & vultu magis tranquillo quàm ut cædem videretur imperare. *Idem.*

6. *Silvinum rhetorem.*] Membranæ semper, *Salvinum.* Idem.

7. *Sed milites & prætoriani maxime scientes quæ mala in Heliogabalum pararent.*] Turpiter affectus hic locus. Vetus lectio est: *sed milites & maxime prætorianis vel scientes qui mala in Heliogabalum pararant, vel quod sibi viderent invidiam, factaque conspiratione ad liberandam remp. primum conscii genere mortis cum alios vitalibus exemptis necarent, alios ab ima parte perfoderent.* sic lego paucis mutatis: *sed milites & maxime prætoriani vel scientes qui malum Heliogabalum pa-*
rarant,

[1] vel ſcientes quæ mala in Heliogabalum pararent, [2] vel quòd ſibi viderent invidiam, facta conſpiratione ad liberandam Remp. primùm in conſcios vario genere mortis, quum alios vitalibus exemptis necarent, alios ab ima par-
17 te perfoderent, ut mors eſſet vitæ conſentiens. Poſt hoc in eum impetus factus eſt, atque in latrina ad quam confugerat, occiſus. [3] Tractus deinde per publicum, additaque injuria cadaveri eſt, ut id in cloacam milites mitterent. [4] Sed quum non cepiſſet cloacula fortuitò, per pontem Æmilium annexo pondere ne fluitaret, in Tiberim abjectum eſt ne unquam ſepeliri poſſet. Tractum eſt cadaver ejus etiam per circi ſpatia, priuſquam in Tiberim præcipitaretur. Nomen ejus, id eſt Antonini, eraſum eſt ſenatu jubente, remanſitque Varii Heliogabali. ſiquidem illud affectatò retinuerat, quum vult videri filius Antonini. Appellatus eſt poſt mortem [5] *Tiberinus*, & [6] *tractitius*, & *impurus*, [7] & multa, ſi quando ea erant deſignanda quæ ſub

parant, vel quod ſibi viderent invidiam, facta conſpiratione ad liberandam remp. primum conſcivere mortem his, cum alios vitalibus exemptis necarent, alios ab ima parte perfoderent, ut mors eſſet vitæ conſentiens: poſt hæc in eum impetus factus eſt. ſenſus eſt, Prætorianos & quod ſcirent, qui malum Heliogabalum pararant, id eſt qui eum corruperant & depravarant, & quod invidiam ſibi viderent ex mala ac perdita Heliogabali vita, primum corruptoribus illis, necem conſciviſſe, poſt hæc in ipſum Heliogabalum impetum feciſſe. *vel* pro *&* *vel ſcientes, vel invidiam ſibi videntes.* pro *& ſcientes & invidiam ſibi videntes.* Salmaſ.

1. *Vel ſcientes quæ mala in Heliogabalum pararent.*] Scribe, *in eos Heliogabalus pararet.* pro, in ſe. *Caſaub.*

Vel ſcientes quæ mala in Heliogabalum pararant.] Sic libuit reſcribere cum Regio & Palatin. antea erat, *pararent.* malè. quippe occiderunt prætoriani Imperatorem, vel metu pœnæ ob ea quæ deliquerant; vel, ſi non punirentur, ne impares forent invidiæ. *Grut.*

2. *Vel quòd ſibi viderent invidiam facta conſpiratione, &c.*] Ita concinna: *vel quòd ſibi viderent invidiam jam conflatam, facta conſpiratione ad liberandam Remp. primùm in conſcios ſævierunt vario genere mortis.* nolim aſſeverare ita prorſus ſcripſiſſe auctorem, de ſententia quidem non dubito. *Caſaub.*

3. *Tractus deinde per publicum, additaque injuria cadaveri eſt.*] *Tractus deinde per publicum: addita injuria cadaveri eſt ut id in cloacam mitteretur.* Salmaſ.

4. *Sed cùm non cepiſſet cloacula fortuitò.*] Victor alter: *noviſſimè cùm foramen cloacæ corpus minimè reciperet, uſque, &c.* Caſaub.

5. *Tiberinus & tractitius & impurus.*] *Tractitius* conſtanter in veteribus legitur hoc loco. nec reſpuendum, nam *tractare* pro *trahere* etiam poſitum. *Salmaſ.*

6. *Tractitius.*] Pal. *Tractatitius.* Grut.

7. *Et multa.*] Inter iſta multa nomina quæ per ludibrium indita Alagabalo poſt-

ſub eo facta videbantur: [1] ſoluſque omnium principum & tractus eſt, & in cloacam miſſus, & in Tiberim præcipitatus. Quod odio communi omnium contigit, à quo ſpeciatim cavere debent imperatores: ſiquidem nec ſepulchra mereantur qui amorem ſenatus, populi, ac militum non merentur. Opera publica ipſius præter ædem Heliogabali dei, quem Solem alii, alii Jovem dicunt: [2] & amphitheatri inſtauratio poſt exuſtionem, & lavacrum in vico Sulpitio, quod Antoninus Severi filius cœperat, nulla extant: [3] & lavacrum quod Antoninus Caracallus dedicaverat, & lavando & populum admittendo. Sed porticus defuerant, [4] quæ poſtea ab hoc [5] ſubdititio Antonino extru-

poſtquam periiſſet, fortaſſe & *Gabalus* dictus eſt. quod erat ſcelerati hominis & cruce digni convitium, ut ad Diadumenum dicebamus. Sed non diſpliceat conjectura Loiſelii, cui pro *multa*, videbatur ſcribendum, *mulier*. Caſaub.

1. *Soluſque omnium principum tractus eſt.*] Quid Vitellius? nonne & ipſe tractus, & in Tiberim præcipitatus? ſed in cloacam miſſus non eſt. *Idem.*

Soluſque omnium principum tractus eſt.] *Soluſque omnium principum & tractus eſt & in cloacam miſſus.* Salmaſ.

2. *Et amphitheatri inſtauratio.*] Scribendum, *inſtaurationem.* probant præcedentia. *Caſaub.*

Et amphitheatri inſtauratio.] Lege: *& amphitheatri inſtaurationem.* præceſſit enim: *opera publica ipſius præter ædem Heliogabali dei, & amphitheatri inſtaurationem poſt exuſtionem & lavacrum in vico Sulpitio quod Antoninus Severi filius cœperat, nulla extant.* Salmaſ.

3. *Et lavacrum quod Antoninus Caracallus dedicaverat.*] Ridicula lectio: facit enim duo lavacra Antoniniana Romæ, quæ ab eodem principe Antonino Caracallo eſſent exſtructa. Nos ſcimus unas fuiſſe Antoninianas thermas, quarum conditor Caracallus. Lavacrum ergo Antonini, ſive Antoninianas thermas Caracallus quidem velut perpetuum opus dedicaverat, & in iis cùm lavabat ipſe, tum populum admittebat. opus tamen imperfectum reliquerat Caracallus; deficientibus porticibus, quas Alagabalus inchoavit, Alexander perfecit. *Caſaub.*

Et lavacrum quidem Antonini Caracallus dedicaverat.] Ita omnibus litteris Pal. prius habebamus ineptè: *Et lavacrum quod Antoninus Caracallus dedicaverat.* Grut.

4. *Quæ poſtea ob hoc ſub Decio Antonino extructæ ſunt.*] Scribendum erat ex regio, *ſub dicto Antonino*, nempe Heliogabalo. *Caſaub.*

Quæ poſtea ob hoc ſub Decio Antonino extructæ ſunt & ab Alexandro perfectæ.] Hæc corruptiſſima ſunt, emenda. *ſed porticus defuerant quæ poſtea ab hoc ſubdititio Antonino extructæ ſunt, & ab Alexandro perfectæ:* ſubdititius Antoninus eſt, Heliogabalus qui in nomen Antonini turpiter invaſerat. ſic de Diadumeno qui Antonini nomen nihil ad ſe pertinens uſurpaverat, ſcribit, *eum veluti nothum Antoninorum nomini fuiſſe appoſitum.* hoc eſt nothum fuiſſe Antoninum & ſubdititium. *Salmaſ.*

5. *Sub dicto Antonino.*] Sic ſcripſi, ſequutus codicem Regium. nam Pal. *ſub Decio*, ut vulgata. ſed nihil uſitatius quam I degenerare in E, ut & I in T, norunt qui verſarunt codices calamo exaratos litteris capitalibus. *Grut.*

1. *Ita*

18 extructæ sunt, & ab Alexandro perfectæ. Hic ultimus Antoninorum fuit, quamvis cognomine postea Gordianos multi Antoninos putent, qui Antonii dicti sunt, non Antonini. Vita, moribus, improbitate [1] ita odibilis, [2] ut ejus nomen senatus eraserit. quem nec ego Antoninum vocassem, nisi causa cognitionis, quæ cogit plerumque dici ea etiam nomina quæ sunt abolita. Occisa est cum eo [3] & mater Semiamira probrosissima mulier & digna filio. Cautumque ante omnia post Antoninum Heliogabalum, ne unquam mulier senatum ingrederetur, utque inferis ejus caput dicaretur devoveretur que per quem id esset factum. De hujus vita multa in literas missa sunt obscœna: quæ quia digna memoratu non sunt, ea solùm prodenda censui quæ ad luxuriam pertinebant: quorum aliqua privatus, aliqua jam imperator fecisse perhibetur: quum ipse privatus diceret se Apicium, imperator verò, Neronem,
19 Othonem, & Vitellium imitari. [4] Nam primus omnium, privatorum toros aureis toralibus texit, quia tunc ex Antonini Marci autoritate id fieri licebat, qui omnem apparatum imperatorium publicè vendiderat. Deinde [5] æstiva convivia coloribus exhibuit, [6] ut hodie prasinum, vitreum,

[1] alia

1. *Ita odibilis.*] Non malè auctor Glossarii Latinoarabici, *exoticus* & *odibilis* pro dictionibus ejusdem notionis accipit: nam ita solent quæ fiunt contra morem patrium esse odio. & Græci quæ novitate displicent, ξένα vocant. *Casaub.*

2. *Ut ejus nomen senatus eraserit.*] *Ut ejus senatus & nomen eraderet.* ita in Palatino. *Salmas.*

3. *Et mater Semiamira.*] *Symiamira.* Idem.

4. *Nam primus omnium privatorum toros aureis toralibus texit.*] In apparatu lectorum ὑποβλήματα sunt, & ἐπιβλήματα, ac περιβλήματα. Torale est τῶν περιβλημάτων, recteque in Glossario vertitur περίκλινον. Et stragula autem quibus tori sternebantur, & toralia quæ circumjiciebantur, pretiosissima in usu veteribus fuerunt: at non aurea tamen, saltem privatis, ut apparet ex hoc loco. *Casaub.*

5. *Æstiva convivia coloribus exhibuit.*] *Coloribus*, διὰ χρωμάτων, vel κατὰ χρώματα. id est, distincta coloribus. *Idem.*

6. *Ut hodie prasinum vitreum.*] Malim, *prasinum aut vitreum*, nisi quis malit, *prasinum vitrum*, inde colligemus, hanc colorum varietatem in sola supellectile vitrea fuisse servatam. putò tamen in toto instrumento tricliniari colorum cujusque diei rationem habitam. *Idem.*

Ut hodie prasinum vitreum, alia die venetum & sic deinceps exhiberet.] Sic distinguendum: *Deinde æstiva convivia coloribus exhibuit, ut hodie prasinum, vitreum*

[1] alia die venetum, [2] & sic deinceps exhiberet, semper variè per dies omnes æstivos. [3] Primus [4] deinde autepsas argenteas habuit: primus etiam cacabos. [5] Vasa deinde centenaria argentea sculpta, & nonnulla schematibus libidinosissimis inquinata. [6] Et masticatum, [7] & puleiatum, & omnia hæc quæ nunc luxuria retinet, primus invenit. Nam rosatum ab aliis acceptum, [8] pinearum etiam attritione

vitreum alia die, venetum deinceps exhiberet. venetum, vitreum, prasinum affines quidem colores, diversi tamen. tum vitreum non semper significat quod est ex vitro, sed etiam quod vitri colorem habet. Virgilius:

—— *vitreisque sedilibus omnes*
Accepere. —— Salmas.

1. *Alia die venetum.*] Sunt quidem adfines colores, sed diversi tamen ὁ βενετὸς & ὁ ὑαλοειδής. *Casaub.*

2. *Et sic deinceps.*] An ut per omnes colores iretur, aut eorum præcipuos? an quatuor solùm Circi factionum coloribus fuit locus? *Idem.*

3. *Primus deinde mensas & capsas argenteas habuit: primus cacabos.*] Nisi de privato Alagabalo hæc dicta intelligantur, sine dubio falsa sunt. quanquam vereor ut vel sic constet dicto fides. nam cùm lectos planè argenteos atque aureos apud veteres Græcos Latinosque, etiam in Pandectis inveniam, ægrè adducor ut inventum Alagabali credam esse, mensas ex argento conficere, aut cacabos. De mensis sanè argenteis Plin. l. XXXIII. c. XI. Ulpianus lege XIX. De auro, argento, mundo, &c. tractans de legato argento escario. *Idem.*

Primus deinde mensas & capsas argenteas habuit, etiam caccabos.] Certum est, non eum primum mensas argenteas habuisse, nisi forte de eodem privato accipiamus. de capsis vero quid mirum? sed opt. Palat. desertis litteris expressum habet: *primus deinde autepsas argenteas habuit, primus etiam caccabos.* quam hæc diversa sunt ab editis? *Autepsa*, ut hinc apparet, est instrumentum coquinarium: ut & caccabus: quæ culinæ instrumenta primus argentea habuisse heic traditur Heliogabalus. *Autepsa* vero vox Græca est, αὐθέψης, quæ sartaginem aut aliud genus coquinarii vasis, & ad focum apti designat, ut & πυνθέψης, quæ sartago exponitur in veteri optimo Glossario: *sartago*, πυνθέψης. *Salmas.*

4. *Mensas & capsas argenteas.*] Lectio nihili, ut quidem prodit Palatinus; in quo ista superscripta ceu glossa, supra lineam, in contextu verò, loco superiorum verborum, visitur, *deinde autepsas argenteas.* Grut.

5. *Vasa deinde centenaria argentea.*] Plinius: *lancesque è centenis libris argenti, quas tunc super quingentas numero Romæ fuisse constat.* Casaub.

Vasa sculpta.] *Scalpta.* Salmas.

6. *Et masticatum & puleiatum.*] Et mastichatum, & puleiatum, sive, ut in regio & Puteani, *pulveratum* & rosatum, quod statim nominatur, genera fuisse poculorum auctor ipse manifestò indicat. nam ait: *denique hæc genera poculorum ante Heliogabalum non leguntur.* Verùm placet magis, ut *poculorum genera* accipiamus de potionibus diversis è vino variè condito: sicut in Geta dixit Spartianus, eum fuisse cupidum vini variè conditi. Meminit mastichati & rosati, & absinthiati simul etiam Capitolinus in Gordianis. *Casaub.*

7. *Et puleiatum.*] Malim istud cum Palat. quàm aliorum *pulveratum.* Grut.

8. *Pinearum etiam attritione odoratius reddidit.*] Ad alias species odoratas quæ in pila tritæ rosato condiendo adhibebantur, adjecit & pineas. *attritio* est προσέντεψις. *Casaub.*

tione odoratius reddidit. [1] Denique hæc genera poculorum ante Heliogabalum non leguntur. Nec erat ei ulla vita nisi exquirere novas voluptates. [2] Primus fecit de piscibus isitia, [3] primus [4] de ostreis, & leiostreis, & aliis hujusmodi marinis conchis, & locustis, & commaris, & scillis. Stravit & triclinia de rosa, & lectos & porticus, [5] ac sic per ea deambulavit, idque omni florum genere, liliis, violis, hyacinthis & narcissis. [6] Hic non nisi unguento nobili aut croco piscinis infectis natavit. [7] Nec cubuit in ac-

1. *Denique hæc genera poculorum ante Heliogabalum non leguntur.*] *Pocula* heic accipi oportet pro potionibus vel liquoribus quos ex scypho vel calice haurimus: *Masticatum* enim & *rosatum* genera sunt vini sic condita ex mastiche, & rosa, & Græce sua habent nomina, μαστιχίτης, ῥοδίτης. vox autem *poculum* pro potione non est raræ Latinitatis, sed apud auctores obviæ & protritæ. *Salmas.*

2. *Primus fecit de piscibus isitia, primus de ostreis, & leiostreis.*] Apitius rei culinariæ libro secundo: *Isitiorum varia sunt genera. marina fiunt de scylla seu cammaris, &c.* Aut igitur falsò hîc Lampridius marinorum isitiorum auctorem primum facit Lampridium: aut illorum librorum auctor falsò existimatur Apitius esse unus è tribus ejusdem nominis gulæ proceribus. Vide de hac voce Macrobium. Pro *leiostreis*, regius & Puteani membranæ præferunt *lithostreis.* atqui omnia ostrea silicea testa includuntur. λειοστρέων propriam appellationem apud Græcos non inveni. sed esse ostrea quædam ac chamas λείας constat & læves. *Casaub.*

Primus fecit de piscibus isitia.] Scribe: *isicia.* Græci enim ἴσικα & ἰσίκια. *insicare* veteres dicebant pro insecare: hinc *insicium* ab insicando, dictum postea *isicium.* nihil enim aliud est quam insecta minutatim caro. ejusmodi insiciis & minutalibus ex carne vulgo farciebantur avium ventriculi, ut anserum & gallinarum. *esiciatæ* dictæ recentioribus pro isiciatis. *Esiciatæ vulvulæ, & circellorum isiciatorum* mentio apud Apicium. primus Heliogabalus de piscibus isicia fecisse, & de ostreis lithostreisque heic dicitur. vide Casaubon. *Salmas.*

3. *Primus de ostreis & leiostreis.*] *Lithostreis* rectum erat. ita enim proprie appellantur quæ apud Græcos ὀστρακοδέρμων nomine veniunt: quæ si quis λιθόδερμα diceret, haud inelegantem eorum appellationem induceret. *Idem.*

4. *De ostreis & leiostreis.*] Palat. adgregat se mss. in quibus *lithostreis.* Gruterus.

5. *Ac sic per ea deambulavit.*] Pal. *ac sic ea deambulavit.* Salmas.

6. *Hic nonnisi unguento nobili aut croco piscinis infectis natavit.*] Interdum condito piscinas & solia temperabat, & rosato atque absinthiato, ut mox dicitur. sed ibi loquitur Lampr. de vino in piscinas aut solia infuso: hîc de aquæ inficiendæ ratione, cùm non adhiberetur vinum. *Casaub.*

7. *Nec cubuit in accubitis, nisi quæ pilum leporinum haberent.*] Accubita vocabant quæ lectis tricliniaribus superiorum temporum successerunt. Sunt igitur discubitorii lecti *accubita*; sed viliores & levioris operæ, quales erant militum in castris. Atqui etiam delicatiores lectos ad discumbendum sic fuisse dictos nec Latinis tantùm, sed etiam Græcis scriptoribus, constat. *Idem.*

Nec cubuit in accubitis nisi quæ pilum leporinum haberent.] Accubita recentiori-

in accubitis facilè, nisi iis quæ pilum leporinum haberent, [1] aut plumas perdicum, [2] subalares sæpe culcitras mutans. Senatum nonnunquam ita contempsit ut mancipia togata appellaret: populum verò Rom. unius fundi cultorem: equestrem ordinem in nullo loco habens. Præfectum urbicum sæpe post cœnam ad potandum vocabat, adhibitis & præfectis prætorio, [3] ita ut si recusarent, [4] magistri horum

rum

tioribus dicta sunt, quæ veteribus *triclinia*; tribus enim lectis olim ad mensam accumbebant, & hoc triclinium dicebatur. postquam triclinia ab usu recesserunt, & forma eorum mutata, & pro tricliniis accubita & stibadia dici cæpere, quorum figura semicircularis erat, atque inde *sigma* nomen invenit. sane tres lecti quos mensæ circumponi moris olim fuit, non omnia quattuor latera mensæ ambiebant, sed tria tantum: uno vacuo relicto ad inferenda mensæ obsonia. postquam triclinia desierunt, & in desuetudinem abierunt sigmata quæ in tricliniorum locum venerunt, non secus ac triclinia, semper unum mensæ latus à convivis liberum præstitere. triclinium tres lecti divisi & separati, qui mensæ adpositi quadratam figuram efficiebant. separatos liquet fuisse. nam qua medii lecti pluteus infimo & summo jungebatur in anguli flexura intervallum erat relictum, nec ita presse sibi conjuncti cohærebant, ut se tangerent. Sigma vero unus perpetuus lectus, semirotundus, quod & stibadium & accubitum dixere. triclinium omnibus mensis poterat convenire, & majoribus & minoribus. sigma vel stibadium non item. nec enim minus sigma majori mensæ, nec majus minori coaptari poterat. secundum igitur mensarum magnitudinem quærenda erant parva aut magna stibadia, quæ à numero convivarum, quos capiebant, dicebantur vel octaclina, cum octo caperent: vel enneaclina cum novem, &c. *Salmasius.*

1. *Aut plumas perdicum, subalares sæpe culcitras mutans.*] Aliter hic locus distinctus in edit. Med. ad hunc nempe modum: *nec cubuit in accubitis facile, nisi iis quæ pilum leporinum haberent, aut plumas perdicum subalares, sæpe culcitas mutans.* Idem.

Aut plumas perdicum subalares: sæpè culcitas.] Sic interpungit Palatin. quemadmodum conjecerat amicissimus noster Lectius. *culcitæ subalares* numquam fuere in rerum naturâ, neque esse possunt. *Grut.*

2. *Subalares sæpe culcitras mutans.*] Scribe, *culcitas subalares. culcitæ* sunt pulvini quibus undique fulciebantur delicatiores cùm accumberent. Lectius hæc verba ita concipit: *nisi in iis quæ pilum leporinum haberent, aut plumas perdicum subalares, sæpe culc. mut.* videntur sanè in omni avium genere, plumæ sub alis esse delicatissimæ. *Casaub.*

3. *Ita ut si recusarent, magistri horum eos cogerent.*] Dele vocem *horum.* referendum enim omnino ad conviviorum magisteria. *Idem.*

Ita ut si recusarent magistri eos cogerent.] De præfectis urbis & prætorio loquitur; quos ad potandum vocabat post cœnam Alagabalus. ita ut si recusarent bibere, eos cogeret per magistros eorum. sed qui sunt eorum magistri? scribendum: *ita ut si recusarent, magistri officiorum eos cogerent.* de magistris & principibus officiorum supra diximus. non mirum igitur illos adhibuisse Heliogabalum ad cogendum præfectos qui bibere nollent. ii enim semper circa principem, nec ab ejus latere discedebant. *Salmas.*

4. *Magistri horum eos cogerent.*] Ita quoque Pal. *Grut.*

rum eos cogerent. [1] Voluit & per ſingulas urbes lenones præfectos urbi facere, & ut eſſent in urbe XIIII. & feciſſet, ſi vixiſſet, promoturus omnes turpiſſimos & ultimæ profeſſionis homines. [2] Hic ſolido argento factos habuit lectos, & tricliniares & cubiculares. Comedit ſæpiùs ad imitationem Apicii [3] calcanea camelorum, & criſtas vivis gallinaceis demptas, linguas pavonum & luſciniarum: [4] quòd qui ederet, ab epilepſia tutus diceretur. [5] Exhibuit & palatinis ingentes dapes extis mullorum refertas, [6] & cerebellis phœnicopterûm, & perdicum ovis, & cerebellis turdorum, & capitibus pſittacorum & faſianorum & pavonum.

1. *Voluit & per ſingulas urbes lenones præfectos, &c.*] Scribendum: *Voluit & per ſingulas Urbis regiones lenones Præfectos Urbi facere: ut eſſent in Urbe* XIIII. Quod dicitur voluiſſe Alagabalus, id Alexander Severus & voluit & fecit: inſtituit enim curatores Urbis XIV. quot & regiones erant. at non lenones, ut ille impurus, præfecit Alexander: verùm conſulares viros, ut in ejus vita narratur Lampridio. *Caſaub.*

Voluit & per ſingulas urbes lenones præfectos urbi facere.] Locus bene habebit ſi mutata littera ſcribamus, *per ſingulas Urbis:* ſubintelligit enim *regiones*, more ſeculi ſui. ſic ſupra cap. ſexto dixit, *nomen in publicas edere*, ſubaudi, *tabulas*. Grut.

2. *Hic ſolido argento factos habuit lectos.*] Non primus, ut jam diximus. *Caſaub.*

3. *Calcanea camelorum.*] Alagabalum multa de Sarracenis & Arabibus traxiſſe inſtituta, propter locorum ubi natus & educatus viciniam, mirum non eſt. Calcanea camelorum cupediariis fuiſſe expetita, non multò magis miror quàm de criſtis gallorum gallinaceorum: quas hodieque ab iis qui palatum eruditum habent, cupidiſſimè conſtat expeti. *Idem.*

4. *Quod qui ederet.*] Scribe, *quòd qui ea ed.* Idem.

Quia date tali peſtilentia tutus diceretur.] Obſecundatus ſum codici Regio, in quo hæc ſcriptura. nam Palat. ſuffragatur vulgatæ; *quod qui ederet, ab epilepſiâ tutus diceretur*, niſi quod loco *epilepſiæ* exhibeat *peſtilentiam.* Gruterus.

5. *Exhibuit & Palatinis ingentes dapes extis mulorum refertas.*] Vox, *dapes* abeſt codici Palatino. nec Latinum eſt *exhibere ingentes dapes extis mulorum refertas.* quod de lancibus potius & gabathis vel diſcis dici conveniat quam de dapibus. aliquid igitur latere cenſeo ſub illa voce *ingentes*, ut nomen diſci alicujus vel lancis. aut certe deeſt nomen vaſis poſt *ingentes*, ut ingentes diſcos vel lances exhibuiſſe dicatur extis multorum refertas & cerebellis phœnicopterorum. *Salmaſius.*

Exhibuit & Palatinis ingentes dapes.] Vox *dapes* non comparet in Palatino, niſi à calamo recenti. & verò uſitatum noſtro, ut modò dixi, ſubintelligere ſubſtantivas voces. itaque ſubaudit heic vel *paropſidas* vel *patinas*. ſi quid tamen expreſſit, tunc certè excidit *patinas*, ob ſimilitudinem quæ ei cum verbo *Palatinis.* immò ne quid diſſimulem illud *Palatinis* mutandum potius in *patinas.* Grut.

6. *Et cerebellis phœnicopterorum.*] Similia de Vitellio Suetonius capite XIII. *Caſaub.*

1. *Bar-*

vonum. [1] Barbas ſanè mullorum tantas jubebat exhiberi,
[2] ut pro naſturtiis, [3] apiaſtris, & facelaribus, [4] & fœnogræ-
co [5] exhiberet [6] plenis fabatariis & diſcis: quod præcipuè
ſtupendum eſt. Canes jecinoribus anſerum pavit. Ha- 21
buit leones & leopardos exarmatos in deliciis: quos edo-
ctos per manſuetarios ſubitò ad ſecundam & tertiam men-
ſam jubebat accumbere, ignorantibus cunctis [7] quòd ex-
armati eſſent, [8] ad pavorem & ridiculum excitandum.
[1] Miſit

1. *Barbas ſanè mullorum tantas jubebat exhiberi.*] *Tantas* pro tot numero, vel tanta copia. quod ſtupendum. quàm ingenti enim mullorum copia fuit opus, ut de illorum barbis diſci, atque ii capaciſſimi implerentur? cùm præſertim non omnes mulli binos illos cirros habeant, quos barbam vocat Lampridius, ut & Græci γένειον. *Idem.*

2. *Ut pro naſturtiis.*] In omnibus antiquis editionibus eſt, *ut pro naſcentis apiaſteris & facelaribus.* emendabat Ioſephus Scaliger, *ut pro antecenis.* antecena, ſive antecenia dicuntur, qui Martiali guſtus: Græcis προπόματα. Ego non damnaverim quod hîc editum, ſi accederet alicujus codicis auctoritas. nam & in libris medicorum jungi ſæpiùs memini naſturtium cum feno Græco. *Idem.*

Ut pro naſturtiis, apiaſtris & facelaribus & fæno Græco exhiberet.] Vetus ſcriptura, *ut pro naſcentis apiaſteris & facelaribus.* ſic enim habet Palatinus & princeps editio. nimis autem alienum eſt & longe recedit, pro *naſcentis naſturtiis* velle reponere. forte, pro *naſcentis*, *abſentis*. *abſentum* enim pro *abſinthium* & dicebant & ſcribebant. *Apiſtera* vero pro *apiaſtra* ut *arbiteria* pro *arbitria* in Pandectis Florentinis. de facelaribus quid dicemus? an erit pro *faſelaribus*? *Faſelares* autem ſunt faſeli, ut *lupinaria* lupini. ſane non raro mihi in his libris *c* pro *ſ* poſitum animadverſum eſt: ſi *faſcelares* dicimus, intelligemus ſiliquas: ſi *faſcelaria*, grana. vera igitur lectio hujus loci: *faſcelaribus & fænugræco.* ſumebantur hæc faſelaria cum garo aut aceto, ut & fœnum Græcum. Vide Galenum libro primo, περὶ τροφῶν δυνάμεως. *Salmaſ.*

Ut pro naſturtiis & facelaribus.] Palatinus, *ut pronaſcentis, apiaſteris & facelaribus.* Grut.

3. *Apiaſtris & facelaribus & fenogræco.*] Fenumgræcum & quæcunque hîc nominantur, primis menſis apponebantur inter ea quæ irritandæ fami aſſumuntur. τῆλις, Gr. fenum græcum: apiaſtrum μελισσόφυλλον eſt Græcorum. facelaria verò ſuſpicamur eſſe ciborum ἀναστομωτικῶν genus & acetariorum è facela, garo atque oleo. *Caſaub.*

4. *Et fœnogræco.*] Fœnugræcum, & fœnogræcum dicebant unica voce. Gloſſæ: *fœnugræcum*, τῆλις. *Salmaſ.*

5. *Exhiberet plenis fabatariis & diſcis.*] *Fabatar* aut *fabatarium*, vas in quo *fabata* reponuntur. *fabatum* eſt granum fabæ. *fabatarium* etiam τὸ ἐρεικτὸν ſignificat, hoc eſt fabam frenſam aut fractam. Græci κύαμον ἐρεικτὸν dicunt, & συντετριμμένον. *Idem.*

6. *Plenis fabatariis.*] Ex ipſo nomine, & mente auctoris apparet ampliſſima vaſa fuiſſe, quæ fabataria dicerentur. *Caſ.*

7. *Quod exarmati eſſent ad pavorem & ridiculum excitandum.*] Scribendum: *ad pavorem ridiculum excitandum.* ridiculus enim pavor quem exarmatæ feræ & nihil nocere valentes incutiebant. *Salmaſ.*

8. *Ad pavorem & ridiculum.*] Probarim *ad pavorem ridiculum*, ut eſt in Pal. excluſa copula &. Grut.

 1. *Miſit*

[1] Misit & uvas Apamenas in præsepia equis suis: & psittacis atque fasianis leones pavit & alia animalia: exhibuit [2] & sumina aprugna per dies decem tricena quotidie [3] cum suis bulbis: [4] pisum cum aureis, [5] lentem cum cerauniis, [6] fabam cum electris, & [7] orizam cum albis exhibens. [8] Albas præterea in vicem piperis piscibus & tuberibus conspersit. [9] Oppressit in tricliniis versatilibus parasitos suos violis & floribus, sic ut animam aliqui efflaverint, [10] quum erepere ad summum non possent. [11] condito piscinas

1. *Misit & uvas Apamenas in præsepia equis suis.*] Uvæ Apamenæ, quæ hodie Damascenæ. *Casaub.*

3. *Et sumina aprugna per dies decem tricena quotidie cum suis bulbis.*] *Bulbæ* sunt vulvæ, ut jampridem doctis notatum. vulvam in delicatissimis cibis posuere veteres gulones. *Salmas.*

3. *Cum suis bulbis.*] *b* pro *v*, ut sæpe. nam scribendum *vulvis*, facilè doctis viris assentior. *Casaub.*

4. *Pisum cum aureis.*] Nempe granis, ut hodieque vocamus. *Aurea* sine adjectione pro globulis vel sphærulis aureis: ita dictum ut mox *albæ* pro gemmis albis. hæc verò aurea pisis assimilabantur & æquabantur; quò facilius possent fallere. *Idem.*

Pisum cum aureis, lentem cum cerauniis, fabam cum electris.] Non aurea heic grana intelligi debent mixta pisis fuisse ab hoc nepote: sed aureos, vel solidos, ut posterior ætas appellavit, hoc est χρυσοῦς. *albæ* hoc loco sunt margaritæ. Aurei hoc loco sunt χρύσινοι, id est aurei, non grana aurea. non enim id eo consilio factum ab insano juvene, ut similitudinem istæ species aliquam invicem haberent, quam mixtura probabilem redderet: sed in ea nihil quæsivit aliud quam profundendi perdendique insanam libidinem. *Salmas.*

5. *Lentem cum cerauniis.*] Multa Plinius de cerauniis: sed ex quibus non potest colligi cur propter figuræ similitudinem lenti hîc copuletur. *Casaub.*

6. *Fabam cum electris.*] Ita libri, nec caussa mutandi est. videtur Alagabalus artem adhibuisse, ut ad similitudinem fabarum secarentur electra. *Idem.*

7. *Oryzam cum albis.*] Jam diximus *albas* nominari gemmas albas: Tertullianus nominat, *rubentis maris grana candentia.* Idem.

8. *Albas præterea in vicem piperis piscibus & tuberibus conspersit.*] *Albæ* hoc loco sunt margaritæ. nec de aliis gemmis accipiendum. Anastasius in Leone IV. idem in Nicolao primo: *patenam ex auro purissimo cum diversis lapidibus pretiosis albis, prasinis & hyacinthinis.* Salm.

9. *Oppressit in tricliniis versatilibus.*] Seneca epistola XC. *qui versatilia cœnationum laquearia ita coagmentat, ut subinde alia facies atque alia succedat, & toties tecta quoties fercula mutentur.* Athen. libro quarto, capite secundo. *Casaub.*

10. *Cùm eripi ad summum non possent.*] scribe *erepere.* Idem.

Quum eripi ad summum non possent.] Palat. *eripere:* ut & Regius *eripere* scribebant, pro *erepere.* quod omnino verum heic est. *Salmas.*

Cùm eripi ad summum.] Pal. *eripere,* quod esset ferè *erepere,* veluti placebat Casaubono nostro. *Grut.*

11. *Condito piscinas & solia temperavit.*] Quoties aquam piscinæ aut balnei non juberet infici unguentis aut croco, ut antè dictum, temperari præcipiebat vino variè condito: vt sunt rosatum, absinthiatum, quod propriè conditum dixerunt. Est autem conditum idem, aut penè idem, ac mulsum. ac videntur

nas & folia temperavit, [1] & rofato, atque abfinthiato [2] vulgus ad bibendum invitavit: & ipfe cum populo tantum bibit ut in pifcina eum bibiffe intelligeretur, [3] vifo quòd unus bibiffet. [4] Eunuchos pro apophoretis dedit: dedit quadrigas, equos ftratos, mulos, [5] bafternas & rhedas: dedit

tur medici qui Romæ faciebant medicinam id nomen excogitaffe: nam in medicorum Græcorum libris frequens κονδίτε mentio. *Cafaub.*

1. *Et rofato atque abfinthiato.*] Pone πελείαν ςίσμβω poft hæc verba: pertinent enim ad præcedentia. *Idem.*

Et rofato atque abfinthiato.] Optimus liber: *abfentato. abfentatum* pro abfinthiato tum fcripfiffe Latinos argumento funt Græci recentiores, qui Latinam hanc vocem ufurpantes nunquam aliter fere fcribunt quam ἀψίνθατον. Latini igitur, ut hinc apparet, *abfintatum* vel *abfinthatum* proferebant, non *abfinthiatum.* fed & *abfentum* idem dixere pro *abfintheum. Salmaf.*

2. *Vulgus ad bibendum invitavit.*] Erat moris ut cùm exiiffent è folio, biberent aliquantulum reficiendis viribus. fed hoc ferè divites & qui delicatiùs fe curabant. at hic cùm ad balneas fuas populum promifcuè admitteret, eundem quoque ad bibendum invitabat. *Cafaub.*

3. *Vifo quòd unus bibiffet.*] Deeffe aliquid videtur. *Idem.*

Vifo quod unus bibiffet.] Mens hujus loci, nifi fallor, hæc eft: abfinthiato & rofato, & condito & ejufcemodi vinorum generibus pifcinas temperavit aliquando Alagabalus, & ex iis etiam bibit, in pifcina, non tantum lavavit, & populum qui una lavabat, ad bibendum invitavit. ex illo, inquam, vino quo pifcina temperata erat, tantum bibit Alagabalus, ut vifo quod unus bibiffet, intelligeretur tamen eum in pifcina bibiffe, ex decremento fcilicet pifcinæ vel folii balnearis, multum fane oportet eum vini haufiffe, qui cum in pifcina biberet, & ex pifcina ita eam deplere poterat & diminuere bibendo, ut fpeciem aliquatenus exhauftæ præberet. *Salmaf.*

4. *Eunuchos pro apophoretis dedit.*] De Veri imperatoris conviviis fcribit Capitolinus: *donatos pueros decoros qui miniftrabant fingulis: donatos etiam ftructores & lances fingulis quibufque.* Cafaub.

Eunuchos pro apophoretis dedit.] In *membranis* eft: *aphroditis.* cum de pifcinis & balneis etiam nunc loquatur, veniebat aliquando in mentem heic legi poffe: *Eunuchos pro aphronitris dedit.* nitri & aphronitri in balneis ufus apud antiquos, quo fe detergebant & defricabant lavantes. pro aphronitris igitur Alagabalus iis qui fecum una lavarent, eunuchos dabat, & quadrigas & equos, & aureos millenos. dicet aliquis, quæ aphronitrorum fimilitudo, cum his quæ dabat ille loco aphronitrorum? certe nulla. fed cum nullam hoc propudium, perdendi profundendique occafionem prætermitteret, populo qui fecum lavabat, aphronitrorum nomine, hæc talia dabat, quæ heic commemorantur. fic in conviviis pro pipere margaritas exhibebat, aureos nummos pro pifis, ceraunia pro lentibus, & electra pro fabis. Hæc dicta funto pro tuenda lectione membranarum, quam tamen veram non affirmo. *Salmaf.*

5. *Bafternas & rhedas.*] Bafterna vehiculum muliebre, forma nihil diftans à lectica, quod antiquæ lecticæ fucceffit, quæ matronarum erat propria. Verum hæ bafternæ, non ut lecticæ ab hominibus portabantur, fed à burdonibus, vel mannis vel mulabus ut hodie in noftris lecticis videmus, quas bafternas effe nemo inficias iverit. *Bafterna* ad verbum eft φορεῖον: fic enim Græci, tam lecticas, quam fellas vocant. Latini *geftamina* plerumque dicunt eo fenfu,

22 dedit & aureos millenos, & centena pondo argenti. [1] Sortes sanè convivales scriptas in cochlearibus habuit tales ut alius exhiberet decem camelos, alius decem muscas, alius decem libras auri, alius decem plumbi, alius decem struthiones, alius decem ova pullina, [2] ut veræ sortes essent & fata

sensu. quidquid denique ferendo esset, βαστὸν est dictum. unde verbum βαστάζειν. à basto igitur, basterna, hoc est φορεῖον, Isidorus in glossis basternam exponit, *tectam manualem*: & sic vocat, basternam vel lecticam tectam, quæ à mannis portabatur. sic *carpentum mulare*, supra habuimus, quod à mulabus trahitur. *Idem.*

1. *Sortes sanè convivales.*] Suetonius simile quid de Augusto, c. LXXVI. *Casaub.*

Sortes sane convivales scriptas in cochlearibus habuit tales ut alius exhiberet decem camelos.] Certum est, istud *exhiberet* alienum esse ab illo sensu quem hic exigit locus. sed de mente authoris videndum, deinde verba ipsa perpendemus. Sortes istæ convivales, quas in cochlearib. habuit scriptas illa pestis & barathrum macelli vel imperii totius, non erant ad illarum sortium modum exemplumque quas vulgo divites in conviviis, suis convivis exhibebant & distribuebant. æquales enim erant illæ sortes & æqualiter distribuebantur, ita ut non alius alio ditior exiret sortis suæ gratia. extat integer Martialis liber de ejusmodi sortibus:

Divitis alternas & pauperis accipe sortes,
Præmia convivæ det sua quisque suo.

At Heliogabali ejusmodi erant, ut veræ sortes dici mererentur, atque iis fata tentarentur. exempli gratia: ex ejus convivis alius sortito ducebat decem camelos, alius decem muscas. sic de decem libris auri & decem plumbi: nam qui decem libras auri in sorte habebat, dives discedebat: qui decem plumbi, nihil aut parum lucrabatur. & sic vere fata tentabantur, cum ex eorum arbitrio, ut ita dicam, res penderet, utrum quis felix optimæ & opimæ sortis beneficio abiret, an tenuis & contemnendæ munere non magnopere beatus. hic est hujus loci sensu, & harum convivalium sortium. Nunc verba perspiciamus: *ut alius exhiberet*. secundum hanc lectionem non Heliogabalus exhibuerit illas sortes convivis suis, sed ipsi potius sui convivæ. optimus codex, habet, *ut alius exiret decem camelos, alius decem muscas.* sed heic *exiret*, pro *extrahere* usurpatur. *exire* enim dicebantur, quorum nomina sortibus inscripta, & in urnam demissa, inde extrahebantur. Hygenus de limitibus agrorum: *qui primi exierint, primam sortem centuriarum tollere debebunt. eodem exemplo & ceteri.* & paulò post: *ex his unum sorti nomen inscribemus, & quoto loco exierit, notabimus.* Ipse igitur exire dicebatur, cujus nomen sorti inscriptum exibat, & educebatur ex urna. sic igitur ista sortitio convivalis agitabatur. sortes in cochlearibus erant inscriptæ tales. *primus decem camelos*: (subaudi, *tollat*) *secundus decem muscas*: *tertius decem libras auri*: *quartus decem plumbi*, & sic deinceps. nomina deinde convivarum in urnam mittebantur. qui primus exisset, primam sortem tollebat, quæ haberet inscriptum, *decem camelos.* qui secundus, secundam. & ita de ceteris. *Salmas.*

2. *Ut veræ sortes essent, & fata tentarentur.*] Sortes conviviales ita dictæ, quòd sortitò dividerentur: in quo non magna erat alea: res enim in sortem mittebantur, quas sive adeptus esses, dives propterea futurus non eras: sed manebat qualis antè, dives aut pauper. At sortes Alagabali erant *veræ sortes*, id est κλῆρος, & hereditates luculentæ. Quare sortem abstulisse erat, de paupere factum esse divitem: victum esse, erat idem ac bonis suis excidisse. hoc

& fata tentarentur: quod quidem & ludis ſuis exhibuit, quum & urſos decem, [1] & decem glires, & decem lactucas, & decem auri libras in ſorte habuit. Primuſque hunc morem ſortis inſtituit quem nunc videmus. Sed verè ad ſortem ſcenicos vocavit, quum & canes mortuos, & libram bubulæ carnis haberet in ſorte: & item centum aureos, & mille argenteos, [2] & [3] centum folles æris, & alia talia quæ populus tam libenter accepit [4] ut eum poſtea imperare gratularetur. [5] Fertur in euripis vino plenis nava- 23
les

hoc eſt quod eleganter Lampridius dixit, *veras ſortes fuiſſe, & quæ fata tentarent.* Caſaub.

Ut verè ſortes eſſent.] Sic & Pal. cum Regio, non *veræ.* Grut.

1. *Et decem gryllos.*] Grylli Græcis porcelli grunnientes. poſſis legere & *glires.* Caſaub.

Et decem grillos.] Palat. *griles*, legend. *glires.* Glires etiam conviviis veterum admiſſi. Ammian. Marcell. lib. XXVIII. *Salmaſ.*

Et decem grillos.] Pal. *griles.* forſan voluit tranſpoſitis, *glires.* Grut.

2. *Et centum folles æris.*] Folles minutæ pecuniæ genus & omnium minimæ. nam apud calculones follis idem erat, quod apud Arithmeticos μονάς. non dabatur ſectio monadis nec follis. viginti quatuor folles unum denarium argenteum qui miliarenſis dicebatur, efficiebant; duodecim autem miliarenſes unum aureum. ſic ducenti octoginta octo folles inerant in uno nomiſmate. atque hæc de follibus ſub Juſtiniano & poſt Juſtinianum tantum. nam ante ipſum diverſa follium ratio fuit. ſub Conſtantino vel etiam ante Conſtantinum, folles dicebantur ſeſtertii: ſeſtertium æreum uncialem fuiſſe conſentiunt auctores: follis etiam fuit uncialis. hoc loco folles ærei ſunt accipiendi pro ſeſtertiis nummis. follis tamen non ſemper pro æreo nummo uſurpatus eſt, ſed etiam ſummam aliquam vel auri vel argenti vel æreæ pecuniæ deſignabat. ut *follis* quem pendebant ſenatores, in ſenatoribus primæ, ita dixerim, claſſis, octo auri libras ſignificat; in mediocribus quattuor; in infimis vero, duas. *Salmaſ.*

3. *Centum folles æris.*] Rectiùs alii ſcribunt φολίς; ut in Euſebii hiſt. lib. X. cap. VI. verbum eſt enim purum putum originis Hebraicæ: פל illis idem ac שקל ponderare: Eſt ſane folis, ſive follis, ut ex hoc loco apparet & multis, cùm utriuſque Codicis teſtimoniis, tum aliorum quà Græcorum quà Latinorum ſcriptorum, minimæ æſtimationis nummus, ut ſi ὀβολὸν ἢ χαλκοῦν Græcè, Latinè teruntium aut quadrantem dicas. de follibus æris loquimur, quorum hîc Lampridius meminit. verùm & argentei folles facti ſunt. Atque hinc illa diverſiras in æſtimatione follium. *Caſaub.*

4. *Ut eum poſtea imperare gratularetur.*] Omiſit neceſſarium caſum hujus verbi. cui enim gratulabantur? ſibine invicem, an ipſi Alagabalo. *Idem.*

Ut eum poſtea imperare gratularetur.] Vetus: *gratularentur.* nempe populus. *Salmaſ.*

Ut eum poſtea imperare gratularentur.] Sic & præter Regium Pal. non *gratularetur.* Grut.

5. *Fertur in euripis vino plenis navales circenſes exhibuiſſe.*] Lacum defodi ſolitum ad naumachiæ ſpectaculum, vocat euripum: quia longior erat quàm latior. Namachiarum lacus implebant vel fluviatili, vel marina aqua: iſte inſanus vino, *Caſaub.*

les circenses exhibuisse, [1] pallia de œnanthio fudisse, [2] & elephantorum quatuor quadrigas [3] in Vaticano agitasse, dirutis sepulchris quæ obsistebant: [4] junxisse etiam camelos quaternos ad currus in circo [5] privato spectaculo. [6] Serpentes [7] per Marsicæ gentis sacerdotes collegisse fertur: eosque subitò ante lucem, ut solet populus ad ludos celebres convenire, effudisse, multosque afflictos morsu & fuga. Usus est aurea omni tunica, usus & purpurea, usus & de gemmis Persica, quum gravari se diceret onere voluptatis.

1. *Pallia de œnanthio fudisse.*] Scribe *œnanthino*. œnanthinum oleum notum est ex Athenæo & Græcorum commentariis. sed quid est, *pallia de œnanthino fundere?* sed assentior Josepho Scaligero, qui legit, *Balnea de œnanthino fudisse.* Idem.

Pallia de œnanthio fudisse.] *Fudisse pallia de œnanthino* Heliogabalum, sic interpretamur, palliis usum esse œnanthino unguento fusis. luxuriæ olim proceres solebant sese œnanthino perfundere cum è balneis exirent: sed & vestes suas eo perfundebant, & mensas tergebant, & domum etiam totam conspergebant. fortasse pallia heic accipienda, τὰ ἱμάτια quibus homines è balneo exeuntes se involvebant ad sudorem eliciendum, vel sabana. Porro *œnanthio* heic non *œnanthino* legimus ut *nardum* pro nardino, *crocum* pro crocino, & similia. ab œnanthe igitur diminutivum οἰνάνθιον & οἰνανθάριον pro ipso unguento. *Salmas.*

Pallia de œnanthio fudisse.] Haud aliter Palatinus, sed distinctis vocibus *Deo œnanthio.* Grut.

2. *Et elephantorum quatuor quadrigas.*] Nam & elephantos ad currum junxerunt. *Casaub.*

3. *In Vaticano agitasse, dirutis sepulchris, quæ obsistebant.*] Sepulcra intelligo, equorum. nobiles enim equos curules in Vaticano sepeliebant. vide suprà ad Capitolini Verum Augustum. *Idem.*

4. *Junxisse etiam camelos, &c.*] Suetonius in Nerone, *Circensibus commisit etiam camelorum quadrigas.* Idem.

5. *Privato spectaculo.*] Habuere imperatores proprios histriones, gladiatores, & agitatores. hi igitur ludi quòd à privatis aurigis Alagabali peragerentur, privati dicuntur: neque obstat quòd in publico loco, circo nempe Vaticano, celebrarentur. *Idem.*

6. *Serpentes per Marsicæ gentis sacerdotes collegisse.*] Cur solis Marsicæ gentis sacerdotibus tribuit, quod omnium Marsorum proprium fuit, ut non modo serpentes impune & sine noxa tractare possent, sed etiam eorum quasi domitores essent, cantuque & herbis sopitos mansuetosque, & obnoxios redderent? videntur quidem olim vulgo Marsi homines hac vi naturali contra serpentes valuisse, sed eamdem perdidisse, postquam cum externis cognationibus permisceri coinquinarique cœperunt. ita ut hæc eadem potestas ac virtus in solis eorum familiis remanserit, si quæ impermixtæ incorruptæque manserunt ab extraneæ contagio cognationis, vel etiam penes eorum duntaxat sacerdotes resederit, qui ut verisimile est ex illis familiis puris putisque Marsis eligebantur. Vide Gellium l. XVI. c. XI. *Salmas.*

7. *Per Marsicæ gentis, &c.*] Alii qui de Marsis locuti sunt, non sacerdotibus Marsicæ gentis hanc contra serpentes vim tribuunt; sed Marsos simpliciter nominant. *Casaub.*

Per Marsicæ gentis sacerdotes.] Ita quoque noster Palatinus. *Grut.*

1. *Habuis*

luptatis. [1] Habuit & in calciamentis gemmas, & quidem ſculptas: quod riſum omnibus movit, quaſi poſſent ſculpturæ nobilium artificum videri in gemmis quæ pedibus adhærebant. [2] Voluit uti & diademate gemmato, quia pulchrior fieret, & magis ad feminarum vultum aptus; quo & uſus eſt domi. [3] Fertur & promiſiſſe phœnicem convivis, [4] vel pro ea libras auri mille, [5] ut in prætorio eas dimitteret. [6] Marinæ aquæ colymbos exhibuit, in mediterraneis locis maximè [7] eoſdem & ſingulis amicis natantibus dimiſit, [8] & iterum piſcibus implevit. [9] Montem nivium in vi-

1. *Habuit in calceamentis gemmas & quidam ſculptas.*] P. *ſcalptas*, & paulo poſt: *ſcalpturæ.* ut ſupra: *argentea vaſa ſcalpta.* Salmaſ.

2. *Voluit ut & diademate gemmato.*] Quod primus poſt Julium tentavit Caligula. *Caſaub.*

Voluit uti & diademate gemmato, quia pulcrior fieret.] Legendum: *qui pulcrior fieret, & magis ad fœminarum vultum aptus.* Salmaſ.

3. *Fertur & promiſiſſe phœnicem convivis ſuis.*] Mira hallucinatio doctiſſimi viri, qui ſcribit heic ſenſum lectionis hujus eſſe; promiſiſſe Alagabalum ſingulis convivis phœnicem daturum, vel ſi liberos vellent dimittere, auri libras mille. ſed vitio lectionis quæ ſequitur, in errorem incidit, quæ habet: *ut in prætorio eas demitteret.* omnino ſcribendum: *ut in prætorio eum dimitteret.* in prætoriis & villis elegantiorum hominum phaſiani, gallinæ ruſticæ, meleagrides, pſittaci, merulæ albæ, & aves aliæ id genus raræ & inuſitatæ, non ſolum ad gulam & culinam habebantur, ſed etiam ad voluptatem & ornamentum villæ. cum igitur Alagabalus convivis ſuis promiſiſſet ſe phœnicem exhibiturum, quoniam rara avis eſt, utpote quæ ſit unica, ut eum redimeret ac dimitteret in prætorio ſuo, pro eodem auri libras mille ſe daturum pollicitus eſt. *prætorium*, eſt villa urbana. *Idem.*

4. *Vel pro ea libras auri, &c.*] Conſtanter *ea*, non *eo* omnes libri. & ſtatim *eas.* Caſaub.

Vel pro eâ libras auri mille.] Sic quoque Palatin. *Grut.*

5. *Ut in prætorio eas dimitteret.*] Scribe, *ut imperatori eas dimitterent.* ſi quis ea verecundia erga principem futurus eſſet, ut phœnicem nollet accipere, tanquam donum fortuna privati hominis majus, propter raritatem, ei ſpondebat Alagabalus ſe daturum auri libras CIϽ. *Caſaub.*

Ut in prætorio eos dimitteret.] Pal. *eos demitteret*, non poſſe hæc accipi de Phœnice, inde liquet, quod eam velint fabulæ avem unicam. *Grut.*

6. *Marinæ aquæ colymbos exhibuit.*] *Colymbus*; κόλυμβος. nam ita Græcis natatio. κόλυμβος pro κολύμβησις ἀπὸ τοῦ κολυμβᾷν. hinc Latini *columbum* pro piſcina vel natatione. Iſidorus in Gloſſis: *colymbus, lacus ubi veſtes mundantur. Salmaſ.*

7. *Eoſdem & ſingulis amicis dimiſit.*] *Eoſdemque ſingulis amicis natantibus dimiſit.* ita vetus editio. *Idem.*

8. *Et iterum piſcibus implevit.*] Vult nimirum eos colymbos poſtquam amici nataſſent, iterum impleſſe, non ſola marina aqua, ſed aqua cum piſcibus, ut aquam marinam & piſces ſimul marinos in eos colymbos induxiſſe intelligamus. *Idem.*

9. *Montem nivium in viridario domus.*] Palat.

in viridario domus æſtate fecit advectis nivibus. Ad mare piſcem nunquam comedit: in longiſſimis à mari locis omnia marina ſemper exhibuit: [1] murænarum lactibus &
24 luporum in locis mediterraneis ruſticos pavit. [2] Piſces ſemper quaſi in marina aqua cum colore ſuo coctos conditura veneta comedit: [3] momentarias de roſato, & roſis piſcinas exhibuit, [4] & bibit cum omnibus ſuis [5] caldaria de nardo exhibens. Idem [6] in lucernis balſamum exhibuit. Idem mulieres nunquam iteravit, præter uxorem. Lupanaria domi amicis, clientibus & ſervis exhibuit. Idem [7] nunquam minùs C. H-S cœnavit, hoc eſt argenti libris triginta. [8] Aliquando autem tribus millibus H-S cœnavit, omni-

Palat. *in virdario.* & ſic ubique ſcribit, *virdarium* & *virdiarium.* quomodo in pandectis Florentinis etiam ſcribitur. *Idem.*

1. *Murænarum lactibus & luporum.*] Meminit Suetonius in Vitellio, capite XIII. *Caſaub.*

2. *Piſces ſemper quaſi in marina aqua, &c.*] His verbis ſingulare quoddam artificium denotatur eorum cocorum, qui Alagabalo miniſtrabant: piſces enim ita paraſſe, ut non alio colore menſis inferrentur, quàm quo eſſent vivi, cum in aquis maris verſarentur. atque hanc vocat Lampridius condituram venetam. *Idem.*

3. *Momentarias de roſato & roſis piſcinas exhibuit.*] Sic membranæ. *Idem.*

4. *Et bibit cum omnibus ſuis.*] Paullo antè, *ipſe cum populo bibit in piſcina.* Idem.

5. *Caldaria de nardo exhibens.*] Cellam caldariam in balneis nardivo temperans. *Idem.*

Caldaria de nardo exhibens.] Pal. *caldarias*, pro *cellarias.* & melius, cellas enim intelligimus. *Salmaſ.*

Caldaria de nardo.] Palatin. quoque *caldarias.* ut ſubintelligat *cellas.* Gruterus.

6. *In lucernis balſamum exhibuit.*] Oleum balſaminum, rem rariſſimam jam tum, & cariſſimam. *Caſaub.*

7. *Nunquam minùs* C. H. S. *cœnavit, &c.*] Ex emendatione Budæi, ſcribendum, *arg. libris* CCL. tot enim efficiunt HS. centum millia. quo modo illa ſunt accipienda. C. HS. id eſt, centum ſeſtertiûm, nempe millibus. nummis ſeſtertiis libram argenti quadringenis ſolitam æſtimari notum eſt. Non diſplicet eorum ſententia, qui putant Lampridium peculiari quadam ratione, & minùs accurato calculo, ut fit in talibus, *trecentas* ſcripſiſſe, non ducentas quinquaginta. ſive notis deſignes, ſive literis perſcribas, facilis & frequens depravatio duorum numerorum XXX. & CCC. *Idem.*

8. *Aliquando tribus millibus HS. cœnavit.*] Aperte mendoſa lectio. nam tria millia ſeſtertium hoc loco ſunt tria ſeſtertia. hoc eſt aurei, quales erant Romani tunc temporis triginta. quæ ſumma nimis tenuis, nec ullo modo poteſt huic loco convenire. legendum igitur: *trecentis millibus ſeſtertium*, non *tribus millibus.* Alagabalus nunquam minus centum millibus ſeſtertium cœnavit, aliquando autem trecentis millibus cœnabat, ſupputatis omnibus, quæ in cœnam impenſa eſſent. & hoc verum eſt. *Salmaſ.*

Aliquando autem tribus millibus HS. *cœnavit.*] Mendoſum eſſe numerum iſtum & præcedentia & ſubſequentia, ſi attendimus, palàm faciunt. ex ante-

omnibus supputatis quæ impendit. Cœnas vero & Vitel-
lii & Apicii vicit. [1] Pisces ex vivariis suis bubus traxit:
per macellum transiens mendicitatem publicam flevit.
[2] Parasitos [3] ad rotam aquariam ligabat, [4] & cum vertigine
sub aquas mittebat, rursusque in summum revolvebat:
eosque *Ixionios amicos* vocavit. Stravit & saxis Lacedæ-
moniis ac Porphyreticis plateas in Palatio: quas *Antonimia-
nas* vocavit: quæ saxa usque ad nostram memoriam man-
serunt, sed nuper eruta & execta sunt. Constituerat &
columnam unam dare ingentem, [5] ad quam ascenderetur
intrinsecus, ita ut in summo Heliogabalum deum colloca-
ret: sed tantum saxum non invenit, quum id de Thebai-
de afferre cogitaret. Ebrios amicos plerunque claudebat, 25
& subitò nocte leones, & leopardos, & ursos exarmatos
immittebat, ita ut expergefacti in cubiculo eodem, leo-
nes, ursos, pardos, cum luce, vel quod est gravius, nocte
invenirent, ex quo plerique exanimati sunt. Multis vi-
lioribus amicis [6] folles pro accubitis sternebat, eosque re-
flabat prandentibus illis, ita ut plerunque subitò sub men-
sis invenirentur prandentes. [7] Primus denique invenit
[1] sigma

antecedentibus colligimus, desiderari hîc numerum, qui C. sestertium millia superet: sed certo modo & ut non nimis exorbitet, quod iste facit. nam cùm efficiant C. HS. millia aureos nostros, ex Budæi æstimatione, bis mille quingentos, tria hæc millia majorum sestertiûm, vel quod idem est, tricies HS. minorum efficient millia septuaginta quinque aureorum: quod & fidem omnem superat, & superiori summæ nullo modo quadrat. minùs verò iis quæ sequuntur. *Casaub.*

1. *Pisces ex vivariis suis bubus traxit.*] Boum pro telo trahi solebant è mari plena piscium retia, aut grandiora cete. *Idem.*

Pisces ex vivariis suis.] Palat. *pisces sevivariti suis.* corruptissime, pro *pisces è vivariis suis.* Salmas.

2. *Parasitos ad rotam aquariam ligabat & cum vertigine sub aquas mittebat.*] Rotarum aquariarum mentio apud Vitruvium & alios. *Idem.*

3. *Ad rotam aquariam.*] Rotarum aquariarum sive aquilegarum, mentio apud Vitruvium. *Casaub.*

4. *Et cum vertigine, &c.*] Exemplum est à rotatione petauristarum. *Idem.*

5. *Ad quam ascenderetur intrinsecus.*] Ut in columna Trajani, & aliis cochlidibus columnis. *Idem.*

6. *Folles pro accubitis sternebat.*] Fit hodieque & nos vidimus in Helvetia, ut pulvilli qui sedentibus subjiciuntur, non tomento aut pluma infercientur, sed vento inflentur: qui si non distenduntur nimis, mollissimam sessionem præbent. *Idem.*

7. *Primus denique invenit sigma in terra sternere.*] *Simma* scriptum est in Codice Pal. vetus editio *symma.* Salmas.

1. Sigma

[1] sigma in terra sternere, non in lectulis, [2] ut à pedibus utres per pueros ad reflandum spiritum solverentur [3] Mimicis adulteris ea quæ solent simulatò fieri, [4] effici ad verum jussit. [5] Meretrices à lenonibus cunctis redemit sæpe, & manumisit. Quum inter fabulas privatas sermo esset ortus quanti herniosi esse possent in urbe Roma, jussit omnes notari, eosque ad balneas suas exhibere, & cum iisdem lavit, nonnullis etiam honestis. [6] Gladiatores ante convivium pugnantes sibi frequenter exhibuit. [7] Stravit sibi triclinium in summo lusorio. [8] Et dum pranderet, noxios & venationes sibi exhibuit. Parasitis in secunda mensa [9] sæpe ceream cœnam, * sæpe eburneam, aliquando fictilem,

1. *Sigma in terra sternere, non in lectulis.*] Aliquando non undique ad mensam convivæ accumbebant, se ab altera tantum parte: cùm quidem sedentes convivæ, lunatæ figuræ, vel hemicycli speciem exhibebant. & cœnationes hujus generis hemicyclia, & accubita ita strata Sigmata dixerunt, à Græcæ literæ similitudine. observa loquendi genus, *sternere sigma in lectis*, vel *in terra*, pro accubita sternere literam C. referentia. *Casaub.*

2. *Ut à pedibus utres per pueros, &c.*] Legebam, *ut utres pueros à pedibus refl. sp. solv.* & verum quidem est, istos qui utres solvebant, fuisse pueros à pedibus, qui de more ponè convivantes, vel ad pedes eorum stabant. sed nihil mutandum: nam pedes quorum hic mentio, sunt utrium pedes, qua implentur vel deplentur utres. Latini os, furam, amicinum, & pedem aut pediculum dixerunt: Græci similiter, στόμα ἀσκοῦ, & πόδα, sive ποδεῶνα *Idem.*

3. *Mimicis adulteris.*] *Adulteriis*, in Palatino. *adulteria* sunt adulteri: ut *matrimonia* & *conjugia* pro conjugibus: *regna* pro regibus, &c. *Salmas.*

4. *Effici ad verum jussit.*] Similis crudelitatis exempla in Commodo sunt notata: ut raphanus eos intraret, vel mugil, & his similia *Casaub.*

5. *Meretrices à lenonibus redemit sæpe & manumisit.*] Lege: *meretrices à lenonibus cunctas redemit sæpe, & manumisit.* ita Pal. *Salmas.*

6. *Gladiatores ante convivium pugnantes.*] Hi sunt qui gladiatores cubicularii dicuntur in Commodo. Lege, *Gl. à c. pugnantes, & pyctas sibi fr. ex.* sic sæpe gladiatoribus jungi pyctas sive pyctomachos, sciunt qui non versantur hospites in literis. *Casaub.*

7. *Stravit sibi triclinium in summo lusorio.*] *Lusorium* de amphitheatro. vetus Juvenalis interpres, Albanam arenam, *Cæsaris lusorium* interpretatur. ubi *lusorium* est amphitheatrum, ut hoc loco. *ludus* item de amphitheatro. nam falluntur qui ludum putant de exercitatione tantum dici. nam & de loco dicitur, & de pugna. *Salmas.*

Stravit sibi in triclinium in summo lusorio.] Ludorum sedes lusoria dixerunt *Casaub.*

8. *Et dum pranderet.*] Si cum præcedentibus hæc velis connectere, mutata distinctione ante *& dum* scribendum in fine periodi, *& venationes ibi exhibuit.* nempe in lusorio, ubi triclinium sibi straverat. *Idem.*

9. *Sæpe cœnam ceream.*] Sic olim Ptolemæus Sphæro philosopho, ut illi veternum excuteret disciplinæ Stoicorum, qui sapientem falsa opinaturum negabant, in secunda mensa ceream

lem, [1] nonnunquam vel marmoream vel lapideam exhibuit: ita ut omnia illis exhiberentur videnda de diverſa materia, quæ ipſe cœnabat quum tantùm biberent per ſingula fercula, & manus, quaſi comediſſent, lavarent. [2] Primus Romanorum holoſerica veſte uſus fertur, [3] quum 26
jam ſubſerica in uſu eſſent. Linteamen lotum nunquam attigit, mendicos dicens qui linteis lotis uterentur. Dalmaticatus in publico poſt cœnam ſæpe viſus eſt, Gurgitem Fabium & Scipionem ſe appellans, [4] quòd cum ea veſte eſſet [5] cum qua [6] Fabius Cornelius [7] à parentibus [8] ad corrigendos mores adoleſcentis in publicum eſſent producti. Omnes de Circo, de theatro, [9] de ſtadio, [10] & omnibus locis, & balneis meretrices collegit in ædes publicas, & apud eas concionem habuit quaſi militarem, dicens eas *commilitones*: diſputavitque de generibus ſchematum & voluptatum. Adhibuit in tali concione poſtea lenones, exoletos undique collectos, & luxurioſiſſimos puerulos & juvenes. Et quum ad meretrices muliebri ornatu proceſſiſſet,

ream cœnam appoſuit. *κηρίνας* nempe *ῥοὰς*, ut refert Laërtius libro ſeptimo. *Idem.*

* *Sæpe eburneam.*] Adde, interdum & pictam. *Idem.*

1. *Nonnunquam vel marmoream.*] *Nonnunquam etiam vel marmoream.* Salmaſius.

2. *Primus Romanorum holoſerica veſte uſus fertur.*] Viri antè non uſi: at fœminæ pridem uſæ. poſtea etiam viris receptæ; ſed non ſine cenſura graviorum. *Caſaub.*

3. *Cùm jam ſubſerica in uſu eſſent.*] De veſte ſubſerica vide ad Claudium Trebellii Pollionis. *Idem.*

Quum jam ſubſerica in uſu eſſent.] *Cum jam ſubſiricæ in uſu eſſent.* Subſericæ ſcilicet veſtes. ita Palatin. *Salmaſius.*

4. *Quod cum ea veſte eſſet cum qua Fabius Cornelius, &c.*] Scribe totum hunc locum ſic: *quod cum ea veſte eſſet cum qua Fabius & Cornelius à parentibus ad corrigendos mores adoleſcentes eſſent producti.* Idem.

5. *Cum qua Fabius Cornelius.*] Scribe, *Fabius & Cornelius.* de Fabii Gurgitis luxu Macrobius libro ſecundo Saturnaliorum, capite nono. *Caſaub.*

6. *Fabius & Cornelius.*] Ita expreſſe Palat. noſter. vulgatis prius aberat copula *&*, omninò neceſſaria. *Grut.*

7. *A parentibus, ad corrigendos mores, adoleſcentes in publicum eſſent producti.*] Sic ſcripſi, ſic diſtinxi, ſequutus fidem membranarum Palatinarum. *Idem.*

8. *Ad corrigendos mores adoleſcentis, &c.*] Scribendum, *adoleſcentiæ*, vel *adoleſcentum.* de duobus enim loquitur. *Caſaub.*

9. *De ſtadio & omnibus locis.*] Omnibus urbis locis, in quibus meretrices mercem ſuam exponunt, & venalem habent. *Salmaſ.*

10. *Et omnibus locis.*] Omnibus locis ædilem metuentibus: qui Romæ erant multi. *Caſaub.*

ſiſſet, [1] papilla ejecta [2] exoletos habitu puerorum qui proſtituuntur, poſt concionem pronuntiavit his quaſi militibus ternos aureos donativum. Petiitque ab his ut à diis peterent ut alios haberet ipſis commendandos. Jocabatur ſanè ita cum ſervis ut eos juberet millena pondo ſibi aranearum deferre propoſito præmio, collegiſſeque dicitur decem millia pondo aranearum, dicens, & hinc intelligendum quàm magna eſſet Roma. [3] Mittebat paraſitis [4] per cellarios ſalaria annua vaſa cum ranis & ſcorpiis, & cum ſerpentibus, & hujuſmodi monſtris. [5] Claudebat in ejuſcemodi vaſis infinitum muſcarum, [6] *apes manſuetas* eas
27 appellans. Quadrigas circenſium in tricliniis & in porticibus ſibi ſemper exhibuit pranſitans & cœnitans, [7] convivas ſenes agitare cogens, [8] nonnullos honoratos jam imperatori.

1. *Papilla ejecta.*] Eleganter *ejicere papillam*, pro exerere & nudare. *Idem.*

Papilla ejecta exoletos habitu puerorum.] Diſtingue & lege: *& quum ad meretrices muliebri ornatu proceſſiſſet papilla ejecta, ad exoletos habitu puerorum qui proſtituuntur.* Salmaſ.

Papilla ejecta exoletos habitu.] Videtur requiri præpoſitio, *papillâ ejectâ ad exoletos, &c.* Grut.

2. *Exoletos, habitu puerorum qui proſtituuntur.*] Pone voculam *&*, ante *exoletos.* nam duplex hîc Alagabali proceſſio: ad meretrices papilla ejecta; ad exoletos, habitu puerorum meritoriorum. *Caſaub.*

3. *Mittebat paraſitis per cellarios ſalaria annua.*] Pal. *mittebat paraſitis procellarios ſalarii annua* princeps editio, *porcellarios.* an ſcribendum: *mittebat paraſitis pro cellario ſalarii annua vaſa cum ranis & ſcorpiis, &c. cellarium* eſt quod ex cella penuaria depromitur præter annonas, quo nomine panis vel frumentum proprie intelligebatur, miniſtris caſtrenſibus, paraſitis, & reliquis domeſticis Palatinæ domus etiam ſal, vinum, oleum, caro bubula, lardum & ceteræ ſpecies quæ ex cellario depromuntur deferri ſolebant. hoc eſt quod hoc loco vocat, *ſalarii cellarium.* pro cellario igitur ſalarii mittebat Heliogabalus paraſitis ſuis quotannis vaſa plena ſerpentibus, ſcorpiis & ejuſmodi monſtris. *Salmaſ.*

4. *Per cellarios.*] Hoc eſt, cum annona quam dividebant cellarii. *Caſaubonus.*

5. *Claudebat in ejuſmodi vaſis.*] Pal. *in cujuſcemodi.* pro *in hujuſcemodi.* Salmaſius.

6. *Apes manſuetas.*] Nam apes inter fera animalia cenſentur etiam à juris conditoribus. *Caſaub.*

7. *Convivas ſenes agitare cogens nonnullos honoratos jam imperatori.*] Idem liber: *jam imperator.* quod verum eſt, modo ita diſtinguas: *convivas ſenes agitare cogens, nonnullos honoratos. jam imperator jubebat ſibi & decem millia murium exhiberi, mille muſtelas, mille ſorices* non enim omnia quæ heic narrantur Alagabalus fecit, ſed aliqua etiam eorum cum privatus eſſet, admiſit. *Salmaſ.*

8. *Nonnullos honoratos jam imperatori.*] Suſpecta mihi illa, *jam imperatori,* quæ ſi abſint non deſiderem. *Caſaub.*

Nonnullos honoratos jam Imperatori.] Retinet & hanc ſcripturam Palatinus. *Grut.*

peratori. jubebat sibi & decem millia murium exhiberi,
mille mustellas, mille sorices. [1] Dulciarios & lactarios ta-
les habuit ut quæcunque coqui de diversis edulibus exhi-
buissent, vel structores vel pomarii, [2] illi [3] modò de dul-
ciis, modò de lactariis exhiberent. Exhibuit parasitis cœ-
nas & de vitreis, & nonnunquam [4] tot picta mantilia in
mensam mittebat his edulibus picta quæ apponerentur,
quot missus esset habiturus, [5] ita ut de acu aut de textili
pictura exhiberentur. Nonnunquam tamen & tabulæ illis
pictæ exhibebantur, ita ut quasi omnia illis exhiberentur,
& tamen fame macerarentur. Miscuit gemmas pomis ac
floribus; jecit & per fenestram cibos totidem quot exhi-
buit amicis. Jusserat & canonem P. R. unius anni meretri-
cibus, lenonibus, exoletis intramuranis dari, extramura-
nis alio promisso, quum eo tempore juxta provisionem
Severi & Trajani septem annorum canon frumentarius
Romæ esset. Canes quaternos ingentes junxit ad currum, 28
& sic est vectatus intra domum regiam: idque privatus
in agris suis fecit. Processit in publicum & quatuor cervis
cunctis ingentibus. Junxit sibi & leones, Matrem ma-
gnam se appellans. Junxit & tigres, Liberum sese vocans,
eodemque habitu agens quo dii pinguntur quos imitaba-
tur. [6] Ægyptios dracunculos Romæ habuit [7] quos illi *aga-
thodæmonas* vocant. Habuit & hippopotamos & crocodi-
lum & rhinocerotem, & omnia Ægyptia quæ per natu-
ram sui exhiberi poterant. [8] Struthiones & camelos exhi-
buit

1. *Dulciarios & lactarios.*] *Dulciarii* qui dulcia: *lactarii* qui lactaria faciunt. unde & *lactarium opus*. Salmas.

2. *Illi modò de dulciis.*] Scrib. *de dulcibus*. Casaub.

3. *Modò de dulciis, modò de lactariis.*] Ita quoque Palatinus hoc loco & infra cap. 32 *Grut.*

4. *Tot picta mantilia.*] *Mantelia*, & ita fere semper scriptum in libris offendi. *Salmas.*

5. *Ita ut quasi omnia illis exhiberentur.*] Scribes, *ita ut quasi vera omnia illis exhiberentur.* nisi malis cum Petro Fabro, pro *omnia*, scribere *opsonia*. Casaubonus.

6. *Ægyptios dracunculos Romæ habuit.*] Nam & dracones delitiarum caussa, aut superstitionis domi alebant. *Idem.*

7. *Quos illi agathodæmonas vocant.*] Non Ægyptii, sed Phœnices ita vocarunt. qui divini aliquid attribuunt draconum & serpentum naturæ. *Idem.*

8. *Struthiones & camelos exhibuit in*

buit in cœnis aliquoties, [1] dicens præceptum Judæis ut ederent. Illud ſanè mirum videtur quod dicitur ab eo factum, ut de croco ſigma ſtraverit, quum ſummos viros rogaſſet ad prandium, pro eorum dignitate dicens ſe fœnum exhibere. [2] Trajecit & dierum actus noctibus & nocturnos diebus, [3] æſtimans hoc inter inſtrumenta luxuriæ, [4] ita ut ſerò de ſomno ſurgeret & ſalutari inciperet, manè autem dormire inceptaret. [5] Amicis quotidie, nec quenquam facilè indonatum relinquebat, niſi quem frugi

29 quaſi perditum reperiſſet. Habuit gemmata vehicula & aurata, contemptis argentatis & eboratis & æratis. Junxit & quaternas mulieres pulcherrimas, [6] & binas ad papillam, vel ternas & amplius, & ſic vectatus eſt: ſed plerumque nudus quum illum nudæ traherent. Habuit & hanc conſuetudinem ut octo calvos rogaret ad cœnam, item octo luſcos, [7] & item octo podagroſos, octo ſurdos, octo nigros, octo longos, [8] & octo pingues, * quum capi non

cœnis aliquoties.] Legendum omnino eſt ut habet Pal. *ſtruthocamelos.* Salmaſ.

Struthocamelos exhibuit.] Haud refugi repræſentare lectionem codicis Palatini. qui ſic unica dictione, non ut reſtat in vulgatis, *Struthiones & Camelos.* Gruterus.

1. *Dicens præceptum Judæis ut ederent.*] Falſum eſt quod affirmat hîc Alagabalus: nam diſertè utriuſque animalis eſus Judæis interdictus lege Moſaïca. *Caſaub.*

2. *Trajecit & dierum actus noctibus.*] Scribendum: *tranſegit, & dierum actus noctibus.* Salmaſ.

3. *Exiſtimans hoc inter inſtrumenta luxuriæ.*] Ea multorum jam olim ſententia. Tacitus Annalium lib. XVI. *C. Petronio dies per ſomnum, nox officiis & oblectamentis vitæ tranſigebatur.* Caſaub.

4. *Ita ut ſero de ſomno ſurgeret.*] *Sero,* id eſt veſperi. ὀψὲ τῆς ἡμέρας. *Salmaſius.*

5. *Amicis quotidie, nec quenquam facilè.*] Deeſt aliquid, ſcribendum, *Amicis quotidie aliquid dabat: nec quenquam.* Caſaub.

Amicis quotidie nec quemquam facilè indonatum relinquebat.] Expleveris ſententiam præpoſita vocula: *Ex amicis quotidie, &c.* Grut.

6. *Et binas ad papillam.*] Palat. *ad pampillum.* Idem.

7. *Et item octo podagroſos.*] Palat. *podagros.* ita ſcribendum. podager enim Latinis dicitur qui podagra laborat. Græce, ποδαγρός. *Salmaſ.*

8. *Et octo pingues cum capi non poſſent uno ſigmate.*] De ſigmate, quid eſſet, ſatis in ſuperioribus, abundeque diximus. erat enim ſtibadium vel accubitum forma lunata vel ſemicirculari. Græci ἡμικύκλιον dixere: Latini Hemicyclium. aliter enim σῖγμα vel ϛιβάδιον ἑξάκλινον. aliter οἶκος ἑξάκλινος dicitur. nam οἶκος vel cœnatio τρίκλινος, & δεκάκλινος à numero lectorum vel ſigmatum dicitur: ſigma vero hexaclinum & octaclinum à numero

non possent uno sigmate, ut de his omnibus risus citaret. Donavit & argentum omne convivis quod habuit in convivio, & omnem apparatum poculorum, idque sæpiùs. [1] Hydrogarum Romanorum ducum primus publicè exhibuit, [2] quum antea militaris mensa esset, quam postea statim Alexander reddidit. [3] Proponebat præterea his quasi themata, ut jura nova dapibus condiendis invenirent: cujus placuisset commentum, ei dabat maximum præmium, ita ut sericam vestem donaret, quæ tunc & in raritate videbatur, & in honore. [4] Si aliquis autem displicuisset, jubebat ut semper id comesset, quamdiu tamen melius invenisset. Semper sanè aut inter flores sedit, aut inter odores pretiosos. Amabat sibi pretia majora dici earum rerum quæ mensæ parabantur, [5] orexin convivio hanc esse asserens. [6] Pinxit se ut cupediarium, * ut † seplasiarium, ut

popi-

numero accubantium quos capere poterat. *Idem.*

Et octo pingues cum capi non possent uno sigmate.] Perperam de singulis ogdoadibus capit vir doctissimus. octo enim capiebat sigma, ut scimus testimonio Martialis, sed de ogdoade pinguium tantum intelligendum est. plus enim loci occupant octo pingues, quam decem communis habitudinis homines. non mirum igitur, si, cum octo pingues adhiberet, capi non poterant uno sigmate, & hoc faciebat ridiculi gratia. *Idem.*

* *Cùm capi non possent uno sigmate.*] Singulæ nempe ogdoades: nam septenos capiebant sigmata, non octonos. Martialis:

Septem sigma capit.

Casaub.

1. *Hydrogarum Romanorum ducum primus publicè exhibuit.*] Gari, sive liquaminis multiplex in usu fuit compositio: quod nomina declarant hydrogari, elæogari, œnogari, oxygari, &c. inter veterum cupedias hæc fuisse sciunt omnes, qui Græcos & Romanos scriptores non ignorant. Ait autem Lampridius, *Rom. ducum:* quia non soli principes populum Ro. epulis exceperunt: sed & libera Rep. imperatores & bellorum duces postquam triumphassent. *Idem.*

2. *Cùm antea militaris mensa esset.*] parca & castrensibus tantùm cibis instructa. *Idem.*

3. *Proponebat præterea his quasi themata.*] Habes similia de regibus Persarum apud Xenophontem, Athenæum, alios. *Idem.*

4. *Si aliquis autem displicuisset.*] Scribendum: *si jus autem displicuisset, jubebat ut semper id comesset, quamdiu tamen melius invenisset.* Salmas.

5. *Orexin convivio hanc esse asserens.*] Juvenalis satyra XI.

Interea gustus elementa per omnia quærunt, &c.

Hinc illa Senecæ querela, delicatis divitibusque nihil placere nisi carum. *Casaub.*

6. *Pinxit se ut cupediarium.*] Pal. & vet. edit. *coppedinarium.* lege: *cuppedinarium.* Terentius: *cuppedinarii, coqui.* ita dicti à foro Cuppedinis. mirum est Varronem ignorasse *cuppedinem* veteri-

 bus

popinarium, ut tabernarium, ut lenonem, [1] idque totum domi ſemper exercuit. [2] Sexcentorum ſtruthionum capita [3] una cœna multis exhibuit ad edenda cerebella. Exhibuit aliquando & tale convivium ut haberet [4] viginti & duo fercula ingentium epularum, ſed per ſingula lavarent, & mulieribus uterentur & ipſe & amici, cum jurejurando quòd efficerent voluptatem. Celebravit item tale convivium ut apud amicos ſingulos ſinguli miſſus appararentur, & quum alter maneret in Capitolio, alter in Palatio, alter ſuper Aggerem, alter in Cælio, alter trans Tiberim, & ut quiſque manſiſſet, tamen per ordinem in eorum domibus ſingula fercula ederentur, ireturque ad omnium domos: ſic unum convivium vix toto die finitum eſt, quum & lavarent per ſingula fercula, & mulieribus uterentur. Sybariticum miſſum ſemper exhibuit ex oleo & garo: [5] quem quo anno Sybaritæ repererunt, perierunt. Dicitur & balneas feciſſe multis locis ac ſemel laviſſe, atque ſtatim deſtruxiſſe, ne ex uſu balneas haberet. Hoc [6] idem de domibus, de prætoriis, [7] de zetis feciſſe dicitur.

[1] Sed

bus Latinis idem eſſe quod cupidinem. Lucretius multis locis cuppedinem pro cupidine dixit. lib. v. Lib. iv.

Tam magis ardeſcit dira cuppedine pectus. Sic Cicero *cuppediam* pro cupiditate dixit: *cuppedia* & *cuppedo* eſt λιχνεία. hinc *forum cuppedinis*, eſt forum λιχνείας. & *cuppedioſus*, ὁ λιχνός. *cuppedinarii*, qui res cuppedinis vendunt. *Salmaſ.*

* *Ut ſeplaſiarium.*] Μυρεψοπώλης: Græcè. *Caſaub.*

† *Seplaſiarium.*] Gloſſæ: *ſeplaſiarius.* παντοπώλης. recte. nam ſic vocabatur qui pigmenta, tura, odores, pharmaca & id genus, varias minutaſque merces quæcumque pictoribus, tinctoribus & unguentariis conducerent, vendebat. Græci ῥωποπώλην dicunt. *Salmaſ.*

1. *Idque totum domi exercuit.*] *Totum*, ut ante monebamus, pro omnia. id eſt, omnes illas artes. *Caſaub.*

2. *Sexcentorum ſtruthionum capita unâ cœnâ multis menſis exhibuit.*] Adjeci verbum *menſis*, auctoritate duorum codicum librariæ Palatinæ, quo ipſo probè quieſcunt aliorum conjectanea. *Gruterus.*

3. *Una cœna multis exhibuit.*] *Sexcentorum ſtruthionum capita una cæna multis cænis exhibuit.* Salmaſ.

4. *Viginti & duo fercula ingentium epularum.*] Hæc fercula per literas erant diſtincta. *Caſaub.*

5. *Quem quo anno Sybaritæ repererunt, perierunt.*] *Et Perjecerunt.* Pal. lege: *& perierunt.* Salmaſ.

6. *Idem de zetis quoque feciſſe dicitur.*] Zetæ, ut omnes jam ſciunt, ſunt dietæ, id eſt parvæ cænationes. ſic enim ſcribebant *zetas* non *zætas*: & *dietas* non *diætas*. Idem.

7. *De zetis.*] Erat ſcribendum *zætis*. nam zeta eſt diæta. *Caſaub.*

1. *Sed*

[1] Sed & hæc nonnulla fidem transeuntia, credo esse ficta ab iis qui in gratiam Alexandri Heliogabalum deformare voluerunt. Fertur & meretricem notissimam & pulcher- 31
rimam redemisse C. H-S. eamque intactam, velut virginem coluisse. Huic eidem privato quum quidam diceret, *Non times pauper fieri?* dixisse dicitur, *Quid melius quàm ut ipse mihi heres sim & uxori meæ?* Habuerat præterea facultates, [2] à multis dimissas gratia patris. Idem filios se nolle dicebat, ne quis ei frugi contingeret. [3] Odores Indicos sine carbonibus ad vaporandas zetas jubebat incendi. Iter privatus nunquam minùs sexaginta vehiculis fecit, avia sua Varia reclamante quòd omnia perditurus esset. Imperator verò etiam sexcenta vehicula dicitur duxisse, asserens decem millibus camelorum Persarum regem iter facere, [4] & [5] Neronem quingentis carrucis iter iniisse. Causa vehiculorum erat lenonum, lenarum, meretricum, exoletorum, subactorum etiam bene vasatorum multitudo. In balneis semper cum mulieribus fuit, ita ut eas ipse psilothro curaret; [6] ipse quoque barbam psilothro accurans: [7] quodque pudendum dictu est, * eodem quo mulieres accura-

cura-

1. *Sed & hæc nonnulla fidem transeuntia.*] Scrib. *Sed & hæc, & nonnulla alia fidem transeuntia.* Idem.

2. *A multis dimissas gratia patris.*] *Dimittere* novè pro relinquere testamento vel donare. *Idem.*

3. *Odores Indicos sine carbonibus ad vaporandas, &c.*] Cœnationes suas antiqui velis ac specularibus muniebant, & igne multo hiemem domabant. ignis autem hic fuit ἀνθρακιᾶς, & prunarum quas in foculis vel batillis inferebant cœnationibus. At hic ganeo loco carbonum thus, cinnamomum, casiam, costum, & alia adorata jubebat accendi. *vaporare*, pro calefacere priscæ Latinitatis verbum est. *Idem.*

4. *Et Neronem quingentis carrucis.*] Fabula isthæc ei profectò narrata à parasitis. quare cùm legamus apud Suetonium *numquam minus mille iter fecisse*, suspicor excidisse heic eum numerum, scriptumque *& Neron. in M. D. carrucis.* ut nocuerit loco, quoniam expressum esset illud mille nota tantum, non etiam litteris omnibus. *Grut.*

5. *Neronem quingenis carrucis iter iniisse.*] Suetonium iste non legerat: cujus sunt de Nerone verba: *nunquam carrucis minùs mille fecisse iter traditur.* Cas.

6. *Ipse quoque barbam psilothro accurans.*] *Accurare* & *curare* proprium huic rei verbum. nam *psilothro accurare*, & *dropace curare* dicebant ἀντὶ τοῦ δρωπακίζειν. *Salmas.*

7. *Quodque pudendum dictu est, eodem quo mulieres accurabatur & eadem hora.*] Nihil in eo pudendum dictu video quod eadem hora barbam psilothro accuraret, qua mulieres vellebantur. itaque legebam: *& idem ora rasit, & virilia subactoribus suis.* Idem.

curabantur, & eadem hora: rasit & virilia [1] subactoribus suis, [2] novacula manu sua, [3] qua postea barbam fecit. Scobe auri porticum stravit & argenti, dolens quòd non posset & electri: idque frequenter quacunque fecit iter pedibus usque ad equum vel carpentum, [4] ut fit hodie de auro-
32 sa harena. Calciamentum nunquam iteravit; annulos etiam negatur iterasse. Pretiosas vestes sæpe conscidit, [5] vel lanam cepit & appendit, atque ad ejus æstimationem ponderis, pisces amicis exhibuit. Naves onustas mersit in portu, magnanimitatis hoc esse dicens. Onus ventris auro excepit: [6] in myrrhinis & onychinis minxit. Idem dixisse fertur, *Si habuero heredem, dabo illi tutorem qui illum hæc facere cogat quæ ipse feci facturusque sum.* Habuit etiam istam consuetudinem ut cœnas sibi exhiberet tales: una die

* *Eodem quo mulieres accurabantur, &c.*] Lego, *eodem quo mulieres accurabantur loco, & eadem hora.* Casaub.

Eodem quo mulieres accurabantur.] Locus meis oculis integer neque vult usum Heliogabalum psilothro sumpto ex eodem vasculo quo pilabantur mulieres; sed, illud ipsum psilothrum quo usæ fuerant mulieres, adhibuisse sibi deinde Imperatorem, quod sanè pudendum visu dictuque. *Grut.*

1. *Subactoribus suis, novaculâ, manu suâ, quâ postea, &c.*] Pal. *suis ad novaclum manu sua, &c.* recte, dummodò fiat, *novaclam.* quamvis posset quoque tolerari alterum. *Idem.*

2. *Novacula manu sua.*] Pal. *ad novaclum manu sua. radere ad novaculam* pro *novacula*, sic dictum ut *ad sellam perducere* supra. *Novaculum* autem pro novacula dixisse veteres ne dubium quidem est. nam *novaculum* secundum rationem magis factum est. à verbo novare, *novaculum:* ut à gubernare, *gubernaculum:* à cœnare *cœnaculum. Novare barbam* autem veteres dicebant pro radere & lævigare. sic *membra novare lympha*, pro extergere & nitidare & quasi nova facere Hinc *barbam novare*, est expolire, & quasi novam facere. hinc *novaculum* instrumentum quo barba novatur & raditur, & cutis expolitur. *Salmas.*

Novaclum.] Sic *gubernaculum* Virgilio, & *circli.* sic *poculum* apud Arnobium. & alia sexcenta. *Idem.*

3. *Qua postea barbam fecit.*] *Barbam facere*, pro demere & radere. sic & capillos facere & ungues facere. veteres Glossæ: *ungues facere*, ἐξονυχίζεται. unica etiam voce *barbare* dixerunt, barbam facere. ut *stirpare*, stirpes tollere: inde *barbatores*, οἱ κουρεῖς: & *barbatoria*, officinæ tonsorum. *Idem.*

4. *Ut fit hodie de aurosa harena.*] Nam quacunque pedibus iter faciebat imperator, sternebatur via aurosâ harenâ. morem hunc & sumtus impensos in eam rem fieri solitos aperit Synesius planissimè in oratione De regno. *Casaubonus.*

5. *Vel lanam cepit & appendit, &c.*] Palatinus unicâ dictione *vellanam.* vix scio quid auctor velit istis vocibus & aliquot sequentibus. *Grut.*

6. *In myrrhinis & onychinis minxit.*] Palatinus heic cum veteri editione legunt: *& onychis*, nec dubium quin *onycha*, auctor dixerit pro *onychina.* sic *aurum* pro aureo, & *fagum* pro *fagino* dixerunt. *Salmas.*

1. Nen-

die [1] nonnisi de fasianis tantùm ederet, omnesque missus sola fasianorum carne strueret, item alia die de pullis, alia de pisce illo, & item illo, [2] alia de porcis, alia de struthionibus, alia de holeribus, alia de pomis, [3] alia de dulciis, alia de opere lactario. Sæpe amicos suos cum Æthiopibus aniculis inclusit nocturnis mansionibus, & usque ad lucem detinuit, quum pulcherrimas his diceret apparatas. Fecit hoc idem etiam de pueris: [4] & tunc, utpote ante Philippum, licebat. Ridebat autem sic nonnunquam ut publicè in theatro solus audiretur: ipse cantavit, saltavit, [5] ad tibias dixit, tuba cecinit, [6] pandurizavit, [7] organo modu-

1. *Nonnisi de fasianis tantum ederet.*] Idem liber: *nonnisi fasianis totum ederet.* id est non ederet nisi totum de fasianis. loquutio illorum temporum & auctorum. *Idem.*

2. *Alia de porcis.*] Dubito: nam porcis abstinuisse auctor est Herodianus: χοίρων ἀπείχετο, Φοινίκων νόμῳ. *Casaub.*

3. *Alia de dulciis.*] Cave assentiaris doctissimo Casaubono corrigenti, *de dulcibus.* nam *de dulciis* verum est. *hoc dulcium*, & *hæc dulcia* dixere placentas vel liba. Glossæ: *dulcium*, πλακοῦντος. hinc *dulciarii* qui placentas vel dulcia conficiunt. Glossæ: πλακουντάριοι, dulciarii, placentarii. vetus interpres Juvenalis, mustacea dulcia interpretatur. Græci γλυκαντῆρας dixerunt. atque inde vox vetus Latinorum *lucunter*, pro dulcio, vel placenta. *Salmas.*

4. *Et tunc utpote ante Philippum licebat.*] Scribe ex Pal. *& tunc, ante Philippum utpote, licebat.* sic enim loquuntur auctores isti. *Idem.*

5. *Ad tibias dixit.*] πρὸς αὐλοὺς ῥῆσιν εἶπε. nisi *dicere* usurpavit pro canere. *Casaub.*

Ad tibias dixit.] Heic *dicere* non est, ῥῆσιν εἰπεῖν. sed simpliciter, ad *tibias dicere*, est *tibiis canere.* sic Græci πρὸς αὐλὸν φθέγξασθαι dicunt, & αὐλῷ φθέγξασθαι. *Salmas.*

6. *Pandurizavit.*] Ignotum antiquis Græcis organum, aut nomen certè. nam Polluce auctore idem est cum eo quod τρίχορδον vocabant, quòd nervis tribus constaret. At Græci Latinique grammatici aliam etymologiam commenti sunt. Vetus interpres Horatii: *à Pane & fistula &* τὸ πανδήριον *inventum celebratur*: ergo his auctoribus πάνδουρα, vel πάνδωρα, ita nominata, quasi πανδηρίς. panduræ Varro meminit, & post illum Græci ac Latini multi. *Casaub.*

Pandurizavit.] *Pandurium* aliter recentiores auctores accepere, aliter veteres. Panduram enim vetustiores trichordum appellarunt, & vocem ipsam acceptam tulerunt Assyriis. Isidorus inter ἐμπνευστὰ organa recenset. sciendum recentiores id *Panduram* & *Pandurium* nominasse, quod veteribus erit fistula, ex septem calamis compacta, quam sic describit Ovidius:

Fistula cui semper decrescit arundinis ordo.

Fistulam igitur ejusmodi quæ plures calamos junctos & ordine decrescentes haberet, pandurium & panduram nuncuparunt. *Salmas.*

7. *Organo modulatus est.*] Refer ad hydraulica: de quibus Vitruvius, Athenæus, alii. *Casaub.*

Organo modulatus est.] Organum hoc loco est ὑδραυλικὸν, instrumentum: & organo modulari est ὑδραυλεῖν. ejus-

modulatus eſt. Fertur & una die ad omnes Circi & theatri & amphitheatri, & omnium urbis locorum meretrices, [1] tectis cuculione mulionico ne agnoſceretur, ingreſſus, quum tamen omnibus meretricibus ſine effectu libidinis aureos donaret, addens, *Nemo ſciat, Antoninus hæc donat.*

33 Libidinum genera quædam invenit, ut ſpinthrias veterum [2] malorum vinceret: [3] & omnes apparatus Tiberii & Caligulæ & Neronis norat. Et prædictum eidem erat à ſacerdotibus Syris, [4] biothanatum ſe futurum. Paraverat igitur [5] funes blata & ſerio & cocco intortos, quibus, ſi neceſſe eſſet, laqueo vitam finiret. Paraverat & gladios aureos quibus ſe occideret ſi aliqua vis urgeret. Paraverat & in cerauneis & hyacinthis & in ſmaragdis venena quibus ſe interimeret, ſiquid gravius immineret. Fecerat & altiſſimam turrim, [6] ſubſtratis aureis gemmatiſque antè tabulis, ex qua ſe præcipitaret, dicens, etiam mortem ſuam pretioſam eſſe debere & ad ſpeciem luxuriæ, ut diceretur nemo ſic periſſe. Sed nihil iſta valuerunt. Nam (ut diximus) [7] & * occiſus eſt per ſcurras, & per plateas tractus

ejuſmodi organorum ſic proprie dictorum duplex genus fuit, minus & majus. minus, πνευματικὸν, cui folles adhiberi dicit Iſidorus, quod ſcilicet follibus ventum conciperet, quod hodieque notum eſt. majus proprie ὑδραυλικὸν, quod aquarum agitatione ſonum edebat. utrumque tamen hydraulicon dictum. *Salmaſ.*

1. *Tectus cuculione mulionico.*] Et galericulo. nam ait Dio, περιθέτοις κόμαις χρώμενος. *Caſaub.*

2. *Malorum vinceret: & omnes apparatus Tiberii & Caligulæ, & Neronis norat. Et prædictum, &c.*] Ferè eſt ut pronuntiem interpungendum; *vinceret, & omnes apparatus Tiberii, & Caligulæ, & Neronis. Norat, & prædictum eidem erat* Grut.

3. *Et omnes apparatus Tiberii & Caligulæ & Neronis norat, &c.*] Scribe cum membranis, *notaret. Præd.* Videtur iſte malorum principum hiſtorias legiſſe, ut fœdiſſima quæque illorum flagitia notaret, & ſibi ad exemplum proponeret. *Caſaub.*

4. *Biothanatum ſe futurum.*] Vox eſt magicæ vanitatis, ut oſtendit Tertullianus De anima, cap. LVII. vel curioſitatis genethliacorum: nam dicunt Græci βιοθάνατος. *Idem.*

5. *Funes blatta & ſerico & cocco intortos.*] Id eſt, funes ſericeos purpurei & coccini coloris. *Idem.*

6. *Subſtratis aureis gemmatiſque ante tabulis.*] Vetus editio, Pal. *ante ſe tabulis.* Salmaſ.

7. *Et occiſus eſt per ſcurras.*] *Scurras* vocat prætorianos milites, qui ſcurrarum officium ſuſtinebant. alio nomine domeſtici dicebantur. Græcis οἰκεῖοι & οἰκειακοί ſcurræ igitur Spartiano ſunt corpore cuſtodes & protectores principis, qui & domeſtici dicebantur.

tractus est sordidissimè, per cloacas ductus, & in Tiberim submissus est. Hic finis Antoninorum nomini in rep. fuit, scientibus cunctis istum Antoninum tam vita falsum fuisse quàm nomine. Mirum fortasse cuipiam videatur, 34
Constantine venerabilis, quòd [1] hæc clades quam retuli, loco principum fuerit, & quidem propè triennio, [2] ita, ut nemo inventus fuerit qui istum à gubernaculis Romanæ majestatis abduceret, quum Neroni, Vitellio, Caligulæ, cæterisque hujusmodi nunquam tyrannicida defuerit. Sed primùm omnium ipse veniam peto quòd hæc quæ apud diversos reperi, literis tradidi, quum multa improba reticuerim, & quæ ne dici quidem sine maximo pudore possunt. Ea verò quæ dixi, prætextu verborum adhibito, quantum potui, texi. Deinde [3] illud quod clementia tua solet dicere, [4] credidisse reficiendum, *Imperatorem esse, fortunæ est*. Nam & minùs boni reges fuerunt, & pessimi. Agendum verò quod pietas tua solet dicere, *Ut sint imperio digni quos ad regendi necessitatem vis fatalis adduxerit.* Et quoniam hic ultimus Antoninorum fuit, neque postea hoc nomen in Repub. loco principum frequentatum est, etiam illud addendum est, ne quis error oriatur, quum duos Gordianos narrare cœpero, patrem ac filium, qui se de Antoninorum genere dici volebant, [5] non nomen in illis primùm fuit, sed prænomen. deinde, ut plerisque in li-

bantur. posterior ætas buccellarios eosdem vocavit. *Idem.*

* *Occisus est per scurras.*] Certissimum est occisum Alagabalum per milites prætorianos. *Casaub.*

1. *Hæc clades quam retuli.*] Ita etiam usurpatur vox *labes*, & *pestis*, more Græcorum: qui ita dicunt, ὁ φθόρος, ὁ λοιμὸς, ὄλεθρος *Idem.*

2. *Ita ut nemo inventus fuerit.*] Pal. *ita ut nemo vir ep. tum fuerit.* forte: *ita ut nemo repertus fuerit.* vel: *nemo vir è populo tum fuerit.* Salmas.

Ita ut nemo inventus fuerit qui istum à gubernaculis, &c.] Palatinus servat, *ita ut nemo vir epertum fuit, qui istum;* notatumque ad oram, *vir è P. R.* quod essent *vir è populo Romano.* lectio non omninò inepta, modò confirmaretur item aliis codicibus authenticis. *Gruterus.*

3. *Illud quod clementia tua solet dicere credidisse reficiendum.*] Lego, *credidi esse referendum.* vel, ut Lectius, *credidi esse respiciendum.* Casaub.

4. *Credidisse reficiendum.*] Sic & Palatinus. sed benè conjecit Lectius noster, *credidi esse respiciendum.* Grut.

5. *Non nomen illis primum fuit, sed prænomen.*] Pal. *sed pronomen* Salmas.

35 in libris invenio, Antonii dicti ſunt non Antonini. Hæc ſunt de Heliogabalo, [1] cujus vitam me invitum & reluctantem, ex Græcis Latiniſque collectam, [2] ſcribere ac tibi afferre voluiſti, [3] quum jam aliorum antè tulerimus. Scribere autem ordiar qui poſt ſequentur: quorum Alexander optimus, [4] & cum vera dicendus aſſertione, & annorum tredecim princeps: ſemeſtres alii, & vix annui & bini. Aurelianus præcipuus, & horum omnium decus, [5] autor tui generis Claudius: de quo vereor ad clementiam tuam ſcribens vera dicere, ne malevolis adulatus videar eſſe. Sed abſolvar contra livorem improborum, [6] quum apud alios clarum eſſe perſpexerim. His jungendi ſunt Diocletianus, aurei parens ſeculi, & Maximianus (ut vulgò dicitur) ferrei, cæterique ad pietatem tuam. Te verò, Auguſte venerabilis, multis paginis, iiſdemque diſertioribus, illi proſequentur quibus id felicior natura detulerit. His addendi ſunt [7] Licinius, Severus Alexander atque Maxentius: [8] quorum omnium jus in ditionem tuam deve-

1. *Cujus vitam me invitum & reluctantem.*] Idem Pal. & editio vetus: *retrectantem*, id eſt recuſantem, & nolentem. *Idem.*

2. *Scribere ac tibi offerre voluiſti.*] Eſt à Palatino. alii impreſſi, *afferre*. Grut.

3. *Cum jam aliorum ante tulerimus.*] Scribendum unica voce: *antetulerimus.* hinc *ſermo antelatus*. Salmaſ.

4. *Et cum verâ dicendus adſertione.*] Dictio *adſertione*, non exſtat in Pal. niſi à manu valde recenti. forte fuit, *& cùm curâ dicendus.* Grut.

5. *Auctor tui generis Claudius.*] Conſtantius pater Conſtantini per filiam Claudii nepos fuit: nam Claudia ejus mater patrem habuit M. Aurelium Criſpum Claudii fratrem. *Caſaub.*

6. *Cùm apud alios clarum eſſe perſpexerim.*] Minima mutatione ſcribi poteſt: *cùm apud alios clarum eſſe proſpexerint.* nempe illud omne, quod de Claudio ſum dicturus. ſed puto verius deeſſe hic aliquid, & corrigendum: *cùm id tantum ſcribam, quod apud alios clarum eſſe perſpexerim.* Idem.

Quum apud alios clarum eſſe perſpexerim.] In Pal. *quum & apud alios.* forte: *quum id apud alios clarum eſſe perſpexerim.* Salmaſ.

Cùm & apud alios clarum eſſe perſpexerim.] Interpoſui voculam *&*, monente Palat. adeo ut omnia clara ſint futura hujus loci, ſi præterea mutaverimus *perſpexerim*, in *perſpexerint.* quod & placebat optimo Caſaubono. *Grut.*

7. *Licinius, Severus Alexander, Maxentius.*] Quis iſte Severus Alexander? nam duo reliqui notiſſimi. non poteſt dubium eſſe Severum intelligi, qui à Galerio Conſtantii in imperio collega, Cæſar creatus. atque non Severus Alexander hic dicebatur; ſed Marcus Aurelius Severus. delenda igitur hîc vox *Alexander.* Caſaub.

8. *Quorum omnium jus in ditionem tuam devenit.*] Ait, *jus*: nec mutandum: quia etſi perierunt iſti, pro tyrannis

devenit: ſed ita ut nihil eorum virtuti derogetur. Non enim ego id faciam, quod plerique ſcriptores ſolent, ut de his detraham qui victi ſunt, [1] quum intelligam gloriæ tuæ accedere ſi omnia de illis quæ bona in ſe habuerunt, vera prædicaro.

rannis tamen habiti non ſunt: qui Cæſares fuerant, & imperium habebant legitimum: ſecus quàm Caſſius, Niger, Albinus, Macrinus & alii. *Idem.*

1. *Cùm intelligam gloriæ tuæ accedere, ſi omnia de illis quæ bona in ſe habuerint, vera prædicaro.*] Similis locus ſupra fine Peſcennii Nigri; quem perpendimus ad illud Taciti lib. XII. Annal. c. 36. *Et Cæſar dum ſuum decus extollit, addidit gloria victo.* Grut.

[1] ÆLII LAMPRIDII
ALEXANDER SEVERUS,
AD
CONSTANTINUM AUG.

INTERFECTO Vario Heliogabalo (ſic enim 1
maluimus dicere quàm Antoninum: quia & nihil Antoninorum peſtis illa oſtendit, & hoc nomen ex annalibus ſenatus autoritate, eraſum eſt) ad remedium generis humani [2] AURELIUS ALEXANDER, urbe Arcena genitus, Varii filius, Variæ nepos, [3] & conſobrinus ipſius Heliogabali, accepit imperium, quum antè Cæſar

1. ÆLII LAMPRIDII.] Liber regiæ bibliothecæ auctorem hujus vitæ facit non Ælium Lampridium, ſed Ælium Spartianum. *Caſaub.*

ÆLII LAMPRIDII.] Non eſſe Lampridii facile credimus excerptis Palatinæ Bibliothecæ, quæ Spartiano tribuunt. *Salmaſ.*

2. AVRELIVS ALEXANDER *urbe Arcena genitus, Varii filius, Variæ nepos, & conſobrinus ipſius Heliogabali.*] Patrem Alexandri non VARIVM nominat Dio, ut Lampridius; ſed Geneſium Marcianum. ARCENA VRBS, inferiùs nominatur ARCA CAESAREA. Ptolemæo inter Phœnices mediterraneas urbes nominatur Ἄρκαι, ſive Ἄρκη. Stephanus in Urbibus: *Ἄρκη, πόλις Φοινίκης, ἡ νῦν Ἄρκαι καλουμένη. Caſaub.*

3. *Et conſobrinus ipſius Heliogabali.*] Hæc conſtans ſententia fuit multorum; at non tamen omnium. ſcribit infrà Lampridius: *Dicit Dexippus fuiſſe patruum Antoninum Heliogabalum Alexandri, non uxoris ſororis ejuſdem filium.* oſtendit his verbis Lampridius duplicem fuiſſe veterum traditionem de cognatione Heliogabali & Alexandri. non enim defuiſſe qui Alagabalum hujus patruum facerent; contrà hîc dicitur; conſobrinos invicem fuiſſe, duarum ſororum filios, Soæmidis & Mammææ, filiarum Mæſæ. Quid igitur ſibi vult Lam-

Cæſar à ſenatu eſſet appellatus, mortuo ſcilicet Macrino, Auguſtumque nomen idem recepit: addito eo ut & patris patriæ nomen & jus proconſulare & tribunitiam poteſtatem, & jus quintæ relationis, deferente ſenatu, uno die aſſumeret. Et ne præceps [1] iſta honorum continuatio videatur, exponam cauſas quibus id & ſenatus coactus eſt facere [2] & ille perpeti. Non enim aut gravitati ſenatus congruebat omnia ſimul deferre, aut bono principi raptum ire tot ſimul dignitates. Milites jam inſueverant ſibi imperatores & tumultuario judicio facere, & item facilè mutare, [3] afferentes nonnunquam ad defenſionem ſe idcirco feciſſe quòd neſciſſent ſenatum principem appellaſſe: nam & Peſcennium Nigrum, & Clodium Albinum, & Avidium Caſſium, & antea [4] Lucium Vindicem, [5] & L. Antonium, & ipſum Severum, quum ſenatus jam Julianum dixiſſet principem, imperatores fecerant: atque iſta res bella civilia ſeverat, quibus neceſſe fuit [6] militem
2 contra hoſtem paratum parricidialiter perire. Hac igitur cauſa feſtinatum eſt [7] ut omnia ſimul Alexander, quaſi vetus

Lampridius illis verbis? *non uxoris ſororis ejuſdem filium.* profectò ne ipſe quidem Lampridius hæc ita ſcripta intelligat. Lego, *non ſororis ejuſdem matris filium.* hoc vulgò perſuaſum omnibus. *Idem.*

Et conſobrinus ipſius Heliogabali.] Eadem excerpta cum Palatino: *ipſius Gabali.* ex quo apparet quibuſdam convitii loco non Heliogabalum quomodo vocabatur, ſed Gabalum dictum fuiſſe, quod convitii inſtar obtinebat illo tempore, in hominem cruce vel gabalo dignum. *Salmaſ.*

1. *Iſta honorum continuatio.*] Non vulgaris Latinitas, *continuare honores,* pro continenter & ſimul omnes largiri. *Caſaub.*

2. *Et ille perpeti.*] Et hoc novum, *perpeti*, pro pati ut aliquid fiat. *Idem.*

3. *Afferentes nonnunquam ad defenſionem.*] Vetus editio: *ad defferentes nonnunquam.* forte: *id adferentes nonnunquam ad defenſionem.* Salmaſ.

4. *Lucium Vindicem.*] Julium Vindicem aut C. Julium Vindicem nominatum hunc ſemper reperies. *Caſaub.*

5. *Et L. Antonium.*] Sueton. in Domitiano, capite ſexto. *Idem.*

6. *Militem contra hoſtem paratum, parricidialiter perire.*] Neque hoc vulgaris elegantiæ: nam vulgò hoſtis dicitur quicunque infeſto animo in alium fertur: hîc de exteris tantùm hoſtibus accipitur, qui Romani cives non ſint. Antiquiſſima hæc notio eſt ejus vocis: nam veteribus Latinis, *hoſtis* idem ac peregrinus & ἀλλοδαπός. bellum autem civile vocat parricidium. *Idem.*

7. *Ut omnia quaſi vetus jam imperator acciperet.*] Præferimus lectionem Palatini codicis, & veteris editionis: *quaſi jam vetus imperator.* omnia enim illa poteſtatum inſignia, non acervatim

tus jam imperator, acciperet. Huc accessit nimia & senatus & populi inclinatio post illam cladem quæ non solùm Antoninorum nomen decoloravit, sed etiam Romanum dehonestavit imperium. Certatim denique omnia decreta sunt & nominum genera & potestatum. [1] Primus denique omnium cuncta insignia, & honorificentiæ genera simul recepit, suffragante sibimet Cæsaris nomine quod jam ante aliquot annos meruerat: & magis suffragante vita & moribus, quum illi magnum conciliasset favorem quòd eum Heliogabalus occidere conatus est, [2] nec potuit & militibus repugnantibus & senatu refragante. [3] Atque hæc parva sunt nisi quòd dignum se exhibuit quem senatus servaret, quem salvum milites cuperent, quem omnium
bonorum sententia principem diceret. Alexander igitur 3
cui Mammæa mater fuit ([4] nam & ita dicitur à plerisque) à prima pueritia artibus bonis imbutus, tam civilibus quàm militaribus: ne unum quidem diem sponte sua transire passus est, quo se non & ad literas & ad militiam exerceret. Nam in prima pueritia literatores habuit Valerium Cordum [5] & L. Veturium, & Aurelium Philippum libertum patris, qui vitam ejus postea in literas misit. [1] Gram-

recipiebant & congestim novi imperatores, sed nonnulla ex illis interdum differebant. rationem igitur hoc loco reddit Spartianus, quare Alexander simul cum imperio tot dignitates & honorum insignia quasi raptum iverit, cum nec cunctas simul, nec nisi sero reliqui imperatores quasdam ex illis honorificis appellationibus reciperent. non primus tamen Alexander ista honorum, ut heic loquitur Spartianus, continuatione usus est. sed jam multo ante idem Pertinaci decreverat Senatus, aut ipse rapuerat. *vetus* autem *imperator* pro eo qui jampridem imperium sumpsit. sic *vetus cæcus* Spartiano, qui diu in cæcitate fuit. *Salmas.*

1. *Primus denique omnium cuncta insignia & honorificentiæ genera simul recepit.*] Hoc falsum: nam idem factum & in Pertinace, ut in ejùs vita dictum est. *Casaub.*

2. *Nec potuit & militib*] Scribe, *nec potuisset, militibus repug. &c.* Idem.

3. *Atque hæc parva, nisi quòd dignum se exhibuit, quem senatus servaret.*] Ita loquitur & Julius Capitolinus in Marco Antonino: *nisi quòd*, isto loco & similibus significat, τὸ δὲ μέγιστον, & quod præcipua dignum prædicatione. *Idem.*

4. *Nam & ita dicitur à plerisque.*] Nempe Alexander Mammææ: meliùs Græci ὁ Μαμαίας, vel Μαμμαίας. *Idem.*

5. *Et Lucium Veturium.*] Scribe, *Titum Vet.* Idem.

Et Titum Veturium.] Ita & scripta lectio utriusque Palatini, non *Lucium.* Grut.

1. *Gram-*

[1] Grammaticum in patria Græcum Nebonem, rhetorem Serapionem, [2] philosophum Stilionem: [3] Romæ grammaticos, [4] Scaurinum Scaurini filium doctorem celeberrimum: rhetores Julium Frontinum, [5] & Bæbium Macrinum & Julium Granianum, [6] cujus hodieque [7] orationes declamatæ feruntur. Sed in Latinis non multùm profecit, ut ex ejusdem orationibus apparet quas in senatu habuit vel in concionibus quas apud milites vel apud populum: nec valde amavit Latinam facundiam, sed amavit literatos homines, [8] vehementer eos etiam reformidans, ne quid de se asperum scriberent. [9] Denique eos dignos adesse

1. *Grammaticum in patria Græcum Nebonem.*] Professione Græcum, sed ortu Syrum: quod nomen arguit. Nebo enim proprium apud Syros viri nomen. *Casaub.*

Grammaticum in patria Græcum Nebonem.] Nomen Syriacum *Nebo.* Palatinus liber heic legit: *Nebonem.* scribe, *Neonem.* Νέων Νέων@ nomen Græcum. vetus inscriptio:

C. CLODI. C. L. HILARI
A INAE. CLODIAE. L.
NEONIS. CLOD. PHILARC.
POSIDIS HELENI. Θ.

in alia *Neonianus* quidem nominatur Cæsaris verna. *Salmas.*

Grammaticum in patria Græcum Nebonem, &c.] Pall. ambo *Nebonem.* Gruterus.

2. *Philosophum Stilonem.*] Quod si Græcum est, *Stylionem* scribam, aut *Stilponem.* Casaub.

3. *Romæ grammaticos Scaurinum Scaurini filium.*] An isti orti ab illis antiquis nobilissimis grammaticis Scauro patre & ejusdem nominis filio, quorum meminit Capitolinus in Vero imperatore. *Idem.*

4. *Scorinum Scaurini filium.*] Scrib. *Scaurinum, Scaurini filium.* Nobilis ille Grammaticus Scaurus qui Hadriani temporibus vixit, habuit filium Scaurinum, qui Veri imperatoris Marci fratris præceptor fuit: qui quidem Scaurinus & Scaurinum habuit hunc filium Alexandri Severi Magistrum. *Salmas.*

5. *Et Bebium Macrinum.*] *Et Bebium Macrianum.* ita Palatinus. *Idem.*

6. *Cujus hodieque orationes declamatæ feruntur.*] Veteres libri, illud *orationes* non agnoscunt. sed *declamatæ* habent tantum, hoc modo: *cujus hodieque declamatæ feruntur. declamatæ* autem sunt declamationes ut *instituta* est institutio: sic *remissa* pro remissione antiquis patribus. *Idem.*

Cujus hodieque declamatæ feruntur.] Sic reposui fide utriusque codicis Palat. nam in aliis edd. adest adhuc vox; *hodieq; orationes declamatæ feruntur.* nempe jam sæpe ostendimus ejus sæculi auctores hæc talia subintelligere solitos. *Grut.*

7. *Orationis declamatæ.*] Declamationes ita nominat. καινῶς. *Casaub.*

8. *Vehementer etiam eos reformidans.*] Melius distinxeris hoc pacto: *nec valde amavit Latinam facundiam, sed amavit litteratos homines vehementer, eos etiam reformidans ne quid de se asperum scriberent.* Salmas.

9. *Denique eos dignos adesse jubebat.*] Fortean *binos adesse.* quæ Petri Fabri conjectura est. *Casaub.*

Denique eos dignos adesse jubebat.] Mendosissimus locus, & quem pro desperato habeo. vetus scriptura hæc est: *eos digno ad adesce videbat.* videant acutiores an ad veram aliquam conjecturam

adesse jubebat: [1] singula quæque quæ publicè privatimque agebat, se ipso docente volebat addiscere, si fortè ipsi non affuissent: [2] eaque petebat, ut, si vera essent, in litteras mitterent. Dominum se appellari vetuit. [3] Epistolas ad se 4
quasi ad privatum scribi jussit, servato tantùm nomine imperatoris. Gemmas de calciamentis & vestibus tulit, quibus usus fuerat Heliogabalus: veste (ut & pingitur) alba usus est, nec aurata, [4] penulis togisque communibus. Cum amicis tam familiariter vixit ut communis esset ei sæpe consessus, iret & ad convivia eorum: aliquos autem haberet quotidianos etiam non vocatos: [5] salutaretur verò [6] quasi unus de senatoribus, patente velo, admissionalibus remotis, [7] aut solis iis qui ministri ad fores fuerant: [8] quum antea salutare principem non liceret, [9] quòd eos videre non poterat. [10] Et erat corporis venustate decorus ut hodieque

ram per hæc vestigia pervenire possint. *Salmas.*

Denique eos dignos adesse jubebat: singula quæque quæ publicè privatimque, &c.] Palatinus uterque: *Denique eos digno addesce videbat singula quæque quæ publicæ privatim agebat*, nihilo melius quàm vulgg. *Grut.*

1. *Singula quæque quæ, &c.*] Malim hanc periodum ita concipi: *singulaque quæ publicè privatimque agebat, se ipso docente, volebat eos discere, si fortè ipsi non affuissent.* Casaub.

2. *Eaque petebat.*] *Eoque petebat.* ita excerpta Spartiani & Pal. forte: *eosque petebat.* pro ab iis. Latinitas illius temporis. *Salmas.*

3. *Epistolas ad se quasi ad privatum scribi jussit.*] Non onustas titulis qui vulgò imperatoribus, etiam in epistolis familiaribus, sed hoc solum, ALEXANDRO IMPERATORI. *Casaub.*

4. *Pænulis togisque communibus.*] Pænulas nunquam habuisse imperatorem scriptum reliquit in Hadriano Spartianus. cur igitur heic pænulas imperatori tribuit? more suo pænulas posuit pro lacernis. si φαινόλη est pænula, pænulas etiam induerint pluviæ tempore Augusti. sed φαινόλην apud Dionem non pænulam sed lacernam esse supra ostendimus. *Salmas.*

5. *Salutaretur verò quasi unus de senatoribus.*] In salutationibus vel maximè morum suorùm specimen dare soliti principes Romani. *Casaub.*

6. *Quasi unus de senatoribus.*] *Quasi unus è senatoribus.* ita Pal. *Salmas.*

7. *Aut solis iis qui ministri ad fores fuerant.*] Ministri ad fores, & ministri à foribus, sunt ostiarii vel janitores. Alexander admissionalibus remotis, & solis relictis ministris ad fores, salutabatur ab omnibus. *Idem.*

8. *Cùm antea salutare principem non liceret.*] De superbis tantùm principibus accipiendum, non in universum de omnibus. *Casaub.*

9. *Quòd eos videre non poterat.*] Scrib. *quòd eos videre nemo poterat.* Idem.

Quòd eos videre non poterat.] Forte *non erat.* Grut.

10. *Et erat corporis venustate decorus, ut hodieque in picturis & in statuis videmus.*] Ex libris scriptis & antiquis editionibus sic hunc locum reconcinnavi, *& erat*

dieque in picturis & in ſtatuis videmus. [1] Fuit & ſtaturæ militaris: robur militis, valetudo ejus qui vim ſui corporis ſciret ac ſemper curaret. Erat præterea cunctis hominibus amabilis: & ab aliis pius appellabatur, ab omnibus certè ſanctus & utilis Reip. [2] Huic ſors in templo Præneſtinæ talis extitit, quum illi Heliogabalus inſidiaretur,

—— *Si qua fata aſpera rumpas,*
Tu Marcellus eris.

5 [3] Alexandri nomen accepit, quòd in templo dicato apud Arcenam urbem Alexandro Magno, natus eſſet, [4] quum caſu illuc die feſto Alexandri pater cum uxore patriæ ſolennitatis implendæ cauſa veniſſet. cui rei argumentum eſt, quòd [5] eadem die natalem habet hic Mammææ Alexander, qui ille Magnus exceſſit è vita. Delatum ſibi *Antonini* nomen à ſenatu recuſavit, [6] quum hic magis affinitate

& erat ejus corporis, ut præter venuſtatem, qualemque hodieque & in pictura, & in ſtatuis videmus, decorem, ineſſet ſtaturæ militari robur militis. quorum verborum hic eſt ſenſus: Alexandrum præter venuſtatem decoremque corporis, ſtaturæ etiam fuiſſe militaris, cui & robur ineſſet militis non enim omnes, qui ſtaturam habent militarem, par & illi ſtaturæ robur poſſident. utrumque autem fuit in Alexandro, & ſtatura, qualis exigebatur in milite, & vires quæ ſtaturæ reſponderent. militaris autem ſtatura legitima in probatione tyronum, ſex pedes fuerunt, aut quinque cum denis unciis. *Salmaſ.*

Et erat corporis venuſtate decorus, ut hodieque in picturis & in ſtatuis videmus, &c.] Verba ficta, ſi credimus Palatinis primus enim: *Et erat ejus corporis, ut præter venuſtatem aculem quem hodieque & in pictura & in ſtatuis videmus, decoreum eſſe rubrum ſtaturæ militaris.* & ſic quoque ferè Pal alter. niſi quod is à prima manu *venuſtate maculam*, item *picturea*; correctumque à recentioribus, *venuſtate maculæ, quam hodieque & in pictura.* Grut.

1. *Fuit & ſtaturæ militaris.*] Vegetius lib. primo, capite quinto, *Caſaub.*

2 *Huic ſors in templo Præneſtinæ talis extitit.*] Fortaſſe *exiit*: & *Præneſtino.* Idem.

3. *Alexandri nomen accepit.*] Longè aliter hujus nominis cauſſam explicat Dio, quem vide. *Idem.*

4. *Quum caſu illuc die feſto Alexandri pater, &c.*] Palatinus & editio Med. *quum caſu illuc die feſto Alexandri cum uxore patris ſollennitatis implendæ cauſa ut veniſſet.* forte: *quum caſu illuc die feſto Alexandri cum uxore pater, ſolemnitatis implendæ cauſa veniſſet.* vel, *pater ejus.* & id verum eſt. *Salmaſ.*

5. *Eadem die natalem habet hic Mammææ Alexander, qua ille Magnus exceßit è vita*] Malim, *eandem diem* etſi alterum ferri poteſt. Utinam verò diem quam intelligit, charactere certo deſignaſſet: nam tempus mortis Alexandri, parum perſpicuè veteribus indicatum, ſcimus quàm variè doctiſſimi viri hodie prodant. *Caſaub.*

6. *Cùm hic magis affinitate Caracalli jungeretur, quàm ille Heliogabalus ſubdititius.*] Cenſeo inducendam vocem *Helio-*

tate Caracalli jungeretur, [1] quàm ille Heliogabalus subdititius. Siquidem (ut Marius Maximus dixit in vita Severi) nobilem Orientis mulierem Severus, cujus hanc genituram esse compererat, ut uxor imperatoris esset, adhuc privatus & non magni satis loci, duxit uxorem. Ex qua affinitate hic Alexander fuit, cui verè per matrem suam consobrinus Varius Heliogabalus fuit. Recusavit & *Magni* nomen, [2] quod ei quasi Alexandro est oblatum senatus judicio. [3] Interest retexere orationem qua nomen Antonini 6
& magni delatum sibi à senatu recusavit: quam priusquam referam, [4] addam acclamationes senatus quibus id decretum est. [5] Ex actis urbis ad pridie nonas Martias. [6] Quum senatus frequens in Curiam, hoc est [7] in ædem Concordiæ [8] templum inauguratum, convenisset, [9] rogatusque esset Aurelius Alexander Cæsar Augustus [10] ut concineret, ac primò

Heliogabalus, ut è glossemate profectam. Sed non uno loco prodit hic scriptor, quàm securus de Alexandri stemmate, ad vitam hanc scribendam accesserit. abusum vocis *affinitas*, sæpe notavimus. *Idem.*

1. *Quam ille Heliogabalus subdititius.*] In Palatino, *subditivus*. Glossæ: ὑποβολιμαῖος, *subditivus*. sic in superiore vita Heliogabali, ipsum vocat *subdititium Antoninum*. qui locus misere corruptus in vulgatis editionibus legebatur. *Salmas.*

Quàm ille subditivus.] Et sic Pal. *Grut.*

2. *Quod ei quasi Alexandro est oblatum.*] Pal. abest illud *quod* bene; dummodo etiam tollatur *est*. Idem.

3. *Interest retexere orationem, &c.*] Pal. *relegere*. Idem.

4. *Addam acclamationes senatus.*] *Addam etiam acclamationes senatus*. v. ed. Med. *Salmas.*

5. *Ex Actis Urbis ad pridie Nonas Martias.*] Scribendum, *a. d. pridie N. M.* ante diem pridie N. nam *ad* ineptum est. *Casaub.*

Ex actis urbis ad pridie nonas.] Scribe ac distingue; *ex actis urbis. A. D. pridie nonas quum Senatus frequens in curiam, &c. A. D. pridie* est ante diem pridie. sic enim loquebantur. *Salmas.*

6. *Cùm senatus frequens in Curiam, hoc est, &c.*] Erant Romæ Concordiæ plures ædes; sed non omnes ædes & templa erant inaugurata: hæc in Liviæ fuit porticu. Vide & A. Gellium libro XIV. capite VII. *Casaub.*

7. *In ædem Concordiæ templum inauguratum.*] Lege, ex Palatino: *in ædem Concordiæ, templumque inauguratum*. Salmas.

8. *Templumque inauguratum.*] Sic & Palat. noster. aberat prius enclitica *que*, in quâ plurimum energiæ. *Grut.*

9. *Rogatusque esset Aurelius Alexander ut concineret, &c.*] *Concinere* hoc loco, est consentire. sic infra *concinentia signa*, sunt concordantia & convenientia. ita & Græcis συνᾴδειν pro consentire & convenire cum aliquo. *Salmas.*

Rogatus ut concineret.] Non aliter Pal. & videtur vox illius ævi, accommodata eis qui voto suo aliorum votis sententiisque suffragabantur. *Grut.*

10. *Ut concineret.*] Scribe, *conveniret*. Casaub.

primò recuſaſſet, quòd ſciret de honoribus ſuis agendum,
deinde poſtea veniſſet, acclamatum. *Auguſte innocens, dii*
te ſervent. Alexander imperator, dii te ſervent. Dii te nobis de-
derunt, dii conſervent. Dii te ex manibus impuri eripuerunt, dii
te perpetuent. Impurum tyrannum & tu perpeſſus es, [1] *impurum*
& obſcœnum [2] *& tu videre doluiſti.* [3] *Dii illum eradicaverunt: dii*
te ſervent. Infamis imperator ritè damnatus. Felices nos imperio
tuo, felicem rempub. Infamis unco tractus eſt [4] *ad exemplum ti-*
moris: luxurioſus imperator jure punitus eſt. Contaminator ho-
norum jure punitus eſt. Dii immortales Alexandro vitam: [5] *judi-*
7 *cia deorum hinc apparent.* Et quum egiſſet gratias Alexan-
der, acclamatum eſt, *Antonine Alexander, dii te ſervent. An-*
tonine Aureli, dii te ſervent. Antonine Pie, dii te ſervent. Anto-
nini nomen ſuſcipias rogamus. Præſta bonis imperatoribus ut Anto-
ninus dicaris. Nomen Antoninorum tu purifica. Quod ille infa-
mavit, tu purifica. Redde in integrum nomen Antoninorum. San-
guis Antoninorum ſe cognoſcat. Injuriam Marci tu vindica. Inju-
riam Veri tu vindica. [6] *Injuriam Baſſiani tu vindica. Pejor Com-*
modo ſolus Heliogabalus, nec imperator, nec Antoninus, nec civis,
nec ſenator, nec nobilis, nec Romanus. [7] *In te ſalus, in te vita, ut*
vivere delectet: [8] *Antoninorum Alexandro vitam, ut vivere de-*
lectet,

1. *Impurum & obſcenum & tu vivere doluiſti.*] Sic quoque Pal. uterque. quod cùm & in aliis eſſet repertum, prætuli vulgato, *& tu videre doluiſti.* Grut.

2. *Et tu videre doluiſti.*] Non malè quidam libri, *vivere dol.* Caſaub.

Et tu videre doluiſti.] Eadem editio: *& tu vivere doluiſti.* quod non temere rejiciendum. *Salmaſ.*

3. *Dii illum eradicarunt. Dii te ſervent.*] Melius ambo Pall. *Dii te ſervatunt.* Grut.

4. *Ad exemplum timoris.*] Latinius fuiſſet, omiſſa voce *timoris.* Idem.

5. *Judicia deorum hinc apparent.*] Stratonici vox eſt, cùm trabis caſu homo ſceleratus periiſſet: Ἄνδρες, δοκῶ, θεοὶ εἰσί· εἰ δὲ μὴ εἰσὶ, δοκῶ θεοὶ εἰσέ. quod in octavo libro Athenæi expoſuimus. *Caſaub.*

6. *Injuriam Baſſiani tu vindica.*] Gratificatur ſenatus Alexandro qui Baſſiani memoriam colebat: qui etiam paullò pòſt ejus fortitudinem prædicat. *Idem.*

7. *In te ſalus, in te vita, ut vivere delectet: Antoninorum Alexandro vitam.*] Diſtingue: *in te ſalus, in te vita, ut vivere delectet, Antoninorum Alexandro vitam: ut vivere delectet & Antoninus vocetur.* Salmaſ.

In te ſalus, in te vita. ut vivere delectet, Antoninorum Alexandro vitam, &c.] Retinui lectionem vulgatam, ſed eam feci meliorem alia interpunctione. *Gruterus.*

8. *Antoninorum Alexandro vitam, &c.*] Scribe ſic hanc periodum: *Antonino Alexandro vitam: ut vivere delectet, Antoninus vocetur;* aut ſi mavis, *vocator.* Caſaub.

1. *Ante-*

lectet, & Antoninus vocetur. Antoninorum templa Antoninus dedicet. Parthos & Persas Antoninus vincat. Sacrum nomen sacratus accipiat. Sacrum nomen castus accipiat. [1] *Antonini nomen. Antoninorum nomen. Dii conservent.* [2] *In te omnia, per te omnia Antonine habemus.* Et post acclamationes Aurelius Alexan- 8
der Cæsar Augustus: *Gratias vobis P. C. non nunc primum, sed & de Cæsareo nomine, & de vita servata & Augusti nomine addito, & de pontificatu maximo, & de tribunitia potestate, & proconsulari imperio:* [3] *quæ omnia novo exemplo uno die in me contulistis.* Et quum diceret, acclamatum. *Hæc suscepisti,* [4] *Antonini nomen suscipi mereatur, senatus Antonini mereatur. Antonine Auguste dii te servent, dii te Antoninum conservent: monetæ nomen Antonini reddatur. Templa Antoninorum Antoninus consecret.* Aurelius Alexander Augustus: *Ne quæso P. C.* [5] *ne me ad hanc certaminis necessitatem vocetis, ut ego cogar tanto nomini satisfacere,* [6] *quum etiam hoc ipsum nomen, licet peregrinum,*

1. *Antonini nomen, Antoninorum nomen. Dii conservent.*] Totam hanc & sequentem periodum ex libro Puteani emendavimus, cùm ineptè scriberetur in aliis. *Idem.*

Antonini nomen. Antoninorum nomen Dii conservent.] Heic aliquid videbatur deesse, quod nobis confirmavit Palatinus, in quo sic legitur: *Sacrum nomen sacratus accipiat. sacrum nomen castus accipiat. Antonini nomen ut cognoscant. Antonini nomen Di conservent.* nec dubitari potest, quin ita suppleri reponique debeat. *Salmas.*

2. *In te omnia, per te omnia Antonine habemus.*] Sic rectè similes acclamationes antè vidimus: ubi afferebamus ex Dione, τοῦτον ἔχοντες πάντα ἔχομεν *Casaub.*

In te omnia, per te omnia Antonine habemus.] Codex Palat. *in te omnia per te omne Antonine habeas.* distinguend *in te omnia, per te omne. Antonine habeas. habeas* autem pro *aveas.* ἐν σοὶ πάντα, διὰ σοῦ τὸ πᾶν. Αντωνῖνε χαίροις. *habere* autem pro *avere* passim scribebant. Martialis lib. XI. epigr. CVII.

Albi Maxime, si vacas habere,
Hoc tantum lege, &c.

Salmas.

3. *Quæ omnia novo exemplo uno die in me contulistis.*] Jam diximus hoc non exactè verum esse. sed Alexandro facilè ignoscimus: cujus intererat, beneficium senatus quàm maximè attollere. *Casaub.*

4. *Antonini nomen suscipi mereatur.*] Scribe, *Antonini nomen tu suscipe: mereatur senatus: mereantur Antonini.* ita liber Puteani. *Idem.*

Antonini nomen tu suscipe: mereatur Senatus; Antonini mereantur.] Est à Puteani libro. neque aliter conjicit Lipsius noster Epist. XVIII. centuriâ Miscellaneâ. *Grut.*

5. *Ne me ad hanc certaminis necessitatem vocetis.*] Dele vocem *certaminis.* Casaub.

6. *Cùm etiam hoc ipsum nomen, licet peregrinum, tamen gravare videatur.*] Alexandri nomen intelligit: quod sibi ait esse oneri. *Idem.*

 1. *Quis*

num, tamen gravare videatur. Hæc enim nomina insignia onerosa sunt. Quis enim Ciceronem diceret mutum? quis indoctum Varronem? [1] *quis impium Metellum?* Et *(ut hoc dii avertant)* [2] *quis non æquantem nomina ferat digerentem in clarissimam spem dignita-*
9 *tum?* Item acclamata quæ suprà. Item imperator dixit, *Antoninorum nomen vel jam numen potius, qnale fuerit meminit vestra clementia: si pietatem, quid Pio sanctius? si doctrinam, quid Marco prudentius? si innocentiam, quid Vero simplicius? si fortitudinem, quid Baßiano fortius? Nam nunc Commodi meminisse nolo qui hoc ipso deterior fuit quòd cum illis moribus Antonini nomen obtinuit. Diadumenus autem nec tempus habuit, nec ætatem,* [3] *& arte hoc patris nomen incurrit.* Item acclamatum ut suprà. Item imperator dixit, *Nuper certè P. meministis, quum* [4] *ille omnium non solùm bipedum, sed etiam quadrupedum spurcißimus, Antonini nomen præferret, & in turpitudine atque luxuria Nerones, Vitellios, & Commodos vinceret, qui gemitus omnium fuerint, quum per populi & honestorum coronas una vox esset, hunc non ritè Antoninum dici,* [5] *& per hanc pestem tantum violari nomen:* & quum diceret, acclamatum est, *Dii mala*

pro-

1. *Quis impium Metellum.*] Alludit ad Q. Cæcilium Metellum Numidici F. qui Pii cognomen invenit, quod patrem suum ab exilio lachrymis & precibus assiduis revocasset. *Idem.*

2. *Quis non æquantem nomina ferat digerentem in clarißimam spem dignitatum.*] Hæc corruptissima sunt. Erit tamen commoda sententia, si scribas: *Quis non æquantem nomina ferat, inserentem se in clarißimam speciem dignitatum?* vel sic potiùs: *inserentem se in clarißimam stirpem indigniter?* alii sic: *degentem in clarißima specie dignitatum.* Idem.

Quis non æquantem nomina ferat, digerentem in clarißimam spem dignitatum.] Pal. *quis non æquiantem nomina ferat, digerentem in clarißima specie dignitatum?* ita hunc locum constituebam ex conjectura: *quis non æquantem nomina, ferat digerentem clarißimas species dignitatum?* quis, inquit, ferat digerentem tot honorificas appellationes, & clarissimas dignitatum species, magnificis illis nominibus imparem? fuit & quum legerem: *quis non æquantem nomina ferat, ac indigne gerentem clarißimas species dignitatum?* quod nec nunc mihi displicet. *Salmas.*

Quis non æquantem nomina ferat digerentem in clarißima specie dignitatum.] Sequutus sum Pal. codicem, sententia aperta; quæ erit apertior, si detracta syllaba à voce *digerentem*, fiat, *degente.* Gruterus.

3. *Et arte hoc patris nomen incurret.*] *Et arte patris hoc nomen incurrit.* Salmas.

4. *Ille omnium non solùm bipedum, sed etiam quadrupedum spurcißimus.*] Infrà Alexander idem de Alagabalo. *Casaub.*

5. *Et per hanc pestem tantum violari nomen.*] In Palatino: *tactum.* legendum: *sanctum: & per hanc pestem sanctum violari nomen.* Salmas.

I. *Aut*

prohibeant. Hæc te imperante non timemus, de his te duce securi sumus. Vicisti vitia, vicisti crimina, vicisti dedecora. Antonini nomen ornavisti: certi sumus, bene præsuminus, nos te & à pueritia probavimus & nunc probamus. Item imperator: *Neque ego P. C. idcirco timeo istud venerabile omnibus nomen accipere, quod verear ne in hæc vitia delabatur vita,* [1] *aut quòd nominis pudeat: sed primùm displicet alienæ familiæ nomen assumere, deinde quòd gravari me credo.* Et quum hæc diceret, acclamatum est 10
ut suprà. [2] Item dixit, *Si enim Antonini nomen accipio, possum & Trajani, possum & Titi, possum & Vespasiani:* & quum diceret, acclamatum est, *Quomodo Augustus sic & Antoninus.* Tunc imperator, [3] *Video P. C. quid vos moveat ad hoc nobis addendum. Augustus primus, primus est auctor imperii, & in ejus nomen omnes velut quadam adoptione, aut jure hereditario successimus. Antonini ipsi Augusti dicti sunt. Antoninus idem Pius Marcum & item Verum jure adoptionis vocavit: Commodo autem hereditarium fuit, susceptum Diadumeno, affectatum in Baßiano, ridiculum in Aurelio.* Et quum diceret, acclamatum est, *Alexander Auguste,* [4] *dii te servent. verecundiæ tuæ, prudentiæ tuæ, innocentiæ tuæ, castitati tuæ. hinc intelligimus qualis futurus sis: hinc probamus. Tu facies ut senatus bene principes eligat. tu facies optimum esse judicium senatus. Alexander Auguste, dii te servent. Templa Antoninorum Alexander Augustus dedicet. Cæsar noster, Augustus noster, imperator noster, dii te servent. Vincas, valeas, multis annis imperes.* Alexander imperator 11
dixit, *Intelligo P. C. me obtinuisse quod volui,* [5] *& id acceptum refero,* [6] *plurimas gratias & agens & habens, enisurus ut & hoc nomen*

1. *Aut quod nominis pudeat.*] V. ed. *aut nos nominis pudeat.* Idem.

2. *Item dixit, si enim Antonini nomen accipio.*] *Si Antonini nomen accipio.* v. ed. *Idem.*

3. *Video P. C. quid vos moveat ad hoc nobis addendum.*] *Video P. C. quid vos moveat ad hoc nobis nomen addendum.* ita legendum ex veteribus excerptis Spartiani, & Mediolanensi editione. *Idem.*

4. *Dii te servent verecundiæ tuæ, &c.*] Distinguendum, *Alexander Auguste, dii te servent. verecundiæ tuæ, &c.* Casaub.
Dii te servent. verecundiæ tuæ, &c.] Pal. uterque, *servent, si verecundiæ, &c.* cui & optimus sensus, sed paullò obscurior. *Grut.*

5. *Et id acceptum refero.*] Palatinus, *& in acceptum refero.* non malè, immò nihilo pejus scriptura altera, si non melius. *Idem.*

6. *Plurimas gratias & agens & habens.*] Pal. exclusit illud *gratias.* Idem.

nomen quod in imperium detulimus, [1] *tale sit ut ab aliis desideretur:* [2] *& bonis vestræ pietatis judiciis offeratur.* Post hæc acclamatum est, *Magne Alexander, dii te servent. Si Antonini nomen repudiasti, Magni prænomen suscipe. Magne Alexander, dii te servent.* Et quum sæpiùs dicerent, Alexander Augustus ait, *Facilius fuit P. C. ut Antoninorum nomen acciperem: aliquid enim vel affinitati deferrem, vel consortio nominis imperialis.* MAGNI *verò nomen cur accipitur? quid enim jam magnum feci? quum id Alexander post magna gesta, Pompejus verò post magnos triumphos acceperit. Quiescite igitur, venerandi patres, & vos ipsi magnifici* [3] *unum me de vobis esse censete potius quàm Magni nomen ingerite.* Post hæc acclamatum est, *Aureli Alexander*
12 *Auguste, dii te servent.* & reliqua ex more. Dimisso senatu, quum & alia multa eo die essent acta, quasi triumphans domum se recepit. [4] Multò clarior visus est alienis nominibus non receptis quàm si recepisset, atque ex eo constantiæ ac plenæ gravitatis famam obtinuit. [5] Siquidem uni adolescenti senatus totus persuadere non potuit: sed quamvis senatu rogante non potuerit persuaderi ut vel Antonini vel Magni nomina susciperet, tamen ob ingentem vigorem animi & mirandam singularemque constantiam contra militum insolentiam, SEVERI nomen à militibus eidem inditum est, quod illi ingentem in præsentia reverentiam, magnam apud posteros gloriam peperit, [1] quum

1. *Tale sit ut ab aliis desideretur.*] Quod tamen non accidit: nam post Alexandrum hunc, nemo è Romanis principibus nomen Alexandri assumsit. quanquam merebatur optimi juvenis virtus, ut ejus nomen consecraretur non minùs quàm vel Cæsaris, vel Augusti. *Casaub.*

Tale sit, ut & ab aliis desideretur.] Sic Pal. nam illud & malè vulgatis excludebatur. *Grut.*

2. *Et bonis vestræ pietatis judiciis offeratur.*] Scribe cum libro Puteani, *affectetur.* nos scribebamus, *efferatur.* Cas.

3. *Unum me de vobis esse censete potius quam magni nomen ingerite.*] Deest *potius*, veteri editioni. *Salmas.*

4. *Multo clarior visus est, alienis nominibus non, &c.*] Malim mutata distinctione scribi, *quasi triumphans domum se recepit: multo clarior visus, alienis nominibus non receptis, quàm si recepisset.* Casaub.

5. *Siquidem uni adolescenti senatus totus persuadere non potuit.*] Palatinus liber cum prima editione: *siquidem uni vel adolescenti potius senatus totus persuadere non posuit.* Salmas.

1. Cùm

[1] quum eò acceſſiſſet ut de animi virtute nomen acceperit: [2] ſi quidem ſolus inventus ſit qui tumultuantes legiones exautoraverit, ut ſuo loco oſtendetur: in milites autem [3] graviſſimè animadvertit, [4] qui fortè incurrerunt aliquid quod videretur injuſtum, ut & ipſum locis ſuis declarabimus. Omina imperii hæc habuit: Primùm, quòd ea die 13
natus eſt qua defunctus vita Magnus Alexander dicitur: deinde, quòd in templo ejus mater enixa eſt: tertiò, quòd ipſius nomen accepit. tum præterea quòd [5] ovum purpurei coloris, eadem die natum qua ille natus eſt, palumbinum, anicula quædam matri ejus obtulit: ex quo quidem aruſpices dixerunt imperatorem quidem illum, ſed non diu futurum, & citò ad imperium perventurum. Tum præterea quòd [6] tabula Trajani imperatoris, [7] quæ geniali lecto patris imminebat, dum mater eum in templo pareret,

1. *Cum eò acceßiſſet, ut de animi virtute nomen acceperit.*] Scribe, *acciperet*. Caſaub.

2. *Si quidem ſolus inventus ſit, qui tumultuantes legiones exauctoraverit.*] Quomodo ſolus? cùm & Julium Cæſarem, & alios ſæpiùs legiones integras exauctoraſſe certiſſimum ſit? an ita loquitur, quòd alii principes parciùs hoc remedio uſi. *Idem.*

Siquidem ſolus inventus ſit qui tumultuantes legiones exauctoraverit.] Quærunt quomodo ſolus, cum certum ſit Julium Cæſarem & alios hac ſeveritate legiones exauctorandi ſæpius uſos eſſe. ſed facilis reſponſio. Cæſar enim cum legiones exauctoravit, nondum erat dictator perpetuus vel imperator ad eam formam qua ſequentes imperatores fuere. Alexandrum igitur ſolum ex omni memoria tumultuantes legiones exauctoraviſſe jam conſtituta illa reip. forma cujus penes unum poteſtas & ſummum imperium fuit. non igitur id adſcribendum vitio auctoris memoriæ. *Salmaſ.*

3. *Gravißimè animadverterit.*] Ita ſcribi oportuit, fide Palatini codicis. nam pendet iſtud à ſuperiori, *exauctoravit*. Grut.

4. *Qui forte incurrerunt aliquid quod videretur injuſtum.*] *Incurrere aliquid*, eſt committere. unde *crimina quotidianæ incurſionis* Tertulliano, quæ quotidie committuntur, & levioris abollæ crimina. *Salmaſ.*

5. *Ovum purpurei coloris.*] Vide in Antonini Getæ vita, & Diadumeni. *Caſaub.*

6. *Tabula Trajani imperatoris.*] Imperator Trajanus in tabula pictus. *Idem.*

7. *Quæ geniali lecto patris imminebat.*] Legendum, *parentis: αὐτῆς λεχούσης*. ipſe explicat. *Idem.*

Quæ geniali lecto patris imminebat, dum mater eum in templo pareret, in lectum ejus decidit.] Libri ſcripti, *Tum præterea quod tabula Trajani imperatoris quæ geniali lecto patris imminebat, dum ille in templo pareret, in lectum ejus decidit.* omnino ſcribendum: *tabula Trajani imperatoris quæ geniali lecto matris imminebat, dum illa in templo pareret, in lectum ejus decidit.* hæc enim ad matrem ſolam pertinent quæ dum in templo Alexandrum pareret, tabula Trajani quæ lecto ejus

ret, in lectum ejus decidit. His accessit quòd nutrix ei Olympias data est, quo nomine mater Alexandri appellata est. Nutritor Philippus provenit casu unus ex rusticis, quod nomen patri Alexandri Magni fuit. Fertur die prima natalis ejus toto die apud Arcam Cæsaream stella primæ magnitudinis visa, & sol circa domum patris ejus fulgido ambitu coronatus. Quum ejus natalem aruspices commendarent, dixerunt eum summam rerum tenturum, idcirco quòd hostiæ de ea villa quæ esset Severi imperatoris, adductæ essent & quas in illius honorem coloni parassent. Nata in domo laurus juxta persici arborem, intra unum annum persici arborem vicit. Unde etiam conje-
14 ctores dixerunt, Persas ab eo esse vincendos. Mater ejus pridie quàm pareret, somniavit se purpureum dracunculum parere. Pater eadem nocte in somniis vidit [1]alis se Romanæ Victoriæ, quæ in senatu, ad cælum vehi. Ipse, quum vatem consuleret de futuris, hos accepisse dicitur versus adhuc parvulus: [2] & primis quidem sortibus,

[3] Te manet imperium cæli terræque marisque:

[4] Intellectum est, quòd inter divos etiam referretur.

Te manet imperium, quod tenet imperium:

Ex quo intellectum est, Romani illum imperii principem futurum. [5] Nam ubi est imperium nisi apud Romanos, quod tenet imperium? Et hæc quidem de Græcis versibus sunt

geniali imminebat, in lectum decidit, eadem illa ipsa hora, qua in templo pariebat. *Salmas.*

Quæ geniali lectio patris imminebat, dum mater eum in templo pareret.] Pal. integer *dum ille in templo pareret*; ut videatur legendum, *dum illum in templo.* illud *patris* notat fuisse lectum genialem domi paternæ. & nihilominus voce ea deleta, nihil decesserit sententiæ. *Grut.*

1. *Alis se Romanæ Victoriæ quæ in senatu.*] In penetrali Curiæ parte Victoria erat. Herodian. lib. v. *Casaub.*

2. *Et primis quidem sortibus.*] Omnes libri: *& primum quidem sortibus.* quæ omnino vera est lectio. hac constitutione, & primum quidem sortibus, nempe quæ sequuntur, *Te manet imperium, &c.* intellectum est quod inter divos referretur. *Salmas.*

3. *Te manet imperium cæli terræque marisque.*] Malim abesse vocem ultimam; certè non comparere in alterutro Palatino, id verò testor. *Grut.*

4. *Intellectum est.*] Ex voce *cœli.* Casaubonus.

5. *Nam ubi est imperium, nisi apud Romanos, &c.*] Ita planius: *Nam ubi est, nisi apud Romanos, imperium quod tenet imperium.* Idem.

1. *Et*

ſunt prodita. Ipſe autem quum parentis hortatu animum à philoſophia [1] & muſica ad alias artes traduceret, Vergilii ſortibus hujuſmodi illuſtratus eſt,

Excudent alii ſpirantia molliùs æra,
Credo equidem, vivos ducent de marmore vultus,
Orabunt cauſas meliùs, cœlique meatus
Deſcribent radio, & ſurgentia ſidera ducent:
Tu regere imperio populos Romane memento.
Hæ tibi erunt artes, pacique imponere morem,
Parcere ſubjectis & debellare ſuperbos.

Fuerunt multa alia ſigna quibus principem humani generis eſſe conſtaret. [2] Nimius ardor oculorum & diutiùs intuentibus gravis, & divinatio mentis frequentiſſima: [3] rerum memoria ſingularis, [4] quam nemo niſi Acholius ferebat adjutam. [5] Et quum puer ad imperium perveniſſet, fecit cuncta cum matre ut & illa videretur pariter imperare, mulier ſancta, ſed avara & auri atque argenti cupida. [6] Ubi ergo Auguſtus agere cœpit imperium, primùm [7] removit judices omnes à Rep. & à miniſteriis atque muneribus quos impurus ille Heliogabalus ex genere hominum turpiſſimo provexerat: deinde ſenatum & equeſtrem ordinem purgavit. Ipſas deinde tribus, & eos qui militaribus nituntur prærogativis, purgavit, & Palatium

1. *Et muſica ad alias, &c.*] Pal. *& muſica quæ alias artes traduceretur.* Grut.

2. *Nimius ardor oculorum, & diutiùs intuentibus gravis.*] Lege Suetonium in Auguſto, capite LXXIX. *Caſaub.*

3. *Rerum memoria ſingularis, quam nemo niſi Acholius ferebat adjutam.*] In regio lacuna eſt pro illis, *niſi Acholius.* Neſcio quid hîc legerint viri docti, qui Acholium hunc Alexandri præceptorem fuiſſe hinc colligunt: quod falſum eſt: fuit enim tempore multo junior, magiſter admiſſionum Valeriani principis. Legebam hîc, *quam nemo, niſi Acholius, ſcribat adiutam.* ſed obſervavi idem loquendi genus & alibi uſurpatum Lampridio. *Idem.*

4. *Quam nemo niſi Acholius ferebat adjutam.*] *Ferebat* non mutandum in *ſcribebat.* nam poſitum eſt pro memorabat, narrabat, & referebat. ſic *anteferre* ſupra pro ante dicere. & *antelata* pro præmiſſa, & ante dicta. *Salmaſius.*

5. *Et cùm puer ad imperium perv.*] Tò *&* initiò periodi otioſum eſt, & meliùs abſit. *Caſaub.*

6. *Ubi ergo Auguſtus agere cœpit imperium.*] Scribendum: *ubi ergo Auguſtum agere cœpit imperium.* ſic ſupra *auguſtum nomen.* Salmaſ.

7. *Removit judices omnes.*] Id eſt, magiſtratus aut procuratores. *Caſaubonus.*

tium suum comitatumque omnem, abjectis ex aulico ministerio cunctis obscoenis & infamibus; nec quemquam passus est esse in palatinis nisi necessarium hominem. [1] Jurejurando deinde constrinxit [2] ne quem ascriptum, id est vacantium haberet, ne annonis Remp. gravaret, [3] dicens, [4] malum pupillum esse imperatorem qui ex visceribus provincialium homines non necessarios, nec reip. utiles pasceret. [5] Fures judicare jussit in civitatibus ullis nunquam

1. *Jurejurando deinde adstrinxit.*] Deest, *se*, ante verbum *adstrinxit*. Idem.

Jurejurando deinde constrinxit ne quem ascriptum id est vacantium. Audio quidem eruditissimos viros corrigentes, *id est vacantem.* sed magis audio veterem scripturam, ex qua legendum colligo: *id est vacantivum.* nam illa habet, *vagantivum. vacantivus* autem idem est quod vacans. illa enim forma gaudebant tunc temporis. sic *absentivus* Petronio: *ne vobis diu absentivus essem.* Salmas.

Jurejurando deinde se adstrinxit.] Pronomen *se* restabat in Pal. & Puteani codice. aberat autem prius vulgatis. *Gruterus.*

2. *Ne quem adscriptum, id est, vacantium haberet.*] Scribe, *adscriptitium*, *id est, vacantem haberet.* Adscriptitii supernumerarii quidam milites fuerunt, ad commoda solùm participanda in numeros relati. Inventum est Claudii principis: de quo Tranquillus, c. xxv. *Casaub.*

Ne quem adscriptum, id est vacantium.] Pal. *id est vagantivum.* rectè. nam *vacantivum* usurpari pro *vacante*, ostendit in Glossario suo Meursius. *Grut.*

3. *Dicens malum pupillum esse imperatorem.*] Est qui legat *malum pastorem*; est qui *malum villicum.* Sed *malum pupillum* eleganter appellavit eum qui malo pupillo similis bona dissipat, & malè perdit. potest sanè ferri hæc lectio, vel propter ætatem Alexandri, cùm ad imperium venit; adolescens enim fuit: neque est vero absimile solitum dicere nolle se in administratione Reip. malos pupillos imitari; qui tutorum negligunt auctoritatem, & pro libidine cæca se gerunt. *Casaub.*

4. *Malum pupillum esse imperatorem.*] Prius scriptum fuit: *Malum pop. villi. esse imperatorem*, id est, *malum populi villicum esse imperatorem.* quæ lectio quin vera sit, nec dubitandum. quemadmodum, inquit, male rem domini geret ille villicus, qui in villa cujus haberet præfecturam, multos servos inutiles & otiosos pasceret: ita imperator qui quasi populi villicus est, pro malo villico habendus, si ex visceribus provincialium homines non necessarios nec reip. utiles pascat. imperator res publicas curat & administrat, & quasi populi procurator est, & villicus. villicum autem veteres, non de solo villæ præfecto usurparunt, sed quemvis præpositum, aut procuratorem, dispensatoremque ita vocarunt. Juvenalis villicum urbis pro præfecto, non satyrice, sed vere & proprie dixit:

Pegasus attonitæ positus modo villicus urbi.

Salmasius.

5. *Fures judicare jußit in civitatibus ullis nunquam videri.*] Prorsus digna locutio quæ lectorem advertat. *jußit nunquam videri*, dictum, pro, vetuit unquam videri. nec desunt similia exempla: ut apud Cassiodorum, libro iv. formula xix. *In frumentis, vino & oleo dari siliquaticum non jubemus.* Id est, vetamus exigi, aut permittimus non dari. Jam, *videri judicare*, nihil aliud quàm judicare. nam sensus est, vetitum lege Alexandri

quam videri: [1] & si essent visi, jussit deportari per rectores provinciarum. [2] Annonam militum diligenter inspexit; tribunos qui [3] per stellaturas militibus aliquid tulissent, capitali pœna affecit. [4] Negotia & causas priùs à scriniorum principibus, & doctissimis jurisperitis & sibi fidelibus, quorum primus tunc Ulpianus fuit, tractari ordinarique, atque ita referri ad se præcepit. Leges de 16
jure populi & fisci moderatas & infinitas sanxit: [5] neque ullam constitutionem sancivit sine viginti jurisperitis & doctissimis ac sapientibus viris, iisdemque disertissimis non minùs quinquaginta: [6] ut non minùs in consilio essent sen-

xandri fuisse, ne ulla in civitate, furti semel damnati admitterentur ad jus dicendum, sive judicandum. Erat tum moris, ut & sententiam judicis passi ex repetundarum, aut simili crimine, & interdum exules ac relegati, ad postulandum ac jus dicendum etiam admitterentur. Quare non assentimur viris eruditis, qui vocem *judicare* in hac sententia *νοθεύειν* censebant. Nam contrà, si quid mutandum, sine dubio scribendum, *Fures judices*, vel *judiciales*. Paullò post sequitur: *Si unquam furem judicem vidisset, paratum habuit digitum, ut illi oculum erueret.* In Claudio, *Fures judices palàm apertèque damnavit.* Erit sensus: lege hac jussos fuisse fures judices abstinere publico: hoc est locis omnibus publicis, cujusmodi sunt fora & balnea. Fuit hoc pœnæ genus usitatum vetustissimis Græcis: *εἴργεσθαι ἀγορᾶς*. *Casaub.*

1. *Et si essent visi jussit deportari.*] *Jussit* abest à veteri editione, forte: *& si essent, jussit deportari.* Salmasius.

2. *Annonam militum diligenter inspexit.*] Refer ad condita militaria, de quibus ad Hadrianum. *Casaub.*

3. *Per stellaturas.*] Meminit Spartianus in Pescennio Nigro. *Idem.*

4. *Negotia & caussas priùs à scriniorum principibus, &c.*] Jungenda sunt cum istis verba inferiùs posita: *Actibus publicis post multam horam operam dabat, &c.* Idem.

5. *Neque ullam constitutionem sacravit sine, &c.*] Revocavi à longo exsilio istud *sacravit*, prodente statum ejus innocentem utroque Palatino. *Grut.*

6. *Ut non minùs in consilio essent sententiæ, quàm senatusconsultum conficerent.*] Lego, *Ut non minùs in consilio essent, quàm quot S. C. conficerent.* vel *cùm S. C. conficerent.* Certum numerum senatorum fuisse desideratum ad conficiendum S. C. docet Suetonius in Augusto, & nos ad illum locum. sed variatum in numero videtur: nam ex his verbis colligas, non potuisse fieri S. C. minore senatorum numero, quàm LXX. quod scimus aliter olim servatum. Sed mirum est, è tanto numero eorum qui Alexandro in conciliis aderant, solos fuisse XVI. senatores. nam ita scribit Herodianus: vide Suet. Aug. lib. II. cap. XXXV. & confer cum Dione libro LIII. & libro LVI. *Casaub.*

Ut non minus in consilio essent sententiæ quam Senatusconsultum conficerent.] Omnes scripti: *quam Senatusconsultum conficeret.* aperta & plena conjectura lego: *ut non minus in consilio esset sententia, quam senatusconsultum conficeret. sententia* compendiose scriptum pro *sententiarum.* hoc est, ut non minus sententiarum esset in consilio, quam Senatusconsultum conficere posset. sed hoc sensu

sententiæ [1] quàm senatusconsultum conficerent: & id quidem ita, ut iretur per sententias singulorum, ac scriberetur quid quisque dixisset, dato tamen spatio ad disquirendum cogitandumque priusquam dicerent, ne incogitati dicere cogerentur de rebus ingentibus. Fuit præterea illi consuetudo, ut si de jure aut de negotiis tractaret, solos doctos & disertos adhiberet: si verò de re militari, [2] milites veteres & senes ac benemeritos, & locorum peritos ac bellorum & castrorum, & omnes literatos: & maximè eos qui historiam norant: requirens quid in talibus causis quales in disceptatione versabantur, veteres imperatores
17 vel Romani vel exterarum gentium fecissent. [3] Referebat Encolpius, quo ille familiarissimo usus est, illum si unquam furem judicem vidisset, [4] paratum habuisse digitum ut illi oculum erueret: [5] tantum odium eum tenebat eorum de quibus apud se probatum esset quòd fures fuissent. [6] Addit Septimius qui vitam ejus non mediocriter exequutus est, tanti stomachi fuisse Alexandrum in eos judices qui furtorum fama laborassent, etiamsi damnati non essent, ut si eos casu aliquo videret, [7] commotione animi stomachi choleram evomeret, toto vultu inardescente

sensu melius fortasse legeretur: *ut non minus in consilio esset sententiarum, quam Senatusconsultum cum fieret.* pro, quam quum fieret Senatusconsultum. & hæc indubitanter vera lectio est. ex *cum fieret*, factum *confieret*, & mox *conficeret.* Salmas.

1. *Quam Senatus consultum conficerent.*] Ambo Pall. *conficeret.* non malè. *Gruterus.*

2. *Milites veteres & senes & bene meritos.*] V. ed. *Milites veteres, & senes bene meritos.* Salmas.

3. *Referebat Encolpius.*] Jam notavimus peculiarem Lampridio modum loquendi: nam ita superiùs dixit, *ferebat*, vel *referebat Acholius*. Casaub.

4. *Paratum habuisse digitum ut illi oculum erueret.*] Consueta res olim in ira, in rixa digito oculum eruere. *Salmas.*

5. *Tantum odium cum tenebat eorum de quibus apud se probatum, quòd fures fuissent.*] Ita uterque Pal. vulgati voce ampliores, *probatum esset, quod.* Grut.

6. *Addit Septimius, &c.*] Palatinus integer, heic interpolatus est, videturque initio habuisse, *Addit Septiminus*, sed infra cap.48. apertè occurrit *Septimius.* Idem.

7. *Commotione animi stomachi choleram evomeret.*] Scribendum, *stomacho choleram evomeret.* Cholera, ut docent medici, commune stomachi atque intestinorum vitium est. Eadem erit sententia & retenta voce *stomachi*, modò cum sequenti dictione connectatur. *Casaub.*

Commotione animi stomachi choleram evomeret.] Ita omnes libri. distingue: *commotione animi, stomachi choleram evomeret.* nec βαττολογία est, ut censet vir

ſcente ita ut nihil poſſet loqui. Nam quum quidam Septimius Arabinus famoſus crimine furtorum, & ſub Heliogabalo jam liberatus, inter ſenatores principem ſalutatum veniſſet, [1] exclamavit, [2] *O numina, ô Jupiter, ô dii immortales, Arabinus non ſolùm vivit, verumetiam in ſenatum venit: fortaſſis etiam de me ſperat: tam fatuum, tam ſtultum eſſe me judicat.* Salutabatur autem nomine, hoc eſt, *Ave Alexander.*

[3] Siquis caput flexiſſet, aut blandius aliquid dixiſſet, uti 18
adulator vel abjiciebatur, ſi loci ejus qualitas pateretur, vel ridebatur ingenti cachinno, ſi ejus dignitas graviori ſubjacere non poſſet injuriæ. Salutatus conſeſſum obtulit omnibus ſenatoribus: atque adeò niſi honeſtos & bonæ famæ homines ad ſalutationem non admiſit. [4] Juſſitque [5] quemadmodum in Eleuſiniis ſacris dicitur, *ut nemo ingrediatur, niſi qui ſe innocentem novit.* Per præconem edixit ut nemo ſalutaret principem qui ſe furem eſſe noſſet, ne aliquando detectus, capitali ſupplicio ſubderetur. [6] Ipſe adorari ſe vetuit, quum jam cœpiſſet Heliogabalus adorari regum

vir doctiſſimus. ſic enim animo commovebatur ad conſpectum eorum judicum qui furtorum fama laborabant, ut ſtomachum non contineret, ſed choleram omnem ſtomacho inſidentem evomeret. at eum fefellit quod paullo ſupra ſtomachum pro animo uſurpavit: *tanti ſtomachi fuiſſe Alexandrum in eos judices, &c.* Salmaſ.

1. *Exclamavit, ô numina, ô Jupiter, ô Dii immortales.*] Si quærimus battologiam, heic in hac exclamatione Alexandri mera eſt: Palat. legit, *ô Marna, ô Jupiter, ô Dii immortales. Marna* vero deus apud Syros, cujus mentio apud Hieronymum in vita Serapionis: Syrus igitur imperator Syrum numen invocat. *Idem.*

2. *O Numina, ô Iuppiter, ô Dii immortales.*] Habet palam Palatinus, *O Marna! ô Iupiter, &c.* ſuperſcriptumque, *id eſt fortuna.* Grut.

3. *Si quis caput flexiſſet.*] Ut ſe incurvaret. quod ſuperbi principes paſſi ſunt, vel etiam exegerunt, ut de Valente narrat Ammianus libro XXVII. *Caſaubonus.*

4. *Juſſitque quemadmodum, &c.*] Tota periodus hiat, nec cohæret, hoc ſimilive modo componenda: *Ad ſalutationem non admitti juſſit: & quemadmodum in ſacris Eleuſiniis dicitur,* UT NEMO INGREDIATUR NISI QUI SE INNOCENTEM NOVIT; *ita per præconem edixit, ut nemo ſalutaret, &c.* Idem.

Juſſitque (quemadmodum, &c.) per præconem edici; ut nemo ſalutaret, &c.] Hæc eſt vera hujus loci & lectio & interpunctio, quam erui è membranis Palatinis. *Grut.*

5. *Quemadmodum in Eleuſiniis ſacris dicitur.*] Vet. editio: *in Eleuſinis ſacris.* recte ita enim ſemper Latini *Eleuſina ſacra*, dicunt. *Salmaſ.*

6. *Ipſe adorari ſe vetuit.*] Melius ex Palatino legeris; *idem adorari ſe vetuit.* Idem.

1. Qua

regum more Perſarum. Erat præterea hæc illius ſententia, *Solos fures de paupertate conqueri, dum volunt ſcelera vitæ ſuæ tegere.* Idem addebat ſententiam de furibus notam, & Græcè quidem, quæ Latinè hoc ſignificat, *Qui multa rapuerit, pauca ſuffragatoribus dederit, ſalvus erit:* [1] quæ Græcè
19 talis eſt, ὁ πολλὰ κλέψας, ὀλίγα δοὺς ἐκφεύξεται. Præfectum prætorii ſibi ex ſenatus autoritate conſtituit. [2] præfectum urbis à ſenatu accepit, [3] alterum præfectum prætorii fecit: qui ne fieret, etiam fugerat, dicens, *Invitos non ambientes in Rempub. collocandos.* Senatorem nunquam ſine omnium ſenatorum qui aderant conſilio fecit, [4] ita ut [5] per ſententias omnium crearetur, teſtimonia dicerent ſummi viri: ac ſi fefelliſſent vel teſtes [6] vel ii qui ſententias dicebant, poſtea [7] in ultimum rejicerentur locum, [1] civium

1. *Quæ Græcè talis eſt, Ὁ πολλὰ κλέψας, ὀλίγα δοὺς ἐκφεύξεται.*] Omnia hæc neque veteres editiones agnoſcunt, neque ſunt in regio. ſed omiſſum ibi aliquid apparet. *Caſaub.*

Quæ Græcè talis eſt: ὁ πολλὰ, &c.] Viſuntur hæc diſertè in Palat. ſed Græca expreſſa litteris Latinis. *Grut.*

2. *Præfectum Urbis à ſenatu accepit.*] Scribe, *è ſenatu.* diverſiſſimâ ſententiâ. *Caſaub.*

Præfectum urbis à Senatu accepit.] Palatin. *ubi à Senatu.* amplector euſtochiam Caſauboni, *urbis è Senatu.* Gruterus.

3. *Alterum præfectum prætorii fecit.*] Id eſt, non unum ſed duos habuit præf. præt. quod jam olim ſcimus fuiſſe receptum uſu. aliter longè regius, qui pro *alterum*, legit *Alexium.* Caſaub.

4. *Ita ut per ſententias omnium crearetur.*] In regio eſt ſcriptum *curaretur:* priùs *curreretur.* nam erat potiùs dicendum, *iretur.* Idem.

Ita ut per ſententias omnium crearetur, &c.] Veteres libri: *Ita ut per ſententias omnium curaretur.* lege: *ut per omnium ſententias guraretur. gurare* autem eſt *gyrare* vel in gyrum ire. nam ita ſcribebant, *gurare* & *gurum*: pro gyrare & gyrum. per ſententias, igitur, omnium gyrare vel gurare, eſt per omnium ſententias in gyrum ire. ſupra ſimplicius dixit: *per omnium ſententias ire.* Salmaſ.

5. *Per ſententias omnium crearetur.*] Palat. noſter habet & illud aliorum *curaretur.* Grut.

6. *Vel ii qui ſententias dicebant.*] *Vel ſi qui ſententias dicebant.* Salmaſ.

7. *In ultimum rejicerentur locum civium, condemnatione adhibita.*] Duæ heic omnino diverſæ pœnæ proponuntur adverſus falſos illos ſuffragatores, & ſenatores, qui in dicenda ſententia fefelliſſent. Alexander igitur eos ſic puniebat ut in ultimum locum civium rejiceret, interdum etiam pœna falſi condemnabat, quaſi falſi reos approbatos, & deportabat. Hæc eſt ſententia hujus loci, de verbis jam videndum. Palat. membranæ, legunt: *in ultimum locum civium in condemnatione adhibita.* illud *in* compendio ſcriptum fuit, pro interdum. ſic igitur totum hunc locum legendum cenſeo: *ac ſi fefelliſſent vel teſtes vel hi qui ſententias dicebant, poſtea in ultimum locum rejicerentur civium, interdum condemnatione adhibita quaſi falſi reis approbatis ſine ullius indulgentiæ propoſito.* non eſt autem quod miremur, ſenatores

[1] civium condemnatione adhibita, quasi falsi rei approbati [2] sine ullius indulgentiæ proposito. Idem senatores nonnisi ad summorum in Palatio virorum suffragium fecit, dicens, magnum virum esse oportere qui faceret senatorem. [3] Idem libertinos nunquam in equestrem locum redegit, asserens seminarium senatorum equestrem locum esse. Moderationis tantæ fuit ut nemo unquam ab ejus latere submoveretur, ut omnibus se blandum affabilemque præberet: ut amicos [4] non solùm primi ac secundi loci, sed etiam inferiores ægrotantes viseret: ut sibi ab omnibus liberè quæ sentiebant, dici cuperet; & quum dictum esset, audiret; & quum audisset, ita ut res poscebat emendaret atque corrigeret: [5] si minùs bene factum esset aliquid, etiam ipse convinceret, [6] idque sine fastu & sine amaritudine animi, [7] consensum omnibus semper offerret, præter eos quos furtorum densior fama perstrinxerat, de absentibus semper requirens. Denique quum ei objice-

ret

res heic non solum senatu motos, sed etiam ignominia longe majore in ultimum civium locum rejectos ab Alexandro: cum ex eadem causa eos interdum in insulam deportaret. condemnationem heic vocat Lampridius deportationem in insulam. nam hæc pœna fuit falsi convictorum. *Idem.*

In ultimum rejicerentur locum civium, condemnatione adhibita quasi, &c.] Sic distinxit Pal. qui tamen habebat *civium. in condemnatione adhibita, &c.* Gruterus.

1. *Civium condemnatione adhibita, quasi falsi rei approbati.*] Quæ hæc civium *condemnatio*? Quare ita potiùs concinnemus: *In ultimum rejicerentur locum civium, condemnatione adhibita, quasi falsarii approbati.* Sumtum è membranis *falsarii* pro *falsæ rei*, senatores, ait, qui pro testimonio falsi aliquid dixissent, cùm aliquem suo suffragio commendarent, rejiciebat in ultimum locum, non dicam senatorum, sed omnino civium. *Casaub.*

2. *Sine ullius indulgentiæ proposito.*] Alius dixisset, *spe proposita.* hoc est, nulla indulgentiæ spe facta. *Idem.*

3. *Idem libertinos nunquam in equestrem, &c*] Hoc est, jure aureorum annulorum non donavit. *Idem.*

4. *Non solum primi ac secundi loci, sed etiam inferiores ægrotantes videret.*] Lege: *sed etiam inferioris ægrotantes videret.* Salmas.

5. *Si minus bene factum esset.*] Pal. & edit. Med. *sin minus bene factum esset.* Idem.

6. *Idque sine fastu, & sine amaritudine animi.*] Ita correxerunt lectionem quæ in vetustis scriptis & excusis reperitur: *idque in factum, & sine amaritudine pectoris.* Idem.

Idque sine fastu & sine amaritudine animi, consensum omnibus, &c.] Locus scabrosus. nam Pal. *idque in factum & sine amartitudine pectoris consensu omnibus.* Gruterus.

7. *Consensum omnibus semper offerret.*] Imò verò *confessum.* ut paullò antè, *Salutatus confessum obtulit omnibus senatoribus.* Casaub.

I. *Uxor*

ret nimiam civilitatem & Mammæa mater, & [1] uxor Memmia Sulpitii consularis viri filia, Catuli neptis, & sæpe dicerent, [2] *Molliorem tibi potestatem & contemptibiliorem imperii fecisti:* ille respondit, *Sed securiorem atque diuturniorem.* Dies denique nunquam transiit [3] quin aliquid mansuetum, civile, pium faceret: sed ita ut ærarium non ever-
21 teret. Condemnationes & raras esse jussit; & quæ factæ fuerant, non indulsit. Vectigalia civitatibus ad proprias fabricas deputavit. [4] Fœnus publicum trientarium exercuit, [5] ita ut pauperibus plerisque sine usuris pecunias dederit ad agros emendos, reddendas de fructibus: præfectis prætorio suis senatoriam addidit dignitatem, ut viri clarissimi & essent & dicerentur: quod antea vel rarò fuerat, [6] vel omnino non fuerat: eo usque ut siquis imperatorum [7] successorem præfecto prætorii dare vellet, [8] laticlaviam eidem per libertum submitteret, ut in multorum vita Marius Maximus dixit. Alexander autem idcirco senatores esse voluit præfectos prætorii, nequis non senator de Romano senatore judicaret. [9] Milites suos sic ubique scivit [10] ut in cubiculo [11] haberet breves & numerum & tem-

1. *Uxor Memmia Sulpitii consularis viri filia.*] Herodianus, ἠγάγετο αὐτῷ καὶ γυναῖκα τῶν εὐπατριδῶν. & plura de hujus infelicitate. *Idem.*

2. *Molliorem tibi potestatem & contemtibiliorem imperii fecisti.*] Plinius octavo epistolarum: *Absit superbia, & asperitas: nec timueris contemtum.* Idem.

3. *Quin aliquid mansuetum, civile, pium faceret.*] Pal. cum excerptis Spartiani, & vet. editione: *dies denique nunquam transiit, quando non aliquid mansuetum, civile, pium fecit.* Salmas.

4. *Fœnus publicum trientarium exercuit.*] Vide ad Pii vitam. *Casaub.*

5. *Ita ut pauperibus plerisque sine usuris pecunias dederit.*] Tale quid instituerat Augustus, ut narrat Suet. c. XII. *Idem.*

6. *Vel omnino non fuerat.*] Excerpta Spartiani, & Pal. *vel omnino non diu non fuerat.* Salmas.

7. *Successorem præfecto prætorii dare vellet.*] Exemplum est in vita Commodi. *Casaub.*

8. *Laticlaviam ei per libertum submitteret.*] Scripti, *laticlavium*, pro, latum clavum. *Idem.*

Laticlaviam eidem per libertum submitteret.] Sic uterque Pall. neque mutandum. subintelligit enim, vel togam, vel vestem, more illo sollemni scribendi, de quo jam pluries diximus. *Grut.*

9. *Milites suos sic ubique scivit.*] Hæc pars erat rationarii imperii, cujus auctor principum maximus Augustus. Suetonius capite ultimo. *Casaub.*

10. *Ut in cubiculo haberet breves & numerum & tempora militantium.*] Lego, *breves & numerum & tempora militantium indicantes.* aliter oratio non erit perfecta. *Idem.*

11. *Haberet breves, & numerum & tem-*

tempora militantium, ſemperque quum ſolus eſſet, & rationes eorum, & numerum, & dignitates, & ſtipendia recenſeret, ut eſſet ad omnia inſtructiſſimus. Denique quum inter militares aliquid ageretur, multorum dicebat & nomina. De promovendis etiam ſibi annotabat: [1] & perlegebat cuncta pittacia. & ſic faciebat diebus etiam pariter annotatis, & [2] quis, & qualis eſſet, & quo inſinuante promotus. [3] Commeatum populi Romani ſic adjuvit ut quum frumenta Heliogabalus evertiſſet, [4] vicem de propria pecunia loco ſuo reponeret. Negotiatoribus [5] ut Ro- 22
mam volentes concurrerent maximam immunitatem dedit. Oleum quod Severus populo dederat, quodque Heliogabalus imminuerat, turpiſſimis hominibus præfecturam annonæ tribuendo, [6] integrum reſtituit. [7] Jus conferendi rationes, quod impurus ille ſuſtulerat, hic omnibus reddidit. Mechanica opera Romæ plurima inſtituit. Judæis

tempora militantium.] Ita ambo Pall. neque quidquam deeſt. quippe intelligitur in iiſdem brevibus fuiſſe militum numerum & ſtipendia. *Grut.*

1. *Et perlegebat cuncta pittacia.*] Id eſt breves, ut modò dixit. ſed pittacia dicuntur pice vel maltha illitæ breves tabellæ, in quibus elogia ſcribebantur, & id genus alia, quæ paucis verbis poſſunt comprehendi. Iſidorus: *pittacium, epiſtola brevis & modica.* Caſaub.

Et perlegebat cuncta pittacia.] A πίττα, πίτταξ πίττακος, & πιττάκιον, index vel titulus pice illitus, ut affigi poſſit & applicari. amphoris & doliis affixa pittacia, vini patriam & ſenectutem indicabant. indices quoque libris adfixi qui nomen auctoris præferrent, πιττάκια dicebantur & σίλλυβοι. *Salmaſ.*

2. *Quis & qualis eſſet, & quo inſinuante promotus.*] Scaliger legebat: *quis & qualis eſſet, inſinuans, promotus.* inſinuans, inquit, & annotans, qualis eſſet promotus. melius leges ex libro Palatino: *quis quo eſſet inſinuante promotus.* Idem.

3. *Commeatum populi Rom. ſic adjuvit.*] Annonam frumentariam intelligit, quam duæ claſſes Ægyptia & Africana devehebant. *Caſaub.*

4. *Vicem de propria pecunia reponeret.*] Vetus liber ſic legit: *Vicem pia de propria pecunia reponeret.* Ita igitur legendum: *Commeatum populi Romani ſic adjuvit, ut quum frumenta Heliogabalus evertiſſet, hic empta de propria pecunia ſuo loco reponeret.* felici, & facili conjectura, de *vicem pia*, fecimus *hic empta. hic* eſt Alexander. *Salmaſ.*

5. *Ut Romam volentes.*] Pro volenter, cupidè. *Caſaub.*

6. *Integrum reſtituit.*] Neque hoc ſolùm: ſed & inſtitutæ à Severo liberalitati cumulum adjecit. *Idem.*

7. *Jus conferendi rationes.*] Nihil eſt in Alagabali vita, quod hunc locum reddat clariorem. *Idem.*

Jus conferendi rationes.] Palat. *jus conferre rationes.* ita loquitur alibi: *poteſtatem aliquid facere*, pro aliquid faciendi. *Salmaſ.*

Jus conferendi rationes, &c.] Pal. *Jus conferre rationes.* Grut.

dæis privilegia reservavit. Christianos esse passus est. Pontificibus tantum detulit & quindecim viris atque auguribus, ut quasdam causas sacrorum à se finitas, [1] iterari & aliter distingui pateretur. Præsides provinciarum, quos verè non factionibus laudari comperit, & [2] in itineribus secum semper in vehiculo habuit & muneribus adjuvit, dicens, & fures à Rep. pellendos ac pauperandos, & integros esse redimendos atque ditandos. [3] Quum vilitatem P. R. ab eo peteret, interrogavit per curionem, quam speciem caram putarent. Illi continuò exclamaverunt, carnem bubulam atque porcinam. [4] Tunc ille non quidem vilitatem proposuit, [5] sed jussit * nequis suminatam occi-

1. *Iterari & aliter distingui pateretur.*] Heic vetus habet editio: *discingi.* sed *distingui*, vel *distingi* verum est. ex scribendi enim ratione manavit hic error. *distingere*, scribebant pro distinguere. distinguere igitur causas & negotia vel lites, proprie dicebant, quod Græci διαστέλλειν. recentiores etiam διαχωρίζειν πράγματα. Glossæ veteres: διαστίζω, *dispungo, distinguo.* διαστικτής, *distinctor.* διαστολή, *distinctio.* aliæ Glossæ: *distingit*, σαφηνίζει, στίζει, *distinctio*, σαφήνεια. *Salmas.*

2. *In itineribus secum semper in vehiculo habuit.*] Non leve hoc genus honorificentiæ, ut dictum est in vita Veri imperatoris. *Casaub.*

3. *Cùm vilitatem P. R. ab eo peteret.*] Sæpe autem fieri solitum, ut de annonæ caritate populus Rom. cum principe, vel præfecto Urbi expostularet. *Idem.*

Cùm vilitatem populus Romanus ab eo peteret.] Sic uterque Pal. *Grut.*

4. *Tunc ille non quidem vilitatem proposuit.*] Sed vilitatis proponendæ ratio illa optima, qua usus Pertinax, de quo Capitolinus, *Exemplo*, inquit, *imperatoris cùm ille parciùs se ageret, ex omnium continentia vilitas nata est.* Casaubonus.

5. *Sed jussit ne quis suminatam occideret, ne quis lactantem.*] Legendum, *Ne quis suem suminatam occideret, ne quis lactentem.* sumen est fœtæ suis mamma lacte plena. *sus suminata*, nihil aliud nisi sus lactans. *Lactentes* verò sunt porcelli adhuc subrumi: quos non occidi multum intererat, ad vilitatem porcinæ revocandam: quod studebat Alexander. *Idem.*

Sed jussit ne quis suminatam occideret, ne quis lactantem, &c.] Quantum interest inter vaccam & damalionem in genere bucerino, tantum distat inter suminatam & lactantem in genere porcino. *Suminata* enim est scrofa, *lactans* est tener porculus. *Lactare* enim pro lactere usurparunt tunc temporis Latini, atque etiam antiquiores. *lactantina* igitur caro est tenellorum porculorum qui proprie lactantes dicebantur Latinis, ut Græcis γαλαθηνοί. qui vilitati carnis bubulæ consultum volebant, hi nec vaccas, nec damaliones comedebant; tauris autem & bobus, & vitulis minime parcebant. & hæc ratio fuit, quare Alexander jusserit, ne quis damalionem, ne quis vaccam occideret, quod caro scilicet bubula cara esset. hac eadem ratione moti in Ægypto & Palæstina propter boum caritatem, vaccas non comedebant, ut scribit Hieronymus. addo, ne damaliones quidem: nec enim dubito, quin vaccarum nomine etiam eas

occideret, nequis lactantem, nequis vaccam, nequis [1] damalionem: tantumque intra biennium vel propè annum porcinæ carnis fuit & bubulæ, [2] ut quum fuisset octominutalis libra, ad duos unumque utriusque carnis libra redigeretur. Causas militum contra tribunos sic audivit, 23
ut si aliquem reperisset tribunorum in crimine, [3] pro facti qualitate sine indulgentiæ proposito puniret. De omnibus hominibus [4] per fideles homines suos semper quæsivit: & per eos quos nemo nosset hoc agere, quum diceret omnes præda corrumpi posse. Servos suos semper cum servili veste habuit, libertos cum ingenuorum. Eunuchos de ministerio suo abjecit, & uxori ut servos servire jussit. Et quum Heliogabalus mancipium eunuchorum fuisset, [5] ad certum numerum eos redegit: nec quicquam in Palatio curare voluit nisi balneas fœminarum: quum plerosque eunu-

eas intellexerit, quæ sunt minores vaccæ. contra est cum agriculturæ ratio habetur. tunc enim damalionibus & vaccis passim vesci permittendum, vitulis vero nequaquam. *Salmas.*

* *Ne quis suminatam occideret.*] Ita ambo Palatini, subintelligitque *suem.* Gruterus.

1. *Damalionem.*] *Damalio* vox Græca quam Latini suam suo more fecerunt, *τὸ δαμάλιον*, *damalio*, *onis.* Salmasius.

2. *Ut cùm fuisset octominutalis libra.*] Ante legem Alexandri vendebatur libra porcinæ aut bubulæ octo minutis: postea redacta est ad pretium duorum minutorum. magna vilitas ex magna caritate. Conferre hæc cum nostro usu non possumus; quia minutorum justam æstimationem parum habemus notam. Carnium porro vilitatem Romæ fuisse magnam & Plinius docet nos: qui libro XVIII. capite tertio est auctor, assibus singulis carnis pondo XII. aliquando fuisse vendita. *Casaubonus.*

Ut quum fuisset octominutalis libra ad duos, &c.] Minutos heic argenteos intelligit, quos & alibi minutulos appellant, nam de minutis æreis viri docti qui accipiunt, falluntur. nec enim magna illa fuisset carnis caritas, si octo minutis æreis, non pluris daretur. *Salm.*

3. *Pro facti qualitate sine indulgentiæ proposito.*] *Sine indulgentiæ proposito*, est, nulla indulgentia proposita. *Idem.*

4. *Per fideles homines suos.*] *Homo* etiam in Pandectis pro servo. posterior vero ætas, *fideles* substantivè pro eodem usurpavit. *Casaub.*

Per fideles homines suos.] Id est per fideles servos. substantive & absolute *fideles* posterior ætas de omnibus servis dixit. Grammatici notant differentiam inter fidelem, & fidum: & fidelem quidem servum, fidum vero amicum debere dici affirmant. *Salmas.*

5. *Ad certum numerum eos redegit.*] Loquitur de ministerio aulico. sed postea cùm omnium procerum domus eunuchorum essent plenæ, pervenissentque hanc ob caussam eunuchi ad ingentia pretia; lege Aureliani modus constitutus habendi eunuchos, pro facultatibus senatoriis, inquit Vopiscus. *Casaubonus.*

eunuchos rationibus & procurationibus præposuisset Heliogabalus; hic illis & veteres sustulit dignitates. Idem tertium genus hominum eunuchos esse dicebat: nec videndum, nec in usu habendum à viris, sed vix à fœminis nobilibus. [1] Qui de eo fumum vendiderat, & à quodam militari centum aureos acceperat, in crucem tolli jussit per eam viam qua esset servis suis ad suburbana imperato-
24 ria iter frequentissimum. [2] Provincias prætorias, præsidiales plurimas fecit: proconsulares ex senatus voluntate ordinavit. Balnea mixta Romæ exhiberi prohibuit: quod quidem jam antè prohibitum, Heliogabalus fieri permiserat. [3] Lenonum vectigal & meretricum & exoletorum in sacrum ærarium inferri vetuit, [4] sed sumptibus publicis [5] ad instaurationem theatri, circi, amphitheatri, [6] & ærarii deputavit. Habuit in animo ut exoletos vetaret, quod postea Philippus fecit: [7] sed veritus est, ne prohibens, publicum dedecus in privatas cupiditates converteret, [1] quum

1. *Qui de eo fumum vendiderat.*] Pal. *fumus*; forte *fumos*. Grut.

2. *Provincias prætorias, &c.*] Attigimus hunc locum, suprà ad Marci vitam. *Casaub.*

Provincias prætorias, præsidiales plurimas fecit.] Vetus Scriptura, *provinciales getorias præsidiales plurimas fecit.* an *provincias legatorias*? ita legendum. sic enim vocat in quas mittebantur legati Cæsaris tam consulares quam prætorii. sic infra inter rectores provinciarum nominat, legatos, proconsules & præsides. *Salmas.*

3. *Lenonum vectigal & meretricum.*] Adi ad Suetonium in Caligula, cap. XL. *Casaub.*

4. *Sed sumptibus publicis ad instaurationem theatri, circi, amphitheatri, & ærarii deputavit.*] Vox *ærarii* non facit huic loco; arguuntque eam aliorum mss. in quibus *atrii*. Palat. noster habet *adii*, quod mox mutatum in *stadii*; quod verum est: nisi proprius fortè ad litteras accedit *odei*. sed aliud quid subesse videtur. vero enim simile est vectigalia illa turpia impendisse locis etiam omni modo Voluptariis. *Grut.*

5. *Ad instaurationem Theatri, Circi, Amphitheatri & ærarii deputavit.*] Cur heic *ærarium* cum Theatro, Circo, Amphitheatro? optimus liber habet: *& adii*, pro ærarii. omnino legendum: *ad instaurationem Theatri, Circi, Amphitheatri, stadii deputavit.* sic stadium supra conjunxit cum circo & amphitheatro in vita Heliogabali: *omnes de circo, de theatro, de stadio, & omnibus locis & balneis meretrices collegit in ædes publicas.* meretrices igitur etiam in stadio versari solitæ, ut in circo & amphitheatro. Hinc non mirum si harum vectigal Alexander, ad stadii refectionem deputavit. indubitate vera est illa lectio. *Salmasius.*

6. *Et ærarii, &c.*] Regius, *atrii.* ut de publici atrii alicujus refectione locus intelligatur. *Casaub.*

7. *Sed veritus est ne prohibens, &c.*] Aurelius Victor in Philippo, *Idem.*

1. *Quum*

[1] quum homines illicita magis poſcant, prohibitaque furore perſequantur. [2] Braccariorum, [3] linteonum, [4] vitreariorum, pellionum, [5] plauſtrariorum, [6] argentariorum, aurificum, & cæterarum artium vectigal pulcherrimum inſtituit: ex eoque juſſit thermas, & quas ipſe fundaverat, & ſuperiores, populi uſibus exhiberi: ſylvas etiam thermis publicis deputavit. Addidit & oleum luminibus thermarum, [7] quum antea non ante auroram paterent, [1] & ante

1. *Quum homines illicita magis poſcant, probibitaque furore perſequantur.*] Libris veteribus legimus: *Quum homines illicita magis prohibita poſcant, furore jactati.* homines, inquit, qui illorum furor eſt; res ſua natura illicitas, ſi etiam prohibeantur, magis poſcunt. atque hic eſt hujus loci ſenſus. *Salmaſ.*

Cum homines illicita magis poſcant, probibitaque furore perſequantur.] Locum iſtum falſi arguit Pal. in quo, *inlicita magis prohibita poſcant, furore jactant.* quæ non conſtituo. *Grut.*

2. *Braccariorum, &c.*] *Braccarii* fuerunt, venditores braccarum: ſed emendat Scaliger, me non invito, *Bractteariorum.* Caſaub.

Braccariorum, linteonum.] Palatinus *Brachariorum. brachrios* ſæpius legere memini in libris manuſcriptis pro *bractarios* vel *bractearios.* Salmaſ.

Braccariorum.] Idem Pal. *bracchariorum.* benè Scaliger, *bractteariorum.* Grut.

3. *Linteonum.*] Linteones ſeparantur à lintеariis. Gloſſæ: *Lintearius*, ὀθονιακός. *Linteo*, λίνυφος. *Caſaub.*

4. *Vitreariorum.*] Iidem libri: *vitrariorum.* hoc eſt qui vitrum conficiunt. ὑαλεργῶν. *Salmaſ.*

5. *Plauſtrariorum.*] Pal. *clauſtrariorum*; & malim. apparet enim vectigali iſto oneraſſe artes minus neceſſarias. *Gruterus.*

6. *Argentariorum.*] Non ſunt trapezitæ aut nummularii, ſed fabri argentarii, qui argentea vaſa conficiunt, aut cælatores, vel ſimiles artifices. & ita ſæpe. *Caſaub.*

Argentariorum, aurificum.] Argentarii, qui argenti vaſa celant vel alio opere fabricant, qui proprie laborioſi dicebantur. labor enim in argento celatura artificum dicitur. Juvenalis:

> —— *& Polycleti*
> *Multus ubique labor, raræ ſine Mentore menſæ.*
> *Quis labor in phiala? docti Myos anne Myronis?*
> *Solus Phidiaci toreuma cæli,*
> *Solus Mentoreos habeas labores.*

Labor autem, & manus, & opus, idem. & *pretium manus* dicebatur quod pro manu vel labore dabatur artifici argentario, & unica voce *manupretium.* Salmaſius.

7. *Quum antea non ante auroram paterent.*] Omnes ſcripti: *quum antea & annonam*, ſic emenda: *quum antea & ad nonam paterent, & ante ſolis occaſum clauderentur.* Thermæ, tabernæ vinariæ, cauponæ, & lupanaria apud veteres, non ante nonam aperiebantur. alibi diximus. *Idem.*

Cùm antea non ante auroram paterent, &c.] Palatin. *cùm antea & annonam paterent.* aut omninò fallor, aut reponendum, *cùm antea & ante nonam paterent, & ante ſolis, &c.* ut videlicet iſtud indulſerit, non tam liberalitatis oſtentandæ, quàm ut homines negotioſos redderet uſque ad horam diei nonam; permiſſis eis etiam poſt ſolis occaſum hærere in balneis. ante auroram umquam aperta fuiſſe balnea, numquam credam. *Grut.*

25 [1] & ante ſolis occaſum clauderentur. [2] Hujus imperium incruentum quidam literis tradiderunt; quod contra eſt. Nam & Severus eſt appellatus à militibus ob auſteritatem, [3] & in animadverſionibus aſper in quibuſdam fuit. Opera veterum principum inſtauravit: ipſe nova multa conſtituit: in his [4] thermas nominis ſui juxta eas quæ Neronianæ fuerunt, aqua inducta, quæ *Alexandrina* nunc dicitur. Nemus thermis ſuis de privatis ædibus ſuis quas emerat, dirutis ædificiis, fecit. *Oceani ſolium* primus inter principes appellavit, quum Trajanus id non feciſſet, ſed diebus ſolia deputaſſet. [5] Antonini Caracalli thermas additis ſortionibus perfecit & ornavit. [6] Alexandrinum opus marmoris de duobus marmoribus, hoc eſt porphyretico & Lacedæmonio, primus inſtituit, [7] Palatio exornato hoc genere marmorandi. [8] Statuas coloſſas in urbe multas locavit, artificibus undique conquiſitis. Alexandri habitu nummos plurimos figuravit: [9] & quidem electreos aliquantos,

1. *Et ante ſolis occaſum clauderentur.*] At per hanc liberalitatem Alexandri mutavit antiquum hoc inſtitutum: quod cùm multis malis cauſſam vel occaſionem præbuiſſet, revocare tandem veterum conſuetudinem inſecuti principes ſunt coacti. *Caſaub.*

2. *Hujus imperium incruentum, &c.*] Herodianus initio libri ſeptimi. *Idem.*

3. *Et in animadverſionibus quibuſdam aſper.*] Pal. *& in animadverſibus quibuſdam aſper. animadverſus* pro animadverſione. ſic *averſus*, pro *averſio* in Gloſſis. Salmaſ.

Et in animadverſionibus aſperior in quibuſdam fuit.] Sic Pal. melius quàm hactenus publicati, *aſper in, &c.* Gruterus.

4. *Thermas nominis ſui.*] Alexandrinas. *Caſaub.*

5. *Antonini Caracalli thermas additis ſortionibus.*] Scrib. *porticibus.* Idem.

6. *Alexandrinum opus marmoris de duobus marmoribus.*] Marmorationis genus è duobus marmoribus non eſt Alexandri inventum, ut videtur ſentire Lampridius; ſed jam Claudii & Neronis temporibus Romæ cognitum Lege Plinium libro XXXV. capite primo. ſed illius fortaſſe novum aliquod genus è porphyretico & Lacedæmonio. *Idem.*

7. *Palatio exornato hoc genere marmorandi.*] Palat. *Alexandrinum opus marmoris de duobus marmoribus primum inſtituit in Palatio, exornatis hoc genere marmorandi.* quæ tamen quid ſibi velint, ignorare me fateor. forte: *inſtituit, operibus in Palatio exornatis hoc genere marmorandi.* Salmaſ.

8. *Statuas coloſſas.*] Scribe *coloſſeas*, ut ſuprà. *Caſaub.*

Statuas coloſſas in Urbe multas locavit.] Sic quoque Pal. & permittamus ſanè ſic loqui homines non admodum attentos analogiis. *Grut.*

9. *Et quidem electreos aliquantos.*] Raro dicunt, immo nunquam *electreum* optimi auctores, ſed *electrinum*, quod ex electro factum eſt. vetus editio cum Palat. leg. *electros.* quod abſque dubio verum

quantos, sed plurimos tamen aureos. A mulieribus famosis
matrem & uxorem suam salutari vetuit. Conciones in
urbe multas habuit more veterum tribunorum & consu-
lum. Congiarium populo ter dedit, donativum militi- 26
bus ter: [1] carnem populo addidit. [2] Usuras fœneratorum
contraxit ad trientes pensiones, etiam pauperibus consu-
lens. Senatores si fœnerarentur, usuras accipere primò
vetuit, nisi aliquid muneris causa acciperent: [3] postea ta-
men [4] jussit [5] in semisses acciperent donum, munus tamen
sustulit. [6] Statuas summorum virorum in foro Trajani
collocavit undique translatas. Paulum & Ulpianum in
magno honore habuit, quos præfectos ab Heliogabalo
alii

verum est. *electrus* pro *electrinus*. sic *nardus* pro *nardinus*, unde oleum nardum & oleum balsamum pro nardino & balsamino, apud Vegetium de re veterinaria. sic *aurichalcum* pro aurichalcinum. unde *vasa aurichalca* apud Anastasium de vitis Pontificum. aurichalcum *κερᾶμα* vocat auctor Glossarii, qui *κεραμίτινον* vocat quod ex aurichalco factum est. *Salmas.*

Et quidem electreos.] Idem Palatin. *electros*, quomodo forsan auctor scripsit. *Grut.*

1. *Carnem populo addidit.*] Porcinam ut videtur. *Casaub.*

2. *Usuras fœneratorum contraxit ad trientes pensiones.*] Usurarum varius modus in Republ. Rom. sed illud tamen video semper observatum, ut quo quisque honestioris loci esset, eo severiùs fœnerandi licentia illi interdiceretur. Mirum igitur est quod legimus hîc: redegisse Alexandrum usuras fœneratorum quidem ad trientes; senatorum verò ad semisses. nam planè contrarium oportuit. Quare de hoc loco velim docti viri cogitent. Est profectò ridiculum exegisse à fœneratoribus, ut non alia conditione fœnus exercerent, atque imperator ipse: qui, ut antè dictum, *fœnus publicum trientarium exercuit.* Idem.

3. *Postea tamen jussit in semisses acciperent donum, munus tamen sustulit.*] Optimæ membranæ: *postea tamen jussit ut semisses acciperent. donum, munus tamen sustulit.* atque ita omnino legendum, donum, munus, *ἀσυνδέτως* dixit id quod muneris causa accipiebant senatores eo tempore, quo vetiti sunt creditæ pecuniæ usuras exigere. sic *donum, munus* junctim positum multis locis Pandectarum animadverti. *Salmasius.*

4. *Jussit in semisses acciperent donum, munus tamen sustulit.*] Antiquitus ed. τὸ *in* non agnoscunt. Legendum censeo, *Jussit semisses acciperent: donum munusve tamen sustulit:* Ita solent in jure hæc duo vocabula jungi. ut cùm M. Cincius legem de donis & muneribus tulit, inquit non uno loco M. Tullius. sic sæpe in Pandectis. *Casaub.*

5. *In semisses acciperent donum.*] Pal. *ut semisses acciperent donum*, quo admisso, videntur illa, *donum, munus tantum sustulit*, orta à librariorum glossis. uno enim indulto sustulit alterum. verùm si id auctoris sermoni permittamus, tunc saltem expungenda vox *donum.* Gruterus.

6. *Statuas summorum virorum.*] Erant hæc conjungenda cum iis quæ paullò post sequuntur. *Casaub.*

alii dicunt factos, alii ab ipso. Nam & consiliarius Alexandri, & magister scrinii Ulpianus fuisse perhibetur: qui tamen ambo assessores Papiniani fuisse dicuntur. Basilicam Alexandrinam instituerat inter campum Martium & septa Agrippiana, [1] in latum pedum centum, in longum pedum mille, ita ut tota columnis penderet: quam efficere non potuit morte præventus. [2] Isium & Serapium decenter ornavit, additis signis [3] & deliacis & omnibus mysticis. In matrem Mammæam unicè pius fuit, ita ut Romæ in Palatio faceret diætas nominis Mammææ, quas imperitum vulgus hodie *ad Mammam* vocant. Et in Bajano palatium cum stagno, quod Mammææ nomine hodieq; censetur. Fecit & alia in Bajano opera magnifica in honorem affinium suorum, & stagna stupenda admisso mari. Pontes quos Trajanus fecerat, instauravit penè in omnibus locis. Aliquos etiam novos fecit, sed instauratis nomen Trajani re-
27 servavit. In animo habuit omnibus officiis genus vestium proprium dare, & omnibus dignitatibus, ut à vestitu dignoscerentur: [4] & omnibus servis, ut in populo possent agnosci, ne quis seditiosus esset, simul ne servi ingenuis miscerentur. Sed hoc Ulpiano Pauloque displicuit, dicentibus, plurimum rixarum fore si faciles essent homines ad injurias. Tum satis esse constituit ut equites Romani à senatoribus [5] clavi qualitate discernerentur. [6] Penulis intra urbem

1. *In latum pedum centum, in longum pedum mille.*] Pal. & vet. ed. *in lato pedum centum, in longo pedum mille. in lato*, pro in latitudine: *in longo*, in longitudine. *Salmas.*

In latum pedum centum, in longum pedum mille.] Pal. *in lato item in longo.* forsan verè. *Grut.*

2. *Isium & Serapium decenter ornavit.*] Erant plura jam in Urbe Isidis & Serapis fana. sed puto illa intelligi quæ struxerat Caracallus. *Casaub.*

3. *Et deliacis.*] Id est vasis Deliaca specie, aut quæ Deliaca imitarentur. Plin. *Idem.*

4. *Et omnibus servis, ut in populo possent agnosci.*] Seneca De clementia libro primo, capite XXIV. *Idem.*

5. *Clavi qualitate discernerentur.*] Videtur qualitatem dixisse pro quantitate: ut ὅμοιος pro ἴσος, *similis* pro æquali usurpasse veteres sciunt eruditi. Erit sensus: instituisse Alexandrum, ut senatorum propria esset laticlavia tunica; equitum angusticlavia. Antea etiam equites latum clavum sumsisse certum est. *Idem.*

6. *Penulis intra urbem frigoris caussa ut senes uterentur.*] Assentior Justo Lipsio rescribenti *senatores* pro *senes*. Idem.

Penu-

urbem frigoris causa ut senes uterentur permisit, [1] quum id vestimenti genus semper itinerarium aut pluviæ fuisset. Matronas tamen intra urbem penulis uti vetuit, in itinere permisit. Facundiæ fuit Græcæ magis quàm Latinæ, nec versu invenustus. Et ad musicam pronus, matheseos peritus: [2] & ita quidem ut ex ejus jussu mathematici publicè proposuerint Romæ, ac sint professi ut docerent. Aruspicinæ quoque peritissimus fuit. [3] ὀρνεοσκόπος magnus [1] ut

Pænulis intra urbem frigoris causa ut senes uterentur permisit.] Recte viri docti, *senatores* heic pro *senes* reposuerunt. addit Lampridius frigoris causa iis permisisse ut pænulas haberent, cum antea itinerariæ tantum essent, & pluviales. itinerarias accipio extra urbem, pluviales intra urbem. ergo vult Lampridius, cum antea pluviæ tempore tantum pænulas sumerent senatores, vel si aliquo extra urbem proficiscerentur, his permisisse Alexandrum, ut etiam frigoris causa usurparent. pænulæ Ciceronis ætate, & longe ante Ciceronem itinerariæ & pluviales fuere, quibus extra urbem tantum, & in itinere utebantur. itineralium pænularum mentio apud Ciceronem, Senecam, alios. eæque ut plurimum scorteæ. Martialis:

Ad subitas nunquam scortea desit aquas.

Præter has fuere & pænulæ, ita dixerim, hyemales. χειμάδιας Græci dicunt. quæ quidem pænulæ fiebant ex lana Appula, miro candore, & villorum gratia commendatæ, & frigoris tantum causa habitæ longe ante Alexandri tempora. & falsa notatio Spartiani pænulas antea itineris tantum, & pluviæ causa usurpari solitas; Alexandrum vero senatoribus, ut frigoris causa iis uterentur, permisisse. hæ quod in modum gausaparum textæ essent, gausapinæ dictæ. Martialis:

Et dolet & queritur sibi non contingere frigus
Propter sexcentas Scævola gausapinas.

Habebantur & lacernæ ad pluviam, sed quæ supra togam injicerentur. in officiis faciendis & salutationibus matutinis obeundis. togatos sequebatur verna cum lacernis, quas supra togam accipiebant, si forte plueret. & hæc differentia pænularum & lacernarum. quod pænulæ supra tunicam tantum sumerentur, lacernæ & supra tunicam, & supra togam. lacernæ, pænulæque pluviales, sed istæ in itinere, & extra urbem; illæ intra urbem. auctores tamen, ut dixi, plerumque & has & illas confundunt. Nam Tribuni, ut & reliqui senatores, semper togati, & supra togam lacernati pluvia tempestate. pænulæ vero, aut frigoris causa habebantur, & intra urbem, ut gausapinæ, & gausapa: aut pluviæ & itineris, ut scorteæ, atque etiam laneæ, & extra urbem. *Salmas.*

Pænulis intra Urbem, frigoris caussâ ut senes uterentur, permisit.] Ita & Palatinus. Lipsio tamen visum reponere *Senatores*. Grut.

1. *Quum id vestimenti genus semper itinerarium aut pluviæ fuisset.*] Palat. *aut pluviale fuisset.* pluviale vestimentum quod tempore pluvio gestatur, ut itinerarium quod in itinere. *Salmas.*

2. *Et ita quidem ut ex ejus jussu mathematici publice proposuerint Romæ, &c.*] Elegans & luculentus ad hanc rem Ulpiani locus lib. VII. de officio Proconsulis in comparatione legum Mosaicarum & Romanarum, tit. de vaticinationibus & Mathematicis. *Idem.*

3. *Ὀρνεοσκόπος magnus.*] Mirum quare Græcam vocem potius quàm Latinam augur usurpaverit. *Casaub.*

Ὀρνεοσκόπος magnus fuit.] *Or-*

 nescio-

[1] ut & Vascones & Hispanorum & [2] Pannoniorum augures vicerit. Geometriam fecit, pinxit mirè, cantavit nobiliter: sed nunquam alio conscio, nisi pueris suis testibus. Vitas principum bonorum versibus scripsit. Lyra, tibia, organo cecinit: [3] tuba etiam, quod quidem imperator [4] nunquam ostendit. [5] Palæstes primus fuit, in armis magnus,
28 adeò ut multa bella & gloriose gesserit. Consulatum ter iniit tantùm ordinarium: [6] ac primo nundino sibi alios semper suffecit. Severissimus judex contra fures, appellans eosdem quotidianorum scelerum reos, & damnans acerrimè, ac solos hostes inimicosque Reipub. vocans. Eum notarium qui falsum causæ brevem in consilio imperatorio retulisset, [7] incisis digitorum nervis ita ut nunquam posset scribere, deportavit. [8] Quum quidam ex honoratis, vitæ sordidæ & aliquando furtorum reus, per ambitionem nimiam ad militiam aspirasset, idcirco [1] quòd

neoscopos magnus fuit. ita scriptum in optimo Palatino. *Salmas.*

1. *Ut & Vascones & Hispanorum, &c.*] Palatino abest prior particula *&*, non malè, ut Vascones Hispanis annumeraverit. *Grut.*

2. *Pannoniorum augures.*] Horum meminit Spartianus in Severo. Porphyrius auctor est, quasdam gentes olim cognationem habuisse quandam cum certis avibus, quarum auspiciis regerentur, cùm illarum cantus intelligerent: ut aquilarum Etruscos, corvorum Arabes. *Casaub.*

3. *Tuba etiam, quod quidem imperator nunquam ostendit.*] *Ostendere* signate proprium huic rei verbum, cum artifices nempe committunt, aut specimen artis suæ edunt. Græci ἐπιδείξασθαι dicunt, & ἐπίδειξιν hujusmodi *ostensiosionem* sive specimen. *Salmas.*

4. *Nunquam ostendit.*] Οὐκ ἐπεδείξατο. non fecit palam: neque publicè specimen dedit hujus suæ peritiæ. *Cas.*

5. *Palæstes primus fuit.*] Græci utroque modo παλαιστὴς & παλαιστρίτης. *Idem.*

Palæstes primus fuit.] Sic supra: *amator primus fuit.* nam qui in aliqua re primus, idem optimus, ut contra qui pessimus, ultimus. *Salmas.*

6. *Ac primo nundino sibi alios semper suffecit.*] Creationem consulum veteres Latini dicebant comitia consularia: postea sublatis comitiis dici cepit ordinatio consulum, quod nihil aliud est, nisi ordinatio. *Casaub.*

Ac primo nundino.] *Primo nundinio.* Salmas.

7. *Incisis digitorum nervis.*] Spectarunt hoc sæpiùs antiqui legum conditores, ut qua parte quis peccasset, eadem puniretur. *Casaub.*

8. *Cùm quidam ex honoratis.*] Quomodo honoratus iste, si homo erat vitæ sordidæ & aliquando furtorum reus? an scribend. *ex inhonoratis*? an ad opes solùm respexit, quarum merito, ut fit, inter honoratos isti locus? *Idem.*

Cùm quidam ex honoratis vitæ sordidæ, &c.] Fortè fuit *quidam exhonoratus*, id est, qui honoribus exciderat. sic Salvianus lib. II. de gubern. Dei: *diademate exhonoratur.* Grut.

1. *Quod*

[1] quòd per reges amicos ambierat, admiſſus, ſtatim in furto præſentibus patronis detectus eſt: juſſuſque à regibus audiri, damnatus eſt re probata. Et quum quæreretur à regibus, quid apud eos paterentur fures, illi reſponderunt, Crucem. Ad eorum reſponſum, in crucem ſublatus eſt. Ita & patronis autoribus damnatus ambitor eſt: & Alexandri, quam præcipuè tuebatur, ſervata clementia eſt. [2] Statuas coloſſas, vel pedeſtres nudas, vel equeſtres, divis imperatoribus [3] in foro divi Nervæ, [4] quod *Tranſitorium* dicitur, locavit omnibus cum titulis, & columnis æreis, quæ geſtorum ordinem continerent exemplo Auguſti, qui ſummorum virorum ſtatuas in foro ſuo è marmore collocavit, additis geſtis. Volebat videri originem de Romanorum gente trahere, quia eum pudebat Syrum dici: [5] maximè quòd quodam tempore feſto, [6] ut ſolent, Antiochenſes, Ægyptii, Alexandrini, laceſſiverant eum conviciolis, *Syrum* [7] *archiſynagogum* eum vocantes & *archierea*. Ante-

1. *Quod per reges amicos ambierat.*] Videntur in aula Imperatoris tum fuiſſe reges aliqui, aut regum filii. *Caſaub.*

2. *Statuas coloſſas.*] Scrib. *coloſſeas.* Idem.

Statuas coloſſas.] Sic iterum Palat. annotatum tamen à recenti manu, alias legi *lacoſas*. Grut.

3. *In foro Divi Nervæ quod tranſitorium vocant.*] Aurelius Victor *pervium* vocat. pervium, & tranſitorium idem eſt. nam *pervium* dicitur per quod tranſiri poteſt. perviæ urbes Marcellino ſunt, quæ in tranſitu occurrunt, & per quas in itinere faciundo tranſeundum eſt. hæ & tranſitoriæ poterant dici. contra Ciceroni devia oppida, quæ extra viam poſita ſunt. devium ſcortum dicitur Horatio, non vulgare nec omnibus expoſitum. *Salmaſ.*

4. *Quod Tranſitorium dicunt.*] Item Pervium. *Caſaub.*

5. *Maxime quod quodam tempore feſto.*] Palatinus liber ſic habet: *maxime quod quodam tempore, fruſtra ut ſolent Antiochenſes, Ægyptii, Alexandrini, laceßitus erat conviciolis.* fortaſſean ita legendum: *maxime quod quodam tempore à ſcurra, ut ſolent Antiochenſes, Ægyptii, Alexandrini, laceßitus erat conviciolis, Syrum, Archiſynagogum eum vocante, & Archierea.* aut mimarium ſcurram intelligit, aut aliquem de populo ſcurram. ſed cum dicat, *ut ſolent Ægyptii, Antiochenſes Alexandrini*, puto heic aliquid aliud vitii ſubeſſe, quod non poſſum aſſequi. forte urbis Syriæ, vel Ægypti nomen deſideratur, aut ſub illo *fruſtra* corruptum latet. *Salmaſ.*

6. *Ut ſolent.*] Erant enim Antiochenſes dicaciſſimi, nec minùs Alexandrini. *Caſaub.*

7. *Archiſynagogum eum vocantes & archierea.*] Iidem libri: *Archiſynagogum eum vocantes archiereum.* diſtingue: *archiſynagogum eum vocantes, archiereum.* hæc enim aſyndetos concipiuntur: Syrum, archiſynagogum vocantes, archiereum. *archiereum* autem dixit ab ἀρχιερεύς. *Salmaſ.*

1. In

29 Antequam de bellis ejus & expeditionibus & victoriis loquar, de vita quotidiana & domestica pauca disseram. Usus vivendi eidem hic fuit: Primùm ut, si facultas esset, id est si non cum uxore cubuisset, matutinis horis [1] in larario suo (in quo & divos principes, [2] sed optimos electos & animas sanctiores, in queis & [3] Apollonium, & quantum [4] scriptor suorum temporum dicit, [5] CHRISTUM, [6] Abraham, & Orpheum, [7] & hujuscemodi deos habebat, ac majorum effigies) [8] rem divinam faciebat. Si id non poterat, pro loci qualitate vel vectabatur, vel piscabatur, vel deambulabat, vel venabatur. Dehinc si hora permitteret, [9] actibus publicis post multam horam operam dabat,

1. *In larario suo.*] Sanctiore: nam & lararium secundum habuit, cujus infrà fit mentio. *Casaub.*

2. *Sed optimos electos.*] Potest tolli vox *optimos*: nisi scribere malis, *sed optimo quoque electo.* Idem.

3. *Apollonium.*] Thyaneum planum illum scelestissimum: cui illa potissimùm ætas venerationis plurimum detulit. *Idem.*

4. *Scriptor suorum temporum.*] Ita sæpiùs, pro eorum temp. vel sic accipiendum, scriptor quidam, qui tempora illa, quibus ipse vivebat, descripsit. *Idem.*

5. CHRISTUM.] Cujus notitiam habuit per matrem: quam Christianæ religionis mysteriis initiatam, & ab Origine constat informatam. *Idem.*

6. *Abraham & Orpheum, & hujuscemodi deos habebat.*] De CHRISTO quid crediderit non potest dubitari: cùm infra scribat Lampridius, voluisse illi Alexandrum templum facere & inter deos eum recipere. *Idem.*

Abraham & Orpheum hujuscemodi, &c.] Suspecta mihi est hæc lectio: in Palat. *Abraham & Orpheum & hujus ceteros.* at vetus editio, *hujusce deos.* forte, & *hujusmodi ceteros.* nihil enim succurrit aliud, melius. *Salmas.*

7. *Et hujusmodi ceteros habebat.*] Sic & Pal. alter prius habuerat, *& hujus ceteros hab.* ut fortè scripserat auctor, *& hujusce heroas.* Grut.

8. *Rem divinam faciebat.*] Aut sacrificando, quod propriè rem divinam facere dicitur: vel adorando solùm & incensum ponendo: qui fuit mos multorum. *Casaub.*

9. *Actibus publicis post multam horam operam dabat.*] Cur dicat Alexandrum post multam horam publicis actibus operam dedisse, sequentia docent. *Idem.*

Actibus publicis post multam horam operam dabat.] Legendum: *dehinc si hora permitteret. actibus publicis non multam operam dabat, idcirco quod & res bellicæ & res civiles per amicos tractabantur.* reddit hanc rationem quare non multam operam actibus publicis daret Alexander, & non nisi hora permitteret, quod & bellica & civilia negotia amicis administranda relinqueret. Alexander ipse aut rem divinam faciebat, aut si id non poterat, vel vectabatur vel piscabatur: vel si hora permitteret, hoc est, si vacabat, aliquantam operam actibus publicis impendebat. nec enim multam impendere opus habebat, cum omnia per amicos agerentur. Scaliger legebat: *post multa, operam dabat.* & ita ego olim. *Salmas.*

Actibus publicis post multam horam operam.] Vox *horam* æque ab utroque Palatino exclusa est, nec displicet; mallemque

dabat, idcirco quòd & res bellicæ & res civiles (ut ſuperiùs dictum eſt) per amicos tractabantur, ſed ſanctos & fideles, & nunquam venales: & tractatæ firmabantur, niſi quid novi etiam ipſi placeret. Sanè ſi neceſſitas cogeret, ante lucem actibus operam dabat, & in longam horam producebat: [1] neque unquam tædiavit, aut moroſus aut iratus reſedit, fronte ſemper pari & lætus ad omnia. Erat enim ingentis prudentiæ, & cui nemo poſſet imponere: & quem ſi aliquis urbanè tentare voluit, intellectus tulit pœnas. Poſt actus publicos ſeu bellicos ſeu civiles, lectioni Græcæ operam majorem dabat, *De republica* libros Platonis legens. Latina quum legeret, non alia magis legebat quàm *De officiis* Ciceronis & *De republica.* [2] Nonnunquam & oratores & poëtas, in queis Serenum Sammonicum, quem ipſe noverat & dilexerat, & Horatium. Legit & vitam Alexandri quem præcipuè imitatus eſt: etſi in eo condemnabat ebrietatem & crudelitatem in amicos, quanvis utrumque defendatur à bonis ſcriptoribus, quibus ſæpiùs ille credebat. Poſt lectionem operam palæſtræ, aut ſphæriſterio, aut curſui, aut [3] luctaminibus mollioribus dabat. Atque inde unctus lavabatur, [4] ita ut [5] caldariis vel nunquam vel raró, piſcina ſemper uteretur, in eaque una hora propè maneret: biberet etiam frigidam Claudiam jejunus ad unum propè ſextarium. [6] Egreſſus bal-

lemque etiam inſuper ablatam voculam *poſt.* Grut.

1. *Neque unquam tædiavit.*] Verbum novum & meo judicio elegantiſſimum, *tædiare*, pro pertæſum alicujus negotii id deſerere, & ut loquitur Marcus imperator, προαποστῆναι τῆς ἐρεύνης. commendat Lampridius Alexandri in audiendis cauſſis patientiam: quæ pars magna juſtitia eſt, & quam primùm religioni ſuæ judex debet. *Caſaub.*

Neque unquam tædiavit.] Hac voce etiam uſus eſt Vegetius de re veterinaria lib. III. cap. II. Gloſſæ noſtræ: *tædio*, ἀθυμῶ. *Salmaſ.*

2. *Nonnunquam & oratores & poëtas.*] Palatinus: *& orationes, & poëtas. orationes* pro oratoribus: ut *conjugia* pro conjugibus, &c. *Idem.*

Nonnunquam & oratores & poëtas.] Pall. ambo. *orationes.* Grut.

3. *Luctaminibus mollioribus.*] Græci κούφους ἀγῶνας nominant. *Caſaub.*

4. *Ita ut caldariis vel nunquam vel raro.*] Pal. *caldaria*, ſaubaudi, *cella.* Salmaſius.

5. *Caldariis, vel nunquam vel rarò.*] Cauſſam diximus ſuprà ad Caſſium Gallicani. *Caſaub.*

6. *Egreſſus balneas multum lactis & panis*

balneas [1] multum lactis & panis sumebat, ova, deinde mulsum: atque his refectus aliquando prandium inibat, aliquando cibum usque ad cœnam differebat, prandit tamen sæpiùs. Ususque est Adriani tetrapharmaco frequenter, de quo in libris suis Marius Maximus loquitur, quum Adriani disserit vitam.
31 Post meridianas horas subscriptioni & lectioni epistolarum semper dedit operam, [2] ita ut ab epistolis & libellis & à memoria semper assisterent. nonnunquam etiam si stare [3] per valetudinem non possent, sederent, [4] relegentibus cuncta librariis & iis qui scrinium gerebant, ita ut Alexander sua manu adderet siquid esset addendum: sed ex ejus sententia qui disertior habebatur. Post epistolas, omnes amicos simul admisit, cum

panis sum.] Lege auctore Josepho Scaligero: *Eg. balneas, haud multum lactis & panis sumebat, & ova, deinde mulsum.* Salmas.

1. *Multum lactis & panis sumebat, ova, deinde mulsum.*] Id est jentabat. veteres matutino tempore pane sicco degustato, aliquando prandium inibant, aliquando usque ad cœnam cibum differebant. qui panem siccum non poterant sumere, uvas passas, ficus, ova, lac, mulsum & alia hujuscemodi sumebant. à bucceis vel buccis panis quem comedebant jentantes, βυκκισμὸς jentaculum: & βυκκίζειν, jentare. Ergò hora tertia vel quarta jentabant, hoc est panem comedebant: hora sexta, prandium inibant, si qui pranderent. hora nona vel decima, cœnabant. *Idem.*

2. *Ita ut ab epistolis, libellis, & à memoria semper assisterent.*] Id est magistris epistolarum, libellorum & memoriæ. cum enim quis dicitur ab epistolis, intelligitur magister ab epistolis, & idem est quod magister epistolarum. ita de ceteris. quattuor autem fuere scrinia: scrinium epistolarum, scrinium memoriæ, scrinium libellorum, & scrinium dispositionum. primi quique & principes in singulis scriniis dicebantur proximi. ut proximus ab epistolis, à libellis, &c. vel quod idem erat proximus epistolarum, libellorum, &c. in scrinio dispositionum non dicebatur proximus dispositionum, sed comes. atque hi sunt qui vocabantur proximi scriniorum. iidem erant & principes scriniorum. proximus scrinii est primus in scrinio, quem nemo præcedit. hic & comes erat, ideoque & magister. nam comes & magister scrinii vocabatur ut in scrinio dispositionum: qui prior erat, idem comes & magister dispositionum audiebat. habebant & illi proximi suos adjutores, qui dicebantur adjutores à libellis, ab epistolis, à memoria. præter hos autem proximos, & magistros singulorum scriniorum, omnia simul scrinia magistrum habebant, qui dicebatur magister omnium scriniorum, & magister scriniorum simpliciter. non enim hic erat magister scrinii epistolarum, aut libellorum, &c. sed horum quattuor scriniorum magister. *Idem.*

3. *Per valetudinem.*] Regius, *præ valetudine.* & pro, *scrinium gerebant*, alii, *regebant.* magistri sunt scriniorum. *Casaub.*

4. *Relegentibus cuncta librariis & iis qui scrinium gerebant.*] Qui scrinium gerebant, dicebantur scriniarii. *Salmas.*

1. *Neque*

cum omnibus pariter est loquutus: [1] neque unquam solum quenquam, nisi præfectum suum, vidit, & quidem Ulpianum, [2] ex assessore semper suo, causa, justitiæ singularis. Quum autem alterum adhibuit, & Ulpianum rogari jussit. Virgilium autem, Platonem poëtarum vocabat, ejusque imaginem cum Ciceronis simulacro, in secundo larario habuit, ubi & Achillis & magnorum virorum. Alexandrum verò magnum [3] inter divos & optimos in larario majore consecravit. [4] Injuriam nulli unquam ami- 32
corum comitumve fecit, [5] nec magistris quidem aut principibus officiorum. Præfectis autem semper detulit, asserens eum qui mereatur injuriam pati, ab imperatore damnandum esse, non dimittendum. [6] Si unquam alicui præsen-

1. *Neque unquam solum quenquam, nisi præfectum suum vidit.*] Cur solum neminem videret Alexander, caussam affert magnam paullò pòst Lamprid. *Casaub*

Neque unquam solum quenquam præfectum suum vidit & quidem Ulpianum.] Infra, sub fine hujus vitæ: *jam illud insigne quod solum intra Palatium præter præfectum & Ulpianum quidem neminem vidit.* Videri princeps & videre dicebatur. & videbatur quidem ab omnibus togatis qui officia faciebant, & matutinis, salutationibus ave suum portabant. sed videre eos dicebatur & præcipue quum solos videbat, quibus impensius familiaris videri volebat princeps. nam illi plurimum posse apud principem existimabantur, quos ille solos videbat. quod facere postea abstinuit prudentissimus princeps Alexander circa omnes, uno excepto Ulpiano, quod multos ea familiaritate abusos cognoverat, & de se fumos vendidisse. *Salmas.*

2. *Ex assessore semper suo.*] Id est, quo semper ante usus assessore, postea eum fecit præf. præt. abest à scriptis τὸ *semper*. Casaub.

Ex adsessore semper suo.] Apparet & istud *semper* in Palatino. *Grut.*

3. *Inter Divos & optimos.*] Pal. *inter optimos & divos.* Idem.

4. *Injuriam unquam amicorum comitumve, &c.*] Appellat injuriam novè, cùm statione sua dejicitur aliquis, sive causa subsit, sive non. ita enim γενικῶς hîc accipiendum, probant sequentia. *Casaub.*

5. *Nec magistris quidem aut principibus officiorum.*] Parum aut nihil inter magistros & principes officiorum fuit discriminis. *Idem.*

Nec magistris quidem aut principibus officiorum.] Manifesto distinguit principes & magistros officiorum. unaquæque officia suos habebant principes, qui primores & priores, & capita officii dicebantur, quique illius officii cui præsidebant revera erant magistri. at magister officiorum is erat, qui omnia officia, & principes ipsos officiorum sub se habebat. & princeps quidem officii dicebatur, ac magister officiorum. *Salmasius.*

6. *Si unquam alicui præsentium successorem dedit.*] Regius codex, *præsidentium:* atque ita legendum: nisi malis *præsidum.* Casaub.

Si unquam alicui præsentium successorem dedit.] *Præsentes* heic pro præsidibus, *præsentes* igitur qui præsunt: ut præsi-

ſentium ſucceſſorem dedit, ſemper illud addidit, *Gratias tibi agit reſpublica:* eumque muneratus eſt, ita ut privatus pro loco ſuo poſſet honeſtè vivere: his quidem muneribus, agris, bobus, equis, frumento, ferro, [1] impendiis ad faciendam domum, marmoribus ad ornandum, & operis, [2] quas ratio fabricæ requirebat. Aurum & argentum raro cuiquam, niſi militi diviſit, nefas eſſe dicens, ut diſpenſator publicus in delectationes ſuas & ſuorum converteret id quod provinciales dediſſent. [3] Aurum negotiatorium &
33 coronarium Romæ remiſit. [4] Fecit Romæ curatores urbis quatuordecim; [5] ſed ex conſularibus viris, quos audire negotia urbana cum præfecto urbis juſſit, [6] ita ut omnes aut magna pars adeſſet, quum acta fierent. [7] Corpora omnium conſtituit vinariorum, [8] lupinariorum, caligariorum, & omnino omnium artium: hiſque ex ſeſe defenſores

præſides qui præſident: utriuſque vero verbi eadem notio. *Salmaſ.*

Si umquam alicui præſentium ſucceſſorem dedit.] Sic Palat. & habet interpretationem commodam. *Grut.*

1. *Impendiis ad faciendam domum, marmoribus ad ornandum.*] Lege: *ad ornandam.* Salmaſ.

2. *Quas ratio fabricæ requirebat.*] Vetus lectio: *quas ratio fabrica.* Idem.

3. *Aurum negotiatorium & coronarium Romæ remiſit.*] De coronario ſatis alibi, & ſuprà ad Hadrianum: negotiatorium verò aurum eſſe videtur, qui aurarius canon & auraria penſitatio ſive præſtatio in Conſtitutionibus Imperatorum dicitur. Sed onera negotiatoribus impoſita non unius generis fuerunt. *Caſaub.*

4. *Fecit Romæ curatores urbis quattuordecim, ſed ex conſularibus viris.*] Palat. *ſed ex conſulibus veros.* emenda, *ſed exconſulibus viros.* hoc eſt, conſulares viros. nam viri ex conſulibus ſunt conſulares, ut ex præfectis, præfectorii, & ſimilia. ſic Græci ἀπὸ ὑπάτων dicunt qui ſunt ex conſulibus. conſulares autem & ex conſulibus diverſi illa ætate. nam ex conſulibus qui conſules utique fuere. conſulares legati etiam prætorii viri dicti ſunt qui provincias Cæſaris jure conſulari adminiſtrarent, etiamſi conſules nunquam fuiſſent. *Salmaſ.*

5. *Sed ex conſularibus viris.*] Primæ editiones hîc corruptiſſimæ. *Caſaubonus.*

6. *Ita ut omnes aut magna pars adeſſet.*] Vetus editio: *& magna pars adeſſent.* recte, nam ita loquuntur. *Salmaſ.*

7. *Corpora omnium conſtituit, vinariorum.*] Corporis vinariorum meminit inſcriptio vetus Romana, cujus initium eſt hoc:

: : : :

C. SEN : : : : O. REGVLIANO. EQ. R. DIFFVS. OLEARIO. EX. BAETICA. CVRATORI. EIVSDEM. CORPORIS. NEGOT. VINARIO. LVGDVN. *Caſaub.*

Corpora Lupinariorum.] Haud aliter quoque membranæ Palatinæ. *Grut.*

8. *Lupinariorum.*] Qui non poſſunt alii eſſe quàm negotiatores lupinorum. ſed quis veterum lupinariæ negotiationis facit mentionem? Videamus igitur, ne ſcribendum ſit *popinariorum.* Caſaub.

res dedit, & juſſit quid ad quos judices pertineret. [1] Scenicis nunquam aurum, nunquam argentum, vix pecuniam donavit: pretioſas veſtes quas Heliogabalus dederat, etiam ſuſtulit. [2] Milites quos *oſtenſionales* vocant, [3] non pretioſis, ſed ſpecioſis [4] clariſque veſtibus ornabat: [5] nec multùm inſignibus aut ad apparatum regium auri & ſerici depu-

1. *Scenicis nunquam aurum, nunquam argentum, vix pecuniam donavit.*] Paullò pòſt: *Spectacula frequentavit cum ſumma donandi parſimonia.* Etiam hæc res ſpecimen habuit morum: quare ſolent diligenter vitarum ſcriptores hoc notare. nam diſſoluti principes & voluptuarii in hoc genere ſumtuum damnoſiſſimi fuerunt. Dabantur autem ſcenicis præter certam mercedem lege definitam, aut pacto convento, & alia præmia: puta coronæ, quas Cicero & alii corollaria appellare ſolent, propter vilitatem antiquarum coronarum ſcenicarum. ſed poſtea etiam ex auro & argento coronæ hiſtrionibus datæ, Plin. libro XXI. capite III. has coronas auctor hic intelligit, aurum & argentum vocans, atque à pecunia ſeparans. *Idem.*

Scenicis.] Vet. ed. *ſcænicis*. ita ſcribebant Latini, quamvis Græcis ſit σκηνή. *ſcænici artifices* in veteri inſcriptione, & *ſcæna* paſſim ſcribitur. *Salmaſ.*

Scenicis nunquam aurum, nunquam argentum, rarò pecuniam donavit.] Pecuniam heic Lampridius ab auro & argento diſtinguit, & pecuniam proprie vocat, æreum nummum. ſic nos hodie monetæ nomine, æreos fere minutulos nummos intelligimus, & ab auro diſcernimus, cum tamen etiam aurea dicatur moneta, ut & argentea æreaque. Severus Alexander, cum admodum parcus eſſet in ſcenicorum donationibus, nunquam aureos, nunquam argenteos illis donabat, & vix quidem æreos nummos. rationem quare id faceret, hanc addebat, *ne in delectationes ſuas & ſuorum converteret, quod provinciales dediſſent.* aurum enim & argentum inferebant provinciales. qua de re nos alibi. certum eſt igitur aurum & argentum heic accipi debere pro aureis & argenteis nummis, pecuniam vero pro æreis ac minuta, ut nunc vocamus, moneta. *Idem.*

2. *Milites quos oſtenſionales vocant.*] Qui ad obſequium principis diebus feſtis, & ſolennibus proceſſionibus, ut vocabant, ſoliti convenire: cujuſmodi ſunt comitatenſes, cohortalini, & Palatinæ militiæ pars maxima. *oſtenſionales.* οἱ πρὸς ἐπίδειξιν ἐσκευασμένοι, καὶ πρὸς δόξαν τοῦ βασιλέως. *Caſaub.*

Milites quos oſtenſionales vocant.] *Oſtenſio* heic accipitur, ut Græcis φαντασία. & *oſtenſionale*, τὸ φαντασιῶδες, ut φαντασιῶδες ἱμάτιον, quod ad ſolam oſtenſionem ac pompam habetur. Græci ἐξόδους μετὰ πολλῆς φαντασίας fieri dicunt, qui cum multa pompa paratuque fiunt. *Salmaſ.*

3. *Nec pretioſis ſed ſpecioſis clariſque veſtibus ornabat.*] *Nec pretioſis ſed ſpecioſis claris veſtibus ornabat.* ita Palatinus & prima editio. *Idem.*

4. *Clariſque veſtibus.*] Λαμπραῖς ἐσθῆσι. aut fortaſſe ἀνθηραῖς. *Caſaub.*

5. *Nec multùm inſignibus aut ad app.*] Lego: *non pretioſis, ſed ſpecioſis clariſque veſtibus ornabat, nec multùm inſignibus nec multum in earum veſtes, aut ad apparatum regium auri & ſerici deputabat.* *veſtes inſignes* ſunt quæ & Græcis ἐπίσημοι. ſignificat Lampridius, non ſolùm miniſtros alios Alexandri, ſervos & libertos, ſed ne iſtos quidem ad pompam comparatos milites, multùm diverſa veſte uſos, ab habitu communi militum. *Idem.*

Nec multum inſignibus aut ad appa-

deputabat, dicens, *Imperium in virtute esse, non in decore.* [1] Chlamydes hirtas Severi, [2] & [3] tunicas asemas [4] vel macrocheras [5] ex purpura non magna ad usum revocavit 34 suum. [6] In convivio aurum nesciit: pocula mediocria; sed nitida semper habuit. [7] Ducentarum librarum argenti pondus ministerium ejus nunquam transiit. [8] Nanos & nanas, & moriones [9] & * vocales exoletos, † & omnia acroamata,

vatum regium auri & serici deputabat.] Veteres libri ita legunt: *nec multum in signa, aut ad apparatum regium auri sericique deputabat.* atque ita probe planeque scriptum etiam habet editio Mediol. *signa* heic sunt vexilla, quæ festis diebus, in pompis ac sollemnibus processibus imperatoribus præferebantur multo auro argentoque radiantia. Quæ σύμβολα βασιλικὰ appellat Herodianus. cum enim ostensionalium militum heic mentio habeatur, qui in ejusmodi pompis principi ad obsequium aderant, claris speciosisque vestibus ornati, vexilla signaque omitti non debuerunt, eaque auro & serico fulgentia. nam milites nunquam sine signis. *Salmas.*

Nec multum in signa, aut ad apparatum regium deputabat, &c.] Elegans lectio, quamque imputat nobis codex Palatinus. *Grut.*

1. *Chlamydes hirtas Severi & tunicas asemas vel macrocheras & purpura non magna.*] Sic Spartianus in Severo. *Salm.*

2. *Et tunicas asemas.*] Sine clavo: σημεῖον, clavus vestis: σημειωταὶ, vestes clavatæ. quidam *clavum* ἧλον verterunt. *Casaub.*

3. *Tunicas asemas.*] Χιτῶνας ἀσήμους. ita enim Græci vocant, quæ carent purpura clavumque nullum habent. Pollux lib. IV. cap. XVIII. contra ἐπίσημος ἐσθὴς est vestis tesseris auro textis vel purpureis clavata. sic ἐπίσημον ἀργύριον est signatum. contra ἄσημον non signatum. ἐπίσημοι igitur, & πολύσημοι vestes sunt multis clavis insignitæ, ἄσημοι nullis. *Salmas.*

4. *Vel macrocheras ex purpura non magna.*] Dicitur igitur Alexandrum usum esse tunicis asemis quæ nihil prorsus haberent purpuræ, vel macrocheris, quæ purpuram quidem haberent, sed non magnam, non igitur latis clavis erant insignitæ, sed parvis & angustis. *Idem.*

5. *Ex purpura non magna.*] Pal. & *purpureaque non magna:* ut videatur restituendum, *ex purpurâ æque non magna.* Grut.

6. *In convivio aurum nesciit.*] Potorium puta vel escarium, ut in antiqua inscriptione: GAMVS. AVG. L. PRAEP. AVRI. ESCARI. FECIT. *Casaub.*

7. *Ducentarum librarum argenti pondus ministerium ejus nunquam transiit.*] Hoc quis sine admiratione summa legat? nam per antiquissimas Romanorum leges, quæ conviviis modum ponebant, centum tamen argenti libras convivio licuit inferre. erat enim legis Fanniæ quæ circa annum v. ɪↃxcɪ. lata est, caput unum, quo id ita disertè cautum. Adde quòd lex Fannia, non Imperatori posita, sed proceribus veteris Reip. *Ministerii* appellatione intelliguntur omnia argentea vasa sternendo triclinio necessaria. *Idem.*

8. *Nanos & nanas & moriones.*] Bene hæc superioribus connectuntur: nam lautiorum mensis nani, nanæ, scurræ, cinædi & moriones semper inerrabant. *Idem.*

9. *Et vocalos exoletos.*] Meliùs, & *vocales & exoletos.* qui phonasco dant operam, & vocem erudiunt ad mollitiem, vocales dicuntur. *Idem.*

Et vocales exoletos.] *Et vocales, & exoletos.* ita legend. vocales pueri puellæque

mata, & pantomimos, populo donavit: qui autem usui non erant, [1] singulis [2] civitatibus putavit alendos singulos, ne gravarentur specie mendicorum. Eunuchos quos Heliogabalus & in consiliis turpibus habebat & promovebat, donavit amicis, addito elogio, ut si non rediissent ad bonos mores, [3] eosdem liceret occidi [4] sine autoritate judicii. Mulieres infames, [5] quarum infinitum numerum deprehenderat, publicari jussit, [6] exoletis omnibus deportatis, [7] aliquibus etiam naufragio mersis, cum quibus illa clades consuetudinem habuerat funestissimam. Auratam vestem ministrorum vel in publico convivio nullus habuit. Quum inter suos convivaretur, aut Ulpianum aut doctos homines adhibebat, ut haberet fabulas literatas, quibus se recreari dicebat & pasci. Habebat quum privatim convivaretur, & librum in mensa, [8] & legebat, sed Græca magis. [9] Latinos autem poëtas lectitabat. [10] Publica convivia ea simpli-

læque dicebantur, qui voce canerent. Agellius lib. XIX. cap. IX. βογαλιυς Græci recentiores eos appellarunt. *Salmasius.*

* *Vocales exoletos.*] Sic quoque Pal. videturque illud *exoletos*, non solum spectare ad proximum *vocales*, sed & ad *nanos*, *nanas*, *morionesque*, qui præcesserunt: nec notat fortasse eo aliquid fœdum monstrosumque, sed indicat horum partem potissimam fuisse floris exstincti, ideoque sine magna gratia. *Grut.*

† *Et omnia acromata.*] *Acroma* autem pro *acroama*, ut ἀκρωτήριον pro ἀκροατήριον. *Salmas.*

1. *Singulis civitatibus putavit alendos singulos.*] Scrib. *deputavit*. Casaub.

Singulis civitatibus putavit alendos.] Forte: *deputavit alendos*. Salmas.

2. *Civitatibus deputavit alendos singulos.*] Palatin. *putavit*. Grut.

3. *Eosdem liceret occidi sine auctoritate judicii.*] Scribo, *judicis*. fit autem hujus conditionis nominatim mentio: quia servos à dominis occidi lege Hadriani pridem fuerat vetitum: de quo in ejus vita. *Casaub.*

4. *Sine auctoritate judicii.*] Nihil opus quidquam mutare. nam *judicium* ponitur pro *judice*, ut *servitium* pro *servo*. Grut.

5. *Quarum infinitum numerum depreh.*] Superiùs dixit, *leges de jure fisci moderatas & infinitas sanxit:* nescio an sequendi viri magni, qui emendant *finitas*. Casaub.

6. *Exoletis omnibus deportatis.*] De aulicis exoletis cape: nam in universum de omnibus falsum. *Idem.*

7. *Aliquibus etiam naufragio mersis.*] Ut fuit mos in talibus. *Idem.*

8. *Et legebat: sed Græca magis.*] Vetus editio: *sed Græce magis.*

9. *Latinos autem poëtas lectitabat.*] Fortean meliùs, *Lat. tamen p.* Latinis literis parum omnino delectabatur: sed poëtas tamen Romanos lectitabat; oratores minùs: ideo superiùs dicebat: *nec valde amavit Latinam facundiam.* Casaubonus.

10. *Publico convivio ea simplicitate egit, qua privato.*] Omnino scribendum: *publica convivia ea simplicitate egit qua privata.* Salmas.

ſimplicitate egit qua privata, [1] niſi [2] quòd numerus accubitorum creſcebat & multitudo convivarum, qua ille offendebatur, [3] dicens ſe in theatro & Circo manducare.
35 Oratores & poëtas non ſibi panegyricos dicentes, [4] quod exemplo Nigri Peſcennii ſtultum dicebat, ſed aut orationes recitantes, [5] aut facta veterum quos antè retuli, libenter audivit: libentiùs tamen, ſiquis ei recitavit Alexandri Magni laudes, aut meliorum retrò principum, aut magnorum urbis Romæ virorum. Ad Athenæum, audiendorum & Græcorum & Latinorum rhetorum vel poëtarum cauſa, frequenter proceſſit. Audivit autem etiam forenſes oratores cauſas recitantes, [6] quas [7] vel apud ipſum

[1] vel

1. *Niſi quod numerus accubantium creſcebat, & multitudo convivarum.*] Legimus: *niſi quod numerus accubitionum creſcebat, & multitudo convivarum. accubitiones* autem ſunt *accubita.* nam *accubitationes* pro accubitis in his auctoribus lectæ. *Idem.*

Niſi quod numerus adcubantium creſcebat.] Inerrat verbis iſtis vitium. nam idem dicunt quod ſequentia. & alioquin habet Pal. *accumtionum.* Grut.

2. *Quòd numerus accubantium creſcebat, & multitudo convivarum.*] Otioſa verba ſunt, *& multitudo convivarum.* Caſaub.

3. *Dicens ſe in theatro & Circo manducare.*] Hoc voluit qui primus dixit, *Septem convivium, novem convitium.* nam *convitium* eſt περιβόησις, & vociferatio multorum ſimul & inconditè clamantium. *Idem.*

4. *Ab exemplo Nigri Peſcennii.*] Hiſtoriam reſpicit Ælio Spart. narratam. *Idem.*

Quod exemplo Nigri Peſcennii ſtultum dicebat.] *Irriſio eſt viventes laudare.* dictum Peſcennii ad eum qui ſibi imperatori Panegyricum recitare volebat. *Salmaſ.*

5. *Aut facta veterum quos antè retuli.*] Poteſt referri ad illa verba: *Vitas principum bonorum verſibus ſcripſit.* Caſaub.

Aut facta veterum quos ante retuli libenter audivit.] Vetus ſcriptura: *ſed aut orationes recitantes, aut facta veterum quamnetu libenter audivit.* ita enim optimus Pal. ſed non ſine vitio, cum de poëtis & oratoribus loquatur: nullum dubium eſt, quin ad oratores orationes, tanquam proprium opus retulerit; ad poëtas autem facta veterum. itaque ſic potius legerim: *ſed aut orationes recitantes aut facta veterum canentes libenter audivit.* libenter nempe audivit oratores orationes recitantes, & poëtas facta veterum canentes, & Achillis & ceterorum Heroum, quæ propria materies carminum. magis vero libenter audivit, ſi quis ei ſummorum virorum laudes, qua Græcorum qua Romanorum, ſive poëta, ſive orator recitaret. poſſet etiam legi: *aut facta veterum digna cognitu.* & hoc verum arbitror. *Salmaſ.*

Aut facta veterum quos ante retuli, libenter audivit.] Pal. *veterum quam ne tuli veniter audivit.* Grut.

6. *Quas vel apud ipſum vel apud præfectos urbis egerant.*] Sic legi neceſſe eſt ut editum eſt. mos enim oratorum & advocatorum celebrium hic erat: ut cauſas quas egerant, vel apud præfectos, vel apud principem, eas animi gratia, vel etiam ad ingenium procudendum, & exercendum, reponerent plerumque, & frequenti auditorio majore cum apparatu recitarent. *Salmaſ.*

7. *Vel apud ipſum, vel apud præfectos Urbis egerant.*] Sic & Pal. ut videatur dicere,

[1] vel apud præfectos urbis egerant. [2] Agoni præsedit, & maximè Herculeo in honorem Magni Alexandri. [3] Solus post meridiem, vel matutinis horis idcirco nunquam aliquos videbat, quòd ementitos de se multa cognoverat: speciatim [4] Vetronium Turinum: quem quum familiarem habuisset, ille omnia vel fingendo sic vendiderat, ut Alexandri quasi stulti hominis & quem ille in potestate haberet & cui multa persuaderet, infamaret imperium: sicque omnibus persuaserat quòd ad nutum suum omnia faceret.
Denique hac illum arte deprehendit, ut quendam immit- 36
teret qui à se quiddam publicè peteret, ab illo autem occultè quasi præsidium postularet, ut pro eo Alexandro secretò suggereret. Quod quum factum esset, & Turinus suffragium promisisset, dixissetque se quædam imperatori dixisse quum nihil dixisset, sed in eo pendere ut adhuc impetraret, eventum vendens: quumque iterum jussisset Alexander interpellari, & Turinus quasi agens aliud nutibus annuisset, [5] neque tamen interim quicquam dixisset, impetratum autem esset quod petebatur, [6] Turinusque [7] ab illo qui meruerat, fumi venditor, ingentia præmia perce-

cere, recitasse eosdem orationes suas; quibus aliquando coram Principe, aut præfecto urbis huic vel illi patrocinati fuerant; sed recitasse tunc ornatu non paullò comptiore. *Grut.*

1. *Vel apud præfectos urbis egerant.*] Scrib. *agerent*, aut *agebant*. Casaub.

2. *Agoni præsedit.*] Fuit agonotheta ludorum Græcanicorum. *Idem.*

3. *Solus nunquam aliquos videbat.*] Excipe præfectos præt. præsertim verò Ulpianum, ut antè dictum. Pro *aliquos* eruditissimi, *aulicos*, vel *amicos*. Idem.

4. *Vetronium Turinum.*] Palat. *Verconium.* Grut.

5. *Neque tamen interim aliquid dixisset.*] Palat. & ed. vet. *neque tamen intus quicquam dixisset.* quæ vera est lectio. id est, cum intus nihil suggessisset imperatori eorum quæ promiserat. *intus*, intra aulam. *Salmas.*

Neque tamen interim quidquam.] Malim quod est in Pal. *intus quidquam*: ut nimirum videretur iste commotis labris loqui aliquid Imperatori cui proximè aderat loco aulæ interiore, ubi spectari quidem poterat ab eis qui foris stabant, sed non etiam audiri. *Grut.*

6. *Turinusque ab illo qui meruerat, fumi venditor, &c.*] Vide an illa satis γνήσια. *fumi venditor.* Casaub.

Turinusque ab eo, qui meruerant, fumi venditor, ingentia præmia percepisset.] Palat. *Turinusque ab eo qui meruerat, fumis venditis, ingentia præmia percepisset.* nam *fumis venditis præmia percipere*, nihil aliud est, quam præmia percipere ob venditos fumos. *Salmas.*

7. *Ab illo qui meruerat, fumi venditor, ingentia.*] Pal. *meruerat fumis venditis.* sed præstat certè suspicari cum Casaubono, illud, *fumi venditor*, non esse aucto-

percepiſſet: accuſari eum Alexander juſſit, probanſque per teſtes omnibus, & quibus præſentibus quid accepiſſet, & quibus audientibus quid promiſiſſet, in foro Tranſitorio ad ſtipitem illum ligari præcepit, [1] & fumo appoſito quem ex ſtipulis atque humidis lignis fieri juſſerat, necavit, [2] præcone dicente, [3] *Fumo punitur, qui vendidit fumum.* Ac ne in una tantùm cauſa videretur crudelior fuiſſe, quæſivit diligentiſſimè antequam eum damnaret: & invenit Turinum ſæpe & in cauſis ab utraque parte accepiſſe, quum eventus venderet, & ab omnibus qui aut præpoſi-
37 turas aut provincias acceperant. Spectacula frequentavit cum ſumma donandi parſimonia, dicens, & venatores & ſcenicos & aurigas ſic alendos, [4] quaſi ſervos noſtros, aut venatores, aut muliones, aut voluptarios. [5] Convivium [6] neque opiparum, neque nimis parcum, ſed nitoris ſummi fuit: [7] ita tamen ut pura [8] mantilia mitterentur: ſæpiùs cocco

auctoris genuinum, ſed gloſſargi alicujus. *Grut.*

1. *Et fumo appoſito quem ex ſtipulis atque humidis lignis fieri juſſerat.*] Fumus ille quo puniebantur, & cruciabantur ita meriti, præcipue fiebat ex lignis viridibus, quæ humoris plurimum habere certum eſt, & per conſequentias plurimum fumi ex ſe dare poſſunt. quo in genere excellit ficus: ideoque ad fumo necandos ſontes ſæpius ejus ligna adhibebantur. *Salmaſ.*

2. *Præcone dicente.*] Infrà, *Per præconem cùm aliquem emendaret, dici jubebat,* QVOD. *Caſaub.*

3. *Fumo punitur qui vendidit fumum.*] Sic & in jure incendio conſumitur, qui incendium fecit. *Idem.*

4. *Quaſi ſervos noſtros, aut venatores, aut muliones, aut voluptarios.*] Venatores, id eſt domeſticos θηρευτὰς, refer ad venatores amphitheatralium venationum; muliones ad aurigas circenſes; ad ſcenicos autem, voluptuarios, cujuſmodi ſunt, nani, moriones, vocales, exoleti, & omnia acroamata. *Idem.*

5. *Convivium neque optimum neque nimis parcum.*] Vetus editio habet: *neque opinatum.* Palat. *neque opinarum*: ſcribendum: *neque opiparum, neque nimis parcum.* Salmaſ.

6. *Neque optimum, neque nimis parcum.*] Pal. *neque opinarum.* an non potius *opiparum*? Grut.

7. *Ita tamen ut pura mantilia mitterentur: ſæpiùs cocco clavata.*] Mantilia mittere, non aliud quàm ſternere. Pollio in Gallienis, *mantilibus aureis ſemper ſtravit.* Pura autem mantilia ſic dicuntur, ut toga pura, id eſt, ἀπόρφυρος: Puris opponuntur clavata. Clavi non tunicis ſolùm adſuebantur; ſed & ſupellectili, præſertim tricliniari. Facitque duo genera cocco vel auro clavatorum. fiebant enim clavi, qui acceſſionis loco veſtibus cedebant, è cocco vel purpura, vel auro. *Caſaub.*

Ita tamen ut pura mantilia mitterentur.] *Pura mantilia*, τὰ ἀπόρφυρα χειρόμακτρα. τὰ ἄσημα. *coccoclavata*, ſunt κοκκόσημα. *Salmaſ.*

8. *Mantilia.*] Vetus liber: *mantelia.* atque ita ſcribendum. hæc mantela, hoc

cocco clavata, [1] aurata verò nunquam, [2] quum hæc Heliogabalus jam recepiſſet, & antè (ut quidam prædicant) Adrianus habuiſſet. Uſus convivii diurnus hic fuit. Vini ad totum diem ſextarii XXX. [3] panis mundi pondo XXX. [4] panis ſequentis ad donandum pondo L. [5] Nam ſemper de manu ſua miniſtris convivii & panem & partes aut olerum aut carnis, aut leguminum dabat, [6] ſenili prorſus maturitate patremfamiliâs agens. [7] Erant decreta & carnis diverſæ pondo XXX. [8] erant & gallinæ ova, adhibebatur & anſer diebus feſtis: Calendis autem Januariis, & [9] hilariis, matris deûm, & ludis Apollinaribus, [10] & Jovis epulo, & Saturnalibus, & hujuſmodi feſtis diebus faſianus: ita ut aliquando & duo ponerentur, additis gallinaceis duobus.

hoc mantelum, & hoc mantele dicebatur. *Idem.*

1. *Aurata vero nunquam.*] Id eſt auro clavata, χρυσόσημος. *Idem.*

2. *Quum hæc Heliogabalus jam recepiſſet.*] *Cum hæc habere Heliogabalus jam cœpiſſet.* ita in Palatino. *Idem.*

3. *Panis mundi pondo* XXX. *panis ſequentis ad donandum pondo* L.] Panis ſequens & ſecundus, idem. & ſane *ſequens* & *ſecundus*, res eadem & ex eodem fonte ſunt voces. *ſecundum* enim veteres dicebant & ſcribebant pro *ſequendum.* inde igitur *ſecundus* vel *ſequendus* qui ſequi debet, id eſt proximus à primo, aut qui primum ſequitur. panis igitur mundus, & panis ſequens heic opponuntur. *Idem.*

4. *Panis ſequentis.*] Secundarii. *Caſaub.*

5. *Nam ſemper de manu ſua.*] De manu ſua dare, pro manu ſua. ſic amabant loqui illo tempore. *pilos ſibi de reſina tollere* dixit vetus Juvenalis interpres, pro reſina pilos tollere. *Salmaſ.*

6. *Senili prorſus maturitate.*] Quia ſenes ſunt, ut plurimùm, præparci. *Caſaub.*

7. *Erant decreta & carnis diverſæ, &c.*] *Decreta*, id eſt, conſtituta in ſumtum quotidianum. *Idem.*

Erant decreta & carnis diverſæ.] Sic etiam membranæ Palatinæ. *Grut.*

8. *Erant & gallinæ ova.*] Regius, *erant & gallinacii duo: adhibebatur & anſer, & ova, diebus feſtis.* Caſaub.

Erant & gallinæ ova.] Non dicit quot ova, quod non omiſiſſet. ſed nec placet: *gallinæ ova:* dixiſſet, *gallinarum ova*, omnia igitur vitium clamant. Palat. *erant & gallinacio vo.* reponimus: *& gallinaci duo. gallinaci* pro *gallinacii*, ut fere ſcribitur in libris. *Salmaſ.*

Erant & gallinacei duo.] Pal. *erant & gallinacio vo.* Grut.

9. *Hilariis matris deûm.*] Hilarem diem, ſive hilaria, appellarunt omnem ſive privata, ſive publica feſtivitate ſolennem diem. Erant & peculiariter dicta HILARIA, vel potiùs HILARIA MATRIS DEUM, octavo Kal. Aprilis celebrari ſolita, ut docet Macrobius, quem lege. Græci à quibus Romani habent, hunc diem vocabant ΑΝΑΒΑΣΙΝ. at præcedentem nominabant ΚΑΤΑΒΑΣΙΝ. erat enim planctus dies & lamentationis. Latini hanc quoque appellationem mutarunt, & dixerunt SANGUINIS DIEM. Poſtea verò & Græci Anabaſeos diem cum Romanis appellarunt Hilaria matris deûm. *Caſaubonus.*

10. *Et Iovis epulo.*] Lege Feſtum in *Epulonos.* Idem.

bus. Leporem quotidie habuit, [1] venationem frequentem, ſed eam cum amicis dividebat, & his maximè quos ſciebat per ſe non habere. Nec divitibus quicquam talium munerum miſit, ſed ab his ſemper accepit. [2] Habuit quotidie [3] milii ſine pipere ſextarios quatuor, cum pipere duo: & ne ſit longum omnia inſerere quæ [4] Gargilius Martialis ejus temporibus ſcriptor ſingulatim perſequutus eſt, [5] omnia illi [6] ad modum & rationem ſunt præbita. Pomis vehementer indulſit, [7] ita [8] ut ſecunda menſa illius ſæpiùs poneretur, unde etiam jocus extitit, [9] *Non ſecundam menſam*

1. *Venationem frequentem.*] Poſterior Latinitas diſcrimen ſtatuit inter *venatum* & *venationem*. ut illud ſit θήρα, hoc θήραμα. *Idem.*

2. *Habuit quotidie milii ſine pipere ſextarios quattuor.*] Optimus Palat. *habuit quotidie & muli ſine pipere.* lege: *habuit quotidie amuli ſine pipere ſextarios quattuor.* *amulum* enim vel *amolum* ſcribebant, non *amylum*. Salmaſ.

Habuit quotidie milii ſine pipere ſextarios quatuor.] Pal. integer: *Habuit quotidie & mulis ſine pipere*, quomodo & excerpta. adeò ut inclinem in Scaligeri *amyli*. Grut.

3. *Milii ſine pipere.*] Lego *amyli* cum Joſepho Scaligero. *Caſaub.*

4. *Gargilius Martialis ejus temporibus ſcriptor.*] Leg. *ejus temporis*, vel *ſui temporis*. Gargilium Martialem inter ſecundæ notæ hiſtoricos Vopiſcus recenſet in Probo. Neſcio an hic ſit Gargilius Martialis, qui de re hortenſi libros ediderat. *Idem.*

Gargilius Martialis ejus temporis ſcriptor.] Sic planè Pal. *Grut.*

5. *Omnia illi ad modum & rationem ſunt præbita.*] Palat. *omnia illi admodum tarta rationem ſunt præbita.* ex qua legendum, *omnia illi admodum arta rationi ſunt præbita.* arta autem & laxa ratio quid ſit Latine loquentibus, nemo ſibi explicari poſtulet. parſimoniam igitur in victu per iſta commendat: qua ſenili prorſus maturitate ac tenacitate, patremfamilias agebat Alexander. *Salmaſius.*

Omnia & ad modum & ad rationem illi ſunt præbita.] Trajeci voces, ſuaſu utriuſque Palatini. *Grut.*

6. *Ad modum & rationem.*] πρὸς μέτρον καὶ σταθμόν. *Caſaub.*

7. *Ita ut ſecunda menſa illius ſæpius poneretur.*] Secunda menſa veteribus fere ex pomis. qua voce omnia τὰ τῆς ὀπώρας comprehendebant. melius igitur legas ex veteri: *pomis vehementer indulſit, ita ut ſecunda menſa illi ſæpius poneretur.* pomis indulgebat Alexander, & eorum guſtu capiebatur: propterea ſecundam ſibi menſam non ſemel ſed ſæpius adponi volebat, ut ſic ſuam circa poma aviditatem ſatiaret. *Salmaſ.*

8. *Ut ſecunda menſa illius ſæpiùs poneretur.*] Lego, *illi iis ſæpiùs pon.* vel, *ex iis*. Caſaub.

Ut ſecundâ menſâ ejus ſæpius poneretur.] Et hoc eſt à Palatinis, quo ipſo excluduntur aliorum divinationes. *Gruterus.*

9. *Non ſecundam menſam habere Alexandrum ſed ſecundum.*] Scripti: *ſecundo.* nam *ſecundo, tertio, quarto*, pro bis, ter, quater, ſæpius uſurpant. jocus autem inde emerſit in Alexandrum, quod ſecundam menſam ſibi adponi non ſemel ut moris eſt, ſed etiam bis aut ter jubebat. hinc non ſecundam ſed ſecundo illi menſam poni dicebant dicaculi. *Salmaſ.*

1. *Ipſe*

ſam Alexandrum habere, ſed ſecundùm. [1] Ipſe cibo plurimo reficiebatur: vino neque parcè, neque copioſe, affatim tamen. Frigida ſemper pura uſus, [2] æſtate vino cum roſa condito: quod quidem ſolum ex diverſo genere Heliogabali tenuerat. Et quoniam de lepuſculis facta eſt men- 38
tio, quòd ille leporem quotidie haberet, jocus pöeticus emerſit, idcirco quòd multi ſeptem diebus pulchros eſſe dicunt eos qui leporem comederint, [3] ut Martialis coci epigramma ſignificat, quod contra quandam Gelliam ſcripſit hujuſmodi,

Quum leporem mittis, [4] ſemper mihi Gellia mandas,
Septem formoſus Marce diebus eris.
Si verum dicis, ſi verum Gellia mandas,
Ediſti nunquam Gellia tu leporem.

Sed hos verſus Martialis in eam quæ deformis eſſet, compoſuit: poëta verò temporum Alexandri hæc in eum dixit:

[5] *Pulchrum quòd vides eſſe noſtrum regem,*

Quem

1. *Ipſe plurimo cibo reficiebatur.*] Veteres: *referciebatur.* multi cibi fuiſſe Severum Alexandrum ex hoc loco diſcimus, qui & hoc nos docet, nihil eſſe mutandum ſupra ubi de jentaculo Alexandri loquitur Lampridius. *Idem.*

2. *Æſtate vino cum roſa condito.*] *Vinum cum roſa conditum* eſſet, pro roſa conditum. ſic alibi: *Humeros cum chlamyde velare*, pro chlamyde velare. lege ac diſtingue: *frigida ſemper pura uſus æſtate, cum vino roſa condito.* vel: *tum vino roſa condito.* Idem.

3. *Ut Martialis coci, &c.*] Scribendum, *Coci.* quod Martiali cognomen tribuitur in antiquis exemplaribus. Martialis epigramma habes libro quinto. *Caſaub.*

Ut Martialis coci epigramma ſignificat.] In omnibus: *ut Martialis epigramma ſignificat:* omiſſo vocabulo *coci.* Salm.

Ut Martialis etiam Epigramma ſignificat.] Haud aliter biga Palatinorum. non *Martialis coci. Grut.*

4. *Semper mihi Gellia mandas.*] *Gallia* in excerptis Spartiani. *Salmaſ.*

5. *Pulchrum quòd vides eſſe noſtrum regem.*] Ineptiſſimè febriculoſus hic poëta, poſteriorem in *vides* corripit. *Caſaub.*

Pulcrum quod vides eſſe noſtrum regem.] Palat.

Pulcrum quod vides eſſe noſtrum regem,
Quod Syrum detulit propago,
Venatus facit, & lepus comeſus,
De quo continuum capit leporem.

Quibus ex verſibus quivis poteſt cognoſcere quo genio vulgares tunc temporis poëtæ in pangendis carminibus verſarentur. quibus adeo conſuetum videtur fuiſſe ſyllabarum modulum negligere, ut eſſet nihil, quod ſecurius contemnerent. in *as* enim & *es* deſinentia vocabula, tam in verbis quam in nominibus, arbitratu ſuo modo corripere ſolebant, modo producere. nam ut *vides* hoc loco, & *putas*: ſic in Peſcennio *gentes, &c.* Salmaſ.

Quem Syrum sua detulit propago,
[1] *Venatus facit, & lepus comesus,*
[2] *Ex quo continuum capit leporem.*

Hos versus quum ad eum quidam ex amicis detulisset, respondisse ille dicitur Græcis versibus in hanc sententiam:

[3] *Pulchrum quòd putas esse veštrum regem*
Vulgari miserande de fabella:
Si verum putas esse, non irascor.
Tantum tu comedas velim lepusclos,
[4] *Ut fias, animi malis repulsis,*
Pulcher, ne invideas livore mentis.

39 Quum amicos militares habuisset, ut usum Trajani, quem ille post secundam mensam [5] potandi usque ad quinque pocula instituerat, reservaret, unum tantùm poculum amicis exhibebat, [6] in honorem Alexandri Magni: [7] id autem brevius, [8] nisi siquis, quod licebat, majus habere postu-

1. *Venatus facit & lepus comesus.*] *Venatus* recte loquentibus est ἡ θήρα. *venatio* autem τὸ θήραμα. venatum autem heic posuit pro venatione. *Idem.*

2. *Ex quo continuum capit leporem.*] Prima editio:
Ideoq; continuum capit leporem. Idem.

3. *Pulcrum quod putas esse vestrum.*] Sic distinguendi sunt hi versus:
Pulcrum quod putas esse vestrum regem
Vulgari, miserande, de fabella.
Id est quod putas esse pulcrum vestrum regem, de vulgari fabella, qua jactatur intra septem dierum spatium pulcros evadere qui leporem comederint. nam isthac ratione pulcrum factum esse Alexandrum volebat auctor horum versiculorum, quod sæpius leporem comedisset, ex vulgari ac communi dicto illo, sive fabula. *Idem.*

4. *Ut fias animi malis repulsis, Pulcher.*] Sic legendum:
Ut fias animi malis repulsis.
Pulcris ne invideas livore mentis.
Quorum versuum hic est sensus. Respondet Alexander illi nescio cui, ac dicit minime quidem se irasci aut ei succensere eo nomine quod vulgarem illam fabulam putaret esse veram, qua qui leporem comedunt septem diebus pulcri fieri dicuntur, sed velle tantum, ut ipse quoque lepusculorum usurpet esum, quo formosus existeret, non corpore sed animo, repulsis & repurgatis mentis vitiis, ac livore præcipue, ne posthac cuiquam pulcro invideret. *repulsis animi malis fieri* dicitur hoc loco, qui repulit à se animi mala: qui liberatus est mentis vitiis. *Idem.*

5. *Potandi usque ad pocula instituerat.*] Lege: *usque ad quinque pocula:* nam ita omnes membranæ. *Casaub.*

Potandi usque ad quinque pocula.] Sic etiam ambo Pall. *Grut.*

6. *In honorem Alexandri Magni.*] More Græcanico: qui honori deorum & regum ac principum pocula consecrabant, & bibebant. *Casaub.*

7. *Id autem brevius.*] Breve pro parvum sæpe apud Latinos recentiores. *Idem.*

Id autem brevius.] Pal. *id as brevius.* lege: *idque brevius.* Salmas.

8. *Nisi si quis quod licebat, majus habere*

postulasset. Usus Veneris in eo moderatus fuit, exoletorum ita expers ut (quemadmodum suprà diximus) legem de his auferendis ferre voluerit. [1] Horrea in omnibus regionibus publica fecit, ad quæ conferrent bona ii qui privatas custodias non haberent. Balnea omnibus regionibus addidit quæ fortè non habebant. Nam hodieque multa dicuntur Alexandri. Fecit & domos pulcherrimas, easdemque amicis suis maximè integris viris donavit. Vectigalia publica in id contraxit, ut qui x. aureos sub Heliogabalo præstiterant, [2] tertiam partem auri præstarent, hoc est tricesimam partem. [3] Tuncque primùm semisses aureorum

bere postulasset.] Palat. *nisi quis, quod licebat, majus libere postulasset.* Idem.

Nisi si quis, quod licebat, habere postulasset.] Pall. uterque *majus libere post.* quod nescio an præstet, vel adeò mutandum veniat in *bibere*. Gruterus.

1. *Horrea in omnibus regionibus publica fecit.*] Erant jam olim in Urbe publica horrea, ut Sulpicia, & quas vocat Dio in Commodo ἀποθήκας τῶν τε Αἰγυπτίων καὶ τῶν Ἀρραβίων φορτίων: erant & alia: præficiebantur his curatores, qui in antiquis inscriptionibus sæpe nominantur. *Casaub.*

Horrea in omnibus regionibus publica fecit ad quæ conferrent bona.] Horrea ista publica in singulis urbis regionibus, ad quæ bona conferrent qui privatas custodias non habebant, primum instituisse Alexandrum vult Lampridius. vera tamen illum dicere pro certo haberi nolim. nam constat sub Antonino horrea ejusmodi publica Romæ fuisse in quibus homines pretiosissima sua quæque reponerent. Vide Paulum de officio præfecti vigilum. *Salmas.*

2. *Tertiam partem auri præstarent.*] Scribendum esse *aurei*. Casaub.

Tertiam partem aurei.] Malè vulgo *auri*. Grut.

3. *Tuncque primùm semisses aureorum formati sunt.*] Tunc nempe cùm institutum ab Alexandro, ut pro denis aureis penderentur semisses auri. ita accipiendum: atque ex hoc loco possis colligere vectigalis non modum solum lege fuisse definitum; sed etiam certum pecuniæ genus præstationi vectigalis destinatum. Aureorum porrò *semisses* ἀκύρως quidem, sed servata tamen analogia dicti sunt. at *tremissium* appellatio ineptè ficta contra analogiam ad similitudinem nominis semissis. sed videntur tremisses isti ab aliis *trientes* fuisse nominati. *Casaub.*

Tuncque primum semisses aureorum formati sunt, tunc etiam quum ad tertiam partem aurei vectigal decidisset tremisses.] Hæc valde confusa perturbataque sunt. tremisses vel trientes aureorum formatos tantum fuisse sub Alexandro verisimile est, cum vectigal ab eo ad tertiam aurei partem esset redactum. cum enim in auro vectigalium pensationes exigerentur, contractis vectigalibus ad trientem aurei, quomodo quis potuisset illum trientem pendere, si nullus ea forma nummus aureus fuisset cusus? tremisses igitur aureorum propterea formari jussit Alexander, ut vectigalium solvendorum expedita esset ac facilis ratio. at semisses heic locum habere non possunt, cum nusquam dixerit vectigalia ad aurei semissem fuisse recisa. Ergo sic mihi videtur locus constituendus, *Vectigalia publica in id contraxit ut qui decem aureos sub Heliogabalo præstite-*

reorum formati sunt: tunc etiam, [1] quum ad tertiam partem auri vectigal decidisset, tremisses, dicente Alexandro etiam

stiterant, tertiam partem aurei præstarent, hoc est tricesimam partem. tuncque primum tremisses aureorum formati sunt, quum ad tertiam partem aurei vectigal descidisset, dicente Alexandro etiam quartarios futuros, quod minus non possit. hanc verissimam esse conjecturam mihi penitus persuadeo, quam & egregie confirmant sequentia hoc modo: *quos quidem quartarios jam formatos in moneta detinuit, exspectans, ut si vectigal contrahere potuisset, & eosdem ederet: sed quum non potuisset per publicas necessitates, conflari eos jussit, & tremisses tantum solidosq; formari.* tremissium heic & solidorum tantum meminit. ubi vero semisses? adulterini hi certe, & nusquam in moneta Cæsaris cusi. Qui decem igitur aureos vectigalis nomine præstabant sub Heliogabalo, tremissem tantum aurei sub Alexandro solvebant, hoc est tricesimam partem ejus quod pensitabant sub Heliogabali imperio. proposuerat autem Alexander, & vectigal in id contrahere, ut quadragesimam tantum penderent, & ob eam rem quartarios formari curaverat. sed cum id minime paterentur reip. necessitates, eos conflari jussit. *Salmas.*

Tuncque primum tremisses formati sunt.] Cum igitur Alexander præstationes decem aureorum, quas sub Heliogabali imperio multi agnoscebant, ad tertiam aurei partem redegisset, ut facilitati ac commoditati solutionis, consuleret, tremisses cudi jussit, vel trientes aureorum. nec enim aliter facile aut commode poterat hæc solutio expediri, nam cum aureus tunc viginti quinque minutis argenteis æstimaretur, tertia pars auri vix ac ne vix quidem in argenteis ad justam & exactam rationem poterat inveniri. nam octo argentei cum triente tertiam aurei partem efficiebant. qui numerus nec purus erat nec rotundus, nec solo argento constabat, cum triens ille argentei in ære esset exsolvendus. sed neque sic solutio recte processisset. nam per æreorum quamvis minutissimorum rationem, non juste possis efficere tertiam argentei denarii partem, sive per sestertios id facere tentes, seu per asses, sive etiam per quadrantes. hinc ergo apparet quare tremisses cudendos curaverit Alexander, qui & quartarios voluit, si quidem potuisset, vectigalia ad quartam aurei partem contrahere, ut ad tertiam jam reduxerat. idque ob eamdem præstationis facilitatem & expeditam solvendi rationem. nam quarta pars aurei nihilo magis rotunde pureque poterat per argenteos denarios explicari quam tertia. sex quippe denarii cum quadrante, partem aurei quartam in argento efficiebant. at Justiniani tempore utraque illa pars aurei, quarta inquam, & tertia facile & expedite per nummos argenteos, quales tunc erant in usu, exsolvebatur. nam tres miliarenses vel argentei denarii, quartam aurei partem efficiebant, ut quattuor tertiam. fallitur autem si quis putat omnes præstationes sub Heliogabalo decem aureorum fuisse. nam & fuere duorum aureorum, & trium, & unius aurei, easque omnes proportione servata, ad trigesimam partem redegit Alexander. communiores autem ac frequentiores illæ fuisse videntur eorum qui decem aureos præstarent, quibus ad aurei tertiam partem contractis, id est tricesimam, pro commodo solutionis tremisses aureorum cudi jussit Alexander. fallitur etiam si quis propterea existimet certum nummi genus præstationi vectigalium fuisse constitutum, aut etiam potuisse constitui. *Idem.*

1. *Quum ad tertiam partem aurei vectigal decidisset.*] Lege ex Pal. *quum ad tertiam partem auri vectigal desidisset.* vectigal autem & tributum distinguunt auctores, & præcipue Jurisconsulti. & tri-

etiam [1] quartarios futuros, quòd minùs non posset. Quos quidem jam formatos in moneta detinuit, expectans ut si vectigal contrahere potuisset, & eosdem ederet. Sed quum non potuisset per publicas necessitates, conflari eos jussit, & [2] tremisses tantùm solidosque formari. [3] Formas binarias, ternarias & quaternarias, & denarias etiam, atque ampliùs

& tributa quidem erant quæ conferebantur à provincialibus, id est à prædiorum possessoribus, pro modo agrorum quos possidebant & colebant. ac fuere duplicia capitis & soli. vectigal vero esse portorium, & id quod pro mercibus quæ importantur & exportantur, solvitur, τὸ εἰσαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικόν. Sed sive de tributis hunc locum accipiamus, sive de vectigalibus tantum, ut proprie appellantur, minime putandum est unius modo generis vectigal ad tricesimam partem redactum ab Alexandro fuisse, aut illud duntaxat contractum ad tertiam aurei partem, cujus præstatio sub Heliogabalo decem aureorum fuerit, sed omnia vectigalia secundum eam proportionem & deminutionis rationem ab eodem esse recisa. Non alienum à veritate est, vectigalia dixisse Spartianum pro tributis capitis. deni igitur aurei pro singulis capitibus, tributi nomine quum flagitarentur sub Alagabalo, ad trigesimam partem, hoc est aurei tertiam, hoc tributum redegit ac reduxit Alexander, ideoque tremisses aureorum formari jussit. *Idem.*

1. *Quartarios.*] Aurei quartarii, qui quartam aurei solidi partem appenderent. sic & *tertarios* potuisset dicere quos tremisses vocare maluerunt: τεταρτηρὰς Græci dixissent. τετάρτη est quadrans vel quarta pars assis. quattuor quadrantes assem efficiunt: assis autem pendebat duas drachmas, vel sex drachmas, vel sex scriptula. idem quoque pendebat aureus nummus. sic daricus assem pendebat, vel quod idem est quattuor quadrantes. *Idem.*

2. *Tremisses tantùm solidosque formari*] Non ergo formati semisses? atqui hoc paullò antè Lampridius dicebat. sed videntur desiisse formari semisses, posteaquam tremisses sunt facti. hoc nisi est, omnino scribendum hoc loco: & *semisses & tremisses tantùm formari.* Aureum integrum cujus erant partes semisses & tremisses, dixerunt SOLIDUM. in libris juris, solidus & aureus idem semper sunt. *Casaub.*

3. *Formas binarias.*] Nummos binis aureis valentes, vocat formas binarias: ternarias, quæ ternis: & ita in cæteris. *Forma*, statuariorum artis verbum est. *Idem.*

Formas binarias, ternarias.] Formæ hoc loco sunt τύποι aut τυπωτήρια, vel τὰ ἀρχέτυπα σφραγιστήρια. unde & formari nummi & figurari dicuntur. & *formæ denariorum* Isidoro sunt ipsi denarii. νόμισμα etiam dicunt Græci, quam Latini formam. unde & νομίζειν δραχμὴν, formare drachmam. sed magis est, formas heic appellari nummos ipsos aureos tali forma percussos, qui binis aureis & quaternis valerent: binarius & ternarius igitur aureus nummus, qui binos, & ternos aureos simplices pendebat. sic *quinarii* olim, & *denarii*, qui quinos asses, & denos pendebant. *Salmas.*

Formas binarias.] Credo, heic formas esse τύπους, aut σφραγιστήρια, vel σημαντήρια, quibus nummi tali forma signarentur, binarii scilicet, & quaternarii & similes. sequitur tamen: *eas resolvi præcepit, nec in usu cujusquam versari.* manifesto formas pro nummis ipsis dixit. *Idem.*

amplius [1] usque ad bilibres quoque [2] & centenarias, quas Heliogabalus invenerat, resolvi præcepit, neque in usu cujusquam versari: [3] atque ex eo his materiæ nomen inditum est, [4] quum diceret plus largiendi hanc esse imperatori

1. *Usque ad bilibres quoque.*] Vetus editio: *usque ad libras quoque.* legendum: *usque ad librarias quoque.* librariæ formæ sunt, aurei librarii, qui quadraginta & octo aureis valerent eorum, qui in usu tunc versabantur, vel quinquaginta, ut paulo post docebimus. *Idem.*

2. *Et centenarias.*] Fuit tamen postea in usu nummus quidam grandior, quem *centenionalem* appellant, sive *majorinam pecuniam.* Etsi autem centenariæ auri formæ sublatæ sunt; obtinuit tamen postea auri centenariorum appellatio. nam centenas auri libras centenarium vocarunt. *Casaub.*

3. *Atque ex eo his materiæ nomen inditum est.*] Suspecta nobis hæc. *Idem.*

Atque ex eo his materiæ nomen inditum est.] Sic legimus: *formas binarias, ternarias, quaternarias, & denarias etiam atque amplius usque ad librarias quoque & centenarias, quas Heliogabalus invenerat, resolvi præcepit, neque in usu cujusquam versari, atque ex his materiæ nomen inditum est.* formas illas omnes superius nominatas, & ab Heliogabalo inventas resolvi præcepit Alexander, *atque ex his formis materiæ nomen inditum est.* Exempli gratia, loco centenariarum formarum quas invenerat Heliogabalus & quæ in usu versabantur, postquam jussu Alexandri resolutæ sunt, nomen ipsum remansit, quod materiæ impositum est. nam centenarium pro centum libris dici cœptum est: cum tamen minime reperiretur nomisma centenaria forma cusum. formas centenarias invenerat Heliogabalus quibus centenarii cuderentur, aurei nummi, qui centum aureorum vulgarium pondus haberent & pretium. resolvi præcepit hujusmodi formas Alexander, atque inde nomen materiæ impositum. nulli nunc quidem centenarii nummi aut centenariæ formæ. nomen centenarii tamen in usu remansit, & usurpari cœptum est de quacumque materia, centum libras pendente. legendum igitur in verbis Lampridii supra: *usque ad librarias quoque, & centenarias.* nam *bilibres*, ut vulgo legitur, nullo potest modo ferri. bilibres enim & centenariæ formæ, quattuor tantum aureorum pondere inter se distabant: siquidem octo & quadraginta aurei in libram auri signabantur. sic duæ auri libræ sex & nonaginta aureos habebant: quibus aureos adde quattuor, centenarios Heliogabali nummos efficies, qui centum aureis æstimabantur. hoc etiam confirmant sequentia ubi eadem repetit, sed diversis verbis: *decem vel amplius una forma, triginta & quinquaginta, & centum dare cogerentur.* decem aurei sub una forma denarii dicuntur, & eorum formæ denariæ; quinquaginta vero sub eadem formà cusi, quinquagenarii vel librarii: & quinquagenarii quidem quod quinquagenis aureis æstimarentur, librarii vero quod libram auri penderent. nam quadraginta octo aurei libræ imputabantur. duo enim aurei supra libram excurrentes formæ librariæ appellationem minime tollunt. formas igitur librarias dixit, quæ quinquagenarios aureos signarent, vel aureos quinquaginta una forma: ut centenarias, quæ centenos aureos sub una forma comprehensos emitterent, quæ & bilibres formæ dici potuerunt, ut quinquagenariæ librariæ. *Salmas.*

Atque ex his materiæ nomen inditum est.] Sic quoque Pal. quæ quid sibi velint, neque ego scio. *Grut.*

4. *Quum diceret plus largiendi hanc esse imperatori causam, si quum multos solidos, &c.*] Contaminatissima hæc sunt: emen-

tori causam, [1] si quum multos solidos minores dare possit, [2] dans decem vel ampliùs una forma, triginta & quinquaginta & centum dare cogeretur. Vestes sericas ipse raras habuit: holosericas nunquam induit, subsericam nunquam donavit. Divitiis nullius invidit, pauperes juvit, [3] honoratos, quos pauperes verè non per luxuriam aut simulationem vidit, semper multis commodis auxit, agris, servis, animalibus, gregibus, [4] ferramentis rusticis. [5] In thesauris vestem nunquam nisi annum esse passus est, eamque statim expendi jussit. [6] Omnem vestem quam donavit, ipse perspexit: omne aurum, omne argentum, idque frequenter

emendo, *quum diceret plus largiendi hanc esse imperatori causam, si quum multos solidos minores dare possit, decem vel amplius una forma, triginta & quinquaginta, & centum dare cogeretur.* profusissimus princeps Heliogabalus, parcissimus contra Alexander. diversam igitur uterque viam sunt sequuti. Heliogabalus quæsito multa simul donandi profundendique compendio, formas denarias, & quinquagenarias, & centenarias invenerat publicaveratque. è contrario Alexander non solum formas illas aboleri præcepit, & in usu haberi vetuit; sed etiam longe minores. quam quæ vulgo in usu essent, cudi jussit. nec tantum solidos, sed etiam solidorum trientes in moneta formari voluit. nam cui multi minuti nummi ad manum sunt, is tantum expendit ac largitur, quantum lubet, nunc plures ex illis dando, nunc pauciores. qui vero tantum aureis atque argenteis majoribus nummis refertum habet marsupium, plerumque etiam præter voluntatem liberalis est, utpote præ manu tantum habens aureos denarios, & quinquagenarios & centenarios; & sic plus dare cogitur, quod minus dare non possit. atque hic verus est hujus loci sensus. *Salmas.*

1. *Si cum multos solidos.*] Lectio minus bona. nihil tamen juvat exemplar Palat. *Grut.*

2. *Dans decem vel ampliùs una forma.*] Locus ita concipiendus, ex emendatione Josephi Scaligeri: *cùm diceret, plus largiendi hanc esse imperatori caussam, cùm multos solidos minores dare possit, dans decem vel ampliùs, quàm si una forma triginta & quinquaginta & centum dare cogeretur.* Casaub.

3. *Honoratos quos pauperes vere non per luxuriam aut simulationem vidit.*] Ex isto genere honoratorum fuit ille cujus supra meminit: *quum quidam ex honoratis vitæ sordidæ, furtorum reus per ambitionem nimiam ad militiam expirasset.* Honorati vocabantur proprie qui dignitatibus erant præditi, qua militaribus qua civilibus, vel honoribus functi. *Salmasius.*

4. *Ferramentis rusticis.*] Membranæ, *ferramentis, rastris.* Casaub.

5. *In thesauris nunquam vestem nisi annum esse passus est.*] Legebat Scaliger: *in thesauris nunquam vestem nisi auream esse passus est.* sed aurea vestis non dicitur quæ aurata est. *thesauri* autem heic sunt in quibus vestis sacra privataque principis reponebatur. hinc *præpositi thesaurorum* leg. XIIII. Cod. de murileg. dicebatur etiam *comes thesaurorum*, & suberat comiti sacrarum largitionum. *Salmas.*

6. *Omnem vestem quam donavit ipse perspexit.*] Vetus editio: *ipse prospexit.* Idem.

1. *Si*

quenter appendit. Donavit & ocreas, & braccas, & calceamenta inter vestimenta militaria. Purpuræ clarissimæ non ad usum suum, sed ad matronarum, [1] si quæ aut possent aut vellent, certè ad vendendum gravissimus exactor fuit: ita ut *Alexandrina purpura* hodieque dicatur, [2] quæ vulgò *Probiana* dicitur, idcirco quòd Aurelius Probus baphis præpositus id genus muricis reperisset. [3] Usus est ipse chlamyde coccina sæpe. In urbe tamen semper togatus fuit, & in Italiæ urbibus. Prætextam & pictam togam nunquam nisi cos. accepit: [4] & eam quidem quam de Jovis templo sumptam alii quoque accipiebant, [5] aut prætores aut coss. Accepit prætextam etiam quum sacra faceret, sed loco Pontificis maximi, non Imperatoris. Boni linteaminis appetitor fuit, [6] & quidem puri, dicens, [7] *Si lintei idcirco sunt ut nihil asperum habeant, quid opus est purpura?* [8] in linea autem aurum mitti etiam dementiam judica-

1. *Si quæ aut possent, aut vellent, &c.*] Distingue sic: *si quæ aut possent, aut vellent, certè ad vendendum, gravissimus exactor fuit.* hoc ait: exegisse purpuram clarissimi luminis non ad usum suum, sed ut matronis donaret, si qua fuit quæ purpura uti vellet, aut pro conditione loci sui, posset. vel si non daret, clarissimam tamen nihilominus exigebat ad vendendum. Solitus Alexander talia multa vendere. infrà: *Gemmarum quod fuit vendidit.* Casaub.

2. *Quæ vulgò Probiana dicitur.*] Scribe, *dicebatur.* Idem.

Quæ vulgo Probiana dicitur.] Lampridius vult, clarissimæ purpuræ genus Probianum vulgo sua ætate appellatum ab inventore quodam Probo: Alexandrianum etiam fuisse dictum de nomine Alexandri, quod clarissimam purpuram solitus esset exigere. clara omnis purpura generali appellatione dicebatur Alexandrina, quod claræ purpuræ gravissimus & fastidiosus exactor olim extitisset Alexander. *Salmasius.*

3. *Usus est chlamyde coccina sæpe.*] *Usus est chlamyde sæpe coccinea.* ita Pal. & vet. editio. *Idem.*

4. *Et eam quidem, quam de Iovis templo sumtam alii quoque accipiebant.*] Ideo dicta hæc toga, Capitolina palmata, in epistola Taciti ad Probum. *Casaub.*

5. *Aut prætores aut Coss.*] Sapiunt glossema. *Idem.*

6. *Et quidem puri.*] Non autem clavati, neque purpurâ, neque auro. *Idem.*

7. *Si lintei idcirco sunt.*] Scribe cum membranis, *linea.* loquitur autem de purpurâ clavatis. *Idem.*

Si lintei idcirco sunt.] Mendosa hæc lectio. Legendum igitur: *si lintea idcirco sunt.* sed Palat. habebat: *si linaei idcirco sunt.* scribendum: *si lineæ idcirco sunt ut nihil asperi habeant.* lineas vocabant, interulas vel camisias ex lino. legendum etiam paulo post: *in lineas autem aurum mitti.* nam nec *in linea*, nec *in lintea* verum est. *Salmas.*

Si linea idcircò sunt, &c.] Antea erat *linei*: Palat. habetque, *si linaei.* Gruterus.

8. *In linea autem aurum mitti.*] Ὀθόνια & omnem è lino vestem vocabant

dicabat, [1] quum aſperitati adderetur rigor. [2] Faſciis ſemper uſus eſt. [3] Braccas albas habuit, non coccineas ut priùs ſolebant. Gemmarum quod fuit, vendidit, & aurum in 41
ærarium contulit, dicens gemmas viris uſui non eſſe: matronas

cabant *lintea*, vel *linea*, ſive *lineas*. Vopiſcus in Carino: *quid lineas petitas Ægypto loquar?* loquitur de auroclavatis linteis: quæ jure damnat ob aſperitatem & rigorem. *Caſaub.*

1. *Cùm aſperitati adderetur rigor.*] Non malè regius & Puteani, *cùm aſperitas adderetur & rigor.* Idem.

Quum aſperitati adderetur rigor.] Pal. *cum aſperitatem adderetur rigor.* forte: *quum ad aſperitatem adderetur rigor.* lineæ autem & auro, & purpura clavabantur. has clavi purpurei reddebant aſperas, aurei vero rigidas. Alexander lineis ſuis, ne quid aſperum haberent, purpuram intexi nolebat, aut purpura clavatas fieri. *Salmaſ.*

2. *Faſciis ſemper uſus eſt, braccas ſemper habuit.*] Faſcias heic pedules intelligit. nam *pedules* dicebantur ἁπλῶς καὶ ἐλλειπτικῶς, cum faſciæ intelligerentur. *pedulia* etiam vocabantur. tantum intereſt inter pedule & πέδιλον, quantum inter πόδιον, & πέδιλον apud Græcos. nam quod Latini *pedule*, Græci πόδιον appellant. & πόδιον ad verbum eſt pedule. pedule autem vel pedulis faſcia, erat pedum involucrum. & ſciendum paulo differre πίλους hoc eſt udones, & ποδεῖα hoc eſt faſcias pedules etiam apud Græcos ipſos. πῖλοι vel udones erant proprie lanei calcei ex lana coacta facti qui intra calceum quidem habebantur, verum plerumque & ipſi vicem calceamenti præſtabant, præcipue domi & intra cubiculum. *faſciæ* vero *pedules*, ut ipſum nomen indicio eſt, erant ſegmenta quædam vel panni ex lanea veſte deciſi, vel etiam ex coactilicia, quibus involvebantur pedes atque integebantur, ad eumdem plane modum quo crura ipſa faſciis illis quæ crurales inde ſunt appellatæ. eumdem tamen uſum præſtitiſſe faſcias pedules & udones minime dubium eſt, etſi aliquantum forma diſſiderent. nam udones ad ſpeciem calcei vel ſoleæ pedem includebant, faſciæ vero circumligabant. ceterum auctores, paſſim udones, & faſcias pedules & empilia confundunt, quod ad eumdem hæc omnia uſum accommodarentur. ſic feminalia, tibialia, & pedulia, hoc eſt feminales, & crurales & pedules faſcias eadem appellatione donaverunt, & braccas hæc omnia appellaverunt. Latinis tamen proprie braccæ de feminalibus, faſciæ vero de cruralibus pedulibuſque. & ita hoc loco apud Lampridium diſtinguuntur braccæ & faſciæ. quemadmodum autem quidquid pedibus tegendis eſſet accommodatum, πίλους & πέδιλα Græci appellarunt, & tam faſcias quam udones vel calceos laneos aut ſoleas lanatas hoc nomine comprehenderunt: ſic *feminalia* Latini & *bracas* id omne appellarunt quo femina tegerentur. tantum tamen diſtat inter feminalia vel feminales faſcias, & bracas, quantum inter pedules faſcias & udones. feminalibus uſi Romani etiam ſub Auguſto, & Auguſtus ipſe uſus, frigoris præcipue cauſa. *bracæ* in iſto Lampridii loco, quas albas Alexandrum geſtaviſſe ſcribit, cum coccineas prius imperatores ſolerent, ſunt prorſus noſtræ bracæ, id eſt Gallicæ. Videntur per illa tempora Romæ etiam frequentes fuiſſe bracæ, in Italia vero frequentiſſimæ. *Idem.*

3. *Braccas albas habuit, non coccineas, ut priùs ſolebant.*] Docuimus ad Suetonium Romanos quoque braccas geſtaſſe: non veteres Ciceronis vel Auguſti æquales; ſed eos qui proximo ſeculo aut altero ſaltem vixerunt: imperatorum verò, coccineas. honeſtiorum braccas albas fuiſſe, ut & togam. Geſtabant braccas & Romani milites. *Caſaub.*

tronas autem regias [1] contentas esse debere uno reticulo, atque inauribus, & baccato monili, & corona cum qua sacrificium facerent, [2] & unico pallio auro sparso, & [3] cyclade [4] quæ sex unciis auri plus non haberet. [5] Prorsus censuram suis temporibus de propriis moribus gessit. Imitati sunt eum magni viri, & uxorem ejus matronæ pernobiles. Aulicum ministerium in id contraxit, ut essent tot homines in singulis officiis quot necessitas postularet: ita ut annonas, non dignitatem, acciperent fullones & vestitores, [6] & pictores & pincernæ, [7] omnes castrenses ministri, quem-

1. *Contentas esse debere uno reticulo.*] Gemmato, videlicet. *Idem.*

2. *Et unico pallio auro sparso.*] Pallium auro sparsum est χρυσόπαστον, χρυσῷ καταπάστον quod acu fiebat. albo sparsas pelles Virgilius dixit pro variegatis & distinctis albo: pallium autem auro sparsum, signis aureis & clavis intextum intelligendum est. Græci χρυσόσημον dicunt. signa aurea sunt clavi. Græcis etiam σημεῖα. unde ἄσημοι vestes & ἐπίσημοι. aliter dicebantur διάχρυσοι vestes quæ non aureis clavis intextæ, sed filis aureis erant contextæ, id est quarum trama fuit ex auro. nam aurei illi clavi non in tela fiebant, sed acu pingebantur. contra διάχρυσος ex sericeo stamine & filis aureis in tela contexta. eleganter τὴν διάχρυσον expressit Virgilius, dicendo:

Ex picturatas auri subtemine vestes.

Vestes aureo subtemine pictæ sunt διάχρυσοι. pallium auro sparsum heic non est διάχρυσον, sed χρυσῷ καταπάστον, & signis aureis distinctum. *Salmasius.*

3. *Cyclade quæ sex uncias auri, &c.*] Cyclas vestis muliebris auro texta. Erat autem certus unciarum auri numerus, quot quæque vestis aurea deberet habere. *Casaub.*

Cyclade quæ sex unciis auri plus non haberet.] Palatinus: *quæ sex uncias auri plus non haberet.* cycladem heic vocat tunicam muliebrem auro circumtextam. nam cyclas inde dicta est quod limbum in circuitu haberet ad oram extremam adsutum. limbum enim κύκλον Græci vocant. hinc κυκλὰς tunica quæ limbum haberet. cycladem intellexit Virgilius cum diceret:

Et circumtextum croceo velamen acantho.

paragaudias ejusmodi limbos auro intextos vocarunt. *Salmas.*

Cyclade quæ sex unciis auri non plus haberet.] In limbis scilicet & ornaturis ex auro quæ cycladem in ima parte circumcurrebant. nam auratæ vel auro intextæ erant illæ institæ vel paragaudæ extremis cycladum oris adsutæ. cyclades, ergo sex unciarum auri, quæ limbos vel paragaudas haberent, in quibus intextæ essent sex auri unciæ. *Idem.*

4. *Quæ sex uncias auri plus non haberet.*] Sic & Pal. nam vulgg. *unciis.* Grut.

5. *Prorsus censuram suis temporibus, de propriis moribus gessit.*] Plinius in Panegyrico, *Vita principis censura est, eaque perpetua.* Casaub.

6. *Et pictores & pincernæ.*] Scribo, *pistores.* Idem.

7. *Omnes castrenses ministri.*] Scribe, *omnesque, &c.* sed hic *castrensis* idem ac Cæsariani, vel aulici: nam *castra* dixerunt principis comitatum, & *castrenses* coronas, Cæsarianis datas. *Idem.*

Omnes castrenses ministri.] Legend. *& omnes castrenses ministri.* aulici ministri, & Palatini ministri, & castrenses ministri iidem dicebantur. aliquot ministros

quemadmodum pestis illa instituerat, [1] sed annonas singulas vix binas. Et [2] quum argentum in ministerio plus ducentis libris non haberet, nec plures ministros, [3] argentum & ministros antè quando poscebat, accipiebat ab amicis: [1] quod

stros ex his qui proprie castrenses dicerentur, heic nominat Lampridius, fullones, pictores, vestitores, pincernæ. videntur & coci & piscatores & balneatores & cursores etiam ac ceteri qui proprie ministri vocabantur, & aliquod ministerium in aula gerebant, sic appellati. castrenses ministros ita describit & enumerat Corippus:

Adfuit obsequio castrorum turba virorum.
Illis summa fides, & plena licentia sacris
Deservire locis, atque aurea fulcra parare,
Regales mensas epulis onerare supernis,
Conservare domum, sanctumque intrare cubile,
Internas munire fores, vestesque parare.

Credo ergo, castrenses dictos esse omnes Palatinos ministros quod semper adessent principi, nec tantum in aula vel in urbe, sed in castris etiam obsequium illi & ministerium exhiberent, & in omnibus expeditionibus eum sequerentur. nam quocumque iret imperator, id expeditio vocabatur. hinc recentioribus ministeriales regum, ducum, comitum appellantur, castrenses & expeditionales servi qui dominos suos in expeditionibus sequerentur, & semper præsto essent in bellicis actibus. ministeriales etiam vocabant quos vulgo etiam *vassos* & *vassallos* & *fideles* dicebant. vassi ducum & comitum iidem erant qui ministeriales ducum & comitum dicebantur. *Salmas.*

1. *Sed annonas singulas vix binas.*] Scrib. *& annonas singulas, aut vix binas.* Casaub.

Sed annonas singulas vix binas.] Nihil mutandum. *Ita ut annonas non dignitatem acciperent, sed annonas singulas, vix binas.* quis non ita loquitur? annona autem numero singulari cum dicitur, frumentum significat, & vinum & oleum, & carnem & capitum & alias ejuscemodi cellarienses species. annonæ vero multitudinis numero enunciatæ panes tantum significant. & hoc sensu accipiendæ sunt annonæ in his omnibus locis, ubi annonæ singulæ, binæ, aut ternæ dari dicuntur, tot enim panes accipi debent. infra: *annonas binas aut ternas accipiebant, ita ut mundas singulas consequerentur. alias aliter.* mundas heic annonas nonnisi de panibus potes interpretari. *Salmas.*

2. *Cum argentum in ministerio plus ducentis libris non haberet.*] Supra: *ducentarum librarum argenti pondus ministerium ejus nunquam transiit.* ministerium est quod vulgo vocamus *service. un service d'argent.* unius abaci argentum. hinc & ministerium pro abaco & delphica in qua argentum mensale exponebatur. *Idem.*

3. *Argentum & ministros antè quando poscebat, &c.*] Nos legebamus, *& ministros etiam quando res poscebat.* sed membranæ omnes habent, *pascebat.* quare ita potiùs scribe, *quando plureis pascebat.* Casaub.

Argentum & ministros ante quando poscebat accipiebat ab amicis.] Corrige: *Argentum, & ministros antea quando pascebat, accipiebat ab amicis. quod hodieque fit, si pascatur à præfectis, absente imperatore. pascere* pro convivium celebrare absolute positum notavimus ad Hadriani vitam: convivia autem aut privata aut publica habebant imperatores. privatis amicos tantum & familiares adhibebant: privato igitur convivio Alexander qui argentum in ministerio non plus ducentis libris haberet, & servos paucos, non mutuabatur ab amicis: sed publicis tantum conviviis quibus & ministerio ampliore & servis

[1] quod hodieque fit, si præstatur à præfectis absente imperatore. Voluptates scenicas in convivio nunquam habuit, sed summa illa oblectatio fuit, ut catuli cum porcellis luderent, aut perdices inter se pugnarent, [2] aut aves parvulæ sursum & deorsum volitarent. Habuit sanè in Palatio unum genus voluptatis, quo maximè delectatus est, [3] & quo solicitudines publicas sublevaret. [4] Nam aviaria instituerat pavonum, fasianorum, gallinaceorum, anatum, perdicum etiam: hisque vehementer oblectabatur, maximè palumborum, [5] quos habuisse ad viginti millia dicitur: & ne eorum pastus gravaret annonam, servos habuit vectigales, [6] qui eos ex ovis ac pullicenis * ac pipionibus

longe pluribus, propter convivantium multitudinem opus erat. quando igitur pascebat & argentum & ministros accipiebat ab amicis. idque sua etiam ætate fieri solitum narrat Spartianus non ab imperatore, sed à præfectis, si quando pascerent, absente imperatore. *Salmas.*

Argentum & ministros ante quando pascebat, accipiebat ab amicis.] Pal. *& ministromantea quando pascebat.* adeo ut appareat scribendum, *argentum & ministros in ...... quando pascebat.* Grut.

1. *Quod hodieque fit, si præstatur à præfectis, &c.*] Malim ego, *si pascantur præfecti, &c.* ut sit hic sensus: ex illa consuetudine Alexandri: manasse hunc morem qui adhuc temporibus Lampridii obtineret: ut cùm absente principe cœna imperatoria præfectis pararetur, escarium potoriumque argentum Cæsariani mutuò ab amicis Cæsaris poscerent, non autem ex imperatoris vasario id sumerent. *Casaub.*

Quod hodieque fit si præstatur à præfectis.] Sic initio quoque Palatin. sed factum deinde, *præscatur.* an *pascatur*? consulatur Casaubonus. *Grut.*

2. *Aut aves parvulæ*] Regius & Puteani, *glaeptæ par.* nescio quid sit: nisi cui placeat scribi, *aut obseptæ aviculæ.* pro undique septæ. *Casaub.*

Aut aves parvulæ sursum & deorsum volitarent.] Legitur in aliis libris *gaeplæ parvulæ.* sed repone: *galpeæ parvulæ,* hoc est, *galbeæ.* Glabeæ igitur & galbinæ atque etiam galbulæ aves sunt viridis aut lutei coloris: Græcis χλωρίδες, & χλωρίωνες ab eodem colore dicuntur. *Galbina* Martiali:

Galbina decipitur calamis & retibus ales.

Vulgo *galbula*: sed *galbina* in libris. sed & *glabula* etiam rectum est. nam Latini avem, qui Græcis ἴκτερος, galbulum à colore luteo vocarunt. *chlorum* etiam Latini vocarunt hanc aviculam, voce à Græcis mutuata. *Salmas.*

Aut aves parvulæ sursum & deorsum volitarent.] Pal. *aut gaeplæ parvolæ.* aliorum exempla, *glaeptæ.* Grut.

3. *Et quo sollicitudines publicas sublevaret.*] Excerpta Spartiani, & Palatinus: *sublevarat.* forte: *sublevabat.* Salmasius.

4. *Nam aviaria instituerat pavonum.*] Idem Palatinus, *avaria.* an *avaria* pro *aviaria*, ut *vidarium* pro *viridarium.* Idem.

5. *Quos habuisse ad viginti millia.*] Vetus liber: *quos habuisse ut ad viginti millia dicitur.* Sic Græci loquuntur: ὡς ἀνὰ εἴκοσι χιλιάδας. *Idem.*

6. *Qui eos ex ovis ac pullicenis pipionibus alerent.*] Id est, ex ea pecunia quam

nibus alerent. Thermis & ſuis & veterum frequenter 42
cum populo uſus eſt, [1] & æſtate maximè [2] balneari veſte ad Palatium revertens, hoc ſolum imperatorium habens [3] quod lacernam coccineam accipiebat. [4] Curſorem nunquam niſi ſervum ſuum, dicens [5] ingenuum currere niſi in ſacro certamine non debere. Cocos, piſcatores, fullones & balneatores, nonniſi ſervos ſuos habuit: [6] ita ut ſiquis deeſſet, emeret. [7] Medicus ſub eo unus Palatinus ſalarium accepit: [8] cæteri omnes qui uſque ad ſex fuerunt, annonas binas aut ternas accipiebant, [9] ita ut mundas ſingulas

quam cogebant vendentes ova & pullos ac pipiones palumborum. *Servos vectigales* appellat eos qui hunc reditum curabant, & hoc privatum quoddam vectigal domus regiæ exercebant. *Caſaubonus.*

Qui eos ex ovis ac pullicenis.] Pullicenos heic vocat pullos faſianorum, pavonum, perdicum, anatum & gallinarum. inde noſtra vox *poucins* de pullis gallinaceis. *Salmaſ.*

* *Ac pipionibus alerent.*] *Pipiones* vocat palumbinos pullos, ut pullicenos, gallinaceos & pavoninos. *Idem.*

1. *Et æſtate maxime balneari veſte.*] Sic diſtinguendus hic locus: *thermis ſuis & veterum frequenter uſus eſt, & æſtate maxime, balneari veſte ad Palatium revertens.* Idem.

2. *Balneari veſte ad Palatium revertens.*] Scrib. *in balneari veſte.* virum ſobrium prodire in publicum in veſte non forenſi, id eſt toga, turpe habebatur & indecorum: niſi tamen à convivio rediret aut balneis. *Caſaub.*

3. *Quod lacernam coccineam accipiebat.*] Excerpta Spartiani & Palatinus: *laternam cocceam. laternam* quidem perperam pro *lacernam.* ſed *cocceam* recte. *cocceum* autem, & coccineum dicebatur τὸ κοκκοβαφές. *Salmaſ.*

4. *Curſorem nunquam niſi ſervum ſuum.*] Inter ſervos erant quidem ad hoc miniſterium deputati, nempe ad currendum, quorum mentio frequens apud hos auctores & alios paſſim. ſervi à pedibus & ſervi ad pedes etiam dicti ſunt hi curſores. ingenuos porro curſores habuiſſe videntur alii imperatores, at Severus nunquam niſi ſervis ſuis curſoribus uſus eſt. curſores pedibus obſequium præſtabant, & mandata perferebant. unde & exercipedes vulgo appellabantur. quos vulgò vocamus, *valets de pied.* Idem.

5. *Ingenuum currere niſi in ſacro certamine debere.*] Plautus:

Servile eſſe duco feſtinantem currere.

Caſaub.

6. *Ita ut ſi quis deeſſet emeret.*] Non diſplicet *deceſſiſſet.* Idem.

7. *Medicus ſub eo unus Palatinus ſalarium accepit.*] Quod paſſim in libris juris civilis obſervabis, ſalarii & honeſtius nomen eſt, & commodum majus quàm annonarum. *Idem.*

8. *Ceteri omnes qui uſque ad ſex fuerunt.*] *Ceterique omnes, qui uſque ad ſex fuerunt.* ita vetus editio cum Palatino. *Salmaſ.*

9. *Ita ut mundas ſingulas conſequeretur, alias alter.*] Liber Politiani pro *alter* ſcribit *aliter.* rectè. *Mundas annonas* appellat quomodo lautam cœnam dixit Horat. *mundam.* ſic *mundus panis* qui opponitur ſordido & furfuraceo: & *mundum victum*, ut Græci καθάρειον, quo utuntur elegantiores. Cùm igitur archiatris iſtis annonæ exhibebantur binæ aut ternæ, ſingulæ tamen erant ex illis *mundæ*, id eſt, aptæ menſis lautioribus: cæteræ in uſum familiæ. Erat

gulas consequerentur, [1] alias aliter. Judices quum promoveret [2] exemplo veterum, ut & Cicero docet, & argento & necessariis instruebat, ita ut præsides provinciarum acciperent [3] argenti pondo vicena phialas senas, mulos binos, equos binos, vestes forenses binas, domesticas singulas, balneares singulas, [4] aureos centenos, [5] cocos singulos:

verò minimum quod istis præstabatur. cùm tamen vel mediocris nominis medici uberrimum quæstum ex arte sua olim facerent. quid dico medici? imò verò & tonsorum quivis non postremissimus. Ammianus lib. XXII. *Casaub.*

Ita ut mundas singulas consequeretur, alias alter.] Scribendum, *ita ut mundas singulas consequerentur, alias aliter.* loquitur de omnibus medicis Imperatoris, qui septem erant, hique omnes, excepto uno qui salarium accipiebat, annonas tantum consequebantur, & in his singulas tantum mundas, reliquas non item: nam binas, aut ternas accipiebant. de mundis annonis diximus supra. *Salmas.*

1. *Alias aliter.*] Obsequutus sum Politiani libro, in quo ista lectio. nam & Pal. *alter*, quomodo & vulgg. *Grut.*

2. *Exemplo veterum, ut & Cicero docet.*] Ille quidem multis locis: sed respicit, opinor, Lampridius hæc verba Sirenis Romanæ è libro IV in Verrem. Augustus veterem morem mutavit. Sueton. capite XXXVI. *Casaub.*

3. *Argenti pondo vicena, phialas senas.*] Palat. Cod. sic habet: *argenti pondo vicenam filas senas.* ex qua felicissime emendavi: *argenti pondo vicena: mulas senas, mulos binos, equos binos.* confirmant conjecturam nostram sequentia, in quibus eodem plane ordine isthæc repetuntur: *reddituri deposita administratione, mulas, mulos, equos, muliones & cocos.* atqui mularum nusquam meminerat nisi heic. mulas igitur & mulos accipiebant de publico præsides provinciarum: & mulos quidem, nisi fallor, vectandis impedimentis, mulas vero ducendæ redæ, aut carrucæ: nam semper mulæ redis ducendis adplicitæ: at muli ad sagmam, ut plurimum, habebantur. sed hæc nos alias. *Salmas.*

4. *Aureos centenos.*] Salarium, argentum, vestes, ministeria de publico accipiebant præsides provinciarum. olim verò publice locabantur præbenda rectoribus provinciarum, & erant mancipes qui redimerent quæcunque illis essent exhibenda necessaria per totum tempus administrationis. sustulit hunc morem Augustus & certam illis pecuniam constituit ad hanc rem. sub posterioribus vero imperatoribus, non salarium tantum datum est provinciarum præsidibus ex instituto Augusti, sed etiam argentum, vestes, muli, equi, ministeria & reliqua necessaria. sed profecto nimis modica hæc salarii summa quæ heic videtur constituta ab Alexandro provinciarum administratoribus. legendum igitur hoc loco putabam: *aureos sescentenos.* sed nimis etiam brevis & contemnendus hic numerus, si ad exemplum modumque comparetur salariorum, quæ tunc militibus, tribunis, ducibus, legatis dari moris erat. dicendum igitur Alexandrum parcissimum principem salaria præsidum ad istum modum contraxisse, quem heic videmus. *Idem.*

5. *Cocos singulos.*] Supple ex Puteaneis: *cocos, muliones singulos.* & firmant quæ subjiciuntur. *Casaub.*

Cocos singulos.] Adde ex Palatino: *Cocos singulos, muliones singulos.* nam & infra repetit: *reddituri deposita administratione, mulas, mulos, equos, muliones & cocos.* Salmas.

Cocos singulos, muliones singulos.] Addidi duas voces fide Pal. *Grut.*

1. Quod

gulos: & ſi uxores non haberent, ſingulas concubinas, ([1] quòd ſine his eſſe non poſſent) reddituri depoſita adminiſtratione, mulas, mulos, equos, muliones, & cocos: cætera ſibi habituri, ſi bene egiſſent: in quadruplum reddituri, [2] ſi malè. [3] Præter condemnationem aut peculatus aut repetundarum, leges innumeras ſanxit. [4] Carrucas 43
Romæ & rhedas ſenatoribus omnibus ut argentatis haberent, permiſit: intereſſe Romanæ dignitatis putans, ut his tantæ urbis ſenatores vectarentur. Conſules quoſcunque vel ordinarios, vel ſuffectos creavit, ex ſenatus ſententia nominavit, ſumptum eorum contrahens: [5] & nundina vetera ex ordine inſtituit, vel dies vel tempora. Quæſtores candidatos ex ſua pecunia juſſit munera populo dare, [6] ſed ut poſt quæſturam præturas acciperent, [7] & inde provincias regerent: [8] arcarios verò inſtituit qui de arca

1. *Quod ſine his eſſe non poſſent.*] Palat. habet illud *non* à manu tantum ſecunda, ſed tamen antiquâ. *Idem.*

2. *Si male. Præter condemnationem.*] Diſtingue: *cetera ſibi habituri ſi bene egiſſent: in quadruplum reddituri ſi male, præter condemnationem aut peculatus, aut repetundarum.* Salmaſ.

3. *Præter condemnationem.*] Diſtingue, *in quadruplum reddituri ſi malè: præter condemnationem aut peculatus aut repetundarum.* Caſaub.

4. *Carrucas Romæ & rhedas ſenatoribus omnibus ut argentatas haberent, permiſit.*] Poſtea & aliis quàm ſenatoribus permiſſum. Martialis in Quinctum libro tertio:

Aurea quòd fundi pretio carruca paratur.
Plinius libro XXXIIII. capite XI. libro XXXIV. capite XVII. *Idem.*

5. *Et nundina vetera ex ordine inſtituit, vel dies vel tempora.*] Jam monuimus eſſe illa inducenda, *vel dies vel tempora.* Pro *vetera*, poteſt etiam ſcribi *veteri.* Idem.

Et nundina vetera ex ordine inſtituit.] Pal. *& nundinia vetera ſerdine inſtituit.* vetus editio: *nundinia vetera Sardinæ inſtituit.* quid ſit neſcio. *nundinium* autem pro *nundinum* fere ſemper in illo antiquo exemplari ſcriptum reperi. delenda porro illa verba, *vel dies, vel tempora.* Salmaſ.

Et nundina vetera ex ordine, &c.] Pal. *& nundinia vetera ſerdine inſtituit vel, &c.* Grut.

6. *Sed ut poſt quæſturam præturas acciperent.*] Pal. *ſe dicta ut poſt quæſturam.* ſcribend. *ſed ita ut poſt quæſturam.* Salm.

7. *Et inde provincias regerent.*] *Deinde provincias gererent.* ita in Pal. *Idem.*

8. *Ærarios verò inſtituit qui de ære fiſci ederent munera.*] Scribendum, *arcarios* & *de arca fiſci.* ita omnes veteres. *Caſaub.*

Ærarios vero inſtituit qui de ære fiſci.] Rectè docti homines reſtituerunt: *arcarios vero inſtituit qui de arca fiſci.* nam ita & in Palatino legitur. *arca* igitur etiam fiſci dicebatur, & *arcarii* qui de fiſco munera edebant. privati etiam ſuas arcas habebant, quas qui adminiſtrabant & diſpenſabant, ſervi arcarii dicti. hinc *de arca ſolvere.* hoc eſt domo, cui contrarium eſt *de ſcriptura menſæ.* Salmaſ.

Arcarios verò inſtituit, qui de arcâ fiſci

de arca fiſci ederent munera, eademque parciora. Habuit in animo ut munera per totum annum diſpergeret, ut per xxx. dies munus populo daretur: ſed cur id non fecerit in occulto habetur. [1] Capitolium ſeptimo die quum in urbe eſſet aſcendit, templa frequentavit. CHRISTO templum facere voluit, eumque inter deos recipere. [2] Quod & Adrianus cogitaſſe fertur qui templa in omnibus civitatibus [3] ſine ſimulacris juſſerat fieri: quæ hodie idcirco quia non habent numina, dicuntur *Adriani*, quæ ille ad hoc paraſſe dicebatur: ſed prohibitus eſt ab iis qui conſulentes ſacra, repererant [4] omnes Chriſtianos futuros
44 [5] ſi id optatò eveniſſet, & templa reliqua deſerenda. In jocis Alexander dulciſſimus fuit, in fabulis amabilis, in con-

fiſci ederent.] Sic quoque Pal. niſi quod tamen ſervet, *quæ*, item *ſederent.* Grut.

1. *Capitolium ſeptimo die cùm in Urbe eſſet, aſcendit.*] In Larario ſuo rem divinam quotidie ferè manè faciebat: in aliis Romæ templis ſæpiſſimè; in Capitolio ſeptimo quoque die ibi Jovem Capitolinum & Imperatorem, Romani, præſertim magiſtratus, præcipuè colebant. *Caſaub.*

Capitolium ſeptimo die cum in urbe eſſet aſcendit.] Lege ex libro: *ſeptimo quoque die aſcendit.* Salmaſ.

2. *Quod & Hadrianus cogitaſſe fertur.*] De Tiberio narrant hoc Tertullianus & alii patres Græci ac Latini: de Hadriano verò nemo illorum, ſi ſatis memini, ſimile quicquam. Juſſerat Hadrianus, templa fieri in omnibus civitatibus, ſuo nomini, ſine dubio, conſecranda: quod & Spart. in vita illius teſtatur. ſed mortuo Hadriano priùs quàm hæc templa abſolverentur, manſere pleraque illorum imperfecta, neque unquam dedicata ſunt. Talia ædificia in pleriſque civitatibus adhuc Lampridii ætate extabant, inchoata ſolùm, non perfecta, non dedicata: ac proinde, ut ait ipſe, ſine numine & ſimulacro ullo. Eò factum, ut in animum inducerent multi, quibus aſſentitur hìc Lampridius; non ſibi Hadrianum illa templa exſtruxiſſe, verùm CHRISTO. *Caſaub.*

3. *Sine ſimulacris juſſerat fieri.*] Quia videlicet, cogitabat ipſe Hadrianus, poſtquam abſoluta eſſent templa quæ fieri imperaverat, ſimulacra eò mittere, aut præſens ipſe conſecrare eo habitu, quo vellet ubique pro loci natura coli. *Idem.*

4. *Omnes Chriſtianos futuros ſi id optatò eveniſſet.*] Locutio nova, *ſi id optatò eveniſſet*, id eſt, ut nos interpretamur, ſi pro votis multorum, liceat cuique optanti, fieri Chriſtianum. Satis conſtat jam Hadriani temporibus evigilaſſe plerorumque hominum mentes, & vanitem deorum ſuorum agnoviſſe: verùm illos vis metus continebat. *Idem.*

5. *Si id optato eveniſſet.*] At excerpta Spartiani *ſi id optate veniſſet.* hoc eſt, ſi quemadmodum multi optabant, id contigiſſet. optabant enim tunc temporis multi, ut illa templa dedicaret Hadrianus quæ in Chriſti honorem, multis in civitatibus, juſſerat ſine ſimulacris ædificari. *venire*, pro contingere, vel evenire. poteſt & legi: *optate eveniſſet.* Salmaſ.

Si id optatò eveniſſet.] Palatin. *optata eveniſſet.* Grut.

1. *Sed*

conviviis comis, ita ut quisque posceret quod vellet. Ad aurum colligendum attentus, ad servandum cautus, ad inveniendum solicitus,[1] sed sine cujusquam excidio. [2] Syrum se dici noluit, sed à majoribus Romanum. Et stemma generis depinxerat, quo ostendebatur [3] genus ejus à Metellis descendere. Rhetoribus, grammaticis, medicis, aruspicibus, mathematicis, mechanicis, architectis salaria instituit, & auditoria decrevit, & discipulos cum annonis pauperum filios modò ingenuos dari jussit. Etiam in provinciis oratoribus forensibus multum detulit, plerisque etiam annonas dedit, quos constitisset gratis agere. [4] Leges in annos firmavit, easque etiam ipse diligentissimè servavit. Theatralia spectacula sæpe obiit. Theatrum Marcelli reficere voluit. Multis civitatibus, [5] quæ post terræ motus deformes erant, ad instaurationem operum & publicorum & privatorum pecuniam ex vectigalibus dedit. In templis sanè nunquam præter quatuor aut quinque argenti libras, [6] auri ne guttulam quidem aut bracteolam posuit, susurrans versum Persii,

—— in

1. *Sed sine cujusquam excidio.*] Ita auro cogendo operam dabat, ut neminis tamen fortunas per calumniam appeteret. miram dictionem usurpavit, *excidio.* sed ita locutus Lampridius, quia sciebat optimum principem, dum avaræ matris voluntati obtemperat, integritatem suam nonnihil maculasse. *Cas.*

2. *Syrum se dici noluit.*] *Syrum se dici nolebat.* ita vetus editio. *Salmas.*

3. *Genus ejus à Metellis descendere.*] Vel Marcellis fortasse, ut diximus libri hujus initio. *Casaub.*

4. *Leges in annos firmavit.*] Annarias leges, pridem exoletas Romæ. *Idem.*

Leges in annos firmavit.] Simplicius potuisset dicere *leges annarias.* sed & variant libri. Palat. habet: *leges agnos firmavit.* scribe: *leges ac jus firmavit, easque etiam ipse diligentissime servavit.* de jure enim ac legibus in universum ab Alexandro firmatis, ac diligentissime servatis agit, & intelligit, non de quibusdam legibus de novo factis. *Salmasius.*

Leges in annos firmavit.] Pal. *leges agnos firmavit.* Suspecta mihi loci hujus sanitas. durè quippe dictum, *firmare leges in annos*, pro leges annarias. *Gruterus.*

5. *Quæ post terræ motus deformes erant.*] Sic Suetonius in Vespasiano, *Deformis urbs veteribus incendiis ac ruinis erat.* Casaub.

Quæ post terræ motus erant deformes, ad instaurationem operum.] Vetus editio: *multis civitatibus, quæ post terræ motus deformes erant, sumptus ad instaurationem operum & publicorum & privatorum pecuniam ex vectigalibus dedit.* quod mihi perplaceret, nisi vox *pecuniam* sequeretur. sumptum autem pro pecunia usurparunt. itaque alterutrum delendum est. *Salmas.*

6. *Auri ne guttulam quidem aut bracteolam.*] Haud aliter quoque Palat. *Grut.*

—— *in ſanctis quid facit aurum?*

45 Expeditiones bellicas habuit, de quibus ordine ſuo ediſſeram. Primùm tamen ejus conſuetudinem dicam de rebus vel tacendis vel prodendis. Tacebantur ſecreta bellorum: itinerum autem dies publicè proponebantur, ita ut edictum penderet ante menſes duos in quo ſcriptum eſſet: *Illa die, illa hora ab urbe ſum exiturus, & ſi dii voluerint, in prima manſione manſurus:* [1] deinde per ordinem manſiones, deinde ſtativæ, deinde ubi annona eſſet accipienda: & id quidem eò uſque quamdiu ad fines barbaricos veniretur. jam enim inde tacebatur, [2] & omnes ambulabant, ita ne diſpoſitionem Romanam barbari ſcirent. Certum eſt autem eum nunquam id quod propoſuerat, fefelliſſe, quum diceret, *Nolle ab aulicis ſuas vendi diſpoſitiones:* quod factum fuerat ſub Heliogabalo quum ab eunuchis omnia venderentur. [3] quod genus hominum idcirco ſecreta omnia in aula noſſe cupiunt, ut ſoli aliquid ſcire videantur, & habeant unde vel gratiam vel pecuniam requirant. Et quia de publicandis diſpoſitionibus mentio contigit, ubi aliquos voluiſſet vel rectores provinciis dare, v.l præpoſitos facere, [4] vel procuratores, id eſt rationales, ordinare, nomina eorum proponebat, hortans populum ut ſiquis quid haberet criminis, probaret manifeſtis rebus; ſi non probaſſet, ſubiret pœnam capitis: dicebatque, grave eſſe, [5] quum id Chriſtiani & Judæi facerent in prædicandis ſacerdo-

1. *Deinde per ordinem manſiones; deinde ſtativæ.*] Sic quoque Palat. non *ſtativa.* Idem.

2. *Et omnes ambulabant ita ne diſp.*] Scrib. *& omnes ambulant taciti, ne diſp.* Caſaub.

Et omnes ambulabant ita, ne diſpoſitionem Romanam barbari ſcirent.] Vox *ita*, non conſpicitur in Pal. neque requiritur. *Grut.*

3. *Quod genus hominum idcirco in aula omnia ſecreta noſſe cupiunt, &c.*] Prope eſt, ut probem principis editionis ſcripturam: *Quod genus hominum idcirco ſecreta omnia in aula eſſe cupiunt. ut ſoli aliquid ſcire videantur.* Salmaſ.

4. *Vel procuratores, id eſt rationales.*] *Rationalis*, interpretamentum eſt vocis *procurator.* Nam quos vocabant primi procuratores principum, eos ſequens ætas rationales dixit. Commodus in epiſtola ad Albinum. *Caſaub.*

5. *Cùm id Chriſtiani & Judæi facerent, in prædicandis ſacerdotibus qui ordinandi ſunt.*] Plena ſunt B. Cypriani ſcripta teſtimoniis hujus moris. ut epiſtola XXXIIII. Sic ille, poſtquam retulit quomodo Eleazarus Aaronis filius ſacerdos

cerdotibus qui ordinandi ſunt, non fieri in provinciarum rectoribus, quibus & fortunæ hominum committerentur & capita. [1] Aſſeſſoribus ſalaria inſtituit: quamvis ſæpe 46
dixerit eos eſſe promovendos qui per ſe rempub. gerere poſſent, non per aſſeſſores, addens militares habere ſuas adminiſtrationes, habere literatos: & ideo [2] *unumquemque hoc agere debere quod noſſet* Theſauros repertos iis qui repererant donavit: & ſi multi eſſent, addidit his eos quos in ſuis habebat officiis. [3] Cogitabat ſecum & deſcriptum habebat, cui quid præſtitiſſet: & ſiquos ſciret vel nihil petiiſſe, vel non multum, unde ſumptus ſuos augerent, vocabat eos, & dicebat, [4] *Quid eſt cur nihil petis? an me tibi vis fieri debitorem? pete ne privatus de me queraris.* Dabat autem hæc in beneficiis, [5] quæ famam ejus non læderent. Bona punitorum, ſed nunquam cum auro, argento, vel gemmis (nam id omne in ærarium reponebat) [6] dabat præpoſituris locorum civilium non militum: dabat eas admini-

cerdos fuiſſet creatus: *Coram omni ſynagoga*, inquit, *jubet Deus conſtitui ſacerdotem, &c. ut plebe præſente vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita* PRAEDICENTVR: *& ſit ordinatio juſta & legitima, quæ omnium ſuffragio & judicio fuerit examinata.* Idem.

1. *Aſſeſſoribus ſalaria inſtituit.*] Non tum primùm hoc factum. Spartianus in Peſcennio: *Addidit conſiliariis ſalaria, ne eos gravarent quibus aßidebant.* Idem.

2. *Unumquemque hoc agere debere quod noſſet.*] Ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην. *Salmaſ.*

3. *Cogitabat ſecum & deſcriptum habebat, quid cui præſtitiſſet.*] Rationarium imperii ab Auguſto ſapientiſſimo & maximo principum fuerat inſtitutum: cujus pars fuit is qui dicebatur Liber beneficiorum. in eo deſcriptum erat accuratiſſima diligentia, qui agri quibus colonis eſſent diviſi, & quæ ſubſeciva agrorum ſupereſſent, quæ dividi aliis poſſent. Alius fuit Reipublicæ temporibus liber ille beneficiorum in quem rectores provinciarum ſimul ac Romam redierant, tribunos militum, centuriones, contubernaleſque ſuos, & quoſcunque in provinciis promoviſſent, deferebant: quod dici ſolitum, ad ærarium in beneficiis deferre. *Caſaubonus.*

4. *Quid eſt cur nihil petis.*] Vetus editio: *Quid eſt quod cur nihil petis?* Sed alterutrum tollendum. *cur* autem retinemus cum libris ſcriptis. *Salmaſ.*

5. *Quæ famam ejus non læderent. Bonæ punitorum.*] Legend. *Dabat autem hæc in beneficiis quæ famam ejus non læderent, bona punitorum, &c.* Idem.

6. *Dabat præpoſituras locorum civilium non militiæ.*] Meliùs, *militarium.* ut repetatur, vox *locorum. Locus* & *præpoſitura* parum differunt. Capitolinus in Maximinis, *locos militiæ* appellat, quas hîc Lampridius *militares præpoſituras.* Caſaub.

Dabat præpoſituras locorum civilium non militiæ.] Omnes libri legunt, mili-

ministrationes quæ ad procurationes pertinerent. Rationales citò mutabat, ita ut nemo nisi annum compleret: [1] eosque, si boni essent, oderat, [2] malum necessarium vocans. Præsides verò, proconsules & legatos nunquam fecit ad beneficium sed ad judicium vel suum vel senatus.
47 Milites expeditionis tempore sic disposuit ut in mansionibus annonas acciperent, [3] nec portarent cibaria decem & septem (ut solent) dierum, [4] nisi in barbarico: quamvis & illic mulis eosdem atque camelis adjuverit, dicens *milites se magis servare, quàm seipsum, quòd salus publica in his esset.* Ægrotantes ipse visitavit per tentoria [5] milites, etiam ultimos, & carpentis vexit, & omnibus necessariis adjuvit. Et si fortè graviùs laborassent, [6] per civitates & agros [7] patribusfamiliâs hominibus & sanctioribus matronis eos distribuebat, reddens impendia quæ fecissent, sive con-
48 valuissent illi, seu perissent. Quum quidam *Ovinius Camillus* senator antiquæ familiæ delicatissimus rebellare voluisset, tyrannidem affectans, eique nuntiatum esset, ac statim probatum, [8] ad Palatium eum rogavit: eique gratias egit

militum. præposituras militum, vocat militares præposituras, nec ad *locorum* referendum. *Salmas.*

Dabat præposituras locorum civilium, non militum.] Ita etiam Pal. ut pendeant ab illo *præposituras*, non ab *locorum*. Grut.

1. *Eosque si boni essent oderat.*] Scribe, *eosque vel si boni essent.* Casaub.

Eosque si boni essent, oderat.] Lego: *Eosque & si boni essent, oderat, malum necessarium vocans.* Salmas.

2. *Malum necessarium vocans.*] Allusum ad vetus dictum, *γυνὴ κακὸν ἀναγκαῖον. Casaub.*

3. *Nec portarent cibaria decem & septem, ut solent, dierum.*] Bene *solent*. Ammianus qui puer vidisse potuit Lampridium, lib. XVII. *Tutum ex annona decem & septem dierum, quam in expeditionem pergens vehebat cervicibus miles.* Sed modus oneris ex conditione locorum aut consiliis ducum pendebat, non ex certa lege. *Idem.*

4. *Nisi in barbaric.*] In hostico, *πολεμία γῆ. Idem.*

5. *Milites etiam ultimos.*] Caligatos & manipulares munifices. *Idem.*

6. *Per civitates & agros patribus familias hominibus, &c.*] Sic & Pal. fortè *patribus familias*, id est qui comes essent, qui humaniores: ut significatio insolentior ansam dederit vocis depravandæ. quamvis alio sanè sæculo illud *hominibus* locum suum egregiè tueretur. *Gruterus.*

7. *Patribus familias hominibus.*] Scribe, *humanioribus. Casaub.*

Patribus familias hominibus, & sanctioribus matronis eos distribuebat.] Pro *patribus familias hominibus*, rescribendum: *patribus familias honestioribus, & sanctioribus matronis eos distribuebat.* Salmas.

8. *Ad Palatium eum rogavit.*] Sic ad sena-

egit quòd curam Reipub. quæ recuſantibus bonis imponeretur, ſponte reciperet: deinde ad ſenatum proceſſit, & timentem ac tantæ conſcientiæ tabe confectum, participem imperii appellavit, in Palatium recepit, convivio adhibuit, ornamentis imperialibus & melioribus quàm ipſe utebatur affecit. Et quum expeditio barbarica eſſet nuntiata, vel ipſum ſi vellet ire, vel ut ſecum proficiſceretur, hortatus eſt. Et quum ipſe pedes iter faceret, illum invitavit ad laborem, quem poſt quinque millia cunctantem, [1] equo ſedere juſſit. [2] quumque poſt duas manſiones equo etiam fatigatus eſſet, carpento impoſuit. Hoc quoque ſeu timore ſeu verè reſpuentem, abdicantem quinetiam imperium, & mori paratum, dimiſit: commendatumque militibus, à quibus Alexander unicè amabatur, tutum ad villas ſuas ire præcepit, in quibus diu vixit. ſed poſt [3] juſſu imperatoris occiſus eſt, [4] quòd ille militaris eſſet [5] & à militibus amatus. Scio vulgum hanc rem quam contexui, Trajani putare: ſed neque in vita ejus id Marius Maximus ita expoſuit, neque Fabius Marcellinus, neque Aurelius Verus, neque Statius Valens, [6] qui omnem ejus vitam in literas miſerunt. Contrà autem & Septimius & Acholius, & Encolpius vitæ ſcriptores, cæterique de

ſenatum rogare ſupra in Heliogabalo: *deinde ubi primum diem ſenatus habuit, matrem ſuam in ſenatum rogari juſsit.* Idem

1. *Equo ſedere juſsit.*] *Sedere* pro ὀχεῖσθαι. *Caſaub.*

2. *Quumque poſt duas manſiones.*] Manſiones id eſt, ἀλλαγὰς, vel mutationes, ut poſterior ætas uſurpavit. *Salmaſ.*

3. *Iuſſu imperatoris occiſus eſt.*] Non dicit cujus imperatoris juſſu. eſt autem durum de Alexandro accipere: cujus imperium verè dictum ἀναίμακτον. *Caſaub.*

4. *Quod ille militaris eſſet & à militibus amatus.*] Palat. *Sed poſt juſſu imperatoris occiſus eſt, quod ille militaris eſſet, & à militibus occiſus eſt.* mera balbuties & ſtribligo. quis autem ille militaris? niſi nimis audax facinus poſſet videri: ſic optime poſſet heic locus concinnari, *commendatumque militibus, à quibus Alexander unice amabatur, tutum ad villas ſuas ire præcepit, in quibus diu vixit, ſed poſt injuſſu imperatoris, à militibus occiſus eſt.* Salmaſ.

5. *Et à militibus amatus.*] Neſcio quid ſibi velit Palat. in quo, *& à militibus occiſus eſſet.* putaverim eſſe ſphalma ſcribæ. *Grut.*

6. *Qui omnem ejus vitam.*] Non malè ſcribas, *qui omnes.* Caſaub.

Qui omnem ejus vitam in litteras miſerunt.] Omnino ſcribendum: *Qui omnes ejus vitam in litteras miſerunt.* Salmaſius.

1. *Homo-*

de hoc talia prædicaverunt: quod ideo addidi, ne quis vulgi magis famam ſequeretur, quàm hiſtoriam quæ ru-
49 more utique vulgi verior reperitur. [1] Honores juris gladii [2] nunquam vendi paſſus eſt, dicens, *Neceſſe eſt ut qui emit, vendat.* [3] *Ego non patiar mercatores poteſtatum, quos ſi patiar, damnare non poſſim. Erubeſco enim punire illum hominem qui emit & vendit.* [4] Pontificatus & quindecim viratus & auguratus codicillares fecit, [5] ita ut in ſenatu allegerentur. [6] Dexippus dixit uxorem eum [7] cujuſdam Martiani filiam duxiſſe, eundemque ab eo Cæſarem nuncupatum. [8] Verùm quum vellet inſidiis occidere Alexandrum Martianus, detecta factione, & ipſum interemptum, [9] & uxorem

1. *Honores juris gladii.*] Ut ſunt provinciarum præſidiatus: nam his adnexum jus gladii. *Caſaub.*

2. *Nunquam vendi paſſus eſt.*] Imperator Juſtinianus Novella octava, ΑΡΓΥΡΟΛΟΓΕΙΝ ΤΑΣ ΑΡΧΑΣ, ΠΑΣΗΣ ΕΣΤΙ ΠΟΝΗΡΙΑΣ ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ ΤΕ ΚΑΙ ΠΕΡΑΣ. *Idem.*

3. *Ego non patiar mercatores poteſtatum, quos ſi patiar, damnare non poſſum.*] Legendum & diſtinguendum: *Neceſſe eſt, qui emit, vendat. ego non patiar mercatores poteſtatum: quos, ſi pariant, damnare non poſſim. erubeſco enim punire illum hominem. qui emit, & vendit.* locum autem idcirco totum adſcripſi, ut dilucidior eſſet. Alexander hanc rationem habuiſſe ſe refert, quare non venderet honores & poteſtates, quod omnino qui emit aliquid, id neceſſe habet, ut vendat. quomodo, inquiebat, potero damnare, quibus poteſtatem aliquam vendidero, *ſi pariet* hoc eſt ſi paria faciat, id eſt ſi itidem vendiderit, ut emit? id enim *pariare* ſignificat unde *pariare* debitor dicitur creditori, qui paria illi facit, vel ſatisfacit. honorem igitur, vel officium, ut vulgo appellamus, qui vendit, quod emerat prius à principe, nonne pariat? hos igitur poteſtatum mercatores pati ſe nolle dicebat optimus imperator, quos, ſi pariarent, damnare jure non poſſet, id eſt, ſi venderent, quod emerant. *Salmaſ.*

4. *Pontificatus & quindecimviratus & auguratus codicillares fecit*] Beneficii ſui fecit, ut ſacerdotia miſſis codicillis deferret pro arbitrio. & judicio ſuo olim ſacerdotia donabat populus: deinde ſenatus. idque jus ſæpe variavit. *Caſaub.*

5. *Ita ut in ſenatu allegerentur.*] *Senatum.* Idem.

Ita ut in Senatu allegerentur.] Alia oritur ſententia ex ſcriptura exemplaris Palatini, in quo, *allegarentur.* Grut.

6 *Dexippus dicit.*] Athenienſis dux ſtrenuus idemque rhetor, & hiſtoriarum ſcriptor: cujus ductu victos Gothos cùm vaſtarent Achaiam, & Athenas petiſſent, narrat Pollio in Gallienis. *Caſaub.*

7. *Cujuſdam Martiani filiam.*] *Cujuſdam Macriani filiam.* Ita Pal. & mox, *Macrinus: quum vellet occidere inſidiis Alexandrum Macrinus.* Salmaſ.

Cujuſdam Marciani filiam.] Sic & Palatinus noſter. *Grut.*

8 *Verùm cùm vellet per inſidias occidere Alexandrum Martianus, &c.*] Tu verò lege Herodianum; qui invidia hujus facti atrociſſimi Mammæam onerat *Caſaub.*

9. *Et uxorem abjectam.*] In Africam relegatam. *Idem.*

1. Idem

rem abjectam. [1] Idem dicit, fuisse patruum Antoninum Heliogabalum Alexandri, [2] non uxoris sororis ejusdem filium. Quum Christiani quendam locum qui publicus fuerat occupassent, contrà popinarii dicerent, sibi eum deberi, rescripsit, [3] melius esse ut quomodocunque illic Deus colatur, quàm popinariis dedatur. Quum igitur tantus ac talis imperator domi ac foris esset, [4] iniit Parthicam expeditionem: quam tanta disciplina, tanta reverentia sui egit, [5] ut non milites, sed senatores transire dicerentur. Quacunque iter legiones faciebant, [6] tribuni accincti, centuriones verecundi, milites amabiles erant: [7] ipsum verò ob hæc tot & tanta bona [8] provinciales ut deum suspiciebant. Jam verò ipsi milites juvenem imperatorem sic amabant ut fratrem, ut filium, ut parentem: vestiti honestè, calciati etiam ad decorem, armati nobiliter, equis etiam instructi, & ephippiis ac frenis decentibus prorsus, ut Romanam Remp. intelligeret quicunque Alexandri vidisset exercitum. Elaborabat denique ut dignus illo nomine videretur, imò ut Macedonem illum vinceret, dicebatque inter Romanum Alexandrum & Mace-

1. *Idem dicit fuisse patruum.*] Scimus hoc falsum: sed vellem extarent Græca Dexippi verba: nam fortasse illa quasi præteriens aut aliud agens legit Lampridius. *Idem.*

2. *Non uxoris sororis ejusdem filium.*] Emendavimus initio hujus libri. *Idem.*

3. *Melius esse ut quomodocunque illic Deus colatur.*] *Ut quemadmodumcunque* ita Palatinus & princeps editio. *Salmasius.*

4. *Iniit Parthicam expeditionem.*] Anno imperii XIV. inquit Herodianus. cùm annos XIII. rexisset imperium in alta quiete. sed error est in numeris: incidit autem expeditio hæc Parthica, vel potiùs Persica, in annum XII. & XIII. *Casaub.*

5. *Ut non milites sed senatores transire dicerentur.*] Conjunge his quæ paullò pòst sequuntur de eorum pœnis qui de via in alicujus possessionem deflexissent. *Idem.*

6. *Tribuni accincti, centuriones verecundi, milites amabiles erant.*] Scripta lectio, *aciti.* emenda, *tribuni taciti, centuriones verecundi, milites amabiles erant.* tribuni plerumque pro imperio clamosi strepérique, centuriones impudentes, milites omnibus odiosi. omnia sècus in Alexandri exercitu: nam & tribuni taciti, centuriones verecundi, milites omnibus amabiles erant, ita ut non milites, sed Senatores transire viderentur. *Salmas.*

7. *Ipsum verò ob hæc tot & tanta bona provinciales ut Deum suspiciebant.*] Nihilo pejus retrovulgatum, *suscipiebant*, quod & in Palatino. *Grut.*

8. *Provinciales ut deum suscipiebant.*] Operarum error, pro, *suspiciebant.* Casaub.

Macedonem multum intereſſe debere. [1] Fecerat denique ſibi argyroaſpidas & chryſoaſpidas: [2] fecerat & phalangem triginta millium hominum, quos *phalangarios* vocari juſſerat, [3] & [4] cum quibus multum fecit in Perſide: quæ quidem erat ex ſex legionibus ſimilium armorum, ſtipen-
51 diorum verò poſt Perſicum bellum majorum. Dona regia in templis poſuit: gemmas ſibi oblatas vendidit, muliebre eſſe exiſtimans gemmas poſſidere, quæ neque militi dari poſſint, neque à viro haberi. Quum quidam legatus uniones duos uxori ejus per ipſum obtuliſſet magni ponderis & inuſitatæ menſuræ, vendi eos juſſit: qui quum pretium non invenirent, ne exemplum malum à regina naſceretur, ſi eo uteretur quod emi non poſſet, inauribus Veneris eos dicavit. Ulpianum pro tutore habuit, primùm repugnante matre, deinde gratias agente, [5] quem ſæpe à militum ira objectu purpuræ ſummæ defendit: atque ideo ſummus imperator fuit, quòd ejus conſiliis præcipuè Remp. rexit. In procinctu atque in expeditionibus apertis papilionibus prandit atque cœnavit, quum militarem cibum

1. *Fecerat denique ſibi argyroaſpidas & chryſoaſpidas.*] Imitatione Alexandri. *Idem.*

2. *Fecerat & Phalangem*] Et hoc imitatione Alexandri. *Idem.*

3. *Et cum quibus multum fecit in Perſide.*] *Multum facere* autem nihil aliud eſt quam fortiter agere, & multa fortia facta in bello edere. dixere etiam recentiores, *multa arma facere*, & *arma facere*, pro multa fortia facta in armis edere. *Salmaſ.*

4. *Cum quibus multum fecit in Perſide.*] Petrus Faber *multum fecit*, interpretabatur hoc loco multum temporis conſumſit. Sed aliter hîc τὸ *facere* accipiendum. ut Plin. lib. VI. ep XVII. *equidem omnes qui aliquid in ſtudiis faciunt, venerari etiam mirarique ſoleo.* Caſaub.

5. *Quem ſæpe à militum ira objectu purpuræ ſummæ defendit.*] Sic apud Suetonium lib. primo capite XIV. *toga objecta protegitur Cæſar. Purpura ſumma* hîc dicitur, quæ in ſumma ſive extrema veſte fuit prætexta. vel pro lacinia togæ extrema accipitur. Sæpe autem Ulpianum ab ira militum objectu purpuræ imperatoriæ fuiſſe defenſum ſcribens Lampridius, obiter ſignificat defendi tandem eum non potuiſſe. quod confirmat Dio: nocturnis prætorianorum inſidiis appetitum narrans, & tandem occiſum; cùm nihil ei neque Alexander neque Mammæa ad quos confugerat profuiſſent. *Idem.*

Quem ſæpe à militum irâ, objectu purpuræ ſummæ defendit.] Illud *purpura ſumma*, non eſt ſcrupuloſe trahendum ad partem veſtis extremam, ſeu togæ laciniam; ſed ſimpliciter capiendum pro veſte imperatoris, immò pro ipſo Imperatore, qui ſcilicet interventu ſuo aliquoties militum lanienæ ſubtraxerit Ulpianum. *Grut.*

1. *Aut*

cibum cunctis videntibus atque gaudentibus sumeret, circumiret propè tota tentoria, à signis abesse neminem pateretur. Siquis de via in alicujus possessionem deflexisset, pro qualitate loci, [1] aut fustibus subjiciebatur in conspectu ejus, aut virgis, [2] aut condemnationi: [3] aut si hæc omnia transiret dignitas hominis, gravissimis contumeliis, quum diceret, *Visne hoc in agro tuo fieri quod alteri facis?* [4] Clamabatque sæpiùs [5] quod à quibusdam sive Judæis sive Christianis audierat, & tenebat: idque per præconem quum aliquem emendaret, dici jubebat, [6] QUOD TIBI FIERI NON VIS, ALTERI NE FECERIS. Quam sententiam usque adeò dilexit, [7] ut & in Palatio & in publicis operibus præscribi juberet. Idem quum quandam 52
aniculam affectam injuriis à milite audisset, exautoratum eum

1. *Aut fustibus subjiciebatur in conspectu ejus, aut virgis, aut condemnationi.*] Quid appellat heic condemnationem? condemnatio generale verbum quo exilium, relegatio, deportatio, damnatio ad bestias, ad opus, & reliqua pœnarum genera continentur: heic vero de pœna aliqua militari condemnationem usurpavit. sed qualis illa sit videamus. dicit pro qualitate loci eos qui in alicujus possessionem deflexissent, aut fustibus subjectos, aut virgis, aut condemnationi. condemnationem igitur heic graviorem esse putandum est, fustium ictu & virgarum castigatione. & non dubium quin ex hoc loco probari possit virgas esse graviores fustibus. nam fustes, ut leviores prius posuit. liberi sed tenuiores homines fustibus cedebantur, flagellorum nomine plerumque etiam virgæ intelliguntur, & virgarum flagella. condemnationem igitur heic aut in ultimum locum detrusionem, aut militiæ mutationem accipere possumus. notanda verba Lampridii quibus dicit hos milites pro qualitate loci, aut fustibus subjectos aut condemnationi & fustibus quidem aut virgis subjectos censeo, qui in infimo gradu militabant: gradu vero pulsos, qui alicujus essent in militia loci. Si quis tamen hic malit condemnationem, pro pecuniari damnatione accipere, judicium suum sequatur. *Salmas.*

2. *Aut condemnationi.*] Multam pecuniariam κυρίως *condemnationem* vocat. *Casaub.*

3. *Aut si hæc omnia transiret dignitas hominis.*] Suprà, *si ejus dignitas graviori subjacere non posset injuriæ.* Idem.

4. *Clamabat sæpiùs.*] Membranæ, *Inclamabat sæpiùs.* Idem.

Clamabatque sæpius, &c.] Sic quoque Palat. non *Inclamabatque*; quod tamen minimè huc impertinens. *Grut.*

5. *Quod à quibusdam sive Judæis sive Christianis audiverat.*] Puto à Christianis: quorum in ore scriptisque frequens sententia, ex Matthæi Euangelio capite septimo, & Lucæ sexto. *Casaub.*

6. QUOD TIBI FIERI NON VIS, ALTERI NE FECERIS.] Totidem verbis hoc præceptum concipi solet etiam in scriptis patrum: ut apud Augustinum De doctrina Christiana libro tertio: & sæpe alibi. *Idem.*

7. *Ut & in palatio.*] Membranæ, *ut & in plateis.* Idem.

Ut & in Palatio, & in publicis, &c.] Non aliter etiam Pal. *Grut.*

eum militia servum ei dedit, [1] quòd artifex carpentarius esset, ut eam pasceret. Et quum dolerent hoc milites factum, persuasit omnibus, ut modestè ferrent, & eos terruit. [2] Ἀναίμακτον imperium ejus, quum fuerit durus & tetricus, idcirco vocatum est, quòd senatorum nullum occiderit, ut Herodianus Græcus scriptor refert in libris temporum suorum. Severitatis autem tantæ fuit in milites, ut sæpè legiones integras exautoraverit, [3] ex militibus Quirites appellans, nec exercitum unquam timuerit, idcirco quòd in vitam suam dici nihil posset quòd unquam tribuni vel duces de stipendiis militum quicquam accepissent, dicens, *Miles non timet nisi vestitus, armatus, calceatus, & satur, & habens aliquid in zonula*: idcirco quòd mendicitas militaris ad omnem desperationem vocaret armatum. [4] Apparitores denique nullos esse passus est: tribunis aut ducibus, nisi milites anteire voluit: jussitque ut

1. *Quòd artifex carpentarius esset.*] Carpentum, ut antè diximus, pro vehiculo usurpabant γενικῶς. & carpentarius tam is qui alia plaustrorum aut vehiculorum genera conficit, quàm qui carpenta. *Casaub.*

Quod artifex carpentarius esset.] Recte monuerunt hoc loco doctissimi viri, *carpentarium*, non ita stricta significatione accipiendum, ut de solo confectore atque artifice carpentorum quæ ita proprie appellabantur, intelligamus. nam *carpenta*, tunc omnia vehicula vocabant. & carpenta quidem à carpendis & scindendis lignis ex quibus conficiebantur, dicta esse nemo ambigit. hinc carpentarios, vulgo appellamus tignarios fabros, & qui ligna carpunt, scindunt, quadrant & aptant ad ædificandum. *Salmas.*

2. *Ἀναίμακτον imperium ejus, cùm fuerit durus, &c.*] Erat hæc solennis gloriatio bonorum præsidum provinciarum; quòd fuisset eorum administratio ἀναίμακτος. est & principum elogium, sed optimi tantùm cujusque, ut Pii, cujus verè ἀναίμακτον imperium: Alexandri autem alio sensu sine sanguine dictum: nullo respectu sanguinis hostilis, qui multus per eum fusus; neque sceleratorum qui justas dederunt pœnas: sed tantum insontium & bonorum; è quo numero per Alexandrum periit nemo. *Casaub.*

3. *Ex militibus Quirites appellans.*] Suetonius in Julio capite LXX. *Quirites eos pro militibus appellarat.* Idem.

4. *Apparitores denique nullos esse, &c.*] Scribe sic hanc periodum. *Apparitores denique nullos esse passus est tribunis aut ducibus: neque eis nisi milites anteire voluit.* Idem.

Apparitores denique nullos esse passus est: tribunis aut ducibus, &c.] Palat. hoc modo: *apparitores denique nullos esse passus est tribunis aut ducibus nisi milites, jussitque ut ante tribunum quattuor milites, &c.* Salmas.

Apparitores denique nullos esse passus est: tribunis aut ducibus, nisi milites, &c.] Palatinus brevius: *aut ducibus milites*; *jussitque ut ante trib.* ut forte illa distinctio tenenda sit, abjecto tamen præterea verbo, *milites.* Grut.

1. *Hique*

ut ante tribunum quatuor milites ambularent; ante ducem, ſex; ante legatum, decem: [1] hique ad domos ſuas reciperentur. Et ut ſeveritas ejus agnoſci poſſet, unam 53
concionem militarem indendam putavi, [2] quæ illius in rem militarem mores oſtenderet. Nam quum Antiochiam veniſſet, ac milites lavacris muliebribus & deliciis vacarent, eique nuntiatum eſſet, omnes eos comprehendi juſſit, & in vincula conjici. Quod ubi compertum eſt, mota ſeditio eſt à legione [3] cujus ſocii erant in vincula conjecti. Tum ille tribunal aſcendit, vinctiſque omnibus ad tribunal adductis, circumſtantibus etiam militibus, & quidem armatis, ita cœpit: [4] *Commilitones, ſi tamen iſta vobis quæ à veſtris facta ſunt diſplicent, diſciplina majorum Remp. tenet:* [5] *quæ ſi dilabatur, & nomen Romanum & imperium amittemus. Neque enim ſub nobis iſta facienda ſunt quæ ſub impura illa beſtia nuper facta ſunt. Milites Romani, veſtri ſocii, mei contubernales & commilitones,* [6] *amant, potant,* [7] *lavant.* [8] *Græcorum more etiam quidam ſe inſtituunt: hoc ego diutiùs feram? & non eos*

1. *Hique ad domos ſuas reciperentur.*] Voluit Alexander, ut milites illi, qui tribunis, ducibus, legatis apparebant, apparitionis officio peracto, ad domos ſuas reciperentur, nec hærerent in miniſterio ducum aut Tribunorum, niſi ſolum ad apparendi officium. poſſet legi: *ad domos ſuas ſe reciperent.* Salmaſ.

2. *Quæ illius in rem militarem mores oſtenderet.*] *In re militari mores oſtenderet.* Idem.

3. *Cujus ſocii erant in vincula conjecti.*] Purior eſſet oratio, ſi abjicerentur tres voces à fine, *in vincula conjecti.* Gruterus.

4. *Commilitones, ſi tamen iſta vobis quæ à veſtris facta ſunt diſplicent.*] Cùm diffluentes luxu milites appellaſſet *commilitones*, ut ſoliti omnes principes, addit ἐπανόρθωσιν: quaſi dicat, ſi tamen commilitones, aut omnino milites eſtis, eaque vobis diſplicent quæ à veſtris facta ſunt. *Caſaub.*

5. *Quæ ſi dilabatur, & nomen Romanum, &c.*] Omnes libri: *diſciplina majorum remp. tenet: quæ ſi dilabitur, & nomen Romanum & imperium amittemus.* vel, *quæ ſi dilabetur.* Salmaſ.

6. *Amant, potant, lavant, Græcorum more etiam quidam ſe inſtituunt.*] Lege: *Amant, potant, lavant, Græcorum more & quidem ſe inſtituunt*, vel: *Græcorum in morem.* Poſſet tamen aliter legi, nempe: *amant, potant, lavant, Græcorum more equidem ſi inſiſtunt, hoc ego diutius feram, & non eos capitali dedam ſupplicio. inſiſtere* contrarium eſt τῷ deſiſtere, & *quidem ſi inſiſtunt*, hoc eſt ſi pergunt facere quod faciunt, ſi non deſiſtunt. hanc lectionem veram opinor. *Idem.*

7. *Lavant.*] Lavacra & balnea militibus interdicta. *Idem.*

8. *Græcorum more etiam quidam ſe inſtituunt.*] Gallicanus in vita Caſſii. *Caſaubonus.*

eos capitali dedam ſupplicio? Tumultus poſt hoc ortus eſt. Atque iterum, [1] *Quin continetis vocem in bello contra hoſtem non contra imperatorem veſtrum neceſſariam?* [2] *certè campiductores veſtri hanc vos docuerunt contra Sarmatas & Germanos ac Perſas emittere; non contra eum qui acceptam à provincialibus annonam, qui veſtem, qui ſtipendia vobis attribuit. Continete igitur vocem truculentam, campo ac bellis neceſſariam, ne vos hodie omnes uno ore atque una voce, Quirites, dimittam:* [3] *& incertum, an Quirites. Non enim digni eſtis qui vel Romanæ plebis*
54 *ſitis, ſi jus Romanum non agnoſcitis.* Et quum vehementiùs fremerent, ac ferro quoque minarentur, *Deponite* (inquit) [4] *dextras contra hoſtem erigendas, ſi fortes eſtis: me enim iſta non terrent. Si enim unum hominem occideritis, non nobis deerit reſp.*

non

1. *Qui in concione eſtis, &c.*] Lege: *Quin continetis vocem in bello contra hoſtem, non contra imperatorem veſtrum neceſſariam?* Sic ſtatim, *Continete igitur vocem truculentam.* Idem.

Quin continetis vocem in bello contra hoſtem, non contra Imperatorem veſtrum neceſſariam.] Emendatio eſt à libris ſcriptis aliorum, ut & à Palatinis noſtris. *Grut.*

2. *Certè campiductores veſtri, &c.*] Campiductores ſive campidoctores, ὁπλοδιδάσκαλοι ſunt, qui tironem vera arma docent tractare. vide Vegetium. *Caſaub.*

Certe campiductores veſtri.] Scribendum heic, *campidoctores.* aliud enim ducis officium, aliud campidoctoris. ducis enim eſt & ducere & educere in campum exercitum: at campidoctoris docere quæ ad campum pertinent. *Campus* autem locus in quo exercentur milites, & in quo prælium committitur. Inde *campiones* dicti milites, & luctatores & gladiatores, qui in campo clauſo, ut vulgo dictitant, dimicabant. armidoctores & campidoctores iidem. Gloſſæ campidoctorem ὁπλοδιδάκτην exponunt, & armidoctorem ὁπλοδιδάσκαλον. armaturam ab armidoctoribus tradi ſcribit Veget. lib. I. cap. XIII. quam vocat proluſionem & meditationem campeſtrem quæ in armis & ſub ſignis fiebat, non ſecus ac ſi cum hoſte confligendum eſſet, in qua proluſione diſcebat tiro, & ordines ſervare, & vexillum ſuum comitari, ad haſtam, ad clypeum declinare, & reliquos armaturæ numeros & geſtus. capite IV. libro I. hæc omnia autem à campidoctore docebantur qui & totam illam meditationem campeſtrem moderabatur. hi etiam in agmine curabant, ne aliis feſtinantibus, aliis vero tardius ambulantibus acies interrumperetur, aut tenuaretur: tardius igitur incedentes accelerare compellebant, & nimis alacres, tardius ire cogebant. vide Vegetium libro III. capite VI. *Salmaſ.*

3. *Et incertum an Quirites.*] Nam ignavi, ut qui non reſpondebant ad delectum; aut murci qui pollices ſibi præcidebant ut fierent militiæ inhabiles; item ῥιψάσπιδες, aut qui ſimilia flagitia admittebant, graviſſimè puniebantur, atque interdum vænundabantur. *Caſaub.*

4. *Dextras contra hoſtem erigendas ſi fortes eſtis.*] *Si fortes ſitis.* Palat. *Salmaſius.*

1. *Non*

non senatus, [1] *non* P. R. [2] *qui de vobis vindicet.* Quum nihilominus post ista fremerent, exclamavit, *Quirites, discedite, atque arma deponite.* Mirando exemplo depositis armis, depositis etiam sagulis militaribus, [3] omnes non ad castra sed ad diversoria varia recesserunt. [4] Tuncque primum intellectum est quantum ejus severitas posset. Denique etiam signa stipatores & ii qui imperatorem circumdederant, in castra retulerunt, arma collecta populus ad Palatium tulit: eam tamen legionem quam exautoravit, [5] rogatus post dies XXX. priusquam ad expeditionem Persicam proficisceretur, loco suo restituit, eaque pugnante maximè, vicit: quum tamen tribunos ejus capitali affecerit supplicio, quòd per negligentiam illorum milites apud Daphnen luxuriati essent, [6] vel per conniventiam seditionem fecissent exercitus. Magno igitur apparatu inde 55
[7] in Persas profectus, Artaxerxem regem potentissimum vicit,

1. *Non P. R. qui de vobis vindicet.*] Scribe ex Palatino: *non P. R. qui me de vobis vindicet.* Idem.

2. *Qui de vobis vindicet.*] Lege ex membranis, *qui me de vobis vindicent.* Casaub.

Qui me de vobis vindicet.] Sic Pal. prius aberat pronomen *me.* Grut.

3. *Omnes non ad castra, sed ad diversoria varia recesserunt.*] Exauctoratis & missione ignominiosa missis, neque in Urbe, neque alibi ubi imperator est, morari licebat. Sed potest dubitari an hæc exauctoratio per vocem QUIRITES facta, missæ legioni ignominiæ notam inusserit? *Casaub.*

4. *Tuncque primum intellectum est, quantum ejus severitas posset.*] Pal. *Tuncque privatum.* an fuit? *privatim*, pro, singulariter ac speciatim. *Grut.*

5. *Rogatus per dies* XXX.] Membranæ, *post dies* XXX. *Casaub.*

Rogatus per dies triginta.] Omnino scribendum: *rogatus post dies triginta priusquam ad expeditionem Persicam proficisceretur.* ab exauctoratione enim illius legionis triginta dies effluxere, post quos rogatus eam suo loco restituit. sic Palat. *Salmas.*

Rogatus post dies triginta priusquam, &c.] Sic noster Pal. sic aliorum mss. *Grut.*

6. *Vel per conniventiam.*] Vetus editio: *combentiam.* pro *conibentiam.* semel heic dicam, *cohibentiam* vel *conhibentiam* fere semper scriptum reperiri in antiquis libris. optimæ Glossæ: *cohibentia*, *ῥαθυμία*, *συνοχή.* sic & *cohibere*, pro *connivere*, eædem Glossæ: *cohibet*, *καμμύει*, *καταμύει*, *συνέχει*, *ῥαθυμεῖ.* reperitur enim *cohibere*, hac significatione etiam apud Calpurnium Ecloga IV.

Jam puerum calamos & odoræ vincula ceræ
Jungere jam cohibes.

Ubi *cohibere* manifesto pro permittere & indulgere posuit. *Salmas.*

7. *In Persas profectus, Artaxerxem regem potentissimum vicit.*] Minimè verò vicit: quin potius ab eo victus est: fuitque toto eo bello infelicissimus Alexander. Hic autem est Artaxerxes qui devicto & occiso Artabano rege Par-

 thorum

vicit, [1] quum ipſe Alexander cornua adiret, milites admoneret, [2] ſub ictu teli verſaretur, manu plurimum faceret, ſingulos quoque milites ad laudem verbis adduceret. Fuſo denique fugatoque tanto rege, qui cum ſeptingentis elephantis, [3] falcatiſque mille & octingentis curribus ad bellum venerat, equitum multis millibus, ſtatim Antiochiam rediit, & de præda quam Perſis diripuit, ſuum ditavit exercitum: quum & tribunos ea quæ per vicos diripuerant, & duces & ipſos milites habere juſſiſſet. Tumque primùm Perſæ ſervi apud Romanos fuerunt: quos quidem, quia indignè ferunt Perſarum reges quempiam ſuorum alicui ſervire, acceptis pretiis reddidit: pretiumque vel iis qui manu ceperant ſervos dedit, vel in
56 ærarium contulit. [4] Poſt hoc Romam venit, triumphoque pulcherrimo acto, apud ſenatum primùm hæc verba habuit. Ex actis ſenatus die ſeptimo Cal. Octobr. [5] *Perſas P. C. vicimus.* [6] *longa eloquentia opus non eſt, tantùm ſcire debetis quæ illorum arma fuerint, qui apparatus. Jam primùm elephanti ſeptingenti: iidemque turriti cum ſagittariis & onere ſagittarum.* [7] *Ex his trecentos cepimus, ducenti interfecti jacent, decem & octo*

thorum ultimo, primus antiquum Perſarum in Oriente imperium renovavit, imperante Romanis Alexandro Mammææ. multa de hoc & regni hujus initio Herodianus libro ſexto, Agathias hiſtoria quarta. *Caſaub.*

1. *Cùm ipſe Alexander cornua adiret.*] Pugnat cum his pugnam ἄσπονδον hiſtoria Herodiani: qui Alexandrum ſuis defuiſſe tradit, vel metu, vel monitis Mammææ matris. *Idem.*

2. *Sub ictu teli verſaretur.*] Aliter hac locutione, *ſub ictu*, utuntur illius ætatis ſcriptores, ut cum dicunt, *ſub ictu mortis*: quibus verbis temporis momentum deſignant, quo mors excipitur. in Palat. legitur hoc loco: *ſubjectus teli*. puto legendum: *ſub jactu teli verſaretur*. Sic *intra teli jactum conſiſtere*. Salmaſ.

3. *Falcatiſque mille & octingentis curribus.*] Infra tamen in oratione Alexandri mille tantum ponuntur: *falcati currus mille*. Idem.

4. *Poſt hoc Romam venit.*] Et hoc falſum, ſi conſtat fides hiſtoriæ Herodiani. *Caſaub.*

5. *Perſas P. C. vicimus. longa eloquentia opus non eſt.*] Malim, *Perſas P. C. vicimus longè: eloquentia opus non eſt.* ſic mox: *Eloquentia opus non eſt.* Idem.

6. *Longa eloquentia opus non eſt.*] Nos nihil mutamus. *Salmaſ.*

Longâ eloquentiâ opus non eſt.] Pal. *Longæ loquentiæ.* forſan non malè. aliud enim *loquentia*, aliud *eloquentia*. Grut.

7. *Ex his trecentos cepimus.*] Optimus liber: *triginta cepimus.* quem ego numerum magis verum & ex hiſtoriæ fide eſſe puto. *Salmaſ.*

1. *Fal-*

octo perduximus. [1] *Falcati currus mille. Et adducere interfectorum animalium currus ducentos potuimus: sed id quia & fingi poterat, facere supersedimus. Centum & viginti millia equitum fudimus;* [2] *cataphractarios,* [3] *quos illi clibanarios vocant, decem millia in bello interemimus: eorum armis nostros armavimus. Multos Persarum cepimus, eosdemque vendidimus.* [4] *Terras Interamnanas, Mesopotamiæ scilicet, neglectas ab impura illa bellua recepimus.* [5] *Artaxerxem potentissimum regem tam re quàm nomine, fusum fugavimus, ita ut eum terra Persarum fugientem videret: &* [6] *quà ducta fuerant quondam signa nostrorum,* [7] *ea rex ipse signis effugerit relictis. Hæc sunt P. C. gesta. Eloquentia opus non est: milites divites redeunt,* [8] *laborem in victoria nemo sentit. Vestrum*

1. *Falcati currus mille, sed adducere, &c.*] Scribe, *Falcati currus mille. Et add.* Casaub.

Falcati currus mille, sed adducere interfectorum animalium currus ducentos potuimus.] Valde mihi suspecta vox *sed* hoc loco. scribe meo periculo: *falcati currus* M. D. CCC. *adducere interfectorum animalium currus ducentos potuimus. sed id quia & fingi poterat, facere supersedimus.* nihil verius. *Salmas.*

Falcati currus mille. & adducere.] Prorsus inclino in numerum codicis Regii, *currus mille sexcenti. adducere.* Gruter.

2. *Cataphractarios, quos illi clibanarios vocant.*] Ita scripti cum vulgatis, non *cataphractos.* Clibanarii ex Ammiano Marcellino & Græcis. Tacticis notissimi sunt. *Casaub.*

Cataphractarios, quos illi clibanarios.] Sic quoque Pal. non *cataphractos.* *Gruter.*

3. *Quos illi clibanarios vocant.*] Falso sibi persuaserunt eruditissimi viri, vocem *clibanarios* non Latinam esse, sed Persicam: loricæ Romanorum & Græcorum non soliferreæ, sed squamis contextæ, hoc est ex multis particulis ferreis in modum squamarum compositæ. at clibani illi Persici erant ex solido ferro, idcirco sic nominati quod clibanorum speciem referrent. *Clibani* igitur vox Romana vel Græca potius, quos sic dictos putabat ille auctor Glossarum κλίβανα quasi καλύβινα, quod hominem totum contegerent, more καλύβης. Clibanarii ergo à clibanis quos gestabant. sic enim illi thoraces appellati à similitudine clibanorum. *Salmas.*

4. *Terras Interamnanas, Mesopotamiæ scilicet.*] Delenda censeo posteriora duo verba; est enim merum glossema. Græcos autem imitatur Alexander, qui terram inter Euphratem & Tigrim sitam, Padan aut Padan Aram in sacris literis dictam, modò Μεσοποταμίαν nominant; modò τὴν μέσην ποταμῶν. *Casaub.*

5. *Artaxerxem potentissimum regem, tam re quàm nomine.*] Alludit ad solennem titulum literarum Orientis regum, qui se reges magnos vocitabant. *Idem.*

6. *Quà ducta fuerant quondam signa nostrorum.*] Respicit cladem Crassi. *Idem.*

7. *Ea rex ipse signis effugerit relictis.*] *Et qua ducta fuerant quondam signa nostrorum, ea rex ipse signis effugit relictis.* Ita Pal. & prima editio *Salmas.*

8. *Laborem in victoria nemo sentit.*] Scribendum: *laborem in victoria nemo sensit.* Idem.

ſtrum eſt ſupplicationem decernere, ne diis videamur ingrati. Acclamatio ſenatus: *Alexander Auguſte, dii te ſervent. Perſice maxime, dii te ſervent. Verè Parthicus, verè Perſicus. Trophæa tua & nos videmus, victorias & nos videmus. Juveni imperatori, patri patriæ, pontifici maximo:* [1] *per te victoriam undique præſumimus. ille vincit qui milites regit. dives ſenatus, dives miles,*
57 *dives P. R.* Dimiſſo ſenatu Capitolium aſcendit, atque inde re divina facta, & tunicis Perſicis in templo locatis, concionem hujuſmodi habuit, *Quirites, vicimus Perſas, milites divites reduximus, vobis congiarium pollicemur,* [2] *cras ludos circenſes Perſicos dabimus.* Hæc nos & in annalibus, & apud multos reperimus. Sed quidam dicunt, [3] à ſervo ſuo eum proditum non viciſſe regem, ſed ne vinceretur, fugiſſe. Quod contra multorum opinionem dici non dubium eſt iis qui plurimos legerint. [4] Nam & amiſiſſe illum exercitum dicunt fame, frigore, ac morbo, ut Herodianus autor eſt contra multorum opinionem. Poſt hoc cum ingenti gloria, & comitante ſenatu, equeſtri ordine, atque omni populo, [5] circumfuſiſque undique mulieribus & infantibus, maximè militum conjugibus, pedes Palatium conſcendit, quum retrò currus triumphalis à quatuor elephantis traheretur. [6] Levabatur manibus omnium Alexander, vixque illi per horas quatuor ambulare permiſſum eſt, undique omnibus clamantibus, *Salva Roma, quia ſalvus*

1. *Per te victoriam undique præſumimus.*] Supple ex omnibus membranis: *Per te victoriam de Germanis ſperamus: per te victoriam, &c.* Caſaub.

2. *Cras ludos Circenſes Perſicos dabimus.*] Ludi à cauſſa ob quam edebantur cognominati. *Idem.*

3. *A ſervo ſuo eum proditum.*] De hoc ſervo nihil Herodianus, quem tamen ſequi hîc videtur. *Idem.*

4. *Nam & amiſiſſe illum exercitum dicunt fame, frigore & morbo, ut Herodianus.*] Hodie ſcribitur in Herodiani libris, Τῶν τελῶν μοιρῶν τοῦ στρατοῦ ὧν ἔνειμε τὸ πλεῖστον ἀπέβαλε διαφόροις συμφοραῖς, νόσῳ, πολέμῳ, κρύει. Lampridius verò legit, νόσῳ, λιμῷ, κρύει ſed deceperunt illum ſui codices: nam Herodianus ſcripſerat πολέμῳ. *Idem.*

5. *Circumfuſiſque undique mulieribus.*] Scripta lectio, *circumfuſus.* Idem.

Circumfuſiſque undique mulieribus.] Sic & Pal. non ut alii, *circumfuſuſque.* Grut.

6. *Levabatur manibus omnium Alexander.*] Scribe, *manibus hominum.* ut in membranis. *Caſaub.*

Levabatur manibus hominum Alexander.] Ita quoque Pal. noſter, non *omnium*, ut editæ. *Grut.*

salvus est Alexander. Alia die actis circensibus, & item ludis scenicis, deinceps, congiarium populo Romano dedit. Puellas & pueros quemadmodum Antoninus Faustinianas instituerat, Mammæanas & Mammæanos instituit. Actæ 58
sunt res feliciter & in Mauritania Tingitana per Furium Celsum, [1] & in Illyrico [2] per Varium Macrinum affinem ejus, & in Armenia per Junium Palmatum, atque [3] ex omnibus locis ei tabellæ laureatæ sunt delatæ, [4] quibus in senatu & apud populum lectis, [5] omnibus nominibus est adornatus. His verò qui remp. bene gesserant, consularia

1. *Et in Illyrico per Varium Macrinum affinem ejus.*] *Marcianum* mallet legere vir doctissimus, sed hoc nihil est. nec dubito quin hic sit Varus Macrinus præfectus Illyrici, adfinis Alexandri, cujus nempe filiam duxerat Alexander. *Salmas.*

2. *Per Varium Macrinum.*] Puto *Marcianum.* quod cognomen Genesii patris Alexandri. *Casaub.*

3. *Ex omnibus locis ei tabellæ laureatæ sunt delatæ.*] Statius lib v. sylvarum, sylva prima, cum ex omnibus locis tabellas laureatas Domitiano delatas esse vellet dicere, sic loquutus est:

——— quæ laurus ab arcto, &c.
Omnia non lætas pila attollentia frondes.

Omnes, inquit, nuncii qui ex diversis orbis partibus venerunt, laureatas tabellas attulere, & summa pila laureis ornata habuere. & lege apud Statium:

Omnia nam lætas pila attollentia frondes.
Nullaque famosa signatur lancea pinna.

Res lætas & bene gestas nunciaturi, non solum cum tabellis laureatis, sed etiam summis hastis lauro vestitis veniebant. è contrario qui res turbidas & improsperas, aut novos motus in provinciis excitatos, aut bellum nunciabant, rei tristis indicium pinnis in summo hastarum lancearumque fixis præferebant. litteras illas ideo pinnatas dictas fuisse censeo quod ferretur à militibus qui pinnas summo hastarum fixas gerebant. unde & ipsi tabellarii πτεροφόροι dicebantur ab illis pinnis, quas gestabant, quum rerum turbatarum, aut tumultus nuncium adferebant. Cur vero pinnis signatas lanceas præferrent, nihil aliud fingi causæ posse puto, quam magnæ cujusdam, & præcipitis celeritatis argumentum: quod longe majore festinatione scilicet opus esset in perferendis tristium casuum eventibus, quam in successibus prosperis nunciandis. nam in his nunciorum tarditas nihil poterat adferre periculi: in illis mora non erat libera, sed duplicata fere celeritas requirebatur, ut quam primum impendenti malo posset occurri. *Salmas.*

4. *Quibus in senatu lectis omnibus nominibus est adornatus.*] Pal. *omnibus nominibus est ornatus.* hanc totam narrationem suspectam habuit Casaubonus, nescio quamobrem. Nam nihil prohibet acclamatione senatus & populi, cum illæ litteræ recitarentur, & Mauritanicum & Illyricum & Armenicum appellatum, ut & Persicum & Parthicum supra ex adclamatione senatus idem Spartianus ostendit. *Idem.*

5. *Omnibus nominibus est adornatus.*] Id est, appellatus est Persicus, Mauritanicus, Illyricus, Armenicus. sed hæc cognomina in antiquis monumentis apparent nusquam. quare non solùm propter Herodianum, sed etiam hoc nomine suspecta hæc tota narratio. *Casaubonus.*

laria ornamenta decreta ſunt, additis etiam ſacerdotiis & agrorum poſſeſſionibus iis qui erant pauperes & ævo jam graves. Captivos diverſarum nationum amicis donavit, [1] ſi ætas puerilis aut juvenilis permiſit. Si qui tamen regii aut nobiliores fuerint, eos militiæ, non tamen magnæ deputavit. Sola quæ de hoſtibus capta ſunt, limitaneis ducibus & militibus donavit, [2] ita ut eorum ita eſſent, ſi heredes illorum militarent, [3] nec unquam ad privatos pertinerent, dicens, attentiùs eos militaturos ſi etiam ſua rura defenderent. Addidit ſanè his & animalia & ſervos, ut poſſent colere quod acceperant: ne per inopiam hominum, vel per ſenectutem poſſidentium deſererentur [4] rura
59 vicina barbariæ: quod turpiſſimum ille ducebat. Poſt hæc quum ingenti amore apud populum & ſenatum viveret, & ſperantibus victoriam cunctis, & invitis eum dimittentibus, ad Germanicum bellum profectus eſt, deducentibus cunctis [5] per centum & quinquaginta millia. Erat autem graviſſimum reip. atque ipſi quòd Germanorum vaſtationibus Gallia diripiebatur. Pudoremque augebat quòd victis jam Parthis, ea natio imminebat Reip. cervicibus, [6] quæ ſemper [7] etiam minuſculis imperatoribus

1. *Si ætas puerilis aut juvenilis.*] Pal. *juvenalis.* & ita fere ſemper in libris manu exaratis Gloſſæ: *juvenalis*, *νεωτερικός.* *Salmaſ.*

2. *Ita ut eorum eſſent, ſi heredes illorum militarent.*] Obſerva conditionem hanc: neque enim apponi ſolita in deducendis coloniis. Eſt igitur hìc ſpecies quædam feudi, vel potiùs initia quædam ejus juris, quod poſtea variè introductum eſt, & feudorum appellatione deſignatum. Erat ſanè lex ſimilis feudorum conſtituendorum: ut qui prædium colendum acciperet, danti fidem & militiæ munus aut aliud ſervitium exhiberet. *Caſaub.*

3. *Nec unquam ad privatos pertinerent.*] Privati opponuntur militantibus. *Idem.*

4. *Rura vicina Barbariæ.*] Terram dividunt Romani ſcriptores in Orbem Romanum & Barbariam. nam quicquid alienum erat imperio Rom. Barbariam vel Barbaricum, ut ſæpiùs in Codice & in his ſcriptoribus, atque alibi, dixerunt. *Idem.*

5. *Per centum quinquaginta millia.*] Palatinus: *per centum & centum quinquaginta millia.* fortaſſean ita dixerit auctor, pro ducenta & quinquaginta millia. ſic *iterum vicies*, pro quadragies in Hadriano. *Salmaſ.*

6. *Quæ ſemper etiam minuſculis imperatoribus ſubjecta videbatur.*] *Subjecta videbatur* poſitum pro *ſubjecta erat.* ſic *viſus eſt reſpondere* pro *reſpondit.* apud Ulpianum. *Idem.*

7. *Etiam minuſculis imperatoribus.*] Capitolinus initio Maximini magnos imperatores appellat eos principes, qui cùm diutius imperium obtinerent, res magnas

bus [1] subjecta videbatur. Magnis igitur itineribus, lætis militibus, contendit. Sed quum ibi quoque seditiosas legiones comperisset, abjici eas præcepit. [2] Verùm Gallicanæ mentes, [3] ut sese habent duræ ac retorridæ & sæpe imperatoribus graves, severitatem hominis nimiam & longè majorem post Heliogabalum, non tulerunt. Denique agentem eum cum paucis in Britannia, ut alii volunt, [4] in Gallia in vico [5] cui Sicila nomen est, non ex omnium sententia, sed latrocinantium modo quidam milites, & hi præcipuè qui Heliogabali præmiis effloruerant, quum severum principem pati non possent, occiderunt. [6] Multi dicunt à Maximino immissos tyrones, qui ei ad exercendum dati fuerant, eum occidisse: multi aliter; à militibus tamen constat, quum injuriose quasi in puerum eundem [7] & * matrem ejus avaram & cupidam multa dixissent.

[1] Impe-

magnas gesserunt. si ita hîc accipimus vocem *minusculus*, ii intelligentur, qui & citò, & inglorii perierunt, ut Galba, Otho, Vitellius, & alii multi. sed quàm bene conveniat huic loco ista interpretatio, judicent qui legunt. *Casaub.*

1. *Subjecta videbatur.*] Scrib. *subjecta fuisse videbatur*, id est, subjecta fuerat. *Idem.*

2. *Verum Gallicanæ mentes ut sese habent duræ ac retrogradæ.*] *Habent*, id est, sunt. Capitolinus in Gordianis: *Sed statim ut se habent hominum mentes, &c.* Pro *retrogradæ*, regius & Puteani unus, *retrorsæ.* vox elegans, & cujus merum est interpretamentum vulgata lectio. *retrorsus*, qui retro fert pedem. εἰς τὸ ὄπισθεν πρόβατικός. ut contrà *prorsus*, προβατικὸς εἰς τὸ πρόσθεν. unde oratio prorsa vorsæ opposita. *Idem.*

Verum Gallicanæ mentes ut sese habent duræ, ac retrogradæ.] Antiqui codices legunt *retorridæ.* hoc loco *mentes retorridæ*, sunt asperæ & difficiles, & intractabiles inflexibilesque: metaphora ducta à siccis & retorridis ramalibus, quæ citius frangi possunt quam flecti. sic Græci ξηροὺς homines tenaces propositi & cedere nescios vocant. *Salmas.*

3. *Ut sese habent duræ & retrogradæ.*] Adhæret uterque Palatinus Codici Puteano, in quo *retorridæ.* Grut.

4. *In Gallia in vico cui Sicila nomen est.*] Excerpta Spartiani & opt. Palat. *in vico cui Sicilia nomen est.* Salmas.

5. *Cui Sicila est.*] Fortasse melius Palat. uterque *Sicilia.* Grut.

6. *Multi dicunt à Maximino immissos tirones.*] Sequitur Herodianum, qui hoc pluribus narrat. *Casaub.*

Multi dicunt à Maximino immissos tirones qui ei ad exercendum dati fuerant. Idem tradit Herodianus; Maximinum nempe tyronibus præpositum ut eos disciplina militari imbueret. *Salmas.*

7. *Et matrem ejus avaram & cupidam multa dixissent.*] De hujus sordibus verba Aurelii Victoris heic merentur adponi, eademque opera, quia mendo non vacant, emendari: *hujus mater Mammæa eo filiam coëgerat, ut ilia ipsa quamvis permodica, si mensæ prandioque superessent, alteri convivio reservarentur.* aut etiam ut nihil mutemus, *illa ipsa. illa* autem sunt *billa*: intestina scilicet farta. *Idem.*

* Matrem

60 [1] Imperavit annis XIII. diebus IX. Vixit annis XXIX. mensibus III. diebus VII. Egit omnia ex consilio matris, cum qua occisus est. Omina mortis hæc fuerunt: Quum natalem diem commendaret, hostia cruenta effugit, & ut se civiliter gerebat, ac permixtus populo erat, albam ejus vestem cum qua constiterat, cruentavit. Laurus in Palatio cujusdam civitatis à qua proficiscebatur ad bellum, ingens & antiqua, tota subitò decidit. Arbores fici tres, quæ ficus eas ferrent quibus Alexandrinarum nomen est, subitò ante illius tentorium deciderunt, quum tentoria imperatoria his adnexa essent. [2] Mulier Druias eunti exclamavit Gallico sermone, *Vadas, nec victoriam speres*, [3] *nec militi tuo credas.* Tribunal ascendit ut concionaretur, & faustum aliquid diceret: ita cœpit, *Occiso imperatore Heliogabalo.* [4] hoc tamen omini fuit, quòd iturus ad bellum, milites alloqui minùs fausta oratione cœptaverat. [5] Sed hæc omnia vehementissimè contempsit. Profectusque ad bel-
61 lum, in loco suprà dicto ita occisus est. Pranderat fortè publico, ut solebat, convivio, id est apertis papilionibus, [6] cibo militari accepto: neque enim aliud [7] à discumbentibus

* *Matrem ejus avaram & cupidam.*] Non solùm avaram, sed etiam μικρόλογον & sordidè parcam. *Casaub.*

1. *Imperavit annis* XIII. *diebus* IX.] Eutropius diem detrahit. alii verò aliter. *Idem.*

2. *Mulier Druias eunti exclamavit Gallico sermone.*] Unde vero illæ Druiades? Dryades semper scribuntur in optimis vetustissimis membranis. Verum hi nostri auctores Druidarum hominum nusquam meminerunt, sed ubique mulierum Dryadum, quæ mulieres fere semper fatidicæ inducuntur & vaticinatrices & sagæ. nominatissimæ autem videntur fuisse istæ Gallicanæ Dryades, ut quæ consulerentur in rebus dubiis, non secus atque olim oracula Delphica. sic dictæ quod plurimum in lucis, more antiquorum Druidum versarentur, ibique sacris operarentur, vel quod ex prosapia Druidum esse existimarentur, Δρυΐδες aut Δρυάδες sunt appellatæ. utut sit, fatidicæ fuere & sortilegæ. *Salmas.*

3. *Nec te militi tuo credas.*] Sic Pal. *Gruter.*

4. *Hoc tamen omini fuit.*] Meliùs, *hoc enim om. f.* vel *hoc sanè ei om. fuit.* Casaubonus.

5. *Sed hæc omnia vehementissimè contemsit.*] Nec male legas *omina.* vel etiam, *hæc omnia omina.* Idem.

6. *Cibo militari accepto.*] Vel, *acceptus.* confer cum antedictis. *Idem.*

7. *A discumbentibus militibus.*] Volui edi, *à discutientibus*, &c. Idem.

A discutientibus militibus.] Ita quoque Pal. non *discumbentibus.* Gruterus.

1. Et

bus militibus in tentoriis est repertum. [1] Et [2] quum dormiret post convivium hora diei ferè septima, [3] unus ex Germanis, qui scurrarum officium sustinebat, ingressus dormientibus cunctis, solo tantum imperatore intervigilante visus est: cui Alexander, *Quid est*, inquit, *contubernalis? Num aliquid de hostibus nuntias?* At ille metu perterritus [4] & sperans non posse evadere quòd in tentorium principis irruisset, ad contubernales suos venit, eosque ad durum principem interimendum exhortatus est: qui subitò plures armatique ingressi, inermes & obsistentes contruncaverunt, ipsumque pluribus ictibus confoderunt. Aliqui dicunt, omnino nihil dictum, sed tantùm à militibus clamatum, *Exi, recede:* atque ita obtruncatum juvenem optimum. [5] Sed omnis apparatus militaris, qui postea est ductus in Germaniam à Maximino, Alexandri fuit, & potissimus quidem [6] per Armenios & Osdroenos & Parthos, & omnis generis hominum. Contempsisse 62
Alexan-

1. *Et cùm dormiret post convivium hora diei fere septima.*] Cùm meridiaretur, more multorum, ut dicebamus ad Sueton. libro II. capite LXXVIII. Pro *dormiret*, scripti, *quiesceret.* Casaubonus.

2. *Cùm quiesceret.*] Et heic quoque Pal. suffragatur ceteris mss. *Grut.*

3. *Unus ex Germanis qui scurrarum officium sustinebat.*] Scurræ heic non alii quam corporis custodes. quod munus & officium penes Germanos fuit. Germanum enim hunc ex illis fuisse custodibus corporis Alexandri perspicuum est. quem ideo & contubernalem vocavit Alexander: *quid est, inquit, contubernalis? num aliquid de hostibus nuntias?* contubernalem enim honorifice appellat corporis custodem. illi enim fere semper cum imperatore nec ab ejus latere abscedebant. cum ex ejusdem Spartiani historia constet à Prætorianis militibus occisum Heliogabalum, quis non videt scurras illum appellare, stipatores & custodes corporis milites prætorianos? duplex enim custodia imperatoribus, ex militibus Prætorianis & Germanis. Recentiores scriptores buccellarios vocitarunt, quos Spartianus scurras. ab ea re sic dicti quod non magis ab latere dominorum suorum discederent, quam parasiti illi veri & adseculæ ab eorum quorum mensas sectabantur. inde igitur scurræ & buccellarii vocati custodes corporis Imperatorum, vel satellites & armigeri magnatum qui eos affectabantur, & eorum latera tuebantur. *Salmas.*

4. *Et sperans non posse evadere.*] Pro, *non sperans se posse evadere.* vel *sperans* simpliciter pro arbitrans. *Casaub.*

5. *Sed omnis apparatus militaris, &c.*] Nullo modo superioribus hæc cohærent: ut ante hæc verba aliquid deesse non sit dubitandum. videtur aliquid præcessisse de inchoato bello, sed non finito ab Alexandro. *Idem.*

6. *Per Armenios & Osdroenos & Parthos.*] De his omnibus nominatim Capitolinus in Maximino. *Idem.*

Alexandrum mortem, cùm ferocitas mentis, qua militem ſemper attrivit, tum etiam illa declarant. Thraſybulus mathematicus illi amiciſſimus fuit: qui quum ei dixiſſet, [1] neceſſitatem eſſe ut gladio barbarico periret, primò lætatus eſt quòd ſibi mortem bellicam & imperatoriam crederet imminere: deinde diſputavit oſtenditque optimos quoſque violenta morte conſumptos, quum diceret ipſum Alexandrum, cujus nomen teneret, Pompejum, Cæſarem, Demoſthenem, Tullium, [2] & cæteros inſignes viros, non quieta morte oppetiſſe. Tantumque animi habuit ut putaret ſe diis comparandum ſi in bello periret: ſed res eum fefellit. Nam & gladio barbarico, & ſcurræ barbari manu, verùm non in bello, ſed belli tempore periit.

63 Mortem ejus milites, & qui exautorati ab eo quondam fuerant, graviſſimè tulerunt, atque autores cædis trucidarunt. Populus verò Romanus, ſenatuſque omnis cum provincialibus cunctis, [3] neque triſtius unquam neque aſperius acceperunt, ſimul quòd ſucceſſoris aſperitas atque ruſticitas Maximini, utpote hominis militaris, cui cum filio poſt eum imperium delatum eſt, graviorem fati neceſſitatem videbatur oſtendere. [4] Senatus eum in deos retulit. Cenotaphium in Gallia, Romæ ſepulcrum ampliſſimum meruit. [5] Dati ſunt & ſodales, qui *Alexandrini* appellati ſunt: addita & feſtivitas matris nomine, atque ipſius,

1. *Neceßitatem eſſe.*] Scripti meliùs, *neceſſe eſſe.* Idem.

2. *Et ceteros inſignes viros non quieta morte oppetiſſe.*] Palatinus codex, & excerpta Spartiani: *& ceteros inſignes viros, qui non quieta morte oppetiſſent.* Salmaſius.

3. *Neque triſtius unquam, &c.*] Leg. *neque triſtius unquam quicquam.* Caſaubonus.

4. *Senatus eum in deos retulit.*] Putarunt ſummi in his litteris viri ſanctum patrem Chryſoſtom. Homil. XXVI. in poſter. ad Corinth. ibi de hoc noſtro Alexandro verba facere. verum quidem eſt Alexandrum pro Deo habitum multis Græciæ populis, in eo igitur tantum falſus eſt Beatus vir, quod Alexandrum Senatus Romani decreto in deos relatum ſcripſit. jam Græcos hunc illi honorem habuiſſe, non Romanos; quos nec fama tenus Alexandri notitiam uſurpaſſe certum eſt. de Athenienſibus, quidam ajunt, quidam negant. *Salmaſ.*

5. *Dati ſunt & ſodales qui Alexandri appellati ſunt.*] Lege: *qui Alexandriani appellati ſunt.* ab Alexandria enim urbe, Alexandrinus civis. ſed ab Alexandro, Alexandrianus ſodalis. *Idem.*

ipsius, quæ hodieque Romæ religiosissimè celebratur natali ejus die. [1] Causa occidendi ejus ab aliis hæc fuisse perhibetur, quòd mater ejus relicto bello Germanico Orientem ad jactantiam sui vellet redire, atque ob hoc esset iratus exercitus. Sed hæc ab amatoribus Maximini ficta sunt, qui videri noluerunt imperatorem optimum ab amico suo interfectum [2] contra jura humana atque divina. [3] Hacte- 64
nus imperium P. R. eum principem habuit qui diutiùs imperaret, [4] post eum certatim irruentibus, & aliis semestribus, aliis annuis, plerisque per biennium, ad summum per triennium imperantibus, usque ad eos principes [5] qui latius imperium tetenderunt, [6] Aurelianum dico, & deinceps. de quibus, si vita suppeditaverit, ea quæ comperta fuerint publicabimus. Reprehensa sunt in Alexandro hæc: [7] Quòd Syrus esse nolebat, [8] quòd aurum amabat, quòd suspiciosissimus erat, quòd vectigalia multa inveniebat, quòd se Magnum Alexandrum videri volebat, quòd nimis severus in milites erat, [9] quòd curas privatas agebat: quæ omnia in Repub. instituerat. Scio sanè plerosque negare hunc à senatu Cæsarem appellatum esse sed à militibus, qui verum prorsus ignorant: dicere præterea non

1. *Caussa occidendi ejus ab aliis hæc fuisse, &c.*] Lege Capitolinum libro sequenti. *Casaub.*

2. *Contra jura humana atque divina.*] *Contra jura Romana atque divina.* ita Pal. *Salmas.*

3. *Hactenus imperium P. R. eum principem habuit qui diutiùs imperaret.*] Etiamne Galba, Otho, Vitellius, & Macrini? ut taceam Titum & Nervam. *Casaub.*

4. *Post eum certatim irruentibus.*] Malim, *certatim multis irruentibus.* Idem.

5. *Qui latiùs imperium tetenderunt.*] Et vivendo diutiùs, & Rom. imperio agri Barbarici aliquid adjiciendo. *Idem.*

6. *Aurelianum dico & deinceps.*] Forsan, *& deincipes.* Grut.

7. *Quòd Syrus esse nolebat.*] Sed Romanus. *Casaub.*

8. *Quòd aurum amabat.*] Patriam in hoc prodebat suam. Syri enim avari audiunt passim apud scriptores veteres, *Idem.*

9. *Quod curas privatas agebat.*] Excerpta Spart. cum optimo Palat. legunt, *quod curas privatis agebat.* quæ omnino vera est lectio. inter illa igitur quæ in Alexandro reprehensa sunt, hoc merito etiam locum habuit quod privatis curas ageret, hoc est privatorum curiosus esset, & sedulo scrutaretur & requireret, quid homines privati agerent, quid sentirent. Vel ut melius legi censeo, *curas de privatis egisse.* idem Hadriano fuit olim vitio versum, quod nimis curiose inquireret in privatorum hominum vitam. *Salmas.*

1. *Maxi-*

non hunc fuiſſe conſobrinum Heliogabali, qui, ut nos ſequantur, hiſtoricos ejus temporis legant, & [1] maximè
65 Acholium, [2] qui & itinera hujus principis ſcripſit. Soles quærere, [3] Conſtantine maxime, quid ſit quòd hominem Syrum & alienigenam, talem principem fecerit, quum tot Romani generis, tot aliarum provinciarum reperiantur improbi, impuri, crudeles, abjecti, injuſti, libidinoſi. Jam primùm poſſum de bonorum virorum reſpondere ſententia, potuiſſe natura, quæ ubique una mater eſt, bonum principem naſci: deinde timore, quòd peſſimus eſſet occiſus, hunc optimum factum: [4] ſed quia verum eſt ſuggerendum, clementiæ ac pietati tuæ lecta reſerabo. Notum eſt illud pietati tuæ quod in Mario Maximo legiſti, meliorem eſſe Remp. & propè tutiorem, in qua princeps malus eſt, [5] ea in qua ſunt amici principis mali: ſiquidem unus malus poteſt à plurimis bonis corrigi; multi autem mali non poſſunt ab uno, quamvis bono, ulla ratione ſuperari. [6] Et id quidem ab Homulo ipſi Trajano dictum eſt, quum ille diceret Domitianum peſſimum fuiſſe, amicos autem bonos habuiſſe, [7] atque adeò illum magis odio fuiſſe,

1. *Maximè Acholium, qui & itinera hujus Principis ſcripſit.*] Lipſio videtur legendum *& intima*; Epiſtolâ XVIII. Centuriæ Miſcellaneæ. *Grut.*

2. *Qui & itinera hujus principis ſcripſit.*] Sic Alexandri Magni itinera multi deſcripſerant. Acholius verò non itinera ſolùm Alexandri Severi deſcripſerat, ſed & vitam illius in literas miſerat: quod diſertè in ſuperioribus oſtendit Lampridius. *Caſaub.*

3. *Conſtantine Maxime.*] Scripta lectio, *Conſt. piiſſime.* Idem.

Conſtantine maxime.] Sic Pal. non, *piiſſime*, quod in aliis. *Grut.*

4. *Sed quia verum eſt ſuggerendum.*] Id eſt, cauſſa propior eſt afferenda. nam & allatæ cauſſæ veriſſimæ ſunt: ſed remotiores & nimis generales; illa præſertim à natura. *Caſaub.*

Sed quia verum eſt ſuggerendum.] Legend. *Sed quia vera mihi ſunt ſuggerenda.* Salmaſ.

5. *Ea in qua ſunt amici principis mali.*] Tam verum & certum hoc, quàm verè dixit Tacitus in quarta hiſtoria, *Nullum majus eſſe boni principis inſtrumentum, quàm bonos amicos.* Caſaub.

6. *Et id quidem ab Homulo.*] Vel *Omollo*, ut ad Pium. ſcripti hîc, *Omulio.* Idem.

Et id quidem ab Homulo ipſi Trajano dictum eſt.] Palatinus & vet. ed. *ab Homulio.* lege, *ab Homullo.* nam ita ſcribitur in vita Hadriani & Marci. *Salmaſ.*

Et idem ab Homulo.] Pal. *Homulio.* Gruter.

7. *Atque adeò illum magis odio fuiſſe.*] *Illum* vel indefinitè accipe, de omni quicunque malis hominibus Remp. commendavit: vel definitè refer ad Alaga-

fuisse, qui Remp. pejoris vitæ hominibus commendaverat, quia melius est unum malum pati quàm multos. Et 66
ut ad rem redeam, [1] Alexander quidem & ipse optimus fuit. [2] Nam hoc nemo vult nisi bonus, & optimæ matris consiliis usus est: ac tamen amicos sanctos & venerabiles habuit, non malitiosos, non furaces, non factiosos, non callidos, [3] non ad malum consentientes, non bonorum inimicos, non libidinosos, non crudeles, non circumventores sui, non irrisores, [4] non [5] qui illum quasi fatuum circum-

Alagabalum; quem eo maximè nomine odium bonorum incurrisse certissimum. sed tutior est prior interpretatio. *Casaub.*

Atque adeo illum magis adeo fuisse qui remp. pejoris vitæ hominibus commendaverat.] Totum hunc locum sic legendum ex vestigiis antiquæ scripturæ censemus: *Et id quidem ab Homullo ipsi Trajano dictum est, quum ille diceret Domitianum pessimum fuisse, amicos autem bonos habuisse, atque ideo Claudium magis odio fuisse in republica temporis sui, quam ille, quia melius est unum malum pati quam multos.* Homullus dicebat, meliorem remp. esse & tutiorem in qua princeps malus esset, eâ in qua sunt principis amici: mali & dictum suum firmabat exemplo Imperatorum duorum Claudii & Domitiani, quorum alterum amicis suis, pessimis viris indulgentem, omnium ordinum offensam incurrisse; alterum vero cum longe ipse pejor esset, amicos tamen meliores haberet, minus odio fuisse hominibus temporis sui quam illum alterum, hoc est Claudium, minus quidem malum, sed amicis pejoribus usum. sed pace Spartiani Mariique Maximi dixerim, hoc perpetuo verum esse non puto. immo raro aliter usu venit, ut mali principes malos etiam amicos sibi adsciscant. *Salmas.*

Atque adeo illum magis odio fuisse, &c.] Aliter hæc Pal. nempe, *utque adeo illum magis odio fuisse quæ remp. temporis vitæ. ille quia melius est.* Grut.

1. *Alexander quidem & ipse optimus fuit. Nam hoc vult nisi bonus, & optimæ matris consiliis usus est.*] Sic hic locus disponendus: *& ut ad rem redeam, Alexander quidem & ipse optimus fuit, & optimæ matris consiliis usus, nam hoc nemo vult nisi bonus, ac tamen amicos sanctos.* magnum igitur & validum putavit argumentum Spartianus quo probaret bonum fuisse Alexandrum, quod optimæ matris consiliis usus sit. quis enim, inquit, hoc vellet nisi bonus? non enim cujusvis est, bonorum consiliis uti, & iis obsequi quos optimos esse noverint, sed eorum solum qui per se optimi sunt. *Salmas.*

2. *Nam hoc nemo vult nisi bonus.*] Mutanda distinctio, *Et ipse optimus fuit: nam hoc nemo vult nisi bonus: & optimæ matris consiliis usus est.* Præcipuam laudem Alexandri vult fuisse, quòd optimæ matris consiliis sit usus. in quo vel modum excessisse Alexandrum, atque adeò matris non sua peccata luisse, cum Juliano Cæsare omnes consentiunt historici. Sed cogitent eruditi de lectione Robert. à Porta: *Et ipse optimus fuit, & optimè natus consiliis usus fuit.* Casaub.

3. *Non ad malum consentientes.*] Sic, *ad bonum consentire.* Salmas.

4. *Non qui illum quasi fatuum circumducerent.*] Ita & Pal. non, *circumvenirent.* Grut.

5. *Qui illum quasi fatuum circumducerent.*] Græcum proverbium alludit, γελῶ περιάγειν, de quo ad Athenæum. affine est, ῥινὸς ἄγειν. Casaub.

Pp 1. Qui

cumducerent: ſed ſanctos, venerabiles, continentes, religioſos, amantes principis ſui, & qui de illo nec ipſi riderent, nec riſui eſſe vellent: qui nihil venderent, nihil mentirentur, nihil fingerent, nunquam deciperent exiſtimationem principis ſui, ſed amarent. Huc accedit quòd eunuchos nec in conſiliis nec in miniſteriis habuit, qui ſoli principes perdunt, dum eos more gentium aut regum Perſarum volunt vivere: [1] qui à populo etiam amiciſſimum principem ſemovent: qui internuntii ſunt, aliud quàm reſpondetur ſæpe referentes, [2] claudentes principem ſuum, & agentes ante omnia, nequid ſciat. [3] Qui quum empti ſint & pravi fuerint, quid tandem poſſunt boni ſapere? Erat denique ejus ipſius ſententia, *Ego de præfectorum & conſulum & ſenatorum capitibus mancipia ære empta ju-*
67 *dicare non patiar.* Scio, imperator Conſtantine, quo periculo iſta dicantur [4] apud imperatorem * qui talibus ſervit,

1. *Qui à populo etiam amiciſſimum principem ſemovent.*] Meliùs ſcripti, *Qui à populo & amicis principem ſubmovent.* Eſt hypallage, pro, à principe populum & amicos ſubmovent. *Idem.*

Qui à populo etiam amiciſſimum principem ſemovent.] Emendo: *qui ſoli principes perdunt, dum eos more gentium aut regum Perſarum volunt vivere, qui eos à populo & amicis ſummovent.* Salmaſ.

Qui à populo & amicis Principem ſubmovent.] Adblanditur huic lectioni Pal. in quo, *qui eos à populo & amiciſſimum movent.* nimirum ſcribebatur *ſummovent.* Grut.

2. *Claudentes principem ſuum, & agentes ante omnia, ne quid ſciat.*] Non ſoli hoc faciunt eunuchi. vide Vopiſcum in Aureliano. *Caſaub.*

3. *Qui cùm emti ſint & pravi fuerint.*] Naturâ pravi, & genere vitæ. *Idem.*

Qui quum empti ſint & pravi fuerint.] Non temere quis hunc locum ut mendoſum ſuſpicetur. hoc modo leg. *quum enim empti ſint & evirati, quid tandem boni poſſunt ſapere?* hoc voluiſſe dicere Spartianum plane exploratum habeo: homines nempe ære emptos, & viro caſſos nihil boni poſſe ſapere. duo enim in unum concurrunt, quæ Eunuchos aliquid boni poſſe ſapere vetent, & quod empti ſint, & quod viri non ſint. vel leg. *eviriti* pro *evirati.* ſic *doliti* pro *dolati.* *piciti* pro *picati* apud agrimenſores in veteribus libris. Petronius:

—— male pubeſcentibus annis
Eripuere viros, exſectaque viſcera ferro
In venerem fregere. ——

Salmaſ.

4. *Apud Imperatorem qui talibus ſervit, ſed ſalva republica.*] Hoc loco videtur indicare Spartianus, Eunuchos aliquando ſub Conſtantino plurimum potuiſſe, quos tamen poſtea idem princeps abjecerit, & domeſticis neceſſitatibus delegarit, cum intellexiſſet peſtem illos & perniciem eſſe Reipublicæ. legendum igitur patet: *ſcio imperator Conſtantine, quo periculo iſta dicantur apud imperatorem qui talibus ſerviit, ſed ſalva republica, poſteaquam intellexiſti quid mali iſtæ clades habeant, &c.* nec alia opus emendatione. excuſat ſe Spartianus

vit, [1] sed salva Republ. posteaquam intellexisti quid mali clades istæ habeant, & quemadmodum principes circumveniant, & [2] tu eos eo loci habes ut [3] nec chlamyde uti jusseris, [4] sed necessitatibus domesticis delegaris. Jam illud insigne, quòd solum intra Palatium præter præfectum, & Ulpianum quidem, neminem vidit: nec dedit alicui facultatem vel fumorum vendendorum de se, vel sibi de aliis malè loquendi, maximè occiso Turino, qui illum quasi fatuum & væcordem sæpe vendiderat. His accessit, quòd amicos & [5] parentes Alexander si malos reperit, aut punivit, aut, si vetus vel amicitia vel necessitudo non sivit puniri, dimisit à se, dicens, *His charior est mihi tota Respubl.* Et ut scias qui viri in ejus consilio fuerint, 68
[6] Fabius Sabinus Sabini insignis viri filius, Cato temporis sui,

tianus quod tam libere dicat in id hominum genus, quibus aliquando serviit Imperator. *Idem.*

* *Qui talibus serviit, sed salvâ republicâ. Postquam intellexisti, &c.*] Posui punctum ante vocem *Postquam*, scripsique *serviit*, suasu membranarum Palatinarum. indicat enim auctor, Constantinum habuisse olim indulgentius istos eunuchos, sed tamen absque reipubl. ullo damno: postea verò ut penitius cognovit, semovisse ab omni munere publico. *Grut.*

1. *Sed salva Republ.*] Non assequor, nisi scribatur, *sed salva respubl. &c.* etiam sic hæreo. *Casaub.*

Sed salva republica.] Hoc est, in salutem reipublicæ, bono reipublicæ, quæ diu salva esse non potuisset si diutius illis pestibus & cladibus reipublicæ addictum se exhibuisset Imperator. nihil igitur mutandum. *Salmas.*

2. *Sed eos eo loci habes, ut nec chlamyde uti jusseris.*] Ante Gratianum senatores etiam in urbe chlamydati. sed & omnes qui in aula militabant in diversis officiis Palatinis, chlamydibus usos fuisse certum est: Eunuchos, qui sub aliis principibus omnia poterant in aula, & summas quasque dignitates obtinebant tam militares & Palatinas quam civiles, chlamydatos fuisse quis dubitet? Constantinus postquam Eunuchos domesticarum necessitatum ministeriis delegavit, etiam chlamydem usurpare eos prohibuit. nam regii ministri sine chlamyde, tunicati tantum semper fuere. *Idem.*

3. *Nec chlamyde uti jusseris.*] Summoveris à militia. *Casaub.*

4. *Sed necessitatibus domesticis delegaris.*] Dictum antè de Alexandro, jussos ab illo eunuchos balneas muliebres curare. *Idem.*

Sed necessitatibus domesticis delegaris.] Palatinus aliter legit. Sed nos vulgatæ lectioni magis accedimus, ut Eunuchos qui omnia poterant apud Constantinum, & τὰ πάντα erant, postquam tandem intellexisset, quam damnosi sint rebus publicis, ab eodem solis domesticis necessitatibus delegatos intelligamus, & loco ministrorum tantum habitos. *Salmas.*

5. *Parentes.*] Cognatos & junctos sanguine. *Casaub.*

6. *Fabius Sabinus Sabini insignis viri filius.*] Filius Sabini illius viri consularis, quem Alagabalus jusserat occidi, ut libro superiore dictum. In centunculis

sui, Domitius Ulpianus juris peritissimus, [1] Ælius Gordianus Gordiani imperatoris pater, & ipse re vera vir insignis: [2] Julius Paulus juris peritissimus, [3] Claudius Venatus orator amplissimus: [4] Pomponius legum peritissimus,

Pandectarum non memini fieri ullam Fabii Sabini mentionem. duos enim invenio Sabinos jurisconsultos in Digestorum libris: Masurium Sabinum, & Cælium Sabinum. *Idem.*

1. *Ælius Gordianus, Gordiani imperatoris pater.*] Arbitror miris modis hallucinatum Lampridium, si ita scripsit. & mirum profectò hæc tanta absurda à nemine adhuc, quod sciam, fuisse animadversa. Sed nos putamus factam Lampridio injuriam, & à mala manu esse illa, *Gordiani imperatoris pater.* Dele igitur, si me audis, & scribe, *Ælius Gordianus, & ipse re vera vir insignis.* Idem.

Ælius Gordianus Gordiani Imperatoris pater & ipse revera vir insignis.] Antiqua scriptura, sic habet: *Ælius Gordianus Gordiani Imperatoris ipsa re viri insignis.* huic loco eximie id nocuisse video, quod aliis sexcentis labem attulit per singulas nempe litteras compendiariam scribendi rationem. sic enim olim apud auctorem fuisse scriptum liquido jurare ausim. *Ant. Gordianus Gordiani Imp. f. & ipse Imp. vir insignis.* hoc est *Antoninus Gordianus Gordiani Imperatoris filius, & ipse imperator vir insignis.* de alio autem aliquo Gordiano somniare, qui illa tempestate vixerit præter hunc Gordianum Imperatorem & Imperatoris filium, non possumus. quare de filio magis quam de patre hæc capiamus, cum pater etiam sub Alexandro fuerit, & apud illum plurimum valuerit, & Proconsul in Africam missus sit, ratio est, quod hunc Gordianum inter Jurisconsultos medium collocat, quasi qui & ipse Jurisconsultus fuerit. hoc de Gordiano filio verum est, quem & præturam urbanam Alexandro auctore tenuisse refert in ejus vita Capitolinus, *in qua prætura tantus jurisdictionis gratia fuit, ut statim consulatum quem pater sero acceperat mereretur.* *Ælius* autem pro *Antoninus* temere irrepsit, cum scriptum fuisset *Ant.* Salmasius.

Ælius Gordianus, Gordiani Imperatoris pater, &c.] Pal. servat: *Aelius Gordiani Imperatoris ipsa res viri insignis.* Gruter.

2. *Julius Paulus jurisperitissimus, Pomponius legum peritissmus, &c.*] Sequitur in omnibus editionibus catalogus multorum Jurisconsultorum nudo tenus nomine positorum inter consiliarios Alexandri, quorum tamen plures ante Alexandrum non parvo intervallo vixisse certa fides est. sed illos merito non agnoscunt veteres membranæ quibus auctoribus non dubito totum hunc locum sic legere & constituere: *& ut scias qui viri in ejus consilio fuerunt, Fabius Sabinus Sabini insignis viri filius, Cato temporis sui: Domitius Ulpianus juris peritissimus: Antoninus Gordianus Gordiani imperatoris filius, & ipse imperator vir insignis: Julius Paulus juris peritissimus: Claudius Venacus orator amplissimus: Catilius Severus cognatus ejus vir omnium doctissimus: Ælius Serenianus omnium vir sanctissimus: Quintilius Marcellus quo meliorem ne historiæ quidem continent.* Salmas.

3. *Claudius Venatus orator amplissimus.*] Hunc quoque alibi non invenio. *Casaub.*

Claudius Venatus.] Pal. *Venacus.* forte *Benacus.* Grut.

4. *Pomponius legum peritissimus.*] Multos hic inter Alexandri consiliarios nominari jurisconsultos, qui ætate longè illum antecesserint, nemini obscurum esse potest, qui in Pandectarum lectione paullò diligentiùs fuerit aliquando versatus. Sed absolvunt culpæ Lampridium veteres membranæ regiæ biblio-

mus, [1] Alphenus, [2] Aphricanus, [3] Florentinus, Martianus, Callistratus, Hermogenes, Venuleius, [4] Triphonius, [5] Metianus, [6] Celsus, Proculus, [7] Modestinus: hi omnes juris professores discipuli fuere splendidissimi Papiniani, & Alexandri imperatoris familiares & socii, ut scribit Acholius & Marius Maximus, [8] Catilius Severus cognatus ejus vir omnium doctissimus, [9] Ælius Serenianus omnium vir sanctissimus, [10] Quintilius Marcellus quo meliorem ne historiæ quidem continent. His tot atque aliis talibus viris quid mali potuit cogitari vel fieri, [11] quum ad bonum consentirent? [12] Et eos quidem malorum cohors depulerat,

bibliothecæ & Puteani: absunt enim omnia hæc à veteribus illis codicibus: *Pomponius legum peritissimus, Alphenus, Aphricanus, Florentinus, Marcianus, Callistratus, Hermogenes, Venulejus, Tryphonius, Metianus, Celsus, Proculus, Modestinus: hi omnes juris professores discipuli fuerunt splendidissimi Papiniani, & Alexandri imperatoris familiares & socii, ut scribit Acholius & Marius Maximus.* Quid igitur dicemus? an hæc omnia pro subdititiis & adulterinis inducenda censebimus? equidem non puto: multi enim in hoc albo continentur Alexandri æquales quorum nomina recensuisse hîc Lampridium, non dubito. Sed videamus breviter de singulis quorum hîc nomina ponuntur. *Casaub.*

Pomponius legum, &c.] Videtur νοθεύειν: etsi enim non constat satis qua ætate Pomponius vixerit, antiquiorem tamen Alexandri seculo certum fuisse. *Idem.*

Pomponius legum peritissimus, &c.] Isthæc & sequentia omnia, usque ad *Catilius Severus*, non comparent in Palatino. *Grut.*

1. *Alphenus.*] Alphenum Varum sæpe leges in Pandectis; sed antiquissimum, Servi Sulpitii discipulum. jure igitur suspectum hoc nomen. *Casaub.*

2. *Aphricanus.*] Et hoc suspectum: imò palam νοθεῖον, nisi ipsius est Lampridii peccatum, de ætate Africani lege quæ scripsit Jacobus Cujacius. *Idem.*

3. *Florentinus, Martianus, Callistratus, Hermogenes, Venulejus.*] Quinque hi inter Papiniani discipulos fuerunt: neque caussam video cur eorum nomina debeant esse suspecta. *Idem.*

4. *Triphonius.*] Videtur esse Claudius Tryphonius: vide Cujacium libro septimo Observationum, capite secundo. *Idem.*

5. *Metianus.*] Non alius hoc nomine mihi notus: nisi Volusius Mætianus: quo Magistro usus in jure discendo Marcus Antoninus. *Idem.*

6. *Celsus, Proculus.*] Nisi fuerunt alii cognomines iis de quibus Pomponius, inepte hîc recensentur. *Idem.*

7. *Modestinus.*] recte. nam constat sub Alexandro vixisse, & sequentibus etiam principibus. *Idem.*

8. *Catilius Severus.*] Eo nomine & cognomine plures in historia Romana, atque Fastis. *Idem.*

Catilius Severus.] Non dissentit in nomine isto à vulgatis Pal. *Grut.*

9. *Ælius Serenianus.*] Puto verius *Serenianus.* Casaub.

10. *Quintilius Marcellus.*] Esse hunc Marcellum qui Alexandro fuit collega in secundo consulatu. *Idem.*

11. *Quum ad bonum consentirent.*] Vetus editio: *sentirent.* Salmas.

12. *Et eos quidem malorum cohors depulerat qui, &c.*] Melius fortasse Pal. *Et hos*

pulerat, qui circumvenerant Alexandrum primis diebus, ſed prudentia juvenis [1] his malis occiſis atque depulſis, amicitia iſta ſancta convaluit. [2] Hi ſunt qui bonum principem ſuum fecerunt: & item amici mali, [3] qui Romanos peſſimos etiam poſteris tradiderunt [4] ſuis vitiis laborantes.

hos quidem malorum cohors depulerat, quæ circumvenerat, &c. Grut.

1. *His malis occiſis atque depulſis.*] Palat. non habet duas voces priores, *his malis*. Idem.

2. *Hi ſunt qui bonum principem ſuum fecerunt.*] Lege: *Hi ſunt qui bonum principem Syrum, fecerunt.* atque heic finit diſputatio quam ſupra ab his verbis inſtituerat: *Soles quærere Conſtantine Maxime, quid ſit quod hominem Syrum & alienigenam talem principem fecerit, &c.* definit igitur hoc loco Spartianus bonos amicos & quales ſuperius nominavit, viros ſanctiſſimos, graviſſimos, doctiſſimos, bonum principem, hominem Syrum feciſſe; ut contra amicos malos, peſſimos principes, homines Romanos poſteris tradidiſſe. *Salmaſ.*

3. *Qui Romanos peſſimos etiam poſteris tradiderunt.*] Addit *Romanos*, verba reſpiciens propoſitæ à Conſtantino quæſtionis: quid Alexandrum hominem Syrum tam bonum feciſſet principem; cùm multi etiam Romani fuiſſent peſſimi. *Caſaub.*

4. *Vitiis ſuis laborantes.*] *Suis*, nempe conſiliariorum. tranſmittunt enim vitia ſua mali conſiliarii in principes quorum conſilia regunt. *Idem.*

[1] JULII CAPITOLINI
*MAXIMINI DUO,
AD
CONSTANTINUM AUG.

1 NE faſtidioſum eſſet clementiæ tuæ, Conſtantine maxime, ſingulos quoſque principes, vel principum

1. JULII CAPITOLINI.] Huc uſque Spartianus. ſuperiores enim omnes vitas ab uno Spartiano fuiſſe conſcriptas tam liquido mihi liquet, quam nullum alium præter Spartianum, earum auctorem merito poſſe videri. Hactenus enim Spartiani excerpta, antiquiſſima & optimæ notæ: quæ quidem excerpta in Alexandrum Severum deſinunt, eumque omnium, quæ præceſſerunt vitarum auctorem recte faciunt. Hinc igitur incipit Julius Capitolinus. Eumque ab his duobus Maximinis memoriam vitæ Cæſarum cepiſſe ubi ſcilicet deſiit Spartianus. quod ex ipſo procemio quivis facile poteſt intelligere: conteſtatur enim ſtatim initio, ſe in unum volumen duos Maximinos congeſſiſſe, atque hunc ſe deinceps ordinem ſervaturum in exponendis imperatorum vitis, ne faſtidioſum eſſet Conſtantino, cui hos libros dedicabat ſingulos quoſque principes per ſingulos libros legere. Sic & tres Gordianos uno etiam libro complexus eſt: Maximum & Balbinum ſimul junxit: Valerianos patrem & filium junctim edidit: Gallienos etiam non diverſis libris expoſuit. à Maximinis ergo ad Triginta Tyrannos, Capitolinus

pum liberos per libros singulos legere, adhibui moderationem qua in unum volumen duos Maximinos, patrem filiumque, congererem. [1] Servavi deinceps ordinem quem pietas tua etiam [2] à Tatio Cyrillo clarissimo viro, qui Græca in Latinum vertit, servari voluit: quod quidem non in uno tantùm libro, [3] sed etiam [4] in plurimis deinceps reservabo: [5] exceptis magnis imperatoribus, quorum res gestæ plures atque clariores, longiorem desiderant textum. Maximinus senior sub Alexandro imperatore enituit. Militare autem sub Severo cœpit. [6] Hic [7] de vico Thraciæ vicino, Barbaro etiam patre & matre genitus, [8] quorum * alter è Gothis, alter ex Alanis, genitus

nus pertexuit multos imperatores, *συνδύο συντρεῖς* unius libri fasce concludens: quem excepit Trebellio qui triginta Tyrannos uno libello edidit, & vitam Claudii imperatoris majore cum cura & studio in litteras digessit. post quem Flavius Vopiscus reliquos imperatores, quorum ultimus Carinus, qui in hoc volumine continentur, descripsit. Atque hæc nostra est de his auctoribus sententia. *Salmas.*

* MAXIMINI DVO] Græci & Latini scriptores non aliter ferè istos, quàm Maximinos nominant: Aurelio tamen Victori dicitur uterque CAIVS IVLIVS MAXIMINVS: in veteribus verò inscriptionibus, CAIVS IVLIVS VERVS MAXIMINVS. neque dubitamus studio fecisse hominem superbissimum, dissimulandæ origini Barbaricæ, ut illa tot nomina assumeret. *Casaub.*

1. *Servavi deinceps hunc ordinem, &c.*] Pronomen *hunc* adsertum auctori, volente Palatino. *Grut.*

2. *A Tatio Cyrillo.*] Regius, *Statio Cyrillo.* Casaub.

A Statio Cyrillo.] Sic proximè Palat. nempe *ab Tatio Cyrillo.* Grut.

3. *Sed etiam in plurimis deinceps reservabo.*] Scribe cum regio, *in pluribus.* Ex illis pluribus duo supersunt: unus quo Gordianos tres singulari libro descripsit; alter quo Maximum ac Balbinum. *Casaub.*

4. *In pluribus deinceps.*] Est à codice Regio. nam noster *plurimis*, ut vulgati. *Grut.*

5. *Exceptis magnis imperatoribus.*] Nihil habemus Capitolini, unde id verum appareat. *Salmas.*

6. *Hic de vico Thraciæ vicino, Barbaro etiam patre & matre genitus.*] Lege ex melioribus libris *de vico Thraciæ, vicino Barbaris, Babaro etiam, &c.* altera lectio falsam sententiam continet. nam vicus ubi natus Maximinus, non Thraciæ fuit vicinus, sed in Thracia. *Casaub.*

Hic de vico Thraciæ vicino, barbaro etiam patre.] Scribendum: *heic de vico Threiciæ vicinæ barbaris, barbaro etiam patre:* vel: *vicino barbaris.* nam vicus ille in quo genitus Maximinus non Thraciæ vicinus fuit, sed plane in Thracia positus. *Threiciæ* pro *Thraciæ.* Salmas.

7. *De vico Thraciæ, &c.*] Palat. ambo *Threiciæ.* Grut.

8. *Quorum alter è Gotthis, alter ex Alanis.*] Scribendum, *altera.* de matre enim accipiendum. Iornandes ex Symmacho, *In Thracia natus, à patre Gotho nomine Mecca, matre Alana, quæ Ababa dicebatur.* Casaub.

Quorum alter è Gotthis, alter ex Alanis.] Pal. & vetus editio: *Quorum alter è Gotthia, &c.* nec vero *alter* in *altera*

tus esse perhibetur.[1] Et patri quidem[2] nomen Micea, matri Ababa fuisse dicitur. Sed hæc nomina Maximinus primis temporibus, ipse prodidit, postea verò ubi ad imperium venit, occuli præcepit, ne utroque parente Barbaro
2 genitus imperator esse videretur. [3] Et in[4] prima quidem pueritia fuit pastor,[5] nonnunquam procer, qui latronibus insidiaretur, & suos ab incursionibus vindicaret. [6] Prima stipendia, equestria huic fuere. Erat enim magnitudine corporis conspicuus, virtute inter omnes milites clarus, forma virili decorus, ferus moribus,[7] asper, superbus, contemptor, sæpe tamen justus. Innotescendi sub Severo imperatore prima hæc fuit causa: Natali Getæ filii minoris, Severus militares dabat ludos, propositis præmiis argenteis,

altera mutandum. subintelligitur enim vox *parens*. & nihil subintelligi necesse est. moris habent Latini, cum de duobus sermo est viro & femina, alterum & alterum enunciari per viri genus. *Salmasius*.

* *Alter è Gothis.*] Uterque Palatinus *è Gothiâ*. Grut.

1. *Et patri quidem nomen Micæa, matri Ababa fuisse dicitur.*] Barbara hæc nomina variè scripta invenio. *Casaubonus*.

Et patri quidem nomen Micea, matri Ababa fuissi perhibetur.] Pro *Micea* habet idem Palatinus, *Micca*. matris etiam nomen aspirant membranæ & scribunt, *Hababa*. Salmas.

2. *Nomen Micca, matri Ababa fuisse dicitur.*] Sic & Pall. nisi quod iidem, *Hababa*. Grut.

3. *Et in prima quidem pueritia fuit pastor, &c.*] Herodianus scribit pastorem initiò fuisse apud suos Thraces montanos: postea verò corporis robore eò provectum, ut ducatum levem inter populares sustineret. ἐπιδιδοὺς, inquit, αὐτὸν διὰ μέγεθος καὶ ῥώμην σώματος εἰς εὐτελῆ καὶ ἐπιχώριον στρατείαν. claret ex his mens Capitolini hoc loco. *procerem* enim appellat, qui pastorum, ad pugnandum contra latrones adunatorum, ducem ageret. qui in rep. eminent supra cæteros, proceres dicuntur: οἱ ἔξαρχοι. *Casaub.*

4. *Prima quidem pueritia fuit pastor, nonnunquam procer qui latronibus insidiaretur.*] Palat. *Prima quidem pueritia fuit pastor, nonnunquam etiam procerte qui latronibus insidiaretur & suos ab incursionibus vindicaret.* Lege: *Nonnunquam etiam procerto, qui latronibus insidiaretur.* procerto autem heic nihil aliud significat quam propugnatorem. qui suos vindicabat ab incursionibus latronum, eorumque vim & injuriam propulsabat, *procertonem* vocat. à *procerto*, quod idem est cum propugno. *Salmas.*

5. *Nonnumquam procer, qui latronibus insidiaretur.*] Palatinus uterque, *nonnumquam etiam procerte qui latronibus*, emendatumque in altero, *procer, & qui latronibus, &c.* quod probo. *Gruterus*.

6. *Prima stipendia equestria huic fuere.*] Nempe inter eos equites quos Tacitus gregarios vocat, Historiarum libro III. *Casaub.*

7. *Asper, superbus, comtemptor.*] *Contemptorem* heic vocat, quem alio loco *moribus aspernabilem* dixit. *Salmas.*

1. *Hic*

teis, id est armillis, torquibus & baltheolis. [1] Hic adolescens & semibarbarus, & [2] vix adhuc Latinæ linguæ, propè Threcica, imperatorem publicè petiit ut sibi daret licentiam contendendi cum iis qui jam non mediocri loco militarent. Magnitudinem corporis Severus miratus, primùm eum cum lixis composuit, sed fortissimis quibusque, [3] ne disciplinam militarem corrumperet. Tunc Maximinus XVI. lixas [4] uno sudore devicit, XVI. acceptis præmiis minusculis, non militaribus, jussusque militare. Tertia 3
fortè die quum processisset Severus ad campum, in turba exultantem more barbarico Maximinum vidit, [5] jussitque statim tribuno [6] ut eum coërceret, ac Romana disciplina imbueret. Tunc ille ubi de se intellexit imperatorem loquutum, suspicatus Barbarus & notum se esse principi & inter multos conspicuum, ad pedes imperatoris equitantis accessit. Tum volens Severus explorare quantus in currendo esset, [7] equum admisit multis circuitionibus, [8] & quum

1. *Hic adolescens & semibarbarus.*] Herodiani vocem expressit, μιξοβάρβαρος. *Casaub.*

Hic adolescens & semibarbarus, & vix adhuc Latinæ linguæ.] *Hominem Latinæ linguæ* eleganter appellat qui linguam Latinam callet: sic Græci, ἄνθρωπον αἱμάτων hominem in cædibus & sanguine versatum. Distingue: *Hic adolescens & semibarbarus, & vix adhuc Latinæ linguæ, prope Threcica imperatorem publice petit, ut sibi daret licentiam contendendi, &c.* subaudiendum *lingua.* vix adhuc linguæ Latinæ, prope Threcica lingua imperatorem petit. *Salmas.*

2. *Vix adhuc Latinæ linguæ.*] Proba locutio est *homo Latinæ linguæ*, hoc est, callens Latinam linguam. sic *homo vitiorum omnium*, & passim. sed liber Puteani habet, *Latina lingua.* Quare ita lego, *vix adhuc Latina lingua promtus, propè Threcica imperatorem petiit.* Casaub.

3. *Ne disciplinam militarem corrumperet.*] Hoc est, ne videretur militem quasi athletam cum Maximino commisisse; quod per disciplinam militarem non licebat. *Idem.*

4. *Uno sudore.*] Locutio è media palæstra elegans, & τεχνική. *uno sudore:* id est, priusquam defatigaretur. πρὶν ἀπειπεῖν. *Idem.*

5. *Jussitque statim tribuno eum coërceret, ac Romana disciplina imbueret.*] Legas: *Ut eum coërceret, & ad Romanam disciplinam imbueret.* Salmas.

6. *Ut eum coërceret, ac Romana disciplina imbueret.*] Regius, *coërceret ad Romanam disciplinam & imbueret.* Casaubonus.

Ut eum coërceret, & Romana disciplina imbueret.] Nihil mutaverim; quamvis & Pall. nostri abeant à vulgato, habeantque, *ac Romanam disciplinam imbueret.* Grut.

7. *Equum admisit multis circuitionibus.*] Comparent studiosi cum istis verba Symmachi, non pœnitebit operæ *Casaub.*

8. *Et quum imperator laborasset.*] Adde ex Pal. *Et quum imperator senex laborasset.*

quum ſenex imperator laboraſſet, [1] neque ille à currendo per multa ſpatia deſiſſet, ait ei, [2] *Quid vis Threciſce? nunquid delectat luctari poſt curſum?* Tum ille, *Quantum libet,* (inquit) *Imperator.* Poſt hoc ex equo Severus deſcendit, & recentiſſimos quoſque ac fortiſſimos milites ei comparari juſſit. Tum ille more ſolito VII. fortiſſimos uno ſudore vicit, ſoluſque omnium à Severo [3] poſt argentea præmia torque aurea donatus eſt, juſſuſque inter ſtipatores corporis ſemper in aula conſiſtere. Hinc igitur factus conſpicuus, inter milites clarus, amari à tribunis, à commilitonibus ſuſpici, impetrare ab imperatore quod vellet, [4] locis etiam militiæ [5] à Severo adjutus [6] quum eſſet adoleſcens, longitudine autem corporis & vaſtitate, & forma, atque ocu-
4 lorum magnitudine & candore omnes excelleret. [7] Bibiſſe autem illum ſæpe in die vini capitolinam amphoram conſtat: [8] comediſſe & XL. libras carnis: ut autem Cordus dicit, etiam LX. Quod ſatis conſtat, [9] oleribus ſemper abſtinuit, à frigidis propè ſemper, [10] niſi quum illi potandi neceſ-

raſſet. quam additionem otioſam non eſſe, nemo non videt. *Salmaſ.*

Et cùm Imperator lab.] Pall. auctiores voce, *& cùm ſenex Imperator lab.* Grut.

1. *Neque ille accurrendo per multa ſpatia deſiſſet.*] Ne dubita emendare: *neque ille à currendo per multa ſpatia deſiſſet.* præceſſit enim, *tum volens Severus explorare quantus in currendo eſſet.* Salmaſ.

2. *Quid vis Threciſce.*] Palatinus: *Thraciſce.* ſed *Threces* & *Thraces* indiſcriminatim auctores dicunt. Threciſcum autem ὑποκοριστικῶς, qua forma ſæpius utuntur ſcriptores in nationibus appellandis. ſic *Syriſcus*, pro Syro apud Comicum. *Idem.*

3. *Poſt argentea præmia.*] Symmachus, *Solus à Cæſare & argenteis præmiis & aureo torque donatus eſt.* Caſaub.

4. *Locis etiam militiæ à Severo adjutus.*] Donatus præpoſituris locorum militarium. *Idem.*

5. *A Severo adjutus quum eſſet adoleſcens.*] Platin. lib. hoc loco habet *peradoleſcens.* quod eſt valde adoleſcens. *Salm.*

6. *Cùm eſſet per adoleſcens.*] Debetur Palatinis. editi enim *adoleſcens* tantum habebant. *Grut.*

7. *Bibiſſe autem ſæpe in die vini Capitolinam amphoram conſtat.*] Bibit igitur Maximinus una die octies & quadragies tantùm, quantum una cœna Auguſtus, etiam cùm liberaliùs ſe invitabat. nam ille ſenos ſextantes, ſive binos ſextarios non exceſſit, ut ſcribit Suetonius. Budæus libro de Aſſe quinto ſextarium Romanum comparat cum Pariſienſi pinta. *Caſaub.*

8. *Comediſſe & XL. libras carnis.*] Sive ita legas, ſive, ut ſubjicitur, LX. mediocris tamen erit hæc voratio, præ iis quæ de nobili Phagone refert Vopiſcus in Aureliano. *Idem.*

9. *Oleribus ſemper abſtinuit.*] Ut quorum eſus firmando corporis robori parum conduceret. *Idem.*

10. *Niſi cùm illi potandi neceſſitas.*] Sic Pall. ambo, excluſa voce *eſſet.* Grut.

1. *Ordi-*

necessitas esset. Sudores sæpe suos excipiebat, & in calices vel in vasculum mittebat, ita ut duos vel tres sextarios sui sudoris ostenderet. Hic diu sub Antonino Caracallo [1] ordines duxit, centuriatus, & cæteras militares dignitates sæpe tractavit. Sub Macrino (quòd eum qui imperatoris sui filium occiderat, vehementer odisset) à militia desiit, & in Thracia in vico ubi genitus fuerat, possessiones comparavit, ac semper cum Gotthis commercia exercuit. Amatus est autem unicè à Getis quasi eorum civis. [2] Alani quicunque ad ripam venerunt, amicum eum donis vicissim recurrentibus approbabant. Sed occiso Macrino cum filio suo, ubi Heliogabalum quasi Antonini filium [3] imperatorem comperit, jam maturæ ætatis ad eum venit, petiitque ut quod avus ejus Severus judicii circa se habuerat, & ipse haberet. Sed apud impurum hominem valere nihil potuit. Nam dicitur cum eo jocatus esse Heliogabalus turpissimè, dicens, *Maximine*, XVI. *&* XX. *&* XXX. *milites diceris aliquando lassasse*, [4] *potes tricies cum muliere perficere*. Tum ille ubi vidit infamem principem sic exorsum, à militia discessit, & tamen retentus est per amicos Heliogabali, ne hoc quoque illius famæ accederet quòd virum temporis sui fortissimum, & quem alii *Herculem*, [5] alii *Achillem*, alii *Ajacem* vocabant, à suo exercitu

citu

1. *Ordines duxit, centuriatus & cæteras dignitates sæpe tractavit.*] Verba Symmachi quibus eamdem rem memorat, sic emendanda: *ordines duxit, ac sæpe famam factis extendens, inter plures militiæ gradus centuriatus quoque strenuitatis suæ pretium tulit.* Ordines ducere, & centurionem esse, tanquam diversa heic ponuntur à Capitolino & Symmacho, atque ita quidem ut major videatur fuisse centurionis dignitas quam ejus qui ordines duceret. ordinarios tunc videntur vocasse manipulorum ductores. manipulus autem illo tempore, decem tantum militum fuit. quibus qui præerat, manipularius, & ordinarius, vel ordinum ductor dicebatur. Glossæ veteres: ταξίαρχος, *ordinarius, manipularius*. qui centuriis, centuriones: qui cohortibus, tribuni. *Salmasius.*

Ordines duxit centuriatus.] Pall. duo, *centuriatos.* quod non nimium displicet. *Grut.*

2. *Alani quicunque ad ripam venerunt.*] Scrib. *venerant*. Casaub.

3. *Imperatorem comperit.*] Scripti, *imperare*. Idem.

4. *Potes tricies cum muliere perficere.*] Sic ἐνεργεῖν Græci. *Salmas.*

5. *Alii Achillem, alii Ajacem.*] Supple ex scripta lectione, *alii Ac. alii Hectorem, alii Ai.* Casaub.

Alii Achillem, alii Aiacem.] Sic & Pall.

5 citu dimoveret. Fuit igitur Maximinus sub homine impurissimo [1] tantùm honore præditus tribunatus, sed nunquam ad manum ejus accessit, nunquam illum salutavit per totum triennium huc atque illuc [2] discurrens. modò agris, modò otio, modò fictis languoribus occupatus est. Occiso Heliogabalo, ubi Maximinus comperit Alexandrum principem nominatum, Romam contendit, quem Alexander miro cum gaudio, mira cum gratulatione suscepit, ut in senatu verba faceret talia: *Maximinus P. C. tribunus cui ego latum clavum addidi, ad me confugit, qui sub impura illa bellua militare non potuit. qui apud divum parentem meum Severum tantus fuit quantum illum fama comperitis.* Statim denique illum tribunum [3] legionis quartæ quam ex tyronibus ipse composuerat, dedit, & eum in hæc verba provexit: *Veteres milites tibi, Maximine mi charissime atque amantissime, idcirco non credidi, quòd veritus sum [4] ne vitia eorum sub aliis inolescentia emendare non posses. [5] Habes tyrones ad tuos mores, ad tuam virtutem, ad tuum laborem: eos fac militiam addiscere, ut mihi multos Maximinos Reip. optabiles solus*
6 *efficias.* Accepta igitur legione, statim eam exercere cœpit. Quinta quaque die jubebat [6] milites decurrere, simulacra

& Pall. sine illo adhuc quorundam mss. *alii Hectorem.* Grut.

1. *Tantum honore tribunatus.*] Sic uterque Palat. ejectâ voce *præditus*, quæ præterea adest vulgo editis. *Idem.*

2. *Discurrens; modò agris, modò otio, modò fictis languoribus occupatus est.*] Abjectâ voculâ *est*, resultaret lectio melior; tali utique distinctione: *salutavit, per totum triennium huc atque illuc discurrens, modò agris, modò otio, modò fictis languoribus occupatus.* Idem.

3. *Legionis quartæ quam ex tironibus ipse composuerat.*] Videtur hæc legio prioribus quas describit Dio, ab Alexandro adjecta. nam aliud est *componere legionem*, aliud numeros supplere. *Casaub.*

4. *Ne vitia eorum sub aliis inolescentia.*] Participio præsenti, dat significationem præteriti temporis: quo Latina lingua caret. *Idem.*

5. *Habes tirones ad tuos mores, ad tuam virtutem, ad tuum laborem.*] Vitiosissimus hic locus ab interpunctione, quem sic sanabis licet: *veteres milites tibi Maximine mi carissime atque amantissime idcirco non credidi, quod veritus sum, ne vitia eorum sub aliis inolescentia emendare non posses. Habes tirones. ad tuos mores, ad tuam virtutem, ad tuum laborem eos fac militiam addiscere, ut mihi multos Maximinos Reip. optabiles solus efficias.* Salmas.

6. *Milites decurrere, simulacra bellorum agere.*] Simulacra bellorum agebant milites in illa prolusione, quam armaturam dixerunt recentiores, & armaturæ exercitium, quod milites armati sub signis decurrerent, & veræ pugnæ

sacra bellorum agere: gladios, lanceas, loricas, galeas, scuta, tunicas, & omnia arma illorum [1] quotidie circumspicere: [2] calceamenta quinetiam ipsa prospiciebat, [3] prorsus ut se parem militibus præberet. Sed quum eum quidam tribuni reprehenderent, dicentes, *Quid tantum laboras, quum ejus loci jam sis, ut ducatum possis accipere?* dixisse fertur, *Ego verò quo major fuero, tanto plus laborabo.* [4] Exercebat cum militibus [5] ipse luctam, quinos, [6] senos, & septenos [7] jam grandævus ad terram prosternens. Denique invidentibus cunctis, quum quidam tribunus superbior, magni corporis, virtutis notæ, atque ideo ferocior ei dixisset, [8] *Non magnam rem facis si tribunus tuos milites vincis:* Ille ait, *Visne congrediamur?* Quumque adversarius annuisset, venientem contra se palma in pectus percussum supinum rejecit, & continuò dixit, *Date alium, sed tribunum.* Erat præterea (ut refert Cordus) magnitudine tanta, [9] ut octo

pugnæ simulacra ederent. Vide Vegetium. *Idem.*

Milites decurrere, simulacra bellorum agere.] Palat. *decurrere, in se simulacra bell.* non improbem. *Grut.*

1. *Quotidie circumspicere.*] Circumspiciebat: non enim pendet à verbo *jubebat.* Casaub.

2. *Calceamenta quinetiam ipsa prospiciebat.*] Melius: *Calciamenta quinetiam ipse prospiciebat.* pro *perspiciebat.* Salmas.

3. *Prorsus ut se parem militibus præberet.*] Exemplo, quod efficacissimum docendi genus est, ad omnia præibat, quæ militibus imperaret. *Casaub.*

Prorsus ut se parem militibus præberet.] Legend. ex opt. Palat. *calceamenta quinetiam ipse prospiciebat: prorsus autem patrem se militibus.* hæc enim tam anxia de militibus Maximini cura, patris eum loco apud milites haberi viderique faciebat. *Salmas.*

Prorsus ut se parem militibus præberet.] Nihil planè præcessit, quo paritas isthæc exprimeretur. cura tantum ejus & diligentia narrata fuit. & verò cum extet in Palatino; *prorsus ut autem patrem militibus præb.* videat lector, an illud *parem* non possit augeri litterâ. porrò Excerpta Palatina heic jam finiunt. itaque non est, quod eorum quis testimonium deinceps requirat. *Grut.*

4. *Exercebat cum militibus ipse luctam.*] *Exercebat cum militibus ipse luctamina.* Pal. & vetus editio. *Salmas.*

5. *Ipse luctam.*] Pal. *luctamina.* Grut.

6. *Senos & septenos grandævus.*] Non agnoscit Pal. noster aliorum, *idem quindenos jam grandævus, &c.* quod vix vel ideo feram, quia numerus non adscendat gradatim. *Idem.*

7. *Jam grandævus.*] Scripti, *idem quindenos.* Casaub.

8. *Non magnam rem facis si tribunus tuos milites vincis.*] Ad gratiam tribuno suo cedentes, & ἐθελοκακοῦντας. *Idem.*

9. *Ut octo pedes digito videretur egressus.*] De hac statura diximus ad Suetonii librum tertium cap. LXVIII. Observa locutionem, *videretur egressus*, id est egrederetur, sic passim in his scriptoribus. Lampridius in Alagabalo: *serica vestis tunc in raritate videbatur & honore*, pro erat. *Idem.*

octo pedes digito videretur egressus: [1] pollice ita vasto [2] ut uxoris dextrocherio uteretur pro annulo. Jam illa propè [3] in vulgi ore sunt posita, quòd hamaxas manibus attraheret, rhedam onustam solus moveret: equo si pugnum dedisset, dentes solveret: si calcem, crura frangeret: [4] lapides tophicios friaret, arbores teneriores scinderet. Alii denique eum *Crotoniatem Milonem*, alii *Herculem*,
7 [5] *Antæum* alii vocant. His rebus conspicuum virum Alexander, magnorum meritorum judex, in suam perniciem [6] omni exercitui præfecit, gaudentibus cunctis ubique tribunis, ducibus, & militibus. Denique totum ejus exercitum qui sub Heliogabalo mag aex parte torpuerat, ad suam

Ut octo pedes digito videretur egressus.] Valde mihi sit verisimile cum doctiss. Casaubono. scriptum prius fuisse: *ut octo pedes digitis* VI. *videretur egressus*. numerus autem ille VI. facile potuit absorberi similitudine prioris syllabæ sequentis vocabuli *videretur*, quod ab iisdem litteris incipit. pedem vero heic intelligit Italicum Capitolinus, non regium aut Alexandrinum. at pes Italicus tredecim digitos habebat & trientem. cum enim in Juniore Maximino dixerit staturam ejus fuisse pedum octo & prope semis, heic scribit octo pedes eum digitis sex excessisse. cui mensuræ si dimidium pedis & trientis semissem addas, octo pedes & semissem habebis integrum. *Salmas.*

Ut octo pedes digito videretur egressus.] Sic Pal. aliter tamen de proceritate ejus loquitur in vita filii c. I. *Grut.*

I. *Pollice ita vasto, ut uxoris dextrocherio uteretur pro annulo.*] Uxoris Maximini alibi Capitolinus non meminit: quæ tamen digna fuit matrona cujus nomen in literas mitteretur: quod studiose factum ab Ammiano fuerat in libris qui perierunt, ut ipse testatur libro XIV. *Dextrocherium* armillarum species est. Solebant sæpe veteres non in utroque brachio, sed altero tantùm has gestare: interdum lævo, interdum dextro, ut nomen hoc declarat dextrocherium, quasi δεξιόχειρον. & brachium enim χειρὸς appellatione Græci aliquando complexi sunt. *Casaub.*

2. *Ut uxoris dextrocherio uteretur pro annulo.*] *Dextrocherium*, vox à Græcis ex Græca & Latina composita, postea Latinis quoque usurpata: *dextrale* autem pro dextrocherio Latini quoque dixerunt. *Salmas.*

3. *In vulgi ore sunt posita.*] Sic & Pal. non, *in elogio sunt posita*: quod tamen haud omninò spreverim. *Grut.*

4. *Lapides tophicos friaret.*] Meliùs scripti, *tophinos*. vel scribe, *tophaceos*. Casaub.

Lapides tophicios friaret.] Nihil variant nostri libri. *fricare* autem pro *friare* exhibet editio princeps. *fricare* & *friare* idem. *Salmas.*

Lapides tophicios friaret.] Ita & Pal. sed à manu non nimis antiqua, quod scilicet linea tota & amplius excidisset, negligentia librarii. *Grut.*

5. *Antæum alii vocant.*] Scripti meliùs, *vocarent*. Casaub.

Antæum alii vocant.] Eadem editio; *vocarent. forte, vocarunt*. Salmas.

6. *Omni exercitui præfecit.*] Hoc nusquam Herodianus: & puto vix esse verum. sic tamen & Aurelius Victor. *Casaub.*

I. *Maxi-*

ſuam militarem diſciplinam retraxit. Quod Alexandro, ut diximus, optimo quidem imperatori, ſed tamen cujus ætas ab initio contemni potuerit, graviſſimum fuit. Nam quum in Gallia eſſet, & non longè ab urbe quadam caſtra poſuiſſet, ſubitò immiſſis militibus, ut quidam dicunt, ab ipſo, ut alii, à tribunis barbaris, Alexander ad matrem fugiens interemptus eſt, Maximino jam imperatore appellato. Et cauſam quidem Alexandri interimendi alii aliam fuiſſe dicunt. Quidam enim Mammæam dicunt auctorem fuiſſe ut filius deſerto bello Germanico Orientem peteret, atque ideo milites in ſeditionem prorupiſſe. Quidam, quòd ille nimis ſeverus eſſet, & voluiſſet ita in Gallia legiones exauctorare, ut exauctoraverat in Oriente. Sed 8
occiſo Alexandro, [1] Maximinus primùm è corpore militari, & nondum ſenator, ſine decreto ſenatus, Auguſtus ab exercitu appellatus eſt, filio ſibimet in participatum dato: de quo pauca quæ nobis ſunt cognita, mox dicemus. Maximinus autem ea fuit ſemper aſtutia [2] ut milites non ſolùm virtute regeret, ſed etiam premiis & lucris ſui amantiſſimos redderet. [3] Nunquam annonam cujuſpiam tulit. [4] Nunquam fuit qui in exercitu faber, aut alterius rei (ut plerique ſunt) artifex eſſet. [5] ſolis venationibus legiones frequen-

1. *Maximinus primùm è corpore militari, &c.*] Accedet lux aliqua ſententiæ, ſi ſcribas *primus*. nam ea mens. etſi equidem non video quid hîc ſit adeò ſingulare, & quod antè in Opilio Macrino non eſſet factum. Vide & Aurelium. *Idem.*

2. *Ut milites non ſolum virtute regeret.*] Pal. omiſit dictionem *ſolum.* & abeſſe poterat, utpote quæ ſatis ſubintelligeretur. *Grut.*

3. *Nunquam annonam.*] Scripti, *nunquam ille anonnam.* Caſaub.

Numquam ille annonam.] Ita & Pal. *Grut.*

4. *Nunquam fuit qui in exercitu faber.*] Quaſi fabrilis opera & omne artificium militem Rom. dedeceret: quod veterum diſciplina aliter fuerat conſtitutum. *Caſaub.*

Nunquam fuit qui in exercitu faber, aut alterius rei, &c.] Scribendum; *numquam ſuit quis in exercitu faber, aut alterius rei, ut plerique ſunt, artifex, ſed ſolis venationibus legiones frequenter exercebat.* Salmaſ.

Numquam fuit qui in exercitu faber, &c.] Pal. malle videtur, *quis in exercitu miles faber, &c.* non pejus, ſi non melius. maluiſſem tamen reponi: *numquam tulit ut quis in exercitu miles faber, &c.* Grut.

5. *Solis venationibus legiones frequenter exercebat.*] Pal. *exercens*; quod ſi admittimus, nota periodi tollenda, ut iſthæc adhuc pendeant à ſuperioribus. *Idem.*

1. *Ut*

frequenter exercebat. Sed inter has virtutes tam crudelis fuit [1] ut illum alii *Cyclopem*, alii *Busiridem*, alii *Scironem*, nonnullii *Phalarim*, multi [2] *Typhonem*, vel *Gygem* vocarent. Senatus eum tantum timuit ut vota in templis publicè privatimque mulieres etiam cum suis liberis facerent, ne ille unquam urbem Romam videret. [3] Audiebat enim alios in crucem sublatos, [4] alios animalibus nuper occisis inclusos, alios feris objectos, alios fustibus elisos, atque omnia hæc sine delectu dignitatis, quum videretur disciplinam velle regere militarem, [5] cujus exemplo civilia etiam corrigere voluit: quod non convenit principi qui velit diligi. Erat enim ei persuasum, *nisi crudelitate imperium non teneri.* Simul & verebatur [6] ne propter humilitatem generis barbarici [7] à nobilitate contemneretur. Meminerat præterea se Romæ etiam à servis nobilium contemptum esse, [8] ita [9] ut ne à procuratoribus quidem eorum videretur. [10] Et ut se habent stultæ opiniones, [11] tales eos

1. *Ut illum alii Cyclopem, alii Busiridem.*] Sic restitue: *ut illum alii Cyclopem, alii Busirem, alii Scirona, nonnulli Phalarem, multi Typhona, vel giganta vocarent.* Salmas.

2. *Typhonem, vel Gygum.*] Hesiodus de Cæli & Telluris filiis gigantibus: Typhon ἑκατογκέφαλος ex Græcis poëtis notus. *Casaub.*

3. *Audiebat enim.*] Scribe, *Audiebant enim.* cum libris. *Idem.*

Audiebat enim eos.] *Audiebant enim eos.* ita libri, & melius *Salmas.*

Audiebant enim alios in crucem sublatos, &c.] Sic & Pal. nam editi prius, *Audiebat.* Grut.

4. *Alios animalibus nuper occisis inclusos.*] Lege vitam Opilii Macrini. *Casaub.*

5. *Cujus exemplo civilia etiam corrigere voluit.*] Membranæ, *c. e. etiam civilia regere voluit.* Idem.

6. *Ne propter humilitatem generis barbarici à nobilitate, &c.*] Consentit & in hanc lectionem Pal. *Grut.*

7. *A nobilitate contemneretur.*] Hæc lectio regii, cui assentiuntur & Puteani. perspicuè: etsi vulgatam aliter poteramus concinnare, non ineptè: sic, *ne propter humilitatem generis à barbarica novitate contemneretur.* Casaub.

8. *Ita ut ne à procuratoribus quidem eorum videretur.*] Cave mutandum censeas istud *videretur* cum doctissimo viro. proprium enim huic officio verbum. nam videri imperatores & alii proceres dicebantur, quibus quotidie matutinæ salutationes officium exhibebant clientes sui. *Salmas.*

9. *Ut ne à procuratoribus quidem eorum videretur.*] Scribend. *adiretur.* Casaub.

10. *Et ut se habent stultæ opiniones.*] Nihil mutandum: nisi *stultorum* malis quàm *stultæ*. Idem.

11. *Tales eos contrà sperabat futuros.*] Membranæ, *contra se.* optimè. *contra*, pro erga vel adversum. *sperare*, pro δοκεῖν. *Idem.*

Tales eos contra se sperabat futuros.] Illud *se* est à codice Regio. *Grut.*

I. Tan-

eos contrà ſperabat futuros, quum jam imperator eſſet.
[1] *Tantum valet conſcientia degeneris animi.* Nam ignobilitatis 9
tegendæ cauſa omnes conſcios generis ſui interemit: [2] nonnullos etiam amicos qui ei ſæpe miſericordiæ ac pietatis cauſa pleraque donaverant. Neque enim fuit crudelius animal in terris: omnia ſic in viribus ſuis ponens quaſi non poſſet occidi. Denique quum immortalem ſe propè crederet [3] ob magnitudinem corporis ſui virtutiſque, mimus quidam in theatro præſente illo dicitur [4] verſus Græcos dixiſſe, quorum hæc erat Latina ſententia:

Et qui ab uno non poteſt occidi, à multis occiditur.
[5] Elephas grandis eſt, & occiditur:
[6] Leo fortis eſt, & occiditur:
Tigris fortis eſt, & occiditur:
Cave multos, ſi ſingulos non times.

Et hæc imperatore ipſo præſente jam dicta ſunt. Sed quum Maximinus interrogaret amicos [7] quid * mimicus ſcurra

1. *Tantum valet conſcientia degeneris animi.*] Ideo clebratum apud Græcos proverbium:
Ἀφόρητός ἐστιν εὐτυχῶν μαστιγίας.
cujus & Dio meminit hiſtoria LVIII. *Caſaub.*

2. *Nonnullos etiam amicos qui ſæpe miſericordiæ ac pietatis cauſa donaverant.*] Lege, *nonnullos etiam amicos qui ei ſæpe miſericordia, paupertatis cauſa, donaverant.* liceat etiam ex Palatino legere, *qui ei ſæpe miſericordiæ ac paupertatis cauſa pleraque donaverant.* paupertas Maximini, cum primum Romam venit, ea fuit, ut liberalitatem quorumdam amicorum provocaverit, qui miſericordia moti pleraque ei donaverunt, quos tamen poſtea interemit, ut paupertatis olim ſuæ conſcii non exſtarent, ut nec exſtare voluit ignobilitatis. *Salmaſ.*

3. *Ob magnitudinem corporis ſui virtutiſque munus.*] Lege, *ob m. c. virtutiſque, mimus quidam in th.* ſequitur, *interrogaret quid mimus ſcurra dixiſſet.* Caſaubonus.

Ob magnitudinem corporis ſui virtutiſque mimus quidam in theatro.] Ita diſertè erat à manu emendatrice in Pal. cùm prius fuiſſet *minus.* Grut.

4. *Verſus Græcos dixiſſe.*] Similis elegantiæ venuſtate compoſitum eſt epigramma de Charino apud Martialem libro primo. *Caſaub.*

5. *Elephans grandis eſt & occiditur.*] Non diſſimile illud Sophoclis de bove, in Ajace:
Μέγας δὲ πλευρὰς βοῦς, ὑπὸ σμικρᾶς ὅμως
Μάστιγος ὀρθὸς εἰς ὁδὸν πορεύεται.
Idem.

6. *Leo fortis eſt & occiditur.*] Proverb. *Culex leonini oculi pupillam fodit.* Idem.

7. *Quid mimus ſcurra dixiſſet.*] Palat. *Quid mimicus ſcurra dixiſſet.* variæ illis temporibus vocis *ſcurra* ſignificationes. nam & ſcurræ pro famulis & protectoribus dicebantur, ut ſuperius animadvertimus. ut illum autem denotarent qui in ſcena agit, *mimicum ſcurram* appellarunt. ita ſcurras mimarios

ſcurra dixiſſet, dictum eſt ei quòd antiquos verſus cantaret contra homines aſperos ſcriptos, & ille, ut erat Thrax & barbarus, credidit. Nobilem circa ſe neminem paſſus eſt, [1] prorſus ut Spartaci [2] aut Athenionis exemplo imperaret. [3] Præterea omnes Alexandri miniſtros variis modis interemit. Diſpoſitionibus ejus invidit. Et dum ſuſpectos habet amicos ac miniſtros ejus, crudelior factus eſt. [4] Quum eſſet ita moratus ut ferarum more viveret, triſtior & immanior factus eſt factione Magni cujuſdam conſularis viri contra ſe parata: qui [5] cum multis militibus & centurionibus ad eum confodiendum conſilium inierat, quum in ſe imperium transferre cuperet. [6] Et genus factionis fuit tale. Quum ponte juncto in Germanos tranſire Maximinus vellet, [7] placuerat ut contrarii cum eo tranſirent, pons poſtea ſolveretur, [8] ille in barbarico ſolo circumventus occideretur, imperium Magnus arriperet. [9] Nam omnia cœperat agere, & quidem fortiſſimè, [10] ſtatim ut factus imperator, peritus utpote rei militaris,

rios dixit in Vero Spartianus. *Salmaſius.*

Quid mimus ſcurra dixiſſet, &c.] Pal. *mimicus ſcurra.* Grut.

* *Mimus ſcurra.*] Scribendum *mimicus.* Caſaub.

1. *Prorſus aut Spartaci.*] *Spartici* Pal. & princeps editio. *Salmaſ.*

2. *Aut Athenionis.*] Athenio enim dux non obſcuræ famæ ſervorum fugitivorum, qui in Sicilia aliquando rebellarunt. *Caſaub.*

Aut Athenionis exemplo imperaret.] Legendum: *nobilem circa ſe neminem paſſus eſt. prorſus aut Spartaci aut Athenionis exemplo imperabat.* Salmaſ.

3. *Præterea omnes Alexandri miniſtros variis modis interemit.*] Narrat Herodianus: atque in his multi fideles Chriſtiani occiſi, quos in miniſterio ſuo habuit Alexander. *Caſaub.*

4. *Cùm eſſet ita moratus ut ferarum more viveret.*] Θεριώδης δὲ ὢν τὰ ἤθη. *Idem.*

5. *Cum multis militibus & centurionibus.*] Suſpicari licet deeſſe membrum unum, *& ſenatoribus.* Idem.

6. *Et genus factionis fuit tale.*] Ad verbum ex Græco, ἡ δὲ συσκευὴ τοιαύτη τὶς ἐλέγετο ἔσεσθαι. Addit Capitolinus, *cùm ponte juncto in Germaniam tranſire Maximinus vellet.* Idem.

7. *Placuerat ut contrarii, &c.*] *Contrarii* dixit pro conjurati. At Turnebus emendabat *contarii.* οἱ κοντοφόροι. *Idem.*

8. *Ille in barbarico circumventus.*] Ita libuit ſcribere cum Palatino, ejecta voce quæ in aliis edd. *in barbarico ſolo circumventus.* Grut.

9. *Nam omnia cœperat agere.*] Nempe Maximinus, non Magnus. *Caſaub.*

Nam omnia bella cœperat.] Ita quoque Pal. cum voce *bella*, quam malè excluſerant impreſſi. *Grut.*

10. *Statim ut factus imperator, peritus utpote rei militaris.*] Id eſt, qui ſciret ideo ſe factum imperatorem, quia eſſet rei militaris peritus. *Caſaub.*

1. *Quare*

taris, volens existimationem de se habitam tenere, & ante omnes Alexandri gloriam, quem ipse occiderat, vincere. [1] Quare imperator etiam in exercitio quotidie milites detinebat. [2] Eratque in armis ipse magnus exercitio, & corpore multa semper ostendens, & istam quidem factionem Maximinus ipse finxisse perhibetur, ut materiam crudelitatis augeret. Denique [3] sine judicio, sine accusatione, sine delatore, sine defensione omnes interemit, omnium bona sustulit: & plus IIII. millibus hominum occisis, se satiare non potuit. [4] Fuit etiam sub eodem factio, desciscenti- 11
bus sagittariis Osdroenis ab eodem ob amorem Alexandri & desiderium, quem à Maximino apud eos occisum esse constabat, nec aliud persuaderi potuerat. [5] Denique etiam ipsi Tycum ex suis sibi ducem atque imperatorem fecerunt,, quem Maximinus privatum jam dimiserat: quem quidem & purpura circundederunt, regioque apparatu ornarunt, [6] & quasi sui milites obsepserunt. & invitum quidem. Sed hic Tycus [7] dormiens domi suæ ab uno ex amicis

1. *Quare imperator etiam in exercitio quotidie milites detinebat.*] Ἀσκῶν τε ἐν καὶ γυμνάζων τοὺς στρατιώτας οὐ διέλιπεν. Her. *Idem.*

2. *Eratque in armis ipse magnus in exercitio, & corpore multa semper ostendens.*] Hæc sunt corrupta. Lego: *eratque in armis ipse, manu exercitui & corpore multa semper ostendens.* Non semel notamus in his libris *ostendere* Græco more positum pro ἔργα ἀποδεικνύειν. ita hic: vel pro διδάσκειν, & exemplo præire. *Idem.*

Eratque in armis ipse magnus exercitio & corpore.] Sic lege & distingue: *quare imperator etiam in exercitio quotidie milites detinebat, eratque in armis ipse, manu, exercitui, & corpore multa semper ostendens.* quorum verborum hæc erit sententia: Maximinum etiam imperatorem, non secus atque Tribunum milites in exercitio quotidie detinuisse, eisque in exercitio militari semper præivisse, cum ipse armidoctoris cujusdam more, & in armis esset & multa manu & corpore militibus semper ostenderet & monstraret. *Salmas.*

Eratque in armis ipse magnus exercitui & corpore, &c.] Sic & Pal. non ut editi *magnus exercitio:* adeo ut nihil sit verosimilius legendum adhuc cum Casaubono, *manu exercitui, &c.* Grut.

3. *Sine judicio, sine accusatione, &c.*] Μήτε κρίσεως τινὶ μεταδοὺς, μήτε ἀπολογίας. *Casaub.*

4. *Fuit etiam sub eodem factio, descicentibus sagittariis Osdroenis ab eodem.*] Et hæc narratio tota ex Herodiano est. ἐγένετο δέ τις καὶ Ὀσροηνῶν τοξοτῶν ἀπόστασις. *Idem.*

5. *Deniq; etiam ipsi Tycum, &c.*] Pal. *Ticum* hic legit. an *Titum* reponemus, ut apud Pollionem nominatur. *Salmas.*

6. *Et quasi sui milites obsepserunt.*] Pal. & vet. ed. *obsæpierunt.* Idem.

7. *Dormiens domi suæ.*] Tentorium vocat domum militis. Herod. ἐν τῇ σκηνῇ καθεύδων. *Casaub.*

amicis ſuis interfectus eſt, qui ſibi doluit illum eſſe præpoſitum, [1] Macedonio nomine, qui eum Maximino prodidit, quique caput ejus ad imperatorem detulit. Sed Maximinus primò ei gratias egit, poſtea tamen ut proditorem odio habuit, & occidit. His rebus in dies immanior fiebat, ferarum more quæ vulneratæ magis exulcerantur. Poſt hæc tranſiit in Germaniam [2] cum omni exercitu, & Mauris, & Oſdroenis, & Parthis, & omnibus quos ſecum Alexander ducebat ad bellum. Et ob hoc maximè orientalia ſecum trahebat auxilia, quòd nulli magis contra Germanos quàm expediti ſagittarii valent. [3] Mirandum autem apparatum belli Alexander habuit, cui Maximinus
12 multa dicitur addidiſſe. [4] Ingreſſus igitur Germaniam Tranſrhenanam, [5] per ccc. vel cccc. millia barbarici ſoli vicos incendit, greges abegit, prædas ſuſtulit: barbarorum plurimos interemit, militem divitem reduxit: cepit innumeros. [6] & niſi Germani per amnes & paludes & ſylvas confugiſſent, omnem Germaniam in Romanam ditio-

1. *Macedonio nomine.*] Scribe. *Macedone nomine.* Herod. Μακεδὼν ἦν ὄνομα αὐτῷ. confer & quæ ſequuntur. *Idem.*

Macedonio nomine.] Macedonem vocat Herodianus. non propterea tamen heic *Macedone* legerim, cum ſciam in iſtis nominibus enunciandis Græcos & Latinos pariter variare. *Salmaſius.*

Macedonio nomine.] Sic & Palatinæ membranæ. *Grut.*

2. *Cum omni exercitu & Mauris & Oſroenis.*] Non primus Alexander in exercitu habuit. nam apud Hyginum Gromaticum de Caſtrametatione, inter auxilia legimus, Mauros equites DC. Pannonios veredarios cccc, Palmirenos D. Getacos, Dacos, Cantabros, Brittones. *Salmaſ.*

3. *Mirandum autem apparatum belli Alexander habuit, &c.*] Vide Herodian. *Caſaub.*

4. *Ingreſſus igitur Germaniam Tranſrhen.*] Herod. ἡγούμενος δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ Μαξ. compara totum locum. tamen Capitolinus non omnia ſumit ab Herodiano. *Idem.*

5. *Per* ccc. *vel* cccc. *millia barbarici ſoli vicos incendit.*] Legendum cenſeo: *per triginta, vel quadraginta millia.* illa enim millium ſumma nimis immanis mihi videtur. ſed in epiſtola Maximini ad hanc menſuram revocanda ſunt illa quadringenta quæ ibi leguntur, millia. plane enim eo loci ſcriptum offendimus in Palatino, *per quadraginta & quinquaginta millia Germanorum vicos incendimus.* Salmaſ.

6. *Et niſi Germani per amnes & paludes & ſylvas confugiſſent.*] Placet lectio Palat. *Et niſi Germani per amnes & paludes ad ſylvas confugiſſent, totam Germaniam in ditionem redegiſſet*: per amnes enim Germani & paludes, ut pote nandi periti, ad ſylvas confugiebant, quo illos ſequi perſequique Romanus miles non poterat. *Idem.*

ditionem redegiſſet. Ipſe præterea manu ſua multa faciebat, quum etiam paludem ingreſſus circumventus eſſet à Germanis, [1] niſi eum equo inhærentem ſui liberaſſent. [2] Habuit enim hoc barbaricæ temeritatis, ut putaret imperatorem manu etiam ſua ſemper uti debere. Denique quaſi navale quoddam prælium in palude fecit, plurimoſque illic interemit. Victa igitur Germania, literas Romam ad ſenatum & ad populum miſit, ſe dictante conſcriptas, quarum ſententia hæc fuit: *Non poſſumus tantum P. C. loqui quantum fecimus.* [3] *Per* CCCC. *millia Germanorum vicos incendimus, greges abduximus, captivos abſtraximus, armatos occidimus, in palude pugnavimus.* [4] *Perveniſſemus ad ſylvas niſi altitudo paludum nos tranſire non permiſiſſet.* Ælius Cordus dicit, hanc omnino ipſius orationem fuiſſe: quod credibile eſt. Quid enim in hac eſt quod non poſſet Barbarus miles? qui pari ſententia, & ad populum ſcripſit, ſed majori reverentia, idcirco quòd ſenatum oderat, à quo ſe contemni multum credebat. Juſſit præterea tabulas pingi ita ut erat bellum ipſum geſtum, & ante curiam proponi, [5] ut facta ejus pictura loqueretur: quas quidem tabulas poſt mortem ejus ſenatus [6] & deponi juſſit & exuri.

[1] Fue-

1. *Niſi cum equo inhærentem ſui liberaſſent.*] Cum equo ſuo in palude hærebat, ibique circumventus tenebatur à Germanis. ſcribendum igitur: *quum etiam paludem ingreſſus circumventus eſſet à Germanis, niſi cum equo ſuo inhærentem ſui liberaſſent.* Idem.

2. *Habuit enim hoc Barbaricæ temeritatis, ut putaret imperatorem manu et.*] Hic quoque Maximino æquior eſt Herodianus quàm Capitolinus: cui videtur religio fuiſſe aliquid in eo homine laudare, quem propter crudelitatem ſatis nemo poſſit deteſtari. *Caſaub.*

3. *Per* CCCC. *millia Germanorum vicos incendimus.*] In Palatino: *per quadraginta quinquaginta millia.* lege: *per quadraginta & quinquaginta millia.* Salmaſius.

4. *Perveniſſemus ad ſylvas niſi altitudo nos paludum tranſire non permiſiſſet.*] *Non permittere* pro *vetare.* per paludes autem & fluvios ad ſylvas confugerant Germani, quo illos ſequi non potuere Maximini milites, non æque nandi periti ut Germani. *Idem.*

5. *Ut facta ejus pictura loqueretur.*] Ἵνα μὴ μόνον ἀκούειν τὰ γενόμενα, ἀλλὰ, καὶ βλέπειν ἔχωσι Ῥωμαῖοι. de hoc more ſupra ad Peſcennium. *Caſaubonus.*

Ut facta ejus pictura loqueretur.] Symmachus:
Si pictura tacet faſces, tu reſpice faſtos.
Salmaſ.

6. *Et deponi juſſit & exuri.*] Herodianus tantùm, καθεῖλεν ἡ σύγκλητος. *Caſaub.*

13 [1] Fuerunt & alia ſub eo bella plurima, [2] ex quibus ſemper primus victor revertit, & cum ingentibus ſpoliis atque captivis. Extat oratio ejuſdem miſſa ad ſenatum, cujus hoc exemplum eſt: *Brevi tempore P. C. tot bella geſſi quot nemo veterum. Tantum prædæ in Romanum ſolum attuli quantum ſperari non potuit. Tantum captivorum adduxi ut vix ſola Romana ſufficiant.* Reliqua orationis verba non ſunt ad rem neceſſaria. [3] Pacata Germania Syrmium venit, [4] Sarmatis inferre bellum parans atque animo habens, concupiens uſque ad Oceanum ſeptentrionales partes in Romanam ditionem redigere: quod feciſſet, ſi vixiſſet, ut Herodianus dicit Græcus ſcriptor, [5] qui ei (quantum videmus) in odium Alexandri plurimùm favit. Sed quum Romani ejus crudelitatem ferre non poſſent, quòd delatores evocaret, accuſatorem immitteret, crimina fingeret, innocentes occideret, damnaret omnes quicunque in judicium veniſſent,

1. *Fuerunt & alia ſub eo bella plurima.*] Capitolinus qui maluit loqui cum Maximino homine ſemibarbaro, quàm ſequi Herodianum, peſſimo Latinitatis exemplo *bella* dixit pro prælia. *Idem.*

2. *Ex quibus ſemper primus victor revertit.*] Quid eſt *primus victor*? Ego non dubito locum eſſe corruptum. ſcriptum erat, *ſemper Mus vict. rev.* imperitè ſcripſerunt ut eſt editum: cùm ſit legendum, *ſemper Maximinus victor rev.* ſententia eſt ex Herodiano. *Idem.*

3. *Pacata Germania Sirmium venit Sarmatis inferre bellum parans.*] Hiemavit in Pannoniæ urbe maxima Sirmio; neceſſaria ad expeditionem in proximum ver parans. *Idem.*

4. *Sarmatis inferre bellum parans atque in animo habens, concupiens uſque ad Oc.*] Sic & membranæ omnes. videtur tamen otioſum verbum *concupiens*. Idem.

Sarmatis inferre bellum parans atque animos habens, concupiens.] Legendum: *pacata Germania Syrmium venit Sarmatis inferre bellum parans, atque animo concupiens uſque ad Oceanum ſeptentrionales partes in Romanam ditionem redigere.* nec aliter editio vetus, quam ſi conſuluiſſet vir doctiſſimus, aliter de hoc loco pronuntiaſſet. *Salmaſ.*

Sarmatis inferre bellum parans atque in animo habens, &c.] Pal. noſter non agnoſcit illud *habens*. ſed enim cùm reſtet in aliis mſſ. non dubium eſt, quin *habens* notat *avens*; & *concupiens*, illud natum ſit à gloſſa. *Grut.*

5. *Qui ei, quantum videmus, in odium Alexandri plurimùm favit.*] Duo hîc objiciuntur ſcriptori optimo: quòd Alexandrum oderit, Maximino faverit. Unde colligi potuerit amor Herodiani in Maximinum, in ejus hiſtoria nihil invenio: at in Alexandrum odium ex narratione de bello Perſico & Germanico, ſine dubio Capitolinus collegit. ſic enim tota expeditionem illarum hiſtoria Herodiano texitur, ut gloriam nullam, ignominiam verò nonnullam ex utroque bello, maximè autem Perſico, princeps alioquin laude digniſſimus reportaret. *Caſaub.*

1. Ex

ſent, [1] ex ditiſſimis hominibus pauperrimos faceret, nec aliunde niſi malo alieno pecuniam quæreret: [2] deinde ſine delicto conſulares viros & duces multos interimeret, [3] alios Scythicis vehiculis exhiberet, alios in cuſtodia detineret, nihil denique prætermitteret [4] quod ad crudelitatem videretur operari: contra eum defectionem pararunt. Nec ſolùm Romani, ſed, quia & in milites ſæviebat, exercitus qui in Africa erat ſubita & ingenti ſeditione Gordianum ſenem, virum graviſſimum qui erat proconſul, imperatorem fecerunt: cujus factionis hic ordo fuit.

1. *Ex ditiſſimis hominibus pauperrimos faceret.*] Acriùs hæc queritur Herod. Cerneres, ait, diebus ſingulis homines pridie locupletiſſimos, poſtridie oſtiatim mendicantes. *Idem.*

2. *Deinde ſine delicto conſulares viros & duces multos interimeret.*] Sola conjectura freti, fidenter ſcribimus, *deinde ſine delectu conſulares viros & duces multos interimeret.* eandem ſententiam expreſſit ſupra: *audiebant etiam alios in crucem ſublatos, alios fuſtibus eliſos, atque omnia hæc ſine delectu dignitatis.* Herodianus: ἦν δὲ καὶ τοῖς ὠσὶ κοῦφος εἰς διαβολὰς, ἡλικίας δὲ καὶ ἀξιώματος ἀφειδῶς ἔχων. hoc eſt quod ſine delectu dicit hoc in loco Capitolinus. *Salmaſius.*

3. *Alios Scythicis vehiculis exhiberet.*] Erit ſenſus paullò planior ſi ſcribas, *alios ſibi Scythicis vehiculis exhiberet.* nam hoc vult: ſolitum Maximinum quotieſcunque per calumniam aliquis eſſet delatus, ubicunque eſſe ille diceretur, eò ſtatim mittere è Pannonia certos homines vehiculis Scythicis impoſitos, qui miſerum raperent, & miniſterio ſuorum nudatum ad Maximinum mira celeritate transferrent, ejuſque oculis ſubjicerent. *exhibere ſibi aliquem*, pro jubere ut aliquis præſens ſibi ſiſtatur, non inelegans eſt locutio. *Caſaub.*

Alios Scythicis vehiculis exhiberet.] Veteres libri, *ſiccis vehiculis* exhibent. Vide in hunc locum Herodian. Qui dicit: Maximinum duces & conſulares de quibus aliquid ſuſpicaretur, præſentes ſibi ſiſti voluiſſe ex ultimis orbis petitos, cum ſolis vehiculis imponerentur abſq; comitatu, diu noctu iter facientes, homines illa dignitate præditi. *ſiccis* igitur *vehiculis exhibere* Capitolino non aliud eſt quam quod dixit Herodianus, μόνοις ὀχήμασιν ἐπιτεθέντας ἄνευ θεραπείας. cum ſolis & nudis vehiculis impoſiti viri conſulares abſque ſervitio atque comitatu traherentur ad immaniſſimæ belluæ arbitrium puniendi. *exhibere* autem id hoc loco valet quod repræſentare, in rem præſentem ſiſtere, vel accerſere. *Salmaſ.*

Alios ſiccis vehiculis exhiberet.] Idem optimus liber *vehelis* hoc loco legit pro *vehiculis.* ſic autem à veho *vehela*, ut *cuſtodela* à cuſtodio: *loquela* à loquor: *ſequela* à ſequor. *vehelas* igitur heic plauſtra interpretor, quibus temere impoſitos reos exhiberi ſibi jubebat Maximinus. ſiccas autem vehelas pro nudis dixit, & nullo veſtimento inſtratis, vel ſolis ſine ullo comitatu ſervitiorum. *Idem.*

Alios Scythicis vehiculis exhiberet.] Palat. alios *ſiccis vehelis.* & verò *Scythica* iſthæc *vehicula* non placent. *Grut.*

4. *Quod ad crudelitatem videretur operari.*] Notent tirones, *operari* pro facere, συντείνειν, συντελεῖν, vel συνεργεῖν. *Caſaub.*

14 fuit. Erat fisci procurator in Libya, qui omnes Maximini studio spoliaverat: [1] hic per rusticanam plebem deinde & quosdam milites [2] interemptus est [3] per eos qui rationalem in honorem Maximini defendebant. [4] Sed quum viderent autores cædis ejus acrioribus remediis sibi subveniendum esse, Gordianum proconsulem, virum (ut diximus) venerabilem, natu grandiorem, omni virtutum genere florentem, [5] ab Alexandro ex senatusconsulto in Africam missum, reclamantem & [6] se terræ affligentem, [7] opertum purpura imperare coëgerunt, instantes cum gladiis & cum omni genere telorum. Et primò quidem invitus Gordianus purpuram sumpserat: postea verò quum vidit neque filio, neque familiæ suæ tutum id esse, volens suscepit imperium, & appellatus ab omnibus Afris Augustus cum filio [8] apud oppidum Tysdrum: inde Carthaginem venit cum pompa regali, [9] & protectoribus & fascibus laurea-

1. *Hic per rusticanam plebem.*] Herodianus, κελεύουσι νύκτωρ κατελθεῖν τοὺς ἐκ τῶν ἀγρῶν νεανίσκους. possis tamen legere *Tysdritanam.* ut in sententia Cos. de Gordiani imperio: *Gratias igitur agamus Tysdritanæ juventuti.* Idem.

2. *Interemptus est per eos qui rationalem.*] Nihil heic auxilii in Palatino. *per eos.* an fuit? *propter eos*, hoc est juxta eos. *Grut.*

3. *Per eos qui rationalem in honorem Maximini defendebant.*] Rationalem vocat quem modò procuratorem dicebat: qua de re ad librum superiorem. Est ergo falsissimum, rationalem à suis occisum esse, quem dixit modò à rusticana plebe conjurata trucidatum. Scribo *inter eos:* nam re vera inter suos hic fuit occisus, qui & ulcisci ejus mortem sunt aggressi, sed mox à vi abstinere coacti. *Casaub.*

4. *Sed cùm viderent auctores cædis ejus, &c.*] Vide Herod. Mauricius quidam fuit hujus consilii auctor: de quo in Gordianis. *Idem.*

5. *Ab Alexandro ex senatusconsulto in Africam missum.*] Κλήρῳ ait Herod. quod non repugnat: nam cùm ex senatus auctoritate provinciæ comparabantur, sors intercedebat, ut passim apud Livium, & Dionem. *Idem.*

6. *Se terræ affligentem.*] Ῥίψας ἀπὸ τοῦ σκίμποδος εἰς γῆν ἑαυτόν. vide in Gordianis. *Idem.*

7. *Opertum purpura.*] Verè *opertum*: non enim amictum. nam sublata de vexillis purpura, cùm non alia esset ad manum, temere ea senem invitum circumfuderunt. Herodianus chlamydem vocat: quia loco chlamydis est adhibita *Idem.*

8. *Apud oppidum Tisdrum.*] Herod. Θύϛρον: sed notum eruditis quàm variè scriptum nomen hoc inveniatur. puto rectum esse *Thysdrus.* Idem.

Apud oppidum Tisdrum.] Pal. *Tysdrum.* melius. nam Græcis Θύσδρον. *Salmas.*

Apud oppidum Tisdrum.] Palatinum exemplar *Tysdrum.* Grut.

9. *Et protectoribus & fascibus laureatis.*] *Protectores* appellat quos ostendit Herod.

laureatis, unde Romam ad senatum literas misit, [1] quæ occiso Valeriano duce militum prætorianorum, in odium Maximini gratanter acceptæ sunt. Appellati etiam Gordianus senex & Gordianus juvenis à senatu Augusti. Interfecti deinde omnes delatores, omnes accusatores, [2] omnes amici Maximini occisi sunt. Interfectus est Sabinus præfectus urbis, [3] percussus in populo. Ubi hæc gesta sunt, senatus magis timens Maximinum, apertè ac liberè hostes appellat Maximinum & ejus filium. Literas deinde mittit ad omnes provincias, ut communi saluti libertatique subveniant: quæ auditæ sunt ab omnibus. Denique ubique amici, & administratores, & duces, tribuni & milites Maximini interfecti sunt. Paucæ civitates fidem hosti publico servaverunt: quæ proditis iis qui missi ad eos fuerant, [4] ad Maximinum citò per indices detulerunt. Literarum senatus exemplum hoc fuit: *Senatus populusque Romanus, per Gordianos principes ab illa tristissima bellua liberari cœptus, proconsulibus, præsidibus, legatis, ducibus, tribunis, magistratibus, ac singulis civitatibus, & municipiis, & oppidis, & vicis, & castellis salutem, quam nunc primum recipere cœpit, dicit. Diis faventibus Gordianum proconsulem, virum sanctissimum & gravissimum senatorem, principem meruimus: augustum appellavimus. Nec solum illum, sed etiam in subsidium Reip. filium ejus Gordia-*

Herod. electos ad custodiam corporis, cum è militibus qui Carthagine potuerunt reperiri, tum è civium numero altissimæ quemque staturæ. de lauro addita fascibus quos ut proconsul habuit etiam antea Gordianus. lege Herod. sed omittit Capitolinus de prælato igne: quod, cæteris omnibus historicis diligentior hac in parte Herodianus, non prætermisit. *Casaubonus.*

1. *Quæ occiso Valeriano duce militum prætorianorum.*] Quomodo occiso? arte & dolo Gordiani. Sed legendum hîc, *Vitaliano*, quomodo rectè scribitur libro sequente, ubi multa de cæde. addit enim Herod. *Βιταλιανὸς δὲ ἦν ὄνομα αὐτῷ. Idem.*

Quæ occiso Valeriano duce militum.] Idem liber: *Valiano.* pro *Vitaliano.* Salmasius.

2. *Omnes amici Maximini. interfectus est Sabinus.*] Malim, *interfectus & Sabinus.* Grut.

3. *Percussus in populo.*] Libro sequente, *fuste percussus, occisus, & in publico derelictus est.* Casaub.

4. *Ad Maximinum citò per indices detulerint.*] Scrib *per indices rem detul.* sed Herodianus non rem per indices, sed ipsos senatus legatos ad Maximinum scribit missos. *Idem.*

Gordianum nobilem juvenem. Vestrum est consentire ad salutem Reip. obtinendam, & ad scelera defendenda, [1] *& ad illam belluam Maximinum atque illius amicos ubicunque fuerint, persequendos.*
16 *A nobis etiam Maximinus cum filio suo hostis est judicatus.* Senatusconsulti autem hoc fuit exemplum. Quum ventum esset in ædem Castorum, [2] VI. Cal. Junias, acceptas literas [3] Junius Syllanus consul ex Africa, [4] Gordiani imperatoris patris patriæ proconsulis, recitavit. [5] *Invitum me, P. C. juvenes, quibus Africa tuenda commissa est, ad imperium vocarunt. Sed intuitu vestri necessitatem libens sustineo. Vestrum est æstimare quid velitis. Nam ego usque ad senatus judicium incertus & varius fluctuabo.* Lectis literis, statim senatus acclamavit, *Gordiane Auguste, dii te servent. felix imperes, tu nos liberasti. Salvus imperes, tu nos liberasti. Per te salva Resp. omnes tibi gratias agimus.* Item cos. retulit, *P. C. de Maximinis quid placet?* responsum est, *Hostes, hostes. Qui eos occiderit, præmium merebitur.* Item consul dixit, *De amicis Maximini quid videtur?* acclamatum est, *Hostes, hostes. Qui eos occiderit, præmium merebitur.* [6] Ita acclamatum est, *Inimicus senatus in crucem tollatur. Hostis senatus ubicunque feriatur. Inimici senatus vivi exurantur. Gordiani Augusti, dii vos servent. Ambo feliciter agatis, ambo feliciter imperetis. Nepoti Gordiani præturam* decer-

1. *Et ad illam belluam atque illius amicos, &c.*] Editi addiderant, *belluam Maximinum*, minus concinnè. *Grut.*

2. VI. *Cal. Julias.*] VI. *Kalendas Juliarum.* Lege, *Julias.* nam ita & vetus editio. *Salmas.*

3. *Junius Silanus consul.*] Suffectus ex Kal. Maii cum Messio Gallicano. *Casaub.*

4. *Gordiani imperatoris patris patriæ proconsulis.*] Quod *imperatoris* nomen vel Gordianus in literarum ad senatum titulo usurpavit, vel Silanus Cos. cùm de eo ad senatum relationem institueret, manifesta ratio est; jam enim ab Africanis salutatus fuerat imperator. sed cur illa adduntur *patris patriæ*? omnino id cognomen alienum est ab hoc loco: & fortasse inde ortum, quòd ad vocem Gordiani adnotasset aliquis, de patre intelligendum esse, non de filio aut nepote. *Idem.*

Gordiani Imperatoris patris patriæ proconsulis.] Sic & ms. Pal. ut fortassis illud *patris patriæ* additum fuerit. *Grut.*

5. *Invitum me P.C. juvenes quibus Africa tuenda commissa est, ad imperium vocarunt.*] Gordianum fecerant imperatorem juvenes rustici, & pauci milites qui se illis adjunxerant. utrosque igitur appellatione juvenum hìc intelligit. *Casaub.*

6. *Ita acclamatum est.*] Scrib. *item acclam.* Idem.

Ita acclamatum est.] Sic & Pal. Malim tamen *Item*, ut & aliis placuit. *Grut.*

1. *Jacie-*

decernimus, nepoti Gordiani consulatum spondemus. nepos Gordiani Cæsar appelletur. Tertius Gordianus præturam accipiat.
Ubi hoc senatusconsultum Maximinus accepit, homo na- 17
tura ferus, sic exarsit ut non hominem sed belluam putares. [1] Jaciebat se in parietes, nonnunquam terræ se prosternebat. Exclamabat inconditè, [2] arripiebat gladium quasi senatum posset occidere, conscindebat vestem regiam, alios verberibus afficiebat: & nisi de medio recessisset (ut quidam sunt autores) oculos filio adolescentulo sustulisset. Causa autem iracundiæ contra filium hæc fuit, quòd eum Romam ire jusserat quum primùm imperator factus est, & ille patris nimio amore neglexerat: putabat autem quòd si ille Romæ fuisset, nihil ausurus esset senatus. Ardentem igitur Maximinum iracundia amici intra cubiculum receperunt. Sed quum furorem suum tenere non posset, ut oblivionem cogitationis acciperet, vino se primo die obruisse dicitur eo usque ut quid gestum esset ignoraret. [3] Alia die admissis amicis * qui eum audire non pote-

1. *Jaciebat se in parietes.*] Ut olim Augustus ad Varianæ cladis nuntium. Suetonius libro secundo, cap. XXIII. *Casaub.*

2. *Arripiebat gladium quasi senatum posset occidere.*] Non idem est, sed simile quod narrat Herodianus. *Idem.*

3. *Alia die admißis amicis qui eum audire non poterant.*] Scripti quidam, *videre* non *audire.* nescio an *adire* Herod. auctor est, Maximinum prima & altera die postquam accepisset hunc nuntium domi se continuisse, & concilium cum amicis habuisse, quid opus facto: tertia demum in concionem prodiisse. *Idem.*

Alia die admißis amicis qui eum audire non poterant.] Palat. legit: *qui eum videre non poterant.* amici dicuntur amicos videre, cum ad eos visunt, aut salutandi gratia, aut consolandi in rebus eorum adflictis, & minime lætis, aut etiam consilio & ope juvandi. videri etiam princeps, & reliqui magnates dicebantur ab amicis & clientibus suis, cum honoris causa mane inviserentur solito salutationis officio. At superbi quique principes, & qui minime communes essent, raro salutantes admittebant, & videri non poterant. Sane superbum Maximinum fuisse & contemptorem & moribus asperum supra dixit Capitolinus. si superbiam aut feritatem Maximini putamus in causa fuisse, ne videri posset ab amicis, tunc ita totus hic locus refingendus fuerit: *Alia die admißis amicis qui videre eum non poterant, consilium habuit quid facto opus esset; sed tacebant, & factum senatus taciti laudabant. de consilio ad concionem proceßit.* Admissis amicis qui eum videre non poterant, & qui raro admittebantur, quærebat, & eos consulebat: sed cum illi tacerent, & factum senatus taciti probarent, & sic nihil in amicis consilii reperiret, de consilio ad concionem processit. multas autem ejusmodi transpositiones in his auctoribus

poterant, ſed tacebant, & qui factum ſenatus tacitè laudabat, [1] conſilium habuit quid facto opus eſſet: [2] è concilio ad concionem proceſſit, in qua concione multa in Afros, multa in Gordianum, plura in ſenatum dixit, cohortatuſque milites ad communes injurias vindicandas.

18 [3] Concio denique omnis militaris fuit, cujus hoc exemplum eſt. *Commilitones, rem vobis notam proferimus.* [4] *Afri fidem fregerunt. quid dicam, fregerunt? nam quando tenuerunt?* [5] *Gordianus ſenex debilis & morti vicinus ſumpſit imperium. Sanctiſſimi autem P. C. illi, & qui & Romulum & Cæſarem occiderunt, me hoſtem judicaverunt,* [6] *quum pro his pugnarem & ipſis vincerem; nec ſolum me, ſed etiam vos & omnes qui* [7] *mecum ſunt,* [8] *quos & ſenatui acceptiſſimos, & ſibi adverſiſſimos eſſe credebant.*

[1] *Quare*

ribus factas, & deprehendimus alibi, & ſanavimus. *Salmaſ.*

* *Qui eum audire non poterant.*] Exſtat & illud *videre* in Palat. ut forſan voluerit dicere auctor, eis odioſum fuiſſe adſpectum Maximini. *Grut.*

1. *Conſilium habuit.*] Scrib. *concilium.* Caſaub.

2. *E conſilio in concionem proceſſit.*] Lege, *de conſilio ad concionem proceſſit.* nec aliter Pal. *Salmaſ.*

3. *Concio denique omnis militaris fuit, cujus hoc exemplum eſt.*] Videtur affirmare è publicis monumentis diſcriptam eſſe concionem quæ ſubjicitur: neque aliis verbis uſum Maximinum. *Caſaub.*

Concio denique omnis militaris fuit cujus hoc exemplum eſt.] Eandem hanc concionem ſed aliis verbis poſuit in Gordianis Capitolinus. ſed iſtam ut ſimpliciorem & genio Maximini accommodatiorem non ipſe confinxiſſe Capitolinus, ſed è monumentis publicis videtur deſcripſiſſe. *Salmaſ.*

4. *Afri fidem fregerunt. quid dicam fregerunt? nam quando tenuerunt?*] In altera concione: *Afri Punicam fidem præſliterunt.* quod brevius & elegantius. *Idem.*

5. *Gordianus ſenex debilis & morti vicinus ſumſit imperium.*] In altera concione ταῖς ῥητορείαις ποικίλλει τὸν λόγον Capitolinus, hoc modo: *Nam duos nobis Gordianos, quorum alter ſenio ita affectus eſt, ut non poſſit aſſurgere, alter ita luxurie perditus ut debilitatem habeat pro ſenectute, imperatores fecerunt.* Idem.

6. *Quum pro his pugnarem & ipſis vincerem.*] Ibidem: *Dum nos in Germania Romanam defendimus majeſtatem, dum nos Illyricum à barbaris vindicamus.* Et paulo poſt: *Et pro quorum liberis arma portamus, hi contra nos XX. viros ſtatuerunt, & omnes velut contra hoſtes ſententias protulerunt.* Idem.

7. *Qui mecum ſentiunt; & Gordianos.*] Obſequutus ſum libris à Caſaubono noſtro excuſſis, & abjeci quatuor omnino lineas verborum intermedias, quæ in iiſdem codicibus non comparebant, abſuntque etiam noſtro Palatino. *Gruterus.*

8. *Quos & ſenatui acceptiſſimos, & ſibi adverſiſſimos eſſe credebant.*] De patribus conſcriptis loquitur: quomodo igitur à patribus ſenatum ſeparat? niſi voluit videri, paucos è patribus, ſibi adverſari, non autem totum ſenatum. ſed vide quæ ſtatim dicemus. *Caſaub.*

Quos & ſenatui acceptiſſimos & ſibi adverſiſſimos eſſe credebant.] Palat. ſic: *Quam & ſenatu acceptiſſimam & ſibi adverſiſ-*

[1] *Quare factum est (ut diximus) ut Gordianum adolescentulum principem peterent, qui statim factus est. Nec priùs permissi sunt ad Palatium stipati armatis ire quàm nepotem Gordiani Cæsaris nomine nuncuparent, & Gordianos patrem ac filium Augustos vocarent.* [2] *Ergo si viri estis, si vires habetis,* [3] *eamus contra senatum & Afros:* [4] *quorum omnium bona vos habebitis.* Dato igitur stipendio, & quidem ingenti, Romam versus cum exercitu proficisci cœpit. [5] Sed Gordianus in Africa pri- 19
mùm [6] à Capeliano quodam agitari cœpit cui Mauros regenti successorem dederat. Contra quem [7] filium juvenem quum misisset, acerrima pugna interfecto filio, ipse laqueo vitam finivit, [8] sciens & in Maximino multum esse roboris

versißimam esse credebant. Quæ ex vita Maximi & Balbini huc traducta esse ad locum ostendemus. Sic enim ibi debet continuari oratio: *Timebant enim severitatem ejus homines vulgares, quam & senatui acceptißimam & sibi adversißimam esse credebant, quare factum est ut diximus, &c.* Quæ importune huc translata esse & illinc avulsa, vel cæco potest patere. *Salmas.*

1. *Quare factum est, ut diximus, ut Gordianum adolescentulum principem peterent.*] Ubi hoc dixit Maximinus? aut quò rejiciunt nos ista verba? hoc primùm malè me habet isto loco. deinde illud quòd de tertio Gordiano hîc loquatur Maximinus. His de caussis regium codicem sequor, qui pro legitimis omnia hæc non agnoscit: *quos & senatui acceptißimos & sibi adversißimos esse credebant. Quare factum est, ut diximus, ut Gordianum adolescentulum principem peterent, qui statim factum est: nec priùs permißi sunt ad palatium stipati armatis ire, quàm nepotem Gordiani Cæsaris nomine nuncuparent.* Quid dubitamus? satis constat non posse aliò hæc verba, quam ad Maximi atque Balbini creationem pertinere. quod adeò verum est, ut libro de iis scripto eadem penitus verba repetantur. is locus est legitimus. huc verò quis casus, sive quis furor ea invexerit, difficile est divinatu. Sequamur ergo regium codicem, & iis sublatis ita scribamus: *me hostem judicarunt, cùm pro his pugnarem, & ipsis vincerem: nec solùm me, sed etiam vos, & omnes qui mecum sentiunt: & Gordianos patrem ac filium Augustos vocarunt.* Prorsus insignis restitutio, quam imputant nobis regiæ membranæ: quibus & Puteani alter codex assentitur. *Casaub.*

2. *Ergo si viri estis, si vires habetis.*] Concio in vita Gordianorum: *Quinimmo agite ut viros decet.* Salmas.

3. *Eamus contra senatum & Afros.*] Eadem concio: *properandum est ad urbem.* Idem.

4. *Quorum omnium bona vos habebitis.*] Et principium hujus concionis idem apud Herodianum, si sententia spectetur, potiùs quàm verba; & clausula planè gemina. *Casaub.*

5. *Sed Gordianus in Africâ primum à Capeliano quodam*] Sic & Pal. non *Capelliano.* Grut.

6. *A Capeliano quodam.*] Meliùs *Capelliano.* senatorem fuisse scribit Herod. *Casaub.*

7. *Filium juvenem cùm misisset.*] Non adeò juvenem: erat enim annorum XLVI. *Idem.*

8. *Sciens & in Maximino multum esse roboris & Afris nihil virium.*] Prima editio: *in Afris nihil virium.* Eadem refert in Gordiani senioris vita, sed verbis

roboris & in Afris nihil virium, multum quinimo perfidiæ. Tunc Capelianus victor pro Maximino [1] omnes Gordiani partium, motu partium in Africa interemit atque proscripsit. Nec cuiquam pepercit, prorsus ut ex animo Maximini videretur hæc facere. [2] Civitates denique subvertit, fana diripuit, donaria militibus divisit, plebem & principes civitatum concidit. [3] Ipse præterea militum animos sibi conciliabat, [4] præludens ad imperium si Maximinus perisset. [5] Hæc ubi Romam nuntiata sunt, senatus Maximini & naturalem & jam necessariam crudelitatem timens, mortuis duobus Gordianis, [6] Maximum Pupienum

bis paulo diversis. *Cum in Africa nihil præsidii, & à Maximino multum timoris, & fides Punica perurgeret, & Capelianus instaret, &c.* Salmas.

1. *Omnes Gordiani partium, motu partium in Africa interemit.*] Dele illa, *motu partium*, aut muta in melius. *Casaub.*

Omnes Gordiani partium motu partium, &c.] Palat. *Tunc Capelianus victor omnes, Gordiani metu partium, interemit.* Quorum verborum ista mens est: Capelianus victor, metu Gordiani partium, hoc est metuens, ne Gordiani partes in Africa de novo resurgerent, passim omnes interemit. & id sequentibus confirmatur: *Nec cuiquam pepercit, prorsus ut ex animo Maximini videretur id facere. civitates denique subvertit, fana deripuit, donaria militibus divisit, plebem & principes civitatum concidit.* ἐπεξήγησις enim est ejus quod heic dixerat, *omnes interemit.* Salmas.

Omnes Gordiani partium, motu partium in Africâ interemit.] Pal. *omnes Gordiani metu partium in Africa*: ita ut liqueat restituendum, *omnes Gordiani partium, metu partium in Africâ*, sententiâ expeditissimâ. veritus, inquit, ne partes adhuc aliæ exorirentur in Africâ, omnes qui eas fovere possent, adhæserantque antea Gordianis, interemit. *Grut.*

2. *Civitates denique subvertit.*] Ipsam Carthaginem, & omnes alias quæ imagines Maximini detraxerant, aut lutaverant. *subvertit* autem, non mœnia, sed statum civitatum, omnes honoratos contrucidans. *Casaub.*

3. *Ipse præterea militum animos sibi conciliabat, præludens ad imperium, si Maximinus perisset.*] Elegantissimè expressit sumptam ex Herodiani historia sententiam. *Idem.*

4. *Præludens ad imperium.*] Idem liber cum veteri editione, *proludens. proludere*, idem est quod præludere. sic *prorogare*, & prærogare, & utrumque pro dispensare. *Salmas.*

Præludens ad imperium.] Palat. nihilo deterius, *proludens ad imp.* Grut.

5. *Hæc ubi Romam nuntiata sunt.*] Ὡς δὲ εἰς Ῥώμην ἐδηλώθη ἡ τοῦ πρεσβύτου τελευτή. *Casaub.*

6. *Maximum Pupienum.*] Ex antiquis nummis viri docti pridem docuerunt, dictum fuisse hunc M. CLODIVM PVPIENVM MAXIMVM. sed omissis nomine & prænomine, auctores Græci Latinique cognominibus solis hunc denotarunt; illi MAXIMVM semper appellantes, hi semper PVPIENVM. Capitolinus qui Herodianum, ut ostendimus, pæne ad verbum interpretabatur, Maximum cum illo ubique nominat, non autem Maximum Pupienum, ut hîc perperam scriptum est. sed delenda vox *Pupienum*, non solùm quia regius & Puteani libri eam non agnos-

num ex præfecto urbi, [1] & qui plurimas dignitates [2] præcipuè gessisset, ignobilem genere, sed virtutibus clarum, [3] & Clodium Balbinum, [4] moribus delicatiorem, imperatores creavit. Quibus à populo Augustis appellatis, per milites & eundem populum etiam parvulus nepos Gordiani Cæsar est dictus. Tribus igitur imperatoribus contra Maximinum fulta Resp. est. Horum tamen Maximus vita severior, prudentia gravior, virtute constantior: denique ipsi contra Maximinum & senatus & Balbinus bellum tradiderunt. Profecto igitur ad bellum Maximo contra Maximinum, Balbinus Romæ bellis intestinis & domesticis seditionibus urgebatur, occisis præcipuè per populum [5] Gallicano & Mæcenate: qui quidem populus à prætorianis laniatus est, quum Balbinus resistere seditionibus non satis posset. [6] Denique magna pars urbis incensa est. Et recreatus quidem imperator fuerat Maximinus, audita morte Gordiani atque ejus filii, Capeliani victoria. verùm ubi & aliud senatusconsultum accepit quo Maximus

agnoscunt; verùm etiam, quia Capitolinus cùm hunc librum scriberet, *Maximus & Pupienus*, ejusdem hominis esse cognomina penitus ignoravit. & in fine libri quem de Maximo & Balbino scripsit: *Sed Fortunatiano credamus qui dicit Pupienum dictum nomine suo, cognomine verò paterno Maximum: ut omni jam stupore legentes hæc absoluti videantur.* respiciebat cùm hæc scriberet, superiora verba è libri hujus fine. Sed nonne prodigii instar est, Capitolino venisse nunquam in mentem, ut lapides aut nummos inspiceret? *Idem.*

Maximum Pupienum ex præfecto urbi.] Vetus editio: *ex præfectis urbi.* optime. ita enim loquuntur auctores isti. *ex præfectis*, est *præfectorius*: sic *vir ex consulibus*, consularis. *Salmas.*

Maximum ex præfecto.] Adstipulatur & Pal. aliorum scriptis, excluditque nomen *Pupieni*. Grut.

1. *Et qui plurimas dignitates, præcipuè gessisset.*] Lego, *qui plurimas dignitates, militares præcipuè gessisset.* Casaubonus.

2. *Præcipuè gessisset.*] Sic sine verbo alio Palat. an *præcipuè* heic notet *eximiè* aut quid simile, viderint alii. *Grut.*

3. *Et Clodium Balbinum.*] Nummus apud Onuphrium, IMP. CAES. D. COELIVS. BALBINVS. AVG. Lege igitur *Cælium.* Casaub.

Et Clodium Balbinum.] Tres hæ voces non adsunt Pal. nisi à manu recentissimâ inter lineas. *Grut.*

4. *Moribus delicatiorem.*] Herod. τὸ δὲ ἦθος ἁπλούστερος. *Casaub.*

Moribus delicatiorem.] Videtur legisse apud Herodianum Capitolinus, τὸ δὲ ἦθος ἁπαλώτερος. pro quo hodie legimus, ἁπλούστερος. *Salmas.*

5. *Gallicano & Mæcenate.*] Confer cum Herodian. *Casaub.*

6. *Denique pars magna urbis incensa est.*] Tanta pars urbis, quanta non erat tum quævis maximarum urbium. *Idem.*

1. *Qua-*

mus & Balbinus & Gordianus imperatores appellati ſunt, intellexit ſenatus odia eſſe perpetua, & ſe verè hoſtem
21 omnium judicio haberi. Acrior denique Italiam ingreſſus eſt. Ubi quum comperiſſet Maximum contra ſe miſſum, vehementiùs ſæviens, [1] quadrato agmine [2] Hemonam venit. Sed provincialium omnium conſilium hoc fuit, ut ſublatis omnibus quæ victum præbere poſſent, intra civitates ſe reciperent, ut Maximinus cum exercitu fame urgeretur. denique ubi primùm caſtra in campo poſuit, [3] neque quicquam commeatus reperiret, incenſus contra eum exercitus ſuus, quòd fame in Italia laboraſſet, [4] in qua poſt Alpes recreari ſe poſſe credebat, murmurare primùm cœpit, deinde etiam aliqua liberè dicere. Hæc quum vellet vindicare, multum exarſit exercitus, & odium tacitum in tempus diſtulit, quod loco ſuo ſtatim prodidit. [5] Plerique ſanè dicunt, ipſam Hemonam vacuam & deſertam inventam eſſe Maximino ſtultè lætante quòd quaſi civitas tota ceſſiſſet. Poſt hoc Aquileiam venit, quæ contra eum armatis circa muros diſpoſitis, portas clauſit: [6] nec propugna-

1. *Quadrato agmine.*] Apud Herod. cauſſam lege. *Idem.*

Quadrato agmine Hemonam venit.] Haud ſecus quoque Pal. noſter. *Grut.*

2. *Hemonam venit.*] Variè corruptum eſt hoc nomen apud Græcos Latinoſque ſcriptores. ſed recta ſcriptura eſt, EMON, vel EMONA. ut dicitur Veron, & Verona, Narbo, & Narbona. &c. Emona Pannoniæ ſuperioris urbs in finibus ejus ſita, quà in Noricum ibatur & Italiam. *Caſaub.*

3. *Neque quicquam commeatus repperiret.*] Ex Pal. legendum: *Neque quicquam commeatuum reperit.* nam idem *reperit,* habet, non *reperiret.* Salmaſ.

4. *In qua poſt Alpes recreari ſe poſſe putabat.*] Ergo Emona cis Alpes? Videtur Capitolinus qui legebat apud Herodianum in Italia eſſe hanc urbem, temere inductus ut cis Alpes ſitam putaret. ſed negligenter legerat Herodiani verba: qui ait disertè, *ἱδρυμένην περὶ τῆς ὑπωρείας τῶν Ἄλπεων.* trans Alpes igitur: nam referendum illud *ante* ad Maximinum è Pannonia venientem. quod verum eſſe conſtat ex Ptolemæi deſcriptione: qui Emonam locat in commiſſura Cetii montis & Albani. quos montes Alpium appellatione Herodianus hoc loco, ut & alii multi veterum, eſt complexus. *Caſaub.*

5. *Plerique ſanè dicunt.*] Herodianum ſignificat, quem vide. *Idem.*

6. *Nec oppugnatio defuit, Menophilo & Criſpino conſularibus viris auctoribus.*] Mendoſus locus: nam obſidentibus non obſeſſis convenit verbum oppugnare. Menophilus autem & Criſpinus viri conſulares à ſenatu Aquileiam miſſi, tuendæ urbi. Scribam, *nec oppugnatis animus defuit.* aut illa delenda, *nec oppugnatio defuit.* Idem.

Nec oppugnatio defuit.] Mendum hujus

pugnatio defuit, [1] Menophilo & Crispino consularibus viris autoribus. Quum igitur frustra obsideret Aqui- 22
leiam Maximinus, legatos in eandem urbem misit. Quibus populus penè consenserat, nisi Menophilus cum collega restitisset, dicens, [2] etiam [3] deum Belenum per aruspices spopondisse Maximinum esse vincendum. [4] Unde etiam postea Maximini milites jactasse dicuntur, Apollinem contra se pugnasse, nec illam Maximi aut senatus, sed deorum fuisse victoriam. Quod quidem idcirco ab his fictum esse dicunt [5] quòd erubescebant armatos se penè ab inermibus victos. [6] Ponte itaque cuppis facto, Maximinus

hujus γραφῆς viderunt eruditi homines, emendationem non item. Maximinus Aquileiam, quæ portas ipsi clauserat, oppugnabat; at oppidani propugnabant. scribendum igitur: *nec propugnatio defuit.* idque authore codice Palatino. *Salmas.*

Nec oppugnatio defuit, Menophilo & Crispino Consularibus viris auctoribus.] An *oppugnatio* idem nostro est, quod *propugnatio*, aliis? ita videtur, nisi forte fuit, *nec oppugnatis ratio defuit.* Grut.

1. *Menophilo & Crispino consularibus viris auctoribus.*] *Menophilio* in Palatino, & ita etiam in sequentibus scribitur. *Salmas.*

2. *Etiam Deum Bellenum.*] *Belenum*, Palatinus. Apollinem sic dictum fuisse docet Herodianus, apud quem scribendum: Βέλινον καλοῦσι τοῦτον, σέβουσί τε ὑπερφυῶς, Ἀπόλλωνα εἶναι θέλοντες. Apollinem quoque paulo post vocat Capitolinus, *Unde Maximini milites jactasse dicuntur Apollinem contra se pugnasse.* Idem.

3. *Deum Belenum.*] Herodianus: Βέλιν καλοῦσι τοῦτον, σέβουσί τε ὑπερφυῶς, Ἀπόλλωνα εἶναι ἐθέλοντες. plura de hoc Gallorum, vel, Noricorum deo, pridem viri docti. Lege Inscriptiones veteres. *Casaub.*

4. *Unde etiam postea Maximini milites.*] Lego: *Maximiniani milites*: vel, *Maximinani.* Salmas.

5. *Quod erubescant armatos se pene ab inermibus victos.*] Pal. & vetus editio: *Quod erubescebant armati sic pæne ab inermibus victi.* Idem.

Quod erubescebant armatos se pænè ab inermibus victos.] Pal. *armati sic pænè ab inermibus victi.* Grut.

6. *Ponte itaque cupis facto.*] *Cupas* dixit quæ Herodianus οἰνοφόρα σκεύη διαφεροῦς ξύλου. vasa lignea, transportando vino, rotunda. hæc vasa cùm erant majora, recta statuebantur, & operculis tegebantur. nec vinum solùm ibi servabant, sed etiam triticum, similiaque, minora doliis similia utrinque clausa, apta deferendo huc illuc vino, ut scribit Herodianus. his utebantur ad pontium fabricam, tanquam utribus ad eos quos vocabant ascogephros, quasi ἀσκογεφύρας. Lucanus lib. IV. de ponte à Basilo confecto:

Namque ratem vacuæ sustentant undique cuppæ:
Quarum porrectis series constricta catenis,
Ordinibus geminis obliquas excipit alnos.

Sed & majores illæ cupæ ab altera parte apertæ, usum navium aliquando præbebant. *Casaub.*

Ponte itaque cupis facto.] Cupæ hoc loco, grandia vasa vinaria significant, quorum usus in pontibus contexendis & tumultuariis tabulatis extruendis.

nus fluvium transivit, & de proximo Aquileiam obsidere cœpit. Ingens autem oppugnatio & discrimen tunc fuit, quum se cives sulfure & flammis, cæterisque hujusmodi propugnaculis à militibus defenderent: quorum alii nudabantur armis, aliorum vestes incendebantur, aliorum oculi extinguebantur, diruebantur etiam machinamenta. Inter hæc Maximinus cum filio suo adolescente, quem Cæsarem appellaverat, circumire muros quantum à teli jactu satis tutus esse posset, nunc suis verbis milites, nunc oppidanos rogare. verùm nihil profecit. Nam multa & in eum crudelitatis causa, [1] & in filium qui speciosissimus
23 erat, probra congesta sunt. Quare Maximinus sperans suorum ignavia bellum trahi, duces suos interemit, eo tempore quo minimè oportebat: unde sibi milites etiam iratiores reddidit. [2] Huc accedebat quòd deficiebant commeatus, quia senatus ad omnes provincias & portuum custodes literas dederat ne aliquid commeatuum in Maximini potestatem veniret. [3] Miserat præterea per omnes civitates prætorios & quæstorios viros, qui ubique custodias agerent, & omnia contra Maximinum defenderent. Effectum denique est ut obsessi angustias, obsidens ipse, pateretur. Nuntiabatur inter hæc orbem terrarum consensisse

Glossæ: *cupa seu vagna*, *βῦτις μεγάλη*, *ἣν τινες γαυλὸν καλοῦσι*. nam *γαυλὸς* Græcis quoque genus vasis est vinarii, vel etiam lactarii. *Vagna* igitur & *Cupa* & *Buttis* vasa vinaria sunt ingentis magnitudinis: sciendum præterea est *cupam*, de majore vase vinario scribendum esse unico *p*: & *cuppam* de minore scribi debere, & utriusque vocabuli diversam esse originem. *cupa* enim à Græca voce *κύπη*, quæ navis genus est. *cuvas* vulgo vocamus in idiomate nostro Gallico, ejusmodi grandiora vasa vinaria. *cuppa* vero cum per duo *pp* scribitur, scyphum aut pateram significat, & venit à Græco *κύββα*. Hesychius: *κύββα, ποτήριον*. illud autem *κύββα* factum est ex *κύμβη*. genus poculi, Dorice *κύμβα*, & Æolice & Laconice *κύββα*. *Salmas.*

1. *Et in filium qui spiritus.*] Vide inferiùs, ubi de his plura. *Casaub.*

2. *Huc accedebat quod deficiebat commeatus.*] Palat. *quod deficiebatur commeatibus*. sic *defici conditione* dicitur in jure nostro. sic Suetonius, *defici facultate dicendi* in Augusto. quasi dicat, Augustus nonnisi meditata loquebatur, etiam si non deficeretur extemporali facultate, ad subita. *Salmas.*

3. *Miserat præterea per omnes civitates prætorios & quæstorios viros.*] Omittit consulares, quos solos Herodianus nominat. *Casaub.*

1. *Quo-*

ſiſſe in odium Maximini. Quare timentes milites, [1] quorum affectus in Albano monte erant, medio fortè die quum à prælio quieſceretur, & Maximinum & filium ejus quieſcentes in tentorio poſitos occiderunt, eorumque capita præfixa contis Aquileienſibus demonſtraverunt. [2] In oppido igitur vicino ſtatim Maximini ſtatuæ atque imagines depoſitæ ſunt, [3] & ejus præfectus prætorii occiſus eſt cum amicis clarioribus. Miſſa etiam Romam capita ſunt
eorum. Hic finis Maximinorum fuit dignus crudelitate 24
patris, indignus bonitate filii. Quibus mortuis ingens lætitia provincialium, dolor graviſſimus Barbarorum. Sed milites interfectis publicis hoſtibus recepti ſunt ab oppidanis, rogantes: & primùm ita ut antè imagines Maximi & Balbini & Gordiani adorarent, quum omnes dicerent priores Gordianos in deos relatos. Poſt hoc ingens ex Aquileia commeatus in caſtra quæ laborabant fame, traductus eſt, feſſiſque militibus alia die in concionem ventum eſt, & omnes in Maximi & Balbini verba jurarunt, Gordianos priores divos appellantes. Dici vix poteſt quanta lætitia fuerit, quum Romam per Italiam caput Maximini ferretur, occurrentibus cunctis ad gaudium publicum. Et Maximus quidem, quem multi Pupienum putant, apud Ravennam bellum parabat per Germanorum auxilia: qui ubi comperit conſenſiſſe exercitum ſibi & collegis ſuis, occiſos autem eſſe Maximinos, ſtatim dimiſſis Germanorum auxiliis, quæ ſibi contra hoſtem paraverat, Romam laureatas literas miſit quæ in urbe ingentem lætitiam fecerunt, ita ut omnes per aras, & templa, & ſacella, & loca religioſa gratias agerent. Balbinus autem homo

1. *Quorum affectus in Albano monte erant.*] Vide ad Spartiani Caracallum. *affectus* dixit, pro eo quod Herodianus, παῖδας καὶ γυναῖκας. Suprà de ea voce. *Idem.*

2. *In oppido igitur vicino ſtatim Maximini ſtatuæ atque imagines depoſitæ ſunt.*] Apud Herodianum nulla oppidi mentio: & conſtat in caſtris ad Aquileiam hæc geſta. *Idem.*

3. *Et ejus præfectus prætorii occiſus eſt, cum amicis clarioribus.*] Lege *charioribus.* Præfectus præt. infrà nominatur Anotinus. *Idem.*

homo timidior natura, & qui quum Maximini nomen audiret, etiam tremeret, [1] hecatomben fecit, jussitque per omnes civitates pari supplicari sacrificio. Deinde Maximus Romam venit, [2] senatumque ingressus, [3] actis ibi gratiis, concionem habuit, atque inde in Palatium cum Bal-
25 bino & Gordiano victores se receperunt. Interest scire quale senatusconsultum fuerit, vel [4] qui dies urbis, quum est nuntiatus interemptus Maximinus. [5] Jam primùm is nuntius [6] qui ex Aquileiensi urbe Romam missus fuerat, tanto impetu, mutatis animalibus, cucurrit, [7] ut quarta die Romam veniret, quum apud Ravennam Maximum reliquisset: & fortè dies ludorum erat, quum subitò sedente Balbino & Gordiano theatrum nuntius ingressus est: atque antequam aliquid indicaretur, omnis populus exclamavit, Maximinus occisus est: [8] ita ut nuntius præventus, imperatores qui aderant, gaudium publicum nutu & consensu indicaverint. Soluto igitur spectaculo, omnes statim ad suas religiones convolarunt: [9] atque inde senatus

1. *Hecatomben fecit.*] Vide alterum de hac re Capitolini locum in libro de Maximo & Balbino: ubi fuse describitur. *Idem.*

2. *Senatumque ingressus, actis sibi gratiis concionem habuit.*] Sic Palatinus, & dicere videtur scriptor *Senatum Maximo gratias egisse ob expeditionem in Maximinos.* sic cap. 26. acclamatur, *Maxime Auguste, tibi gratias:* conspiciuntur enim illa disertè in Palatino nostro. *Grut.*

3. *Actis sibi gratiis.*] *Actis ibi gratiis.* Casaub.

4. *Qui dies urbis.*] Herod. ὐδ' εἰπεῖν ἐςὶ λόγῳ τ ἡμέρας ἐκείνης τὴν ἑορτήν. *Idem.*

5. *Jam is nuntius qui ex Aquileiensi urbe.*] Abest vox, *nuntius*, l. Pal. *Salmas.*

6. *Qui ex Aquiliensi Romam mißus.*] Ita Pal. codex. antea vulgati, *Aquiliensi urbe Romam.* sed tale quid hi scriptores subintelligi volebant. *Grut.*

7. *Ut quarta die Romam veniret.*] Confectis spatio cujusque diei vel νυχθημέρȣ cc. ferè M. P. nam Antoninus Aquileiam inter & Mediolanum milliaria ait esse CCLXX. inde Romam, DXXVIII. magna sanè diligentia: sed non incredibilis; cùm similis celeritatis aut etiam majoris exempla & apud veteres legantur, & hodieque edi sæpissimè videamus. *Casaub.*

8. *Ita ut nuntius præventus.*] Scribe cum membranis, *ita & nuntius præventus: & imperatores qui aderant, gaudium publicum nutu & consensu judicaverunt.* Idem.

9. *Atque inde senatus ad principem.*] Scripti, *ad senatum principem.* Puteano placebat, *ad senatum principes.* cui assentior. nam coactum senatum apparet. *Idem.*

Atque inde Senatus ad Principem, populus ad concionem cucurrerunt.] Pal. quoque, *atque ad Senatum principem*, quod & in aliorum scriptis; ut videatur admittenda conjectura probissimi Puteani, *atque inde ad Senatum Principes.* Grut.

tus ad principem, populus ad concionem cucurrerunt. Senatusconsultum hoc fuit: Recitatis in senatu per Balbi- 26
num Augustum literis acclamavit senatus, *Hostes populi Romani dii persequuntur. Jupiter optime tibi gratias. Apollo venerabilis tibi gratias.* [1] *Maxime Auguste tibi gratias: Balbine Auguste tibi gratias. Tibi gratias Gordiane Auguste. Divis Gordianis templa decernimus.* [2] *Maximini nomen olim erasum, nunc animis eradendum. Hostis publici caput in profluentem abjiciatur, corpus ejus nemo sepeliat. Qui senatui mortem minatus est, qui senatui vincula minatus est, ut debebat interemptus. Sanctissimi imperatores gratias vobis agimus, Maxime, Balbine, Gordiane, dii vos servent. Victores hostium omnes desideramus: præsentiam Maximi omnes desideramus. Balbine Auguste, dii te servent. Præsentem annum* COSS. *vos ornetis, in locum Maximini Gordianus sufficiatur.* Post rogatus sententiam Cuspidius Celerinus, hæc verba habuit, *P. C. eraso nomine Maximinorum, appellatisque divis Gordianis, victoriæ causa principibus nostris Maximo, Balbino & Gordiano statuas cum elephantis decernimus, currus triumphales decernimus, statuas equestres decernimus, trophæa decernimus.* Post hæc misso senatu supplicationes per totam urbem decretæ. Victores principes in Palatium se receperunt, de quorum vita in alio libro deinceps dicemus.

JULII

1. *Maxime Auguste tibi gratias.*] Absunt hæc è veteribus. sanè aberat tum Maximus. sed in hujusmodi acclamationibus etiam absentes compellari sæpe soliti. *Casaub.*

2. *Maximini nomen olim erasum.*] Nempe statuis, & aliis monumentis. *Idem.*

Maximini nomen olim erasum nunc animis eradendum.] In Palatino visitur vacuum litterarum quatuor quinque inter vocem *erasum*, & sequens *nunc*. & aliquid deesse videtur. veniebat in mentem, *nomen olim erasum annis, nunc animis eradendum*; ut nocuerit loco verborum similitudo. *Grut.*

JULII CAPITOLINI [1]MAXIMINUS JUNIOR, AD CONSTANTINUM AUG.

1 [2]MAXIMINUS JUNIOR, de cujus genere ſuperiùs dictum eſt, tantæ pulchritudinis fuit, [3]ut paſſim amatus ſit à procacioribus fœminis. Nonnullæ etiam optaverunt de eo concipere. Proceritatis videbatur poſſe illius eſſe ut ad ſtaturam paternam perveniret. Siquidem anno viceſimo & primo periit, in ipſo flore juventutis (ut aliqui autem dicunt, octavodecimo) literis & Græcis & Latinis imbutus [4] ad primam diſciplinam. Nam uſus eſt magiſtro [5] Græco [6] literatore Fabilio, cujus epigrammata Græca multa extant, maximè in imaginibus ipſius pueri : qui verſus Græcos fecit [7] ex illis Latinis Vergilii, quum ipſum puerum deſcriberet :

Qualis ubi Oceani perfuſus Lucifer unda

Extu-

1. MAXIMINVS JVNIOR.] Deleri debet titulus hîc præfixus : non enim eſt liber alius, ſed pars ſuperioris, ut auctor ipſe dixit ſtatim initiò. *Caſaub.*

2. MAXIMINVS JVNIOR *de cujus genere*, &c.] Scribendum igitur, vice tituli: MAXIMINVS JVNIOR, *De hujus genere ſuperius dictum eſt. is autem pulcritudinis fuit tantæ, ut paſſim à procacioribus feminis amaretur.* Salmaſius.

Maximinus junior, de cujus genere, &c.] Pal. hujus vitam continuat cum vita patris : neque erant divellendæ, ſi ſequi liberet præſcriptum auctoris. Idem Pal. ſolum habet, *hujus genere ſuperius dictum eſt. ipſe autem pulcritudinis fuit tantæ*, &c. Grut.

3. *Ut paſſim amatus ſit à procacioribus feminis.*] Lege Mamertinum Panegyrico ad Julianum c. 5. Et de filio Gremutii Cordi Senecam ad Marciam c. 24. *Idem.*

4. *Ad primam diſciplinam.*] Prima diſciplina heic non eſt quæ pueris incipientibus traditur, ſed præcipua. ſignificat igitur adprime doctum hunc fuiſſe Maximinum juniorem. ſic *primum amatorem*, pro præcipuum & egregium amatorem. ita Plautus *prime catam* dixit in milite Glorioſo :

PA. *At ſcietis. ſed ecqua eſt ancilla illi?*
PE. *Eſt prime cata.*

Ita fere Græci πρῶτον uſurpant. ut πρῶτον εἶδος, præcipua & primaria forma. *Salmaſ.*

5. *Græco litteratore Fabilio.*] Palatinus : *Fabillo.* Idem.

6. *Litteratore Fabilio.*] Pal. idem *Fabillo.* Grut.

7. *Ex illis Latinis Virgilii.*] *Ex illis Latini Virgilii.* Pal. & prima editio. *Salmaſ.*

1. *Talis*

Extulit os sacrum cœlo, tenebrasque resolvit,
[1] *Talis erat juvenis* [2] *primo sub nomine clarus.*

Grammatico Latino usus est Philemone, jurisperito Modestino, [3] oratore Tatiano filio Tatiani senioris, qui Provinciarum libros pulcherrimos scripsit, [4] & qui dictus est *simia temporis sui*, quòd cuncta imitatus esset. Habuit & Græcum rhetorem Eugamium sui temporis clarum. [5] Desponsata illi erat [6] Junia Fadilla, proneptis Antonini: quam postea accepit Toxotius ejusdem familiæ senator, qui periit post præturam, cujus etiam poëmata extant. [7] Manserunt autem apud eam arræ regiæ, [8] quæ tales fuerunt,

1. *Talis erat juvenis primo sub nomine.*] Melius Pal. *patrio sub nomine.* Grut.

2. *Primo sub nomine clarus.*] Lege: *Patrio sub nomine clarus.* Salmas.

3. *Oratore Tatiano, filio Tatiani senioris, &c.*] Scribendum, *Titiano* & *Titiani.* nam intelligitur Julius Titianus senior, qui Antoninorum & Severi temporibus vixit, orator celeberrimus, & provincias Romani imperii descripserat, operique suo titulum indiderat, Provinciæ vel Chorographia. *Casaubonus.*

Oratore Titiano, filio Titiani senioris.] Adserit & hanc lectionem Palat. *Gruter.*

4. *Et qui dictus est simia temporis sui, quòd cuncta imitatus esset.*] Non solùm philosophorum, sed & oratorum ac dicendi magistrorum fuêre sectæ ac successiones: ut vivente Titiano hoc Frontonianorum, à Cornelio Frontone denominatorum: qui temporibus Marci Antonini cui ipse præceptor fuerat, ad Consulatum usque provectus est. hi Frontoniani cùm ex æmulatione Titiano gloriam suam inviderent, verbis non parcebant, quin de illo detraherent. isti sunt qui illum sui temporis simiam dixerunt. *Casaub.*

5. *Desponsata illi erat Junia Fadilla proneptis Antonini.*] Nomen genus indicat: nam in stemmate Antoninorum principum, Fadillæ sunt plures. vide initio vitæ Pii. cujus soror uterina Julia Fadilla ibi nominatur: & ita hic scripta lectio *Julia Fad.* non *Junia.* at *proneptis* καταχρηστικῶς pro abnepte, nisi fallor, aut etiam atnepte. Sic & in juniore Gordiano. *Idem.*

Desponsata illi erat.] *Desponsa illi erat.* Salmas.

6. *Junia Fadilla.*] Sic quoque Pal. noster, non *Julia.* Grut.

7. *Manserunt etiam apud eam arræ regiæ.*] De arris sponsalitiis titulus est in Codice Justinianeo: de quibus etiam in Novellis multa. Ferè autem dabatur eorum aliquid, quæ ad mundum, aut potiùs ad ornatum fœminarum pertinent: *Regiæ* autem *arræ* hic dicuntur, quas rex sive imperator dederat conditione loci sui convenientes. *Casaub.*

Manserunt apud eam arræ regiæ.] De artis sponsalitiis titulum esse in Codice nemo nescit. quas ibi *arras sponsalitias* vocat Justinianus *sponsalia* dixerat Theodosius. inde *subarrare*, quod nihil aliud est quam arras sponsalitias dare: quas arras quia sponsus sponsæ dabat, sponsus subarrare sponsam dicebatur. Recentiores Græci ἀῤῥαβωνίζεσθαι id dixerunt. & quia ejusmodi arræ in monilibus plerumque consistebant, ὁρμάζειν, & ὁρμάζεσθαι pro desponsare ponitur in jure Orientali. *Salmasius.*

8. *Quæ tales fuerunt, ut Junius.*]

runt, ut Junius Cordus loquitur, ex iis qui harum rerum perſcrutatores fuiſſe dicuntur: [1] monolium de albis novem, [2] reticulum de praſinis undecim, [3] dextrocherium cum coſtula de hyacinthis quatuor, præter veſtes auratas, & omnes

Scripta lectio, *quæ tales, (ut Junius Cordus loquitur harum rerum perſcrutator,) fuiſſe dicuntur.* & firmant ſimiles de Cordo loci. *Caſaub.*

Quæ tales fuerunt, ut Junius Cordus, &c.] Repone: *Quæ tales, ut Junius Cordus loquitur harum rerum perſequutor, fuiſſe dicuntur.* Salmaſ.

Quæ tales (ut Junius Cordus, harum rerum perſcrutator) fuiſſe dicuntur, &c.] Eſt à lectione manu picta, cui omninò accedit Pal. noſter, niſi quod is habeat *perſecutores*, & verò *perſecutor* hic ſuum habuerit locum. *Grut.*

1. *Monolium de albis novem.*] Legendum, *monolinum.* gemmæ, & ſolutæ ornatui mulierum admoventur, & ſertæ atque in lineam miſſæ: unde apud Ulpianum, *extricatæ margaritæ*, opponuntur pertuſis, quibus in linea utebatur Titii uxor: lege XXVII. §. 30. Dig. Ad legem Aquiliam. Aliquando autem plura fila jungebant, ut in trifilis, quæ tribus lineis conſtabant. aliquando ſingula erant fila. *Caſaub.*

Monolium de albis novem.] Libri omnes noſtri hoc loco, *monolium.* conſtat tamen legendum, *monolinum.* monolinum ex albis, eſt filum unum quo margaritæ inſertæ ſunt. nam *albæ* ſunt margaritæ, ut ad Heliogabalum diximus. monolinum autem Latine unica voce liceat appellare *unifilum.* nam & filum & linum dicitur quo intricabantur margaritæ. ſic & τρίλινον, *trifilum*, quod ex trinis erat filis margaritarum erant etiam ex quaternis, quæ τετράλινα dicebantur. ἰσόλινα autem vocabant, cum margaritarum fila erant paria, hoc eſt cum margaritæ filis innexæ ejuſdem & adamuſſim paris magnitudinis & rotunditatis erant: quod etiam hodieque ſtudioſe obſervant damnoſæ mulieres. *Salmaſ.*

Monolium de albis novem.] Sic & Pal. ſed nihil certius eſt, quam ſcripſiſſe primitus auctorem *monolinum.* videatur Caſaub. *Grut.*

2. *Reticulum de praſinis undecim.*] Reticulatis operibus inſerebant gemmas. in reticulis autem & dextrocheriis mulierum ferè exſculpi ſolitus Alexander. *Caſaub.*

Reticulum de praſinis undecim.] Praſinæ ſunt ſmaragdi, ut albæ, margaritæ. trium generum tantum habemus heic gemmas, albas nempe, praſinas, & hyacinthos. quas apud Anaſtaſium ſic ſemper videre eſt ſimul & junctim poſitas. *Salmaſ.*

3. *Dextrocherium cum coſtula de hyacinthis quatuor.*] Scripti, *dextrocheria*, quod minùs probo. *Coſtulam*, ſi ita auctor ſcripſit, interpretor de latioribus armillis, quæ carpum cingentes coſtulas non malè referunt. Sed vide ne ſcribendum ſit *cum copula.* quod, niſi fallor, convenientius eſt. nam dextrocherium aureum erat: fibulæ verò gemmis ornatæ. ſolent autem hodieque pleræque armillæ fibulæ morſu aſtringi. *Caſaub.*

Dextrocherium cum coſtula de hyacinthis quattuor.] *Coſtula* quid heic faciat, neſcio: nec dubito quin *copula* pro *coſtula* ſit aptius legi. copulam voco eam partem dextrocherii, qua jungitur & copulatur. vel tæniam potius utraque dextrocherii parte pendentem, qua dextrocherium alligabatur. Aurea autem erant & gemmis incluſa iſta dextrocheria, quæ faſcia, vel loro ſericeo ad manum ligabantur, quam *copulam* vocat hoc loco Capitolinus. ex auro tamen fortaſſe fuit iſta copula, vel clauſula dextrocherii. *firmiculum*, vel *firmaculum* vulgo vocamus. dextrocheria porro dicebantur quod in dextra tantum haberentur. *Salmaſ.*

Dextro-

& omnes regias, cæteraque insignia sponsaliorum. Adolescens autem ipse Maximinus superbiæ fuit insolentissimæ, ita ut etiam quum pater suus homo crudelissimus plerisque honoratis assurgeret, ille resideret. Vitæ lætioris, vini parcissimus, cibi avidus, maximè sylvestris, [1] ita ut nonnisi aprugnam, anates, grues, & omnia captiva ederet. Infamabant eum ob nimiam pulchritudinem amici Maximi, & Balbini, & Gordiani, & maximè senatores [2] qui speciem illam vel divinitus lapsam incorruptam esse noluerunt. Denique illo tempore quo circum Aquileiam muros circumveniens cum patre deditionem urbis petebat, nihil aliud ei quàm spurcities objecta est, quæ longè ab illius fuit vita. Vestibus tam accuratus fuit ut nulla mulier nitidior esset in mundo: amicis paternis immane quantum obsequutus est, sed ut donaret ac largiretur. Nam in salutationibus superbissimus erat, [3] & manum porrigebat, genua sibi osculari patiebatur, & nonnunquam etiam pedes: quod nunquam passus est senior Maximinus, qui dicebat, *Dii prohibeant ut quisquam ingenuorum pedibus meis osculum figat.* [4] Et quoniam ad Maximinos reverti-

Dextrocherium.] Nihil abit ab hac scriptura Pal. *Grut.*

1. *Ita ut nonnisi aprugnam.*] *Aprunam.* ita veteres. *Salmas.*

2. *Qui speciem illam vel divinitus lapsam incorruptam esse noluerunt.*] Id est, esse non posse dixerunt. idiotismus est eorum proprius qui aliquid seriò affirmant. *Casaub.*

Qui speciem illam, vel divinitus lapsam, &c.] Scribe ex Palatino: *Qui speciem illam velut divinitus lapsam.* Salm.

Qui speciem illam, velut divinitus lapsam, incorruptam esse noluerunt.] Admisi lectionem Palatinam. nam editi, *vel divinitus.* Ceterùm indicat hic locus, vix potuisse effugere adolescentiam formosam sermones malignorum. de quibus nos ad Taciti lib. v. Annal. c.3. *Amores juvenum & impudicitiam. &c.* Grut.

3. *Et manum porrigebat, genua sibi osculari patiebatur, & nonnunquam etiam pedes.*] Superbissimos quosque principes eadem passos esse, aut etiam exegisse, certum est. Sed de manibus & genibus, usurpatum & in aliis quàm imperatoribus. Pedum oscula Caligulæ propria, & similium monstrorum. *Casaub.*

Et manum porrigebat, genua osculari sibi patiebatur.] *Et manum porrigebat, & genua sibi osculari patiebatur, nonnunquam etiam pedes.* Salmas.

4. *Et quoniam ad Maximinos revertimur.*] De hac lectione semper dubitavi. Sic emenda: *Et quoniam ad Maximinum seniorem revertimur, res jucunda prætereunda non est.* Rem enim unam jucundam tantum refert, non multas, quæ est de campago Maximini. *Idem.*

vertimur, res jucundæ prætereundæ non sunt. Nam quum esset Maximinus [1] pedum, ut diximus, octo & propè semis, [2] calceamentum ejus, id est campagum regium, quidam in luco qui est [3] inter Aquileiam & Arziam posuerunt, [4] quod constat pede majus fuisse hominis vestigio atque mensura: unde etiam vulgò tractum est, quum de longis & ineptis hominibus diceretur, *Caliga Maximini.* Quod

1. *Pedum, ut diximus, octo & propè semis.*] Octo pedes digito excessisse, suprà dictum: quæ mensura longè abest à dimidiato pede, ut hîc dicitur. Pes enim digitos continet sedecim; sed transversos: quare quod ibi scribitur, *ut octo pedes digito videretur egressus*, censeo corruptum, & notis in sedem suam restitutis, scribendum: *ut octo pedes digitis VI diceretur egressus.* imperitus librarius cùm offendisset compendio scriptum *VI diceretur*, fecit *videretur.* Casaub.

2. *Calceamentum ejus, id est campagum regium.*] Possit videri glossa adsuta: sed non est. de regiis campagis quædam dicturi sumus ad Trebellii Pollionis Gallienum. *Idem.*

Calceamentum ejus, id est campagum regium.] De campagis, vel campacis dicemus infra in vita Gallieni apud Trebellium Pollionem. Patriciorum calcei & imperatorum ita vocabantur, à corrigiarum flexuris, & implicaturis, quibus circumligabantur. hinc campacos reticulos appellare solebat Gallienus, quod reticulatim decussatimque multis circum crura flexuris aliis super alias scandentibus innecterentur. hinc Latinis *campacus*, ejusmodi calceus appellatus, qui multas καμπὰς, & decusses in calceando faceret ex corrigiarum alligaturis. *Salmas.*

3. *Inter Aquileiam & Arziam.*] Reg. *Arciam.* Videtur loci alicujus prope Aquileiam nomen esse. *Casaub.*

Inter Aquileiam & Arziam.] Pal. & vetus editio: *& Arciam.* Salmasius.

Inter Aquileiam & Arciam.] Haud aliter quoque Pal. quamvis ipse tamen destituatur illo *inter. Grut.*

4. *Quod constat pede majus fuisse hominis vestigio atque mensura.*] Sic & manu exarata lectio. Sed mendam inesse suspicor. nam si campagus Maximini pede excessit mensuram humani vestigii; sequitur ratione proportionis habita, ut totius etiam corporis statura legitimam hominum staturam altero tanto superaret: quod scimus aliter habuisse: Quare pedis ejus ad aliorum pedes mensura non dupla, sed sesquialtera. *Casaub.*

Quod constat pede majus fuisse hominis vestigio atque mensura.] Inepta lectio. lege: *Quod constat pede majus fuisse hominis vestigii mensura.* Scil. calceamentum illud Maximini mensura pede majus fuisse hominis vestigio: id est, mensuram habuisse pede majorem humano vestigio. calceus igitur Maximini pede uno major fuit humani vestigii mensura. Non dicit auctor pedem Maximini altero pede excessisse pedis humani mensuram. sed de calceamento loquitur quod pede longius fuisse docet hominis vestigio. quis autem nescit calceos fieri debere non ejusdem cum pede magnitudinis, sed longiores, & laxiores aliquantum quam pes ipse est? at Romanorum calcei, præter justam illam mensuram quæ pedi calciando conveniret, etiam uncinati fuere & repandi, ut pluribus alibi docemus. *Salmasius.*

Quod constat pede majus fuisse hominis vestigio.] Pal. *quod constitit pedem majus fuisse hominis vestigio mensura.* Gruter.

1. *Quan-*

Quod idcirco indidi, ne qui Cordum legeret, me prætermisisse crederet aliquid quod ad rem pertineret. Sed redeam ad filium. De hoc adolescente Alexander Aurelius 3
ad matrem suam scribit Mammæam, cupiens ei sororem suam Theocliam dare, in hæc verba: *Mi mater, si Maximinus senior dux noster, & quidem optimus, non aliquid in se Barbarum contineret, jam ego Maximino juniori Theocliam tuam dedissem. Sed timeo ne soror mea Græcis munditiis erudita, Barbarum socerum ferre non posit:* [1] *quamvis ipse adolescens & pulcher & scholasticus, ad Græcas munditias eruditus esse videatur. Hæc quidem cogito, sed te tamen consulo, utrum Maximinum Maximini filium generum velis, an Messalam ex familia nobili* [2] *oratorem potentissimum eundemque doctissimum, & (nisi fallor) in rebus bellicis si applicetur, fortem futurum.* Hæc Alexander de Maximino, [3] de quo nos nihil amplius habemus quod dicamus. Sanè nequid prætermissum esse videatur, etiam epistolam indidi patris Maximini imperatoris jam facti, qui dicit idcirco se etiam filium suum appellasse imperatorem, ut videret [4] vel in pictura vel in veritate qualis esset junior Maximinus in purpura. Fuit autem talis epistola: *Ego cùm propter affectum quem pater filio debet, Maximinum meum, imperatorem appellari permisi, tum etiam ut populus Romanus & senatus ille antiquus juraret se nunquam pulchriorem imperatorem habuisse.* Usus est autem idem adolescens & [1] au-

1. *Quanvis ipse adolescens & pulcher & scholasticus, ad Græcas munditias eruditus esse videatur.*] Barbaro patri opponit filium scholasticum, hoc est, cultu liberaliore imbutum & studiis. Vocem σχολαστικός, primus veterum Theophrastus, pro literarum studioso, & qui Musis vacat, usurpavit; sed ejus usus varius apud auctores. hîc ponitur *scholasticus* pro eleganti. non eruditio sed mores politi his similibusve locis ea voce designantur. at sæpiùs ad doctrinæ laudem pertinet. Sic Plinio in epistolis Suetonius & Isæus dicuntur scholastici; quòd in pulvere literario vitam agerent, ad forum non accederent, neque ullam dignitatem ambirent. *Casaub.*

2. *Oratorem potentissimum.*] Proprium excellentis oratoris epithetum, ut potens, & potentissimus dicatur. *Salmas.*

3. *De quo nos nihil amplius habemus quod dicamus.*] Scribend. *De quo nos nihil amplius habemus dicere.* vel, *quod diceremus.* & hoc verum est. *Idem.*

De quo nos nihil amplius habemus quod dicamus.] Palat. *quod dicere.* fortè, *habemus dicere.* Grut.

4. *Vel in picturâ vel in veritate.*] Forsitassis, *velut in veritate.* Idem.

1. *Aurea*

& [1] aurea lorica exemplo Ptolemæorum: uſus eſt argentea, uſus & clypeo gemmato inaurato, & haſta inaurata. [2] Fecit & ſpathas argenteas, fecit etiam aureas, & omnino quicquid ejus pulchritudinem poſſet juvare. Fecit & galeas gemmatas, fecit & bucculas. Hæc ſunt quæ de puero ſciri & dici decuit. Reliqua qui volet noſſe de rebus Venereis & amatoriis, quibus eum Cordus aſpergit, eundem legat. Nos enim hoc loco finem libri faciemus, [3] ad alia,
4 [4] ut jubetur, velut publico jure, properantes. Omina ſanè imperii hæc fuerunt. Serpens dormienti caput circundedit. Poſita ab eodem vitis intra annum ingentes uvas purpureas attulit, & miræ magnitudinis facta eſt. [5] Scutum ejus ſub ſole arſit. Lanceola ſic fiſſa eſt fulmine [6] ut tota etiam per ferrum ſcinderetur, [7] & duas partes faceret: [8] unde dixerunt aruſpices, duos imperatores non diuturnos ex una domo, iiſdem nominibus futuros. Lorica patris ejus non, ut ſolet, ferrugine, ſed tota purpureo colore infecta à plurimis viſa eſt. Filio autem omina hæc fuerunt: Quum grammatico daretur, [9] quædam parens ſua libros Homericos omnes purpureos dedit, aureis literis ſcriptos. Ipſe puerulus quum ad cœnam ab Alexandro eſſet rogatus in patris honorem, quòd ei deeſſet veſtis cœnatoria, ipſius Alexandri accepit. Quum infans eſſet, ſubitò per publicum veniente vehiculo Antonini Caracalli, quod vacuum erat, conſcendit & ſedit, & vix ægreque

1. *Aurea lorica.*] Ex auro tota: quod alienum à militia Rom. *Caſaub.*

2. *Fecit & ſpathas argenteas.*] Mirum genus locutionis, *fecit ſpathas argenteas*, pro faciendas curavit, aut uſus eſt ſpathis argenteis. *Salmaſ.*

3. *Ad alia ut jubetur velut publico jure properantes.*] Sic & Palatinus, cui tamen inde eraſum *ut*. Grut.

4. *Ut jubetur velut publico jure.*] Malim, *jubemur*. Caſaub.

5. *Scutum ejus ſub ſole arſit.*] Concepto igne, ut fit in ſpeculis quæ vocant ardentia. *Idem.*

6. *Ut tota etiam per ferrum ſcinderetur.*] *Finderetur*, Palatinus. *Salmaſius.*

7. *Et duas partes faceret.*] Eleganter *duas partes facere* dicitur haſta, quæ fiſſa in duas partes diſcedit. *Idem.*

8. *Unde dixerunt aruſpices.*] *Quomodo dixerunt aruſpices*, prima editio & Palatinus. *Idem.*

Unde dixerunt aruſpices, duos Imperatores, &c.] Pal. *quando dixerunt aruſp.* Grut.

9. *Quædam parens ſua.*] Expoſuimus ad Marcum. *Caſaub.*

1. *Longe*

que à mulionibus carrucariis deturbatus eſt. Nec deſue-
runt qui cavendum infantem dicerent Caracallo. Tum
ille dixit, [1] *Longè eſt ut mihi ſuccedat iſte.* Erat enim illo
tempore inter ignobiles, & nimis parvus. Mortis omina 5
hæc fuerunt: Venienti contra Maximum & Balbinum
Maximino cum filio, mulier quædam paſſis crinibus oc-
currit lugubri habitu, & exclamavit, *Maximini, Maximini,*
Maximini: neque quicquam amplius dixit; & mortua eſt.
videbatur enim dicere voluiſſe, *Succurrite.* [2] Canes circum
tentorium ejus in ſecunda manſione ultra duodecim ulu-
larunt, [3] & animam quaſi flendo poſuerunt, ac prima luce
mortui ſunt deprehenſi. Lupi urbem quingenti ſimul in-
greſſi ſunt in eam urbem in quam ſe Maximinus contule-
rat: plerique dicunt Hemonam, [4] alii Archimeam, certè
quæ deſerta à civibus venienti Maximino patuit. Lon-
gum eſt omnia perſequi: quæ qui ſcire deſiderat, is velim
(ut ſæpe dixi) legat Cordum, [5] qui hæc omnia uſque ad
fabellam ſcripſit. Sepulchra eorum nulla extant: in pro-
fluentem enim cadavera eorum miſſa ſunt, & capita eo-
rum in campo Martio inſultante populo exuſta. Scribit 6
Ælius Sabinus (quod prætermittendum non fuit) tantam
pulchritudinem oris fuiſſe in filio, ut etiam caput ejus mor-
tui jam nigrum, jam ſordens, jam maceratum, defluente
tabo, [6] velut umbra pulcherrima videretur. * Denique
quum

1. *Longe eſt ut mihi ſuccedat iſte.*] Idem pæne fuit reſponſum Tiberii, cum quidam cavendum illi dicerent Galbam quaſi imperaturum, qui tum admodum parvus erat: *Vivat ſane, ait, quando id ad nos nihil pertinet.* refert Suetonius. *Salmaſ.*

2. *Canes circum tentorium.*] Circa tentorium. *Idem.*

3. *Et animam quaſi flendo poſuerunt.*] Ita prorſus etiam Palat. mireque ſuperſtitioſum etiam hodie vulgus, circa hunc ululatum caninum. *Grut.*

4. *Alii Archimeam.*] Regius, *Archineam.* Caſaub.

5. *Qui hæc omnia uſque ad fabellam ſcripſit.*] Significat Cordum mythiſtoriis ſua volumina impleſſe, ut in Macrino dixit de eodem. ſed habet regius, *uſque ad fibellam.* Idem.

Qui hæc omnia uſque ad fabellam.] Non aliter etiam Palat. vultque omiſiſſe quod vel vulgi ſermone jactaretur, quamvis minus certis auctoribus. *Gruterus.*

6. *Velut umbra pulcherrima videretur.*] Nam mortui σκιαὶ dicuntur. Pro *videretur*, ſcribe *viſeretur.* Caſaub.

Velut umbra pulcherrima videretur.] Sic leviter immuta: *Ut etiam caput ejus*

mortui

quum caput Maximini pilo circumferretur, & ex hoc in-
gens gaudium esset, propè par mœror erat quòd & filii
caput pariter portaretur. Addit Dexippus tantum odium
fuisse Maximini, ut interfectis Gordianis, viginti viros
senatus creaverit, quos opponeret Maximino: è quibus
fuerunt Balbinus & Maximus, quos contra eum principes
fecerunt. Idem addidit in conspectu Maximini jam de-
serti à militibus, Anolinum præfectum prætorio ipsius &
filium ejus occisum. Nec desunt historici qui dicant ipsum
Maximinum, ubi desertus est, & ubi filium interemptum
ante oculos suos vidit, manu sua se interfecisse, nequid
7 ei muliebre contingeret. Prætereundum ne illud qui-
dem est, quòd tanta fide Aquileienses contra Maximinum
pro senatu fuerunt, [1] ut funes [2] de capillis mulierum face-
rent quum deessent nervi ad sagittas emittendas: [3] quod
aliquando Romæ dicitur factum. Unde in honorem ma-
tronarum templum *Veneri calvæ* senatus dicavit. [4] Sanè
quod nullo in loco tacendum est, [5] quum & Dexippus
[6] & Arrianus & multi alii Græci scripserunt, Maximum
& Bal-

mortui jam sordens, jam nigrum, jam maceratum, defluente tabo, velut umbræ pulcherrimæ videretur. Legit Pal. *velut umbræ pulcrioris.* Quod idem est: alterutrum autem heic reponendum. tantam vero pulcritudinem oris in Maximino juniore fuisse dicit, ut caput ejus mortui, etsi jam nigrum & deformatum, videretur esse caput umbræ pulcrioris cujusdam. umbra autem hoc in locò est *Φάσμα*, vel *Φάντασμα*, cujus generis pleraque modo pulcra, modo deformia solent apparere. *Salmas.*

Velut umbra pulcerrima videretur.] Pal. *velumbræ pulcrioris videretur.* Gruterus.

* *Denique cum caput Maximini pilo circumferretur.*] Brevius ista concipit editio princeps in hunc modum: *Deinde cum ingens gaudium esset, quod caput Maximini videretur, prope par mœror erat, quod & filii pariter portaretur.* Salmas.

2. *Ut funes de capillis, &c.*] Sæpe hoc usu venit olim in bellis. *Casaub.*

Ut funes de capillis mulierum facerent.] Pal. *de capillis mulieribus.* forte: *de capillis muliebribus.* Salmas.

2. *De capillis mulierum.*] Malim *muliebribus*; præsertim cùm restet in Palat. *mulieribus.* Grut.

3. *Quod aliquando Romæ dicitur factum.*] Habes hanc historiam apud Vegetium libro quarto. *Casaub.*

4. *Sanè quod nullo in loco tacendum est, &c.*] Sanè hoc Capitolinus præceptum observayit, qui dubitationem hanc suam tot locis adeò putidè & φορτικῶς inculcavit. *Idem.*

5. *Quum & Dexippus & Arrianus.*] *Arrianus* hic non in *Arabianum* refingendus: sed contra *Arabianus* ille cujus in sequentibus libris mentio, in hunc Arrianum reformandus, ut ibi sumus demonstraturi. *Salmas.*

6. *Et Arrianus.*] Nescio an *Arabianus.* Casaub.

& Balbinum imperatores contra Maximinum factos: Maximum autem cum exercitu missum, & apud Ravennam bellum parasse, Aquileiam autem nisi victorem non vidisse: Latini scriptores non Maximum, sed Pupienum contra Maximinum apud Aquileiam pugnasse dixerunt, eundemque vicisse. qui error unde natus sit scire non possum, nisi fortè idem est Pupienus qui & Maximus. Quod ideo testatum posui, nequis me hoc nescisse crederet, quod revera magnum stuporem ac miraculum creat.

[1] JULII CAPITOLINI
[2] GORDIANI TRES,
AD
CONSTANTINUM AUG.

FUERAT quidem consilium, venerabilis Auguste, ut singulos quosque imperatores exemplo multorum, libris singulis ad tuam clementiam destinarem. Nam id multos fecisse vel ipse videram, vel lectione conceperam. sed improbum visum est, vel pietatem tuam multitudine distinere librorum, vel meum laborem plurimis voluminibus occupare. [3] Quare tres Gordianos hoc libro contexui, consulens & meo labori & lectioni tuæ, ne cogereris plurimos codices volvendo unam I

1. JULII CAPITOLINI.] Auctorem non nominant membranæ Palatinæ trium horum Gordianorum vitæ; sed in his tantum legitur; INCIPIT GORDIANVS. Ad finem tamen Maximi & Balbini vitæ subjectum est; EXPLICIT JVLII CAPITOLINI MAXIMVS SIVE PVPIENVS ET BALBINVS, INCIPIT EIVSDEM VALERIANVS. Sed minime dubitandum est, esse Capitolini. *Salmas.*

2. GORDIANI TRES.] Tres Gordianos separatim describit hoc libro Capitolinus, totidem agnoscunt Herodianus, & Aurelius Victor, non ille Schotti, sed alter: nam is auctor quem eruditissimus Schottus publicavit, duos solùm prodit, & in tota historia hac mirificè à Capitolino dissentit. Sed jure Capitolinus imperitos scriptores paullò pòst nominat, eos qui duos fuisse Gordianos scriberent: quo tamen in errore plerique veterum sunt versati, ut Eutropius, Eusebius, Zonaras, alii multi. *Casaub.*

3. *Quare tres Gordianos hoc libro contexui.*] Malim cum Palatino, *connexui*. Salmas.

unam tamen penè historiam lectitare. Sed ne ego qui longitudinem librorum fugi, multitudinemque verborum, [1] in eam incurrisse videar, [2] quam me urbanè declinare
2 confingo, jam rem aggrediar. *Gordiani* non, ut quidam imperiti scriptores loquuntur, duo, sed tres fuerunt. [3] idque docente Arriano scriptore Græcæ historiæ, docente item Dexippo Græco autore, potuerunt addiscere. Qui etiam si breviter, ad fidem tamen omnia persequuti sunt. [4] Horum *Gordianus senior*, id est primus, [5] natus ex patre Metio Marullo, matre Ulpia Gordiana, originem paternam ex Gracchorum genere habuit, maternam ex Trajani imperatoris: patre, avo, proavo, coss. [6] socero, prosocero, [7] & item alio prosocero, & duobus absoceris coss. ipse cos. ditissimus ac potentissimus, [8] Romæ Pompejanam domum possidens, in provinciis tantum terrarum habens quantum nemo privatus. Ipse ex consulatu quem egerat cum Alexandro, ad proconsulatum Africæ
3 missus est ex senatusconsulto. Sed priusquam de imperio ejus loquar, pauca de moribus dicam. Adolescens quum esset Gordianus, de quo sermo est, poëmata scripsit, quæ omnia

1. *In eam incurrisse videar, quam me.*] Palat. *quam à me.* Grut.

2. *Quam me urbanè declinare confingo.*] Mirum verbum *confingo.* an verum est quod suspicamur? irrepsisse in contextum hanc vocem è libri mundo, ubi aliquis cùm illa legeret, *quam me declinare confingo*, eam, ut fit, adnotaverat. *Casaubonus.*

3. *Idque docente Arriano.*] Alibi Arabianus, sed quare de Herodiano silet? *Idem.*

4. *Horum Gordianus senior.*] In Fastis Græcis lego, Gordianum seniorem numerum instituisse Candidatorum, (id erat genus militum ostensionalium,) ex iis quos staturæ proceritas & forma commendaret: atque hîc de cognomine Gordiani scholarium nomen ab eo fuisse inditum. *Idem.*

5. *Natus ex patre Metio Marullo.*] Vide ad Alexandrum Lampridii in fine. *Idem.*

Natus ex patre Metio Marullo.] *Natus est patre Mæcio Marullo.* Græcis semper Μαίκιος, & Μαικιανός. *Salmas.*

6. *Socero.*] Annio Severo. *Casaub.*

7. *Et item alio prosocero.*] Voces *prosocer* & *absocer* ex libris juris notæ. *Idem.*

Et item alia prosocero, & duobus obsoceris, &c.] Sic omninò Pal. *Grut.*

8. *Romæ Pompejanam domum possidens.*] Pompejanæ domus Plutarchus in vita meminit, & Suetonius libro III. cap. XV. Rostratam fuisse nominatam ostendit mox Capitolinus: haut dubiè propter fastigium vel ornamentum aliud rostri forma, Magni ædibus concessu senatus ac pop Rom. affixum, navalium ejus victoriarum monumentum. *Casaub.*

omnia extant, [1] & [2] cuncta illa [3] quæ Cicero ex Demetrio & Arato, [4] & Alcyonas, & Uxorium, & Nilum: [5] quæ quidem ad hoc scripsit ut Ciceronis poëmata nimis antiqua viderentur. Scripsit præterea quemadmodum Virgilius Æneidos, Statius Achilleidos, [6] & multi alii Iliados; ita etiam ille Antoniniados, hoc est Antoninum Pium & Antoninum Marcum, versibus disertissimis, libris xxx, vitam illorum, & bella & publicè privatimque gesta perscribens. Et hæc quidem puerulus. Postea verò ubi adolevit, [7] in Athenæo controversiis declamavit, audientibus etiam imperatoribus suis. [8] Quæsturam magnificentissimè gessit [9] ædilitatis suæ tempore. xii. populo Rom. munera,

1. *Et cuncta illa quæ Cicero ex Demetrio & Arato.*] Vera lectio est: *Et cuncta illa quæ Cicero edidit, Marium, & Aratum, & Alcyonas, & Uxorium, & Nilum.* Salmas.

2. *Cuncta illa quæ Cicero ex Demetrio & Arato.*] Pal. *quæ Cicero & Demerio & Arathum.* si quid video, recenset titulos poëmatum quibus usus Tullius; sed quàm mendosi sint, quilibet videt. *Gruter.*

3. *Quæ Cicero ex Demetrio.*] Reg. *& de merio.* fortasse, *& de Mario.* Ex primo de legibus, & aliis locis M. Tullii notum ejus carmen, cujus index MARIUS. de quo augur Scævola olim auguratus,

Canescet seclis innumerabilibus.
Casaub.

4. *Et Alcyonas, & Uxorium & Nilum.*] Elegias Ciceronis Servius laudat in primam Virgilii eclogam. puto hos esse diversarum elegiarum titulos: Pro *Nilus* verò, fortasse scribendum *Limon.* quo indice laudari scimus Ciceronis poëma, cùm à Donato in vita Terentii, tum ab aliis. *Idem.*

5. *Quæ quidem ad hoc scripsit, ut Ciceronis poëmata nimis antiqua viderentur.*] Sunt sanè in poëmatis Ciceronis non infrequentes ἀρχαϊσμοί: sed qui gratiam potius quàm invenustatem illis, judicio meo, concilient. Gordiano quidem cum Romana Suada certamen durum, & ut persuasus sum impar congressus. *Idem.*

6. *Et multi alii Iliados.*] Princeps vatum, auctor Iliadis parvæ, Attius, alii. *Idem.*

Et multi alii Iliados.] Qui sunt illi multi qui Iliada scripserunt? aut cur non potius celeberrimum Iliados conditorem nominavit, Homerum? non de nihilo suspectum heic nomen *Iliados*, neque enim ceteris respondet. optimus Palat. habet, *Elidos.* vetus editio: *Eliados.* an *Æliados*? ut de Ælio Vero accipiamus. suspicor sub illis duabus vocibus, *alii elidos*, latere titulum ejus operis quod frustra nunc quæro. Scribendum igitur: *Statius Achilleidos & multi Alii * elidos.* De quo nos cogitabimus, cum plus erit otii. opus illud Latinum fuit, & auctor Latinus. *Salmasius.*

7. *In Athenæo controversiis declamavit.*] Scrib. *controversias.* Casaub.

8. *Quæsturam magnificentissimè gessit.*] Magnificis muneribus populo exhibitis, sua pecunia, ut paullò post dicitur: cùm tamen plerique quæstores, ex imperatoris pecunia ludos ederent, ut in superiorum vitis notatum sæpe. *Idem.*

9. *Ædilitatis suæ tempore* xii. *populo munera.*] Planè ingens magnificentia, & cujus aliud, opinor, exemplum nullum,

munera, id est per singulos menses singula de suo exhibuit, ita ut gladiatorum nonnunquam quingena paria exhiberet, nunquam minùs centenis quinquagenis: [1] Feras Libycas una die centum exhibuit, ursos una die mille. [2] Extat sylva ejus memorabilis, * quæ picta est in domo rostrata

lum. quod ut meliùs intelligas, adi ad Novellam Justiniani, centesimam quintam, qua definiuntur Consulum πρόοδοι. *Idem.*

1. *Feras Libycas.*] Leones, & pardos, ut interpretatur Servius. Conveniebant in Africæ certis locis variæ & ἑτερογενεῖς feræ: his venatores insidias struebant, & captas Romam mittebant. *Idem.*

2. *Extat sylva ejus memorabilis.*] Producebantur animalia in publicum vel ἱστορίας χάριν, ut spectarentur solùm, vel ut pugnando spectatores oblectarent, aut denique ut à populo non tantùm spectarentur, verùm & diriperentur. Ad tertium genus, nam duo illa priora nunc omitto, Gordiani hæc venatio pertinuit. Multa enim ac diversa ferarum genera & exhibuit in circo, & populo diripienda concessit. Capitolinus hoc loco *sylvam*, & alii quoque ita vocitant. hujus appellationis duplex ratio: nam & multiplicia illa animalium genera quæ in circum vel amphitheatrum inducebantur, imaginem sylvæ quæ feris abundaret referebant: & multo magis omnifariæ arbores, ipsis evulsæ radicibus, atque in circum vel amphiteatrum inferri solitæ, ut expressam veræ sylvæ speciem locus præberet: quod ex Vopisci descriptione in Probo est manifestissimum. Dixerunt & *pancarpum* id genus spectaculi: quo omnium generum bestiæ exhiberi solitæ. *Idem.*

Extat sylva ejus memorabilis.] Sylvam & pancarpum idem esse jampridem sibi persuaserunt homines eruditissimi. in pancarpo nulla sylva, vel sylvæ species, nulla herbatica animalia. in sylva nullæ feræ, nulla cum bestiis hominum depugnatio. quid tam contrarium? Sylvam igitur vocarunt genus venationis ludicræ vel spectaculi, in quo omnia quæ producta erant animalia, diripiebantur à populo, ab eo quod totus circus ad sylvæ speciem arboribus esset consitus. ita ut sylva plane esset, qua differta omni genere herbaticorum animalium, immittebatur populus qui omnia diriperet. hæc Gordiani sylva, quam memorabilem fuisse heic narrat Capitolinus, habuit cervos, oves feras, onagros, ibices, damas, & cetera id genus agrestia & sylvatica animalia. Pancarpum vero spectaculi genus appellarunt, in quo homines mercede conducti cum bestiis depugnarent. Cassianus collat. v. cap. XIIII. *Ut fieri solet ab his qui coram regibus hujus mundi omnigenis congredi bestiis præmiorum contemplatione consuerunt, quod spectaculi genus vulgo pancarpum nuncupatur.* *Audaces* dicuntur Claudiano:

> *Audaces legat ipsa viros, qui colla ferarum*
> *Arte ligent, certoque premant venabula nisu.*

Audaces Justiniano εὐδοκιμοῦντες τῇ τόλμῃ, qui cum feris pugnabant. μονημέριον etiam dicebatur; quod ultra unius diei spatium non protraheretur. præter has igitur differentias sylvæ & pancarpi pancarpum in amphitheatro, sylva in circo edebatur. pancarpum spectaculum usque ad posteriorum imperatorum ævum duravit, & solebat edi à consulibus & prætoribus qui magistratum inibant. at venationis illud sive direptionis ludicrum, quam sylvam dicebant, penitus ab usu & consuetudine recesserat sub posterioribus imperatoribus. Ergò quidquid miscellum esset, & ex variis rebus contextum consarcinatumque, πάγκαρπον Græci dixere. sic

πάγκαρ-

rostrata Cn. Pompeii, quæ ipsius & patris ejus & proavi
fuit, quam Philippi temporibus vester fiscus invasit. In
qua pictura etiam nunc continentur [1] cervi palmati du-
centi mixtis Britannis: [2] equi feri XXX. [3] oves feræ C. al-
ces X. [4] tauri Cypriaci C. [5] struthiones Mauri miniati CCC.
onagri XXX. apri CL. ibices CC. damæ CC. Hæc au-
tem omnia populo rapienda concessit die muneris quod
sextum edebat. Præturam nobilem gessit: [6] post juris- 4
dictionem consulatum primum iniit cum Antonino Cara-
callo, secundum cum Alexandro. [7] Filios duos habuit,
unum consularem, qui cum ipso Augustus appellatus est,
qui juxta Carthaginem in Africa bello absumptus est; &
filiam [8] Metiam Faustinam, quæ nupta est Junio Balbo
consulari viro. In consulatibus clarior fuit sui temporis
consulibus, ita ut ei Antoninus invideret, modò prætex-
tas ejus, modò latum clavum, modò circenses ultra im-
peratorium modum mirans. [9] Palmatam tunicam, & to-
gam pictam primus Romanorum privatus suam propriam
habuit,

ποικιλόκαρπον στέφανον vocant coronam ex vario florum genere factam. *Salmas.*

* *Quæ picta est in domo rostrata in Cn. Pompeii.*] More qui eo sæculo frequentissimus. Plin. libro XXXV. cap. VII. *Casaub.*

1. *Cervi palmati ducenti.*] Πλατυκέρωτες Græcorum. Plinius libro XI. cap. XXXVII. *Idem.*

2. *Equi feri* XXX.] De equis feris Aristoteles, Plin. Oppianus, alii. *Idem.*

3. *Oves feræ* C.] Ovem feram appellarunt Romani veteres quam camelopardalim Græci. sed hoc loco & in Probo Vopisci, ovem feram interpretor, quod verba sonant οἶν ἀγρίαν. *Idem.*

4. *Tauri Cypriaci* C.] Horum forma peculiaris: erant enim gibberes, ut ex Aristotele refert Servius. *Idem.*

5. *Struthiones Mauri miniati* CCC.] *Μαυρουσίας στρουθούς.* Miniari solita Romæ, quæ ad spectacula aut pompam producerentur, ex Plinio discimus. *Idem.*

6. *Post jurisdictionem consulatum primum iniit.*] In utroque consulatu fuit suffectus, ut apparet ex Fastis. *jurisdictio κυρίως* hîc est prætura: non quòd jurisdictionem non haberent majores alii magistratus; sed quia juris ordinarii administratio propria prætorum, sic sæpe in Pandectis. *Idem.*

7. *Filios duos habuit, unum consularem.*] Palat. *Illum consularem qui cum ipso, &c.* Quod rectum est. legi tamen etiam posset: *Filios duos habuit, filium consularem qui cum ipso Augustus appellatus est, & filiam Mæciam Faustinam etiam consulari nuptam.* Atque id rectius esse arbitror, filiorum autem nomine tam mares quam feminas comprehendi nemini ignoratur, qui vel primoribus labris jus nostrum gustavit. *Salmas.*

8. *Metiam Faustinam.*] *Mæciam Faustinam.* Idem.

9. *Palmatam tunicam & togam pictam, &c.*] Ad Alexandrum Severum de hoc diximus. *Casaub.*

habuit, quum antè imperatores etiam de Capitolio accipèrent vel de Palatio. Equos Siculos c. Cappadoces c. [1] permittentibus imperatoribus factionibus divisit. Et per hæc populo satis charus qui semper talibus commovetur. Cordus dicit in omnibus civitatibus Campaniæ, Hetruriæ, Umbriæ, Flaminiæ, Piceni, de proprio illum per quatriduum ludos scenicos & juvenalia edidisse. Scripsit & laudes soluta oratione omnium Antoninorum qui ante eum fuerunt. Tantum autem Antoninos dilexit ut sibi quoque, [2] ut multi dicunt, *Antonini*; ut plerique autem asserunt, *Antonii* nomen adscripserit. [3] Jam illud satis constat quòd [4] filium Gordianum [5] nomine Antonini, & signo illustravit, quum apud præfectum ærarii more Rom.
5 professus filium publicis actis ejus nomen insereret. Post consulatum proconsul Africæ factus est, adnitentibus cunctis [6] qui Alexandri imperium etiam in Africa clarum per proconsulis dignitatem haberi atque esse voluerunt. Extat epistola ipsius Alexandri, qua senatui gratias agit quòd

1. *Permittentibus imperatoribus.*] Nam auctoritate principis opus fuit ad equos curules comparandos. de quo multa in epist. Symmachi. *Idem.*

2. *Ut multi dicunt, Antonini, ut plerique autem asserunt, Antonii nomen adscripserit.*] Iterum infrà, *nobilitatem, ut nonnulli, ab Antoninis, ut plurimi, ab Antoniis duxit.* ita & vetus lapis tertio Gordiano positus, in quo dicitur M. ANTONIUS. GORDIANUS. *Idem.*

3. *Jam illud satis constat quod filium Gordianum nomine Antonini & signo illustravit.*] Hæc pessime à correctoribus accepta: Legend. *Jam illud satis constat, quod filium Gordianum nomine, Antonini signo illustravit, quum apud præfectum ærarii more Romano professus filium publicis actis ejus nomen insereret.* Filium Gordianum nomine, Antonini signo id est cognomine illustravit, cum ejus nomen actis publicis inserendum curaret. in Gordiano juniore: *Antoninum filium suum ipse significari voluit in Senatu.* Id est, filium suum cognominari voluit Antoninum. signum autem est cognomen. *Salmas.*

4. *Filium Gordianum nomine Antonini & signo illustravit.*] Qualenam istud fuit *Antonini signum*? legendum existimo, *nomine Antonini & in senatu illustravit, & cùm apud pr.* nato recens Gordiano puero, accidit ut illius mentionem in senatu pater faceret: cùm quidem illum Antonium appellavit. postea sequitur: *primis diebus sui natalis Antoninus est appellatus: mox in senatu Antonini nomen est editum.* Casaubonus.

5. *Nomine Antonini & signo illustravit.*] Non comparet in Palatino copula &. meo judicio, poterat adhuc præterea abesse, vox *signo.* Grut.

6. *Qui Alexandri imperium.*] Pal. *imperatorium*; ut forte subaudiendum veniat, aut *nomen*, aut *decus*, aut simile quid. *Idem.*

1. *Multi*

quòd Gordianum ad Africam proconsulem destinaverit,
cujus hoc exemplum est: *Neque gratius mihi quicquam P. C.*
neque dulcius potuistis efficere quàm ut Antoninum Gordianum
proconsulem ad Africam mitteretis, virum nobilem & magnani-
mum, disertum, justum, continentem, bonum, & reliqua. Ex
quo apparet quantus vir eo tempore Gordianus fuerit.
Amatus est ab Afris ita ut nemo antea proconsulum: ita ut
eum alii Scipionem, Catonem alii, [1] multi Mutium, [2] ac
Rutilium, [3] aut Lælium dicerent. Extat eorum acclama-
tio, quæ [4] à Junio in literas relata est. [5] Nam quum qua-
dam die factum imperatorium legeret, atque à procon-
sulibus Scipionibus cœpisset, acclamatum est, *Novo Sci-*
pioni, vero Scipioni, Gordiano proconsuli. Hæc & alia fre-
quenter audivit. Et erat quidem longitudine Romana, 6
canitie decora & pompali vultu, ruber magis quàm candi-
dus, facie bene lata, oculis, ore, fronte, verendus. Cor-
poris qualitate subcrassulus. Moribus ita moderatus ut ni-
hil possis dicere quod ille aut cupidè, aut immodestè, aut
nimiè fecerit. Affectus suos unicè dilexit: filium & ne-
potem ultra morem, filiam & neptem religiose. Socero
suo Annio Severo tantum detulit, ut in familiam ejus
quasi

1. *Multi Mutium.*] Mutii in veteri historia Romana multi, viri clari, & virtutibus insignes: sed hîc Q. Mutius Scævola intelligitur, qui ex consulatu Asiam nactus tanta integritate eam rexit, ut ejus administratio pro exemplo & forma officii, cæteris qui in eam provinciam postea profecti sunt, à senatu sit proposita. Valer. Max. lib. VIII. cap. XVII. *Casaub.*

2. *Ac Rutilium.*] Is est de quo Valerius Maximus libro II. cap. de Majestate. *Idem.*

3. *Aut Lælium.*] C. Lælium cognomine Sapientem. ex libris M. Tullii notissimus est. *Idem.*

4. *A Junio.*] Junio Cordo. *Idem.*

5. *Nam quum quodam die factum imperatorium legeret.*] Quodnam istud factum imperatorium? non dubito edictum vel rescriptum imperatoris ita vocari, qualia ad proconsules & reliquos provinciarum præsides mittebantur, ad provincialium quibus præsidebant, aut etiam totius reipublicæ utilitatem spectantia. *factum* igitur nihil aliud est quam τὸ πραγματικὸν, vel pragmatica sanctio. notum est pragmaticas sanctiones non nisi in publicis caussis fieri solitas, ad preces civitatum aut provinciarum, & ad suggestionem plerumque judicum & præsidum provinciarum. pragmatica autem ejusmodi rescripta dicebantur, quod longo tractatu & consilio habito sollemniter & multa verborum dissertatione formarentur. quidquid enim hoc modo fit, Græci vocant πραγματικόν. *Salmas.*

quasi filium migrasse se crederet, [1] ut nunquam cum eo lavarit [2] nunquam illo præsente sederit ante præturam. cos. quum esset, aut in domo ejus semper mansit, aut si in Pompejana domo, ad illum vel manè vel serò processit. Vini parcus, cibi parcissimus, vestitu nitidus, lavandi cupidus, [3] ita ut & quater & quinquies in die lavaret æstate, [4] in hyeme bis. Somni plurimi, ita ut in tricliniis si fortè apud amicos ederet, etiam sine pudore dormiret: quod videbatur facere per naturam, non per ebrietatem
7 atque luxuriam. Sed boni mores nihil ei profuerunt. [5] Hic enim vita venerabilis, cum Platone semper, cum Aristotele, cum Tullio, cum Virgilio, cæterisque veteribus agens, alium quàm merebatur exitum passus est. Nam cùm temporibus Maximini hominis sævi atque truculenti, [6] proconsul Africam regeret, eique legatus filius esset à senatu datus, quumque quidam rationalis acriùs contra plurimos Afrorum sæviret quàm Maximinus ipse pateretur,

1. *Ut nunquam cum eo lavarit.*] Nam more Romano neque liberi cum parentibus, neque generi cum soceris lavabantur. *Casaub.*

2. *Nunquam illo præsente sederit. Ante præturam Cos. cum esset.*] Perperam distinctus hìc locus ita distingue: *Nunquam illo præsente sederit ante præturam. Consul cum esset, aut in domo ejus semper mansit.* tantum detulisse socero suo Gordianum dicit, ut antequam prætor fieret, nunquam eo præsente sederet. post præturam igitur, ut intelligere est, incepit sedere ipso præsente. *Salmasius.*

3. *Ita ut quater & quinquies in die lavaret.*] Membranæ, *Ita ut quartò & quintò in die lavaret æstate, hieme bis.* Casaub.

Ita ut quater & quinquies in die lavaret.] Membranæ Palatinæ: *Ita ut quarto & quinto in die lavaret æstate, hyeme secundo.* quod illi mutaverunt, qui nesciebant istis auctoribus, *secundo, tertio, quarto, quinto*, usurpari pro bis, ter, quater, quinquies. *Salmasius.*

Ita ut & quater & quinquies in die lavaret.] Mavult etiam Palatinus, quod habent alii mss. *ita ut quarto & quinto.* Grut.

4. *In hieme bis.*] Palat. *hieme secundo*, sine *in*. Idem.

5. *Hic enim vita venerabilis.*] Palat. *hæc.* forte: *Hac enim vita venerabilis.* id est, hoc genere vitæ. *Salmas.*

6. *Proconsul Africam reg.*] Membranæ, *proconsule.* Casaub.

Proconsul Africam regeret, eique legatus filius esset à Senatu datus.] Aliter hæc in Palatino concipiuntur: *Nam cum temporibus Maximini hominis sævi atque truculenti proconsule Africam regeret, filio jam ex consulibus sibimet legato à Senatu dato.* atque ita legi debet. *filio jam ex consulibus*, est *filio jam consulari.* consularem enim jam eum tum fuisse, cum patri proconsuli legatus à Senatu datus est, paulo ante cognovimus. *Salmas.*

tur,

1. Et

tur, proscribens plurimos, interficiens multos, [1] & [2] sibi ultra procurationem omnia vindicans, [3] retunsus deinde à proconsule, atque legato, [4] quum nobilibus [5] & consularibus viris ipse minaretur, quumque Afri tam insolentes injurias ferre nequirent, primùm ipsum rationalem adjunctis sibi plerisque militibus occiderunt. Occiso deinde eo, quum jam orbis terrarum odio contra Maximinum arderet, cœperunt cogitare [6] quemadmodum in Maximinos & rusticos vel Afros ortæ inimicitiæ placarentur. Tunc quidam Mauricius nomine, potens apud Afros decurio, [7] juxta Tysdrum [8] nobilissima post hæc oratione [1] apud

1. *Et sibi ultra procuratorem omnia vindicans, &c.*] Acquiescit & huic scripturæ Pal. *Grut.*

2. *Sibi ultra procurationem.*] Scripti, *Ultra procuratorem.* non ineleganter. *Cas.*

3. *Retunsus deinde à Proconsule.*] Membranæ *petunsus* habent, pro *retunsus.* totam hanc periodum sic lego: *Quumque quidam rationalis acrius contra plurimos Afrorum sæviret, quam Maximinus ipse pateretur, proscribens plurimos, interficiens multos, & sibi ultra procurationem omnia vindicans, retunsus à Proconsule atque legato, nobilibus & consularibus viris ipsis minaretur exitium, Afri tam insolentes injurias ferre nequiverunt, & primum ipsum rationalem adjunctis sibi plerisque militibus occiderunt: occiso deinde eo, quum jam orbis terrarum odio contra Maximinum arderet, cœperunt cogitare quemadmodum inter Maximinianos & rusticos vel Afros ortæ inimicitiæ placarentur.* Salmas.

Retunsus deinde à proconsule atque legato, cùm nobilibus, &c.] Aliter quoque Pal. nempe: *atque legato nobilibus & consularibus viris ipsis minaretur etiudium, Afri, &c.* forsan fuit, *atque legato: nobilibus & Consularibus viris ipse minatur exitium; Afri.* Grut.

4. *Cùm nobilibus & consularibus viris ipse minaretur, cumque Afr.*] Scripta lectio suspendit sententiam à principio periodi, nec *cùm* hîc agnoscit ante *nobilibus:* deinde scribit, *n. &c. viris ipse minaretur & indium.* pro *excidium.* ut videbatur & Puteano. *Casaub.*

5. *Et consularibus viris ipse minaretur, quumque.*] Lego ex Palat. *Et consularibus viris ipsis minaretur exitium.* per consulares viros intelligit ambo Gordianos consulares, quorum pater proconsul, filius patris sui legatus. *Salmas.*

6. *Quemadmodum in Maximinos & rusticos.*] Scripta lectio: *Quemadmodum seditio inter Maximinos & rusticos vel Afros orta sedaretur.* rectè. *Casaub.*

Quemadmodum in Maximinos & rusticos, &c.] Scribendum: *Quemadmodum inter Maximinianos, & rusticos vel Afros orta seditio placaretur.* Salmas.

Quemadmodum seditio inter Maximinos & rusticos vel Afros orta placaretur.] Ita aliorum mss. ita Pal. *Grut.*

7. *Juxta Tysdrum nobilissima posthæc oratione.*] Legendum: *Tunc quidam Mauricus nomine, potens apud Afros decurio, juxta Tysdrum, nobilissimæ prosapiæ, hac oratione apud plebem in agro suo velut concionabundus est loquutus.* scriptum videtur fuisse: *nobilissimæ pros.* quod erat: *nobilissimæ prosapiæ.* Salmas.

8. *Nobilissima posthac oratione.*] Sic & veteres codices. *Casaub.*

Nobilissimâ post hac oratione.] Sic & Pal. non ut publicati, *post hæc.* idem tamen noster, ne quid mentiar, habet *nobilissimè.* Grut.

 1. *Apud*

[1] apud plebem in agro ſuo velut concionabundus eſt lo-
8 quutus. [2] *Gratias habeo diis immortalibus, cives, quòd occaſionem dederunt, & quidem neceſſariam, providendi nobis contra hominem furioſiſſimum Maximinum. Nos enim qui procuratorem ejus moribus & vita conſimilem occidimus, niſi facto imperatore ſalvi eſſe non poſſumus. Quocirca ſi placet, quoniam non longè eſt nobiliſſimus vir proconſul cum filio conſulari legato,* [3] *quorum utrique mortem peſtis illa eſt minata,* [4] *ſublata de vexillis purpura, imperatores eos dicemus, adhibitiſque inſignibus Romano jure firmabimus.* Tunc acclamatum eſt: *Æquum eſt, juſtum eſt.* [5] *Gordiane Auguſte,* [6] *dii te ſervent feliciter. Imperator es, cum filio imperes.* His actis properè ventum eſt ad oppidum Tyſdrum, inventuſque ſenex venerabilis poſt jurisdictionem [7] jacens in lecto, qui circunfuſus purpura [8] humi ſe abjecit, [9] ac retractans elevatus eſt. Et quum aliud facere nihil

1. *Apud plebem in agro ſuo.*] Libri Puteani, *Apud plebem ruſticanam in agro.* ſic ſuprà. *Caſaub.*

Apud plebem in agro ſuo.] Addit idem Palatinus: *apud plebem vel urbanam, vel ruſticanam.* pro, *& ruſticanam, & urbanam.* Quod non uno loco apud hos auctores poſitum obſervavimus. *Salmaſ.*

Apud plebem in agro ſuo, &c.] Pal. amplius, *apud plebem vel urbanam vel ruſticanam in agro ſuo.* Grut.

2. *Gratias habeo diis imm.*] Venuſtè in libro Put. deeſt verbum. & ſtatim, *proconſule*, non *proconſul.* Caſaub.

Gratias Diis immortalibus, &c.] Vulgabatur prius, *Gratias habeo Diis*, ſed efficacius eſt noſtrorum illud, quod ſe tuetur & Pal. & Puteani codicibus. ſicque infra c. x 1. *Dii vobis gratias.* Grut.

3. *Quorum utriq; mortem peſtis illa minata eſt.*] Reſpicit ad illa verba, quæ paulo ſupra habuimus: *retunſus à proconſule atque legato, nobilibus & conſularibus viris ipſis minaretur exitium.* Salmaſ.

4. *Sublata de vexillis purpura.*] Ita fuit moris in tumultuariis principum creationibus: cùm ad manum purpura non eſſet, rapere illam undecunque poſſent: ut nunc de vexillis: ſæpiùs è deorum ſimulacris. Pete exempla è Trebellio Pollione, Vopiſco in Probo. *Caſaub.*

5. *Gordiane Auguſte dii te ſervent feliciter.*] Diſtinguendum, *G. A. dii te ſervent. feliciter. Imp.* nam *feliciter*, per ſe pronuntiandum. *Idem.*

6. *Dii te ſervent feliciter. Imperator es, cum filio imperes.*] Placeret diſtingui: *Gordiane Auguſte. dii te ſervent. feliciter imperator es. cum filio imperes.* malim etiam legere: *feliciter imperes, cum filio imperes.* Salmaſ.

7. *Jacens in lectulo.*] Sic Palat. non *lecto*, ut vulgg. *Grut.*

8. *Humi ſe abjecit, ac retrectans elevatus eſt.*] Ita etiam Pal. aliique ſcripti. *Idem.*

9. *Ac retractans elevatus eſt.*] Scripti, *retrectans.* ſcribendum, *detrectans.* quod ait elevatum eſſe, refero ad præcedentia verba, *humi ſe abjecit.* nam ita meliùs, quàm ut referamus ad morum elevandi eos quibus deferebatur imperium. *Caſaub.*

Ac retractans elevatus eſt.] Scripti, *retre-*

nihil posset, [1] evitandi periculi gratia, quod à Maximini
furoribus haud dubiè imminebat, [2] imperatorem se appel-
lari senex passus est. Erat autem jam octogenarius, & plu- 9
rimis provinciis (ut diximus) antè præfuerat: populo
Rom. [3] ita commendatus suis actibus erat ut toto dignus
videretur imperio. [4] Alii quidem occiso juvene Gordiano
filio suo, quod Gordianus antè nescierat: sed ubi rem
comperit, jam morti vicinus, & filio magis timens, ma-
luit honestas causas habere moriendi quàm dedi vinculis
& carceri Maximini. Appellato igitur Gordiano impera-
tore, [5] juvenes qui autores hujus facinoris erant, statuas
Maxi-

retrectans. retrectare pro *retractare*. Glossæ, παραφιλεῖαζ & ὑποχωρεῖν interpretantur. *Salmas.*

1. *Evitandi periculi gratia quod à Maximini furoribus haud dubie imminebat.*] Proponam scripturam membranarum quæ falsi damnat editam lectionem. rescribe: *Quod à Maximinianis fautoribus necessario & haud dubie imminebat.* Idem.

Evitandi periculi gratiâ, quod Maximini furoribus haud dubiè imminebat.] Pal. *quod Maximianis necessario fautoribus dubiè imminebat.* ex quibus liquet *furoribus* omninò mutandum in *fautoribus*. Grut.

2. *Imperatorem se appellari passus est.*] Membranæ, *Imperatorem se appellari senex passus est.* nec fine oratione judicem huic adtexenda & una serie continuanda, quæ infra alieniore loco posita leguntur, ad hunc modum: *Imperatorem se appellari senex passus est, jam mortis vicinus. sed filio magis timens, maluit honestas causas habere moriendi quam dedi vinculis & carceri Maximini. Erat autem jam octogenarius, & plurimis provinciis, ut diximus ante, præfuerat.* Dicit ergò Gordianum, jam senem, jam morti vicinum, imperatorem se appellari passum, cum primo restitisset. sed quum filio timeret, & videret hoc illi tutum non esse nec reliquæ familiæ suæ, volens suscepit, quod primo recusarat imperium. licet enim in recusando imperio perstitisset, omnino tamen sibi moriendum esse videbat à fautoribus Maximinianis: maluit igitur honeste & splendide mori imperator, quam dedi vinculis Maximini & ignominiose perire. *Salmas.*

3. *Ita commendatus suis actibus erat, ut, &c.*] Melius procederet cursus sententiæ, deleto illo *erat*. Grut.

4. *Alii quidem occiso juvene Gord.*] Omnia quæ periodo ista continentur, usque ad illa; *Appellato igitur Gord.* ab hoc loco alienissima sunt: pertinent enim ad sermonem de morte Gordiani senioris: at hîc narratur quomodo sit factus imperator. Delenda igitur periodus tota, quam neque Puteani codex alter agnoscit. Tangitur his verbis varietas opinionum super obitu senioris Gordiani. *Casaub.*

Alii quidem occiso juvene.] Hæc alio pertinent, & nescio unde huc intrusa. *Salmas.*

Alii quidem occiso juvene Gordiano filio suo, quod Gordianus.] Benè monuit Casaubonus, totam hanc periodum, usque ad vocem *appellato*, ab isto loco esse alienam; neque agnosci ab altero codice Puteani. & est quidem in Pal. sed is à primâ scripturâ tantum habuerat, *Alii quidem occiso, Gordianus ante, &c.* Grut.

5. *Juvenes qui auctores consilii ierant.*

 Vide

Maximini dejecerunt, imagines perfregerunt, nomen publicitus eraſerunt. [1] Ipſum etiam Gordianum *Africanum* appellaverunt. Addunt quidam Africani cognomentum Gordiano idcirco inditum, non quòd in Africa imperare cœpiſſet, ſed quòd de Scipionum familia originem traheret. In plurimis autem libris invenio & hunc Gordianum, & filium ejus pariter imperatores appellatos, & *Antoninos* cognominatos: alii verò *Antonios*. Poſt hoc Carthaginem ventum cum pompa regali & faſcibus laureatis: [2] filiuſque legatus patris, exemplo Scipionum, (ut Dexippus Græcæ hiſtoriæ autor eſt) [3] gladii poteſtate ſuccinctus eſt. Miſſa deinceps legatio Romam eſt cum literis Gordianorum, hæc quæ geſta fuerant in Africa indicans: quæ per Valerianum principem ſenatus, qui poſtea imperavit, gratanter accepta eſt. Miſſæ ſunt & ad amicos nobiles literæ, ut homines potentes & rem probarent & amiciores

10 fierent ex amicis. Sed tanta gratulatione factos contra Maximinum imperatores ſenatus accepit, ut non ſolùm geſta hæc probarent, ſed etiam xx. viros eligerent, inter quos erat Maximus ſive Pupienus, & Clodius Balbinus: qui ambo imperatores ſunt creati, poſteaquam Gordiani duo in Africa interempti ſunt. Illos ſanè xx. ſenatus ad hoc creaverat ut divideret his Italicas regiones contra Maximinum pro Gordianis tuendas. Tunc legationes à Maximino Romam venerunt, abolitionem præteritorum ſpondentes. Sed vicit Gordianorum legatio, quæ bona omnia pollicebatur, ita ut eidem crederetur: & ingens militibus

Vide ad librum ſuperiorem, ubi expoſitum eſt cur juvenes vocet. *Caſaubonus.*

1. *Ipſum etiam Gordianum Africanum appellaverunt.*] Imò etiam antè hoc cognomen illum uſurpaſſe, quidam ſcripſerunt, ut inferiùs dicitur. *Idem.*

2. *Filiuſque legatus patris, exemplo Scipionum.*] Scipio Africanus Scipioni nondum Aſiatico fuit legatus in Aſia, frater fratri, major minori, ut ait Valer. libro quinto: Sic autem accipe: filius qui erat legatus patri ſuo, gladii poteſtate eſt ſuccinctus, id eſt, ducatus belli ei eſt delatus. *Idem.*

3. *Gladii poteſtate ſuccinctus eſt.*] Pal. quidnam initio habuerit loco *gladii*, incertum eſt. viſitur interim à manu ſecundâ, *ærarii poteſtate*, litteris prioribus omnibus eraſis. *Grut.*

1. *Populo*

litibus stipendium, [1] populo [2] agri atque congiaria promissa. Usque adeò autem magis Gordianis quàm Maximinis est creditum, ut Vitalianus quidam, qui prætorianis militibus præerat, per audacissimos quæstorem & milites jussu senatus occideretur: quòd se antea crudeliter egerat, & tunc ejus magis immanitas timebatur, amica & familiaris moribus Maximini. [3] de cujus morte hæc fabella fertur. Fictæ sunt literæ Maximini, [4] signatæ quasi ejusdem annulo, & missi cum quæstore milites qui eas ferrent, addentes quædam præter literas secretò esse dicenda. [5] Longam igitur porticum petierunt: [6] & quum ille ea quæ sibi erant secretò dicenda, perquireret, hortantibus ut priùs signum inspiceret epistolæ, dum considerat, interemptus est. Persuasum deinde est militibus, jussu Maximini Vitalianum interemptum: peractisque rebus in castris Gordianorum & literæ & vultus sunt propositi. Interest ut 11
senatusconsultum, quo Gordiani imperatores appellati sunt, & Maximinus hostis, literis propagetur. [7] Non legitimo sed indicto senatus die cos. jam domi conventus cum prætoribus, ædilibus, & tribunis plebis venit in curiam. [8] Præfectus urbis, cui nescio quid redoluerat, & qui publicas literas non acceperat, [9] à conventu se abstinuit. [1] Sed

1. *Populo agri atque congiaria promissa.*] Totum hunc locum sic lego: *Sed vicit Gordianorum legatio, quæ bona omnia pollicebatur, ita ut eidem crederetur, ingens militibus stipendium, populo agros atque congiaria promittenti.* Salmas.

2. *Agri & congiaria promissa.*] Pal. *promittendi.* Grut.

3. *De cujus morte hæc fabella fertur. Fictæ sunt literæ Maximini.*] Fabellam vocat quam pro vera historia Herodianus tradit. sed nonnihil variat illius narratio. non enim fictas à quoquam literas, tanquam essent Maximini; sed Gordianum ex Africa, & literas & certos homines misisse, qui cædem patrarint. *Casaub.*

De cujus morte hæc fabella fertur.] Fabella etiam dicitur res verè gesta, sed quæ ore vulgi circumferatur potiùs, quàm certo aliquo auctore. *Grut.*

4. *Signatæ quasi ejusdem annulo, &c.*] Vide Herodian. *Casaub.*

5. *Longam igitur porticum petierunt.*] Herodianus magis locum cædis exprimit. *Idem.*

6. *Et quum ille ea quæ sibi erant secreto dicenda perquireret.*] Melius: *requireret.* Salmas.

7. *Non legitimo sed indicto senatus die.*] Nec malè scribas, *legitimi*, & *indicti.* Casaub.

8. *Præfectus Urbis.*] Sabinus: de cujus cæde paullo pòst, & Herodianus. *Idem.*

9. *A conventu se abstinuit.*] Id est, se ab-

[1] Sed profuit, nam cos. ante solitas acclamationes priusquam aliquid in Maximinum feliciter diceretur, ait: *P. C. Gordiani duo, pater & filius, ambo ex* COSS. *unus vester proconsul, alter vester legatus, magno Afrorum consilio imperatores sunt appellati. Gratias igitur agamus Tysdritanæ juventuti, gratias Carthaginensi populo semper devoto, qui ab immani nos bellua, ab illa fera vindicaverunt. Quid timidè auditis? quid circumspicitis? quid cunctamini? hoc est quod semper optastis. Hostis est Maximinus:* [2] *dii faciant ut esse jam desinat, & Gordiani senis felicitatem atque prudentiam, juvenis virtutem atque constantiam læti experiamur.* Post hæc literas legit Gordianorum, ad senatum & ad se missas. Tunc clamavit senatus, *Dii vobis gratias. Liberati ab hostibus sumus, si penitus liberemur. Maximinum hostem omnes judicamus.* [3] *Maximinum cum filio diis inferis devovemus. Gordianos augustos appellamus. Gordianos principes agnoscimus.* [4] *Imperatores de senatu dii conservent: imperatores nobiles victores videamus: imperatores nostros Roma vi-*
12 *deat. Hostes publicos qui occiderit, præmium merebitur.* [5] Dicit Junius Cordus istud senatusconsultum fuisse tacitum: quod quale sit, aut quare sic appellatum, brevi exponam. Omni-

se abstinuerat, neque cum cæteris magistratibus Consulem domi convenerat. nam alios fecisse dictum modò. *Idem.*

1. *Sed profuit.*] An potiùs, *Sed nihil profuit.* nam occisus est, ut modò diximus. sed non statim: itaque aliter fortasse interpretandum. *Idem.*

Sed profuit.] Profuisse dicit, quod præfectus urbis illi Senatusconsulto non interfuit, qui cum esset maximus Maximinorum fautor, & is cui plurimum fideret Maximinus, Senatusconsultum quominus in Gordianorum favorem fieret, & Maximini defautionem, prohibere potuisset. absentiam igitur ejus profuisse scribit Capitolinus. *Salmas.*

2. *Dii faciant ut esse jam desinat.*] *Dii faciunt, ut esse jam desinat.* Idem.

3. *Maximinum cum filio diis inferis devovemus.*] More antiquissimo apud Romanos. Dionysius Halicar. libro 11. *Casaub.*

4. *Imperatores de senatu.*] Nam Maximinus non erat de senatu. *Idem.*

5. *Dicit Iunius Cordus istud S. C. fuisse tacitum.*] Singularis est hic locus de senatusconsulto tacito: quem morem alibi expositum non invenias. Herodianus quoque tacitum S. C. ea tempestate factum ostendit: sed non quando literæ Gordianorum advenerunt; verùm tunc cùm eorum cæde cognita in summas angustias redactus est senatus. Statim enim convenisse patres, non solito more in Curiam, sed in Capitolium & Jovis Capitolini cellam: eò se inclusisse solos, & velut in ipsis Jovis oculis deliberationem habuisse, quid esset opus facto. *Idem.*

1. Exem-

Omnino [1] exemplum senatusconsulti taciti non aliud est
hodie quàm quòd vestra clementia, convocatis ad interiora
majoribus, ea disponit quæ non sunt omnibus publicanda:
de quibus adjurare etiam soletis nequis ante rem comple-
tam quicquam vel audiat vel intelligat. Hunc autem mo-
rem apud veteres necessitates publicæ repererunt, ut si
fortè aliqua vis ab hostibus immineret quæ vel cogeret hu-
milia captare consilia, vel aliqua constituere quæ non priùs
oporteret dici quàm effici, vel si nollent ad amicos aliqua
permanare, senatusconsultum tacitum fieret: ita ut non
scribæ, [2] non servi publici, non censuales illis actibus in-
teressent, senatores exciperent, senatores omnium officia
censualium scribarumque complerent, nequid fortè pro-
deretur. Factum est ergo senatusconsultum tacitum ne
res ad Maximinum perveniret. Sed statim ille ([3] ut se ha- 13
bent hominum mentes, eorum duntaxat qui erubescunt
per se ea non agnosci quæ sciunt, & qui humiles se putant
si commissa non prodant) omnia comperit Maximinus, ita
ut exemplum senatusconsulti taciti acciperet, quod nun-
quam antè fuerat factitatum. Extat denique ejus epistola
ad præfectum urbis talis: [4] *Senatusconsultum tacitum* [5] *vestro-
rum illorum principum legi,* [6] *quod præfectus urbis factum esse for-
tasse non nosti: nam nec interfuisti. cujus exemplum ad te misi
ut scires quomodo Romanam Remp. regeres.* Enarrari autem
non potest quæ commotio fuerit Maximini quum audivit
contra se Africam descivisse. Nam senatus autoritate per-
cepta,

1. *Exemplum Senatusconsulti taciti non aliud est, &c.*] Scribe: *Exemplum Senatusconsulti taciti non aliud est hodie, quam quo vestra clementia, convocatis ad interiora majoribus, ea disponit, quæ non sunt omnibus publicanda.* Salmas.

2. *Non servi publici, non censuales.*] Horum opera magistratus Romani in actis publicis conficiendis utebantur: quod tandem mutatum est ab Arcadio, Honorio & Thedosio. *Casaubonus.*

3. *Ut se habent hominum mentes.*] Haud aliter etiam Pal. *Grut.*

4. *Senatusconsultum tacitum vestrorum illorum principum legi.*] Pal. *nostrorum illorum principum legi. principes* vocat Senatores. *Salmas.*

5. *Vestrorum illorum Principum.*] Pal. *nostrorum*, quod aliquantulum plus videtur habere indignationis. *Grut.*

6. *Quod tu præfectus urbi.*] Editiones aliæ, *quod præfectus urbis.* sed alterum est in Palat. & vehementius est. *Idem.*

7. Nam

cepta, incurrere in parietes, veſtem ſcindere, gladium arripere quaſi omnes poſſet occidere, prorſus furere videbatur. Præfectus urbis acceptis literis acrioribus, populum & milites alloquutus eſt, dicens, Maximinum jam occiſum. Ex quo majus fuit gaudium, ſtatimque dejectæ ſunt ſtatuæ atque imagines ejus qui hoſtis fuerat judicatus. Uſus eſt ſanè ſenatus pendente bello poteſtate qua debuit. [1] Nam delatores, calumniatores, procuratores, [2] & omnem illam facem Maximinianæ tyrannidis [3] occidi ſenatus juſſit. Atque parum fuit quod ſenatus judicaverat, illud populi judicium fuit quòd occiſi tracti ſunt, & in cloacam miſſi. Tunc & præfectus urbi Sabinus, [4] conſularis vir,
14 fuſte percuſſus, occiſus & in publico derelictus eſt. Hæc ubi comperit Maximinus, ſtatim cohortatus eſt milites [5] hoc genere concionis: [6] *Sacrati commilitones, imò etiam mei conſecranei, [7] & quorum mecum plerique verè militatis, dum nos in Germania Romanam defendimus majeſtatem, dum nos Illyricum à Barbaris vindicamus, [8] Afri fidem Punicam præſtiterunt. Nam duos nobis Gordianos, quorum [9] alter ita ſenio fractus eſt ut non*

1. *Nam delatores, calumniatores, procuratores, & omnem illam facem Maximianæ tyrannidis occ.*] Scrib. *Maximinianæ.* Vide Herodian. *Caſaub.*

2. *Et omnem illam facem Maximianæ tyrannidis.*] Lege: *Maximinianæ tyrannidis.* quo genere non ſemel erratum eſt in hoc libro. *Salmaſ.*

3. *Occidi juſſit.*] Publicati antea, *occidi Senatus juſſit.* ſed vox eâ ſupervacanea, tamquam proximè præcedens: neque comparabat in Palatino. *Grut.*

4. *Conſularis vir.*] *Conſularis jam vir* Pal. *Salmaſ.*

5. *Hoc genere concionis.*] Non igitur verba ipſa concionis refert, ſed ſolam ſententiam, quam aliis verbis magis declamatoriis exornat. *Idem.*

6. *Sacrati commilitones, imò etiam mei conſecranei.*] Sæpe ſoliti Ro. imperatores *commilitones* appellare ſuos milites, ut de Julio aliiſque legimus ferè omnibus, præter Auguſtum. addit Maximinus vocem *ſacrati*, ut eos ſacramenti militaris admoneat: cujus erat religio maxima; idque præcipuum fidei vinculum. illud verò θωπευτικὸν, *imò etiam mei conſecranei.* quod idem eſt, ac commilitones, ſive eorumdem ſacrorum participes. *Caſaub.*

7. *Et quorum plerique mecum verè militatis.*] Hoc ideo quia collapſam diſciplinam militarem opera ipſius maximè reſtituerat Alexander: ut jam veri eſſent milites. poteſt accipi & per ὑπαλλαγὴν dictum: quibuſcum ego verè milito. *Idem.*

8. *Afri fidem Punicam præſtiterunt.*] In altera concione, quæ libro ſuperiore eſt deſcripta, *Afri fidem fregerunt. quid dicam fregerunt? nam quando tenuerunt.* Idem.

9. *Alter ſenio ita affectus eſt.*] Melius Palatinus: *alter ita ſenio fractus eſt, ut non poſſit aſſurgere.* Salmaſ.

1. Eſ

non poſſit aſſurgere, alter ita luxurie perditus ut debilitatem habeat pro ſenectute, imperatores fecerunt. [1] *Et nec hoc parum eſt, ſed factum Afrorum nobilis ille ſenatus agnovit, & pro quorum liberis arma portamus, hi contra nos* XX. *viros ſtatuerunt, & omnes velut contra hoſtes ſententias protulerunt. Quinimò agite ut viros decet. Properandum eſt ad urbem. Nam &* XX. *viri conſulares contra nos lecti ſunt, quibus reſiſtendum eſt nobis fortiter agentibus, vobis feliciter dimicantibus.* [2] Lentas militum mentes & ſuorum minùs alacres animos hac concione Maximinus re cognovit. Denique ſtatim ad filium ſcripſit, qui longè poſt ſequebatur, ut accelleraret, nequid contra eum ſe abſente milites cogitarent. Literarum exemplum tale Junius Cordus dicit: [3] *Referet ad te* [4] *ſtipator meus Tycannius, quæ geſta cognovi vel in Africa vel Romæ: referet quæ ſint militum mentes. Quæſo quantum potes, properes:* [5] *nequid, ut ſolet, militaris turba plus faciat. Quid verear, ex eo audies quem ad te miſi.* Dum hæc aguntur, in Africa 15
contra duos Gordianos Capelianus quidam, Gordiano & in privata vita ſemper adverſus, & ab ipſo imperatore jam quum Mauros Maximini juſſu regeret veteranus dimiſſus,

1. *Et nec hoc parum eſt, &c.*] Malim *Et ne hoc parum eſſet, factum Afrorum nobilis ille ſenatus agn.* Caſaub.

Et nec parum eſt, ſed factum Afrorum, &c.] Pal. *ne.* forte: *Et ne hoc parum eſſet, factum Afrorum, &c.* ut & alii quoque malebant. *Grut.*

2. *Lentas militum mentes & ſuorum minus alacres, &c.*] Quid *ſæpe cognovit?* Lege: *Lentas militum mentes, & non alacres animos hac concione Maximinus recognovit.* Salmaſ.

Lentas militum mentes, & ſuorum minus alacres animos hac concione Maximinus ſæpè cognovit.] Pal. *Lenitas militum mentes, & nos alacres animos hanc concionem & Maximinus ſpe cognovit.* Legendum forte: *Lentas militum mentes & non alacres animos hac concione Maximinus præcognovit.* Grut.

3. *Referet ad te ſtipator meus Thyncanius.*] Vulgabatur prius *Tycannius.* Idem.

4. *Stipator meus Tycannius.*] Palatinus habet: *Thyncanius.* lege: *Tynchanius.* à verbo *τυγχάνω*, Τύγχανος & Τυγχάνιος nomina propria. ſic ab ἐπιτυγχάνω, Ἐπιτύγχανος. *Epitynchani* aliquot leguntur in veteribus inſcriptionibus. *Salmaſ.*

5. *Ne quid, ut ſolet, militaris turba plus faciat.*] Εὐφημισμὸς eſt non ineptus, *plus facere*, pro conficere, occidere, deterius aliquid in aliquem conſulere. ex his verbis non colligas utri Maximinus timuerit: ſibine abſente filio, an illi qui à patre aberat tum longiùs, ut modò dictum eſt. ego accipiebam de patre: cujus præcipuum apud omnes odium. ſed de filio accepit Capitolinus, quod declarant ſuperiora verba: *Ne quid contra eum ſe abſente milites cogitarent.* Caſaub.

sus, [1] collectis Mauris & tumultuaria manu [2] accepto Gordiano successore Carthaginem petiit, [3] atque omnes fide Punica Carthaginensium populos inclinavit. Gordianus tamen fortunam belli experiri cupiens, filium suum jam natu grandiorem, XL. & VI. annos agentem, quem tunc legati loco (ut diximus) habuerat, contra Capelianum & Maximinianos misit, virum de cujus moribus suo loco dicemus. Sed quum in re militari & Capelianus esset audacior, & Gordianus junior [4] non tam expertus, quippe qui nobilitatis deliciis tardabatur, pugna commissa vin-
16 citur & in eodem bello interficitur. Fertur autem tanta multitudo Gordiani partium in bello cecidisse, [5] ut quum diu quæsitum sit corpus Gordiani junioris, non potuerit inveniri. [6] Fuit præterea ingens, quæ raro in Africa est, tempestas, quæ Gordiani exercitum ante bellum ita dissipavit ut minus idonei milites prælio fierent, atque ita facilis esset Capeliani victoria. [7] Hæc ubi comperit senior Gor-

1. *Cum lectis Mauris & tumulturia manu.*] Scribendum: *Conlectis Mauris, & tumultuaria manu.* Salmas.

Cum lectis, &c.] Palat. *conlectis.* Gruter.

2. *Accepto Gordiano successore.*] Scribendum, *à Gordiano.* Sed totus locus tenebricosus nonnihil. Ita autem distinguendum: *Gordiano & in privata vita semper adversus, & ab ipso imperatore jam, cùm Mauros Maximini jussu regeret veteranus, dimissus, cum lectis Mauris & tumultuaria manu, accepto à Gordiano successore, Carthaginem petiit.* Casaubonus.

Accepto à Gordiano successore.] Hactenus editi malè omiserant præpositionem, quam tamen habebant mss. *Gruter.*

3. *Atque omnes fide Punica Carthaginiensium populos inclinavit.*] Scribendum: *Collectis Mauris & tumultuaria manu Carthaginem petiit, ad quem omnis fide Punica Carthaginiensium populus inclinavit.* Salmas.

4. *Non tam expertus.*] Prætulerim ferè scripturam Palatini, *non tam exercitatus.* Grut.

5. *Ut cùm diu quæsitum sit corpus Gordiani junioris, non potuerit inveniri.*] Vide Herodian. *Casaub.*

Ut cum diu quæsitum sit corpus Gordiani.] Maluissem, *ut diu quæsitum corpus*, rejectis, *cùm* & *sit*. Grut.

6. *Fuit præterea ingens quæ raro in Africa est, tempestas.*] Constat Gordianum juniorem sub initium Julii, vel, ut quibusdam placet, ipsis Iulii Calendis prope Carthaginem periisse: vbi rarò est eo anni tempore tempestas. *Casaubonus.*

Fuit præterea ingens quæ raro in Africa est tempestas.] Hæc tempestas quæ Gordiani exercitum dissipavit, & facilem Capeliano victoriam præstitit, videtur occasionem præbuisse quibusdam historicis illius texendæ fabulæ, qua Gordianos tempestate in mari orta, cum Romam venirent, fuisse obrutos & extinctos scripsere. *Salmas.*

7. *Hæc ubi comperit senior Gordianus mod.*] Huic periodo ante illa, *Hic exitus, &c.*

Gordianus, modicas vires ſuas, Maximini magnas, inſtantem Capelianum, raramque Punicam fidem conſiderans, & acri dolore percitus, ut vincula etiam hoſtium evitaret, laqueo vitam finivit, & vitam cum imperio reliquit. [1] Hic exitus duorum Gordianorum fuit, quos ambo ſenatus Auguſtos appellavit, & poſtea inter divos retulit. [2] Imperaverunt anno uno, menſibus ſex.

GORDIANUS JUNIOR.

HIc Gordiani ſenis proconſulis Africæ filius, qui cum 17
patre & ab Afris & à ſenatu Auguſtus appellatus eſt, literis & moribus clarus fuit præter nobilitatem; quam, ut nonnulli, ab Antoninis, ut plurimi, ab Antoniis duxit. Siquidem argumento ad probandam generis qualitatem [3] alii hoc eſſe dixerunt, quòd *Africanus* Gordianus ſenior appellatus eſt cognomine Scipionum, quòd domum Pompejanam in urbe habuit, quòd Antoninorum cognomine ſemper eſt nuncupatus, [4] quòd *Antoninum* filium ſuum ipſe [1] ſigni-

tus, *&c.* debuerant ſubjici verba illa quæ paullò antè ſedem alienam occupaſſe demonſtrabamus: ſed ea ſunt hodie non ſolum loco ſuo mota, verùm etiam multis modis malè affecta, & lacera. *Caſaub.*

Hæc ubi comperit ſenior Gordianus, cum in Africa nihil præſidii, &c.] Periodum hanc totam reſtitui ex præſcripto Palatini, & codicis ejus quem contulit in Italia Puteanus. *Grut.*

1. *Hic exitus duorum Gordianorum fuit.*] Sanè etſi uter perierit prior non planè conſtat, ambos tamen in Africa mortem obiiſſe non eſt dubium. *Caſaubonus.*

2. *Imperaverunt anno uno, menſibus ſex.*] Imò verò, *uno menſe, diebus ſex.* & ita videtur eſſe ſcribendum, inducta voce *anno.* Idem.

Imperaverunt anno uno, menſibus ſex.] Ita continuate legitur finis hujus libri & initium ſequentis, in prima editione: *Imperaverunt anno uno, menſibus ſex. Gordianus junior, hic Gordiani ſenis.* titulum ſane ab auctore non fuiſſe impoſitum liquet; cui propoſitum fuit, uno volumine tres Gordianos amplecti. *Salmaſ.*

Imperaverunt anno uno, menſibus ſex.] Falſa lectio; quam detegit, ſed non etiam ſanat Palatinus, in quo *Imperaverunt menſibus ſex.* adeantur Onufriani faſti. *Grut.*

3. *Alii hoc eſſe dixerunt.*] Emenda: *Alii hoc eſſe ediſſerant.* Salmaſ.

Alii hoc eſſe dixerunt.] Ferè ante habuerim ſcripturam Palatini, *eſſe deſiderant.* Grut.

4. *Quòd Antoninum filium ſuum ipſe ſignificari voluit in ſenatu.*] Scripti libri, partim *Antoninum* hîc habent, partim *Antonium* pro *in ſenatu*, fortaſſe ſcribendum, *in cenſu*, non *in ſenatu:* videtur enim *cenſum* appellaſſe, profeſſionem liberorum à parentibus fieri ſolitam

[1] ſignificari voluit in ſenatu: [2] quæ ſingula videntur familias deſignare. Sed ego Junium Cordum ſequor, qui dicit ex omnibus his familiis Gordianorum coaluiſſe nobilitatem. Idem igitur natus patri primus [3] ex Fabia Oreſtilla Antonini pronepte, unde Cæſarum quoque familiam contingere videbatur. Et primis diebus ſui natalis *Antoninus* eſt appellatus. Mox in ſenatu Antonini nomen eſt edi-
18 tum, vulgò deinde Gordianus haberi cœptus. In ſtudiis graviſſimæ opinionis fuit, forma conſpicuus, memoriæ ſingularis, bonitatis inſignis, adeò ut ſemper in ſcholis ſiquis puerorum verberaretur, ille lacrimas non teneret. Sereno Sammonico, qui patri ejus amiciſſimus, ſibi autem præceptor fuit, nimis acceptus, & charus uſque adeò [4] ut omnes libros Sereni Sammonici patris ſui, qui cenſebantur ad LX. & duo millia, Gordiano minori moriens ille relinqueret: quod eum ad cælum tulit. Siquidem tantæ bibliothecæ copia & ſplendore donatus [5] in famam hominum literarum decore pervenit. Quæſturam Heliogabalo autore promeruit, idcirco quòd luxurioſo imperatori laſcivia juvenis, non tamen luxurioſa neque infamis, prædicata eſt. Præturam Alexandro autore urbanam tenuit, in qua tantus juriſdictionis gratia fuit, ut ſtatim conſulatum quem pater ſerò acceperat mereretur. [6] Maximini ſeu ejuſdem

apud Acta: quæ re vera cenſus ſpecies quædam fuit. *Caſaub.*

Quod Antonium filium.] Ita edidi, volente Pal. & aliorum mſſ. *Grut.*

1. *Significari voluit in Senatu.*] Habuimus ſupra c. IV. fine, *poſuiſſe nomen apud præfectum ærarii.* ergo non in Senatu. an legendum? *in cenſuali.* nam certè iterum totidem litteris recurrit illud *Senatu.* Idem.

2. *Quæ ſingula videntur familias deſignare.*] Scipionum in gente Cornelia, Pompejam, Aureliam Antoninorum, & Antoniam. *Caſaub.*

3. *Ex Fabia Oreſtilla Antonii pronepte.*] Scrib. *Antonini.* Idem.

4. *Ut omnes libros Sereni Samonici patris ſui, &c.*] Duo fuerunt nomine & cognomine eodem Sereni Samonici: pater quem occidit Caracalla, ut narrat Spartianus in vita; filius Gordiani junioris præceptor, ut ſcribitur hoc loco. patris eſt opinor, carmen de re medica, quod ad nos ſolum ex omnibus illius ſcriptis pervenit. *Idem.*

5. *In famam hominum litteratorum decore pervenit.*] Repone ex Palat. *Siquidem tantæ bibliothecæ copia & ſplendore donatus, in famam hominum, litterarum decore pervenit.* Salmaſ.

6. *Maximini ceu ejuſdem Alexandri temp. &c.*] Cave autem malè illa capias, *Maximini ſeu ejuſdem Alexandri temporibus.* nam ridiculus ſit Capitolinus, ſi de pro-

dem Alexandri, temporibus ad proconsulatum patris missus legatus est obsequutus: atque illic ea quæ superiùs dicta sunt, contigerunt. Fuit vini cupidior, semper ta- 19
men undecunque conditi, [1] nunc rosa, nunc mastiche, nunc absinthio, cæterisque rebus quibus gula maximè delectatur. Cibi parcus, ita ut intra punctum temporis vel prandium, si pranderet, vel cœnam finiret. Mulierum cupidissimus: habuisse enim decretas sibi concubinas xx. & II. fertur. Ex quibus omnibus ternos & quaternos filios reliquit. [2] Appellatusque est *sui temporis Priamus,* [3] quem vulgò jocantes, [4] quòd esset naturæ propensioris, *Priapum* non Priamum sæpe vocitarunt. Vixit in deliciis, in hortis, in balneis, in amœnissimis nemoribus. Nec pater aspernatus est, sæpissimè dicens illum quandoque in summa claritate citò esse moriturum. [5] Nec tamen in vita sua fortu-

proconsulatu Gordiani senioris ita loqueretur: cùm ex iis quæ antè dixit, certò illi constaret, Alexandri temporibus id accidisse: loquitur igitur de profectione in Africam junioris Gordiani: qui quidem, ut ex hoc loco apparet, non est unà cum patre profectus: sed postea à senatu aut imperatore in Africam missus est, ut patri suo legatus esset, extincto vel amoto priore Gordiani patris legato. *Casaub.*

1. *Nunc rosa, nunc mastiche, nunc absinthio.*] *Nunc rosæ, nunc mastice, nunc absentii.* ita vetus liber. *absentium* autem & *absentum* scribebant. unde *absentatum vinum* alibi notabamus. Græci ἄψινθον Latini *absentum* etiam dixere. *Salmas.*

2. *Appellatusque est sui temporis Priamus.*] Ob liberorum multitudinem. *Casaub.*

3. *Quem vulgo jocantes quod esset naturæ propensioris, Priapum non, &c.*] Omnes libri, *Quod esset natura propensior.* propensum autem eo significatu capere videtur, quo Græcis κατωφερὴς dicitur. *Natura igitur propensior*, est φύσει κατωφερέστερος. *Salmas.*

4. *Quòd esset naturæ propensioris.*] Membranæ, *quòd esset natura propensior.* non displiceat alioquin, *naturæ protensioris.* nam ita meliùs conveniat appellatio Priapi. *Casaub.*

Quod esset natura propensior.] Vulgati nihilo deterius, *naturæ propensioris.* sed auctoritas mss. etiam Palatini, adserit alteram lectionem suo auctori. *Grut.*

5. *Nec tamen in vita sua fortunæ bonis unquam degeneravit.*] Hunc locum miseris mirisque modis interpolavit correctorum temeritas & audacia. ad hunc modum lege: *vixit in deliciis, in hortis, in balneis, in amœnissimis nemoribus: nec pater aspernatus est, sæpissime dicens illum quandoque in summa claritate esse moriturum: vita sua hac tamen fortitudine à bonis nunquam degeneravit, semperque inter illustrissimos fuit.* sensus est igitur, Gordianum quamvis in balneis, in nemoribus, in amœnis hortis, & omnibus deliciis semper vixerit, fortitudinem tamen retinuisse, nec hac vita sua molli delicataque ac luxuriosa, degenerasse à bonis fortitudine, semperque inter illustrissimos fuisse. *Salmas.*

fortunæ bonis unquam degeneravit, [1] ſemperque inter illuſtriſſimos fuit, nec civibus nec Reip. ad conſultationem defuit. Denique etiam ſenatus libentiſſimè illum Auguſtum appellavit, atque in eo ſpem publicam poſuit. Veſtitu cultiſſimus, ſervis & omnibus ſuis charus. Cordus dixit uxorem eum nunquam habere voluiſſe. Contrà Dexippus putat ejus filium eſſe GORDIANUM TERTIUM, [2] qui poſt hoc cum Balbino & Pupieno, ſive Maximo, puerulus adeptus eſt imperium. Quum ſenior Gordianus mathematicum aliquando conſuleret de genitura hujus, reſpondiſſe ille dicitur, [3] hunc & filium imperatoris, & ipſum imperatorem futurum. Et quum ſenior Gordianus rideret, [4] oſtendiſſe conſtellationem mathematicum ferunt, & de libris veteribus dictaſſe, ita ut probaret ſe vera dixiſſe. Qui quidem & ſeni & juveni, & diem & genus mortis, & loca quibus eſſent perituri, [5] obſtinata conſtantiæ veritate prædixit. Quæ omnia poſtea Gordianus ſenior in Africa jam imperator & quando nihil timebat, narraſſe perhibetur: de morte quinetiam ſua filiique, & de genere mortis dixiſſe. Cantabat præterea verſus ſenex, [6] quum Gordianum filium vidiſſet, hos ſæpiſſimè:

Oſtendent terris hunc tantùm fata, neque ultrà

Eſſe

1. *Semperque inter inluſtriſſimos fuit, nec civibus Reip. ad conſultationem defuit.*] Si Palatino libro credimus, ita ſcripſerit Capitolinus: *Semperque inter illuſtriſſimos fuit cives, nec reip. ad conſultationem defuit.* Idem.

2. *Qui poſt hoc, &c.*] Scripti, *poſt hæc.* meliùs. *Caſaub.*

Qui poſt hoc cum Balbino.] Sic vulg. & Pal. alii ſcripti *hæc.* utrum præponam, dubito. *Grut.*

3. *Hunc & filium imperatoris, & ipſum imperatorem futurum.*] Lege: *Hunc & filium imperatoris, & patrem & ipſum imperatorem futurum.* Salmaſ.

4. *Oſtendiſſe conſtellationem mathematicum ferunt, & de libris veteribus dictaſſe.*] Et aruſpices, & mathematici ſive Chaldæi, reſponſa ſua dictabant, atque interdum, ut fidem prædictionibus ſuis facerent, auctoritates adſcribebant de libris veterum ejus artis quam profiterentur magiſtrorum, ut hic Capitolini locus docet. Juvenalis in ſexta,

——— *dictataque verba*
Pertulit, ut mos eſt, & aperta palluit agna. Caſaub.

5. *Obſtinata conſtantiæ varietate prædixit.*] Malim, *obſtinata conſtantia & veritate præd.* vel ſimpliciter *obſtinata conſtantia prædixit.* Idem.

Obſtinata conſtantiæ veritate prædixit.] Lege: *Obſtinata conſtantique veritate.* Salmaſ.

6. *Cum Gordianum filium vidiſſet.*] *Vidiſſet* poſitum pro *videret.* Idem.

1. Et

Esse sinent: nimium vobis Romana propago
Visa potens, superi, propria hæc si dona fuissent.

Extant dicta & soluta oratione & versibus Gordiani ju-
nioris, quæ hodie ab ejus affinibus frequentantur, non
magna, non minima, sed media, [1] & quæ appareant esse
hominis ingeniosi, sed luxuriantis & suum deserentis in-
genium. Pomorum & olerum avidissimus fuit, in reli- 21
quo ciborum genere parcissimus: adeò ut semper pomo-
rum aliquid recentium devoraret: [2] frigidorum percupi-
dus. [3] Nec facilè per æstatem nisi frigida, & quampluri-
mùm, bibit. [4] Et erat corporis vasti: * quare magis ad fri-
gida

1. *Et quæ appareant esse hominis ingeniosi.*] *Et quæ appareat esse hominis ingeniosi.* ita scribo jubente Palatino. *Idem.*

2. *Frigidorum percupidus.*] Palatinus, *frigidarum percupidus. nec facile per æstatem nisi frigidas, & quamplurimas bibit: & erat corporis vasti, quare magis ad frigidas urguebatur.* Cibi omnes qui non coquuntur, frigidi appellantur, *frigidas* autem cum vocat, subintelligendum est, *mensas.* frigidæ enim mensæ dicebantur omnia id genus edulia quæ cruda eduntur, ut poma, olera, ostrea, & similia. scrupulum tamen injiciunt hæc Spartiani verba: *Nec facile per æstatem nisi frigidas & quamplurimas bibit.* an cibi bibuntur? nisi corrigamus *edit* pro *bibit*, necesse erit existimare Capitolinum hoc in loco *bibere* pro *edere* usurpasse, ut Græci καταπιεῖν. *Idem.*

Frigidorum percupidus. Nec facile per æstatem.] Distingue: *Frigidarum percupidus: nec facile per æstatem nisi frigidas edit. frigidas* autem heic ab oleribus & pomis distinguit. frigidas igitur de ostreis & echinis, & aliis ejusmodi magis proprie dicebant. In antecæna enim sumebantur, ostrea, echini, pelorides, & similia. lactuca tamen etiam in frigidis erat. Martialis noti sunt illi versiculi:

Claudere quæ cænas lactuca solebat avorum,
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Quod autem frigidæ illæ mensæ, quas vocabant, maxime ostreis constarent, frigidas de ostreis heic & in vita Maximini censeo intelligendas, ubi dicit Maximinum ab oleribus semper abstinuisse, à frigidis prope semper, nisi quum illi potandi necessitas esset. nam ostrea potum provocant; crudæ autem edebantur vel hauriebantur potius ostreæ, hinc inter frigidas mensas primum locum habuere. erant & alia quam plurima quæ sub hoc frigidarum venirent nomen eam ob rationem quod incocta apponerentur & esitarentur, faseli, lupini, fænum Græcum, olivæ & alia ejuscemodi multa, quæ in illis frigidis mensis, & antecæniis locum habebant. *Idem.*

Frigidarum percupidus; nec facile per æstatem nisi frigidas, & quam plurimum, bibit.] Repræsentavi lectionem Pal. nostri, nisi quod is adhuc haberet, *quam plurimas.* Grut.

3. *Nec facilè per æstatem, nisi refrigida, & quàm plurimùm bibit.*] Scribo, *Nisi frigida edit: quàm plurimùm bibit.* Casaub.

4. *Et erat corporis vasti: quare magis ad frigidas urgebatur.*] Rationem hanc adfert, quare magis frigidas appeteret Gordianus, erat enim, inquit, corporis vasti. qui abdomine laborant, ad aqualiculi propensionem compescendam, & adipem minuendum, consue-

gida urgebatur. Hæc de Gordiano juniore digna memoratu comperimus: [1] non enim talia dicere voluimus quæ Junius Cordus ridiculè ac ſtultè compoſuit de voluptatibus domeſticis cæteriſque infimis rebus quæ qui velit ſcire, ipſum legat Cordum, qui dicit & quos ſervos habuerit unuſquiſque principum, & quos amicos, [2] & quot penulas quotve chlamydes: [3] quorum etiam ſcientia nulli prodeſt. [4] *Siquidem ea debent in hiſtoria poni ab hiſtoriographis, quæ aut fugienda ſint aut ſequenda.* [5] Sanè quidem quod apud Vulcatium Terentianum, qui ſui temporis ſcripſit hiſtoriam, videtur mirabile, inſerendum cenſui. Dicit enim Gordianum ſeniorem Auguſti vultum ſic repræſentaſſe, [6] ut & vocem & morem & ſtaturam ejuſdem oſtentare videretur: filium

verunt ut plurimum cibis uti, quos Græci medici λεπτωτικοὺς vocant, & qui imbecilliſſimæ materiæ ſunt, minimumque alimenti præſtant. talia ſunt illa omnia quorum percupidus erat Gordianus, & quæ ob hanc rem maxime appetebat. frigidas autem heic interpretor oſtreas crudas, quarum multus erat uſus in illis menſis, nam in oſtreis, ut & in pomis & oleribus non multum ineſt alimenti, nec ad corpus faciendum magnopere adjuvant: ideoque illis maxime videntur apti & accommodati hujuſcemodi cibi, qui multum jam corporis habent. Plin. lib. XI. cap. LIV. *Augeſcunt corpora dulcibus atque pinguibus, & potu: minuuntur ſiccis & aridis, frigidiſque ac ſiti.* Salmaſ.

* *Quare magis ad frigidas urgebatur.*] Sic rurſus Palat. non, ut editi, *frigida*, ut appareat non eſſe ſcribæ errorem: quâ ratione enim ter peccet in eandem vocem. *Grut.*

1. *Non enim nos talia dicere voluimus.*] Scribe ad hunc modum: *Non enim nobis talia dicenda ſunt quæ Junius Cordus, &c.* Salmaſ.

2. *Et quot pænulas, quotque chlamydes.*] Chlamydes heic vocat, lacernas. *Idem.*

3. *Quorum etiam ſcientia nulli prodeſt.*] Melius idem Palatinus: *quorum etiam ſcientia nulli rei prodeſt.* Idem.

4. *Si quidem ea debent.*] Pal. *debeant.* Gruter.

5. *Sanè quidem, quod apud V.*] Hæc ita exhibent membranæ: *Sanè quidem, quod prætermittendum eſſe non cenſui, quia mirabile viſum eſt, lectum apud Vulcatium Terentianum, qui & ipſe hiſtoriam ſui temporis ſcripſit, in literas miſit. Gordianum ſen. &c.* Caſaub.

Sane quidem quod apud Vulcatium Terentianum.] Lege & diſtingue: *Sane, quod prætermittendum eſſe non cenſui, quia mirabile viſum eſt, lectum apud Vulcatium Terentianum, qui & ipſe hiſtoriam ſui temporis ſcripſit, in litteras miſi, Gordianum ſeniorem Auguſti vultum ſic repræſentaſſe, &c.* Salmaſ.

Sanè quidem quod apud Vulcatium Terentianum, qui ſui temporis ſcripſit hiſtoriam, &c.] Plurimum & heîc ſibi indulſerunt librarii. nam habemus in Pal. *Sanè, quod permittendum eſſe non cenſui, quia mirabile viſum eſt. Lectum apud Vulcatium Terentianum, qui & ipſe hiſtoriam ſui temporis ſcripſit. In litteras miſi; Gordianum ſeniorem, &c.* Grut.

6. *Ut & vocem, & morem & ſtaturam ejus oſtentare videretur.*] Quid appellat *morem*? puto corrigendum eſſe: *Ut & vocem,*

filium verò, Pompeio ſimillimum viſum: quamvis Pompejus obeſi corporis fuiſſe denegatur. Nepotem autem cujus etiam nunc videmus imagines, Scipionis Aſiatici faciem retuliſſe. quod pro ſui admiratione tacendum eſſe non credidi.

GORDIANUS TERTIUS.

POſt mortem duorum Gordianorum, ſenatus trepidus & 22
Maximinum vehementiùs timens, ex viginti viris quos ad Remp. tuendam delegerat, Pupienum ſive Maximum [1] & Clodium Balbinum Auguſtos appellavit, ambos ex conſulibus. Tunc populus & milites Gordianum parvulum annos agentem, ut plerique aſſerunt, undecim, [2] ut nonnulli, tredecim, ut Junius Cordus dicit, ſedecim, (nam vigeſimo & ſecundo anno eum periſſe aſſerit) petiverunt ut Cæſar appellaretur: raptuſque ad ſenatum, atque inde in concione poſitus, indumento imperatorio tectus, Cæſar eſt appellatus. Hic natus eſt, [3] ut plures aſſerunt, ex filia Gordiani; [4] ut unus aut duo, (nam amplius invenire non potui) [5] ex filio qui in Africa periit. [6] Gordianus igitur Cæſar factus apud matrem educatus eſt. Et quum extinctis Maximinis, Maximus etiam & Balbinus mili-

& vocem, & os, & ſtaturam ejus oſtentare videretur. ſcribi etiam poſſet, *oris honorem.* Salmaſ.

1. *Et Clodium Balbinum A.*] Antè diximus *Cælium* fuiſſe nominatum, non Clodium. *Caſaub.*

Et Clodium Balbinum.] Sic & Pal. ſupraque etiam ſæpe *Clodius* dictus, nòn *Cælius.* Grut.

2. *Ut nonnulli, tredecim.*] Herodianus XIII. annorum facit, non cùm Cæſar eſt creatus; ſed cùm imperium ſuſcepit, extinctis Pupieno & Albino. Videtur ſanè jam tum grandiuſculus fuiſſe, cùm de Gordianis Auguſtis primus ex Africa Romam nuntius advenit. ſed de trium Gordianorum rebus ita pugnantia ſcribunt veteres, ut quid potiſſimùm probes non invenias. *Caſ.*

3. *Ut plures aſſerunt, ex filia Gordiani.*] Vide Herodian. *Idem.*

4. *Ut unus aut duo, nam ampliùs invenire non potui, ex filio.*] *Ampliùs* pro plures. niſi ſcribas, *nam plures.* horum duorum alter eſt Dexippus, ut mox dicitur. *Idem.*

5. *Ex filio qui in Africa periit.*] Poſt hæc verba collocari iſta debuerunt: *Dexippus quidem aſſeverat ex filio Gordiani tertium Gordianum eſſe natum.* Quæ magno flagitio hinc avulſa, inferiùs aliquanto ſunt poſita. *Idem.*

6. *Gordianus igitur Cæſar.*] Pal. *Gordianus ſcilicet Cæſar.* Grut.

militari seditione interempti essent, qui biennio imperaverant, Gordianus adolescens qui Cæsar eatenus fuerat, à militibus & populo & senatu & omnibus gentibus, ingenti amore, ingenti studio & gratia Augustus est appellatus. [1] Amabatur autem merito avi & avunculi, sive patris, qui ambo pro senatu & pro populo Rom. contra Maximinum arma sumpserunt, [2] & militari vel morte vel necessitate perierunt. [3] Post hæc veterani ad Curiam venerunt, ut discerent quid actum esset. [4] Ex quibus duo ingressi Capitolium, quum illic senatus ageretur, ante ipsam aram, [5] à Gallicano ex consulibus & Mæcenate ex ducibus, interempti sunt: atque bellum intestinum ortum est, quum essent armati etiam senatores, [6] ignorantibus veteranis quòd Gordianus adolescens solus teneret imperium.
23 [7] Dexippus quidem asseverat, ex filio Gordiani tertium

1. *Amabatur autem merito avi & avunculi, &c.*] Libro seq. *Neque unquam quisquam in illa ætate sic amatus est, merito avi & avunculi seu patris, &c.* Casaub.

2. *Et militari vel morte, vel necessitate perierunt.*] *Morte militari* filius: *necessitate* pater; qui laqueo gulam sibi fregit. *Idem.*

3. *Post hæc veterani ad Curiam venerunt.*] Ex Herodiano versum: sed vocem *veteranus* longa periphrasi Græcus scriptor expressit. *Idem.*

4. *Ex quibus duo ingressi Capitolium cùm illic senatus ageretur ante ipsam aram.*] Victoriæ aram intelligit quæ in Curia erat. vide Herodian. Quod ait Capitolinus S. C. hoc in Capitolio fuisse factum; exemplum est incogitantiæ, & humanus error: nam malè accipit verba Græci scriptoris, qui duo S. C^ta^ ordine commemorat: quorum alterum in Capitolio ait factum, alterum in Curia. *Idem.*

5. *A Gallicano ex consulibus, & Mæcenate ex ducibus interemti sunt.*] Novum est illud genus loquendi, *ex consulibus*, pro, ex consule, sive vir consularis. Græci retinuerunt & dixerunt ἀπὸ ὑπάτων, ἀπὸ ὑπάρχων, & similia. non erraveris fortasse si *ex ducibus* exposueris, qui ducum unus erat: erraveris, si *ex consulibus* ita fueris interpretatus, qui erat consulum alter: nam Gallicanus Consul tum non erat, sed paullò antè fuerat, ut ait Herodianus. *Idem.*

A Gallicano ex consulibus, & Mæcenate ex ducibus.] Mæcenas ex ducibus, non est dux, sed qui dux fuit: ut *ex consulibus vir*, pro viro consulari, & qui consul fuit. Herodianus στρατηγικὸν appellat hunc Mæcenatem, hoc est ex ducibus. sic ὑπατικὸς, *ex consulibus*. Salmas.

6. *Ignorantibus veteranis, quòd Gordianus adolescens solus teneret imperium.*] Quomodo *solus*? nondum enim perierant Maximus & Balbinus cùm ista gererentur. Omnino confundit historiam bonus Capitolinus. *Casaub.*

7. *Dexippus quidem asseverat, &c.*] Jam diximus ista verba aliò esse transferenda. Quare iis sublatis, ita continuandus Capitolini textus: *Ig. v. q. G. ad. solus teneret imperium: at postquam constitit apud veteranos quoque solum Gordianum imperare, &c.* Idem.

1. *Quòd*

tium Gordianum eſſe natum: & poſteaquam conſtitit apud veteranos quoque, ſolum Gordianum imperare, inter populum & milites ac veteranos pax roborata eſt: & hic finis belli inteſtini fuit, quum eſſet delatus Gordiano puero conſulatus. Sed indicium non diu imperaturi Gordiani hoc fuit, [1] quòd eclipſis ſolis facta eſt, ut nox crederetur, neque ſine luminibus accenſis quicquam agi poſſet. [2] Poſt hæc tamen voluptatibus & deliciis populus Rom. vacavit, ut ea quæ fuerant aſperè geſta, mitigaret. Venuſto & Sabino coss. inita eſt factio in Africa contra Gordianum tertium duce Sabiniano: quem Gordianus per præſidem Mauritaniæ obſeſſum à conjuratis, ita oppreſſit ut ad eum tradendum Carthaginem omnes venirent, & crimina confitentes & veniam ſceleribus poſtulantes. Finita igitur ſolicitudine in Africa [3] Gordiano jam iterum [4] & Papiniano coss. bellum Perſicum natum eſt. [5] Quare adoleſcens Gordianus priuſquam ad bellum proficiſceretur, [6] duxit uxorem [7] filiam Miſithei, doctiſſimi viri, quem cauſa eloquentiæ [8] dignum parentela ſua putavit, & præ-

1. *Quòd eclipſis ſolis facta eſt, ut nox crederetur.*] Lege quæ ſcripta ſunt de hac eclipſi à magno viro Joſepho Scaligero in quinto De emendatione temporum. *Idem.*

2. *Poſt hæc tamen voluptatibus & delitiis pop. Rom. vacavit.*] Aurelius Victor, *Gordianus ſolus regnum obtinuit: eoque anno luſtri certamine, quod Nero Romam invexerat, aucto firmatoque, in Perſas profectus eſt.* perperam vulgò legitur, *aucto.* egit Gordianus Neronia, & firmavit: id eſt, ut in poſterum quinto quoque anno agerentur, ſicut Nero inſtituerat, ſanxit. *Idem.*

3. *Gordiano jam iterum & Papiniano Coss.*] Scribendum ex Faſtis, *& Pompejano.* Idem.

4. *Et Pompeiano Conſulibus.*] Revocavi lectionem Palatinam, præſertim adſtipulantibus membranis item adſeverantibus Faſtis. *Grut.*

5. *Quare adoleſcens Gordianus.*] Pal. *quando & adoleſcens*; quod & ferri poſſet, ut pendeat à ſuperioribus. *Idem.*

6. *Duxit uxorem filiam Miſithei.*] Ægrè adducimur, ut eam appellationem veram credamus. nam vel *Timeſitheus*, vel *Mneſitheus*, vel *Mixotheus*, aut aliud ſimile nomen, rectum putamus: unde iſtud poſtea fuerit confictum. *Caſaub.*

Duxit uxorem filiam Miſithei doctiſſimi viri.] Non ἀπὸ τοῦ μίσους & θεὸς hoc nomen eſt compoſitum. *Miſitheus* exaratum pro *Myſitheus*, Μυσίθεος autem ut Λυσίθεος, Δοσίθεος, Πεισίθεος, & alia multa ad hunc modum facta. *Salmaſ.*

Duxit uxorem.] Pal. præpoſitâ copulâ, *& duxit uxorem.* Grut.

7. *Filiam Miſithei.*] Pal. & heic, & infra, ſcriptum habet, *Myſithei*, ſed tertiò præfert vulgatum noſtrum. *Idem.*

8. *Dignum parentela ſua putavit.*] Dignum

præfectum statim fecit. post quod non puerile jam & contemptibile videbatur imperium: siquidem & optimi soceri consiliis adjuvaretur, [1] & ipse pro pietate aliquantulum saperet, [2] nec per spadones ac ministros aulicos ma-
24 tris, [3] vel ignorantia, vel conniventia venderetur. Extat denique & soceri ejus ad eum epistola, & ipsius Gordiani ad socerum, qua intelligitur ejus seculum emendatius ac diligentius socero adjuvante perfectum, quarum exemplum hoc est: *Domino filio & Augusto, Misitheus socer & præfectus. Evasisse nos gravem temporum maculam, qua per spadones & per illos qui amici tibi videbantur (erant autem vehementes inimici) omnia vendebantur, voluptati nobis est, [4] & eo magis quo tibi gratior emendatio est: [5] ut siqua vitia fuerunt, tua non fuisse satis*

gnum judicavit, cui se in filium daret. nam gener socerque patris & filii nomina usurpabant, ut in sequentibus epistolis leges, & sæpe alibi. *Casaub.*

1. *Et ipse pro pietate aliquantum saperet.*] Vide num potius sit, *pro ætate*, vel *pro sua ætate*. Idem.

Et ipse pro pietate aliquantum saperet.] Legebam olim: *Et ipse pro ætate aliquantulum saperet.* eam mihi postea confirmavit vetus codex. puer erat, vel admodum adolescens cum ad imperium venit hic Gordianus. cujus imperium non puerile nec contemptibile videbatur, quod & ipse pro ætatis captu aliquantulum saperet, & sapientissimi viri soceri sui consiliis adjuvaretur. *Salmas.*

2. *Nec per spadones ac, &c.*] Latenter indicat prius hoc factum, quàm gener esset optimi soceri. *Casaub.*

Nec per spadones ac ministros aulicos matris, vel ignorantiæ conniventiâ videretur.] Pal. *ignorantiâ*, ut videatur legendum, *aulicos, matris vel ignorantiâ conniventiâve, venderetur.* Grut.

3. *Vel ignorantiæ conniventia venderetur.*] Locus corruptus. Sed legendum sic: *nec per spadones ac ministros aulicos matris, vel ignorantis, vel conniventis, venderetur.* Casaub.

Vel ignorantiæ coniventia venderetur.] Emenda ad hunc modum: *Nec per spadones aut ministros aulicos, matris vel ignorantia, vel coniventia venderetur.* & hæc indubitata lectio: Gordianus hic priusquam duceret uxorem filiam Mysithei, totus fuerat in potestate matris: cujus vel ignorantia vel coniventia per spadones & aulicos ministros vendebatur fumis hic parvulus princeps. cum igitur mater ejus omnia in imperio filii nomine ageret, & administraret, aulicis ministris fumos de imperatore vendentibus conivebat, vel etiam ipsa ignorante hoc fiebat. postquam vero Mysithei hominis optimi & prudentissimi filiam duxit uxorem, in potestate matris esse desiit, & socero se regendum dedit, cujus consiliis adjutus obtinuit ne amplius vel ignorantia vel coniventia matris venderetur. *Salmas.*

4. *Et eo magis quo tibi gratior est.*] Palatinus: *quod tibi gratior est.* Idem.

5. *Ut si qua vitia fuerunt, tua non fuisse satis constet.*] Non igitur vitium Gordiani fuit, quod prius venderetur, sed matris, cujus ignorantia vel coniventia omnia per spadones & aulicos administrabantur. quod non parum confirmat nostram in superiore animadversione emendationem. *Idem.*

1. *Vacua-*

ſatis conſtet, mi fili venerabilis. neque enim quiſquam ferre potuit datas eunuchis ſuffragantibus militum præpoſituras, negatum laboribus præmium, aut interemptos aut liberatos pro libidine atque mercede quos non decebat: [1] *vacuatum ærarium per eos qui quotidie inſidioſiſſimè frequentabant initas factiones, ut tu deciperęris,* [2] *quum inter ſe de bonis peſſimi quique* [3] *haberent ante conſilia tibimet ſuggerenda: bonos pellerent, deteſtandos inſinuarent,* [4] *omnes poſtremò tuas fabulas venderent. Diis igitur gratias quòd volente teipſo emendata Reſpub. eſt. Delectat ſanè boni eſſe principis ſocerum, & ejus qui omnia requirat & omnia velit ſcire, & qui pepulerit homines per quos antea velut in auctione poſitus nundinatus eſt.* Item Gordiani ad ipſum: *Imperator Gordianus Auguſtus Miſitheo patri & præfecto. Niſi dii omnipotentes Romanum tuerentur imperium, etiam nunc per emptos ſpadones velut in haſta poſiti venderemur.* [5] *Denique nunc demum intelligo* [6] *neque Felicem prætorianis cohortibus præponi debuiſſe, neque Serapammoni quartam legionem credendam fuiſſe: & ne omnia dinumerem,* [7] *multa non eſſe facienda quæ feci: ſed diis gratias quòd te inſinuante, qui nihil vendis, didici ea quæ incluſus ſcire non poteram.* [8] *Quid enim facerem, * quòd nos Maurus venderet, & conſilio*

1. *Vacuatum ærarium per eos qui quotidie inſidioſiſſime frequentabant.*] Diſtingue hoc modo: *Negatum laboribus præmium. aut interemptos aut liberatos pro libidine atque mercede quos non decebat. vacuatum ærarium. per eos qui quottidie te inſidioſiſſime frequentabant initas factiones, ut tu decipereris.* Idem.

2. *Quum inter ſe de bonis peſſimi quique haberent conſilia tibimet ſuggerenda.*] Reſtitui, ope ſcripti codicis: *Quum de bonis inter ſeſe peſſimi quique haberent ante conſilia, tibimet ſuggerenda.* Idem.

3. *Haberent anteconſilia tibimet ſuggerenda, &c.*] Sic optimè Pal. unica dictione. *Grut.*

4. *Omnes poſtremò tuas fabulas venderent.*] Quid ſit, aperit Lampidius in Alexandro, ubi de Turino fumorum venditore loquitur. *Caſaub.*

5. *Denique nunc demum intelligo, neque Felicem prætorianis, &c.*] Pal. *neque Feliciones*, tamquam duo fuiſſent, quod perpendant otioſiores. ſi enim ſimul præpoſiti non fuerunt, at potuit alter alteri ſucceſſiſſe. mihi ſanè nomen illud *Felicio* temerarium non videtur. *Grut.*

6. *Neque Felicem Prætorianis cohortibus præponi debuiſſe.*] Palat. *Feliciones.* Lege: *Felicionem. Felicio* nomen proprium. *Salmaſ.*

7. *Multa non eſſe facienda quæ feci.*] Meliùs, *non fuiſſe, &c.* Caſaub.

8. *Quid enim facerent quod nos Maurus venderet.*] Palat. *Quid enim facerem quod ad Mauros venderet. Ad Mauros* igitur erit, præfectus vel præpoſitus Maurorum. nam præfectus à Mauris, & præfectus ad Mauros, & præfectus Maurorum dicebatur. ſic procurator à rationibus, ad rationes, & rationum. videtur autem hoc ad Mauros, vel præpoſitus

filio cum Gaudiano & Reverendo & Montano habito vel laudaret aliquos, vel vituperaret: & illorum consensu quasi testium quod dixerat approbarem? Mi pater, verum audias velim: miser est imperator apud quem vera reticentur: qui quum ipse publicè ambulare non possit, necesse est ut audiat, & vel audita vel à plurimis roborata confirmet. His epistolis intellectum est, adolescentem soceri consiliis emendatum atque correctum. Et Misithei quidem epistolam Græcam quidam fuisse dicunt, sed in hanc sententiam. Tantum autem valuit ejus gravitas & sanctimonia, [1] ut ex obscurissimo præter nobilitatem, gestis etiam Gordianum clarum principem fecerit.

26 Fuit terræ motus eo usque gravis imperante Gordiano, ut civitates etiam terræ hiatu cum populis deperirent: ob quæ, sacrificia per totam urbem totumque orbem terrarum ingentia celebrata sunt. Et Cordus quidem dicit, inspectis libris Sibyllinis [2] celebratisque omnibus quæ illic jussa videbantur, mundanum malum esse sedatum. Sedato terræ motu, [3] Prætextato & Attico coss. Gordianus [4] aperto Jano gemino (quod signum erat indicti belli) profectus

positus Maurorum multum in aula potuisse sub puero Gordiano, eo tempore, quo mater ejus & imperium & imperatorem ipsum regebat. legendum igitur esset: *Quid facerem quod ad Mauros me venderet & consilio cum Gaudiano & Reverendo, & Montano habito, vel laudaret aliquos, vel vituperaret.* si quis tamen magis putat sub illis *ad Mauros* latere nomen aliquod proprium, habeat me sententiæ suæ probatorem. *Salmas.*

* *Quod nos Maurus venderet.*] Pal. *Quod ad Mauros venderet.* Grut.

1. *Ut ex obscurissimo præter nobilitatem, gestis etiam G. clarum principem fecerit.*] Supra de juniore Gordiano: *literis & moribus clarus fuit præter nobilitatem.* At hic tertius Gord. præter nobilitatem clarus fuit *gestis*, id est rebus bello gestis, de quibus dicturus est Capitolinus. *Casaub.*

Ut ex obscurissimo præter nobilitatem, gestis etiam.] Recte vidit vir acutissimus nihil heic esse mutandum. sic enim etiam alibi locutus est Spartianus in Heliogabalo. *Salmas.*

2. *Celebratisque omnibus quæ illic jussa videbantur.*] Pro *quæ illic jussa erant.* Idem.

3. *Prætextato & Attico Coss.*] Anno altero prius quàm periret Gordianus hic fuerunt Coss. C Vettius Atticus, & C. Asinius Prætextatus. errant igitur Aurelius Victor & alii historici, qui bellum contra Persas anno secundo imperii sui eum suscepisse scribunt. *Casaubonus.*

4. *Aperto Jano gemino.*] Aurelius Victor: *In Persas profectus est, cùm priùs Jani ædes, quas Marcus clauserat, patentes more veterum fecisset.* mihi videtur mirum clausas Jani portas dici ab eo principe, cujus temporibus vix ulla ab hostibus fuit quies: & quod caput est, qui in expeditione obiit, bello cùm maximè ardente. *Idem.*

1. Facile

fectus est contra Persas cum exercitu ingenti, & tanto auro ut vel auxiliis vel militibus [1] facilè Persas vincere posset. Fecit iter in Mœsiam, atque in ipso procinctu quicquid hostium in Thraciis fuit, delevit, fugavit, expulit, atque submovit. [2] Inde per Syriam in Antiochiam venit, quæ à Persis jam tenebatur. Illic frequentibus præliis pugnavit & vicit, [3] Sapore Persarum rege submoto. [4] Et post Artaxerxem [5] Antiochiam recepit: Carras & Nisibin, quæ omnia sub Persarum imperio erant. Rex 27
sanè Persarum tantum Gordianum principem timuit, [6] ut quum instructus esset [7] & suis copiis & nostris, tamen civitatibus ipse præsidia sponte deduceret, easque integras suis civibus redderet, ita ut nihil quod ad eorum fortunas perti-

1. *Facile Persas vincere posset.*] Pal. *Persas evincere*, sine eo *posset*. an fuit? *Persas devinceret*. Grut.

2. *Inde per Syriam in Antiochiam.*] Pal. non habet voculam *in*. Idem.

3. *Sapore Persarum rege submoto. Et post Artaxerxem Antiochiam recepit.*] Sapores hic rex est in imperio Persico secundus: successit enim Artaxerxi qui regnum illud instituit primus. Adverte genus locutionis: *post Artaxerxem Antiochiam recepit.* hoc est, recepit Antiochiam, captam aliquot annis priùs ab Artaxerxe. quod neque Zosimus, neque alius quisquam scribit. & profectò Antiochia non tum sed aliquot pòst annis à Sapore, non ab Artaxerxe fuit occupata. Lego igitur, *Sapore Persarum rege submoto post Artaxerxem, Antiochiam recepit.* Trajectione mens obscurata est, quæ videtur caussa fuisse inserendæ voculæ *&*. nam rectum erat: *Sapore Persarum rege post Artaxerxem, submoto.* Casaub.

Sapore Rege Persarum submoto: & post Artaxerxem.] Et hic locus inter corruptissimos. Scribe: *Sapore Rege Persarum submoto, & post Artaxatam, Antiochiam recepit.* Artaxata urbs hoc loco non est urbs Armeniæ; sed urbs in Perside ἐπὶ τῷ Εὐφράτῃ, cujus meminit Strabo l. XI. hanc igitur heic intelligit Capitolinus. duplici tamen licet ad hanc lectionem distinctione uti: aut, *Sapore Rege submoto post Artaxatam.* aut: *& post Artaxatam, Antiochiam recepit*: ut Artaxata recepta, Antiochiam quoque recepisse intelligamus. *Artaxata* autem, *Artaxatæ*, pro *Artaxatis*. ut *Hierosolyma, mæ*, pro *Hierosolymis*. præstat tamen heic intelligere, Sapore Rege trans Artaxata remoto, Gordianum Antiochiam recepisse, & Carras & Nisibim, quæ omnia sub imperio Persarum erant. *Salmas.*

4. *Et post Artaxansem & Antiochiam recepit & Carras, & Nisibin.*] Repræsentavi omnibus apicibus scripturam Palatinam. omnia integra erunt, si mutaverimus *Artaxansem* in *Artaxata*. Grut.

5. *Antiochiam recepit, &c.*] Sic distingue: *Sapore Persarum Rege submoto post Artaxatam, Antiochiam recepit, & Carras, & Nisibim, quæ omnia sub Persarum imperio erant.* Salmas.

6. *Ut cùm instructus esset & suis copiis & nostris, &c.*] Scripti, *Ut cùm instructus esset suis copiis, nostris tamen civitatibus, &c.* Casaub.

7. *Et suis copiis & nostris, tamen civitatibus.*] Sic Palatinus; nec temerè quid mutaverim. *Grut.*

1. Qua

pertineret, attaminaret. Sed hæc omnia per Misitheum socerum Gordiani, eundemque præfectum, gesta sunt. Effectum denique est ut Persæ qui jam in Italia timebantur, in regnum suum pugnante Gordiano redirent, totumque Orientem Romana Respubl. detineret. Extat oratio Gordiani ad senatum, [1] qua de rebus gestis scribens, Misitheo præfecto suo & socero ingentes gratias agit: cujus partem indidi, ut ex eo vera cognosceres. *Post hæc P. C. quæ dum iter agimus gesta sunt*, [2] *quæ ubique singulis triumphis digna sunt actitata*, [3] *etiam Persas, ut brevi multa connectam*, [4] *ab Antiochensium cervicibus, quas jam nexas Persico ferro gerebant*, [5] *& reges Persarum, & leges amovimus. Carras deinde cæterasque urbes imperio Rom. reddidimus.* [6] *Nisibin usque pervenimus: &, si dii faverint, Ctesiphonta usque veniemus.* [7] *Valeat tantùm Misitheus præfectus & parens noster, cujus ductu & dispositione*

1. *Qua de rebus gestis scribens.*] Membranæ: *de rebus Persicis suisque gestis scribens.* Casaub.

2. *Quæ ubique singulis digna sunt actitata.*] Scribe ex omnibus membranis, *Quæ ubique singulis triumphis d. s. a.* Idem.

Quæ ubique singulis digna sunt actitata.] Repone ex Palat. *Quæque ubique singulis triumphis digna sunt actitata.* Salmasius.

Quæque ubique singulis triumphis digna, &c.] Sic bene Palat. *Gruterus.*

3. *Etiam Persas, ut brevi multa connectam, ab Antiochensium cervicibus, &c.*] Videtur glossemate aliquo locus inquinatus. in regio non *cervicibus* scriptum est, sed *civitatibus.* præterea scribunt omnes membranæ, *quas annexas Persico solo, &c.* Omnino subest hìc portenti aliquid. hoc satis video: sed quomodo sententiam instaurem, non video. *Casaub.*

Etiam Persas, ut brevi multa connectam.] Suboffendor istis, veniebatque in mentem restitui posse, *digna sunt actitata, etiam in Persas, ut brevi multa connectam. Ab Antioch. &c.* sed nec sic quidem locus integer. *Grut.*

4. *Ab Antiochensium cervicibus, quas jam nexas Persico ferro gerebant.*] Sic quoque Pal. nec malè. conveniunt enim omnia cum eis quæ supra dixit auctor. certe qui jugum eripit civium cervicibus, qui Persarum reges, legesque amovet; is civitatem occupatam recipit. *Idem.*

5. *Et Reges Persarum & leges amovimus.*] Totum hunc locum sic concinna: *Etiam Persas, ut brevi multa connectam, ab Antiochensium cervicibus quas jam nexas ferro Persico gerebant, & Regem Persarum amovimus.* dicit autem & Persas & Persarum Regem sese ab Antiochensium cervicibus amovisse, quas jam nexas habebant ferro Persico. Antiochia enim tum erat sub imperio Persarum. *Salmas.*

6. *Nisibim usque pervenimus.*] Vetus editio habet, *Nitibim. Nasibis* autem, & *Nesibis* & *Nisibis* hæc urbs dicta est. *Idem.*

7. *Valeat tantum Misitheus præfectus parens noster.*] Scribe: *præfectus & parens noster.* Idem.

1. *Misi-*

sitione & hæc transegimus & reliqua transigemus. Vestrum est igitur supplicationes decernere, nos diis commendare, Misitheo gratias agere. His in senatu lectis, quadrigæ elephantorum Gordiano decretæ sunt, utpote qui Persas vicisset, ut triumpho Persico triumpharet: [1] Misitheo autem quadriga equorum & triumphalis currus [2] & titulus hujusmodi, [3] MISITHEO EMINENTI VIRO, PARENTI PRINCIPUM, [4] PRÆTORII PRÆFECTO ET TOTIUS URBIS, TUTORI REIP. S. P. Q. R. VICEM REDDIDIT. Sed ista felicitas longior esse non 28
potuit. Nam Misitheus, quantum plerique dicunt, artibus Philippi, qui post eum præfectus prætorii est factus, ut alii, morbo extinctus est herede Rom. Rep. ut quicquid ejus fuerat, vectigalibus urbis accederet. [5] Cujus viri tanta in Rep. dispositio fuit [6] ut nulla esset unquam civitas limitanea

1. *Misitheo autem quadriga equorum & triumphalis currus.*] Palat. *Misitheo autem quadriga sex equorum.* quod verum esse puto. quadrigam sex equorum, pro sexjuge improprie appellat. *Idem.*

Misitheo autem quadriga equorum.] Pal. *quadriga ex equorum.* ut voluerit fortè auctor, *quadriga decem equorum*; vel, *quadriga sex equorum.* Grut.

2. *Et titulus ejusmodi,* MISITHEO.] Inter antiquas inscriptiones, invenio fragmentum tituli similis huic, qui Romæ extare dicitur, in hæc verba:

MISITHEO. PARENTI
PRINCIPUM. P. R. TUTORI
REIP. S. P. Q. R.

Velim considerari attentiùs eum lapidem: nam vitiosè descriptum esse nomen istud suspicor. *Casaub.*

3. MISITHEO EMINENTI VIRO.] *Mysitheum* scribendum pro *Misitheo.* Salmas.

4. PRAETORII PRAEFECTO ET TOTIVS VRBIS.] Puto scribendum, ORBIS. *Casaub.*

PRAETORII PRAEFECTO ET TOTIVS VRBIS.] Restituendum puto: *Misitheo eminenti viro, parenti principum, prætorii præfecto, tutori Reip.* deletis illis, *& totius urbis*; quæ nec agnoscit vetus inscriptio; quæ Romæ exstat. *Salm.*

PRAETORII PRAEFECTO ET TOTIVS VRBIS.] Pal. pro his omnibus tantum habet, *prætototius urbis.* Grut.

5. *Cujus viri tanta in Rep. dispositio fuit, &c.*] *Dispositio* est provisio annonaria, sic mox, *tantum habuerat conditorum, ut vacillare dispositio Romana non posset.* Casaub.

6. *Ut nulla umquam esset civitas limitanea potior, quæ non posset.*] Sic legendum distinguendumque: *Cujus viri tanta in republica dispositio fuit, ut nulla unquam esset civitas limitanea potior, & quæ posset exercitum populi Rom. ac principem ferre, quæ totius anni in aceto, frumento & larido atque hordeo, & paleis condita non haberet: minores vero urbes, aliæ XXX. dierum, aliæ quadraginta, &c.* quorum hæc est sententia. hæc fuit dispositio Mysithei, ut civitates limitaneæ omnes, quæ potiores essent, & exercitum pop. Rom. cum principe ferre possent, tantum haberent aceti, frumenti & laridi ceterarumque specierum in conditis, ut per annum totum quirent

tanea potior, quæ non posset exercitum populi Rom. ac principem ferre, quæ totius anni in aceto, frumento, & larido, atque hordeo & paleis condita non haberet: minores verò urbes, aliæ XXX. dierum, aliæ XL. nonnullæ duorum mensium: quæ minimum, XV. dierum. Idem quum esset præfectus, arma militum semper inspexit. Nullum senem militare passus est, nullum puerum annonas accipere. [1] Castra omnia fossato circuibat, noctibus etiam plerumque vigilias frequentabat. Amabaturque ab omnibus quòd sic & Remp. amaret & principem. Tribuni eum & duces usque adeo timuerunt & amaverunt, ut neque vellent peccare, neque ulla ex parte peccarent. Philippus eum propter pleraque vehementer timuisse fertur, atque ob hoc per medicos insidias ejus vitæ parasse, & quidem hoc genere: Quum effusione alvi Misitheus laboraret, atque à medicis sistendi ventris gratia poculum juberetur accipere, [2] mutatis quæ fuerant, id fertur datum quo
29 magis solveretur: atque ita exanimatus est. Quo mortuo, [3] Apriano & Papo coss. in ejus locum præfectus prætorii factus est Philippus Arabs, humili genere natus, sed superbus,

rent sufficere alendo exercitui Romano. quæ vero minores essent, & exercitum populi Romani ferre non possent, triginta dierum aut quadraginta haberent condita, vel duorum mensium: quæque minimum, quindecim saltem dierum annonam haberent. *Salmas.*

Ut nulla esset umquam civitas limitanea potior, quæ non possit, &c.] Pal. *potior, & quæ possit*; an fuit? *quin posset*; & mox, *quæque totius anni, &c.* Gruterus.

1. *Castra omnia fossato circuibat.*] Latina vox est *fossatum* pro fossa. inde poni cepit pro castris, quia castra semper fossa cingebantur. Sed videtur scribendum, *Castrorum omnia fossata circuibat.* vulgatæ enim lectionis Latinitatem nullus assequor. *Casaub.*

Castra omnia fossato circuibat.] Vetus scriptura, *Castra omnia fossatorum circuibat.* palam est debere scribi: *Castra omnia & fossata eorum circuibat*: *fossatum* in castris recentioris Latinitatis auctores vocaverunt fossam. sic & *sudatum* pro vallo usurparunt. inde & fossatum pro castris, sed & pro exercitu dixerunt. *Salmas.*

2. *Mutatis quæ fuerant, id, &c.*] Vox excidit, quam repone ex membranis regis ac Puteani, *Quæ fuerant parata id, &c.* Casaub.

Mutatis quæ parata, id fertur datum quo magis solveretur.] Reposui & Pal. nostris, & aliorum membranis poscentibus vocem *parata*, quâ malè antea distituebamur. *Grut.*

3. *Apriano & Papo Coss.*] Lege: *Arriano & Papo.* sic enim in lapidibus & veteribus Fastis hic consul appellatur. *Salmas.*

1. *Ut*

perbus, qui ſe in novitate atque enormitate fortunæ non tenuit: ita ut ſtatim Gordiano, qui eum in locum parentis aſciverat, inſidias per milites faceret, quæ tales fuerunt. Miſitheus tantum quantum diximus, habuerat conditorum, [1] ut vacillare diſpoſitio Romana non poſſet. [2] Verùm artibus Philippi primùm naves frumentariæ ſunt averſæ: deinde in ea loca deducti ſunt milites [3] in quibus annona haberi non poſſet. Hinc Gordiano infeſtos milites ſtatim reddidit, non intelligentes artibus Philippi juvenem eſſe deceptum. [4] Sed Philippus etiam addidit ut rumorem per milites ſpargeret, adoleſcentem eſſe Gordianum, imperium non poſſe regere: [5] melius eſſe illum imperare [6] qui militem gubernare, qui Rempublicam ſciret. Corrupit præterea etiam principes, effectumque ut palàm Philippus ad imperium poſceretur. Amici Gordiani primùm vehementiſſimè reſiſtebant. Sed quum milites fame vincerentur, imperium Philippo mandatum eſt, juſſumque à militibus ut quaſi tutor ejus Philippus cum eodem Gordiano pariter imperaret. Suſcepto igitur imperio, quum & Philippus ſe contra Gordianum ſuperbiſſimè ageret, & ille ſe imperatorem atque imperatorum prolem, & virum nobiliſſimæ familiæ recognoſceret, nec ferre poſſet improbitatem hominis ignobilis, apud duces & milites,

[1] aſtan-

1. *Ut vacillare diſpoſitio Romana non poſſet.*] Expoſuimus paullò antè: Suſpicabar ſcribendum eſſe, *diſpoſitio annonaria.* nam offendit me vox *Romana.* ſed provoco ad doctiorum judicia. *Caſaub.*

2. *Verùm artibus Philippi primùm naves frumentariæ ſunt averſæ.*] Zoſimus explicat. *Idem.*

3. *In quibus annona haberi non poſſet.*] Scribe: *Deinde in ea loca deducti ſunt milites, in quibus annonari non poſſent.* ab annona *annonari*, ut frumentari, fabulari, aquari, & ſimilia. *Salmaſ.*

In quibus annonari non poſſet.] Haud refugi ab hac ſcripturâ, motus auctoritate Palatini noſtri. efficax enim dictio *annonari.* pro eo quod prius habebamus, *annona haberi.* Grut.

4. *Sed Philippus etiam hoc addidit.*] Pronomen eſt à Palatino: prius aberat. *Idem.*

5. *Melius eſſe illum imperare, qui militem gubernaret, qui remp. ſciret.*] Lege: *Melius eſſe illum imperare, qui militem gubernare, qui rempublicam ſciret.* Salmaſius.

6. *Qui militem gubernaret, qui remp. ſciret.*] Scribe, *gubernare.* Caſaubonus.

Qui militem gubernaret, qui rempublicam ſciret.] Sic & Pal. tentant alii, *gubernare*, non neceſſariò. *Grut.*

 1. *Aſtante*

[1] astante præfecto Metio Gordiano, affine suo, [2] in tribunali processit, sperans posse imperium Philippo abrogari. Sed hac conquestione nihil egit, quum illum incusasset quòd immemor beneficiorum ejus sibi minùs gratus existeret. Et quum milites rogasset, quum apertè duces ambisset, factione Philippi minor apud omnes fuit. Denique quum se videret minorem haberi, petiit ut æquale saltem inter eos esset imperium, nec impetravit. Dehinc petiit ut loco Cæsaris haberetur, nec id obtinuit. Petiit etiam ut præfecti loco esset Philippo: quod & ipsum negatum est. Ultimæ preces fuerunt, ut eum Philippus pro duce haberet, & pateretur vivere. Ad quod quidem penè consenserat Philippus, ipse tacitus, sed omnia per amicos agens nutibus atque consiliis. Verùm quum secum ipse cogitaret amorem populi Romani & senatus circa Gordianum, & totius Africæ ac Syriæ, totiusque orbis Romani, quum & nobilis esset, & nepos ac filius imperatorum, & bellis gravibus totam Rempublicam liberasset: [3] posse fieri [4] ut factione quandoque militum Gordiano redderetur imperium, quum recentes in Gordianum iræ militum famis causa vehementes essent, [5] clamantem ante conspectum duci jussit, ac spoliari & occidi. quod quum primùm
31 dilatum esset, pòst, ut jussit, impletum est. Ita Philippus impiè

1. *Astante præfecto Metio Gordiano.*] *Mæcio Gordiano.* Salmas.

2. *In tribunali processit.*] Scripta lectio: *In tribunali conquestus est.* rectè. *Casaub.*

In tribunali processit.] Optimus Pal. *In tribunali, cocestu esset.* Casaubonus rectius: *In tribunali conquestus est.* Salm.

3. *Posse fieri ut factione, &c.*] Scripti libri nullam heic factionem agnoscunt, sed ita legunt: *Posse fieri ut ficta quandoque militum voluntate Gordiano redderetur imperium.* Legendum puto: *ut reficta quandoque militum voluntate.* metuebat Philippus, ne milites quos infestos & offensos Gordiano reddiderant, voluntatem suam aliquando refingerent, & mutarent, & cum Gordiano in gratiam redirent, ac refícta voluntate ac reconciliata, quam tunc aversam & infestam gerebant, imperium ipsi immerito ablatum, jure ac merito quandoque restituerent. *Idem.*

4. *Ut factione quandoque militum, Gordiano.*] Pal. *ut fictâ quandocumque militum voluntate, Gordiano.* Grut.

5. *Clamantem ante conspectum duci jussit.*] Ex Palat. Legendum: *clamantem è conspectu duci jussit, ac dispoliari & occidi.* Salmas.

Clamantem ante conspectum duci jussit ac spoliari.] Melius fortasse Palatinus, *clamantem è conspectu duci jussit ac spoliari.* Grut.

1. Argun-

impiè non jure obtinuit imperium. Imperavit Gordianus annis ſex. Et dum hæc agerentur, [1] Argunthis Scytharum rex finitimorum regna vaſtabat, maximè quòd comperérat Miſitheum periſſe, cujus conſilio Reſpubl. fuerat gubernata. Philippus autem ne à crudelitate nanciſci videretur imperium, Romam literas miſit quibus ſcripſit Gordianum morbo periſſe, ſeque à cunctis militibus electum. [2] Nec defuit ut ſenatus de his rebus quas non noverat falleretur. Appellato igitur principe Philippo, & Auguſto nuncupato, Gordianum adoleſcentem inter deos retulit. Fuit juvenis lætus, pulcher, amabilis, gratus omnibus, in vita jucundus, in literis nobilis, prorſus ut nihil præter ætatem deeſſet imperio. Amatus eſt à populo, & ſenatu, & militibus ante Philippi factionem, ita ut nemo principum. Cordus dicit, omnes milites eum filium appellaſſe, ab omni ſenatu filium dictum, omnem populum delicias ſuas Gordianum dixiſſe. Denique Philippus quum eum interfeciſſet, [3] neque imagines ejus tolleret, neque ſtatuas deponeret, neque nomen abraderet, ſed [4] divum ſemper appellans etiam apud ipſos milites, cum quibus factionem fecerat, ſerio animo & peregrina calliditate veneratus eſt.
Domus Gordianorum etiam nunc extat, quam iſte Gor- 32
dianus pulcherrimè exornavit, [5] & villa eorum via Præneſtina

1. *Argunthis Rex Scytharum.*] Idem liber: *Argunt Rex Scytharum.* quod regis barbari nomen, barbare etiam enunciatum videri poteſt. *Salmaſ.*

2. *Nec defuit ut ſenatus de his rebus quas non noverat, falleretur.*] Id eſt, accidit neceſſariò ut falleretur. Tibullus:

Nunc tibi non deſit faciem componere pugnæ.

Gallicè ad verbum dixeris, *ne peuvent faillir d'eſtre.* id eſt, ſunt neceſſariò. *Caſaub.*

Nec defuit, ut ſenatus de iis quæ non noverat falleretur.] *Non defuit, ut falleretur ſenatus*, pro *non defuit ſenatum falli.* Salmaſ.

3. *Neque imagines ejus tollere, neque ſtatuas deponere, neque nomen abradere, ſed Divum.*] Ita fidenter reſtitui, ſuadente Palatino. *Grut.*

4. *Divum ſemper appellans.*] Sic Caſſius Marcum, quem jactabat mortuum; ſic Opilius Macrinus Caracallam quem occiderat; & alii ſimiliter, divos appellarunt, quos paſſi non erant eſſe vivos. *Caſaub.*

5. *Et villa eorum via Præneſtina.*] E Pal. lege & diſtingue: *Domus Gordianorum etiam nunc extat, quam iſte Gordianus pulcherrime exornavit. Eſt villa eorum via Præneſtina ducentas columnas uno periſtylo habens.* Salmaſ.

 1. *Ducen-*

nestina [1] ducentas columnas in tetrastylo habens, quarum [2] quinquaginta Carysteæ, quinquaginta Claudianæ, [3] quinquaginta [4] Synnades, quinquaginta Numidicæ, pari mensura sunt. [5] In qua basilicæ centenariæ tres: cætera huic operi convenientia, & thermæ quales præter urbem, ut tunc, nusquam in orbe terrarum. Familiæ Gordiani hoc senatus decrevit, ut [6] à tutelis atque legationibus & à publicis necessitatibus, nisi si vellent, posteri ejus semper vacarent. Opera Gordiani Romæ nulla extant, [7] præter quædam nymphæa & balneas. [8] Sed balneæ privati hominis

1. *Ducentas columnas uno peristylo habens.*] Lego: *Ducentas columnas in tetrastylo habens*. & sane tetrastylum fuisse, quæ sequuntur, ostendunt. nam quattuor ordinibus columnarum constitisse patet, & quinquaginta columnas in unoquoque στίχῳ fuisse. *Idem.*

Ducentas columnas uno peristylo habens.] Pal. *columnas intrastylo habens.* Gruter.

2. *Quinquaginta caristeæ.*] Forte *charisteæ.* viride & fluctibus concolor Caristeum marmor. Statius:

Et Chios, & gaudens fluctus æquare Carystos.

Salmasius.

3. *Quinquaginta Synnades.*] Ita membranæ pro *Synnadicæ*. In quibusdam editionibus scriptum, *Syennitides*. Casaubonus.

4. *Synnades.*] *Synnades columnæ* pro Synnadicæ. τὰ Σύνναδα Græcis urbs Phrygiæ, unde illud marmor. Latinis *hæc Synnas.* de Synnadico autem marmore accipiendi versus illi Papinii:

——— *Ubi marmore picto*
Candida purpureo distinguitur area gyro.

Salmas.

5. *In qua basilicæ centenariæ tres.*] Sic porticus milliaria apud Sueton. à pedum mensura. *Casaub.*

6. *A tutelis atque legationibus, & à publicis necessitatibus.*] Rarum privilegii exemplum, quo data est familiæ Gordianorum immunitas & privatorum munerum, & publicorum. *Idem.*

7. *Præter quædam nymphæa & balneas.*] In Palat. *Nymphia. nympheum* & *nymphium* dicitur. est enim à Græco νυμφεῖον. sic *musæum* & *musium* à μουσεῖον. errant porro qui nymphea, lavacra vel balneas interpretantur. hæc enim nymphea denominata sunt, à nymphis hoc est lymphis, & fere semper cum balneis vel thermis junguntur. Nymphea igitur sunt quæ Græci vocant ὑδρεῖα, Latini *aquaria* etiam & *aquagia* dixerunt. Vetus inscriptio:

QVOD AQVAM NOVAM
CONQVIRENDAM. ET
IN MVNICIP. PERDVCEND.
ET NYMPHEVM FACIEND.
PEC. PVB. C.

Nymphea ergo sunt salientes, vel fontes manu structi aquam in publico ejaculantes. *Salmas.*

8. *Sed balneæ privati hominis fuerunt.*] Palat. legit: *Privatis hominibus fuerunt.* scribit Capitolinus nulla Romæ extare opera Gordiani præter nymphea quædam & balneas. sed balneas ad privatos homines pertinuisse, & in usum privatum ab eo exornatas esse. non igitur publicæ fuere illæ balneæ Gordiani, nec inter opera publica numerandæ, ut Titinæ thermæ, Diocletianæ, &c. notanda autem hæc locutio, *privatis hominibus fuere*, pro privatorum hominum fuere, vel ad privatos pertinuerunt. *Idem*

minis fuerunt & ab eo in usum privatum exornatæ sunt. Instituerat porticum in campo Martio sub colle pedum mille, [1] ita ut ab altera parte æquè mille pedum porticus fieret, [2] atque inter eas pateret spatium pedum quingentorum: [3] cujus spatii hinc atque inde viridaria essent, lauro, myrto & buxo frequentata: medium verò lithostrotum brevibus columnis altrinsecus positis, & sigillis per pedes mille: quod esset deambulatorium, ita ut in capite basilica esset pedum quingentorum. Cogitaverat præterea cum Misitheo, ut post basilicam, thermas æstivas sui nominis faceret, [4] ita ut hyemales in principio porticus poneret, & suo usui essent vel viridaria vel porticus. Sed hæc omnia nunc privatorum & possessionibus & hortis & ædificiis occupata sunt. Fuerunt sub Gordiano Romæ 33
elephanti XXX. & II. [5] quorum ipse XII. miserat, Alexander X. alces X. tigres X. leones mansueti LX. leopardi mansueti XXX. [6] belbi (id est hyænæ) X. gladiatorum fiscalium paria mille: hippopotamus & rhinoceros unus: [7] archoleon-

1. *Ita ut ab altera parte æque mille pedum porticus fieret.*] Scribendum: *æqua mille pedum porticus fieret.* Idem.

2. *Atque inter eas pateret spatium pedum quingentorum.*] Iidem: *Atque inter eas pariter & spatium.* forte: *pariter esset spatium pedum quingentorum.* Idem.

3. *Cujus spatii hinc atque viridaria essent.*] Palatinus: *viridiarii essent.* vetus editio. *viridiarius* pro *viridiarium.* Glossæ *ἀνθεῶνα* viridiarium exponunt. *viridia* etiam viridiaria appellabant. Phædrus:

Perambulante læta domino viridia.

Idem.

4. *Ita ut hyemales in principio porticus poneret, & suo usui essent vel viridaria vel porticus.*] Vera lectio est: *Cogitaverat præterea cum Misitheo, ut post basilicam, thermas æstivas sui nominis faceret, ita ut hyemales in principio porticuum poneret, ne sine usu essent vel viridaria vel porticus.* Idem.

Ita ut hiemales in principio porticus poneret, &c.] Pal. à manu primâ: *hiemales in principio cùm poneret sine usu essent, vel virid. &c.* mutatumque mox illud *cùm* in *porticum.* Grut.

5. *Quorum ipse XII. miserat, Alexander X.*] Videtur scribendum XX. vel certè pro XII. XXII. ut quadrent minores numeri cum præcedenti XXXII. *Casaub.*

6. *Belbi, id est hyænæ decem.*] Hæc est lectio opt. Palat. *Belbus* igitur est *hyæna* huic scriptori. sed *belbus* videtur esse pro *beluus*, & *beluus* pro *belua*: ut enim merulus & merula, luscinius & luscinia, sic beluus & belua, ut ferus & fera. hinc nostrum *belbus.* Glossæ veteres: *ὕαινα*, *ζῶον*, *bellua.* Arnobius lib. VII. *beluas* hyænas manifesto appellavit his verbis: *Cur non & canes & ursos & vulpes, & camelos, & beluas & leones.* Salmas.

7. *Archeleontes decem.*] Assentior Jos. Scaligero, qui legendum censet *agrioleontas*, ut opponantur isti leoni-

 bus

leontes x. camelopardali x. onagri xx. equi feri XL. & cætera hujusmodi animalia, innumera & diversa: [1]quæ omnia Philippus ludis secularibus [2]vel dedit vel occidit. [3]Has autem omnes feras mansuetas, & præterea efferas, parabat ad triumphum Persicum: [4]sed votum publicum nihil valuit. Nam omnia hæc Philippus exhibuit secularibus ludis & muneribus atque Circensibus, quum millesimum ab urbe condita annum in consulatu suo & filii sui celebravit. [5]Quod de Cæsare memoriæ traditum est, hoc etiam de Gordiano Cordus evenisse perscribit. Nam omnes quicunque illum gladio appetiverunt (qui novem fuisse dicuntur) [6]postea interemptis Philippis, sua manu suisque gladiis, & iisdem quibus illum percusserant, interisse di-
34 cuntur. Trium igitur Gordianorum hæc fuit vita, qui omnes Augusti appellati sunt, duobus in Africa interemptis, in Persidis finibus tertio. [7]Gordiano sepulcrum milites [8]apud Circeium castrum fecerunt in finibus Persidis,

bus mansuetis, quorum paullò antè habita mentio. *Casaub.*

Archoleontes decem.] Unde sic dicti? vetus lectio habet: *arcoleontes.* ita Palat. mutata una littera scribo; *argoleontes*, hoc est albi leones. Ἀργολέων igitur est albus leo, qui non tam flavi sunt quam vulgares. nam ἀργὸς est λευκὸς, unde ἀργιόδους, qui candentes habet dentes. *Salmas.*

Archoleontes decem.] Palat. *arcoleontes.* alii mss. *acroleontes.* unde ingeniose Scaliger *agrioleontes.* Grut.

1. *Quæ omnia Philippus ludis sæcularibus, vel dedit, vel occidit.*] Τὸ *dedit*, refer ad venationes direptionis. *Casaub.*

2. *Vel dedit vel occidit.*] Dedit camelos, onagros, equos feros, & cætera hujusmodi animalia herbatica, quæ in spectaculo direptionis, quam sylvam dicebant, populo rapienda dabantur. occidit autem leones, leopardos, hyænas & ejusmodi feras, quæ in pancarpo occidebantur, de quo nos supra. *Salmas.*

3. *Has autem omnes feras mansuetas & præterea efferas.*] Libri: *& præterea efferatas.* Idem.

4. *Sed votum publicum nihil valuit.*] *Quod votum publicum nihil valuit.* Idem.

5. *Quod de Cæsare memoriæ traditum est.*] Sueton. libro primo. Ammianus Marcellinus libro XXIII. *Casaub.*

Quod de Cajo Cæsare memoriæ traditum est, &c.] Ita etiam Palat. malè vulgo aberat *Cajo.* Grut.

6. *Postea interemptis Philippis.*] Lege: *Nam omnes quicumque illum gladio appetiverunt, qui novem fuisse dicuntur, postea interemptis à Philippis, se sua manu suisque gladiis, & iisdem quibus illum percusserant interemisse dicuntur. interemptis à Philippis*, est, post interemptos Philippos. *Salmas.*

7. *Gordiano sepulchrum milites apud Circeium, &c.*] Scribe, ut apud Eutropium, *Circessum*, sive *Circesium.* situm hujus castri describit Procopius Persicorum lib. II. Zosimus l. III. *Casaub.*

8. *Apud Circeium castrum.*] *Circeum castrum.*

dis, titulum hujuſmodi addentes, & Græcis & Latinis, & Perſicis, & Judaicis, & Ægyptiacis literis, ut ab omnibus legeretur. DIVO GORDIANO VICTORI PERSARUM, VICTORI GOTTHORUM, VICTORI SARMATARUM, DEPULSORI ROMANARUM SEDITIONUM, VICTORI GERMANORUM: [1] SED NON VICTORI PHILIPPORUM. Quod ideo videbatur additum, [2] quia in campis Philippicis ab Alanis tumultuario prælio victus abſceſſerat: ſimul etiam quòd à Philippis videbatur occiſus. [3] Quem titulum evertiſſe Licinius dicitur eo tempore quo eſt nactus imperium, quum ſe vellet videri à Philippis originem trahere. Quæ omnia, Conſtantine maxime, idcirco ſum perſequutus, [4] nequid tuæ cognitioni deeſſet quod dignum ſcientia videretur.

[1] JULII

caſtrum, ita vetus editio. nomen hujus caſtri κιρκήσιον Græcis ſcriptoribus, quod Latinis non eſt *circeſium*, ſed circenſe. appellatio hujus caſtri non Græca ſed Latina, circenſe, quam Græci more ſuo κιρκήσιον verterunt. ut *caſtrenſe*, καςρήσιον. *milliarenſe*, μιλλιαρήσιον, &c. circenſe autem dictum hoc caſtrum, quod in morem circi aqua circaretur. *Salmaſ.*

1. SED NON VICTORI PHILIPPORUM.] Miror additum fuiſſe iſtud, quod æternam Philippo ignominiæ notam inurebat: cùm tamen ille nihil minùs vellet credi quàm occiſum à ſe Gordianum: quem cùm ad ſenatum ſcriberet, finxit, morbo & ſua morte obiiſſe. *Caſaub.*

2. *Quia in campis Philippicis.*] Lege: *In campis Philippis.* nam ideo in titulo Gordiani memoriæ additum fuiſſe ſcribit Capitolinus, *& non victori Philipporum*, quod in campis Philippis ab Alanis fuiſſet victus. cum tamen id minime ſentirent, qui addiderunt, ſed ad Philippos patrem & filium reſpicerent. ſed ſi de campis intelligatur Philippis, mira prorſus erit locutio, qua quis dicatur campi victor, non hominum qui in campo pugnarunt. quod etiam hodie retinemus. nam victorem, campi magiſtrum extitiſſe dicimus. *Salmaſ.*

3. *Quem titulum evertiſſe Licinius dicitur.*] Titulum evertit, at monumentum ipſum non evertit. *Caſaub.*

4. *Ne quid tuæ cogitationi deeſſet.*] Scribendum, *cognitioni.* Idem.

Ne quid cogitationi tuæ deeſſet.] Vetus & prima editio: *cognitioni.* Salmaſius.

Ne quid tuæ cognitioni deeſſet.] Impreſſi, *cogitationi.* ſed alterum eſt à mſſ. etiam Palatino. *Grut.*

[1]JULII CAPITOLINI
[2]MAXIMUS ET BALBINUS.

1 INTEREMPTIS in Africa Gordiano seniore cum filio, quum Maximinus ad urbem furens veniret, ut, quòd Gordiani Augusti appellati fuerant, vindicaret, [3] senatus pertrepidus in ædem Concordiæ [4] VII. [5] Cal. Junii concurrit, ludis Apollinaribus, remedium contra furorem hominis improbissimi requirens. Quum

1. JULII CAPITOLINI.] Non veteres Palat. membranæ, tantum legitur: EXPLICIT GORDIANUS, INCIPIT MAXIMUS. Capitolini tamen esse non dubitamus. *Salmas.*

2. MAXIMUS ET BALBINUS.] De horum nominibus antè diximus, & de Capitolini incogitantia. qui nummos horum principum non requisivit, ut adeò molesto scrupulo liberaretur. Extant etiam hodie utriusque Augusti non pauci; ab una parte hæc: IMP. C. M. CLOD. PUPIENUS. AUG. in altera autem ista: P. M. TR. PO. COS. II. P. P. Nummus alter est ex ære, habetque hæc verba: IMP. CAES. M. CLOD. PUPIENUS. AUG. & in postica facie, PAX. PUBLICA. S. C. sed in istis nummis cognomen Maximi prætermissum est: cujus tamen fidem faciunt alii, ita inscripti: IMP. CAES. PUPIEN. MAXIMUS. AUG. Balbinus autem vocatur in nummis D. CAELIUS BALBINUS. Cæterum librum hunc eo leviùs percurremus, quia dicta pleraque omnia jam ante in duobus superioribus. *Casaub.*

MAXIMUS ET BALBINUS.] De Maximo, qui & Pupienus, à Latinis scriptoribus nominatur, Græcis semper Maximus dictus. In nummis autem, IMP. C. M. CLOD. PUPIENUS. AUG. &, illæ singulæ C. M. CLOD. Cajum Maximum Clodium Pupienum denotant C. Maximus à patre Maximo cognominatus. Clodius autem Pupienus vel ab avo vel ab avia vel paternis vel maternis vel etiam adoptione aliqua. Atque hinc factum ut ab aliis C. Maximus, ab aliis vero Clod. Pupienus nominaretur, hic de quo agimus imperator. *Salmas.*

3. *Senatus pertrepidus in ædem Concordiæ* VII. *Kal. Junii concurrit, ludis Apollinaribus.*] Consternationem animorum & senatus & populi Rom. ad nuntium de cæde Gordianorum, narrat Herodianus in septima historia. Sed dissentit hìc ab Herodiano Capitolinus: qui non in Capitolini Jovis cella, verùm in æde Concordiæ creatos scribit imperatores Maximum & Balbinum. Videntur initiò patres in ædem Concordiæ concurrisse: postea verò iterum in Capitolio convenisse, & ibi negotium perfecisse. Perperam verò scriptum hoc loco, Majo mense hæc accidisse: quod historiæ rerum gestarum manifestissimè repugnat. sed scribendum est, VII. *Kal. Julii*, non autem *Junii.* quo mense ludi Apollinares Romæ, celebrabantur *a. d.* III. *Nonas Quintiles.* Casaub.

Senatus pertrepidus in ædem Concordiæ, &c.] Non male Pal. *prætrepidus.* Gruter.

4. *Septimo Calendas Junii.*] Pal. *septimo idus Junias.* de hac diversitate consulatur Casaubonus. *Idem.*

5. *Calend. Junii.*] Pal. & vet. ed. *Kal. Junias.* Salmas.

1. *Quum*

Quum igitur duo consulares, & eminentes quidem viri, Maximus & Balbinus (quorum Maximus à plerisque in historia reticetur, & loco ejus Pupieni nomen infertur: [1] quum & [2] Dexippus & Arabianus Maximum & Balbinum dicant electos contra Maximinum post Gordianos; [3] quorum alter bonitate, virtute alter ac severitate, clari habebantur) ingressi essent curiam, [4] ac præ se timorem Maximini adventu ferrent ostenderentque, [5] referente cos. de aliis rebus, [6] qui primam sententiam erat dicturus, [7] sic orsus est: *Minora nos solicitant, & propè aniles res* [8] *ferventissimo tempore tractamus in Curia. Quid enim opus est de restitutione templorum, de basilicæ ornatu,* [9] *de thermis Titianis, de exædificatione amphitheatri agere: quum immineat Maximinus, quem hostem mecum antè dixistis: Gordiani duo, in quibus præsidium fuerat interempti sint, neque in præsenti ullum sit auxilium quo respirare possimus? Agite igitur P.C. principes dicite. Quid moramini? ne dum singulatim pertimescitis, in timore potiùs quàm in virtute opprimamini.* Post hæc tacentibus cunctis, quum 2
Maximus, qui & natu grandior erat & meritis, & virtute ac se-

1. *Quum & Dexippus & Arabianus.*] Nihil dubitamus quin heic legendum, *Arrianus*, ut in vita Gordianorum rectè legitur. *Idem.*

2. *Dexippus & Arabianus.*] Is est, ni fallor, qui duobus in locis antè *Arrianus* nominabatur. *Casaub.*

Dexippus & Arabianus.] Pal. *Arpianus.* an revocandum *Arrianus*, cujus supra bis mentio. *Grut.*

3. *Quorum alter bonitate.*] Albinus, quem describit Herod. τὸ ἦθος ἁπλούστερον. *Casaub.*

4. *Ac præ se timorem Maximini adventu ferrent, &c.*] Scrib. *adventus.* pro *ferrent ostenderentque*, quidam codices, *fronte ostenderent.* Idem.

Ac præ se timorem Maximini ferrent, ostenderentque.] Emendamus ex vestigiis optimi Palatini: *Quum igitur duo Consulares, & eminentes quidem viri, Maximus & Balbinus, ingressi essent curiam, ac præcipue timorem, Maximini adventu, fronte ostenderent, referente consule de aliis rebus, &c.* Salmas.

Ac præ se timorem Maximini adventu ferrent ostenderentque.] Pal. *ac præcipuè timorem Maximini:* ut videatur restituendum, *ac præ se timorem adventus Maximini fronte ostenderent.* Grut.

5. *Referente Cos. de aliis rebus, &c.*] De restitutione templorum, ornatu basilicæ, &c. *Casaub.*

6. *Qui primam sententiam erat dicturus.*] Lege, *primus.* periphrasis est senatoris primæ sententiæ. *Idem.*

7. *Sic orsus est.*] *Sic exorsus est.* Salmasius.

8. *Ferventissimo tempore.*] Cùm quidem jam πάντεσσιν ἐπὶ ξυροῦ ἵσταται ἀκμῆς, aut certa pernities, aut salus. *Casaub.*

9. *De thermis Titianis.*] Titi Cæsaris. *Idem.*

ac severitate clarior, dicere sententiam cœpisset, qua ostenderet duos principes esse faciendos, Vectius Sabinus ex familia Ulpiorum, rogato consule ut sibi dicere atque interfari liceret, sic orsus est. *Scio P. C. hanc rebus novis inesse oportere constantiam, ut rapienda sint consilia non quærenda: verbis quinetiam plurimis abstinendum sit atque sententiis, ubi res perurgent. Cervices suas quisque respiciat, uxorem ac liberos cogitet, avitas patriasque fortunas, quibus omnibus imminet Maximinus, natura furiosus, truculentus, immanis, causa verò (ut sibi videtur) satis justa, truculentior. Ille quadrato agmine, castris ubique positis ad urbem tendit, vos sedendo & consultando diem teritis. Longa oratione opus non est: faciendus est imperator, imò faciendi sunt principes: unus qui res domesticas, alter qui bellicas curet. unus qui in urbe resideat, alter qui obviam cum exercitu latronibus pergat. Ego principes dico, vos firmate, si placet:* [1] *sin minus, meliores ostendite. Maximum igitur atque Balbinum:* [2] *quorum unus in re militari tantus est* [3] *ut nobilitatem generis splendore virtutis allexerit: alter ita clarus nobilitate est, ut & morum lenitate Reip. sit necessarius; & vitæ sanctimonia, quam à prima ætate in studiis semper ac literis tenuit. Habetis sententiam P. C. mihi fortasse periculosiorem quam vobis: sed nec vobis satis tutam, si non aut alios aut hos principes feceritis.* Post hæc acclamatum est uno consensu, *Æquum est, justum est. sententiæ Sabini omnes consentimus. Maxime & Balbine Augusti, dii vos servent, dii vos principes fecerunt, dii vos conservent. Vos sena-*

1. *Sin minus, meliorem ostendite.*] *Meliores ostendite.* nempe principes. *Salmasius.*

2. *Quorum unus in re militari tantus est, ut nobilitatem generis splendore virtutis allexerit.*] De Maximo sermo est, qui ignobilis, sed virtutis splendore & militari scientia, multis nobilibus anteferendus. sed quid est, nobilitatem generis virtutis splendore allicere? puto auctorem scripsisse, *illuxerit:* id est, illustraverit. *illucescere* pro illustrare, illustrem reddere. ut innotescere pro notum facere apud Ulpian. *Idem.*

3. *Ut nobilitatem generis splendore virtutis allexerit.*] Scribendum, *generi.* non erat Maximus nobilis natalibus; sed obscuritatem generis virtute illustraverat. *Casaub.*

Ut nobilitatem generis splendore virtutis allexerit.] Pal. *virtutis ei lexerit.* locus benè habebit, modò legatur cum Casaubono, *nobilitatem generi splendore.* Lipsio placebat, *ut ignobilitatem generis, splendore, &c.* Epist. XVIII. Centuriæ Miscellæ. *Grut.*

1. *Egressi*

ſenatum à latronibus vindicate, vobis bellum contrà latrones mandamus. Hoſtis publicus Maximinus cum filio pereat, hoſtem publicum vos perſequimini. Felices vos judicio ſenatus: felicem Remp. veſtro imperio. Quod vobis ſenatus detulit, fortiter agite: quod vobis ſenatus detulit, libenter accipite. His atque aliis accla- 3
mationibus imperatores facti ſunt Maximus atque Balbinus. [1] Egreſſi igitur à ſenatu, primùm Capitolium aſcenderunt, ac rem divinam fecerunt. [2] Sed dum in Capitolio rem divinam faciunt, populus Rom. imperio Maximi contradixit. timebant enim ſeveritatem ejus homines vulgares. Quare factum eſt ut Gordianum adoleſcentulum principem peterent, qui ſtatim factus eſt: nec priùs permiſſi ſunt ad Palatium ſtipati armis ire quàm nepotem Gordiani, Cæſaris nomine nuncuparent. Deinde ad Roſtra populum convocarunt. Ubi quum orationem de ſenatus ſententia & de ſua electione habuiſſent, populus Rom. cum militibus qui fortè convenerant, acclamavit, *Gordianum Cæſarem omnes rogamus.* [3] Hic nepos erat Gordiani ex filia, ut quidam; vel, ut alii, ex filio qui eſt in Africa occiſus, [4] annum agens ætatis XIIII. ut plerique dicunt: qui ſtatim raptus eſt, & novo genere ſenatuſconſulti quum eadem die ſenatuſconſ. factum eſſet. inductus in Curiam, Cæſar eſt appellatus. [5] Prima igitur relatio principum 4
fuit,

1. *Egreſſi igitur à ſenatu primum Capitolium aſcenderunt, &c.*] Peſſimæ manus iſtos libellos tractarunt. cum enim his verbis agat de Gordiani adoleſcentuli in imperium electione, tribus poſt verſibus eamdem rem exponit. quod non convenit. hæc ita igitur conſtitue auctoribus membranis: *egreſſi igitur à ſenatu primum Capitolium aſcenderunt, ac rem divinam fecerunt. deinde ad roſtra populum convocarunt.* Salmaſ.

2. *Sed dum in Capitolio rem divinam faciunt, &c.*] Quæ ſequuntur omnia, ad illa verba, *Deinde ad Roſtra, &c.* in regio & Puteani leguntur alio loco, quem infrà indicabimus. *Caſaub.*

Sed dum Capitolino, &c.] Hæc & ſequentia, uſque ad illa; *Deinde ad roſtra*, non magis comparent hoc loco in Palatino, quàm in Regio aut Puteaniano: ſequuntur demum cap. 8. poſt iſta; *inierunt imperium.* videntur tamen heic utcumque tolerari poſſe; ſed tolerari tantum. *Grut.*

3. *Hic nepos erat Gordiani ex filia, ut quidam, vel ut alii ex filio.*] Palat. cum veteri editione: *Hic erat nepos Gordiani ex filio qui eſt in Africa occiſus.* Salmaſ.

4. *Annum agens* XIIII. *ut plerique dicunt.*] Scribe ex ſuperioribus, *decimum tertium.* Caſaub.

Annum agens ætatis decimumquartum.] Ita quoque Pal. *Grut.*

5. *Prima igitur relatio principum fuit.*] Fuiſſe

fuit, ut duo Gordiani divi appellarentur. Aliqui autem unum putant appellatum, seniorem videlicet: sed ego libris quos Junius Cordus affatim scripsit, legisse memini ambos in deos relatos. si quidem senior laqueo vitam finivit: junior autem in bello consumptus est: qui utique majorem meretur reverentiam quòd eum bella rapuere. Post has igitur relationes [1] præfectura urbis in Sabinum collata est, virum gravem, & Maximi moribus congruentem; prætoriana in Pinarium Valentem. Sed priùs quàm de actibus eorum loquar, [2] placet aliqua dicere de moribus atque genere: non eo modo quo Junius Cordus est prosequutus omnia, sed illo quo Suetonius Tranquillus [3] & [4] Valerius Marcellus: quamvis [5] Curius Fortunatianus, qui omnem hanc historiam perscripsit, [6] plura congerit: Cordus verò tam multa [7] ut etiam pleraque & minùs ho-
5 nesta perscripserit. MAXIMO pater fuit Maximus, unus è plebe, ut nonnulli dicunt, [8] faber ferrarius; ut alii, [9] rhedarius vehicularius fabricator. Hunc suscepit ex uxore Pri-

Fuisse moris ut novi principes primam relationem facerent de ejus honoribus cui successerant, antè monebamus. *Casaubonus.*

1. *Præfectura urbis in Sabinum collata est.*] *In Sabinum conlocata est.* ita libri omnes. *Salmas.*

2. *Placet aliqua dicere de genere & moribus eorum.*] *Placet aliqua dici.* Idem.

3. *Et Valerius Marcellinus.*] Est à libris Regio & Palatino: nam vulgg. *Marcellus.* Grut.

4. *Valerius Marcellus.*] *Valerius Marcellinus*, in Palatino. *Salmas.*

5. *Curius Fortinatianus.*] Sic, nullâ litterâ variante, Pal. *Grut.*

6. *Plura congerit.*] Ait se non omnia minutatim persequi velle quæ de eorum vita & genere dici possint. quod fecerat affatim Junius Cordus. nec rursum Curium Fortunatianum velle imitari, qui omnem hanc historiam perscribens pauca admodum tetigerit: sed eum modum velle sequi, quem Suetonius & Marcellinus essent sequuti. legendum igitur ex membranis & prima editione: *quamvis Curius Fortunatianus, qui omnem hanc historiam perscripsit, pauca contigerit.* Salmas.

Plura congerit.] Pal. *pauca congerit.* scire cuperem quid heic varient aliorum membranæ. *Grut.*

7. *Ut etiam pleraque & minus honesta.*] Sic & Pal. at supervacuum esse illud *&* vel cæco apparet. *Idem.*

8. *Faber ferrarius.*] En vices humanarum rerum. nam & nati fabris ferrariis, ut hic, ad imperatoriæ majestatis fastigium ascendunt: & ii quoque interdum, qui fuere ipsi fabri ferrarii; ut de Mario quodam narrat Trebellius Pollio. *Casaub.*

9. *Rhedarius vehicularius fabricator.*] Fabricator ejus generis vehiculorum, quæ dicuntur rhedæ. *Idem,*

Redarius vehicularius fabricator.] *Vehiculum* nomen generale, *reda* speciale. vehicularius igitur redarius fabrica-

re Prima nomine. [1] cui fratres quatuor viri fuerunt, & quatuor puellæ: qui omnes in pubertate interierunt. Nato Maximo, carnem bubulam, & quidem multam, [2] aquila [3] in cellam eorum projecisse fertur, quæ angusto patebat impluvio: [4] eam denique quum jaceret, nec quisquam contingere auderet religionis timore, iterum sustulisse, & in proximum sacellum quod erat Jovis Præstitis, detulisse. Id eo tempore nihil visum est ominis habere, sed non sine causa factum probavit imperium. [5] Pueritiam omnem in domo patrui Pinarii fecit, quem statim ad præfecturam prætorii subvexit ubi factus est imperator. Operam grammatico, rhetori non multam dedit. Siquidem [6] semper virtuti & militari severitati studuit. [7] Attamen militaris tribunus fuit, & multos egit numeros, & postea præturam, sumptu [8] Pescenninæ Marcellinæ, [9] quæ illum loco filii susceperat & aluerat. Inde proconsulatum Bithyniæ egit, [10] & deinceps Græciæ, [11] ac tertiò Narbonæ. Missus

bricator dicitur qui hoc genus vehiculi fabricaret, quod appellatur reda. sic *lanarius* generali voce quemcumque lanarium artificem aut negotiatorem significat: speciatim tamen *lanarius pectinarius* dicitur qui lanas pectit. vetus inscriptio: LANARII. PECTINARII. SODALES. Græci κτενιστὰς simpliciter eos appellant. *Salmas.*

1. *Cui fratres quattuor viri fuerunt & quattuor puellæ.*] Inepta lectio. viros appellat, qui intra pubertatem omnes interiere. sic igitur legendum: *cui fratres quatuor pueri fuerunt, & quatuor puellæ: qui omnes intra pubertatem interierunt.* Idem.

2. *Aquila in cellam eorum projecisse fertur.*] Scribe, *coram proj.* Casaub.

3. *In cellam eorum projecisse fertur.*] Pal. *cella.* Grut.

4. *Eam denique cum jaceret.*] Melius Palatinus: *Eamdemque cum jaceret, nec quisquam contingere auderet religionis timore, iterum sustulisse.* Salmas.

5. *Pueritiam omnem in domo patrui Pinarii fecit.*] *Facere*, pro διατρίβειν, morari, & habitare. *Casaub.*

Pueritiam omnem in domo patrui Pinarii.] Pal. & princeps editio: *in domo patris Pinarii.* Patrem tamen ejus Maximum non Pinarium supra vocavit. *Salmas.*

6. *Semper virtuti & militari severitati.*] Pal. *semper virtuti militari, & severi*, quod ferè præposuerim. *Grut.*

7. *Attamen militaris tribunus fuit, &c.*] Fortean, *ac tandem.* Sed passim vocem *tamen* alieno loco positam in his libris invenias. *Casaub.*

Attamen militaris tribunus fuit.] Erasa lectio antiqua, de qua hoc tantum possum dicere, mendosam mihi videri. *Salmas.*

8. *Pescenninæ Marcellinæ.*] Pal. *Pescenniæ Marcellinæ.* melius. *Idem.*

9. *Quæ illum filii loco susceperat, & aluerat.*] *Quæ illum filii loco suscepit & aluit.* Idem.

10. *Et deinceps Græciæ.*] Pal. *Græcæ.* Gruter.

11. *Ac tertiò Narbonæ.*] *Narbona* provinciæ

ſus præterea legatus, Sarmatas in Illyrico contudit: atque inde tranſlatus ad Rhenum, rem contra Germanos ſatis feliciter geſſit. [1] Poſt hæc præfectus urbis prudentiſſimus, ac ingenioſiſſimus, & ſeveriſſimus approbatus eſt. [2] Quare * veluti ſenatus ei homini, quod non licebat, novæ familiæ, imperium tamen detulit, confeſſis omnibus eo tempore in ſenatu aptiorem non eſſe qui deberet principis no-
6 men accipere. Et quoniam etiam minora plerique deſiderant, fuit cibi avidus, vini parciſſimus, ad rem Veneream nimis rarus, domi foriſque ſemper ſeverus, ita ut & *triſtis* cognomen acciperet. [3] Vultu graviſſimus, & verecundus, ſtatura procerus, [4] corporis qualitate ſaniſſimus, [5] moribus aſpernabilis, attamen juſtus, [6] neque unquam uſque

vinciæ hîc nomen eſt, non urbis. *Caſaubonus.*

1. *Poſt hæc præfectus urbis prudentiſſimus, &c.*] Omnia hæc Herodian. *Idem.*

2. *Quare * velut ſenatus ei homini, &c.*] Sublata quidem voce *velut* ſenſus erit non incommodus: ſed cùm eam mordicus libri omnes retineant, deſiderari hîc videntur nonnulla. *Idem.*

Quare veluti ſenatus ei homini quod non licebat.] Ita etiam Palatinus. multæ mihi ſunt ad manum conjecturæ. ſed cum earum nulla mihi ſatisfaciat, non viſum eſt eas heic adſcribere, quas ipſe non probarem. *Salmaſ.*

3. *Vultu graviſſimus & verecundus, &c.*] Non congruunt gravitas & verecundia, magnumque diſcrimen eſt inter verecundum vultum, & triſtem ac ſeverum, qualis Pupieni fuit: quod & nummi antiqui teſtantur quos vidimus. ſed poteſt *verecundus* aliter accipi, pro αἰδοῦς ἄξιος, & αἰδέσιμος, qui aſpectu ſuo pudorem aliis exprimeret. *Caſaub.*

Vultu graviſſimus & verecundus.] Minime convenit in hominem ſeverum iſta vultus verecundia. bene itaque libri omnes legunt: *Vultu graviſſimus, & retorridus.* vultus retorridus eſt ſtrictus & contractus, & caperatus, & rugis ſtriatus ad eum modum quo ſolent eſſe quæ ab igne, vel à ſole fiunt retorrida. hinc & retorridus pro ſevero, vel ad ſeveritatem compoſito. nam ita vultum ſolent contrahere, & caperare qui ſeveritatem adfectant, & graves videri volunt. *ſtrictam frontem* Latini dixerunt contractam & rugis aſperatam, retorridamque. *Salmaſ.*

Vultu graviſſimus & retorridus, &c.] Non auſus ſum rejicere ſcriptionem vett. edd. & aliquot manuſcriptorum, in quibus & Pal. mediæ ætatis impreſſi, *graviſſimus & verecundus.* quod ſpernunt tam præcedentia, quam ſequentia. *Grut.*

4. *Corporis qualitate ſaniſſimus.*] Scripti, *fortiſſimus.* mox, *corporis qualitate conſpicuus.* Caſaub.

5. *Moribus adſpernabilis.*] *Aſpernabilis*, id eſt *contemptor*, ut de Maximino dixit. ita enim uſi ſunt iſtiuſmodi verbis tunc temporis ſcriptores. *aſpernabilis* qui facile aſpernatur: *docibilis*, qui docet, non qui docetur: *expectabilis* qui expectat, non qui expectatur, &c. *Salmaſ.*

6. *Neque unquam uſque ad exitum negotiorum vel inhumanus vel inclemens.*] Id eſt, qui in nullius unquam necem duraret, ut loquitur Tacitus de Auguſto. *Caſaub.*

1. *Quàm*

usque ad exitum negotiorum vel inhumanus vel inclemens. Rogatus semper ignovit, nec iratus est nisi ubi eum irasci decuit. Factionibus se nunquam præbuit, judicii tenax fuit, neque aliis potiùs [1] quàm sibi credidit. Quare & à senatu multum dilectus est, & à populo timori habitus: siquidem sciebat populus ejus censoriam præfecturam, quam videbat posse in imperio vehementiùs convalescere. BALBINUS nobilissimus, & iterum COS. 7
rector provinciarum infinitarum. Nam & Asiam & Africam & Bithyniam, & Galatiam, & Pontum, & Thracias, & Gallias civilibus administrationibus rexerat, ducto nonnunquam exercitu: sed rebus bellicis minor fuerat quàm civilibus; attamen bonitate, nimia sanctitate ac verecundia ingentem sibi amorem conciliaverat. Familiæ vetustissimæ (ut ipse dicebat) [2] à Balbo Cornelio Theophane originem ducens, qui per Cn. Pompejum civitatem meruerat, quum esset suæ patriæ nobilissimus, idemque historiæ scriptor. [3] Statura æquè procerus, corporis qualitate conspicuus, in voluptatibus nimius, quam quidem adjuvabat divitiarum abundantia; nam erat à majoribus dives, & [4] multa hereditatibus per se ipse collegerat. Eloquentia clarus, [5] poëmate inter sui temporis poëtas

1. *Quàm sibi credit.*] *Credidit.* Idem.

2. *A Balbo Cornelio Theophane originem ducens.*] Theophanes Mitylenæus amicitia Pompeii & scriptione historiæ magnam olim famam meruerat: floruitque ejus domus Romæ sub Augusto, & Tiberio etiam aliquandiu. *Idem.*

3. *Statura æquè procerus.*] Respicit illa superiora de Maximo, *vultu graviss. statura procerus.* Idem.

4. *Multa hereditatibus per se ipse collegerat.*] Scriptus heres à multis amicorum: quod apud veteres honori habitum; eoque nomine gloriatur Cicero. *Idem.*

5. *Poëmate inter sui temporis poëtas præcipuus.*] Ita scripti omnes: *præcipiti usu, &c.* referendum ad facultatem fundendi versus ex tempore. nam *præcipitem usum* appellat τ αὐτοσχεδιασμόν. *Idem.*

Poëmate inter sui temporis poëtas præcipuus. præcipiti usu vini.] Vetus codex: *Poëmate inter sui temporis poëtas. præcipi usu vini, cibi, veneriæ avidus.* parvo negotio ad hunc modum emacula: *Eloquentia clarus, poëmate inter sui temporis poëtas præcipuus. vini, cibi, rei veneriæ avidus.* Salmas.

Poëmate inter sui temporis poëtas præcipuus præcipiti usis.] Sanè Pal. habet à primâ manu: *poëmata inter sui temporis poëtas præcipiti usu.* omnia rectè, dummodò scribatur *poëmate.* Grut.

1. *Vini,*

poëtas præcipuus: præcipiti uſu [1] vini, cibi, rei Venereæ avidus, veſtitu cultus: nec quicquam defuit [2] quod illum populo non commendabilem redderet. Amabilis etiam ſenatui fuit. Hæc de utriuſque vita comperimus. Denique nonnulli quemadmodum Catonem & Cæſarem Salluſtius comparat, [3] ita [4] hunc quoque comparandum putant, ut alterum ſeverum, clementem alterum; bonum illum, iſtum conſtantem; illum nihil largientem, hunc affluen-
8 tem copiis omnibus dicerent. Hæc de moribus atque genere. Decretis ergo omnibus imperatoriis honoribus atque inſignibus, percepta tribunitia poteſtate, jure proconſulari, pontificatu maximo, patris etiam patriæ nomine, [5] meruerunt imperium. His geſtis, celebratiſque ſacris, datis ludis ſcenicis ludiſque circenſibus, gladiatorio etiam munere, Maximus ſuſceptis votis in Capitolio, ad bellum contra Maximinum miſſus eſt cum exercitu ingenti, prætorianis Romæ manentibus. Unde autem mos tractus ſit ut proficiſcentes ad bellum imperatores, munus gladiatorium & venatus darent, breviter dicendum eſt. Multi dicunt, apud veteres hanc devotionem contra hoſtes factam ut civium ſanguine litato ſpecie pugnarum ſe

[1] Neme-

1. *Vini, cibi, rei Venereæ.*] Pal. non habet voculam *rei.* benè, ut puto, certè juxta conſuetudinem ſuperiorem. *Idem.*

2. *Quod illum populo non commendavet.*] Dele negationem. *Caſaub.*

Quod illum populo non commendabilem.] Sic Palat. nec novum illi ſæculo, negativis duobus magis adfirmare. *Gruter.*

3. *Ita hunc quoque comparandum putarunt.*] Ita Pal. non, ut vulgati, *putant.* præſtaret præterea ſcribi, *hos comparandos.* Idem.

4. *Hunc quoque comparandum putant.*] Scrib. *Hos, &c.* Caſaub.

5. *Meruerunt imperium. His geſtis celebratiſque ſacris.*] Heic tandem ſedem debent fingere illa verba deerrantia, quæ antea duobus non ſuis locis inculcata & inſulta vidimus. hæc igitur ſic continuanda ſunt: *Decretis ergo omnibus imperatoriis honoribus atque inſignibus, percepta tribunitia poteſtate, pontificatu maximo, patris etiam patriæ nomine, meruerunt imperium: ſed dum in Capitolio rem divinam faciunt, populus Romanus, imperio Maximi contradixit. timebant enim ſeveritatem ejus homines vulgares, quam & ſenatui acceptiſſimam & ſibi adverſiſſimam eſſe credebant. quare factum eſt, ut diximus, ut Gordianum adoleſcentulum principem peterent, qui ſtatim factus eſt, nec prius permiſſi ſunt, ad palatium ſtipati armatis ire, quam nepotem Gordiani, Cæſaris nomine nuncuparent. His geſtis celebratiſque ſacris, datis ludis ſcenicis, circenſibuſque, &c.* Salmaſ.

1. *Neme-*

[1] Nemesis, id est vis quædam fortunæ, satiaret. Alii hoc literis tradunt (quod verisimilius credo) ituros ad bellum Romanos [2] debuisse pugnas videre, & vulnera, [3] & ferrum, & nudas inter se cohortes, ne dimicantes in bello armatos hostes timerent, aut vulnera & sanguinem perhorrescerent. Et Maximo quidem ad bellum profecto, 9
Romæ prætoriani remanserunt. Inter quos & populum tanta seditio fuit ut ad bellum intestinum veniretur, urbis Romæ pars maxima incenderetur, templa fœdarentur, omnes plateæ cruore pollueréntur, [4] quum Balbinus homo senior seditionem sedare non posset. [5] Nam & in publicum processit, manus singulis quibusque tenuit, & penè ictum lapidis passus est. [6] Alii dicunt etiam fuste [7] percussum esse, [8] neque sedasse tumultum nisi infantem Gordianum purpuratum ad populum longissimi hominis collo superpositum produxisset. Quo viso, populus & milites usque

1. *Nemesis, id est, vis quædam Fortunæ satiaret.*] Non est glossema: si stamus fide librorum. de Nemesi præter Græcos, Ammianus Marcell. libro XIV. *Casaub.*

2. *Debuisse pugnas videre & vulnera & ferrum, & nudos inter se coëuntes, ne in bello, &c.*] Lectio partim à Pal. partim à Puteani codd. nam Pal. profectò abjicit vocem *dimicantes*, habetque, *& ferrum & nudos inter se coeciuntes, nec in bello, &c.* Grut.

3. *Et ferrum, & nudas inter se cohortes.*] Fortasse, *& ferrum nudantes inter se cohortes.* id est, nudato ferro & micante acie pugnantes. Putean. *& nudos inter se coëuntes.* Casaub.

4. *Cum Balbinus homo senior seditionem sedare non posset.*] Melius in Palatino: *Cum Balbinus homo lenior.* dixit ante de lenitate Balbini: *Attamen bonitate nimia, sanctitate ac verecundia ingentem sibi amorem conciliaverat.* Salmas.

Cùm Balbinus homo lenior, &c.] Est à Pal. *Grut.*

5. *Nam & in publicum processit, &c.*] Mirè titubat tota hæc Capitolini narratio. facem pete ex Herodiano. *Casaubonus.*

6. *Alii dicunt etiam fuste percussum esse.*] *Et pæne ictum lapidis passus est, ut alii dicunt etiam fuste percussus est, neque sedasset tumultum, &c.* ita Palatinus hæc concipit. *Salmas.*

7. *Percussum esse. neque sedasset tumultum, &c.*] Expressi quod erat in Palatino. *Grut.*

8. *Neq; sedasse tumultum, &c.*] *Sedasse* pro sedaturum fuisse. sed historiam confundit aliud agens. duæ temporibus illis fuerunt Romæ seditiones: prior eademque minùs periculosa, quæ producto puero Gordiano & Cæsare facto, sedata est; altera longè gravissima, aliquantò post accidit. confer cum Herodiano. *Casaub.*

Neque sedasse tumultum.] Addita littera legere malim: *manus singulis quibusque tenuit, & pæne ictum lapidis passus est: alii dicunt etiam fuste percussum esse: neque sedasset tumultum, nisi infantem Gordianum purpuratum hominis collo superpositum produxisset.* Salmasius.

usque adeò placati sunt ut amore illius in concordiam redirent. Neque unquam quisquam in illa ætate sic amatus est,[1] merito avi & avunculi, seu patris, ut quidam dicunt, qui pro populo Romano contra Maximinum in Africa vitam finierant. tantum apud Romanos memoria bonarum
10 rerum valet. Maximo igitur ad bellum profecto, senatus per omnes regiones consulares, prætorios, quæstorios, ædilitios, tribunitios etiam viros misit: ita ut unaquæque civitas frumentum, arma & propugnacula & muros pararet, ut per singulas urbes Maximinus fatigaretur. [2] Jussum tunc tamen ut omnia ex agris in civitates colligerentur, nequid hostis publicus inveniret. Scriptum est præterea ad omnes provincias missis frumentariis, jussumque ut quicunque Maximinum juvisset, in hostium numero duceretur. Inter hæc Romæ iterum seditiones inter populum & milites ortæ sunt. [3] Et quum mille edicta Balbinus proponeret, nec audiretur, veterani se in castra prætoria contulerunt cum ipsis prætorianis, quos cœpit populus obsidere: nec unquam ad amicitiam essent reducti [4] nisi fistulas aquarias populus incidisset. In urbe autem priusquam dictum esset milites pacatos venire, & tegulæ de tectis jactæ sunt, & omnia quæ in domibus erant vasa, projecta. atque ideo major pars civitatis periit, & multorum divitiæ. Nam latrones se militibus miscuerunt [5] ad
11 vastanda ea quæ norant ubi reperirent. Quum hæc Romæ

1. *Merito avi & avunculi, seu patris, ut quidam dicunt.*] Absunt hæc verba primæ editioni Palatinoque libro: *seu patris ut quidam dicunt.* quæ & possunt abesse. nam illa plurium fuit opinio, quam & solam ideo heic ponit Capitolinus: Gordianum nempe hunc tertium, nepotem fuisse senioris Gordiani ex filia, atque ita avum seniorem Gordianum, avunculum vero juniorem habuisse qui in Africa occisus est. *Idem.*

2. *Jussum tunc tamen, &c.*] *Tamen* pro etiam, vel παρέλκον. sic sæpe. *Casaub.*

3. *Et cùm mille edicta Balbinus proponeret, &c.*] Herodianus: Ὁ δὲ Βαλβῖνος οἴκοι μένων διαγράμματά τε προθείς. Capitolinum legisse non dubito, διατάγματα. idque melius. *Idem.*

4. *Nisi fistulas aquarias populus incidisset.*] Vide Herod. *Idem.*

5. *Ad vastanda ea quæ norant ubi reperirent.*] Verbi gratia: qui norant ministerium argenteum magni pretii esse in ædibus hujus aut illius consularis, eò impetum faciebant; & ita in cæteris. *Idem.*

1. *Crines*

mæ geruntur, Maximus sive Pupienus apud Ravennam bellum parabat ingenti apparatu, timens vehementissimè Maximinum: de quo sæpissimè dicebat, se non contra hominem, sed contra Cyclopem bellum gerere. Et Maximinus quidem apud Aquileiam ita victus est ut à suis occideretur: caputque ejus & filii perlatum est Ravennam, quod à Maximo Romam transmissum est. Non tacenda hoc loco devotio est Aquileiensium pro Romanis, qui etiam [1] crines mulierum pro nervis ad sagittas emittendas totondisse dicuntur. Tantum sanè lætitiæ fuit in Balbino qui plus timebat, ut hecatomben faceret, statim ut Maximini caput allatum est. [2] *Hecatombe* autem tale sacrificium est: centum aræ uno in loco cespititiæ extruuntur, & ad eas centum sues, centum oves mactantur. [3] Nam si imperatorium sacrificium sit, centum leones, centum aquilæ, [4] & cætera hujusmodi animalia centena feriuntur. [5] Quod quidem etiam Græci quondam fecisse dicuntur quum pestilentia laborarent: & à multis imperatoribus id celebratum constat. His igitur peractis Balbinus cum summa 12
gratulatione Maximum redeuntem è Ravenna cum exercitu integro & copiis expectabat. Siquidem Maximinus ab oppidanis Aquileiensibus, & paucis qui illic erant militibus, [6] ac Crispino & Menophilo consularibus, qui à senatu missi fuerant, victus est. Ipse autem Maximus Aquileiam

1. *Crines mulierum pro nervis ad sagittas emittendas totondisse dicuntur.*] Verbum *totondisse* non est in Pal. nisi à scripturâ recentissimâ. an fuit? *crine usi mulierum pro nervis ad sag. emittendas dicuntur.* Grut.

2. *Hecatombe autem tale sacrificium est.*] Uberiùs ista Græcorum grammatici ad primum Iliadis. sed & chiliombas aris admovebant. *Casaub.*

3. *Nam si imperatorium sacrificium sit.*] Lege: *Jam si imperatorium sacrificium sit.* hecatombe, inquit, tale sacrificium est, cum centum sues, centum oves mactantur. jam si imperatorium sacrificium sit, centum leones, centum aquilæ solent mactari. *Salmasius.*

4. *Et cetera hujusmodi animalia centena feriuntur.*] *Centena feriunt.* P. & v. ed. *Idem.*

5. *Quod quidem etiam Græci quondam fecisse dicuntur, &c.*] An alludit ad Homeri versum?

Εἴτ' ἄρ' ὅγ' εὐχωλῆς ἐπιμέμφεται
εἴθ' ἑκατόμβης.

Casaub.

6. *Ac Crispino ac Menophilo consularibus.*] Pal. & v. ed. *Melofilio.* scribe *Menophilio.* Salmas.

leiam idcirco accesserat, ut omnia tuta & integra usque ad Alpes relinqueret: ac si quæ essent Barbarorum qui Maximino faverant reliquiæ, compesceret. Missi sunt denique ad eum legati senatores XX. quorum nomina sunt apud Cordum: (in his consulares IIII. prætorii VIII. quæstorii VIII.) cum coronis & senatusconsulto, in quo ei statuæ auratæ equestres decernebantur. Ex quo quidem Balbinus subiratus est, dicens, [1] Maximum minùs quàm eum laborasse, quum ipse domi tanta bella compressisset, ille autem otiosus apud Ravennam resedisset. [2] Sed tantum valuit bellum Maximo quia profectus est contra Maximinum, [3] ut etiam victoria decerneretur, quam impletam ille nescivit. Exercitu igitur suscepto Maximini, ad urbem cum ingenti pompa & multitudine Maximus venit, mœrentibus militibus quòd eum imperatorem quem ipsi delegerant, perdiderant, & eos habebant quos senatus legerat. [4] Nec dissimulari poterat mœror, qui in frontibus apparebat singulorum: & jam quidem nec verbis abstinebatur: quamvis Maximus & apud milites sæpe dixisset,

1. *Maximum minùs quàm eum laborasse, &c.*] *Eum* pro *se* posuit. Sic tamen sæpe in his libris; ut statim: *Mittit ad Balbinum Maximus, petens, ut ei præsidium mitteret.* id est, sibi præs. m. *Casaubonus.*

Maximum minus quàm eum laborasse.] Vox *eum* non est in Pal. nisi inter lineas recenter positum, habetque textus *elaborasse.* an fuit, *quam se laborasse.* Gruter.

2. *Sed tantum valuit bellum Maximo, &c.*] Non *bellum*, sed *velle* legitur in regio. etsi, inquit, verum erat quod Balbinus dicebat, non plus Maximum quàm se ad victoriam contulisse; quia tamen difficillimo Reip. tempore profectus erat Maximus contra Maximinum, tantum valuit ejus velle, tantique ejus voluntas egregia æstimata est, ut partam victoriam omnes illi acceptam ferrent: licet Ravennæ sedens nihil de iis quæ ad Aquileiam gererentur resciverit; nisi post rem confectam, cùm de cæde Maximinorum allatus ipsi fuit nuntius. *Casaub.*

Sed tantum fuit bellum Maximo.] Mendosa lectio; libri scripti: *Sed tantum valuit belle Maximo, quia profectus est contra Maximinum, ut etiam victoria decerneretur. belle* pro *velle.* Salmas.

Sed tamen valuit velle Maximo.] Sic codex regius, nec divertit Pal. porrò si sequenda sunt vestigia Palatina, reponendum erit: *Sed tantum valuit velle, ut Maximo, quia profectus est contra Maximinum, etiam victoria decerneretur.* sicque ausus sum reponere in contextum. *Grut.*

3. *Ut etiam victoria decerneretur.*] Lego, *ut etiam victoria ejus crederetur.* Casaub.

4. *Nec dissimulari poterat mœror, &c.*] Vide Herod. *Idem.*

1. *Sti-*

ſet, oblivionem præteritorum eſſe debere, & [1] ſtipendia magna donaſſet, [2] & auxilia in ea loca quæ delegerant, dimiſiſſet. *Sed animi militum ſemel imbuti odio, refrenari nequeunt.* Denique quum audiſſent ſenatus acclamationes quæ milites tangerent, acriores contra Maximum & Balbinum extiterunt, ſecum quotidie cogitantes quos impe-
ratores facere deberent. Senatuſconſulti autem quo moti 13
ſunt, hæc forma eſt: Quum ingredienti urbem Maximo Balbinus & Gordianus & ſenatus & populus Rom. obviam proceſſiſſent, acclamationes primùm publicæ fuerunt quæ milites contingerent: inde in ſenatum itum eſt: ubi poſt illa [3] quæ communia ſolent eſſe feſta, dictum eſt, *Sapienter electi principes ſic agunt,* [4] *per imperitos electi principes ſic pereunt*: quum conſtaret à militibus factum eſſe Maximinum, Balbinum autem & Maximum à ſenatoribus. His auditis milites [5] graviùs ſævire cœperunt in ſenatum, præcipuè qui ſibi triumphare de militibus videbatur. [6] Et Balbinus quidem cum Maximo urbem cum magna moderatione gaudente ſenatu & populo Rom. regebant: ſenatui plurimum deferebatur: leges optimas condebant moderatè, cauſas audiebant, res bellicas pulcherrimè diſponebant. Et quum jam paratum eſſet ut contra Parthos Maximus proficiſceretur, Balbinus contra Germanos, puer autem Gordianus Romæ remaneret, milites occaſionem quærentes occidendorum principum, quum primò vix invenire poſſent, quia Germani ſtipabant Maximum atque

1. *Stipendia magna donaſſet, &c.*] *Stipendium* pro donativo poſitum novè. nam aucta fuiſſe ſtipendia non eſt probabile. *Idem.*

2. *Et auxilia in ea loca quæ delegerant dimiſiſſet.*] Auxilia dimiſit in ſuam quemque patriam; milites legionarios in ſua caſtra. *Idem.*

3. *Quæ communia ſolent eſſe feſta.*] Vel *fauſta.* εὔφημα. at *feſta* propriè ſunt τῶν ἑορταζόντων, non τῶν εὐφημούντων. *Idem.*

Quæ communia ſolent eſſe feſta, dictum eſt.] Sublatâ dictione *feſta*, manſerit tamen ſententiæ ſuus vigor. *Grut.*

4. *Per imperitos electi principes ſic pereunt.*] Scripti, *per milites, per imperitos.* ſed gloſſam eſſe cenſeo. *Caſaub.*

5. *Gravius ſævire cœperunt in ſenatum, præcipue.*] Diſtingue: *gravius ſævire cœperunt, in ſenatum præcipue qui ſibi de militibus triumphare videbatur.* Salmaſ.

6. *Et Balbinus quidem cum Maximo urbem, &c.*] Ex Herod. hoc quoque. *Caſ.*

14 atque Balbinum,[1] quotidie ingravescebant. Et erant quidem discordiæ inter Balbinum & Maximum, sed tacitæ & quæ intelligerentur potiùs quàm viderentur: quum Balbinus Maximum quasi ignobilem contemneret, Maximus Balbinum quasi debilem calcaret. Quare occasio militibus data est intelligentibus *facilè discordes imperatores posse interfici.* [2] Ludis denique scenicis quum multi & milites & aulici occupati essent, & in Palatio soli cum Germanis principes remansissent, impetum in eos fecerunt. Turbantibus igitur militibus quum nuntiatum primùm esset Maximo, turbam illam tempestatemque vix evadi posse nisi ad Germanos mitteretur, & fortè in alia parte Palatii Germani cum Balbino essent, mittit ad Balbinum Maximus, petens, ut ei præsidium mitteret. [3] Sed ille suspicatus [4] quòd contra se eos peteret, [5] quem putabat monarchiam velle; primùm frustratus est, deinde usque ad litem perventum est. [6] In hac tamen seditione illis contendentibus milites supervenerunt, [7] atque ambos eos nudatos

1. *Quotidie ingravescebant.*] Ἀεὶ καὶ μᾶλλον ἐβαρῦνε. quo verbo hîc usus Herodianus. In regio paullò antè pro *quærentes* habetur *quærebant.* scribebam igitur, *Milites oc. quærebant occidendorum principum: cumque primò vix in p. q. G. s. m. à B. quotidie odia ingravescebant.* Idem.

2. *Ludis denique scenicis, cùm multi & milites, &c.*] Ludos scenicos appellat agonem Capitolinum. Erat hoc certamen, ut scribit Suetonius, triplex, musicum, equestre, gymnicum. quod igitur de scenicis ludis ait Capitolinus, ita accipi debet, ut intelligamus in plures dies tributos fuisse ludos Capitolinos, vel, ut Græci vocant, τὰ Καπετώλια. die autem illo quo perierunt Maximus & Balbinus, musicos & scenæ artifices certasse. *Idem.*

3. *Sed ille suspicatus est quod contra se eos peteret, quem putabat monarchiam velle.*] Forte legendum: *Sed ille suspicatus, quod contra se eos peteret, qui postulabat monarchiam, primum frustratus est, deinde ad litem perventum est.* Balbinus qui suspicaretur contra se peti milites Germanos ab eo qui vellet solus imperare, frustratus est ejus petitionem. hanc esse veram lectionem arbitror. *Salmas.*

4. *Quod contra se eos peteret, quem putabat monarchiam velle.*] Verbum *velle* non est in Pal. nec pronomen *se*; habetque *postulabat* pro *putabat.* aliquid subest vitii occulti. *Grut.*

5. *Quem putabat monarchiam velle.*] Uterque illorum imperium ad se trahebat, ut solus imperaret. *Casaub.*

6. *In hac tamen seditione illis contendentibus, &c.*] Liber Puteani, *contradictione*, pro *seditione:* quod probo. *Idem.*

7. *Atque ambos eos nudatos vestibus regalibus, de Palatio cum injuriis produxerunt.*] Contrarium dicit Herod. ex quo tamen historiam sumit Capitolinus: neque enim in regalibus vestibus, sed domesticis ac vilibus esse deprehensos. *Idem.*

1. *Sed*

datos vestibus regalibus, de Palatio cum injuriis produxerunt, & per mediam civitatem ad castra raptare voluerunt, magna ex parte laniatos. [1] Sed ubi compererunt Germanos ad defensionem illorum supervenire, ambos occiderunt, & in itinere medio reliquerunt. [2] Inter hæc Gordianus Cæsar sublatus à militibus, imperator est appellatus, id est Augustus, quia non erat alius in præsenti, [3] insultantibus militibus senatui & populo, qui se statim in castra receperunt. Germani sanè ne sine causa pugnarent, [4] occisis imperatoribus suis, extra urbem ubi suos habebant, se contulerunt. Hunc finem habuerunt boni imperatores, indignum vita & moribus suis. Nam neque Maximo sive Pupieno fortius, neque Balbino benignius fuit quicquam: [5] quod re ipsa intelligi potest. Neque enim quum esset potestas, malos senatus eligeret. Huc accedit quòd multis honoribus ac potestatibus explorati sunt, [6] quum alter bis cos. & præfectus, alter cos. & præfectus, [7] ad imperium longævi pervenissent, [8] amabiles senatui,

1. *Sed ubi compererunt Germanos.*] *Sed ubi comperierunt.* Pal. *Salmas.*

2. *Inter hæc Gordianus Cæsar sublatus à militibus, &c.*] *Sublatus*, nempe de ædibus suis in castra prætoria. neque enim referam ad morem elevandi super scuto eos quibus deferretur imperium. *Casaub.*

3. *Insultantibus militibus senatui & populo.*] De senatu verum est: de populo videtur malè accepisse Herodiani verba. *Idem.*

4. *Occisis imperatoribus suis.*] *Occisis jam imperatoribus suis.* Pal. *Salmas.*

Occisis jam Imperatoribus suis.] Sic Pal. interjecto adverbio, quod aberat. *Gruter.*

5. *Quod re ipsa intelligi potest.*] Scrib. *ex re ipsa potest, &c.* ut in vett. *Casaub.*

Quod re ipsa intelligi potest.] *Quod in re ipsa intelligi potest.* Salmas.

6. *Quum alter bis Cos. & præfectus, alter Cos. & præfectus ad imper. pervenissent.*] Scribendum aio: *Cùm alter bis Cos. præfectus Urbis alter, ad imperium longævi pervenissent.* Reliquis verbis expunctis. *Casaub.*

7. *Ad imperium longævi pervenissent, amabiles senatui & populo.*] Sic rescribo: *Quum alter bis consul & præfectus, ad imperium longævus pervenisset, amabilis senatui, & populo etiam, qui Maximum jam leviter pertimescebat.* de Balbino sermo est, qui senatui populoque amabilis, cum Maximus solo senatui gratus acceptusque esset. pertimescebat enim populus Maximi severitatem, quam & sibi adversam esse credebat. quod cum verum sit, quî possit esse vera vulgata scriptura? *Salmas.*

8. *Amabiles senatui, & populo etiam, quia Maximinum jam leviter pertimescebant.*] Scribendum: *Et populo, qui jam Maximum leviter pertimescebant.* Initiò cùm delatum imperium Maximo, memor populus qua severitate urbanam præfecturam egisset, sibi ab eo metuit, & ejus detrectavit imperium: sed jam

natui, & populo etiam, quia Maximinum jam leviter pertimescebant. [1] Hæc sunt quæ de Maximo ex Herodiano Græco scriptore magna ex parte collegimus. Sed multi non à Maximo, verùm à Pupieno imperatore apud Aquileiam Maximinum esse victum dixerunt, & ipsum cum Balbino esse occisum, ita ut Maximi nomen prætereant. Tanta est autem historicorum [2] inter se errantium imperitia, [3] vel usurpatio, ut multi eundem Maximum quem Pupienum velint dici, quum Herodianus vitæ suæ temporum scriptor Maximum dicat, nos Pupienum: [4] quum & Dexippus [5] Græcorum scriptor, Maximum & Balbinum imperatores dicat factos contra Maximinum post Gordianos duos, & à Maximo victum Maximinum, non à Pupieno. His accedit alia scriptorum imperitia qui [6] præfectum prætorii fuisse Gordianum parvulum dicunt, [7] ignorantibus multis collo sæpe vectum ut militibus ostenderetur. [8] Imperarunt autem Maximus & Balbinus anno uno, quum Maximinus imperasset cum filio, ut quidam dicunt, per triennium; ut alii, per biennium. [9] Nec reti-

mitiorem experti, quàm speraverant, leviter eum timebant. *Casaub.*

1. *Hæc sunt quæ de Maximo, &c.*] Dele auctoribus libris illa, *de Maximo.* neque possunt ferri. *Idem.*

Hæc sunt quæ ex Herodiano.] Obsequutus sum membranis à Casaubono excussis. nam nostræ adsentiebantur vulgato: *Hæc sunt quæ de Maximo ex Herodiano.* Grut.

2. *Inter se errantium.*] Scribe, *certantium.* & ita scripti. *Casaub.*

Inter se certantium imperitia.] Est rursus ab iisdem membranis. nam Palatinæ, *errantium*, ut vulgati. *Grut.*

3. *Vel usurpatio.*] Vox Latinorum criticorum: nam usurpata illis dicuntur, quæ sine priorum exemplo aut contra analogiam sive usum, magni scriptores interdum sibi volunt licere. *Casaubonus.*

4. *Cùm & Dexippus Græcorum scriptor.*] Meliùs scripti, *Græcus scriptor.* Idem.

5. *Græcus scriptor.*] Sic quoque exdem. nostræ enim *Græcorum*, ut vulgg. *Gruter.*

6. *Præfectum prætorii fuisse Gordianum parvulum dicunt.*] Ita historiam narrat Aurelius Victor Schotti. *Casaub.*

7. *Ignorantibus multis, collo sæpè, &c.*] Conjeci aliquando, *ignorantibus nullis.* sed forte distinguendum, *ignorantibus, multis collo, &c.* ut velit, eosdem ignorasse, sæpe Gordianum multorum collo insedisse, quasi puerulum. *Grut.*

8. *Imperarunt autem Maximus & Balbinus anno uno.*] Hoc verius quàm quod legitur in libro de tribus Gordianis, biennio eos imperasse. *Casaub.*

9. *Nec reticiendum est quod Maximus.*] Auctoribus libris, sic scribendum: *Quum Maximinus imperasset cum filio, ut quidam dicunt, per triennium, ut alii, per*

reticendum eſt quod Maximus, quum & ſibi & Balbino
deferretur judicio ſenatus imperium, Balbino dixiſſe fer-
tur, ([1] ut Herodianus dicit) *Quid tu Balbine, & ego merebi-
mur, quum hanc tam immanem belluam exitio dederimus?*
Quumque Balbinus dixiſſet, *Senatus populique Romani fer-
ventiſſimum amorem & orbis terrarum:* dixiſſe fertur Maxi-
mus, *Vereor ne militum odium ſentiamus, & mortem.* Domus 16
Balbini etiam nunc Romæ oſtenditur in Carinis, magna
& potens, & ab ejus familia hucuſque poſſeſſa. Maximus
quem Pupienum plerique putant, [2] ſummæ tenuitatis,
ſed virtutis ampliſſimæ fuit. [3] Sub his pugnatum à Carpis
contra Mœſos fuit, & Scythici belli principium, & Hi-
ſtriæ excidium eo tempore: ut autem Dexippus dicit, Hi-
ſtricæ civitatis. Dexippus Balbinum ſatis laudat, & dicit
forti animo militibus occurriſſe, atque interfectum: ut
mortem non timeret, [4] quem in omnibus diſciplinis in-
ſtructum fuiſſe dicit. Maximum verò negat ejuſmodi vi-
rum fuiſſe qualem Græci plerique dixerunt. [5] Addidit
præterea contra Maximinum Aquileienſium odium fuiſ-
ſe, ut de crinibus mulierum ſuarum arcubus nervos face-
rent, atque ita ſagittas emitterent. Dexippus & Herodia-
nus qui horum principum hiſtoriam perſequuti ſunt,
Maximum & Balbinum fuiſſe principes dicunt, delectos
à ſenatu contra Maximinum poſt interitum duorum Gor-
diano-

per biennium. Domus Balbini etiam nunc Romæ oſtenditur in carinis. Salmaſ.

Nec reticendum eſt, &c.] Iſthæc & ſequentia, uſque ad capituli finem, abſunt æquè Palatino codici quàm Regio. *Grut.*

1. *Ut Herodianus dicit.*] Hæc non leguntur apud Herodianum. *Caſaubonus.*

2. *Summæ tenuitatis.*] Ignobilitatem eum generis ſplendore virtutis illuſtraſſe ſupra dixit. Balbinus Maximum quaſi ignobilem, Maximus autem Balbinum, ut debilem contriviſſe paulo ante dicitur. *Salmaſ.*

3. *Sub his pugnatum à Carpis contra Mœſos fuit.*] Carporum gens cùm poſt Marci tempora diu quietem coluiſſet, hac tempeſtate iterum Romano imperio cepit eſſe moleſta. Narrat eorum motum Zoſimus. *Caſaub.*

4. *Quem omnibus diſciplinis.*] Edd. *quem in omnibus diſciplinis.* ſed alterum ſe tuetur fide membranarum. Pal. *Gruterus.*

5. *Addidit præterea contra Maximinum, &c.*] Vox excidit quam ſervant Puteani codd. *Addidit præterea tantum contra.* Atque hoc tertium jam repetitur. *Caſaub.*

dianorum in Africa, cum quibus etiam puer, tertius Gordianus, electus est. [1] Sed apud Latinos scriptores plerosque Maximi nomen non invenio, & cum Balbino Pupienum imperatorem reperio, usque adeò ut idem Pupienus cum Maximino apud Aquileiam pugnasse dicatur, quum memoratis historicis asserentibus, ne Maximus quidem contra Maximinum pugnasse doceatur, sed resedisse apud Ravennam, atque illic patratam audisse victoriam: ut mihi videatur, idem esse Pupienus, qui Maximus dicitur.

17 Quare etiam gratulatoriam epistolam subdidi, quæ scripta est à cos sui temporis de Pupieno & Balbino, in qua lætatur redditam ab his post latrones improbos esse Rempub. *Pupieno & Balbino Augustis Claudius Julianus. Quum primùm Jovis Opt. Max. & deorum immortalium senatusque judicio, & consensu generis humani suscepisse vos Remp. à nefarii latronis scelere* [2] *servandam reddendamque Romanis legibus, domini sanctissimi & invictissimi Augusti,* [3] *quamquam nondum ex vestris literis,* [4] *sed tamen ex S. C. quod V. C. Celsus Ælianus collega transmiserat,*

1. *Sed apud Latinos scriptores plerosque Maximi nomen non invenio.*] Diximus aliquid in principio hujus vitæ de Maximi & Pupieni nominibus. & sciendum est, non novum hoc esse, ut Græci scriptores in imperatore aliquo nominando aliud, vel nomen, vel cognomen usurpent, aliud Latini, in eo præsertim qui plura nomina habeat. ut in hoc Maximo, qui C. Maximus Clodius Pupienus vocabatur, Græci semper Maximi nomen arripuerunt, nec unquam aliter hunc imperatorem vocarunt: Latini vero omnes libentiùs *Pupienum* suo nomine. *Salmas.*

2. *Servandam reddendamque Romanis legibus.*] Ne dubita emendare: *Quum primum Jovis Opt. Max. & deorum immortalium senatusque judicio, & consensu generis humani suscepisse vos remp. à nefarii latronis scelere servandam, regendamque Romanis legibus. regendam*, inquam, non *reddendam*. Idem.

3. *Quanquam nondum ex vestris literis.*] Membranæ, *ex divinis literis.* verè. nam ita imperatorias literas, cùm ad eos præsertim scriberent, vocabant. *Casaub.*

4. *Sed tamen ex scripto quod* V. C. *Celsus Ælianus collega transmiserat.*] Palat. habet: *Quamquam nondum ex vestris litteris, sed tamen ex* S P C. *quod ad me* V.C. *Celsus Ælianus collega transmiserat, comperissem.* quis scribendum non videt, *ex* S C. hoc est, *ex senatusconsulto*? discimus ex hoc loco senatusconsultum, quod factum est de imperatoribus nuncupandis Maximo & Balbino, Celso Æliano Cos. referente esse factum. initio autem hujus vitæ nomen consulis non edidit Capitolinus, qui sine dubio est iste Celsus Ælianus: alter vero consul aberat, Claudius nempe Julianus, cujus hæc epistola refertur à Capitolino, cui transmisit senatusconsulti exemplum collega Celsus Ælianus. quid si illas notas, *ex* S P C. sic transponamus, *ex* S C P: hoc erit *ex senatusconsulti*

rat, comperissem: gratulatus sum urbi Romæ, cujus ad salutem estis electi: gratulatus senatui, [1] *cujus pro judicio quod in vos habuit, reddidistis pristinam dignitatem: gratulatus Italiæ,* [2] *quam cum maxima ab hostibus vastatione defendistis: gratulatus provinciis, quas inexplebili avaritia tyrannorum laceratas ad spem salutis reduxistis: denique legionibus ipsis & auxiliis, quæ ubique terrarum jam vultus vestros adorant; qui deposito dedecore pristino, nunc in vestro nomine dignam Romani principatus speciem receperunt. Quocirca* [3] *nulla vox fortis, nulla oratio felix, nullum ingenium tam fœcundum unquam fuerit, quod possit publicam felicitatem dignè exprimere. Quæ quanta & cujusmodi sint, jam in ipso exordio principatus vestri cognoscere potuimus: qui leges Romanas, æquitatemque abolitam, & clementiam quæ jam nulla erat, & vitam, & mores, & libertatem, & spem successionum atque hæredum reduxistis. Hæc enumerare difficile est, nedum prosequi consentanea dicendi dignitate. Nam quòd nobis vita per vos reddita est,* [4] *quum dimissis passim per provincias carnificibus sic elatus latro*

sulti pari. par enim *exemplum* significat, quod Græci dicunt ἴσον. *Salmas.*

1. *Cujus pro judicio, &c.*] Scribendum, *cui vos pro judicio, &c.* Casaubonus.

Cujus pro judicio, &c.] Sic quoque Pal. neque opus mutari. *Grut.*

2. *Quàm cùm maxima, &c.*] Scribe, *cùm maximè.* Casaub.

Quam cum maxima ab hostibus vastatione defendistis.] Lege: *quam cum maxime hostili vastatione defenditis.* vel, *ab hostium.* Salmas.

Quàm cùm maximâ ab hostibus.] Melius fuerit *maximè*, ut videbatur & Casaubono. *Grut.*

3. *Nulla vox fortis, nulla oratio felix.*] Quæ sequuntur postulant heic scribi: *Quocirca nulla vox tam fortis, nulla oratio tam felix.* Proxime enim sequitur: *Nullum ingenium tam fœcundum unquam fuerit, quod publicam felicitatem possit exprimere.* Salmas.

Nulla vox fortis, nulla oratio felix.] Pal. *nulla oratio tam felix*; ut videatur etiam eadem syllaba immittenda principio: *nulla vox tam fortis.* Grut.

4. *Quum dimissis passim per provincias carnificibus, sic elatus latro surrexit, &c.*] Vera lectio nisi fallor hæc est: *Nam quod nobis vita per vos reddita est, quam dimissis passim per provincias carnificibus sicelatus latro sic petiit, ut se ordini profiteretur iratum, quomodo dicam aut prosequar? sicelatus* autem latro, unica voce in optimo libro legebatur, pro *sicilatus. sicilatum* autem *latronem* vocat Maximinum quod *sicila*, hoc est, parva sica armatus esset. *sica* vero, ut omnes norunt, brevis gladius, & incurvus, qui Threcum fuit proprius. at Maximinus Threx fuit. hinc etiam *sicilæ* dicti cultri sutoris, quod in modum sicarum essent incurvi. Glossæ veteres; *Sicila*, σμίλα, δρέπανον. sicila igitur brevis gladius, vel culter, qui & sicilus & sicilum & sicilis etiam dicebatur. *Salmas.*

Cùm dimissis passim per provincias carnificibus sic elatus latro surrexit, ut se ordini profiteretur iratum] Pal *quam*, & *sicretit*, respuitque illud aliorum *amplissimo.* Grut.

1. Ut

latro surrexit [1] *ut se ordini profiteretur iratum, quomodo dicam aut prosequar? præsertim quum mediocritas mea non modò publicam felicitatem, sed ne peculiare quidem gaudium animi mei possit exprimere, quum eos Augustos & principes generis humani videam, quorum antehac perpetuo cultu mores & modestiam meam tanquam veteribus censoribus meis cuperem probatam:* [2] *& etiamsi confidam in priorum principum testimoniis, vestris tamen ut gravioribus judiciis glorior. Dii præstent præstabuntque hanc urbi Romanæ felicitatem. Nam quum ad vos respicio, aliud nihil optare possum quàm quod apud deos dicitur victor Carthaginis precatus, ut scilicet in eo statu Remp. servarent in quo tunc esset, quòd nullus melior inveniretur. Ita ego precor, ut in eo statu vobis Remp. servent,* [3] *in quo eam vos adhuc nutantem collocavistis.*

18 Hæc epistola probat Pupienum eundem esse qui à plerisque Maximus dicitur nomine paterno. Siquidem per hæc tempora apud Græcos non facilè Pupienus, apud Latinos non facilè Maximus inveniatur, & ea quæ sunt gesta contra Maximinum, modò à Pupieno, modò à Maximo acta dicantur. [4] Sed Fortunatiano credamus qui dicit Pupienum dictum nomine suo, cognomine verò paterno Maximum, ut omnium stupore legentibus aboliti videantur.

1. *Ut se ordini profiteretur iratum.*] Omnes membranæ, *ut se amplissimo ordini, &c.* Alioquin sæpe *ordo* absolutè pro senatu ponitur, aut ordine decurionum in municipiis. *Casaub.*

2. *Et etiam si confidam in priorum, &c.*] Palatinus hunc locum ita legit, ut in textu legitur. sed pro *probatam* leg. *probata, & hæc esse confidam, &c. gloriarer.* Mentem horum verborum facile assequor, verba ipsa quomodo constituenda sint, nondum video. sensus igitur hic est. gaudium suum vix exprimere se posse dicit, quum eos principes videat, quos antehac semper coluerit, & quibus vitam suam, & mores probatos esse cupierit tanquam suis censoribus. quamvis enim vitam & modestiam suam probari confideret testimoniis priorum principum, pluris tamen semper fecisse judicia istorum, ut graviora majorisque ponderis, etsi principes non essent. magnopere igitur nunc se gaudere, quum eos principes factos videat, quos adhuc privatos coluerit, & quibus vitam suam probatam esse semper cupierit, quorumque adeo judicia pluris æstimaverit, & graviora duxerit, quam ipsorum principum testimonia. *Salmas.*

3. *In quo eam vos adhuc nutantem collocavistis.*] Non male Palatinus: *In quo vos eam adhuc natantem conlocaritis.* Natare enim quæ adhuc pendent & vacillant, lepida tralatione dicuntur. at *conlocaritis*, omnino pro *conlocavistis* reponendum. *Casaub.*

4. *Sed Fortunatiano credamus.*] Hæc ad finem usque non comparent in optimo librorum Palatino. *Salmas.*

DE

DE IIS QUI POST GORDIANUM TERTIUM PRINCIPES FUERUNT AD VALERIANUM USQUE.

GORDIANO tertio non Valerianus ſucceſſit, ſed Philippi duo: de quibus & aliis item pluribus, qui ante Valerianum imperarunt, non dubium eſt, quin & Spartianus & Capitolinus atque omnino quicunque alii è veteribus hiſtoriam Auguſtam ſtilo perſecuti ſunt, in libris ſuis abundè egiſſent. Quid cauſſæ ſit cur hodie in iſto Cæſareæ hiſtoriæ corpore pars hæc deſideretur, difficile dictu eſt. Scimus tamen, non hodie atque heri, ſed ante aliquot ſecula, factam eſſe hanc jacturam: imò fortaſſe nihil eſſe amiſſum, neque eorum quicquam periiſſe, quæ in hoc corpus ſunt ab iis conjecta, qui illud olim ex diverſis ſcriptoribus concinnarunt. Nam & membranæ veteres, cum regiæ bibliothecæ, tum illæ quibus olim in Italia uſus V. Cl. Claudius Puteanus, & Robertus quoque Bononienſis in Epitoma quam fecit horum librorum, defectum hunc agnoſcunt. Suſpicari licet, quia Philipporum res, & cæterorum qui in hac collectione ſilentur, Deciorum rebus erant permiſtæ, quos hoſtes ſæviſſimos eccleſia Dei quondam eſt experta; compoſitorem hujus corporis, pietatis Chriſtianæ fervore impulſum, in Deciorum odium, præoptaſſe principes aliquot, minutos præſertim & parum memorabiles, ſilentio tranſmittere, potiùs quàm vel Capitolinum, vel Spartianum, vel aut quenquam alium deſcriberet, qui omnes iſtos minorum gentium imperatores, uno libro fuerat complexus. Nos verò eorum nomina infrà ſubjecimus, quos poſt exceſſum Gordiani tertii, ante Valerianum, factos fuiſſe Auguſtos vel Cæſares, ex veterum lectione comperimus. *Caſaub.*

I. IMP. CÆS. MARCUS AUG. Narrat Zonaras, patres cùm de morte Gordiani III. cognoviſſent, uſos jure ſuo, & Marcum quendam, haut dubiè ſenatorem, ſapientiæ & philoſophiæ deditum, imperatorem creaſſe: qui mox in Palatio morbo abſumtus. *Idem.*

II. IMP. CÆS. SEVERUS HOSTILIANUS AUG. Marco extincto, eorumdem patrum ſuffragiis hic ſucceſſit: qui morbo ſtatim correptus, poſt miſſum ſanguinem, fatis conceſſit. Zonaræ uni memoriam imperii ſui debent hi duo principes. *Idem.*

III. IMP. CÆS. M. JULIUS PHILIPPUS AUG. Hic filium ſuum aſſumſit in conſortium, ut ait Aurelius Victor: & Zonaras, κοινωνὸν τῆς βασιλείας ἐποίησε: Zoſimus tamen Cæſarem ſolùm factum ſcribit. *Idem.*

IV. M. JULIUS. PHILIPPUS. CÆSAR. AUG. F. COS. PRINC. JUVENTUT. vulgò autem appellatus eſt Philippus junior.

nior. unde ille quorundam Græcorum error manavit, qui cognomen id Philippi fuisse, & quidem patris existimarunt. *Idem.*

V. Imp. Cæsar Jotapianus Aug. Hic Philippi temporibus imperium in Oriente occupavit: sed statim oppressus, cum imperio vitam simul amisit. auctor Zosimus. *Idem.*

VI. Imp. Cæs. Marinus Aug. Eodem tempore quo Jotapianus in Syria, Marinus in Pannonia vel Mœsia à legionibus præsidiariis salutatus est imperator; nec multò pòst trucidatus, ut narrant Zosimus & Zonaras. *Idem.*

VII. Imp. Cæs. Messius Quintus Trajanus Decius Aug. His nominibus appellatus est Decius pater, qui in Illyrico suffragiis militum nactus imperium, Philippum mox ad Veronam devicit. Constat ibidem periisse patrem Philippum, filium autem Romæ. *Idem.*

VIII. Imp. Cæs. Q. Herennius Etruscus Messius Decius Aug. Decii Aug. F. & item alter quidam, sive gener Decii, ut conjicit Onufrius, sive aliqua cognatione eum tangens: cujus nomina è nummis & lapidum inscriptionibus, proferuntur hæc ab eodem. *Idem.*

IX. Imp. Cæs. C. Valens Hostilianus Messius Aug. nos de hoc neque apud Græcos, neque apud Latinos historicos quicquam offendimus. *Idem.*

X. Imp. Cæs. Lucius Priscus Aug. Nam huic Macedonas præsidatu regenti delata est dominatio. *Idem.*

XI. Imp. Cæs. Julius Valens Licinianus Aug. qui cupientissimo vulgo imperium cepit. Priscum Philippi Imp. fratrem inter illorum temporum præcipuos duces memorat Zosimus. *Idem.*

XII. Imp. Cæs. C. Vibius Trebonianus Gallus Aug. &

XIII. Imp. Cæs. Vibius Volusianus Aug. Galli Aug. F. Tertius his adjicitur ab utroque Victore. *Idem.*

XIV. Imp. Cæs. Hostilianus Perpenna Aug. cui delatum à senatu imperium Victores ambo scribunt. magno errore conturbat hæc nomina Eutropius: cujus sunt verba: *Mox imperatores creati sunt* Gallus Hostilianus *&* *Galli filius* Volusianus, sed suspicor voculam excidisse jam olim, cùm scripsisset Eutropius, *Gallus Hostilianusque:* quomodo Aurelius Victor: *patres Gallo Hostilianoque augusta imperia decernunt.* Idem.

XV. Imp. Cæs. C. Julius Æmilianus Aug. à Mœsiacis legionibus creatus: qui occisis per suos Gallo & Volusiano, tres menses usus modestè imperio, morbo absumptus, vacuum Valeriano locum reliquit. Tot Augustos vel Cæsares inter Gordianum III. & Valerianum interjectos invenimus. Sed tantis tenebris omnis hæc historia involuta est, ut difficile sit aliquam ejus partem notare in qua veteres scriptores inter se consentiant. *Idem.*

[1] TREBELLII POLLIONIS VALERIANUS PATER ET FILIUS.

[2] VALERIANUS imperator, nobilis genere, pa- 1
tre Valerio, censor antea, & per dignitatum
omnes

1. TREBELLII POLLIONIS.] Robertum de Porta non audio, qui librum hunc & sequentes aliquot à Pollione abjudicat, tribuitque Julio Capitolino. *Casaub.*

TREBELLII POLLIONIS.] Membranæ Palatinæ non Trebellio Pollioni, sed Julio Capitolino, & hunc librum & sequentes tribuunt. sed quin sit Trebellio assignandus, minime posse dubitari puto. qui enim in unum corpus collegerant hanc historiam Augustam, eam totam ex quatuor istis scriptoribus confecerunt, Spartiano, Capitolino, Trebellio Pollione, & Vopisco. Spartianus ab Hadriano usque ad Maximinos historiam deduxerat. Capitolinus autem à Maximinis initium duxit, & usque ad Philippos perduxit, quem ut continuaret Trebellius, à Philippis incepit, & in Claudium & ejus fratrem Quintillum desiit: atque hinc exorsus Vopiscus, non ultra Carinum perrexit. qui vero factum sit, ut Philippos, & qui Philippum sunt sequuti imperatores, usque ad Valerianum amiserimus, nescio; nisi verum illud est quod suspicor, omnes horum auctorum codices, qui nunc habentur, ex uno unicoque codice tota illa parte mutilato laceroque, fuisse descriptos: quod & in multis aliis libris factum esse observavi. *Salmas.*

2. *Valerianus imperator, nobilis genere, patre Valerio, &c.*] In regio codice alteroque Puteaneorum, & principium hoc aliter habet, & totius libri alia longè facies. nam & hîc non pari quidem, sed tamen non dissimili licentia grassati sunt veteres sive librarii sive critici, atque suprà in vita Marci. Porro de Valeriano hoc quem tantopere hoc libro auctor laudat, aliud longè pronuntiat Victor alter quem vide. *Casaub.*

Valerianus imperator nobilis genere.] Verissimum est quod supra dicebamus, mutilationi codicis cujusdam antiqui & unici, debere nos acceptum referre, quod Philipporum, & sequentium imperatorum vitas, & horum Valerianorum vitæ initium desideramus. à quo codice qui propagati sunt omnes istorum scriptorum codices, non integriores esse potuerunt archetypo suo. sed ut melius perspici possit quam licentiose grassati sint correctores in hoc libello interpolando, placet fragmentum ipsum subjicere, quomodo plane scriptum extat in antiquo exemplari Palatino:

FRAGMENTUM VITÆ VALERIANORUM. Sapori rex regum vel solus. *si scirem posse aliquando Romanos penitus vinci, gauderem tibi de victoria, quam præfers. sed quia, vel fato, vel virtute gens illa plurimum potest, vide ne quod senem imperatorem cepisti, & id quidem fraude, male tibi cedat posterisque tuis. Cogita quantas gentes Romani ex hostibus suas fecerint, à quibus sæpe victi sunt. Audivimus certe quod Galli eos vicerint, & ingentem civitatem illam incenderint.*

omnes gradus suis temporibus ad maximum in terris culmen ascendens, cujus per annos LXX. vita laudabilis

derint. Certe Galli Romanis serviunt. Quid Afri? eos nonne vicerunt? Certe serviunt Romanis. De longioribus exemplis, & fortasse interioribus nihil dico. Mithridates Ponticus totam Asiam tenuit: certe victus est: certe Asia Romanorum est. si meum consilium requiris, utere occasione pacis, & Valerianum suis redde. ego gratulor felicitati tuæ, si tamen illa uti scias. Velenus rex Cadusiorum sic scripsit: *Remissa mihi auxilia integra & incolumia gratanter accepi. sed captum Valerianum principem principum non satis gratulor: magis gratularer, si redderetur. Romani enim graviores tunc sunt, quando vincuntur. Age igitur ut prudentem decet: nec fortuna te inflammet, quæ multos decepit. Valerianus & filium imperatorem habet, & nepotem Cæsarem: & quid? habet & omnem orbem Romanum, qui contra te totus insurget. Redde igitur Valerianum, & fac cum Romanis pacem, nobis etiam ob gentes Ponticas profuturam.* Artabastes rex Armenorum talem ad Saporem epistolam misit: *In partem gloriæ venio: sed vereor ne non tam viceris quam bella severis. Valerianum & filius repetet, & nepos, & duces Romani, & omnis Gallia, & omnis Africa, & omnis Hispania, & omnis Italia, & omnes gentes quæ sunt in Illyrico, atque in oriente & in Ponto, quæ cum Romanis consentiunt, aut Romanorum sunt. Unum ergo senem cepisti, & omnes gentes orbis terrarum infestissimas tibi fecisti: fortassis & nobis qui auxilia misimus, qui vicini sumus, qui semper vobis inter vos pugnantibus laboramus.* Bactrani, & Iberi, & Albani, & Tauroscythæ Saporis litteras non receperunt, sed ad Romanos duces scripserunt, auxilia pollicentes ad Valerianum de captivitate liberandum. Sed Valeriano apud Persas consenescente, Odenatus Palmyrenus collecto exercitu rem Romanam in pristinum statum reddidit. cepit regis thesauros, cepit etiam quas thesauris cariores habent regis Parthici concubinas. Quare magis reformidans Romanos duces Sapor timore Ballistæ atque Odenati, in regnum suum ocyus se recepit. atque hic interim finis belli fuit Persici. Hæc sunt digna cognitu de Valeriano, cujus per annos LXX. vita laudabilis in eam conscenderat gloriam, ut post omnes honores & magistratus insigniter gestos imperator fieret: non ut solet tumultuario populi concursu, non militum strepitu, sed jure meritorum, & quasi ex totius orbis una sententia. Denique si data esset omnibus potestas promendi arbitrii quem imperatorem vellent, alter non esset electus, &c.

Nam quæ sequuntur usque ad finem, eodem modo scripta erant in libris quibus usus est Casaubonus ut in nostris, nisi quod illi Casauboniani exordii loco ea verba habuere quæ satis constat non esse Trebellii, sed ab aliquo adjecta qui voluit explere, quod deficere videbat, & initium quod deerat, addere. ad id exemplum plane quo hodierno solent artifices antiquis sine capite statuis capita imponere, & pedes manusque mutilatis adfingere, & truncas integrare. *Salmas.*

Valerianus imperator nobilis genere, patre Valerio, censor antea & per dignitatum, &c.]

lis in eam conſcenderat gloriam, [1] ut per omnes honores & magiſtratus inſigniter geſtos, imperator fieret: non ut ſolet tumultuario populi concurſu, non militum ſtrepitu, ſed jure meritorum, & quaſi ex totius orbis una ſententia. Denique ſi data eſſet omnibus poteſtas promendi arbitrii quem imperatorem vellent, alter non eſſet electus. [2] Et ut ſciatur quanta vis in Valeriano meritorum fuerit publicorum, ponam ſenatuſconſulta, quibus animadvertant omnes quid de illo ſemper ampliſſimus ordo judicaverit. Duobus Deciis coss. VI. Cal. Novemb. die, quum ob imperatorias literas in æde Caſtorum ſenatus haberetur, ireturque per ſententias ſingulorum [3] cui deberet cenſura deferri, (nam id Decii poſuerant in ſenatus ampliſſimi poteſtate) [4] ubi primùm prætor edixit, *Quid vobis videtur P. C. de cenſore deligendo?* [5] atque eum qui erat princeps, quum ſenatus ſententiam rogaſſet, abſente Valeriano: ([6] nam ille in procinctu ſuo cum Decio agebat) omnes una voce dixerunt, interrupto more dicendæ ſententiæ, *Valeriani*

tum, &c.] Bonum ſane principium, ſed non ex more hujus auctoris, aut aliorum qui vitas imperatorum conſcripſerunt: Spartiani dico, Capitolini & Vopiſci. his, inquam, ſcriptoribus moris non eſt aliquem prius imperatorem vocare quam ejus vitam, mores, genus ex parte deſcripſerint, & quibus ex cauſis ad imperium electi ſint, quibus ſucceſſerint, quid in imperio geſſerint. heic nihil horum habes: ſed ſtatim *Valerianus imperator*, in ipſo limine obtruditur. quæ vero ſequuntur de dignitatum omnibus gradibus, mutuatus eſt, paucis mutatis, ex fine libri. at ex tot honoribus & dignitatum gradibus ſolam nominat cenſuram. nec miramur. nam ſolam potuit nominare ex hoc libro. ceteras non potuit, maximam ſui partem manca hac hiſtoria. *Idem.*

1. *Et per omnes honores & magiſtratus.*] Scribendum, *Ut poſt omnes honores & magiſtratus inſigniter geſtos imperator fieret.* Idem.

Ut poſt omnes honores.] Ita Palat. Cæterùm idem liber mirificè diſtractus eſt. ſumit enim initium ab epiſtolâ Belſoli ad Saporem, pergitque uſque ad finem fere capitis ſeptimi; ubi ſcribit: *Hæc ſunt digna cognitu de Valeriano, cujus per annos ſeptuaginta vita laudabilis, &c.* quæ habemus cap. I. *Grut.*

2. *Et ut ſciatur quanta vis meritorum.*] Vetus editio: *& ut ſcias.* Salmaſ.

3. *Cui deberet cenſura deferri.*] Hoc cenſuræ veteris ultimum & longo intervallo repetitum exemplum. *Caſaub.*

4. *Ubi primùm prætor edixit, &c.*] Erant partes Conſulis: ſed jam dixit fuiſſe tùm Coss. duos Decios: habitumque hunc ſenatum ad literas imperatorias. *Idem.*

5. *Atque eum qui erat princeps, quum ſenatus ſententiam rogaſſet.*] Scribe ex Pal. & vetere editione: *Atque eum qui erat princeps tunc ſenatus.* Salmaſ.

6. *Nam ille in procinctu ſuo cum Decio agebat.*] Dele *ſuo*. Caſaub.

riani vita censura est: Ille de omnibus judicet qui est omnibus melior. Ille de senatu judicet qui nullum habet crimen. Ille de vita nostra sententiam ferat cui nihil potest objici. Valerianus à prima pueritia censor fuit. Valerianus in tota vita sua fuit censor. Prudens senator, modestus senator, gravis senator. Amicus bonorum, inimicus tyrannorum, hostis criminum, hostis vitiorum. Hunc censorem omnes accipimus, hunc imitari omnes volumus. Primus genere, nobilis sanguine, emendatus vita, doctrina clarus, moribus singularis, [1] *exemplum antiquitatis.* [2] Quæ quum essent sæpiùs dicta, addiderunt; OMNES: atque ita discessum
2 est. Hoc senatusconsultum ubi Decius accepit, omnes aulicos convocavit, [3] ipsum etiam Valerianum præcepit rogari: atque in conventu summorum virorum, recitato senatusconsulto. *Felicem te* (inquit) *Valeriane,* [4] *senatus sententia, imò animis atque pectoribus:* [5] *totius orbis humani suscipe censuram quam tibi detulit Romana Resp. quam solus mereris, judicaturus de moribus nostris. Tu æstimabis qui manere in Curia debeant, tu equestrem ordinem in antiquum statum rediges, tu censibus modum pones,* [6] *tu vectigalia firmabis, divides statum, Respu-*

1. *Exemplum antiquitatis.*] Ut enim *castitatis exemplum* dicitur mulier quæ ad exemplum casta est, & *pietatis exemplum* homo valde pius: sic *antiquitatis exemplum*, homo morum antiquorum, vel probitatis antiquæ retinens, atque adeo observans, ut possit esse exemplo. *Salm.*

2. *Quæ cùm essent sæpiùs dicta, addiderunt* OMNES.] Vopiscus in Tacito: *Hac oratione & Tacitus ipse vehementer est motus, & totus senatorius ordo concussus. Statimque acclamatum est;* OMNES, OMNES. Simili acclamatione in conciliis patrum communis consensus omnium ostendebatur. *Casaub.*

3. *Ipsum etiam Valerianum præcepit rogari.*] Id est præcepit vocari. honesto autem ac modesto verbo rogari dicuntur, qui non jubentur, sed rogantur ut veniant. *Salmas.*

4. *Totius Senatus sententiâ.*] Vox *totius* adjecta à me, suasu codicis Palatini. antea malè aberat. *Grut.*

5. *Totius orbis humani suscipe censuram.*] Lege cum Puteano, *orbis Romani.* Casaub.

Totius orbis humani.] Sic & Pal. neque necesse est mutare in *Romani.* volebant enim Romani sibi subditum, quidquid non esset barbarum, hoc est in quibus aliquid resideret humanitatis. sic in Gallienis cap. 14. Item in Claudio cap. 4. *Grut.*

6. *Tu vectigalia firmabis, divides statum.*] Est locus hic illustris de veteris censuræ munibus & potestate. *Casaub.*

Tu vectigalia firmabis, divides statum, respublicas recensebis.] Legebam aliquando: *Vectigalia firmabis ac divides, statum reip. recensebis.* vel etiam expuncto illo *statum.* Salmas.

Tu vectigalia firmabis, divides statum.] Sic quidem & Pal. inclinaverim magis in scripturam codicis Regii, *tu vectigalia firmabis, divides, statues.* Gruterus.

1. *Cui*

Reſpublicas recenſebis: tibi legum ſcribendarum auctoritas dabitur: tibi de ordinibus militum judicandum eſt: tu arma reſpicies: tu de noſtro Palatio, tu de judicibus, tu de præfectis eminentiſſimis judicabis. Excepto denique præfecto urbis Romæ, exceptis COSS. *ordinariis, & ſacrorum rege ac maxima virgine Veſtalium, (ſi tamen incorrupta permanebit) de omnibus ſententias feres. Laborabunt autem etiam illi ut tibi placeant de quibus non potes judicare.* Hæc Decius. Sed Valeriano ſententia hujuſmodi fuit: *Quæſo ſanctiſſime imperator, ne ad hanc me neceſſitatem alliges, ut ego judicem de populo, de militibus, de ſenatu, de omni penitus orbe, judicibus, & tribunis, ac ducibus. Hæc ſunt propter quæ Auguſtum nomen tenetis, apud vos cenſura deſedit, non poteſt hoc implere privatus. Veniam igitur ejus honoris peto,* [1] *cui vita impar eſt confidentia, cui tempora ſic repugnant ut cenſuram hominum natura non quærat.* Poteram multa & alia 3
ſenatuſconſulta, & judicia principum de Valeriano proferre, [2] niſi ea vobis pleriſque nota eſſent, [3] ut puderet altiùs virum extollere, qui fatali quadam neceſſitate ſuperatus eſt. Victus eſt enim à Sapore rege Perſarum dum [4] ductu cujuſdam ſui ducis, cui ſummam omnium bellicarum

1. *Cui vita impar eſt confidentiâ.*] *Vita*, ὁ νῦν βίος, & quod ait poëta, οἷοι νῦν βροτοί εἰσι. *confidentia* hoc loco eſt τὸ συνειδὸς, quod cùm bonum eſt, judex non metuitur neque cenſor. *Caſaub.*

Cui vita impar eſt confidentia.] Optime Palatinus: *Cui vita impar eſt, impar eſt confidentia.* nec vita, nec confidentia parem ſe cenſuræ gerendæ fatetur Valerianus. *Salmaſ.*

Cui vitâ impar eſt, impar eſt confidentiâ.] Repetii duas voces, *impar eſt*, hortante Pal. quibus ipſis clariſſima inducitur lux ſententiæ antea obſcuræ. *Gruter.*

2. *Niſi ea vobis pleriſque nota eſſent.*] Scribe cum regio, *niſi & vobis pleraque nota eſſent.* Caſaub.

Niſi & vobis pleraque nota eſſent.] Ita Regius codex, neque recedit Pal. quàm quod is *pleriſque*. Grut.

3. *Ut puderet altiùs, &c.*] Scrib. *& puderet.*] Hæc altera eſt ratio: duas enim affert. *Caſaub.*

Ut puderet altius extollere qui fatali quadam neceſſitate ſuperatus eſt.] Fecerat heic finem, & in his finem vitæ Valeriani patris Trebellius, producto enim ſenatuſconſulto de cenſura Valeriano deferenda, & oratione Decii, qua eidem Valeriano gratulatus eſt, ob illum cenſuræ honorem delatum, voluit oſtendere Pollio qualia fuerint hominum de eo adhuc privato judicia, ne ſine cauſa aut temere putaretur factus imperator, qui merito ſuo, omnium ordinum voluntate atque conſenſu ad imperium eſt vocatus. *Salmaſ.*

Ut puderet altius.] Bene monet noſter Caſaubonus legendum videri, *& puderet.* Grut.

4. *Ductu cujuſdam ſui ducis.*] An Macriani?

carum rerum agendarum commiserat, [1] seu fraude, seu adversa fortuna in ea esset loca deductus ubi nec vigor nec disciplina militaris, quin caperetur, quicquam valere potuit. Captus igitur, in ditionem Saporis pervenit: quem quum gloriosæ victoriæ successu minùs honorificè quàm deceret, superbo & elato animo detineret, [2] atque cum Romanorum rege, ut vili & abjecto mancipio loqueretur, literas ab amicis regibus, qui & ei contra Valerianum faverant, plerasque missas accepit, [3] quarum seriem
4 Julius refert. [4] *Sapori, rex regum Belsolus: Si scirem posse aliquando*

criani? de quo habes libro de Gallienis, & inter XXX. Pollionis tyrannos. sed Dionysium consulant viri doctissimi. *Casaub.*

Ductu cujusdam sui ducis.] Frustra laborant eruditissimi viri quærendo quis fuerit & quo nomine dux iste, cujus ductu captus est Valerianus. hæc enim falsa & adulterina sunt. *Salmas.*

1. *Seu fraude seu adversa fortuna in ea loca deductus, &c.*] Non ita Zosimus: qui captum magna sua culpa & imprudentia scribit. cum lege. *Casaub.*

2. *Atque cum Romanorum rege, ut vili & abjecto mancipio loqueretur.*] Parcit honori Romani nominis: nam Saporis contumelia in Valerianum non intra verba stetit: sed videas Romanos scriptores plerosque dedecus acceptum dissimulare. *Idem.*

Atque cum Romanorum rege, ut vili & abjecto mancipio loqueretur.] Liber Casauboni imitatus est Aurelium Victorem: *Nam quamdiu vixit rex ejusdem provinciæ, incurvato eo pedem cervicibus ejus imponens, equum conscendere solitus erat.* Non stratoris igitur officium exhibebat Sapori Valerianus, sed plane vicem stapedis aut scalæ illi in equum ascensuro præstabat. nam stratores dextra manu erigebant equo insessurum, & sustollebant. qui vero inclinatus dorsum præbet domino equum conscendenti, non stratoris proprie munere fungitur, sed stapedæ, quam & scalam dicebant. *Salmas.*

3. *Quarum seriem Julius refert.*] Lego *Junius*; & Junium Cordum intelligo: quem Capitolinus solo Junii nomine aliquoties designat. *Casaub.*

4. *Sapori rex regum Belsolus.*] Satis compertum est regem nullum in Oriente fuisse ex historiis notum, cum Parthorum rege comparandum: nam penes hos perdiu summum imperium fuit. quos cùm Artaxerxes Persa devicisset, Parthorum omnis potentia in Persarum reges est translata. Artaxerxi Sapor hic successit. quis igitur ille Belsolus qui ad Saporem scribens regem regum se nominat? *Idem.*

Sapori rex regum Belsolus.] Quis hic Belsolus, aut quis rex unquam, vel privatus hoc nomine nuncupatus? Pal. & editio vetus, *Velsolus*, scribunt. supra docuimus, fragmentum vitæ Valeriani in omnibus libris ab hac epistola cepisse. non mirum igitur si hæc verba, quæ fragmenti initium faciebant, varie sunt distorta vexataque. si sequeretur ipsius Saporis epistola ad alium quam regem, hic titulus optime conveniret; *Sapor rex regum, vel solus*: ut se regem regum appellet, vel solum regem, quasi omnes præter ipsum regis nomine vix digni. forte igitur scribendum: *Sapori regi regum, vel solo.* Deest enim nomen illius reguli, qui ad Saporem scripsit. *Salmas.*

Sapori Rex Regum Belsolus.] Pal. *Saporis Rex Regum.* maluissem reperisse: *Sapori Regi Regum Belsolus.* Grut.

1. *Gau-*

quando Romanos penitus vinci, [1] *gauderem tibi de victoria quam*
præfers. Sed quia vel fato vel virtute gens illa plurimum potest,
vide ne, quòd senem imperatorem cepisti, & id quidem fraude,
malè tibi cedat posterisque tuis. Cogita quantas gentes Romani ex
hostibus suas fecerint, à quibus sæpe victi sunt. Audivimus certè
quòd Galli eos vicerint, & ingentem illam civitatem incenderint.
Certè Galli Romanis serviunt. [2] *Quid Afri? eos nonne vicerunt?*
Certè serviunt Romanis. De longioribus exemplis, [3] *& fortasse*
ignotioribus nihil dico. Mithridates Ponticus totam Asiam tenuit:
certè victus est, certè Asia Romanorum est. Si meum consilium
requiris, utere occasione pacis, & Valerianum suis redde: ego
gratulor felicitati tuæ, si tamen illa uti tu scias. [4] Balerus rex 5
Cadusiorum sic scripsit: *Remissa mihi auxilia integra & inco-*
lumia gratanter accepi. sed captum Valerianum principem princi-
pum non satis gratulor, [5] *magis gratularer si redderetur. Romani*
enim graviores tunc sunt quando vincuntur. Age igitur ut pru-
dentem decet: [6] *nec fortuna te inflet quæ multos decepit. Vale-*
rianus & filium imperatorem habet & nepotem Cæsarem: [7] *&*
quid? Habet & omnem orbem illum Romanum, qui contra te to-
tus insurget. Redde igitur Valerianum, & fac cum Romanis pa-
cem, nobis etiam ob gentes Ponticas profuturam. Artabasdes 6
rex Armeniorum talem ad Saporem epistolam misit: *In*
partem gloriæ venio: sed vereor ne non tam viceris quàm bella se-
veris. Valerianum & filius repetet, & nepos, & duces Romani, &
omnis Gallia, & omnis Africa, & omnis Hispania, & omnis Italia,
& omnes gentes quæ sunt in Illyrico, [8] *atque in Oriente & in*
Ponto,

1. *Gauderem tibi de victoria quam præfers.*] Sic scripti quoque. *præferre victoriam*, locutio insolens, pro qua videmus te efferri. & *gauderem tibi*, pro συνέχαιρον ἄν σοι. *Casaub.*

2. *Quid Afri? eos nonne vicerunt?*] Reg. *Quid? Afri eos non vicerunt?* Idem.

3. *Et fortasse ignotioribus.*] Pal. *interioribus*, melius, ut puto. *Grut.*

4. *Balerus rex Cadusiorum.*] Scripti quidam, *Balenus.* alii, *Belenus*, Casaub.

Balerus rex Cadusiorum.] Pal. noster facit pro libris eis scriptis, in quibus visitur *Belenus*; habet enim *Velenus*, quemadmodum & supra *Velsolus*. Grut.

5. *Magis gratularer.*] Pal. *gratuler.* Idem

6. *Nec fortuna te inflet.*] Pal. *Inflammet.* Idem.

7. *Et quid? habet & omnem orbem.*] Pal. *& quid ad omnem orbem illum Romanum, qui contra te totus insurget.* Idem.

8. *Atque in Oriente.*] Non habet ista regius: & absint meliùs, propter personas inter quas est hic sermo. *Casaub.*

Ponto, quæ cum Romanis consentiunt, aut Romanorum sunt. Unum ergo senem cepisti, & omnes gentes orbis terrarum infestissimas tibi fecisti: fortassis & nobis qui auxilia misimus, qui vicini
7 *sumus, qui semper vobis inter vos pugnantibus laboramus.* Bactriani, & Hiberi, & Albani, & Tauroscythæ Saporis literas non receperunt, sed ad Romanos duces scripserunt, auxilia pollicentes ad Valerianum de captivitate liberandum. Sed Valeriano apud Persas consenescente, *Odenatus Palmyrenus*, collecto exercitu rem Romanam propè in pristinum statum reddidit. Cepit regis thesauros, cepit etiam quas thesauris chariores habent reges Parthici, concubinas. Quare magis reformidans Romanos duces Sapor, timore Balistæ atque Odenati, in regnum suum ocyùs se recepit. Atque hic interim finis belli fuit Persici. Hæc sunt digna cognitu de Valeriano, nunc ad Valerianum minorem revertar.

[1]TREBELLII POLLIONIS
VALERIANUS JUNIOR.

1 VALERIANUS JUNIOR alia quàm Gallienus matre genitus, forma conspicuus, verecundia probabilis, eruditione pro ætate clarus, moribus perjucundus, [2] atque [3] à fratris dissolutione sejunctis, [4] à patre absente Cæsar est appellatus, à fratre (ut Celestinus dicit) Augustus. nihil habet prædicabile in vita nisi quòd est nobiliter natus, educatus optimè, & miserabiliter interemptus. Et quoniam scio errare plerosque qui [5] Valeriani imperatoris titulum in sepulchro legentes, illius Valeriani

1. TREBELLII POLLIONIS.] Inducendus hic titulus: pars enim est ejusdem libri. *Casaub.*

2. *Atque à fratris dissolutione sejunctis.*] Palatinus noster accedit libris in quibus, *sejunctus.* Grut.

3. *A fratris dissolutione sejunctis.*] Nempe moribus. sed scripti, *sejunctus.* Casaub.

4. *A patre absente Cæsar est, &c.*] Quid si *absens.* Idem.

A patre absente Cæsar est appellatus.] Sic & Pal. nemo tamen videt requirere formulam loquendi *à patre absens Cæsar, &c.* Grut.

5. *Valeriani titulum in sepulcro legentes.*] De hoc pluribus auctor, libro sequente. *Casaub.*

1. *Ad*

leriani redditum putant corpus, qui à Persis est captus: ne ullus error obrepat, mittendum in literas censui, hunc Valerianum circa Mediolanum sepultum, addito titulo, Claudii jussu, VALERIANUS IMPERATOR. Non puto plus aliquid vel de majore Valeriano, vel de juniore requirendum. Et quoniam vereor ne modum voluminis transeam, si Gallienum Valeriani filium, de quo jam nobis multus sermo fuit; vel Sallonium filium etiam Gallieni, qui & Gallienus dictus est, huic libro adjungam, [1] ad aliud volumen transeam. Semper enim me vobis dedidi & famæ, cui negare nihil debeo neque possum.

1. *Ad aliud volumen transeam.*] Pro transibo. sic *redeam* pro redibo, apud Capitolinum & Ammianum. *Idem.*

[1]TREBELLII POLLIONIS

GALLIENI DUO.

CAPTO Valeriano (enimvero unde incipienda est Gallieni vita, [2] nisi ab eo præcipuè quo ejus vita depressa est?) nutante Repub. [3] quum Odenatus jam Orientis cepisset imperium, & [4] Gallienus comperta patris captivitate gauderet, vagabantur exercitus, murmura- I

1. TREBELLII POLLIONIS.] In manuscripto regiæ bibliothecæ liber est ἀνεπίγραφος, nullo auctoris adscripto nomine. quare istum Rob. de Porta Julio Capitolino adscripsit. *Casaub.*

TREBELLII POLLIONIS.] Julio Capitolino attribuunt membranæ Palatinæ, ut & sequentes libros, usque ad Aurelianum. *Salmas.*

2. *Nisi ab eo præcipuè, quo ejus vita depressa est.*] Excidit vox *malo*. nam omnes libri, *ab eo præcipuè malo, &c.* non displiceat alioquin, *ab eo quo præcipuè ejus vita depressa est.* Ex multis probris conflata Gallieno ignominia: sed nihil æquè probrosum ac longa patris captivitas, filio non vindicata, cùm posset. *Casaub.*

Nisi ab eo præcipuè malo, &c.] Sic & Palatinus noster. *Grut.*

3. *Quum Odenatus jam Orientis cepisset imperium.*] Scribendum: *Quum Odenatus in Orientis partibus cepisset imperium.* Et sane non Orientis imperium ceperat Odenatus, sed in Oriente factus erat imperator. *Salmas.*

4. *Gallienus comperta patris captivitate gauderet.*] Quæ sequuntur verba, usque ad illa, *Gallieno igitur & Volusiano Coss.* ex officina correctorum prodiere, qui ista sic conglutinarunt. sic igitur in Palatino lacer & mutilus totus hic locus erat relictus: *Gallienus comperta patris civitate gauderet .... vagabantur .... exercitus mu... ...... duces erat .... meror .....* impe-

murabant duces, erat ingens omnibus mœror quòd imperator Romanus in Perside serviliter teneretur. [1] Gallieno igitur & Volusiano coss. [2] Macrianus & Ballista in unum coëunt, exercitus reliquias convocant: & quum Romanum in Oriente nutaret imperium, quem facerent imperatorem requirunt, Gallieno tam negligenter se agente, ut ejus ne mentio quidem apud exercitum fieret. [3] Denique quum plureis ejus rei causá convenissent, placuit ut Macrianum [4] cum filiis suis imperatores dicerent, ac Rempublicam defensandam capesserent. Sic igitur imperium delatum est MACRIANO. Et causæ Macriano imperandi cum filiis hæ fuerunt. Primùm, quòd nemo eo tempore sapientior ducum habebatur, nemo ad res gerendas aptior: deinde ditissimus, & qui privatis posset fortunis publica explere dispendia. Huc accedebat quòd liberi ejus fortissimi juvenes tota mente in bellum ruebant, [5] ut essent legionibus exemplo ad omnia militaria.

[1] Macria-

imperator .... in Persida .... jor omnium .... quod Gallienus na ..... pater facto sic .... moribus rep. .... perdiderat. Gallieno igitur & Volusiano Coss. ex quibus plura deesse facile cognoscimus. *Idem.*

1. *Gallieno igitur & Volusiano Consulibus, &c.*] Multa præcedunt istas voces in Palat. sed mutila.is enim codex post vocem *teneretur*, habet vacuum spacium litterarum quindecim. sequitur inde, *jor omnium .... quod Gallienus na ... . pater facto sic ..... moribus rep. ... perdiderat. Gallieno igitur, &c.* Grut.

2. *Macriano & Balista.*] Scripti quidam, *Macrino* semper. inter Pollionis tyrannos est XI. *Casaub.*

Macrianus & Ballista.] *Macrinus*, Palatinus. & locis omnibus qui *Macriani* mentionem faciunt, *Macrinum* semper repræsentat. *Salmas.*

Macrianus & Ballista.] Palat. à manu prima *Macrinus*, non heic modò, sed & infrà semper, usque ad illa, *Idem Macrianus Pisonem.* Grut.

3. *Denique cum pluries ejus rei causa convenissent, placuit.*] Brevius, nescio an verius, editio prima: *Denique placuit ut Macrianum cum filiis suis imperatores dicerent.* Salmas.

4. *Cum filiis.*] Macriano juniore & Quieto, qui patri subjiciuntur in libro de tyrannis. *Casaub.*

5. *Ut essent legionibus exemplo ad omnia militaria.*] Quæ sequuntur usque ad illa, *idem Macrianus Pisonem*, ingenio suo correctores repleverunt & restituerunt. quæ sic leguntur in optimo Codice: *Ut essent legionibus exemplo .... ad omnia ..... aria ergo ma .... undique ...... petit occupa ..... partibus quas .... posuerat ita .... imperium ...... bellum instruxit ...... esset omni .... quæ contra eum poterant cogitari.* Vetus editio ita: *Ergo Macrianus undique auxilia petit occupatis à se partibus quas posuerat ita .... imperium hoc bellum instruxit, ut par esset omnibus quæ contra eum poterant cogitari.* Salmas.

1. *Macria-*

[1] Macrianus ergo undique collectis exercitibus, Orientis 2
partes petiit: atque ut posset latè sibi delatum defendere
& tueri imperium, bellum sic instruxit, atque copias sic
paravit, ut esset omnium circumspectus quæ contra eum
poterant cogitari. Idem Macrianus Pisonem, unum ex
nobilibus principibus senatus, ad Achaiam destinavit ob
hoc ut VALENTEM qui illic proconsulari imperio
Rempublicam gubernabat, opprimeret. Sed Valens comperto
quòd Piso contra se veniret, sumpsit imperium. Piso
igitur in Thessaliam se recepit. [2] Ubi, missis à Valente
militibus compluribus, interfectus est: [3] ipse quoque imperator
appellatus cognomento THESSALICUS. Sed
Macrianus retento in Oriente uno ex filiis, [4] pacatis tamen
rebus, Asiam primùm venit, deinde Illyricum petiit:
in Illyrico [5] cum AUREOLO imperatore, qui contra
Gallienum imperium sumpserat, duce Domitiano nomine,
manum conseruit, unum ex filiis secum habens,
[6] & xxx. millia militum ducens. Sed victus est Macrianus
cum filio Macriano nomine, deditusque omnis exercitus
Aureolo imperatori. Turbata interim Repub. totoque 3
penitus orbe terrarum, ubi ODENATUS comperit Macrianum
cum filio interemptum, regnare Aureolum,
[7] Gallienum remissius agere, [8] festinavit ad alterum filium
Macria-

1. *Macrianus ergo undiq; collectis, &c.*] Palatinus heic totus est fractus; & nescio an bene suppletus. habet namque horum verborum & sequentium loco: *Ergo Macrinus ..... undique auxilia .... petit, occupatis à se ... partibus quas ipse posuerat; ita ut par esset omnibus .... quæ contra eum poterant cogitari. Idem Macrianus, &c.* Grut.

2. *Ubi missis à Valente militibus compluribus.*] *Militibus complurimis.* Salmasius.

3. *Ipse quoque imperator appellatur cognomento Thessalici.*] Palatinus: *cognomento Thessalatis. Thessalas, Thessalatis* esset pro Thessalo vel Thessalico. sic supernus, supernas. *Idem.*

4. *Pacatis tamen rebus.*] Legendum: *pacatis jam rebus.* Idem.

Pacatis tamen rebus.] Pal. *pacatis tam rebus*, & annotatum legend. *jam.* Grut.

5. *Cum Aureolo Imperatore, qui contra.*] Pal. *cum Aureolo Imperatoris, qui*; ut forte voluerit subintelligi, *exercitus.* Idem.

6. *Et xxx. millia militum ducens.*] Ex iis quæ scripta sunt libro sequente, capite de Macriano tyranno, constat legendum hîc esse, xlv. *millia m.* locum expende. *Casaub.*

7. *Gallienum remissius agere.*] Forte, *remissius rem gerere*: vel, *remissius se gerere.* Salmas.

8. *Festinavit ad alterum filium Macriani,*

Macriani, [1] quum exercitus hoc daret fortuna capiendum. Sed ii qui erant cum filio Macriani, Quieto nomine, consentientes [2] Odenato, autore præfecto Macriani BALISTA juvenem occiderunt, missoque per murum corpore, Odenato se omnes affatim dediderunt. [3] Totius propè igitur Orientis factus est Odenatus imperator, quum Illyricum teneret Aureolus, Romam Gallienus. Idem Balista multos Emissenos, ad quos confugerant Macriani milites, cum Quieto & thesaurorum custode interfecit, ita ut civitas penè deleretur. Odenatus inter hæc quasi Gallieni partes ageret, cuncta eidem nuntiari ex veritate faciebat. Sed Gallienus cognito quòd Macrianus cum suis liberis esset occisus, quasi securus rerum ac patre jam recepto, libidini ac voluptati se dedidit. [4] Ludos Circenses ludosque scenicos, ludos gymnicos, ludicram etiam venationem, & ludos gladiatorios dedit: [5] populumque quasi victorialibus diebus ad festivitatem ac plausum vocavit. Et quum plerique patris ejus captivitatem mœrerent, ille specie decoris quòd pater ejus virtutis studio deceptus videretur, supra modum lætatus est. Constabat autem [6] censuram

criani, quum exercitus hoc daret fortuna capiendum.] Corrigendum distinguendumque censeo: *Festinavit ad alterum filium Macriani, cum exercitu, si hoc daret fortuna, capiendum.* Festinavit, ut caperet filium Macriani, quem cum exercitu reliquerat pater, in Oriente, ipse Occidentem versus proficiscens, si fortuna modo juvaret. *Idem.*

1. *Quum exercitus hoc daret fortuna capiendum.*] Scribendum: *Festinavit ad alterum filium Macriani cum exercitu, si hunc daret fortuna capiendum.* Casaub.

Cùm exercitus hoc daret fortuna capiendum.] Nihil discrepat scriptura Pal. à vulgatâ isthac, quâ nihil tamen futilius. *Grut.*

2. *Odenato se omnes affatim dediderunt.*] Scripti, *confestim dederunt.* Casaub.

Odenato se omnes adfatim dediderunt.] Sic Pal. rursusque habuimus verbum *adfatim* tali significatu. *Grut.*

3. *Totius prope igitur Orientis factus est Odenatus imperator.*] Hæc lectio firmat verum esse quod supra sic editum est: *quum Odenatus jam Orientis cepisset imperium.* Salmas.

4. *Ludos Circenses ludosque scenicos, ludicram etiam venationem.*] Palatinus & editio vetus: *ludiariam venationem.* ludiaria venatio à ludiis. ludii autem gladiatores & bestiarii etiam vocati sunt à ludo. ludii olim histriones dicebantur, posterioribus vero temporibus, *ludii* etiam vocati μονομάχοι & θηριομάχοι. ut *ludiaria* heic *venatio*, sic *ludiaria vestis* Isidoro, *histrionis tunica.* Idem.

5. *Populumque quasi victorialibus diebus ad festivitatem, &c.*] Explicat Aurelius Victor. *Casaub.*

6. *Censuram parentis eum ferre non potuisse.*]

ſuram parentis eum ferre non potuiſſe, [1] votivumque illi fuiſſe, quod imminentem cervicibus ſuis gravitatem patriam non haberet. Per idem tempus ÆMILIANUS 4
apud Ægyptum ſumpſit imperium, [2] occupatis horreis multa oppida malo famis preſſit. Sed hunc dux Gallieni Theodotus conflictu habito cepit [3] atque imperatori Gallieno vivum tranſmiſit. [4] Ægyptus enim data Æmiliano per [5] Tranſthebaitanos milites, quum Gallienus in luxuria & improbitate perſiſteret. Quumque ludibriis & helluationi vacaret, neque aliter Rempublicam regeret quàm [6] quum pueri fingunt per ludibria poteſtates, [7] Galli quibus inſitum eſt eſſe leves ac degenerantes à civitate Romana,

tuiſſe.] Non hoc dicit quia cenſor Valerianus fuit: ſed cenſuram accipe, ut antè notavimus, pro ſeveriore morum diſciplina. *Idem.*

1. *Votivumque illi fuiſſe.*] Sic Græci, ἀὐχἸαῖον. *Idem.*

Votivumque illi fuiſſe, quod imminentem cervicibus ſuis gravitatem patriam non haberet.] Obſerva loquendi genus, *votivum illi fuiſſe quod non haberet:* Pro votivum illi fuiſſe non habere, vel, ut non haberet imminentem cervicibus ſuis patriam gravitatem. votivum tamen heic ponitur pro re admodum grata & jucunda, quæque votis fuerit petenda. *Salmaſ.*

2. *Occupatis horreis multa oppida malo famis preſſit.*] Scribe: *Æmilianus apud Ægyptum ſumpſit imperium, occupatiſque horreis, multa oppida malo famis preſſit.* *malum famis* heic dixit, ut paulo ante, *malum captivitatis: capto Valeriano, enimvero unde incipienda eſt Gallieni vita, niſi ab eo præcipue malo, quo ejus vita depreſſa eſt?* Malum captivitatis paternæ intelligendum eſt. *Idem.*

3. *Atque imperatori Gallieno vivum tranſmiſit.*] Membrana Palat. hoc modo: *Vivum tranſmiſit Ægyptus .... data eſt. .... a .... Strangy .... milites .... vitum eſt .... ribus quum Gallienus in luxuria, & improbitate perſiſteret.* Ad vocem autem illam *Strangy*, additum erat recentiore manu in optimo Palatino quaſi explendæ ejus vocis cauſa, *thebitinos*, ut integrum verbum eſſet, *Strangythebitinos.* Idem.

4. *Ægyptus enim data Æmiliano, &c.*] Scripta lectio, *Tranſcithebitinos milites.* Videntur intelligi milites qui in utroque limite cis & ultra Thebaidem prætendebant. poteſt igitur legi, *per Tranſthebaitanos & Ciſthebaitanos milites.* Caſaub.

5. *Tranſthebaitanos milites, cùm Gallienus in luxuriâ.*] Et heic quoque mutilus eſt Palat. ſic tamen ut videatur arguere falſi ſcripturam vulgò receptam. habet enim cum grandibus interſtitiis vacuis, *Tranſgythebitinos...... milites ..... vitum eſt ...... ribus cùm Gallienus in luxuriâ.* Grut.

6. *Cùm pueri fingunt per ludibria poteſtates.*] Scribendum, *ludicra.* Caſaub.

7. *Galli quibus inſitum eſt eſſe leves ac degenerantes à virtute Romana principes ferre non poſſe.*] Et laudat heic & vituperat una oratione Gallos. Quin, ſi audiamus veterem librum, erit ita legendum: *Galli, quibus inſitum eſt, leves ac degenerantes à virtute Romana principes, & luxurioſos ferre non poſſe, Poſthumum ad imperium vocarunt.* Leves igitur & futiles principes & luxurioſos & degeneres Galli non ferebant. hinc Gallienum

mana, & luxurioſos principes ferre non poſſe, POSTHUMIUM ad imperium vocarunt: exercitibuſque conſentientibus, [1] qui occupatum imperatorem [2] libidinibus ſentiebant querebanturque. [3] Contra hunc Theodotus exercitum duxit. [4] Quumque urbem, in qua erat Poſthumius, obſidere cœpiſſet, [5] decernentibus Gallis Gallienus muros circumiens ſagitta ictus eſt. Nam & per annos VII. Poſthumius imperavit, & Gallias ab omnibus circumfluentibus Barbaris validiſſimè vindicavit. His coactus malis Gallienus pacem cum Aureolo facit oppugnandi Poſthumii ſtudio, longoque bello tracto per diverſas obſidiones

num non tulerunt. niſi quis dicat præter levitatem Gallis inſitam, ea etiam cauſa motos & impulſos ad alium eligendum principem, Gallieni loco, quod luxurioſum & degenerantem à virtute Romana ferre non poſſent. *Salmaſius.*

Galli quibus inſitum eſt eſſe leves ac degenerantes à civitate, &c.] Sic quidem editi. at in Pal. reſtat; *eſt, leves ac degenerantes*, quo ipſo laudarentur magis Galli quàm vituperarentur. *Grut.*

1. *Qui occupatum imperatorem libidinibus ſentiebant, querebanturque.*] Concinnius, & meo judicio melius Pal. *Qui occupatum imperatorem libidinibus querebantur.* Salmaſ.

2. *Libidinibus ſentiebant, querebanturque.*] Pal *libidinibus querebantur*, ſine illo *ſentiebant*. Grut.

3. *Contra hunc Theodotus exercitum duxit.*] Sic Palatinus: P. *contra hunc .... exercitum ..... que urbem .... Poſtumus .... re cæpiſſet ...... dentibus Gallis Gallienus muros circumiens ſagitta ictus eſt.* In quibus relliquiis nullum videre eſt Theodotum, nuſquam decernentes Gallos. Ergo illa fragmenta ſic poſſe reſtitui puto: *Contra hunc ipſe Gallienus exercitum duxit: cumque urbem in qua erat Poſtumus obſidère cæpiſſet, acriter eam defendentibus Gallis, Gallienus muros circumiens ſagitta ictus eſt.* Salmaſius.

4. *Cumque urbem in qua erat Poſthumius obſidere cœpiſſet.*] Zoſimus aliter: cùm tendenti in Italiam Poſthumio Aureolum objeciſſet, eique Inſubrum fines commiſiſſet defendendos; Aureolum Mediolani imperium cepiſſe: adverſus quem cùm accurriſſet Gallienus, ipſumque in ea urbe obſeſſum premeret, dolo Heracliani & Claudii eſſe occiſum. *Caſaub.*

5. *Decernentibus Gallis Gallienus muros circumiens ſagitta ictus eſt.*] Sed quid eſt, *decernentibus Gallis*? imò quæ hæc narratio? Scribo igitur: *Contra hunc Theodotus exercitum duxit: cumque urbem in qua erat, Poſthumius obſidere cœpiſſet decernentibus Gallis, Gallienus muros circumiens ſagitta ictus eſt.* Rem ita geſtam, auctor ſignificare, niſi fallor, voluit. miſſus fuerat à Gallieno contra Poſthumium Theodotus cum exercitu: ſed occurrit Poſthumius, & fugatis Theodori copiis, ipſum in urbem aliquam Galliæ coëgit. ubi cùm decreto populorum Galliæ, qui illum imperatorem ſibi adſciverant, obſideretur à Poſthumio, Gallienus, ut obſidione illam urbem ſolveret, propiùs ad eam acceſſit. tum igitur accidit, ut ſive à ſuis qui obſidebantur, ſive ab hoſtibus qui Theodotum in ea urbe obſidebant, ſagitta vulneraretur Gallienus. quem tamen viciſſe tandem iſto bello, paullò poſt dicturus eſt auctor. *Idem.*

1. *Rem*

diones ac prælia, [1] rem modò feliciter, modò infeliciter gessit. Accesserat præterea his malis quòd Scythæ Bithyniam invaserant, civitatesque deleverant. [2] Denique Astacum, quæ postea Nicomedia dicta est, incensam graviter vastaverunt. Denique quasi conjuratione totius mundi, concussis orbis partibus, etiam in Sicilia quasi quoddam servile bellum extitit, latronibus evagantibus, qui vix oppressi sunt. Et hæc omnia Gallieni contemptu fiebant. Neque enim quicquam est ad audaciam malis, ad spem bonorum bonis promptius, quàm quum vel malus timetur, vel dissolutus contemnitur imperator. [3] Gallieno & Faustino coss. [4] inter tot bellicas clades etiam terræmotus gravissimus fuit, & tenebræ per multos dies. [5] Auditum præterea tonitruum terra mugiente, non Jove tonante. [6] Quo motu multæ fabricæ devoratæ sunt cum habitatoribus: multi terrore mortui. quod quidem malum tristius in Asiæ urbibus fuit. Mota est & Roma, mota & Libya: hiatus terræ plurimis in locis fuerunt, quum aqua

falsa

1. *Rem modo feliciter, modo infeliciter gessit.*] Libri, *gerit.* & ita legi postulat verbum, *facit*, superiore versu positum. *Salmas.*

2. *Denique Astacum quæ postea Nicomedia dicta est.*] Non post ista quidem. nam multis seculis ante hæc tempora facta erat hæc nominis mutatio. *postea* igitur accipe, pro posteriore & recentiore nomine quàm illud prius Astacus. De occupata à Scythis Nicomedia lege Zosimum. *Casaub.*

Denique Astacum quæ postea Nicomedia dicta est.] Astacum urbem Bithyniæ, Nicomediam postea dictam fere consentiunt Latini scriptores. Ammianus Marcellinus: *Et Astacum sequuto tempore Nicomediam à rege cognominatam.* Sed Astacum Græci diversam faciunt à Nicomedia. Stephanus περὶ ἐθνικῶν duas Astacos agnoscit, alterum Acarnaniæ vel Cephalleniæ secundum quosdam urbem: alteram Bithyniæ, ab Astaco Neptuni filio & nymphæ Olbiæ sic appellatam. *Salmas.*

Denique Astacum, quæ postea Nicomedia, &c.] Pal. *Denique Contum, quæ Nicomedia.* Grut.

3. *Gallieno & Faustino Coss.*] *Et Faustiano*, P. Φαυστινιανὸν vocant fasti Siculi. *Salmas.*

Gallieno & Faustino.] Pal. *Faustiano.* Grut.

4. *Inter tot bellicas clades etiam terræ motus gravissimus fuit.*] *Etiam terræ motus fuit.* ita in prima editione. *Salmas.*

5. *Auditum præterea tonitruum terra mugiente, &c.*] Caussam βουμύκους habes in sectione xxv. problematum. & lege Ammian. lib. 17. *Casaub.*

6. *Quo motu multæ fabricæ devoratæ sunt cum habitatoribus.*] Simpliciter intelligimus motum illum terræ adeo gravem fuisse, ut ipsæ etiam fabricæ complures cum habitatoribus pessum darentur. *Salmas.*

Quo motu multæ fabricæ.] Palatin. *quo motu ipsæ multæ fabricæ.* Grut.

I. Factum

salsa in fossis appareret. Maria etiam multas urbes occuparunt. Pax igitur deûm quæsita, inspectis Sibyllæ libris, [1] factumque [2] Jovi salutari, ut præceptum fuerat, sacrificium. Nam & pestilentia tanta extiterat vel Romæ vel in Achaicis urbibus, ut uno die quinque millia hominum pari morbo perirent. Sæviente fortuna quum hinc terræmotus, inde hiatus soli [3] ex diversis partibus pestilentia orbem Romanum vastaret, capto Valeriano, [4] Gallis parte maxima obsessis, quum bellum Odenatus inferret, [5] quum Aureolus perurgeret Illyricum, quum Æmilianus Ægyptum occupasset: [6] GOTTHI & CLODIUS, de quo dictum est superius, occupatis Thraciis Macedoniam vastarunt, Thessalonicam obsederunt, [7] neque usquam quies mediocriter salutem ostentare visa est. Quæ omnia contemptu, ut sæpiùs diximus, Gallieni fiebant, hominis luxuriosissimi, & si esset securus, ad omne
6 dedecus paratissimi. [8] Pugnatum est in Achaia * Macriano duce

1. *Factumque Jovi salutari.*] Διῒ σωτηρίῳ vel σωτῆρι. *Salmas.*

2. *Jovi Salutari.*] Sic vertit Δία σωτῆρα. *Casaub.*

3. *Ex diversis partibus pestilentia.*] Meliùs, *& diversis, &c.* Idem.

4. *Gallis parte maxima obsessis.*] Partim à Posthumio tyranno, partim ab Alamannis duce Croco. *Idem.*

5. *Quum Aureolus perurgeret Illyricum.*] *Illyricum* non agnoscunt libri, in quibus ita legitur: *Quum Aureolus perurgeret, quum Æmilianus Ægyptum occupasset.* Salmas.

6. *Gotthi & Clodius de quo dictum est superiùs.*] In superiorum imperatorum rebus de eo dixerat Trebellius: sed illa hodie desideramus. hic est Claudius qui postea imperium obtinuit. ubi iterum scribitur *Clodius*, ut hîc. *Casaub.*

Gotthi & Clodius, de quo dictum est superius, occupatis Thraciis Macedoniam vastarunt.] Sic Palatinus: *Gothori* .... *à quo dictum est superius Gotthis inditum est, occupatis Thraciis.* Legebam aliquando, *Gotthi quorum Scythæ pars, de quibus dictum est superius.* Nam paulo superius de Scythis dixit, qui & Bithyniam invaserunt, & multas civitates deleverunt. at Scythas partem Gotthorum fuisse post paulo idem repetit. sed nunc magis videtur, alio loco & fortasse in iis vitis quæ desiderantur, de Gotthis tractavisse, & unde hoc illis nomen inditum esset, disseruisse. & hoc vult heic dicere, superius sibi de Gotthis dictum esse, & unde illis istud nomen inditum. *Salmas.*

7. *Neque usquam quies mediocriter salutem ostentare visa est.*] *Ostentare visa est,* pro *ostentavit.* optimus liber, *neque usquam quies mediocriter salutem ostentare est.* forte: *neque usquam spes mediocriter salutis ostensa est.* vel, *ostentata est.* Quies sane non salutem ostentat, sed ipsa plane salus est. cum enim à bello quiescitur, nullus à bello periculi metus potest existere. *Idem.*

8. *Pugnatum est in Achaia, Macriano duce contra eosdem Gotthos.*] Rectè *Macriano,*

duce contra eoſdem Gotthos. Unde victi per Achæos, receſſerunt. Scythæ autem, hoc eſt, pars Gotthorum, Aſiam vaſtabant. Tunc [1] etiam templum Dianæ Epheſiæ diſpoliatum & incenſum eſt: [2] cujus opes fama in populos ſatis notæ. [3] Pudet numerare inter hæc tempora quum iſta gererentur, quæ ſæpe Gallienus malo generis humani quaſi per jocum dixerit. Nam quum ei nuntiatum eſſet, Ægyptum deſciviſſe, dixiſſe fertur, *Quid?* [4] *ſine lino Ægyptio eſſe non poſſumus?* Quum autem vaſtatam Aſiam, & [5] elementorum concurſionibus & Scytharum incurſionibus comperiſſet, *Quid*, inquit, [6] *ſine aphronitris eſſe non poſſumus?* [7] Perdita Gallia arriſiſſe ac dixiſſe perhibetur, [8] *Non ſine Atrebaticis ſagis tuta Reſp. eſt?* Sic denique de omnibus partibus

criano, ſi is intelligitur, de quo dictum antè. ſed infrà dicturi ſumus alium fuiſſe temporibus illis inter Gallieni duces, qui contrà Barbaros rem geſſit feliciter, nomine *Martianum.* de eo videtur hîc ſentire Trebellius, & ſcripſiſſe, *Martiano.* Caſaub.

Pugnatum eſt in Achaia Macriano duce.] Nos legimus: *Marciano duce.* Marcianum nominat Zoſimus, cui Gallienus contra Poſtumum profecturus belli Scythici vel Gotthici ſummam mandavit. *Salmaſ.*

* *Macriano duce contra eoſdem Gothos.*] Pal. *Mariano.* Grut.

1. *Etiam templum Dianæ Epheſiæ.*] Libri veteres omnes: *Lunæ Epheſiæ. Lunam* igitur vocavit *Dianam.* Diana enim Luna eſt. Lunæ ſane templa in Aſia & reliquis Orientis partibus multa, quæ & Luni dei dicebantur. nam Luna & Lunus ἀδιαφόρως illis uſurpabatur. *Salm.*

2. *Cujus opes fama in populos ſatis notæ.*] Palatinus: *Cujus ope fama in populos pudet perdere.* Quid ſi ſcribamus? *Cujus opum fama in populos patet. pudet prodere inter hæc tempora quum iſta gererentur, quæ ſæpe Gallienus malo generis humani quaſi per jocum dixerit.* Non improbem tamen ſi ita legatur: *Cujus opes fama in populos notæ pudet prodere, &c.* Idem.

3. *Pudet numerare inter hæc tempora cùm iſta gererentur.*] Pal. *Pudet perdere.* forſan ſcribendum, *Pudet prodere.* ſed & vox *tempora* videtur à manu librarii; certè minus eſt neceſſaria. *Grut.*

4. *Sine lino Ægyptio eſſe non poſſumus?*] Inter Alexandrinas merces linum erat & opera linea, *Caſaub.*

5. *Elementorum concurſionibus.*] Membranæ, *concuſſionibus.* Idem.

6. *Sine aphronitris eſſe non poſſumus?*] Quia optimi aphronitri paſtillos Lydi Romam mittebant, & alii Aſiæ populi. Plinius libro XXX. cap. X. *Idem.*

7. *Perdita Gallia arriſiſſe ac dixiſſe perhibetur.*] Lege, *riſiſſe ac dixiſſe perhibetur.* Salmaſ.

8. *Non ſine trabeatis ſagis tuta Reſp.?*] Puteani, *Atrabaticis.* nempe pro *Atrebaticis.* Vopiſcus in Carino, *Donati ſunt ab Atrebaticis birri petiti, donati birri Canuſini.* Sed lectionem vulgatam nolim ſollicitare: nam propria Gallorum ſaga trabeata, quæ Diodoro dicitur σάγοι ῥαβδωτοί. *Caſaub.*

Non ſine trabeatis ſagis tuta Reſp. eſt.] Vera lectio mihi videtur: *Atrabaticis ſagis.* & primum quidem trabeatorum ſagorum nemo eſt auctor qui meminerit. deinde ſaga non ex ſola Gallia veniebant, ſed Hiſpanis etiam erant

tibus mundi, [1] quum eas emitteret, quasi detrimentis vilium ministeriorum videretur affici, jocabatur. Ac nequid mali deesset Gallieni temporibus, Byzantiorum civitas clara navalibus bellis, claustrum Ponticum, per ejusdem Gallieni milites ita omnis vastata est ut prorsus nemo superesset. Denique nulla vetus familia apud Byzantios invenitur, [2] nisi siquis peregrinatione vel militia occupatus evasit, qui antiquitatem generis nobilitatemque repræ-
7 sentet. [3] Contra Posthumium igitur Gallienus cum [4] Aureolo & Clodio duce, qui postea imperium obtinuit, [5] principe generis Constantini Cæsaris nostri, [6] bellum incepit: & [7] quum multis auxiliis Posthumius juvaretur Celticis ac Francicis, in bellum cum Victorino processit, cum quo imperium participaverat. Victrix Gallieni pars fuit, [8] pluribus præliis eventuum ratione decursis. Erat enim

erant sua saga. oportet igitur fuisse genus sagi peculiare quod in sola Gallia texeretur, & ex Gallia in Italiam importaretur. ejusmodi erant Atrabatica saga, quæ apud solos Atrabates fiebant, quorum frequens & celebris apud auctores mentio. *Salmas.*

Non sine trabeatis sagis tuta Respublica est?] Palatinus præfert, *Non Atrabaticis sagis tuta resp. est.* absque illo *sine*: ut forte scriptum fuerit primitus, *Num Atrabiticis sagis tuta Resp. est?* Grut.

1. *Cùm eas emitteret.*] *Amitteret.* Casaub.

Quum eas emitteret, quasi detrimentis vilium mancipiorum videretur affici.] Palat. *mitteret.* legendum censeo, *amitteret.* non magis, inquit, afficiebatur, cum eas imperii partes amitteret, quam si servum aliquem de vilioribus amisisset. sed lege: *Quum eas amitteret, quasi detrimentis vilium ministeriorum videretur affici.* nam illud, *quasi videretur affici*, positum est pro quasi afficeretur, loquendi genere apud istos auctores usitato. *Samas.*

Cùm eas emitteret.] Pal. *mitteret.* melius *amitteret.* Grut.

2. *Nisi quis peregrinatione.*] *Nisi si aliquis.* Salmas.

3. *Contra Posthumium.*] *Contra Posthumum.* Idem.

4. *Aureolo & Claudio duce.*] Sic Pal. non *Clodio.* Grut.

5. *Principe generis Constantini Cæsaris nostri.*] Lege *Constantii*, ut in vita Claudii. *Casaub.*

Principe generis Constantini Cæsaris nostri.] Pal. *Constanti Cæsaris nostri.* recte: nam est *Constantii.* Salmas.

Principe generis Constantii Cæsaris.] Ita & Pal. non *Constantini.* Grut.

6. *Bellum incepit.*] Idem liber cum veteri editione, *bellum incitet.* an *bellum iniit?* Salmas.

Bellum incepit, & cùm, &c.] Pal. *bellum incitet cùm, &c.* ut videatur scriptum fuisse, *bellum iniit: & cum, &c.* Grut.

7. *Quum multis auxiliis Posthumius juvaretur Celticis ac Francicis.*] *Celtis ac Francis.* Ed. v. *Salmas.*

8. *Pluribus præliis eventuum ratione decursis.*] Scribendum, *eventuum varia ratione.* vel, *eventuum variatione.* Casaub.

Pluribus prœliis eventuum ratione decur-

enim in Gallieno ſubitæ virtutis audacia : nam aliquando
injuriis graviter movebatur. Denique ad vindictam By-
zantiorum proceſſit : & quum non putaret recipi ſe poſſe
muris, receptus alio die omnes milites inermes, armato-
rum corona circundatos, interemit, [1] fracto fœdere quod
promiſerat. Per eadem tempora etiam Scythæ, in Aſia
Romanorum ducum virtute ac ductu vaſtati, ad propria
receſſerunt. Interfectis ſanè militibus apud Byzantium,
Gallienus quaſi magnum aliquid geſſiſſet, Romam curſu
rapido convolavit : convocatiſque patribus, decennia ce-
lebravit novo genere ludorum, nova ſpecie pomparum,
exquiſito genere voluptatum. Jam primùm inter togatos 8
patres, & equeſtrem ordinem, albatos milites, & omni po-
pulo præeunte, ſervis etiam propè omnium, & mulieribus
[2] cum [3] cereis & facibus & lampadibus præcedentibus Ca-
pitolium petiit. [4] Proceſſerunt etiam altrinſecus centeni
[5] albi boves, [6] cornibus auro jugatis, & dorſualibus ſericis
diſcoloribus præfulgentes. Agnæ candentes ab utraque
parte

decurſis.] Nihil abit ab hac ſcripturâ Pal. videtur tamen legendum, *variatione*, aut *pariatione*. Grut.

1. *Fracto fœdere quod promiſerat.*] Pro fidem dare, dixit *fœdus promittere.* ſimiles ἀκυρολογίας amat hic ſcriptor, ut paullò poſt, *bellum gerere cum aliquo*, pro odiſſe & vexare. *Caſaub.*

2. *Cum cereis facibus & lampadibus præcedentibus.*] Suetonius notat morem in Julii Cæſaris triumpho. *Idem.*

3. *Cereis facibus, & lampadibus præcedentibus.*] Optimæ membranæ : *lampadis præcedentibus. lampadæ* dicebantur pro *lampades.* ſic *Perſida* pro *Perſis* : *Tritonida* pro *Tritonis.* Salmaſ.

4. *Proceſſerunt etiam altrinſecus.*] Pal. *præceſſerant.* Grut.

5. *Albi boves cornibus auro jugatis.*] Non igitur ſejuges iſti boves in pompa traducti, ſed jugati. juga autem & jugalia lora auro fuerunt obducta, & cum his cornua quibus erant alligata. mos deaurandi cornua boum mactandorum ex poëtis & hiſtoricis notus. Sed eam ſententiam quam diximus, nunquam ex his verbis elicias. videtur ergo ſcribendum, *albi boves cornibus aureis jugati*, ſive *juncti.* vel ita potius, *cornibus auro virgatis.* Virgilius *auro velare* dixit,

Victori velatum auro vittiſque juvencum.

Quod tamen non ad cornuum ſolùm deaurationem refertur, ſed etiam ad dorſualia & alia ornamenta. *Caſaubonus.*

6. *Cornibus auro jugatis.*] De cornibus victimarum auratis pleni ſunt & poëtarum & hiſtoricorum libri. idque ſolum velle indicare hoc loco Trebellium, ſum certus. *cornua auro jugata* hic *ſimpliciter* dicuntur *aurata.* & ſimilis plane locutio eſt, quam ſupra in Alagabali vita obſervavimus, *Palladium auro vinctum*, quod eſt *auratum.* ſic *pocula auro vincta* Pomponio Melæ pro deauratis. Græci unica voce, χρυσόδετα appellant. *Salmaſ.*

parte c c. præcesserunt, & x. elephanti, qui tunc erant Romæ, mille c c. [1] gladiatores [2] pompaliter ornati, cum auratis vestibus matronarum, mansuetæ feræ diversi generis, c c. ornatu quammaximo affectæ. Carpenta cum mimis & omni genere histrionum: [3] pugiles [4] sacculis, non veritate pugilantes. [5] Cyclopea etiam luserunt omnes ape-

1. *Gladiatores pompaliter ornati.*] Vetus liber: *pompabiliter ornati. pompare* dicebant, unde & *pompabilis*, & *pompabiliter.* Idem.

2. *Pompaliter ornati.*] Pal. *pompabiliter*, & placet. *Grut.*

3. *Pugiles sacculis non veritate pugnantes.*] Veri pugiles cestibus pugnabant, & quidem non sine sanguine ut plurimum: quare non facilè ex eo certamine nisi auribus contusis redibant: quod sciunt qui non ignorant quid sit apud scriptores Græcorum ὠτοκάταξις, & qui dicantur ὠτοκαταξίαι. sed qui incruento pugilatu volebant dimicare, saccis non cestibus manus muniebant. erant autem hi sacculi vel tomento farcti, vel alia re pleni quæ gravem ictum non redderet: puta, farina aut furfuribus: interdum & harena sacculos implebant. *Casaub.*

Pugiles sacculis non veritate pugnantes.] Meliores libri *flacculis. sacculis* heic legi non potest. iis enim exercebantur athletæ, quos Græci κωρύκους, Latini folles & sacculos appellant. eos enim arena refertos ad hunc usum habebant. Pollux, lib. III. cap. ultimo. at heic sermo non est de pugilibus exercentibus, sed pugillantibus, qui tamen non veris armis hoc est cestibus, pugnabant, quod nunquam ἀναιμάκτως fiebat, sed aliis quibusdam mollioribus, & innoxios ictus inferentibus. ἐπισφαίραις usos eos esse ad hanc rem reperio, quibus cestuum vice manus sibi innectebant. ἐπίσφαιραι igitur sive pugilli cestibus opponuntur. cestus enim ex crudo corio erant, plumboque, & ferro insuto rigebant. at pugilli, ut videtur, sine plumbo, & ferro, ex molli corio facti & in modum pilæ circa manus & pugnos alligati. sed multum distabant, ab illis sacculis arena plenis, aut follibus quibus item exercebantur. quid igitur illis *flacculis* faciemus, qui tam pertinaciter inhæserunt omnibus libris. *flaccum*, & *flaccidum* veteres Latini vocarunt quidquid ita molle esset, laxum solutumque ut facile rei cuilibet insistenti, incidentique cederet. hinc & verbum *flaccere*, & *aures flaccæ* prægrandes sunt & dependulæ. hinc etiam, nisi fallor, pilas istas, vel pugillos qui in morem pilæ laxæ & flaccidæ circumponebantur bracchiis pugillantium, ut mollem & innoxiam plagam infligerent. *Salmas.*

4. *Sacculis non veritate pugillantes.*] Pal. *flacculis*, uti etiam erat in libris quos excussit Puteanus. *Grut.*

5. *Cyclopea etiam luserunt omnes apenarii.*] Scribe, *Cyclopes*, sic Græci dicunt Κύκλωπα ὀρχήσασθαι. & Latini quoque *saltare Cyclopem* quod pantomimorum est. *apinarii*, vel *apennarii*, præferunt membranæ. scribo, *apinari.* de hoc genere hominum plura Scaliger ad Manilium. *Casaub.*

Cyclopea etiam luserunt omnes apenarii.] *Cyclopea ludere* est τὰ περὶ Κύκλωπα παίζειν. varia enim & multiplex, & πολυειδὴς Cyclopis historia in fabularum & saltationum argumentis. ut ἔρως Γαλατείας, Κύκλωπος μέθη, & cetera. sic circa Latonam, Δήλου πλάνη, Λητοῦς, ὠδῖνες, Πύθωνος ἀναίρεσις, Τιτυοῦ ἐπιβουλὴ, & similia, de quibus vide elegantissimum auctorem περὶ ὀρχήσεως. ut autem Cyclopea heic ludere dixit Trebellius, sic Arrianus τὰ περὶ Ἀγαμέμνονα παίζειν,

apenarii, ita ut miranda quædam [1] & ſtupenda monſtrarent. Omnes viæ ludis ſtrepituque & plauſibus perſonabant, ipſe medius cum picta toga & tunica palmata inter patres (ut diximus) omnibus ſacerdotibus prætextatis Capitolium petiit. Haſtæ auratæ altrinſecus quingenæ, [2] vexilla centena, [3] & præter ea quæ collegiorum erant, [4] dracones, & ſigna templorum omniumque legionum ibant. Ibant præterea gentes ſimulatæ, ut Gotthi, Sarmatæ, Franci, Perſæ: [5] ita ut non minùs quàm ducenti ſingulis globis ducerentur. Hac pompa homo ineptus 9
eludere ſe credidit populum Romanum: ſed, ut ſunt Romano-

ζειν. quod ad verbum eſt *Agamemnonia ludere*. lib. I. cap. XXV. *Salmaſ.*

Cyclopea luſerunt omnes apenarii.] *Apenarii* pro *apinarii*. ſic *apenas* pro apinis ſcribebant. ut *patenas* pro patinis. apinarii autem ſunt ſcurræ, vel ludii qui moribus & geſtibus fabulas & hiſtorias deſaltabant in ſcena, & varia miraque in illo genere oſtendebant, ut hi apinarii qui Cyclopea luſerunt, & totam illam Cyclopis fabulam expreſſerunt. ab apinis dicti. apinas optimæ Gloſſæ interpretantur *ἀμαλογίας apinæ, ἀμαλογίαι*, argutiæ, ineptiæ & garrulitates, & id genus alia facetiæ leporeſque. unde & *ἀμαλόγος* garrulus, qui omnia ſimul effundit & effutit, nec finem facit garriendi blatterandique, ut ſcurræ ſolent & vernaculi. ab *ἅμα* & *λέγειν*, quod *ἀθρόως* verba effutiant, & confertim ſermones cædant. *apinas* eædem Gloſſæ *σπίννας* etiam exponunt. inde ſanniones & ſanni, qui ridiculis motibus quidvis imitantur & oſtendunt. ſanniones igitur & ſanni & apinarii idem erant, qui ridiculis qua dictis qua geſtibus in ſcena riſum movebant. fabulones etiam vocabant iſtiuſmodi ridicularios homines. Vel *apinæ, ἀφάναι*, vel *ἀφάνναι*. & fortaſſe ita melius legatur quam *σπίνναι*. ut ſupra voluimus. atque inde *apinarii* vel *apenarii*, ſunt *μωρολόγοι*, & qui ridicularia quacumque occaſione funditant, quique non ſolum dictis & ſalibus, ſed etiam motibus corporis, & geſtibus ſunt ridiculi. unde miranda quædam & ſtupenda eos monſtraviſſe in illo Cyclopeorum luſu dicit Trebellius. Sannam etiam pro irriſione & ſubſannatione Latini uſurparunt. Gloſſæ: *ſanna, μῶκος*. & Græci *μωκίζειν* proprie dicunt de his qui ore, vultuque diſtorto, & valgis labiis aliquem derident. à Græco *μῶκος*, *mocoſum* Latini deduxerunt, de hoc genere ridiculi quod fit non ſalibus & dicacitate, ſed vultu & geſticulationibus. Cicero ea voce uſus eſt lib. I. epiſt. ad Atticum. *Idem.*

1. *Et ſtupenda monſtrarent.*] Palatinus hæc accommodat non apenariis, ſed ipſi Gallieno, dum exhibet, *monſtraret*. Grut.

2. *Vexilla centena, & præter ea quæ collegiorum erant.*] Vetus editio, legit: *Vexilla centena, præter ea quæ collegiorum erant.* Patet ex hoc loco ſingulis collegiis ſua vexilla fuiſſe, & ſigna. *Salmaſ.*

3. *Et præter ea quæ collegiorum erant Dracones.*] Abeſt Palatino illud *&*, non malè. *Grut.*

4. *Dracones.*] Nam & dracones inter Romanæ militiæ ſigna. Ammianus libro XVI. ubi ſimillimè ut hîc dracones ad pompam præferuntur. *Caſaub.*

5. *Ita ut non minus quam ducenti ſingulis globis.*] *Ita ut non minus quam duceni*, Salmaſ.

manorum facetiæ, alius Posthumio favebat, alius Regilliano, alius Aureolo, alius Æmiliano, alius Saturnino. nam & ipse jam imperare dicebatur. Inter hæc ingens querela de patre: [1] quem inultum filius relinqueret, & quem externi utcunque vindicaverant. Nec tamen Gallienus ad talia movebatur, obstupefacto voluptatibus corde: sed ab iis qui circum eum erant requirebat; *Et quid habemus in prandio? &* [2] *quæ voluptates paratæ sunt? &* [3] *qualis cras erit scena? quales circenses?* Sic [4] confecto itinere, celebratisque hecatombis, ad domum regiam rediit: conviviisque & epulis depulsis, alios dies voluptatibus publicis deputabat. Prætereundum non est haud ignobile facetiarum genus. [5] Nam quum rex Persarum, quasi captivorum, per pompam (rem ridiculam) duceretur, [6] quidam scurræ miscuerunt se Persis, diligentissimè scrutantes omnia, atque [7] uniuscujusque vultum mira inhiatione mirantes. A quibus quum quæreretur [8] quidnam agerent illa solertia, illi responderunt, *Patrem principis quærimus.* Quod quum ad Gallienum pervenisset, non pudore, non mœrore, non pietate commotus est, scurrasque jussit vivos exuri. Quod populus [9] factum tristiùs quàm quisquam existi-

1. *Quem inultum filius relinqueret.*] *Quem inultum filius liquerat.* Ita Palatinus, & sic legendum arbitror. *Idem.*

2. *Quæ voluptates paratæ sunt?*] Quod spectaculi genus? *voluptates* sæpe dicuntur ἀπλῶς ludi. *Casaub.*

3. *Qualis cras erit cœna, quales circenses?*] Scribendum: *Et quæ voluptates paratæ sunt? & qualis cras erit scena? quales circenses?* Salmas.

4. *Confecto itinere, celebratisque hecatombis.*] Palatinus: *hecatombiis.* esset ἑκατόμβιον, pro ἑκατόμβη. *Idem.*

5. *Nam cùm rex Persarum quasi captivorum, per, &c.*] Omnino scribendum *grex Pers.* neque enim ita væsanus fuit Gallienus ut fingeret Persarum regem captivum. *gregem Persarum* appellat, quem paullò antè, *globum.* Casaub.

Nam cùm Rex Persarum.] Nihil certius conjectura Casauboni, *grex Persarum.* Grut.

6. *Quidam scurræ miscuerunt se Persis.*] Ita fuit moris in omni pompa, sive triumphorum, sive funerum. *Casaubonus.*

7. *Uniuscujusque vultum mira inhiatione mirantes.*] *Mirari* vel *mirare* hoc loco sumitur pro considerare & attente contemplari specularique. qua notione etiam hodie Galli usurpamus. inde *miratorium* pro speculo vocamus. *Salmas.*

8. *Quidnam agerent illa solertia, &c.*] Pal. *ageret*; quod alium induxerit sensum, sed minus nervosum. *Grut.*

9. *Factum tristius, quam quisquam existimaret, tulit.*] Pal. *quam quisquam æstimat tulit.* Salmas.

1. *Gal-*

existimaret, tulit: milites verò ita doluerunt ut non multò post vicem redderent. [1] Gallieno & Saturnino coss. 10
Odenatus rex Palmyrenorum obtinuit totius Orientis imperium, idcirco præcipuè quòd se fortibus factis dignum tantæ majestatis infulis declaravit: Gallieno aut nullas, aut luxuriosas, aut ineptas & ridiculas res agente. [2] Denique Odenatus statim bellum Persis in vindictam Valeriani, quam ejus filius negligebat, indixit. [3] Nisibin & Carras statim occupat, tradentibus sese Nisibenis atque Carrenis, & increpantibus Gallienum. Nec defuit tamen reverentia Odenati circa Gallienum. Nam captos satrapas insultandi propè gratia & ostentandi sui ad eum misit. Qui quum Romam deducti essent, vincente Odenato triumphavit Gallienus, nulla mentione patris facta: [4] quem nec inter deos quidem nisi coactus retulit, quum mortuum audisset, sed adhuc viventem: nam de illius morte falso compererat. Odenatus autem ad Ctesiphontem Parthorum multitudinem obsedit: vastatisque circùm omnibus locis, innumeros homines interemit. Sed quum satrapæ omnes ex omnibus regionibus illuc defensionis communis gratia convolassent, [5] fuerunt longa & varia prælia, longior tamen Romana victoria. Et quum nihil aliud ageret nisi ut Valerianum Odenatus liberaret, instabat quotidie, [6] ac locorum difficultatibus in alieno solo imperator optimus laborabat. Dum hæc apud Persas 11
geruntur, *Scythæ* in Cappadociam pervaserunt: [7] illic captis

ptis

1. *Gallieno & Saturnino Coss.*] Hic sextus est Gallieni consulatus in Fastis. *Casaub.*

2. *Denique statim bellum.*] Vulgati, *Denique Odenatus statim, &c.* sed nomen illud non erat in Pal. neque requirebat, cùm proximè præcessisset. *Grut.*

3. *Nisibim & Carras statim occupat.*] *Nitibim* scribit Palatinus, & *Nitibenos* paulo post. *Salmas.*

4. *Quem ne inter deos quidem, nisi coactum retulit.*] Consecratum fuisse Vopiscus ostendit, qui in Aureliano divum appellat. *Casaub.*

5. *Fuerunt longa & varia prælia, longior tamen Romana victoria.*] Sic lege: *Fuerunt longa & varia prælia: longior, tamen Romana, victoria. longa & varia,* hoc est variæ fortunæ prælia fuerunt, longiorque fuit & tardior victoria, tamen tandem Romanorum fuit. *Salmas.*

6. *Ac locorum difficultatibus, &c.*] Meliùs, *at loc.* Casaub.

7. *Illis captis civitatibus bello etiam*

ptis civitatibus, [1] bello etiam vario diu acies ad Bithyniam contulerunt. Quare milites iterum de novo imperatore faciendo cogitaverunt: quos omnes Gallienus more ſuo, [2] quum placare atque in gratiam ſuam reducere non poſſet, occidit. Quum tamen ſibi milites dignum principem quærerent, Gallienus apud Athenas ἄρχων erat, id eſt ſummus magiſtratus, vanitate illa qua & civis adſcribi deſiderabat, [3] & ſacris omnibus intereſſe: [4] quod neque Adrianus in ſumma felicitate, neque Antoninus in adulta fecerat pace, [5] quum tanto ſtudio Græcarum docti fuerint literarum, ut rarò aliquibus doctiſſimis magnorum arbitrio ceſſerint virorum. Areopagitarum præterea cupiebat ingeri numero, [6] contempta propè Republ. [7] Fuit enim Gallienus

vario diu acies ad Bithyniam contulerunt.] Palat. ita legit: *Illic captis civitatibus, bello etiam vario diu actos ad Bithyniam contulerunt.* Bella ſed facilis emendatio: *bello etiam vario diu acto, ſe ad Bithyniam contulerunt.* Salmaſ.

Illic civitatibus captis.] Zoſimus negat eos urbes cepiſſe, cum aliquam multas obſediſſent, ut Caſſandriam & Theſſalonicam, ſed re infecta ſemper diſceſſiſſe. *Idem.*

1. *Bello etiam vario diu acies ad Bithyniam contul.*] Pal. *vario diu actos, &c.* Grut.

2. *Quum placare atque in gratiam ſuam reducere non poſſet.*] *Atque ad gratiam ſuam reducere non poſſet.* ita Pal. cum veteri editione. *Salmaſ.*

3. *Et ſacris omnibus intereſſe.*] Μυεῖσθαι τὰ Ἐλευσίνια. de quo ad Hadrianum. *Caſaub.*

4. *Quod neque Hadrianus in ſumma felicitate neque Antoninus in adulta fecerat pace.*] Sic puto ſcribendum: *Vanitate illa qua & civis adſcribi deſiderabat, & omnibus ſacris intereſſe. quod neque Hadrianus niſi in ſummâ felicitate, neque Antoninus niſi in adulta fecerat pace, quum tanto ſtudio Græcarum docti fuerint litterarum, ut rarò aliquibus doctiſſimis magnorum arbitrio ceſſerint virorum.* Arguit Gallienum quod illas vanitates perſequutus ſit eo tempore quo totus orbis Romanus undique bellis quatiebatur, & præter bellicas clades terræ motibus graviſſimis, & peſtilentia etiam laborabat; neque defendi poſſe exemplo Hadriani & Antonini imperatorum, quorum ille nonniſi in ſumma felicitate nugas illas affectarit, hic vero nonniſi adulta pace. *Salmaſ.*

5. *Cùm tanto ſtudio Græcarum docti fuerint litterarum.*] Pal. *ſint litterarum*; ut ſuſpicer, illud *fuerint* & *cùm* adſcititium. certè ſi adjiciantur rotundior exierit ſententia. *Grut.*

6. *Contempta propè Repub.*] An? *propria Rep.* ſed abeſt *propè* à regio. *Caſaub.*

Contempta propè rep.] Inepta lectio, ſcribe, *contempta R. Repub.* hoc eſt, *Romana Rep.* vel *pop. Rom. Republica.* id eſt populi Romana Republica maximum enim contemptum præ ſe ferebat Gallienus qui civis Athenis adſcribi affectabat, & in Areopagitarum numero conſcribi, quaſi hæc eſſent pluris facienda, quam Romanorum eſſe imperatorem. *Salmaſ.*

7. *Fuit enim Gallienus, &c.*] Meliùs, *Fuit tamen Gall.* Caſaub.

Fuit enim Gallienus.] *Fuit etiam Gallienus.* Salmaſ.

1. *Hujus*

nus (quod negari non poteſt) oratione, poëmate, atque omnibus artibus clarus. [1] Hujus eſt illud epithalamium quod inter centum poëtas præcipuum fuit. [2] Nam quum [3] fratrum ſuorum filios conjugaret, & omnes poëtæ Græci Latinique epithalamia dixiſſent, idque per dies plurimos, [4] quum ille manus ſponſorum teneret, ut quidam dicunt, [5] ſæpiùs ita dixiſſe fertur:

[6] Ite, ait, ô pueri, pariter ſudate medullis
Omnibus inter vos; [7] non murmura veſtra columbæ,
Brachia non hederæ, [8] non vincant oſcula conchæ.

[1] Lon-

1. *Hujus eſt illud Epithalamium.*] Scribendum, *hujus eſt illud Epithalamion.* Idem.

2. *Nam quum fratrum ſuorum filios conjugaret*] Vet. ed. *jungeret.* Idem.

3. *Fratrum ſuorum filios conjugaret.*] Palatin *filios jungeret.* æquè benè. *Grut.*

4. *Quum ille manus ſponſorum teneret, ut quidam dicunt, ſæpius dixiſſe fertur.*] *Sceptus* ſcriptum in optimo Palat. pro *exceptus.* Erit igitur hoc loco ſic diſtinguendum: *Nam quum fratrum ſuorum filios conjugaret, & omnes poëtæ Græci Latinique Epithalamia dixiſſent, idque per dies plurimos, quum ille manus ſponſorum teneret, ut quidam dicant exceptus, ita dixiſſe fertur. exceptus* autem, eſt convivio nuptiali exceptus. ingenium enim Gallieni ex eo vult oſtendi Trebellius, quod cum per plurimos dies Græci Latinique poëtæ certatim magno labore magnoque conatu epithalamia componerent, ipſe Gallienus ſponſorum manus tenens, vel ut alii dicunt, convivio exceptus, vel quum exciperetur, ita ex tempore dixiſſe fertur. quod ejus Epithalamium non plus tribus verſibus textum, & ex tempore pronuntiatum inter centum alia Epithalamia operoſe laborioſeque compoſita præcipuum fuit, & palmam obtinuit. ut *ſceptus* autem pro *exceptus*, ſic *ſceptoria* pro *exceptoria.* ſic *ſpanſum velim* pro *expanſum.* Salmaſius.

5. *Sæpius ita dixiſſe fertur.*] Eſt à mſſ. aliorum, quibus accedit etiam Palatinus: nam ibi viſitur, *ſceptus.* vulgati *ſeptus.* Grut.

6. *Ite, ait, ô pueri pariter ſudate medullis Omnibus inter vos.*] Arctam conjunctionem atque adeò ipſum συνουσιασμὸν voce *ſudate* ſignificat. *Caſaub.*

Ite ait o pueri.] Allocutiones ſponſales dicebantur hujuſcemodi epithalamia quibus ſponſos ipſos alloquebatur auctor. tale eſt hoc loco iſtud Gallieni, & quod in vetuſtiſſimo codice epigrammatum nondum editorum, nuper reperi, Abiti cujuſdam ſub titulo ſponſalis adloquutionis, ad hunc modum:

ABITI ALLOCVTIO SPONSALIS.

Linea conſtricto de pectore vincula ſolve,
Et domino te crede tuo: nec candida lædas
In quibus ora vide, vel ne contacta repugnes.
Eſt in nocte timor, non eſt in nocte periclum.
Nec volo contendas: vinces cum vicerit ille.

Sed ſponſam tantum alloquitur hic Avitus, Gallienus ſponſum & ſponſam. *Salmaſ.*

7. *Non murmura veſtra columbæ, Brachia non hederæ, non vincant oſcula conchæ.*] B. Ambroſius Inſtitutione virginis: *Non pineæ velamen ejus, non vincant cupreſſi: pudicitiam ejus non turtures, ſimplicitatem ejus non vincant columbæ.* Caſaubonus.

8. *Non vincant oſcula conchæ.*] Ariſtophanes Veſpis, ὥσπερ λεπὰς προσεχόμενος τῷ κίονι. lopades ſaxis adhærent: conchæ dithyri ipſæ ſibi. unde proverbium, κόγχην διελεῖν. *Idem.*

[1] Longum est ejus versus orationesque connectere, quibus suo tempore tam inter poëtas quàm inter rhetores emicuit. Sed aliud in imperatore quæritur, aliud in oratore
12 vel poëta flagitatur. Laudatur sanè ejus optimum factum. [2] Nam consulto Valeriani fratris sui & Lucilli propinqui, ubi comperit ab Odenato Persas vastatos, redactam Nisibin & Carras in potestatem Rom. omnem Mesopotamiam nostram, denique Ctesiphontem esse perventum, fugisse regem, captos satrapas, plurimos Persarum occisos: Odenatum, participato imperio Augustum vocavit, ejusque monetam qua Persas captos traheret, cudi jussit: quod & senatus & urbs, & omnis ætas gratanter accepit. Fuit præterea idem ingeniosissimus, [3] cujus ostendentia acumen pauca libet ponere. Nam quum taurum ingentem in arenam misisset, [4] exissetque [5] ad eum feriendum venator, [6] neque perductum decies potuisset occidere, coronam venatori misit, mussantibusque cunctis quid rei esset quòd

1. *Longum est ejus versus orationesque connectere.*] *Connectere*, id est perscribere, referre. Vopiscus in Floriano: *Longum est omnes epistolas connectere, quas vidi, quas legi.* Salmas.

2. *Nam consulto Valeriani fratris, &c.*] Scrib. *consilio.* Casaub.

Nam consulto Valeriani fratris sui & Lucilli propinqui.] Optimus liber: *Consulta Valeriani fratris sui. consulta* pro *consultione.* ut *missa* pro *missione.* Salmasius.

Nam consulto Valeriani, &c.] Pal. *consulta.* Grut.

3. *Cujus ostendentia acumen paucà libet ponere.*] Forte scribendum, *cujus ostendentia acuminis, scilicet, pauca libet ponere. ostendentia acuminis*, ut *fugitans litium.* Sed magis etiam probem deleri illud, *scilicet: cujus ostendentia acuminis pauca libet ponere.* Salmas.

Cujus ostendentia acumen pauca libet ponere.] Pal. *cujus ostendentia cum in his scilicet pauca, &c.* Grut.

4. *Exissetque ad eum feriendum venator.*] Nisi malis *confector.* nam *conficere* & *confector* propria in hac re sunt vocabula. *Casaub.*

Exissetque ad eum feriendum venator.] Scripti libri *vector*, quod hoc loco idem significare debet, quod *venator.* & res ita se habet. *vectari* est bene valere & valentem esse. hinc *vector* homo valens, & robustus: & *vectio* pro robore & vigore. & hujus locutionis hæc ratio est, quod qui sese vehere pedibus suis & ferre potest, is intelligitur bene valere: ut contra mala esse valetudine qui sese ferre non potest. Ovidius:

—— *me mihi ferre grave est.*

Cum de se, ut ægroto & male sano loqueretur. igitur Latini *vectorem* videntur appellasse proprie venatorem, quod opus sit viribus maximis ad hoc opus. *vectorem* quoque de venatore dixit elegans poëta Manilius lib. IV.

Et pacare metu sylvas, & vivere vector.

Salmas.

5. *Ad eum feriendum venator.*] Palat. *vector.* Grut.

6. *Neque perductum decies.*] Meliùs, *productum.* Casaub.

1. *Tau-*

quòd homo ineptissimus coronaretur, ille per curionem dici jussit, [1] *Taurum toties non ferire difficile est.* Idem [2] quum quidam [3] gemmas vitreas pro veris vendidisset ejus uxori, atque illa, re prodita, vindicari vellet, [4] surripi quasi ad leonem venditorem jussit. [5] Deinde è cavea caponem emittit, mirantibusque cunctis rem tam ridiculam, per curionem dici jussit, *Imposturam fecit, & passus est.* deinde negotiatorem dimisit. Occupato tamen Odenato bello Persico, & Gallieno [6] rebus ineptissimis, ut solebat, incumbente, Scythæ navibus factis Heracleam pervenerunt, atque inde cum præda in solum proprium reverterunt, [7] quanvis * multi naufragio perierunt, navali bello superati.

1. *Taurum toties non ferire difficile est.*] Allusum videtur ad proverbium cujus meminit Aristoteles in libello de divinatione per insomnium:

Ἂν πολλὰ βάλλῃς, ἄλλοτ' ἀλλοῖον (vel ἄλλον ἂν) βάλῃς.

Idem.

Taurum toties non ferire difficile est.] Jaculis igitur vel sagittis feriendum habebat illum taurum venator iste. at alio modo olim taurorum venatio in circo peragebatur: nam equites Thessali juxta tauros per spatia circi adequitabant, usque eo donec defatigassent, atque ita eos conficiebant cornibus ad terram detractos. Vel tauris adequitantes, injecto in cornua vinculo, eos cernuare; & humi procumbere magna vi cogerent. *Salmas.*

2. *Quum quidam gemmas vitreas pro veris vendidisset.*] Vitreæ gemmæ heic opponuntur veris. vitrea gemma, & vitreum idem. quidquid autem ex vitro erat, vitreum vocabant, & gemmam vitream. *Idem.*

3. *Gemmas vitreas pro veris vendidisset.*] Vetus fraus gemmas imitari, mendacio vitri, ut in XXXVII. loquitur Plinius. *Casaub.*

Gemmas vitreas pro veris vendidisset.] Veræ gemmæ sunt, ut veræ smaragdi, veri adamantes, veræ jaspides. quæ omnia solent à peritis ex vitro simulari, & sic vitreæ gemmæ pro veris obtrudi. *Salmas.*

4. *Surripi quasi ad leonem jußit.*] Scribo, *surrigi.* nam ad stipitem deligabantur bestiarii cùm leonibus & aliis feris objiciebantur. Latinis dicitur hoc *surrigere.* Casaub.

Surripi quasi ad leonem venditorem.] Sic Pal. illud *surripi* ferri heic potest, si admittamus subitò deprehensum & productum, tamquam cui pugnandum cum leone. interim nihil ingeniosius illo *surrigi*, amicissimi nostri Casauboni. *Grut.*

5. *Deinde è cavea caponem emittit.*] Lego ac distinguo: *Surripi quasi ad leonem venditorem jußit, deinde è cavea caponem emitti, mirantibusque cunctis, &c.* Salmas.

6. *Rebus ineptißimis, ut solebat, incumbente.*] *Incubante.* Idem.

Rebus ineptißimis, ut solebat, incumbente.] Melius fortè Pal. *incubante.* Grut.

7. *Quamvis multi naufragio perierunt, navali bello superati.*] Lege: *Quamvis multi naufragio perierunt, bello navali alii superati sunt.* Palat. *Quamvis multi naufragio perierint, bello navali superati sint.* quod ἀσυνδέτως dictum potest videri: aut repeti debet vox *multi.* utut sit, naufragium heic omnino à navali bello separandum est. nam utroque modo extincta

13 rati. Per idem tempus Odenatus [1] insidiis consobrini sui interemptus est cum filio Herode, quem & ipsum imperatorem appellaverat. Tum Zenobia uxor ejus, quòd parvuli essent filii ejus qui supererant, [2] Herennius & Timolaus, ipsa suscepit imperium, diuque rexit non muliebriter, neque more fœmineo: [3] sed non solùm Gallieno virago meliùs imperare potuisset, verumetiam multis imperatoribus fortiùs atque solertiùs. Gallieno sanè ubi nuntiatum Odenatum interemptum, bellum Persis ad seram nimis vindictam patris paravit, collectisque per Heraclianum ducem militibus solertis principis rem gerebat. Qui tamen Heraclianus quum contra Persas professus esset, à Palmyrenis victus omnes quos paraverat milites perdidit, Zenobia Palmyrenis & orientalibus plerisque viriliter imperante. Inter hæc Scythæ per Euxinum navigantes, Istrum ingressi, multa gravia in solo Rom. fecerunt. Quibus compertis, Gallienus Cleodamum [4] & Athenæum Byzantios instaurandis urbibus muniendisque præfecit. [5] Pugnatum est circa Pontum, & à Byzantiis ducibus victi sunt barbari. Veneriano item duce, [6] navali bello Got-

tincta est pars magna Scytharum. naufragio certe eos maximam cladem accepisse testis Zosimus. *Salmas.*

* *Multi naufragio perierunt, &c.*] Naufragium appellat demersas naves hostili manu. quia addit, *navali bello superati.* Casaub.

1. *Insidiis consobrini sui.*] Mæonii, ut dicitur sequente libro. *Idem.*

2. *Herennius & Timolaus.*] Scribe: *Herennianus & Timolaus.* ita Pal. *Salm.*

Herennius & Timolaus.] Pal. *Therennianus, &c.* Grut.

3. *Sed non solum Gallieno virago melius imperare potuisset, &c.*] Deest *ut* vocula. nam postulat scribi sententia: *sed ut non, &c.* jam verò, *imperare potuisset.* non aliud quàm imperaret. *Casaub.*

Sed non solum Gallieno virago melius imperare potuisset.] Forte: *Sed non solum Gallieno hac virago melius imperare potuisset, verumetiam multis imperatoribus fortibus atque sollertibus.* Et nisi fallor, sola vera est hæc lectio. Zenobiam ea virtute præditam prædicat fuisse, ut non solum Gallieno molli & inerte & ignavo principe melius imperare potuerit, sed etiam multis fortibus & solertibus principibus. *Salmas.*

Sed non solùm Gallieno virago melius.] Pal. *Gallieno quoque virgo.* Grut.

4. *Et Athenæum.*] Videtur ille ipse esse, cujus hodieque in multis bibliothecis, libellus extat De machinis bellicis. *Casaub.*

5. *Pugnatumque est circa Pont.*] Enclitica *que* adsita est volente Pal. *Grut.*

6. *Navali bello Gotthi superati sunt, tum ipse Venerianus.*] Scribendum: *Veneriano item duce, navali bello Gotthi superati sunt, cum ipse Venerianus militari periit morte.* Salmas.

1. *Unde*

lo Gotthi superati sunt, tum ipse Venerianus militari periit morte. Atque inde Cyzicum & Asiam, deinceps Achaiam omnem vastaverunt, & ab Atheniensibus duce Dexippo, scriptore horum temporum, victi sunt. [1] Unde pulsi [2] per Epirum, Acarnaniam, [3] Boëtiam, pervagati sunt. Gallienus interea vix excitatus publicis malis, [4] Gotthis vagantibus per Illyricum occurrit, & fortuitò plurimos interemit. Quo comperto, [5] Scythæ facta carragine per montem Gessacem fugere sunt conati. [6] Omnes inde Scythas Martianus varia bellorum fortuna agitavit: quæ omnes

1. *Unde pulsi per Epirum, Acarnaniam, Bœotiam pervagati sunt.*] Pal. *Achenoniam.* sed nihil certius quàm rescribendum *Athamaniam, Bœotiam.* Grut.

Unde pulsi per Epirum, Acarnaniam, Boëtiam pervagati sunt.] Ego emendandum puto: *Unde pulsi per Epirum, Machedoniam, Bœotiam. Machedonia* pro *Macedonia.* Macedoniam autem Scythas esse pervagatos testatur Zosimus. *Salmas.*

2. *Per Epirum, Acarnaniam, Boëtiam pervagati sunt.*] *Boëtia* quidem nihil, sed *Bœotia* regio notissima. *Casaub.*

3. *Boëtiam.*] Ita libri veteres fere semper scriptum exhibent, & *Boëtiam* vocant, quæ est *Bœotia.* Salmas.

4. *Gotthis vagantibus per Illyricum.*] Apud Mœsos pugnatum fuisse cum Scythis narrat infra Trebellius in Clodio: Zosimus apud Naissum urbem. *Idem*

5. *Scythæ facta carragine per montem Gessacem fugere sunt conati.*] Quid sit *carrago* & καραγὸς apud Tacticorum scriptores Græcos viri docti exposuerunt. Procopius *facere carraginem* libro quarto dixit, τὰς ἁμάξας μετωπηδὸν στῆσαι· frontes carrorum hosti objicere: & qua fine carrago fieret, his verbis explicat: Ὅπως τὰ νῶτα ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἔχοντες θαρσήσωσι μᾶλλον. quod planè convenit isti loco. Nam Scythæ fugam meditantes carraginem prius faciunt, ut Romani persequi fugientes non queant. *Casaub.*

6. *Omnes inde Scythas Martianus varia bellorum fortuna agitavit.*] Scripti, *Macrianus.* alius profectò Macrianus, alius Martianus: quos qui confundunt, in magno errore versantur. Macrianus cum Valeriano bella in Oriente gerens, eo capto rem gessit feliciter cum Persis: eoque successu inflatus, purpuram induit: ac mox Italiam infesto petens exercitu, victus ab Aureolo, in medio conatu extinctus est. Martianus Gallieni auspiciis cum Barbaris pugnat diu: ac tandem cùm Gallieno militaret, de occidendo imperatore suo cum Heracliano altero duce consilium init; initum exequitur. Quare *Martianus* hîc scribendum, & item aliis aliquot locis. *Idem.*

Omnes inde Scythas Martianus varia bellorum fortuna agitavit, &c.] Palat. *Omnes inde Scythas Marcianus varia bellorum fortuna, quæ omnes Scythas ad bellum excitarunt.* Paret igitur illud *agitavit*, ab iis insertum esse, qui sententiam explere tentabant: ex Clodii vita facile colligi potest quis fuerit hujus loci sensus. nam ibi scribit Trebellius Gotthos à Marciano variis præliis contusos, & multis in partibus fugatos, cum fugere vellent, & in patriam redire, à Claudio non esse emissos, atque eosdem postea omnes Scytharum gentes ad bellum Romanis inferendum excitasse. Atque etiam id satis probat, quod sequitur, *Et hæc quidem Heracliani ducis* erga

14 omnes Scythas ad rebellionem excitarunt. Et hæc quidem Heracliani ducis erga Rempublicam devotio fuit. Verùm quum Gallieni tantam improbitatem ferre non possent, consilium inierunt Martianus & Heraclianus, [1] ut alter eorum imperium caperet: & Claudius quidem (ut suo dicemus loco) vir omnium optimus, electus est, qui consilio non adfuerat, [2] essetque apud cunctos in reverentia, [3] ut dignus videretur imperio, quemadmodum postea comprobatum est. Is enim est CLAUDIUS à quo [4] Constantinus vigilantissimus Cæsar originem ducit. [5] Fuit ejusdem socius in appetendo imperio [6] quidam Ceronius sive Cecropius, dux Dalmatarum, qui eos & [7] urbanissimè & prudentissimè adjuvit. Sed quum imperium capere vivo

erga remp. devotio fuit. quæ verba quo referri possint, non habes. multa igitur hoc loco deperiisse constat. *Salmas.*

Omnes inde Scythas Martianus variâ, &c.] Sic & Pal. nisi quod is semper littera molliore, *Marcianus*, quomodo & Græci. *Grut.*

1. *Ut alter eorum imperium caperet.*] Post ista deest aliquid: & non dubitamus ejus historiam imperfectam & corruptam ad nos pervenisse. *Casaub.*

2. *Essetque apud cunctos in reverentia.*] Periodum hanc totam sic debes scribere: *Et Claudius quidem, ut suo dicemus loco, vir omnium optimus, electus est qui consilio non adfuerat, eaque apud cunctos reverentia, ut dignus videretur imperio.* Salmas.

3. *Ut dignus videretur imperio.*] Addunt vocem Pal. & vet. ed. *ut juste dignus videretur imperio.* Idem.

4. *Constantinus vigilantissimus Cæsar.*] Jam diximus esse legendum, *Constantius.* Casaub.

Constantinus vigilantissimus Cæsar.] Pal. *vigilissimus*, quæ forma forsan non dedeceat illud ævum. ceterùm *Constantius* legendum videri, liquet ex loco superius posito. *Grut.*

5. *Fuit ejusdem socius in appetendo imperio.*] Legendum: *Fuit iisdem socius in appetendo imperio quidam Ceronius sive Cecropius. iisdem*, hoc est, Marciano, & Heracliano & Clodio. nam Marcianus & Heraclianus consilio inter se inito, Claudium qui non aderat, elegerunt imperatorem, quibus se socium dedit hic Cecropius qui & Gallienum interemit. sequitur enim, *qui eos urbanissime & prudentissime adjuvit*, id est, *Marcianum, Heraclianum & Clodium.* & sane vetus editio quoque, *iisdem* agnoscit. *Salmas.*

Fuit ejusdem socius, &c.] Cùm sequatur statim, *qui eos & urbanissimè, &c.* videtur legendum: *Fuit eisdem socius*, ut referatur magis ad Marcianum & Heraclianum. & verò exstat in Pal. *isdem*, quod est idem cum *iisdem.* Grut.

6. *Quidam Ceronius, sive Cecropius, dux Dalmatarum.*] Scripti quidam, *Ceionius.* apud Zosimum Cecrops Maurus nominatur inter illos qui Gallieno imperante res novas sunt moliti: at dux iste Dalmatarum is est, de quo in eadem cum hac narratione scribit Zosimus, Heraclianum ei mandasse patrandam Gallieni cædem. *Casaub.*

7. *Urbanissime & prudentissime adjuvit.*] *Urbane adjuvare* heic dicitur pro comiter & benigne. quod nos idiomate nostro diceremus, *courtoisement.* Salm.

1. *Ad-*

vivo Gallieno non possent, hujusmodi eum insidiis appetendum esse duxerunt, ut labem improbissimam, malis fessa Republica, à gubernaculis humani generis dimoverent, ne diutiùs theatro & circo, [1] addicta Republica per voluptatum deperiret illecebras. Insidiarum genus fuit tale. Gallienus ab Aureolo qui principatum invaserat, diffidebat, sperans quotidie gravem & intolerabilem tumultuarii imperatoris adventum. [2] Hoc scientes Martianus & Cecropius, subitò Gallieno jusserant nuntiari Aureolum jam venire. [3] Ille igitur [4] militibus congregatis, quasi certum processit ad prælium, atque ita missis percussoribus interemptus est. Et quidem Cecropii Dalmatarum ducis gladio Gallienus dicitur esse percussus, ut quidam ferunt, [5] circa Mediolanum: ubi continuò & frater ejus VALERIANUS est interemptus, quem multi Augustum, multi Cæsarem, multi neutrum fuisse dicunt: quod verisimile non est. Siquidem capto jam Valeriano, scriptum invenimus in fastis, VALERIANO IMPERATORE COS. [6] Quis igitur alius potuit esse Valerianus nisi Gallieni frater? [7] Constat de genere, * non satis tamen

1. *Addicta Rep. per voluptatum, &c.*] Scrib. *Respubl.* Casaub.

Addicta Republica.] Sic & Pal. sed requirit sententia, *Respublica.* Grut.

2. *Hoc scientes Martianus & Cecropius.*] *Marcianus* Palat. Zosimo Μαρκιανὸς dicitur. *Salmas.*

3. *Ille igitur militibus congregatis.*] Opt. Pal. *cogitatis.* *cogitatis* autem est coactis. *Idem.*

4. *Militibus congregatis.*] Pal. *cogitatis.* an fuit? *coactis*, aut *coadunatis.* Grut.

5. *Circa Mediolanum.*] *Mediolanium*, MSS. *Salmas.*

6. *Quis igitur alius potuit esse Valerianus, nisi Gallieni frater.*] Falleris: nam præter Valerianum fratrem Gallieni, fuit & alter ejusdem Gallieni filius, P. LICINIUS. SALONINUS VALERIANUS: quod ex lapidibus & nummis probarunt viri docti. Sed respondeat fortasse Pollio, consulatus hujus anno juniorem fuisse Gallieni filium, quàm ut de eo possint hæc accipi. *Casaub.*

7. *Constat de genere, non satis tamen constat de dignitate, vel, ut ceperunt alii loqui, de majestate.*] Est verò MAIESTAS, unum ex iis vocabulis Latinis, quibus nullum est in tota lingua Græca par, & ex æquo respondens. Auctor Glossarum vertit μεγαλειότης. ea verò *magnificentia* vel *magnitudo* est, non *majestas.* majestas itaque si verbi proprietatem spectamus, numinis est solius: quod omnibus iis quæ magna dici possunt, est majus. Pridem Latinus sermo à diis ad homines hoc nomen transtulerat. Duplici verò ex caussa hominibus tributa majestas à veteribus Latinis: singulis, propter virtutis cujusdam raræ opinionem; corpori Reip. propter imperium. De majestate singulorum,

men constat de dignitate, vel, ut cœperunt alii loqui, de majestate. Occiso igitur Gallieno seditio ingens militum fuit, quum spe prædæ ac publicæ vastationis imperatorem sibi utilem, necessarium, fortem, efficacem, ad invidiam faciendam, dicerent raptum. Quare consilium principum fuit [1] ut milites, ejus, quo solent placari genere, sedarentur. Promissis itaque per Martianum aureis vicenis, & acceptis, (nam præstò erat thesaurorum copia) Gallienum tyrannum militari judicio in fastos publicos retulerunt. Sic militibus sedatis, Claudius, vir sanctus ac jure vene-

lorum, habes caput apud Val. Max. libro secundo, decimum. ita ille appellat, & cum eo M. Tullius, atque alii Latini scriptores, honorem eximium cum veneratione junctum, qui ex admiratione virtutis, aut propter gloriam rerum gestarum, alicui defertur. neque malè Polybius, qui in formula fœderis MAIESTATEM POP. ROM. Græcè dixit, ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΥΝΑΣΤΕΙΑΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΤΩΝ ΡΟΜΑΙΩΝ nihil enim aliud majestas fuit populi Romani, quàm id quod expressit Polybius. atque hæc etsi imperii semper est comes, tempore tamen augescit, & fit subinde major. Hæc ita olim: temporibus verò Trebellii cepit hominum adulatio omnem dignitatem appellare majestatem. hunc igitur abusum vocis obiter perstringit hîc Pollio. *Idem.*

* *Non satis tamen constat de dignitate, vel ut alii loqui cœperunt de majestate.*] Quærendum quid sibi velit Trebellius, scribens, sua ætate quosdam cepisse majestatem vocare pro dignitate. hoc ille, ut puto, voluit: anterioribus quidem temporibus, *majestas Augusti*, & *majestas divinæ domus* semper usurpata est, sed eo sensu, ut pondus & gravitas, & magnitudo quædam coli venerarique digna in principe, illa voce designaretur, & honos quidam eximius, cum veneratione junctus, qui jure meritoque illi potestati deberetur, quæ supra potestates omnes esset. nam ut *majestas populi* olim dicebatur, propter imperii magnitudinem ac dignitatem, quo tempore populus scilicet imperii summam obtinebat: sic postquam imperium à populo ad unum translatum est, majestas quoque quæ tanto imperio debebatur, simul ad unum illum translata. atque hinc *majestas Augusti* dicta, quæ olim populi Romani majestas fuit. ætate vero Trebellii Pollionis majestas proprie vocari cæpta est ipsa imperii dignitas, vel imperium ipsum, hoc est *βασιλεία*, quam qui habet is imperator & Augustus dicitur, ut dignitas consularis consulem facit; sic majestas, hoc est imperii dignitas, imperatorem, & Augustum. nam dignitas de aliis magistratibus, & honoribus, majestas de solo imperio dicebatur. sed duæ tunc erant majestates; Cæsarea & Augusta. ideo Trebellius hoc loco, cum diceret dubitatum esse à multis de Valeriano juniore utrum Augustus an Cæsar tantum fuerit, non satis de majestate ejus inter omnes constitisse scribit, quod alii eum Augustum, hoc est Augusti majestate præditum fuisse, alii Cæsariana tantum, quidam neutra affirmarent. quo sensu majestas Augusti, & majestas Cæsaris, pro dignitate Augusta, & Cæsarea sumitur. *Salmas.*

1. *Ut milites ejus quo solent placari genere sedarentur.*] Malim, *eo quo s.* neque enim Gallieni jam milites erant, morte extincti. Largitio autem, unica erat militis certissima ratio. *Casaub.*

1. *Dies*

venerabilis, & bonis omnibus charus, amicus patriæ,
amicus legibus, acceptus senatui, populo bene cognitus,
accepit imperium. Hæc vita Gallieni fuit breviter à me 16
litteris intimata, qui natus abdomini & voluptatibus,
[1] dies ac noctes [2] vino & stupris perdidit orbem terrarum.
[3] Triginta propè tyrannos passus est, Romanum dehonestantes imperium, ita ut etiam mulieres eo meliùs imperarent. Ac ne ejus prætereatur miseranda solertia, veris tempore cubicula de rosis fecit. De pomis castella composuit. Uvas triennio servavit. [4] Hyeme summa melones exhibuit. Mustum quemadmodum toto anno haberetur docuit. Ficos virides, & poma ex arboribus recentia semper alienis mensibus præbuit. [5] Mantilibus aureis semper

per

1. *Dies ac noctes vino & stupris perdidit, &c.*] Scribendum: *dies ac noctes vino & stupris impendens, perd. o. t.* hæc nostra est conjectura. membranæ tamen longè aliter: in quibus locus ita conceptus. *d. ac n. v. & st. perdidit. Orbem terrarum* XXX. *propè tyrannis vastari fecit: ita ut & mulieres eo meliùs imperarent.* Idem.

Dies ac noctes vino & stupris perdidit.] Id est, *consumpsit, contrivit.* Salmasius.

2. *Vino & stupris perdidit; orbem terrarum triginta propè tyrannis, &c.*] Sic per omnia Pal. nisi quod habeat initio, *viginti propè tyrannis vasti fecit.* quod *vasti fecit* unica dictione sæculo illi forte non insolens. *Grut.*

3. *Triginta prope Tyrannos passus est.*] Palat. *viginti prope Tyrannos.* qui numerus an possit consistere, nescio. liquet vero non posse, nisi ex Tyrannis, qui infra volumine uno inclusi sunt à Trebellio, pater cum filio pro uno semper numeretur. tunc viginti tantum Tyrannos inveniemus uno minus. dixit hoc loco, prope triginta Tyrannos, quod numerus integer & rotundus non fuit: in illo enim numero non est Valens superior qui superiorum Gallieno principum imperium sumpsit. *Salmas.*

Triginta prope Tyrannos passus est, Romanum dehonestantes imperium.] Lege hoc modo: *Hæc vita Gallieni fuit breviter à me litteris intimata, qui natus abdomini ac voluptatibus, dies ac noctes vino & stupris perdidit, orbem terrarum per triginta prope Tyrannos vastari fecit, Romanum dehonestantes imperium.* Idem.

4. *Hieme summa melones exhibuit.*] Nam quod rerum natura negabat, industria hominum pervicit, ut media hieme fructus æstivi haberentur recentes. Lege Athenæum libro nono. *Casaubonus.*

5. *Mantilibus aureis semper stravit.*] *Mantelibus aureis.* ita veteres, atque ita scribendum. Isidorus: *Mantelia nunc pro operiendis mensis sunt, quæ olim, ut nomen indicat, tergendis manibus fuere.* Verum ille dicit. nam mantelia olim apud veteres tergendis manibus habita, mappæ tegendis mensis. apud istos auctores contra mantelibus mensa semper sternitur, mappæ tergendis manibus dantur. nam *mantela* est *manualis tela*, qua manus tergentur: ut *manclava*, manualis clava quæ manu gestatur. veteres Glossæ: χειρόμακτρον, *mantela.* at pro *mantela*, etiam *hoc mantelum*, & *hoc mantele*, *mantelis* protulerunt. *Salmasius.*

1. Gem-

per stravit. [1] Gemmata vasa fecit, eademque aurea. Crinibus suis auri scobem aspersit, [2] radiatus sæpe processit. cum chlamyde purpurea gemmatisque fibulis & aureis Romæ visus est, ubi semper togati principes videbantur: purpuream tunicam [3] aureatamque virilem eandemque manicatam habuit. Gemmato baltheo usus est, [4] caligas gemmatas annexuit, [5] quum campagos reticulos appellaret.

1. *Gemmata vasa fecit.*] Id est facienda curavit. *Idem.*

2. *Radiatus sæpe processit.*] Cum corona radiata, quæ numinum propria. *Casaub.*

3. *Auratamque virilem.*] Erant tunicæ muliebres, erant & viriles. muliebres tunicæ, quæ & cyclades dicebantur, paragaudas aureas hoc est χρυσᾶ κράσπεδα habebant, quibus viriles tunicas ornari minime moris fuit. at Gallienus etiam tunica virili aurata usus est. auratæ autem tunicæ ab illis paragaudis vel loris auro intextis quibus in circuitu ad extremam oram adsutis ornabantur, dictæ sunt. hujusmodi viriles paragaudias quæ heic in Gallieno reprehenduntur, posteriores principes, eos dico qui post Diocletianum vixere, passim usurpaverunt, earum usu privatis interdicto. *Salmas.*

4. *Caligas gemmatas annexuit.*] Στρατιωτικὰ ὑποδήματα λιθοκόλλητα ὑπεδήσατο, sive ὑπεδέδετο. de caligis satis ad Suetonium. sed novum genus caligarum istud fuit: nam olim caligæ militum infimi gradus erant: istæ inter insignia imperatoria habita. *Casaub.*

Caligas gemmatas annexuit.] Palatinus: *gemmeas caligias annexuit. caliga, caligea* vel *caligia*: ut *blatta, blattea: pala, palea*, ἡ τοῦ δακτυλίου σφραγίς. caligas heic à campagis separat. & sane caliga proprie, militis calceamentum: campagus, calceus patricius, quo & imperatores utebantur. nam solo colore distabant, imperatoris & senatorum calcei. κάλλιξ ex Latino *caliga* fecerunt Græci, postea Latini ex illo Græco κάλλιξ vel κάλιξ, κάλιγος, *caligem* etiam dixerunt pro caliga. *caligam* recentiores non de calceamento tantum militari dixerunt, sed de omni calceorum genere hanc vocem usurparunt. *Salmas.*

Caligas gemmatas annexuit.] *Gemmeas* malo legere cum Palatino, quæ ita contextæ contectæque gemmis essent, ut totæ gemmeæ viderentur. *Idem.*

Caligas gemmatas annexuit.] Pal. *caligias gemmeas adnexuit.* Grut.

5. *Cum campagos reticulos appellaret.*] Obtinuerat jam tum, ut campagis, quod genus est calceamenti barbarici, uterentur imperatores, ut suprà dictum in Maximinis. at Gallienus spretis campagis, caligas, id est militares calceos annexuit, sed gemmatos. *Reticulos* autem campagos appellavit Gallienus, quia intercisi erant, ut æstivi calcei hodieque sunt multifores: sic nobiliorum apud Græcos calcei erant πολυσχιδεῖς: ex eaque re dicebantur σχιστοὶ & λεπτοσχιδεῖς. nihil autem reticulato operi similius calceis istis intercisis. *Casaub.*

Cum campagos reticulos diceret.] De campagis vel campacis, ut potius sunt dicendi, quædam carptim supra attigimus. sic igitur appellatos esse reperio recentiorum scriptorum ævo calceos patriciorum & senatorum, quibus etiam imperatores utebantur, solo colore discretis à senatoriis. nam imperatorii campagi rubri erant vel phœnicei, senatorum vero nigri vel etiam candidi. Tum Lunulæ figuram Romani senatores calceis adsutam gerebant. sena-

ret. Convivatus in publico est: congiariis populum mollivit: senatui sportulam sedens erogavit. [1] Matronas ad consilium suum rogavit, iisdemque manum sibi osculantibus, quaternos aureos sui nominis dedit. Ubi de Vale- 17
riano patre comperit quòd captus esset, [2] id quod philosophorum optimus de filio amisso dixisse fertur, [3] *Sciebam me genuisse mortalem*, dixit ille, *Sciebam patrem meum esse mortalem*. Nec defuit Annius Cornicula qui eum quasi con-

senatoriæ dignitatis insignia hæc erant, toga & calceus, sive ut posteriores appellarunt, *campagus*. moris igitur fuit, ut senatores omnesque magistratus non nisi cum dignitatis suæ insignibus imperatori se ostenderent, & ejus conspectui se offerrent. quos autem campagos posterior ætas vocavit, calceos simpliciter vocabant vetustiores Latini. nam etsi calceus generale nomen, de quolibet calciamento; sic proprie tamen dictum est calceamenti genus quo senatores & equester ordo, & reliqui paulo honestiores in urbe utebantur. patricii lunatos eos gestabant, quod erat insigne nobilitatis. qui magistratum curulem cepissent, calceis mullei coloris utebantur. qui triumphabant, puniceos sumebant. hos postea soli imperatores usurparunt, ut & reliqua triumphalia ornamenta. hinc Consules sub imperatoribus, mulleis, aut rubris & puniceis calceis quibus stante republica utebantur, abstinuerunt, quod illi imperatoribus quasi proprii dicati essent: sed pro purpureis aut puniceis, auratos habuerunt. calceus igitur proprius Romanorum fuit, in urbe & in publico usurpari solitus. nam domi depositis calceis, soleas sumebant. extra urbem quoque calceos abdicabant. campagos reticulos appellabat Gallienus. verius igitur campagis reticulis ideo similes visos Gallieno propter lororum & corrigiarum quibus circa crura alligabantur, variam & multiplicem decussatimque volutam implicationem, quæ reticulatum plane opus referret. atque inde etiam nomen reperisse, non verisimile tantum, sed omnino verum est. nam ἀπὸ τῶν καμπτῶν, hoc est à flexuris illis & decussationibus corrigiarum, ὁ κάμπτυξ κάμπτυκος, καὶ τὸ καμπτύκιον genus illud calceamenti Græcis est appellatum: Latini *campacum* vel *campagum* dixere. *Salmas.*

1. *Matronas ad consilium suum rogavit.*] Vetus editio cum Palat. leg. *Matronas ad consulatum suum rogavit, itsque manum suam osculantibus quaternos aureos nominis sui dedit.* Notum est aureorum argenteorumque nummorum sparsiones olim fieri solitas ab his qui consulatum inibant. hinc ὑπατεία recentioribus Græcis quævis sparsio. Gallienus igitur ad consulatum suum etiam matronas invitavit, nec eas expertes munificentiæ suæ esse voluit, & singulis manum suam osculantibus τῆς ὑπατείας nomine quaternos aureos Gallienos dedit. *Idem.*

Matronas ad Consulatum suum rogavit.] Nolui fraudare lectores scriptura Palatina, quæ verissima. *Gruterus.*

2. *Id quod philosophorum optimus d.*] Xenophon. *Casaub.*

3. *Sciebam me genuisse mortalem.*] Sic totum locum legendum puto: *Id quod philosophorum optimus de filio amisso dixisse fertur, Sciebam me genuisse mortalem, de patre ille dixit, Sciebam patrem meum esse mortalem. Nec defuit Annius Cornicula.* Salmas.

constantem principem [1] falso sua voce laudaret. pejor tamen ille qui credidit Sæpe ad tibicinem processit, ad organum se recepit, quum processui & recessui cani juberet. [2] Lavit ad diem septimò æstate vel sextò, hyeme secundò vel tertiò. Bibit in aureis semper poculis, [3] aspernatus vitrum, dicens nil esse eo communius. Semper vina variavit: neque unquam in uno convivio ex uno vino duo pocula bibit. Concubinæ in ejus tricliniis sæpe accubuerunt. Mensam secundam scurrarum & mimorum semper propè habuit. Quum iret ad hortos nominis sui, omnia palatina officia sequebantur. Ibant & præfecti, [4] & magistri officiorum omnium: [5] adhibebantur [6] & conviviis & cœnationibus. lavabant etiam simul cum principe. [7] Admitteban-

1. *Falsò sua voce laudaret, pejor tamen ille qui credidit.*] Omnia hæc absunt à regio: ubi locus ita conceptus: *qui eum quasi constantem principem diceret.* Casaub.

2. *Lavit ad diem septimò.*] *Ad* pro *per.* Idem.

3. *Aspernatus vitrum, dicens nihil esse eo communius.*] Forte: *Aspernatus vitrum, cum diceret nihil eo esse communius.* Salm

4. *Et magistri officiorum omnium.*] De magistris officiorum supra diximus. singula officia Palatina habuerunt magistros suos, qui & principes dicebantur. hinc sæpius apud hos auctores videmus magistros & principes simul eos appellari. nec tanquam diversos poni. aliter tamen atque aliter in diversis officiis nominabantur isti principes & magistri. in officio præfecturæ prætorii qui primus erat & princeps illius officii, *primiscrinius* vocabatur. in officio sacrarum largitionum & privatarum, & aliis plerisque, *primicerius.* in scriniis epistolarum, libellorum & memoriæ, *proximus.* in dispositionum scrinio, *comes dispositionum.* nam in tribus illis scriniis epist. libell. & mem. qui primi erant & primum locum inter homines ordinis sui obtinebant, *proximi* dicebantur. eodem plane modo Palatina omnia officia, præter illos singulorum officiorum magistros, unum quemdam generalem magistrum agnoscebant, qui *officiorum magister*, & *princeps officii Palatini*, & sine ulla additione *magister* simpliciter vocabatur. ejus dignitas *magisteria.* per magistros vero officiorum heic intellige singulorum officiorum Palatinorum principes, qui omnes suberant illi quem dixi magistro. *Idem.*

5. *Adhibebantur & conviviis & cænationibus.*] Legendum: *Adhibebantur & conviviis, & nationibus. lavabant etiam cum principe. nationes* vocat, natationes. natationibus autem utebantur veteres æstate, ut balneis hyeme. *Idem.*

Adhibebantur & conviviis & natationibus lavabant.] Est à libris calamo pictis, quibus adludit quoque Pal. in quo, *& nationibus.* Grut.

6. *Et conviviis & cœnationibus.*] Bis idem dicit sed aliter regius, & aliter Puteani: *& natationibus lavabant simul cum principe.* Casaub

7. *Admittebantur sæpe etiam mulieres, cum ipso pulchræ & puellæ.*] Legi debet: *Admittebantur sæpe etiam mulieres cum ipso, pulcræ puellæ, & cum illis anus deformes.* Mulieres sæpe etiam cum ipso admissas scribit hoc est puellas pulcras & anus deformes, jocandi scilicet & ludendi gratia. *Salmas.*

1. *Cum*

tebantur sæpe etiam mulieres, [1] cum ipso pulchræ & puellæ, & cum illis anus deformes, & jocari se dicebat quum orbem terrarum undique perdidisset. Fuit tamen nimiæ 18
crudelitatis in milites: [2] nam & terna millia, & quaterna militum singulis diebus occidit. Statuam sibi majorem colosso fieri præcepit Solis habitu, sed ea imperfecta periit. Tam magna denique cœperat fieri, ut duplex ad colossum videretur. Poni autem illam voluerat in summo Æsquiliarum monte, [3] ita ut hastam teneret, [4] per cujus caput infans ad summum posset ascendere. Sed Claudio & Aureliano deinceps stulta res visa est, siquidem etiam equos & currum fieri jusserat pro qualitate statuæ, [5] atque in acutissima base poni. Porticum Flaminiam [6] usque [7] ad pontem Milvium & ipse paraverat ducere, ita [8] ut tetrastiche fieret, ut autem alii dicunt, pentastiche: ita ut primus ordo pilas haberet, & ante se columnas cum statuis, secundus & tertius, & deinceps διὰ τεσσάρων columnas. Longum est ejus cuncta in literas mittere. [9] quæ qui volet scire,

1. *Cum ipso pulcræ puellæ; cum illis anus, &c.*] Sic Pal. exclusa copula &, quæ in vulgatis. *Grut.*

2. *Nam & terna millia & quaterna militum singulis diebus occidit.*] Id est uno die. non enim quotidie id factum: sed aliquando tamen accidit, ut plura millia militum die uno trucidaret. Exemplum superius in clade Byzantina. *Casaub.*

3. *Ita ut hastam teneret, per cujus caput infans ad summum posset ascendere.*] Caput intellige statuæ, non hastæ. hoc dicit, si recte capio, vægrandem hanc statuam non solidam, sed cavam ab interiore parte fuisse: ita ut pateret puero via sursum tendenti ad summum usque caput: unde per os emissus, hastam quæ tenebatur erecta, conscendebat quàm longa illa erat. rem ridiculam sanè & nugatoriam. Sed Josephus Scaliger monuit me legendum esse, *per cujus scapum inf.* quæ verissima lectio est. quid sit columnæ scapus, sciunt qui legerunt Vitruvium. *Idem.*

4. *Per cujus caput infans.*] Nihil verius emendatione Scaligerana, *per cujus scapum.* Grut.

5. *Atque in acutissima base poni.*] Palat. *actussima.* nos legimus, *auctissima.* *auctissimam basim* dixit, amplissimam. sic, *auctiores opes* Florus, ampliores & majores. *Salmas.*

6. *Usque ad pontem Milvium.*] In libris, *Mulvius.* Idem.

7. *Ad pontem Milvium.*] Pal. *Molvium.* scilicet scribendum *Mulvium.* Grut.

8. *Ut tetrastiche fieret.*] Scribendum: *ut tetrastichæ fierent, & pentastichæ. fierent* autem, non *fieret. tetrastichæ* sunt τετράστιχοι, quattuor scilicet ordines columnarum, vel columnæ quaternis ordinibus positæ. sic & πεντάστιχοι, quini ordines columnarum. στίχον & στοῖχον Græci dicunt, pro eodem. *ante se*, pro ante: ut *contra se*, pro contra. *Salmas.*

9. *Quæ qui volet scire legat Palfurium Suram.*]

re, legat Palfurium Suram, qui Ephemeridas ejus vitæ composuit. Nos ad Saloninum revertamur.

[1]DE SALONINO GALLIENO.

1 SALONINUS hic Gallieni filius fuit, nepos Valeriani, [2] de quo [3] nihil est quod dignum in literas mittatur, nisi quòd nobiliter natus, educatus regiè, occisus deinde non sua sed patris causa. De hujus nomine magna est ambiguitas. Nam multi eum GALLIENUM, [4] multi SALONINUM in historiis prodiderunt. [5] Et qui Saloninum, idcirco quòd apud Salonas natus esset, cognominatum ferunt: qui autem Gallienum, patris nomine cognominatum, & avi Gallieni summi quondam in Repub. viri. Fuit denique hactenus statua in pede montis Romulei, hoc est ante Sacram viam, intra templum Faustinæ advecta ad arcum Fabianum, [6] quæ haberet inscriptum, [7] GALLIENO minori, Salonino additum: ex quo

Suram.] *Calphurinum* habet princeps editio. ex qua scriptura posset fieri: *Calfurnium* vel *Calpurnium*. Idem.

1. DE SALONINO GALLIENO.] Delendus hic titulus & reponendum ejus loco: SALONINUS GALLIENUS. *Hic Gallieni filius fuit, nepos Valeriani.* Idem.

2. *De quo nihil est quod dignum in litteras mittatur.*] Scribe: *Nihil est dignum quod in litteras mittatur.* Idem.

De quo nihil est quod dignum in litteras, &c.] Pal. *de quo quippe nihil est dignum.* tamquam si quid periisset ante illud *quippe.* Grut.

3. *Nihil est quod dignum in literas mittatur.*] Meliùs *Nihil dignum quod in literas mittatur.* Casaub.

4. *Multi Saloninum in historiis prodiderunt.*] Melius membranæ Palatinæ: *multi Saloninum historiæ prodiderunt.* atque ita etiam editio vetus. *Salmas.*

5. *Et qui Saloninum idcirco quòd apud Salonas natus esset cognominatum ferunt.*] Paullò pòst aliam caussam allaturus est, de matris nomine, quæ dicta est Cornelia Salonina Pipara, sive Pipa. quod magis probo. nam Gallienus hanc sive conjugem sive pellicem suam insano amore deperiit: ut scribunt ambo Victores. *Casaub.*

6. *Quæ haberet inscriptum,* GALLIENO *minori Salonino additum.*] Scripti omnes, IUNIORI non *minori.* ante *Salonino*, deesse copula videtur. pro *additum* membranæ, *addit.* scribo, SALONINO *addito.* Idem.

Quæ haberet inscriptum Gallieno minori, Salonino additum.] Lege & distingue: *Quæ haberet inscriptam*, GALLIENO JUNIORI, SALONINO *additam.* *inscripta* pro *inscriptio.* ut supra *consulta* pro *consultio.* hoc est, quæ illam inscriptionem GALLIENO JUNIORI, haberet additam nomini SALONINO. hoc modo: SALONINO GALLIENO JUNIORI. *Salmas.*

7. *Gallieno juniori, &c.*] Sic cum aliis mss. Palat. editi enim *minori.* Grut.

1. *Quia*

quo ejus nomen intelligi poterit. Tranſiſſe decennium imperium Gallieni ſatis clarum eſt: quod idcirco addidi [1] quia multi eum imperii ſui primo anno periiſſe dixerunt. [2] fuiſſe autem & alias rebelliones ſub eodem [3] de quibus proprio dicemus loco. [4] Siquidem placuit triginta tyrannos uno volumine includere, idcirco quòd nec multa de his dici poſſunt & in Gallieni vita pleraque jam dicta ſunt. Et hæc quidem de Gallieno hoc interim libro dixiſſe ſufficiat. Nam [5] & multa jam in Valeriani vita: [6] in libro qui *De triginta tyrannis* inſcribendus eſt, jam loquemur quæ iterari ac ſæpiùs dici minùs utile videbatur. Huc accedit quòd quædam etiam ſtudioſe prætermiſi, ne ejus poſteri multis rebus editis læderentur. [7] Scis enim ipſe quales 2
homines cum iis qui aliqua de majoribus eorum ſcripſerint, quantum gerant bellum: [8] nec ignota eſſe arbitror quæ dixit M. Tullius in Hortenſio quem ad exemplum Protreptici ſcripſit. Unum ponam tamen quod jucunditatem quandam, ſed vulgarem habuit, morem tamen novum fecit. Nam quum cingula ſua plerique militantium qui

1. *Quia multi eum imperii ſui primo anno periiſſe dixerunt.*] Scribendum ex hiſtoriæ fide: *Quod idcirco addidi quia multi eum imperii ſui anno nono periiſſe dixerunt.* de qua lectione non poteſt dubitari. Aurelius Victor Scotthi: *Huic novem annorum potentia fuit.* Quem ſequitur Eutropius: *Gallienus interea fraude Aureoli ducis ſui cum fratre Valeriano occiſus eſt imperii anno nono.* Salmaſ.

2. *Fuiſſe autem & alias rebelliones.*] Vetus: *& alios rebelliones.* quod verum eſt. *rebelliones* pro *rebellibus*. Gloſſæ: *rebellio*, ἀποστάτης, ἀποστασις. *Idem.*

3. *De quibus proprio dicemus loco.*] Dele illa *de quibus*, poſtulante ſententia, jubentibus manu exaratis. *Caſaub.*

4. *Siquidem placuit triginta Tyrannos uno volumine includere.*] Pal. *viginti tyrannos.* ut ſupra. vide quæ ibi notavimus: nam ſi patrem & filium imperatores unius imperatoris vice accipimus, viginti tantum Tyrannos habebimus. *triginta* tamen retinemus, his de cauſis quæ in aperto ſunt. *Salmaſ.*

5. *Et multa jam in Valeriani vita, &c.*] Cùm ſequatur ſtatim iterum vocula *jam*, vel ibi tollenda venit, vel ſanè heic. *Grut.*

6. *In libro qui D.*] Scrib. *Et in libro qui.* Caſaub.

7. *Scis enim ipſe quales homines, &c.*] Non *quales*, ſed *tales* exigit ſententia. *Idem.*

Scis enim quales homines, &c.] Præſtiterat ſcripſiſſe; *Scis enim quale quantumque homines cum his, &c.* niſi forte fuit, *tales homines*, ut placebat Caſaubono noſtro. *Grut.*

8. *Nec ignota eſſe arbitror quæ dixit M. Tullius in Hortenſio, &c.*] Huc refero verba iſta ex libro quæ deſcripſit Nonius: *Qui cùm publicas injurias lentè tuliſſet, ſuam non tulit.* Caſaub.

qui ad convivium venerant, ponerent hora convivii, Saloninus puer, sive Gallienus,[1] his auratos constellatosque balteos rapuisse perhibetur: & quum esset difficile in aula palatina requirere quod periisset,[2] ac taciti militares viri detrimenti pertulissent, postea rogati ad convivium cincti accubuerunt.[3] Quumque ab his quæreretur cur non solverent cingulum,[4] respondisse dicuntur, Salonino deferimus. Atque hinc tractum morem ut deinceps cum imperatore cincti discumberent.[5] Negare non possum, aliunde plerisque videri hujus rei ortum esse morem.[6] Dicunt enim

1. *His auratos constellatosque baltheos rapuisse perhibetur.*] *Stellatos* mallem quam *constellatos.* stellatum auro, argento, gemmis, Latini vocant quidquid illis rebus decoratum distinctumque est & cælatum. Virgilius:

—— *stellatus jaspide fulva*
Ensis erat.

Palat. *costilatos*, quod forte scriptum pro *pastilatos* vel *postulatos*, hoc est *pustulis* vel bullis argenteis distinctos. pustula de argento optimo dicebatur. unde & pustulatum argentum. *pustulas* etiam pro bullis Latini dicunt, & *pustulatum* pro bullatum. vel lege *costulatos*, id est, regulis quibusdam & virgis argenteis in modum costarum positis & ordinatis distinctos. *Salmas.*

2. *Ac taciti militares viri detrimenta pertulissent.*] Prima editio: *Ac taciti ex militibus viri detrimenta pertulissent. ex militibus viri*, sunt militares viri. ut *ex consulibus viri*, sunt viri consulares. *Idem.*

3. *Cumque ab his quæreretur cur non solverent cingulum*, &c.] Respiciunt isti hac responsione sua ad morem veterem: ut omnes magistratus & quicunque jus gestandi gladii haberent, nonnisi accincti & cum omnibus suæ dignitatis aut loci insignibus, in conspectum principis venirent. *Casaub.*

4. *Respondisse dicuntur, Salonino deferimus.*] Ambiguum hoc militarium virorum responsum. duplicem enim sensum potest habere: aut Salonini honori se hoc tribuere, aut ejus causa hoc facere, ut baltheos non deponerent, ne iterum ab ipso raperentur, hoc responso voluerunt intelligi milites isti. sed magis verum est, illos sic intellexisse, ne iterum perderent baltheos suos, quos prius rapuerat Saloninus, Salonini causa se facere, ne eos dimitterent. *Salmas.*

5. *Negare non possunt aliunde plerisque videri hujus rei ortum esse morem.*] Sciendum ita cinctos cum imperatore cenasse milites, ut reliquos omnes qui milites non erant, togatos cænare oportebat. privatis enim conviviis & suis nunquam togati accumbebant Romani, sed in domesticis vestibus & cænatoriis cænabant. togam enim domi non gestabant. ad imperatoriam vero cænam cum rogati veniebant, togati, ut diximus, discumbebant. sed & ad ipsum salutandum togati mane veniebant. nec aliter licitum erat. par igitur atque eadem est ratio, qua milites cincti cum imperatore cænabant, & qua togatam militiam sequuti, cum toga. *Idem.*

6. *Dicunt enim militare prandium, quod dictum est prandium ab eo quod milites ad bellum paret.*] Lege, *Quod dictum est quasi parandium ab eo quod milites ad bellum paret.* *prandium* igitur quasi *parandium*, quod paret milites ad pugnam. nam ante pugnam sumebatur. *Idem.*

1. *Mili-*

enim [1] militare prandium ([2] quod dictum est prandium ab eo quòd ad bellum milites paret) à cinctis initum: [3] cui rei argumentum est quòd à discinctis etiam cum imperatore cœnatur. Quæ idcirco posui, quia digna & memoratu videbantur & cognitu. Nunc transeamus ad triginta 3
tyrannos, qui Gallieni temporibus contemptu mali principis extiterunt. De quibus breviter & pauca dicenda sunt. Neque enim digni sunt eorum plerique ut volumen talium hominum saltem nominibus occuparetur: quamvis eorum aliqui non parum in se virtutis habuisse videantur, multum etiam reipublicæ profuisse. Tam variæ item opiniones sunt de Salonini nomine, [4] ut, qui se verius putant dicere, [5] à matre sua Salonina appellatum esse dicant, [1] quam

1. *Militare prandium.*] Imperatores soliti suos duces frugaliore mensa excipere, quæ *militare prandium* dicebatur, vel *mensa militaris*. Casaub

2. (*Quod dictum est prandium ab eo quòd ad bellum milites paret.*)] Ferè Romani quoties aliquem invitarent, ad cœnam non ad prandium vocabant, ut ex antiquorum lectione notissimum est. at imperator non ad cœnam, sed ad prandium solitus duces suos invitare: idque appellatum est *militare prandium.* ad eas epulas conveniebant militares viri accincti gladiis, & ita discumbebant: nimirum servato in aula disciplinæ militaris more, cujus in castris præcipuus usus. Quærit hìc Trebellius unde mos sit ortus discumbendi eò loci cum gladiis. & non solùm notationem vocis *prandium* indicat, à verbo paro; unde & Isidorus ducit, sed aliter: verùm etiam caussam docet cur istæ dapes sint appellatæ *militare prandium.* Idem.

Quod dictum est prandium.] Palatinus *parandium.* Grut.

3. *Cui rei argumentum est, quòd à discinctis etiam cum imperatore cœnatur.*] Si verùm esset cepisse duces cum gladiis discumbere in convivio principali, occasione Salonini, aut reverentiæ in principem gratiâ; semper id servaretur, quoties aliquis vir militaris imperatoriis epulis interesset atqui, ait Trebellius, non ita fit: nam ad cœnam vocatos, etiam discinctos accumbere, nulla est invidia. cur aliter fit in militari prandio? hæc ratio firmissima est. *Casaub.*

Cui rei argumentum est quod à discinctis cum imperatore cænatur.] Legendum: *Cui rei argumentum est quod ab iis cinctis etiam cum imperatore cænatur. ab his cinctis*, id est, à militibus cinctis. tractat de origine ejus moris, quo cincti milites cum imperatore discumbebant. nam etsi ad imperatoriam cænam rogati, non militariter cænent, nec militare prandium capiant, ut à prandio pugnam ineant, tamen ad illum morem respicientes, quo cincti solent prandium militare inire, etiam tum cum in imperatoris convivio cænant, cincti discumbunt. *Salmas.*

4. *Ut qui se verius putant dicere.*] *Ut qui se verius putet dicere, à matre sua Salonina appellatum esse dicat.* Pal. *Idem.*

Ut qui se verius putant dicere.] Pal. *putet.* qui tamen deinde non agnoscit vocem *dicant.* Grut.

5. *A matre sua Salonina.*] Cornelia Salonina, ut in nummis Græcis Latinisque. *Casaub.*

[1] quam is perditè dilexerit, [2] Piparam nomine, Barbaram regis filiam. [3] Gallienus cum suis semper flavum crinem condidit. De annis autem Gallieni & Valeriani ad imperium pertinentibus adeò incerta traduntur, [4] ut [5] quum xv. annos eosdem imperasse constet, id est Gallienum usque ad quintumdecimum pervenisse, Valerianus verò sexto sit captus, alii IX. annis, alii decem etiam Gallienum imperasse in literas mittant: quum constet & decennalia Romæ ab eodem celebrata, & post decennalia Gothos ab eo victos, cum Odenato pacem factam, cum Aureolo initam esse concordiam: pugnatum contra Posthumium,

1. *Quàm is perditè dilexerit.*] *Is*, hoc est, Gallienus, Salonini pater. *Idem.*

Quam is perdite dilexerit.] Pal. *quam is perdite dilegit.* *dilegit* pro *dilexit*: ut *neglegit* pro *neglexit*. Salmas.

Quam is perditè dilexit.] Cùm supra exsulet, ut indicavi, vox *dicant*, & habeat heic Palatinus, *perdite dilexit*; illudque *is* commodè referri possit ad Gallienum patrem Salonini, cujus proximâ periodo nulla mentio; ferè suspicor aliquot excidisse verba, locumque mancum. *Grut.*

2. *Piparam nomine Barbaram, regis filiam.*] *Pipam* Victor uterque nominat, filiam Attali Germanorum regis, Aurelius Victor Schotti: alter Marcomannorum. *Casaub.*

Piparam nomine barbaram regis filiam.] Omnino scribendum: *Piparam nomine barbarorum regis filiam*: vel *barbari regis filiam.* Salmas.

3. *Gallienus cum suis semper flavum crinem condidit.*] Id vult quod suprà jam dixit: *crinibus suis auri scobem aspersit.* lectio veterum, *Gallienus cum cujus flavo crine condit.* Casaub.

Gallienus cum suis semper flavum crinem condidit.] Paulo ante aliis verbis sic expressit: *Crinibus suis auri scobem aspersit.* Legendum igitur hoc loco: *Gallienus cum suis semper flavo crinem condiit.* *condit* in membranis scriptum erat *condiit.* ut *perit* pro *periit.* *flavum* autem eleganter aurum appellat. *flavo* igitur *crinem condire*, est auro aspergere, & aureis ramentis illinere. *Salmas.*

Gallienus cum suis semper flavum crinem condidit.] Forsan etiam ante isthæc quædam desiderantur. nam Pal. sic ea concepit: *Gallienus cum suis semper flavo crine condit.* Grut.

4. *Ut quum* xv. *annos eosdem imperasse constet, id est Gallienum usque ad quintum decimum pervenisse.*] Forte scribendum: *Id est Gallienus usque ad quintumdecimum annum pervenerit, Valerianus vero sexto sit captus.* Sequitur, *Alii novem annis, decem alii etiam Gallienum imperasse in litteras mittant.* Hoc unum pertendit Trebellius hoc loco, quod & ante tetigit, Gallieni imperium decennium transisse, adversus eorum sententiam, qui novem annis, aut decem etiam eum tantum imperasse asseverabant. constat, inquit, inter omnes, Valerianum & Gallienum quindecim annos regnasse. hoc si verum est, necesse est ad quintumdecimum annum pervenisse Gallienum. pater autem Valerianus sexto anno imperii captus est. sic Gallienus sex annos cum patre imperarit, novem annos solus, post patris captivitatem. toti igitur quindecim anni ejus imperii fuere. *Salmas.*

5. *Cùm* xv. *annos eosdem imperasse constet.*] Verè constat, & certò quidem, vel ex lib. Porphyrii de Plotini vita. *Cas.*

I. Nam

mium, contra Lollianum, multa etiam ab eo gesta quæ ad virtutem, plura tamen quæ ad dedecus pertinebant. [1] Nam & semper noctibus popinas dicitur frequentasse, & cum lenonibus, ac etiam mimis scurrisque vixisse.

1. *Nam & semper noctibus popinas dicitur.*] Ammianus libro XIV. Similia his narrantur de Caligula, Nerone, &c. *Idem.*

[1]TREBELLII POLLIONIS
[2]TRIGINTA TYRANNI.

3 SCriptis jam pluribus libris, [4] non historico nec diserto, sed pedestri eloquio, * ad eam temporum 1

1. TREBELLII POLLIONIS XXX. TYRANNI.] Et hunc librum quædam exemplaria Julio Capitolino tribuunt. cuicunque istum adscripseris, eidem necessariò & superiorem oportet adscribas; & sequentem quoque de Claudio: nam illarum vitarum auctor librum sibi de XXX. tyrannis vindicat. Titulus hic non est communis omnibus historicis qui eadem ista tempora descripserunt, sed proprius Trebellii Pollionis: qui vel ἀπαρτιλογίας & rotundandi numeri studio, vel quòd respiceret ad triginta Atheniensium tyrannos, huic suo libro quem de tyrannis scribebat, quos Valeriano & Gallieno imperantibus passa est Respubl. eum titulum præfixit. Atqui Pollione ipso teste, qui per duorum illorum principum tempora rebellarunt, non XXX. verùm XXVII. solùm fuerunt. sed adjecit istis auctor duas feminas, quæ Gallieno principe celsum imperium tenuerunt, Zenobiam ac Victoriam. & ne quid omnino deesset ei numero quem titulus promittebat, planè, quod Aristoteles & Strabo dicere solent, δουλεύων τῇ ὑποθέσει, unum alieni temporis tyrannum adjicere est coactus: is est Valens superior, ut ipse appellat, qui sub Deciis rebellavit. *Casaub.*

TREBELLII POLLIONIS.] Non dubitaremus hunc triginta Tyrannorum libellum Capitolino ascribere, nisi testimonio Vopisci sciremus, hujus germanum esse authorem Trebellium Pollionem. *Salmas.*

2. TRIGINTA TYRANNOS.] In Gallieni vita, non *triginta Tyrannos*, sed *triginta prope Tyrannos* posuit. *Tyrannos* autem vocarunt rebelles duces, qui sola eorum quibus præerant auctoritate & consensu imperium sumebant, quos posterior ætas, *intartas* vocavit. inde verbum, *intartizare.* ne quis vero putet barbaram esse vocem, pura puta Græca est. nam *intarta* est ἀντάρτης. & *intartizare*, ἀνταρτίζειν. *Intarta* igitur pro *antarta.* ἀνταρσίαν autem Græci dixerunt rebellionem & tyrannum, vel apostatam, ἀπὸ τοῦ ἀνταίρεσθαι, quod est contra surgere. cui contrarium est συναίρεσθαι. Glossæ: ἀντάρτης, *rebellio*, *perduellio.* ἀνταρσία, *rebellatio.* hinc ἀνταρμὸς, bellum ab intarta excitatum. *Idem.*

3. *Scriptis jam pluribus libris, &c.*] Orsus historiam erat à Philippo, ut antè diximus; quare non potuit multos admodum libros scripsisse ad hæc usque tempora. sed videtur alia opera scripsisse. *Casaub.*

4. *Non historico nec diserto, sed pedestri eloquio.*] Negat Pollio historiam se scribere, sed sermones pedestres. Sic & Flavius

rum veniemus ſeriem in qua per annos quibus Gallienus & Valerianus Rempubl. tenuerunt, triginta tyranni occupato Valeriano magnis belli Perſici neceſſitatibus, extiterunt, quum Gallienum non ſolùm viri, ſed etiam mulieres contemptui haberent, ut ſuis locis probabitur. Sed quoniam tanta obſcuritas eorum hominum fuit qui ex diverſis orbis partibus ad imperium convolabant, ut non multa de his vel dici poſſint à doctioribus, vel requiri: deinde ab omnibus hiſtoricis qui Græcè ac Latinè ſcripſerunt, [1] ita nonnulli prætereantur, ut eorum nec nomina frequententur: poſtremò quum tam variè à pleriſque ſuper his nonnulla ſint prodita: in unum eos libellum contuli, & quidem brevem, [2] maximè quum vel in Valeriani, vel in Gallieni vita pleraque de his dicta, [3] nec repetenda tamen ſatis conſtet.

[1] DE

Flavius Vopiſcus; cujus ſunt verba in Probo: *Longiùs amore imperatoris optimi progredior, quàm pedeſtris ſermo deſiderat.* Ergò pedeſtris ſermo ſive in verſu, ſive in proſa oratione, ſublimi opponitur, ut apud Horatium non ſemel. *Idem.*

Non hiſtorico nec diſerto ſed pedeſtri eloquio.] *Alloquio* retinent meliores libri. & ſane *adloquium pedeſtre*, ſermonem vocat pedeſtrem, humilem & vulgarem, cui opponitur *ἡ λογάς λέξις καὶ κατηπλεκισμένη*. at *eloquium* aliud eſt. non enim ſimpliciter ſermonem ſignificat, ſed τὸ *καλὸν λόγον*. opponitur heic hiſtoricus & diſertus ſermo, pedeſtri & humili, quem Græci *χαμαιπετῆ* vocant, & *χυδαῖον*. *Salmaſ.*

* *Ad eam temporum veniemus ſeriem.*] Scribe: *in eam temporum venimus ſeriem.* Idem.

1. *Ita nonnulli prætereantur, ut eorum nec nomina frequententur.*] Scrib. *ita nonnulli prætereuntur, ut nec eorum nomina frequententur.* vel: *ut eorum nomina nec frequententur.* vel, *minus frequententur.* Idem

2. *Maxime quum vel in Valeriani vel in Gallieni vita pleraque de his dicta.*] Non ſane in ea quæ ad nos pervenit. cum enim ſex annos imperarit Valerianus, & ſexto imperii anno captus ſit: quomodo ad imperium venerit, quid ante, quid poſt geſſerit, totis illis ſex annis ante captivitatem, ex illa ejus vita non docemur. inde apparet ejus libelli finem nos tantum habere. *Idem.*

3. *Nec repetenda tamen ſatis conſtet.*] Dele *tamen:* niſi velis ſuperfluè additum ut ſæpe. *Caſaub.*

1. De

[1]DE CYRIADE, I.

[2] HIc patrem Cyriadem fugiens, dives & nobilis, quum luxuria sua & moribus perditis sanctum senem gravaret, direpta magna parte auri, argenti etiam infinito pondere, Persas petiit: atque inde Sapori regi conjunctus atque sociatus, quum hortator belli Romanis inferendi fuisset, [3] Odenatum primùm, deinde Saporem ad Romanum solum traxit: [4] Antiochia etiam capta & Cæsarea, Cæsarianum nomen accepit. Atque inde vocatus Augustus, [5] quum omnem Orientem vel virium vel audaciæ terrore quateret, patrem verò interemisset (quod alii historici negant factum) ipse per insidias suorum, quum Vale- 2

1. DE CYRIADE, *&c.*] Nusquam invenio vel nomen istius. quidam codices Chiriadem vocant: ut Robertus de Porta. emersit circa annum U. C. CIƆXI. Coss. Fusco & Basso. quod ex eo colligitur, quia ait Pollio occisum, quo tempore ad bellum Persicum Valerianus veniret. *Idem.*

DE CYRIADE.] Mutandi sunt toto hoc libello tituli. cum enim unus sit libellus, non plures, quo triginta Tyrannos est complexus Pollio, nuda tyrannorum nomina debent adponi hoc modo: CYRIADES. *hic patrem fugiens.* POSTVMVS. *hic vir in bello fortissimus.* LOLLIANVS. *hujus rebellione in Gallia Postumus.* & ita deinceps. non enim tituli vice hæc nomina adponuntur, sed continuandi gratia, ut nomine posito, uno eodemque tenore, vitam ejus cujus nomen esset præfixum, connecterent. *Salmas.*

2. *Hic patrem Cyriadem fugiens.*] Ita etiam nomen istud perscribitur in membranis Pal. *Grut.*

3. *Odenatum primum, deinde Saporem ad Romanum solum traxit.*] Palat. *Odomastem* legit. verisimile est, Odomastem fuisse ducem aliquem aut satrapem Saporis regis, qui in solum Romanum incursionem, & impetum fecerit, hortatu hujus Cyriadis. quod omnino verum esse puto. *Salmas.*

Odenatum primùm.] Pal. *Odemastem.* Grut.

4. *Antiochia etiam capta & Cæsarea, Cæsarianum nomen accepit.*] Fuit quum legerem: *Antiochia etiam capta, & Carris Cæsareanum nomen accepit.* Cujus emendationis me nondum pænitet. Carræ tunc erant Romanorum; ut & Antiochia. Supra in vita Alexandri: *Antiochiam recepit, & Carras & Nisibim, quæ omnia sub Persarum imperio erant.* Antiochiam igitur, & Carras hic Cyriades Sapori conjunctus & sociatus cum cepisset, Cæsarianum nomen accepit, hoc est, Cæsar dictus est. Antiochia urbs Mesopotamiæ, ut & Carræ. eas urbes postea recepit Odenatus. aut delendum illud *Cæsarea*, aut mutandum in *Carris.* magis censeo ut deleatur. *Salmas.*

5. *Quum omnem Orientem vel virium audacia vel terrore quateret.*] Inepta lectio. omnino scribendum: *quum omnem Orientem vel virium, vel audaciæ terrore quateret.* id est, quum Orientem viribus, & audacia perterrefaceret. *vel virium, vel audaciæ terrore*, pro, & virium & audaciæ terrore. *Idem.*

1. Quod

Valerianus jam ad bellum Persicum veniret, occisus est. Neque plus de hoc historiæ quicquam mandatum est [1] quod dignum memoria esse videatur. [2] quem clarum, perfugium & parricidium, [3] & aspera tyrannis & summa luxuries literis dederunt.

[4] DE [5] POSTHUMIO, II.

3 HIc vir in bello fortissimus, in pace constantissimus, in omni vita gravis, usque adeò ut Saloninum filium suum eidem Gallienus [6] in Gallia positum crederet, quasi custodi vitæ, & morum & actuum imperialium institutori. Sed, quantum plerique asserunt, ([7] quod ejus non convenit moribus) postea fidem fregit, & occiso Salonino sumpsit imperium. Ut autem veriùs plerique tradiderunt, quum Galli vehementissimè Gallienum odissent, puerum autem apud se imperare ferre non possent, eum qui commissum regebat imperium, imperatorem appellarunt, missisque militibus adolescentem interfecerunt. Quo interfecto ab omni exercitu & ab omnibus Gallis, Posthumius gratanter acceptus talem se præbuit [8] per annos

1. *Quod dignum memoria esse videatur.*] *Quod dignum memoratu esse videatur.* Idem.

2. *Quem clarum perfugium, &c.*] Dum patris censuram fugit, ad Saporem Persam transfugerat, ut initiò dictum. *Casaub.*

3. *Et aspera tyrannis & summa luxuries litteris dederunt.*] Legendum ex Palat. *ex summa luxurie.* nam summa hujus luxuria fecit, ut patrem fugeret, cui perditi filii mores displicebant; vel ut quidam volunt, etiam occideret: ut ad Saporem confugeret: ut imperium raptum iret denique. *Salmas.*

4. DE POSTHVMIO II. *&c.*] Non servat ordinem temporum: nam Cyriadi subjungi debuerat Ingenuus, qui octavus recensetur: & item alii post istum. Atque hoc semel dictum esto. *Casaub.*

DE POSTVMIO.] Sic fere semper suprà scripsit Pal. heic verò perpetuò exaravit *Postumum*, non *Postumium*. Grut.

5. POSTVMVS. *Hic vir in bello fortissimus.*] Ita omnes libri. *Salmas.*

6. *In Gallia positum crederet, quasi custodi vitæ.*] Zosimus creditum ait non hunc, sed Silvano. Sed de Postumio & ei commisso principe, habes certum testimonium in ipsius Valeriani patris epistola ad Antoninum Gallum consulem. vide infrà in Aureliano. *Casaub.*

7. *Quod ejus non convenit moribus.*] Non magnum argumentum innocentiæ: nam multos moribus alioquin bonis ad scelera compulit dira ambitio. *Idem.*

8. *Per annos septem.*] Idem numerus libro superiore. Eutropius tamen ait decem. *Idem.*

1. Ut

nos septem, [1] ut Gallias instauraverit, quum Gallienus luxuriæ & popinis vacaret, & amore Barbaræ mulieris consenesceret. [2] Gestum est tamen à Gallieno contra hunc bellum tunc quum sagitta Gallienus est vulneratus. Siquidem nimius amor erga Posthumium omnium erat [3] in Gallica gente populorum, quòd submotis omnibus Germanicis gentibus, Romanum in pristinam securitatem revocasset imperium. Sed quum se gravissimè regeret, more illo quo Galli novarum rerum semper sunt cupidi, Lolliano agente, interemptus est. Siquis sanè Posthumii meritum requirit, judicium de eo Valeriani ex hac epistola quam ille ad Gallos misit, intelliget; [4] *Transrhenani limitis ducem, & Galliæ præsidem Posthumium fecimus, virum dignissimum severitate Gallorum. præsente quo non miles in castris, non jura in foro, non in tribunalibus lites, non in Curia dignitas pereat: qui unicuique proprium & suum servet. Virum quem ego præ cæteris stupeo, [5] & qui locum principis mereatur jure: de quo spero quòd mihi gratias agetis. Quòd si me fefellerit opinio quam de illo habeo, sciatis nusquam gentium reperiri qui possit penitus approbari. Hujus filio Posthumio nomine, tribunatum Vocontiorum dedi, adolescenti, qui se dignum patris moribus reddet.*

DE POSTHUMIO JUNIORE, III.

DE hoc propè nihil est quod dicatur, nisi quòd à patre 4
appellatus est Cæsar, ac deinceps in ejus honore Augustus

1. *Ut Gallias instauraverit.*] Hinc in ejus nummo, quem descripserunt eruditi viri, RESTITVTORI GALLIAE. *Salmas.*

2. *Gestum est tamen, &c.*] Scribe *autem*, ut in antiquis. *Casaub.*

Gestum est autem, &c.] Sequutus sum exemplaria aliorum. nam noster adhærescit vulgatis, in quibus, *Gestum est tamen.* Grut.

3. *In Gallica gente populorum.*] Totum locum sic scripserim: *Siquidem nimius amor erga Postumum, omnium erat in Gallicanorum mente populorum.* cui *gente* placebit retinere, id illi per me facere liceto. *Salmas.*

4. *Transrhenani limitis ducem.*] Pal. *militis.* perperam. meminit etiam infra *limitis transrhenani*, in Taciti vita Vopiscus. *Idem.*

5. *Et qui locum principis, &c.*] Forte *locum principem.* ita enim apud Tacitum & alios frequentius ponitur. vel *locus principis*, pro dignitate principis. *Idem.*

I. Cum

gustus cum patre dicitur interemptus, quum Lollianus in locum Posthumii subrogatus, delatum sibi à Gallis sumpsisset imperium. Fuit autem (quod solum memoratu dignum est) ita in declamationibus disertus, ut ejus controversiæ Quintiliano dicantur insertæ, quem declamatorem Romani generis acutissimum, vel unius capitis lectio prima statim fronte demonstrat.

DE LOLLIANO, IIII.

5 HUjus rebellione in Gallia Posthumius, vir omnium fortissimus, interemptus est, [1] quum jam nutante Gallieni luxuria in veterem statum [2] Romanum reformasset imperium. [3] Fuit quidem etiam fortissimus, sed rebellionis intuitu minorem apud Gallos autoritatem [4] de suis viribus tenuit. Interemptus autem est [5] à Victorino [6] Victorinæ vel Victoriæ filio, quæ postea MATER CASTRORUM appellata est, & Augustæ nomine affecta, quum ipsa per se fugiens tanti ponderis molem, primùm in Marium, deinde in Tetricum atque ejus filium contulisset imperia. Et Lollianus quidem nonnihilum Reipub. profuit. Nam plerasque Galliæ civitates, [7] nonnulla etiam castra

1. *Cùm jam nutante Gallieni luxuria, &c.*] Legendum, *cùm jam nutans Gallieni luxuriâ, in v. st. R. reformasset imperium.* Casaub

Quum jam nutante Gallieni luxuria in veterem statum, &c.] Nemo non videt esse legendum: *Quum jam nutans è Gallieni luxuria in veterem statum Romanum reformasset imperium.* sic initio vitæ Gallieni, *nutantem remp.* dixit. *Salmas.*

Cùm jam nutante Gallieni luxuria.] Sic quoque Pal. sed proculdubio reponendum, *nutans.* Grut.

2 *Romanum reformasset imperium.*] Pal. *formasset*, fortè *firmasset*; quod magis convenit illi *nutanti.* Idem.

3. *Fuit quidem etiam fortasse.*] Meliùs scripti, *F. q. & iste fortiss.* Casaub.

Fuit quidem etiam iste fortissimus.] Vox *iste* est à Palat. & aliis mss. *Gruterus.*

4. *De suis viribus.*] Scripti, *de ejus viribus.* mira locutio. *Casaub.*

5. *A Victorino Victorinæ vel Victoriæ filio.*] *Vitruviæ vel Victorinæ.* Palatinus, & ita ubique. *Salmas.*

6. *Victorinæ vel Victoriæ filio.*] Pal. *Vitruviæ filio, vel Victoriæ.* Grut.

7. *Nonnulla etiam castra quæ Postumus.*] Ita lege: *Nam plerasque Galliæ civitates, nonnulla etiam castra, quæ Postumus per septem annos in solo barbarico ædificaverat, & Postumo interfecto subita irruptione Germanorum direpta fuerant, & incensa, statum in veterem reformavit.* Salmas.

1. *In*

castra quæ Posthumius per septem annos in solo Barbarico ædificaverat, quæque interfecto Posthumio subita irruptione Germanorum & direpta fuerant & incensa in statum veterem reformavit: deinde à suis militibus, quòd in labore nimius esset, occisus est. [1] Ita Gallieno perdente Rempubl. in Gallia primùm Posthumius, deinde Lollianus, [2] Victorinus deinceps, postremò Tetricus (nam de Mario nihil dicimus) [3] assertores Romani nominis extiterunt: quos omnes datos divinitus credo, [4] ne quum illa pestis inaudita luxuria [5] impediretur, in aliis possidendi Romanum solum Germanis daretur facultas: [6] qui si eo genere tunc evasissent quo Gotthi & Persæ, consentientibus in Romano solo gentibus, venerabile hoc Romani nominis finitum esset imperium. [7] Lolliani autem vita in multis obscura est, ut ipsius Posthumii, [8] sed pri-

1. *In Gallieno prod.*] *Ita Gall.* Casaubonus.

2. *Victorianus.*] Scrib. *Victorinus.* Omittit Ælianum, de quo ex Victore Onuphrius. Sed Ælianus Victori eo loco est qui Pollioni & aliis *Lollianus.* Idem.

Victorinus deinceps.] Ita etiam Pal. non *Victorianus.* Grut.

3. *Affectatores Romani nominis.*] Optime legunt membranæ: *Ita Gallieno perdente remp. in Gallia primum Postumus, deinde Lollianus, Victorinus deinceps, postremo Tetricus assertores Romani nominis extiterunt.* idque satis præmissa confirmant. sed etiam magis quæ subdita sunt: *Quos omnes datos divinitus credo, &c.* Salmas.

4. *Ne quum illa pestis inaudita luxuria impediretur, &c.*] Sic emendabis: *ne quum illa pestis inauditæ luxuriæ impediretur malis, possidendi Romanum solum Germanis daretur facultas. luxuriæ mala,* ut *constantiæ bona* in Gordianis. *Idem.*

5. *Impediretur in aliis, &c.*] *Ludibriis & belluationi vacabat,* inquit libro superiore. *Casaub.*

6. *Qui si eo genere tunc evasissent quo Gotthi, &c.*] Si similiter è finibus suis erupissent, & Romanum imperium invasissent, ut factum fuit à Gotthis & Persis. *Idem.*

Qui si eo genere tunc evasissent.] Pal. *tunc evadissent.* sic *dilegit* pro *dilexit,* supra dixit. *Salmas.*

7. *Lolliani autem vita in multis obscura est, &c.*] Videtur non de universa horum vita loqui, sed de ea quam in imperio egerunt. nam hac parte solùm obscuri sunt, qui erant privata virtute clari, ut subjicit *Casaub.*

8. *Sed privata virtute clari, non nobilitatis pondere.*] Palat. *sed privata virtute enim clari.* Egregia conjectura inde facio: *Lolliani autem vita in multis obscura est, ut ipsius Postumi, sed privata: virtute enim clari non nobilitatis pondere vixerunt.* De privata igitur vita Postumi Lollianique heic loquitur Trebellius, quam ideo obscuram esse dicit, quod virtute clari, non nobilitatis luce splendidi vixerint. hinc de illorum privata vita nihil prorsus dicit, imperatoriam paucis tantum verbis perstringit; nec enim diu in imperio fuerunt. *Salmasius.*

1. *Vir-*

privata [1] virtute clari [2] non nobilitatis pondere vixerunt.

DE VICTORINO, V.

6 POsthumius senior quum videret multis se Gallieni viribus peti, atque auxilium non solùm militum, verum etiam alterius principis necessarium, Victorinum militaris industriæ virum in participatum vocavit imperii, & cum eodem contra Gallienum conflixit. Quumque adhibitis ingentibus Germanorum auxiliis, diu bella traxissent, victi sunt. Tunc interfecto etiam Lolliano, solus Victorinus in imperio remansit: qui & ipse, [3] quòd [4] matrimoniis militum & militarium corrumpendis operam daret, [5] à quodam actuario, cujus uxorem stupraverat, composita factione Agrippinæ percussus, Victorino filio Cæsare [6] à matre Victorina, sive Victoria, quæ *mater castrorum* dicta

1. *Virtute clari, non nobilitatis pondere.*] Servant hanc metaphoram omnes libri. non displicet: *nobilitatis splendore.* Casaub.

Virtute clari, non nobilitatis pondere vixerunt.] *Nobilitatis pondus* vocat, τὸν τῆς εὐγενείας ὄγκον, τὸ βάρος, τὸν φόρτον. pondus Latinis etiam pro gravitate. ut *pondus mentis.* Silius libro VIII.

Læta viro gravitas, & mentis amabile pondus,
Et sine tristitia virtus.

Salmas.

2. *Non nobilitatis pondere.*] Sic & Palat. rectè, sive sumatur de nobilitate imperatoriâ, sive de aliâ quacumque. *pondus* enim est omnis *nobilitas.* Curt. lib. VII. cap. 22. Plin. lib. III. Epist. 3. lib. VIII. Epist. ultimâ. *Grut.*

3. *Quod matrimoniis militum, & militarium corrumpendis operam daret.*] *Militaris* est, qui miles fuit: ut *consularis,* qui non amplius est consul, sed fuit. ut autem *ex consulibus* dicebantur viri consulares, & qui consules fuerant; sic *ex militibus viros* supra dixit qui jam militia exiverant, hoc est *militares.* Isidorus in Glossis *militarem* vere & eleganter, veterem militem exponit: *vetus miles* dicitur qui ex milite est. ut *vetus procurator* in antiquis inscriptionibus, qui procurator fuit. sic *missicios* eos milites vocabant Latini qui à militia missi essent, nec amplius militarent. *Salmas.*

4. *Matrimoniis militum & militarium.*] Potest abesse alterutrum. & notamus alibi, *militares* dici ipsos milites. sed videtur hîc additum, quia is de quo loquitur actuarius fuit: hoc est, qui cum militibus vitam degeret, magis quàm esset verus miles. *Casaub.*

5. *A quodam actuario.*] Attiliano, de quo legendus Aurelius Victor. *Idem.*

6. *A matre Victorina sive Victoria.*] *A matre Bitruvia sive Victoria.* Pal. *Salmasius.*

A matre Victorinâ sive Victoriâ.] Palat. *à matre Bitrubia sive Victoria:* ut sine dubio illud *Vitruvia* reponendum heic veniat, quemadmodum & capite præcedenti. *Grut.*

1. *Sed*

dicta est, appellato: qui & ipse puerulus statim est interemptus, quum apud Agrippinam pater ejus esset occisus. De hoc quòd fortissimus fuerit, & præter libidinem optimus imperator, à multis multa sunt dicta. [1] Sed satis credimus Julii Ateriani partem libri cujusdam ponere, in quo de [2] Victorino sic loquitur: *Victorino, qui Gallias post Junium Posthumium rexit, neminem existimo præferendum. Non in virtute Trajanum, non Antoninum in clementia, non in gravitate Nervam, non in gubernando ærario Vespasianum, non in censura totius vitæ ac severitate militari Pertinacem vel Severum. Sed omnia hæc, libido & cupiditas mulierariæ voluptatis sic perdidit, ut nemo audeat virtutes ejus in literas mittere, quem constat omnium judicio meruisse puniri.* Ergo quum id judicii de Victorino scriptores habuerint, satis mihi videor de ejus dixisse moribus.

DE VICTORINO JUNIORE, VI.

DE hoc nihil amplius in literas est relatum, quàm 7
quòd nepos Victoriæ, Victorini filius fuit, [3] & à patre & ab avia sub eadem hora qua Victorinus interemptus, Cæsar nuncupatus est, [4] ac statim à militibus ita occisus. Extant denique [5] sepulcra circa Agrippinam brevi marmore impressa humilia, [6] in quibus unus est inscriptus, HÎC DUO VICTORINI TYRANNI SITI SUNT.

DE

1. *Sed satis credimus, &c.*] Malim, *satiùs.* Casaub.

Sed satis credimus Julii Ateriani.] *Julii Atheriani.* Pal. *Salmas.*

2. *Victorino qui Gallias post Junium Postumum.*] *Post Julium Postumum* habent membranæ, & editio prima non tamen *Julius*, nec *Junius*, sed *C. M. Postumus* in nummis appellatur. *Idem.*

3. *Et à patre & ab avia.*] Scripti, *vel ab avia.* Casaub.

4. *Ac statim à militibus ita occisus.*] Scrib. *ac statim à militibus iratis occisus.* Salmas.

Ac statim à militibus ira occisus.] Sic rectè Palatinus. *Grut.*

5. *Sepulcra circa Agrippinam brevi marmore impressa humilia.*] Ejusmodi sepulcra exstrui tyrannis solita. *Casaub.*

Sepulcra circa Agrippinam brevi marmore impressa.] Pal. *brevi marmore implessa humilia*, & supra correctum *implussa.* quid sit, nescio. *Salmas.*

6. *In quibus unus est inscriptus.*] Scrib. *titulus est insc.* vel sic: *in q. unus versus est insc.* nam id videtur esse quod notat: duobus sepulcris unum eundemque fuisse inscriptum epigr. *Casaub.*

DE MARIO, VII.

8 VIctorino, Lolliano, & Posthumio interemptis, Marius ex fabro, ut dicitur, ferrario triduo tantùm imperavit. De hoc quid amplius requiratur ignoro, nisi quòd eum insigniorem brevissimum fecit imperium. [1] Nam ut consul ille [2] qui [3] sex pomeridianis horis consulatum suffectus tenuit, à M. Tullio tali aspersus est joco: *Consulem habuimus tam severum tamque censorium ut in ejus magistratu nemo pranderit, nemo cœnaverit, nemo dormierit*: de hoc etiam dici posse videtur, qui una die factus est imperator, alia die visus est imperare, tertia interemptus est. Et vir quidem strenuus, ac militaribus usque ad imperium gradibus evectus est: quem plerique *Mamurium*, nonnulli *Vecturium*, opificem utpote ferrarium, nuncuparunt. Sed de hoc nimis multa: de quo illud addidisse satis est, nullius manus vel ad feriendum, vel ad impellendum fortiores fuisse, quum in digitis nervos videretur habuisse, non venas. Nam & carra venientia [4] digito salutari repulisse dicitur, [5] & fortissimos quosque uno digito sic afflixisse ut quasi ligni vel ferri [6] obtusioris ictu percussi dolerent. Multa duorum digitorum allisione contrivit. Occisus est à quodam milite, [7] qui quum ejus quondam operarius in fabrili officina fuisset, [8] contemptus est ab eodem, [1] vel

1. *Nam ut consul ille.*] C. Caninius Rebilus. Dio hist. Rom. l. LXIII. *Idem.*

2. *Qui sex pomeridianis horis consulatum suffectus tenuit.*] Pal. & vet. ed. *consulatum suffectum tenuit.* recte. nam & consul suffectus, & consulatus dicebatur. *Salmas.*

3. *Sex meridianis horis Consulatum suffectus tenuit.*] Palat. *suffectum*, quod nescio an non præferendum sit alteri. *Grut.*

4. *Digito salutari, &c.*] Indice, λιχανῷ. *Casaub.*

5. *Et fortissimos quosque uno digito sic afflixisse, &c.*] Idem in Claudio: *digitis usque adeò fortibus, ut sæpe equis & mulis ictu pugni dentes excusserit.* Idem.

6. *Obtusioris ictu.*] Palatin. *obtunsioris.* Grut.

7. *Qui quum ejus quondam operarius in officina fabrili fuisset.*] Deest vox *operarius* in membranis. *Salmas.*

Qui cùm ejus quondam operarius in fabrili officina fuisset.] Palatinus non agnoscit illud *operarius*, & potest profectò abesse. *Grut.*

8. *Contemtus est ab eodem.*] Fuit enim Marius homo arrogantissimus. *Casaub.*

[1] vel quum duxisset, vel quum imperium cepisset. [2] addidisse hæc verba dicitur interemptor, *Hic est gladius quem ipse fecisti.* Hujus concio prima talis fuisse dicitur: *Scio commilitones posse mihi objici artem pristinam, cujus mihi omnes testes estis. Sed dicat quisque quod vult, utinam semper ferrum exerceam. non vino, non floribus, non mulierculis, non popinis, ut facit Gallienus, indignus patre suo & sui generis nobilitate, depeream. Ars mihi objiciatur ferraria,* [3] *dum me & exteræ gentes* [4] *ferrum attrectasse* [5] *suis cladibus recognoscant in Italia. Denique ut omnis Alemannia omnisque Germania cum cæteris quæ adjacent gentibus, Romanum populum ferratam putent gentem, ut specialiter in nobis ferrum timeant. Vos tamen cogitetis velim, fecisse vos principem qui nunquam quicquam scierit tractare, nisi ferrum. Quod idcirco dico, quia scio mihi à luxuriosissima illa peste nihil opponi posse nisi hoc quòd gladiorum armorumque artifex fuerim.*

DE INGENUO, VIII.

[6] FUsco & Basso coss. quum Gallienus vino & popinis 9
vacaret, quumque se lenonibus, mimis, & meretricibus dederet, ac bona naturæ luxuriæ continuatione deperderet; [7] Ingenuus, qui Pannonias tunc regebat, à Mœsiacis

1. *Vel cùm duxisset.*] Legendum, *Vel cùm dux esset*, ut de provinciæ ducatu accipiatur. *Idem.*

Vel quum duxisset, vel quum imperium cepisset.] Omnino scribendum: *vel quum dux esset, vel cum imperium cepisset.* Salmas.

2. *Addidisse hæc verba dicitur interemptor.*] Emenda: *addidisse vero dicitur interemptor, Hic est gladius quem ipse fecisti.* Idem.

3. *Dum me & exteræ gentes ferrum attrectasse.*] *Ferrum tractasse*, melius ex Pal. *Idem.*

4. *Ferrum attractasse.*] Pal. *tractasse.* Grut.

5. *Suis cladibus recognoscant in Italia.*] Malim ita scribi: *Suis cladibus recognoscant. Efficiam denique, ut omnis Al.* Casaubonus.

6. *Fusco & Basso Coss.*] Rebellavit ergo iste contra Valerianum, non contra Gallienum: nisi quatenus imperii fuerat particeps factus à patre. nam iis Coss. vivebat Valerianus, & bellum Persicum parabat. Pro Fusco libri veteres hîc *Tusco.* Idem.

Fusco & Basso Coss.] Lege: *Tusco & Basso.* Fasti Siculi: Τȣσκὸν & Βάσσον. sub his Coss. passus est Cyprianus, ut in actis ejus passionis scriptum est. *Salmas.*

7. *Ingenuus, qui Pannonias tunc regebat.*] In nummis, INGENVS. Aurelius Victor: *Gallienus in Illyrico Ingebum, quem curantem Pannonios, comperta*

ſiacis legionibus imperator eſt dictus, cæteris Pannoniarum volentibus: neque in quoquam meliùs conſultum Reip. à militibus videbatur, quàm quòd inſtantibus Sarmatis creatus eſt imperator, qui feſſis rebus mederi ſua virtute potuiſſet. Cauſa autem ipſi arripiendi tunc imperii fuit, ne ſuſpectus eſſet imperatoribus quòd erat fortiſſimus ac Reip. neceſſarius, & militibus (quod imperantes vehementer movet) acceptiſſimus. Sed Gallienus, ut erat nequam & perditus, ita etiam, ubi neceſſitas coëgiſſet, [1] velox, furibundus, ferus, vehemens, crudelis: denique Ingenuum conflictu habito vicit, eoque occiſo, in omnes Mœſiacos tam milites quàm cives aſperrimè ſæviit: nec quenquam ſuæ crudelitatis exortem reliquit: uſque adeò aſper & truculentus ut pleraſque civitates vacuas à virili ſexu relinqueret. [2] Fertur ſanè idem Ingenuus [3] civitate capta intraſſe domum, in qua ſe pugione transfodit: atque ita vitam finiſſe, ne in tyranni crudelis poteſtatem veniret. Extat ſanè epiſtola Gallieni, quam ad Celerem Verianum ſcripſit, qua ejus nimietas crudelitatis oſtenditur: quam ego idcirco interpoſui, ut omnes intelligerent, hominem luxurioſum crudeliſſimum eſſe, ſi neceſſitas poſtulet. *Gallienus Veriano. Non mihi ſatisfacies, ſi tantùm armatos occideris,* [4] *quos & fors belli interimere potuiſſet.* [5] *Perimendus eſt omnis ſexus virilis, ſi & ſenes atque impuberes ſine reprehenſione noſtra occidi poſſent. Occidendus eſt quicunque malè voluit.*

Valeriani clade, imperandi cupido inceſſerat, Murſiæ devicit. Caſaub.

1. *Velox, furibundus, ferus, vehemens, crudelis.*] *Velox, fortis, vehemens, crudelis.* ita Pal. *Salmaſ.*

Velox, furibundus, ferus, vehemens, crudelis.] Palat. *velox, fortis, vehemens, crudelis*, ceteris neglectis. *Grut.*

2. *Fertur ſane Ingenuus civitate capta intraſſe domum, in qua ſe pugione transfodit.*] Optimus liber: *Fertur ſanè idem Ingenuus civitate capta in qua ſe, atque ita vitam finiſſe.* Salmaſ.

3. *Civitate capta intraſſe domum, in qua ſe pugione transfodit, atque ita.*] Palatinus tantum habet; *civitate capta in qua ſe atque ita.* an fuit? *civitate capta inaquaſſe ſe.* ſed inſolens id verbi valde. pro *ſemet ſubmergere.* Grut.

4. *Quos & fors belli interimere potuiſſet.*] Libri omnes: *quos & fors in bellis interimere potuiſſet. bella* heic ſunt, *prælia.* Salmaſ.

Quos & fors belli.] Palat. *in bellis.* Grut.

5. *Perimendus eſt omnis ſexus virilis.*] Meliùs *eſſet*: ob ſequentia verba. *Caſaubonus.*

1. *Ani-*

voluit. occidendus est quicunque malè dixit contra me, contra Valeriani filium, contra tot principum patrem & fratrem. Ingenuus factus est imperator. Lacera, occide, concide: [1] *animum meum intelligere potes, mea mente irascere qui hæc manu mea scripsi.*

DE [2]REGILLIANO, IX.

FAti publici fuit ut Gallieni tempore quicunque potuit, ad imperium prosiliret. Regillianus denique in Illyrico ducatum gerens, imperator est factus, [3] autoribus imperii Mœsiis, qui cum Ingenuo fuerant antè superati. [4] in quorum parentes graviter Gallienus sævierat. Hic tamen multa fortiter contra Sarmatas gessit, sed autoribus Roxolanis consentientibusque militibus, & timore provincialium, ne iterum Gallienus graviora faceret, interemptus est. Mirabile fortasse videatur, si quæ origo imperii ejus fuerit, declaretur. [5] Militari enim joco regna promeruit. Nam quum milites quidam cum eo cœnarent, [6] astitit Valerianus tribunus qui diceret, *Regilliani nomen unde credimus dictum?* Alius continuò, *Credimus quòd à regno.* Tum is qui

1. *Animum meum intelligere potes.*] Scribend. *animum meum intellige mea, mente irascere, qui hæc manu scripsi.* Salmasius.

Animum meum intelligere potes, mea mente irascere.] Pal. non habet dictionem *potes.* Grut.

2. REGILLIANVS.] Vetus liber, *Regilianus.* nam *Regilius* cum *l* simplici scribitur ubique in saxis, & ita scribi debet. inde *Regilianus.* sed Regalianus hic dicitur apud Aurelium Victorem. & ita etiam infra scriptum habetur hoc nomen in antiquo libro & prima editione. nam Regalis, Regalius & Regalianus. *Salmas.*

3. *Auctoribus imperii Mœsiis.*] Scribe, *Mœsis.* ut Mœsiacas legiones intelligit. *Casaub.*

Auctoribus imperii Mœsiis.] Lego: *auctoribus imperii Mœsis.* Salmas.

4. *In quorum parentes.*] Cognatos, & sanguine junctos. *Casaub.*

5. *Militari enim joco regna promeruit.*] Sic non multò pòst Proculus ludo & joco factus imperator, ut narrat Flavius Vopiscus. *Idem.*

Militari enim joco regna promeruit.] Membranæ legunt: *capitali enim joco regna promeruit. capitalem* veteres sollertem & ingeniosum dixerunt. an *capitalis jocus* heic erit argutus, & acutus, & ingeniose fictus? *Salmasius.*

Militari enim joco regna promeruit.] Pal. *Capitali enim loco.* Grut.

6. *Astitit Valerianus Tribunus qui diceret.*] Lege: *Extitit vicarius tribuni qui diceret: Regaliani nomen unde putamus dictum?* de vicariis tribunorum alibi dicemus. *Salmas.*

Adstitit Valerianus tribunus.] Prætulerim quod est in Palatino, *exstitit vicarius tribuni.* Grut.

is qui aderat ſcholaſticus, [1] cœpit quaſi grammaticaliter declinare, & dicere, *Rex, regis, regi, Regillianus.* Milites, ut eſt hominum genus pronum ad ea quæ cogitant, dixerunt, *Ergo poteſt rex eſſe?* item alius, *Ergo poteſt nos regere?* item alius, [2] *Deus tibi regis nomen impoſuit.* Quid multa? His dictis quum alia die manè proceſſiſſet, [3] à principiis imperator eſt ſalutatus. Ita quod aliis vel audacia vel judicium detulit, [4] huic jocularis aſtutia. Fuit, quod negari non poteſt, vir in militari re ſemper probatus, & Gallieno jam antè ſuſpectus quòd dignus videretur imperio: [5] gentis Daciæ, Decibali ipſius, ut fertur, affinis. Extat epiſtola divi Claudii adhuc privati, qua Regilliano Illyrici duci gratias agit ob redditum Illyricum, quum omnia Gallieni ſegnitia deperirent: [6] quam ego [7] repertam in archivis, inferen-

1. *Cœpit quaſi grammaticaliter declinare, & dicere, Rex, regis, regi, Regillianus.*] Malus grammaticus fuit iſte. nam à rege fit regulus, inde regillus, & ex eo Regillianus. *Caſaub.*

Cœpit quaſi grammaticaliter declinare & dicere, Rex, regis, regi, Regillianus.] Diximus paulo ante *Regalianum* hunc dictum eſſe non *Regilianum.* Palat. & editio princeps: *Regalianus.* Et Palat. eam declinationem ita ſcriptam præfert: *Rex, regis, regio, Regalianus.* ſcribendum puto: *Rex, regis, rego, Regalianus.* militum dicta quæ ſequuntur ad ſingulas illius declinationis voces reſpondentia, ſatis oſtendunt ita legendum eſſe, ut poſuimus. *Salmaſ.*

2. *Deus tibi regis nomen impoſuit.*] *Deus tibi nomen poſuit.* vetus editio *Idem.*

3. *A principibus.*] Militibus qui principes locos militiæ obtinebant. *Caſaub.*

A principibus imperator eſt ſalutatus.] *A principiis eſt ſalutatus.* optime ita legit Palatinus noſter. *principia* enim ſunt principales milites. paſſim apud Ammianum id nomen in hac ſignificatione occurrit. *Salmaſ.*

4. *Huic joculari aſtutia.*] *Capitalem jocum* ſupra vocavit: hoc eſt aſtutum, & ingenioſe confictum jocum. diſtingue: *detulit huic jocularis aſtutia.* Idem.

5. *Gentis Daciæ, Decibali ipſius, ut fertur, affinis.*] Reges Dacorum plures Decebali nuncupati ſunt: Gallieni temporibus nullum eo nomine Dacorum regem invenio. *Caſaub.*

6. *Quam ego repertam in archivis.*] Princeps editio cum Pal. legit: *quam ego repertam in Athenicis.* Nullum mihi dubium eſt quin *Athenica* vocet bibliothecas, quaſi loca Athenæ, hoc eſt Minervæ dicata. in bibliothecis autem reponi ac cuſtodiri moris erat ejuſmodi omnia litteraria monumenta, ut epiſtolas & orationes ducum imperatorumque, & quotidiana vel ephemerides principum, & ſenatuſconſulta de principibus facta & alia ad eandem rem pertinentia, quæ & publice ibidem patebant omnibus legenda. ideo Trebellius hoc loco epiſtolam illam Claudii ſibi in Athenicis repertam, publicam fuiſſe dicit: *Quam ego repertam in Athenicis inſerendam putavi. fuit enim publica.* Salmaſ.

7. *Repertam in archivis.*] Pal. *in athenicis.* an fuit? in *authenticis.* Grut.

1. *Quæ*

ſerendam putavi; fuit enim publica. *Claudius Regilliano multam ſalutem. Felicem Remp.* [1] *quæ te talem virum habere rei caſtrenſis bellis his meruit.* [2] *felicem Gallienum, etiamſi ei vera nemo nec de bonis, nec de malis nuntiat. Pertulerunt ad me Bonitus & Celſus ſtipatores principis noſtri,* [3] *qualis apud Scupos in pugnando fueris, quot uno die prælia & qua celeritate confeceris. Dignus eras triumpho, ſi antiqua tempora extarent. Sed quid multa?* [4] *Memor cujuſdam ominis cautius velim vincas. Arcus Sarmaticos & duo ſaga ad me velim mittas,* [5] *ſed fibulatoria,* [6] *quum ipſe miſerim de noſtris.* Hac epiſtola oſtenditur, quid de Regilliano ſenſerit Claudius, cujus graviſſimum judicium ſuis temporibus fuiſſe non dubium eſt. Nec à Gallieno quidem vir iſte promotus eſt, ſed à patre ejus Valeriano, [7] & ut Claudius & Macrianus & Ingenuus & Poſtumius & Aureolus, qui omnes in imperio interempti ſunt, quum mererentur imperium. Mirabile autem hoc fuit in Valeriano principe, quòd omnes quoſcunque duces fecit, poſtea militum teſtimonio ad imperium pervenerunt: ut appareat ſenem imperatorem in deligendis Reip. ducibus talem

1. *Quæ te talem virum habere rei caſtrenſis, &c.*] Scrib *habere in caſtris.* niſi putamus dixiſſe Trebell. *talem virum rei caſtrenſis.* quomodo dicitur, *vir vitiorum omnium*, & ſimilia. *Caſaubonus.*

2. *Felicem remp. quæ te talem virum habere rei caſtrenſis bellis his meruit.*] Nihil impuratius, quam hic eſt locus. ſcribamus: *quæ te talem virum habere in caſtris belli uſu meruit:* id eſt, talem virum uſu belli: ſic rei bellicæ peritum, & experientem. *Salmaſ.*

3. *Qualis apud Scupos in pugnando fueris.*] In ſuperiore Mœſia Scupi nomen urbis Ptolemæo. *Caſaub.*

4. *Memor cujuſdam ominis cautius velim vincas.*] Corrige: *memor cujuſdam hominis cautius velim vincas.* Oblique & figurate monet Claudius Regilianum, ut à Gallieno ſibi caveat, nec ita crebris victoriis indulgeat; ne invidiam inde ſibi & periculum crearet. per quemdam igitur hominem, non dubito quin obſcure Gallienum intellexerit. *Salmaſ.*

5. *Sed fibulatoria cum ipſe miſerim de noſtris.*] Pal. *ſed fiblatoria. fibla* pro *fibula.* ſic *fiblatorium.* Græci quoque φιβλατώριον. ſic *circlos* pro *circulos* apud Virgil. ſaga autem fiblatoria heic ſunt, quæ fibula ſtringebantur. ſic & *pallia fiblatoria.* ſed & *fiblatoria* ſimpliciter dicebantur. ſed omnia ſaga fibulata non erant; ideo Claudius cum à Regiliano duo ſaga ſibi mitti peteret, *fibulatoria* ſe velle addidit. *Idem.*

6. *Cum ipſe miſerim de noſtris.*] Pal. *cum ipſe miſi de noſtris.* Idem.

7. *Et ut Claudius & Macrianus & Ingenuus.*] Lege: *Nec à Gallieno quidem vir iſte promotus eſt, ſed à patre ejus Valeriano, ut & Claudianus, & Macrianus.* Idem.

talem fuisse qualem Romana felicitas, si continuari fataliter potuisset, sub bono principe requirebat. Et utinam vel illi qui arripuerant imperia, regnare potuissent, [1] vel ejus filius Gallienus in imperio diutiùs non fuisset, [2] ut liberè se in suo statu Resp. nostra tenuisset. [3] Sed nimis sibi Fortuna indulgendum putavit, quæ cum Valeriano & bonos principes tulit, & Gallienum diutiùs quàm oportebat, Reip. reservavit.

DE AUREOLO, X.

11 HIc quoque Illyricianos exercitus regens in contemptum Gallieni, ut omnes eo tempore, coactus à militibus, sumpsit imperium. Et quum Macrianus cum filio suo Macriano [4] contra Gallienum veniret, [5] cum plurimis exercitus ejus cepit: aliquos corruptos fidei suæ addixit. [6] & quum factus esset invalidus imperator, quumque Gallienus expugnare virum fortem frustra tentasset, pacem cum eo contra Posthumium pugnaturus fecit, [1] quo-

1. *Vel ejus filius in imperio.*] Editiones aliæ, *filius Gallienus in imperio.* sed non ea vox in Pal. neque requiritur. *Grut.*

2. *Ut liberè se in suo statu resp. nostra tenuisset.*] Hunc locum sic lege: *Et utinam vel illi qui arripuerant imperia, regnare potuissent, vel ejus filius Gallienus in imperio diutius non fuisset, ut libet se in suo statu resp. nostra tenuisset.* quod elegantissime dictum est *ut libet se tenuisset*: id est, quantumlibet, quantum voluisset, arbitratu suo. *Salmasius.*

3. *Sed nimis sibi Fortuna indulgendum putavit, &c.*] Similis Marcellini cum Fortuna expostulatio super amisso Juliano & creato Joviano, libro xxv. at meliùs Pollio cùm infra in Odenato sic ait: *Iratum fuisse Reip. Deum credo, qui interfecto Valeriano noluit Odenatum reservare.* sed habent ibi veteres, *iratos f. deos.* Casaub.

4. *Contra Gallienum veniret cum plurimis, &c.*] Trahebat secum Macrianus xlv. hominum millia, ut paullò post dicetur. Sed legi malim, *contra Gallienum veniret, quàm plurimos ex exercitu ejus cepit aliq.* Idem.

5. *Cum plurimis exercitus ejus cepit.*] Hæc non intelligo. distingui placet: *Et quum Macrianus cum filio suo Macriano, contra Gallienum veniret cum plurimis, exercitus ejus cepit: aliquos corruptos fidei suæ addixit.* Salmas.

6. *Et quum factus esset invalidus imperator.*] Et hæc captum meum superant, nisi sic emendentur: *Et quum factus esset hinc validus imperator.* Id est, quum Aureolus ex Macriani occisione, & ejus exercitus in suam potestatem redactione factus esset validus imperator. triginta enim millia hominum ex Macriani exercitu dicuntur in potestatem ejus concessisse. quod eum valde validum fecit. *Idem.*

1. *Quo-*

[1] quorum pleraque & dicta ſunt & dicenda. Hunc eundem Aureolum Claudius interfecto jam Gallieno conflictu habito, [2] apud eum pontem interemit, qui nunc pons Aureoli nuncupatur, atque illic, ut tyrannum, ſepulcro humiliore donavit. [3] Extat etiam epigramma Græcum in hanc formam.

[4] *Donat ſepulcro victor poſt multa tyranni*

Præ-

1. *Quorum pleraque & dicta ſunt & dicenda.*] Non ſolùm iſto libro, ſed etiam in vita Claudii, ubi multa *Caſaub.*

2. *Apud eum pontem interemit, qui nunc pons Aureoli nuncupatur.*] Aurelius Victor victum, non occiſum eo loci, neque à Claudio, ſed à Gallieno. *Idem.*

3. *Extat etiam epigramma Græcum in hanc formam.*] *In hanc formam* dixit pro in hanc ſententiam. Invenimus hoc ipſum epigramma in veterum inſcriptionum volumine: quod ut deſcriptum eſt à viris doctiſſimis è lapide qui eſt in agro Mediolanenſi ita recitabimus.

ΚΛΑΥΔΙΟC ΑΥΡΕΟΛΩ ΜΕΤΑ
ΔΗΙΟΝ ΑΡΕΑ ΚΑΙCΑΡ
ΤΑ ΚΤΕΡΕΑ, ΘΝΗΤΩΝ ΩC
ΘΕΜΙC ΕΝΔΙΔΟCΙ
ΤΩ ΓΑΡ ΚΑΙ ΖΩΗΝ. ΑΛΛ' ΟΥΚ
ΕΘΕΛΗCΕ ΦΡΟΝΗΜΑ
ΠΑCΙΝ ΕΠΙΡΗΤΟΙC ΤΟΥ CΤΡΑ
ΤΟΥ ΑΝΤΙΒΙΟΝ
ΚΕΙΝΟC ΔΕ ΟΙΚΤΙΡΜΩΝ ΚΑΙ
CΩΜΑΤΟC ΕCΚΑΤ ΟΠΙΖΩΝ
ΑΥΡΕΟΛΟΥ ΓΕΦΥΡΑΝ
CΤΗCΑΤΟ ΤΗΝ ΤΕ ΤΑΦΗΝ.

Idem.

Extat etiam epigramma Græcum.] Pal. *extitit etiam epigramma Græcum.* at vetus editio: *extat etiam nunc epigramma.* Salmaſ.

Exſtat etiam epigramma.] Pal. *Exſtitit etiam Epigramma.* & verò id epigramma Græcum, omnibus numeris adhuc ſervatur in Inſcriptionibus noſtris antiquis, pagina CLIII. 2. *Grut.*

4. *Donat ſepulcro victor, &c.*] Primam vocis *ſepulcro* produci ab iſto literatore magis mirari non debes, quàm cùm apud Prudentium legis *ſpiritus* prima correpta, vel *ſacrificium* ſecunda longa, & id genus multa contra veterum obſervationem. *Caſaub.*

Donat ſepulcro victor.] Lege ac diſtingue:

Dono ſepulcrorum, victor poſt multa tyranni
Prælia, jam felix Claudius, Aureolum
Munere, proſequitur, mortali, & jure ſuperſtes.

Cujus hic ordo eſt & ſententia: *Claudius victor poſt multa tyranni prælia jam felix, & jure ſuperſtes dono ſepulcrorum proſequitur Aureolum, munere mortali.* Optime nos reſtituiſſe, fidem facient Græca ſi cum his Latinis comparentur. *Claudius Aureolum dono ſepulcrorum proſequitur*, Græca illa ita exprimunt: Κλαύδιος Αὐρεόλῳ τὰ κτέρεα ἐνδίδωσιν. τὰ κτέρεα ἐνδιδόναι, *dono ſepulcrorum proſequi*, ad verbum reddidit hic Grammaticus. at *munere mortali* dixit pro eo quod in Græco eſt, θνητῶν ὡς θέμις. ut munus eſt mortalium, ut lex eſt, ut mos eſt. fortaſſe etiam ſcripſerat hic Grammaticus:

More proſequitur mortali ———

More mortali, θνητῶν ὡς θέμις. ultima enim ſyllaba in *more*, producitur propter duarum conſonantium concurſum initio ſequentis vocabuli. quod apud Prudentium, & illius ævi poëtas adeo frequens eſt, ut nihil frequentius occurrat. *Salmaſ.*

Donat ſepulcro victor.] Pal. ſtabilit lectionem olim receptam, *Dona ſepulcrorum victor.* Grut.

 1. *Munere*

Prælia, jam felix Claudius Aureolum:
[1] *Munere proſequitur mortali,* [2] *&* [3] *jure ſuperſtes*
Vivere quem vellet, [4] *ſi pateretur amor:*
Militis egregii [5] *vitam qui jure negavit*

Omni-

1. *Munere proſequitur mortali & jure: ſuperſtes Vivere quem vellet.*] Etiamne grammaticus ſolœciſſat? nam *ſuperſtitem* flagitabat omnino ἡ τῦ λόγυ ὀρθότης: *quem vellet vivere ſuperſtitem.* ſed puto ſcribendum eſſe *ſuperſtem:* quod licenter uſurpavit iſte pro ſuperſtitem. *Caſaub.*

2. *Et jure: ſuperſtes Vivere quem vellet.*] Nullus heic ſolœciſmus. *ſuperſtes* enim heic non de Aureolo, quem ſuperſtitem voluerit eſſe Claudius, ſed de ipſo Claudio capiendum, qui ſuperſtes Aureolo fuit. quem Claudium ait victorem poſt multa prælia, & jam felicem, & jure ſuperſtitem Aureolo victo interfectoque honorem ſepulturæ impertiiſſe. ſic igitur erat interpungendum:

Munere, proſequitur, mortali, & jure ſuperſtes:
Vivere quem vellet, ſi pateretur amor
Militis egregii.

Vivere quidem voluit Aureolum Claudius, & interfectum à militibus doluit, ſed ſuperſtitem eum ſibi eſſe nunquam voluit, nuſquam optavit. *Salmaſ.*

3. *Jure ſuperſtes.*] Et, *victor:* &, *jam felix: & jure ſuperſtes*, inſertæ ſunt Latini interpretis, quas non habet Græcum epigramma. *Idem.*

4. *Si pateretur amor Militis egregii.*] Hæc in Græco epigrammate non invenies. *Caſaub.*

Si pateretur amor Militis egregii.] Trebellius heic narrat conflictu habito Aureolum à Claudio victum & à militibus interfectum, cum ei parcere & vitam largiri vellet Claudius. narrationem Trebellii veriorem eſſe & magis ex hiſtoriæ fide oſtendit hoc Græcum epitaphium Aureoli tumulo inſcriptum, ex quo plane licet colligere prælio cum Claudio commiſſo victum eum fuiſſe, & à militibus occiſum. quid enim aliud hæc verba teſtantur aut clamant?

Κλαύδιος Αὐρεόλῳ μετὰ δήϊον ἄρεα Καῖσαρ
Τὰ κτέρεα, θνητῶν ὡς θέμις, ἐνδίδοσι.

Salmaſ.

5. *Vitam qui jure negavit Omnibus indignis.*] Aliter hæc ab interprete expreſſa, quam quomodo in Græcis concipiuntur, eandem tamen ſententiam efficiunt. *Vitam indignis negare*, ſubaudiendum *vita: indignis vita* ſcilicet. magis tamen cenſeam *indignos* abſolute καὶ ἐντελῶς appellaſſe, nullius dignationis homines, nullius pretii ac meriti, ſed viles & probroſos & contemptibiles. qua in ſignificatione ἐπίῤῥητοι Græcis de quibus nihil boni dici poteſt, ſed in quos omnia maledicta probraque dici conveniat præter Tyrannidis & imperii uſurpati crimen, moribus etiam ac vita turpem καὶ ἐπίῤῥητον Aureolum fuiſſe indicat Trebellius in Claudio his verbis: *Denique judicio militum apud Mediolanum Aureolus dignum exitum vita ac moribus ſuis habuit.* Idem.

Vitam qui jure negavit Omnibus indignis, & magis Aureolo.] In Græco epigrammate verba quibus hoc dicitur, corrupta leviter eſſe videbantur. totum epigramma placet adponere, ut quomodo legendum diſtinguendumque ſit, melius poſſit conſtare.

Κλαύδιος Αὐρεόλῳ μετὰ δήϊον ἄρεα, Καῖσαρ
Τὰ κτέρεα, θνητῶν ὡς θέμις, ἐνδίδοσι:
Τῷ γὰρ καὶ ζωήν· ἀλλ' οὐκ ἐθέλησε φρόνημα
Πᾶσιν ἐπιῤῥήτοις τῦ ςρατῦ ἀντίβιον.

Κεῖνος

Omnibus indignis, & magis Aureolo.
Ille tamen clemens, [1] qui corporis ultima servans,
[2] Et pontem Aureoli dedicat & tumulum.

Hos ego versus à quodam grammatico translatos ita posui ut fidem servarem: [3] non quo melius non potuerint transferri, sed ut fidelitas historica servaretur, quam ego præ cæteris custodiendam putavi, qui id quod ad eloquentiam pertinet, nihil curo. Rem enim vobis proposui deferre, non verba: [4] maximè tanta rerum copia, [5] ut triginta tyrannorum simul vitas scribendas accesserim.

Κεῖνος δ' οἰκτίρμων καὶ σώματος ἔσχατ' ὀπίζων
Αὐρεόλου γεφύρην εἵσατο τήν τε ταφήν.

Sensus est: *Claudius Imperator Aureolo victo occisoque justa exequiarum fecit, & sepulturam dedit: huic enim & vitam dedisset, sed milites noluerunt, qui omnibus probrosis & infamibus tyrannis semper infesti infensique, Aureolum injussu Claudii interfecerunt.* ἐπίρρητος probrosum, inhonestum & vituperio dignum significat. *Idem.*

1. *Qui corporis ultima servans.*] Ammianus Marcellinus non dissimiliter supremitatis honorem vocavit, libro XXXI. *Casaub.*

Qui corporis ultima servans.] Ad verbum voluit exprimere illud Græci poëtæ:

Καὶ σώματος ἔσχατ' ὀπίζων.

Voluit sed non præstitit. nam *servans* hoc loco non idem est quod ὀπίζων. Nam ὀπίζειν significat *curam gerere, respectum habere, revereri.* τὰ ἔσχατα Græci de morte dicunt.

Mors ultima linea rerum.

Unde ἐν τοῖς ἐσχάτοις εἶναι qui in eo sunt ut extremam illam lineam tangant: fortasse etiam ita vocet sepulturam & inhumationem corporis, & extrema exequiarum officia quæ mortuis exhibentur. *Salmas.*

2. *Et pontem Aureoli dedicat, &c.*] Liber Puteani *Aureolo.* sed & Græcus poëta dixit ΑΥΡΕΟΛΟΥ. *Casaubonus.*

3. *Non quo melius non potuerint transferri.*] *Non quo melius potuerint transferri.* Pal. & vet. ed. *Salmas.*

4. *Maxime tanta rerum copia, ut triginta tyrannorum simul vitas scribendas accesserim.*] Hæc postrema verba, in libris omnibus, nulla comparent. sanandus hic locus ad hunc modum: *Rem enim vobis proposui deferre, non verba, maxime tanta rerum copia, ut in triginta tyrannorum simul vitas.* Ita ne una quidem littera minus antiqui scripti editique. mens Trebellii hæc est; non eloquentiæ studuisse in hac historia scribenda, sed fidelitati tantum, & id propositi habuisse, ut res ipsas nudas potius, quam verba exquisite adfectata poneret. maxime, quum rerum, quas adgressus est tractare, copia ea sit, ut verbis eam augere velle & amplificare non sit necesse: triginta enim tyrannorum vitæ simul conscriptæ, satis magnam rerum copiam subministrant, ut propterea verbis multis supersedere sit satius, & res solas simpliciter referre, quam diserte omnia & ornate litteris mandare. *Idem.*

5. *Ut triginta tyrannorum vitas simul scribendas accesserim.*] *Susceperim* postulat sententia. *Casaub.*

Ut triginta tyrannorum simul vitas scribendas accesserim.] Pal. *ut in triginta tyrannos, simul vitas,* suppressis duabus vocibus sequentibus. *Grut.*

[1]DE MACRIANO, XI.

12 CApto Valeriano, diu clarissimo principe civitatis, fortissimo deinde imperatore, ad postremum omnium infelicissimo, vel quòd senex apud Persas consenuit, vel quòd indignos se posteros dereliquit, [2] quum Gallienum contemnendum Balista præfectus Valeriani [3] & Macrianus primus intelligerent, quærentibus etiam militibus principem, unum in locum concesserunt, quærentes quid faciendum esset. Tuncque constitit, Gallieno longè posito, Aureolo usurpante imperium, debere aliquem principem fieri, & quidem optimum, ne quispiam tyrannus existeret. [4] Verba igitur Balistæ (quantum Mæonius Astyanax, qui consilio interfuit, asserit) hæc fuerunt. *Mea ætas & professio & voluntas longè ab imperio absunt, & ego, quòd negare non possum, bonum principem quæro. Sed quis tandem est, qui Valeriani locum posit implere? nisi talis,* [5] *qualis tu es ô Macriane, fortis, constans, integer, probatus in Rep. &, quod maximè ad imperium pertinet, dives. Arripe igitur locum meritis tuis debitum:* [6] *me profectò quamdiu voles, utêris tu cum Rep. Tantùm bene agas, ut te Romanus orbis factum principem gaudeat.* Ad hæc Macrianus: *Fateor, Balista, imperium prudenti non frustra*

1. DE MACRIANO.] Fuse omnia de isto auctor libro superiore. Zonaras semper Macrinum appellat patrem, filium Macrianum. *Casaub.*

2. *Quum Gallienum contemnendum Ballista præfectus Valeriani, &c.*] Palat. *Primus dum.* corrige: *& Macrianus primus ducum.* quare *primus ducum* sit dictus, potest ex iis quæ de eo tota hac vita narrantur, cognosci. *Salmas.*

3. *Et Macrianus primus intelligerent.*] Pal. *primus dum intelligerent.* Grut.

4. *Verba igitur Balistæ, quantum Mæonius Astyanax qui consilio interfuit, &c.*] Lege: *Verba igitur Balistæ, quantum Mæonius Astyanax, qui consilio interfuit, asserit: Hæc mea ætas & professio, & voluntas longe ab imperio absunt.* Salmas.

5. *Qualis tu es, ô Macriane.*] Illa, ô *Macriane*, non visuntur in Pal. & sunt, puto, à librariis. *Grut.*

6. *Me profectò quandiu voles, utêris tu cum Rep.*] Regius, *Me profecto quandiu volueris utêris. Tu modò cum Rep. bene agas.* Casaub.

Me profecto quamdiu voles utêris tu cum rep. tantum.] Scribe cum Palatino: *Me præfecto quamdiu voles, utêris. tu cum rep. tantum bene agas, ut te Romanus orbis factum principem gaudeat.* præfectus hic fuerat Valeriani, præfectum etiam sese offert Macriano imperium sumpturo, quem & ille simul præfectum cum imperio accepit. *Salmas.*

1. *Sed*

frustra est. Volo enim Reip. subvenire, atque illam pestem à legum gubernaculis dimovere: [1] *sed non hoc in me ætatis est. Senex sum, ad exemplum equitare non possum. Lavandum est mihi frequentiùs, edendum delicatiùs,* [2] *divitiæ me jamdudum ab usu militiæ retraxerunt. Juvenes aliqui sunt quærendi, nec unus, sed duo vel tres fortißimi,* [3] *qui ex diversis partibus orbis Rom. rempublicam restituant, quam Valerianus fato, Gallienus vitæ suæ genere perdiderunt.* Post hæc intellexit eum Balista sic agere ut de filiis suis videretur cogitare, atque adeò sic aggressus est. *Prudentiæ tuæ Rempublicam tradimus. Da igitur liberos tuos Macrianum & Quietum fortißimos juvenes, olim tribunos à Valeriano factos: qui Gallieno imperante, quòd boni sunt, salvi esse non possunt.* Tunc ille ubi intellectum se esse comperit, *Do*, inquit, *manus, de meo stipendium militi duplex daturus: tu tantùm præfecti mihi studium, & annonam in necessariis locis præbe.* [4] *Jam ego faxim ut Gallienus sordidißimus fœminarum omnium duces sui parentis intelligat.* Factus est igitur cum Macriano & Quieto duobus filiis, cunctis militibus volentibus, imperator. Ac statim contra Gallienum venire cœpit, utcunque rebus in Oriente derelictis. Sed quum XLV. millia militum secum duceret, in Illyrico vel [5] in Thra-

1. *Sed non hoc in me ætatis est.*] Scripti, *At non hoc meæ ætatis est.* & *submovere* iidem; non *dimovere*. Casaub.

Sed non hoc in me ætatis est.] Qui purius loquuti sunt, dixissent, *Sed non hoc sum ætatis.* Salmas.

2. *Divitiæ me jamdudum ab usu, &c.*] Non malè alii libri, *delitiæ*. Casaub.

3. *Qui ex diversis partibus orbis Romani.*] *Humanum orbem* pro Romano, scriptum in optimis membranis. *Humanus orbis* igitur hoc loco est ἡ οἰκουμένη. nam humanus orbis appellatur quidquid terrarum ab hominibus incolitur. Græci οἰκουμένην vocant. *Romanus orbis* quidquid pareret Romanis. frequenter tamen auctores & humanum orbem pro Romano, & Romanum pro universo orbe dicunt, quasi nihil esset in orbe toto quin pareret Romanis aut parere deberet. hinc omnium gentium victorem pop. Rom. vocabant. *Salmas.*

Qui ex diversis partibus orbis Romani rempublicam.] Pal. *humani*; quod & suum sensum habet. *Grut.*

4. *Jam ego faxim, ut Gallienus sordidißimus fœminarum, &c.*] Cur dicat *duces sui parentis*, ex iis potest intelligi quæ superiùs in Regilliano dixit de singulari prudentia Valeriani in eligendis ducibus. *sordidißimus fœminarum*, ita accipiendum, qui est sordidior omnibus fœminis, & omni scorto turpior. & potest scribi, *sordidißimum, fœminarum omnium virum.* Casaub.

5. *In Thraciarum extremis.*] *In Thraciarum extimis.* Salmas.

In Thraciarum extremis.] Pal. *extimis.* Grut.

1. Qui

Thraciarum extremis congressus cum Aureolo, victus & cum filio interemptus est. Triginta denique millia militum in Aureoli potestatem concessere. Domitianus autem eundem vicit, dux Aureoli fortissimus & vehementissimus, [1] qui se originem diceret à Domitiano imperatore trahere [2] atque à Domicilla. [3] De Macriano autem nefas mihi videtur judicium Valeriani præterire, quod ille in oratione sua quam ad senatum è Persidis finibus miserat, [4] posuit inter cætera. Ex oratione divi Valeriani: *Ego P.C. bellum Persicum gerens,* [5] *Macriano totam Remp. credidi,* [6] *quòd à parte militari ille vobis fidelis, ille mihi devotus, illum & amat & timet miles.* [7] *Utcunque res exegerit, cum exercitibus agit;* [8] *nec P. C. nova vel inopinata nobis sunt, pueri ejus virtus in Italia,*

1. *Qui se originem diceret à Domitiano Imp. trahere atque à Domitillâ.*] Sic & Pal. nisi quod omiserit *Imp.* quod & omitti potest. vulgg. *Domicilla.* Idem.

2. *Atque à Domicilla.*] Scripti melius *Domitilla.* Casaub.

3. *De Macriano autem.*] Pal. *de Macrino autem.* Zonaras etiam *Macrinum* patrem vocat, *Macrianum* filium. *Idem.*

4. *Posuit inter cætera.*] Malè hæc distincta. Scrib. *Posuit. Inter cætera, ex orat.* Idem.

5. *Macriano totam remp. credidi, quod à parte militari.*] Emendo: *Macriano totam remp. credidi quidem, sed à parte militari.* factum suum senatui probare cupit Valerianus, quod uni totam remp. crediderit: nam ab ea tantum parte credidisse se dicit, quæ rem militarem spectabat. nec hoc illis mirum aut novum videri debere ait, in tanta virtute prudentiaque Macriani, tot rebus & præliis, jam inde ab ultima pæne pueritia comprobata. *Salmas.*

Macriano totam rempubl. credidi quidem, à parte militari. Ille vobis, &c.] Repræsentavi bonâ fide quod erat in Pal. neque abibant aliorum mss. nisi quod ii, *credidi quod à parte.* minus concinnè. *Grut.*

6. *Quòd à parte militari ille vobis fidelis, &c.*] Scribe ex libris: *Ego P. C. b. P. gerens, M. totam Remp. tradidi, quòd à parte militari. Ille vobis fidelis, ille mihi devotus: illum & amat & times miles. Ille utcunque.* illud, *quod à partem.* valet, quod attinet ad rem militarem, & curam de rebus bellicis. *Casaub.*

7. *Utcumque res exegerit.*] Scribe cum Pal. *Illum & amat, & timet miles ille: utcumque res exegerit, cum exercitibus aget.* Salmas.

8. *Nec P.C. nova vel inopinata nobis sunt.*] Scrib. *Nec hæc P.C.* pro *inopinata.* Casaub.

Nec P. C. nova vel inopinata nobis sunt.] Legendum: *Nec P. C. nova vel inopinata vobis sint pueri ejus virtus in Italia.* non vult senatui mirum videri, quod totam tempublicam uni commiserit, cum virtus Macriani cognita & probata facti sui rationem satis ostendat. non inepte etiam possumus legere: *Hæc P. C. nova vel inopinata non sunt.* quæ lectio non est deterior illa priore: immo etiam, si quid judico, melior. *Salmas.*

Nec P. C. nova vel inopina nobis sunt.] Sic & Pal. nam edd. *inopinata,* quod idem quidem cum altero; sed exprimenda indoles mss. *Grut.*

1. *Huc*

lia, adoleſcentis in Gallia, juvenis in Thracia, in Africa jam provecti, ſeneſcentis denique in Illyrico & Dalmatia comprobata eſt, quum in diverſis prælus ad exemplum fortiter faceret. [1] *Huc accedit quod habet juvenes filios,* [2] *Romano dignos collegio, noſtra dignos amicitia.* & reliqua.

DE MACRIANO JUNIORE, XII.

MUlta de hoc in patris imperio prælibata ſunt, qui 13
nunquam imperator factus eſſet niſi prudentiæ patris ejus creditum videretur. De hoc planè multa miranda dicuntur [3] quæ [4] ad fortitudinem pertineant juvenilis ætatis.

1. *Huc accedit quod habet juvenes filios, Romano dignos collegio, noſtra dignos amicitia.*] Corrige: *Huc accedit quod habet juvenes filios, Romano dignus collegio, noſtra dignus amicitia.* de Macriano enim, non de ejus filiis dixit, quod eſſet Romano collegio dignus. multa autem hac epiſtola congerit Valerianus, quibus ſenatui probet, magna ratione inductum ſe feciſſe, ut totam remp. Macriano committeret. huc accedere, quod haberet juvenes filios, & fortes, quibus juvari poſſet, in hac ſibi commiſſa reip. militari parte. Romano igitur eum dignum eſſe collegio & amicitia principis. collegium quaſi quoddam erat & corpus ſummorum virorum quos princeps ipſe aſſumebat & deligebat, ut ſibi à conſiliis eſſent, & cum quibus agenda conſultaret, deque maximis quibuſque rebus tractaret. hi contubernales principis, hi familiares, hi collegæ, hi comites & amici dicebantur. principem quocunque iret ſequebantur. inde comites ejus dicti. conſiliis principis intererant & judicanti adſidebant. ex conſularibus viris, & prætoriis, & ſenatoribus, interdum etiam ex equitibus ſumebantur. ad ſummam res hæc erat meri ejus plenique arbitrii, ut quos vellet in amicorum comitumve habere numero, ipſe deligeret. hi omnes, non eodem numero & dignitatis gradu apud imperatorem habiti. quidam erant primi ordinis: nonnullos ſecundus locus honeſtabat: alii in tertio ordine ſubſiſtebant, quibuſcum princeps maxima quæque & ſeria communicaret, hi digniores, & primi ordinis comites, & habebantur & dicebantur. reliqui pro ſua quiſque dignitate aut merito, ſecundi aut tertii ordinis comitibus adnumerabantur. reliqui magiſtratus qui Auguſtum non comitabantur, aut qui ab ipſo non ordinabantur, amicorum quidem nomine ab Auguſto honorabantur, ſed non comitum. nam ſoli illi *comites & amici* qui in comitatu principis erant, ceteri *amici* tantum: vel etiam, *parentes & amici:* vel, *parentes cariſſimi.* ita conſules & præfecti urbis & proconſules, & provinciarum rectores, & honoris gratia ab imperatore compellabantur. *Salmaſ.*

2. *Romano dignos collegio.*] Romanum collegium quid hìc appelletur neſcio: tamen ita veteres. *Caſaub.*

3. *Quæ ad fortitudinem pertineat juvenilis ætatis.*] Liber Palat. *juvenalis ætatis.* Ovidius qui in membranis eſt, nunquam aliter ſcriptum exhibet: *juvenalibus acta lacertis. juvenale femur.* Salmaſius.

4. *Ad fortitudinem pertineant juvenalis ætatis.*] Vulgg. *juvenilis*, quod eodem redit. ſed cedere debebat Palatinæ ſcripturæ, vel antiquitatis cauſſa. *Grut.*

tis. [1] Sed ad facta aut quantum in bellis minùs valet fortitudo. Hic enim vehemens cum pudentissimo patre, cujus merito imperare cœperat, à Domitiano victus, triginta (ut superiùs dixi) millibus militum spoliatus est: [2] matre nobili, patre tantùm forti & ad bellum parato, atque ab ultima militia [3] in summum perveniente ducatum, & splendore sublimi.

[4] DE QUIETO, XIII.

14 Hic, ut diximus, Macriani filius fuit; cum patre & fratre, Balistæ judicio, imperator est factus. Sed ubi comperit Odenatus, qui olim jam Orientem tenebat, [5] ab Aureolo Macrianum patrem, Quietum & ejus fratrem Macrianum victos, milites in ejus potestatem concessisse, [6] quasi Gallieni partes vindicaret, [7] adolescentem [1] cum

1. *Sed ad facta aut quantum in bellis minus valet fortitudo.*] Scribe meo periculo: *Sed ad facta, aut in bellis, quantum unius valet fortitudo?* fortissimum fuisse juvenem Macrianum, & de ejus fortitudine multa miranda esse dicta, haud minus tamen victum fuisse. non enim multum posse aut valere unius viri fortis virtutem in bello, nec tanti esse momenti, ut in eo solo victoriæ spes tota sit sita. *Salmas.*

2. *Matre nobili.*] *Matre nobilis.* Ita Pal. *Idem.*

3. *In summum perveniente ducatum, & splendore sublimi.*] Scribendum: *Patre tantum forti, & ad bellum parato, atque ab ultima militia in summum perveniente ducatum splendore sublimi.* Idem.

4. DE QUIETO.] Zonaras Quintum nominat. Κύιντον. in nummis QUIETUS. *Casaub.*

5. *Ab Aureolo Macrianum patrem, Quietum & ejus fratrem Macrianum victos.*] Sequenti versu scribit auctor hunc Quietum ab Odenato occisum cum præfecto Ballista, & certum est ex multis locis hujus historiæ Macrianum tantum patrem & alterum ex ejus filiis Macrianum item appellatum ab Aureolo per Domitianum ejus ducem victos esse & occisos in Illyrico, cum Quietum in Oriente reliquissent, ubi postea ab Odenato interfectus est. Scribendum igitur: *Sed ubi comperit Odenatus, qui olim jam Orientem tenebat, ab Aureolo Macrianum patrem Quieti, & ejus fratrem Macrianum victos, milites in ejus potestatem concessisse, quasi Gallieni partes vindicaret, adolescentem cum Ballista præfecto interemit.* Salmas.

6. *Quasi Gallieni partes vindicaret.*] Hac simulatione vafrè usum Odenatum non semel ante dictum. *Casaub.*

7. *Adolescentem cum Ballista præfecto dudum interemit.*] Illud *dudum* non ad meum gustum est, nonnihil autem secum ipse pugnat Trebellius. heic enim narrat Ballistam cum Quieto Macriani filio, ab Odenato occisum. in Gallieno vero scribit, auctore præfecto Macriani Ballista juvenem occisum, ab iis qui erant cum ipso. in Ballista etiam scriptum reliquit, occiso jam Quieto Ballistam imperasse, & postea eum

[1] cum Balista præfecto dudum interemit. Idem quoque adolescens dignissimus Rom. imperio fuit, [2] ut verè Macriani filius, & Macrianus etiam frater: qui duo afflictis rebus potuerunt remp. gerere. [3] Videtur mihi non prætermittendum de Macrianorum familia, quæ hodieque floret, id dicere quod speciale semper habuerunt. [4] Alexandrum Magnum Macedonem viri in annulis argento, mulieres [5] in reticulis & dextrocheriis, & in annulis, & in omni ornamentorum genere, exculptum semper habuerunt: eo usque ut tunicæ & limbi & penulæ matronales in familia ejus hodieque sint quæ [6] Alexandri effigiem deliciis variantibus, monstrent. Vidimus proximè [7] Cornelium Macrum [8] in eadem familia virum, quum cœnam in templo

eum interemptum à gregario milite in gratiam Odenati. sed brevitate loquendi hoc facile excusari potest. etsi enim aliquo tempore post Quietum interemptus sit, utrumque tamen constat, ab Odenato, vel in ejus gratiam fuisse interemptum. lubenter heic legerem: *Cum Ballista præfecto, vel imp.* hoc est, *præfecto vel imperatore.* Salmas.

1. *Cum Balista præfecto dudum, &c.*] Eos hîc sequitur qui negabant purpuram à Balista sumtam: qua de re inferiùs. *Casaub.*

2. *Ut vere Macriani filius, & Macrianus etiam frater.*] Non dubito legi debere: *Ut vere Macriani filius, Macriani etiam frater.* Quietum hunc Macriani filium sic commendat, ut vere Macriani filium, & Macriani fratrem, de cujus Macriani fatris fortitudine paulo ante dixit. *Salmas.*

3. *Videtur mihi non prætermittendum.*] Scribe, *Videtur non mihi prætereundum.* Idem.

4. *Alexandrum magnum viri in auro & argento.*] Melius Pal. *Viri in annulis & argento.* nam virorum etiam annuli fuere. argentum autem intelligit mensale. *Idem.*

5. *In retitulis & dextrocheriis.*] Reticulis innectebantur gemmæ: de dextrocheriis satis ad Maximinos *Casaub.*

In reticulis & dextrocheriis.] De dextrocheriis supra dictum duobus in locis. dextrocheria, *dextralia* etiam Latinis vocata notavimus in superioribus. *Salmas.*

6. *Alexandri effigiem de liciis variantibus monstrent.*] Hæc *variantia licia* τὸ πολύμιτον Græcorum exprimunt. *multis liciis contexere quæ polymita appellant, Alexandria instituit*, inquit Plinius. non minus tamen & quæ acu picta erant, & variata plumariorum arte, polymita dixere. nec minus multis liciis opus est in acupictili, quam in polymito. acu igitur expressas Alexandri effigies in illis vestibus censeo. non minori tamen varietate nec paucioribus aut minus expressis, minusque mirandis figurarum imitationibus in vestibus contexendis luserunt antiqui artifices sola texturæ ratione, & connexione staminis ad subtemen, quam qui acu pingerent. hinc alicubi dixit Martialis Semiamiram acum victam esse Babylonis pectine. *Idem.*

7. *Cornelium Macrum in eadem familia virum.*] Melius etiam P. *Cornelium Macrum ex eadem familia virum.* Idem.

8. *In eadem familiâ virum.*] Exemplar Palatinum, *ex eadem familia.* Grut.

templo Herculis daret, pateram electrinam, quæ in medio vultum Alexandri haberet, & in circuitu omnem historiam contineret signis brevibus & minutulis, pontifici propinare: quam quidem circumferri ad omnes tanti illius viri cupidissimos jussit. Quod idcirco posui, quia [1] dicuntur juvari in omni actu suo, qui Alexandrum expressum vel auro gestitant vel argento.

[2] DE ODENATO, XIIII.

15 [3] Nisi Odenatus princeps Palmyrenorum, capto Valeriano, fessis Rom. Reip. viribus sumpsisset imperium, in Oriente res perditæ essent. Quare assumpto nomine primùm regali cum uxore Zenobia & filio majore cui erat nomen [4] Herodes; minoribus Herenniano & Timolao, collecto exercitu contra Persas profectus est. Nisibin primùm & Orientis pleraque cum omni Mesopotamia in potestatem recepit: deinde ipsum regem victum fugere coëgit: postremò Ctesiphonta usque, Saporem & ejus liberos persequutus, captis concubinis, capta etiam magna præda ad Orientem vertit, sperans quòd Macrianum, qui imperare contra Gallienum cœperat, posset opprimere: sed illo jam profecto contra Aureolum & contra Gallienum, eo interempto, filium Quietum interfecit, Balista (ut plerique asserunt) regnum usurpante, ne & ipse posset occidi. Composito igitur magna ex parte Orientis statu,

1. *Dicuntur juvari in omni actu suo, qui Alexandrum, &c.*] Alexandrum multi Græcorum non secus ac deum sunt venerati. Erat autem moris simulacrum alicujus numinis, à quo juvari se putarent, circumferre. Vide & Ammianum libro XXII. *Casaub.*

2. DE OEDENATO.] Nolim imponat tironibus varia apud Græcos præsertim, hujus nominis scriptio. Ὀδέναθος, Ὀδονάθης, Ὀδενάθος, aliis Ὀδαίναθος nuncupatur. *Idem.*

3. *Nisi Odenatus princeps Palmyrenorum, &c.*] Non solùm princeps, sed & civis Palmyræ fuit, majoribus ortus qui ab imperatoribus diversis honorum generibus fuerant affecti. *Idem.*

4. *Herodes, &c.*] Tres Odenati filios hîc habes, & sæpiùs in hoc auctore: Herodem, maximum natu, qui cum patre imperavit: & duos à moriente patre parvulos relictos, Herennianum & Timolaum. Vopiscus in Aureliano quartum adjicit Balbatum. *Idem.*

ſtatu, à conſobrino ſuo Mæonio, qui & ipſe imperium ſumpſerat, interemptus eſt cum filio ſuo Herode, qui & ipſe poſt reditum de Perſide cum patre imperator eſt appellatus. Iratum fuiſſe Reip. Deum credo, qui interfecto Valeriano noluit Odenatum reſervare. Ille planè cum uxore Zenobia non ſolùm Orientem, quem jam in priſtinum reformaverat ſtatum, ſed omnes omnino totius orbis partes reformaſſet, vir acer in bellis, &, quantum plerique ſcriptores loquuntur, venatu memorabili ſemper inclytus, qui à prima ætate capiendis leonibus & pardis, urſis, cæteriſque ſylveſtribus animalibus, [1] ſudorem officii virilis impendit, quique ſemper in ſylvis ac montibus vixit, perferens calorem, pluvias, & omnia mala quæ in ſe continent venatoriæ voluptates: quibus duratus, ſolem ac pulverem in bellis Perſicis tulit. Non aliter etiam conjuge aſſueta, quæ multorum ſententia fortior marito fuiſſe perhibetur: [2] mulierum omnium nobiliſſima Orientalium fœminarum, [3] & (ut Cornelius Capitolinus aſſerit) ſpecioſiſſima.

[4] DE HERODE, XV.

HErodes non Zenobia matre, ſed priore uxore genitus, cum patre accepit imperium, homo omnium delicatiſſimus, & prorſus Orientalis [5] & Græcæ luxuriæ, 16

[1] cui

1. *Sudorem officii virilis impendit.*] Scrib. *Sudorem officiis virilibus impendit.* Idem.

Sudorem officii virilis impendit.] Senſus eſt, Odenatum ſudorem officii virilis impendiſſe capiendis leonibus, & pardis & urſis. *Salmaſ.*

2. *Mulierum omnium nobiliſſima, &c.*] Scribend. *mulier omnium nobiliſſima orientalium fœminarum.* Pro *ſpecioſiſſima* veteres habent, *expeditiſſima.* Caſaubonus.

Mulierum omnium nobiliſſima Orientalium feminarum.] Diſtingue: *Mulierum omnium nobiliſſima, Orientalium feminarum, ut & Cornelius Capitolinus aſſerit, ſpecioſiſſima.* Salmaſ.

3. *Et, ut Cornelius Capitolinus adſerit, ſpecioſiſſima.*] Pal. *ſæpediſſima*, emendatumque, *ſexpediſſima.* quo quid velit, non exputo. *Grut.*

4. DE HERODE. HERODES] Delendus titulus, de HERODE. & legendum: HERODES. *Non Zenobia matre, ſed priore uxore genitus.* rationem ante diximus. *Salmaſ.*

5. *Et Græcæ luxuriæ.*] *Et Græciæ luxuriæ.* ſic *Græcia terra* Agellio. *Idem.*

[1] cui erant [2] ſigillata tentoria, & aurati papiliones, & omnia Perſica. [3] Denique ingenio ejus uſus Odenatus quicquid concubinarum regalium, quicquid divitiarum gemmarumque cepit, eidem tradidit, paternæ indulgentiæ affectione permotus. [4] Et erat circa illum Zenobia novercali animo: [5] qua re commendabiliorem patri eum fecerat: neque plura ſunt quæ de Herode dicantur.

DE MÆONIO, XVI.

17 HIc conſobrinus Odenati fuit: [6] nec ulla re alia ductus niſi damnabili invidia, imperatorem optimum interemit, [7] quum ei nihil aliud objiceretur præter filii Herodis delicias. [8] Dicitur autem primùm cum Zenobia conſenſiſſe, quæ ferre non poterat ut privignus ejus Herodes

priore

1. *Cui erant ſigillata tentoria & aurati papiliones.*] *Sigillata tentoria* ζωδιωτοὺς interpretor. aliud ζωδιωτὸν, aliud σημειωτόν. clavum auri aut purpuræ qui veſti adſui ſolet Græci σῆμα & σημεῖον appellant. nam clavus nihil aliud erat quam πορφύρα ἐνυφασμένη *clavi* ergo nomine illa omnia Latini comprehendebant, ut Græci σημεῖον dicebant purpuram intextam veſti, adtextamque omnem, qualis qualis figuræ eſſet. σημεῖα igitur ſunt *clavi*. *ſigilla* vero ſunt ζώδια, hoc eſt figuræ vel hominum vel beſtiarum auro vel purpura expreſſæ. hinc ζωδιωτὰ ſigillata. *Idem.*

2. *Sigillata tentoria & aurati papiliones.*] Quæ de luxu Perſarum regum, in ornatu papilionum, & reliqua vita, narrant & Athenæus & alii. *Caſaub.*

3. *Denique ingenio ejus uſus.*] *Ingenio alicujus uti*, pro ingenio obſequi, & morem gerere. ſic *uti foro* dicitur, qui ſeſe fori curſu, ut loquimur, accommodat, & ſecundum annonam fori, pro ut vilis aut cara eſt, aut merces ſuas proponit, aut retrahit. ſic *uti regibus* dixit Horatius pro regibus obſequi, & eorum voluntati ſecundas agere. ſic apud Comicum, *uti ſeſe* aliquis dicitur, qui genio ſuo indulget, animoque obſequitur. ita eleganter hoc loco Trebellius ſcribit, Odenatum patrem filii delicati ingenio uſum, omnia quæ facerent ad ejus delicias adjuvandas, ſedulo conquiſiviſſe. *Salmaſ.*

4. *Et erat circa illum Zenobia novercali animo.*] *Sed erat circa illum Zenobia novercali animo.* Idem.

5. *Qua re commendab.*] Vel ſic ſcribendum, vel *quæ res*. Caſaub.

6. *Nec ulla re alia ductus niſi damnabili invidia, imperatorem optimum interemit.*] E Zonara diſces occiſum Odenatum non à conſobrino, ſed à fratris filio, cauſſam etiam illatæ necis inde cognoſces. *Idem.*

7. *Quum ei nihil aliud objiceretur præter filii Herodis delicias.*] Forte: *nec ulla re alia ductus, niſi damnabili invidia, imperatorem optimum interemit, quum ei nihil aliud objiceret, præter filium Herodem.* Salmaſ.

8. *Dicitur autem primum cum Zenobia conſenſiſſe.*] Melius: *Dicitur autem primum cum eo Zenobia conſenſiſſe.* vel: *primum ei Zenobia conſenſiſſe.* Idem.

I. De

priore loco quàm filii ejus Herennianus & Timolaus, principes dicerentur. Sed hic quoque ſpurciſſimus fuit. quare imperator appellatus per errorem, brevi à militibus pro ſuæ luxuriæ meritis interemptus eſt.

[1]DE [2]BALISTA, XVII.

[3] DE hoc utrum imperaverit, ſcriptores inter ſe am- 18
bigunt. Multi enim dicunt, Quieto per Odenatum occiſo, Baliſtæ veniam datam: [4] tamen eum imperaſſe, quòd nec Gallieno, nec Aureolo, nec Odenato ſe crederet. Alii aſſerunt, privatum eum [5] in agro ſuo quem [6] apud Daphnem ſibi compararat, interemptum. [7] Multi & ſumpſiſſe illum purpuram, & more Romano imperaſſe, exercitum duxiſſe, & de ſe plura promiſiſſe dixerunt: occiſum autem per hos quos Aureolus miſerat [8] ad comprehen-

1. *De Balista,*] Græci ferè Βαλλίσταν vocant. *Casaub.*

2. *Baliſta.*] Pal. *Valliſta:* infra tamen ſemper *Balliſta*, per duplex *l l.* *Grut.*

3. *De hoc utrum imperavit.*] *De hoc utrum imperaverit.* Pal. & ed. *Salmaſ.*

4. *Tamen eum imperaſſe.*] *Et tamen eum imperaſſe, quod nec Gallieno nec Aureolo, nec Odenato ſe crederet.* Idem.

5. *In agro ſuo quem apud Daphnen comparaverat, interemptum.*] *Daphnidem* non *Daphnen* conſtanti lectione retinent libri. Amarunt hunc typum in pleriſque urbium & nominibus provinciarum. nam *Atthidem* pro Attica dixere: *Perſidem*: *Arcadem* pro Arcadia: *Permeſſidem* Martialis pro *Permeſſo*. Nobiliſſimam autem illam & decantatiſſimam olim luxuriæ deliciarumque fama Daphnen hodie NERO appellant, propter aquarum, quibus ſcatet, abundantiam. νερὸν enim Græcis eſt aqua: νερὸν autem pro νηρὸν, ut ξερὸν pro ξηρὸν, & alia ejuſmodi infinita. ἀπὸ τοῦ νηροῦ vero quod eſt humidum & aquaticum, Νηρεὺς aquarum Deus indigetatus eſt priſcis Græcis, & Νηρεΐδες nymphæ in aquis degentes. *Idem.*

6. *Apud Daphnen, &c.*] Scripti, & editi multi, *apud Daphnidem.* Caſaub.

Apud Daphnem.] Palat. *Dafnidem.* Grut.

7. *Multi & ſumpſiſſe illum purpuram & Romano more imperaſſe, exercitum duxiſſe.*] Legendum: *Multi & ſumpſiſſe illum purpuram ut Romano more imperaret, & exercitum duxiſſe, & de ſe plura promiſiſſe dixerunt.* purpuram inſigne fuiſſe Romanorum imperatorum à nemine ignoratur, & qui imperium ſumerent, purpuram quoque ſumere ſolitos. ſed & *purpuram ſumere* idem erat quod imperium ſumere. purpura igitur indutum eſſe, galeatum ad conciones militares procedere, exercitum ducere, de more ſunt imperandi Romano. infra de Zenobia: *vixit regali pompa. more magis Perſico adorata eſt: more regum Perſarum convivata eſt. more Romano ad conciones galeata proceſſit cum limbo purpureo.* Salmaſius.

8. *Ad comprehendendum Quietum Macriani filium.*] Palatinus *Macrini* hoc exhibet. ante notavimus Zonaram, *Macrianum* filium, patrem *Macrinum* vocare. *Idem.*

hendendum Quietum Macriani filium, [1] quem prædam suam esse dicebat. Fuit vir insignis, eruditus ad gerendam Rempubl. in consiliis vehemens, in expeditionibus clarus, in provisione annonaria singularis. Valeriano sic acceptus ut eum quibusdam literis hoc testimonio prosequutus sit: *Valerianus Ragonio Claro præfecto Illyrici & Galliarum. Si quid in te bonæ frugis est, quam esse scio, parens Clare,* [2] *dispositionem Balistæ prosequere.* [3] *Hac in forma Remp. vides, ut nec ille provinciales gravet,* [4] *ut illic equos contineat ubi sunt pabula, illic annonas militum mandet ubi sunt frumenta: non provincialem, non possessorem cogat illic frumenta ubi non habet, dare, illic equum ubi non potest, pascere: nec est ulla alia provisio melior quàm ut in locis suis erogentur quæ nascuntur, ne aut vehiculis aut sumptibus Rempublicam gravent. Galatia frumentis abun-*

1. *Quem prædam suam esse dicebat.*] Palat. *Quem perdam suum esse dicebat. perda* à perdo, qui perdit vel perditor. ut *scriba* à scribo, qui scribit, ὁ γραφεύς. sic *perda*, ὁ φθορεύς. sic ab advenio *advena*: à transfugio *hic transfuga*: à *perda* compositum *officiperda* in Catonis distichis. Isidorus in Glossis *officiperdam*] qui laboris sui remunerationem non habet. ad verbum est *perda officii*, qui officium nempe suum perdit. *heredipeta* est peta vel petitor hereditatis. sic *homicida*, *parricida*, ab eodem. jam nemo igitur potest dubitare quin *perda* rectum sit pro perditore. dicit enim heic Trebellius ab Aureolo missos homines esse ad comprehendendum Quietum Macriani filium, quem *perdam suum* esse dicebat. *perdam suum*, hoc est perditorem suum, τὸ ἑαυτοῦ φθορέα, ideo vocabat hunc Quietum Macriani filium Aureolus, quod Macrianus pater, & Macrianus item frater ad perdendum se cum magno exercitu venissent. quos tamen conflictu habito vicit per Domitianum ducem quemdam suum. Hinc *perdam suum* Quietum esse dicebat Aureolus, quod per eum patremque ejus & fratrem non steterit quo minus perderetur: perda igitur ὁ φθορεύς, ὁ λυμεών. *Idem.*

2. *Dispositionem Balistæ prosequere.*] Hoc est, provisionem annonariam, ut modò dixit. *Casaub.*

Dispositionem Ballistæ prosequere. Hæc in forma remp. vides, ut nec ille.] Nihil heic sani. Lege hoc modo: *Si quid in te bonæ frugis est, quam esse scio, parens Clare, dispositione Ballistæ persequeris rempublicam informare. videsne ut ille provinciales non gravet? ut illic equos contineat ubi sunt pabula?* neminem ita cæcum esse arbitror, τὸ τε νοῦ, τὰ τ' ὄμματα, qui veram hanc esse lectionem non agnoscat. *Salmas.*

Dispositionem Balistæ prosequere.] Palat. *dispositionem Ballistæ persequere.* Grut.

3. *Hac in formâ remp. vides, ut nec ille provinciales gravet*] Palat. *his remp. in formâ vides, nec utile provinciales non gravet.* fortè aliquid occultatur ulceris gravioris. *Idem.*

4. *Ut illic equos contineat, ubi sunt pabula, &c.*] In utroque Codice multa in hanc rem sanciuntur: duces & tribuni ex incommodis provincialium commoda sua captabant. *Casaub.*

1. *Jam*

abundat, referta est Thracia, plenum est Illyricum: illic pedites collocentur. quamquam in Thracia etiam equites sine noxa provincialium hyemare possint. Multum enim ex campis fœni colligitur. [1] *Jam ubi laridum, jam cæteræ species in his dandæ sunt locis in quibus affatim redundant. Quæ omnia sunt Balistæ consilia, qui ex quaque provincia unam tantùm speciem præberi jussit,* [2] *quòd ea redundaret, atque ab ea milites submoveri: id quod publicitus est decretum.* Est & alia ejus epistola qua gratias Balistæ agit: in qua docet sibi præcepta gubernandæ Reip. ab eodem data: gaudens quòd ejus consilio [3] nullum adscriptitium, id est vacantem, haberet, [4] & tribunum [5] nullum stipatorem, qui non verè pugnaret. Hic igitur vir in tentorio suo cubans, [6] à quodam gregario milite Odenati in Gallieni gratiam dicitur interemptus. De quo ipse vera non satis comperi, idcirco quòd scriptores temporum de hujus præfectura multa, de imperio pauca dixerunt.

[7]DE VALENTE, XVIII.

HIc vir militaris, simul etiam civilium virtutum glo- 19
ria pollens, proconsulatum Achaiæ [8] dato à Gallieno tunc

1. *Jam ubi laridum, jam cæteræ species.*] Scribendum, *jam laridum, jam cæteræ species in his dandæ sunt locis, in quibus affatim redundant.* Salmas.

Jam ubi laridum.] Pal. *jam in laridum.* media vox fortasse utrobiq; vacat. *Grut.*

2. *Quod ea redundaret.*] Sic & Pal. sed melius fuerit, *quâ redundaret.* Idem.

3. *Nullum adscriptitium, id est vacantem.*] Exposuimus ad Alexandrum Severum. *Casaub.*

Nullum adscriptitium id est vacantem haberet.] Vetus editio: *nullum adscriptum.* vocat autem Trebellius *vacantem*, quem Spartianus *vacantivum*: istos vacantes vel vacantivos vel adscriptos, Græci χολασικὺς appellant, quod supernumerarii essent, nec munere aut actu fungerentur. *Salmas.*

4. *Et tribunum nullum stipatorem qui non vere pugnaret.*] Palatinus habet amplius: *Et tribunum nullum stipatorem qui non vere aliquid ageret, nullum militem qui non vere pugnaret. Tribunus vacans* qui non vere aliquid ageret, sed principi stipatoris obsequium præberet. *miles vacans* qui non vere militaret, sed ad obsequium deputaretur legatorum, ducum vel tribunorum. *Idem.*

5. *Nullum stipatorem qui non verè pugnaret.*] Adhæserim potius Palat. in quo amplius, *nullum stipatorem qui non verè aliquid ageret; nullum militem qui non verè pugnaret.* Grut.

6. *A quodam gregario milite Odenati in Gallieni gratiam dicitur interemptus.*] Vetus editio legit, *A quodam gregario milite, in Odenati & Gallieni gratiam dicitur interemptus.* Quod propemodum verum esse arbitror. *Salmas.*

7. DE VALENTE.] Huic cognomen erat Thessalonico, auctore Marcellino libro XXI. *Casaub.*

8. *Dato à Gallieno tunc honore gubernabat.*]

no tunc honore gubernabat: [1] quem Martianus vehementer reformidans, ſimul quòd in omni genere vitæ ſatis clarum norat, ſimul quòd inimicum ſibi eſſe invidia virtutum ſciebat, miſſo Piſone nobiliſſimæ tunc & conſularis familiæ viro, interfici præcepit. Valens diligentiſſimè cavens & providens, neque aliter ſibi poſſe ſubveniri exiſtimans, ſumpſit imperium, [2] & brevi à militibus interemptus eſt.

[3] DE VALENTE SUPERIORE, XIX.

20 [4] FUit & Valens ſuperior, & bene venit in mentem ut quum de hoc Valente loquimur, etiam de illo Valente qui ſuperiorum principum temporibus interemptus eſt, aliquid dicamus. Nam hujus Valentis qui ſub Gallieno imperavit, avunculus magnus fuiſſe perhibetur. Alii tantùm avunculum dicunt. [5] ſed par in ambobus fuit fortuna. Nam & ille quum paucis diebus Illyrico imperaſſet, occiſus eſt.

DE PISONE, XX.

21 [6] HIc à Macriano ad interficiendum Valentem miſſus, ubi eum providum futurorum imperare cognovit, Theſ-

bat.] Vetuſtæ membranæ: *Dato à Gallieno tunc honere. honere* pro *honore.* Salmaſius.

1. *Quem Martianus vehementer reformidans.*] Libro ſuperiore de Martiano quodam egimus: ſed non hîc de illo agitur: apparet enim ex ejuſdem libri principio ſcribendum eſſe *Macrianus.* Caſaub.

Quem Martianus vehementer reformidans.] Legendum: *Quem Macrianus reformidans.* atque ita Palatinus. *Salmaſius.*

2. *Et brevi à militibus interemptus eſt.*] Forte: *A militibus ſuis interemptus eſt.* Idem.

3. DE VALENTE SUPERIORE. *Fuit & Valens ſuperior.*] Delendus hoc etiam loco titulus, & una ſerie continuandum: VALENS SUPERIOR. *Et bene venit in mentem, ut quum de hoc Valente loquimur, etiam de illo Valente qui ſuperiorum principum temporibus interemptus eſt, aliquid dicamus.* Idem.

4. *Fuit & Valens ſuperior.*] De hoc ſuprà egimus inter principes poſt Gordianum III. *Caſaub.*

5. *Sed par in ambobus fuit fortuna.*] Lege: *Sed par ambobus fuit fortuna* Salmaſius.

6. *Hic à Macriano.*] *A Macrino.* vet. ed. *Idem.*

1. *Cui*

Thessaliam concessit, atque illic paucis sibi consentientibus sumpsit imperium, *Thessalicusque* appellatus, interemptus est: vir summæ sanctitatis, & temporibus suis *Frugi* dictus, & qui ex illa Pisonum familia ducere originem diceretur, [1] cui se nobilitandi causa Cicero sociaverat. Hic omnibus principibus acceptissimus fuit. Ipse denique Valens qui ad eum percussores misisse perhibetur, dixisse dicitur, non sibi apud deos inferos constare rationem, quòd quamvis hostem suum, Pisonem tamen jussisset occidi, [2] virum cui similem Romana respublica tunc non haberet. Senatusconsultum de Pisone factum ad noscendam ejus majestatem libenter inserui: Die septimo [3] Cal. Julias, quum esset nuntiatum Pisonem à Valente interemptum, ipsum Valentem à suis occisum, [4] Aurelius Fuscus consularis primæ sententiæ, [5] qui in locum Valeriani successerat, ait, *Consul consule.* Quumque consultus esset, *Divinos* (inquit) *honores Pisoni decerno P. C.* [6] *Gallienum, & Valerianum, & Saloninum imperatores nostros esse confido. Neque enim melior vir quisquam fuit, neque constantior.* [7] Post quem cæteri consulti statuam inter triumphales, & currus

1. *Cui se nobilitandi caussa Cicero sociaverat.*] Cùm Tulliam filiam despondit C. Pisoni L. F. Frugi. *Casaub.*

2. *Virum cui similem.*] Palat. *cujus.* Grut.

3. *Calendas Julias.*] Palatin. *Kal. Juliarum.* Idem.

4. *Aurelius Fuscus consularis.*] Lege: *Arellius Fuscus.* Salmas.

Arellius Fuscus Consularis.] Revocavi hunc hominem ex Orci cancris, adjutante Palatino. *Arellii Fusci* nomen notissimum Senecæ ævo inter Declamatores; unde iste proculdubio oriundus. *Grut.*

5. *Qui in locum Valeriani successerat.*] Nam Valerianus cùm adhuc reliquis senatoribus accenseretur, primæ sententiæ & senatus princeps erat. eo ad altiora transgresso, ejus locum Aurelius Fuscus occupavit. *Casaub.*

6. *Gallienum & Valerianum & Saloninum imperatores nostros esse confido.*] Gallienus & Valerianus fratres tunc imperatores, & Saloninus Gallieni filius. Palatinus addit vocem, *imperatores nostros imperaturos esse confido.* quæ nisi addatur, non satis constabit hujus loci sententia. consultus hic primæ sententiæ consularis, decernit divinos honores Pisoni, & confidere se dicit id quoque, imperaturos esse imperatores Gallienum, & Valerianum & Saloninum. neque enim virum quemquam Pisone meliorem aut constantiorem fuisse. potest tamen etiam & certe debet legi; *imperatores nostros id probaturos esse confido.* nihil verius. *Salmasius.*

7. *Post quem ceteri consulti statuam inter triumphales.*] Scripti libri: *Post quem citer consultum statuam inter triumphales & qua-*

currus quadrijugos Pisoni decreverunt. Sed statua ejus videtur: [1] quadrigæ autem quæ decretæ fuerant [2] quasi transferendæ ad alium positæ sunt, nec adhuc redditæ. Nam in his locis fuerunt positæ in quibus thermæ Diocletianæ sunt exædificatæ, tam æterni nominis quàm sacrati.

DE ÆMILIANO, XXI.

22 [3] ET hoc familiare est populo Ægyptiorum, ut vel furiosi ac dementes [4] de levibus quibusque ad summæ Reipub. pericula perducantur. Sæpe illi ob neglectas salutationes, locum in balneis non concessum, carmen & olera sequestrata, calceamenta servilia, & cætera talia, [5] usque ad summum Reip. periculum seditionis, ita ut armarentur contra eos exercitus, pervenerunt. Familiari ergo sibi furore [6] quum quodam die cujusdam servus curatoris qui Alexandriam tunc regebat, [7] militariè ob hoc cæsus

& quadrijugos currus Pisoni decreverunt. quam quidem lectionem sic interpretabimur. Arellius Fuscus, cum primus sententiam dixisset, qua decernebat Pisoni divinos honores, omnes citra consultum, quadrijugos currus & statuam inter triumphales decreverunt. *citer* autem heic positum pro *citra*. ut *inter*, *intra*: *super*, *supra*: sic *citer*, *citra*. non expectato igitur, ut consulerentur, reliqui omnes ex sententia Arellii Fusci, Pisoni decreverunt divinos honores, hoc est statuam inter triumphales & quadrijugos currus. sæpe enim sola acclamatione conficiebantur senatusconsulta. cum ejus sententia, ab omnibus adprobaretur, adclamabatur, *Omnes, Omnes*. atque ita non consultis ceteris, hoc est citra consultum, fiebat senatus consultum. *Idem.*

1. *Quadrigæ autem quæ decretæ fuerant quasi transferendæ.*] Vetus editio habet: *Quadrigæ autem decretæ, quasi transferendæ ad alium sunt positæ.* Idem.

2. *Quasi transferendæ ad alium positæ.*] Sic Pal. fortè, *quasi transferendæ ad balneum.* Grut.

3. *Et hoc familiare est populo Ægyptiorum.*] *Et hoc familiare populi Ægyptiorum.* Salmas.

4. *De levibus quibusque ad summæ reip. pericula perducuntur.*] Palat. *Delevimus quibus usque.* forte: *De levißimis rebus usque ad summæ reip. pericula perducantur.* Idem.

5. *Usque ad summum reip. periculum seditionis.*] Scribe: *Usque ad summæ reip. periculum seditionibus, ita ut armarentur contra eos exercitus, pervenerunt.* Idem.

6. *Quum quodam die.*] *Quum quadam die.* Idem.

7. *Militariè ob hoc cæsus esset.*] Palat. *Militare.* unius elementi mutatione emendo, *militari ob hoc cæsus esset.* sensus est, servum curatoris Alexandriæ die quodam à militari, hoc est milite cæsum ob hoc fuisse, quod diceret crepidas suas esse meliores, quam militis. militarem autem heic dixit Trebellius, pro milite. *Idem.*

1. Ad

cæsus esset quòd crepidas suas meliores esse quàm militis diceret, collecta multitudo [1] ad domum Æmiliani ducis anceps venit, atque eum omni seditionum instrumento & furore persequuta est. ictus est lapidibus, petitus est ferro: [2] nec desiit ullum seditionis telum. Qua re coactus Æmilianus sumpsit imperium, quum sciret sibi undecunque pereundum. Consenserunt ei Ægyptiacus exercitus, maximè in Gallieni odium: nec ejus ad regendam rempublicam vigor defuit. Nam Thebaidem totamque Ægyptum peragravit, & quatenus potuit barbarorum gentes forti autoritate submovit. Denique ALEXANDER vel ALEXANDRINUS (nam incertum id quoque habetur) virtutum merito vocatus est. Et quum contra Indos pararet expeditionem, misso Theodoto duce, Gallieno jubente dedit pœnas: [3] siquidem strangulatus in carcere captivorum veterum more perhibetur. Tacendum esse non credo, quòd quum de Ægypto loquor, vetus suggessit historia, simul etiam Gallieni factum: qui quum Theodoto vellet imperium proconsulare decernere, à sacerdotibus est prohibitus, [4] qui dixerunt fasces consulares ingredi Alexandriam non licere. Cujus rei etiam Ciceronem, quum contra Gabinium loquitur, meminisse satis novimus. denique non extat memoria rei frequentatæ. Quare scire oportet, [5] Herennium Celsum vestrum parentem

1. *Ad domum Æmiliani anceps venit.*] Pal. *aucis venit.* Grut.

2. *Nec desiit ullum seditionis telum.*] Pal. *nec deullum seditionis telum.* Idem.

3. *Siquidem strangulatus in carcere captivorum veterum more perhibetur.*] Mos notus, ut postquam triumphator in Capitolium cepisset flectere, captivi duces in carcerem deducerentur, & ibi laqueo strangularentur. Æmilanum autem à Theodoto qui illum vicerat Romam ad Gallienum missum fuisse, priore libro dictum est. *Casaub.*

4. *Qui dixerunt fasces consulares ingredi Alexandriam non licere.*] Ob similem, vel hanc ipsam caussam olim de reducendo Ptolemæo tamdiu & tam acriter in senatu disceptatum est: cùm diceretur sorte Sibyllina prædictum, magno Reip. malo cessurum, si cum imperio Romani Ægyptum adirent: qua de re Dio. *Idem.*

5. *Herennium Celsum, vestrum parentem, dum consulatum cupit, hoc quod desiderat non licere.*] Est hypallage: nam rectum erat, *hoc quod non licet desiderare.* Cùm ait, *vestrum parentem*, compellat amicum illum suum cui hoc opus nuncupaverat. Porrò hic Herennius Celsus quo tempore hæc scribebantur, Augustalis erat

rentem dum consulatum cupit, hoc quod desiderat, non licere. Fertur enim apud Memphim in aurea columna Ægyptiis literis scriptum, tunc demum Ægyptum liberam fore quum in eam venissent Romani fasces, & prætexta Romanorum: quod apud Proculum grammaticum doctissimum sui temporis virum, [1] quum de peregrinis regionibus loquitur, invenitur.

[2]DE SATURNINO, XXII.

23 SATURNINUS optimus ducum Gallieni temporibus, sed à Valeriano dilectus fuit. Hic quoque quum dissolutionem Gallieni pernoctantis in publico ferre non posset, & milites non exemplo imperatoris sui, sed suo regeret, ab exercitibus sumpsit imperium, vir prudentiæ singularis, gravitatis insignis, vitæ amabilis, [3] victoriarum barbararum etiam ubique notarum. Hic ea die qua est amictus à militibus peplo imperatorio, concione habita dixisse fertur, *Commilitones, bonum ducem perdidistis, & malum principem fecistis.* Denique quum multa strenuè in imperio fecisset, quòd esset severior & gravior militibus, ab iisdem ipsis à quibus factus fuerat, interemptus est. Hujus insigne est quòd convivio discumbere milites, [4] ne inferiora denudarentur, cum sagis jussit, hyeme gravibus, æstate perlucidis.

DE

erat Ægypti præfectus: sed eo honore non contentus, à Diocletiano impetrare conatus est, ut sibi absenti consulatus deferretur. quam postulationem iniquam esse, & contra observationem priorum temporum, obiter demonstrat hic Trebellius. *Idem.*

1. *Cùm de peregrinis regionibus loquitur.*] Arbitror legendum, *religionibus.* Idem.

2. DE SATURNINO.] *Saturninus optimus ducum.* Scribe: SATURNINUS. *Optimus ducum Gallieni temporibus.* Salmas.

3. *Victoriarum Barbararum, &c.*] Nam *Victorias Barbaras* appellat, partas de Barbaris: quas opponit civilibus. *Casaubonus.*

Victoriarum barbararum etiam ubique notarum.] Scripti omnes, *victoriarum barbaris etiam ubique notarum.* Distinguendum: *Victoriarum barbaris etiam ubique notarum.* hoc est, victoriarum ubique notarum, etiam barbaris. an legendum est, *Victoriarum de barbaris, etiam ubique notarum?* Salmas.

4. *Ne inferiora denudarentur, &c.*] Apparet poni solitas braccas cùm discumberent: adhuc enim ea ætate braccarum infrequentior usus: neque inter domesticas ea vestis fuit; sed inter militares potiùs & viatorias. *Casaub.*

1. *Mater*

DE TETRICO SENIORE, XXIII.

INterfecto Victorino & ejus filio, [1] mater ejus Victoria 24
sive Victorina, Tetricum senatorem pop. Rom. [2] præsidatum in Gallia regentem, ad imperium hortata, quòd ejus erat, ut plerique loquuntur, affinis, Augustum appellari fecit, filiumque ejus Cæsarem nuncupavit. Et quum multa Tetricus feliciter egisset, diuque imperasset, [3] ab Aureliano principe victus, [4] quum militum suorum impudentiam & procacitatem ferre non posset, volens se gravissimo principi & severissimo dedit. Versus denique illius fertur, [5] quem statim ad Aurelianum scripserat,

Eripe me his invicte malis.

Quare quum Aurelianus nihil simplex neque mite aut tranquillum facilè cogitaret, senatorem pop. Rom. eundemque consularem, [6] qui jure præsidiali omnes Gallias rexerat, per triumphum duxit eodem tempore quo & Zenobiam Odenati uxorem cum filiis minoribus Odenati Herenniano & Timolao: pudore tamen victus vir nimiùm severus, eum quem triumphaverat, [7] correctorem totius Italiæ fecit, id est Campaniæ, Samnii, Lucaniæ, Brutiorum, Apuliæ, Calabriæ, Hetruriæ, atque Umbriæ, Piceni, & Flaminiæ, [8] omnisque annonariæ regionis:

1. *Mater ejus Victoria sive Victorina.*] *Victoria sive Vitruvia.* Salmas.

Mater ejus Victoria sive Victorina.] Pal. tertiò habet, *sive Vitruvia*; ut nullum relinquatur dubium, id vocis admittendum in contextum. *Grut.*

2. *Præsidatum in Gallia regentem.*] Tuebatur præsidatu Aquitanos, ait Aurelius Victor. *Casaub.*

3. *Ab Aureliano victus.*] Palat. abest illud *Principe*, quia repetetur statim post. *Grut.*

4. *Cùm militum suorum impudentiam & procacitatem ferre non posset.*] Aurelius Victor in Aureliano planiùs rem aperit. *Casaub.*

5. *Quem statim ad Aurelianum scripserat.*] Forte: *Quem in eo statu, &c.* Idem.

6. *Qui jure præsidiali.*] Pal. *præsidali.* Grut.

7. *Correctorem totius Italiæ fecit.*] Vopiscus longè aliter in Aureliano: *Tetricum triumphatum correctorem Lucaniæ fecit.* Vopisco uterque Victor consentit, & cum his Eutropius. Errat igitur Pollio. *Casaub.*

8. *Omnisque annonariæ regionis.*] Et in Urbe & in variis Italiæ locis annona populo dividebatur: eaque cura certis hominibus mandari solita. præfectorum annonæ urbicæ passim fit mentio: Et Italiæ regiones quædam erant, quas vocabant annonarias, ut Thuscia. Ammianus libro xvvii. *Idem.*

Omnisque annonariæ regionis.] Dicit Tetricum correctorem totius Italiæ

esse

nis : ac Tetricum non solùm vivere, sed etiam in summa dignitate manere passus est, quum illum sæpe collegam, non-

esse ab Aureliano factum, *id est*, inquit, *Campaniæ, Samnii, Lucaniæ, Bruttiorum Apuliæ, Calabriæ, Etruriæ atque Umbriæ, Piceni & Flaminiæ, omnisque annonariæ regionis.* cum totam Italiam dixisset, nec tamen omnes Italiæ provincias enumerasset, addidit: *Omnisque annonariæ regionis.* quibus verbis etiam complexus est ceteras Italiæ provincias, quas non nominavit, ut Histriam, Venetias, Liguriam. dictæ autem omnes Italiæ regiones annonariæ, & tota Italia annonaria regio, ab annonaria functione quam ad exercitum comitatumque imperatoris alendum, qui semper, aut maxima parte aderat, conferre consueverat. hoc igitur differebant annonariæ & urbicariæ regiones, quod urbicariæ utique & annonariæ fuerint, id est annonariam functionem præstiterint: at non omnes annonariæ, urbicariæ etiam appellatæ. nam Italiæ omnes regiones sic dicebantur proprie, vel quod olim solæ hujusmodi functioni essent obnoxiæ exemptis urbicariis: vel ut ab urbicariis distinguerentur hoc appellationis discerniculo, cum utræque tamen idem præstationis onus munusque subirent. sciendum, urbicariarum non aliunde peti posse aut debere rationem nominis quam ab urbe: deinde secundum hanc appellationis suæ causam non alias fingi cogitarive posse quam quæ urbi ita proximæ essent, ut nullis quasi proximioribus potuerit istud nomen aptari. ab urbe, *urbicus, urbicarius* & *urbanus:* inde urbica & urbicaria & urbana præfectura dicebatur. urbici & urbani & urbicarii de scurris & mimis. Plautus: *Urbani homines quos scurras vocant.* urbicariæ regiones eædem erant cum suburbicariis. atque ita dictæ erant regiones quæ urbi circumjacebant: nunc superest dicendum quos usque ad fines procurrerint istæ urbicariæ. regiones igitur omnes extra urbem intra centesimum illum lapidem, quousque urbica jurisdictio ingrediebatur, urbicariæ dictæ & suburbicariæ. *universa Romana regio*, & *universa urbicaria regio* idem est. quo nomine ἡ πᾶσα περίχωρος τῆς πόλεως ἢ τῆς Ῥώμης intelligitur. sic *omnem annonariam regionem* heic dixit Trebellius de tota Italia quæ annonaria erat. urbi autem adeo connexæ istæ provinciæ urbicariæ, ut nunquam ab urbe disjungerentur: & hanc rationem putamus esse, quare nullæ aliæ ex Italiæ provinciis præter has duas, Picenum inquam, & Tusciam, apud auctores nominatim dictæ inveniantur *annonariæ*, aut *suburbicariæ.* nam ex duabus Tusciæ partibus, pars illa quæ propter vicinitatem urbis jurisdictioni urbicariæ adscripta erat, *urbicaria* dicebatur ad distinctionem alterius, quæ quod longius esset posita quam ut terminis urbanæ præfecturæ cognitionem coërcentibus comprehendi quiret, Italiæ accensebatur, & recensebatur inter regiones annonarias. nec secus de Piceno. hinc *Picenum annonarium*, & *urbicarium* legimus: *Tusciam annonariam*, & *urbicariam.* Campaniam annonariam non legimus, ideo quod nulla erat Campania urbicaria. illud vero animadversione dignum, ita semper distinctas & disjunctas fuisse provincias urbicarias vel suburbicarias, ab annonariis, ut satis constet duas Tuscias, urbicariam & annonariam, quamvis adeo vicinas, ut una magis quam duæ provinciæ censeri possent, nunquam ab uno eodemque judice administratas esse, cum tamen Tuscia annonaria non sola per se administraretur, sed cum Umbria juncta unum rectorem acciperet. sic Picenum quoque annonarium ita semper ab urbicario Piceno divisum separatumque est, ut nunquam eumdem consularem habuerit, sed potius cum Flaminia jungeretur, & ab uno eodemque præside regeretur. hinc illud est quod Trebellius

nonnunquam commilitonem, aliquando etiam imperatorem appellaret.

DE TETRICO JUNIORE, XXIIII.

HIc puerulus à Victoria Cæſar eſt appellatus, quum 25
illa MATER CASTRORUM ab exercitu nuncupata eſſet. qui & ipſe cum patre per triumphum ductus, poſtea omnibus ſenatoriis honoribus functus eſt, illibato patrimonio, quod quidem ad ſuos poſteros miſit, [1] ut Gellius Fuſcus dicit, ſemper inſignis. Narrabat avus meus, hunc ſibi familiarem fuiſſe, neque quemquam illi ab Aureliano, aut poſtea ab aliis principibus, eſſe prælatum. Tetricorum domus hodieque extat [2] in monte Cælio inter duos lucos contra Iſium Metellinum, pulcherrima, in qua Aurelianus pictus eſt, [3] utrique prætextam tribuens ſenatoriam dignitatem, [4] accipiens ab his * ſceptrum, coronam

lius hoc loco in enumeratione provinciarum Italiæ non Tuſciam aut Picenum ſeparatim nominet, ut Calabriam, Apuliam, Lucaniam & reliquas, ſed Tuſciam cum Umbria junctim profecerat, & Picenum cum Flaminia. ſic enim loquitur: *Totius Italiæ, id eſt, Campaniæ, Samnii, Lucaniæ, Bruttiorum, Apuliæ, Calabriæ, Etruriæ atque Umbriæ, Piceni & Flaminiæ, omniſque annonariæ regionis.* ita diſtinguendum eſt in verbis Trebellii. *Salmaſ.*

1. *Ut Gellius Fuſcus dicit, ſemper inſignis.*] Palatinus: *Agellius* habet. an *Arellius Fuſcus?* Idem.

Ut Gellius Fuſcus.] Pal. *ut Dagellus Fuſcus.* fortè, *ut Agellius Fuſcus.* Grut.

2. *In monte Cœlio inter duos lucos contra Iſium Metellinum.*] Sic alius Romæ locus dictus, *inter duos lauros.* Ἴσειον Latinis, *Iſium* & *Iſeum.* erant plura jam Romæ templa Iſidis, diſtincta cognominibus. *Caſaub.*

In monte Cælio inter duos lucos.] M. Manlii domum, ejus qui regnum affectavit, duobus lucis conveſtitam fuiſſe tradit Cicero pro domo ſua. *Salmaſius.*

3. *Utrique prætextam tribuens ſenatoriam dignitatem.*] Scrib. ex libris, *& ſenat. dig.* pictus erat Aurelianus dans utrique Tetrico prætextam; & ſimul ſenatoriam dignitatem, cujus inſigne tum fuit prætexta. *Caſaub.*

4. *Accipiens ab his ſceptrum, coronam civicam, &c.*] Quare *ſceptrum?* nam de corona civica manifeſta ratio eſt. ſequamur igitur regium codicem, qui vocem illam expungit. *Idem.*

Accipiens ab his ſceptrum, coronam civicam picturatam de muſeo.] Sceptrum & coronam Aureliano dant iſti Tetrici, quæ triumphantis erant inſignia. ſceptrum enim & coronam, & palmatam habebant triumphantes. non igitur tollenda vox, *ſceptrum*, quæ heic omnino neceſſaria eſt. ſceptrum etiam conſules gerebant. duces etiam olim cum ſceptris curiam ingrediebantur. ex *corona civica* quæ heic habetur, *coronam* tantum retinemus, *civicam* hinc faceſſere jubemus. coronam igitur & ſceptrum

ronam civicam [1] picturatam de museo. [2] Quam quum dedicasset, Aurelianum ipsum dicuntur duo Tetrici adhibuisse convivio.

DE TREBELLIANO, XXV.

26 [3] PUdet jam persequi quanti sub Gallieno fuerunt tyranni, vitio pestis illius: siquidem erat in eo ea luxuria, ut rebelles plurimos mereretur; & ea crudelitas ut jure timeretur. [4] Quare & in Trebellianum factum in Isauria principem, ipsis Isauris sibi ducem quærentibus, quem quum alii archipiratam vocassent, ipse se imperatorem appellavit. Monetam etiam cudi jussit, Palatium in arce Isauriæ constituit: qui quidem quum se in intima Isaurorum loca munitus difficultatibus locorum & montibus contulisset, aliquamdiu apud Cilicas imperavit. [1] Sed

ptrum accipiens à Tetricis pictus erat Aurelianus in illa Tetricorum domo, quæ triumphantium erant insignia, & vicissim ipse illis tribuens prætextam & senatoriam dignitatem, *civicam* addiderunt correctores ex depravatis antiquæ scripturæ vestigiis, quæ sic habuit: *accipiens ab his sceptrum, coronam cycli.* Quæ corrigi posse videntur hoc modo: *accipiens ab his sceptrum, coronam, cyclum, picta omnia de museo.* cyclus autem hoc est κύκλος, & patinam Græcis vel discum, & clypeum significat. *cyclum* igitur, id est discum, Græca voce heic dixit Trebellius, & clypeatam imaginem intellexit. nam propter & clypeorum & discorum similitudinem, quem Latini clypeum, id est clypeatam imaginem vocant, Græci κύκλον & δίσκον appellant. *Salmas.*

* *Sceptrum, coronam civicam picturatam de museo.*] Pal. *sceptrum coronam cycli picturiæ demuseo.* Grut.

1. *Picta omnia de museo.*] Ita vetus liber. museum & musium, nam utroque modo dicebatur, est quod alii *musivum* appellant. à *musio* vero opus *musiacum.* quod vulgo unius litteræ trajectione, *mosaicum* appellamus. *Salmas.*

2. *Quam cùm dedicasset, &c.*] *Dedicasset* pro dedicaret; non enim post dedicationem, sed in ipsa ejus domus dedicatione habitum id convivium. *Casaub.*

3. *Pudet jam persequi.*] *Pudentia est persequi.* ita legit Palatinus, non prorsus male. *pudentiam* enim pro *pudore* posuit. *Salmas.*

Pudet jam persequi.] Amplectar quæ est in Pal. à manu secunda: *Pudentia est persequi.* Grut.

4. *Quare & in Trebellianum factum in Isauria principem.*] Aut desunt aliquot verba, aut scribendum, *Quare & Trebellianus factus in Isauria princeps, &c.* Casaub.

Quare & in Trebellianum factum in Isauriâ principem.] Hæc quoque est scriptura codicis Palatini, defectuosa nihilominus, nisi forte *fautum* legendum, Latineque dicitur *favere in aliquem.* Grut.

1. *Sed*

[1] Sed per Gallieni ducem Causisoleum natione Ægyptium, fratrem Theodoti, qui Æmilianum ceperat, [2] ad campum deductus, est victus & occisus. Neque tamen postea Isauri timore, ne in eos Gallienus sæviret, ad æqualitatem perduci quavis principum humanitate potuerunt. [3] Denique post Trebellianum pro Barbaris habentur, & quum in medio Rom. nominis solo regio eorum sit, novo genere custodiarum quasi limes includitur, locis defensa non hominibus. [4] Nam non sunt statura decori, non virtute graves, non instructi armis, non consiliis prudentes, sed hoc solo securi, quòd in editis positi adiri nequeunt: [5] quos quidem divus Claudius penè ad hoc perduxerat, ut à suis semotos locis in Cilicia collocaret, daturus uni ex amicissimis omnem Isaurorum possessionem, nequid ex ea postea rebellionis oriretur.

DE HERENNIANO, XXVI.

ODenatus moriens duos parvulos reliquit, Herennia- 27
num & fratrem ejus Timolaum: quorum nomine Zenobia usurpato sibi imperio diutiùs quàm fœminam decuit, Remp. obtinuit, [6] parvulos Rom. [7] imperatoris [8] habitu proferens purpuratos, eosdemque adhibens concioni-

1. *Sed per Gallieni ducem Causisoleum.*] *Camsisoleum.* Salmas.

Sed per Gallieni ducem Causisoleum.] Pal. *Cansisoleum novo genere custodiarum.* Non aliter quoque Pal. malebat tamen Petrus Pithœus, *clusarum*, qui videatur libro I. Advers. capite 14. *Gruterus.*

2. *Ad campum deductus, est victus, & occisus.*] *Ad campum deductus, victus est & occisus.* Salmas.

3. *Denique post Trebellianum pro barbaris habentur, &c.*] Scribebat ista Diocletiano imperante: sed ex Ammiano Marcellino discimus, ne multò pòst quidem, Romano imperio jugum Isauros submisisse: & alio loco scribit idem, Isauriam antea mœnium potentem, olim fuisse subversam, ut rebellatricem internecivam. *Casaub.*

4. *Nam non sunt statura decori.*] *Staturæ decori.* idem liber. *Salmas.*

5. *Quos quidem divus Claudius, &c.*] In Claudii quæ sequitur vita, nihil de Isauria Trebellius. & fortasse Claudium hîc nominat loco Probi. *Casaub.*

6. *Parvulos Romani imperatoris habitu proferens purpuratos.*] *Præferens purpuratos.* Palat. Romani autem imperatores soli purpurati, eorumque proprium gestamen purpura. *Idem.*

7. *Imperatoris habitu proferent purpuratos.*] Habet etiam Pal. *præferens*, quod & alii in suis invenerunt. *Grut.*

8. *Habitu proferens purpuratos.*] Scripti, *præferens.* Casaub.

cionibus, quas illa viriliter frequentavit: Didonem & Semiramidem, & Cleopatram sui generis principem inter cætera prædicans. Sed de eorum exitu incertum est. Multi enim dicunt eos ab Aureliano interemptos, multi morte sua esse consumptos: siquidem Zenobiæ posteri etiam nunc Romæ [1] inter nobiles manent.

DE TIMOLAO, XXVII.

28 DE hoc ea putamus digna memoria quæ de fratre sunt dicta. Unum tamen est quod eum à fratre separat, quòd tanti fuit ardoris ad studia Romana, ut brevi consequutus quæ insinuaverat grammaticus, esse dicatur: [2] potuisse quinetiam summum Latinorum rhetorem facere.

DE CELSO, XXVIII.

29 OCcupatis partibus Gallicanis, Orientalibus, quinetiam Ponti, Thraciarum, & Illyrici, dum Gallienus popinatur & balneis ac lenonibus deputat vitam, Afri quoque autore Vibio Passieno, proconsule Africæ, & Fabio Pomponiano duce limitis Libyci, Celsum imperatorem appellaverunt, [3] peplo deæ Cælestis ornatum. [4] Hic privatus ex tribunis in Africa positus, in agris suis vivebat: sed ea justitia, & corporis magnitudine, ut dignus videretur imperio. Quare creatus per quandam mulierem, Gallienam nomine, consobrinam Gallieni, septimo

1. *Inter nobiles manent.*] Pal. *maneat.* forte *maneant.* Grut.

2. *Potuisse quinetiam summum Latinorum rhetorem facere.*] Facere pro evadere vel fieri insolens loquendi modus. *Casaub.*

Potuisse quinetiam summum Latinorum rhetorem facere.] Eleganti locutionis genere, *rhetorem facere* heic dicitur, qui fit rhetor, vel rhetor evadit. Sic Spartianus dixit, *hastam duas partes facere*, quæ per medium in duas partes scinditur, ita ut ex una duæ quasi fiant hastæ. *Salmas.*

3. *Peplo deæ Cœlestis ornatum.*] Quia aliunde purpura non suppetebat ad amiciendum novum Augustum necessaria, detraxerunt hujus deæ simulacro. *Casaubonus.*

4. *Hic privatus ex tribunis in Africa positus, in agris suis vivebat.*] *Privatus ex tribunis*, id est, jam privatus, qui fuerat antè tribunus. *Idem.*

mo imperii die interemptus est, atque adeò etiam inter obscuros principes vix relatus est. Corpus ejus à canibus consumptum est, Siccensibus qui Gallieno fidem servaverant perurgentibus: [1] & [2] novo injuriæ genere imago in crucem sublata persultante vulgo, quasi patibulo ipse Celsus videretur affixus.

DE ZENOBIA, XXIX.

[3] OMnis consumptus est pudor: siquidem fatigata Re- 30
pub. eo usque perventum est, ut Gallieno nequissimè agente, optimè etiam mulieres imperarent. [4] Et quidem peregrina, nomine Zenobia, de qua jam multa dicta sunt, [5] quæ se de Cleopatrarum Ptolemæorumque gente jactaret, post Odenatum maritum [6] imperiali sagulo perfuso per humeros habitu, donis ornata, diademate etiam

1. *Et novo injuriæ genere imago in crucem sublata.*] Id verò non novum, ut concepta contra aliquem ira à populo effundatur in ejus imagines. Solitos autem Græcos Latinosque damnatorum imagines dejicere, lutare, frangere, omni denique contumeliæ genere afficere, notissimum. *Idem.*

Et novo injuriæ genere imago in crucem sublata persultante vulgo.] Novo plane more,& injuriæ genere imaginem Celsi ad vivum expressam, & de industria sic effictam, in crucem sublatam intelligit, insultante vulgo, quasi ipse Celsus in cruce illa penderet. qui mos etiam hodie plane servatur in reis absentibus judicatis & capitis damnatis. *Salmas.*

2. *Novo injuriæ genere imago in crucem sublata.*] Vocat novum genus injuriæ, nullo exstante exemplo, ubi tale quid accidit Imperatori. immò ne facile quidem occurrit exemplum ejus, cujus imago cruci affixa, tamquam in ea puniretur ipsemet reus *Grut.*

3. *Omnis consumptus est pudor.*] *Omnis jam consumptus est pudor.* ita reponendum. *Salmas.*

4. *Et quidem peregrina, nomine Zenobia.*] Palat. *Et quidem peregrina enim nomine Zenobia:* ut forsan illa *Et quidem,* sint à malâ manu, scriptumque solummodò fuerit: *Peregrina enim, nomine Zenobia.* Grut.

5. *Quæ se de Cleopatrarum, &c.*] *Cleopatras* autem dicit, quia in prosapia Ptolemæorum plures fuerunt Cleopatræ. *Casaub.*

6. *Imperiali sagulo per humeros habitu.*] Scribo: *Imperialis saguli perfuso per humeros habitu.* Idem.

Imperiali sagulo perfuso per humeros habitu donis ornata.] Conjicio legendum: *Imperiali sagulo perfuso per humeros, habitu Didonis ornata.* sagulo ornata fuisse heic dicitur Zenobia, Didonis habitu, à qua se originem ducere memorabat. Didonem autem sic ornatam inducit poëta lib. IV.
Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo.
Sagulum imperiale Zenobiæ tribuit Trebellius, at Virgilius purpuream chlamydem Didoni. sagulum & chlamys idem. *imperiale* igitur *sagulum perfusum,* est purpurea chlamys picto limbo variata. *Salmas.*

etiam accepto, [1] nomine filiorum Herenniani & Timolai diutiùs quàm fœmineus sexus patiebatur, imperavit. Siquidem Gallieno adhuc regente Remp. regale mulier superba munus obtinuit: & Claudio bellis Gotthicis occupato, vix denique ab Aureliano victa & triumphata, concessit in jura Rom. Extat epistola Aureliani, quæ captivæ mulieri testimonium fert. Nam quum à quibusdam reprehenderetur quòd mulierem veluti ducem aliquem vir fortissimus triumphasset, missis ad senatum populumque Rom. literis, hac se attestatione defendit. *Audio* P. C. *mihi objici quòd non virile munus impleverim, Zenobiam triumphando. Næ illi qui me reprehendunt satis laudarent,* [2] *si scirent qualis illa est mulier, quàm prudens in consiliis, quàm constans in dispositionibus, quàm erga milites gravis, quàm larga quum necessitas postulet,* [3] *quàm tristis quum severitas poscat. Possum dicere illius esse quòd Odenatus Persas vicit, ac fugato Sapore Ctesiphontem usque pervenit. Possum asserere, tanto apud Orientalis & Ægyptiorum populos timori mulierem fuisse, ut se non Arabes, non Sarraceni, non Armeni commoverent. Nec ego illi vitam conservassem nisi eam scissem multum Rom. reip. profuisse, quum sibi vel liberis suis Orientis servaret imperium. Sibi ergo habeant propriarum venena linguarum hi quibus nihil placet. Nam si vicisse ac triumphasse fœminam non est decorum,* [4] *quid de Gallieno loquuntur, in cujus contemptum hæc bene rexit imperium? Quid de divo Claudio, sancto ac venerabili duce, qui eam, quòd ipse Gotthicis esset expeditionibus occupatus, passus esse dicitur imperare, idque occultè ac prudenter, ut illa servante Orientalis fines imperii,* [5] *ipse securiùs quæ instituerat perpetraret?* Hæc oratio indicat quid

1. *Nomine filiorum Herenniani & Timolai.*] Vel, ut alii scripserunt, Balati. *Cas.*

2. *Si scirent qualis illa est mulier.*] Palatin. *quæ illa mulier.* Grut.

3. *Quam tristis quum severitas postulet.*] *Tristis* enim, etiam severum significat. *Salmas.*

4. *Quid de Gallieno loquuntur, in cujus contemptum hæc bene rexit imperium.*] Importuna est & ridicula heic Gallieni mentio. Palatini auctoritate hunc locum sic legimus: *Nam si vicisse, ac triumphasse fœminam non est decorum, quid de Divo Claudio, sancto ac venerabili duce, qui eam quod ipse Gotthicis esset expeditionibus occupatus, passus esse dicitur imperare, &c. Idem.*

5. *Ipse securius, quæ instituerat, perpetraret.*] *Ipse securus, quæ instituerat,* ita Pal. *Idem.*

quid judicii Aurelianus habuerit de Zenobia: cujus ea castitas fuisse dicitur, [1] ut ne virum suum quidem sciret, nisi tentatis conceptionibus. Nam quum semel concubuisset, expectatis menstruis continebat se, si prægnans esset; sin minùs, iterum potestatem quærendis liberis dabat. [2] Vixit regali pompa, more magis Persico. Adorata est more regum Persarum. Convivata est imperatorum more Rom. Ad conciones galeata processit [3] cum limbo purpureo, [4] gemmis dependentibus per ultimam fimbriam, media etiam

1. *Ut ne virum quidem suum sciret, nisi tentatis conceptionibus.*] Simile Pescennii encomium apud Spartianum: *rei Venereæ*, inquit, *nisi ad procreandos liberos prorsus ignarus*. Casaub.

Ut ne virum quidem suum sciret, nisi tentatis conceptionibus.] Idem: *ut ne virum quidem suum scierit*. Salmas.

Ut ne virum quidem sciret.] Nihilo pejus Palat. *scierit*. Grut.

2. *Vixit regali pompa, more magis Persico.*] Sic distingue: *Vixit regali pompa: more magis Persico adorata est: more regum Persarum continuata est: imperatorum more Romanorum ad conciones galeata processit, cum limbo purpureo.* etsi adorabantur etiam Romani imperatores, non eodem tamen modo, quo Persæ. ideo dixit, more magis Persico adoratam fuisse. nam certo certius adoratos fuisse imperatores Romanos. *Salmas.*

3. *Cum limbo purpurea.*] Non potest heic *limbus* in vulgata significatione sumi pro fascia qua extremitates vestium ambiuntur, & ornantur. pro veste igitur posuit quæ limbum habet, & nisi fallor cycladem intellexit. nam & cyclas, limbus est, & vestis limbo ornata per extremam oram. sed non mihi fit verisimile, ut Zenobia limbo vel cyclade muliebri tum induta fuerit, cum ad militares conciones galeata procedebat, quæ alias semper sagulo imperiali more Didonis ornata incederet. profecto tum maxime decuit eam in isthoc habitu videri, cum militares conciones frequentabat, & se militibus ostendebat; præsertim cum & galeata ad illos procederet. certum tum statuimus, *limbum purpureum* hoc loco vocari quod *sagulum* imperiale suprà dixit. Et limbum purpureum Trebellium heic appellare, pallium purpureum quod Zenobia fibula adstrictum gerebat, imperatricis vel reginæ more. *sagulum imperiale* paulo ante vocavit, quod Zenobia usurpaverat post mortem mariti Odenati. *Idem.*

4. *Gemmis dependentibus, &c. Etiam cyclade, &c.*] Pro *coclide* quod in omnibus libris constanter habetur, *cyclade* reposuerunt. at nos cum libris *coclide* retinemus, & sic distinguimus: *Processit cum limbo purpureo, gemmis dependentibus per ultimam fimbriam, media etiam, coclide, veluti fibula muliebri adstricta.* quorum verborum hic est sensus. illius limbi purpurei per ultimam fimbriam dependebant gemmæ, media verò scilicet fimbria, coclide ceu fibula muliebri, astringebatur. *cochlis* est, conca unionis quæ pro fibula muliebri erat illi Zenobiæ. fibulæ autem muliebres, ut plurimum ex gemma erant. Claudianus:

——— *& fulva nodatur jaspide pectus.*

Mediam autem fimbriam dixit Trebellius, quod non solum extrema vestium ora apud veteres fimbriata erat, sed etiam media, ex utraque scilicet parte ubi vestis ante pectus aperitur & fibula stringitur. *Idem.*

etiam [1] cyclade veluti fibula muliebri astricta, brachio sæpe nudo. [2] Fuit vultu subaquilo, fusci coloris, [3] oculis supra modum vigentibus, nigris, spiritus divini, venustatis incredibilis: tantus candor in dentibus, [4] ut margaritas eam plerique putarent habere, non dentes. Vox clara & virilis: severitas, ubi necessitas postulabat, tyrannorum; bonorum principum clementia, ubi pietas requirebat. Larga prudenter, conservatrix thesaurorum ultra fœmineum modum. Usa vehiculo carpentario, rarò pilento, equo sæpiùs. Fertur autem vel tria vel quatuor milliaria frequenter cum peditibus ambulasse. [5] Nata est Hispanorum cupiditate: bibit sæpe cum ducibus, quum esset aliàs sobria: [6] bibit etiam cum Persis atque Armeniis, ut eos vinceret. [7] Usa est vasis aureis gemmatis ad convivia,

1. *Cyclade veluti fibula muliebri astricta.*] Cogitandum de hoc loco amplius: nam neque de vera lectione, neque de sententia adhuc mihi liquet. *Casaub.*

Cyclade veluti fibulâ adstricta.] Agnoscit quidem Pall. illa *muliebri adstricta*, sed idem servat *coclyde*. Grut.

2. *Fuit vultu subaquilo, fusci coloris.*] Subaquilus color, & fuscus idem. *Salmasius.*

3. *Oculis supra modum vigentibus.*] *Vigentes oculos*, *flagrantes* accipio, & quasi fulminantes. Palatinus tamen, *ingentibus* legit. & sane magnitudo oculorum, pulcritudinis non postrema pars: sic in Maximino *magnitudinem oculorum* commendat Capitolinus. *Idem.*

Oculis supra modum vigentibus.] Palat. *ingentibus*. Grut.

4. *Ut margaritas eam plerique putarent habere, non dentes.*] Breviùs membranæ: *Ut margaritas eos plerique putarent.* Casaubonus.

5. *Nata est Hispanorum cupiditate.*] Ne dubita scripsisse Pollionem, *Cœnata est H. c.* hoc igitur ait: Cleopatram cibo usam liberaliùs, more Hispanorum: qui etsi domi frugalissimi, apud hospites tamen & multi & lauti cibi sunt convivæ. Conjungi autem hæc debent cum istis quæ paullò antè dicebat auctor: *Adorata est more regum Persarum: Convivata est imperatorum Rom.* Idem.

Nata est Hispanorum cupiditate.] Nihil hoc loco mutandum censeo. Latine autem dici puto, *Natum esse tali ingenio*: aut, *esse ingenio tali.* Trebellius dicit Zenobiam, *Hispanorum cupiditate fuisse natam.* hoc est, sic cupidam, & avaram fuisse, ut Hispani solent, quorum ἀκρίβειαν & tenacitatem nemo fere ignorat. eo spectat, quod ante dixit, *Eam thesaurorum conservatricem fuisse ultra fœmineum modum. cupidus*, Latinis fere est, avarus, & sordide parcus. Et *cupiditas*, absolute φιλαργυρίαν significat auctorum usurpatione. *Salmas.*

Nata Hispanorum cupiditate.] Placet valdè Casauboni *Cœnata est Hispanorum cupid.* nihil tamen abit à vulgato latinus. *Grut.*

6. *Bibit etiam cum Persis & Armeniis.*] *Bibit & cum Persis & Armeniis.* P. *Salmas.*

7. *Usa est vasis & gemmatis ad convivia quibus & Cleopatra usa est.*] Optimus codex, *Usa est & vasis gemmatis ad convivicimusa Cleopatra nisi in ministerio Eunuchos habuit.* Non erraret fortasse, qui scri-

via, [1] quibus & Cleopatra uſa eſt. In miniſterio eunuchos gravioris ætatis habuit, puellas nimis raras. Filios Latinè loqui juſſerat, adeò ut Græcè vel difficilè vel raròloquerentur. Ipſa Latini ſermonis [2] non uſquequaque ignara, ſed ut loqueretur pudore cohibita: loquebatur & Ægyptiacè ad perfectum modum. Hiſtoriæ Alexandrinæ atque Orientalis ita perita ut eam epitomaſſe dicatur: Latinam autem Græcè legerat. Quum illam Aurelianus cepiſſet, atque in conſpectum ſuum ductam ſic appellaſſet, *Quid ô Zenobia auſa es inſultare Romanis imperatoribus?* Illa dixiſſe fertur, *Imperatorem te eſſe cognoſco qui vincis, Gallienum & Aureolum, & cæteros principes non putavi. Victoriam mei ſimilem credens, in conſortium regni venire, ſi facultas locorum pateretur, optavi.* Ducta eſt igitur per triumphum ea ſpecie ut nihil pompabilius populo Rom. videretur. jam primùm ornata gemmis ingentibus, ita ut ornamentorum onere laboraret. Fertur enim mulier fortiſſima ſæpiſſimè reſtitiſſe, quum diceret ſe gemmarum onera ferre non poſſe. Vincti erant præterea pedes auro, manus etiam catenis aureis: [3] nec collo aureum vinculum deerat, quod ſcurra Perſicus præferebat. [4] Huic ab Aureliano vivere conceſſum eſt. Ferturque vixiſſe cum liberis, matronæ jam more Romanæ, data ſibi poſſeſſione in Tiburti, quæ hodie-

ſcriberer, *Uſa eſt & vaſis gemmatis ad convivia, uſa & Cleopatranis. Cleopatrana vaſa:* ſic *Cleopatrani uniones* infra: *hæc uniones Cleopatranos habuiſſe perhibetur.* Idem.

1. *Quibus & Cleopatra uſa eſt.*] Nam Cleopatræ vaſa triclinaria *πάντα χρύσεα καὶ λιθοκόλλητα περιττῶς ἐξειργασμένα ταῖς τέχναις* veteres commemorant, ut Athenæus libro quarto. huc refer uniones Clopatranas, infrà in Tito. *Caſaub.*

2. *Non uſque quaque ignara.*] Contrarium omninò Palat. *gnara.* hæreas utrum putes potius. *Grut.*

3. *Nec collo vinculum aureum deerat, quod ſcurra Perſicus præferebat.*] *Scurra Perſicus* heic eſt, domeſticus Zenobiæ. hoc eſt ſtipator vel protector. nam & ſcurras dictos eſſe, & buccellarios oſtendimus ſupra, qui & domeſtici dicebantur. at buccellarii, & ſcurræ idem; nempe adſeculæ & ſtipatores & corporis cuſtodes domeſticique. quæ omnia *συνώνυμα* ſunt, ut docuimus ad Alexandrum Severum. *Salmaſ.*

4. *Huic ab Aureliano vivere conceſſum eſt.*] Longè aliud præfert Pal. nempe: *Huic ab Aureliano conceſſa eſt*; ſine illo *vivere.* quod eſſet, dono datam ſcurræ. ſed id vix admiſerint ſequentia. *Gruterus.*

hodieque Zenobia dicitur, non longè ab Adriani palatio, [1] atque ab eo loco cui nomen est Conche.

VICTORIA, XXX.

31 NOn tam digna res erat [2] ut etiam [3] Victorina sive Victoria, in literas mitteretur, nisi Gallieni mores hoc facerent ut memoria dignæ etiam mulieres censerentur. Victoria enim [4] ubi filium ac nepotem à militibus vidit occisos; [5] Posthumium, deinde Lollianum, Marium etiam, quem principem milites nuncuparunt, interemptos, Tetricum (de quo superiùs dictum est) ad imperium hortata est, ut virile semper facinus auderet: insignita est præterea hoc titulo, [6] ut CASTRORUM se diceret MATREM. Cusi sunt ejus nummi ærei, aurei, & argentei, [7] quorum hodieque forma extat apud Treviros. quæ quidem non diutiùs vixit. Nam Tetrico imperante, ut plerique loquuntur, occisa; ut alii asserunt, fatali necessitate consumpta.

1. *Atque ab eo loco cui nomen est Conche.*] *Cui nomen est Concæ.* Salmas.

2. *Ut etiam Victorina sine Victoria.*] Non magnum sane discrimen inter Victoriæ Victorinæque nomen. sed Palat. scriptum habet, *Vitruvia sive Victoria:* & hanc solam esse veram diversitatem, pro comperto habemus. *Idem.*

Ut etiam Victorina sive Victoria.] Rursus Palat. *ut etiam Vitruvia, sive Victoria*, quod & quartò redonandum auctori. *Grut.*

3. *Victorina sive Victoria.*] Ita sæpissimè Pollio fœminæ hujus nomen bifariam scribit. at in veteribus ferè *Victruvia.* in nummis, VICTORIA. *Casaubonus.*

4. *Ubi filium ac nepotem.*] Victorinos duos, de quibus antè est dictum. *Idem.*

5. *Postumium, deinde Lollianum.*] *Postumum deinde Lollianum.* Salmas.

6. *Ut* CASTRORVM *se diceret* MATREM.] Veteres nummi: VICTORIA. MATER. CASTRORVM. F. M. P. A. *Casaub.*

7. *Quorum hodieque forma extat.*] Vel potiùs *formæ extant.* Idem.

Quorum hodieque forma extat apud Treviros.] Formam heic accipiebam, quem Græci τύπον vocant, hoc est signaculum archetypum, quo nummi formantur. Glossæ: τύπος, τὸ χαραγεῖον, *moneta.* diceret igitur Trebellius suo tempore adhuc extitisse apud Treviros, hoc est in moneta Trevirica, formam, id est ἀρχέτυπον σφραγιστέριον aureorum & argenteorum nummorum, quos ibidem cudi jusserat Vitruvia: si quis *formam* heic malit accipere de ipsis nummis, non repugnabo. distinguebam etiam aliquando: *cusi sunt ejus ærei argentei, aurei nummi, quorum hodieque forma extat, apud Treviros.* id est, cusi sunt ejus nummi apud Treviros, quorum hodieque forma extat. monetæ porro Trivericæ mentio est in Veteri saxo. *Salmas.*

1. *Hæc*

ſumpta. [1] Hæc ſunt quæ de triginta tyrannis dicenda videbantur: quos ego in unum volumen idcirco contuli, ne ſi de ſingulis ſingula quæque narrarem, [2] naſcerentur indigna faſtidia, & ea quæ ferre lector non poſſet. [3] Studioſe in medio fœminas poſui ad ludibrium Gallieni, quo nihil prodigioſius paſſa eſt reſpub. Rom. Duos etiam nunc tyrannos, quaſi extra numerum (quòd alieni eſſent temporis) additurus: unum qui fuit Maximini temporibus, alterum qui Claudii: ut tyrannorum triginta viri hoc volumine tenerentur. Quæſo qui expletum jam librum acceperas, boni conſulas, atque hos volumini tuo volens addas: quos ego quemadmodum Valentem ſuperiorem huic volumini, ſic poſt Claudium & Aurelianum [4] his qui inter Tacitum & Diocletianum fuerunt, addere deſtinaveram. [5] Sed erro-

1. *Hæc ſunt quæ de triginta tyrannis dicenda videbantur.*] Quæ deinceps ad libri finem uſque habentur, adjecta ſunt ab auctore poſt editionem primam. *Caſaub.*

2. *Naſcerentur indigna faſtidia, & ea quæ lector ferre non poſſet. Nunc ad Claudium principem redeo.*] Heic retinenda ſunt illa verba, quæ in finem libri rejicienda judicavit ſummus vir Caſaubonus, nec erat cauſæ, cur in finem libri transferrentur. his enim verbis, ut videtur, concluſerat auctor volumen triginta tyrannorum, & finem fecerat, tranſiturus ad Claudium principem. poſtea vero jam perfecto expletoque libello, auctarii vicem, addidit duorum tyrannorum vitas, & in his quæ ſequuntur facti ſui rationem reddit, & propoſitum quare mutaverit, exponit: cum prius deſtinaſſet, poſt Claudium & Aurelianum, duo tyrannos qui ſubditi ſunt, addere: hanc igitur periodum in ſuam ſedem reponimus, quam motam fuiſſe non recte, ſatis declarant hæc verba: *Quæſo qui expletum jam librum acceperas, boni conſulas, atque hos volumini tuo libens addas.* nam ſi volumen jam expleverat, manifeſto verba illa finem libri faciebant, & eum claudebant. quæ poſtea vero addidit, ea finito libro & jam perfecto ſunt addita. *Salmaſ.*

3. *Studioſè in medio fœminas poſui ad ludibrium Gallieni.*] Videntur in prima editione alio loco recenſitæ ab auctore fuiſſe Zenobia & Victoria, quæ hodie in omnibus libris agmen XXX. tyrannorum claudunt. *Caſaub.*

4. *His qui inter Tacitum & Diocletianum fuerunt addere deſtinaveram.*] Apparet ex iſtis, habuiſſe in animo Trebellium Pollionem alium librum de tyrannis edere: quem tamen non fuiſſe ab eo editum Vopiſcus oſtendit, qui hujus hiſtoriam ultra Quintillum Claudii fratrem non producit. Inter Tacitum autem & Diocletianum fuerunt non tyranni tantùm, ſed etiam imperatores quatuor, Probus & Carus, cum filiis Numeriano ac Carino. *Idem.*

5. *Sed errorem meum major hiſtoriæ diligentia tuæ eruditionis avertit.*] An *advertit*? aut erit poſitum *avertit*, pro correxit, emendavit. locutio digna quæ lectoris animum advertat: *major hiſtoriæ diligentia tuæ eruditionis*, id eſt, major in cognoſcenda hiſtoria diligentia tua qui es vir eruditiſſimus. *Idem.*

Sed errorem meum major hiſtoriæ diligentia

errorem meum [1] major historiæ diligentia tuæ eruditionis avertit. [2] Habeo igitur gratiam quòd [3] titulum meum prudentiæ tuæ benignitas implevit. [4] Nemo in templo Pacis dicturus est [5] me fœminas inter tyrannos, cum risu & joco [6] tyrannas videlicet & tyrannides, ut ipsi de me solent jactare, posuisse. Habent integrum numerum ex arcanis historiæ in meas literas datum. Titus enim & Censorinus, quorum unus, ut dixi, sub Maximino, alter sub Claudio fuit, ambo ab iisdem militibus, à quibus purpura velati fuerant, interempti sunt.

DE

ligentia tuæ eruditionis avertit.] Nolim præstare sincerum hunc locum, nec certe possim. *Sed errorem meum meror historiæ diligentia tuæ eruditionis avertit.* ita Palatinus. *Salmas.*

1. *Major historiæ diligentia tuæ eruditionis avertit.* Palat. *Meroe historiæ diligentia tuæ eruditionis avertit.* Grut.

2. *Habeo igitur gratiam, quòd titulum meum prudentiæ tuæ benignitas implevit.*] Atqui erat propositum de iis agere qui principibus Valeriano & Gallieno tyrannidem occuparunt, quare isti duo nihil ad propositum. *Casaub.*

Habeo igitur gratiam quod titulum meum prudentiæ tuæ benignitas implevit.] Prudentiam heic pro doctrina & scientia posuit. sic apud Servium *prudentes* pro doctis, & *prudentiores* pro doctioribus. *Salmas.*

3. *Titulum meum implevit.*] Igitur post auctarium duorum tyrannorum, quorum vitas illius amici suasu, huic volumini triginta tyrannorum addidit, Zenobia & Victoria numerum non faciunt. nam illis demptis, triginta in hoc volumine habentur Tyranni. Titus enim & Censorinus de novo additi integrum numerum efficiunt. delenda ergo numeri nota superscripta Zenobiæ Victoriæque vitis, & Titi Censorinique superponenda. *Idem.*

4. *Nemo in templo Pacis, &c.*] Erat in templo Pacis bibliotheca, cujus meminit A. Gellius: apparetque etiam ex Galeno ventitasse illuc viros doctos, ut fabulas literatas haberent. *Casaub.*

5. *Me fœminas inter tyrannos cum risu & joco tyr.*] Trajectio hìc commissa ab ipso ut videtur auctore. nam erat sic dicendum. *Nemo in t. P. dicturus est cum joco, me fœminas inter tyrannos, tyrannas videlicet, & tyrannides, ut ipsi de me solent jactare, posuisse.* Sine caussa verò ulla isti Trebellium reprehenderunt, riseruntque, quòd tyrannos pollicitus, fœminas recensuisset, quæ tyrannidis erant potitæ. Sed & fugit eos ratio cùm postularunt ut Zenobia & Victoria non tyranni dicerentur, verùm tyrannæ aut tyrannides. meliùs Ovidii antiquus interpres in Ibin: *Tyrannus,* ait, *est communis generis: nam Theodosii grammatici est regula, quòd nomina professionem aut dignitatem significantia sunt communis generis: ut hic & hæc dux: hic & hæc philosophus.* & Servius libro septimo de voce *tyrannus* nominatim. idem alibi docet voces *auctor*, *senator*, *balneator*, *fullo*, & similes, generis utriusque esse. *Idem.*

6. *Tyrannas videlicet & tyrannides.*] Nota tibi, *tyrannides*, pro tyrannis feminis. cum enim τυραννὶς, dominationem ipsam significet & imperium, heic, pro fœmina imperante vel dominante ponitur. *Salmas.*

Tyrannas videlicet & tyrannides.] Pal. *Vel tyrannides*, quod malim. *Gruterus.*

1. *Titus.*

DE [1]TITO.

[2] Docet Dexippus, nec Herodianus tacet, omnesque 32
qui talia legenda posteris tradiderunt, Titum tribunum Maurorum, qui à Maximino inter privatos relictus fuerat, timore violentæ mortis, ut alii dicunt; invitum verò, & à militibus coactum, ut plerique asserunt, imperasse. Atque hunc intra paucos dies post vindicatam defectionem quam consularis vir Magnus Maximino paraverat, à suis militibus interemptum. Imperasse autem mensibus sex. [3] Fuit hic vir de primis erga Rempub. domi forisque laudabilis, [4] sed imperio parum felix. Alii dicunt, ab Armeniis sagittariis, quos Maximinus ut Alexandrinos & oderat & offenderat, principem factum. Nec mireris tantam esse varietatem de homine cujus vix nomen agnoscitur. Hujus uxor Calphurnia, fuit sancta & venerabilis fœmina, [5] de genere Censorinorum, id est Pisonum, quam majores nostri [6] univiriam sacerdotem inter sacratissimas fœminas adorarunt: [7] cujus * statuam in templo

1. *Titus. Docet Dexippus nec Herodianus tacet.*] Mirum est Herodianum heic à Pollione vocari in Tito, qui Titum tamen nusquam nominat, sed Quartinum. Capitolinus in Maximinis *Titum* appellat. putamus igitur hunc tyrannum. Titum Quartinum fuisse appellatum, quem Latini historici de prænomine vocarunt, Græci vero Quartinum de cognomine. nec novum est, ut Græci Latinique scriptores aliter eumdem hominem nominent, cui plura sint nomina. sic Pupienus historicis Latinis, qui Græcis Maximus. *Salmasius.*

2. *Docet Dexippus, nec Herodianus tacet, &c.*] Jam diximus ad Capitolini Maximinos. *Casaub.*

3. *Fuit hic vir de primis erga remp.*] *De primis*, pro *inter primos.* Salmas.

4. *Sed imperio parum felix.*] *Sed in imperio parum felix.* ita Palatinus. *Idem.*

5. *De genere Censorinorum, hoc est Pisonum.*] Pisones qui de Calpurnia gente erant, non Censorini apud antiquos scriptores, quod sciam, sed Cæsoniani nominantur. *Casaub.*

De genere Censorinorum, id est Pisonum.] Lege ex optimo Palatino, *de genere Cesoninorum.* Cesonini enim vel Cesoniani Pisones dicti, non Censorini. *Salmas.*

6. *Univiriam sacerdotem.*] Tertull. *Monogamia apud ethnicos in summo honore est, &c.* Vetus lapis, VNIVIRIA. Dicuntur & unicubæ. *Casaub.*

7. *Cujus statuam in templo Veneris adhuc videmus Argolicam sed auratam.*] Scripti omnes, *acrolicam statuam* heic præferunt. unam literam mutes licet, & veram habebis lectionem, quæ est, *acrolitam statuam*, vel *acrolitham.* hoc est ἀκρόλιθον ἀνδριάντα. acrolitha autem statua est lapidea. dicit igitur lapideam illam

plo Veneris adhuc videmus [1] Argolicam, sed auratam. [2] Hæc [3] uniones Cleopatranas habuisse perhibetur: hæc lancem centum librarum argenti, cujus plerique poëtæ meminerunt, [4] in qua majorum ejus expressa ostenditur historia. Longiùs mihi videor processisse quàm res postulabat: sed quid faciam? [5] omnis scientia naturæ facilitate verbosa est. Quare ad Censorinum revertar, hominem nobilem: sed qui non tam bono quàm malo Reip. septem diebus dicitur imperasse.

DE CENSORINO.

33 CENSORINUS, vir planè militaris & antiquæ in curia dignitatis, [6] bis consul, bis præfectus prætorii, ter præfectus urbis, [7] quartò proconsul, * tertiò consularis,

illam fuisse statuam, sed auratam. *Salmasius.*

* *Statuam Argolicam, sed auratam.*] Argivarum matronarum sive heroinarum habitu: vel figura statuariis Argivis frequentata. hoc solùm interfuit, quòd hæc aurata erat. *Casaub.*

Statuam Argolicam.] Pal. *Acrolicam.* Grut.

1. *Acrolitham sed auratam.*] Auratarum statuarum multa apud veteres mentio & in antiquis inscriptionibus. *auro illustris* pro aurata dicitur in veteri saxo. *auro superfusa* est aurata. statuas etiam sub auro decerni, & constitui dicebant, quæ auratæ decernerentur. Sic *statuas in auro*, & *statuas sub auro* dicebant pro auratis. sic *pocula in gemmis*, & *sub gemmis*, sunt gemmata apud Anastasium Bibliothecarium. *Salmas.*

2. *Hæc uniones Cleopatranas.*] Scribe: *uniones Cleopatranos.* nam *hic unio.* Græci *μονόκοκκα* uniones vocant, hoc est unica grana. margarita unibacca dixit eleganter Publius. *Idem.*

3. *Uniones Cleopatranas.*] Pal. *Cleopatranos.* Grut.

4. *In qua majorum ejus expressa ostenditur historia.*] *Expressa ostenderetur historia.* Pal. & edit. vet. *Salmas.*

5. *Omnis scientia naturæ facil.*] Palatino abest vocula *omnis*, & forte adscita est à librariis. *Grut.*

6. *Bis consul, bis præfectus prætorii, ter præfectus urbi.*] Enumerat ordine gradus omnes dignitatum quos percucurrit hic Censorinus, & à summo incipiens qui est consulatus, definit in legationes extra ordinem. proximam consulatui facit præfecturam prætorii, deinde præfecturam urbis, post quam nominat proconsulatum, deinde consularitatem, mox præturam, ædilitatem & quæsturam. ascendentium igitur ad consulatum hi gradus erant: *Quæstor, Ædilis, prætor, consularis, proconsul, præfectus urbi, præfectus prætorio, consul.* hic apicem omnium dignitatum & culmen obtinebat. *Salmas.*

7. *Quartò proconsul, tertio consularis, &c.*] Præcessit *bis consul.* In antiquis populi Rom. historiis simile nihil leges: ut bis consul tertiò fuisse consularis dicatur. sed ut qui proconsulares provincias administrabant, dicebantur proconsules; sic erant aliæ provinciæ, quas qui regebant, consulares audiebant. Sic Italiam quatuor consularibus commissam narrat Spartianus. sed præstat distinctionem sequi: quam ex suis libris

ris, legatus prætorius ſecundò, ædilitius quartò, quæſtorius tertiò, extra ordinem quoque legatione Perſica functus, etiam Sarmatica. Poſt omnes tamen honores quum in agro ſuo degeret ſenex, atque uno pede claudicans vulnere quod bello Perſico Valeriani temporibus acceperat, [1] factus eſt imperator, & ſcurrarum joco Claudius appellatus eſt. Quumque ſe graviſſimè gereret, neque à militibus ob diſciplinam cenſoriam ferri poſſet, ab his ipſis à quibus factus fuerat, interemptus eſt. [2]Extat ejus ſepulcrum, in quo grandibus literis circa Bononiam inciſi ſunt omnes ejus honores, ultimo tamen verſu adſcripto,

[3] FELIX AD OMNIA, INFELICISSIMUS IMPERATOR.

Extat ejus familia, Cenſorinorum nomine frequentata: cujus pars Thracias odio rerum Romanarum, pars Bithyniam petiit. Extat etiam domus pulcherrima adjuncta gentibus Flaviis, quæ quondam Titi principis fuiſſe perhibetur. Habes integrum numerum triginta tyrannorum, [4] qui cum malevolis quidem, ſed bono animo cauſabaris.

libris Puteanus adnotaverat: *tertiò conſularis legatus, prætorius ſecundò, ædilitius quartò, quæſtorius tertiò.* Caſaub.

* *Tertio conſularis, legatus prætorius ſecundo.*] *Legati prætorii*, & *Legati Auguſti proprætore* ſemper dicti ſunt qui provincias prætorias nomine Cæſaris adminiſtrabant. qui vero conſulares provincias ejuſdem Cæſaris miſſu regebant, etſi hi quoque legati eſſent Auguſti & legati conſulares dicerentur, conſulares tamen ſimpliciter illius provinciæ cui præerant, vocabantur. hinc fit, ut nunquam legas prætorium alicujus provinciæ, ſed ſemper legatum prætorium, aut legatum proprætore, aut etiam proprætorem. at conſulares provinciarum ſæpiſſime occurrunt in veterum libris & antiquis ſaxorum monumentis. multa multis locis horum commentariorum diximus ad hujus loci illuſtrationem pertinentia. *Salmaſ.*

1. *Factus eſt Imperator, & ſcurrarum, &c.*] Pal. non agnoſcit illud *Imperator &.* Grut.

2. *Extat etiam domus pulcherrima adjuncta gentibus Flaviis.*] Lego: *Adjuncta ædibus Flaviis.* Caſaub.

3. *Felix ad omnia, infeliciſsimus imperator.*] Elegantius Palatinus: *Felix omnia, infeliciſsimus imperator.* quæ Græca locutio eſt, τὰ πάντα εὐδαίμων, τὰ πάντα ἄθλιος. Poëta: *cætera Graius.* Salmaſ.

4. *Qui cum malevolis quidem, ſed bono animo cauſabaris.*] Cæteri, inquit, malo animo & obtrectandi ſtudio me reprehendebant, ob promiſſum in libri titulo majorem tyrannorum numerum, quàm potuiſſem invenire. tu reprehendiſti quidem, ſed animo non malo: quin imò juviſti etiam, & unde ſupplerem quod deerat ſuggeſſiſti. *Cauſſari* eſt αἰτιᾶσθαι & cum aliquo expoſtulare. hinc noſtrum *gauſſer.* Caſaub.

Qui cum malevolis quidem, ſed bono

animo

baris. Da nunc cuivis libellum, non tam disertè quàm fideliter scriptum. Neque ego eloquentiam videor pollicitus esse, sed rem: qui hos libellos quos de vita principum edidi, non scribo, sed dicto: & dicto cum ea festinatione, quam, siquid vel ipse promisero vel tu petieris, sic perurges ut respirandi non habeam facultatem. Nunc ad Claudium principem redeo: de quo speciale mihi volumen, quanvis breve meritò vitæ illius videtur edendum: addito fratre singulari viro, ita ut de familia tam sancta & tam nobili saltem pauca referantur.

animo causabaris.] Ita restituit hunc locum Casaubonus. *Salmas.*

Qui cum malevolis quidem, &c.] Lectioni codicis Regii propius accedit Palatinus quàm vulgati. hi enim præferunt *male nobis:* ille *male vobis.* Grut.

[1]TREBELLII POLLIONIS

DIVUS CLAUDIUS, AD CONSTANTINUM AUG.

1 [2]VENTUM est ad principem Claudium, [3] qui nobis intuitu Constantii Cæsaris cum cura [4] in literis digerendus est. De quo ego idcirco recusare non

1. TREBELLII POLLIONIS.] Hunc verum auctorem esse, initiò libri præcedentis probavimus. *Casaubonus.*

2. *Ventum est ad principem Claudium, &c.*] Ita scripti. Erat editum, *Feliciter ventum est ad pr. Cl.* qui ridiculus error ab antiquorum consuetudine profectus est, qui completo libro vocem FELICITER subjicere soliti, ac statim scriptionem continuare. *Idem.*

Ventum est ad principem Claudium.] Omnes editiones antiquæ, heic retinent: *Feliciter ventum est ad principem Claudium, qui nobis cum cura in litteris digerendus est.* decursis superiorum principum vitis, ut feliciter se venisse ad Claudium principem dicit, quem & sibi majore cura scribendum ait, contemplatione Constantii Cæsaris, in cujus gratiam quod is à Claudio imperatore originem duceret, ita tibias heic inflat Trebellius in laudando celebrandoque, & omnibus modis extollendo Claudio. Græci dicerent: ἀγαθῇ τύχῃ ἤλθομεν ἐπὶ τὸν Κλαύδιον. *Salmas.*

3. *Qui nobis intuitu Constantii, &c.*] Jam antè monuimus perperam isto & similibus aliquot locis librorum superiorum, scribi in nonnullis libris, *Constantini.* Casaub.

4. *In litteris digerendus est.*] Pal. *in litteras*, quod non spreverim. *Gruterus.*

1. *Qui*

non potui, quòd alios, tumultuarios videlicet imperatores ac regulos, scripseram eo libro quem *De triginta tyrannis* edidi, [1] qui [2] Cleopatranam etiam stirpem, & Victorianam, & quæ nunc est, detinet. Siquidem eò res processit ut mulierum etiam vitas scribi Gallieni comparatio effecerit. Neque enim fas erat eum tacere principem [3] qui [4] tantam generis sui prolem, qui bellum Gotthicum sua virtute confecit, qui manum publicis cladibus victor imposuit, qui Gallienum prodigiosum imperatorem, etiamsi non autor consilii fuit, tamen ipse imperaturus bono generis humani à gubernaculis publicis depulit: qui si diutiùs in hac esset commoratus Rep. [5] Scipiones nobis & Camillos,

1. *Qui Cleopatranam etiam stirpem, & Victorianam, & quæ nunc est detinet.*] Sana non est lectio, Palatinus habet: *qui Cleopatranam etiam stirpem Victorianam quæ nunc detinet.* totum hunc locum ita leges: *De quo idcirco recusare non potui, quod alios tumultuarios videlicet imperatores ac regulos, scripseram eo libro, quem de triginta tyrannis edidi, qui Cleopatranam etiam stirpem, Victorinamque nunc detinet.* Cleopatrana stirps est, Zenobia. dicit Trebellius non potuisse recusare quin Claudii vitam scriberet. quum enim hoc dederit minutis principibus & regulis, quos uno volumine est complexus; nec illis tantum, sed etiam duabus feminis Zenobiæ & Victorinæ, quæ etiam nunc illo triginta tyrannorum libro continentur, non potuisse aut debuisse id negare tali tantoque principi qualis Claudius fuit. *Salmas.*

Qui Cleopatranam etiam stirpem & Victorianam, & quæ nunc est, detinet.] Pal. *Qui Cleopatranam etiam stirpem Victorianam quæ nunc detinet.* quæ lectio si retineatur, rescribaturque, *Victorianamque nunc detinet.* nihil erit ejus difficultatis, qualis erat in scripturâ priore. *Gruter.*

2. *Cleopatranam etiam stirpem & Victorianam & quæ nunc est.*] Zenobia Cleopatrana stirps fuit, ut antè dictum. & *stirps quæ nunc est*, interpretor de sobole Censorini: quam Pollionis ætate adhuc extitisse ex priore libro didicimus. *Casaub.*

3. *Qui tantam generis prolem, &c.*] Deest *edidit.* vel scribendum, *cui tanta generis proles.* Idem.

Qui tantam generis prolem, qui bellum Gotthicum sua virtute confecit.] Manifesto, deest verbum. Palatinus addit: *Qui tantam generis sui prolem.* sed deest adhuc, *habet.* nempe Constantium Cæsarem. *edidit* vero, aut simile verbum, non est aptum satis huic loco. quomodo enim dici potest edidisse Constantium Claudius, qui nihil liberorum reliquit? certum est siquidem Constantium ex Crispi filia, qui frater Claudii fuit, natum esse. non igitur potuit edere Constantium Claudius. *Salm.*

4. *Tantam generis sui prolem.*] Sic Palat. nam *sui* prius exsulabat vulgatis. interim adhuc aliquid deest loco, nisi repetere velimus *confecit.* Grut.

5. *Scipiones bonos & Camillos, omnesque illos veteres.*] Emenda: *Scipiones nobis & Camillos, omnesque illos veteres suis virtutibus, suis consiliis, sua providentia, reddidisset.* Salmas.

Scipiones bonos.] Pal. *Scipionis bonis.* Grut.

millos, omnesque illos veteres suis virtutibus, suis consi-
2 liis, sua providentia reddidisset. Breve illius imperio fuit tempus: sed breve fuisset etiamsi quantum hominum vita suppetit, tantum vir talis imperare potuisset. Quid enim in illo non mirabile? quid non conspicuum? quid non triumphalibus vetustissimis præferendum? In quo Trajani virtus, Antonini pietas, Augusti moderatio, & magnorum principum bona sic fuerunt [1] ut non ab aliis exemplum capere, sed etiam si illi non fuissent, hic ceteris reliquisset exemplum. Doctissimi mathematicorum centum & viginti annos homini ad vivendum datos judicant, [2] neque amplius cuiquam jactitant esse concessum: etiam illud addentes, [3] Mosem solum, Dei (ut Judæorum libri loquuntur) familiarem, cxxv. annos vixisse: [4] qui quum quereretur quòd juvenis interiret, [5] responsum ei ab incerto ferunt numine, neminem plus esse victurum. [6] Quare etiam si c. & xxv. annos Claudius vixisset, [7] necessariam quidem mortem ejus expectandam fuisse, ut Tul-

1. *Ut non ab aliis exemplum caperet.*] Lege: *Ut non ille ab aliis exemplum caperet.* Salmas.

2. *Neque ampliùs cuiquam jactitant esse concessum.*] Ex Plinii libro septimo, & Phlegonte Tralliano, constat hoc esse falsissimum. *Casaub.*

3. *Mosem solum Dei, ut Judæorum libri loquuntur, familiarem,* cxxv. *annos vixisse.*] Ex libris sacris scimus esse falsissimum. *Idem.*

4. *Qui cùm quereretur quòd juvenis interiret.*] *Juvenis*, hoc est integris & vegetis omnibus sensibus. *Idem.*

5. *Responsum ei ab incerto ferunt numine neminem plus esse victurum.*] Fabula est: cui originem præbuerunt malè intellecta ista verba ex capite sexto Geneseos: *ἔσονται αἱ ἡμέραι αὐτῶν ἑκατὸν εἴκοσιν ἔτη. Idem.*

6. *Quare etiam si* c. *&* xx. *annos Claudius vixisset, necessariam quidem hujus mortem exspectandam fuisse.*] Nulla fere mutatione sic lego: *Quare etiam si centum & viginti annos vixisset, ne necessariam quidem mortem ejus expectandam fuisse, ut de Scipione loquitur Cicero, stupenda & mirabilis docet vita*. quæ verba hoc volunt: Querebatur Cicero, de Scipione loquens, non ejus saltem necessariam mortem fuisse expectatam, cui omnes immortalitatem, si fieri posset, optarent. Trebellius vero, ne necessariam quidem Claudii mortem expectandam fuisse, etiam si longissimum vitæ tempus foret consequutus, nam omnium judicio breve tempus ejus fuisset, etiamsi quantum hominum vita suppetit, tantum vir talis ac tantus vivere potuisset. quæ autem expectamus, ea evenire optamus, & magno cum desiderio speramus. *Salmas.*

7. *Necessariam quidem mortem ejus expectandam fuisse, ut Tullius de Scipione loquitur pro Milone, &c.*] Puto illa delenda, *pro Milone*. Fuit integri loci sententia sine dubio hujusmodi, etsi verba fortasse non penitus ista. *Quare etiam si c.*

Tullius de Scipione loquitur pro Milone, ſtupenda & mirabilis docet vita. Quid enim magnum vir ille domi foriſque non habuit? Amavit parentes. Quid mirum? Amavit & fratres. Jam poteſt dignum eſſe miraculo. Amavit propinquos: res noſtris temporibus comparanda miraculo. Invidit nulli, malos perſequutus eſt. Fures judices palàm aperteque damnavit. [1] Stultis, quaſi negligeret, indulſit. Leges optimas dedit. Talis in Rep. fuit, ut ejus ſtirpem ad imperium ſummi principes eligerent, emendatior ſenatus optaret. [2] In gratiam me quiſpiam putet 3
Conſtantii Cæſaris loqui: ſed teſtis eſt & tua conſcientia & vita mea, me nihil unquam cogitaſſe, dixiſſe, feciſſe gratioſum. Claudium principem loquor, cujus vita, probitas, & omnia quæ in Republica geſſit, tantam poſteris famam dedere, ut ſenatus populuſque Rom. novis eum honoribus poſt mortem affecerit. [3] Illi clypeus aureus, vel, ut grammatici loquuntur, clypeum aureum ſenatus totius judicio in Romana Curia collocatum eſt, [4] ut etiam

nunc

ſi C. *&* XXV. *annos Claudius vixiſſet, neceſſariam quidem ejus mortem expectandam fuiſſe, ſed immortalitatem tamen ei optandam fuiſſe, (ut Tullius de Scipione loquitur) ſtupenda & mirabilis docet vita.* Caſaub.

1. *Stultis quaſi negligeret indulſit.*] Pal. quoque *negligenter.* Grut.

2. *In gratiam me quiſquam putet Conſtantii Cæſaris loqui.*] Ex variis locis hujus libri apparet, habuiſſe Pollionem inimicos, qui ejus ſcripta tanquam adulationis plena vituperarent. Ac videtur aliter habuiſſe vita hæc cùm primum eſt edita: nam hæc, quam nunc legimus, niſi fallor, altera editio eſt: cùm auctor ut malevolis obtrectatoribus reſponderet, totum librum retexuit. *Caſaubonus.*

3. *Illi clypeus aureus, vel, ut grammatici loquuntur, clypeum aureum, &c.*] Duo ſignificat vox *clypeus*, ſcutum, ſive ἀσπίδα, & imaginem. prima inventio fuit ad neceſſitatem, ut corpus defenderet: deinde acceſſit decoris & elegantiæ ſtudium, ceperuntque pingi ſcuta. inde nominis hujus diverſa notio, ut rectè cenſet Plinius lib. XXXV. C. III. Lege Nonium & Soſipatrum. *Idem.*

Illi clypeus, vel, ut Grammatici loquuntur, clypeum aureum.] Hujuſmodi imaginum clypeos, ὅπλα etiam Græcis antiquiſſimis dicta. ὅπλον autem eſt clypeus. Et Latini vocarunt clypeos, imagines, thorace tenus depictas. idem erat Lacedæmoniis θώραξ, quod Thebanis ὅπλον. & ſane *thoracem*, & *clypeum* Latini pro eadem re uſurpant. clypeos autem iſtos, ut ita dicam, imaginatos, Græci δίσκους etiam vocant. igitur, & *diſci* & *clypei*, pro eodem ſumuntur, qui imagines ſcilicet, & vultus pictos præferebant. *Salmaſ.*

4. *Ut etiam nunc videtur.*] Fortaſſe mutata diſtinctione ſic meliùs: *Ubi etiam nunc vid. expreſſa thorace vultus ejus imago.* Caſaub.

Ut etiam nunc videtur expreſſa thorace ejus vultus imago.] Sic totum locum

 lego:

nunc videtur. Expressa thorace vultus ejus imago. Illi, (quod nulli antea) populus Rom. sumptu suo [1] in Capitolio ante Jovis Optimi Maximi templum, [2] statuam auream decem pedum collocavit. Illi totius orbis judicio in Rostris [3] posita est [4] columna, cum palmata statua superfixa, [5] librarum argenti mille quingentarum. [6] Ille velut futurorum memor, [7] gentes Flavias, quæ Vespasiani & Titi, nolo

lego: *Illi clypeus aureus, vel ut Grammatici loquuntur, clypeum aureum, senatus totius judicio in Romana curia collocatum est, ut etiam nunc videtur, expressa thorace vultus ejus. ut etiam nunc videtur*, id est, *quemadmodum etiam nunc videtur.* expressam autem thoracem vultus Claudii in illo clypeo fuisse scribit Trebellius. ubi notandum est, thoracem genere fœminino extulisse: *imago* autem ab illis fuit addita, qui ignorabant *thoracem*, imaginem significare. *thorax* igitur *vultus* hoc loco, est imago vultus. nam thoraces vel thoracides ejusmodi imagines dicebantur thorace tenus expressæ, quas Græci προτομὰς appellant. in illo igitur clypeo aureo, qui Claudio positus est, ipsius imago expressa erat. eos clypeos aut parietibus adfigebant, aut columnis adpendebant, ideoque & στυλοπινάκια dicebantur. *Salmas.*

Ut etiam nunc videtur expressa thorace vultus ejus imago.] Ita distinxi volente Palatino: qui tamen non habet illud *imago*, quod forte etiam abesse poterat. *Grut.*

1. *In Capitolio ante Jovis* OPT. MAX. *templum.*] Suetonius in Domitiano cap. XIII. *Statuas sibi in Capitolio nonnisi aureas & argenteas poni permisit ac ponderis certi.* præcedentia igitur verba Pollionis, *quod nulli antea*, non sunt referenda ad locum ubi posita hæc Claudii statua. *Casaub.*

2. *Statuam auream decem pedum collocavit.*] Satis compertum ex Plinii libro XXXIV. quo plurium essent pedum statuæ, eo fuisse magis honorificas, omnium honoratissimas, colosseas: quæ quidem in usu fuerunt rarissimè. nam deorum statuæ legitimam staturam hominis ter ferè continebant: heroum bis. regum & imperatorum istis erant breviores. *Idem.*

3. *Posita est columna cum palmata statua superfixa.*] *Posita est columna, statua palmata superfixa.* ita Pal. & vet. edit. *Salmas.*

4. *Columna, cum palmata statua superfixa.*] Præpositio *cum* abest Palatino, fortassis non malè. *Grut.*

5. *Librarum argenti mille quingentarum*] *Librarum argentearum.* idem. *Salm.*

Librarum argenti mille.] Pal. *Argentearum.* Grut.

6. *Ille velut futurorum memor.*] Mirè hac voce abusus, *memor* dixit, cùm debuisset *providus.* & hic autem blanditur Constantio, ut statim aperiemus. *Casaub.*

7. *Gentes Flavias quæ Vespasiani & Titi, nolo autem dicere Domitiani fuerant, propagavit.*] Vespasianum & Titum cùm censores essent, patriciarum gentium numerum auxisse scribunt veteres. videntur autem qui in patricios tum adsciti fuêre, communi Flaviarum gentium nomine appellati. nam interpretari aliter hunc locum non possumus. has igitur gentes Flavias propagavit Claudius, inque earum numerum novos patricios adscivit: quasi jam tum, ait Pollio, velut è specula prævidisset deferendum imperium uni ex illis gentibus orto: Constantio nempe Cæsari cujus laudi favet ubique Trebell. Et Constantium autem & omnem ejus stirpem Flaviorum nomen gestasse notum est omnibus. *Idem.*

Gentes Flavias quæ Vespasiani & Ti-

ti, nolo

nolo autem dicere Domitiani, fuerant, propagavit. Ille
bellum Gotthicum brevi tempore implevit. Adulator
igitur ſenatus, adulator populus Rom. adulatrices exteræ
gentes, adulatrices provinciæ: ſiquidem omnes ordines,
omnis ætas, omnis civitas, ſtatuis, vexillis, coronis, fa-
nis, arcubus bonum principem, aris ac templis honorave-
runt. [1] Intereſt eorum qui bonos imitantur principes, & 4
totius orbis humani intereſt, cognoſcere quæ de illo viro
ſenatuſconſulto ſint condita, ut omnes judicium publicæ
mentis agnoſcant. Nam quum eſſet nuntiatum [2] nono
Calend. Aprilis ipſo in ſacrario Matris ſanguinis die Clau-
dium imperatorem factum, neque cogi ſenatus ſacrorum
celebrandorum cauſa poſſet, ſumptis togis itum eſt ad
Apollonis templum, ac lectis literis Claudii principis,
hæc in Claudium dicta ſunt: *Auguſte Claudi, dii te nobis præ-
ſtent:* (dictum ſexagies) *Claudi Auguſte, principem te, aut qua-
lis tu es, ſemper optavimus:* (dictum quadragies) *Claudi Au-
guſte, te Reſp. requirebat:* (dictum quadragies) *Claudi Au-
guſte,*

ti, nolo autem dicere Domitiani, fuerant.] Mirari ſatis non poſſum, qui factum ſit, vt in libris omnibus nomen Veſpaſiani non legatur. putarim legendum: *Gentes Flavias Veſp. & Titi, nolo autem dicere Domitiani, propagavit.* Palatinus habet: *Flaviaſque.* Domitianum autem nolle ſe ait, quod is gentem Flaviam vitiis ſuis maculaſſet. quid igitur voluit Trebellius per propagationem iſtam Flaviarum gentium, quam Claudio aſſignat? nimirum repetit pæne totidem verbis hoc loco, quod ſupra in ipſo fere libri initio dixit ubi hæc verba habuimus: *Neque enim fas erat eum tacere principem, qui tantam generis prolem, qui bellum Gotthicum ſua virtute confecit.* ubi deeſſe verbum aliquod dicemus & fortaſſe, *reliquit. qui tantam generis ſui prolem reliquit.* heic vero eandem plane ſententiam, paulo aliis verbis iteravit: *Ille velut futurorum memor, gentes Flavias Veſpaſiani & Titi propagavit, ille bellum Gotthicum brevi tempore implevit.* quomodo gentes Flavias propagavit? nimirum relinquendo ex ſuo genere prolem, cui delatum eſt imperium ab ſummis principibus intuitu ipſius Claudii, *qui talis in rep. fuit,* hæc verba ſunt Trebellii, *ut ejus ſtirpem ad imperium ſummi principes eligerent.* uni enim Claudio imputat, quod ejus nepos regnaverit, & ſic Flaviarum gentium propagationem eidem adtribuit: ex qua gente deinceps multi imperatores longa ſucceſſione imperarunt. *Salm.*

Gentes Flavias, quæ Veſpeſiani & Titi, nolo, &c.] Pal. non habet *Veſpaſiani.* Grut.

1. *Intereſt eorum qui bonos principes imitantur.*] Scribe ex fide Palatini codicis: *Intereſt & eorum qui bonos principes imitantur, & totius orbis humani, cognoſcere quæ de illo viro ſenatuſconſulta ſint condita.* Salmaſ.

2. *Nono Cal. Aprilis ipſo in ſacrario Matris ſanguinis die Cl.*] De hoc ſuprà ad Lampridii Commodum. *Caſaub.*

guste, tu frater, tu pater, tu amicus, tu bonus senator, tu vere princeps: ([1] dictum octuagies) *Claudi Auguste,* [2] *tu nos ab Aureolo vindica:* (dictum quinquies) *Claudi Auguste, tu nos à Palmyrenis vindica:* (dictum quinquies) *Claudi Auguste, tu nos* [3] *à Zenobia & à Victoria libera:* (dictum septies) [4] *Claudi Auguste,* [5] *Tetricus nihil fuit:* (dictum septies.) Qui primùm ut factus est imperator Aureolum qui gravior Reip. fuerat, quod multum Gallieno placebat, conflictu habito à Reipub. gubernaculis depulit, tyrannumque missis ad populum edictis, datis etiam ad senatum orationibus judicavit. [6] His accedit, quòd rogantem Aureolum, & fœdus petentem, [7] imperator gravis & severus non audivit, responso tali repudiatum, *Hæc à Gallieno petenda fuerant,* [8] *qui consentire moribus poterat & timere.* Denique judicio militum apud Mediolanum Aureolus dignum exitum vitæ ac moribus suis habuit: & hunc tamen quidam historici laudare conati sunt, & ridiculè quidem. [9] Nam Gallus Anti-

1. *Dictum octagies.*] Lege: *octogies.* sic *octoginta.* Salmas.

2. *Tu nos à Zenobia & à Victoria libera.*] Pal. *& à Vitruria.* voluit scriptum, *Vitruvia*, quod revocandum. *Grut.*

3. *A Zenobia, & à Victoria libera.*] *Et à Vitruvia.* Quod non tamen ille præstitit; nam Gotthico bello occupatus, Zenobiam patienter tulit regnare. *Salmas.*

4. *Claudi Auguste, Tetricus nihil fuit.*] Scripta lectio, *fecit.* locus est subobscurus, ut alia in his adclamationibus non rarò. *Casaub.*

Claudi Auguste Tetricus nihil fuit.] Opt. Palat. *Tetricus nihil fecit.* senatores, quorum istæ sunt acclamationes, videntur æquiores fuisse Tetrico, qui & ex ipsorum erat corpore, & vir consularis, quique multa feliciter egerat, & diu imperarat. ideoque cum acclamationibus suis postulent, ab Aureolo vindicari, & à Palmyrenis, à Zenobia & Vitruvia liberari: contra Tetricum nihil tale postulant. sed illum nihil fecisse acclamant; hoc est nihil commisisse quare ab eo liberari vindicarique merito desiderare possint. *Salmas.*

5. *Tetricus nihil fecit.*] Hæc est scriptio librorum omnium calamo exaratorum, ideoque in dignitatem revocanda pristinam. *Grut.*

6. *His accedit quod arrogantem Aureolum, & fœdus petentem*] Lege: *His accedit, quod rogantem Aureolum, & fœdus petentem, imperator gravis & severus non audivit.* quæ sine dubio vera est lectio. *Salmas.*

7. *Imperator gravis & severus.*] Legendum puto, *Imperator gravis & serius.* sic infra, *gravem & serium*, eum vocat. *Idem.*

8. *Qui consentire moribus poterat & timere.*] Pal. *Consentiret; poterat & timere*, cui lectioni & suus quoque sensus. *Gruter.*

9. *Nam Gallus Antipater ancillariorum & historicorum dehonestamentum, &c.*] Scripti, *Ancilla honorum, & hist.* Ac potest exponi *ancilla honorum*, is qui ancillari

Antipater, [1] ancillariorum & hiſtoricorum dehoneſtamentum, principium de Aureolo ſic habuit, [2] *Venimus ad imperatorem nominis ſui.* [3] Magna ejus videlicet virtus, ab auro nomen accipere. At ego ſcio, [4] ſæpiùs inter gladiatores [5] bonis pugnatoribus hoc nomen appoſitum. [6] Habuit proximè tuus libellus munerarius hoc nomen [7] in indice ludorum. Sed redeamus ad Claudium. [8] Nam ut ſu- 6
periùs

cillari adulatione honore præditos proſequitur. Gloſſæ: *ancillor*, κολακεύω. Elegantiſſima eſt viri docti conjectura qui emendat, *Gallus Annius pater ancillariorum.* ſed quæ recedit longiùs à veſtigiis & editæ & ſcriptæ lectionis. *Caſaubonus.*

Nam Gallus Antipater ancillariorum, & hiſtoricorum dehoneſtamentum.] Noſtri libri, *Gallus Antipater ancilla honorum & hiſtoricorum dehoneſtamentum.* *ancillam* igitur *honorum* vocat Trebellius Antipatrum, adulatorem, & aſſentatorem ſummarum poteſtatum, vel ambitioſum. *ancillam* enim vocabant Latini qui ſordide adularetur & ambiret vel honores vel honoratos. Gloſſæ *ancillula*, ἐργόμωκος, παιδίσκη. nam ἐργόμωκον Græci vocant hominem adulandi adſentandique artificem. *Salmaſ.*

1. *Ancillariorum & hiſtoricorum.*] Palatinus accedit antiquis, in quibus *Ancilla honorum & hiſt.* Grut.

2. *Venimus ad imperatorem nominis ſui.*] Aureum & præſtantem. *Caſaubonus.*

Venimus ad imperatorem nominis ſui.] Hoc eſt, *Aureolum.* aurei enim & aureoli homines pro præſtantibus, & auro contra æſtimandis. hinc bonis propugnatoribus hoc ſæpius nomen adpoſitum tradit Trebellius in ludo gladiatorio. ſic Græcis χρύσεοι ἄνδρες. *Salmaſ.*

3. *Magna ejus videlicet virtus, ab auro nomen accipere.*] Cavillatur Pollio: neque enim ea mens fuit Antipatri. *Caſaubonus.*

4. *Sæpius inter gladiatores bonis pugnatoribus hoc nomen adpoſitum.*] Palat. *Bonis propugnatoribus.* notandum eſt bonis pugnatoribus vel propugnatoribus in ludo gladiatorio hoc appoſitum cognomen virtutis gratia, ut *aureoli* dicerentur. *Salmaſ.*

5. *Bonis pugnatoribus.*] Pal. *Propugnatoribus.* Grut.

6. *Habuit proxime tuus libellus munerarius hoc nomen in indice ludorum.*] Verum eſt, quod eſſe verum ſemper ſum opinatus, aut ludos heic accipi debere pro gladiatoribus, aut legendum ex Pal. *in indice ludiorum.* & hinc ſcimus libellum munerarium habuiſſe nomina omnium ludiorum hoc eſt gladiatorum, quos vel conſul vel prætor ſuo munere eſſet exhibiturus. *ludii* autem ſunt gladiatores; apud veteres ludii non alii dicebantur quam ſaltatores & hiſtriones. at ſequentibus temporibus, ludii proprie dicti ſunt gladiatores, à ludo gladiatorio. nec *ludii* tantum, ſed & *ludi* ſunt appellati. Juvenalis:

Nupta ſenatori comitata eſt Hippia ludum
Ad Pharon & Nilum. ———

Hinc *ludiam* vocat eamdem Hippiam, quaſi *ludi* vel *ludii* uxorem. apud eumdem Juvenalem:

——— *veniunt ad miſcellania ludi.*

Ludi ſunt gladiatores. *Salmaſ.*

7. *In indice ludorum.*] Non malè quoque Pal. *In indice ludiorum*, niſi fuit potius *Ludionum.* Grut.

8. *Nam ut ſuperiùs diximus, illi Gotthi, &c.*] Conferendus hic locus eſt cum illo in libro de Gallieno. *Caſaubonus.*

periùs diximus, [1] illi Gotthi [2] qui evaſerant [3] eo tempore quo illos Macrianus eſt perſequutus, quoſque Claudius emitti non ſiverat, nequid fieret quod effectum eſt, omnes gentes ſuorum ad Romanas incitaverunt prædas. [4] Denique Scytharum diverſi populi, [5] Peucini, [6] Trutungi, [7] Auſtrogotthi [8] Virtingui, [9] Sigipedes, [10] Celtæ etiam [1] & He-

1. *Illi Gothi qui evaſerant.*] Auctior voce Palatinus, *triginta illi Gothi.* ſed putarim à gloſſa, ut nimirum id annotarit ad vocem *ſuperius*, dictum videlicet id eſſe in XXX. tyrannis. *Gruterus.*

2. *Qui evaſerant eo tempore quo illos Macrianus.*] Scribendum, *Marcianus*, Zoſimo, Μαρκιανὸς, cui bellum adverſus Scythas gerendum commiſit Gallienus. *Salmaſ.*

3. *Illo tempore quo eos Macrianus.*] Legendum: *Martianus.* Caſaub.

4. *Denique Scytharum diverſi populi, Peucini.*] Scribendum eſſet, *Peuceni.* Palat. tamen heic habet, *Peuci.* Zoſimo, Πεῦκαι dicuntur. nec dubium eſt quin *Peuci*, & *Peucæ*, etiam dicti ſunt populi incolentes inſulam Peucen. ſic *Rheni* populi qui Rhenum accolunt, pro Rhenanis. *Salmaſ.*

5. *Peucini.*] Incolæ ſunt Peucæ inſulæ, quam Danubii oſtia efficiunt. *Caſaubonus.*

Peucini, Trutungi, Auſtrogothi.] Palat. *Peuci, Trutungi, Auſtorgoti.* Gruterus.

6. *Trutungi.*] *Tutungri* dicuntur in veteri chorographia neſcio an hi ſint, quos *Thuringos* vocat Aethici Coſmographia: *Gothos, Thuringos, Herulos, Sarmatas* Pruthingos appellat Zoſimus. atque hi ſunt abſque dubio qui Ammiano Marcellino lib. XXVII. *Gruthungi* dicuntur. ſic *Trutungi, Pruthungi*, & *Gruthungi*, idem erit populus. ſcimus enim, quam ſæpe invicem mutentur *T*, & *P*: & *T*, & *C*, & *G*. errant, qui *Gothunnos* eoſdem cum his *Grutungis* faciunt. *Gautunnorum* etiam infra meminit Vopiſcus. *Salmaſ.*

7. *Auſtrogothi.*] Qui aliis *Oſtrogothi.* *au* & *o* paſſim confunduntur. *Caſaubonus.*

8. *Virtingui.*] Aliis, *Vitingui.* neſcio an ſint Juthungi. *Idem.*

Virtingui.] Qui *Vithungi* Sidonio Apollinari, & *Juthungi* Ammiano Marcellino lib. XVII. perperam cum *Trutungis*, de quibus egimus ſuperiori annotatione, eos confundunt docti. diverſi enim ſunt, ut ex hoc loco conſtat. *Salmaſ.*

Virtingui, Sigipedes.] Sic Pal. niſi quod pro ſecunda voce habeat *Sigypedes.* Grut.

9. *Sigipedes.*] Lego, *Gipedes.* Gepidæ Jornandi & aliis. *Caſaub.*

Sigipedes.] *Gipedes* legendum, hoc eſt γήπαιδες, ut Græcis nominantur. Latini ſecundum Græcos, *Gepædes* debuerant dicere. ſed *η*, Græcorum per *i* enuntiabant. & diphthongos parum curabant, quas fere nonniſi per *e* ſimplex ſcribebant. ſic *Gipides*, ſunt Γήπαιδες. *Salmaſ.*

10. *Celtæ etiam & Heruli.*] Celtæ ſunt mihi incogniti. nam Celtoſcytharum appellatio apud antiquos geographos aliam rationem habet. Heruli, Jornandi & aliis Eruli dicuntur. *Caſaubonus.*

Celtæ etiam & Heruli.] Celtas iſtos nemini puto eſſe cognitos. *Celetæ* populi Thraciæ non ignobiles, diviſi in majores & minores, quorum hi ſub Rhodope, illi ſub Æmo habitant. putavi aliquando *Celtas* iſtos eſſe Trebellii. atque inde etiam Celeticæ equæ fama nobiles. nam & equos Threciſcos celebrarunt antiqui. ἐπέχω tamen. *Salmaſ.*

1. *Et*

[1] & Heruli prædæ cupiditate [2] in Romanum solum & Rempub. venerunt, atque illic pleraque vastarunt, dum aliis occupatus est Claudius, dumque se ad id bellum quod confecit, imperatoriè instruit; ut videantur fata Romana boni principis occupatione lentata. sed credo, ut Claudii gloria accresceret, ejusque fieret gloriosior toto penitus orbe victoria. [3] Armatarum denique gentium trecenta viginti millia tunc fuere. Dicat nunc qui nos adulationis accusat, Claudium minùs esse amabilem. Armatorum trecenta viginti millia. [4] Quis tandem Xerxes hoc habuit? [5] quæ fabella istum numerum affinxit? Quis poëta composuit? Trecenta viginti millia armatorum fuerunt. Adde servos, adde familias, adde carraginem [6] & epota flumina consumptasque sylvas. [7] Laborasse denique terram [8] ipsam, quæ tantum Barbarici timoris accepit; terram puto. Extat ipsius epistola missa ad senatum legenda ad 7 popu-

1. *Et Heruli.*] Scribendum sine aspiratione, *Eruli.* ita enim scribit Palatinus, cum Græcis, quibus Ἔρουλοι scribuntur. *Idem.*

2. *In Romanum solum, & remp venerunt.*] Nonne satis erat dixisse, *In Romanum solum venerunt.* Idem.

In Romanum solum & Remp.] Palat. *solum in Remp.* Grut.

3. *Armatarum denique gentium trecenta viginti millia fuere.*] Mox addit habuisse duo millia navium. de numero armatorum planè consentit Zosimus: de navibus longè excedit. *Casaubonus.*

4. *Quis tandem Xerxes hoc habuit?*] Oratoriè dictum: nam exercitus Xerxis non duplo, sed fortasse etiam triplo major. *Idem.*

Quis tandem Xerxes hoc habuit? quis poëta composuit?] Immo vero tu ipse Trebelli plane poëtice hunc barbarici exercitus numerum exauges, & omnia in majus extollis. *Salmas.*

5. *Quæ fabella istum numerum affinxit.*] Melius Palat. *Quæ fabella istum numerum adfinxit.* Idem.

6. *Et epota flumina.*] *Epotata*, idem. *Idem.*

Et epota flumina.] Pal. *Expotata.* Grut.

7. *Laborasse denique terram ipsam*] Dele vocem *terram*. sequitur enim commodiore loco. *Casaub.*

Laborasse denique terram ipsam quæ tantum barbarici timoris accepit, terram puto.] Legendum: *Trecenta viginti millia armatorum fuerunt. Adde servos, adde familias, adde carraginem, & epota flumina, consumptasque sylvas, laborasse denique terram ipsam, quæ tantum barbarici tumoris excepit. Barbaricum tumorem* eleganter vocat, tumentem illam, tumultuque magno venientem barbarorum multitudinem. recte etiam secundum nostram emendationem laborasse terra dicitur, quæ tantam sedibus suis excitam barbarorum, & exuberantem in solum Romanum, magnoque tumultu, & tumore irruentem multitudinem, passa est. *Salmas.*

8. *Ipsam quæ tantum barbarici tumoris accepit, terram puto.*] Hæc est lectio Pal. nisi quod ponat vocem *terram*, loco principe. *Grut.*

populum, qua indicat de numero barbarorum, quæ talis est: *Senatui P. Q. Rom. Claudius princeps* (hanc autem ipse dictasse perhibetur, [1] ego verba magistri memoriæ non requiro) [2] *P. C. militantes audite quod verum est:* CCCXX. *millia barbarorum in Romanum solum armati venerunt: hæc si vicero, vos vicem reddite meritis: si non vicero, scitote me post Gallienum velle pugnare. Fatigata est tota Resp. Pugnabimus post Valerianum, post Ingenuum, post Regillianum, post Lollianum, post Posthumium, post Celsum, post mille alios qui contemptu Gallieni principis à Rep. defecerunt. Non scuta, non spathæ, non pila jam supersunt. Gallias & Hispanias, vires Reip. Tetricus tenet, & omnes sagittarios (quod pudet dicere) Zenobia poßidet. Quidquid fecerimus satis grande est.* Hos igitur Claudius ingenita illa virtute superavit: hos brevi tempore attrivit. De his vix aliquos ad patrium solum redire permisit. Rogo quantum pretium est clypeus in Curia tantæ victoriæ, quantum una aurea statua? [3] Dicit Ennius de Scipione, *Quantam statuam faciet populus Romanus, quantam columnam, quæ res tuas gestas loquatur?* [4] Possumus dicere, *Flavium Claudium,

1. *Ego verba magistri memoriæ non requiro.*] Scribe, *Ego verba sint ipsius an magistri memoriæ non requiro.* Cùm epistolas & orationes suas ad senatum imperatores per se non formabant, ingenio utebantur magistri memoriæ vel scriniorum. *Casaub.*

Ego magistri memoriæ verba non requiro.] Nihil mutandum. dicit Trebellius, illam epistolam dictasse Claudium, & ipsius principis hæc esse verba. non igitur se desiderare verba magistri memoriæ, cum oratio ipsius principis ingenio formata plus ponderis & momenti habere debeat, quam quæ dictata sit à memoriæ magistro. *Salmas.*

2. *P. C. militantes audite quod verum est.*] Legendum, *lætantes.* Casaub.

P.C. militantes audite quod verum est.] *Casaub. Lætantes* reponit: non placet. Nam quomodo postularet Claudius, ut lætantes audirent, in quo nulla lætitiæ causa esset, aut ratio lætandi? non enim victoriam nunciabant illæ litteræ, sed timorem potius. cum incertum adhuc esset, quo caderet pugnæ eventus, adversus tantam multitudinem. *Salmas.*

Patres conscripti militantes audite.] Adsentior conjecturæ Casauboni, *lætantes*; neque enim vero simile est usurpasse veterem vocem *vitulantes*, Etsi litteris accedit magis ad *militantes.* Gruterus.

3. *Dicit Ennius de Scipione, quantam statuam faciet populus Romanus.*]

Nam quantam statuam faciet populus Romanus.

Videtur heic Trebellius non ipsissima opici poëtæ verba posuisse, sed sententiam. *Salmas.*

4. *Possumus dicere Flavium Claudium unicum in terris principem.*] Nomen Flavii, quod Constantius & Constantinus, & alii post Constantinum usurparunt, à Claudio quem generis sui auctorem videri

dium, unicum in terris principem, non columnis, non ſtatuis, ſed famæ viribus adjuvari. Habuerunt præterea 8
duo millia navium, [1] duplicem ſcilicet numerum quàm illum [2] quo tota pariter Græcia omniſque Theſſalia, urbes etiam Aſiæ quondam expugnare conata eſt. Sed illud poëticus ſtilus fingit, hoc vera continet hiſtoria. Claudio igitur ſcriptores adulamur, qui duo millia navium Barbararum, & trecenta viginti millia armatorum delevit, oppreſſit, attrivit: qui carraginem tantam quantam numerus hic armatorum ſibimet aptare potuit & parare, [3] nunc incendi fecit, nunc cum omnibus familiis Romano ſervitio deputavit, [4] ut docet ejuſdem epiſtola quam [5] ad Junium Brocchum ſcripſit Illyricum tuentem. *Claudius Broccho. Delevimus* CCCXX. *millia Gotthorum*, II. *millia navium merſimus.*

videri volebant, in illos derivatum eſſe, conſtat. cui quidem Claudio imperatori, *Flavium* nomen fuiſſe certa fides eſt. ſed & *Valerium* dictum eſſe, liquido poteſt conſtare ex fine hujus libri. atque hinc *Flavius Valerius Conſtantius*, & *Fl. Valerius Conſtantinus* dicti. Criſpi quoque in illa familia, à Criſpo fratre Claudii, qui verus fuit illius familiæ auctor. nam is avus Conſtantii Cæſaris, per filiam fuit. ſed apparet eos proniores fuiſſe in ejus nomina aſſumenda, qui & imperaverat, & longe celeberrimum nomen ſuum apud poſteros claris factis & inſignibus victoriis reddiderat. hinc etiam *Flavius Claudius Julianus*, eſt appellatus, à Flavio Claudio hoc noſtro, ut apparet. *Idem.*

* *Flavium Claudium, &c.*] Claudium verò in nullo vetuſtatis monumento Fabium invenimus appellatum. *Caſaub.*

1. *Duplicem ſcilicet numerum, quàm illum quo tota pariter Græcia, omniſque Theſſ.*] Latinis *mille naves* dicuntur fuiſſe in exercitu quo obſeſſa eſt Troja. ſed fuiſſe multo plures, & Varro auctor eſt & Græci docent. *Idem.*

2. *Quo tota pariter Græcia, omniſque Theſſalia, urbes Aſiæ quondam expugnare conata eſt.*] Per urbes Aſiæ intelligit non ſolum Ilium, ſed reliquas Aſiæ urbes, quas expugnavit Achilles, & ceteri Græci, toto illo decennalis expeditionis tempore, inter quas, *Lyrneſſus*, *Thebæ*, cum reliquis memorantur. *Salmaſ.*

3. *Nunc incendia fecit.*] Malim, *Nunc incendio affecit.* Caſaub.

Nunc incendia fecit, nunc cum omnibus familiis Romano ſervitio deputavit.] Scribendum: *Qui carraginem tantam, quantam numerus hic armatorum ſibimet aptare potuit, & parare, nunc incendefecit, nunc cum omnibus familiis, Romano ſervitio deputavit. incendefacere* pro *incendere.* ſic *mittefacere* apud Nonium pro *miſſum facere.* Salmaſ.

Nunc incendia fecit.] An fuit? *incendefecit.* ſed meliùs Caſaubonus, *Nunc incendio affecit.* Grut.

4. *Ut docet ejuſdem epiſtola.*] Pal. *docetur.* Idem.

5. *Ad Junium Brocchum.*] Brocchos vel broccos Latini vocant quibus ſuperius labrum tumet. Plin. libro. XI. cap. XXXVII. *Caſaub.*

simus. Tecta sunt flumina scutis: spathis & lanceolis omnia littora operiuntur. Campi oßibus latent tecti, nullum iter purum est, ingens carrago deserta est. Tantum mulierum cepimus ut
9 *binas & ternas mulieres victor sibi miles poßit adjungere.* Et utinam Gallienum non esset passa Respub. utinam sexcentos tyrannos non pertulisset. Salvis militibus quos varia prælia sustulerunt, salvis legionibus quas Gallienus malè victor occidit, quantum esset additum Reipublicæ? [1] Siquidem [2] nunc verba naufragii publici colligit nostra diligentia [3] ad Rom. Reip. decus. [4] Pugnatum est enim [5] apud Mœsios, [6] & multa prælia fuerunt [7] apud Martianopolin, multi naufragio perierunt, plerique capti reges, captæ diversarum gentium nobiles fœminæ: impletæ barbaris servis, senibusque cultoribus Romanæ provinciæ. [8] Factus miles barbarus & colonus ex Gottho. Nec ulla fuit regio

1. *Siquidem nunc verba publici naufragii colligit nostra diligentia ad Rom. reip. decus.*] Regius & Puteani *colligat* exhibent, non *colligit*. Lege periculo τῆς ἡμετέρας κριτικῆς: *Siquidem nunc reliqua* (vel *tabulas*, aut tale quid) *Naufragii colligit vestra deligentia: ad R. r. d.* plana & certa sententia in gratiam principis cui hanc vitam misit adjecit ista Pollio. *Idem.*

Siquidem nunc verba naufragii publici colligit nostra diligentia ad Romanæ reip. decus.] Scribendum puto: *Siquidem nunc verba naufragii publici colligit nostra diligentia, ac Romanæ reip.* hoc est, *Publici, ac Romanæ reip. naufragii.* Salmas.

2. *Nunc verba naufragii publici colligit nostra diligentia*] Sic & Palatinus, quo videretur velle, ita naufragio interiisse Rempublicam, ut nihil de ea reliquum sit quo colligatur, nisi verba, nisi fabula, & rei ipsius narratio. quod durissimè dicatur, imò invidiose. quapropter accesserim emendationi Casaubonianæ. *Gruter.*

3. *Ad Romanæ reipublicæ decus.*] Pal. non habet illud *decus*, sed videtur requiri, nisi fortè mutandum in *dedecus*. Idem.

4. *Pugnatum est enim apud Mœsios.*] Scribe, *apud Mœsos. Mœsi* enim populi dicti: *Mœsia* provincia. *Salmas.*

5. *Apud Mœsos.*] Sic Pal. non *Mœsios.* idem etiam statim habet, *Marcianopolim*, non *Martianopolim.* Grut.

6. *Et multa prælia fuerunt apud Martianopolim.*] Ita semper corrupte legitur apud Ammianum: cum heic & ibi sit scribendum, *Martianopolis.* Salmas.

7. *Apud Martianopolin.*] Meliùs per c. *Marcianopolin.* Zosimus, quem hic lege, semper Μαρκιανοῦ πόλιν. *Mæsii* pro Mœsi suprà. *Casaub.*

8. *Factus miles barbarus & colonus ex Gottho.*] Horum verborum mentem non percipio. Pal. *Factus miles barbari colonus, & miles è Gottho.* Quæ & intellectum meum fugiunt. vult quidem dicere, militem barbarum, & militem Gotthum factum esse colonum: quæ sententia facile adstrui potest, ex iis quæ præcesserunt: sed hæc locutio, qua id voluit exprimere, aut corrupta est, aut novo quodam genere loquendi formata. *Salm.*

Factus miles barbarus & colonus ex Gotho.]

regio quæ Gotthum ſervum triumphali quodam ſervitio non haberet. Quid boum barbarorum noſtri videre majores? quid ovium? [1] quid equarum quas fama nobilitat Celticarum? Hoc totum ad Claudii gloriam pertinet. Claudius & ſecuritate Remp. & opulentiæ nimietate donavit. Pugnatum præterea eſt apud Byzantios, [2] ipſis qui ſuperfuerant Byzantiis fortiter facientibus. Pugnatum apud Theſſalonicenſes, quos Claudio abſente obſederant barbari. Pugnatum in diverſis regionibus, & ubique auſpiciis Claudianis victi ſunt Gotthi, prorſus ut jam tunc Conſtantio Cæſari nepoti futuro videretur Claudius ſecuram parare Rempub. Et bene venit in mentem, [3] exprimenda eſt ſors quæ Claudio [4] data eſſe perhibetur: eo magis, ut intelligant omnes genus Claudii ad felicitatem reip. divinitus conſtitutum. Nam quum conſuleret factus imperator, quamdiu imperaturus eſſet, ſors talis emerſit:

[5] *Tu qui nunc patrias gubernas oras,*
Et mundum regis, arbiter deorum
[6] *In veteres tuis novellis.*

Regna-

Gotho.] Palat. *Barbaricolonus ex Gotho.* Gruter.

1. *Quid equarum quas fama nobilitat Celticarum.*] Neque *Celtas*, neque *Celticas equas* novimus. *Celetas* & *Celeticas equas* ſupra volebamus, à *Celetis* Thraciæ populis non ignobilibus. *Salmaſ.*

2. *Ipſis qui ſuperfuerant Byzantiis fortiter facientibus.*] Vide librum de Gallienis. *Caſaub.*

Ipſis qui ſuperfuerant Byzantiis.] Pal. *Ipſis qui ſuperius fuerant Byzantiris.* Grut.

3. *Exprimenda eſt ſors quæ Claudio data eſſe perhibetur; eo magis.*] Non exprimit ubi ſors illa Claudio data ſit. in Palatino ita legitur, *Exprimenda eſt ſors, quæ Claudio data eſſe perhibetur commagniſque ut intelligant omnes genus Claudii ad felicitatem reip. divinitus eſſe conſtitutum.* legebam aliquando *Comanis*. *Comana* urbs nobiliſſima Cappadociæ, in qua Bellonæ vetuſtiſſimum templum. ſed nunc legimus, *Commagenis*. *Commagenæ*, vel *Commagena*, urbs in Pannonia ſuperiore, quam Vindobona XXIV. millibus P. diſtantem facit vetus itinerarium, & *Commagenis* nominat. *Salmaſ.*

4. *Data eſſe perhibetur: eò magis ut intelligant.*] Pal. *Perhibetur commagnis ut intellig.* ex quo nullo negotio fiat, *Perhibetur Commagenis, ut intelligat.* & ita reſtituendum videtur. *Grut.*

5. *Tu qui nunc patrias gubernas oras.*] De licentia quæ uſurpatur hîc in ultima vocis *gubernas*, antè monuimus. *Caſaub.*

6. *In veteres tuis novellis.*] Scribendum: *In veteres tuis novellis.* ſed fortaſſe fecerat auctor:

O longùm inveteres tuis novellis.

Idem.

In veteres tuis novellis.] Forte ſupplendum:

Tu vinces veteres tuis novellis.

Hoc dicit; Claudium veteres omnes

impe-

Regnabunt etenim tui minores,
[1] *Et reges facient ſuos minores.*

[2] Item quum [3] in Apennino de ſe conſuleret, reſponſum hujuſmodi accepit,

Tertia dum Latio regnantem viderit æſtas.

Item quum de poſteris ſuis,

His ego nec metas rerum nec tempora pono.

Item quum [4] de fatre Quintillo, quem conſortem habere volebat imperii, reſponſum eſt,

Oſtendent terris hunc tantùm fata.

Quæ idcirco poſui, ut ſit omnibus clarum, Conſtantium divini generis virum, ſanctiſſimum Cæſarem, & Auguſtæ ipſum familiæ eſſe, & Auguſtos multos de ſe daturum, ſalvis Diocletiano & Maximiano Auguſtis, & ejus fratre
11 Galerio. Sed dum hæc à divo Claudio aguntur, [5] Palmyreni ducibus Saba & Timogene contra Ægyptios bellum ſumunt, atque ab his Ægyptia pervicacia & indefeſſa pugnandi continuatione vincuntur. [6] Dux tamen Ægyptiorum [7] Probatus [8] Timogenis inſidiis interemptus eſt. Ægyptii vero omnes ſe Rom. imperatori dediderunt, in abſen-

imperatores, non vitæ & imperii longitudine ſuperaturum, ſed *novellis ſuis*, hoc eſt nepotum ſucceſſione. *novellos* heic pro nepotibus poſuit vel minoribus. ſic Græci νεαροὺς vocant. *Salmaſ.*

In veteres tuis novellis.] Nihil adjuvat Pal. qui initio tamen habuit, *Inveteriſtius novellis.* Grut.

1. *Et reges facient ſuos minores.*] Τοὺς παίδων παῖδας. *Salmaſ.*

2. *Idem cùm in Apennino de ſe conſuleret.*] Lego, *Aponino.* vel, *in Aponi fonte.* vide Sueton. in Tiberio, capite XIV. *Caſaub.*

Item quum in Aponino.] Lege, *Idem cum in Aponino.* & paulo poſt, *Idem quum de poſteris ſuis.* Salmaſ.

3. *In Apennino.*] Ita & Pal. niſi quod is *Appennino.* Grut.

4. *De Fratre Quintillo.*] Palat, *Quintilio.* ſed infra expreſſit *Quintillium*, adhucque inferius *Quintillum.* Idem.

5. *Palmyreni ducibus Saba & Timogene.*] Sabas eſt quem Zoſimus Zabdam nominat. Vopiſcus *Zobam*, in Aureliano. *Caſaub.*

Palmyreni ducibus Saba, & Timogene.] Forte: *Sabda.* nam Ζάβδας Zoſimo dicitur. *Salmaſ.*

6. *Dux tamen Ægyptiorum Probatus.*] Zoſimus & Zonaras Probus nominant. *Caſaub.*

7. *Probatus Timogenis inſidiis interemptus eſt.*] Pal. *Imaginis.* ut forſan & heic & ſuperius reſcribi poſſit *Timagenes*, uti vocatur Græcis. *Grut.*

8. *Timogenis inſidiis interemptus eſt.*] Lege, *Timagenis inſidiis.* Τιμαγένης dicitur Zoſimo. & ſupra ſcribendum quoque *Timagenes.* Salmaſ.

1. *Nam*

absentis Claudii verba jurantes. Atticiano & Orphito coss. auspicia Claudiana favor divinus adjuvit. [1] Nam [2] quum se in Hæmimontum multitudo Barbararum gentium quæ superfuerant, contulisset, [3] illic [4] ita fame ac pestilentia laborarunt, ut jam Claudius dedignaretur & vincere. Denique finitum est asperrimum bellum, terroresque Romani nominis sunt depulsi. Vera dici fides cogit, simul ut sciant hi qui adulatores nos existimari cupiunt, [5] id quod historia dici postulat, non tacere. Eo tempore quo parta est plena victoria, plerique milites Claudii [6] secundis rebus elati, quæ sapientium quoque animos fatigant, ita in prædam versi sunt, ut non cogitarent à paucissimis se posse fatigari dum occupati animo atque corporibus [7] avertendis prædis inserviunt. Denique in ipsa victoria propè duo millia militum à paucis Barbaris, & iis qui fugerant, interempti sunt. Sed ubi hoc comperit Claudius, omnes qui rebelles animos extulerant, conducto exercitu rapit, atque in vincula Romam etiam mittit [8] ludo publico deputandos. [9] ita id quod vel Fortuna vel

1. *Nam cùm se in Hæmimontum multitudo Barbararum gentium quæ superfuerant, contulisset.*] Provinciam Thraciæ, in qua Hæmus mons, Hæmimontum nominarunt, ut auctor est Ammianus in descriptione Thraciarum lib. XXVII. *Casaub.*

2. *Cùm se in Hæmimontum.*] Pal. non habet dictiunculam *in.* & abesse potest. *Gruter.*

3. *Illic ita fame, & pestilentia laborarunt.*] Pal. & ed. vet. *laboravit.* quod refertur ad *multitudinem.* nam & *contulisset* dixit. *Salmas.*

4. *Ita fame & pestilentia laborarunt.*] Non fame sed pestilentia tantùm absumptos scribit Zosimus. *Casaub.*

Id quod dici historia postulat, non tacere.] Meliùs, *nos non tacere.* Hujus cladis à Claudii exercitu acceptæ, meminit & Zosimus, quem lege. *Idem.*

5. *Id quod historia postulat, non tacere.*] *Non tacere*, est scribere, vel dicere. sic *non jubere*, pro vetare. *Salmasius.*

6. *Secundis rebus elati, sapientum quoque animos fatigant.*] Ad verbum ex Sallustio. *Casaub.*

7. *Avertendis prædis inservient.*] Jos. Scaliger. *Avert. præsidiis parum inserviunt.* sed non dubito meliùs scribi, *prædis*, quod libri Puteani servant. *avertere prædam*, familiaris historicis dictio. *Idem.*

Avertendis prædis.] Pal. eos scriptos juvat qui præferunt *præsidiis.* Gruterus.

8. *Ludo publico deputandos.*] Vet ed. *deputatos.* Salmas.

9. *Ita id quod vel fortuna vel miles egerat, virtute boni principis æquatum est.*] Palat. scribendum, *antiquatum est.* nec aliter vetus editio. *antiquare*, ut omnes sciunt, est delere vel abolere. significat igitur virtute Claudii abolitum dedecus, & detrimentum resarcitum, quod

na vel miles egerat, virtute boni principis antiquatum eſt. Nec ſola de hoſte victoria, ſed etiam vindicta præſumpta eſt. In quo bello quod geſtum eſt, equitum Dalmatarum ingens extitit virtus, [1] quòd originem ex ea provincia Claudius videbatur oſtendere, [2] quamvis alii Dardanum, & ab Ilio Trojanorum atque ipſo Dardano ſan-
12 guinem dicerent trahere. [3] Fuerunt per ea tempora & apud Cretam Scythæ, & Cyprum vaſtare tentarunt: [4] ſed ubique morbo exercitu laborante, ſuperati ſunt. Finito ſanè bello Gotthico, [5] graviſſimus morbus increbuit, [6] tunc quum etiam Claudius affectus morbo mortales reliquit, & familiare virtutibus ſuis petiit cælum. Quo ad deos atque ad ſidera demigrante, [7] Quintillus frater ejuſ-

quod acceperant Romani incautius ſe gerentes. *Idem.*

1. *Quòd originem ex ea provincia Claudius videbatur oſtendere.*] Tanti principis origo, ut aliorum ſummorum virorum, in obſcuro latet. *Caſaub.*

Quod originem ex ea provincia Claudius videbatur oſtendere.] Suavis eſt & lepida hiſtoria quam refert Victor de origine Claudii: *Claudium plerique putant*, inquit, *Gordiano ſatum, dum adoleſcens à muliere matura inſtitueretur ad uxorem.* eum locum eo libentius attuli, ut vitio vacare probarem, & morem antiquum inſtituendi nobiles adoleſcentes ad uxorem & rem uxoriam, docerem. hoc voluit igitur Victor; Gordianum adoleſcentulum, quum ducturus eſſet uxorem, à muliere matura & artifice illius palæſtræ inſtitutum eſſe ad hunc ludum, ne novitius adoleſcens, & in hoc ludo minime doctus, ut nondum τῆς ἀφροδίτης μυςήριον, parum ſe virum probaret novæ nuptæ. Martialis:

Ergo ſuburanæ tironem trade magiſtræ
Illa virum faciet. non bene virgo docet.

Salmaſ.

2. *Quamvis alii Dardanum, & ab Ilio Trojanorum atque ipſo Dardano ſanguinem dicant trahere.*] Ne dubita ſcribere: *& ab Ilo Trojanorum rege, atque ipſo Dardano ſanguinem trahere*: vel, *ab Ilo Trojano.* Dardanum gente fuiſſe Claudium conſtans videtur opinio fuiſſe. unde & quidam à Dardano, atque ab Ilo Trojanorum antiquiſſimis regibus eum ſanguinem trahere dixerunt. Virgilius:

Iluſque Aſſaracuſque & Trojæ Dardanus auctor.

Quidam eum ex Dalmatia, alii ex Dardania fuiſſe dixerunt: adeo incerta de hujus optimi principis origine jactabantur. *Idem.*

3. *Fuerunt per ea tempora & apud Cretam Scythæ, & Cyprum.*] Zoſimus, qui eoſdem auctores ſequitur, Cretæ non Cyprum, ſed Rhodum adjicit. *Caſ.*

4. *Sed ubique morbo exercitu laborante.*] Palatinus: *Sed ubique morbo atque exercitu laborante.* deeſt *fame*: *morbo atque fame exercitu laborante.* ſic enim ſupra, utroque laboraſſe dixit: nam per *morbum* heic, peſtilentiam intelligit. *Salmaſ.*

5. *Graviſſimus moribus increbruit.*] Pal. *increbuit.* Grut.

6. *Tunc cùm etiam Claudius affectus morbo mortales reliquit.*] Peſtilentia igitur extinctus Claudius. *Caſaub.*

7. Qvintillvs *frater ejuſdem.*] De hoc

ejusdem, vir sanctus, & sui fratris (ut verè dixerim) frater, delatum sibi omnium judicio suscepit imperium, [1] non hereditarium, sed merito virtutum: qui factus esset imperator etiamsi frater Claudii principis non fuisset. Sub hoc Barbari qui superfuerant, [2] Anchialo vastata, conati sunt Nicopolin etiam obtinere. Sed illi provincialium virtute obtriti sunt. Quintillus autem ob brevitatem temporis nihil dignum imperio gerere potuit. [3] Nam septimadecima die, quòd se gravem & serium contra milites ostenderat ac verum principem pollicebatur, [4] eo genere quo Galba, quo Pertinax, interemptus est. [5] Et Dexippus quidem Claudium non dicit occisum, sed tantùm mortuum. Nec tamen addidit morbo, ut dubium sentire videa-

hoc varia est historia. vide Vopiscum in Aureliano, & Zonaram. *Idem.*

Quintillus frater.] Vet. ed. *Quintilius.* Salmas.

1. *Non hereditarium, sed merito virtutum.*] Purgat Quintillum ab objecto illi crimine: quòd sic imperio fratri voluisset succedere quasi hereditatem cerneret. *Casaub.*

2. *Anchialo vastata conati sunt Nicopolim etiam obtinere.*] Vide Ammian. libro XXXI. Zosimus Valeriano principe vastatam scribit Anchialum. *Idem.*

Anchialo vastata, conati sunt Nicopolim etiam obtinere.] Ergo Anchialum tantum vastarunt, Nicopolim non item: Palat. vero liber utramque negat captam, etsi utramque tentatam: sic enim scribit; *Sub hoc barbari qui superfuerant; Anchialo vastare conati sunt, Nicopolim etiam obtinere. sed illi provincialium virtute obtriti sunt.* Ita autem disertim scriptum extat, in illo optimo libro, *Anchialo vastare*, pro *Anchialum:* quod ne quis mendum esse suspicetur, sciendum est illo tempore sic loqui solitos, ut nomina urbium plerarumque hoc casu enuntiarent: aliquando etiam per quartum. hoc barbarum, inquies. sit plane barbarum, dum constet etiam veteres ita usurpasse. *Salmas.*

3. *Nam septima decima die.*] Sic & Zonaras. *Casaub.*

Nam septima decima die.] Vopiscus in Aureliani vita, *vicesimo die.* Salmas.

4. *Eo genere quo Galba & Pertinax.*] Et hoc in Constantii gratiam. *Casaub.*

5. *Et Dexippus quidem Claudium non dicit occisum, sed tantum mortuum.*] Suspicor id quod res est, non de Claudio, sed de Quintillo hæc esse accipienda, & temere pro Quintilli, Claudii nomen inrepsisse: & sane ita est. dicit Trebellius Quintillum septima decima die imperii occisum: Dexippum autem non dicere occisum, sed mortuum tantum: sed cum non addiderit morbo, ambigi posse quomodo senserit. de morte enim Quitilli variæ opiniones fuere, ut ex Zosimo discimus. quidam eum interfectum à militibus prodiderunt, ut Trebellius. alii sponte sua Aureliano cessisse quasi potiori, & sibi venas incidisse, ut scriptum reliquit Zosimus. Dexippus vero mortuum tantum scribit, ut dubium sentire videatur, inquit Trebellius. scribendum igitur hoc loco: *& Dexippus quidem Quintillum non dicit occisum sed mortuum.* pro Quintillo, hodie perperam Claudius legitur. *Salmas.*

I. Nisi

13 videatur. Quoniam res bellicas diximus, de Claudii genere & familia saltem pauca dicenda sunt, ne ea quæ scienda sunt, præteriisse videamur. Claudius, Quintillus, & Crispus, fratres fuerunt. Crispi filia, Claudia: ex ea & Eutropio nobilissimo gentis Dardanæ viro Constantius Cæsar est genitus. Fuerunt etiam sorores, quarum una Constantina nomine, [1] nupta tribuno Assyriorum, in primis annis defecit. [2] De avis nobis parum cognitum. Varia enim plerique prodiderunt. Ipse Claudius insignis morum gravitate, insignis vita singulari & unica castimonia, vini parcus, ad cibum promptus, statura procerus, [3] oculis ardentibus, lato & pleno vultu, digitis usqueadeo fortibus ut sæpe equis & mulis ictu pugni dentes excusserit. Fecerat hoc etiam adolescens in militia, quum ludicro Martiali in campo luctamen inter fortissimos quosque monstraret. [4] Nam iratus ei qui non balteum [5] sed genitalia sibi contorserat, omnes dentes uno pugno excussit. Quæ res indulgentiam meruit pudore vindictæ: siquidum tunc Decius imperator, quo præsente fuerat perpetratum,

1. *Nupta tribuno Assyriorum.*] Cur nomen ejus tribuni non adscripsit? Assyrii autem in militia Romana fuere, ut & Mauri, & Palmyreni, & Osroëni. *Idem.*

2. *De avis parum cognitum.*] Ita loquitur quasi patrem Claudii nobis indicasset: de quo ne γρῦ quidem, in iis saltem quæ hodie extant Trebellii. *Casaub.*

De avis nobis parum cognitum.] Mira brevitate avorum nomine patrem etiam comprehendit Trebellius. nam *patrem*, *avum*, *proavum*, avos vocat. de patre enim nec dixit, nec potuit quid certi dicere. pater enim Claudii etiam ignorabatur. *Salmas.*

3. *Oculis ardentibus.*] *Vigentes oculos in Zenobia* dixit, quos heic *ardentes* vocat. *Idem.*

4. *Nam iratus ei qui sibi non baltheum sed genitalia contorsisset.*] Palatinus *vitalia* præfert, quod valde probo. non enim usque ad genitalia perveniebat baltheus, sed medium hominem cingebat. Claudius vero vitalia sibi ab adversario inter luctandum pro baltheo contorta indignabatur. non igitur severa & exacta lege luctabantur. nam in vera lucta vitalia contorquere & ilia firmo nexu implicare permissum. Græci τὰ μέσα λαβεῖν dicunt. at militaris ista luctandi ratio, quæ ludicri tantum & exercitationis gratia erat instituta, pro vitalibus baltheum sibi invicem contorquere soliti erant. & merito Claudius iratus illi militi fuit qui legem ludicri certaminis excesserat, & pro baltheo vitalia sibi contorserat. Baltheus autem, ut notum est, medium hominem cingebat. *Idem.*

5. *Sed genitalia sibi contorserat.*] Palatinus à prima manu *vitalia*. Gruterus.

1. *Quan-*

tratum, & virtutem & verecundiam Claudii publicè prædicavit: donatumque armillis & torquibus, à militum congressu facessere præcepit, nequid atrocius quàm luctamen exigit faceret. Ipsi Claudio liberi nulli fuerunt: Quintillus duos reliquit: Crispus, (ut diximus) filiam.
Nunc ad judicia principum veniamus, quæ de illo à di- 14
versis edita sunt: & eatenus quidem ut appareret [1] quandoque Claudium imperatorem futurum. Epistola Valeriani ad Zosimionem procuratorem Syriæ. *Claudium Illyricianæ gentis virum,* [2] *tribunum Martiæ quintæ legioni fortissimæ dedimus, virum devotissimis quibusque ac fortissimis veterum præferendum. Huic salarium de nostro privato ærario dabis annuos frumenti modios tria millia, hordei sex millia, laridi libras duo millia,* [3] *vini veteris sextarios tria millia quingentos, olei boni sextarios centum quinquaginta, olei secundi sextarios sexcentos, salis modios viginti, ceræ pondo centum quinquaginta, fœni, paleæ, aceti, oleris, herbarum, quantum satis est,* [4] *pellium tentoriarum decurias triginta, mulos annuos sex,* [5] *equos annuos tres,* [6] *camelos annuas decem, mulas annuas novem:* [7] *argenti in opere annua pondo quin-*

1. *Quandoque.*] Pal. *Quandocunque.* Idem.

2. *Tribunum Martiæ quintæ legioni.*] Hæc legio ut & sexta Gallicana atque aliæ quarum in sequentibus libris mentio, post tempora Dionis fuerunt conscriptæ: nam earum nomen inter antiquas non recensentur, quas ipse descripsit. *Casaub.*

3. *Vini veteris sextarios tria millia quingentos.*] Quòd per sextarios potiùs quàm per congios aut culeos numerus hic indicatur, ea fortasse caussa est: quòd dietim vinum exhiberetur, non una largitione plures congii simul: sic enim plerunque solitæ distribui annonæ. in Aureliano vocatur hoc *vinum mensale.* Idem.

4. *Pellium tentoriarum decurias triginta.*] Solent non singulæ pelles vendi, sed plures simul in unum fascem colligatæ, puta denæ aut duodenæ simul. Videtur autem decuria una ad tentorium unum suffecisse: ideoque per decurias fuisse emi vendique solitas. *Idem.*

Pellium tentoriarum decurias triginta.] Sic res aliæ multæ per decurias venundari solitæ. sic decades chartarum apud Anastasium de vitis Pontificum in Sylvestro. *Salmas.*

5. *Equos annuos tres, camelos annuas decem.*] Equi annui tres tribuno legionis dantur. *Idem.*

6. *Camelos annuas decem.*] Palatinus, *Camelas annuas decem.* camelorum autem in castris Romanorum, jam inde à vetustis temporibus multus usus fuit, ad prædam portandam, quibus cum epibatis suis quinque pedes assignat. *Idem.*

Camelos annuas decem.] Pal. *Camelas annuas.* Grut.

7. *Argenti in opere annua pondo quinquaginta.*] *Argentum in opere* vocat, *argentum operatum,* quod vetustiores *factum* appellabant. sic *calices in gemmis, gem-*

quinquaginta, [1] *philippeos nostri vultus annuos centum quinquaginta, & in strenis quadraginta septem & trientes centum sexaginta.* [2] *Item in caveos & scyphos pondo undecim.* [3] *item in caveos & scyphos* [4] *& zuma pondo undecim.* [5] *Tunicas russas militares annuas,* [6] *sagochlamydes annuas duas, fibulas argenteas inauratas duas,* [7] *fibulam auream cum acu Cyprea unam. Balteum argenteum*

gemmatos calices appellat idem Anastasius. *Salmas.*

1. *Philippeos nostri vultus.*] Philippei nummi Philippi primùm jussu formati fuerant: sed cùm illa forma recepta semel placuisset, ea retenta est simul cum appellatione: hoc solùm immutato, ut vultum & nomen nummus referret non Philippi, sed ejus principis qui cudi jussisset. *Casaub.*

2. *Item in caveos & scyphos pondo undecim.*] Hæc sunt inducenda. sequuntur enim eadem verba. *Idem.*

Item in caveos & scyphos.] Palatinus: *In caucos & scyphos.* nec dubium quin illa sit vera lectio. caucum enim vocarunt recentiores, qui vetustioribus erat cyathus. Isidorus *cyathum* sua ætate *caucatum* fuisse dictum scribit: *caucus* autem & *caucatus* idem. *caucum, baucum* etiam vocabant. & *caucam, baucam. cauta* in Glossis exponitur patera. & βαυκάλιον & καυκάλιον. sic & in aliis multis vocibus harum duarum invicem litterarum permutationem animadverti. *Salmas.*

3. *Item in caveos & scyphos & zuma pondo undecim.*] Caveum poculi genus esse patet ex Pescennii vita. Pro *zuma* lego *zemas.* caccabos ita vocarunt vulgò, παρὰ τὸ ζέειν. *Casaub.*

4. *Et zuma pondo undecim.*] Ita libri nostri constanter. *Zumum* enim vel *Zemum*, & *Zema Zemæ* idem est. ac sic olla dicta est ἀπὸ τοῦ ζεῖν. *Zemam* vocat Isidorus quod est Græcis ζέμα. inde olla etiam in qua decoquitur aliquid, *zema* vocatur, vel *zumum* aut *zemum* ut diximus. *Salmas.*

5. *Tunicas russas militares annuas.*] Numerus deest. Scribo, *annuas duas.* ut in sequentibus. russas tunicas appellat quas Græci φοινικίδας. *Casaub.*

Tunicas russas militares.] Deest numerus, ut jam animadversum viris doctis. legendum igitur; *Tunicas russas militares duas, sagochlamydes annuas duas* jungit *tunicas militares*, & *sagochlamydes.* tunica enim militaris interior vestis supra quam accipiebatur sagochlamys. *tunicæ russæ* hoc loco sunt φοινικοῖ χιτῶνες. *Salmas.*

6. *Sagochlamydes annuas duas.*] Interdum ex duplici genere vestium unum conficiebant, quod utriusque figuram participaret. sic *chlamydem mantuelem* mox nominat auctor: ita ergo sagochlamys, vestis novum genus fuit compositum ex sago Romano, sive Gallico & chlamyde Græcanica. utrumque indumentum fuit militare. *Casaub.*

Sagochlamydes annuas duas.] Inter sagum & chlamydem hanc puto differentiam fuisse, quod ad formam attinet, quam doctissimi quique Græcorum inter χλαῖναν & χλαμύδα constituunt. sagochlamys igitur ex utroque compositum, sago & chlamyde, vel ad utriusque formam factum, & aliquid habens ex utroque vestimentum. non diversum fuisse videtur genus illud vestis quod σαγομάντιον Græci recentiores vocarunt. nam μαντίον pro chlamyde dixerunt. *Salmas.*

7. *Fibulam auream cumacum Cypream unam.*] Scribe: *Cum acu Cypria, unam. Acus cypria*, sitne ab ære Cyprio ita dicta, an ab artificio peculiari artificum Cypriorum, nescio. *Casaub.*

Fibulam auream cum acum cypream unam.] Scribe: *Fibulam auream, cum acu cyprea unam.* acus cyprea non ab ullo

teum inauratum unum, [1] *annulum bigemmem uncialem,* [2] *brachialem unum unciarum septem. Torquem libralem unum, caßidem inauratam unam.* [3] *Scuta chrysographata duo, loricam unam, quam refundat.* [4] *Lanceas Herculeanas duas,* [5] *aclydes duas, falces duas, falces fœnarias quatuor. Cocum quem refundat, unum: mulionem, quem refundat, unum. Mulieres speciosas ex captivis duas.* [6] *Albam subsericam unam* [7] *cum * purpura Girbitana:* [1] *sub-*

ullo Cypriorum artificio dicta est, sed ab *cypro*, hoc est ære cyprio, quod nunc *cuprum* vocamus. *Salmas.*

Fibulam auream cum acu Cyprea unam.] Repræsentavi lectionem codicis Pal. sed manus secundæ: tantò quidem proclivius quod in eam descenderat ingenii conjectura Casaubonus noster. *Gruter.*

1. *Annulum bigemmeum.*] Ex Palat. scribendum: *Annulum bigemmem unum.* non enim *Annulus bigemmeus* qui duas gemmas habeat, recte dicatur, sed *bigemmis*, ut nec *fluvium bicorneum* dixeris, qui duo habeat cornua, sed *bicornem*. Salmas.

2. *Brachialem unum unciarum septem.*] Scribe, *Brachiale.* & dextrocherium intellige, de quo satis ad Maximinos. *Casaub.*

Brachialem unum.] Pal. *unam.* quod si retinemus, aliquid subaudiendum substantivi. *Grut.*

3. *Scuta chrysographata duo.*] Et picta, sive cælata, & inaurata, vel aureis literis inscripta. Sueton. Octav. capite VII. *Casaub.*

Scuta chrysographata.] Χρυσόγραφον Græci vocant quod est auro pictum: inde verbum χρυσογραφῆσαι, auro pingere, quod heic est chrysographare: & *chrysographata scuta*, χρυσογράφητα. potuisset simpliciter dicere *chrysographa scuta*: sed sic *chrysographata* dixit, ut *anaglyphata pocula* dixere pro *anaglyphis*. Salmas.

4. *Lanceas Herculeanas duas.*] Meliùs, *Herculaneas*; sic in Pertinace, *Machæræ Herculaneæ.* tamen & alibi legas Herculeanus. *Casaub.*

5. *Aclides duas.*] Aclides sunt plumbatæ funiculo ex baculo aptæ. Lege Servium ibi:

—— *teretes sunt aclides illis*
Tela: sed hæc lento mos est aptare flagello.

Idem.

Aclydes duas.] Constat *aclydes* clavæ genus esse, quod loro vel amento in hostes jaciebatur. quarum in bello tantum usus, quæ loro religatæ magna vi jaciebantur, & redibant ad eum qui jecerat, clavisque ferreis, aut acuminibus erant munitæ, ut sine pernicie non redirent, quemcumque tetigissent. ideoque recte jacula brevia interpretatur Nonius. *Salmas.*

6. *Albam subsericam, cum purpura Succubitana.*] De alba subserica inferiùs sub libri hujus finem. *Succubitana purpura*, à Succubone Bastetaniæ oppido nomen habet: solet enim à loco ubi tingebatur denominari purpura, ut Tyria. Succubitani municipii mentio facta superiùs initiò vitæ Marci Antonini. suspicabar scribendum *Succubaritana*: ut eadem sit cum illa quæ statim Maura nominatur. nam Succubar sive Succabar oppidum Mauritaniæ Cæsariensis ex Plinio aliisque notum est. At regius *Grabitana*. Puteanus *Girbitana*, de quibus lectionibus cogitent eruditi. *Casaub.*

Albam subsericam unam.] *Alba* heic absolute *vestis alba*: unde *albati* qui *albas* gestabant. *Salmas.*

7. *Cum purpura succubitana.*] Vetus editio habet, *gubitana*, pro *girbitana*, quæ est scriptorum omnium lectio. *Girbitana* purpura à *Girba* insula, quæ *Meninx* veteribus dicta fuit. in ea nobilissi-

[1] *subarmale unum cum purpura Maura.* [2] *Notarium, quem refundat, unum:* [3] *structorem quem refundat, unum.* [4] *Accubitalium Cypriorum paria duo.* [5] *Interulas, puras duas:* [6] *fascias viriles duas: togam quam refundat, unam.* [7] *Latum clavum, quem refundat, unum.* [8] *Venatores qui obsequantur, duos: carpentarium unum.*

[1] *Curam*

mum baphium, cujus mentio in notitia imperii, ubi *Girbitanum baphium* non semel memoratur. inde *Girbitana purpura.* Idem.

* *Purpura Succubitana.*] Pal. noster refert illud aliorum *Sirbitana.* Grut.

1. *Subarmale unum cum purpura Maura*] Jam exposuimus ad Ælii Spartiani Severum. *Casaub.*

Subarmale unum purpura cum Maura.] *Subarmalem unum*, scribit heic Palat. erit igitur, hic *subarmalis*, ut hic *colobus*, hic *byrrus*: quæ sunt adjectiva vestium, pro vestibus ipsis usurpata, & genere masculino enuntiata. dictus *subarmalis* quod subarmum rejiceretur. sic *armilausa* genus aliud vestis ab *armis* dictum, hoc est scapulis: quo monachi olim utebantur, quam Græci ἐπωμίδα vocant, quod scapulas contegeret, non ut *subarmalis* sub armum rejiceretur. postquam enumeravit Valerianus vestes ad quotidianum usum, ut sunt tunicæ russæ, sagochlamydes; separatim heic ponit quæ ad pompam tantum sunt, ut *albam subsericam cum purpura Girbitana, subarmalem cum purpura Maura.* nam & albatos supra milites fuisse vidimus in die pompæ & triumphi. præterea ex istis vestibus pompicis unam tantum, ut subarmalem unum, & albam unam, neque eas annuas, dari jubet princeps. quod & raro sumantur ejusmodi vestes, & frequenti usu non deterantur, ita ut una sufficere possit longo tempori. ut ergo in usu quotidiano sagochlamydes supra *tunicas russas* accipiebant, sic diebus festis & sollennibus subarmales supra albas subsericas sumere consueverant. *alba* igitur *subserica* tunica erat, quod & ipsum nomen ejus satis arguit: *alba* enim ἐλλειπτικῶς dicitur, & intelligitur tunica. *subarmalis* autem chlamys vel byrrus qui fibula in humero connectebatur, bracchioque dextro excluso sub armum descendebat. hinc subarmalis dictus, cum subaudiatur byrrus vel peplus. *Salmas.*

Subarmale unum.] Palat. *Subarmalem*, ut aliquid rursus subintelligatur substantivi. *Grut.*

2. *Notarium quem refundat unum.*] Unum è scribis, aut servis publicis, qui magistratibus apparebant & scribendo merebant, quæ illi dictarent notis excipientes. *Casaub.*

3. *Structorem quem refundat unum.*] δαιτρὸν, & τραπεζοποιὸν, ut interpretatur Athenæus libro quarto. *Idem.*

4. *Accubitalium Cypriorum paria duo.*] Exposuimus ad Lampridii Heliogabalum. apparet fuisse illa ætate insignes in insula Cypro peristromatum, tapetum, aliarumque rerum artifices. *Idem.*

Accubitalium Cypriorum.] *Accubitalia* sunt toralia. cave putes cum doctissimo viro etiam mantelia eo nomine venire. *mantelibus* enim mensæ sternebantur, accubitalibus accubita, hoc est tori in quibus ad mensam veteres accumbebant. non solum mantelium mapparumque, & accubitalium, sed etiam peristromatum, velorumque varii generis & aulæorum artificio Cyprus olim insula nobilitata est. *Salmasius.*

5. *Interulas puras duas.*] Puræ opponuntur prætextis purpura. *Casaub.*

6. *Fascias viriles duas.*] Nihil horum visitur in Pal. *Grut.*

7. *Latum clavum, &c.*] Tunicam cum lato clavo, sive laticlaviam. *Casaubonus.*

8. *Venatores qui obsequantur duo.*] Qui assiduè eum comitentur. obsequium est comitatus principis aut alicujus

[1] Curam prætorii unum. Aquarium unum. Piscatorem unum. Dulciarium unum. [2] Ligni quotidiani pondo mille, si est copia: sin minùs, quantum fuerit, & ubi fuerit: [3] coctilium quotidiana batilla quatuor. Balneatorem unum, & ad balneas ligna: sin minùs, lavetur in publico. Jam cætera quæ propter minutias suas scribi

cujus megistanis, ut antè docuimus ad Pertinacis vitam. *Idem.*

Venatores qui obsequantur diu.] Id est qui obsequium præstent, qui comitentur. & servi autem & amici ad obsequia. sed amici anteibant, servi sequebantur. hinc *anteambulones*, & *antepedes* amici obsequium facientes, dicebantur. servi autem *pedisequi*, *à pedibus*, *ad pedes*. Salmas.

1. *Curam prætorii unum.*] Quemadmodum in aulis imperatorum & militia Palatina fuit, qui è re dicebatur Cura palatii, quòd omnium fabricarum principis curam gereret, sic in majorum magistratuum comitatu fuit, qui dicebatur Cura prætorii, quòd illa omnia curaret quæ ad prætorium ejus magistratus cui fuerat attributus pertinerent. ut operas pro operariis, sic curam dixerunt pro eo qui curam sustinet. Ovidius:

Tertius immundæ cura fidelis aræ.

Casaub.

Curam prætorii unum.] *Cura* pro *curatore*. sic supra *ludos* pro ludiis dictos observavimus, & *præturam* pro prætore. sic *matrimonia* & *conjugia* pro conjugibus: *servitia* pro servis: ita *cura palatii* & *cura prætorii*, pro eo qui prætorium, & palatium curat. sic tamen etiam fieri potest *hic cura* pro curator à verbo curo: ut *hic perda*, à verbo perdo pro perditor: *scriba* à scribo, qui scribit. *Salmas.*

2. *Ligni quotidiani pondo mille.*] Etiam hodie in quibus locis lignum appenditur. *Casaub.*

3. *Coctilium quotidiana batilla quatuor.*] De coctilibus ad Pertinacem dictum. Ulpianus lege CLXVII. De verborum significatione, appellat *ligna cocta ne fumum faciant*: vulgò vocabant *acapna*. Differunt coctilia à titionibus, & item à carbonibus, ut etiam Ulpianus docet ea lege. hic tamen pro carbonibus videtur accipi ea vox: aut non multum acapna differebant à carbonibus. nam brevia admodum fuisse, nec manu ut ligna, sed batillis tractari solita, ut carbones, hic locus declarat. *batillis* sive *batillum* est hama quæ igni admovetur. vulgò dicimus *une pale à feu*. Græci πυράμας appellarunt. *Idem.*

Coctilium batilla quattuor.] Scribendum: *Vatilla quattuor. hoc vatillum* igitur scribendum, Græcis est ἄμη. & sciri oportet ἄμην res duas significare apud Græcos, & instrumentum fossorium, cui simile est & illud quod ad ignem paratum est, & vas tenendæ aquæ aptum. sicut plane & σκάφη & σκαφεῖον. nam σκάφη & ἄμη idem est. σκάφη autem & instrumentum, quo foditur designat, & vas aquarium, ut alveum, aut aliud quid. Græci postea ut distinguerent ἄμην quæ ad ignem ministrat, ab illa ἄμη, quæ fodiendi est instrumentum: illam πυράμην vocaverunt, hoc est ἄμην πυρὸς vel πρὸς πῦρ· hanc vero siverunt nomen habere quod prius. πυράμη igitur duo Græcis significat, sarculum aut ligonem. vulgo dicimus, *une pale de fer, ou un lochet*. ὄρυγα appellant Græci: Latini etiam *upupam* appellarunt: illæ autem *hamæ* quarum in restinguendis incendiis usus, sunt vasa ampla, ad continendam aquam, quæ siphonibus inde hauriebatur & exprimebatur ad restinguendum ignem. ideo *sipones* & *hamas* junctim posuit Plinius. *Salmasius.*

ſcribi nequeunt, pro moderatione præſtabis, [1] *ſed ita* [2] *ut nihil adæretur. Et ſi alicubi aliquid defuerit,* [3] *non præſtetur,* [4] *nec in nummo exigatur. Hæc autem omnia idcirco* [5] *ſpecialiter non quaſi tribuno, ſed quaſi duci detuli, quia vir talis eſt ut ei plura etiam deferenda ſint.* Item ex epiſtola ejuſdem alia inter cætera ad Ablavium Murænam præfectum prætorii. *Deſine autem conqueri quòd adhuc Claudius eſt tribunus,* [6] *nec exercitus ducem loco accipit:* [7] *unde etiam ſenatum & populum conqueri jactabas. dux factus eſt, & dux totius Illyrici.* [8] *habet in poteſtatem*

1. *Sed ita ut nihil adderetur.*] Lego, *Ita ut nihil adæretur.* præcipit imperator dari ſuperiores ſpecies ipſas, non earum pretium in ære: quod illa ætas vocavit *adærare.* Græci juriſconſulti vertunt ἀπαργυρίζεσθαι. *Caſaub.*

Sed ita ut nihil adderetur.] Pal. *ſed ita ut nihil aderet.* quod verum eſt. ita enim ſcribebant: *es, adero, eratus, era.* Gloſſæ: *adærat,* ἐξαργυρίζεται. item in aliis Gloſſis: ἐξαργυρίζω, *adero.* ἐξαργυρισμὸς, *aderatio.* quod Græci ἀπαργυρίζεσθαι, nos vulgo *argentare* dicimus, id Latinis eſt, *aderare.* Græci quoque ἀποχαλκίζειν illis enim χαλκὸς etiam pro argento ſumitur. unde ἄχαλκοι, pauperes & male nummati, & ἀχαλκεῖν, nummorum penuria laborare. εὔχαλκος bene nummatus. nam is εὔχαλκος dicitur, qui magnam vim habeat pecuniæ numeratæ, qui & *præſens* Latinis perquam eleganter appellatur. ita enim Græci παρουσίαν vocant ſubſtantiam. ut χαλκὸς igitur pro argento, ſic ἀποχαλκίζειν, ἀντὶ τοῦ ἀπαργυρίζειν. ad verbum *aderare* Latinis. *aderatio* eſt taxatio vel æſtimatio rei. *Salmaſ.*

2. *Ut nihil adderetur.*] Palat. *aderet.* forſan. *adæret.* Grut.

3. *Non præſtetur, nec in minimo exigatur.*] Scribendum, *non præſtetur, nec in nummo exigatur. præſtetur* ſcripſimus ex libris, non *pretium.* Caſaub.

4. *Nec in minimo exigatur.*] *Nec in nummo exigatur.* ita Pal. *Salmaſ.*

5. *Specialiter non quaſi tribuno, ſed quaſi duci.*] Id eſt ultra ordinis ſui gradum. quem honorem habitum virtuti ab imperatoribus Rom. plures horum ſcriptorum loci teſtantur. *Caſaub.*

6. *Nec exercitus ducem loco accipit.*] Scribe: *Nec exercitus ducendos accipit.* Idem.

Nec exercitus ducem loco accipit.] Scrib. *Deſine autem conqueri quod adhuc Claudius eſt Tribunus, nec exercitus ducem è loco accipit. è loco,* id eſt ſtatim & illico. querebantur quod nimis diu maneret Tribunus, nec illi repræſentaretur ducatus. mihi tamen nunc magis placet nihil mutari: poteſt enim videri dixiſſe *ducem loco,* pro *dignitate ducem,* qui *ducis locum* haberet. ut *ducem loco* dixit heic Trebellius qui ducis dignitatem & locum teneret: ſic privatum loci Tertullianus de Octavio Cæſare adhuc privato, & nondum principem locum obtinente. *Salmaſ.*

Nec exercitus ducem loco accipit.] Fortaſſis, *Nec exercitus ducendi locum accipit.* Grut.

7. *Unde etiam ſenatum & populum conqueri jactabas.*] Obſervabis hoc loco, *unde* pro *de quo.* Jordanes de rebus Geticis: *In Scanzia vero inſula, unde nobis ſermo eſt.* pro, *in inſula de qua loquimur.* Salmaſ.

8. *Habet in poteſtatem Thracias, Mœſias, Dalmatas, Pannonias, Dacos exercitus.*] Scribendum, *Habet in poteſtatem Thracas, Mœſos, Dalmatas, Pannonios, Dacos exercitus.* Idem.

1. *Mœſias,*

ſtatem Thracias, [1] *Mœſias, Dalmatas, Pannonias, Dacos exercitus: vir ille ſummus noſtro quoque judicio* [2] *ſperet conſulatum, ſi ejus animo accommodum eſt, quando voluerit, accipiat prætorianam, accipiat præfecturam. Sanè ſcias tantum ei à nobis decretum ſalarii* [3] *quantum habet Ægypti præfectura: tantum veſtium quantum proconſulatui Africano detulimus: tantum argenti quantum accipit* [4] *curator Illyrici Metatius: tantum miniſteriorum quantum nos ipſi nobis per ſingulas quaſque decernimus civitates: ut intelligant omnes quæ ſit noſtra de viro tali ſententia.* Item epiſtola 16
Decii de eodem Claudio, *Decius Meſſalæ præſidi Achaiæ ſalutem.* inter cætera, *Tribunum verò Claudium, optimum juvenem, fortiſſimum militem, conſtantiſſimum civem, caſtris, ſenatui & Reip. neceſſarium, in Thermopylas ire præcepimus: mandata eidem cura Peloponnenſium, ſcientes neminem meliùs omnia quæ injungimus, eſſe curaturum.* [5] *Huic* [6] *ex regione Dardania dabis milites ducentos,* [7] *ex cataphractariis centum,* [8] *ex equitibus* C. *& ſexaginta, ex ſagittariis Creticus ſexaginta, ex tyronibus bene armatos mille. Nam bene illi novi creduntur exercitus. Neque enim illo quiſquam devotior, fortior, gravior invenitur.* Item 17
epiſtola Gallieni, quum nuntiatum eſſet per frumentarios Claudium iraſci quòd ille molliùs viveret: [9] *Nihil me graviùs*

1. *Mœſias, Dalmatas.*] Pal. *Myſos.* Grut.

2. *Speret conſulatum, ſi ejus animo accommodum eſt, &c.*] Legas: *Vir ille ſummus, noſtro quoque judicio ſperet conſulatum: & ſi ejus animo commodum eſt, quando voluerit, prætorianam accipiat præfecturam.* Sic partim libris adjuti, partim vero conjectura ducti emendavimus. *Salmaſ.*

3. *Quantum habet Ægypti præfectura.*] Hoc eſt *præfectus Ægypti.* & ſequitur: *Proconſulatui Africano.* id eſt, Proconſuli Africano. *Idem.*

4. *Curator Illyrici Metatius.*] Forte legend. ex Pal. *Metianus.* Idem.

Curator Illyrici Metatius.] Palat. *Metlarius.* fortè *Metiarius.* Grut.

5. *Huic ex regione Dardania, &c.*] *Ex regione Dardanica.* Pal. *Salmaſ.*

6. *Ex regione Dardania.*] Pal. *Dardanica.* Grut.

7. *Ex cataphractariis centum: ex equitibus* c. *& ſexaginta.*] Separat cataphractarios ab equitibus in vita Alexandri, equites ſeparatim memorantur à cataphractariis: ubi Alexander refert, ſe bello Perſico, *Centum & viginti millia equitum fudiſſe, & cataphractarios decem millia interemiſſe.* erant equites, non cataphractarii. cataphractarii verò alii nulli niſi equites. etſi non ſim neſcius *cataphractos pedites* Livio memorari. ſed de ætate Claudii loquimur. *Salmaſ.*

8. *Ex equitibus centum & ſexaginta.*] Pal. non agnoſcit illud *centum &.* Grut.

9. *Nihil me graviùs accepit.*] Nova locutio, pro affecit. nam dicimus: *Cicero hoc graviter accepit.* Caſaub.

Nihil me gravius accepit.] Novum quidem

vius accepit [1] *quàm* [2] *quòd* [3] *notoria tua intimasti, Claudium parentem amicumque nostrum insinuatis sibi falsis plerisque graviter irasci. Quæso igitur, mi Venuste, si mihi fidem exhibes, ut eum facias à Grato & Herenniano placari,* [4] *nescientibus hoc* [5] *militibus* [6] *Dacisianis, qui jam sæviunt,* [7] *ne graviter ferant. Ipse ad eum dona misi:* [8] *quæ ut libenter accipiat tu facias. Curandum præterea est* [9] *ne me hoc scire intelligat, ac sibi succensere judicet, & pro necessitate ultimum consilium capiat. Misi autem ad eum pateras gemmatas trilibres duas. Scyphos aureos, gemmatos trilibres duos:* [10] *discum corymbiatum argenteum librarum viginti. Lancem argenteam*

quidem locutionis genus, nam debuit dicere, *nihil gravius accepi.* dicitur Latine, *bene aut male* quis *accipi*, & *accipi convivio.* sic Gallienus hoc loco dicit, graviter se acceptum illo nuntio, quo cognovit sibi irasci Claudium. *Salmas.*

1. *Quam quod notoria tua intimasti.*] Palatinus, *notaria.* ita sane scribebant multi: *notariam* pro *notoria.* nec enim *notoria* à notis, hoc est compendiis illis litterarum, à quibus *notarii* dicti: sed est, quo refertur aliquid ad principem, & ejus notitiæ suggeritur. Græci ἀναφορὰν dicunt. *Idem.*

2. *Quòd notoria tua intimasti.*] Epistola qua aliquid principi aut magistratui notum fit, notoria dicitur in Digestis & codice, ac scriptoribus mediæ Latinitatis. *Casaub.*

3. *Notoria tua.*] Pal. *notaria.* Grut.

4. *Nescientibus hoc militibus Dacicianis, &c.*] Emendo: *ne graviter res erumpat.* aut etiam, quod melius censeo: *nescientibus hoc militibus Daciscianis, qui jam sæviunt, ne graviores erumpant.* Et recte timebat Gallienus, ne si hoc rescirent milites, qui jam sæviebant, graviores erumperent, hoc est magis sævirent, & minas suas ad effectum perducerent. *Salmas.*

5. *Militibus Dacisianis.*] Legebam: *Dacicianis. Dacus, Dacicus, Dacicianus:* ut *Germanus, Germanicus, Germanicianus* Palat. habet: *Daciscianis.* quæ scriptura etiam recta est. *Daci, Dacisci, Daciscianі.* Idem.

6. *Dacisianis.*] Pal. *Daciscianis.* Grut.

7. *Ne graviter ferant.*] Pal. *ne graviter referunt.* Idem.

8. *Quæ ut libenter accipiat, tu facias.*] *Tu facies.* idem Pal. *Salmas.*

Quæ ut libenter accipiat, tu facies.] Vulgati *facias.* sed venustius longè, *tu facies*, quod est à Palatino. *Grut.*

9. *Ne me hoc scire intelligat, ac sibi succensere judicet.*] Idem cum editione prima: *ac visus censere judicet.* pro, *ac sibi suscensere judicet. suscensere* scribebant pro *succensere.* & cur non ita nunc scribimus? qui minus enim quam *suscipere, suscitare*, & similia? *Salmas.*

10. *Discum corymbiatum argenteum, &c.*] Ab argumento quod artifex cælatura expresserat cognomen accipiunt, & discus hic corymbiatus, & patina hederata: corymbiata opera hederarum racemos, qui corymbi vocantur, exprimebant. *Casaub.*

Discum corymbiatum.] Si à *corymbo*, cur non *corymbatus* potius hic discus, ut *pampinata lanx* à pampino, ut *hederata patina* ab hedera? deinde quis non credat hederatam patinam, hederæ quoquè corymbos & racemos habuisse? corymbiatus igitur discus non à *corymbo*, sed à *corymbio* dictus. *corymbium* est suggestus crinium muliebrium in speciem corymbi vel racemi contextus. à corymbio, *corymbiatus discus* fortassean appellatus, in quo corymbia illa mulierum, & crinium structuræ, cælatura erant expressæ. nolim tamen illis adver-

genteam pampinatam librarum triginta. [1] *Patinam argenteam* [2] *hederatam librarum* XX. *&* III. [3] *Boletar halieuticum argenteum librarum* XX. [4] *Urceos duos auro inclusos, argenteos librarum sex, & in vasis minoribus argenti libras* XXV. [5] *Calices Ægyptios, operisque diversi, decem.* [6] *Chlamydes veri luminis limba-*

adversari qui ab hederæ corymbis corymbiatum discum, cognominatum volunt, præsertim cum sequatur *pampinata lanx*, & *hederata patina.* sed hederata patina videtur habuisse tantum folia hederæ cælo expressa; corymbiatus autem discus, corymbos id est uvas hederæ. *Salmas.*

1. *Patinam argenteam hederatam.*] Pal. & vetus editio, *patenam.* raro aliter scriptum reperias in libris vetustis. *Idem.*

Patinam argenteam hederatam.] Pal. *Patenam arg. hederaciam.* Grut.

2. *Hederatam.*] Palat. *hederaciam.* sed *hederatam* retinemus. *Salmas.*

3. *Voleta halieuticum, &c.*] Ex veteribus editionibus scribo cum Scaligero, *boletera halieuticum.* & instrumentum aliquod piscationi aptum intelligo. *boleter*, βολητήρ *Casaub.*

Voleta halieuticum argenteum librarum XX.] Veteres edit. *voletar* præferunt. legendum *boletar.* quod est genus vasis ex Martiale notum. boletar igitur genus lancis aut disci. nunc restat quærendum, quare *halieuticum* appelletur? opinor *halieuticum boletar* appellari, quod haberet piscatorem cælatura expressum. *hederaciam patinam* vocavit, nam ita veteres, in qua hedera cælata ostendebatur. ita heic *halieuticon boletar*, in quo cælo factus erat ἁλιεὺς id est piscator. sic plane apud Theocritum in poculo piscator expressus habetur, & cælo effigiatus. *Salmas.*

Boleta halieuticum argenteum, &c.] Pal. *Voletarali cuticum argenteum.* ut nihil sit vero similius conjectura Scaligeri, *boletera halieuticum.* Grut.

4. *Urceos duos auro inclusos.*] *Urceolos duos auro inclusos.* ita Palat. pocula hoc genere deaurata, χρυσόκλειστα Græci vocant. *auro cludere*, & *auro includere* genus est deaurandi, cum aurum solidum in argentum deprimitur, & quasi inligatur. tessellæ enim aureæ alte in argentum impressæ includebantur. quod & *auro vincire*, & *auro ligare* Latini dicunt, ut ostendimus supra. *pocula auro vincta* sunt, quæ Græci χρυσοκόλλητα & χρυσόδετα appellant. *auro ferruminata* diceret Petronius. *Salmas.*

5. *Calyces Ægyptios, operisque diversi decem.*] Calyces Ægyptii erant vitrei, sed singularis & stupendi artificii. Vide Saturninum Vopisci. *Casaub.*

6. *Chlamydes veri luminis limbatas duas.*] Lumen non est coloris nomen, sed affectus qui sequitur colores intensiores & καλλιχρόεις. purpuram veri luminis appellat claram Lampridius in Diadumeno, in Alexandro Severo clarissimam: Vopiscus in Carino lumen purpuræ verbo eleganti expressit, cùm *lineas micantes purpura*, dixit. Græci qui puriùs locuti sunt, veri luminis colores dicunt ὀξεῖς: posterior ætas ἀληθινὰς. unde obtinuit, ut ἀληθινὰ appellarentur omnia purpurea: propter præstantiam sacri muricis, ut loquuntur imperatores. *Idem.*

Chlamydes veri luminis, &c.] Nullus dubito quin lumen heic sit pro colore, & in purpura sane color ipse lumen appellatur. Tertullianus de Pallio, *concilium luminis* appellat, quod alio loco, conciliamentum colorum dixit. chlamydes igitur veri luminis, sunt purpureæ, hoc est veri coloris. *verus color* est purpureus, & ita κατ' ἐξοχὴν Latini purpureum colorem nominarunt. Græci quoque ἀληθινὸν χρῶμα dixere pro purpureo, vel coccineo. atque inde etiam, *holovera* vestes dictæ, quæ totæ ex illo vero colore essent, hoc est totæ ex purpura. *Salmas.*

Fff 5   1. *Albam*

limbatas duas. Vestes diversas XVI. [1] *Albam subsericam paragaudem triuncem unam.* [2] *Zanchas de nostris Parthicas paria tria.* [3] *Singiliones Dalmatenses* X. * *Chlamydem Dardanicam mantuelem*

1. *Albam subsericam, paragaudem, triuncem unam.*] Familiare est in re vestium, ut solis adjectivis sine substantivis nominentur: sic dicimus πορφυρᾶ, ὑάλινα, μελανά, & similia apud Latinos. ita *albam* hic Gallienus & paullò antè Valerianus, *Albam subsericam unam, cum purpura Succubitana.* intelligendum autem non togam, ut cùm prætexta dicitur, sed tunicam. *Subserica* fuit hæc tunica, id est cujus stamen solum esset sericum. nam holosericæ vestes in privatorum usu non erant. Erat antem moris ornare istas tunicas albas subsericas, vel purpura, ut illa fuit cujus facta mentio à Valeriano; vel paragaude, ut hoc loco. Inter ea quæ vestibus accedunt ornatus solùm caussa, ut clavus, limbus, instita, segmenta, patagium, & alia hoc genus, censeri & paragauda debet: sicut manifestò arguunt verba legis secundæ Cod. De vestibus holoveris. *Nemo vir*, ait, *auratas habeat aut in tunicis aut in lineis paragaudas.* vides separari paragaudas à vestibus quibus adsuebantur: vestes autem hac accessione nobilitatæ non paragaudæ, sed paragaudiæ dicebantur vel paragaudes. Etiam paragaudæ illæ de quibus in Græcis Latinisque literis agitur, ex auro & serico intextæ & materiæ & artis varietate pollebant. Assuebantur autem vestibus modò singulæ paragaudæ, modò binæ, modò ternæ, vel quaternæ, atque interdum etiam quinæ. Quibus simplex paragauda adnexa, monolores nuncupatæ sunt: & ita cæteræ pro diverso numero diversum nomen acceperunt. *Casaubonus.*

Albam subsericam, paragaudem triuncem unam.] Solent hæc ἀσυνδέτως proferre. malim legere hoc loco: *subsericam paragaudeam, triuncem unam.* sane aut paragaudæ, aut paragaudeæ, vel paragaudiæ dicebantur hæ vestes, non paragaudes. Parthi enim & vestem & nomen vestis Romanis tradiderunt, atque aliis etiam nationibus, quæ nomen illud retinuerunt. παραγώδας igitur est vestis Parthica. Hesychius: παραγώδας, χιτὼν παρὰ Πάρθοις. *Salmas.*

2. *Zanchas de nostris Parthicis, paria tria.*] Barbarici calceamenti genus tzangas vocarunt. sed variè scribitur hoc verbum. Græcis τζάγγαι aut τζαγγία. Persarum vel Parthorum fuisse gestamen magni pretii ex hoc loco & similibus apparet. *Casaub.*

Zanchas de nostris Parthicis paria duo.] Scribendum: *zanchas de nostris, Parthicas. zanchæ Parthicæ*, sunt calcei ex pelle Parthica. quod ad vocem *zanchæ* attinet, Græcum est non barbaricum vocabulum, ζάγχη. Latine rectè scribitur *zancha*, vel *zanga.* nam χ Græcorum in g mutant. ut χαλβάνη, *galbanum.* Græcis recentioribus ζάγγαι, vel τζάγγαι & τζαγγία. ἀπὸ τοῦ ἄγχω igitur quod est constringo, ἄγχη constrictio. Hinc compositum διάγχω, ζάγχω· διάγχη, ζάγχη· ζάγχη igitur pro διάγχη constrictio: atque inde ζάγχη calceamentum à constringendo pede. Latinis *zancha*, vel *zanga.* Salmas.

Zanchas de nostris Parthicis paria tria.] Palat. *zancas de nostris Parthicis paria tria.* Grut.

3. *Singiliones Dalmatenses* x.] Lego, *Cingiliones*, & cingula parva interpretor, quibus uterentur equites Dalmatæ. *Casaub.*

Singiliones Dalmatenses.] In testamento Gregorii Nazianzeni σιγιλλίων legitur de quodam genere vestis, & puto *sigillionem* ibidem esse qui heic *singilio.* sed testor σιγιλλίωνα planis & probis litteris extare scriptum in antiquissimo codice Bibliothecæ Palatinæ, & certus sum pro veste debere accipi, cum inter vestes recenseatur. pro *singiliones* autem puta-

lem unam. Penulam Illyricianam unam. Bardocucullum unum. [1] Cucutia villosa duo. [2] Oraria Saraptena quatuor. [3] Aureos Valerianos CL.

putarim heic potius scribendum esse *singillones. singillo, singillonis*, ἡ ἁπλοΐς. vel ἁπληγὶς, vel ἁπλῆπις. Hesychius: Ἁπλοῒς χλαῖνα, ἡ μὴ δυναμένη διπλωθῆναι. Non defuit tamen ut putarem aliquando *sigillones* heic vel *sigilliones* esse legendum, & de vestibus Dalmatarum sigillatis, vel clavatis intelligendum: nam vestium clavos Græci σφραγῖδας etiam vocant, hoc est *sigilla*. hinc *sigilliones Dalmatenses*, Dalmaticæ sigillatæ. *Salmas.*

* *Chlamydem Dardanicam mantuelem unam*] Dardani Dalmatis vicini. chlamys mantuelis, composita vestis ex chlamyde & mandya. μανδύην illa ætas vocabat Græcè pænulas. de his superiùs. *Casaub.*

Chlamydem Dardanicam mantuelem unam.] *Chlamys mantuelis* est χλαμὶς μανδυοειδὴς, chlamys scilicet in modum manti facta, vel ad formam manti accedens. diversum enim σχῆμα fuit τ̃ μανδύης κ̀ τ̃ χλαμύδος, ut alibi dicam pluribus. μανδύην tamen & χλαμύδα plerumque confundunt auctores. Glossæ: *Paludamentum*, χλαμὶς, μαντίον. *mantuelis* autem à *mantua*. ὁ μανδύας, vel ἡ μανδύη, *hæc mantua: mantum* tamen & *mandum* etiam dixerunt Latini, & videtur Græce non tantum μανδύας & μανδύη, genus hoc vestimenti dictum esse, sed etiam μάνδυς, μάνδυος. hinc Latine *mantus*, & *mantum*. Isidorus: *Mantum Hispani vocant quod manus tegat tantum: est enim breve amictum.* à voce Latina *mantum* Græci recentiores fecerunt μαντίον. ut *fibla*, φιβλίον: *sigillum*, σιγίλλιον. *Salmasius.*

1. *Cucutia villosa duo.*] Cucullorum species videtur. *Casaub.*

Cucutia villosa duo.] *Cucutia*, vel *cocutia* scriptum esse puto pro *concutia*. sic *cusuere* dicebant vulgo, pro *consuere*. Glossæ; *cusuo*, ῥάπτω. sic *faba fresa* pro *fresa*. *tusus* pro *tonsus*. *concutium* autem à concutio. ut *confugium* à confugio: *perfugium* à perfugio. concutia & concutes vestes sunt quas Græci κρουστὰς κ̀ σπαθητὰς vocant, & πυκνοστήμους, pavidenses scilicet, & bene condensatas. nam concutere est κρούειν, vel σπαθᾶν. unde *concus concutis* radius erat, vel pecten, quo vestes percutiebantur. Glossæ: *concus*, κερκίστρα, radius textorius. *concutere*, κερκίζειν. Juvenal.

Et bene percussas textoris pectine Galli.

Bene percussæ vestes, *concutes* & *concutia* dicebantur, & *cucutia*. concutere & percutere & decutere Latinis in textura vestium idem quod Græcis κρούειν κ̀ κατακρούειν. hinc concutia, vel cucutia, sunt πολύκρουστα κ̀ πολυσπάθητα ἱμάτια, τὰ πυκνόστημα, quæ opponuntur τοῖς ἀραιοστήμοις. sic pavidenses Latinis quæ malidensibus & levidensibus opponuntur. *Salmas.*

Cucutia villosa.] Non abit à litteris Meursius noster, cui placet *cuculia*. cujus videantur Glossaria. *Grut.*

2. *Oraria Sarabadena quatuor.*] De orariis ad sequentem vitam. Sarabadena unde potuerint nomen invenire nescio: & verius sit fortasse *Sarabrena*. ut Hispaniensia fuisse intelligamus, ex ea urbe Tarraconensis provinciæ, quæ Sarabris dicitur Ptolemæo. *Casaub.*

Oraria sarabadena.] Palat. legit, *sarabdena*. non dubito, quin *Sarabdena*, sint *Saraptena*, à Saraptis urbe Phœnices, cujus ἐθνικὸν Σαρέπτιος, & Σαρεπτηνός. *Salmas.*

Oraria Sarabadena.] Pal. *sarabdena*. Grut.

3. *Aureos Valerianos* CL.] A Valeriano imperatore nuncupatos nemo dubitat. quare scribendum, *Valerianeos*, aut *Valerianinos*. Casaub.

Aureos Valerianos.] Aurei Valeriani à Valeriano Imperatore. *Salmasius.*

1. *Cum*

18 *rianos* CL. *Trientes Saloninianos* CCC. Habuit & ſenatus judicia, priuſquam ad imperium perveniret, ingentia. Nam quum eſſet nuntiatum illum [1] cum Macriano fortiter contra gentes in Illyrico dimicaſſe, acclamavit ſenatus, [2] *Claudi dux fortiſſimè habeas* [3] *virtutibus tuis, devotioni tuæ. Claudio ſtatuam omnes dicamus. Claudium conſulem omnes cupimus.* [4] *Qui amat rempublicam, ſic agit: qui amat principes, ſic agit. Antiqui milites ſic egerunt. Felicem te Claudi judicio principum,* [5] *felicem te virtutibus tuis, conſulem te, te præfectum.* [6] *Vivas Valerie, ameris à principe.* Longum eſt tam multa quàm meruit vir ille perſcribere: unum tamen tacere non debeo, quòd illum & ſenatus & populus, ante imperium & in imperio & poſt imperium ſic dilexit, ut ſatis conſtet, neque Trajanum, neque Antoninos, neque quemquam alium principem ſic amatum.

[1] FLA-

1. *Cum Macriano, &c.*] Legendum, *Martiano.* Caſaub.

2. *Claudi dux fortiſſimè habeas.*] Χαίροις ἂν, id eſt, χαῖρε. *habe* pro ave ſcribebant, ut docuit pridem Cujacius. *Idem.*

3. *Virtutibus tuis, devotioni tuæ.*] Supple, bene ſit. *devotio* eſt καθοσίωσις erga remp. & devotus multis locis horum librorum, pro eo quod apud Dionem atque Herodianum, καθωσιωμένος. *Idem.*

4. *Qui amat Remp. ſic agit.*] In Maximo & Balbino: *Sapienter electi principes ſic agunt.* Idem.

5. *Felicem te virtutibus tuis, conſulem te, te præfectum.*] Diſtingue: *Felicem te Claudi, judicio principum. felicem te virtutibus tuis, conſulem te, te præfectum.* ſubaudi *optamus*, vel *cupimus.* Salmaſ.

6. *Vivas Valerie, ameris à principe.*] Latinitas poſtulat, *Valeri, & am. Valerius.* ſcribo, *Vivas, valeas, & ameris à pr.* vel *Aureli* pro *Valeri.* nam Claudio nomen fuit Aurelio non Valerio. *Caſ.*

Vivas Valerie, ameris à principe.] Palatinus, *vicias.* forte, *vincas.* ſed *vivas* non mutamus: utrumque enim acclamari ſolitum principibus. *Salmaſ.*

Vivas Valerie, ameris à Principe.] *Valerie* pro *Valeri.* Valerius autem heic unum eſt ex nominibus Claudii, quem Flavium Valerium Claudium fuiſſe appellatum docuimus ante. omnes igitur illi principes qui obſcuro genere nati, ad imperii uſque faſtigium conſcenderunt, nihil prius potiuſque videntur habuiſſe, quam ut ſumerent prænomina, cognominaque Romana: qua ratione plerumque in familias antiquas & nobiles ſeſe inſulciebant, & originem patritiam ementiebantur. *Idem.*

Vivas, Valerie, ameris à Principe.] Pal. *Vicias Valeriæ ameris.* Grut.

1. FLA-

[1]FLAVII VOPISCI SYRACUSII
DIVUS AURELIANUS.

[2]HILARIBUS, quibus [3]omnia festa & fieri debere scimus & dici, impletis solennibus, [4]vehiculo suo me & judiciali carpento præfectus urbis 1

1. FLAVII VOPISCI.] Tandem è salebrosis & præruptis locis emersimus: sic jure appellaverim plerosque præcedentium auctorum libros, si cum sequentibus Vopisci comparentur. in illorum plerisque omnia perturbata, indigesta, confusa, mera denique mapalia: hîc temporum rerumque series diligentiùs & constantiùs servata. nihil admodum alieno loco positum, omnia ferè εὔτακτα, καὶ εὐοικονόμητα; sive ea fuit auctoris major diligentia, sive scriptorum ejus felicitas; quæ correctorum manus minùs iniquas sint experti. nam alienâ culpâ, non auctorum, multa in superioribus legi hodie perperam digesta satis antè probavimus. Porro VOPISCUS olim prænomen erat, quo usi multi in Julia præsertim gente: hîc est cognomen: patriam Vopisci vox adjecta indicat, *Syracusius*. Vixit imperantibus Diocletiano & Maximiano. Cepit hanc historiam scribere post annum imperii illorum Augustorum octavum, qui habuit Coss. Tiberianum II. & Dionem Cassium. Sed non statim operi se accinxit: nam cùm hanc vitam scribebat, jam factus erat Cæsar Constantius, quem Vopiscus etiam imperatorem appellat. *Casaub.*

2. *Hilaribus.*] Matris deûm. plura de his ad Lampridii Alexandrum Severum. *Idem.*

Hilaribus quibus omnia festa, &c.] *Hilaria* diem eum peculiari appellatione sic nominarunt, qui matri Deum & Attini sacer erat, quo finita catabasi & simulatione luctus peracta τὴν ἀνάβασιν & lætitiæ exordium celebrabant. hinc illum diem *Hilaria* vocaverunt. multa enim per illam solemnitatem jocosa fiebant ac dicebantur. hoc est quod heic ait Vopiscus, *Hilaribus quibus omnia festa & fieri debere scimus & dici.* Nam passim omnibus, quomodocunque vellent, ludendi jocandique licentia permissa, quas cuique libitum erat personas induebant, atque ita per urbem incedebant. Herodian. lib. I. *Salmas.*

3. *Omnia festa & fieri, &c.*] *Festa verba* sunt quæ diem festum decent, bona scilicet verba, & fausta, & boni ominis. sic hoc loco festa dicere & facere. ubi festa dicta factave sunt jocosa & festiva, & qualia festo hilarique die dici fierique conveniat. sic *festos homines* jocosos & hilares dicebant. quos Græci καλημέρους, Latini *festos*, & *festi diei homines* appellabant. nunquam etiam Saturnalia, Liberalia, Hilaria, & ejusmodi alios dies festos nominabant veteres, quin adderent, bonum diem. ut, *Saturnalibus bono die: Hilaribus bono die.* Hinc καλήμερος Græcis homo festus, & festi diei, qui libenter genio indulget, & sibi amicisque morem gerit, festivus & hilaris. contra μισοκαλήμεροι dicebantur homines odiosi morosique, qui nec sibi nec aliis bene facerent, tristes & severi, geniique sui defraudatores. *Idem.*

4. *Vehiculo suo me & judiciali carpento, &c.*] Ἓν διὰ δυοῖν. nam carpentum non aliud est quàm vehiculum. judices, id est magistratus honoratioribus vehiculis usos ex his scriptoribus, aliisque, & maximè ex libris juris notum est. *Casaub.*

Vehiculo suo me, & judiciali carpento.]

bis vir illustris ac præfata reverentia nominandus, Junius Tiberianus accepit. Ibi quum animus à causis atque à negotiis publicis solutus ac liber vacaret, sermonem multum [1] à Palatio usque ad hortos Valerianos instituit: [2] & in ipso præcipuè de vita principum. Quumque ad templum Solis venissemus, ab Aureliano principe consecratum, quòd ipse nonnihilum ex ejus origine sanguinem duceret, quæsivit à me quis vitam ejus in literas retulisset. Cui ego quum respondissem, neminem à me Latinorum, Græcorum aliquos lectitatos, dolorem gemitus sui vir sanctus per hæc verba profudit: *Ergo Thersitem, Sinonem, cæteraque illa prodigia vetustatis, & nos bene scimus, & posteri frequentabunt: divum Aurelianum, clarissimum principem, severissimum imperatorem, per quem totus Romano nomini orbis est restitutus, posteri nescient? Deus avertat hanc amentiam. Et tamen, si bene novi,* [3] *ephemeridas illius viri scriptas habemus, etiam bella charactere historico digesta, quæ velim accipias, & per ordinem scribas, additis quæ ad vitam pertinent. Quæ omnia ex libris linteis, in quibus ipse quotidiana sua scribi præceperat, pro tua sedulitate condisces.* [4] *Curabo autem ut tibi ex Ulpia bibliotheca & libri lintei proferantur. Tu velim Aurelianum ita ut est, quatenus potes, in literas mittas.* [5] Parui ipse quidem præceptis: accepi

pento.] *Vehiculum* nomen est generale, *carpentum* species vehiculi. vehiculum igitur carpentarium, & vehiculum rhedarium pro carpento & rheda. *Salmas.*

1. *A Palatio usque ad hortos Valerianos.*] Varianos hortos pro Valerianis heic agnoscit Palatinus: qui etsi non mihi sint cogniti, veriorem tamen eam scripturam existimo, ut Variani horti nomen acceperint à Vario Heliogabalo. de quibus tamen nihil legi. sic *Thermæ Varianæ* in veteri inscriptione, ab illo Vario. *Idem.*

A Palatio usque ad hortos Valerianos instituit.] Pal. *Varianos.* Grut.

2. *Et in ipso præcipue de vita Principum.*] Quid *in ipso*? an sermone? ita est. legendum igitur: *Et in eo præcipue de vita Principum.* Sic vet. ed & Palat. melius tamen sic diceret: *Multum sermonem à Palatio usque ad hortos Varianos instituit, & eum præcipue de vita Principum.* Salm.

3. *Ephemeridas illius viri scriptas habemus.*] Variorum principum ephemerides laudantur antiquis scriptoribus, ut ad librum secundum Suetonii alias notavimus. *Casaub.*

4. *Curabo autem ut tibi ex Ulpia bibliotheca & libri lintei proferantur.*] Vide initiò Probi, ubi libros recenset Vopiscus quibus in scribendis hisce vitis fuit adjutus. De libris linteis habes multa apud Livium: sed lege inprimis epistolam XXXIV. libri quarti epistolarum Symmachi. *Idem.*

5. *Parui ipse quidem præceptis.*] Forte scri-

cepi libros Græcos, & omnia mihi necessaria in manum sumpsi: ex quibus & quæ digna erant memoratu, in unum libellum contuli. Tu velim [1] meum munus boni consulas. Et si hoc contentus non fueris, lectites Græcos, linteos etiam libros requiras, quos Ulpia tibi bibliotheca, quum volueris, ministrabit. [2] Et quoniam sermo nobis de Tre- 2
bellio Pollione, qui à duobus Philippis usque ad divum Claudium, & ejus fratrem Quintillum, imperatores tam claros quàm obscuros memoriæ prodidit, in eodem vehiculo fuit, asserente Tiberiano quòd Pollio multa incuriose, multa breviter prodidisset: me contrà dicente, neminem scriptorum, quantum ad historiam pertinet, non aliquid esse mentitum: prodente quinetiam in quo Livius, in quo Salustius, in quo Cornelius Tacitus, in quo denique Trogus manifestis testibus convincerentur: pedibus in sententiam transitum faciens, [3] ac manum porrigens jucundam præterea, [4] *Scribe* (inquit) *ut libet: securus, quod velis dicas, habiturus mendaciorum comites, quos historicæ eloquen-*

scribendum: *parui Valeriani præceptis. accepi libros Græcos, &c.* Sed propius esset ad scripturam veterem, si legeretur: *parui, mi Piane, præceptis.* Pianus & Piarius nomina Romana, à Pius deducta. Pianus igitur amici nomen cui hunc librum dedicavit Vopiscus. *Salmasius.*

Parvi ipse quidem præceptis.] Pro istis monstra verborum in Pal. nempe: *Parrum ipiane præceptis.* Grut.

1. *Meum munus boni consulas.*] Pal. *meo munere.* Idem.

2. *Et quoniam sermo nobis de Trebellio Pollione.*] *Trebium Pollionem* nominant nostræ membranæ. *Salmas.*

3. *Ac manum porrigens jucundam præterea.*] Adeò mihi assensus est, ut non solùm pedibus in meam sententiam iret; sed etiam manus porrigeret cum hilariore & renidente vultu. translatum è curia; ubi variis modis assensus præbebatur. *Casaub.*

Ac manum porrigens jucundam præterea.] Ex conjectura mea lege: *Pedibus in sententiam transitum faciens ac manum porrigens, jocando præterea: scribe, inquit, ut libet, securus quod velis dicas, habiturus mendaciorum comites, quos eloquentiæ miramur auctores.* Locum integrum attulimus, ut magis de sensu constaret. asserente Vopisco, neminem scriptorum, qui quidem historica scripserunt, non esse aliquid mentitum, in ejus sententiam Tiberianus descendit, & manum porrigit: Jocans præterea addit: scribe Vopisce ut libet: secure id potes facere, ut mendaciorum socios habiturus, qui magna eloquentiæ laude olim historias scripsere. veteres autem manum in assensu porrexisse notius est quam ut debeat pluribus indicari. *Salmasius.*

4. *Scribe, inquit, ut libet. securus, quod velis, dicas.*] Melior scripta lectio; *Scribe (inquit) ut libet. securus, quod velis, dices, habiturus mendaciorum comites, &c.* Idem.

3 *quentiæ miramur autores.* [1] Ac ne multa & [2] frivola proœmiis odiosis intexam, divus Aurelianus, ortus, ut plures loquuntur, Sirmii, familia obscuriore; ut nonnulli, Dacia Ripensi. Ego autem legisse me memini autorem qui eum Mœsia genitum prædicaret. Et evenit quidem ut de eorum virorum genitali solo nesciatur [3] qui humiliori loco nati [4] plerique solum genitale confingunt, ut dent posteritati de locorum splendore fulgorem. [5] Nec tamen magnorum principum virtutibus summa sciendi est, ubi quisque sit genitus, sed qualis in repub. fuerit. An Platonem magis commendat quòd Atheniensis fuerit, quàm quòd unicum sapientiæ munus illuxerit? An eo minores inveniuntur [6] Aristoteles Stagirita, Eleatesque Zenon, aut Anacharsis Scytha, quòd in minimis nati sunt viculis, quum illos ad cœlum omnis philosophiæ virtus extulerit?
4 Atque ut ad ordinem redeam: Aurelianus modicis ortus parentibus, à prima ætate ingenio vivacissimus, viribus clarus, nullum unquam diem prætermisit, quanvis festum, quanvis vacantem, quo non se pilo & sagittis cæterisque

1. *Ac ne multa & frivola proœmiis odiosis intexam.*] Vetus liber: *proœmiis odiosus intexam.* non malè. *Idem.*

2. *Frivola proœmiis odiosis.*] Pal. *idiosus.* Grut.

3. *Qui humiliori loco nati plerique solum genitale confingunt.*] Palat. *Et evenit quidem ut de eorum virorum genitali solo nesciatur, qui humiliori loco, & ipsi plerumque solum genitale confingunt, ut dent posteritati de locorum splendore fulgorem.* Salmas.

Qui humiliori loco nati, plerumque solum.] Palat. *qui hum. loco & ipsi plerumque solum.* Grut.

4. *Plerique solum genitale confingunt.*] Scribe, *plerumque*, ut in veteribus. *Casaubonus.*

5. *Nec tamen magnorum virorum virtutibus, &c.*] Scribendum, *de magnorum virorum virtutibus.* elegans locutio, *summa sciendi de virtutibus magnorum virorum.* id est, τὸ κεφάλαιον τῶν ἱστορουμένων ἀρετῆς περὶ τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν. *Idem.*

Nec tamen magnorum Principum virtutibus summa sciendi est.] Vetus editio cum Palatino scribunt: *viribus.* scribe: *virtus. nec tamen magnorum principum virtus summa, sciendi est, ubi quisque sit genitus.* Voluit dicere heic Vopiscus: natalium splendore non debere æstimari summam principis virtutem, sed eorum in remp. animum, rerumque gestarum gloriam, virtutemque solam. quam sententiam mire expressit. *Salmasius.*

Nec tamen magnorum Principum virtutibus, &c.] Sic & Palat. nisi quod is à principio habuerit, *ne*, item præferat *viribus.* Grut.

6. *Aristoteles Stagirita, Eleatesque Zenon.*] Lege: *Aristoteles Stagirites, Eliatesque Zenon.* Salmas.

1. *Tem-*

risque armorum exerceret officiis. Matrem quidem ejus Callicrates Tyrius, Græcorum longè doctissimus scriptor, sacerdotem [1] templi Solis, in eo vico in quo habitabant parentes, fuisse dicit. Habuisse quinetiam nonnihilum divinationis, adeò ut aliquando marito suo jurgans ingesserit, quum ejus & stultitiam increparet & vilitatem, *En imperatoris patrem.* [2] Ex quo constat illam mulierem scisse fatalia. Idem dicit, auspicia imperii Aureliano hæc fuisse: Primum, [3] pueri ejus pelvem serpentem plerunque cinxisse, neque unquam occidi potuisse. Postremò ipsam matrem quæ hoc viderat, serpentem quasi familiarem occidere noluisse. His accedit quòd ex palliolo purpureo [4] quod Soli sui temporis imperator tulerat, [5] sacerdos mulier crepundia filio fecisse perhibetur. Addit etiam illud, [6] quòd * vinctum fasciolæ † Aurelianum aquila innoxiè de cunis

1. *Templi Solis in vico.*] Palat. *templi Solis qui in vico.* Grut.

2. *Ex quo constat illam mulierem scisse fatalia.*] *Scire fatalia*, & *dicere fatalia*, eorum est qui rerum futurarum habent scientiam, easque prædicunt. *fata dicere*, pro eodem dicebant veteres. unde *fatidici*, quos vulgo *bonæ fortunæ loquutores* nuncupamus. *Salmas.*

3. *Pueri ejus pelvem serpentem plerumque cinxisse.*] Simile omen imperii initiò vitæ Severi. pelvis est πύελος sive alveus in quo recens natus infans lavabatur. *Casaub.*

4. *Quod Soli sui temporis tulerat, &c.*] Si *ferre* pro auferre. erit sensus: imperatorem illorum temporum ademisse simulacro Solis palliolum illud purpureum, quod postea casu aliquo in potestatem matris Aureliani venerit. sed potest etiam accipi *tulerat* pro obtulerat. *sui temporis*, est ὁ κατ' καιρὸς. *Idem.*

Quod soli sui temporis imperator tulerat.] Scribe: *obtulerat*. Salmas.

5. *Sacerdos mulier crepundia filio fecisse perhibetur.*] *Crepundia* notum quid sint, & quid vocentur apud Latinos: monumenta scilicet quæ cum pueris expositis adponebantur, ut ex iis aliquando possent agnosci. Græci vocant γνωρίσματα. ea erant monilia, torques, annuli, crepitacilla, & sed quod non minus ex fasciis ipsis quibus involuti erant cum exponerentur, plerumque agnoscebantur, quam ex illis monumentis & crepundiis. hinc factum ut fasciæ illæ ipsæ crepundia etiam dicerentur abusive. ut heic de palliolo purpureo crepundia filio Aureliano fecisse mater perhibetur, sic Albinus purpurea matris illigatus est fascia. *Idem.*

6. *Quod vinctum fasciola Aurelianum aquila de cunis levaverit.*] Fortean fuerit: *quod vinctum fasciolis Aurelianum.* Fasciolæ sunt quibus infantes involvuntur, quæ Græce σπάργανα, Latine cunabula & incunabula. Glossæ: σπάργανα, *cunabula.* Hesychius: σπάργανα, δεσμοὶ, ῥάκη. cunabula igitur & incunabula à cunis distingui debent. *cunæ* lectuli sunt illi mobiles in quibus pueri cubant: *cunabula*, vel *incunabula* vincula sunt, vel fasciæ quibus colligantur infantes in cunis positi. redeamus ad locum Vopisci: *Vinctum fasciola Aurelianum aquila de cunis levaverit.* Et accipien-

cunis levaverit, & in aram poſuerit, quæ juxta ſacellum fortè ſine ignibus erat. Idem autor eſt, vitulum matri ejus natum miræ magnitudinis, candidum, ſed purpurantibus maculis, [1] ita ut haberet in latere uno ave, in alio coronam. Multa ſuperflua in eodem legiſſe memini: quippe qui aſſeverat etiam [2] roſas in ejuſdem mulieris chorte, nato Aureliano, exiſſe purpureas, odoris roſei, floris aurei. Fuerunt & poſtea multa omina jam militanti futuri, ut res monſtravit, imperii. Nam ingrediente eo Antiochiam in vehiculo, quòd præ vulnere tunc equo ſedere non poſſet, ita pallium purpureum, [3] quod in honorem ejus expanſum fuerat, decidit ut humeros ejus tegeret. Et quum in equum tranſire vellet, [4] quia invidioſum tunc erat vehiculis

cipiendum de ea faſciola qua vinctus in cunis erat, & ad cunas ipſas. dupliciter enim vinciebantur pueri. primum illis vinculis & faſciis, quibus involvebantur, & quæ ipſis erant pro veſte. deinde etiam faſciola aliqua in cunis ipſis collocati, ligabantur, ne cunis decidere poſſent aut elabi. quod hodieque fit. de qua faſciola locus hic fortaſſe capiendus. idque etiam augendo miraculo eſt, aquilam potuiſſe puerum de cunis levare faſciola vinctum: nam id fieri qui potuit niſi rupta aut ſoluta faſciola? *Idem.*

* *Vinctum faſciola Aurelianum.*] Pal. *faſceolum.* & à calamo recenti, *faſceolo.* Grut.

† *Aurelianum aquila innoxiè de cunis levaverit.*] Magnum onus pro corpore aquilæ. vide Ælianum hiſt. animal. libro XII. cap. XXI. *Caſaub.*

1. *Ita ut haberet in latere uno avem, in alio coronam.*] Video quidem coronam, quid faciat ad omen futuri imperii, ſed quid avis facit? optime Palat. *ita ut haberet in uno latere, ave, in alio coronam.* Quibus veriſimile non poterat fieri vitulum, in latere ſcriptum *ave* de ventre matris attuliſſe, nobis *avem* pro *ave* ſubſtituerunt. quaſi minus ſit mirum *avem* ibidem pictam habuiſſe. quare ab illo *ave* ſit omen factum imperii naſcenti Aureliano, ſatis intelligent illi quibus nos iſta ſcribimus. *Salmaſ.*

2. *Roſas exiſſe purpureas, odoris roſei, floris aurei.*] Quomodo purpureæ roſæ florem habent aureum? an non roſa ipſa flos eſt? Sed minime dubium eſt quin illud croceum, quod in medio roſæ eſt, florem appellet. quod igitur in eo miraculum eſt, ſi roſæ purpureæ, flore aureo, & odore roſeo prodierunt, naſcente Aureliano, cum aliter exire non ſoleant, nec alio odore aut colore? ſed videtur Vopiſcus miraculum non in colore aut odore roſarum ponere, ſed in tempore. alieno enim tempore nec eo quo roſæ naſcuntur ſunt enatæ, & hoc vice miraculi fuit, quod nato Aureliano, prodierunt roſæ eodem plane colore & odore, quo ſuis temporibus cum prodeunt, eſſe conſueverunt. an potius de loco miraculum interpretabimur, quod in corte, id eſt in area domus ſponte ſint enatæ roſæ? *Idem.*

3. *Quod in honorem ejus expanſum fuerat.*] In optimo lib. *ſpanſum* legitur. ſic *ſceptum* pro *exceptum* apud Trebell. *ſpectare* pro *expectare* alicubi poſitum legi. *Idem.*

4. *Quia invidioſum tunc erat vehiculis in civitate uti.*] Vide ad Spartiani Hadria-

culis in civitate uti, equus est ei imperatoris applicitus, cui per festinationem insedit. Sed ubi comperit, semet ad suum transtulit. Data est ei præterea, quum legatus ad Persas isset, patera qualis solet imperatoribus dari à rege Persarum, in qua insculptus erat [1] Sol eo habitu [2] quo colebatur in eo templo in quo mater ejus fuerat sacerdos. Donatus eidem etiam elephantus præcipuus, quem ille imperatori obtulit: solusque omnium privatus Aurelianus elephanti dominus fuit. Sed ut hæc & talia omittamus, 6
fuit decorus, & gratia viriliter speciosus: statura procerior, nervis validissimis, vini & cibi paulò cupidior, libidinis raræ, severitatis immensæ, disciplinæ singularis, gladii exerendi cupidus. Nam quum essent in exercitu duo Aureliani tribuni, hic, & alius qui cum Valeriano captus est, [3] huic signum exercitus apposuerat *manus ad ferrum*, ut si fortè quæreretur quis Aurelianus aliquid vel fecisset vel gessisset, suggereretur, *Aurelianus manu ad ferrum*, [4] atque cognosceretur. Privati hujus multa extant egregia facinora. Nam erumpentes Sarmatas in Illyrico cum trecentis præsidiariis solus attrivit. [5] Refert Theoclius Cæsarianorum temporum scriptor, Aurelianum manu sua

Hadrianum. Ibidem etiam diximus nefas fuisse privato sedere in regia sella, aut regis equum insidere. *Casaubonus.*

1. *Sol eo habitu quo colebatur in eo templo in quo mater ejus fuerat sacerdos.*] Palat. *Sol eo habitu quo colebatur ab eo templo in quo mater ejus fuerat sacerdos.* Id est eo habitu quo colebatur ab Aureliano, templo in quo ejus mater sacerdos fuerat. cultum autem fuisse solem ab Aureliano, multa testantur, & maximè templum ab eo soli conditum consecratumque. non dicit quo habitu sol fuerit sculptus in illa patera quæ data est Aureliano. sed credibile est, non alio habitu sculptum solem in ea fuisse quam quo à Persis colitur. cujus simulacrum facie leonina effingebant cum tiara. *Salmas.*

2. *Quo colebatur in eo templo.*] Palat. non habet, *in eo templo*. Grut.

3. *Huic signum exercitus apposuerat, Manu ad ferrum.*] *Signum*, id est cognomen. ita soliti milites per lasciviam cognomenta imponere: ut illi centurioni, cui ut scribit Tacitus, militaribus facetiis vocabulum CEDO ALTERAM indiderant. *Casaub.*

4. *Atque cognosceretur. privati hujus multa extant.*] Posset tamen legi: *privatim hujus multa extant egregia facinora.* nihil vero mutamus. *Salmas.*

5. *Refert Theoclius Cæsarianorum temporum scriptor.*] Meliùs *Theocles*, ut Diocles, sed fortasse scripserat, *Theoclytus*, vel *Theo Chius*. Casaub.

Refert Theoclius Cæsarianorum, &c.] Forte, *Theo Chius*. vel *Theoclis*, hoc est, Θεοκλῆς. *Salmas.*

nu ſua bello Sarmatico uno die quadraginta & octo interfeciſſe. plurimis autem & diverſis diebus ultra nongentos quinquaginta : [1] adeò ut etiam baliſtea pueri & ſaltatiunculas in Aurelianum tales componerent, quibus diebus feſtis militariter ſaltitarent : [2] *Mille, mille, mille, mille, mille, mille decollavimus. Unus homo mille, mille, mille, mille, decollavimus. Mille, mille,* [3] *mille, vivat, qui mille, mille occidit.* [4] *Tantum vini habet nemo, quantum fudit ſanguinis.* Hæc video eſſe perfrivola : ſed quia ſuprà ſcriptus autor ita eadem ut ſunt Latinè, ſuis ſcriptis inſeruit, tacenda eſſe non credidi.
7 [5] Idem apud Maguntiacum tribunus legionis ſextæ Gallicanæ, Francos irruentes, quum vagarentur per totam Gal-

1. *Adeò ut etiam baliſtea pueri & ſaltatiunculas, &c.*] Scribendum *balliſtea.* βαλλίζειν in octavo Athenæi uſurpatur ceu vox Romæ uſitata pro ſaltare, & tripudiare. βαλλισμὸς ſaltationis genus : & βαλλιστέα, vel βαλλίστεα carmina ludicra inter balliſſandum ſaltari ſolita. *Caſaub.*

Adeo ut etiam baliſtea pueri & ſaltatiunculas.] *Balliſtia* Palatinus. atque ita legendum. legebam tamen aliquando, *balliſtias.* ἀπὸ τοῦ βαλλίζω, βαλλιστὴς, ſaltator, & βαλλιστία, ſaltatio. balliſtium igitur eſt quod vulgo vocamus *ballet.* nam inde deducta vox iſta noſtra. βαλλίζειν Græcis ſaltare eſt. hinc βαλλίζειν χεῖρας, & βάλλειν χεῖρας, *manus jactare,* quod ſaltantes faciunt ſcilicet. manus enim jactare, ſaltare eſt. Propertius :

Nanus & ipſe ſuos breviter contractus in artus,
Jactabat truncas ad cava buxa manus.

Id eſt ſaltabat ad tibiæ cantum. nam βαλλεῖν idem quod βαλλίζειν, & ab illo βαλλῶ Latinum *ballo* quod eſt ſalto, & *ballationes*, ſaltationes. ut & *ballematia.* Salmaſ.

2. *Mille, mille, mille.*] Eam ſaltatiunculam, ita ut eſt in membranis expreſſa, heic apponam. ſic igitur ſe habet:

Mille, mille, mille decollavimus,
Unus homo mille decollavimus,
Mille vivat, qui mille occidit.
Tantum vini habet nemo
Quantum fudit ſanguinis.

Sequentem etiam cantilenam ita conceptam in membranis videre eſt :

Mille Sarmatas, mille Francos
Semel & ſemel occidimus.
Mille Perſas quærimus.

Sciendum autem eſt vulgares illos ac de trivio poëtas, ſi poëtæ vocandi ſunt, in componendis hujuſcemodi canticis & ſaltatiunculis, & hymnis legis metricæ nullum penitus habuiſſe reſpectum, ſed ſolius modulationis, & numeroſæ compoſitionis verborum, quæ ita ad aures accidit, ut formam videatur habere veri legitimique metri. Metrum & rhythmus ut differant, doctè in notis illis plenioribus exponit Salmaſius. *Idem.*

3. *Mille vivat, qui mille mille occidit.*] Sunt verſus trochaici; qualis & iſte fuerit, ſi legatur voce tranſpoſitâ, *mille mille qui occidit.* ubi nihilominus adhuc corripitur in *occidit* media, pro licentia illius ævi. *Grut.*

4. *Tantum vini habet nemo.*] Verſus ſuis conſtiterit pedibus, ſi legerimus *habebit.* Idem.

5. *Idem apud Moguntiacum.*] Palat. *Montiacum.* vetus editio: *Monciacum. Montiacum* pro *Moguntiacum* dicebant, & ſcribebant. *Salmaſ.*

1. *Unde*

Galliam, sic adflixit, ut trecentos ex his captos, septingentis interemptis, sub corona vendiderit. [1] Unde iterum de eo facta est cantilena: [2] *Mille Francos, mille Sarmatas semel occidimus:* [3] *Mille, mille, mille, mille, mille Persas quærimus.* Hic autem, ut suprà diximus, militibus ita timori fuit, ut sub eo posteaquam semel cum ingenti severitate castrensia peccata correxit, nemo peccaverit. Solus denique omnium militem qui adulterium cum hospitis uxore commiserat, ita punivit, [4] ut duarum arborum capita inflecteret, & ad pedes militis deligaret, eademque subitò dimitteret, ut scissus ille utrinque penderet. Quæ res ingentem timorem omnibus fecit. Hujus epistola militaris est ad vicarium suum data hujusmodi: *Si vis tribunus esse, imò si vis vivere, manus militum contine. Nemo pullum alienum rapiat, ovem nemo contingat. Uvam nullus auferat, segetem nemo deterat:* [5] *oleum, sal, lignum, nemo exigat: annona sua contentus sit. De præda hostis, non de lacrymis provincialium, habeat:* [6] *arma tersa*

1. *Unde iterum de eo facta cantilena.*] Cantilenam heic vocat, quam supra saltatiunculam & ballisteum. nam *saltatiuncula* est cantilena ad quam saltatur. mimi olim & canebant simul & saltabant. *Saltare canticum*, aut *cantilenam* dicitur qui & cantat & saltat simul, aut alio canente saltat. hinc *saltatiuncula*, & *cantilena* pro eodem. *cantare* tamen & *saltare* in scena, diversarum artium & artificum erant. *cantare* proprium tragœdorum, ut *saltare* histrionum. cantare fabulam dicebatur tragœdus: eamdem saltare histrio. *Idem.*

2. *Mille Francos, mille Sarmatas semel & semel occidimus.*] Illud *& semel* manat à Palatino, & requirebatur ad versum. idem præterea collocabat: *Mille Sarmatas, mille Francos.* Grut.

3. *Mille, mille, mille.*] In superiori animadversione probavi, non esse valde exigendam in istis saltatiunculis & ballistiis pedariam legem. cum enim ad saltandum cantandumque fuerint compositæ, non certis legibus aut mensionibus coërceri postulant: sed per solos rhythmos quibus fere totæ subsistunt, exigi volunt. nam rhythmicæ sunt, non metricæ. *Salmas.*

4. *Ut duarum arborum capita inflecteret, quas ad pedes militis deligaret, &c.*] *Quas*, id est, quæ arborum capita. Persicæ crudelitatis supplicium: Græci vocant διασφενδόνησιν. *Casaub.*

Ut duarum arborum capita inflecteret, quas ad pedes militis deligaret.] Scribe: *Ut duarum arborum capita inflecteret, & ad pedes militis deligaret.* nempe, arborum capita. *Salmas.*

5. *Oleum, sal, lignum, nemo exigat.*] Extat lex Constantini & Constantii A.A. vide in Pescennio Nigro. *Casaub.*

Oleum, sal, lignum nemo exigat.] *Oleum, salem, lignum*: ita veteres. *Salm.*

6. *Arma tersa sint, ferramenta samiata.*] Manifesto distinguit heic ab armis ferramenta. sed nonne arma quoque ex ferro? ferramenta vocat omnia quæ aciem, aut acumen habent, ut lanceas, jacula, gladios, & id genus; eaque sola *samiari*

tersa sint: [1] *ferramenta samiata, calceamenta fortia.* [2] *Vestis nova vestem veterem excludat.* [3] *Stipendium in balteo, non in popina habeat.* [4] *Torquem brachialem & annulum apponat:* [5] *equum sagmarium suum defricet,* [6] *capitum animalis non vendat,* [7] *mulum centu-*

samiari dicuntur. armorum autem nomine intelligit clypeos, loricas, cataphractas, cassides & hujus generis cætera, quæ proprie tergeri dicuntur ut splendeant, non autem cotis indigent ut acuantur & samientur. *arma* igitur hoc loco sunt τὰ ἀμυντήρια quæ vulgo *arma defensiva* dicimus: ferramenta vero quæ vocamus *offensiva*. Idem.

1. *Ferramenta samiata.*] Nonius Marcellus: *Samium est acutum: unde samiare est acuere.* Casaub.

Ferramenta samiata.] Sciendum est *samiare* esse dictum à Samia cote. non rarum est enim aut novum, ut adjectiva rerum pro ipsis substantivis usurpentur. ut *Samia* absolute pro cote Samia. à qua *samiare*, *acuere.* Salmas.

2. *Vestis nova vestem veterem excludat.*] Præceptum est τῆς οἰκονομικῆς: non expectandum matrifamilias ut de veste nova suis prospiciat cùm priorem usu triverint: sed dum adhuc cistæ plenæ, maturè providendum. *Casaub.*

Vestis nova veterem vestem excludat.] Semper vestes novæ veteres excludunt. nihil aliud igitur hoc loco voluit Aurelianus quam ut milites bene vestiti essent, & bene calceati, & bene armati. ideo optimi quique duces semper & arma & vestes militum prospexerunt, ut si novis opus esset, acciperent. *Salmas.*

3. *Stipendium in baltheo, non in popina habeat.*] Legebam, *stipendium in baltheum, non in popinam abeat.* Nam eleganter dicitur stipendium in baltheum abire militi, non in popinam, quod in baltheo servat, non autem in popinam defert. si quis putabit ex vulgata lectione eumdem sensum effici posse, eam per me retineat licet. *Idem.*

4. *Torquem brachialem & anulum apponat.*] Legendum: *torquem, brachialem, anulum apponat.* Quibus verbis vult Aurelianus, ut miles torquem, & brachialem & anulum habeat & gerat. nam apponere anulum aut torquem est induere. sic *ponere vestem* pro induere dixit Tertullianus de Pallio. *Idem.*

Torquem brachialem & anulum apponat.] Abest Palatino copula &. forsan non malè, ut tria notet, torquem, brachiale & anulum. si sic, auferenda littera à voce *brachialem*, ut *brachiale* sit dextrocherium. sed enim cùm & supra visatur *brachialem*, posset & heic obtinere locum. *Grut.*

5. *Equum sagmarium suum defricet.*] Palat. *equum & sagmarium suum defricet.* sagmarium ab equo distinguit. equus igitur erit qui dominum vehit; sagmarius qui sarcinas. at *sagma* in sagmario proprie est onus. vulgo *cargam* appellamus. inde *sagmare asinum*, vel *equum*, est onerare. & *equus sagmatus*, onustus. *Salmas.*

Equum sagmarium suum defricet, captum animal non vendat.] Palat. *equum & sagmarium suum defricet, capitum animalis non vendat.* Grut.

6. *Captum animal non vendat.*] Optimus liber, habuit, *capitum animalis non vendat.* unde vox illa, Græcane an Latina? est pure Græca, quam Latini usu, fecerunt suam. *capitum* est pro *capetum.* nam Græcum est, καπητόν. κάπτειν, edere & vorare significat. unde & κάπη *præsepe*, ἀπὸ τοῦ κάπτειν ἀπ' αὐτῆς. *Salmas.*

7. *Mulum centuriatum comiter curet.*] Soluta veteris militiæ disciplina, ceperant singulis centuriis muli deputari ad sarcinas vehendas. is est mulus centuriatus. *Casaub.*

Mulum centuriatum comiter curet.] Scribendum: *mulum centuriatum communiter curent.* Mulus centuriatus erat com-

centuriatum communiter curet. [1] *Alter alteri quasi servus obsequatur: à medicis gratis curentur,* [2] *aruspicibus nihil dent: in hospitiis castè se agant. qui litem fecerit, vapulet.* Inveni nuper in Ul- 8
pia bibliotheca [3] inter linteos libros epistolam divi Valeriani de Aureliano principe scriptam: quam ad verbum, ut decebat, inserui. *Valerianus Augustus Antonino Gallo consuli. Culpas me familiaribus literis* [4] *quòd Posthumio filium meum Gallienum magis quàm Aureliano commiserim; quum utique & severiori & puer credendus fuerit & exercitus: nec tu id diutiùs judicabis, si bene scieris quantæ sit Aurelianus severitatis. Nimius est, multus est, gravis est,* [5] *& ad nostra jam non facit tempora.* [6] *Testor autem omnes deos, me etiam timuisse* [7] *nequid etiam erga filium meum severius,* [8] *siquid ille fecisset, ut est natura pronus ad ludicra, sæviùs cogitaret.* Hæc epistola indicat quantæ fuerit severitatis, ut illum Valerianus etiam timuisse se dicat. Ejusdem Valeriani alia est epistola quæ laudes illius con- 9
tinet: quam ego ex scriniis præfecturæ urbanæ protuli. Nam illi Romam venienti salaria sui ordinis sunt decreta. Exem-

communis toti centuriæ. recte igitur κὴ κτ̃ λόγον, mulum communem communiter vult curari. *Salmas.*

1. *Alter alteri quasi servus obsequatur.*] Palatinus addit, *Alter alteri quasi in nemo, quasi servus obsequatur.* Grut.

2. *Aruspicibus nihil dent.*] Columella libro primo capite VIII. *Aruspices sagasque, quæ utraque genera vana superstitione rudeis animos ad impensas, ac deinceps ad flagitia compellunt, ne admiserit.* quod & repetit libro XI. capite primo. lege Tacitum Annal. XI. *Casaub.*

3. *Inter linteos libros.*] De linteis libris omnia jam vulgata. linteos autem istos libros *mappas* vocabant. *Salmas.*

4. *Quod Postumio filium meum.*] Lege, *Postumo*, ex libris. *Idem.*

5. *Et ad nostra jam non facit tempora.*] Id est, seculo major est. *Casaub.*

6. *Testor autem omnes Deos.*] Vox *Deos* desideratur in vetere Palatino. *Salmas.*

7. *Ne quid etiam erga filium meum severius si quid ille fecisset.*] Hæc mire perturbata sunt, sic totus locus est concipiendus: *Testor autem omnes Deos me etiam timuisse, ne quid etiam erga filium meum severius ille fecisset, cum, ut est pronus ad ludicra, levius cogitaret.* Hanc affert rationem facti sui Valerianus, quod filium Postumo potius quam Aureliano crediderit. tantæ enim esse severitatis Aurelianum, ut timuerit ne quid erga filium severius faceret, cum, ut erat pronus ad ludicra, levius cogitaret. pueri autem & ludicra amantis proprium est, leviter cogitare. quæ quidem leves & pueriles cogitationes & ludicræ, non impunitæ exissent apud Aurelianum. ea erat ejus severitas, atque id timuit pater Valerianus, puerumque alteri minus severo commisit. *Idem.*

8. *Si quid ille fecisset (ut est naturâ pronus ad ludicra) levius, cogitaret.*] Duarum mutatione litterarum restitui hunc locum, antea nemini non lectum nec intellectum. edebatur enim, *ad ludicra sævius cogitaret.* Grut.

Exemplum epiſtolæ: *Valerianus Auguſtus Ceionio Albino præfecto urbi. Vellemus quidem ſingulis quibuſque devotiſſimis Reipub. viris* [1] *multo majora deferre compendia quàm eorum dignitas poſtulat, maximè ubi honorem vita commendat. Debet enim quid præter dignitatem pretium eſſe meritorum. Sed facit rigor publicus, ut* [2] *accipere* [3] *de provinciarum oblationibus ultra ordinis ſui gradum nemo plus poſſit. Aurelianum fortiſſimum virum ad inſpicienda & ordinanda caſtra omnia deſtinavimus: cui tantum à nobis atque ab omni Republica, communi totius exercitus confeſſione, debetur, ut digna illo vix aliqua vel nimis magna ſint munera. Quid enim in illo non clarum? quid non Corvinis & Scipionibus conferendum? Ille liberator Illyrici, ille Galliarum reſtitutor,* [4] *ille dux magni totius exempli. Et tamen nihil præterea poſſum addere tanto viro* [5] *ad muneris gratiam quam patitur ſobria &* [6] *bene gerenda Reſpub.* [7] *Quare ſinceritas tua, mi parens chariſſime,* [8] *ſupradicto viro efficiet, quandiu Romæ fuerit, panes militares*

1. *Multo majora deferre ſalaria quàm eorum dignitas poſtulat.*] Ut cùm exempli gratia tribuno ſalaria ducis deferuntur, ut in vita Claudii. *Caſaub.*

2. *Accipere de provinciarum oblationibus.*] Vetus editio: *illationibus*. Salmaſ.

3. *De provinciarum oblationibus.*] Verius videtur, quod eſt in Pal. *inlationibus*. Grut.

4. *Ille dux magni totius exempli.*] Latina locutio eſt, *vir exempli*, vel, *vir magni exempli*. Minùs Latina locutio eſt, *vir magni totius exempli*. & fortaſſe abſit meliùs vox *magni*. Caſaub.

Ille dux magni totius exempli.] Vir magni exempli & vir totius magni exempli, quare dici non poſſit, non video. ſic enim loquebantur illa ætate. ſed & vir aut femina *exemplum* dicebatur, & *vir exempli*, & *vir ad exemplum*. & ad exemplum quid fieri, quod perfecte fit, & omnibus numeris. *Salmaſ.*

5. *Ad muneris gratiam quam patitur.*] Legend. *Et tamen nihil præter ea poſſum addere tanto viro ad muneris gratiam, quæ patitur ſobria & bene gerenda reſpublica.* Quod lucidius eſſet, ſi hoc ordine collocaret: *Et tamen nihil poſſum addere tanto viro ad muneris gratiam, præter ea quæ patitur ſobria & bene gerenda reſp.* Poteſt tamen fieri ut *præterea*, ſit hoc loco poſitum, pro *amplius. præterea quam patitur reſp.* hoc eſt, *amplius quam patitur.* & ſic eſſet nihil movendum. *Idem.*

6. *Bene gerenda reſp.*] Ἡ καλῶς διοικουμένη πολιτεία. non autem διοικηθησομένη. id eſt, ratio ſobriè & bene adminiſtrandæ reip. *Caſaub.*

7. *Quare ſinceritas tua mi parens cariſſime.*] Melius eſſet, & magis ex formula: *quare ſinceritas tua Ceioni parens cariſſime.* Nam ad Ceionium hæc ſcripta eſt epiſtola. *Salmaſ.*

8. *Supradicto viro efficiet quamdiu fuerit Romæ, &c.*] Efficere panes, & vinum, & cetera, pro *decernere*. aut certe præbere & dare, ut alibi ſæpe. In Palat. ſcriptum: *afficiet*. afficere rem alicui eſt quaſi decernere, & propriam dicare ejuſque eam facere; quod vulgo *affectare* dicimus. ſic *affectus eſſe alicui* dicitur in veteri inſcriptione, pro addictus & deditus alicui eſſe. afficere panes & vinum pro attribuere, aſſignare, & præbere,

tares mundos ſedecim, panes militares, caſtrenſes quadraginta, vini menſalis ſextarios quadraginta, porcellum dimidium, gallinaceos duos, porcinæ pondo triginta, bubulæ pondo quadraginta, olei ſextarium unum, [1] *& item olei ſecundi ſextarium unum, liquaminis ſextarium unum,* [2] *herbarum, olerum quantum ſatis eſt. Sanè quoniam ei aliquid præcipuè decernendum eſt quandiu Romæ fuerit,* [3] *pabula extra ordinem decernes. Ipſi autem ad ſumptus,* [4] *aureos Antoninianos diurnos binos,* [5] *argenteos Philippeos minutulos, quinquagenos, æris denarios centum: reliqua per præfectos ærarii præbebuntur.* Frivola hæc fortaſſis cuipiam & nimis levia eſſe videantur, ſed curioſitas nihil recuſat. Habuit ergo multos ducatus, plurimos tribunatus, [6] vicarias ducum & tribunorum diverſis temporibus propè quadraginta, uſque adeò ut etiam Ulpii Criniti, [7] qui ſe de Trajani genere referebat, & fortiſſimi re vera viri & Trajani ſimillimi, qui pictus eſt cum eodem Aureliano in templo Solis, quem Valerianus Cæſaris loco habere inſtituerat, [1] vicem

bere, & ejus propria facere, cui afficiuntur. *Idem.*

Supra dicto viro efficiet, quamdiu Romæ fuerit, panes, &c.] Palat. *adficiet*, ut fortè fuerit, *adjiciet.* Grut.

1. *Et item olei ſecundi.*] Vox *ſecundi* abeſt Palatino. *Salmaſ.*

2. *Herbarum, olerum, quantum ſatis eſt.*] Pal. *herbas holerum quantum ſat eſt.* Grut.

3. *Pabula extra ordinem decernes.*] Ad jumenta. *Caſaub.*

4. *Aureos diurnos binos, Philippeos argenteos minutulos quinquagenos.*] Non plus in argento eſt, quam in auro. nam ſecundum ea quæ adnotabimus in ſequenti animadverſione, quinquageni minuti argentei, binos aureos reddunt. alterum tantum in ære accepit. denarii enim centum æris, quattuor aureos efficiunt. *Salmaſ.*

5. *Argenteos Philippeos minutulos quinquagenos.*] Sciendum Latinis minutos eſſe, quæ Græci λεπτὰ dicunt. ſed nec hoc ſatis. argenteum nummum fuiſſe, probandum eſt. minuti igitur vel minutuli dicuntur apud hos auctores, quos denarios dicebant veteres. qui denarii, drachmæ fere pondus, & æſtimationem habebant. atque ut Latinis minuti argentei pro denariis: ſic Græcis τὰ λεπτὰ ἀργύρεια ἀντὶ τῶν δραχμῶν. ſed & abſolute minutos appellarunt Latini, cum ſubintelligerent, argenteos: ut Græci λεπτὰ, ſubintelligentes ἀργύρεια. λεπτὰ igitur ſunt drachmæ. Heſychius dicit λεπτὸν eſſe ἑξακισχιλιοστὸν ταλάντου. quis neſcit autem talentum ſex millibus denarium vel drachmarum valuiſſe? manifeſto ergo ille λεπτὸν, ἀντὶ δραχμῆς poſuit. minuti igitur vel minutuli omnibus locis hujus hiſtoriæ, ſunt quos denarios vetuſtiores vocant auctores, quorum viginti quinque aureum unum efficiebant. *Idem.*

6. *Vicarias ducum.*] Palatinus *vacarios ducum.* Grut.

7. *Qui ſe de Trajani genere referebat.*] Melius, *ferebat.* Caſaub.

[1] vicem ſumeret, exercitum duceret, [2] limitem reſtitueret, prædam militibus daret: Thracias bobus, equis, mancipiis, captivis locupletaret: manubias in Palatio collocaret: quingentos ſervos, duo millia vaccarum, equas mille, ovium decem millia, caprarum quindecim millia, in privatam villam Valeriani congereret. [3] Tunc enim Ulpius Crinitus publicè apud Byzantium ſedenti Valeriano in thermis egit gratias, dicens, magnum de ſe judicium habitum [4] quòd eidem vicarium Aurelianum dediſſet: quare
11 eum ſtatuit arrogare. Intereſt epiſtolas noſſe Aureliano ſcriptas, & ipſam arrogationem. Epiſtola Valeriani ad Aurelianum: *Si eſſet alius, Aureliane jucundiſſime, qui Ulpii Criniti vicem poſſet implere, tecum de ejus virtute ac ſedulitate conferrem. [5] nunc tecum requirere potuiſſem. Suſcipe bellum [6] à parte Nicopolis, ne nobis ægritudo Criniti obſit. [7] Fac quicquid potes. Multa non dico, in tua erit poteſtate militiæ magiſterium. [8] Habes ſagittarios Ityreos trecentos, Armenios ſexcentos, Arabas centum quinquaginta, Saracenos ducentos, [9] Meſopotamios auxiliares quadringentos: habes legionem tertiam Felicem, & equites cataphractarios octingentos. [10] Tecum erit Hartomundus, Haldegaſtes,*

1. *Vicem ſumeret.*] Vicarius illius eſſet. *Idem.*

2. *Limitem reſtitueret.*] Pal. *limite reſtitueret.* an *limites?* Salmaſ.

3. *Tunc enim Ulpius Crinitus publice.*] *Tunc cum Ulpius Crinitus.* Palat. *Idem.*

Tunc enim Ulpius Crinitus.] Pal. *tunc cùm Ulpius.* Grut.

4. *Quòd eidem vicarium.*] *Eidem,* pro ſibi. *Caſaub.*

5. *Nunc tecum requirere potuiſſem.*] Locus eſt mutilus. *Idem.*

Nunc tecum requirere potuiſſem.] Scribe: *Si eſſet alius, Aureliane jucundiſſime, qui Ulpii Criniti vicem poſſit implere, tecum de ejus virtute ac ſedulitate conferrem: hunc tecum requirere potuiſſem.* Et hic ſenſus eſt: ſi eſſet alius, qui Criniti vicarius poſſet eſſe, tecum de ejus virtute conferrem: eum tecum requirerem, ut vicem Criniti vellet implere. non eſt autem alius, qui poſſit hunc igitur ipſe ſuſcipe. *Salmaſ.*

Nunc tecum requirere potuiſſem, &c.] Locus minimè defectuoſus. dicit enim, quamvis licuiſſet conferre cum Aureliano de ſucceſſore digno virtutibus Criniti, nullum tamen inveniundum qui ei præferretur. *Grut.*

6. *A patre Nicop.*] *Parte.* Caſaub.

7. *Fac quidquid potes. Multa non dico, in tua erit poteſtate.*] Sic corrige: *Fac quidquid potes, multa non dico. In tua erit poteſtate militiæ magiſterium.* Non dico, ut multa facias, ſed quidquid poteris. *Salmaſ.*

8. *Habes ſagittarios Ityreos.*] *Ityræos.* Ἰτυραῖοι. nota vulgò gens Syriæ ex Geographis. *Caſaub.*

9. *Meſopotamios auxiliares.*] Palatinus: *Meſopotamenos.* Salmaſ.

10. *Tecum erit Hartomundus, Haldegaſtes.*]

gastes, Hildemundus, Carioviscus. Commeatus à præfectis necessarius in omnibus castris est constitutus. Tuum est pro virtutibus tuis atque solertia illic hyemalia & æstiva disponere, ubi tibi nihil deerit: quærere præterea [1] *ubi carrago sit hostium, & verè scire quanti qualesque sint,* [2] *ut non vinum aut annona consumatur, aut tela jaciantur in quibus res bellica constituta est. Ego de te tantum, Deo favente, spero quantum de Trajano, si viveret, posset sperare Respub.* [3] *Neque enim minor est, in cujus locum fidemque te legi. Consulatum cum eodem Ulpio Crinito in annum sequentem à die undecimo Calend. Juniarum, in locum Gallieni & Valeriani, sperare te convenit sumptu publico. Levanda est enim paupertas eorum hominum* [4] *qui diu reipublicæ viventes, pauperes sunt,* [5] *& nullorum magis.* His quoque literis indicatur [6] quantus fuerit Aurelianus, [7] & re vera. neque enim quisquam aliquando ad summam rerum pervenit, qui non à prima ætate gradibus virtutis ascenderit. Literæ de consulatu. 12
Valerianus Augustus Ælio Xifidio præfecto ærarii. Aureliano, cui [8] *consulatum detulimus ob paupertatem, qua ille magnus est, cæteris*

gastes.] *Harimundus, Haldagates, Hildomundus.* ita in Palat. Harimundum autem esse puto idem nomen cum Farimundo vel Faramundo. *Idem.*

Tecum erit Hartomundus, Haldegastes, Hildemundus.] Pal. *Hartomundus, Haldagates, Hildomundus.* Grut.

1. *Ubi carrago sit hostium.*] Hîc pro castris accipit. nam carri in orbem dispositi barbarorum fuere castra, sicut antea diximus. *Casaub.*

2. *Ut non vinum aut annona consumatur, aut tela jaciantur, in quibus res bellica constituta est.*] *Tela jaciatur* in veteri libro est. Forte legendum: *Ut non vinum aut annona consumatur, aut alia jaciantur, in quibus res bellica constituta est.* Mandat Aureliano Valerianus, ut ad verum sciat, quales quantique hostes numero sint, ut non vinum aut annona frustra consumeretur, aut alia prodigerentur, in quibus res bellica constituta est. *jacere* enim heic est prodigere. sic Græcis ῥίπτειν de ea re quæ temere prodigitur. *Salmas.*

3. *Neque enim minor est, in cujus locum fidemque te legi.*] Malim, *minor es eo*, nam hoc vult: non esse Aurelianum Ulpio Crinito minorem, cui destinabatur vicarius Aurelianus. pro *fidemque*, scribo, *vicemque.* Casaub.

4. *Qui diu reip. viventes pauperes sunt.*] *Qui diu in rep. viventes, pauperes sunt.* ita reponendum ex Palatino. *Salmasius.*

5. *Et nullorum magis.*] Scribe, *ut nullorum magis.* Casaub.

6. *Quantus fuerit Aurelianus, & re vera.*] Pone τελείαν στιγμὴν post *Aurelianus.* deinde erit sententia planior, si scribas, *& erat re vera.* Idem.

7. *Et revera neque quisquam aliquando.*] *Neque enim quisquam aliquando.* Salmas.

8. *Consulatum detulimus ob paupertatem, &c.*] Nescio sanè an ob paupertatem

ris major, dabis ad editionem Circensium aureos Antoninianos trecentos, [1] *argenteos Philippeos minutulos tria millia, in ære* H-S. *quinquagies,* [2] *tunicas multicias viriles decem, lineas Ægyptias viginti,* [3] *mantelia Cypria paria duo, tapetia Afra decem,* [4] *stragula Maura decem, porcos centum, oves centum: convivium autem publicum edi jubebis senatoribus, equitibus Romanis: hostias majores duas, minores quatuor.* Et quoniam etiam de arrogatione aliqua me dixeram positurum quæ ad tantum principem pertinerent, quæso [5] ne odiosior verbosiorve ea re videar:

tem Consulem fecerit. fecit potius ob alia merita in Rempubl. quare præstiterit interpungere: *cui Consulatum detulimus, ob paupertatem quâ ille magnus est, ceteris major, &c.* Ut scilicet caussam ponat, cur ei sufficere debeat sequentia omnia præfectus ærarii. *Grut.*

1. *Argenteos Philippeos minutulos tria millia.*] Non dubito quin ad missilia Consulum hæc summa pertineat. Solebant enim Consules pecuniam in populum spargere; auream quidem imperatores, argenteam verò privati. propterea tot isti dantur Aureliano minutuli Philippei argentei. *Casaub.*

2. *Tunicas multicias viriles decem, lineas Ægyptias viginti.*] Erant illa ætate in frequenti usu tunicæ quædam multiciæ sive πολύμιτοι, & subsericæ, cum lineis permagni item pretii. quare hæc duo genera vestium jungi solent. lineas autem vestes Ægypto peti solitas sæpe diximus. *Idem.*

Tunicas multicias viriles decem.] Addit *viriles*, quia multiciæ etiam muliebres. Juven.

Humida suspectis referens multicia rugis.

Multicias tunicas heic appellari censeo, quas alibi *tunicas subsericas* vocat, & semper jungit cum lineis. *multicium* enim adjectivum, quod in substantivum transiit. nam & multicia vestis, & vestimentum multicium, & simpliciter multicium. unde *multicia* Juvenali tenues & pellucidæ vestes, ut sunt sericæ. *Salmas.*

3. *Mantelia Cypria paria duo.*] Quæ alii mantilia. pertinent hæc ad mensalem supellectilem. *Casaub.*

Mantelia Cypria.] Sciendum est ex veriloqua nominis notatione *mantelam* esse telam vel linteum quo manus extergentur. postea & *mantelum* dictum est, & *mantele.* Græci χειρόμακτρον interpretantur. Philargyrus interpretatur *mappas.* nam mappæ tergendis manibus habebantur. verum ætate jam Plinii mantelia non amplius in usu erant ἀντὶ χειρομάκτρων, sed integendis mensis serviebant. Atque hoc tunc temporis discrimen statuebatur inter mappas & mantelia: ut mantelia mensis operiendis, mappæ manibus tergendis usum præberent. nam mappæ erant brevia lintea, quas quisque secum ad convivium ferebat. nec enim dominus eas subministrabat. inveniebant quidem apud dominum convivii mensam manteli instratam, sed suam unusquisque secum convivarum mappam afferebat. Martial.

Attulerat mappam nemo, dum furta timentur,
Mantele è mensa surpuit Hermogenes.

Salmas.

4. *Stragula Maura decem.*] Vetus liber: *tragula Maura.* tragula jaculi genus est: & Maura jacula sunt nota. nihilominus *stragula* heic retinenda. vetus sane scribendi vitium, *tragula* pro *stragula.* Idem.

5. *Ne odiosior verbosiorve ea re videar.*] *Ne odiosior verbosiorque in ea re videar.* ita potius scribendum, astipulantibus membranis. *Idem.*

1. Ex

videar: quam fidei cauſa inſerendam credidi [1] ex libris Acholii, qui magiſter admiſſionum Valeriani principis
fuit, libro Actorum ejus nono. Quum conſediſſet Vale- 13
rianus Auguſtus in thermis apud Byzantium præſente exercitu, præſente etiam officio palatino, aſſidentibus Memmio Fuſco conſule ordinario, Bebio Macro præfecto prætorii, Quinto Ancario præſide Orientis: aſſidentibus etiam à parte læva [2] Avulvio Saturnino Scythici limitis duce, [3] Murentio ad Ægyptum deſtinato, Julio Tryphone Orientalis limitis duce, [4] & Meceo Brunduſino præfecto annonæ Orientis, [5] & Ulpio Crinito duce Illyriciani limitis & Thracii, & Fulvio Boio duce Rhetici limitis: Valerianus Auguſtus dixit, *Gratias tibi agit Aureliane Reſp. quòd eam Gotthorum poteſtate liberaſti. Abundamus per te præda, abundamus gloria, & his omnibus quibus Romana felicitas creſcit. Cape igitur tibi pro rebus geſtis tuis coronas murales quatuor, coronas vallares quinque, coronas navales duas, coronas civicas duas, haſtas puras decem, [6] vexilla bicolora quatuor, tunicas ducales ruſſas quatuor, pallia proconſularia duo, togam prætextam, tunicam palmatam, togam pictam, [7] ſubarmalem profundum, ſellam eboratam. Nam te conſulem hodie deſigno, [8] ſcripturus ad ſenatum*

[1] *ut*

1. *Ex libris Acolii.*] Palat. *ex libris Acoli.* Idem.

2. *Avulnio Saturnino.*] Melius *Amulio.* vulgata lectio veſtigia ſervat, vocis *Anulino.* Caſaub.

Avulvio Saturnino.] Sic etiam Pal. melius tamen *Amulio.* Grut.

3. *Murentio ad Ægyptum deſtinato.*] Pal. *& Murrentio Mauricio ad Æg. &c.* Verùm cùm ceteris duo nomina dederit, non erit cauſſa cur iſti unum poneret. *Idem.*

4. *Et Meceo Brunduſino.*] *Et Mæceo.* Pal. forte *Mæcio.* Salmaſ.

5. *Et Ulpio Crinito.*] Pal. *Ulpicio.* Grut.

6. *Vexilla bicolora.*] Διχρώματα. *bicolorum* pro *bicolore.* ſic *decolorum.* ſic *indecores* & *indecori.* Salmaſ.

7. *Subarmalem profundum.*] Jam ad Severum diximus. *Caſaub.*

Subarmalem profundum.] Sic quoque Palat. ut aliquid veniat ſubintelligendum ſubſtantivi. *Grut.*

8. *Scripturus ad ſenatum ut tibi deputet ſcipionem.*] De Conſulum ſcipione, non eſt res ignota. ſed aliter fuiſſe apud veteres, aliter ſub mediis imperatoribus obſervo. veteres enim conſules ſcipionem tantum geſtabant triumphi die, aut aliis feſtis diebus; at recentiores iſti conſules quotidie geſtabant, & cum ſcipione curiam ingrediebantur. præterea nec conſules tantum, ſed conſulares etiam ſcipionem geſtabant. quod erat inſigne eos fuiſſe conſules, & eſſe conſulares. eburnea autem fuiſſe illa ſceptra conſulum, vel ſcipiones, notiſſimum eſt. *Salmaſ.*

1. *Ut*

[1] *ut tibi deputet scipionem, deputet etiam fasces.* [2] *Hæc enim imperator non solet dare, sed à senatu, quando fit consul, accipere.*

14 Post hæc Valeriani dicta Aurelianus surrexit, atque ad manus accessit, agens gratias militaribus verbis, quæ propria & ipsa apponenda decrevi. Aurelianus dixit, *Et ego domine Valeriane imperator Auguste, ideo cuncta feci, ideo vulnera patienter excepi, ideo & equos* [3] *& cantherios meos lassavi, ut mihi gratias ageret Respubl. & conscientia mea. At tu plus fecisti: ago ergo gratias bonitati tuæ, & accipio consulatum quem das.* [4] *Dii faciant & deus certus Sol, ut & senatus de me sic judicet.* Agentibus igitur gratias omnibus circunstantibus, Ulpius Crinitus surrexit, atque hac oratione usus est: *Apud majores nostros, Valeriane Auguste, quod & familiæ meæ amicum ac proprium fuit, ab optimis quibusque in filiorum locum fortissimi viri semper electi sunt, ut vel senescentes familias, vel fœtus matrimoniis jam caducos substituta fœcunditas prolis ornaret. Hoc igitur quod Cocceius Nerva in Trajano adoptando, quod Ulpius Trajanus in Adriano, quod Adrianus in Antonino, & cæteri deinceps proposita suggestione fecerunt,* [5] *jam in arrogando Aureliano, quem mihi vicarium judicii tui autoritate fecisti, censui esse referendum.* [6] *Jube igitur ut lege agatur, sitque Aurelianus heres sacrorum, nominis & bonorum, totiusque juris, Ulpio Crinito*

15 *jam consulari* [7] *viro, actutum te judice consularis.* Longum est cuncta

1. *Ut tibi deputet scipionem.*] Consulum enim ab ipsa institutione prima gestamen fuit scipio eburneus. *Casaubonus.*

2. *Hæc enim imperator non solet dare, sed à senatu, quando fit consul, accipere.*] Possunt hæc verba auctoris Vopisci esse, non Valeriani. quod nos probamus magis. *Idem.*

3. *Et cantherios meos lassavi.*] Pal. & *conjuratos meos lassavi.* Grut.

4. *Dii faciant & Deus certus sol.*] *Dii faciant & Deus certus, ut & senatus.* ita libri qui vocem *sol* non agnoscunt. per Deum certum, *solem* intelligit Aurelianus, quem præcipue colebat. *Salmas.*

5. *Jam in arrogando Aureliano.*] *Interrogando Aureliano*, vet. editio. lege: *in arrogando Aureliano.* Idem.

6. *Jube igitur ut lege agatur, &c.*] Exemplum est hic ejus adoptionis, quæ fiebat apud principem, & postea magistratui intimabatur, ut docet lex secunda Cod. De adopt. hæc adoptio in illius locum successit, quæ apud populum olim lege curiata fiebat. *Casaub.*

7. *Ipse ac tu Crinite judex consularis.*] Codex Puteani: *ipse actutum te judice consularis.* Orat Crinitus Valerianum, ut Aurelianus in domum viri consularis, id est, suam transiens, fiat ipse quoque consularis. *Idem.*

Ipse ac tu Crinite judex consularis.] Vetus editio: *ipse actutum te judice consularis.*

cuncta pertexere. Nam & actæ ſunt Crinito à Valeriano
gratiæ; & adoptio, ut ſolebat, impleta. Memini me in
quodam libro Græco legiſſe (quod tacendum eſſe non cre-
didi) mandatum eſſe Crinito à Valeriano ut Aurelianus
adoptaretur, idcirco præcipuè quòd pauper eſſet: ſed hoc
in medio relinquendum puto. & quoniam ſuperiùs epiſto-
lam poſui qua ſumptus Aureliano ad conſulatum delatus
eſt, quare poſuerim, [1] rem quaſi frivolam, eloquendum
putavi. [2] Vidimus proximè conſulatum Furii Placidi
tanto ambitu in Circo editum, ut non præmia dari auri-
gis, ſed patrimonia viderentur, [3] quum darentur tunicæ
ſubſericæ, [4] lineæ paragaudæ, darentur etiam equi, in-
gemiſcentibus frugi hominibus. Factum eſt enim ut jam
divitiarum ſit non hominum conſulatus: quia utique ſi
virtutibus defertur, editorem ſpoliare non debent. Pe-
rierunt caſta illa tempora, & magis ambitione populari
peritura ſunt. Sed nos (ut ſolemus) hanc quoque rem in
medio relinquimus. His igitur tot ac talibus præjudiciis 16
muneribuſque fultus, Claudianis temporibus tantus eni-
tuit, ut poſt eum Quintillo quoque fratre ejus interempto,
ſolus teneret imperium, Aureolo interfecto, cum quo
Gallienus fecerat pacem. Hoc loco tanta eſt diverſitas hi-
ſtoricorum, & quidem Græcorum, ut alii dicant, invito
Claudio ab Aureliano Aureolum interfectum, alii man-
dante ac volente, alii ab imperatore jam Aureliano eun-
dem occiſum, alii verò adhuc privato. Sed hæc quoque
media

ſularis. ita edi voluimus, ſed operæ omiſerunt *ipſe.* Salmaſ.

Ipſe actutum, te judice, Conſularis, &c.] Palatinus noſter accedit per omnia Puteaniano codici. *Grut.*

1. *Rem quaſi frivolam eloquendum putavi.*] *Eloquendam putavi.* vet. editio. *Salmaſ.*

2. *Vidimus proximè conſulatum Furii Placidi, &c.*] Confer cum ſimili querimonia inferiùs in Carino. quid ſit *conſulatum edere*, & ὑπατείαν δοῦναι, expoſuimus ad Alagabalum. *Caſaub.*

3. *Quum darentur tunicæ ſubſericæ: lineæ paragaudæ.*] Palatinus: *paragaude.* forte, *paragaudeæ.* ut in vita Claudii, *ſubſericam paragaudeam triuncem*, dixit Pollio. notandum autem *linearum paragaudearum*, heic tantum facere mentionem Vopiſcum, non etiam tunicarum, quod ejus ætate lineæ paragaudiæ ſolæ in uſu eſſent. *Salmaſ.*

4. *Lineæ paragaudæ.*] Meliùs ſcribas *paragaudiæ.* Caſaub.

media relinquemus, ab ipsis petenda per quos in literas missa sunt. Illud tamen constat, [1] omne contra Mœotidas bellum divum Claudium nulli magis quàm Aureliano
17 credidisse. Extat epistola, quam ego (ut soleo) fidei causa, imò ut alios annalium scriptores fecisse video, inserendam putavi. *Flavius Claudius Valerio Aureliano suo salutem. Expetit à te munus solitum nostra Respub. Aggredere: quid moraris?* [2] *Tuo magisterio milites uti volo, tuo ductu tribunos. Gotthi oppugnandi sunt: Gotthi à Thraciis amovendi.* [3] *Eorum enim plerique* [4] *Hæmimontum Europamque vexant, qui te pugnante fugerunt. Omnes exercitus Thracicos, omnes Illyricianos totumque limitem in tua potestate constituo,* [5] *solitam en nobis ede virtutem. Tecum erit etiam frater Quintillus quum occurrerit. Ego aliis rebus occupatus, summam belli illius virtutibus tuis credo. Misi sanè equos decem, loricas duas, & cætera, quibus munire ad bellum euntem necessitas cogit.* [6] Secundus igitur præliis usus auspi-

1. *Omne contra Mæotidas bellum.*] Mæotidas appellat quos Zosimus libro secundo Σαυρομάταις τῇ Μαιώτιδι προσοικοῦσι λίμνῃ. *Idem.*

Omne contra Mæotidas bellum.] *Meotidas.* sic enim scribebant. & *Meotim* pro *Mæotim.* unde prima ejus corripitur apud illius temporis poëtas. *Salm.*

2. *Tuo magisterio milites uti volo, tuo ductu tribunos.*] Magistrum militum plane agnoscimus Aurelianum his verbis à Claudio designari. sed fere magistri militum vocabantur, aut quibus bellum aliquod extra ordinem gerendum mandabatur, ut heic Claudius Aureliano bellum adversus Gotthos gerendum committit, ejusque in potestatem tradit, exercitus Thracicos & Illyricianos, & limitem & summam totius belli, & sic Aurelianus magister militum dicitur. aut ducum vicarii, quique legatorum vicem implebant, qui exercitum ducebant, quibus limes restituendus dabatur, hi omnes magistri militum dicebantur. omnes enim hoc nomine appellati quibus milites regendos, aut bellum aliquod gerendum committebat princeps. sive hi tantum tribuni essent, sive vicarii ducum. sed & ipsi duces vere magistri militum erant, & dicebantur illo tempore, legatique omnes imperatoris. *Idem.*

3. *Eorum enim plerique Hæmi montem, Europamque vexant.*] Palat. *Hæmimontum.* rectè, cave tamen putes Europæ nomen heic accipiendum de tertia orbis parte. Europa hoc loco Thraciæ provincia, ut & Hæmimontus. *Idem.*

4. *Hæmi montem Europamque vexant.*] Scripti etiam hîc, *Hæmimontum*, ut in Claudio. *Casaub.*

5. *Solitam nobis ede virtutem.*] Eleganter in veteribus, *Solitam en nobis ede virtutem.* Idem.

Solitam en nobis ede virtutem.] Ita cum aliis mss. Palatinus, inserto illo *en.* Grut.

6. *Secundis igitur præliis, usus auspiciis Claudianis.*] Scribit Zosimus partim bello, partim morbo reliquos omnes barbaros qui Thraciam vastabant, extinctos esse. nec tamen ibi Aureliani meminit, quem illud bellum confecisse vult Vopiscus. *Salmas.*

1. *Nam*

auspiciis Claudianis, Rempublicam in integrum reddidit: atque ipse statim (ut suprà diximus) consensu omnium legionum factus est imperator. Equites sanè omnes ante 18
imperium sub Claudio Aurelianus gubernavit, quum offensam magistri eorum incurrissent quòd temere Claudio non jubente pugnassent. Item Aurelianus contra Suevos & Sarmatas iisdem temporibus vehementissimè dimicavit, ac florentissimam victoriam retulit: accepta est sanè clades sub Aureliano à Marcomannis per errorem. [1] Nam dum is à fronte non curat occurrere subitò erumpentibus, dumque illos à dorso persequi parat, omnia circa Mediolanum graviter evastata sunt. Postea tamen ipsi quoque Marcomanni superati sunt. In illo autem timore, quo Marcomanni cuncta vastabant, ingentes Romæ seditiones motæ sunt, paventibus cunctis [2] ne eadem quæ sub Gallieno fuerant, provenirent. quare etiam [3] libri Sibyllini noti beneficiis publicis inspecti sunt, [4] inventumque [5] ut in certis locis sacrificia fierent quæ Barbari transire non

1. *Nam dum is à fronte non curat occurrere, subito hostes erupere.*] Palat. *Nam dum is à fronte non curat occurrere subito erumpentibus, dumque illos à dorso persequi parat, omnia circa Mediolanum graviter vastata sunt.* Idem.

Nam dum is à fronte non curat occurrere, subitò hostes erupere: dumque illos, &c.] Pal. *non cura occurre subito irrumpentibus, dumque illos, &c.* Grut.

2. *Ne eadem quæ sub Gallieno fuerant provenirent.*] Scribebam, *porrò venirent.* sed retinet idem verbum infrà. *Casaub.*

Ne eadem quæ sub Gallieno acciderant, provenirent.] *Provenirent*, pro acciderent vel evenirent. unde & eum *bene provenire* dicit Plautus, cui quid boni provenit. *Salmas.*

3. *Libri Sibyllini noti beneficiis publicis.*] In necessariis Reip. temporibus, ad libros Sibyllinos adibatur, & placandi numinis ratio inde poscebatur. *Casaub.*

4. *Inventumq; ut certis locis sacrificia fierent, quæ barbari transire non possent.*] Mos fuit sub imperatoribus Romanis, ut sacrificiis certis locis factis, aut carminibus dictis, vel statuis positis, Barbarorum in solum Romanum ingressum & transitum arceri putarent posse. quo remedio sæpius sunt usi adversus barbarorum superventum. idque consecrationem vocabant, qua consecratione usus est olim Marcus, adversus Marcomannorum ἔφοδον. vide Spartianum in Heliogabalo. Græci τελετὴν vocarunt ejusmodi consecrationem, & simulacra sic consecrata, τετελεσμένα. Sic Palladium statuam fuisse consecratam scribunt veteres Grammatici ad custodiam urbis Troiæ. Παλλάδιον τοῦτο ἦν ζώδιον μικρὸν ξύλινον, ὃ ἔλεγον εἶναι τετελεσμένον, φυλάττον τὴν βασιλείαν τῆς Τροίας. *Salmas.*

5. *Ut in certis locis sacrificia fierent, quæ Barbari transire non possent.*] Simile exemplum suprà in Spartiani Juliano. *Casaub.*

1. *Atque*

non possent. Facta denique sunt ea quæ præcepta fuerant in diverso ceremoniarum genere: [1] atque ita Barbari restiterunt, quos omnes Aurelianus carptim vagantes occidit. Libet ipsius senatusconsulti formam exponere, [2] quo li-
19 bros inspici [3] clarissimi ordinis jussit autoritas. [4] Die tertio Idus Jan. Fulvius Sabinus prætor urbanus dixit: *Referimus ad vos P. C. Pontificum suggestionem, & Aureliani principis literas, quibus jubetur ut inspiciantur fatales libri quibus spes belli terminandi sacrato deorum imperio continetur. Scitis enim ipsi quotiescunque gravior aliquis extitit motus, eos semper inspectos: neque priùs mala publica esse finita, quàm ex iis sacrificiorum processit autoritas.* Tunc surrexit primæ sententiæ [5] Ulpius Syllanus, atque ita loquutus est: *Serò nimis P. C. de Reip. salute consulimus, serò ad fatalia jussa respicimus, more languentium qui ad summos medicos nisi in summa desperatione non mittunt: proinde quasi peritioribus viris major facienda sit cura, quum omnibus morbis occurri sit melius. Meministis enim P. C. me in hoc ordine sæpe dixisse jam tum quum primùm nuntiatum est Marcomannos erupisse, consulenda Sibyllæ decreta, utendum Apollinis beneficiis, inserviendum deorum immortalium præceptis: recusasse verò quosdam, & cum ingenti calumnia recusasse, quum adulando dicerent tantam principis esse virtutem ut opus non sit deos consuli, proinde quasi & ipse vir magnus non deos colat, non de*

1. *Atque ita barbari restiterunt.*] Mira vis illius consecrationis, quæ locum in quo facta est, transire barbaros prohibuit. non solum autem ad hominum impetum coërcendum & reprimendum, sed etiam adversus bestiarum, & morborum ingruentium incursum ejus generis consecrationes adhibebant. Ea enim conditione πάντα τὰ τετελεσμένα erant, ut tamdiu res, quarum rerum gratia fuerant facta, intactas conservarent, quamdiu ipsa integra & illibata manerent. *Salmas.*

2. *Quod libros inspici clarissimorum jussit auctoritas.*] Palat. *quos libros inspici clarissimior jussit auctoritas.* hoc est *clarissimi ordinis.* Per clarissimum ordinem, & amplissimum ordinem, intelligi senatum, atque ita frequenter loqui auctores, nemo fere ignorat. sic autem per compendium scribebant: *clariss. or.* hoc est, *clarissimi ordinis.* Idem.

3. *Clarissimorum jussit auctoritas.*] Id est, facto super ea re S. C. libri Sibyllini sunt inspecti. *clarissimi* sunt senatores, ut in Alagabali vita *clarissimæ* uxores senatorum. *Casaub.*

4. *Die tertio Idus Januarias.*] Palat. *Iduum Januariarum.* Grut.

5. *Ulpius Syllanus.*] Vetus editio: *Sillanus.* lege, *Silanus.* atque ita Palatinus liber. *Salmas.*

1. *Quid*

de diis immortalibus speret. [1] *Quid plura? audivimus literas* [2] *quibus rogavit opem deorum, quæ nunquam cuiquam turpis est ut vir fortissimus adjuvetur.* [3] *Agite igitur, pontifices, quà puri, quà mundi, quà sancti, quà vestitu animisque sacris commodi, templum ascendite,* [4] *subsellia laureata constituite,* [5] *veteranis manibus libros evolvite,* [6] *fata Reip. quæ sunt æterna perquirite:* [7] *patrimis*

1. *Quid plura? audivimus litteras quibus rogavit opem Deorum, quæ nunquam cuiquam turpis est.*] Hæc verba, *quæ nunquam cuiquam turpis est*, ex additamento sunt alicujus scioli. Palat. *Audivimus litteras quibus rogavit opem Dei, ut vir fortissimus adjuvetur.* Quæ vera est lectio. cujus hic sensus, ut ipse, qui vir fortissimus est, adjuvetur. vos fortissimos, qualis est Aurelianus, non opus habere dicitis consultis libris Sibyllinis. at audivimus literas, quibus ille vir fortissimus opem Dei rogat, ut adjuvetur. *opem Dei* hoc est Apollinis. reliqua autem verba quæ sequuntur: *inserviendum Deorum immortalium præceptis.* Quæ verba qui attentius considerabit, non dubitabit pronuntiare spuria & subditiva esse. *Idem.*

2. *Quibus rogavit opem Deorum, quæ numquam cuiquam turpis est, ut vir fortissimus adjuvetur.*]Habet solummodò Palat. *quibus rogavit opem Dei, ut vir fortissimus adjubetur.* Grut.

3. *Agite igitur Pontifices.*] Multa diversa reperio, & in hac librorum Sibyllæ inspectione, ab ea consuetudine quam adeundis & inspiciendis iisdem libris veteres observarunt. primum non Pontifices, ut heic, sed Decemviri ex senatus decreto libros Sibyllinos adibant, & illis inspectis renuntiabant quid facto esset opus. idque fieri jubebat senatus, ex sententia aliquando Pontificum, si quid incideret quod eorum sententiam requirebat. præterea nunquam consulebantur libri nisi prodigiis nunciatis, ad quæ procuranda jubebat senatus libros inspici. Nusquam igitur factum est, ut erumpentibus barbaris, aut Romanum solum vastantibus libros Sibyllinos adire juberet Senatus. quod heic factitatum esse videmus ad Marcomannorum eruptionem, & clade accepta apud Placentiam. *Salmasius.*

4. *Subsellia laureata constituite.*] Scripti, *construite.* Casaub.

Subsellia laureata constituite.] Ita nostri libri, non *construite.* Salmas.

Subsellia laureata constituite.] Aliorum *construite*, natum est ex libro autographo, in quo erat *consluite*; quomodo & noster Pal. *Grut.*

5. *Veteranis manibus libros evolvite.*] Per hoc significat non omnes quindecim pontifices, (tot numero fuere in eorum collegio,) manibus suis Sibyllinos libros contrectasse: verùm eos solùm qui ætate & meritis cæteris præstarent: atque ut arbitror, ex ordine majorum potiùs quàm minorum pontificum. *veteranæ manus* eorum dicuntur, qui in sacerdotio pontificali consenuerunt. *Casaub.*

Veteranis manibus libros evolvite.] Vetus liber habet: *vetanis manibus.* quod transpositum est pro *venatis.* atque id pro *velatis.* sic *prænum* pro *prælum* in veteribus Glossis. veteres in supplicationibus velatas manus habebant. Nam aditio ista & inspectio librorum Sibyllæ non fuit citra supplicationem. nam per eam inspectionem, deorum opem rogabant, & piacula petebant, quibus irati dii possent placari. idcirco Pontifices velatis manibus templum ascenderunt, & libros evolverunt. *Salmasius.*

6. *Fata reip. quæ sunt æterna perquirite.*] *Rata.* Pal. & vet. ed. sed verum est *fata.* Idem.

7. *Patrimis matrimisque pueris carmen indicite.*] Hæc impudentissime ineptissime-

mis matrimisque pueris carmen indicite : nos sumptum sacris, nos apparatum sacrificiis, [1] *nos agris ambarvalia indicemus.* Post hæc interrogati plerique senatores sententias dixerunt, quas longum est innectere. Deinde aliis manus porrigentibus, aliis pedibus in sententias euntibus, plerisque verbo consentientibus, conditum est senatusconsultum. Itum est deinde ad templum, inspecti libri, proditi versus, lustrata urbs, cantata carmina, [2] amburbium celebratum, [3] ambarvalia promissa : atque ita solennitas quæ jubebatur, expleta est. [4] Est epistola Aureliani de libris Sibyllinis : nam ipsam quoque indidi ad fidem rerum. *Miror vos, patres sancti, tamdiu de aperiendis Sibyllinis dubitasse libris,* [5] *perinde quasi in Christianorum ecclesia, non in templo deorum omnium, tractaretis.* [6] *Agite igitur, & castimonia pontificum, ceremoniisque*

simeque conficta. expungenda & ejicienda, quæ temere huc fuere inculcata. quod judicio tantum nostro freti non facimus, sed auctoritate Palatini libri, & veteris editionis, in quibus nullum horum verborum apparet vestigium. *Idem.*

1. *Nos aris ambarvalia indicemus.*] Scribendum *agris.* nam *aris* aut *arvis* meræ nugæ. *Casaub.*

2. *Amburbium promissum, ambarvalia promissa.*] Ergo amburbium, & ambarvalia differunt. ab amburbio, amburbiales hostiæ quæ circum terminos urbis Romæ ducebantur, ut ait Festus. sed aperte distinguit Servius amburbale ab ambarvali. ut ad Eclogam III. de ambarvalibus capiendus est Tibullus lib. II. eleg. I.

Quisquis adest, faveat : fruges lustramus & agros,
Ritus ut à prisco traditus extat avo.

Ambarvale sacrificium intelligit, quo fruges & arva lustrabantur. urbs ergò amburbio vel amburbiali sacrificio lustrabatur : ut arva & agri, ambarvali. *Salmas.*

3. *Ambarvalia promissa.*] Palat. *ambarvaria. ambarvare* pro *ambarvale.* Idem.

4. *Est epistola Aureliani de libris Sibyllinis.*] Scribe: *Epistola Aureliani de libris Sibyllinis : nam ipsam quoque indidi ad fidem rerum.* atque ita Palat. *Idem.*

5. *Perinde quasi in Christianorum Ecclesia, non in templo Deorum omnium tractaretis.*] Miratur Aurelianus tamdiu dubitasse patres conscriptos de aperiendis libris Sibyllinis, perinde quasi in Christianorum Ecclesia sententias dicerent, non in Deorum omnium templo tot religionibus sacrato. Christianos enim impiorum & ἀθέων numero habebant, qui male de relligionibus sentirent, & nullos Deos colerent, nulla templa in honorem divorum exstructa haberent. incusat igitur senatores Aurelianus eo nomine, quod tamdiu sententiis suis distulerint rem piam, & ad religionem pertinentem, & Deorum honorem cultumque spectantem. librorum nempe Sibyllinorum inspectionem. *Idem.*

6. *Agite igitur & castimonia pontificum.*] Pontificibus munus assignat inspiciendorum Sibyllæ librorum, ut & Ulpius Silanus supra. non Pontificum tamen, sed decemvirorum primum, mox ampliato numero, quindecimvirum fuit. & Constantini magni temporibus, id etiam tum muneris habebant quin-

que solennibus juvate principem necessitate publica laborantem. Inspiciantur libri: quæ facienda fuerint celebrentur: quemlibet sumptum, [1] *cujuslibet gentis captivos,* [2] *quælibet animalia regia non abnuo, sed libens offero: neque enim indecorum est diis juvantibus vincere:* [3] *sic apud majores nostros multa finita sunt bella, sic cœpta.* [4] *Siquid est sumptuum, datis ad præfectum ærarii literis decerni jussi.* [5] *est præterea vestræ autoritatis arca publica,* [6] *quam magis refertam esse reperio quàm cupio.* Quum autem Aure- 21
lianus

quindecimviri. quid igitur statuemus? illud verisimilius, Pontifices heic appellari Quindecimviros, quod multi ex Quindecim viris iidem & Pontifices erant. Cum igitur Quindecimvirorum multi, Pontifices quoque essent, nobiliori nomine Pontifices eos vocavit, qui tamen non eo quod essent Pontifices, curam servandorum & inspiciendorum librorum Sibyllæ habebant; sed quod Quindecim viri. *Idem.*

1. *Cujuslibet gentis captivos.*] Palat. *captos.* Grut.

2. *Quælibet animalia regia non abnuo.*] Regia animalia exaudio, quæ Sibyllini libri monuerint necessaria esse ad sacrificium pro regis salute faciendum, aut Reip. *Casaub.*

Quælibet animalia regia non abnuo.] Regia animalia vocat, aut de regibus victis capta, aut animalia ipsius imperatoris Aureliani. Potuit animalia quæ Regis Persarum essent, ex præda habere, quæ regia vocat, eaque offert, ut & reliquos sumptus sacrificiis necessarios. possimus tamen interpretari regia animalia, ipsius Aureliani propria. nam etsi nomen Regis imperatores Romani vitarunt, tamen quæ ad imperatorem pertinerent, & imperatoris erant, regia vocaverunt. *Salmas.*

3. *Sic apud majores nostros multa finita sunt bella.*] Nunquam illi Sibyllæ libri ad bella suscipienda, conficiendaque sunt inspecti. extra morem igitur veterum, & consuetudinem sub Aureliano adiri libros Sibyllinos decrevit senatus, ad belli Marcomannici quo premebatur imperator, felicem eventum à Diis obtinendum. sed & sacrificia illa ipsa, post inspectionem librorum, non ex more Romano fuisse facta videntur, quæ certis locis, quos Barbari transire non possent, facta sunt. & hæc fuisse videtur causa, quare tamdiu distulerit senatus decernere, ut libri Sibyllini consulerentur, quod ejus rei exemplum non videbat neque apud majores stante adhuc rep. neque sub aliis principibus, qui ante Aurelianum fuere. *Idem.*

4. *Si quid est sumtuum, &c.*] Placet Scaligeri emendatio, *si quid deest, sumtum, datis a. p. æ. l. decerni jussi.* Sumtum pro pecunia dicebant, ut ad Hadrianum monebamus. *Casaub.*

Si quid est sumptuum.] Hoc est, si qui sumptus erunt necessarii. *Salmas.*

5. *Est præterea vestræ auctoritatis arca publica.*] Ærarium Reip. vocat arcam publicam. sed non erat tum temporis in potestate senatus ærarium illud vetus: cujus etiam post eversam Remp. umbram saltem diu servarunt. Omne ταμιεῖον arca dicitur. *Casaub.*

6. *Quam magis refertam esse reperio quàm cupio.*] Hæc oratio est hominis de senatu malè judicantis. Suspicor igitur mendam hîc latere: & velim cogitent acuti critici de his verbis. *Idem.*

Quam magis refertam esse reperio, quam cupio.] Distinctione sanandus hic locus: *Est præterea auctoritatis vestræ arca publica, quam magis refertam esse reperio, quam cupio.* id est, *Quam valde refertam esse reperio, & quam refertam esse cupio.* vox *magis* positivi tantum significatio-

 nem

lianus vellet omnibus ſimul facta exercitus ſui conſtipatione concurrere, tanta apud Placentiam clades accepta eſt ut Romanum penè ſolveretur imperium. Et cauſa quidem hujus periculi perfidia & calliditas Barbarici fuit motus. Nam quum congredi aperto Marte non poſſent, in ſylvas ſe denſiſſimas contulerunt, atque ita noſtros veſpera incumbente turbarunt. Denique niſi divina ope poſt inſpectionem librorum ſacrificiorumque curas, monſtris quibuſdam ſpeciebuſque divinis impliciti eſſent barbari, Romana victoria non fuiſſet. Finito prælio Marcomannico, Aurelianus, ut erat natura ferocior, plenus irarum Romam petit, vindictæ cupidus, quam ſeditionum aſperitas ſuggerebat: incivilius denique uſus imperio, vir alias optimus, ſeditionum autoribus interemptis, cruentiùs ea quæ molliùs fuerant curanda, compeſcuit. Interfecti ſunt enim nonnulli etiam nobiles ſenatores, quum his leve quiddam & quod contemni à mitiore principe potuiſſet, vel unus, vel levis, vel vilis teſtis objiceret. Quid multa? Magnum illud, & quod jam fuerat, & quod non fruſtra ſperatum eſt, [1] infamiæ triſtioris ictu contaminavit imperium. timeri cœpit princeps optimus, non amari, [2] quum alii dicerent, perfodiendum talem principem, non optan-

nem obtinet. nam *magis* heic poſitum pro valde. nec *ἀντὶ τοῦ μᾶλλον*, ſed *ἀντὶ τοῦ μάλιστα* poſita eſt. *Salmaſ.*

Quam magis refertam eſſe reperio quàm cupio.] Sic & Palat. niſi quod is verbo tranſpoſito, *reperio eſſe*: eſtque oratio liberi oris, qua Imperator tacitè ſubmonet Senatum ne nimium intendat reditus ærarii, utpote cujus cauſſa numquam bona eſt ſub Principibus bonis. ideoque non tam heic videtur curam agere Senatus, quàm ſui ipſius: dum nimirum famæ ſuæ conſulit. interim notum eſt Senatum ſe accommodare moribus Principum. ſic & infra c. 30. f. iterum Senatum carpit, ſatis profectò acriter. *Grut.*

1. *Infamiæ triſtioris ictu contaminavit imperium.*] Duriuſculè eſt locutus. & verius eſt locum egere emendationis. *Caſaub.*

Infamiæ triſtioris ictu contaminavit imperium.] *Infamiæ ictum* dixit, ut *famæ vulnera* dixit poëta quis. ſic famam vulnerari alicujus dicimus, quæ laborat turpis facinoris infamia, aut, ut noſter loquitur, infamiæ alicujus ictum accipit. ita Aurelianum dicit Vopiſcus imperii ſui famam, quæ magna fuerat, vulneraſſe nimiæ crudelitatis & ſeveritatis nota. quæ locutio non inelegans eſt. *Salmaſ.*

2. *Quum alii dicerent perfodiendum talem principem, &c.*] Perfodi parietes rectum eſſe didici, at non principes. Suſpicor igitur ſcripſiſſe Vopiſcum: *Quum*

optandum: alii bonum quidem medicum, sed mala ratione curantem. His actis, [1] quum videret posse fieri ut aliquid tale iterum quale sub Gallieno evenerat proveniret, adhibito consilio senatus, muros urbis Romæ dilatavit. [2] Nec tamen pomœrio addidit eo tempore, sed postea. [3] Pomœrio autem nemini principum licet addere nisi ei qui agri Barbarici aliqua parte Romanam Remp. locupletaverit. Addidit autem Augustus, addidit Trajanus, addidit Nero, sub quo Pontus Polemoniacus [4] & Alpes Cot-

tiæ

Quum alii dicerent perodiendum talem principem, non optandum. id verbi, facile fuit ut mutaretur in *perfodiendum. odire* & *perodire*, pro odio habere vel odisse. *odivi* dicere solebat M. Antonius pro odio habui. inde *perodio* est in magno odio habeo. *perosum* enim dicebant veteres, & *perodiosum*, pro valde odioso. dicebant igitur isti Aurelianum pro sua severitate vel crudelitate odio magis, quam amore dignum videri. *Idem.*

1. *Cùm videret posse fieri ut aliquid tale iterum quale sub Gallieno, &c.*] Quid illud quod sub Gallieno evenit, cui περιφυλακὴν afferat, murorum Urbis dilatatio? referendum ad Barbarorum in Italiam irruptionem: vel ad tyrannos quos tum passa est Resp. quàm plurimos, adversus quos tamen nullum in Romanis muris fuisse Gallieno præsidium video. *Casaub.*

2. *Nec tamen pomœrio addidit eo tempore, sed postea.*] Insignis hic locus, sed non ea cura qua debuit, animadversus. Totum igitur hunc Vopisci locum sic constituimus, resectis & amputatis verbis quibus sciolus aliquis sententiam hujus loci temere ampliaverat: *His actis cum videret posse fieri, ut aliquid tale iterum, quale sub Gallieno evenerat, proveniret, adhibito consilio senatus, muros urbis Romæ dilatavit: nec tamen pomœrio addidit. Pomœrio autem nemini principum licet addere nisi ei qui agri Barbarici aliqua parte Romanam remp. locupletaverit.* omnia nunc recte atque ordine procedunt. Aurelianus muros urbis Romæ dilatavit, & validiores munitioresque reddidit, non tamen, inquit Vopiscus, pomœrio addidit. nam nemini pomœrio licet addere, nisi qui locupletaverit Romanam remp. aliqua parte soli barbarici, quod non fecit Aurelianus. deinde ponit ordine nomina principum, qui aliquando pomœrio addiderunt. atqui vel ex his Vopisci verbis, ut nunc leguntur, constat Aurelianum, non eo tempore quo muros dilatavit, pomœrio addidisse, sed postea. quod si verum est potuit utique Aurelianus ex sententia Vopisci, muros dilatando pomœrii terminos suo tamen loco relinquere. Pomœrium sciunt omnes ex ea definitione quæ apud Gellium refertur, *Locum esse intra agrum effatum per totius urbis circuitum pone muros regionibus certis determinatum qui finem faciebat urbani auspicii.* Intra quos igitur fines in urbe auguria captabantur & agebantur, eos ab auguribus effari determinarique moris erat, nec nisi de eorum consilio eos poni mutarique licebat. id omne spatium quod ab auguribus per circuitum urbis designatum erat ad urbana auspicia captanda, pomœrium dicebatur. *Salmas.*

3. *Pomœrio autem nemini principum licet addere, &c.*] Tacitus Annali XII. Aurelius Victor Schotti, de Caracallo: *aucta Urbs magno accessu viæ Novæ.* Casaub.

4. *Et Alpes Cottiæ Romano nomini tributæ.*] Scribe: *Romano nomini sunt tributæ.* Salmas.

 1. *Transf-*

22 tiæ Romano nomini tributæ. [1] Transactis igitur [2] quæ ad septiones, atque urbis statum & civilia pertinebant, contra Palmyrenos, id est contra Zenobiam, quæ filiorum nomine Orientale tenebat imperium, iter flexit. Multa in itinere ac magna bellorum genera confecit. [3] Nam in Thraciis [4] & in Illyrico occurrens Barbaros vicit: Gotthorum quinetiam ducem Cannabam, sive Cannabaudem, cum quinque millibus hominum trans Danubium interemit. [5] Atque inde per Byzantium in Bithyniam transitum fecit, eamque nullo certamine obtinuit. Multa ejus magna & præclara tam facta quàm dicta sunt: sed omnia libro innectere [6] nec possumus fastidii evitatione, nec volumus: sed ad intelligendos mores atque virtutem pauca libanda sunt. [7] Nam [8] quum Thyanam venisset, eamque occlusam reperisset, iratus dixisse fertur, [9] *Canem in hoc oppido non relinquam.* Tunc & militibus acriùs incumbentibus spe prædæ, & Heraclammone quodam, timore

1. *Transactis igitur quæ ad sectiones atque urbis statum.*] Non dubitem reponere: *transactis quæ ad septiones.* qua lectione nihil verius. intelligit enim dilatationem urbis murorum ab Aureliano institutam. septiones vocat, ut Eutropius cum eamdem rem narraret, sepire urbem dixit pro muris ambire. *Hic muris*, inquit, *validioribus, & laxioribus urbem sepsit.* Idem.

2. *Quæ ad sectiones.*] Non postposuerim Pal. scripturam, *septiones.* Grut.

3. *Nam in Thraciis & in Illyrico occurrens Barbaros vicit.*] Malim, *occurrentes*, & ita membranæ. *Casaub.*

4. *Et in Illyrico occurrens barbaros vicit.*] Vetus editio: *occurrentes barbaros vicit.* Salmas.

5. *Atque inde per Byzantium in Bithyniam transitum fecit.*] Bithynia tunc erat Romanorum? quid igitur opus certamine ad eam obtinendam? an quia barbari illam occupaverant, & recuperavit Aurelianus? videntur illa tempestate Bithyni Palmyrenorum, & Zenobiæ partibus favisse. Bithyniam igitur nullo certamine obtinuit Aurelianus, quæ sua sponte Palmyrenorum jugum excussit, & Aureliano sese dedidit. *Idem.*

6. *Nec possumus fastidii evitatione, nec volumus.*] Videbatur contrario potiùs ordine oratio esse concipienda: *nec volumus fastidii evitatione, nec possumus.* Casaub.

7. *Nam cùm Thyanam venisset.*] *Tyana* scribendum, aut certè *Tyanam.* nam in locorum nominibus & genus & numerum pro libidine mutant auctores sæpe. Tyana autem vi aut proditione cepisse Aurelianum negat Zosimus, sed deditione. *Idem.*

8. *Quum Thyanam venisset.*] *Thyanam* pro *Thyanis.* ut *Megaram* pro *Megaris* dixere. *Salmas.*

9. *Canem in hoc oppido non relinquam.*] Vetustissimum genus loquendi usurpat Aurelianus: & fortasse non malè hinc colligas historiam sacram illi fuisse aliquando lectitatam. *Casaub.*

1. Qus

more ne inter cæteros occideretur, patriam ſuam prodente, civitas capta eſt. Sed Aurelianus duo ſtatim præci- 23
pua, quòd unum ſeveritatem oſtenderet, alterum lenitatem, ex imperatoria mente monſtravit. Nam & Heraclammonem proditorem patriæ ſuæ ſapiens victor occidit: & quum milites juxta illud dictum [1] quo canem ſe relicturum apud Thyanæos negarat, everſionem urbis expoſcerent, reſpondit iis: *Canem,* inquit, *negavi in hac urbe me relicturum, canes omnes occidite.* [2] Grande principis dictum, [3] grandius militum votum: [4] nam dictum principis quo præda negabatur, civitas ſervabatur, totus exercitus ita quaſi ditaretur, accepit. Epiſtola de Heraclammone. *Aurelianus Auguſtus Mallio Chiloni. Occidi paſſus ſum cujus quaſi beneficio Thyanam recepi. Ego verò proditorem amare non potui: & libenter tuli quòd eum milites occiderunt: neque enim mihi fidem ſervare potuiſſet qui patriæ non pepercit.* [5] *Solum denique ex omnibus qui oppugnabantur, campus accepit. Divitem homi-*

1. *Quo canem ſe relicturum apud Thyanæos negaret.*] *Apud Thyanos.* ita Palatinus & editio vetus. Θύανοι ἀντὶ τῶ Θυανιτῶν. ſic *Peucos* pro Peucinis ſupra dixit. *Salmaſ.*

2. *Grande principis dictum, grandius militum votum.*] Haud ſcio quam bene heic conveniat votum militibus. Palat. legit: *grandius militum vocatum.* An faciendum eſt: *grandius militum factum? Grande principis dictum, grandius militum factum: nam dictum principis quo præda negabatur, civitas ſervabatur, totus exercitus, ita quaſi ditaretur accepit.* Idque propemodum aſſeverare auſim eſſe verum. *Idem.*

3. *Grandius militum votum. nam dictum Principis.*] Palat. *grandius militum vocatum. nam vocatum Principis.* neutrum placet. venit aliquando in mentem, *grandius militum factum.* ſed aliud quid latet. certè *votum* heic minimè convenit. *Grut.*

4. *Nam dictum principis quo præda negabatur.*] Palat. *nam vocatum principis.* putem legi poſſe: *nam jocatum principis.* jocatum dictum quo princeps jocatus eſt, dicendo ut omnes canes occiderent, quandoquidem negaverat ſe canem in oppido illo relicturum. idque videntur milites feciſſe, & canes omnes occidiſſe. *jocare aliquem* dicebant pro illudere alicui, aut ludos facere aliquem. inde *jocatum* pro dicto ſalſo & ſcurrili heic uſurpavit Vopiſcus. *vocatum* tamen retineo. nam *vocari* ſupra, & *appellari* pro derideri apud hos auctores poſitum notabamus. tunc *vocatum* pro joco vel deriſione, eſt vocabulum illius ætatis. *Salmaſ.*

5. *Solum denique ex omnibus qui oppugnabantur campus accepit.*] Mira locutio: *ſolum campus accepit,* id eſt, ſolus interiit, ſolus in orcum deſcendit. Corruptus, ut puto, locus. *Caſaub.*

Solum denique ex omnibus qui oppugnabantur campus accepit.] Campus eos accipere dicebatur qui in prælio & in acie ipſa mortem oppetebant. *campus* non ſolum locus exercitationis & medita-

hominem negare non possum, sed cujus bona ejus liberis reddidi: nequis me causa pecuniæ locupletem hominem occidi passum esse
24 *criminaretur.* Capta autem civitas est miro modo. Nam quum Heraclammon [1] locum ostendisset aggeris naturali specie tumentem, [2] quà posset Aurelianus occultus ascendere, ille conscendit, atque elata purpurea chlamyde, intus civibus, foris militibus se ostendit, & ita civitas capta est, quasi totus in muris Aureliani fuisset exercitus. Taceri non debet res quæ ad famam venerabilis viri pertinet. Fertur enim Aurelianum [3] de Thyanæ civitatis eversione [4] vera dixisse, vera cogitasse: [5] verùm Apollonium Thyanæum celeberrimæ famæ autoritatisque sapientem, veterem philosophum, amicum verum deorum, [6] ipsum etiam pro numine frequentandum, recipienti se in tentorium ea forma qua videtur, subitò astitisse, atque hæc Latinè, ut homo Pannonius intelligeret, verba dixisse: *Aureliane, si vis vincere, nihil est quod de civium meorum nece cogites. Aureliane, si vis imperare, à cruore innocentium abstine. Aureliane,*

ditationis armorum quæ inde campestris dicebatur, sed etiam certaminis & pugnæ. unde *exercitum ad campum producere* apud Cyprianum. inde & *campiones* pro pugnatoribus. sed & locum castrorum *campum* vocamus, & *campare* castra metari. hinc *campidoctores*, qui & armidoctores veteribus, quod ea docerent milites quæ campo & bellis erant necessaria. *Salmas.*

1. *Locum ostendisset aggeris naturali specie tumentem.*] potest etiam scribi *tumentis.* Casaub.

2. *Quia posset Aurelianus occultus ascendere.*] Optime vetus editio: *qua posset Aurelianus cultus ascendere.* sic & Palat. sensus est hujus loci, Heraclammonem ostendisse Aureliano locum qua in murum posset cultus ascendere, id est cum ornamentis imperialibus. ratio facti subsequitur, quod imperatorem in muris stare cum viderent oppidani, crediderunt totum Aureliani exercitum in muris esse. *Salmas.*

3. *De Tyanæ civitatis eversione vera dixisse, vera cogitasse.*] Lege ex eadem editione: *vere dixisse, vere cogitasse. vere,* hoc est, serio. *Idem.*

De Thyanæ civ. evers. verè dixisse, verè cogitasse.] Melius istud quàm vulgatum, *vera dixisse, vera cogitasse.* & alterum quidem exstabat in Palat. *Grut.*

4. *Vera dixisse, vera cogitasse.*] Seriò locutum esse, cùm dixit, se canem in oppido Tyanorum non relicturum. *Casaub.*

5. *Verum Apollonium Tyanæum.*] Philostratus lib. 1. Dicit, generis originem Apollonium referre ad ipsos Tyanæ urbis conditores. cujus generis nobilitate nulla potest fingi antiquior. *Salm.*

6. *Ipsum etiam pro numine frequentandum.*] Constat ex patrum scriptis & antiquis historicis insignem istum planum divinis honoribus vulgò passim affectum: cùm haberet hunc unum stupor gentium, cujus magicas imposturas veris veri Dei JESU CHRISTI miraculis opponeret. *Casaub.*

1. *Cle-*

ne, [1] *clementer te age, ſi vis vincere.* Norat vultum philoſophi
venerabilis Aurelianus, atque in multis ejus imaginem
viderat templis. Denique ſtatim attonitus, & imaginem
& ſtatuas & templum eidem promiſit, atque in meliorem
rediit mentem. [2] Hæc ego à gravibus viris comperi, &
in Ulpiæ bibliothecæ libris relegi, & pro majeſtate Apol-
lonii magis credidi. Quid enim illo viro ſanctius, venera-
bilius, antiquius, diviniuſque inter homines fuit? [3] Ille
mortuis reddidit vitam. Ille multa ultra homines & fecit
& dixit: quæ qui velit noſſe, Græcos legat libros qui de
ejus vita conſcripti ſunt. Ipſe autem, ſi vita ſuppetat,
[4] atque ipſius viri favori uſquequaque placuerit, breviter
ſaltem tanti viri facta in literas mittam: non quò illius
viri geſta munere mei ſermonis indigeant, ſed ut ea quæ
miranda ſunt, omnium voce prædicentur. [5] Recepta 25
Thyana Antiochiam propoſita omnibus impunitate, bre-
vi apud Daphnen certamine obtinuit: atque inde præce-
ptis quantum probatur venerabilis viri Apollonii parens,
humanior atque clementior fuit. Pugnatum eſt poſt hæc
de ſumma rerum [6] contra Zenobiam * & Zabam ejus ſo-
cium

1. *Clementer te age, ſi vis vincere.*] Bene Palat. & editio vetus legunt: *ſi vis vivere.* hoc enim ordine progreſſus eſt: *ſi vis vincere. ſi vis imperare. ſi vis vivere.* Salmaſ.

2. *Hæc ego & à gravibus.*] Sic Palat. addito *&*. Grut.

3. *Ille mortuis reddidit vitam.*] Hiſtoriam reſpicit Philoſtrato narratam extremo libro quarto. ſed non audet Philoſtratus affirmare puellam quæ pro mortua efferebatur, verè mortuam fuiſſe. vide Plin. *Caſaub.*

4. *Atque ipſius viri favori uſquequaque placuerit.*] Scribe: *Ipſe autem ſi vita ſuppetat, atque ipſius viri favor juverit, breviter ſaltem tanti viri facta in litteras mittam.* Salmaſ.

Atque ipſius viri favor uſquequaque placuerit.] Pal. à manu prima tantum habuit, *atque ipſius viri favor juſcuerit.* fortè, *atque ipſius favor juſſerit.* Gruterus.

5. *Recepta Thyana.*] Græci Τύανα ſcribunt. *Salmaſ.*

6. *Contra Zenobiam & Zabam ejus ſociam.*] Hic eſt quem in Claudio Sabam vocabat Pollio. Inſigniter verò errat Vopiſcus qui ſociam Zenobiæ Zabam nominat. non enim mulier fuit ſed vir: neque ſocius Zenobiæ, ſed dux illius, ut auctores ſunt Pollio & Zoſimus. *Caſaub.*

Contra Zenobiam & Zabam ejus ſociam.] Scribendum: *contra Zenobiam, & Zabam ejus ſocium. ſocium* etiam habetur in Palat. Zabas autem hic dux fuit Zenobiæ, & ſocius etiam quodammodo. unde cum Aurelianus ad Zenobiam ſcriberet, quo ad deditionem illam hortabatur, ſic litteras direxit: *Zenobiæ, ceteriſque quos ſocietas tenet bellica.*

Inter

cium [1] apud Emessam magno certamine. Quumque Aureliani equites fatigati jam penè discederent, ac terga darent, subitò vi numinis, quod postea proditum, hortante quadam divina forma, per pedites etiam equites restituti sunt. Fugata est Zenobia cum Zaba, & plenissimè parta victoria. Recepto igitur Orientis statu, Emessam victor Aurelianus ingressus est, [2] ac statim ad templum Heliogabali tetendit, quasi communi officio vota soluturus. Verùm illic eam formam numinis reperit quam in bello sibi faventem vidit. Quare & illic templa fundavit, donariis ingentibus positis: & Romæ Soli templum posuit majore
26 honorificentia consecratum, ut suo dicemus loco. Post hæc Palmyram iter flexit, ut ea oppugnata, laborum terminus fieret. Sed in itinere à latronibus Syris malè accepto frequenter exercitu, multa perpessus est, & in obsidione usque ad ictum sagittæ periclitatus est. Epistola ipsius extat ad Mucaporem missa, in qua de ejus belli difficultate ultra pudorem imperialem fatetur. *Romani me modò dicunt bellum contra fœminam gerere*, [3] *quasi sola mecum Zeno-*

Inter eos qui tenebantur illa societate bellica fuit hic Zabas. *Salmas.*

* *Et Zabam ejus socium, &c.*] Sic & Pal. qui tamen habet *& nobiam.* Grut.

1. *Apud Emessam magno certamine.*] Latini *Emessam* & *Emissam* scribunt hujus urbis nomen. Græci Ἔμισαν vel Ἔμεσαν. apud eos tamen Ἔμισσαν etiam scribi debere testatur Stephanus. *Emissam* vocat Ammianus Marcellinus. lib. XXII. *Emissa, & Damascus.* Salmasius.

2. *Ac statim ad templum Heliogabali processit.*] Templum Heliogabali quod erat in urbe Emissa. certissimum igitur est, vel ex hoc loco, Heliogobali templum Emissæ fuisse, & Heliogabalum, vel Elagabalum Deum, ab Emissenis eximie cultum. Avieni verba de Emissa, id evidentissime declarant, & magnificentiam ejus templi prædicant.

Denique flammicomo devoti pectora Soli
Vitam agitant. Libanus frondosa cacumina turget,
Et tamen his certant celsi fastigia templi.

Antoninus Heliogabalus Emissenus fuit, & Emisseni templi, quod Soli, vel Heliogabalo sacratum erat, sacerdos. locus illius templi in media urbe Emissena fuit: ut Avienus ostendit, & hic Vopisci locus. sane sciendum omnium fere orientalium gentium commune numen fuisse Solem, quem Hel aut Bel, vel Belum dixere. in unaquaque autem urbe peculiare cognomen habebat. ut Emissenorum *Elagabalus*: Palmyrenorum *Malachbelus* & *Aglibolus.* Persarum *Mithres.* Babyloniorum *Belus.* peculiare igitur ac tutelare numen Emissenorum Alagabalus, vel Elagabalus. & ita dictus est quasi *Deus montis*, vel *Deus mons*, quod sub montis effigie coleretur. *Idem.*

3. *Quasi sola mecum Zenobia, & suis viribus*

Zenobia & suis viribus pugnet, [1] *ac non hostium, quantum si vir à me oppugnandus esset*, [2] *in conscientia & timore longè deteriore. Dici non potest quantum hic sagittarum, qui belli apparatus, quantum telorum, quantum lapidum: nulla pars muri est quæ non binis & ternis balistis occupata sit: ignes etiam tormentis jaciuntur.* [3] *Quid plura?* [4] *timet quasi fœmina, pugnat quasi pœnam timens: sed credo adjuturos Rom. Remp. deos, qui nunquam nostris conatibus defuerunt.* Denique fatigatus [5] ac pro malis fessus, literas

viribus pugnet, ac non hostium.] Desperarunt de hoc loco restituendo summi viri. Palat. pro *ac non hostium* legit, *atque hostium.* Scribendum: *Quasi sola mecum Zenobia, & suis viribus pugnet. atqui hostium, quantum si vir à me oppugnandus esset, in conscientia & timore longe deteriore.* vel si quis malit, *at conscientia & timore longe deteriore.* pro *atque, atqui* fecimus. de sensu jam res clara est. Romani parvi pendebant, & irrisui habebant Aureliani expeditionem adversus Zenobiam. hoc enim esse, bellum cum fœmina gerere: quod minime gloriosum esset futurum tanto duci, quantus videri volebat. respondet Aurelianus, non cum sola Zenobia rem sibi esse; nec eam suis tantum viribus pugnare: sed tantum esse hostium, quantum si cum viro bellum esset gerendum: magnum enim numerum, magnasque copias habebat circa se Zenobia, nec minores quam vir & dux aliquis magnus habere posset. non igitur sola Zenobia. accedebat ad difficultatem, timor ejus & conscientia, ut fœminæ longe deterior, quam si vir esset. timidæ enim magis fœminæ quam viri. conscientia præterea ejus quæ pœnam se meruisse sciret, nihilque sibi gratiæ relictum apud victoris animum speraret, nec ullum misericordiæ locum videret, si victa esset. hæc omnia faciebant, ut illo animo pugnaret Zenobia, quo desperati solent, & sic victoriam de se difficiliorem Aureliano præberet. *Idem.*

1. *Atque non hostium, quantum si vir, &c.*] Palat. *atque hostium quantum, &c.* Grut.

2. *In conscientia, &c.*] Est locus mutilus. *Casaub.*

3. *Quid plura? non quasi fœmina pugnat, quasi pœnam timens.*] Pro desperato relictus & hic locus ope veteris codicis. lege: *quid plura? timet quasi fœmina, pugnat quasi pœnam timens.* Sensum superiori animadversione exposuimus. eleganter igitur Zenobiam timere ut fœminam scribit, pugnare vero non jam ut fœminam, sed ut pœnam timentem: quod malæ conscientiæ proprium est & ejus qui intelligat, se ad pœnam potius deposci, quam æquo jure, & ut hostis solet cum hoste, secum bellum geri. non mirum, si acriter & magno animo pugnent, quorum res eo loco sitæ sunt, & pellem suam, ut vulgo dicimus, magno vendere studeant. *Salmas.*

Quid plura? non quasi femina pugnat, quasi pœnam timens.] Pal. *quid pluratim quasi femina p. q. p. timentes.* idem codex statim postea habet, *Romanam rempublicam vir deos qui numquam, &c.* ut appareat locum luxatum, scribendumque, *sed quasi vir pœnam timens. Credo adjuturos Rom. Remp. Deos.* quod & Casaubono nostro in mentem venit. *Grut.*

4. *Non quasi fœmina pugnat, quasi pœnam timens.*] Neque horum verborum ullus est sensus. Sententia erit optima, si scribas, *sed quasi vir pœnam timens.* vel, *viri pœnam timentes.* Non solùm fœminam viro comparat, aut viris; sed viris quos desperatio reddat αὐτοὺς αὐτῶν κρείττους. *Casaub.*

5. *Ac pro malis fessus.*] Scribe, *præ malis fessus.* Idem.

1. Equos,

teras ad Zenobiam misit, deditionem illius petens, vitam promittens, quarum exemplum indidi. *Aurelianus imperator Rom. orbis, & receptor Orientis, Zenobiæ cæterisque quos societas tenet bellica. Sponte facere debuistis id quod meis literis nunc jubetur: deditionem præcipio impunitate vitæ proposita, ita ut illic, Zenobia, cum tuis agas vitam ubi te ex senatus amplissimi sententia collocavero. Gemmas, argentum, aurum, sericum,* [1] *equos, camelos in ærarium Rom. conferatis. Palmyrenis jus suum*
27 *servabitur.* Hac epistola accepta, Zenobia superbiùs insolentiusque rescripsit quàm ejus fortuna poscebat. credo ad terrorem: nam ejus quoque epistolæ exemplum indidi. *Zenobia regina Orientis Aureliano Augusto. Nemo adhuc præter te quod poscis, literis petiit. Virtute faciendum est quicquid in rebus bellicis est gerendum. Deditionem meam petis, quasi nescias Cleopatram reginam perire maluisse quàm in qualibet vivere dignitate. Nobis Persarum auxilia non desunt, quæ jam speramus: pro nobis sunt Saraceni, pro nobis Armenii. Latrones Syri exercitum tuum Aureliane vicerunt: quid igitur si illa venerit manus quæ undique speratur? pones profectò supercilium, quo nunc mihi deditionem, quasi omnifariam victor, imperas.* Hanc epistolam Nicomachus se transtulisse in Græcum ex lingua Syrorum dicit ab ipsa Zenobia dictatam. nam illa superior Au-
28 reliani, Græca missa est. His acceptis literis, Aurelianus non erubuit, sed iratus est: statimque collecto exercitu ac ducibus suis, undique Palmyram obsedit: neque quicquam vir fortis reliquit quod aut imperfectum videretur aut incuratum. Nam & auxilia quæ à Persis missa fuerant, intercepit: & alas Saracenas Armeniasque corrupit, atque ad se modò ferociter, modò subtiliter transtulit; [2] denique post multa mulierem potentissimam vicit. [1] Victa

1. *Equos, camelos in ærarium conferas.*] *Conferatis*, libri veteres. melius. non enim ad solam Zenobiam missa est hæc epistola, sed ad reliquos belli socios. *Salmas.*

2. *Denique post multa mulierem potentissimam vicit.*] Melior Palat. scriptura: *denique multa vi mulierem potentissimam vicit.* Ostendit quantæ difficultatis & moliminis res fuerit Zenobiam, etsi fœminam, vincere. *Idem.*

1. *Victa*

[1] Victa igitur Zenobia [2] quum fugeret camelis quos dromadas vocitant, [3] atque ad Persas iter tenderet, equitibus missis est capta, atque in Aureliani potestatem deducta. Victor itaque Aurelianus, totiusque jam Orientis possessor, quum in vinculis Zenobiam teneret cum Persis, Armeniis, [4] Saracenis, superbior atque insolentior egit ea quæ ratio temporis postulabat. [5] Tunc illæ vestes quas in templo Solis videmus, consertæ gemmis, [6] tum Persici dracones, & tiaræ, tum genus purpuræ quod postea nec ulla gens detulit, nec Romanus orbis vidit: de qua pauca saltem libet dicere. Meministis enim fuisse in templo 29
Jovis Optimi Maximi Capitolini [7] pallium breve purpureum lanestre, ad quod quum matronæ atque ipse Aurelianus jungerent purpuras suas, cineris specie decolorari videbantur cæteræ divini comparatione fulgoris. Hoc munus

1. *Victa igitur Zenobia, &c.*] Zosimus pæne ad verbum ista. *Casaub.*

Victa igitur Zenobia cum fugeret camelis.] Victam Zenobiam eo tempore accipit, quo intra Palmyram conclusa, cum obsessam urbem diutius defendi non posse videret, clam elapsa, & camelis dromadibus imposita fugam ad Persas parabat. ita Zosimus: ita hoc loco Vopiscus. non tamen eo prælio capta est Zenobia ut velle videtur Sextus Rufus. *Salmas.*

2. *Quum fugeret camelis quos dromadas vocitant.*] Libri veteres, *quos dromedas vocitant.* Dromedæ quoque dicuntur Isidoro. *Idem.*

3. *Atque ad Persas iter tenderet, equitibus missis est capta.*] Capta est cùm Euphratem navigio transiret, cùm jam videretur periculo exempta. *Casaub.*

4. *Saracenis superbior atque insolentior.*] Leviter distinguendum ad majorem lucem: *Victor itaque Aurelianus, totiusque jam Orientis possessor, quum in vinculis Zenobiam teneret, cum Persis, Armeniis, Sarracenis, superbior atque insolentior egit ea quæ ratio temporis postulabat.* Id est cum Zenobiam in vinculis teneret, & Persas, & Armenios & Saracenos. intelligit Persas illos quos ad auxilium venientes intercepit Aurelianus, ut & Saracenorum alas & Armeniorum, quos in vinculis tenebat, ut eos in triumphum duceret, qui & ducti sunt, ut infra videmus. *Salmas.*

5. *Tunc illæ vestes quas in templo Solis videmus, consertæ gemmis.*] Alibi apud hos auctores mentio est vestium margaritis consertarum. Græcis *μαργαρίτιδες* dicuntur. *Idem.*

6. *Tunc Persici dracones.*] Deest verbum cui tota periodus innitatur: nempe, capti sunt ab Aureliano. *Dracones*, inter signa fuerunt, ea quidem ætate, Persarum. Et apud Parthos cohortes millenariæ fuerunt, & cuique cohorti suus draco attributus. Et erant hi dracones simulacra verorum draconum, ea arte expressa ad terrorem hostibus inferendum. A Parthis acceperunt signum hoc Romanæ cohortes: de quarum draconibus & de draconariis passim Ammianus Marcellinus & ejus ætatis scriptores. *Casaub.*

7. *Pallium bene purpureum lanestre.*] *Lanestris* vox ejus sæculi: ut *vallestris*. Idem.

1. *Dili-*

munus rex Persarum ab Indis interioribus sumptum, Aureliano dedisse perhibetur, scribens, *Sume purpuram qualis apud nos est.* sed hoc falsum fuit. Nam postea [1] diligentissimè & Aurelianus & Probus & proximè Diocletianus [2] missis diligentissimis confectoribus, requisiverunt tale genus purpuræ, nec tamen invenire potuerunt. [3] Dicitur enim sandix Indica talem purpuram facere, si curetur. Sed ad incepta redeamus. [4] Ingens tamen strepitus militum fuit omnium, Zenobiam ad pœnam poscentium. Sed Aurelianus indignum existimans mulierem interimi, [5] occisis plerisque quibus autoribus illa bellum moverat, paraverat, gesserat, triumpho mulierem reservavit, ut populi Romani oculis esset ostentui. [6] Grave inter eos qui cæsi sunt, de Longino philosopho fuisse perhibetur, quo illa magistro usa esse ad Græcas literas dicitur. Quem quidem Aurelianus idcirco dicitur occidisse quòd superbior

1. *Diligentißimis confectoribus.*] Hoc est, infectoribus. nam *confector* propriè arenæ verbum est. *Idem.*

2. *Mißis diligentißimis confectoribus.*] *Confectores*, heic sunt infectores. sic vetus interpres Juvenalis *lanam confectam*, pro infecta posuit, ad illum versum:

In tunica Jovis & pictæ Sarrana ferentem.

Et sane *inficere* quod tingere significat, idem omnino est quod facere, vel conficere. nam *infectum* non solum, quod non factum est, sed & quod factum est, significat. sic *indictum*, & pro non dicto, & pro denunciato accipitur. *inficere* igitur idem quod facere, & conficere; quo verbo Latini & pro tingere usi sunt, exemplo & imitatione Græcorum qui verbum ῥέζειν quod illis facere est, & pro tingere usurparunt. *Salmas.*

3. *Dicitur enim sandix Indica talem purpuram facere si curetur*] Sandicinus color similis coccineo, Plin lib. XXXV. cap. VI. Indicæ verò hujus sandicis alibi factam mentionem non invenies. variè scripta legitur, *sandix*, & *sandyx*. Prop.

Illaque plebeio vel sit sandicis amictu.

Corripitur aliis. Gratius de venatione,

Interdum Libyco fucantur sandice pinnæ.

Casaub.

Dicitur enim sandix Indica talem purpuram facere si curetur.] Bene judicavit Turnebus de herba aut frutice heic sandicem accipiendam, non de pigmento. *Salmas.*

4. *Ingens tamen strepitus militum fuit omnium, &c.*] *Tamen* huic scriptori non rarò pro *autem* usurpatur. *Casaub.*

Ingens tamen militum.] *Tamen* pro *autem*. Salmas.

5. *Occisis plerisque quibus auctoribus illa bellum moverat, &c.*] Judicium Emisæ habitum de Zenobia & consiliariis ejus ac belli sociis. vide Zosimum. *Casaub.*

6. *Grave inter eos qui cæsi sunt de Longino philosopho fuisse perhibetur, &c.*] Hic est Cassius Longinus, quem Porphyrius in libro de vita Plotini tantopere laudat. Ejus eruditionem, scripta & constantiam in subeundo supplicio laudat hoc loco Zosimus. *Idem.*

1. *Atque*

bior illa epiſtola ipſius diceretur dictata conſilio, quamvis Syro eſſet ſermone contexta. Pacato igitur Oriente, in Europam Aurelianus rediit victor, [1] atque illic Carporum copias afflixit: & quum illum *Carpicum* ſenatus abſentem vocaſſet, [2] mandaſſe illico fertur, *Supereſt* P. C. *ut me etiam Carpiſculum vocetis.* [3] *Carpiſculum* enim genus calciamenti eſſe ſatis notum eſt, quod cognomen deforme videbatur: quum & *Gotthicus* & *Sarmaticus*, & *Armeniacus*, & *Parthicus*, [4] & *Adiabenicus* diceretur. Rarum eſt ut Syri fidem ſervent, 31
imò difficile. [5] Nam Palmyreni, qui jam victi atque contuſi fuerant, Aureliano rebus Europenſibus occupato, non mediocriter rebellarunt. Sandarionem enim, quem in præſidio illic Aurelianus poſuerat, cum ſexcentis ſagittariis occiderunt, [6] Achilleo cuidam parenti Zenobiæ parantes imperium. [7] Verùm adeò Aurelianus, ut erat paratus

1. *Atque illic Carporum copias afflixit.*] Carpos vicit, & ex parte in Romanum ſolum tranſtulit. *Idem.*

2. *Mandaſſe illico fertur.*] Leg. *Mandaſſe è loco fertur. è loco*, id eſt αὐτόθεν. *Salm.*

3. *Carpiſculum enim genus calceamenti eſſe ſatis notum eſt.*] Scribendum: *Supereſt P. C. ut me etiam* CARPISCVLVM *vocetis? quod cognomen deforme videbatur: carpiſculum enim genus calceamenti eſſe, ſatis notum eſt.* Erat autem carpiſculus barbarici calcei genus, à Græco κάρπος ſic dicti: vel ex eo potiùs, quòd cum carpiſculis ſive carpuſculis architectorum ſimilitudinem aliquam haberent. *Caſaub.*

Carpiſculum enim genus calciamenti.] Palatinus: *carpiſclum.* Carpiſculus formæ diminutivæ eſt, cujus principalis eſt *carpiſcus.* quod tamen & ipſum ὑποκοριστικὸν eſt. ſic enim *carpiſcus* à carpo, ut *ſcutriſca* à ſcutra. *Carpus* igitur & *carpiſclus* & *carpiſculus* calceoli ſpecies, & pura puta vox Latina eſt. ſic appellatur calceus multifariam ſciſſus & cæſus. quem Græci πολυσχιδῆ vocant & λεπτοσχιδῆ. *carpere* id Latinis ſignificat. *carpus* à verbo carpo, ut *dividus* à divido, qui diviſus eſt. ſic *carpus*, πολυσχιδής. unde & *carpia*, quem Græci μότον appellant. *Salmaſ.*

4. *Et Adiabenicus diceretur.*] Scrib. *Cum & Gotthicus & Sarmaticus, & Armeniacus, & Parthicus, & Adiabenicus jam ille diceretur.* Idem.

Et Adiabenicus diceretur.] Palat. & *Adiabeneficia mille diſceretur.* ut videatur fuiſſe primitus, & *Adiabenicus jam ille diceretur.* Grut.

5. *Nam Palmyreni qui jam, &c.*] Narrat Zoſimus, tendenti in Europam Aureliano allatum eſſe nuntium de Palmyrenorum defectione: quem lege. *Caſaub.*

6. *Achilleo cuidam parenti Zenobiæ parantes imperium.*] Antiochum non Achilleum vocat Zoſimus. & mox iterum, ubi de ejus utilitate: cùm tamen hîc dicatur parens id eſt cognatus Zenobiæ fuiſſe, cujus origo Cleopatrana antè eſt expoſita. *Idem.*

7. *Verùm adeò Aurelianus, &c.*] Scribendum: *Verùm ad eos Aur.* Idem.

Verum Aurelianus ut erat paratus ex Europa revertit.] Optimus Palatinus: *è Rhodopa revertit.* Zoſimus: Ἐχώρει δὲ

tus ex Europa revertit: atque urbem, quia ita merebatur, evertit. Crudelitas denique Aureliani, vel (ut quidam dicunt) severitas, eatenus extitit, ut epistola ejus feratur, confessionem immanissimi furoris ostentans, cujus hoc exemplum est. *Aurelianus Augustus* [1] *Ceionio Basso. Non oportet ulterius progredi militum gladios.* [2] *jam satis Palmyrenorum cæsum atque concisum est. Mulieribus non pepercimus, infantes occidimus, senes jugulavimus, rusticos interemimus: cui terras, cui urbem deinceps relinquemus? Parcendum est iis qui remanserunt. Credimus enim tam paucos tam multorum suppliciis esse correctos.* [3] *Templum sanè Solis, quod apud Palmyram* [4] *aquilifer legionis tertiæ cum vexilliferis* [5] *& draconario & cornicinibus atque liticinibus diripuerunt, ad eam formam volo quæ fuit, reddi.* [6] *Habes trecentas auri libras è Zenobiæ capsulis: habes argenti mille*

Αὐρηλιανῦ τῦ ἐπὶ τὴν Εὐρώπην ὁδῦ. Nondum Europam tetigisse vult Aurelianum Zosimus, cum nuncium accepit defectionis Palmyrenorum. at Vopiscus jam eum in Rhodopa fuisse, quæ est Thraciæ provincia. *Salmas.*

Verùm adeo Aurelianus, ut erat, &c.] Sic quidem msf. quoque Pal. sed nihil verius quàm legendum, *verùm ad Eoos Aurelianus.* Grut.

1. *Ceionio Basso.*] *Cerronio Basso*, Palat. cum veteri editione. *Salmas.*

2. *Jam satis Palmyrenorum cæsum atque occisum est.*] Recte Palatinus: *jam satis Palmyrenorum cæsum atque concisum est.* Duobus illis verbis magnam carnificinam lanienamque factam Palmyrenorum ostendit. nam concidere proprium lanionum est. *Idem.*

3. *Templum sane Solis quod apud Palmyram est.*] Templum Solis apud Palmyram fuisse, vel hic locus indicium facit. nulla ferme pars orientis in qua Sol non coleretur. sed pro urbium ac locorum diversitate in quibus colebatur, diversis etiam appellationibus censebatur. Emisseni Alagabalum eum vocabant, apud quos in effigie montis adorabatur. atque inde nominis ratio, ut supra docuimus. Palmyreni *Malachbelum* solem appellabant, quasi dicas *Regem Belum.* nam Belum Syri & Phœnices & multi alii Eoi populi præcipuo cultu dignabantur, quem Saturnum & Solem esse volebant. *Idem.*

4. *Aquilifer legionis tertiæ.*] Scribe, *aquiliferi.* Casaub.

Aquilifer legionis tertiæ cum vexilliferis.] Non fero emendantem doctissimum virum: *Aquiliferi tertiæ legionis.* Quid enim? an plures aquilæ in una legione? immo una tantum, quam & cohors prima habebat. signa vero alia plura: nam singulæ cohortes suum draconem habebant. Putavit vir eruditissimus vulgatam lectionem σολοικίζειν, quod ita concepta sit: *aquilifer cum vexilliferis diripuerunt.* sed ita moris habent optimi quique auctores loqui. sic enim accipi debet, quasi esset scriptum: *aquilifer & vexilliferi diripuerunt.* Salm.

5. *Et draconario, & cornicinibus.*] *Et cornicibus.* ita Palatinus, & editio vetus. *Idem.*

6. *Habes trecentas auri libras Zenobiæ capsulis.*] Distingue sic: *Habes trecentas auri libras in Zenobiæ capsulis: habes argenti mille octingenta pondo de Palmyrenorum bonis: habes gemmas regias.* Casaub.

Habes trecentas auri libras Zenobiæ capsu-

mille octingenta pondo. De Palmyrenorum bonis habes gemmas regias. Ex his omnibus fac cohonestari templum: mihi & diis immortalibus gratissimum feceris. Ego ad senatum scribam, petens ut mittat pontificem qui dedicet templum. Hæ literæ, ut videmus, indicant satiatam esse immanitatem principis duri. Securior denique iterum in Europam rediit: atque 32
illic omnes qui vagabantur, hostes nota illa sua virtute contudit. Interim res per Thracias Europamque omnem Aureliano ingentes agente, Firmus quidam extitit, qui sibi Ægyptum [1] sine insignibus imperii, quasi ut esset civitas libera, vindicavit. [2] Ad quem continuò Aurelianus revertit: nec illi defuit felicitas solita. Nam Ægyptum statim recepit: atque, [3] ut erat ferox animi, cogitatione multus, vehementer irascens quòd adhuc TETRICUS Gallias obtineret, Occidentem petiit: atque [4] ipso Tetrico exercitum suum prodente, quòd ejus scelera ferre non posset, deditas sibi legiones obtinuit. Princeps igitur totius orbis Aurelianus [5] pacatis per Occidentem Gallis, atque undique terris, Romam iter flexit, ut de Zenobia & Tetrico, hoc est de Oriente & Occidente, triumphum Romanis oculis exhiberet. Non ab re est cognoscere, 33
qui fuerit Aureliani triumphus. Fuit enim speciosissimus. Cur-

capsulis.] Malim: *Habes trecentas auri libras de Zenobiæ capsulis.* Sequitur similiter ex distinctione summi viri Casauboni: *Habes argenti mille octingenta pondo de Palmyrenorum bonis.* Salmas.

1. *Sine insignibus imperii, &c.*] Falsus est Vopiscus, ut fatetur ipse in sequente libro. vide locum. *Casaubonus.*

2. *Ad quem continuò Aurelianus revertit.*] Non ex Europa quidem eò revertit, ut possit aliquis ex superioribus colligere: sed cùm Europam peteret deleta Palmyra & Carras jam pervenisset, iter in Ægyptum flexit. *Idem.*

3. *Ut erat ferox animi, cogitatione multus.*] *Cogitatione multus* hoc loco non est, quod vir doctissimus censebat, ὁ βαθὺνους & vir multarum ac variarum cogitationum; sed asper & tetricus, & ob nimiam severitatem suam importunus & odiosus. quod vitium in Aureliano omnes historici notarunt. *Salmas.*

4. *Ipso Tetrico exercitum suum prodente.*] Vide Pollionem in XXX. tyrannis. *Casaub.*

5. *Pacatis per Occidentem Gallis atque undique terris.*] Scripta lectio, *pacatis Oriente, Gallis atque undique terris.* rectè. *Idem.*

Pacatis per Occidentem Gallis atque undique terris.] Scribe ex vestigiis Palatinæ lectionis: *pacatis Oriente Gallis, atque ubique terrore injecto, Romam iter flexit.* Salmas.

Currus regii tres fuerunt. In his unus Odenati, argento, auro, & gemmis operoſus atque diſtinctus: alter, quem rex Perſarum Aureliano dono dedit, ipſe quoque pari opere fabricatus: tertius, quem ſibi Zenobia compoſuerat, ſperans ſe urbem Romanam cum eo viſuram: quod illam non fefellit. nam cum eo urbem ingreſſa eſt victa & triumphata. Fuit alius currus quatuor cervis junctus, qui fuiſſe dicitur Regis Gotthorum: quo, ut multi memoriæ tradiderunt, Capitolium Aurelianus invectus eſt, ut illic cæderet cervos quos cum eodem curru captos voviſſe Jovi Optimo Maximo ferebatur. Præceſſerunt elephanti viginti, [1] feræ manſuetæ Libycæ, Paleſtinæ diverſæ ducentæ: quas ſtatim Aurelianus privatis donavit, ne fiſcum annonis gravaret. tigrides quatuor: [2] camelopardali, alces, cætera talia per ordinem ducta: gladiatorum paria octingenta: præter captivos gentium Barbararum, [3] Blemyes, [4] Axomitæ, Arabes, Eudæmones, Indi, Bactriani, Hiberi, Saraceni, Perſæ, cum ſuis quique muneribus: Gotthi, Alani, Roxolani, Sarmatæ, Franci, Suevi, Vandali, Germani, [5] religatis manibus captivi præceſſerunt.

[1] Inter

1. *Feræ Libycæ manſuetæ, Palæſtinæ ducentæ.*] Ferarum Libycarum numerum non adponit. an tam Libycæ quam Palæſtinæ erant ducentæ? per Libycas autem feras manſuetas, leones manſuetos, & leopardos manſuctos intelligit. nam leones & leopardi, Libycarum ferarum nomine fere apud veteres cenſebantur. immo ſoli leopardi interdum illo nomine veniebant. inde Libycæ pelles pretioſæ; pantherarum nempe aut pardorum: quas ſola macularum varietas commendabat. Africanæ igitur & Libycæ feræ ſunt pantheræ, vel pardi. *Idem.*

2. *Camelopardali, alces.*] Scribo, *camelopardalis, alces.* nullus appoſitus numerus, quia hæc animalia ſingula ſunt ducta. *Caſaub.*

3. *Blemyes, Axomitæ, Arabes Eudæmones.*] Hæc nomina in antiquis exemplaribus perperam ſunt exarata, quæ ita recte in vulgatis: niſi quod Eudæmones male ſeparantur ab Arabibus. Felicis Arabiæ quæ Εὐδαίμων Ἀραβία Græcis, populum ita nominat. de Blemyis lege Probi vitam: ex geographis nota hæc gens. *Idem.*

4. *Axomitæ.*] *Axumitas* vocat Stephanus, & urbem illorum Ἀξουμίτην. Ἀξουμίτης ἀρσενικῶς μητρόπολις Αἰθιόπων. ὁ πολίτης Ἀξουμίτης. Sed mendum eſſe puto apud Stephanum, & Ἄξουμις legendum. *Salmaſ.*

5. *Religatis manibus captivi præceſſerunt.*] Palatinus, *potcreceſſerunt.* forte: *proceſſerunt.* quod heic probem magis quam *præceſſerunt.* Idem.

Religatis manibus captivi præceſſerunt.] Pal. *religati manibus captivi poterææceſſerunt.* Grut.

1. *Inter*

[1]Inter hos etiam Palmyreni, qui superfuerant principes civitatis, & Ægyptii ob rebellionem. Ductæ sunt & decem mulieres, quas virili habitu pugnantes inter Gotthos ceperat: quum multæ essent interemptæ, quas de Amazonum genere titulus indicabat. [2] Prælati sunt tituli gentium nomina continentes. [3] Inter hæc fuit Tetricus chlamyde coccinea, [4] tunica galbina, braccis Gallicis ornatus, adjuncto sibi filio quem imperatorem in Gallia nuncupaverat. Incedebat etiam Zenobia, ornata gemmis, catenis aureis, quas alii sustentabant. præferebantur coronæ omnium civitatum aureæ titulis eminentibus proditæ. Jam populus ipse Rom. [5] jam vexilla collegiorum atque castrorum, [6] & cataphractarii milites, [7] & opes regiæ, & omnis 34

1. *Inter hos etiam Palmyreni, qui superfuerant principes civitatis.*] Principes civitatis heic sunt πρωτοπολῖται. unus horum principum civitatis Palmyrenorum erat Odenatus priusquam imperium arriperet. quem principem Palmyrenorum vocat Trebellius: Sextus autem Rufus, *decurionem Palmyrenum.* Decuriones autem, vel Curiales in unaquaque urbe erant civitatis principes, & quasi Senatores. *Salmas.*

2. *Prælati sunt tituli gentium nomina continentes.*] Melius, *prælati enim sunt tituli.* adduntur enim hæc, ut præcedentium verborum interpretamentum: *quas de Amazonum genere titulus indicabat.* Satis constat & res & personas quæ in triumphi pompa transveherentur, titulis eminentibus fuisse proditas. *Casaub.*

3. *Inter hæc fuit Tetricus chlamyde coccinea.*] In Palatino, *chlamyde coccea.* & ita vet. ed. *Salmas.*

4. *Tunica galbina.*] An ut ignaviæ symbolum præ se ferret, jussus est Tetricus galbinam tunicam dum triumpharetur gestare? Notum est qui dicantur *galbini mores* apud Martial. *Casaub.*

Tunica Galbina.] Dicit eo cultu habituque fuisse Tetricum, cum in triumphum duceretur, quo solebat esse tum cum maxime imperatorem ageret. scimus enim & reges & imperatores, ornamentis & regiis & imperialibus ornatos fuisse cum triumphabantur, ut sic magis essent ostensui, & triumphi pompam efficerent, ut ita dicam, pompabiliorem. nec soli triumphantes, sed etiam triumphati in claris & pretiosis vestibus. hinc Tetrico coccina chlamys, & tunica galbina. hinc Zenobia gemmis ornata, vel onerata potius. nam vix eas poterat præ copia ferre. *Salmas.*

Tunica galbina.] De galbino aut galbano colore jam dicere occupavit doctissimus Turnebus. addo colorem galbineum, aureum fuisse, vel ad auri colorem proxime accessisse. Græcis χλωρός. *Idem.*

5. *Jam vexilla collegiorum.*] Eadem in Gallieno habet Trebellius. vide quæ ibi notamus. *Idem.*

6. *Et cataphractarii milites.*] Id nomen hæsit cuidam equitum generi qui toti cataphractis erant contecti. nusquam vero legere est cataphractarios pedites. *Idem.*

7. *Et opes regiæ.*] Non heic interpretabimur regias opes, de regibus captas. sed imperatorias & Romani principis opes. *Idem.*

omnis exercitus, [1] & ſenatus, etſi aliquanto triſtior quòd ſenatores triumphari videbat, multum pompæ addiderunt. Denique vix nona hora in Capitolium pervenit, ſerò autem ad Palatium. Sequentibus diebus datæ ſunt populo voluptates ludorum ſcenicorum, ludorum circenſium, venationum, gladiatorum, naumachiæ. Non prætermittendum videtur, [2] quod & memoria tenet publica & fides hiſtorica frequentavit: Aurelianum eo tempore quo proficiſcebatur ad bellum Orientale, bilibres coronas populo promiſiſſe ſi victor rediret: & quum aureas populus ſperaret, neque Aurelianus aut poſſet aut vellet, [3] coronas

1. *Et Senatus etſi aliquanto triſtior.*] Ægrè ferebat Senatus triumphari Tetricum, qui Senator erat. hinc illæ pro Tetrico deprecationes ad Claudium, cum Senatus acclamaret, *Tetricum nihil feciſſe.* Idem.

2. *Quod & memoria tenet publica, & fides hiſtorica frequentavit.*] *Frequentare* etiam pro narrare poſuerunt. *Caſaub.*

Quod & memoria tenet publica, & fides hiſtorica frequentavit.] Cur diſplicuit, quod erat in prima editione? *quod & populus memoria tenet, & fides hiſtorica frequentavit.* Nam ſic etiam habet Palatinus liber. *Salmaſ.*

3. *Coronas eum feciſſe de panibus, &c.*] Panes varia figura fingebantur: iſti coronæ ſpeciem referebant. ſimiles panes jam olim in quibuſdam Romanis ſacris Lactantius libro primo, cap. XXI. *Caſaub.*

Coronas eum feciſſe de panibus, qui nunc ſiliginei vocantur, &c.] Quando primum cœperit diſtribui populo Romano panis, loco frumenti, video dubitare doctiſſimos viros, quin immo errare, dum ejus moris originem repetunt à Trajano. Nos ejus rei auctorem fuiſſe primum Aurelianum docemus ex hoc loco. Quæ enim alia mens horum verborum? *Coronas eum feciſſe de panibus qui nunc ſiliginei dicuntur, & ſingulis quibuſque donaſſe.* Et ſequitur apud Vopiſcum: *Nam idem Aurelianus & porcinam carnem pop. Romano diſtribuit, quæ hodieque dividitur.* Primus igitur Aurelianus, ut porcinam, ſic panem quoque populo diſtribuit. & confirmat Zoſimus his verbis: Ἐπὶ τούτοις καὶ ἄρτων δωρεὰς τῷ Ῥωμαίων ἐτίμησε δῆμον. Bilibres primum fuiſſe factos panes, qui populo diſtribuebantur, ex hoc loco diſcimus. ſic viginti quattuor uncias panis quotidie accipiebant ſinguli populares. addidit poſtea unciam idem Aurelianus. addidere vero etiam ſequentes principes, & uſque ad triginta ſex uncias panium pondus proceſſit. & plures panes minores dari cœperunt. ita ut ſex panes quotidie darentur ſingulis popularibus, quorum quiſque ſex uncias pendebat. ad formam panis quod attinet, ſub Aureliano, qui primus auctor præbendorum panium fuit, in modum coronæ fuiſſe docemur hoc Vopiſci loco. buccellas vocarunt illos civiles panes. Græci recentiores ψωμίας appellarunt. Præterea ſciendum eſt panem qui illo tempore coquebatur, fere intra ſex uncias ſtetiſſe. panis militaris, hoc eſt buccellatum ejuſdem ponderis erat. paxamates quoque panes habebant idem pondus. ſic *paxamas*, & *buccella* idem erat: reſtat ut dicamus de nomine, quare *gradiles* vocarentur. quod de gradibus & in gradibus diſtribuerentur, ſic vocatos eſſe audias vulgo jactari. ſed ubi gradus illi? in iiſdem plane

nas eum fecisse de panibus [1] qui nunc siliginei vocantur, & singulis quibusque donasse: [2] ita ut siligineum suum [1] quo-

plane gradibus, quibus olim congiaria populo dabantur, & missilia omne genus spargebantur, in iis ipsis gradibus, panes etiam erogabantur. hæc autem fieri moris erat in amphitheatri gradibus, ut omnes sciunt. hinc illæ locutiones, *de gradibus*, *in gradibus*, & *gradibus* panem distribuere, pro hominibus qui sunt in gradibus. & distincti erant *gradus* popularium, & militarium, equestrium & senatorum. non dissimulandum, cum ex Constantini instituto, annonæ civicæ populo in urbe Constantinopolitana itidem, ut Romæ erogarentur, erogationem eam non in circo aut amphitheatri gradibus, sed in foro fieri solitam. ibi enim populus per gradus distinctus, & per turmas divisus, cum in suo quisque loco & gradu adstaret, panes illos civiles, qui de publico dabantur, accipiebat. haud secus atque in amphitheatro unusquisque popularium in suo gradu ac loco stabat, ne quid confusionis esset. sic etiam interpretor versum Prudentii de his panibus gradilibus:

Quæ regio gradibus vacuis jejunia dira
Sustinet, aut quæ Janiculo mola nota quiescit.

Singularum enim urbis regionum populares sua loca ibi adsignata habebant & gradus suos distinctos. & hoc est quod ait, nullius regionis gradus in foro vacuos fuisse, sed omnes scilicet repletos. quo significat omnibus panes erogatos esse. *Salmas.*

1. *Qui nunc siliginei vocantur.*] Inter panes Romæ laudatos siligineus fuit. Fuit Romæ pistorum corpus in hoc pane conficiendo occupatorum, qui siliginarii dicebantur. *Casaub.*

Qui nunc siliginei vocantur.] *Mundas buccellas* vocat lex IIII. Cod. Theod. de annonis civicis & pan. grad. hoc est siligineas. nam mundus panis est siligineus. cui opponitur sordidus & secundarius. *Salmas.*

2. *Ita ut siligineum suum quotidie toto ævo suo unusquisque reciperet.*] Διαιωνίζοντας ἄρτους ejusmodi vocabant, quos unusquisque toto ævo suo percipiebat, & posteris suis transmittebat. nec aliter panis ille gradilis & civicus distribuebatur, quam per tesseras. acceptis tesseris ad forum ibant populares, & ibi iisdem ostensis, panem quisque suum accipiebant. hinc καλαμηφορεῖν apud Themistium de his qui tesseras suas & καλάμους ad forum portabant ut panes acciperent ibidem de gradibus erogandos. locus est apud eum in oratione IV. Δαπανῶ μὲν γὰρ πυροὺς βασιλικοὺς ἐκ τῶν σιτοφυλακίων τῶν δημοσίων, &c. καὶ πάντες ὅσοι καλαμηφοροῦσιν ὄρθριοι ἐπὶ τὰς ἐρκάνας. Loquitur de omnibus qui annonas civicas percipiebant, & mane ad ἐρκάνας veniebant, & tesseras suas afferebant panem accepturi. Nunc videamus quænam illæ sint ἐρκάναι apud Themistium, & ubi fuerint. ἐρκάνη, vel ὀρκάνη est septum, vel tabulatum. Et sciendum in medio Constantinopolitano foro quod γουστεῖον, vel Αὐγουστεῖον vocabant, septa de lignis fuisse constructa, & in his gradus dispositos, haud secus atque in theatro & amphitheatro, in quibus populus per ordines divisus stabat ut exciperet missilia quæ à principibus & consulibus spargebantur: nummos scilicet, & tesseras quoque panarias. nam & tesseras quoque jaciebant. In illis septis & ἐρκάναις locum quisque suum obtinebat à præfecto urbis sibi adsignatum. ab illis igitur ipsis gradibus, populo in iisdem septis stanti dividebantur quotidie in urbe Constantinopolitana annonæ civicæ. & illa ipsa sunt septa, quæ ἐρκάναι Themistio vocantur, ad quas quotidie mane ventitabat plebs καλαμηφοροῦσα, hoc est calamos, vel tesseras ferens, ut panes acciperet. hos panes Græci παλατίνους ἄρτους & πολιτικοὺς

[1] quotidie toto ævo suo, & unusquisque reciperet, & posteris suis dimitteret. [2] Nam idem Aurelianus & porcinam carnem populo Rom. distribuit, quæ hodieque dividitur: leges plurimas sanxit, & quidem salutares: sacerdotia composuit, [3] templum Solis fundavit, [4] & pontifices roboravit. [5] Decrevit etiam emolumenta sartis tectis [1] & mi-

λιτικοὺς vocant: Latini *annonas civicas*. *Idem.*

1. *Quotidie toto ævo suo.*] *Suo* dixit pro illius, nempe Aureliani. *Casaub.*

2. *Nam idem Aurelianus & porcinam carnem pop. Rom. distribuit.*] Tò *nam* locum nullum habet. scrib. *Jam idem* A. aut superioribus connectendum aliqua alia mutatione. Porcinam autem populo gratis fuisse distributam ab Aureliano, significant & Victores ambo, sed obscurè. *Idem.*

3. *Templum Solis fundavit.*] Aurelianus Emissæ cum esset, eam formam numinis illic reperit, quam sibi faventem in præliis viderat. itaque templa ibi posuit, & Romæ postea templum magnificentissimum Soli ædificavit. qua forma solem coluerint Emisseni, supra nobis dictum. sub ingentis enim saxi effigie eum colebant, atque inde Elagabalus dicebatur, hoc est *Deus mons*, vel *Deus montis*. Salmas.

Templum solis fundavit, & pontifices roboravit.] Bene Scaliger noster, *& porticibus roboravit.* addatur c. 48. *Grut.*

4. *Et Pontifices roboravit.*] Quænam ista roboratio Pontificum? roborata tamen hæc lectio, & firmata veterum omnium librorum auctoritate & consensu. nec dubium est quin de Pontificibus Solis loquatur. sed quo sensu roboraverit illos Aurelianus quæramus. puto salariis, privilegiis, & reditibus opimis annuis eos ditasse & munivisse. atque id indubitate verum est. Sequitur enim: *Decrevit etiam emolumenta architectis & ministris.* Quæ verba indicant quo sensu roboratos ab Aureliano Pontifices dixerit. in eadem plane significatione, verbum *solidare* posuit Cassiodorus, qua Vopiscus *roborare*. atque inde *solidare* pro mercede conducere, & *solidum* pro mercede apud recentiores. & *solidati*, milites mercenarii. sic eodem plane sensu *fulcire* scriptum legitur in Cod. Theod. sic enim *stipendiis fulciri* dicitur, ut roborari & solidari. roborare Pontifices igitur hoc loco nihil aliud est, quam stipendiis & emolumentis & amplis reditibus fulcire. *Salm.*

5. *Decrevit etiam emolumenta architectis & ministris.*] Architectis emolumenta auxit decreto suo, non primus instituit Aurelianus. semper enim inter artifices quibus aliquam vacationem munerum graviorum conditio tribuit, habiti sunt architecti, ut constat vel ex lege VI. Dig. De jure immunitatis. *ministros* hîc accipio, eos qui in discipulatum se tradiderunt architectis: nam istis decreta invenio quædam emolumenta, non quibusvis eorum ministris. *Casaub.*

Decrevit etiam emolumenta architectis, & ministris.] Auxisse volunt non instituisse salaria architectis Aurelianum. hic locus sic conceptus est, ut sit necesse eum accipere, non de architectis in universum, sed de solis templi Solis architectis. & recte Palatinus liber, *sartis tectis* scriptum exhibet, pro *architectis*. quam lectionem veram esse non dubito. sartis tectis igitur templi Solis emolumenta constituit Aurelianus. addit Vopiscus, *& ministris*. ubi ministros possumus interpretari, qui sartorum tectorum procurationem haberent. *sartitectores* pro iis qui sarta tecta curabant, posuit Isidorus in Glossis. *Sartitector, qui tecta resarcit.* Salmas.

Decrevit etiam emolumenta architectis & ministris.] Palat. *sartis tectis.* Grut.

1. *Et*

[1] & ministris. His gestis, ad Gallias profectus, Vindelicos obsidione Barbarica liberavit: deinde ad Illyricum rediit, [2] paratoque magno potiùs quàm ingenti exercitu, Persis, quos eo quoque tempore quo Zenobiam superavit, gloriosissimè jam vicerat, bellum indixit. Sed quum iter faceret, [3] apud Cænophrurium, mansionem quæ est inter Heracliam & Byzantium, [4] malitia notarii sui, & manu Mucaporis interemptus est. Et causa occidendi ejus quæ 36
fuerit, & quemadmodum sit occisus, ne res tanta lateat, brevi edisseram. Aurelianus, quod negari non potest, severus, truculentus, sanguinarius fuit princeps. Hic quum usque eò severitatem tetendisset, [5] ut & filiam sororis occideret, [6] non in magna neque satis idonea causa, jam primùm

1. *Et ministris.*] Pontificibus & ministris templi Solis emolumenta decrevit Aurelianus. in ordine autem sacrorum, ut supremi Pontifices, sic infimi ministri. unde auctoratos eos in tertia jura esse dixit eleganter Manilius lib. v.

Quos potius finget ortus quam templa colentes,

Atque auctoratos in tertia jura ministros.

Nam primi Pontifices, secundi Sacerdotes, tertio in ordine ministri, hoc est νεωκόροι. aliquando tamen *Pontifices* & *Sacerdotes* confunduntur. ut hoc loco Pontificum & ministrorum tantum meminit. sic igitur erant ordines in templis apud veteres, deorum ministerio deputati, Pontifices, & ministri. utrumque genus privilegiis munivisse & salariis emolumentisque cohonestasse dicitur hoc loco Aurelianus; si quidem de Pontificibus in universum, & ministris omnium deorum accipiamus. sed de Solis Pontificibus & ministris intelligi tantum præstat. *Salmas.*

2. *Paratoque magno potiùs quàm ingenti exercitu.*] *Magno* refer ad robur animi & fortitudinem, *ingenti* ad numerum militum. *Casaub.*

Paratoque magno potius, quam ingenti exercitu.] *Ingentem exercitum* heic vocat Vopiscus, quem Vegetius *grandem.* lib. III. cap. I. Grammatici, *grande* & *magnum* ita distinguunt, ut grande sit incremento, magnum amplitudine. sic *ingens*, hoc loco est, incremento. *Salmas.*

3. *Apud Cænophrurium, &c.*] Vulgò locum illum vocabant, non Cœnophrurium, sed Cœnophlorium. *Casaub.*

Apud Cænophrurium mansionem.] Καινὸν Φρούριον, si bene memini, vocat Plutarchus in Lucullo. Itinerarium Antonini: *Cenophrurio.* κενὸν χωρίον perperam pro καινὸν Φρούριον apud Polybium editum est: qui munitissimum hoc fuisse castellum scribit, & in eo gazam suam Mithridatem habuisse. *Salm.*

4. *Malitia notarii sui.*] Aurelius Victor: *Ministri scelere cui secretorum officium crediderat.* Ut & Vopiscus mox, *Mnestheum quendam, quem pro notario secretorum habuerat.* Græci non Mnestheum hunc nominant, sed Erotem Zosimus. *Casaub.*

5. *Ut & filium sororis occideret.*] Victor alter, sive vulgaris: *Fuit sævus & sanguinarius, & trux omni tempore: etiam filii sororis interfector.* Sed vide quæ super hoc scribit mox Vopiscus. *Idem.*

6. *Non in magna, neque satis idonea causa.*] *Non in magna, neque in satis idonea causa.* Salmas.

mùm in odium ſuorum venit. Incidit autem, ut ſe res fataliter agunt, ut [1] Mneſtheum quendam quem pro notario ſecretorum habuerat, libertum, ut quidam dicunt, ſuum, infenſiorem ſibi minando redderet, quòd neſcio quid de quodam ſuſpicatus eſſet. Mneſtheus, qui ſciret Aurelianum neque fruſtra minari ſolere, neque ſi minaretur, ignoſcere, [2] breve nominum conſcripſit, mixtis iis quibus Aurelianus verè iraſcebatur, cum iis de quibus nihil aſperum cogitabat, addito etiam ſuo nomine, quo magis fidem faceret ingeſtæ ſolicitudinis: ac breve legit ſingulis quorum nomina continebat: addens, diſpoſuiſſe Aurelianum eos omnes occidere; illos verò debere ſuæ vitæ, ſi viri ſunt, ſubvenire. [3] Hi quum exarſiſſent timore qui merebantur offenſam, dolorem miſcentes beneficiis atque officiis quibus Aurelianus videbatur ingratus, in ſupradicto loco iter facientem principem ſubitò adorti, inter-

1. *Mneſtheum quemdam quem pro ſecretorum notario habuerat.*] Notarium ſecretorum appellat, quem *à ſecretis* vulgo vocabant. quam vocem Græci quoque barbari uſurparunt, ἀσηκρῆτις dicentes. ſed & nomen declinabile finxerunt, ὁ ἀσηκρήτης, τȣ͂ ἀσηκρήτȣ. *Idem.*

2. *Ereve nominum conſcripſit.*] Scripti *brevem.* utrumque dicitur *brevis* & *breve.* Caſaub.

Breve nominum conſcripſit.] *Brevem nominum.* ita Palat. atque ita ſemper in manu exaratis libris, *brevis* potius quam *breve.* integrum eſt, *brevis libellus.* hinc adject. ſolum pro ſubſtantivo uſurpatum, & *brevis* dictus eſt parvus libellus. *Salmaſ.*

Brevem nominum conſcripſit.] Reduxi & heic, & mox infra lectionem omnem mſſ. *Grut.*

3. *Hi cùm exarſiſſent timore qui merebantur offenſam, &c.*] Lego, *Hi cùm ita exarſiſſent, timore qui merebantur offenſam, &c.* Duo hominum genera in Aurelianum conſpirarunt: boni per errorem, qui nihil in eum peccaverant; mali qui peccaverant & pœnam metuebant. *Caſaub.*

Hi quum exarſiſſent timore, qui merebantur offenſam.] Quid eſt quod ſequitur, *dolorem miſcentes beneficiis & officiis?* Palat. pro *miſcentes*, habet, *innocentes.* ſic igitur legito: *hi cum exarſiſſent timore qui merebantur offenſam, dolore innocentes, quorum beneficiis atque officiis Aurelianus videbatur ingratus.* vel: *quod beneficiis atque officiis Aurelianus videbatur ingratus.* Salmaſ.

Hi cum exarſiſſent timore qui merebantur offenſam, &c.] Lectio prava, detegitque Pal. in quo: *Hi cùm exarſiſſent timore qui mereb. off. dolorem innocentes beneficiis atque officiis Aurelianus, &c.* Senſus in promptu eſt: correptos timore noxios, dolore innoxios. itaque videtur reſcribendum: *Hi cùm exarſiſſent timore, qui merebantur offenſam, dolerent innocentes beneficiis atque officiis, quibus, &c.* Sed ne ſic quidem bene ſe verba habent, timor enim frigus excitat non calorem. *Grut.*

1. *His*

teremerunt. [1] Hic finis Aureliano fuit principi neceſſario 37
magis quàm bono. Quo interfecto quum eſſet res prodita, & ſepulcrum ingens, & templum illi detulerunt ii à quibus interemptus eſt. Sanè Mneſtheus poſtea [2] ſurrectus ad ſtipitem beſtiis objectus eſt, [3] quod ſtatuæ marmoreæ poſitæ in eodem loco utrinque ſignificant, [4] ubi & in columnis divo Aureliano ſtatuæ conſtitutæ ſunt. Senatus mortem ejus graviter tulit, graviùs tamen pop. Rom. qui vulgò dicebat, *Aurelianum pædagogum eſſe ſenatorum.* [5] Imperavit annis ſex, minùs paucis diebus: ac rebus magnis geſtis inter divos relatus eſt. Quia pertinet ad Aurelianum id quod in hiſtoria relatum eſt, tacere non debui. Nam multi ferunt Quintillum fratrem Claudii, quum in præſidio Italico eſſet, audita morte Claudii ſumpſiſſe imperium. [6] Verùm poſtea ubi Aurelianum comperit imperare,

1. *Hic finis Aureliano fuit principi neceſſario magis quàm bono.*] Vopiſcus infrà ſcribit: *Diocletianum frequenter dixiſſe, cùm Maximiani aſperitatem reprehenderet, Aurelianum magis ducem eſſe debuiſſe, quàm principem.* Caſaub.

2. *Surrectus ad ſtipitem.*] Optimè: nec audiendi ſcripti qui præferunt *ſurreptus ad pœnam.* Idem.

Surrectus ad ſtipitem.] Palatin. *ſurreptus.* ita etiam in veteri Martyrologio, *ad beſtias ſurripi.* accedo tamen ſententiæ doctiſſimorum virorum, qui *ſurrectus* præferunt. *Salmaſ.*

Surrectus ad ſtipitem.] Sic proximè etiam Pal. nempè *ſubreptus ad ſtipitem.* Grut.

3. *Quod ſtatuæ marmoreæ poſitæ in eodem loco utrimque ſignificant, &c.*] Quid illæ marmoreæ ſtatuæ ſignificabant, utrimque in ſepulcro Aureliani poſitæ? Puto ſtatuas heic pro cippis vel columnis ſive ſtelis ſepulcralibus poni, in quibus incidebatur titulus ſepulcri, & quæ mortis cauſa fuiſſet illi, qui jaceret, ut in vetuſtarum memoriarum inſcriptionibus videmus. ſtatuas autem Latini non ſemper ἀνδριάντας appellant, ſed etiam columnas & cippos, & quas Græci vocant στήλας. Gloſſæ: *ſtatua*, ἀνδριάς, στήλη. titulum & cippum etiam vocaverunt. στήλη, *titulus, cippus.* Et fortaſſe in illis ipſis ſtatuis, hoc eſt columnis ſtatuæ Aureliano, hoc eſt ἀνδριάντες conſtitutæ ſunt. nam ſemper in columnis ſtatuæ ponebantur, ad ſepulcra veterum. unde & columnam pro ſtatua plerumque, ut contra pro columna ſtatuam legimus; columnæ quippe in ſepulcris raro ſine ſtatuis. ſed & alias columnæ cum ſtatuis. *Salmaſ.*

4. *Ubi & in columnis divo Aureliano ſtatuæ conſtitutæ ſunt.*] Suſpecta nobis illa, *& in columnis.* Caſaub.

5. *Imperavit annis ſex, minùs paucis diebus.*] Vel ut alii, paucis menſibus. *Idem.*

6. *Verum poſtea ubi Aurelianum comperit imperare, &c.*] Ex Palat. lege: *Verum ubi poſtea Aurelianum comperit imperare, à toto exercitu delectum, quumque contra eum concionaretur, nec à militibus audiretur, inciſis ſibimet venis, &c.* Quintillus comperto Aurelianum totius exercitus conſenſu delectum imperatorem regnare, adverſus eum apud milites

rare, à toto exercitu derelictum, quumque contra eum concionaretur, nec à militibus audiretur, incisis sibimet venis die vigesimo imperii sui periisse. Quicquid sanè scelerum fuit, quicquid malæ conscientiæ, vel artium funestarum, quicquid denique factionum, Aurelianus toto penitus orbe purgavit.
38 Hoc quoque ad rem pertinere arbitror, [1] Balbati filii nomine Zenobiam, non Timolai & Herenniani, imperium tenuisse quod tenuit. Fuit sub Aureliano etiam monetariorum bellum, [2] Felicissimo rationali autore: quod acerrimè severissimeque compescuit, [3] septem tamen millibus suorum militum interemptis: ut epistola docet missa ad Ulpium Crinitum ter consulem, qui eum antè adoptaverat. *Aurelianus Augustus Ulpio patri.* [4] *Quasi fatale quiddam incessit, * ut omnia quæcunque gessero, omnes*

milites concionabatur: sed quum nihil proficeret, nec à militibus audiretur, ipsemet sibi venas incidit. *Salmas.*

1. *Balbati filii nomine Zenobiam non Timolai & Herenniani imperium tenuisse.*] Hoc addit Vopiscus, quia sciebat Trebellium Pollionem qui historiam XXX. tyrannorum non multò antè ediderat, nihil de hoc Balato dixisse. Ubi autem istum invenerit, & ex quo auctore indictum aliis omnibus Zenobiæ filium Vopiscus eruerit, ipse viderit. equidem cum Trebellio sentio: qui sciam Græcos ac Latinos ferè omnes non aliter olim prodidisse. *Casaub.*

Balbati filii nomine Zenobiam non Timolai.] Non *Balati* vel *Balbati* heic legendum, sed *Babalati*, ut præfert Palatinus: aut *Vabalati*, quod idem est. non esse commentitium hoc nomen possumus esse certi ex nummis Aureliani in quibus Οὐαβάλλαθος cusum est. hoc est *Vaballathus.* ego arbitror illum Vabalathum cujus in nummis Aureliani mentio, hunc esse Vopisci Vabalathum Zenobiæ filium. quem enim alium Vabalathum devicit Aurelianus? & notandum est sentire Vopiscum non duos filios Zenobiæ, sed unicum Vabalathum extitisse. filium autem Babalathum potius quam Zenobiam ipsam in nummis ideo effigiari voluit Aurelianus, quod fœminæ mentionem minus sibi gloriosam putaret. *Salmas.*

Balbati filii nomine.] Pal. *Babalati*, ut sine dubio rescribi debeat *Babalati*; de quo nomine argutè Casaubonus noster. *Grut.*

2. *Felicissimo rationali auctore.*] Magna hallucinatio magni Jurisconsulti, qui non inspecto hoc Vopisci loco scripsit Victorem, Vopiscum, Eutropium & Suidam scribere monetarios Felicissimo interfecto adversus Aurelianum bellum intestinum movisse. nam Aurelius Victor & hic Vopiscus contra scribunt, auctore Felicissimo seditionem illam motam. quod & epistola Aureliani à Vopisco inserta, verum esse vincit. *Salmas.*

Felicissimo rationali auctore.] Auctor Græcus apud Suidam qui Eutropii historiam in Græcum transtulit, rationalem, τὸν ἄρχοντα μονηταρίων vertit. *Idem.*

3. *Septem tamen millibus suorum militum interemptis.*] Vide Aurelium Victor. & Eutropium. *Casaub.*

4. *Quasi fatale quoddam incessit.*] Sic corrige: *Quasi fatale quodammodo mihi sit,*

omnes motus ingravescant. Ita enim seditio intra murana bellum mihi gravissimum peperit: monetarii autore Felicissimo ultimo servorum, cui procurationem fisci mandaveram, rebelles spiritus extulerunt. [1] *Hi compressi sunt,* [2] *septem millibus* [3] *Hiberorum* [4] *Ripariensium & Castrianorum &* [5] *Daciscorum interemptis. Unde apparet nullam mihi à diis immortalibus datam sine difficultate victoriam.* [6] Tetricum triumphatum correctorem Lu- 39
caniæ

sit, ut omnia quæcunque gessero, omnes motus ingravescant, ita seditio intramurana bellum mihi gravissimum peperit. monetarii auctore Felicissimo, ultimo servorum, &c. Salmas.

Quasi fatale quiddam incessit, &c.] Pal. *quiddam minisit,* ut pareat locum non satis integrum. *Grut.*

* *Ut omnia quæcunque gessero omnes motus ingravescant.*] *Ingravescere* heic notabis agendi notione positum, pro *ingravare.* sic *gravesco* pro *gravo.* sic apud recentiores, *innotesco* est notum facio. sic *insuesco* pro insuefacio apud Horatium. & *consuescit,* pro consuefacit, Prudentio. *Salmas.*

1. *Hi compressi sunt septem millibus Hiberorum, Ripariensium, & Castrianorum.*] Vetus liber habuit, *Jembariorum.* ego ex *Jembariorum,* minima mutatione *Lembariorum* facio, & Lembarios accipio Classicos milites. classium enim duo erant genera, unum maris, alterum fluminum. in mari liburnis, in fluminibus lembis vel lusoriis utebantur. nam in fluminibus limitaneis habebant Romani lusorias vel lembos, & in his milites classicos, ad tuendum limitem, quos nunc *Lembarios* vocat Aurelianus. de lusoriis Danubianis mentio apud Vegetium lib. & cap. ultimis. *Idem.*

2. *Septem millibus Hiberorum & Ripariensium.*] Immisimus copulam volente Palatino. interim tamen illud *Hiberorum* falsum est: ejusque loco habet idem liber: *lembariorum.* Grut.

3. *Hiberorum, Ripariensium, & Castrinorum & Daciscorum.*] Malè hunc locum accipiunt eruditi viri, qui putant hæc nomina esse populorum quos Aurelianus bello monetariorum attriverit. falluntur: nam contrà, hi sunt qui in Urbe pro imperatore suo pugnantes, à rebellibus monetariis sunt interemti. Hiberos igitur intellige, qui in prætorianis legionibus, vel aliis, aut inter auxiliares merebant: sic & cætera nomina accipe. Legionum Ripariensium ampla mentio est in Notitia imperii. unde eorum claret error, qui sine distinctione legunt hoc loco, *Hiberorum Ripariensium.* qui ripam inhabitant, riparii dicuntur: & legiones quæ prætendebant apud riparios dictæ riparienses. *Casaub.*

4. *Ripariensium, & Castrianorum.*] Ripariensium, & Castrianorum meminit codex Theodosianus leg. ult. *de re militari.* sed Castriciani ibi nominantur. *Salmas.*

5. *Daciscorum.*] Daciscos heic vocat, qui Daci Hygino dicuntur, & inter auxiliares ab eodem referuntur. equites autem fuisse istos Daciscos alibi ostendemus. *Idem.*

6. *Tetricum triumphatum correctorem Lucaniæ fecit.*] Zosimus: *Τούτων οὕτω διῳκημένων, Τέτρικον καὶ ἄλλους ἐπαναστάντας οὐ σὺν πόνῳ καθελὼν, κατὰ τὴν ἀξίαν μετῆλθεν.* Nihil aliud illa verba significant, quam nullo negotio victum Tetricum, utpote qui se ipse dediderit, & cum eo pro dignitatis suæ merito egisse Aurelianum. & *μετελθεῖν* est verbum τῶν *μέσων*, quod in bonam malamque partem potest accipi. *κατὰ τὴν ἀξίαν* igitur *μετῆλθε* Tetricum Aurelianus, qui eum victum triumphatumque correctorem Lucaniæ fecit, filio ejus in senatu manente. *Idem.*

1. Tim-

caniæ fecit, filio ejus in ſenatu manente. [1] Templum Solis magnificentiſſimum conſtituit: muros urbis Romæ ſic ampliavit ut quinquaginta propè millia murorum ejus ambitus teneant. [2] Item quadruplatores ac delatores ingenti ſeveritate perſequutus eſt: tabulas publicas ad privatorum ſecuritatem exuri in foro Trajani ſemel juſſit. [3] Amneſtia etiam ſub eo delictorum publicorum decreta eſt de exemplo Athenienſium: cujus rei etiam Tullius in Philippicis meminit. Fures provinciales repetundarum ac peculatus reos ultra militarem modum eſt perſequutus, ut eos ingentibus ſuppliciis cruciatibuſque puniret. In templo Solis multum auri gemmarumque conſtituit. Quum vaſtatum Illyricum ac Mœſiam deperditam videret, [4] provinciam trans Danubium Daciam à Trajano conſtitutam ſublato exercitu & provincialibus reliquit, deſperans eam poſſe retineri: abductoſque ex ea populos, [1] in

1. *Templum Solis magnificentißimum poſuit.*] De hujus templi donariis mox Vopiſcus aliquid, & plura alii ſcriptores. *Caſaub.*

Templum Solis magnificentiſſimum conſtituit.] Dixit ante Vopiſcus matrem Aureliani ſacerdotem fuiſſe in templo Solis. ſi nomen illius urbis teneremus, abſque dubio ſciremus patriam Aureliani. ſed cum eum Pannonium fuiſſe ſcribat Vopiſcus, urbs aliqua Pannoniæ quærenda eſt, in qua templum Solis eſſet poſitum, & ejus Dei cultus frequentatus. Syrmii quidam eum ortum eſſe dixerunt. ſi verum eſt, non dubito quin Syrmii fuerit templum Solis & in eo templo ſacerdos mater Aureliani. in omni autem Illyrico frequens fuit cultus Solis vel Apollinis quem Belenum vocabant. hinc veriſimili conjectura colligo matrem Aureliani Beleni ſacerdotem fuiſſe, nec enim alium Deum Pannonii venerabantur, & omnes Illyrici, quam Belenum, qui & Sol & Apollo. Belenus igitur Illyricorum Deus, & Mithra Perſarum, ejuſdem formæ & habitus fuerint oportet. ſciendum tamen eſt Perſicum illum Mithram Aureliani ætate & longe ante Aurelianum, haud minus in Occidente quam Oriente fuiſſe cultum, & templa vulgo habuiſſe, & ſacra ejus paſſim ab omnibus accepta & frequentata, quæ Mithriaca dicebantur. quare veriſimile eſt in aliquo templo Solis Mithræ ſacerdotem fuiſſe Aureliani matrem. & à Perſis ſacra Mithriaca & omnem illius Dei cultum acceperunt Romani Græcique. atque hoc fortaſſe verius quam de Beleno. *Salmaſ.*

2. *Item quadruplatores ac delatores ingenti, &c.*] Vide Aurelium Victorem. *Caſaub.*

3. *Amneſtia etiam ſub eo, &c.*] Addit Victor: *Atque ad Græciæ morem decreta abolitione.* Idem.

4. *Provinciam trans Danubium Daciam à Trajano, &c.*] Vide Sextum Rufum. *Idem.*

Provinciam trans Danubium.] Palatinus *tranſdanuvinam*, rectè. *Gruterus.*

1. *In*

[1] in Mœsiam collocavit, [2] appellavitque suam Daciam, quæ nunc duas Mœsias dividit. Dicitur præterea hujus fuisse crudelitatis ut plerisque senatoribus simulatam ingereret factionem conjurationis ac tyrannidis, quò facilius eos posset occidere. Addunt nonnulli, filium sororis, non filiam, ab eodem interfectum: [3] plerique autem etiam filiam sororis. Quàm difficile sit imperatorem in locum boni principis legere, & senatus sanctioris gravitas probat, & exercitus prudentis autoritas. Occiso namque severissimo principe, [4] de imperatore deligendo exercitus retulit ad senatum, idcirco quòd nullum de his faciendum putabat qui tam bonum principem occiderant. Verùm senatus hanc eandem delectionem in exercitum refudit, sciens, non libenter jam milites accipere imperatores eos quos senatus elegerit. Denique id tertiò factum est, ita ut per sex menses imperatorem Romanus orbis non habuerit, omnesque judices ii permanerent quos aut senatus aut Aurelianus elegerat, [5] nisi quòd * proconsulem Asiæ Falconium

1. *In Mœsiam collocavit, appellavitque suam Daciam, quæ nunc duas Mœsias dividit.*] Atqui Daciam Aureliani nusquam invenimus nominatam: cùm tamen aliter hunc locum interpretari non possimus. *Casaub.*

2. *Appellavitque suam Daciam quæ nunc duas Mœsias dividit.*] Eutropius hunc locum describens, sic eum retulit: *appellavitque eam Daciam, quæ nunc duas Mœsias dividit.* Aurelianus eam Mœsiam vel eam partem Mœsiæ, in quam transtulit Daciæ provinciales, Daciam nominavit. libenter autem legerim: *appellavitque eam Daciam*, pro *suam.* Nisi dicamus Aurelianum suam vel Aureliani Daciam appellavisse, quod ipso vivo tantum obtinuit. vel cum de ea loqueretur, suam Daciam appellare consuevisse. eam vero Aureliani Daciam, quæ inter duas Mœsias, recentiores in duas provincias diviserunt: feceruntque *Daciam mediterraneam*, quæ interior esset, & longius à ripa Danubii remota, & *Daciam Ripensem*, quæ ad ripam Danubii attingeret. *Salmas.*

3. *Plerique autem filiam sororis.*] Melius libri veteres: *plerique autem filium etiam sororis.* Rettulit supra Vopiscus levi de causa Aurelianum filiam sororis occidisse, ex plurium auctorum scilicet sententia. heic vero refert ex quorumdam filium sororis eum occidisse non filiam. addit autem, & auctores esse, qui scribant etiam filium occidisse, & eam plerorumque esse sententiam, & filiam sororis, & filium interfectos ab Aureliano. *Idem.*

4. *De imperatore deligendo, &c.*] Vide Aurelium Victorem. *Casaub.*

5. *Nisi quod proconsulem Asiæ Falconium in locum Aurelii Fusci delegit.*] Palatinus, *nisi quod proconsule Asiæ Falconius Probus, in locum Arellii Fusci.* subaudiendum, *delectus est*, vel *factus est*, aut *creatus.* Recte autem Falconium Probum eædem membranæ exhibent, ut & Arellium Fuscum. *proconsule*, pro

pro-

41 conium [1] in locum Aurelii Fusci delegit. Non injucundum est ipsas inserere literas quas ad senatum exercitus misit. *Felices ac fortes exercitus senatui populoque Romano. Aurelianus imperator noster per fraudem unius hominis, [2] & [3] per errorem bonorum ac malorum, interemptus est. Hunc inter deos referte, sancti & domini* P. C. *& de vobis aliquem, sed dignum vestro judicio, principem mittite. Nos enim de iis qui vel erraverunt vel malè fecerunt, imperare nobis neminem patimur.* [4] Rescriptum est senatusconsulto, [5] Quum die tertio nonas Febr. senatus amplissimus in curiam Pompilianam convenisset, Aurelius Gordianus consul dixit: *Referimus ad vos* P. C. *literas exercitus felicißimi.* Quibus recitatis [6] Aurelianus Tacitus primæ sententiæ senator ita loquutus est, (hic autem est qui post Aurelianum sententia omnium imperator est appellatus) [7] *Rectè atque ordine consuluissent dii immortales* P. C. *si boni principes ferro inviolabiles extitissent, ut lon-*

proconsul, ut alibi passim apud auctores. *Salmas.*

* *Proconsulem Asiæ Falconium Probum in locum, &c.*] Illud *Probum* est à Palatino, qui tamen habebat alio casu, *proconsule Asiæ Falconius Probus in locum.* Gruterus.

1. *In locum Aurelii Fusci delegit.*] Nempe senatus. pro *Aurelii*, alii libri *Arellii.* scripta lectio, *Aselli.* Casaub.

In locum Arellii Fusci.] Sic iterum Palatinus noster, & adstipulantur aliorum mss. quare abjeci rursus vulgatum *Aurelii.* Grut.

2. *Et per errorem bonorum & malorum.*] Excidit omnino necessaria vox: *per errorem bonorum & malorum facinus*, vel *factum.* Sequitur enim post paulo: *Nos enim de iis, qui vel erraverunt, vel male fecerunt, imperare nobis neminem patimur.* erraverunt boni, malefecerunt mali. hoc est igitur quod heic vocat, errorem bonorum, & malorum facinus. *Salmas.*

3. *Per errorem bonorum ac malorum.*] Videtur posse ferri, quia præcedit, *fraude unius hominis.* Casaub.

4. *Rescriptum est senatusconsulto.*] *Rescriptum ex senatusconsulto.* nam ex sententia Aurelii Taciti factum senatusconsultum, qui censuit rescribendum exercitui, & ad eum referendum de imperatore deligendo. *Salmas.*

5. *Cùm die tertio nonas Febr.*] Palat. *cùm die tertia nonarum Februarium.* Gruterus.

6. *Aurelianus Tacitus.*] Membranæ *Aurelius Tacitus.* sed neque Aurelianus, neque Aurelius dictus est Tacitus, verùm Claudius. *Casaub.*

Aurelianus Tacitus.] Palat. *Aurelius:* sed nec sic loco sua fit medicina. *Grut.*

7. *Recto ordine consuluissent dii, &c.*] Scribe, *Rectè atque ordine, &c.* sic in Probo. *Casaub.*

Recto ordine consuluissent Dii.] Casaubon. *recte atque ordine.* sic Græci, ὀρθῶς τε καὶ κατὰ λόγον. hoc est, *recte atque ordine.* Salmas.

Recta atque ordine.] Hæc est lectio omnium scriptorum; quæ nullo negotio mutabitur in formulam communem: *Recte atque ordine.* Grut.

1. *Vive-*

longiorem ducerent vitam: neque contra eos aliqua esset potestas iis qui neces infandas tristißima mente concipiunt. [1] *Viveret enim princeps noster Aurelianus,* [2] *quo neque utilior fuit quisquam. Respirare certè post infelicitatem Valeriani, post Gallieni mala, imperante Claudio cœperat nostra Respublica:* [3] *at eadem reddita fuerat Aureliano toto penitus orbe vincente. Ille nobis Gallias dedit: ille Italiam liberavit:* [4] *ille Vindelicis jugum Barbaricæ servitutis amovit.* [5] *Illo vivente Illyricum restitutum est, redditæ Romanis legibus Thraciæ. Ille (proh pudor) Orientem fœmineo pressum jugo in nostra jura restituit: ille Persas insultantes adhuc Valeriani nece, fudit, fugavit, oppreßit. Illum Saraceni, Blemyes,* [6] *Axomitæ, Bactriani, Seres, Hiberi, Albani, Armenii, populi etiam Indorum, veluti præsentem penè venerati sunt deum. Illius donis quæ à Barbaris gentibus meruit, refertum est Capitolium: quindecim millia librarum auri ex ejus liberalitate unum tenet templum, omnia in urbe fana ejus micant donis. Quare P.C. vel deos ipsos jure convenio, qui talem principem interire paßi sunt, nisi fortè secum eum esse maluerunt. Decerno igitur divinos honores:* [7] *id quod vos omnes existimo esse facturos. Nam de imperatore deligendo ad eundem exercitum censeo esse referendum. Etenim in tali genere sententiæ, nisi fiat quod dicitur, & electi periculum erit, & eligentis invidia.* Probata est sententia Taciti: attamen [8] quum iterum atque iterum mitterent, ex s. c. quod in Taciti vita dicemus, Tacitus factus est imperator. Aurelianus filiam solam reliquit, cujus posteri 42
etiam

1. *Viveret enim princeps noster Aurelianus.*] *Viveret enim princeps Aurelianus.* ita Palatinus. *Salmas.*

2. *Quo neque utilior quisquam.*] Deest aliquid, cùm hoc similive modo scripsisset auctor: *neque fortior, neque utilior quisquam.* Casaub.

3. *At eadem reddita fuerat Aureliano toto penitus orbe vincente.*] Non male idem Palatinus: *ad eadem reddita fuerat.* Ait rempublicam ad eadem redditam fuisse victoriis Aureliani, hoc est in eumdem statum restitutam, quo prius fuerat ante infelicitatem Valeriani, & Gallieni luxuriam. *Salmas.*

4. *Ille Vindelicis jugum barbaricæ, &c.*] Pal. *inde Vindelicis.* Grut.

5. *Illo vivente Illyricum restitutum est.*] Lege, *illo vincente.* Salmas.

6. *Axomitæ.*] *Exomitæ*, Pal. *Idem.*

7. *Id quod vos existimo esse facturos.*] *Idque vos existimo esse facturos.* Idem.

8. *Cùm iterum atque iterum mitterent.*] Pro *misissent.* nam tempora licenter confundebant. sic paullò post *pervenire*, pro perventuros esse. *Casaub.*

etiam nunc Romæ sunt. [1] Aurelianus namque proconsul Ciliciæ, senator optimus, sui verè juris vitæque venerabilis qui nunc in Sicilia vitam agit, ejus est nepos. [2] Quid hoc esse dicam, tam paucos bonos extitisse principes, quum jam tot Cæsares fuerint? Nam ab Augusto in Diocletianum Maximianumque principes, quæ series purpuratorum sit, [3] index publicus tenet. Sed in his optimi, ipse Augustus, [4] Flavius Vespasianus, Titus Cocceius Nerva, divus Trajanus, divus Adrianus, Pius & Marcus Antonini, Severus Afer, Alexander Mammææ, divus Claudius & divus Aurelianus. [5] Valerianus enim quum optimus fuerit, [6] ab omnibus infelix apparuit. [7] Vides quæso quàm pauci sint principes boni, ut bene dictum sit [8] à quodam mimi-

1. *Aurelianus namquè proconsul Ciliciæ.*] Id est, qui aliquando fuit proconsul Ciliciæ. *Idem.*

Aurelianus namque proconsul Ciliciæ.] *Proconsulem* dixit, qui erat *Proconsularis*. nam proconsulares, qui proconsulatum gesserant ita dicebantur, ut consulares, qui consulatum. vide Ammianum lib. XXVIII. Græci, ἀπὸ ἀνθυπάτων vocant. ut consulares, ἀπὸ ὑπάτων forte scribendum hoc loco, *exproconsul Ciliciæ*. Salmas.

2. *Quid hoc esse dicam, &c.*] Confer digressionem hanc cum alia similis argumenti apud Ælium Lampridium in Alexandro Severo. *Casaub.*

3. *Index publicus tenet.*] Fasti, qui publicis Actis continebantur. *Idem.*

4. *Flavius Titus.*] Prior vox addita favente Palatino. malè antea deerat publicatis. nam de industriâ duobus nominibus unumquemque Imperatorem insigniit auctor. *Grut.*

5. *Valerianus enim cùm optimus fuerit, ab omnibus infelix apparuit.*] Arguit lectionem, ceu minus sanam Pal. in quo: *Valerianum enim cum optimus fuerit, ab omnibus infelicitas paruit.* forte *separavit*; ut *ab omnibus*, referatur ad *bonis Imperatoribus*. nisi potius fuit; *ab optimis*. Idem.

6. *Ab omnibus infelix apparuit.*] *Ab omnibus*, pro ab omni parte. *Casaub.*

Ab omnibus infelix apparuit.] *Ab omnibus infelicem* dixit, quem alius *omnia infelicem* dixisset. sic in titulo sepulcri Censorini apud Trebellium, FELIX. OMNIA. INFELICISSIMUS. IMPERATOR. *Salmas.*

7. *Vides quæso, &c.*] Scribe, *Vide quæso*, vel *Viden', &c.* Casaub.

Vides quæso.] Maluerim, *Videsis quæso.* Grut.

8. *A quodam mimico scurra.*] *Mimicus scurra* Vopisco, qui *scurra mimarius* Spartiano. *mimicus* etiam scurra dicitur Capitolino. Græcis μιμολόγος. Latini urbicos & urbicarios etiam appellant, & exodiarios & Atellanos. etsi enim non ignorem quid distent Atellanæ & mimi, recentiores tamen confudisse videntur. unde *exodiarius* pro mimo vel mimico scurra apud Ammianum, lib. XXVIII. Juven.
Urbicus exodio risum movet Atellanæ.
Exodium enim exitum significat. unde *ad exodium vitam perducere.* exodiarii olim proprie Atellani. postea vero, ut dixi pro mimis vel mimicis scurris. *Salmas.*

A quodam mimico scurra Claudii, hujus temporibus.] Vitiosa manifeste distinctio,

mimico scurra Claudii, hujus temporibus, *In uno anulo bonos principes posse perscribi atque depingi.* At contrà, quæ series malorum? ut enim omittamus Vitellios, Caligulas & Nerones, quis ferat Maximinos & Philippos, atque illam inconditæ multitudinis fæcem? Tametsi Decios excerpere debeam, quorum & vita & mors veteribus comparanda est. Et quæritur quidem *quæ res malos principes faciat:* 43
[1] Jam primùm, mi amice, licentia, deinde rerum copia, amici præterea improbi, satellites detestandi, eunuchi avarissimi, aulici vel stulti vel detestabiles, & (quod negari non potest) rerum publicarum ignorantia. Sed ego à patre meo audivi, [2] Diocletianum principem, jam privatum, dixisse *nihil esse difficilius quàm bene imperare.* Colligunt se quatuor vel quinque, [3] atque unum consilium ad decipiendum imperatorem capiunt: dicunt quid probandum sit. Imperator, qui domi clausus est, vera non novit: cogitur hoc tantùm scire quod illi loquuntur: facit judices quos fieri non oportet, amovet à Republica quos debebat obtinere. Quid multa? ut Diocletianus ipse dicebat, *Bonus, cautus, optimus venditur imperator.* Hæc Diocletiani verba sunt, quæ idcirco inserui, ut prudentia tua sciret nihil esse difficilius bono principe. Et Aurelianum 44
quidem multi neque inter bonos, neque inter malos principes

ctio. neque enim magis mimicus scurra Claudii, quam pantomimus, quam auriga, & similes, qui populo voluptates præbebant. distinguendum: *Ut bene dictum sit à quodam mimico scurra, Claudii hujus temporibus.* Ut mimicus scurra sententiam illam dixerit, Claudii temporibus; bonos nempe omnes principes in uno annulo posse describi. quæ sententia versu videtur esse expressa à mimologo:

In anulo uno principes possunt boni
Scribi atque pingi.

Idem.

1. *Jam primum nimia licentia.*] Diximus superius veteres libros heic habere: *Jam primum mi amice licentia.* quod manifesto arguunt verba, quæ sequuntur paulo post: *Hæc Diocletiani verba sunt, quæ idcirco inserui, ut prudentia tua sciret nihil esse difficilius bono principe.* nam ad amicum hæc loquitur. *Idem.*

Jam primum, nimia licentia.] Palat. *jam primum, mi amice, licentia.* non malè. prætulerim tamen alterum. *Grut.*

2. *Diocletianum principem jam privatum.*] Post depositam purpuram, cùm Salonis viveret. Tum enim rogatus ab Herculio atque Galerio, ut imperium reciperet, tanquam pestem detestatus est, inquit Victor. *Casaub.*

3. *Atque unum consilium, &c.*] Malim, *unà.* Idem.

cipes ponunt, [1] idcirco [2] quòd ei clementia, imperatorum dos prima, defuerit. Verconius Herennianus præfectus prætorio Diocletiani, teste Asclepiodoto, sæpe dicebat, Diocletianum frequenter dixisse, [3] quum Maximiani asperitatem reprehenderet, Aurelianum magis ducem esse debuisse quàm principem. Nam ejus nimia ferocitas eidem displicebat. Mirabile fortasse videtur, quod compertum Diocletiano Asclepiodotus Celsino consiliario suo dixisse perhibet. sed de hoc posteri judicabunt. Dicebat enim, quodam tempore Aurelianum [4] Gallicanas consuluisse [5] Druidas, sciscitantem utrum apud ejus posteros imperium permaneret: [6] tum illas respondisse dixit, Nullius clarius in Republica nomen quàm Claudii posterorum futurum. Et est quidem jam Constantius imperator ejusdem vir sanguinis, cujus puto posteros ad eam gloriam quæ à Druidibus prænuntiata sit, pervenire. Quod idcirco ego [7] in Aureliani vita constitui, quia hæc ipsi Aureliano consulenti responsa sunt. [8] Vectigal ex Ægypto urbi Romæ Aure-

1. *Idcirco quod ei clementia imperatorum dos prima, defuerit.*] Carent voce *dos* libri scripti. clementiam vocat imperatorum primam, quæ virtus est omnium virtutum prima & præcipua in principe. deest fortasse nomen *virtus*. potest tamen & subaudiri. *Salmasius.*

2. *Quod ei clementia, Imperatorum dos prima, defuerit.*] Vocula *dos*, non est in Palat. quæ si non etiam est auctoris, tunc subintelligitur, *virtus*, aut aliquid simile. *Grut.*

3. *Cùm Maximiani asperitatem reprehenderet.*] Hic est Maximianus Herculius, de cujus sævitia in Actis sanctorum martyrum leguntur multa. vide & Eutropium. *Casaub.*

4. *Gallicanas consuluisse Druidas, &c.*] Erant in Galliis fatidicæ quædam mulieres, quarum non rarò in his scriptoribus mentio: has vocabant Druidas, communi cum viris illis nomine, de quibus tam multa veteres. *Idem.*

Gallicanas consuluisse Druidas.] Dryadas Gallicanas libri veteres nobis semper exhibent. Δρυΐδης Græcum de viro: fœmininum vero non aliud queat esse quam δρυῒς aut δρυάς. atque inde nostræ Dryades, cognomines nymphis lucorum. sive mulieres quasdam fatidicas sic appellatas fuisse credamus à lucis & sylvis in quibus plurimum versabantur. *Salmas.*

5. *Druydas.*] Pal. *Dryadas.* Grut.

6. *Tum illas respondisse dixit.*] Pal. *cùm. Idem.*

7. *In Aureliani vita constitui.*] Id est, posui, scripsi. sic Græce καταχωρίζειν & κατατάττειν usurpant, ut nos alibi observamus. *Salmas.*

8. *Vectigal ex Ægypto urbi Romæ, &c.*] Solebant imperatores civitatibus vectigalia deputare ad proprias fabricas aut alios usus: ut de Alexandro Severo narrat Lampridius. Roma autem tempestate illa, postquam principes, non ut Augustus partem provinciarum, sed omnes

Aurelianus vitri, chartæ, lini, ſtupæ, [1] atque anabolicas ſpecies æternas conſtituit. Thermas in Tranſtiberina regione Aurelianus facere paravit hyemales, [2] quòd aquæ frigidioris copia illic deeſſet. Forum nominis ſui in Hoſtienſi

omnes ſibi vindicarunt, & ſimul ærarium populo ademerunt, non multo meliore loco erat quàm reliquæ civitates. Tunc illi à principibus vectigal aſſignatum, & illa arca publica inſtituta, quam ſuprà dicebamus in ærarii locum ſucceſſiſſe. porrò inter Alexandrinas merces ſolita deferri quæ hîc nominantur vitrum, chartas, linum, ſtupas. ſic Græci vocant minutas merces, & ut ipſi dicunt, τὸν λεπτὸν φόρτον. Scribendum autem, cum Turnebo, *embolicas ſpecies*, non *anabolicas*. Embolam autem ſacram appellarunt certum frumenti modum, quem neceſſariò Romæ ſubminiſtrabat Ægyptus. non hoc primus inſtituit Aurelianus, ſed ipſe, ut videtur, Auguſtus. ab ejus enim temporibus frequens apud veteres ſcriptores Alexandrinæ claſſis mentio. *Caſaub.*

Vectigal ex Ægypto urbi Romæ, vitri, chartæ, lini, ſtupæ.] Palatinus, *vitrei.* pro *vitri.* chartam, linum, ſtupam, vitrum; & alia ejuſmodi ῥωπικὰ, Αἰγυπτίαν ἐμπολὴν vocabant veteres. ῥῶπος & ῥωπικὰ, Græcis dicuntur ejuſmodi minutæ variæque merces, quales ex Ægypto advehebantur, ut ungenta, colores, vitrea, & ſimilia. Latini ſeplaſiarios dixerunt. vetus Gloſſarium: *ſeplaſſarius* παντοπώλης. nec enim ſeplaſiarii ſunt, qui unguenta tantum vendunt, ſed qui mercium omne genus minutarum, ut chartam, linum, ſtupam, candelas, unguenta, colores, & alia id genus ſexcenta, quæ ῥῶπον & ῥωπικὰ Græci appellant, & λεπτά. *Salmaſ.*

1. *Atque anabolicas ſpecies æternas conſtituit.*] Ἀναβολὴ & ἐμβολὴ ejuſdem ſunt ſignificationis nomina. utroque enim ſignificatur, onus navis. ἐμβάλλειν eſt imponere in navem. idem & ἀναβάλλειν. unde & ἀναβάλλειν, in equum imponere. quod munus qui exhibent, ἀναβολεῖς dicti. Latini *ſtratores* eos vocant. ἀναβάλλειν, *ſternere.* & ἀναβολικὴ, *ſtratura.* *ſternere* etiam pro onerare poſitum legitur. ut ſternere mulum aut aſinum eſt quod Græcis ἐπισάττειν vel σαγματίζειν. Latini etiam *ſagmare* dixerunt: & *ſagma* pro ſarcina jumenti, ut & *ſtratum.* Heſychius: σαγματίζειν, τὸ ἐπισάττειν ὄνον. adeo verum eſt ἀναβάλλειν eſſe onus imponere vel onerare, ut etiam eleganti tralatione de bibulis dicatur, qui celocem onerant, & vino ſe implent. Gloſſæ: *bibula*, ποτὶς ἡ ἀναβάλλουσα. inde celocem onerare, pro inebriare ſeſe, apud Comicum. hinc ἀναβάλλουσα mulier, quæ celocem libenter ſuburrat, bibula nempe & multibiba. *anabolicæ* igitur, & *embolicæ ſpecies*, eædem ſunt. ἐμβολὴ, propriè dicitur quidquid εἰς ναῦν ἐμβάλλεται, onus navis, & ſarcina vel merx. nam ἐμβάλλεσθαι, eſt navem onerare, vel, ut veteres loquebantur, in navem merces onerare. ſic Virgilius *vina onerare* dixit, pro in navem imponere, illo verſu:

Vina bonus quæ deinde cadis onerarat Aceſtes.

Idem.

Atque anabolicas ſpecies æt. conſt.] Haud aliter Palatinus noſter. ſed fortè pedibus eundum in Turnebi ſententiam, reponentis *embolicas ſpecies.* ejuſque opinionem egregiè firmat illud Plinii lib. VII. cap. 48. Nat. Hiſt. Jac Nicol. Loënſis lib. IV. Epiphillidum c. 27. *Grut.*

2. *Quòd aquæ frigidioris copia illic deeſſet.*] Non *frigidioris*, ſed *frigidi aëris* ſcriptum in omnibus libris. Joſ Scaliger

stiensi ad mare fundare cœpit. In quo postea prætorium publicum constitutum est. Amicos suos honestè ditavit & modicè, ut miserias paupertatis effugerent, & divitiarum invidiam patrimonii moderatione vitarent. [1] Vestem holosericam neque ipse in vestiario suo habuit, neque alteri utendam dedit. [2] Et quum ab eo uxor sua peteret, [3] ut unico pal-

ger ex eo emendat, *quòd aquæ frigidiariis copia illic esset.* Frigidiarium, inquit, ut tepidiarium. *Casaub.*

Quod aquæ frigidioris copia illic deesset.] Libri omnes habent: *Quod aquæ frigidi aëris copia illic deesset.* aquam frigidi aëris appellat, aquam frigidam nam aqua frigida aërem ex se frigidum remittit, ut calida calidum. hinc aërem balneorum Græci vocant, qui ex aqua remittitur, prout est temperata, modò tepidum, modò calidum. & ad illum aërem balneorum calfaciebant se, quibus domi foci parandi non erat copia. ideo autem Aurelianus thermas hyemales in Transtiberina regione faciendas curavit, quod illic aquæ frigidæ copia non esset. *Salmas.*

Quòd aquæ frigidioris copia.] Palat. quoque, *quod aqua frigidi aëris.* ut nihil sit certius emendatione Scaligerana, *quod aquæ frigidiariis copia illic esset.* Grut.

1. *Vestem holosericam, neque ipse in vestiario habuit.*] Notum est ex Spartiano Heliogabalum primum holosericam vestem usum esse, cum antea subsericæ tantum in usu essent. itaque quoties apud auctores ante Heliogabali tempora, habetur mentio sericarum vestium, semper de subsericis intelligendum est. post Heliogabalum vero passim serica pro holosericis dicuntur. subsericarum autem aliæ erant trama serica, stamine lineo, quæ *tramosericæ* dicebantur: aliæ vero, quarum stamen sericum, trama de lino erat. & hæ sunt quæ proprie *subsericæ* dici debent, quæ subtextum haberent sericum: sericum, & bombycinum, nulla alia re distant, quam gentis ratione. præstantissimum enim apud Seres provenit, & netur bombycinum, quod inde Sericum appellatum est, κατ' ἐξοχήν. scio quidem veteres auctores lanuginem sylvarum appellasse sericum: sed sciant tirones lanuginem illam, vermium quos Græci bombyces vocant, fuisse opus. inde est quod apud recentiores paulo, vel medii ævi scriptores, nusquam aut raro mentionem bombycini vel bombycinarum vestium reperis, sed sericarum tantum: quippe qui sericum & bombycinum non distinguerent. immo vero bombycina & serica vestis eadem. quod alibi probamus pluribus. *Salmas.*

2. *Et cùm ab eo uxor sua peteret, ut unico pallio blatteo serico uteretur.*] Alexandri Severi dictum commemorat Lampridius: matronas regias contentas esse debere unico pallio auro sparso, & cyclade quæ sex unciis auri plus non haberet. Videtur Aurelianus ad hanc normam exegisse Severinæ uxoris suæ cultum, cùm ei non permittit, ut vel unicum habeat pallium holosericum, & blattea purpura infectum pallium. *Casaub.*

Et quum ab eo uxor sua peteret, ut unico pallio blatteo serico uteretur.] Vetus & prima editio unica voce legit: *pallio blattoserico.* quod fortasse verum est. nam *sericoblatta*, unica voce legitur in Codice: sed & *blattoserica*, pro eodem in Cod. Theod. *de murileg.* &c. hinc blattosericum pallium, ex blattoserica contextum. *blattoserica* autem vel *sericoblatta*, est sericum nema, purpura vel blatta tinctum: quod & *sericum* absolute dicebatur. *Salmas.*

3. *Ut unico pallio blattoserico uteretur.*] Cur

co pallio blatteo ſerico uteretur, ille reſpondit, [1] *Abſit ut auro fila penſentur:* [2] libra enim auri tunc libra ſerici fuit.

[1] Habuit

Cur *unico*? an ut de multis palliis quæ mulieres geſtarent, unicum ſaltem blattoſericum haberet? an ut unicum quod illis erat pallium, purpureum & ſericeum habere liceret? illud malo. ſic in Alexandro Spartianus: *Matronas autem regias contentas eſſe debere uno reticulo atque, &c. Unico pallio auro ſparſo, & cyclade, &c.* pallium & cyclas, habitus matronarum Romæ. quod pallium ricinium etiam dicebatur ricinum igitur erat pro toga vel pallio mulieribus: ſub quo tunicam vel cycladem geſtabant. & pallium quidem dicebatur, quod eſſet quadratum. nam pallia erant quadrata vel quadrangula, togæ autem rotundæ. togam vero etiam appellabant ricinium, quod in modum togæ à dextro latere in lævum humerum ponebatur. & ricinium dictum vult Varro quod ejus dimidia pars retro rejiceretu.. nam à *rica ricinus*, & ricinium. rica autem & ricinium prope res eadem. *ricinium* omne veſtimentum quadratum. utrumque enim & ricinium, & rica, pallium erat quo mulieres caput operiebant. *rica* proprium geſtamen Flaminicæ: quod & purpureum erat, & niſi fallor flammeum etiam vocabatur. *rica* igitur & *flammeum* idem. adjective autem dicebatur flameum à colore flammeo. integrum enim eſt, flameum pallium, vel ricinium. idem & venenatum appellabant. *venenatum* eſt purpura infectum. idem enim color flammeus, & purpureus. rica enim purpureum veſtimentum quo caput operiebat Flaminica: ricas non tantum Flaminicis, ſed etiam aliis mulieribus attribuit Varro, qua ſacrificium cum facerent capita velabant. & *pallium* quidem & *palliolum*, operimentum capitis eſſe muliebre, plus quam notum eſt. viris quoque pallium tegendo capiti fuiſſe, multis auctorum locis poteſt probari. *Idem.*

1. *Abſit ut auro fila penſentur.*] Quæ heic *fila*, poſt *ſericum* vocat: *libra enim auri tunc libra ſerici fuit*: non igitur ſericum, rude & αὐτοφυὲς ἔριον ſignificat, ſed ſericum nema: ſciendum eſt enim ex filis, & ſtaminibus ſericis tinctis, pannos ſericeos contexi fuiſſe ſolitos. non autem ipſi panni jam contexti tingebantur. non igitur ſimplex ſericum, & nondum eruditum, auro contra carum erat, ſed jam in fila deductum, & infectum. ſericoblattam, vel blattoſericam id appellabant. fila igitur ſerici, quæ auro erant ἰσοστάθμα, purpura, vel blatta tincta fuerunt. idem & ſericum: idem & metaxa. nam metaxa eſt filum. Græci νῆμα σηρικὸν quod tinctum etiam advehebatur à Seribus uſque. *Idem.*

Abſit, ut auro fila penſentur.] Id eſt, ut auro rependantur contra aurum emantur. explicat hanc locutionem quod ſequitur: *Libra enim auri tunc libra ſerici fuit.* ſic ἰσοστάσιον νῆμα σηρικὸν τῷ χρυσῷ. ſic ἰσοστάσιον abſolute dicebant, quidquid auro rependeretur. ἰσόχρυσον etiam, & ἀντίχρυσον dicebatur, quod auro contra carum erat. de re etiam valde cara dicere ſolebant, eam eſſe ἰσόχρυσον καὶ ἰσάργυρον. *Idem.*

2. *Libra enim auri libra ſerici fuit.*] Ut eſt in lege Rhodia, ὁλοσηρικὰ ὅμοια τῷ χρυσίῳ. *Caſaub.*

Libra enim auri, tunc libra ſerici fuit.] *Tunc*, id eſt tempore Aureliani. non ita caro vænisse videtur ſericum temporibus illis, quibus hæc ſcribebat Vopiſcus, ut poteſt ex his verbis colligi. adhuc tamen ætate Vopiſci metaxa qua utebantur Romani ex Serum emporiis veniebat. ſub Juſtiniani demum imperio Perſa quidem vermes à Seribus allatos in Græciam intulit, eorum φύσιν & ἐργασίαν Romanos docuit. Vide Photium. *Salmaſius.*

46 [1] Habuit in animo [2] ut aurum neque in cameras, neque in tunicas, neque in pelles, neque in argentum mitteretur, dicens plus auri esse in rerum natura quàm argenti: [3] sed aurum [4] per varios bractearum, [5] filorum & liquationum usus

1. *Habuit in animo ut aurum, &c.*] Suasor legis Tacitus: de quo in vita Vopiscus. Per cameras intelligo privatarum ædium ac balnearum laquearia & parietes, qui jam ætate Plinii tanquam vasa inaurabantur. *Casaub.*

2. *Ut aurum neque in cameras, neque in pelles.*] Longe aliud laquear, aliud camera. laquearia differunt à cameris, & forma & materia. cameræ, curva tecta sunt, de quarum dispositionibus videndus Vitruvius lib. VII. cap. III. nam & trulissabantur, & inducebantur tectorio. laquearia autem, vel laqueata tecta erant, quæ nunc *lambrissata* vocamus. ex tabulis enim ligneis fiebant, in varias figuras, & mæandros sectis, & cælatis. quæ tabulæ plerumque etiam versatiles erant, ita ut & flores & unguenta desuper spargerentur. id vero in camera quî fieri potuisset? eaque ratione vela subtendebant laquearibus ad excipiendum pulverem, qui per rimas tabularum multus consueverat manare. quibus non opus erat in cameris: nam tectorio opere inductæ, rimis non dehiscunt. quod necessario evenit in laqueatis tectis, quibus tabula tabulæ jungitur, & sic inter se laqueatur, ut tamen per commissuras facile viam inveniat pulvis. non ignoro tamen quævis tecta, cameras recentioribus dici, atque inde etiam cameras cænationes ipsas appellatas, sive laqueatæ essent, sive cameratæ. tectorio igitur opere inducebantur cameræ, & picturis tectorio superinductis decorabantur, non secus atque parietes. tectorium cameratum ὑποχάρτωσιν appellabant: optimæ Glossæ: ὑποχάρτωσις, *tectorium*. in epistolis Pontificum, cameratum ὑποχάρτωσις dicitur. Epistola LXI. hinc hypochartosis pro camerato. imbracteabantur quoque cameræ, ut ex hoc Vopisci loco patet. cum enim scribat in animo habuisse Aurelianum, ut aurum in cameras non mitteretur, per bracteas id fiebat, ut ostendemus paulo post. musivo etiam opere decorabantur cameræ. de quo nobis abunde dictum est apud Spartianum. multis igitur modis ornabantur cameræ, coronario opere, musivario, cerographia, vel encaustice, & imbracteatione. quem postremum ornandi modum prohibere in animo habuisse Aurelianum scribit hoc loco Vopiscus. *Salmasius.*

3. *Sed aurum per varios bractearum, filorum, & liquationum usus perire.*] Singula singulis ordine suo reddit: bracteas cameris, fila vestibus, liquationes pellibus & argento. cameræ igitur inaurabantur per bracteas. vestes auro intexebantur per fila. pelles & argentea vasa deaurabantur per liquationes. sic bracteationibus, filationibus, & liquationibus aurum peribat: liquatione autem, vel auro liquato deaurabantur pelles, sicut & vasa. nam ita etiam in membranas aurum mittebatur, quum scilicet litteris aureis perscribebantur. aurum ergò perire intellexit, quod in suam naturam non potest redire, aut etiam si posset, tamen deteritur usu, nec in aliam rem postea converti potest, aut in massam reverti. *Idem.*

4. *Per varios bractearum.*] V. C. Pal. *brattearum.* sed non dubito veriorem esse scripturam, *bractea*, ἀπὸ τοῦ βρέχειν. βρέχω est lino, vel illino. βρεκτὴς qui linit. βρεκτίον Latini *bracteam* dixerunt, tenue auri folium quo linuntur pedes lectorum, cameræ, & alia. *Idem.*

5. *Filorum.*] Filis aureis, & subtemine

usus perire, argentum autem in suo usu manere. [1] Idem dederat facultatem ut aureis qui vellent & vasis uterentur & poculis. [2] Dedit præterea potestatem [3] ut argentatas privati carrucas haberent, quum antea ærata & eborata vehicula fuissent. [4] Idem concessit ut blatteas matronæ tuni-

mine serico vestes texebantur claræ & pretiosæ. Virgilius:

Et picturatas auri subtemine vestes.

Ubi subtemen poëta posuit pro trama, vel filis. non enim stamen ex auro potest esse. nondum igitur ætate Aureliani inventum erat argentum in fila deducere, & filis argenteis vestimenta contexere. quod sub ultimis imperatoribus apud Græcos multum in usu fuit. quæ syrmatina dicebantur à syrmate, hoc est filo argenteo; sic enim vocabant. itaque quoties legis apud Codinum συρματεῖνον, argenteis textum filis, & argentatum accipe. *Idem.*

1. *Idem dederat facultatem, ut aureis qui vellent & vasis uterentur & poculis.*] Ratio legis manifesta: ut tanto faciliùs obtineret, ne divites & opum suarum ostentatores, inaurationibus & liquationibus variis aurum perderent. *Casaubonus.*

2. *Dedit præterea potestatem ut argentatas privati carrucas haberent, &c.*] Spartianus in Alexandro: *Carrucas Romæ, & redas senatoribus omnibus, ut argentatas haberent permisit.* Privatorum vocabulo Vopiscus tam senatores, quam magistratus comprehendit, hoc est omnes honoratos. argentata enim senatorum vehicula non minus, quam magistratuum. *Salmas.*

3. *Ut argentatas privati carrucas haberent.*] Respectu principis omnes sunt privati, etiam summis magistratibus præditi: respectu eorum qui omni dignitate carent, magistratus non sunt privati. *Casaub.*

4. *Idem concessit ut blatteas matronæ tunicas haberent, & cæteras vestes.*] Quàm varii colores in matronarum vestibus essent Romæ usitati, disci potest ex Ovidii tertio De arte. multos enim eo loco recenset. Et videntur multò antè purpureas vestes gestasse matronæ Romanæ. Sed docemus alibi jam inde à Julio Cæsare & Augusto usum ejus coloris ademisse privatis imperatores. Non igitur integras è purpura vestes conficere fas fuit, sed segmenta, aut clavos purpureos, vel id genus alia, ad ornatum vestimentis adsuere. Adde quòd blatta exquisitissimæ purpuræ genus fuit: quo minùs mirum, jus matronis fuisse, ut blatteas sive tunicas sive cæteras vestes induerent: quas Aurelianus, ne uxori quidem concesserit. *Idem.*

Idem concessit ut blatteas matronæ tunicas haberent.] Ad Ovidium nos delegant eruditissimi viri, ut ex ejus de Arte amandi libris discamus, quam varii colores in matronarum vestibus usitati fuerint. sed Ovidius in illo de arte tertio, de matronarum vestibus non loquitur, nec de matronis, sed de libertinarum, & earum mulierum, in quibus non impermissa Veneris furta. at matronæ purpureas vestes cum multo auro, gerebant vulgo. quem pretiosum amictum, ab illis secundi ordinis mulieribus abdicat poëta illo loci. matronarum igitur habitus ante imperium Cæsarum purpureus & auratus. hinc apud Vopiscum in hac eadem vita supra legimus, vestes matronarum purpureas fuisse, Aureliani concessu. & notandum purpureas ibi vestes, vel purpuras Vopiscum dixisse, quas hoc loco blatteas vocavit. nam blattam, ut notum est, recentiores dixere, quam vetustiores purpuram. falsum item quod ad hunc locum observat ὁ πάνυ Casaubonus, vetitum prius colorem matronis, permisisse Aurelianum in vestibus tantum è lana. argumento uti-

tunicas haberent, & cæteras vestes, [1] quum antea coloreas habuissent, [2] & ut multùm oxypæderotinas. * Et ut fibulas aureas

tur, quod Aurelianus concedere noluerit uxori, ut unico pallio blatteo serico uteretur. quî igitur aliis matronis concessisset, quod uxori negabat? sciendum est locum illum de holoserica veste accipiendum, quam nemini utendam dedisse, neque in vestiario suo habuisse Aurelianum scribit Vopiscus supra. subserica vero passim in usu pallia & tunicæ muliebres, quas ut blatteas, vel purpureas haberent, matronis concessit Aurelianus. *Salmas.*

1. *Cùm antea coloreas habuissent, & ut multùm oxypæderotinas.*] *Coloreas*, id est vario colore tinctas, modò hoc, modò illo. colorea vestis Latinè, quæ in idiomate nostro, *de couleur*: sed nos coloream opponimus nigræ: hîc verò opponitur blatteæ sive purpureæ. ita locuti sunt Romani. Cave pro eodem accipias coloreum vestimentum & versicolor: quod Græcis est ποικιλόχρουν. talia vestimenta lege veteri Romanis matronis interdicta. Livius initiò libri XXXIV. *Oxypæderotinas* interpretamur coloris pæderotini, sed saturi & non diluti. Sive autem ab acanthi foliis nomen invenerit hic color, sive ab opalio gemma, amœnissimus profectò est, atque aspectu gratissimus. *Casaub.*

Cum antea coloreas habuissent.] Varii coloris vestem vocamus, quæ variorum est colorum, & plures intextos habet colores; Græci ποικίλα ἱμάτια vocant, & ποικιλόχρωμα. sic Latinis varia vestis, varii coloris vestis. hujusmodi igitur varii coloris vestes sunt quas heic coloreas appellat Vopiscus: quod multorum ac variorum essent colorum. hinc coloratos lenones vocat Tertullianus, coloreis palliis indutos, hoc est palliis varii coloris. coloreis igitur vestibus usæ matronæ Romanæ, cum purpurearum usus eis interdictus. nam post purpureas in pretio fuere colorex, quæ, vel acu, vel pectine pluribus intextæ essent coloribus. *colorium* veteres in eo significatu usurpasse, nullum dubium est. Hieronymus modo polymitam, modo variam appellat illam Josephi tunicam: in paraphrasi Jonathanis nominatur *paragoda*. *paragoda* vestis dicebatur pannis & institis versicoloribus prætexta. sic *varia* vestis, & *polymita* & *paragoda*, & *coloria* eadem: eaque est, quam Græci ποικίλην vocant. sic πεζοφόρος χιτὼν Græcis tunica est, quæ πέζας, hoc est pannos, & institas per extremam oram subsutas habet, & quæ ad talos usque demissa est. tales erant Romanarum matronarum tunicæ, talares scilicet, & institis ornatæ. Horat.

Quarum subsuta talos instita veste.

At libertinarum vestes, & earum quæ corpore quæstum faciebant, nec institas habebant per circuitum extimum, nec talares erant. sic apud Græcos ποδήρεις στολαὶ, talares vestes limbis ferme & institis ad imum erant ornatæ. inter *colorium* porro, & *versicolorium*, hoc puto discrimen, proprie loquendo, statui posse; versicolor proprie dicitur, quod colorem subinde mutat, & alio modo refulget cum aspicitur, alio cum suspicitur, atque etiam alio cum despicitur, & colores alternat. talia sunt colla columbarum. at *coloriæ* simpliciter dicuntur, quæ variis coloribus pictæ sunt, aut de variantibus liciis in figuras animalium effigiatæ, aut diversis clavis intextæ, aut limbis picturatis prætextæ. *Salmas.*

2. *Et ut multum oxypæderotinas.*] Noli heic accipere, *ut multum*, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. quasi frequentius matronæ, & vulgarius oxypæderotinas gestarent, quam coloreas. contra enim est, quibus plurimum permissum fuerit, facultatem eis oxypæderotinas habendi datam vult. hoc enim designat, *ut multum*, id est ad summum. sic, *ut minimum*, pro ad minimum Martiali:

Ut minimum, libras debet habere duas.

Habuisse

aureas gregarii milites haberent, idem primus concessit; quum antea argenteas habuissent. [1] Paragaudas vestes ipse primus militibus dedit: [2] quum antè nonnisi [1] rectas

Habuisse igitur, ut multum, pæderotinas vestes matronas Romanas, dicit Vopiscus, quasi multum fuerit, pæderotinas eis fuisse concessas. pæderotinus autem in vestibus color, non à pæderote herba, sive cærefolio, sive acantho, sed à pæderote gemma. quam alio nomine opallium dixere. quemadmodum autem in purpura varii sunt colorum gradus, & luminis, ut verius dicam. differentiæ, quæ prout pressior saturiorque est, vel dilutior, ita nomina invenit; unde blatta & oxyblatta. sic in pæderote gemma varii elucent colores. alii enim fuscioris coloris sunt, alii dilutioris: meliorem illum esse colorem constat, cujus color vini colore fuscatur, quam qui diluitur aqua. atque hic erat, ad quem tingentium officinæ dirigebant vota, cui & oxypæderotinum videntur nomen fecisse. non magnum sane discrimen apparet fuisse inter amethystinum, & oxypæderotinum. quare non mirum est eum colorem, ut pretiosiorem, & purpuræ propiorem rarius fuisse matronis usurpatum. videntur ergo matronæ in solatium ademptæ purpuræ vel conchyliatæ vestis, aut ut tum loquebantur blatteæ, quæ erat magni pretii, amethystinas & oxypæderotinas, quæ proxime ad purpureas accederent, in usu habuisse. *Idem.*

* *Et ut fibulas aureas gregarii milites haberent, idem primus concessit.*] Apud veteres fibulæ aureæ inter præmia militaria donari solitæ, & simul jus iis utendi. *Casaub.*

1. *Paragaudas vestes ipse primus militibus dedit.*] Malim, *paragaudias*. Idem.

Paragaudas vestes ipse primus militibus dedit.] Græci παραγαύδην tunicam ipsam appellant, vel potius Parthi, à quibus nomen ad Romanos manavit. paragaudiæ autem tunicæ præter paragaudas, hoc est lora in circuitum prætexta, vel intexta, clavis etiam aureis erant distinctæ. non omnes tamen paragaudæ erant auro clavatæ. *Salmas.*

2. *Cùm antè nonnisi rectas purpureas accepissent.*] Rectas purpureas dicit, quæ segmenta purpurea recta haberent. segmenta vestibus appingebant, alia recta, alia transversa, alia etiam aliter. tenuiorum vestimentis recta solùm inerant, & quidem singula. *Casaub.*

Quum ante non nisi rectas purpureas accepissent.] Non putandum milites purpureas habuisse tunicas, quas soli gestabant imperatores. sed purpureum heic non blatteum aut sanguine purpuræ tinctum designat, sed simpliciter rubrum, aut russum. per *rectas* igitur *purpureas* intelligit Vopiscus *russas tunicas* militum, quæ & φοινικίδες dicebantur. nam *recta* est tunica, ut paulo post dicemus. purpureæ rectæ sunt *tunicæ russæ militares*, quarum meminit Trebellius in Divo Claudio: Martialis *de Canusinis russis*:

Roma magis fuscis vestitur, Gallia rufis:
Et placet hic pueris militibusque color.

Græcis color hic πυῤῥὸς dicitur. Glossæ: πυῤῥὸς, *russeus*, *rubricus*, *rufus*. & sciendum est, ut Græci sub nomine πυῤῥὸς plerumque etiam comprehendunt, & ξανθὸν, & φοινικοῦν & μήλινον: sic Latinos rufum vel russum vocare id omne, quod vel rubrum est, vel flavum, vel croceum, aut luteum, coccineum & purpureum. sic purpureas tunicas, hoc est, russas & rutilas cum prius acciperent ab imperatore milites, Aurelianus primus eis donavit *paragaudias*, id est loris auratis vel sericis in circuitum ornatas. ita preciosiores, quam antea solebant accipere, vestes acceperunt, & habuerunt. *Salmas.*

Cum ante nonnisi rectas purpureas acce-

[1] rectas purpureas accepissent: [2] & quidem aliis monolores, aliis

accepissent.] Scribe: *Cum antea nonnisi rectis purpureis accepti essent*, hoc est, *donati essent.* rectæ autem heic sunt tunicæ. *rectas* Festus esse dictas autumat, *quod in altitudinem, & à stantibus texantur.* vetus autem fuit texturæ ratio, qua stantes mulieres texebant. igitur *sursum versum texere*, vel in altitudinem texere, est quod Græci dicunt, *ἄνω ὑφαίνειν.* quem texendi modum omnibus gentibus fuisse usitatum, præterquam Ægyptiis, narrat Herodotus. Ægyptii qui ex diametro oppositam texturæ formam sequebantur, sedentes texebant, & ab illis institutum, ut à sedentibus tela texeretur. inter veterem igitur & novam texendæ telæ rationem hoc intererat, quod veteres stantes, & sursum subtemen impellentes, & spatha percutientes telam texerent: at apud recentiores à sedentibus tela texebatur & pectine feriebatur, ac subtemen deorsum trudebatur. quod inventum Ægyptiorum fuit, atque inde ad Græcos Romanosque manavit. utrumque genus eleganter descripsit & expressit Seneca epist. xc. tela ergò quæ jugo jungebatur, quam & jugalem vocat Cato, eam sedentes mulieres detexebant, & pectine feriebant: quæ vero suspensis ponderibus rectum stamen extendebat, & ipsa recta erat, & à mulieribus stantibus, & ambulantibus pertexi solebat. meminit utriusque, rectæ scilicet & jugalis, Artemidorus lib. III. cap. XXXVI. *Idem.*

1. *Rectas purpureas accepissent.*] *Recta tunica* Festo & Isidoro, *quam sursum versum stantesque texebant.* recta etiam tunica dici potest quam Græci ὀρθὸν καὶ ὀρθοστάδιον χιτῶνα vocant, quæ minime cingeretur. nam ζωστοὺς illi χιτῶνας ἀπὸ τῶν ὀρθοσταδίων distinguunt, σταδίους etiam appellabant. tales erant Pœnorum tunicæ. *Idem.*

2. *Et quidem aliis monolores, aliis dilores.*] A numero lororum dictæ. ut quæ unum lorum tantum adtextum haberet, *monoloris* diceretur; quæ duo lora, *diloris*, atque ita deinceps. Lora igitur in hoc genere tunicarum, sunt segmenta vestibus adtexi solita. segmenta dixi: nam Latini hac voce intelligunt lora aurata vel fascias auratas vestibus & præcipue muliebribus prætexi consuetas, & eas maxime quibus summa ora vestis prætexebatur. quod aperte docet Juvenalis lib. I. Sat. II. de veste Gracchi:

Segmenta, & longos habitus & flammea sumit.

Quibus de verbis muliebrem vestem designavit, quam Gracchus induerat, & quæ segmentis ad guttur ornata fuit, hoc est aureis fasciis atque inde *segmentum* pro gutturis ornamento vel monili positum. hæc segmenta vel auratæ fasciæ, quæ prius tantum muliebribus tunicis adsuebantur, postea luxu crescente, virilibus quoque vestimentis adtexi cœpere. lora igitur illa vel paragaudæ sunt segmenta vel fasciæ, vel vittæ vestibus adsutæ. nam lorum pro fascia passim apud auctores. habemus autem heic trilores, tetralores, & pentelores tunicas, quæ tribus loris, vel zonis, & quaternis, & quinis etiam distinguebantur. atqui sciendum est monolores tantum veteribus fuisse notas, aut ad summum dilores, quæ duas zonas in circuitum haberent prætextas, vel adtextas. Horatius:

Purpureus late qui splendeat unus & alter
Adsuitur pannus.

Ubi pannus est fascia vel zona qua vestis ornatur. antepannos dictos Latine puto. Hesychius: Ἀντίπανον, παραπτέρυγον, κεράσπεδον. ubi παραπτέρυγον est paratura vel ornatura. sic enim vocabant in vestibus ultimam fimbriam. pannum autem pro fascia poni jam supra notavimus. à multitudine igitur pannorum, vel fasciarum, & lororum, vestes dilores, trilores, & pentelores

aliis dilores, trilores aliis, & usque ad pentelores, [1] quales hodie lineæ sunt. Panibus urbis Romæ unciam de Ægy- 47
ptio vectigali auxit, ut quadam epistola data ad præfectum annonæ urbis etiam ipse gloriatur. *Aurelianus Augustus Flavio Arabiano præfecto annonæ. Inter cætera quibus diis faventibus Romanam Rempub. juvimus, nihil mihi est magnificentius quàm quòd additamento unciæ omne annonarum urbicarum genus juvi: quod ut esset perpetuum, [2] navicularios Niliacos apud Ægyptum novos, & Romæ amnicos posui. Tiberinas extruxi ripas: vadum alvei tumentis effodi, diis & perennitati vota constitui, almam Cererem consecravi. Nunc tuum est officium, Arabiane jucundissime, elaborare, ne meæ dispositiones in irritum veniant. Neque enim populo Rom. saturo quicquam potest esse lætius.* Statuerat & vinum gratuitum populo Rom. dare, ut quemadmodum oleum & panis & porcina gratuita præberentur, sic etiam vinum daretur, quod perpetuum hac dispositione conceperat. Hetruriæ per Aureliam usque ad Alpes maritimas ingentes agri sunt, iique fertiles ac sylvosi. Sta- 48
tuerat igitur dominis locorum incultorum, [3] qui tamen vellent pretia dare, atque illic familias captivas constituere, vitibus montes conserere, atque ex eo opere vinum dare, ut nihil redituum fiscus acciperet, sed totum populo Rom. concederet. [4] Facta erat ratio dogæ, cuparum, navium

telores dictæ. quæ lora nos vulgo *bandas* vocamus in vestibus mulierum, quas non pentelores tantum hodie gestant, sed usque ad cingulum loratas, & zonis sericis, hoc est paragaudis, distinctas. ita nulla re alia, quam luxu, veteres vicimus. *Idem.*

1. *Quales hodie lineæ sunt.*] Sub Gallieno & Aureliano nondum in usu fuisse lineæ loratæ videntur, sed tunicæ tantum. post eorum tempora lineas & interulas etiam loris multis variegarunt, & frequentius quidem quam tunicas, ita ut & quinquelores fierent. nam tales fuisse lineas suo tempore scribit heic Vopiscus. *Idem.*

2. *Navicularios Niliacos.*] Palat. *Niliæos.* Idem.

3. *Qui tamen vellent pretia dare.*] Forte: *Statuerat dominis locorum incultorum, qui tamen vellent gratia, pretia dare.* id est, illis tantum quorum bona gratia id facere posset, statuerat pretia dare: neminem enim invitum suis cedere, quamvis incultis volebat. aut certe nihil mutandum est in vulgata. *Idem.*

4. *Facta erat ratio dochæ, cuparum, navium, & operum.*] Volui editum *dogæ.* ea enim vera lectio. Glossæ, *Doga*, βούτλης. *Dogarius*, βουτλοποιός. quid esset βούτλης sive βούτλις, exposuimus ad

navium & operum. ſed multi dicunt, Aurelianum, ne id faceret, præventum, alii à præfecto prætorii ſui prohibitum, qui dixiſſe fertur, *Si & vinum populo Rom. damus, ſupereſt ut & pullos & anſeres demus.* Argumento eſt id verè Aurelianum cogitaſſe, imò etiam facere diſpoſuiſſe, vel ex aliqua parte feciſſe, [1] quòd in porticibus templi Solis fiſcalia vina ponuntur, [3] non gratuita populo eroganda, ſed pretio. Sciendum tamen, congiaria illum ter dediſſe, donaſſe etiam pop. Rom. tunicas albas manicatas ex diverſis provinciis, & lineas Afras atque Ægyptias puras: [2] ipſumque primùm donaſſe oraria pop. Rom. quibus uteretur

ad Capitolinum in Maximinis. Gloſſarum auctor duo nomina ingentium vaſorum buttis & cupa confundit. *Caſaubonus.*

Facta erat ratio dochæ cuparum.] Recte doctiſſimi viri heic *dogæ* repoſuerunt, & quid eſſet *doga* nos docuerunt. Gloſſæ: *doga*, βύτις. Gregorius Turonenſis *dogas* vocat canales quibus aqua ducitur. nos hodieque *dogas* vocamus fontium conceptacula, vulgo *doyes*. Græci quoque δοχὰς dixerunt. cur enim non dixit auctor, *facta erat ratio dogarum, navium & cuparum?* ita ſane loqui debuit. ac fortaſſe ita etiam legendum. *dogæ* cum libris retinemus. *rationem dogæ* intelligamus neceſſe eſt, tantam vini copiam & menſuram, quanta ſingulis annis erat reditura ex illo opere quod inſtituerat Aurelianus. *Salmaſ.*

Facta erat ratio dogæ.] Sic etiam Pal. non *dochæ*, ut editi. *Grut.*

1. *Quod in porticibus templi Solis.*] Templi ejus quod Soli & Belo poſuerat Aurelianus. *Caſaub.*

Quod in porticibus templi Solis fiſcalia vina ponuntur.] *Fiſcalia vina* vocat quæ fiſcus dabat populo, non gratis, ſed pretio. ſic fiſcalis panis qui populo dividebatur, gratis ille quidem non pretio, quem & civilem, & gradilem dictum ſupra notare memini. *Salmaſ.*

2. *Non gratuita populo eroganda, ſed pretio.*] Videbatur ſententia hujus loci, contrarium ejus quod his verbis dicitur, poſtulare. Sed in edita lectione conſentiunt & membranæ. aliter igitur exponendum: ut intelligamus, Aurelianum dum ea parat quæ ad genus hoc largitionis erant neceſſaria, interiiſſe prius quàm nova liberalitate hac uti cœpiſſet. *Caſaub.*

3. *Ipſumque primùm donaſſe oraria pop. Rom. quibus uteretur populus ad favorem.*] Erant veteribus, ut hodieque nobis, linteamina quædam parva, ad munditiem corporis uſus magni & multiplicis. Ejus generis ſunt ſudaria, ſemicinctia, oraria, & quorum unus meminit Arnobius *muccina:* nos *munctoria* vocamus in idiotiſmo Gallico. *Semicinctia*, ut nomen indicat, inventa ſunt, ut iis ſe præcingerent vel cùm lavarent in balneis, aut gymnaſtæ operam darent, vel cùm miniſtrarent: miniſtrabant enim præcincti, ut ex Suetonio atque aliis ſcimus. ſed poſtea etiam ad alia ſemicinctiis uſi ſunt: quod conſtat ex ſacra hiſtoria, ubi hæc vox Latina uſurpatur Græco ſcriptori, ut & *ſudarium*, altera Latinorum vox. ſic enim vocarunt lintea minuta quibus manantem capite ſudorem tergebant. *Oraria* quid appellaverint, & ad quem uſum vulgò haberentur, adeò parum vulgò notum eſt, ut videam viros doctiſſimos, in expoſitione hujus vocabuli graviter

retur populus ad favorem. Displicebat ei quum esset Romæ, habitare in Palatio, ac magis placebat in hortis Sallustii vel in Domitiæ vivere. [1] Miliarensem denique porticum 49

viter esse lapsos. est igitur propriè orarium linteum ori tergendo paratum. ideo Prudentius *pignus oris* vocat. Rectè oraria & mittra ceu voces ejusdem notionis aut non multùm diversæ usurpantur. Quòd autem oraria ad modum fasciarum longiuscula fuerint, probamus Augustini testimonio De civitate Dei lib. XXII. cap. VIII. est & orarium simile quid πελαμῶνι: quam vocem Gr. interpretantur λῶρον ἢ φασκίαν. Tum erant oraria, non solùm longa, verùm etiam lata. Optimè verò quid sit orarium, declarant ecclesiastici scriptores, qui in habitu sacerdotali orarium appellarunt pannum oblongum, brachio sacerdotis solitum imponi. In Græcis liturgiis sæpe fit hujus mentio: & vocant Græci istam manualem laciniam, modò ὠράριον, modò λῶρον. Orarium etiam appellaveris aptè sericeam institam, quam collo appendunt in Galliis magistratus, & alii qui doctores fuerunt renunciati. Olim ad usum tantùm munditiei gestabatur: sed Aurelianus, ut docet hîc Vopiscus, novum & priùs incognitum orariorum usum instituit. dedit enim populo oraria, quibus ille uteretur ad favorem. Theatrorum ac Circi verba sunt *favere* & *favor*, quæ non significant tacitam benevolentiam, sed quæ voce gestuque exprimeretur. Enimverò favere orario, vel uti ad favorem orario, nihil aliud est nisi jactato orario dare signum favoris. ante Aurelianum toga hoc fiebat Ovidius libro tertio Amorum universum favendi morem pulcherrimè expressit his versibus:

Maxima jam vacuo Prætor spectacula circo
Quadrijuges æquo carcere misit equos.
Cui faveas video: vincet cuicunque favebis: &c.
Favimus ignavo: sed eam revocate Quirites:
Et date jactatis undique signa togis. &c.

Deinde ceperunt loco togæ oraria jactari. Inde qui favebant, *orararii* dicti, & contracta voce euphoniæ gratia, atque *o* in *au* diphthongum mutato, *aurarii*. Quemadmodum autem isti in ludis favoris signum orariis dederunt: sic alios jactatione sudarii dare signum solitos observavimus. *Idem.*

Ipsumque primum donasse oraria pop. Rom. quibus uteretur ad favorem.] *Oraria* quid essent docuit nos ad hunc locum Casaubonus. ego unde dicta sint, dicam. *Orarium* est vel segmentum, vel lorum quod ad oram vestis adsuitur, atque inde orario nomen. *Oram* vestis Græci πέζαν vocant. unde πεζοφόροι χιτῶνες Æschylo. fasciam autem vel zonam, quæ adponebatur, ornamenti gratia, ad illam extremam oram, πεζίδιον Græci nuncuparunt, quod ad verbum est *orarium*. ut autem orarium, pro quavis zona vel loro postea usurpatum est Latinis, sic Græcis quoque πεζίδιον pro qualibet fascia, positum est. cave putes *aurarios* fautores dictos ab istis orariis; aurarii enim ab *aura* dicti, quæ ventum faventem, & favorem significat. hinc *aura popularis*, apud Livium. si quis autem orarium, non ab ora vestis, sed ab ore potius dictum existimet, ut sit προσώπου ἐκμαγεῖον, hoc est sudarium, quemadmodum interpretantur Græci, non repugnabo. *sudarium* autem & *orarium* fere idem, & ad eumdem usum: linteum scilicet ad oris sudorem detergendum. *Salmas.*

I. *Miliarensem denique porticum in hortis Sallustii ornavit.*] Miliarensem vocat, quam Suetonius Nerone cap. XXXI. millenariam Aberant hi horti à Palatio longiusculè. *Casaub.*

Miliarensem denique porticum.] Miliarensis, est millenaria, à millenis scilicet

ticum in hortis Sallustii ornavit, in qua quotidie & equos & se fatigabat, quamvis esset non bonæ valetudinis. Servos & ministros peccantes coram se cædi jubebat, ut plerique dicunt, [1] causa tenendæ severitatis: ut alii, studio crudelitatis. Ancillam suam quæ adulterium cum servo suo fecerat, capite punivit. Multos servos è familia propria qui peccaverant, legibus audiendos judiciis publicis dedit. [2] Senatum, sive senaculum, matronis reddi voluerat: [3] ita ut primæ illic quæ sacerdotia senatu autore meruissent. [4] Calceos mulleos, [5] & cereos, [6] & albos, [7] & hederacios [8] viris omnibus tulit, mulieribus reliquit.

[1] Cur-

licet columnis: ut centenaria porticus, quam ἑκατοντάστυλον Græci. sic *miliarense* genus nummi à millenario numero dictum, quod Græci μιλιαρήσιον appellant. *Salmas.*

1. *Causa tenendæ severitatis.*] Sic *tenere disciplinam* Cypriano, *tenere* pro retinere positum, in hoc Vopisci loco. *Idem.*

2. *Senatum sive senatulum matronis reddi voluerat.*] Vide ad Lampridium in Heliogabalo. *Casaub.*

Senatum sive senatulum.] Lege ex vet. edit. & Palatino: *sive senaculum.* & sic ratio scribendum quoque postulat. ita enim à *senatu* diminutivum *senaculum*, ut à *potu*, *poculum*; & similia. *Salmas.*

3. *Ita ut primæ illic quæ sacerdotia senatu, &c.*] Scrib. *ita ut p. illic, quæ s. s. a. meruissent, essent. Calc.* Casaub.

4. *Calceos mulleos, & cereos alb.*] Qui fuerint mullei calcei expositum est à Festo. *Idem.*

Calceos mulleos.] Palatinus & editio: *Calceos mullos. mullos* pro *mulleos. Calcei* autem *mullei* à colore piscis mulli appellati, non à mullando, ut aperte ostendit nominis figura. *Salmas.*

5. *Et cereos.*] Cerei calcei dicti à colore cerino, qui non solum in vestibus, sed etiam in aliis rebus locum habuit. Ovidius:

Et sua velleribus nomina cera dedit.

Hinc *cerinarii* vel *carinarii* Plauto qui cerino inficiunt. *Idem.*

6. *Et albos.*] Albi calcei Romæ quoque usitati, & viris & mulieribus, & elegantiorum tantum erant. Martialis:

Sordidior cæno cum sit toga, calceus autem
Candidior prima sit tibi, Cinna, nive.

Nivei etiam calcei histrionum. Albos calceos, meretricum fuisse gestamen scribit Pollux: λευκὸν ὑπόδημα, μᾶλλον ἑταιρικόν. *Idem.*

7. *Et hederacios.*] Hoc est hederacii coloris, prasinos scilicet, aut virides. *Idem.*

8. *Viris omnibus tulit, mulieribus reliquit.*] Ergo ante Aurelianum viris cum mulieribus erant communes calcei mullei, albi, & hederacii. & de mulleis quidem hinc licet colligere, non ante Aurelianum, proprios eos tantum fuisse imperatorum, qui soli calceos rubros, id est mulleos gerebant, nemine præter illos, colorem eum in calceis usurpante. nullum igitur antea discrimen inter imperatorum calceos, & senatorum vel patriciorum, si quidem & eodem colore fuerunt, & forma. nigrum tamen colorem in calceis patriciorum frequentiorem fuisse video. Horatius:

——— *nigris medium impediit crus*
Pellibus. ———

Sed & olim patricios cum mulleis calceis fuisse, hoc est puniceis, notat Festus

[1] Cursores eo habitu quo ipse habebat, senatoribus concessit. [2] Concubinas ingenuas haberi vetuit. [3] Eunuchorum modum pro senatoriis professionibus statuit, idcirco quòd ad ingentia pretia pervenissent. Vas argenti ejus nunquam triginta libras transiit. [4] Convivium de assaturis maximè fuit. [5] Vino rufo maximè delectatus est. Medicum ad se quum ægrotaret, nunquam vocavit, sed ipse se inedia præcipuè curabat. [6] Uxori & filiæ anulum sigillaricium quasi privatus instituit. [7] Servis suis vestes easdem imperator quas & privatus dedit, præter duos senes, quibus quasi libertis plurimum detulit, Antistium & Gillonem, qui post eum ex senatus sententia manumissi sunt. [8] Erat quidem rarus in voluptatibus, sed miro modo mimis delectabatur: [9] vehementissimè autem delectatus est Phagone, qui

Festus ex Catone: *qui magistratum curulem cepissent, calceos mulleos, ali uncinatos, ceteri peronis.* sic igitur statuendum est. libera stante repub. Patricii, & senatores calceos nigros gestabant: ex patriciis autem, qui magistratum curulem cepissent, mulleos, hoc est rubros. ita igitur conciliandi sunt auctores, qui patriciorum nigros faciunt calceos, & qui mulleos. nam patriciorum eorum qui magistratum curulem cepissent, proprium gestamen erant mullei calcei; reliquorum qui nondum in sella curuli sedissent, vulgariter nigri. *Idem.*

1. *Cursores eo habitu, &c.*] De his aliquid ad Ælium Verum. etiam in horum amictu suorum morum dabatur specimen à principe. *Casaub.*

2. *Concubinas ingenuas haberi vetuit.*] At libertinas videlicet concessit. *Idem.*

3. *Eunuchorum modum pro senat.*] Vide Lampridium in Alexandro Severo. *Idem.*

4. *Convivium de assaturis maxime fuit.*] Apud veteres, ut plurimum, assa omnia in convivio, hoc est cœna adponebantur, ut etiam hodie apud nos moris est qui elixas carnes ad prandium frequentius exhibemus. *assaturæ* sunt ὀπτανεύσεις. *assator* in Glossis est ὀπτανεὺς, & ὀπτανάριος. *Salmas.*

5. *Vino rufo maximè delectatus est.*] Pal. *Vino russo.* atque ita legendum. *Idem.*

Vino rufo.] Palatinus *russo*. Grut.

6. *Uxori & filiæ annulum sigillaricium quasi privatus instituit.*] Fero *privatus*: sed non penitus damno quod placuit aliquando, *quasi privatis.* De annulo sigillaricio omnia jam nota. ejus cura propriè ad matresfamilias pertinuit: quod igitur ait de filia, potest intelligi de grandiore natu & in matrimonio collocata. *Casaub.*

7. *Servis suis vestes easdem imperator quas & privatus dedit.*] Lampridius idem in Alexandro Severo. *Idem.*

8. *Erat quidem rarus in voluptatibus.*] Spectaculis ludorum raro intererat. *Idem.*

9. *Vehementissime autem delectatus est Phagone.*] Scribendum: *Phagone. phago, phagonis*, est edax. Plauti fabula erat: *Phago.* Græci, φάγων dixere, Latini ex Græco *Phagonem.* φάγος autem Græcis & cibum & edonem significat. *Salmas.*

qui usque eo multum comedit ut uno die ante mensam ejus aprum integrum, centum panes, [1] vervecem & porcellum comederet: biberet autem infundibulo apposito plus orca. Habuit tempus, præter seditiones quasdam domesticas, fortunatissimum. Populus autem Romanus eum amavit: [2] senatus & timuit.

1. *Vervecem & porcellum.*] Optimus liber: *Berbicem & porcellum.* sic enim scribebant, *berbicem* pro *vervece.* Idem.

2. *Senatus timuit.*] Idem liber: *Senatus & timuit.* recte. Populus Romanus Aurelianum amavit. senatus etiam timuit. *Idem.*

FLAVII VOPISCI SYRACUSII

[1] TACITUS.

1 [2] QUOD post excessum Romuli novello adhuc Romanæ urbis imperio factum [3] pontifices, penes quos scribendæ historiæ potestas fuit, in literas retulerunt, ut interregnum, dum post bonum principem bonus alius quæritur, iniretur, hoc post Aurelianum, habito inter senatum exercitumque Romanum non invido, non tristi, sed grato religiosoque certamine [4] sex totis mensibus factum est. [5] Multis tamen modis hæc ab illo negotio causa separata est. Jam primùm enim quum interregnum initum est post Romulum, interreges tamen facti sunt. [6] Totusque ille annus per quinos & quaternos dies sive

1. TACITUS.] Meliùs hic liber inscribatur, Tacitus & Florianus. nam uno libro utrumque se complexum indicat. *Casaub.*

2. *Quod post excessum Romuli, &c.*] Vide Aurelium Victorem, &c. *Idem.*

3. *Pontifices penes quos scribendæ historiæ potestas fuit.*] Vide M. Tullium De oratore libro II. *Idem.*

4. *Sex totis mensibus factum est.*] Aurelius Victor, sex circiter menses ait: at alter Victor, septem. *Idem.*

5. *Multis tamen modis hæc ab illo negotio caussa separata est.*] Hoc addit in honorem Aureliani: simillimè Victor paullò antè, *longè verò gloriosior.* Idem.

6. *Totusque ille annus per quinos & quaternos dies sive ternos, centum senatoribus deputatus est.*] In hac de interregno post Romulum historia partim consentit Vopiscus iis auctoribus quos hodie habemus; partim alios sequitur, quorum hodie nihil superest. quod ait centum senatores fuisse, à Livio habet, qui eum numerum ponit. nam alii alium. de quinis diebus imperii interregum consentiunt Dionysius, T. Livius, &c. sed cùm addit, *& quaternos dies sive ternos*, discedit ab iisdem, nec quos sequatur scio. *Idem.*

1. *Ita*

ſive ternos centum ſenatoribus deputatus eſt, [1] ita [2] ut qui valerent, interreges eſſent ſinguli dumtaxat. [3] Quare factum eſt ut & plures annos interregnum iniretur, ne aliquis ſub æquali dignitate Romani expers remaneret imperii. Huc accedit quòd etiam ſub conſulibus tribuniſque militaribus præditis imperio conſulari, ſiquando interregnum initum eſt, interreges fuerunt. Nec unquam ita vacua fuit hoc nomine Romana Reſpub. [4] ut nullus interrex biduo ſaltem triduove crearetur. Video mihi poſſe objici, [5] curules magiſtratus apud majores noſtros quadriennium in Rep. non fuiſſe: [6] ſed erant tribuni plebis cum

1. *Ita ut qui valerent, interreges eſſent.*] Id eſt, qui poſſent, qui valetudine non impedirentur. *Salmaſ.*

2. *Ut qui valerent interreges eſſent, ſinguli duntaxat.*] Videtur dicere, quoſdam è patrum numero, quòd parum valerent, imperii participes non fuiſſe. de quo nihil veteres. *Caſaub.*

3. *Quare factum eſt ut & plures annos interregnum iniretur.*] Hîc verò prorſus contraria ſcribit Vopiſcus Livianæ hiſtoriæ: nam ille annuum intervallum fuiſſe regni auctor eſt. idem & alii. Nullum hîc mendum eſſe, neque aliter Vopiſcum ſcripſiſſe, arguunt ſequentia verba, *ne aliquis* (nempe centum illorum ſenatorum,) *ſub æquali dignitate, Romani expers remaneret imperii.* Idem.

Quare factum eſt, ut & plures annos interregnum iniretur.] Palatinus habet: *Ut & plus annos interregnum iniretur.* Fortaſſe ſcripſerat: *Quare factum eſt, ut & plus anno interregnum iniretur.* cui conjecturæ eximie favet Palat & hanc lectionem veram eſſe arbitror. nam ſi per quinos aut quaternos dies ſinguli in poteſtate fuerunt, & volumus omnes ſenatores qui centum fuerunt, poteſtatem illam in ordine ſuo ſingulos deguſtaviſſe, neceſſe eſt interregnum duraviſſe annis quidem duobus minus, ſed plus anno. quod ſubtilius rationem ducentibus manifeſtum erit. Sed longè aliter Livius, non enim ſingulorum ſenatorum imperium toto illo interregni tempore, quinque dierum ſpatio definit, ſed ſingularum decuriarum. ita ut decem ſenatores, per quinos tantum dies in imperio fuerint, ſingulis creatis in ſingulas decurias, qui cum inſignibus imperii eſſent, & lictores haberent, reliquis tamen ex eadem decuria ſenatoribus pariter imperantibus, & eandem poteſtatem obtinentibus. Vopiſcus ergò diverſorum auctorum diverſas opiniones in unum componens & miſcens, incertus ipſe & ambigens, quibus magis ſtandum eſſet, incertos etiam dubioſque lectores dimittit, & totam orationem ſuam miris modis intricat, & involvit. *Salmaſ.*

4. *Ut nullus interrex biduo ſaltem triduove crearetur.*] Dixiſſet magis perſpicuè: ut non aliquis interrex ad biduum ſaltem triduumve crearetur. *Caſaub.*

5. *Curules magiſtratus apud majores noſtros quadriennium in Rep. non fuiſſe.*] Imò per quinquennium ἀναρχία fuit Romæ, ut notatum eſt in Annalibus: ſed & alii multi quadriennium dicunt. *Idem.*

6. *Sed erant tribuni plebis cum tribunitia poteſtate, quæ pars maxima regalis imperii eſt.*] Verum erat Vopiſci temporibus, & ſub imperatoribus ſemper, tribunitiam poteſtatem partem maximam regalis imperii eſſe: ea enim fuit vis ejus

cum tribunitia potestate, quæ pars maxima regalis imperii est:[1] tamen non est proditum, interreges eo tempore non fuisse.[2] Quinetiam verioribus historicis referentibus declaratum est, consules ab interregibus priùs creatos, qui
2 haberent reliquorum comitia magistratuum.[3] Ergo, quod rarum & difficile fuit, S. P. Q. R. perpessus est ut imperatorem

potestatis, ut meritò inter præcipua censeri possit, quibus astruebatur principibus nova majestas illa imperatoria, ex multis antiquis dignitatibus collecta. in antiquis tribunis plebis, quorum omnis in intercedendo potestas, dignitas propè nulla, falsum est quod hîc Vopiscus scribit. *Idem.*

Sed erant Tribuni plebis cum tribunitia potestate, quæ pars maxima regalis imperii est.] Heic probare contendit Vopiscus, etiam sub consulibus, & tribunis militaribus consulari potestate præditis, si quando interregnum initum est, fuisse interreges; & nunquam sine interregibus fuisse rempublicam, vel ad aliquot saltem dies: quin & toto illo quadriennio, quo magistratibus caruit respublica, etsi alios magistratus non habuerit; Tribunos tamen habuisse plebis, non illos quidem magistratus populi, sed plebis tamen magistratus, & qui sacrosancti essent, & ea potestate præditi, quæ postea sub imperatoribus regalis potestatis facta est pars maxima. sub illis igitur Tribunis plebis etiam fuisse interreges. at Aureliano interfecto, sex totis mensibus, interregnum fuit, nec tamen fuere interreges. quod nunquam alias in rep. acciderat. *Salmas.*

1. *Tamen non est proditum, interreges eo tempore non fuisse.*] Atqui satis apertè nullos fuisse eo spatio interreges affirmant historici. *Casaub.*

Tamen non est proditum, interreges eo tempore non fuisse.] Male semper Vopiscus *interreges* pro *interrege* nominat. non enim comitia creandis magistratibus per *interreges* habebantur, sed per *interregem.* idem error infra: *consules ab interregibus creatos.* nam unus interrex comitia habebat, non plures. *Salmas.*

2. *Quinetiam verioribus historiis referentibus declaratum est, &c.*] Durante Rep. hoc sæpiùs accidisse ex historia T. Livii & omnibus aliis potest intelligi. sed erat hîc sermo de illo quinquennio quo Resp. curulibus caruit magistratibus: quo quidem tempore consules ab interregibus fuisse creatos, qui haberent reliquorum comitia magistratuum, nemo sanus ausit dicere. Quid igitur sibi hoc loco velit Vopiscus, & quos appellet veriores historicos viderint alii. Ego non dubito, quin hîc eum ratio fugerit. *Casaub.*

Quinetiam verioribus historiis referentibus declaratum est consules ab interregibus prius creatos.] Legendum ex vet. edit. & Palatino: *Consules ab interregibus post creatos. prius* in *post* mutatum, & culpa Vopiscum absolvit, & errore nos solvit; verissimum igitur est, quod heic tradit Vopiscus post illud quadriennium, quo magistratibus caruit resp. consules tandem fuisse creatos ab interrege. idque scribit Livius: *remittentibus Tribunis plebis, comitia per interregem sunt habita.* nimirum hoc est, quod supra scribebat Vopiscus, *nunquam ita vacuam fuisse hoc interregnum nomine remp. ut non saltem aliquis interrex biduo triduove crearetur.* qui creabatur scilicet, ad habenda comitia reliquorum magistratuum. *ab interrege creatos consules*, dicere debuit Vopiscus, non *ab interregibus.* Salmas.

3. *Ergo quod rarum & difficile fuit.*] Et vulgò fieri posse jactabatur: itaque imperatores credi voluerunt. vide ad Spartiani Hadrianum. *Casaubonus.*

1. *Quod*

torem per ſex menſes, dum bonus quæritur, Reſpub. non haberet. Quæ illa concordia militum? quanta populo quies? quàm gravis ſenatus autoritas fuerit? Nullus uſquam tyrannus emerſit: ſub judicio ſenatus & militum populique Romani totus orbis eſt temperatus: non illi principem quemquam, ut rectè facerent, non tribunitiam poteſtatem formidabant, ſed ([1] quod eſt in vita optimum) ſe timebant. Dicenda eſt tamen cauſa tam felicium morarum, & ſpeciatim monumentis publicis inſerenda ea in poſteros humani generis ſtupenda moderatio: [2] ut diſcant qui regna capiunt, non raptum ire imperia, ſed mereri. Interfecto ſanè fraude Aureliano, ut ſuperiore libro ſcriptum eſt, [3] calliditate ſervi nequiſſimi, errore militarium, [4] ut apud quoſlibet commenta plurimum valent, dummodo irati audiant, plerunque temulenti, certè conſiliorum propè ſemper expertes, reverſis ad bonam mentem omnibus, [5] eiſdemque ab exercitu graviter confutatis: [6] cœptum eſt quæri, & quis fieri deberet ex omnibus princeps.

1. *Quod eſt in vita optimum.*] Terentius:

Id arbitror Adprime in vita eſſe utile.
Idem.

2. *Ut diſcant qui regna capiunt.*] Scribendum, *cupiunt.* Idem.

Ut diſcant qui regna cupiunt.] Sic membranæ Gallicanæ. at Pall. adhærent vulgatis in quibus, *capiunt.* an fuit? *captant.* Grut.

3. *Calliditate ſervi nequiſſimi, errore militarium.*] Hoc eſt militum tam bonorum, quam malorum. boni enim malique pariter erraverunt, unius hominis calliditate & fraude impulſi, qui bonos pariter maloſque, hoc eſt tam eos qui merebantur offenſam, quam qui innocentes erant, in libello quodam quaſi omnes ab Aureliano occidendos deſcripſit. quo comperto, boni malique ne prævenirentur, prævenerunt, & ſic Aurelianum occiderunt. *Militares* autem heic pro militibus. *Salmaſ.*

4. *Ut apud quoſlibet commenta plurimùm valent.*] *Apud quoſlibet*, inquit: nedum apud militares viros, quorum ſimplicitas faciliùs in errorem induci poteſt. non diſpliceat ſcribi, *ut apud quos quorumlibet commenta plurimum valent.* Caſaub.

Ut apud quoſlibet commenta plurimum valent.] Scribendum: *Errore militarium, ut apud quos quælibet commenta plurimum valent.* confirmant hanc correctionem ſequentia de militibus, *qui irati audiunt, plerumque temulenti, conſiliorum ſemper expertes.* apud hoc genus hominum non mirum eſt, quælibet commenta plurimum valere. *Salmaſ.*

5. *Eiſdemque ab exercitu graviter confutatis.*] Id eſt, pœna affectis: nam Mneſtheus doli machinator ſurrectus ad ſtipitem beſtiis objectus fuerat. *Caſaubonus.*

6. *Cœptum eſt quæri & quis fieri deberet ex omnibus princeps.*] Scribo: *Ecquis fieri deberet ex omnibus princeps.* Salmaſ.

ceps. Tunc odio præsentium, exercitus qui creare imperatorem raptim solebat, ad senatum literas misit, de quibus priore libro jam dictum est, petens ut ex ordine suo principem legerent. Verùm senatus sciens lectos à se principes militibus non placere, rem ad milites retulit. Dum-
3 que id sæpiùs fit, sextus peractus est mensis. Interest tamen ut sciatur quemadmodum Tacitus imperator sit creatus. Die septimo Cal. Octob. quum in Curiam Pompilianam ordo amplissimus consedisset, Velius Cornificius Gordianus cos. dixit, *Referimus ad vos P. C. quod sæpe retulimus. Imperator est deligendus: exercitus sine principe rectè diutiùs stare non potest, simul quia cogit necessitas.* [1] *Nam limitem trans Rhenum Germani rupisse dicuntur, occupasse urbes validas, nobiles, divites, & potentes. Jam si nihil de Persicis motibus nuntiatur, cogitate tam leves esse mentes Syrorum ut regnare vel fœminas cupiant potiùs quàm nostram perpeti sanctimoniam. Quid Africam? Quid Illyricum? Quid Ægyptum, earumque omnium partium exercitum, quousque sine principe credimus posse consistere? Quare agite P. C. & principem dicite: aut accipiet eum
4 exercitus quem elegeritis; aut si refutaverit, alterum faciet.* Post hæc quum Tacitus, qui erat primæ sententiæ consularis, [2] sententiam incertum quam vellet dicere, omnis senatus acclamavit, *Tacite Auguste, dii te servent. te deligimus, te principem facimus, tibi curam Reipub. orbisque mandamus. Suscipe imperium ex senatus autoritate: tui loci, tuæ vitæ, tuæ mentis est quod mereris. Princeps senatus rectè Augustus creatur, primæ sententiæ vir rectè imperator creatur. Et quis meliùs quàm gravis imperat? & quis melius quàm literatus imperat? Quod bonum, faustum, salutareque sit, diu privatus fuisti. Scis quemadmodum debeas imperare qui alios principes pertulisti. Scis quemadmodum debeas imperare, qui de aliis principibus judicasti.* At ille, [3] *Miror P. C.*

1. *Nam limitem trans Rhenum Germani rupisse dicuntur.*] Melius, *Limitem transrhenanum.* Idem.

Nam limitem trans Rhenum.] Palat. *transrhenanum.* meliùs. *Grut.*

2. *Sententiam incertum quam vellet dicere.*] Distingue ad sententiæ lucem, *sententiam (incertum quam) vellet dicere.* Cas.

3. *Miror P. C. in locum Aureliani, &c.*] Scribe, *miror vos P. C. in l.* Idem.

1. *Quæ*

P. C. in locum Aureliani fortissimi imperatoris senem velle principem facere. En membra quæ jaculari valeant, quæ hastile torquere, [1] *quæ clypeis intonare,* [2] *quæ* [3] *ad exemplum docendi militis frequenter equitare. Vix munia senatus implemus,* [4] *vix sententias, ad quas nos locus arctat, edicimus. Videte diligentiùs* [5] *quam ætatem de cubiculo atque umbra in pruinas, æstusque mittatis.* [6] *An probaturos senem imperatorem milites creditis?* [7] *Videte ne & Reip. non eum quem velitis principem detis:* [8] *& mihi hoc solum obesse incipiat quòd me unanimiter delegistis.* Post hæc acclamationes senatus hæ fuerunt. *Et* [9] *Trajanus ad imperium senex venit*(dixerunt decies.) [10] *Et Adrianus ad imperium senex venit* (dixerunt decies.) [11] *Et Antoninus ad imperium senex venit* (dixerunt decies) *Et tu legisti, incanaque menta Regis Romani* (dixerunt decies.) *Et quis meliùs quàm senex imperat?* (dixerunt decies) *Imperatorem te, non militem, facimus,* (dixerunt vicies) *Tu jube milites pugnent.* (dixerunt tricies) *Habes*

1. *Quæ Clypeis intonare.*] De genere exercitii intelligendum est, de quo Ammianus Marcellinus lib. XXI. *scutum jactare* idem est apud Spartianum in Cassio. *scutum rotare* aliis. *tractare scutum* Veget. *Salmas.*

2. *Quæ ad exemplum docendi milites.*] Melius: *Quæ ad exemplum docendi militis equitare.* Sic Macrianus cum eligeretur imperator, se ad exemplum equitare non posse dicebat apud Trebellium: *Senex sum. ad exemplum equitare non possum.* Idem.

3. *Ad exemplum docendi milites.*] Pal. *militis.* nihilo peius. *Grut.*

4. *Vix sententias, ad quas nos locus arctat, edicimus.*] Id est, satis plenè dicere, & perfectè valemus. *Casaubonus.*

Vix sententias ad quas nos locus artat, edicimus.] *Edicimus* pro *dicimus.* sic *diem edicere* pro dicere apud Tertullian. *Salmas.*

5. *Quam ætatem de cubiculo atque umbra.*] Pal. & editio: *Ne cubiculo atque umbra.* pro, *è cubiculo atque umbra.* Idem.

6. *An probaturos senem imperatorem.*] Iidem libri: *Ac probaturos.* Idem.

7. *Videte ne reip. non eum quem velitis.*] *Videte ne & reip. non eum quem velitis principem detis, & mihi hoc solum obesse incipiat, quod me unanimiter delegistis.* Idem.

8. *Et mihi hoc solum obesse incipiat, quòd me unanimiter delegistis.*] An non *dilexistis*? nihil tamen muto, sine libris. *Casaub.*

9. *Trajanus ad imperium senex venit.*] Non senex, sed specie senili erat Trajanus, cùm factus est imperator. erat annorum quadraginta quatuor Dione auctore. *Idem.*

10. *Et Hadrianus ad imperium senex venit.*] Imò adhuc quàm Trajanus biennio circiter junior. *Idem.*

Et Adrianus ad imperium senex venit.] Videtur Hadrianus non secus ac Trajanus de illis fuisse quos προπολιὸς Græci vocant, & ad imperium canos attulisse. *Salmas.*

11. *Et Antoninus ad imperium senex venit.*] Pius nempe; qui quinquagenario major ad imperium accessit. *Casaub.*

bes prudentiam & bonum fratrem. (dixerunt decies) *Severus dixit, Caput imperare non pedes.* (dixerunt tricies) *Animum tuum, non corpus eligimus.* (dixerunt vicies) *Tacite Auguste,*
6 *dii te servent.* [1] Deinde omnes interrogati: præterea qui post Tacitum sedebat senator consularis [2] Metius Falconius Nicomachus in hæc verba disseruit: *Semper quidem P. C. rectè atque prudenter Reip. magnificus hic ordo consuluit, neque à quoquam orbis terræ populo solidior unquam expectata sapientia est: attamen nulla unquam neque gravior, neque prudentior in hoc sacrario dicta sententia est. Seniorem principem fecimus, & virum qui omnibus quasi pater consulat.* [3] *Nihil ab hoc immaturum, nihil perperum, nihil asperum formidandum est. Omnia seria, cuncta gravia, & quasi ipsa Resp. jubeat, auguranda sunt. Scit enim qualem sibi principem semper optaverit: nec potest aliud nobis exhibere quàm quod ipse desideravit & voluit. Enimvero si recolere velitis vetusta illa prodigia, Nerones dico & Heliogabalos, & Commodos, seu potiùs semper Incommodos, certè non hominum magis vitia illa quàm ætatum fuerunt.* [4] *Dii avertant principes pueros, & patres patriæ dici impuberes: & quibus ad subscribendum* [5] *magistri literarii manus teneant:* [6] *quos ad consu-*

1. *Deinde omnes interrogati.*] Recta est Lipsii emendatio; qui pridem scribendum monuit: *deinde* OMNES. *interrogatus præterea qui post T. s.* vide ad Trebellii Pollionis Valerianos. *Idem.*

Deinde omnes interrogati.] Probet alius, non ego, Lipsii emendationem: *Deinde* OMNES. *interrogatus præterea qui post Tacitum sedebat senator.* Scio legitimam illam esse & solemnem adclamandi formulam in Senatu, *Omnes.* sed ea dicta, discedebant, nec sententiæ amplius rogabantur. At heic sequitur interrogatum fuisse senatorem qui post Tacitum sedebat, & sententiam dixisse. deinde acclamationes quæ præcesserunt ab omnibus sunt factæ. quid igitur opus addere: *deinde* OMNES. *Salm.*

Deinde Omnes. *Interrogatus præterea qui.*] Ita etiam Pal. nisi quod is *interrogatis.* Grut.

2. *Metius Falconius.*] *Mæcius Falconius.* ita Palatinus. & melius. Salmas.

Metius Falconius Nicomachus.] Palat. *Mæcius Faltonius.* Grut.

3. *Nihil ab hoc immaturum, nihil properum, &c.*] Palatinus habet, *præperum.* nullus dubito quin legi debeat, *perperum.* Glossarium vetus: *perperus,* πέρπερος, περπετής. *perperam ago,* περπερεύομαι, περπερεύομαι. *Salm.*

4. *Dii avertant principes pueros.*] Sapientissimi Salomonis antiqua vox est: *Væ tibi ô terra, cujus rex puer est.* Casaub.

5. *Magistri litterarii.*] *Litteratores* eos vocant. *Salmas.*

6. *Quos ad consulatus dandos dulcia & circuli.*] *Dulcia*, placentæ. cujus singulare *hoc dulcium.* hinc dulciarium opus, & *dulciamen*, quod Græci γλύκισμα. nam γλυκίσματα Græcis placentæ. *Idem.*

1. *Dul-*

consulatus dandos [1] *dulcia & circuli, & quæcunque voluptas pue-*
rilis invitet. Quæ, malùm, ratio est habere imperatorem qui fa-
mam curare non noverit: qui quid sit Resp. nesciat, nutritorem
timeat, respiciat ad nutricem, [2] *manuum magistralium ictibus*
terrorique subjaceat: faciat eos consules, duces, judices, quorum
vitas, merita, ætates, familias, gesta non norit? [3] *Sed quid diu-*
tiùs P. C. protrahor? magis gratulemur quòd habemus principem
senem, quàm illa iteremus quæ plusquam lacrymanda tolerantibus
extiterunt. Gratias igitur diis immortalibus ago atque habeo, &
quidem pro universa Rep. teque Tacite Auguste convenio, petens,
obsecrans, liberè pro communis patriæ legibus deposcens, ne parvu-
los tuos, [4] *si te citiùs fata prævenerint, facias Romani heredes im-*
perii: [5] *ne sic Remp. patresque conscriptos populumque Romanum,*
ut villulam tuam, ut colonos tuos, ut servos tuos relinquas. Quare
circumspice, imitare Nervas, Trajanos, Adrianos. Ingens est glo-
ria morientis principis Remp. magis amare quàm filios. Hac ora- 7
tione & Tacitus ipse vehementer est motus, & totus sena-
torius ordo concussus: statimque acclamatum est, *Omnes,*
Omnes. Inde itum ad campum Martium: ibi comitiale
tribunal ascendit: ibi præfectus urbis Ælius Cesetianus
sic loquutus est, *Vos sanctißimi milites, & sacratißimi vos Qui-*
rites, habetis principem quem de sententia omnium exercituum se-
natus elegit: Tacitum dico augustißimum virum, ut [6] *qui hactenus*
sen-

1. *Dulcia & circuli.*] Etiam apud Græcos inter dulciariorum opera κύκλ☉. *Casaub.*

2. *Manuum magistralium, &c.*] Alia lectio: *magnorum magistr.* Ex quo emendabat Jos. Scaliger, *flagrorum mag.* Idem.

Manuum magistralium ictibus terrorique subjaceat.] Lectio Palat. *magnarum.* scriptum esse pro *mannarum. mannæ* sunt fasces. hinc *mannæ magistrales*, virgarum fasces quas pædagogi & magistri litterarii pueris intentant. Glossæ: δράγμα, *manipulus, manua. mannæ* igitur *magistrales*, sunt ferulæ. Mart.

Ferulæque tristes, sceptra pædagogorum.
Salmas.

Manuum magistralium ictibus.] Palat. *magnarum magistralium ictibus.* Grut.

3. *Sed quid diutius P. C. protrahor.*] Scr. *Sed quo diutius P. C. protrahor.* Salm.

4. *Si te citiùs facta prævenerint.*] Quod verbum eleganter hîc positum pro φθάνοιεν ἁρπάσαντα, sive καταλάβοι. *Morte præveniri*, pro mori translatitium est. *Casaub.*

Si te fata citius prævenerint.] Ita bene Pal. *Grut.*

5. *Ne sic Remp. P. Q. C. P. Q. R. ut villulam tuam, &c.*] Vide Plinium in Panegyrico. *Casaub.*

6. *Qui hactenus sententiis suis Rempublicam juvit, nunc juvet jußit.*] Pal. non agnoscit illud *juvit*; & loco *juvet* habet, *divet.* Grut.

 1. *Ae-*

sententiis suis Remp. juvit, nunc juvet jussis atque consultis. [1] Ac-
clamatum est à populo, *Felicissime Tacite Auguste, dii te ser-
vent*, & reliqua quæ solent dici. Hoc loco tacendum non
est plerosque in literas retulisse, [2] Tacitum absentem & in
Campania positum, principem nuncupatum: quod ve-
rum est, nec dissimulare possum. Nam quum rumor
emersisset illum imperatorem esse faciendum, discessit, at-
que in Bajano duobus mensibus fuit. Sed inde deductus
huic senatusconsulto interfuit, quasi verè privatus, & qui
8 verè recusaret imperium. [3] Ac nequis me Græcorum ali-
cui vel Latinorum existimet temere credidisse, habet bi-
bliotheca Ulpia [4] in Armario sexto librum elephantinum,
in quo hoc S. C. perscriptum est: cui Tacitus ipse manu
sua subscripsit. [5] Nam diu hæc S. C. quæ ad principes
pertinebant, in libris elephantinis scribebantur. Inde ad
exercitus profectus: ibi quoque quum primùm tribunal
ascendit, [6] Mesius Gallicanus præfectus prætorio in hæc
verba disseruit: *Dedit, sanctissimi commilitones, senatus prin-
cipem quem petiistis: paruit præceptis & voluntati castrensium
ordo ille nobilissimus. Plura mihi apud vos præsente imperatore*
non

1. *Acclamatum est à populo, &c.*] Distingue & lege: *Acclamatum est à populo, felicissime. Tacite Auguste dii te servent.* Salmas.

2. *Tacitum absentem & in Campania, &c.*] Vide Zonaram de electione Taciti. *Casaub.*

3. *Ac ne quis me Græcorum alicui vel Latinorum existimet credidisse.*] Emenda: *Ac ne quis me Græcorum alicui, Latinorumve æstimet credidisse.* Salmas.

4. *In armario sexto.*] Palatinus liber: *in sexto armerio. armerium* pro *armarium.* Idem.

5. *Nam diu hæc S. C. quæ ad principes pertinebant in libris elephantinis scribebantur.*] Desierat nempe vetus consuetudo, ut omnia S. C. in æs incisa referrentur in ærarium. Exarabant verò in tabulis eboreis, non autem ligneis honorificentiæ caussa. *Casaub.*

Nam diu hæc S. C. quæ ad principes pertinebant in libris elephantinis scribebantur. Ego *libros elephantinos* heic apud Vopiscum, eboreos accipi debere existimo. veteres calamos de harundine habuere, quos etiam aliter temperabant. atramentum quoque, quo utebantur, à nostro atramento diversum, ebori pingendo aptius quam quo hodie utimur. veteres in ebore scripsisse & eboreis tabulis, ut & in ligneis; quod qui negare paratus erit, eum frustra negare ostendam ex hoc Martialis disticho in apophoretis, cujus lemma: *Eborei pugillares:*

Languida ne tristes obscurent lumina ceræ,
Nigra tibi niveum littera pingat ebur.

Salmas.

6. *Mesius Gallicanus.*] Legendum, *Macius Gallicanus.* Idem.

1. *Sed*

non licet loqui. Ipsum igitur qui tueri nos debet, loquentem dignanter audite. Post hoc Tacitus Augustus dixit, *Et Trajanus ad imperium senex venit,* [1] *sed ille ab uno deductus est: at me, sanctissimi commilitones, primùm vos qui scitis principes approbare, deinde amplissimus senatus dignum hoc nomine judicavit: curabo, enitar, efficiam ne vobis desint, si non fortia facta, at saltem vobis atque imperatore digna consilia.* Post hoc stipen- 9
dium & donativum ex more promisit, & primam orationem ad senatum talem dedit. *Ita mihi liceat P. C. sic imperium regere ut à vobis me constet electum, ut ego cuncta ex vestra facere sententia & potestate decrevi. Vestrum est igitur ea jubere atque sancire quæ digna vobis, digna modesto exercitu, digna populo Romano esse videantur.* In eadem oratione Aureliano statuam auream ponendam in Capitolio decrevit: item statuam argenteam in Curia, item in templo Solis, item in foro divi Trajani. Sed aurea non est posita: dedicatæ autem sunt solæ argenteæ. In eadem oratione cavit [2] ut si quis argento publicè privatimque æs miscuisset, si quis auro argentum, si quis æri plumbum, [3] capital esset cum bonorum proscriptione. In eadem oratione [4] cavit ut servi in dominorum capita non interrogarentur, ne in causa majestatis quidem. addidit, ut Aurelianum omnes pictum haberent. Divorum templum fieri jussit, in quo essent statuæ principum bonorum, ita ut iisdem natalibus suis, & pa-

1. *Sed ille ab uno deductus est.*] Non malè. sed nec malè Pal. *delectus est.* Grut.

2. *Ut si quis argento publice privatimque æs miscuisset, si quis auro argentum.*] Ergo aurum argento, argentum ære, æs plumbo adulterabatur. inde aurum ad obrusam exigebatur, in quo ignis excoxisset & purgasset, si quid erat sequioris metalli, hoc est argenti admixtum. has igitur metallorum mixturas publice privatimque prohibuit Tacitus, pœna capitis proposita, & bonorum proscriptione. Hinc cognoscimus stellionatus pœnam capitalem fuisse. nam heic proprie crimen stellionatus obtinet, in adulterandis scilicet metallis & miscendis. *Salmas.*

3. *Capitale esset.*] Recte in Palatino, *capital esset.* sic *capital facere* apud Plautum & alios antiquos & bonos Latinitatis auctores. *Idem.*

4. *Cavit ut servi in dominorum capita non interrogarentur, ne in caussa majestatis quidem.*] Regula juris est, servum in caput domini non posse interrogari. sed excepta sunt constitutione Severi aliquot crimina: adulterii, fraudati census, & majestatis. hanc igitur constitutionem antiquavit lege sua Tacitus. *Casaubonus.*

1. *Quod*

& parilibus, & Calend. Januariis & Votis, libamina ponerentur. In eadem oratione fratri ſuo Floriano conſulatum petiit, & non impetravit, idcirco [1] quòd jam [2] ſenatus [3] omnia nundina ſuffectorum conſulum clauſerat. Dicitur autem multùm lætatus ſenatûs libertate, quòd ei negatus eſt conſulatus quem fratri petierat. Fertur denique dixiſſe, *Scit ſenatus quem principem fecerit.* [4] Patrimonium ſuum publicavit [5] quod habuit in reditibus, H-S. bis millies octingenties. Pecuniam quam domi collegerat, in ſtipendium militum vertit. Togis & tunicis iiſdem eſt uſus quibus privatus. [6] Meritoria intra urbem ſtare vetuit:

1. *Quod jam ſenatus omnia nundina ſuffectorum conſulum clauſerat.*] In Palat. *nundinia.* & ita ubique ſcriptum. notum eſt ſub imperatoribus jam inde à Claudio bimeſtres conſules fuiſſe, ita ut duodecim in annum ordinarentur. Etſi variatum aliquando pro libidine principum quorumdam, & plures ordinati, hunc tamen numerum, & ordinandi modum tenuerunt plures, & meliores imperatores. ſex igitur nundinia vel collegia conſulum ſuffectorum erant. primum nundinium ordinariorum conſulum à Kalendis Januariis uſque ad Martias. ſecundum nundinium ſuffectorum à Kalendis Martiis ad Maias, &c. atque hæc ſunt omnia ſuffectorum conſulum nundinia, quæ ſic vocat Vopiſcus, quæ jam clauſerat Senatus, hoc eſt omnes conſules totius anni deſignarat & ordinaverat, cum conſulatum fratri ſuo petiit Tacitus. ideoque non impetravit, quod minime vacuus locus eſſet relictus. hinc *nundinum* vel *nundinium* pro conſulum ordinatione uſurpatum eſt. *Salmaſ.*

2. *Senatus omnia nundina ſuffectorum conſulum clauſerat.*] Expoſuimus ad Alexandrum Lampridii. *Caſaub.*

3. *Omnia nundina ſuffectorum.*] Pal. *nundia.* Grut.

4. *Patrimonium ſuum publicavit, quod habuit in redditibus H. S. bis millies octingenties.*] Sic ſcripti libri. Itaque licet per illos credamus, quod haut ſcio an ipſa Pitho multis hodie ſit perſuaſura, hominem privatum in imperio Romano tantum poſſediſſe, ut haberet in reditibus aureorum noſtratium octo circiter milliones. opes etiam regum nonnullis hodie invidendæ. *Caſaub.*

5. *Quod habuit in reditibus H-S bis millies octingenties.*] Palat. *ſeſtertium bis millies octingenties.* Hæc ſumma facit ſeptem milliones aureorum noſtrorum. Cenſus Lentuli Auguris, Auguſti temporibus quinque millionum fuit. quod ut minus miremur, faciliuſque æſtimare liceat magnitudinem divitiarum Romanarum, Olympiodorus apud Photium ſcribit, ætate ſua, longe minus florentibus & minus opulentis temporibus, & labente jam rep. multas Romæ familias collegiſſe ex annuo reditu ſexcenta quadraginta millia aureorum noſtrorum, hoc eſt paulò minus duo milliones librarum. *Salmaſ.*

6. *Meritoria intra urbem ſtare vetuit: quod quidem diu tenere non potuit.*] Lupas quæ corpore quæſtum faciunt *meritoria ſcorta* vocant Latini, ut in Claudio Suetonius: cap. XV. poteſt ita exponi vox iſta. poteſt & de loco accipi, ac meretriciis cellis. *Caſaub.*

Meritoria intra urbem ſtare vetuit.] Nunquam fere Latini *meritorium* abſolute dicunt pro ſcorto, ſed *meritorium ſcortum*, *meritorium puerum.* Rurſus ut non

tuit: quod quidem diu tenere non potuit. [1] Thermas omnes ante lucernam claudi juſſit, nequid per noctem ſeditionis oriretur. CORNELIUM TACITUM, ſcriptorem hiſtoriæ Auguſtæ, quòd parentem ſuum eundem diceret, in omnibus bibliothecis collocari juſſit: & ne lectorum incuria deperiret, [2] librum per annos ſingulos [3] decies [4] ſcribi publicitus in * evicis archiis juſſit, & in bibliothecis poni. Holoſericam veſtem viris omnibus interdixit. Domum ſuam deſtrui præcepit, atque in eo loco thermas publicas fieri privato ſumptu juſſit: columnas centum Numidicas pedum vicenûm ternûm Hoſtienſibus donavit. [5] De proprio poſſeſſiones quas in Mauritania habuit, [6] ſartis tectis Capitolii deputavit. Argentum menſale quod privatus habuerat, miniſteriis conviviorum, quæ in templis fierent, dedicavit. Servos urbanos omnes manumiſit utriuſque ſexus, intra centum tamen, [7] ne Caniniam tranſire videretur. Ipſe fuit vitæ parciſſimæ, ita 11 ut ſextarium vini tota die nunquam potaverit, ſæpe intra heminam. Convivium verò unius gallinacei, ita ut ſinciput adderet & ova. Præ omnibus oleribus affatim miniſtratis,

non de loco, ſed de his qui in loco ſunt, intelligam, facit verbum *ſtare*, quod heic habetur. quod proprium eſt eorum earumve, qui ſe corporis ſui merce tuentur. nam *ſtare* & *proſtare* dicuntur. *ſic meritoria* erunt pro meritoriis ſcortis, vel meritoriis pueris. *Salmaſ.*

1. *Thermas omnes ante lucernam claudi juſſit.*] Vide Lampridium in Alexandro Severo. *Caſaub.*

2. *Librum per annos ſingulos decies ſcribi publicitus in * evicis archiis juſſit.*] Minima mutatione poteſt emendari hic locus, ut ſcribatur *in cunctis archiis*. habent omnes membranæ vel *in enconſarchis*, ut regiæ: vel ut Puteani, *enicoſarchis*. Idem.

3. *Decies ſcribi publicitus in evicis archiis juſſit.*] Nos hunc locum hominibus & ingenio & otio paratioribus ventilandum & excutiendum relinquimus. ſcriptura antiquitus excuſorum eſt: *decies ſcribi publicitus in evicoſarchis juſſit.* Salmaſ.

4. *Scribi publice in * evicis archiis juſſit.*] Adponam & ſcripturam Palatini: *in evicos archis.* videtur autem mihi in illo *cos* latere vox *Conſulum*. Grut.

5. *De proprio poſſeſſiones, &c.*] Prima verba ad ſuperiorem periodum pertinent. ſcribe igitur: *Columnas centum N. p. v. t. H. donavit de proprio. Poſſeſſiones, &c.* Caſaub.

6. *Sartis tectis Capitolii deputavit.*] Tacitus poſſeſſiones quas in Mauritania habebat, dicitur ſartis tectis Capitolii deputaſſe. *Salmaſ.*

7. *Ne Caniniam tranſire videretur.*] Legem Fuſiam Caniniam, quæ ab Auguſto ad Juſtinianum uſque obtinuit. ille primus ſuſtulit, ut libertates impedientem, & quodammodo invidam. *Caſaub.*

1. *Semp...*

ſtratis, lactucis impatienter indulſit: [1] ſomnum enim ſe mercari illa ſumptus effuſione dicebat. Amariores cibos appetivit. [2] Balneis rarò uſus eſt, atque validior fuit in ſenectute. [3] Vitreorum diverſitate atque operoſitate vehementer eſt delectatus. [4] Panem niſi ſiccum nunquam comedit,

1. *Somnum enim ſe mercari illa ſumptus effuſione dicebat.*] In membranis hæc mirè perturbata. Lactucam ſativam frigidam eſſe atque ὑπναλτικὴν ſcribit Dioſcorides. lactuca autem ſylveſtris, & ſomnum conciliat, & πικρά ἐστι πρὸς τὴν γεῦσιν, inquit idem. ſed quæro, in lactucarum paratu quam appellet auctor ſumptus effuſionem. *Idem.*

Somnum enim ſe mercari illa ſumptus effuſione dicebat.] Tacitus alias parcus & ſobrius, & qui convivia parco ſumptu inſtituere amaret, oleribus tamen & lactucis largiter indulgebat, & liberali & laxa admodum ratione ea miniſtrari ſibi volebat. quo genere edulium tantum, copioſum & ſumptuoſum ejus erat convivium. quam profuſionem in hoc genere, ut excuſaret, qui in aliis cibis adponendis largitatem & copiam averſabatur, ſomnum ſe mercari illo prolubio, & ſumptus effuſione dicebat. quod vero quærunt eruditi viri quam appellet Vopiſcus in lactucarum & olerum apparatu ſumptus effuſionem, ſciendum eſt, nihil aliud ea locutione intelligi, quam eorum copiam & abundantiam, quam nimis ſumptuoſam videri volebat parcus & aridus ſenex. *Salmaſ.*

2. *Balneis rarò uſus eſt, atque validior fuit in ſenectute.*] Melius ſcripti, *atque ideo validior fuit.* Caſaub.

Balneis raro uſus eſt, atque validior fuit in ſenectute.] Scribe: *eoque validior fuit in ſenectute.* Salmaſ.

3. *Vitreorum diverſitate atque operoſitate vehementer eſt delectatus.*] In fingendis vitreis magna & arte & induſtria uſi veteres, præſertim Ægyptii. *Caſaub*

4. *Panem niſi ſiccum nunquam comedit.*] Ita hunc locum interpretamur; Tacitum nunquam niſi panem ſolum in jentaculis, vel etiam prandiis comediſſe. *panem comedere*, & *panem guſtare*, hoc erat jentare veteribus. plerique autem non ſolum eum comedebant, ſed palmulas, uvas paſſas, nucleos, mel Atticum crudum aut coctum, aut aliquid melliti, operiſve dulciarii. ſalſi etiam aliquid aliquando cum pane ſumebant. Alii panem ſolum comedebant, ut heic Tacitus. ſic de ſe Seneca ſcribit epiſt. LXXXIII. *Non multum mihi ad balneum ſupereſt. panis deinde ſiccus, & ſine menſa prandium, poſt quod non ſunt lavandæ manus.* Hinc Gr. βουκκιστμὸν appellarunt à Latina voce *bucca* vel *buccea*, quæ fruſtum panis vel panem ſignificat. nam inde *buccella* & *buccellatum* panis ſex unciarum. vetus Gloſſarium: *Iantat*, βουκκίζει. *Guſtare*, βουκκίσαι. hinc *buccæ* & *buccellarii*, qui aliena buccea hoc eſt quadra vivunt, paraſiti ſcilicet, & adſeclæ. Ergò panem comedere, guſtare, & jentare, res eadem. Hora jentaculi tertia aut quarta. unde Martialis eum qui ad quintam venerat pranſurus, ſero venire dixit, ut jentaret: nimis tempori, ut pranderet.

Mane veni potius. nam cur te quinta moretur?
Ut jentes, ſero Cæciliane venis.

Tertia igitur hora ungebantur, & guſtabant. *Guſtum* igitur & *guſtationem* pro jentaculo dicebant. *Guſtarium* verò hodie dicimus antecænam vel merendam, hoc eſt cibum illum quem ſumimus inter cænam & prandium. raro autem prandebant veteres, & jentaculum cum prandio multi confundebant. *prandium* ſane meridianum cibum appellabant, quem leviter & dicis tantum gratia ſumebant. hinc illud apud Senecam quod ſupra rettulimus: *panis ſiccus, & prandium ſine menſa.* Hinc recentiores

edit, eundemque ſale atque aliis rebus conditum. Fabricarum peritiſſimus fuit, marmorum cupidus, nitoris ſenatorii, venationum ſtudioſus. Menſam denique ſuam nunquam niſi agreſtibus opimavit. [1] Faſianam avem, niſi ſuo & ſuorum natali [2] & diebus feſtiſſimis, non poſuit. [3] Hoſtias ſuas ſemper domum revocavit, iiſdemque ſuos veſci juſſit. Uxorem gemmis uti non eſt paſſus. Auroclavatis veſtibus idem interdixit. Nam & ipſe autor Aureliano fuiſſe perhibetur ut aurum à veſtibus & cameris & pellibus ſubmoveret. Multa hujus feruntur, ſed longum eſt ea in literas mittere. Quòd ſi quis omnia de hoc viro cupit ſcire, legat Suetonium Optatianum qui ejus vitam affatim ſcripſit. Legit ſanè ſenex minutulas literas ad ſtuporem: nec unquam noctem intermiſit [4] qua non aliquid vel ſcriberet vel legeret, [5] præter poſterum calendarum diem. [6] Nec tacendum eſt, & frequenter intimandum, 12
tantam ſenatus lætitiam fuiſſe quòd eligendi principis cura ad ordinem ampliſſimum revertiſſet, ut & ſupplicationes

tiores Græci γεῦμα prandium appellarunt, cum veteres ſic *jantaculum* vocarent. *Jejunium ſolvere*, hoc eſt uno verbo, *dejejunare*. Salmaſ.

Panem niſi ſiccum nunquam comedit.] *Panem comedere* eſt jantare: quod in jantaculo panem fere ſiccum comedebant. *Idem.*

1. *Faſianam avem, niſi ſuo & ſuorum natali & diebus feſtiſſimis non poſuit.*] Vide potiùs num ſcribendum *feſtiviſſimis.* de faſianæ avis raritate in conviviis veterum imperatorum, ſuprà ad Pertinacis vitam. *Caſaub.*

2. *Et diebus feſtiſſimis.*] Non aliter auctores iſti loqui conſuerunt. *Salmaſius.*

3. *Hoſtias ſuas ſemper domum revocavit.*] Non ſine aliqua, ut videtur, ἀνελευθερίας aut ſordium nota hæc dicuntur. nam moris erat ut poſt rem divinam factam, in templo cum ſacerdotibus epularentur. ſed qui ad rem erant attentiores, victimæ portiunculam aliquam ſacerdotibus relinquebant, ac reliquas carnes domum revocabant, ut inter ſuos illis ibi veſcerentur, vel etiam divenderent. inde illa εἰδωλόθυτα, quorum meminit Apoſtolus. *Caſaub.*

4. *Qua non aliud vel ſcriberet, vel legeret.*] *Qua non aliquis vel ſcriberet ille vel legeret.* ita Palatinus. *Salmaſ.*

5. *Præter poſterum Calendarum diem.*] De hac veterum religione notatum aliquid ad Suetonii librum ſecundum, cap. XCII. *Caſaub.*

Præter poſterum Kalendarum diem.] Poſteri dies Kalendarum, Nonarum, Iduum, veteribus infauſti atque atri habebantur. *Salmaſ.*

6. *Nec tacendum eſt, & frequenter imitandum.*] Omnino ſcribendum: *nec tacendum eſt, & frequenter intimandum.* *non tacere* autem iſtis auctoribus familiaris locutio, pro *dicere* vel loqui. *Idem.*

1. *Et*

nes decernerentur, [1] & hecatombe promitteretur à singulis: denique senatores ad suos scriberent, nec ad suos tantùm, sed etiam ad externos. Mitterentur præterea literæ ad provincias, [2] ut scirent omnes socii omnesque nationes in antiquum statum redisse Rempub. ac senatum principes legere, imò ipsum senatum principem factum: leges à senatu petendas, reges Barbaros senatui supplicaturos: pacem ac bella senatu autore tractanda. Nequid denique deesset cognitioni, plerasque hujusmodi epistolas in fine libri posui, & cum cupiditate & sine fastidio, ut existimo,
13 perlegendas. [3] Et prima quidem illi cura imperatoris facti hæc fuit, ut omnes qui Aurelianum occiderant, interimeret, bonos malosve, [4] quum jam ille vindicatus esset. [5] Et quoniam à Mœotide multi barbari eruperant, hos eosdem consilio atque [6] viribus, ut eò redirent, compulit. [7] Ipsi autem Mœotidæ [8] ita congregabantur, quasi accitu Aureliani ad bellum Persicum convenissent, auxilium daturi nostris, si necessitas postularet. [9] Quum Tullius dicat,

1. *Et hecatombe promitteretur à singulis.*] Legendum ex regio & Puteani codicibus: *Et hecatombæ promitterentur, singuli denique senatores ad suos, &c.* Casaub.

Et hecatombæ promitterentur: singuli denique Senatores, &c.] Obsequutus sum membranis Gallicanis, cùm esset in vulgg. *& hecatombe promitteretur à singulis. denique, &c.* Palatinus abit ab utrisque; habetque, *& æcatomben promitteretur singulis. denique, &c.* Grut.

2. *Ut scirent omnes socii.*] Dictiuncula *ut*, non est in Palat. & potest abesse, tamquam initium fuerit verborum formalium quibus usi Senatores. *Idem.*

3. *Et prima quidem illi cura imperatoris facti hæc fuit, &c.*] Scribe, *illius.* nisi malis, *illi cura imperatori facto.* Casaubonus.

Et prima quidem illi cura imperatoris facti fuit.] Nihil mutamus. est enim positum pro, *& prima illi cura imperatori facto fuit.* Salmas.

Et prima quidem illi cura Imperatoris facti hæc fuit.] Sic & Pal. fortè *illi* mutandum in *illicò.* Grut.

4. *Cùm ille jam vindicatus esset.*] Occiso Mnestheo, qui statim ab ipsis auctoribus cædis errore cognito feris objectus. sed Tacitus pœnitentia Mucaporis, qui manu sua cædem patraverat, non contentus, & ipsum & alios necis auctores excruciavit. *Casaub.*

5. *Et quoniam à Mœotide multi Barbari eruperant, &c.*] Eadem Zosimus. qui ea tempestate Barbaros à Mæotide profectos in Ciliciam usque penetrasse scribit. *Idem.*

6. *Viribus ut eò redirent, compulit.*] Pal. *viri ut eo comperisset.* Grut.

7. *Ipsi autem Mæotidæ.*] Sic supra nisi fallor *Mæotidas* appellavit populos Mæotim paludem accolentes. *Salmas.*

8. *Ita congregabantur quasi accitu.*] Pal. *ita se gregabant quasi accitu.* Grut.

9. *Cùm Tullius dicat, &c.*] Pendet sententia imperfecta: quam fulcit regia lectio:

tat, [1] magnificentius esse dicere quemadmodum ceperit consulatum: [2] at in isto viro magnificum fuit quòd tanta gloria cepit imperium. Gessit autem propter brevitatem temporum nihil magnum. [3] Interemptus est enim insidiis militaribus, [4] ut alii dicunt, sexto mense: ut alii, morbo interiit. Tamen constat, factionibus eum oppressum, mente atque animo defecisse. Hic idem mensem Septembrem TACITUM appellari jussit, [5] idcirco quòd eo in mense & natus & factus est imperator. [6] Huic frater FLORIANUS imperio successit, de quo pauca ponenda sunt.

lectio: *M. Tullius dicit, &c.* sic & Puteani. *Casaub.*

Quum Tullius dicat.] Lege ex veteri editione, item Palat. *M. Tullius dicit.* sequentia vero ipso auctore Cicerone sic legenda, & supplenda sunt: *Magnificentius esse dicere, quemadmodum gesserit consulatum, quam quemadmodum ceperit.* Vopiscus magnificum quidem Tacito fuisse ait, quod tanta gloria ceperit imperium: gessisse vero nihil magnum propter brevitatem temporis quo in imperio fuit. *Salmas.*

Cùm Tullius dicat, magnificentius.] Pal. omisso *cùm* habet, *Marcus Tullius dicit, magnific.* Grut.

1. *Magnificentius esse dicere quemadmodum ceperit consulatum.*] Sententia hujus videtur fuisse: *Magnificentius esse dicere quemadmodum ceperit consulatum; quàm quod factus sit consul.* Casaub.

2. *At in isto viro magnificum fuit.*] Vet. editio: *At isto viro magnificum fuit.* Salmas.

3. *Interemptus est insidiis militaribus.*] Occasionem cædis narrant Zosimus & Zonaras. *Casaub.*

4. *Ut alii, morbo interiit.*] In numero dierum consentit Eutropius, qui in imperio ait fuisse menses duos & dies xx. *Idem.*

5. *Idcirco quod eo in mense.*] *Quod eo mense.* Salmas.

6. *Huic frater Florianus imperio successit.*] *In imperio successit.* Lege mox uno tenore: *De quo pauca ponenda sunt. Hic frater Taciti germanus fuit, qui post fratrem arripuit imperium.* Idem.

[1] FLAVII VOPISCI SYRACUSII

FLORIANUS.

[2] HIc frater Taciti germanus fuit, qui post fratrem arripuit imperium, [3] non senatus autoritate, sed suo motu, quasi hereditarium esset imperium: I

1. FLAVII VOPISCI SYRACUSII FLORIANUS.] Inducendus hic titulus, & sequentia superioribus connectenda: est enim unicus liber, ut initiò diximus. *Casaub.*

2. *Hic frater Taciti germanus fuit, &c.*] Scribendum, *Non Germanus.* Idem.

3. *Non senatus auctoritate.*] Adde, neque militum suffragiis. *Idem.*

perium: quum sciret [1] adjuratum esse in senatu Tacitum, ut quum mori cœpisset, non liberos suos, sed optimum aliquem principem faceret. Denique vix duobus mensibus imperium tenuit, & [2] occisus est Tarsi à militibus, qui Probum audierant imperare, quem omnis exercitus legerat. Tantus autem Probus fuit in re militari, ut illum senatus optaret, miles eligeret, ipse populus Rom. acclamationibus peteret. Fuit etiam Florianus morum fratris imitator, nec tamen usquequaque. [3] Nam effusionem in eo frater frugi reprehendebat: & hæc ipsa imperandi cupiditas aliis eum moribus ostendit fuisse quàm fratrem. Duo igitur principes una extiterunt domo: quorum alter sex mensibus, alter vix duobus imperaverunt, [4] quasi quidam interreges inter Aurelianum & Probum, [5] post interregnum principes nuncupati.
2 Horum statuæ fuerunt Interamnæ duæ pedum tricenûm ex marmore, quòd illic eorum cenotaphia constituta sunt in solo proprio: sed dejectæ fulmine, ita contritæ sunt ut membratim jaceant dissipatæ, quo tempore responsum est ab aruspicibus, quandoque ex eorum familia imperatorem Romanum futurum, seu per fœminam, seu per virum, qui det judices Parthis

1. *Adjuratum esse in senatu Tacitum.*] Superiora illa verba respicit ex oratione Metii Falconii, *te Tacite Auguste convenio, petens, obsecrans, &c.* nam *te convenio* eo loco idem ac, te adjuro. *Idem.*

2. *Occisus est Tarsi à militibus, &c.*] Unus est Zosimus qui memoriam rerum inter Probum & Florianum gestarum conservarit. eum lege. De Floriani morte eadem Aurelius Victor Schotti ac Vopiscus. *Idem.*

3. *Nam effusionem in eo frater frugi reprehendebat.*] Effusionem heic vocat quam alii profusionem. sed & *effundere* apud Ciceronem multis locis est profundere & prodigere. *Salmas.*

4. *Quasi quidam interreges inter Aurelianum & Probum, &c.*] Locum hunc esse vitiatum nemo non sentit. Vopiscus respectu brevitatis imperii horum duorum imperatorum: quasi quosdam interreges fuisse videri ait inter Aurelianum & Probum. vix enim octo menses in imperio fuerunt hi duo principes: quod temporis spatium, propter brevitatem, interregni magis quam regni videri possit. legendum igitur, illis quæ diximus resectis & expunctis: *Duo igitur principes una extiterunt domo: quorum alter sex mensibus, alter vix duobus imperaverunt, quasi quidam interreges inter Aurelianum & Probum. Horum statuæ fuerunt Interamnæ.* Idem.

5. *Post interregnum principes nuncupati.*] Suspecta hæc mihi. caussam & tacente me lector acutus facilè conjiciet. *Casaub.*

1. *Qui*

Parthis ac Perſis: qui Francos & Alemanos ſub Romanis legibus habeat: qui per omnem Africam Barbarum non relinquat: qui Taprobanis præſidem imponat: [1] qui ad Romanam inſulam proconſulem mittat: [2] qui Sarmatis omnibus judicet: [3] qui terram omnem quam Oceanus ambit, captis omnibus gentibus, ſuam faciat: poſtea tamen ſenatui reddat imperium, & antiquis legibus vivat ipſe victurus annis CXX. & ſine herede moriturus. Futurum autem eum dixerunt à die fulmine præcipitatis ſtatuiſque confractis poſt annos mille. Non magna hæc urbanitas aruſpicum fuit, [4] qui principem talem poſt mille annos futurum eſſe dixerunt? quia ſi [5] poſt centum annos prædicerent fore, poſſent eorum deprehendi mendacia, quum vix remanere talis poſſit hiſtoria. Ego tamen idcirco hæc inſerenda volumini credidi ne quis me legens legiſſe non
crederet. Tacitus congiarium populo Romano intra ſex 3
menſes vix dedit. Imago ejus poſita eſt in Quintiliorum [6] in una tabula quincuplex, in qua ſemel togatus, ſemel chla-

1. *Qui ad Romanam inſulam proconſulem mittat.*] Lego, *ad Britaniam inſulam*: nam de ea hæc debere intelligi ne ambigendum quidem cenſeo. quare ſive emendationem admittas, quam putamus neceſſariam, ſive vulgatam probes, Britannia omnino intelligitur: quam inſulam Procopius nominat τὴν ἐκτὸς στηλῶν τῶν Ἡρακλειῶν νήσων ἁπασῶν μεγίστην παρὰ πολὺ οὖσαν. *Idem.*

Qui ad Romanam inſulam proconſulem mittat.] Indubitata emendatio eſt: *ad magnam inſulam. Britannia* dicta καθ' ἐξοχὴν magna inſula, quod omnium inſularum ſit longe maxima. ſic Græci μεγάλην νῆσον eum appellant. *Salmaſ.*

2. *Qui Sarmatis omnibus judicet.*] Hoc eſt, *judicem imponat*. Idem.

3. *Qui terram omnem quam Oceanus ambit.*] Membranæ, *quà Oceano ambitur*. Caſaub.

4. *Qui principem talem poſt mille annos futurum eſſe dixerunt.*] Duplici malo laborat hic locus; trajectione verborum, & defectu. Sic ordine reſtituto: *Non magna hæc urbanitas aruſpicum fuit, qui principem talem poſt mille annos futurum eſſe dixerunt, pollicentes, cum vix remanere talis poſſet hiſtoria. quia ſi poſt centum annos prædicerent fore, poſſent eorum deprehendi mendacia.* Hanc urbanitatem aruſpicum lepide tangit heic Vopiſcus, qui principem qualem antea deſcripſit; poſt mille annos futurum polliciti ſint, cum eorum prædictionis, & totius ejus rei memoria vix poſſet extare. quia ſi poſt centum annos eum futurum prædixiſſent, memoria adhuc recenti, potuiſſet eorum reſponſum mendacii revinci. caverunt igitur ſibi, prædictionum ſuarum eventum, poſt tam longum tempus pollicentes. *Salmaſ.*

5. *Poſt centum annos prædicerent fore, poſſent eorum.*] Pal. *prædiceret, forte poſſent.* uterque non malè. *Grut.*

6. *In una tabula quincuplex.*] Pal. *quinquiplex.* Salmaſ.

chlamydatus, semel armatus, semel palliatus, semel venatorio habitu. De qua quidam epigrammatarius ita lusit, ut diceret, *Non agnosco senem armatum*, [1] *non chlamydatum inter cætera, sed agnosco togatum.* Et Floriani liberi & Taciti multi extiterunt: quorum sunt posteri credo millesimum annum expectantes. [2] In quos multa epigrammata scripta, quo jocati sunt aruspices imperium pollicentes. Hæc sunt quæ de vita Taciti atque Floriani digna memoratu comperisse memini. Nunc nobis aggrediendus est PROBUS, vir domi forisque conspicuus: vir Aureliano, Trajano, Adriano, Antoninis, Alexandro, Claudioque præferendus: [3] nisi quia in illis varia, in hoc omnia præcipua tunc fuere: qui post Tacitum omnium judicio bonorum imperator est factus, orbemque terrarum pacatissimum gubernavit, deletis Barbaris gentibus, deletis etiam plurimis tyrannorum, qui ejus temporibus extiterunt: [4] de quo dictum est ut Probus diceretur, etiamsi Probus nomine non fuisset. [5] Quem quidem multi ferunt [6] Sibyllinis libris fore promissum: qui si diutius fuisset, orbis terræ Barbaros non haberet. [7] Hæc ego in aliorum vita

1. *Non chlamydatum inter cætera.*] Ponit principium epigrammatis, & finem. Totius carminis facilè ex istis sensus patet. Passim in Vopisci libellis leges illa verba, *inter cætera*, cùm alicujus scripti partem solùm ponit. *Casaub.*

2. *In quos multa epigrammata scripta, quo jocati sunt arusp.*] Scribendum, *queis*, sive *quibus*. verbum *jocari* passivè accepit. *Idem.*

3. *Nisi quia in illis varia, in hoc omnia præcipua tunc fuere.*] Vix fero illud *tunc*. Idem.

4. *De quo dictum est, ut Probus diceretur, &c.*] Clarum est omissum aliquid. Lege, *De quo dictum est, dignum esse, ut Probus diceretur, etiamsi Probus nomine non fuisset.* Alludit ad Valeriani verba de Probo, *verè probo*, inquit: *quod nisi nomen haberet, potuit habere cognomen.* Idem.

De quo dictum est, ut Probus diceretur, &c.] *Ut* pro *quod*: & *diceretur*, pro *dictus esset*, usitata temporum enallage istis auctoribus. *Salmas.*

De quo dictum est ut Probus diceretur, etiam, &c.] Hoc est, cui uno consensu populus imposuisset Probi nomen, si illud non prætulisset nomine. *Grut.*

5. *Quem quidem multi ferunt, etiam Sibyllinis, &c.*] Ita rectè Pal. *Idem.*

6. *Sibyllinis libris fore promissum.*] *Fore* dixit pro fuisse. *Casaub.*

7. *Hæc ego in aliorum vita de Probo indidi, &c.*] Unde illa, *idcirco indidi*? nam omnes membranæ, *credidi prælibanda.* Idem.

Hæc ego in aliorum vita de Probo credidi prælibanda.] Est à scriptis universis: pro quo obtruserant nobis typographi: *De Probo idcirco indidi*. Grut.

1. Ne

vita de Probo idcirco indidi, [1] ne dies, hora, momentum
aliquid sibi vindicaret, ne fatali necessitate absumptus
Probo indicto deperirem. [2] Nunc claudam volumen, satis-
factum arbitrans studio & cupiditati meæ. Omina im- 4
perii Tacito hæc fuerunt: Fanaticus quidam in templo
Sylvani tensis membris exclamavit, [3] *Tacita purpura, tacita
purpura.* ([4] idque septimò) Quod quidem postea omini de-
putatum est. Vinum quo libaturus Tacitus fuerat [5] in
templo Herculis Fundani, subitò purpureum factum est.
[6] Vitis quæ uvas Amineas albas ferebat, eo anno quo ille
imperium meruit, [7] purpurascere plurima purpura cœpit.
Mortis

1. *Ne dies, hora, momentum aliquid sibi vindicant, &c.*] Lego, *Ne si dies, hora, momentum aliquid sibi vindicaret in me, fatali necessitate absumptus, Probo indicto perirem.* Casaub.

Ne dies, hora, momentum, aliquid sibi vindicaret, ne fatali necessitate absumptus Probo indicto deperirem.] Repone scripturam Palatini codicis, & veteris editionis: *Hæc ego in aliorum vita de Probo indidi, ne dies, hora, momentum, aliquid sibi vindicaret in me necessitate fatali, ac Probo indicto deperirem.* Salmas.

Ne dies, hora, momentum aliquid sibi vindicaret, ne fatali necessitate absumptus, &c.] Nihil in his sani; nec in Palat. *ne dies ora momentum aliquis sibi vindicaret in me, necessitate fatali, ac Probo indicto deperirem.* Apparet tamen legendum: *ne si dies, hora, momentum aliquid sibi vindicaret in me necessitate fatali, Probo indicto deperirem.* Grut.

2. *Nunc claudam volumen satisfactum arbitrans.*] Quod ad verba ipsa Vopisci attinet, non possum ea integra ex ruderibus Palatinæ scripturæ excitare: sententiam sane ipsius mentemque hanc apparet fuisse: *Hæc ego in aliorum vita de Probo idcirco indidi, ne dies, hora, momentum, aliquid in me sibi vindicarent necessitate fatali, ac Probo indicto deperirem. Nunc quando moriar, nihil curo, satisfactum arbitrans studio & cupiditati meæ.* Salmas.

3. *Tacita purpura, taciti purpura: idque septimò.*] Scripti, *Taciti purpuram: Taciti purpuram: idque septies.* Casaub.

Taciti purpuram, Taciti purpuram.] Sic benè mss. Gallicani. nam Pal. accedit vulgatis, *Tacita purpura, tacita purpura:* in quo forsan idem sensus, sed non tam evelatus. *Grut.*

4. *Idque septimo.*] Ita constanter veteres omnes. *Septimo* pro *septies* his auctoribus familiare est. *Salmas.*

5. *In templo Herculis Fundani, subito purpureum factum est.*] Hinc colligas Fundana vina, quorum apud Plinium mentio, alba fuisse. nam vinum quo libaturus erat Tacitus in templo Herculis Fundani, subito purpureum factum est, hoc est sanguineum. vulgo dicimus in idiomate nostro, *clairet.* Idem.

6. *Vitis quæ uvas Amineas albas.*] Vetus scriptura: *Aminnias.* ita Græci Ἀμίννιον οἶνον dicunt. *Aminnium* autem potius quam *Aminium* veteres scripsisse testes Grammatici, qui vinum illud dictum Aminium censent, quasi sine minio, hoc est rubore, quod album esset. hoc quidem verum est de Aminia alba: sed in nigra qui potest verum esse? sunt enim Aminniæ uvæ nigræ & albæ. *Idem.*

7. *Purpurascere plurima purpura cæpit.*] Nonne satis erat dixisse, *purpurascere cæpit.* nos totum hunc locum sic putamus ab auctore fuisse conceptum: *Vi-*

Mortis omina hæc fuerunt: Patris ſepulcrum diſruptis januis ſe aperuit: matris umbra ſe per diem & Tacito & Floriano velut viventis obtulit; nam diverſis patribus nati ferebantur: in larario dii omnes ſeu terræ motu, ſeu caſu aliquo conciderunt. [1] Imago Apollinis quæ ab his colebatur, [2] ex ſummo faſtigio in lectulo poſita [3] ſine cujuſpiam manu deprehenſa eſt. [4] Sed hæc ſunt quæ à pleriſque dicuntur. Nos ad Probum & ad Probi geſta inſignia revertemur. Et quoniam me promiſi aliquas epiſtolas eſſe poſiturum quæ creato Tacito principe gaudia ſenatus oſtenderent, his additis, finem ſcribendi faciam. Epiſtolæ publicæ. *Senatus ampliſſimus curiæ Carthaginenſi S.D. Quod bonum, fauſtum, felix ſalutareque ſit Reipublicæ orbique Rom. dandi jus imperii, appellandi principis, nuncupandi Auguſti, ad nos revertit. Ad nos igitur referte quæ magna ſunt. Omnis provocatio præfecti urbis erit: quæ tamen à proconſulibus & ab ordinariis judicibus emerſerit, in quo quidem etiam veſtram in antiquum ſtatum rediſſe credimus dignitatem, ſiquidem primus hic ordo eſt qui recipiendo vim ſuam, jus ſuum cæteris ſervat.* Alia epiſtola. *Senatus ampliſſimus curiæ Trevirorum. Ut eſtis liberi & ſemper fuiſtis, lætari vos credimus. Creandi principis judicium ad ſena-*

tis quæ uvas Aminias albas ferebat, eo anno quo ille imperium meruit, purpureas tulit: ſed & alia plurima purpurea facta ſunt. Habes multa aliarum rerum exempla quæ purpureæ ſunt factæ & omini imperii reputatæ, in ſuperiorum imperatorum vitis. *Idem.*

1. *Imago Apollinis quæ ab his colebatur, &c.*] Rectè, *ab his*: & ita ſcripti: id eſt, à Tacito & Floriano: qui privata religione Apollinis hanc imaginem venerabantur. Nam cùm in cubiculo poſita eſſet hæc imago loco aliquo ſublimi ac celſo; reperta eſt poſtea in lecto collocata, ſine cujuſquam manu. *Caſaubonus.*

2. *Ex ſummo faſtigio in lectulo poſita ſine cujuſpiam manu deprehenſa eſt.*] De faſtigio domus intelligenda illa ſunt, in quo Deorum imagines & ſtatuas collocari moris erat, quemadmodum & in faſtigiis templorum locabantur. Victoriæ enim & Deorum imagines, & alia ſimulacra in faſtigio domus ponebantur. *Salmaſ.*

3. *Sine cujuſpiam manu.*] Addit Palatinus: *Sine hominis cujuſpiam manu.* Idem.

4. *Sed hæc ſunt quæ à pleriſque dicuntur.*] Vetus lectio ita habet: *Sed quo uſque ultra progredimur? ſunt à quibus iſta dicantur. Nos ad Probum & Probi geſta inſignia reſervemur.* quæ veriſſima eſt, & hoc loco reponenda. illud vero *reſervemur* pro *revertemur*, eidem illi editioni debemus. etſi ut verum fatear, non plane damnandum ſit, *revertemur*. nam de Probo jam aliquid ſupra prælibavit. quod fortaſſe non cogitabat, qui *reſervemur* nobis ſuppoſuit. *Idem.*

1. *Autro-*

ſenatum redit, ſimul etiam præfecturæ urbanæ appellatio univerſa decreta eſt. Eodem modo ſcriptum eſt Antiochenſibus, Aquileienſibus, Mediolanenſibus, Alexandrinis, Theſſalonicenſibus, Corinthiis & Athenienſibus. Privatæ au- 6
tem epiſtolæ hæ fuerunt. [1] *Autronio, juſto patri,* [2] *Autronius Tiberianus ſalutem.* [3] *Nunc te pater ſancte intereſſe decuit ſenatui ampliſſimo, nunc ſententiam dicere, quum tantum autoritatis ampliſſimo ordini creverit ut revertat in antiquum ſtatum Reſp. & nos principes demus,* [4] *nos faciamus imperatores, nos denique nuncupemus Auguſtos. Fac igitur ut convaleſcas, Curiæ interfuturus antiquæ.* [5] *Nos recepimus jus proconſulare, redierunt ad præfectum urbis appellationes omnium poteſtatum & omnium dignitatum.* Item alia. [6] *Claudius Capellianus* [7] *Cereio Metiano patruo S.* [8] *Obtinuimus pater ſancte quod ſemper optavimus: in antiquum ſtatum ſenatus revertit. Nos principes facimus, noſtri ordinis ſunt poteſtates. Gratias exercitui Romano & vere Romano: reddidit nobis quam ſemper habuimus poteſtatem. Abjice Bajanos Puteolanoſque ſeceſſus. Da te urbi, da te curiæ. Floret Roma,*

1. *Autronio, juſto patri, &c.*] Scribendum, *Autronio Juſto patri, &c.* Caſaub.

2. *Autronius Tiberianus.*] Pal. *Tyſerianus.* Grut.

3. *Nunc te pater ſancte.*] *Patrem* & *patruum ſanctos* heic appellari non magis mihi mirum videtur, quam *virum ſanctum* dici, pro viro probo & integro: ac de imperatoribus quidem minus mirum eſt, quos *ſanctos* & *ſanctiſſimos* dominos multis horum auctorum locis videmus appellari. quis vero non miretur ita compellari milites ab imperatore? ſic enim in concione Taciti ad milites: *At me, ſanctiſſimi milites, primum vos qui ſcitis principes adprobare, &c.* Salmaſ.

4. *Nos faciamus imperatores, nos denique nuncupemus.*] Lege ex membranis: *Nos facimus imperatores, nos denique nuncupamus.* Idem.

5. *Nos recepimus jus proconſulare.*] Habebat jus proconſulare ſenatus, quoties pênes ipſum erat proconſules creandi poteſtas, & proconſulares provincias ordinandi. quam poteſtatem multi ſibi vindicavere imperatores, qui populi provincias, haud minus quam ſuas ordinabant, & proconſules qui populi erant magiſtratus creabant. *Idem.*

6. *Claudius Capellianus Cereio Metiano, &c.*] Capellianus iſte filius fortaſſe illius fuit, de quo in Gordianis. Cereiam gentem Romanam hîc ſolùm legi, Cerelleiam ſæpe. *Caſaub.*

Claudius Capellianus.] *Claudius Sapilianus.* Ita vet. ed. cum Palatino. *Salmaſ.*

7. *Cereio Metiano.*] Idem: *Mæciano.* Idem.

Cereio Metiano patruo.] Haud aliter Palatinus, niſi quod is *Meciano.* Grut.

8. *Obtinuimus pater ſancte.*] Legendum: *Obtinemus pater ſancte quod dudum optavimus.* Salmaſ.

Roma, floret tota Resp. Imperatores damus, principes facimus: possumus & prohibere, qui cœpimus facere. Dictum sapienti sat est. Longum est omnes epistolas connectere, quas reperi, quas legi. Tantùm illud dico, senatores omnes ea esse lætitia elatos, ut domibus suis omnes albas hostias cæderent, imagines frequenter aperirent, albati sederent, [1] convivia sumptuosiora prævenirent, antiquitatem sibi redditam crederent.

1. *Convivia sumptuosiora prævenirent.*] Sic lectio vetus: nam *convivia prævenire* dixit, pro ἀπαντᾶν πρὸ ὥρας, solito maturiùs adire. hæc sunt quæ vocabant tempestiva convivia, quod temporiùs adirentur, passim à scriptoribus reprehensa: sed cùm voluptatis solùm gratia celebrarentur; non cùm in festi diei honorem, aut ex occasione tanti gaudii quantum hoc fuit. *Casaub.*

Convivia sumptuosiora prævenirent.] Eleganter Vopiscus *convivia præveniri dicit*, ad quæ venitur hora solita maturius; ut fere moris erat in conviviis sumptuosioribus. Catullus:

Vos convivia sumptuosa laute
De die facitis. ———

Ea enim tempestivius, & de die inibantur. de die autem fieri convivia dicebantur, quæ de meridie fiebant. tunc enim dies κατ' ἐξοχὴν sumitur pro meridie. hinc Ciceronis dictum in homines gulæ & ventri deditos, *de die & in diem eos vivere.* Hora igitur quinta vel sexta epulari, hoc *de die epulari* vocabant; & convivia illud horæ agitata, tempestiva dicebantur: intempestiva convivia nulla extare in veterum libris, nisi vitio librariorum credito. ubicumque enim mentio fit intempestivorum, eam intempestive fieri putandum est, & tempestiva reponi debere. quid enim? an non tempestiva convivia, ut temporius iniri, sic & serius finiri de more fuit? Et veteres illi cascique Romani non alia hora cœnabant, quam recentiores isti, quibus hora convivii sollemnis & legitima decima fuit. nec enim pro temporum diversitate, sed pro hominum conditione varia fuit hora cœnandi. stata quidem & legitima fuit decima. sed eam anticipabant, & præveniebant homines otiosi, & gulæ dediti: at negotiosi actiosique καὶ πραγματικοὶ vel in ipsa vel post eam, cœnam inibant, ad vesperam scilicet inclinato die. quod *labente die* dixit Virgilius:

Atque eadem labente die convivia quærit. Salmas.

FLAVII VOPISCI SYRACUSII
[1] PROBUS.

1 ERTUM est quod Sallustius Crispus, * quodque † M. Cato & Gellius historici sententiæ modo in lite-

1. PROBUS.] Infrà nominatur, Aurelius Valerius Probus: in nummis, AURELIUS PROBUS. *Casaub.*

PROBVS Vopiscus infra scribit, patrem imperatoris Probi ignobilem fuisse, nomine Maximum, è Pannonia oriundum, & usque ad tribunatum

literas retulerunt, *Omnes omnium virtutes tantas esse quantas videri eas voluerint eorum ingenia, qui uniuscujusque facta descripserint.* Inde esse quòd Alexander Magnus Macedo, quum ad Achillis sepulcrum venisset, graviter ingemiscens, *Felicem te*, inquit, *juvenis, qui talem præconem tuarum virtutum reperisti:* Homerum intelligi volens, qui Achillem tantum in virtutum studio finxit, quantum ipse valebat ingenio. [1] Quorsum hæc pertineant, mi Celse, ne fortassis requiras. Probum principem, cujus imperio Oriens, Occidens, Meridies, Septentrio, [2] omnesque orbis partes in totam securitatem redactæ sunt, scriptorum inopia jam penè nescimus. Occidit, prò pudor! tanti viri & talis historia qualem non habent bella Punica, non terror Gallicus, non motus Pontici, non Hispaniensis astutia. Sed non patiar ego ille, à quo dudum solus Aurelianus est expetitus, cujus vitam quantum potui persequutus, Tacito Flo-

tum pervenisse. non gente igitur aliqua magna, aut affinitate fuit Probus. Nec quemquam debet inducere illud Aurelii nomen. scimus enim plerosque novos homines, qui ad imperium conscenderunt, nomina & prænomina nobilium Romanorum libenter & licenter adsumpsisse: quorum multos video in hoc Aurelii nomine adsciscendo fuisse propensiores. *Salmas.*

* *Quodque M. Cato & Gellius historicæ sententiæ modo.*] Recte *Historici* repositum Casaubono. sic enim vet. editio & Palatinus. *Idem.*

† *M. Cato & Gellius historicæ sententiæ modo in literas retulerunt.*] Scribendum, *historici.* ὅπερ N. οἱ ἱστορικοὶ γνωμικῶς ἀπεφθέγξαντο. Cneum Gellium arbitror intelligi à Vopisco, veterem historicum, cujus Annales laudant passim veteres. *Casaub.*

1. *Quorsum hæc pertineant, mi Celse, ne fortassis requiras, &c.*] Ante ista verba collocandæ sunt aliquot periodi, quæ paullò post alieno loco habentur. sunt autem hæ:

CN. Pompejum tribus fulgentem triumphis, belli piratici, belli Sertoriani, belli Mithridatici, multarumque rerum majestate sublimem, quis tandem nosset, nisi eum M. Tullius, & T. Livius in literas retulissent? P. Scipionem Africanum, imò Scipiones omnes, seu Lucios seu Nasicas, nonne tenebræ possiderent, ac tegerent, nisi commendatores eorum historici nobiles atque ignobiles extitissent? Longum est omnia persequi, quæ ad exemplum hujuscemodi etiam nobis tacentibus usurpanda sunt. Hæc verba omnino subjicienda erant iis quæ de Alexandro M. dicit auctor. quare necessariò retrahenda sunt in hunc locum: nam ineptissimè & nullo prorsus judicio eò translata sunt ubi hodie habentur. *Idem.*

Quorsum hæc pertineant, mi Celse, ne fortassis requiras.] Scribe: *Mi Celsine fortassis requiris.* Clodius Celsinus memoratur Spartiano in Severo. Vopiscus quoque supra in Aureliano Celsini cujusdam meminit, qui Diocletiani consiliarius fuisse perhibetur. *Salmas.*

2. *Omnesque orbis partes in totam securitatem redactæ sunt.*] *Tota securitas,* ut *tota libertas,* apud Hieronymum sæpe. *Casaub.*

 1. Ne-

Florianoque jam ſcriptis, non me ad Probi facta conſcendere: ſi vita ſuppetet, omnes qui ſuperſunt uſque ad Maximianum Diocletianumque dicturus. [1] Neque ego nunc facultatem eloquentiamque polliceor, ſed res geſtas, quas
2 perire non patior. Uſus autem ſum, ne in aliquo fallam chariſſimam mihi familiaritatem tuam, præcipuè [2] libris ex bibliotheca Ulpia [3] ætate mea thermis Diocletianis, [4] item ex domo Tiberiana. [5] Uſus etiam ex regeſtis ſcribarum porticus Porphyreticæ, actis etiam ſenatus ac populi. Et quoniam me ad colligenda talis viri geſta ephemeris Turduli Gallicani plurimum juvit, viri honeſtiſſimi ac ſinceriſſimi, beneficium amici ſenis tacere non debui. [6] Cn. Pompejum tribus fulgentem triumphis, belli piratici, belli Sertoriani, belli Mithridatici, multarumque rerum geſtarum majeſtate ſublimem, quis tandem noſſet niſi eum M. Tullius & T. Livius in literas retuliſſent? P. Scipionem Africanum, [7] imò Scipiones omnes, ſeu Lucios, ſeu Naſicas, nonne tenebræ poſſiderent ac tegerent, niſi commendatores eorum hiſtorici nobiles atque ignobiles extitiſſent? Longum eſt omnia perſequi quæ ad exemplum hujuſcemodi etiam nobis tacentibus uſurpanda ſunt.

1. *Neque ego nunc facultatem eloquentiamque polliceor.*] *Facultas* heic pro dicendi facultate. *Salmaſ.*

2. *Libris ex bibliotheca Ulpia ætate mea thermis Diocletianis.*] Meliùs, *Diocletiani.* ita regius. eò fuerant libri bibliothecæ Ulpiæ ſive Trajani tranſlati ab ambitioſo principe, ut thermarum ſuarum operi novo celebritatem conciliaret. *Caſaub.*

3. *Ætate mea thermis Diocletianis.*] Cur Doctiſſimo viro diſplicuit *Diocletianis*? ſic enim paſſim eas appellant omnes auctores, *thermas Diocletianas* pro Diocletiani. *Salmaſ.*

4. *Item ex domo Tiberiana.*] De Tiberianæ domus bibliotheca mentionem facit A. Gellius libro XIII. cap. XVIII. *Caſaub.*

5. *Uſus etiam ex regeſtis ſcribarum porticus porphyreticæ.*] Tò *ex* inducendum. deinde non ferenda vox barbara *regiſtrum.* nam & analogia & uſus *regeſtum* dici poſtulant. *Idem.*

Uſus etiam ex regeſtis.] De regeſtis & digeſtis nos alibi. Gloſſæ nomicæ: ῥεγεστὰ, ἀπογραφή. *Salmaſ.*

Uſus etiam ex regiſtis.] Sic & Pal. vacare tamen illud *ex*, cuilibet apparet. *Grut.*

6. *Cnæum Pompejum, &c.*] Iſthæc cum ſequentibus non ſunt poſita ſuo loco. debebant collocari capite primo. ſed aliter viſum fuit manuſcriptis codicibus, à quibus ſeorſim ire, etiamſi libeat, neſcio an liceat. *Idem.*

7. *Immò Scipiones omnes ſeu Lucios ſeu Naſicas.*] Nihil variat Pal. quàm quod habeat, *Lucius.* Idem.

1. *Illud*

ſunt. [1] Illud tantùm conteſtatum volo, me & rem ſcripſiſſe, [2] quam ſiquis voluerit honeſtiùs, [3] eloquio celſiore demonſtret. Et mihi quidem id animi fuit, non ut Salluſtios, Livios, Tacitos, Trogos, atque omnes diſertiſſimos imitarer viros in vita principum & temporibus diſſerendis, ſed Marium Maximum, Suetonium Tranquillum, Fabium Marcellinum, Gargillium Martialem, [4] Julium Capitolinum, Ælium Lampridium, cæteroſque qui hæc & talia non tam diſertè quàm verè memoriæ tradiderunt. [5] Sum enim unus ex curioſis, quòd infinita ſcire non poſſum,

1. *Illud tantùm conteſtatum volo, me & rem ſcripſiſſe, &c.*] Dele & ante *rem*: ac diſtingue: *me rem ſcripſiſſe, quam, ſi quis voluerit, honeſtiùs eloquio celſiore demonſtret.* Caſaub.

Illud tantum conteſtatum volo.] Ita quoque Pal. non *tamen* ut alii mſſ. *Grut.*

2. *Quam ſi quis voluerit honeſtius.*] *Honeſte ſcribere*, eſt eleganter, & diſerte ſcribere. hinc apud Grammaticos, *honeſta elocutio*, eſt καλὴ φράσις, vel καλὴ λέξις. *honeſta veſtis* opponitur ſqualidæ, & obſoletæ. & *honor* pro pulchritudine. *Salmaſ.*

3. *Eloquio celſiore demonſtret.*] Celſum & honeſtum eloquium junctim heic ponit. utrumque opponitur ſermoni pedeſtri & humili apud hos auctores. *Idem.*

4. *Julium Capitolinum, Ælium Lampridium.*] Cur in hac auctorum recenſione Ælium Spartianum præteriit Vopiſcus? ſane non debuit omitti. unus enim eſt de nobiliſſimis ſcriptoribus hiſtoriæ Auguſtæ. quid igitur dicendum? an Lampridium & Spartianum eumdem fuiſſe? fere vincor ut hoc ita eſſe credam. *Idem.*

5. *Sum enim unus ex curioſis, quòd infinita ſcire non poſſum, &c.*] Abſurda lectio. ſcribendum enim *neſcire.* cauſſam affert cur ad has vitas ſcribendas acceſſerit, cùm fateatur ſe parum à dicendi facultate inſtructum: ait verò ſe ut hoc opus ſuſciperet, & proprio ſtudio hiſtoriæ noſcendæ fuiſſe impulſum; & hortatu amicorum, ejus maximè cui hunc librum mittit: nam illi cùm eſſent viri doctiſſimi, cupiditate plura ſciendi, auctores videntur fuiſſe Vopiſco, ut Aureliani vitæ quam ſolam initiò ſuſceperat, reliquas adjiceret. Vox *curioſus* non ſemper in malam partem accipitur. nam nihil aliud hîc *curioſus* niſi φιλομαθής, & *curioſitas*, φιλομάθεια, ac ſitis addiſcendi ſemper aliquid. *Caſaub.*

Sum enim unus ex curioſis, quod infinita neſcire non poſſum.] Suſpectam hanc lectionem habuerunt viri docti: ſi quid mutandum, mallem: *ſum enim unus ex curioſis, quod infinita ſciri non poſſunt, incendentibus vobis, qui dum multa ſciatis, ſcire multo plura cupitis.* hoc ſenſu: infinita ſunt in hominum vita quæ neſciuntur, & ignota ſunt, de rebus geſtis præſertim magnorum principum. vos qui multa cum ſciatis, plura tamen ſcire cupitis, ad ea curioſe & diligenter conſcribenda me eſtis hortati. quod nunc facio ſcilicet, qui unus ſum ex curioſis, ut infinita quæ de imperatoribus eorumque rebus geſtis ignorantur, afferam memoriæ, & in medium producam. *Curioſus* autem is eſt apud hos auctores, qui res fideliter, & cum magna diligentia litteris commendat, & minima maximaque deſcribit, ut nihil eorum poſſint ignorare homines, quæ ad principum vitam & res geſtas pertinent. *Salmaſ.*

Sum enim unus ex curioſis, quòd infinita ſcire non poſſum.] Nihil divertit ab hac

ſum, incendentibus vobis, qui quum multa ſciatis, ſcire
multo plura cupitis. & ne diutiùs ea quæ ad meum con-
ſilium pertinent loquar, magnum & præclarum princi-
3 pem & qualem hiſtoria noſtra non novit, arripiam. PRO-
BUS oriundus è Pannonia, civitate Sirmienſi, nobiliore
matre quàm patre, patrimonio moderato, affinitate non
magna, [1] tam privatus quàm imperator nobiliſſimis virtu-
tibus claruit. Probo, ut quidam in literas retulerunt, pa-
ter nomine Maximus fuit: qui quum ordines honeſtiſſi-
mè duxiſſet, tribunatum adeptus, apud Ægyptum vita
functus eſt, uxore ac filio & filia derelictis. Multi dicunt
Probum Claudii propinquum fuiſſe, optimi & ſanctiſſimi
principis: quod quia per unum tantum Græcorum rela-
tum eſt, nos in medio relinquemus. Unum tamen dico
quod in ephemeride legiſſe me memini, à Claudia ſorore
Probum ſepultum. Adoleſcens Probus corporis moribus
tam clarus eſt factus, ut Valeriani judicio tribunatum pro-
pè imberbis acciperet. Extat epiſtola Valeriani ad Gallie-
num, qua Probum laudat adhuc adoleſcentem, & imita-
tioni omnium proponit. Ex quo apparet neminem un-
quam perveniſſe ad virtutum ſummam jam maturum,
niſi qui puer ſeminario virtutum generoſiore concretus
4 aliquid inclytum deſignaſſet. Epiſtola Valeriani. *Valeria-
nus pater Gallieno filio, Auguſtus Auguſto. Et meum ſequutus ju-
dicium, quod ſemper de Probo adoleſcente primò habui, & omnium
bonorum qui eundem ſui nominis virum dicunt, tribunatum in
eum contuli, datis ſex cohortibus Saracenis, creditis etiam auxilia-
ribus Gallis cum ea Perſarum manu* [2] *quam nobis Artabaſſes Syrus
mancipavit. Te quæſo, fili chariſſime, ut* [3] *eum juvenem quem
imi-*

hac lectione Palatinus. & benè habet. Curioſi enim omnia ſcire volunt, ſed non etiam eſt qui eos omnia doceat. videatur Spartiani Hadrianus cap. 16. circa finem. *Grut.*

1. *Tam privatus quam imperator nobiliſſimus virtutibus claruit.*] Malim quod in vetere libro eſt: *Tam privatus quam imperator nobiliſſimus virtutibus claruit.* qui genere non ſunt, plerumque virtutibus ſunt nobiles & clari. *Salmaſ.*

2. *Quam nobis Artabaſſes Syrus mancipavit.*] *Artabaſſis Syrius.* Pal. *Syrius* pro *Syrus.* *Artabaſſis* eſt Αρταβάσσης. ſic enim ſcribebant. *Idem.*

3. *Eum juvenem quem imitari pueris omni-*

imitari pueris omnibus volo, in tanto habeas honore [1] *quantum virtutes ejus & merita pro debito mentis splendore desiderant.* Alia epistola de eodem ad præf. præt. cum salario. *Valerianus Augustus Mulvio Gallicano præfecto prætorii.* [2] *Miraris fortaßis, quòd ego imberbem tribunum fecerim* [3] *contra constitutum divi Adriani. Sed non multum miraberis* [4] *si Probum cogitas* [5] *adolescentem vere probum.* [6] *Nunquam enim aliud mihi, quum eum cogito, nomen occurrit.* [7] *Quod nisi nomen haberet, potuit habere cognomen. Huic igitur dari jubebis (quoniam mediocris fortunæ est) vt ejus dignitas incrementis juvetur,* [8] *tunicas russulas duas,* [9] *pallia*

omnibus volo.] *Imitari* παιδηλικῶς, pro ad imitandum propositum esse omnibus. *Casaub.*

1. *Quantum virtutes ejus & merita pro debito mentis splendore desiderant.*] Ego *mentis* pro *meritis* suspicor esse scriptum: ac totum illud *pro debito meritis splendore*, interpretamentum esse eorum verborum quibus sunt inserta. *Idem.*

Quantum virtutes ejus & merita pro debito mentis splendore desiderant.] *Mentis splendorem* heic vocat, animi generositatem & virtutem, qua splendebat Probus. *Salmas.*

2. *Miraris fortaßis.*] Pal. *Mireris.* Grut.

3. *Contra constitutum Divi Hadriani.*] Palat. *Constantiam.* an legendum, *Contra sententiam*? sic sane suadet illa scriptura. *Salmas.*

Contra constitutum Divi Hadriani.] Palat. *constantiam divi.* fortè *contra sententiam.* Grut.

4. *Si Probum cogitas adolescentem vere Probus.*] Ex Palatin. facio: *Sed non multum miraberis si Probum cogitas. est adolescens vere probus.* non tamen damno vulgatam. *Salmas.*

5. *Adolescentem, verè probum.*] Pal. *& adolescens verè Probus.* an fuit? *est adolescens verè probus.* Grut.

6. *Numquam enim aliud mihi, cùm eum cogito, nisi nomen occurrit.*] Restitui huic sententiæ suum decus; additâ è Pal. voculâ *nisi*, quæ pessimè aberat vulgatis. *Idem.*

7. *Quod nisi nomen haberet, potuit habere cognomen.*] Commendabatur hic Probus à probitate. nam sic supra de eo loquitur: *Adolescens Probus corporis moribus tam clarus est factus, ut Valeriani judicio tribunatum prope imberbis acciperet.* respiciebat nempe Vopiscus, cum illa scriberet, ad hæc verba epistolæ Valeriani, quibus Probo imberbi tribunatum defert, & eum maxime à probitate commendat. sed quid appellat ibi mores corporis? legendum: *Adolescens Probus probis moribus tam clarus factus est.* quod sine dubio verum est. *Salmasius.*

8. *Tunicas rufulas duas.*] Scripti, *russulas*, ut alibi. *Casaub.*

Tunicas rufulas duas.] Scribe, *russulas*, ex libris. *Salmas.*

Tunicas rufulas duas.] Pal. *russulas*, ut & alibi. *Grut.*

9. *Pallia Gallica duo fibulata.*] *Sagochlamys* & *pallium fibulatum* res eadem. sagochlamys enim dicta est, chlamys ad sagi Gallici modum facta vel potius ex utroque composita, sago nempe & chlamyde. chlamys erat quidem undantior & profusior sago, & fibula stringebatur. sagum autem adstrictius & brevius. temperatum igitur ex utraque forma vestimentum, sagochlamys quæ dicitur. pallium non simpliciter dixit, sed pallium fibulatum, quod pallia vulgo non essent fibulata, ut nec saga. *Salmas.*

lia Gallica duo fibulata, [1] *interulas paragaudias duas*, [2] *patinam argenteam librarum decem specillatam*, [3] *aureos Antonianos centum*, [4] *argenteos Aurelianos mille*, *æreos Philippeos decem millia. Item in salario diurno*, [5] *bubulæ pondo, porcinæ pondo sex*, *caprinæ pondo decem*, *gallinaceum per biduum*, *olei per biduum sextarium unum*,

1. *Interulas paragaudias duas.*] Pal. *integrulas.* Grut.

2. *Patinam argenteam librarum decem specillatam.*] Quemadmodum filicata opera quæ ad filicis herbæ speciem essent celata, dixerunt: sic ab eadem mente corymbiata, specillata, & alia id genus. *Casaub.*

Patinam argenteam librarum decem specillatam.] Melius ex Palat. *specellatam. specellum* ὑποκοριστικὸν à speculo. parvum nempe speculum. sic *vacellum* à vasculo. *specellata* autem *patina* à genere celaturæ dicta, quod intus haberet crebra exculpta specula vel specella. Plinius lib. XXXIII. cap. IX. vel quæ ad eum modum figurata esset, ut specula varia cælo expressa haberet intus ad reddendas plures imagines. *Salmasius.*

Patinam specillatam.] Sic & Palat. nisi quod is *specellatam*. Grut.

3. *Aureos Antoninianos centum, argenteos Aurelianos mille, æreos Phillippeos decem millia.*] Hoc annuum videtur fuisse ac legitimum tribunorum stipendium. hoc est ducenti & quadraginta aurei, vel quod idem est, viginti aurei menstrui. nam hanc summam efficiunt, aurei centum, argentei mille, & æreorum decem millia. per æreos autem intelligit sestertios; per argenteos, denarios. centum vero ærei unum aureum reddebant, centum argentei quattuor aureos. sciendum sane est illa tempestate æreos denarios dictos fuisse pro sestertiis, cum superioribus temporibus denarii de argenteis tantum dicerentur, quincuplum autem dabatur Duci, ejus quod accipiebat Tribunus, tam in salario quam in stipendio: unde centum aurei menstrui pro stipendio Duci numerabantur. in summa vero aureorum ad sumptus præbitorum Aureliano, non quincuplum, sed septuplum, & paulo plus reperitur. quod extra ordinem illi decretum fuisse putamus quamdiu Romæ foret. Habemus legitimum Tribuni & Ducis stipendium: gregarii militis quod fuerit, videamus. viri docti nos docuerunt, aureos quaternos in mensem, justum fuisse militis stipendium. statuamus igitur quaternos aureos meruisse militem menstruos; duplum, centuriones, hoc est octonos: triplex equiti, nempe duodenos; quincuplum Tribunis datum, aureos scilicet vicenos; quincuplum Ducibus, ejus scilicet quod accipiebant Tribuni, id est aureos in mensem centenos. *Salmas.*

4. *Argenteos Aurelianos mille.*] Malim, *Aurelianeos*, ut Philippeos. *Casaubonus.*

5. *Bubulæ pondo.*] Deest numerus. *Idem.*

Bubulæ pondo.] Deest numerus, sed facile ex conjectura restitui potest, & ex aliorum locorum comparatione. Tribunus Probus in diurno salario accepisse dicitur porcinæ pondo sex. Duces quincuplex salarium accipiebant, ut superiori animadversione docuimus. necesse est igitur Ducem in diurno salario habuisse porcinæ vel laridi pondo triginta. idque verum esse liquebit ex Valeriani epistola qua salarium Aureliano duci decernit: in quo salario hæc sunt: *Porcinæ pondo triginta, bubulæ pondo quadraginta.* hac ratione legendum hoc loco fuerit: *Bubulæ pondo octo, porcinæ pondo sex.* nam quadraginta pondo quincupla sunt ad octo, ut triginta ad sex. *Salmas.*

1. *Vini*

unum, [1] *vini veteris diurnos sextarios decem*, [2] *cum larido bubalino: salis, olerum, lignorum, quantum satis est.* [3] *Hospitia præterea eidem ut tribunis legionum præberi jubebis.* [4] Et hæc quidem epistolæ declarant. Nunc quantum ex ephemeride colligi potuit, quum bello Sarmatico jam tribunus, [5] transmisso Danubio, multa fortiter fecisset, publicè in concione donatus est [6] hastis puris quatuor, coronis vallaribus duabus, corona civica una, [7] vexillis puris quatuor, armillis aureis duabus, torque aureo uno, patera sacrificali quinquelibri una. Quo quidem tempore [8] Valerium Flaccum, adolescentem nobilem, [9] parentem Valeriani, è Quadrorum liberavit manu: unde illi Valerianus coronam civicam detulit. Verba Valeriani pro concione habita: *Suscipe Probe præmia pro Rep. suscipe coronam civicam pro paren-*

1. *Vini veteris diurnos sextarios decem.*] Hæc legitima & sollemnis vini mensura Tribuno præberi solita. sic Claudio Tribuno Valerianus in salario annuo dabat, *vini veteris sextarios tria millia quingentos.* Decem autem diurni sextarii efficiunt sextarios annuos tria millia sexcentos quinquaginta. *Idem.*

2. *Cum larido bubalino.*] Bubalinum laridum non aliunde nisi ex hoc loco novi. atque putabam laridum de carne tantum suilla usurpari. Pal. legit, *larido bubulaci.* in præsentia nihil venit in mentem aptius quam legere: *cum larido, bubula, salis, olerum, lignorum quantum satis est.* atqui, dixeris meminit jam supra bubulæ? meminit sane & porcinæ, nisi quis putet porcinam & laridum diverse accipi. quod non puto. *Idem.*

3. *Hospitia præterea eidem ut tribunis legionum præberi jubebis.*] Hospitia huic Probo præberi vult Valerianus, ut tribunis legionum præbebantur, non autem reliquum salarium. nam duplex accipiebant legionum tribuni. *Idem.*

4. *Et hæc quidem epistolæ declarant.*] Vetus editio: *Et hæc quidem epistolis declarantur.* Idem.

Et hæc quidem epistolæ declarant.] Pal. *epistolis declarantur.* Grut.

5. *Transmisso Danubio.*] *Tramisso*, P. *Salmas.*

6. *Hastis puris, &c.*] Sine ferro. Lege Servium ad illa,

Pura juvenis qui nititur hasta.

Casaub.

7. *Vexillis puris, &c.*] Sine purpura. purpuræ vexillorum mentio apud Capitolinum in Gordianis. *Idem.*

Vexillis puris.] Vexilla pura interpretantur, sine purpura. sed interpretamentum non placet. nam vexilla illa militaria tota purpurea vel russea. ideo *flammulæ* dicebantur, quod colore flammeo essent. *vexilla pura* heic accipimus sine argento, vel auro. in signis autem & vexillis militaribus aurum & argentum intexi solitum, notius est quam ut indicare debeam. Plin. lib. XXXIII. cap. III. *Salmas.*

8. *Valerium Flaccum.*] Hunc *Flaccinum* vocat Pal. codex. *Idem.*

Valerium Flaccum.] Palat. *Flaccinum.* Grut.

9. *Parentem Valeriani.*] Non γονέα. apage. adolescens enim erat. sed συγγενῆ, ut sæpe diximus. *Casaub.*

1. *Vestes*

parente. Quo quidem tempore legionem tertiam eidem addidit sub testimonio ejusmodi. Epistola de legione tertia. *Res gestæ tuæ Probe charissime faciunt ut & serius tibi tradere majores exercitus videar, & citò tamen tradam. Recipe in fidem tuam legionem tertiam felicem, quam ego adhuc nulli nisi provecto jam credidi: mihi autem eo tempore credita est quo & me canosum, qui credebat, cum gratulatione vidit. Sed ego in te non expecto ætatem, quum & virtutibus fulgeas, & moribus polleas.* [1] *Vestes tibi triplices dari jussi, salarium duplex feci,* [2] *vexillarium*
6 *deputavi.* Longum est, si per res gestas tanti percurram viri, quæ ille sub Valeriano, quæ sub Gallieno, quæ sub Aureliano & Claudio privatus fecerit, quoties murum conscenderit, vallum diripuerit, hostem cominus interemerit, dona principum emeruerit, rempublicam in antiquum statum sua virtute reddiderit. Docet Gallieni epistola ad tribunos data, qui fuerit Probus. *Gallienus Augustus tribunis exercituum Illyricianorum. Etiamsi patrem meum fatalis belli Persici necessitas tenuit, habeo tamen parentem Aurelium Probum, quo laborante possim esse securus. qui si affuisset, nunquam ille ne nominandus quidem tyrannus, sibi usurpasset imperium. Quare omnes vos consiliis ejus cupio parere, qui & patris judicio probatus est & senatus.* Non magnum fortassis judicium

1. *Vestes tibi triplices dari jussi, salarium duplex feci.*] Vestes à salario separat. sic supra vestes & salarium seorsim enumeravit. *Salmas.*

2. *Vexillarium deputavi.*] Non dubium quin hic vexillarius ad ministerium vel obsequium deputatus Probo tribuno fuerit à Valeriano. sed quomodo vexillarium heic accipiemus, quærendum est. an vexilliferum intelligemus? sane vexillarii, imaginiferi, draconarii inter principales milites, ut & cornicularii, ducenarii, beneficiarii, quorum tamen plerosque in obsequio tribunorum & ducum fuisse reperio. ut in pauca conferam, vexillarii erant, quos triarios vocabant veteres, iique fere ex veteranis qui sub vexillo retinebantur, aliorum omnium munerum immunes præterquam propulsandi hostis. nulla autem erat legio quæ non haberet hoc veteranorum vexillum. ideo cum vexillum legionis, aut vexilla legionum audis, de istis veteranis intelligere debes. sexcenti autem in unaquaque legione, nunquam plus aut minus. quid si ergo *vexillarium* interpretemur vexilliferum? ita sane melius. sed quod obsequii genus præstitisse tribuno dicemus vexilliferum? fortassean ut ante tribunum ambularet cum vexillo, honoris & obsequii gratia; certum enim est imperatoribus Romanis præferri solita vexilla quocunque irent, & quotiescunque procederent. *Idem.*

1. *Aure-*

cium Gallieni esse videatur, principis mollioris, sed quod negari non potest: ne dissolutus quidem quispiam se, nisi in ejus fidem tradit cujus sibi virtutes existimat profuturas. Sed esto, Gallieni epistola sequestretur. Quid Aureliani judicium? qui Probo decimanos, fortissimos exercitus sui, & cum quibus ipse ingentia gesserat, tradidit sub hujusmodi testimonio: *Aurelianus Augustus Probo S. D. Ut scias quanti te faciam, decimanos meos sume, quos Claudius mihi credidit. Isti enim sunt qui quadam felicitatis prærogativa præsules nisi futuros principes habere non norunt.* Ex quo intellectum est [1] Aurelianum in animo habuisse [2] ut si quid sibi scienti prudentique eveniret, Probum principem faceret. Jam 7
Claudii, jam Taciti judicia de Probo longum est innectere: quamvis feratur in senatu Tacitus dixisse, quum eidem offerretur imperium, debere Probum principem fieri. [3] Sed ego S. C. ipsum non inveni. Ipse autem Tacitus imperator primam talem ad Probum epistolam dedit: *Tacitus Augustus Probo. Me quidem senatus principem fecit de prudentis exercitus voluntate. Attamen sciendum tibi est, tuis nunc humeris magis incubuisse Remp. qui & quantus sis omnes novimus, scit senatus.* [4] *Adesto igitur nostris necessitatibus:* [5] *tuæ familiæ assere,*

ut

1. *Aurelianum in animo habuisse.*] Vet. ed. *In animo hic habuisse.* forte: *In animo hoc habuisse.* Idem.

2. *Ut si quid sibi scienti prudentique eveniret, &c.*] Hoc est, si sibi morte sua mori contingeret, ita ut certus de obitu, suprema sua posset ordinare. *Casaub.*

3. *Sed ego S. C. ipsum inveni.*] Scribe, *S. C. ipsum non inveni.* Idem.

Sed ego Senatusconsultum ipsum non inveni.] Ita & Pal. noster. *Grut.*

4. *Adesto igitur nostris necessitatibus, tuæ familiæ assere ut soles Remp.*] Non nego modestissimum principem Tacitum fuisse, & qui fortasse cùm factus est imperator, ἄρχεσθαι quàm ἄρχειν præoptasset: sed istud tamen non concoquo, quòd ita expressis verbis Probum hortatur, ut suæ familiæ Remp. asserat. Sic locum ergo concipio: *meæ famæ adesto: assere, ut soles, Remp.* Sic paullò post acclamatur Probo à senatoribus: *Assertor senatus felix imperes.* Casaub.

5. *Tuæ familiæ assere, ut soles remp.*] Non mirum videatur, quod Probum hic hortetur ad remp. familiæ suæ afferendam. nam cum in senatu offerretur Tacito imperium, dixit Probum magis sibi videri dignum cui deferretur. in hac autem epistola jam princeps factus dicit Probi humeris magis incubuisse remp. hinc eum hortatur, ut necessitatibus publicis adsit, & familiæ suæ remp. asserat. hoc est, sic remp. administret, ut familiæ suæ principatum inferret. nam qui vel eo tempore, quo Tacito delatum est imperium, ipsius etiam Taciti judicio dignus erat imperio, adeo ut & eum imperatorem fieri debe-

 re dixe-

ut soles, Rempub. Nos tibi decreto totius Orientis ducatu, [1] *salarium quintuplex fecimus, ornamenta militaria geminavimus, consulatum in annum proximum nobiscum decrevimus: te enim manet pro virtutibus tuis Capitolina palmata.* Ferunt quidam Probo id pro imperii omine fuisse quod Tacitus scripsit, *Te manet Capitolina palmata.* [2] Sed in hanc sententiam omnibus
8 semper coss. scribebatur. [3] Amor militum erga Probum ingens semper fuit. [4] Neque enim unquam ille passus est peccare militem. Ille quinetiam Aurelianum sæpe à gravi crudelitate deduxit. Ille singulos manipulos adiit, vestes & calceamenta perspexit: siquid prædæ fuit, ita divisit, ut sibi nihil præter tela & arma servaret. Quinetiam [5] quum de prædato, sive ex Alanis sive ex aliqua alia gente incertum est, repertus esset equus non decorus, neque ingens, qui, quantum captivi loquebantur, [6] centum ad diem milliaria currere diceretur, ita ut per dies octo

re dixerit in Senatu: non mirandum est nunc ad eum scribere Tacitum, ut remp. familiæ suæ assereret, vt solebat scilicet, qui se jam ita gesserat, ut vel judice Tacito qui princeps factus est, princeps fieri mereretur. *Salmas.*

1. *Salarium quintuplex fecimus.*] Lege ex vet. edit. *Salarium quincuplex.* in veteribus Glossis: *Quincuplum*, πεντάπλουν. *Idem.*

2. *Sed in hanc sententiam omnibus semper Coss. scribebatur.*] A regio absunt illa, *semper Coss.* Non potest sanè verum esse quod hîc dicitur, nisi exponas commodè, & Coss. intelligas designatos: nam hos consules manebat toga palmata, de Capitolio petenda, ut scribit Capitolinus in Gordianis. quare de consulibus qui inierant non verè dixeris Capitolinam eos manere. *Casaub.*

3. *Amor militum erga Probum ingens fuit. neque enim ille unquam passus est peccare militem.*] Probus, ne milites peccarent, curabat: officio eos & disciplina retinendo, non vi aut ingratiis, sed amore & benevolentia. cum igitur amaret milites, vicissim quoque ab illis amabatur, qui & amore ejus & reverentia peccare timebant. sic in Gordiano tertio Capitolinus: *Tribuni eum & duces usque adeo timuerunt, & amaverunt, ut neque vellent peccare, neque ex ulla parte peccarent.* Salmas.

4. *Neque enim unquam ille passus est peccare militem.*] Beatum Probum! si militum peccata dum coërcet, eorum in se amorem accendit. hoc sanè significat τὸ *enim* isto loco. sed aliter Vopiscum scripsisse censeo. Lego, *peccari in militem.* sic alibi sæpe magni duces in hac historia laudantur, quòd milites à tribunorum suorum vexatione redemerint. Hanc auctoris esse mentem probant sequentia: *Ille quinetiam Aurelianum sæpe à gravi crudelitate deduxit.* quasi dicat: non solùm tribunos & ductores ordinum molliores erga milites reddidit; sed ipsum etiam imperatorem Aurelianum ab ingenita sibi crudelitate deduxit. *Casaub.*

5. *Cùm de prædato sive ex Alanis.*] Pal. *prædato hic ex Alanis.* Grut.

6. *Centum ac decem milliaria currere.*] Pal. *millia.* Idem.

1. *Deinde*

octo vel decem continuaret, & omnes crederent Probum
tale animal sibimet servaturum, jam primùm dixit, *Fugi-
tivo militi potiùs quàm forti hic equus convenit.* [1] Deinde in ur-
nam [2] militares jussit nomen suum mittere, ut aliquis eum
sorte ductus acciperet. Et quum essent in exercitu qui-
dam nomine Probi alii quatuor milites, casu evenit [3] ut
primùm emergeret cui Probo nomen existeret, quum
ipsius Probi ducis nomen missum non esset. Sed quum
quatuor illi milites inter se contenderent, ac sortem sibi
quisque defenderet, jussit iterum agitari urnam: sed & ite-
rum Probi nomen emersit: quumque tertiò & quartò fe-
cisset, quartò Probi nomen effusum est. Tunc omnis
exercitus equum illum Probo duci dicavit, ipsis etiam mi-
litibus quorum nomina exierant, id volentibus. Pugna- 9
vit & contra Marmaridas in Africa fortissimè, eos denique
vicit, atque ex Libya Carthaginem transiit, eandemque
à rebellionibus vindicavit. Pugnavit & singulari certa-
mine contra quendam Aradionem in Africa, eundemque
prostravit: & quia fortissimum ac pertinacissimum virum
viderat, sepulcro ingenti honoravit, quod adhuc extat
[4] tumulo usque ad ducentos pedes terræ lato per mi-
lites quos otiosos esse nunquam est passus. [5] Extant apud
Ægyptum ejus opera quæ per milites struxit in plurimis
civi-

1. *Deinde in urnam militares jussit.*] Vet. ed. *Milites.* Salmas.

2. *Militares jussit nomen suum mittere.*] Palat. tantum habet, *milites jussit mittere.* Grut.

3. *Ut primum emergeret cui Probo nomen exsisteret, &c.*] Pal. *ut qui primum Probo nomen existeret.* Idem.

4. *Tumulo usque ad ducentos pedes terræ lato, &c.*] Nam quo latior agri modus sepulcro assignabatur, eo magis crescebat honos. constat hoc ex antiquis inscriptionibus. *Casaub.*

Tumulo usque ad ducentos pedes terræ lato per milites.] Dicit heic author, Probum per milites ideo tam latum tumulum curavisse extruendum, quod eos otiosos esse nunquam pati posset. legendum, *alto:* aut quod verius, & propius est, *elato*, hoc modo: *sepulcro ingenti honoravit, quod adhuc extat, tumulo usque ad ducentos pedes terræ elato.* oportet ingens hoc sepulcrum fuisse, quod tumulum terra elatum haberet usque ad ducentos pedes. *Salmas.*

5. *Extant apud Ægyptum ejus opera quæ per milites struxit in plurimis civitatibus.*] Non in Ægypto solùm, sed etiam in aliis plerisque provinciis, ut Africa, Gallia, Pannonia, Mœsia. vide Aurelium Victorem. Erat hic mos ducum & Imp. Rom. *Casaub.*

1. *Con-*

civitatibus. In Nilo autem tam multa fecit ut vectigal frumentarium solus adjuverit: pontes, templa porticus, basilicas labore militum struxit: ora fluminum multa patefecit, paludes plerasque siccavit, atque in his segetes agrosque constituit. Pugnavit etiam [1] contra Palmyrenos pro Odenati & Cleopatræ partibus Ægyptum defendentes, primò feliciter, postea temerè, ut penè caperetur: sed postea refectis viribus, Ægyptum & Orientis maximam partem in Aureliani potestatem redegit. [2] Quum igitur tot & tantis virtutibus eniteret, Tacito absumto fataliter, ac Floriano imperium arripiente, omnes Orientales exercitus eundem imperatorem fecerunt. Non inepta neque inelegans fabula est, scire quemadmodum imperium Probus sumpserit. Quum ad exercitus nuntius venisset, tum primùm animus militibus fuit prævenire Italicos exercitus, ne iterum senatus principem daret. sed quum inter milites sermo esset quis fieri deberet, & manipulatim in campo tribuni eos alloquerentur, dicentes requirendum esse principem aliquem fortem, sanctum, verecundum, clementem, probum: idque per multos circulos, ut fieri assolet, diceretur, quasi divino nutu undique ab omnibus acclamatum est, *Probe Auguste, dii te servent.* [3] deinde concursus, & cespititium tribunal: appellatusque imperator, ornatus etiam pallio purpureo quod de statua templi oblatum est: atque inde ad Palatium reductus, invitus & retrectans, & sæpe dicens, [4] *Non enim vobis expedit, milites,* [5] *non mecum bene agetis. Ego enim vobis blan-*

1. *Contra Palmyrenos pro Odenati & Cleopatræ, &c.*] Legendum: *Pugnavit contra Palmyrenos, Odenati & Cleopatræ partibus Ægyptum defendentes.* elegans & Latina loquutio, nemo neget, *defendere rem aliquam alicui.* Salmasius.

2. *Quum his igitur tot & tantis virtutibus.*] *Quum igitur his tot & tantis virtutibus eniteret.* ita vet. ed. *Idem.*

3. *Deinde concursus & cespititium tribunal.*] Erectio tribunalis certissimum creati imperatoris erat argumentum. & ratio est, quia alloquendi principem uni ac soli imperatori jus fuit, sicut observabamus ad Capitolini divum Verum. *Casaub.*

4. *Non vobis expedit milites.*] Sic Pal. excluso *enim.* Grut.

5. *Non mecum bene agitis.*] Melius ex Palatino legas: *Non mecum bene agetis.* Salmas.

1. Te

blandiri non possum. Prima ejus epistola data ad Capitonem præfectum prætorio talis fuit: *Imperium nunquam optavi, & invitus accepi. Deponere mihi rem invidiosissimam non licet. Agenda est persona quam mihi miles imposuit.* [1] *Te quæso, Capito, ita mecum salva Repub. perfruaris, annonam & commeatus & quicquid necessarium est ubique militi pares: ego, quantum in me est, si recte omnia gubernaveris, præfectum alterum non habebo.* [2] Itaque milites cognito quòd imperaret Probus, Florianum qui quasi hereditarium imperium arripuerat, intercmerunt, scientes [3] neminem digniùs imperare quàm Probum. Ita ei sine ulla molestia totius orbis imperium & militum & senatus judicio delatum est. Et quoniam 11
mentionem senatus fecimus, sciendum est quid ipse ad senatum scripserit, quid item ad eum amplissimus ordo rescripserit. Oratio Probi prima ad senatum. *Rectè atque ordine P. C.* [4] *proximo superiore anno factum est, ut vestra clementia orbi terrarum principem daret, & quidem de vobis, qui & estis mundi principes, & semper fuistis, & in vestris posteris eritis. atque utinam id Florianus expectare voluisset, nec velut hereditarium sibi vindicasset imperium, vel illum vel alium quempiam majestas vestra fecisset. Nunc quoniam ille imperium arripuit, nobis à militibus delatum est nomen Augustum, vindicatum quinetiam in illum à prudentioribus militibus, quod fuerat usurpatum.* [5] *Quæso ut de meis meritis faciatis quicquid jusserit vestra clementia.* Item S. C. Die tertio nonas Februarias in æde Concordiæ: inter cætera. Ælius Scorpianus cos. dixit, *Audistis*

1. *Te quæso Capito, ita mecum salva Rep. perfruaris, &c.*] Distingue meliùs: *Te quæso Capito, ita mecum salva Rep. perfruaris, &c.* Egregia verò obtestatio illa Probi, *ita mecum salva Rep. perfruaris, &c.* vide l. 2. Suet. c. XXVIII. *Casaub.*

2. *Itaque milites cognito quod imperaret Probus.*] V. ed. hoc ordine habet: *Cognito itaque quod imperaret Probus, milites Florianum, &c.* Salmas.

3. *Neminem dignius imperare quam Probum.*] Pal. & editio vetus addunt: *Neminem dignius imperare posse quam Probum.* Idem.

4. *Proximo superiore anno, &c.*] Ex his verbis intelligi potest Tacitum, qui sex tantùm menses imperium tenuit, sub anni finem creatum fuisse imperatorem, & sequentis anni principio interemtum. *Casaub.*

5. *Quæso ut de meis meritis, &c.*] Pone ante ista minorem distinctionem loco majoris, & superioribus connecte. *Idem.*

dictis P. C. literas Aurelii Valerii Probi: de his quid videtur? Tunc acclamatum est, *Probe Auguste, dii te servent. Olim dignus, & fortis, & justus, bonus ductor, bonus imperator. Exemplum militiæ, exemplum imperii, dii te servent. Assertor Reipubl. felix imperes: magister militiæ, felix imperes: te cum tuis dii custodiant. Et senatus antea te delegit. Ætate Tacito posterior, cæteris prior. Quòd imperium suscepisti, gratias agimus. Tuere nos, tuere Rempubl. bene tibi committimus quos antè servasti. Tu Francicus, tu Gotthicus, tu Sarmaticus, tu Parthicus, tu omnia, & priùs fuisti semper dignus imperio, dignus triumphis: felix agas,*
12 *feliciter imperes.* Post hæc Manlius Statianus, qui primæ sententiæ tunc erat, ita loquutus est: *Diis immortalibus gratias, & præ cæteris P. C. Jovi Optimo, qui nobis principem talem qualem semper optabamus, dederunt. Si rectè cogitemus, non nobis Aurelianus, non Alexander, non Antonini, non Trajanus, non Claudius requirendi sunt: omnia in uno principe constituta sunt: rei militaris scientia, animus clemens, vita venerabilis, exemplar agendæ reipublicæ, atque omnium prærogativa virtutum. enimvero quæ mundi pars est quam ille non vincendo didicerit? Testes sunt Marmaridæ in Africæ solo victi,* [1] *testes Franci inviis strati paludibus, testes Germani & Alemanni longè à Rheni submoti litoribus. Jam verò quid Sarmatas loquar, quid Gotthos, quid Parthos, ac Persas, atque omnem Ponticum tractum? ubique vigent Probi virtutis insignia. Longum est dicere quot reges magnarum gentium fugaverit, quos duces manu sua occiderit, quantum armorum sit quæ ipse cepit privatus. Superiores principes, quas illi gratias egerint, testes sunt literæ publicis insertæ monumentis. Dii boni, quoties ille donis militaribus est donatus? quas militum laudes emeruit?* [2] *Adolescens tribunatum, non longè post adolescentiam, regendas legiones accepit. Jupiter* OPT. MAX. *Juno regina, tuque virtutum præsul Minerva, tu orbis Concordia, & tu Romana Victoria, date hoc senatui* P. Q. R. *date militibus, date sociis, atque exteris nationibus. Imperet quemadmodum militavit.*

Decerno

1. *Testes Franci inviis strati paludibus.*] Forte leg. *In suis strati paludibus.* Salmas.

2. *Adolescens Tribunatum.*] Pal. *Tribunatus.* Idem.

1. Nomen

Decerno igitur P. C. *votis omnium concinentibus* [1] *nomen Cæsareum, nomen Augustum, addo proconsulare imperium, patris patriæ reverentiam, pontificatum maximum, jus tertiæ relationis, tribunitiam potestatem.* Post hæc acclamatum est, *Omnes* 13
omnes. [2] Accepto igitur hoc S. C. [3] secundum orationem [4] permisit patribus [5] ut ex magnorum judicum appellationibus ipsi cognoscerent, [6] proconsules crearent, legatos con-

1. *Nomen Cæsareum.*] Idem, *Cæsareanum.* Idem.

2. *Accepto igitur hoc S. C. secundum orationem permisit patribus, &c.*] Scribendum, *per secundam orationem.* dixit suprà: *Oratio Probi prima ad senatum.* Casaub.

Accepto igitur hoc S. C. secundum orationem permisit patribus.] Fortean scribendum: *Accepto igitur hoc S. C. secundam orationem habuit, qua permisit patribus.* supra habuimus primam orationem Probi ad senatum, at heic secundæ mentionem facit. fortasse scribendum: *Secunda oratione permisit patribus.* Salmas.

3. *Secundum orationem.*] Cùm sit in Codice Regio *secundam*, vix dubium sit legendum detracta littera, *secundâ oratione.* Supra enim fuit; *Oratio Probi prima ad Senatum.* Grut.

4. *Permisit patribus ut ex magnorum judicum appellationibus ipsi cognoscerent.*] Magni judices sunt majores magistratus quà urbani, quà provinciales. post Aureliani mortem, quo tempore summam Reip. & vim ipsam imperii sibi patres vindicarunt, institutum fuerat, ut non ad patres, verùm ad Urbis præfectum provocaretur à proconsulibus, & omnibus judicibus ordinariis: à præfecto Urbis postea ad senatum appellatio restabat, velut anchora quædam sacra. sed hos circuitus sustulit hac oratione Probus, sanciens, ut à proconsulibus & aliis judicibus majoribus, rectà senatus appellaretur. *Casaub.*

5. *Ut ex magnorum judicum appellationibus ipsi cognoscerent.*] Quod ad rem ipsam attinet, sic sæpe factum à bonis principibus, ut multum senatui deferrent, & appellationes ex majoribus judicibus, qua urbanis, qua provincialibus, ad senatum ire juberent. *magnos* porro *judices*, in *majores* male mutant magni viri rationem si quæris, hanc afferunt. *majores judices* in libris juris sæpe legere est, *magnos* nunquam. ridicule. quasi major & magnus judex non idem sit. *Salmas.*

6. *Proconsules crearent, legatos consulibus darent.*] Scribendum, *proconsulibus.* de his enim hîc sermo est, non de consulibus. *Casaub.*

Proconsules crearent, legatos consulibus darent.] Corrigunt, *legatos proconsulibus darent.* sed mihi non placent cum hac correctione. proconsules non legatos ipsi sibi, quos vellent, sumebant, sed eos à senatu accipiebant. non igitur magnum aut mirum, ut qui proconsules crearent, iidem legatos proconsulibus darent. nec necessum habuit Probus, postquam permisit senatui Pcoconsules creandi potestatem, iisdem quoque ut proconsulibus legatos darent, permittere. legendum omnino puto: *Proconsules crearent, legatos ex consulibus darent. legati ex consulibus*, sunt *legati consulares*, qui provincias consulares, jure ac potestate consulari administrabant. sic *ex consulibus viros* supra notavimus, pro *viros Consulares.* Ergò in eo Probus præter ceteros principes insigniter fuit probus, quod non solum quæ populi erant provinciæ populo restituit, senatuique permisit ordinandas; verum etiam quæ Cæsaris semper fuere propriæ, eidem senatui, ut in eas legatos mitteret, concesserit.

consulibus darent, [1] jus prætorium præsidibus darent; [2] leges quas Probus ederet, senatusconsultis propriis consecrarent. [3] Statim deinde, siqui de interfectoribus Aureliani superfuerant, vario genere vindicavit. Molliùs tamen moderatiusque quàm priùs exercitus & postea Tacitus vindicaverant. Deinde animadvertit etiam in eos qui Tacito insidias fecerant. Floriani sociis pepercit, quòd non tyrannum aliquem videbantur sequuti, sed sui principis fratrem. Recepit deinde omnes Europenses exercitus, qui Florianum & imperatorem fecerant & occiderant. His gestis, cum ingenti exercitu Gallias petit: [4] quæ omnes, [5] occiso Posthumio, turbatæ fuerant, interfecto Aureliano, à Germanis possessæ. tanta autem illic prælia feliciter gessit, [6] ut à Barbaris sexaginta per Gallias, nobi-

legatos enim tam consulares quam prætorios in suas provincias mittere solebat Cæsar, non senatus, aut populus. *legati* igitur *ex Consulibus* hoc loco sunt legati consulares. *Salmas.*

1. *Jus prætorium præsidibus darent.*] Ut præsides provinciarum ex administratione sua reversi sederent in senatu inter prætorios. hoc vocat *jus prætorium.* Casaub.

Jus Prætorium præsidibus darent.] *Præsidibus jus prætorium dare*, aliud nihil est, quam præsides cum jure prætorio in provincias mittere. qui cum jure consulari provincias administrabant Cæsarianas, consulares dicebantur, etsi nunquam consules fuissent. sic quos Cæsar idem provinciis suis præficiebat cum jure prætorio regendis, prætorii legati, & legati proprætore audiebant. sic alibi apud hos auctores, *jus proconsulare alicui decernere*, est proconsulem facere. nam qui proconsulari potestate & imperio provincias regebant, proconsules erant, tametsi nunquam consules fuissent. *Salmas.*

2. *Leges quas Probus ederet senatusconsultis propriis consecrarent.*] Fortasse institutum à Probo, ut quicquid edicto principis sancitum fuisset, patrum decreto confirmaretur. *Casaub.*

3. *Statim deinde si qui de interfectoribus Aureliani superfuerant, vario genere vindicavit.*] Cur dicat *statim*, declarat Zosimus, qui Probum firmato imperio suam Reip. administrationem ab istorum supplicio scribit exorsum. *Idem.*

4. *Quæ omnes occiso Posthumio turbatæ fuerant.*] Posthumium intelligo, qui inter XXX. tyrannos dictus Pollioni. hic dum vixit, Barbaros omnes è Galliis sua virtute summovit: eo extincto irrupêre undique in Gallias limite fracto variæ gentes: quas neque Claudius neque Aurelianus loco pellere potuerunt. *Idem.*

5. *Occiso Postumio.*] *Postumio.* vet. ed. ita semper, atque ita etiam nummi. *Salmas.*

6. *Ut à Barbaris sexaginta per Gallias nobilissimas reciperet civitates.*] Probus ipse mox in epistolis ad senatum: *Septuaginta urbes nobilissimæ captivitate hostium vindicatæ, & omnes penitus Galliæ liberatæ.* aut igitur *septuaginta* hîc scribi debuit, aut ibi *sexaginta.* Casaubonus.

1. Præ-

nobilissimas reciperet civitates: [1] prædam deinde omnem, [2] qua illi præter divitias etiam efferebantur ad gloriam. Et quum jam in nostra ripa, imò per omnes Gallias securi vagarentur, cæsis propè quadringentis millibus qui Romanum occupaverant solum, [3] reliquias ultra Nicrum fluvium & Albam removit, tantum his prædæ Barbaricæ tulit, quantum ipsi Romanis abstulerant: [4] contrà urbes Romanas & castra in solo Barbarico posuit, atque illic
milites collocavit. [5] Agros, & horrea, & domos, anno- 14
nam Transrhenanis omnibus fecit, iis videlicet quos in excubiis collocavit: nec cessatum est unquam pugnari, quum quotidie ad eum Barbarorum capita deferrentur, jam ad singulos aureos singula, quandiu reguli novem ex diversis gentibus venirent, atque ad pedes Probi jacerent: quibus ille primùm obsides imperavit, qui statim dati sunt; deinde frumentum, postremò etiam vaccas atque oves. Dicitur jussisse his acriùs, ut gladiis non uterentur, Romanam expectaturi defensionem, [6] si essent ab aliquibus

1. *Prædam deinde omnem, qua illi præter divitias etiam efferebantur ad gloriam.*] Non solùm civitates, inquit, verùm & prædam omnem recepit, coactis Barbaris, ut eam ipsi redderent: cùm quidem, ut statim sequitur, in eos vindicatum est, qui prædam fideliter non reddidissent. *Idem.*

2. *Qua illi præter divitias efferebantur ad gloriam.*] Palat. *Efferabantur:* convenit id enim feris & barbaris nationibus. *Salmas.*

3. *Reliquias ultra Nicrum fluvium & Albam removit.*] Scripti, *Album.* meliùs *Albim.* notissimum flumen: etiam Nicer, qui hodieque Neccarus. ad hunc fluvium sæpiùs pugnarunt Romani cum gentibus, quæ se agentibus fatis è septentrione in orbem Romanum effuderunt. *Casaub.*

Reliquias ultra Nicrum fluvium & Albam removit.] Pal. *Nigrum.* malè. *Nicrum* enim retinemus, *Albimque* etiam malimus, quam *Albam.* Grut.

4. *Contrà urbes Romanas & castra in solo Barbarico posuit.*] Malim, *contra hos urbes, &c.* Casaub.

Contra urbes Romanas, & castra in solo barbarico posuit.] Lege: *Contra urbes Romanas castra in solo barbarico posuit, atque illic milites collocavit.* castra in solo barbarico fiebant, ad extendendum limitem, militesque in his collocabantur ad defendendas urbes limitaneas Romanas. *Salmas.*

5. *Agros & horrea & domos & annonam Transrhenanis omnibus fecit.*] Cogitemus de hoc loco: nam *agros & annonam facere alicui*, duriusculè dictum, & fortasse οὐκ ἀκίβδηλον. *Casaub.*

Agros & horrea, & domos & annonam Transrhenanis omnibus fecit.] *Annonam facere*, non durius est, quam *salarium facere: facere annonam alicui*, & *facere salarium* idem est, pro constituere ac decernere. sic etiam *facere agros*, pro dare vel assignare. *Salmas.*

6. *Si essent ab aliquibus vindicandi.*]

bus vindicandi. Sed visum est id non posse fieri, nisi si limes Romanus extenderetur, & fieret Germania tota provincia. Maximè tamen, ipsis regibus consentientibus, in eos vindicatum est qui prædam fideliter non reddiderunt. Accepit præterea sedecim millia tironum, quos omnes per diversas provincias sparsit, [1] ita ut numeris, vel limitaneis militibus quinquagenos & sexagenos intersereret, [2] dicens sentiendum esse non videndum quum auxiliaribus

Si qui hostes existerent, qui ipsos bello premerent, dum suas injurias ulciscuntur. *Casaub.*

1. *Ita ut numeris vel limitaneis militibus*] Id est, *Numeris & limitaneis militibus.* & Frontinus de Coloniis: *Aureliam vel Campaniam:* pro Aureliam & Campaniam. *numeros* autem hoc loco Vopiscus, à *limitaneis militibus* distinguit, hoc est, legionarios milites à limitaneis vel ripensibus. numeri enim sunt legiones. legionarii milites, per provincias dispositi in castris, & sedibus, ut tunc vocabantur degebant. limitanei vero, qui in ripa per cuneos auxiliaque constituti, limitem tuebantur. nam limitanei & ripenses iidem. Comitatenses igitur milites in castris erant. limitanei vero & ripenses in ripa per cuneos constituebantur. ad ripensem porro militiam non eadem in milite statura exigebatur, nec idem corporis robur, quod in comitatensi vel legionaria. *Salmas.*

2. *Dicens sentiendum esse, non videndum, cùm auxiliaribus Barbaris Romanus juvatur.*] Veteri instituto res sacra fuit militia Romana: ad quam solis patuit aditus civibus, & quidem iis qui essent pleno jure cives. postea, ut mutant res cunctæ hominum, & libertini, & servi etiam sunt admissi: tandem etiam Barbari: quam inter amissi imperii caussas unam & Zosimus & alii statuunt verè: ideo Probus quantum potuit dissimulare dedecus hoc est conatus. *Casaub.*

Dicens sentiendum esse non videndum, quum auxiliaribus barbaris Romanus juvatur.] Sciendum est Romanam remp. auxiliis sociorum, & alienigenarum gentium fere semper usam esse. Et primis quidem temporibus, priusquam Italia subacta esset, aut in provinciam saltem redacta, legiones ex civibus Romanis conscribebantur, auxilia vero ex Italicis sociis petebantur: & hæc auxilia numerum legionum semper aut æquabant, aut certe superabant post Italiam civitate donatam, legiones tam ex Italicis quam ex Romanis, utrique enim jam cives, conscribi cœptæ sunt: auxilia vero ex aliis gentibus petita, partim fœderatis, partim etiam mercede conductis. hinc *miles provincialis* apud Hyginum, pro legionario. legiones enim Romanæ ex milite provinciali constabant. auxiliares vero milites barbari subministrabant. barbaræ ergò nationes inter auxilia tantum militabant, nec illis unquam ad legionariam militiam patuit aditus. Primus igitur Probus, ut heic habetur, cum diceret, *sentiendum esse non videndum, quoties auxiliaribus barbaris Romanus juvatur*, sedecim tironum millia ex barbaris accepta, per diversas Romani imperii provincias spargit, & legionibus immiscuit, militibusque limitaneis. quo facto & instituto utriusque militiæ sacramenta confudit, legionariæ & auxiliaris, quæ ante id tempus erant distincta ac diversa. tantum ergo abest ut Probus hac in parte Romanum dedecus dissimulare conatus sit ac celare, quæ magni viri sententia est, ut primus illi dedecori ansam præbuerit, dum auctor illius instituti fuit, quo passim exteris & barbaris nationibus, ad militiam Romanam aditus patefactus est. *Salmas.*

1. *Ad*

ribus Barbaris Romanus juvatur. Compoſitis igitur rebus in Gallia, tales ad ſenatum literas dedit. *Ago diis immortalibus gratias P. C. quia veſtra in me judicia comprobarunt. Subacta eſt omnis quà tenditur latè Germania: novem reges gentium diverſarum ad meos pedes, imò ad veſtros, ſupplices ſtratique jacuerunt. Omnes jam Barbari vobis arant, vobis jam ſerunt, & contra interiores gentes militant. Supplicationes igitur veſtro more decernite. Nam & quadringenta millia hoſtium cæſa ſunt, & ſedecim millia armatorum nobis oblata, & ſeptuaginta urbes nobiliſſimæ captivitate hoſtium vindicatæ, & omnes penitus Galliæ liberatæ. Coronas quas mihi obtulerunt omnes Galliæ civitates aureas, veſtræ P. C. clementiæ dedicavi. Et has Jovi* OPT. MAX. *cæteriſque diis deabuſque immortalibus veſtris manibus conſecrate. Præda omnis recepta eſt, capta etiam alia & quidem major quàm fuerat antè direpta. Arantur Gallicana rura Barbaris bobus, & juga Germanica captiva præbent noſtris colla cultoribus: paſcuntur* [1] *ad noſtram alimoniam gentium pecora diverſarum: equinum pecus noſtro jam fœcundatur equitatui: frumento barbarico plena ſunt horrea.* [2] *Quid plura? illis ſola relinquimus ſola, nos eorum omnia poſſidemus. Volueramus P. C. Germaniæ novum præſidem facere, ſed hoc ad pleniora vota diſtulimus. Quod quidem credimus conferre, quum divina providentia noſtros uberiùs fœcundarit exercitus.* Poſthæc Illyricum petiit: & priùs quàm veni- 16
ret, Rhetias ſic pacatas reliquit ut illic ne ſuſpicionem quidem ullius terroris relinqueret. In Illyrico Sarmatas cæteraſque gentes ita contudit, ut propè ſine bello cuncta reciperet quæ illi diripuerant. Tetendit deinde per Thracias, atque omnes Geticos populos fama rerum territos, & antiqui nominis potentia preſſos, aut in deditionem, aut in amicitiam recepit. His geſtis Orientem petiit, atque

1. *Ad noſtram alimoniam.*] Pal. *noſtrorum.* Grut.

2. *Quid plura? illis ſola relinquimus ſola, nos eorum omnia poſſidemus.*] Forte ſcribendum: *Illis ſolum relinquimus, in ſolo eorum nos omnia poſſidemus.* nos, inquit, ſolum illis relinquimus, nec enim eripi poteſt, ſed omnia quæ in ſolo eorum ſunt, aut ex ſolo naſcuntur poſſidemus, ut pecora, armenta, frumentum, & cetera. *Salmaſius.*

1. *Omnem*

que in itinere potentissimo quodam latrone Palfurio capto & interfecto, [1] omnem Isauriam liberavit: populis atque urbibus Romanis legibus restitutis. Barbarorum qui apud Isauros sunt, [2] vel per terrorem vel per voluntatem, loca ingressus est: quæ quum peragrasset, hoc dixit, *Facilius est ab istis locis latrones arceri quàm tolli.* Veteranis [3] omnia illa quæ angustè adeuntur loca privata donavit, addens ut eorum filii ab anno octavodecimo [4] mares duntaxat ad militiam mitterentur, [5] ne antè latrocinari quàm militare dis-
17 cerent. Pacatis denique omnibus Pamphyliæ partibus, cæterarumque provinciarum quæ sunt Isauriæ vicinæ, ad Orientem iter flexit. [6] Blemyas etiam subegit, quorum captivos Romam transmisit, [7] qui mirabilem sui visum, stupente pop. Rom. præbuerunt. [8] Copton præterea & Ptole-

1. *Omnem Isauriam liberavit: populis atque urbibus Romanis legibus restitutis.*] Sed non diu obtinuerunt Romani. *Casaubonus.*

2. *Vel per terrorem vel per voluntatem loca ingressus est.*] Pal. legit: *Vel per urbanitatem.* Per urbanitatem barbarorum loca illa ingressum esse Probum dicit, qui non invitis barbaris ea ingressus est, sed cum bona eorum gratia. sic supra *urbane adjuvare*, pro comiter & benigne. *Salmas.*

3. *Omnia illa quæ angustè adeuntur loca.*] Id est, omnes Isauriæ aditus angustiores, & loca ubi fauces sunt montium. *Casaub.*

4. *Mares duntaxat.*] Οἱ ἄῤῥενες δηλαδή. *Mares scilicet.* Salmas.

5. *Ne ante latrocinari quam militare discerent.*] Scribe meo periculo: *Ne latrocinari condiscerent.* ab octavodecimo anno volebat eos ad militiam mitti Probus, ne latrocinari condiscerent. *Idem.*

Ne ante latrocinari quàm militare discerent.] Tantum habet Pal. *ne latrocinare quàm discerent*; & ex illo *quam* deinde factum *numquam.* Grut.

6. *Blemyas etiam subegit.*] Scribe *Blemmyas.* Et Græci, Βλέμμυες. *Salmas.*

7. *Qui mirabilem sui visum stupente populo Rom. præbuerunt.*] Non dicit auctor, quid mirati sint Romani in Blemmyis. tales nempe vulgò fingebantur, sine capite; ore, & oculis pectori affixis. vide Plin. lib. 5. cap. 8. *Casaub.*

Qui mirabilem sui visum, stupente P. R. præbuerunt.] Scribe: *Qui mirabilem sui visum stupenti pop. Rom. præbuerunt.* Salmas.

8. *Copton præterea & Ptolemaidem urbes.*] Copton urbem & nomum Coptiten in superiore Ægypto Ptolemæus recenset. Ammianus Thebaidi, quæ una fuit è quinque provinciis Ægypti, adtribuit. erat Thebais duplex, prima & secunda. Copton atque Ptolemaidem in secunda collocant Excerpta geographica bibliothecæ regiæ, ex quibus didici urbem Copton postea Justinianopolim esse appellatam. *Casaub.*

Copton præterea & Ptolemaidem urbes.] Scribe: *Copto præterea, & Ptolemaide urbes ereptas, &c. Copto & Ptolemaide,* pro *Copton & Ptolemaidem.* sic enim tunc temporis enuntiabant urbium nomina. nam in sexto casu ea proferebant, & indeclinabilia faciebant. *Salmas.*

Copton præterea.] Pal. *Copte*, ut & infra *Copten.* Grut.

1. Fey-

Ptolemaidem urbes, ereptas Barbarico ſervitio, Romano addidit juri. Ex quo tantum profecit ut Parthi legatos ad eum mitterent, confitentes timorem pacemque poſcentes: quos ille ſuperbiùs acceptos, magis timentes domum remiſit. [1] Fertur etiam epiſtola illius, repudiatis donis quæ rex Parthorum miſerat, ad Narſeum talis fuiſſe: *Miror te de omnibus quæ noſtra futura ſunt, tam pauca miſiſſe. Habeto interim omnia illa quibus gaudes: quæ ſi nos habere cupiamus, ſcimus quemadmodum poßidere debeamus.* His acceptis literis Narſeus maximè territus, & eo præcipuè quòd Copton & Ptolemaidem comperit à Blemyis qui eas tenuerant vindicatas, cæſoſq; ad internecionem eos qui gentibus fuerant
antè terrori. Facta igitur pace cum Perſis, ad Thracias 18
rediit, & [2] centum millia Baſtarnarum in ſolo Rom. conſtituit, [3] qui omnes fidem ſervaverunt. Sed quum & ex aliis gentibus pleroſque pariter tranſtuliſſet, id eſt, [4] ex Gepidis, [5] Gautunnis, & [6] Vandalis, illi omnes fidem fregerunt,

1. *Fertur etiam epiſtola illius ad Narſeum talis fuiſſe.*] Hic Narſeus regulus Armenus fuit, juſſus à rege Perſarum, hæc ad Rom. principem deferre munera. *Caſaub.*

2. *Centum millia Baſtarnarum in ſolo Rom. conſtituit.*] Vide Zoſimum. *Idem.*

Centum millia Baſtarnarum.] Græci ſemper hunc populum nominant Βαστέρνας, ſed Latini *Baſternas.* Salmaſius.

3. *Qui omnes fidem ſervaverunt.*] Hoc vult & Zoſimus. propterea adeò ſtudioſe notatum Græcis & Latinis hiſtoricis, fidem à Baſternis ſervatam: quòd cæteræ gentes Barbaræ quas vel hic imperator, vel alii, variis partibus Romani orbis collocarant, pro hoſtibus mox ſe geſſerunt, & bellis inteſtinis remp. Rom. dilacerarunt. *Caſaub.*

4. *Ex Gepidis, Gautunnis & Vandalis.*] *Gautunni* vel ſunt qui Trutungi, vel qui Virtingui in Claudio nominabantur. Ego putem Juthungos intelligi, de quibus oppidò ſuavem hiſtoriam narrat Dexippus in rebus Aureliani, ubi etiam de Vandalis loquitur, gente alioquin ſatis nota. *Idem.*

Ex Gepidis.] Palat. *Ex Gipidis. Gypedes* & *Gipedes* libri ferme ſemper eos ſcribunt, non *Gepidas.* at Græci Γήπαιδας eos vocant. *Salmaſ.*

Ex Gepidis, Gautunnis, & Vandalis.] Pal. *ex Gipedis, Grauthungis & Blandulis.* Grut.

5. *Gautunnis.*] Palat. *Granthungis.* atque ita omnino legendum. *Granthungi* & *Grothungi*, & *Gruthungi* vocantur paſſim apud authores iſti populi. Ammiano *Gruthungi.* lib. XXVII. *Gruthungos bellicoſam gentem.* Claudian.

Auſi Danubium quondam tranſnare Grothungi
In lintres fregere nemus. ——

male hodie legitur, *Gothunni.* Salmaſ.

6. *Vandalis.*] Scribendum: *Bandulis,* aut *Vandulis.* ita enim ſæpe in libris veteribus vocantur, qui vulgo *Vandali.* Græci quoque nunquam Βανδίλους, ſed Βανδήλους ſcribunt. *Idem.*

1. Omnes

gerunt, & occupato bellis tyrannicis Probo, per totum penè orbem pedibus & navigando vagati ſunt, nec parum moleſtiæ Rom. gloriæ intulerunt. quos quidem ille diverſis vicibus, variiſque victoriis oppreſſit, paucis cum gloria domum redeuntibus, quòd Probi evaſiſſent manus. Hæc Probus cum Barbaris geſſit. Sed habuit etiam non leves tyrannicos motus. Nam & SATURNINUM, qui Orientis imperium arripuerat, variis præliorum generibus & nota virtute ſuperavit. Quo victo, tanta in Oriente quies fuit, ut (quemadmodum vulgò loquebantur) mures rebelles nullus audiret. Deinde quum PROCULUS & BONOSUS apud Agrippinam in Gallia imperium arripuiſſent: [1] omneſque ſibi Britannias, Hiſpanias, & braccatæ Galliæ provincias vindicarent, Barbaris ſemet juvantibus, vicit. Ac ne requiras plura vel de Saturnino, vel de Proculo, vel de Bonoſo, ſuo eoſdem inſeram libro, pauca de iiſdem, ut decet, imò ut poſcit neceſſitas, loquuturus. Unum ſanè ſciendum eſt, quòd Germani omnes, quum ad auxilium eſſent rogati à Proculo, [2] Probo potiùs perſervire maluerunt quàm cum Bonoſo & Proculo eſſe. [3] Gallis omnibus [4] & Hiſpanis ac Britannis hinc permiſit ut vites haberent vinumque conficerent. [5] Ipſe Almam montem in Illyrico circa Sirmium militari manu foſſum,
19 [6] lecta vite conſevit. Dedit Rom. etiam voluptates, & quidem

1. *Omneſque ſibi Britannias.*] *Omneſque ſibi jam Britannias, Hiſpanias.* ita Pal. nec ſecus ed. vet. *Idem.*

Omneſque ſibi jam Britannias.] Addidi *jam* è Palatino. *Grut.*

2. *Probo potius perſervire maluerunt.*] Pal. *proſervire maluerunt.* ſcribe: *quum ad auxilium eſſent rogati à Proculo, Probo ſervire maluerunt, quam cum Bonoſo & Proculo eſſe.* Salmaſ.

3. *Gallis omnibus & Hiſpanis ac Britannis hinc permiſit ut.*] *Hinc*, id eſt, poſt iſta. Vites inſtituendi aut colendi quantum quis vellet, neque in Italia, neque in provinciis jus fuit. coercebatur enim ejus rei libertas lege Domitiani quam refert Suetonius cap. VII. Britanni quare hoc loco nominentur à Vopiſco non video. nam eorum terram ad vineta non eſſe aptam omnes ſciunt: & qui legem hanc Probi commemorant, non Britannos in hoc albo ſed Pannonios ponunt. neque aliter hîc cenſeam legendum. *Caſaub.*

4. *Et Hiſpanis ac Britannis.*] Pal. *& Hiſpaniis & Britannis.* Grut.

5. *Ipſe Almam montem in Illyrico circa.*] Victorem vide vulgarem. *Caſaub.*

6. *Lecta vite conſevit.*] Idem liber: *conſeruit.* Salmaſ.

1. *Omnium*

quidem insignes: delatis etiam congiariis. Triumphavit de Germanis & Blemyis: [1] omnium gentium drungos usque ad quinquagenos homines ante triumphum duxit. [2] Venationem in Circo amplissimam dedit, ita ut populus cuncta diriperet. Genus autem spectaculi fuit tale. Arbores validæ per milites radicitus vulsæ connexis latè longeque trabibus affixæ sunt, terra deinde superjecta, totusque Circus ad sylvæ consitus speciem, gratia novi viroris effronduit. [3] Immissi deinde per omnes aditus struthio-

1. *Omnium gentium drungos usque ad quinquagenos homines ante triumphum duxit.*] Quem vocat Pollio in triumphis Gallieni gregem & globum, Vopiscus hîc voce Barbara drungum. sed ibi triumphatorum populorum singuli globi erant ducenorum hominum, hîc tantùm L. in Tacticis Græcorum libris omnis adunatio militum appellatur δροῦγγος sive plurium, sive etiam paucissimorum: nam & tres aut quatuor drungum faciunt. *Casaub.*

Omnium gentium drungos usque ad quinquagenos homines.] Vocem *drungus* quod putant esse barbaram, non est. origine enim Græca est, sed barbare facta à Græcis recentioribus. ῥύγχος est rostrum. militum multitudinem cuneatim rostratimque pugnantium, fronte scilicet in angustum desinente; videntur δροῦγγον, id est ῥύγχος vel rostrum appellasse: nam & *capita porcina* hujuscemodi cuneos vocabant. non ignoro tamen apud Vegetium lib. III. cap. XIX. *drungum* sive *globum*, à *cuneo* sive *porcino capite* separari. *Salmas.*

2. *Venationem in Circo amplissimam dedit.*] Pancarpum & direptionis venationem, de quibus ad Gallienos. *Casaubonus.*

Venationem in circo amplissimam dedit. ita ut populus cuncta diriperet.] De venatione direptionis, sive sylva, deque pancarpo diximus supra ad Gordiani vitam, ubi viros doctos erravere docuimus, qui sylvam & pancarpum confundunt. errant etiam illi qui putant à Gordiano primo exhibitum hoc genus ludicræ venationis, quo à populo omnia diripiebantur. jam ante Gordianum Alagabalus in consulatu hoc genus dederat. atque jam olim id Neronem fecisse ludis suis tradit Suetonius lib. VI. Hæc tamen differentia inter missilia Neronis & Alagabali, quod Alagabalus res ipsas diripiendas populo objiciebat, & inde videtur venatio direptionis, at in Neronis missilibus tesseræ tantum spargebantur, non res ipsæ, hoc est animalia ipsa diripienda dabantur. spectandæ quidem feræ populo exhibebantur. mox tesseræ jaciebantur in populum earum ferarum nominibus inscriptæ, quæ in spectaculo exhibitæ fuerant. à popularibus rapiebantur illæ tesseræ, quas poterat quisque, & quomodocumque poterat. deinde singulis dabatur in manum, quod tessera cuique rapta adsignabat, sive illud animal esset, sive mancipium, sive vestis, sive aliud quid. Sciendum autem est sub novis imperatoribus, hoc est à Constantini magni temporibus usque ad Justinianum, & alios sequentes, nulla alia in usu ac more fuisse missilia aut sparsiones consulares, quam aureorum, argenteorum, & æreorum numismatum. nullus enim tunc direptionis usus, nulla mentio venationis istiusmodi ludicræ, quæ populo diripiendas mansuetas feras & herbatica animalia præbebat. *Salmas.*

3. *Immissi deinde.*] *Missi deinde*, Pal. illud rectius. *Idem.*

thiones mille, mille cervi, mille apri, mille damæ, ibices, oves feræ, [1] & cætera herbatica animalia, quanta vel ali potuerunt vel inveniri. Immissi deinde populares, rapuit quisque quod voluit. [2] Addidit alia die in Amphitheatro una missione centum jubatos leones, qui rugitibus suis tonitrua excitabant: [3] qui omnes contificiis interempti sunt, [4] non magnum præbentes spectaculum quum occidebantur. [5] Neque enim erat [6] bestiarum impetus ille [1] qui

1. *Et cætera herbatica animalia, &c.*] Vopiscus *herbatica* appellat, quæ philosophus ποηφάγα. *Casaub.*

Et cætera herbatica animalia.] Ab *herba*, *herbaticus*: ut à *pompa*, *pompaticus*: *Herbatica* etiam animalia vocat Solinus quæ Græcis ποηφάγα. *Salmas.*

2. *Addidit alia die in amphith.*] Lege ex scriptis manu, *Edidit, &c.* Casaub.

Edidit aliâ die.] Ita & Pal. *Grut.*

3. *Qui omnes contificiis interemti sunt.*] Arenæ vox *contificium*, sive *contifigium*. Alibi docemus pugnatum in arena cum feris multifariam, venabulis, excipiis, cultris venatoriis, pilis, contis, hastis, copidibus, sybinis, sagittis. *Casaub.*

Qui omnes contificiis interempti sunt.] Optimus Palat. legit. *qui omnes posticis interempti sunt.* Quærendum ecquem locum habuerint in amphitheatro istæ posticæ. Ammianus Marcellin. lib. XXVIII. *ut sæpe faciunt amphitheatrales feræ, diffractis tandem solutæ posticis.* Glossæ παραθύραν κατόπιν οἴκου interpretantur. aliæ Glossæ: παραθύρα, *posticum.* non tamen semper *postica*, portam quæ in aversa parte ædium est, significat, quam Græci ὀπισθόθυρον vocant, sed etiam quamlibet parvam portulam. Sed *posticæ* in amphitheatro quid sunt? sciendum subterraneos multos cavos in amphitheatro fuisse asservandis bestiis. ab illis cavis portulas quæ in arenam ferebant, & è quibus in arenam feræ solebant emitti, *posticas* vocat Ammianus, & heic Vopiscus. sed fortasse legendum: *qui omnes è posticis interempti sunt.* valde autem notandum est ex his Vopisci verbis differentiam statui inter cavos illos subterraneos amphitheatrales, è quibus per posticas bestiæ in arenam inducebantur, & caveas in quibus feræ detinebantur: sic enim scribit: *qui omnes è posticis interempti sunt, non magnum præbentes spectaculum cum occidebantur: neque enim erat bestiarum impetus qui esse è caveis egredientibus solet.* dicit, atque id quidem aperte dicit, ideo non magnum nec gratum fuisse spectaculum eorum leonum qui è posticis occidendi in arenam immittebantur, quod non tanto impetu egrederentur ex illis cavis ac specubus subterraneis, ut ex caveis solent. Et caveæ quidem ex regulis ferreis contextæ erant, & ad lucem expositæ in medio, ut par est, amphitheatro: cavi autem & specus illi subterranei tenebrosi: nihil est autem quod æque faciat domandis feris, ac tenebræ. at è caveis exeuntium major vis & impetus erat. *Salmas.*

Qui omnes contificiis interempti sunt.] Palat. *qui omnes posticis interempti sunt.* Grut.

4. *Non magnum præbentes spectaculum, quum occidebantur.*] Palat. *quo occidebantur.* Salmas.

5. *Neque enim erat bestiarum impetus, qui esse ab eis egredientibus solet.*] Lege: *qui esse è caveis egredientibus solet.* Casaub.

6. *Bestiarum impetus qui esse ab eis egredientibus solet.*] Pal. *qui esse hæc ab eis egredientibus solent*, ut omninò legendum sit, *qui esse è caveis egr.* uti conjecit Petrus Faber. *Grut.*

1. *Qui*

[1] qui esse è caveis egredientibus solet. [2] Occisi sunt præterea multi qui diripere volebant, sagittis. [3] Editi deinde centum leopardi Libyci, centum deinde Syriaci, [4] centum leænæ, & ursi simul trecenti: quarum omnium ferarum magnum magis constat spectaculum fuisse quàm gratum. Edita præterea gladiatorum paria trecenta, Blemyis plerisque pugnantibus, qui per triumphum erant ducti, plerisque Germanis & Sarmatis, nonnullis etiam latronibus Isauris. Quibus peractis, bellum Persicum parans, quum per Illyricum iter faceret, à militibus suis per insidias interemptus est. Causæ occidendi ejus hæ fuere. Primùm, quòd nunquam militem otiosum esse perpessus est. Siquidem multa opera militari manu perfecit; dicens *annonam gratuitam militem comedere non debere.* [5] His addidit dictum

ejus

1. *Qui esse ab eis egredientibus solet.*] Recte emendatum est à doctis viris: *qui esse è caveis egredientibus solet.* Palat. *qui esse hac abeis*, pro, *qui esse è cabeis.* nam ita scribebant, *cabeam* vel *cabiam* pro *cavea.* sic *albium* pro *alveo*, *albiolum* pro *alveolum.* caveæ autem illæ in quibus feræ detinebantur, ex ferreis repagulis sive regulis constabant versatilibus. ideo autem versatilia fiebant cavearum repagula, ut vertendo bestias adsilientes excuterent. *rutulos* hæc repagula vocat Calpurnius:

Et coit in rutulum tereti qui lubricus axe
Impositos subita vertigine falleret ungues
Excuteretque feras.

Salmas.

2. *Occisi sunt præterea multi, qui diripere volebant sagittis.*] Veteres membranæ scriptum habent: *occisi sunt præterea multi qui dirigere nolebant, sagittis. Dirigere* heic absolute usurpatum est pro in medium procedere. dicit Vopiscus à Probo editos esse una missione centum leones, qui omnes è posticis interempti sunt: multos autem ex illis, *qui dirigere nolebant*, hoc est qui prodire in medium amphitheatrum, & ex cavis suis exire nolebant, sagittis occisos esse, in ipsis scilicet posticis, & aditibus speluncarum. nam qui in medium veniebant, à bestiariis occidebantur, non sagittis, sed pede collato, & illis telis quibus bestias à confectoribus confici moris est. *dirigere* etiam pro ambulare, & procedere, & recta ire. sic etiam apud Apulejum: *in aspectum dirigere*, pro in aspectum venire. atque inde *directarii* dicti qui in alienas ædes dirigebant furandi gratia. *Idem.*

Occisi sunt præterea multi qui diripere volebant, sagittis.] Pal. *qui dirigere nolebant.* Grut.

3. *Editi deinde centum leopardi Libyci, centum deinde Syriaci, centum leænæ.*] Legendum: *editi deinde centum leopardi Libyci, centum deinde Syri: editæ centum leænæ, & ursi simul trecenti.* nihil verius. *Salmas.*

4. *Centum leænæ.*] Nec est quod aliquis dicat leonum nomine quos in iisdem ludis ediderat Probus, leænas etiam comprehensas. nam jubatos tantum ediderat. at leænæ juba carent. præterea separatim edi solebant leones & leænæ. *Idem.*

5. *His addidit dictum ejus grave, Si unquam, &c.*] Scribendum *eis.* sed totus locus perperam conceptus, ita reformandus: *His addidit dictum eis grave,*

 ve,

ejus grave, Si unquam eveniat salutare, Reip. brevi milites necessarios non futuros. Quid ille conceperat animo qui hoc dicebat? nonne omnes barbaras nationes subjecerat pedibus? quia totum mundum fecerat jam Romanum: *Brevi* (inquit) *milites necessarios non habebimus.* Quid est aliud dicere? Romanus jam miles erit nullus, [1] ubique regnabit, omnia possidebimus, secura Resp. orbis terrarum non arma fabricabit, non annonam præbebit: [2] boves habebuntur aratro, equus nascetur ad pacem, nulla erunt bella, nulla captivitas. ubique pax, ubique Rom. leges, ubique
21 judices nostri. Longiùs amore imperatoris optimi progredior quàm pedestris sermo desiderat. Quare addam illud quod præcipuè [3] tanto viro fatalem properavit necessitatem. Nam quum Sirmium venisset, ac solum patrium effœcundari cuperet & dilatari, ad siccandam quandam paludem multa simul millia militum posuit, [4] ingentem

ve, si unquam eveniat salutare Reip. BREVI MILITES NECESSARIOS NON FUTUROS. *Casaub.*

His addidit dictum ejus grave.] Legebam: *his adde dictum ejus grave.* duas causas occidendi Probi adfert. primum, inquit, quod numquam militem otiosum esse perpessus est. his adde dictum ejus grave, quo dicebat scilicet, si umquam eveniat salutare reip. brevi milites non futuros necessarios. *Salmas.*

1. *Ubique regnabit.*] Scribe, *regnabimus.* Casaub.

Ubique regnabit, omnia possidebimus.] Ita totum locum constituo: *Romanus jam miles erit nullus: ubique regnabit, omnia possidebit secura respublica: orbis terrarum non arma fabricabit, non annonam præbebit.* Salmas.

2. *Vobis habebuntur aratra.*] Ineptissima lectio. edendum curavimus: *boves habebuntur aratro, equus nascetur ad pacem.* si milites nulli forent, non arma fabricarentur, annonam provinciales non darent: boves aratro tantum haberentur, & nulli rei servirent, nisi arandæ terræ. hoc dicit Vopiscus. *Idem.*

3. *Tanto viro fatalem properavit necessitatem.* Sic dicitur in antiquo epigrammate:

Properavit hora tristis fatalis mea.

Idem.

4. *Ingentem parans fossam, qua dejectis in altum navibus.*] Pal. *dejectis in saltum naribus.* sic totum locum constituo: *ad siccandam quamdam paludem multa simul millia militum posuit, ingentem parans fossam, quæ dejectis in salum naribus, loca Sirmiensibus profutura siccaret. in salum* reposuimus pro *in altum,* hoc vult: Probum ad siccandam paludem multa millia militum posuisse, fossamque ingentem parasse quæ in mare exoneraret, & egereret, quidquid aquæ restagnaret in illa palude. *nares fossæ* vocat extremam fossæ partem humiliorem, depressiorem, & in salum dejectam, quo exitum in mare haberet aqua paludis restagnantis. sic *nares canalis* apud Vitruvium, pro extrema canalis parte, qua humor egeritur. lib. VII. cap. IV. & paulo post: *si autem locus non patietur structuram, canales fiant, & nares exeant ad locum patentem.* sic igitur canalis apud Vitru-

tem parans fossam, [1] qua, [2] dejectis in altum navibus, loca Sirmiensibus profutura siccaret. [3] permoti milites confugientem eum in turrem ferratam, quam ipse speculæ causa [4] editissimam exædificaverat, interemerunt anno imperii sui quinto. Postea tamen [5] ingens ei sepulcrum elatis aggeribus, omnes pariter milites fecerunt cum titulo hujusmodi inciso marmori, HIC PROBUS IMPERATOR, ET VERE PROBUS SITUS EST, VICTOR OMNIUM GENTIUM BARBARARUM, VICTOR ETIAM TYRANNORUM. [6] Conferens ego cum aliis 22
imperatoribus principem Probum, omnibus propè Romanis ducibus, [7] qui fortes, qui clementes, qui prudentes, qui mirabiles extiterunt, intelligo hunc virum parem fuisse, aut, si non repugnat invidia furiosa, meliorem. Quinquennio enim imperii sui per totum orbem terrarum tot bella gessit, & quidem per se, ut mirabile sit quemadmodum omnibus occurrerit præliis. [8] Multa manu sua

Vitruvium *nares* habere dicitur, hoc est exitus quibus humor egeritur, ut heic fossæ apud Vopiscum, quibus aqua educitur. nares igitur aquariorum illorum sulcorum, quibus aqua è liris educebatur, *elices* dicebantur ex sententia veterum Glossarum auctoris, qui *elices*, ἀναπνοὰς ὀχετοῦ exposuit. alii sulcos ipsos ita vocarunt. *Idem.*

1. *Qua dejectis in altum navibus.*] Pal. *quam dejectis in saltum naribus.* Grut.

2. *Dejectis in altum navibus, &c.*] Naves istæ videntur pro molibus objectæ aquæ restagnanti. *Casaub.*

3. *Permoti milites, &c.*] Scripti, *Hoc permoti milites, &c.* Turris ferratæ in eadem historia meminerunt Aurelius Victor, Eutropius, alii. *Idem.*

Permoti milites] Omnino legendum: *hac re moti milites confugientem eum in turrem, &c.* Salmas.

Hoc permoti milites.] Sic Gall. scripti. at Pal. *hac* utraque vox prius aberat editionibus. *Grut.*

4. *Editissimam exædificaverat.*] Vet. ed. *& latissimam.* forte: *elatissimam.* Salmas.

Editissimam exædificaverat.] Pal. *& latissimam.* fuit fortassis, *elatissimam.* Grut.

5. *Ingens ei sepulcrum elatis aggeribus fecerunt.*] Accedebat honos ex sepulcro ingenti. sic supra de Aradione: *& quia fortissimum ac pertinacissimum virum viderat, sepulcro ingenti honoravit, quod adhuc extat tumulo usque ad ducentos pedes terra elato per milites.* sic ibi legendum ex correctione nostra, *tumulus* autem idem quod *agger*. Salmas.

6. *Conferens ego cum aliis Imperatoribus, &c.*] Pal. *conferenti mihi cum aliis.* Grut.

7. *Qui fortes, qui clementes.*] Palat. *qua fortes, qua clementes, qua prudentes, qua mirabiles extiterunt.* atque ita legendum. *Salmas.*

8. *Multa manu sua fecit.*] Id est, multa fortia facta edidit in præliis. *manu multum facere* dicebatur is in bello qui inter primos pugnabat, & fortiter faciebat. *Idem.*

nu sua fecit, [1] duces præclarissimos instituit. Nam ex ejus disciplina Carus, Diocletianus, Constantius, [2] Asclepiodorus, Annibalianus, Leonides, Cecropius, Pisonianus, Herennianus, Gaudiosus, Ursinianus, [3] Herculius, Maximianus, & cæteri, quos patres nostri mirati sunt, & de quibus nonnulli boni [4] principes extiterunt, instituti sunt. Conferat nunc, cui placet, viginti Trajani Adrianique annos, conferat propè totidem Antoninorum. Nam quid de Augusto loquar? [5] cujus imperii anni vix possunt credi. Malos autem principes taceo: ipsa vox Probi clarissima indicat quid se facere potuisse speraret

23 qui dixit, *Brevi necessarios milites non futuros.* Ille verò conscius sui, non Barbaros timuit, non tyrannos. Quæ deinde felicitas emicuisset, si sub illo principe milites non fuissent? [6] Annonam provincialis daret nullus, [7] stipendia de largitionibus nulla erogarentur, æternos thesauros haberet Romana Resp. Nihil expenderetur à principe, nihil à possessore redderetur: aureum profectò seculum promittebat. Nulla futura erant castra, nusquam lituus audiendus, arma non erant fabricanda: populus iste militantium,

1. *Duces præclarissimos instiuit.*] Vide Aurelium Victorem de Diocletiani Cæsaribus loquentem. *Casaub.*

2. *Asclepiodorus.*] Scrib. *Asclepiodotus.* nam ita Aurelius Victor & Eutropius. etiam Græci Ἀσκληπιόδοτος. is est qui sub Diocletiano & Maximiano præfecturam præt. administrans Allectum vicit. *Idem.*

3. *Herculius, Maximianus.*] Duo isthæc nomina non comparent in Pal. nisi à manu recentissima. *Grut.*

4. *Principes exstiterunt, instituti sunt.*] Illa *instituti sunt*, absunt Palatinis, neque admodum requiruntur. *Idem.*

5. *Cujus imperii anni vix possunt credi.*] *Cujus imperii anni vi potest statuivi.* an scribendum? *de cujus imperii annis vix potest statui.* Salmas.

Cujus imperii anni vix possunt credi.] Pal. *potest atuivi*, Grut.

6. *Annonam provincialibus daret nullus, &c.*] Reg. *provincialis.* favent lectioni vulgatæ sequentia verba: *æternos thesauros haberet Romana Resp.* regio assentiuntur codices Puteani. *Casaubonus.*

7. *Stipendia de largitionibus nulla erogarentur.*] *De largitionibus*, id est de ærario. duæ autem erant largitiones, sacræ & privatæ: hoc est duo æraria, sacrum vel publicum, & privatum. qui sacri olim ærarii præfectus sub prioribus imperatoribus, is sub posterioribus *comes sacrarum largitionum* vocatus est. & qui privati ærarii præfectus, idem & rei privatæ procurator, & postea *privatarum largitionum* comes, vel *rei privatæ* dictus est. is sub se habebat omnes rei privatæ rationales qui in singulis provinciis fiscum principis procurabant. *Salmas.*

1. Qui

tium, [1] qui nunc bellis civilibus Remp. vexat, araret, studiis incumberet, erudiretur artibus, navigaret. adde quòd nullus occideretur in bello. Dii boni quid tantum vos offendit Rom. Resp. cui talem principem sustulistis? Eant nunc qui ad civilia bella milites parant, in germanorum necem arment dexteras fratrum, hortentur in patrum vulnera liberos, [2] & dignitatem Probo derogent, quam imperatores nostri prudenter & consecrandam [3] vultibus, & ornandam templis, & celebrandam ludis circensibus judicarunt. [4] Posteri Probi vel odio invidiæ, vel timore, 24
[5] Romanam rem fugerunt: & in Italia circa Veronam ac Bena-

1. *Qui nunc bellis civilibus remp. vexat, pacis studiis incumberet.*] Vetus liber legit: *qui nunc bellis civilibus remp. vexat aparet studiis incumberet, &c.* & sic editio princeps. sic igitur totum hunc locum lege: *populus iste militantium qui nunc bellis civilibus remp. vexat, araret, studiis incumberet, erudiretur artibus, navigaret.* Idem.

2. *Et dignitatem Probo derogent, quam imperatores nostri prudenter.*] Scribendum, *quem imperatores nostri prudenter, & consecrandum vultibus, & ornandum templis, & celebrandum ludis circensibus judicarunt.* Significat Vopiscus Diocletianum & Maximianum omnes Probo honores decrevisse, qui consecratis principibus haberi solerent. *Vultibus consecrare*, est pictum exhibere. *vultus* sunt imagines, & προτομαὶ, id est, εἰκόνες βασιλέων. *Casaub.*

Et dignitatem Probo derogent, quam imperatores nostri consecrandam.] Legend. cum Casaubono: *quem imperatores nostri consecrandum vultibus, & ornandum templis, & celebrandum ludis circensibus judicarunt.* non propterea tamen genus fœmineum in sequentibus, ut idem vir doctissimus existimabat, sed tanto magis masculinum reponendum; nec enim divinitas consecratur, sed aliquis consecratur divinitate. hinc *consecrari* imperatores dicebant, qui in divorum numerum cooptabantur. & *consecrati desacratique* vocabantur, qui divi facti. Glossæ: *consecratio*, ἀποθέωσις. sic igitur legendum: *& divinitatem Probo derogent, quem imperatores nostri consecrandum vultibus, &c.* per hæc enim omnia divinitatem Probi confirmatam videri vult Vopiscus, adversus eos qui eam illi derogabant. *Salmas.*

Et divinitatem Probo derogent.] Heic quoque adsentiuntur aliorum scriptis Palatinæ membranæ. *Grut.*

3. *Vultibus consecrandum.*] *Vultibus* id est imaginibus pectore tenus expressis, quas *thoracas* vocant, & *clypeos.* Trebellius in Claudio: *expressa thorace vultus ejus. thoracem vultus*, vocat imaginem vultus. sed *vultus* etiam appellarunt illas imagines, & προτομάς. *Salm.*

4. *Posteri Probi vel odio, &c.*] Melius videatur, *vel odio, vel invidiæ timore.* Cas.

5. *Romanam rem fugerunt.*] Scriptum in Pal. *Romanam refugerunt.* nihil verius. per *Romanam* intelligit *Romanam regionem*, quæ & *urbicaria regio* dicebatur, ut supra ostendimus. hinc ROMANA VNIVERSA REGIO in veteri inscriptione. ea urbicarias regiones omnes continebat, intra centesimum ab urbe comprehensas. ea separabatur ab Italia. quod multis testimoniis probavimus ad vitam Tetrici. sic Romanam illam regionem hoc loco distinguit ab Italia: *Romanam*, inquit, *refugerunt, & in Italia circa Veronam ac Benacum & Larium,*

Benacum & Larium, atque in his regionibus, larem locaverunt. Sanè, quod præterire non potui, [1] quum imago Probi [2] in Veronensi ita fulmine icta esset [3] ut ejus prætexta colores mutaret, aruspices responderunt, hujus familiæ posteros tantæ in senatu claritudinis fore ut omnes summis honoribus fungerentur. Sed adhuc neminem vidimus: [4] posteri autem [5] videntur æternitatem habere. Senatus mortem Probi gravissimè accepit, æquè populus. Et quum esset nuntiatum, Carum imperare, virum bonum quidem, sed longè à moribus Probi, causâ filii ejus Carini qui semper pessimè vixerat, tam senatus quàm populus inhorruit. Metuebant enim unusquisque tristiorem principem, sed magis improbum metuebant heredem. Hæc sunt quæ de Probo cognovimus, vel quæ digna memoratu existimavimus. Nunc in alio libro, & quidem brevi, de Firmo, & Saturnino, & Bonoso, & Proculo dicemus. Non enim dignum fuit [6] ut quadrigæ tyrannorum bono principi miscerentur. Post deinde, si vita suppetit, Carum incipiemus propagare cum liberis.

FLA-

atque in his regionibus, larem locaverunt. quibus verbis ostendit, Probi posteros odio invidiæ vel timore non urbe Roma tantum cessisse, sed etiam omnem Romanam provinciam refugisse, & ultra centesimum in Italiam longe recessisse, ac circa Veronam larem collocavisse. *Salmas.*

1. *Cùm imago Probi in Veronensi ita fulmine icta esset, &c.*] *In Veronensi*, nempe agro vel solo: quas voces sæpe omittit consuetudo Latinè loquentium. *Casaub.*

Quum imago Probi in Veronensi ita fulmine icta esset.] *Veronensis* absolute pro Veronensis ager. At nescio quid huc infercit vetus editio, quæ sic habet: *in Veronensis fritorii situ ita fulmine icta esset.* ex quo doctissimus Juretus legendum conjiciebat: *in Veronensi prætorio sita, ita fulmine icta esset.* Salmas.

2. *In Veronensi ita fulmine.*] Pal. *Veronensis*; additumque à manu recenti, *territorii situ.* neque improbem, ut tale quid subintellexerit auctor. *Grut.*

3. *Ut ejus prætexta colores mutaret.*] Sic apud Horatium:

—— *mutare colores.*

Notabis ergo *colores mutare* de re dictum quæ unum tantum colorem habebat. sic *corporis colores* Vitruvius dixit, pro, corporis colorem. l. VIII. c. VII. *Salmas.*

4. *Posteri autem videntur æternitatem habere.*] Eadem est jurisconsultorum super significatione vocis *posteri* sententia *Casaub.*

5. *Videntur æternitatem habere.*] Addit Pal. *videntur æternitatem habere, non modum.* & ita etiam habet editio vetus. *Salmas.*

6. *Ut quadrigæ tyrannorum bonis principibus miscerentur.* τετράδα appellat quadrigam: ut alii τὴν δυάδα dixerunt bigam: medici collyrium quoddam è quatuor rebus constans ἅρμα appellarunt. Scribon. Largus cap. IV. *Casaub.*

1. FIR-

FLAVII VOPISCI SYRACUSII
[1] FIRMUS, SATURNINUS, PROCULUS ET BONOSUS.

[2] MINUSCULOS tyrannos ſcio pleroſque tacuiſſe, aut breviter præteriſſe. Nam & Suetonius Tranquillus, emendatiſſimus & candidiſſimus ſcriptor, [3] Antonium & Vindicem tacuit, contentus eo quòd eos curſim perſtrinxerat: & Marius Maximus, qui Avidium Marci temporibus, Albinum & Nigrum Severi, non ſuis propriis libris, ſed alienis innexuit. Et de Suetonio non miramur, cui familiare fuit amare brevitatem. Quid Marius Maximus, homo omnium verboſiſſimus, [4] qui & mythiſtoricis ſe voluminibus implicavit, [5] non ad iſtam deſcriptionem curamque deſcendit? At contrà Trebellius Pollio ea fuit diligentia, eaque cura in edendis bonis maliſque principibus, ut etiam triginta tyrannos uno breviter libro concluderet, qui Valeriani & Gallieni, nec multò ſuperiorum aut inferiorum fuere principum temporibus. [6] Quare nobis etiam non minima fuit cura ut dictis 1

1. FIRMUS, SATURNINUS, PROCULUS ET BONOSUS.] Scripta lectio: *De Firmo, Saturnino, Bonoſo & Proculo.* Caſaub.

FIRMUS.] *Firmus* & *Firmius* inter nomina Romana. firmiter tamen heic noſtri libri *Firmus* retinent. *Salmaſ.*

2. *Minuſculos tyrannos ſcio pleroſque tacuiſſe, aut breviter præteriiſſe.*] Sic *minuſculos imperatores* dixit Lampridius in Alexandro. *præterire* in hoc loquendi genere idem ſignificat ac ſi diceret, perſtringere. *Caſaub.*

3. *Antonium & Vindicem tacuit.*] Lege Spartianum in Peſcennio Nigro. *Idem.*

4. *Qui & mythiſtoricis ſe voluminibus implicavit.*] Spartianus in Opelio Macrino de Junio Cordo: *quæ ille omnia exequendo, libros mythiſtoriis replevit talia ſcribendo.* Idem.

5. *Non ad iſtam deſcriptionem curamque deſcendit?*] Tollenda interrogationis nota: vel ſcribe, *num ad iſt.* aut *cur non ad iſt.* Idem.

6. *Quare nobis etiam non minima fuit cura, ut dictis, &c.*] Pal. *Quare etiam quoque etiam ſi non tamen minima fuerit cura, ut dictis.* Grut.

dictis Aureliano, Tacito & Floriano, Probo etiam magno
ac singulari principe, quum dicendi essent Carus, Cari-
nus, & Numerianus, de Saturnino, Bonoso, Proculo, &
2 Firmo, qui sub Aureliano fuerant, non taceremus. Scis
enim, mi Basse, quanta nobis contentio proximè fuerit
cum amatore historiarum M. Fonteio, quum ille diceret
FIRMUM qui Aureliani temporibus Ægyptum occu-
paverat, latrunculum fuisse non principem: contrà ego
mecumque Rufus Celsus, & Ceionius Julianus, & Fabius
Sosianus contenderent, dicentes illum & purpura usum,
[1] & percussa moneta AUGUSTUM esse vocitatum.
quinetiam nummos ejus Severus Archontius protulit:
de Græcis autem Ægyptiisque libris convicit, illum
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ in edictis suis esse vocitatum. Et illi
quidem adversum nos contendenti hæc sola ratio fuit
quòd dicebat [2] Aurelianum in edicto suo non scripsisse
quòd tyrannum occidisset, sed quòd latrunculum quen-
dam à Rep. removisset: perinde quasi dignè tanti prin-
ceps nominis debuerit tyrannum appellare [3] hominem te-
nebrarium, [4] aut non semper *latrones* vocitaverint magni
principes eos quos invadentes purpuras necaverunt. Ipse
ego in Aureliani vita priùs quam de Firmo cuncta cogno-
scerem, Firmum non inter purpuratos habui, sed quasi
quendam latronem: quod idcirco dixi, nequis me obli-
3 tum existimaret mei. Sed ne volumini, quod brevissi-
mum promisi, multa connectam, veniamus ad Firmum.
FIRMO patria Seleucia fuit: tametsi plerique Græco-
rum

1. *Et percussa moneta.* AVGVSTVM *esse vocitatum.*] Testis nummus ΑΥΓ. Κ. Μ. ΦΙΡΜΙΟΣ. ΕΥΣ. ΕΥΤ. ΣΕΒ. ΕΤΟΥΣ. ΠΡΩΤΟΥ. ubi vides & AVGVSTI & ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ appellationes. *Casaub.*

2. *Aurelianum in edicto suo, &c.*] Illud ipsum intelligit, quod paullò pòst recitatur. etsi *latronem* ibi vocat Aurelianus, non latrunculum. *Idem.*

3. *Hominem tenebrarium.*] Veteres omnes habent: *hominem tenebrarum.* an *homo tenebrarum*, pro tenebrione vel tenebrario? *Salmas.*

4. *Aut non semper latrones vocitaverint magni principes eos, &c.*] Non solùm principes, sed quicunque ferè de iis sunt locuti, qui imperium per vim occuparunt, latrones eos dixerunt. *Casaubonus.*

1. Nam

rum alteram tradunt, ignari eo tempore ipſo tres fuiſſe Firmos, quorum unus præfectus Ægypti, alter dux limitis Africani, idemque proconſul, tertius iſte Zenobiæ amicus ac ſocius: qui Alexandriam Ægyptiorum incitatus furore pervaſit, & quem Aurelianus ſolita virtutum ſuarum felicitate contrivit. De hujus divitiis multa dicuntur. [1] Nam & vitreis quadraturis bitumine aliiſque medicamentis inſertis domum induxiſſe perhibetur: & [2] tantum

1. *Nam & vitreis quadraturis bitumine aliiſque medicamentis inſertis, domum induxiſſe perhibetur.*] Præter vitreamina quorum notus eſt uſus omnibus, & vitreas feneſtras, habuerunt veteres & alia vitra ad ædificiorum ſuorum ornamenta. nam & ſolum vitro ſternebant, ut in thermis Agrippinis factum: & pro pariete vitrum adhibebant, ut in Scauri theatro; & tandem vitreas cameras facere inſtituerunt, ſicut Plinius docet libro XXXVI. capite XXV. Eò pertinuerunt vitreæ hæ quadraturæ, quibus Firmi domus inducta. *quadraturas* appellat πλάκας non ῥομβοειδεῖς, qualibus hodie ferè uti mos eſt, ſed quadratas. Fuere antiquiſſimi architecti, qui non vitri quadraturis, ſed operibus tectoriis parietes ita expolirent, ut vitri pelluciditatem viderentur habere. Porrò autem cùm parietes vitreo inducebant, quadraturas bitumine & aliis medicamentis committebant, quaſi unum eſſet ac continuum vitrum: quod hîc φιλομαθείας & curioſitatis gratiâ auctor nos docet. *Idem.*

Nam & vitreis quadraturis bitumine aliiſque medicamentis inſertis domum induxiſſe perhibetur.] Variis rebus ſolebant veteres, domorum parietes ornare. aut enim picturis condecorabant, aut marmore operiebant, quod genus ὀρθόστρωσις, & ὀρθομαρμαρώσις vocabatur, aut deaurabant: vide Plinium lib. XXXV. cap. I. ad eum uſum igitur veteribus noti non erant pſilotapetes quibus hodie totos parietes obtegimus & intendimus ad ornamentum; *tapetiarias* vulgo vocamus. ſolebant autem etiam veteres, & abacorum formis ſpeculorumque orbibus ex vitro aut alio pellucido lapide parietes diſtinguere, ſed & vitreis quadraturis inſertis inducere, ut heic de Firmo habemus. de ſpeculis quæ in parietes ad ornamentum inſerebantur, Plinius lib. XXXVI. cap. XXVI. Vitruvius lib. VII. cap. III. alternatim diſtinguebantur parietes abacorum ſpeculorumque diviſionibus, hoc eſt figuris quadratis & orbiculatis prominentibus. hinc *ſpecula & abaci* junctim poſiti apud Vitruvium parietibus decorandis. ita etiam apud Plinium lib. XXXV. cap. I. Et *ſpecula* ſic pars erant domus, ut emblemata ſcyphorum argenteorum. ita enim plane ſpecula in parietes inſerebantur, & immittebantur, ut emblemata in pocula. nec male faceret, qui *ſpecula*, parietum emblemata vocaret. vitreæ quoque iſtæ quadraturæ, quibus domum ſuam induxerat Firmus, parietum plane emblemata fuere. nam ſic iſtæ vitreæ quadraturæ in parietes domus Firmianæ erant immiſſæ, & inſertæ, ut in vas ſolent emblemata. ideo dicit, *inſertas bitumine aliiſque medicamentis fuiſſe. inſertas* id eſt immiſſas in parietem, & illigatas. *inſerere* enim eſt ἐμβάλλειν. unde *hæc inſerta*, ἐμβλήματα. *Salmaſ.*

2. *Tantum habuiſſe de chartis, ut publicè ſæpe diceret, exercitum ſe alere poſſe papyro & glutino.*] Et papyri aliquis ad veſcendum fuit uſus: & glutini chartarum materia alimoniæ apta. fiebat enim è farina vel pane multifariam, auctore

 Plinio

tum habuisse de chartis ut publicè sæpe diceret, [1] exercitum se alere posse papyro & glutino. Idem & cum Blemyis societatem maximam tenuit, & cum Saracenis: [2] naves quoque ad Indos negotiatorias sæpe misit. ipse quoque dicitur habuisse duos dentes elephanti, pedum denum, è quibus Aurelianus ipse sellam constituerat facere, addi-

Plinio libro XIII. Quare potest sic accipi hic locus, ut dicat Firmus tantam habere se papyri & glutini, sive materiæ ad glutinum, aggestam copiam, ut illis ipsis exercitum posset alere. Sed malo de pretiis accipere istarum rerum. Hic Firmus de Ægypto negotiationem chartariam exercebat. cùm autem non ferè alibi quàm in ea provincia charta conficeretur, cujus usu maximè humanitas vitæ constat, minùs mirandum est, quod hìc dicitur. *Casaub.*

Tantum habuisse de chartis.] *Tantum de chartis*, pro tantum chartarum. sic *caput de aquila*, pro, caput aquilæ, &c. *Salmas.*

1. *Exercitum se alere posse papyro & glutino.*] Crassus negabat divitem esse, nisi qui annuo reditu legionem alere posset. at unus hic Firmus multos Crassos, aut multos ad illam Crassi normam divites divitiis superarit, necesse est; qui non solum legionem unam, sed exercitum ex pluribus constantem legionibus alere poterat, ut solo annuo reditu quem ex chartis redigebat. quis vero putet solas eum chartas in reditu habuisse? sed de pretiis chartarum ne hoc loco accipiam, vetat loquendi genus, quo in hac re exponenda usus est Vopiscus. sic enim sine dubio loquutus esset, si de pretio chartarum intellexisset: *& tantum habuisse de chartis, ut publice diceret, earum pretio exercitum alere posse*: vel, *eis exercitum alere se posse.* nunc cum dicat eum tantum habuisse chartarum, ut earum papyro & glutino publice diceret exercitum se alere posse, manifestum est eum intellexisse non de pretiis chartarum, sed de illis duabus speciebus, ex quibus chartæ constabant, papyro nempe, & glutino. Papyrum autem edule fuit apud Ægyptios. Plinius: *mandunt quoque crudum decoctumque, succum tantum ejus devorantes.* Glutinum quoque quo charta glutinabatur, alimoniæ aptum. duas ejus species refert Plinius, & utramque edulem. vulgare glutinum è pollinis flore temperabatur, fervente aqua, minimo aceti adspersu. optimum vero erat ad chartas, quod ex molli panis fermentati colata aqua fervente parabatur. Dicebat igitur hic Firmus tantum se habuisse chartarum, ut earum papyro, priusquam chartæ ex eo fierent, & glutino quod in eas conficiendas impendebatur, exercitum alere posset. ex hoc æstimandum quantum chartarum habuerit. charta autem qua veteres utebantur, ut jam nemo nescit, ex papyro & glutino constabat. totam rationem conficiendæ chartæ, planè & copiosè exponit Salmasius in notis majoribus. *Idem.*

2. *Naves quoque ad Indos negotiatorias sæpe misit.*] Libro superiore inter præcipua commoda pacis ponebat auctor, quòd multi navigarent: Indicam sine dubio navigationem hanc intelligens, cujus ea ætate videntur Romani fuisse studiosiores. Fiebat hæc omnis navigatio Indica in Oceano meridionali: quam Atlantici partem veteres & Indicum & Erythræum sive Rubrum mare appellarunt. Qui existimant cognitam antiquitus fuisse navigationem in eam Indiam quam Orientalem vulgò vocant, gravissimè falluntur. *Casaub.*

Naves quoque ad Indos negotiatorias sæpe misit.] De tota autem hujus navigationis ratione, quam ad Indos tunc mercatores faciebant, videnda omnino tibi sunt, quæ ad hunc locum pererudite observavit præstantissimus Casaubonus. *Salmas.*

1. *Apen-*

additis aliis duobus, in qua Jupiter aureus & gemmatus ſederet, cum prætexta, ponendus in templo Solis, [1] Apenninis ſortibus additis: [2] quem appellari voluerat JOVEM CONSULEM vel CONSULENTEM. Sed eoſdem dentes poſtea Carinus mulieri cuidam dono dedit, quæ lectum ex iis feciſſe narratur. [3] Et quia nunc ſcitur, & ſciri apud poſteros nihil proderit, taceo. Ita donum Indicum Jovi OPT. MAX. conſecratum, per deterrimum principem & miniſterium libidinis factum videtur & pretium. Fuit 4
tamen Firmus ſtatura ingenti, [4] oculis foris eminentibus, capillo criſpo, fronte vulnerata, vultu nigriore, reliqua parte corporis candidus, ſed piloſus atque hiſpidus, ita ut eum plerique *Cyclopem* vocarent. Carne multa veſcebatur, [5] ſtruthionem ad diem comediſſe fertur. Vini non multum bibit, aquæ plurimum, mente firmiſſimus, [6] nervis robuſtiſſimus [7] ita ut triarium vinceret, cujus Varro Ælius meminit. [8] Nam & incudem ſuperpoſitam pectori conſtanter aliis tundentibus pertulit, [9] quum ipſe reclivus ac

1. *Apenninis ſortibus additis.*] Etiam hîc *Aponinis* lego. *Caſaub.*

Apenninis ſortibus.] Pal. duplici *pp. Appenninis.* legendum *Aponinis.* Grut.

2. *Quem appellari voluerat* JOVEM CONSVLEM, *vel* CONSVLENTEM.] Exprimere Latinè voluit quem Græci vocant Δία βουλαῖον, & poëtæ βουληφόρον *Caſaub.*

3. *Et quia nunc ſcitur, &c.*] Scrib. *Ea quia nunc, &c.* Idem.

Et quia nunc ſcitur, & ſciri apud poſteros nihil proderit.] In veteri editione: *quia & nunc ſcitur, & ſciri apud poſteros nihil proderit.* Salmaſ.

Et quia nunc ſcitur.] Pal. *quia & nunc ſcitur.* Grut.

4. *Oculis foris eminentibus.*] Ἐξόφθαλμος. Caſaub.

5. *Struthionem ad diem comediſſe dicitur.*] *Ad diem*, pro in die. *Salmaſ.*

6. *Nervis robuſtiſſimus, ita ut triarium vinceret, cujus Varro Ælius meminit.*] Legendum *Tritanum.* Plin. lib. XII. cap. XX. falsò verò appellatur hîc Varro *Ælius*, cui ſciunt omnes fuiſſe nomen M. Terentio Varroni. liber regius eam vocem non agnoſcit, & omnino dele aut muta. *Caſaub.*

7. *Ita ut triarium vinceret.*] Veriſſima lectio eſt, quam viri docti repoſuerunt: *ita ut Tritanum vinceret.* Plinius & Solinus de hoc Tritanno idem dicunt, gladiatorem eum Samnitem fuiſſe. *Salmaſ.*

8. *Nam & incudem ſuperpoſitam pectori conſtanter, aliis tundentibus pertulit.*] Non ignotum hodiernis hominibus genus θαυματοποιΐας. *Caſaub.*

9. *Cùm ipſe reclivus ac reſup.*] Scribendum, *reclinus.* ut imbecillus dicitur & imbecillis: ſic reclinus & reclinis, ὁ εἰς τὰ ὄπισθεν ἐπικεκλιμένος. *adclinis*, ὁ πρός τι κεκλιμένος. *Idem.*

Quum ipſe reclivus ac.] Legendum, *reclinus*, pro *reclinis*: ſic etiam *acclinus* pro *acclinis.* Salmaſ.

1. *Si*

ac resupinus & curvatus in manus penderet potiùs quàm jaceret. Fuit tamen ei contentio cum Aureliani ducibus ad bibendum, [1] si quando eum tentare voluisset. [2] Nam quidam Burburus nomine, [3] de numero vexillariorum notissimus potator, quum ad bibendum eundem provocasset, situlas duas plenas mero duxit: & toto postea convivio sobrius fuit. Et quum ei Burburus diceret, *Quare non fæces bibisti?* respondit ille, *Stulte, terra non bibitur.* Le-
5 via persequimur, quum majora dicenda sint. Hic ergo contra Aurelianum sumpsit imperium ad defendendas partes quæ supererant Zenobiæ. [4] Sed Aureliano de Carris redeunte superatus est. Multi dicunt laqueo vitam eum finisse: aliud edictis suis ostendit Aurelianus. namque quum eum vicisset, [5] tale edictum Romæ proponi jussit. *Amantissimo sui pop. Rom. Aurelianus Augustus S. D. Pacato undique gentium toto quà patet orbe terrarum, Firmum etiam latronem Ægyptium, barbaricis motibus æstuantem, & fœminei propudii reliquias colligentem, ne plurimum loquar, fugavimus, obsedimus, cruciavimus, & occidimus. Nihil est, Romulei Quirites,* quod

1. *Si quando eum tentare voluisset.*] Infrà ad Bonosum. *tamen* initiò hujus periodi & paullò antè est παραπληρωματικὸν μόριον, ut sæpissimè in hoc auctore. *Casaub.*

Si quando eum tentare voluisset.] Lege, *voluissent.* de ducibus enim Aureliani loquitur qui Firmum tentare volebant. *Salmas.*

2. *Nam quidam Burburus nomine, de numero vexillariorum notissimus potator.*] Non est verum nomen Burburus: sed strenuo potatori nomen inditum per ὀνοματοποιΐαν, ceu alicui amphoræ aut utri: ad imitationem soni illius quem liquor edit dum funditur. *bilbere* hoc Latini veteres dixerunt, & Græci βομβύλλειν, unde bombylium. *Casaubonus.*

Nam quidam Burburus nomine.] *Burburus* nomen proprium illius militis, ex numero vexillariorum, quem strenuum potatorem fuisse tradit hoc loco Vopiscus: quid enim aliud colligere possis ex Vopisco quam proprium nomen esse? *Salmas.*

3. *De numero vexillariorum.*] Erant vexillarii legionum, in unaquaque legione sexcenteni; quos veteranos constat fuisse, qui sub vexillo retinebantur, ceterorum immunes præterquam propulsandi hostis. *Triarios* antiqui eos vocabant. de quibus adfatim nobis dictum ad vitam Probi. & fortasse de illis vexillariis hoc loco accipiendum. dicebantur & *vexillarii*, auxiliares milites. unde *vexillares cohortes* apud Tacitum sunt auxiliariæ. *Idem.*

4. *Sed Aureliano de Carris redeunte.*] Pal. *de Thraciis.* Grut.

5. *Tale dictum Romæ proponi jussit.*] *Tale edictum.* Casaub.

Tale dictum Romæ proposuit.] Lege ex vet. ed. *tale edictum.* Salmas.

1. *Canon*

quod timere poſſitis. [1] *Canon Ægypti, qui ſuſpenſus per latronem improbum fuerat,* [2] *integer veniret ſi vobis eſſet cum ſenatu concordia, cum equeſtri ordine amicitia, cum prætorianis affectio. Ego efficiam ne ſit aliqua ſolicitudo Romana. Vacate ludis, vacate circenſibus. Nos publicæ neceſſitates teneant: vos occupent voluptates. Quare ſanctiſſimi Quirites,* & reliqua. Hæc nos de 6
Firmo cognoviſſe ſcire debuiſti, ſed digna memoratu. Nam ea quæ de illo [3] Aurelianus Feſtivus libertus Aureliani ſigillatim retulit, ſi vis cognoſcere, eundem oportet legas, maximè quum dicat [4] Firmum eundem inter crocodilos unctum, crocodilorum adipibus nataſſe, & elephantum rexiſſe, [5] & hippopotamos ediſſe, & ſedentem ingentibus ſtruthionibus vectum eſſe, & quaſi volitaſſe. Sed hæc ſcire quid prodeſt? [6] quum & Livius & Salluſtius taceant res leves de iis [7] quorum vitas ſcribendas arripuerint. non enim ſcimus quales mulos Clodius habuerit, aut mulas T. Annius Milo, aut utrum Tuſco equo ſederit Catilina an Sardo, vel [8] quali chlamyde Pompejus uſus [1] fue-

1. *Canon Ægypti integer veniet. Sit vobis cum Senatu concordia*]Locum hunc priſtino nitori reſtituit Pal. noſter. antea legebamus nullo bono ſenſu, certè contra mentem Imperatoris; *Integer veniret ſi vobis eſſet cum Senatu, &c.* Grut.

2. *Integer veniret ſi vobis eſſet cum ſenatu concordia.*] Scribe & diſtingue totum hunc locum: *canon Ægypti, qui ſuſpenſus per latronem improbum fuerat, integer veniet. Sit vobis cum ſenatu concordia, cum equeſtri ordine amicitia, cum prætorianis affectio.*] Salmaſ.

3. *Aurelianus Feſtivus.*] Palat. *Aurelius.* Grut.

4. *Firmum eumdem inter crocodilos unctum, &c.*] Lege: *eumdem inter crocodilos, unctum crocodilorum adipibus, nataſſe.* Salmaſ.

5. *Et hippopotamos ediſſe.*] Perplacet quod olim Turnebo viſum, ſcribendum eſſe, *hippopotamo ſediſſe.* & præcedentia & ſequentia firmant ſatis hanc acutiſſimi viri emendationem. *Caſaub.*

Et hippopotamos ediſſe.] Omnino legendum: *hippopotamo ſediſſe.* contra *pauſa ſedere* ſupra legebatur pro *pauſas edere.* Salmaſ.

Et hippopotamos ediſſe.] Malim etiam, *hippopotamo ſediſſe.* Grut.

6. *Cùm & Livius & Salluſtius.*] Livius & Salluſtius vitas illuſtrium virorum numquam ſuſceperunt ſcribendas, verùm populi Romani hiſtoriam, & Annales. *Caſaub.*

7. *Quorum vitas ſcribendas arripuerint.*] Pal. *quorum vita arripuerunt.* Grut.

8. *Quali chlamyde Pompejus uſus fuerit, an purpura.*] Forte, *quali chlamyde uſus fuerit, & purpura.* vel, *aut purpura,* cum Caſaubono. ſed quare diſtinguit heic chlamydem à purpura? an non & purpureæ chlamydes? Chlamydes, ſive paludamenta ex cocco. at togæ nullæ coccineæ, ſed purpureæ. ut toga triumphalis, & conſularis. Trabeæ quoque, quæ togæ erant, purpureæ totæ, cocco prætextæ. chlamydem igitur à purpura heic

[1] fuerit, [2] an purpura. Quare finem de Firmo faciemus, venientes ad Saturninum, qui contra Probum imperium sibimet in Orientis partibus vindicavit.

SATURNINUS.

7 [3] SATURNINUS oriundus fuit Gallis ex gente hominum inquietissima, [4] & avida semper vel faciendi principis vel imperii. Huic [5] inter cæteros duces, qui verè summus videretur, Aurelianus limitis Orientalis ducatum dedit, sapienter præcipiens ne unquam Ægyptum videret. Cogitabat enim, quantum videmus, vir prudentissimus, Gallorum naturam, & verebatur ne si perturbidam civitatem vidisset, [6] quò eum natura ducebat, societate quoque hominum duceretur. [7] Sunt enim Ægyptii (ut satis nosti) viri ventosi, furibundi, jactantes, [8] injuriosi,

[1] atque

heic separat Vopiscus, quod chlamydes coccineæ. purpuram autem heic usurpat pro purpurea veste. *Salmas.*

1. *Fuerat an purpura.*] Palatino abest particula *an.* Grut.

2. *An purpura.*] Meliùs, *aut purpura.* Casaub.

3. *Saturninus oriundus fuit Gallis.*] Pal. *oriundo fuit Gallus.* Grut.

4. *Et avida semper, vel faciendi principis, vel imperii.*] *Facere imperium*, est rebellare, & alienæ dominationis jugum excutere. quod aliud est, quàm facere principem. *Casaub.*

Et avida semper vel faciendi principis, vel imperii.] Gallos *avidos imperii* cum dixit, haud dubium est quin imperandi avidos intellexerit. Galli ut cupidi semper sunt novarum rerum, qui inter eos principes ipsi fieri non possunt, principis faciendi semper avidi sunt: qui vero possunt principes fieri, imperii avidi sunt, & imperium avide arripiunt. *Salmasius.*

5. *Inter ceteros duces, qui vere summus videretur.*] Vopiscus scripserat: *Huic inter ceteros duces quos vere scire videretur, Aurelianus limitis Orientalis ducatum dedit.* Atque ita plane scriptum exhibet editio vetus. *quos vere sciret*, id est quos vere cognosceret, quos vere cognitos haberet. Aurelianus igitur, inter duces quos vere scire, id est quos vere cognoscere videretur, & quorum naturam perspectam haberet, Saturnino ducatum Orientis dedit, simulque præcepit ne Ægyptum unquam videret. verebatur enim prudentissimus princeps, ne si Saturninus, quem ex natura gentis suæ, imperii avidum cognoverat, in civitatem perturbidam rerumque cupidam novarum venisset, facile quo eum natura ducebat, societate quoque hominum impelleretur. *Idem.*

6. *Quo cum natura ducebat, societate.*] Vet. editio: *è societate.* forte: *quo eum natura ducebat, eo societate quoque hominum duceretur.* Idem.

7. *Sunt enim Ægyptii, ut satis nosti, viri ventosi.*] Vide Plinium Laudatione Optimi principis. *Casaub.*

8. *Injuriosi.*] Ut omnes superbi. tales autem Ægyptii. addit Vopiscus, *atque adeò vani.* erant & invidi Ægyptii

& qui

[1] atque adeò vani, [2] liberi, [3] novarum rerum usq ue ad cantilenas publicas cupientes, [4] versificatores, [5] epigrammatarii, mathematici, aruspices, [6] medici. [7] nam & Christiani, Samaritæ, & quibus præsentia semper tempora cum enormi libertate displiceant. Ac ne quis mihi Ægyptiorum irascatur, & meum esse credat quod in literas retuli, [8] Adriani [9] epistolam ex libris Phlegontis liberti ejus proditam, ex qua penitus Ægyptiorum vita detegitur, indidi. *Adrianus Aug. Serviano* cos. *S. Ægyptum quam* 8 *mihi laudabas, Serviane charissime, totam didici, levem, pendulam, & ad omnia famæ momenta volitantem.* [10] *Illi qui Serapin colunt, Christiani sunt: & devoti sunt Serapi, qui se Christi episco-*

& qui aliorum prospera ferre non possent: ac propter hanc etiam caussam injuriosi. *Idem.*

1. *Atque adeo vani liberi.*] *Liberi*, ἐλευθεριασταί. *Salmas.*

Atque adeò vani, liberi.] Pal. *vagi.* Grut.

2. *Liberi.*] Ἐλευθεριασταί. quod de servis dicitur libertatem sibi vindicantibus, jugo excusso servitutis: at isti legum & magistratuum. *Casaub.*

3. *Novarum rerum usque ad cantilenas publicas cupientes.*] Adeo rerum novarum cupidi, ut non vereantur Ægyptii etiam publicè cantilenas seditioni excitandæ aptas cantillare. Longum sit veterum testimonia adferre, de prono ad seditionem Ægyptiorum ingenio. *Idem.*

4. *Versificatores epigrammatarii.*] Qui versibus & epigrammatis enormi libertate in principes suos & magistratus ludant. *Idem.*

5. *Epigrammatarii, mathematici, aruspices, medici.*] Mores primum Ægyptiorum recensuit, & dixit eos esse ventosos, furibundos, jactantes, injuriosos, vanos, liberos, & novarum rerum cupidos: deinde, & artes professionesque quibus plurimum illi dediti: esse nimirum versificatores, epigrammatarios, mathematicos, aruspices, & medicos. postremo religionem: & partim Samaritas, partim Christianos fuisse narrat, omnes tamen Sarapin adorasse. hæc mens Vopisci. *Salmas.*

6. *Medici.*] Qui medicinæ artem in carmina, periapta, & id genus magica remedia vertant. *Casaub.*

7. *Nam & Christiani, Samaritæ.*] Palat. *nam eis Christiani Sam.* Grut.

8. *Hadriani epistolam ex libris Phlegontis liberti ejus proditam.*] Scripti, *epistolam Romanam.* quod ideo ab auctore additum, quia Phlegon Græcè scripserat: sed Græco operi Latinam inseruerat. *Casaub.*

9. *Epistolam ex libris Phlegontis.*] *Epistolam Romam.* ita vet. editio. *Salmas.*

10. *Illi qui Serapim colunt, Christiani sunt: & devoti sunt Serapi qui se Christi episcopos dicunt.*] Malim, *Illic qui*, ut statim, *nemo illic arch.* quo ex verbo apparet Hadrianum hanc epistolam scripsisse cùm jam ex Ægypto discessisset. Videntur autem multi Christianorum Ægyptiorum, ad Hadriani adventum aut mutasse religionem, aut intermissa ejus professione, ad tempus dissimulasse. quæ res occasionem illi præbuit ea scribendi de Ægyptiorum etiam in religione levitate, quæ hîc legimus. Sarapis autem hoc loco potiùs quàm alius quivis gentilium deorum nominatur, quia id erat Alexandrinorum & inferioris Ægypti præcipuum numen: ideo mox Hadrianus, CHRISTUM & Sarapim ceu duo

episcopos dicunt. [1] *Nemo illic archisynagogus Judæorum, nemo Samarites, nemo Christianorum presbyter,* [2] *non mathematicus,* [3] *non aruspex, non aliptes.* [4] *Ipse ille patriarcha quum Ægyptum vene-*

duo summa Ægyptiorum numina ponit. *Casaub.*

Illi qui Serapin colunt.] Pal. *Illa.* fortè *Illic.* Grut.

1. *Nemo illic archisynagogus Judæorum, nemo Samarites, nemo Christianorum presbyter, non mathematicus, &c.*] Omnes, inquit, & Judæorum, & Samaritarum, & Christianorum sacerdotes, non solum religiones nostras per levitatem animi amplectuntur, quando opus est ἑλλωίζοντες : sed etiam vitia nostra probant ac sectantur: estque invenire ex illorum numero, qui sint mathematici, aruspices, aliptæ, sive medici: nam Vopiscus hunc Hadriani locum imitans, pro *aliptes* dixit *medicus*, ut modò observabamus. notum qui aliptæ dicerentur in arte gymnastica: sed apparet ex hoc loco malè audisse id genus hominum, quòd artes vetitas tractarent: nam ea ratio est cur mathematicis & aruspicibus conjungantur. caussam arbitror esse; quòd athletas ad victoriam præparantes, non solùm artis suæ præceptis eos instruerent, sed & veneficia adhiberent. *Casaub.*

Nemo archisynagogus Judæorum, nemo Christianorum presbyter.] Judæis archisynagogos quasi proprios videtur attribuere, ut Christianis presbyteros. Judæis tamen etiam sui presbyteri, præter archisynagogos & patriarchas. *Salmasius.*

2. *Non mathematicus, non aruspex, non aliptes.*] Hoc voluit dicere Hadrianus: nullam esse in Ægypto religionem, plures autem esse, nullam artem aut professionem quæ non Sarapin colat. ab omnibus igitur eum adorari quamvis diversæ religionis hominibus. omnium etiam artium professores eidem devotos esse. illic, inquit, qui Sarapin colunt, Christiani sunt: & devoti sunt Serapi qui se Christi Episcopos dicunt: nemo illic archisynagogus Judæorum, nemo Samarites, nemo Christianorum presbyter, non mathematicus, non aruspex, non aliptes, *qui non Serapin colat*, scilicet. hæc enim verba hoc loco subaudienda sunt. sed hoc de Christianis quis credat? non etiam credibile est de Judæis & Samaritis. *Idem.*

Non mathematicus, non aruspex, non aliptes.] Sic paulo ante Vopiscus, medicos cum aruspicibus, & mathematicis conjungebat, ut heic aliptas Hadrianus. at quomodo potuit Hadrianus male de mathematicis sentire, quin & seipsum suo judicio sententiaque condemnaret? ipse enim insignis mathematicus fuit. non igitur hæc est hujus loci sententia, quam putavit vir undequaque doctissimus, sed ea quam supra exposuimus. *Idem.*

3. *Non aruspex, non aliptes.*] Vopiscus supra ad hunc locum respiciens, *medicos* vocavit, quos heic Hadrianus, *aliptas.* Nam & medicinæ artis olim pars fuit aliptice. nec in gymnastica tantum noti aliptæ, sed etiam in iatrice: qui non solum ad conservandam valetudinem, vires adquirendas, bonumque colorem conciliandum adhibebantur, sed etiam interdum ad recuperandam sanitatem. Ceterum verisimile est in Ægypto, ubi hæc studia & artes maxime vigebant, multos fuisse qui & medicinam simul profiterentur & alipticen. atque hi iatraliptæ proprie dicti. quos contemptim aliptas tantum vocat Hadrianus. *Idem.*

4. *Ille ipse patriarcha cùm Ægyptum venerit.*] Inaudiverat aliquid Hadrianus de patriarcha Alexandrino cùm in Ægypto esset, deque summa ejus dignitate: sed falsa pleraque ei persuaserant homines Ægyptii, immortales & Judæorum & Christianorum hostes. iis auctoribus credidit Hadrianus, non fixam in Ægypto sedem habuisse patriarcham, sed certis solùm temporibus eò venire

venerit, [1] *ab aliis Serapidem adorare, ab aliis cogitur Christum. Genus hominum seditiosissimum, vanissimum, injuriosissimum: civitas opulenta, dives, fœcunda, in qua nemo vivat otiosus. Alii vitrum conflant, ab aliis charta conficitur:* [2] *alii linyphiones sunt:* [3] *omnes certè cujuscunque artis & videntur & habentur.* [4] *Podagrosi quod agant habent: habent* [5] *cæci quod faciant: ne chiragrici quidem apud eos otiosi vivunt.* [6] *Unus illis deus est. hunc Christiani, hunc Judæi, hunc omnes venerantur & gentes:* [1] *& uti-*

venire solitum: quod scimus esse falsissimum. Est autem verisimile quandiu Alexandriæ fuit Hadrianus, latuisse episcopum Alexandrinum, sive is Justus fuit, sive ejus successor Eumenes. *Casaubonus.*

Ipse ille Patriarcha.] En Episcopum Alexandrinum Hadriani temporibus Patriarcham appellatum! non igitur tam recens est Patriarchæ nomen in Ecclesia Christiana quam quidam videri volunt, quibus placet nec Niceni primi Concilii ætate, tanto post Hadrianum intervallo, usitatum illud inter Christianos fuisse, pro eo qui toti diœcesi præerat, & diœceseos exarchus dicebatur. quos alibi refellam. *Salmas.*

1. *Ab aliis Serapidem adorare, ab aliis cogitur Christum.*] De Serapi verum est: de CHRISTO autem, falsissimè simul ac vanissimè. sed hoc illi persuaserant Ægyptii. *Casaub.*

2. *Alii linyphiones sunt: omnes certe cujuscunque artis, & videntur & habentur.*] Ita reposuimus ex scripti codicis auctoritate. sensus est; neminem in Ægypto otiosum vivere: cujuscumque artis homines ibi videri & haberi: alios vitrum conflare: ab aliis chartam confici: alios sinyphiones hoc est linteones esse. *Salmas.*

Alii linyphiones sunt.] Ita correximus pro *lymphiones.* verbum Græcum est λινύφης, vel λίνυφος, quod *lini textorem* significat. Latini hanc vocem suam fecere, & *linyphum* quoque dixere. vitiose etiam in Glossis scribitur, λινοῦφος, *linteator, linitextor,* cum scribendum sit, λινόϋφος. λινοϋφεῖον igitur & λινυφεῖον dicebatur. λινυφεῖον Latini *linyphium* dixerunt: à voce igitur *linyphium* quod lini textrinum significat, *linyphiones* iidem Latini derivarunt, & *linyphiarios,* ut à gynæcium, gynæciarios. *Idem.*

3. *Omnes certè lymphiones cujuscunque artis, &c.*] Legendum, *linifiones,* sive *linifeones.* Linifiones sive linifarios Græci λινύφους dixerunt. Ex hoc autem loco intelligi potest Ægyptiaci lini copia: nam significat Hadrianus, in lini paratura, aut operum linteorum confectione bonam Ægypti partem fuisse occupatam; etiam eos qui alias artes exercerent. *Casaub.*

4. *Podagrosi quod agant habent: habent cæci quod faciant: &c.*] Ita scripsimus, certissima conjectura ducti. *Salmas.*

5. *Cæci quod agant habent, cæci quod faciant.*] Alterutro loco scribendum *clodi,* id est, *claudi.* Casaub.

6. *Unus illis deus est: hunc Christiani, hunc Judæi.*] Quomodo unus illis deus, si alii Christum, alii coluerunt Serapim, &c. Omnino ab aliena manu hæc verba sunt, non Hadriani. nempe hæc notaverat Christianus aliquis lector ad superiora Hadriani verba, quibus videtur diversissimas quæ in Ægypto vigebant θρησκείας, Christianorum, Judæorum, Samaritarum, Græcorum, miscere ac confundere: hæc ita esse argumento est vox *gentes:* quæ Christianis & Judæis hic opposita, auctoris sui conditionem palam facit. *Idem.*

Unus illis Deus est. hunc Christiani,

 hunc

[1] *& utinam meliùs esset morata civitas,* [2] *digna profectò sui profunditate, quæ pro sui magnitudine totius Ægypti teneat principatum. Huic ego cuncta concessi, vetera privilegia reddidi, nova sic addidi ut præsenti gratias agerent.* [3] *denique ut primùm inde discessi, & in filium meum Verum multa dixerunt,* [4] *& de Antonino quæ dixerunt, comperisse te credo.* [5] *nihil illis opto nisi ut suis pullis alantur,* [6] *quos quemadmodum fœcundant, pudet dicere.*

[1] *Cali-*

hunc Judæi, hunc omnes venerantur.] Quomodo unus illis Deus, si alii Christum, alii coluerunt Sarapim? huic objectioni occurret Hadrianus, qui in principio hujus epistolæ dixit, in Ægypto qui Sarapim colerent Christianos fuisse, & devotos Sarapidis fuisse qui se Christi Episcopos dicerent. quinimo ipsum illum Patriarcham Christianorum, si quando in Ægyptum veniret, cogi Sarapim adorare. si igitur qui Christiani erant, Sarapim adorabant: si eum colebant & Judæi, & Samaritæ, & cujuscumque artis & religionis in Ægypto homines: sequitur id esse verum quod Hadrianus hoc loco dicit, unum, & unicum sive præcipuum summumque Deum Ægyptiis fuisse Sarapim, quem Christiani, quem Judæi, quem omnes venerarentur, & gentes. non nescio præter Sarapim multos alios deos ab Ægyptiis fuisse cultos: sed cum illi plura numina haberent, quæ ab reliquis gentilibus deridebantur, unus eorum Sarapis ab omnibus Ægyptum incolentibus colebatur, cujuscunque nationis aut superstitionis essent. atque hic est sensus hujus loci. *Salmas.*

Unus illis Deus nullus est. hunc Christiani, &c.] Exhibui quod inveneram in Palatino. *Grut.*

1. *Et utinam melius esset morata civitas.*] Malè moratam fuisse Alexandrinam urbem etiam testatum reliquit vetus scriptor Græcus, qui περιήγησιν τῆς οἰκουμένης composuerat. scripsit enim hujus urbis neque judicia neque privata negotia regi unquam potuisse. & hoc uni Alexandriæ præter ceteras urbes peculiare contigisse, ac præcipuum, quod in tanta hominum colluvione ac confusione rerum, non per rectum aliquod regionem administrationemque, & publicorum ordinem judiciorum staret: sed per rerum ipsam naturam fortuito magis, quam bono more ac regimine subsisteret. *Salmas.*

2. *Digna profectò sui profunditate, quæ pro sui magnitudine totius Ægypti teneat principatum.*] Scribe: *digna profectò quæ pro sui profunditate, totius Ægypti teneat principatum.* quis dubitat vocem *magnitudine* interpretamentum esse alterius vocis? appellat autem *profunditatem* Alexandriæ, amplitudinem ejus urbis, civium multitudinem, & altas opes. *Casaubonus.*

Digna profecto sui profunditate, quæ pro sui magnitudine.] Omnino legendum: *Digna profecto, quæ pro sui profunditate ac magnitudine totius Ægypti teneat principatum.* Nisi quis potius cum Casaubono legere malit: *Quæ pro sui profunditate totius Ægypti teneat principatum.* Salmas.

Digna profectò sui profunditate, quæ pro sui magnitudine.] Pal. *digna profectò quæ pro sui fundit ate, quæ pro sui magnitudine.* Grut.

3. *Denique ut primùm inde discessi, &c.*] Meliùs, *deinde.* Casaub.

4. *Et de Antonino quæ dix.*] Scribendum, *Antinoo.* Idem.

Et de Antonino quæ dixerunt.] Lege cum Casaubono: *& de Antinoo.* & pro *transmisi*, *tres misi.* Salmas.

5. *Nihil illis opto nisi ut suis pullis alantur, quos, &c.*] Fœcundabant in sterquilinio. *Casaub.*

6. *Quos quemadmodum fœcundant, pudet*

[1] *Calices tibi allassontes versicolores transmisi, quos mihi sacerdos templi obtulit, tibi & sorori meæ specialiter dedicatos, quos tu velim festis diebus conviviis adhibeas.* [2] *Caveas tamen ne his Africanus noster* [3] *indulgenter utatur.* Hæc ergo cogitans de 9
Ægyptiis Aurelianus jusserat ne Saturninus Ægyptum videret: & mente quidem divina. Nam ut primùm Ægyptii [4] magnam potestatem ad se venisse viderunt, statim clamaverunt, *Saturnine Auguste, dii te servent:* & ille quidem, quod negari non potest, vir sapiens, de Alexandrina civitate mox fugit, atque ad Palæstinam rediit. Ibi tamen quum cogitare cœpisset, tutum sibi non esse si privatus viveret, [5] deposita purpura ex simulacro Veneris, [1] cycla-

det dicere.] Scio, *fœcundare* Latinum esse, nec ignoro *pullos fœcundari* Latine dici posse. puto tamen, Vopiscum scripsisse: *Nihil illis opto nisi ut pullis suis alantur, quos quemadmodum fotum dant, pudet dicere.* Qui ova fovenda gallinæ committit, is *pullos fotum dare*, eleganter dicitur. at Ægyptii non gallinis, sed sterquilinio pullos fotum dabant. nam in sterquilinio ova defodiebant, ut ibi foverentur, & pulli excluderentur. *Salmasius.*

1. *Calices tibi allassontes versicolores transmisi, &c.*] *Calyces allassontes* dicuntur, qui subinde colorem mutant, alium atque alium exhibentes sicut palumborum colla. de vitris Ægyptiis non semel alibi dictum. Fortean scripserat, *tres misi*, non *transmisi*. Casaub.

Calices tibi allassontes versicolores transmisi.] Putem legi debere: *calices tibi allassontes, id est, versicolores transmisi.* & sane allasson calix, & versicolor idem. nam ἀλλάσσων calix dicitur qui colores mutat, & alium aliumque subinde colorem ostendit, ut in collis columbarum videmus. *colorem mutantem* vulgo vocamus, hoc est ad verbum, ἀλλάσσοντα. vitrum autem olim, ut etiam nunc, in varios colores tingebatur & pingebatur: *nec enim alia*, inquit Plinius, *Materia sequacior, aut etiam picturæ accommodatior.* Hinc & album fiebat & myrteum, & sapphirinum hyacinthinumque, & omnibus aliis coloribus. in Ægypto vero ex vitro fiebant calices versicolores pretiosissimi, quos Hadrianus ἀλλάσσοντας heic vocat. hinc non parvi muneris loco tres hujuscemodi versicolores, & allassontes calices Serviano misit Hadrianus, quos à templi sacerdote acceperat, eumque admonuit, ut festis tantum diebus eos adhiberet, caveretque ne Africanus iisdem indiligenter uteretur. ex quibus apparet magni pretii hujusmodi calices fuisse. *Salmas.*

2. *Caveas tamen, ne his Africanus noster indulgenter utatur.*] Vide num meliùs sit *indiligenter*. Africanus hic, Serviani filius, puto, fuit, ætate adhuc tener. *Casaub.*

3. *Indulgenter utatur.*] Ita & Palat. legendum tamen videtur, *indiligenter*, nisi usus continenti pro contento; & nolit, nimium indulgere vino. *Gruterus.*

4. *Magnam potestatem ad se venire viderunt.*] *Magnæ potestates*, ut *magni judices*, quos habuimus supra. *Salmasius.*

5. *Deposita purpura ex simulacro Veneris, &c.*] Scripti, *de sim. deponere* dixit pro detrahere, auferre. *Casaub.*

 1. Cycla-

[1] cyclade uxoria militibus circunſtantibus amictus, & adoratus eſt. Avum meum ſæpe dicentem audivi ſe interfuiſſe quum ille adoraretur. Flebat (inquit) & dicebat, *Neceſſarium (ſi non arroganter dicam) Reſp. virum perdidit. Ego certè inſtauravi Gallias, ego à Mauris poſſeſſam Africam reddidi. Ego Hiſpanias pacavi. Sed quid prodeſt? omnia hæc affectato ſemel honore perierunt.* Et quum eum animarent, vel ad vitam, vel ad imperium, [2] qui induerunt purpuram, in hæc verba diſſeruit: *Neſcitis, amici, quid mali ſit imperare. [3] Gladii & tela noſtris cervicibus impendent, imminent haſtæ undique, undique ſpicula: ipſi cuſtodes timentur, ipſi comites formidantur: non cibus pro voluptate, non iter pro autoritate, non bella pro judicio, non arma pro ſtudio. Adde quòd omnis ætas in imperio reprehenditur. Senex eſt quiſpiam? inhabilis* [4] *videtur:* [5] *ſin minùs, ineſt furor.* [6] *nam quòd imperatorem me cupitis, in neceßitatem mortis me*

me

1. *Cyclade uxoria.*] Quæ veſtis erat muliebris auro texta & pretioſiſſima. *Idem.*

Cyclade uxoria.] Puto legendum: *Depoſita purpura ex ſimulacro Veneris cum cyclade uxoria, militibus circumſtantibus amictus eſt.* ſenſus eſt. cum Saturninus imperium ſumpſit, purpureum pallium, quo amiciretur, depoſitum ſive detractum eſt, ex ſimulacro Veneris: cyclade quoque uxoria, hoc eſt uxoris ſuæ indutus eſt. atque hic erat habitus tunc imperatorum, purpurea chlamys, & aurata tunica. cum igitur imperatorie amiciendus eſſet hic Saturninus, nec eſſet ad manum purpurea chlamys, ex Veneris ſimulacro purpureum pallium detractum eſt. cum item aurata tunica in promptu minime haberetur, cyclade uxoris amictus eſt. cyclas, tunica muliebris aurata. tales etiam & viriles fiebant, quas per illa tempora uſurpabant imperatores; jam inde à Gallieno. *Salmaſ.*

Cyclade uxoriâ.] Pal. *conclude uxoriâ.* Grut.

2. *Qui induerunt purpuram.*] Pal. *qui amugierunt purpuram.* nempe fuit, *amicierunt purpuram.* rectè. *Idem.*

3. *Gladii & tela cervicibus noſtris impendent, imminent haſtæ undique.*] Vetus editio: *Gladii ſeta pendentes cervicibus imminent, haſtæ undique, undique ſpicula.* Rectè. quo alluſerit, nemo non videt. *Salmaſ.*

Gladii & tela noſtris cervicibus impendent.] Præit Pal. ad acutiorem ſententiam. habet enim, *gladiis & apendentibus cervicibus imminent haſtæ undique.* Videntur quippe ea verba alludere ad factum Dionyſii tyranni. itaque reſcripſerim; *gladii ſetâ pendentes cervicibus imminent; imminent haſtæ undique:* quamvis & ſuffecerit ſemel expreſſiſſe illud *imminent.* Grut.

4. *Videtur: ſin minus, ineſt furor, &c.*] Aliter hæc quoque Palatinus; nimirum. *his & furore. jam quid amabilem.* Idem.

5. *Sin minus, ineſt furor.*] Fortè ſcribendum: *ſenex eſt quiſpiam? inhabilis videtur. ſi juvenis, ineſt furor.* vetus tamen editio legit: *additur his furor.* fortè: *at juvenis, ineſt furor.* Salmaſ.

6. *Nam quòd imperatorem me cupitis, in neceßitatem mortis me trahitis.*] Longè

aliter

me trahitis. [1] *Sed habeo solatium mortis, solus perire non potero.*
M. Salvidienus hanc ipsius orationem verè fuisse dicit, &
fuit re vera non parum literatus. Nam & in Africa rhe-
toricæ operam dederat, [2] Romæ frequentaverat pergulas
magistrales. Et ne longiùs progrediar, dicendum est 11
quod præcipuè ad hunc pertinet. Errare quosdam scio, &
putare hunc esse Saturninum qui Gallieni temporibus im-
perium occupavit: quum hic longè alius fuerit, & Probo
penè nolente sit occisus. Fertur autem Probus & clemen-
tes ad eum literas sæpe misisse & veniam esse pollicitum:
sed milites qui cum eo fuerant, non credidisse. Obsessum
denique in castro quodam ab iis quos Probus miserat, in-
vito Probo esse jugulatum. [3] Longum est frivola quæque
connectere, & odiosum dicere quali statura fuerit, quo
corpore, quo decore, quid biberit, quid comederit; ab
aliis

aliter ista exhibent veteres: in quibus loco istorum hæc invenimus: *Jam quòd amabile omnibus Probum me æmulum esse cupitis: cui libens cedo, & cujus esse dux cupio: in necessitatem mortis me trahitis. Habeo, &c.* non est in his integra sententia: erit si conjuncta vulgata lectione cum edita scribas: *Nam quòd imperatorem me cupitis potiùs quàm illum amabilem omnibus*, vel, *imperatorem me cupitis rejicitis illum amabilem* aut *fastiditis.* Casaubonus.

Nam quod imperatorem me cupitis.] Omnino legendum: *Jam quid amabilem omnibus Probum dico? cui cum me æmulum esse cupitis, cui libens cedo, & cujus dux esse cupio, in necessitatem mortis me trahitis.* aperta & plana sententia. *Salm.*

Nam quod Imperatorem me cupitis, in necessitatem mortis me trahitis.] Omissa sunt multa. Palat. enim præfert: *Jam quid amabilem omnibus Probum dico cui me malum esse cupitis, cui libens cædo, & cujus esse dux cupio in necessitatem mortis*; emendatumque, *cui me æmulum.* Grut.

1. *Sed habeo solatium mortis, solus perire non potero.*] Vox inhumana: sed quæ tamen & in ore hominum, & in scriptis veterum frequens. Plinius epistola XX. libri VI. Auctor panegyrici ad Constantinum: *Nisi fortè jam sentiens diem sibi venisse fatalem, ad solatium suæ mortis, voluit secum trahere quamplurimos.* Casaub.

2. *Romæ frequentaverat pergulas magistrales.*] Non celebres doctores, sed è trivio magistros qui in pergulis docebant, more cæterorum artificum multorum. *Idem.*

Romæ frequentaverat pergulas magistrales.] In istis pergulis publice docebant Grammaticæ Rhetoricæque magistri, aliarumque artium, quæ liberales indigetantur, professores, etiam qui de publico stipendium accipiebant. quas *magistrales pergulas* vocat heic Vopiscus, quibus autem publice profitendi facultas data non erat, hi intra domesticos parietes, suis tantum discipulis privatim vacabant, nec in pergulis publicis docebant. *Salmas.*

3. *Longum est frivola quæque connectere, & odiosum, &c.*] Ait tamen in sequenti vita Vopiscus: *minima quæque jucunda sunt, atque habent aliquid gratiæ cùm leguntur.* Casaub.

aliis iſta dicantur quæ propè ad exemplum nihil proſunt. Nos ad ea quæ ſunt dicenda, redeamus.

PROCULUS.

12 PROCULO patria Albingauni fuere, poſiti in Alpibus maritimis: domi nobilis, ſed majoribus latrocinantibus, atque adeò pecore ac ſervis & iis rebus quas abduxerat, ſatis dives. Fertur denique eo tempore quo ſumpſit imperium duo millia ſervorum ſuorum armaſſe. Huic uxor virago, quæ illum in hanc præcipitavit dementiam, nomine Sampſo, quod ei poſtea inditum eſt: [1] nam antea [2] Viturgia nominata eſt. Filius Herennianus, quem & ipſum, quinquennium ſi impleſſet, (ita enim loquebatur,) dicaſſet imperio. Homo, quod negari non poteſt, optimus, idemque fortiſſimus: ipſe quoque latrociniis aſſuetus, qui tamen armatam ſemper egerit vitam. Nam & multis legionibus tribunus præfuit, & fortia edidit facta: & quoniam minima quæque jucunda ſunt, atque habent aliquid gratiæ quum leguntur, tacendum non eſt, quod & ipſe gloriatur in quadam ſua epiſtola, quam ipſam melius eſt ponere quàm de ea plurimum dicere. *Proculus Metiano affini* S. D. *Centum ex Sarmatia virgines cepi. Ex his una nocte decem inivi: omnes tamen, quod in me erat, mulieres intra dies* XV. *reddidi.* Gloriatur (ut vides) rem ineptam, & ſatis libidinoſam: atque inter fortes ſe haberi
13 credit ſi criminum denſitate coaleſcat. Hic tamen quum etiam poſt honores militares ſe improbè & libidinoſe, tamen fortiter ageret, hortantibus Lugdunenſibus, qui & ab Aureliano graviter contuſi videbantur, & Probum vehementiſſimè pertimeſcebant, [3] in imperium vocitatus eſt

ludo

1. *Nam antea Viturgia nominata eſt.*] Puto ſcriptum fuiſſe *Viturvia* pro *Vitruvia.* legendum igitur hoc loco *Vitruvia*, aut etiam *Vitturia.* nam *Vittorius*, & *Vitturius* nomina propria, & *Vitruvius. Vittoria*, vel *Vitruvia* dicebatur mater Victorini Tyranni. *Salmaſius.*

2. *Viturgia.*] Pal. *Vituriga.* Grut.

3. *In imperium vocitatus eſt ludo penè & joco.*] Ut & Regillianus alter tyrannus, de quo Pollio. *Caſaub.*

1. *Ad*

ludo penè & joco, ut Onesimus dicit: quod quidem apud nullum alium reperisse me scio. Nam quum in quodam convivio [1] ad latrunculos luderetur, [2] atque ipse [3] decies imperator exisset, quidam non ignobilis scurra, *Ave* (inquit)

1. *Ad latrunculos luderetur.*] Vetus auctor dixisset: *latrunculis luderetur.* alea ludere, tesseris, latrunculis, dicebant veteres: at recentiores, ad aleam, ad tabulam, ad latrunculos. *Salmas.*

2. *Atque ipse decies imperator exisset.*] In calculorum ludo quem Græci recentiores ζατρίκιον dixerunt, unus fuit qui dicebatur Rex. sed in latrunculorum ludo, ipse qui ludebat, si faveret alea, Rex exibat. *Casaub.*

3. *Decies exisset imperator.*] Calculorum, & latrunculorum ludus idem omnino fuit. nam & latrunculi calculi dicebantur. Ovidius:

Sæpe latrocinii sub imagine calculus ibit.

Martialis:

Calculus heic gemino discolor hoste perit.

Scachios hodie vocant Itali, & Galli, voce à calculis detorta. Græci recentiores ζατρίκιον, hunc latronum ludum vocarunt. in ludo latronum calculus unus erat, qui dicebatur rex. qui non alias, moveri solebat, quam ubi maxima urgeret necessitas, & aliud auxilii non suppeteret lusori ad se defendendum. Et totum zatricii aut latronum ludi negotium, bellum erat, vel belli simulacrum. hinc calculi ipsi quibus ludebatur, & latrones, & milites dicebantur. Poëta vetus:

—— *& vitreo peraguntur milite bella.*

Martialis in Epigrammate cujus lemma, *Calculi:*

Insidiosorum si ludis bella latronum.
Gemmeus iste tibi miles, & hostis erit.

Omnia in illo ludo ad imaginem belli erant composita. hinc militum, aciei, phalangis, prælii, hostium, captivorum, tropæorum passim mentio apud veteres dum illum ludum describunt. vincebat in hoc ludo, qui omnes ex adverso ludentis milites capere poterat, & regem ipsum, hoc est principem calculum, quia nunquam capiebatur, ad incitas redigere. Tabula in qua latrunculis ludebatur apud veteres, tota lineis erat distincta, & unicuique calculo suus locus ac sua sedes attributa. tabula enim lusoria ligneis quadraturis discoloribus alternatim positis distincta est. & in illis quadraturis locari solent calculi. sedes illas calculorum Græci olim πόλεις, postea χώρας nuncuparunt. hinc μονόχωρος tam in tesseris quam in latrunculis lusor ille dicebatur, qui omnibus suis calculis spoliatus & victus abibat, utpote qui ad unum redactus esset calculum. veteres Glossæ: μονόχωρος, *adunatus in tabula.* notabis autem tibi, elegantem notionem verbi *adunatus*, pro eo qui ad unum redactus est calculum. at Latini *mandras*, *septa*, *vallos*, & *capsos*, & *carceres* vocabant, loca illa sive sedes in tabula, in quibus veluti clusi tenebantur latrunculi. Martialis:

Mandris & vitreo latrone clausos.

nam calculus qui in calculi discoloris sedem faciebat impetum, ut eum caperet, & sede sua pelleret, mandram ejus sive vallum frangere intelligebatur. *mandra*, idem quod septum vel vallum. Gr. χαράκωμα. in eo ludo imperator exire dicebatur, qui superior discedebat, regemque adversæ partis omnibus suis militibus spoliabat, ipsumque ad incitas redigebat. in quo nihil fortunæ licebat, sed arti & industriæ soli, ludendique peritiæ locus erat. hodieque in ludo latronum vel scacorum, alii calculi sunt, qui ordine moventur, alii qui vage & oblique. inciti autem dicuntur qui eo sunt redacti, ut cieri moverique nequeant. inde proverbium, *ad incitas* vel *ad incita redigere*, pro ad extremas metas compellere, & in summam desperationem aliquem adducere. Porro quem veteres *calculum incitum*, hoc est ad

quit) *Auguste.* Allataque lana purpurea, [1] humeris ejus junxit, eumque adoravit: timor inde consciorum, atque inde jam exercitus tentatio & imperii. Non nihilum tamen Gallis profuit. [2] Nam Alemannos qui tunc adhuc Germani dicebantur, non sine gloriæ splendore contrivit, nunquam aliter quàm latrocinandi pugnans modo. Hunc tamen Probus fugatum usque ad ultimas terras, & cupientem in Francorum auxilium venire, à quibus originem se trahere ipse dicebat, ipsis prodentibus Francis, [3] quibus familiare est ridendo fidem frangere, vicit & interemit. Posteri ejus etiam nunc apud Albingaunos agunt, qui joco solent dicere sibi non placere esse vel principes vel latrones. Hæc digna memoratu de Proculo didi-

ad incitas adactum vocabant, cum nos in hoc eodem ludo *scaccum mattum* dicimus, id est contritum & subactum, eoque loci adactum, ut moveri non possit. *mattus* antiqua vox & Latina, quæ emollitum, subactum, & maceratum significat. hinc *via matta* Ciceroni, via lutosa, & humecta. lib. epistol. ad Atticum XVI. epist. XII. *itaque eo die mansi Aquini. longulum sane iter, & via matta.* vulgo excuditur: *& via inepta.* quod ineptum est. à verbo *μάττω*, quod est pinso, & subigo, & emollio. à quo *μακτὸς*, subactus & emollitus. atque inde Latinum *mattus.* quotiescunque igitur calculos simpliciter dictos, aut calculorum lusum in auctoribus invenies, semper de latrunculis ac latrunculorum lusu intelligere debebis. *Salmasius.*

1. *Humeris ejus junxit.*] Meliùs scripta lectio, *ingessit.* Casaub.

Humeris ejus ingessit.] Est à scriptis Gall. vulgg. *junxit.* Palat. *vinxit.* fortasse *injecit.* Grut.

2. *Nam Alemannos qui tunc adhuc Germani dicebantur, non sine gloriæ splendore contrivit, &c.*] Errat Vopiscus: jam enim multò antè & Alamannorum nomen Romanis cognitum fuerat, & Caracallo de ea gente victa partum Alemannici cognomen. *Casaub.*

Nam Alemannos qui tunc adhuc Germani dicebantur.] Errare Vopiscum asserit Casaubonus: sed ipse non mediocriter errat. Alamanni qui dicebantur Caracalli temporibus, gens erat Germaniæ populosa, ut scribit Aurelius Victor, & ex equo mirifice pugnans, quos cum devicisset prope Mœnum Caracallus, Alamannici cognomen assumpsit. hi Alamanni postea toti Germaniæ nomen dedere, quæ ab illis Alamannia dicta est, & etiamnunc ita dicitur. Nam quo tempore sumpsit imperium Proculus, Germani nondum dicebantur Alamanni, ut scribit heic Vopiscus, qui sua ætate jam hoc obtinuisse refert, ut Germani Alamanni vocarentur. non multo ante Vopisci tempora id apparet factum, ut Germania concesserit in Alamanniæ nomen, quandoquidem ut annotat heic Vopiscus, Proculi ætate, hoc est sub Probo, Germani adhuc dicebantur Germani, & nondum in Alamannorum nomen transierant. *Salmas.*

3. *Quibus familiare est ridendo fidem frangere.*] Procopius Gotthicorum secundo, idem de eadem gente: ἔστι γὰρ ἔθνος τοῦτο τὰ ἐς πίστιν σφαλερώτατον ἀνθρώπων ἁπάντων. *Casaub.*

1. *De*

didiciſſe memini. Veniamus ad Bonoſum, [1] de quo multo minora condidi.

BONOSUS.

[2] BONOSUS domo Hiſpanienſis fuit, origine Britannus: [3] Galla tamen matre: ut ipſe dicebat, rhetoris filius; ut ab aliis comperi, pædagogi literarii. parvulus patrem amiſit, atque à matre fortiſſima educatus, [4] literarum nihil didicit. [5] Militavit primùm inter ordinarios, deinde 14

1. *De quo multo minora condidi.*] Non malè Jacobus Lectius, *condidici*. Idem.

2. *Bonoſus homo Hiſp.*] Scribe, *B. domo Hiſp.* è membranis. pro *Hiſpanienſis*, quidam veteres, *Carthaginienſis*. non infrequens eo ſeculo nomen Bonoſus. *Idem.*

Bonoſus domo Hiſpanienſis.] *Bonoſus* nomen proprium, & Romanum. *Bonus*, & *bonoſus*; *malus* & *maloſus*: ut *canus*, & *canoſus*. ita enim illa ætas loquebatur. *Salmaſ.*

3. *Galla tamen matre, ut ipſe dicebat, &c.*] Corrupta diſtinctio: tu interpunge: *origine Britannus, Galla tamen matre: ut ipſe dicebat, rhetoris filius; ut ab aliis didici, pædagogi litterarii.* Caſaub.

4. *Literarum nihil didicit.*] Lectius, *nonnihil.* Idem.

5. *Militavit primum inter ordinarios, deinde inter equites, &c.*] *Ordinarius* proprie eſt ordinum ductor. ταξίαρχον Græci vocant. *ordinarium* manipularem eum, qui infimi eſſet ordinis, appellatum crediſſe quoſdam ſcribit Feſtus. *ordinarius* etiam dicebatur, qui in ordine merebat, miles gregarius. an ordinarii heic accipiendi pro militibus legionariis, & iis qui in ordine merebant? inter iſtos igitur ordinarios in militia legionaria ſtipendia prima Bonoſo fuere, deinde inter equites militavit ordinarii aliter ſumuntur apud Vegetium lib. 2. cap. 15. nam *ordinarios* dictos fuiſſe vult, qui prima in acie pugnarent, primoſque in prælio ordines ducerent. Olim & libera ſtante rep. ſic acies ordinabantur: primi haſtati pugnarent, deinde principes, poſtremo loco triarii. verum mutata poſtea ferme in totum militiæ ratione, *principes* dicti ſunt, qui in prima acie pugnam capeſſerent, quo nomine primi ordines, vel primorum ordinum ductores, hoc eſt ordinarii intelligebantur. vix dubitem ordinarios iſtos fuiſſe qui ante *evocati* dicebantur. milites erant veteres, & qui è militia jam exierant, ſed ad eam ſponte revocabantur, ordinum & præmiorum ſpe. centuriones non erant iſti evocati, ſed pro centurionibus, & vitem centurionum inſigne geſtabant. hi ordinarii certo numero in legione militabant, & ordinarii legiones dicebantur. centuriones non erant, ſed cum præliandum eſſet, & ad manus veniendum, cum acies ordinabatur, ordines ducendos accipiebant. hinc *ordinarios* interpretatur Vegetius qui in prælio primos ordines ducebant: extra prælium igitur non ducebant. quod valde obſervandum eſt. atque hanc cauſam eſſe puto diſcriminis & differentiæ inter ordinarios ſive ordinum ductores, & centuriones. principes in veteri militia, non illi dicebantur, qui primo loco pugnarent, nam ſemper in ſecunda acie inſtruebantur, ſed quod ætate florentes eſſent, & ſolido robore firmatas vires poſſiderent. haſtati juvenes & adoleſcentes erant, primamque aciem conſtituebant. Triarii jam ſenes & maturi, & in poſtrema acie ſubſidebant. *Salmaſ.*

deinde inter equites: duxit ordines, tribunatus egit, dux limitis Rhetici fuit: bibit quantum hominum nemo. De hoc Aurelianus sæpe dicebat, *Non ut vivat natus est, sed ut bibat*. Quem quidem diu in honore habuit causa militiæ. Nam siquando legati Barbarorum undecunque gentium venissent, [1] ipsis propinabat, ut eos inebriaret, atque ab his per vinum cuncta cognosceret. [2] Ipse quantumlibet bibisset, semper securus & sobrius; &, ut Onesimus dicit scriptor vitæ Probi, adhuc in vino prudentior. Habuit præterea rem mirabilem, ut quantum bibisset, tantum mingeret: neque unquam aut ejus pectus, aut venter, aut vesica gravaretur. Hic idem [3] quum quodam tempore [4] in Rheno Romanas lusorias Germani incendissent, timore ne

1. *Ipsis propinabat, ut eos inebriaret, atque ab his per vinum cuncta cognosceret.*] Ita fuit moris Aureliano per hoc lene tormentum, ut appellat lyricus, & legatis & aliis verum elicere. *Casaub.*

Ipsi propinabantur, ut eos inebriaret.] Ita omninò Palatinus, eleganti sententiâ. quemadmodum & Terentius, *hunc vobis deridendum propino*. Grut.

2. *Ipse quantumlibet bibisset semper securus, & sobrius.*] Securus, ἔμφρουρος, qui eatenus bibit ut adhuc sui compos sit, & mente consistat. ita enim Græci ἔμφρουρον accipiunt, quem vinum scilicet non deposuit, nec de mentis statu deturbavit. ut contra παρέμφρουροι, & παρέμφρακτοι cerriti homines & cerebri commoti. ἀποχαρακωθῆναι ὑπὸ τοῦ οἴνου Græci eleganter dicunt, vino expugnari, & deponi. *securus* tamen heic posset accipi, cui tuto secreta committuntur, qui per vinum & ebrietatem ea non prodit. *securos* etiam homines hodie dicimus quibus arcana tuto possis credere. sic *tutas aures* quibus tuto creditur secretum, dixit Seneca lib. VI. de benef. cap. XXIX. Bonosus hic legatos gentium barbararum inebriabat, & per vinum ab iis cuncta cognoscebat, cum ipse quantum libet bibisset, securus tamen esset & sobrius, nec per vinum secreta Romana barbaris proderet. *Salmas.*

3. *Cùm quodam tempore in Rheno Romanas luxurias.*] Scribend. *clusurias*, præcipiente Cujacio, cujus Observationes adeant tirones libro tertio: capite XXIV. *Casaub.*

4. *In Rheno Romanas lusorias barbari incendissent.*] Ita emendavimus cum vulgo excuderetur, *Romanas luxurias*. per *lusorias* intelligit naves, quæ in Rheno semper instructæ habebantur, & paratæ ad arcendos barbarorum transitus. in omnibus enim locis, in quibus barbari non limitibus, sed magnis fluminibus dividebantur, flumina illa navibus, quas lusorias dicebant, erant instructa, quibus ad quotidianas excubias utebantur, prohibendis barbarorum discursibus, & incursibus. sic & in Rheno, & in Danubio lusorias habuere ad hanc rem. Vegetius duo genera classium apud Romanos fuisse scribit, *liburnas*, & *lusorias*. liburnis in mari utebantur, lusoriis in fluminibus. castra in ripa fluminis erant locata, lusoriæ in flumine ipso. *lusoriarum* porro apud Ammianum mentio non uno loco. classici milites, qui in illis lusoriis erant, *lembarii* dicebantur: qui in castris, *castriani*, & *castriciani*. *lusoriæ* porro

re ne pœnas daret, ſumpſit imperium: [1] idque diutiùs tenuit quàm merebatur. Nam longo gravique certamine à Probo ſuperatus, laqueo vitam finivit. [2] Tunc quidem jocus extitit, *Amphoram pendere, non hominem.* Filios duos reliquit, quibus ambobus Probus pepercit, uxore quoque ejus in honore habita, & uſque ad mortem ſalario præſtito. Fuiſſe enim dicitur (ut & avus meus dicebat) fœmina ſingularis exempli, & familiæ nobilis gentis Gotthicæ: quam illi Aurelianus uxorem idcirco dederat ut per eum à Gotthis cuncta cognoſceret. Erat enim illa virgo regalis. Extant literæ ad legatum Thraciarum ſcriptæ, de iis nuptiis & donis quæ Aurelianus Bonoſo dari nuptiarum cauſa juſſit, quas ego inſerui: *Aurelianus Auguſtus [3] Gallonio Avito ſalutem. Superioribus literis ſcripſeram, [4] ut optimates Gotthicas apud Perinthum collocares, decretis ſalariis, non ut ſingulæ acciperent, [5] ſed ut ſeptem ſimul unum convivium haberent. Quum enim diviſæ accipiunt, & illæ parum ſumunt, & Reſp. plurimum perdit. Nunc tamen quoniam placuit Bonoſo*

porro proprie naves ſic appellatæ, quæ nec ad uſum belli, ut triremes & æratæ, nec ad merces vehendas erant factæ, ſed ad luſum tantum & ſolas circumvectationis delicias habebantur. *luſorias* etiam poſſit aliquis naves appellare quibus ludicra naumachiarum certamina in lacubus aut fluminibus, aut etiam mari edebantur. poſtea καταχρηστικῶς quaſlibet minores naves, *luſorias* appellarunt. & inde luſoriæ, in fluminibus, leviſſima & expeditiſſima navigia, quibus ultro citroque flumina, decurrebant milites, ad tuendum limitem conſtituti, ut barbarorum excurſus, & exſcenſiones in Romanam ripam prohiberent. *Salmaſ.*

In Rheno Romanas luxurias Germani.] Pal. *luxorias*, propius ad verum. legendum enim vel *luſorias*: ita enim vocabantur naves quas Romani habebant in fluminibus contra barbaros, ultrò citroque medio currentes alveo. vel certè *cluſurias*, quod ultimum pluribus firmat elegantiæ omnis Arbiter Petrus Pithœus lib. I. Adverſariorum ſubſecivorum cap. 14. videatur & Cujacius lib. III. Obſervationum cap. 24. *Grut.*

1. *Idque diutius tenuit quam rebatur.*] Vet. ed. *quam merebatur.* quod non improbandum. *Salmaſ.*

2. *Tunc quidem jocus exſtitit.*] Pal. *cùm quidem.* forſan melius vulgato. *Grut.*

3. *Gallonio Avito.*] Eadem editio: *Galloni Avito.* forte: *Gallioni Avito.* Salmaſ.

4. *Ut optimates Gothicas apud Perinthum collocares.*] Poteſt accipi vox *optimates* communi notione de iis quæ in ſua gente eminerent. ſed meliùs referas ad peculiarem vocis hujus uſum in Gotthica gente. pars enim Gotthorum ὀπτίματοι ἐκαλοῦντο, inquit Olympiodorus in Excerptis à Photio. *Caſaub.*

5. *Sed ut ſeptem ſimul unum convivium haberent.*] *Convivium*, συμβίωσις, κοινόβιον, συσσίτιον. non enim eſt hìc συμπόσιον. Idem.

I. *Juxta*

Bonoso Hunilam dari, dabis ei [1] *juxta breve infrà scriptum omnia quæ præcipimus: sumptu etiam publico nuptias celebrabis.* Brevis munerum fuit: [2] *Tunicas palliolatas hyacinthinas subsericas: tunicam auro clavatam subsericam librilem unam,* [3] *interulas dilores duas, & reliqua quæ matronæ conveniunt. Ipsi dabis aureos Philippeos centum, argenteos Antoninianos mille,* [4] *æris* H-S. *decies.* Hæc me legisse teneo de Bonoso, & potui quidem horum

1. *Juxta breve infra scriptum.*] *Juxtà brevem infra scriptum. breves* enim potius quam *brevia* dicebant. sequitur: *brevis munerum fuit.* Salmas.

Juxta breve infra scriptum.] Æquè bene Pal. *brevem.* de quo supra. *Gruterus.*

2. *Tunicas palliolatas.*] Mixtum genus vestis & formam quodammodo referens, & usum præstans duarum, tunicæ & pallii. utraque vestis tam muliebris fuit quàm virilis: non malè, opinor, tunicas palliolatas dixeris, pallas manicatas quibus domi utuntur hodie matronæ, & *mantelia cubicularia* vocant. *Casaub.*

Tunicas palliolatas.] Ita videntur vocasse tunicas, quibus adnexa, & adjuncta erant palliola. palliolum breve capitis operimentum muliebre. Juvenal.

—— *Dorida nullo*
Cultam palliolo. ——

viri quoque palliola tegendo capiti, sed in morbo usurpabant. videntur olim mulieres pro diversis tunicis diversa quoque habuisse palliola: ita ut talem tunicam cum tali palliolo gestarent. quod & hodie sciunt observare nostræ mulieres. quibus autem pro variis tunicis, varia & sua quædam propria palliola sumebantur, solebant singulas tunicas suis palliolis instruere, quæ & palliolatæ vulgo videntur appellari consuetæ. deest autem numerus tunicarum palliolatarum, quas Hunilæ dari voluit Aurelianus. *Salmas.*

Tunicas palliolatas hyacinthinas.] Videtur fuisse primum in Palatino *janthinas:* non malè. *Grut.*

3. *Interulas dilores.*] De tunicis, & interulis sive lineis loratis abunde diximus supra. dilores autem & trilores & pentelores non dictæ sunt pro numero filorum aureorum quibus erant intextæ, ut censebat magnus Jurisconsultus, sed pro numero fasciarum vel institarum, & limborum, quibus erant ornatæ. *lora* enim institæ sunt vel fasciæ quibus vestes prætexuntur. quas & paragaudas dixere. nam lorum & paragauda idem. institas ejusmodi sive lora quibus ornabantur vestes, *ornaturas* etiam dixerunt, & *paraturas.* inde vox Græca infimi ævi, παραπτέριον, quod Hesychius interpretatur κράσπεδον. *Salmas.*

4. *Æris H S decies.*] Expresse in veteri editione: *sestertium decies.* quam summam notum est centum millia aureorum efficere, quales erant tunc in usu apud Romanos. mirum vero tantam summam, & tantam quidem in ære, Aurelianum Bonoso dari jussisse, cum tantulam in auro, & argento daret. atqui solebant tantumdem ferme in ære donare, quantum in auro & argento, aut non multo plus, & aliquando etiam minus. nemo itaque eripuerit mihi quin legendum putem hoc modo: *æris sestertios decem millia.* æreorum sestertiorum decem millia, centum aureos reddunt. sic tantumdem in ære datum Bonoso, quantum in auro. & hic numerus auri, argenti, & æris quem Bonosus jussu Aureliani heic accipit, justis calculis omnino par est illi quem Probo Tribuno dari jubet Valerianus in epistola sua. ut hinc sit manifestum, tribunum eo tempore fuisse Bonosum, quo danda hæc illi decrevit. æris sestertios

horum vitam præterire, quos nemo quærebat. Attamen, ne quid fidei deesset, etiam de iis quæ didiceram intimanda curavi. supersunt mihi Carus, Carinus, & A. Numerianus: nam Diocletianus & qui sequuntur, majore stylo dicendi sunt.

tios hoc loco vocat Aurelianus, quos *æreos* simpliciter dixit Valerianus. *ærei*, & *ærei sestertii*, & *ærei denarii*, & *folles* ea tempestate de eodem pecuniæ genere dicebantur, ut alibi pluribus ostendimus. *Idem.*

FLAVII VOPISCI SYRACUSII

1 CARUS.

FATO remp. regi, [2] eamque nunc ad summum evehi, [3] nunc ad minima retrahi, Probi mors satis prodidit. [4] Nam quum ducta per tempora variis vel erecta motibus, vel afflicta, nunc tempestate aliqua, nunc felicitate variata, [5] omnia propè passa esset quæ patitur in homine uno mortalitas, [6] videbatur post diversitatem 1

1. CARVS.] Dubito an horum trium vitæ, liber unus & scriptio eadem censeri debeant. Meliùs tamen sentias, vitas quidem esse diversas; at librum unicum. Quare titulum hunc ita rescribe, CARVS NVMERIANVS & CARINVS. sequentes verò duos induce. *Casaub.*

CARVS.] In Palatino codice nulla hujus libri inscriptio est, sed una serie continuatur, cum præcedenti Bonosi vita, nullo intercisus titulo. puto jam in antiquis codicibus desideratum fuisse hujus vitæ Cari initium, & inde factum, ut hæc quæ ad vitam Cari pertinebant, quod titulo & principio carerent, uno tenore cum superioribus connecterentur. Vopiscum autem tres hos simul imperatores, Carum, Carinum & Numerianum unico libello comprehendisse, nullum dubium est. sic quadrigam tyrannorum supra uno libello complexus est, ut heic trigam imperatorum. *Salmasius.*

2. *Eamque nunc ad summum evehi, nunc ad minima retrahi.*] Pro *ad minima*, scribendum *ad ima*, vel *ad imum.* nam summis opponuntur ima, non autem minima. *Casaub.*

3. *Nunc ad minima retrahi.*] Sic Pal. fortè *ad imum retrahi.* Grut.

4. *Nam cùm ducta per tempora, &c.*] *Duci per tempora* nihil aliud quàm durare, & ætatem ferre. istas autem fortunæ varietates passa Resp. Rom. tractu longi temporis. *Casaub.*

5. *Omnia propè passa esset quæ patitur in homine uno mortalitas.*] Ut singuli hominum nascuntur, variosque ætatis gradus variè decurrunt, modò valentes, modò infirmi, tandemque intereunt: sic & Respublica. *Idem.*

6. *Videbatur post diversitatem malorum jam secura continuata felicitatis mensura.*] Legend. *continuata felicitate usura.* Idem.

tem malorum jam ſecura [1] continuata felicitatis menſura, poſt Aurelianum vehementem principem Probo ex ſententia ſenatus & populi, leges & gubernacula temperante. Sed ruina ingens vel naufragii modo vel incendii accenſis fataliter militibus, ſublato è medio tali principe, in eam deſperationem votum publicum redegit, ut timerent omnes Domitianos, Vitellios, & Nerones. [2] Plus enim timetur de incertis moribus principis, maximè in ea Repub. quæ recentibus confoſſa vulneribus, Valeriani captivitatem, Gallieni luxuriam, [3] xxx. etiam propè tyrannorum cæſa civilium membra ſibimet vindicantium per-
2 peſſa mœruerit. Nam ſi volumus ab ortu urbis repetere quas varietates ſit paſſa Rom. Reſp. inveniemus nullam magis vel bonis floruiſſe vel malis laboraſſe. Et ut à Romulo incipiam vero patre ac parente Reip. quæ illius felicitas: qui fundavit, conſtituit, roboravitque Remp. atque unus omnium conditorum perfectam urbem reliquit? Quid deinde Numam loquar: [4] qui frequentem bellis & [5] gravidam triumphis civitatem religione munivit? [6] Venit igitur uſque ad Tarquinii Superbi tempora noſtra Reſp.

1. *Continuata felicitatis menſura.*] Scribe ex Palat. *continuata felicitate manſura.* Salmaſ.

2. *Plus enim timetur de incertis moribus principis, &c.*] Exple ſententiam ex libris: *Plus enim timetur de incertis moribus principis, quàm ſperatur: max.* Caſaubonus.

Plus enim timetur de incertis moribus Principis quam ſperatur.] Illud *quàm ſperatur*, male deerat vulgatis; ſervabant tamen mſſ. omnes. *Grut.*

3. xxx. *etiam propè tyrannorum cæſa civilium membra ſibimet vindicantium, perpeſſa mœruerit.*] Hæc ſunt corruptiſſima. Lege, *Tr. etiam propè tyrannorum colliſionibus cæſa membra, bello civili ſibimet eam vindicantium, perpeſſa mœruerit.* elegans verbum *colliſio* σύſκρȣσις. Horatius:

Græcia Barbariæ lento colliſa duello.

Caſaub.

xxx. *etiam prope tyrannorum cæſa civilium membra ſibimet vindicantium perpeſſa mæruit.*] Nihil iſtis corruptius. non minus corruptus Palatinus codex. multæ mihi in promptu, & ad manum conjecturæ, ſed nulla ad guſtum. exerceant heic acumen ſuum ingenioſi. *Salmaſ.*

Triginta etiam propè tyrannorum cæſa civilium membra ſibimet vindicantium perpeſſa meruerit.] Sic à primâ manu Palat. ſed recentior inde fecit; *tyrannorum colliſionibus cæſa civilium bellorum membra, ſibimet eam vindicantium.* Grut.

4. *Qui frequentem bellis.*] Pal. *frementem.* Idem.

5. *Gravidam triumphis civitatem religione munivit.*] Πόλιν πρὸς τὰ πολεμικὰ ὀργῶσαν, & quandoque multos triumphos ſibi parituram. *Caſaub.*

6. *Venit igitur uſque ad T.*] Scripti, *viguit igitur.* Idem.

1. *Plus*

Resp. sed passa tempestatem de moribus regiis, non sine
gravi exitio semet ulta est. Adolevit deinde usque ad tem-
pora Gallicani belli: sed quasi quodam mersa naufragio,
capta præter arcem urbe, [1] plus penè mali sensit [2] quàm
tunc boni habuerat. Reddidit se deinde in integrum, sed
eo usque gravata est Punicis bellis ac terrore Pyrrhi, ut
mortalitatis mala præcordiorum timore sentiret. Crevit 3
deinde victa Carthagine, trans maria missis imperiis: sed
socialibus affecta discordiis, extenuato felicitas sensu us-
que ad Augustum [3] bellis civilibus confecta consenuit:
per Augustum deinde reparata; si reparata dici potest,
libertate deposita. Tamen utcunque (etiamsi domi tristis
fuit) apud exteras gentes effloruit: passa deinceps tot
Nerones, per Vespasianum caput extulit. [4] Nec omni
Titi felicitate lætata, Domitiani vulnerata immanitate,
per Nervam atque Trajanum usque ad Marcum solito
melior, Commodi vecordia, & crudelitate lacerata est:
nullum post hæc præter Severi diligentiam usque ad Ale-
xandrum Mammææ sensit bonum. Longum est quæ se-
quuntur universa connectere. Uti enim principe Vale-
riano non potuit, & Gallienum per quindecim annos
passa est. Invidit Claudio longinquitatem imperii, amans
varietatum propè & semper inimica fortuna justitiæ. Sic
enim Aurelianus occisus est, & sic Tacitus absumptus, sic
Probus cæsus, ut appareat nihil tam gratum esse fortunæ
quàm [5] ut ea quæ sunt in publicis actibus, eventuum va-
rietate mutentur. Sed quorsum talibus querelis [6] & tem- 4
porum casibus destinemur? veniamus ad Carum, medium
(ut

1. *Plus penè mali sensit quàm tunc boni habuerat.*] Scrib. *quàm adhuc boni habuerat.* Idem.

2. *Quàm tunc boni habuerat.*] Palat. *quam tumebat boni.* fortè, *quam tum habebat boni.* Grut.

3. *Bellis civilibus confecta consenuit.*] Pal. *adfecta*, non pejus. *Idem.*

4. *Nec omni Titi felicitate lætata, &c.*] Propter brevem principatum Titi: cujus bonitate simul propemodum cepit frui ac desiit. *Casaub.*

5. *Ut ea quæ sunt in publicis actibus eventuum varietate mutentur.*] Probo: *notentur.* aut *mutari* cape pro ποικίλλεσθαι. *Idem.*

6. *Et temporum casibus destinemur?*] Scrib. *distinemur?* Idem.

Et temporum casibus distinemur.] Pal. *detinemur.* Grut.

(ut ita dixerim) virum, inter bonos magis quàm inter malos principes collocandum, [1] & longè meliorem, si Carinum non reliquisset heredem. [2] Cari patria sic ambiguè à plerisque proditur, [3] ut [4] præsumptè veritatem dicere nequeam quæ illa vera sit. Onesimus enim, qui diligentissimè vitam Probi scripsit, dicit Romæ illum & natum & literis eruditum: sed Illyricianis parentibus fuisse contendit. Sed [5] Fabius Cerilianus, qui tempora Cari, Carini, & Numeriani solertissimè persequutus est, neque Romæ, sed in Illyrico genitum, neque Pannoniis, sed Pœnis parentibus asserit natum. In ephemeride quadam legisse memini, Carum Mediolanensem fuisse, [6] sed avo juri Aquileiensis civitatis insertum. Ipse, quod negari non potest, ut epistola ejus indicat [7] quam proconsul ad legatum scripsit, quum eum ad bona hortaretur officia, Romanus vult videri. Epistola Cari: [8] *Carus* [9] *Manlius Aurelianus*

1. *Et longè meliorem, si Carinum non.*] Dixisset meliùs, feliciorem. *Casaub.*

2. *Cari patria sic ambiguè à plerisque proditur, &c.*] Omittit auctor super Cari patria sententiam plerisque veterum probatam: Narbone enim genitum scribunt & Sextus Aurelius Victor Schotti, & ille alter vulgaris: hoc voluit & Zonaras cùm scripsit ex antiquioribus Græcis: Κάρος τὸ γένος Γαλάτης ἦν. id est Gallus. *Idem.*

Cari patria sic ambigue à quibusdam proditur.] Inter varias auctorum de patria Cari opiniones, hæc etiam quorumdam fuit, Narbone eum in Gallia natum asserentium. sed vir summus, Josephus Scaliger falli eos auctores opinatus est, qui Carum Narbonensem è Gallia fuisse dixerunt, cum Narbonensis ex Illyrico fuerit. Narbonam enim nobilem in Illyrico coloniam à Plinio & Ptolemæo memorari. *Salmas.*

3. *Ut præsumptè veritatem dicere nequeam.*] Pal. *præsumptæ gravitate dicere nequeant.* fortè, *præsumptâ gravitate dicere nequeam.* Grut.

4. *Præsumptè veritatem dicere.*] Præcisè, & ἀφωρισμένως, vel πεποιθότως, & cum certitudine. sed censeo alterutram vocem delendam, aut *veritatem*, aut *vera.* Casaub.

5. *Fabius Cerilianus.*] Palat. *Favius Ceryllianus.* forsan *Ciryllianus.* Grut.

6. *Sed avo juri Aquileiensis civitatis insertum.*] Fortean scripserat, *ab avo.* Casaub.

7. *Quam proconsul ad legatum scripsit.*] Vetus liber, *quam proconsule ad legatum suum scripsit.* Idem.

8. *Carus Manlius Aurelianus, &c.*] Emendandum censeo ac scribendum: *M. Aurelius Carus.* sic enim veteres nummi. *Idem.*

Carus Manlius Aurelianus.] Omninò scribendum: *Marcus Aurelius Carus.* Salmas.

9. *Manlius Aurelianus proconsul.*] Editi amplius, *Carus Manlius.* sed ea vox non comparet in regio aut Palatin. nisi à manu secundariâ, & postponitur. habet præterea idem Pal. *Manslius Valerius proconsule.* si nummos sequitur, refingendum, *Marcus Aurelius Carus.* Grut.

1. *Si*

nus proconsul Cilicia, Junio legato suo. Majores nostri Romani illi principes in legatis creandis hac usi sunt consuetudine, ut morum suorum specimen per eos ostenderent quibus Rempubl. delegabant. Ego verò, [1] *si ita non esset, aliter non fecissem:* [2] *feci aliter, si te juvante non fallar. Fac igitur ut majoribus nostris*, [3] *id est Romanis, non discrepemus viris.* [4] Vides quòd tota epistola
majores suos Romanos vult intelligi. Indicat & oratio 5
ejus ad senatum data istam generis prærogativam. Nam quum primùm imperator esset creatus, sic ad senatorium ordinem [5] scripsit inter cætera. *Gaudendum est itaque P. C. quòd unus ex vestro ordine, vestri etiam generis imperator est factus.* [6] *Quare adnitemini ne meliores peregrini quàm vestri esse videantur.* Hoc quoque loco satis clarum est illum voluisse intelligi se esse Romanum, id est Roma oriundum. Hic igitur per civiles & militares gradus, ut tituli statuarum ejus indicant, præfectus prætorii à Probo factus [7] tantum sibi apud milites amoris locavit, ut interfecto Probo tanto
principe, solus dignissimus videretur imperio. Non me 6
præterit suspicatos esse plerosque, [8] & eos in fastos retulisse, Cari factione interemptum Probum: sed neque meritum Probi erga Carum, neque Cari mores id credi patiuntur: simul quia Probi mortem & acerrimè & constantissimè vindicavit. Quid autem de eo Probus senserit,

1. *Si ita non esset, &c.*] Id est, etiam si traditum è majoribus nostris hunc morem non accepissem. *Casaub.*

2. *Feci aliter, si te juvante non fallar.*] Scribendum, *non feci aliter.* Idem.

Feci aliter, te juvante non fallar.] Ita & Pal. ego non intelligo has argutias. *Grut.*

3. *Id est Romanis.*] Videri possunt inserta hæc à Vopisco inter describendum. *Casaub.*

4. *Vides quod tota epistola.*] Editio princeps: *vides tota epistola majores suos Romanos velle intelligi.* Salmas.

5. *Scripsit inter cætera.*] Præstat antiquorum interpunctio: *sic ad senatorium ordinem scripsit.* Casaub.

6. *Quare adnitemini ne meliores peregrini quàm.*] Scribe, *adnitemur*: peregrini imperatores boni non pauci: imprimis Alexander Severus, princeps bonitate nemini secundus. *Idem.*

Quare adnitemur.] Sic rectè scripti. pessimè editi, *adnitemini.* erat enim in manu Cari, non Senatorum. *Grut.*

7. *Tantum sibi apud milites amoris locavit.*] Id est collocavit, velut depositum aliquod. *χάριν καταθέσθαι τινί.* benefactis aliquem sibi conciliare. *Casaubonus.*

8. *Et eos in Fastos retulisse, Cari factione interemtum Probum.*] Fastos impropriè appellat Annales, vel Historias. *Idem.*

rit, indicant literæ de ejus honoribus ad senatum datæ. *Probus Augustus amantissimo senatui suo salutem dicit.* Inter cætera: *Felix esset nostra Resp. si qualis Carus est, aut plerique vestrûm, plures haberem in actibus collocatos. Quare equestrem statuam viro morum veterum* ([1] *si vobis placet*) *decernendam censeo: addito eo,* [2] *ut publico sumptu, vel eidem exædificetur domus, marmoribus à me delatis. Decet enim nos talis integritatem*
7 *remunerari viri.* & reliqua. Ac ne minima quæque connectam, & ea quæ apud alios potuerunt inveniri, ubi primùm accepit imperium, [3] consensu omnium militum bellum Persicum quod Probus parabat, aggressus est, [4] liberis Cæsaribus nuncupatis: & ita quidem ut Carinum ad Gallias tuendas cum viris lectissimis destinaret: secum verò Numerianum adolescentem, cùm lectissimum, tum etiam disertissimum, duceret. Et dicitur quidem sæpe dixisse se miserum quòd Carinum ad Gallias principem mitteret, neque illa ætas esset Numeriani ut illi Gallicanum, quòd maximè constantem principem quærit, crederetur imperium. Sed hæc aliâs. [5] Nam extant jam literæ Cari, quibus apud præfectum suum de Carini moribus queritur, ut appareat verum esse quod Onesimus dicit, habuisse in animo Carum ut Carino Cæsareum abrogaret imperium. Sed hæc (ut diximus) aliâs in vita Carini dicenda

1. *Si vobis placet.*] *Si vobis placeat.* Salmas.

2. *Ut publico sumptu vel eidem exædificetur domus.*] Dele τὸ *vel.* Erat honoris genus apud Romanos cùm de publico domus alicui exstruebatur, ut olim Claudio adhuc privato. Sueton. *Casaub.*

Ut publico sumptu vel eidem exædificevur domus.] Palat. planè retinet illud *vel.* quod videtur alioquin superfluum, aut mutandum in aliud quid. *Grut.*

3. *Consensu omnium militum.*] Palat. *concessu.* Idem.

4. *Liberis Cæsaribus nuncupatis.*] Vel ut scripserunt alii, in participatum imperii vocatis. Zonaras, *τοὺς οἰκείους υἱοὺς Καρῖνον καὶ Νουμεριανὸν ἐπικλώσε βασιλικῷ ἀξιώματι.* Leg. Codicis, IMPPP. CARVS, CARINVS, & NVMERIANVS AAA. Solent verò inter Cæsares & Augustos parum accuratè distinguere. Notat disertè in Carino Vopiscus ea lege fuisse ejus imperium Cæsarianum, ut omnia faceret quæ Augusti faciunt. *Casaub.*

Liberis Cæsaribus nuncupatis.] Hinc *Cæsares nobilissimi* vocantur in veteri saxo. M. AVRELIO. CARINO. NOBILISS. CAESARI. M. AVRELIO. NVMERIANO. NOBILISS. CAESARI. in vetusto tamen Cari nummo etiam Augusti appellantur. *Salmas.*

5. *Nam extant jam literæ Cari, &c.*] Scrib. *etiam literæ.* Casaub.

cenda sunt. [1] Nunc ad ordinem revertamur. [2] Ingenti 8
apparatu, & totis viribus Probi profligato magna ex parte bello Sarmatico quod gerebat, contra Persas profectus, nullo sibi occurrente, Mesopotamiam Carus cepit, & Ctesiphontem usque pervenit. Occupatisque Persis domestica seditione, [3] imperatoris Persici nomen meruit. [4] Verùm quum avidus gloriæ, præfecto suo maximè jurgante, qui & ipsius & filii ejus quærebat exitium, cupiens imperare, longiùs progressus esset, ut alii dicunt morbo; ut plures, fulmine interemptus est. Negari non potest eo tempore quo periit tantum fuisse subitò tonitruum, ut multi terrore ipso exanimati esse dicantur. Quum igitur ægrotaret atque in tentorio jaceret, ingenti exorta tempestate, immani coruscatione, immaniori, ut diximus, tonitru, exanimatus est. [5] Junius Calphurnius qui ad memoriam dictabat, talem ad præfectum urbis super morte

Cari

1. *Nunc ad ordinem revertamur.*] Pal. *revertemur*. Grut.

2. *Ingenti apparatu & totis viribus Probi profl.*] Adjectum hoc ad Probi honorem, quem unicè miratus est auctor. *Casaub.*

3. *Imperatoris Persici nomen meruit.*] Extat veteris nummi inscriptio hæc: DIVO CARO PARTHICO. id est Persico. *Idem.*

4. *Verùm cùm avidus gloriæ, &c.*] Vide Aurelium Victorem. *Idem.*

5. *Junius Calphurnius, qui ad memoriam dictabat, &c.*] Græcis dictus *ἀντιγραφεὺς τῆς μνήμης*. ejus enim erant partes curare, ut quæ quotidie accidebant, quorum memoriam conservare principis intererat, in commentarios referrentur: cui ministerio ipse ingenium potius quàm manum ministrabat. *ἀντιγραφέα* verò Græci dixerunt, quod vicem principis cui erat à memoria ipse scriberet aut dictaret. *Idem.*

Julius Calphurnius qui ad memoriam dictabat.] *Ad memoriam dictare* sic dicebatur, qui memoriæ dictator erat, quemadmodum & *procurare ad alimenta*, qui alimentorum erat procurator: ita & parere atque obsecundare ad memoriam dicebantur, quos etiam vulgo obsecundatores memoriæ vocabant. Ergò *dictator memoriæ* is erat plane quem Græci dixerunt *ἀντιγραφέα τῆς μνήμης*. sic & *dictator epistolarum*, *ὁ ἀντιγραφεὺς τῶν ἐπιστολῶν*. & ita de ceteris. quattuor enim erant *ἀντιγραφεῖς*, sive dictatores: primus libellorum; secundus memoriæ: tertius epistolarum: quartus dispositionum. & totidem scrinia. magister scriniorum omnia Principis scrinia curabat, & sub se habebat omnes antigrapheos, qui numero quattuor erant, quot & scrinia. antigraphei igitur non erant magistri scriniorum, sed proximi. proximus dicebatur in unoquoque scrinio, qui primus erat, & in capite constitutus. ut proximus ab epistolis, proximus ad memoriam. atque idem omnino proximus qui & *ἀντιγραφεύς*. & unusquisque proximus, illius decuriæ cui præerat, magister etiam dicebatur. *Salmas.*

Junius Calpurnius.] Pal. *Julius*. Grut.

Cari epistolam [1] dedit inter cætera: *Quum* (inquit) *Carus princeps noster verè carus ægrotaret, tanti turbinis subitò* [2] *exorta tempestas est, ut caligarent omnia, neque alter alterum nosceret: coruscationum deinde ac tonitruum in modum fulgurum igniti sideris continuata vibratio, omnibus nobis veritatis scientiam sustulit. Subitò enim conclamatum est imperatorem mortuum;* [3] *& post illud præcipuè tonitruum quod cuncta terruerat. His accessit quòd cubicularii dolentes principis mortem, incenderunt tentorium. Unde fama emersit fulmine interemptum eum quem,*
9 *quantum scire possumus, ægritudine constat absumptum.* [4] Hanc ego epistolam idcirco indidi quòd plerique dicunt [5] vim fati quondam esse ut Rom. princeps Ctesiphontem transire non possit: ideoque Carum fulmine absumptum quòd eos fines transgredi cuperet qui fataliter constituti sunt. Sed sibi habeat artes suas timiditas calcanda virtutibus. [6] Licet planè ac licebit per sacratissimum Cæsarem Maximianum Persas vincere, atque ultra eos progredi: [7] & futurum reor, si à nostris non deseratur promissus numinum favor. Bonum principem Carum fuisse, cùm multa indicant, tum illud etiam quòd statim adeptus imperium, Sarmatas adeò morte Probi feroces, ut invasuros se non solùm Illyricum, sed Thracias quoque Italiamque minarentur; [1] ita

1. *Dedit inter cætera.*] *Epistolam dedit. inter cætera.* Casaub.

2. *Exorta subito tempestas est ut caligarent omnia.*] Non putem *caligare* positum à Vopisco pro obtenebrare, & offuscare. Sequitur in eadem editione: *Neque alter alterum nosceret permittet vis.* omnino scribendum: *Neque alteri alterum noscere permitteretur.* Salmas.

3. *Et post illud præcipue tonitruum.*] Hic *tonitrus*, hoc *tonitru*, & hoc *tonitruum* dicebant. & nihil mutandum. *Idem*.

4. *Hanc ego epistolam idcirco indidi, quòd plerique dicunt, &c.*] Vide Aurelium Victorem de ea re: Et constat Romanos ultra Ctesiphontem & Tigrim provincias habuisse Transtigritanas, quas à Galerio partas, restituit Persis Jovianus. *Casaub.*

5. *Vim fati quondam esse.*] Legendum: *vim fati quandam esse.* Salmas.

6. *Licet planè ac licebit per sacratissimum principem.*] Hæc eo tempore scribebat Vopiscus, quo Maximianus contra Persas & Narseum Armeniæ regem, bellum in Oriente gerebat. Vide Aurelium Victorem. *Casaub.*

7. *Et futurum reor, si à nostris non deseratur, &c.*] Galerium auctor innuit, qui ex invidia, ut creditum est, Maximianum impediit, ne finem bello Persico quem sperabat, imponeret. constituerat enim non prius ab armis recedere quàm Persidem vel Armeniam in provinciæ formam redegisset. *Idem.*

1. *Ita*

[1] ita inter bella patiendo contudit, ut paucissimis diebus Pannonias securitate donaverit, occisis Sarmatarum sedecim millibus, captis diversi sexus viginti millibus. Hæc 10
de Caro satis esse credo. Veniamus ad Numerianum, [2] cujus & vicinior patri, & admirabilior per socerum suum facta videtur historia. Et quamvis Carinus major ætate fuerit, prior etiam Cæsar sit nuncupatus, tamen necesse est ut prius de Numeriano loquamur, qui patris sequutus est mortem: post de Carino, quem vir Reip. necessarius, Augustus Diocletianus, habitis conflictibus interemit.

1. *Ita inter bella patiendo contudit.*] Significat victos Sarmatas à Caro patientia & stratagematis potiùs quàm ferro. *Idem.*

Ita inter bella patiendo contudit.] Pal. *pariendi.* Grut.

2. *Cujus & vicinior patri.*] Pal. *hujus & iunctior patri.* Idem.

[1] FLAVII VOPISCI SYRACUSII
NUMERIANUS.

NUMERIANUS Cari filius, moratus egregiè & 11
verè dignus imperio, eloquentia etiam præpollens, [2] adeò ut publicè declamaverit, feranturque illius scripta nobilia, [3] declamationi tamen quàm Tulliano accommodatiora stylo. Versu autem talis fuisse prædicatur ut omnes poëtas sui temporis vicerit. Nam & cum Olympio Nemesiano contendit, [4] qui [5] ἁλιευτικὰ, κυνηγετικὰ, & ναυ-

1. FLAVII VOPISCI SYRACUSII NUMERIANUS.] Tria verba prima delenda, ultimo solum relicto. *Casaub.*

2. *Adeò ut publicè declamaverit, &c.*] Et quidem in tenerrima ætate, adhuc pænè puer. Aurelio Victori Numerianus dicitur, *adolescens bonus facundusque.* Fuisse tamen & Carinum iis artibus in adolescentia prima educatum testantur verba scriptoris incerti apud Suidam; quibus dicitur cædis nonnullorum à Carino occisorum, hanc caussam extitisse, quòd sibi adolescentulo declamanti non favissent pro sua voluntate. *Idem.*

3. *Declamationi tamen quam Tulliano accommodatiora stilo.*] Vet. editio: *declamationi tamen magis quam Tulliano accommodatiora stilo.* ita veteres loquebantur, *mage majores nugas*, apud Plautum. *Salm.*

4. *Qui* Ἁλιευτικὰ, Κυνηγετικὰ & Ναυτικὰ *scripsit.*] Latinè hi indices scribuntur in veteribus non Græcè. pro Ναυτικὰ aliquando suspicabar scribendum Ἰξευτικά. *Casaub.*

5. Ἁλιευτικὰ, κυνηγετικὰ, *&* ναυτικὰ *scripsit.*] Pal. vocem mediam Græcis tantum litteris expressit, alias duas Latinis. *Grut.*

& ναυτικὰ scripsit : [1] quique omnibus coloniis illustratus emicuit, & [2] Aurelium Apollinarem jamborum scriptorem, qui patris ejus gesta in literas retulit, iisdem quæ recitaverat editis [3] veluti radio solis obtexit. Hujus oratio fertur ad senatum missa tantum habuisse eloquentiæ, ut illi statua non quasi Cæsari, sed quasi rhetori decerneretur ponenda in bibliotheca Ulpia, cui subscriptum est, NUMERIANO CÆSARI ORATORI TEMPORI-
12 BUS SUIS POTENTISSIMO. Hic patri comes fuit bello Persico : quo mortuo [4] quum nimio fletu oculos dolere cœpisset, quòd illud ægritudinis genus nimia utpote familiarissima, confectus angustia incurrisset : & dum [5] lectica portaretur, factione Arrii Apri soceri sui, qui invadere conabatur imperium, occisus est. Sed quum per plurimos dies de imperatoris salute quæreretur à milite, [6] concionareturque Aper, idcirco illum videri non posse quòd oculos invalidos à vento ac sole subtraheret, [7] fœtore tamen cadaveris res esset prodita, omnes invaserunt Aprum, cujus factio non latere potuit, eumque ante signa & principia protraxere. Tunc habita est ingens concio,
13 factum etiam tribunal. Et quum quæreretur quis vindex Numeriani justissimus fieret, quis daretur Reip. bonus princeps, DIOCLETIANUM omnes divino consensu, cui

1. *Quique omnibus coloniis.*] Scribe *coronis*. Casaub.

2. *Aurelium Apollinarem amborum scriptorem.*] Scribe *jamborum*. Idem.

3. *Veluti radio Solis obtexit.*] Atqui Solis radiis res non obteguntur : sed illustrantur. verùm eò respicit, quòd lumen Solis minora lumina, ut lucernæ, obscurat extinguitque : quod Græci dicunt καταυγεῖσθαι. *Idem.*

4. *Cùm nimio fletu oculos dolere cœpisset, quod illud ægritudinis genus, &c.*] Valde divertit ab hac lectione Palatinus, in quo : *Cùm oculos dolere cœpisset, quod illud ægritudinis genus nimia utpote confecto familiarißimus, ac lectica portatur, factione Apri soceri, &c.* sic Palatinus; at à manu recenti adscriptum *vigilia* circa vocem *confecto*. quam si admittimus, omnia bellè se habebunt, dummodò rescribamus, *Cùm oculos dolere cœpisset, quod illi ægritudinis genus, utpote confecto vigilià, familiarißimum fuit, ac lecticâ portaretur, factione &c.* Grut.

5. *Lectica portaretur.*] Lectica operta. *Salmas.*

6. *Concionareturque Aper.*] Legerim *cautionareturque Aper*, aut sanè *caussareturque Aper*. Grut.

7. *Fœtore tamen cadaveris res esset prodita.*] Joannes Antiochensis : Ἕως ἐκ τῆς δυσωδίας ἐδηλώθη. *Salmas.*

1. *Dome-*

cui multa jam signa facta dicebantur imperii, Augustum appellaverunt, [1] domesticos tunc regentem, virum insignem, callidum, amantem Reip. amantem suorum, & ad omnia quæ tempus quæsierat, paratum: [2] consilii semper alti, nonnunquam tamen effrontis, sed prudentis, nimia pervicacia motus inquieti pectoris comprimentis. Hic quum tribunal conscendisset, atque Augustus esset appellatus, & quæreretur quemadmodum Numerianus esset occisus, educto gladio Aprum præfectum prætorii ostentans percussit, addens verbis suis, *Hic est autor necis Numeriani.* Sic Aper seipsum fœdavit, & deformibus consiliis agens dignum moribus suis exitum dedit. Avus meus retulit se interfuisse concioni quum Diocletiani manu esset Aper occisus: percussisse autem dicebat Diocletianum, & dixisse, *Gloriare Aper, Æneæ magni dextra cadis.* [3] Quid ego miror de homine militari, quamvis sciam plurimos plus quàm militares vel Græcè vel Latinè, vel comicorum usurpare dicta vel talium poëtarum? Ipsi denique comici plerunque sic milites inducunt, ut eos faciant vetera dicta usurpare. Nam &, [4] *Lepus tute es, & pulpamentum quæris*, Livii Andronici dictum est: multaque alia quæ Plautus Cæciliusque posuerunt. [5] Curiosum non puto, neque satis vul- 14
gare,

1. *Domesticos tunc regentem.*] Ita Victor: alii comitem domesticorum vocant, cujus muneris sæpe Marcellinus meminit. *Casaub.*

2. *Consilii semper alti, nonnumquam tamen effrontis sed prudentis.*] Quid appellat *consilium effrons?* Latinis frons pudoris & modestiæ sedes. & *frons tenera* sive *imbecillis* apud optimos scriptores, de homine verecundo dicitur, & eo qui alium offendere quoquo modo non sustineat. igitur *consilium effrons* est audax, immodestum & ejus qui omnes præ se despiciat. & verè quidem hoc Vopiscus de Diocletiano: cujus arrogantiam summam in summis virtutibus omnes historici loquuntur. Vide & Aurelium Victorem. *Idem.*

Consilii semper alti, nonnunquam tamen effrontis.] Fortasse legendum: *nunquam tamen effrontis sed pudentis.* nam pudens opponitur effronti. *effrons* qui sine fronte est, quem & *infrontem* quidam dixere. unde *infrontate* apud Fulgentium pro impudenter. *Salmas.*

3. *Quid ego miror de.*] Scribe, *quod ego miror de.* Casaub.

Quid ego miror de homine militari.] Scribe: *id ego miror de homine militari.* vel, *quod ego miror.* cum Casaubono. *Salmas.*

4. *Lepus tute es & pulpamentum quæris.*] Accepit & Terentius à Græcis: Δασύπους κρεῶν ἐπιθυμεῖς. *Casaub.*

5. *Curiosum non puto, neque satis vulgare, &c.*] Ego lego, *Curiosum puto neque*

gare, fabellam de Diocletiano Augusto ponere [1] hoc convenientem loco, quæ illi data est ad omen imperii. Avus meus mihi retulit ab ipso Diocletiano compertum. Quum (inquit) Diocletianus [2] apud Tungros in Gallia quadam in caupona moraretur, in minoribus adhuc locis militans, [3] & cum Druide quadam muliere [4] rationem convictus sui quotidiani faceret, at illa diceret, *Diocletiane, nimium avarus, nimium parcus es:* joco non serio Diocletianus respondisse fertur, [5] *Tunc ero largus quum imperator fuero.* Post quod verbum Druias dixisse fertur, *Diocletiane, jocari noli: nam imperator eris quum Aprum occideris.* Semper exinde Diocletianus in animo habuit imperii cupiditatem, idque Maximiano conscio atque avo meo, [6] cujus hoc dictum a Druide ipse retulerat. Denique ut erat altus, risit & tacuit. [7] Apros tamen in venationibus, ubi fuit facultas, manu sua semper occidit. Denique quum Aurelianus imperium accepisset, quum Probus, quum Tacitus, quum ipse Carus, Diocletianus dixit, *Ego semper apros occido, sed alter semper utitur pulpamento.* Jam illud notum est, atque vulgatum, quòd quum occidisset Aprum præfectum prætorii, dixisse fertur, *Tandem Aprum fatalem occidi.* Ipsum Diocletianum idem avus meus dixisse dicebat, nullam aliam fuisse sibi causam occidendi manu sua Aprum, nisi ut impleret Druidis dictum, & suum firmaret imperium. Non enim tam crudelem se innotescere cuperet, primis maxi-

que satis vulgare, &c. nam Vopisco semper, ut in superioribus monebamus, *curiosus*, est ὁ πολυμαθείας ἐραστής: & *curiositas*, aviditas aliquid noscendi quod non sit vulgare. quare *curiosum pate*, interpretari debes hoc loco, δοκεῖ τινὰς πολυμάθειαν ζητεῖν. *Idem.*

1. *Hoc convenientem loco.*] *Huic.* Idem. *Hoc convenientem loco.*] Sic & Pal. pro *huic.* Grut.

2. *Apud Tungros in Gallia.*] Belgica, ubi Germania inferior. nam Tungri, populus Germanicus. *Casaub.*

3. *Et cum Druide.*] *Cum Dryade.* & ita semper scriptum in Palatino. *Salm.*

4. *Rationem convictus sui quotidiani.*] Pal. *curationem conv.* Grut.

5. *Tunc ero largus cùm imperator fuero.*] Similem fabellam narrat Spartianus in Severo. *Casaub.*

6. *Cujus hoc dictum è Druide ipse retulerat.*] Scrib. *cui sibi hoc dictum à Druide ipse retulerat.* Idem.

7. *Apros tamen in venationibus.*] Pal. *venatibus.* nihilo pejus, quàm vulgg. *Grut.*

I. FLA-

maximè diebus imperii, nisi illum necessitas ad hanc atrocitatem occisionis attraheret. Dictum est de Caro, dictum etiam de Numeriano, superest nobis Carinus.

FLAVII VOPISCI SYRACUSII

CARINUS.

[1] CARINUS homo omnium contaminatissimus, 16
[2] adulter, frequens corruptor juventutis (pudet dicere quod in literas Onesimus retulit) [3] ipse quoque malè usus genio sexus sui. Hic quum Cæsar decretis sibi Galliis atque Italia, Illyrico, Hispaniis ac Britanniis & Africa, relictus à patre Cæsarianum teneret imperium, sed ea lege ut omnia faceret quæ Augusti faciunt, enormibus se vitiis & ingenti fœditate maculavit. [4] Amicos optimos quosque relegavit: pessimum quenque elegit aut tenuit: [5] præfectum urbi unum ex cancellariis suis

1. FLAVII VOPISCI SYRACUSII.] Tollenda hæc isto loco, ut antè monuimus. *Casaub.*

2. CARINUS *homo omnium contaminatißimus, adulter, &c.*] Idem est judicium de Carini moribus apud omnes historicos: fuisse omni genere luxus perditum, crudelem etiam, & superbum. *Idem.*

3. *Ipse quoque malè usus genio sexus sui.*] Id est sexu suo. *Idem.*

Ipse quoque male usus genio sexus sui.] Græci *ὥραν πωλεῖν* dicunt, qui genio sexus sui male utuntur. *genius*, est ἡ ὥρα. unde *geniatus*, *ὡραῖος*. *Salmas.*

4. *Amicos optimos quosque relegavit.*] Omisit Vopiscus, quod alii non tacuerunt, insigne crudelis animi, & vindictæ cupidi signum in Carino, quod eos qui ipsum olim pueri puerum in scholis lusissent, ac derisissent, non dimiserit inultos. *Idem.*

5. *Præfectum Urbi unum ex cancellariis suis.*] Scribendum, *quo fœdius nil nec cogitari.* deest enim aliquid implendæ sententiæ. possis etiam scribere, *quo fœdius nec cogitari potuit aliquid aliquando, nec dici.* omissiones hoc genus frequentissimæ sunt. Duplex autem ex his verbis fœditas intelligenda: in persona; quia non dubium est spurcissimis moribus fuisse hunc Carini cancellarium, quem tantopere ipse amaret. altera fœditas in re ipsa & conditione personæ. nam præfectura Urbis dignitas fuit summa. Et constat præfecturæ prætorianæ potestatem regiæ proximam fuisse: atqui præfectus Urbi in nonnullis etiam supra præfectum ipsum prætorii fuit. princeps enim quodammodo senatus erat, sedebatque in curia ante patricios, consules, consulares, præfectum præt. magistros militum & cæteros illustres, ut est in Novella LXII. At cancellariorum ea ætate non dicam mediocris, sed omnino nulla erat dignitas. neque enim publici muneris adhuc id fuit nomen, verùm ministerii

suis fecit: quo fœdius nec cogitari potuit aliquando, nec dici.

in aulis principum & aliorum procerum. Erat moris ut principum & magistratuum secreta, (ita vocarunt loca ubi de negotiis pro ratione muneris quisque sui tractaturi conveniebant) in aditu primo vela, & deinde cancellos haberent: Græci hos vocant, κιγκλίδας, δρυφάκτους, ut & Cassiodorus, *fenestratas januas*. qui vela servabant, *velarii* dicti: qui cancellos, *cancellarii*. Simillimum munus hodie in Curia eorum qui *huissiers*, sive ostiarii dicuntur. quare etiam ut re, sic & nomine conveniunt, quod acceperunt hi ab ostio, illi à cancellis, quæ pro ostio erant. Accessit postea aliquid dignitatis huic generi hominum, sed multò post Carini & Vopisci tempora. *Casaub.*

Præfectum urbi unum ex cancellariis suis fecit.] *Cancellarii* dicti, qui à cancellis erant, ut *velarii* qui à velis magnatum ac principum ædibus, quæ cancellos, & vela foribus obtenta habebant; cancellariorum velariorumque ministerium notum & usitatum fuisse oportet. cancellos autem in veterum ædibus, fores fuisse cancellatas, & translucidas ex lignis reticulatim compositis textas, nemo paulo humanior ignorat. δικτυωτὰς θύρας Græci dicunt, hoc est *reticulatas fores*. κιγκλίδας una voce ejusmodi fores iidem Græci sed veteres appellant. igitur qui ad hujusmodi cancellos stabant ostiarii, cancellarii dicebantur, ut velarii qui ad vela, quibus fores obtendebantur. horum munus, & ministerium fuit, principem adire volentes admittere, aut repellere. ex his domus suæ cancellariis, unum Carinus urbi præfectum fecit. quod valde pudendum visum tunc fuisse scribit Vopiscus, ut homo infimi loci, vilisque in aula ministerii servus repente & uno saltu ad summam dignitatem eveheretur. Sed præter hos sui etiam fuere judicibus cancellarii. nam in tribunalibus septa quibus arcebantur turbæ, *cancellos* dicebant: Græci δρύφακτα, & πωλωπὰ quoque vocant, hoc est, tabulata & septa. in templis cancelli etiam facti ad prohibendas turbas, intra quos cancellos solis licebat clericis stare. *cancellum* etiam numero singulari dicebant recentiores Latini. in summis Galliæ Tribunalibus hujusmodi cancellum, vulgo *barrellum* vocitamus. nam *barræ* in idiomate nostro sunt repagula. ab his cancellis, quibus judicum secreta muniebantur, & claudebantur, cancellos etiam dixerunt regionum limites, & terminos agrorum. & apud Hyginum *regio cancellata* pro limitata. *cancellare* proprie est delineare, & lineas transversim & in obliquum ducere. at *cancellare* apud Jurisconsultos aliud est. cancellatum enim instrumentum, vel testamentum vocant, quod inductum est, & multis decussatim tractis lineis conscribillatum. *cancellare* idem quod inducere. significat etiam concerpere, & concidere instrumentum, scissuris in decussem scalpello factis. sed ad nostros cancellos cancellariosque judicum redeamus. hi nomen habuerunt à cancellis, id est foribus secretarii judicialis, quæ cancellatæ erant, & in modum retis factæ. cancellarii igitur qui ab his cancellis denominabantur, admissiones & ingressus ad judicem ut sine confusione, & tumultu fierent, curabant, judici præsentandos admittebant, responsa judicum exequutioni mandabant, & idem plane officium sustinebant, quod hodie solent in curiis regiis qui *ostiarii* dicuntur. colligendum ex Cassiodoro manifestum esse ejus ætate cancellarios, non meros fuisse ostiarios, sed ex parte muneris idem administrasse, quod hodie solent qui à secretis nominantur, & supplicum libellorum magistri. qui præter officium admissionis quod ipsorum curæ incumbebat, totius secreti judicialis curam gerebant. nam & expediendis judicum jussis, edictis & epistolis dictandis signandisque, relationibus formandis

dici. Præfectum prætorii quem habebat, occidit: [1] in ejus locum Matronianum, [2] veterem conciliatorem fecit. [3] Unum ex his notarium quem ſtuprorum & libidinum conſcium ſemper atque adjutorem habuerat, invito patre conſulem fecit. Superbas ad ſenatum literas dedit. [4] Vulgo urbis Romæ quaſi populo Rom. bona ſenatus promiſit. Uxores ducendo ac rejiciendo novem duxit, [5] pulſis pleriſque prægnantibus. Mimis, meretricibus, pantomimis, cantoribus atque lenonibus, Palatium implevit. Faſtidium ſubſcribendi tantum habuit ut impurum quendam cum quo ſemper meridie jocabatur, ad ſubſcribendum poneret, [6] quem objurgabat plerunque quòd bene ſuam imitaretur manum. [7] Habuit gemmas in calceis: [8] niſi 17
gemmata fibula uſus non eſt. Balteum etiam ſæpe gemmatum.

mandis operam dabant, & reſponſis portandis, & ſic iidem plane cum ſecretariis erant. hi & referendarii aliquando dicti ſunt. atque inter hos principis ſecretarios & referendarios qui principem locum obtinebat, primum & ſummum regni cancellarium majores noſtri appellarunt, & etiam nunc appellamus. hic ſub ſe omnes ſecretarios vel notarios ſecretorum habebat. *Salmaſ.*

1. *In ejus locum Matronianum veterem conciliatorem fecit.*] Lenonem & productorem. notum enim obſcena verba eſſe *conciliare* & *conciliatura.* ſic *conciliatrix*, pro lena. *Caſaub.*

2. *Veterem conciliatorem.*] Id eſt veterem lenonem. *Conciliator*, leno. & *conciliatrix*, lena. *conciliare* quoque abſolute uſurpavit Claudianus pro lenocinari, & lenonem agere. honeſtæ voces olim *conciliare*, & *conciliator* ad hoc turpe miniſterium poſtea ſunt traductæ. contra, lenones, flagitii propudiique miniſtros, ad rem honeſtam Trogus uſurpavit pro fecialibus & legatis. *Salmaſ.*

3. *Unum ex his notarium*, &c.] Pal. iſthæc accommodare videtur Matroniano. habet enim; *unum ex his notariis quem ſtupr. & lib. conſc. ſemper atque adi. habuerat. Invito patre Conſul proceſſit.* quam ſcripturam excutient otioſiores. *Grut.*

4. *Vulgo urbis Romæ*, &c.] Id eſt plebi infimæ, & peſſimis quibuſque. *Caſaub.*

5. *Pulſis pleriſque prægnantibus.*] Pal. *prægnatibus.* Grut.

6. *Quem objurgabat plerumque quòd bene ſuam imitaretur manum.*] Suprema vitioſitatis linea eſt, cùm neque probamus quod rectum eſt, neque vitium diſſimulamus, ſed eo gloriamur: quod notat hîc Vopiſcus in Carino. ſolent principes qui ſubſcribendi faſtidium habent, aliquem ad ſubſcribendum ponere, qui manum ipſorum probè imitetur. ita diſſimulatur utcumque principis incuria. iſte ſubſcriptori ſuo iraſcebatur quòd bene ſuam imitaretur manum. gaudebat nempe infamia, & bonæ menti in totum renuntiaverat. *Caſaub.*

7. *Habuit gemmas in calceis.*] Non igitur primus Diocletianus, ut ſcribit Aurelius Victor. *Idem.*

8. *Niſi gemmata fibula uſus non eſt.*] Optimus Palat. *niſi gemma fibula uſus non eſt.* quod probo. nam gemma plerumque unica fibulæ vicem præſtabat. *Salmaſ.*

1. *Præ-*

matum. Regem denique illum Illyrici plerique vocitarunt. [1] Præfectus nunquam coss. obviam processit. Hominibus improbis plurimum detulit, eosque ad convivium semper vocavit. Centum libras avium, centum piscium, mille diversæ carnis in convivio suo frequenter exhibuit. Vini plurimum effudit. Inter poma & melones natavit. Rosis Mediolanensibus & triclinia & cubicula stravit. [2] Balneis ita frigidis usus est, ut solent esse cellæ suppositoriæ, [3] frigidariis semper nivalibus. Quum hyemis tempore ad quendam locum venisset [4] in quo fons erat aqua pertepida, ut solet per hyemem naturaliter, eaque in piscina usus esset, dixisse balneatoribus fertur, *Aquam mihi mulie-*

1. *Præfectus nunquam Coss. obviam processit.*] Lego, *Præfectis aut consulibus.* Non leve hoc genus honoris habitum, excipi ab occurrente principe: proximus huic honoris gradus erat, si stans exciperet, non sedens. *Casaubonus.*

Præfectis numquam Consulibus obviam processit.] Proposui lectionem codicis Pal. ejecto vulgato, *Præfectus numquam Coss. obviam*, quod propius accederet ad veritatem. nimirum excidit vox *numquam*; rescribendumque, meo judicio; *Præfectis numquam, numquam Consulibus obviam processit.* Grut.

2. *Balneis ita frigidis usus est, ut solent esse cellæ suppositoriæ.*] Cellæ suppositoriæ medii temperamenti erant inter vulgares balneas & frigidaria, sive cellas frigidarias. *Casaub.*

Balneis ita frigidis usus est, ut solent esse cellæ suppositoriæ.] Cellarum suppositoriarum nemo est auctor præter hunc qui meminerit. tres erant apud veteres balneorum cellæ: frigidaria, tepidaria, & caldaria. οἶκοι, & οἰκήματα Græci vocant. cellæ itaque tepidariæ junctæ semper erant, & suppositæ cellis frigidariis. *suppositorias* igitur *cellas* minime dubium est à Vopisco dici tepidarias, quod frigidariis connexæ & suppositæ essent, utpote quæ exeuntem è frigidaria aquam exciperent. nam de piscina quam Græci δεξαμενὴν dicunt, aqua per frigidariam cellam primum, deinde per tepidariam, influebat in caldariam. dicit Vopiscus Carinum balneis, hoc est caldariis usum esse, non plus calidis, quam solebant esse tepidariæ cellæ. tepidariis igitur ita frigidis utebatur, ut vulgi esse consueverant frigidariæ cellæ: at frigidariis semper nivalibus. sic cum omnes vulgo in balneis caldarias, tepidarias & frigidarias cellas usurparent, Carinus tepidarias, frigidarias, & nivales solebat usurpare. præter has tres balneorum cellas, etiam *assa cella* ex veteribus nota est, quam & *sudatoriam* dicebant. *assum*, & sudatorium idem, ut *assa cella*, & *sudatoria cella* eadem. *assa* autem *cella* vocabatur, quod in ea per *assum*, id est siccum vaporem sudor eliceretur. sic *parietes de assis lapidibus* id est siccis apud Servium. ita & *assæ sudationes* Cornelio Celso pro siccis sudationibus, ξηροὺς ἱδρῶτας Græci vocant. *Salmas.*

3. *Frigidariis semper nivalib. &c.*] Pal. *frigidaliis.* Grut.

4. *In quo fons erat aquâ pertepidâ, ut solet, &c.*] Pal. *in quo fontana esse per tedia ut adsolet*: ut videatur legendum, *in quo fontana esset pertepida, ut adsolet.* Idem.

1. *Atque*

muliebrem præparatis: [1] atque hoc ejus clarissimum dictum effertur. Audiebat pater ejus quæ ille faceret, & clamabat, *Non est meus.* Statuerat denique Constantium (qui postea Cæsar est factus, tunc autem præsidatum Dalmatiæ administrabat) in locum ejus subrogare, [2] quòd nemo tunc vir melior videbatur: illum verò (ut Onesimus dicit) occidere. Longum est si de ejus luxuria plura velim dicere. [3] Quicunque ostiatim cupit noscere, legat etiam Fulvium Asprianum usque ad tædium gestorum ejus universa dicentem. Hic ubi patrem fulmine absumptum, 18
fratrem à socero interemptum, Diocletianum Augustum appellatum comperit, majora vitia & scelera edidit, [4] quasi jam liber à frenis domesticæ pietatis [5] suorum moribus absolutus. Nec ei tamen defuit ad vindicandum sibimet imperium vigor mentis. Nam contra Diocletianum multis præliis conflixit. [6] Sed ultima pugna apud Margum commissa, victus occubuit. Hic trium principum finis fuit, Cari, Numeriani, & Carini: post quos Diocletianum & Maximianum principes dii dederunt, jungentes talibus viris Galerium atque Constantium: [7] quorum alter

1. *Atque hoc ejus clarissimum dictum effertur.*] Id est, laudatur ab omnibus: vel lege, *fertur.* Caussa autem cur hoc Carini dictum laudaretur, id fuit, quod ut sæpe dictum est, excaldationes pro magno luxuriæ argumento habuerunt. *Casaub.*

2. *Quod nemo tunc vir melior videbatur.*] Scribas melius, *quo nemo.* Idem.

3. *Quicumque ostiatim cupit noscere.*] Scrib. *Quæ quic.* vox Marci Tullii elegans, *ostiatim* pro singillatim. *Idem.*

4. *Quasi jam liber à frenis domesticæ pietatis, suorum moribus.*] Scribendum, *suorum mortibus.* Idem.

Quasi jam libera frænis domesticæ pietatis suorum moribus absolutus.] Assentior doctissimo Casaubono legenti: *suorum mortibus absolutus.* Salmas.

5. *Suorum moribus absolutus.*] Sic & Pal. sed melius Casaubonus, *mortibus.* Grut.

6. *Sed ultima pugna apud Murtium commissa, victus occubuit.*] Scimus legi varie loci hujus nomen: sed verum est Margus. quod servant Eutropius cum Pæanio, declarat propius loci situm Eutropius, narrans prælium habitum ad Margum, cum esset desertus à suis inter Viminatium atque Aureum montem. Margum & Viminatium duo Mœsiæ oppida vicina erant. *Casaub.*

Sed ultima pugna ad Murtium commissa.] Palat. habet, *ad Marcum.* scribe, *ad Margum. Margus* oppidum Mœsiæ. forte & urbs & flumen ibidem ejusdem nominis. sed nihil illa *horrea Margi* mihi videntur habere commune cum hac urbe Margo. longius enim dissita sunt, & horrea Marci potius dicenda judico, ut horrea à Marco imperatore in illis locis condita accipiamus. *Salm.*

7. *Quorum alter natus est, &c.*] Constan-

ter natus est, qui acceptam ignominiam Valeriani captivitate deleret: alter qui Gallias Romanis legibus redderet. Quatuor sanè principes mundi, fortes, sapientes, benigni, & admodum liberales, [1] unum in Republica sentientes: [2] præterea senatus Rom. moderati, populo amici, potestate graves, religiosi, & quales principes semper oravimus: quorum vitam singulis libris Claudius Eusthenius, qui Diocletiano ab epistolis fuit, scripsit: quod idcirco dixi, [3] ne quis à me tantam rem quæreret, [4] maximè [5] quum vel vivorum principum vita non sine reprehensione dicatur.
19 [6] Memorabile maximè & Carini & Numeriani hoc habuit imperium, quòd ludos Romanos novis ornatos spectaculis dederunt, [7] quos in Palatio * circa porticum

ticum

stantius qui bello Persas vicit suprà. *Casaubonus.*

1. *Unum in rep. sentientes: præterea Senatus Rom. moderati, populo amici, potestate graves.*] Lege: *Unum in rep. sentientes, reverentes Romani senatus, moderati, populi amici, sancti, graves, religiosi.* Salmas.

Unum in Republica sitientes: præterea Senatus Rom. moderati.] Pal. *Remp. sitientes spe reverent Romani Senatus, moderati populi, amici pesacle*, vel etiam *pescite*, scripturâ veteri Saxonicâ. ut forte fuerit, *sentientes, semper reverentes Romani Senatus, moderati populo, amicis persancti.* Grut.

2. *Præterea senatus Rom. moderati, &c.*] Videtur scribendum *senatui.* de imperatoribus enim loquitur. *moderati senatui* novè dictum pro moderati erga senatum. *Casaub.*

3. *Ne quis à me tantam rem requireret.*] Scribe: *ne quis à me rem tantam requirat.* Salmas.

4. *Maxime cum vel vivorum.*] *Vel* positum pro &. Idem.

5. *Cùm vel vivorum principum vita non sine reprehensione dicatur.*] Tò *vel* nisi vacat & subdititium est, defectus est certum argumentum. *Casaub.*

6. *Memorabile maxime & Carini & Numeriani hoc habuit imperium quod ludos Romanos novis ornatos spectaculis dederunt.*] Scribendum ex Palatino codice: *Memorabile maxime Cari, & Carini & Numeriani hoc habuit imperium, quod ludos Romanos novis ornatos spectaculis dederunt.* Vopiscum ita scripsisse, testis dabitur ipse Vopiscus, qui paulo infra ludorum illorum editionem Caro tribuit his verbis: *Diocletiani denique dictum fertur, quum ei quidam largitionalis suus editionem Cari laudaret, &c.* Carum heic solum nominat, & tamen principes illos multum placuisse dicit ob illorum ludorum editionem. per *principes* minime dubium quin intelligat Carum cum filiis suis, Carino & Numeriano. Carus ergo, priusquam in Orientem ad bellum Persicum proficisceretur, memorabiles illos edidit ludos, cum Carino & Numeriano filiis, qui Cæsarianum imperium tenebant, cum Augusto patre. Calpurnius ultima Ecloga, qua hos mirabiles ludos describit, ab uno tantum principe editos fuisse scribit, hoc est ab Augusto Caro. solus enim ille tunc Augustus, nam filii ejus Cæsares tantum erant. *Salmas.*

7. *Quos in Palatio circa porticum stabuli pictos vidimus.*] De more pingendi ludos ad tradendam posteris magnifici appa-

ticum stabuli pictos vidimus. [1] Nam & [2] neurobaten, qui velut in ventis cothurnatus ferretur, exhibuit: [3] & tichobaten, qui per parietem urso eluso cucurrit: & ursos mimum agentes: & item [4] centum salpistas uno crepitu concinentes, & [5] centum camptaulas, * choraulas centum, etiam

apparatus memoriam, ad vitam Pescennii dictum est. *porticus stabuli* retinent veteres: nec putem alienum à verisimilitudine, quia horum ludorum pars magna spectaculum Circense fuerat: propterea in ea potissimum porticu ludos fuisse depictos, quæ propter vicinitatem porticus stabuli dicebatur. quanquam vox *stabulum* varie à Latinis accipitur. *Casaub.*

Quos in palatio circa porticum stabuli pictos vidimus.] Ut magnificos & mirificos istos quos edidit, ludos Romanos, Carus ad eorum memoriam posteritati conservandam, in Palatio circa stabuli porticum pingendos curavit. sic Gordianus olim, memorabilem sylvam, quam in editione ludorum suorum quæstor exhibuerat, in domo rostrata Pompeii Magni, ne memoria scilicet ejus intercideret, pingi fecerat. *porticum* autem *stabuli* hoc loco accipio, porticum stabulo Palatino additam, & & ante ipsum stabulum ædificatam. sic templis, & aliis celebrioribus publicis ædificiis porticus addi solebant. *Salmasius.*

* *Circa porticum stabuli.*] Ita & Pal. *Grut.*

1. *Nam & neurobaten, qui velut in ventis cothurnatus ferretur, exhibuit.*] Neurobatæ etiam apud Firmicum leguntur & in Hesychii Glossis. *Casaub.*

Nam & neurobaten qui velut in ventis cothurnatus ferretur.] Inter veterum θαυματοποιοὺς non solum fuere σχοινοβάται hoc est funambuli, qui & hodie notissimi sunt, sed etiam νευροβάται, quales nulli fortasse nunc visuntur. σχοινοβάται erant, qui super funes crassiores inambulabant, & saltabant; neurobatæ vero longe majorem artem, & audaciam professi, nervis ac fidiculis incedebant ac filis tenuissimis, ita ut vix apparentibus præ tenuitate ac subtilitate filis super quæ ambulabant, quasi in ventis ferri viderentur. *Salmas.*

2. *Neurobaten.*] Sic quoque eædem membranæ. forsan recte. Scaligero tamen, Commentariis ad Manilium, videbatur reponendum *anemobaten*. Grut.

3. *Et tichobaten.*] *Tichobates*, pro *tœchobates*. est enim τοιχοβάτης. *Salmas.*

4. *Centum Salpistas uno crepitu concinentes, & centum camptaulas.*] Palat. habet, *capetaulas*. multis locis in illo codice *p* pro *r* positum observavi. sic in vita Antonini *parum* pro *rarum*. & alibi *petunsus* pro *retunsus*. ita scriptum hoc loco *capetaulas* pro *caretaulas*. quod & ipsum transpositum est, pro *cerataulas*, quæ vera est hujus loci lectio. *cerataulæ*, sunt cornicines, & recte heic junguntur cum salpistis, id est cum tubicinibus. Glossæ: κεραταύλης, *cornicen.* bene ergo juncti heic *salpistæ*, & *cerataulæ*, ut tubæ & cornua passim apud veteres in bello: κέρατα καὶ σάλπιγγες. σάλπιγξ Græcis proprie quæ Latinis tuba. hæc ex ære recto, ut cornua ex ære flexo, & in se recurvo ad similitudinem veri cornus, vel quod olim revera ex cornu bubulo fierent, quæ postea ex ære facta sunt. Ovidius:

Non tuba directi, non æris cornua flexi.

Idem.

5. *Centum camptaulas.*] Hesychius: καμπτήν, τὸ ἐν τῇ ᾠδῇ καμπὰς ποιεῖν. appellant rhetores καμπὴν in dictionis ornatu flexionem quandam & συστροφὴν circa periodi finem. Tale quid videtur denotare Hesychius in cantu servari solitum: quod si & in tibiarum inflatu locum habuit, non male καμπταύλην tibicinem ejus modulationis artificem appellaveris. sed non displi-

etiam [1] pithaulas centum, [2] pantomimos & gymnicos mille:

displicet eorum sententia, qui à tibiarum figura dictas camptaulas existimant. *Casaub.*

* *Choraulas centum.*] Omnes qui cum choro canerent tibiis, choraulæ dicti. olim quoque in comœdiis quando chorus canebat, choricis tibiis artifex concinebat, atque is choraules dicebatur, postea choraules à comœdia sese segregarunt, & res suas partesque seorsim in scena agere cœperunt, ut & pythaulæ, & pantomimi, qui omnes primis temporibus in comœdia canebant. choraulas & symphoniacos divitum conviviis olim adhiberi solitos tralatitium est. septem igitur symphoniaci chorum constituebant, & qui symphoniæ cantanti concinebat tibiis, *choraules* proprie dicebatur. choraulem tamen etiam appellabant eum qui ad tibias saltabat. *Salmas.*

1. *Pithaulas centum.*] Palatinus liber heic scriptum habet, *pythaulas.* atque ita passim ac semper hoc nomen, ubicumque ejus mentio occurrit in veterum libris, reperitur scriptum. nec enim ἀπὸ τῶ πίθων, sed ἀπὸ τῶ πυθίων dictus est, qui pythia scilicet cantabat, & pythicas tibias inflabat. Sic σπονδαύλης ἀπὸ τῶ σπονδῶν dictus tibicen, qui inter libationes & sacrificia deorum tibiis canebat. πυθαύλης quoque vocabulum non ἀπὸ τῶ πυθίων factum est, sed ἀπὸ τῆς Πυθοῦς, ab urbe Pytho. quod enim in urbe Appollinis Πυθοῖ ejusmodi cantus frequens & celebris esset, quo pæanes in laudem Apollinis ad tibiam cantari solebant: hinc πυθαύλης tibicen dictus, qui pæanes in honorem Apollinis in urbe Pytho tibiis canebat. *Idem.*

2. *Pantomimos.*] Scribit Suetonius apud Diomedem omnia quæ in scena versabantur, in comœdia primis temporibus agi consuevisse. *Nam pantomimus*, inquit, *& pythaules*, *& choraules in comœdia canebant.* sane qui putant ante Augusti tempora nulla hujusmodi saltationis extitisse vestigia, quæ manibus loquebatur, & gestibus omnia effingebat atque imitabatur, tota re falluntur: quique sibi persuadent Pyladem aut Bathyllum eam sub Augusto saltandi rationem excogitasse & invenisse, quæ antea penitus erat incognita. notum enim usitatumque etiam veteres ac longe Augusti sæculo priores genus illud saltationis habuere, quæ motu corporis & gestu quidvis exprimeret. & sane adeo res vetus fuit hæc *chorinomia*, à quo *chironomi* pantomimi sunt appellati, ut tradat Quintilianus lib. 1. cap. XI. eam ab ipsis temporibus heroicis ortam esse, & à summis Græciæ viris, ab ipso etiam Socrate probatam, à Platone quoque in parte civilium positam virtutum, & à Chrysippo in præceptis de liberorum educatione compositis, non omissam. tres fuere antiquissimæ & celeberrimæ scenicæ saltationis species, tragica, comica, & satyrica. nulla non harum manibus & corporis gestibus exprimebat, quidquid in fabula ageretur, sive tragici illud esset argumenti, sive comici, sive satyrici. refert Athenæus lib. 1. Telestem quo saltatore utebatur Æschylus in tragœdiis, adeo bonum ejus rei fuisse artificem, ut cum τοὺς ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις desaltaret, omnia quæ illic agebantur, gestibus peregerit, & oculis spectatorum subjecerit: quid plus præstare potuisset Pylades si eam tragœdiam temporibus Augusti saltandam suscepisset? in comœdiis quoque Latinis histriones qui cantica saltabant, ita res quæ in fabulis erant agendæ, gestibus repræsentare consueverant, & oculis subjicere, ut populus facile inde cognoscere posset, quam fabulam acturi essent. sed tempus fuit quum iidem simul canerent saltarentque. postea quia vocem motus corporis ex anhelitu interturbat, & rursum vox multum gestibus incommodabat, melius visum est, ut aliis accinentibus, ipsi tantum saltarent, & taciti gesticulationem peragerent. quid aliud

le: pegma præterea, [1] cujus flammis scena conflagravit, quam Diocletianus postea magnificentiorem reddidit. Mimos præterea undique advocavit. [2] Exhibuit & ludum Sar-

aliud tum restat quam ut concludamus non eam primum à Pylade inventam esse, aut invectam? saltatio, qualis Augusti temporibus in scena versabatur, & quæ post illa tempora passim viguit, quæque nihil amplius commune aut conjunctum habebat cum comœdia aut tragœdia, sed seorsim in orchestram veniebat, inventum procuIdubio Pyladis fuit & Bathylli. res vero ipsa, & ars illa, saltandique modus, quo omnia quæ dicerentur, manibus expediebantur, quoque ipse etiam Pylades in sua saltatione usus est, longe ante Pyladem nota scenæ, & in usu posita fuere, sed in tragœdia tantum, & comœdia, & satyris locum habebant. nusquam enim sola per se ante id tempus ὄρχησις in orchestra comparuerat. primus Pylades saltationis artem à tragœdia & comœdia separatam, in scenam Latinam introduxit, eamque ex tribus saltationibus compositam, tragica, comica, & satyrica excoluit & expolivit, & Italicam vocavit, quod Romæ primum specimen ejus in Latino theatro ediderit. Pylades in tragœdia, Bathyllus in comœdia excellebat. tantum denique inter saltationem Pyladeam, & Bathylleam distabat, quantum inter tragœdiam & comœdiam. Pyladea saltatio, gravis, seria, fastuosa, superciliosa, & affectuum plena, & tragica tota. Bathyllea contra, hilaris, jocosa, pedestris, quæque tota in rebus lætis versaretur, per omnia comicæ saltationi affinis. Tum longe plura excogitavit, & de novo adinvenit hic Pylades de quo nunc sermo est, qui temporibus Augusti, hanc saltationem quæ manibus peragebatur, non quidem novam & antea ignotam introduxit, sed multis partibus ampliavit & expolivit. Sed longo ante Pyladem tempore, jam inde ab antiquissimi fabularum auctoris & actoris Livii ætate, pantomimi qui cantica fabularum saltabant, canere ipsi desierant ac desuerant. puero enim præcinente, & accinente tibicine ipsi taciti tantum saltabant. nihilominus tamen verum est Pyladem Cilicem primum fistulas & chorum sibi saltanti ut præcinerent curavisse. nam ante illum sine fistulis, & choro pantomimi saltabant, solo adhibito pueri canentis & tibicinis concentu. saltante igitur pantomimo, alii tibiis canebant, alii vocibus concinebant, alii fistulis sibilabant, alii cymbala concrepabant, alii pede sonabant, atque hi ποδοκτύποι & ποδοψόφοι dicebantur. *Idem.*

1. *Cujus flammis scena conflagravit.*] Palat. & vetus editio, *scæna* heic & alibi semper scribunt. ita scribebant veteres. sed quæsivere ex doctis nonnulli, cur aut unde diphthongus in hac voce, cum Græce sine diphthongo sit σκηνή. Latini igitur, ut in aliis plerisque, & in hoc sequuti sunt Æoles. illi σκαινά dicebant pro σκανά. & Αἰσκλαπιός pro Ἀσκληπιός. *Idem.*

2. *Exhibuit & ludum Sarmaticum quo dulcius nihil est.*] Ludus Sarmaticus quis aut qualis fuerit, juxta scio cum illis qui omnino nesciunt, nisi desultorium ludum ita esse dictum mihi quis concedat, à Sarmatis qui optimi ac præstantissimi equorum desultores. Manilius lib. v. cum ludum sic describit:

Nec non alterno desultor sidere dorso
Quadrupedum, & stabiles poterit defigere plantas
Per quos vadit equos: ludet per terga volantum.

Vertumnum etiam Latini dixere desultorem, à vertendis, & mutandis, vel alternandis equis. Propertius: (*ejus*
Est etiam aurigæ species Vertumnus, &
Trajicit alterno qui leve pondus equo.

Per *vertumnum* simplicem equorum desulto-

Sarmaticum quo dulcius nihil eſt. [1] Exhibuit Cyclopem adornatum. & Græcis artificibus & gymnicis & hiſtrionibus & muſicis, aurum & argentum, donata & veſtis ſerica. Sed hæc omnia neſcio quantum ad populum gratiæ habeant, [2] nullius certè ſunt momenti apud principes bonos. Diocletiani denique dictum fertur, quum ei quidam largitionalis ſuus editionem Cari laudaret, dicens multùm placuiſſe principes illos cauſa ludorum theatralium ludorumque circenſium, *Ergo* (inquit) [3] *bene riſus eſt imperio ſuo Carus.* Denique [4] quum omnibus gentibus advocatis Diocletianus daret ludos, [5] parciſſimè uſus liberalitate, dicens,

ſultorem intelligit Propertius. & *aurigam* appellat, equorum deſultoriorum agitatorem, hoc eſt vertumnum. deſultorium ergo illum equeſtrem ludum, Sarmaticum videntur illis temporibus appellaſſe Romani, quod vulgo tunc Sarmatis in circo uterentur ad equos deſultorios agitandos, quia Sarmatæ optimi equorum deſultores. idque etiam eo magis mihi verum eſſe perſuadeo, quod Carus qui Sarmaticum hunc ludum exhibuiſſe dicitur, Sarmatico bello profligato videtur Sarmatas captivos in circum induxiſſe, & populo ſpectandos oſtendiſſe, qui ex more & exercitio gentis ſuæ in equis deſultoriis currerent. *Idem.*

1. *Exhibuit Cyclopem adornatum.*] Optimè liber Puteani: *Exhibuit Cyclopem. Donatum eſt & Græcis artificibus, & gymnicis, & hiſtrionibus, & muſicis, aurum & argentum: donata & veſtis ſerica.* Caſaub.

Exhibuit Cyclopem adornatum.] Legendum *exhibuit Cyclopea. donatum & Græcis artificibus, & gymnicis & hiſtrionibus, & muſicis aurum & argentum: donata & veſtis ſerica.* de Cyclopeis diximus in vita Gallienorum ad illum locum: *luſerunt Cyclopea omnes apinarii.* Salmaſ.

Exhibuit Cyclopem. Donatum eſt & Græcis, &c.] Abduxit me auctoritas librorum ab optimo Puteano excuſſorum, ut receſſerim à lectione vulgatâ, præſertim cùm & ab eâ aliquantum etiam abiret Pal. nam pro eo quod ii habeant: *Exhibuit Cyclopem adornatum. & Græcis, &c.* idem ſervabat, *Cyclopem adornatum eſt Græcis, &c.* Grut.

2. *Nullius certè ſunt momenti apud principes bonos.*] Imò verò optimus quiſque princeps corollaria ſcenica & hiſtrionicas donationes coërcuit. *Caſaubonus.*

3. *Bene viſus eſt imperio ſuo Carus.*] Scribe ex veteri editione: *bene riſus eſt in imperio ſuo Carus.* Salmaſ.

4. *Cùm omnibus gentibus advocatis Diocletianus daret ludos, &c.*] An *omnibus generibus*? nempe hiſtrionum, & τῶν Διονύσου τεχνιτῶν, quorum pleroſque modò enumeravit. *Caſaub.*

5. *Parciſſime uſus liberalitate, dicens caſtiores.*] In libris legunt: *parciſſime uſus libertate.* comparat enim editionem ludorum Cari & Diocletiani. illa Cari editio multum libera & jocoſa, & in illis ludis multa populo ridendi præbita materia. hinc Diocletianus dicebat bene riſum eſſe in imperio ſuo propter illos ludos Carum. ludi vero quos edidit Diocletianus, non ita liberi & laſcivi, ſed longe caſtiores & ſeveriores. & tales debere eſſe dicebat ipſe, quos cenſor ſpectaret. *libertatem* tunc vocabant, ridendi jocandique ac laſciviendi, & quodcumque animo volupe

dicens, *castiores esse oportere ludos spectante censore.* [1] Legat hunc locum Junius Messala, quem ego liberè culpare audeo. Ille enim patrimonium suum scenicis dedit, heredibus abnegavit: matris tunicam dedit mimæ, lacernam patris mimo: [2] & rectè si aviæ pallio aurato atque purpurato, pro syrmate tragœdus uteretur. [3] Inscriptum est adhuc in choraulæ pallio tyrianthino, quo ille velut spolio nobilitatis exultat, [4] Messalæ nomen & uxoris. [5] Jam quid lineas petitas Ægypto loquar? quid Tyro & Sidone tenuitate perlucidas, micantes purpura, [6] plumandi difficultate per-

lupe esset, faciendi dicendive licentiam. hinc *libertas vitæ* in Faustina reprehensa. *Salmas.*

1. *Legat hunc locum Junius Messala, quem ego liberè culpare audeo.*] Similis reprehensio Furii Placidi in vita Aureliani. *Casaub.*

2. *Et recte si aviæ pallio aurato atque purpurato.*] Nec hæc non capio, ut concepta sunt. nec cohæret oratio. syrmata & pallia tragœdorum aurata & purpurata fuisse quis nescit, aut quis negat? quænam illa Flavia? materne an uxor Messalæ? disquirant hæc alii. sine ope melioris exemplaris hunc locum emendari posse despero. *Salmas.*

3. *Inscriptum est adhuc in choraule pallio Tyrianthino, &c.*] Scribe, *choraulæ.* hic choraules histrio acceperat à Messala tricliniare pallium Tyrianthinum pictum, cui nomen ipsum Messalæ & uxoris literis aureis erat intextum. pallium & virilis & muliebris vestis est, & præterea usus multiplicis, ut & Ulpianus adnotat. *Casaub.*

4. *Messalæ nomen & uxoris.*] Pal. & vet. editio: *Messalæ nomen uxoris.* distinguendum: *inscriptum est adhuc in choraulæ pallio Tyrianthino, quo ille velut spolio nobilitatis exultat Messalæ, nomen uxoris.* exultabat choraula velut spolio nobilitatis Messalæ, quod pallium gestaret sibi à Messala donatum, in quo nomen uxoris ejus erat inscriptum. hæc distinctio vera est, & lectio. *Salmas.*

5. *Jam quid lineas petitas Ægypto loquar?*] De his ad Aurelianum. *Casaubonus.*

6. *Plumandi difficultate pernobiles.*] Refero ad paragaudias tunicas plumariorum arte pictas. *Idem.*

Plumandi difficultate pernobiles.] Plumandi ars, sive plumaria, ἡ ποικιλτικὴ τέχνη. *plumare*, ποικίλλειν. *plumæ*, ποικίλματα. inde & *plumarii*, qui plumas in vestibus faciunt, & plumis eas variant, & acu pingunt. *plumas* autem vocarunt veteres, notas ex auro vel purpura rotundas, & in modum plumarum factas, quibus vestes intertexebantur ac variabantur. sic laminas rotundas, vel circulos ferreos è quibus loricæ succudebantur, *plumas* etiam dixerunt, quod plumarum similitudinem referrent, & *squamas*, quod squamarum. unde *plumatæ loricæ* ex laminis ferreis in modum plumæ factis consertæ. Virgilius:

—— quem pellis ahenis
In plumam squamis auro conserta tegebat.

sic & *plumatæ vestes*, & *plumatiles*, & *plumata Babylonica*, quæ pluribus ejusmodi notis & auro purpurave, acu intextis, sparsa erant & variata. σημεῖα Græcis, Latinis notæ, & signa, hæc vestium ποικίλματα. unde χρυσόσημος vestis, & πορφυρόσημος, aureis purpureisque notis insignita. ut contra ἄσημος, quæ nihil auri aut purpuræ intextum haberet. variis enim figu-

pernobiles? [1] Donati ſunt ab Atrebaticis birri petiti, [2] donati birri Canuſini, Africanæ opes in ſcena non priùs
21 viſæ. Et hæc quidem idcirco ego in literas retuli, quò futuros editores pudor tangeret, ne patrimonia ſua, proſcri-

figuris, qua rotundis, qua quadratis veterum luxuria luſit in veſtibus auro purpurave illudendis. quæ rotundæ erant, & in circulum flexæ, *plumas*, ut dixi, vocitarunt Latini, & fortaſſe etiam *clavos*. clavorum enim capita rotunda. unde ἀσπιδίσκους Græci vocant. dixerunt & *oculos*. hinc *veſtes purpura oculare* apud Tertullianum. à plumis igitur illis, hoc eſt clavis, quibus veſtes intertexebantur, *plumarii* textores dicti, non ſolum qui clavos veſtibus inſuerent & intexerent, ſed & qui quocumque genere picturæ, quibuſcumque coloribus & figuris variatas veſtes, acu pingerent. proprie igitur loquendo multum diſtat apud Latinos *picta* veſtis à *clavata*. picta veſtis ſemper alicujus rei figuram acu factam, atque aureis, aut variis filis intextam & expreſſam exhibebat, ut florem, ſtellam, hominem, & ſimilia. clavi vero tam aurei quam purpurei, particulæ erant ex auro vel purpura, nunc rotundæ, nunc quadratæ, quæ tanquam emblemata quædam veſtibus inſerebantur, atque inſuebantur, quæ etiam à veſte poterant ſeparari, & inde eximi, ut in aliam veſtem transferrentur, & de novo conſuerentur. quod in pictis veſtibus non licebat. *plumarii* porro etiam vocati qui Babylonica periſtromata variis coloribus intextis pingebant, quod Babylonem maxime celebraviſſe refert Plinius, & nomen impoſuiſſe. *Salmaſ.*

1. *Donati ſunt vel Atrebaticis birri.*] Meliùs, *ab Atrebatis birri.* vel *Atrebatici birri.* Atrebaticarum veſtium etiam antè habita mentio. Canuſinæ lanæ & veſtes ex antiquis Plinio, Martiali, aliis notæ ſunt. *Africanas opes* intelligit tunicas ex Africa petitas, vel propter materiam, vel propter artem, vel denique ob colorem in pretio & fama. *Caſaub.*

Donati ſunt ab Atrebaticis viri petiti.] Ex Pal. legendum: *donati ſunt ab Atrabatis birri petiti. Atrabatæ* autem in libris frequenter, pro *Atrebatæ. Atrabatici birri*, heic dicuntur, *Atrabatica ſaga. birrum*, lacernam eſſe, & chlamydem, aut etiam ſagum vel pænulam, omnes noverunt. Sed ſciendum, in re veſtium ſollemne eſſe Græcis Latiniſque, ut ſæpe ſola adjectiva ſine ſubſtantivis uſurpentur. ſic Græci, πορφυρᾶ, ἰοβαφῆ, κρόκινα ſæpe dicunt, & ſubintelligunt ἱμάτια. hoc Latinis quoque familiare eſt loquendi genus, & adjectiva veſtium pro ipſis ſubſtantivis ponunt. ſic *albam* dicebant, pro alba tunica. *byrrus* Latinis idem quod rufus vel ruſſus ex Græco πυῤῥὸς. πυῤῥὸς, *byrrus. Byrrus* igitur proprie dicebatur, lacerna byrra, πυῤῥὸς φαινόλης. cum *byrrus* autem diceretur, ſubintelligebatur, aut *ſagus*, aut *mantus*, aut *cucullus*, aut *habitus*, aut aliquid tale. Tres heic enumerantur à Vopiſco byrrorum ſpecies, ex diverſis locis venientium, quos & olim in fama fuiſſe, & byrro colore conſtat tinctos. Birri Atrabatici, ejuſdem ferme coloris, cum Canuſinis; hoc eſt byrrei. ſed falluntur, quod Atrabaticas lacernas ab atro colore dictas dicunt, cum certum ſit, ab Atrebatis populis Galliæ appellatas. *Salmaſius.*

Donati ſunt ab Atrebaticis birri petiti.] Palatinus non agnoſcit voculam *ab*, habetque *Atrabatitis birri petiti.* Videſis & ad hunc locum Jacobi Nicolai Epiphyllides libro ſexto, capite quinto. *Gruterus.*

2. *Donati birri Canuſini, Africanæ opes in ſcena non prius viſæ.*] Legendum: *donati byrri Canuſini, Africani, opes in ſcena non prius viſæ.* vel, *res in ſcæna non prius viſæ.* Salmaſ.

1. Mimis

ſcriptis legitimis heredibus, [1] mimis & balatronibus deputarent. Habe, mi amice, meum munus, quod ego (ut ſæpe dixi) [2] non eloquentiæ cauſa, ſed curioſitatis, in lumen edidi: id præcipuè agens ut ſi quis eloquens vellet facta principum reſerare, materiam non requireret, habiturus meos libellos miniſtros eloquii. [3] Te quæſo ſis contentus, [4] noſque ſic voluiſſe ſcribere meliùs quàm potuiſſe, contendas.

1. *Mimis & balatronibus deputarent.*] Egnatius legit, *ballionibus.* veteres libri, *hiſtrionibus.* Caſaub.

Mimis & balathronibus deputarent.] Egnatius legebat, *ballionibus*, βαλλίωνες Græce dicebantur vel lenones ipſi, vel in domo lenonia meretricularum miniſtri. ſic enim appellabant eos, qui meretricibus ad lavandum aquam aggererent, vel eas lavantes aqua perfunderent, ut mediaſtini ſolebant in balneis, quos Græci περιχύτας aut παραχύτας vocant. Qui tale miniſterium apud Latinos ſuſtinebant, aquarii vel aquarioli vocitabantur. Ceterum hoc loco *ballionibus* ſcribi pro *balathronibus*, non probem, niſi id fiat ex auctoritate veteris alicujus exemplaris. vetus & princeps editio habet ſcriptum: *& latronibus.* ſed *balathronibus* retinendum. ſic enim *mimos* & *balatrones* junxit, ut Horatius mimas & balatrones:

Mendici, mimæ, balatrones, hoc genus omne.

Qua de voce nos plura in noſtro Etymologico. *Salmaſ.*

2. *Non eloquentiæ cauſſa, ſed curioſitatis.*] Πολυμαθείας & eruditionis, ut non ſemel expoſuimus. *Caſaub.*

3. *Te quæſo ſis contentus: noſque ſic voluiſſe ſcribere: meliuſque potuiſſe contendas.*] Nos quoque, Lector candide, te quæſumus, quicquid hoc eſt operæ, quod ad iſtorum auctorum lucem contulimus, æquus ac πρόφρονι θυμῷ accipias. *Idem.*

4. *Noſque voluiſſe ſcribere melius quam potuiſſe contendas.*] Sic edi curavimus, cum omnes retro editiones, *noſque ſic voluiſſe ſcribere, meliuſque potuiſſe contendas.* Quæ verba ſic concepta contrariam Vopiſci menti ſententiam aperte continebant. *Salmaſius.*

FINIS.

INDEX
RERUM AC VERBORUM
MAXIME MEMORABILIUM.

Numerus Paginam, litera a, *&* b, *Columnas designant.*

A.

Ævum,

Ἀση-

B.

Colle-

D.

Defectus,

Genia-

K.

Κοιλια

N.

 N in V

O.

P.

Partha-

Pluma

Probus

Pustula

Riparien-

Sceptum,

Studia,

T.

V.

Vacel-

Ξ.

Z. Zabas,

INDEX

Nominum Imperatorum Rom., quorum vitæ ac res gestæ hoc Opere continentur.

Firmus.

FINIS.

